Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

BIBLIA
AD VETVSTISSIMA EXEMPLARIA NVNC RECENS CASTIGATA.

HIS ACCESSERVNT SCHEMATA *TABERNACVLI MOSAICI, TEMPLI SALOMONIS, OM*-niumq; præcipuarum hiſtoriarum, ſumma arte & fide expreſſa,

HEBRAEA ITEM, CHALDAEA, GRAECA ET *LATINA NOMINA VIRORVM, MVLIERVM, POPVLORVM, IDOLORVM, VRBIVM,* Fluuiorum, Montium, cæterorumq; locorum, quæ in Bibliis leguntur reſtituta cum Latina interpretatione, ac locorum è Coſmographis deſcriptione.

Quid in horum Bibliorum caſtigatione præſtitum ſit, ſubſequentes præfationes latius indicabunt.

FRANCOFORTI AD MOENVM,
M. D. LXVI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TYPOGRAPHI AD LE-CTOREM.

AMBROSIVS GRAVISSIMVS ILLE ET DILIGENTISSIMVS ECCLEsiæ Catholicæ Doctor, nõ modo ſuſpectos plurimis in locis habebat authenticos ſacrorum Bibliorum Codices, ſed & multis eos poſtponebat ſpacijs lectioni ſuæ Latinæ: hac potiſsimum adductus ratione, quòd dicere ſoleret, Hebræos Græcosq; libros à perturbantibus audaculisq; Hæreticis paſsim immutatos, & ad humanum non raro adulteratos ſenſum, vt id ſcilicet in eis contineretur, quod homini videretur, & cuiuſque erronei Doctoris productam confirmaret opinionem, Latinam autem veritatem, quæ iam olim de veteribus Hebræis & Græcis ſit translata archetypis codicibus, incorruptam atq; illibatam temporum inaffectata ſimplicitate ſeruatam & probatam eſſe. Hæc ſanctiſsimi huius & de ſacris Scripturis optimè meriti viri tam vera, quàm quæ veriſsima ſententia, ſine dubio multos doctos & exacto præditos iudicio homines excitauit, qui omni apud nos inſtiterũt flagitatione, vt quoniã ſacra Biblia varijs in noſtro idiomate formis iam aliquoties excudiſſemus, Latinis exterisq; etiã populis typographica noſtra inſeruiremus diligentia, & Latinã D. Hieronymi Tralationem, quæ & fideliſsima ſit & veritatem authenticam proximè exprimat, ne vocula quidem vſquam immutata integram ſartamq; tectam nouis noſtris deſcriberemus characteribus, quemadmodum ea in Eccleſia à multis decantatur ſeculis, & per omnia ſacrorum Theologorum ſcripta adduci atq; repeti ſolet. Quorum petitiones cum iuſtas eſſe cenſeremus, & aliàs parati ſimus omni modo omniq; labore ſacros Libros & piorum hominum ſtudia promouere, ex pluribus editionibus, quæ noſtro tempore prodierunt, eam potiſsimũ elegimus, cuius veſtigijs ceu Theſeo filo vbiq; inſiſteremus, quæ correctiſsima eſſet, & omni apud Orthodoxos vereq; Chriſtianos Lectores offenſione vſquequaq; careret. Huiuſmodi autem erat, perſuadentibus ſic nobis amicis, quos cenſura experti ſumus in hoc genere excellentiori, Louanienſis illa & Antuerpienſis editio. Quæ quidem vt ab ipſis Louanienſis Vniuerſitatis Profeſſoribus atq; Theologis diligentiſsimis ad vetuſtiſsima quæq;, & illa quidem tum excuſa tum manu deſcripta exemplaria, poſt adhibitos vbiq; Pariſienſes regios celebrandæ antiquitatis codices, accuratiſsimè ſit emendata, varijsq; in exteriori margine ſumma fide notata lectionibus, & compendioſis ſingulorum capitum Argumentis, tu ex ſubiecta D. Nechlinienſis in eam Præfatione, in qua is conſilij illorum rationem copioſè enarrat, longe rectius cognoſcere poteris, quàm ſi nos actum agentes multis tibi huius editionis fidem argumentis facere conaremur. Quoniam verò imagines non ſolum Laicorum ſint libri, vt D. Gregorius eruditè ait, ſed & Doctorum oculis res præſcriptas aliquanto dilucidius ſubijciant, dedimus etiam ea in re operã minimè paruam, vt præter Tabernaculi Moſaici & Templi Salomonis accurata ſchemata, omnium quoq; aliarum hiſtoriarum yeram delineationem ſumma arte expreſſam ſuis ſigillatim apponeremus locis, in quo quantum diligentiæ & iudicij tua publicæq; vtilitatis cauſa adhibuerimus, tum primum reipſa experieris Lector, cum has noſtras figuras cum ipſo contextu non per tranſennam ſed perſpicaci attentione conciliare volueris. Ipſum verò cõtextum verſibus diſtinctum numeris vbiq; inſigniuimus, iuxta rationem Hebraicam & veterum codicum receptam ſcriptionem, quod ideo à nobis ad aliorum factitatum eſt exemplar, vt citius ſingularum perſpicias ſententiarum cõplexum, & expeditius quod ex editarũ iam ante Concordantiarum indice quæſieris, reperire poſsis. Ad finem huius operis recognitam multisq; in locis auctam Hebræorum, Chaldæorum, Græcorum, Latinorumq; propriorum appoſuimus interpretationem Nominum, cum accurata locorum deſcriptione ex optimis quibuſq; Coſmographis. Ecce tibi totã noſtram in hac æditione agendi rationem, candide Lector, ecce indefeſſos & improbos labores noſtros, quos cum alacres libentiq; animo tua cauſa ſuſceperimus, tuum iam erit hæc Biblia nocturna verſare manu verſare diurna, interim dum alia tibi in hoc ſcripti genere apparamus, quæ breui adiuuante nos Domino, teq; pro nobis apud ipſum precibus intercedente, quoq; in tuam commoditatem edituri ſumus atq; publicaturi. Datæ ex noſtra Officina Francofurti ad Mœnum,

M. D. LXVI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F. IOHANNIS HENTENII

NECHLINIENSIS IN BIBLIA LOVANII ET ANTVERPIAE EXCVSA ATQVE CASTIGATA,

Præfatio.

MIRABITVR fortassè quispiam cur potè tam multiplicia Biblia toties excusa, conati sumus alia facie hæc in lucem edere. Quare non inutile facturus mihi videor, si nostri consilij rationem, quam in hac noua Bibliorum editione adornanda secuti sumus, paucis exposuero. Primum nemini obscurum esse arbitror, quot technis ac cuniculis horum temporũ Hæretici id efficere conentur, vt sacræ literæ ab ipsis stare videantur: potissimum autem dictionibus quibusdam textui temerè additis vel ademptis: aut præfationibus, variisque marginum annotationibus adiectis, vel consarcinatis prauis indicibus. Quibus ludificationibus adeo student nonnulli, vt his etiam quosdam irretierint, qui totiin hoc erant, vt remp. Christianam promouerent. Nemo est enim qui nesciat, vt vnum pro multis in medium adferam, quantam diligentiam, quantasque impensas tulerit Robertus Stephanus, regius apud Lutetiam typographus, (quem honoris causa nomino) vt accuratissima & castigatissima nobis Biblia traderet, propter quod plurimum etiam illi debent quotquot sacrarum literarum lectioni sunt addicti: quem ob id etiam in multis secuti sumus. Et tamen candido huius pectori imposuerunt hi pseudochristiani, & sub ouina pelle latentes lupi rapaces maximè in marginum annotationibus, præfationibus, ac indice sententiarum. Quum igitur his impostoris optimos quosque libros, tam sacrarum literarum quàm catholicorum doctorum corruperint, statuit optimo iure Cæsarea Maiestas, pernicioſos huiusmodi cuiusuis idiomatis codices, è populi manibus auferri: In quibus primas facilè obtinent Biblia: non ea solum quæ temeraria quarundam vocum transpositione, adiectione aut mutilatione apertè corrupta sunt: verùm etiam illa in quibus, quod ad textum attinet, nihil prorsus immutatum est: indices tamen, præfationes, additiones marginales, seu librorum aut capitum argumenta huiusmodi sunt: vt si penitius quis introspiciat, atque ad hæreticorum doctrinam ista diligenter conferat, facilè intelligat, etiamsi nihil præter ipsa scripturæ verba contineant, eò esse pernicioſiora, quò occultius propinatur sub melle venenum. Quis enim nesciat ad errores populariter stabiliendos longè primam esse viam, falsum scripturarum prætextum? nihilque securius credi, quàm quod scriptura docere, vel suis ipsa verbis expresse videtur? Hæc igitur considerantes: simulque quòd tota Latina Ecclesia tot seculis vulgata editione, in œcumenicis etiam consilijs semper vsa sit: tam in fidei dogmatis definiendis, quàm in hæresibus condemnandis: atque idcirco immotam esse oporteat, aut potius ad primæua sua exemplaria reuocari: è medio iam hic sublatis edicto Cæsareo vniuersis Biblijs, quæ quoquo modo aduersari Christianæ pietati videbantur: summo studio curauimus, ex iussu, instructione ac iudicio grauissimorum, longeque eruditissimorum, & acerrimi iudicij Theologorum huius academiæ Louaniensis, vt comparatis vndique non solùm quæ castigatius excusa erant exemplaribus, verùm alijs quoque plus minus viginti: quorum recentissimum ante duos centos annos manuscriptum erat, alia ante trecentos, quadringentos, imo & sexcentos vel plures etiam annos: ex horum collatione restitueremus, quoad fieri posset, veterem ac vulgatam editionem sinceritati suæ atque puritati, non miscentes nos interim quæstioni, Num Græcis & Hebræis vbique respondeat. Hac enim in re abundè nobis esse debet, quòd ipsam reliquis omnibus semper prætulerit tota Latina Ecclesia, sicuti iam prædiximus: maximè cùm innumeris locis, non veteris modò testamenti, quod passim ostendit Hieronymus, sed & noui, Græca nunc deprauata comperiantur: quod apertius est quàm vt ab eo negari possit, qui veterum authorum tam Græcorum quàm Latinorum, Græcè tamen peritorum, monumenta perlegerit: quos frequentissimè aliter legisse constat quàm hodie Græci codices habeant. Id autem factum est, quum temporis diuturnitate, ac frequenti exemplaris in exemplar transfusione, tum maximè studio contentionis subortis entibus subinde nouis in Græcia hæresibus: in quibus id accidere solet, vt dum quis propria authoritate vti non potest (diui enim Ambrosij verba sequar) ad victoriam verba legis adulteret, quo sensum suum quasi verba legis asserat: vt non ratio, sed authoritas præscribere videatur. Quòd si Ambrosij seculo, atque etiam Origenis Græci codices variabant, sicut docet vterque in quintum ad Romanos caput: quid de nostri seculi Græcis codicibus iure existimes? Hebræa verò quem in modum sequi possumus? quum etiam ante Hieronymi tempora, plurima vario modo aut legerint aut intellexerint, Septuaginta interpretes, Theodotio, Symmachus, Aquila, Hieronymus, & is demum qui quintam siue vulgatam ante ipsum dederat editionem? siue id acciderit ob quorundam Hebraicorũ elementorum similitudinem, siue ob diuersorum punctorum situm: siue quòd paulatim de inemendatis inemendata scribentur, vt habet Hieronymus: nec nostrum est de singulis versionibus ferre censuram, aut in tantam venire temeritatem, vt speremus nos exactius quicquam posse

posse vertere, quàm hactenus verterint cuncti interpretes. Verùm de his aliàs fortassis latius, vbi commodius ocium ac locum nacti fuerimus. Nunc quædam duntaxat obiter loca citabimus, vbi idem nobiscum sentit Hieronymus, ne quis opinetur hæc nos è proprio cerebro comminisci. Videantur itaque illius commentarij super Cap. 8 Isaiæ, vbi dicitur, Congregamini populi & vincimini. Cap. 9. Verbum misit Dominus in Iacob. Cap. 14. iuxta finem, Quid respondebit nuntijs gentis, tam libro commentariorum quinto quàm sexto. Cap. 15. in initio. Quia nocte vastata est Ar. Cap. 17. Et dolebit grauiter: idemq; super illud Ierem. 17. Prauum est cor omnium & inscrutabile. Cap. 21. Isaiæ, Onus duma. Cap. 24. Et erubescet luna. Cap. 25. Sicut æstus in siti. Cap. 26. Et perdidisti omnem memoriam eorum. Eodem. Et terram gigantum detrahes in ruinam. Cap. 38. Sicut pullus hirundinis. Cap. 44. iuxta finem, Qui dico Cyro, Pastor meus es. Cap. 49. Et Israël non congregabitur. Cap. 63. In omni tribulatione eorum non est tribulatus: aliisque locis innumeris. Non hæc dico quòd astruere velim latina præ cæteris exemplaria nusquam esse deprauata, sed quòd non nostrum fuerit, imo nec expediat, ad Græcos aut Hebræos codices semel illa castigare. Quòd si alio quouis modo videantur corrigenda, id potius foret summi pontificis, aut œcumenici concilij authoritate tentandum, cui parére omnes tenentur, quàm priuatæ alicuius personæ, aut vnius cuiusuis Academiæ. Porrò in hac castigatione cuique capiti singulorum librorum nostra præfiximus argumenta: demptis psalmis, quorum tituli in vicem subeunt argumentorum: & Canticis Canticorum, quibus vnicum præposuimus libri argumentum. Quorundam etiam librorum aut mutauimus, aut in totum sustulimus præfationes: prout his temporibus expedire videbatur: aut priora esse suspecta, ac perperam adiecta inuenimus. Indicem etiam rerum ac sententiarum pro virili correximus. Nam cum qui peregrinarum erat dictionum penè intactum reliquimus: quum in hoc fideliter, satisque diligenter laborauerit Robertus Stephanus, cui præclarum hunc indicem acceptum ferimus. Itaque acceptis, vt præfati sumus, varijs exemplaribus, & per Roberti codicem plurimis etiam alijs, quæ ille suis annotarat marginibus, ex complurium consensu nonnulla è textu sustulimus aut immutauimus: frequenter id in margine reponentes, præfixo asteriſco *, ei quòd è textu ademptum erat, aut binis huiusmodi stigmatis //, priori textus lectioni prænotatis, idque absq; vllo exemplarium numero. Vt autem priorem textus lectionem in margine reponeremus, mouerunt nos quorundam ingenia: qui, si nusquam ea inuenirent quæ in nonnullis adhuc legunt exemplaribus, fortassis id non æquo ferrent animo. In Prouerbijs autem Salomonis, quanquam versus integros non paucos videremus esse superfluos aut aliunde infartos, quos plurima, eaque vetustissima Latina exemplaria non haberent, imò ne ipsa quidem Hebraica nec Sanctes Pagninus, illis tamen obeliscum duntaxat præfiximus: addito margini numero codicũ, in quibus versus illos non inuenimus. Nam si eos è textus serie transtulissemus in marginem, alijs annotandis margines sufficere nequiuissent: si verò in totum resecuissemus, verendum erat ne plures offenderentur, quibus visi fuissemus non pœnitendam voluminis partem detruncasse: quemadmodum de se ait Hieronymus in prologo super Danielem. Qua etiam ratione moti, vniuersos quatuor Esdræ libros lectori tradidimus: quanquam in pauciſsimis manuscriptis exemplaribus tertium inuenerimus, quartum verò in nullis: sicut ne in Græcis quidem, vt non dicam in Hebræis. Quin & Hieronymus ipse in horum librorum præfatione monet, ne quis apocryphorum tertij & quarti libri somnijs delectetur. Quibus id, quod maioris adhuc momenti est, accedit: quòd nec Origenes, nec Augustinus, nec Damascenus, nec denique tertium Carthaginense concilium sacræ scripturæ libris tertium & quartum Esdræ annumerent. Ob id tamen, vt præfati sumus, illos adiunximus, ne quis vociferaretur manca nos Biblia euulgare: maximè quum & Cyprianus epistola ad Pompeianum ex tertio Esdræ citet testimonium: Et Ambrosius de bono mortis aduersus Ethnicos seriò citet testimonium ex quarto Esdræ de promptuarijs animarum. In locis autem ijs vbi non tot exemplaria à communi lectione dissidebant, vt quicquam immutandum duceremus: hic diuersam lectionem in margine annotauimus, præfixo asteriſco, quid plus in alijs: quid minus obeliſco: quid verò diuersum, duobus stigmatis lectori significantes: adiuncto vbique discrepantium exemplarium numero. Superfluum siquidem fuisset hos ipsos nominatim recensere codices, quum neminem facilè hanc operam sibi sumpturum putem, vt singula, quæ tot locis dispersa sunt, consulat exemplaria, sed nobis fidem potius habiturum. Quin si etiam id omnino cupiuissemus: compluribus in locis, per marginum angustiam, qui alijs occupandi erant, minimè licuisset. Ne quis tamen falsò nos putet exemplarium iactare multitudinem, tum etiam ne promerita laude illos fraudemus, qui candidè suos codices nobis impertiti sunt: recensebimus nunc vnde singulos acceperimus, quibus in hac editione vsi sumus: præter Roberti Colinæi ac Tilmanni Keruer Biblia, quæ nobis domi suppetebant.

In primis in hac vniuersitate hi libri nobis subministrati sunt.

Ex collegiata diui Petri Ecclesia, quæ prima est in hac Louaniensi Academia, accepimus tria miræ vetustatis exemplaria, septem voluminibus distincta: & alia insuper tria, quorum primum quatuor tantùm Euangelistas continebat: secundum Euangelia iuxta Lucam & Iohannem: tertium verò solos Psalmos.

A Franciscanis, duo exemplaria in quatuor tomos diuisa: & tertium in solos Psalmos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRÆFATIO.

Ex Partensi abbatia ordinis Præmonstratensis, vnum exemplar.

Ex cœnobio Bethlehemitico Canonicorum regularium diui Augustini, qui reformati dicuntur, duo exemplaria: alterum scriptum, in varia volumina distinctum: alterum olim excusum, in duos item tomos diuisum.

Ex cœnobio Martinensium eiusdem instituti vnum exemplar, & aliud in quatuor tantùm Euangelistas.

A diuæ Gertrudis abbatia Canonicorum regularium, siue clericorum veteris instituti diui Augustini, duo exemplaria in varios tomos diuisa.

Ex hoc Theologorum collegio nobis subministrata sunt duo exemplaria: vnum scriptum, olim reuerendissimi domini Cardinalis Bessarionis: & alterum ex ipsius typographiæ infantia.

Ex Castrensis collegij bibliotheca, duo exemplaria.

Ex Atrebatensis collegij bibliotheca, duo exemplaria: & tertium in solos Psalmos.

Hi codices ab exordio castigationis ex hac Louaniensi Academia nobis fuerunt exhibiti: sequentes autem temporis progressu nacti sumus.

Præbuit abbatia diui Berthini ordinis diui Benedicti apud S. Odomarum, vnum exemplar.

Abbatia Tongherlensis ordinis Præmonstratensis, ex illa sua in his regionibus longè instructissima ac famatissima bibliotheca, vnum exemplar ad nos transmisit.

Abbatia diui Egidij ordinis Canonicorum regularium veteris instituti apud Leodium, duo exemplaria in quatuor tomos diuisa exhibuit.

Abbatia quoque Alnensis ordinis diui Bernardi, vnum commodauit exemplar.

Abbatia à Gardineto eiusdem ordinis, vnum exemplar.

Similiter & abbatia Litiensis, ordinis diui Benedicti, duo misit exemplaria.

Abbatia Affligiensis eiusdem instituti, vnum exemplar.

Abbatia demum Gemblacensis eiusdem quoque instituti, commodato dedit vnum exemplar in quatuor duntaxat Euangelia.

Quantum autem laborum subierimus, vt sacra hæc Biblia quàm maximè sincera in lucem ederemus, expendendum cuique relinquimus: Deum Opt. Maxim. obnixè precantes, vt hos nostros labores benignus respiciat: & si non opus ipsum, at saltem conatum probare dignetur: quem speramus Ecclesiæ ipsius commodum nequaquam pœnitendum allaturum.

INDEX TESTIMONIORVM A CHRISTO ET APOSTOLIS IN NOVO TESTAMENTO CITATORVM EX VETERI, QVAE HVC IN ID CONGESTA SVNT, VT PII LECTORES natiuam quorundam intelligentiam facilè assequi valeant quæ ab ipso Christo vero interprete & spiritu eius, per Apostolos sit tradita: perspiciantque in quem vsum ea adduxerint Apostoli & Euangelistæ.

GENESIS.

1 d Masculum & fœminam fecit eos. Mat.19.a. Mar.10.a.
2 a Requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis. Heb.4.b.
2 b Factus est primus homo Adam in animam viuentem 1.Cor.15.f.
2 d Dimittet homo patrem & matrem, & adherebit vxori. Mat.19.a. Mar.10.a. Eph.5.g. 1.Cor.6.d.
2 d Erunt duo in carne vna Mat.19.a. Mar.10.a. 1.Cor.6.d. Eph.5.g.
12 a Exi de terra tua & de cognatione tua Actor.7.a.
12 a Et in semine tuo benedicentur omnes gentes Actor.3.d. Gal.3.b.
15 b Sic erit semen tuum Rom.4.c.
15 b Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam Rom.4.a. Iacob.2.d. Gal.3.a.
15 c Erit semen tuũ peregrinũ in terra non sua Actor.7.a.
17 a Quia patrẽ multarum gentiũ constitui te Rom.4.c.
18 b Secundum hoc tempus veniam, & erit Saræ filius Rom.9.b.
21 b Eijce ancillam & filium eius Gal.4.d.
21 b In Isaac vocabitur tibi semen Rom.9.b.
22 c Nisi benedicens benedicam te, & mul. Heb.6.c.
22 d Quia benedicentur in te omnes gentes Actor.3.d. Gal.3.b.
25 c Quia maior seruiet minori Rom.9.c.

EXO-

EXODVS.

3 b Ego sum Deus Abraham, &c. Mat.22.c. Mar.12.c. Luc.20.f.
9 d In hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te potentiam meam Rom.9.d.
12 g Os non comminuetis ex eo Iohan.19.f.
13 a Omne masculinum adaperiens vuluam Luc.2.d.
16 d Qui multum, non abundauit, &c. 2.Cor.8.c.
20 c Non mœchaberis Mat.5.d.
20 c Non adulterabis, Non occides, Non furtum facies, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, Non concupisces. Rom.13.c.
20 c Non concupisces Rom.7.b.
20 c Non occides Mat.5.c. Luc.18.d.
20 c Honora patrem tuum & matrem tuam Mat.15.a. Mar.7.b. Ephes.6.a.
21 c Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur Mat.15.a. Mar.7.b.
21 c Oculum pro oculo, dentem pro dente Mat.5.f.
22 d Principi populi tui non maledices Actor.23.a.
24 c Hic sanguis testamẽti, quod mandauit ad vos Deus. Heb.9.e.
25 g Vide, omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est, &c. Heb.8.b. Actor.7.f.
32 a Fac nobis deos qui præcedant nos Actor.7.c
33 d Miserebor cui voluero, &c. Rom.9.c.
34 d Non sicut Moyses ponebat velamen super faciem 2.Cor.2.c.

LEVIT.

11 g Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum 1.Pet.1.c.
18 a Qui fecerit homo, viuet in ea Rom.10.b. Gal.3.b.
19 c Non periurabis Mat.5.e.
19 d Diliges proximum tuum sicut teipsum Gal.5.c. Iacob.2.b. Mat.22.d. Mar.12.c.
19 d Diliges proximum tuum Mat.5.g.
20 b Qui maledixerit patri, &c. Mat.15.a.
24 d Oculum pro oculo Mat.5.f.
26 b Quoniam inhabitabo in illis, & ambulabo inter eos 2.Cor.6.d.

NVMERI.

9 b Os non comminuetis ex eo Iohan.19.f.

DEVTER.

4 d Etenim Deus noster ignis consumens est Heb.12.g.
5 b Non concupisces Rom.7.c. 13.c.
5 b Non occides Mat.5.c. Luc.18.d.
5 b Non mœchaberis Mat.5.d. Luc.18.d.
5 b Non furtum facies Luce 18.d. Rom.13.c.
5 b Non loquéris contra proximum tuum falsum testimonium Luc.18.d. Rom.13.c.
5 b Honora patrẽ & matrẽ Mat.15.a. Mar.7.b. Ephes.6.a.
6 a Audi Israël, Dominus Deus tuus Deus vnus est, Mar.12.c.
6 a Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Mat.22.d. Mar.12.c. Luc.10.c.
6 c 10 d Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies Mat.4.b. Luc.4.b.
6 c Non tentabis Dominum Deum tuum Mat.4.b. Luc.4.b.
8 a Non in solo pane viuit homo Mat.4.a. Luc.4.a.
10 d Deus personam hominis non accipit Gal.2.b.
18 c Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus Actor.3.d.7.c.
19 d In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum 2.Cor.13.a. Mat.18.b. Iohan.8.c.
19 d Oculum pro oculo, dentem pro dente Mat.5.f.
21 d Maledictus omnis qui pendet in ligno Gal.3.b.
25 b Non alligabis os boui trituranti 1.Cor.9.a. 1.Tim.5.c.
25 b Si quis mortuus fuerit non habens filium Mat.21.c. Mar.12.b. Luc.20.e.
27 d Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ, &c. Gal.3.b.
30 c Quis ascendit in cælum? Rom.10.b.
30 c Prope est verbũ in ore tuo, & in corde tuo Rom.10.b.
32 c Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom.10.d.
32 e Mihi vindictam, ego retribuam Rom.12.d.

IOSVE.

1 a Non te deseram, neque derelinquam Heb.13.a.

REG. II.

7 c Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium Heb.1.b.

REG. III.

19 b Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. Rom.11.a.
19 b Reliqui mihi septem millia virorum Rom.11.a.

IOB.

5 c Comprehendam sapientes in astutia eorum 1.Cor.3.d

LIBER PSAL.

2 a Quare fremuerunt gentes Actor.4.e.
2 b Filius meus es tu, ego hodie genui te Actor.13.c. Heb.1.b.5.b
2 c Reges eos in virga ferrea Apoc.2. Gen.19.c
4 b Irascimini, & nolite peccare Ephes.4.f.
5 c Sepulchrum patens est guttur eorum Rom.3.b.
6 c Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem Mat.7.d. 25.d. Luc.13.f.
8 b Ex ore infantium & lactentium, &c. Mat.21.b.
8 c Quid est homo quòd memor es eius? Heb.2.a.
8 c Omnia subiecit sub pedibus eius 1.Cor.15.d.
9 e Quorum os maledictione & amaritudine plenum est. Rom.3.c.
13 a Non est iustus quisquam, non est intelligens Rom.3.b.
13 b Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem Rom.3.c.
15 c Prouidebam Dominum in conspectu, &c. Actor.2.d.
15 d Non dabis sanctum tuum videre corruptionem Actor.2.e.13.e.
17 a Ego ero fidens in eum Heb.2.c.
17 g Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine Rom.15.b.
18 a Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum Rom.10.d.
21 a Eli, Eli, lamma sabacthani Mat.27.e. Mar.15.c.
21 c Diuiserunt sibi vestimenta mea Matth.27.d. Iohan.19.e.
21 c Nuntiabo nomen tuum fratribus meis Heb.2.c.
23 a Domini est terra & plenitudo eius 1.Cor.10.f.
24 c Odio habuerunt me gratis Iohan.15.d.
30 a In manus tuas commendo spiritum meum Luc.23.f.
31 a Beati quorum remissæ sunt iniquitates Rom.4.a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

33 c Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos 1.Pet.3.b.
39 b Hostiam & oblationem noluisti Heb.10.b.
42 c Qui manducat mecum panem Iohan.13.b
43 d Propter te mortificamur tota die Rom.8.g.
44 b Thronus tuus Deus in seculum seculi Heb.1.c.
50 a Vt iustificeris in sermonibus tuis Rom.3.a.
54 d Iacta super Dominum curam tuam 1.Pet.5.b.
61 d Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet 1.Cor.3.b.
67 d Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem Ephes.4.b.
68 b Zelus domus tuæ comedit me Iohan.2.d.
68 b Improperia improperantium tibi ceciderunt super me Rom.15.a.
68 c Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum Rom.11.b.
68 c Fiat commemoratio eorum deserta Actor.1.d.
68 e In siti mea potauerunt me aceto Iohan.19.f.
77 a Aperiam in parabolis os meum Mat.13.e.
77 c Panem cæli dedit eis Iohan.6.d.
81 b Ego dixi, dij estis Iohan.10.g.
88 d Inueni Dauid seruum meum. Actor.13.d.
90 c Angelis suis mandauit de te Mat.4.a.Luc.4.b.
93 b Dominus nouit cogitationes sapientum, quoniam vanæ sunt 1.Cor.3.d.
94 c Hodie si vocem eius audieritis Heb.3.b.
94 d Sicut iuraui in ira mea Heb.4.a.
96 b Et adorent eum omnes angeli eius Heb.1.c.
101 d Tu in principio Domine terram fundasti Heb.1.c.
103 a Qui facit angelos suos spiritus Heb.1.c.
108 b Et Episcopatum eius accipiat alter Actor.1.d.
109 a Dixit Dominus Domino meo Mat.22.d.Luc.20.g. Actor.2.f.
109 a Sede a dextris meis Heb.1.d.
109 a Donec ponam inimicos tuos scabellum, &c. Heb.1.d.1.Cor.15.d.
109 b Tu es sacerdos in æternum Heb.5.b.7.c.
109 b Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum Heb.7.c.
111 b Dispersit, dedit pauperibus 2.Cor.9.c.
115 a Credidi, propter quod locutus sum 2.Cor.4.c.
115 a Omnis homo mendax Rom.3.a.
116 a Laudate Dominum omnes gentes Rom.15.c.
117 a Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo Heb.13.b.
117 d Lapidem quem reprobauerunt ædificantes Mat.21.d.Marc.12.a.Actor.4.b.1.Pet.2.b.
117 d Hosanna filio Dauid Mat.21.b.
131 c De fructu ventris tui ponam super sedem tuam Actor.2.e.
139 a Venenum aspidum sub labijs eorum Rom.3.b.

PROVER.

3 a Nolite esse prudentes apud vosmetipsos Rom.12.d.
3 b Fili mi noli negligere disciplinam Domini, &c. Heb.12.b.
3 b Quem diligit Dominus, corripit, &c. Heb.12.b.Apoc.3.d.
10 b Charitas operit multitudinem pec. 1.Pet.4.b.
17 c Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat 1.Thes.5.d.1.Pet.3.b.
20 c Qui maledixerit patri uel matri Mat.15.a.Mar.7.b.
25 c Si esurierit inimicus tuus, ciba illum Rom.12.d.
26 b Canis reuersus ad vomitum 2.Pet.2.d.

ISAIAS.

1 c Nisi Dominus sabbaoth reliquisset nobis semẽ Rom.9.f.
5 d Homo plantauit vineam Mat.21.b.Luc.20.b. Mar.12.a.
6 a Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Apoc.4.c.
6 c Audite audietis, & non intelligetis Mat.13.b. Mar.4.b.Luc.8.b.Actor.28.f.Iohan.12.f.Rom.11.b.
7 c Ecce virgo in utero habebit Mat.1.d.
8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus Heb.2.d.
9 a Terra Zabulon & terra Nepthali Mat.4.c.
10 c Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris Rom.9.f.
11 a Requiescet ille in eo quos quem Dominus interficiet spiritu oris sui 2.Thess.2.c.
11 c Erit radix Iesse Rom.15.c.Actor.13.d.
21 c Cecidit cecidit Babylon illa magna Apoc.14.b.
22 g Manducemus & bibamus, cras enim moriemur 1.Cor.15.e.
22 f Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid Apoc.3.b.
25 c Absterget Dominus omnem lachrymam ab oculis, &c. Apoc.7.d.21.b.
28 c Quoniam in alijs linguis & labijs alijs loquar populo huic 1.Cor.14.d.
28 d Ecce pono in Sion lapidem offensionis. Rom.9.g. 1.Petri 2.b.Actor.4.b.
29 d Populus hic labijs me honorat Mat.15.a.Mar.7.b.
29 e Perdam sapientiam sapientum, et prudentiam, &c. 1.Corin.1.c.
33 c Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor huius seculi? 1.Cor.1.c.
40 a Vox clamantis in deserto Mat.3.a.Mar.1.a.Luc.3.a. Iohan.1.c.
40 b Omnis caro fœnum 1.Pet.1.d.Iacob.1.d.
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis instruxit eum? 1.Cor.2.d.
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Rom.11.d.
41 b 44 a Ego sum primus & nouissim. Apoc.1.d.22.c.
42 a Ecce puer meus quem elegi Mat.12.b.
43 d Ecce noua facio omnia Apoc.21.b.2.Cor.5.d.
45 b Nunquid dicit figmentum ei qui se, &c. Rom.9.d.
45 d Viuo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu Rom.4.b.
49 b Posui te in lucem Gentium Actor.13.g.
49 c Tempore accepto exaudiui te, & in 2.Cor.6.a.
49 e Non esurient neque sitient amplius Apoc.7.d.
50 b Tunc expuerunt in faciem eius Mat.26.g.
52 b Quàm speciosi pedes euang.pacem Rom.10.c.
52 d Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c. 2.Cor.6.d.
52 b Nomen Dei per vos blasphematur Rom.2.d.
52 d Quibus non est annuntiatum de eo videbunt. Rom.15.e.
53 a Domine, quis credidit auditui nostro? Rom.10.c. Iohan.12.f.
53 b Ipse infirmitates nostras accepit Mat.8.c.
53 c Tanquam ouis ad occisionem Actor.8.f.
53 d Et cum iniquis reputatus est Mar.15.c.Luc.22.d.
53 e Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus 1.Petri 2.d.1.Iohan.3.a.
53 e Qui peccata nostra pertulit in corpore 1.Pet.2.d.

54 a Lætare sterilis quæ non paris Gal.4.d.
54 c Et erunt omnes docibiles Dei Iohan.6.e.
55 a Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis Apoc.22.d.
55 b Dabo vobis sancta Dauid fidelia Actor.13.e.
56 c Domus mea domus orationis vocabitur Mat.21.b. Mar.11.c.Luc.19.g.
59 b Contritio & infœlicitas in vijs eorum Rom.3.c.
59 c Galeam salutis assumite Eph.6.c.1.Thess.5.b.
59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob Rom.11.d.
60 c Et portæ eius non claudentur per diem Apoc.21.g.
61 a Spiritus Domini super me Luc.4.c.
62 d Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit Mat.21.a.
64 b Quod oculus non vidit, nec auris audiuit 1.Cor.2.b.
65 a Inuentus sum à non quærentibus me. Rom.10.d.
65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Rom.10.d.
65 c Nouos verò cœlos & nouam. 2.Pet.3.c.Apoc.21.a.
66 a Cœlum mihi sedes est Actor.7.f.
66 g Vbi vermis eorum non moritur Mar.9.g.
60 d Et ciuitas non eget sole neque luna Apoc.21.g.
60 d Nox vltra non erit Apoc.22.a.

IEREM.

7 b Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Mat.21.b.Mar.1.11.c.Luc.19.g.
9 g Qui gloriatur, in Domino glorietur 1.Cor.1.d. 2.Cor.10.d.
10 a Quis non timebit te Domine? Apoc.15.b.
17 d Ego sum scrutans renes & corda Apo.2.f.
31 c Vox in Rama audita est Mat.2.d.
31 a Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios 2.Cor.6.d.
31 e Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel & super domum Iuda testamentum nouum Heb.8.c.
31 f Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, Dabo leges meas in cordibus eorum Heb.10.c.
51 a Cecidit cecidit Babylon magna Apoc.18.a.

EZECH.

3 a Accipe librum, & deuora illum Apoc.10.d.
20 b Qui fecerit homo, viuet in ea Rom.10.b.
32 b Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum Mat.24.c.
36 c Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes Rom.2.d.

DANIEL.

9 g Cum videritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele propheta Mat.24.b.Mar.13.b. Luc.21.d.

OSEE.

1 d Et erit in loco vbi dictum est eis, Non plebs mea vos Rom.9.c.
2 d Vocabo non plebem meam, plebem meam Rom.9.e. 1.Pet.2.b.
6 c Misericordiam volo, & non sacrific. Mat.9.b.12.a.
10 b Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos. Luc.23.d.
11 a Ex Aegypto vocaui filium meum Mat.2.e
13 d Absorpta est mors in victoria 1.Cor.15.g.

IOEL.

2 g Et erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo Actor.2.c.
2 g Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit Rom.10.c.

AMOS.

5 g Nunquid victimas & hostias obtulistis mihi Actor.7.e.
6 a Væ vobis diuitibus Luc.6.d.
9 c Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid Actor.15.c.

IONAS.

2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus Mat.12.c.Luc.11.d.
3 b Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ Mat.12.d.Luc.11.b.

MICHAE.

5 a Et tu Bethlehem terra Iuda Mat.2.a
7 b Veni separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem Mat.10.d.Luc.12.g.

AGGAE.

2 b Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram sed & cælum Heb.12.g.

HABAC.

1 b Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris Actor.13.f.
2 a Iustus autem ex fide viuit Rom.1.c.Gal.3.b.

NAHVM.

4 b Quid est quod scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primum venire Mat.17.b.Mar.9.b.
4 b Vt conuertat corda patrum in filios Luc.1.b.

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Esau autem odio habui Rom.9.c.
3 a Ecce, ego mitto angelum meum Mat.11.b.Mar.1.a.Luc.7.d.Iohan.1.c.
4 b Ipse est Elias qui venturus erat Mat.11.b.
9 b Ecce Rex tuus venit Mat.21.a.Ioh.12.b.
11 c Et acceperunt triginta argenteos Mat.27.a.
12 c Videbunt in quem compunxerunt Iohan.19.g.
13 c Percutiam pastorem Mat.26.c.Mar.14.b.
1 d Quàm speciosi pedes euangelizantiũ pacem? Rom.10.c.

ZACHAR.

8 c Loquimini veritatem vnusquisq; cum proximo suo Eph.4.f.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ORDO LIBRORVM VETERIS TESTAMENTI.

Geneſis	Folio 1.	Eccleſiaſtes	308.
Exodus	27.	Canticum Canticorum	312.
Leuiticus	46.	Liber Sapientiæ	313.
Numeri	58.	Eccleſiaſticus	321.
Deuteronómium	76.	Iſaiæ Prophetæ	340.
Ioſue	92.	Ieremiæ	363.
Liber Iudicum	103.	Baruch	390.
Ruth	116.	Ezechielis	394.
Regum I.	118.	Danielis	417.
Regum II.	136.	Oſee	428.
Regum III.	148.	Ioëlis	431.
Regum IIII.	165.	Amos	433.
Paralipoménon I.	180.	Abdiæ	436.
Paralipoménon II.	193.	Ionæ	437.
Eſdræ I.	209.	Michææ	438.
Eſdræ II.	214.	Nahum	441.
Eſdræ III.	220.	Habacuc	442.
Eſdræ IIII.	226.	Sophoniæ	444.
Tobias	238.	Aggæi	445.
Iudith	243.	Zachariæ	446.
Eſther	249.	Malachiæ	451.
Iob	256.	Machabæorum I.	452.
Liber Pſalmorum	268.	Machabæorum II.	467.
Prouerbia Salomonis	298.		

Hos veteris Teſtamenti libros Chriſtus Ieſus in Legem, Prophetas, & Pſalmos, ſimpliciſſimè partitus eſt, Matthæi ſeptimo, vndecimo, & vigeſimo ſecundo, & Lucæ vltimo. Hæc ſunt, inquit, verba quæ locutus ſum ad vos cùm adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me. Quam diſtinctionem ſecuti ſunt Apoſtoli, patresque noſtri Latini. Nec ab hac aliena eſt Hebræorum diſtinctio תורה *vocantium Legem,* נביאים *Prophetas,* כתובים *Hagiographa, inter quæ & Pſalmi Dauid numerantur: autor eſt Hieronymus in Prologo quem præpoſuit libris Regum.*

ORDO LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

Euangelium ſecundum Matthæum	477.	Ad Theſſalonicenſes I. 571. II.	573.
Euangelium ſecundum Marcum	492.	Ad Timótheum 1. 573. II.	575.
Euangelium ſecundum Lucam	502.	Ad Titum	576.
Euangelium ſecundum Iohannem	519.	Ad Philemónem	577.
Acta Apoſtolorum	513.	Ad Hebræos	578.
Pauli Epiſtola ad Romanos	547.	Iacobi Epiſtola	582.
Ad Corinthios I. 553. II.	559.	Petri Epiſtolæ I. 584. II.	586.
Ad Galatas	564.	Iohannis Epiſtolæ I. 587. II. 589. III.	ibid.
Ad Epheſios	566.	Iudæ Epiſtola	590.
Ad Philippenſes	568.	Apocalypſis.	ibid.
Ad Coloſſenſes	570.		

HIERO-

HIERONYMI PROLOGVS GALEATVS.

VIGINTI & duas literas eſſe apud Hebræos, Syrorum quoq; lingua & Chaldæorum teſtatur, quæ Hebrææ magna ex parte conſinis eſt. nam & ipſi viginti duo elementa habent eodem ſono, ſed diuerſis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moyſi totidem literis ſcriptitant, figuris tantum & apicibus diſcrepantes. Certumq; eſt Eſdram ſcribam, legiſq; doctorem, poſt captam Ieroſolymam & inſtaurationem templi ſub Zorobabel, alias literas reperiſſe, quibus nunc vtimur: cum ad illud vſque tempus ijdem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem ſupputatio, ſub Leuitarum ac ſacerdotum cenſu myſticè oſtenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibuſdam Græcis voluminibus, vſque hodie antiquis expreſſum literis inuenimus. Sed & pſalmi triceſimus ſextus, & centeſimus decimus, & centeſimus vndecimus, & centeſimus decimus octauus, & centeſimus quadrageſimus quartus, quanquam diuerſo ſcribantur metro, tamen eiuſdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ Lamentationes, & oratio eius: Salomonis quoq; in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait: Mulierem fortem quis inueniet? ijſdem alphabetis vel inciſionibus ſupputantur. Porrò quinque literæ duplices apud Hebræos ſunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade. aliter enim ſcribuntur per has principia, medietates q; verborum, aliter fines. Vnde & quinque à pleriſq; libri, duplices exiſtimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Eſdras, Ieremias, cum Cinoth, id eſt, lamentationibus ſuis. Quomodo igitur viginti duo elementa ſunt, per quæ ſcribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina ſupputantur, quibus quaſi literis & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iuſti eruditur infantia.

Primus apud eos Liber, vocatur בראשית Bereſith: quem nos Geneſin dicimus.

Secundus, ואלה שמות Veelle ſemoth, qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Vaicra, id eſt, Leuiticus

Quartus, וידבר Vaiedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus, אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronómium prænotatur.

Hi ſunt quinq; libri Moyſi, quos propriè תורה Thora, id eſt, Legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Ieſu filio Naue: qui apud eos יהושע בן נון Iehoſue bin Nun dicitur.

Deinde ſubtextunt שפטים Sophetim, id eſt, Iudicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur hiſtoria.

Tertius ſequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & ſecundum dicimus:

Quartus מלכים Melachim, id eſt, Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliuſq; multo eſt מלכים Melachim, id eſt, Regum, quam ממלכות, id eſt, regnorum dicere. Non enim multarum gentium deſcribit regna, ſed vnius Iſraëlitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, eſt ישעיה Iſaias.

Sextus, ירמיה Ieremias.

Septimus, יחזקאל Ezechiel.

Octauus, Liber duodecim prophetarum, qui apud illos vocatur תרי עשר There aſar.

Tertius ordo, Hagiographa poſſidet.

Et primus liber incipit à איוב Iob.

Secundus à דוד Dauid: quem quinque inciſionibus & vno Pſalmorum volumine comprehendunt.

Tertius eſt שלמה Salomon tres libros habens: Prouerbia, quæ illi משלי Miſle, id eſt, Parabolas appellant.

Quartus, Eccleſiaſten, id eſt, קוהלת Cobeleth.

Quint. Cant. Canticorum, quæ titulo שיר השירים Sir haſſirim prænotant.

Sextus, eſt דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibrehaiamim, id eſt, verba dierum: quod ſignificantius Chronicon totius diuinæ hiſtoriæ poſſumus appellare. qui Liber apud nos Paralipoménon primus & ſecundus inſcribitur.

Octauus, עזרא Eſdras: qui & ipſi ſimiliter apud Græcos & Latinos, in duos libros diuiſus eſt.

Nonus, אסתר Eſther.

Atque ita ſiunt pariter Veteris Legis libri viginti duo: id eſt, Moyſi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli רות Ruth & קינות Cinóth, inter Hagiographa ſcriptitent, & hos libros in ſuo putent numero ſupputandos: ac per hoc eſſe priſca legis libros viginti quatuor: quos ſub numero viginti quatuor ſeniorum Apocalypſis Iohannis inducit adorantes Agnum, et coronas ſuas proſtratis vultibus offerentes, ſtant ibus coram quatuor animalibus oculatis antè & retrò, id eſt, in præteritum, & in futurum reſpicientibus, & indefeſſa voce clamantibus: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt & qui venturus eſt.

Hic Prologus, ſcripturarũ quaſi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire poteſt: vt ſcire valeamus, quicquid extra hos eſt, inter Apocrypha eſſe ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inſcribitur, & Ieſu filij Syrach liber, & Iudith, & Tobias & Paſtor, non ſunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus eſt: quod ex ipſa quoque phraſi probari poteſt. Quæ cum ita ſe habeant, obſecro te Lector, ne laborem meum, reprehenſionem exiſtimes antiquorum. In templo Dei offert vnuſquiſque quod poteſt: aly aurum, argentum, & lapides pretioſos, aly byſſum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiſcum bene agitur, ſi obtulerimus pelles & caprarum pilos: Et tamen Apoſtolus contemptibiliora noſtra magis neceſſaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per ſingulas ſpecies, Eccleſiæ præſentis futuræq; diſtinctio, pellibus tegitur & cilicijs: ardoremq; ſolis & iniuriam imbrium ea quæ viliora ſunt, prohibent.

EPISTO-

Universidad de Deusto
Biblioteca

EPISTOLA SANCTI HIERONYMI AD PAVLINVM PRESBYTERVM DE OMNIBVS DIVINAE HISTORIAE LIBRIS.

FRATER Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas literas, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ iam fidei & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris: non præsentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & diuinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historijs quosdam lustrasse prouincias, nouos adisse populos, maria transisse: vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphyticos vates, sic Plato Aegyptum & Architam Tarentinum, eamq; oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragrauit: vt qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academiæ Gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique cùm literas quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à pyratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captiuus, vinctus & seruus: tamen quia philosophus, maior emente se fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hispaniæ Galliarumq; finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus seculis, celebrandumq; miraculum, vt vrbem tantam ingressi, aliud extra vrbem quærerent. Apollonius, siue ille magus (vt vulgus loquitur) siue Philosophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, peruenit ad Brachmanas, vt Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, de motibus syderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Elamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reuersus Alexandriam, perrexit Aethiopiam, vt Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in sabulo. Inuenit ille vir vbiq; quod disceret, & semper proficiës, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus.

II. Quid loquar de seculi hominibus? cùm Apostolus Paulus, vas electionis, & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiamq; lustratam ascenderit Ierosolymam, vt videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim. Hoc enim mysterio hebdomatis & ogdoadis futurus Gentium prædicator instruendus erat. Rursumq; post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito expoſuerit Apostolis Euangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis energiæ viua vox, & in aures discipuli de authoris ore transfusa, fortius sonat. Vnde & Aeschines, cùm Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam aduersus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait: Quid si ipsam audisſetis bestiam suã verba resonantem?

Actor. 9. c.
2. Cor. 13. d.
Gal. 1. d.
Gal. 2. d.

Hæc non dico, quòd sit in me aliquid tale, quod vel possis à me audire, vel velis discere, sed quòd ardor tuus & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid inuenias, sed quid quæras consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis & plastæ cessent manus: tamen virtute totum est quicquid esse potest. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi, & prophetas didicisse se gloriatur, vt armatus spiritalibus telis, postea diceret confidenter, Arma nostræ militiæ, non carnalia sunt: sed potentia Deo, ad destructionem munitionum consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subtugare omnem obedientiam. Ad Timótheum scribit ab infantia sacris literis eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam quæ data sit ei per impositionẽ manus presbyterij. Tito præcipit, vt inter cæteras virtutes episcopi, quem breui sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat scripturarum. Obtinentem, inquit, eum, qui secundum doctrinam est fidelem sermonem: vt potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes reuincere. Sanctæ quippe rusticitas solum sibi prodest, & quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat. Malachias Propheta, imò per Malachiam Dominus interrogauit sacerdotes Legem: in tantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de lege. Et in Deuteronomio legimus: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimooctauo, Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione iusti viri, cùm eum Dauid arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet inter cæteras virtutes & hoc intulit, In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis ait iustos fulgere sicut stellas: & intelligentes, id est, doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent iusta rusticitas, & docta iustitia? Alij stellis, alij cælo comparantur. Quanquam iuxta Hebraicam veritatem vtrumque de eruditis ponit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis & scripturarum erat sanctarum armarium. Pharisæi stupent in doctrina Domini, & mirantur in Petro & Iohanne quomodo Legem sciant, cùm literas non didicerint. Quicquid enim alijs exercitatio, & quotidianæ in Lege meditatio tribuere solet, illis hoc spiritus sanctus suggerebat, & erant, iuxta quod scriptum est, θεοδίδακτοι. Duodecim annos Saluator impleuerat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi fortè rusticum Petrum, rusticum dicimus Iohannem: quorum vterque dicere poterat, Etsi imperitus sermone, non tamen scientia. Iohannes rusticus, piscator: indoctus? & vnde illa vox, obsecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? λόγος enim Græcè multa significat, nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa vniuscuiusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ vniuersa rectè intelligimus in Christo.

III.
Actorum 22. a.
2. Corin. 10. b.
2. Tim. 3. d.
1. Tim. 4. d.
Tit. 1. b.
IIII.
Malach. 2. b.
Deuter. 32. a.
Psal. 1. a.
Dan. 12. b.
Act. 4. c.
Isai. 54. d.
Ioh. 6. c.
Luc. 2. f.
2. Cor. 11. b
Ioh. 1. a.

V.
Abac. 1. c.
Isaiæ 29. e
1. Cor. 1. e.
2. Cor. 1. b.
Coloſ. 2. a.
Iohan. 8. g
Ezech. 1. a
Psal. 118.
Rom. 7. c.
2. Cor. 3. a
Apoc. 5. a.
Isaiæ 29. d
Apoc. 5. b.
Actor. 8. c.

Hoc doctus Plato nesciuit, hoc Demosthenes eloquens ignorauit. Perdam (inquit) sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam, & quanquam stultitia prædicationis in cruce sit: tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem non seculi huius, nec principum seculi istius, qui destruuntur. sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinauit Deus ante secula. Dei sapientia Christus est. Christus enim, Dei virtus & Dei sapientia. hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua & noni Psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filij: in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei abscõditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinat us est ante secula: prædestinatus autem & præfiguratus in lege & prophetis. Vnde & Prophetæ appellabantur Videntes: quia videbant eum quem cæteri non videbant. Abraham vidit diem eius, & lætatus est. Aperiebantur cæli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & reuelatione opus est, vt intelligatur, ac reuelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti literas vt legat, respondebit tibi: Non possum, signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse literas, & tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille reseruarit, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, imo vir (sic enim eum scriptura cognominat) cùm legeret Isaiam Prophetam, interrogatus à Philippo: Putásne intelligis quæ legis? respondit: Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior, qui de Aethiopia, id est, de extremis mundi finibus venit ad templum: reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæq; scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret literas sacras. Et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua voluerat, labijs personaret, ignorabat eum, quem in libro nescius venerabatur. Venit Philippus, ostédit ei Iesum, qui clausus latebat in litera. O mira doctoris virtus. Eadem hoctus est, ac magister de discipulo, plus in deserto fonte Ecclesiæ, quàm in aurato synagógæ templo reperit. Hæc à me perstricta sunt breuiter (neq; enim epistolaris angustia euagari longius patiebatur) vt intelligeres te in scripturis sacris sine præuio, & monstrante semitam nõ posse ingredi.

VI. Taceo de Grammaticis, Rhetoribus, Philosophis, Geometris, Dialecticis, Musicis, Astronomis, Astrologis, Medicis, quorum scientia mortalibus vel vtilissima est, & in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὸ μέθοδον, τὸ ἔμπειρίαν. Ad minores artes veniã, et quæ non tam lingua, quàm manu administrantur. Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumq; cæsores, lanarij quoque & fullones, & cæteri qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant. Scribimus indocti doctiq; poëmata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Alij adducto supercilio grandia verba trutinantes inter mulierculas de sacris literis philosophantur. Alij discunt, proh pudor, à fœminis, quod viros doceant: & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia edisserunt alijs quod ipsi non intelligunt. Taceo de meis similibus, qui si fortè ad scripturas sanctas post seculares literas venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quicquid dixerint, hoc legem Dei putant: nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam, scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non sic etiam Maronem fine Christo posſimus dicere Christianum, quia scripserit: Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna, Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium: Nate meæ vires, meæ magna potentia solus. Et post verba Saluatoris in cruce: Talia perstabat memorans, fixusq; manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia docere quod ignores: imò, vt cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

VII. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuisione terræ, de confusione linguarum & gentium, vsque ad exitum scribitur Hebræorum. Genesis.

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis diuinisq; præceptis. Exodus.

In promptu est Leuiticus liber, in quo singula sacrificia, imò singulæ penè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leuiticus spirant cælestia sacramenta. Leuiticus.

Numeri vero, nónne totius Arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent? Numeri.

Deuteronomium quoque secunda lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nónne sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur. Deuteronomium
1. Cor. 14. d. 19.

Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnes q; leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus. Et (ut de cæteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Scio (inquit) quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Iob.
Cap. 19. d. 25.

Veniam ad Iesum Naue, qui typum Domini non solùm gestis, verumetiã nomine præfert, transit Iordanem, hostium regna subuertit, diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes atq; cõsimia, Ecclesiæ cælestisq; Ierusalem spiritualia regna describit. Iosue siue Iesus Naue.

In Iudicũ libro, quot principes populi, tot figuræ sunt. Lib. Iudicum.

Ruth Moabitis, Isaiæ explet vaticinium dicentis, Emitte agnum Domine dominatorẽ terræ, de Petra deserti, ad montem filiæ Sion. Ruth.
Esa. 16. a. 1.

Samuel

Universidad de Deusto
Biblioteca

Reg. I. & II. Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porrò in Sadoc atque Dauid, noui sacerdotij, nouiq; imperij sacramenta testatur.

Reg. III. & IIII. Malachim, id est tertius & quartus Regum liber, à Salomone vsque ad Iechoniam, & à Ieroboã filio Nabath vsq; ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israël. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in literis sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Duodecim Prophetæ in vnius voluminis angustias coartati, multo aliud quàm sonant in litera præfigurant.

Osee. Osee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri viri ad se reditum præstolari.

Ioel. Actor. 2. c. Ioël filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post euersionem prioris populi effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti ab vno vsque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mysticè continentur.

Amos. Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quia enim dignè exprimat tria & quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon, & Moab: & in septimo & octauo gradu Iudæ & Israël? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum maiorem, minoremq; testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem dominum super murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorum attrahentem supplicia peccatoribus: & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquæ: sed audiendi verbum Dei.

Abdias. Abdias, qui interpretatur seruus Dei, pertonat contra Edom sanguinem terrenumq; hominem, fratris quoque Iacob semper æmulum, hasta percutit spiritali.

Ionas. Ionas pulcherrima columba naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam reuocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutem nuntiat.

Michæas. Michæas de Morasthi cohæres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit iudicis Israël.

Nahum. Nahum consolator orbis, increpat ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius loquitur, Ecce super montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc. Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, vt Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Splendor eius vt lux erit: cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Caput 3. a. 3.

Sophonias. Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à porta piscium, & eiulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoq; vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt vniuersi qui inuoluti erant argento.

Aggæus. Cap. 2. b. 7. Aggæus festiuus & letus, qui seminauit in lachrymis, vt in gaudio meteret: destructum templum ædificat, Deumq; patrem inducit loquentem, Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem, candelabrumq; aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque oliuas à sinistris lampadis cernit & à dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subiugalis. Zacharias.

Malachias apertè, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Israël, & vocatione gentium, Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiã de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnũ est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Malachias.

Isaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium. Isaias.

Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diuersis metris nectit alphabetum. Ieremias.

Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur. Ezechiel.

Quartus verò, qui & extremus inter quatuor prophetas temporum conscius & totius mundi philosophor, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentem, claro sermone pronuntiat. Daniel.

Dauid Simonides noster, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem. Dauid.

Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit, & Christum, sanctarumq; nuptiarum dulce canit epithalamium. Prouerb. Eccles. Cantic.

Esther in Ecclesiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in posteros. Esther.

Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris ἐπιτομή, tantus ac talis est, vt absque illo siquis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina iunctura sq; verborum & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæstiones. Paralipomenon.

Esdras & Nehemias, adiutor videlicet, & consolator à Domino, in vnum volumen coartantur, instaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omnisq; illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, leuitarum, Israëlis, proselytorum, ac per singulas familias murorum, ac turrium opera diuisa, aliud in cortice præferunt, aliud in medulla retinent. Cernis me scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non implesse beamus, vt & nos quoque possimus dicere, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore: Cæterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum scio, quod nescio. Tangam & nouum breuiter testamentũ. Esdras. Nehemias. Psal. 118.

Matthæus, Marcus, Lucas, & Iohannes quadriga Domini, & verũ Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totũ corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrũt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & vbiq; volitantia, tenent se mutuò, sibiq; perplexi sunt, & quasi rota in rota voluuntur, & pergunt quocunque eos flatus Spiritus sancti perduxerit. Matthæus. Marcus. Lucas. Iohannes.

Paulus

Paulus Apostolus. Paulus Apostolus ad septem scribit ecclesias, octaua enim ad Hebræos, à plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit ac Titum, & Philémonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca scribere.

Actus Apostolorum. Actus Apostolorum nudam quidem videntur sonare historiam, & nascentis ecclesiæ infantiam texere: sed si nouerimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cuius laus est in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam.

Iacobus. Petrus. Iohannes. Iudas. Apocalypsis. Iacobus, Petrus, Iohannes, Iudas, septem epistolas ediderunt tam mysticas quàm succinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in sententijs, vt rarus sit, qui non in earum cæcutiat lectione.

Apocalypsis Iohannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te frater charissime, inter hæc viuere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quærere nónne tibi videtur iam hîc in terris regni cælestis habitaculum? Nolo offendaris in scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de industria sic prolata sunt, vt rusticam concionem facilius instruerent, et in vna eademq; sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans & hebes, vt hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me præfero, magistrum venuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens inuenit. Discamus in terris, quorum scientia nobis perseueret in cælo, obuijs te manibus excipiam, & (vt ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumidit ate effutiam) quicquid quæsieris, tecum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui literarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referens honestatem morum tuorum, contemptum seculi, fidem amicitiæ, amorem Christi. Nam prudentiam & eloquij venustatem, etiam absq; illo ipsa epistola præferebat. Festina, quæso te, & hærentis in salo nauiculæ funem magis præcinde, quàm solue. Nemo renuntiaturus seculo bene potest vendere quæ contempsit vt venderet. Quicquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est, Auaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic viuamus tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus & vestitus diuitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende. Si non habes, proyce. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. Scilicet nisi tu semper recræstinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus vnde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli nauem tantum & retia reliquerunt. vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur Cræsi diuitys. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum. Matth. 7. a. Luc. 11. b. VIII. 2. Cor. 6. b. Matth. 5. g. Matth. 4. c. Mar. 12. d. Luc. 21. a.

PRAE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRAEFATIO SANCTI HIERONYMI PRESBYTERI IN PENTATEUCHUM MOYSI.

DESIDERII mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præsagio futurorum cum Daniele sortitus est nomen: obsecrantis, vt translatam in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certè, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in septuaginta interpretum suggillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cùm ego sæpissimè testatus sim me pro virili portione in Tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auderem, Origenis me studium prouocauit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asteriſco & obelo omne opus distinguens: dum autem illucescere facit quæ minus antè fuerant: aut superflua quæque iugulat & confodit, maximè quæ Euangelistarum & Apostolorum authoritas promulgauit. In quibus multa de veteri testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: vt est illud: Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præparauit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium σώζουσι desiderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc scripta sint, & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osee: Secundum in Isaia: Tertium in Zacharia: Quartum in Prouerbijs: Quintum æquè in Isaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: et Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudæi prudenti factum dicunt esse consilio: ne Ptolemæus vnius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quod maximè idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicunq; sacratum aliquid scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus author septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit: quibus diuisi eadem scripturarint: cùm Aristeus eiusdem Ptolemæi σωματοφύλαξ, & multo post tempore Iosephus nihil tale retulerint: sed in vna basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim esse interpretem. Ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit, transfert. Nisi fortè putandus est Tullius Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte affatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit, vt quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? Damnamus veteres? Minimè. Sed post priorum studia, in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentum Christi, & quod nescierant, dubijs protulere sententijs: nos verò post passionem & resurrectionem eius non tam prophetiam quàm historiam scribimus. Aliter enim audita: aliter visa narrantur. Quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os Christus mihi sonat, quos ante prophetas inter spiritualia charismata positos lego: in quibus vltimum penè gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare: interroga Hebræos, diuersarum vrbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est si contra se postea ab Apostolis vsurpata testimonia probauerunt: & emendatoria sunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verùm hæc contra inuidos. Nunc te deprecor, Desideri charissime, vt, quia me tantum opus subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus iuues: quo possim eodem Spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

LIBER

LIBER GENESIS. HEBRAICE BERESITH.

SVMMARIVM.

De mundi creatione, rerum creatarum distinctione & ornatu, deq; hominis formatione, cui subiecit Deus omnia quæ creauerat.

CAPVT I.

A Act. 14. c. 15. 17. f. 24. Psal. 32. a. 6. 135. a. 5. Ec. 18. a. 1. He. 11. a. 3.

IN PRINCIPIO CREAVIT Deus cælum & terram.

2 Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erãt super faciem abyssi: & spiritus Domini ferebatur super aquas.

Psal. 147. 4. 4. Psal. 32. b. 7. 88. b. 12. 135. a. 6. Iob 38. a. 4.

& factum est vespere & mane dies secũdus.

9 Dixit verò Deus, Cõgregentur aquæ quæ sub cælo sunt, in locum vnum: & appareat arida. Et factum est ita.

10 Et vocauit Deus aridam, terram: congregationesque aquarũ appellauit maria. Et vidit Deus quòd esset bonum:

B 11 Et ait, Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignũ pomiferum faciens fructũ iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terrã. Et factũ est ita.

12 Et protulit terra herbam virentem, & facientẽ semen iuxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unũquodque sementem secundum speciem suã. Et vidit Deus quòd esset bonum.

13 Et factum est vespere & mane dies tertius.

14 Dixit autem Deus, Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diẽ ac noctem: & sint in signa & tempora, & dies & annos: Psal. 135. b. 7.

15 Vt luceant in firmamento cæli, & illuminent terram. Et factum est ita.

16 Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, ut præesset diẽi: & luminare minus, ut præesset nocti: & stellas.

17 Et posuit eas *in firmamento cæli, ut lucerent super terram: * Deus 2.

18 Et præessent diẽi ac nocti, & diuiderent lucem ac

A

3 Dixitque Deus: Fiat lux. Et facta est lux.

4 Et uidit Deus lucẽ quòd esset bona: & diuisit * lucem à tenebris. *Deus 1. Psal. 32. b. 135. a. 5.

5 Appellauitq; lucem diem, & tenebras noctẽ: factũq; est uespere & mane dies vnus.

6 Dixit quoq; Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis.

7 Et fecit Deus firmamentum, diuisitque aquas quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentũ. Et factum est ita.

8 Vocauitque Deus firmamentum, cælum: Ierem. 10. b. 12. 51. b. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cem ac tenebras. Et uidit Deus quòd esset bonum.
19 Et factũ est uespere & mane dies quartus.
C 20 Dixit etiam Deus, Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terrã sub firmamento cœli.
21 Creauitq́ue Deus cete grandia, & omnem animam viuentem atq; motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus quòd esset bonum.
22 Benedixitq; eis, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris, auesq; multiplicentur super terram.
23 Et factũ est vespere & mane dies quintus.
24 Dixit quoque Deus, Producat terra animam viuentem in genere suo, iumẽta, & reptilia, & bestias terræ secundùm species suas. Factumq́ue est ita.
25 Et fecit Deus bestias terræ iuxta species suas, & iumenta & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quòd esset bonum.
Col.3.b.10. Infrà 5.a.1.9. a.6. 1.Cor.11.b.7. 26 Et ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinẽ nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestijs, * vniuersæq́ue * terræ, omniq; reptili quod mouetur in terra.
*terræ.8. *creaturæ.10. Sap.1.d.23.* 27 Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem* suam, ad imaginem Dei creauit illum, masculum & fœminã creauit eos.
–12. D Mat.19.a.4. Ecc.17.a.1 Infrà 8.c.17. 9.a.1. 28 Benedixitq́ue illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terrã, & subijcite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus quæ mouentur super terram.
29 Dixitq́ue Deus, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis sementẽ generis sui, vt sint vobis in escam:
Infrà 9.a.3. 30 Et cunctis animantibus terræ, omniq; volucri cæli, & vniuersis quæ mouẽtur in terra, & in quibus est anima viuens, vt habeãt ad vescendum, Et factum est ita.
Exod.31.d.17. Eccl.39.e.21. Mar.7.d.37. 31 Vidit q́ue Deus cuncta quæ fecerat: & erãt valde bona. Et factum est vespere & mane dies sextus.

CAPVT II.

Deus completo sex diebus opificio, septimum benedixit: hominem in paradisum variis arboribus fructiferis, ac fluminibus insignitum posuit, cui Euam ex ipsius costa in adiutorium formauit.

A 1 IGitur perfecti sunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum.
Exo. 20.b.11. 31.d.17. 2 Compleuitq́; Deus die septimo opus suũ quod fecerat: & requieuit die septimo ab uniuerso opere quod patrarat. *Deut.5.b. 14. Heb. 4.b. 4.*
3 Et benedixit diei septimo, & sanctificauit illũ: quia in ipso cessauerat ab omni opere suo quod creauit Deus vt faceret.
4 Istæ sunt generationes cæli & terræ, quando creatæ sunt in die quo fecit Dominus Deus cælum & terram:
5 Et omne virgultum agri antequàm oriretur in terra, omnemq́ue herbam regionis priusquàm germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur * terram: *eam 3.
6 Sed fons ascendebat è terra, irrigans vniuersam superficiem terræ.
7 Formauit igitur Dominus Deus hominẽ B de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. *1. Cor.15. f.45.*
8 Plantauerat autem Dominus Deus paradisum voluptatis à principio: in quo posuit hominem quem formauerat.
9 Produxitq́; Dominus Deus de humo omne lignũ pulchrum visu, & ad vescendum suaue: lignũ etiam vitæ in medio paradisi, lignumq́ue scientiæ boni & mali.
10 Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita.
11 Nomẽ vni Phison: ipse est qui circuit omnem terram Heuilath, vbi nascitur aurum. *Eccl.24. e.35.*
12 Et aurum terræ illius optimum est, ibiq́ue inuenitur bdellium, & lapis onychinus.
13 Et nomẽ fluuij secundi Gehon: ipse est qui circumit omnem terram Aethiopiæ.
14 Nomen verò fluminis tertij, Tigris: ipse C vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus, ipse est Euphrates.
15 Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradisum voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum:
16 Præcepitq́ue ei, dicens: Ex omni ligno paradisi comede:
17 De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.
18 Dixit quoque Dominus Deus, Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi.
19 Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adã, vt videret quid vocaret ea. omne enim quod vocauit Adã animæ viuentis, ipsum est nomen eius.
20 Appellauitq́ue Adam nominibus suis cuncta ani- D

D cta animantia, & vniuersa volatilia cœli, & omnes bestias terræ: Adæ verò nõ inueniebatur adiutor similis eius.
21 Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumq; obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea.
22 Et ædificauit Dominus Deus costã, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam.
1. Cor. 11. b.9. Matth.19 a.5. Marc. 10. a.7. Ephes. 5. §.31. 1.Cor.6. d.16. 23 Dixitq́ue Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est.
24 Quamobrẽ relinquet homo patrẽ suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna.
25 Erat autem vterq; nudus, Adam scilicet & vxor eius: & non erubescebant.

CAPVT III.

Serpentis astutia primi parentes Dei præceptum transgrediuntur, atque indicta singulis pœna, è paradiso pelluntur.

1 SEd & serpens erat callidior cunctis ani-
A mantib. terræ, quæ fecerat Domin⁹ Deus.

ambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam & vxor eius à facie Domini Dei in medio ligni paradisi.
9 Vocauitq́; Dominus Deus Adam, & dixit ei: Vbi es?
Domine. 10 Qui ait: Vocem tuam audiui in paradiso, & timui, eò quòd nudus essem, & abscondi me.
11 Cui dixit Dominus: Quis enim indicauit *t.* tibi quòd nudus esses, nisi quòd ex ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti?
12 Dixitq́ue Adam: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.
13 Et dixit Dominus Deus ad mulierẽ: Quare hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens de- C

Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, vt nõ comederetis ex omni ligno paradisi?
2 Cui respondit mulier:
3 De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso vescimur: de fructu verò ligni quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tãgeremus illud, ne fortè moriamur.
4 Dixit autem serpens ad mulierem: Nequa- *2. Cor. 11. b.3.* quam morte moriemini.
5 Scit enim Deus, quòd in quocũq; die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: & eritis sicut Dij, scientes bonum & malum.
6 Vidit igitur mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditq; viro suo, qui comedit. *Eccl.25. d.33.*
7 Et aperti sunt oculi amborum, cumq; co- *1. Tim.2.d.14.* gnouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata.
8 Et cùm audissent vocem Domini Dei de- B

Universidad de Deusto
Biblioteca

cepit me,& comedi.

-3. 14 Et ait Dominus Deus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia,& bestias terræ: super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

15 Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum,& semen illius: * ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius.

* Ipse 2.

16 Mulieri quoq; dixit: Multiplicabo ærumnas tuas,& conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.

1.Cor.14.f.34

17 Adæ verò dixit: Quia audisti vocem vxoris tuæ,& comedisti de ligno ex quo præceperã tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus uitæ tuæ.

18 Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ.

-8. D 19 In sudore vultus tui vesceris pane-tuo', donec reuertaris in terram, de qua sumptus es: quia pulvis es, & in pulueré reuertéris.

20 Et vocauit Adam nomen vxoris suæ, Heua: eò quòd mater esset cunctorum viuentium.

21 Fecit quoq; Dominus Deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas,& induit eos.

22 Et ait, Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonũ & malum. nunc ergo ne fortè mittat manum suã, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat,& viuat in æternum.

23 *Emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, vt operaretur terrã de qua sumptus est.

*Et ei- sit 4-

24 Eiecitq; Adam: & collocauit ante paradisum voluptatis cherubim, & flammeum gladium atq; versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ.

CAPVT IIII.

Impius Cain pium Abel fratrem occidit, & à Deo punitus ac profugus vitam agens Henoch genuit: sed & Adam Seth generauit, cui natus est Enos.

A Dam verò cognouit vxorem suam Heuam: quæ concepit, & peperit Cain, dicens: Possedi hominem per Deum. 1 A Heb.

2 Rursumq; peperit fratrem eius Abel. Fuit autẽ Abel pastor ouium,& Cain agricola. d.4.

3 Factum est autem post multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.

4 Abel quoq; obtulit de primogenitis gregis sui,& de adipibus eorũ: & respexit Dominus ad Abel,& ad munera eius.

5 Ad Cain autem, & ad munera illius non respexit: iratusq; est Cain vehementer, & concidit vultus eius.

6 Dixitq́ue Dominus ad eum: Quare iratus es? & cur concidit facies tua?

Nón-

7 Nónne si bene egeris, recipies: sin autem malè, statim in foribus peccatum-tuum' aderit? sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. -12.

B 8 Dixitq; Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumq; essent in agro, consurrexit Cain aduersus fratrem suum Abel, & interfecit eum.

Sap.10.a.3. Matt.23.e.35. 1.Iohan.3.b.12. Ind.1.d.11.

9 Et ait Dominus ad Cain, Vbi est Abel frater tuus? Qui respondit, Nescio: Nunquid custos fratris mei sum ego?

10 Dixitq; ad eum: Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.

11 Nunc igitur maledictus eris super terram: quæ aperuit os suũ, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.

12 Cùm operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris super terram.

13 Dixitq; Cain ad Dominum: Maior est iniquitas mea, quàm ut veniam merear.

14 Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. Dixitq; ei Dominus:

C 15 Nequaquam ita fiet: sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Posuitque Dominus in Cain signum, vt non interficeret eum omnis qui inuenisset eum.

16 Egressusq; Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

17 Cognouit autem Cain vxorem suam, quæ concepit,& peperit Henoch: & ædificauit ciuitatem, vocauitq; nomen ciuis ex nomine filij sui, Henoch.

18 Porrò Henoch genuit Irad, & Irad genuit Maũiael,& Maũiael genuit Mathusael, & Mathusael genuit Lamech.

19 Qui accepit duas vxores, nomen vni Ada, & nomen alteri Sella.

20 Genuitq; Ada Iabel, qui fuit pater habitantium in tentorijs, atq; pastorum:

D 21 Et nomen fratris eius Iubal, ipse fuit pater canentium cithara & organo.

22 Sella quoq; genuit Tubal-cain, qui fuit malleator & faber in cuncta opera æris & ferri. Soror verò Tubal-cain, Noëma.

23 Dixitq; Lamech vxoribus suis Adæ & Sellæ: Audite vocem meam vxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum.

24 Septuplum vltio dabitur de Cain: de Lamech verò septuagies septies.

25 Cognouit quoque adhuc Adam vxorem suam, & peperit filium, vocauitq; nomen eius Seth: dicens, Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.

26 Sed & Seth natus est filius, quem vocauit Enos, iste cœpit inuocare nomen Domini.

CAPVT V.

Propagatio Adæ ac posterorum, anniq; vitæ ipsorum usq; ad Noë.

Hic est liber generationis Adam. In die qua creauit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum. 1 A Sap.2.d.24. Eccl.17.a.1.

2 Masculum & fœminam creauit eos: & benedixit illis: & vocauit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt. Sup.1.d.28. Inf.9.a.6.

3 Vixit autẽ Adam centum triginta annis: & genuit-filium' ad imaginẽ & similitudinem suam, vocauitq; nomen eius Seth. -6.

4 Et facti sunt dies Adam postquam genuit Seth, octingenti anni: genuitque filios & filias. 1.Par.1.a.1.

5 Et factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus est.

6 Vixit quoq; Seth centum quinq; annis,& genuit Enos:

7 Vixitq; Seth postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitque filios & filias.

8 Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum,& mortuus est. B

9 Vixit verò Enos nonaginta annis, & genuit Cainan.

10 Post cuius ortum vixit octingentis quindecim annis, & genuit filios & filias.

11 Factiq; sunt omnes dies Enos nongenti quinq; anni,& mortuus est.

12 Vixit quoq; Cainan septuaginta annis, & genuit Malaleel.

13 Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios & filias.

14 Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mortuus est.

15 Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis,& genuit Iared.

16 Et vixit Malaleel postquam genuit Iared, octingentis triginta annis: & genuit filios & filias.

17 Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinq; anni, & mortuus est.

18 Vixitque Iared centum sexaginta duobus annis,& genuit Henoch.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C 19 Et vixit Iared postquam genuit Henoch octingentis annis, & genuit filios & filias.
20 Et facti sunt omnes dies Iared nongenti sexaginta duo anni, & mortuus est.
Eccl.44.c.15. Heb.11.a.5. 21 Porrò Henoch vixit sexaginta quinq; annis, & genuit Mathusalam.
22 Et ambulauit Henoch cum Deo: & vixit Henoch postquam genuit Mathusalam, trecentis annis, & genuit filios & filias.
23 Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinq; anni.
24 Ambulauitq; cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus.
25 Vixit quoq; Mathusala centum octoginta septem annis, & genuit Lamech.
26 Et vixit Mathusala postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis, & genuit filios & filias.
D 27 Et facti sunt omnes dies Mathusalæ nongenti sexaginta nouem anni, & mortuus est.
28 Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium:
29 Vocauitque nomen eius Noë, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus.
30 Vixitque Lamech postquam genuit Noë, quingentis nonagintaquinq; annis, & genuit filios & filias.
31 Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, & mortuus est. Noë verò cùm quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Iaphet.

CAPVT VI.

Hominis peccata fuêre diluuij causa: Noë tamen iustus inuentus est, cui arca fabricanda mandatur, in qua ipse & cunctorum animantium genera seruentur.

A 1 CVmque cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent:
2 Videntes filij Dei filias hominum quòd essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant.
3 Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum.
4 Gigantes autem erãt super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæq; genuerunt, isti sunt potentes à seculo viri famosi.
5 Videns autem Deus quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore,
6 Pœnituit eum quòd hominem fecisset in terra. -Et præcauens in futurum', & tactus B
-2. dolore cordis intrinsecus,
7 Delebo, inquit, hominem quem creaui, à *Inf.8.d.* facie terræ, ab homine vsq; ad animantia, *21.* à reptili vsq; ad volucres cæli, pœnitet enim *Matth.11* me fecisse eos. *d.19.*
8 Noë verò inuenit gratiã coram Domino.
9 Hæ sunt generationes Noë. Noë vir iũ- *Eccl.44.* stus atq; perfectus fuit in generationibus *c.17.* suis, cum Deo ambulauit.
10 Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Iapheth.
11 Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate.
12 Cumque vidisset Deus terram esse corruptam (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram) C
13 Dixit ad Noë: Finis vniuersæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra.
14 Fac tibi arcam de lignis læuigatis: mansiunculas in arca facies, & bitumine linies in trinsecus & extrinsecus.
15 Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius.
16 Fenestram in arca facies, & in cubito cõsummabis summitatem eius: ostium autem arcæ pones ex latere: deorsum cœnacula, & tristega facies in ea.
17 Ecce ego adducã aquas diluuij super terram, vt interficiam omnem carnem in qua spiritus vitæ est subter cœlum, & vniuersa quæ in terra sunt, consumentur.
18 Ponamq; fœdus meum tecum: & ingre- D
dieris arcam tu & filij tui, vxor tua, & vxores filiorum tuorum tecum.
19 Et ex cunctis animantibus vniuersæ carnis bina induces in arcam, vt viuant tecũ: masculini sexus & fœminini.
20 De volucribus iuxta genus suum, & de iumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundum genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, vt possint viuere.
21 Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandi possunt, & comportabis apud te: & erunt tam tibi, quàm illis in escam.
22 Fecit igitur Noë omnia quæ præceperat *Heb.11.* illi Deus. *b.7.*

CAPVT

CAPVT VII.

Ingresso Noë cum suis in arcã, statim aquæ omnium montium cacumina 150. diebus superauit, reliquaq; animantia submersit.

A 1 DIxitque Dominus ad eum: Ingredere tu
2.Pet.2. & omnis domus tua in arcam: te enim
4.5. vidi iustum coram me in generatione hac.
2 Ex omnibus animantibus mundis tolles septena & septena, masculũ & fœminam: de animãtibus verò immundis duo & duo, masculum & fœminam.
3 Sed & de volatilibus cæli septena & septena, masculum & fœminam: vt saluetur semen super faciem vniuersæ terræ.
4 Adhuc enim, & post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam quam feci, de superficie terræ.
5 Fecit ergo Noë omnia quæ mandauerat ei Dominus.
6 Eratque sexcentorum annorum quando diluuij aquæ inundauerunt super terram.
7 Et ingressus est Noë & filij eius, vxor eius B
& vxores filiorũ eius cum eo in arcam pro- *Mat.24.d.32.*
pter aquas diluuij. *Luc.17.f.26.*
8 De animantibus quoq; mundis & immun- *1.Pet.3.d.20.*
dis, & de volucribus, & ex omni quod mouetur super terram.

9 Duo & duo ingressa sunt ad Noë in arcam, masculus & fœmina, sicut præceperat Dominus Noë.
10 Cumque transissent septem dies, aquæ diluuij inundauerunt super terram.
11 Anno sexcentesimo vitæ Noë, mense secundo, septimo decimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cæli apertæ sunt:
12 Et facta est pluuia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.
C 13 In articulo diei illius ingressus est Noë, &
**vrei 3.* Sem, & Cham, & Iapheth, filij eius: & vxor illius, & *vxores filiorum eius cum eis in arcam:
14 Ipsi & omne animal secundum genus suum, vniuersaque iumenta in genere suo,
& omne quod mouetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, vniuersæ aues omnesque volucres
15 ingressi sunt ad Noë in arcam, bina & bina ex omni carne, in qua erat spiritus vitæ.
16 Et quæ ingressa sunt, masculus & fœmina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei Deus: & inclusit eum Dominus de foris.
17 Factumque est diluuium quadraginta die- ** & quadra-*
bus *super terram: & multiplicatæ sunt a- *ginta noctibus 7.*
quæ, & eleuauerunt arcam in sublime à terra.
18 Vehementer enim inundauerunt, & omnia repleuerunt in superficie terræ: porrò arca ferebatur super aquas.

A 4 Et aquæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

D 19 Et aquæ prævaluerunt nimis super terram: operticque sunt omnes montes excelsi sub universo cælo.
20 Quindecim cubitus altior fuit aqua super montes quos operuerat.

22 Et cuncta in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt.
Deut. 23 Et deleuit omnem substantiam quæ erat super terram, ab homine usq; ad pecus, tam reptile quàm volucres cæli: & deleta sunt de terra: remansit autem solus Noë, & qui cum eo erant in arca.
1. Pet. 3. d. 20. 24 Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

CAPVT VIII.

Imminutis paulatim aquis diluuij, post corui ac columbæ emissionem, Noë cum vniuersis quæ in arca continebantur, egreditur, & altari extructo, offert holocausta.

A 1 RECordatus autem Deus Noë, cunctorumq; animantium & omnium iumentorum, quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ.
2 Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cæli: & prohibitæ sunt pluuiæ de cælo.
3 Reuersæque sunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperūt minui post centum quinquaginta dies.
4 Requieuitque arca mense septimo, vicesimo septimo die mensis super montes Armeniæ.
5 At verò aquæ ibant & decrescebant vsque ad decimū mensem: decimo* enim' mense, prima die mensis apparuerunt cacumina montium. *autē
6 Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noë fenestram arcæ quam fecerat, B
7 dimisit coruum: qui egrediebatur, &-non' reuertebatur, donec siccarentur aquæ super terram.
8 Emisit quoq; columbam post eum, vt videret si iam cessassent aquæ super faciem terræ.
9 Quæ cùm non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam: aquæ enim erant super vniuersam terram: extenditque manum -suam' & apprehensam intulit in arcam.
10 Expectatis autem vltra septem diebus alijs, rursum dimisit columbam ex arca.
11 At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum oliuæ virentibus foliis in ore suo. intellexit ergo Noë quòd cessassent aquæ super terram.
12 Expectauitque nihilominus septem alios C dies:

dies: & emisit columbam, quæ non est reuersa vltrà ad eum.
13 Igitur sexcentesimoprimo anno primo mense prima die mensis imminutæ sunt aquæ super terram: & aperiens Noë tectum arcæ, aspexit, viditque quòd exiccata esset superficies terræ.
14 Mense secundo, septimo & vicesimo die mensis arefacta est terra.
15 Locutus est autem Deus ad Noë, dicens:
16 Egredere de arca tu & vxor tua, filij tui & vxores filiorum tuorum tecum.
17 Cuncta animantia quæ sunt apud te, ex omni carne, tam in volatilibus quàm in bestijs & vniuersis reptilibus quæ reptant super terram, educ tecum, & ingredimini super terram: crescite & multiplicamini super eam.
Sup. 1. c. d. Inf. 9. a. 1.
18 Egressus est ergo Noë & filij eius: vxor illius, & vxores filiorum eius cum eo.
D 19 Sed & omnia animantia, iumenta & reptilia quæ reptant super terram secundum genus suum, egressa sunt de arca.
20 Aedificauit autem Noë altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare.
21 Odoratusque est Dominus odorem suauitatis, & ait ad eum: Nequaquam vltrà maledicā terræ propter homines: sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: non igitur vltrà percutiam omnem animam-viuentē', sicut feci.
Sup. 6. a. 5. Matth. 15 b. 19. -6.
22 Cunctis diebus terræ, sementis & messis, frigus & æstus, æstas & hyems, nox & dies non requiescent.

CAPVT IX.

Deus Noë ac filijs eius benedicit, cunctaq; animantia vnà cum piscibus in cibum tribuit, prohibito tamen illis sanguine: fœdus inter Deum & homines de non inducendo amplius aquis diluuij, iride firmatur: Noë ebrium videns filius Cham, in Chanaan filio maledicitur: Sem verò & Iapheth benedicuntur.

A 1 BEnedixitque Deus Noë & filijs eius. Et dixit ad eos: Crescite, & multiplicamini, & replete terram.
Sup. 1. d. 28. 8. c. 17
2 Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli, cum vniuersis quæ mouentur super terram: omnes pisces maris manui uestræ traditi sunt.
Sup. 1. d. 29.
3 Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia.
4 Excepto quòd carnem cum sanguine non comedetis. Leu. 17. d. 14.
5 Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum: & de manu hominis, de manu viri, & de -10.
manu' fratris eius requiram animam hominis. Mat. 26. c. 52. Ap. 13. c. 10.
6 Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo. B Sup. 1. d. 28. 8. c. 17.
7 Vos autem crescite & multiplicamini, & ingredimini super terram, & implete eam.
8 Hæc quoque dixit Deus ad Noë, & ad filios eius cum eo:
9 Ecce ego statuam pactum meum vobiscū, & cum semine vestro post vos:
10 Et ad omnem animam viuentem quæ est vobiscum, tam in volucribus quàm in iumentis & pecudibus terræ, cunctisque quæ egressa sunt de arca, & vniuersis bestijs terræ. Isa. 54. c. 9.
11 Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam vltrà interficietur omnis caro aquis diluuij, neque erit deinceps diluuium dissipans terram.
12 Dixitque Deus: Hoc est signum fœderis, quod do inter me & vos, & ad omnem animam viuentem quæ est vobiscum in generationes sempiternas:
13 Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram.
14 Cumque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus: Eccl. 43. b. 12.
15 Et recordabor fœderis mei vobiscum, & C cum omni anima viuente quæ carnem vegetat: & non erunt vltrà aquæ diluuij ad delendam vniuersam carnem.
16 Eritque arcus-meus' in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni quod pactum est inter Deū & * omnem -1. * inter 8.
animam viuentem vniuersæ carnis quæ est super terram.
17 Dixitq; Deus ad Noë: Hoc * est' signum fœderis quod constitui inter me & * omnem * erit 8. * inter omnē animā viuentem 3.
carnem' super terram.
18 Erant ergo filij Noë qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, & Iapheth: porrò Cham ipse est pater Chanaan. Tres isti filij sunt Noë:
19 Et ab his disseminatum est omne genus D hominum super vniuersam terram.
20 Cœpitque Noë vir agricola exercere terram, & plantauit vineam.
21 Bibensq; vinum inebriatus est, & nudatus * in tabernaculo suo. * iacuit.

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

22 Quod cùm vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiauit duobus fratribus suis foràs.

23 At verò Sem & Iapheth pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum operuerunt verenda patris sui: faciesq; eorum auersæ erant, & patris virilia non viderunt.

24 Euigilans autem Noë ex vino, cùm didicisset quæ fecerat ei filius suus minor,

25 Ait: Maledictus * Chanáan, seruus seruorum erit fratribus suis. Dixitque:

26 Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanáan seruus eius.

27 Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitq; Chanáan seruus eius.

28 Vixit autem Noë post diluuium trecentis quinquaginta annis.

29 Et impleti sunt omnes dies eius nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus est.

* Puer.

CAPVT X.

Genealogia filiorum Noë, à quibus diuisa sunt gentes post diluuium.

1 A HAE sunt generationes filiorum Noë, Sem, Cham, & Iapheth, natique sunt eis filij post diluuium.

2 Filij Iapheth, Gomer & Magog, & Madai, & Iauan, & Thubal, & Mósoch, & Thiras.

3 Porrò filij Gomer: Ascenez & Riphath & Thógorma.

4 Filij autem Iauan: Elisa & Tharsis, Cheti m & Dodanim.

5 Ab his diuisæ sunt insulæ gentium in regionibus suis, vnusquisque secundùm linguam suam, & familias suas in nationibus suis.

6 Filij autem Cham: Chus, & Mesráim, & Phut, & Chanáan.

7 Filij autē Chus: Saba, * Heuila, & Sabatha & Regma, & Sabathacha. Filij Regma: Saba & Dadan.

8 Porrò Chus genuit Nemrod: ipse cœpit B esse potens in terra.

9 Et erat robustus venator coram Domino. * Ab hoc exiuit prouerbium: Quasi Nemrod robustus venator coram Domino.

10 Fuit autem principium regni eius Babylon & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra Sennaar.

11 De terra illa egressus est Assur, & ædificauit Niniuen, & plateas ciuitatis, & Chale.

12 Resen quoq; inter Niniuen & Chale: hæc est ciuitas magna.

13 At verò Mesráim genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, & Nephthuim,

14 Et Phetrusim, & Chasluim: de quibus egressi sunt Philistijm, & Caphtorim.

15 Chanáan autem genuit Sidônem primo- C genitum suum Hethæum,

16 Et Iebusæū, & Amorrhæū, & Gergesæum,

Et

17 Et Heuæum, & Aracæum, Sinæum,

18 Et Aradium, Samaræum & Hamathæum: & per hos disseminati sunt populi Chananæorum.

19 Factique sunt termini Chanáan uenientibus à Sidóne Geraram usque ad Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & Adamam & Seboim usque Lasa.

20 Hi sunt filij Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terrisque & gentibus suis.

21 De Sem quoque nati sunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Iapheth maiore.

1.Par.1.b.17. 22 Filij Sem: Aelam & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram.

23 Filij Aram: Hus & Hul, & Gether, & Mes.

24 At uerò Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est Heber.

25 Natique sunt Heber filij duo. nomen uni Phaleg, eò quòd in diebus eius diuisa sit terra: & nomen fratris eius Iectan.

26 Qui Iectan genuit Elmodad & Saleph, & Asarmoth, Iare,

27 Et Adoran, & Vzal, & Decla,

28 Et Hebal, & Abimaël, Saba,

29 Et Ophir, & Heuila & Iobab. omnes isti, filij Iectan.

30 Et facta est habitatio eorum de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem.

31 Isti sunt filij Sem secundùm cognationes & linguas, & regiones in gentibus suis.

32 Hæ familiæ Noë iuxta populos & nationes suas. Ab his diuisæ sunt gentes in terra post diluuium.

CAPVT XI.

In turris Babel ædificatione, superborum fastus ac lingua confunditur: Sem genealogia vsque ad Abram texitur.

1 A ERat autem terra labij unius, & sermonum eorundem. Sap.10.4.5.

2 Cumque proficiscerentur de oriente, in-

uenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo.

& nobis 6. 3 Dixitque alter ad proximum suum, Venite, faciamus * lateres, & coquamus eos igni. Habueruntq; lateres pro saxis, & bitumen pro cæmento:

4 Et dixerunt, Venite, faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum: & celebremus nomen nostrum antequam diuidamur in uniuersas terras.

5 Descendit autem Dominus ut uideret ciuitatem & turrim quam ædificabant filij Adam.

6 Et dixit: Ecce, unus est populus, & unum est labiū omnibus: cœperuntq; hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant.

7 Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorū, ut non audiat unusquisque uocem proximi sui.

Atq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 Atq; ita diuisit eos Dominus ex illo loco in vniuersas terras, & cessauerunt ædificare ciuitatem.

9 Et idcirco vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terræ: & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.

-.6. 1. Par. 1. b. 17. 10 Hæ-sunt' generationes Sem: Sem erat centum annorū quando genuit Arphaxad, biennio post diluuium.

11 Vixitq; Sem postquam genuit Arphaxad, quingentis annis: & genuit filios & filias.

12 Porrò Arphaxad vixit trigintaquinq; annis, & genuit Sale:

* Quadringintis 5. 13 Vixitq; Arphaxad postquam genuit Sale, *trecentis' tribus annis: & genuit filios & filias.

14 Sale quoq; vixit triginta annis, & genuit Heber.

C 15 Vixitq; Sale postquā genuit Heber, quadringentis tribus annis: & genuit filios & filias.

16 Vixit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit Phaleg.

17 Et vixit Heber postquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: & genuit filios & filias.

18 Vixit quoq; Phaleg triginta annis, & genuit Reu.

1. Par. 1. b. 19. 19 Vixitq; Phaleg postquam genuit Reu, ducentis nouē annis, & genuit filios & filias.

20 Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug.

21 Vixit quoq; Reu postquam genuit Sarug, ducentis septem annis: & genuit filios & filias.

22 Vixit verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor.

23 Vixitq; Sarug postquam genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias.

24 Vixit autem Nachor viginti nouem annis, & genuit Thare.

25 Vixitq; Nachor postquam genuit Thare, centum decem & nouem annis: & genuit filios & filias.

D 26 Vixitque Thare septuaginta annis: & genuit Abram, & Nachor, & Aran.

1. Par. 1. b. 28. Iosu. 24. a. 2. 27 Hæ sunt autē generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. Porrò Aran genuit Lot.

28 Mortuusq; est Aran ante Thare patrem suum, in terra natiuitatis suæ in Vr Chaldæorum.

29 Duxerunt autem Abram & Nachor vxores: nomen vxoris Abram, Sarai: & nomen vxoris Nachor, Melcha, filia Aran patris Melchæ, & patris Ieschæ.

30 Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.

Iosu. 24. a. 2. Nehe. 9. b. 7. Iudit. 5. a. 6. * irrt 2. Act. 7. a. 2. 31 Tulit itaq; Thare Abram filium suum, & Lot filium Aran filium filij sui, & Sarai nurum suam, vxorē Abram filij sui, & eduxit eos de Vr Chaldæorū, vt *irent' in terram Chanáan: veneruntq; vsq; Haram, & habitauerunt ibi.

32 Et facti sunt dies Thare ducentorū quinque annorum, & mortuus est in Haran.

CAPVT XII.

Abram Dei mandato parens, promissaq; accipiens, patria relicta, comitante Lot, Domino in Sichem sacrificauit. Inde propter famem Aegyptum ingressus, vxorem suam vocat sororem, quam in domum regis sublatam postea dimittus recipit.

1 A Actor. 7 a. 3. DIxit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi.

2 Faciamq; te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisq; benedictus.

Gal. 3. b. Inf. 18. a. 2. Hebr. 6. b. 8. 3 Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atq; IN TE benedicentur vniuersæ cognationes terræ.

4 Egressus est itaq; Abram sicut præceperat ei Dominus, & iuit cum eo Lot: septuaginta quinq; annorum erat Abram cùm egrederetur de Haran.

5 Tulitq; Sarai vxorem suam, & Lot filium fratris sui, vniuersamq; substantiam quam possederant, & animas, quas fecerāt in Haran: & egressi sunt vt irent in terram Chanáan. Cumq; venissent in eam, β

6 pertransiuit Abram terram usq; ad locum Sichem, & usq; ad conuallem illustrem: Chananæus autem tunc erat in terra.

Inf. 13. b. 14. 15. a. 18. 2. a. Deu. 34. b. 4. * & in loco altaris quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomen Domini. 7 Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.*

8 Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: ædificauit quoque ibi altare Domino, & inuocauit nomē eius.

C 9 Perrexitq; Abram vadens, & vltrà progrediens ad meridiem.

10 Facta est autē fames in terra: descenditq; Abram in Aegyptū, vt peregrinaretur ibi: præualuerat enim fames in terra.

Cumq;

11 Cumq; prope esset vt ingrederetur Aegyptum, dixit Sarai vxori suæ: Noui quòd

12 pulchra sis mulier: ¶ & cū viderint te Aegyptij, dicturi sunt, vxor illius est, & interficient me, & te reseruabunt.

Inf. 20. c. 11. 13 Dic ergo, obsecro te, quòd soror mea sis: vt bene sit mihi propter te, & viuat anima mea ob gratiam tui.

14 Cùm itaq; ingressus esset Abram Aegyptum, viderunt Aegyptij mulierem quòd esset pulchra nimis.

15 Et nunciauerunt principes Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum: & sublata est

D 16 mulier in domum Pharaonis, ¶ Abram verò bene vsi sunt propter illam. Fueruntque ei oues & boues, & *asini', & serui, & *famulæ', & -asinæ', & cameli.

*Asinæ 3. *Familia 5. -.5.

17 Flagellauit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum eius propter Sarai vxorem Abram.

18 Vocauitq; Pharao Abrā, & dixit ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti mihi quòd vxor tua esset?

19 Quam ob causam dixisti esse sororē tuam, vt tollerem eam mihi in vxorem? Nunc igitur ecce cōiunx tua, accipe eam, & vade.

20 Præcepitq; Pharao super Abram viris: & deduxerunt eum, & vxorem illius, & omnia quæ habebat.

CAPVT XIII.

Abram & Lot Aegyptum egressi, pra nimia opulentia separantur, & Lot Iordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanáan, vbi rursum Dei promissiones de multiplicando semine, terraq; possidenda, accipit.

A 1 AScendit ergo Abram de Aegypto, ipse & vxor eius, & omnia quæ habebat, & Lot cum eo ad australem plagam.

Abrā 6. 2 Erat autē diues valde in possessione auri & argenti.

Sup. 12. b. 8. 3 Reuersusq; est per iter quò venerat, à meridie in Bethel vsq; ad locum, vbi prius fixerat tabernaculū inter Bethel & Hai: ¶ in

4 loco altaris quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomen Domini.

5 Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ouium, & armenta, & tabernacula.

6 Nec poterat eos capere terra, vt habitarēt simul: erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter.

Inf. 35. a. 7. B 7 Vnde* facta est rixa inter pastores gregū Abram & Lot. Eo autem tempore Chananæus & Pharezæus habitabant in terra illa.

* & 13.

8 Dixit ergo Abrā ad Lot: Ne quæso sit iurgium inter me & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus.

9 Ecce vniuersa terra coram te est: recede à me, obsecro, si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.

10 Eleuatis itaq; Lot oculis, vidit omnem circa regionem Iordanis, quæ vniuersa irrigabatur antequam subuerteret Dominus Sodomā & Gomorrhā, sicut Paradisus Domini, & sicut Aegyptus venientib. in Segor.

C 11 Elegitque sibi Lot regionem circa Iordanem, & recessit ab oriente: diuisique sunt alterutrum à fratre suo.

12 Abram habitauit in terra Chanáan: Lot verò moratus est in oppidis quæ erant circa Iordanem, & habitauit in Sodomis.

13 Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.

14 Dixitque Dominus ad Abram postquam diuisus est ab eo Lot. Læua oculos tuos in- Sup. 12. b. 7. directum', & vide à loco in quo nunc es ad Infrà 15. c. 18. aquilonem & *meridiem, ad orientem & 26. a. 4. occidentem. -.10.

15 Omnem terram quam conspicis, tibi dabo, & semini tuo vsq; in sempiternum. *ad 6. Deut. 34. b. 4

16 Faciamque semen tuum sicut puluerem D terræ: si quis potest hominū numerare puluerem-terræ', semen quoq; tuum *numerare' poterit. -.5. *numerari 3.

17 Surge-ergo', & perambula terram in longitudine, & in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam. -.10.

18 Mouens igitur tabernaculum suum Abram, venit, & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificauitque ibi altare Domino.

CAPVT XIIII.

Deuictis quinq; regibus, ac spoliatis Sodomis. Lot cū pleriq; aljs captiuus ducitur à quatuor regibus victoribus, quos Abram persecutus, omnes captiuos, spoliaq; reduxit, atq; benedictione à Melchisedec accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

1 A FActum est autem in illo tempore, vt Amraphel rex Sannaar, & Arioch rex Ponti & Chodorlahómor rex Elamitarū, & Thadal rex gentium ¶ inirent bellum contra

2 Bara regem Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Senaab regem Adamæ, & contra Semēber regem Seboim, contraq; regē Balæ, ipsa est Segor.

3 Omnes hi conuenerunt in vallem syluestrem, quæ nunc est mare salis.

4 Duodecim enim annis seruierant Chodorlahómor, & tertio decimo anno recesserunt ab eo.

B Igitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahómor, & reges qui erant cum eo: percusseruntq; Raphaim in Astaroth-&' Carnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Saue
6 Cariathaim, ¶ & Corrhæos in montibus Seir, usq; ad Campestria Pharan, quæ est in solitudine.
7 Reuersiq; sunt, & venerunt-vsque'ad fontē Misphat, ipsa est Cades: & percusserunt omnem regionem Amalecitarū & Amorrhæorum, qui habitabant in Asasonthamar.
8 Et egressi sunt rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexq; Adamæ, & rex Seboim, nec
B non & rex Balæ, quæ est Segor: & direxerūt
9 aciem contra eos in valle syluestri, ¶ scilicet aduersus Chodorlahómor regem Elamitarum, & Thadal regem gentiū, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges aduersus quinque.
10 Vallis autem syluestris habebat puteos multos bituminis. Itaq; rex Sodomorum, &-rex' Gomorrhæ terga verterunt, ceciderunt-q; ibi: & qui remanserant, fugerunt ad montem.
11 Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum & Gomorrhæorum, & vniuersa
C 12 quæ ad cibum pertinent, & abierunt: ¶ nec non & Lot, & substantiam eius, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.
13 Et ecce vnus qui euaserat, nunciauit Abram Hebræo, qui habitabat in conualle Mambre Amorrhæi fratris Eschol, & fratris Aner: hi enim pepigerāt fœdus cū Abram.
14 Quod cùm audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numerauit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo: & persecutus est eos usq; Dan.
15 Et diuisis socijs, irruit super eos nocte: percussitq; eos, & persecutus est eos usq; Hoba -& Phœnicen', quæ est ad læuam Damasci.
16 Reduxitq; omnem substantiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque & populum.
17 Egressus est autē rex Sodomorum in occursum eius postquam reuersus est à cæde Chodorlahómor, & regum qui cum eo erant in valle Saue, quæ est vallis regis.
18 At verò Melchisedec rex Salem, proferēs
D panem & vinum (erat enim sacerdos Dei
19 altissimi) ¶ benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelso qui creauit cælum &
20 terram: ¶ & benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

21 Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cætera tolle tibi.
22 Qui respondit ei: Leuo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem
23 cæli & terræ, ¶ quòd à filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas, Ego di-
24 taui Abram: ¶ exceptis his quæ comederunt iuuenes, & partibus virorum qui venerunt mecum, Aner, Eschol, & Mambre: isti accipient partes suas.

CAPVT XV.

Deus Abræ de posteritate desperanti filium promittit, cui credens Abram iustificatur: & in signū promissæ terræ præscriptum à Domino, offert sacrificiū, auditq; suæ posteritatis futurā peregrinationē.

1 A HIs itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere Abrā, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.
2 Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam absq; liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliézer.
3 Additque Abram: Mihi autem non dedisti semen: & ecce vernaculus meus, hæres meus erit.
4 Statimq; sermo Domini factus est ad eum, B dicēs: Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredē.
5 Eduxitq; eum foras, & ait illi: Suspice cælum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: *Rom. 4. c. 18.* Sic erit semen tuum.
6 Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. *Rom. 4. a. 3. Gal. 3. a. 6. Iacob. 2. d. 23.*
7 Dixitq; ad eum: Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorū, vt darem tibi terram istam, & possideres eam.
8 At ille ait: Domine Deus, vnde scire possum quòd possessurus sim eam?
9 Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.
10 Qui tollens vniuersa hæc, diuisit-ea' per medium, & vtrasq; partes contra se altrinsecus posuit: aues autem non diuisit. *Ierem. 34. d. 18. -. 5.* C
11 Descenderuntq; volucres super cadauera, & abigebat eas Abram.
12 Cumq; *sol occumberet', sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. *Vel, inuasisset.*
13 Dictumq; est ad eum: Scito prænoscens quòd peregrinum futurum sit semen tuū in terra non sua: & subijcient eos seruituti, & *Actor. 7. d. 6.* affli-

affligent quadringentis annis.
Exod. 12. f. 36. 14 Veruntamen gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo: & post hæc egredientur cum magna substantia.
15 Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona.
D 16 Generatione autem quarta reuertentur huc: necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorū usq; ad præsens tempus.
17 Cùm ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis trāiens inter diuisiones illas.
Sup. 12. b. 7. 13. d. 15. Inf. 26. c. 4. 18 In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluuio Aegypti usq; ad fluuium ma-
Deut. 34. b. 4. 2. Par. 9. f. 26. 1. Reg. 4. c. 20. 19 gnum Euphraten, ¶ Cinæos, & Cenezæos,
20 Cedmonæos, ¶ & Hethæos, & Pharezæos,
21 Raphaim quoq;, ¶ & Amorrhæos, & Chananæos, & Gergesæos, & Iebusæos.

CAPVT XVI.

Agar à domina Sarâi traditur Abræ vxor, quæ vbi concepisset, at q, ob id dominam contemneret, ab illa afflicta fugam init, sed iussu angeli eidem submissa parit Ismahelem.

A 1 IGitur Sarái, vxor Abram, non genuerat-si-
-. 8. bi' liberos: sed habens ancillam Aegyptiam
2 nomine Agar, ¶ dixit marito suo: Ecce, concluſit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam meam, si fortè saltem ex illa suscipiam filios. Cumq; ille acquiescret de-
3 precanti, ¶ tulit Agar Aegyptiam ancillam suam post annos decē, quàm habitare cœperant in terra Chanáan: & dedit eam viro suo vxorem.
B 4 Qui ingressus est ad eam. At illa cōcepisse se videns, despexit dominam suam.
5 Dixitq; Sarái ad Abram: Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinū tuum, quæ videns quòd conceperit, despectui me habet. iudicet Dominus inter me & te.
6 Cui respondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, vtere ea vt libet. Affligente igitur eam Sarái, fugam iniit.
7 Cumque inuenisset eam angelus Domini iuxta fontem aquæ in solitudine, quæ est in
8 via Sur in deserto, ¶ dixit ad illam: Agar, ancilla Sarái, vnde venis? & quò vadis? Quæ respondit: A facie Sarái dominæ meæ ego fugio.
C 9 Dixitq; ei angelus Domini, Reuertere ad dominā tuā, & humiliare sub manu illius.
10 Et rursum: Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudine.

11 Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filiū: vocabisq; nomē eius Ismahel, eò quòd audierit Dominus afflictionem tuā.
12 Hic erit ferus homo: manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum: & è regione vniuersorum fratrum suorum, figet tabernacula.
13 Vocauit autem *nomen Domini, qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim, Profectò hîc vidi posteriora videntis me. *Agar. D*
14 Propterea appellauit puteum illum: Pu- *Inf. 24. g. 62.* teum viuentis & videntis me. Ipse est inter Cades & Barad.
15 Peperitq; Agar Abræ filium: qui vocauit *Gal. 4. c. 22.* nomen eius Ismahel.
16 Octoginta & sex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Ismahelem.

CAPVT XVII.

Abræ repetuntur promissiones, ipsius & Sarái nomina immutantur, circuncisio præcipitur, filius ex Sara promittitur vnà cum successu Ismahelis, & Abraham circuncisionis præceptum exequitur.

1 A POstquam verò nonaginta & nouem annorum esse cœperat, apparuit ei Dominus, dixitq; ad eum: Ego Dominus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus.
2 Ponamq; fœdus meum inter me & te: & multiplicabo te vehementer nimis.
3 Cecidit Abram pronus in faciem. Dixit-
4 que ei Deus: ¶ Ego sum, & *pactum meum tecum, erisque pater multarum gentium. *Ponam. Eccl 44. c. 20. Rom. 4. c. 17.*
5 Nec vltrà vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrē multarum gentium constitui te.
6 Faciamque te crescere vehementissimè, *-. 6.* & ponam -te' in gentibus, regesque ex te egredientur.
7 Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno: vt sim Deus tuus, & seminis tui post te.
8 Daboque tibi & semini tuo *terram pere- *Post te 4.* grinationis tuæ, omnem terram Chanáan B in possessionem æternam, eroq; Deus eorum.
9 Dixit iterum Deus ad Abraham: Et tu er- *Actor. 7. a. 8.* go custodies pactum meū, & semen tuum post te in generationibus suis.
10 Hoc est pactum-meum' quod obseruabi- *-. 6.* tis inter me & vos & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculi-
11 num: ¶ & circuncidetis carnem præputij

Universidad de Deusto Biblioteca

Rom.4.b.11. Leuit.12.a.3. Luc.2.c.21.

vestri, vt sit in signū fœderis inter me & vos.
12 Infans octo dierum circuncidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus quàm emptitius circuncidetur, & quicunque non fuerit de
13 stirpe vestra: ¶ eritq; pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.
14 Masculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.
C 15 Dixit quoq; Deus ad Abraham: Sarái vxorem tuam nō uocabis Sarái, sed Saram.
16 Et benedicā ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritq; in nationes, & reges populorum orientur ex eo.
17 Cecidit Abraham in faciem suam, & risit in corde suo, dicens: Putásne centenario nascetur filius? & Sara nonagenaria pariet?
18 Dixitque ad Deum: Vtinam Ismahel viuat coram te.

Infrà 18.b.10. 21.d.2.

19 Et ait Deus ad Abraham: Sara vxor tua pariet tibi filium, vocabisq; nomen eius Isaac, & constituam pactum meū illi in fœdus sempiternum, & semini eius post eum.
20 Super Ismahel quoq; exaudiui te, ecce, benedicam ei, & augebo, & multiplicabo eum valde: duodecim duces generabit, & faciam illum in gentem magnam.
D 21 Pactum verò meū statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.
22 Cumq; finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ab Abraham.
23 Tulit autem Abrahā Ismahel filium suū, & omnes vernaculos domus suæ: vniuersosq; quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suæ: & circuncidit carnem præputij eorum statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus.
24 Abraham nonaginta & nouem erat annorum quando circuncidit carnē præputij sui.
25 Et Ismahel filius suus tredecim annos impleuerat tempore circuncisionis suæ.
26 Eadem die circuncisus est Abraham & Ismahel filius eius.
27 Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quàm emptitij & alienigenæ pariter circuncisi sunt.

CAPVT XVIII.

Angeli ab Abraham susceptio filium ex Sara promittunt, quæ ob id ridens, corripitur: Sodomorum euersio prædicitur, pro quibus Abraham sæpius deprecatur.

A 1 Heb. 13.a.2. APparuit autem ei Dominus in conualle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso feruore diēi.
2 Cumque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri, stantes prope eum: quos, cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram.
3 Et dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum: ¶ sed
4 afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore.
5 Ponamq; buccellam panis, & confortetur cor vestrū, postea transibitis: idcirco enim declinastis ad seruum vestrum. Qui dixerunt: Fac vt locutus es.
6 Festinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitq; ei: Accelera, tria sata-similæ cōmisce, & fac subcinericios panes.
7 Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum: deditq; puero, qui festinauit & coxit illum.
8 Tulit quoq; butyrum & lac, & vitulum quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat iuxta eos sub arbore. Cumq; comedissent, ¶ dixerunt ad eum: Vbi est Sara vxor tua? ille respondit: Ecce in tabernaculo est.
10 Cui dixit: Reuertens veniam ad te tempore isto vita comite, & habebit filium Sara vxor tua. Quo audito Sara risit post ostium tabernaculi.
11 Erant autem ambo senes, prouectæq; ætatis, & desierant Saræ fieri muliebria.
12 Quæ risit, occultè dicens: Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?
13 Dixit autē Dominus ad Abraham: Quare risit Sara, dicens: Num verè paritura sum anus?
14 Nunquid Deo quicquam est difficile? iuxta condictum reuertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filiū.
15 Negauit Sara, dicens: Non risi. timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit, ita: sed risisti.
16 Cùm ergo surrexissent inde viri, duxerūt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur, deducens eos.
17 Dixitque Dominus: Num celare potero C
18 Abraham quæ gesturus sum: ¶ cùm futurus sit in gentem magnam, ac robustissimā, & BENEDICENDAE sint in illo omnes nationes terræ?
19 Scio enim quòd præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se vt custodiāt viam Domini, & faciant iudicium & iustitiam: vt adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum.

Dixit

20 Dixit itaq; Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis.
21 Descendam, & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere cōpleuerint: an non est ita, vt sciam.
22 Conuerteruntq; se inde, & abierunt Sódomam: Abrahā verò adhuc stabat coram Domino.
23 Et appropinquans, ait: Nunquid perdes iustum cum impio?
24 Si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate, peribunt simul? & non parces loco illi propter quinquaginta iustos, si fuerint in eo.
25 Absit à te, vt rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatque iustus sicut impius. non est hoc tuum, qui iudicas omnem terram: nequaquam facies iudicium hoc'.
-.6. 26 Dixitque Dominus ad eum: Si inuenero Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis, dimittam omni loco propter eos.
D 27 Respondensq; Abraham, ait: Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meū, cùm sim puluis & cinis.
28 Quid si minus quinquaginta iustis quinq; fuerint? delebis propter quadraginta quinque' vniuersam vrbem? Et ait: Non delebo si inuenero ibi quadraginta quinque.
quinq,2.
29 Rursumq; locutus est ad eum: Sin autem quadraginta ibi' inuēti fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter quadraginta.
-.6. 30 Ne quæso, inquit, indigneris Domine, si loquar: Quid si ibi inuenti fuerint triginta? Respondit: Non faciam, si inuenero ibi triginta.
31 Quia semel, ait, cœpi, loquar ad Dominum meum. Quid si ibi inuenti fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter viginti.
32 Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel: Quid si inuenti fuerint ibi decem? Et dixit: Non delebo propter decem.
33 Abijtq; Dominus postquam cessauit loqui ad Abraham: & ille reuersus est in locum suum.

CAPVT XIX.

Lot angelis hospitio susceptis à Sodomitis vim patitur: cum vxore & vtraq; filia à Sodomitico ereptus incendio, vxorem in via amisit: tandemq; inebriatus, cum vtraq; filia incestum ignorans cōmisit, vnde ortum habuerunt Moabitæ & Ammonitæ.

A 1 Heb. 13. a.2. -.4. VEneruntq; duo angeli Sodomam vespere, sedente Lot in foribus ciuitatis. Qui cùm vidisset eos surrexit, & iuit obuiam
2 eis: adorauitq; pronus in terram, ¶ & dixit: Obsecro, domini, declinate in domū pueri vestri, & manete ibi: lauate pedes vestros, & manè proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt: Minimè, sed in platea manebimus.
3 Compulit illos oppidò, vt diuerterent ad eum: ingressisque domum illius, fecit conuiuium, & coxit azyma, & comederunt.
4 Prius autē quàm irent cubitum, viri ciuitatis vallauerunt domum à puero usq; ad senem, omnis populus simul.
5 Vocaueruntq; Lot, & dixerūt ei: Vbi sunt viri qui introierunt ad te nocte'? educ illos huc, vt cognoscamus eos.
6 Egressus ad eos Lot, post tergum occlu-
7 dens ostium, ¶ ait: Nolite, quæso, fratres mei, nolite malum hoc facere.
8 Habeo duas filias, quæ necdum cognouerunt virum: educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub vmbra culminis mei. B
9 At illi dixerūt: Recede illuc. Et rursus: ingressus es, inquiunt, vt aduena, nunquid vt iudices? te ergo ipsum magis quàm hos affligemus. Vimq; faciebant Lot vehementissimè: iamq; propè erat vt effringerent fores. 2.Pet.2.b.8.
10 Et ecce miserunt manum viri, & introduxerunt ad se Lot, clauseruntque ostium:
11 ¶ & eos qui foris erant, percusserunt cæcitate à minimo vsque ad maximum, ita vt ostium inuenire nō possent. Sam.19.c.16.
12 Dixerunt autem ad Lot: Habes hic quempiam tuorum: generū, aut filios, aut filias, C
13 omnes qui tui sunt, educ de vrbe hac: ¶ delebimus enim locū istum, eò quòd increuerit clamor eorum coram Domino, qui misit nos vt perdamus illos.
14 Egressus itaq; Lot, locutus est ad generos suos qui accepturi erant filias eius, & dixit: Surgite & egredimini de loco isto: -.7. quia delebit Dominus ciuitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui.
15 Cumq; esset manè, cogebant eum angeli, dicentes: Surge, * tolle vxorem tuam, & *&6. duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in scelere ciuitatis.
16 Dissimulante illo, apprehenderunt ma- D num eius, & manum vxoris, * ac duarum *eius 6. filiarū eius, eò quòd parceret Dominus illi. Sap. 10. a.6.
17 Eduxeruntq; eum, & posuerunt extra ciuitatem. Ibi-que' locuti sunt ad eum, dicen -.5. tes: Salua animam tuam: noli respicere post tergū, nec stes in omni circa regione: sed in monte saluum te fac, ne & tu simul pereas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 Dixitq; Lot ad eos: Quæso, domine mi,
19 ¶ quia inuenit seruus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam, quam fecisti mecum, vt saluares animam meam, nec possum in monte saluari, ne forte apprehendat me malum, & moriar.
20 Est ciuitas hæc iuxtà, ad quam possum fugere, parua, & saluabor in ea, nunquid non modica est, & viuet anima mea?
21 Dixitq; ad eum: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, vt nō subuertam vrbem, pro
E qua locutus es.
Sap.10.a.6.
22 Festina, & salua te ibi: quia nō potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomē vrbis illius Segor.
23 Sol egressus est super terram, & Lot ingressus est Segor.
24 Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino
25 de cælo: ¶ & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuersos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia.
26 Respiciensque vxor eius post se, versa est in statuam salis.
27 Abraham autē consurgens manè, vbi ste-
28 terat prius cum Domino, ¶ intuitus est

Sodomam & Gomorrham, & vniuersam terram regionis illius: viditq; ascendentem fauillam de terra quasi fornacis fumum.
F 29 Cùm enim subuerteret Deus ciuitates regionis illius, recordatus est Abrahæ: & liberauit Lot de subuersione vrbium, in quibus habitauerat.
30 Ascenditque Lot de Segor, & mansit in monte, duæ quoq; filiæ eius cū eo, (timuerat enim manere in Segor) & mansit in spe-
-4. lunca ipse, & duæ filiæ eius cum eo'.
31 Dixitq; maior ad minorem: Pater noster senex est, & nullus virorū remansit in terra, qui possit ingredi ad nos iuxta morem vni-
32 uersæ terræ. ¶ Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, vt seruare possimus ex patre nostro semen.
33 Dederunt itaq; patri suo bibere vinū no-
ēte illa. Et ingressa est maior, dormiuitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.
34 Alterā quoq; die dixit maior ad minorē: G
Ecce dormiui heri cum patre meo, demus ei bibere vinū etiam hac nocte, & dormies cum eo, vt seruemus semē de patre nostro.
35 Dederuntq; etiam & illa nocte patri suo -4.
bibere vinum, ingressaq; minor filia, dormiuit cū eo: & nec tunc quidē sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexit.
36 Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre
37 suo. ¶ Peperitq; maior filiū, & vocauit nomen eius Moab: ipse est pater Moabitarum usq; in præsentem diem.
38 Minor quoq; peperit filiū, & vocauit nomen eius Ammon, id est filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usq; hodie.

CAPVT

CAPVT XX.

Abrahæ in Geraris peregrinanti vxor à rege tollitur, quæ ad Domini iussum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domui regis restituitur.

A 1 PRofectus inde Abraham in terram australem, habitauit inter Cades & Sur: peregrinatus est in Geraris.
2 Dixitque de Sara vxore sua: Soror mea est. Misit ergo Abi-mélech rex Geraræ, & tulit eam.
3 Venit autē Deus ad Abi-mélech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierē quam tulisti: habet enim virum.
4 Abi-mélech verò non tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem & iustam interficies?
5 Nónne ipse dixit mihi: Soror mea est: & ipsa ait: Frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc.
B 6 Dixitque ad eum Deus: Et ego scio quòd simplici corde feceris: & ideo custodiui te, ne peccares in me, & non dimisi vt tangeres eam.
7 Nunc ergo redde viro suo vxorem, & orabit pro te: quia propheta est, & viues. si autem nolueris reddere, scito quòd morte morieris, tu & omnia quæ tua sunt.
8 Statimque de nocte consurgens Abi-mélech, vocauit omnes seruos suos: & locutus est vniuersa verba hæc in auribus eorū, timueruntque omnes viri valde.
C 9 Vocauit autem Abi-mélech etiam Abrahā, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatū grande? quæ non debuisti facere, fecisti nobis.
10 Rursumque expostulans, ait: Quid vidisti, vt hoc faceres?
11 Respondit Abraham: Cogitani mecum, dicens: Forsitan nō est timor Dei in loco isto, & interficient me propter vxorem meam:
-8. 12 ¶ alias autem & vere soror mea est, filia pa-
Sup.12.c. tris mei, & nō filia matris meæ, & duxi eam
13. in vxorem.
Inf. 21.c. 13 Postquam autem eduxit me Deus de do-
23. mo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecū. In omni loco ad quē ingrediemur, dices quòd frater tuus sim.
D 14 Tulit igitur Abi-mélech oues, & boues, & seruos, & ancillas, & dedit Abraham: red-
15 diditque illi Saram vxorem suam, ¶ & ait: Terra coram vobis est, vbicunque tibi placuerit, habita.
16 Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt: & quocunque perrexeris, memento te deprehensam.
17 Orante autē Abraham, sanauit Deus Abi-mélech & vxorem, ancillasque eius: &
18 pepererunt. ¶ concluserat enim Dominus omnem vulnā domus Abi-mélech propter Saram vxorem Abrahæ.

CAPVT XXI.

Nascitur Isaac & ablactatur, Ismael verò cum matre domo pellitur in desertis victurus. Abi-mélech cum Abraham fœdus medio iuramento percussit.

1 A VIsitauit autem Dominus Saram, sicut promiserat: & impleuit quæ locutus est.
2 Concepitque, & peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei Deus.
3 Vocauitque Abrahā nomen filij sui quem
4 genuit ei Sara, Isaac. ¶ & circumcidit eum
5 octauo die, sicut præceperat ei Deus, ¶ cùm centum esset annorū: hac quippe ætate patris natus est Isaac.
6 Dixitq; Sara: Risum fecit mihi Deus, quicunque audierit, corridebit mihi.
7 Rursumque ait: Quis *auditurus' crederet Abrahā quòd Sara lactaret filium, quem peperit ei iam seni?
8 Creuit igitur puer, & ablactatus est: fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius.
9 Cumque vidisset Sara filium Agar Aegy-
10 ptiæ ludentem cum Isaac filio suo', ¶ dixit -2.
ad Abraham: Eijce ancillam hanc, & filium Gal.4.d.30.
eius: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.
11 Durè accepit hoc Abraham pro filio suo.
12 Cui dixit Deus: Non tibi videatur aspe- B
rum super puero, & super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius; quia in Isaac vocabitur tibi semen. Rom. 9.b.7.
13 Sed & filium ancillæ faciam in gentem Heb.11.d.18.
magnam, quia semen tuum est.
14 Surrexit itaque Abraham manè, & tollens panem & vtrem aquæ, imposuit scapulæ eius, tradiditque *puerum, & dimisit eam. *ei 5.
Quæ cùm abijsset, errabat in solitudine Ber-
-sabee.
15 Cumque consumpta esset aqua in vtre, abiecit puerum subter vnam arborem quæ ibi erat.
16 Et abijt, seditque è regione procul quantum potest arcus iacere, dixit enim: Non videbo morientem puerum: & sedens contrà, leuauit vocem suam, & fleuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 Exaudiuit autem Deus vocem pueri: vocauitque angelus Agar de cælo, dicens: Quid agis Agar? noli timere: exaudiuit enim Deus vocem pueri de loco in quo est.
C 18 Surge, tolle puerum, & tene manum illius: quia in gentem magnam faciam eum.
19 Aperuitque oculos eius Deus: quæ videns puteum aquæ, abijt, & impleuit vtrem, deditque puero bibere.
*Deus l. 20 Et fuit cum eo: qui creuit, & moratus est in solitudine, factusque est iuuenis sagittarius.
21 Habitauitque in deserto Pharan, & accepit illi mater sua vxorem de terra Aegypti.
22 Eodem tempore dixit Abimélech & Phicol princeps exercitus eius ad Abraham: Deus tecum est in vniuersis quæ agis.
23 Iura ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris meis, stirpique meæ: sed iuxta misericordiam quam feci tibi, facies mihi, & terræ, in qua versatus es aduena.
Sup.20.d.13.
24 Dixitque Abraham: Ego iurabo.
25 Et increpauit Abi-mélech propter puteũ aquæ quem vi abstulerant serui eius.
26 Respõditq; Abi-mélech: Nesciui quis fecerit hanc rem: sed & tu non indicasti mihi, & ego non audiui præter hodie.
D 27 Tulit itaque Abraham oues & boues, & dedit Abi-melech: percusseruntque ambo fœdus.
28 Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum.
29 Cui dixit Abi-mélech: Quid sibi volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?
30 At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea, vt sint mihi in testimoniu, quoniam ego fodi puteum istum.
31 Idcirco vocatus est locus ille Ber-sabee: quia ibi vterque iurauit.
32 Et inierunt fœdus pro puteo iuramenti.
33 Surrexit autẽ Abi-mélech, & Phichol princeps exercitus eius, reuersique sunt in terram Palesthinorum. Abraham verò plantauit nemus in Ber-sabee, & inuocauit ibi nomen Domini Dei æterni.
34 Et fuit colonus terræ Palesthinorum diebus multis.

CAPVT XXII.

Fides & obedientia Abrahæ in filij sui præcepta immolatione probatur, sed ab ipsius immolatione prohibetur, promissiones q, ei confirmantur: & filij Nachor fratris Abrahæ numerantur.

A 1 QVæ postquam gesta sunt, tentauit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham -Abraham'. At ille respondit, Adsum,
Iudith 8.c.22. Heb. 11. d.17. -.8.
2 Ait illi: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium quem monstrauero tibi.
3 Igitur Abrahã de nocte consurgens, strauit asinum suum: ducens secum duos iuuenes, & Isaac filium suum: cumque concidisset ligna in holocaustum, abijt ad locum quem præceperat ei Deus.
4 Die autem tertio, eleuatis oculis, vidit locum procul.
5 Dixitq; ad pueros suos: Expectate hic cum asino: ego autem & puer illuc usque properantes, postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.
6 Tulit quoq; ligna holocausti, & imposuit B super Isaac filium suum: ipse verò portabat in manibus ignem & gladium. Cumque
7 duo pergerent simul, ¶ dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis & ligna: vbi est victima holocausti?
8 Dixit - autem' Abraham: Deus prouidebit -.12. sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant
9 ergo pariter: ¶ & venerunt ad locum, quem Iac.2. b. 21. ostenderat ei Deus, in quo ædificauit altare, & desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum.
10 Extenditq; manum, & arripuit gladium, vt immolaret filium suum.
11 Et ecce angelus Domini de cælo clamauit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit, Adsum.
12 Dixitque ei, Non extendas manum tuam C super puerum, neque facias illi quicquam: nunc cognoui quòd timeas Dominum, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me.
13 Leuauit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentẽ cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.
14 Appellauitque nomen loci illius, Dominus - videt. Vnde vsque hodie dicitur, In monte Dominus videbit. Ps.80.
15 Vocauit autem angelus Domini Abraham 2.d.
16 secundò de cælo, ¶ dicens: Per memetip- Luc.1.d. Eccli. 44. sum iuraui, dicit Dominus: quia fecisti hãc d.20. Hebr.6. rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito 17 - propter me': ¶ benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorũ suorum, Luc.1.d. -.20.

¶ &

Sup.12.a. 3.18.c.18. Infr.26. a.4. Act.3.d. 25. Ec.44.d. 25.
18 ¶ & BENEDICENTVR in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.
19 Reuersus est Abraham ad pueros suos, abieruntque Bersabee simul, & habitauit ibi.

20 His itaque gestis nunciatum est Abrahæ quòd Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo.
21 His primogenitum, & Buz fratrem eius,
22 & Camuel patrem Syrorum, ¶ & Cased,
23 & Azau, Pheldas quoque & Iedlaph, ¶ ac Bathuel, de quo nata est Rebecca. octo istos genuit Melcha Nachor fratri Abrahæ.
24 Concubina verò illius, nomine Roma, peperit Tabee & Gaham, & Tahas, & Maacha.

CAPVT XXIII.

Sara mortua plangitur, atque in spelunca duplici, quam Abraham ab Ephron cum agro præsenti emit pecunia, sepelitur.

A 1 VIxit autem Sara centum vigintiseptem annis.
2 Et mortua est in ciuitate Arbee, quæ est Hebron, in terra - Chanaan: venitq; Abraham vt plangeret & fleret eam.
3 Cumque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens: ¶ Aduena sum & peregrinus apud vos: date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam mortuum meum.
*.5. 5 Responderunt filij Heth, -dicentes':
6 Audi nos domine, princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusq; te prohibere poterit quin in monumento eius sepelias mortuũ tuum.
7 Surrexit Abraham, & adorauit populum
8 terræ, filios videlicet Heth: ¶ dixitque ad B eos: Si placet animæ vestræ vt sepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro -.6.
9 me' apud Ephron filium Seor: ¶ vt det mihi speluncam duplicem quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri.
10 Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Responditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam ciuitatis illius, dicens: ¶ Ne-
11 quaquam ita fiet, domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor: Agrum trado tibi, & speluncam quæ in eo est, præsentibus filijs populi mei sepeli mortuum tuum.
12 Adorauit Abraham coram populo terræ. C
13 Et locutus est ad Ephron circustante plebe eius', Quæso, vt audias me: Dabo pecu- -.9. niam pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam mortuum meum in *agro'. *ex 7.
14 15 Responditq; Ephron, ¶ Domine mi, audi

Universidad de Deusto
Biblioteca

di-me': Terra quam postulas, quadringentos siclos argenti valet: istud est pretium inter me & te: sed quàtum est hoc? sepeli mortuum tuum.

16 Quod cùm audisset Abraham, appendit pecuniam quam Ephron postulauerat: audientibus filijs Heth, quadringentos siclos argenti * probatæ monetæ publicæ. *probati 4.

17 Confirmatusq; est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex respiciens Mambre: tam ipse quàm spelũca, & omnes arbores eius in cunctis terminis eius per -7.

18 circuitum, ¶ Abrahæ in possessionem, videntibus filijs Heth, & cunctis qui intrabant portam ciuitatis illius.

19 Atque ita sepeliuit Abraham Saram vxorem suam in spelunca agri * duplici, quæ respiciebat Mambre, hæc est Hebron in terra Chanaan. *duplicis 6.

20 Et confirmatus est ager, & antrum, quod erat in eo Abrahæ in possessionem monumenti à filijs Heth.

CAPVT XXIIII.

Seruus Abrahæ ab ipso adiuratus & in Mesopotamiam ad quærendã vxorem Isaac missus, signo à Deo petito, Rebeccam inuenit, & habito parentum ac fratris ipsius q, consensu adducit ad Isaac, quam ille ducit in vxorem, & ita super matris morte accipit consolationem.

A 1 ERat autem Abraham senex, dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei.

2 Dixitque ad seruum seniorẽ domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: Pone manum tuam subter femur meum: Inf. 47. g. 29.

3 ¶ vt adiurem te per Dominum Deum cæli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito:

4 ¶ sed ad terram & cognationẽ meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo Isaac.

5 Respondit seruus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium tuum ad locum de quo tu egressus es?

6 Dixitque Abraham: Caue nequando reducas filium illuc.

*& terræ.

7 Dominus Deus cœli, * qui tulit me de domo patris mei, & de terra natiuitatis meæ, qui locutus est mihi, & iurauit mihi, dicẽs: Semini tuo dabo terram hanc, ipse mittet angelum suum coram te, & accipies inde Sup. 12. b. 7. 13. d. 15. & 15. d. 18.

8 vxorem filio meo. ¶ sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis iuramento: filium meum tantum ne reducas illuc. Inf. 26. a. 4.

9 Posuit ergo seruus manum sub femore Abraham domini sui, & iurauit illi super sermone hoc.

10 Tulitq; decem camelos de grege domini B
sui, & abijt, ex omnibus bonis eius portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam in vrbem Nachor.

11 Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ vesperè, eo tempore quo solent mulieres egredi ad

12 hauriendam aquam, ¶ * dixit: Domine, Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham. * Orauit Dominũ dicens.

13 Ecce ego sto propè fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredietur ad hauriendam aquam.

14 Igitur puella cui ego dixero, Inclina hydriam tuam vt bibam: & illa responderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est quam præparasti seruo tuo Isaac, & per hoc intelligã quòd feceris misericordiam cum domino meo.

15 Necdum intra se verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filij Melchæ vxoris Nachor fratris Abrahã,

16 habens hydriam in scapula sua: ¶ puella decõra nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro. descenderat autem ad fontem, & impleuerat hydriam, ac reuertebatur.

17 Occurritque ei seruus, & ait: Pauxillum a- C
quæ mihi ad * bibendum præbe de hydria tua. *sorbeã-dum 1.

18 Quæ respondit: Bibe domine mi. Celeriterque deposuit hydriã super vlnam suam, & dedit ei potum.

19 Cumque ille bibisset, adiecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20 Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteũ, vt hauriret aquam: & haustam omnibus camelis dedit.

21 Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens vtrum prosperum iter suum fecisset Deus, an non.

22 Postquam autem biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes siclos duos: & armillas totidem pondo siclorum decem.

23 Dixitq; ad eam: Cuius es filia? indica mihi. est in domo patris tui locus ad manendum?

24 Quæ respondit: Filia sum Bathuelis filij * Melchæ quem peperit ei Melcha. * Nachor, quem peperit ei Melcha. Et chor 12.

25 Et addidit, dicens: Palearum quoq; & fœni plurimum est apud nos, & locus spacio- sus est ad manendum.

26 Inclinauit se homo, & adorauit Dominũ,

27 ¶ dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam & veritatẽ suam à domino meo, & recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

D 28 Cucurrit itaque puella, & nunciauit in domum matris suæ omnia quæ audierat.

29 Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominẽ, vbi erat fons.

30 Cumq; vidisset inaures & armillas in manibus sororis suæ, & audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi homo: venit ad virũ qui stabat iuxta camelos, & pro-

31 pe fontem aquæ, ¶ dixitque ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris stas? præparaui domum, & locum camelis.

32 Et introduxit eum in hospitium: ac destrauit camelos, deditque paleas & fœnum, & aquam ad lauandos pedes camelorum, & virorum qui venerant cum eo.

33 Et appositus est in conspectu eius panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere.

34 At ille: Seruus, inquit, Abraham sum.

35 Et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusque est: & dedit ei oues & boues, argentum & aurum, seruos & ancillas, camelos & asinos.

36 Et peperit Sara vxor domini mei filium domino meo in senectute sua, deditque illi omnia quæ habuerat.

37 Et adiurauit me dominus meus dicens: Non accipies vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in quorum terra habito:

38 ¶ sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies vxorẽ filio meo.

39 Ego verò respondi domino meo. Quid si noluerit venire mecum mulier?

E 40 Dominus, ait, in cuius conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget viam tuam, accipiesque vxorem filio meo de cognatione mea, & de domo patris mei.

41 Innocens eris à maledictione mea, cùm veneris ad proximos meos, & non dederint tibi. -9.

42 Veni ego ad fontem aquæ, & dixi: Domine Deus domini mei Abraham, si dire-

43 xisti viam meam in qua nunc ambulo, ¶ ecce sto iuxta fontem aquæ, & virgo quæ egredietur ad hauriendam aquã audierit à me: Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum de

44 hydria tua: ¶ & dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præparauit Dominus filio domini mei.

45 Dumque hæc tacitus mecum voluerem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quã portabat scapula: descenditque ad fontem, & hausit aquã. Et aio ad eam: Da mihi paululum bibere.

46 Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquauit camelos.

47 Interrogauique eam, & dixi: Cuius es filia? Quæ respondit: Filia Bathuelis sum filij Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaq; inaures ad ornandam faciem eius, & armillas posui in manibus eius. -5.

48 Pronusque adoraui Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, F
qui perduxit me recto itinere, vt sumerem filiam fratris domini mei filio eius.

49 Quamobrem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi. sin autem aliud placet: & hoc dicite mihi, vt vadam ad dexteram, siue ad sinistram.

50 Respondenturque Laban & Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum eius quicquam aliud loqui tecum.

51 En Rebecca corã te est, tolle eam, & proficiscere, & sit vxor filij domini tui, sicut locutus est Dominus.

52 Quod cùm audisset puer Abraham - pro- -9.
cidens: adorauit in terram Dominum.

53 Prolatisque vasis argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebeccæ pro munere: fratribus quoque eius, & matri dona obtulit.

54 Inito conuiuio vescentes pariter & bibentes, manserunt ibi: Surgens autem manè, locutus est puer: Dimitte me, vt vadam ad dominum meum.

55 Responderuntq; * fratres eius & mater: Maneat puella saltem decẽ dies apud nos, & postea proficiscetur. *frater 8.

56 Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimitte me vt pergam ad dominum meum.

57 Et dixerunt: Vocemus puellam, & quæramus ipsius voluntatem.

58 Cumque vocata venisset, sciscitati sunt: G
Vis ire cum homine isto? Quæ ait: Vadam.

59 ¶ Dimiserunt ergo eam, & nutricẽ illius *, *Deboram.
60 seruumq; Abraham, & comites eius, ¶ imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes: Soror nostra es, creſcas in mille millia, & poſsideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.

61 Igitur Rebecca, & puellæ illius aſcenſis camelis, ſecutæ ſunt virum: qui feſtinus reuertebatur ad dominum ſuum.

62 Eo autem tempore deambulabat Iſaac per viam, quæ ducit ad Puteum, cuius nomen *Sup.16.d.* eſt Viuentis & videntis: habitabat enim in ter
63 ra auſtrali: ¶ Et egreſſus fuerat ad meditandū in agro, inclinata iam die: cumq; eleuaſſet oculos, vidit camelos venientes procul.
64 Rebecca quoque conſpecto Iſaac, deſcen-
65 dit de camelo, ¶ & ait ad puerum: Quis eſt ille homo qui venit per agrum in occurſum nobis? Dixitque ei: Ipſe eſt dominus meus. At illa tollens citò pallium ſuum, operuit ſe.

66 Seruus autem cuncta quæ geſſerat, narra-
c.8. uerat domino ſuo' Iſaac.

67 Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris ſuæ, & accepit eam vxorem: & in tantum dilexit eam, vt dolorem qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.

CAPVT XXV.

Abraham multis ex Cetura ſuſceptis filijs mortuus eſt: Iſmahel quoque poſtquam duodecim genuit duces, moritur. Iſaac pro vxore ſua ſterili precatus, geminos genuit, Eſau & Iacob, quorum maior vendidit minori primogenita.

A 1 ABraham verò aliam duxit vxorem nomi-
1.Par.1.c.32. 2 ne Ceturam: ¶ quæ peperit ei Zamram, & Ieceſan, & Madan, & Madian, & Iesboc, & Sue.

3 Iecſan quoque genuit Saba & Dadan. Filij Dadan fuerunt, Aſſurim, & Latuſsim, & Laumim.

4 At verò ex Madian ortus eſt Epha, & Epher, & Henoch, & Abida, & Eldaa, omnes hi filij Ceturæ.

5 Deditque Abraham cuncta quæ poſsederat, Iſaac: ¶ filijs autem concubinarum largitus eſt munera, & ſeparauit eos ab Iſaac filio ſuo, dum adhuc ipſe viueret ad plagā orientalem.

7 Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, centum ſeptuaginta quinque anni.

8 Et deficiens mortuus eſt in ſenectute bona, prouectæque ætatis, & plenus dierum: congregatusque eſt ad populum ſuum.

9 Et ſepelierunt eum Iſaac & Iſmaël filij ſui in ſpelunca duplici, quæ ſita eſt in agro Ephrō filij Seor Hethæi, è regione Mambre,
Sup.23.d.19. 10 ¶ quam emerat à filijs Heth, ibi ſepultus eſt ipſe & Sara vxor eius.

11 Et poſt obitum illius benedixit Deus Iſaac filio eius, qui habitabat iuxta Puteum no *Sup.* B
mine Viuentis & videntis. *14.*

12 Hæ ſunt generationes Iſmahel filij Abrahæ, quem peperit ei Agar Aegyptia, famu-
13 la Saræ: ¶ & hæc nomina filiorū eius in vocabulis & generationibus ſuis. Primogenitus Iſmahelis Nabaioth, deinde Cedar, & *1.Par.*
14 Adbeel, & Mabſam, ¶ Maſma quoq; & Du-
15 ma, & Maſſa, ¶ Hadad & Thema, & Ietur,
16 & Naphis, & Cedma, ¶ iſti ſunt filij Iſmahelis: & hæc nomina per caſtella & oppida eorū, duodecim principes tribuum ſuarū.

17 Et facti ſunt anni vitæ Iſmahelis centum triginta ſeptem, deficiensque mortuus eſt, & appoſitus ad populum ſuum.

18 Habitauit autem ab Hevila vſq; Sur, quæ C
reſpicit Aegyptum introëuntibus Aſſyrios. coram cunctis fratribus ſuis obijt.

19 Hæ quoque ſunt generationes Iſaac filij
20 Abraham: Abraham genuit Iſaac: ¶ qui cùm quadraginta eſſet annorum, duxit vxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Meſopotamia, ſororem Laban.

21 Deprecatusque eſt Iſaac Dominum pro vxore ſua, eò quòd eſſet ſterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.

22 Sed collidebantur in vtero eius paruuli, quæ ait: Si ſic mihi futurum erat, quid neceſſe fuit * concipere? Perrexitque vt con- *Rab.*
ſuleret Dominum.

23 Qui reſpondens ait: Duæ gentes ſunt in *Rab.*
vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populusque populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori.

24 Iam tempus pariendi aduenerat, & ecce gemini in vtero eius reperti ſunt.

25 Qui primus egreſſus eſt, rufus erat, & to- D
tus in morem pellis hiſpidus: vocatumque *Oſeæ 1.*
eſt nomen eius Eſau. *Malach.*

26 Protinus alter egrediens plantam fratris tenebat manu: & ideirco appellauit eum Iacob. Sexagenarius erat Iſaac quando nati ſunt ei paruuli.

27 Quibus adultis factus eſt Eſau vir gnarus venandi, & homo agricola: Iacob autem vir ſimplex habitabat in tabernaculis.

28 Iſaac amabat Eſau, eò quòd de venationibus illius veſceretur: & Rebecca diligebat Iacob.

29 Coxit autem Iacob pulmentum: ad quem
30 cùm veniſſet Eſau de agro laſſus, ¶ ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppidò laſſus ſum. Quam ob cauſam vocatum eſt no- *Heb.Adam*
men eius Edom.

Cui

Abdiæ 1.a 31 Cui dixit Iacob: Vende mihi primogenita tua.

32 Ille reſpondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?

33 Ait Iacob: Iura ergo mihi. Iurauit ei Eſau, & vendidit primogenita.

34 Et ſic accepto pane & lentis edulio comedit, & bibit, & abijt, parui pendens quòd primogenita vendidiſſet.

CAPVT XXVI.

Iſaac ob famem in Gerara peregrinatus, poſt acceptam terræ promiſsionem & ſeminis benedictionem, reprehenditur ab Abi-mélech quòd Rebeccam dixerit ſuam eſſe ſororem: & paſtoribus ipſorum pro puteis iurgantibus, Abi-mélech cum Iſaac fœdus percuſsit.

A 1 ORta autem fame ſuper terram poſt eam ſterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham, abijt Iſaac ad Abi-mélech regem Paleſthinorum in Gerara.

2 Apparuitque ei Dominus, & ait: Ne deſcendas in Aegyptum, ſed quieſce in terra quam dixero tibi.

3 Et peregrinare in ea, eroque tecum, & benedicam tibi: tibi enim & ſemini tuo dabo *Sup.12.* vniuerſas regiones has, complens iuramen *b.7.13.* tum quod ſpopondi Abraham patri tuo. *d.15.15.* *d.18.*

4 Et multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli: daboque poſteris tuis vniuerſas regiones has, & BENEDICENTVR IN B
SEMINE TVO omnes gentes terræ, *Sup.12.*
5 ¶ eò quòd obedierit Abraham voci meæ, & *d.3.18.* *c.18.22.* cuſtodierit præcepta & mandata mea, & ce *d.17.8.* remonias legesque ſeruauerit. *c.19.*

6 Manſit itaque Iſaac in Geraris.

7 Qui cùm interrogaretur à viris loci illius ſuper vxore ſua, reſpondit: Soror mea eſt. timuerat enim confiteri quòd ſibi eſſet ſociata coniugio: reputans ne fortè interficerent eum propter illius pulchritudinem.

8 Cumq; pertranſiſſent dies plurimi, & ibidem moraretur, proſpiciens Abi-mélech rex Paleſthinorū per feneſtram, vidit eum iocantem cum Rebecca vxore ſua.

9 Et accerſito eo, ait: Perſpicuum eſt quòd vxor tua ſit: cur mentitus es eam ſororem tuam eſſe? Reſpondit: Timui ne morerer propter eam.

C 10 Dixitque Abi-mélech: Quare impoſuiſti nobis? potuit coire quiſpiā de populo cum vxore tua, & induxeras ſuper nos grande peccatum.

11 Præcepitque omni populo dicens: Qui tetigerit hominis huius vxorem, morte morietur.

12 Seuit autē Iſaac in terra illa, & inuenit in ipſo anno centuplum: benedixitq; ei Dominus.

13 Et locupletatus eſt homo. & ibat proficiens atque ſuccreſcens: donec magnus vehe
14 menter effectus eſt, ¶ habuitq; poſſeſsiones ouium & armētorum, & familiæ plurimū.

15 Ob hoc inuidentes ei Paleſthini, ¶ omnes D
puteos quos foderant ſerui patris illius Abraham, illo tempore obſtruxerunt, implen
16 tes humo: ¶ in tantum, vt ipſe Abi-mélech diceret ad Iſaac: Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde.

17 Et ille diſcedens, vt veniret ad Torren-
18 tem-Geraræ, habitaretq; ibi: ¶ rurſum fodit alios puteos quos foderant ſerui patris ſui Abraham, & quos, illo mortuo, olim obſtruxerant Philiſthijm: appellauitq; eos eiſdem nominibus quibus antè pater vocauerat.

19 Foderuntque in Torrente, & repererunt aquam viuam.

20 Sed & ibi iurgium fuit paſtorum Geraræ aduerſus paſtores Iſaac, dicentium: Noſtra eſt aqua. quam ob rem nomen putei ex eo quod acciderat, vocauit Calumniam.

21 Foderunt autem & alium: & pro illo quo- E
que rixati ſunt, appellauitq; eum, Inimicitias.

22 Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt: itaque vocauit nomen eius Latitudo, dicens: Nunc dilatauit nos Dominus, & fecit creſcere ſuper terram.

23 Aſcendit autem * ex illo loco in Ber-ſabee, * *Iſaac.*
24 ¶ vbi apparuit ei Dominus in ipſa nocte, dicens: Ego ſum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum ſum: benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum, propter ſeruum meum Abraham.

25 Itaq; ædificauit ibi altare: & inuocato no- F
mine Domini extendit tabernaculū: præcepitq; ſeruis ſuis vt foderent puteum.

26 Ad quem locū cùm veniſſent de Geraris Abi-mélech, & Ochozath amicus illius, &
27 Phicol dux militum, ¶ locutus eſt eis Iſaac: Quid veniſtis ad me hominem quem odiſtis, & expuliſtis à vobis?

28 Qui reſponderunt: Vidimus tecum eſſe Dominum: & ideirco * nos' diximus: Sit iu- * *nunc 10.*
29 ramentum inter nos, & ineamus fœdus: ¶ vt non facias nobis quicquā mali, ſicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet, ſed cum pace diuiſimus auctum benedictione Domini.

30 Fecit ergo eis conuiuium. & poſt cibum

C & po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G 31 & potum ¶ surgentes manè, iurauerunt sibi mutuò: dimisitque eos Isaac pacificè in
* domum suã. *locum suum'.
32 Ecce autem venerunt in ipso die serui Isaac annunciantes ei de puteo quem fodebant, atque dicentes: Inuenimus aquam.
33 Vnde appellauit eum Abundantiam: & nomen vrbi impositum est Ber-sabee, vsq; in præsentem diem.
*vxorem t. 34 Esau verò quadragenarius duxit *vxores duas' Iudith filiam Beeri Hethæi, & Base-
Inf. 27. g. 46. 35 math filiã Elon eiusdem loci: ¶ quæ ambæ offenderant animum Isaac & Rebeccæ.

CAPVT XXVII.

Iacob matris consilio benedictionem loco Esau accepit, ad cuius odium fugiendum monetur à matre vt in Haram ad Laban concedat.

A 1 SEnuit autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat: vocauitque Esau filium suum maiorem, & dixit ei: Fili
2 mi? Qui respondit: ¶ Adsum. Cui pater: Vides, inquit, quòd senuerim, & ignorem diem mortis meæ: ¶ Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras. Cumque
4 venatu aliquid apprehenderis, ¶ fac mihi inde pulmentum, sicut velle me nosti, & affer vt comedam: & benedicat tibi anima mea antequàm moriar.
5 Quod cùm audisset Rebecca, & ille abijsset in agrum vt iussionem patris impleret,
6 ¶ dixit filio suo Iacob: Audiui patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, &
7 dicentem ei: ¶ Affer mihi de venatione tua, & fac cibos vt comedam, & benedicã tibi coram Domino antequàm moriar.
B 8 Nunc ergo, fili mi, acquiesce consilijs meis: ¶ & pergens ad gregem, affer mihi duos
9 hœdos optimos, vt faciam ex eis escas patri
10 tuo, quibus libenter vescitur: ¶ quas cùm intuleris, & comederit, benedicat tibi priusquam moriatur.
11 Cui ille respondit: Nosti quòd Esau frater
12 meus homo pilosus sit, & ego lenis: ¶ si attrectauerit me pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducat super me maledictionem pro benedictione.
13 Ad quem mater: In me sit, ait, ista maledictio, fili mi: tantùm audi vocem meam, & pergens, affer quæ dixi.
14 Abijt, & attulit, deditque matri. Parauit illa cibos, sicut velle nouerat patrem illius.
15 Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se
16 habebat domi, induit eum: ¶ pelliculasque hœdorum circundedit manibus, & colli nuda protexit.
17 Deditque pulmentum, & panes quos coxerat, tradidit.
18 Quibus illatis, dixit: Pater mi? At ille- C
respondit: Audio. Quis es tu, fili mi?
19 Dixitque Iacob: Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, & comede de venatione mea, vt benedicat mihi anima tua.
20 Rursumque Isaac ad filium suum: Quomodo, inquit, tam cito inuenire potuisti, fili mi? Qui respondit: voluntas Dei fuit vt occurreret mihi quod volebam.
21 Dixitque Isaac: Accede ad me, vt tangam te, fili mi, & probem vtrum tu sis filius meus Esau, an non.
22 Accessit ille ad patrem: & palpato eo, dixit Isaac: Vox quidem vox Iacob est: sed manus, manus sunt Esau.
23 Et non cognouit eum, quia pilosæ manus similitudinem maioris expresserant. Bene-
24 dicens ergo illi, ¶ ait: Tu es filius meus Esau? Respondit, Ego sum. Hebr. 20.
25 At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, vt benedicat tibi anima mea. Quos cùm oblatos comedisset, obtulit
26 ei etiam vinum. quo hausto, ¶ dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi.
27 Accessit, & osculatus est eum. Statimque vt sensit vestimẽtorum illius fragrantiam, benedicens -illi', ait: Ecce odor filij mei si- -10.
28 cut odor agri - pleni', cui benedixit Domi- -5.
nus: ¶ Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini *. *&c.
29 Et seruiant tibi populi, & adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ. qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.
30 Vix Isaac sermonẽ impleuerat: Et egres- B
31 so Iacob foras, venit Esau, ¶ coctosq; de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge pater mi, & comede de venatione filij tui: vt benedicat mihi anima tua.
32 Dixitque illi' Isaac: Quis enim es tu? Qui -7.
respondit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau.
33 Expauit Isaac stupore vehementi: & vltrà quam credi potest, admirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus prius quàm tu venires? benedixiq; ei, & erit benedictus.

Auditis

34 Auditis Esau sermonibus patris, irrugijt clamore magno: & consternatus ait: Benedic etiam & mihi, pater mi.
35 Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.
F 36 At ille subiunxit: Iustè vocatum est nomen eius Iacob: supplantauit enim me in al-
Sup. 25. d. 33. tera vice: primogenita mea antè tulit, & nunc secũdò surripuit benedictionem meam. Rursumq; ad patrem: Nunquid non reseruasti, ait, & mihi benedictionem?
37 Respondit Isaac: Dominum tuum illum
* & oleo. constitui, & omnes fratres eius seruituti illius subiugaui, frumento & vino * stabiliui eum, & tibi post hæc, fili mi, vltrà quid faciam?
38 Cui Esau: Num vnam, inquit, tantùm benedictionem habes, pater? mihi quoque ob-
Heb. 11. d. 17. secro vt benedicas. Cumque eiulatu ma-
39 gno fleret, ¶ motus Isaac, dixit ad eum: In pinguedine terræ, & in rore cæli desuper
40 ¶ erit benedictio tua. Vives in gladio, & fratri tuo seruies: tempusque veniet cùm excutias & soluas iugum eius de ceruicibus tuis.
G 41 Oderat ergo semper Esau Iacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitq;
Abd. 1. c. 10. in corde suo: Veniẽt dies luctus patris mei,
* vt 7. * verba 4 & * occidam Iacob fratrem meum.
42 Nunciata sunt hæc * Rebeccæ: quæ mittens, & vocans Iacob filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur vt occidat te.
43 Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, & consurgens fuge ad Laban fratrem meum
44 in Haran: ¶ habitabisque cum eo dies pau-
45 cos, donec requiescat furor fratris tui, ¶ & cesset indignatio eius, obliuiscaturque eorum quæ feceris in eum: postea mittam, &
Sup. 26. & 35. adducam te inde huc. cur vtroque orbabor filio in vno die?
46 Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Iacob vxorem de stirpe huius terræ, nolo viuere.

CAPVT XXVIII.

Iacob in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innitebatur Dominus: & accepta de terra ac seminis multiplicatione promissione, experrectus votum Deo vouet.

A 1 VOcauit itaque Isaac Iacob, & benedixit
2 eum, præcepitque ei dicens: Noli accipere coniugem de genere Chanaan: ¶ sed vade, & profectus in Mesopotamiam Syriæ, ad domũ Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde vxorem de filiabus Laban auunculi tui.
3 Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat atque multiplicet: vt sis in turbas populorum.
4 Et det tibi benedictiones Abrahæ, & semini tuo post te: vt possideas terram peregrinationis tuæ, quã pollicitus est auo tuo.
5 Cumque dimisisset eum Isaac, profectus Osc. 12. d. 14. peruenit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris suæ.
6 Videns autem Esau quòd benedixisset pa- B
ter suus Iacob, & misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, vt inde vxorem duceret: & quòd post benedictionem præcepisset ei, dicens: Non accipies vxorem de filiabus
7 Chanaan: ¶ quodque obediens Iacob pa-
8 rentibus -suis' isset in Syriam: ¶ probans -8.
quoque quòd non libenter aspiceret filias
9 Chanaan pater suus: ¶ iuit ad Ismahelem, & duxit vxorem absque ijs quas prius habebat, Maheleth filiam Ismahel filij Abrahã, sororem Nabaioth.
10 Igitur egressus Iacob de Bersabee, pergebat Haran.
11 Cumque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo, dormiuit in eodem loco.
12 Viditque in somnis scalam stantem super C
terram, & acumen illius tangens cælum: angelos quoq; Dei ascendentes & descen-
13 tes per eam: ¶ & Dominum innixum scalæ dicentem sibi: Ego sum Dominus Deus A- Inf. 35. a. 1. braham patris tui, & Deus Isaac. Terram in 48. a. 3. qua dormis, tibi dabo & semini tuo.
14 Eritque semen tuum quasi puluis terræ: Deut. 12. c. 20. dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & 19. c. 14. & Septentrionẽ, & Meridiem: & BENE- Sup. 26. a. 4. DICENTVR IN TE & in semine tuo cunctæ tribus terræ.
15 Et ero custos tuus quocunque perrexeris, & reducam te in terrã hanc: nec dimittam nisi compleuero vniuersa quæ dixi.
16 Cumque euigilasset Iacob de somno, ait: Verè Dominus est in loco isto, & ego nes-
17 ciebam. Pauensque, Quàm terribilis est, inquit, lo- D
cus iste? non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli.
18 Surgens ergo Iacob mane, tulit lapidem, Inf. 31. b. 13. quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper.
19 Appellauitque nomen vrbis Beth-el, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

20 prius Luza vocabatur. ¶ Vouit etiam votũ, dicens: Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo,
21 & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentũ ad induendum, ¶ reuersusque fuero prosperè ad domum patris mei: erit

22 mihi Dominus in Deũ, ¶ & lapis iste quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

CAPVT XXIX.

Iacob à Laban susceptus, septem annis pro Rachel seruiuit, cui cum suppositâ esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est. Rachele autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

A 1 PRofectus ergo Iacob venit in terram orientalem.
2 Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ouium accubantes iuxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, & os eius grandi lapide claudebatur.
3 Morisque erat vt cunctis ouibus congregatis deuoluerent lapidem, & refectis gregibus rursum super os putei ponerent.
4 Dixitque ad pastores: Fratres, vnde estis? Qui responderunt, De Haran.
5 Quos interrogans, Nunquid, ait, nostis Laban filiũ Nachor? Dixerunt: Nouimus.
B 6 Sanúsne est? inquit. Valet, inquiunt: & ecce Rachel filia eius venit cum grege suo.
7 Dixitque Iacob: Adhuc multum diei superest, nec est tempus vt reducantur ad caulas greges: date antè potum ouibus, & sic eas ad pastum reducite.
8 Qui responderunt: Non possumus, donec omnia pecora congregentur, & amoueamus lapidem de ore putei, vt adaquemus greges.
9 Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ouibus patris sui: nam gregem ipsa pascebat.
10 Quam cùm vidisset Iacob, & sciret consobrinam suam, ouesque Laban auunculi sui: amouit lapidem quo puteus claudebatur.
11 Et adaquato grege osculatus est eam: & eleuata voce fleuit.
12 Et indicauit ei quòd frater esset patris sui, & filius Rebeccæ: at illa festinans nunciauit patri suo.
13 Qui cùm audisset venisse Iacob filium sororis suæ, occurrit obuiam ei: complexusq; eum, & in oscula ruens, duxit in domum
14 suam. Auditis autem causis itineris, ¶ respondit: Os meum es, & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis vnius, ¶ dixit ei: Num quia frater meus es, gratis seruies mihi? dic quid mercedis accipias.
15 Habebat verò duas filias, nomen maioris Lia: minor verò appellabatur Rachel.
16 Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, & venusto aspectu.

Quam

C 18 Quam diligens Iacob, ait: Seruiam tibi pro Rachel filia tua minore septem annis.
19 Respondit Laban: Melius est vt tibi eam dem quàm alteri viro: mane apud me.
20 Seruiuit ergo Iacob pro Rachel septem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.
21 Dixitq; ad Laban: Da mihi vxorem meam: quia iam tempus impletum est, vt ingrediar ad illam.
22 Qui vocatis multis amicorum turbis ad conuiuium, fecit nuptias.
23 Et vesperè Liam filiam suam introduxit
24 ad eum, ¶ dans ancillam filiæ, Zelpham nomine. Ad quam cùm ex more Iacob fuisset
25 ingressus, ¶ facto mane vidit Liam: & dixit ad socerum suum', Quid est* quod facere voluisti? nónne pro Rachel seruiui tibi? quare* imposuisti mihi?

*6. *hoc 5. *Liam 8.

26 Respondit Laban: Non est in loco nostro cõsuetudinis, vt minores antè tradamus ad nuptias.
27 Imple hebdomadam dierum huius copulæ: & hanc quoq; dabo tibi pro opere quo seruiturus es mihi septem annis alijs.
28 Acquieuit placito: & hebdomada transacta, Rachel duxit vxorẽ; ¶ cui pater seruam
D Balam tradiderat.
30 Tandemque potitus optatis nuptijs, amorem sequẽtis priori prætulit, seruiens apud eum septem annis alijs.
31 Videns autem Dominus, quòd despiceret Liam, aperuit vuluã eius, sorore sterili permanente.
32 Quæ conceptum genuit filium, vocauitq; nomen eius Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.
E 33 Rursumque concepit & peperit filium, & ait: Quoniam audiuit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi: vocauitq; nomen eius Simeon.
34 Concepitq; tertiò, & genuit alium filium, dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quòd pepererim ei tres filios: & idcirco appellauit nomen eius Leui.
Matth. 1. a. 2. 35 Quartò concepit, & peperit filium, & ait: Modò confitebor Domino, & ob hoc vocauit eum Iudam: cessauitq; párere.

CAPVT XXX.

Rachel sterilis & Lia párere cessans ancillas suas marito tradunt, ex quibus singulæ binos suscipiunt filios: prater quos Lia duos alios & filiam parit. Rachel verò Ioseph: quibus natis, Laban de mercede pacíscitur cum Iacob, qui hoc modo plurimùm ditatus fit.

CErnens autem Rachel quòd infœcunda esset, inuidit sorori suæ, & ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar. 1 A
2 Cui iratus respondit Iacob, Num pro Deo ego sum, qui priuauit te fructu ventris tui?
3 At illa, Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illã, vt pariat super genua mea, & habeam ex illa filios.
4 Deditque illi Balam in coniugium: quæ
5 ingresso ad se viro, ¶ concepit, & peperit filium.
6 Dixitque Rachel: Iudicauit mihi Dominus, & exaudiuit vocem meam, dans mihi filiũ. & idcirco appellauit nomẽ eius Dan.
7 Rursumque Bala concipiens, peperit al-
8 terum, ¶ pro quo ait Rachel: Comparauit B me Dominus cum sorore mea: & inualui: vocauitque eum Nephthali.
9 Senriens Lia quòd párere desijsset, Zelpham ancillam suam marito tradidit.
10 Qua post conceptum edente filium, ¶ di-
11 xit: Fœliciter. & idcirco vocauit nomẽ eius Gad.
12 Peperit quoque Zelpha alterum.
13 Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea: Beatam quippe me dicent* mulieres. propterea appellauit eum Aser. *omnes.
14 Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel, Da mihi partem de mandragoris filij tui.
15 Illa respondit: Parúmne tibi videtur, quòd præripueris maritũ mihi, nisi etiã mandragoras filij mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui.
16 Redeuntique ad vesperam Iacob de agro, C egressa est in occursum eius Lia, & ait: Ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filij mei. Dormiuitq; cum ea nocte illa.
17 Et exaudiuit Deus preces eius: concepitq;
18 & peperit filium quintum, ¶ & ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo. appellauitq; nomen eius Issachar.
19 Rursum Lia concipiens, peperit sextum fi-
20 lium, ¶ & ait: Dotauit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eò quòd genuerim ei sex filios: & idcirco appellauit nomen eius Zabulon.
21 Post quem peperit filiam, nomine Dinam. D
22 Recordatus quoq; Dominus Rachelis, exaudiuit eam, & aperuit vuluam eius.
23 Quæ concepit, & peperit filium, dicens: Abstulit Deus opprobrium meum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

24 Et vocauit nomen eius Ioseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum.
25 Nato autem Ioseph, dixit Iacob socero suo: Dimitte me vt reuertar in patriam meam & ad terram meam. *c.10.*
26 Da mihi vxores, & liberos meos, pro quibus seruiui tibi, vt abeam: tu verò nosti seruitutem qua seruiui tibi. *c.9.*
27 Ait illi Laban: Inueniam gratiam in conspectu tuo: experimento didici quia benedixerit mihi Deus propter te: ¶ constitue mercedem tuam quam dem tibi.
28 At ille respondit: Tu nosti quomodo seruierim tibi, & quanta in manibus meis fuerit possessio tua.
E 30 Modicum habuisti antequam venirem *c.7.* ad te', & nunc diues effectus es: benedixitque tibi Deus ad introitum meum. iustũ est igitur vt aliquando prouideam *domui meæ. *etiam s.*
31 Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait, Nihil volo: sed si feceris quod postulo, iterum pascam, & custodiam pecora tua.

32 Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oues varias & sparso vellere: & quodcunque furuum & maculosum, variumq; fuerit, tam in ouibus quàm in capris, erit merces mea.
33 Respondebitque mihi cras iustitia mea, quando placiti tempus aduenerit, coram te: & omnia quæ non fuerint varia, & maculosa, & furua tam in ouibus quàm in capris, furti me *argues'. *argues*
34 Dixitque Laban: Gratum habeo quod petis.
35 Et separauit in die illa capras, & oues, & F hircos, & arietes varios, atque maculosos: cunctum autem gregem vnicolorem, id est albi & nigri vell eris, tradidit in manu filiorum suorum.
36 Et posuit spatium itineris trium dierum inter se & generum, qui pascebat reliquos greges eius.
37 Tollens ergo Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detractisque corticibus, in his quæ spoliata fuerant, candor apparuit: illa verò quæ integra fuerant, viridia permanserunt: atq; in hunc modum color effectus est varius.
38 Posuitque eas in canalibus, vbi effundebatur aqua: vt cùm venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent.
39 Factumque est vt in ipso calore coitus oues intuerentur virgas, & parerent maculosa, & varia, & diuerso colore respersa. G
40 Diuisitque gregem Iacob, & posuit virgas in canalibus ante oculos arietum: erant autem alba & nigra quæq;, Laban: cætera verò, Iacob, separatis inter se gregibus.
41 Igitur quando primo tẽpore ascendebantur

tur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ouium, vt in earum contemplatione conciperent:
42 ¶ quando verò serotina admissura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. Factaq; sunt ea, quæ erant serotina, Laban: & quæ primi temporis, Iacob.
43 Ditatusq; est homo vltra modum, & habuit greges multos, ancillas & seruos, camelos & asinos.

CAPVT XXXI.

Iacob, iubente Domino, ad patrem cum omnibus suis tacitus reuertitur, quem Laban insequitur: Rachel autem patris idolis ablatis, ipsum quærentem astu decipit: tandemq; Iacob & Laban inito fœdere, ad propria quisq; discedit.

A 1 POstquam autem audiuit verba filiorum Laban dicentium: Tulit Iacob omnia quæ fuerunt patris nostri, & de illius facultate
2 ditatus, factus est inclytus: ¶ animaduertit quoq; faciem Laban, quòd non esset erga
3 se sicut heri & nudiustertius, ¶ maximè dicente sibi Domino: Reuertere in terram patrum tuorũ, & ad generationem tuam, eroq; tecum: *Iacob 1.*
4 Misit,* & vocauit Rachel & Liam in agrum, vbi pascebat greges, ¶ dixitq; ei:
5 Video faciem patris vestri, quòd non sit erga me sicut heri & nudiustertius. Deus autem patris mei fuit mecum.
6 Et ipsæ nostis quòd totis viribus seruierim patri vestro.
7 Sed & pater vester circũuenit me, & mutauit mercedem meam decem vicibus & tamen non dimisit eum Deus, vt noceret mihi.
8 Si quando dixit: Variæ erunt mercedes tuæ: pariebant omnes oues varios fœtus, quando verò è contrario ait: Alba quæque accipies pro mercede: omnes greges alba pepererunt.
B 9 Tulitq; Deus substantiam patris vestri, & dedit mihi.
10 Postquam enim conceptus ouium tempus aduenerat, leuaui oculos meos, & vidi in somnis ascendentes mares super fœminas, varios & maculosos, & diuersorum colorum.
11 Dixitq; angelus Dei ad me in somnis: Iacob? Et ego respondi: Adsum.
12 Qui ait: Leua oculos tuos, & vide vniuersos masculos, ascendentes super fœminas, varios, maculosos, atq; respersos. Vidi enim omnia, quæ fecit tibi Laban.
13 Ego sum Deus Beth-el, vbi vnxisti lapidem, & votũ vouisti mihi. Nunc ergo surge, & egredere de terra hac, reuertens in terram natiuitatis tuæ. *Sup.28.d.18.*
14 Responderuntq; Rachel & Lia: Nunquid habemus residui quicquam in facultatibus & hæreditate domus patris nostri?
15 Nónne quasi alienas reputauit nos, & vendidit, comeditq; pretium nostrum?
16 Sed Deus tulit opes patris nostri, & eas tradidit nobis, ac filijs nostris: vnde omnia quæ præcepit tibi Deus, fac.
17 Surrexit itaq; Iacob: & impositis liberis, C ac coniugibus suis super camelos, abijt.
18 Tulitq; omnem substantiam suã, & greges, & quicquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suũ in terram Chanaan.
19 Eo tempore ierat Laban ad tondendas oues, & Rachel furata est idola patris sui.
20 Noluitq; Iacob cõfiteri socero suo quòd fugeret.
21 Cumq; abijsset tam ipse quàm omnia quæ iuris sui erant, & amne transmisso pergeret contra montem-Galaad: ¶ nuntiatum
22 est Laban die tertio quòd fugeret Iacob.
23 Qui assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem: & comprehendit eum in monte-Galaad.
24 Viditq; in somnis dicentem sibi Dominum: Caue ne quicquam asperè loquaris D contra Iacob.
25 Iamq; Iacob extenderat in monte tabernaculum: cumq; ille cõsecutus fuisset eum cum fratribus suis, in eodem monte-Galaad fixit tentorium.
26 Et dixit ad Iacob: Quare ita egisti, vt clam me abigeres filias meas quasi captiuas gladio?
27 Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi: vt prosequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & cytharis?
28 Non es passus vt oscularer filios meos, & filias: stultè operatus es, & nunc quidem.
29 Valet manus mea reddere tibi malum; sed Deus patris *tui' heri dixit mihi: Caue *vestri.* ne loquaris *contra' Iacob quicquam du- **cum 10.* rius.
30 Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos?
31 Respondit Iacob: Quòd inscio te profectus fum, timui ne violenter auferres filias tuas.
32 Quòd autem furti me arguis: Apud quen- E

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunq; inueneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. scrutare, quicquid tuorum apud me inueneris, * aufer. hæc dicens, ignorabat quòd Rachel furata esset idôla. *&6.

33 Ingressus itaque Laban tabernaculum Iacob & Liæ, & vtriusque famulæ, non inuenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis,
34 ¶ illa festinans abscondit idôla subter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutantiq;
35 omne tentorium, & nihil inuenienti, ¶ ait: Ne irascatur Dominus meus, quòd coram te assurgere nequeo: quia iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. sic delusa solicitudo quærentis est.

36 Timensq; Iacob, cum iurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum
37 meum sic exarsisti post me, ¶ & scrutatus es omnem suppellectilem meam? Quid inuenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis, & fratribus tuis,
38 & iudicent inter me & te: ¶ Idcirco viginti annis fui tecum? oues tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non co-
39 medi: ¶ nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omnem reddebam: quicquid F
40 furtim peribat, à me exigebas: ¶ die noctuque æstu vrebar, & gelu, fugiebatq; somnus ab oculis meis.

41 Sicq; per viginti annos in domo tua seruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem meam decem vicibus.
42 Nisi Deus patris mei Abraham & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modò nudum me dimisisses: afflictionem meam & laborem manuum mearũ respexit Deus, & arguet te heri.
43 Respondit ei Laban: Filiæ meæ & filij, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt:
*sed 7. * quid possum facere filijs & nepotib. meis?
44 Veni ergo, & ineamus fœdus: vt sit in testimonium inter me & te.
45 Tulit itaq; Iacob lapidem, & erexit illum in titulum.
46 Dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntq; super eum.
47 Quem vocauit Laban Tumulum-testis, & Iacob, Aceruum-testimonij, vterq; iuxta proprietatem linguæ suæ.
G 48 Dixitq; Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie, & idcirco appellatum est nomen eius Galaat, id est, Tumulus-testis.
*Et adiecit Laban. 49 * Intueatur & iudicet Dominus inter
50 nos, quando recesserimus à nobis, ¶ si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias vxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absq; Deo, qui præsens respicit.
51 Dixitq; rursus ad Iacob: En tumulus hic,
52 & lapis, quem erexi inter me & te, ¶ testis erit, tumulus, inquam, iste & lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te: aut tu præterieris, malum mihi cogitans.
53 Deus Abraham, & Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. Iurauit ergo
54 Iacob per timorẽ patris sui Isaac: ¶ immolatisq; victimis in monte, vocauit fratres suos, vt ederent panem. Qui cùm comedissent, manserunt ibi.
55 Laban verò de nocte consurgens, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reuersusque est in locum suum.

CAPVT XXXII.

Iacob visis angelis, nuntios & munera ad fratrem suum Esau territus mittit, interea cum angelo luctans, & benedictionem ac nominis mutationem tacto femoris neruo accepit.

1 IAcob * autem abijt in itinere quod cœperat: fueruntq; ei obuiam angeli Dei. A *Tuit. &c. Et. *qui.*
2 Quos cùm vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc, & appellauit nomen loci illius Mahanáim, id est, Castra.
3 Misit autẽ & nuntios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir, in regionem E-
4 dom: ¶ præcepitq; eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Iacob: Apud Laban peregrinatus sum, & fui vsq; in præsentem diem.
5 Habeo boues, & asinos, & oues, & seruos, & ancillas: mittoque nunc legationem ad dominum meum, vt inueniam gratiam in conspectu tuo.
6 Reuersiq; sunt nuntij ad Iacob, dicentes: B Venimus ad Esau fratrem tuũ, & ecce properat in occursum tuum cum quadringentis viris.
7 Timuit Iacob valde: & perterritus diuisit populum qui secum erat, greges quoq;, & oues, & boues, & camelos in duas turmas,
8 ¶ dicens: Si venerit Esau ad vnam turmam, & percusserit eam, alia turma quæ reliqua est, saluabitur.
9 Dixitq; Iacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac: Domine, qui dixisti mihi: Reuertere in terram tuam, & in lo-
10 cum natiuitatis tuæ, & benefaciã tibi: ¶ minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua, quam expleuisti seruo tuo. In ba- C
culo

culo meo transiui Iordanem istum: & nunc cum duabus turmis regredior.
11 Erue me de manu fratris mei Esau, quia valde eum timeo: ne fortè veniens percutiat matrem cum filijs.
12 Tu locutus es quòd benefaceres mihi, & dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non potest.
D 13 Cumq; dormisset ibi nocte illa, separauit de his quæ habebat, munera Esau fratri suo,
14 ¶ capras ducentas, hircos viginti, oues du-
15 centas, & arietes viginti, ¶ camelas fœtas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum decem.
16 Et misit per manus seruorum suorũ singulos seorsum greges, dixitq; pueris suis: Antecedite me, & sit spatiũ inter gregem & gregem.
17 Et præcepit priori, dicens: Si obuium habueris fratrem meum Esau, & interrogauerit te, Cuius es: aut, Quò vadis? aut, Cu-
18 ius sunt ista quæ sequeris? ¶ respondebis: E Serui tui Iacob, munera misit domino suo Esau: ipse quoq; post nos venit.
19 Similiter dedit mandata secundo, & tertio, & cunctis qui sequebantur greges dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esau, cũ inueneritis eum.
20 Et addetis: Ipse quoq; seruus tuus Iacob, iter nostrum insequitur, dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedũt, & postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi.
21 Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse verò mansit nocte illa in castris.
22 Cumq; * maturè surrexisset, tulit duas v- F
xores suas, & totidem famulas cum vnde- *manè t.
cim filijs, & transiuit Vadum-iaboc.
23 Traductisq; omnibus quæ ad se pertine-
24 bant, ¶ mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo vsque manè.
25 Qui cùm videret, quòd eũ superare non posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit.

26 Dixitq; ad eum: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.
27 Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respon-
dit: Iacob.
28 At ille, Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam si contra Deũ fortis fuisti, quantò magis contra homines præualebis?
29 Interrogauit eum Iacob: Die mihi quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæ- *quod est
ris nomen meum? * Et benedixit ei in eo- mirabile.
dem loco. G
30 Vocauitq; Iacob nomen loci illius Phanûel, dicens: Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.

Ortusq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

31 Ortusq; est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel: ipse verò claudicabat pede.

32 Quam ob causam non comedunt neruum filij Israel, qui emarcuit in fœmore Iacob vsq; in præsentem diem, eò quòd tetigerit neruũ fœmoris eius, & obstupuerit.

CAPVT XXXIII.

Iacob ab Esau occurrente benignè excipitur, ægreq; adigit vt munera accipiat, domumq; reuertatur: & sic Iacob in Salem profectus agri partẽ emit, fixisq; tabernaculis altare erexit.

A 1 ELeuans autem Iacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadringentos viros: diuisitq; filios Liæ & Rachel, am-
2 barumq; famulorum: ¶ & posuit vtramq; ancillam & liberos earũ in principio: Liam verò, & filios eius in secundo loco: Rachel autem & Ioseph nouissimos.

3 Et ipse progrediẽs adorauit pronus in terrã septies, donec appropinquaret frater eius.
4 Currens itaq; Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eum: stringensq; collum eius, & osculans fleuit.
5 Leuatisq; oculis vidit mulieres & paruulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si ad te pertinent? Respondit: Paruuli sunt quos donauit mihi Deus seruo tuo.
6 Et appropinquantes ancillæ & filij earum β incuruati sunt.
7 Accessit quoq; Lia cum pueris suis: & cum similiter adorassent, extremi Ioseph & Rachel adorauerunt.
8 Dixitq; Esau: Quæ nam sunt istæ turmæ quas obuiam habui? Respondit: Vt inuenirem gratiam coram domino meo.
9 At ille ait: Habeo plurima frater mi, sint tua tibi.
10 Dixitq; Iacob: Noli ita obsecro: sed si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis. sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto
C 11 mihi propitius, ¶ & suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quã donauit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente su-
12 scipiens, ait: ¶ Gradiamur simul, eroq; socius itineris tui.
13 Dixitq; Iacob: Nosti domine mi quòd paruulos habeam teneros, & oues, & boues fœtas mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die cuncti greges.
14 Præcedat dominus meus ante seruum suum: & ego sequar paulatim vestigia eius, sicut videro paruulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir.
15 Respondit Esau: Oro te, vt de populo qui mecum est, saltem socij remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc vno tantum indigeo, vt inueniam gratiam in conspectu tuo domine mi.

Reuer-

16 Reuersus est itaque illo die Esau itinere, quo venerat in Seir.
D 17 Et Iacob venit in Socoth: vbi ædificata domo & fixis tentorijs appellauit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.
18 Tansiuitq; in Salem vrbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reuersus est de Mesopotamia Syriæ: & habitauit iuxta oppidum.
19 Emitq; partem agri, in qua fixerat tabernacula, à filijs Hemor patris Sichem centum agnis.
20 Et erecto ibi altari, inuocauit super illud fortissimum Deum Israël.

CAPVT XXXIIII.

Ob Dinæ raptum ac stuprum, Sichimitæ prius circuncisi, à Simeone & Leui Dinæ fratribus perimuntur, atq; à reliquis Iacob filijs vrbs eorum vastatur: quapropter Simeon & Leui à patre arguuntur.

A 1 EGressa est autem Dina filia Liæ, vt videret mulieres regionis illius.
2 Quam cùm vidisset Sichem filius Hemor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit -eã: & rapuit, & dormiuit cũ illa, vi opprimens virginem.
3 Et conglutinata est anima eius cũ ea, tristemq; deliniuit blanditijs.
4 Et pergens ad Hemor patrem suum: Accipe, inquit, mihi puellam hanc cõiugem.
5 Quod cùm audisset Iacob absentibus filijs, & in pastu pecorum occupatis, siluit donec redirent.
6 Egressũ autem Hemor patre Sichem, vt
7 loqueretur ad Iacob, ¶ ecce filij eius veniebant de agro, auditoq; quod acciderat, irati sunt valde, eò quòd fœdam rem operatus esset in Israel, & violata filia Iacob, rem illicitam perpetrasset.
8 Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filij mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eã illi vxorem.
9 Et iungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite.
B 10 Et habitate nobiscum: terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam.
11 Sed & Sichem ad patrem & ad fratres eius ait: Inueniam gratiam coram vobis: &
12 quæcunque statueritis, dabo. ¶ augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuã quod petieritis: tantùm date mihi puellam hanc vxorem.
13 Responderunt filij Iacob Sichem, & patri eius in dolo, sæuientes ob stuprum sororis.
14 Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircunciso: quod illicitũ & nefarium est apud nos.
15 Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & circuncidatur in vobis omnis masculini sexus.
16 Tunc dabimus & accipiemus mutuò filias vestras, ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimusq; vnus populus.
17 Si autem circuncidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus.
18 Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem C filio eius.
19 Nec distulit adolescens quin statim quod petebatur exploret: amabat enim puellam valde, & ipse erat inclytus in omni domo patris sui.
20 Ingressiq́ue portam vrbis, locuti sunt ad populum:
21 Viri ist pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negocientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus indiget. filias eorum accipiemus vxores, & nostras illis dabimus.
22 Vnum est quo differtur tantum bonum: Si circuncidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes.
23 Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantum in hoc acquiescamus, & habitantes simul, vnum efficiamus populum.
24 Assensiq; sunt omnes, circuncisis cunctis maribus.
25 Et ecce, die tertio quando grauissimus D vulnerũ dolor est, arreptis, duo filij Iacob, Simeõ & Leui fratres Dinæ, gladijs ingressi sunt vrbem confidenter: interfectisque *Infrà 46.a*
26 omnibus masculis, ¶ Hamor & Sichem pariter necauerunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.
27 Quibus egressis irruerunt super occisos cæteri filij Iacob: & depopulati sunt vrbem in vltionem stupri.
28 Oues eorum & armenta, & asinos, cuncta q́ue vastantes quæ in domibus & in agris
29 erant, ¶ paruulos quoque eorum & vxores duxerunt captiuas.
30 Quibus perpetratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Phærezæis habitatoribus terræ huius. nos pauci sumus: illi congregati percutient me, & delebor ego & domus mea.
31 Responderunt: Nunquid vt scorto abuti debuere sorore nostra?

CAPVT

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT XXXV.

Vbi Iacob idola suorũ iuxta Sichem defodisset, iubente Domino ascendit in Beth-el, vbi Debora moritur: nascitur Ben-iamin cũ morte matris Rachel: Ruben cum Bala dormit: numerãtur filij Iacob, cuius pater Isaac moritur.

A 1 INterea locutus est Deus ad Iacob: Surge, & ascende Beth-el, & habita ibi, facque altare Deo qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum.
Sup.28.a.13.

2 Iacob verò conuocato omni domo sua ait: Abijcite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3 Surgite, & ascendamus in Beth-el, vt faciamus ibi altere Deo, qui exaudiuit me in die tribulatiõis meæ, & socius fuit itineris mei.

4 Dederũt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & inaures quæ erant in auribus *eorum'. at ille infodit eas subter terebinthum, quæ est post vrbem Sichem.
*earum 5.

5 Cumq; profecti essent, terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

B 6 Venit igitur Iacob Luzam, quæ est in terra Chanaan', cognomento Beth-el: ipse & omnis populus cum eo.

7 Aedificauitque ibi altare, & appellauit nomen loci illius Domus-Dei: ibi enim apparuit ei Deus cùm fugeret fratrem suum.
Sup.28.c.18.

8 Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Beth-el subter quercum: vocatumque est nomen loci illius: Quercus-fletus.

9 Apparuit autem iterum Deus Iacob postquam reuersus est de Mesopotamia Syriæ,

Sup.32.f.28. 10 benedixitque ei, ¶ dicens: Non vocaberis vltrà Iacob, sed Israël erit nomen tuũ. Et ap-

11 pellauit eum Israël, ¶ dixitque ei: Ego Deus omnipotens, cresce, & multiplicare: gentes, & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur.

12 Terramq; quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi & semini tuo post te.

13 Et recessit ab eo.

14 Ille verò erexit titulũ lapideũ in loco quo C locutus fuerat ei Deus: libans super eum li-

15 bamina, & effundens oleum: ¶ vocansque nomen loci illius Beth-el.

~6. 16 Egressus-autem *inde venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephrátam: in qua

17 cùm parturiret Rachel, ¶ ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

18 Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit nomen filij sui Ben-oni, id est, filius doloris mei: pater verò appellauit eum Ben-iamin, id est, filius dextræ.

19 Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephrátam, hæc est Beth-lém.

20 Erexitq; Iacob titulum super sepulchrũ *Inf.* eius: hic est titulus monumenti Rachel, vs- *b.7.* que in præsentem diem.

21 Egressus inde fixit tabernaculum trans Turrem gregis.

22 Cumq; habitaret in illa regione, abijt Ru- D ben, & dormiuit cum Bala concubina pa- *Inf.* tris sui: quod illum minimè latuit. Erant *4.4.* autem filij Iacob duodecim.

23 Filij Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Leui, & Iudas, & Issachar, & Zabulon.

24 Filij Rachel: Ioseph & Ben-iamin.

25 Filij Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali.

26 Filij Zelphæ ancillæ Liæ: Cad & Aser. hi sunt filij Iacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ.

27 Venit etiam ad Isaac patrem suũ in Mambre, ciuitatem-Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & Isaac.

28 Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29 Consumptusq; ætate mortuus est: & appositus est populo suo senex, & plenus dierum: & sepelierunt eum Esau & Iacob filij sui.

CAPVT XXXVI.

Esau cum vxoribus & filijs à fratre Iacob ob nimiam vtriusq; opulentiam separatur: filiorum Esau genealogia cum habitatione describitur.

HAc sunt autem generationes Esau, ipse 1
est Edom.

2 Esau accepit vxores de filiabus Chanáan: Ada filiam Elon Hethæi, & Olibama filiam Anæ filiæ Sebeon Heuæi.

3 Báshemath quoque filiam Ismahel sororem Nabaioth.

4 Peperit autem Ada, Eliphaz: Báshemath *c.30.* genuit Rahuel. *c.29.*

5 Olibama genuit Iehus & Ihelom & Core. hi filij Esau, qui nati sunt ei in terra Chanáan.

6 Tulit autem Esau vxores suas, & filios & filias, & omnem animã domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta, quæ habere poterat

poterat in Terra-Chanáan: & abijt in alteram regionem, recessitque à fratre suo Iacob.

Sup.23.a.6. 7 Diuites enim erant valde, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum.

B 8 Habitauitque Esau in Monte-Seir, ipse
Ios.24.a.4. est Edom.

9 Hæ autem sunt generationes Esau patris

10 Edom in Monte-Seir, ¶ & hæc nomina fi-
1.Par.1.c.35. liorum eius: Eliphaz filius Ada vxoris Esau: Rahuel quoque filius Báshemath vxoris eius.

11 Fueruntque Eliphaz filij: Theman, O-
&Core. mar, Sepho, & Gatham, & *Genez.

12 Erat autem Thamna concubina Eliphaz filij Esau: quæ peperit ei Amalec. hi sunt filij Ada vxoris Esau.

13 Filij autem Rahuel: Nahath & Sara, Samma & Meza. hi filij Basemath vxoris Esau.

14 Isti quoq; erant filij Oolíbama filiæ Anæ filiæ Sebeon, vxoris Esau, quos genuit ei Iehus & Ihelom & Core.

15 Hi duces filiorum Esau. Filij Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omar,

16 dux Sepho, dux Cenez, ¶ dux Core, dux Gatham, dux Amalec. hi filij Eliphaz in Terra-Edom, & hi filij Ada.

17 Hi quoque filij Rahuel filij Esau: dux Na-
3.- hath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. hi autem duces Rahuel in terra-Edom: -isti filij Báshemath vxoris Esau'.

C 18 Hi autem filij Oolíbama vxoris Esau: dux Iehus, dux Ihelom, dux Core. hi duces Oolíbama filiæ Anæ vxoris Esau.

1.Par.2.c.38. 19 Isti sunt filij Esau, & hi duces eorum: ipse est Edom.

20 Isti sunt filij Seir Horræi, habitatores Ter-
21 ræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon, & Ana, ¶ & Dison, & Asar, & Disan. hi duces Horræi, filij Seir in Terra-Edom.

22 Facti sunt autem filij Lotan: Hori & Hemam. erat autem soror Lotan Thamna.

23 Et isti filij Sobal: Aluan & Manahat, & Ebal & Sepho & Onam.

24 Et hi filij Sebeon: Aia & Ana. Iste est Ana qui inuenit aquas calidas in solitudine, cùm pasceret asinas Sebeon patris sui.

25 Habuitq; filiũ Dison, & filiã Oolíbama.

26 Et isti filij Dison: Hamdan, & Eseban, & Iethran, & Charan.

27 Hi quoque filij Eser: Balaan, & Zauan, & Acan.

28 Habuit autem filios Disan: Hus, & Aran.

29 Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux So-

30 bal, dux Sebeon, dux Ana, ¶ dux Dison, dux Eser, dux Disan: Isti duces Horræorum qui imperauerunt in Terra-Seir.

31 Reges autem qui regnauerunt in Terra- D Edom antequàm haberent regẽ filij Israel,

32 fuerunt hi: ¶ Bela filius Beor, nomenq; vrbis eius Denába.

33 Mortuus est autem Bela, & regnauit pro eo Iobab filius Zaræ de Bosra.

34 Cumque mortuus esset Iobab, regnauit pro eo Husam de terra Themanorum.

35 Hoc quoque mortuo, regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madiã in Regione-Moab: & nomen vrbis eius Auith.

36 Cumque mortuus esset Adad, regnauit pro eo Semla de Masreca.

37 Hoc quoq; mortuo regnauit pro eo Saul de fluuio Rohoboth.

38 Cumque & hic obijsset, successit in regnum Balanan filius Achobor.

39 Isto quoque mortuo regnauit pro eo Adar, nomenque vrbis eius Phau: & appellabatur vxor eius Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab.

40 Hæc ergo nomina ducũ Esau in cognatio-
41 nib. & locis, & vocabulis suis: dux Tham-
42 na, dux Alua, dux Ietheth, ¶ dux Oolíbama,
43 dux Ela, dux Phinon, ¶ dux Cenez, dux Theman, dux Mapsar, ¶ dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperij sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

CAPVT XXXVII.

Ioseph fratres apud patrem accusans, visaq; somnia narrans, fratrum odium in se cõcitat: quare primum volentes illum occidere, consilio Iudæ uendunt Ismahelitis inscio Ruben: à patre autem luget ur, & in Aegypto Phutiphari venditur.

HAbitauit autẽ Iacob in Terra-Chanáan, 1 A
in qua pater suus peregrinatus est.

2 Et hæ sunt generationes eius: Ioseph cùm sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: & erat cum filijs Balæ, & Zelphæ vxorum patris sui: accusauitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.

3 Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios, eò quòd in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam.

4 Videntes autem fratres eius quòd à patre plus cunctis filijs amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.

5 Accidit quoque vt visum somnium referret fratribus suis, quæ causa maioris odij seminarium fuit.

6 Dixitq; ad eos: Audite somnium meum

D quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 quod vidi, ¶ Putabam nos ligare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circunstantes adorare manipulum meum.

8 Responderunt fratres eius: Nunquid rex noster eris? aut subijciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum atque sermonum, inuidiæ & odij fomitem ministrauit.

9 Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium quasi solem, & lunam, & stellas vndecim adorare me.

C 10 Quòd cum patri suo, & fratribus retulisset, increpauit eū pater suus, & dixit: Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram?

11 Inuidebant ei igitur fratres sui: pater verò rem tacitus considerabat.

12 Cumq; fratres illius in pascendis gregi-
13 bus patris morarentur in Sichem, ¶ dixit ad eum Israël: Fratres tui pascūt oues in Sichimis, veni, mittā te ad eos. Quo respondente,
14 ¶ Præsto sum: ait ei, Vade, & vide, si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora: & renuncia mihi quid agatur. Missus de

15 Valle Hebrō, venit in Sichē: ¶ inuenitq; eum vir errantem in agro, & interrogauit quid quæreret.

16 At ille respondit, Fratres meos quæro, indica mihi vbi pascant greges.

17 Dixitq; ei vir, Recesserunt de loco isto: audiui autem eos dicētes: Eamus in Dothain. Perrexit itaque Ioseph post fratres suos, & inuenit eos in Dothain.

18 Qui cùm vidissent eum procul, antequā accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere.

19 Et mutuò loquebantur: Ecce somniator
20 venit, ¶ venite, occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem: dicemusq;: Fera pessima deuorauit eum. & tunc apparebit quid illi prosint somnia sua.

21 Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat
22 ¶ Non *interficiatis animam eius, nec *effundatis sanguinem: sed proijcite eum in cisternam *hanc, quæ est in solitudine, manusque vestras seruate innoxias. hoc autem dicebat, volēs eripere eum de manibus eorum, & reddere patri suo.

23 Confestim igitur vt peruēnit ad fratres suos, nudauerunt eum tunica talari, &

24 lymita: ¶ miseruntque eum in cisternam veterem, quę non habebat aquam.

25 Et sedentes vt comederent panem, viderunt Ismahelitas viatores venire de Galaan, & camelos eorum portantes aromata, & resinam, & stacten in Aegyptum.

26 Dixit ergo Iudas fratribus suis: Quid nobis prodest, si occideremus fratrē nostrum, &

& celauerimus sanguinem ipsius?

27 Melius est vt venundetur Ismahelitis, & manus nostræ non polluantur: frater enim & caro nostra est. Acquieuerūt fratres sermonibus illius.

Sup. 10. c. 13. Psal. 104. *Ismahelitis 9. *Triginta. 28 Et prætereuntibus *Madianitis' negotiatoribus, extrahentes eū de cisterna, vendiderunt eum Ismahelitis *viginti' argenteis, qui duxerunt eum in Aegyptum.

29 Reuersusq; Ruben ad cisternam, non in-
30 uenit puerum, & scissis vestibus ¶ pergens ad fratres suos, ait: Puer non compāret, & ego quò ibo?

31 Tulerunt autem tunicam eius, & in sanguinem hœdi quem occiderant, tinxerunt:
Inf. 44. f. 28. 32 ¶ mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc inuenimus, vide vtrum tunica filij tui sit, an non.

G 33 Quam cùm agnouisset pater, ait: Tunica filij mei est, fera pessima comēdit eum, bestia deuorauit Ioseph.

34 Scissisq; vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore.

35 Congregatis autem cunctis liberis eius, vt linirent dolorem patris, noluit consolationem accipere: sed ait: Descendam ad filium meū lugens in infernum. Et illo per-
36 seuerante in fletu, ¶ Madianitæ vendiderunt Ioseph in Aegypto Phutiphari eunucho Pharaonis magistro militum.

CAPVT XXXVIII.

Iudas ex vxore Chananæa tribus filijs susceptis, primum & deinde secundum Thamar copulauit, quibus mortuis, eam inscius pro scorto cognouit, quo concubitu Phares & Zaram genuit.

A 1 EOdem tempore descendens Iudas à fratribus suis, diuertit ad virum Odollamitem, nomine Hiram.

1. Par. 2. a. 2 Viditq; ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sua: & accepta vxore, ingressus est ad eam.

3 Quæ concepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Her.

Num. 26. b. 9. 4 Rursumq; concepto fœtu, natum filium vocauit Onan.

5 Tertium quoque peperit: quem appellauit Sela, quo nato párere vltra cessauit.

6 Dedit autem Iudas vxorem primogenito suo Her nomine Thamar.

B 7 Fuit quoque Her primogenitus Iudæ, ne-
Num. 26. c. 19. quam in conspectu Domini: & ab eo occisus est.

8 Dixit ergo Iudas ad Onan filium suum: Ingredere ad vxorem fratris tui, & sociare illi, vt suscites semen fratri tuo.

9 Ille sciens non nasci sibi filios, introiens ad vxorem fratris sui, semen fundebat in terram: ne liberi fratris nomine nascerentur.

10 Et idcirco percussit eum Dominus, eò quòd rem detestabilem faceret.

11 Quam ob rem dixit Iudas Thamar nurui suæ, Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne & ipse moreretur, sicut fratres eius. Quæ abijt, & habitauit in domo patris sui.

12 Euolutis autem multis diebus mortua est C
*Sua vxor Iudæ: qui post luctum consola- *Filia Sue 4.
tione susceptā, ascendebat ad tonsores ouium suarum, ipse & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnas.

13 Nuntiatumq; est Thamar, quòd socer illius ascenderet in Thamnas ad tondendas oues.

14 Quæ depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum: & mutatu habitu sedit in biuio itineris, quod ducit Thamnam: eò quòd creuisset Sela, & non eum accepisset maritum.

15 Quam cùm vidisset Iudas, suspicatus est D
esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur.

16 Ingrediensq; ad eam, ait: Dimitte me vt coëam tecum: nesciebat enim quòd nurus sua esset. Qua respondente: Quid dabis
17 mihi, vt fruaris concubitu meo? ¶ dixit: Mittam tibi hœdum de gregibus. Rursumque illa dicente: Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabōnem, donec mittas quod polliceris.

18 Ait Iudas: Quid tibi vis pro arrhabône dari? Respondit: Annulum tuum, & armillam, & baculum quem manu tenes. Ad v-
19 num igitur coitum mulier concepit. ¶ & E
surgens abijt: depositoq; habitu quem sumpserat, induta est viduitatis vestibus.

20 Misit autem Iudas hœdum per pastorem suum Odollamiten, vt reciperet pignus q, dederat mulieri: qui cùm non inuenisset
21 eam, ¶ interrogauit homines loci illius: Vbi est mulier, quæ sedebat in biuio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco isto me-
22 retrix. ¶ reuersus est ad Iudam, & dixit ei: Non inueni eam: sed & homines loci illius dixerunt mihi nunquam sedisse ibi scortum.

23 Ait Iudas: Habeat sibi, certè mendatij ar- F
guere nos non potest, ego misi hœdū quem promiseram, & tu non inuenisti eam.

24 Ecce autem post tres menses nuntiauerunt Iudæ, dicentes: Fornicata est Thamar

Universidad de Deusto
Biblioteca

nurus tua, & videtur vterus illius intumescere. Dixitq; Iudas: Producite eã vt comburatur.

25 Quæ cùm duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens: De viro cuius hæc sunt, concepi: cognosce cuius sit annulus, & armilla, & baculus.

G 26 Qui agnitis muneribus ait: Iustior me est: quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen vltrà non cognouit eam.

Matth. 1. a. 3. 27 Instante autem partu, apparuerũt gemini in vtero: ¶ atque in ipsa effusione infantium vnus protulit manum, in qua obstetrix ligauit coccinum, dicens: Iste egredietur prior.

29 Illo verò retrahente manum, egressus est alter, dixitq; mulier. Quare diuisa est propter te maceria? & ob hanc causam vocauit nomen eius Phares.

1. Par. 20. a. 4. 30 Postea egressus est frater eius, in cuius manu erat coccinũ, quem appellauit Zara.

CAPVT XXXIX.

Cum prosperè ageret Ioseph apud herũ Phutipharem, contemnens heram sepius de concubitu interpellantem, accusatur apud dominum, & in carcerem conijcitur, vbi custodis gratiam nactus, omnium vinctorum curam habet.

1 A IGitur Ioseph ductus est in Aegyptũ, emitq; eum Phutiphar, eunuchus Pharaonis, princeps exercitus sui, vir Aegyptius, de manu Ismahelitarum, à quibus perductus erat.

2 Fuitq; Dominus cũ eo, & erat vir in cunctis prosperè agens: habitauitq; in domo

3 domini sui, ¶ qui optimè nouerat Dominum esse cum eo, & omnia quæ *gereret ab eo, dirigi in manu illius. *gerebat

4 Inuenitq; Ioseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei: à quo præpositus omnibus gubernabat creditã sibi domum, B

5 & vniuersa quæ ei tradita fuerant: ¶ benedixitque Dominus domui Aegyptij propter Ioseph, & multiplicauit tam in ædibus, quàm in agris cunctam eius substantiam. ¶ nec quidquam aliud nouerat, nisi panem quo vescebatur. Erat autem Ioseph pulchra facie, & decorus aspectu.

7 Post multos itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum.

8 Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in

9 domo sua: ¶ nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in *Dominum meum? *Deum

Huius-

C 10 Huiuscemodi verbis per singulos dies* & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat struprum. *loquebatur.

11 Accidit autem quadam die vt intraret Ioseph domum, & operis quippiam absq; ar-

12 bitris faceret: ¶ & illa apprehensa lascinia vestimenti eius, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras.

13 Cumq; vidisset mulier vestem in mani-

14 bus suis: & se esse contemptam, ¶ vocauit -ad se' homines domus suæ, & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, vt illuderet nobis: ingressus est ad me, vt coiret me-

15 cum. cumq; ego fueclamassem, ¶ & audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

16 In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito reuertenti domum,

D 17 ¶ & ait: Ingressus est ad me seruus Hebræus

18 quem adduxisti vt illuderet mihi. ¶ cumq; audisset me clamare, reliquit palliũ, quod tenebam, & fugit foras.

Psal. 104. b. 18. 19 His auditis dominus, & nimium credulus

20 verbis coniugis, iratus est valde, ¶ tradiditque Ioseph in carcerem, vbi vincti regis custodiebantur, & erat ibi clausus.

21 Fuit autem Dominus cum Ioseph, & misertus est illius: & dedit ei gratiam in conspectu principis carceris.

22 Qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos, qui in custodia tenebantur: & quidquid fiebat, sub ipso erat.

23 Nec nouerat aliquid cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera eius dirigebat.

CAPVT XL.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Ioseph somnia interpretatus, alterum officio restituendum, alterum suspendio finiendũ prædixit, quæ omnia in Pharaonis natalitio euenerunt.

A 1 His itaq; gestis, accidit vt peccarent duo eunuchi, pincerna regis Aegypti, & pistor domino suo.

2 Iratusq; contra eos Pharao (nam alter pin-

3 cernis præerat, alter pistoribus) ¶ misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus & Ioseph.

4 At custos carceris tradidit eos Ioseph, qui & ministrabat eis: aliquantulum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur.

5 Viderunt q; ambo somnium nocte vna, iu-

6 xta interpretationem congruam sibi. ¶ ad quos cùm introisset Ioseph manè, & vidis-

7 set eos tristes, ¶ sciscitatus est eos, dicens: Curtristior est hodie solito facies vestra?

8 Qui responderunt: Somnium vidimus, & B non est qui interpretetur nobis. Dixitq; ad eos Ioseph: Nunquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.

9 Narrauit prior, præpositus pincernarum somnium suum: Videbam coram me vi-

10 tem, ¶ in qua erant tres propagines, crescere paulatim in' gemmas, & post flores v- -9.

11 uas matures cere: ¶ calicemq; Pharaonis in manu mea. tuli ergo vuas, & expressi in calicem, quem tenebã, & tradidi poculum Pharaoni.

12 Respondit Ioseph: Hæc est interpretatio somnij, Tres propagines, tres adhuc dies

13 sunt, ¶ post quos recordabitur Pharao ministerij tui, & restituet te in gradum pristinum: dabisque ei calicem iuxta officium tuum, sicut ante facere consueueras.

14 Tantùm memento mei, cùm tibi bene C fuerit, & facias mecum misericordiam: vt suggeras Pharaoni vt educat me de isto car-

15 cere: ¶ quia furtim sublatus sum de terra Hebræorum, & hîc innocens in lacum missus sum.

16 Videns pistorum magister quòd prudenter somnium dissoluisset, ait: Et ego vidi somnium, Quòd tria canistra farinæ habe-

17 rem super caput meum: ¶ & in vno cani- D stro quod erat excelsius, portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, auesq; comedere ex eo.

18 Respondit Ioseph: Hæc est interpretatio somnij, tria canistra, tres adhuc dies sunt.

19 Post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.

20 Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande conuiuium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis.

21 Restituitque alterum in locum suum, vt

22 porrigeret *ei poculum: ¶ alterũ suspendit *regi. in patibulo, vt cõiectoris veritas probaret.

23 Et tamen succedentib. prosperis, præpositus pincernarũ oblitus est interpretis sui.

CAPVT XLI.

Somnia Pharaonis de bobus & spicis vnicus Ioseph interpretatus, toti Aegypto præficitur, & ex Aseneth data sibi à Pharaone vxore duos sustulit filios ante septem famis annos.

POst duos annos vidit Pharao somniũ. Pu- 1 A tabat se stare super fluuiũ, ¶ de quo ascen-

2 debant septem boues, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Aliæ quoq; septem emergebant de flumine, fœdæ, confectæq; macie: & pascebantur
4 in ipsa amnis ripa in locis virentibus. ¶ deuoraueruntq; eas quarum mira species, & habitudo corporum erat. Expergefactus
5 Pharao, ¶ rursum dormiuit, & vidit alterum somniũ. Septem spicæ pullulabant in cul-
6 mo vno plenæ atque formosæ: ¶ aliæ quoque totidem spicæ tenues, & percussæ vre-
7 dine oriebãtur, ¶ deuorantes omnem priorum pulchritudinem. Euigilans Pharao
8 post quietem, ¶ & facto mane, pauore perterritus, misit ad omnes 'coniectores Aegypti, cunctosque sapientes: & accersitis narrauit somnium, nec erat qui interpretaretur.
B 9 Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait: Confiteor peccatum meum.
10 Iratus rex seruis suis, me & magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis
11 militum: ¶ vbi vna nocte vterque vidimus somnium, præsagium futurorum.
12 Erat ibi puer Hebræus, eiusdem ducis mi-
13 litum famulus: cui narrantes somnia, ¶ audiuimus quidquid postea rei probauit euẽtus. ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce.
14 Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioseph totunderunt: ac veste mutata obtulerunt ei. *Psal.104. b.20.*
15 Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat: quæ audiui te sapientissimè conijcere.
16 Respondit Ioseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.
17 Narrauit ergo Pharao quod viderat: Puta-
18 bam me stare super ripam fluminis, ¶ & septem boues de amne cõscendere, pulchras C
nimis, & obesis carnibus: quæ in pastu pa-
19 ludis virecta carpebant. ¶ & ecce, has sequebantur aliæ septem boues, in tantũ deformes & macilentæ, vt nunquam tales in
20 Terra-Aegypti viderim: ¶ quæ deuoratis &
21 consumptis prioribus, ¶ nullum saturitatis dedêre vestigium, sed simili macie & squalore torpebant. Euigilans, rursus sopore de-
22 pressus, ¶ vidi somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo vno plenæ atq; pulcher-
23 rimæ. ¶ aliæ quoque septem tenues & per-
24 cussæ vredine, oriebantur è stipula: ¶ quæ priorum pulchritudinem deuorauerunt. Narraui coniectoribus *somnium', & ne- *Som-nium
mo est qui edisserat.
25 Respondit Ioseph: Somnium regis vnum

est, quæ facturus est Deus ostẽdit Pharaoni.
D 26 Septem boues pulchræ, & septem spicæ plenæ: septẽ hubertatis anni sunt, eandem-
que vim somnij comprehendunt.
27 Septem quoq; boues tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ

spicæ tenues, & vento vrente percussæ: septem anni venturi sunt famis.
28 Qui hoc ordine complebuntur.
29 Ecce septem anni venient fertilitatis ma
30 gnæ in vniuersa Terra-Aegypti: ¶ quos sequentur septem anni alij tantæ sterilitatis, vt obliuioni tradatur cuncta retrò abundantia: consumptura est enim fames omnem
31 terram, ¶ & hubertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo.
32 Quòd autem vidisti secundò ad eandem rem pertinens somnium: firmitatis indiciũ est, eò quòd fiat sermo Dei, & velocius impleatur.
33 Nunc ergo prouideat rex virum sapientem & industrium, & præficiat eum Terræ -Aegypti.
34 Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per
35 septem annos fertilitatis, ¶ qui iam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, seruetuŕque in vrbibus.
36 Et præparetur futuræ septem annorum fami, quæ oppressura est Aegyptum, & non
E consumetur terra inopia.
37 Placuit Pharaoni cõsilium & cunctis mi-
38 nistris eius, ¶ locutusque est ad eos: Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?
39 Dixit ergo ad Ioseph: Quia ostendit tibi *Psal.104. b.21. 1.Mac.2. f.53.* Deus omnia quæ locutus es, nunquid sapientiorem & consimilem tui inuenire potero?
Act.7.b.2 40 Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: vno tantùm regni solio te præcedam.
41 Dixitque rursum Pharao ad Ioseph: Ecce constitui te super vniuersam Terrã-Aegypti.
Tulit 8. 42 *Tulitque' annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius: vestiuitque eum stola byssina, & collo torquem auream circũposuit.
secũ 6. 43 Fecitque eum ascendere super currum suum *secundum' clamante præcone, vt omnes coram eo genu flecterent, & propo-
F situm esse scirent vniuersæ Terræ-Aegypti.
10. 44 Dixit quoque rex-Aegypti' ad Ioseph: Ego sum Pharao: absq; tuo imperio non mouebit quisquam manum aut pedem in omni Terra-Aegypti.
45 Vertitq; nomen eius, & vocauit eum lingua Aegyptiaca, Saluatorem-mundi. Deditque illi vxorem Aseneth filiam Phutipharis sacerdotis Heliopoleos. Egressus est
46 itaque Ioseph ad Terram-Aegypti (¶ triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuiuit omnes regiones Aegypti.
47 Venitque fertilitas septem annorum: & in manipulos redactæ segetes congregatæ sunt in horrea Aegypti.
48 Omnis etiam frugum abundantia in singulis vrbibus condita est.
49 Tantaque fuit abundatia tritici, vt arenæ maris coæquaretur, & copia mensuram excederet.
50 Natique sunt Ioseph filij duo antequàm G
veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia *Inf.46.c.* Phutipharis sacerdotis Heliopoleos. *20.48.a.5.*
51 Vocauitque nomen primogeniti, Manasses, dicens: Obliuisci me fecit Deus omnium laborũ meorũ, & domus patris mei.
52 Nomen quoq; secundi appellauit Ephrã-im, dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.
53 Igitur transactis septem hubertatis annis,
54 qui fuerant in Aegypto, ¶ cœperunt veni- *Psal.104.b.16.* re septem anni inopiæ, quos prædixerat Ioseph: & in vniuerso orbe fames præualuit, in cuncta autem Terra-Aegypti * panis *fames. erat.
55 Qua esuriente clamauit populus ad Pharaonem alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Ioseph: & quidquid ipse vobis dixerit, facite.
56 Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Ioseph vniuersa horrea, & vendebat Aegyptijs: nam & illos oppressérat fames.
57 Omnesq; prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

CAPVT XLII.

Fratres Ioseph in Aegyptum pro emendis frumentis à patre missi ab eo cognoscuntur, ac durius tractantur, & in carcerem conijciuntur: tandem Simeone in vinculis relicto reuertuntur, pecuniam in saccis vnà cum frumento inscij referentes.

A VDiens autem Iacob quòd alimenta ven 1 A
derentẽ in Aegypto, dixit filijs suis: Quare negligitis? ¶ audiui quòd triticum ve- 2 *Act.7.b.* nundetur in Agypto: descendite, & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, & non consumamur inopia.
3 Descendentes igitur fratres Ioseph decẽ,
4 vt emerent frumenta in Aegypto, ¶ Ben-iamin domi retento à Iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne fortè in itinere quidquam

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 patiatur mali: ¶ ingressi sunt Terram-Aegypti cum alijs qui pergebant ad emendū. Erat autem fames in Terra-Chanáan.

B 6 Et Ioseph* erat princeps in Terra-Aegypti', atque ad eius nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui, ¶ & agnouisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Vnde venistis? Qui responderunt: De Terra-Chanáan, vt emamus victui necessaria.

8 Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis.

9 Recordatusq; somniorum quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis, vt videatis infirmiora terræ venistis.

10 Qui dixerunt: Non est ita domine, sed serui tui venerunt vt emerent cibos.

C 11 Omnes filij vnius viri sumus: pacifici venimus. nec quidquam famuli tui machinātur mali.

12 Quibus ille respondit: Aliter est, immunita terræ huius considerare venistis.

13 At illi dixerunt: Duodecim, inquiunt, serui tui fratres sumus, filij viri vnius in Terra-Chanáan: minimus cum patre nostro est, alius non est super.

14 Hoc est, ait, quod locutus sum, Exploratores estis.

15 Iam nunc experimentum vestri capiam: per salutē Pharaonis nō egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.

16 Mittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur quæ dixistis vtrum vera an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.

17 Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus.

18 Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, & viuetis: Deum enim timeo.

D 19 Si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumen
20 ta quæ emistis, in domos vestras: ¶ & fratrē
Inf.43.a.5. vestrum minimum ad me adducite, vt possim vestros probare sermones, & non mo-
21 riamini. Fecerunt vt dixerat, ¶ & locuti sunt ad inuicem: Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius dum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcirco venit super nos ista tribulatio.

22 Et quibus vnus Ruben, ait: Nunquid non
Sup.37.d. dixi vobis: Nolite peccare in puerum: & nō audistis me? en sanguis eius exquiritur.

23 Nesciebant autem quòd intelligeret Ioseph: eò quòd per interpretem loqueretur ad eos. E

24 Auertitque se parumper, & fleuit: & reuersus locutus est ad eos.

25 Tollensque Simeon, & ligans illis præsentibus, iussit ministris vt implerent eorū saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis suprà cibarijs in via: qui fecerunt ita.

26 At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt.

27 Apertoque vnus sacco vt daret iumento pabulum in diuersorio, contemplatus pe-
28 cuniam in ore sacculi, ¶ dixit fratribus suis: * Reddita est mihi pecunia*, en habetur in sacco. Et obstupefacti, turbatique mutuo dixerunt: Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus? F

29 Veneruntq; ad Iacob patrē suum in Terram-Chanáan, & narrauerūt ei omnia quæ
30 accidissent sibi, dicentes: ¶ Locutus est nobis dominus terræ * durè, & putauit nos exploratores esse prouinciæ'.

31 Cui respondimus: Pacifici sumus, nec vllas molimur insidias.

32 Duodecim fratres vno patre geniti sumus: vnus non est super, minimus cum patre nostro est in Terra-Chanáan.

33 Qui ait nobis: Sic probabo quòd pacifici sitis. Fratrem vestrū vnum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria
34 sumite, & abite: ¶ fratremque vestrum minimum adducite ad me, vt sciam quòd nō sitis exploratores: & istum qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

35 His dictis cùm frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum ligatas pe-
36 cunias: exterritisque simul omnibus, ¶ dixit pater Iacob: Absque liberis me esse fecistis, Ioseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Ben-iamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt. G

37 Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi restituam.

38 At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater eius mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei aduersitatis acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

CAPVT

CAPVT XLIII.

Cogente fame ægrè impetrarunt fratres Ioseph à patre, vt in Aegyptum reuertentes cum muneribus ac duplici pecunia, Ben-iamin secum ducerent: qui, educto Simeone de carcere, simul epulati sunt cum Ioseph.

A 1 INterim fames omnem terram vehementer premebat.

2 Consumptisq; cibis quos ex Aegypto detulerant, dixit Iacob ad filios suos: Reuertimini, & emite nobis pauxillum escarum.

3 Respondit Iudas: denunciauit nobis vir ille sub attestatione iurisiurandi, dicens: Nō videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrū minimum adduxeritis vobiscum.

4 Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria.

5 Si autem non vis, non ibimus: vir enim (vt sæpe diximus) denunciauit nobis, dicens:
Sup.42. d.20. Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.

B 6 Dixit eis Israël: In meam hoc fecistis miseriam, vt indicaretis ei & alium habere vos fratrem.

7 At illi responderunt: Interrogauit nos homo per ordinem nostram progeniem: si pater viueret: si haberemus fratrem: & nos respondimus ei consequenter iuxta id quod fuerat scisitatus: nunquid scire poteramus quòd dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum?

Inf.44. 8 Iudas quoque dixit patri suo: Mitte puerū
g.32. mecum, vt proficiscamur, & possimus viuere: ne moriamur nos & paruuli nostri.

9 Ego suscipio puerum: de manu mea require illum. nisi reduxero & reddidero eū tibi, ero peccati reus in te omni tempore.

10 Si non intercessisset dilatio, iam vice altera venissemus.

C 11 Igitur Israël pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ frugibus in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ, & mellis, & storacis, stactes, & teribinthi, & amygdalarum.

12 Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam quam inuenistis in sacculis, reportate, ne fortè errore factum sit.

13 Sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad virum.

14 Deus autē meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiscum
¶ fratrem vestrum quem tenet in vinculis', & hunc Ben-iamin: ego autem quasi orbatus absque liberis ero.

15 Tulerunt autem viri munera, & pecuniā duplicem, & Ben-iamin: descenderuntque in Aegyptum, & steterunt coram Ioseph.

16 Quos cùm ille vidisset, & Ben-iamin simul, præcepit dispensatori domus suæ, dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue cōuiuium: quoniam mecum sunt comesturi meridie. D

17 Fecit ille sicut fuerat imperatum, & introduxit viros domum.

18 Ibique exterriti, dixerunt mutuò: Propter pecuniam quam retulimus prius in saccis nostris, introducti sumus: vt deuoluat in nos calumniam, & violenter subijciat seruituti & nos, & asinos nostros.

19 Quamobrem in ipsis foribus accedentes
20 ad dispensatorem ¶ locuti sunt: Oramus do E
mine vt audias nos. Iam antè descendimus Sup.42.a.3.
vt emeremus escas.

21 Quibus emptis, cùm venissemus ad diuersorium, aperuimus saccos nostros, & inuenimus pecuniam in ore saccorum: quam nunc eodem pondere reportauimus.

22 Sed & aliud attulimus argentum, vt emamus quæ nobis' necessaria sunt: non est in ¬ nostra conscientia quis posuerit eā in marsupijs nostris.

23 At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesauros in saccis vestris. nam pecuniam quam dedistis mihi probatam, ego habeo. Eduxitq; ad eos Simeon.

24 Et introductis domum, attulit aquam, & F
lauarunt pedes suos, deditq; pabulum asinis eorum.

25 Illi verò parabant munera, donec ingrederetur Ioseph meridie. audierant enim quòd ibi comesturi essent panem.

26 Ingressus est Ioseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: & adorauerunt proni in terram.

27 At ille clemēter resalutatis eis, interrogauit eos dicēs: Sanúsne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc viuit?

28 Qui responderunt: Sospes est seruus tuus pater noster, adhuc viuit. Et incuruati, adorauerunt eum.

29 Attollens autem Ioseph oculos, vidit Ben-iamin fratrem suum vterinum, & ait: Iste est frater vester paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi.

30 Festinauitq;, quia commota fuerant vi- G
scera eius super fratre suo, & erumpebant lachrymæ: & introiens cubiculum fleuit.

Rursum-

Universidad de Deusto
Biblioteca

31 Rursumque lota facie egressus, continuit se, & ait: Ponite panes.
32 Quibus appositis, seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Aegyptijs quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Aegyptijs comedere cum Hebræis, & profanum putant huiuscemodi conuiuium)
33 ¶ sederunt cum eo, primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam. Et mirabantur nimis, ¶ sumptis partibus quas ab eo acceperant: maiorque pars venit Ben-iamin, ita vt quinque partibus excederet. Biberuntque, & inebriati sunt cum eo.
34

CAPVT XLIIII.

Ioseph absconso scypho suo in sacco Ben-iamin, reuocatos ab itinere fratres furti arguit: Iudas autem pro Ben-iamin se in seruitutem offert.

A 1 PRæcepit autem Ioseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: & pone pecuniam singulorum in summitate sacci.
2 Scyphum autē meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci iunioris. factumq; est ita.
3 Et orto mane, dimissi sunt cum asinis suis.
4 Iamque vrbem exierant, & processerant paululum: * tunc' Ioseph accersito dispensatore domus, ait: Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono?
B 5 Scyphus quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis.
6 Fecit ille vt iusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est.
7 Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, vt serui tui tantum flagitij commiserint?
8 Pecuniam quam inuenimus in summitate saccorum, reportauimus ad te de Terra-Chanaan: & quomodo consequens est vt furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?
C 9 Apud quemcunque fuerit inuentum seruorum tuorum quod quæris, moriatur, & nos erimus serui domini nostri.
10 Qui dixit eis: Fiat iuxta vestram sententiam: apud quencunque fuerit inuentum, ipse sit seruus meus, vos autem eritis innoxij.
11 Itaq; festinatò deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli.
12 Quos scrutatus incipiens à maiore vsque ad minimum, inuenit scyphum in sacco Ben-iamin.
13 At illi scissis vestibus, oneratisq; rursum asinis, reuersi sunt in oppidum.
14 Primusque Iudas cum fratribus ingressus est ad Ioseph (nec dum enim de loco abierat) omnesque ante eum pariter in terram corruerunt.
15 Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? an ignoratis quòd non sit similis mei in augurandi scientia?
16 Cui Iudas: Quid respondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut iustè poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem seruorum tuorum: en omnes serui sumus domini mei, & nos, & apud quē inuentus est scyphus.
17 Responditque Ioseph: Absit à me vt sic agam: qui furatus est scyphum, ipse sit seruus meus, vos autem abite liberi ad patrem vestrum.
18 Accedens autem' propius Iudas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur seruus tuus verbum in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem ¶ dominus meus. Interrogasti prius seruos tuos: Habetis patrem aut fratrem?
20 ¶ & nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, & puer paruulus, qui in senectute illius natus est: cuius vterinus frater mortuus est: & ipsum solum habet mater sua, pater verò tenerè diligit eum.
21 Dixistiq; seruis tuis: Adducite eū ad me, & ponam oculos meos super illum.
22 Suggessimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illū dimiserit, morietur.
23 Et dixisti seruis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam.
24 Cùm ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narrauimus ei omnia quæ locutus est dominus meus.
25 Et dixit pater noster: Reuertimini, & emite nobis parum tritici.
26 Cui diximus, Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscū, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audemus videre faciem viri.
27 Ad quæ ille respondit: Vos scitis quòd duos genuerit mihi vxor mea.
28 Egressus est vnus, & dixistis: Bestia deuorauit eum: & hucusque non compâret.
29 Si tuleritis & istum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.
30 Igitur si intrauero ad seruum tuum patrē nostrū, & puer defuerit, (cùm anima illius
31 ex huius anima dependeat) ¶ videritque eum non esse nobiscum, morietur, & deducent famuli tui canos eius cum dolore ad inferos.
32 Ego propriè seruus tuus sim', qui in meā hunc recepi fidem, & spopondi dicens: Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore.
33 Manebo itaque seruus tuus pro puero in ministerio domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis.
34 Non enim possum redire ad patrem meū absente puero: ne calamitatis, quæ oppressura est patrem meum, testis assistam.

CAPVT XLV.

Ioseph se fratribus manifestat, eosq;, territos cum osculo amplexatur: quare Pharao vnà cum tota domo sua exultans, precepit vt aduocetur pater cum vniuersa domo sua in Aegyptum. Idem multis verbis denunciat Ioseph, fratresq; multis donatos muneribus ad patrē remittit.

A 1 NOn se poterat vltrà cohibere Ioseph multis coram astantibus: vnde præcepit vt egrederentur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutuæ.
2 Eleuauitque vocem cum fletu: quam audierunt Aegyptij, omnisque domus Pharaonis.
3 Et dixit fratribus suis: Ego sum Ioseph: adhuc pater meus viuit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti.
B 4 Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cùm accessissent propè, Ego sum, ait, Ioseph frater vester, quem vendidistis in Aegyptum.
5 Nolite pauere, neque vobis durum esse videatur quòd vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Aegyptum'.
6 Biennium est enim quòd cœpit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant: quibus nec arari poterit, nec meti.¶
7 Præmisitque me Deus vt reseruemini super terram, & escas ad viuendum habere positis.
C 8 Non vestro consilio, sed Dei volūtate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum vniuersæ domus eius, ac principem in omni Terra-Aegypti.
9 Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Ioseph: Deus fecit me dominum vniuersæ Terræ-Aegypti: descende ad me, ne moreris,
10 ¶ & habitabis in Terra-Gessen: erisque iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorum, oues tuæ, & armenta tua, & vniuersa quæ possides.
11 Ibique te pascam (adhuc enim quinq; anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ possides.
12 En oculi vestri & oculi fratris mei Ben-iamin vident quod os meum loquatur ad vos.
13 Nuntiate patri meo vniuersam gloriam meam, & cuncta quæ vidistis in Aegypto: festinate & adducite eum ad me.
14 Cumq; amplexatus recidisset in collum Ben-iamin fratris sui, fleuit: illo quoque similiter flente super collum eius.
15 Osculatusque est Ioseph omnes fratres suos, & plorauit super singulos: post quę ausi sunt loqui ad eum.
16 Auditumque est & celebri sermone vulgatū in aula regis, Venerunt fratres Ioseph, & gauisus est Pharao, atque omnis familia eius.
17 Dixitq; ad Ioseph vt imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes iumenta, ite in Terram-Chanaan,
18 ¶ & tollite inde patrem vestrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Aegypti, vt comedatis medullam terræ.
19 Præcipe etiam vt tollant plaustra de Terra-Aegypti, ad subuectionem paruulorum suorum ac coniugum: & dicito, Tollite patrem vestrum: & properate quantocius venientes.
20 Nec dimittatis quicquam de suppellectili vestra: quia omnes opes Aegypti vestræ erunt.
21 Feceruntque filij Israël vt eis mandatum fuerat. Quibus dedit Ioseph plaustra, secundum Pharaonis imperium: & cibaria in itinere.
22 Singulis quoque proferri iussit binas stolas: Ben-iamin verò dedit trecentos argen-
23 teos cum quinque stolis optimis: ¶ tantundem pecuniæ et vestium mittens patri suo, addens *eis' asinos decem, qui subueherent ex omnibus diuitijs Aegypti, & totidem asinas triticum in itinere, panesq; portantes.
24 Dimisit ergo fratres suos: & proficiscentibus ait, Ne irascamini in via.
25 Qui ascendētes ex Aegypto, venerunt in Terram-Chanaan ad patrem suum Iacob.
26 Et nuntiauerunt ei, dicētes: Ioseph filius tuus', viuit: & ipse dominatur in omni Terra-Aegypti. Quo audito Iacob, quasi de graui

Universidad de Deusto
Biblioteca

graui somno euigilans, tamen non credebat eis.

27 Illi e contra referebant omnem ordinem rei. Cumque vidisset plaustra & vniuersa quæ miserat, reuixit spiritus eius. ¶ & ait:

28 Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus viuit: vadam & videbo illum antequàm moriar.

CAP. XLVI.

Iacob renouata Dei promissione cum vniuersis filijs ac nepotibus, quorum nomina recensentur, in Aegyptum descendit: cui occurrens Ioseph suadet vt Pharaoni se pastores ouium dicant.

A 1 PRofectusque Israel cum omnibus quæ habebat, venit ad Puteum-iuramenti: & ma-
2 ctatis ibi victimis Deo patris sui Isaac, ¶ audiuit eum per visionem nocte vocantem se, & dicentem sibi: Iacob, Iacob. Cui respondit, Ecce adsum.

3 Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Aegyptum, quia in gentẽ magnam faciam te ibi.

4 Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducam te reuertentem: Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.

Act.7.b.15. 5 Surrexit autem Iacob à puteo-iuramenti: tuleruntque eum filij cũ paruulis & vxoribus suis in plaustris, quæ miserat Pharao
6 ad portandum semen, ¶ & omnia quæ possederat in Terra-Chanáan: venitque in
Ios.24.a.4. Psal.104.b22. Isa.52.a.4. 7 Aegyptum cum omni semine suo, ¶ filij eius, & nepotes filiæ, & cuncta simul progenies.

B 8 Hæc autem sunt nomina filiorum Israel qui ingressi sunt in Aegyptum, ipse cum liberis suis. Primogenitus Ruben.
Exo.1.a 2.6. b.14. Num.26.a.5. 1.Paral.5.a.1. & 3. 9 Filij Ruben Henoch & Phallu, & Hesron & Charmi.
** & Iami.* 10 Filij Simeon: Iamuel & * Iamin & Ahodet Iachin & Sohar, & Saul filius Chananitidis.
Exod.6.c.15. 11 Filij Leui: Gerson & Cahath & Merari.
1.Par.4.c.24. 1.Par.6.a.1. 12 Filij Iuda: Her & Onan & Sela & Phares & Zara. mortui sunt autem Her & Onan in Terra-Chanáan. Natique sunt filij Phares: Hesron & Hamul.
1.Par.2.a.3.4. d.21. 13 Filij Issachar: Thola & Phua & Iob & Simeron.
14 Filij Zabulon: Sared & Elon & Iahelel.
Sup.38.a.3. 1.Par.7.a.1. 15 ¶ hi filij Liæ quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum Dina filia sua. omnes animæ filiorum eius & filiarum, triginta tres.

16 Filij Gad: Sephon & Aggi, & Esebon & Suni, & Heri, & Arodi, & Areli.

17 Filij Aser: Iamna & Iesua, & Iessui & Beria, Sara quoque soror eorum. Filij Be- *1.Par. f.3.*
18 ria: Heber & Melchiel. ¶ hi filij Zelpæ, quam dedit Laban Liæ filiæ suæ. & hos genuit Iacob sedecim animas.

19 Filij Rachel vxoris Iacob: Ioseph & Beniamin.

20 Natique sunt Ioseph filij in Terra-Aegypti, quos genuit ei Aseneth filia Phuti- C *Sup. f.50.*
pharis sacerdoris Heliopoleos: Manasses &
Ephraim.

21 Filij Ben-iamin: Bela & Bechor & Aspel *1.Par. 6.b.1.*
& Gera & Naaman & Echi, & Ros & Mo-
22 phim & Ophim & Ared. ¶ hi filij Rachel quos genuit Iacob: omnes animæ quatuordecim.

23 Filij Dan: Husim.

24 Filij Nephthali: Iasiel & Guni & Ieser & Salem.

25 Hi filij Balæ, quam dedit Laban Racheli filiæ suæ: & hos genuit Iacob. omnes animæ septem.

26 Cunctæq; animæ quæ ingressæ sunt cum Iacob in Aegyptum, & egressæ sunt de fœmore illius, absque vxoribus filiorum eius: sexaginta sex.

27 Filij autem Ioseph qui nati sunt ei in Terra-Aegypti, animæ duæ. Omnes animæ do *Deus.*
mus Iacob quæ ingressæ sunt in Aegyptum *d.22.*
fuêre septuaginta.

28 Misit autem Iudam ante se ad Ioseph, vt nunciaret ei, & ille occurreret in Gessen.

29 Quò cum peruenisset, iuncto Ioseph curru suo, ascendit, obuiam patri suo ad eun- D
dem locum, vidensque eum, irruit super collum eius, & inter amplexus fleuit.

30 Dixitque pater ad Ioseph, Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo.

31 At ille locutus est ad fratres suos, & ad omnem domum patris sui, Ascendam, & nuntiabo Pharaoni, dicamq; ei, Fratres mei &
domus patris mei qui erant in Terra-Cha-
32 náan, venerunt ad me: ¶ & sunt viri pastores ouium, curamq; habent alendorum gregum: pecora sua & armenta, & omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt secum.

33 Cumque vocauerit vos, & dixerit: Quod
34 est opus vestrum? ¶ respondebitis: viri pastores sumus serui tui, ab infantia nostra vsque in præsens, & nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, vt habitare possitis in Terra-Gessen: quia detestantur Aegyptij omnes pastores ouium.

CAPVT

CAPVT XLVII.

Introducto Iacob cum filijs ad Pharaonem Terra Gessen conceditur: fames tanta premit Aegyptum, vt venditis pecoribus terram quoque vendere sint coacti: quo factum est, vt quinta pars fructuum regibus Aegypti perpetuo cedat, præterquàm in possessionibus sacerdotum. Post annos septendecim Iacob plurimumditatus adiurat Ioseph de suæ sepultura.

A 1 INgressus ergo Ioseph nunciauit Pharaoni, dicens: Pater meus & fratres, oues eorum & armenta & cuncta quæ possident, venerunt de Terra-Chanáan: & ecce consistunt in Terra-Gessen.

2 Extremos quoque fratrum suorum quin-
3 que viros constituit coram rege: ¶ quos ille interrogauit: Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ouium sumus serui tui, & nos, & patres nostri.

4 Ad peregrinandum in terram tuam venimus: quoniam non est herba gregibus seruorum tuorum, ingraue scente fame in Ter
-.2. ra-Chanáan: petimusque vt esse nos iubeas seruos tuos in Terra-Gessen.

5 Dixit itaque rex ad Ioseph: Pater tuus &
B fratres tui venerunt ad te.

6 Terra Aegypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis Terram-Gessen. Quòd si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.

7 Post hæc introduxit Ioseph patrem suum ad Regem, & statuit eum coram eo: qui be-
8 nedicens illi, ¶ & interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitæ tuæ?

9 Respondit: Dies peregrinationis vitæ meæ centum triginta annorum sunt, parui & mali, & non peruenerunt vsq; ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.

10 Et benedicto rege egressus est foras.

C 11 Ioseph verò patri & fratribus suis dedit possessionem in Aegypto in optimo terræ loco Rameses, vt præceperat Pharao.

12 Et alebat eos, omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.

13 In toto enim orbe panis deerat, & oppressa erat fames terrã, maximè Aegypti & Chanáan.

14 E quibus omnem pecuniam congregauit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis.

15 Cumque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Aegyptus ad Ioseph, dicẽs: Da
**panẽ 4.* nobis * panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia?

D 16 Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si pretiũ non habetis.

17 Quæ cùm adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ouibus, & bobus, & asinis: sustentauitque eos illo anno pro commutatione pecorum.

18 Venerunt quoque anno secundo, & dixerunt ei: Non cælamus domino nostro quòd deficiente pecunia, pecora simul defecerunt, nec clam te est, quòd absque corporibus & terra nihil habeamus.

19 Cur ergo moriemur te vidente? & nos & terra nostra tui erimus: eme nos in seruitutem regiam, & præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem.

20 Emit igitur Ioseph omnem Terram-Aegy E
pti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subiecitq; eã Pha-
21 raoni, ¶ & cunctos populos eius à nouissimis terminis Aegypti vsq; ad extremos fi-
22 nes eius: ¶ præter terram sacerdotum quæ à rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.

23 Dixit ergo Ioseph ad populos: En vt cernitis, & vos & terram vestram Pharao pos-
24 sidet: accipite semina, & serite agros, ¶ vt F
fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familijs & liberis vestris.

25 Qui respondерunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantùm dominus noster, & læti seruiemus regi.

26 Ex eo tempore vsque in præsentem diem in vniuersa Terra-Aegypti regibus quinta pars soluitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

27 Habitauit ergo Israël in Aegypto, id est, in Terra-Gessen, & possedit eam: auctusque est, & multiplicatus nimis.

28 Et vixit in ea decem & septẽ annis: factiq; G
sunt omnes dies vitæ illius, centum quadraginta septem annorum.

29 Cumque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum: Si inueni gratiam in
conspectu tuo, pone manum tuam sub fœ- *Sup.24.a.2.*
more meo: & facies mihi misericordiam & veritatem, vt non sepelias me in Aegypto:

30 ¶ sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasq; in sepulchro maiorum meorum. Cui respondit Ioseph:

Universidad de Deusto
Biblioteca

31 Ego faciam quod iussisti. ¶ Et ille: Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante, adorauit Israël Dominum, conuersus ad lectuli caput.

CAPVT XLVIII.

Iacob ægrotantem inuisit Ioseph, cuius filios Manassen & Ephraim Iacob sibi adoptat ac benedicit, minorem contradicente Ioseph maiori præponens, & supra fratres partem vnam Ioseph tribuens.

A 1 His itaq; transactis nunciatum est Ioseph quòd ægrotaret pater suus: qui assumptis duobus filijs Manasse & Ephraim, ire perrexit.

2 Dictumq; est seni: Ecce filius tuus Ioseph venit ad te. Qui confortat⁹ sedit in lectulo.

-20. 3 Et ingresso ad se-Ioseph' ait: Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quæ est in
Sup.28.c.13. 4 Terra-Chanaan: benedixitque mihi, ¶ & ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: daboq; tibi terram hanc, & semini tuo post te in possessionem sempiternam.

Sup.41.f.50. 5 Duo ergo filij tui qui nati sunt tibi in Terra-Aegypti antequàm huc venirem ad te,
Iosu.13.b.7.d. mei erunt: Ephraim & Manasses, sicut Ru-
29. ben & Simeon reputabuntur mihi.

6 Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.

B 7 Mihi enim quando veniebam de Mesopotamia, mortua est Rachel in Terra-Chanaan in ipso itinere, eratque vernum tem-
Sup.35.c.19. pus: & ingrediebar Ephratam, & sepeliui eam iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine
8 appellatur Beth-lehem. ¶ Videns autem filios eius, dixit ad eum: Qui sunt isti?

9 Respondit: Filij mei sunt, quos donauit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, vt benedicam illis.

10 Oculi enim Israël caligabant præ nimia senectute, & clarè videre non poterat. Applicitosque ad se, deosculatus & circum-
11 plexus eos, ¶ dixit ad filium suum: Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum.

12 Cumq; tulisset eos Ioseph de gremio patris, adorauit pronus in terram.

13 Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israël. Manassen verò in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum.

C 14 Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim, minoris fratris: sinistram autem super caput Manasse, qui ma-
Heb. 11. d. 21. ior natu erat, commutans manus.
*Ioseph filio suo 9. 15 Benedixitque Iacob filijs Ioseph', & ait:

Deus in cuius conspectu ambulauerunt patres mei Abraham & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea vsq; in præsentem
Sup.3 16 diem: ¶ Angelus qui eruit me de cunctis 29.32 malis, benedicat pueris istis, & inuocetur Mat. super eos nomen meum, nomina quoque 10. patrum meorum Abraham & Isaac, & crescant in multitudinem super terram.

17 Videns autè Ioseph, quòd posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, grauiter accepit: & apprehensam manum patris leuare conatus est de capitè D
Ephraim, & transferre super caput Manasse.

18 Dixitq; ad patrem: Non ita cõuenit pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput eius.

19 Qui renuens ait: Scio fili mi, scio: & iste quidem erit in populos & multiplicabitur: sed frater eius minor, maior erit illo, & se-
men illius crescet in Gentes.

20 Benedixitque *eis' in tempore illo, dicens: In te benedicetur Israël, atque dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Constituitque Ephraim ante Manassen.

21 Et ait ad Ioseph filium suum: En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum.

22 Do tibi partem vnam extra fratres tuos, Ioſu.2 quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & 7.d.10 arcu meo. Ioſue 24.b.32.

CAPVT XLIX.

Iacob singulis filijs suis benedicens, & quorundam defectus arguens, futura illis prædicit, tandemq; declarato sepultura suæ loco moritur.

VOcauit autem Iacob filios suos, & ait eis: 1. A
Congregamini, vt annuntiem quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis. Deut.4.b.

2 Congregamini, & audite filij Iacob, audite Israël patrem vestrum.

3 Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei: prior in donis, maior in imperio.

4 Effusus es sicut aqua, nõ crescas: quia ascen- Sup.
disti cubile patris tui, & maculasti stratum 22.
eius. 1.Par.

5 Simeon & Leui fratres: vasa iniquitatis bel 4.c.
lantia.

6 In consilium eorum non veniat anima Sup.
mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: 34.c.
quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.

7 Maledictus furor eorum, quia pertinax: & Iosue
indignatio eorum, quia dura: diuidam eos 21.d.
in Iacob, & dispergam eos in Israël.

Iuda,

B 8 Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabũt
1.Par.5. te filij patris tui.
c.2.

9 Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti vt leo, & quasi læna, quis suscitabit eum?

Ie.1.f. 10 NON AVFERETVR sceptrum de
45. Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat
Matth.2. qui mittendus est, & ipse erit expectatio
c.6. gentium.

11 Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem ô fili mi asinam suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum.

12 Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.

13 Zabulon in littore maris habitabit, & in statione nauium pertingens vsque ad Sidõnem.

14 Issachar asinus fortis accubans inter terminos.

15 Vidit requiem quòd esset bona, & terram, quòd optima: & suppositus humerum suum ad portandum, factusque est tributis seruiens.

16 Dan iudicabit populum suum sicut & alia tribus in Israël.

C 17 Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro.

18 SALVTARE tuum expectabo Domine.

19 Gad, accinctus præliabitur ante eum: & ipse accingetur retrorsum.

20 Aser pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus.

21 Nephthali ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

1.Par.5. 22 Filius accrescens Ioseph, filius accrescens
c.1. & decõrus aspectu: filiæ discurrerunt super murum.

23 Sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, inuideruntq; illi habentes iacula.

24 Sedit in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Iacob: inde pastor egressus est, lapis Israël.

25 Deus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli désuper, benedictionibus abysi iacentis deorsum, benedictionibus huberum & vuluæ.

D 26 Benedictiones patris tui confortatæ sunt
*venit 5. benedictionibus patrum eius: donec *veniret' desiderium collium æternorum. fiant

in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.

27 Ben-iamin lupus rapax, manè comedet prædam, & vespere diuidet spolia.

28 Omnes hi in tribubus Israël duodecim: hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis benedictionibus proprijs.

29 Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici, quæ est in agro E-
30 phron Hethæi, ¶ contra Mambre in Terra Sup.23.d. -Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulchri.

31 Ibi sepelierunt eum, & Saram vxorẽ eius: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua: ibi & Lia condita iacet.

32 Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obijt: appositusq; est ad populum suum.

CAPVT L.

Ioseph corpus patris curans cum senioribus Aegypti proficiscitur, vt in Terra-Chanaan sepeliat: quo magna solennitate peracto, fratres ob irrogatam illi iniuriam sibi timentes, benignè suscipit & consolatur: qui vbi mandatum dedisset de suis ossibus in Terram-Chanaan deferendis, in pace quiescit.

QVod cernens Ioseph, ruit super faciem 1 A
patris, flens & deosculans eum.

2 Præcepitq; seruis suis medicis, vt aromatibus condirent patrem.

3 Quibus iussa explentibus, transierũt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum: fleuitque eum Aegyptus septuaginta diebus.

4 Et expleto planctus tempore, locutus est Ioseph ad familiã Pharaonis: Si inueni gratiam in conspectu vestro, loquimini in au-
5 ribus Pharaonis: ¶ eò quòd pater tuus adiu- Sup.47.f.29.
rauerit me, dicens: En morior, in sepulchro meo, quod fodi mihi in Terra-Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur & sepeliam patrem meum, & reuertar.

6 Dixitque ei Pharao: Ascende, & sepeli patrem tuum sicut adiuratus es.

7 Quo ascendente, ierunt cum eo omnes se- B
nes domus Pharaonis, cunctique maiores
8 natu Terræ-Aegypti: ¶ domus Ioseph cum fratribus suis, absque paruulis & gregibus, atque armentis quæ dereliquerunt in Terra-Gessen.

9 Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta est turba non modica.

10 Veneruntque ad Aream-Atad, quæsita est trans Iordanem: vbi celebrantes exequias

E 2 planctu

Universidad de Deusto
Biblioteca

planctu magno atque vehemente impleuerunt septem dies.

11 Quod cùm vidissent habitatores Terræ
-Chanáan, dixerunt: Planctus magnus est

Act.7.b.16. Sup.23.d.16. naan, lepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionē sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre.

C 14 Reuersusq; est Ioseph in Aegyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre.

15 Quo mortuo, timentes fratres eius, & mutuò colloquentes: Ne fortè memor sit iniuriæ quam passus est, & reddat nobis omne
16 malum quod fecimus, ¶ mandauerunt ei
-3. -dicentes': Pater tuus præcepit nobis antequàm moreretur, ¶ vt hæc tibi verbis illius
17 diceremus: Obsecro vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te, nos quoque oramus, vt* seruo Dei patri tuo' dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis fleuit Ioseph.

*seruis Dei patris tui 2.

18 Veneruntque ad eum fratres sui: & proni adorantes dixerunt: Serui tui sumus.

19 Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati?

20 Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, sicut in- D
præsentiarū cernitis, & saluos faceret mul- 50.
tos populos.

21 Nolite timere, ego pascam vos & paruu- Supra
los vestros: consolatusque est eos, & blandè 45.
ac leniter est locutus.

22 Et habitauit in Aegypto cum omni domo patris sui: vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios vsque ad tertiam generationem. Filij quoque Machir fi- Supra
lij Manasse nati sunt in genibus Ioseph. 48.

23 Quibus transactis locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam iurauit Abraham, Isaac, & Iacob.

24 Cumque adiurasset eos, atque dixisset: Exod.
Deus visitabit vos, asportate ossa mea de lo- Act.
25 co isto: ¶ mortuus est expletis centum de- 7.b.16.
cem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, Supra
repositus est in loculo in Aegypto. 26.

LIBER

LIBER EXODVS, HEBRAICE, VEELLE SEMOTH, ID EST, HÆC SVNT NOMINA.

CAPVT I.

Nomina filiorū Israël qui Aegyptum ingressi sunt, quorum multiplicationem nouus Pharao frustrà impedire nititur onerum impositione, masculorum cæde ac submersione: de obstetricum miseratione, & earum à Deo præmiatione.

A 1 HÆC SVNT NOMINA FILIO-
rum Israël qui ingressi sunt in
Gen.46. Aegyptū cum Iacob: singuli cum
a.8. domibus suis introierunt.

2 Ruben, Simeon, Leui, Iudas,
3 ¶ Issachar, Zabulon, & Ben-iamin, ¶ Dan
4 & Nephthali, Gad, & Aser.
5 Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de fœmore Iacob, septuaginta: Ioseph autem in Aegypto erat.
6 Quo mortuo, & vniuersis fratribus eius,
Act.7.c. 7 omnique cognatione sua: ¶ filij Israël creuerunt, & quasi germinantes multiplicati
17. sunt: & roborati nimis impleuerunt terrā.

B 8 Surrexit interea rex nouus super Aegyptū,
9 qui ignorabat Ioseph: ¶ & ait ad populum suum: Ecce populus filiorum Israël multus, & fortior nobis est.
10 Venite, sapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur de terra.
11 Præposuit itaque eis magistros operum, vt affligerēt eos oneribus: ædificaueruntq; vrbes tabernaculorum Pharaoni, Phithom, & Rameses.
12 Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur & crescebant: odebant illudentes eis*.

*intuidentes. Sup.18. b.5.

C 14 Atq; ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur.
15 Dixit autem Rex Aegypti obstetricibus Hebræorum, quarum vna vocabatur Sepho
16 ra, altera Phua, ¶ præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus aduenerit: si masculus fuerit, interficite eū: si fœmina, reseruate.
17 Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt iuxta præceptum regis Aegypti, sed conseruabant mares.

D 18 Quibus accersitis ad se rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, vt pueros seruaretis?
19 Quæ responderunt, Non sunt Hebrææ sicut Aegyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquàm veniamus ad eas, pariunt.
20 Bene ergo fecit Deus obstetricibus, & creuit populus, confortatusque est nimis.
21 Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificauit eis domos.
22 Præcepit ergo Pharao omni populo suo dicens: Quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumen proijcite: quicquid fœminini, reseruate.

CAPVT II.

Moyses aquis expositus & inde extractus, ac à matre sua nutritus iussu filiæ Pharaonis quæ ipsum adoptauit, propter Aegyptij cædem in Madian metu regis fugit, vbi accepta vxore filia sacerdotis duos genuit filios.

E GRessus est post hæc vir de domo Leui, Et 1 A
accepit vxorem stirpis suæ: ¶ quæ conce- Inf.6.c.20.
2 pit & peperit filium: & videns eum elegan- Num.23.g.59
tem, abscondit tribus mensibus. 1.Par.13.b.13.
3 Cumq; iam celare non posset, sumpsit fiscellā scirpeam, & liniuit eam bitumine ac pice: posuitq; intus infantulum, & exposuit
4 eum in carecto ripæ fluminis, ¶ stante procul sorore eius, & considerante euentū rei.
5 Ecce autem descendebat filia Pharaonis Act.7.c.21.
vt lauaretur in flumine: & puellæ eius gra- Heb.11.d.23.
diebantur per crepidinem aluei. Quæ cùm vidisset fiscellam in papyrione, misit vnam
6 è famulabus suis: & allatam ¶ aperiens, cernensque in ea paruulū vagientem, misertа eius, ait: De infantibus Hebræorū est hic.
7 Cui soror pueri: Vis, inquit, vt vadam, & vo B
cem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum.
8 Respondit: Vade. Perrexit puella, & vocauit matrem suam.
9 Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, &
10 nutriuit puerum, ¶ adultumq; tradidit filiæ Pharaonis. Quem illa adoptauit in locum filij, vocauitq; nomen eius Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.
11 In diebus illis postquàm creuerat Moyses, egressus est ad fratres suos: viditq; afflictio- Heb.11.c.24

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem eorum, & virum Aegyptium percutientem quendam de Hebræis fratribus suis.

12 Cumque circunspexisset huc atq; illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Aegyptium abscondit sabulo.

13 Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes: dixitq; ei qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum?

C 14 Qui respondit: Quis constituit te principem & iudicem super nos? num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Aegyptium? Timuit Moyses, & ait: Quomodo palam factum est verbum istud?

15 Audiuitq; Pharao sermonē hunc, & quærebat occidere Moysen: qui fugiens de conspectu eius, moratus est in Terra-Madian, & sedit iuxta puteum.

16 Erant autem sacerdoti Madian septem filiæ, quæ venerant ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant
*gregem 5. *greges' patris sui.

17 Superuenēre pastores & eiecerunt eos: surrexitq; Moyses, & defensis puellis, adaquauit oues earum.

*Iethro. 18 Quæ cùm reuertissent ad *Raguel' patrē suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito?

19 Respondērūt: Vir Aegyptius liberauit nos de manu pastorum: insuper & hausit aquā nobiscum, potumq; dedit ouibus.

D 20 At ille: Vbi est? inquit, Quare dimisistis hominem? vocate eum vt comedat panem.

Inf. 18. a. 2. 3. 1. Par. 23. b. 15. 21 Iurauit ergo Moyses quòd habitaret cum eo. Accepitq; Sephorā filiam eius vxorem.

22 ¶ quæ peperit ei filium quem vocauit Gersam, dicens: Aduena fui in terra aliena. -Alterum verò peperit quem vocauit Eliézer, dicens: Deus enim patris mei -adiutor meus, &' eripuit me de manu Pharaonis'.

23 Post multum verò temporis mortuus est rex Aegypti: & ingemiscentes filij Israël, propter opera vociferati sunt: ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.

24 Et audiuit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis quod pepigit cum Abraham, Isaac & Iacob.

* cognouit 10. 25 Et respexit Dominus filios Israël, & *liberauit' eos.

CAPVT III.

Dominus Moysi, oues Iethro soceri pascenti, in rubo apparens, mittit eum etiam renitentem ad filios Israël de manu Pharaonis liberandos, spoliatis Aegyptijs.

A 1 MOyses autem pascebat oues Iethro soceri sui sacerdotis Madian: cumque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb. Act. 7. 20.

2 Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat quòd rubus arderet, & non combureretur.

3 Dixit ergo Moyses: Vadam, & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.

4 Cernens autem Dominus quòd pergeret ad videndum, vocauit eum de medio rubi, & ait: Moyses, Moyses? Qui respondit: Adsum. B

5 At ille: Ne appropinques, inquit, huc, solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est.

6 Et ait: Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Abscondit Moyses faciem suam: non enim audebat aspicere contra Deum. Mat. c. 22. Mar. c. 12. Luc. 20. 37.

7 Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui, propter duritiam eorum qui præsunt operibus: ¶ sciens dolorem eius, C descendi vt liberem eum de manibus Aegyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam, & spatiosam, in terram quæ fluit lacte & melle, ad loca Chananæi, & Hethæi, & Amorthæi, & Pherezæi, & Heuæi, & *Iebusæi. *Gen. 2. 8.

9 Clamor ergo filiorum Israël venit ad me: vidique afflictionem eorum qua ab Aegyptijs opprimuntur.

10 Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum filios Israël de Aegypto.

11 Dixitq; Moyses ad Deum: Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios' Israël de Aegypto? Exod. 4. 10.

12 Qui dixit ei: Ego ero tecum, & hoc habebis signum quòd miserim te, Cùm reduxeris populum meum' de Aegypto, immolabis Deo super montem istum. D Exod. 4. 12.

13 Ait Moyses ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israël, & dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod est nomen eius? quid dicā ei? ¶ Dixit Dominus ad Moysen: EGO SVM QVI SVM. Ait: sic dices filijs Israël: QVI EST, misit me ad vos. E

15 Dixitque iterum Deus ad Moysen: Hæc dices filijs Israël: Dominus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob misit me ad vos: hoc nomē mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in generatione & generationem.

Vade

16 Vade & congrega seniores Israël, & dices ad eos: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abrahā, & Deus Isaac, & Deus Iacob, dicens: Visitans visitaui vos: & vidi omnia quæ acciderunt vobis
17 in Aegypto: ¶ & dixi vt educam vos de afflictione Aegypti in Terram Chananæi & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebusæi, ad terram fluentem lacte & melle.

F 18 Et audient vocem tuam: ingredierisque tu & seniores Israël ad regem Aegypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorū vocauit nos: ibimus viam trium dierum in solitudinem, vt immolemus Domino Deo nostro.

19 Sed ego scio quòd non dimittet vos rex Aegypti, vt eatis, nisi per manum validam.

G 20 Extendam *que' manum meam, & percutiam Aegyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorū: post hoc dimittet vos. * enim 10.

21 Daboque gratiam populo huic corā Aegyptijs: & cùm egrediemini, non exibitis
Inf. 11. a. 2. & 12. c. 35. 22 vacui. ¶ sed postulabit mulier à vicina sua & ab hospita sua vasa argentea & aurea, ac vestes: ponetisq; eas super filios & filias vestras, & spoliabitis Aegyptum.

CAPVT IIII.

Moyses tribus signis à Deo acceptis, in Aegyptum cum vxore proficiscitur, vxor circuncidit filium. Aaron fratri Moysi occurrit, simulq; venerunt ad filios Israël.

A 1 REspondens Moyses, ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam: sed dicent: Non apparuit tibi Dominus.

2 Dixit ergo ad eum: Quid est, quod tenes in manu tua? Respondit: Virga.

3 Dixitq; Dominus: Proijcito eam in terrā. Proiecit, & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses.

4 Dixitq; Dominus: Extende manū tuam, & apprehende caudam eius. Extendit, & tenuit, versaq; est in virgam.

*suorum 1. 5 Vt credant, inquit, quòd apparuerit tibi Dominus Deus patrum *tuorum', Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob.

6 Dixitq; Dominus rursum: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cùm misisset in sinum, protulit leprosam instar niuis.

B 7 Retrahe, ait, manū tuam in sinum tuum. Retraxit, & protulit iterum, & erat similis carni reliquæ.

8 Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonē signi prioris, credent verbo signi sequentis.

9 Quòd si nec duobus quidē his signis crediderint, neque audierint vocem tuam: sume aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quidquid hauseris de fluuio, vertetur in sanguinem.

10 Ait Moyses: Obsecrō Domine, non sum C eloquēs ab heri & nudiustertius: & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum.

11 Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum & surdum, videntem & cæcum? nónne ego?

12 Perge igitur, & ego ero in ore tuo: docebōque te quid loquaris. Matth. 10. c. 19

13 At ille: Obsecro Domine, inquit, mitte quem missurus es.

14 Iratus Dominus in Moysen, ait: Aaron frater tuus Leuites, scio quòd eloquens sit: ecce ipse egredietur in occursum tuum, vidensq; te lætabitur corde.

15 Loquere ad eum, & pone verba mea in ore eius: & ego ero in ore tuo, & in ore illius, & ostendam vobis quid agere debeatis. Infr. 7. a. 2.

16 Et ipse loquetur pro te ad populum, & e- D rit os tuum: tu autem eris ei in his, quæ ad Deum pertinent.

17 Virgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.

18 Abijt Moyses, & reuersus est ad Iethro *socerum' suum, dixitq; ei: Vadam & reuertar ad fratres meos in Aegyptum, vt videam si adhuc viuant. Cui ait Iethro: Vade in pace: *cognatum 6.

19 Dixit ergo Dominus ad Moysen in Ma- E dian: Vade & reuertere in Aegyptum: mortui sunt enim omnes, qui quærebant animam tuam.

20 Tulit ergo Moyses vxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum: reuersusq; est in Aegyptum, portans virgam Dei in manu sua.

21 Dixitq; ei Dominus reuertenti in Aegyptum: Vide vt omnia ostenta quæ posui in manu tua, facias coram Pharaone: ego indurabo cor eius, & non dimittet populum.

22 Dicesq; ad eum: Hæc dicit Dominus: Filius meus primogenitus Israël.

23 Dixi tibi: Dimitte filium meū, vt seruiat F mihi: & noluisti dimittere eum: ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.

24 Cumq; esset in itinere, in diuersorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.

25 Tulit igitur Sephora acutissimā petram,

& circuncidit præputium filij sui, tetigitq; pedes eius, & ait: Sponsus sanguinum tu mihi es.

26 Et dimisit eum postquâ dixerat, Sponsus sanguinum tu mihi es: ob circuncisionem.

G 27 Dixit autem Dominus ad Aaron: Vade in occursum Moysi in desertum. Qui perrexit obuiam ei in montem-Dei, & osculatus est eum.

28 Narrauitq; Moyses Aaron omnia verba Domini, pro quibus miserat eum, & signa quæ mandauerat.

29 Veneruntq; simul, & congregauerunt cunctos seniores filiorum Israël.

30 Locutusque est Aaron omnia verba, quæ dixerat Dominus ad Moysen: & fecit signa

31 coram populo, ¶ & credidit populus. Audieruntq; quòd visitasset Dominus filios Israël, & quòd respexisset afflictionem illorum: & proni adorauerunt.

-3.

CAPVT V.

Moyses & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt, quæ ille contemnens, grauius Israëlitas premit negatis paleis. quod audiens Moyses, orat pro eis Dominum.

A 1 POst hæc ingressi sunt Moyses & Aaron, & dixerunt Pharaoni: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto.

2 At ille respondit: Quis est Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittã Israël? nescio Dominum, & Israël non dimittam.

3 Dixerũtq;: Deus Hebræorũ vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro: ne fortè accidat nobis pestis aut gladius.

4 Ait ad eos rex Aegypti: Quare Moyses & Aarõ solicitatis populum ab operibus suis? ite ad onera vestra.

5 Dixitq; Pharao: Multus est populus terræ: videtis quòd turba sucreuerit: quantò magis si dederitis eis requiem ab operibus.

B 6 Præcepit ergo in die illo præfectis operũ & exactoribus populi, dicens:

7 Nequaquam vltrà dabitis paleas populo ad conficiendos lateres, sicut prius: sed ipsi vadant, & colligant stipulas.

8 Et mensuram laterum, quam prius faciebant, imponetis super eos, nec minuetis quicquam: vacant enim, & idcirco vociferantur, dicentes: Eamus, & sacrificemus Deo nostro.

9 Opprimantur operibus, & expleant ea: vt non acquiescant verbis mendacibus.

10 Igitur egressi præfecti operum, & exactores ad populum dixerunt, Sic dicit Pha-

11 rao: Non do vobis paleas. ¶ ite & colligite sicubi inuenire poteritis: nec minuetur quicquam de opere vestro.

12 Dispersusq; est populus per omnem Terram-Aegypti, ad colligendas paleas. C

13 Præfecti quoq; operum instabant, dicentes: Complete opus vestrum quotidie, vt prius facere solebatis, quando dabantur vobis paleæ.

14 Flagellatiq; sunt qui præerant operibus filiorum Israël, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus: Quare non implestis mensuram laterũ sicut prius, nec heri nec hodie?

15 Veneruntq; præpositi filiorum Israël, & vociferati sunt ad Pharaonem, dicentes: Cur ita agis contra seruos tuos?

16 Paleæ non dantur nobis, & lateres similiter imperantur: en famuli tui flagellis cædimur, & iniustè agitur contra populum tuum.

17 Qui ait: Vacatis otio, & idcirco dicitis, Eamus, & sacrificemus Domino.

18 Ite ergo, & operamini, paleæ non dabuntur vobis, & reddetis consuetũ numerum laterum.

19 Videbantque se præpositi filiorum Israël *in malum, eò quòd diceretur eis: Nõ minuetur quicquam de lateribus per singulos dies.

20 Occurreruntq; Moysi & Aaron, qui stabant ex aduerso: egredientes à Pharaone:

21 ¶ & dixerunt ad eos: Videat Dominus & iudicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, & præbuistis ei gladium, vt occideret nos.

22 Reuersusq; est Moyses ad Dominum, & ait: Domine, cur afflixisti populum istum? quare misisti me?

23 Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem, vt loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum: & non liberasti eos.

CAPVT VI.

Consolatur Deus Israëlitas per Moysen terræ Chanaan promissione, recensetur q; genealogia Ruben, Simeonis & Leui vsq; ad Moysen & Aaron.

DIxitq; Dominus ad Moysen: Nunc videbis quæ facturus sum Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robusta eijciet illos de terra sua.

2 Locutusq; est Dominus ad Moysen, di-

3 cens: Ego Dominus, ¶ qui apparui Abraham, Isaac, Iacob, & in Deo omnipotente: & no-

& nomen meum ADONAI non indicaui eis.

4 Pepigíque fœdus cum eis, vt darem eis Terram-Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt aduenæ.

5 Ego audiui gemitum filiorum Israël, quo Aegyptij oppresserunt eos: & recordatus sum pacti mei.

6 Ideo dic filijs Israël: Ego Dominus educam vos de ergastulo Aegyptiorum, & eruam de seruitute, ac redimam in brachio

B excelso & iudicijs magnis.

7 Et assumam vos mihi in populum, & ero vester Deus: & scietis quòd ego sum Dominus Deus vester, qui eduxerim vos de ergastulo Aegyptiorum.

8 Et induxerim vos in terram, super quam leuaui manum meam, vt darem eam Abraham, Isaac & Iacob: daboque illam possidendam vobis, ego Dominus.

9 Narrauit ergo Moyses omnia filijs Israël, qui non acquieuerunt ei propter angustiam spiritus, & opus durissimum.

10 Locutusque est Dominus ad Moysen: dicens:

11 Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem Aegypti, vt dimittat filios Israël de terra sua.

12 Respondítque Moyses coram Domino: Ecce filij Israël nõ audiunt me: & quomodo audiet Pharao, præsertim cùm incircumcisus sim labijs?

13 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron: Et dedit mandatum ad filios Is-

C raël, & ad Pharaonem regem Aegypti, vt educerent filios Israël de Terra-Aegypti.

Gene.46 b.9. Num.26. a.5. 1.Par.5. a.1. 1.Par.4. d.24.

14 Isti sunt principes domorum per familias suas. Filij Ruben primogeniti Israël: Henoch & Phallu, Hesron & Charmi.

15 Hæ cognationes Ruben: Filij Simeon: Iamuel & Iamin, & Ahod, & Iachin, & Sohar, & Saul filius Chananitidis. hæ progenies Simeon.

16 Et hæc nomina filiorum Leui per cognationes suas: Gerson, & Caath, & Merari. Anni autem vitæ Leui fuerunt centum triginta septem.

1.Par.6.a. 1.& 23. a.6. Num.3. a.17.

17 Filij Gerson: Lobni & Semei, per cognationes suas.

18 Filij Caath: Amiram, & Isaar, & Hebron, & Oziel. Anni quoq; vitæ Caath, centum triginta tres.

19 Filij Merari: Moholi & Musi. hæ cognationes Leui per familias suas. D

Num 26 g.57

20 Accepit autem Amram vxorem Iochabed patruelem suam: quæ peperit ei Aaron & Moysen*. Fueruntq; anni vitæ Amram, centum triginta septem. *1.Par.6.a.2. 23.b.12. * & Marij.*

21 Filij quoque Isaar: Core, & Nepheg, & Zechri.

22 Filij quoque Oziel: Mizaël, & Elizaphan, & Sethri.

23 Accepit autem Aaron vxorem Elizabeth filiam Aminadab sororem Nahason, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar. *Num.3.a.*

24 Filij quoque Core: Aser & Elcana, & Abiasaph. Hæ sunt cognationes Coritarum.

25 At verò Eleazar filius Aaron, accepit vxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. hi sunt principes familiarum Leuiticarum per cognationes suas.

26 Iste est Aaron & Moyses, quibus præcepit Dominus, vt educerent filios Israël de E Terra-Aegypti per turmas suas.

27 Hi sunt qui loquuntur ad Pharaonem regem Aegypti, vt educant filios Israël de

28 Aegypto: iste est Moyses & Aaron, ¶ in die qua locutus est Dominus ad Moysen, in Terra-Aegypti.

29 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus, loquere ad Pharaonem regem Aegypti, omnia quæ loquor tibi.

30 Et ait Moyses coram Domino: En incircuncisus labijs sum, quomodo audiet me Pharao?

CAPVT VII.

Moyses & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, & aquam virga percussam in sanguinem, quæ etiam faciunt magi Pharaonis suis incantationibus: quam ob causam Pharao magis indurat ur.

DIxitq; Dominus ad Moysen: Ecce constitui te Deum Pharaonis: & Aaron fra- 1 A

Sup. 4.d.15.

ter tuus erit Propheta tuus.

2 Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Israël de terra sua.

3 Sed ego indurabo cor eius, & multiplicabo signa & ostenta mea in Terra-Aegypti,

4 ¶ & non audiet vos: immittamq; manum meam super Aegyptũ, & educam exercitũ & populum meum filios Israël de Terra-Aegypti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aegypti per iudicia maxima.
5 Et scient Aegyptij, quia ego sum Dominus qui extenderim manum meam super Aegyptum, & eduxerim filios Israël de medio eorum.
6 Fecit itaque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus: ita egerunt.
7 Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem.
8 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron:
B 9 ¶ Cùm dixerit vobis Pharao: Ostendite signa: dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, & proijce eam coram Pharaone, ac vertatur in colubrum.
10 Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus. Tulitq; Aaron virgam coram Pharaone & seruis eius, quæ versa est in colubrum.
2.Tim.3.b.8. 11 Vocauit autem Pharao sapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas & arcana quædam similiter.
12 Proieceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed deuorauit virga Aaron virgas eorum.
13 Induratumq; est cor Pharaonis, & nō audiuit eos, sicut præceperat Dominus.
14 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingrauatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.
15 Vade ad eum manè: ecce egredietur ad aquas: & stabis in occursum eius super ripā fluminis: & virgā quæ conuersa est in draconem, tolles in manu tua.
16 Dicesq; ad eum: Dominus Deus Hebræorum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto, & vsque ad præsens audire noluisti.
17 Hæc igitur dicit Dominus: In hoc scies, quòd sim Dominus: ecce percutiam virga quæ in manu mea est, aquam fluminis, & vertetur in sanguinem.
18 Pisces quoque qui sunt in fluuio morientur, & computrescent aquæ, & affligentur Aegyptij bibentes aquam fluminis.
19 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron: Tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Aegypti, & super fluuios eorum, & riuos, ac paludes, & omnes lacus aquarum, vt vertantur in sanguinem: & sit cruor in omni Terra-Aegypti, tam in ligneis vasis, quàm in saxeis.
D 20 Feceruntq; Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus: & eleuans virgam percussit aquam fluminis coram Pharaone & seruis eius: quæ versa est in sanguinem. Psal. 104.
21 Et pisces, qui erant in flumine, mortui sunt: computruitq; fluuius, & nō poterant Aegypti bibere aquam fluminis. & fuit sanguis in tota Terra-Aegypti.
22 Feceruntq; similiter malefici Aegyptiorum incantationibus suis, & induratum est cor Pharaonis, nec audiuit eos, sicut præceperat Dominus. Sap. b.7.
23 Auertitq; se, & ingressus est domū suam, nec apposuit cor etiam hac vice.
24 Foderunt autē omnes Aegyptij per circuitum fluminis aquam, vt biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis.
25 Impletique sunt septem dies, postquam percussit Dominus fluuium.

CAPVT VIII.

Secunda Aegypti plaga est ranarum, pro quarum ablatione promittit Pharao populum dimittere, nec facit. quare additur tertia ciniphum, & quarta muscarum, propter quas rursum promittit Pharao se filios Israël dimissurum, quod non facit.

DIxit quoque Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi.
2 Si autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis.
3 Et ebulliet fluuius ranas: quæ ascendent, & ingredientur domum tuā, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum, & in domos seruorum tuorū: & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum
4 tuorum. ¶ & ad te, & ad populum tuum, & ad omnes seruos tuos intrabunt ranæ.
5 Dixitq; Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron: Extende manum tuam super fluuios, ac super riuos & paludes, & educ ranas super Terram-Aegypti.
6 Et extendit Aaron manū super aquas Aegypti, & ascenderunt ranæ, operueruntque Terram-Aegypti. Sap. b.7.
7 Fecerunt autem & malefici per incantationes suas similiter, eduxeruntq; ranas super Terram-Aegypti.
8 Vocauit autem Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum vt auferat ranas à me, & à populo meo: & dimittam populum, vt sacrificet Dominō.
9 Dixitque Moyses ad Pharaonem: Constitue mihi quādo deprecer pro te & pro seruis tuis, & pro populo tuo, vt abigantur ranæ à te & à domo tua, & à seruis tuis, & à populo

populo tuo?: & tantum in flumine remaneant.
C 10 Qui respondit: Cras. At ille, Iuxta, inquit, verbum tuum faciam: vt scias quoniam nō est sicut Dominus Deus noster.
11 Et recedent ranæ à te & à domo tua, & à seruis tuis, & à populo tuo: & tantùm in flumine remanebunt.
12 Egressiq; sunt Moyses & Aaron à Pharaone: & clamauit Moyses ad Dominum pro sponsione ranarum, quam condixerat Pharaoni.
13 Fecitque Dominus iuxta verbum Moysi: & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris.
D 14 Congregauerunteq; eas in immensos aggeres, & computruit terra.
15 Videns autem Pharao quòd data esset requies, ingrauauit cor suum, & non audiuit eos, sicut præceperat Dominus.
16 Dixitq; Dominus ad Moysen: Loquere ad Aaron: Extende virgam tuam, & percute puluerem terræ: & sint ciniphes in vniuersa Terra-Aegypti.
17 Feceruntq; ita. Et extendit Aaron manū, virgam tenens: percussitq; puluerem terræ: & facti sunt ciniphes in hominibus & in iumentis, omnis puluis terræ versus est in ciniphes per totam Terram-Aegypti.
18 Feceruntq; similiter malefici incantationibus suis, vt educerent ciniphes, & nō potuerunt: erantq; ciniphes tam in hominibus, quàm in iumentis.
E 19 Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei est hic. induratumq; est cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut præceperat Dominus.
20 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Consurge diluculo, & sta coram Pharaone, egredietur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi.
21 Quòd si non dimiseris eum: ecce ego immittā in te, & in seruos tuos, & in populum tuū, & in domos tuas omne genus muscarum: & implebuntur domus Aegyptiorum muscis diuersi generis, & vniuersa terra in qua fuerint.
F 22 Faciamq; mirabilem in die illa Terram-Gessen, in qua populus meus est, vt nō sint ibi muscæ: & scies quoniam ego Dominus in medio terræ.
23 Ponamq; diuisionē inter populum meū, & populum tuum: eras erit signum istud. Sap.16. b.9.
24 Fecitque Dominus ita. Et venit musca grauissima in domos Pharaonis & seruorū eius, & in omnem Terram-Aegypti: corruptaq; est terra ab huiusce modi muscis.
25 Vocauitq; Pharao Moysen & Aaron, & ait eis: Ite & sacrificate * Deo vestro in terra hac. * Domino 5.
26 Et ait Moyses: Non potest ita fieri: abominationes enim Aegyptiorum immolabimus Domino Deo nostro? quòd si mactauerimus ea quæ colunt Aegyptij coram eis, lapidibus nos obruent. G
27 Viam trium dierum pergemus in solitudinem: & sacrificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis. Sup. 3.d.18.
28 Dixitq; Pharao: Ego dimittam vos, vt sacrificetis Domino Deo vestro in deserto. veruntamen longius ne abeatis, rogate pro me.
29 Et ait Moyses: Egressus à te, orabo Dominum: & recedet musca à Pharaone, & à seruis suis, & à populo eius cras: veruntamen noli vltrà fallere, vt non dimittas populum sacrificare Domino.
30 Egressusque Moyses à Pharaone, orauit Dominum.
31 Qui fecit iuxta verbum illius: & abstulit muscas à Pharaone, & à seruis suis, & à populo eius: non superfuit ne vna quidem.
32 Et ingrauatum est cor Pharaonis, ita vt nec hac vice dimitteret populum.

CAPVT IX.

Quinta plaga est pestis in iumentis, sexta vlcerum, septima grandinis, ad quam promittit Pharao se dimissurum populum, si cesset, verum nec id complet: nullus autem filiorum Israël in his malis vllum patitur damnum.

DIxit autem Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & loquere ad eum. Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi. 1 A
2 Quòd si adhuc renuis, & retines eos:
3 Ecce manus mea erit super agros tuos, & super equos, & asinos, & camelos, & oues, & boues pestis valde grauis.
4 Et faciet Dominus mirabile inter possessiones Israël, & possessiones Aegyptiorum, vt nil omnino pereat ex his quæ pertinent ad filios Israël.
5 Constituitque Dominus tempus, dicens: Cras faciet Dominus verbū istud in terra. B
6 Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuaque sunt omnia animantia Aegyptiorum: de animalibus verò filiorum Israël nihil omnino perijt.
7 Et misit Pharao ad videndum: nec erat quid-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidquam mortuum de his quæ possidebat Israël. Ingrauatumq; est cor Pharaonis, & non dimisit populum.

8 Et dixit Dominus ad Moysen, & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illum Moyses in cælum coram Pharaone.

9 Sitq; puluis super omnem Terram-Aegypti: erunt enim in hominibus, & iumentis *vlcera', & vesicæ turgentes in vniuersa Terra-Aegypti. *vulnera 6.

10 Tuleruntque cinerem de camino, & steterũt corã Pharaone, & sparsit illum Moyses in cælum: factaque sunt *vlcera' vesicarum turgentiũ in hominibus, & iumentis: ¶ nec poterant malefici stare coram Moyse propter *vlcera', quæ in illis erant, & in omni Terra-Aegypti. *vulnera 10.

C *vulnera 9.

12 Indurauitq; Dominus cor Pharaonis: & non audiuit eos: sicut locutus est Dominus ad Moysen.

13 Dixitq; Dominus ad Moysen: Manè consurge, & sta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi.

14 Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, & super seruos tuos, & super populum tuum: vt scias quòd non sit similis mei in omni terra.

*meam. Rom. 9. d. 17. 15 Nunc enim extendens manum *percutiam te, & populum tuum peste, peribisq; de terra.

D 16 Idcirco autem posui te, vt ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.

17 Adhuc retines populum meum: & non vis dimittere eum?

18 En pluam cras hac ipsa hora grandinem multam nimis: qualis non fuit in Aegypto à die qua fundata est, vsq; in præsens tempus.

19 Mitte ergo iam nunc, & congrega iumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim & iumenta, & vniuersa quæ inuenta fuerint foris, nec congregata de agris, ceciderit que super ea grando, morientur.

20 Qui timuit verbum Domini de seruis Pharaonis, fecit confugere seruos suos, &

E 21 iumenta in domos: ¶ qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit seruos suos, & iumenta in agris.

22 Et dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cælum, vt fiat grando in vniuersa Terra-Aegypti super homines, & super iumenta, & super omnem herbam agri in Terra-Aegypti.

23 Extenditq; Moyses virgam in cælum, & Dominus dedit tonitrua, & grandinem ac discurrentia fulgura super terram: pluitque Dominus grandinem super Terram-Aegypti. Sap. 16. d. 19.

24 Et grando & ignis mixta pariter ferebãtur: tantæq; fuit magnitudinis, quanta antè nunquam apparuit in vniuersa Terra-Aegypti, ex quo gens illa condita est. E

25 Et percussit grando in omni terra-Aegypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine vsq; ad iumentum: cunctamq; herbam agri percussit grando, & omne lignum regionis confregit.

26 Tantùm in Terra-Gessen, vbi erant filij Israël, grando non cecidit.

27 Misitque Pharao, & vocauit Moysen & Aaron, dicens ad eos: Peccaui etiam nunc. Dominus iustus: & ego & populus meus impij.

28 Orate Dominũ, vt desinãt tonitrua Dei, & grando: vt dimittam vos, & nequaquam hic vltra maneatis.

29 Ait Moyses: Cùm egressus fuero de vrbe, extendam palmas meas ad Dominum, &

30 cessabunt tonitrua, & grando non erit: vt scias, quia Domini est terra. ¶ noui autem quòd & tu, & serui tui necdum timeatis Dominum Deum.

31 Linum ergo, & hordeum læsum est, eò G quòd hordeum esset virens, & linum iam

32 folliculos germinaret. ¶ triticum autem, & far non sunt læsa, quia serotina erant.

33 Egressusq; Moyses à Pharaone ex vrbe, tetendit manus ad Dominum. & cessauerunt tonitrua & grando, nec vltra stillauit pluuia super terram.

34 Videns autẽ Pharao quòd cessassent pluuia, & grando & tonitrua, auxit peccatum:

35 ¶ & ingrauatum est cor eius, & seruorum illius, & induratum nimis: nec dimisit filios Israël, sicut præceperat Dominus per manum Moysis.

CAPVT X.

Octauum signum est locustarum, quibus ablatis obduratus Pharao ne sic quidem iuxta conditum dimittit populum: quapropter nonum additur, nempe tenebrarum densissimarum, propter quas permittit Pharao, vt exeant, sed protinus idem denegat, Moysiq; minatur.

ET dixit Dominus ad Moysen: Ingredere A ad Pharaonem: ego enim induraui cor eius, & seruorum illius: vt faciam signa mea

2 mea hæc in eo, ¶ & narres in auribus filij tui, & nepotum tuorum, quoties contriuerim Aegyptios, & signa mea fecerim in eis, & sciatis quia ego Dominus.

3 Introierunt ergo Moyses & Aarõ ad Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Vsque quo non vis subijci mihi? dimitte populum meum, vt sacrificet mihi. *Indefer. 03.

B 4 Sin autem resistis, & non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locustam in fines tuos. ¶ quæ operiet superficiem terræ, ne quidquam eius appareat, sed comedatur quod reliduũ fuerit grandini. corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris. Sap. 16. d. 19.

6 Et implebunt domos tuas, & seruorũ tuorum, & omnium Aegyptiorum: quantam non viderunt patres tui, & aui, ex quo orti sunt super terram, vsque in præsentẽ diem. Auertitq; se, & egressus est à Pharaone.

7 Dixerunt autem serui Pharaonis ad eum: Vsquequo patiemur hoc scandalum? dimitte homines, vt sacrificẽt Domino Deo suo: nónne vides quòd perierit Aegyptus?

C 8 Reuocaueruntq; Moysen & Aarõ ad Pharaonem, qui dixit eis: Ite, sacrificate Domino Deo vestro: quinam sunt qui ituri sunt?

9 Ait Moyses: Cum paruulis nostris, & senioribus pergemus, cum filijs & filiabus, cum ouibus & armentis: est enim solennitas Domini-Dei' nostri. -5.

10 Et respondit Pharao: Si Dominus sit vobiscum, quomodo ego dimittã vos, & paruulos vestros? cui dubium est quòd pessimè cogitetis?

11 Non fiet ita, sed ite tantùm viri, & sacrificate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statimq; eiecti sunt de conspectu Pharaonis.

D 12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super Terram-Aegypti ad locustam, vt ascendat super terram, & deuoret omnem herbam, quæ residua fuerit grandini.

13 Et extendit Moyses virgam super Terram-Aegypti: & Dominus induxit ventũ vrentem tota die illa, & nocte: & manè facto ventus vrens leuauit locustas.

14 Quæ ascenderunt super vniuersam Terram-Aegypti: & sederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec postea futuræ sunt.

E 15 Operueruntque vniuersam superficiem terræ, vastantes omnia. Deuorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihil quoque omnino virens relictum est in lignis, & in herbis terræ, in cuncta Aegypto.

16 Quam ob rem festinus Pharao vocauit Moysen & Aaron, & dixit eis: Peccaui in Dominum Deum vestrum, & in vos.

17 Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum vestrum, vt auferat à me mortem istam.

18 Egressusq; est Moyses de conspectu Pharaonis, & orauit Dominum. -8

19 Qui flare fecit ventum ab occidente ve- F hementissimũ, & arreptam locustam proiecit in Mare-rubrum: non remansit ne vna quidem in cunctis finibus Aegypti.

20 Et indurauit Domin' cor Pharaonis, nec dimisit filios Israël.

21 Dixit autem Dominus ad Moysen: Exten de manum tuam in cælum: & sint tenebræ super Terram-Aegypti tam densæ, vt palpari queant.

22 Extenditque Moyses manum in cælum: & factæ sunt tenebræ horribiles in vniuersa Terra-Aegypti tribus diebus.

23 Nemo vidit fratrem suum, nec mouit se Sap. 17. d. 2. de loco in quo erat: vbicunque autem ha- Sap. 18. i. a. 1. bitabant filij Israël, lux erat.

24 Vocauitq; Pharao Moysen & Aaron, & G dixit eis: Ite, sacrificate Domino: oues tantùm vestræ, & armenta remaneant, paruuli vestri eant vobiscum.

25 Ait Moyses: Hostias quoq; & holocausta dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo nostro.

26 Cuncti greges pergent nobiscum: nõ remanebit ex eis vngula: quæ necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri: præsertim cùm ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipsum locum perueniamus.

27 Indurauit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos.

28 Dixitq; Pharao ad Moysen: Recede à me, & caue ne vltrà videas faciem meam: quocunque die apparueris mihi, moriêris.

29 Respondit Moyses: Ita fiat vt locutus es, non videbo vltrà faciem tuam.

CAPVT XI.

Ante decimum signum quod prædicit Dominus, hortatur ad Aegypti spoliationem.

ET dixit Dominus ad Moysen: Adhuc vna 1 A plaga tangam Pharaonem & Aegyptum, & post hæc dimittet vos, & exire compellet.

2 Dices ergo omni plebi, vt postulet vir ab Sup. 3. g. 22. amico suo, & mulier à vicina sua vasa ar- Infrà 12. e. 35. gentea & aurea.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eccl.45.a.1.

3 Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Aegyptijs. Fuitque Moyses vir magnus valde in Terra-Aegypti coram seruis Pharaonis, & omni populo, ¶ Et ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte *ingrediar' in Aegyptum: ¶ & morietur omne primogenitum in Terra-Aegyptiorũ à primogenito Pharaonis qui sedet in solio eiº, vsque ad primogenitum ancillæ, quæ est ad molam, & omnia primogenita iumentorum.

C 6 Eritque clamor magnus in vniuersa Terra-Aegypti, qualis nec antè fuit, nec posteà futurus est.

7 Apud omnes autem filios Israël non mutiet canis ab homine vsq; ad pecus: vt sciatis quanto miraculo diuidat Dominus Aegyptios & *Israël.

8 Descendentq; omnes serui tui isti ad me, &*adorabunt'me, dicentes: Egredere tu & omnis populus, qui subiectus est tibi: post hæc egrediemur. Et exiuit à Pharaone iratus nimis.

9 Dixit autem Dominus ad Moysen: Non audiet vos Pharao, vt multa signa fiant in Terra-Aegypti.

10 Moyses autem & Aaron fecerunt omnia signa-& ostenta' quæ scripta sunt coram Pharaone: & indurauit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israël de terra sua.

*egrediar 8. Sap. 18.b.11.

*filios 5.

*orabunt 5.

-8.

CAPVT XII.

Paschalis agni ritu declarato ac celebrato, eiusq; sanguine domorum superliminaribus illito, cæsis omnibus Aegypti primogenitis, Israëlita cũ diuitijs Aegypti egrediuntur, de ritu Phasc ac esu azymorum, & tempore habitationis Israël in Aegypto.

A 1 DIxit quoq; Dominus ad Moysen & Aaron in Terra-Aegypti:

2 Mensis iste, vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni.

3 Loquimini ad vniuersum cœtũ filiorum Israël, & dicite eis: Decima die mẽsis huius tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas.

4 Sin autem minor est numerus, vt sufficere possit ad vescendum agnum: assumet vicinum suũ, qui coniunctus est domui suæ, iuxta numerum animarum, quæ sufficere possunt ad esum agni.

5 Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis & hœdum.

6 Et seruabitis eum vsq; ad quartã decimam diem mensis huius: immolabitq; eum vniuersa multitudo filiorũ Israël ad vesperam.

7 Et sument de sanguine eius, ac ponent super vtrunque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum.

8 Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes, cum lactucis agrestibus.

9 Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantùm igni: caput cum pedibus eius & intestinis vorabitis.

10 Nec remanebit quicquam ex eo vsq; mane. si quid residuũ fuerit, igne comburetis.

11 Sic autem comedetis illum, Renes vestros accingetis, & calceamenta * habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinantes: est enim Phase (id est transitus) Domini.

12 Et transibo per Terram-Aegypti nocte illa, percutiamq; omne primogenitum in Terra-Aegypti ab homine vsq; ad pecus: & in cunctis dijs Aegypti faciam iudicia, ego Dominus.

13 Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus, in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens, quãdo percussero Terram-Aegypti.

14 Habebitis autẽ hunc diem in monimentum: & celebrabitis eam solennem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.

15 Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicunq; comederit fermentum, peribit anima illa de Israël, à primo die vsq; ad diem septimum.

16 Dies prima erit sancta atque solennis, & dies septima eadem festiuitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent.

17 Et obseruabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitũ vestrum de Terra-Aegypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.

18 Primo mense, quarta decima die mensis ad vesperam, comedetis azyma vsque ad diem viceſimam primam eiusdem mensis ad vesperam.

19 Septem diebus *fermentatum' non inuenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima eius de cœtu Israël, tam de aduenis, quàm de indigenis terræ.

20 Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma.

21 Vocauit autem Moyses omnes seniores filiorum Israël, & dixit ad eos: Ite tollentes animas

Heb. n. c.28.

-5.

*Custodite 4.

*vobis 4.

*vestris 4.

*Deus.

E

C

Sap.18.b.5.& 11.b.15.

F

D

Leuit. 23. Num. 28. Sup.11. c.2.

*fermentum 7.

animas per familias vestras, & immolate Phase.

22 Fasciculumq; hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & vtrunque postem: nullus vestrum egrediatur ostium domus suæ vsq; mane.

23 Transibit enim Dominus percutiens Aegyptios: cumq; viderit sanguinẽ in superliminari & in vtroque poste, transcendet ostium-domus', & nõ sinet percussorem ingredi domos vestras, & lædere.

24 *Custodi' verbum illud legitimum *tibi' & filijs *tuis' vsq; in æternum.

25 Cumq; introieritis terram, quam Dominus *daturus est vobis, vt pollicitus est, obseruabitis ceremonias istas.

26 Et cùm dixerint vobis filij vestri: Quæ est religio? ¶ dicetis eis: Victima transitus Domini est, quando transiuit super domos filiorum Israël in Aegypto, percutiens Aegyptios, & domos nostras liberans. Incuruatusq; populus adorauit.

28 Et egressi filij Israël fecerunt sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

29 Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in Terra-Aegypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio eius sedebat, vsque ad primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum.

30 Surrexitq; Pharao nocte & omnes serui eius, cunctaque Aegyptus: & ortus est clamor magnus in Aegypto: neque enim erat domus in qua non iacêret mortuus.

31 Vocatisq;, Pharao, Moyse & Aarõ nocte, ait: Surgite & egredimini à populo meo, vos & filij Israël: ite, immolate Domino sicut dicitis: ¶ Oues vestras & armenta assumite, vt petieratis, & abeuntes benedicite mihi.

32

33 Vrgebantq; Aegyptij populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes morient.

34 Tulit igitur populus cõsperſam farinam antequam fermentaretur: & ligans in pallijs, posuit super humeros suos.

35 Feceruntque filij Israël sicut præceperat Dominus Moysi, & petierunt ab Aegyptijs vasa argentea & aurea, vestemque plurimam.

36 Dominus autem dedit gratiam populo coram Aegyptijs, vt commodarent eis: & spoliauerunt Aegyptios.

37 Profectiq; sunt filij Israël de Rameſſe in Socoth, sexcenta ferè millia peditum virorum, absque paruulis-& mulieribus.

-12.

38 Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oues & armenta & animantia diuersi generis multa nimis.

39 Coxeruntq; farinã quam dudum de Aegypto consperſam tulerant: & fecerũt subcinericios panes azymos: neq; enim poterat fermentari cogentibus exire Aegyptijs, & nullam facere sinentibus morã: nec pulmenti quicquam occurrerat præparare.

40 Habitatio autẽ filiorum Israël, qua manserunt in Aegypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41 Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitº Domini de Terra-Aegypti.

42 Nox ista est obseruabilis Domini, quando eduxit eos de Terra-Aegypti: hanc obseruare debent omnes filij Israël in generationibus suis.

43 Dixitq; Dominus ad Moysen & Aaron: Hæc est religio Phase, Omnis alienigena non comedet ex eo.

G

44 Omnis autem seruus emptitius circuncidetur, & sic comedet.

45 Aduena & mercenarius nõ edent ex eo. *Num.9.b.12.*

46 In vna domo comedetur, nec efferetis de carnib. eius foras, nec os illius cõfringetis. *Ioan.19.f.36.*

47 Omnis cœtus filiorum Israël faciet illud.

48 Quòd si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circuncidetur prius omne masculinum eius, & tunc ritè celebrabit: eritq; sicut indigena terræ. si quis autem circuncisus non fuerit, non vescetur ex eo.

49 Eadem lex erit indigenæ & colono, qui peregrinatur apud vos.

50 Feceruntq; omnes filij Israël, sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

51 Et eadem die eduxit Dominus filios Israël de Terra-Aegypti per turmas suas.

CAPVT XIII.

Liberationis ab Aegypto Dominus religione Phasc ac primogenitorum consecratione meminisse iubet. Inde Israël per desertum egrediens ossa Ioseph secum defert, & columna ignis ac nubis ducatum accipit.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 1 A

2 Sanctifica mihi omne primogenitũ quod aperit vuluam in filijs Israël, tam de hominibus, quàm de iumentis: mea sunt enim omnia. *Insr.34.c.19. Num.8.c.16. Luc.2.d.23. Leui.27.c.26.*

3 Et ait Moyses ad populum: Mementote diei huius, in qua egressi estis de Aegypto & de domo seruitutis, quoniam in manu *Exod.13.c.3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

forti eduxit vos Dominus de loco isto: vt non comedatis fermentatum panem.

4 Hodie egredimini mense nouarũ frugũ.

5 Cumque introduxerit * te' Dominus in Terram-Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Heuæi, & Iebusæi, quam iurauit patribus tuis, vt daret tibi, terram fluentem lacte & melle, * celebrabitis' hunc morem sacrorum mense isto.

6 Septem diebus vescêris azymis: & in die septimo erit solennitas Domini.

7 Azyma comedetis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis.

B 8 Narrabisq; filio tuo in die illo, dicens: Hoc est, quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Aegypto.

9 Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monimentum ante oculos tuos: & vt lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Aegypto.

10 Custodies huiusce modi cultum statuto tempore à diebus in dies.

11 Cumq; introduxerit te Dominus in Terram-Chananæi, sicut iurauit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eã: ¶ separabis omne quod aperit vuluam Domino, & quod primituum est in pecoribus tuis: quicquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino.

12 Primogenitum asini mutabis oue: quòd si non redemeris, interficies. Omne autem primogenitum hominis de filijs tuis, pretio redimes.

C 14 Cumq; interrogauerit te filius tuus cras, dicens: Quid est hoc? respondebis ei: In manu forti eduxit nos Dominus de Terra Aegypti, de domo seruitutis.

15 Nam cùm induratus esset Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in Terra-Aegypti à primogenito hominis vsq; ad primogenitum iumentorum: ideirco immolo Domino omne quod aperuit vuluam masculini sexus, & omnia primogenita filiorũ meorũ redimo.

16 Erit igitur quasi signum in manu tua, & quasi appensum quid, ob recordationem, * ante' oculos tuos: eò quòd in manu forti eduxit nos Dominus de Aegypto.

17 Igitur cùm emisisset Pharao populũ, non eos duxit Dominus per viam Terræ-Philisthijm, quæ vicina est: reputans ne fortè pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Aegyptum.

D 18 Sed circunduxit per viam deserti, quæ est iuxta Mare-rubrum: & armati ascenderunt filij Israël de Terra-Aegypti.

19 Tulit quoque Moyses ossa Ioseph secum: eò quòd adiurasset filios Israël, dicens: Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.

20 Profectiq; de Socoth castra-metati sunt in Etham in extremis finibus solitudinis.

21 Dominus autẽ præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: vt dux esset itineris vtroque tempore.

22 Nunquã defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.

CAPVT XIIII.

Pharao Israëlem persequens, & mare per siccum post illum ingrediens, cum vniuerso equitatu ac curribus submergitur.

1 A LOcutus est autem Dominus ad Moysen: dicens:

2 Loquere filijs Israël, Reuersi castrametentur è regione Phi-hahiroth, quæ est inter Magdalum & mare contra Beel-sephon: in conspectu eius castra ponetis super mare.

3 Dicturusque est Pharao super filijs Israël: Coarctati sunt in terra, cõclusit eos desertu.

4 Et indurabo cor eius, ac persequetur vos: & glorificabor in Pharaone & in omni exercitu eius: scientq; Aegyptij, quia ego sum Dominus. Feceruntq; ita.

5 Et nuntiatum est regi Aegyptiorum quòd B fugisset populus: immutatumq; est cor Pharaonis, & seruorum eius super populum, & dixerunt: Quid voluimus facere, vt dimitteremus Israël, ne seruiret nobis? ¶ iunxit ergo currum, & omnem populum suum assumpsit secum.

7 Tulitq; sexcentos currus electos, & quidquid in Aegypto curruum fuit: & duces totius exercitus.

8 Indurauitq; Dominus cor Pharaonis regis Aegypti, & persecutus est filios Israël: at illi egressi erant in manu excelsa.

9 Cumq; persequerentur Aegyptij vestigia præcedentiũ, repererunt eos in castris super mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & vniuersus exercitus erant in Phi-hahiroth contra Beel-sephon. C

10 Cumq; appropinquasset Pharao, leuantes filij Israël oculos, viderunt Aegyptios post se: & timuerunt valde, clamauerunt q;

11 ad Dominum, ¶ & dixerunt ad Moysen: Forsitan non erant sepulchra in Aegypto, ideò tulisti nos, vt moreremur in solitudine:

dine: quid hoc facere voluisti, vt reduceres nos ex Aegypto?

12 Nõne iste est sermo, quem loquebamur ad te in Aegypto, dicentes: Recede à nobis, vt seruiamus Aegyptijs? multò enim melius erat seruire eis, quàm mori in solitudine.

13 Et ait Moyses ad populum: Nolite timere, state & videte magnalia Domini quæ facturus est hodie: Aegyptios enim quos nũc videtis, nequaquam vltrà videbitis vsq; in sempiternum.

D 14 Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

15 Dixitq; Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? loquere filijs Israël vt proficiscantur

16 Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & diuide illud: vt gradiantur filij Israël in medio mari per siccum.

17 Ego autem indurabo cor Aegyptiorum,

post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus eius, & equites per medium maris.

F 24 Iamque aduenerat vigilia matutina, & -ecce' respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis,

25 interfecit exercitum eorũ, ¶ & subuertit rotas curruum, ferebanturq; in profundum. Dixerunt ergo Aegyptij: Fugiamus Israëlem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.

26 Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super mare, vt reuertantur aquæ ad Aegyptios super currus & equites eorũ.

27 Cumq; extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Aegyptijs occur-

Universidad de Deusto
Biblioteca

occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus.

G 28 Reuersæq; sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec vnus quidem superfuit ex eis.

29 Filij autem Israël perrexerunt per mediũ sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro mu-
30 ro à dexteris & à sinistris, ¶ liberauitq; Dominus in die illa Israël de manu Aegyptiorum.

31 Et viderunt Aegyptios mortuos super littus maris, & manum magnam, quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi seruo eius.

CAPVT XV.

Israëlitæ gratijs Deo cum cantu peractis, venerunt in Marath, vbi amaritudine aquarum versa in dulcedinem venerunt in Helim.

A 1 TVnc cecinit Moyses & filij Israël carmen hoc Domino, & dixerunt: Cantemus Domino: glorioſè enim magnificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare.

Sap.10.d.14. Isa.12.a.2. Psal.117.c.14. 2 Fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem: iste Deus meus, & glorificabo eum, Deus patris mei, & exaltabo eum.

3 Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius.

4 Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare: electi principes eius submersi sunt in Mari-rubro.

5 Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.

6 Dextera tua Domine magnificata est in fortitudine: dextera tua Domine percussit inimicum.

7 Et in multitudine gloriæ tuæ deposuisti aduersarios *meos?: misisti iram tuam, quæ *tuos 4.* deuorauit eos sicut stipulam.

B 8 Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ: stetit vnda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari.

9 Dixit inimicus: Persequar & comprehendam, diuidã spolia, implebitur anima mea: euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

10 Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.

11 Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, *faciens mirabilia? *& 10.*

12 Extendisti manum tuam, & deuorauit eos terra.

13 Dux fuisti in misericordia tuo populo, quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua ad habitaculum sanctum tuum.

14 Ascenderunt populi & irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philistijm.

15 Tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: obrigueruntomnes habitatores Chanáan.

16 Irruat super eos formido & pauor, in magnitudine brachij tui: fiant immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus Domine, donec pertranseat populus tuus iste, quem possedisti.

17 Introduces eos & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es Domine: sanctuarium tuum Domine, quod firmauerunt manus tuæ.

18 Dominus regnabit in æternum & vltrà.

19 Ingressus est enim *-eques', Pharao cum curribus & equitibus eius in mare: & reduxit super eos Dominus aquas maris: filij autem Israël ambulauerunt per siccum in medio eius.

20 Sumpsit ergo Maria Prophetissa soror Aaron tympanum in manu sua: egressæq; sunt omnes mulieres post eam cum tympanis
21 & choris, ¶ quibus præcinebat, dicens: Cantemus Domino: glorioſè enim magnificatus est, equum & ascensorem eius deiecit in mare.

22 Tulit autẽ Moyses Israël de Mari-rubro, & egressi sunt in desertum Sur: ambulauerunt q; tribus diebus per solitudinem, & nõ inueniebant aquam.

23 Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eò quòd essent amaræ, vnde & congruum loco nomen imposuit vocans illum Mara, id est amaritudinem.

24 Et murmurauit populus contra Moysen, dicens: Quid bibemus?

25 At ille clamauit ad Dominum: qui ostendit ei lignum: quod cùm misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt. ibi constituit ei præcepta, atq; iudicia, & ibi tentauit eum:
26 ¶ dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum est coram eo, feceris, & obedieris mandatis eius, custodierisq; omnia præcepta illius, cunctum languorem, quem posui in Aegypto, non inducam super te: ego enim sum Dominus Deus sanator tuus.

27 Venerunt autem in Elim -filij Israël', vbi erant

Nu.33.b. 9. erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ: & castrametati sunt iuxta aquas.

CAPVT XVI.

Murmurantibus in Sin pro cibo Israëlitis, pluit Dominus coturnices & Man ad saturitatem: iussio Domini de eo colligendo, & in monimentum reponendo.

A 1 PRofectique sunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum Israël in desertum Sin, *Sap. 11. a. 2.* quod est inter Elim & Sinai: quinto decimo die mensis secundi, postquam egressi sunt de Terra-Aegypti.

2 Et murmurauit omnis congregatio filiorum Israël contra Moysen & Aaron in solitudine.

3 Dixeruntque filij Israël ad eos: Vtinam mortui essemus per manũ Domini in Terra-Aegypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate: cur induxistis nos in desertum istud vt occideretis omnem multitudinem fame?

B 4 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce,

ego pluam vobis panes de cælo: egrediatur populus, & colligat quæ sufficiunt per singulos dies: vt tentem eum vtrum ambulet in lege mea, an non.

5 Die autem sexto parent quod inferant: & sit duplum quàm colligere solebant per singulos dies.

6 Dixeruntque Moyses & Aaron ad omnes filios Israël: Vespere scietis quòd Dominus
7 eduxerit vos de Terra-Aegypti, ¶ & manè videbitis gloriam Domini: audiui enim murmur vestrum contra Dominum: nos verò quid sumus, quia musitastis contra nos?

8 Et ait Moyses: Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & manè panes in saturitate: eò quòd audierit murmurationes vestras, quibus murmurati estis contra eum: nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.

9 Dixit quoque Moyses ad Aaron: Dic vniuersæ congregationi filiorum Israël: Accedite coram Domino: audiuit enim murmur vestrum. C

10 Cumq; loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem. Et ecce gloria Domini apparuit in nube.

Eccl. 45. a.4. 11 Locutus est autem Dominus ad Moysen,
12 dicens: ¶ Audiui murmurationes filiorum Israël, loquere ad eos: Vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus: scietisq; quòd ego sum Dominus Deus vester.

13 Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix cooperuit castra: manè quoq; ros iacuit per circuitum castrorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D *Num.11.b.7. Psal.77.c.24. Sap.16.c.20. Ioan.6.d.31.*

14 Cumque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ super terram.

15 Quòd cùm vidissent filij Israël, dixerunt ad inuicem, Man hu: (quod significat, Quid est hoc?) ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses: Iste est panis quem Dominus dedit vobis ad vescendum.

16 Hic est sermo quem præcepit Dominus: Colligat vnusquisque ex eo quantum sufficit ad vescendum: gomor per singula capita, iuxta numerum animarum vestrarum quæ habitant in tabernaculo sic tolletis.

17 Feceruntque ita filij Israël, & collegerunt, alius plus, alius minus.

E 18 Et mensi sunt ad mensuram gomor: nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus: sed singuli iuxta id quod edere poterant, congregauerunt. *2.Cor.8.d.15.*

19 Dixitq; Moyses ad eos: Nullus relinquat ex eo in manè.

20 Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis vsque manè, & scatere cœpit vermibus, atq; computruit: & iratus est contra eos Moyses.

21 Colligebant autem manè singuli, quantum sufficere poterat ad vescendū: cumq; incaluisset sol, liquefiebat.

22 In die autem sexta collegerunt cibos duplices, id est, duo gomor per singulos homines: venerunt autem omnes principes multitudinis, & narrauerunt Moysi.

23 Qui ait eis: Hoc est quod locutus est Dominus: Requies Sabbathi sanctificata est Domino cras. quodcunq; operandum est, facite: & quæ coquenda sunt, coquite: quicquid autem reliquum fuerit, reponite vsque in manè.

24 Feceruntque ita vt præceperat Moyses, & non computruit, neq; vermis inuentus est in eo.

F 25 Dixitque Moyses: Comedite illud hodie, quia sabbathum est *Domini: non inuenietur hodie in agro. *Domino 6.*

26 Sex diebus colligite: in die autem septimo sabbathum est Domini, idcirco non inuenietur. *-i.*

27 Venitque septima dies: & egressi de populo vt colligerent, non inuenerunt.

28 Dixit autem Dominus ad Moysen: Vsquequo nō vultis custodire mandata mea, & legem meam?

29 Videte quòd Dominus dederit vobis sabbathum, & propter hoc die sexta tribuit vobis duplices: maneat vnusquisque apud semetipsum, & nullus egrediatur de loco suo die septimo.

30 Et sabbathizauit populus die septimo.

31 Appellauitque domus Israël nomen eius Man, quod erat quasi semen coriandri album, gustusq; eius quasi simile cum melle.

32 Dixit autem Moyses: Iste est sermo quem præcepit Dominus, Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras retrò generationes: vt nouerint panem quo alui vos in solitudine, quando educti estis de terra Aegypti.

33 Dixitque Moyses ad Aaron: Sume vas vnum, & mitte ibi Man, quantum potest capere gomor: & repone coram Domino ad

34 seruandum in *generationes vestras, ¶ sicut præcepit Dominus Moysi. Posuitque illud Aaron in tabernaculo reseruandum. *Sup.*

35 Filij autem Israël comederunt Man quadraginta annis: donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, vsquequo tangerent fines Terræ Chanáan.

36 Gomor autem decima pars est ephi.

CAPVT XVII.

Rursum murmurantibus in Raphidim pro aqua filijs Israël, dat Dominus aquam de petra, & in monte Moyse extensis manibus orante, vincunt ipsi Amalechitas.

1 IGitur profecta omnis multitudo filiorum Israël de deserto Sin, per mansiones suas, iuxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, vbi non erat aqua ad bibendum populo.

2 Qui iurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquam, vt bibamus. Quibus respōdit Moyses: Quid iurgamini contra me? cur tentatis Dominum?

3 Sitiuit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmurauit cōtra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Aegypto, vt occideres nos, & liberos nostros, ac iumenta siti?

4 Clamauit autem Moyses ad Dominum dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me.

5 Et ait Dominus ad Moysen: Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israel, & virgam qua percussisti fluuium, tolle in manu tua, & vade.

6 En ego stabo ibi coram te supra petram Horeb: percuties que petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus. Fecit Moyses ita coram senioribus Israël.

7 Et vocauit nomen loci illius Tentatio, propter iurgium filiorū Israël, & quia tentauerunt

C *Iudith 4.c.12. Sap. 11.d.3. Deut. 25.d.17. 1.Reg. 15.c.2.*

tauerunt Dominum, dicentes: Est ne Dominus in nobis, an non? ¶ Venit autem Amalec, & * pugnabat contra Israël in Raphidim.

9 Dixitque Moyses ad Iosue: Elige viros, & egressus pugna contra Amalec: cras egò stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. * *ad pugnam 4.*

D tes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus eius ex vtraq; parte. Et factum est vt manus illius non lassarentur vsque ad occasum solis.

13 Fugauitque Iosue Amalec, & populum eius in ore gladij.

14 Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Iosue: delebo enim memoriam Amalec sub cœlo.

15 Aedificauitque Moyses altare: & vocauit nomen eius, Dominus exaltatio mea, dis- *solius.* 61 cens: ¶ Quia manus *solij Domini, & bellum Domini erit contra Amalec, à generatione in generationem.

CAPVT XVIII.

Iethro socer Moysi, vxorem cum filijs ad eum reduxit, & auditis Dei operibus, quum Domino sacrificasset, sanum consilium Moysi dedit in constituendis iudiciorum magistratibus.

A 1 CVmq; audisset Iethro sacerdos Madian, cognat⁹ Moysi, omnia quæ fecerat Deus Moysi, & Israëli populo suo, & quòd eduxisset Dominus Israël de Aegypto: ¶ tulit

2 Sephoram vxorem Moysi quam remiserat:

3 ¶ & duos filios eius, quorū vnus vocabatur Gersam, dicente patre: Aduena fui in terra aliena. *Sup. 2.d.22.*

4 Alter verò Eliézer, Deus enim, ait, patris mei adiutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.

5 Venit ergo Iethro cognatus Moysi, & filij eius, & vxor eius ad Moysen in desertum, vbi erat castrametatus iuxta Montem-Dei.

6 Et mandauit Moysi, dicens: Ego Iethro cognatus tuus venio ad te, & vxor tua, & duo filij tui cum ea.

7 Qui egressus in occursum cognati sui, adorauit, & osculatus est eum: salutaueruntque se mutuò verbis pacificis. Cumq; intrasset B

8 tabernaculum, ¶ narrauit Moyses cognato suo cuncta quæ fecerat Dominus Pharaoni & Aegyptijs propter Israël: vniuersumq; laborem qui accidisset eis in itinere, & quòd liberauerat eos Dominus,

Læta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 Lætatusque est Iethro super omnibus bonis quæ fecerat Dominus Israëli, eò quòd
10 eruisset eum de manu Aegyptiorum, ¶ & ait: Benedictus Dominus qui liberauit vos de manu Aegyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Aegypti.
C 11 Nunc cognoui, quia magnus Dominus super omnes deos: eò quòd superbè egerint contra illos.
12 Obtulit ergo Iethro cognatus Moysi holocausta & hostias Domino: veneruntque Aaron & omnes seniores Israël, vt comederent panem cum eo coram Deo.
Sup.1.b.4. 10.c.16. d.22. & 25. b.7.d.18. & 14.b.8.
13 Altera autem die sedit Moyses vt iudicaret populum, qui assistebat Moysi à mane vsque ad vesperam.
14 Quod cùm vidisset cognatus eius, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de manè vsque ad vesperam?
15 Cui respondit Moyses: Venit ad me populus quærens sententiam Dei.
16 Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me vt iudicem inter eos, & ostendam præcepta Dei, & leges eius.
17 At ille: Non bonam, inquit, rem facis:
18 ¶ stulto labore consumeris & tu, & populus iste qui tecum est: vltra vires tuas est negotium, solus illud non poteris sustinere.
Deut.1.b.12.
19 Sed audi verba mea atque consilia, & erit Dominus tecum. Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, vt referas quæ dicuntur ad eum:
20 ¶ ostendasque populo ceremonias & ritum colendi, viamq; per quam ingredi debeat, & opus quod facere debeant.
D 21 Prouide autem de omni plebe viros *sapientes' & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos & centuriones, & quinqua-
**potentes 15.*
22 genarios, & decanos, ¶ qui iudicent populum omni tempore: quicquid autem maius fuerit, referat ad te, & ipsi minora tantummodò iudicent: leuiusque sit tibi, partito in alios onere.
23 Si hoc feceris, implebis imperium Dei, & præcepta eius poteris sustentare: & omnis hic populus reuertetur ad loca sua cũ pace.
24 Quibus auditis Moyses fecit omnia quæ illi suggesserat.
25 Et electis viris strenuis de cuncto Israël, constituit eos principes populi, tribunos & centuriones, & quinquagenarios & decanos.
26 Qui iudicabant plebem omni tempore: quicquid autem grauius erat, referebant ad eum, faciliora tantum modò iudicantes.
27 Dimisitq; cognatum suum: qui reuersus abijt in terram suam.

CAPVT XIX.

Iuxta montem Sinai commemorato liberationis ex Aegypto beneficio, populus sanctificari iubetur, vt descendat Dominus in fulgure & tonitru, coram omni plebe Moysi locuturus.

A 1 MEnse tertio egressionis *Israël de Terra-Aegypti, in die hac venerunt in solitudinem Sinai.
**omnis 2*
2 Nam profecti de Rhaphidim, & perueni-
D *Deut.4. b.11.*
entes vsque in desertum Sinai, castra-metati sunt in eodem loco, ibique Israël fixit tentoria è regione montis.
3 Moyses autem ascendit ad Deum: vocauitq; eum Dominus de monte, & ait: Hæc dices domui Iacob, & annunciabis filijs Israël:
4 ¶ Vos ipsi vidistis quæ fecerim Aegyptijs, quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi.
5 Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: mea est enim omnis terra.
6 Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israël.
7 Venit Moyses: & conuocatis maioribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandauerat Dominus.
8 Respondítque omnis populus simul: Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cumque retulisset Moyses verba populi
9 ad Dominum, ¶ ait ei Dominus: Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. Nunciauit ergo Moyses verba populi ad Dominum.
10 Qui dixit ei: Vade ad populum, & sanctifica illos hodie, & cras, lauentque vestimen-
11 ta sua: ¶ Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai.
C 12 Constituesque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cauete ne ascendatis in mõtem, ne tangatis fines illius: õmnis qui tetigerit montem, morte morietur.
13 Manus *non tangent' eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: siue iumentum fuerit, siue homo, non viuet. cùm cœperit clangere buccina, tunc ascendant in montem.

Descen-

14 Descenditque Moyses de monte ad populum, & sanctificauit eum. Cumq; lauissent vestimenta sua, ¶ ait ad eos: Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris.
15 Iamque aduenerat tertius dies, & manè inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perstrepebat, & timuit *populus qui erat in castris.
**omnis 17*
17 Cumque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.
D 18 Totus autẽ mons Sinai fumabat: eò quòd descendisset Dominus Deus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis.
19 Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in maius, & prolixius tendebatur: Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei.
20 Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso mõtis vertice, & vocauit Moysen in cacumen eius. Quò cùm ascendisset,
21 ¶ dixit ad eum: Descende & contestare populum: ne fortè velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.
22 Sacerdotes quoq; qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos.
23 Dixitq; Moyses ad Dominum: Non potest vulgus ascendere in montem Sinai: tu enim testificatus es & iussisti, dicens: Pone terminos circa montem, & sanctifica illũ.
24 Cui ait Dominus: Vade, descende, ascendesq; tu, & Aaron tecum: sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec ascẽdãt ad Dominum, ne fortè interficiat illos.
25 Descenditque Moyses ad populum, & omnia narrauit eis.

CAPVT XX.

Moyses decalogum à Domino auditum populo narrat, ac terreum aut lapideum de insectis lapidibus altare fieri iubet, ad quod non sit per gradus ascendendum.

A 1 LOcutusque est Dominus cunctos sermones hos: ¶ Ego sum Dominus Deus tuus,
Deut.5. c.6. Psal.80.c. 1.96.b.7. Leu.26. c.1. Deut.4. 15. Iosu.24. b.14.
2 qui eduxi te de Terra-Aegypti, de domo seruitutis.
3 Non habebis deos alienos coram me.
4 Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra.
5 Non adorabis ea, neq; coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelótes, visitans iniquitatẽ patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me:
Deut.24.c.28
6 ¶ & faciens misericordiã in millia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.
7 Non assumes nomen Domini tui in vanũ. nec enim habebit insontẽ Dominus eũ qui assumpserit nomẽ Domini Dei sui frustra.
B *Deut.5.b.11. Leu.19.c.12. Mat.5.c.27.*
8 Memento vt diem sabbathi sanctifices.
9 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.
Ezech.20.b.12 Deut.5.b.13. Inf.31.b.14.
10 Septimo autem die sabbathum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo', tu, & filius tuus, & filia tua, seruus tuus & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena qui est intra portas tuas.
-.8. Gen.2.a.2.
11 Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo, idcirco benedixit Dominus diei sabbathi, & sanctificauit eum.
12 Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.
Deut.5.b.16. Mat.15.a.4. Eph.6.a.2. Mat.5.c.16.
13 Non occides.
14 Non mechaberis.
15 Non furtum facies.
16 Non loquêris cõtra proximum tuum falsum testimonium.
Rom.7.b.7. 13.c.9.
17 Non cõcupisces domum proximi tui: nec desiderabis vxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.
C
18 Cunctus autem populus *videbat' voces & lampades, & sonitũ buccinæ, montemq; fumantem: & perterriti ac pauore concussi steterunt procul, ¶ dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.
** audiebat 6.*
20 Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: vt enim probaret vos, venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis.
21 Stetitq; populus de longe. Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus.
Heb.12.c.18. Deut. 18.c.16.
22 Dixit præterea Dominus ad Moysen: Hæc dices filijs Israel: Vos vidistis quòd de cælo locutus sim vobis.
D
23 Nõ facietis *deos argenteos, nec deos au-
** mecum 1.*
24 reos facietis vobis, ¶ Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & *pacifica vestra, oues vestras & boues in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi.
Inf.27.b.8. 38.a.7.
25 Quòd si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si
Deut.27.a.5. Iosu.8.f.31.

enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

*tuum 16. enim leuaueris cultrum *super eum, polluetur.

26 Non ascendes per gradus ad altarè meum, ne reueletur turpitudo tua.

CAPVT XXI.

Præcepta iudicialia quoad emptitios seruos & ancillas, furta, homicidia, parricidia, parentum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atq; cornupetã bouẽ.

A 1. 2 Deut. 15. c. 12. Iere. 34. c. 14. HAec sunt iudicia quæ propones eis: ¶ Si emeris seruum Hebræum, sex annis seruiet tibi: in septimo egredietur liber gratis.

3 Cum quali veste intrauerit, cum tali exeat: si habens vxorem, & vxor egredietur simul.

4 Sin autem Dominus dederit illi vxorem, & pepererit filios & filias, mulier & liberi eius erunt Domini sui: ipse verò exibit cum vestitu suo.

5 Quòd si dixerit seruus: Diligo dominum meum & vxorem ac liberos, non egrediar

6 liber: ¶ offeret eum dominus dijs, & applicabitur ad ostium & postes, perforabitque aurem eius subula, & erit ei seruus in seculum.

B 7 Si quis vendiderit filiam suam in famulã, non egredietur sicut ancillæ exire consueuerunt.

8 Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreuerit eam.

9 Sin autem filio suo desponderit eam, iuxta morem filiarum faciet illi.

Leui. 24. c. 17.

10 Quòd si alteram ei acceperit, prouidebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pretium pudicitiæ non negabit.

11 Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.

12 Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.

C 13 Deut. 19. a. 2. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius, constituam tibi locum in quem fugere debeat.

14 Si quis per industriam occiderit proximũ suum, & per insidias, ab altari meo auelles eum, vt moriatur.

*& 4. Leuit. 20. b. 9. Prou. 20. c. 20. Mat. 15. a. 4. Mar. 7. b. 10. 15 Qui percusserit patrem suum *aut' matrem, morte moriatur.

16 Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur.

17 Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, conuictus noxæ, morte moriatur.

18 Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lectulo:

19 ¶ si surrexerit & ambulauerit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamẽ vt operas eius, & impensas in medicos restituat.

20 Qui percusserit seruum suum vel ancillã virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit.

21 Sin autẽ vno die vel duobus superuixerit, nõ subiacebit pœnæ, quia pecunia illius est.

22 Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortiuum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint.

23 Sin autem mors eius fuerit subsecuta,

24 reddet animam pro anima. ¶ oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro

25 manu, pedem pro pede, ¶ adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, liuorem pro liuore.

26 Si percusserit quispiam oculum serui sui aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit.

27 Dentem quoq; si excusserit seruo vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos liberos.

28 Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur, & non comedentur carnes eius, dominus quoque bouis innocens erit.

29 Quòd si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & contestati sunt dominum eius, nec recluserit eum, occideritq; virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominum eius occident.

30 Quòd si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus.

31 Filium quoque & filiam si cornu percusserit, simili sententiæ subiacebit.

32 Si seruum ancillamq; inuaserit, triginta siclos argenti domino dabit, bos verò lapidibus opprimetur.

33 Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, ceciderítq; bos aut asi-

34 nus in eam, ¶ reddet dominus cisternæ pretium iumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

35 Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit: vendẽt bouem viuum, & diuident pretium, cadauer autem mortui inter se dispertient.

36 Si autem sciebat quòd bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius, & non custodiunt eum dominus suus: reddet bouem pro boue, & cadauer integrum accipiet.

CAPVT

CAPVT XXII.

Furti, damniq; illati pœna, depositi, cõmodati atq; stupri lex, idololatriæ supplicium: aduenæ, viduæ & pupillo nocentium pœnæ: mutui vsuræ & pignoris lex, ac obedientiæ & decimarum.

A 1 2. Reg. 12. b. 6. SI quis furatus fuerit bouem aut ouem, & occiderit vel vendiderit, quinque boues pro vno restituet, & quatuor oues pro vna oue.

2 Si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuẽtus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis.

3 Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetrauit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabi-

4 tur: ¶ si inuentum fuerit apud eum quod furatus est, viuens, siue bos, siue asinus, siue ouis, duplum restituet.

5 Si læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit iumentum suum vt depascatur aliena: quicquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni æstimatione restituet.

B 6 *spinas 5. Si egressus ignis inuenerit *spicas, & cõprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris: reddet damnum qui ignem succenderit.

7 Si quis commẽdauerit amico pecuniam, aut vas in custodiam, & ab eo qui suscepe-

8 rat, furto ablata fuerint, si inuenitur fur, duplum reddet: ¶ si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & iurabit quod non

9 extenderit manum in rem proximi sui, ¶ ad perpetrandam fraudem, tam in boue quàm in asino, & oue ac vestimento, & quicquid damnum inferre potest: ad deos vtriusque causa perueniet: & si illi iudicauerint, duplum restituet proximo suo.

10 Si quis commendauerit proximo suo asinum, bouem, ouem, & omne iumentum ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque

11 hoc viderit: ¶ iusiurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietque dominus iuramentum, & ille reddere non cogetur.

C 12 Gen. 31. f. 39. Quòd si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino.

13 Si comestũ à bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituet.

14 Qui à proximo suo quicquam horum mutuò postulauerit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non præsente: reddere compelletur.

15 Quòd si impræsentiarum dominus fuerit, non restituet, maximè si conductum venerat pro mercede operis sui.

16 Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam vxorem. Deut. 22. d. 29

17 Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueuerunt.

18 Maleficos non patieris viuere.

19 Qui coierit cũ iumento, morte moriatur.

20 Qui immolat dijs, occidetur, præterquam Domino soli. Leu. 19. a. 4.

21 Aduenam non contristabis, neque affliges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in Terra-Aegypti. D

22 Viduæ & pupillo non nocebitis. Zach. 7. c. 10.

23 Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, &

24 ego audiam clamorem eorum: ¶ & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli.

25 Si pecuniam mutuã dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, nõ vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes.

26 Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei.

27 Ipsum enim est solum quo operitur indumẽtum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me, exaudiam eũ, quia misericors sum.

28 Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices. Act. 23. a. 5.

29 Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere: primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. Leu. 22. b. 8. Ezech. 44. & 30. 31.

30 De bobus quoque, & ouibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octaua reddes illum mihi. Sup. 13. a. 2. & b. 12. Inf. 33. c. 19.

31 Viri sancti eritis mihi: carnem quæ à bestijs fuerit prægustata, non comedetis, sed proijcietis canibus.

CAPVT XXIII.

Leges præfixæ iudicibus, bos & asinus inimici seruandus, non accipienda iudicibus munera, de anni & diei septimi quiete, tribuq; festis præcipuis, de angelo in ducem itinerit præmittendo, & præmijs seruantium præcepta.

NOn suscipies vocem mendacij: nec iun- 1 A
ges manum tuam vt pro impio dicas falsum testimonium.

2 Non sequêris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorũ acquiesces sententiæ, vtà vero deuies.

3 Pauperis quoque nõ misereberis in *iudi- *negotio ia-
cio'.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deut. 22.a.1. 4 Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum.
5 Si videris asinum odientis te iacêre sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo.
*iudicio 13. 6 Non declinabis in *iudicium' pauperis.
7 Mendacium fugies. Insontem & iustum non occides: quia auersor impium.
B 8 Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum.
Dan.13.f.53. 9 Peregrino molestus non eris, scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in Terra-Aegypti.
Deut. 16.d.19. Exod.20.d.32. Gen.46.a.5. 10 Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges eius.
11 Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, vt comedant pauperes populi tui: & quicquid reliquum fuerit, edant bestiæ agri. ita facies in vinea & in oliueto tuo.
C 12 Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus, & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & aduena.
13 Omnia quæ dixi vobis, custodite. Et per nomen externorum deorum non iurabitis, neq; audietur ex ore vestro.
Sup. 13.a.3. Inf.34.c.22. 14 Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis.
Deut. 16.d.16. Eccl.35.a.6. 15 Solennitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, sicut præcepi tibi, tempore mensis nouorum, quando egressus es de Aegypto: non apparebis in conspectu meo vacuus.
D 16 Et solennitatem messis primitiuorum operis tui, quæcunque seminaueris in agro: solennitatem quoque in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro.
17 Ter in anno apparebit omne masculinũ tuum coram Domino Deo-tuo'.
-.6. 18 Non immolabis super fermentum sanguinem victimæ* tuæ, nec remanebit adeps solennitatis tuæ' vsque manè.
*meæ 9. Deut. 14.c.12. Inf. 34.c.26. 19 Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. Nõ coques hœdum in lacte matris suæ.
-.b. 20 Ecce ego mittam angelum-meum', qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem præparaui.
Deut.7.b.11. 21 Obserua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes: quia non dimittet cum
*peccaueritis 5. *peccaueris', & est nomen meum in illo.
E 22 Quòd si audieris vocem eius, & feceris omnia quę loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te.
Inf.23.a.2. Ios.c.23. Deut.c.20. 23 Præcedetque te angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananæumq;, & Heuæum, Iebusæum, quos ego conteram.
24 Non adorabis deos eorum, nec coles eos: non facies opera eorum, sed destrues eos, & confringes statuas eorum.
F 25 Seruietisque Domino Deo vestro, vt benedicam panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui.
26 Non erit infœcunda, nec sterilis in' terra tua, numerum dierum tuorum implebo.
Deut.c.28. 27 Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingrediêris: cunctorumque inimicorum tuorum corã te terga vertam: ¶ emittens crabrones prius, qui fugabunt Heuæum, & Chananæum, & Hethæũ, antequàm introeas.
29 Non eijciam eos à facie tua anno vno: ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiæ.
G 30 Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, & possideas Terram.
31 Ponam autem terminos tuos à Mari rubro vsque ad Mare Palesthinorum, & à deserto vsque ad fluuium: tradam in manibus vestris habitatores Terræ, & eijciam eos de conspectu vestro.
Deut.7.b.2. Iudic.2.a.2. 32 Non inibis cum eis fœdus, nec cum dijs eorum.
Iudic.2.b. 33 Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, si seruieris dijs eorum: quod tibi certè erit in scandalum.

CAPVT XXIIII.

Oblatis Domino sacrificijs, fœderis q, sanguine in populum resperso, Moyses, ceteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, vbi cum Domino quadraginta diebus permansit.

A 1 MOysi quoque dixit: Ascende ad Dominum tu & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta senes-ex' Israel, & adorabitis procul.
2 Solusq; Moyses ascendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo.
3 Venit ergo Moyses, & narrauit plebi omnia verba Domini, atque iudicia: respondítque omnis populus vna voce: Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus.
4 Scripsit autem Moyses vniuersos sermones Domini: & manè consurgens ædificauit altare

altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israël.
5 Misítque iuuenes de filijs Israël, & obtulerunt holocausta, immolaueruntq; victimas pacificas Domino, vitulos duodecim'.
-.4. 6 Tulit itaq; Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras: partem autẽ residuam fudit super altare.
7 Assumensque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt, Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes.
8 Ille verò sumptum sanguinem respersit in populũ, & ait: Hic est sanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.
C Heb.9.e.20. 9 Ascenderuntque Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de senioribus Israël:
10 ¶ & viderunt Deum Israël: & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cælum cùm serenum est.
11 Nec super eos qui procul recesserant de filijs Israël, misit manum suam, videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.
12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem, ac mandata quæ scripsi, vt doceas *eos'.
filios Israël. D 13 Surrexerũt Moyses, & Iosue minister ei: 14 ascendensq; Moyses in montem Dei, ¶ senioribus ait: Expectate hîc donec reuertamur ad vos. habetis Aaron, & Hur vobiscũ: si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad eos.
15 Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem, ¶ & habitauit gloria Domini
16 super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocauit eum *de medio caliginis.
*Dominus. 17 Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israël.
18 Ingressusque Moyses medium nebulæ, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

CAPVT XXV.

Iubetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam, mensam, & candelabrum, cunctaq; illis pertinentia.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Loquere filijs Israel, vt tollant mi-
2 hi primitias ab omni homine qui offert voluntate animi;
Inf. 35.a.5. 3 Hęc sunt autem quæ accipere debetis, Aurum, & argentum, & æs, ¶ hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum, ¶ & pelles arietum rubricatas, pellesq; ianthinas, & ligna setim:
6 ¶ oleum ad luminaria concinnanda, aromatum in vnguentum, & thimiama ad bonum odoris: ¶ lapides onychinos, & gemmas ad ornandum ephod, ac rationale.
8 Facientque mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum. ¶ iuxta omnem simi-
9 litudinem tabernaculi quod ostendam tibi, & omnium vasorum in cultum eius: sicque facietis illud, ¶ Arcam de lignis setim compingite, cuius longitudo habeat duos & semis cubitos, latitudo cubitum & dimidiũ, altitudo cubitũ similiter ac semissem.
Heb.9.c.2. 11 Et deaurabis eam auro mundissimo intus & foris: faciesque suprà coronam au-
12 ream per circuitum: ¶ & quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos. duo circuli sint in latere vno, & duo in altero.
B 13 Facies quoque vectes de lignis setim, & operies eos auro.
14 Inducesq; per circulos qui sunt in arcæ la-
15 teribus, vt portetur in eis. ¶ qui semper erũt in circulis, nec vnquam extrahentur ab eis.
16 Ponesq; in arca testificationem quam dabo tibi.
17 Facies & propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos & dimidiũ tenebit longitudo eius, & cubitum ac semissem latitudo.
18 Duos quoque Cherubin aureos, & productiles facies, ex vtraque parte oraculi.
19 Cherub vnus sit in latere vno, & alter in altero.
20 Vtrumque latus propitiatorij tegant, expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantq; se mutuò versis vultibus in pro-
21 pitiatorium quo operienda est arca, ¶ in qua pones testimonium quod dabo tibi.
C 22 Inde præcipiã, & loquar ad te supra propiatorium, ac de medio duorum Cherubin, qui erunt super arcam testimonij, cuncta quæ mandabo per te filijs Israël.
23 Facies & mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum ac semissem.
24 Et inaurabis eam auro purissimo: faciesq;
25 illi labium aureũ per circuitum, ¶ & ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: & super illam, alteram coronam aureolam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

26 Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis eiusdem mensæ per singulos pedes.
27 Subter coronam erunt circuli aurei, vt mittãtur vectes per eos, & possit mensa portari.
28 Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, & circundabis auro ad subuehendam mensam.
29 Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo.
D 30 Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.
31 Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eius, & calamos, scyphos & sphęrulas, ac lilia ex ipso procedentia.
32 Sex calami egredientur de lateribus, tres ex vno latere, & tres ex altero.
33 Tres scyphi quasi in nucis modũ per calamos singulos, spærulæque simul & lilia: & tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero, spærulæque simul & lilia. hoc erit opus sex calamorum, qui producendi sunt de hastili.
34 In ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per singulos, & lilia.
35 Sphærulæ sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt procedentes de hastili vno.
36 Et sphęrulę igitur & calami ex ipso erunt. vniuersa ductilia de auro purissimo.
37 Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, vt luceant ex aduerso.
38 Emunctoria quoque, & vbi quæ emuncta sunt extinguantur, fiant auro purissimo.
39 Omne pondus candelabri cum vniuersis vasis suis habebit talentum auri purissimi.
Heb. 8.b.5. Act.7.f.44. 40 Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.

CAPVT XXVI.

Forma ac constructio tabernaculi Mosaici, veli, arcæ, propitiatorij, mensæ, candelabri, & tentorij, iuxta suas quæque mensuras.

A 1 TAbernaculum verò ita facies, Decem cortinas de byssо retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoque, bis tincto, variatas opere plumario facies.
2 Longitudo cortinæ vnius habebit viginti octo cubitos: latitudo quatuor cubitorum erit. vnius mensuræ fient vniuersa tentoria.
3 Quinque cortinæ sibi iungentur mutuò, & aliæ quinque nexu simili cohærebunt.
4 Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, vt possint inuicem copulari.
5 Quinquagenas ansulas cortina habebit in vtraque parte, ita insertas, vt ansa contra ansam veniat, & altera alteri possit adaptari.
6 Facies & quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela iungenda sunt, vt vnum tabernaculum fiat.
7 Facies & saga cilicina vndecim, ad operiendum tectum tabernaculi.
8 Longitudo sagi vnius habebit triginta cubitos, & latitudo quatuor: æqua erit mensura sagorum omnium: ¶ Equibus quinque iunges seorsum, & sex sibi mutuò copulabis, ita vt sextum sagum in fronte tecti duplices.
9 Facies & quinquaginta ansas in ora sagi vnius, vt cõiungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, vt cum altero copuletur.
10 Facies & quinquaginta fibulas æneas quibus iungantur ansę, vt vnum ex omnibus operimentum fiat.
11 Quod autem superfuerit in sagis quæ parantur tecto, id est vnum sagum quod amplius est, ex medietate eius operies posteriora tabernaculi.
12 Et cubitus ex vna parte pendebit, & alter ex altera qui plus est in sagorum longitudine, vtrunque latus tabernaculi protegens.
13 Et cubitus ex vna parte pendebit, & alter ex altera qui plus est in sagorum longitudine, vtrunque latus tabernaculi protegens.
14 Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: & super hoc rursum aliud operimentum de *ianthinis' pellibus.
15 Facies & tabulas stantes tabernaculi de
16 lignis setim, ¶ quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos ac semissem.
17 In lateribus tabulæ, duæ incastratæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur: atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur.
18 Quarum viginti erunt in latere meridiano, quod vergit ad Austrum.
19 Quibus quadraginta bases argenteas fundes, vt binæ bases singulis tabulis per duos angulos subijciantur.
20 In latere quoque secundo tabernaculi quod vergit ad Aquilonem, viginti tabulæ
21 erunt, ¶ quadraginta habentes bases argenteas. binæ bases singulis tabulis supponentur.

Ad

22 Ad occidentalem verò plagam tabernaculi
23 facies sex tabulas, ¶ & rursum alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi.
24 Eruntque coniunctę à deorsum vsq; sursum, & vna omnes cõpago retinebit. Duabus quoq; tabulis quæ in angulis ponendæ sunt, similis iunctura ĩeruabitur.
25 Et erunt simul tabulæ octo, bases earum argenteæ sedecim, duabus basibus per vnã tabulam supputatis.
26 Facies & vectes de lignis setim quinque ad continendas tabulas in vno latere taber-
27 naculi, ¶ & quinque alios in altero, & eius-
28 dem numeri ad occidentalẽ plagam: ¶ qui
F mittentur per medias tabulas à summo vsque ad summum.
29 Ipsas quoque tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata cõtineant, quos operies laminis aureis.
Sup. 24. c.10. 30 Et eriges tabernaculum iuxta exemplar quod tibi in Monte monstratum est.
31 Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byssо retorta, opere plumario & pulchra varietate conte-
32 xtum: ¶ quod appendes ante quatuor columnas de lignis setim, quæ ipsæ quidem deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, sed bases argenteas.
G 33 Inseretur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonij, quo & Sanctuarium, & sanctuarij sanctuaria diuidentur.
34 Pones & propitiatorium super arcam te-
35 stimonij, in sancta sanctorum ¶ mensam q; extra velum: & contra mensam candelabrũ in latere tabernaculi meridiano: mẽsa enim stabit in parte Aquilonis.
36 Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byssо retorta, opere plumario.
37 Et quinque columnas deaurabis lignorũ setim, ante quas ducetur tentorium, quarũ erunt capita aurea, & bases æneæ.

CAPVT XXVII.

Altare & atrium tabernaculi, tentorium, columnæ & oleum lucernarum parari iubentur.

A 1 FAcies & altare de lignis setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & to-
Inf.38.a. b. tidem in latitudine, id est quadrum, & tres cubitos in altitudine.
2 Cornua autẽ per quatuor angulos ex ipso erunt: & operies illud ære.
3 Faciesque in vsus eius lebetes ad suscipiendos cineres, & forcipes atque fuscinulas, & ignium receptacula. Omnia vasa ex ære fabricabis.
4 Craticulamque in modum retis æneam: per cuius quatuor angulos erunt quatuor
5 annuli ænei, ¶ quos pones subter arulam altaris: eritq; craticula vsque ad altaris medium.
6 Facies & vectes altaris de lignis setim du- B
7 os, quos operies laminis æneis: ¶ & induces per circulos, eruntq; ex vtroque latere altaris ad portandum.
8 Non solidum, sed inane & cauum intrin- *Sup.20.d.24.* secus facies illud, sicut tibi in Monte monstratum est.
9 Facies & atrium tabernaculi, in cuius australi plaga contra meridiem erunt tentoria de byssо retorta: centum cubitos vnum latus tenebit in longitudine.
10 Et columnas viginti cum basibus totidem æneis, quæ capita cum cælaturis suis habebunt argentea.
11 Similiter & in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & bases æneæ eiusdem numeri, & capita earum cum cęlaturis suis argentea.
12 In latitudine verò atrij quod respicit ad C occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, basesque totidem.
13 In ea quoque atrij latitudine quæ respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt,
14 ¶ in quibus quindecim cubitorum tentoria lateri vno deputabuntur, columnæque tres
15 & bases totidem: ¶ & in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & bases totidem.
16 In introitu verò atrij fiet tentorium cubitorũ viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & byssо retorta, opere plumario: columnas habebit quatuor, cum basibus totidem.
17 Omnes columnæ atrij per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & basibus æneis.
18 In longitudine occupabit atrium cubitos D centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit: fietq; de byssо retorta, & habebit bases æneas.
19 Cuncta vasa tabernaculi in omnes vsus & cæremonias, tam paxillos eius quàm atrij ex ære facies.
20 Præcipe filijs Israel vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum, piloq;

21 contusum: vt ardeat lucerna semper ¶ in tabernaculo testimonij, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron & filij eius, vt vsque manè luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum coram filijs Israël.

CAPVT XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum eius describuntur.

A 1 APplica quoq; ad te Aaron fratrem tuum cum filijs suis de medio filiorum Israël, vt sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

2 Faciesq; vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.

3 Et loquéris cūctis sapientibus corde, quos repleui spiritu prudentiæ, vt faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.

4 Hęc autem erunt vestimenta quę facient, Rationale & superhumerale, tunicam & lineam strictam, cidarim & baltheum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filijs eius, vt sacerdotio fungantur mihi.

5 Accipientque aurum & hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum.

B 6 Facient autem superhumerale de auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & byssо retorta, opere polymito.

7 Duas oras iunctas habebit in vtroque latere summitatum, vt in vnum redeant.

8 Ipsa quoq; textura & cuncta operis varietas erit ex auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & byssо retorta.

9 Sumesque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israël, ¶ sex nomina in lapide vno, & sex reliqua in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum.

11 Opere sculptoris & cælatura gemmarij, sculpes eos nominibus filiorum Israël, inclusos auro atque circundatos, ¶ & pones in vtroque latere superhumeralis, memoriale filijs Israël. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super vtrunque humerum, ob recordationem.

13 Facies & vncinos ex auro, ¶ & duas catenulas auri purissimi sibi inuicem cohærentes, quas inseres vncinis.

15 Rationale quoque iuditij facies opere polymito iuxta texturam superhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byssо retorta.

16 Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quàm in latitudine.

17 Ponesque in eo quatuor ordines lapidum. in primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus.

18 In secundo: carbunculus, sapphyrus & iaspis. ¶ in tertio: ligurius, achates, & amethystus. ¶ in quarto: chrysolitus, onychinus, & beryllus, inclusi auro erunt per ordines suos.

21 Habebuntq; nomina filiorum Israël: duodecim nominibus cælabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus.

D 22 Facies in rationali catenas sibi inuicem cohærētes ex auro purissimo: ¶ & duos annulos aureos, quos pones in vtraque rationalis summitate: ¶ catenasq; aureas iunges annulis, qui sunt in marginibus eius: ¶ & ipsarum catenarum extrema duobus copulabis vncinis in vtroq; latere superhumeralis, quod rationale respicit.

26 Facies & duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris, quę è regione sunt superhumeralis, & posteriora eius aspiciunt.

27 Nec non & alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in vtroq; latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem iuncturæ inferioris, vt aptari possit cum superhumerali, ¶ & stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, vt maneat iunctura fabrefacta, & à se inuicē rationale & superhumerale nequeant separari.

E 29 Portabitq; Aaron nomina filiorū Israël in rationali iudicij super pectus suū. quando ingredietur Sanctuarium memoriale coram Domino in æternum.

30 Pones autem in rationali iudicij doctrinam & veritatem, quę erunt in pectore Aaron quando ingredietur coram Domino: & gestabit iudicium filiorum Israël in pectore suo, in conspectu Domini semper.

31 Facies & tunicam superhumeralis totam

32 hyacinthinam, ¶ in cuius medio suprà erit capitium, & ora per gyrum eius textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facilè rumpatur.

F 33 Deorsum verò ad pedes eiusdem tunicæ per circuitum quasi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto,

& byssо retorta. 34 * mistis in medio tintinnabulis, ¶ ita vt tintinnabulum sit aureum & malum punicum: rursumq; tintinnabulum aliud aureū & malum punicum.

Eccl. 45. b 35 Et vestietur ea Aaron in officio ministerij, vt audiatur sonitus quando ingreditur & egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.

36 Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, sanctum Domino.

37 Ligabisq; eam vitta hyacinthina, & erit

38 super tiaram, ¶ imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificauerunt filij Israël, in cunctis muneribus & donarijs suis. Erit autem lamina semper in fronte eius, vt placatus sit ei Dominus.

39 Stringesq; tunicā byssо, & tiaram byssinam facies, & balteum opere plumarij. G

40 Porrò filijs Aaron tunicas lineas parabis, & baltheos ac tiaras in gloriā & decorem:

41 ¶ vestiesq; his omnibus Aaron fratrem tuum & filios eius cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisq; illos, vt sacerdotio fungantur mihi.

42 Facies & feminalia linea, vt operiāt carnem turpitudinis suæ, à renibus vsq; ad femora: ¶ & vtentur eis Aaron & filij eius,

43 quando ingredientur tabernaculum testimonij, vel quando appropinquant ad altare, vt ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini eius post eum.

CAPVT XXIX.

Quæ fuerit sacerdotū consecratio, rituq; oblationis pro illis, & qui his oblationibus vescentur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

SEd & hoc facies, vt mihi in sacerdotio cō- 1 A
secrentur. Tolle vitulum de armento, & *Leuit. 9. a. 2.*

2 arietes duos immaculatos, ¶ panesq; azymos, & crustulam absque fermento, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies.

3 Et posita in canistro offeres: vitulum autem & duos arietes.

4 Et Aaron, & filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonij. Cumq; laueris patrem cum filijs suis aqua, ¶ indues Aaron vestimentis suis, id est, linea & tunica & superhumerali & rationali, quod cō- *a.*
stringes baltheo.

6 Et pones tiaram in capite eius, & laminam sanctam super tiaram, ¶ & oleum vnctionis fundes super caput eius, atq; hoc ritu consecrabitur.

8 Filios quoque illius applicabis, & indues

9 tunicis lineis, ¶ cingesq; baltheo, Aarō scilicet & liberos eius, & impones eis mitras, eruntque sacerdotes mihi religione perpetua. Postquam initiaueris manus eorum

10 ¶ applicabis & vitulum coram tabernaculo *Leuit. 1. a. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

testimonij. Imponentq; Aaron & filij eius
11 manus super caput illius, ¶ & mactabis eum
in conspectu Domini, iuxta ostium taber-
naculi testimonij.
12 Sumptumq; de sanguine vituli, pones su-
per cornua altaris digito tuo, reliquum au-
tem sanguinem fundes iuxta basim eius.
Leuit.3.4.3. 13 Sumes & adipem totum qui operit inte-
stina, & reticulum iecoris, ac duos renes, &
adipem qui super eos est, & offeres incen-
sum super altare.
C 14 Carnes verò vituli & corium & fimum
combures foris extra castra, eò quòd pro
peccato sit.
15 Vnum quoq; arietem sumes, super cuius
caput ponent Aaron & filij eius manus.
16 Quem cùm mactaueris, tolles de sangui-
17 ne eius, & fundes circa altare. ¶ ipsum au-
tem arietem secabis in frusta: lotaq; inte-
stina eius ac pedes pones super concisas car-
nes, & super caput illius.
18 Et offeres totum arietem in incensum su-
per altare: oblatio est Domino, odor suaui-
ssimus victimæ Domini.
19 Tolles quoq; arietem alterũ, super cuius
caput Aaron & filij eius ponent manus.
20 Quem cùm immolaueris, sumes de san-
guine eius, & pones super extremum auri-
culæ dextræ Aaron & filiorum eius, & super
pollices manus eorum ac pedis dextri, fun-
desque sanguinem super altare per circui-
tum.
D 21 Cumq; tuleris de sanguine, qui est super
altare, & de oleo vnctionis, asperges Aaron
& vestes eius, filios & vestimenta eorum.
22 Consecratisq; ipsis & vestibus, ¶ tolles adi-
pem de ariete, & caudam & aruinam, quæ
operit vitalia, ac reticulum iecoris, & duos
renes, atque adipem, qui super eos est, ar-
mumq; dextrum, eò quòd sit aries conse-
23 crationis: ¶ tortamq; panis vnius crustu-
lam conspersam oleo, laganum de canistro
azymorum, quod positum est in conspectu
24 Domini: ¶ ponesque omnia super manus
Aaron & filiorum eius, & sanctificabis eos
eleuans coram Domino.
25 Suscipiesq; vniuersa de manibus eorum:
& incendes super altare in holocaustum, o-
dorem suauissimum in conspectu Domini,
quia oblatio eius est.
26 Sumes quoq; pectusculum de ariete, quo
initiatus est Aaron, sanctificabisq; illud ele-
E uatum coram Domino, & cedet in partem
tuam.
27 Sanctificabisq; & pectusculum consecra-
tum, & armum, quem de ariete separasti,
28 ¶ quo initiatus est Aaron & filij eius, cedent-
que in partem Aaron & filiorum eius iure
perpetuo à filijs Israël, quia primitiua sunt
& initia de victimis eorum pacificis, quæ of-
ferunt Domino.
29 Vestem autem sanctam qua vtetur Aaron,
habebunt filij eius post eum, vt vnganturin
ea, & consecrentur manus eorum.
30 Septem diebus vtetur illa, qui pontifex
pro eo fuerit constitutus de filijs eius, & qui
ingredietur tabernaculum testimonij, vt
ministret in Sanctuario.
31 Arietem autem * consecrationis tolles, & * vel
32 coques carnes eius in loco sancto, ¶ quibus ordi-
vescetur Aaron & filij eius. Panes quoque, nis
qui sunt in canistro, in vestibulo tabernacu- Leuit.
33 li testimonij ¶ comedent, vt sit placabile sa- 8.31.
crificiũ, & sanctificentur offerentium ma- Matt.
nus. Alienigena non vescetur ex eis, quia 12.4.
* sancti sunt. * Sanctificabuntur
34 Quòd si remanserit de carnibus consecra- E
tis siue de panibus vsq; manè, combures re-
liquias igni: non comedentur, quia sanctifi-
cata sunt.
35 Omnia quæ præcepi tibi, facies super Aa-
ron & filijs eius. Septem diebus consecrabis
36 manus eorum: ¶ & vitulum pro peccato of-
feres per singulos dies ad expiandum. Mun-
dabisq; altare, cũ immolaueris expiationis
hostiam, & vnges illud in sanctificationem.
37 Septem diebus expiabis altare, & sanctifi-
cabis, & erit sanctum sanctorum. omnis qui
tetigerit illud, sanctificabitur.
38 Hoc est quod facies in altari, Agnos anni- Num.
39 culos duos per singulos dies iugiter, ¶ vnum 28.3.
40 agnum manè, & alterũ vesperè, ¶ decimam
partem similæ conspersæ oleo tuso, quod
habeat mensuram quartam partem hin, &
vinum ad libandum eiusdem mensuræ in
agno vno.
41 Alterum verò agnum offeres ad vesperam
iuxta ritum matutinæ oblationis, & iuxta G
42 ea quæ diximus, in odorem suauitatis. ¶ sa-
crificium est Domino, oblatione perpetua
in generationes vestras, ad ostium taberna-
culi testimonij coram Domino, vbi consti-
tuam, vt loquar ad te.
43 Ibiq; præcipiam filijs Israël, & sanctifica-
bitur altare in gloria mea.
44 Sanctificabo & tabernaculum testimo-
nij cum altari, & Aaron cum filijs suis, vt sa-
cerdotio fungantur mihi.
45 Et habitabo in medio filiorũ Israël, eroq;
46 eis Deus, ¶ & scient, quia ego Dominus
Deus

Deus eorum, qui eduxi eos de Terra-Aegy-
pti, vt manerem inter illos, ego Dominus
Deus ipsorum.

CAPVT XXX.

Institutio altaris thymiamatis, & pecuniæ in vsus tabernaculi exigendæ, labij æneiconstruendi, vnctionis thymiamatis, & reliquorum, quæ ad tabernaculum spectant.

A 1 FAcies quoque altare ad adolendum thy-
miama, de lignis setim, ¶ habens cubitum
2 longitudinis, & alterum latitudinis, id est,
quadrangulum, & duos cubitos in altitudi-
ne. Cornua ex ipso procedent.
3 Vestiesq; illud auro purissimo, tam crati-
culam eius, quam parietes per circuitum,
& cornua. Faciesq; ei coronam aureolam
4 per gyrum: ¶ & duos annulos aureos sub co-
rona per singula latera, vt mittantur in eos
vectes, & altare portetur.
5 Ipsos quoque vectes facies de lignis setim,
& inaurabis.
6 Ponesque altare contra velum, quod ante
arcam pendet testimonij coram propitia-
torio, quo tegitur testimonium, vbi loquar
tibi.
7 Et adolebit incensum super eo Aaron, sua-
ue fragrans manè. Quando componet lu-
8 cernas, incendet illud: ¶ & quando collo-
cabit eas ad vesperum, vret thymiama sem-
piternum coram Domino in generationes
vestras.
9 Non offeretis super eo thymiama compo-
sitionis alterius, nec oblationem & victi-
mam, nec libabitis libamina'.
B 10 Et deprecabitur Aaron super cornua eius
semel per annum, in sanguine quod obla-
tum est pro peccato, & placabit super eo in
generationibus vestris. Sanctum sanctorum
erit Domino.
11 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens:
Num.1. 12 Quando tuleris summam filiorum Israël
&.2. iuxta numerum, dabunt singuli pretium
pro animabus suis Domino, & non erit pla-
ga in eis, cùm fuerint recensiti.
* numerum 13 Hoc autẽ dabit omnis, qui transit ad * no-
3. Leuit.27. men', dimidium sicli iuxta mensuram tem-
Cas. pli. Siclus viginti obolos habet. Media pars
Leuit.3. sicli offeretur Domino.
&.47. Eccle.45. 14 Qui habetur in numero, à viginti annis
fi.12. & supra, dabit pretium.
15 Diues non addet ad medium sicli, & pau-
per nihil minuet.
16 Susceptamque pecuniam, quæ collata est
à filijs Israël, trades in vsus tabernaculi te-
stimonij, vt sit monimentum eorum coram
Domino, & propitietur animabus eorum.
17 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
18 cens: ¶ Facies & labium æneum cum basi
sua ad lauandum: ponesque illud inter ta-
bernaculum testimonij & altare. Et missa
19 aqua ¶ lauabunt in ea Aaron, & filij eius C
20 manus suas ac pedes, ¶ quando ingressuri
sunt tabernaculum testimonij, & quando
accessuri sunt ad altare, vt offerat in eo thy-
21 miama Domino, ¶ ne fortè moriantur. le-
gitimum sempiternum erit ipsi, & semini
eius per successiones.
22 Locutusque est Dominus ad Moysen,
23 ¶ dicens: Sume tibi aromata, primæ myr-
rhæ & electæ quingentos siclos, & cinna-
momi medium, id est ducentos quinqua-
ginta siclos, calami similiter ducẽtos quin-
24 quaginta, ¶ casiæ autem quingentos siclos
in pondere sanctuarij, olei de oliuetis men-
25 suram hin: ¶ faciesq; vnctionis oleum san-
ctum, vnguentum compositum opere vn-
26 guentarij, ¶ & vnges ex eo tabernaculum
27 testimonij, & arcam testamenti, ¶ men-
samq; cum vasis suis, candelabrum, & vten-
28 silia eius, altaria thymiamatis, ¶ & holo-
causti, & vniuersam suppellectilem, quæ ad
cultum eorum pertinet.
29 Sanctificabisq; omnia, & erunt sancta san D
ctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur.
30 Aaron & filios eius vnges, sanctificabisq;
eos, vt sacerdotio fungantur mihi.
31 Filijs quoque Israël dices: Hoc oleum vn-
ctionis sanctum erit mihi in generationes
vestras.
32 Caro hominis non vngetur ex eo, & iuxta
compositionem eius non facietis aliud,
quia sanctificatum est, & sanctum erit vo-
bis.
33 Homo quicunque tale compositum fuerit, &
dederit ex eo alieno, exterminabitur de po-
pulo suo.
34 Dixitque Dominus ad Moysen: Sume ti-
bi aromata, stacten & onycha, galbanum
boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis
35 ponderis erunt omnia: ¶ faciesq; thymia-
ma cõpositum opere vnguentarij, mistum
diligenter, & purum, & sanctificatione di-
gnissimum.
36 Cumq; in tenuissimũ puluerem vniuersa
contuderis, pones ex eo coram tabernacu-
lo testimonij, in quo loco apparebo tibi.
Sanctum sanctorum erit vobis thymiama.
37 Talem compositionem non facietis in v-
sus vestros, quia sanctum est Domino.

Homo

Universidad de Deusto
Biblioteca

38 Homo quicunque fecerit simile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

CAPVT XXXI.

Deputantur à Domino Beseleel & Ooliab ad extructionem tabernaculi ac caterorũ quæ dicta sunt, de sabbathi obseruatione, & de tabulis a Domino Moysi datis.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
2 Ecce vocaui ex nomine Beseleel filium V-
3 ri filij Hur de tribu Iuda, ¶ & impleui eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, &
4 scientia in omni opere, ¶ ad excogitandum quicquid fabrefieri potest ex auro, & ar-
5 gento, & ære, ¶ marmore, & gemmis, & diuersitate lignorum.
B 6 Dediq; ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam: vt faciant cuncta quę
7 præcepi tibi, ¶ tabernaculum fœderis, & arcam testimonij, & propitiatorium quod su-
8 per eã est, & cuncta vasa tabernaculi, ¶ mensamq; & vasa eius, candelabrum purissimum cum vasis suis, & *altaria* thymiamatis, ¶ & holocausti, & omnia vasa eorum, la-
10 bium cum basi sua, ¶ vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti, & filijs eius, vt
11 fungantur officio suo in sacris, ¶ oleum vnctionis, & thymiama aromatum in sanctuario: omnia quæ præcepi tibi, facient.
12 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicẽs:
C 13 Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Vide-
Sup. 20. b. 8. Ezec. 20. b. 12. te vt sabbathum meum custodiatis: quia signum est inter me & vos in generationibus vestris: vt sciatis, quia ego Dominus, qui
—2. sanctifico vos.
14 Custodite sabbathum - meum', sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit a-
**facies 4.* nima illius de medio populi sui.
15 Sex diebus * facietis' opus: in die septimo
D 16 sabbathũ est, requies sancta Domino. omnis qui fecerit opus in hac die, morietur.
Custodiant filij Israël sabbathum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum
17 est sempiternum ¶ inter me & filios Israël, signumq; perpetuum. Sex enim diebus fe-
Gen. 1. d. 31. cit Dominus cælum & terram, & in septimo ab opere cessauit.
18 Deditq; Dominus Moysi, cõpletis huiuscemodi sermonibus in monte Sinai, duas
Deut. 9. b. 10. tabulas testimonij lapideas, scriptas digito Dei.

CAPVT XXXII.

Ob vitulum adoratum, Moyses Deum precatur, tabulas frangit, vitulum comburit, & Aaron obiurgato idololatras occidi iubet, cæteriq; veniam impetrat.

VIdens autem populus quòd moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus aduersus Aaron, dixit: Surge, fac
nobis Deos, qui nos præcedant: Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de Terra-Aegypti, ignoramus quid acciderit *.
2 Dixitq; ad eos Aaron: Tollite inaures aureas de vxorum, filiorumq;, & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me.
3 Fecitq; populus quæ iusserat, deferens inaures ad Aaron.
4 Quas cùm ille accepisset: formauit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntq;: Hi sunt Dij tui Israel, qui te eduxerunt de Terra-Aegypti.
5 Quod cùm vidisset Aaron, ædificauit altare coram eo, & prẽconis voce clamauit, dicens': Cras solennitas Domini est.
6 Surgentesq; manè, obtulerunt holocausta & hostias pacificas, & sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.
7 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens': Vade, descende: peccauit populus tuus, quem eduxisti de Terra-Aegypti.
8 Recesserunt citò de via, quam ostendisti eis: feceruntq; sibi vitulum conflatilem, & adorauerũt, atq; immolantes ei hostias, dixerunt: Isti sunt Dij tui Israël, qui te eduxerunt de Terra-Aegypti.
9 Rursumq; ait Dominus ad Moysen: Cer-
10 no quòd populus isti duræ ceruicis sit: ¶ dimitte me, vt irascatur furor meus cõtra eos, & deleam eos, faciamq; te in gentem magnam.
11 Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens: Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de Terra-Aegypti, in fortitudine magna, & in manu robusta?
12 Ne quæso dicant Aegyptij: Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra: quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui.
13 Recordare Abraham, Isaac, & Israël, seruorum tuorum, quibus iurasti per temetipsum, dicens: Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cæli: & vniuersam terram hanc de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam semper.
14 Placatusq; est Dominus, ne faceret malum quod locutus fuerat aduersus populũ suum.
15 Et reuersus est Moyses de monte, portans duas

duas tabulas testimonij in manu sua, scri-
16 ptas ex vtraque parte, ¶ & factas opere Domini: scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis.
17 Audiens autem Iosue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysen: Vlulatus pugnæ auditur in castris.
18 Qui respondit: Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: sed vocem cantantium ego audio.
19 Cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum, & choros, iratusq; valde, proiecit

de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis.
20 Arripiensque vitulum, quem fecerant, E combussit, & contriuit vsque ad puluerem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Israël.
21 Dixitq; *ad Aaron: Quid tibi fecit hic po- *Moyses &
pulus, vt induceres super eum peccatum maximum?
22 Cui ille respondit: Ne indignetur dominus meus: tu enim nosti populum istum,
23 quòd pronus sit ad malum. ¶ dixerunt mihi: Fac nobis Deos, qui nos præcedant: huic enim Moysi, qui nos eduxit de Terra-Aegypti, nescimus quid acciderit.
24 Quibus ego dixi: Quis vestrum habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi, & proieci illud in ignem, egressusq; est hic vitulus.
25 Videns ergo Moyses populum quòd esset nudatus (spoliauerat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, & inter hostes nu-
F 26 dum constituerat) ¶ & stans in porta castrorum, ait: Si quis est Domini, iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes
27 filij Leui: ¶ quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ponat vir gladium super femur suum: ite & redite de porta vsq; ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisq; fratrem, & amicũ, & proximum suũ.
28 Feceruntque filij Leui iuxta sermonem Moysi, ceciderũtq; in die illa quasi - *triginta' tria millia hominum. *—8. *viginti 6.*
29 Et ait Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domino, vnusquisque in filio, & in fratre suo, vt detur vobis benedictio.
30 Facto autem altero die, locutus est Moyses ad populum: Peccastis peccatum maximum: ascendam ad Dominũ, si quo modo quiuero eum deprecari pro scelere vestro.
31 Reuersusq; ad Dominum, ait: Obsecro *, *Domine.
peccauit populus iste peccatũ maximum,
32 feceruntq; sibi Deos aureos: ¶ aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.
33 Cui respondit Dominus: Qui peccauerit
34 mihi, delebo eum de libro meo: ¶ tu autem vade, & duc populum istum quò locutus sum

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum tibi, angelus meus præcedet te. Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum.

35 Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

CAPVT XXXIII.

Minis Dei in populum sedatis à Moyse, populus luget delictum: loquitur Dominus cum Moyse facie ad faciem, qui cupit videre faciem & gloriam Domini.

A 1 LOcutusq; est Dominus ad Moysen, -dicens: Vade, ascende de loco isto tu & populus tuus, quem eduxisti de Terra-Aegypti, in terram, quam iurauí Abraham, Isaac, & Iacob, dicens: Semini tuo dabo eam, ¶ 2 & mittam præcursorem tui angelum, vt eijciam Chananæum, & Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæum, ¶ 3 & intres in terram fluentem lacte & melle. Non enim ascendam tecum, quia populus duræ ceruicis * est: ne fortè disperdam te in via.

4 Audiensq; populus sermonem hunc pessimum, luxit: & nullus ex more indutus est cultu suo.

5 Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere filijs Israël: Populus duræ ceruicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te. Iam nunc depone ornatum tuum, vt sciam quid faciam tibi.

B 6 Deposuerunt ergo filij Israël ornatũ suum à monte Horeb.

7 Moyses quoq; tollens tabernaculum, tetendit extra castra procul, vocauitque nomen eius tabernaculum fœderis. Et omnis populus, qui habebat aliquã quæstionem, egrediebatur ad tabernaculum fœderis extra castra.

8 Cumq; egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat vniuersa plebs, & stabat vnusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantq; tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium.

9 Ingresso autem illo tabernaculum fœderis, descẽdebat columna nubis, & stabat ad

* Tabernacu- 10 ostium*, loquebaturq; *cum Moyse, ¶ cer-
lum. nentibus vniuersis q, columna nubis staret
* Dominus. ad ostium tabernaculi. Stabantque ipsi, & adorabant per fores tabernaculorum suorum.

11 Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad

C amicum suum. Cumq; ille reuerteretur in castra, minister eius Iosuæ filius Nun, puer, non recedebat de tabernaculo.

12 Dixit autem Moyses ad Dominum: Præcipis vt educam populum istum, & non indicas mihi, quem missurus es mecum, præsertim cùm dixeris: Noui te ex nomine, & inueneris gratiam coram me.

13 Si ergo inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi * faciem* tuam, vt sciam te, & inueniam gratiam ante oculos tuos: respice populum tuum gentem hanc.

14 Dixitq; Dominus: Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi.

15 Et ait Moyses: Si non tuipse præcedas, ne educas nos de loco isto.

16 In quo enim scire poterimus, ego & populus tuus inuenisse nos gratiã in conspectu tuo, nisi ambulaueris nobiscum, vt glorificemur ab omnibus populis, qui habitant super terram.

17 Dixit autem Dominus ad Moysen: Et verbum istud quod locutus es, faciam: inuenisti enim gratiam coram me, & teipsum noui ex nomine.

18 Qui ait: Ostende mihi gloriam tuam.

19 Respondit: Ego ostendam omne bonum tibi, & * vocabo* in nomine Domini coram te: & miserebor cui voluero, & clemens ero, in quem mihi placuerit.

20 Rursumq; ait: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet.

21 Et iterum: Ecce, inquit, est locus apud me, & stabis supra petram.

22 Cumq; transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea,

23 donec transeam: ¶ tollamq; manum meam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.

CAPVT XXXIIII.

Moyses reparatis tabulis, prohibitaq; gentium societate & idololatria, datisq; præceptis de primogenitis, Sabbatho, Azymis, cæteruq; festis, post 40. dierum ieiunium cornutus de monte descendit, ac velata facie populo loquitur.

ACdeinceps, Præcide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, & scribam super eas verba, quę habuerunt tabulæ quas fregisti.

2 Esto paratus manè, vt ascendas statim in montem Sinai, stabisq; mecum super verticem montis.

3 Nullus ascendat tecum, nec videatur quipiam per totum montem, boues quoque & oues non pascantur è contra.

4 Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte cõsurgens, ascendit

dit in monte Sinai, sicut præceperat ei Dominus, portans secum * tabulas.

5 Cumq; descendisset Dominus per nubẽ, stetit Moyses cum eo, inuocás nomen Domini.

6 Quo transeunte coram eo, ait: Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, ac verax,

7 ¶ qui custodis misericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, & scelera, atque peccata, nullusq; apud te per se innocens est. Qui reddis iniquitatem patrum filijs, ac nepotibus in tertiam & quartam progeniem.

B 8 Festinusq; Moyses, curuatus est pronus in

9 terram, & adorans, ¶ ait: Si inueni gratiam in conspectu tuo Domine, obsecro vt gradiaris nobiscum: populus enim duræ ceruicis est, & auferas iniquitates nostras atque peccata, nosq; possideas.

10 Respondit Dominus: Ego inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam, quæ nunquam visa sunt super terrã, nec in vllis gentibus: vt cernat populus -iste*, in cuius es medio, opus Domini terribile, quod facturus sum.

11 Obserua cuncta, quæ hodie mandaui tibi: ego ipse eijciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chananæum, & Hethæum, Pherezæum quoq;, & Heuæum, & Iebusæum*.

12 Caue ne vnquam cum habitatoribus terræ illius iungas amicitias, quæ sint tibi in

13 ruinam: ¶ sed aras eorum destrue, * confrin-

14 ge statuas, lucosq; succide, ¶ nolj adorare Deum alienum. Dominus zelótes nomen eius, Deus est æmulator.

15 Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne cùm fornicati fuerint cum Dijs suis, & adorauerint simulachra eorum, vocet te quispiam, * vt* comedas de immolatis.

16 Nec vxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis: ne postquam ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in Deos suos.

C 17 Deos conflatiles non facies tibi.

18 Solennitatem azymorum custodies. Septem diebus vescêris azymis, sicut præcepi tibi, in tempore mensis nouorum. mense enim verni temporis egressus es de Aegypto.

19 Omne quod aperit vuluam generis masculini, meum erit. De cunctis animantibus, tam de bobus, quàm de ouibus, meum erit.

20 Primogenitum asini redimes oue. sin autem nec precium pro eo dederis, occidetur. Primogenitũ filiorum tuorũ redimes: nec apparebis in conspectu meo vacuus.

21 Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare & metere.

22 Solennitatem hebdomadarum facies tibi in primitijs frugum messis tuæ triticeæ, & solennitatem quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.

23 Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu omnipotentis Domini Dei Israël.

24 Cùm enim tulero gentes à facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te & apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.

D 25 Non immolabis super fermento sanguinem hostiæ meæ: neque residebit manè de victima solennitatis Phase.

26 Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Domini Dei tui. Non coques hœdum in lacte matris suæ.

27 Dixitq; Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israël pepigi fœdus.

28 Fuit ergo ibi cum Domino * quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis verba fœderis decem.

29 Cumque descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.

30 Videntes autem Aarõ & filij Israël cornutam Moysi faciẽ, timuerũt propè accedere.

31 Vocatique ab eo, reuersi sunt tam Aaron quàm principes synagogæ. Et postquam locutus est ad eos, ¶

32 venerunt ad eum etiam omnes filij Israël: quibus præcepit cuncta quæ audierat à Domino in monte Sinai.

33 Impletisque sermonibus posuit velamen super faciem suam.

34 * Quod* ingressus ad Dominum, & loquens cum eo auferebat donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israël omnia, quæ sibi fuerant imperata.

35 Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus * faciem suam si quando loquebatur ad eos.

CAPVT XXXV.

Præcipitur sabbathum, petuntur primitiæ & donaria, ac artifices ad construenda omnia, quæ dicta sunt, quib. deputati à Domino dicũtur Beseleel & Ooliab.

IGitur congregata omni turba filiorum Israël, dixit ad eos: Hæc sunt quæ iussit Dominus fieri:

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbathum & requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur.
3 Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbathi.
4 Et ait Moyses ad omnem cateruam filiorum Israël: Iste est sermo, quem præcepit Dominus, dicens:
5 Separate apud vos primitias Domino. Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino: aurum & argentum, & æs,
6 ¶ hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,
7 ¶ pellesque arietum rubricatas, & ianthinas, ligna setim, ¶ & oleum ad luminaria concinnanda, & vt conficiatur vnguentum, & thymiama suauissimum, ¶ lapides onychinos, & gemmas ad ornatum superhumeralis & rationalis.
10 Quisquis vestrum sapiens est, veniat, & B 11 faciat quod Dominus imperauit, ¶ Tabernaculum scilicet, & tectum eius, atque operimentum, annulos & tabulata cum ve-
12 ctibus, paxillos & bases: ¶ Arcam & vectes, propitiatorium & velum, quod ante illud
13 oppanditur: ¶ Mensam cum vectibus & va-
14 sis, & propositionis panibus: ¶ Candelabrũ ad luminaria sustentanda, vasa illius & lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium.
15 Altare thymiamatis, & vectes, & oleum vnctionis & thymiama ex aromatib⁹: Tentorium ad ostium tabernaculi.
16 Altare holocausti, & craticulam eius æneam cum vectibus, & vasis suis: Labrum
*basim 7. & *bases eius.
17 Cortinas atrij cum columnis & basibus,
18 tentorium in foribus vestibuli, ¶ paxillos tabernaculi & atrij cum funiculis suis.
19 Vestimenta quorum vsus est in ministerio sanctuarij, vestes Aaron pontificis, ac filiorum eius sacerdotio fungantur mihi.
C 20 Egressaq; omnis multitudo filiorum Is-
21 raël de cõspectu Moysi ¶ obtulerunt mente promptissima atque deuota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonij. Quidquid ad cultum & ad ve-
22 stes sanctas necessarium erat, ¶ viri cũ mulieribus præbuerunt armillas & inaures, annulos & dextralia: omne vas aureũ in donaria Domini separatum est.
23 Si quis habebat hyacinthũ, & purpuram coccumq; bis tinctum, byssum & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & hya-
*& auri. 24 cinthinas, ¶ argenti * æriscq; metalla obtulerũt Domino; lignaq; setim in varios vsus.
25 Sed & mulieres doctæ quæ neuerant, dederunt hyacinthum, purpuram, & vermi-
26 culum ac byssum, ¶ & pilos caprarũ, sponte propria cuncta tribuentes.
27 Principes verò obtulerunt lapides onychinos, & gemmas ad superhumerale &
28 rationale, ¶ aromataq;, & oleum ad luminaria cõcinnanda, & ad præparandum vnguentum, ac thymiama odoris suauissimi componendum.
D 29 Omnes viri & mulieres mente deuota obtulerunt donaria, vt fierent opera quæ iusserat Dominus per manum Moysi. Cuncti filij Israël voluntaria Domino dedicauerunt.
30 Dixitq; Moyses ad filios Israël: Ecce vocauit vos Dominus ex nomine Beseleel fi-
31 lium Vri filij Hur de tribu Iuda: ¶ impleuitq; eũ spiritu Dei, sapientia & intelligen-
32 tia, & scientia, & omni doctrina ¶ ad excogitandum, & faciendum opus in auro &
33 argento, & ære, ¶ sculpendisq; lapidibus, & opere carpentario. quidquid fabrè adinueniri potest, ¶ dedit* in corde eius: Oo-
34 liab quoque filium Achisamech de tribu
35 Dan: ¶ ambos eruditit sapientia, vt faciãt opera abietarij, polymitarij, ac plumarij de hyacintho ac purpura, coccoque bis tincto, & byssо, & texant omnia, ac noua quæque reperiant.

CAPVT XXXVI.

Oblatis plus quàm opus esset donarijs, paratur tabernaculum iuxta omnes partes suas, nempe cortinas, saga, opertoria, tabulata, vectes, velum & tentorium.

FEcit ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis vir 1
sapiens, quibus dedit Dominus sapientiam & intellectum, vt scirent fabrè operari, quæ in vsus sanctuarij necessaria sunt, &
quæ præcepit Dominus.
2 Cumq; vocasset eos Moyses, & omnem eruditum virum, cui dederat Dominus sapientiam, & qui sponte sua obtulerant se
3 ad faciendum opus, ¶ tradidit eis vniuersa donaria filiorum Israël. Qui cùm instarent operi, quotidie manè vota populus offerebat.
4 Vnde artifices venire compulsi, ¶ dixe-
5 runt Moysi: Plus offert populus quàm necessarium est.
6 Iussit ergo Moyses præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quicquam offerat vltrà in opere sanctuarij. Sicq; cessatũ est à mu-
7 neribus offerendis, ¶ eò quòd oblata sufficerent & superabundarent.

Fecerunt

8 Feceruntq; omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de byssо retorta, & hyacintho, & purpura,
B 9 coccoq; bis tincto, opere vario, & arte polymita: ¶ quarum vna habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor, vna mensura erat omnium cortinarum.
10 Coniunxitq; cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque sibi inuicem copulauit.
11 Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinæ vnius ex vtroq; latere, & in ora cortinæ
12 alterius similiter, ¶ vt contra se inuicem ve
13 nirent ansæ, & mutuò iungerentur, ¶ vnde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarũ ansas, & fieret vnum tabernaculum.
14 Fecit & saga vndecim de pilis caprarum
15 ad operiendum tectum tabernaculi: ¶ vnum sagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos qua-
16 tuor. vnius mensuræ erãt omnia saga: ¶ quorum quinque iunxit seorsum, & sex alia separatim.
17 Fecitq; ansas quinquaginta in ora sagi vnius, & quinquaginta in ora sagi alterius, vt sibi inuicem iungerentur.
18 Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necteretur tectum, vt vnũ pallium ex omnibus sagis fieret.
C 19 Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque desuper
*hyacinthinis. velamentum de pellibus * ianthinis⁹.
20 Fecit & tabulas tabernaculi de lignis setim stantes.
21 Decem cubitorum erat longitudo tabulæ vnius: & vnum ac semis cubitum latitudo retinebat.
22 Binæ incastraturæ erant per singulas tabulas, vt alteri altera iungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.
23 Equibus viginti ad plagam meridianam
24 erant contra austrum, ¶ cum quadraginta basibus argenteis. Duæ bases sub vna tabula ponebantur ex vtraq; parte angulorum,
vbi incastraturæ laterum in angulis terminantur.
25 Ad plagam quoque tabernaculi, quæ respicit ad aquilonem, fecit viginti tabulas
26 ¶ cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas.
27 Contra occidentem verò, id est, ad eam partem tabernaculi quę mare respicit, fecit
28 sex tabulas, ¶ & duas alias per singulos an-
29 gulos tabernaculi retrò: ¶ quæ & iunctæ erant à deorsum vsque sursum, & in vnam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit
30 ex vtraque parte per angulos: ¶ vt octo essent simul tabulæ, & haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis.
31 Fecit & vectes de lignis setim, quinque D ad continendas tabulas vnius lateris taber-
32 naculi, ¶ & quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos quinq; alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare.
33 Fecit quoq; vectem alium: qui per medias tabulas ab angulo vsque ad angulum peruenire.
34 Ipsa autem tabulata deaurauit, fusis basibus eorum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci possent: quos & ipsos laminis aureis operuit.
35 Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac byssо retorta, opere polymi-
36 tario, varium arq; distinctum: ¶ & quatuor columnas de lignis setim, quas cum capitibus deaurauit: fusis basibus earum argenteis.
37 Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssо
38 soq; retorta, opere plumarij: ¶ & columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro basesq; earum fudit æneas.

CAPVT XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, mensa, candelabrum, lucernæ, altare thymiamatis, ipsumq; thymiama.

FEcit autem Beseleel & arcam de lignis se- 1 A
tim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque vnius cubiti fuit &
2 dimidij: ¶ vestiuitq; eam auro purissimo intus ac foris. Et fecit illi coronam auream
3 per gyrum, ¶ conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos eius: duos annulos in latere vno, & duos in altero.
4 Vectes quoque fecit de lignis setim, quos
5 vestiuit auro, ¶ & quos misit in annulos, qui erant in lateribus arcæ, ad portandum eam.
6 Fecit & propitiatorium, id est, oraculum de auro mundissimo, duorum cubitorum & dimidij in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine.
7 Duos etiã Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex vtraque parte propitiatorij.
8 Cherub vnum in summitate vnius partis, B

Sup. 25. d. 2.
Sup. 25. d. 2.
Sup. 25. d. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorij, ¶ extendentes alas, & tegentes propitiatorium, seque mutuò & illud respicientes.

10 Fecit & mensam de lignis setim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine vnius cubiti, quæ habebat in altitudi-
11 ne cubitum ac semissem. ¶ circundeditq; eam auro mundissimo, & fecit illi labium
12 aureum per gyrum, ¶ ipsiq; labio coronam auream interrasilem quatuor digitorum, & super eandem alteram coronam auream.
13 Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per singulos pe-
14 des mensæ ¶ contra coronam, misitque in eos vectes, vt posit mensa portari.
15 Ipsos quoq; vectes fecit de lignis setim, & circundedit eos auro.

C 16 Et vasa ad diuersos vsus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina.
17 Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cuius vecte calami, scy-
18 phi, sphærulæq; ac lilia procedebant: ¶ sex in vtroque latere, tres calami ex parte vna,
19 & tres ex altera: ¶ tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, sphærulæque simul & lilia: & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulæque simul & lilia. Aequum erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri.
20 In ipso autem vecte erant quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per sin-
21 gulos simul & lilia: ¶ & sphærulæ sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex fiunt
22 calami, procedentes de vecte vno, ¶ & sphærulæ igitur, & calami ex ipso erant, vniuersa ductilia ex auro purissimo.

D 23 Fecit & lucernas septem cum emunctorijs suis, & vasa, vbi ea, quæ emuncta sunt, extinguantur, de auro mundissimo.
24 Talentum auri appendebat candelabrū cum omnibus vasis suis.
25 Fecit & altare thymiamatis de lignis setim, quadrum per singulos habens cubitos, & in altitudine duos: è cuius angulis procedebant cornua.
26 Vestiuitq; illud auro purissimo cum craticula ac parietibus & cornibus.
27 Fecitq; ei coronam aureolam per gyrum & duos annulos aureos sub corona per singula latera, vt mittantur in eo vectes, & possit altare portari.
28 Ipsos autem vectes fecit de lignis setim,
29 & operuit laminis aureis. ¶ Composuit & oleum ad sanctificationis vnguentum, & *thymiamata de aromatibus mundissimis opere pigmentarij.

* Sup. 30. 35.

CAPVT XXXVIII.

Formatur altare holocaustí cum labio æneo & atrio, oblataq, donaria recensentur.

FEcit & altare holocausti de lignis setim, quinque cubitorū per quadrum, & trium
2 in altitudine: ¶ cuius cornua de angulis procedebāt, operuitq; illud laminis æneis.
3 Et in vsus eius parauit ex ære vasa diuersa, lebetes, forcipes, fuscinulas, vncinos & ignium receptacula.
4 Craticulamque eius in modum retis fecit æneam, & subter eam in altaris medio
5 arulam, ¶ fusis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos ve-
6 ctes ad portandum: ¶ quos & ipsos fecit de
7 lignis setim, & operuit laminis æneis: ¶ induxitq; in circulos, qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare non erat solidum, sed cauum ex tabulatis, & intus vacuum.
8 Fecit & labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi.
9 Fecit & atrium, in cuius australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum
10 centum, ¶ columnæ æneæ viginti cum basibus suis, capita columnarum, & tota operis cælatura argentea.
11 Aequè ad septentrionalem plagam tentoria, columnæ, basesque, & capita columnarum eiusdem mensuræ, & operis ac metalli erant.
12 In ea verò plaga, quæ ad occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnę decem cum basibus suis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura argentea.
13 Porrò contra orientem quinquaginta cu-
14 bitorum parauit tentoria, ¶ è quibus, quindecim cubitos, columnarum trium, cum
15 basibus suis vnum tenebant latus: ¶ & in parte altera (* quia inter vtraque introitum tabernaculi fecit) quindecim què cubitorum erant tentoria, columnæque tres & bases totidem.
16 Cuncta atrij tentoria byssus retorta texuerat.
17 Bases columnarum fuêre æneæ, capita autem earum cum cunctis cęlaturis suis argentea: sed & ipsas columnas atrij vestiuit argento.

Et

18 Et in introitu eius opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byssо retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat iuxta mensuram quam cuncta atrij tentoria habebant.
19 Columnæ autem in ingressu fuêre quatuor cum basibus æneis, capitaq; earum & cælaturæ argenteæ.
20 Paxillos quoque tabernaculi & atrij per gyrum fecit æneos.
21 Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonij, quæ enumerata sunt iuxta præceptū Moysi in cæremonijs Leuitarū per manum
22 Ithamar filij Aaron sacerdotis: ¶ quæ Beseleel filius Vri filij Hur de tribu Iuda Domi-
23 no per Moysen iubente, compleuerat, ¶ iunctо sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorū egregius fuit, & polymitarius atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo, & byssо.

D 24 Omne aurum quod expensum est in opere sanctuarij, & quod oblatum est in donarijs, viginti nouem talentorum fuit, & septingentorum triginta siclorum ad mensuram sanctuarij.
26 Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerū à viginti annis & supra, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorum.
27 Fuerunt præterea centum talenta argenti, è quibus conflatæ sunt bases sanctuarij, & introitus vbi velum pendet. Centum bases factæ sunt de talentis centum, singulis talentis per bases singulas supputatis.
28 De mille autem septingentis, & septuagintaquinque * fecit capita columnarum, quas & ipsas vestiuit argento.
29 Aeris quoque oblata sunt talenta septuagintaduo millia, & quadringenti suprà si-
30 cli, ¶ ex quibus fusæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonij, & altare æneū cum craticula sua, omniaque vasa quæ ad vsum
31 eius pertinent, ¶ & bases atrij tam in circuitu, quàm in ingressu eius, & paxilli tabernaculi atque atrij, per gyrum.

* siclis.

CAPVT XXXIX.

Pontificalia sacerdotalia, conficiuntur ornamenta, totumq, iniunctum opus perficitur.

A 1 DE hyacintho verò & purpura, vermiculo ac byssо fecit vestes, quibus induere-
tur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut præcepit Dominus Moysi.

Sup. 28. 4.

2 Fecit igitur superhumerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & byssо retorta, ¶ opere polymitario. inciditque
3 bracteas aureas, & extenuauit in fila, vt possent torqueri cum priorum colorum subtegmine, ¶ duasque oras sibi inuicem copu-
4 latas in vtroque latere summitatum, ¶ & baltheum ex eisdem coloribus, sicut præceperat Dominus Moysi.
6 Parauit & duos lapides onychinos, astrictos & inclusos auro, & sculptos arte gem-
7 maria nominibus filiorum Israël. *¶ posuitque eos in lateribus superhumeralis in monimentum filiorum Israël, sicut præceperat Dominus Moysi.
8 Fecit & rationale opere polymito iuxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & byssо re-
9 torta: ¶ quadrangulum, duplex, mensuræ palmi.
10 Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor. in primo versu erat sardius, topazius, smaragdus.
11 In secundo carbunculus, sapphirus & ia-
12 spis. ¶ in tertio, ligyrius, achates & amethy-
13 stus. ¶ in quarto, chrisolithus, onychinus, & berillus, circundati & inclusi auro per ordines suos.
14 Ipsiq; lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israël, singuli per nomina singulorum.
15 Fecerunt in rationali & catenulas sibi in-
16 uicem cohærentes, de auro purissimo: ¶ & duos vncinos, totidemq; annulos aureos. Porrò annulos posuerunt in vtroque latere
17 rationalis, ¶ è quibus pendérent duę catenæ aureæ, quas inseruerunt vncinis qui in superhumeralis angulis eminebant.
18 Hæc & antè & retrò ita conueniebant sibi, vt superhumerale & rationale mutuò ne
19 cterentur, ¶ stricta ad baltheum & annulis fortius copulata, quos iungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & à se inuicē mouerentur, sicut præcepit Dominus Moysi.
20 Fecerunt quoque tunicam superhume-
21 ralis totam hyacinthinam: ¶ & capitium in superiori parte contra medium, oramque
22 per gyrum capitij textilem: ¶ deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho,
23 purpura, vermiculo, ac byssо retorta: ¶ & tintinnabula de auro purissimo, quę posuerunt inter malogranata in extrema parte
24 tunicæ per gyrum: ¶ tintinnabulum autē aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio

B

* sex nomina in lapide vno, & sex in altero, iuxta ordinem nariuitatis eorum.

C

D

E

Universidad de Deusto
Biblioteca

fungebatur, sicut præceperat Dominus Moysi.
25 Fecerunt & tunicas byssinas opere texti-
26 li Aaron & filijs eius: ¶ & mitras cum coro-
27 nulis suis ex byssо: ¶ feminalia quoque li-
28 nea, byssina: ¶ cingulum verò de byssо re-
torta, hyacintho, purpura ac vermiculo di-
stinctū arte plumaria, sicut præceperat Do-
minus Moysi.
29 Fecerunt & laminam sacræ venerationis
de auro purissimo, scripseruntque in ea o-
30 pere gemmario, Sanctū Domini: ¶ & stri-
xerunt eam cum mitra vitta hyacinthina,
sicut præceperat Dominus Moysi.
F 31 Perfectum est igitur omne opus taberna-
culi & tecti testimonij. Feceruntque filij
Israël cuncta quæ præceperat Dominus
Moysi.
32 Et obtulerunt tabernaculum & tectum
& vniuersam suppellectilem, annulos, ta-
33 bulas, vectes, columnas ac bases, ¶ operto-
rium de pellibus arietum rubricatis, & a-
liud operimentum de hyacinthinis pelli-
34 bus, ¶ velum, arcam, vectes, propitiatoriū,
35 ¶ mensam cum basis suis & propositionis
36 panibus: ¶ candelabrum, lucernas, & vten-
37 silia earum cum oleo: ¶ altare aureum, &
vnguentum, & thymiama ex aromatibus,
38 ¶ & tentoriū in introitu tabernaculi: ¶ al-
G 39 tare æneum, retiaculum, vectes, & vasa eius
omnia: labrum cum basi sua: tentoria atrij:
40 & columnas cum basibus suis: ¶ tentorium
in introitu atrij, funiculosque illius & pa-
xillos. Nihil ex vasis defuit quæ in minis-
terium tabernaculi, & in tectum fœderis ius-
sa sunt fieri.
41 Vestes quoque quibus sacerdotes vtun-
tur in sanctuario, Aaron scilicet & filij eius:
42 ¶ obtulerunt filij Israël, sicut præceperat
Dominus.
43 Quę postquam Moyses cuncta vidit com
pleta, benedixit eis.

CAPVT XL.

*Primo mense tabernaculum erigendum & conse-
crandum præcipitur, quo facto maiestate Dei reple-
tur, nube tabernaculum cōtinuè operiente, nisi dum
esset proficiscendum.*

A 1 LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicēs,
2 ¶ Mense primo, prima die mensis eriges
3 tabernaculum testimonij, ¶ & pones in eo
4 arcam, demittesque ante illam velum: ¶ &
illata mensa pones super eam quæ ritè præ-
cepta sunt. Candelabrum stabit cum lucer-
5 nis suis, ¶ & altare aureum in quo adoletur
incensum, coram arca testimonij. Tento-
riū in introitu tabernaculi-testimonij' po-
6 nes, ¶ & ante illud altare holocausti: ¶ la-
7 brum inter altare & tabernaculum, quod
implebis aqua.
8 Circundabisq; atrium tentorij & ingres-
sum eius.
9 Et assumpto vnctionis oleo vnges taber-
naculum cum vasis suis, vt sanctificentur
10 altare holocausti & omnia vasa eius: ¶ la-
11 brum cum basi sua omnia vnctionis oleo
consecrabis, vt sint sancta sanctorum.
12 Applicabisque Aaron & filios eius ad fo-
res tabernaculi testimonij, & lotos aqua
13 ¶ indues sanctis vestibus, vt ministrent mi-
hi, & vnctio eorum in sacerdotium sempi-
ternum proficiat.
14 Fecitque Moyses omnia quæ præcepera
Dominus.
15 Igitur mense primo anni secundi, prima
die mensis, collocatum est tabernaculum.
16 Erexitque Moyses illud, & posuit tabulas
17 & bases & vectes, statuitque columnas, ¶ &
expandit tectum super tabernaculum, im-
posito désuper operimento, sicut Dominus
imperauerat.
18 Posuit & testimonium in arca, subdidit
infrà vectibus, & oraculum désuper.
19 Cumque intulisset arcam in tabernacu-
lum*, appendit ante eam velum, vt explere-
ret Domini iussionem.
20 Posuit & mēsam in tabernaculo testimo-
nij ad plagam Septentrionalem extra ve-
21 lum, ¶ ordinatis coram propositionis pani-
bus, sicut præceperat Dominus Moysi.
22 Posuit & candelabrum in tabernaculo te-
stimonij è regione mensæ in parte australi
23 ¶ locatis per ordinem lucernis, iuxta præ-
ceptum Domini.
24 Posuit & altare aureum sub tecto testi-
25 monij contra velum, ¶ & adoleuit super eo
incensum aromatum, sicut iusserat Domi-
nus Moysi.
26 Posuit & tentorium in introitu taberna-
27 culi testimonij, ¶ & altare holocausti in ve-
stibulo testimonij, offerens in eo holocau-
stū & sacrificia, vt Dominus imperauerat.
28 Labrum quoq; statuit inter tabernacu-
lū testimonij & altare, implens illud aqua
29 ¶ Laueruntq; * Moyses & Aarō, ac filij eius
30 manus suas & pedes, ¶ cùm ingrederentur
tectum fœderis, & accederent ad altare, la-
cut præceperat Dominus Moysi.
31 Erexit & atrium per gyrum tabernacu-
& altaris, ducto in introitu eius tentorio.
32 Postquam omnia perfecta sunt, ¶ operuit
nube

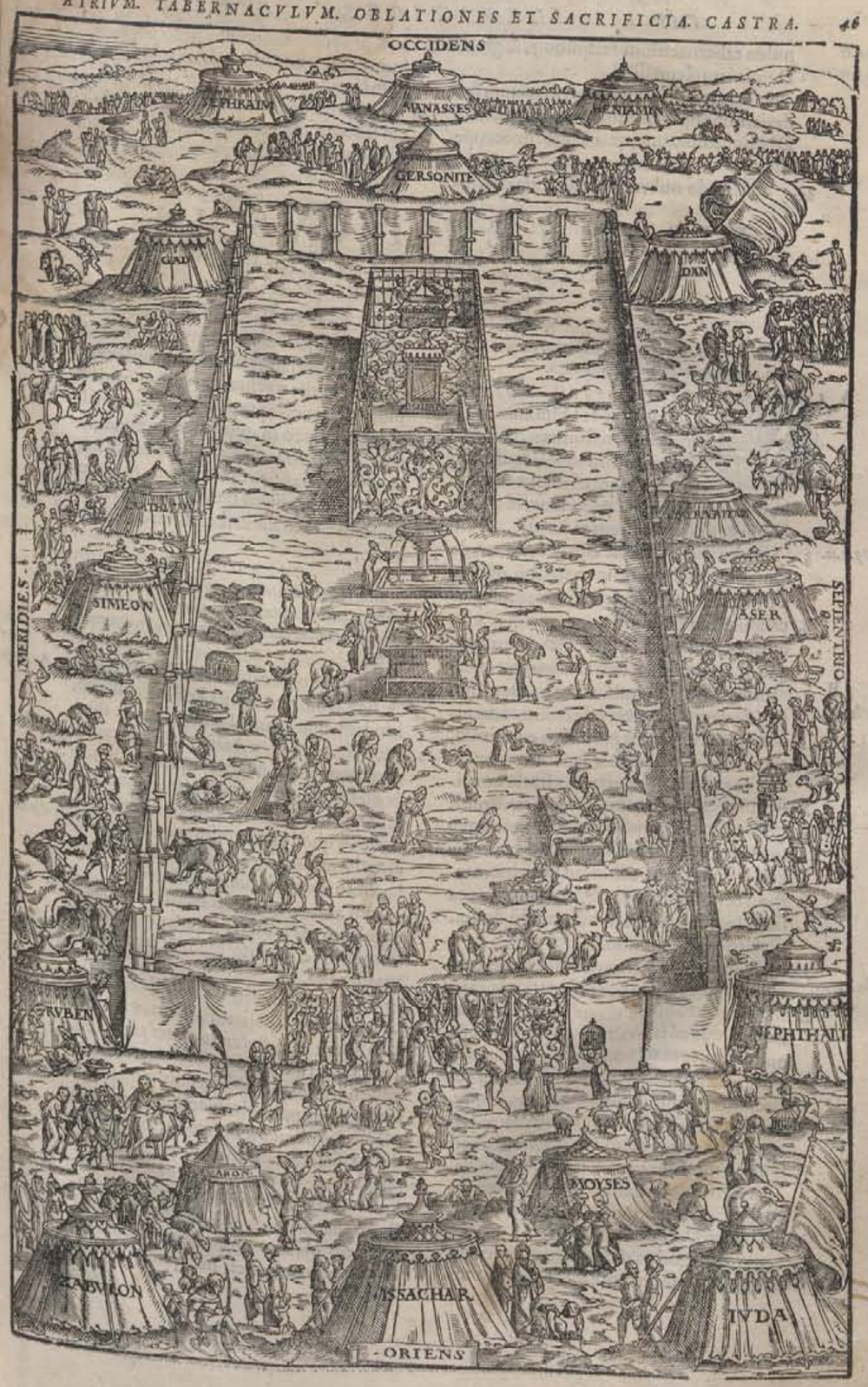

Universidad de Deusto
Biblioteca

nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domini impleuit illud.
Num.9.c.15. 3.Reg.8.b.10.
33 Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maiestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat.
34 Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur filij Israël per turmas
35 suas: ¶ si pendebat desuper, manebat in eodem loco.
36 Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israël per cunctas mansiones suas.

LIBER LEVITICVS, HEBRAICE VAICRA, ID EST, ET VOCAVIT.

CAPVT I.

Varius ritus ac modus holocaustorum, armentorum, pecudum & auium offerendorum.

A 1 VOCAVIT AVTEM MOYSEN, & locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonij, dicens,
2 ¶ Loquere filijs Israël, & dices ad eos, Homo qui obtulerit ex vobis hostiam Domino, de pecoribus, id est, de bobus & ouibus offerens victimas.
Exod.29.b.10. 3 Si holocaustum fuerit eius oblatio, ac de armento, masculum immaculatū offeret ad ostium tabernaculi testimonij, ad placandum sibi Dominum: ¶ ponetq; manus
4 super caput hostiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem eius proficiens.
B 5 Immolabitque vitulum coram Domino, *sacerdotes 3. & offerent filij Aaron *sacerdotis* sanguinem eius, fundentes per altaris circuitum,
6 quod est ante ostium tabernaculi: ¶ detractaque pelle hostiæ, artus in frusta concîdent: ¶ & subijcient in altari ignem, strue li-
7 gnorum antè compositā: ¶ & membra quę
8 sunt cæsa, desuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent iecori: ¶ intestinis & pedibus lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustū & suauem odorem Domino.
*masculum 2. 10 Quòd si de pecoribus oblatio est, de ouibus siue de capris holocaustum: *agnū an-
11 niculum &* absque macula offeret: ¶ immolabitque ad latus altaris quod respicit Aquilonem, coram Domino: sanguinem verò illius fundent super altare filij Aaron per
D 12 circuitum: ¶ diuidentque membra, caput, & omnia quæ adhærent iecori: & imponent super ligna, quibus subijciendus est
13 ignis: ¶ intestina verò & pedes lauabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum & odorem suauissimum Domino.
14 Si autē de auibus, holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus & pullis colum-
15 bæ ¶ offeret eam sacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepi-
16 dinem altaris: ¶ vesiculam verò gutturis & plumas proijciet prope altare ad orientalē plagam in loco in quo cineres effundi solent. ¶ confringetque ascellas eius, & non
17 secabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit super altare lignis igne suppositō. Holocaustum est & oblatio suauissimi odoris Domino.

CAPVT II.

Ritus oblationis sacrificiorum similæ oleo conspersæ, thuris, panum, laganorum, atque primitiarum, addito in omnibus sale, nusquam autem fermento, nec melle.

ANima cùm obtulerit oblationem, sacrificij Domino, simila erit eius oblatio,
2 fundetq; super eam oleum, & ponet thus: ¶ ac deferet ad filios Aarō *sacerdotis*: quorum vnus tollet pugillum plenum similæ & olei, ac totum thus, & ponet memoriale
3 super altare in odorem suauissimum Domino, ¶ quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorū eius, sanctum sanctorum de oblationibus Domini.
4 Cùm autem obtuleris sacrificium coctū in clibano, de simila, panes scilicet absque fermento *conspersō* oleo, & lagana azyma oleo lita.
5 Si oblatio tua fuerit de sartagine, similæ
6 cōsperſæ oleo & absque fermēto, ¶ diuides eam minutatim, & fundes super eam oleū.
7 Sin autem de craticula fuerit sacrificium,
8 æquè simila oleo conspergetur. ¶ quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis.
9 Qui cùm obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, & adolebit super altare in odo-
10 rem suauitatis Domino, ¶ quicquid autē reliquum est, erit Aaron & filiorum eius, sanctum sanctorum de oblationibus Domini.
11 Omnis oblatio quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domini.
12 Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare verò non imponentur in odorem suauitatis.
D 13 Quicquid obtuleris sacrificij, sale cōdies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal.
14 Si autem obtuleris munus primitiarum frugum tuarum Domino, de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas
15 Domino ¶ fundens super ea oleum, & thus
16 imponens, quia oblatio Domini est. ¶ de qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partem farris fracti & olei, ac totum thus.

CAPVT III.

Quo pacto auferantur hostiæ pacificorum, nempe de bobus, ouibus, agnis, & capris.

A 1 QVòd si hostia pacificorū fuerit eius oblatio, & de duobus voluerit offerre,
*immaculatū 9. marem siue fœminam *immaculata* offeret coram Domino.
2 Ponetq; manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonij, fundentque filij Aaron *sacer-
sacerdotes 1. dotis, sanguinem per altaris circuitum.
Exod.29.b.19. 3 Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis est intrinsecus:
4 ¶ duos renes cum adipe quo teguntur ilia,
B 5 & reticulum iecoris cum renunculis, ¶ adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne suppositō: in oblationem suauissimi odoris Domino.
6 Si verò de ouibus fuerit eius oblatio & pacificorum hostia, siue masculum obtulerit siue fœminam, immaculata erunt.
7 Si agnum obtulerit coram Domino, ¶ po-
8 net manum suam super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonij: fundentque filij Aaron sanguinem eius per circuitum altaris.
9 Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem & caudam totam
C 10 ¶ cum renibus, & pinguedinem quæ operit ventrem atque vniuersa vitalia, & vtrunq; renunculum cum adipe qui est iuxta ilia,
11 reticulumque iecoris cum renunculis. ¶ & adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis & oblationis Domini.
12 Si capra fuerit eius oblatio, & obtulerit
13 eam Domino, ¶ ponet manum suam super caput eius, immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonij. Et fundent filij Aaron sanguinem eius* per altaris circuitum. *super 2.
14 Tollentque ex ea in pastum ignis dominici, adipem qui operit ventrem, & qui te-
15 git vniuersa vitalia: ¶ duos renunculos cum reticulo, quod est super eos iuxta ilia, & ar-
16 uinam iecoris cum renunculis, ¶ adolebitque ea super altare sacerdos in alimoniam ignis, & suauissimi odoris. Omnis adeps
17 Domini erit ¶ iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

CAPVT IIII.

Modus offerendi hostias sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam peccantis.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
1 A cens: ¶ Loquere filijs Israël: Anima quum peccauerit per ignorantiam, & de vniuersis mandatis Domini quæ præcepit vt non
3 fierent, quippiam fecerit: ¶ Si sacerdos qui vnctus est peccauerit, delinquere faciēs populum, offeret pro peccato suo vitulum im-
4 maculatū Domino. ¶ & adducet illum ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino, ponetque manum super caput eius, & immolabit eum Domino.
5 Hauriet quoq; de sanguine vituli inferens illum in tabernaculum testimonij.
6 Cumque intinxerit digitum in sanguinē, B
asperget *eum* septies coram Domino con- *eo 2.
7 tra velum sanctuarij: ¶ ponetque de eodem *eos 2.
sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonij. omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi.
8 Et adipem vituli *offeret* pro peccato, *auferet 5.
tam eū qui vitalia operit, quàm omnia quæ
9 intrinsecus sunt. ¶ duos renunculos & reticulum quod est super eos iuxta ilia, & adi-
10 pem iecoris cum renunculis, ¶ sicut *offertur* de vitulo hostiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocausti. *auferetur 6.
11 Pellem verò & omnes carnes cum capite C
12 & pedibus & intestinis & fimo, ¶ & reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum, vbi cineres effundi solent: incendetq; ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur.
13 Quòd si omnis turba *Israël ignorauerit, *filiorum.
& per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est, ¶ & postea intellexerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

lexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi.

D 15 Et ponent seniores populi manus super caput eius coram Domino. Immolatoque
16 vitulo in cõspectu Domini, ¶ inferet sacerdos qui vnct⁹ est, de sanguine eius in taber-
17 naculum testimonij, ¶ tincto digito aspergens septies contra velum. ¶ ponetque de
18 eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonij. reliquum autem sanguinem fundet iuxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonij.
19 Omnemq; eius adipem tollet, & adole-
20 bit super altare: ¶ sic faciens & de hoc vitulo quomodo fecit & prius: & rogãte pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus.
21 Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atque comburet sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.
E 22 Si peccauerit princeps, & fecerit vnum è pluribus per ignorantiam, quod Domini le
23 ge prohibetur: ¶ & postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum.
24 Ponetque manum suam super caput eius: cùmque immolauerit eum in loco vbi solet mactari holocaustum coram Domino,
25 quia pro peccato est, ¶ tinget sacerdos digitum in sanguine hostię pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum
*sanguinẽ 3. *altare 3. *fundens ad basim eius.
26 Adipem verò adolebit supra*, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei.
F 27 Quòd si peccauerit anima per ignorantiã, de populo terræ, vt faciat quicquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque de-
28 linquat, ¶ & cognouerit peccatum suum, offeret capram immaculatam.
29 Ponetque manus super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti.
30 Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius.
G 31 Omnem autẽ adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino, rogabitque pro eo, & dimittetur ei.
32 Sin autem de pecoribus obtulerit victimã pro peccato, ouem scilicet immaculatam:
33 ¶ ponet manum super caput eius, & immolabit eam in loco vbi solent cædi holocaustorum hostiæ.
34 Sumetque sacerdos de sanguine eius digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius.
35 Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare incensum Domini: rogabitque pro eo & pro peccato eius, & dimittetur ei.

CAPVT V.

De hostijs pro peccatis ex silẽtio veritatis, immunditia, errore, iuramento, sacrorum abusu, atq; ignorantia.

SI peccauerit anima, & audierit vocem *iurantis', testisque fuerit quòd aut ipse viderit, aut conscius est: nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam.
2 Anima quæ tetigerit aliquid immundum, siue quod occisum à bestia est, aut per se mortuũ, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, & delinquit. ¶ & si tetigerit quicquam de immunditia hominis iuxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognouerit postea, subiacebit delicto.
4 Anima quæ iurauerit, & protulerit labiis suis vt vel malè quid faceret, vel bene, & ista ipsum iuramento & sermone firmauerit, oblitaque postea intellexerit delictũ suum,
5 ¶ agat pœnitentiam pro peccato, ¶ & offe-
6 rat de gregibus agnam siue capram, orabitque pro ea sacerdos & pro peccato eius.
7 ¶ sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum Domino, vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, ¶ dabitque eos sacerdoti. Qui primùm offerens pro peccato retorquebit caput eius ad pennulas, ita vt collo adhæreat, & nõ penitus abrumpatur.
9 Frasperget de sanguine eius parietem altaris. quicquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est.
10 Alterum verò in holocaustum adolebit, vt fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato eius, & dimittetur ei.
11 Quòd si non quiuerit manus eius duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similæ partem ephi decimam, non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro
12 peccato est, ¶ tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare in monimentum eius qui obtulerit,

13 obtulerit, ¶ rogans pro illo & expians, reliquam verò partem ipse habebit in munere.
14 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
15 cens: ¶ Anima si præuaricans ceremonias, per errorem in his quæ Domino sunt sanctificata, peccauerit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui e-
D 16 stuarij: ¶ ipsumque quod intulit damni restituet, quintam partem ponet suprà tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei.
17 Anima si peccauerit per ignorantiam, feceritq; vnum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniqui-
18 tatem suam, ¶ offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei,
19 ¶ quia per errorem deliquit* in Domino.

CAPVT VI.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commisso: leges holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum & oblationum sacerdotis in die vnctionis suæ: & in genere de hostia pro peccato: quiue & quando his vesci possint.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
2 cens: ¶ Anima quæ peccauerit, & contẽpto Domino negauerit proximo suo depositum, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniã fece-
3 rit, ¶ siue rem perditam inuenerit, & inficians insuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent pec-
4 care homines, ¶ conuicta delicti, ¶ reddet
5 omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem Domino cui damnum intulerat.
6 Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, iuxta æstimationem mensuramq; de-
7 licti: ¶ qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis quæ faciendo peccauit.
B 8 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
9 cens: ¶ Præcipe Aaron & filijs eius, Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte vsque manè: ignis in eodem altari erit:
10 ¶ vestietur tunica sacerdos & feminalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis
11 exusit, & ponens iuxta altare, ¶ spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque alijs, efferet eos extra castra, -&' in loco mundis-

*in Domũ 7.

simo - vsque ad fauillam consumi faciet'. -2.
12 Ignis autem in altari semper ardebit, quẽ nutriet sacerdos subijciens ligna manè per singulos dies, & imposito holocausto désuper adolebit adipes pacificorum.
13 Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.
14 Hæc est lex sacrificij & libamentorum, quæ offerent filij Aaron coram Domino, &
15 coram altari: ¶ Tollet sacerdos pugillum similæ, quæ consperſa est oleo, & totum thus quod super similam positum est: adolebitque illud in altari in monimentum o-
16 doris suauissimi Domino: ¶ reliquam autem partẽ similæ comedet Aaron cum filijs suis, absque fermento: & comedet in loco
17 *sanctuarij' tabernaculi. ¶ ideo autem non fermentabitur, quia pars ei⁹ in Domini offertur incensum. sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto.
18 Mares tantùm stirpis Aaron comedent illud. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificijs Domini: omnis qui tetigerit illa, sanctificabitur.
19 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
20 cens: ¶ Hæc est oblatio Aaron, & filiorum eius, quam offerre debent Domino in die vnctionis suæ. Decimam partem ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno, medium eius manè, & medium eius vespere,
21 ¶ quæ in sartagine oleo consperſa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem
22 suauissimum Domino ¶ sacerdos, qui iure patri succesſerit, & tota cremabitur in altari.
23 Omne enim sacrificium sacerdotum ig- D
ne consumetur, nec quisquam comedet ex eo.
24 Locutus est autem Dominus ad Moysen,
25 dicens: ¶ Loquere Aaron & filijs eius: Ista est lex hostiæ pro peccato, in loco vbi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino, sanctum sanctorum est.
26 Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.
27 Quicquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto.
28 Vas autem fictile in quo cocta est, confringetur. quòd si vas æneum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua.
29 Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius, quia sanctum sanctorum est.
30 Hostia* enim' quæ cæditur pro peccato, *autem 3.

cuius

*in 2.
*sancto in atrio.

cuius sanguis infertur in tabernaculum testimonij ad expiandum in sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

Heb.13.b.11. Sup.4.a.5.

CAPVT VII.

Ritus oblationis hostiæ pro delicto, & hostiæ ac victimæ pacificorum: adeps & sanguis in vniuersum comedi prohibentur.

A 1 2 HAec quoque est lex hostiæ pro delicto, Sancta sanctorum est: ¶ idcirco vbi immolabitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto: sanguis eius per gyrum altaris fundetur.

3 Offerent ex ea caudam & adipē, qui operit vitalia: 4 ¶ Duos renunculos & pinguedinem quæ iuxta ilia est, reticulumq; iecoris cum renunculis, 5 ¶ & adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto.

6 Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia sanctum sanctorum est.

7 Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto: vtriusque hostiæ lex vna erit, ad sacerdotem qui eam obtulerit, pertinebit.

8 Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem eius.

9 Et omne sacrificium similæ, quod coquitur in clibano, & quicquid in craticula, vel in sartagine præparatur, eius erit sacerdotis

10 à quo offertur: ¶ siue oleo conspersa, siue arida fuerint: cunctis filijs Aaron mensura æqua per singulos diuidetur.

B 11 Hæc est lex hostiæ pacificorum, quę offertur Domino.

12 Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerēt panes absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctamq; similam, & collyridas olei admistione consperſas, 13 ¶ panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis: 14 ¶ ex quibus vnus pro primitijs offertur Domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem. 15 ¶ cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam vsque manè.

16 Si voto, vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit, vesci licitum

17 est: ¶ quicquid autem tertius inuenerit di-

*& 2. 18 es, ignis absumet, ¶ * si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet * oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quæcunque anima tali se edulio cōtaminauerit, præuaricationis rea erit.

*eius.

19 Caro quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: quę fuerit mundus vescetur ex ea.

20 Anima polluta, quę ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis.

21 Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel iumenti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de huiusce modi carnibus, interibit de populis suis.

22 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-

23 cens: ¶ Loquere filijs Israël: Adipem ouis & bouis, & capræ non comedetis.

24 Adipem cadaueris morticini, & eius animalis quod à bestia captum est, habebitis in varios vsus.

25 Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo.

26 Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de auibus quàm de pecoribus.

27 Omnis anima quæ ederit sanguinē, peribit de populis suis.

28 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-

29 cens: ¶ Loquere filijs Israël, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificiū, id est libamenta eius.

30 ¶ tenebit manibus adipem hostię, & pectusculum: cumq; ambo oblata Domino con- Eccl.45. c.18.

31 secrauerit, tradet sacerdoti, ¶ qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem

32 rit Aaron, & filiorum eius. ¶ armus quoque dexter de pacificorum hostijs cedet in primitias sacerdotis.

33 Qui obtulerit sanguinem, & adipem filiorum Aaron, ipse habebit & armū dexterum in portione sua.

34 Pectusculum enim eleuationis, & armus separationis tuli à filijs Israël de hostijs eorum pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filijs eius lege perpetua, ab omni populo Israël.

35 Hæc est vnctio Aaron & filiorum eius in ceremonijs Domini in die quo obtulit eos

36 Moyses, vt sacerdotio fungerētur, ¶ & quæ præcepit eis dari Dominus à filijs Israël religione perpetua in generationibus suis.

37 Ista est lex holocausti, & sacrificij pro peccato atque delicto, & pro consecrationē &

38 pacificorum victimis: ¶ quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandauit filijs Israel vt offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPVT

CAPVT VIII.

Aaronis & filiorum eius consecratio, ac tabernaculi supellectilis q, eius vnctio.

A 1 2 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Tolle Aaron cum filijs suis, vestes eorum, & vnctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum cum azy-

3 mis, ¶ & congregabis omnem cœtum ad ostium tabernaculi.

-to.

4 Fecitque Moyses vt Dominus imperauerat. Congregataque omni turba ante fores

5 tabernaculi, ¶ ait: Iste est sermo quem iussit Dominus fieri.

6 Statimq; obtulit Aarō & filios eius. Cumque lauisset eos, ¶ vestiuit pontificem subucula linea, accingens eum baltheo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper

7 humerale imposuit, quod astringens cingulo aptauit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas.

B 9 Cidari quoque texit caput: & super eam, contra frontem, posuit laminā auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus.

10 Tulit & vnctionis oleum, quo liniuit tabernaculum cum omni suppellectili sua.

11 Cumque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, vnxit illud, & omnia vasa eius, labiumque cum basi sua sanctificauit

oleo.

12 Quod fundens super caput Aaron, vnxit

13 eum, & consecrauit, ¶ filios quoque eius oblatos vestiuit tunicis lineis, & cinxit baltheis, imposuitq; mitras, vt iusserat Dominus.

C 14 Obtulit & vitulum pro peccato. cumque super caput eius posuisset Aaron & filij eius

15 manus suas, ¶ immolauit eū: hauriens sanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum. quo expiato & sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamēta eius.

16 Adipem verò qui erat super vitalia, & reticulum iecoris, duosque renunculos cum

17 aruinulis suis adoleuit super altare: ¶ vitulum cum pelle, & carnibus, & fimo, cremās extra castra, sicut præceperat Dominus.

18 Obtulit & arietem in holocaustum: super

19 cuius caput cùm imposuissent Aaron & filij eius manus suas, ¶ immolauit eum, & fudit sanguinem eius per circuitum altaris.

D 20 Ipsumque arietem in frusta concidens, caput eius, & artus, & adipē adoleuit igni,

21 ¶ lotis prius intestinis & pedibus, totumq; simul arietem incēdit super altare, eò quòd esset holocaustum suauissimi odoris Domino, sicut præceperat ei.

22 Obtulit & arietem secundum, in consecrationem sacerdotum: posueruntque super caput eius Aaron & filij eius manus su-

23 as. ¶ quem cùm immolasset Moyses, sumēs de sanguine eius, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus eius dextræ, similiter & pedis.

24 Obtulit & filios Aaron. cumq; de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, & * pollices' manus ac pedis dextri, reliquum fudit super al-

25 tare per circuitum: ¶ adipem verò, & caudam, omnemque pinguedinem quæ operit intestina, reticulumque iecoris, & duos renes cum adipibus suis, & armo dextro separauit.

26 Tollens autem de canistro azymorum, quod erat coram Domino, panem absque fermento, * & collyridam consperſam o-

*vnum r.

27 leo, laganumque posuit super adipes, & armum dextrum, ¶ tradens simul omnia Aaron & filijs eius. Qui postquam leuauerunt

28 ea coram Domino, ¶ rursum suscepta de manibus eorum, adoleuit super altare holocausti, eò quòd consecrationis esset oblatio in odorem suauitatis sacrificij Domini.

29 Tulitque pectusculum eleuans illud coram Domino, de ariete cōsecrationis in partem suam, sicut præceperat ei Dominus.

30 Assumensque vnguentum & sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron & vestimenta eius, & super filios illius ac vestes eorum.

31 Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas, panes quoque consecrationis edite, qui positi

G sunt in canistro, sicut præcepit mihi Dominus, dicēs: Aaron & filij eius comedent eos: *Exod.29.f.32.*

32 ¶ quicquid autem reliquum fuerit de carne *Inf.28.b.9.* & panibus, ignis absumet.

33 De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus, vsque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestræ. se-

34 ptem enim diebus finitur consecratio: ¶ sicut impræsentiarum factum est, vt ritus sacrificij compleretur.

35 Die ac nocte manebitis in tabernaculo obseruantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi præceptum est.

36 Feceruntq; Aaron & filij eius cuncta quæ locutus est Dominus per manum Moysi.

I CAPVT

CAPVT IX.

Primitijs sacrificiorũ, pro sacerdote ac populo Deo redditis, Aaron populo benedixit, gloria Domini apparuit, igniq; holocaustum deuorauit.

A 1 FActo autem octauo die, vocauit Moyses Aaron & filios eius, ac maiores natu Israël,
Exod.29.a.1. 2 dixitque ad Aaron: ¶ Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, vtrunque immaculatum, & offer illos coram Domino.
3 Et ad filios Israël loquêris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atque agnum* anniculum, & sine macula in holocaustum,
* anniculos 5.
4 ¶ bouem & arietẽ pro pacificis: & immolate eos coram Domino in sacrificio singulorum similam consperſam oleo offerentes. hodie enim Dominus apparebit vobis.
B 5 Tulerunt ergo cuncta quæ iusserat Moyses ad ostium tabernaculi: vbi cùm omnis
6 multitudo astaret, ¶ ait Moyses: Iste est sermo quem præcepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria eius.
7 Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare pro te & pro populo. cumque mactaueris hostiam populi, ora pro eis, sicut præcepit Dominus.
8 Statimque Aaron accedens ad altare, im-
9 molauit vitulum pro peccato suo: ¶ cuius sanguinem obtulerunt ei filij sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum ad basim eius.
10 Adipemque, & renunculos ac reticulum iecoris, quæ sunt pro peccato, adoleuit super altare, sicut præceperat Dominus Moy-
11 si: ¶ carnes verò & pellem eius extra castra combussit igni.
C 12 Immolauit & holocausti victimam: obtuleruntque ei filij sui sanguinem eius, quem fudit per altaris circuitum.
13 Ipsam etiam hostiam in frusta concisam, cum capite & membris singulis obtulerũt:
14 quæ omnia super altare cremauit igni, ¶ lotis aqua prius intestinis & pedibus.
15 Et pro peccato populi offerens, mactauit
16 hircum: expiatoque altari, ¶ fecit holocau-
17 stum, ¶ addens in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea super altare, absque ceremonijs holocausti matutini.
18 Immolauit & bouem atque arietem hostias pacificas populi: obtuleruntque ei filij sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum.
D 19 Adipem autem bouis, & caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, & reti-
20 culum iecoris ¶ posuerunt super pectora, cumque cremati essent adipes super altare,
21 ¶ pectora eorũ, & armos dextros separauit Aaron, eleuans coram Domino, sicut præceperat Moyses.
22 Et extendens manum ad populum, benedixit ei. Sicq; completis hostijs pro peccato, & holocaustis, & pacificis, descendit.
23 Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonij, & deinceps egressi benedixerunt populo. Apparuitque gloria
24 Domini omni multitudini: ¶ & ecce egressus ignis à Domino, deuorauit holocaustum & adipes qui erant super altare. Quod cum vidissent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies suas.

CAPVT X.

Igne Nadab & Abiu consumpti planguntur à populo, non à sacerdotibus: vino autem sacerdotibus interdicto, præcipitur vt residuũ oblationis comedant.

ARreptisque Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis, imposuerunt ignem, & in-
censum desuper, offerentes coram Domino ignem alienũ, quod eis præceptum non erat.
2 Egressusq; ignis à Domino, deuorauit eos, & mortui sunt coram Domino.
3 Dixitq; Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in his qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron.
4 Vocatis autem Moyses Misaële, & Elisaphan filijs Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite, & tollite fratres vestros de conspectu sanctuarij, & apportate extra castra.
5 Confestimque pergentes tulerunt eos sicut iacebant, vestitos lineis tunicis, & ejecerunt foras, vt sibi fuerat imperatum.
6 Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne fortè moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres* vestri, & omnis domus Israël plangant incendium
7 quod Dominus suscitauit: ¶ vos autem non ingrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctę vnctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta præceptum Moysi.
8 Dixitque Dominus ad Aaron: ¶ Vinum
9 & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum

naculũ testimonij, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras.
10 Et vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum, inter pollutum
11 & mundum: ¶ doceatisque filios Israël omnia legitima mea quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi.
C 12 Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius, qui erant residui: Tollite sacrificium quod remansit de oblatione Domini, & comedite illud absq; fermento iuxta altare, quia sanctum sanctorum est.
13 Comedetis autem in loco sancto: quod datum est tibi & filijs tuis de oblationibus Domini, sicut præceptum est mihi.
14 Pectusculum quoque quod oblatum est, & armum qui separatus est, edetis in loco
15 mundissimo tu & filij tui, & filiæ tuæ tecũ. tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostijs salutaribus filiorum Israël: ¶ eò quòd armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos lege perpetua, sicut præcepit Dominus.
D 16 Inter hæc hircum qui oblatus fuerat pro
2.Mac.2. c.11. peccato cùm quęreret Moyses, exustum reperit: iratusque contra Eleazar & Ithamar
17 filios Aaron, qui remanserant, ait: ¶ Cur nõ comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ Sancta sanctorum est, & data vobis vt portetis iniquitatem multitudinis, & ro-
18 getis pro ea in conspectu Domini, ¶ præsertim cùm de sanguine illius non sit illatum intra sancta*, & comedere debueratis eam
* sanctorum 6. in sanctuario, sicut præceptum est mihi.
19 Respondit Aaron: Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autem accidit quod vides. quomodo potui comedere eã, aut placere Domino in ceremonijs mente lugubri?
20 Quòd cùm audisset Moyses, recepit satisfactionem.

CAPVT XI.

Animalium mundorum ab immũdis separatio, eorumq; usus, vt sancti sint filij Israël, sicut & Dominus.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens: ¶ Dicite filijs Israël: *Hæc
Deut.14.a.4. * Custodite omnia quæ scripsi vobis, comedetis. sunt animalia quæ comedere debetis de
3 cunctis animantibus terræ: ¶ Omne quod habet diuisam vngulam & ruminat in pecoribus, comedetis.
4 Quicquid autem ruminat quidem, & habet vngulam, sed non diuidit eam, sicut camelus & cætera, non comedetis illud, & in-
bis, vt sim Debus vester. Hæc sunt, &c. ter immunda reputabitis.
5 Chœrogryllus qui ruminat, vngulamque non diuidit, immundus est.
6 Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed vngulam non diuidit.
7 Et sus: qui cùm vngulam diuidat, non ru-
2.Mac.6.d.18. 8 minat. ¶ horum carnibus non vescemini, nec cadauera contingetis, quia immunda sunt vobis.
9 Hæc sunt quæ gignuntur in aquis, & vesci B licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari quàm in fluminibus & stagnis, comedetis.
10 Quicquid autem pinnulas & squamas nõ habet eorum quæ in aquis mouentur & vi-
11 uunt, abominabile vobis ¶ execrandumq; erit. carnes eorum non comeditis, & morticina vitabitis.
12 Cuncta quę non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt.
13 Hęc sunt quæ de auibus comedere nõ debetis, & vitanda sunt vobis, Aquilam, & gry-
14 phem, & haliætum, ¶ & miluum ac vultu-
15 rem iuxta genus suum, ¶ & omne coruini
16 generis in similitudinem suam, ¶ struthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem
17 iuxta genus suum: ¶ bubonem, & mergu-
18 lum, & ibin, ¶ & cygnum, & onocrotalum,
19 & porphyrionem, ¶ herodionem & charadrion iuxta genus suum, vpupam quoque C & vespertilionem.
20 Omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis.
21 Quicquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retro cru-
22 ra, per quæ salit super terram, ¶ comedere debetis, vt est bruchus in genere suo, & attacus atq; ophiomachus, ac locusta, singula iuxta genus suum.
23 Quicquid autem ex volucribus quatuor tantùm habet pedes, execrabile erit vobis:
24 ¶ & quicunq; morticina eorum tetigerit, D polluetur, & erit immundus vsque ad ve-
25 sperum: ¶ & si necesse fuerit vt portet quippiam horum mortuum, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad occasum solis.
26 Omne animal quod habet quidem vngulam, sed non diuidit eam, nec ruminat, immundum erit: & quicquid tetigerit illud, contaminabitur.
27 Quod ambulat super manus ex cũctis ani-

mantibus,quæ incedunt quadrupedia, immundũ erit: & qui tetigerit morticina eorum,polluetur vsque ad vesperum.
28 Et qui portauerit huiusce modi cadauera, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad vesperũ: quia omnia hæc immunda sunt vobis.
E 29 Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ mouentur in terra, mustela & mus & crocodilus, singula iuxta genus suũ,
30 ¶ mygale, & chamæleon, & stellio, & lacer-
31 ta, & talpa: ¶ omnia hæc immũda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit
32 vsque ad vesperum: ¶ & super quod ceciderit quicquam de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneum & vestimentum, quàm pelles & cilicia: & in quocunque sit opus, tingentur aqua, & polluta erunt vsque ad vesperum, & sic postea mundabuntur.
33 Vas autẽ fictile in quod horum quicquam intrò ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum est.
34 Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de vniuerso vase, immundum erit.
F 35 Et quicquid de morticinis huiusce modi ceciderit super illud, immundum erit: siue clibani, siue chytropodes, destruentur, & immundi erunt.
36 Fontes verò & cisternæ, & omnis aquarũ congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur.
37 Si ceciderit super sementem, non polluet eam.
38 Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & postea morticinis tacta fuerit, ilico polluetur.
39 Si mortuum fuerit animal quod licet vobis comedere, qui cadauer eius tetigerit, im-
40 mundus erit vsq; ad vesperum. ¶ & qui comederit ex eo quippiam, siue portauerit, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad vesperum.
41 Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum.
G 42 Quicquid super pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, siue per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est.
43 Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quicquam eorum, ne immundi sitis.
44 Ego enim sum Dominus Deus vester: sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne pollua-

1. Pet. 1. 6. 15.

tis animas vestras in omni reptili, quod mouetur super terram.
45 Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de Terra-Aegypti, vt essem vobis in Deum. Sancti eritis, quia ego sanctus sum.
46 Ista est lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viuentis, quæ mouetur in a-
47 qua, & reptat in terra, ¶ vt differentias noueritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeatis.

CAPVT XII.

Puerpera immunditia, & mundatio cum oblatione.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens: ¶ Loquere filijs Israel, & dices ad
2 eos: Mulier si suscepto semine pepererit ma-
sculum, is immunda erit septem diebus iuxta
dies separationis menstruæ.
3 Et die octauo circuncidetur infantulus:
4 ¶ ipsa verò triginta tribus diebus manebit
in sanguine purificationis suæ. Omne san-
ctum nõ tanget, nec ingredietur in sanctua-
rium donec impleantur dies purificationis
suæ.
5 Sin autem fœminam pepererit, immunda
erit duabus hebdomatibus iuxta ritum flu-
xus menstrui, & sexaginta sex diebus mane-
bit in sanguine purificationis suę.
6 Cumque expleti fuerint dies purificatio-
nis suæ, pro filio, siue pro filia, deferet agnũ
anniculum in holocaustum, & pullum co-
lumbæ siue turturem pro peccato, ad ostium
tabernaculi testimonij, & tradet sacerdoti.
7 ¶ qui offeret illa corã Domino, & orabit pro
ea, & sic mundabitur à profluuio sanguinis
sui: ista est lex parientis masculum aut fe-
minam.
8 Quòd si non inuenerit manus eius, nec po
tuerit offerre agnum, sumet duos turtures
vel duos pullos columbarum, vnum in ho-
locaustum, & alterũ pro peccato. orabitque
pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

CAPVT XIII.

Lex & cognitio leprę in homine & vestimento.

LOcutusque est Dominus ad Moysen &
Aaron, dicens: ¶ Homo in cuius cute &
2 carne ortus fuerit diuersus color siue pustu-
la, aut quasi lucens quippiam, id est plaga
leprę, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel
ad vnumquemlibet filiorum eius.
3 Qui cum viderit lepram in cute, & pilos in
album mutatos colorem, ipsamque speciem
leprę humiliorem cute & carne reli-
qua, plaga leprę est, & ad arbitrium eius se-
parabitur.

Sin

4 Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septem die-
5 bus, ¶ & considerabit die septimo: & si quidem lepra vltrà non creuerit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet eum septem diebus alijs.
6 Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lauabitque
B 7 homo vestimenta sua, & mundus erit.
Quòd si postquam à sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterum lepra creuerit:
8 adducetur ad eum, ¶ & immunditiæ condemnabitur.
9 Plaga leprę si fuerit in homine, adducetur
10 ad sacerdotem, ¶ & videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, & capillorum mutauerit aspectum, ipsa quoque caro viua apparuerit: ¶ lepra vetustissima iudicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, & non recludet, quia perspicuæ immunditiæ est.
12 Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem carnem à capite
13 vsque ad pedes, quicquid sub aspectum oculorum cadit, ¶ considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima iudicabit: eò quòd omnis in candorem versa sit, & idcirco homo mundus erit.
14 Quando verò caro viuens in eo apparue-
15 rit, ¶ tunc sacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabitur. caro enim viua si lepra aspergitur, immunda est.
C 16 Quòd si rursum versa fuerit in alborem,
17 & totum hominem operuerit, ¶ considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet.
18 Caro autem & cutis in qua hulcus natum
19 est, & sanatum, ¶ & in loco hulceris cicatrix alba apparuerit, siue subrufa, adduce-
20 tur homo ad sacerdotem: ¶ qui cùm viderit locum leprę humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eũ: plaga enim leprę orta est in hulcere.
21 Quòd si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne non est hu-
22 milior, recludet eum septem diebus. ¶ & si quidem creuerit, adiudicabit eum leprę:
23 ¶ sin autem steterit in loco suo, hulceris est cicatrix, & homo mundus erit.
24 Caro autem & cutis quam ignis exusserit,
D & sanata albam siue rufam habuerit cicatri-
si 7. 25 cem, ¶ considerabit eam sacerdos, & ecce *versa est in alborem, & locus eius reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia plaga leprę in cicatrice orta est.
26 Quòd si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa leprę species fuerit subobscura, reclu-
27 det eum septem diebus, ¶ & die septimo cõtemplabitur. si creuerit in cute lepra, con-
28 taminabit eum. ¶ sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, & idcirco mundabitur, quia cicatrix est combustura.
29 Vir siue mulier in cuius capite vel barba
30 germinauerit lepra, ¶ videbit eos sacerdos, & siquidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flauus solitoque subtilior: contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ est.
31 Sin autem viderit locũ maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet
32 * eos' septem diebus, ¶ & die septimo intue- *eum s.*
bitur. Si non creuerit macula, & capillus sui E
coloris est, & locus plagæ carni reliquæ æ-
33 qualis: ¶ radetur homo absque loco maculæ, & includetur septem diebus alijs.
34 Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eũ, lotisq; vestibus suis mundus erit.
35 Sin autem post emundationem rursus cre-
36 uerit macula in cute, ¶ non quęret amplius vtrum capillus in flauum colorem sit commutatus, quia apertè immundus est.
37 Porrò si steterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem sanatum esse, & confidenter eum pronunciet mundum.
38 Vir siue mulier in cuius cute candor ap-
39 paruerit, ¶ intuebitur eos sacerdos. si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, & hominem mundum.
40 Vir de cuius capite capilli fluunt, caluus
41 & mundus est: ¶ & si à fronte ceciderint pili, recaluaster & mundus est.
42 Sin autem in calutio siue in recaluatio- F
43 ne albus vel rufus color fuerit exortus, ¶ & hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiè leprę, quæ orta est in calutio.
44 Quicunque ergo maculatus fuerit lepra,
45 & separatus est ad arbitrium sacerdotis, ¶ habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit.
46 Omni tempore quo leprosus est, & immundus, solus habitabit extra castra.
47 Vestis lanea siue linea, quæ lepram habue-

Universidad de Deusto Biblioteca

48 rit ¶ in stamine atque subtegmine, aut certè pellis, vel quicquid ex pelle confectum
49 est, ¶ si alba vel rufa macula fuerit, infecta lepra reputabitur, ostenderturque sacerdo-
50 ti. ¶ qui consideratam recludet septem die-
51 bus, ¶ & die septimo rursus aspiciens si deprehenderit creuisse, lepra perseuerans est: pollutum iudicabit vestimentum, & omne
52 in quo fuerit inuenta, ¶ & idcirco comburetur flammis.

G 53 Quòd si eam viderit non creuisse, ¶ præ-
54 cipiet, & lauabunt id in quo lepra est, recludetq; illud septem diebus alijs.
55 Et cùm viderit faciem quidem pristinam non reuersam, nec tamen creuisse lepram, immundū iudicabit, & igne comburet, eò quòd infusa sit in superficie vestimenti vel per totum, lepra.
56 Sin autem obscurior fuerit locus lepræ postquam vestis est lota, abrumpet eum, & à solido diuidet.
57 Quòd si vltrà apparuerit in his locis, quæ prius immaculata erant, lepra volatilis &
58 vaga: debet igne comburi. ¶ si cessauerit, lauabit aqua ea quæ pura sunt, secundò, & munda erunt.
59 Ista est lex lepræ vestimenti lanei & linei, staminis atque subtegminis, omnisque supellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAPVT XIIII.

Lepræ expiandæ sacrificia pro homine, domo ac vestimento.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
Mat.8.a.1. 2 cens: ¶ Hic est ritus leprosi quando mun-
Mar.1.d.40. 3 dandus est, Adducetur ad sacerdotem, ¶ qui
Luc.5.c.12. egressus de castris cùm inuenerit lepram
4 esse mundatam, ¶ præcipiet ei qui purificatur vt offerat duos passeres viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignū cedrinum,
5 vermiculumque & hyssopum. ¶ & vnum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes: ¶ alium autem viuum cum ligno cedrino, & cocco hyssopo
7 tinget in sanguine passeris immolati, ¶ quo asperget illum qui mundandus est, septies, vt iure purgetur, & dimittet passerem viuum, vt in agrum auolet.
8 Cumque lauerit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lauabitur aqua: purificatusque ingredietur castra, ita duntaxat vt maneat extra tabernaculum suum
9 septem diebus, ¶ & die septimo radet capillos capitis, barbamque & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum vesti-
10 bus & corpore, ¶ die octauo assumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculā absque macula, & tres decimas similæ in sacrificium quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium.
11 Cumque sacerdos purificans hominem statuerit eum, & hæc omnia coram Domi-
12 no in ostio tabernaculi testimonij, ¶ tollet agnum, & offeret eum pro delicto, oleique sextarium, & oblatis ante Dominum omnibus, ¶ immolabit agnum vbi solet immolari hostia pro peccato & holocaustum, id est, in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet
14 hostia: Sancta sanctorum est.
Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ quæ immolata est pro delicto, ponet super extremū auriculæ dextrę eius qui mundatur, & super pollices manus dextrę & pe-
15 dis, ¶ & de olei sextario mittet in manum
16 suam sinistram, ¶ tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino se-
17 pties: ¶ quod autem reliquum est olei in læua manu, fundet super extremum auriculæ dextræ eius qui mundatur & super pollices manus ac pedis dextri, & super sangui-
18 nem qui effusus est pro delicto, ¶ & super caput eius.
19 Rogabitque pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato, tunc immo-
20 labit holocaustum, ¶ & ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur.
21 Quòd si pauper est, & non potest manus eius inuenire quæ dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, vt roget pro eo sacerdos, decimamq; partem similæ conspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium, ¶ duosque turtures siue duos pullos co-
22 lumbæ, quorum vnus sit pro peccato, & al-
23 ter in holocaustum: ¶ offeretque ea die octauo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium
24 tabernaculi testimonij coram Domino. ¶ qui susciens agnum pro delicto & sextarium
25 olei, leuabit simul: ¶ immolatoque agno, de sanguine eius ponet super extremum auriculæ dexteræ illius qui mundatur, & super pollices manus eius ac pedis dextri
26 ¶ olei verò partē mittet in manum suam si-
27 nistram, ¶ in quo tingens digitum dextræ manus asperget septies coram Domino:
28 ¶ tangetque extremū dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextri in loco sanguinis, qui effusus est pro delicto:

29 delicto: ¶ reliquam autem partem olei, quę est in sinistra manu, mittet super caput pu-
30 rificati, vt placet pro eo Dominū: ¶ & tur-
31 turem, siue pullum columbæ offeret, ¶ vnum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamentis suis.
32 Hoc est sacrificiū leprosi, qui habere non
E potest omnia in emundationem sui.
33 Locutusque est Dominus ad Moysen &
34 Aaron, dicēs: ¶ Cùm ingressi fueritis Terram-Chanaan, quā ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus,
35 ¶ ibit cuius est domus, nuntians sacerdoti, & dicet: Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea.
36 At ille præcipiet, vt efferant vniuersa de domo priusquàm ingrediatur eam, & videat vtrum leprosa sit, ne immunda fiant omnia, quæ in domo sunt. Intrabitq; postea
37 vt consideret lepram domus: ¶ & cùm viderit in parietibus illius, quasi valliculas
F pallore siue rubore deformes, & humilio-
38 res superficie reliqua, ¶ egredietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus.
39 Reuersusq; die septimo, cōsiderabit eam.
40 si inuenerit creuisse lepram, ¶ iubebit eruī lapides, in quibus lepra est, & proijci eos
41 extra ciuitatem in locum immundū: ¶ domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi puluerem rasuræ extra
42 vrbem in locum immundum, ¶ lapidesq; alios reponi pro his, qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum.
43 Sin autem postquam eruti sunt lapides,
44 & puluis elatus, & alia terra lita, ¶ ingressus sacerdos, viderit reuersam lepram, & parietes respersos maculis, lepra est perseuerans,
45 & immunda domus: ¶ quam statim destruent & lapides eius, ac ligna, atque vniuersum puluerem proijcient extra oppidum in locum immundum.
46 Qui intrauerit domum, quando clausa
47 est, immundus erit vsq; ad vesperum: ¶ & qui dormierit in ea, & comederit quippiā,
G lauabit vestimenta sua.
48 Quòd si introiens sacerdos, viderit leprā non creuisse in domo, postquam denuò lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate:
49 ¶ & in purificatione eius sumet duos passeres, lignumq; cedrinum, & vermiculum,
50 atque hyssopum: ¶ & immolato vno pas-
51 sere in vase fictili super aquas viuas, ¶ tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum, & passerem viuum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atq; in aquis
52 viuentibus, & asperget domū septies, ¶ purificabitque eam tam in sanguine passeris, quàm in aquis viuentibus, & in passere viuo, lignoq; cedrino & hyssopo atque vermiculo.
53 Cumq; dimiserit passerem auolare in agrum liberè, orabit pro domo, & iure mundabitur.
54 Ista est lex omnis lepræ & percussuræ,
55 ¶ lepræ vestium & domorum, ¶ cicatricis
56 & erumpentium papularum, lucentis maculæ, & in varias species coloribus immu-
57 tatis, ¶ vt possit sciri, quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

CAPVT XV.

Seminis fluxi viri & menstruosæ mulieris expiatio.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen & Aa-1 A
ron, dicens: ¶ Loquimini filijs Israël, &
2 dicite eis: Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit.
3 Et tunc iudicabitur huic vitio subiacere, cùm per singula momenta adhæserit carni eius, atq; concreuerit fœdus humor.
4 Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, & vbicunque sederit.
5 Si quis hominum tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsq; ad vesperum.
6 Si sederit vbi ille sederat, & ipse lauabit vestimenta sua: & lotus aqua immundus erit vsq; ad vesperum.
7 Qui tetigerit carnem eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsq; ad vesperum.
8 Si saliuam eiuscemodi homo iecerit super eum qui immundus est, lauabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.
9 Sagma super quod sederit, immundum e-
10 rit: ¶ & quidquid sub eo fuerit, qui fluxum B
seminis patitur, pollutum erit vsque ad vesperum. Qui portauerit horum aliquid, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua immundus erit vsq; ad vesperum.
11 Omnis quem tetigerit, qui talis est, non lotis ante manibus, lauabit vestimēta sua: & lotus aqua, immundus erit vsq; ad vesperū.
12 Vas fictile quod tetigerit, confringetur vas autem ligneum lauabitur aqua.
13 Si sanatus fuerit qui huiscemodi retinet passionem, numerabit septem dies post e-
mundationem sui, & lotis vestibus, & toto corpore in aquis viuentibus, erit mundus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 Die autem octauo sumet duos turtures,
aut duos pullos columbæ, & veniet in con-
spectum Domini ad ostium tabernaculi te-
C 15 stimonij, dabitq; eos sacerdoti. ¶ qui faciet
vnum pro peccato, & alterum in holocau-
stum, rogabitq; pro eo coram Domino, vt
emundetur à fluxu seminis sui.
16 Vir de quo egreditur semen coitus, laua-
bit aqua omne corpus suum, & immundus
erit vsque ad vesperum.
17 Vestem & pellem quam habuerit, laua-
bit aqua, & immunda erit vsque ad vespe-
rum.
18 Mulier cum qua coierit, lauabitur aqua,
& immunda erit vsque ad vesperum.
19 Mulier quæ redeunte mense patitur flu-
xum sanguinis, septem diebus separabitur.
20 Omnis qui tetigerit eam, immundus erit
*locus 1. 21 vsque ad vesperum: ¶ & *in quo dormierit
vel sederit diebus separationis suæ, pollue-
tur.
22 Qui tetigerit lectum eius, lauabit vesti-
menta sua, & ipse lotus aqua, immundus
erit vsque ad vesperum.
D 23 Omne vas sup quod illa sederit, quisquis
attigerit, lauabit vestimenta sua: & ipse lo-
tus aqua, pollutus erit vsq; ad vesperum.
24 Si coierit cum ea vir tempore sanguinis
menstrualis, immundus erit septē diebus:
& omne stratum, in quo dormierit, pollue-
tur.
25 Mulier quæ patitur multis diebus fluxum
sanguinis nō in tempore mēstruali, vel quæ
post mēstruum sanguinem fluere nō ces-
sat, quandiu subiacet huic passioni, im-
munda erit quasi sit in tempore menstruo.
26 Omne stratum, in quo dormierit, & vas
27 in quo sederit, pollutum erit, ¶ quicunque
*ea 2. tetigerit *eam', lauabit vestimenta sua: &
ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad
vesperum.
28 Si steterit sanguis, & fluere cessauerit,
numerabit septem dies purificationis suæ,
29 ¶ & die octauo offeret pro se sacerdoti duos
turtures, aut duos pullos columbarum ad
30 ostium tabernaculi testimonij: ¶ qui vnum
faciet pro peccato, & alterum in holocau-
stum, rogabitq; pro ea coram Domino, &
pro fluxu immunditiæ eius.
31 Docebitis ergo filios Israël, vt caueāt im-
munditias, & non moriantur in sordibus
suis, cùm polluerint tabernaculum meum,
quod est inter eos.
32 Ista est lex eius, qui patitur fluxum semi-
33 nis, & qui polluitur coitu, ¶ & quæ men-

struis temporibus separatur, vel quæ iugi
fluit sanguine, & hominis, qui dormierit
cum ea.

CAPVT XVI.

Quando & quomodo sacerdos ingredi debeat sanctuarium, ipsumq; expiare vnà cum tabernaculo & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare.

LOcutusq; est Dominus ad Moysen post
mortem duorum filiorum Aaron, quan-
do offerentes ignem alienum interfecti
2 sunt: ¶ & præcepit ei, dicens: Loquere ad
Aaron fratrem tuum, ne omni tempore in-
grediatur sanctuarium, quod est intra ve-
lum coram propitiatorio, quo tegitur arca,
vt non moriatur (quia in nube apparebo
3 super oraculum) ¶ nisi hæc ante fecerit, vi-
tulum pro peccato offeret, & arietem in
holocaustum.
4 Tunica linea vestietur, feminalibus lo-
neis virenda celabit: accingetur zona linea,
cidarim lineam imponet capiti: hæc enim
vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cùm
lotus fuerit, induetur.
5 Suscipietq; ab vniuersa multitudine filio-
rum Israël duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocaustum.
6 Cumq; obtulerit vitulum, & orauerit pro
7 se & pro domo sua, ¶ duos hircos stare fa-
ciet coram Domino in ostio tabernaculi
8 testimonij: ¶ mittensque super vtrumque
sortem, vnam Domino, & alteram caprę
9 emissario: ¶ cuius exierit sors Domino, of-
10 feret illum pro peccato: ¶ cuius autem in
caprum emissarium, statuet eum viuū co-
ram Domino, vt fundat preces super eum,
& emittat eum in solitudinem.
11 His ritè celebratis, offeret vitulum, &
rogans pro se & pro domo sua, immolabit
12 eum. ¶ assumptoq; thuribulo, quod de pra-
nis altaris impleuerit, & hauriens manu
compositum thymiama in incensum, vela
13 velum intrabit in sancta: ¶ vt positis super
ignem aromatibus, nebula eorum & vapor
operiat oraculum, quod est supra testimo-
nium, & non moriatur.
14 Tollet quoq; de sanguine vituli, & aspe-
get digito septies contra propitiatorium ad
orientem.
15 Cumq; mactauerit hircum pro peccato
populi, inferet sanguinem eius intra velum
sicut præceptum est de sanguine vituli, vt
16 aspergat e regione oraculi, ¶ & expiet san-
ctuarium ab immunditijs filiorum Israël, &
à præuaricationibus eorum, cunctisq; pec-
catis.

D catis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo
testimonij, quod fixum est inter eos, in me-
dio sordium habitationis eorum.
Exo. 3. a. 10 17 Nullus hominū sit in tabernaculo, quan-
do pontifex sanctuarium ingreditur, vt ro-
get pro se & pro domo sua, & pro vniuerso
cœtu Israël, donec egrediatur.
18 Cùm autē exierit ad altare quod coram
Domino est, oret pro se, & sumptum san-
guinem vituli atq; hirci fundat super cor-
19 nua eius per gyrum. ¶ aspergensq; digito
septies, expiet, & sanctificet illud ab immū-
ditijs filiorum Israël.
20 Postquam emundauerit sanctuarium &
tabernaculum & altare, tunc offerat hir-
21 cum viuentem: ¶ & posita vtraq; manu su-
per caput eius, confiteatur omnes iniqui-
tates filiorum Israël, & vniuersa delicta at-
que peccata eorum: quæ imprecans capiti
eius, emittet illum per hominem paratum,
E in desertum.
23 Cumq; portauerit hircus omnes iniqui-
tates eorum in terram solitariam, & dimis-
23 sus fuerit in deserto, ¶ reuertetur Aaron in
tabernaculum testimonij, & depositis ve-
stibus, quibus prius indutus erat cùm intra-
24 ret sanctuarium, relictisque ibi, ¶ lauabit
carnem suam in loco sancto, induetursque
vestibus suis. Et postquam egressus obtu-
lerit holocaustum suum ac plebis, rogabit
25 tam pro se quàm pro populo: ¶ & adipem
qui oblatus est pro peccatis, adolebit super
altare.
26 Ille verò qui dimiserit caprum emissa-
rium, lauabit vestimenta sua, & corpus a-
qua, & sic ingredietur in castra.
F 27 Vitulum autem & hircum, qui pro pec-
cato fuerant immolati, & quorum sanguis
Sup. 6. d. illatus est in sanctuarium, vt expiatio com-
30. pleretur, asportabunt foras castra, & com-
Heb. 13. burent igni tam pelles quàm carnes eorum
d. 11. 28 ac fimum: ¶ & quicunque combusserit ea,
lauabit vestimenta sua, & carnem aqua, &
sic ingredietur castra.
29 Eritq; vobis hoc legitimum sempiternū:
Mense septimo, decima die mensis affligē-
tis animas vestras, nullumq; opus facietis,
siue indigena, siue aduena, qui peregrina-
G tur inter vos.
Inf. 23. 30 In hac die expiatio erit vestri atq; mun-
c. 7. datio ab omnibus peccatis vestris: coram
31 Domino mundabimini. ¶ sabbathū enim
requietionis est, & affligetis animas vestras
religione perpetua.
32 Expiabit autem sacerdos, qui vnctus fue-

rit, & cuius manus *initiatæ sunt', vt sacer- *initiata est 7
dotio fungaē pro patre suo: indueturq; sto-
33 la linea & vestibus sanctis, ¶ & expiabit
sanctuarium & tabernaculum testimonij
atq; altare, sacerdotes quoque & vniuer-
sum populum.
34 Eritque vobis hoc legitimum sempiter-
num, vt oretis pro filijs Israël, & pro cunctis
peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur
sicut præceperat Dominus Moysi.

CAPVT XVII.

Nusquam nisi ad ostium tabernaculi sacrificandum, atq; à sanguine & morticino abstinendum.

ET locutus est Dominus ad Moysen, di- 1 A
cens: ¶ Loquere Aarō & filijs eius, & cun-
2 ctis filijs Israël, dicens ad eos: Iste est sermo,
3 quem mandauit Dominus-dicens': ¶ Ho- -4-
mo quilibet de domo Israël, si occiderit bo-
uem aut ouem, siue capram in castris vel
4 extra castra, ¶ & non obtulerit ad ostium
tabernaculi oblationem Domino, sanguī-
nis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic
peribit de medio populi sui.
5 Ideo sacerdoti offerre debent filij Israël
hostias suas, quas occidunt in agro, vt san-
ctificentur Domino ante ostium taberna-
culi testimonij, & immolent eas hostias pa-
cificas Domino.
6 Fundetq; sacerdos sanguinem super alta- B
re Domini ad ostium tabernaculi testimo-
nij, & adolebit adipem in odorem suauita-
7 tis Domino, ¶ & nequaquam vltra immo-
labūt hostias suas dæmonibus, cum quibus
fornicati sunt. Legitimum sempiternum
erit illis & posteris eorum.
8 Et ad ipsos dices: Homo de domo Israël,
& de aduenis, qui peregrinantur apud vos,
9 qui obtulerit holocaustum siue victimā, ¶ &
ad ostium tabernaculi testimonij non ad-
duxerit eam, vt *offeratur' Domino, inte- *offerat 3.
ribit de populo suo.
10 Homo quilibet de domo Israël, & de ad- C
uenis, qui peregrinantur inter vos, si come-
derit sanguinem, obfirmabo faciem meam
contra animam illius, & disperdam eam de
11 populo suo, ¶ quia anima carnis in sangui-
ne est: & ego dedi illum vobis, vt super al-
tare *in eo' expietis pro animabus vestris, *meum 10.
& sanguis pro animæ piaculo sit.
12 Idcirco dixi filijs Israël: Omnis anima ex
vobis non comedet sanguinem, nec ex ad-
uenis, qui peregrinantur apud vos.
13 Homo quicunque de filijs Israël, & de
aduenis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

aduenis, qui peregrinantur apud vos, si ve-
natione atq; aucupio ceperit feram vel a-
uem, quibus vesci licitum est, fundat san-
guinem eius, & operiat illum terra.
D
Genes.9.b.4.
14 Anima enim omnis carnis in sanguine
est. Vnde dixi filijs Israël: Sanguinem vni-
uersæ carnis nõ comedetis, quia anima car-
nis in sanguine est: & quicunque comede-
rit illum, interibit.
15 Anima quæ comederit morticinum vel
captum à bestia, tam de indigenis quàm de
aduenis, lauabit vestimenta sua & semet-
ipsum aqua, & contaminatus erit vsque ad
vesperum: & hoc ordine mundus fiet.
16 Quòd si non lauerit vestimenta sua, vel
corpus, portabit iniquitatem suam.

CAPVT XVIII.

Gradus coniugij illiciti, ac gentium opera fugienda in varia carnali turpitudine.

A 1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:
2 ¶ Loquere filijs Israël, & dices ad eos:
3 Ego Dominus Deus vester: ¶ iuxta consue-
tudinem Terræ-Aegypti, in qua habita-
stis, non facietis: & iuxta morem regionis
-Chanaan, ad quam ego introducturus sum
vos, non agetis, nec in legitimis eorum am-
bulabitis.
4 Facietis iudicia mea, & præcepta mea ser-
uabitis, & ambulabitis in eis. Ego Domi-
nus Deus vester.
Rom.10.a.5. Ezech.20.b.11. Gal.3.b.12.
5 Custodite leges meas atq; iudicia, quæ fa-
ciens homo viuet in eis. Ego Dominus.
6 Omnis homo ad proximum sanguinis sui
non accedet, vt reuelet turpitudinem eius.
Ego Dominus.
7 Turpitudinem patris tui & turpitudinem
matris tuæ non discooperies. mater tua est,
non reuelabis turpitudinem eius.
B 8 Turpitudinem vxoris patris tui non disco
operies: turpitudo enim patris tui est.
9 Turpitudinem sororis tuæ ex patre siue ex
matre, quæ domi vel foris genita est, non
reuelabis.
10 Turpitudinem filiæ filij tui, vel neptis ex
filia non reuelabis: quia turpitudo tua est.
11 Turpitudinem filiæ vxoris patris tui, quã
peperit patri tuo, & est soror tua, non re-
uelabis.
12 Turpitudinem sororis patris tui non di-
scooperies: quia caro est patris tui.
13 Turpitudinem sororis matris tuæ non re-
uelabis, eò quòd caro sit matris tuæ.
14 Turpitudinem patrui tui non reuelabis,
nec accedes ad vxorem eius, quæ tibi affi-
nitate coniungitur.
15 Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis:
quia vxor filij tui est: nec discooperies igno-
miniam eius.
16 *Turpitudinem vxoris fratris tui non re-
uelabis: quia turpitudo fratris tui est.
17 Turpitudinem vxoris tuæ, & filiæ eius
non reuelabis. Filiam filij eius, & filiam fi-
liæ illius nõ sumes, vt reueles ignominiam
eius: quia caro illius sunt, & talis coitus in-
cestus est.
18 Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius
non accipies, nec reuelabis turpitudinem
eius adhuc illa viuente.
19 Ad mulierem quæ patitur menstrua non
accedes, nec reuelabis fœditatem eius.
20 Cum vxore proximi tui non coibis, nec
seminis commistione maculaberis.
21 De semine tuo non dabis, vt consecretur
idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui:
ego Dominus.
22 Cum masculo non commiscearis coitu
fœmineo, quia abominatio est.
23 Cum omni pecore nõ coibis, nec macu-
laberis cum eo. Mulier non succumbet iu-
mento, nec miscebitur ei: quia scelus est.
24 Nec polluamini in omnibus his, quibus
contaminatæ sunt vniuersæ gentes, quas e-
25 go eijciam ante conspectum vestrum, ¶ &
quibus polluta est terra: cuius ego scelera
visitabo, vt euomat habitatores suos.
26 Custodite legitima mea atq; iudicia, &
non facietis ex omnibus abominationibus
istis, tam indigena quàm colonus, qui pere-
grinatur apud vos.
27 Omnes enim execrationes istas fecerunt
accolæ terræ, qui fuerũt ante vos, & pollue-
runt eam.
28 Cauete ergo, ne & vos similiter euomat,
cùm paria feceritis, sicut euomuit gentem
quæ fuit ante vos.
29 Omnis anima quæ fecerit de abomina-
tionibus his quippiam, peribit de medio
populi sui.
30 Custodite mandata mea. Nolite facere
quæ fecerunt hi, qui fuerunt ante vos, & ne
polluamini in eis: ego Dominus Deus ve-
ster.

CAPVT XIX.

Varia præcepta moralia ac iudicialia.

LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:
¶ Loquere ad omnem cœtũ filiorum Is-
2 raël, & dices ad eos: Sancti estote, quia
ego

1.Pet.1.d. 16.
ego sanctus sum Dominus Deus vester.
3 Vnusquisque patrẽ suum & matrem suam
timeat. Sabbatha mea custodite. Ego Do-
minus Deus vester.
4 Nolite conuerti ad idóla, nec Deos con-
flatiles faciatis vobis. ego Dominus Deus
vester.
5 Si immolaueritis hostiam pacificorũ Do-
6 mino, vt sit placabilis: ¶ eo die quo fuerit
immolata, comedetis eam, & die altero:
quicquid autem residuum fuerit in diem
7 tertium, igne comburetis: ¶ si quis post bi-
duum comederit ex ea, profanus erit, &
B 8 impietatis reus: ¶ portabitque iniquitatem
suam, quia sanctum Domini polluit, & pe-
** medio populi sui 4. Infr.23.d. 22.*
ribit anima illa de *populo suo.
Exod. 20. a.7.c.17. Deut.5.b. 11.c.20.
9 Cumque messueris segetes terræ tuæ, non
tondebis vsq; ad solum superficiem terræ:
nec remanentes spicas colliges.
10 Neque in vinea tua racemos & grana de-
cidentia congregabis, sed pauperibus & pe
regrinis carpenda dimittes. ego Dominus
Deus vester.
C 11 Non facietis furtum. Non mentiemini,
Eccl.10.a. 6. Deut.24. c.14. Tob.4.c. 15.
nec decipiet vnusquisque proximum suũ.
12 Non periurabis in nomine meo, nec pol-
lues nomen Dei tui. ego Dominus.
13 Non facies calumniam proximo tuo, nec
vi opprimes eũ. Non morabitur opus mer-
cenarij tui apud te vsq; manè.
Deut.1.c. 17.16.d.19 Luc.2.a.2. Prou.24. c.23. 2.Ioh.2.b. 11.3.c.15. Eccl.19.b. 13. Matth.18 b.15. Luc.17.a. 3.
14 Non maledices surdo, nec coram cæco
pones offendiculum: sed timebis Domi-
num Deum tuũ, quia ego sum Dominus.
15 Non facies quod iniquum est, nec iniustè
iudicabis. Non consideres personam pau-
peris, nec honores vultum potentis. Iustè
iudica proximo tuo.
16 Non eris criminator, nec susurra in *po-
pulo. Non stabis contra sanguinem proxi-
mi tui. ego Dominus.
** populi 10.*
17 Non oderis fratrem tuum in corde tuo,
sed publicè argue eum, ne habeas super illo
peccatum.
D 18 Non quæras vltionẽ, nec memor eris in-
Matth. 5. &.43.22. d.39. Rom.13.c. 9. Gal.5.c. 14. Luc.2.b.9.
iuriæ ciuium tuorũ. Diliges amicum tuum
sicut teipsum. ego Dominus.
19 Leges meas custodite. *Iumentum tuũ
non facies coire cum alterius generis ani-
mantibus. Agrum tuum non seres diuersõ
semine. Veste, quæ ex duobus texta est, non
induêris.
** Iumentum tua 13.*
20 Homo si dormierit cũ muliere coitu se-
minis, quæ sit ancilla etiã nobilis, & tamen
pretio non redempta, nec libertate donata:
vapulabunt ambo, & non morientur, quia
21 non fuit libera. ¶ pro delicto autem suo of-
feret Domino ad ostium tabernaculi testi- E
22 monij arietem: ¶ orabitq; pro eo sacerdos,
& pro peccato eius coram Domino, & re-
propitiabitur ei, dimitteturq; peccatum.
23 Quando ingressi fueritis terram, & plan-
taueritis in ea ligna pomifera, auferetis præ-
putia eorum: poma quæ germinãt immun-
da erunt vobis, nec edetis ex eis.
24 Quarto autem anno omnis fructus eorũ
sanctificabitur laudabilis Domino.
25 Quinto autem anno comedetis fructus,
congregantes poma, quæ proferunt. ego
Dominus Deus vester.
26 Non comedetis *cum sanguine. Non au- F
gurabimini, nec obseruabitis somnia. ** carnem.*
27 Neque in rotundum attondebitis comã, *Infr. 21.a.5.*
nec radetis barbam.
28 Et super mortuo non incidetis carnes ve-
stras, neque figuras aliquas aut stigmata fa-
cietis vobis. ego Dominus.
29 Ne prostituas filiam tuam, ne contami-
netur terra, & impleatur piaculo.
30 Sabbatha mea custodite, & sanctuarium
meum metuite. ego Dominus.
31 Non declinetis ad magos, nec ab ariolis
aliquid scisciteminí, vt polluamini per eos.
ego Dominus Deus vester.
32 Coram cano capite consurge, & honora
personam senis: & time Dominum Deum
tuum. ego sum Dominus.
33 Si habitauerit aduena in terra vestra, & G
moratus fuerit inter vos, non exprobretis *Exod. 21.c.21.*
34 ei: ¶ sed sit inter vos quasi indigena: & di-
ligetis eum quasi vosmetipsos. fuistis enim
& vos aduenæ in Terra-Aegypti. ego Do-
minus Deus vester.
35 Nolite facere iniquum aliquid in iudi-
cio, in regula, in pondere, in mensura.
36 Statêra iusta, & æqua sint pondera, iustus
modius, æquusque sextarius. ego Domi-
nus Deus vester, qui eduxi vos de Terrà
-Aegypti.
37 Custodite omnia præcepta mea, & vni-
uersa iudicia, & facite ea. ego Dominus.

CAPVT XX.

Morte plectendi sunt, qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos cõsulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, di- 1 A
cẽs: ¶ Hæc loqueris filijs Israël: Homo de 2
filijs Israël, & de aduenis qui habitant in Is- *Sup.18.c.21.* C
raël, si quis dederit de semine suo idolo
Moloch, morte moriatur: populus terræ la-
pidabit eum.

Et

3 Et ego ponam faciem meam cõtra illum, succidamque eum de medio populi sui, eò quòd dederit de semine suo Moloch, & cõtaminauerit sanctuarium meũ, ac polluerit nomen sanctum meum.
4 Quòd si negligens populus terræ, & quasi parui pendens imperium meum dimiserit hominẽ, qui dedit de semine suo Moloch, 5 nec voluerit eum occidere: ¶ ponam faciem meam super hominem illum, & cognationem eius: succidamque & ipsum, & omnes, qui consenserunt ei, vt fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.
6 Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.
B *1. Pet. 1 c. 16. Exod. 21. c. 17. Prou. 20. c. 20. Matt. 15. a. 14. Mar. 7. b. 10. Iohan. 8. a. 4. Deut. 22. d. 22* 7 Sanctificamini, & estote sancti, quia ego sum Dominus Deus vester.
8 Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus, qui sanctifico vos.
9 Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur. patri matrique qui maledixerit, sanguis eius sit super eum.
10 Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterii perpetrauerit cum coniuge proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera.
11 Qui dormierit cum nouerca sua, & reuelauerit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos.
12 Si quis dormierit cum nuru sua, vterq; moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.
13 Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, vterque operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.
C 14 Qui suprà vxorẽ filiam, duxerit matrem eius, scelus operatus est: viuus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.
15 Qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoq; occidite.
16 Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos.
17 Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinẽ eius, illaq; conspexerit fratris ignominiam, nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eò quòd turpitudinem suam mutuò reuelauerint, & portabunt iniquitatem suam.
D 18 Qui coierit cũ muliere in fluxu mẽstruo, & reuelauerit turpitudinem eius, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui.
19 Turpitudinem materteræ, & amitæ tuæ non discooperies. qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudauit, portabunt ambo iniquitatem suam.
20 Qui coierit cum vxore patrui vel auunculi sui, & reuelauerit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suũ: absque liberis morientur.
21 Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit: absque liberis erunt.
22 Custodite leges meas, atq; iudicia, & facite ea: ne & vos euomat terra, quam intraturi estis & habitaturi.
23 Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.
24 Vobis autem loquor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatem, terram fluentem lacte & melle. ego Dominus Deus vester, qui separaui vos à cæteris populis.
25 Separate ergo & vos iumentũ mundum ab immundo, & auem mundam ab immũda: ne polluatis animas vestras in pecore & auibus, & cunctis quæ mouentur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta.
26 *Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separaui vos à cæteris populis, vt essetis mei.
27 Vir siue mulier, in quibus pythonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

CAPVT XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere vxores, quiue inepti sint ad sacerdotium, & de filia sacerdotis formicante.

DIxit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in
2 mortibus ciuium suorum, ¶ nisi tantum in consanguineis, ac propinquis, id est, super patrem, & matrem, & filium, & filiam, fra-
3 trem quoque ¶ & sororem virginem, quæ
4 non est nupta viro: ¶ sed nec in principe populi sui contaminabitur.
5 Nec radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras.
6 Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideò sancti erunt.

7 Scortum & vile prostibulum non ducet vxorem, nec eam quæ repudiata est à marito: quia consecratus est Deo suo, ¶ & panes
8 propositionis offert. Sit ergo sanctus, quia & ego sanctus sum Dominus, qui sanctifico vos.
B 9 Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, flammis exuretur.
10 Pontifex, id est sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, ve-
sui 2. 11 stimenta nõ scindet, ¶ & ad omnem mortuum non ingredietur omnino, super patre quoque suo, & matre non contaminabitur.
12 Nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium *Domini: quia oleum sanctæ vnctionis Dei sui super eum est. ego Dominus.
*Dei sui 3.
C 13 Virginem ducet vxorem: ¶ viduam au-
Ezec. 44. f. 22. 14 tem & repudiatam, & sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de
15 populo suo: ¶ ne commisceat sturpem generis sui vulgo gentis suæ: quia ego Dominus
16 qui sanctifico eum.
17 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
sui 2. cens, ¶ Loquere ad Aaron, Homo de semine tuo per familias* qui habuerit maculam,
18 non offeret panes Deo suo, ¶ nec accedet ad
19 ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus,
20 si vel paruo, vel grandi vel torto naso, ¶ si fracto pede, si manu, ¶ si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel hernio-
D sus. 21 Omnis qui habuerit maculam de semine
22 Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo: ¶ vesce-
23 tur tamen panibus qui offeruntur in sanctu-
qui 2. 6. ario, ¶ ita duntaxat vt intra velum nõ ingrediatur, nec accedat ad altare, *qui' maculam habet, & contaminare non debet sanctuariũ meum. Ego Dominus qui sanctifico eos.
24 Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios eius, & ad omnem Israël cuncta quæ fuerant sibi imperata.

CAPVT XXII.

Ab esu sanctificatorum qui abstinere debeant, & quæ debeant offerri.

A 1 LOcutus quoq; est Dominus ad Moysen
2 dicẽs, ¶ Loquere ad Aaron & ad filios eius vt caueant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israël, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerũt. ego Dominus.
3 Dic ad eos, & ad posteros eorum: Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israël Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. ego sum Dominus.
4 Homo de semine Aaron qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egreditur semen quasi
5 coitus, ¶ & qui tangit reptile, & quodlibet
6 immundum, cuius tactus est sordidus, ¶ immundus erit vsq; ad vesperum, & non vescetur his quæ sanctificata sunt: sed cum la-
7 uerit *carnem suam' aqua, ¶ & occubuerit sol, tũc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est. *corpus suũ 4. Exod. 22. d. 31. Ezec. 44. g. 31.*
8 Morticinum & captum à bestia non comedent, nec polluentur in eis. ego sum Dominus. B
9 Custodiant præcepta mea, vt non subiaceant peccato, & moriantur in sanctuario, cùm polluerint illud. ego Dominus qui sanctifico eos.
10 Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis & mercenarius non vescentur ex eis.
11 Quem autem sacerdos emerit, & qui vernaculus domus eius fuerit, hi comedent ex eis.
12 Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, &
13 de primitijs non vescetur. ¶ sin autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reuersa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueuerat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habeat potestatem.
14 Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit sacerdoti in sanctuarium.
15 Nec contaminabũt sanctificata filiorum C
16 Israël, quæ offerunt Domino: ¶ ne forte sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. ego Dominus qui sanctifico eos.
17 Locutusq; est Dominus ad Moysen, di-
18 cens, ¶ Loquere ad Aaron, & filios eius, & ad omnes filios Israël, dicesq; ad eos: Homo de domo Israël, & de aduenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem

Universidad de Deusto
Biblioteca

suam vel vota soluens, vel sponte offerens, quicquid illud obtulerit in holocaustum
19 Domini ¶ vt offeratur per vos, masculus immaculatus erit ex bobus, & ouibus, & ex ca-
20 pris. ¶ si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.
Deut.15.d.20. Eccl.35.b.14. 21 Homo qui obtulerit victimã pacificorum Domino, vel vota soluens, vel sponte offerens, tam de bobus quam de ouibus, immaculatam offeret, vt acceptabile sit: omnis macula non erit in eo.
22 Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.
D 23 Bouem & ouem aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes, votum autem ex ijs solui non potest.
24 Omne animal quod vel contritis, vel tonsis, vel sectis ablatisq; testiculis est, non offeretis Domino, & in terra vestra hoc omnino ne faciatis.
25 De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quicquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea.
26 Locutusq; est Dominus ad Moysen, di-
27 cens: ¶ Bos, ouis, & capra cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suæ: die autem octauo, & deinceps offerri poterunt Domino.
28 Siue illa bos, siue ouis, non immolabuntur vna die cum fœtibus suis.
29 Si immolaueritis hostiam pro gratiarum actione Domino, vt possit esse placabilis,
30 ¶ eodem die comedetis eam, non remanebit quicquam in mane alterius diei. ego Dominus.
31 Custodite mandata mea, & facite ea. ego Dominus.
32 Ne polluatis nomen meum sanctũ, vt sanctificer in medio filiorum Israël. Ego Domi-
33 nus q sanctifico vos, ¶ & eduxi deter-ra Aegypti, vt essem vobis in Deũ. ego Dominus.

CAPVT XXIII.

Solennitatu Sabbathi, Paschæ, Primitiarum, Hebdomadarum, Messis, Tubarum, Expiationis ac Tabernaculorum, & quibus ritibus peragi debeant.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens. ¶ Loquere filijs Israël, & dices ad
2 eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas.
Exo.20.b.9. 3 Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbathi requies est, vocabitur sanctus. omne opus non facietis in eo, sabbathum Domini est in cunctis habitationibus vestris.
4 Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis.
Sup.19.b.9. 5 Mense primo, quartadecima die mensis
6 ad vesperum, Phase Domini est: ¶ & quinta decima die mensis huius solennitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma co-
Deut.24.d.19. 7 medetis. ¶ dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusque: omne opus seruile non fa-
8 cietis in eo. ¶ sed offeretis sacrificium igne Domino septem diebus. dies autem septimus erit celebrior & sanctior: nullum q seruile opus facietis in eo'.
9 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicés,
10 ¶ Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Cùm ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum primitias messis vestræ ad sa-
11 cerdotem. ¶ qui eleuabit fasciculum coram Domino, vt acceptabile sit pro vobis, altero die sabbathi, & sanctificabit illum.
12 Atque in eodem die quo manipulus consecratur, cædetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domini.
13 Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ similæ conspersæ oleo in incensum Domini, odoremque suauissimum: libamen
quoque vini, quarta pars hin.
14 Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex segete, vsque ad diem qua offeratis ex ea Deo vestro. Præceptum est sempiternum in generationibus, cunctisque habitaculis vestris.
15 Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi in quo obtulistis manipulum primitiarum
16 septem hebdomadas plenas, ¶ vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est quinquaginta dies: & sic offe-
17 retis sacrificium nouum Domino ¶ ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabis decimis similæ fermentate, quos coquetis in primitias Domini.
18 Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suauissimum Domino.
19 Facietis & hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum.
10 Cumque eleuauerit eos sacerdos cum panibus

D nibus primitiarum coram Domino, cedent in vsum eius.
21 Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum: omne opus seruile non facietis in eo. Legitimum sempiternũ erit in cunctis habitaculis, & generationibus vestris.
22 Postquam autem messueritis segetem terræ vestræ, non secabitis eam vsque ad solum: nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. ego sum Dominus Deus vester.
23 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
24 cens: ¶ Loquere filijs Israël, Mense septimo prima die mensis erit vobis sabbathum memoriale clangentibus tubis, & vocabitur
25 sanctum: ¶ omne opus seruile non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino.
26 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
27 cens: ¶ Decimo die mensis huius septimi, Sup.16.g.30. dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras Num.29.b.7. in eo, & offeretis holocaustum Domino.
E 28 Omne opus seruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis est, vt propitietur vobis Dominus Deus vester.
29 Omnis anima quæ afflicta non fuerit die
30 hac, peribit de populis suis: ¶ & quæ operis quippiã fecerit, delebo eam de populo suo.
31 Nihil ergo operis facietis in eo: legitimũ sempiternum erit vobis in cunctis gene-
32 rationibus, & habitationibus vestris. ¶ sabbathum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis. A vespera vsque ad
F vesperam celebrabitis sabbatha vestra.
33 Et locutus est Dominus ad Moysen, di-
34 cens, ¶ Loquere filijs Israël, A quinto decimo die mensis huius septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Domino.
35 Dies primus vocabitur celeberrimus atq; sanctissimus: omne opus seruile non facietis in eo.
Tom.7.f.37. 36 Et septem diebus offeretis holocausta Domino. dies quoque octauus erit celeberrimus atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino: est enim cœtus atque collectæ: omne opus seruile non facietis in eo.
37 Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta & libamenta iuxta ritum vniuscuiusque diei:
38 ¶ Exceptis sabbathis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino.
39 A quinto decimo ergo die mensis septimi, quando congregaueritis omnes fructus G terræ vestræ, celebrabitis ferias Domini septẽ diebus, die primo & die octauo erit sabbathum, id est requies.
40 Sumetisq; vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino
41 Deo vestro, ¶ celebrabitisque solennitatem eius septem diebus per annum. legitimum sempiternũ erit in generationibus vestris.
42 Mense septimo festa celebrabitis, ¶ & habitabitis in vmbraculis septem diebus. omnis qui de genere est Israël, manebit in taberna-
43 culis: ¶ vt discãt posteri vestri quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israël cum educerem eos de Terra-Aegypti. ego Dominus Deus vester.
44 Locutusq; est Moyses super solennitatibus Domini ad filios Israël.

CAPVT XXIIII.

Ritus concinnandarum lucernarum, panum propositionis, pœna blasphemorum ac talionis.

ET locutus est Dominus ad Moysen, dicẽs: 1 A
¶ Præcipe filijs Israël, vt afferant tibi o-
2 leum de oliuis purissimum ac lucidum, ad
3 concinnandas lucernas iugiter, ¶ extra velum testimonij in tabernaculo fœderis. Ponetque eas Aaron à vespere vsque in manè coram Domino cultu rituque perpetuo in generationibus vestris.
4 Super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.
5 Accipies quoque similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebũt duas
6 decimas: ¶ quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram Domino sta-
7 tues. ¶ & pones super eos thus lucidissimũ, vt sit panis in monimentum oblationis Domini.
8 Per singula sabbatha mutabũtur coram Do-B mino sulcepti à filijs Israël fœdere sempiter-
9 no: ¶ eruntque Aaron & filiorum eius, vt comedant eos in loco sancto: quia sanctum sanExod.29.e.33. Mat.12.a.4. Sup.8.f.31. ctorum est de sacrificijs Domini iure perpetuo.
10 Ecce autem egressus filius mulieris Israëlitidis, quem pepererat de viro Aegyptio in ter filios Israël, iurgatus est in castris cum viro Israëlite.
11 Cumque blasphemasset nomen Domini, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. Vocabatur autem mater eius Salumith filia Dabri de tribu Dan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 Miseruntq; eum in carcerem, donec nossent quid iuberet Dominus.
C 13 Qui locutus est ad Moysen, dicens, ¶ Educ
14 blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput eius, & lapidet eum populus vniuersus.

15 Et ad filios Israël loqueris, Homo qui maledixerit Deo suo: portabit peccatum suum:
16 ¶ & qui blasphemauerit nomẽ Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eũ omnis multitudo populi, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur.
Exod. 21. b. 12. 17 Qui percusserit & occiderit hominem, morte moriatur.
18 Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est animam pro anima.
Matth. 5. f. 38. Exod. 21. c. 24. Deut 19. d. 21. 19 Quirrogauerit maculã cuilibet ciuium
20 suorum: sicut fecit, sic fiet ei, ¶ fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. quale inflixerit maculam, talem sustinere cogetur.
21 Qui percusserit iumentum, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punietur.
22 Aequum iudicium sit inter vos, siue peregrinus, siue ciuis peccauerit: quia ego sum Dominus Deus vester.
23 Locutusque est Moyses ad filios Israël, & eduxerunt eum qui blasphemauerat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filij Israël sicut præceperat Dominus Moysi.

CAPVT XXV.

Septimi & quinquagesimi anni lex: non fumenda à fratribus vsura, nec ipsi seruitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab aduenis potentibus redimendi.

LOcutusque est Dominus ad Moysen in
monte Sinai, dicẽs, ¶ Loquere filijs Israël,
2 & dices ad eos, Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, sabbathizet
*sabbathum Domini.
3 Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuã, colligesq; fructus eius,
4 ¶ septimo autem anno sabbathum erit terræ requietionis Domini: agrum non seres, & vineam non putabis.
5 Quæ sponte gignet humus, non metes: & vuas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam. annus enim requietionis terræ est: ¶ sed erunt vobis in cibum, tibi & ser-
6 uo tuo, ancillę* & mercenario tuo, & aduenæ qui peregrinatur apud te ¶ iumentis tuis
7 & pecoribus omnia quæ nascuntur præbebunt cibum.
8 Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est septies septem, quæ tibi
9 mul faciunt annos quadraginta nou em: ¶ & clanges buccina mense septimo, decima die

die mensis, propitiationis tempore in vniuersa terra vestra.
B 10 Sanctificabisq; annum quinquagesimũ, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ, ipse est enim iubileus. Reuertetur homo ad possessionem suam, & vnus-
11 quisq; rediet ad familiam pristinam: ¶ quia iubileus est & quinquagesimus annus. Non seretis atque metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non colligetis.
12 ¶ ob sanctificationem iubilei, sed statim oblata comedetis.
13 Anno iubilei redient omnes ad possessio-
14 nes suas, ¶ quando vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed iuxta numerum annorum iubilei
15 emes ab eo, ¶ & iuxta supputationem frugum vendet tibi.
16 Quanto plures anni remanserint post iubileum, tanto crescet & pretium: & quanto minus temporis numeraueris, tanto minoris & emptio constabit. tempus enim frugum vendet tibi.
17 Nolite affligere contribules vestros, sed timeat vnusquisque Deum suum: quia ego Dominus Deus vester.
C 18 Facite præcepta mea, & iudicia custodite, & implete ea, vt habitare positis in terra
19 absque vllo pauore, ¶ & gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini vsq; ad saturitatem, nullius impetum formidantes.
20 Quòd si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non seuerimus, neque collegerimus fruges nostras?
21 Dabo benedictionem meam vobis anno
22 sexto, & faciet fructus trium annorum: ¶ seretisque anno octauo, & comedetis veteres fruges vsq; ad nonum annum: donec noua nascantur, edetis vetera.
23 Terra quoq; non vendetur in perpetuũ: quia mea est, & vos aduenæ & coloni mei
24 estis. ¶ vnde cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis cõditione vendetur.
25 Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vendiderat.
26 ¶ sin autem non habuerit proximum, &
D ipse pretium ad redimendum potuerit in-
27 uenire: ¶ computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessio-
28 nem suam, ¶ quod si non inuenerit manus eius vt reddat pretiũ, habebit emptor quod emerat vsque ad annum iubileum. In ipso enim omnis venditio redibit ad dominum & ad possessorem pristinum.
29 Qui vẽdiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donec vnus
30 impleatur annus. ¶ si nõ redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor possidebit eam, & posteri eius in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in iubileo.
31 Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum iure vendetur. si antè redempta non fuerit, in iubileo reuertetur ad Dominum.
32 Aedes Leuitarum quæ in vrbibus sunt,
33 semper possunt redimi: ¶ si redemptæ non E
fuerint, in iubileo reuertentur ad dominos, quia domus vrbium Leuitarum pro possessionibus sunt inter filios Israël.
34 Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.
35 Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu, & susceperis eum quasi aduenam &
36 peregrinum, & vixerit tecum, ¶ ne accipias vsuras ab eo, nec amplius quàm dedisti. time Deum tuum, vt viuere possit frater tuus apud te.
37 Pecuniam tuam non dabis ei ad vsuram, & frugum super abundantiam non exiges.
38 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos F
de Terra-Aegypti, vt darem vobis Terram Chanáan, & essem vester Deus.
39 Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes seruitu-
40 te famulorum. ¶ sed quasi mercenarius & colonus erit: vsque ad annum iubileum
41 operabitur apud te, ¶ & postea egredietur cum liberis suis, & reuertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum.
42 ¶ mei enim serui sunt, & ego eduxi eos de terra-Aegypti, non veneant conditione ser-
43 uorum: ¶ ne affligas eum per potẽtiam, sed metuito Deum tuum.
44 Seruus & ancilla sint vobis de nationibus, quæ in circuito vestro sunt.
45 Et de aduenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in Terra ve-
46 stra, hos habebitis famulos, ¶ & hæreditario iure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum. fratres autem vestros filios Israël ne opprimatis per potentiam.
47 Si inualuerit apud vos manus aduenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus ven G
diderit se ei, aut cuiquam de stirpe eius:
48 ¶ post venditionem potest redimi. Qui vo-
49 luerit ex fratribus suis, redimet eum, ¶ & patruus, & patruelis, & consanguineus, & affinis. Sin autem & ipse potuerit, redimet

Universidad de Deusto
Biblioteca

50 se,¶ supputatis duntaxat annis à tempore
venditionis suæ vsq; in annum iubileum:
& pecunia qua venditus fuerat,iuxta anno
rum numerum : & rationem mercenarij
supputata.
51 Si plures fuerint anni qui remanent vsq;
ad iubileum, secundum hos reddet & pre-
52 tium. ¶ si pauci, ponet rationem cum eo
iuxta annorum numerum, & reddet em-
53 ptori quod reliquum est annorum, ¶ qui-
bus antè seruiuit mercedibus imputatis: nō
affliget eum violenter in conspectu tuo.
54 Quòd si per hæc redimi non potuerit, ân
no iubileo egredietur cum liberis suis.
55 Mei enim sunt serui filij Israël, quos edu-
xi de Terra-Aegypti.

CAP. XXVI.

Dei præcepta seruantibus bona præmittuntur, non seruantibus verò plurima mala.

A 1 EGo Dominus Deus vester, Non facietis
Exod. 20. a. 4. Deut. 5. a. 8. Psal. 96. b. 7. vobis idôlum & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum. ego enim sum Dominus Deus vester.
2 Custodite sabbatha mea, & pauete sanctua
rium meum. ego Dominus.
Deut. 28. a. 1. 3 Si in præceptis meis ambulaueritis, & man
4 data mea custodieritis, & feceritis ea, ¶ da-
bo vobis pluuias tēporibus suis, & terra gig-
net germen suum, & pomis arbores reple-
buntur.
5 Apprehēdet messium tritura vindemiam,
& vindemia occupabit sementem: & come
detis panem vestrum in saturitate, & absq;
pauore habitabitis in terra vestra.
6 Dabo pacem in finibus vestris: dormietis,
Iob 11. d. 19. & non erit qui exterreat. Auferam malas be
B stias: & gladius nō trāsibit terminos vestros.
7 Persequemini inimicos vestros, & corruēt
8 coram vobis. ¶ persequentur quinque de ve
stris centum alienos, & centum de vobis de
cem millia: cadent inimici vestri gladio in
conspectu vestro.
9 Respiciam vos, & crescere faciam, multi-
plicabimini, & firmabo pactum meum vo-
biscum.
10 Comedetis vetustissima veterum, & ve-
tera nouis superuenientibus proijcietis.
11 Ponam tabernaculum meum in medio ve
stri, & non abijciet vos anima mea.
2. Cor. 6. c. 16. 12 Ambulabo inter vos, & ero Deus vester,
vosq; eritis populus meus.
13 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos
de Terra-Aegyptiorum, ne seruiretis eis, &
qui confregi catenas ceruicum vestrarum,
vt incederetis erecti.
14 Quòd si non audieritis me, nec feceritis
15 omnia mandata mea, ¶ si spreueritis leges
meas, & iudicia mea contempseritis, vt non
faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad in-
16 ritum perducatis pactū meum, ¶ ego quoq;
hęc faciā vobis, visitabo vos velociter in ege
state & ardore, qui conficiat oculos vestros,
& consumat animas vestras. Frustra seretis
sementem, quæ ab hostibus deuorabitur.
17 Ponam faciem meā contra vos, & corrue
tis coram hostibus vestris, & subijciemini
his qui oderunt vos. fugietis nemine per-
sequente.
18 Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam
correptiones vestras septuplum propter
19 peccata vestra, ¶ & cōteram superbiam duri
tiæ vestræ. Daboque vobis cælum désuper
sicut ferrum, & terram æneam.
20 Consumetur incassum labor vester, non
proferet terra germen, nec arbores poma
præbebunt.
21 Si ambulaueritis ex aduerso mihi, nec vo-
lueritis audire me, addam plagas vestras vs-
que in septuplum propter peccata vestra.
22 ¶ immittamq; in vos bestias agri, quæ con-
sument vos, & pecora vestra, & ad paucita-
tem cuncta redigant, desertæque fiant viæ
vestræ.
23 Quòd si nec sic volueritis recipere disci-
plinam, sed & ambulaueritis ex aduerso mi-
24 hi: ¶ ego quoque contra vos aduersus in-
cedam, & percutiam vos septies propter
25 peccata vestra. ¶ inducamque super vos gla
dium vltorem fœderis mei. Cumque con-
fugeritis in vrbes, mittam pestilentiam in
medio vestri, & trademini in manibus ho-
26 stium, ¶ postquam confregero baculum pa-
nis vestri: ita vt decem mulieres in vno cli-
bano coquant panes, & reddant eos ad pon
dus, & comedetis, & non saturabimini.
27 Sin autem nec per hæc audieritis me, sed
28 ambulaueritis contra me: ¶ & ego incedam
aduersus vos in furore contrario, & corre-
piam vos septem plagis propter peccata ve-
29 stra, ¶ ita vt comedatis carnes filiorum ve-
30 strorum & filiarum vestrarum. ¶ destruam
excelsa vestra, & simulachra* confringam,
Cadetis inter ruinas idolorum vestrorū, &
31 abominabitur vos anima mea, ¶ in tantum
vt vrbes vestras redigam in solitudinem,
& deserta faciam sanctuaria vestra, nec reci
piam vltra odorem suauissimum.
32 Dispergamque terram vestram, & stupe-
bunt super ea inimici vestri, cùm habitato-
res

33 res illius fuerint ¶ vos autem dispergam in
in Gentes, & euaginabo post vos gladium,
eritque terra vestra deserta, & ciuitates ve-
stræ dirutæ.
34 Tunc placebunt terræ sabbatha sua cun-
ctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis
in terra hostili, sabbathizabit, & requiescet
35 ¶ in sabbathis solitudinis suæ, eo quòd nō re-
quieuerit in sabbathis vestris, quando habi-
F tabatis in ea.
36 Et qui de vobis remanserint, dabo pauo-
rem in cordibus eorum in regionibus ho-
stium, terrebit eos sonitus folij volantis, &
ita fugient quasi gladium: cadent nullo per
37 sequente, ¶ & corruent singuli super fratres
suos quasi bella fugientes, nemo vestrum
38 inimicis audebit resistere. ¶ peribitis inter
Gentes, & hostilis vos terra consumet.
39 Quòd si & de ijs aliqui remanserint, tabe-
scēt in iniquitatibus suis, in terra inimicorū
suorum, & propter peccata patrum suorum
40 & sua affligentur: ¶ donec confiteantur ini
quitates suas, & * maiorum suorum, quibus
præuaricati sunt in me, & ambulauerunt ex
aduerso mihi.
41 Ambulabo igitur & ego contra eos, & in-
ducam illos in terram hostilem, donec eru-
bescat incircuncisa mens eorum: tunc ora-
G bunt pro impietatibus suis.
42 Et recordabor fœderis mei quod pepigi
cum Iacob, & Isaac, & Abraham. Terræ quo
43 que memor ero: ¶ quæ cum relicta fuerit ab
eis, complacebit sibi in sabbathis suis, pa-
tiens solitudinem propter illos. Ipsi verò ro
gabunt pro peccatis suis, eo quod abiecerint
iudicia mea, & leges meas despexerint.
44 Attamen etiam cum essent in terra ho-
stili, non penitus abieci eos, neque sic de-
spexi, vt consumerentur, & irritum facerem
45 pactum meum cum eis. Ego enim sum Do-
minus Deus eorū, ¶ & recordabor fœderis
mei pristini, quando eduxi eos de Terra
-Aegypti in conspectu Gentium, vt essem
Deus eorum. ego Dominus -Deus'. Hæc
sunt iudicia atque præcepta & leges, quas
dedit Dominus inter se & inter filios Israël
in monte Sinai per manum Moysi.

**malorū suorū recordentur.* *43.*

CAPVT XXVII.

Variorum generum vota, & illorum ac decimarum persolutio.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
2 cēs, ¶ Loquere filijs Israël, & dices ad eos,
Homo qui votum fecerit, & spoponderit
Deo animam suam, sub æstimatione dabit
pretium.
3 Si fuerit masculus, à vicesimo anno vsque
ad sexagesimum annum, dabit quinquagin
ta siclos argenti ad mensuram sanctuarij:
4 ¶ si mulier triginta.
5 A quinto autem anno vsque ad vicesi-
mum, masculus dabit viginti siclos: fœmi-
na, decem.
6 Ab vno mense vsque ad annum quintum
pro masculo dabuntur quinque sicli: pro fœ
mina tres.
7 Sexagenarius & vltra masculus dabit quin
decim siclos: fœmina, decem.
8 Si pauper fuerit, & æstimationem redde- **ad. 2.*
re non valebit, stabit coram sacerdote: &
quantum ille estimauerit, & viderit eum
posse reddere, tantum dabit.
9 Animal autem quod immolari potest Do **Domino 1.*
10 mino, siquis vouerit*, sanctum erit, ¶ & mu
tari non poterit, id est, nec melius malo,
nec peius bono. quòd si mutauerit, & ipsum
quod mutatum est, & illud pro quo muta-
tum est, consecratum erit Domino.
11 Animal * immundum quod immolari **autem 13.*
Domino non potest, si quis vouerit, addu- B
12 cetur ante sacerdotem: ¶ qui dijudicans v-
trum bonum an malū sit, statuet pretium,
13 ¶ quod si dare voluerit is qui offert, addet
super æstimationem quintam partem.
14 Homo si vouerit domum suam, & sancti-
ficauerit Domino, considerabit eam sacer-
dos vtrum bona an mala sit, & iuxta pre-
tium quod ab eo fuerit constitutum, venun
15 dabitur: ¶ sin autem ille qui vouerat, vo-
luerit redimere eam, dabit quintam par-
tem æstimationis supra, & habebit do-
mum.
16 Quod si agrum possessionis suæ vouerit,
& cōsecrauerit Domino: iuxta mensuram
sementis æstimabitur pretium. si triginta
modijs hordei seritur terra, quinquaginta
siclis venundetur argenti.
17 Si statim ab anno incipientis iubilei vo-
uerit agrum, quanto valere potest, tanto
18 æstimabitur. ¶ sin autem post aliquantum
temporis: supputabit sacerdos pecuniam
iuxta annorum, qui reliqui sunt, numerum
vsque ad iubileum, & detrahetur ex pre-
tio.
19 Quod si voluerit redimere agrum ille C
qui vouerat, addet quintam partem æstima-
tæ pecuniæ, & possidebit eum.
20 Sin autem noluerit redimere, sed alteri cui
libet fuerit venundatus, vltra eum qui vo-
21 luerat redimere non poterit: ¶ quia cū iubi-
ei venerit dies, sanctificatus erit Domino,

& possessio consecrata ad ius pertinet sacerdotum.

22 Si ager emptus est, & non de possessione
23 maiorũ sanctificatus fuerit Domino, ¶ supputabit sacerdos iuxta annorum numerum vsq; ad iubileum, pretium: & dabit ille qui
24 vouerat eum, Domino. ¶ in iubileo autem reuertetur ad priorem dominum, qui venditerat eum, & habuerat in sorte possessionis suæ.

25 Omnis æstimatio siclo sanctuarij ponderabitur. Siclus viginti obolos habet.

Exod.30. b 13. Num.3.g.47. Ezec.45.d.12.

26 Primogenita quæ ad Deum pertinent, nemo sanctificare poterit & vouere, siue bos, siue ouis fuerit, Domini sunt.

D 27 Quòd si immundum est animal, redimet
**tuam 2.* qui obtulit iuxta æstimationem **suam'* & addent quintam partem prætij. si redimere noluerit, vendetur alteri quantumcunque fuerit antè æstimatum.

28 Omne quod Domino consecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, non veniet, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit consecratum, Sanctum sanctorum erit Domino.

29 Et omnis consecratio quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.

30 Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.

31 Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum.

32 Omnium decimarum bouis & ouis & capræ', quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.

33 Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero cõmutabitur. si quis mutauerit, & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.

34 Hæc sunt præcepta quæ mandauit Dominus Moysi ad filios Israël in monte Sinai.

LIBER NVMERI, HEBRAICE VAIEDABBER, ID EST, ET LOCVTVS EST.

CAPVT I.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filij Leui ad deferendum tabernaculum instituuntur.

A 1 LOCVTVSQVE EST DOminus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo fœderis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Aegy-

Exod.30. b.12. 2 pto, dicens: ¶ Tollite summam vniuersæ cõgregationis filiorum Israël per cognationes & domos suas, & nomina singulorum, quic
3 quid sexus est masculini ¶ à vicesimo anno & suprà, omnium virorum fortium ex Israel, & numerabitis eos per turmas suas, tu & Aaron.

4 Eruntque vobiscum principes tribuum ac
5 domorum in cognationibus suis, ¶ quorum
B ista sunt nomina. De Ruben, Elisur filius Sedeur. ¶ de Simeon, Salamiel filius Surrisadai. ¶ de Iuda, Nahasson filius Aminadab.
8 ¶ de Issachar, Nathanael filius Suar. ¶ de Za-
9 bulon, Eliab filius Helon.

10 Filiorum autem Ioseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud. de Manasse, Gamaleel filius Phadasseur.

11 De Ben-iamin, Abidan filius Gedeõnis.
12 ¶ de Dan, Ahi-ezer filius Ammisaddai. ¶ de
13 Aser, Phegiel filius Ochran. ¶ de Gad, Elia-
14 saph filius Duel. ¶ de Nephthali, Ahira fi-
15 lius Enan.

16 Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus & cognationes suas, & capita exer-
17 citus Israël: ¶ quos tulerunt Moyses & Aaron
18 cum omni vulgi multitudine, ¶ & congregauerunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes & domos ac familias & capita & nomina singulorum à vi-
19 cesimo anno & suprà, ¶ sicut præceperat Dominus Moysi. Numeratique sunt in
20 deserto Sinai, ¶ De Ruben primogenito Israëlis per generationes & familias & domos suas, & nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini à vicesimo anno & suprà, procedentium ad bel-
21 lum, ¶ quadraginta sex millia quingenti.

22 De filijs Simeon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina & capita singulorum, omne quod sexus est masculini a vicesimo anno & suprà, procedentium ad
23 bellum, ¶ quinquaginta nouem millia trecenti.

24 De filijs Gad per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti

sunt per nomina singulorum à viginti annis & supra, omnes qui ad bella procederent,
25 ¶ quadraginta quinque millia sexcẽti quin
D quaginta.

26 De filijs Iuda per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterãt ad bella procedere,
27 ¶ recensiti sunt septuaginta quatuor millia
28 sexcenti.

De filijs Issachar, per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à vicesimo anno & su-
29 prà, omnes qui ad bella procederent, ¶ recensiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringenti.

30 De filijs Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad
31 bella procedere, ¶ quinquaginta septem
E millia quadringenti.

32 De filijs Ioseph, filiorum Ephraim per generationes, familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes
33 qui poterant ad bella procedere, ¶ quadraginta millia quingenti.

34 Porrò filiorum Manasse per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & suprà, omnes qui poterant
35 ad bella procedere, ¶ triginta duo millia ducenti.

36 De filijs Ben-iamin per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad
37 bella procedere, ¶ triginta quinque millia quadringenti.

38 De filijs Dan per generationes, & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella
39 procedere, ¶ sexaginta duo millia septingẽti.

40 De filijs Aser per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vicesimo
41 anno & suprà omnes qui poterant ad bella procedere, ¶ quadraginta millia & mille quingenti.

42 De filijs Nephthali per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vicesimo anno & suprà, & omnes qui poterant
43 ad bella procedere, ¶ quinquaginta tria millia quadringenti.

44 Hi sunt quos numerauerunt Moyses & Aaron, & duodecim principes Israël, singulos per domos cognationum suarum.

45 Fueruntque omnis numerus filiorum Israël per domos & familias suas à vicesimo anno & suprà, qui poterant ad bella proce-
46 dere, ¶ sexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta.

47 Leuitæ autem in tribu familiarum suarũ G
48 non sunt numerati cum eis.

Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
49 cens, ¶ Tribum Leui noli numerare, neque
50 pones summã eorum cum filijs Israël, ¶ sed constitue eos super tabernaculum testimonij & cuncta vasa eius, & quicquid ad ceremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum & omnia vtensilia eius: & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur.

51 Cùm proficiscendum fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum: cùm castra metanda, erigent. quisquis externorum accesserit, occidetur.

52 Metabuntur autem castra filij Israël vnusquisque per turmas & cuneos atque exercitum suum.

53 Porro Leuitæ per gyrum tabernaculi singent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israël, & excubabunt in custodijs tabernaculi testimonij.

54 Fecerunt ergo filij Israël iuxta omnia quæ præceperat Dominus Moysi.

CAP. II.

Quæ tribus ad quamuis mundi plagam ordinentur, recensitis familiarum principibus.

1 A Locutusq; est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens, ¶ Singuli per turmas signa atq;
2 vexilla & domos cognationum suarum castrametabuntur filiorum Israël per gyrum tabernaculi fœderis.

3 Ad Orientem Iudas figet tentoria per turmas exercitus sui: eritque princeps filiorum
4 eius Nahasson filius Aminadab. ¶ & omnis de stirpe eius summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcentorum.

5 Iuxta eum castrametari sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathanael fi-
6 lius Suar. ¶ & omnis numerus pugnatorum eius quinquaginta quatuor millia quadringenti.

7 In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius
8 Helon: ¶ omnisque de stirpe eius exercitus pugna-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pugnatorum, quinquaginta septem millia quadringenti.

9 Vniuersi qui in castris Iudæ annumerati sunt, fuerunt centum octaginta sex millia quadringẽti: & per turmas suas primi egredientur.

B 10 In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Elisur filius Sedeur.

11 ¶ & cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti.

12 Iuxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel fi-

13 lius Surai-saddai. ¶ & cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, quinquaginta nouem millia trecenti.

14 In tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius

15 Duel. ¶ & cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

16 Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia & mille quadringẽti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscentur.

17 Leuabitur autem tabernaculum testimonij per officia Leuitarum & turmas eorum. quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiscentur.

C 18 Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Eli-

19 sama filius Ammiud. ¶ cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.

20 Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadas-

21 sur. ¶ cunctusq; exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti.

22 In tribu filiorum Ben-iamin princeps

23 fuit Abidan filius Gedeonis: ¶ & cunctus exercitus pugnatorum eius, qui recensiti sunt, triginta quinque millia quadringenti.

24 Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia centũ. per turmas suas tertij proficiscentur.

25 Ad Aquilonis partem castrametati sunt filij Dan: quorum princeps fuit Ahi-ezer fi-

26 lius Ammi-saddai. ¶ cũctus exercitus pugnatorũ eius, qui numerati sunt sexaginta duo millia septingenti.

D 27 Iuxta eum fixere tentoria de tribu Azer, quorũ princeps fuit Phegiel filius Ochran.

28 ¶ cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingenti.

29 De tribu filiorum Nephtali princeps fuit

30 Ahira filius Enan. ¶ cunctus exercitus pugnatorum eius quinquaginta tria millia quadringenti.

31 Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcenti. & nouissimi proficiscentur.

32 Hic numerus filiorum Israël, per domos cognationũ suarũ & turmas diuisi exercitus, sexcentatria millia quingẽti quinquaginta.

33 Leuitæ autem non sunt numerati inter filios Israël: sic enim præceperat Dominus Moysi.

34 Feceruntq́ue filij Israël iuxta omnia quæ mandauerat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias ac domos patrum suorum.

CAPVT III.

Leuitæ in tabernaculi ministerium assumpti numerãtur, cum suis principibus ac ministerijs, & loco primogenitorum Israël suscipiuntur: reliqua primogenitorum Leuitarum excedentia pretio redimuntur.

HAe sunt generationes Aaron & Moysi in die qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai.

2 Et hæc nomina filiorum Aaron, primogenitus eius Nadab, deinde Abiu & Eleazar & Ithamar.

3 Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui vncti sunt, & quorum repletæ & consecratæ manus, vt sacerdotio fungerentur.

4 Mortui sunt enim Nadab & Abiu cùm offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis: functiq; sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre suo.

5 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicẽs:

6 ¶ Applica tribum Leui, & fac stare in cõspectu

7 ctu Aaron sacerdotis vt ministrẽt ei, ¶ & excubent, & obseruent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo

8 testimonij, ¶ & custodiant vasa tabernaculi, seruientes in ministerio eius.

9 Dabisque dono Leuitas ¶ Aaron & filijs

10 eius, quibus traditi sunt à filijs Israël. Aaron autem & filios eius cõstitues super cultum sacerdotij. Externus qui ad ministrandum accesserit, morietur.

11 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicẽs,

12 ¶ Ego tuli Leuitas à filijs Israël pro omni primogenito, qui aperit vuluam in filijs Israel, eruntq; Liuitæ mei.

13 Meum est enim omne primogenitum ex quo percussi primogenitos in Terra-Aegypti: sanctificaui mihi quicquid primum nascitur

nascitur in Israël ab homine vsq; ad pecus, mei sunt: ego Dominus.

C 14 Locutusq; est Dominus ad Moysen in de-

15 serto Sinai, dicens: ¶ Numera filios Leui per domos patrum suorum & familias, omnem masculum ab vno mense & suprà.

Exod. 6. c. 17.

16 Numerauit Moyses vt præceperat Domi-

17 nus, ¶ & inuenti sunt filij Leui per nomina sua, Gerson & Caath & Merari.

1. Par. 6. a. 1. & 23. a. 6.

18 Filij Gerson: Lebni & Semei.

19 Filij Caath: Amram, & Iesaar, Hebron, & Oziel.

Infr. 26. f. 57.

20 Filij Merari: Moholi, & Musi.

21 De Gerson fuêre familiæ duæ, Lebnitica,

22 Semeitica, ¶ quarum numeratus est populus sexus masculini ab vno mense & suprà, septem millia quingentorum.

23 Hi post tabernaculum metabuntur ad oc-

24 cidentẽ ¶ sub principe Heliasaph filio Laël.

25 Et habebunt excubias in tabernaculo fœ-

26 deris, ¶ ipsum tabernaculum & operimentum eius, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrij: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrij tabernaculi, & quicquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia vtensilia eius.

D 27 Cognatio Caath habebit populos Amra-

28 mitas & Iesaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæ sunt familiæ Caathitarum, recensitæ per nomina sua: ¶ omnes generis masculini ab vno mense & suprà octo millia sex-

29 centi, habebunt excubias sanctuarij, ¶ & castrametabuntur ad meridianam plagam.

30 Princepsque eorum erit Elisaphan filius

31 Oziel. ¶ & custodient arcam, mensamq; & candelabrum, altaria & vasa sanctuarij, in quibus ministratur, & velum, cunctamque huiuscemodi suppellectilem.

32 Princeps autem principum Leuitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis erit super

E excubitores custodiæ sanctuarij.

33 At vero de Merari erunt populi Moholi-

34 tæ & Musitæ recensiti per nomina sua: ¶ omnes generis masculini ab vno mense & suprà, sex millia ducenti.

35 Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga septentrionali castrametabuntur.

36 Erunt sub custodia eorum tabulæ taber-

37 naculi & vectes, & columnæ ac bases earum, & omnia quæ ad cultum huiuscemodi pertinent: ¶ columnæque atrij per circuitum cum basibus suis, & paxilli cum funibus.

38 Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id est, ad orientalem plagam, Moyses & Aaron cum filijs suis, habentes custodiam sanctuarij in medio filiorum Israël. quisquis alienus accesserit, morietur.

39 Omnes Leuitæ quos numerauerũt Moy- F

ses & Aaron iuxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino à mense vno & suprà, fuerunt viginti duo millia.

40 Et ait Dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus masculini de filijs Israël ab vno mẽse & suprà, & habebis summam eorum.

41 Tollesq; Leuitas mihi pro omni primogenito filiorum Israël. ego sum Dominus: & pecora eorum pro vniuersis primogenitis pecorum filiorum Israël.

42 Recensuit Moyses sicut præceperat Do-

43 minus primogenitos filiorum Israël. ¶ & fuerunt masculi per nomina sua à mense vno & suprà, viginti duo millia ducenti septuaginta tres.

44 Locutusq; est Dominus ad Moysen, di- G

45 cens: ¶ Tolle Leuitas pro primogenitis filiorũ Israël, & pecora Leuitarũ pro pecoribus eorũ: erũtq; Leuitę mei: ego sum Dominus.

46 In pretio autem ducentorum septuagin-

ta trium qui excedunt numerum Leuita-

47 tarum de primogenitis filiorum Israël, ¶ accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram sanctuarij. Siclus habet viginti obolos. *Exod. 30. b. 13. Leui. 27. c. 25. Ezec. 45. d. 12. Infrà 18. c. 16.*

48 Dabisq; pecuniã Aaron & filijs eius pretium eorum qui supra sunt.

49 Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerat à

50 Leuitis ¶ pro primogenitis filiorum Israël, mille trecentorum sexaginta quinque si-

51 clorum iuxta pondus sanctuarij. ¶ & dedit eam Aaron & filijs eius iuxta verbum quod præceperat sibi Dominus.

CAPVT IIII.

Ritus & officia Leuitarum iuxta cuiusque familiam distribuuntur.

1 A LOcutusq; est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens: ¶ Tolle summã filiorũ Caath

2 de medio Leuitarum per domos & familias

3 suas, ¶ à tricesimo anno & supra vsq; ad quinquagesimũ annũ, omniũ qui ingrediuntur vt stẽt & ministrẽt in tabernaculo fœderis.

4 Hic est cultus filiorum Caath, Tabernacu-

5 lum fœderis & Sanctum sanctorum ¶ ingredientur Aaron & filij eius quando mouenda sunt castra, & deponent velum quod pendet ante fores, inuoluentq́ue

6 eo arcam testimonij, ¶ & operient rursum

Universidad de Deusto
Biblioteca

*hyacinthinarum. rursum velamen *ianthinarum' pellium, extendentq; desuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vectes.

7 Mensam quoque propositionis inuoluent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula & mortariola, cyathos & crateras ad liba fundenda: panes semper in ea erũt:

8 ¶ extendentq; desuper palliũ coccineum, *hyacinthinarum. quod rursum operient velamento *ianthinarum pellium', & inducent vectes.

9 Sument & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus suis & emunctorijs & cunctis vasis olei, quæ ad concinnandas lucernas ne-

10 cessaria sunt: ¶ & super omnia ponent operimentum *hyacinthinarum. *ianthinarum' pellium, & inducent vectes.

11 Necnon & altare aureum inuoluent hyacinthino vestimento, & extendent desuper operimentum ianthinarum' pellium, *hyacinthinarum. inducentque vectes.

B 12 Omnia vasa quibus ministratur in sanctuario, inuoluent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum *ianthinarum' pellium, inducentque vectes. *hyacinthinarum.

13 Sed & altare mundabunt cinere, & inuol-

14 uent illud purpureo vestimento, ¶ ponentque cum eo omnia vasa quibus in ministerio eius vtũtur, id est, ignium receptacula, fuscinulas ac tridentes. vncinos & batilla, Cuncta vasa altaris operient simul velamine *ianthinarum' pellium, & inducent *hyacinthinarum. vectes.

15 Cumque inuoluerint Aaron & filij eius sanctuarium, & omnia vasa eius in commotione castrorum, tunc intrabũt filij Caath, vt portent inuoluta: & non tangent vasa sanctuarij, ne moriantur. Ista sunt onera fi-

16 liorum Caath in tabernaculo fœderis: ¶ super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius curam pertinet oleum ad concinnãdas lucernas, & compositionis incensum, & sacrificium quod semper offertur, & oleum vnctionis: & quicquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumq; vasorum quæ in sanctuario sunt.

17 Locutusque est Dominus ad Moysen &

18 Aaron: dicens, ¶ Nolite perdere populum

19 Caath de medio Leuitarum: ¶ sed hoc facite eis, vt viuant, & non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum. Aaron & filij *onera 6. eius intrabunt, ipsiq; disponent *opera singulorum, & diuident quid portare quis debeat.

C 20 Alij nulla curiositate videant quæ sunt in sanctuario priusquam inuoluantur, alioquin morientur.

21 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-

22 cens, ¶ Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos ac familias & cogna-

23 tiones suas ¶ à triginta annis & supra vsque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur & ministrãt in tabernaculo fœderis.

24 Hoc est officium familiæ Gersonitarum

25 ¶ vt portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis operimentum aliud, & super omnia velamen *ianthinum', tentoriumque *recenseris. quod pendet in introitu tabernaculi fœ-

26 deris: ¶ cortinas atrij, & velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos & vasa min-

27 sterij, ¶ iubente Aaron & filijs eius, portabunt filij Gerson: & scient singuli cui debeant oneri mancipari.

28 Hic est cultus familiæ Gersonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu Ithamar filij Aaron sacerdotis.

29 Filios quoque Merari per familias & do-

30 mos patrum suorum recensebis ¶ à trigin-ta annis & suprà, vsque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediũtur ad officium ministerij sui & cultũ fœderis testimonij.

31 Hæc sunt onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi & vectes eius, columnas &

32 bases earum, ¶ columnas quoque atrij per circuitum cum basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & suppellectilem ad numerum accipient, sicq; portabunt.

33 Hoc est officium familiæ Meraritarum & ministerium in tabernaculo fœderis: portabuntque sub manu Ithamar filij Aaron sa- *Leuit. 6. c. 3.* cerdotis.

34 Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & principes synagogæ filios Caath per cog-

35 nationes, & domos patrum suorum ¶ à triginta annis & supra, vsque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad

36 ministerium tabernaculi fœderis: ¶ & inuenti sunt duo millia septingenti quinquaginta.

37 Hic est numerus populi Caath qui intrat tabernaculũ fœderis: hos numerauit Moyses & Aaron iuxta sermonem Domini per manum Moysi.

38 Numerati sunt & filij Gerson per cogna-

39 tiones, & domos patrũ suorum, à ¶ triginta annis & suprà, vsq; ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediuntur vt mini-

40 strent in tabernaculo fœderis: ¶ inuenti sunt duo millia sexcenti triginta.

41 Hic est populus Gersonitarum, quos numerauerũt Moyses & Aaron iuxta verbum Domini.

42 Numerati sunt & filij Merari per cogna-

43 tiones & domos patrum suorum ¶ à triginta annis, & supra vsque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad

44 explendos ritus tabernaculi fœderis: ¶ &

45 inuenti sunt tria millia ducenti: ¶ hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses & Aaron iuxta imperiũ Domini per manum Moysi.

46 Omnes qui recensiti sunt de Leuitis, & quos *fecit ad nomen Moyses & Aaron, & *recenseris. principes Israël per cognationes & domos

47 patrum suorum, ¶ à triginta annis & supra, vsque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi, & o-

48 nera portanda, ¶ fuerunt simul octo millia quingenti octoginta.

49 Iuxta verbũ Domini recensuit eos Moyses, vnumquenque iuxta officium & onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

CAPVT V.

Qui immundi extra castra arcendi, satisfactio transgressionis per negligentiam, de primitijs ac oblationibus, ac lege zelotypiæ.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-

2 cens: ¶ Præcipe filijs Israël, vt eijciant de castris omnẽ leprosum, & qui semine fluit,

3 pollutusq; est super mortuo. ¶ tam masculum quàm fœminã eijcite de castris, ne contaminent ea, cùm habitauerint vobiscum.

4 Feceruntq; ita filij Israël, & eiecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi.

5 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicẽs:

6 ¶ Loquere ad filios Israël, vir siue mulier, cùm fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligen-

7 tiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, ¶ confitebuntur peccatum suũ, & reddent ipsum caput, quintamque partem desuper ei, in quem peccauerint.

8 Sin autem non fuerit, qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, exempto ariete qui offertur pro expiatione, vt sit placabilis hostia.

9 Omnes quoque primitiæ, quas offerunt fi-

10 lij Israël, ad sacerdotẽ pertinent, ¶ & quidquid in sanctuarium offertur à singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.

11 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-

12 cens: ¶ Loquere ad filios Israël, & dices ad eos: Vir cuius vxor errauerit, maritumque B

13 contemnens, ¶ dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiuerit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro:

14 ¶ si spiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem suam, quæ vel polluta est,

15 vel falsa suspicione appetitur, ¶ adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinæ hordeaceæ. non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio inuestigans adulterium.

16 Offeret igitur eam sacerdos, & statuet

17 coram Domino. ¶ assumetq; aquam sanctam in vase fictili, & pauxillũ terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam.

18 Cumq; steterit mulier in conspectu Do- C
mini, discooperiet caput eius, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum exe-

19 cratione maledicta congelsit. ¶ adiurabitque eam, & dicet: Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi.

20 Sin autem declinasti à viro tuo, atq; pol-

21 luta es, & concubuisti cum altero viro: ¶ his maledictionibus subiacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumq; cunctorum in populo *suo'. putrescere faciat *tuo. femur tuum, & tumens vterus tuus disrum-

22 patur. ¶ ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier: Amen, Amen.

23 Scribetq; sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas

24 maledicta congessit, ¶ & dabit ei bibere.

25 Quas cùm exhauserit, ¶ tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud coram Domino, imponetq; illud

26 super altare: ita duntaxat vt prius, ¶ pugil- D
lum sacrificij tollat de eo, quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas.

27 Quas cùm biberit, si polluta est, & contempto viro adulterij rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

28 Quòd si polluta non fuerit, erit innoxia,
& faciet liberos.
29 Ista est lex zelotypiæ. Si declinauerit à vi-
30 ro suo, & si polluta fuerit, ¶ maritusq; ze-
lotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam
in conspectũ Domini, & fecerit ei sacerdos
31 iuxta omnia, quæ scripta sunt, ¶ maritus
absque culpa erit, & illa recipiet iniquita-
tem suam.

CAPVT VI.

Nazaræorum consecratio & oblatio, quibusq; verbis sacerdotes populo benedicerent.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens: ¶ Loquere ad filios Israël, & dices
2 ad eos: Vir siue mulier cùm fecerint votum,
vt sanctificentur, & se voluerint Domino
3 consecrare: ¶ à vino & omni quod inebria-
re potest, abstinebunt. Acetum ex vino, &
ex alia qualibet potione, & quidquid ex v-
ua exprimitur, non bibent: uuas recentes
4 siccasque non comedent ¶ cunctis diebus,
quibus ex voto Domino cõsecrantur: quid-
quid ex vinea esse potest, ab vua passa vsque
ad acinum non comedent.

*Iud. 13. a 5. *ascendet super 7.*

5 Omni tempore separationis suæ nouacu-
la non *transibit per caput eius vsque ad
completum diem, quo Domino consecra-
tur. Sanctus erit, crescente cæsarie capitis
eius.
6 Omni tempore consecrationis suæ super
7 mortuum non ingredietur, ¶ nec super pa-
tris quidem & matris, & fratris, sororisq; fu-
nere contaminabitur, quia consecratio Dei
sui super caput eius est.
8 Omnibus diebus separationis suæ sanctus
erit Domino.
B 9 Sin autem mortuus fuerit subitò quispiam
coram eo, polluetur caput consecratio-
nis eius: quod radet ilico in eadem die pur-
10 gationis suæ, & rursum septima. ¶ in o-
ctaua autem die offeret duos turtures, vel
duos pullos columbæ sacerdoti in introitu
11 fœderis testimonij: ¶ facietq; sacerdos v-
nũ pro peccato, & alterũ in holocaustum,
& deprecabitur pro eo, quia peccauit super
mortuo: sanctificabitque caput eius in die
12 illo, ¶ & consecrabit Domino dies sepa-
rationis illius, offerens agnum anniculum
pro peccato. ita tamen vt dies priores irri-
ti fiant, quoniam polluta est sanctificatio
eius.
13 Ista est lex consecrationis. Cùm dies, quos
ex voto decreuerat, complebuntur: addu-
C 14 cet eum ad ostium tabernaculi fœderis, ¶ &
offeret oblationem eius Domino, agnum
anniculum immaculatũ in holocaustum,
& ouem anniculam immaculatam pro pec-
cato, & arietem immaculatum, hostiam
15 pacificam, ¶ canistrum quoque panum a-
zymorum, qui conspersi sint oleo, & lagu-
na absque fermento vncta oleo, ac libami-
16 na singulorum: ¶ quæ offeret sacerdos co-
ram Domino, & faciet tam pro peccato
quàm in holocaustum.
17 Arietem verò immolabit hostiam pacifi-
cam Domino, offerens simul canistrum
azymorum, & libamenta, quæ ex more de-
bentur.
18 Tunc radetur nazaræus ante ostium ta-
bernaculi fœderis cæsarie consecrationis
suæ: tolletque capillos eius, & ponet super
ignem, qui est suppositus sacrificio pacifi-
corum.
19 Et armum coctum arietis, tortamq; azy-
que fermento vnam de canistro, & lagunã
azymum vnum, & tradet in manus naza-
ræi, postquam rasum fuerit caput eius.
20 Susceptaq; rursum ab eo, eleuabit in con-
spectu Domini: & sanctificata sacerdotis
sunt, sicut pectusculum quod separari in-
sum est, & femur. post hæc potest bibere na-
zaræus vinum.
21 Ista est lex Nazaræi, cùm vouerit oblatio-
nem suam Domino tempore consecratio-
nis suæ, exceptis his, quæ inuenerit manus
eius. iuxta quod mẽte deuouerat, ita faciet
ad perfectionem sanctificationis suæ.
22 Locutusque est Dominus ad Moysen,
23 cens: ¶ Loquere Aaron & filijs eius: Sic be-
nedicetis filijs Israël, & dicetis eis:
24 Benedicat tibi Dominus, & custodia-
te.
25 Ostendat Dominus faciem suam tibi, &
misereatur tui.
26 Conuertat Dominus vultum suum ad te,
& det tibi pacem.
27 Inuocabuntq; nomen meum super filios
Israël, & ego benedicam eis.

CAPVT VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: loquitur Dominus Moysi de propitiatorio.

FActum est autem in die, qua complet
Moyses tabernaculum, & erexit illud,
vnxitq; & sanctificauit cum omnibus vasis
suis, altare similiter & omnia vasa eius.
2 Obtulerunt principes Israël - & * capita
familiarum, qui erant per singulas tri-
bus,

3 præfecti eorũ, qui numerati fuerant, ¶ mu-
nera coram Domino sex plaustra tecta cum
duodecim bobus. Vnum plaustrum obtulê-
re duo duces, & vnum bouem singuli, ob-
tuleruntq; ea in conspectu tabernaculi.
4 Ait autem Dominus ad Moysen: ¶ Susci-
5 pe ab eis, vt seruiant in ministerio taberna-
culi *, & trades ea Leuitis iuxta ordinem
ministerij sui.
6 Itaque cùm suscepisset Moyses plaustra,
& boues, tradidit * eos Leuitis.
7 Duo plaustra & quatuor boues dedit filijs
Gerson, iuxta id quod habebant necessariũ.
8 ¶ quatuor alia plaustra, & octo boues dedit
filijs Merari secundum officia & cultum
suum, sub manu Ithamar filij Aaron sacer-
9 dotis. ¶ filijs autem Caath non dedit plau-
stra & boues: quia in sanctuario seruiunt, &
onera proprijs portant humeris.
10 Igitur obtulerunt duces in dedicationem
altaris, die qua vnctum est, oblationem
suam ante altare.
B 11 Dixitq; Dominus ad Moysen: Singuli du-
ces per singulos dies offerãt munera in de-
dicationem altaris.
12 Primo die obtulit oblationem suam Na-
13 hasson filius Aminadab de tribu Iuda: ¶ fue-
runtq; in ea acetabulum argenteum pondo
centum triginta siclorum, phiala argentea
habens septuaginta siclos iuxta pondus san
ctuarij, vtrunque plenum simila conspersa
14 oleum in sacrificium: ¶ mortariolum ex
15 decem siclis aureis plenum incenso: ¶ bo-
uem de armento, & arietem, & agnum an-
16 niculum in holocaustum: ¶ hircumq; pro
17 peccato: ¶ & in sacrificio pacificorum bo-
ues duos, arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc est oblatio
Nahasson filij Aminadab.
18 Secundo die obtulit Nathanaël filius Suar
19 dux de tribu Issachar, ¶ acetabulum argen-
teum appendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem septuaginta
siclos, iuxta pondus sanctuarij, vtrunq; ple-
num simila conspersa oleo in sacrificium:
20 ¶ mortariolum aureum habens decem si-
21 clos plenum incenso: ¶ bouem de armen-
to, & arietem, & agnum anniculum in ho-
22 locaustum: ¶ hircumq; pro peccato: ¶ & in
23 sacrificio pacificorum boues duos, arietes
quinq;, hircos quinq;, agnos anniculos quin
que. hæc fuit oblatio Nathanaël filij Suar.
24 Tertio die princeps filiorum Zabulon
25 Eliab filius Helon, ¶ obtulit acetabulum
argenteum appendens centum triginta si-
clos, phialam argenteam habentem septua-
ginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque
26 plenum simila conspersa oleo in sacrifi-
27 cium: ¶ mortariolum aureum appendens
decem siclos plenum incenso: ¶ bouem
de armento, & arietem, & agnum annicu-
28 lum in holocaustum: ¶ hircumq; pro pec-
29 cato: ¶ & in sacrificio pacificorum boues
duos, arietes quinque, hircos quinque, a-
gnos anniculos quinque, hæc est oblatio E-
liab, filij Helon.
30 Die quarto princeps filiorum Ruben, E-
31 lisur filius Sedeur ¶ obtulit acetabulum ar-
genteum appendens centũ triginta siclos,
phialam argenteam habentem septuagin-
ta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunq; ple-
num simila conspersa oleo in sacrificium:
32 ¶ mortariolum aureum appendens decem
33 siclos plenum incenso: ¶ bouem de armen-
to, & arietem, & agnum anniculum in ho-
34 locaustum: ¶ hircumq; propeccato: ¶ & in
35 hostias pacificorũ boues duos, arietes quin-
que, hircos quinque, agnos anniculos quin-
que. hæc fuit oblatio Elisur filij Sedeur.
36 Die quinto princeps filiorum Simeon Sa-
37 lamiel filius Suri-saddai ¶ obtulit acetabu-
lum argenteum appendens centum trigin-
ta siclos, phialam argenteam habentem se-
ptuaginta siclos ad põdus sanctuarij, vtrun-
que plenum simila conspersa oleo in sacri-
38 ficium: ¶ mortariolum aureum appendens
39 decem siclos plenum incenso: ¶ bouem de
armento, & arietem, & agnum anniculum
40 in holocaustum: ¶ hircumq; pro peccato:
41 ¶ & in hostias pacificorũ boues duos, arie-
tes quinque, hircos quinque, agnos annicu-
los quinque. hæc fuit oblatio Salamiel filij
Suri-saddai.
42 Die sexto princeps filiorum Gad Elia-
43 saph filius Duel, ¶ obtulit acetabulum ar-
genteum appendẽs centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem septuagin-
ta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque
plenum simila conspersa oleo in sacrifi-
44 cium: ¶ mortariolum aureum appendens
45 decem siclos plenum incenso: ¶ bouem de
armento, & arietem, & agnum anniculum
46 in holocaustum: ¶ hircumque pro pecca-
47 to: ¶ & in hostias pacificorum boues duos,
arietes quinque, hircos quinque, agnos an-
niculos quinque. hæc fuit oblatio Eliasaph
filij Duel.
48 Die septimo princeps filiorum Ephraim
49 Elisama filius Ammiud, ¶ obtulit acetabu-
lum argenteum appendens centum trigin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque plenum simila conspersa oleo in sacrificium: ¶ mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso: ¶ bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: ¶ hircumq; pro peccato: ¶ & in hostias pacificorū boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Elisama filij Ammiud.

E 54 Die octauo princeps filiorum Manasse
55 Gamaliel filius Phadassur, ¶ obtulit acetabulum argenteum appendēs centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque plenum simila conspersa oleo in
56 sacrificium: ¶ mortariolum aureum ap-
57 pendens decem siclos plenū incenso: ¶ bouem de armento, & arietem, & agnum an-
58 niculum in holocaustum: ¶ hircumq; pro
59 peccato: ¶ & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinq;, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Gamaliel filij Phadassur.

60 Die nono princeps filiorum Ben-iamin
61 Abidan filius Gedeonis, ¶ obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunq; plenum simila conspersa oleo in sa-
62 crificium: ¶ mortariolum aureum appen-
63 dens decem siclos plenum incenso: ¶ bouem de armento, & arietem, & agnum an-
64 niculum in holocaustum: ¶ hircumque pro
65 peccato: ¶ & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinq;, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Abidan filij Gedeonis.

F 66 Die decimo princeps filiorum Dan Ahi
67 ézer filius Ammi-saddai, ¶ obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque plenum simila conspersa in sacri-
68 ficium: ¶ mortariolum aureum appendens
69 decem siclos plenum incenso: ¶ bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum
70 in holocaustum: ¶ hircumq; pro peccato:
71 ¶ & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahi-ézer filij Ammi-saddai.

72 Die vndecimo princeps filiorum Aser,
73 Phegiel filius Ochran, ¶ obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque plenum simila conspersa oleo in
74 sacrificium: ¶ mortariolum aureum appen-
75 dens decem siclos plenum incenso: ¶ bouem de armento, & arietem, & agnum an-
76 niculum in holocaustum: ¶ hircumq; pro
77 peccato: ¶ & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinq;, agnos anniculos quinq;. hæc fuit oblatio Phegiel filij Ochran.

78 Die duodecimo princeps filiorum Nephthali Ahira filius Enan, ¶ obtulit acetabu-
79 lum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus sanctuarij, vtrunque plenum simila oleo conspersa in
80 sacrificium: ¶ mortariolum aureum appen-
81 dens decem siclos plenum incenso: ¶ bouem de armento, & arietem, & agnum an-
82 niculum in holocaustum: ¶ hircumq; pro
83 peccato: ¶ & in hostias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinq;, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahira filij Enan.

84 Hæc in dedicationem altaris oblata sunt à principibus Israël, in die, qua consecratum est: acetabula argentea duodecim: phialæ argenteæ duodecim: mortariola aurea duo-
85 decim: ¶ ita vt centum triginta siclos argenti haberet vnum acetabulum, & septuaginta siclos haberet vna phiala: id est, in communem vasorum omnium ex argento sicli duo millia quadringenti, pōdere sanctuario
86 ¶ mortariola aurea duodecim plena incenso, denos siclos appendentia pondere sanctuarij, id est, simul auri sicli centum viginti,
87 ¶ boues de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum. hirci duodecim pro peccato.

88 In hostias pacificorū, boues viginti-quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicationem altaris, quando vnctum est.

89 Cumq; ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis, vt cōsuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio quod erat super arcā testimonij inter duos Cherubim, vnde & loquebatur ei.

CAPVT VIII.

Candelabri & lucernarum situs ac forma: atq; & consecratio Leuitarum.

Loc-

A 1 LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Loquere Aaron, & dices ad eum:
-5. 2 Cùm posueris septem lucernas -*candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe, vt lucernæ contra boream è regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debebunt.
candelabrorū in australi parte erigantur 5.
3 Fecitque Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, vt præceperat Dominus Moysi.
4 Hæc autem erat factura candelabri, Ex auro ductili, tam medius stipes, quàm cuncta, quæ ex vtroque calamorum latere nascebantur, iuxta exemplum quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus est candelabrum.
5 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Tolle Leuitas ex medio filiorum Is-
7 raël, & purificabis eos ¶ iuxta hunc ritum: Aspergantur aqua lustrationis, & radant
B omnes pilos carnis suæ. Cumque lauerint
8 vestimenta sua, & mundati fuerint, ¶ tollent bouem de armentis, & libamentum eius similam oleo conspersam. bouem autem alterum de armento tu accipies pro
9 peccato: ¶ & applicabis Leuitas coram tabernaculo fœderis, conuocata omni multitudine filiorum Israël.
sup. 3. a. 10 Cumq; Leuitæ fuerint coram Domino,
11 ponent filij Israël manus suas super eos, ¶ & offeret Aaron Leuitas, munus in conspectu Domini à filijs Israël, vt seruiant in ministerio eius.
Exod. 6. d. 12 Leuitæ quoque ponent manus suas super capita boum, è quibus vnum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini, vt deprecetis pro eis.
13 Statuesq; Leuitas in conspectu Aaron & filiorum eius, & consecrabis oblatos Domi-
C no, ¶ ac separabis de medio filiorum Israël,
15 vt sint mei: ¶ & postea ingrediantur tabernaculū fœderis, vt seruiant mihi. Sicq;
16 purificabis & consecrabis eos in oblationem Domini, ¶ quoniā dono donati sunt mihi à filijs Israël. Pro primogenitis, quæ aperiunt omnem vuluam in Israël, accepi eos.
17 Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israël, tam ex hominibus, quàm ex iumentis. Ex die quo percussi omne primo-
18 genitum in Terra-Aegypti, sanctificaui
19 eos mihi: ¶ & tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Israël: ¶ tradidiq; eos dono Aaro & filijs eius de medio *populi, vt seruiant mihi pro Israël in tabernaculo fœderis, & orēt pro eis, ne sit in populo plaga. si ausi fuerint accedere ad sanctuarium.
20 Feceruntque Moyses & Aaron, & omnis multitudo filiorū Israël super Leuitis, quæ
21 præceperat Dominus Moysi: ¶ purificatique sunt, & lauerunt vestimenta sua. Eleuauitq; eos Aaron in conspectu Domini,
22 & orauit pro eis, ¶ vt purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filijs eius. Sicut præceperat Dominus Moysi de Leuitis, ita factum est.
23 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
24 cens: ¶ Hæc est lex Leuitarum: A viginti -quinque annis, & supra, ingredientur, vt
25 ministrent in tabernaculo fœderis.
26 Cumq; quinquagesimum annum ætatis impleuerint, seruire cessabunt, ¶ eruntque ministri fratrum suorū in tabernaculo fœderis, vt custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Leuitis in custodijs suis.

CAPVT IX.

Quo tempore debeant mundi Phasē celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens ducit exercitum.

A 1 LOcutus est Dominus ad Moysen in de-
serto Sinai anno secundo, postquam egressi sunt de terra-Aegypti mense primo,
2 dicens: ¶ Faciant filij Israël Phasē in tem-
3 pore suo, ¶ quartadecima die mensis huius ad vesperam, iuxta omnes ceremonias & iustificationes eius.
4 Præcepitq; Moyses filijs Israël, vt facerent Phasē.
5 Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperum in monte Sinai. Iuxta omnia, quæ mandauerat Dominus Moysi, fecerunt filij Israël.
6 Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phasē in die illo accedentes ad Moysen & Aaron,
7 ¶ dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis. quare frudamur, vt non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israël?
8 Quibus respondit Moyses. State vt consu- B
lam quid præcipiat Dominus de vobis.
9 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
10 cens: ¶ Loquere filijs Israël: Homo qui fuerit immundus super anima, siue in via procul in gente vestra, faciat Phasē Domino
11 ¶ in mense secūdo, quartadecima die men-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sis ad vesperam: cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud. ¶ nō relinquent
Exod.12.g.46. Ioan.19.f.36. ex eo quippiam vsque manè, & os eius non confringent, omnem ritum Phasę obseruabunt.
13 Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phasę, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificiū Domino nō obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit.
C 14 Peregrinus quoque & aduena si fuerint apud vos, facient Phasę Domino iuxta ceremonias & iustificationes suas. Præceptū idem erit apud vos tam aduenæ, quàm indigenæ.
Exod.40.d.34 15 Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis vsq; ma-
16 nè, ¶ sic fiebat iugiter. per diem operiebat illud nubes, & per noctē quasi species ignis.
17 Cumq; ablata fuisset nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filij Israël, & in loco, vbi stetisset nubes, ibi castrametabantur.
18 Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius figebant tabernacu-
4.Cor.10.a.1. lum. Cunctis diebus, quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem
D 19 loco: ¶ & si euenisset, vt multo tempore maneret super illud, erant filij Israël in excubijs Domini, & non proficiscebantur
20 ¶ quotquot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.
21 Si fuisset nubes à vespere vsq; manè, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur. & si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria.
22 Si verò biduo aut vno mense vel longiore tempore fuisset super tabernaculum, manebant filij Israël in eodem loco, & nō proficiscebantur: statim autem vt recessisset, mouebant castra.
23 Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur, erantq; in excubijs Domini iuxta imperium eius per manum Moysi.

CAPVT X.

Vsus tubarum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: orat Moyses cognatum Hobab, vt cum ipsis proficiscatur: & verba quæ loquebatur Moyses cùm eleuaretur vel deponeretur arca.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
2 cens: ¶ Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare posis multitudinem quando mouenda sunt castra.
3 Cumq; increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis.
4 Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israël.
5 Si autem prolixior atq; concisus clangor increpuerit, mouebūt castra primi, qui sunt
6 ad orientalem plagam. ¶ in secundo autem sonitu & pari vlulatu tubæ, leuabunt tentoria, qui habitant ad meridiem. & iuxta hunc modum reliqui facient vlulantibus tubis in profectionem.
7 Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non
8 concisè vlulabunt.
Filij autē sacerdotis clangent tubis: erit D hoc sempiternū in generationibus vestris.
9 Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes, qui dimicant aduersum vos, clangetis vlulantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, vt eruamini de manibus inimicorum vestrorum.
10 Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, vt sint vobis in recordationem Dei vestri. Ego Dominus Deus vester.
11 Anno secundo, mense secundo, vicesima die mensis eleuata est nubes de tabernaculo
12 lo fœderis, ¶ profectiq́ue sunt filij Israël per turmas suas de deserto Sinai, & requieuit nubes in solitudine Pharan.
13 Moueruntq; castra primi iuxta imperium Domini per manum Moysi.
14 Filij Iuda per turmas suas, quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab. 1.67.
15 In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanaël filius Suar.
16 In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.
17 Depositūq; est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filij Gerson & Merari.
18 Profectiq; sunt & filij Ruben, per turmas & ordinem suum, quorum princeps erat Helisur filius Sedeur.
19 In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamel filius Suri-saddai.
20 Porrò in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel.
21 Profectiq́ue sunt & Caathitæ portantes sanctuarium. Tamdiu tabernaculum ponebatur, donec venirent ad erectionis locum.

22 Mouerunt castra & filij Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud.
23 In tribu autem filiorum Manasse princeps
24 fuit Gamaliel filius Phadassur: ¶ & in tribu Ben-iamin erat dux Abidan filius Gedeônis.
25 Nouissimi castrorū omnium profecti sunt filij Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.
26 In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phigiel filius Ochran.
27 Et in tribu filiorū Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.
28 Hæc sunt castra, & profectiones filiorum Israël per turmas suas quando egrediebantur.
29 Dixitq́ue Moyses Hobab filio Raguel Madianitæ cognato suo, Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, vt benefaciamus tibi: quia Dominus bona promisit Israëli.
30 Cui ille respondit: Non vadam tecum, sed reuertar in terram meam in qua natus sum.
31 Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti, in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster.
32 Cumq; nobiscum veneris, quicquid optimum fuerit ex opibus quas nobis tradiderus est Dominus, dabimus tibi.
33 Profecti sunt ergo de Monte Domini viam trium dierum, arcaque fœderis Domini præcedebat eos, per tres dies prouidens castrorum locum.
34 Nubes quoque Domini super eos erat per diem cùm incederent.
35 Cumque eleuaretur arca, dicebat Moyses: Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua.
36 Cum autem deponeretur, aiebat: Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Israël.

CAPVT XI.

Murmuris pœna plexi Iudæi coturnicum carnes impetrant: turbatoq; Moysi spiritu, Deus illius onus in septuaginta seniores partitur, qui omnes prophetant, puniturq; populus propter carnium concupiscentiam.

A 1 INterea ortum est murmur populi, quasi de-
lentium pro labore, cōtra Dominum. Quod
cùm audisset Dominus iratus est. Et accensus in eos ignis Domini deuorauit extremā
castrorum partem.
2 Cumque clamasset populus ad Moysen, orauit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis.
3 Vocauitque nomen loci illius Incensio: eò quòd succensus fuisset contra eos ignis Domini.
4 Vulgus quippe promiscuum quod ascenderat cum eis, flagrauit desiderio *, sedens & flens, iunctis sibi pariter filijs Israël, & ait: *carnium. 1.Cor.10.d.6.
Quis dabit nobis ad vescendum, carnes?
5 Recordamur pisciū quos comedebamus in Aegypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porriq́ue, & cepe, & allia.
6 Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man. B
Exod.16.c.14. Sap.16.c.20. Psal.77.c.24. Ioan.6.d.31.
7 Erat autem Man quasi semen coriandri coloris bdellij.
8 Circuibatque populus, & colligens illud frangebat mola, siue terebat in mortario, coquens in olla. & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati.
9 Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & Man.
10 Audiuit ergo Moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorij sui. Iratusq; est furor Domini valde: sed & Moysi intoleranda res visa est, ¶ & ait ad Dominum: Cur afflixisti seruum tuum? quare nō
11 inuenio gratiam coram te, & cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me?
12 Nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam vt dicas mihi: Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram pro qua iurasti patribus eorum? C
13 Vnde mihi carnes vt dem tantæ multitudini? flent cōtra me, dicentes: Da nobis carnes vt comedamus.
14 Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia grauis est mihi.
15 Sin aliter tibi videtur, obsecro vt interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.
16 Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël, quos tu nosti quòd seues populi sint ac magistri: & duces eos ad ostiū tabernaculi fœ-
17 deris, faciesque ibi stare tecum ¶ vt descendam & loquar tibi: & auferam de spiritu D
tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris.
18 Populo quoq; dices, Sanctificamini cras: * comedetis carnes. ego enim audiui vos di *& h

Universidad de Deusto
Biblioteca

cere, Quis dabit nobis escas carnium? bene nobis erat in Aegypto. Vt det vobis Do-
19 minus carnes, & comedatis: ¶ non vno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec vi-
20 ginti quidem, ¶ sed vsque ad mensem dierum donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam, eò quòd repuleritis Dominum qui in medio vestri est, & fleueritis coram eo, dicentes: Quare egressi sumus ex
E Aegypto?
*4. 21 Et ait Moyses ad Dominum, Sexcenta millia peditum huius populi sunt. & tu dicis: Dabo eis esum carnium mense integro?
Ioan. 6. b. 7. 22 Nunquid ouium & boum multitudo cædetur, vt possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in vnum congregabuntur, vt eos satient?
Isa. 59. a. 23 Cui respondit Dominus: Nunquid manus Domini inualida est? Iam nunc videbis vtrum meus sermo opere compleatur.
24 Venit igitur Moyses, & narrauit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus
** populi t.* *Israël, quos stare fecit circa tabernaculum.
25 Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum auferens de Spiritu qui erat in Moyse, & dás septuaginta viris. Cumque requieuisset in eis Spiritus, prophetauerunt: nec vltra cessauerunt.
F 26 Remanserant autẽ in castris duo viri, quorum vnus vocabatur Eldad, & alter Medad super quos requieuit Spiritus, nam & ipsi descripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum. Cumque prophetarent in castris,
27 ¶ cucurrit puer, & nunciauit Moysi, dicens: Eldad & Medad prophetant in castris.
28 Statim Iosue filius Nun, minister Moysi, & electus è pluribus, ait, Domine mi Moyses prohibe eos.
29 At ille: Quid, inquit, æmularis pro me, quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum suum?
G 30 Reuersusque est Moyses, & maiores natu
Exod. 16. c. 13. Psal. 77. d. 31. Israël in castra.
31 Ventus autem egrediens à Domino arreptas trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum vno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aëre duobus cubitis altitudine super terram.
32 Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregauit coturnicum multitudinem: qui parum, decem coros: & siccauerunt eas per gyrum castrorum.
33 Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiusce modi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis.
34 Vocatusque est ille locus Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum
* qui desiderauerat.
35 Egressi autem de Sepulchris concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, & manserunt

CAPVT XII.

Aaron & Maria in mitissimum Moysen murmurant, apud quos Deus Moysen laudat à familiaritate erga Dominum: Maria lepra percussa, & septem diebus à populo separata, sanitati restituitur.

LOcutaq; est Maria & Aaron contra Moysen propter vxorem eius Aethiopti-
2 ¶ & dixerunt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? nónne & nobis simi-
ter est locutus? Quod cùm audisset Dominus, iratus est.
3 Erat enim Moyses vir mitissimus super
mnes homines qui morabantur in terra.
4 Statim locutus est Dominus ad eum, &
Aaron & Mariam: Egredimini vos tres ad tabernaculum fœderis. Cumque
5 issent egressi, ¶ descendit Dominus in
lumna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cùm
6 sent, ¶ dixit ad eos: Audite sermones meos
Si quis fuerit inter vos Propheta Domini
in visione apparebo ei, vel per somnium
quar ad illum.
7 At non talis seruus meus Moyses, qui
8 mni domo mea fidelissimus est: ¶ os
nim ad os loquor ei: & palàm, & non per
nigmata & figuras Dominum videt. Cur
re ergo non timuistis detrahere seruo
Moysi?
9 Iratusque contra eos, abijt: ¶ nubes q
10 que recessit quæ erat super tabernacu
& ecce Maria apparuit candens lepra
si nix. Cumque respexisset eam Aaron
11 vidisset perfusam lepra, ¶ ait ad Moy
Obsecro Domine mi, ne imponas
hoc peccatum quod stultè commisi
12 ¶ ne fiat hæc quasi mortua, & vt abortiu
quod proijcitur de vulua matris suæ, e
iam medium carnis eius deuoratum e
pra.
13 Clamauitque Moyses ad Dominum,
cens: Deus obsecro sana eam.
14 Cui respondit Dominus: Si pater
spuisset in faciem illius, nónne debuera
tem septem diebus rubore suffundi? S
re

retur septem diebus extra castra, & postea reuocabitur.
15 Exclusa est itaq; Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec reuocata est Maria.

CAPVT XIII.

Missi exploratores ad considerandam terram promissionis, palmitẽ cum botro alijsq; fructibus insertilitatis signum referunt: qui tamen vniuersi præter Caleb & Iosue murmur in populo concitant.

A 1 PRofectusque est populus de Haseroth fixis tentorijs in deserto Pharan.
2 Ibique locutus est Dominus ad Moysen,
3 dicens: ¶ Mitte viros qui considerent Terram-Chanáan, quam daturus sum filijs Israël, singulos de singulis tribubus, ex principibus.
4 Fecit Moyses quod Dominus imperauerat, de deserto Pharan mittens principes viros, ¶ quorum ista sunt nomina. De tribu
Ruben, Sammûa filium Zechur.
6 De tribu Simeon, Saphat filium Huri.
7 De tribu Iuda, Caleb filium Iéphone.
8 De tribu Issachar, Igal filium Ioseph.
9 De tribu Ephraim, Osee filium Nun.
10 De tribu Ben-iamin, Phalti filium Raphu.
11 De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi.
12 De tribu Ioseph, sceptri Manasse, Gaddi filium Susi.
13 De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli.
14 De tribu Aser, Sthur filium Michaël.
15 De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapsi.
16 De tribu Gad, Guel filium Machi. ¶ hæc
17 sunt nomina virorum quos misit Moyses C
ad considerandam terram: vocauitq; Osee filium Nun, Iosue.
18 Misit ergo eos Moyses ad considerandam Terram-Chanáan, & dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam. Cumque ve-
19 neritis ad montes, ¶ considerate terrã qualis sit: & populum qui habitator est eius, vtrum fortis sit an infirm⁹, pauci numero an
20 plures: ¶ ipsa terra, bona an mala: vrbes qua
21 les, muratæ an absque muris: ¶ humus, pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus terræ. Erat autẽ tempus quando iam præcoquæ vuæ vesci possunt.
22 Cumque ascendissent, explorauerunt ter- D
ram à deserto Sin, vsque Rohob intrantibus Emath.

23 Ascenderuntque ad meridiem, & venerunt in Hebron, ibi erant Achiman & Sisai & Tholmai filij Enac. Nam Hebron septem annis ante Thanim vrbem Aegypti condita est.
24 Pergentesq; vsque ad Torrentem-botri, *Deut. 1. f. 24.* absciderunt palmitem cum vua sua, quem portauerunt in veste duo viri. De malis quoque granatis & ficis loci illius tulerunt, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

E 25 ¶ qui appellat⁹ est Nehel-eschol, id est Torrens-botri, eò quòd botrum portassent inde filij Israël.
26 Reuersíque exploratores terræ post qua-
27 draginta dies, omni regione circuita, ¶ venerunt ad Moysen & Aaron & ad omnem cœtum filiorum Israël in desertum Pharan, quod est in Cades. Locutusque eis & omni
28 multitudini ostenderunt fructus terræ, ¶ &
F narrauerunt, dicentes: Venimus in terram ad quam misisti nos, quæ reuera fluit lacte & melle, vt ex his fructibus cognosci potest:
29 ¶ sed cultores fortissimos habet, & vrbes
nimis 2. grandes atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi.
30 Amalec habitat in meridie, Hethæus & Iebusæus & Amorrhæus in montanis. Chananæus verò moratur iuxta mare & circa fluenta Iordanis.
31 Inter hæc Caleb compescens murmur populi qui oriebatur cõtra Moysen, ait: Ascendamus & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam.
G 32 Alij verò qui fuerant cum eo, dicebant: Nequaquam ad hunc populum valeamus ascendere, qui fortior nobis est.
33 Detraxeruntque terræ quam inspexerant, apud filios Israël, dicentes: Terra quam lustrauimus, deuorat habitatores suos. populus quem aspeximus, proceræ staturæ est:
34 ¶ ibi vidimus monstra quædã filiorũ Enac de genere giganteo, quibus cõparati, quasi locustæ videbamur.

CAPVT XIIII.

Murmur populi frustra sedare conantur Iosue & Caleb, iratum Dominum placat Moyses: omnes mortui in deserto addicuntur præter Caleb ac Iosue: & pugnantes Israëlitæ contra Domini voluntatem cæduntur ab hostibus.

A 1 IGitur vociferans omnis turba fleuit nocte
2 illa, ¶ & murmurati sunt contra Moysen & Aaron cuncti filij Israël, dicentes: Vtinam mortui essemus in Aegypto, & non in hac vasta solitudine.
3 Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram istam, ne cadamus gladio, & vxores ac liberi nostri ducantur captiui. Nónne melius est reuerti in Aegyptum?
4 Dixeruntque alter ad alterum: Constituamus nobis ducem, & reuertamur in Aegyptum.
5 Quo audito Moyses & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israël.
6 At verò Iosue filius Nun, & Caleb filius Iephone, qui & ipsi lustrauerant terram, scin-
7 derunt vestimenta sua, ¶ & ad omnem multitudinem filiorũ Israël locuti sunt: Terra
8 quam circuiuimus, valde bona est. ¶ si propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem.
9 Nolite rebelles esse contra Dominum: neque timeatis populum terræ huius. quia sicut panem ita eos possumus deuorare. recessit ab eis omne præsidium, Dominus nobiscum est, nolite metuere.
10 Cumque clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini super tectum fœderis cunctis
-videntibus⁹ filijs Israël.
11 Et dixit Dominus ad Moysen: Vsquequo detrahet mihi populus iste? Quousque non credet mihi in omnibus signis quæ feci coram eis?
12 Feriam igitur eos pestilentia, atque consumam: te autem faciam principem super gentem magnam, & fortiorem quàm hæc est.
13 Et ait Moyses ad Dominum: Vt audiant Aegypti de quorum medio eduxisti populum
14 istum, ¶ & habitatores terræ huius qui audierunt quòd tu Domine in populo hoc sis, & facie videaris ad faciem, & nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per
15 noctem: ¶ quòd occideris tantam multitudinem quasi vnum hominem, & dicant
16 Non poterat introducere populum istum ram pro qua iurauerat: idcirco occidit eos in solitudine.
17 Magnificetur ergo fortitudo Domini, si-
18 cut iurasti, dicens: ¶ Dominus patiens & multæ misericordiæ, auferens iniquitates & scelera, nullumque innoxium derelinquens, qui visitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem.
19 Dimitte obsecro peccatum populi huius secundum magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredienti de Aegypto vsque ad locum istum.
20 Dixitque Dominus, Dimisi iuxta verbum tuum.
21 Viuo ego: & implebitur gloria Domini vniuersa terra.
22 Attamen omnes homines qui viderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Aegypto & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt vocem

23 meæ, ¶ non videbunt terram pro qua iurauit patribus eorum, nec quisquá ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam.
24 *Seruum meum Caleb qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in terram hanc quam circuiuit, & semen eius possidebit eam.
25 Quoniam Amalecites & Chananæus habitant in vallibus. Cras mouete castra, & reuertimini in solitudinem per viam Maris-rubri.
26 Locutusque est Dominus ad Moysen &
27 Aaron, dicens: ¶ Vsquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israel audiui.
28 Dic ergo eis: Viuo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis.
29 In solitudine hac iacebunt cadauera vestra. Omnes qui numerati estis à viginti annis & suprà, & murmurastis contra me,
30 ¶ non intrabitis in terram super quam leuaui manum meam vt habitare vos faceret, præter Caleb filium Iéphone & Iosue filium Nun.
31 Paruulos autem vestros de quibus dixistis, quòd prædæ hostibus forent, introducam: vt videant terram quæ vobis displicuit.
32 Vestra cadauera iacebunt in solitudine.
33 Filij vestri erũt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadauera pa-
34 trum in deserto, ¶ iuxta numerum quadraginta dierum quibus considerastis terram: annus pro die imputabitur. Et quadraginta annis recipietis iniquitates ve-
35 stras, & scietis vltionem meam. ¶ quoniam sicut locutus sum ita faciam omni multitudini huic pessimę quę cõsurrexit aduersum me: in solitudine hac deficiet & morietur.
36 Igitur omnes viri quos miserat Moyses ad contemplandam terram, & qui reuersi murmurare fecerant contra eum omnem mul-
37 titudinem, detrahentes terræ quòd esset mala, ¶ mortui sunt atque percussi in conspectu Domini.
38 Iosue autem filius Nun, & Caleb filius Iéphone vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam terram.
39 Locutusque est Moyses vniuersa verba hæc ad omnes filios Israël, & luxit populus nimis.
40 Et ecce mane primo surgentes, ascenderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum de quo Dominus locutus est: quia peccauimus.
41 Quibus Moyses, Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedet in prosperum? *Deut. 1. g. 41.*
42 Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis coram inimicis vestris.
43 Amalecites & Chananæus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eò quòd nolueritis acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum.
44 At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Arca autem testamenti Domini & Moyses non recesserunt de castris.
45 Descenditque Amalecites & Chananæus qui habitabant in monte: & percutiens eos atque concidens, persecutus est eos vsque Horma.

CAPVT XV.

Quæ libamenta ingressis terram offerenda sunt, ac primitiæ separandæ: pœna peccati per ignorantiam, aut superbiam commissi: lapidatur qui sabbatho ligna collegit: fimbriæ ac vittæ per quatuor angulos palliorum ponendæ.

LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens: A
2 Loquere ad filios Israël, & dices ad eos,
Cùm ingressi fueritis Terram habitationis
3 vestræ quam ego dabo vobis, ¶ & feceritis oblationem Domino in holocaustum & victimam pacificam vota soluentes, vel sponte offerentes munera, aut in solennitatibus vestris adolentes odorem suauitatis Domino, de bobus siue de ouibus: ¶ offeret qui-
4 cunque immolauerit victimam, sacrificium similæ, decimam partem ephi conspersam oleo, quod mensuram habebit quar-
5 tam partem hin: ¶ & vinum ad liba fundenda eiusdem mensuræ dabit in holocaustum
6 siue in victimam. Per agnos singulos ¶ & arietes erit sacrificium similæ duarum decimarum quæ conspersa sit oleo tertiæ partis
7 hin, ¶ & vinum ad libamentũ tertiæ partis eiusdem mensuræ offeret in odorem suauitatis Domino.
8 Quando verò de bobus feceris holocaustum aut hostiam, vt impleas vòtum vel pa- B
9 cificas victimas, ¶ dabis per singulos boues similæ tres decimas conspersæ oleo, quod
10 habeat medium mensuræ hin, ¶ & vinum ad liba fundenda eiusdem mensuræ in oblationem suauissimi odoris Domino.
11 Sic facies per ¶ singulos boues & arietes &
12 agnos & hœdos.
13 Tam indigenæ quàm ¶ peregrini ¶ eodem 14.
15 ritu offerent sacrificia.

Vnum

Universidad de Deusto
Biblioteca

16 Vnum præceptum erit atq; iudicium tam vobis quàm aduenis terræ.
17 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens.
18 ¶ Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Cum
19 veneritis in terram quam dabo vobis, ¶ & comederitis de panibus regionis illius, se-
20 parabitis primitias Domino ¶ de cibis vestris. Sicut de areis primitias separabitis,
21 ¶ ita de pulmentis dabitis primitiua Domino.
22 Quòd si per ignorantiã præterieritis quicquam horum quæ locutus est Dominus ad
23 Moysen, ¶ & mandauit per eum ad vos, à
C 24 die qua cœpit iubere & vltrà, ¶ oblitaque fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suauissimum Domino, & sacrificium eius ac liba vt ceremoniæ postulant, hircumque pro
25 peccato, ¶ & rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israël: & dimittetur eis, quoniam non sponte peccauerunt, nihilominus offerentes incensum Domino
26 pro se & pro peccato atque errore suo: ¶ & dimittetur vniuersæ plebi filiorum Israël,
vos 5. & aduenis qui peregrinantur inter eos, quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam.
27 Quòd si anima vna nesciens peccauerit, offeret capram anniculam pro peccato suo,
28 ¶ & deprecabitur pro ea sacerdos, quòd inscia peccauerit corã Domino: impetrabitq; ei veniam, & dimittetur illi.
29 Tam indigenis quàm aduenis vna lex erit omnium qui peccauerint ignorantes.
30 Anima verò quæ per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis sit ille, siue peregrinus: quoniam aduersus Dominum rebellis
31 fuit, peribit de populo suo: ¶ verbum enim Domini cõtempsit, & præceptum illius fecit irritũ: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem suam.
D 32 Factum est autem, cùm essent filij Israël in solitudine, & inuenissent hominem colli-
33 gentem ligna in die Sabbathi, ¶ obtulerunt eum Moysi & Aaron & vniuersæ multitudini.
34 Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent.
35 Dixitq; Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.
36 Cumque eduxissent eum foras, obruerunt eum lapidibus, & mortuus est sicut præceperat Dominus.
37 Dixit quoque Dominus ad Moysen:
38 Loquere filijs Israël, & dices ad eos vt tol-
ciãt sibi fimbrias per angulos palliorum, [illegible]
39 nẽtes in eos vittas hyacinthinas: ¶ quas cũ viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas & oculos per res varias fornicantes.
40 ¶ sed magis memores præceptorum Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo.
41 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegypti, vt essem Deus vester.

CAPVT XVI.

Core, Dathan & Abiron seditionem mouent, hos viuos terra absorbet, illum verò cum socijs deuorat ignis, sed & alios 14700. murmurantes consumpsit incendium.

ECce autem Core filius Isaar, filij Caath, [illegible]
filij Leui, & Dathan atque Abiron filij Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filijs Ru-
2 ben, ¶ surrexerunt contra Moysen, aliquique de filijs Israël ducenti quinquaginta viri principes synagogæ, & qui tempore consilij præcerent synagogæ, & qui tempore consilij pernomina vocabantur.
3 Cumque stetissent aduersum Moysen & Aaron, dixerũt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus. Cur eleuamini super populum Domini?
4 Quòd cùm audisset Moyses, cecidit pronus in faciem: ¶ locutusque ad Core &
5 omnem multitudinem, Manè, inquit, notum faciet Dominus qui ad se pertineat, & sanctos applicabit sibi, & quos elegerit appropinquabunt ei.
6 Hoc igitur facite: Tollat vnusquisque thuribula sua, tu Core & omne concilium eius:
7 um: ¶ & hausto cras igne ponite desuper thymiama coram Domino, & quemcunque elegerit, ipse erit sanctus. multum erigimini filij Leui.
8 Dixitq; rursum ad Core: ¶ Audite filij Le-
9 ui, ¶ Num parum vobis est quòd separauit Deus Israël ab omni populo, & iunxit vos vt seruiretis ei in cultu tabernaculi, & [illegible]
retis coram frequentia populi, & [illegible]
10 straretis ei? ¶ idcirco ad se fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Leui, vt vobis
11 tiam sacerdotium vendicetis, ¶ & omnis globus tuus stet contra Dominum? quis enim Aaron, vt murmuretis contra eum?
12 Misit ergo Moyses vt vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui respondere
13 Nõ venimus. ¶ nunquid parũ est nobis quòd eduxisti nos de terra quæ lacte & melle nabat, vt occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri?

Reuera

C 14 Reuera induxisti nos in terram quæ fluit riuis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum? an & oculos nostros vis eruere? non venimus.
15 Iratusque Moyses valde, ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum: tu scis quòd nec asellum quidem vnquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.
16 Dixitque ad Core: Tu, & omnis congregatio tua state seorsum coram Domino, & Aaron die crastino separatim.
17 Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Domino, ducenta quinquaginta thuribula, Aaron quoque teneat thuribulum suum.
18 Quod cùm fecissent, stantibus Moyse &
19 Aaron, ¶ & coaceruassent aduersum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.
20 Locutusque Dominus ad Moysen & Aa-
21 ron, ait: ¶ Separamini de medio congregationis huius, vt eos repente disperdam.
22 Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spiritum vniuersæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua desæuiet?
23 Et ait Dominus ad Moysen: ¶ Præcipe vD 24 niuerso populo vt separetur à tabernaculis Core & Datan & Abiron.
25 Surrexitque Moyses, & abijt ad Dathan & Abiron: & sequentibus eum senioribus Is-
26 rael, ¶ dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum* impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. *iſtorũ 1.
27 Cumq; recessissent à tentorijs eorum per circuitum, Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum cum vxoribus & liberis, omnique frequentia.
28 Et ait Moyses: In hoc scietis quòd Dominus miserit me vt facerem vniuersa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protule-
29 rim, ¶ Si cõsueta hominum morte interierint, & visitauerit eos plaga, qua & cæteri vi-
E 30 sitari solent: non misit me Dominus. ¶ sin autem nouam rem fecerit Dominus, vt aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quę ad illos pertinent, descenderintque viuentes in infernum, scietis quòd blasphemauerint Dominum.
31 Confestim igitur vt cessauit loqui, diru-
32 pta est terra sub pedibus eorum, ¶ & aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substantia eorũ. ¶ de-
33 scenderuntque viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.
34 At verò omnis Israël qui stabat per gyrũ, fugit à clamore pereuntium, dicens: Ne forte & nos terra deglutiat.
35 Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebãt incensum.
36 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens.
37 Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti, vt F tollat thuribula quæ iacent in incendio, & ignem huc illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt ¶ in mortibus peccatorũ: producatque ea in lãminas, & affigat altari, eò
38 quòd oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sint, vt cernant ea pro signo & monimento filij Israël.
39 Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula æ-
nea in quibus obtulerant hi quos incendium deuorauit, & produxit ea in lamĩas, af-
40 figens altari: ¶ vt haberent postea filij Israël quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino, ne patiatur sicut passus est Core & omnis congregatio eius, loquente Domino ad Moysen.
41 Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Israël sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Domini.
42 Cumque oriretur seditio, & tumultus in-
43 creseeret, ¶ Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod postquam ingressi sunt, operuit nubes, * & apparuit glo- * tabernaculum 10.
ria Domini.
44 Dixitque Dominus ad Moysen: ¶ Recedi-
45 te de medio huius multitudinis, etiã nunc
46 delebo eos. Cumque iacerent in terra, ¶ dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum & hausto igne de altari mitte incensum désuper, pergẽs citò ad populum vt roges pro Sap. 28. d. 21.
eis: iam enim egressa est ira à Domino, & plaga desæuit.
47 Quòd cũ fecisset Aaron, & cucurrisset ad
mediam multitudinem, quam iam vasta-
48 bat incendium, obtulit thymiama: ¶ & stans inter mortuos ac viuentes, pro populo deprecatus est, & plaga cessauit.
49 Fuerunt autem qui percussi sunt quatuordecim millia hominum & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core.
50 Reuersusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quieuit interitus.

M CAPVT

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT XVII.

Sumptis virgis à duodecim tribuum principibus sola Aaronis virga floruit ac fructum produxit, seruatáq; est in tabernaculum testimonij.

A 1 ET locutus est Dominus ad Moysen, di-
2 cens: ¶ Loquere ad filios Israël, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & vniuscuiusque nomen superscribes virgæ suæ: ¶ nomen autem Aaron erit
3 in tribu Leui, & vna virga cunctas eorum familias continebit: ¶ ponesque eas in tabernaculo fœderis corã testimonio vbi loquar
B 5 ad te. ¶ quem ex his elegero, germinabit virga eius: & cohibebo à me querimonias filiorum Israël, quibus contra vos murmurant.
6 Locutusque est Moyses ad filios Israël: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus, fueruntque virgæ duodecim absque virga Aaron.
7 Quas cùm posuisset Moyses coram Do-
8 mino in tabernaculo testimonij, ¶ sequenti die regressus inuenit germinasse virgam Aaron in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt.
9 Protulit ergo Moyses omnes virgas de cõspectu Domini ad cunctos filios Israël: viderunt; & receperunt singuli virgas suas.
C 10 Dixitque Dominus ad Moysen: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonij, vt
Heb. 9. a. 4. seruetur ibi in signum rebellium filiorum Israël, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur.
11 Fecitque Moyses sicut præceperat Dominus.
12 Dixerunt autem filij Israel ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes peribimus.
13 ¶ quicunque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. num vsq; ad internecionem cuncti delendi sumus?

CAPVT XVIII.

De onere sacerdotum & excubijs Leuitarum: primitiæ & oblationes ac sacrificia sacerdotibus, decimæ autem Leuitis assignantur, qui earum decimam rursum dabant Aaron.

A 1 DIxitque Dominus ad Aaron: Tu, & filij
tui, & domus patris tui tecum portabitis iniquitatem sanctuarij: & tu & filij tui simul
2 sustinebitis peccata sacerdotij vestri, ¶ sed & fratres tuos de tribu Leui, & sceptrum patris tui sume tecum, præstoque sint, & ministrent tibi: tu autem & filij tui ministra-
3 bitis in tabernaculo testimonij.
Excubabuntque Leuitæ ad præcepta tua & ad cuncta opera tabernaculi: ita duntaxat vt ad vasa sanctuarij & altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis si-
4 mul. ¶ sint autem tecum, & excubent in custodijs tabernaculi, & in omnibus cæremonijs eius. Alienigena non miscebitur vobis.
5 Excubate in custodia sanctuarij, & in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israël.
6 Ego dedi vobis fratres vestros Leuitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Domino, vt seruiant in ministerijs tabernaculi eius.
7 Tu autẽ & filij tui custodite sacerdotium vestrũ: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur. si quis externus accesserit, occidetur.
8 Locutusque est Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quæ sanctificantur à filijs Israel, tibi didi tibi & filijs tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.
9 Hæc ergo accipies de his quæ sanctificantur, & oblata sunt Domino. Omnis oblatio & sacrificium, & quicquid pro peccato aut pro delicto redditur mihi, & ceditin sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum.
10 In sanctuario comedes illud: mares tantùm edent ex eo, quia consecratũ est *obtu-*
11 Primitias autem quas vouerint & obtulerint filij Israël, tibi dedi & filijs tuis, ac filiabus tuis iure perpetuo. qui mũdus est in domo tua, vescetur eis.
12 Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi.
13 Vniuersa frugum inicia, quæ gignit humus, & Domino deportantur, cedent in vsus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.
14 Omne quod ex voto reddiderint filij Israel, tuum erit.
15 Quicquid primum erumpit è vulua cuiuscunque carnis, quam offerunt Domino, sive hominibus, sive de pecoribus fuerit, tuum erit: ita duntaxat, vt pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal
16 quod immundum est, redimi facias, ¶ eius redemptio erit post vnum mensem, quinclis argenti quinque, pondere sanctuarij.

Exod. 30. 13.
Leu. 27. c.
Exod. 29. g.
Leuit. 7. a.
Leuit. 23. 12.
Leuit. 7. a.
Deut. 18. a.
Leuit. 10. b.
Num. 18. d.
Leuit. 27. b.
Num. 18. d.
Leuit. 23. 44.
Exod. 28.

17 Siclus viginti obolos habet, ¶ primogenitũ autem bouis & ouis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino. sanguinem tantum eorum fundes super altare, & adipes adolebis in suauissimũ odorem Domino.
18 Carnes verò in vsum tuum cedent, sicut pectusculum consecratũ, & armus dexter, tua erunt.
19 Omnes primitias sanctuarij quas offerunt filij Israël Domino, tibi dedi & filijs, ac filiabus tuis iure perpetuo. Pactum *salis* est sempiternum coram Domino, tibi ac filijs tuis.
20 Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil *possidebitis, nec habebitis* partem inter eos: ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israël.
21 Filijs autem Leui dedi omnes decimas Israelis in possessionẽ pro ministerio quo ser-
22 uiunt mihi in tabernaculo fœderis: ¶ vt non accedant vltra filij Israël ad tabernaculum,
23 nec cõmittant peccatum mortiferum, ¶ sed lis filijs Leui mihi in tabernaculo seruientibus, & portantibus peccata populi. legitimum sempiternum erit in generationibus
24 vestris. Nihil aliud possidebunt, ¶ decimarum oblatione contenti, quas in vsus eorum & necessaria separaui.
25 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
26 cens: ¶ Præcipe Leuitis atque denuncia, Cumque acceperitis à filijs Israël decimas quas dedi vobis, primitias earũ offerte Do-
17 mino, id est, decimam partem decimæ, ¶ vt reputetur vobis in oblationem primitiuo-
28 rũ, tam de areis quàm de torcularibus: ¶ & vniuersis quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date ea Aaron sacerdoti.
29 Omnia quæ offeretis ex decimis & in donaria Domini separabitis, optima & electa erunt cuncta.
30 Dicesque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torculari dederitis pri-
31 mitias: ¶ & comedetis eas in omnibus locis vestris, tã vos quàm familiæ vestræ: quia pretium est pro ministerio quo seruitis in tabernaculo testimonij.
32 Et non peccabitis super hoc, egregia vobis & pinguia reseruantes: ne polluatis oblationes filiorum Israël, & moriamini.

CAPVT XIX.

Ex cinere vaccæ rufæ fiebat aqua expiationis, qua variæ immunditiæ abluebantur. de moriente in tabernaculo, & vase non habente operculum, ac tangente cadauer hominis.

LOcutusque est Dominus ad Moysen & 1 A
Aaron, dicens: ¶ Ista est religio victimæ,
2 quam constituit Dominus. Præcipe filijs Israël, vt adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec por-
3 tauerit iugum: ¶ tradetisque eam Eleazaro sacerdoti. qui eductam extra castra, im-
4 molabit in cõspectu omnium: ¶ & tingens *Heb. 9. b. 13.* digitum in sanguine eius, asperget contra
5 fores tabernaculi septem vicibus, ¶ comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus eius, quàm sanguine & fimo flammæ traditis.
6 Lignum quoque cedrinum, & hissopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam quæ vaccam vorat.
7 Et tunc demum lotis vestibus, & corpore suo ingredietur in castra, commaculatusq; erit vsque ad vesperum.
8 Sed & ille qui combusserit eam, lauabit ve B
stimenta sua & corpus, & immundus erit vsque ad vesperum.
9 Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, vt sint multitudini filiorum Israël in custodiam, & in aquam asperfionis: quia pro peccato vacca combusta est.
10 Cumque lauerit qui vaccæ portauerat cineres vestimenta sua, immundus erit vsque ad vesperum. Habebunt hoc filij Israel & aduenæ, qui habitant inter eos, sanctum iure perpetuo.
11 Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus:
12 ¶ aspergetur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio asper sus non fuerit, septimo non poterit emundari.
13 Omnis qui tetigerit humanæ animæ mor- C
ticinum, & aspersus hac commistione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israël: quia aqua expiationis non est aspersus, immunde erit, & manebit spurcitia eius super eum.
14 Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo, Omnes qui ingrediuntur tentoriũ illius, & vniuersa vasa quæ ibi sunt, polluta erunt septem diebus.
15 Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam désuper, immundum erit.
16 Si quis in agro tetigerit cadauer occisi hominis aut per se mortui, siue os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 Tollentque de cineribus combustionis atque peccati, & mittent aquas viuas super eos in vas: ¶ in quibus cùm homo mundus
18 tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, & cunctam supellectilem, & homi-
D 19 nes huiusce modi cõtagione pollutos: ¶ atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio & septimo die, expiatusque die septimo, lauabit & se & vestimenta sua, & immundus erit vsque ad vesperum.
20 Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiæ: quia sanctuarium Domini polluit, & non est aqua
21 lustrationis aspersus. ¶ erit hoc præceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lauabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immũdus erit vsque ad vesperum.
22 Quicquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit vsque ad vesperum.

CAPVT XX.

Maria moritur: murmuranti populo aqua contradictionis è petra fluit, negantes, transitũ Edom, discedunt ad montem Hor, vbi consecrato in summum sacerdotem Eleazaro moritur Aaron pater ipsius.

A 1 VEneruntque filij Israël, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo: & mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi Maria, & sepulta in eodem loco.
2 Cumque indigeret aqua populus, conue-
3 nerũt aduersum Moysen & Aaron. ¶ & versi in seditionem dixerunt: Vtinam perijssemus inter fratres nostros coram Domino.
Exod. 17. a. 2. 4 Cur eduxistis ecclesiam Domini in solitudinem, vt & nos & nostra iumenta moriamur?
5 Quare nos fecistis ascendere de Aegypto, & adduxistis in locum istum pessimum, qui seri nõ potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper & aquam non habet ad bibendum?
6 Ingressusq; Moyses & Aaron dimissa multitudine in tabernaculũ fœderis, corruerũt
-2. proni in terram, -clamaueruntque' ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus audi clamorem huius populi, & aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ viuæ, vt satiati cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.
B 7 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
8 cens: ¶ Tolle virgam, & cõgrega populum tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumque
Inf. 33. g. 38. eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & iumenta eius.
Deut. 32. g. 50. 9 Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in
conspectu Domini, sicut præceperat ei.
10 ¶ congregata multitudine ante petram, ait
xitque eis: Audite rebelles & incredeli
Num de petra hac vobis aquam potemus
ejicere?
11 Cumque eleuasset Moyses manum, per
Deut. 10. b. 6. cutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ
largissimę, ita vt populus biberet & iumenta*.
12 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron:
Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israël, non introducetis
hos populos in terram quam dabo eis.
13 Hæc est aqua contradictionis, vbi iurgati
sunt filij Israël contra Dominum, & sanctificatus est in eis.
14 Misit interea nuncios Moyses de Cades
ad regem Edom, qui dicerent: Hæc mandat frater tuus Israël: Nosti omnem labo-
15 rem qui apprehendit nos, ¶ quomodo de
scenderint patres nostri in Aegyptum, &
habitauerimus ibi multo tempore, afflic-
16 rintque nos Aegyptij, & patres nostros, ¶
quomodo clamauerimus ad Dominum
exaudierit nos, miseritq; angelum qui ed
xerit nos de Aegypto. *Ecce in vrbe Ca
des, quæ est in extremis finibus tuis, posi
17 ¶ obsecramus vt nobis transire liceat p
terram tuam. Non ibimus per agros, n
per vineas, non bibemus aquas de puteis
is, sed gradiemur via publica, nec ad dex
ram nec ad sinistram declinantes, donec
transeamus terminos tuos.
18 Cui respondit Edom: Nõ transibis per me
alioquin armatus occurram tibi.
19 Dixeruntque filij Israël: Per tritam gradie
mur viam: & si biberimus aquas tuas nos
pecora nostra, dabimus quod iustũ est: nul
la erit in pretio difficultas, tantùm velo
ter transeamus.
20 At ille respondit: Non *transibitis'. Et
timq; egressus est obuius, cum infinita m
21 titudine, & manu forti, ¶ nec voluit aq
escere deprecanti, vt concederet transitu
per fines suos. quam ob rem diuertit a te
Israël.
Ioan. 3. b. 14. 22 Cumque castra mouissent de Cades, v
nerunt in montem Hor, qui est in fini
23 terræ Edom: ¶ vbi locutus est Dominus
24 Moysen: ¶ Pergat, inquit, Aaron ad po

los suos: nõ enim introibit terram quam dedi filijs Israël, eò quòd incredulus fuerit ori
Inf. 33. g. 38. meo ad Aquas contradictionis.
25 Tolle Aaron & filium eius cum eo, & duces eos in montem Hor.
Deut. 32. g. 50. 26 Cumque nudaueris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium eius, & Aaron colligetur, & morietur ibi.
27 Fecit Moyses vt præceperat Dominus, & ascenderunt in montem Hor coram omni multitudine.
Deut. 10. b. 6. 28 Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro.
29 Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, fleuit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

CAPVT XXI.

Vincitur ab Israël Rex Chananæus, serpentes in populum ob itineris tadium murmurantem immittuntur, quorum morsibus erectus serpens æneus medetur: Seon & Og reges vincuntur.

A 1 QVod cùm audisset Chananæus rex Arad,
Inf. 33. c. 43. qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israël per exploratorum viam, pugnauit contra illum, & victor existens, duxit ex eo prædam.
2 At Israël voto se Domino obligans, ait, Si tradideris populum istum in manu mea, delebo vrbes eius.
3 Exaudiuitque Dominus preces Israël, & tradidit Chananæum, quem ille interfecit subuersis vrbibus eius: & vocauit nomen loci illius Horma, id est anãthema.
4 Profecti sunt autem & de monte Hor, per B
viam quæ ducit ad Mare-rubrũ, vt circumirent terram Edom. Et tædêre cœpit populum itineris ac laboris: ¶ locutusque contra
5 Dominum & Moysen, ait: Cur eduxisti nos de Aegypto, vt moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ: anima nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo.
6 Quamobrem misit Dominus in populum Sap. 16. a. 1.
ignitos serpentes, ad quorum plagas & mor Iudith 8. c. 25.
7 tes plurimorum, ¶ venerunt ad Moysen, 1. Cor. 10. b. 9.
atque dixerunt: peccauimus, quia locuti sumus contra Dominum & te: ora vt tollat à nobis serpentes. Orauitque Moyses pro po
8 pulo, ¶ & locutus est Dominus ad eum, Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo. qui percussus aspexerit eum, viuet.

9 Fecit ergo Moyses SERPENTEM AENEVM, & posuit eum pro signo. quẽ cùm percussi aspicerent, sanabantur.
10 Profectique filij Israël castrametati sunt in Oboth.
11 Vnde egressi fixêre tentoria in Ieabarim,

Universidad de Deusto
Biblioteca

in solitudine quæ respicit Moab contra orientalem plagam.

12 Et inde mouentes, venerunt ad Torrentem Zared.

13 Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi. siquidem Arnon terminus est Moab, diuidens Moabitas & Amorrhæos. *Iud. 11. c. 13.*

14 Vnde dicitur in libro bellorum Domini, Sicut fecit in Mari-rubro, sic faciet in torrentibus Arnon.

D 15 Scopuli torrentium inclinati sunt, vt requiescerent in Arnon, & recumberẽt in finibus Moabitarum.

16 Et ex eo loco apparuit puteus super quo locutus est Dominus ad Moysen, Congrega populum, & dabo ei aquam.

17 Tunc cecinit Israël carmen istud: Ascendat puteus. Concinebant, ¶ Puteus quem foderunt principes, & parauerunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. -Profectiq; sunt de solitudine Mathana. ¶ de Mathana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth. *-12.*

*Et 8. 20 *Bamoth vallis est in regione Moab, in vertice Phasga quod respicit cõtra desertũ. *Deut. 2. c. 26.*

Iud. 11. d. 19. 21 Misit autem Israel nuncios ad Sehon re-

E 22 gem Amorrhæorum, dicens: ¶ Obsecro vt transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis. via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos.

23 Qui concedere noluit vt transiret Israël per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obuiam in desertum, & venit in Iasa, pugnauitque contra eum.

Amos 2. c. 9. Psal. 134. c. 11. Iosu. 24. b. 8. Iudith 3. c. 20. 24 A quo percussus est in ore gladij, & possessa est terra eius ab Arnon vsque Iaboc, & filios Ammon: quia forti præsidio tenebantur termini Ammonitarum.

25 Tulit ergo Israël omnes ciuitates eius, & habitauit in vrbibus Amorrhæi, in Hesebon scilicet & viculis eius.

F 26 Vrbs Hesebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnauit contra Regem Moab: & tulit omnem terram quæ ditionis illius fuerat, vsque Arnon.

27 Idcirco dicitur in prouerbio: Venite in Hesebon, ædificetur & construatur ciuitas

28 Sehon: ¶ Ignis egressus est de Hesebon, flamma de oppido Sehon, & deuorauit Ar Moabitarum, & habitatores excelsorum Arnon.

Iud. 11. c. 5. Reg. 11. b. 7. 29 Væ tibi Moab, periisti populE Chamos, De-

dit filios eius in fugam, & filias in captiuitatem regi Amorrhæorum Sehon.

30 Iugum ipsorum diperijt ab Hesebon vsque Dibon, lasi peruenerunt in Nophe, & vsque Medaba.

31 Habitauit itaque Israël in terra Amorrhæi. G

32 Misitque Moyses qui explorarent Iazer: cuius ceperunt viculos, & possederunt habitatores.

33 Verteruntque se, & ascenderunt per viam Basan, & occurrit eis Og rex Basan cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai. *Deu. 3. a.*

34 Dixitque Dominus ad Moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum ac terram eius: faciesque illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon. *Num. 25. c.*

35 Percusserunt igitur & hunc cum filijs suis, vniuersumque populum eius vsque ad internecionem, & possederunt terram illius.

CAPVT XXII.

Bis vocatur Balaam à rege Balac vt Israëlitis malediceret, quem angelus asina loquente corripit.

PRofectique castrametati sunt in campestribus Moab, vbi trans Iordanem Iericho sita est.

2 Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israël Amorrhæo, ¶ & quòd pertimuissent eum Moabitæ, & impetum eius

4 ferre non possent, ¶ dixit ad maiores natu Madian, Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas vsque ad radices carpere. Ipse autem erat eo tempore rex in Moab.

5 Misit ergo nuncios ad Balaam filium Beor Balaam in Mesopotamiam, qui habitabat super flumen terræ filiorum Ammon, vt vocarent eum, & dicerent: Ecce egressus est populus ex Aegypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me.

6 Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me est: si quomodo possim percutere & eijcere eum de terra mea', noui enim, quòd benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congesseris.

7 Perrexeruntq; seniores Moab, & maiores natu Madian, habentes diuinationis pretiũ in manibus. Cumque venissent ad Balaam,

8 & narrassent ei omnia verba Balac, ¶ ille respondit: Manete hic nocte, & respondebo quicquid mihi dixerit Dominus. Manentibus autem illis apud Balaam, ¶ venit Deus, & ait ad eum: Quid sibi volunt homines isti apud te?

Respon-

10 Respondit, Balac filius Sephor, rex Moabitarũ misit ad me, dicens: ¶ Ecce populus qui egressus est de Aegypto, operuit superficiem terræ: veni & maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere eum.

12 Dixitq; Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neque maledicas populo: quia benedictus est.

13 Qui manè consurgens, dixit ad principes: Ite in terram vestrã, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum.

14 Reuersi principes, dixerunt ad Balac: Noluit Balaam venire nobiscum.

15 Rursum ille multò plures & nobiliores, quàm antè miserat, misit.

16 Qui cùm venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris

17 venire ad me: ¶ paratus sum honorare te, & quidquid volueris, dabo tibi: veni, & maledic populo isti.

D 18 Respondit Balaam: Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero immutare verbũ Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus loquar. *Infr. 24. c. 13.*

19 Obsecro, vt hic maneatis etiam hac nocte, & scire queam, quid mihi rursum respondeat Dominus.

20 Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te venerint homines isti, surge, & vade cum eis: ita duntaxat, vt quod tibi præcepero, facias.

21 Surrexit Balaam manè, & strata asina sua profectus est cum eis.

22 Et iratus est Deus. Stetitq; angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & duos pueros habebat secum.

E 23 Cernens asina angelum * stantem in via *2. Pet. 2. c. 16.* euaginato gladio, auertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cùm verberaret Ba- *Iude b. 11. de Domini.*

24 laam, & vellet ad semitam reducere, ¶ stetit angelus in angustijs duarum maceriarũ, quibus vineæ cingebantur.

25 Quem videns asina, iunxit se parieti, & attrinit sedentis pedem. At ille iterum ver-

26 berabat eam: ¶ & nihilominus angelus ad locum angustum transiens, vbi nec ad dexteram nec ad sinistram poterat deuiari, obuius stetit.

27 Cumq; vidisset asina stantem angelum, concidit sub pedibus sedentis. Qui iratus, vehementius cædebat fuste latera eius.

28 Aperuitque Dominus os asinæ, & locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me ecce iam tertiò?

F 29 Respondit Balaam: Quia cõmeruisti, & illusisti mihi: vtinam haberem gladium, vt te percuterem.

30 Dixit asina: Nónne animal tuum sum, cui semper sedere consueuisti vsque in præsentem diem? dic quid simile vnquam fecerim tibi. At ille ait: Nunquam.

31 Protinus aperuit Dominus oculos Balaã, & vidit angelum stantem in via euaginato gladio, adorauitq; eum pronus in terram.

32 Cui angelus, Cur, inquit, tertiò verberas asinam tuam? Ego veni vt aduersarer tibi, quia peruersa est via tua, mihiq; contraria:

33 ¶ & nisi asina declinasset de via dans locum resistenti, te occidissem, & illa viueret.

34 Dixit Balaam: Peccaui, nescieus quòd tu stares contra me: & nunc si displicet tibi, vt vadam, reuertar.

35 Ait angelus: Vade cum istis, & vide ne aliud, quàm præcepero tibi, loquaris. Iuit igitur cum principibus.

36 Quod cùm audisset Balac, egressus est in G occursum eius in oppido Moabitarũ, quod situm est in extremis finibus Arnon.

37 Dixitq; ad Balaam: Misi nuntios vt *vocarent te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem aduentui tuo reddere nequeo? *vocarem?*

38 Cui ille respondit: Ecce adsum, nunquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

39 Perrexerunt ergo simul, & venerunt in vrbẽ, quę in extremis regni eius finibus erat.

40 Cumq; occidisset Balac boues, & oues, misit ad Balaam, & principes, qui cum eo erant munera.

41 Manè autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

CAPVT XXIII.

Balaam loco maledictionis benedicit semel ac iterum populo Israël, multa de illo vaticinatus.

DIxitq; Balaam ad Balac: Aedifica mihi 1 A hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemq; numeri arietes.

2 Cumq; fecisset iuxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietem super aram.

3 Dixitq; Balaam ad Balac: Sta paulisper iuxta holocaustum tuũ, donec vadam, si fortè occurrat mihi Dominus, & quodcunque imperauerit, loquar tibi.

4 Cumq; abijsset velociter, occurrit illi Deus. Locutusq; ad eum Balaam: Septem, inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Dominus autem posuit verbũ in ore eius,
& ait: Reuertere ad Balac, & hæc loqueris.
6 Reuersus inuenit stantem Balac iuxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitarum:
7 ¶ assumptaque parabola sua, dixit: De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus orientis. Veni, inquit, & maledic Iacob: Propera, & detestare Israël.
B 8 Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?
9 De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, & inter Gentes non reputabitur.
10 Quis dinumerare possit puluerem Iacob, & nosse numerum stirpis Israël? Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia.
11 Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc, quod agis? Vt maledíceres inimicis meis vocaui te: & tu è contrario benedicis eis.
12 Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod iusserit Dominus?
13 Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum vnde partem Israël videas, & totum
*& 7. videre non possis, * inde maledicito ei.
14 Cumq; duxisset eum in locũ sublimem, super verticem montis Phasga, ædificauit Balaam septem aras, & impositis supra vitu-
C 15 lis atque arietibus, ¶ dixit ad Balac: Sta hìc iuxta holocaustum tuũ, donec ego obuius pergam.
16 Cui cùm Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore eius, ait: Reuertere ad Balac, & hæc loquêris ei.
17 Reuersus inuenit eum stantem iuxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac, Quid, inquit, locutus est Dominus?
18 At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac, & ausculta, audi fili Sephor:
19 Non est Deus quasi homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus est, & non implebit?
20 Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.
21 Non est idôlum in Iacob, nec videtur simulachrum in Israël. Dominus Deus eius cum eo est, & clangor victoriæ regis in illo.
Infr. 24.b.8. 22 Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerôtis.
D 23 Non est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israël. Temporibus suis dicetur Iacob &
Israëli quid operatus sit Deus.
24 Ecce populus vt leæna consurget, & quasi leo erigetur: non accubabit donec deuoret prędam, & occisorũ sanguinem bibat. *Supr. 22. d. 18.*
25 Dixitq; Balac ad Balaam: Nec maledicendo ei, nec benedicas.
26 Et ille ait: Nónne dixi tibi, quòd quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem? ** tibi 6.*
27 Et ait Balac ad eum: Veni, & ducam te ad alium locum: si fortè placeat Deo, vt inde maledicas eis.
28 Cumq; duxisset eum super verticẽ montis Phogor, qui respicit solitudinem, ¶ dixit ei Balaam: Aedifica mihi hìc septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemq; numeri arietes*.
29 Fecit Balac vt Balaam dixerat: imposuitque vitulos & arietes per singulas aras. *Dñ. atth. 2. ad 5.*

CAPVT XXIIII.

Balaam tertiò benedicit, & prospera vaticinatur de Israël & de Christo. Item de Amalecitis, Cinæo, & Romanis.

CVmque vidisset Balaam quòd placeret Domino, vt benediceret Israëli, nequaquam abijt vt antè perrexerat, vt augurium quæreret: sed dirigens contra desertũ vultum suum, ¶ & eleuans oculos vidit Israël
2 tum suum, ¶ & eleuans oculos vidit Israël in tentorijs commorantem per tribus suas.
3 & irruente in se spiritu Dei, ¶ assumpta parabola ait, Dixit Balaam filijs Beor, dixit hó-
4 mo, cuius obturatus est oculus, ¶ dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur oculi eius.
5 Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israël: ¶ vt valles nemorosæ,
6 vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri propè aquas.
7 Fluet aqua de situla eius, & semen illius erit in *aquas* multas. Tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum illius.
8 Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerôtis. Deuorabunt Gentes hostes illius, ossaq; eorum confringent, & perforabunt sagittis.
9 Accubans dormiuit vt leo, & quasi leæna quam suscitare nullus audebit. Qui benexerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit*, in maledictione reputabitur.
10 Iratusq; Balac contra Balaam, complosis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus è contrario tertio benedixisti. ¶ reuertere ad locũ tuum. Dicreueram quidem magnificè honorare te, sed

sed Dominus priuauit te honore dispositio.
12 Respondit Balaam ad Balac: Nónne nuntijs tuis quos misisti ad me, dixi:
13 Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quicquid Dominus dixerit, hoc loquar?
14 Veruntamen pergens ad populum meũ, dabo * consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.
15 Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obturatus est oculus, ¶ dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos.
17 Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non propè. ORIETVR STELLA ex Iacob, & consurget virga de Israël, & percutiet duces Moab, vastabitq; omnes
D filios Seth.
18 Et erit Idumæa possessio eius: hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israël verò fortiter aget.
19 De Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis.
20 Cumq; vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cuius extrema perdentur.
21 Vidit quoque Cinæum: & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum
22 tuũ, ¶ & fueris electus de stirpe Cin, quãdiu poteris permanere? Assur enim capiet te.
23 Assumptaq; parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus?
24 Venient in triremibus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntq; Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt.
25 Surrexitq; Balaam, & reuersus est in locum suum: Balac quoque via qua venerat redijt.

CAPVT XXV.

Ob fornicationem Israël cũ Madianitis iubet Deus principes suspendi, ipsíq; Phinees dat perpetuum sacerdotium, eò quòd diuino zelo Zambri & Cozbi pugione confodisset.

A 1 MOrabatur autem eo tempore Israël in Setim, & fornicatus est populus cum fi-
2 liabus Moab, ¶ quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt Deos earum.
3 Initiatusq; est Israël Beel-Phegor, & iratus
4 Dominus, ait ad Moysen: ¶ Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: vt auertatur furor meus ab Israël. *Iosue 22.d.17. Deut.4.a.3.*
5 Dixitq; Moyses ad iudices Israël, Occidat vnusquisq; proximos suos, qui initiati sunt Beel-Phegor. B
6 Et ecce vnus de filijs Israël intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem vidente Moyse, & omni turba filiorũ Israël, qui flebant ante fores tabernaculi.
7 Quod cùm vidisset Phinees filius Eleazari filij Aarõ sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione ¶ ingressus est
8 post virum Israëlitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessauitq; plaga à
9 filijs Israël, ¶ & occisi sunt viginti quatuor millia hominum. *2.Mac. 2.f.54 Psal.105.e 30. 1.Cor.10.b.8.* C
10 Dixitq; Dominus ad Moysen: ¶ Phinees
11 filius Eleazari filij Aaron sacerdotis auertit iram meã à filijs Israël: quia zelo meo commotus est contra eos, vt non ipse delerem
12 filios Israël de zelo meo. ¶ Idcirco loquere
13 ad eum: Ecce do ei pacem fœderis mei, ¶ & erit tam ipsi quàm semini eius pactũ sacerdotij sempiternum: quia * zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus filiorum Israël. *1.Mac.21.f.54 Eccl.45.d.24.* D ** Zelo 4.*
14 Erat autem nomen viri Israëlitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu dux de cognatione & tribu Simeonis.
15 Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sur principis nobilissimi Madianitarum.
16 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
17 cens: ¶ Hostes vos sentiant Madianitæ, & *Infr.31.a.2.*
18 percutite eos: ¶ quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, * & decepêre' insidijs per idolum Phogor & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor. ** vt decipe-rent 4.*

CAPVT XXVI.

Numerantur Israelitæ per singulas tribus, qui bello apti, sunt terram promissionis ingressuri.

POstquam noxiorum sanguis effusus est, 1 A
dixit Dominus ad Moysen & Eleazarum
2 filium Aaron sacerdotem: ¶ Numerate omnem summam filiorum Israël à viginti annis, & supra, per domos & cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere.
3 Locuti sunt itaq; Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Iordanem
4 contra Iericho ad eos, qui erant ¶ à viginti annis

Universidad de Deusto
Biblioteca

annis & supra, sicut Dominus imperauerat, quorum iste est numerus:

Genes. 46. b. 9. Exo. 6. b. 14. 1. Par. 5. a. 1.

5 Ruben primogenitus Israël, huius filius Henoch, à quo familia Henochitarum: &
6 Phallu, à quo familia Phalluitarum: ¶ & Hesron, à quo familia Hesronitarum: &
7 Charmi, à quo familia Charmitarum: ¶ hæ sunt familiæ de stirpe Ruben: quarum numerus inuentus est quadraginta tria millia, & septingenti triginta.
8 Filius Phallu, Eliab. ¶ huius filij, Namuel
9 & Dathan, & Abiron. isti sunt Dathan, & Abiron principes populi, qui surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core quando aduersus Dominum rebellauerũt:

Sup. 16. a. 2. 3. 49.

B 10 ¶ & aperiens terra os suum deuorauit Core morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta v.ros. Et factum est grande miraculum, ¶ vt Core pereunte, filij illius non perirent.
12 Filij Simeõ per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: & Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachinitarum.
13 Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul,
14 ab hoc familia Saulitarum: ¶ hæ sunt familiæ de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit viginti duo millia ducentorum.
15 Filij Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum.
16 Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab
17 hoc familia Heritarum: ¶ Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum.
18 Istæ sunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit quadraginta millia quingentorum.

Genes. 38. a. 3. b. 7.

19 Filij Iuda, Her, & Onam, qui ambo mortui sunt in Terra-Chanaan.

C 20 Fueruntq; filij Iuda per cognationes suas: Sela, à quo familia Selaitarum: Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia Zareitarum.
21 Porrò filij Phares, Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Hamul, à quo familia Hamulitarum.
22 Istæ sunt familiæ Iuda, quarum omnis numerus fuit septuaginta sex millia quingentorum.
23 Filij Issachar per cognationes suas: Thola à quo familia Tholaitarum: Phua, à quo familia Phuaitarum.
24 Iasub, à quo familia Iasubitarum; Semran
25 à quo familia Semranitarum. ¶ hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit sexaginta-quatuor millia trecentorum.
26 Filij Zabulon per cognationes suas: Sared, à quo familia Sareditarum: Elon, à quo familia Elonitarum: Ialel, à quo familia Ialelitarum. ¶ hæ sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit sexaginta millia quingentorum.
28 Filij Ioseph per cognationes suas, Manasse & Ephraim.
29 De Manasse ortus est Machir, à quo familia Machiritarum. Machir genuit Galaad, à quo familia Galaaditarum.
30 Galaad habuit filios: Iezer, à quo familia Iezeritarum: & Helec, à quo familia Helecitarum: ¶ & Asriel, à quo familia Asrielitarum: & Sechem, à quo familia Sechemitarum: ¶ & Semida, à quo familia Semidaitarum: & Hepher, à quo familia Hepheritarum.
33 Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantum filias, quarum ista sunt nomina: Maala & Noa, & Hegla, & Melcha, & Tersa. ¶ hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum quinquaginta duo millia septingenti.
35 Filij autem Ephraim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarum. Becher, à quo familia Becheritarum. Thehen, à quo familia Thehenitarum.
36 ¶ Porrò filius Suthala fuit Heran, à quo
37 milia Heranitarum. ¶ hæ sunt cognationes filiorum Ephraim: quarum numerus fuit triginta duo millia quingentorum. Isti filij Ioseph per familias suas.
38 Filij Ben-iamin in cognationibus suis: Bela, à quo familia Belaitarum: Asbel, à quo familia Asbelitarum: Achiram, à quo familia Achiramitarum.
39 Supham, à quo familia Suphamitarum. Hupham, à quo familia Huphamitarum.
40 Filij Bela, Hered, & Noeman. De Hereth, familia Hereditarum: de Noeman,
41 milia Noemanitarum: ¶ hi sunt filij Ben-iamin per cognationes suas, quorum numerus fuit quadraginta quinq; millia sexcen-
42 ¶ filij Dan per cognationes suas: Suhamquo familia Suhamitarum. hæ sunt cog-
43 tiones Dan per familias suas: ¶ omnes Suhamitæ, quorum numerus erat sexaginta quatuor millia quadringenti.
44 Filij Azer per cognationes suas: Iemnaquo familia Iemnaitarũ, Iessui, à quo familia Iessuitarum; Brie, à quo familia Brie-

45 Filij Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchi-el, à quo familia Melchielitarum.
46 Nomen autem filiæ Aser, fuit Sara. ¶ hæ
47 cognationes filiorum Aser, & numerus eorum quinquaginta tria millia quadringẽti.
48 Filij Nephthali per cognationes suas, Iesiel, à quo familia Iesielitarum: Guni, à quo familia Gunitarum.
49 Ieser, à quo familia Ieseritarum: Sellem,
50 à quo familia Sellemitarum. ¶ hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas, quorum numerus quadraginta quinque millia quadringenti.
51 Ista est summa filiorum Israël, qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti triginta.
52 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
53 cens: ¶ Istis diuidetur terra iuxta numerum vocabulorum in possessiones suas.
54 Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis sicut nunc re-
55 censiti sunt, tradetur possessio: ¶ ita duntaxat, vt sors terram tribubus diuidat & familijs.
56 Quidquid sorte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.
57 Hic quoque est numerus filiorum Leui per familias suas: Gerson, à quo familia Gersonitarum: Caath, à quo familia Caathitarum: Merari, à quo familia Meraritarum.
G 58 ¶ hæ sunt familiæ Leui. Familia Lobni, familia Hebroni, familia Mohuli, familia Musi, familia Core. At verò Caath genuit Am-
59 ram: ¶ qui habuit vxorem Iochabet filiam Leui, quæ nata est ei in Aegypto. hæc genuit Amram viro suo filios Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum.
60 De Aaron orti sunt Nadab, & Abiu, & E-
61 leazar, & Ithamar: ¶ quorum Nadab & Abiu mortui sunt, cùm obtulissent ignem alienum coram Domino.
62 Fueruntq; omnes qui numerati sunt, viginti tria millia generis masculini ab vno mense & supra: * qui non sunt recensiti inter filios Israël, nec eis cum cęteris data possessio est.
63 Hic est numerus filiorum Israël, qui descripti sunt à Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho.
64 Inter quos nullus fuit eorum, qui antè numerati sunt à Moyse & Aaron in deserto Sinai.
65 Prædixerat enim Dominus quòd omnes morerentur in solitudine. Nullusq; remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone, & Iosue filius Nun.

CAPVT XXVII.

Filiæ Salphaad patri succedunt in hereditatem: dicit q; Dominus Moysen moriturum vbi ex monte terram promissionis conspexerit.

ACcesserunt autem filiæ Salphaad, filij 1 A
Hepher, filij Galaad, filij Machir, filij *Sup. 26. d. 32.*
Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt *Infr. 36. a. 2.*
nomina Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha *Iosue 17. a. 3.*
& Thersa.
2 Steteruntq; coram Moyse Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi ad ostium tabernaculi fœderis, atq; dixerunt:
3 ¶ Pater noster mortuus est in deserto, nec *Sup. 26. a. 1.*
fuit in seditione, quæ concitata est contra *c. 32.*
Dominũ sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios.
4 Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habet filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri.
5 Retulitq; Moyses causam earum ad iudi- B
cium Domini.
6 Qui dixit ad eum: Iustam ¶ rem postulant
7 filiæ Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hæreditatem succedant.
8 Ad filios autem Israël loqueris hæc: Homo cùm mortuus fuerit absq; filio, ad filiam e-
9 ius transibit hæreditas. ¶ si filiam nõ habue-
10 rit, habebit successores fratres suos. ¶ quod si & fratres non fuerint, dabitis hæreditatem fratribus patris eius. ¶ sin autem nec pa-
11 truos habuerit, dabitur hæreditas his, qui ei proximi sunt. eritq; hoc filijs Israël sanctum lege perpetua, sicut præcepit Domin⁹ Moy-
12 si. ¶ dixit quoque Dominus ad Moysen, A- C
scende in montem istum Abarim, & contemplare inde terram, quam daturus sum fi-
13 lijs Israël. ¶ cumq; videris eam, ibis & tu ad populum tuũ, sicut iuit frater tuus Aaron.
14 ¶ quia offendistis me in deserto Sin in con- *Deut. 32. g. 48*
tradictione multitudinis, nec sanctificare *Sup. 20. b. 12.*
me voluistis coram ea super aquas. hæ sunt aquæ contradictionis in Cades deserti Sin.
15 Cui respondit Moyses: ¶ Prouideat Do-
16 minus Deus spiritum omnis carnis, homi- D
17 nem qui sit super multitudinem hanc: ¶ & possit exire & intrare ante eos, & educere eos, vel introducere, ne sit populus Domini sicut oues absq; pastore.
18 Dixitq; Dominus ad *eum⁹: Tolle Iosue fi- *Moysen 8.*
lium Nun virum in quo est Spiritus-Dei *Deut. 3. d. 18.*
&

Universidad de Deusto
Biblioteca

& pone manum tuam super eum.
19 Qui stabit corá Eleazaro sacerdote & om-
20 ni multitudine, ¶ & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis synagôga filiorum Israël.
21 Pro hoc si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulet Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipse, & omnes filij Israël cum eo, & cætera multitudo.
22 Fecit Moyses, vt præceperat Dominus. Cumq; tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote, & omni frequentia populi.
23 Et impositis capiti eius manibus cuncta replicauit, quæ mandauerat Dominus.

CAPVT XXVIII.

Sacrificia quotidiana & diei septimi ac calendarum, & de duab. solennitatibus Azymorum & Hebdomadarum.

A 1 DIxit quoq; Dominus ad Moysen: ¶ Præ-
cipe filijs Israël, & dices ad eos: Oblatio-
2 nem meam & panes, & incensum odoris suauissimi offerte per tempora sua.
Exod.19.f.38. 3 Hæc sunt sacrificia, quæ offerre debetis, Agnos anniculos immaculatos duos quo-
4 tidie in holocaustum sempiternũ: ¶ vnum offeretis manè, & alterum ad vesperum:
5 ¶ decimam partem ephi similæ, quæ consparsa sit oleo purissimo, & habeat quartam
6 partem hin. ¶ holocaustum iuge est quod obtulistis in monte Sinai in odorem suauissimum incensi Domini. ¶ & libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in sanctuario Domini.
8 Alterumque agnum similiter offeretis, ad vesperam iuxta omnem ritum sacrificij matutini, & libamentorum eius oblationem suauissimi odoris Domino.
B 9 Die autem sabbathi offeretis duos agnos
Matth.12.a.5. anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo consparsæ in sacrificio, & liba,
10 ¶ quæ rite funduntur per singula Sabbatha in holocaustum sempiternum.
11 In calendis autem, id est in mensium exordijs, offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnũ, agnos
12 anniculos septem immaculatos, ¶ & tres decimas similæ oleo consparsæ in sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas similę
* consparsa s. 13 oleo consparsæ per singulos arietes: ¶ & decimam decimæ similæ ex oleo * in sacrificio per agnos singulos. holocaustum suauissimi odoris atq; incensi est Domino.
14 Libamenta autem vini, quæ per singulas

fundenda sunt victimas, ista erunt, Mas
pars hin per singulos vitulos, tertia per a
tem, quarta per agnum. hoc erit holoc
stum per omnes menses, qui sibi anno v
tente succedunt.
15 Hircus quoq; offeretur Domino pro pe
catis in holocaustum sempiternum cum
bamentis suis.
16 Mense autem primo, quartadecima
17 mensis, Phase Domini erit, ¶ & quinto
cima die solennitas: septem diebus vesc
tur azymis.
18 Quarum dies prima venerabilis & san
erit: omne opus seruile non facietis in e
19 Offeretisq; incensum holocaustum D
mino vitulos de armento duos, arietem
nũ, agnos anniculos immaculatos septe
20 ¶ & sacrificia singulorum ex similag
consparsa sit oleo, tres decimas per singu
21 vitulos, & duas decimas per arietem,
decimam decimæ per agnos singulos, qui
per septem agnos.
22 Et hircum pro peccato vnum, vt expi
23 tur pro vobis ¶ præter holocaustum mat
tinum quod semper offeretis.
24 Ita facietis per singulos dies septem
rum in fomitem ignis, & in odorem
uissimum Domino, qui surget de holoc
stis & de libationibus singulorum.
25 Dies quoque septimus celeberrimus
sanctus erit vobis: omne opus seruile n
facietis in eo.
26 Dies etiam primitiuorum quando o
retis nouas fruges Domino, expletis h
domadibus, venerabilis & sancta erit vo
opus seruile non facietis in ea.
27 Offeretisq; holocaustum in odorem
simum Domino, vitulos de armento d
arietem vnum, & agnos anniculos im
28 culatos septem: ¶ atque in sacrificijs eor
similæ oleo consparsæ tres decimas per
29 gulos vitulos, per arietes duos, ¶ per
decimam decimæ, qui simul sunt agni
30 ptem, ¶ hircum quoque * qui mactatur
31 expiatione: ¶ præter holocaustum sem
ternum & liba eius. Immaculata offer
omnia cum libationibus suis.

CAPVT XXIX.

Solennitates mensis septimi, & quid in eis offerendum sit: nempe solennitas tubarum, expiationis, & tabernaculorum, quæ octo diebus varias habet oblationes.

MEnsis etiam septimi prima dies venera
bilis & sancta erit vobis, omne opus

ile non facietis in ea, quia die clangoris est & tubarum.
Leuit.23. d.24. 2 Offeretisq; holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulum de armento vnum, arietem vnum, & agnos anniculos
3 immaculatos septem: ¶ & in sacrificijs eorum similę oleo consparsæ, tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,
4 ¶ vnam decimã per agnum, qui simul sunt
5 agni septem: ¶ & hircum pro peccato, qui
6 offertur in expiationem populi: ¶ præter holocaustum calendarum cum sacrificijs suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. Eisdem cerimonijs offeretis in odorem suauissimũ incensum Domino.
Leuit.16. & 23.v.27. 7 Decima quoque dies mensis huius septimi erit vobis sancta atque venerabilis, & affligetis animas vestras: omne opus seruile nõ facietis in ea.
8 Offeretisq; holocaustum Domino in odorem suauissimum, vitulum de armento vnum, arietem vnum, agnos anniculos im-
B 9 maculatos septem: ¶ & in sacrificijs eorum similæ oleo consparsæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,
10 ¶ decimam decimæ per agnos singulos, qui
11 sunt simul agni septem ¶ & hircum pro peccato, absque his, quæ offerri pro delicto solent in expiationem: & holocaustum sempiternum, & sacrificio, & libaminibus eorum.
12 Quintadecima verò die mensis septimi, quæ vobis sancta erit atque venerabilis, omne opus seruile non facietis in ea, sed celebrabitis solennitatem Domino septem die-
13 bus. ¶ offeretisq; holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos im-
14 maculatos quatuordecim: ¶ & in libamentis eorum similæ oleo consparsæ tres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vi-
15 tuli tredecim: & duas decimas arieti vno, id est simul arietibus duobus, ¶ & decimã decimæ agnis singulis, qui sunt simul agni qua-
16 tuordecim: ¶ & hircum pro peccato. absq; holocausto sempiterno, & sacrificio, & libamine eius.
C 17 In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos
18 immaculatos quatuordecim. ¶ sacrificiaq; & libamina singulorum per vitulos, & arie-
19 tes, & agnos rite celebrabitis, ¶ & hircum pro peccato absque holocausto sempiterno, sacrificioq; & libamine eius.
20 Die tertio offeretis vitulos vndecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos
21 quatuordecim: ¶ sacrificiaque & libamina singulorum, per vitulos, & arietes, & agnos
22 rite celebrabitis: ¶ & hircum pro peccato. absque holocausto sempiterno, sacrificioq; & libamine eius.
23 Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos
24 quatuordecim: ¶ sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos
25 rite celebrabitis: ¶ & hircum pro peccato. absque holocausto sempiterno, sacrificioq; eius & libamine.
26 Die quinto offeretis vitulos nouem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos
27 quatuordecim: ¶ sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos
28 rite celebrabitis: ¶ & hircum pro peccato. absque holocausto sempiterno, sacrificioq; eius & libamine.
29 Die sexto offeretis vitulos octo, arietes D
duos, agnos anniculos immaculatos qua-
30 tuordecim: ¶ sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos rite
31 celebrabitis: ¶ & hircum pro peccato. absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine.
32 Die septimo offeretis vitulos septem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos
33 quatuordecim: ¶ sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos
34 rite celebrabitis: ¶ & hircum pro peccato. absque holocausto sempiterno, sacrificioq; eius & libamine.
35 Die octauo, qui est celeberrimus, omne
36 opus seruile non facietis, ¶ offerentes holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulum vnum, arietem vnum, agnos anni-
37 culos immaculatos septem: ¶ sacrificiaq; & libamina singulorum per vitulos, & arietes
38 & agnos rite celebrabitis: ¶ & hircum pro peccato. absque holocausto sempiterno, sacrificioq; eius & libamine.
39 Hæc offeretis Domino in solennitatibus vestris. præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostijs pacificis.

CAPVT XXX.

De voto ac iuramento virorum, & quando puellarum & vxorum vota seu iuramenta rata sunt vel irrita.

NArrauitq; Moyses filijs Israël omnia quæ 1 A
ei Dominus imperarat, ¶ & locutus est 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad principes tribuum filiorum Israël, Iste est sermo quem præcepit Dominus.
3 Si quis virorum votum Domino vouerit, aut se constrinxerit iuramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit, implebit.
4 Mulier si quippiam vouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui,
5 & in ætate adhuc puellari: ¶ si cognouerit pater votum, quod pollicita est, & iuramentum, quo obligauit animam suam, & tacuerit, voti rea erit: quicquid pollicita est & iurauit, opere complebit. ¶ sin autem statim
B 6 vt audierit, contradixerit pater: & vota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eò quòd contradixerit pater.
7 Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, &
8 semel de ore eius verbum egrediens anima eius obligauerit iuramento: ¶ quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea
C 9 erit, reddetq; quodcunque promiserat. ¶ sin autem audiens, statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbaque quibus obstrinxerat animam suã: propitius erit ei Dominus.
10 Vidua & repudiata quidquid vouerint, reddent.
11 Vxor in domo viri cum se voto cõstrinxe-
12 rit & iuramento, ¶ si audierit vir, & tacuerit, nec cõtradixerit sponsioni, reddet quod
13 cunque promiserat, ¶ sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit.
D 14 Si vouerit & iuramento se constrinxerit, vt per ieiunium vel cæterarũ rerum abstinentiam affligat animam suam: in arbitrio
15 viri erit siue faciat, siue non faciat, ¶ quòd si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam: quidquid vouerat atque promiserat, reddet: quia statim vt audi-
16 uit, tacuit: ¶ sin autem contradixerit, postquam resciuit, portabit ipse iniquitatem eius.
17 Istæ sunt leges, quas constituit Dominus Moysi inter virum & vxorẽ, inter patrem & filiam, quę in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

CAPVT XXXI.

Cæsis Madianitis virgines solæ reseruantur, substantia ex æquo diuiditur pugnantibus & plebi, primitiæ sacerdoti ac Leuitis traduntur, gratia Deo cum donarijs offeruntur.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, di- *Leuit. 6. & 11.*
cens: ¶ Vlciscere prius filios Israël de Ma-
2 dianitis, & sic colligêris ad populum tuum.
3 Statimq; Moyses, Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint vltionem Do-
4 mini expetere de Madianitis. ¶ mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israël, qui mittantur ad bellum.
5 Dederuntq; millenos de singulis tribubus, * Tolle 4
id est duodecim millia expeditorum ad pu-
6 gnam: ¶ quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasaq; sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei.
7 Cumq; pugnassent contra Madianitas, &
8 que vicissent, omnes mares occiderũt, ¶ & reges eorum Eui, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio.
9 Ceperuntq; mulieres eorum & parvulos, omniaq; pecora, & cunctam suppellectilem: quidquid habere potuerant, depopu-
10 lati sunt: ¶ tam vrbes, quàm viculos, & castella flamma consumpsit.
11 Et tulerunt prædam, & vniuersa quæ ce-
12 perant tam ex hominibus, quàm ex iumentis, ¶ & adduxerunt ad Moysen & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudi- * sacerdotes 3.
nem filiorum Israël. reliqua autem vtensilia portauerunt ad castra in campestribus Moab, iuxta ordinem contra Iericho.
13 Egressi sunt autem Moyses & Eleazar sa-
cerdos, & omnes principes synagogæ in oc-
cursum eorum extra castra.
14 Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis & centurionibus, qui venerant de
15 bello, ¶ ait: Cur fœminas reseruastis?
16 Nónne istæ sunt quæ deceperunt filios Is-
raël ad suggestionem Balaam, & præuarica-
cari vos fecerunt in Dominum super pec-
cato Phogor, vnde & percussus est popu-
lus?
17 Ergo cunctos interficite quidquid est ge-
neris masculini, etiam in paruulis: & mu-
lieres, quæ nouerunt viros in coitu, iugu-
18 te: ¶ puellas autem & omnes fœminas vir-
19 gines reseruate vobis, ¶ & manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo.
20 Et de omni præda siue vestimentum fe-
rit, siue vas, & aliquid in vtensilia præpara-
tum, de caprarum pellibus, & pilis, & ligno expiabitur.
21 Eleazar quoque sacerdos ad viros exerci-
tus, qui pugnauerant, sic locutus est: Hoc

est præceptum legis, quod mandauit Dominus Moysi.
22 Aurum & argentum, & æs, & ferrum, &
23 plumbum, & stannum, ¶ & omne quod po-
test transire per flammas, igne purgabitur.
D quidquid autem ignem non potest sustine-
24 re, aqua expiationis sanctificabitur: ¶ & la-
uabitis vestimenta vestra die septimo, & pu-
rificati postea castra intrabitis.
25 Dixit quoq; Dominus ad Moysen: ¶ * Tol- * Tolle 4
26 lite summam eorum, quæ capta sunt ab ho-
mine vsque ad pecus, tu & Eleazar sacer-
dos & principes vulgi: ¶ diuidesq; ex æquo
prædam inter eos, qui pugnauerunt, egres-
siq; sunt ad bellum, & inter omnem reli-
28 quam multitudinem, ¶ & separabis partem
Domino ab his, qui pugnauerunt & fuerũt
in bello, vnam animã de quingentis tam ex
hominibus quàm ex bobus, & asinis, & oui-
29 bus, ¶ & dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia
primitiæ Domini sunt.
E 30 Ex media quoque parte filiorum Israël,
accipies quinquagesimũ caput hominum,
& boum, & asinorum, & ouium, cuncto-
rumque animantium: & dabis ea Leuitis,
qui excubant in custodijs tabernaculi Do-
mini.
31 Feceruntq; Moyses & Eleazar*, sicut præ- * sacerdos 3.
ceperat Dominus.
32 Fuit autem præda, quam exercitus cepe-
rat, ouium sexcenta septuagintaquinque
33 millia, ¶ boum septuagintaduo millia, ¶ a-
34 sinorum sexaginta millia & mille: ¶ animæ
35 hominum sexus fœminei, quæ non cogno-
uerant viros, triginta duo millia.
36 Dataque est media pars his, qui in prælio
fuerant, ouiũ trecenta triginta septem mil-
37 lia quingentæ: ¶ è quibus in partem Domi-
ni supputatæ sunt oues sexcentæ septuagin-
F taquinque.
38 Et de bobus triginta sex millibus, boues se-
39 ptuaginta & duo: ¶ de asinis triginta mil-
40 libus quingentis, asini sexaginta vnus: ¶ de
animabus hominum sedecim millibus, ces-
serunt in partem Domini triginta duæ ani-
mæ.
41 Tradiditq; Moyses numerum primitia-
rum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fue-
42 rat ei imperatum ¶ ex media parte filiorũ
Israël, quam separauerat his qui in prælio
fuerant.
43 De medio verò parte quæ contigerat re-
liquæ multitudini, id est de ouibus trecen-
44 tis triginta septem millibus quingentis, ¶ &
45 de bobus triginta sex millibus, ¶ & de asinis
46 triginta millibus quingentis, ¶ & de homi-
47 nibus sedecim millib. ¶ tulit Moyses quin-
quagesimum caput, & dedit Leuitis, qui
excubabant in tabernaculo Domini, sicut
præceperat Dominus.
48 Cumque accessissent principes exercitus ad Moysen, & tribuni, centurionesque, G
49 ¶ dixerunt: Nos serui tui recensuimus nu-
merum pugnatorum, quos habuimus sub
manu nostra: & ne vnus quidem defuit.
50 Ob hanc causam offerimus in donarijs
Domini singuli, quod in præda auri potui-
mus inuenire, periscelides & armillas, an-
nulos & dextralia ac murenulas, vt depre-
ceris pro nobis Dominum.
51 Susceperuntque Moyses & Eleazar sa-
cerdos omne aurum in diuersis speciebus,
52 ¶ * pondo' sedecim millia, septingentos * pondere sanctuarij 7.
quinquaginta siclos, à tribunis & centurio-
nibus.
53 Vnusquisque enim quod in præda rapue-
rat, suum erat.
54 Et susceptum intulerunt in tabernacu-
lum testimonij, in monimentum filiorum
Israël coram Domino.

CAPVT XXXII.

Filijs Ruben, Gad & dimidiæ tribui Manasse portio datur trans Iordanem, modò fratres suos in terram promissionis armati præcedant.

FIlij autem Ruben & Gad habebant peco- 1 A
ra multa, & erat illis in iumentis infinita
substantia. Cumque vidissent Iacer & Ga-
2 laad aptas animalibus alendis terras, ¶ ve-
nerunt ad Moysen & ad Eleazarum sacer-
dotem, & principes multitudinis, atque di-
3 xerunt, ¶ Ataroth, & Dibon, & Iazer, &
Nemra, Hesebon, & Eleale, & Sabam, &
4 Nebo, & Beon, ¶ terra quam percussit
Dominus in conspectu filiorum Israël, re-
gionis huberrimæ est ad pastum animaliũ:
& nos serui tui habemus iumenta plurima:
5 ¶ precamurque si inuenimus gratiam co-
ram te, vt des nobis famulis tuis, eam in
possessionem, nec facias nos transire Iorda-
nem.
6 Quibus respondit Moyses: Nunquid fra- B
tres vestri ibunt ad pugnam, & vos hîc se-
debitis?
7 Cur subuertitis mentes filiorum Israël, ne
transire audeant in locum, quem eis datu-
8 rus est Dominus? ¶ nónne ita egerunt pa-
tres vestri quando missi de Cadesbarne ad
explorandum terram?
9 Cumq; venissent vsque ad Vallem botri, *Sup. 13. 6. 14.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lustrata omni regione, subuerterunt cor filiorum Israël, vt non intrarent fines, quos eis Dominus dedit.

10 Qui iratus iurauit, dicens: ¶ Si videbunt
11 homines isti, qui ascenderunt ex Aegypto *Sup.14.c.28.*
à viginti annis & supra, terram quam sub
iuramento pollicitus sum Abraham, Isaac,
C 12 & Iacob: & noluerunt sequi me, ¶ præter
Caleb filium Iephone Cenezæum, & Iosue
filium Nun: isti impleuerunt voluntatem
meam.

13 Iratusq; Dominus aduersum Israël, circun
duxit eum per desertū quadraginta annis,
donec consumeretur vniuersa generatio,
quæ fecerat malum in conspectu eius.

14 Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patri
bus vestris, incrementa, & alumni homi
num peccatorū, vt augeretis furorem Do
mini contra Israël.

15 Quòd si nolueritis sequi eum, in solitudi
ne populum derelinquet, & vos causa eritis
necis omnium.

16 At illi propè accedentes, dixerunt: Cau
las ouium fabricabimus, & stabula iumen
torum, paruulis quoque nostris vrbes mu
17 nitas: ¶ nos autem ipsi armati & accincti
pergemus ad prælium ante filios Israël, do
nec introducamus eos ad loca sua. Paruu
li nostri, & quidquid habere possumus, e
runt in vrbibus muratis, propter habitato
rum insidias.

D 18 Non reuertemur in domos nostras, vsque
dum possideant filij Israël hæreditatem suā,
19 ¶ nec quicquam quæremus trans Iordanem,
quia iam habemus nostram possessionem
in orientali eius plaga.

Iosue 1.c.13. 20 Quibus Moyses ait: Si facitis quod pro
mittitis, expediti pergite coram Domino
21 ad pugnam: ¶ & omnis vir bellator arma
tus Iordanem transeat, donec subuertat Do
22 minus inimicos suos, ¶ & subijciatur ei om
nis terra: tunc eritis inculpabiles apud Do
minum & apud Israël, & obtinebitis regio
nes, quas vultis coram Domino.

23 Si autem quod dicitis, non feceritis, nulli
dubium est, quin peccetis in Deum: & sci
tote, quoniam peccatum vestrū apprehen
det vos.

E 24 Aedificate ergo vrbes paruulis vestris, &
caulas, & stabula ouib. ac iumentis: & quod
polliciti estis, implete.

25 Dixeruntq; filij Gad & Ruben ad Moy
sen: Serui tui sumis, faciemus quod iubet
Dominus noster.

26 Paruulos nostros & mulieres, & pecora,
ac iumenta relinquentes in vrbib. Galaad
27 ¶ nos autē famuli tui omnes expediti pe
gemus ad bellū, sicut tu Domine loquere
28 Præcepit ergo Moyses Eleazaro sacerdo *Exod.13.*
ti, & Iosue filio Nun, & principibus fam *d.20.*
29 liarum per tribus Israël, ¶ & dixit ad eos: *Exod.14.*
si transierint filij Gad, & filij Ruben vobis *a.c.22.*
Iordanem omnes armati ad bellum coram B
Domino, & vobis fuerit terra subiecta,
eis Galaad in possessionem.

30 Sin autem noluerint transire armati vo *Exod.15.*
biscum in Terram-Chanaan, inter vos ha *d.17.*
bitandi accipiant loca.

31 Responderuntq; filij Gad, & filij Ruben:
Sicut locutus est Dominus seruis tuis, *Exod.16.*
32 faciemus: ¶ ipsi armati pergemus coram *a.1.*
Domino in Terram-Chanaan, & possessio
nem iam susceptæ nos confitemur tra
Iordanem.

33 Dedit itaque Moyses filijs Gad & Ru *Exod.17.*
ben, & dimidiæ tribui Manasse filij Ioseph *a.1.*
regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum
Og regis Basan, & terram eorum cum ur
bibus suis per circuitum. *Exod.19.*
a.1.

34 Igitur extruxerunt filij Gad, Dibon, &
35 taroth, & Aroër, ¶ & Roth, & Sophan, & C
36 zer, & Iegbaa, ¶ & Beth-nemra, & Beth
ran, vrbes munitas, & caulas pecoribus
37 Filij verò Ruben ædificauerunt Hesebon *Sup. 21.*
38 & Eleale, & Cariathaim, ¶ & Nabo *g.35.*
Baal-meon versis nominibus, Sabama *Sup.13*
que: imponentes vocabula vrbibus, quas *a.1.*
truxerant.

39 Porrò filij Machir, filij Manasse perre
runt in Galaad, & vastauerunt eam inter
cto Amorrhæo habitatore eius.

40 Dedit ergo Moyses terram-Galaad Ma
chir filio Manasse, qui habitauit in ea.
41 Iair autem filius Manasse abijt, & occu
pit vicos eius, quos appellauit Hauoth-Ia
42 Nobe quoque perrexit, & apprehen
Canath cum viculis suis: vocauitq; ea
nomine suo Nobe.

CAPVT XXXIII.

*Mansionibus 42. filiorum Israël per varia loca in de
serto recensitis, Chananei à Domino iubentur exter
minari.*

HAe sunt mansiones filiorum Israël, qui
egressi sunt de Aegypto per turmas suas
2 manu Moysi & Aaron, ¶ quas descripsit Moy
ses iuxta castrorum loca, quæ Dominus
3 sione mutabāt. ¶ Profecti igitur de Rames
mense primo, quintadecima die mensis
mi, fecerunt altera die Phase filij Israël
manu excelsa, videntibus cunctis Aegyptis

4 ¶ & sepelientibus primogenitos, quos per
cusserat Dominus (nam & in Dijs eorum
5 exercuerat vltionem) ¶ castrametati sunt
in Socoth.

6 Et de Socoth venerunt in Etham, quæ est
in extremis finibus solitudinis.

7 Inde egressi venerunt contra Phi-hahi
roth, quæ respicit Beel-sephon, & castra
metati sunt ante Magdalum.

8 Profectique de Phi-hahiroth, transierunt
per medium mare in solitudinem: & am
bulantes tribus diebus per desertū Etham,
castrametati sunt in Mara.

9 Profectiq; de Mara venerunt in Elim, vbi
erant duodecim fontes aquarum, & palmæ
septuaginta: ibiq; castrametati sunt.

10 Sed & inde egressi, fixerunt tentoria su
per Mare-rubrum.

11 Profectique de Mari-rubro, castrametati
sunt in deserto Sin.

12 Vnde egressi, venerunt in Daphca.

13 Profectiq; de Daphca, castrametati sunt
in Alus.

14 Egressique de Alus, in Raphidim fixêre
tentoria, vbi populo defuit aqua ad biben
dum.

15 Profectique de Raphidim, castrametati
sunt in deserto Sinai.

16 Sed & de solitudine egressi, venerunt ad
Sepulchra concupiscentiæ.

17 Profectiq; de Sepulchris concupiscentiæ,
castrametati sunt in Haseroth.

18 Et de Haseroth venerunt in Rethma.

19 Profectique de Rethma, castrametati sunt
in Remmon-phares.

20 Vnde egressi venerunt in Lebna.

21 De Lebna castrametati sunt in Ressa.

22 Egressiq; de Ressa, venerunt in Ceelatha.

23 Vnde profecti, castrametati sunt in mon
te Sepher.

24 Egressi de monte Sepher, venerūt in Ha
rada.

25 Inde proficiscentes, castrametati sunt in
Maceloth.

26 Profectiq; in Maceloth, venerūt in Thā
hath.

27 De Thāhath castrametati sunt in Thare.

D 28 Vnde egressi, fixêre tentoria in Methca.

29 Et de Methca castrametati sunt in Hes
mona.

Deut. 10. b.6. 30 Profectiq; de Hesmona, venerunt in Mo
seroth.

31 Et de Moseroth castrametati sunt in Be
ne-iaacan.

32 Profectiq; de Bene-iaacan, venerunt in
montem Gadgad.

33 Vnde profecti, castrametati sunt in Ie
tebātha.

34 Et de Ietebātha, venerunt in Hebrona.

35 Egressiq; de Hebrona, castrametati sunt
in Asion-gaber.

36 Inde profecti, venerunt in desertum Sin,
hæc est Cades.

37 Egressiq; de Cades, castrametati sunt in E
monte Hor, in extremis finibus Terræ-E- *Sup.20.d.22.*
dom. *25.*

38 Ascenditq; Aaron sacerdos in montem *Deut.32.g.50.*
Hor, iubente Domino: & ibi mortuus est *-5.*
anno quadragesimo egressionis filiorum
Israël ex Aegypto, mense quinto, prima die
39 mensis, ¶ cùm esset annorum centum vi
gintitrium.

40 Audiuitq; Chananæus rex Arad, qui ha *Sup.21.d.*
bitabat ad meridiem, in Terram-Chanaan
venisse filios Israël.

41 Et profecti de monte Hor, castrametati
sunt in Salmona.

42 Vnde egressi, venerunt in Phunon.

43 Profectiq; de Phunon, castrametati sunt *Sup.21.c.10.*
in Oboth.

44 Et de Oboth venerunt in Ie-abarim, quę
est in finibus Moabitarum.

45 Profectiq; de Ie-abarim, fixêre tentoria F
in Dibongad.

46 Vnde egressi, castrametati sunt in Hel
mon-deblathāim.

47 Egressiq; de Helmon-deblathāim, vene
runt ad montes Abarim contra Nabo.

48 Profectiq; de montibus Abarim, transie
runt ad campestria Moab, supra Iordanem,
contra Iericho.

49 Ibique castrametati sunt de Bethsimoth
vsque ad Abel-satim in planioribus locis
50 Moabitarum, ¶ vbi locutus est Dominus ad
51 Moysen: ¶ Præcipe filijs Israël, & dic ad
eos: Quando transieritis Iordanem, intran
52 tes Terram-Chanaan, ¶ disperdite cunctos
habitatores terræ illius: confringite titulos,
& statuas comminuite, atque omnia excel
53 sa vastate, ¶ mundantes terram, & habitan G
tes in ea. ego enim dedi vobis illam in pos
54 sessionem, ¶ quam diuidetis vobis sorte.
Pluribus dabitis latiorem, & paucioribus *Deut.7.d.2.*
angustiorem. Singulis vt sors ceciderit, ita *Iosue 11.b.23*
tribuetur hæreditas. Per tribus & familias
possessio diuidetur.

55 Sin autem nolueritis interficere habitato
res terrę: qui remanserint, erunt vobis quasi
claui in oculis, & lanceæ in lateribus, & ad
uersabuntur vobis in terra habitationis ve

Universidad de Deusto
Biblioteca

56 stræ: ¶ & quidquid illis cogitauerã facere, vobis faciam.

CAPVT XXXIIII.

Terræ promißionis situs, & limites iuxta varias orbis plagas, eaq; sorte diuidenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam diuidant.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Præcipe filijs Israël, & dices ad
2 eos: Cùm ingressi fueritis Terram-Chanáan, & in possionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur.

Iosue 15.c. 3 Pars meridiana incipiet à solitudine Sin, quæ est iuxta Edom: & habebit terminos
4 contra orientem mare salsissimum, ¶ qui circuibũt australem plagam per Ascensum scorpionis, ita vt transeant in Senna, & perueniant ad meridiem vsque ad Cadesbarne, vnde egredientur confinia ad villam, nomine Adar, & tendent vsque ad Asemona. ¶ ibitq; per gyrum terminus ab Asemona vsque ad torrentem Aegypti, & magni
5 maris littore finietur.

B 6 Plaga autem occidentalis à mari magno incipiet, & ipso fine claudetur.

7 Porrò ad septentrionalem plagam à mari magno termini incipiẽt, peruenientes vsq;

**venies 6.* 8 ad montem altissimum, ¶ à quo* venient' in Emath, vsque ad terminos Sedàda.

9 Ibuntque confinia vsque ad Zephrona, & villam Enan. hi erunt termini in parte Aquilonis.

10 Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan vsque Sephàma,
11 ¶ & de Sephàma descendent termini in Rebláta contra fontem Daphnim: inde peruenient cõtra orientem ad mare Cenéreth,

C 12 ¶ & tendent vsque ad Iordanem, & ad vltimum salsissimo claudẽtur mari. Hanc habebitis terram per fines suos in circuitu.

13 Præcepitque Moyses filijs Israël, dicens: Hæc erit terra, quam possidebitis sorte, & quam iussit Dominus dari nouem tribubus, & dimidiæ tribui.

14 Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad iuxta cognationum numerum, media quoquè tribus
15 Manasse, ¶ id est, duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam.

Iosue 24. a. 1. 16 Et ait Dominus ad Moysen: ¶ Hæc sunt
D 17 nomina virorum, qui terram vobis diuidẽt,
18 Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, ¶ &
19 singuli principes de tribub. singulis, ¶ quorum ista sunt vocabula: De tribu Iuda, Caleb filius Iephone.

20 De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud
21 De tribu Ben-iamin, Elidad filius Chaslon.
22 De tribu filiorum Dan, Bocci filius Iogli
23 Filiorum Ioseph de tribu Manasse, Haniel filius Ephod.
24 De tribu Ephraim, Camuel filius Sephthan.
25 De tribu Zabulon, Elisaphan filius Phamach.
26 De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Oza
27 De tribu Aser, Ahiud filius Salomi.
28 De tribu Nephthali, Phodaël filius Ammiud.
29 Hi sunt, quibus præceperat Dominus, vt diuiderent filijs Israël terram Chanáan.

CAPVT XXXV.

Assignari iubentur vrbes & suburbana Leuitis. & vrbes refugij pro homicidio non voluntario: lex homicidij voluntarij, & non voluntarij. vnius testimonio nemo puniendus.

HAec quoq; locutus est Dominus ad Mo
sen in campestribus Moab supra Iordá
2 nem, contra Iericho: ¶ Præcipe filijs Israël,
3 vt dent Leuitis de possessionibus suis, ¶ vrbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: vt ipsi in oppidis maneant & suburbana sint pecoribus ac iumentis
4 ¶ quæ à muris ciuitatum foris ecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur. ¶ contra orientem duo millia erunt cubiti, & contra meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur. eruntq; vrbes in medio, & foris suburbana.

6 De ipsis autem oppidis, quæ Leuitis dabitis, sex erunt in fugitiuorum auxilia separata, vt fugiat ad ea, qui fuderit sanguinem, &
7 exceptis his alia quadraginta duo oppida. ¶ id est, simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

8 Ipsæq; vrbes, quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israël, ab his qui plus habent plures auferentur: & qui minus, pauciores singuli iuxta mensuram hæreditatis suæ dabunt oppida Leuitis.

9 Ait Dominus ad Moysen: ¶ Loquere filijs
10 Israël, & dices ad eos: Quando transgressi
11 fueritis Iordanẽ, in terram-Chanáan, ¶ discernite quæ vrbes esse debeant in præsidia fugitiuorum, qui nolentes sanguinem fu-
12 derint, ¶ in quibus cùm fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec

donec stet in cõspectu multitudinis, & causa illius iudicetur.

13 De ipsis autem vrbibus quæ ad fugitiuo-
14 rum subsidia separantur, ¶ tres erunt trans
15 Iordanem, & tres in terra-Chanáan, ¶ tam filijs Israël, quàm aduenis atque peregrinis, vt confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.

16 Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est: reus erit homicidij, & ipse morietur.

C 17 Si lapidem iecerit, & ictus occubuerit: similiter punietur.

18 Si ligno percussus interierit: percussoris sanguine vindicabitur.

19 Propinquus occisi, homicidam interficiet: statim vt apprehenderit eum, *interficietur'.

** interficiet 6. Deut. 19. c. 11.*

20 Si per odium quis hominem impulerit, vel iecerit quippiam in eum per insidias:
21 ¶ aut cùm esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor homicidij reus erit. cognatus occisi statim vt inuenerit eum, iugulabit.

c. 1. 22 Quòd si fortuitu, & absq; odio, ¶ & ini-
23 micitijs quicquam horum fecerit, ¶ & hoc
24 audiente populo fuerit comprobatum, arque inter percussorem & propinquum san
25 guinis quæstio ventilata: ¶ liberabitur innocens de vltoris manu, & reducetur per sententiam in vrbem ad quam confugerat, manebitque ibi, donec sacerdos magnus, qui
D oleo sancto vnctus est, moriatur.

26 Si interfector extra fines vrbium quæ exu-
27 bus deputatæ sunt, ¶ fuerit inuentus, & percussus ab eo qui vltor est sanguinis: absque noxa erit qui eum occiderit. ¶ debue-
28 rat enim profugus vsque ad mortem Pontificis in vrbe residere. postquam autem ille obierit, homicida reuertetur in terrã suam.

29 Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus vestris.

30 Homicida sub testibus punietur: ad vnius testimonium nullus condemnabitur.

31 Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur.

32 Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in vrbes suas reuerti pote-

33 runt. ¶ ne polluatis terram habitationis vestræ quæ insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinẽ qui alterius sanguinem fuderit.

34 Atq; ita emundabitur vestra possessio me commorante vobiscum. ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israël.

CAPVT XXXVI.

Tribus per connubia non misceantur, ne possessiones confundantur.

ACcesserunt autem & principes familia- 1 A
rum Galaad filij Machir, filij Manasse de stirpe filiorum Ioseph: locutiq; sunt Moysi coram principibus Israël, atque dixerunt,
2 ¶ Tibi domino nostro præcepit Dominus *Sup. 27. a. 1.* vt terram sorte diuideres filijs Israël, & vt fi- *Iosu. 17. a. 1.* liabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri: ¶ quas si alterius tri-
3 bus homines vxores acceperint, sequetur possessio sua, & translata ad aliam tribum
4 de nostra hæreditate minuetur: ¶ atque ita B fiet, vt cùm iubileus, id est quinquagesimus annus remissionis aduenerit, confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios transeat.

5 Respondit Moyses filijs Israël, & Domino præcipiente ait: Rectè tribus filiorũ Ioseph
6 locuta est, ¶ & hęc lex super filiabus Salpha- ad à Domino promulgata est: Nubant qui- *Tob. 7. c. 15.* bus volunt, tantùm vt suæ tribus hominibus: ¶ ne commisceatur possessio filiorum
7 Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent vxores de tribu & cognatione sua:
8 ¶ & cunctæ fœminę de eadem tribu maritos C accipient: vt hæreditas permaneat in familijs, ¶ nec sibi misceantur tribus, sed ita ma-
9 neant ¶ vt à Domino separatæ sunt. Fecerunt quę filiæ Salphaad vt fuerat imperatũ:
10 ¶ & nupserunt Maala, & Thersa, & Hegla,
11 & Melcha, & Noa filijs patrui sui ¶ de familia Manasse, qui fuit filius Ioseph: & possessio quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu & familia patris earum.

12 Hæc sunt mandata atq; iudicia quæ mandauit Dominus per manum Moysi ad filios Israël, in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBER DEVTERONOMII, HE/

BRAICE ELLE HADDEBARIM, ID EST,

HAEC SVNT VERBA.

CAPVT I.

Breuis Epilogus eorum quæ Israëli in deserto contigerant, pœnaq; infideli populo inflicta.

A 1 HAEC SVNT VERBA QVAE LOcutus est Moyses ad omnem Israël trans Iordanem in solitudine campestri, contra Mare-rubrum, inter Pharan & Thophel & Laban & 2 Haseroth, vbi auri est plurimum: ¶ vndecim diebus de Horeb per viam montis Seir vsque ad Cadesbarne.

3 Quadragesimo anno, vndecimo mense, prima die mensis locutus est Moyses ad filios Israel omnia quæ præceperat illi Dominus vt diceret eis: ¶ postquam percussit Sehon regem Amorrhęorum, qui habitauit in Hesebon: & Og regem Basan, qui mansit in
B 5 Astaroth, & in Edrái ¶ trans Iordanem in Terra-Moab, Cœpitque Moyses explanare 6 legem & dicere, ¶ Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens: Sufficit 7 vobis quòd in hoc monte mansistis: ¶ reuertimini & venite ad montem Amorrhæum, & ad cætera quæ ei proxima sunt campestria atque montana & humiliora loca contra meridiem, & contra littus maris, terram Chananæorum, & Libani vsque ad flumen magnum Euphraten.

8 En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & possidete eam, super qua iurauit Dominus patribus vestris Abraham, Isaac, & Iacob, vt daret illam eis, & semini eorum post eos.

Exod.18.c.19. 9 Dixitque vobis illo in tempore: Non pos-
C 10 sum solus sustinere vos: ¶ quia Dominus Deus vester multiplicauit vos, & estis hodie sicut stellæ cæli, plurimi. (¶ Dominus
11 Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis sicut locutus est.)

12 Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus ac iurgia.

13 Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conuersatio sit probata in tribubus vestris, vt ponam eos vobis principes.

14 Tunc respõdistis mihi: Bona res est quam vis facere.

15 Tuliq; de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos singula.

16 Præcepi eis, dicens: Audite illos, & quod *cap.15.* iustum est, iudicate: siue ciuis sit ille, siue *num.14.* 20. regrinus.

17 Nulla erit distãtia personarum, ita parum audietis vt magnum: nec accipietis cuiquam personã, quia Dei iudicium est. Quod si difficile vobis visum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.

18 Præcepique omnia quæ facere deberetis.

19 Profecti autem de Horeb, transiuimus per eremum terribilem & maximam, solitudinem quam vidistis, per viam mõtis Amor- *Num.20.* rhæi, sicut præceperat Dominus Deus noster nobis. Cumq; venissemus in Cadesbarne,

20 ne, ¶ dixi vobis, Venistis ad mõtem Amorrhæi, quem Dominus Deus noster daturus est nobis.

21 Vide terrã quam Dominus Deus tuus dat tibi: ascende & posside eam, sicut locutus est Dominus Deus noster patribus tuis: noli timere, nec quicquam paueas.

22 Et accessistis ad me omnes, atque dixistis: *Num.14.* Mittamus viros qui considerent terram, & 20. renuncient per quod iter debeamus ascendere, & ad quas pergere ciuitates.

23 Cumq; mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribubus

24 Qui cùm perrexissent, & ascendissent montana, venerunt vsq; ad Vallem-bo-

25 & considerata terra ¶ sumentes de fructibus eius, vt ostenderent hubertatem, attulerunt ad nos, atq; dixerũt: Bona est terra quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

26 Et noluistis ascendere, sed increduli ad

27 monem Domini Dei *nostri' ¶ murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis: dit nos Dominus, & ideirco eduxit nos de terra - Aegypti, vt traderet nos in manus morrhæi, atque deleret.

28 Quò ascendemus? nuncij terruerunt nostrum, dicentes: Maxima multitudo & nobis statura procerior: vrbes magnæ ad cælum vsque munitæ, filios Enacim

29 mus ibi: ¶ Et dixi vobis, Nolite metu

30 ne timeatis eos, ¶ Dominꝰ Deus qui du est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut

31 cit in Aegypto cunctis videntibus, ¶ & solitudine ipsi vidistis. Portauit te Deus tuus, vt solet homo gestare parvulum filium suum, in omni via per quam am-

lastis, donec veniretis ad locum istum.

32 Et nec sic quidẽ credidistis Domino Deo
33 vestro, ¶ qui præcessit vos in via, & metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis.

34 Cumq; audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus iurauit & ait: ¶ Non
35 videbit quispiam de hominibus generationis huius pessimæ terram bonam, quam sub
F iuramento pollicitus sum patribus vestris
36 ¶ præter Caleb filium Iephone, ipse enim videbit eam, & ipsi dabo terram quam calcauit, & filijs eius, quia secutus est Dominum.

37 Nec miranda indignatio in populũ, cùm mihi quoque iratus Dominus propter vos
38 dixerit, Nec tu ingredieris illuc: ¶ sed Iosue filius Nun minister tuus, ipse introbit pro te, hunc exhortare & robora, & ipse sorte terram diuidet Israëli.

39 Paruuli vestri, de quibus dixistis quòd captiui ducerentur, & filij qui hodie boni ac mali ignorãt distantiam, ipsi ingredientur: & ipsis dabo terram, & possidebunt eam.

40 Vos autem reuertimini & abite in solitudinem per viam Maris-rubri.
G 41 Et respondistis mihi: Peccauimus Domino: ascendemus & pugnabimus, sicut præcepit Dominus Deus noster. Cumq; instru-
42 cti armis pergeretis in montem, ¶ ait mihi Dominus, Dic ad eos, Nolite ascendere, neque pugnetis, non enim sum vobiscum: ne cadatis coram inimicis vestris.

43 Locutus sum, & non audistis, sed aduersantes imperio Domini, & tumentes superbia ascendistis in montem.

44 Itaque egressus Amorrhæus, qui habitabat in montibus & obuiam veniens persecutus est vos, sicut solent apes persequi: & cecidit de Seir vsque Horma.

45 Cumque reuersi ploraretis coram Domino, non audiuit vos, nec voci vestræ voluit acquiescere.

46 Sedistis ergo in Cades-barne multo tempore.

CAPVT II.

Beneficiorum populo exhibitorum repetitio, pugnæ contra Ammon & Moab prohibitio, regisq; Sehon & terræ ipsius expugnatio.

A 1 PRofectiq; inde venimus in solitudinem, quæ ducit ad Mare-rubrum, sicut mihi dixerat Dominus: & circuiuimus montẽ Seir
2 longo tempore.

Dixitq; Dominus ad me: ¶ Sufficit vobis
3 circuire montem istum: ite contra aquilo-
4 nem, ¶ & populo præcipe dicens: Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau, qui habitant in Seir, & timebunt
5 vos. Videte ergo diligenter ¶ ne moueamini contra eos. neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest vnius pedis calcare vestigium: quia in possessionem Esau dedi montem Seir.

6 Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis.

7 Dominus Deus tuus benedixit tibi in om- B
ni opere manuum tuarum: nouit iter tuũ, quomodo transieris solitudinem hanc magnam per quadraginta annos, habitans tecum Dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit.

8 Cumq; transissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabant in Seir per viam campestrẽ de Elath, & de Asiongaber, venimus ad iter quod ducit in desertum Moab.

9 Dixitq; Dominus ad me: Non pugnes contra Moabitas, nec ineas aduersus eos præliũ non enim dabo tibi quicquam de terra eorum, quia filijs Loth tradidi Ar in possessionem.

10 Emim primi fuerunt habitatores eius, populus magnus, & validus, & tam excelsus vt
11 de Enacim stirpe, ¶ quasi gigantes crederentur, & essent similes filiorum Enacim. Denique Moabitæ appellant eos Emim.

12 In Seir autẽ prius habitauerunt *Horrin': C
quibus expulsis atque deletis habitauerunt *Horrhæi 2.
filij Esau, sicut fecit Israël in terra possessionis suæ, quam dedit illi Dominus.

13 Surgentes ergo vt transiremus torrentem Zared, venimus ad eum.

14 Tempus autem quo ambulauimus de Cades-barne vsque ad transitum torrentis Zared, triginta & octo annorũ fuit: donec consumeretur omnis generatio hominũ bellatorum de castris, sicut iurauerat Dominus.

15 ¶ cuius manus fuit aduersum eos, vt interirent de castrorum medio.

16 Postquam autem vniuersi cecidерunt pu-
17 gnatores, ¶ locutus est Dominus ad me, di-
18 cens: ¶ Tu transibis hodie terminos Moab, D
19 vrbem nomine Ar: ¶ & accedens in vicina filiorum Ammon, caue ne pugnes contra eos, nec mouearis ad præliũ: non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filijs Loth dedi eam in possessionem.

20 Terra gigantum reputata est, & in ipsa olim habitauerunt gigantes, quos Ammoni-
21 tæ vocãt Zomzommim, ¶ populus magnus, & proceræ longitudinis, sicut Enacim, quos

Universidad de Deusto
Biblioteca

quos deleuit Dominus à facie eorum: & fe-
22 cit illos habitare pro eis, ¶ sicut fecerat filijs Esau qui habitant in Seir, delens Horrhæos, & terram eorum illis tradens, quam possident vsque in præsens.
E 23 Heuæos quoque qui habitabant in Haserim vsq; Gazam, Cappadoces expulerunt: qui egressi de Cappadocia deleuerunt eos, & habitauerunt pro illis.
24 Surgite & transite torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon Amorrhæum, & terram eius incipe possidere, & committe aduersus eum prælium.
25 Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos qui habitant sub omni cælo: vt audito nomine tuo paueant, & in morem parturientium contremiscant, & dolore teneantur.

Num. 21. c. 26 Misi ergo nuncios de solitudine Cademoth ad Sehon regem Hesebon verbis paci
** Transibo. * gradiar via: non declinabo 1.* 27 ficis dicens: ¶ *Transibimus' per terram tuam, publica *gradiemur via: non declinabimus 'neq; ad dextram, neque ad sinistrã.
** mihi, vt vescar 1. * bibam. Tantum est mihi 1.* 28 Alimenta pretio vende *nobis, vt vescamur': aquam pecunia tribue, & sic *bibemus. Tantum est *vt nobis' cõcedas transi-
29 tum, ¶ sicut fecerunt filij Esau, qui habitant in Seir, & Moabitæ, qui morãtur in Ar, *donec veniamus ad Iordanem, & transeamus' ad terram quam Dominus Deus noster daturus est nobis.
F ** Veniam ad Iordanem, & transeam 1.* 30 Noluitque Sehon rex Hesebon dare nobis transitum: quia indurauerat Dominus Deus tuus spiritum eius, & obfirmauerat cor illius, vt traderetur in manus tuas, sicut nunc vides.
Amos 2. c. 9. 31 Dixitque Dominus ad me: Ecce cœpi tibi tradere Sehon, & terram eius, incipe possidere eam.
32 Egressusque est Sehon obuiam nobis cum omni populo suo ad prælium in Iasa.
33 Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis: percussimusque eum cum filijs suis & omni populo suo.
G 34 Cunctasque vrbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & paruulis. non reliquimus in eis quicquam.
35 Absque iumentis, quæ in partem venêre prædantium: & spolijs vrbium, quas cepi-
36 mus ¶ ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, *oppido quod in valle situm ** & 1.* est, vsque Galaad. Non fuit vicus, & ciuitas quæ nostras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noster nobis.
37 Absque terra filiorum Ammon, ad quam non accessimus: & cunctis quæ adiacent torrenti Ieboc, & vrbibus montanis, vniuersique locis, à quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

CAPVT III.

Pugna contra Og regem Basan, & lectus eius, etc. fors tribuum & semis citra Iordanem: precatur Moyses vt liceat ei terram promissam ingredi.

ITaque conuersi ascendimus per iter Basan: egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in Edrai.
2 Dixitq; Dominus ad me: Ne timeas eum: quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua: faciesq; ei sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitauit in Hesebon.
3 Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & vniuersum populum eius: percussimusque
4 eos vsq; ad internecionem, ¶ vastantes omnes ciuitates illius vno tempore. non fuit oppidum quod nos effugeret: sexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan.
5 Cunctæ vrbes erant munitæ muris altis, portisque & vectibus, absque oppidis innumeris quæ non habebant muros.
6 Et deleuimus eos, sicut feceramus Sehon regi Hesebon, disperdentes omnem ciuitatem, virosque ac mulieres & paruulos.
7 Iumenta autem & spolia vrbium diripuimus.
8 Tulimusque illo in tempore terram de manu duorum Regum Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem à torrente Arnon
9 que ad montem Hermon, ¶ quem Sidonij Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir:
10 mnes ciuitates quæ sitæ sunt in planitie, vniuersam terram Galaad & Basan vsque ad Selcha, & Edrai ciuitates regni Og in Basan.
11 Solus quippe Og Rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus eius, qui est in Rabbath filiorum Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad mensuram cubiti viri manus.
12 Terramque possedimus tempore illo de Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, vsque ad mediam partem montis Galaad, & ciuitates illius dedi Ruben & Gad.
Reliquam

13 Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, omnẽ regionem Argob: cunctaq; Basan vocatur Terra-gigantum.
C 14 Iair filius Manasse possedit omnem regionem Argob vsque ad terminos Gessuri, & Machati. Vocauitque ex nomine suo Basan, Hauoth-Iair, id est, Villas-Iair vsque in præsentem diem.
15 Machir quoque dedi Galaad.
16 Et tribubus Ruben & Gad dedi de Terra-Galaad vsque ad torrentem Arnon medium torrentis, & confinium vsque ad torrentem Ieboc, qui est terminus filiorum Am-
17 mon: ¶ & planitiem solitudinis atque Iordanem, & terminos Cenereth vsq; ad mare deserti, quod est salsissimum ad radices montis Phasga contra orientem.
18 Præcepique vobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hæreditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israël omnes viri robu-
19 sti: ¶ absque vxoribus, & paruulis atque iumentis. Noui enim quòd plura habeatis pecora, & in vrbibus remanere debebunt,
20 quas tradidi vobis ¶ donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit, & possideant ipsi etiam terram quam daturus est eis trans Iordanem: tunc reuertetur vnusquisq; in possessionẽ suam quam dedi vobis.
D *Nu. 27.* 21 Iosue quoque in tempore illo præcepi, dicens: Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus Deus vester duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis ad quæ transiturus es.
22 Ne timeas eos: Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis.
23 Precatusque sum Dominum in tempore
24 illo, dicens: ¶ Domine Deus tu cœpisti ostendere seruo tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam. neque enim est alius Deus vel in cælo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini tuæ.
25 Transibo igitur, & videbo terram hanc optimam trans Iordanem, & montem istum egregium, & Libanum.
Iud. 11. c. 24. 26 Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi: nequaquam vltrà loquaris de hac re ad me.
27 Ascende cacumen Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aquilonẽ, austrumque, & orientem, & aspice. nec enim transibis Iordanem istum.
28 Præcipe Iosue, & corrobora eum atq; confortа, quia ipse præcedet populum istum, & diuidet eis terram quam visurus es.
29 Mansimusq; in valle contra fanum Phogor.

CAPVT IIII.

Exhortatur Moyses ad seruanda Dei præcepta, comminando transgressoribus, prohibet omnem imaginem quæ ad idololatriam induceret, suam prædicit mortem, tresq; vrbes refugij separat.

ET nunc Israël audi præcepta & iudicia 1 A
quæ ego doceo te: vt faciens ea, viuas, & ingrediens possideas terram quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis.
2 Non adderis ad verbum quod vobis lo- *Num. 25. d. 4.*
quor, nec auferetis ex eo: custodite manda- *Iosu. 22. b. 17.*
ta Domini Dei vestri, quę ego præcipio vobis.
3 Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beel-phegor, quomodo contriuerit omnes cultores eius de medio ve- *Num. 25. c. 4.*
stri.
4 Vos autem qui adhæretis Domino Deo vestro, viuitis vniuersi vsque in præsentem diem.
5 Scitis quòd docuerim vos præcepta atque iustitias, sicut mãdauit mihi Dominus Deus meus: sic facietis in terra ea quam possessuri estis, ¶ & obseruabitis, & implebitis opere. Hęc est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersi præcepta hæc, dicant: En populus sapiens & intelligens, gens magna.
7 Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat *Dominus 3.*
Deos appropinquantes sibi, sicut *Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.
8 Quæ est enim alia gens sic inclyta, vt habeat ceremonias, iustaque iudicia & vni- B
uersam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?
9 Custodi igitur temetipsum, & animam tuam solicitè. Ne obliuiscaris verborum quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de
corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. Docebis *Exod. 19. c. 18.*
10 ea filios ac nepotes tuos, ¶ diem in quo stetisti corã Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens: Congrega ad me populum, vt audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo viuunt in terra, doceantque filios suos.
11 Et accessistis ad radices montis qui ardebat vsque ad cælum: erantque in eo tenebræ, & nubes & caligo.

Locu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis, & formam penitus non vidistis.
13 Et ostendit vobis pactum suum quod præcepit vt faceretis, & decem verba quæ scripsit in duabus tabulis lapideis.
14 Mihique mandauit in illo tempore vt docerem vos ceremonias & iudicia quæ facere deberetis in terra quam possessuri estis.
C 15 Custodite igitur solicitè animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb
16 de medio ignis: ¶ ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imagi-
17 nem masculi vel fœminæ, ¶ similitudinem omnium iumentorum quæ sunt super ter-
18 ram, vel auium sub cælo volantium, ¶ atque reptilium quæ mouentur in terra, siue
19 piscium qui sub terra morantur in aquis: ¶ ne fortè eleuatis oculis ad cælum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministeriũ cunctis gentibus quæ sub cælo sunt.
20 Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Aegypti, vt haberet populum
D hæreditarium, sicut est in præsenti die.
Sup 1.f.37. 3.d.26. Inf.34.a.1. 21 Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, & iurauit vt non transirem Iordanem, nec ingrederer terram optimam quam daturus est vobis.
22 Ecce moriar in hac humo, nõ transibo Iordanem: vos transibitis & possidebitis terrã egregiam.
23 Caue ne quando obliuiscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum quæ fie-
Heb.12.g.29. 24 ri Dominꝰ prohibuit, ¶ quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator.
25 Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in terra, deceptiq; feceritis vobis aliquam similitudinẽ, patrantes malum coram Domino Deo vestro, vt eum ad iracun-
26 diam prouocetis: ¶ testes inuoco hodie cælum & terram, citò perituros vos esse de terra quam transito Iordane possessuri estis. nõ habitabitis in ea longo tempore, sed delebit
27 vos Dominus, ¶ atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus
28 ad quas vos ducturus est Dominus. ¶ ibiq; seruietis Dijs qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi, qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.
29 Cumque quæsieris ibi Dominum Deum tuum, inuenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ
30 Postquam te inuenerint omnia quæ dicta sunt, nouissimo autem tempore reuerteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem eius.
31 Quia Deus misericors Dominus Deus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliuiscetur pacti in quo iurauit tribus tuis.
32 Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creauit Deus homo super terram, à summo cælo vsque ad
mum eius, si facta est aliquando huiusmodi
33 di res, aut vnquam cognitum est, ¶ vt audiret populus vocem Dei loquentis de me
34 ignis, sicut tu audisti, & * vidisti*: ¶ aut Deus vt ingrederetur, & tolleret sibi
A tem de medio nationum, per tentationes signa, atque portenta, per pugnam & stam manum, extentumque brachium horribiles visiones iuxta omnia quæ pro vobis Dominus Deus vester in
19.a.5. 2 35 pto videntibus oculis tuis: ¶ vt scires niam Dominus ipse est Deus, & non lius præter * vnum*.
36 De cælo te fecit audire vocem suam ceret te: & in terra ostendit tibi ignem um maximũ, & audisti verba illius de
37 dio ignis, ¶ quia dilexit patres tuos, & semen eorum post eos. Eduxitque cedens in virtute sua magna ex Ae-
20.a.2 6 38 ¶ vt deleret nationes maximas & fortes in introitu tuo: & introduceret te
8.26.a. retq; tibi terram earum in possessionem
d.96.a. 7 cernis in præsenti die.
39 Scito ergo hodie, & cogitato in corde quòd Dominus ipse est Deus in cœlo
sum, & in terra deorsum, & non sit alius
40 Custodi præcepta eius atq; mandata ego præcipio tibi: vt bene sit tibi, & filiis
od.34. 9 is post te, & permaneas multo tempore
Ex.32.c. per terram quam Dominus Deus tuus
rus est tibi.
B 41 Tunc separauit Moyses tres ciuitates
19.c.12 10 42 Iordanem ad orientalem plagam, ¶ vt
art.5.e. fugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus ante
e.20.b. 11 alterum diem. & ad harum aliquam
od. 20. 43 um possit euadere: ¶ Bosor in solitudine
od. 20. quæ sita est in terra campestri de tribu
ben: & Ramod in Galaad, quæ est in tribu
Gad: & Golan in Basan, quę est in tribu
nasse.

44 Ista est lex quã proposuit Moyses coram
45 filijs Israël, ¶ & hæc testimonia & ceremoniæ atque iudicia quæ locutus est ad filios Israël, quando egressi sunt de Aegypto,
46 ¶ trans Iordanem in valle contra fanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitauit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filij quoque Israël egressi ex Aegypto
47 ¶ possederunt terram eius, & terram Og Regis Basan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem ad solis ortum:
48 ¶ ab Aroër quę sita est super ripam torrentis Arnon, vsque ad montem Sion, qui est &
49 Hermon, ¶ omnem planitiem trans Iordanem ad orientalem plagam, vsque ad mare solitudinis, & vsq; ad radices mõtis Phasga.

CAPVT V.

Præceptorum decalogi repetitio & explanatio: & de timore filiorum Israël, quum Dei vocẽ audissent, & montem ardere vidissent.

A 1 VOcauitque Moyses omnem Israëlem, & dixit ad eum, Audi Israël ceremonias atque iudicia quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere complete.
19.a.5. 2 Dominus Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb.
3 Non cum patribus nostris iniit pactum: sed nobiscum qui impræsentiarum sumus, & uimus.
4 Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis.
5 Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, vt annũtiarem vobis verba eius. timuistis enim ignem, &
20.a.2 6 non ascendistis in montem, & ait, ¶ Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti de domo seruitutis.
d.96.a. 7 Non habebis Deos alienos in conspectu meo.
8 Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium quæ in cælo sunt dẽsuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra.
od.34. 9 Non adorabis ea, & non coles. Ego enim sum Dominus Deus tuus, Deus æmulator,
Ex.32.c. reddens iniquitatem patrum super filios in
B tertiam & quartam generationem his qui
19.c.12 10 oderunt me, ¶ & faciens misericordiam in
art.5.e. multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea.
e.20.b. 11 Non vsurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus, qui super re
od. 20. vana nomen eius assumpserit.
12 Obserua diẽ Sabbathi, vt sanctifices eum,
od. 20. sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus.
13 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.
14 Septimus dies Sabbathi est, id est, requies Domini Dei tui. Nõ facies in eo quicquam operis, tu, & filius tuus, & filia, seruus & ancilla, & bos, & asinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: vt requiescat seruus tuus, & ancilla tua, sicut & tu. *Gen.2.d.2. Heb.4.b.4.*
15 Memento quòd & ipse seruieris in Aegypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcirco præcepit tibi vt obseruares diem Sabbathi.
16 Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, vt longo viuas tempore, & bene sit tibi in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. *Exod.20.c.12. Eccl.3.b.9. Matt. 15. a.4 Ephe.6.a.2.*
17 Non occides. *Matth 5.c.21.*
18 Neque mœchaberis. *Rom.7.b.7.*
19 Furtumque non facies.
20 Nec loquêris contra proximum tuum falsum testimonium. C
21 Non cõcupisces vxorem proximi tui, non domum, non agrum, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, & vniuersa quæ illius sunt.
22 Hæc verba locutus est Dominus ad omnem multitudinem vestram in monte de medio ignis & nubis & caliginis, voce magna, nihil addens amplius, & scripsit ea in duabus tabulis lapideis quas tradidit mihi.
23 Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum & maiores natu, atque dixistis, ¶ Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster maiestatem & magnitudinem suam. vocem enim eius audiuimus de medio ignis, & probauimus hodie, quòd loquẽte Deo cum homine, vixerit homo.
25 Cur ergo moriemur, & deuorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus vltra vocem Domini Dei nostri, moriemur. D
26 Quid est omnis caro, vt audiat vocẽ Dei viuentis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audiuimus, & possit viuere?
27 Tu magis accede: & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisq; ad nos, & nos audientes faciemus ea.
28 Quòd cum audisset Dominus, ait ad me, Audiui vocem verborum populi huius quę locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti.
29 Quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata

Universidad de Deusto
Biblioteca

mea in omni tempore, vt bene sit eis & filijs
eorum in sempiternum?
30 Vade ergo, & dic eis, Reuertimini in ten-
toria vestra.
31 Tu verò hîc sta mecum, & loquar tibi o-
mnia mandata mea, & ceremonias atq; iu-
dicia: quæ docebis eos, vt faciant ea in terra
quam dabo illis in possessionem.
32 Custodite igitur & facite quæ præcepit
Dominus Deus vobis: non declinabitis ne-
33 que ad dexteram, neque ad sinistram: ¶ sed
per viam quam præcepit Dominus Deus
vester ambulabitis, vt viuatis & bene sit vo-
bis, & protelentur dies in terra possessionis
vestræ.

CAPVT VI.

*Dominus ex toto corde diligendus: eiusq; manda-
ta solicitè seruanda, & posteris inculcanda.*

A 1 HAec sunt præcepta & cæremoniæ atque
iudicia quę mandauit Dominus Deus ve
ster vt docerem vos, & faciatis ea in terra ad
2 quam transgredimini possidendam, ¶ vt ti-
meas Dominum Deum tuum, & custodias
omnia mandata & præcepta eius, quæ ego
præcipio tibi & filijs ac nepotibus tuis cun-
ctis diebus vitæ tuæ, vt prolongentur dies
tui.
-7. 3 Audi Israël, & obserua vt facias quæ præ-
cepit tibi Dominus', & bene sit tibi, & mul-
tipliceris amplius, sicut pollicitus est Domi
nus Deus patrum tuorum tibi terram lacte
& melle manantem.
*Matt.22.d.37. Mar.12.c 29. Luc.10.e.27. * & 1. Instr.11.c.18.* 4 Audi Israël, Dominus Deus noster, Deus
vnus est.
5 *Diliges Dominũ Deum tuum ex toto cor
de tuo, & ex tota anima tua, & ex tota forti-
tudine tua.
6 Eruntque verba hæc quæ ego præcipio ti-
7 bi hodie, in corde tuo: ¶ & narrabis ea filijs
tuis, & meditaberis sedens in domo tua, &
ambulans in itinere, dormiens, atque con-
surgens.
B 8 Et ligabis ea quasi signum in manu tua, e-
runtque & mouebuntur inter oculos tuos,
9 ¶ scribesq; ea in limine & ostijs domus tuę.
10 Cumque introduxerit te Dominus Deus
tuus in terram pro qua iurauit patribus tuis
Abraham, Isaac, & Iacob: & dederit tibi ci-
uitates magnas & optimas quas non ædifi-
11 casti, ¶ domos plenas cunctarum opum
quas non extruxisti, cisternas quas non fodi
sti, vineta & oliueta quæ non plantasti, & co
12 mederis & saturatus fueris: ¶ caue diligen-
ter ne obliuiscaris Domini qui eduxit te de
terra Aegypti, de domo seruitutis.
13 Dominum Deum tuum timebis, & il-
-soli seruies, ac per nomen illius iurabis.
14 Non ibitis post Deos alienos cunctarum
15 Gentium, quæ in circuitu vestro sunt: q-
niam Deus æmulator Dominus Deus
in medio tui: nequando irascatur furor D
mini Dei tui contra te, & auferat te de
perficie terræ.
16 Non tentabis Dominum Deum tuum
cut tentasti in loco tentationis.
17 Custodi præcepta Domini Dei tui, ac
stimonia & ceremonias, quas præcepit
18 ¶ & fac quod placitum est & bonum in
spectu Domini, vt bene sit tibi: & ingre
ius possideas terram optimam, de qua
19 uit Dominus patribus tuis, ¶ vt delere
mnes inimicos tuos coram te, sicut locu
est.
20 Cum interrogauerit te filius tuus cra
cens, Quid sibi volunt testimonia hæc
ceremoniæ, atque iudicia, quæ præc
21 Dominus Deus noster nobis? ¶ dices
Serui eramus Pharaonis in Aegypto, & e
xit nos Dominus de Aegypto in manu
22 ti: ¶ fecitque signa atque prodigia magn
& pessima in Aegypto contra Pharaon
& omnem domum illius in conspectu
23 stro, ¶ & eduxit nos inde, vt introduc
daret terram super qua iurauit patribus
stris.
24 Præcepitque nobis Dominus vt fac
mus omnia legitima hæc, & timeamus D
minum Deum nostrum, vt bene sit
bis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est
die.
25 Eritque nostri misericors, si custodie
mus & fecerimus omnia præcepta eius co
ram Domino Deo nostro, sicut mandau
nobis.

Exod. 23. d.26.

CAP. VII.

*Nulla cum Gentibus societas contrahenda, sed a-
rum aræ, luci ac simulachra delenda, memoratis Dei
beneficijs promittit in omnibus auxilium & victo-
riam, modo eius præcepta obseruent.*

CVm introduxerit te Dominus De
tuus in terram quam possessurus ing
dieris, & deleuerit Gentes multas co
ram te, Hethæum & Gergezeum & Amo
rhæum, & Chananæum & Pherezæum, &
Heuæum & Iebusæum, septem gentes m
tò maioris numeri quam tu es, & robust
2 res te: ¶ tradideritq; eas Dominus Deus
tibi, percuties eas vsque ad internecionem

Exod. 22. -30. 34. 3 .12.

Deut. 14.a & 26.d

B

C

Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis
earum, ¶ neq; sociabis cum eis coniugia. Fi
liam tuam non dabis filio eius, nec filiam
4 illius accipies filio tuo: ¶ quia seducet filiũ
tuum, ne sequatur me, & vt magis seruiat
Dijs alienis. irascetur que furor Domini, &
delebit te citò.
5 Quin potiùs hæc facietis eis, Aras eorum
subuertite, & confringite statuas, lucosque
succidite, & sculptilia comburite.
6 Quia populus sanctus es Domino Deo tuo.
Te elegit Dominus Deus tuus, vt sis ei po-
B pulus peculiaris de cũctis populis qui sunt
super terram.
7 Non quia cunctas gentes numero vince-
batis, vobis iunctus est Dominus, & elegit
vos, cùm omnibus sitis populis pauciores:
8 ¶ sed quia dilexit vos Dominus, & custodi-
uit iuramentum quod iurauit patribus ve-
stris. Eduxitque vos in manu forti, & rede-
mit de domo seruitutis, de manu Pharaonis
regis Aegypti.
9 Et scies quia Dominus Deus tuus, ipse est
Deus fortis & fidelis, custodiens pactum &
misericordiam diligentibus se, & his qui cu
stodiunt præcepta eius, in mille generatio-
10 nes: ¶ & reddens odientibus se statim, ita vt
disperdat eos, & vltra non differat, protinus
eis restituens quod merentur.
11 Custodi ergo præcepta & ceremonias at-
que iudicia quæ ego mando tibi hodie, vt
facias.
12 Si postquam audieris hęc iudicia, custodie
ris ea & feceris, custodiet & Dominus Deus
C tuus pactum tibi & misericordiam quam
13 iurauit patribus tuis: ¶ & diliget te ac mul-
tiplicabit, benedicetque fructui ventris tui,
& fructui terrę tuæ, frumento tuo atque vin
demiæ, oleo & armentis, gregibus ouium
tuarum super terram, pro qua iurauit patri-
bus tuis, vt daret eam tibi.
14 Benedictus eris inter omnes populos. Nõ
erit apud te sterilis vtriusque sexus, tam in
hominibus quàm in gregibus tuis.
15 Auferet Dominus à te omnem languo-
rem: & infirmitates Aegypti pessimas quas
nouisti, non inferet tibi, sed cunctis hosti-
bus tuis.
16 Deuorabis omnes populos quos Domi-
nus Deus tuus daturus est tibi. Non parcet
eis oculus tuus, nec seruies dijs eorũ, ne sint
in ruinam tui.
17 Si dixeris in corde tuo, Plures sunt gentes
istæ quàm ego, quomodo potero delere eas?
18 ¶ noli metuere, sed recordare quę fecerit Do
minus Deus tuus Pharaoni & cunctis Aegy-
19 ptijs, ¶ plagas maximas quas viderunt oculi
tui, & signa atque portenta, manumque ro-
bustam, & extentum brachium, vt educe-
ret te Dominus Deus tuus. sic faciet cunctis
populis quos metuis.
20 Insuper & crabrones mittet Dominus D
Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque
disperdat qui te fugerint, & latère potue-
rint.
21 Nõ timebis eos, quia Dominus Deus tuus *Exod. 23. e. 31*
in medio tui est, Deus magnus & terribilis: *33.a.2.*
22 ¶ ipse consumet nationes has in conspectu *Iosu. 24.c.11.*
tuo paulatim atque per partes. Non pote-
ris eas delere pariter: ne fortè multiplicen-
tur contra te bestiæ terræ.
23 Dabitque eos Dominus Deus tuus in con
spectu tuo: & interficiet illos donec peni-
tus deleantur.
24 Tradetq; reges eorum in manus tuas, &
disperdes nomina eorum sub cælo: nullus
poterit resistere tibi, donec conteras eos.
25 Sculptilia eorum igne combures: nõ con- *2.Ma.12.g. 40*
cupisces argentum & aurum de quibus fa-
cta sunt, neq; assumes ex eis tibi quicquam,
ne offendas, propterea quia abominatio est
Domini Dei tui.
26 Nec inferes quippiam ex idolo in domũ
tuam, ne fias anáthema, sicut & illud est.
Quasi spurcitiam detestaberis, & velut in-
quinamentum ac sordes abominationi ha-
bebis, quia anáthema est.

CAP. VIII.

*Commemorantur beneficia & afflictiones quæ
Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum & Dei
sui fiant immemores.*

OMne mandatum quod ego præcipio tibi 1 A
hodie, caue diligenter vt facias: vt posi-
tis viuere, & multiplicemini, ingressique
possideatis terram, pro qua iurauit Domi-
nus patribus vestris.
2 Et recordaberis cuncti itineris per quod *Instr.29.d.5.*
adduxit te Dominus Deus tuus quadragin-
ta annis per desertum, vt affligeret te atque
tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo
versabantur, vtrum custodires illius man-
data, an non.
3 Afflixit te penuria, & dedit tibi cibũ Man-
na, quod ignorabas tu & patres tui: vt ósten- *Mat.4.d.4.*
deret tibi quòd non in solo pane viuat ho- *Luc.4.d.5.*
mo, sed in omni verbo quod egreditur de
ore Domini.
4 Vestimentum tuum quo operiebaris, ne- B
quaquam vetustate defecit, & pes tuus non
est subtritus, en quadragesimus annus est.

Infr.26.a.3.
5 Vt recogites in corde tuo, quia sicut erudit
filium suum homo, sic Dominus Deus tuus
6 erudiuit te, ¶ vt custodias mandata Domini
Dei tui, & ambules in vijs eius, & timeas
eum.
7 Dominus enim Deus tuus introducet te
in terram bonam, terram riuorum aqua-
rumq;, & fontium: in cuius campis & mon-
8 tibus erumpunt fluuiorum abyssi: ¶ terram
frumenti, hordei ac vinearum, in qua ficus
& malogranata, & oliueta nascuntur: terr-
am olei ac mellis.
C 9 Vbi absque vlla penuria comedes panem
tuum, & rerum omniū abundantia perfruê
ris: cuius lapides ferrum sunt, & de monti-
10 bus eius æris metalla fodiuntur: ¶ vt cùm
comederis & satiatus fueris, benedicas Do-
mino Deo tuo pro terra optima quam dedit
tibi.
11 Obserua, & caue ne quando obliuiscaris
Domini Dei tui, & negligas mandata eius
atque iudicia & cæremonias quas ego præ-
12 cipio tibi hodie; ¶ ne postquam comederis
& saciatus fueris, domos pulchras ædifica-
13 ueris & habitaueris in eis, ¶ habuerisque ar-
mēta boum & ouium greges, argenti & au-
14 ri, cunctarumque rerum copiam, ¶ eleue-
tur cor tuum, & non reminiscaris Domini
Dei tui, qui eduxit te de terra Aegypti, de
15 domo seruitutis: ¶ & ductor tuus fuit in so-
litudine magna atque terribili, in qua erat
serpens flatu adurens, & scorpio ac dipsas,
& nullæ omnino aquæ: qui eduxit riuos de
Bar.1.d.20. Num.20.b. 11.21.b.5. Exod. 16. d. 17. & 17.a.2.
16 petra durissima, ¶ & cibauit te Manna in so
litudine, quod nescierunt patres tui. Et post
quam afflixit ac probauit* ad extremum mi
17 sertus est tui, ¶ ne diceres in corde tuo, For-
titudo mea, & robur manus meæ, hæc mihi
omnia præstiterunt.
D 18 Sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse
vires tibi præbuerit, vt impleret pactū suum
super quo iurauit patribus tuis, sicut præ-
sens indicat dies.
19 Sin autem oblitus Domini Dei tui, secu-
tus fueris deos alienos, coluerisque illos &
adoraueris: ecce nunc prædico tibi quod o-
mnino dispereas.
20 Sicut gentes quas deleuit Dominus in in-
troitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedien-
tes fueritis voci Domini Dei tui.

CAP. IX.

Reprimitur elatio, ne futuras victorias sibi, sed soli Domino asscribant, quum semper Deo aduersati sint.

AVdi Israël, Tu transgredieris hodie Iordanem, vt possideas nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes, & ad cœ-
2 lum vsque muratas, ¶ populum magnum atque sublimem, filios Enacim, quos ipse nosti & audisti, quibus nullus potest ex aduerso resistere.
3 Scies ergo hodie quòd Dominus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis deuorans atque consumens, qui conterat eos & deleat, atque disperdat ante faciem tuam velociter sicut locutus est tibi.
4 Ne dicas in corde tuo cum deleuerit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo, Propter iustitiam meam introduxit me Dominus vt terram hanc possiderem, cum propter impietates suas istæ deletæ sint nationes.
5 Neque enim propter iustitias tuas, & æquitatem cordis tui ingredieris vt possideas terras earum: sed quia illæ egerunt impie, introeunte te deletæ sunt, & vt compleret verbum suum Dominus, quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis Abraham, Isaac & Iacob. ¶ Scito ergo quòd non propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cum durissimæ ceruicis sis populus.
7 Memento, & ne obliuiscaris quomodo ad iracūdiam prouocaueris Dominum Deum tuum in solitudine. Ex eo die quo egressus es ex Aegypto vsque ad locum istum, semper aduersum Dominum contendisti.
8 Nam & in Horeb prouocasti eum, & iratus delere te voluit, ¶ quādo ascendi montem, vt acciperem tabulas lapideas pactī quod pepigit vobiscum Deus: & perstiti in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens.
10 Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, continentes cuncta verba quæ vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est.
11 Cumque transissent quadraginta dies & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas
12 tabulas lapideas, tabulas fœderis, ¶ dixitque mihi, Surge, & descende hinc citò: quia peccauit populus tuus quem eduxisti de Aegypto, declinauerunt velociter viam, quam demonstrasti eis, feceruntque sibi conflatile.
13 Rursumque ait Dominus ad me, Cerno
14 quòd populus iste duræ ceruicis sit: ¶ dimitte me vt conterā eum, & deleam nomen eius

de sub cælo, & constituam te super gentem quæ hac maior & fortior sit.
15 Cumq; de monte ardente descenderem, & duas tabulas fœderis vtraq; tenerem ma-
16 nu, ¶ vidissemque vos peccasse Domino Deo vestro, & fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam eius
17 quam vobis ostenderat: ¶ proieci tabulas de manibus meis, confregique eas in conspectu vestro.
18 Et procidi ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominū, & eum ad iracūdiam prouocastis:
19 ¶ timui enim indignationem & iram illius, qua aduersum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me Dominus, etiam hac vice.
20 Aduersum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo simi-
liter deprecatus sum.
21 Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combussi, & in frusta comminuens, omninoque in pul-
uerem redigens, proieci in torrentem qui
D de monte descendit.
Exod. 17. b.7. Num. 11. a.1.21.a.5.
22 In incendio quoque, & in tentatione, & in sepulchris concupiscentiæ prouocastis Do-
23 minū, ¶ & quando misit vos de Cades-barne dicens, Ascendite, & possidete terram quam dedi vobis, & contempsistis imperium Domini Dei vestri: & non credidistis ei: neque
24 vocem eius audire voluistis, ¶ sed semper fuistis rebelles à die qua nosse vos cœpi.
25 Et iacui coram Domino quadraginta die-
bus ac noctibus, quibus eum suppliciter de-
precabar, ne deleret vos, vt fuerat commina-
26 tus: & orans dixi, Domine Deus, ne dispere-
das populum tuum, & hæreditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Aegypto in manu forti.
27 Recordare seruorum tuorum Abraham, Isaac, & Iacob: ne aspicias duritiam populi
28 huius & impietatem atque peccatum: ¶ ne forte dicant habitatores terræ, de qua eduxisti nos, Non poterat Dominus introducere eos in terram quam pollicitus est eis, & oderat illos: idcirco eduxit, vt interficeret eos in
29 solitudine. ¶ qui sunt populus tuus & hæreditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna & in brachio tuo extento.

CAP. X.

Tabularum secundarum instauratio, Leuitarum officia: timor & dilectio Dei ad seruanda præcepta mouere debent, præputium cordis circuncidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen iurandum.

IN tempore illo dixit Dominus ad me, Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fue-
runt, & ascende ad me in montem: faciesq; Exod.34.a.1.
2 arcam ligneā, ¶ & scribam in tabulis verba quæ fuerunt in his quas ante confregisti, po-
nesque eas in arca.
3 Feci igitur arcam de lignis setim. Cumque dolassem duas tabulas lapideas instar prio-
rum, ascendi in montem habens eas in ma-
nibus.
4 Scripsitque in tabulis iuxta id quod prius scripserat verba decem, quæ locutus est Do-
minus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est, & dedit eas mihi.
5 Reuersusque de monte, descendi & posui tabulas in arcam quam feceram, quæ huc-
usque ibi sunt, sicut mihi præcepit Domi-
nus.
6 Filij autem Israël mouerunt castra ex Be- Num.33.d.30.
roth filiorum Iacan in Mosera, vbi Aaron B
mortuus & sepultus est, pro quo sacerdotio Num.20.d.20.
functus est Eleazar filius eius.
7 Inde venerunt in Gadgad: de quo loco pro
fecti, castrametati sunt in Ietebatha, in ter-
ra-aquarum atque torrentium.
8 Eo tempore separauit tribum Leui, vt por-
taret arcam fœderis Domini, & staret coram
eo in ministerio, ac benediceret in nomine
illius vsque in præsentem diem.
9 Quam ob rem non habuit Leui partem, Num.18.c.20.
neque possessionem cum fratribus suis: quia Infr.18.a.2.
ipse Dominus possessio eius est, sicut pro-
misit ei Dominus Deus tuus.
10 Ego autem steti in monte, sicut prius, qua C
draginta diebus ac noctibus: exaudiuitque
me Dominus etiam hac vice, & te perdere
noluit.
11 Dixitque mihi, Vade & præcede popu-
lum, vt ingrediatur, & possideat terram
quam iurauī patribus eorum vt traderem
eis.
12 Et nunc Israël quid Dominus Deus tuus
petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum
tuum, & ambules in vijs eius, & diligas
eum, ac seruias Domino Deo tuo in toto
13 corde tuo, & in tota anima tua: ¶ custodias-
que mandata Domini, & ceremonias eius
quas ego hodie præcipio tibi, vt bene sit
tibi?
14 En Domini Dei tui cælum est, & cælum
15 cæli, terra & omnia quæ in ea sunt: ¶ & ta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

men patribus tuis conglutinatus est Dominus,& amauit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos,de cunctis gentibus,sicut hodie comprobatur.

D 16 Circumcidite igitur præputium cordis vestri,& ceruicem vestram ne induretis amplius: ¶ quia Dominus Deus vester ipse est Deus Deorum,& Dominus dominantium, Deus magnus & potens,& terribilis,qui personam non accipit,nec munera.

2.Par.19.b.7. Iob.34.b.16. Sap.6.b.8. Eccl.35.b.16.

18 Facit iudicium pupillo & viduæ, amat peregrinum,& dat ei victum atque vestitum.

19 ¶ & vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis aduenæ in terra-Aegypti.

Rom.2.b.11. Gal.2.b.6. Sup.6.c.13.

20 Dominum Deũ tuum timebis,& ei *seruies: ipsi adhærebis,iurabisque in nomine illius.

**soli*

21 Ipse est laus tua,& Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia quæ viderunt oculi tui.

22 In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Aegyptum:& ecce nunc multiplicauit te Dominus Deus tuus sicut astra cæli.

Mat.4.b.10. Luc.4.b.8. Ge.46.c.27.

CAP. XI.

Recensentur varia Dei beneficia,multaq; bona promittuntur seruantibus eius præcepta:mala autem nõ seruantibus,hoc est benedictio & maledictio.

A 1 AMaitaq; Dominum Deum tuum,& obserua præcepta eius & ceremonias,iudicia atque mandata omni tempore.

2 Cognoscite hodie quę ignorant filij vestri, qui non viderunt disciplinam Domini Dei vestri, magnalia eius & robustam manum,

3 extentumq; brachium, ¶ signa & opera quę fecit in medio Aegypti Pharaoni regi,& vniuersæ terræ eius,¶ omnique exercitui Aegyptiorum,& equis ac curribus: quomodo operuerint eos aquæ maris-rubri cum vos persequerentur, & deleuerit eos Dominus

5 vsque in præsentem diem: ¶ vobisque quæ fecerit in solitudine, donec veniretis ad

6 hunc locum: ¶ & Dathan atque Abiron filijs Eliab, qui fuit filius Ruben: quos aperto ore suo terra absorbuit cum domibus & tabernaculis, & vniuersa substantia eorum, quam habebant in medio Israël.

Num.16.c.31. Psal.105.c.17.

7 Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna quæ fecit,¶ vt custodiatis vniuersa mandata illius, quæ ego hodie præcipio

B 8 vobis,* &? possitis introire,& possidere terram ad quam ingredimini, ¶ multoque in

**vt 1.*

9 ea viuatis tempore: quam sub iuramento pollicitus est Dominus patribus vestris,& semini eorum, lacte & melle manantem.

10 Terra enim ad quam ingrederis possidendam, non est sicut terra-Aegypti de qua existi,vbi iacto semine in hortorum morem

11 quæ ducuntur irriguæ:¶ sed montuosa est & campestris de cælo expectans pluuias,¶ quas

Ier.27.b.

12 Dominus Deus tuus semper inuisit, & oculi illius in ea sunt à principio anni vsque ad finem eius.

13 Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis,vt diligatis Dominum Deum vestrum, & seruiatis ei in toto

14 corde vestro,& in tota anima vestra:¶ dabit pluuiam terræ vestræ temporaneam & serotinam, vt colligatis frumentum, & vinum,& oleum, ¶ fœnumq; ex agris ad pascenda iumenta, & vt ipsi comedatis ac saturemini.

15

16 Cauete ne fortè decipiatur cor vestrum, & recedatis à Domino,seruiatisque diis alie-

17 nis, & adoretis eos: ¶ iratusque Dominus claudat cælum, & pluuiæ non descendant, nec terra det germen suum, pereatisque velociter de terra optima quam Dominus daturus est vobis.

18 Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo manibus:& inter oculos vestros collocate.

19 Docete filios vestros,vt illa meditentur quando sederis in domo tua,& ambulauerit in via,& accubueris atque surrexeris.

20 Scribes ea super postes & ianuas domus

21 tuæ:¶ vt multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in terra quam iurauit Dominus patribus tuis,vt daret eis quamdiu cælum imminet terræ.

22 Si enim custodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea,vt diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis

Par. 7.

23 omnibus vijs eius,adhærentes ei,¶ disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas quæ maiores & fortiores vobis sunt.

24 Omnis locus quem calcauerit pes vester erit,à deserto, & à Libano, à flumine magno Euphráte vsque ad mare occidentale erunt termini vestri.

25 Nullus stabit contra vos:terrorem vestrum & formidinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis.

26 En propono in conspectu vestro hodie be-

27 nedictionem & maledictionem: ¶ benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis:

28 ¶ maledictionẽ,si non obedieritis mandatis Domini

Domini Dei vestri, sed recesseritis de via quam ego nunc ostendo vobis,& ambulaueritis post Deos alienos,quos ignoratis.

29 Cùm vero introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, ad quam pergis habitandam,pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem

30 Hebal:¶ qui sunt trans Iordanem post viam quę vergit adsolis occubitum in terra-Chananæi, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quæ est iuxta vallem tendentem & intrantem procul.

31 Vos enim transibitis Iordanem, vt possideatis terram quam Dominus Deus vester daturus est vobis, vt habeatis & possideatis illam.

32 Videte ergo vt impleatis ceremonias atque iudicia quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

CAPVT XII.

Præcipit exterminari idololatriam, decimas ac primitias reddi, sacrificia certo loco exolui,& comedi sanguinemq; vitari.

A 1 HAec sunt præcepta atque iudicia quæ facere debetis in terra quã Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi,vt possideas eam cunctis diebus quibus super humum gradiêris.

2 Subuertite omnia loca in quibus coluerũt gentes quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne lignum frondosum.

3 Dissipate aras earum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idola comminuite:disperdite nomina earum de locis illis.

4 Non facietis ita Domino Deo vestro: ¶ sed

5 ad locum quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, vt ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis:

6 ¶ & offeretis in loco illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuũ vestrarum,& vota atque donaria, primogenita boum & ouium.

7 Et comedetis ibi in cõspectu Domini Dei vestri:ac lætabimini in cunctis ad quæ miseritis manum vos & domus vestræ, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester.

8 Non facietis ibi quę nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur.

9 Neque enim vsq; in præsens tempus venistis ad requiem & possessionem quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

10 Transibitis Iordanem,& habitabitis in terra quã Dominus Deus vester daturus est vobis,vt requiescatis à cunctis hostibus per cir-

11 cuitum:& absque vllo timore habitetis ¶ in loco quem elegerit Dominus Deus vester, vt sit nomen eius in eo.Illuc omnia quæ præcipio, conferetis*holocausta',& hostias, ac decimas, & primitias manuum vestrarum: & quicquid præcipuum est in muneribus quæ vouistis Domino.

3. Reg. 8.c. 29.

**vestra 1.*

12 Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro,vos & filij ac filię vestrę,famuli & famulę atq; Leuites,qui in vrbibus vestris *commorantur',neque enim habet aliam partem & possessionem inter vos.

** commorabitur 6.*

13 Caue ne offeras holocausta tua in omni lo-

14 co quem videris: ¶ sed in eo quem elegerit Dominus, in vna tribuum tuarum offeres hostias,& facies quæcunque præcipio tibi.

15 Si autem comedere volueris, & te esus carnium delectauerit, occîde & comede iuxta benedictionem Domini Dei tui, quam dedit tibi in vrbibus tuis: siue immundum fuerit, hoc est maculatum & debile: siue mundum,hoc est integrum & sine macula, quod offerri licet, sicut capream &

16 ceruum, comedes, ¶ absque esu duntaxat sanguinis,quem super terram quasi aquam effundes.

17 Non poteris comedere in oppidis tuis de- C cimam frumenti, & vini,& olei tui, primogenita armentorum & pecorum, & omnia quæ voueris, & sponte offerre volueris, &

18 primitias manuum tuarum:¶ sed coram Domino Deo tuo comedes ea in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus & filia tua, & seruus & famula, atque Leuites, qui manent in vrbibus tuis: & lætaberis & reficieris coram Domino Deo tuo in cunctis ad quæ extenderis manum tuam.

19 Caue ne derelinquas Leuitẽ in omni tempore quo versaris in terra.

20 Quando dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus quas desiderat anima

21 tua: ¶ locus autem quem elegerit Dominus Deus tuus vt sit nomen eius ibi,si procul fuerit,occides de armentis & pecoribus quæ habueris,sicut præcepi tibi,& comedes in oppidis tuis,vt tibi placeat.

Gen.28.c.14. Iuf.19.b.9.

22 Sicut comeditur caprea & ceruus,ita vescêris eis,& mundus & immundus in commune vescentur.

23 Hoc solum caue,ne sanguinem comedas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanguis enim eorum pro anima est: & idcir
co non debes animam comedere cum car-
24 nibus: ¶ sed super terram fundes quasi a-
25 quam, ¶ vt bene sit tibi & filijs tuis post te,
cū feceris quod placet in cōspectu Domini.
26 Quæ autem sanctificaueris & voueris Do
mino, tolles, & venies ad locum quem ele-
27 gerit Dominus, ¶ & offeres oblationes tuas
carnem & sanguinem super altare Domini
Dei tui: sanguinem hostiarum* fundes in al-
tari: carnibus autem ipse vescēris.

*tuarum :.

28 Obserua & audi omnia quæ ego præci-
pio tibi, vt bene sit tibi & filijs tuis post te
in sempiternum, cùm feceris quod bonum
est & placitum in conspectu Domini Dei
tui.
29 Quando disperdiderit Dominus Deus
tuus ante faciem tuam gentes ad quas egre-
deris possidendas, & possederis eas atque
30 habitaueris in terra earum: ¶ caue ne imite-
ris eas, postquam te fuerint introeunte sub-
uersæ, & requiras ceremonias earum, dicēs,
Sicut coluerunt gentes istæ deos suos, ita
& ego colam.
31 Non facies similiter Domino Deo tuo.
Omnes etiam abominationes quas auer-
Supr.4.d.2, Pro.30.b.6. satur Dominus, fecerunt dijs suis, offeren-
tes filios & filias, & comburentes igni.
32 Quod præcipio tibi, hoc tantum facito
Domino: nec addas quicquam, nec minuas.

CAPVT XIII.

Pseudopropheta à Deo auertens, occidi debet, quantumuis propinquus sit vel amicus: imò & vrbs vastari funditus, cuius habitatores id facere conati fuerint.

A 1 SI surrexerit in medio tui prophetes, aut qui
somnium vidisse se dicat, & prædixerit si-
2 gnum atque portentum, ¶ & euenerit quod
locutus est, & dixerit tibi, Eamus & sequa-
mur deos alienos quos ignoras, & seruia-
3 mus eis: ¶ non audies verba prophetæ illius
aut somniatoris: quia tentat vos Dominus
Deus vester, vt palàm fiat vtrum diligatis
eum an non, in toto corde & in tota anima
vestra.
4 Dominum Deum vestrum sequimini, &
ipsum timete, & mandata illius custodite,
& audite vocem eius: ipsi seruietis, & ipsi ad
hærebitis.
5 Propheta autem ille aut fictor somniorum
interficietur: quia locutus est vt vos auer-
teret à Domino Deo vestro, qui eduxit vos
de terra-Aegypti, & redemit vos de domo
seruitutis: vt errare te faceret de via quam ti
bi præcepit Dominus Deus tuus: & aufe-
res malum de medio tui.
6 Si tibi voluerit persuadere frater tuus f
lius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, fi
vxor quæ est in sinu tuo, aut amicus qu
diligis vt animam tuam, clàm dicens, E
mus, & seruiamus dijs alienis quos ign
7 ras tu & patres tui, ¶ cunctarum in circ
tu gentium quæ iuxtà vel procul sunt,
8 initio vsque ad finem terræ, ¶ non acqu
cat ei, nec audias, neque parcat ei oc
9 tuus vt miserearis & occultes eum, ¶ fo
tim interficies. sit primum manus tua
per eum, & post te omnis populus m
manum.
10 Lapidibus obrutus necabitur: quia vo
te abstrahere à Domino Deo tuo, qui e
xit te de terra-Aegypti de domo ser
11 tis: ¶ vt omnis Israël audiens timeat, &
quaquam vltrà faciat quippiam hum
simile.
12 Si audieris in vna vrbium tuarum, q
Dominus Deus tuus dabit tibi ad habi
13 dum, dicentes aliquos, ¶ Egressi sunt
Belial de medio tui, & auerterunt hab
tores vrbis suæ, atque dixerunt, Eam
14 seruiamus dijs alienis quos ignoratis: ¶ q
re solicitè, & diligenter rei veritate per
cta, si inueneris certum esse quod dictu
abominationem hanc opere perpetra
15 ¶ statim percuties habitatores vrbis illi
ore gladij, & delebis eam, omniaque q
16 illa sunt vsque ad pecora. ¶ quicquid e
suppellectilis fuerit, congregabis in m
platearum eius, & cum ipsa ciuitate
cendes, ita vt vniuersa consumas Dom
Deo tuo, & sit tumulus sempiternus,
17 ædificabitur amplius, ¶ & non adhæ
illo anathemate quicquam in manu
vt auertatur Dominus ab ira furoris
misereatur tui, multiplicetq; te, sicut
18 uit patribus tuis, ¶ quando audieris v
Domini Dei tui, custodiens omnia p
pta eius quæ ego præcipio tibi hodie, v
cias quod placitum est in conspectu D
ni Dei tui.

Deuot. 25. 19. & 24. d. 26.

offeres

CAPVT XIIII.

Gentium ritus super mortuo fugiendus: animalium mundorum & immundorum discretio: decimas esse soluendas.

Mat. 21. c.

FILIJ estote Domini Dei vestri: non ve
cidetis, nec facietis caluitium super
2 tuo. ¶ quoniam populus sanctus es
no Deo tuo: & te elegit vt sis ei in popu
peculiarem de cunctis gentibus quæ
super terram.

3 Ne comedatis quæ immunda sunt.
4 Hoc est animal quod comedere debetis,
5 Bouem, & ouem, & capram, ¶ ceruum &
capream, bubalum, tragelaphū, pygargum,
orygem, camelopardalum.
6 Omne animal quod in duas partes findit
vngulam & ruminat, comedetis.
7 De his autem quæ ruminant, & vngulam
non findunt, hæc comedere non debetis, ca
melum, leporem, chœrogryllum: quia rumi
nant, & non diuidunt vngulam, immunda
erunt vobis.
8 Sus quoque quoniam diuidit vngulam, &
non ruminat, immunda erit. carnibus eo-
rum non vescemini, & cadauera non tan-
B getis.
9 Hæc comedetis ex omnibus quæ moran-
tur in aquis. Quæ habent pinnulas & squa-
10 mas, comedite: ¶ quæ absque pinnulis &
squamis sunt, ne comedatis, quia immunda
sunt.
11 Omnes aues mundas comedite.
12 Immundas ne comedatis: aquilam scili-
13 cet, & gryphum, & haliæetum, ¶ ixon, & vul
14 turem ac miluum iuxta genus suum: ¶ & o-
15 mne coruini generis, ¶ & struthionem, ac
noctuam, & larum, atque accipitrem, iuxta
16 genus suum: ¶ herodium ac cygnum, &
17 ibin, ¶ ac mergulum, porphyrionem, & ny-
18 cticoracē, ¶ onocrotalum, & charadrium,
singula in genere suo: vpupam quoque, &
C vespertilionem.
19 Et omne quod reptat & pennulas habet,
immundum erit, & non comedetur.
20 Omne quod mundum est, comedite.
21 Quicquid autem morticinum est, ne ves-
camini ex eo. Peregrino qui intra portas
tuas est, da vt comedat, aut vende ei, quia tu
populus sanctus Domini Dei tui es. Non co-
ques hœdum in lacte matris suæ.
22 Decimam partem separabis de cunctis
fructibus tuis quæ nascuntur in terra per an
23 nos singulos, ¶ & comedes in conspectu
Domini Dei tui in loco quem elegerit vt in
eo nomen illius inuocetur, decimam fru-
menti tui, & vini, & olei, & primogenita
de armentis & ouibus tuis *: vt discas time-
re Dominum Deum tuum omni tempore.
24 Cùm autem longior fuerit via, & locus
quem elegerit Dominus Deus tuus, tibique
benedixerit, nec potueris ad eum hæc cun-
25 cta portare, ¶ vendes omnia, & in pretium
rediges, portabisque [illegible]nu tua, & profi-
D ciscēris ad locum quem elegerit Dominus
26 Deus tuus: ¶ & emes ex eadē pecunia quic-
quid tibi placuerit, siue ex armentis, siue ex
ouibus, vinum quoq; & siceram, & omne
quod desiderat anima tua: & comedes corā
Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus
27 tua, ¶ & Leuita qui intra portas tuas est. cau-
ne ne derelinquas eum, quia non habet aliā
partem in possessione tua.
28 Anno tertio separabis aliam decimam ex
omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore: &
repones intra ianuas tuas.
29 Venietque Leuites qui aliam non habet
partem nec possessionem tecum, & pere-
grinus ac pupillus & vidua, qui intra portas
tuas sunt, & comedent, & saturabuntur: vt
benedicat tibi Dominus Deus tuus in cun-
ctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

CAP. XV.

Lex remissionis septimi anni in quos exerceatur, de seruo Hebræo qui noluerit manu mitti, de primogenitis Domino sanctificandis & comedendis.

SEptimo anno facies remissionem, ¶ quæ 1 A
hoc ordine celebrabitur. Cui debetur a- 2
liquid ab amico vel proximo ac fratre suo,
repetere non poterit, quia annus remissio-
nis est Domini.
3 A peregrino & aduena exiges: ciuē & pro
pinquum repetendi non habebis potesta-
tem.
4 Et omnino indigens & mendicus non erit
inter vos: vt benedicat tibi Dominus Deus *.13.*
tuus in terra quam traditurus est tibi in pos-
sessionem.
5 Si tamen audieris vocem Domini Dei
tui, & custodieris vniuersa quæ iussit, & quę
ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, vt
pollicitus est.
6 Fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo
accipies mutuum. Dominaberis nationi-
bus plurimis, & tui nemo dominabitur.
7 Si vnus de fratribus tuis qui moratur intra
portas ciuitatis tuæ in terra quam Dominus B
Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem
deuenerit: non obdurabis cor tuum, nec cō-
8 trahes manum, ¶ sed aperies eam pauperi, *Mat. 5. §. 42.*
& dabis mutuum quo eum indigere per- *Luc. 6. c. 34.*
spexeris.
9 Caue ne forte subrepat tibi impia cogita-
tio. & dicas in corde tuo, Appropinquat se-
ptimus annus remissionis, & auertas oculos
tuos à paupere fratre tuo nolens ei quod po-
stulat mutuum commodare: ne clamet
contra te ad Dominum, & fiat tibi in pec-
catum.
10 Sed dabis ei: necages quippiam callidè in
eius necessitatibus subleuādis: vt benedicat
tibi

tibi Dominus Deus tuus in omni *tempore', & in cunctis ad quæ manum miseris. *opere 1.

Matt.26.a.11. 11 Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.

Exod.21.a.2. Ierc.34.14.c. 12 Cùm tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis seruierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum:
13 ¶ & quem libertate donaueris, nequaquam
14 vacuum abire patieris: ¶ sed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.
15 Memento quòd & ipse seruieris in terra Aegypti, & liberauerit te Dominus Deus tuus, & idcirco ego nunc præcipio tibi.
16 Sin autem dixerit, Nolo egredi: eò quod diligat te, & domũ tuam, & bene sibi apud
17 te esse sentiat: ¶ assumes subulam, & perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & seruiet tibi vsque in æternum. ancillæ quoque similiter facies.
18 Non auertas ab eis oculos tuos quando dimiseris eos liberos: quoniam iuxta mercedẽ mercenarij per sex annos seruiuit tibi: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quæ agis.

D 19 De primogenitis quæ nascuntur in armentis, & ouibus tuis, quicquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bouis, & non tondebis primogenita ouium.

Leui.22.c.21. Eccle.35.b.14. 20 In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos in loco quem elegerit Dominus, tu & domus tua.
21 Sin autem habuerit maculam, & vel claudum fuerit vel cæcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Do-
22 mino Deo tuo. ¶ sed intra portas vrbis tuæ comedes illud: tã mundus quàm immundus similiter vescẽtur eis quasi caprea, & ceruo.
23 Hoc solum obseruabis vt sanguinem eorum non comedas, sed effundas in terram quasi aquam.

CAP. XVI.

Tres præcipuæ anni solennitates, Azymorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum: de iustis iudicibus constituendis, & de cauendo ab occasionibus idololatriæ.

A 1 OBserua mensem nouarum frugum, & veni primum temporis, vt facias Phase Domino Deo tuo, quoniã in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Aegypto nocte.
2 Immolabisq; Phase Domino Deo tuo, de ouibus, & de bobus in loco quẽ elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi. Exod. 23. 15. 34. 23. Leuit. 16. 6.
3 Non comedes in eo panem fermentatum. Septem diebus comedes absque fermento afflictionis panem, quoniam in pauore egressus es de Aegypto: vt memineris diei egressionis tuę de Aegypto omnibus diebus vitæ tuæ.
4 Non apparebit fermentatum in omnibus Exod.13.c.
terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus eius quod immolatum Exod.19.
est vespere in die primo vsque manè. 23.
5 Non poteris immolare Phase in qualibet Deut.23.
vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus
6 daturus est tibi: ¶ sed in loco quem elegerit Leuit.20.
Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius 25.
ibi: immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Aegypto.
7 Et coques & comedes in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, manęq; consurgens vades in tabernacula tua.
8 Sex diebus comedes azyma: & in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facies opus.
9 Septem hebdomadas numerabis tibi ab
10 die qua falcem in segetem miseris, ¶ & celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres iuxta benedictionem
11 Domini Dei tui: ¶ & epulaberis coram Domino Deo tuo, tu & filius tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancilla tua, & Leuites qui intra portas tuas, & aduena ac pupillus & dua, qui morantur vobiscum: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet
12 men eius ibi: ¶ & recordaberis quoniam seruus fueris in Aegypto: custodiesque ac facies quæ præcepta sunt.
13 Solennitatem quoq; tabernaculorum cefr.19.d. 6
lebrabis per septem dies, quando collegeris B
14 de area & torculari fruges tuas: ¶ & epulaberis in festiuitate tu & filius tuus, & filia Deut 18.
tua, & seruus tuus & ancilla, Leuites quo- 7.
& aduena ac pupillus ac vidua, qui intra Cor.13.
tas tuas sunt. 9. 13.b. 8
15 Septem diebus Domino Deo tuo festa celebrabis in loco quem elegerit Dominus benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, erisque in lætitia.
16 Tribus vicibus per annum apparebit om- ar. 19. 9
ne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit, in solennitate azymorum, & in solennitate hebdomadarum, & in solennitate tabernaculorum.

17 Nõ apparebit ante Dominum vacuus: ¶ sed offeret vnusquisque secundum quod habuerit iuxta benedictionem Domini Dei sui, quam dederit ei.
18 Iudices & magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas: vt iudi-
19 cent populum isto iudicio, ¶ nec in alteram partem declinent. Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum.
20 Iustè quod iustum est persequẽris: vt viuas, & possideas terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi.
21 Non plãtabis lucum & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui.
22 Nec facies tibi atque constitues statuam: *quæ odit Dominus Deus tuus.

CAP. XVII.

Hostia deligenda, idololatria punienda in graui difficultate ad summum sacerdotem eiusq; cõcilium recurrendum, & quæ regi eligendo sint obseruanda.

A 1 NOn immolabis Domino Deo tuo bouem & ouem in quo est macula aut quippiam vitij: quia abominatio est Domino Deo tuo.
2 Cùm reperti fuerint apud te intra vnam portarum tuarum, quas Dominus Deus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conspectu Domini Dei tui, & transgredian-
3 tur pactum illius, ¶ vt vadant & seruiant diis alienis, & adorent eos, solem & lunam, & omnem militiam cœli, quę non præcepi:
4 ¶ & hoc tibi fuerit nuntiatum, audiensque inquisieris diligenter, & verum esse repereris, & abominatio facta est in Israël: ¶ edu-
5 ces virum ac mulierem, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas ciuitatis tuę, & lapidibus obruentur.
6 In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, vno contra se dicente testimonium.
7 Manus testium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur: vt auferas malum de medio tui.
8 Si difficile & ambiguũ apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari: surge & ascẽde ad locũ quem elegerit Dominus Deus tuus.
9 Veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: quęresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem.
10 Et facies quodcunque dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & do-
11 cuerint te ¶ iuxta legem eius, sequerisque C
sententiam eorum. Nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram.
12 Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israël:
13 ¶ cunctusq; populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia.
14 Cùm ingressus fueris terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possideris eam, habitauerisque in illa, & dixeris, Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes:
15 ¶ eum constitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.
16 Cumque fuerit constitutus, non multipli D
cabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitatus numero subleuatus, præsertim cùm Dominus præceperit vobis vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini.
17 Non habebit vxores plurimas quę alliciãt animum eius, neque argenti & auri immensa pondera.
18 Postquam autẽ sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplã à sacerdo-
19 tibus Leuiticæ tribus, ¶ & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitę suę, vt discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & cæremonias eius, quę in lege præcepta sunt.
20 Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse & *filius' eius super Israël. *filij 6.

CAP. XVIII.

Sacerdotibus & Leuitis pro possessione cedunt oblationes ac sacrificia: cauenda omnis superstitio. de vero propheta suscitando, & falso propheta interficiendo.

NOn habebunt sacerdotes & Leuitę, & o- 1 A
mnes qui de eadem tribu sunt, partem & hereditatem cum reliquo Israël, quia sacri- Sup.10.b.9.
ficia Domini, & oblationes eius comedent, ¶ & nihil aliud accipient de possessio-
2 ne fratrum suorum: Dominus enim ipse est Num.18.c.20.
hereditas eorum: sicut locutus est illis. 1. Cor.9.b.13.
3 Hoc erit iudicium sacerdotum à popu- Num.18.c.20.
lo, & ab his qui offerunt victimas siue bouẽ, siue

Universidad de Deusto
Biblioteca

siue ouem immolauerint, dabunt sacerdoti
4 armum ac ventriculũ: ¶ primitias frumenti, vini & olei, & lanarum partem ex ouium
tonsione.
5 Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus
de cunctis tribubus tuis, vt stet & ministret
nomini Domini ipse & filij eius in sempiternum.
B 6 Si exierit Leuites ex vna vrbium tuarum
ex omni Israël in qua habitat, & voluerit ve-
nire, desiderans locum quem elegerit Do-
7 minus, ¶ ministrabit in nomine Domini
Dei sui, sicut omnes fratres eius Leuitæ, qui
stabunt eo tempore coram Domino.
8 Partem ciborum eandem accipiet quam
& cæteri: excepto eo quòd in vrbe sua ex pa-
terna ei successione debetur.
9 Quando ingressus fueris terram quam Do-
minus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari
10 velis abominationes illarum gẽtium. ¶ nec
Leu. 20. d. 27. inueniatur in te qui lustret filium suum,
aut filiam, ducens per ignem: aut qui ario-
los sciscitetur, & obseruet somnia atque au-
11 guria. nec sit maleficus, ¶ nec incantator,
C neque qui pythônes consulat, nec diuinos,
1. Reg. 28. b. 7. 12 & quærat à mortuis veritatem. ¶ omnia e-
nim hæc abominatur Dominus, & propter
istiusmodi scelera delebit eos in introitu
13 tuo. ¶ perfectus eris, & absque macula cum
Domino Deo tuo.
14 Gentes istæ quarũ possidebis terram, au-
gures & diuinos audiunt: tu autem à Domi
no Deo tuo aliter institutus es.
Ioan. 1. g. 45. 15 PROPHETAM de gente tua & de fra
Act. 3. d. 22. 7. tribus tuis sicut me, suscitabit tibi Domi-
e. 37. 16 nus Deus tuus, ipsum audies: ¶ vt petisti à
Domino Deo tuo in Horeb, quando con-
Exod. 20. d. 19. cio congregata est, atque dixisti, Vltrà non
audiam vocem Domini Dei mei, & ignem
hunc maximum amplius non videbo, ne
moriar.
17 Et ait Dominus mihi, Bene omnia sunt lo
Ioan. 1. g. 45. 18 cuti, ¶ Prophetam suscitabo de eis de medio
fratrum suorum simile tui: & ponam verba
mea in ore eius, loquetur que ad eos omnia
19 quæ præcepero illi. ¶ qui autem verba eius
quæ loquitur in nomine meo, audire nolue
rit, ego vltor existam.
D 20 Propheta autem qui arrogantia depraua-
tus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego
non præcepi illi vt diceret, aut ex nomine a-
lienorum deorum, interficietur.
21 Quòd si tacita cogitatione responderis,
Quomodo possum intelligere verbũ quod
22 Dominus non est locutus? ¶ hoc habebis si-

gnum. Quod in nomine Domini prophe-
ta ille prædixerit, & non euenerit: hoc Do-
minus non est locutus, sed per tumorem
nimi sui propheta confinxit, & idcirco non
timebis eum.

CAP. XIX.

*Separandæ vrbes refugij. & qui ad eas turi confugient, & qui non: de veris falsis q; testibus, & ter-
minis non transferendis.*

D
Sup. 17. b. 6. CVm disperdiderit Dominus Deus tu
Mat. 18. b. 6. gentes, quarũ tibi traditurus est terr
Ioan. 8. b. 16. & possederis eam, habitaueris que in
7. 2. Cor. 13. 2 bus* eius² & in ædibus: ¶ tres ciuitates
2. Reg. 12. rabis tibi in medio terræ, quam Dom
Hebr. 10. c. 28. 3 Deus tuus dabit tibi in possessionem.
nens diligenter viam: & in tres æqua
Exo. 21. 13. partes totam terrę tuæ prouinciam
Num. 35. 6. vt habeat è vicino qui propter homici
Mat. 5. f. 38. profugus est, quò possit euadere.
Deut. 19. a 4 Hæc erit lex homicidæ fugientis, cum
ta seruanda est, Qui percusserit proxi
suum nesciens, & qui heri & nudiustert
Et 2. nullum contra eum odium habuisse
Exod. 21. 5 probatur: ¶ sed abijsse cum eo simpli
24. in syluam ad ligna cædenda, & in succ
Deu. 24. ne lignorum securis fugerit manũ, fer
20. que lapsum de manubrio amicum eius
cusserit, & occiderit: hic ad vnam
6 ctarum vrbium confugiet, & viuet
sitan proximus eius, cuius effusus est
guis, dolore stimulatus, persequatur, &
prehendat eum si longior via fuerit, &
cutiat animam eius qui non est reus
tis: quia nullum contra eum qui occidi
odium prius habuisse monstratur.
7 Idcirco præcipio tibi, vt tres ciuitates
lis interse spatij diuidas.
8 Cum autem dilatauerit Dominus
tuus terminos tuos, sicut iurauit
tuis, & dederit tibi cunctam terram
9 eis pollicitus est, ¶ (si tamen custodieris
data eius, & feceris quæ hodie præ
tibi, vt diligas Dominum Deum tuum
ambules in vijs eius omni tempore)
tibi tres alias ciuitates, & supradictæ
10 trium vrbium numerum duplicabis
non effundatur sanguis innoxius in
terræ, quam Dominus Deus tuus dabit
Mach. 3. possidendam, ne sis sanguinis reus.
6. 11 Si quis autem odio habens proxi
suum insidiatus fuerit vitæ eius, surg
percusserit illum, & mortuus fuerit,
12 rit q; ad vnam de supradictis vrbibus
tẽt seniores ciuitatis illius, & arripien

de loco effugij, tradentque in manu pro-
ximi, cuius sanguis effusus est, & morie-
tur.
noxium 13 Non misereberis eius, & auferes inno-
xium² sanguinem de Israël, vt bene sit tibi.
14 Non assumes, & transferes terminos pro-
ximi tui quos fixerunt priores in possessio-
ne tua, quam Dominus Deus tuus dabit ti-
bi in terra quam acceperis possidendam.
15 Non stabit testis vnus contra aliquem,
quicquid illud peccati, & facinoris fuerit:
sed in ore duorum aut trium stabit testium
omne verbum.
16 Si steterit testis mẽdax contra hominem
17 accusans eum præuaricationis, ¶ stabunt
ambo, quorum causa est, ante Dominum
in conspectu sacerdotum & iudicum qui
fuerint in diebus illis.
18 Cumque diligentissimè perscrutantes,
inuenerint falsum testem dixisse contra fra
19 trem suum mendacium: ¶ reddent ei sicut
20 lum de medio tui: ¶ vt audientes cæteri ti-
morem habeant, & nequaquam talia au-
deant facere.
21 *Non misereberis eius, sed animam pro
anima, oculum pro oculo, dentem pro den-
te, manum pro manu, pedem pro pede exi-
ges.

CAP. XX.

Qui tempore pugnæ sint domum remittendi, iura belli quomodo seruanda, quæ arbores cædendæ ad machinas instruendas, & quæ relinquendæ.

A 1 SI exieris ad bellum contra hostes tuos, &
videris equitatus & currus, & maiorem
quàm tu habeas aduersarij exercitus mul-
titudinem, non timebis eos: quia Dominus
Deus tuus tecum est, qui eduxit te de terra
-Aegypti.
2 Appropinquante autem iam prælio, stabit
sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad
3 populum, ¶ Audi Israël, vos hodie contra
inimicos vestros pugnam committitis, non
pertimescat cor vestrum, nolite metuere,
B 4 nolite cedere, nec formidetis eos: ¶ quia
Dominus Deus vester in medio vestri est,
& pro vobis contra aduersarios dimicabit,
vt eruat vos de periculo.
5 Duces quoque per singulas turmas audien
te exercitu proclamabunt, Quis est homo
qui ædificauit domum nouam, & non dedi
cauit eam? vadat, & reuertatur in domum
suam, ne fortè moriatur in bello, & alius de-
dicet eam.
6 Quis est homo qui plantauit vineam, &
necdum fecit eam esse communem, de qua Leuit. 19. c. 9.
vesci omnibus liceat? vadat & reuertatur in
domum suam: ne fortè moriatur in bello,
& alius homo eius fungatur officio.
7 Quis est homo qui despondit vxorem, &
non accepit eam? vadat, & reuertatur in do
mum suam, ne fortè moriatur in bello, & a-
lius accipiat eam.
8 His dictis addent reliqua, & loquentur ad
populum, Quis est homo formidolosus, & Iudic. 7. a. 3.
corde pauido? vadat, & reuertatur in do-
mum suam, ne pauere faciat corda fratrum C
suorum, sicut ipse timore perterritus est.
9 Cumque siluerint duces exercitus, & fi-
nem loquendi fecerint, vnusquisque suos
ad bellandum cuneos præparabit.
10 Si quando accesseris ad expugnandam ci
uitatem, offeres ei primùm pacem.
11 Si receperit & aperuerit tibi portas, cun-
ctus populus qui in ea est, saluabitur, & ser-
uiet tibi sub tributo.
12 Sin autem fœdus inire noluerit, & cœpe-
rit contra te bellum, oppugnabis eam.
13 Cumque tradiderit Dominus Deus tuus
illam in manu tua, percuties omne quod in
14 ea generis masculini est, in ore gladij, ¶ abs-
que mulieribus & infantibus, iumentis &
cæteris quæ in ciuitate sunt. Omnem præ-
dam exercitui diuides, & comedes de spo-
lijs hostium tuorum, quæ Dominus Deus
tuus dederit tibi.
15 Sic facies cunctis ciuitatibus quæ à te
procul valde sunt, & non sunt de his vrbi- D
bus quas in possessionem accepturus es.
16 De his autem ciuitatibus quæ dabuntur ti
17 bi, nullum omnino permittes viuere, ¶ sed
interficies in ore gladij, Hethæũ videlicet,
& Amorrhæum, & Chananæum, Phere-
zæum, & Heuæum, & Iebusæum, sicut præ-
18 cepit tibi Dominus Deus tuus: ¶ ne fortè do
ceant vos facere cunctas abominationes
quas ipsi operati sunt dijs suis: & peccetis in
Dominum Deum vestrum.
19 Quando obsederis ciuitatem multo tem-
pore, & munitionibus circundederis, vt ex-
pugnes eam, non succides arbores de qui-
bus vesci potest, nec securibus per circui-
tum debes vastare regionem, quoniam li-
gnum est, & non homo, nec potest bellan-
tium contra te augere numerum.
20 Si qua autem ligna non sunt pomifera,
sed agrestia, & in cæteros apta vsus, succide,
& instrue machinas, donec capias ciuita-
tem quæ contra te dimicat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXI.

Cautio super homicidio occulto, muliere in bello capta, filio contumace, & eo qui suspensus est in ligno.

A 1 QVando inuentum fuerit in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadauer occisi, & ignorabitur cædis
2 reus, ¶ ingredientur maiores natu, & iudices tui, & metientur à loco cadaueris singula-
3 rum per circuitum spatia ciuitatum: ¶ & quam viciniorem ceteris esse perspexerint, seniores ciuitatis illius tollent vitulam de
4 armento, quæ non traxit iugum, nec terram scidit vomere, ¶ & ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quæ nunquam arata est, nec sementem recepit, & cædent in
5 ea ceruices vitulæ. ¶ accedentque sacerdotes filij Leui, quos elegerit Dominus Deus tuus vt ministrent ei, & benedicant in nomine eius, & ad verbum eorum omne negotium pendet: & quicquid mundum vel
-.7. immundum est, iudicetur.
*omnes. 1. 6 Et veniet *maiores natu ciuitatis illius ad
B interfectum, lauabuntq; manus suas super
7 vitulam, quæ in valle percussa est, ¶ & dicet, Manus nostræ non effuderunt sanguinem
8 hunc, nec oculi viderunt. ¶ propitius esto populo tuo Israël, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israël. Et auferetur ab eis reatus sanguinis: ¶ tu autem alienus eris ab in-
9 nocentis cruore qui fusus est, cùm feceris quod præceperit Dominus.
10 Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus
11 tuus in manu tua, captiuosque duxeris, ¶ & videris in numero captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eam, voluerisque
C 12 habere vxorem, ¶ introduces eam in domum tuam: quæ radet cæsariem, & circun-
13 cidet vngues, ¶ & deponet vestem in qua capta est: sedensque in domo tua, flebit patrem & matrem suam vno mense, & postea intrabis ad eam, dormiesq; cum illa, & erit vxor tua.
14 Si autem postea non placuerit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potestatem: quia humiliasti eam.
15 Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & alteram odiosam, *genueritque ex
*genuerint q̃s ex eo 4. eis liberos, & fuerit filius odiosæ primoge-
16 nitus, ¶ voluerit que substantiam inter filios suos diuidere: non poterit filium dilectæ facere primogenitũ, & præferre filio odiosæ,
1.Par.5.d.1. 17 ¶ sed filiũ odiosæ agnoscet primogenitum,
dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. iste est enim principium liberorum eius, & huic debentur primogenita.
18 Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coërcitus obedire contemp-
19 serit: ¶ apprehendent eum, & ducent ad se-
20 niores ciuitatis illius & ad portã iudicij, ¶ dicentque ad eos, Filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, commessationibus vacat, & luxuriis
21 atque conuiuijs: ¶ lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israël audiens pertimescat.
22 Quando peccauerit homo quod morte
C plectendum est, & adiudicatus morti ap-
23 pensus fuerit in patibulo: ¶ non permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia maledictus à Deo est qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis terram tuam quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.

CAP. XXII.

Pietas in rem proximi exercenda, de veste alterius sexus, de inuento nido, de circundando tecto domus, de non commiscendis rebus diuersi generis, de stolis, de fignis virginitatis, de adulterio, de corruptis in vrbe vel in agro, de vxore patris non ducenda.

NOn videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem, & præteribis: sed reduces
2 fratri tuo, ¶ etiamsi non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat
3 frater tuus, & recipiat. Similiter facies de asino, & de veste: sic
& de omni re fratris tui quæ perierit si inueneris eam, ne negligas quasi alienam.
4 Si videris asinum fratris tui aut bouem
cidisse in via, non despicies, sed subleuabis
cum eo.
5 Non induetur mulier veste virili, nec
vtetur veste fœminea: abominabilis enim
apud Deum est qui facit hæc.
6 Si ambulãs per viam, in arbore vel in
nidum auis inueneris, & matrem pullis
ouis desuper incubantem, nõ, tenebis
7 cum filijs, ¶ sed abire patieris, captos tantummodo filios: vt bene sit tibi, & longo viuas tempore.
8 Cùm ædificaueris domum nouam, fac
murum tecti per circuitum: ne effundas
sanguis in domo tua, & sis reus labente
& in præceps ruente.
9 Non seres vineam tuam altero semine

ne & sementis quam seuisti, & quæ nascuntur ex vinea, pariter sanctificentur.
10 Non arabis in boue simul & asino.
11 Non induêris vestimento quod ex lana linoque contextum est.
12 Funiculos in fimbrijs facies per quatuor angulos pallij tui quo operiris.
13 Si duxerit vir vxorem, & postea odio habuerit eam, ¶ quæsieritque occasiones quibus dimittat eam, obijciens ei nomen pessimum, & dixerit, Vxorem hanc accepi, & ingressus ad eam non inueni virginem: ¶ tollent eam pater & mater eius, & ferent secum signa virginitatis eius ad seniores vrbis
16 qui in porta sunt: ¶ & dicet pater, Filiam meam dedi huic vxorem: quam quia odit,
17 ¶ imponit ei nomen pessimum, vt dicat, Non inueni filiam tuam virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ. Expandent vestimentum coram senioribus ciui-
18 tatis: ¶ apprehendentque senes vrbis illius
19 virum, & verberabunt illum, ¶ condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellæ, quoniam diffamauit nomen pessimum super virginem Israël: habebitque eam vxorem, & non poterit dimittere eam omnibus diebus vitæ suæ.
20 Quòd si verum est quod obijcit, & non est
21 in puella inuenta virginitas: ¶ eijciet eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri ciuitatis illius, & morietur: quoniam fecit nefas in Israël, vt fornicaretur in medio tui.
22 Si dormierit vir cum vxore alterius, vterque morietur, id est, adulter & adultera: &
D auferes malum de Israël.
23 Si puellam virginem desponderit vir, &
inuenerit eam aliquis in ciuitate, & concu-
24 buerit cum ea, ¶ educes vtrunque ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruentur: puella, quia non clamauit, cùm esset in ciuitate: vir, quia humiliauit vxorem proximi
25 sui. & auferes malum de medio tui.
Sin autem in agro reperierit vir puellam quæ desponsata est, & apprehendens concu-
26 buerit cum ea, ipse morietur solus: ¶ puellæ nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum,
27 & occidit animam eius, ita & puella pessa est. ¶ sola erat in agro: clamauit, & nullus affuit qui liberaret eam.
28 Si inuenerit vir puellam virginem, quæ
non habet sponsum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad iudicium venerit:
29 ¶ dabit qui dormiuit cum ea, patri puellæ quinquaginta siclos argẽti, & habebit eam vxorem, quia humiliauit illam: non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ. *Exod. 22.c.16.*
30 Non accipiet homo vxorem patris sui, nec reuelabit operimentum eius.

CAPVT XXIII.

De his qui ab ecclesia Dei arcendi sunt vel admittendi: Idumæus & Aegyptius non sunt abijciendi, de pollutione nocturna, & de loco ad necessaria naturæ deputando, de seruo fugitiuo, de mercede prostibuli, fugienda vsura erga fratres, de voto, de vinea & segete proximi.

NOn intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis, & abscisso veretro eccle-
1 A siam Domini.
2 Non ingredietur mamzer, hoc est, de scorto natus, in ecclesiam Domini vsque ad decimam generationem.
3 Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt eccle-
4 siã Domini, in æternum: ¶ quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando egressi estis de Aegypto: & quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ, vt malediceret ti- *Num. 22. d.5.*
5 bi: ¶ & noluit Dominus Deus tuus audire Balaan, vertitq; maledictionem eius in benedictionem tuam, eò quòd diligeret te.
6 Non facies cum eis pacem, nec quæras eis
B bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum.
7 Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est: nec Aegyptium, quia aduena fuisti in terra eius.
8 Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in ecclesiam Domini.
9 Quando egressus fueris aduersus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala.
10 Si fuerit inter vos homo qui nocturno pol-
11 lutus sit somnio, egredietur extra castra, ¶ & non reuertetur priusquàm ad vesperam lauetur aqua, & post solis occasum egredietur in castra.
12 Habebis locum extra castra ad quem egre-
13 diaris ad requisita naturæ, ¶ gerens paxillum in baltheo. cumque sederis, fodies per circuitum, & egesta humo operies quo rele-
14 uatus es, ¶ (Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum*, vt eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te.
C *tucrum 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

15 Non trades seruum Domino suo, qui ad te
16 confugerit. ¶ habitabit tecum in loco qui ei placuerit, & in vna vrbium tuarum requiescet: ne contristes eum.
17 Non erit meretrix de filiabus Israël, nec scortator de filijs Israël.
18 Non offeres mercedē prostibuli, nec pretium canis in domo Domini Dei tui, quicquid illud est quod *vouerint': quia abominatio est vtrunq; apud Dominum Deum tuum.
19 Non fœnerabis fratri tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam
D 20 rem: ¶ sed alieno. Fratri autem tuo absque vsura id quo indiget commodabis: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra ad quam *ingredieris' possidendam.
21 Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus, & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.
22 Si nolueris polliceri, absque peccato eris.
23 Quod autem semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore
24 tuo locutus es. ¶ ingressus vineam proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum.
25 Si intraueris segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres, falce autem non
Matt. 12. a. 4 metes.

*vouerit 8.

*ingrederis 1.

CAP. XXIIII.

Libellus repudij permittitur, misericordia in debitores pauperes, non neganda merces, de iudicio aduenæ & pupilli, de reliquijs messis ac vindemiæ.

A 1 SI acceperit homo vxorē, & habuerit eam,
Matth. 5. c. 31. & 19. a. 7. Marc. 10. a. 4. & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem: scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua.
2 Cumque egressa alterum maritum du-
3 xerit, ¶ & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & demiserit de do-
4 mo sua, vel certē mortuus fuerit: ¶ non poterit prior maritus recipere eam in vxorē: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias terrā tuam quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.
B 5 Cùm acceperit homo nuper vxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis iniungetur publicæ, sed vacabit absq; culpa domi suæ, vt vno anno lætetur cum vxore sua.
6 Non accipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam: quia animam suam apposuit tibi.
7 Si deprehensus fuerit homo solicitans fratrem suum de filijs Israël, & vendito eo acceperit pretium: interficietur & auferes malum de medio tui.
8 Obserua diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcunque docuerint te sacerdotes Leuitici generis iuxta id quod præcepi eis, & impleri solicitē.
9 *Memētote quę fecerit Dominus Deus ves-
ter' Marię in via cùm egrederemini de Aegypto.
10 Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam quam debet tibi, non egredieris domum
11 eius vt pignus auferas: ¶ sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. ¶ sin autem
12 pauper est, non pernoctabit apud te pignus,
13 ¶ sed statim reddes ei ante solis occasum: vt dormiens & vestimento suo benedicat tibi, & habeas iustitiam coram Domino Deo.
14 Non negabis mercedem indigētis, & pau-
peris fratris tui, siue aduenæ qui tecum mo-
15 ratur in terra, & intra portas tuas est: ¶ sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.
16 Non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus, sed vnusquisque pro peccato suo morietur.
17 Non peruertes iudicium aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum.
18 Memento quòd seruieris in Aegypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem.
19 Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris: non reuertēris vt tollas illum: sed aduenam & pupillum, & viduam auferre patieris, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum.
20 Si fruges collegeris oliuarum, quicquid remanserit in arboribus, non reuerteris vt colligas: sed relinques aduenæ, pupillo, ac viduæ.
21 Si vindemiaueris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed sedent in vsus aduenę, pupilli, ac viduæ. Memēto quòd & tu seruieris in Aegypto, & idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem.

CAPVT

CAP. XXV.

Quot plagis reus cædendus, boni trituranti os non alligandum, semen fratri suscitandum, pœna mulieris verenda apprehendētis, non committenda in ponderē & mensura iniustitia. Amalecitæ delendi.

A 1 SI fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices: quē iustum esse perspexerint, illi iustitiæ palmam dabūt: quem impium, condemnabunt impietatis.
2 Sin autem eum qui peccauit, dignum viderint plagis: prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit
2. Cor. 11. f. 24. 1. Cor. 9. b. 9. 1. Tim. 5. c. 18. & plagarum modus, ¶ ita duntaxat, vt quadragenarium numerum non excedant: ne fœdē laceratus ante oculos tuos abeat frater
Matt. 22. c. 22. Marc. 12. b. 19. Luc. 20. d. 27. tuus.
B 4 Non ligabis os bouis terentis in area fruges tuas.
5 Quādo habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam fra-
6 ter eius, & suscitabit semen fratris sui: ¶ & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israël.
7 Sin autem noluerit accipere vxorem fra-
Ruth. 4. b. 7. tris sui quę ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis & interpellabit maiores
nuui 4 natu, dicetque, Non vult frater viri mei suscitare semen' fratris sui in Israël, nec me in coniugem sumere.
8 Statimque accersiri eum facient, & interrogabunt. Si responderit, Nolo eam vxorem
9 accipere: ¶ accedet mulier ad eum corā senioribus: & tollet calceamentum de pede eius, spuetque in faciem illius, & dicet, Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris sui.
10 Et vocabitur nomen illius in Israël, Domus discalceati.
N. 11 C 11 Si habuerint inter se iurgium viri-duo', & vnus contra alterum rixari cœperit, volensque vxor alterius eruere virum suum
12 de manu fortioris, miseritque manum, & apprehenderit verenda eius, ¶ abscindes manum illius, nec flectēris super eam vlla misericordia.
13 Non habebis in sæculo diuersa pondera,
14 maius & minus, ¶ nec erit in domo tua mo-
15 dius maior & minor, ¶ pondus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: vt multo viuas tempore super ter-
16 ram quam Dominus Deus tuus dederit tibi. ¶ abominatur enim Dominus tuus eum qui
Deut. 17. c. 1. facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam.
17 Memento quæ fecerit tibi Amalec in via
18 quando egrediebaris ex Aegypto: ¶ quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui
D qui lassi residebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum.
19 Cùm ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subiecerit cunctas per circuitum nationes in terra quam tibi pollicitus est: delebis nomen eius sub cælo. Caue ne obliuiscaris.

CAPVT XXVI.

Primitiæ ac decimæ vbi & quibus exoluenda, & sub qua verborum forma.

CVmque intraueris terram quam Domi- 1 A
nus Deus tuus tibi daturus est possidendā, & obtinueris eam, atque habitaueris in ea,
2 ¶ tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesq; ad locum quem Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius, ¶ accedesque ad sacerdo-
3 tem qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum, Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingressus sum in terram pro qua iurauit *patribus nostris, vt daret eam no- *Dominus 1.
bis.
4 Suscipiensque sacerdos cartallum de manu * eius', ponet ante altare Domini Dei *tua 8.
5 tui, ¶ & loquēris in conspectu Domini Dei tui, Syrus persequebatur patrē meum, qui descendit in Aegyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: creuitq; in gentem magnam ac robustam & infinitæ multitudinis.
6 Afflixeruntque nos Aegyptij, & persecuti
7 sunt, imponētes onera grauissima: ¶ & clamauimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudiuit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem atque an-
8 gustiam, ¶ & eduxit nos de Aegypto in manu forti & brachio extento, in ingenti pauo-
9 re, in signis atque portentis, ¶ & introduxit ad locū istum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem.
10 Et ideirco nunc offero primitias frugum terræ quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei tui: & ado-
11 rato Domino Deo tuo, ¶ epulaberis in omnibus bonis quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Leuites, & aduena qui tecum est.
12 Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum C
tertio dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo & viduæ, vt comedant intra portas tuas, &
13 saturentur: ¶ loquerisque in conspectu Do-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mini Dei tui, Attuli quod sanctificatum
est de domo mea,& dedi illud Leuitæ & ad
uenæ, & pupillo ac viduæ, sicut iussisti mi-
hi:non præteriui mandata tua, nec sum ob-
litus imperij tui.
Sup.14.d.17. 14 Non comedi ex eis in luctu meo, nec sepa-
raui ea in qualibet immunditia, nec ex-
pendi de his quicquam in re funebri. Obe-
diui voci Domini Dei mei,& feci omnia si
cut præcepisti mihi.
Isa.63.d.15. Bar. 2. c.16. 15 Respice de sanctuario tuo, & de excelso
cælorum habitaculo,& benedic populo tuo
Israël,& terræ quam dedisti nobis, sicut iu-
rasti patribus nostris,terrę lacte & melle ma
nanti.
16 Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi
vt facias mandata hæc atque iudicia:vt cu-
stodias &impleas ex toto corde tuo,& ex to
ta anima tua.
D
Sup.7.a.6. 17 Dominum elegisti hodie,vt sit tibi Deus,
& ambules in vijs eius, vt custodias ceremo
nias illius,& mandata atque iudicia,& obe-
dias eius imperio.
Et 4. 18 *En' Dominus elegit te hodie vt sit ei po-
pulus peculiaris, sicut locutus est tibi,& cu-
19 stodias omnia præcepta illius: ¶ & faciet te
excelsiorem cunctis gentibus quas creauit
in laudem, & nomen, & gloriam suam: vt
sis populus sanctus Domini Dei tui,sicut lo
cutus est.

CAP. XXVII.

*Altare lapideum erigendum, lexq; lapidibus in-
scribenda: benedictiones piorum & maledictiones
impiorum.*

A 1 PRæcepit autem Moyses & seniores Israël,
populo dicentes, Custodite omne manda
tum quod præcipio vobis hodie.
2 Cumque transieritis Iordanem in terram
quam Dominus Deus tuus dabit tibi, erige
3 ingentes lapides,& calce leuigabis eos,¶ vt
possis in eis scribere omnia verba legis hu-
ius, Iordane transmisso: vt introeas terram
quam Dominus Deus tuus dabit tibi,terram
lacte & melle manantem, sicut iurauit pa-
tribus tuis.
Exod. 20. d.15. 4 Quando ergo transieritis Iordanem, eri-
Iosue 8 f.35. gite lapides quos ego hodie præcipio vobis
5 in monte Hebal, & leuigabis eos calce: ¶ &
ædificabis ibi altare Domino Deo tuo de la
B 6 pidibus quos ferrum non tetigit, ¶ & de sa-
xis informibus & impolitis: & offeres super
7 eo holocausta Domino Deo tuo,¶ & immo
labis hostias pacificas,comedesque ibi,& e-
pulaberis coram Domino Deo tuo.
8 Et scribes super lapides omnia verba legis
huius plànè & lucidè.
9 Dixeruntque Moyses & sacerdotes Le-
tici generis ad omnem Israëlem, Atten
& audi Israël, Hodie factus es populus D
10 mini Dei tui. ¶ audies vocem eius, & faci
mandata atque iustitias quas ego præc
tibi*.
11 Præcepitque Moyses populo in die ill
12 cens,¶ Hi stabunt ad benedicendum* D
mino' super montem Garizim, Ior
transmisso:Simeon,Leui,Iudas, Issach
seph,& Ben-iamin.
13 Et è regione isti stabunt ad maledice
in monte Hebal:Ruben,Gad, & Aser,&
bulon,Dan,& Nephthali.
14 Et pronuntiabunt Leuitæ, dicentq
15 omnes viros Israël excelsa voce, ¶ Mal
ctus homo qui 'facit' sculptile & conf
abominationem Domini,opus manuum
tificum, 'ponetque' illud in absco
& respondebit omnis populus, & dice
men.
16 Maledictus qui nõ honorat patrem
& matrẽ*. & dicet omnis populus, A
17 Maledictus qui transfert terminos p
mi sui.& dicet omnis populus,Amen.
18 Maledictus qui errare facit cæcum
nere.& dicet omnis populus,Amen.
19 Maledictus qui peruertit iudicium
næ, pupilli, & viduæ. & dicet omnis p
lus,Amen.
20 Maledictus qui dormit cum vxore p
sui,& reuelat operimentum lectuli eius
dicet omnis populus,Amen.
21 Maledictus qui dormit cum omni
to.& dicet omnis populus,Amen.
22 Maledictus qui dormit cum sorore
lia patris sui, vel matris suæ. & dicet o
populus,Amen.
23 Maledictus qui dormit cum socru
dicet omnis populus,Amen.
24 Maledictus qui clam percusserit p
mum suum.& dicet omnis populus,A
25 *Maledictus qui accipit munera, vt p
tiat animam sanguinis innocentis. &
omnis populus,Amen.
26 Maledictus qui non permanet in s
nibus legis huius, nec eos opere perfic
dicet omnis populus,Amen.

CAPVT XXVIII.

*Multiplex promittitur obseruantibus legem be-
nedictio,& transgredientibus maledictio.*

SI autem audieris vocem Domini D
vt facias atque custodias omnia m
eius quæ ego præcipio tibi hodie, fac
Dominus Deus tuus excelsiorẽ cunctis gen-
tibus quæ versantur in terra.
2 Venientque super te vniuersæ benedictio-
nes istæ, & apprehendent te: si tamen præ-
cepta eius audieris.
3 Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in
agro.
4 Benedictus fructus ventris tui, & fructus
terræ tuæ,fructusque iumentorum tuorum,
greges armentorũ tuorum, & caulæ ouium
tuarum.
5 Benedicta horrea tua,& benedictę reliquię
tuæ.
6 Benedictus eris ingrediens & egrediens.
7 Dabit Dominus inimicos tuos qui consur-
gunt aduersum te, corruentes in conspectu
tuo:per vnam viam venient contra te, & per
septem fugient à facie tua.
8 Emittet Dominus benedictionem super
cellaria tua,& super omnia opera manuum
tuarum: benedicetque tibi in terra quam
acceperis.
9 Suscitabit te Dominus sibi in populum san
ctum,sicut iurauit tibi:si custodieris manda
ta Domini Dei tui, & ambulaueris in vijs
eius.
10 Videbuntque omnes terrarum populi
quòd nomen Domini inuocatum sit super
te,& timebunt te.
11 Abundare te faciet Dominus omnibus bo
nis,fructu vteri tui, & fructu iumentorum
tuorum,fructu terræ tuæ quam iurauit Do-
minus patribus tuis vt daret tibi.
B 12 Aperiet Dominus thesaurum suum opti-
mum,cælum, vt tribuat pluuiam terræ tuæ
in tempore suo:benedicetque cunctis ope-
ribus manuum tuarum. Et fœnerabis gen-
tibus multis, & ipse à nullo fœnus accipies.
13 Constituet te Dominus in caput, & non
in caudam:& eris semper suprà,& non sub-
ter:si tamen audieris mandata Domini Dei
tui quæ ego præcipio tibi hodie, & custo-
14 dieris & feceris,¶ ac non declinaueris ab ijs
nec ad dexteram,nec ad sinistram, nec se-
cutus fueris Deos alienos, neque colueris
eos.
26. 15 Quòd si audire nolueris vocem Domini
Dei tui, vt custodias & facias omnia man-
2.f. data eius & ceremonias quas ego præcipio
2.a. tibi hodie,venient super te omnes maledi-
ctiones istæ,& apprehendent te.
Heb 1. 16 Maledictus eris in ciuitate,maledictus in
2.a. 17 agro.
Maledictum horreũ tuum, & maledictæ
reliquiæ tuæ.

18 Maledictus fructus ventris tui, & fructus
terræ tuæ, armenta boum tuorum, & gre-
ges ouium tuarum.
19 Maledictus eris ingrediens,& maledictus C
egrediens.
20 Mittet Dominus super te famem & esu-
riem,& increpationem in omnia opera tua
quæ tu facies:donec conterat te, & perdat
velociter*,propter adinuentiones tuas pes- *de sub cælo 5.*
simas in quibus reliquisti me.
21 Adiungat tibi Dominus pestilentiam,do-
nec consumat te de terra ad quam* ingre- * ingredieris.
deris'possidendam.
22 Percutiat te Dominus egestate, febri, &
frigore, ardore & æstu, & aëre corrupto ac
rubigine,& persequatur donec pereas.
23 Sit cælum quod suprà te est, æneum:& ter
ra quam calcas,ferrea. *Leu.26.c.19.*
24 Det Dominus imbrem terræ tuæ puluе-
rem,& de cælo descendat super te cinis,do-
nec conteraris.
25 Tradat te Dominus corruentem ante ho-
stes tuos.per vnam viam egrediaris contra
eos,& per septem fugias, & dispergaris per
26 omnia regna terræ. ¶ sitque cadauer tuum
in escam cunctis volatilibus cæli, & bestijs
terræ,& non sit qui abigat.
27 Percutiat te Dominus hulcere Aegypti,
& partem corporis per quam stercora ege-
runtur, scabie quoque & prurigine: ita vt
curari nequeas.
28 Percutiat te Dominus amentia & cęcita-
29 te ac furore mentis, ¶ & palpes in meridie
sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non
dirigas vias tuas. Omniquè tempore calum
niam sustineas,& opprimaris violentia,nec
habeas qui liberet te.
30 Vxorẽ accipias, & alius dormiat cum ea. D
Domum ædifices,& non habites in ea. Plan
tes vineam,& non vindemies eam.
31 Bos tuus immoletur coram te, & non co-
medas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conspe
ctu tuo,& non reddatur tibi. Oues tuæ den
tur inimicis tuis,& non sit qui te adiuuet.
32 Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri popu-
lo, videntibus oculis tuis, & deficientibus
ad conspectum eorum tota die, & non sit
fortitudo in manu tua.
33 Fructus terræ tuæ & omnes labores tuos
comedat populus quem ignoras: & sis sem-
per calumniam sustinens & oppressus cun-
34 ctis diebus, ¶ & stupens ad terrorem eorum
quæ videbunt oculi tui.
35 Percutiat te Dominus hulcere pessimo
in genibus & in suris, sanariquè non possis à

Universidad de Deusto
Biblioteca

36 planta pedis vsque ad verticem tuum. ¶ Du-
cet te Dominus, & regem quem constitues
super te, in gentem quam ignoras tu & pa-
tres tui: & seruies ibi dijs alienis, ligno &
lapidi.
37 Et eris perditus in prouerbium ac fabu-
lam omnibus populis, ad quos te introduxe-
rit Dominus.
Mich. 6. d. 15. Aggei. 1. b. 6. 38 Sementem multam iacies in terram, &
modicum congregabis: quia locustæ deuo-
rabunt omnia.
39 Vineam plãtabis, & fodies, & vinum non
bibes, nec colliges ex ea quippiã: quoniam
vastabitur vermibus.
40 Oliuas habebis in omnibus terminis
tuis, & non vngeris oleo: quia defluent, &
deperibunt.
41 Filios generabis & filias, & nõ frueris eis:
quoniam ducentur in captiuitatem.
42 Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ
rubigo consumet.
E 43 Aduena qui tecum versatur in terra, as-
cendet super te, critque sublimior: tu au-
tem descendes, & eris inferior.
44 Ipse fœnerabit tibi, & tu nõ fœnerabis ei.
Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.
45 Et venient super te omnes maledictiones
istæ, & persequentes apprehendent te, do-
nec intereas: quia non audisti vocem Do-
mini Dei tui, nec seruasti mandata eius &
ceremonias quas præcepit tibi.
46 Et erunt in te signa atque prodigia, & in
47 semine tuo vsq; in sempiternum: ¶ eò quòd
non seruieris Domino Deo tuo in gaudio,
cordisque lætitia, propter rerum omnium
abundantiam.
48 Seruies inimico tuo quem immittet tibi
Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & o-
mni penuria, & ponet iugum ferreum super
ceruicem tuam, donec te conterat.
49 Adducet Dominus super te gentem de
longinquo, & de extremis terræ finibus in
similitudinem aquilæ volantis cum impe-
tu: cuius linguam intelligere non possis.
50 ¶ gentem procacissimam, quæ non deferat
51 seni, nec misereatur paruuli, ¶ & deuoret
fructum iumentorum tuorum ac fruges
terræ tuæ: donec intereas, & non relinquat
tibi triticum, vinum, & oleum, armenta
boum, & greges ouium: donec te disperdat,
52 ¶ & conterat in cunctis vrbibus tuis, & de-
struantur muri tui firmi atque sublimes, in
quibus habebas fiduciam in omni terra tua.
Obsideberis intra portas tuas in omni ter-
ra tua quam dabit tibi Dominus Deus tuus,
53 ¶ & comedes fructum vteri tui, & carnes
liorum tuorum & filiarum tuarum, q
dederit tibi Dominus Deus tuus, in
gustia & vastitate qua opprimet te
tuus.
54 Homo delicatus in te, & luxuriosus
de inuidebit fratri suo, & vxori quæ
55 in sinu suo, ¶ ne det eis de carnibus filio
suorum quas comedet: eo quòd nihil
habeat in obsidione & penuria qua
uerint te inimici tui intra omnes
tuas.
56 Tenera mulier & delicata quæ super
ram ingredi non valebat, nec pedis
gium figere propter mollitiem & ten
dinem nimiam, inuidebit viro suo q
bat in sinu eius, super filij & filiæ
57 ¶ & illuuie secundinarum quæ ingre
tur de medio feminum eius, & super
ris qui eadem hora nati sunt. comed
nim eos clam propter rerum omnium
nuriam, in obsidione & vastitate qua
primet te inimicus tuus intra portas
58 Nisi custodieris, & feceris omnia
legis huius quæ scripta sunt in hoc vo
ne, & timueris nomen eius glorio
terribile, hoc est Dominum Deum
59 ¶ augebit Dominus plagas tuas, &
seminis tui, plagas magnas & perse
60 tes, infirmitates pessimas & perpetuas
conuertet in te omnes afflictiones
61 pti quas timuisti, & ad hærebunt tibi:
super & vniuersos languores, & plag
non sunt scriptæ in volumine legis
inducet Dominus super te donec te
62 terat: ¶ & remanebitis pauci numero
prius eratis sicut astra cæli præ mu
B dine, quoniam non audisti vocem
Dei tui.
63 Et sicut ante lætatus est Dominus
vos, bene vobis faciens, vosque multip
sic lętabitur disperdens vos atque subu
vt auferamini de terra ad quam ingre
possidendam.
64 Disperget te Dominus in omnes
los, à summitate terrę vsq; ad termino
& seruies ibi dijs alienis, quos & tu
& patres tui lignis & lapidibus.
65 In gentibus quoque illis non quie
neque erit requies vestigio pedis tui
bit enim tibi Dominus ibi cor pau
& deficientes oculos, & animam
66 ptam mœrore, ¶ & erit vita tua quasi
dens ante te. Timebis nocte & die,
credes vitæ tuæ.

67 Manè dices, Quis mihi det vesperum? &
vespere, Quis mihi det manè? propter cor-
dis tui formidinem: qua terreberis, & pro-
pter ea quæ tuis videbis oculis.
68 Reducet te Dominus classibus in Aegy-
ptum per viam de qua dixit tibi vt eam am-
plius non videres. Ibi vendêris inimicis tuis
in seruos & ancillos, & non erit qui emat.

CAP. XXIX.

Fœdus & iuramentum Israëlitarum cum Domino iuxta Dei beneficia, & comminatio aduersus fœdifragos.

1 HAec sunt verba fœderis quod præcepit
Dominus Moysi vt feriret cum filijs Isra-
Exod. 19. ël in terra-Moab: præter illud fœdus quod
cum eis pepegit in Horeb.
2 Vocauitque Moyses omnem Israël, & dixit
ad eos, Vos vidistis vniuersa quæ fecit Do-
minus coram vobis in terra-Aegypti Pha-
raoni, & omnibus seruis eius, vniuersæque
3 terræ illius. ¶ tentationes magnas quas vide
runt oculi tui, signa illa portentaque ingen
4 tia, ¶ & non dedit vobis Dominus cor intel-
ligens, & oculos videntes, & aures quæ pos-
sunt audire vsque in præsentem diem.
Deut. 8. d. 5 Adduxit vos quadraginta annis per deser-
tum: non sunt attrita vestimenta vestra, nec
calceamenta pedum * vestrorum vetustate
consumpta sunt.
6 Panem non comedistis, vinum & siceram
non bibistis: vt sciretis quia * ipse est Domi-
nus Deus vester.
Num. 21. 7 7 Et venistis ad hunc locũ: egressusq; est Se-
hon rex Hesebon, & Og rex Basan, occur-
rêtes nobis ad pugnam. Et percussimus eos,
Num. 32. 3. 4. 8 ¶ & tulimus terram eorum, ac tradidimus
possidendam Ruben & Gad, & dimidiæ tri-
bui Manasse.
B 9 Custodite ergo verba pacti huius & imple
te ea: vt intelligatis vniuersa quæ facitis.
10 Vos statis hodie cuncti coram Domino
Deo vestro, principes vestri, & tribus ac ma
iores natu, atque doctores, omnis populus
Israel, ¶ liberi & vxores vestræ, * & aduenæ
qui tecũ morantur in castris, exceptis ligno
rum cæsoribus, & his qui comportãt aquas:
12 ¶ vt transeas in fœdere Domini Dei tui, &
in iureiurando quod hodie Dominus Deus
13 tuus percutit tecum: ¶ vt suscitet te sibi in
populum, & ipse sit Deus tuus sicut locutus
est tibi, & sicut iurauit patribus tuis Abra-
ham, Isaac & Iacob.
14 Nec vobis solis ego hoc fœdus ferio, &
15 hæc iuramenta confirmo, ¶ sed cunctis præ-
sentibus & absentibus.
16 Vos enim nostis quomodo habitauerimus in terra-Aegypti, & quomodo transie-
rimus per medium nationum, quas tran-
17 seũtes ¶ vidistis abominationes & sordes, id
est, idola eorum, lignum & lapidum, argen-
tum & aurum, quæ colebant.
18 Nec fortè sit inter vos vir aut mulier, fa- C
milia aut tribus, cuius cor auersum est ho-
die à Domino Deo nostro: vt vadat & ser-
uiat dijs illarum gentium: & sit inter vos ra-
dix germinans fel & amaritudinem.
19 Cumque audierit verba iuramenti hu-
ius, benedicat sibi in corde suo, dicens, Pax
erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis
20 mei: & assumat ebria sitientem, ¶ & Domi-
nus non ignoscat ei: sed tunc quam maximè
furor eius fumet, & zelus contra hominem
illum, & sedeant super eum omnia maledi-
cta quæ scripta sunt in hoc volumine: & de-
21 leat Dominus nomen eius sub cælo, ¶ &
consumat eum in perditionem ex omni-
bus tribubus Israël, iuxta maledictiones
quæ in libro legis huius ac fœderis conti-
nentur.
22 Dicetque sequens generatio, & filij qui
nascentur deinceps, & peregrini qui de lon
ge venerint, videntes plagas terræ illius &
infirmitates quibus eam afflixerit Domi-
23 nus, ¶ sulphure, & salis ardore comburens, D
ita vt vltra non seratur, nec virens quippiam *Gen. 19. c. 25.* germinet, in exemplum subuersionis Sodo- *3. Reg. 9. b 8.* mæ & Gomorrhæ, Adamæ, & Seboim, *Iere. 22. a. 8.*
quas subuertit Dominus in ira & in furore
suo.
24 Et dicent omnes gentes, Quare sic fecit
Dominus terræ huic? quæ est hæc ira furoris
eius immensa?
25 Et respondebunt, Quia dereliquerunt
pactum Domini quod pepigit cum patri-
bus eorum, quando eduxit eos de terra-Ae-
26 gypti: ¶ & seruierunt dijs alienis, & adorauerunt eos quos nescibant, & quibus non fue
27 rant attributi: ¶ idcirco iratus est furor Do-
mini contra terram istam, vt induceret su-
per eam omnia maledicta quæ in hoc volu-
28 mine scripta sunt, ¶ & eiecit eos de terra sua
in ira & in furore, & in indignatione maxi-
ma, proiecitque in terram alienam sicut ho-
die comprobatur.
29 Abscondita Domino Deo nostro, quæ
manifesta sunt nobis & filijs nostris vsque
in sempiternum, vt faciamus vniuersa legis
huius.

CAPVT

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXX.

Vera pœnitentia Deum placat: præceptum nobis datum non longè à nobis separatur, proponitur bonum & malum: vt vltrò bonum eligentes, viuamus: & non pereamus, malo adhærentes.

A 1 CVm ergo venerint super te omnes sermo
Psal.105. §.45. nes isti, benedictio siue maledictio quam proposui in conspectu tuo: & ductus pœnitudine cordis tui in vniuersis gentibus, in quas disperserit te Dominus Deus tuus,
2 ¶ & reuersus fueris ad eum, & obedieris eius imperijs, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filijs tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua:
**Dominus Deus tuus captiuitatem tuam 3.* 3 ¶ reducet te *Dominus Deus tuus de captiuitate tua', ac miserebitur tui, & rursum congregabit te de cunctis populis in quos te antè dispersit.
4 Si ad cardines cæli fueris dissipatus, inde
2.Mach.1.f. 46.2.c.16. 5 te retrahet Dominus Deus tuus, ¶ & assumet atque introducet in terram quam possederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi maioris numeri te esse faciet, quàm fuerint patres tui.
B 6 Circũcidet Dominus Deus tuus cor tuum & cor seminis tui: vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt possis viuere.
7 Omnes autem maledictiones has conuertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te, & persequuntur.
8 Tu autem reuertêris, & audies vocem Domini Dei tui: faciesque vniuersa mandata
9 quæ ego præcipio tibi hodie, ¶ & abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole vteri tui, & in fructu iumentorum tuorum, in hubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Reuertetur enim Dominus, vt gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gauisus sit in patribus tuis:
10 ¶ si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta eius & ceremonias, quæ in hac lege conscripta sunt: & reuertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua.
C 11 Mandatum hoc quod ego præcipio tibi
Rom.10.b.6. hodie, non supra te est, neque procul posi-
12 tum, ¶ nec in cælo situm, vt possis dicere, Quis nostrum valet ad cælum ascendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque opere compleamus?
13 Neque trans mare positum: vt causeris, & dicas, Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vsq; deferre: vt possimus audire & facere quod præceptum est?
14 Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo
in corde tuo, vt facias illum.
15 Considera quòd hodie proposuerim
conspectu tuo vitam & bonum, & econtrario
16 rio mortem vt malum: ¶ vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius
custodias mandata illius ac ceremonias
que iudicia: & viuas, atque multiplicatus
benedicatque tibi in terra ad quam ingrederis' possidendam.
17 Si autem auersum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoreris deos alienos, & seruieris eis: ¶ prædico tibi hodie quòd pereas, & paruo tempore moriêris in terra ad quam Iordanem transmisso ingredieris possidendam.
19 Testes inuoco hodie cælum & terram quòd proposuerim vobis vitam & *mortem benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas, & semen tuum
20 ¶ & diligas Dominum Deum tuum, & obedias voci eius, & illi adhæreas (ipse enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) vt habites in terra pro qua iurauit Dominus patribus tuis Abraham, Isaac, & Iacob, quibus ret eam illis.

CAP. XXXI.

Moyses Iosue sibi sufficit in ducem, Deuteronomium scribi iubet, & in arca seruari.

A Bijt itaque Moyses, & locutus est omnia
verba hæc ad vniuersum Israël, ¶ & dixit
2 ad eos, Centũ viginti annorum sum hodie, non possum vltrà egredi & ingredi, præsertim cũ & Dominus dixerit mihi, Non transibis Iordanem istum.
3 Dominus ergo Deus tuus transibit ante te, ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, & possidebis eas: & Iosue iste transibit ante te, sicut locutus est Dominus.
4 Facietque Dominus eis sicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, *delebitque' eos.
5 Cum ergo & uos tradiderit vobis, facietis eis, sicut præcepi vobis.
6 Viriliter agite & confortamini: nolite timere, nec paueatis ad conspectum eorum, quia Dominus Deus tuus ipse est ambulans tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paueas.
9 Scripsit itaque Moyses legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filijs Leui, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis senioribus Israël.
10 Præcepitque eis, dicens, Post septem annos, anno remissionis, in solennitate tabernaculorum, ¶ conuenientibus cunctis ex Israël, vt appareant in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit Dominus: leges verba legis huius coram omni Israël, audientibus eis, ¶ & in vnum omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, paruulis & aduenis, qui sunt intra portas tuas: vt audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleantque omnes sermones legis huius.
13 ¶ filij quoque eorum qui nunc ignorant: vt audire possint, & timeãt Dominum Deum *suum' cunctis diebus quibus versantur in terra ad quam vos Iordane transmisso pergitis obtinendam.
14 Et ait Dominus ad Moysen, Ecce propè sunt dies mortis tuæ: voca Iosue, & state in tabernaculo testimonij, vt præcipiam ei. Abierunt ergo Moyses & Iosue, & steterunt
15 in tabernaculo testimonij: ¶ apparuitq; Dominus in colũna nubis, quę stetit in introitu tabernaculi.
16 Dixitque Dominus ad Moysen, Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in terra ad quam ingreditur vt habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus quod pepigi cum eo.
17 Et irascetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abscondam faciem meam ab eo, & erit in deuorationem: inuenient eum omnia mala & afflictiones: ita vt dicat in illo die, Verè quia nõ est Deus mecum, inuenerunt me hæc mala.
18 Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo propter omnia mala quæ fecit, quia secutus est deos alienos.
19 Nunc itaq; scribite vobis canticum istud, & docete filios Israël: vt memoriter teneãt, ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israël.
20 Introducam enim eum in terram pro qua iuraui patribus eius, lacte & melle manantem. Cumque comederint, & saturati, crassique fuerint, auertentur ad deos alienos, & seruient eis: detrahentque mihi, & irritum facient pactum meum.

21 Postquam inuenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit obliuio ex ore seminis* tui'. Scio enim cogitationes **sui 2.*
eius, quę facturus sit hodie antequam introducã eum in terram quã ei pollicitus sum. F
22 Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israël.
23 Præcepitque Dominus' Iosue filio Nun, *-6.* & ait, Confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israël in terram quam pollicitus sum, & ego ero tecum.
24 Postquam ergo scripsit Moyses verba legis huius in volumine, atque compleuit,
25 ¶ præcepit Leuitis qui portabant arcam
26 fœderis Domini, dicens, ¶ Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei vestri: vt sit ibi contra te in testimonium.
27 Ego enim scio contentionem tuam, & G
ceruicem tuam durissimam. Adhuc viuente me & ingrediente vobiscum, semper contentiosè egistis contra Dominum: quanto magis cùm mortuus fuero?
28 Congregate ad me omnes maiores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & inuocabo contra eos cælum & terram.
29 Noui enim quòd post mortem meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, vt irritetis eum per opera manuum vestrarum.
30 Locutus est ergo Moyses audiente vniuerso cœtu Israël verba carminis huius, & ad finem vsque compleuit.

CAPVT XXXII.

Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populiq; ingratitudinem sæpius à Domino castigatam: iubetur Moyses montem Abarim ascendere, vt promissam terram contempletur.

A Vdite cæli quę loquor, audiat terra verba 1 A
oris mei.
2 Cõcrescat in pluuiam doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina.
3 Quia nomen Domini inuocabo: date magnificentiam Deo nostro.
4 Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ eius iudicia: Deus fidelis, & vsque vlla iniquitate, iustus & rectus.
5 Peccauerunt ei -&' non filij eius in sordi- *-6.*
bus, generatio praua atque peruersa.

Hæcci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 Hæccine reddis Domino populе ſtulte & inſipiens? nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creauit te?

7 Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrē tuum, & annuntiabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi.

B 8 Quando diuidebat Altiſsimus gentes: quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſraël.

9 Pars autem Domini, populus eius: Iacob funiculus hæreditatis eius.

10 Inuenit eum in terra deſerta, in loco horroris & vaſtæ ſolitudinis: circunduxit eum, & docuit: & cuſtodiuit quaſi pupillam oculi ſui.

11 Sicut aquila prouocās ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas: & aſſumpſit eum, atque portauit in humeris ſuis.

12 Dominus ſolus dux eius fuit: & non erat cum eo Deus alienus.

*& 2. 13 Conſtituit eum ſuper excelſam terram: vt comederet fructus agrorum, * vt' ſugeret mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo:

14 Butyrum de armēto, & lac de ouibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Baſan, & hircos cum medulla tritici, & ſanguinem vuæ biberet meraciſsimum.

C 15 Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit: incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum, & receſsit à Deo ſalutari ſuo.

16 Prouocauerunt eum in dijs alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitauerunt.

17 Immolauerunt dæmonijs & non Deo, dijs quos ignorabant: noui recentesq; venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18 Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es Domini creatoris tui.

19 Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus eſt: quia prouocauerunt eum filij ſui & filiæ.

20 Et ait, Abſcondam faciem meam ab eis, & conſiderabo nouiſsima eorum: generatio enim peruerſa eſt, & infideles filij.

21 Ipſi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus ſuis: & ego prouocabo eos in eo qui non eſt populus, & in gente ſtulta irritabo illos.

Rom.10.d.19. Iere.15.c.14.

22 Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſq; ad inferni nouiſsima: deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet.

23 Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis.

24 Conſumētur fame, & deuorabuntur morſu amariſsimo: dentes beſtiarum immittam in eos, cum furore trahentium per terram, atque ſerpentium. *Apoc.6.*

25 Foris vaſtabit eos gladius, & intus pauor iuuenem ſimul ac virginem, lactentem cum homine ſene.

26 Et dixi, Vbinam ſunt? ceſſare faciam ab hominibus memoriam eorum.

27 Sed propter iram inimicorum diſtuli, ne forte ſuperbirent hoſtes eorum, & dicerent: Manus noſtra excelſa, & non Dominus fecit hæc omnia.

28 Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia.

29 Vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſsima prouiderent.

30 Quomodo * perſequebatur' vnus mille, & duo fugarent decem millia? nónne *ingredie mini. Num. 17. 12.* quia Deus ſuus vendidit eos, & Dominus conclуſit illos?

31 Non enim eſt Deus noſter vt dij eorum, & inimici noſtri ſunt iudices.

32 De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de ſuburbanis Gomorrhæ: vua eorum, fellis, & * botri amariſsimi?

33 Fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile.

34 Nónne hæc condita ſunt apud me, & obſignata in theſauris meis?

35 Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore, vt labatur pes eorum: iuxta eſt dies perditionis, & adeſſe feſtinant tempora.

26 Iudicabit Dominus populum ſuum, & in ſeruis ſuis miſerebitur: videbit quòd infirmata ſit manus, & clauſi quoq; deficiant, & reſiduique conſumpti ſunt.

37 Et * dicet', Vbi ſunt dij eorum, in quibus habebant fiduciam?

38 De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum: ſurgant, & opitulentur vobis, & in neceſsitate vos protegant.

39 Videte quòd ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus præter me: ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego ſanabo, & non eſt qui de manu mea poſſit eruere. *Sapien.3.3 a.1.*

40 Leuabo ad cælum manum meam, & dicam, Viuo ego in æternum.

41 Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea: reddam vltionem hoſtibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42 Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus deuorabit carnes, de cruore occiſorum, & de captiuitate, nudati inimicorum capitis.

43 Laudate gentes populum eius, quia ſanguinem ſeruorum ſuorū vlciſcetur: & vindictam retribuet in hoſtes eorum, & propitius erit terræ populi ſui.

44 Venit ergo Moyſes, & locutus eſt omnia verba cantici huius in auribus populi, ipſe & Ioſue filius Nun.

G 45 Compleuitque omnes ſermones iſtos, lo-
46 quens ad vniuerſum Iſraël, ¶ & dixit ad eos, Ponite corda veſtra in omnia verba quę ego teſtificor vobis hodie: vt mandetis ea filijs veſtris cuſtodire & facere, & implere vniuerſa quæ ſcripta ſunt legis huius: ¶ quia
47 non incaſſum præcepta ſunt vobis, ſed vt ſinguli in eis viuerent: quæ facientes longo perſeueretis tempore in terra ad quam Iordane tranſmiſſo ingredimini' poſſidendā.

48 Locutusque eſt Dominus ad Moyſen in eadem die dicens.

49 Aſcende in montem iſtum Abarim, id eſt tranſituum, in montem Nebo, qui eſt in terra Moab contra Iericho: & vide terram Chanáan, quam ego tradam filijs Iſraël obtinendam, & morere in monte.

50 Quem conſcendens iungēris populis tuis, ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus in
51 monte Hor, & appoſitus populis ſuis: ¶ quia præuaricati eſtis contra me in medio filiorum Iſraël ad aquas-contradictionis in Cades deſerti Sin: & non ſanctificaſtis me inter filios Iſraël.

52 Econtra videbis terram, & non ingredieris in eam quam ego dabo filijs Iſraël.

CAP. XXXIII.

Benedicit Moyses moriturus duodecim tribubus Iſraël.

A 1 HAec eſt benedictio qua benedixit Moyſes homo Dei filijs Iſraël ante mortem ſuam.

2 Et ait, Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus eſt nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo ſanctorum millia. In dextera eius ignea lex.

3 Dilexit populos, omnes ſancti in manu illius ſunt, & qui appropinquāt pedibus eius: accipient de doctrina illius.

4 Legem præcepit nobis Moyſes hæreditatem multitudinis Iacob.

5 Erit apud rectiſsimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Iſraël.

6 Viuat Ruben, & non moriatur, & ſit paruus in numero.

7 Hæc eſt Iudæ benedictio, Audi Domine vocem Iudæ, & ad populum ſuum introduc eum: manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduerſarios eius erit.

8 Leui quoque ait, Perfectio tua, & doctrina B
tua viro ſancto tuo quem probaſti in tentatione, & iudicaſti ad aquas contradictionis.

9 Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ, Neſcio vos, & fratribus ſuis, Ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos. Hi cuſtodierunt eloquium
10 tuum, & pactum tuum ſeruauerunt, ¶ iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Iſraël: ponent thymiama in furore tuo, & holocauſtum ſuper altare tuum.

11 Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum illius ſuſcipe. Percute dorſa inimicorum eius: & qui oderunt eum, non conſurgant.

12 Et Ben-iamin ait, Amantiſsimus Domini habitabit cōfidenter in eo: quaſi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requieſcet.

13 Ioſeph quoque ait, De benedictione Do- C
mini terra eius, de pomis cæli, & rore, atque abyſſo ſubiacente.

14 De pomis fructuum ſolis ac lunæ, ¶ de
15 vertice antiquorum montium, de pomis
16 collium æternorum, ¶ & de frugibus terræ, & de plenitudine eius. Benedictio illius qui *Exod.3.a.2.* apparuit in rubo, veniat ſuper caput Ioſeph, & ſuper verticem nazaræi inter fratres ſuos.

17 Quaſi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua rhinocerōtis cornua illius: in ipſis ventilabit gentes vſque ad terminos terræ. hæ ſunt multitudines Ephraim, & hæc millia Manaſſe.

18 Et Zabulon ait, Lætare Zabulon in exitu tuo, & Iſſachar in tabernaculis tuis.

19 Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas iuſtitię. Qui inundationem maris quaſi lac ſugent, & theſauros abſconditos arenarum.

20 Et Gad ait, Benedictus in latitudine Gad: quaſi leo requieuit, cepitque brachium & verticem.

21 Et vidit principatum ſuum, quòd in parte ſua doctor eſſet repoſitus: qui fuit cum principibus populi, & fecit iuſtitias Domini, & iudicium ſuum cum Iſraël.

Universidad de Deusto
Biblioteca

22 Dan quoque ait, Dan catulus leonis fluet
D largiter de Basan.
23 De Nephthali dixit, Nephthali abundãtia
perfruetur, & plenus erit benedictionibus
Domini: mare & meridiem possidebit.
24 Aser quoque ait, Benedictus in filijs Aser,
sit placens fratribus suis, & tingat in oleo
pedem suum.
25 Ferrum & æs calceamentum eius. Sicut
dies iuuentutis tuę, ita & senectus tua.
26 Non est Deus' alius vt Deus rectissimi:
ascensor cæli auxiliator tuus. Magnificentia
27 eius discurrunt nubes, ¶ habitaculum eius
sursum, & subter brachia sempiterna: eij-
ciet à facie tua inimicum, dicetque, // Con-
terere.
28 Habitabit Israël confidenter, & solus. O-
culus Iacob in terra frumenti & vini, cæliq;
caligabunt rore.
29 Beatus es tu Israël. quis similis tui populę,
qui saluaris in Domino? scutum auxilij tui,
& gladius gloriæ tuæ, negabunt te inimici
tui, & tu eorum colla calcabis.

// Contere 8.

Iere. 23. b. 6. 33. c. 26.

CAP. XXXIIII.

Contemplata terra moritur Moyses, & occultè à Deo sepultus fletur à populo, illiq; Iosue substituitur: commendatur propheta Moyses à Dei familiaritate, & factis per ipsum signis.

A 1 Ascendit ergo Moyses de campestribus
Moab super montem Nebo, in verticem
Phasga contra Iericho: ostenditque ei Do-
minus omnem terram Galaad vsque Dan,
2 ¶ & vniuersum Nephthali, terramque
Ephraim & Manasse, & omnem terram
3 ad mare nouissimum, ¶ & australe par-
& latitudinem campi Iericho ciuitatis pal-
marum vsque Segor.
4 Dixitque Dominus ad eum, Hæc est ter-
pro qua iurauí Abraham, Isaac, & Iacob
cens, Semini tuo dabo eam. Vidisti eam
culis tuis, & non transibis ad illam.
5 Mortuusque est ibi Moyses seruus Do-
6 ni in terra Moab, iubente Domino: ¶ &
peliuit eum in valle terræ Moab contra
gor: & non cognouit homo sepulchrum
ius vsque in præsentem diem.
7 Moyses centum & viginti annorum
quando mortuus est: non caligauit oc
eius, nec dentes illius moti sunt.
8 Fleueruntq; eum filij Israël in campe
bus Moab triginta diebus: & comp
sunt dies planctus lugentium Moysen.
9 Iosue verò filius Nun repletus est Spi
sapientiæ, quia Moyses posuit super eu
nus suas, & obedierunt ei filij Israël, fe
runtq; sicut præcepit Dominus Moysi.
10 Et non surrexit vltrà propheta in Isra
cut Moyses, quem nosset Dominus fa
11 faciem, ¶ in omnibus signis atq; pod
quæ misit per eum, vt faceret in terra Æ
pti Pharaoni, & omnibus seruis eius
12 uersæque terræ illius, ¶ & cunctã
num robustam, magnaque mirabilia
fecit Moyses coram vniuerso Israël.

2. Mac. 2. d. 4. Supr. 3. d. 27.

HIERONYMI IN IOSVE

PRAEFATIO.

TAndem finito Pentateucho Moysi, velut grandi sœnore liberati, ad Iesum filium Naue manum mittimus: quem Hebræi IEHOSVA BENNVN, id est, Iosue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem SOPHETIM appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusque Lectorem vt syluam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra diuisas, diligens scriptor conseruet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et vt in primis quod sæpe testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum noua cudere, sicut inimici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen nostra delectant, vt pro Græcorum ἐξαπλοῖς, quæ & sumptu, & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et si cubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes inueniant quod requirunt: maxime cùm apud Latinos tot sint Exemplaria, quot codices: & vnusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est: & vtique non possit verum esse quod dissonat. Vnde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata lingua desistat: vel suscipiens, si placet: vel contemnens, si displicet: meminerit quę illorum versutia, Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolum: sedens aduersum fratrem tuum loquebaris: & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquè quod ero tui similis? arguam te, & statuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vtilitas est, nos laborando sudare, & alios desidere? laborare? dolere Iudæos quòd calumniandi eis & di Christianos sit oblata occasio, & Ecclesia despicere', imò lacerare, unde aduersarij torqueant. Quòd si vetus eis tantum interpretatio placet, quæ hi non displicet, & nihil extra recipiendum putent, ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita sunt, vel ta, legunt & negligunt? Quare Danielem iuxta tionis translationem, Ecclesiæ susceperunt? Cur mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctæ militer differentes? Aut quæ fuit stultitia, ra dixerint, proferre quæ falsa sunt? Vnde

3. 13. a.

B

Dan. 1.

testamento probare poterunt assumpta testimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Cæterum post sanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum est: & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui: decreuimus dum spiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incumbere, & omissum iam diu opus, quasi quodam postliminio, repetere: præsertim cùm & admirabilis, sanctusq; vir Pammachius hoc idem literis flagitet: & nos ad patriam festinant ex mortiferos Sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

ARGVMENTVM IN LIBRVM IOSVE.

IESVS filius Naue, typum Domini non solùm in gestis, verumetiam in nomine gerens, transit Iordanem, hostium regna subuertit, diuidit terram victori populo: & per singulas vrbes, viculos, montes, flumina torrentes atque confinia, ecclesiæ, cælestisq;
Ierusalem spiritalia regna
describit.

LIBER IOSVE, HEBRAICE

IEHOSVA.

CAP. I.

Confortatus Iosue à Domino, monet populum vt se ad Iordanis transitum præparent, tribus autem Ruben, Gad & dimidiam Manasse vt fratres ad promissam terram deducant.

A 1 Et factvm est post mortem Moysi serui Domini, vt lo-
queretur Dominus ad Iosue fi-
lium Nun, ministrum Moysi, &
2 diceret ei, ¶ Moyses seruus meus
mortuus est: surge, & transi Iordanem istum
tu & omnis populus tecum in terram quam
ego dabo filijs Israël.
3 Omnem locum quem calcauerit vesti- *Deut. 11. c. 24.*
gium pedis vestri, vobis tradam, sicut locu- *Infr. 14. c. 9.*
tus sum Moysi.
4 A deserto & Libano vsque ad fluuium ma
gnum Euphráten, omnis terra Hethæorum
vsque ad mare magnum contra solis occa-
sum erit terminus vester.

5 Nullus poterit vobis resistere cunctis die-
bus vitę tuę: sicut fui cum Moyse, ita ero te-
cum: non dimittam, nec derelinquam te.
6 Confortare & esto robustus: tu enim sorte
diuides populo huic terram pro qua iurauí
patribus *tuis *vt traderem eam illis.
7 Confortare igitur & esto robustus valde:
vt custodias, & facias omnem legem quam
præcepit tibi Moyses seruus meus: ne decli-
nes ab ea ad dexteram vel ad sinistram, vt in
telligas cuncta quæ agis.
8 Non recedat volumen legis huius ab ore

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuo: nec meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.

9 Ecce præcipio tibi, confortare, & esto robustus: Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcunque perrexeris.

C 10 Præcepitque Iosue principibus populi, di
cens, Transite per medium castrorum, &
11 imperate populo, ac dicite, ¶ Præparate vobis cibaria: quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, & intrabitis ad possidendam terram quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

12 Rubenitis quoque, & Gaditis, & dimidiæ
13 tribui Manasse ait, ¶ Mementote sermonis quem præcepit vobis Moyses famulus Domini, dicens, Dominus Deus vester dedit vobis requiem, & omnem terram.

Nu.32.d.20.

14 Vxores vestræ, & filij, ac iumenta manebunt in terra quam tradidit vobis Moyses trans Iordanem: vos autem transite armati, ante fratres vestros, omnes fortes manu, &
D 15 pugnate pro eis, ¶ donec det Dominus requiem fratribus vestris sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque terram quam Dominus Deus vester daturus est eis. & sic* reuertimini' in terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea quam vobis dedit Moyses famulus Domini trans Iordanem contra solis ortum.

**reuertemini i.*

16 Responderuntque ad Iosue, atque dixerunt. Omnia quæ præcepisti nobis', faciemus, & quocunque miseris, ibimus.

17 Sicut obediuimus in cunctis Moysi, ita obediemus & tibi: tantum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse.

18 Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus quos præceperis ei, moriatur. tu tantum confortare, & viriliter age.

CAP. II.

Missi exploratores in vrbem Iericho, à Rahab meretrice promissa illi misericordia, à morte liberantur.

A 1 Misit igitur Iosue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito, & dixit eis, Ite, & considerate terram, vrbemque Iericho. Qui per gentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieuerunt apud eam.

Iac.2,d.15. Heb. 11.f.21.

2 Nunciatumq; est regi Iericho, & dictum, Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filijs Israël, vt explorarent terram.

3 Misitque rex Iericho ad Rahab dicens, Educ viros qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem terram considerare venerunt.

4 Tollensque mulier viros, abscondit, & ait, Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam unde essent. ¶ cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quo abierunt: persequimini cito, & comprehendetis eos.

6 Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos stupulæ lini, quæ ibi erat.

7 Hi autem qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad *vadum' Iordanis. Illisque egressis statim porta clausa est.

8 Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mulier ascēdit ad eos, & ait, ¶ Noui quod
9 Dominus tradiderit vobis terram*, & cecidit irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores terræ.

10 Audiuimus quòd siccauerit Dominus aquas Maris -rubri ad vestrum introitum quando egressi estis ex Aegypto: & quæ fecistis duobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Iordanem, Sehon & Og, quos interfecistis.

11 Et hæc audientes pertimuimus, & defecit cor nostrum, nec remansit in homine spiritus ad introitum vestrum: Dominus enim Deus vester ipse est Deus in cælo sursum & in terra deorsum.

12 Nunc ergo iurate mihi per Dominum, quomodo ego misericordiā feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo patris mei,
13 tisque mihi verum signum: ¶ *vt viuificet patrem meum & matrem, fratres ac sorores meas, & omnia quæ illorum sunt, & eruat animas nostras à morte.

14 Qui responderunt ei, Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericordiam & veritatem.

15 Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim eius hærebat muro.

16 Dixitque ad eos, Ad montana conscendite, ne forte occurrant vobis reuertentes, & *Ios.2.d.6.* quæ latitate tribus diebus donec redeant: & sic ibitis per viam vestram.

17 Qui dixerunt ad eam, Innoxij erimus
18 rameto hoc quo adiurasti nos, ¶ si ingredientibus nobis terram, signum *fuerit funis iste coccineus, & ligaueris eum in fenestra

per quam dimisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratresq; & omnem cognationem tuam congregaueris in domum tuam.

D 19 Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, & nos erimus* alieni'. Cunctorum autem sanguis qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit.

innoxij

20 Quòd si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento quo adiurasti nos.

21 Et illa respondit, Sicut locuti estis, ita fiat: dimittensq; eos vt pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra.

22 Illi verò ambulantes peruenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, donec reuerterentur qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, non reperierunt eos.

23 Quibus vrbē ingressis, reuersi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmisso Iordane, venerunt ad Iosue filiū Nun, narraueruntque ei omnia quæ acciderant
24 sibi, ¶ atque dixerunt, Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

CAPVT III.

Siccatum Dei miraculo Iordanem populus transit.

1 A Igitur Iosue de nocte consurgens mouit castra: egredientesque de Setim, venerunt ad Iordanem ipse, & omnes filij Israël, & morati sunt ibi per tres dies.

2 Quibus euolutis transierunt præcones per
3 castrorum medium, ¶ & clamare cœperūt, Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leuiticę portantes eam, vos quoque consurgite, & sequimini præcedentes: ¶ sitque inter vos & arcam spatium cubitorum duûm millium: vt procul videre possitis, & nosse per quam viam ingrediamini: quia priùs non ambulastis per eam. & cauete ne appropinquetis ad arcam.

5 Dixitque Iosue ad populum, Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos B mirabilia.

6 Et ait ad sacerdotes, Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. Quia iussa complentes, tulerunt, & ambulauerūt ante eos.

7 Dixitque Dominus ad Iosue, Hodie incipiam exaltare te coram omni Israël: vt sciāt quòd sicut cum Moyse fui, ita & tecum sim.

8 Tu autē præcipe sacerdotibus qui portant

arcam fœderis, & dic eis, Cùm ingressi fueritis partem aquæ Iordanis, state in ea.

9 Dixitque Iosue ad filios Israël, Accedite huc & audite* verbum' Domini Dei vestri.

10 Et rursum, In hoc, inquit, scietis quòd Dominus Deus viuens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chananæum & Hethæum, Heuæum & Pherezæum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

zæum, Gergeſæum quoque & Iebuſæum, & Amorrhæum.

11 Ecce arca fœderis Domini omnis terræ antecedet vos per Iordanem.

*duodecim 12 Parate duodecim viros de *tribubus Iſraël, ſingulos per ſingulas tribus.

*fœderis 23 Et cùm poſuerint veſtigia pedum ſuorum ſacerdotes qui portant arcam *Domini Dei vniuerſæ terræ in aquis Iordanis, aquæ quæ inferiores ſunt, decurrent atque deficient: quæ autem déſuper veniunt, in vna mole conſiſtent.

Pſal. 113. a. 3. Act. 7. f. 45. 14 Igitur egreſſus eſt populus de tabernaculis ſuis, vt tranſiret Iordanem: & ſacerdotes qui portabant arcam fœderis, pergebant ante eum.

D 15 Ingreſsiſq; eis Iordanem, & pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Iordanis autem ripas aluei ſui tempore meſsis impleuerat)

Eccl. 24. c. 36. 16 ¶ ſteterunt aquæ deſcendentes in loco vno, & ad inſtar montis intumeſcentes apparebant procul ab vrbe quæ vocatur *Edom' vſque ad *locum' Sarthan. quæ autem inferiores erãt, in Mare-ſolitudinis (quod nunc vocatur mortuum) deſcenderunt, vſquequo omnino deficerent. Populus autem incede-

Iericho 1. 17 bat contra *Iordanem: ¶ & ſacerdotes qui portabant arcam fœderis Domini, ſtabant ſuper ſiccam humum in medio Iordanis accincti, omnisque populus per arentem alueum tranſibat.

CAP. IIII.

Duodecim lapides de Iordane ſiccato ad poſterorum memoriam colliguntur, alijq; duodecim in ipſo Iordanis alueo ſtatuuntur.

A 1 QVibus trangreſsis dixit Dominus ad Ioſue, Elige duodecim viros ſingulos per
3 ſingulas tribus, ¶ & præcipe eis vt tollant de medio, Iordanis alueo, vbi ſteterunt pedes ſacerdotum, duodecim duriſsimos lapides, quos ponetis in loco caſtrorum vbi fixeritis hac nocte tentoria.

4 Vocauitq; Ioſue duodecim viros, quos elegerat de filijs Iſraël ſingulos de ſingulis tri-
5 bubus, ¶ & ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei veſtri ad Iordanis medium, & portate inde ſinguli ſingulos lapides in humeris
6 veſtris, iuxta numerũ filiorum Iſraël, ¶ vt ſit ſignum inter vos. Et quando interrogauerint vos filij veſtri cras, dicentes, Quid ſibi
7 volunt iſti lapides? ¶ reſpondebitis eis, Defecerunt aquæ Iordanis ante arcam fœderis Domini, cùm tranſiret eum: idcirco poſiti ſunt lapides iſti in monimentum filiorum Iſraël vſque in æternum.

8 Fecerunt ergo filij Iſraël ſicut præcepit Ioſue, portantes de medio Iordanis duodecim lapides vt Dominus ei imperarat, iuxta numerum filiorum Iſrael, vbi ad locum in quo caſtrametati ſunt, illos poſuerunt eos.

9 Alios quoque duodecim lapides poſuit Ioſue in medio Iordanis alueo, vbi ſteterunt ſacerdotes qui portabant arcam fœderis Domini': & ſunt ibi vſque in præſentem diem.

10 Sacerdotes autem qui portabant arcam ſtabant in Iordanis medio, donec cuncta complerentur quæ Ioſue, vt loqueretur ad populum, præceperat Dominus, * & mandarat ei Moyſes. Feſtinauitque populus, & tranſijt.

11 Cumque tranſiſſent omnes, tranſiit & arca Domini, ſacerdotes quoque pergebant ante populum.

12 Filij quoque Ruben, & Gad & dimidia pars tribus Manaſſe, armati præcedebant filios Iſraël ſicut eis præceperat Moyſes.

13 ¶ & quadraginta pugnatorum millia præparatos, & cuneos, incedebant per plana ad campeſtria vrbis Iericho.

14 In die illo magnificauit Dominus Ioſue coram omni Iſraël, vt timerent eum, ſicut timuerant Moyſen dum adhuc viueret.

*vt nõ 2. 15 Dixitque ad eum, ¶ Præcipe ſacerdotibus
16 qui portant arcam fœderis vt aſcendant de Iordane.

17 Qui præcepit eis, dicens, Aſcendite de Iordane.

18 Cumque aſcendiſſent portantes arcam fœderis Domini, & ſiccam humum calcare cœpiſſent, reuerſæ ſunt aquæ in alueũ ſuum, & fluebant ſicut antè conſueuerant.

19 Populus autem aſcendit de Iordane decimo die menſis primi, & caſtrametatus eſt in Galgalis contra orientalem plagam urbis Iericho.

20 Duodecim quoque lapides, quos de Iordanis alueo ſumpſerant, poſuit Ioſue in
21 galis, ¶ & dixit ad filios Iſraël, Quando interrogauerint filij veſtri cras patres ſuos, & dixerint eis, Quid ſibi volunt lapides iſti?
22 ¶ docebitis eos, atque dicetis, Per ſiccum
23 alueum trãſiuit Iſraël Iordanem iſtum, ¶ cante Domino Deo * noſtro aquas eius
24 conſpectu noſtro' donec tranſiretis: ¶ ſicut fecerat prius in mari-rubro, quod ſiccauit
25 donec tranſiremus: ¶ vt diſcant omnes populi fortiſsimam Domini manum, & rarum populi fortiſsimam Domini manum, vt & vos timeatis Dominũ Deum veſtrum omni tempore.

CAPV

CAPVT V.

Terrentur Chananæi, circunciſio fit in Galgalis, & Phaſe celebratur, deficit manna: vbi de fructibus terræ edunt, & angelus Domini Ioſue apparet.

A 1 POſtquam ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui habitabant trans Iordanem ad occidentalem plagam, & cuncti reges Chanáan, qui propinqua poſsidebant magni maris loca, quòd ſiccaſſet Dominus fluenta Iordanis coram filijs Iſraël donec tranſirent, diſſolutum eſt cor eorum, & non remãſit in eis ſpiritus timentium introitum filiorum Iſraël.

2 Eo tempore ait Dominus ad Ioſue, Fac tibi cultros lapideos, & circuncide ſecundò filios Iſraël.

3 Fecit quoque quod iuſſerat Dominus, & circuncidit filios Iſraël in colle præputiorum.

B 4 Hæc autem cauſa eſt ſecundæ circunciſionis, Omnis populus qui egreſſus eſt de Aegypto generis maſculini, vniuerſi bellatores viri, mortui ſunt in deſerto per longiſ-
5 ſimos viæ circuitus, ¶ qui omnes circunciſi erant. Populus autem qui natus eſt in deſer-
6 to, ¶ per quadraginta annos itineris latiſſimæ ſolitudinis incircunciſus fuit: donec conſumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus antè iurauerat' vt' oſtenderet eis terram lacte & melle manantem.

7 Horum filij in locum ſucceſſerũt patrum, & circunciſi ſunt à Ioſue: quia ſicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circunciderat.

C 8 Poſtquam autem omnes circunciſi ſunt, manſerũt in eodem caſtrorum loco, donec ſanarentur.

9 Dixitque Dominus ad Ioſue, Hodie abſtuli opprobrium Aegypti à vobis. Vocatumq; eſt nomen loci illius Galgala, vſque in præ-
20 ſentem diem. Manſeruntque filij Iſraël in Galgalis, & fecerunt Phaſe quartadecima die menſis ad
11 veſperum in campeſtribus Iericho: ¶ & comederunt de frugibus terræ die altero, azymos panes, & polentam eiuſdem anni.

D 12 Defecitque manna poſtquam comederunt de frugibus terræ, nec vſi ſunt vltrà cibo illo filij Iſraël, ſed comederunt de frugibus præſentis terræ Chanáan.

13 Cum autem eſſet Ioſue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virũ ſtantem contra ſe, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait, Noſter es, an aduerſariorum?

14 Qui reſpondit, Nequaquam, ſed ſum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Ioſue pronus in terram. Et adorans ait, Quid Dominus meus loquitur ad ſeruum ſuum?

15 Solue, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo ſtas, ſanctus eſt. Fecitque Ioſue vt ſibi fuerat imperatum. *Exod. 3. b. 5.

CAP. VI.

Poſt varios ſeptem dierum circuitus, Iericho capta funditus deletur, ſeruata Rahab cum ſuis: reædificatori vrbis maledicitur.

IEricho autem clauſa erat atque munita, timore filiorum Iſraël, & nullus egredi audebat aut ingredi. 1 A

2 Dixitque Dominus ad Ioſue, Ecce dedi in *manus tuas' Iericho, & regem eius, omnesque fortes viros. *manu tua 3.

3 Circuite vrbem cuncti bellatores ſemel per diem: ſic facietis ſex diebus.

4 Septimo autem die ſacerdotes tollent ſeptem buccinas, quarum vſus eſt in iubileo, & præcedent arcam fœderis: ſeptieſque circuibitis ciuitatem, & ſacerdotes clangent buccinis.

5 Cumque inſonuerit vox tũbæ longior atq; conciſior, & in auribus veſtris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruẽt ciuitatis, ingredienturque ſinguli per locum contra quem ſteterint.

6 Vocauit autem Ioſue filius Nun ſacerdotes, & dixit ad eos, Tollite arcam fœderis: & ſeptem alij ſacerdotes tollant ſeptem iubileorum buccinas, & incedant ante arcam Domini.

7 Ad populum quoque ait, Ite, & circuite ciuitatem, armati præcedentes arcam Domini.

8 Cumque Ioſue verba finiſſet, & ſeptem ſacerdotes ſeptem buccinis clangerent ante B
9 arcam fœderis Domini, ¶ omnisque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam ſequebatur, ac buccinis omnia concrepabant.

10 Præceperat autem Ioſue populo, dicens, Non clamabitis, nec audietur vox veſtra, neque illus ſermo ex ore veſtro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis, Clamate & vociferamini.

11 Circuiuit ergo arca Domini ciuitatem ſe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mel per diem, & reuersa in castra, mansit ibi.

12 Igitur Iosue de nocte consurgente, tule-
13 runt sacerdotes arcam Domini, ¶ & septem ex eis septem buccinas, quarum in iubileo vsus est: Præcedebantque arcam Domini ambulantes atque clangentes: & armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur arcam, & buccinis personabat.

14 Circuieruntque ciuitatem secundo die semel, & reuersi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus.

15 Die autem septimo diluculo consurgentes, circuierunt vrbem, sicut dispositum erat septies.

C 16 Cumq; septimo circuitu clangerent buc-

cinis sacerdotes, dixit Iosue ad omnem Israël, Vociferamini, tradidit enim vobis Dominus ciuitatem: ¶ sitque ciuitas hæc anathema: & omnia quæ in ea sunt, Domino. Sola Rahab meretrix viuat cum vniuersis quæ cum ea in domo sunt: abscondit enim nuntios quos direximus.

18 Vos autem cauete ne de his quæ præcepta sunt quippiam contingatis: & sitis prauaricationis rei, & omnia castra Israël sub peccato sint atque turbentur.

19 Quicquid autem auri aut argenti sit, & valorum æneorum ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris tuis.

20 Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusque increpuit, muri ciui-

corruerunt: & ascendit vnusquisque per locum qui contra se erat: ceperuntque ciuitatem, & interfecerunt omnia quæ erant in ea, à viro vsque ad mulierem, ab infante vsque ad senem. Boues quoque & oues, & asinos in ore gladij percusserunt.

2.Mac.12.c.25 21

D 22 Duobus autem viris, qui exploratores missi fuerat, dixit Iosue, Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut illi iuramento firmastis.

Sup.2.c.14. *Heb.11.f.33.*

23 Ingressiq; iuuenes, eduxerunt Rahab, & parentes eius, fratres quoque & cunctam su-

Heb.11.f.31.

pellectilem ac cognationem illius, & castra Israël manere fecerunt.

24 Vrbem autē & omnia quæ inuenta sunt in ea succēderunt: absque auro & argento & vasis æneis, ac ferro, quæ in erarium domino consecrarunt.

25 Rahab verò meretricem & domum patris eius, & omnia quę habebat, fecit Iosue viuere, & habitauerunt in medio Israël vsque in præsentem diem: eò quòd abscondisset nuntios quos miserat vt explorarent Iericho. In tempore illo imprecatus est Iosue

26 dicens, ¶ Maledictus vir coram Domino

qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, & in nouissimo liberorum ponat portas eius.

27 Fuit ergo Dominus cum Iosue, & nomen eius vulgatum est in omni terra.

CAPVT VII.

Explorata Hai cedit populus Israël hostibus propter furtum de anathemate Iericho: quapropter posit Iosue lamentationem, missa sorte Achan lapidatur iussu Domini.

Filij autem Israël præuaricati sunt mandatum, & vsurpauerūt de anathemate. Nam Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate: iratusque est Dominus contra filios Israël.

A 1 22.d.

2 Cumque mitteret Iosue de Iericho viros cōtra Hai, quæ est iuxta Beth-auen, ad orientalem plagam oppidi Beth-el, dixit eis, Ascendite, & explorate terram. Qui præcepta complentes explorauerunt Hai.

3 Et reuersi dixerunt ei, Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorum pergant & deleant ciuitatem: quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes pauciissimos.

4 Ascenderunt ergo tria millia pugnato-

5 rum. Qui statim terga vertentes, ¶ percussi sunt à viris vrbis Hai, & corruerunt ex eis triginta sex homines: persecutique sunt eos aduersarij de porta vsque ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes, pertimuitque cor populi, & ad instar aquæ liquefactū est.

6 Iosue verò scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vsq; ad vesperum, tam ipse quàm omnes senes Israël: miseruntque puluerem super capita

7 sua. ¶ & dixit Iosue, Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Iordanem fluuium, vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? vtinam vt cœpimus mansissemus trans Iordanem.

8 Mi Domine Deus, quid dicam, vidēs Israëlem hostibus suis terga vertentem?

9 Audient Chananæi, & omnes habitatores terræ, & pariter conglobati circundabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo?

10 Dixitq; Dominus ad Iosue, Surge, cur iaces pronus in terra?

11 Peccauit Israël, & præuaricatus est pactum meum: tuleruntq; de anathemate, & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua.

12 Nec poterit Israël stare ante hostes suos,

eosq; fugiet: quia pollutus est anathemate, non ero vltra vobiscum, donec conteratis

eum qui huius sceleris reus est.

13 Surge, sanctifica populum, & dic eis, Sanctifica-

ctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israël, Anáthema in medio tui est Israël: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere.

C 14 Accedetisque mane singuli per tribus vestras: & quamcunque tribum sors inuenerit, accedet per cognationes suas, cognatio per domos, domusque per viros.

15 Et quicunque ille *in' hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam præuaricatus est pactum Domini, & fecit nephas in Israël.

16 Surgens itaque Iosue manè, applicuit Israël per tribus suas, & inuenta est tribus Iuda.

17 Quæ cùm iuxta familias suas esset oblata, inuenta est familia Zare. Illam quoque per
18 domos offerens, reperit Zabdi: ¶ cuius domum in singulos diuidens viros, inuenit Achan filium Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda.

19 Et ait Iosue ad Achan, Fili mi, da gloriam Domino Deo Israël, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.

20 Respondítque Achan Iosue, & dixit ei, Verè ego peccaui Domino Deo Israël, & sic
D 21 & sic feci. ¶ vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui.

22 Misit ergo Iosue ministros qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul.

23 Auferensque de tentorio tulerunt ad Iosue, & ad omnes filios Israël, proiecerúntq; ante Dominum.

24 Tollens itaque Iosue Achan filium Zare, argentumq; & pallium, & aureā regulam, filios quoque & filias eius, boues & asinos & oues, ipsumque tabernaculum, & cunctam suppellectilem: (& omnis Israël cum eo) du-
25 xerunt eos ad Vallem-achor, ¶ vbi dixit Iosue, Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Israël: & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt.

26 Congregaueruntq; super eum aceruum magnum lapidum, qui permanet vsque in præsentem diem. Et auersus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, Vallis-achor, vsque hodie.

*est qui 4.

CAPVT VIII.

Expugnata Hai rex eius suspenditur, erecto altari lapideo, Deuteronomium super lapides scribitur, & populo benedicitur.

DIxit autē Dominus ad Iosue, Ne timeas neq; formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consurgens ascende in oppidum Hai, ecce tradidi in manum tuam regem eius, & populum, vrbemque & terram.

2 Faciesque vrbi Hai, & regi eius, sicut fecisti Iericho, & regi illius: prædam verò & omnia animantia deripietis vobis: ponite insidias vrbi post eam.

3 Surrexitque Iosue & omnis exercitus bellatorum cum eo, vt ascenderent in Hai: & electa triginta millia virorum fortium mi-
4 sit nocte, ¶ præcepitque eis, dicens, Ponite insidias post ciuitatem: nec longius recedatis, & eritis omnes parati. ¶ ego autem & reliqua multitudo quæ mecum est, *ascendemus' ex aduerso contra vrbem. Cumq; exierint contra nos, sicut ante fecimus, fugi-
6 mus, & terga vertemus: ¶ donec persequantes ab vrbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut priùs.

7 Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidijs, & vastabitis ciuitatem: tradetque eam Dominus Deus vester in manus vestras.

8 Cumque ceperitis, *succendite eam, & sicut omnia facietis, vt iussi.

9 Dimisitque eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter Beth-el, & Hai, ad occidentalem plagam vrbis Hai. Iosue autem nocte illa in medio mansit populi, surgensque diluculo recensuit socios, & ascēdit cum senioribus in fronte exercitus.

11 ¶ vallatus auxilio pugnatorum. Cumq; venissent & ascendissent ex aduerso ciuitatis, steterūt ad Septentrionalem vrbis plagam, inter quam & eos erat vallis media.

12 Quinque autem millia viros elegerat, & posuerat in insidijs inter *Beth-auen' & Hai
13 ex occidentali parte eiusdem ciuitatis: ¶ omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita vt nouissimi multitudinis occidentalem plagam vrbis attingerent. Abijt ergo Iosue nocte illa, & stetit in vallis medio.

14 Quòd cum vidisset rex Hai, festinauit manè, & egressus est cum omni exercitu ciuitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quòd post tergum latérent insidiæ.

15 Iosue verò, & omnis Israël cesserunt loco, fumulantes metum, & fugientes per solitudinis viam.

16 At illi vociferantes pariter, & se mutuò cohortantes, persecuti sunt eos. Cumq; re-
17 cessissent à ciuitate, ¶ & ne vnus quidem in vrbe Hai, & Beth-el remansisset qui nō persequeretur Israël (sicut eruperant aperta op-
D 18 pida relinquentes,) ¶ dixit Dominus ad Iosue, Leua clypeū qui in manu tua est contra vrbem Hai, quoniam tibi tradam eam.

19 Cumque eleuasset clypeum ex aduerso ciuitatis, insidiæ quæ latebant, surrexerunt confestim: & pergentes ad ciuitatem, ceperunt & succenderunt eam.

20 Viri autem ciuitatis qui persequebantur Iosue, respicientes & videntes fumum vrbis ad cælum vsq; conscendere, non potuerunt vltrà huc illucque effugere: præsertim cùm hi qui simulauerant fugam, & tendebant ad solitudinem, contra persequentes
fortissimè restitissent.

21 Vidensque Iosue & omnis Israël, quòd capta esset ciuitas, & fumus vrbis ascenderet,
E 22 reuersus percussit viros Hai. Siquidem & illi qui ceperant & succenderant ciuitatē, egressi ex vrbe contra suos, medios hostium ferire cœperunt. Cùm ergo ex vtraque parte aduersarij cæderentur,
23 ita vt nullus de tanta multitudine saluaretur, ¶ regem quoq; vrbis Hai apprehenderunt viuentem, & obtulerunt Iosue.

24 Igitur omnibus interfectis qui Israëlem ad deserta tendentem fuerant persecuti, & in eodē loco gladio corruentibus, reuersi filij Israël percusserunt ciuitatem.

25 Erant autem qui in eodem die concide-
rant à viro vsque ad mulierem, duodecim millia hominum omnes vrbis Hai.

26 Iosue verò non contraxit manum, quam
F in sublime porrexerat, tenens clypeum, do-
27 nec interficerentur omnes habitatores Hai. Iumenta autem & prædam ciuitatis diuiserunt sibi filij Israël, sicut præceperat Dominus Iosue.

28 Qui succendit vrbem, & fecit eam tumulum sempiternum: ¶ regem quoque eius
29 suspendit in patibulo vsque ad vesperam & solis occasum. Præcepitque Iosue, & deposuerunt cadauer eius de cruce: proiecerunt-
que in ipso introitu ciuitatis, congestoque super eo magno aceruo lapidum, qui perma-
30 net vsque in præsentem diem. Tunc ædificauit Iosue altare Domino Deo Israël in monte Hebal, ¶ sicut præcepe-
31 rat Moyses famulus Domini filijs Israël, &

Exod. 20. d. 25. Deut. 27. a. 5.

scriptum est in volumine legis Moysi, Altare de lapidibus impolitis quos ferrum nō tetigit: & obtulit super eo holocausta Domino, immolauitque pacificas victimas.

32 Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filijs Israël.

33 Omnis autem populus, & omnes' maiores natu, ducesque ac iudices, stabant ex vtraque parte arcæ, in conspectu sacerdotum qui portabant arcam fœderis Domini, vt aduena ita & indigena. Media pars eorum iuxta montē Garizim, & media iuxta montem Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini. Et primum quidem benedixit populo Israël. G

34 Post hæc legit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ scripta erant in legis volumine.

35 Nihil ex his quæ Moyses iusserat reliquit intactum, sed vniuersa replicauit corā omni multitudine Israël, mulieribus ac paruulis & aduenis, qui inter eos morabantur.

CAPVT IX.

Gabaonitæ simulatione longi itineris imponentes Iosue & principibus Israëlitarum, medio iuramento saluantur, insecuto tamen murmure, perpetuo famulitio astringuntur.

QVibus auditis, cuncti reges trans Iordanem qui versabātur in montanis & cam-
1 A pestribus, in maritimis ac littore Magni -maris, hi quoque qui habitabant iuxta Libanum, Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Pherezęus, & Heuæus, & Iebusæus ¶ con-
2 gregati sunt pariter, vt pugnarent contra Iosue & Israël vno animo, eademque sententia.

3 At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Iosue, Iericho & Hai:
4 ¶ *callidè cogitantes tulerunt sibi cibaria, *& 5.
saccos veteres asinis imponentes, & vres
5 vinarios scissos atque consutos, ¶ calceamentaque perantiqua quæ ad indicium vetustatis pittacijs consuta erant, induti veteribus vestimentis. panes quoque, quos portabant ad viaticum, duri erant, & in frusta
6 comminuti: ¶ perrexeruntque ad Iosue qui tunc morabatur in castris Galgalæ, & dixerunt ei, atque simul omni Israëli, De terra B
longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque viri Israël
7 ad eos, atque dixerunt, ¶ Ne fortè in terra quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum.

8 At illi ad Iosue, Serui inquiunt, tui sumus.

Quibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quibus Iosue ait, Quinam estis vos? aut vnde venistis?

9 Responderunt, De terra longinqua valde venerunt serui tui in nomine Domini Dei tui. Audiuimus enim famam potentiæ eius,
Nu.21.c.24. 10 cuncta quæ fecit in Aegypto, ¶ & duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Iordanem, Sehon regi Hesebon, & Og regi
11 Basan, qui erant in Astaroth: ¶ dixeruntque nobis seniores, & omnes habitatores terræ
vestriu 7. nostræ. Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, & occurrite eis, & dicite, Serui vestri sumus, fœdus inite nobiscum.
12 En panes quando egressi sumus de domibus nostris, vt veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, & vetustate nimia comminuti. ¶ vtres vini nouos impleuimus, nunc rupti sunt & soluti. vestes &
C calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita sunt, & penè consumpta.
14 Susceperunt igitur de cibarijs eorum, & os Domini non interrogauerunt.
2.Reg.21.a.2. 15 Fecitq; Iosue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est vt nõ occiderentur: principes quoque multitudinis iurauerunt eis.
16 Post dies autem tres initi fœderis, audierunt quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri essent.
17 Moueruntque castra filij Israël, & venerunt in ciuitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt, Gabaon, & Caphira, & Beroth, & Cariath-iarim.
18 Et non percusserunt eos eò quòd iurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israël. Murmurauit itaque omne vulgus contra principes.
19 Qui responderunt eis, Iurauimus eis in nomine Domine Dei Israël, & idcirco non possumus eos contingere.
20 Sed hoc faciemus eis, Reseruentur quidem vt viuant, ne contra nos ira Domini
eis 7. 21 concitetur, si peierauerimus: ¶ sed sic viD uant, vt in vsus vniuersæ multitudinis ligna cædant, aquasque comportent. Quibus hæc
22 loquentibus, ¶ vocauit Gabaonitas Iosue, & dixit eis, Cur nos decipere fraude voluistis, vt diceretis, Procul valde habitamus à vobis: cùm in medio nostri sitis?
23 Itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cædens, aquasq; comportans in domum Dei mei.
24 Qui responderunt, Nuntiatum est nobis seruis tuis, quæ promisisset Dominus Deus tuus Moysi seruo suo vt traderet vobis omnem terram, & disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur valde, & prouidimus animabus nostris, vestro
25 compulsi, & hoc consilium iniuimus: aute in manu tua sumus: quod tibi bo & rectum videtur, fac nobis.
26 Fecit ergo Iosue vt dixerat, & liberos eos de manu filiorum Israël, vt non occiderentur.
27 Decreuitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi & altaris Domini dentes ligna, & aquas comportantes, in præsens tempus, in loco quem Dom elegisset.

CAPVT X.

Quinque reges oppugnantes Gabaon, immen leuius diei spatio, vincuntur. & ex spelunca eti suspenduntur, pluresque alia ciuitates capi tur.

QVæ cùm audisset Adoni-sedec re salem, quòd scilicet cepisset Iosue & subuertisset eam (sicut enim fecer richo & regi eius, sic fecit Hai & reg & quòd transfugissent Gabaonitæ ad
2 & essent fœderati eorum, ¶ timuit Vrbs enim magna erat Gabaon, & tatum regalium, & maior oppido Hai nesque bellatores eius fortissimi.
3 Misit ergo Adoni-sedec rex Ieruſa Oham regem Hebron, & ad Pham gem Ierimoth, ad Iaphia quoq; rege
4 chis, & ad Dabir regem Eglon, dicens me ascendite, & ferte præsidium, vt gnemus Gabaon, quare transfugerit sue, & ad filios Israël.
5 Congregati igitur ascenderunt q reges Amorrhæorum: rex Ierusalem, bron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex simul cum exercitibus suis, & castr ti sunt circa Gabaon oppugnantes
6 Habitatores autem Gabaon vrbis miserunt ad Iosue, qui tunc morab castris apud Galgalam, & dixerunt retrahas manus tuas ab auxilio ser tuorum: ascende citò & libera nos, præsidium: conuenerunt enim ad nos omnes reges Amorrhæorum, qui tant in montanis.
7 Ascenditque Iosue de Galgalis, & exercitus bellatorum cum eo, & simi.
8 Dixitque Dominus ad Iosue, Ne eos: in manus enim tuas tradidi illos ex eis tibi resistere poterit.

9 Irruit itaque Iosue super eos repente, tota nocte ascendens de Galgalis.
10 Et conturbauit eos Dominus à facie Israël: contriuitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth-horon, & percussit vsque Azéca & Maceda.
C 11 Cumque fugerent filios Israel, & essent in descensu Beth-horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cælo vsque ad Azéca: & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis quàm quos gladio percusserant filij Israel.
12 Tunc locut' est Iosue Domino in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israël, dixitque coram eis, Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem-Aialon.
13 Steteruntque Sol & Luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis suis. Nónne scriptum est hoc in libro iustorum? Stetit itaq; Sol in medio cæli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei.
14 Non fuit antea & postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.
15 Reuersusque est Iosue cum omni Israël in castra Galgalæ.
16 Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca vrbis Maceda.
17 Nunciatumque est Iosue quod inuenti es- D
sent quinque reges latentes in spelunca-vr- .8.
bis' Maceda.
18 Qui præcepit socijs, & ait: Voluete saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite viros in-
19 dustrios qui clausos custodiant: ¶ vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cædite, nec dimittatis eos vrbium suarum intrare præsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras.
20 Cæsis ergo aduersarijs plaga magna, & vsque ad internecionem penè consumptis, hi qui Israël effugere potuerunt, ingressi sunt ciuitates munitas.
21 Reuersusque est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, vbi tunc erant castra, sani, & integro numero: nullusque contra filios Israël mutire ausus est.
22 Præcepitque Iosue, dicens: Aperite os speluncæ, & producite ad me quinque reges qui in ea latitant.

23 Feceruntque ministri vt sibi fuerat imperatum: & * adduxerunt' ad eum quinque reges de spelunca, regem Ierusalem, regem Hebron, regem Ierimoth, regem Lachis, regem Eglon.
*eduxerunt 12.

24 Cumque * adducti' essent ad eum, vocauit omnes viros Israël, & ait ad principes E
*educti 14. exercitus qui secum erant, Ite, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cùm perrexissent, & subiectorum colla pedibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

25 calcarent, ¶ rursum ait ad eos: Nolite timere, nec paueatis, confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris aduersum quos dimicatis.
26 Percussitque Iosue, & interfecit eos, & suspendit super quinque stipites: fueruntq; suspensi vsque ad vesperum.
27 Cumque occumberet sol, præcepit Iosue vt deponerent eos de patibulis. Qui depositos proiecerunt in speluncam in qua latuerant, & posuerunt super os eius saxa ingentia, quæ permanent vsque in præsens.
28 Eodem die Macedam quoque cepit Iosue, & percussit in ore gladij, regemque illius interfecit, & omnes habitatores eius: non dimisit in ea saltem paruas reliquias. Fecitque regi Maceda sicut fecerat regi Iericho.
F 29 Transiuit autem cum omni Israël de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam:
30 ¶ quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israël: percusseruntque vrbem in ore gladij, & omnes habitatores eius. non dimiserunt in ea vllas reliquias. Fecerunt-
sup. c. 21. que regi Lebna sicut fecerant regi Iericho.
31 De Lebna transiuit in Lachis cum omni Israël: & exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam.
32 Tradiditque Dominus Lachis in manus Israël, & cepit eam die altero, atque percussit in ore gladij, omnemque animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.
33 Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis: quem percussit Iosue cum omni populo eius vsque ad internecionem.
34 Transiuitque de Lachis in Eglon, & cir-
35 cundedit, ¶ atque expugnauit eam in eadē die: percussitq; in ore gladij omnes animas quæ erant in ea iuxta omnia quæ fecerat Lachis.
36 Ascendit quoque cum omni Israël de Eglon in Hebron, & pugnauit contra eam:
37 ¶ cepitque, & percussit in ore gladij, regem quoque eius & omnia oppida regionis illius, vniuersasq; animas quæ in ea fuerant commoratę: non reliquit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit consumens gladio.
G 38 Inde reuersus in Dabir, ¶ cepit eam, at-
39 que vastauit: regem quoque eius atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladij: non dimisit in ea vllas reliquias; sicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum
sic fecit Dabir & regi illius.
40 Percussit itaq; Iosue omnem terram montanam & meridianam atque campestrem & Asedoth cum regibus suis: non dimisit in ea vllas reliquias, sed omne quod spirabat
41 minus Deus Israël ¶ à Cades-barne vsque Gazam. Omnem terram Gessen vsque
42 baon, ¶ vniuersosque reges & regiones eorum vno impetu cepit atque vastauit, quia minus enim Deus Israël pugnauit pro
43 ¶ reuersusq; est cum omni Israël ad castrorum in Galgala.

CAPVT XI.

Expugnat Iosue Iabin cum alijs plurimis regibus ac populis, omnia seruans quæ Dominus Moysi præceperat.

QVæ cùm audisset Iabin rex Asor, misit
Iobad regem Madon, & ad regem
2 meron, atque ad regem Achsaph: ¶ ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis & in planitie contra meridiem Ceneroth, in campestribus quoq; & regionibus Dor iuxta mare.
3 Chananæum quoque ab oriente & occidente, & Amorrhæum atque Hethæum & Pherezæum & Iebusæum in montanis, Heuæum quoque qui habitabat ad radicem Hermon in terra Maspha.
4 Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena quæ est in littore maris, equi quoq; & currus innumerabiles nimis multitudinis.
5 Conueneruntque omnes reges illi in vnum ad Aquas-merom, vt pugnarent contra Israël.
6 Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in cōspectu Israël: equos eorum subneruabis, & currus eorum combures.
7 Venitque Iosue, & omnis exercitus cum eo aduersus illos ad Aquas-merom subito,
8 & irruerunt super eos, ¶ tradidit eos Dominus in manus Israël. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt vsq; ad Sidonem magnam & Aquas-maserephoth, campumque Maspheph, qui est ad orientalem plagam. Itaque percussit omnes, vt nullas diuisas ret ex eis reliquias: ¶ fecitque sicut præceperat ei Dominus, equos eorum subneruauit, currusque combussit igni.
10 Reuersusq; statim cepit Asor & regem eius

percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatū tenebat.
11 Percussitque omnes animas quæ ibidem morabantur, nō dimisit in ea vllas reliquias, sed vsque ad internecionem vniuersa vastauit, ipsamq; vrbem *peremit' incendio, * combussit 1.
12 Et omnes per circuitum ciuitates, reges quoque earum cepit, percussit atque dele- C

uit, sicut præceperat ei Moyses famulus Domini.
13 Absque vrbibus quæ erant in collibus & in tumulis sitæ, cæteras succendit Israël: vnam tantum Asor munitissimam flamma consumpsit.
14 Omnemque prædam istarum vrbium ac iumenta diuiserunt sibi filij Israël, cunctis hominibus interfectis.
15 Sicut præceperat Dominus Moysi seruo suo, ita præcepit Moyses Iosue, & ille vniuersa compleuit: non præterijt de vniuersis mandatis, nec vnum quidē verbum quod iusserat Dominus Moysi.
16 Cepit itaque Iosue omnem terram montanam & meridianam, terramque Gessen,
D & planitiem, & occidentalem plagā, mon-
17 temque Israël, & campestria eius: ¶ & partem montis quæ ascendit Seir vsq; Baal-gad per planitiem Libani subter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit, & occidit.
18 Multo tempore pugnauit Iosue cōtra reges istos.
19 Non fuit ciuitas quæ se-non' traderet filijs Israël, præter Heuæum qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit.
20 Domini enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israël, & caderent: & nō mererentur vllam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi.
21 In illo tempore venit Iosue, & interfecit Enacim de montanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Iuda & Israël, vrbesque eorum deleuit.
22 Non reliquit vllum de stirpe Enacim, in terra filiorum Israël: absque ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azonto, in quibus solum relicti sunt.
23 Cepit ergo Iosue omnem terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam in possessionem filijs Israël secundum partes & tribus suas, quieuitq; terra prælijs.

CAPVT XII.

Numerantur reges 31. citra & vltra Iordanem quos percusserunt Moyses & Iosue.

HI sunt reges quos percusserunt filij Israël, 1 A
& possederunt terram eorum trans Iordanem ad solis ortum, à torrente-Arnon vsque ad montem Hermon, & omnem orientalem

Universidad de Deusto
Biblioteca

entalem plagam quæ respicit solitudinem.
2 Sehon rex Amorrhæorum, qui habitauit in Hesebon, dominatus est ab Aroër quæ sita est super ripam torrentis Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, vsque ad torrentem Ieboc, qui est terminus
3 filiorum Ammon. ¶ & à solitudine vsque ad Mare-Ceneroth contra orientem, & vsque ad Mare-deserti, quod est mare salsissimum, ad *orientalem plagã per viam quæ ducit Bethsimoth: & ab australi parte, quæ subiacet Asedoth, vsque Phasga.
4 Terminus Og regis Basan, de reliquijs Raphaim, qui habitauit in Astaroth, & in Edrai. & dominatus est in monte Hermon, & in Salecha, atq; in vniuersa Basan, vsq;
5 ad terminos ¶ Gessuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad: *terminos' Sehon regis Hesebon: ¶ Moyses famulus Domini, &
6 filij Israël percusserunt eos, tradiditque terram eorum Moyses in possessionem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse.
7 Hi sunt reges terræ, quos percussit Iosue & filij Israël trans Iordanem ad occidentalem plagam, à Baal-gad in campo Libani, vsque ad montem *cuius pars ascendit in Seir, tradiditque eam Iosue in possessionem tribubus Israël, singulis partes suas,
8 ¶ tam in montanis quàm in planis atq; cam pestribus. In *Aseroth', & in solitudine, ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, Chananæus & Pherezæus, Heuæus & Iebusæus.
9 Rex Iericho vnus, rex Hai, quæ est ex latere Beth-el, vnus: ¶ rex Ierusalem vnus, rex
10 Hebron vnus, ¶ rex Ierimoth vnus, rex
11 Lachis vnus, ¶ rex Eglon vnus, rex Ga-
12 zer vnus, ¶ rex Dabir vnus, rex Gader v-
13 nus, ¶ rex Herma vnus, rex Hered vnus,
14 ¶ rex Lebna vnus, rex Adullam vnus, ¶ rex
15 Maceda vnus, rex Beth-el vnus, ¶ rex Ta-
16 phua vnus, rex *Opher' vnus, ¶ rex A-
17 phec vnus, rex *Saron' vnus, ¶ rex Madon
18 vnus, rex Asor vnus, ¶ rex Semeron *vnus,
19 rex Acsaph vnus, ¶ rex Thenac vnus, rex
20 Mageddo vnus, ¶ rex Cedes vnus, rex Ia-
21 chanam Carmeli vnus, ¶ rex Dor, & pro-
22 uinciæ Dor vnus, rex gentium Galgal vnus,
23 ¶ rex Thersa vnus: omnes reges triginta
24 vnus.

*occidentalem 4.
*terminũ 7.
*Asedoth 1.
*Libani.
*Hepher 1.
*Lasaron 1.
*Meron 1.

CAPVT XIII.

Iubet Dominus Iosue vt terram diuidat, assignatis partibus Rubẽ, Gad & dimidiæ tribui Manasse trans Iordanem.

IOsue senex prouectæque ætatis erat, & Dominus ad eum: Senuisti & longæ
2 terraque latissima derelicta est, quæ dum sorte diuisa est: ¶ omnis videlilæa, Philisthijm, & vniuersa Gessuri.
3 A fluuio turbido qui irrigat Aegyp
que ad terminos Accaron contra Aseba 1.
nem, terra-Chanáan quæ in quinque
los Philisthijm diuiditur, Gazæos, &
tios, Ascalonitas, Gethæos, & Accaron
4 Ad meridiem verò sunt Heuæi, omn
ra-Chanáan, & Maara Sidoniorum
5 Apheca & terminos Amorrhæi, ¶ ea
confinia. Libani quoque regia contra
entem à Baalgad sub monte Hermon
nec ingrediaris Emath.
6 Omnium qui habitant in monte L
vsque ad Aquas-Maserephoth, vniuer
Sidonij. Ego sum qui delebo eos à fa
liorum Israël. Veniat ergo in partem
ditatis Israël sicut præcepi tibi.
7 Et nunc diuide terram in possessio
uem tribus, & dimidiæ tribui Ma
8 ¶ cum qua Ruben & Gad possederun
ram, quam tradidit eis Moyses famul
mini trans fluenta Iordanis, ad orient
plagam.
9 Ab Aroër quæ sita est in ripa torren
non, & in vallis medio, vniuersaque
10 pestria Medaba, vsque Dibon. ¶ & c
ciuitates Sehon, regis Amorrhæi, q
gnauit in Hesebon vsque ad termino
11 rum Ammon. ¶ & Galaad, ac termino
suri & Machati, & omnem montem
mon, & vniuersam Basan, vsque Sa
12 cha, ¶ omne regnum Og in Basan, q
gnauit in Astaroth & Edrai, ipse fuit
liquijs Raphaim: percussitque eos M
atque deleuit.
13 Noluerunteque disperdere filij Israël
suri & Machati: & habitauerunt in m
Israel vsque in præsentem diem.
14 Tribui autem Leui non dedit posse
nem: sed sacrificia & victimæ Domi
Israël, ipsa est eius hæreditas, sicut lo
est illi.
15 Dedit ergo Moyses possessionem
filiorum Ruben iuxta cognationes su
16 Fuitque terminus earum ab Aroër q
ta est in ripa torrentis Arnon, & in
eiusdem torrentis media: vniuersam
17 tiem, quæ ducit Medaba ¶ & Hesebo
pestribus: Dibon quoque, & Bamoth
18 & oppidum Baalmeon, ¶ & Iasa, &

Num. 31.
Deut. 1.
Iudic. 3. e. 3.
Iosue 12. a. 1.
Iosue 20.

19 dimoth, & Mephaath, ¶ & Cariathaim, & Sabama, & Sarathasar in monte conuallis.
20 Beth-phogor & Asedoth, Phasga & Beth
21 -iesimoth, ¶ & omnes vrbes campestres, vniuersaq; regna Sehon regis Amorrhæi qui regnauit in Hesebon, quem percussit Moyses cum principibus Madian: Heuæum, & Recem, & Sur, & Hur, & *Rebe' duces Sehon habitatores terræ.
22 Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filij Israël gladio cum cæteris interfectis.
23 Factusque est terminus filiorum Ruben Iordanis fluuius. Hæc est possessio Rubenitarum per cognationes suas vrbium & vicu lorum.
24 Deditque Moses tribui Gad & filijs eius per cognationes suas possessionem, cuius
25 hæc diuisio est, ¶ Terminus Iaser, & omnes ciuitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon: vsque ad Aroër quę est
Num. 26 contra Rabba. ¶ & ab Hesebon vsque *Ramoth', Masphe & Betonim: & à Manaim
D 27 vsque ad terminos Dabir. ¶ in valle quo que Beth-aram, & Beth-nemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Hesebon. huius quoque finis, Iordanis est vsque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem ad orientalem plagã,
28 ¶ hæc est possessio filiorũ Gad per familias suas, ciuitates & villæ earum.
29 Dedit & dimidiæ tribui Manasse, filijsque eius iuxta cognationes suas possessio-
30 nem, ¶ cuius hoc principium est: à Manaim vniuersam Basan, & cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicos Iair qui sunt
31 in Basan: sexaginta oppida. ¶ & dimidiam partem Galaad, & Astaroth, & Edrai vrbes regni Og in Basan: filijs Machir, filij Manasse dimidiæ parti filiorũ Machir iuxta cognationes suas.
32 Hanc possessionẽ diuisit Moyses in campestribus Moab, trans Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam.
33 Tribui autem Leui non dedit possessionem: quoniam Dominus Deus Israël ipse est possessio eius, vt locutus est illi.

*tuum.

CAPVT XIIII.

Caleb accipit Hebron in hæreditatem filij promissam, eò quòd alijs exploratoribus detrahentibus terræ promissæ, ipse secutus sit Dominum.

A 1 HOc est quod possederunt filij Israël in terra-Chanáan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & principes fa-
2 miliarum per tribus Israël: ¶ sorte omnia diuidentes, sicut præceperat Dominus in manu Moysi, nouem tribubus, & dimidiæ tribui.
3 Duabus enim tribubus, & dimidiæ dederat Moyses trans Iordanem possessionem: absque Leuitis, qui nihil terræ acceperunt
4 inter fratres suos, ¶ sed in eorum successerunt locum filij Ioseph in duas diuisi tribus, Manasse & Ephraim: nec acceperunt Leuitæ aliam in terra partem, nisi vrbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda iumenta & pecora sua.
5 Sicut præceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filij Israël, & diuiserunt terram.
6 Accesserunt itaque filij Iuda ad Iosue in Galgala, locutusque est ad eum Caleb filius Iephone Cenezæus, Nosti quid locutus sit
Num. 14. d. 24. Dominus ad Moysen hominem Dei de me & te in Cades-barne.
7 Quadraginta annorum eram quando misit me Moyses famulus Domini de Cades-barne, vt considerarem terram, nunciauiq; ei quod mihi verum videbatur.
8 Fratres autẽ mei qui ascenderant mecum, dissoluerunt cor populi: & nihilominus ego secutus sum Dominum Deum meum.
9 Iurauitque Moyses in die illo, dicens: Terra quam calcauit pes tuus, erit possessio tua, & filiorum tuorum in æternum, quia secutus es Dominum Deum *meum'.
10 Concessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est vsque in præsentem diem. Quadraginta & quinque anni sunt ex quo locutus est Dominus verbũ istud ad Moysen, quando ambulabat Israël per solitudinem: hodie octogintaquinque annorum
11 sum ¶ sic valens, vt eo valebam tempore quando ad explorandum missus sum: illius Eccl. 46. b. 11. in me temporis fortitudo vsque hodie perseuerat, tàm ad bellandum, quàm ad gradiendum.
12 Da ergo mihi montem istum quem pollicitus est Dominus te quoque audiente, in quo Enacim sunt, & vrbes magnæ atq; munitæ: si fortè sit Dominus mecum, & potuero delere eos: sicut promisit mihi.
13 Benedixitque ei Iosue: & tradidit ei He- 1. Mac. 2. f. 56.
14 bron in possessionem, ¶ atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iéphone Cenezæo vsque in præsentem diem: quia secutus est Dominum Deum Israël.
15 Nomen Hebron antè vocabatur Cariath-Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est, & terra cessauit à prælijs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT XV.

Sors tribus Iudæ, ciuitates & villæ earum. Othoniel accipit Axam filiam Caleb, eò quòd obtinuerit Cariath-sepher, additurq; ei terra irrigua.

A 1 IGitur sors filiorum Iudæ per cognationes
Num. 34. a. 3. -8. suas ista fuit. A termino Edom-vsque ad'desertum Sin contra meridiem, & vsque ad
2 extremam partẽ australis plagæ. ¶ initium eius à summitate maris salsissimi, & à lingua eius quæ respicit meridiem.
3 Egrediturque contra ascensum scorpionis, & pertransit in Sina: ascenditque in Cades-barne, & peruenit in Esron, ascendens
4 ad Addar, & circuiens Carcaa, ¶ atque inde pertransiens in Asemona, & perueniens ad torrentem-Aegypti: eruntq; termini eius mare magnum, hic erit finis meridianæ plagæ.
5 Ab oriente verò erit initium mare salsissimum vsque ad extrema Iordanis: & ea quæ respiciunt ad Aquilonem à lingua maris
B 6 vsque ad eundem Iordanis fluuium. ¶ ascenditque terminus in Beth-hagla, & transit ab Aquilone in Beth-araba: ascendens
7 ad lapidem-Boen filij Ruben. ¶ & tendens vsque ad terminos Debera de Valle-achor contra Aquilonem respiciens Galgala, quæ est ex aduerso Ascensionis-adommim, ab australi parte torrentis: transitq; aquas quæ vocantur-Fons solis: & erunt exitus eius
**vallem 1.* 8 ad Fontem-rogel. ¶ ascenditque per* conuallem' filij Ennom ex latere Iebusæi ad meridiem, hæc est Ierusalem: & inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Gehennom ad occidentem in summitate
C 9 Vallis-raphaim contra Aquilonem. ¶ pertransitque à vertice montis vsque ad fontem aquæ Nephtóa: & peruenit vsque ad vicos montis Ephron: inclinaturque in Baala: quæ est Cariath-iarim, id est, vrbs syl-
10 uarum. ¶ & circuit de Baala contra occidentem, vsque ad montem Seir: transitque iuxta latus montis Iarim ad Aquilonem in Chesson: & descendit in Beth-sames, transi-
11 itque in Thamna. ¶ & peruenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere: inclinaturque Sechrona, & transit montem Baala, peruenitque in Iebneel, & magni maris contra occidentem fine concluditur.
12 ¶ hi sunt termini filiorum Iuda per circuitum in cognationibus suis.
13 Caleb verò filio Iéphone dedit partem in medio filiorũ Iuda, sicut præceperat ei Dominus: Cariath-Arbe patris Enac, ipsa est Hebron.
14 Deleuitque ex ea Caleb tres filios E... Sesai & Ahiman & Tholmai de stirp... nac.
15 Atque inde conscendens venit ad hab... tores Dabir, quę prius vocabatur Carna... G
pher, id est ciuitas literarum.
16 Dixitque Caleb: Qui percusserit Ca... -sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam ... meam vxorem.
17 Cœpitque eam Othoniel filius Cenez ... ter Caleb iunior, deditque ei Axam ... suam vxórem.
18 Qui cùm pergerent simul, suasit ei ... suo vt peteret à patre suo agrum, suspir... que vt sedebat in asino. Cui Caleb, Q... bes, inquit?
19 At illa respondit: Da mihi benedi... nem: terram australem & arentem ... mihi, iunge & irriguam. Dedit ... Caleb irriguum superius & inferius.
20 Hæc est possessio tribus filiorum Iud... ar fi... cen... quin
cognationes suas.
21 Erantq; ciuitates ab extremis partib... liorum Iuda iuxta terminos Edom a ... u.
22 die: Cabseel & Eder & Iagur, ¶ & C...
23 Dimona & Adada, ¶ & Cedes & A...
24 Iethnan, ¶ Ziph & Telem & Baloth ...
25 sor noua & Carioth, Hesron, hæc est ...
26 Amam, Sama, & Molada, ¶ & Asa... A 1
27 & Hassemon & Betphelet, ¶ & Ha...
28 & Bersabee & Baziothia ¶ & Baala & ...
29 Esem, ¶ & Eltholad & Cesil & ...
30 ¶ & Siceleg & Medemena & Sen...
31 ¶ Lebaoth & Selim & Aen & Remon...
32 nes ciuitates vigintinouem, & villę ...
33 In Campestribus verò, Estaol & Sor...
34 Asena ¶ & Zanoe & Engannim & Ta...
35 & Enaim, ¶ & Ierimoth & Adullam, ... B
36 cho & Azeca ¶ & Saraim & Adithaim ...
Gedera & Gederothaim, vrbes quatuord...
37 cim, & villæ earum, ¶ Sanan & Hada...
38 Madal-gad, ¶ Delean & Maspha & ...
39 hel, ¶ Lachis & Baschath & Eglon, ¶ ... C
40 bon & Leheman & Cethlis ¶ & Gad...
41 & Bethdagon & Naama & Maceda, ...
tes sedecim, & villæ earum.
42 Labana & Ether & Asan, ¶ Iephtha ...
43 na & Nesib, ¶ & Ceila & Achzib & Ma...
44 sa, ciuitates nouem, & villæ earum.
45 Accaron cum vicis & villulis suis.
46 Ab Accaron vsque ad mare omnia ...
vergunt ad Azôtum & vículos eius.
47 Azôtus cum vicis & villulis suis, ...
cum vicis & villulis suis, vsq; ad torr...
-Aegypti, & mare-magnum terminus ...

48 Etin monte, Samir, & Iether, & Socoth
49 ¶ & Danna, & Cariathsenna, hæc est Dabir,
50 ¶ Anab, & Istemo, & Anim, ¶ Gosen & O-
51 lon, & Gilo: ciuitates vndecim, & villæ earum.
52 Arab, & Ruma, & Esaan, ¶ & Ianum, &
53 Beth-raphua, & Apheca ¶ Athmatha, &
54 Cariatharbe, hæc est Hebron, & Sior: ciuitates nouem & villæ earum.
55 Maon & Charmel, & Ziph & Iotha, ¶ Iez-
56 raël & Iucadam, & Zanoe, ¶ Accain, Ga-
57 baa & Thamna: ciuitates decem & villæ earum.
58 Halhul, & Beth-sur, & Gedor, ¶ Mareth,
59 & Beth-anoth, & Elthecon: ciuitates sex & villæ earum.
60 Cariath-baal, hæc est Cariath-iarim vrbs syluarum, & Arebba: ciuitates duæ, & villæ earum.
61 In deserto Beth-araba, Meddin, & Sacha-
62 cha, ¶ & Nebsan, & Ciuitas-salis, & Engaddi: ciuitates sex & villæ earum *.
63 Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non potuerunt filij Iuda delere: habitauitq; Iebusæus cum filijs Iuda in Ierusalem vsque in præsentem diem.

CAPVT XVI.

Sors Ephraim, vrbes & vículi eorum, mansitq; inter hos Chananæus tributarius.

C Ecidit quoq; sors filiorum Ioseph ab Ior-
dane contra Iericho & aquas eius, ab o-
2 riente: solitudo quæ ascendit de Iericho ad
montẽ Beth-el, ¶ & egredietur de Beth-el
Luzam: transitq; terminum Archiatharoth.
3 ¶ & descendit ad occidentem iuxta terminum Iephleti, vsq; ad terminos Beth-horon inferioris, & Gazer: finiunturq; regiones
4 eius mari-magno, ¶ possederuntq; filij Ioseph Manasses & Ephraim.
5 Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas: & possessio eorum contra orientem Ataroth-addar vsque Beth-horon superiorem.
6 Egrediunturq; confinia in mare: Machmethath verò Aquilonem respicit, & circuit terminos contra orientem in Thanath
7 -selo: & pertransit ab oriente Ianoe. ¶ descenditq; de Ianoe in Ataroth & Naarátha: & peruenit in Iericho, egrediturq; ad Iordanem.
8 De Taphúa pertransit contra mare in Vallem-arundineti, suntq; egressus eius in mare salsissimum. hæc est possessio tribus filiorum Ephraim per familias suas.
9 Vrbesq; separatę sunt filijs Ephraim in me- D
dio possessionis filiorum Manasse, & villæ earum.
10 Et non interfecerunt filij Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer: habitauitque Chananæus in medio Ephraim vsque in diem hanc tributarius.

CAPVT XVII.

Mediæ tribui Manasse & filiabus Salphaad sortes assignantur, & augetur sors filiorum Ioseph.

C Ecidit autem sors tribui Manasse (ipse e- 1 A
nim est primogenitus Ioseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitq; possessionem Galaad &
2 Basan. ¶ & reliquis filiorum Manasse iuxta *Num. 26. d. 33.* familias suas, filijs Abi-ezer, & filius Helec, & filijs Esriel, & filijs Sechem, & filijs Hepher, & filijs Semida, isti filij Manasse filij Ioseph, mares, per cognationes suas.
3 Salphaad verò filio Hepher, filij Galaad, filij Machir, filij Manasse, non erant filij, sed *Num. 27. a. 1.* solæ filiæ: quarum ista sunt nomina, Maala *36. a. 2.* & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa.
4 Veneruntque in conspectu Eleazari sacerdotis, & Iosue filij Nun, & principum, dicentes: Dominus præcepit per manũ Moysi, vt daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis iuxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris earum.
5 Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, B
absque terra Galaad, & Basan trans Iordanem.
6 Filiæ enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse, qui reliqui erant.
7 Fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmathath, quæ respicit Sichem: & egreditur ad dextram iuxta habitatores Fontis-Taphúæ.
8 Etenim in sorte Manasse ceciderat Terra Taphúæ, quæ est iuxta terminos Manasse filiorum Ephraim.
9 Descenditq; terminus Vallis-arundineti in meridiem torrentis ciuitatum Ephraim, quæ in medio sunt vrbium Manasse: terminus Manasse ab Aquilone torrentis, & exi-
10 tus eius pergit ad mare: ¶ ita vt possessio Ephraim sit ab Austro, & ab Aquilone Manasse, & vtranque claudat mare, & coniungantur sibi in tribu Aser ab Aquilone, & in tribu Issachar ab oriente.
11 Fuitque hæreditas Manasse in Issachar, & C

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Aſer, Beth-ſan, & viculi eius, & Ieblaam cum viculis ſuis, & habitatores Dor cum oppidis ſuis, habitatores quoq; Endor cum viculis ſuis: ſimiliterq; habitatores Tenac cum viculis ſuis, & habitatores Mageddo cum viculis ſuis, & tertia pars vrbis Nopheth.

12 Nec potuerunt filij Manaſſe has ciuitates ſubuertere, ſed cœpit Chananæus habitare in terra ipſa.

13 Poſtquam autem conualuerũt filij Iſraël, ſubiecerunt Chananæos, & fecerũt ſibi tributarios, nec interfecerunt eos.

14 Locutiq; ſunt filij Ioſeph ad Ioſue, & dixerunt: Quare dediſti mihi poſſeſſionem ſortis & funiculi vnius, cùm ſim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus?

D 15 Ad quos Ioſue ait: Si populus multus es, aſcende in ſyluam, & ſuccide tibi ſpacia in terra Pherezæi & Raphaim: quia anguſta eſt tibi poſſeſſio montis Ephraim.

16 Cui reſponderunt filij Ioſeph: Non poterimus ad montana conſcendere, cùm ferreis curribus vtantur Chananæi, qui habitant in terra campeſtri, in qua ſitæ ſunt Beth-ſan cum viculis ſuis, & Iezrael mediam poſidens vallem.

17 Dixitq; Ioſue ad domum Ioſeph, Ephraim & Manaſſe: Populus multus es, & magnæ
18 fortitudinis, nõ habebis ſortem vnam, ¶ ſed tranſibis ad montem, & ſuccîdes tibi, atque purgabis ad habitandum ſpatia: & poteris vltrà procedere cùm ſubuerteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, & eſſe fortiſsimum.

CAPVT XVIII.

Mittuntur qui deſcribant terram reliquarum ſeptem tribuum, & aſsignatur ſors Ben-iamin.

A 1 COngregatiq; ſunt omnes filij Iſraël in Silo, ibiq; fixerunt tabernaculum teſtimonij, & fuit eis terra ſubiecta.

2 Remanſerunt autẽ filiorum Iſraël ſeptem tribus, quæ necdum acceperant poſſeſsiones ſuas.

3 Ad quos Ioſue ait: Vſquequo marcetis ignauia, & non intratis ad poſsidendam terram, quam Dominus Deus patrum veſtrorum dedit vobis?

4 Eligite de ſingulis tribubus ternos viros, vt mittant eos & pergant atque circumeant terram, & deſcribant eã iuxta *numerum vniuſcuiuſque multitudinis: referantq; ad me quod deſcripſerint.

*terminum 5.

5 Diuidite vobis terram in ſeptem partes: Iudas ſit in terminis ſuis ab auſtrali plaga
6 domus Ioſeph ab Aquilone. ¶ meſſi... ter hos terram in ſeptem partes deſcri... & huc venietis ad me, vt coram Do...
7 Deo veſtro mittam vobis hîc ſortem. ¶ non eſt inter vos pars Leuitarum, ſed ſa... dotium Domini eſt eorum hæreditas. autem & Ruben, & dimidia tribus Ma... ſe iam acceperant poſſeſsiones ſuas Iordanem ad orientalem plagam: quã... dit eis Moyſes famulus Domini.

8 Cumq; ſurrexiſſent viri, vt pergerent deſcribendam terram, præcepit eis dicens: Circuite terram, & deſcribite ac reuertimini ad me: vt hîc coram D... no, in Silo mittam vobis ſortem.

9 Itaque perrexerunt: & luſtrantes eã ... ſeptem partes diuiſerunt, ſcribentes ... lumine. Reuerſiq; ſunt ad Ioſue in ... Silo.

10 Qui miſit ſortes coram Domino ... diuiſitq; terrã filijs Iſraël in ſeptem ...

11 Et aſcendit ſors prima filiorũ Ben... per familias ſuas, vt poſſiderent ter... ter filios Iuda & filios Ioſeph.

12 Fuitque terminus eorum contra ... nem à Iordane: pergens iuxta latus ... ſeptentrionalis plagæ, & inde conte... dentem ad montana conſcendens, ... 13 ueniens ad ſolitudinem Bethauen, ... pertranſiens iuxta Luzam ad meri... eſt Beth-el, deſcenditq; in Ataroth ... in montem, qui eſt ad meridiem ... ron inferioris.

14 Et inclinatur circuiens contra ... meridiem montis, qui reſpicit Beth... contra Africum: ſuntq; exitus eius ... riath-baal, quæ vocatur & Caria... vrbem filiorum Iuda. hæc eſt plaga ... mare, *ad occidentem.

15 A meridie autem ex parte Cariath... egreditur terminus contra mare, & ... nit vſq; ad fontem aquarum Nephto...

16 Deſcenditq; in partem montis, ... cit Vallem-filiorum-Ennom: & ... ſeptentrionalem plagam in exter... Vallis-raphaim. Deſcenditque in ... nom (id eſt Vallis-Ennom) iuxta lat... ſæi ad Auſtrum: & peruenit ad Fon...

17 gel, ¶ tranſiens ad Aquilonem, & ...
18 ad Enſemes, id eſt fontem ſolis: ¶ ... tranſit vſque ad tumulos, qui ſunt ... Aſcenſus-adommim: deſcendit... -Boen, id eſt lapidem Boen filij ... pertranſit ex latere Aquilonã ad...

19 deſcenditque in planitiem, ¶ & prætergreditur contra Aquilonem Beth-hagla: ſuntque exitus eius contra linguam maris ſalſiſsimi ab Aquilone in fine Iordanis ad au-
D 20 ſtralem plagam: ¶ qui eſt terminus illius ab oriente. hæc eſt poſſeſsio filiorum Ben-iamin per terminos ſuos in circuitu, & familias ſuas.

21 Fueruntq; ciuitates eius, Iericho & Beth
22 -hagla, & Vallis-caſis, ¶ Beth-araba & Sa-
23 maraim & Beth-el, ¶ & Auim, & Aphara, & Ophera.

24 Villa-hemona & Ophni, & Gabee: ciuitates duodecim, & villæ earum.

25 Gabaon & Rama, & Beroth, ¶ & Meſ-
26 phe, & Caphara, & Amoſa, ¶ & Recem, Ia-
27 rephel & Tharela, ¶ & Sela, Eleph & Iebus, quæ eſt Ieruſalem, Gabaath & Cariath: ciuitates quatuordecim, & villæ earũ. *Hæc eſt poſſeſsio filiorum Ben-iamin iuxta familias ſuas.

CAPVT XIX.

Aſsignantur ſortes ſex tribubus Simeon, Zabulon, Iſſachar, Aſer, Nephtalim, Dan & Ioſue.

1 ET egreſſa eſt ſors ſecunda filiorum Simeon per cognationes ſuas: fuitque hæreditas eorum in medio poſſeſsionis filiorum Iuda.

2 Ber-ſabee & Sabee, & Molada, & ¶ Haſer
3 -ſual, Bala & Aſem, ¶ & Eltholad, Bethul &
4 Harma, ¶ & Siceleg, & Beth-marchabot, &
5 Haſer-ſuſa, & ¶ Beth-lebaoth, & Sarohen:
6 ciuitates tredecim, & villæ earum.

7 Ain & Remmon, & Athar & Aſan: ciuita-
8 tes quatuor, & villæ earum: ¶ omnes viculi per circuitum vrbium iſtarum vſq; ad Baalath, Beer, Ramath, contra auſtralem plagam *. Hæc eſt hæreditas filiorum Simeon
9 iuxta cognationes ſuas, ¶ in poſſeſsione & funiculo filiorum Iuda: quia maior erat. & idcirco filij Simeon poſſederunt in medio hæreditatis eorum.

10 Cecidit q; ſors tertia filiorum Zabulon, per cognationes ſuas: & factus eſt terminus poſſeſsionis eorum vſque Sarid.

11 Aſcenditq; de mari & *Medalaa, & pér-
uenit in Debbaſeth: vſque ad torrentem, qui eſt contra Ieconam.

12 Et reuertitur de Sared contra orientem in finem Cheſeleth-Thabor: & egreditur ad Dabereth, aſcenditq; contra Iaphie.

13 Et inde pertranſit vſque ad orientalem plagam Geth-hepher & Tacaſin: & egreditur in Remmon, Amthar & Noa.

14 Et circuit ad Aquilonem Hanathon: ſunt-
15 que egreſſus eius Vallis-iephthahel, ¶ & Careth & Naalol, & Semeron, & Iedala, & Beth-lehem: ciuitates duodecim, & villæ earum.

16 Hæc eſt hæreditas tribus filiorum Zabulon per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum.

17 Iſſachar egreſſa eſt ſors quarta per cogna-
18 tiones ſuas. ¶ fuitq; eius hæreditas Iezraël,
19 & Caſaloth, & Sunem, ¶ & Hapharaim, &
20 Seõ, & Anaharath, ¶ & Rabboth, & Ceſion,
21 Abes, ¶ & Rameth, & En-gannim, & Enhadda, & Beth-pheſes.

22 Et peruenit terminus eius vſque Thabor & Seheſima, & Bethſemes, erantque exitus eius Iordanis: ciuitates ſedecim, & villæ earum.

23 Hæc eſt poſſeſsio filiorum Iſſachar per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum.

24 Cecidit q; ſors quinta tribui filiorum A-
25 ſer per cognationes ſuas: ¶ fuitq; terminus eorum Halcath, & Chali, & Beten, & A-
26 xaph, ¶ & Elmélech, & Amaad, & Meſſal: & peruenit vſque ad Carmelum maris, & Sihor, & Labanath.

27 Ac reuertitur contra orientem Beth-dagon: & pertranſit vſque Zabulon & Vallem-Iephthaël contra Aquilonem in Bethémec & Nehiel. Egrediturque ad Leuam Cabul,
28 ¶ & Abran, & Rohob, & Hamon, & Cana, C
29 vſque ad Sidonem magnam: ¶ reuertiturq; in Horma vſq; ad ciuitatem munitiſsimam Tyrum, & vſque Hoſa, erantq; exitus eius
30 in mare de funiculo Achziba: ¶ & Amma, & Aphec, & Rohob: ciuitates vigintiduæ, & villæ earum.

31 Hæc eſt poſſeſsio filiorum Aſer per cognationes ſuas, vrbesq; & viculi earum.

32 Filiorum Nepthali ſexta ſors cecidit per
33 familias ſuas: ¶ & cepit terminus de Heleph & Elon in Saananim & Adami, quæ eſt Neceb, & Iebnael vſque Lecum: & egreſſus
34 eorum vſque ad Iordanem, ¶ reuertiturque terminus contra occidentem in Azanoth-Thabor, atque inde egreditur in Hucúca, & pertranſit in Zabulon contra meridiem, & in Azer contra occidentem, & in Iuda ad
35 Iordanem contra ortum ſolis, ¶ ciuitates munitiſsimæ, Aſſedim, Ser & Emath, &
36 Reccath, & Cenéreth, ¶ & Edema, & Ara-
37 ma, Aſor ¶ & Cedes, & Edrai, En-haſor, ¶ &
38 Ieron, & Magdalel, Horem, & Beth-anath, & Beth-ſames: ciuitates decem & nouem, & villæ earum.

39 Hæc eſt poſſeſsio tribus filiorum Nephthali

Universidad de Deusto
Biblioteca

thali per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum.

40 Tribui filiorum Dan per familias ſuas e-
D 41 greſſa eſt ſors ſeptima: ¶ & fuit terminus poſſeſsionis eius Saraa & Eſthaol, & Hir-ſemes, id eſt ciuitas ſolis.

42 Selebin, & Aialon, & Iethela, ¶ Elon &
43 Themna, & Acron, ¶ Elthece, Gebbethon
44 & Balaath, ¶ & Iud, & Bane, & Barac, &
45 Geth-remmon: ¶ & Meaiarcon, & Are-
46 con, cum termino, qui reſpicit Ioppen, ¶ &
47 ipſo fine concluditur. Aſcenderuntque filij Dan, & pugnauerunt contra Leſem, ceperuntque eam: & percuſſerunt eam in ore gladij, & poſſederunt, & habitauerunt in ea, vocantes nomen eius Leſem-Dan, ex nomine Dan patris ſui.

48 Hæc eſt poſſeſsio tribus filiorum Dan per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum.

49 Cumq; compleſſet ſorte diuidere terram ſingulis per tribus ſuas, dederunt filij Iſraël poſſeſsionem Ioſue filio Nun in medio ſui,
50 ¶ iuxta præceptum Domini, vrbem quam poſtulauit, Thamnath-ſaraa in monte Ephraim: & ædificauit ciuitatem, habitauitq; in ea.

51 Hæ ſunt poſſeſsiones, quas ſorte diuiſerũt Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun, & principes familiarum, ac tribuum filiorum Iſraël, in Silo coram Domino ad oſtium tabernaculi teſtimonij, partitiq; ſunt terram.

CAPVT XX.

Sex refugij ciuitates, & qui ad eas poſſint confugere: & quamdiu ibi remanere debeant.

A 1 ET locutus eſt Dominus ad Ioſue, dicens:
2 Loquere filijs Iſraël, & dic eis: ¶ Separate
Num. 35.b.9. *Deut.19.a.2.* 3 vrbes fugitiuorum, de quibus locutus ſum ad vos per manum Moyſi, ¶ vt confugiat ad eas quicunque animam percuſſerit neſcius: & poſsit euadere iram proximi, qui vltor eſt
4 ſanguinis, ¶ cùm ad vnam harum confugerit ciuitatum: ſtabitq; ante portam ciuitatis, & loquetur ſenioribus vrbis illius ea, quæ ſe comprobent innocentem: ſicq; ſuſcipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum.

B 5 Cumque vltor ſanguinis eum fuerit perſecutus, non tradent in manus eius: quia ignorans percuſſit proximum eius, nec ante biduum triduúmue eius probatur inimicus.

6 Et habitabit in ciuitate illa, donec ſtet ante iudicium cauſam reddens facti ſui, & moriatur ſacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore: tunc reuertetur homicida, & *ſup.14.*
14. ingredietur ciuitatem & domũ ſuam, de qua fugerat.

7 Decreueruntq; Cedes in Galilea monte Nephthali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariath-Arbe, ipſa eſt Hebron in monte Iuda.

8 Et trans Iordanem contra orientalem plagam Iericho, ſtatuerunt Boſor, quæ eſt in campeſtri ſolitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Baſan de tribu Manaſſe.

9 Hæ ciuitates conſtitutæ ſunt cunctis filijs Iſraël, & aduenis qui habitabant inter eos, vt fugeret ad eas, qui animam neſciens percuſſiſſet, & non moreretur in manu proximi, effuſum ſanguinem vindicare cupientis, donec ſtaret ante populum expoſita cauſam ſuam.

CAPVT XXI.

Leuitis aſſignantur ciuitates quadraginta octo cum ſuburbanis: & completa Dei promiſſione pax datur filijs Iſraël.

ACceſſeruntq; principes familiarum Leui ad Eleazarum ſacerdotem, & Iosue
C filium Nun, & ad duces cognationum per
2 gulas tribus filiorum Iſrael: ¶ Locutiq; ad eos in Silo Terræ-Chanaan, atque
ſi, vt darentur nobis vrbes ad habitandum & ſuburbana earum ad alenda iumenta
3 Dederunque filij Iſraël de poſſeſsionibus ſuis iuxta imperium Domini, ciuitates & ſuburbana earum.

4 Egreſſaque eſt ſors in familiam Caathitarum
liorum Aaron ſacerdotis, de tribu Iuda, & de
Simeon, & Ben-iamin, ciuitates tredecim.

5 Et reliquis filiorum Caath, id eſt, his qui ſuperfuerant de tribubus Ephraim, & de
Dan, & dimidia tribu Manaſſe ciuitates decem.

6 Porrò filijs Gerſon egreſſa eſt ſors, vt haberent de tribubus Iſſachar, & Aſer, & Nephthali, dimidiaq; tribu Manaſſe in Baſan ciuitates numero tredecim.

7 Et filijs Merari per cognationes ſuas de tribubus Rubẽ & Gad, & Zabulon viginti duodecim.

8 Dederuntque filij Iſraël Leuitis ciuitates & ſuburbana earum, ſicut præceperat Dominus per manum Moyſi, ſingulis ſortibus habituentes.

9 De tribubus filiorum Iuda & Simeon dedit Ioſue ciuitates: quarum iſta ſunt nomina, ¶ filijs Aaron per familias Caathitici
10 na, ¶ filijs Aaron per familias Caathitici generis (prima enim ſors illis egreſſa
11 eſt) ¶ Cariath-Arbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Iuda, & ſuburbana eius per circuitum.

12 Agros verò & villas eius dederat Caleb filio Iephone ad poſsidendum.

13 Dedit ergo filijs Aaron ſacerdotis Hebron confugij ciuitatem, ac ſuburbana eius: &
14 Lobnam cum ſuburbanis ſuis: ¶ & Iether,
15 & Eſtemo, ¶ & Holon, & Dabir, ¶ & Ain,
16 & Iera, & Bethſames, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates nouem de tribubus, vt dictum eſt duabus.

17 De tribu autem filiorum Ben-iamin, Ga-
18 baon & Gabaë, ¶ & Anathoth & Almon, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor.

19 Omnes ſimul ciuitates filiorum Aaron ſacerdotis tredecim, cum ſuburbanis ſuis.

20 Reliquis verò per familias filiorum Caath Leuitici generis, hæc eſt data poſſeſsio.

21 De tribu Ephraim vrbes confugij Sichem cum ſuburbanis ſuis in monte Ephraim, &
22 Gazer, ¶ & Cibſaim, & Beth-oron, cũ ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor.

C 23 De tribu quoque Dan, Eltheco & Gaba-
24 thon, ¶ & Aialon, & Geth-remmon, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor.

25 Porrò de dimidia tribu Manaſſe, Thanach & Geth-remmon cum ſuburbanis ſuis, ciuitates duæ.

26 Omnes ciuitates decem, & ſuburbana earum, datæ ſunt filijs Caath inferioris gradus.

27 Filius quoq; Gerſon Leuitici generis de dimidia tribu Manaſſe confugij ciuitates. Gaulon in Baſan, & Boſran, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates duas.

28 Porrò de tribu Iſſachar, Ceſion, & Dabe-
29 reth, ¶ & Iaramoth, & En-gannim, cũ ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor.

30 De tribu autem Aſer, Maſal & Abdon,
31 ¶ & Helcath, & Rohob, cũ ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor.

32 De tribu quoq; Nephthali ciuitates confugij, Cedes in Galilæa, & Hammoth-dor, & Carthan, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates tres.

33 Omnes vrbes familiarum Gerſon, tredecim, cum ſuburbanis ſuis.

34 Filijs autẽ Merari Leuitis inferioris gradus per familias ſuas data eſt de tribu Zabu-
35 lon, Iecnam & Cartha, ¶ & Danna, & Naalol, ciuitates quatuor cum ſuburbanis ſuis.

36 De tribu Gad ciuitates confugij, Ramoth in Galaad, & Manaim, & Heſebon, & Iazer, ciuitates quatuor, cum ſuburbanis ſuis.

37 De tribu Ruben vltra Iordanem contra Iericho ciuitates refugij, Boſor in ſolitudine, Miſor & Iaſer, & Iethſon, & Mephaath, ciuitates quatuor cum ſuburbanis ſuis.

38 Omnes vrbes filiorum Merari per familias & cognationes ſuas duodecim.

39 Itaque ciuitates vniuerſæ Leuitarum in medio poſſeſsionis filiorum Iſraël fuerunt
40 quadraginta octo ¶ cum ſuburbanis ſuis, ſingulæ per familias diſtributæ.

41 Deditque Dominus Deus Iſraëli omnem terram, quam traditurũ ſe patribus eorum iurauerat: & poſſederunt illam, atque habitauerunt in ea.

42 Dataque eſt ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nullusque eis hoſtium reſiſtere auſus eſt, ſed cuncti in eorum ditionem redacti ſunt.

43 Ne vnum quidem verbum, quod illis præſtiturum ſe eſſe promiſerat, irritum fuit, ſed rebus expleta ſunt omnia.

CAPVT XXII.

Remiſſa ad ſuam poſſeſſionem trans Iordanem tribus Ruben, & Gad & dimidia Manaſſe, ſuſpitionem mouent cæteris tribubus propter extructum altare, ſed miſſi legati ſuſcipiunt iuſtam eorũ excuſationem.

EOdem tempore vocauit Ioſue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Ma- A
2 naſſe, ¶ dixitque ad eos: Feciſtis omnia quæ præcepit vobis Moyſes famulus Domini:
3 mihi quoque in omnibus obediſtis, ¶ nec reliquiſtis fratres veſtros longo tempore, vſque in præſentem diem, cuſtodientes imperium Domini Dei veſtri.

4 Quia igitur dedit Dominus Deus veſter fratribus veſtris quietem & pacem, ſicut pollicitus eſt: reuertimini, & ite in tabernacula veſtra, & in terram poſſeſsionis, quam *Num.32.e.31.* tradidit vobis Moyſes famulus Domini *Sup.13.b.8.*
5 trans Iordanem, ¶ ita duntaxat, vt cuſtodiatis attentè, & opere compleatis mandatum & legem, quam præcepit vobis Moyſes famulus Domini, vt diligatis Dominũ Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus vijs eius, & obſeruetis mandata illius, adhæreatisque ei, ac ſeruiatis in omni corde, & in omni anima veſtra.

6 Benedixitq; eis Ioſue, & dimiſit eos. Qui B
reuerſi ſunt in tabernacula ſua.

7 Dimidiæ autem tribui Manaſſe poſſeſsionem Moyſes dederat in Baſan: & idcirco mediæ, quæ ſuperfuit, dedit Ioſue ſortem inter cæteros fratres ſuos trans Iordanem ad occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula ſua, & benedixiſſet eis,

dixit

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 ¶ dixit ad eos: In multa substantia atq; diuitijs reuertimini ad sedes vestras, cum argento & auro, ære ac ferro, & veste multiplici: diuidite prædam hostium cum fratribus vestris.

9 Reuersiq; sunt, & abierunt filij Ruben, & filij Gad, & dimidia tribus Manasse, à filijs Israël de Silo, quæ sita est in Chanáan, vt intrarent Galaad terram possessionis suæ, quã obtinuerant iuxta imperiũ Domini in manu Moysi.

C 10 Cumq; venissent ad tumulos Iordanis, in Terram-Chanáan, ædificauerũt iuxta ordinem altare infinitæ magnitudinis.

11 Quod cùm audissent filij Israël, & ad eos certi nuntij detulissent ædificasse filios Ruben, & Gad & dimidiæ tribus Manasse altare in Terra-Chanáan super Iordanis tumu-
12 los, contra filios Israël: ¶ conuenerunt omnes in Silo, vt ascenderent & dimicarent contra eos.

13 Et interim miserunt ad illos in Terram
**sacerdotis 6.* -Galaad Phinees filium Eleazari * sacer-
14 dotem', ¶ & decem principes cum eo, singulos de singulis tribubus.

15 Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse in terram-Galaad,
16 dixeruntq; ad eos, ¶ Hæc mandat omnis populus Domini, Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominũ Deum Israël, ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes?

D 17 An parum vobis est quòd peccastis in Beel
Num. 25.4. -phegor, & vsque in præsentem diem macula huius sceleris in *vobis' permanet, multiq; de populo corruerunt?
** nobis 6.*

18 Et vos hodie reliquistis Dominũ, & cras in vniuersum Israël ira eius desæuiet.

19 Quòd si putatis immundam esse terram possessionis vestræ, transite ad terram, in qua tabernaculum Domini est, & habitate inter nos: tantum vt à Domino, & à nostro consortio nõ recedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei nostri.

Sup. 7.a.1. 20 Nónne Achan filius Zare præterijt mandatum Domini, & super omnem populum Israël ira eius incubuit? Et ille erat vnus homo, atq; vtinã solus perijsset in scelere suo.

21 Responderuntq; filij Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse principibus legatio-
E 22 nis Israël, ¶ Fortissimus Deus Dominus *, ipse nouit, & Israël simul intelliget: si præuaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in
** fortissimus Deus Dominus 6.*
23 præsenti: ¶ & si ea mente fecimus, vt holocausta, & sacrificium, & pacificas victi-
24 super eo imponeremus, ipse quærat & cet: ¶ & non ea magis cogitatione tractatu, vt diceremus, Cras dicent fi-
25 stri filijs nostris, Quid vobis & Domino *iudices* Israël? ¶ terminum posuit Dominus *magistros 4.* nos & vos ô filij Ruben, & filij Gad nem fluuium: & idcirco partem non tis in Domino. Et per hanc occasionem uertent filij vestri filios nostros à time-
26 mini. Putauimus itaque melius, ¶ & *desisti 1.* mus: Extruamus nobis altare, non in
B 27 causta, neque ad victimas offerendas, in testimonium inter nos & vos, & nostram vestramq; progeniem, vt mus Domino, & iuris nostri sit holocausta, & victimas, & pacifica & nequaquam dicant cras filij vestri nostris, Non est vobis pars in Domino.

28 Quod si voluerint dicere, respondebimus eis, Ecce altare Domini quod fecerunt tres nostri, non in holocausta, neque crificium, sed in testimonium nostri vestrum.

29 Absit à nobis hoc scelus, vt recedamus Domino, & eius vestigia relinquamus, tructo altari ad holocausta, & sacrificia C victimas offerendas, præter altare Dei nostri, quod extructum est ante naculum eius.

30 Quibus auditis, Phinees sacerdos & cipes legationis Israël, qui erant placati sunt: & verba filiorum Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manasse, libenter susceperunt.

31 Dixitque Phinees filius Eleazari ad eos: Nunc scimus, quòd nobiscum minus, quoniam alieni estis à prævari- *c. 1.* ne hac, & liberastis filios Israël de manu Domini.

32 Reuersusque est cum principibus Ruben, & Gad, de Terra-Galaad, Chanáan ad filios Israël, & retulit

33 Placuitq; sermo cunctis audientibus, laudauerũt Deum filij Israël, & vltra dixerunt, vt ascenderent atque pugnarent, & delerent terram sionis eorum.

34 Vocaueruntq; filij Ruben, & filij tare quod extruxerant, Testimo- strum, quòd Dominus ipse sit Deus.

CAPVT XXIII.

Iosue senex, iamq; moribundus exhortatur Israël ad seruanda Dei præcepta, & cauendam tem cum gentibus.

A 1 EVoluto autem multo tempore, postquam pacem dederat Dominus Israëli, subiectis in gyro nationibus vniuersis, & Iosue iam longæuo, & persenilis ætatis, ¶ vocauit Iosue omnem Israëlem, maioresq; natu, & principes, ac * duces', & * magistros', dixitque ad eos: Ego senui, & progressioris
3 ætatis sum: ¶ vosq; cernitis omnia quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quomodo pro vobis ipse
4 pugnauerit: ¶ & nunc quia vobis sorte * diuisit' omnem terram, ab orientali parte Iordanis vsque ad Mare-magnum, multæq; ad-
B 5 huc supersunt nationes, ¶ Dominus Deus vester disperdet eas, & auferet à facie vestra, & possidebitis terram, sicut vobis pollicitus
6 est. ¶ tantùm confortamini, & estote soliciti, vt custodiatis cuncta, quæ scripta sunt in volumine legis Moysi: & non declinetis ab eis, neq; ad dexteram, neq; ad sinistram.
7 ¶ ne postquam intrauerit is ad gentes, quæ inter vos futuræ sunt, iuretis in nomine Deorum earum, & seruiatis eis, & adoretis illos.

8 Sed adhæreatis Domino Deo vestro, quod fecistis vsque in diem hanc.

9 Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas & robustissimas, & nullus vobis resistere poterit.

10 Vnus è vobis persequetur hostium mille viros: quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est.

11 Hoc tantùm diligentissimè præcauete, vt diligatis Dominum Deum vestrum.

12 Quòd si volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miscere connubia atque amicitias
13 copulare: ¶ iam nunc scitote, quòd Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed * sint' vobis in foueam ac laqueum, & offendiculum ex latere vestro, & sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis.

14 En ego hodie ingredior viam vniuersæ terræ, & toto animo cognoscetis, quòd de omnibus verbis, quæ se Dominus præstitu-
15 rum vobis esse pollicitus est, vnum non præterierit incassum.

Sicut ergo impleuit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet sudonec vos auferat atque disperdat de terra
16 hac optima, quam tradidit vobis, ¶ eò quòd præterieritis pactum Domini Dei vestri,

CAPVT XXIIII.

Commemorantur beneficia Israëlitis à Deo exhibita: fœdus populi cum Domino, mors Iosue, sepultura ossium Ioseph, & mors Eleazari sacerdotis.

CONgregauitq; Iosue omnes tribus Israël in Sichem, & vocauit maiores natu, ac principes, & iudices, & magistros: steteruntque in conspectu Domini, ¶ & ad populum
2 sic locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Trans fluuium habitauerunt patres ve- *Genes. 11.d.26.* stri ab initio, Thare pater Abraham & Na- *& 31.* chor: seruieruntq; Dijs alienis.

3 Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus: & adduxi eum in terram-Chanáan: multiplicauiq; semen eius,
4 ¶ & dedi ei Isaac: Illiq; rursum dedi Iacob *Genes. 21.a.2.* & Esau. E quibus, Esau dedi montem Seir *25.d.26.* ad possidendum: Iacob verò & filij eius de- *Genes. 36.a.8.* scenderunt in Aegyptum. *Genes. 46.a.6.* *Exod. 3.c.10.*

5 Misiq; Moysen & Aaron, & percussi Aegyptum multis signis atque portentis.

6 Eduxiq; vos & patres vestros de Aegypto, B & venistis ad mare, persecutiq; sunt Aegy- *Exod. 12.f.37.* ptij patres vestros cum curribus & equita- *Exod. 14.b.9.* tu, vsque ad Mare-rubrum.

7 Clamauerunt autem ad Dominum filij Israël: qui posuit tenebras inter vos & Aegyptios: & adduxit super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta, quæ in Aegypto fecerim, & habitastis in solitudine
8 multo tempore: ¶ & introduxi vos in terram Amorrhæi, qui habitabat trans Iordanem. Cumque pugnarent contra vos, tra- *Num. 21.e.29.* didi eos in manus vestras, & possedistis terram eorum, atque interfecistis eos.

9 Surrexit autẽ Balac filius Sephor ex Moab, *Num. 22.a.5.* & pugnauit contra Israëlem. Misitq; & vo- C cauit Balaam filium Beor, vt malediceret
10 vobis: ¶ & ego nolui audire eum, sed è contrario per illum benedixi vobis, & liberaui vos de manu eius.

11 Transistisq; Iordanem, & venistis ad Ieri- *Sup. 3.d.14.6.* cho. Pugnauerunt; contra vos viri ciuita- *4.1.11.a.3.* tis eius, Amorrhæus, & Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, & Gergesæus, & Heuæus, & Iebusæus: & tradidi illos in manus vestras.

12 Misiq; ante vos crabrones: & eieci eos de *Sup. 11.d.20.* locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in *Deut. 7.c.20.* gladio & in arcu tuo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 Dediq; vobis terram in qua non laborastis, & vrbes quas non ædificastis, vt habitaretis in eis: vineas & oliueta quæ non plantastis.

14 Nunc ergo timete Dominum, & seruite ei perfecto corde atque verissimo: & auferte deos quibus seruierunt patres vestri in Mesopotamia & in Aegypto, ac seruite Domino.

D 15 Sin autem malum vobis videtur, vt Domino seruiatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui seruire potissimum debeatis, vtrum dijs, quibus seruierunt patres vestri in Mesopotamia, an dijs Amorrhæorum, in quorum terra habitatis: ego autem & domus mea seruiemus Domino.

16 Respondit q; populus, & ait: Absit à nobis, vt relinquamus Dominum, & seruiamus dijs alienis.

17 Dominus Deus noster ipse eduxit nos & patres nostros de Terra-Aegypti, de domo seruitutis: fecitque videntibus nobis signa ingentia, & custodiuit nos in omni via per quam ambulauimus, & in cunctis populis per quos transiuimus.

18 Et eiecit vniuersas gentes, Amorrhæum habitatorem terræ, quam nos intrauimus. Seruiemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster.

E 19 Dixit q; Iosue ad populum: Non poteritis seruire Domino: Deus enim sanctus, & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis.

20 Si dimiseritis Dominu, & seruieritis dijs alienis, conuertet se, & affliget vos, atque subuertet postquam vobis præstiterit bona.

21 Dixit q; populus ad Iosue: Nequaquam ita vt loqueris erit, sed Domino seruiemus.

22 Et Iosue ad populum: Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum, vt seruiatis ei. Responderuntq; Testes

23 Nunc ergo, ait, auferte deos alienos medio vestri, & inclinate corda vestra Dominum Deum Israël.

24 Dixit q; populus ad Iosue: Dominum nostro seruiemus, & obedientes erimus ceptis eius.

25 Percussit ergo Iosue in die illo fœdus proposuit populo præcepta atque iudicia Sichem.

26 Scripsit quoque omnia verba hæc lumine legis Domini: & tulit lapidem grandem, posuitque eum subter quercum

27 quæ erat in sanctuario Domini, ¶ & ait ad omnem populum: En lapis iste erit bis in testimonium, quòd * audierit nia verba Domini, quæ locutus est vobis forte posteà negare velitis, & mentiri mino Deo vestro. *15.d.

28 Dimisit q; populum, singulos in possionem suam.

29 Et post hæc mortuus est Iosue filius seruus Domini, centum & decem annos

30 ¶ sepelieruntq; eum in finibus possessuæ in Thamnath-sare, quæ est sita in te Ephraim, à septentrionali parte Gaas.

31 Seruiuit q; Israël Domino cunctis Iosue & senioribus, qui longo vixerunt pore post Iosue, & qui nouerat omnes ra Domini, quæ fecerat in Israël.

32 Ossa quoque Ioseph, quæ tulerant raël de Aegypto, sepelierunt in Sichem parte agri quem emerat Iacob à filiis patris Sichem, centum nouellis fuit in possessionem filiorum Ioseph.

33 Eleazar quoque filius Aaron, est: & sepelierunt eum in Gabaath filij eius, quæ data est ei in monte Ephraim,

LIBER IVDICVM, HEBRAICE SOPHETIM.

CAPVT I.

Iuda duce vnà cum fratre ipsius Simeône plurimæ gentium ciuitates expugnantur, Othoniel obtenta Cariath-sepher ducit Axam filiam Caleb addita terra irriguæ: Chananæi tributarij seruantur.

A 1 POST MORTEM IOSVE CONsuluerunt filij Israël Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli?

2 Dixit que Dominus: Iudas ascendet: Ecce tradidi terram in manus eius.

3 Simeôni fratri suo: Ascende mecum tem meam, & pugna contra Chanaan vt & ego pergam in sortem tuam. cum eo Simeon.

4 Ascenditque Iudas, & tradidit Dominus Chananæum, ac Pherezæum in manus rum: & percusserunt in Bezec decem lia virorum.

5 Inueneruntq; Adoni-bézec in Bezec

B gnauerunt contra eũ, ac percusserunt Chananæum & Pherezæum.

6 Fugit autẽ Adoni-bézec: quem persecuti comprehenderunt, cæsis summitatibus manuum eius ac pedum.

7 Dixit q; Adoni-bézec: Septuaginta reges amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntq; eum in Ierusalem, & ibi mortuus est.

8 Oppugnantes ergo filij Iuda Ierusalem, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladij, tradentes cunctam incendio ciuitatem.

9 Et posteà descendentes pugnauerunt contra Chananæum, qui habitabat in montanis, & ad meridiem in campestribus.

C 10 Pergens que Iudas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron (cuius nomen fuit antiquitus Cariath-arbe) percussit Sesai, &

11 Ahimam, & Tholmai: ¶ atque inde profectus abijt ad habitatores Dabir, cuius nomen vetus erat Cariath-sepher, id est, ciuitas literarum.

12 Dixit q; Caleb: Qui percusserit Cariath-sepher, & vastauerit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem.

13 Cumq; cepisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam suam coniugem.

14 Quam pergentem in itinere monuit vir suus, vt peteret à patre suo agrũ. Quæ cùm suspirasset sedens in asino, dixit ei Caleb: Quid habes?

D 15 At illa respondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem dedisti mihi: Da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum superius, & irriguum inferius.

16 Filij autem Cinæi cognati Moysi, ascenderunt de Ciuitate-palmarum, cum filijs Iuda in desertũ sortis eius, quod est ad meridiem Arad, & habitauerunt cum eo.

17 Abijt autem Iudas cum Simeône fratre suo, & percusserunt simul Chananæum, qui habitabat in Sephath, & interfecerũt eum. Vocatumq; est nomen vrbis, Horma, id est, anáthema.

18 Cepit q; Iudas Gazam cum finibus suis, & Ascalônem, atque Accaron cum terminis suis.

19 Fuit que Dominus cum Iuda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.

E 20 Dederunt que Caleb Hebron: sicut dixerat Moyses, qui deleuit ex ea tres filios Enac. *Num.14.d.24. Ios.14. d.15. & 15.d.14.*

21 Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non deleuerũt filij Ben-iamin: habitauit q; Iebusæus cum filijs Ben-iamin in Ierusalem vsque in præsentem diem.

22 Domus quoque Ioseph ascendit in Beth-el, fuit q; Dominus cum eis.

23 Nam cùm obsiderent vrbem, quæ prius
24 Luza vocabatur, ¶ viderunt hominem egredientem de ciuitate, dixeruntq; ad eũ, Ostende nobis introitum ciuitatis, & faciemus tecum misericordiam.

25 Qui cùm ostendisset eis, percusserunt vrbem in ore gladij: hominem autem illum, & omnem cognationem eius dimiserunt.

26 Qui dimissus, abijt in Terram-Hethim, F & ædificauit ibi ciuitatem, vocauit q; eam Luzam: quæ ita appellatur vsque in præsentem diem.

27 Manasses quoque non deleuit Beth-san, & Tamach cum viculis suis, & habitatores Dor, & Ieblaam, & Mageddo cum viculis suis, cœpit q; Chananæus habitare cum eis.

28 Postquam autem confortatus est Israël, fecit eos tributarios, & delere noluit.

29 Ephraim etiam non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer, sed habitauit cum eo.

30 Zabulon non deleuit habitatores Cetrõ, & *Naalon: sed habitauit Chananæus in *Naalol* medio eius, factus q; est ei tributarius.

31 Aser quoque non deleuit habitatores Accho, & Sidônis, Ahalab, & Achazib, & Hel-
32 ba, & Aphec, & Rohob. ¶ habitauit q; in me- G dio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum.

33 Nephthali-quoque non deleuit habitatores Beth-semes, & Beth-anath: & habitauit inter Chananæum habitatorem terræ, fueruntq; ei Bethsemitæ, & Bethanitæ tributarij.

34 Arctauit q; Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum, vt ad planiora de-
35 scenderent: ¶ habitauit q; in monte Hares, quod interpretatur * testatio, in Aialon & *Salebim. Et aggrauata est manus domus Ioseph, factus q; est ei tributarius. *testaceo 2.

36 Fuit autẽ terminus Amorrhæi ab Ascensu-scorpionis, petra, & superiora loca.

CAPVT II.

Angelus Dei beneficia refert, quo audito flet populus: post mortem tamen Iosue & coætuorum, Israël frequenter liberatus semper in peiora recidit.

A 1 Ascenditque angelus Domini de Galgalis ad Locum-flentium, & ait: Eduxi vos de Aegypto, & introduxi in terram, pro qua iurauí patribus vestris: & pollicitus sum, vt
2 non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum: ¶ ita duntaxat, vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum subuerteretis: & noluistis audire vocem meam. cur hoc fecistis?
3 Quam ob rem nolui delere eos à facie vestra: vt habeatis hostes, & dij eorum sint vobis in ruinam.
4 Cumq; loqueretur angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israël, eleuauerunt vocem suam, & fleuerunt.
B 5 Et vocatum est nomen loci illius, Locus-flentium, siue lachrymarum: immolauerunt q; ibi hostias Domino.
Iosue 24.§.28. 6 Dimisit ergo Iosue populum, & abierunt filij Israël vnusquisq; in possessionem suam
7 vt obtinerent eam: ¶ seruieruntq; Domino cunctis diebus eius, & seniorum, & qui longo post eum vixerunt tempore, & nouerant omnia opera Domini, quæ fecerat cum Israël.
8 Mortuus est autem Iosue filius Nun, famulus Domini, centum & decem annorum: ¶ & sepelierunt eum in finibus possessionis suæ in Thamnath-sare in monte Ephraim, à septentrionali plaga montis Gaas.
10 Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos: & surrexerunt alij, qui non nouerant Dominum, & opera quæ fecerat cum Israël.
11 Feceruntq; filij Israël malum in conspectu Domini, & seruierunt Baalim.
C 12 Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de Terra-Aegypti: & secuti sunt deos alienos, deosq; populorum, qui habitabant in circuitu eorum, & adorauerunt eos: & ad iracundiam concitauerunt Dominum, ¶ dimittentes eum, & seruientes Baal & Astharoth.
14 Iratusq; Dominus contra Israël, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, & vendiderunt hostibus, qui habitabãt per gyrum: nec potuerunt resistere aduersarijs suis, ¶ sed quocunque pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, & iurauit eis: & vehementer afflicti sunt.
16 Suscitauitque Dominus iudices, qui liberarent eos de vastantium manibus: ¶ sed
17 nec eos audire voluerunt: fornicantes cum dijs alienis, & adorantes eos. Cito declinarunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum: & audientes mandata Domini, noluerunt facere contraria.
18 Cumque Dominus iudices suscitaret eis, diebus eorum flectebatur misericordia audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium.
19 Postquam autem mortuus esset iudex, reuertebantur, & multò faciebant peiora quàm fecerãt patres eorum, sequentes deos alienos, seruientes eis, & adorantes eos. Non dimiserunt adinuentiones suas, neq; viam durissimam, per quam ambulare consueuerant.
20 Iratusq; est furor Domini in Israël, & ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & non audire contempsit: ¶
21 vocem meam audire contempsit: ¶ & ego
22 non delebo gentes, quas dimisit Iosue, mortuus est: ¶ vt in ipsis experiãt Israël, vtrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non.
23 Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, & citò subuertere noluit, nec tradidit eas in manus Iosue.

CAPVT III.

Israël sociatur gentibus à Domino derelictis, ipsius exercitationem, ideo sæpius per extraneges affligitur, sed respipiscens per Othoniel, Samgar liberatur.

HAe sunt gentes, quas Dominus reliquit, vt erudiret in eis Israëlem, & omnes
2 qui nõ nouerant bella Chananæorum: tantùm propter hoc, vt posteà discederent filij eorum ab hostibus, & habere consuetudinem pugnandi: ¶ quinque satrapas Philistiim, & omnemque Chananæum, & Sidonium, & Heuæum, qui * habitabat in monte Libano, de monte Baal-Hermon vsque ad introitum Emath.
4 Dimisitq; eos, vt in ipsis experiretur Israël, vtrum audirẽt mandata Domini, quæ præceperat patribus eorũ per manum Mosi, an non.
5 Itaque filij Israël habitauerunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebusæi: ¶ & duxerunt
6 vxores filias eorum, ipsiq; filias suas eis dederunt, & seruierunt dijs eorum.
7 Feceruntque malum in conspectu Domini, & obliti sunt Dei sui, seruientes Baalim & Astharoth.

8 Iratusque contra Israël Dominus, tradidit eos in manus Chusan-rasathaim regis Mesopotamiæ, seruieruntq; ei octo annis.
B 9 Et clamauerunt ad Dominum: qui suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem Caleb minorem: ¶
10 fuitq; in eo Spiritus Domini, & iudicauit Israël. Egressusq; est ad pugnam, & tradidit Dominus in manus eius Chusan-rasathaim regem Syriæ, & oppressit eum.
11 Quieuitq; terra quadraginta annis, & mortuus est Othoniel filius Cenez.
12 Addiderunt autem filij Israël facere malum in conspectu Domini: qui confortauit aduersum eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu eius.
13 Et copulauit ei filios Ammon, & Amalec: abijtq; & percussit Israël, atque possedit vrbem-palmarum.
14 Seruieruntq; filij Israël Eglon regi Moab
15 decem & octo annis: ¶ & postea clamauerunt ad Dominum: qui suscitauit eis saluatorem vocabulo Aod, filium Gera, filij Iemini, qui vtraque manu pro dextera vtebatur. Miseruntque filij Israël per illum munera Eglon regi Moab.
C 16 Qui fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore.
17 Obtulitq; munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis.
18 Cumque obtulisset ei munera, prosecutus est socios, qui cum eo venerant.
19 Et reuersus de Galgal, vbi erant idôla, dixit ad regem: Verbum secretũ habeo ad te ô Rex. Et ille imperauit silentium: egressisq; omnibus, qui citra eum erant, ¶ ingressus est Aod ad eum. sedebat autem in æstiuo
20 cœnaculo solus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno.
21 Extenditq; Aod sinistram manum, & tulit sicam de dextero femore suo, infixitq; eam
22 in ventrem eius, ¶ tam validè, vt capulus sequeretur ferrum in vulnere, ac pinguissimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita vt percusserat, reliquit in corpore, statimq; per secreta naturæ alui stercora proruperunt.
23 Aod autem clausis diligentissimè ostijs
D 24 cœnaculi, & obfirmatis sera, ¶ per posticum egressus est. Seruique regis ingressi viderunt clausas fores cœnaculi, atque di-
xerunt: Forsitan purgat aluum in æstiuo cœnaculo.
25 Expectantesq; diu donec erubescerent, & videntes quod nullus aperiret, tulerunt clauem: & aperientes inuenerunt Dominum suum in terra iacentem mortuum.
26 Aod autem dum illi turbarentur, effugit, & pertransijt Locum-idolorũ, vnde reuer-
27 sus fuerat. Venitque in Seirath: ¶ & statim insonuit buccina in monte Ephraim: descenderuntq; cum eo filij Israël, ipso in fronte gradiente.
28 Qui dixit ad eos: Sequimini me: tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum, & occupauerunt vada Iordanis, quæ transmittunt in Moab: & non dimiserunt
29 transire quenquam: ¶ sed percusserũt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robustos & fortes viros, nullus eorum euadere potuit.
30 Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israël: & quieuit terra octoginta annis.
31 Post hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit de Philistijm sexcentos viros vomere: & ipse quoque defendit Israël.

CAPVT IIII.

Debora prophetissa ac Barac aduersus Sisaram principem regis Iabin dimicant, quem profugum occidit Iahel vxor Haber Cinæi.

A Ddideruntque filij Israël facere malum A
in conspectu Domini post mortem Aod,
2 ¶ & tradidit illos Dominus in manus Iabin *1.Reg. 12.b.9.* regis Chanaan, qui regnauit in Asor: habuitq; ducem exercitus sui nomine Sisarã, ipse autem habitabat in Haroseth-gentiũ.
3 Clamauerunt q; filij Israël ad Dominum. nongentos enim habebat falcatos currus, & per viginti annos vehementer oppresserat eos.
4 Erat autem Debora prophêtis vxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tempore.
5 Et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Beth-el in monte Ephraim: ascendebantq; ad eam filij Israël in omne iudicium.
5 Quæ misit, & vocauit Barac filiũ Abi-nóem de Cedes in Nephthali: dixitq; ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Israël, vade, & duc exercitum in montem Thabor, tollesq; tecum decem millia pugnatorum de filijs
7 Nephthali, & de filijs Zabulon: ¶ ego autem adducam ad te in loco Torrentis-ci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

son, Siſaram principem exercitus Iabin,& currus eius, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua.

B 8 Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: ſi nolueris venire mecum, non pergam.

9 Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris traditur Siſara. Surrexit itaque Debora, & perrexit cum Barac in Cedes.

10 Qui, accitis Zabulon & Nepthali, aſcendit cum decem millibus pugnatorum, habens Deboram in comitatu ſuo.

11 Haber autē Cinæus receſſerat quondam à cæteris Cinæis fratribus ſuis filijs Hobad, cognati Moyſi: & tetenderat tabernacula vſque ad vallem, quæ vocatur Sennim, & erat iuxta Cedes.

12 Nuntiatumq; eſt Siſaræ quòd aſcendiſſet Barac filius Abi-nóem, in montem Thabor:

13 ¶ & congregauit nongentos falcatos currus, & omnem exercitum de Haroſeth-gentium ad Torrentem-ciſon.

14 Dixitq; Debora ad Barac: Surge, hæc enim eſt dies in qua tradidit Dominus Siſaram in manus tuas: en ipſe ductor eius. Deſcendit itaque Barac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum cum eo.

15 Perterruitq; Dominus Siſaram, & omnes currus eius, vniuerſamq; multitudinem in ore gladij ad conſpectum Barac: in tantum vt Siſara de curru deſiliens, pedibus fugeret,

16 ret, ¶ & Barac perſequeretur fugientes currus, & exercitum vſque ad Haroſeth-gentium, & omnis hoſtium multitudo vsque ad internecionem caderet.

17 Siſara autem fugiens peruenit ad tentorium Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat enim pax inter Iabin regem Azor, & domum Haber Cinæi.

18 Egreſſa igitur Iahel in occurſum Siſaræ dixit ad eū: Intra ad me Domine mi, intra ne timeas. Qui ingreſſus tabernaculum eius, & opertus ab ea pallio, ¶ dixit ad eam: Da mihi obſecro paululum aquæ, quia valde. Quæ aperuit vtrem lactis, & dedit bibere, & operuit illum.

20 Dixitq; Siſara ad eam: Sta ante oſtium tabernaculi: & cùm venerit aliquis interrogans te, & dicens: Nunquid hic eſt aliquis? Reſpondebis: Nullus eſt.

21 Tulit itaque Iahel vxor Haber clauum tabernaculi, aſſumens pariter & malleum; & ingreſſa abſconditè, & cum ſilentio fixit ſupra tempus capitis eius clauum, cuſſumq; malleo defixit in cerebrum eius, & penetrauit in terram: qui ſoporem morti ſociatus hauſerat, & defecit, & mortuus eſt.

22 Et ecce Barac ſequens Siſaram veniebat egreſſaque Iahel in occurſum eius, dixit ei, Veni, & oſtendam tibi virum quem quæris. Qui cùm intraſſet ad eam, vidit Siſaram iacentem mortuum, & clauum infixum in tempore eius.

23 Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin re-
24 gem Chanáan coram filijs Iſraël: ¶ qui creſcebant quotidie, & forti manu opprimebant Iabin Regem Chanáan, donec delerent eum.

CAPVT V.

Canticum gratiarum actionis Deboræ ac Barac poſt victoriam.

A 1 CEcineruntque Debora & Barac filius Abi-nóem in illo die, dicentes:

2 Qui ſponte obtuliſtis de Iſraël animas veſtras ad periculum, benedicite Domino.

3 Audite reges, auribus percipite principes, Ego ſum, ego ſum quæ Domino canā, pſallam Domino Deo Iſraël.

4 Domine cùm exires de Seir, & tranſires per regiones Edom, terra mota eſt, cælique ac nubes diſtillauerunt aquis.

5 Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Iſraël.

6 In diebus Sangar filij Anath, in diebus Iahel quieuerunt ſemitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulauerunt per calles deuios.

7 Ceſſauerunt fortes in Iſraël, & quieuerunt: donec ſurgeret Debora, ſurgeret mater in Iſraël.

8 Noua bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubuertit: clypeus & haſta ſi apparuerunt in quadraginta millibus Iſraël.

B 9 Cor meum diligit principes Iſraël: qui propria voluntate obtuliſtis vos diſcrimini, benedicite Domino.

*Aſinas 1. 10 Qui aſcenditis ſuper nitentes * aſinos, & ſedetis in iudicio, & ambulatis in via, loquimini.

11 Vbi colliſi ſunt currus, & hoſtium ſuffocatus eſt exercitus, ibi narrentur iuſtitiæ Domini, & clementia in fortes Iſraël: tunc deſcendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12 Surge, ſurge Debora, ſurge, ſurge, & loquere canticum, ſurge Barac, & apprehende captiuos tuos filij Abi-nóem.

13 Saluatæ ſunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicauit.

14 Ex Ephraim deleuit eos in Amalec, & poſt eum ex Ben-iamin in populos tuos ô Amalec: de Machir principes deſcenderūt,

C & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15 Duces Iſſachar fuere cum Debora, ac Barac veſtigia ſunt ſecuti, qui quaſi in præceps ac barathrum ſe diſcrimini dedit: diuiſo contra ſe Ruben, magnanimorum reperta eſt contentio.

16 Quare habitas inter duos terminos, vt audias ſibilos gregum? diuiſo contra ſe Ruben, magnanimorū reperta eſt contentio.

17 Galaad trans Iordanē quieſcebat, & Dan vacabat nauibus: Aſer habitabat in littore maris, & in portubus morabatur.

18 Zabulon verò & Nephali obtulerunt animas ſuas morti in regione Merome.

19 Venerunt reges & pugnauerunt, pugnauerunt reges Chanáan in Tanach iuxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulêre prædantes.

20 De cælo dimicatum eſt contra eos: ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo, aduerſus Siſaram pugnauerunt.

21 Torrens Ciſon traxit cadauera eorum, torrens Cadumim, torrens Ciſon: cōculca anima mea robuſtos.

22 Vngulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortiſsimis hoſtium.

23 Maledicite terræ Meroz, dixit angelus Domini, maledicite habitatoribꝰ eius, quia non venerunt ad auxilium Domini in adiutorium ſanctiſsimorum eius.

D 24 Benedicta inter mulieres Iahel vxor Haber Cinæi, & benedicatur in tabernaculo ſuo'.

25 Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26 Siniſtram manū miſit ad clauum, & dextram ad fabrorum malleos, percuſsitque Siſaram quærens in capite vulneri locum, & tempus validè perforans.

27 Inter pedes eius ruit, defecit, & mortuus eſt: voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis & miſerabilis.

28 Per feneſtram reſpiciens, vlulubat mater eius: & de cœnaculo loquebatur, cur moratur regredi currus eius? quare tardauerunt pedes quadrigarum illius?

29 Vna ſapientior cæteris vxoribus eius, hæc ſocrui verba reſpondit.

30 Forſitan nunc diuidit ſpolia, & pulcherrima fœminarum eligitur ei: veſtes diuerſorum colorum Siſaræ traduntur in prædā, & ſuppellex varia ad ornanda colla congeritur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

31 Sic pereant omnes inimici tui Domine: qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.
Quieuitq; terra per quadraginta annos.

CAPVT VI.

Israëlitis à Madian oppressis Gedeon multis signis auxilio designatur, qui post sacrificiũ & altare Deo erectum destruxit aram Baal, eiq; rursum datur signum in vellere.

A 1 FEcerunt autem filij Israël malum in conspectu Domini: qui tradidit illos in manu
2 Madian septem annis, ¶ & oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra & speluncas in montibus, & munitissima ad repugnandum loca.
3 Cumque seuisset Israël, ascendebat Madian & Amalec, cæteriq; orientalium nationum: ¶ & apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis cuncta vastabant vsque
4 ad introitũ Gazæ: nihilq; omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israël, non oues, non boues, non asinos.
5 Ipsi enim & vniuersi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum vniuersa cõplebant, innumera multitudo hominum, & camelorum, quicquid tetigerant deuastantes.
6 Humiliatusque est Israël valde in conspectu Madian.
B 7 Et clamauit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas.
8 Qui misit ad eos virum Prophetam, & locutus est, Hæc dicit Dominus Deus Israël. Ego vos feci conscendere de Aegypto, &
9 eduxi vos de domo seruitutis, ¶ & liberaui de manu Aegyptiorum & omnium inimicorum qui affligebant vos: eiecique eos ad ad introitum vestrum, & tradidi vobis terram eorum.
10 Et dixi, Ego Dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluistis audire vocem meam.
11 Venit autẽ angelus Domini, & sedit sub quercu quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Ioas patrem familiæ Ezri. Cumq; Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumen
12 ta in torculari, vt fugeret Madian, ¶ apparuit ei angelus Domini, & ait, Dominus tecum virorum fortissime.
C 13 Dixitque ei Gedeon, Obsecro mi Domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi sunt mirabilia eius quæ narrauerunt patres nostri, atque dixerunt, De Aegyoto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus & tradidit in manus Madian.
14 Respexitque ad eum Dominus, & ait, Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israël de manu Madian: scito quòd miserim te.
15 Qui respondens ait, Obsecro, mi Domine, in quo liberabo Israël? ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus in domo patris mei.
16 Dixitque ei Dominus, Ego ero tecum, & percuties Madian quasi vnum virum.
17 Et ille, Si inueni, inquit, gratiam coram te, da mihi signum quòd tu lis qui loqueris ad me.
18 Nec recedas hinc, donec reuertar ad te portans sacrificium, & offerens tibi. Qui respondit, Ego præstolabor aduentum tuum.
19 Ingressus est itaque Gedeon, & coxit hedum, & de farinæ modio azymos panes, carnesque ponens in canistro, & ius carnium mittens in ollam, tulit omnia sub quercu & obtulit ei.
20 Cui dixit angelus Domini, Tolle carnes & azymos panes, & pone supra petram illam, & ius desuper funde. Cumque fecisset
21 ita, ¶ extendit angelus Domini summitatem virgæ quam tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos: ascendit ignis de petra, & carnes, azymosque panes consumpsit: angelus autem Domini euanuit ex oculis eius.
22 Videnscque Gedeon quòd esset angelus Domini, ait, Heu mi Domine Deus, quia vidi angelum Domini facie ad faciem.
23 Dixitque ei Dominus, Pax tecum, ne timeas meas, non morieris.
24 Aedificauit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocauitque illud, Dominus pax, vsque in præsentem diem. Cumque
25 esset in Ephra, quæ est familiæ Ezri, nocte illa dixit Dominus ad eum, Tolle vitulum patris tui, & alterum taurum anniculum, destruesque aram Baal quæ est patris tui: & nemus quod circa aram est, succides.
26 ¶ & ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petræ huius, super quod tẽ sacrificium posuisti: tollesque
secundum, & offeres holocaustum de nemore
struem lignorum quæ de nemore
27 tis.
Assumptis ergo Gedeon decem
seruis suis, fecit sicut præceperat
nus. Timens autem domũ patris

mines illius ciuitatis, per diem noluit facere, sed omnia nocte compleuit.
28 Cumque surrexissent viri oppidi eius manè, viderunt destructam aram Baal, lucumque succisum, & taurum alterum impositum super altare quod tunc ædificatum erat.
29 Dixerunt ad inuicem, Quis hoc fecit? Cumque perquirerent authorem facti, dictũ est: Gedeon filius Ioas fecit hæc omnia.
30 Et dixerunt ad Ioas, Produc filium tuum huc, vt moriatur: quia destruxit aram Baal, & succidit nemus.
31 Quibus ille respondit, Nunquid vltores estis Baal, vt pugnetis pro eo? qui aduersarius est eius, moriatur antequàm lux crastina veniat. si Deus est, vindicet se de eo qui suffodit aram eius.
32 Ex illo die vocatus est Gedeon, Ierobaal, eò quòd dixisset Ioas, Vlciscatur se de eo Baal, qui fodit aram eius.
33 Igitur omnis Madian & Amalec, & orientales populi congregati sunt simul. & transeuntes Iordanem, castrametati sunt in valle-Iesrael.
G 34 Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina conuocauit domum Abi-ezer, vt sequeretur se.
35 Misitque nuncios in vniuersum Manasse, qui & ipse secutus est eum. & alios nuncios in Azer & Zabulon & Nephthali, qui occurrerunt ei.
36 Dixitque Gedeon ad Dominum, Si saluum facis per manum meam Israël, sicut lo
37 cutus es, ¶ ponam hoc vellus lanæ in area: si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam quòd per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israël.
38 Factumque est ita. Et de nocte consurgens expresso vellere, concham rore impleuit.
39 Dixitq; rursus ad Dominũ, Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel tentauero, signum quærens in vellere, Oro vt solum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens.
40 Fecitque Dominus nocte illa vt postulauerat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.

CAPVT VII.

Probatu ad aquas his qui ad bellum essent progressuri, Gedeon audito vnius e castris Madianitarum somnio, in eos irruit: tubis, lagenis ac lucernis armatus, quos cum Oreb & Zeb principibus eorum deuicit.

A 1 IGitur Ierobaal qui & Gedeon, de nocte consurgens, & omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad. erant autem castra Madian in valle ad septentrionalem plagam collis excelsi.
2 Dixitq; Dominus ad Gedeon, Multus tecum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum est populꝰ, nec tradetur Madian in manus eius: ne glorietur contra me Israël, & dicat, Meis viribus liberatus sum.

Deut. 20.b.5. 1.Mac.3.g.56. 3 Loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica. Qui formidolosus & timidus est, reuertatur. Recesseruntque de Monte Galaad, & reuersi sunt ex populo viginti duo millia virorum, & tantum decem millia remanserunt.

B 4 Dixitque Dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus est: duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixero tibi vt tecum vadat, ipse pergat: quē ire prohibuero, * reuertatur.

** ipse 1.*

5 Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum: qui autem curuatis genibus biberint, in altera parte erunt.

6 Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os proiiciente, lambuerant aquas, trecenti viri: omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat.

7 Et ait Dominus ad Gedeon: In trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madian: omnem autem reliqua multitudo reuertatur in locum suum.

8 Sumptis itaque pro numero cibariis & buccinis, omnem reliquam multitudinem dimisit præcepit ad tabernacula sua: & ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle.

9 Eadem nocte dixit Dominus ad eum: Surge & descende in castra: quia tradidi eum in manu tua. ¶ Sin autē solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus.

11 Et cùm audieris quid loquantur, confortabuntur manus tuæ, & securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo, & Phara puer eius in partem castrorum, quæ erant armatorum vigiliæ.

12 Madian autem & Amalec, & omnes orientales populi fusi iacebant in valle, sicut locustarum multitudo: cameli quoque eorum innumerabiles erant, sicut arena quæ iacet in littore maris.

13 Cumque venisset Gedeon, narrabat somnium quod somnio quidam proximo suo: & indicabat dicens: Vidi somnium, & videbam quasi subcinericius panis hordeaceus volui, & in castra Madian descendere: cumq; peruenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subuertit, & terræ funditus coæquauit.

14 Respondit is cui loquebatur, Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filij Ioas viri Israëlitæ, tradidit enim Dominus in manu eius Madian, & omnia castra eius.

15 Cumq; audisset Gedeon somnium narrati

interpretationem eius, adorauit: & reuersus est ad castra Israël, & ait, Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian.

16 Diuisitque trecentos viros in tres patres, & dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas, ac lampades in medio lagenarum.

17 Et dixit ad eos, Quod me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem castrorum, & quod fecero, fectamini.

18 Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite & conclamate, Domino & Gedeoni.

19 Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri qui erāt cum eo in partem castrorum, incipientibus vigilijs noctis mediæ, & custodibus suscitatis, cœperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas.

20 Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris * sonantes' tubas, clamaueruntque, *mabāt*

21 Gladius Domini & Gedeonis: ¶ stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium: Omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes, vlulantesque fugerunt: ¶ & nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. Immisitq; Dominus gladiū in omnibus castris, & mu-

22 tua se cæde truncabant, ¶ fugientes vsque ad * Beth-seca', & crepidinem Abel-mehula in Tabbath. Conclamantes autem viri Israel de Nephthali & Aser, & omni Manasse persequebantur Madian. *l.82. th-se*

G 24 Misitq; Gedeon nuncios in omnem montem Ephraim, dicens, Descendite in occursum Madian, & occupate aquas vsque Beth-bera atque Iordanem. Clamauitque omnis Ephraim, & præoccupauit aquas atque Iordanem vsque Beth-bera.

f. 25 Apprehensosque duos viros Madian, Oreb & Zeb: interfecit Oreb in petra-Oreb, Zeb verò in Torculari-Zeb. Et persecuti sunt Madian, capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Iordanis. *82.c.*

CAPVT VIII.

Ephraîm insurgit aduersum Gedeon, qui deuictis Zebee & Salmana, viros Socoth & Phanuel perdidit, & ex inauribus aliquot populi donis fecit Ephod, quod domui suæ & Israëli fuit in ruinam: postquam autem quadraginta annis præfuit, generatis 70. filijs ex vxoribus, & vno ex concubina, mortuus est, redijtq; Israël ad idololatriam.

DIxeruntque ad eum viri Ephraim, Quid est hoc quod facere voluisti, vt nos non vocares cùm ad pugnam pergeres cōtra Madian? iurgantes fortiter, & prope vim inferentes. 1 A

2 Quibus ille respondit, Quid enim tale facere potui, quale vos feci stis? nónne melior est racemus Ephraim, vindemijs Abi-ézer?

3 In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: quid tale facere potui, quale vos feci stis? Quod cùm locutus esset, requieuit spiritus eorum, quo tumebant contra eum.

4 Cumque venisset Gedeon ad Iordanem, transiuit eum cum trecētis viris qui secum erant, & prælassitudine fugientes persequi non poterant.

5 Dixitque ad viros Socoth, Date, obsecro, panes populo qui mecū est, quia valde defecerunt: vt possimus persequi Zébee, & Salmana reges Madian.

6 Responderunt principes Socoth, Forsitan palmæ manuum Zébee & Salmana in manu tua sunt, & idcirco postulas vt demus exercitui tuo panes. B

7 Quibus ille ait, Cùm ergo tradiderit Dominus Zébee & Salmana in manus meas, -& cùm reuersus fuero victor in pace' conteram carnes vestras cum spinis tribulisque deserti. *-6.*

8 Et inde conscendens, venit in Phanuel: locutusq; est in viros loci illius similia. Cui & illi responderunt sicut responderant viri Socoth.

9 Dixit itaq; eis, Cùm reuersus fuero victor in pace, destruam turrim hanc.

10 Zébee autem & Salmana requiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim millia viri remanserant ex omnibus turmis orientalium populorum, cæsis centum viginti millibus bellatorum, & educentium gladium. C

11 Ascendensque Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur ad orientalem partem Nobe, & Iegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, & nihil aduersi suspicabantur. *Ose.10.d.14.*

12 Fugeruntq; Zébee & Salmana, quos persequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum.

13 Reuertensque de bello ante solis ortum,

14 ¶ apprehendit puerum de viris Socoth: interrogauitque eum nomina principum & seniorum Socoth, & descripsit septuaginta septem viros.

Venit-

Universidad de Deusto
Biblioteca

15 Venitque ad Socoth, & dixit eis, En Zébee & Salmana super quibus exprobrastis mihi, dicentes, Forsitan manus Zébee & Salmana in manibus tuis sunt, & ideirco postulas vt demus viris qui lassi sunt & defecerunt, panes.

D 16 Tulit ergo seniores ciuitatis, & spinas deserti ac tribulos, & contriuit cum eis, atque comminuit viros Socoth.

17 Turrim quoque Phanuel subuertit, occisis habitatoribus ciuitatis.

18 Dixitque ad Zébee & Salmana, Quales fuerunt viri quos occidistis in Thabor? Qui respõderunt, Similes tui, & vnus ex eis quasi filius regis.

19 Quibus ille respondit, Fratres mei fuerunt, filij matris meæ. viuit Dominus, quia si seruassetis eos, non vos occiderem.

20 Dixitque Iether primogenito suo, Surge & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat.

E 21 Dixeruntque Zébee & Salmana, Tu surge, & irrue in nos: quia iuxta ætatem robur
Psal.82.c.12. † est hominis. Surrexit Gedeon, & interfecit Zébee & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas quibus colla regalium camelorũ decorari solent.

22 Dixeruntque omnes viri Israël ad Gedeon, Dominare nostri tu & filius tuus, & filius filij tui: quia liberasti nos de manu Madian.

23 Quibus ille ait, Nõ dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus.

24 Dixitque ad eos, Vnam petitionem postulo à vobis, Date mihi inaures ex præda vestra. Inaures enim aureas Ismaëlitæ habere consueuerant.

F 25 Qui responderunt, Libentissimè dabimus. Expandentesq; super terram pallium,

26 proiecerunt in eo inaures de præda: ¶ & fuit pondus postulatarum inaurium, mille septingenti auri sicli, absque ornamentis, & monilibus, & veste purpurea, quibus reges Madian vti soliti erant, & præter torques aureas camelorum.

27 Fecitque ex eo Gedeon Ephod, & posuit illud in ciuitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israël in eo, & factum est Gedeoni & omni domui eius in ruinam.

28 Humiliatus est autem Madian coram filijs Israël, nec potuerunt vltrà ceruices eleuare: sed quieuit terra per quadraginta annos quibus Gedeon præfuit.

29 Abijt itaque Ierobáal filius Ioas, & habi-

30 tauit in domo sua. ¶ habuitque septuaginta filios, qui egressi sunt de femore eius, quòd plures haberet vxores.

31 Concubina autem illius, quam habebat Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech.

32 Mortuusque est Gedeon filius Ioas, in
nectute bona, & sepultus est in sepulchro
Ioas patris sui in Ephra de familia Ezri.

33 Postquam autem mortuus est Gedeon, conuersi sunt filij Israël, & fornicati sunt post Baalim. Percusseruntque cum Baal fœdus, vt
34 esset eis in Deum: ¶ nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum,

35 ¶ nec fecerunt misericordiam cum domo Ierobáal Gedeon iuxa omnia bona quæ fecerat Israëli.

CAPVT IX.

Abi-mélech occisis 70. fratribus suis, imperium tyrannicè vsurpat, qui post parabolã Ioathami fratris eius, qui seruatus erat, exercitum Gaal deturbat, turrimq; Sichem exusit, & à muliere cuiusdam gmine molæ oppressus est.

ABijt autem Abi-mélech filius Ierobáal in Sichem ad fratres matris suæ, & dixit cognatus est ad eos, & ad omnem cognationem

2 domus patris matris suæ, dicens: ¶ Loquimini ad omnes viros Sichem, Quid melius est, vt dominentur vestri septuaginta viri omnes filij Ierobáal, an vt dominetur vobis vnus vir? simulq; considerate quia os vestrum, & caro vestra sum.

3 Locutique sunt fratres matris eius de ad omnes viros Sichem, vniuersos sermones istos, & inclinauerunt cor eorum post Abi-mélech, dicentes, Frater noster est.

4 Dederuntque illi septuaginta pondo argenti de fano Baalberith. Quibus conduxit ex eo viros inopes & vagos, secumque

5 eum. Et venit in domum patris sui in Ephra, occidit fratres suos filios Ierobáal septuaginta viros, super lapidem vnum: remansitque Ioatham filius Ierobáal minimus, quia absconditus est.

6 Congregati sunt autem omnes viri Sichem & vniuersæ familiæ vrbis Mello: abieruntque & constituerunt regem Abimelech iuxta quercum quæ stabat in Sichem.

7 Quod cùm nunciatũ esset Ioathan, abiit & stetit in vertice montis Garizim, & eleuata voce, clamauit & dixit: Audite me viri Sichem, ita vt audiat vos Deus.

8 Ierunt ligna, vt vngerent super se regem: dixeruntque oliuæ, Impera nobis.

9 Quæ respondit, Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua & Dij vtuntur, & homines: & venire vt inter ligna promouear?

10 Dixeruntque ligna ad arborem ficum, Veni, & super nos regnum accipe.

11 Quæ respondit eis, Nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suauissimos, & ire vt inter cætera ligna promouear?

12 Locutaque sunt ligna ad vitem, Veni, & impera nobis.

13 Quæ respondit eis, Nunquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cætera promoueri?

14 Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum, Veni & impera super nos.

15 Quæ respondit eis, Si verè me regem vobis constituitis, venite, & sub vmbra mea requiescite. si autem non-vultis', egrediatur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani.

C 16 Nunc igitur si rectè, & absque peccato constituistis super vos regem Abi-mélech, & bene egistis cum Ierobáal, & cum domo eius, & reddidistis vicẽ beneficijs eius,

17 ¶ qui pugnauit pro vobis, & animam suam dedit periculis, vt erueret vos de manu Ma-

18 dian, ¶ qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfecistis filios eius septuaginta viros super vnum lapidem, & constituistis regem Abi-mélech filium ancillæ eius super habitatores Sichem, eò quòd frater vester sit. ¶ si ergo rectè, & absque vitio egistis cum Ierobáal, & domo eius, hodie lætamini in Abi-mélech, & ille lætetur in vobis.

-3. 20 Sin autem peruersè, egrediatur ignis-ex eo', & consumat habitatores Sichem, & oppidum Mello: egrediaturque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & deuoret Abi-mélech.

21 Quæ cùm dixisset, fugit, & abijt in Bera: habitauitque ibi ob metum Abi-mélech fratris sui.

22 Regnauit itaque Abi-mélech super Israël tribus annis.

23 Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abi-mélech, & habitatores Sichem,

24 qui cœperunt eum detestari, ¶ & scelus interfectionis septuaginta filiorum Ierobáal, & effusionem sanguinis eorum conferre in

Abi-mélech fratrem suum, & in cæteros Sichimorum principes qui eum adiuuerant.

25 Posueruntque insidias aduersum eum, in summitate montium: & dum illius præstolabantur aduentum, exercebant latrocinia, agentes prædas de prætereuntibus. nunciatumque est Abi-mélech. D

26 Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis, & transiuit in Sichimam. Ad cuius aduentum erecti habitatores Sichem,

27 ¶ egressi sunt in agros vastantes vineas, vuasque calcantes: & factis cantantium choris ingressi sunt fanum Dei sui, & inter epulas & pocula maledicebant Abi-mélech,

28 ¶ clamante Gaal filio Obed: Quis est Abi-mélech, & quæ est Sichem, vt seruiamus ei? nunquid non est filius Ierobáal, & constituit principem Zebul seruum suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo

29 seruiemus ei? ¶ vtinam daret aliquis populum istũ sub manu mea, vt auferrem de medio Abi-mélech. Dictumque est Abi-mélech, Congrega exercitus multitudinem, & veni.

30 Zebul enim princeps ciuitatis auditis sermonibus Gaal filij Obed, iratus est valde,

31 ¶ & misit clam ad Abi-mélech nuncios, dicens: Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus suis, & oppugnat aduersum te ciuitatem.

32 Surge itaque nocte cum populo qui te- E
33 cum est, & latita in agro: ¶ & primo manè oriente sole, irrue super ciuitatem. illo autem egrediente aduersum te cum populo suo, fac ei quod potueris.

34 Surrexit itaque Abi-mélech cum omni exercitu suo nocte, & tetendit insidias iuxta Sichimam in quatuor locis.

35 Egressusq; est Galaad filius Obed, & stetit in introitu portæ ciuitatis. Surrexit autem Abi-mélech, & omnis exercitus cum eo de insidiarum loco.

36 Cumque vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul, Ecce de mõtibus multitudo descendit. Cui ille respondit, Vmbras montium vides quasi capita hominũ, & hoc errore deciperis.

37 Rursumq; Gaal ait, Ecce populus de vmbilico terræ descendit, & vnus cuneus venit per viam quæ respicit quercum.

38 Cui dixit Zebul, Vbi est nunc os tuũ, quo loquebaris, Quis est Abi-mélech vt seruiamus ei? Nónne hic populus est, quem dispiciebas? Egredere, & pugna contra eum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

39 Abijt ergo Gaal, ſpectante Sichimorum
populo, & pugnauit contra Abi-mélech,
40 ¶ qui perſecutus eſt eum fugientem, & in
vrbem compulit: ceciderunt́que ex parte
F 41 eius plurimi, vſque ad portam ciuitatis, ¶ &
Abi-mélech ſedit in Ruma, Zebul autem,
Gaal & ſocios expulit de vrbe, nec in ea
paſſus eſt commorari.
42 Sequenti ergo die egreſſus eſt populus
in campum. Quòd cùm nunciatum eſſet A-
43 bi-mélech, ¶ tulit exercitum ſuum, & diui-
ſit in tres turmas, tendens inſidias in agris.
Videnśq; quòd egrederetur populus de ci-
44 uitate, ſurrexit & irruit in eos, ¶ cum cu-
neo ſuo, oppugnans & obſidens ciuitatem:
duæ autem turmæ palantes per campū ad-
uerſarios perſequebantur.
45 Porrò Abi-mélech omni die illo oppu-
gnabat vrbem: quam cepit, interfectis habi-
tatoribus eius, ipſaque deſtructa, ita vt ſal in
ea diſpergeret.
46 Quòd cùm audiſſent qui habitabant in
turre Sichimorū, ingreſſi ſunt fanum Dei
ſui, Berith, vbi fœdus cum eo pepigerant, &
ex eo locus nomen acceperat, qui erat mu-
nitus valde.
47 Abi-mélech quoque audiens viros turris
48 Sichimorum pariter conglobatos, ¶ aſcen-
dit in montem Selmon cum omni populo
ſuo: & arrepta ſecuri, præcidit arboris ra-
mum, impoſitumque ferens humero, dixit
ad ſocios, Quod me vidiſtis facere, citò fa-
cite.
G 49 Igitur certatim ramos de arboribus præ-
cidentes, ſequebantur ducem. Qui circun-
dantes præſidium, ſuccenderunt: atque
ita factum eſt, vt fumo & igne mille homi-
num necarentur, viri pariter & mulieres,
habitatorum turris Sichem.
50 Abi-mélech autem inde proficiſcens ve-
nit ad oppidum Thebes, quod circundans
obſidebat exercitu.
51 Erat autem turris excelſa in media ciuita-
te, ad quam confugerant ſimul viri ac mu-
lieres, & omnes principes ciuitatis, & clau-
ſa firmiſsimè ianua, & ſuper turris tectum
ſtantes per propugnacula.
52 Ac cedenśque Abi-mélech iuxta turrim,
pugnabat fortiter: & appropinquans oſtio,
2.Reg. 11.c.21. 53 ignem ſupponere nitebatur: ¶ & ecce vna
mulier fragmen molæ déſuper iaciens, illi-
ſit capiti Abi-mélech, & cōfregit cerebrum
eius.
54 Qui vocauit cito armigerum ſuum, & ait
ad eum, Euagina gladium tuum, & percute
me: ne fortè dicatur quòd à fœmin[illegible]
terfectus ſim. Qui iuſſa perficiens, [illegible]
55 fecit eum. ¶ illoq; mortuo, omnes qui
eo erant de Iſraël, reuerſi ſunt in ſed[illegible]
56 ¶ & reddidit Deus malum quod fe[illegible]
Abi-mélech contra patrem ſuum, [illegible]
& is ſeptuaginta fratribus ſuis.
57 Sichimitis quoq; quod operati erant [illegible]
tributum eſt, & venit ſuper eos mal[illegible]
Ioatham filij Ierobáal.

CAPVT X.

Thola vita functo Iair dux ſuccedit: Iſraëlite[illegible] in idololatriam lapſi traduntur Philiſthæis & [illegible] monitis, quibus pœnitentibus Dominus [illegible] rudinem improperat, tandemq; eorum miſere[illegible]

POſt Abi-mélech ſurrexit dux in Iſra[illegible]
la filius Phua patrui Abi-mélech, vi[illegible]
ſachar, qui habitauit in Samir * mon-
2 phráim: ¶ & iudicauit Iſraelē viginti &
bus annis, mortuuſq; eſt, ac ſepultus
mir.
3 Huic ſucceſsit Iair Galaadites, qui i[illegible]
4 uit Iſraëlem per viginti & duos annos,
bens triginta filios ſedentes ſuper [illegible]
pullos aſinarum, & principes triginta
tatum, quæ ex nomine eius ſunt appe
Auoth-Iair, id eſt, oppida Iair, vſque
ſentem diem in terra-Galaad.
5 Mortuuſq; eſt Iair, ac ſepultus in loc
eſt vocabulum Camon.
6 Filij autem Iſraël peccatis veteribus
gentes noua, fecerunt malum in co
Domini, & ſeruierunt idólis, Baalim
ſtaroth, & dijs Syriæ ac Sidónis & M
filiorum Ammon & Philiſthijm: [illegible]
runtque Dominum, & non co
eum.
7 Contra quos Dominus iratus, tradi
in manus Philiſthijm & filiorum Am
8 Afflictíque ſunt, & vehementer [illegible]
per annos decem & octo, omnes qu
B tabant trans Iordanem in terra-Am
9 quæ eſt in Galaad: ¶ in tantum vt [illegible]
mon Iordane tranſmiſſo vaſtarent
& Ben-iamin & Ephráim: afflict
Iſraël nimis.
10 Et clamantes ad Dominū, dixerun
cauimus tibi, quia dereliquimus
num' Deum noſtrum, & ſeruiui
lim.
11 Quibus locutus eſt Dominus, N
non Aegyptij & Amorrhæi, filiiq; A
12 & Philiſthijm, ¶ Sidonij quoque &
lec & Chanáan oppreſſerunt vos, & v
ſtis ad me, & erui vos de manu eor

13 Et tamen reliquiſtis me, & coluiſtis Deos
alienos: idcirco non addam vt vltrà vos li-
14 berem. ¶ ite, & inuocate deos quos elegi-
ſtis: ipſi vos liberent in tempore anguſtiæ.
15 Dixeruntq; filij Iſraël ad Dominum, Pec-
cauimus, redde tu nobis quicquid tibi pla-
cet: tantum nunc libera nos.
16 Quæ dicentes, omnia de finibus ſuis alie-
norum deorum idôla proiecerunt, & ſeruie
runt Domino Deo: qui doluit ſuper miſe-
rijs eorum.
17 Itaque filij Ammon conclamantes, in Ga-
laad fixere tentoria: contra quos congre-
gati filij Iſraël, in Maſpha caſtrametati ſunt.
18 Dixeruntq́ue principes Galaad ſinguli ad
proximos ſuos, Qui primus ex nobis contra
filios Ammon cœperit dimicare, erit dux
populi Galaad.

CAPVT XI.

Iephte iudex factus Dei ſpiritu accenſus, primùm [illegible]vatione agit cum rege Ammonitarum, deinde vbi eos [illegible]viciſſet, ob votum temerè factum filiam ſuam ſacri-ficauit.

A 1 FVit itaque illo in tempore Iephte Galaa-
dites vir fortiſsimus atque pugnator filius
mulieris meretricis, qui natus eſt de Ga-
laad.
2 Habuit autem Galaad vxorem, de qua ſuſ-
cepit filios: qui poſtquam creuerant, eiece-
runt Iephte, dicentes: Hæres in domo pa-
tris noſtri eſſe nō poteris, quia de altera ma-
tre natus es.
3 Quos ille fugiens atque deuitans, habita-
uit in terra-Tob: congregatiq; ſunt ad eum
viri inopes, & latrocinantes, & quaſi princi-
pem ſequebantur.
4 In illis diebus pugnabant filij Ammon con
tra Iſraël.
5 Quibus acriter inſtantibus perrexerūt ma
iores natu de Galaad, vt tollerent in auxiliū
6 ſui Iephte de terra-Tob: ¶ dixeruntq́ue ad
eum, Veni, & eſto princeps noſter, & pugna
contra filios Ammon.
B 7 Quibus ille reſpondit, Nónne vos eſtis qui
odiſtis me, & eieciſtis de domo patris mei,
& nunc veniſtis ad me neceſsitate com-
pulſi?
8 Dixeruntq́ue principes Galaad ad Ieph-
te, Ob hanc igitur cauſam nunc ad te veni-
mus, vt proficiſcaris nobiſcum, & pugnes
contra filios Ammon, ſisq́ue dux omnium
qui habitant in Galaad.
9 Iephte quoque dixit eis, Si verè veniſtis ad
me, vt pugnem pro vobis contra filios Am-
mon, tradideritq́ue eos Dominus in manus
meas, ego ero veſter princeps?
10 Qui reſponderunt ei, Dominus qui hæc
audit, ipſe mediator ac teſtis eſt quòd noſtra
promiſſa faciemus.
11 Abijt itaque Iephte cum principibus Ga-
laad, fecitque eum omnis populus princi-
pem ſui. Locutusq́ue eſt Iephte omnes ſer-
mones ſuos coram Domino in Maſpha.
12 Et miſit nuncios ad regem filiorum Am-
mon, qui ex perſóna ſua diceret, Quid mi-
hi & tibi eſt, quia veniſti contra me, vt va-
ſtares terram meam?
13 Quibus ille reſpondit, Quia tulit Iſraël ter- C
ram meam, quando aſcendit de Aegypto à *Num. 21. c. 13.*
finibus Arnon vſque Ieboc atq; Iordanem:
nunc ergo cum pace redde mihi eam.
14 Per quos rurſum mandauit Iephte, & im-
15 perauit eis vt dicerent regi Ammon, ¶ Hęc
dicit Iephte: Non tulit Iſraël terram Moab,
16 nec terram filiorum Ammon: ¶ ſed quando
de Aegypto conſcenderunt, ambulauit per
ſolitudinem vſque ad Mare-rubrum, & vē-
nit in Cades.
17 Miſitq́; nuncios ad regem Edom, dicens: *Num. 20. f. 14.*
Dimitte me vt tranſeam terram tuam. Qui
noluit acquieſcere precib⁹ eius. Miſit quo-
que ad regem Moab; qui & ipſe tranſitum
præbere contempſit. Manſit itaque in Ca-
18 des, ¶ & circuiuit ex latere terrā-Edom, &
terram-Moab: venitq́ue contra orienta-
lem plagam terræ-Moab, & caſtrametatus
eſt trans Arnon: nec voluit intrare terminos
Moab: Arnon quippe confinium eſt terræ
-Moab.
19 Miſit itaque Iſrael nuncios ad Sehon re- D
gem Amorrhæorum, qui habitabat in He- *Num. 21. c. 13.*
ſebon, & dixerunt ei, Dimitte vt tranſeam *& 22. f. 24.*
per terram tuam vſque ad fluuium.
20 Qui & ipſe Iſrael verba deſpiciens, non
dimiſit eum tranſire per terminos ſuos: ſed
infinita multitudine congregata egreſſus
eſt contra eum in Iaſa, & fortiter reſiſtebat.
21 Tradiditq́ue eum Dominus in manus Iſ-
raël cum omni exercitu ſuo, & percuſsit e-
um, & poſſedit omnem terram Amorrhæi
22 habitatoris regionis illius, ¶ & vniuerſos fi-
nes eius de Arnon vſque Ieboc, & de ſoli-
tudine vſque ad Iordanem.
23 Dominus ergo Deus Iſraël ſubuertit A- E
morrhæū, pugnante contra illū populo ſuo
Iſraël, & tu nunc vis poſsidere terram eius?
24 Nónne ea quæ poſſedit Chamos Deus tu⁹,
tibi iure debentur? Quæ autem Dominus
Deus noſter victor obtinuit, in noſtram ce-

Universidad de Deusto Biblioteca

Num. 22.4.2. 25 dent possessionem: ¶ nisi forte melior es
Balac filio Sephor rege Moab: aut docere
potes, quòd iurgatus sit contra Israël, & pu-
26 gnauerit contra eum, ¶ quando habitauit
in Hesebon, & viculis eius, & in Aroër, &
villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iuxta
* Ammon 1. * Iordanem', per trecentos annos. Quare
tanto tempore nihil super hac repetitione
tentastis?
27 Igitur non ego pecco in te, sed tu contra
me malè agis, indicens mihi bella non iu-
sta. Iudicet Dominus arbiter huius diei in-
ter Israël, & inter filios Ammon.
28 Noluitque acquiescere rex filiorum Am-
mon verbis Iephte, quæ per nuncios man-
dauerat.
F 29 Factus est ergo super Iephte Spiritus Do-

mum suam, occurrit ei vnigenita filia sua
cum tympanis & choris. non enim habebat
alios liberos.
35 Qua visa scidit vestimenta, & ait: Heu me
filia mi. decepisti me, & ipsa decepta es. a-
perui enim os meum ad Dominũ, & aliud
facere non potero.
G 36 Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti os
tuum ad Dominum, fac mihi quodcunque
pollicitus es, concessa tibi vltione atque vi-
ctoria de hostibus tuis.
37 Dixitq; ad patrem, Hoc solum mihi præ-
sta quod deprecor, Dimitte me vt duobus
mensibus circumeam montes, & pla-
mini, & circuiens Galaad & Manasse, Ma-
spha quoque Galaad, & inde transiens ad fi-
30 lios Ammon, ¶ votum vouit Domino, di-
cens: Si tradideris filios Ammon in ma-
31 nus meas: ¶ quicunque primus fuerit egres-
sus de foribus domus meæ, mihique occurre-
rit reuertenti cum pace à filijs Ammon, erit
holocaustum offeram Domino.
32 Transiuitque Iephte ad filios Ammon,
vt pugnaret contra eos: quos tradidit D-
minus in manus eius. * te & 2.
33 Percussitque ab Aroër vsque dum ve-
in Mennith, viginti ciuitates, & vsque ad
bel, quæ est vineis consita, plaga magna
mis. humiliatique sunt filij Ammon à fi-
Israël.
34 Reuertente autem Iephte in Maspha
virginitatem meam cum sodalibus meis.
38 Cui ille respondit, Vade. Et dimisit
duobus mensibus. Cumque abisset cum
cijs ac sodalibus suis, flebat virginitatem
in montibus.
39 Expletisque duobus mensibus, re-
est ad patrem suum, & fecit ei sicut v-
rat, quæ ignorabat virũ. Exinde mos
40 uit in Israel, & consuetudo seruata est,
post anni circulum conueniant in vn
liæ Israel, & plangant filiam Iephte
ditæ diebus quatuor.

CAP

CAPVT XII.

Ephrataei aduersus Iephte insurgentes ad vada Iordanis occiduntur, quum vocem Schibboleth proferre non possent, quo vita functo succedunt duces Abesam, Elon & Abdon.

A 1 ECce autem in Ephraim orta est seditio.
nam transeuntes contra Aquilonem, di-
xerunt ad Iephte, Quare vadis ad pugnam
contra filios Ammon, vocare nos noluisti,
vt pergeremus tecum? Igitur incendemus
* domum tuam.
2 Quibus ille respondit: Disceptatio erat mi
hi & populo meo contra filios Ammon ve-
hemens: vocauique vos vt præberetis mihi
auxilium, & facere noluistis.
3 Quod cernens, posui animã meam in ma-
nibus meis, transiuique ad filios Ammon,
& tradidit eos Dominus in manus meas.
Quid commerui, vt aduersum me consur-
gatis in prælium?
B 4 Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad,
pugnabat contra Ephraim: percusseruntq;
viri Galaad Ephraim, quia dixerat, Fugiti-
uus est Galaad de Ephraim, & habitat in
medio Ephraim & Manasse.
5 Occupaueruntque Galaaditæ vada Iorda-
nis, per quæ Ephraim reuersurus erat. Cum-
que venisset ad ea de Ephraim numero, fu-
giens, atque dixisset, Obsecro vt me transire
permittas: dicebant ei Galaaditæ, Nunquid
C 6 Ephrataeus es? quo dicente, Non sum: ¶ in-
terrogabant eum, Dic ergo Schibboleth,
quod interpretatur spica. Qui respondebat
Sibboleth: eadem litera spicam exprimere
non valens. Statimque apprehensum iugu-
labant in ipso Iordanis transitu. Et ceciderunt
in illo tempore de Ephraim quadragin
taduo millia.
7 Iudicauit itaque Iephte Galaaditis Israel
sex annis: & mortuus est, ac sepultus in ci-
uitate sua Galaad.
8 Post hunc iudicauit Israël Abesan de Beth
9 -lehem: ¶ qui habuit triginta filios, & totti-
dem filias: quas emittens foras, maritis de-
dit, & eiusdem numeri filijs suis accepit v-
xores, introducens in domum suam. Qui
D 10 septem annis iudicauit Israel, ¶ mortuusq;
Elon 1. est, ac sepultus in Beth-lehem.
11 Cui successit * Ahialon' Zabulonites: &
12 iudicauit Israel decem annis: ¶ mortuusq;
est ac sepultus in Zabulon.
13 Post hunc iudicauit Israël Abdon, filius
14 Elel Pharathonites: ¶ qui habuit quadra-
ginta filios, & triginta ex eis nepotes, ascen
dentes super septuaginta pullos asinarum,
15 & iudicauit Israël octo annis: ¶ mortuusq;
est ac sepultus in Pharaton terræ Ephraim,
in monte Amelec.

CAPVT XIII.

Israëlitæ rursum in idololatriam lapsi Philisthaeis traduntur, Samson nasciturus ab angelo prædicitur matri & deinde patri, natusq; à Domino benedicitur.

RVrsumque filij Israel fecerunt malum in 1 A
conspectu Domini: qui tradidit eos in ma
nus Philisthinorum quadraginta annis.
2 Erat autem quidam vir de Saraa, & de stir-
pe Dan, nomine Manue, habens vxorem ste
rilem.
3 Cui apparuit angelus Domini, & dixit ad
eam, Sterilis es & absque liberis: sed conci- Num. 6. a. 5.
4 pies & paries filium. ¶ caue ergo ne bibas vi
num ac siceram, nec immundũ quicquam
5 comedas: ¶ quia concipies, & paries filium,
cuius non tanget caput nouacula: erit enim
nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris
vtero, & ipse incipiet liberare Israël de ma-
nu Philisthinorum.
6 Quæ cùm venisset ad maritum suum, di-
xit ei, Vir Dei venit ad me, habens vultum
angelicum, terribilis nimis. Quem cùm in-
terrogassem quis esset, & vnde venisset, &
quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere: B
7 ¶ sed hoc respondit, Ecce concipies & pa-
ries filium: caue ne vinum bibas, nec sice-
ram, & ne aliquo vescaris immundo: erit e-
nim puer nazaræus Dei ab infantia sua, &
ex vtero matris suæ, vsque ad diem mortis
suæ.
8 Orauit itaque Manue Dominum, & ait,
Obsecro domine, vt vir Dei quem misisti,
veniat iterum, & doceat nos quid debeam
facere de puero qui nasciturus est.
9 Exaudiuitq; Dominus deprecantem Ma-
nue, & apparuit rursum angelus Dei vxori
eius sedenti in agro. Manue autem maritus
eius non erat cum ea. Quæ cùm vidisset an-
10 gelũ, ¶ festinauit, & cucurrit ad virũ suum:
nunciauitque ei, dicens: Ecce apparuit mi-
hi vir quem antè videram.
11 Qui surrexit, & secutus est vxorem suam:
veniensque ad virum, dixit ei, Tu es qui
locutus es mulieri? Et ille respondit, Ego
sum.
12 Cui Manue, Quando, inquit, sermo tuus C
fuerit expletus, quid vis vt faciat puer? aut à
quo se obseruare debebit?
13 Dixitque angelus Domini ad Manue: ab
omnibus quæ locutus sum vxori tuæ, absti-
14 neat se: ¶ & quicquid ex vinea nascitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non comedat: vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atque custodiat.

15 Dixitque Manue ad angelum Domini, Obsecro te vt acquiescas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris.

16 Cui respondit angelus, Si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quòd angelus Domini esset.

17 Dixitque ad eum, Quod est tibi nomen, vt si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te?

18 Cui ille respõdit, Cur quæris nomen meũ, quod est mirabile?

D 19 Tulit itaque Manue hœdum de capris, & libamenta, & posuit super petram, offerens Domino qui facit mirabilia: ipse autem & vxor eius intuebantur.

20 Cumque ascenderet flamma altaris in cœlum, angelus Domini pariter in flamma ascendit. Quod cum vidissent Manue & v-

21 xor eius, proni ceciderunt in terram, ¶ & vltrà eis non apparuit angelus Domini. Statimque intellexit Manue angelum Domi-

22 ni esse, ¶ & dixit ad vxorem suam, Morte moriemur, quia vidimus Dominum.

23 Cui respondit mulier, Si Dominus noster nolvellet occidere, de manibus nostris holocaustum & libamenta non suscepisset, & ostendisset nobis hæc omnia, neque ea quæ sunt ventura, dixisset.

24 Peperit itaq; filiũ, & vocauit nomen eius Samson. Creuitque puer, & benedixit ei Dominus.

25 Cœpitq; Spiritus Domini esse cum eo in castris Dan inter Saraa & Esthaol.

CAPVT XIIII.

Samson vxorem ducit Philisthæam, quam cùm reuerteretur leonem laceravit, in cuius ore postmodùm repperto melle sumpsit ab eo parabolã: qua sodalibus proposita, illi interpretationem per Samsonis vxorem intellexerunt.

DEscendit ergo Samson in Thamnátha, 1
densque ibi mulierem de filiabus Phi-
2 sthijm, ¶ ascendit, & nunciauit patri suo & matri suæ, dicens, Vidi mulierem in Thamnátha de filiabus Philisthinorum: quam quæso vt mihi accipiatis vxorem.

3 Cui dixerunt pater & mater sua, nunquid non est mulier in filiabus fratrum tuorũ, & in omni populo tuo, quia vis accipere vxorem de Philisthijm, qui incircumcisi sunt? Dixitq; Samson ad patrem suum, Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis.

4 Parentes autem eius nesciebant quia à Domino fieret, & quæreret occasionem contra Philisthijm. eo enim tempore Philisthijm dominabantur Israeli.

5 Descendit itaque Samson cum patre suo & matre in Thamnátha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sæuus, & rugiens, & occurrit ei.

B 6 Irruit autem Spiritus Domini in Samson, & dilacerauit leonem, quasi hœdum in frusta decerperet, nihil omnino habens in manu: & hoc patri & matri noluit indicare.

7 Descenditque & locutus est mulieri, quæ placuerat oculis eius.

8 Et post aliquot dies reuertens vt acciperet eam, declinauit vt videret cadauer leonis, & ecce examen apum in ore leonis erat ac fauus mellis.

9 Quem cùm sumpsisset in manibus, comedebat in via: veniensq; ad patrem suum & matrem, dedit eis partem, qui & ipsi comederunt, nec tamen eis voluit indicare quòd mel de * corpore leonis assumpserat. * Vers. 18.

10 Descendit itaque pater eius ad mulierem, & fecit filio suo Samson cõuiuium. sic enim iuuenes facere consueuerant.

11 Cùm ergo ciues loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta qui essent cum

C eo.

12 Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema, quod si solueritis mihi intra septem dies conuiuij, dabo vobis triginta

13 sindones, & totidem tunicas. ¶ sin autem non potueritis soluere, vos dabitis mihi triginta sindones, & eiusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei: Propone problema, vt audiamus.

14 Dixitq; eis: De comedẽte exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo. nec potuerunt per trẽs dies propositionem soluere.

15 Cumq; adesset dies septimus, dixerũt ad vxorem Samson: Blandire viro tuo, & suade ei vt indicet tibi quid significet problema. quod si facere nolueris, incendemus te, & domũ patris tui. an idcirco vocastis nos ad

D nuptias, vt spoliaretis?

16 Quæ fundebat apud Samson lachrymas, & querebatur, dicens; Odisti me, & non diligis: idcirco problema quod proposuisti filijs populi mei, non vis mihi exponere. At ille respondit: Patri meo & matri nolui dicere, & tibi indicare potuero?

17 Septem igitur diebus conuiuij flebat ante eum: tandemque die septimo cùm ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indicauit ciuibus suis.

18 Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos; Si non arasse-

tis in vitula mea, non inuenissetis propositionem meam.

19 Irruit itaque in eum Spiritus Domini, descenditq; Ascalonẽ, & percussit ibi triginta viros: quorum ablatas vestes dedit ijs, qui problema soluerant. Iratusque nimis ascen-

20 dit in domum patris sui: ¶ vxor autem eius accepit maritum vnum de amicis eius, & pronubis.

CAPVT XV.

Per vulpium multitudinem Samson Philisthæorum segetes incendit, & fractu funibus, quibus ligatus erat, mille Philisthæos asini maxilla prostrauit, è cuius dente molari aquæ sitienti fluxerunt.

POst aliquantulum autem temporis, cùm 1 A
dies triticeæ messis instarent, venit Samson inuisere volens vxorem suam, & attulit ei hœdum de capris. Cumq; cubiculum eius solito vellet intrare, prohibuit illum

2 pater illius, dicens: ¶ Putaui quòd odisses eam, & ideo tradidi illam amico tuo: sed habet sororem, quæ iunior & pulchrior illa est, sit tibi pro ea vxor.

3 Cui Samson respondit: Ab hac die non erit culpa in me contra Philisthæos: faciam enim vobis mala.

4 Perrexitque, & cœpit trecentas vulpes, caudasque earum iunxit ad caudas, & fasces

5 ligauit in medio: ¶ quas igne succẽdens dimisit vt huc illucque discurrerent. Quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus succensis, & comportatę iam fruges & adhuc stantes in stipula, cõcremate sunt, in tantum vt vineas quoq; & olineta flamma consumeret.

6 Dixeruntq; Philisthijm: Quis fecit hanc B
rem? Quibus dictũ est: Samson gener Thamnathæi: quia tulit vxorem eius, & alteri tradidit, hæc operatus est. Ascenderuntq; Philisthijm: & combusserunt tam mulierem quàm patrem eius.

7 Quibus ait Samson, Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis petam vltionem, & tunc quiescam.

8 Percussitq; eos ingenti plaga, ita vt stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitauit in spelunca petræ Etam.

9 Igitur ascendentes Philisthijm in Terram Iuda castrametati sunt in loco, qui postea vocatus est Lechi, id est maxilla: vbi eorum fusus est exercitus.

10 Dixeruntque ad eos de tribu Iuda: Cur a- C
scendistis aduersum nos? Qui respondérunt: Vt ligemus Samson venimus, & reddamus ei quæ in nos operatus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 Deſcenderunt ergo tria millia virorum de Iuda, ad ſpecum ſilicis Etam, dixeruntque ad Samſon: Neſcis quòd Philiſthijm imperent nobis? Quare * hoc facere voluiſti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, ſic feci eis. * ergo 1.

12 Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere in manus Philiſthinorum. Quibus Samſon: Iurate, ait, & ſpondete mihi quòd non occidatis me.

13 Dixerũt: Non te occidemus, ſed vinctum trademus. Ligaueruntque eum duobus nouis funibus, & tulerunt eum de petra Etam.

14 Qui cùm veniſſent ad locum Maxillæ, & Philiſthijm vociferantes occurriſſent ei, irruit Spiritus Domini in eum: & ſicut B ad * odorem * ignis * ligna * conſumuntur, ita cula quibus ligatus erat, diſſipata ſunt & luta.

15 Inuentamque maxillam, id eſt, bulam aſini, quæ iacebat, arripiens, cit in ea mille viros, ¶ & ait: In maxi ni, in mandibula pulli aſinarum dele & percuſsi mille viros.

17 Cumq; hæc verba caneret, ſtatim iecit mandibulam de manu, & vocauit men loci illius Ramath-lechi, quod pretatur eleuatio maxillæ.

18 Sitiensq; valde, clamauit ad Dom & ait: Tu dediſti in manu ſerui tui hanc maximam atque victoriam: & mor-

ior, incidamque in manus incircumciſorum.

19 Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla aſini, & egreſſæ ſunt ex eo aquæ. Quibus hauſtis refocillauit ſpiritum, & vires recepit. Idcirco appellatum eſt nomen loci illius Fons-invocantis-de-maxilla, vſque in præſentem diem.

20 Iudicauitque Iſraël in diebus Philiſthijm viginti annis.

CAPVT XVI.

Samſon obſeruantibus eum cuſtodibus, portas Gazæ vrbis in montẽ detulit: a Dalila autem cui ſæpius illuſerat, cognita cauſa fortitudinis, detonſus, excæcatur ab hoſtibus, quos tandem vltà ſe

emit.

A Bijt quoq; in Gazam, & vidit ibi rem meretricem, ingreſſusq; eſt ad

2 Quod cùm audiſſent Philiſthijm, crebuiſſet apud eos intraſſe vrbem S circundederunt eũ poſitis in porta cuſtodibus: & ibi tota nocte cũ ſilen ſtolantes, vt facto manè exeuntẽ oc

3 Dormiuit autem Samſon vſq; ad noctis, & inde conſurgens apprehen bas portæ fores cum poſtibus ſuis, impoſitasq; humeris ſuis portauit cem montis, qui reſpicit Hebron.

4 Poſt hæc amauit mulierem, quæ habitabat in Valle-ſorec, & vocabatur Dalila.

5 Veneruntq; ad eam principes Philiſthinorum, atque dixerunt: Decipe eum, & diſce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quomodo eũ ſuperare valeamus, & vinctum affligere. quod ſi feceris, dabimus tibi ſinguli mille & centum argenteos.

6 Locuta eſt ergo Dalila ad Samſon: Dic mihi, obſecro, in quo ſit tua maxima fortitudo, & quid ſit quo ligatus erumpere nequeas.

7 Cui reſpondit Samſon: Si ſeptem neruiceis funibus necdũ ſiccis, & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero vt cæteri homines.

8 Attuleruntq; ad eam ſatrapæ Philiſthinorum ſeptem funes, vt dixerat, quibus vinxit

9 eum, ¶ latentibus apud ſe inſidijs, & in cubiculo finem rei expectantibus, clamauitq; ad eum: Philiſthijm ſuper te Samſon. Qui rupit vincula quomodo ſi rumpat quis filum de ſtupa tortum ſputamine, cùm * odorem * ignis acceperit, & non eſt cognitum, in quo eſſet fortitudo eius.

10 Dixitq; ad eum Dalila: Ecce illuſiſti mihi, C & falſum locutus es: ſaltem nunc indica mihi, quo ligari debeas.

11 Cui ille reſpondit: Si ligatus fuero nouis funibus, qui nunquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum ſimilis.

12 Quibus rurſum Dalila vinxit eum, & clamauit, Philiſthijm ſuper te Samſon, in cubiculo inſidijs præparatis. Qui ita rupit vincula quaſi fila telarum.

13 Dixitq; Dalila rurſum ad eum: Vſquequo decipis me, & falſum loqueris? oſtende quo vinciri debeas. Cui reſpondit Samſon: Si, —6. inquit, ſeptem crines capitis mei cum licio plexueris, & clauum his circum ligatũ terræ fixeris, infirmus ero.

14 Quod cùm feciſſet Dalila, dixit ad eũ: Philiſthijm ſuper te Samſon. Qui cõſurgens de ſomno extraxit clauum cũ crinibus & licio.

15 Dixitq; ad eum Dalila: Quomodo dicis D quòd amas me, cùm animus tuus nõ ſit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluiſti dicere, in quo ſit maxima fortitudo tua.

16 Cumque moleſta eſſet ei, & per multos

dies iugiter adhæreret, ſpatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vſque laſſata eſt.

17 Tunc aperiens veritatẽ rei, dixit ad eam: Ferrũ nunquã aſcendit ſuper caput meum, quia nazaræus, id eſt, conſecratus Deo ſum de vtero matris meæ, ſi raſum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroq; ſicut cæteri homines.

18 Videnſq; illa quòd confeſſus ei eſſet omnem E

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem animum ſuum, miſit ad principes Philiſthinorum ac mandauit: Aſcendite adhuc ſemel, quia nunc mihi aperuit cor ſuũ. Qui aſcenderunt aſſumpta pecunia quam promiſerant.

19 At illa dormire eum fecit ſuper genua ſua, & in ſinu ſuo reclinare caput. Vocauitque tonſorem, & raſit ſeptem crines eius, & cœpit abigere eum, & à ſe repellere: ſtatim e-
20 nim ab eo fortitudo diſceſſit, ¶ dixitq;: Philiſthijm ſuper te Samſon. Qui de ſomno cõſurgens, dixit in animo ſuo: Egrediar ſicut ante feci, & me excutiam, neſciens quòd receſſiſſet ab eo Dominus.

21 Quem cùm apprehendiſſent Philiſthijm, ſtatim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt.

22 Iamq; capilli eius renaſci ceperant, ¶ &
23 principes Philiſthinorum conuenerunt in vnum, vt immolarent hoſtias magnificas
F Dagon Deo ſuo, & epularentur, dicentes: Tradidit Deus noſter inimicum noſtrum Samſon in manus noſtras.

24 Quod etiam populus videns, laudabat Deum ſuum, eademque dicebat: Tra- Deus noſter aduerſarium noſtrum in nus noſtras, qui deleuit terram noſtr occîdit plurimos.

25 Lætantesq; per conuiuia, ſumpuis pulis, præceperunt vt vocaretur Samſ ante eos luderet. Qui adductus de c ludebat ante eos, feceruntq; eum ſtare duas columnas.

26 Qui dixit puero regenti greſſus ſuo mitte me vt tangam columnas, quib nis imminet domus, & recliner ſupe & paululum requieſcam.

27 Domus autem erat plena virorum lierum, & erant ibi omnes principes fthinorum, ac de tecto & ſolario tria millia vtriuſque ſexus ſpectãtes tem Samſon.

28 At ille inuocato Domino, ait: Do Deus, memento mei, & redde mih fortitudinem priſtinam Deus meus ſcar me de hoſtibus meis, & pro am duorum luminum vnam vltionem piam.

29 Et apprehendens ambas columna

bus innitebatur domus, alteramque earum
30 dextera, & alteram leua tenens, ¶ ait: Moriatur anima mea cum Philiſthijm. concuſsisque fortiter columnis, cecidit domus ſuper omnes principes, & cæteram multitudinem, quæ ibi erat: multoque interfecit moriens, quàm antè viv ciderat.

31 Deſcendentes autẽ fratres eius, & ſa cognatio tulerunt corpus eius, &

lierunt inter Saraa & Eſthaol in ſepulchro patris ſui Manue, iudicauitque Iſrael viginti annis.

CAPVT XVII.

Mater Michæ conflauit ipſi de ſeruato argento idõlum, cui ille primò filium ſuum, deinde Leuiten Bethlehemiten præfecit ſacerdotem.

A 1 FVitque eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas, ¶ qui dixit ma-
2 tri ſuæ, Mille & centum argenteos, quos ſeparaueras tibi, & ſuper quibus me audiente iuraueras, ecce ego habeo, & apud me ſunt. Cui illa reſpondit: Benedictus filius meus Domino.

3 Reddidit ergo eos matri ſuæ, quæ dixerat ei: Conſecraui, & voui hoc argentum Domino, vt de manu mea ſuſcipiat filius meus, & faciat ſculptile atque conflatile: & nunc trado illud tibi.

B 4 Reddidit igitur eos matri ſuæ, quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, vt faceret ex eis ſculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michæ.

5 Qui ædiculam quoque in ea Deo ſeparauit, & fecit ephod, & teraphim, id eſt, veſtem ſacerdotalem, & idôla, impleuitque vnius filiorum ſuorum manum, & factus eſt ei ſacerdos.

C 6 In dieb. illis non erat rex in Iſraël, ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat.

7 Fuit quoque alter adoleſcens de Beth-lehem Iuda, ex cognatione eius: eratque ipſe Leuites, & habitabat ibi.

8 Egreſſuſque de ciuitate Beth-lehem, peregrinari voluit vbicunque ſibi commodum reperiſſet. Cumque veniſſet in mon-
D tem Ephraim iter faciens, & declinaſſet pa-
9 rumper in domum Michæ, ¶ interrogatus eſt ab eo, vnde veniſſet. Qui reſpondit: Leuita ſum de Beth-lehem Iuda, & vado, vt habitem vbi potuero, & vtile mihi eſſe proſpexero.

10 Dixitque Michas: Mane apud me, & eſto mihi parens ac ſacerdos, daboque tibi per annos ſingulos decem argenteos, ac veſtem duplicem, & quæ ad victum ſunt neceſſaria.

11 Acquieuit, & manſit apud hominẽ, fuitq; illi quaſi vnus de filijs.

12 Impleuitque Michas manum eius, & ha-
13 buit puerum ſacerdotem apud ſe, ¶ Nunc ſcio, dicens: Quòd benefaciet mihi Deus habenti Leuitici generis ſacerdotem.

CAPVT XVIII.

Miſſis primùm exploratoribus, ſecuti poſtea ſunt ſexcenti viri de tribu Dan, quærentes ſibi poſſeſſionem, & ablato Michæ idôlo cum ſacerdote, vrbem Lais vi capientes inhabitauerunt.

IN diebus illis non erat rex in Iſraël, & tribus 1 A
Dan quærebat poſſeſſionem ſibi, vt habitaret in ea: vſq; ad illum enim diem inter cæteras tribus ſortem non acceperat.

2 Miſerunt ergo filij Dan ſtirpis & familiæ ſuæ quinque viros fortiſsimos de Sara & Eſthaol, vt explorarent terram, & diligenter inſpicerent, dixeruntque eis: Ite, & conſiderate terram. Qui cùm pergentes veniſſent in montem Ephraim, & intraſſent do-
3 mũ Michæ, requieuerũt ibi: ¶ & agnoſcentes vocem adoleſcentis Leuitæ, vtentesque illius diuerſorio, dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit? Quid hic agis? quam ob cauſam huc venire voluiſti?

4 Qui reſpõdit eis: Hæc & hæc præſtitit mi- B
hi Michas, & me mercede conduxit, vt ſim ei ſacerdos.

5 Rogauerunt autem eum, vt conſuleret Dominum, & ſcire poſſent, an proſpero itinere pergerent, & res haberet effectum.

6 Qui reſpondit eis: Ite cum pace, Dominus reſpicit viam veſtram, & iter quo pergitis.

7 Euntes igitur quinq; viri, venerunt Lais, viderunteq; populum habitantem in ea, abſque vllo timore, iuxta conſuetudinem Sidoniorum, ſecurum & quietum, nullo ei penitus reſiſtente, magnarumq; opum, & procul à Sidóne atque à cunctis hominibus ſeparatum.

8 Reuerſique ad fratres ſuos in Saraa & E- C
9 ſthaol, & quid egiſſent ſciſcitantibus ¶ reſponderunt: Surgite, & aſcendamus ad eos, vidimus enim terram valde opulentam & huberem, nolite negligere, nolite ceſſare, eamus, & poſsideamus eam, nullus erit labor.

10 Intrabimus ad ſecuros, in regionem latiſſimam, tradetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei eſt penuria, eorum quæ gignuntur in terra.

11 Profecti igitur ſunt de cognatione Dan, id eſt, de Saraa & Eſthaol ſexcenti viri accincti
12 armis bellicis, ¶ aſcendentesq; manſerunt in Cariath-iarim Iudæ, qui locus ex eo tempore Caſtrorum-Dan nomen accepit, & eſt poſt tergum Cariath-iarim.

13 *Inde tranſierunt in montem Ephraim. D
Cumque veniſſent ad domum Michæ, *& 2.
dixerunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 ¶ dixerunt quinque viri, qui prius missi fuerant ad considerandam Terram Lais, cæteris fratribus suis, Nostis quòd in domibus istis sit ephod, & theraphim, & sculptile atque conflatile: videte quid vobis placeat.
15 Et cùm paululum declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Leuitæ, qui erat in domo Michæ, salutaueruntq; eum verbis pacificis.
16 Sexcenti autem viri ita vt erant armati, stabant ante ostium.
17 At illi qui ingressi fuerant domum iuuenis, sculptile & ephod & teraphim, atq; conflatile tollere nitebantur, & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud
E 18 procul expectantibus. ¶ tulerunt igitur qui intrauerant sculptile, ephod & idôla, atque conflatile. Quibus dixit sacerdos: Quid facitis?
19 Cui responderunt: Tace, & pone digitum super os tuum, veniq; nobiscum, vt habeamus te patrem ac sacerdotē, Quid tibi melius est, vt sis sacerdos in domo vnius viri, an in vna tribu & familia in Israël?
20 Quod cùm audisset, acquieuit sermonibus eorum, & tulit ephod & idôla, ac sculptile, & profectus est cum eis.
21 Qui cùm pergerēt, & ante se ire fecissent paruulos ac iumenta, & omne quod erat
22 pretiosum, ¶ iamque à domo Michæ essent procul, viri qui habitabant in ædibus Michę
F 23 conclamantes secuti sunt, ¶ & post tergum clamare cœperunt. Qui cùm respexissent, dixerunt ad Micham: Quid tibi vis, cur clamas?
24 Qui respondit: Deos meos quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis: Quid tibi est?
25 Dixeruntque ei filij Dan: Caue ne vltrà loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipse cum omni domo tua pereas.
26 Et sic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas, quòd fortiores se essent, reuersus est in domum suam.
27 Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem, & quæ suprà diximus, veneruntque in Lais ad populum quiescentem atque securum, & percusserunt eos in ore gladij, vrbemque
28 incendio tradiderunt, ¶ nullo penitus ferente præsidium, eò quòd procul habitarent à Sidóne, & cum nullo hominum haberent
G quicquam societatis ac negotij. Erat autem ciuitas sita in regione Rohob: quam
29 rursum extruentes habitauerunt in ea, ¶ vocato nomine ciuitatis Dan, iuxta nomen patris sui, quem genuerat Israël, cognomento prius Lais dicebatur.
30 Posueruntque sibi sculptile, & Jonathan filium Gersa filij Moysi, ac alios eius nepotes in tribu Dan, vsque ad diem captiuitatis suæ.
31 Mansitque apud eos idôlum Michæ cunctis tempore quo fuit domus Dei in Silo: nec erat in diebus illis non erat rex in Israël.

CAPVT XIX.

Cum Leuita suam vxorem à parentum domo reuocaret, ipsa à Gabaonitis, qui tribus erant Beniamin, prodigiosa libidine extincta, & à marito in duodecim partes corpore secto, ad singulas tribus missæ sunt.

FVit quidam vir Leuites, habitans in latere montis Ephráim, qui accepit vxorem
2 Beth-lehem Iuda, ¶ quæ reliquit eum, & reuersa est in domum patris sui in Bethlehem, mansitque apud eum quatuor mensibus.
3 Secutusq; est eam vir suus, volens placare et consiliari ei, atque blandiri, & secum reducere, habens in comitatu puerum & duos asinos. quæ suscepit eum, & introduxit in domum patris sui. Quod cùm audisset socer eius,
4 eumque vidisset, occurrit ei lætus & complexatus est hominem. Mansitque apud eum in domo soceri tribus diebus, comedentes & bibens familiariter.
5 Die autem quarto de nocte consurgens proficisci voluit. Quem tenuit socer eius ad eum: Gusta prius pusillum panis, & confortа stomachum, & sic proficiscêris.
6 Sederuntq; simul, ac comederunt & biberunt. Dixitq; pater puellæ ad generum suum: Quæso te, vt hodie hic maneas, & letemur.
7 At ille consurgens, cœpit velle proficisci. Et nihilominus obnixè eum socer rogabat apud se fecit manere.
8 Mane autē facto, parabat Leuites ire. Dixit socer rursum, Obsecro, inquit, vt prius cibi capias, & assumptis viribus, postea cum crescat dies, posteà proficiscaris. Comederunt ergo simul.
9 Surrexitque adolescens, vt pergeret cum vxore sua & puero. Cui rursum locutus socer: Considera quòd dies ad occasum cliuior sit, & propinquat ad vesperum. Mane apud me etiā hodie, & dulcetur animus tuus, & cras proficiscêris, vt vadas in domum tuam.

C 10 Noluit gener acquiescere sermonib. eius, sed statim perrexit, & venit contra Iebus, quæ altero nomine vocatur Ierusalem, ducens secum duos asinos onustos, & concubinam.
11 Iamq; aderant iuxta Iebus, & dies mutabatur in noctem, dixitq; puer ad dominum suum: Veni obsecro, declinemus ad vrbem Iebusæorum, & maneamus in ea.
12 Cui respondit Dominus: Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non est de filijs
13 Israël, sed transibo vsque Gabaa, ¶ & cùm illuc peruenero, manebimus in ea, aut certè in vrbe Rama.
14 Transierunt ergo Iebus, & cœptum carpebant iter, occubuitq; eis sol iuxta Gabaa,
15 quæ est in tribu Ben-iamin, ¶ diuerteruntq; D ad eam, vt manerēt ibi. Quo cùm intrassent, sedebant in platea ciuitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio.
16 Et ecce apparuit homo senex, reuertens de agro & de opere suo vesperi, qui & ipse de monte erat Ephráim, & peregrinus habitabat in Gabaa, homines autem regionis illius erant filij gemini.
17 Eleuatisque oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea ciuitatis, & dixit ad eum: Vnde venis? & quo vadis?
18 Qui respondit ei: Profecti sumus de Beth-lehem Iuda, & pergimus ad locum nostrū, qui est in latere montis Ephráim, vnde ieramus in Beth-lehem, & nunc vadimus ad domum Dei, nullusq; sub tectum suum nos
19 vult recipere, ¶ habentes paleas & fœnum in asinorum pabulum, & panem ac vinum in meos & ancillæ tuę vsus, & pueri qui mecum est: nulla re indigemus nisi hospitio.
E 20 Cui respondit senex: Pax tecum sit, ego præbebo omnia quæ necessaria sunt, tantùm, quæso, ne in platea maneas.
21 Introduxitq; eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquam lauerūt pedes suos, recepit eos in conuiuium.
22 Illis epulantibus, & post laborem itineris, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitatis illius filij Belial, id est, absque iugo, & circundantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes: Educ virum, qui ingressus est domum tuam, vt abutamur eo.
F 23 Egressusque est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc, quia ingressus est homo hospitium meum, &
24 cessate ab hac stultitia, ¶ habeo filiā virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantum, obsecro, ne scelus hoc contra naturam operemini in virum.
25 Nolebant acquiescere sermonibus illius. quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: quæ cùm tota nocte abusi essent, dimiserūt eam mane.
26 At mulier recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, vbi manebat dominus suus, & ibi corruit.
27 Mane facto surrexit homo, & aperuit ostium, vt cœptam expleret viā, & ecce concubina eius iacebat ante ostium sparsis in limine manibus.
28 Cui ille, putans eam quiescere, loquebatur: Surge & ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens quòd erat mortua, G tulit eam, & imposuit asino, reuersusque est in domum suam.
29 Quam cùm esset ingressus, arripuit gladium, & cadauer vxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concīdens, misit in omnes terminos Israël.
30 Quod cùm vidissent singuli, conclamabant, Nunquam res talis facta est in Israël ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Aegypto, vsque in præsens tempus, ferte sententiam, & in commune decernite quid fācto opus sit.

CAPVT XX.

Ob hoc scelus pugnantes reliquæ tribus aduersus Ben-iamin, semel atque iterum bello inferiores, tertioq; committentes iussu Domini prælium, tribum illam, prater sexcentos, qui in solitudinem fugerant, penitus deleuerunt.

EGressi itaque sunt omnes filij Israël, & pa- 1 A
riter congregati quasi vir vnus de Dan vs- *Ose. 10. c. 9.*
que Bersabee, & Terra-Galaad ad Dominum in Maspha.
2 Omnesque anguli populorum, & cunctæ tribus Israël in Ecclesiam populi Dei conuenerunt quadringenta millia peditum pugnatorum.
3 (Nec latuit filios Ben-iamin quòd ascendissent filij Israël in Maspha) interrogatusq; Leuita maritus mulieris interfectæ, quo-
4 modo tantum scelus perpetratū esset, ¶ respondit: Veni in Gabaa Ben-iamin cum
5 vxore mea, illucque diuerti. ¶ & ecce homines ciuitatis illius circundederunt nocte

Universidad de Deusto
Biblioteca

domum in qua manebam, volentes me occidere, & vxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua est.

6 Quam arreptam in frusta concîdi, misiq; partes in omnes terminos possessionis vestræ, quia nunquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum est in Israël.

7 Adestis omnes filij Israël, decernite quid facere debeatis.

8 Stansq; omnis populus, quasi vnius hominis sermone respondit, Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquam in-
9 trabit domum. ¶ sed hoc contra Gabaa in
B 10 commune faciemus, ¶ Decem viri eligantur è centum, ex omnibus tribubus Israël, & centum de mille, & mille de decem millibus, vt comportent exercitui cibaria, & possimus pugnare contra Gabaa Ben-iamin, & reddere ei pro scelere quod meretur.

11 Conuenitq; vniuersus Israël ad ciuitatem, quasi homo vnus eadem mente, vnoque
12 consilio. ¶ & miserunt nuntios ad omnē tribum Ben-iamin, qui dicerent: Cur tantum nefas in vobis repertum est?

13 Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, vt moriantur, & auferatur malum de Israël. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israël audire manda-
14 tum. ¶ sed ex cunctis vrbibus, quæ sortis suæ erant, conuenerunt in Gabaa, vt illis ferrent auxilium, & contra vniuersum populum Israël dimicarent.

15 Inuentiq; sunt vigintiquinque millia de Ben-iamin educentium gladium, præter ha-
C 16 bitatores Gabaa, ¶ qui septingenti erant viri fortissimi, ita sinistra vt dextra præliantes, & sic fundis lapides ad certum iacientes, vt capillum quoque possent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur.

17 Virorum quoque Israël, absque filijs Ben-iamin, inuenta sunt quadringenta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam.

18 Qui surgentes venerunt in domum Dei hoc est, in Silo: consulueruntq; Dominum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis cōtra filios Ben-iamin? Quibus respondit Dominus: Iudas sit dux
19 vester. Statimq; filij Israël surgentes manè castra
20 metati sunt iuxta Gabaa: ¶ & inde procedentes ad pugnam contra Ben-iamin, vrbem oppugnare cœperunt.

21 Egressiq; filij Ben-iamin de Gabaa, occiderūt de filijs Israël die illo viginti duo mi-
lia virorum.

22 Rursum Israël & fortitudine & numero confidentes, in eodē loco, in quo prius
23 tauerant, aciem direxerunt, ¶ ita tamen prius ascenderēt, & flerent coram Domino vsque ad noctem: consulerentq; eum, & dicerent: Debeo vltrà procedere ad dimicandum contra filios Ben-iamin fratres meos an non? Quibus ille respondit: Ascendite
24 ad eos, & inite certamen.

Cumq; filij Israël altera die contra
25 Ben-iamin ad præliū processissent, ¶ exeuntes filij Ben-iamin de portis Gabaa, & currentes eis tanta in illos cæde bachati sunt, vt decem & octo millia virorum ex
26 centium gladium prosternerent.

Quam ob rem omnes filij Israël venerunt in domum Dei, & sedentes flebant coram Domino: Ieiunaueruntq; die illo vsque
27 vesperam, & obtulerunt ei holocausta
28 que pacifica victimas, ¶ & super hæc interrogauerunt. Eo tempore ibi erat pontifex fœderis Domini, ¶ & Phinees filius Eleazari filij Aaron præpositus domus. Consulerunt igitur Dominum, atque dixerunt: Egredi vltrà debemus ad pugnam contra filios Ben-iamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite, cras enim
29 tradam eos in manus vestras.

Posueruntq; filij Israël insidias per
30 tum vrbis Gabaa: ¶ & tertia vice, sicut & bis, contra Ben-iamin exercitum direxerunt.

31 Sed & filij Ben-iamin audacter egressi de ciuitate, & fugientes aduersarios longius persecuti sunt, ita vt vulnerarent ex eis sicut primo die & secundo, & cæderent per duas semitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Beth-el, & altera in Gabaa, atque posternerent triginta circiter
32 ros, ¶ putauerunt enim solito eos more fugere. Qui fugam arte simulantes ex consilium, vt abstraherent eos de ciuitate & quasi fugientes ad supradictas vias perducerent.

33 Omnes itaque filij Israël surgentes de locis suis, tetenderunt aciem in loco qui vocatur Baal-thamar. Insidiæ quoque Israël circa vrbem erant, paulatim se aperientes
34 perunt ¶ & ab occidentali vrbis parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de vniuerso Israël, habitatores vrbis pugnamina prouocabant. Ingrauatumque est bellum contra filios Ben-iamin: & ipsi

lexerunt quòd ex omni parte illis instaret interitus.

35 Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israël, & interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia, & centum viros, omnes bellatores & educentes gladium.

F 36 Filij autem Ben-iamin cùm se inferiores esse vidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filij Israël, dederūt eis ad fugiendum locum, vt ad præparatas insidias deuenirēt, quas iuxta vrbem posuerant.

37 Qui cùm repentè de latibulis surrexissent, & Ben-iamin terga cædentibus daret, ingressi sunt ciuitatem, & percusserunt eam in ore gladij.

38 Signum autem dederant filij Israël his, quos in insidijs collocauerant, vt postquam vrbem cepissent, ignem accenderent: vt ascendente in altum fumo, captam vrbem demonstraret.

39 Quòd cùm cernerēt filij Israël in ipso certamine positi (putauerunt enim filij Ben-iamin eos fugere, & instantius persequebantur, cæsis de exercitu eorum triginta viris)
40 ¶ & viderunt quasi columnam fumi de ciuitate conscendere. Ben-iamin quoque respiciens retro cùm captam cerneret ciuita-
41 tem, & flammas in sublime ferri: ¶ qui prius simulauerant fugam, versa facie fortius restebant. Quod cùm vidissent filij Ben-ia-
42 min, in fugam versi sunt, ¶ & ad viam deserti ire cœperunt, illuc quoque eos aduersarijs persequentibus. sed & hi qui vrbem succenderant, occurrerunt eis.

43 Atque ita factum est, vt ex vtraque parte ab hostibus cæderētur, nec erat vlla requies morientium. Ceciderunt atq; prostrati sunt
G 44 ad orientalem plagam vrbis Gabaa. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores.

45 Quod cùm vidissent, qui remanserant de Ben-iamin, fugerūt in solitudinem: & pergebant ad petram, cuius vocabulū est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diuersa tendentes, occiderunt quinque millia viros. Et cùm vltrà tenderent, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia.

46 Et sic factum est, vt omnes qui ceciderāt de Ben-iamin in diuersis locis, essent viginti quinq; millia, pugnatores ad bella promptissimi.

47 Remanserunt itaque de omni numero Ben-iamin, qui euadere potuerunt, & fugere in solitudinem sexcenti viri: sederuntq; in Petra-remmon mensibus quatuor.

48 Regressi autē filij Israël, omnes reliquias ciuitatis à viris vsq; ad iumenta gladio percusserunt, cunctasque vrbes & viculos Ben-iamin vorax flamma consumpsit.

CAPVT XXI.

Instauratur tribus Ben-iamin ex 400. virginibus in cæde habitatorum Iabes-Galaad reseruatis, & ex raptis ducentium choros in Silo virginibus.

IVrauerunt quoque filij Israël in Maspha, & 1 A
dixerūt: Nullus nostrûm dabit filijs Ben-iamin de filiabus suis vxorem.

2 Veneruntq; omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectu eius sedentes vsque ad vesperam, leuauerunt vocem, & magno v-
3 lulatu cœperunt flere, ¶ dicentes: Quare Domine Deus Israël factum est hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus auferretur ex nobis?

4 Altera autem die diluculo consurgentes, extruxerunt altare, obtuleruntque ibi holo-
5 causta, & pacificas victimas, ¶ & dixerunt: Quis non ascendit in exercitu Domini de vniuersis tribubus Israël? Grandi enim iuramento se cōstrixerant, cùm essent in Maspha, interfici eos qui defuissent.

6 Ductiq; pœnitentia filij Israël super fratre B
suo Ben-iamin, cœperunt dicere: Ablata est
7 tribus vna de Israël, ¶ vnde vxores accipiēt? omnes enim in commune iurauimus, non daturos nos his filias nostras.

8 Idcirco dixerunt: Quis est de vniuersis tribubus Israël, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inuenti sunt habitatores Iabes-Galaad in illo exercitu non fuisse.

9 (Eo quoque tempore cùm essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est.)

10 Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, & præceperunt eis: Ite & percutite habitatores Iabes-Galaad in ore gladij, tam vxores quàm paruulos eorum.

11 Et hoc erit quod obseruare debebitis, omne generis masculini, & mulieres, quæ cognouerunt viros, interficite, -virgines autem reseruate'. 26

12 Inuentæq; sunt de Iabes-Galaad quadringentę virgines, quæ nescierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in Terram-Chanaan.

13 Miseruntq; nuntios ad filios Ben-iamin, qui erāt in Petra-remmon, & præceperunt C

Universidad de Deusto
Biblioteca

*exo 6. 14 eis, vt *eas? susciperent in pace. ¶ Venerunt̃q; filij Ben-iamin in illo tempore, & data sunt eis vxores de filiabus Iabes-Galaad, alias autem nõ repererunt, quas simili modo traderent.

15 Vniuersusque Israël valde doluit, & egit pœnitentiam super interfectione vnius tribus ex Israël.

16 Dixeruntque maiores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt vxores? omnes in Ben-iamin fœminæ conciderunt,

17 ¶ & magna nobis cura ingentique studio prouidendum est, ne vna tribus deleatur ex Israël.

18 Filias enim nostras eis dare non possumus constricti iuramento & maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis vxorem Ben-iamin.

19 Ceperuntque consilium, atque dixerunt: Ecce solennitas Domini est in Silo anniuersaria, quæ sita est ad Septentrionem vrbis Beth-el, ad orientalem plagam viæ, quæ de Beth-el tendit ad Sichimam, & ad meridiem oppidi Lebona.

20 Præceperuntque filijs Ben-iamin, dixerunt: Ite & latitate in vineis.

21 Cumque videritis filias Silo ad chorum ex more procedere, exite de vineis, & rapite ex eis singuli vxores las, & pergite in terram Ben-iamin.

22 Cumque venerint patres earum, tres, & aduersum vos queri cœperint, iurgari, dicemus eis: Misereminì non enim rapuerunt eas iure bellantque victorum, sed rogantibus vt acciperent non dedistis, & à vestra parte peccatum

23 Feceruntque filij Ben-iamin, vt rat imperatum: & iuxta numerum rapuerunt sibi de his, quæ ducebant vxores singulas: abieruntque in pos nem suam, ædificantes vrbes, & habi in eis.

24 Filij quoque Israël reuersi sunt per & familias in tabernacula sua. In di lis non erat rex in Israël: sed vnusquis quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

LIBER RVTH.

CAPVT I.

Eli-mélech Bethlehemita præ nimia fame cum vxore Noëmi ac filijs in Moab concedit, quo vna cum filijs mortuo, Noëmi cum Ruth nuru sua in Bethlehem reuertens, non vult vocari Noëmi, sed Mara.

A 1 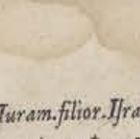 NDIEBVS VNIVSIVdicis, quando iudices præerant, facta est fames in terra. Abijtque homo de Beth-lehem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide cum vxore sua, ac duobus liberis.

2 Ipse vocabatur Eli-mélech, & vxor eius Noëmi: & duo filij, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephratæi de Beth-lehem Iuda. Ingressique regionem Moabitidem, morabantur ibi.

3 Et mortuus est Eli-mélech maritus Noëmi: remansitq; ipsa cum filijs.

4 Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarum vna vocabatur Orpha, altera que Ruth. 5 Manseruntq; ibi decẽ annis, ¶ & ambo mortui sunt, Mahalon videlicet & Chelion: remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito.

B 6 Et surrexit vt in patriam pergeret cum vtraque nuru sua de regione Moabitide: audierat enim quòd respexisset Dominus populum suum, & dedisset eis? escas.

7 Egressa est itaque de loco peregrinatio suæ cum vtraque nuru: * & iam in via 8 tendi posita in Terram-Iuda, ¶ dixit Ite in domũ matris vestræ, faciat vobi Dominus misericordiam, sicut fecistis mortuis & mecum.

9 Det vobis inuenire requiẽ in domo rorũ, quos sortituræ estis. Et osculatus 10 Quæ eleuata voce flere cœperũt, ¶ re: Tecum pergemus ad populum tu

11 Quibus illa respõdit: Reuertimini fi cur venitis mecũ? num vltra habebo vtere meo, vt viros ex me sperare

12 Reuertimini filiæ meæ & abite: se senectute confecta sum, nec apta co coniugali. etiam si possem hac nocte

13 pere, & parere filios, ¶ si eos expectat tis, donec crescant, & annos pubertat pleant, ante eritis vetulæ quam nubat lite quæso filiæ meæ: quia vestra ag magis me premit, & egressa est man mini contra me.

14 Eleuata igitur voce, rursum flere Orpha osculata est socrum, ac reuer

15 Ruth adhæsit socrui suæ, ¶ cui dixit En reuersa est cognata tua ad popul & ad deos suos, vade cum ea.

16 Quæ respondit: Ne aduersẽris mihi vt relinquam te & abeam: quocunq; enim perrexeris, pergam: & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus.

D 17 Quæ te terra morientem susceperit, in ea moriar: ibiq; locũ accipiam sepulturæ. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si non sola mors me & te separauerit.

18 Videns ergo Noëmi, quòd obstinato animo Ruth decreuisset secum pergere, aduersari noluit, nec ad suos vltrà reditum per-
19 suadere: ¶ profectæq; sunt simul, & venerunt in Beth-lehem. Quibus vrbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulieres: Hæc est illa Noëmi.

20 Quibus ait: Ne vocetis me Noëmi, id est pulchram: sed vocate me Mara, id est amaram, quia amaritudine valde repleuit me Omnipotens.

21 Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noëmi, quam Dominus humiliauit, & afflixit Omnipotens?

22 Venit ergo Noëmi cum Ruth Moabitide nuru sua, de terra peregrinationis suæ: ac reuersa est in Beth-lehem, quando primùm hordea metebantur.

CAPVT II.

Ruth spicas in agro Booz affinis colligens, gratiam apud eum inuenit, & læta vesperi ad socrum reuersa, multum frumenti & de ciborum reliquijs ei adfert.

A 1 ERat autem viro Eli-mélech consanguineus, homo potens, & magnarum opum, nomine Booz.

2 Dixitq; Ruth Moabitis ad socrum suam: Si iubes, vadam in agrum, & colligam spicas, quæ fugerint manus metentiũ, vbicunque clementis in me patrisfamilias reperero gratiam. Cui illa respondit: Vade filia mi.

3 Abijt itaque, & colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem vt ager ille haberet Dominum, nomine Booz, qui erat de cognatione Eli-mélech.

4 Et ecce, ipse veniebat de Beth-lehem, dixitq; messoribus: Dominus vobiscum. Qui responderunt ei: Benedicat tibi Dominus.

5 Dixitq; Booz iuueni, qui messoribus præerat: Cuius est hæc puella?

6 Cui respondit: Hæc est Moabitis, quæ ve-
7 nit cum Noëmi, de regione Moabitide, ¶ & rogauit vt spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: & de manè vsque nunc stat in agro, & ne ad momentum quidem domum reuersa est.

8 Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne vadas in B alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed iungere puellis meis,
9 ¶ & vbi messuerint, sequere. Mandaui enim pueris meis, vt nemo molestus sit tibi: sed etiamsi sitieris, vade ad sarcinulas, & bibe aquas, de quibus & pueri bibunt.

10 Quæ cadens in faciem suam, & adorans super terram, dixit ad eum: Vnde mihi hoc, vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, & nosse me dignareris peregrinam mulierem?

11 Cui ille respõdit: Nuntiata sunt mihi omnia quæ feceris socrui tuæ post mortem viri tui: & quòd reliqueris parentes tuos, & terram in qua nata es, & veneris ad populum, quem antè nesciebas.

12 Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias à Domino Deo Israël, ad quem venisti, & sub cuius confugisti alas.

13 Quæ ait: *Inueni' gratiã apud oculos tuos C domine mi, qui consolatus es me, & locutus *Inueniam t. es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis vnius puellarum tuarum.

14 Dixitq; ad eam Booz: Quando hora vescendi fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, & congesit polentam sibi, comeditque, & saturata est, & tulit reliquias.

15 Atque inde surrexit, vt spicas ex more colligeret. Præcepit autem Booz pueris suis, dicens: Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne
16 prohibeatis eam, ¶ & de vestris quoque manipulis proijcite de industria, & remanere permittite, vt absque rubore colligat, & colligentem nemo corripiat.

17 Collegit ergo in agro, vsq; ad vesperam: & quę collegerat virga cędens & excutiens, inuenit hordei quasi ephi mensuram, id est tres modios.

18 Quos portans reuersa est in ciuitatem, & D ostendit socrui suæ: insuper protulit, & dedit ei de reliquijs cibi sui quo saturata fuerat.

19 Dixitq; ei socrus sua: Vbi hodie collegisti, & vbi fecisti opus? sit benedictus, qui misertus est tui. Indicauitq; ei apud quem esset operata, & nomen dixit viri, quòd Booz vocaretur.

20 Cui respondit Noëmi: Benedictus sit à Domino; quoniam eandem gratiam quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

præbuerat viuis, seruauit & mortuis. Rursumq; ait: Propinquus noster est homo.

21 Et Ruth, Hoc quoq; inquit, præcepit mihi, vt tamdiu messoribus eius iungerer, donec omnes segetes meterentur.

22 Cui dixit socrus: Melius est filia mi, vt cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi.

23 Iuncta est itaque puellis Booz: & tamdiu cum eis messuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

CAPVT III.

Ruth socrus consilio ad pedes Booz dormientis recumbens, accepto lato responso multas hordei mensuras ad socrum defert.

A 1 POstquam autē reuersa est ad socrum suam, audiuit ab ea, Filia mi, quæram tibi requiem, & prouidebo vt bene sit tibi.

2 Booz iste, cuius puellis in agro iuncta es, propinquus noster est, & hac nocte aream hordei ventillat.

3 Lauare igitur, & vngere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream. non te videat homo, donec esum potumq; finierit.

4 Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: veniesque & discooperies pallium quo operitur à parte pedum, & proijcies te, & ibi iacebis: ipse autem dicet tibi, quid agere debeas.

B 5 Quæ respondit: Quicquid præceperis, faciam.

6 Descenditq; in aream, & fecit omnia, quæ sibi imperauerat socrus.

7 Cumq; comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior, issetq; ad dormiendum iuxta aceruum manipulorum, venit abscondité, & discooperto pallio à pedibus eius se proiecit.

8 Et ecce, nocte iam media expauit homo, & conturbatus est: viditq; mulierem iacentem ad pedes suos, ¶ & ait illi: Quæ es?

9 Illaq; respondit: Ego sum Ruth, ancilla tua: expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es.

10 Et ille, Benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia non es secuta iuuenes pauperes, siue diuites.

C 11 Noli ergo metuere, sed quicquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis.

12 Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior.

13 Quiesce hac nocte: & facto manè, si voluerit propinquitatis iure retinere, bene acta est: sin autem ille noluerit, ego te tollam: vt supra. 15.
que vlla dubitatione suscipiam, viuit Dominus. dormi vsque manè.

14 Dormiuit itaque ad pedes eius, vsque nocte abscessum. Surrexit itaq; antequam homines se cognoscerent mutuò, & ait Booz: Caue ne quis nouerit quòd huc neris.

15 Et rursum, Expande, inquit, pallium quo operiris, & tene vtraque manu. Quo extendente, & tenente, mensus est sex dios hordei, & posuit super eam. Quæ

16 tans ingressa est ciuitatem, ¶ & venit crum suam. Quæ dixit ei: Quid egisti Narrauitque ei omnia quæ sibi fecisset mo.

17 Et ait: Ecce sex modios hordei dedit hi, & ait: Nolo vacuam te reuerti ad socr tuam.

18 Dixitq; Noëmi: Expecta filia donec mus, quem res exitum habeat, neque cessabit homo, nisi compleuerit quod tus est.

CAPVT IIII.

Booz coram senioribus ciuitatis accipit possessionem agri Eli-mélech & Ruth nurum defuncti in vxorem. 2.39. demente alio propinquiore iuri propinquitatis. 2. genuit Obed auum Dauid regis.

A Scendit ergo Booz ad portā, & sed Cumq; vidisset propinquum pr de quo prius sermo habitus est, dixit Declina paulisper, & sede hîc: voca nomine suo. Qui diuertit, & sedit.

2 Tollens autem Booz decem viros nioribus ciuitatis, dixit ad eos: Sedete

3 Quibus residentibus, ¶ locutus est pinquū: Partem agri fratris nostri lech* vendet Noemi, quæ reuersa gione Moabitide.

4 Quod audire te volui, & tibi dicere cunctis sedentibus, & maioribus pulo meo. Si vis possidere iure tatis: eme, & posside. sin autem di bi, hoc ipsum indica mihi, vt sciam cere debeam. nullus enim est pr excepto te, qui prior es: & me, qui dus sum. At ille respondit: Ego mam.

5 Cui dixit Booz: Quando emeris manu mulieris, Ruth quoque Moa quæ vxor defuncti fuit, debes acc suscites nomen propinqui tui in hæ sua.

4 Qui respondit, Cedo iuri propinquitatis: neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo. tu meo vtere priuilegio, quo me libenter carere profiteor.

7 Hic autē erat mos antiquitus in Israël inter propinquos, vt si quando alter alteri suo iuri cedebat: vt esset firma concessio, soluebat homo calceamentū suum, & dabat proximo suo. hoc erat testimonium cessionis in Israel.

8 Dixit ergo propinquo suo Booz, Tolle calceamentum tuum. Quod statim soluit de pede suo.

C 9 At ille maiorib⁹ natu, & vniuerso populo, Testes vos, inquit, estis hodie, quòd possederim omnia quæ fuerunt Eli-melech & Che

10 lion & Mahalō, tradente Noëmi: ¶ & Ruth Moabitidem, vxorem Mahalon, in coniugium sumpserim, vt suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum eius de familia sua, ac fratribus de populo deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis.

11 Respondit omnis populus qui erat in porta, & maiores natu, Nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel, & Liam, quæ ædificauerunt domum Israel, vt sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre

12 nomen in Beth-lehem: ¶ fiatq; domus tua, sicut domus Phares, quem Thamar peperit Iudę, de semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella.

D 13 Tulit itaque Booz Ruth, & accepit vxorem: ingressusq; est ad eam, & dedit illi Dominus vt conciperet, & pareret filium.

14 Dixeruntque mulieres ad Noemi, Benedictus Dominus qui non est passus vt deficeret successor familiæ tuę, & vocaretur no

15 men eius in Israël: ¶ Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem. de nuru etiam tua natus est, qui te diliget: &

16 multo tibi melior est, quàm si septem haberes filios. ¶ Susceptumq; Noemi puerum posuit in sinu suo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio.

17 Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes, Natus est filius Noëmi: vocauerunt nomē eius Obed: hic est pater Isai, patris Dauid.

18 Hæ sunt generationes Phares: Phares ge- 2.
19 nuit Esron, ¶ Esron genuit Aram, Aram ge- 10.
20 nuit Aminadab, ¶ Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Isai, Isai genuit Dauid *. 1.

HIERONYMI IN LIBROS REGVM PRAEFATIO.

VIGINTI ET DVAS LITERAS esse apud Hebræos Syrorū quoque & Chaldæorum lingua testatur, quæ Hebraea magna ex parte confinis est, nam & ipsi viginti duo elementa habent, eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam pentateuchum Moysi totidem literis scriptitant: figuris tantum, & apicibus discrepantes, certumq; est Esdram scribam, legisq; doctorem, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse, quibus nunc vtimur: cum ad illud vsque tempus ijdem Samaritanorum, & Hebræorum characteres fuerint. in libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarum ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdam Græcis voluminibus vsque hodie antiquis expressum literis inuenimus. Sed & psalmi, tricesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus vndecimus, & centesimus decimus octauus, & centesimus quadragesimus quartus, quanquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius. Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? ijsdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinque literæ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade, aliter enim scribuntur per has principia mediet atesque verborum, aliter fines. Vnde & quinque à plerisq; libri, duplices æstimantur, Samuel, Malachim, Dibre hajamin Esdras, Ieremias, cum Cinoth, id est, lamentationibus suis. Quomodo igitur viginti duo elementa sunt per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum nitijs vox humana comprehenditur, ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi literis & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & latens viri iusti eruditur infantia. Primus apud eos liber, vocatur BERESITH, quem nos Geneſim dicimus. Secundus, VELLE SEMOTH, qui Exodus appellatur. Tertius, VAICRA, id est Leuiticus. Quartus, VAIEDABBER, quem Numeros vocamus. Quintus, ELLEHADDEBARIM, qui Deuteronomium prænotatur. Hi sunt quinque libri Moysi: quos proprie THORAH, id est legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue, qui apud eos IEHOSVA BENNON dicitur. Deinde subtexunt SOPHETIM, id est Iudicum librum. Et in eundem compingunt RVTH: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia. Tertius sequitur SAMVEL, quem nos Regum primum & secundum dicimus. Quartus, MALACHIM, id est regum: qui tertio & quarto Regum volumine continetur. Melius quę multo est MALACHIM, id est regum, quam MALACHOTH, id est regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna: sed vnius Israëlitici populi, qui tribubus duodecim continetur. Quintus est ISAIAS. Sextus, IEREMIAS. Septimus, EZECHIEL. Octauus, liber duodecim Prophetarum, qui apud illos vocatur THEREASAR.

Tertius ordo hagiographa possidet. Et primus liber incipit ab IOB. Secundus à DAVID, quem quinque in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

*cisionibus, & vno psalmorum volumine cõprehendunt. Tertius est SALOMON, tres libros habens, Prouerbia, quæ illi parabolas, id est MISLE appellant. Quartus, Ecclesiasten, id est COHELETH. Quintus, Canticum canticorum, quem titulo SIRHASSIRIM prænotant. Sextus, est DANIEL. Septimus DIBRE HAIAMIM, id est verba dierum: quod significantius Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare. qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur. Octauus, ESDRAS, qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos in duos libros diuisus est. Nonus, ESTHER. Atq; ita fiunt pariter veteris legis libri viginti duo: id est Moysi quinque, & Prophetarum octo, hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli RVTH & CINOTH inter hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hos esse priscæ legis libros viginti quatuor: quos sub numero viginti quatuor seniorum Apocalypsis Ioannis inducit adorantes agnum, & coronas suas prostratu vultibus offerentes, stantibus coram quatuor animalibus oculatu vtroq; & ante, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamãtibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire potest, vt scire valeamus quicquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filij Sirach liber, & Iudith, & Tobiæ, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum Hebraicum reperi. Secundus Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cùm ita se habeant, obsecro te lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alij aurum & argentum & lapides pretiosos, alij byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum bene agetur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibilia nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota tabernaculi pulchritudo, & per singulas species ecclesiæ praesentis futuræq; distinctio, pellibus tegitur & cilicio dormiente

Universidad de Deusto
Biblioteca

C 11 Et abijt Elcana in Ramátha, in domum
suam: puer autem erat minister in conspe-
ctu Domini ante faciem Heli sacerdotis.
12 Porrò filij Heli, filij Belial, nescientes Do-
13 minum, ¶ neque officium sacerdotum ad
populum: sed quicunque immolasset victi-
mam, veniebat puer sacerdotis dum coque-
rentur carnes, & habebat fuscinulam triden-
14 tem in manu sua, ¶ & mittebat eam in lebe-
tem, vel in caldariam, aut in ollam, siue in
cacabum: & omne quod leuabat fuscinula,
tollebat sacerdos sibi: sic faciebant vniuer-
so Israëli venientium in Silo.
15 Etiam antequam adolerent adipem, ve-
niebat puer sacerdotis, & dicebat immolan
ti, Da mihi carnem, vt coquam sacerdoti:
nō enim accipiam à te carnem coctam, sed
crudam.
D 16 Dicebatque illi immolans, Incendatur
primùm iuxta morem hodie adeps, & tol-
le tibi quantumcunq; desiderat anima tua.
Qui respondens aiebat ei, Nequaquā: nunc
enim dabis, alioquin tollam vi.
17 Erat ergo peccatum puerorum grande ni
mis coram Domino: quia detrahebant ho-
mines sacrificio Domini.
18 Samuel autē ministrabat ante faciem Do
mini, puer, accinctus ephod lineo.
19 Et tunicam paruam faciebat ei mater sua,
quam afferebat statutis diebus, ascendens
cum viro suo, vt immolaret hostiam solen-
nem *.
* & votum suum.
20 Et benedixit Heli Elcanæ & vxori eius:
dixitque ei, Reddat tibi Dominus semen
de muliere hac, pro fœnore quod commo-
dasti Domino. Et abierūt in locum suum.
E 21 Visitauit ergo Dominus Annam, & con-
cepit, & peperit tres filios, & duas filias: &
magnificatus est puer Samuel apud Domi-
num.
22 Heli autem erat senex valde, & audiuit o-
mnia quæ faciebant filij sui vniuerso Israë-
li: & quomodo dormiebant cum mulieri-
bus quæ obseruabant ad ostium tabernacu-
23 li: ¶ & dixit eis, Quare facitis res huiusce-
modi, quas ego audio, res pessimas, ab omni
populo?
24 Nolite filij mei: non enim est bona fama
quam ego audio, vt transgredi faciatis po-
pulum Domini.
25 Si peccauerit vir in virum, placari ei po-
test Deus: si autem in Dominum peccaue-
rit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt
vocem patris sui: quia voluit Dominus oc-
cidere eos.
26 Puer autem Samuel proficiebat, atq;
crescebat, & placebat tam Deo quàm ho-
minibus.
27 Venit autē vir Dei ad Heli, & ait ad eum:
Hæc dicit Dominus, Nunquid non apere-
uelatus sum domui patris tui, cùm esset
in Aegypto in domo Pharaonis?
28 Et elegi eum ex omnibus tribubus Is-
mihi in sacerdotem, vt ascenderet ad alta-
meum, & adoleret mihi incensum, & p-
taret ephod coram me: & dedi
patris tui omnia de sacrificijs filiorum
raël.
29 Quare calce abiecistis victimam mea
& munera mea quæ præcepi vt offerr
in templo: & magis honorasti filios
quàm me, vt comederetis primitias co
sacrificij Israël populi mei?
30 Propterea ait Dominus Deus Israël,
quens locutus sum, vt domus tua, & d
patris tui ministraret in conspectu me
que in sempiternum. Nunc autem
Dominus, Absit hoc à me: sed qui
que honorificauerit me, glorificabo e
qui autem contemnunt me, erunt ig
les.
31 Ecce dies veniunt: & præcidam bra
tuum, & brachium domus patris tui, v
C sit senex in domo tua.
32 Et videbis æmulum tuum in templo
niuersis prosperis Israël: & non erit se
domo tua omnibus diebus.
33 Veruntamen nō auferam penitus v
ex te ab altari meo: sed vt deficiant o
tui, & tabescat anima tua: & pars magn
mus tuæ morietur cùm ad virilem ætat
venerit.
34 Hoc autem erit tibi signum quod v
rum est duobus filijs Ophni & Phine
die vno morientur ambo.
35 Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem
iuxta cor meum, & animam meam
& ædificabo ei domum fidelem, & a
labit coram Christo meo cunctis dieb
36 Futurum est autem, vt quicunque r
serit in domo tua, veniat vt oretur
& offerat nummum argenteum, &
panis, dicatque, Dimitte me obsecro
nam partem sacerdotalem, vt com
buccellam panis.

CAPVT III.

Samuel quater à Domino vocatus reuelationem
sibi aduersum Heli factam, ei refert.

A 1 PVer autem Samuel ministrabat Domino
coràm Heli, (& sermo Domini erat pretio-
sus in diebus illis, non erat visio manifesta.)
2 Factum est ergo in die quadam, Heli iace-
bat in loco suo, & oculi eius caligauerant,
3 nec poterat videre ¶ lucernam Dei ante-
quā extingueretur. Samuel autem dormie-
bat in templo Domini, vbi erat arca Dei.
4 Et vocauit Dominus Samuel. Qui respon
dens ait, Ecce ego.
5 Et cucurrit ad Heli, & dixit, Ecce ego: vo-
casti enim me. Qui dixit, Non vocaui: re-
uertere, & dormi. Et abijt, & dormiuit.
B 6 Et adiecit Dominus rursum vocare Samue-
lem. Consurgensq; Samuel abijt ad Heli, &
dixit, Ecce ego: quia vocasti me. Qui respō-
dit, Nō vocaui te fili mi, reuertere & dormi.
7 Porrò Samuel necdum sciebat Dominum,
neque reuelatus fuerat ei sermo Domini.
8 Et adiecit Dominus, & vocauit adhuc Sa-
muelem tertiò. Qui consurgens abijt ad He
9 li, ¶ & ait, Ecce ego: quia vocasti me. Intel-
lexit ergo Heli quia Dominus vocauit pue-
rum, & ait ad Samuelem, Vade, & dormi, &
si deinceps vocauerit te, dices, Loquere Do
mine, quia audit seruus tuus. Abijt ergo Sa-
muel, & dormiuit in loco suo.
10 Et venit Dominus, & steterit: & vocauit si-
cut vocauerat secundò, Samuel, Samuel. Et
C 11 ait Samuel, Loquere Domine, quia audit
seruus tuus. ¶ Et dixit Dominus ad Samue-
lem, Ecce ego facio verbum in Israël, quod
quicunq; audierit, tinnient ambæ aures ei⁹.
12 In die illa suscitabo aduersum Heli, om-
nia quæ locutus sum super domum eius: in-
cipiam & complebo.
13 Prædixi enim ei quòd iudicaturus essem
domum eius in æternum, propter iniquita-
tem, eò quòd nouerat indignè agere filios,
& non corripuerit eos.
14 Idcirco iurauī domui Heli quòd non ex-
pietur iniquitas domus eius victimis & mu
neribus vsque in æternum.
15 Dormiuit autem Samuel vsque manè, a-
peruitque ostia domus Domini. Et Samuel
timebat indicare visionem Heli.
16 Vocauit ergo Heli Samuelem, & dixit, Su
D 17 muel fili mi? Qui respondēs, ait, Præstò sum.
Et interrogauit eū, Quis est sermo quem
locutus est Dominus ad te? oro te ne cela-
ueris me. hæc faciat tibi Deus, & hæc addat,
si absconderis à me sermonem, ex omnibus
verbis quæ dicta sunt tibi.
18 Indicauit itaq; Samuel vniuersos sermo-
nes, & nō abscōdit ab eo. Et ille respōdit, Do
minus est: q̄d bonū est in oculis suis faciat.
19 Creuit autem Samuel, & Dominus erat
cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis
eius in terram.
20 Et cognouit vniuersus Israël à Dan vsq;
Bersabee, quòd fidelis Samuel propheta es-
set Domini.
21 Et addidit Dominus vt appareret in Silo:
quoniā reuelatus fuerat Dominus Samuel
in Silo, iuxta verbum Domini. Et euenit
sermo Samuelis vniuerso Israëli.

CAPVT IIII.

Cæduntur Israëlitæ à Philisthæis, rursumq; adduc-
ta in castra arca cæduntur, captaq; arca duo filij
Heli occiduntur, quibus auditis Heli corruens occum
bit, nuru eius in partu moriente.

E-T factum est in diebus illis, cōuenerunt 1 A
Philisthijm in pugnā'. Egressus est nam- -2.
que Israel obuiam Philisthijm in prælium,
& castrametatus est iuxta Lapidem adiu-
torij. Porrò Philisthijm venerunt in Aphec,
2 ¶ & instruxerunt aciem contra Israel. Inito
autem certamine, terga vertit Israel Phili-
sthæis: & cæsa sunt in illo certamine passim
per agros, quasi quatuor millia virorum.
3 Et reuersus est populus ad castra: dixerunt-
que maiores natu de Israel, Quare percus-
sit nos Dominus hodie coram Philisthijm?
Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis
Domini, & veniat in medium nostri, vt sal-
uet nos de manu inimicorum nostrorum.
4 Misit ergo populus in Silo, & tulerūt inde
arcam fœderis Domini exercituū sedentis
super Cherubim: erantq; duo filij Heli cum
arca fœderis Domini, Ophni & Phinees.
5 Cumque venisset arca fœderis Domini in
castra, vociferatus est omnis Israel clamore
grandi, & personuit terra.
6 Et audierunt Philisthijm vocem clamoris, B
dixeruntq;, Quænam est hæc vox clamoris
magni in castris Hebræorum? Et cognoue-
runt quòd arca Domini venisset in castra.
7 Timueruntque Philisthijm, dicentes, Ve-
nit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicen-
8 tes, ¶ Væ nobis: non enim fuit tanta exulta-
tatio heri & nudiustertius: væ nobis. Quis
nos seruabit de manu Deorum sublimium
istorum? hi sunt Dij qui percusserunt Aegy
ptum omni plaga, in deserto.
9 Cōfortamini, & estote viri, Philisthijm: ne
seruiatis Hebræis, sicut & illi seruierunt no
bis, confortamini, & bellate.
10 Pugnauerunt ergo Philisthijm, & cæsus
est Israel, & fugit vnusquisque in taberna-
culum suum: & facta est plaga magna ni-
mis:

Universidad de Deusto
Biblioteca

mis: & ceciderunt de Israël triginta millia peditum.

11 Et arca Dei capta est: duo quoque filij Heli mortui sunt, Ophni & Phinees.

C 12 Currens autem vir de Ben-iamin exacie, venit in Silo in die illa, scissa veste, & conspersus puluere caput.

13 Cumque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam *expectans'. Erat enim cor eius pauens pro arca Dei. Vir autem ille postquàm ingressus est, nunciauit vrbi: & vlulauit omnis ciuitas.

*spectans 9.

14 Et audiuit Heli sonitum clamoris, dixitque, Quis est hic sonitus tumultus huius? At ille festinauit, & venit, & nunciauit Heli.

15 Heli autem erat nonaginta & octo annorum, & oculi eius caligauerant, & n
non poterat.

16 Et dixit ad Heli, Ego sum qui veni a
lio, & ego qui de acie fugi hodie. C
ait, Quid actum est fili mi?

17 Respondens autem ille qui nuncia
git, inquit, Israël coram Philisthijm
na magna facta est in populo: insuper
filij tui mortui sunt, Ophni & Phine
arca Dei capta est.

18 Cumque ille nominasset arcam D
cidit de sella retrorsum iuxa ostium
ctis ceruicibus mortuus est. Senex e
rat vir & grandæuus: & ipse iudicau
quadraginta annis.

19 Nurus autem eius vxor Phinees,

erat, vicinaque partui: & audito nuncio quòd capta esset arca Dei, & mortuus esset socer suus, & vir suus, incuruauit se & peperit. irruerant enim in eam dolores subiti.

20 In ipso autem momento mortis eius, dixerunt ei quæ stabant circa eam, Ne timeas, quia filium peperisti. Quæ non respondit eis, neque animaduertit.

21 Et vocauit puerum, I-chabod, dicens, Translata est gloria *de Israël, quia capta est arca Dei, & pro socero suo, & pro viro suo.

*Domini.

*Et 4. 22 *Ait, Trãslata est gloria ab Israël, eò quòd capta esset arca Dei.

CAPVT V.

Dagon coram arca semel ac iterum corruit, ac fis in limine capite & manibus. Philisthæi marisci & muribus percussi, arcam à se rep

PHilisthijm autem tulerunt arcam D
asportauerunt eam à Lapide ad
Azôtum.

2 Tuleruntque Philisthijm arcam D
intulerunt eam in templum Dagon,
tuerunt eam iuxta Dagon.

3 Cumque surrexissent diluculo Azo
tera die, ecce Dagon iacebat pronus
ra ante arcam Domini: & tulerunt D
& restituerunt eum in locum suum.

4 Rursumque manè die altera consurgentes, inuenerunt Dagon iacentem super faciem suam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum

B 5 eius abscissę erant super limen: porrò Dagon solus truncus remanserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum eius, super limen Dagon in Azoto, vsque in hodiernum diem.

6 Aggrauata est autem manus Domini super Azotios, & demolitus est eos: & percussit in secretiori parte natium Azôtum, & fines eius. Et ebullierunt villæ & agri in me-

dio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in ciuitate.

7 Videntes autem viri Azotij huiuscemodi plagam, dixerunt, Non maneat arca Dei Israel apud nos: quoniam dura est manus eius super nos, & super Dagon deum nostrum.

8 Et mittentes congregauerunt omnes satrapas Philisthinorum ad se, & dixerunt, Quid faciemus de arca Dei Israel? Responderuntque Gethæi, Circunducatur arca Dei Israel. Et circunduxerunt arcam Dei Israel. C

9 Illis autem circunducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis: & percutiebat viros vniuscuiusque vrbis, à paruo vsque ad maiorem, & computrescebant prominentes extales eorum. Inierunq; Gethæi consilium, & fecerunt sibi sedes pelliceas'.

10 Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. Cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamauerunt Accaronitæ, dicentes, Adduxerũt ad nos arcam Dei Israel, vt interficiat nos & populum nostrum.

11 Miserunt itaque & congregauerunt omnes satrapas Philisthinorum: qui dixerunt, Dimittite arcam Dei Israel, * & reuertatur in locum suum, & non interficiat nos cum populo nostro. Fiebat enim pauor mortis in singulis vrbibus, & grauissima valde manus Dei. ¶ viri quoque qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium: & ascendebat vlulatus vniuscuiusq; ciuitatis in cælum

CAPVT VI.

Philisthæi arcam cum muribus & anis aureis suorum sacerdotum consilio à se remittunt per vaccas lactantes & nouum plaustrum vsque Bethsames: vbi vaccas super ligna plaustri Bethsamitæ immolauerunt, plurimis de populo ac plebe à Domino interemptis, quòd arcam Dei conspexissent.

FVit ergo arca Domini in regione Philisthinorum septem mensibus. 1 A

2 Et *vocauerunt Philisthijm sacerdotes & *post hac*

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuinos, dicentes, Quid faciemus de arca Domini? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixerunt,
3 ¶ Si remittitis arcam Dei Israël, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini: & scietis quare non recedat manus eius à vobis.
4 Qui dixerunt, Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei? Responderuntque
5 illi, ¶ Iuxta numerum prouinciarum Philisthinorum quinque anos aureos facietis, & quinque mures aureos: quia plaga vna fuit omnibus vobis, & satrapis vestris. Facietisq; similitudines anorum vestrorum, & similitudines murium qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israël gloriam: si fortè releuet manum suam à vobis, & à dijs vestris, & à terra vestra.
B 6 Quare aggrauatis corda vestra, sicut aggrauauit Aegyptus, & Pharao cor suum? nonne postquàm percussus est, tunc dimisit eos, & abierunt?
Exod. 12. d. 31.
7 Nunc ergo arripite & facite plaustrum nouum vnum: & duas vaccas fœtas, quibus nõ est impositum iugum, iungite in plaustro, & recludite vitulos earum domi.
8 Tolletisque arcam Domini, & ponetis in plaustro, & vasa aurea, quæ exoluistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad latus eius: & dimittite eam vt vadat.
9 Et aspicietis: & siquidem per viam finium suorum ascenderit contra Beth-sames, ipse fecit nobis hoc malũ grande: sin autem minime, sciem⁹ quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu accidit.
10 Fecerunt ergo illi hoc modo: & tollentes duas vaccas quæ lactabant vitulos, iunxerunt ad plaustrum, vitulosq; earum concluserunt domi.
11 Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, & capsellam quæ habebat mures aureos & similitudinem anorum.
C 12 Ibant autem in directum vaccæ per viam quæ ducit Beth-sames, & itinere vno gradiebantur, pergentes & mugientes: & non declinabant neque ad dextram neque ad sinistram: sed & satrapæ Philistijm sequebantur vsque ad terminos Beth-sames.
13 Porrò Bethsamitæ metebant triticum in valle: & eleuantes oculos suos, viderunt arcam, & gauisi sunt cùm vidissent.
14 Et plaustrum venit in agrum Iosue Bethsamitæ, & stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, & cõciderunt ligna plaustri, vaccasq; impositerunt super ea holocaustum Domino.
15 Leuitæ autem deposuerunt arcam Dei & capsellam quæ erat iuxta eam, in qua erant vasa aurea, & posuerunt super lapidem grandem. Viri Beth-samitæ obtulerunt holocausta, & immolauerunt victimas in die illa Domino.
16 Et quinque satrapæ Philisthinorum viderunt, & reuersi sunt in Accaron in die
17 Hi sunt autẽ ani aurei, quos reddiderunt Philisthijm pro delicto, Domino, Azoto num, Gaza vnũ, Ascalon vnum, Geth
18 Accaron vnum: ¶ & mures aureos secundum numerum vrbium Philisthijm, quæ que prouinciarum, ab vrbe muratâ, usque ad villam quæ erat absque muro, & usque ad Abel-magnum, super quem posuerunt arcam Domini, quæ erat vsque in diem istum in agro Iosue Bethsamitis.
19 Percussit autem * de viris Bethsamitis eò quòd vidissent arcam Domini: & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitque populus eò quòd Dominus percussisset plebem
Eccl. 46. d. 21.
20 Et dixerunt viri Bethsamitæ, Quis poterit stare in conspectu Domini Dei huius? & ad quem ascendet à nobis?
21 Miseruntque nuncios ad habitatores Cariath-iarim, dicentes, Reduxerunt Philisthijm arcam Domini, descendite, & reducite eam ad vos.
* ius 3.

CAPVT VII.

Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa. Samuelis hortatu Israëlitæ ad Dominum conuertuntur. Philisthæos vicerunt orante pro ipsis Samuele.

VEnerunt ergo viri Cariath-iarim, & duxerunt arcam Domini, & introduxerunt eam in domum Abinadab in Gabaa. Eleazarum autem filium eius sanctificauerunt vt custodiret arcam Domini.
2 Et factum est, ex qua die mansit arca -Domini⁹ in Cariath-iarim, multiplicati sunt dies, erat quippe iam annus vicesimus, & requieuit omnis domus Israel post Dominum.
3 Ait autem Samuel ad vniuersam domum Israël, dicens, Si in toto corde vestro conuertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio vestri, -Baalim⁹ & Astaroth, & præparate corda vestra Domino, & seruite ei soli, & eruet vos de manu Philisthiim.
4 Abstulerunt ergo filij Israel Baalim & Astaroth, & seruierunt Domino soli.

B 5 Dixit autem Samuel, Congregate vniuersum Israel in Maspha, vt orem pro vobis Dominum.
6 Et conuenerunt in Maspha: hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi, Peccauimus Domino. Iudicauitque Samuel filios Israël in Maspha.
7 Et audierunt Philisthijm quòd congregati essent filij Israël in Maspha, & ascenderunt satrapæ Philisthinorum ad Israël. Quod cùm audissent filij Israël, timuerunt à facie Philisthinorum.
8 Dixeruntq; ad Samuelẽ, Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, vt saluet nos de manu Philisthinorum.
C 9 Tulit autem Samuel agnum lactantem vnum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino: & clamauit Samuel ad Dominum pro Israël, & exaudiuit eum Dominus.
10 Factum est autem, cùm Samuel offerret holocaustum, Philisthijm inière prælium contra Israël: intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthijm, & exterruit eos, & cæsi sunt à filijs Israël.
11 Egressique viri Israël de Maspha persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos vsque ad locum qui erat subter Beth-char.
12 Tulit autem Samuel lapidem vnum, & posuit eum inter Maspha & inter Sen: & vocauit nomẽ * loci illius⁹, Lapis-adiutorij. Dixitque, Hucusq; auxiliatus est nobis Dominus.
D 13 Et humiliati sunt Philisthijm, nec apposuerunt vltrà vt venirent in terminos Israel. Facta est itaque manus Domini super Philisthæos, cunctis diebus Samuelis.
14 Et redditæ sunt vrbes quas tulerant Philisthijm ab Israël Israëli, ab Accaron vsque Geth, & terminos suos: liberauitque Israel de manu Philisthinorum, eratque pax inter Israël & Amorrhæum.
15 Iudicabat quoque Samuel Israëlem cunctis diebus vitæ suæ: ¶ & ibat per singulos
16 annos circuiens Beth-el & Galgala & Maspha, & iudicabat Israëlem in supradictis locis.
17 Reuertebaturque in Ramátha. ibi enim erat domus eius, & ibi iudicabat Israëlem: ædificauit etiam ibi altare Domino.

CAPVT VIII.

Filijs Samuelis ad auaritiam declinantibus petit populus sibi regem. quibus Samuel iubente Domino ius regis prædicit, sed non auditur.

FActum est autem cùm senuisset Samuel, posuit filios suos iudices super Israël.
A 2 Fuitque nomen filij eius primogeniti Ioël: & nomen secundi Abia, iudicum in Ber-sabee.
3 Et non ambulauerunt filij illius in vijs eius: sed declinauerunt post auaritiam, acceperuntque munera, & peruerterunt iudicium.
4 Congregati ergo vniuersi maiores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramátha.
5 Dixeruntque ei, Ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis: constitue nobis regem, vt iudicet nos, sicut & vniuersæ habent nationes.
Osee. 9. b. 14. 13. c. 10. Act. 13. c. 21.
6 Displicuitq; sermo in oculis Samuelis, eò quòd dixissent, Da nobis regem, vt iudicet nos. Et orauit Samuel ad Dominum.
7 Dixit autem Dominus ad Samuelem, Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi: non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos.
8 Iuxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Aegypto vsque ad diem hanc: sicut dereliquerunt me, & seruierunt dijs alienis, sic faciunt etiam tibi.
9 Nunc ergo vocem eorum audi: veruntamen contestare eos, & prædic eis ius Regis qui regnaturus est super eos.
10 Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum qui petierat à se regem, ¶ &
11 ait, Hoc erit ius regis qui imperaturus est vobis, Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites & præcur-
12 sores quadrigarum suarum, ¶ & constituet sibi tribunos & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum & curruum suorum.
13 Filias quoque vestras facient sibi vnguentarias & focarias, & panificas.
14 Agros quoque vestros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis.
15 Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit, vt det eunuchis & famulis suis.
16 Seruos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo.
17 Gregres-quoque⁹ vestros addecimabit, vosque eritis ei serui.
D 18 Et clamabitis in die illa, à facie regis vestri quẽ elegistis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, -quia petistis vobis regem⁹.

Universidad de Deusto
Biblioteca

19 Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerũt, Nequaquam. rex enim
20 erit super nos, ¶ & erimus nos quoque sicut omnes gentes: & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.
21 Et audiuit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini.
22 Dixit autem Dominus ad Samuelem, Audi vocem eorum, & constitue super eos regem. Et ait Samuel ad viros Israël, Vadat vnusquisque in ciuitatem suam.

CAPVT IX.

Saul quærendo patris asinas peruenit ad Samuelem, cum quo prandit, ac nocte hospitio receptus.

A 1 ET erat vir de Ben-iamin nomine Cis, filius Abi-el, filij Seor, filij Bechorath, * filij Aphia, filij viri Iemini, fortis robore.
*filij Sareth.
2 Et erat ei filius vocabulo Saul, electus & bonus: & non erat vir de filijs Israël melior illo. ab humero & sursum eminebat super omnem populum.
3 Perierant autem asinæ Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul filium suum, Tolle tecum vnũ de pueris, & consurgens vade, & quære asinas. Qui cùm transissent per montem
4 Ephraim, ¶ & per terram Salisa, & non inuenissent, transierunt etiam per terram-Salim, & non erant: sed & per terram-Iemini, & minimè repererunt.
* & non inuenissent 7. * suum 6.
5 Cùm autem venissent in terram-Suph *, dixit Saul ad puerum * qui erat cum eo: Veni, & reuertamur, ne forte dimiserit pater meus asinas, & solicitus sit pro nobis.
6 Qui ait ei, Ecce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate venit. nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra propter quam venimus.
7 Dixitque Saul ad puerum suum, Ecce ibi-
B mus: quid feremus ad virum Dei? panis defecit in cistertijs nostris: & sportulam non habemus vt demus homini Dei, nec quicquam aliud.
8 Rursum puer respondit Sauli, & ait, Ecce inuenta est in manu mea quarta pars statéris argenti, demus homini Dei, vt indicet nobis viam nostram.
9 (Olim in Israël sic loquebatur vnusquisque vadens consulere Deum. Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.)
10 Et dixit Saul ad puerum suum, Optimus sermo tuus, Veni, eamus. Et ierunt in ciuitatem in qua erat vir Dei.
11 Cumq; ascenderent cliuum ciuitatis, inuenerũt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerũt eis, Num hîc est Videns?
12 Quæ respondentes dixerunt illis, Hic est, ecce ante te, festina nunc: hodie enim venit in ciuitatem, quia sacrificium est hodie * populi in excelso.
13 Ingredientes vrbem, statim inuenietis eum antequàm ascendat excelsum ad vescendum. neque enim comesturus est populus donec ille veniat, quia ipse benedicet hostiæ, & deinceps comedent qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie reperietis eum.
14 Et ascenderunt in ciuitatem. Cumque ipsi ambularent in medio vrbis, apparuit Samuel egrediens obuiam eis, vt ascenderet in excelsum.
15 (Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis ante vnam diem quàm veniret
16 Saul, dicens: ¶ Hac ipsa hora, quæ nunc est, cras mittam virum ad te de terra-Benmin, & vnges eum ducem super populum meum Israël: & saluabit populum meum de manu Philisthinorum: quia respexi populum meum, venit enim clamor eorum ad me.)
17 Cumque aspexisset Samuel Saulum, Dominus dixit ei, Ecce vir quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.
18 Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portæ, & ait, Indica, oro, mihi, vbi est domus Videntis.
19 Et respondit Samuel Sauli dicens, Ego sum Videns, ascende ante me, in excelsum vt comedatis mecum hodie, & dimittam te mane, & omnia quæ sunt in corde tuo, narrabo tibi.
20 Et de asinis quas nudiustertius perdidisti, ne solicitus sis, quia inuentæ sunt. cuius erunt optima quæque Israël nonne tibi & omni domui patris tui?
21 Respondens autem Saul, ait, Nunquid non filius Iemini ego sum de minima tribu Israël, & cognatio mea nouissima inter omnes familias de tribu Ben-iamin? quare ergo locutus es mihi sermonem istum?
22 Assumens itaque Samuel Saulum & puerum eius, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum qui fuerant inuitati. erant enim quasi triginta viri.
23 Dixitque Samuel coco, Da partem quam dedi tibi: & præcepi vt reponeres seorsum apud te.

Leuauit

24 Leuauit autem cocus armum, & posuit ante Saul. Dixitque Samuel, Ecce quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria seruatum est tibi, quando populum vocaui. Et comedit Saul cum Samuele in die illa.
25 Et descenderunt de excelso in oppidum, & locutus est cum Saule in solario: -strauitque Saul in solario, & dormiuit.
26 Cumque manè surrexissent, & iam eluceseeret, vocauit Samuel Saulem in solario dicens: Surge, * vt dimittam te. Et surrexit Saul: egressiq; sunt ambo: ipse videlicet & Samuel.
27 Cumque descenderent in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul, Dic puero vt antecedat nos, & transeat: tu autem substiste paulisper, vt indicem tibi verbum Domini.

CAPVT X.

Vngitur Saul in regem à Samuele, datis ac succedentibus signis, prophetat inter prophetas, & missis sortibus à Samuele confirmatur in regem, lex regni in libro scripta coram Domino reponitur.

1 A TVlit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius, & deosculatus est eum, & ait, Ecce vnxit te Dominus super hæreditatem suam in principem, & liberabis populũ suum de manibus inimicorum eius qui in circuitu eius sunt. Et hoc tibi signum, quia vnxit te Deus in principem.
Act. 13. c. 11. Osee 9. d. 19.
2 Cùm abieris hodie à me, inuenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel in finibus Ben-iamin in meridie, dicentque tibi, Inuentæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendas: & intermisis pater tuus asinis, solicitus est pro vobis, & dicit, Quid faciam de filio meo?
3 Cumque abieris inde, & vltrà transieris,

& veneris ad quercum Thabor, inuenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, vnus portans tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius portans lagenam vini.
4 Cumq; te salutauerint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum.
5 Posthæc venies in collem Dei, vbi est statio Philisthinorum: & cùm ingressus fueris ibi vrbem, obuiam habebis ibi gregem prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium & tympanum, & tibiam, & cytharam: ipsosque prophetantes.
6 Et insiliet in te spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium. B
7 Quando ergo euenerint signa hæc omnia tibi, fac quæcunque inuenerit manus tua, quia Dominus tecum est.
8 Et descẽdes ante me in Galgala: (ego quippe descendam ad te) vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas: septem die-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus expectabis, donec veniam ad te, & ostendam tibi quid facias.

9 Itaque cùm auertisset humerum suum vt abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor aliud, & venerunt omnia signa hæc in die illa.

10 Veneruntque ad prædictũ collem, & ecce cuneus prophetarum obuius ei: & insiluit super eum spiritus Domini, & prophetauit in medio eorum.

11 Videntes autẽ omnes qui nouerant eum heri & nudiustertius, quòd esset cum prophetis, & prophetaret, dixerũt ad inuicem, Quænam res accidit filio Cis? num & Saul inter prophetas?

C 12 Respondítque alius ad alterum, dicens, Et *quis pater *eius? propterea versum est in prouerbium, NVM ET SAVL INTER PROPHETAS?

*Cis pater eius 4. *eorum. Infr. 19. d. 24.

13 Cessauit autẽ prophetare, & venit ad excelsum.

14 Dixitque patruus Saul ad eum, & ad puerum eius, Quò abistis? Qui responderunt, Quærere asinas: quas cùm nõ reperissemus, venimus ad Samuelem.

15 Et dixit ei patruus suus, Indica mihi, quid dixerit tibi Samuel.

16 Et ait Saul ad patruũ suum, Indicauit nobis quia inuentæ essent asinæ. De sermone autem regni nõ indicauit ei quem locutus fuerat ei Samuel.

17 Et conuocauit Samuel populum ad Do-
17 minum in Masphath, ¶ & ait ad filios Israël, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ego eduxi Israël de Aegypto, & erui vos de manu Aegyptiorũ, & de manu omnium regum qui affligebant vos.

19 Vos autem hodie proiecistis Deum vestrum, qui solus saluauit vos de vniuersis ma-
D lis & tribulationibus vestris: & dixistis, Nequaquam, sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram Domino per tribus vestras, & per familias.

20 Et applicuit Samuel omnes tribus Israël, & cecidit sors tribus Ben-iamin.

21 Et applicuit tribum Ben-iamin & cognationes eius, & cecidit cognatio Metri, & peruenit vsque ad Saul filium Cis. Quæsie-
*illis. runt ergo eum, & non est inuentus *.

22 Et consuluerunt post hæc Dominum vtrumnam venturus esset illuc. Respondítque Dominus, Ecce absconditus est domi.

23 Cucurrerunt itaque, & tulerunt eum inde: stetitque in medio populi: & altior fuit vniuerso populo ab humero & sursum.

24 Et ait Samuel ad omnem populum, Certè videtis quem elegit Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo. Et clamauit omnis populus, & ait: Viuat rex.

25 Locutus est autem Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino: & dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam.

26 Sed & Saul abijt in domum suam in Gabaa: & abijt cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda.

27 Filij verò Belial dixerunt, Num saluare D 10. nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille verò dissimulabat se audire.

CAPVT XI.

Saul irruente in ipsum spiritu Domini, diuisis bobus populum ad bellum conuocat, vincit Naas regem Ammonitarum, liberatis viris Iabes Galaad, & regnum eius instauratur in Galgala.

ET-factum est quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, & pugnare coepit aduersum Iabes-Galaad. Dixerunt[que] omnes viri Iabes ad Naas, Habeto nos fœderatos, & seruiemus tibi.

2 Et respondit ad eos Naas Ammonites, In hoc feriam vobiscũ fœdus, vt eruam omnium vestrũm oculos dextros, ponamq; vos in opprobrium in vniuerso Israël.

3 Et dixerunt ad eum seniores Iabes, Concede nobis septem dies, vt mittamus nuntios ad vniuersos terminos Israël: & si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.

4 Venerunt ergo nuntij in Gabaa Saulis, & locuti sunt verba-hæc' audiente populo: & leuauit omnis populus vocem suam, & fleuit.

5 Et ecce Saul veniebat, sequens boues de agro, & ait: Quid habet populus quòd plorat? Et narrauerunt ei verba virorum Iabes.

6 Et insiluit Spiritus Domini in Saul, cùm audisset verba hæc, & iratus est furor eius nimis.

7 Et assumens vtrunque bouem, concidit frusta, misitque in omnes terminos Israël per manum nuntiorum dicens, Quicunque non exierit & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus eius. Inuasit ergo timor Domini populum, & egressi sunt quasi vir vnus.

8 Et recensuit eos in Bezec: fuerunt[q;] filiorum Israël trecenta millia: virorum autem Iuda triginta millia.

9 Et dixerunt nuntijs qui venerant: Sic dicetis viris qui sunt in Iabes-Galaad: Cras erit vobis salus, cùm incaluerit sol. Venerunt ergo nuntij, & annuntiauerunt viris Iabes, qui lætati sunt.

10 Et dixerunt: Manè exibimus ad vos: & facietis nobis omne quod placuerit vobis.

11 Et factum est, cùm dies crastinus venisset, constituit Saul populum in tres partes: & ingressus est media castra in vigilia matutina, & percussit Ammon vsque dum incalesceret dies: reliqui autem dispersi sunt, ita vt non relinquerentur in eis duo pariter.

D 12 Et ait populus ad Samuelem: Quis est iste qui dixit: Saul num regnabit super nos? Date viros, & interficiemus eos.

13 Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israël.

14 Dixit autem Samuel ad populum: Venite, & eamus in Galgala, & innouemus ibi regnum.

15 Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lætatus est ibi Saul, & cuncti viri Israël nimis.

CAPVT XII.

Samuel populi iudicio probatus innocens, Israëlem ingratitudinis arguit, datis è cœlo signis, horratur q; vt Domino adhæreant, non cessans pro ipsis orare.

1 DIxit autem Samuel ad vniuersum Israël: Ecce audiui vocem vestram iuxta omnia quæ locuti estis ad me, & constitui super vos regem.

2 Et nunc rex graditur ante vos: ego autem senui & incanui: porrò filij mei vobiscum sunt: itaque conuersatus coram vobis ab ado-
3 lescentia mea vsq; ad hanc diem, ¶ ecce præsto sum. Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius, vtrum bouem cuiusquã tulerim aut asinum: si quem-piam calumniatus sum, si oppressi aliquem si de manu cuiusquam munus accepi: & contemnam illud hodie, restituamque vobis.

4 Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam.

5 Dixitq; ad eos: Testis est Dominus aduersum vos, & testis Christus eius in die hac, quia non inueneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis.

6 Et ait Samuel ad populum: Dominus qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros de Terra-Aegypti, -adest'. -6.

7 Nunc ergo state, vt iudicio contendam aduersum vos coram Domino de omnibus misericordijs Domini, quas fecit vobiscum,
8 & cum patribus vestris: ¶ quomodo Iacob ingressus est in Aegyptum, & clamauerunt patres vestri ad Dominum: & misit Dominus Moysen & Aaron, & eduxit patres vestros de Aegypto, & collocauit eos in loco hoc. *Genes. 46. a. 5.*

9 Qui obliti sunt Domini Dei sui, & tradi-*Iudic. 4. a. 2.* dit eos in manu Sisaræ magistri militiæ * *regis. Hasor, & in manu Philisthinorum, & in manu regis Moab, & pugnauerunt aduersum eos.

10 Posteà autem clamauerunt ad Dominum, & dixerunt: Peccauimus, quia dereliquimus Dominum, & seruiuimus Baalim & Astharoth: nũc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorũ, & seruiemus tibi.

11 Et misit Dominus Ierobáal & *Badan & Samson, & Barac', & Iephte, & Samuel, & *Barac 12. eruit vos de manu inimicorum vestrorum -2. per circuitum, & habitastis confidenter.

12 Videntes autem quòd Naas, rex filiorum C Ammon, venisset aduersum vos, dixistis mihi: Nequaquam, sed rex imperabit nobis: cùm Dominus Deus vester regnaret in vobis.

13 Nunc ergo præsto est rex vester, quem elegistis & petistis: ecce dedit vobis Dominus regem.

14 Si timueritis Dominum, & seruieritis ei, & audieritis vocem eius, & non exasperaueritis os Domini: eritis & vos, & rex qui imperat vobis sequentes Dominum Deum
15 vestrum. ¶ si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus Domini super vos, & super patres vestros.

16 Sed & nunc state, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro.

17 Nunquid non messis tritici est hodie? inuocabo Dominũ, & dabit voces & pluuias: & scietis & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem.

18 Et clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluuias in illa die.

19 Et timuit omnis populus nimis Domi- D num & Samuelem, & dixit vniuersus populus ad Samuelem: Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, vt non moriamur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

addidimus enim vniuersis peccatis nostris malum, vt peteremus nobis regem.

20 Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos feciſtis vniuerſum malum hoc: veruntamen nolite recedere à tergo Domini, ſed ſeruite Domino in omni corde veſtro.

21 Et nolite declinare poſt vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana ſunt.

22 Et non derelinquet Dominus populum ſuum, propter nomen ſuum magnum: quia iurauit Dominus facere vos ſibi populum.

23 Abſit autem à me hoc peccatum in Domino, vt ceſſem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam.

24 Igitur timete Dominum, & ſeruite ei in veritate, -&' ex toto corde veſtro. vidiſtis -.2. enim magnifica, quæ in vobis geſſerit.

25 Quòd ſi perſeueraueritis in malitia: & vos & rex veſter pariter peribitis.

CAPVT XIII.

Victi à Saule Philiſthæi maximo apparatu aduerſus Iſraëlem armantur, territi Hebræi in antris latitant. Et Saul, quia non expectato Samuelis aduentu obtulit holocauſtum, reprobatus à Domino dicitur: de cautela Philiſthæorum vt Iſraëlitæ armis ſpoliarentur.

A 1 FIlius vnius anni erat Saul cũ regnare cœpiſſet: duobus autem annis regnauit ſuper Infr.15.d.17. Iſraël.

2 Et elegit ſibi Saul tria millia de Iſraël: & erant cum Saul duo millia in Machmas, & in monte Beth-el: mille autem cum Ionatha in Gabaa Ben-iamin. porrò cæterum populum remiſit vnumquenque in tabernacula ſua.

3 Et percuſsit Ionathas ſtationem Philiſthinorum, quæ erat in Gabaa. Quod cùm audiſſent Philiſthijm, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebræi.

4 Et vniuerſus Iſraël audiuit huiuſcemodi famam, percuſsit Saul ſtationem Philiſthinorum: & erexit ſe Iſraël aduerſus Philiſthijm. Clamauit* ergo' populus poſt Saul *autem 1. in Galgala.

5 Et Philiſthijm congregati ſunt ad præliandum contra Iſraël, triginta millia curruũ & ſex millia equitum, & reliquum vulgus ſicut arena, quæ eſt in littore maris plurima. Et aſcendentes caſtra metati ſunt in Machmas ad orientem Beth-auen.

B 6 Quòd cum vidiſſent viri Iſraël ſe in arcto poſitos (affligebatus enim erat populus) abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in abditis, & in petris quoq;, & in antris, & in ciſternis. em.

7 Hebræi autem tranſierunt Iordanem in terram Gad & Galaad. Cumq; adhuc eſſet Saul in Galgala, vniuerſus populus pauore ritus eſt, qui ſequebatur eum.

8 Et expectauit ſeptem diebus iuxta tempus Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, dilapſusq; eſt populus ab eo.

9 Ait ergo Saul: Afferte mihi holocauſtum & pacifica. Et obtulit holocauſtum.

10 Cumq; cõpleſſet offerens holocauſtum, ecce Samuel veniebat. & egreſſus eſt obuiam ei, vt ſalutaret eum.

11 Locutusq; eſt ad eum Samuel: Quid operatus es? Reſpondit Saul: Quia vidi quod populus dilaberetur à me, & tu non venisti iuxta placitos dies, porrò Philiſthijm congregati fuerant in Machmas:

12 dixi: Nunc descendent Philiſthijm ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. Necessitate compulſus, obtuli holocauſtum.

13 Dixitq; Samuel ad Saul: Stulte egiſti, non custodiſti mandata Domini Dei tui quæ præcepit tibi. Quod ſinõ feciſſes, iam præparaſſet Dominus regnum tuum

14 Iſraël in ſempiternum, ¶ ſed regnum tuum vltrà conſurget. Quæſiuit Dominus ſibi virum iuxta cor ſuum, cepit ei Dominus, vt eſſet dux ſuper populum ſuũ, eò quòd non ſeruaueris quæ cepit Dominus.

15 Surrexit autem Samuel, & aſcendit de Galgalis in Gabaa Ben-iamin. Et recenſuit populi aſcenderunt poſt Saul obuiam populo, qui expugnabãt eos veniendo de Galgala in Gabaa, in colle Ben-iamin. B

censuit Saul populum, qui inuenti sunt cum eo, quaſi ſexcentos viros.

16 Et Saul & Ionathas filius eius, & populus qui inuentus fuerat cum eis, erat in Gabaa Ben-iamin: porrò Philiſthijm conſederant in Machmas.

17 Et egreſſi ſunt ad* præliandum de castris Philiſthinorum tres cunei. Vnus cuneus pergebat contra viam Ephra ad terram Saul. ¶ porrò alius ingrediebatur per

18 Beth-horon, tertius autem vertebatur per iter termini in Terra-Sabaa' imminens Valli Seboim contra deſertum.

19 Porrò faber ferrarius non inuenitur in omni Terra-Iſraël. cauerant enim Philiſthijm, ne fortè facerent Hebræi gladium aut lanceam.

20 Deſcendebat ergo omnis Iſraël ad

ſthijm, vt exacueret vnuſquiſq; vomerem ſuũ, & ligonem, & ſecurim, * & ſarculum.

21 Retuſæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum, & ſecurium, vſque ad ſtimulum corrigendum.

22 Cumq; veniſſet dies prælij, non eſt inuentus enſis & lancea in manu totius populi, qui erat cũ Saule & Ionatha, excepto Saul & Ionatha filio eius.

23 Egreſſa eſt autem ſtatio Philiſthijm, vt tranſcenderet in Machmas.

CAPVT XIIII.

Ionathas Domino fidens, cum armigero ſuo Philiſthæos diſperſit, verum poſt victoriam, melle guſtato, ob patrii iuramentum mortem comminatum, populi auxilio vix euaſit.

A 1 ET accidit in quadam die, vt diceret Ionathas filius Saul ad adoleſcentem armigerum ſuũ: Veni & tranſeamus ad ſtationem Philiſthinorum, quæ eſt trans locum illum. Patri autem ſuo hoc ipſum non indicauit.

2 Porrò Saul morabatur in extrema parte Gabaa ſub malogranato, quæ erat in* agro Gabaa': & erat populus cum eo, quaſi ſexcentorum virorum.

3 Et Achias filius Achitob fratris I-chabod filij Phinees, qui ortus fuerat ex Heli ſacerdote Domini in Silo, portabat ephod: Sed & populus ignorabat quò iſſet Ionathas.

4 Erant autem inter aſcenſus, per quos nitebatur Ionathas tranſire ad ſtationem Philiſthinorum, eminentes petræ ex vtraque parte, & quaſi in modum dentium ſcopuli hinc inde prærupti, nomen vni Boſes, & nomen alteri Seni: ¶ vnus ſcopulus promi- B nens ad aquilonem ex aduerſo Machmas, & alter ad meridiem, contra Gabaa.

6 Dixit autem Ionathas ad adoleſcentem armigerum ſuum: Veni, tranſeamus ad ſtationem incircumciſorum horum, ſi fortè faciat Dominus pro nobis: quia non eſt Domino difficile ſaluare, vel in multis vel in paucis.

7 Dixitq; ei armiger ſuus: Fac omnia quæ placent animo tuo: perge quò cupis, -&' ero tecum vbicunque volueris.

8 Et ait Ionathas: Ecce nos tranſimus ad viros iſtos. Cumq; apparuerimus eis, ¶ ſi taliter locuti fuerint ad nos: Manete, donec veniamus ad vos: ſtemus in loco noſtro, nec aſcendamus ad eos.

10 Si autem dixerint: Aſcendite ad nos, aſcendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus noſtris, * hoc erit nobis ſignum.

11 Apparuit igitur vterque ſtationi Philiſthinorum: dixeruntq; Philiſthijm: En Hebræi egrediũtur de cauernis, in quibus abſconditi fuerant.

12 Et locuti ſunt viri de ſtatione ad Ionathã: & ad armigerum eius, dixeruntque: Aſcendite ad nos, & oſtendemus vobis rem. Et ait Ionathas ad armigerum ſuum: Aſcendamus, ſequere me, tradidit enim Dominus eos in manus Iſraël.

13 Aſcendit autem Ionathas manibus & pedibus reptans, & armiger eius poſt eum. C Itaq; *alij cadebant ante Ionathan, alios armiger eius interficiebat ſequens eum. *cum vidiſſent faciem Ionathæ.

14 Et facta eſt plaga prima, qua percuſsit Ionathas & armiger eius, quaſi viginti virorum in media parte iugeris, quam par boũ in die arare conſueuit.

15 Et factum eſt miraculum in caſtris, -&' per agros: ſed & omnis populus ſtationis eorum, qui ierant ad prædandum, obſtupuit, & conturbata* ſunt caſtra': & accidit -.10. * eſt terra 4. quaſi miraculum à Deo.

16 Et reſpexerunt ſpeculatores Saul, qui erant in Gabaa Ben-iamin, & ecce multitudo proſtrata, & huc illucq; diffugiens.

17 Et ait Saul populo, qui erat cum eo: Requirite & videte quis abierit ex nobis. Cũque requiſiſſent, repertum eſt non adeſſe Ionathan & armigerum eius.

18 Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Domini. (Erat enim ibi arca Dei in die illa cũ filijs Iſraël.)

19 Cumq; loqueretur Saul ad ſacerdotem: tumultus magnus exortus eſt in caſtris Philiſthinorum: creſcebatq; paulatim, & clarius reſonabat. Et ait Saul ad ſacerdotem: Contrahe manum tuam.

20 Conclamauit ergo Saul, & omnis populus, qui erat cum eo, & venerunt vſque ad locum certaminis: & ecce verſus fuerat gladius vniuſcuiſque ad proximum ſuum, & cædes magna nimis.

21 Sed & Hebræi, qui fuerant cum Philiſthijm heri & nudiuſtertius, aſcenderantq; cũ eis in caſtris, reuerſi ſunt vt eſſent cum Iſraël,* qui erant cum Saul & Ionatha. *& ijſ.

22 Omnes quoque Iſraëlitæ, qui ſe abſconderant in monte Ephraim, audientes quòd fugiſſent Philiſthæi, ſociauerunt ſe cũ ſuis D in prælio. Et erant cum Saul, quaſi decem millia virorum'. -.5.

23 Et ſaluauit Dominus in die illa Iſraël. Pugna autem peruenit vſq; ad Beth-auen.

24 Et viri Iſraël ſociati ſunt ſibi in die illa: adiura-

Universidad de Deusto
Biblioteca

adiurauit autem Saul populum, dicēs: Maledictus vir qui comederit panem vsque ad vesperam, donec vleiscar de inimicis meis. Et non manducauit vniuersus populus panem, ¶ omneque terræ vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri.

26 Ingressus est itaq; populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusq; applicuit manū ad os suum. timebat enim populus iuramentum.

27 Porrò Ionathas non audierat cum adiuraret pater eius populum: extenditq; summitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis: & conuertit manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi eius.

28 Respōdensq; vnus de populo, ait: Iureiurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie (defecerat autem populus.)

E 29 Dixitque Ionathas: Turbauit pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei: eò quòd gustauerim paululum de

30 melle isto: ¶ quanto magis si comedisset populus de præda inimicorum suorum quam reperit? nónne maior plaga facta fuisset in Philisthijm?

31 Percusserunt ergo in die illa Philisthæos à Machmis vsque in Aialon. Defatigatus est

32 autem populus nimis: ¶ & versus ad prædam tulit oues, & boues, & vitulos, & mactauerunt in terra: comeditq; populus cum sanguine.

33 Nuntiauerunt autem Sauli dicentes quòd populus peccasset Domino, comedens cum sanguine. Qui ait: Prævaricati estis. Voluite ad me iam nunc saxum grande.

34 Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus, & dicite eis, vt adducat ad me vnusquisq; bouem suū, & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & nō peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus vnusquisque bouem in manu sua vsque ad noctem: & occiderunt ibi.

35 Aedificauit autem Saul altare Domino: tuncq; primùm cœpit ædificare altare Domino.

36 Et dixit Saul: Irruamus super Philisthæos nocte, & vastemus eos vsquedum illucescat manè, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos: Accedamus huc ad Deum.

37 Et consuluit Saul Dominum, dicens: Num persequar Philisthijm? si trades eos in manus Israël? Et non respondit ei

illa.

38 Dixitq; Saul: Applicate huc vniuersi gulos populi: & scitote, & videte per acciderit peccatum hoc hodie.

39 Viuit Dominus saluator Israël, quia Ionathan filium meum factum est, tractatione morietur. Ad quod nullus tradixit ei de omni populo.

40 Et ait ad vniuersum Israël: Separ vos in partem vnam, & ego cum Ion lio meo ero in parte altera. Respon pulus ad Saul: Quod bonum videtur lis tuis, fac.

41 Et dixit Saul ad Dominum Deum -Domine Deus Israël da iudicium, quòd non responderis seruo tuo hod in me aut in Ionatha filio meo est hæc, da ostensionem, aut si hæc in est in populo tuo' da sanctitatem. E hensus est Ionathas & Saul, popul exiuit.

42 Et ait Saul: Mittite sortem inter inter Ionathan filium meum. Et cap Ionathas.

43 Dixit autem Saul ad Ionathan: I hi quid feceris. Et indicauit ei Iona ait: Gustans gustaui in summitate erat in manu mea, paululum mellis ego morior?

44 Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus addat, quia morte morièris Ionatha

45 Dixitq; populus ad Saul: Ergone morietur, qui fecit salutem hanc in Israël? hoc nefas est: viuit Dom ciderit capillus de capite eius in quia cum Deo operatus est hodie. uit ergo populus Ionathan, vt non tur.

46 Recessitque Saul, nec persecutus listhijm: porrò Philisthijm abier ca sua.

47 Et Saul confirmato regno super pugnabat per circuitum aduersus inimicos eius, contra Moab, & Fil mon, & Edom, & reges Soba, & Phi os: & quocunque se verterat, super

48 Congregatoque exercitu perc malec, & eruit Israël de manu vas eius.

49 Fuerunt autem filij Saul, Ionath sui, & Melchi-sua: & nomina duar rum eius, nomen primogenitæ Mer nomen minoris Michol.

50 Et nomen vxoris Saul, Achinoam

chimaas: & nomen principis militiæ eius Abner, filius Ner, patruelis Saul.

51 Porrò Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel.

52 Erat autem bellum potens aduersum Philisthæos omnibus dieb. Saul. Nam quencunque viderat Saul virum fortem, & aptum ad prælium, sociebat eum sibi.

CAPVT XV.

Saul missus à Domino ad delendum funditus Amalec, Agag eorum regem multamq; prædam reseruans, inobedientiæ arguitur commendat a obedientia, ideoq; à regno reijcitur, interfectoq; Agag, Saul reprobatus à Samuele lugetur.

A 1 ET dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus, vt vngerem te in regem super populum eius Israël, nunc ergo audi vocem Domini.

2 Hæc dicit Dominus exercituū: Recensui, quæcunque fecit Amalec Israëli, quomodo restitit ei in via cū ascenderet de Aegypto.

3 Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire vniuersa eius: non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid': sed interfice à viro vsque ad mulierem, & paruulum atque lactantem bouē, & ouem, camelum & asinum.

4 Præcepit itaque Saul populo, & recensuit eos quasi agnos: ducenta millia peditum, & decem millia virorum Iuda.

5 Cumq; venisset Saul vsque ad ciuitatem Amalec, tetendit insidias in torrente.

B 6 Dixitque Saul Cinæo: Abite, recedite, atbue discedite ab Amalec: ne forte inuoluam te cum eo. tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filijs Israël, cùm ascenderet de Aegypto. Et recessit Cinæus de medio Amalec.

7 Percussitq; Saul Amalec ab Heuila, donec venias ad Sur, quæ est è regione Aegypti.

8 Et apprehendit Agag regem Amalec viuum, omne autem vulgus interfecit in ore gladij.

9 Et pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ouium & armentorum, & vestibus, & arietibus, & vniuersis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea. quidquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.

C 10 Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens:

11 ¶ Pœnitet me quòd constituerim Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit. Contristatusq; est Samuel, & clamauit ad Dominum tota nocte.

12 Cumq; de nocte surrexisset Samuel, vt iret ad Saul, manè nunciatum est Samueli, eò quòd venisset Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornicem triumphalem, & reuersus transisset: descendissetque in Galgala. -Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustum Domino de initijs prædarum, quæ attulerat ex Amalec'. -5.

13 Et cum venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedictus tu Domino, impleui verbum Domini. ¶ Dixitq; Samuel: Et quæ est hæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis, & armentorum quam ego audio? D

15 Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarentur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus.

16 Ait autem Samuel ad Saul: Sine me, & indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitq; ei: Loquere.

17 Et ait Samuel: Nónne cùm parunlus esses *Sup. 13. a. 1.* in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es? vnxitq; te Dominus in regem super Is-

18 raël, ¶ & misit te Dominus in viam, & ait: Vade & interfice peccatores Amalec, & pugnabis cōtra eos vsq; ad internecionē eorū.

19 Quare ergo non audisti vocem Domini: sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini?

20 Et ait Saul ad Samuelem: Imò audiui vocem Domini, & ambulaui in via, per quam misit me Dominus, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci. E

21 Tulit autem de præda populus oues & boues primitias eorum, quæ cæsa sunt, vt immolet Domino Deo *tuo' in Galgalis. *tuo 2.

22 Et ait Samuel: Nunquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potius vt obediatur voci Domini? MELIOR EST *Eccl. 4. d. 17.* ENIM OBEDIENTIA QVAM VI- *Ose. 6. c. 7.* CTIMAE: & auscultare, magis quàm *Matth. 9. b. 13. & 12. a. 1.*

23 offerre adipem arietum. ¶ quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quòd abiecisti sermonem Domini, abiecit te -Dominus' ne sis rex. -5.

24 Dixitq; Saul ad Samuelem: Peccaui, quia prævaricatus sum sermonē Domini, & verba tua, timens populū, & obediēs voci eorū.

25 Sed nunc porta quæso peccatū meū, & reuertere mecum, vt adorem Dominum.

26 Et ait Samuel ad Saul: Non reuertar tecū, F quia proiecisti sermonem Domini, & proiecit te Dominus, ne sis rex super Israël.

27 Et conuersus est Samuel vt abiret: ille autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem apprehendit summitatem pallij eius, quæ & scissa est.

28 Et ait ad eum Samuel: Scidit Dominus regnum Israël à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te. *Infr.28.c.17.*

29 Porrò Triumphator in Israël non parcet, & pœnitudine non flectetur: neque enim homo est vt agat pœnitentiam.

30 At ille ait: Peccaui: sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israël, & reuertere mecum, vt adorem Dominum Deum tuum.

G 31 Reuersus ergo Samuel secutus est Saulem: & adorauit Saul Dominum.

32 Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguissimus-tremens'. Et dixit Agag: Siccine separat amara mors?

33 Et ait Samuel: Sicut fecit absque libe- *Psal.7.c.* mulieres gladius tuus, sic absque libe- rit inter mulieres mater tua. Et in- concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.

34 Abijt autem Samuel in Ramatha. S verò ascendit in domum suam in Gab

35 ¶ & non vidit Samuel vltrà Saul vsq diem mortis suæ: veruntamen lugeba muel Saulem, quoniam Dominum p tebat quòd constituisset regem Saul Israël.

CAPVT XVI.

Reprobato Saul Dauid inter fratres in regem unctus, gitur, quo cythara psallente coram Saule agitato spiritu malo, ille leuius habebat.

DIxitq; Dominus ad Samuelem: V quo tu luges Saul, cum ego proie

2. Reg.7. & 8. Psal.17.d. 4.4.58.c. 21. Act.10.7.f. 26.13.d.

eum ne regnet super Israël? imple cornu tuum oleo, & veni, vt mittã te ad Isai Bethlehemitem: prouidi enim in filijs eius mihi regem. *Infr.17.b.12.*

2 Et ait Samuel: Quomodo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandũ Domino veni.

3 Et vocabis Isai ad victimam, & ego ostendam tibi quid facias, & vnges quencunque monstrauero tibi.

4 Fecit ergo Samuel sicut locutus est ei Dominus: Venitq; in Beth-lehem, & mirati sunt seniores ciuitatis, occurre ei, dixerũtq;: Pacificũsne est ingressus

5 Et ait, Pacificus: ad immolandum D no veni, sanctificamini, & venite m vt immolem. Sanctificauit ergo Isai lios eius, & vocauit eos ad sacrificium.

6 Cumq; ingressi essent, vidit Eliab, Num coram Domino est Christus

7 Et dixit Dominus ad Samuelem: N spicias vultum eius, neque altitudinem turæ eius: quoniam abieci eum, nec

intuitum hominis ego iudico. homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor.

8 Et vocauit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.

9 Adduxit autem Isai Samma. de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus.

10 Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis.

11 Dixitque Samuel ad Isai: Nunquid iam completi sunt filij? Qui respondit: Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oues. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, & adhuc eum: nec enim discumbemus priusquàm hûc ille veniat.

12 Misit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraque facie, & ait Dominus: Surge, & vnge eum: ipse est enim.

13 Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius: & directus est Spiritus Domini à die illa in Dauid, & deinceps: surgensq; Samuel abijt in Ramatha.

14 Spiritus autem Domini recessit à Saul, & exagitabat eũ spiritus nequam, à Domino.

15 Dixeruntq; serui Saul ad eum: Ecce Spi-
16 ritus Dei malus exagitat te, ¶ Iubeat Dominus noster,* & serui tui qui corã te sunt, quærent hominẽ scientem psallere cythara, vt quando arripuerit te Spiritus Domini malus, psallat manu sua, & leuius feras.

17 Et ait Saul ad seruos suos: Prouidete ergo mihi aliquem bene psallentem, & adducite eum ad me.

D 18 Et respondens vnus de pueris, ait: Ecce vidi filium Isai Bethlehemitem scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum: & Dominus est cum eo.

19 Misit ergo Saul nuncios ad Isai, dicens: Mitte ad me Dauid filium tuum, qui est in pascuis.

20 Tulit itaque Isai asinũ plenum panibus, & lagenam vini, & hœdum de capris vnũ, & misit per manum Dauid filij sui Sauli.

21 Et venit Dauid ad Saul, & stetit coram eo, at ille dilexit eum nimis, & factus est eius armiger.

22 Misitque Saul ad Isai, dicens: Stet Dauid in conspectu meo: inuenit enim gratiam in oculis meis.

23 Igitur quandocunque Spiritus* Domini malus arripiebat Saul, Dauid tollebat cytharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat. recedebat enim ab eo Spiritus malus.

CAPVT XVII.

Philisthæis contra Israëlem ad pugnam congregatis, Goliath gigantem in armis & fortitudine confidentem, inermis Dauid occidit, præcisumq; caput diffusis Philisthæis ad Saulem tulit.

COngregantes autem Philisthijm agmina 1 A
sua in prælium, conuenerunt in Socho Iudę: & castrametati sunt inter Socho & Azeca in finibus Dommim.

2 Porrò Saul & filij Israël congregati venerunt in Vallem-terebinthi, & direxerunt aciem ad pugnandum contra Philisthijm.

3 Et Philisthijm stabant super montem ex parte hac, & Israël stabat supra montem ex altera parte: vallisq; erat inter eos.

4 Et egressus est vir spurius de castris Philisthæorum nomine Goliath, de Geth altitu-
5 dinis sex cubitorũ & palmi: ¶ & cassis ærea super caput eius & lorica hamata induebatur. porrò pondus loricæ eius quinque mil-
6 lia siclorum æris erat: ¶ & ocreas æreas habebat in cruribus: & clypeus æreus tegebat
7 humeros eius. ¶ hastile autem hastæ eius erat quasi liciatorium texentiũ, ipsum autem ferrum hastæ eius sexcentos siclos habebat ferri: & armiger eius antecedebat eum.

8 Stansq; clamabat aduersum phalangas Israël, & dicebat eis: Quare venistis parati ad prælium? Nunquid ego non sum Philisthæus, & vos serui Saul? Eligite ex vobis virum,
9 & descendat ad singulare certamẽ, ¶ si quiB uerit pugnare mecum, & percusserit me, erimus vobis serui: si autem ego prævaluero, & percussero eum, vos serui eritis, & seruietis nobis.

10 Et aiebat Philisthæus: Ego exprobraui agminibus Israël hodie, Date mihi virum, & ineat mecum singulare certamen.

11 Audiens autem Saul, & omnes Israëlitæ sermones Philisthæi huiuscemodi, stupebant, & metuebant nimis.

12 Dauid autem erat filius viri Ephrathæi, de quo suprà dictum est de Beth-lehem Iu- *Sup.16.a.1.* da, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul senex, & grandæuus inter viros.

13 Abierũt autem tres filij eius maiores post Saul in prælium: & nomina trium filiorum eius, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, & secundus Abinadab, tertius

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 quoque Samma, ¶ Dauid autem erat minimus. Tribus ergo maiorib. secutis Saulem,
15 ¶ abijt Dauid, & reuersus est à Saul, vt pasceret gregem patris sui in Beth-lehem.
16 Procedebat verò Philisthæus manè & vespere, & stabat quadraginta diebus.
C 17 Dixit autem Isai ad Dauid filium suum:
18 Accipe fratribus tuis ephi polentæ, ¶ & decem panes istos, & curre in castra ad fratres tuos, & decē formellas caſei has deferes ad tribunum: & fratres tuos visitabis, si rectè agant: & cum quibus ordinati sunt, disce.
19 Saul autem & illi, & omnes filij Israël, in Valle-terebinthi pugnabant aduersum Philisthijm.
20 Surrexit itaq; Dauid manè, & commendauit gregem custodi: & onustus abijt, sicut præceperat ei Isai. Et venit ad locum Magála, & ad exercitū, qui egressus ad pugnam vociferarus erat in certamine.
21 Direxerat enim aciem Israël, sed & Philisthijm ex aduerso fuerant præparati.
22 Derelinquens ergo Dauid vasa quæ attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis, & interrogabat, si omnia rectè agerentur erga fratres suos.
23 Cumq; adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascendens, Goliath nomine, Philisthæus, de Geth, de castris Philisthinorum: & loquente eo hæc eadem verba audiuit Dauid.
24 Omnes autem Israëlitæ, cùm vidissent virum, fugerunt à facie eius, timentes eum valde.
25 Et dixit vnus quispiam de Israël: Num vidistis virum hunc, qui ascendit? ad exprobrandum enim Israëli, ascendit. Virum ergo qui percusserit eum, ditabit rex diuitijs magnis, & filiam suam dabit ei, & domum patris eius faciet absque tributo in Israël.
D 26 Et ait Dauid ad viros qui stabant secum, dicens: Quid dabitur viro, qui percusserit Philisthæum hunc, & tulerit opprobrium de Israël? Quis est enim hic Philisthæus incircuncisus, qui exprobrauit acies Dei viuentis?
27 Referebat autem ei populus eundem sermonem, dicens: Hæc dabuntur viro, qui percusserit eum.
28 Quod cùm audisset Eliab frater eius maior, loquente eo cum alijs, iratus est contra Dauid, & ait: Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oues illas in deserto? ego noui superbiam tuam, & nequitiam cordis tui: quia vt videres prælium, descendisti.
29 Et dixit Dauid: Quid feci? Nunquid non verbum est?
30 Et declinauit paululum ab eo ad alium, dixitq; eundem sermonem. Et respondit ei populus verbum sicut prius.
31 Audita sunt autem verba, quæ locutus est Dauid, & annuntiata in conspectu Saul, & accersitus est ei.
32 Ad quem cùm fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo, ego seruus tuus vadam, & pugnabo aduersus Philisthæum.
33 Et ait Saul ad Dauid: Non vales resistere Philistæo isti, nec pugnare aduersus eum, quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua.
34 Dixitque Dauid ad Saul: Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo & vrsus, & tollebat arietem de medio gregis,
35 ¶ & persequebar eos, & percutiebam eos, & eripiebam de ore eorum, & illi consurgebant aduersum me, & apprehendebam maxillam eorū, & suffocabam, interficiebamque eos.
36 Nam & leonem & vrsum interfecit seruus tuus: erit igitur & Philisthæus incircuncisus, quasi vnus ex eis. Nunquam incircuncisus, quasi vnus ex eis. Nunquam dam, & auferam opprobrium populi, quoniam quis est iste Philisthæus incircumcisus? qui' ausus est maledicere exercitui viuentis.
37 Et ait Dauid: Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrsi, ipse me liberabit de manu Philisthæi huius. Dixitque Saul ad Dauid: Vade, & Dominus tecum sit.
38 Et induit Saul Dauid vestimentis suis, & imposuit galeam æream super caput eius, & vestiuit eum lorica.
39 Accinctus ergo Dauid gladio eius super vestem suam, cœpit tentare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinem. Dixitque Dauid ad Saul: Non possum sic incedere, quia non vsum habeo. Et deposuit ea, ¶ & tulit baculum suum, quem semper habebat in manu, & elegit sibi quinq; limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in perā pastoralem quam habebat secum, & fundam manu tenebat: & processit aduersum Philisthæum.
41 Ibat autem Philisthæus incedens, & appropinquans aduersum Dauid, & armiger eius ante eum.
42 Cumq; inspexisset Philisthæus, & vidisset Dauid, despexit eum. Erat autem adhuc adolescens rufus, & pulcher aspectu.

43 Et dixit Philisthæus ad Dauid: Nunquid ego canis sum, quòd tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthæus Dauid in
44 dijs suis: ¶ dixitq; ad Dauid: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli & bestijs terræ.
45 Dixit autem Dauid ad Philisthæum: Tu venis ad me cum gladio, & hasta & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituū, Dei agminum Israël, quibus exprobrasti ¶ hodie, & dabit te Dominus in
46 manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo cadauera castrorum Philisthijm hodie volatilibus cæli, & bestijs terræ: vt sciat omnis terra, quia est Deus in Israël.
47 Et nouerit vniuersa Ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta saluat Dominus: ipsius enim est bellum, & tradet vos in manus nostras.
48 Cum ergo surrexisset Philisthæus, & veniret, & appropinquaret contra Dauid, festinauit Dauid, & cucurrit ad pugnam ex aduerso Philisthæi.
49 Et misit manum suam in peram, tulitq; G vnum lapidem, & funda iecit, & circun-

ducens' percussit Philisthæum in fronte: & infixus est lapis in fronte eius, & cecidit in faciem suam super terram.
Mat. 4. 50 Præualuitq; Dauid aduersum Philisthæum in funda & lapide, percussumq; Philisthæum interfecit. Cumq; gladium non haberet in manu Dauid, ¶ cucurrit, & stetit
51 super Philisthæum, & tulit gladium eius, & eduxit eum de vagina sua: & interfecit eum, præciditq; caput eius. Videntes autem Philisthijm, quòd mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.
52 Et consurgentes viri Israël & Iuda vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos vsquedum venirent in vallem, & vsq; ad portas Accaron, ceciderunt q; vulnerati de Philisthijm in via Saraim, * vsq; ad Geth, & vs-
53 que ad Accaron. ¶ Et reuertentes filij Israël postquam persecuti fuerant Philisthæos, inuaserunt castra eorum.
54 Assumens autem Dauid caput Philisthęi, attulit illud in Ierusalem: arma verò eius posuit in tabernaculo suo.
55 Eo autem tempore quo viderat Saul Dauid egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiæ: De qua stirpe descendit hic adolescens*? Dixitq; Abner: * Abner is. Viuit anima tua, rex, si noui.
56 Et ait rex: Interroga tu, cuius filius sit iste puer.
57 Cumque egressus esset Dauid, percusso Philisthæo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philisthæi habentem in manu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

58 Et ait ad eum Saul: De qua progenie es ô adoleſcens? Dixitq; Dauid: Filius ſerui tui Iſai Bethlehemitæ ego ſum.

CAPVT XVIII.

Inito Dauid cum Ionatha fœdere, Saul audita ſui & Dauid comparatione, malo ſpiritu agitatus nititur Dauid configere, & Merob filiam, quam erat Dauidi pollicitus, tradit alteri: Michol verò iuniorem callide mediantibus centum præputijs Philiſthinorum deſpondet Dauid in vxorem.

A 1 ET factum eſt cùm compleſſet loqui ad Saul, anima Ionathę conglutinata eſt animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quaſi animam ſuam.

2 Tulitq; eum Saul in die illa, & non cõceſſit ei vt reuerteretur in domum patris ſui.

3 Inierunt autem Dauid & Ionathas fœdus: diligebat enim eum quaſi animam ſuam.

4 Nam expoliauit ſe Ionathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam Dauid, & reliqua veſtimenta ſua vſque ad gladium, & arcum ſuum, & vſque ad baltheum.

5 Egrediebatur quoq; Dauid ad omnia quęcunque miſiſſet eum Saul, & prudenter ſe
B agebat: poſuitq; eum Saul ſuper viros belli, & acceptus erat in oculis vniuerſi populi, maximeq; in conſpectu famulorum Saul.

6 Porrò cùm reuerteretur percuſſo Philiſthæo Dauid, & ferret caput eius in Ieruſalem, egreſſæ ſunt mulieres de vniuerſis vrbibus Iſraël, cantantes, chorosq; ducentes in occurſum Saul regis, in tympanis lætitiæ & in ſiſtris.

7 Et prędinebãt mulieres ludentes, atque dicentes: Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia.

8 Iratus eſt autem Saul nimis, & diſplicuit in oculis eius ſermo iſte: dixitque: Dederũt Dauid decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei ſupereſt, niſi ſolum regnum?

C 9 Non rectis ergo oculis Saul aſpiciebat Dauid à die illa, & deinceps.

10 Poſt diem autem alteram, inuaſit ſpiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus ſuæ. Dauid autem pſallebat manu ſua, ſicut per ſingulos dies. Tenebatque
11 Saul lanceam, ¶ & miſit eam, putans quòd configere poſſet Dauid cum pariete: & declinauit Dauid à facie eius ſecundò.

12 Et timuit Saul Dauid, eò quòd Dominus eſſet cum eo, & à ſe receſſiſſet.

13 Amouit ergo eum Saul à ſe, & fecit eum tribunum ſuper mille viros, & egrediebatur & intrabat in conſpectu populi.

D 14 In omnibus quoque vijs ſuis Dauid prudenter agebat, & Dominus erat cum eo.

15 Viditque itaque Saul quòd prudens eſſet nimis, & cœpit timere eum.

16 Omnis autem Iſraël & Iuda diligebat Dauid: ipſe enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos.

17 Dixitque Saul ad Dauid: Ecce filia mea maior Merob, ipſam dabo tibi vxorem, tantummodo eſto vir fortis, & prælia bella Domini. Saul autẽ reputabat, dicens: Non ſit manus mea* in eo, ſed ſit ſuper eum manus Philiſthinorum.

18 Ait autem Dauid ad Saul: Quis ego, aut quæ eſt vita mea, aut cognatio patris mei in Iſraël, vt fiam gener regis?

19 Factum eſt autem tempus cùm daretur Merob filia Saul Dauid, data eſt drieli Molathitæ vxor.

20 * Dilexit autem Dauid Michol filiam Saul alteram'. Et nuntiatum eſt Saul, & placuit ei.

21 Dixitque Saul: Dabo eam illi, vt ſit ei ſcandalum, & ſit ſuper eũ manus Philiſthinorum. Dixitque Saul ad Dauid: In duabus rebus gener meus eris hodie.

22 Et mandauit Saul ſeruis ſuis, Loquimini ad Dauid clam me, dicentes: Ecce placet regi, & omnes ſerui eius diligunt te, eſto ergo eſto gener regis.

23 Et locuti ſunt ſerui Saul in auribus Dauid omnia verba hæc: & ait Dauid: Numquid videtur vobis generum eſſe regi? Ego autem ſum vir pauper & tenuis.

24 Et renuntiauerunt ſerui Saul, dicentes: Huiuſcemodi verba locutus eſt Dauid.

25 Dixit autem Saul: Sic loquimini ad Dauid: Non habet rex ſponſalia nec dotem, tantũ centũ præputia Philiſthinorum, vltio de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere Dauid in manus Philiſthinorum.

26 Cumque renuntiaſſent ſerui eius verba quæ dixerat Saul, placuit ſermo in oculis Dauid, vt fieret gener regis.

27 Et poſt paucos dies ſurgens Dauid abiit * cum viris, qui ſub eo erant. Et percuſſit ex Philiſthijm ducentos viros, & attulit præputia, & annumerauit ea regi, vt eſſet gener eius. Dedit itaque Saul ei Michol filiam ſuam vxorem.

28 Et vidit Saul, & intellexit quòd Dominus eſſet cum Dauid. Michol autem filia Saul diligebat eum.

29 Et Saul magis cœpit timere Dauid. Factuſq; eſt Saul inimicus Dauid cunctis diebus.

30 Et egreſſi ſunt principes Philiſthinorũ, à principio autem egreſſionis eorũ prudentius ſe gerebat Dauid, quàm omnes ſerui Saul, & celebre factum eſt nomen eius nimis.

CAPVT XIX.

Saul Dauid occidere volens voce Ionathæ placatur, quem coram ſe cytharizantem, iterum transfigere tentat, & fugientem induſtria Michol in Naioth apud Samuelem perſecutus, poſt ternos nuntios prophetantes etiam ipſe prophetat.

A 1 LOcutus eſt autem Saul ad Ionathan filiũ ſuum, & ad omnes ſeruos ſuos, vt occiderent Dauid. Porrò Ionathas filius Saul diligebat Dauid valde.

2 Et indicauit Ionathas Dauid, dicẽs: Quærit Saul pater meus occidere te: quapropter obſerua te quæſo manè, & manebis clam, & abſconderis,

3 Ego autem egrediens ſtabo iuxta patrem meum in agro, vbicunque * fueris: & ego loquar de te ad patrem meum, & quodcunque videro, nuntiabo tibi.

4 Locutus eſt ergo Ionathas de Dauid bona ad Saul patrem ſuum, dixitq; ad eum: Ne * pecces rex in ſeruum tuum Dauid, quia non peccauit tibi, & opera eius bona ſunt tibi valde. ** peccet rex in ſeruum ſuum 1.*

5 Et poſuit animam ſuam in manu ſua, & percuſſit Philiſthæum, & fecit Dominus ſalutem magnam vniuerſo Iſraëli, vidiſti, & lætatus es. Quare ergo peccas in ſanguine innoxio, interficiens Dauid, qui eſt abſque culpa?

6 Quod cùm audiſſet Saul, placatus voce Ionathæ, iurauit, Viuit Dominus, quia non occidetur.

7 Vocauit itaque Ionathas Dauid, & indicauit ei omnia verba hæc: & introduxit Ionathas Dauid ad Saul, & fuit ante eum, ſicut fuerat heri & nudiuſtertius. B

8 Motum eſt autẽ rurſum bellum: & egreſſus Dauid, pugnauit aduerſum Philiſthiim, percuſſitq; eos plaga magna. Et fugerunt à facie eius.

9 Et factus eſt ſpiritus* Domini malus in Saul: ſedebat autem in domo ſua, & tenebat lanceam: porrò Dauid pſallebat manu ſua.

10 Niſusq; eſt Saul configere Dauid lancea in pariete, & declinauit Dauid à facie Saul: lancea autem caſſo vulnere perlata eſt in parietẽ, & Dauid fugit, & ſaluatus eſt nocte illa.

11 Miſit ergo Saul ſatellites ſuos* in domum Dauid, vt cuſtodirent eum, & interficeretur manè. Quod cùm annuntiaſſet Dauid Michol vxor ſua, dicens: Niſi ſaluaueris te
12 nocte hac, cras moriẽris: ¶ depoſuit eum per feneſtram. porrò ille abijt & aufugit, atque ſaluatus eſt. ** nocte.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C 13 Tulit autem Michol statuam, & posuit eam super lectū, & pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius, & operuit eam vestimentis.
14 Misit autem Saul apparitores, qui raperent Dauid: & responsum est q, ægrotaret.
15 Rursumq; misit Saul nuntios vt viderent Dauid, dicens: Afferte eum ad me in lecto, vt occidatur.
16 Cumq; venissent nuntij, inuentum est simulachrum super lectum, & pelles caprarum ad caput eius.
17 Dixitq; Saul ad Michol: Quare sic illusisti mihi, & dimisisti inimicum meum, vt fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse locutus est mihi, * Dimitte me, alioquin interficiam te.
18 Dauid autem fugiēns, saluatus est, & venit ad Samuel in Ramátha, & nuntiauit ei omnia quæ fecerat sibi Saul, & abierūt ipse & Samuel, & morati sunt in Naioth.
19 Nuntiatum est autem Sauli à dicentibus: Ecce Dauid in Naioth in Ramátha.
D 20 Misit ergo Saul lictores, vt raperent Dauid, qui cum vidissent cuneū prophetarum vaticinantium, & Samuelem stantem super eos, factus est etiam spiritus Domini* in illis, & prophetare cœperunt etiam ipsi.
21 Quod cùm nuntiatum esset Sauli, misit & alios nuntios: prophetauerūt autem & illi. Et rursum misit Saul tertios nuntios, qui & ipsi prophetauerunt. -Et iratus iracundia
22 Saul, & abijt etiam ipse in Ramátha, & venit vsque ad cisternam magnam, quæ est in Socho, & interrogauit, & dixit: In quo loco sunt Samuel & Dauid? Dictumq; est ei: Ecce in Naioth sunt in Ramátha.
23 Et abijt in Naioth in Ramátha, & factus est etiam super eum spiritus Domini, & ambulabat ingrediēs, & prophetabat vsquedum veniret in Naioth in Ramátha.
24 Et expoliauit etiam ipse se vestimentis suis, & prophetauit cum cæteris coram Samuele, & cecinit nudus tota die illa & nocte. Vnde & exiuit prouerbium: Num & Saul inter prophetas?

dicens.

** super nuntios Saul t.*

-3.

Sup. 10. c. 12.

CAPVT XX.

Ionathas post repetitum cum Dauid fœdus, ipsum cum patre reconciliare frustra conatur, illum tamen è manibus eius trium sagittarum signo liberat.

A 1 FVgit autem Dauid de Naioth, quæ est in Ramátha, veniensq; locutus est coram Ionatha: Quid feci? quæ est iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuum, quia quærit animam meam?
2 Qui dixit ei: Absit, non moriēris: nequaquam faciet pater meus quicquā grande aut paruū, nisi prius indicauerit mihi: cur ergo celauit me pater meus sermonem istum? nequaquam erit istud.
3 Et iurauit rursum Dauidi: & ille ait: Scio quia fecto pater tuus, quia inueni gratiā in oculis tuis, & dicet: Nesciat hoc Ionathas, ne forte tristetur. Quinimò viuit Dominus, & viuit anima tua, quia vno tantum (vt ita cam) gradu, ego morsq; diuidimur.
4 Et ait Ionathas ad Dauid: Quodcunque dixerit mihi anima tua, faciam tibi.
5 Dixit autem Dauid ad Ionathan: Ecce kalendæ sunt crastrino, & ego ex more sedeo soleo iuxta regem ad vescendum: dimitte ergo me, vt abscondar in agro vsque ad vesperam diei tertiæ.
6 Si -respiciens' requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogauit me Dauid, vt celeriter in Beth-lehem ciuitatem suam, quia victimæ solennes ibi sunt vniuersæ tribulibus suis.
7 Si dixerit: Bene, pax erit seruo tuo. Si autem fuerit iratus, scito, quia completa est malitia eius.
8 Fac ergo misericordiam in seruum tuum, quia fœdus Domini me famulum tuum cum inire fecisti. Si autē est iniquitas in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.
9 Et ait Ionathas: Absit hoc* à me: si enim fieri potest, vt si certè cognouero completam esse patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi.
10 Respondítq; Dauid ad Ionathan: Quis nuntiabit mihi, siquid forte responderit tibi pater tuus durè de me?
11 Et ait Ionathas ad Dauid: Veni, & egrediamur foras in agrum. Cumq; exissent
12 in agrum, ait Ionathas ad Dauid: Deus Israël, si inuestigauero sententiam patris mei crastino vel perendie: & si boni fuerit super Dauid, & non statim
13 sero ad te, & notum tibi fecero, & dimittam te, & abibis in pace. Sit Dominus Ionathæ, & hæc addat. Si perseuerauerit patris mei malitia contra te, reuelabo aurem tuam, & dimittam te, vt vadas in pace, & sit Dominus tecum sicut fuit cum patre meo.
14 Et si vixero, facies mihi misericordiam
15 Domini: si verò mortuus fuero, non auferes misericordiam tuā à domo mea vsque sempiternū, quando eradicauerit Dominus inimicos Dauid, vnumquenque

-7.

** hoc.*

-auferat Ionathan de domo sua, & requirat Dominus de manu inimicorum Dauid'.
16 Pepigit ergo Ionathas fœdus cum domo Dauid: & requisiuit Dominus de manu inimicorum Dauid.
D 17 Et addidit Ionathas deierare Dauid, eò quòd diligeret illum: sicut enim animam suam, ita diligebat eum.
18 Dixitque ad eum Ionathas, Cras calendæ sunt, & requirēris: requiretur enim sessio
19 tua ¶ vsque perendie. Descendes ergo festinus, & venies in locum vbi celandus es in die quando operari licet, & sedebis iuxta lapidem, cui nomen est Ezel.
20 Et ego tres sagittas mittam iuxta eum, & iaciam quasi exercens me ad signum.
21 Mittam quoque & puerum, dicens ei, Vade & affer mihi sagittas.
22 Si dixero puero, Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me quia pax tibi est, & nihil est mali, viuit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero, Ecce sagittæ vltra te sunt: Vade in pace, quia dimisit te Dominus.
23 De verbo autem quod locuti sumus ego & tu, sit Dominus inter me & te, vsque in sempiternum.
24 Absconditus est ergo Dauid in agro, & venerunt calendæ, & sedit rex ad comedendū
E panem.
25 Cumque sedisset rex super cathedram suam (secundum consuetudinem) quæ erat iuxta parietem, surrexit Ionathas, & sedit Abner ex latere Saul, vacuusq; apparuit locus Dauid.
26 Et non est locutus Saul quicquam in die illa: cogitabat enim quod forte euenisset ei vt non esset mundus, nec purificatus.
27 Cumque illuxisset dies secunda post calendas, rursus apparuit vacuus locꝰ Dauid. Dixitque Saul ad Ionathan filiū suum, Cur non venit filius Isai nec heri, nec hodie ad vescendum?
28 Respondítq; Ionathas Sauli, Rogauit me
29 obnixè, vt iret in Beth-lehē, ¶ & ait, Dimitte me quoniam sacrificium solenne est in ciuitate*, vnus de fratribus meis accersiuit me: nunc ergo si inueni gratiam in oculis tuis, vadam cito, & videbo fratres meos. Ob
F hanc causam non venit ad mensam regis.
30 Iratus autem Saul aduersum Ionathan, dixit ei: Fili mulieris virum vltrò rapientis, nunquid ignoro quia diligis filium Isai in confusionē tuam, & in confusionem ignominiosæ matris tuæ?
31 Omnibus enim diebus quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, neque regnū tuum. itaque iam nunc mitte & adduce eum ad me: quia filius mortis est.
32 Respondens autem Ionathas Sauli patri suo, ait, Quare morietur? quid fecit?
33 Et arripuit Saul lanceā vt percuteret eū. Et intellexit Ionathas quòd definitum esset à patre suo vt interficeret Dauid.
34 Surrexit ergo Ionathas à mensa in ira furoris, & non comedit in die calendarū secunda panem. Contristatus est enim super Dauid, eò quòd confudisset eum pater suus.
35 Cumque illuxisset manè, venit Ionathas G in agrū iuxta placitum Dauid, & puer par-
36 uulus cum eo, ¶ & ait ad puerum suum, Vade, & affer mihi sagittas quas ego iacio. Cumq; puer cucurrisset, iecit aliam sagittam trans puerum.
37 Venit itaque puer ad locum iaculi, quod miserat Ionathas: & clamauit Ionathas post tergum pueri, & ait, Ecce ibi est sagitta porrò vltra te.
38 Clamauitque iterum Ionathas post tergum pueri, dicens, Festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Ionathæ sagittas,
39 & attulit ad dominū suum: ¶ & quid ageretur, penitus ignorabat, tantūmodò enim Ionathas & Dauid rem nouerant.
40 Dedit ergo Ionathas arma sua puero, & dixit ei, Vade, & defer in ciuitatem.
41 Cumque abijsset puer, surrexit Dauid de loco qui vergebat ad austrū, & cadens pronus in terram, adorauit tertiò: & osculantes se alterutrum, fleuerunt pariter, Dauid autem amplius.
42 Dixit ergo Ionathas ad Dauid, Vade in pace: quæcunque iurauimus ambo in nomine Domini, dicentes, Dominus sit inter me & te, & inter semen tuū, & semen meū vsque in sempiternum.
43 Et surrexit Dauid, & abijt: sed & Ionathas ingressus est ciuitatem.

CAPVT XXI.

Profugus Dauid in Nobe, fame compulsus panes sanctificatos comedit datos ab Achi-melech coram Doeg Idumæo, & Goliath gladio accepto apud Achis regem Geth dementiam præ timore simulat.

VEnit autem Dauid in Nobe ad Achi-mélech sacerdotem: & obstupuit Achi-mélech, eò quòd venisset Dauid. Et dixit ei, Quare tu solus, & nullus est tecum?
2 Et ait Dauid ad Achi-mélech sacerdotem, Rex præcepit mihi sermonem, & dixit, Ne-

A 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo sciat rem, propter quam missus es à me, & cuiusmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris condixi in illum & illum locum.

3 Nunc ergo si quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quicquid inueneris.

4 Et respondens sacerdos ad Dauid, ait illi, Non habeo laicos panes ad manū, sed tantùm panem sanctum: si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus*.

*manducent.

B 5 Et respōdit Dauid sacerdoti, & dixit ei, Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiustertius, quando egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum sancta. porrò via hæc, polluta est, sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis.

6 Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum nem. neque enim erat ibi panis, nisi tan panes propositionis qui sublati fuerant cie Domini, vt ponerentur panes calid

7 Erat autem ibi vir quidam de seruis Saul in die illa intus in tabernaculo Domini nomen eius Doeg Idumæus potentiss

8 pastorum Saul: ¶ *Dixit autem Dauid Achi-mélech, Si habes hîc ad manū tuā aut gladium? *quia gladiū meum, & arma mea non tuli mecum. sermo enim regis

9 Et dixit sacerdos, Ecce hîc gladius Goliath Philisthęi, quem percussisti in Valle terebinthi, est inuolutus pallio post ephod. istum vis tollere, tolle. neque enim

alius absque eo. Et ait Dauid, Non est huic alter similis, da mihi eum.

10 Surrexit itaque Dauid, & fugit in die illa à facie Saul, & venit ad Achis regē Geth,

-.6. 11 ¶ dixeruntque serui Achis ad eum-cùm vidissent Dauid', Nunquid non iste est Dauid rex terræ? nónne huic cantabāt per choros, dicentes, Percussit Saul mille, & Dauid decem millia?

D 12 Posuit autē Dauid sermones istos in corde suo, & extimuit valde à facie Achis regis Geth.

13 Et immutauit os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum: & impingebat in ostia portæ, defluebantque salivæ in barbam.

14 Et ait Achis ad seruos suos, Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me?

15 An defunt nobis furiosi, quòd introduxistis istum, vt fureret me præsente? huccine ingredietur domum meam?

CAPVT XXII.

Dauid cum plurimis ad se in speluncam Odollā confugientibus, inde ad regem Moab profiscitur, vnde consilio Gad prophetæ in terram Iuda reuertitur. Saul verò omnes sacerdotes Nobe, præter Abiathar, qui ad Dauid confugit, per Doeg Idumæum interficit.

A 1 ABijt ergo Dauid inde, & fugit in speluncam Odollam. Quod cùm audissent fratres eius, & omnis domus patris eius, descēderunt ad eum illuc.

2 Et conuenerunt ad eum omnes qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo: & factus est eorū princeps, fueruntque cū eo quasi quadringenti viri.

3 Et profectus est Dauid inde in Maspha, quæ est Moab: & dixit ad regē Moab, Maneat oro pater meus & mater mea vobiscū, donec sciam quid faciat mihi Deus.

4 Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manseruntque apud eū cunctis diebus quibus Dauid fuit in præsidio.

5 Dixitque Gad propheta ad Dauid, Noli manere in præsidio, proficiscere, & vade in terram Iuda. Et profectus est Dauid, & venit in Saltum-hareth.

6 Et audiit Saul quòd apparuisset Dauid, & viri qui erant cum eo. Saul autem cùm

B maneret in Gabaa, & esset in nemore quod est in Rama, hastam manu tenens, cunctiq; 7 serui eius circunstarent eum, ¶ ait ad seruos suos qui assistebant ei, Audite me nunc filij Iemini: nunquid omnibus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & vniuersos vos 8 faciet tribunos, & centuriones: ¶ quoniam coniurastis omnes aduersum me, & non est qui mihi reuelet, maximè cùm & filius meus fœdus inierit cum filio Isai? Non est qui vicē meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi: eò quòd susciterit filius meus seruum meum aduersum me, insidiantem mihi vsque hodie.

9 Respondens autem Doeg Idumæus qui assistebat, & erat primus inter seruos Saul, Vidi, inquit, filiū Isai in Nobe apud Achi-mélech filium Achitob-sacerdotem'.

10 Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladiū Goliath Philisthęi dedit illi.

11 Misit ergo rex ad accersendum Achi-mélech sacerdotē filium Achitob, & omnem domum patris eius, sacerdotum, qui erant in Nobe, qui vniuersi venerunt ad regem.

12 Et ait Saul-ad Achi-mélech', Audi fili Achitob. Qui respondit, Præstò sum Domine.

C 13 Dixitque ad eum Saul, Quare coniurastis aduersum me, tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro eo Dominum, vt consurgeret aduersum me, insidiator vsque hodie permanens?

14 Respondensq; Achi-mélech regi, ait, Et quis in omnibus seruis tuis, sicut Dauid fidelis, & gener regis, & pergens ad imperiū tuum, & gloriosus in domo tua?

15 Num hodie cœpi pro eo consulere Dominū? absit hoc à me: ne suspicetur rex aduersum seruum suum rem huiuscemodi, in vniuersa domo patris mei: non enim sciuit seruus tuus quicquā super hoc negotio, vel modicum vel grande.

16 Dixitque rex, Morte morieris Achi-mélech, tu, & omnis domus patris tui.

17 Et ait rex emissarijs qui circunstabant eū, Conuertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum Dauid est: scientes quòd fugisset, -&' non indicauerunt mihi. Noluerunt autem serui regis extendere manus suas in sacerdotes Domini. -a.

18 Et ait rex ad Doeg, Conuertere tu, & irrue in sacerdotes*. Conuersusq; Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidauit in die illa octogintaquinque viros vestitos ephodlineo. D *Domini.

19 Nobe autem ciuitatem sacerdotum percussit in ore gladij, viros & mulieres, & paruulos, & lactentes, bouemque & asinum, & ouem in ore gladij.

20 Euadens autem vnus filius Achi-mélech filij Achitob, cuius nomen erat Abiathar, fu
21 git ad Dauid, ¶ & annuntiauit ei quòd occidisset Saul sacerdotes Domini.

22 Et ait Dauid ad Abiathar, Sciebam in die illa, quòd cùm ibi esset Doeg Idumęus, proculdubio annuntiaret Sauli: ego fum reus omnium animarum * patris tui. *domus 2.

23 Mane mecum, ne timeas: si quis quæsierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque seruaberis.

CAPVT XXIII.

Quum Dauid Ceilam à Philisthæis liberasset, ne in manus Saul à viris Ceilæ traderetur, profugus in desertum Ziph proditur à Ziphæis: fœdere autem inter Dauid & Ionathan renouato Saul eum persequitur, sed propter Philisthæorum irruptionem liberatur.

ET annuntiauerunt Dauid, dicentes, Ecce 1 A Philisthijm oppugnant Ceilam, & diripiunt areas.

2 Consuluit ergo Dauid Dominum, dicēs, Num vadā & percutiam Philisthæos istos? Et ait Dominus ad Dauid, Vade, & percuties Philisthæos, & Ceilam saluabis.

3 Et dixerunt viri qui erant cum Dauid, ad eū, Ecce nos hic in Iudęa consistentes timemus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus: quanto magis si ierimus in Ceilam aduersum agmina Philisthinorum?

4 Rursum ergo Dauid cõsuluit Dominum. Qui respondẽs ait ei, Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthæos in manu tua.

5 Abijt ergo Dauid & viri eius in Ceilam, & pugnauit aduersum Philisthæos, & abegit iumenta eorum, & percussit eos plaga magna: & saluauit Dauid habitatores Ceilæ.

6 Porrò eo tempore quo fugebat Abiathar filius Achi-mẽlech ad Dauid in Ceilam, ephod secum habens descenderat.

B 7 Nuntiatum est autem Sauli quòd venisset Dauid in Ceilam: & ait Saul, Tradidit eum Dominus in manus meas, cõclusus q; est introgressus vrbem in qua portæ & seræ sunt.

8 Et præcepit Saul omni populo vt ad pugnam descenderet in Ceilam, & obsideret Dauid & viros eius.

9 Quòd cùm Dauid rescisset quia præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem, Applica ephod.

10 Et ait Dauid, Domine Deus Israël, audiuit famam seruus tuus, quòd disponat Saul venire in Ceilã, vt euertat vrbem propter me.

11 Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & si descendet Saul, sicut audiuit seruus tuus? Domine Deus Israël indica seruo tuo. Et ait Dominus, Descendet.

*rursum. 12 Dixitq; *Dauid, Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus, Tradent.

13 Surrexit ergo Dauid & viri eius quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nunciatumq; est Sauli quòd fugisset Dauid de Ceila, & saluatus esset: quam ob rem dissimulauit exire.

14 Morabatur autem Dauid in deserto in locis firmissimis, mansitq; in monte solitudinis Ziph-in monte opaco. quærebat eum tamen Saul cunctis diebus, & non tradidit eum Dominus in manus eius.

C 15 Et vidit Dauid quòd egressus esset Saul vt quæreret animam eius. Porrò Dauid erat in deserto-Ziph in sylua.

16 Et surrexit Ionathas filius Saul, & abijt ad Dauid in syluam, & confortauit manus eius

17 in Deo, ¶ dixitq; ei, Ne timeas, neque enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israël, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc.

18 Percussit ergo vterque fœdus coram Domino: mansitq; Dauid in sylua, Ionathas autem reuersus est in domum suam.

19 Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul [illegible] baa, dicentes, Nónne ecce Dauid latet apud nos in locis tutissimis syluæ, in Colle-Hachila, quæ est ad dexteram deserti?

20 Nunc ergo sicut desiderauit anima tua descenderes, descende: nostrum autem [illegible] vt tradamus eum in manus regis.

21 Dixitq; Saul, Benedicti vos à Domino quia doluistis vicem meam.

22 Abite ergo oro, & diligentius præparate & curiosius agite, & considerate locum [illegible] sit pes eius *, vel quis viderit eum ibi, [illegible] gitat enim de me, quòd callidè inducias

23 Cõsiderate, & videte omnia latibula [illegible] in quibus abscõditur: & reuertimini [illegible] ad rem certam, vt vadam vobiscum. [illegible] si etiam in terram se obstruxerit, perscrutabor eum in cunctis millibus Iuda.

24 At illi surgentes abierunt in Ziph [illegible] Saul: Dauid autem & viri eius erant in deserto-Maon, in campestribus ad dextram Iesimon.

25 Iuit ergo Saul & socij eius ad quærendum: & nunciatum est Dauid, [illegible] eum: & descendit ad petram, & versabatur in deserto Maon. quod cùm audisset Saul, persecutus est Dauid in deserto-Maon.

26 Et ibat Saul * ad latus montis ex parte [illegible] Dauid autẽ & viri eius erant in latere montis ex parte altera: porrò Dauid festinabat se posse euadere à facie Saul: itaque Saul & viri eius in modum coronæ cingebant Dauid, & viros eius, vt caperent eos.

27 Et nuntius venit ad Saul, dicens, Festina & veni, quoniam infuderunt se Philisthæi super terram.

28 Reuersus est ergo Saul desistens [illegible] Dauid, & perrexit in occursum Philisthæorum. propter hoc vocauerunt locum illum Petram-diuidentem.

CAPVT XXIIII.

Dauid in spelunca En-gaddi latitans, eram[illegible] mydis Saul persequentis abscidit, & ne occi[illegible] ipsum liberauit: quare Saul culpam agnoscens, Dauidem regnaturum, susceptro à ipso tra[illegible] ei reconciliatur.

A Scendit ergo Dauid inde: & habitauit in locis tutissimis En-gaddi.

2 Cumq; reuersus esset Saul, postquam secutus est Philisthæos, nuntiauerunt ei dicentes, Ecce Dauid in deserto est Engaddi.

3 Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad inuestigandũ Dauid & viros eius, etiam super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus peruiæ sunt.

4 Et venit ad caulas ouium, quæ se offerebant vianti, eratque ibi spelunca quam ingressus est Saul, vt purgaret ventrem: porrò Dauid & viri eius in interiore parte speluncæ latebant.

5 Et dixerunt serui Dauid ad eum, Ecce dies de qua locutus est Dominus ad te, Ego tradam tibi inimicũ tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo Dauid, & præcidit oram chlamydis Saul silenter.

6 Post hæc percussit cor suũ Dauid, eò quòd B abscidisset oram chlamydis Saul.

7 Dixitq; ad viros suos, Propitius sit mihi Dominus ne faciã hanc rem Domino meo christo Domini, vt mittam manum meam in eum, quia christus Domini est. -Viuit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies eius venerit vt moriatur, aut descendens in prælium perierit, propitius mihi sit Dominus vt non mittam manum meam in christum Domini.

8 Et confregit Dauid viros suos sermonibus *, & non permisit eos vt consurgerent in Saul: porrò Saul exurgens de spelunca, pergebat cœpto itinere.

9 Surrexit autem Dauid post eum: & egressus de spelunca, clamauit post tergum Saul, dicẽs, Domine mi rex. Et respexit Saul post se: & inclinans se Dauid pronus in terram,

10 adorauit, ¶ dixitque ad Saul, Quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malum aduersum te?

11 Ecce hodie viderunt oculi tui quòd tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitaui vt occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus. dixi enim, Non extendam manum meam in Dominum meum, quia christus Domini est.

C 12 Quin potius pater mi, vide, & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cùm præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te. animaduerte, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccaui in te: tu autem insidiaris animæ meæ vt auferas eam.

13 Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te: manus autẽ mea non sit in te.

14 Sicut & in prouerbio antiquo dicitur, AB IMPIIS egredietur impietas: manus ergo mea non sit in te.

15 Quem persequeris Rex Israël? quem persequeris? canem mortuum persequeris, & pulicem vnum.

16 Sit Dominus iudex, & iudicet inter me & te: & videat, & iudicet causam meam, & eruat me de manu tua.

17 Cùm autẽ cõplesset Dauid loquens sermones huiusce modi ad Saul, dixit Saul, Numquid vox hæc tua est fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocẽ suam, & fleuit, ¶ dixitq; ad Dauid, Iustior tu es quàm ego: tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala. D

19 Et tu indicasti hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me.

20 Quis enim cùm inuenerit inimicũ suum, dimittet eũ in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod hodie operatus es in me.

21 Et nunc quia scio quòd certissimè regnaturus sis & habiturus in manu tua regnum

22 Israël: ¶ iura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.

23 Et iurauit Dauid Sauli. Abijt ergo Saul in domum suam: & Dauid, & viri eius ascenderunt ad tutiora loca.

CAPVT XXV.

Mortuus Samuel plangitur. Dauid Nabal victum neganti mortem minatus, egregia Abigail oratione placatur. Quam mortuo Nabal in connubium accipit, simul & Achinoen, Saul verò filiam Michol Phalti tradit.

MOrtuus est autem Samuel, & congregatus est vniuersus Israël, & planxerunt eum, & sepelierunt eum in domo sua in Rama-tha. Consurgens q; Dauid descendit in desertum Pharan. A *Eccl. 46. d. 23.*

2 Erat autẽ vir quispiam in solitudine-Maon, & possessio eius in Carmelo, & homo ille magnus nimis: erant q; ei oues tria millia, & mille capræ: & accidit vt tonderetur grex eius in Carmelo.

3 Nomen autem viri illius erat Nabal: & nomen vxoris eius Abigail. eratque mulier illa prudentissima & speciosa: porrò vir eius durus & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleb.

4 Cùm ergo audisset Dauid in deserto quòd

5 tonderet Nabal gregem suum, ¶ misit decem iuuenes, & dixit eis, Ascendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & salutabitis eum ex nomine meo pacificè.

6 Et dicetis, Sit fratribus meis & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus quæcunque habes,

Universidad de Deusto Biblioteca

habes, sit pax. -Ex multis annis saluos faciens tuos, & omnia tua'.

*greges tuos. 7 Audiui quòd tondérent pastores tui *qui erant nobiscũ in deserto: nunquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit quicquã eis de grege, omni tempore quo fuerunt nobiscum in Carmelo.

8 Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo inueniant pueri-tui' gratiam in oculis tuis: in die enim bona venim⁹. quodcunque inuenerit manus tua, da seruis tuis, & filio tuo Dauid.

9 Cumq; venissent pueri Dauid, locuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine Dauid: & siluerunt.

10 Respondens autem Nabal pueris Dauid, ait, Quis est Dauid? & quis est filius Isai? hodie increuerunt serui qui fugiunt dominos suos.

11 Tollã ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorũ quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris quos nescio vnde sint?

12 Regressi sunt itaq; pueri Dauid per viam suam, & reuersi venerunt, & annunciauerunt ei omnia verba quæ dixerat.

C *viris s. 13 Tunc ait Dauid *pueris' suis, Accingatur vnusquisq; gladio suo. Et accincti sunt singuli gladijs suis, accinctusque est & Dauid ense suo: & secuti sunt Dauid quasi quadringenti viri: porrò ducenti remanserunt ad sarcinas.

14 Abigáil autem vxori Nabal nunciauit vnus de pueris suis, dicens, Ecce Dauid misit nuncios de deserto, vt benedicerent domi-

15 no nostro: & auersatus est eos. ¶ homines isti, boni satis fuerunt nobis, & non molesti: nec quicquam aliquando perijt omni tempore quo fuimus conuersati cum eis in

16 deserto: ¶ pro muro erant nobis tam in nocte quàm in die, omnibus diebus quibus pauimus apud eos greges.

17 Quam ob rem considera, & recogita quid facias: quoniam completa est malitia aduersum virum tuum, & aduersum domum tuã, & ipse est filius Belial, ita vt nemo possit ei loqui.

18 Festinauit igitur Abigáil, & tulit ducentos panes, & duos vtres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ, & centũ ligaturas vuæ passæ, & ducentas mas-

D 19 sas caricarum, & posuit super asinos, ¶ dixitq́ue pueris suis, Præcedite me, ecce ego post tergum sequar vos. viro autem suo Nabal non indicauit.

20 Cùm ergo ascendisset asinum, & descen-

deret ad radicem montis, Dauid & v[i]
descendebant in occursum eius: q[ui]
illa occurrit.

21 Et ait Dauid, Verè frustra seruau[i]
quæ huius erant in deserto, & nec
quicquam de cunctis quæ ad eum p[er]
bant: & reddidit mihi malum pro bo

22 Hæc faciat Deus inimicis Dauid, &
addat, si reliquero de omnib⁹ quæ ad
pertinent vsque manè, mingentem
rietem.

23 Cùm autem vidisset Abigáil Dauid
nauit. & descendit de asino, & p[ro]
ram Dauid super faciem suam, &

24 super terram, ¶ & cecidit ad pedes
dixit, In me sit domine mi hæc in[i]
quatur obsecro ancilla tua in aur[i]
& audi verba famulæ tuæ.

25 Ne ponat oro Dominus meus
super virum istum iniquum Nabal
am secundum nomen suum stul
stultitia est cum eo: ego autem
non vidi pueros tuos domine mi
sti.

26 Nunc ergo domine mi viuit Dom
viuit anima tua, qui prohibuit te
res in sanguinem, & saluauit
am tibi: & nunc fiant sicut Nabal
ci tui, & qui quærunt domino
lum.

27 Quapropter suscipe benedictio
quam attulit ancilla tua tibi dom
& da pueris qui sequuntur te
meum.

28 Aufer iniquitatem famulæ tuæ,
nim faciet Dominus tibi domin
mum fidelem, quia prælia Domi
mi tu præliaris: malitia ergo non
tur in te omnibus diebus vitæ tuæ.

29 Si enim surrexerit aliquando ho
sequens te, & quærens animam tu
nima domini mei custodita quasi
culo viuentium, apud Dominum
tuum: porrò inimicorum tuorum
rotabitur, quasi in impetu & circu

30 Cùm ergo fecerit Dominus
no meo omnia quæ locutus est bo

31 & constituerit te ducem super Isr
erit tibi hoc in singultũ, & in scru
dis domino meo, quòd effuderis
innoxium, aut ipse te vltus fuerit
nefecerit Dominus domino meo,
beris ancillæ tuæ *.

32 Et ait Dauid ad Abigáil, Bene
minus Deus Israël, qui misit hodie

33 cursum meum, ¶ & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, & vlciscerer me manu mea.

34 Alioquin viuit Dominus Deus Israël qui prohibuit me ne malum facerem tibi: nisi citò venisses in occursum mihi, non remanisset Nabal vsque ad lucẽ matutinam, mingens ad parietem.

35 Suscepit ergo Dauid de manu eius omnia quæ attulerat ei, dixitq́; ei, Vade pacificè in domum tuam, ecce audiui vocem tuam, & honoraui faciem tuam.

36 Venit autem Abigáil ad Nabal: & ecce erat ei conuiuiũ in domo eius, quasi conuiuium regis, & cor Nabal iucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicauit ei verbũ pusillum aut grande vsque manè.

37 Diluculo autẽ cùm digestus esset vinum Nabal, indicauit ei vxor sua verba hæc, & emortuum est cor eius intrinsecus: & factus est quasi lapis.

38 Cumque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, & mortuus est.

39 Quòd cùm audisset Dauid mortuum Nabal, ait, Benedictus Dominus, qui iudicauit causam opprobrij mei de manu Nabal, & seruum suum custodiuit à malo, & malitiã Nabal reddidit Dominus in caput eius. Misit ergo Dauid, & locutus est ad Abigáil, vt sumeret eam sibi in vxorem.

40 Et venerunt pueri Dauid ad Abigáil in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes, Dauid misit nos ad te, vt accipiat te sibi in vxorem.

41 Quæ consurgens adorauit prona in terram, & ait, Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum domini mei.

42 Et festinauit, & surrexit Abigáil, & ascendit super asinum, & quinque puellæ ierunt cum ea, pedissequæ eius, & secuta est nuntios Dauid: & facta est illi vxor.

43 Sed & Achi-nóam accepit Dauid de Iezrahel: & fuit vtraque vxor eius.

44 Saul autem dedit Michol filiam suam vxorem Dauid Phalti, filio Lais, qui erat de Gallim.

CAPVT XXVI.

Dauid à Ziphæis apud Saul proditus, hastam & scyphum dormienti Saul abstulit, quod agnoscens Saul, culpã fatetur, reuocatoq; Dauidi securitatem pollicetur.

A 1 ET venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa dicentes, Ecce Dauid absc[o]ditus est in Colle-hachila, quæ est ex aduerso solitudinis.

2 Et surrexit Saul, & descendit in desertum -Ziph, & cum eo tria millia virorũ de electis Israël, vt quæreret Dauid in deserto -Ziph.

3 Et castrametatus est Saul in Gabaa-hachila, quæ erat ex aduerso solitudinis in via: Dauid autem habitabat in deserto. Videns autem quòd venisset Saul post se in deser-

4 tum, ¶ misit exploratores, & didicit quòd -illuc' venisset certissimè.

5 Et surrexit Dauid-clam', & venit ad locũ vbi erat Saul: cumq; vidisset locum in quo dormiebat Saul & Abner filius Ner, princeps militiæ eius, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circui-

6 tum eius, ¶ ait Dauid ad Achi-mélech Hethæum, & Abisai filium Saruiæ, fratrẽ Ioab, dicens, Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai, Ego descendam tecum.

7 Venerunt ergo Dauid & Abisai ad populũ nocte, & inuenerunt Saul iacentem & dormientem in tentorio, & hastã fixam in terra ad caput eius: Abner autem & populum dormientes in circuitu eius.

8 Dixitque Abisai ad Dauid, Conclusit Deus inimicũ tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eũ lancea in terra, semel, & secundò opus non erit.

9 Et dixit Dauid ad Abisai, Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in christum Domini, & innocens erit?

10 Et dixit Dauid, Viuit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies eius venerit vt moriatur, aut in prælium descen-

11 dens perierit. ¶ propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam in christum Domini. nunc igitur tolle hastã quæ est ad caput eius, & scyphum aquæ, & abeamus.

12 Tulit igitur Dauid hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quisquã qui videret, & intelligeret, & euigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos.

13 Cumque transisset Dauid ex aduerso, & stetisset in vertice montis de longè, & esset

14 grande interuallum inter eos, ¶ clamauit Dauid ad populum, & ad Abner filiũ Ner, dicẽs, Nonne respondebis Abner? Et respondens Abner, ait, Quis es tu qui clamas, & inquietas regem?

15 Et ait Dauid ad Abner, Nunquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israël? quare

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo non custodisti dominũ tuum regem? ingressus est enim vnus de turba vt interficeret regem dominum tuum.

16 Non est bonum hoc quod fecistis: viuit Dominus, quoniam filij mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum christum Domini. nunc ergo vide vbi sit hasta regis, & vbi sit scyphus aquæ, qui erat ad caput eius.

17 Cognouit autem Saul vocem Dauid, & dixit, Nunquid vox hæc tua fili mi Dauid? Et ait Dauid, Vox mea domine mi rex.

18 Et ait, Quam ob causam dominus meus persequitur seruum suum? Quid feci? quod est malum in manu mea?

19 Nunc ergo audi oro domine mi rex verba serui tui, Si Dominus incitat te contra me, odoretur sacrificium. si autem filij hominum: maledicti sunt in conspectu Domini: * qui' eiecerunt me hodie, vt non

habitem in hæreditate Domini, dicentes, Vade, serui dijs alienis.

20 Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino: quia egressus est rex Israël vt quærat pulicẽ vnum, sicut persequitur perdix in montibus.

21 Et ait Saul, Peccaui, reuertere fili mi Dauid: nequaquã enim vltrà tibi malefaciam, eò quòd pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quòd stultè egerim, & ignorauerim multa nimis.

22 Et respondens Dauid, ait, Ecce hasta regis, transeat vnus de pueris regis, & tollat eam.

23 Dominus autem retribuet vnicuique secundum iustitiam suam & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in christum Domini.

24 Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, & liberet me de omni angustia.

25 Ait ergo Saul ad Dauid, Benedictus tu fili mi Dauid: & quidem faciens facies, & valens poteris. Abijt autem Dauid in viam suam, & Saul reuersus est in locum suum.

CAPVT XXVII.

Dauid apud Achis profugus, vrbẽ Siceleg ab eo tenuit, quæ ex eo facta est in hæreditatem regibus Iuda, vnde plurimas agebat prædas imponẽs regionibus.

ET ait Dauid in corde suo, Aliquando peribo vna die in manus Saul: nonne melius est vt fugiam, & saluer in terra Philistinorũ, * vt' desperet Saul, cessetque me quærere in cunctis finibus Israël? fugiam manus eius.

2 Et surrexit Dauid, & abijt ipse, & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch regem Geth.

* vir 2.

3 Et habitauit Dauid cũ Achis in Geth, ipse & viri eius, * & domus eius, Dauid, & duæ vxores eius, Achi-nóam Iezrahelitis, & Abigáil vxor Nabal Carmeli.

4 Et nuntiatum est Sauli quòd fugisset Dauid in Geth, & non addidit vltrà quærere eum.

B 5 Dixit autem Dauid ad Achis, Si inueni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in vna vrbium regionis huius, vt habitem ibi: cur enim manet seruus tuus in ciuitate regis tecum?

6 Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam causam facta est Siceleg regum Iuda, vsque in diem hanc.

7 Fuit autem numerus dierum quibus habitauit Dauid in regione Philisthinorum quatuor mensium.

C 8 Et ascendit Dauid, & viri eius, & agebant prædas de Gessuri & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim * pagi * habitabantur' in terra antiquitus, euntibus Sur vsque ad terram Aegypti.

*habitabant 8. *vagi habitabãt 4 *illorũ.

9 Et percutiebat Dauid omnẽ terram*, nec relinquebat viuentem virum & mulierem: tollensque oues, & boues, & asinos, & camelos, & vestes, reuertebatur, & veniebat ad Achis.

10 Dicebat autem ei Achis, In quem irruisti hodie? Respondebat Dauid, Contra meridiem Iudæ, & contra meridiem Ierameel, & contra meridiem Ceni.

D 11 Virum & mulierem non viuificabat Dauid, nec adducebat in Geth, dicens, Ne fortè loquantur aduersum nos. Hæc fecit Dauid: & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitauit in regione Philisthinorum. Credidit ergo Achis Dauid, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israël: erit igitur mihi seruus sempiternus.

CAPVT XXVIII.

Philisthæi contra Saul armantur, ad quod bellum Dauid pollicetur fidem Achis. Saul occisis Magis Pythonissam consulit, suscitari iubẽs Samuelem, à quo fatum suorum ẽ, proximam mortem didicit.

A 1 FActum est autem in diebus illis, congregauerunt Philisthijm agmina sua, vt præpararentur ad bellum contra Israël, dixitq; Achis ad Dauid, Sciens nũc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu & viri tui.

2 Dixitque Dauid ad Achis, Nunc scies quæ facturus est seruus tuus. Et ait Achis ad Dauid, Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus.

Sup. 25. d. 1.

3 Samuel autem mortuus est, planxitq; eum omnis Israël, & sepelierunt eum in Rámatha vrbe sua. Et Saul abstulit magos, & hariolos de terra: & interfecit eos, qui pythones habebant in ventre'. -6.

4 Congregatique sunt Philisthijm, & venerunt, & castrametati sunt in Sunam: congregauit autem & Saul vniuersum Israël, & venit in Gelbóe.

5 Et vidit Saul castra Philisthijm, & timuit, & expauit cor eius nimis.

6 Consuluitque Dominum, & non respondit ei, neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas.

7 Dixitq; Saul seruis suis, Quærite mihi mulierem habentem pythonem, & vadam ad eam, & scisciter per illam. Et dixerunt B serui eius ad eum, Est mulier pythonem habens in Endor.

8 Mutauit ergo habitum suum, vestitusque est alijs vestimentis, & abijt ipse, & duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi, Diuina mihi in pythone, & suscita mihi quem dixero tibi. *Leu. 20. d. 27.* *Deut. 18. b. 11.*

9 Et ait mulier ad eum, Ecce, tu nosti quanta fecerit Saul, & quomodo eraserit magos & hariolos de terra: quare ergo insidiaris animæ meæ, vt occidar?

10 Et iurauit ei Saul in Domino, dicens, Viuit Dominus, quia non eueniet tibi quicquam mali propter hanc rem.

11 Dixitque ei mulier, Quem suscitabo tibi? Qui ait, Samuelem mihi suscita.

12 Cùm autem vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul, Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul.

13 Dixitque ei rex, Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad Saul, Deos vidi ascendentes de terra.

14 Dixitque ei, Qualis est forma eius? Quæ C ait, Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul quòd Samuel esset, & inclinauit se super faciem suam in terra, & adorauit.

15 Dixit autem Samuel ad Saul, Quare inquietasti me vt suscitarer? Et ait Saul, Coarctor nimis: siquidem Philisthijm pugnant aduersum me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit neque in manu prophetarum, neque per somnia: vocaui ergo te, vt ostenderes mihi quid faciam. *Eccl. 46. d. 23.*

16 Et ait Samuel, Quid interrogas me, cùm Dominꝰ recesserit à te, & transierit ad æmulum tuum?

17 Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in *Sup. 15. f. 28.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

est in manu mea, & scindet regnum tuum
de manu tua, & dabit illud proximo tuo Da
18 uid: ¶ quia non obedisti voci Domini, ne-
que fecisti irã furoris eius in Amalec. idcir-
co quod pateris, fecit tibi Dominus hodie.
19 Et dabit Dominus etiam Israël tecum in
manus Philisthiim: cras autem tu & filij tui
mecum eritis: sed & castra Israel tradet Do-
minus in manus Philisthiim.
D 20 Statimque Saul cecidit porrectus in ter-
*valde i. ram: extimuerat enim *verba Samuelis, &
robur non erat in eo, quia non comederat
panem tota die illa.
21 Ingressa est itaq; mulier illa ad Saul, (con-
turbatus enim erat valde) dixitque ad eum,
Ecce obediuit ancilla tua voci tuæ, & posui
animam meam in manu mea: & audiui ser-
mones tuos quos locutus es ad me.
22 Nunc igitur audi & tu vocem ancillæ tuæ,
& ponam coram te buccellam panis, vt co-
medens conualescas, & possis iter agere.
23 Qui renuit, & ait, Non comedam. Coë-
gerunt autem eum serui sui & mulier, &
tandem audita voce eorum surrexit de ter-
ra, & sedit super lectum.
24 Mulier autem illa habebat vitulum pa-
scualem in domo, & festinauit, & occidit
eum: tollensque farinam miscuit eam, &
25 coxit azyma, ¶ & posuit ante Saul, & ante
seruos eius. Qui cùm comedissent, surrexe-
runt, & ambulauerunt per totam noctem
illam.

CAPVT XXIX.

Dauid cum Philisthæis aduersus Israël proficiscens remittitur, quia metuebãt principes ne in prælio fieret ipsis aduersarius.

A 1 COngregata sunt ergo Philisthiim vniuer-
sa agmina in Aphec: sed & Israël castra-
metatus est super fontem qui erat in Iezra-
hel.
2 Et satrapæ quidem Philisthiim incedebant
in centurijs & millibus: Dauid autem &
viri eius erant in nouissimo agmine cum
Achis.
-5. 3 Dixeruntque principes Philisthiim ad A-
chis', Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait A-
chis ad principes Philisthiim, Nunquid ig-
noratis Dauid, qui fuit seruus Saul regis Is-
raël, & est apud me multis diebus vel annis?
*mali. & non inueni in eo quicquam *ex die qua
transfugit ad me, vsque ad diem hanc.
B 4 Irati sunt autem aduersus eum principes
1. Par. 12. d. 19. Philisthiim, & dixerunt ei, Reuertatur vir,
& sedeat in loco suo, in quo cõstituisti eum:
& non descendat nobiscum in prælium,
ne fiat nobis aduersarius cùm præliari cœ-
perimus: quomodo enim aliter poterit pla-
care Dominum suum, nisi in capitibus nos-
tris?
5 Nónne iste est Dauid cui cantabant in cho-
ris, dicentes, Percussit Saul in millibus suis,
& Dauid in decem millibus suis?
6 Vocauit ergo Achis Dauid, & ait ei, Viuit
Dominus, quia rectus es tu, & bonus in con-
spectu meo: & exitus tuus & introitus tuus
mecũ est in castris: & nõ inueni in te quic-
quam mali ex die qua venisti ad me, vsque in
diem hanc, sed satrapis non places.
7 Reuertere ergo: & vade in pace, & non of-
fendas oculos satraparum Philisthiim.
*cum eo. 8 Dixitque Dauid ad Achis, Quid enim fe-
ci, & quid inueniſti in me seruo tuo à die
qua fui in conspectu tuo vsq; in diem hanc,
vt non veniam, & pugnem contra inimicos
domini mei regis?
9 Respondens autem Achis, locutus est ad
Dauid, Scio quia bonus es tu in oculis meis
sicut angelus Dei: sed principes Philisthiim
rum dixerunt, Non ascendet nobiscum in
prælium.
10 Igitur consurge manè, tu & serui domi-
tui, qui venerunt tecum: & cùm de mane
surrexeritis, & cœperit diluceſcere, pergite
11 Surrexit itaque de nocte Dauid ipse & o-
ri eius, vt proficiscerentur manè, & reuer-
terentur ad terram Philisthiim: Philisthiim
autem ascenderunt in Iezrahel.

CAPVT XXX.

*Absente Dauid Amalecitæ Siceleg incenderant, ab-
lata præda, quor Dauid persequens occidit reccpta
præda, quam singulis socys ex æquo diuisit, etiam ijs
qui ad sarcinas lassi remanserant.*

CVmque venissent Dauid & viri eius in
Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum
fecerant ex parte australi in Siceleg, & per-
cusserant Siceleg & succenderant eam igni
2 Et captiuas duxerant mulieres ex eis, a
nimo vsque ad magnum: & non interfece-
rant quenquam, sed secum duxerant, & pro-
gebant itinere suo.
3 Cùm ergo venisset Dauid & viri eius ad
uitatẽ, & inuenissent eam succensam igni,
& vxores suas, & filios suos, & filias eius
esse captiuas, ¶ leuauerũt Dauid & popu-
4 qui erat cum eo voces suas, & planxerunt
donec deficerent in eis lachrymæ.
5 Siquidem & duæ vxores Dauid ceperant
ductæ fuerant, Achi-noam Iezrahelitis, &
Abigáil vxor Nabal Carmeli. Et cum

B 6 Et contristatus est Dauid valde: volebat
enim eum populus lapidare, quia amara e-
rat anima vniuscuiusq; viri super filijs suis,
& filiabus: confortatus est autem Dauid in
Domino Deo suo.
7 Et ait ad Abiathar sacerdotem filium A-
chi-mélech, Applica ad me ephod. Et ap-
8 plicauit Abiathar ephod ad Dauid, ¶ & con
suluit Dauid Dominum, dicens, Persequar
-6. latrunculos hos, & comprehendam eos, an
non? Dixitque ei Dominus', Persequere:
absque dubio enim comprehendes eos, &
excuties prædam.
9 Abijt ergo Dauid ipse & sexcenti viri qui
erant cum eo, & venerunt vsque ad Torren
tem-besor: & lassi quidam substiterunt.
C 10 Persecutus est autem Dauid ipse & qua-
cum eo. dringenti viri: substiterant enim ducenti,
qui lassi transire non poterant Torrentem
-besor.
11 Et inuenerunt virum Aegyptiũ in agro,
& adduxerunt eum ad Dauid: dederuntq;
ei panem vt comederet, & biberet aquam,
12 ¶ sed & fragmen massæ caricarum, & duas
ligaturas vuæ passæ. Qui cùm comedisset,
reuersus est spiritus eius, & refocillatus est:
non enim comederat panem, neq; biberat
D aquam, tribus diebus & tribus noctibus.
-2. 13 Dixitque ei Dauid, Cuius es tu? vel vn-
de? & quo pergis? Qui ait, Puer Aegypti-
us ego sum seruus viri Amalecitæ: dereli-
quit autem me dominus meus, quia ægro-
tare cœpi nudiustertius.
14 Siquidem nos erupimus ad australem pla
gam Cerethi, & contra Iudam, & ad meri-
diem Caleb, & Siceleg succendimus igni.
15 Dixitque ei Dauid, Potes me ducere ad
cuneum istum? Qui ait, Iura mihi per Deũ
quòd non occidas me, & non tradas me in
-4. manus domini mei, & ego ducam te ad cu-
neum istum. Et iurauit ei Dauid'.
16 Qui cùm duxisset eum, ecce illi discum-
bebant super faciem vniuersæ terræ come-
dentes & bibẽtes, & quasi festũ celebrantes
diem, pro cuncta præda & spolijs quæ cepe-
rant de terra-Philisthiim, & de terra-Iu-
da.
E 17 Et percussit eos Dauid à vespere vsque ad
vesperam alterius diei, & non euasit ex eis
quisquã, nisi quadringenti viri adolescen-
tes, qui ascenderant camelos, & fugerant.
18 Eruit ergo Dauid omnia quæ tulerant A-
malecitæ, & duas vxores suas eruit.
quæ- 19 Nec defuit* quisquam' à paruo vsque ad
quam magnum, tam de filijs quàm de filiabus, &
de spolijs: & quæcunque rapuerant, omnia
reduxit Dauid.
20 Et tulit vniuersos greges & armenta, &
minauit ante faciem suam, dixeruntque,
Hæc est præda Dauid.
21 Venit autem Dauid ad ducentos viros, qui
lassi substiterant, nec sequi potuerant Da-
uid, & residere eos iusserat in Torrente-be
sor: qui egressi obuiam Dauid, & populo
qui erat cum eo. Accedens autem Dauid
ad populum, salutauit eos pacificè.
22 Respondensq; omnis vir pessimus, & ini- F
quus de viris qui ierant cum Dauid, dixit,
Quia non venerunt nobiscum, non dabi-
mus eis quicquam de præda quam eruimus:
sed sufficiat vnicuique vxor sua & filij, quos
cùm acceperint, recedant.
23 Dixit autem Dauid, Non sic facietis fra-
tres mei de his quæ tradidit nobis Domin⁹,
& custodiuit nos, & dedit latrunculos qui
eruperant aduersum nos, in manus nostras,
24 ¶ nec audiet vos quisquam super sermone
hoc. æqua enim pars erit descendentis ad
prælium, & remanentis ad sarcinas, & simi-
liter diuident.
25 Et factum est hoc ex die illa, & deinceps
constitutum & præfinitum, & quasi lex in
Israël vsque in diem hanc.
26 Venit ergo Dauid in Siceleg, & misit do-
na de præda senioribus Iuda proximis suis,
dicens, Accipite benedictionem de præda
27 hostiũ Domini: ¶ His qui erant in Beth-el,
& qui in Ramoth ad meridiem, & qui in Ge
28 ther, ¶ & qui in Aroër, & qui in Sephamoth,
29 & qui in Esthamo, ¶ & qui in Rachal, &
qui in vrbibus Ierameel, & qui in vrbibus
30 Ceni, ¶ & qui in Harama, & qui in lacu A-
31 san, & qui in Athach, ¶ & qui in Hebron: &
reliquis qui erãt in his locis, in quibus com-
moratus fuerat Dauid & viri eius.

CAPVT XXXI.

*Saul cum filijs in pugna cæsi, corpus truncato ca-
pite in muro Bethsan suspenditur, armaque eius in
templo Astaroth, viri autem Iabes ablatu Saul ac fi-
liorum eius corporibus iuxta Iabes ea sepelierunt.*

PHilisthiim autem pugnabant aduersum 1 A
Israël: & fugerunt viri Israël ante faciem
Philisthiim, & ceciderũt interfecti in mon-
te Gelbóe.
2 Irrueruntq; Philisthiim in Saul & in filios 1. Par. 10. a. 1.
eius, & percusserunt Ionathan & Abinadab
3 & Melchisũa filios Saul, ¶ totumque pon-
dus prælij versum est in Saul: & consecuti
sunt eum viri sagittarij, & vulneratus est ve-
hementer à sagittarijs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Dixitque Saul ad armigerum suum, Euagina gladium tuum, & percute me: ne fortè veniant incircuncisi isti, & interficiant
B me, illudentes mihi. Et noluit armiger eius: fuerat enim nimio terrore perterritus. arripuit ita Saul gladium suum, & irruit super eum.

5 Quod cùm vidisset armiger eius, videlicet quòd mortuus esset Saul, irruit etiã ipse

6 Mortuus est ergo Saul & tres filij eius, & armiger illius, & vniuersi viri eius in die illa pariter.

*viri 5. 7 Videntes autem *filij' Israël qui erant trans vallem & trans Iordanem, quòd fugissent viri Israëlitæ, & quòd mortuus esset Saul, & filij eius, reliquerunt ciuitates suas, & fugerunt: veneruntque Philisthijm, & habitauerunt ibi.

C 8 Facta autem die altera, venerunt Philisthijm, vt expoliarent interfectos, & inuenerunt Saul & tres filios eius iacentes in monte Gelbóe.

9 Et præciderunt caput Saul, & expoliauerunt eum armis: & miserunt in terram Philisthinorum per circuitum, vt annuntiarent

10 tur in templo idolorum*, & in populo. posuerunt arma eius in templo Astha corpus verò eius suspenderunt in Beth san.

11 Quod cùm audissent habitatores Iabes-Galaad, quæcunque fecerant Philisthæi

12 Saul, ¶ surrexerunt omnes viri fortes & ambulauerunt tota nocte, & tulerunt dauer Saul, & cadauera filiorũ eius de ro-bethsan: veneruntque Iabes-Galaad

13 combusserunt ea ibi igni: ¶ & tulerunt eorum, & sepelierunt in nemore Iabes ieiunauerunt septem diebus.

SECV

SECVNDVS LIBER SAMVELIS, QVEM NOS SECVNDVM REGVM DICIMVS.

CAPVT I.

Dauid occiso nuntio, qui se Saulem occidisse dicebat, scissis vestibus defletur eum cum cæteris occisis, ieiunans ac præcipiens, vt filios Iuda docerent arcum.

A 1 FACTVM EST AVTEM postquam mortuus est Saul, vt Dauid reuerteretur à cæde Amalec, & maneret in Siceleg duos dies.

2 In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul veste conscissa, & puluere conspersus caput, & vt venit ad Dauid, cecidit super faciem suam, & adorauit.

3 Dixitq; ad eum Dauid: Vnde venis? Qui ait ad eum: De castris Israël fugi.

4 Et dixit ad eum Dauid: Quod est verbum quod factum est? indica mihi. Qui ait: Fugit populus ex prælio, & multi corruentes è populo mortui sunt: sed & Saul & Ionathas filius eius interierunt.

5 Dixitq; Dauid ad adolescentem qui nuntiabat ei, Vnde scis quia mortuus est Saul & Ionathas filius eius?

6 Et ait adolescens, qui nuntiabat ei, Casu veni in montem Gelbóe, & Saul incumbebat super hastam suam: porrò currus & e-
B 7 quites appropinquabant ei, ¶ & conuersus post tergum suum, videnscque me vocauit.

8 Cui cùm respondissem, Adsum: ¶ dixit mihi: Quisnam es tu? Et aio ad eum: Amalecites ego sum.

9 Et locutus est mihi: Sta super me, & interfice me: quoniam tenent me angustiæ, & adhuc tota anima mea in me est.

10 Stansq; super eum, occidi illum: sciebam enim quòd viuere non poterat post ruinam: & tuli diadema quod erat in capite eius, & armillam de brachio illius, & attuli ad te Dominum meum huc.

11 Apprehendens autem Dauid vestimenta sua scidit, omnesq; viri qui erant cum eo,
12 ¶ & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vsque ad vesperam super Saul, & super Ionathan filium eius, & super populum Domini, & super domum Israël, eò quòd corruissent gladio.

13 Dixitque Dauid ad iuuenem, qui nuntiauerat ei, Vnde es tu? Qui respondit: Filius hominis aduenæ Amalecitæ ego sum.

14 Et ait ad eum Dauid: Quare non timuisti mittere manum tuam, vt occideres chri- C
15 stum Domini? ¶ Vocansque Dauid vnum de pueris suis, ait: Accedens irrue in eum. Qui percussit illum, & mortuus est. *Psal.104.b.15.*

16 Et ait ad eum Dauid: Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est aduersum te, dicens: Ego interfeci christum Domini.

17 Planxit autem Dauid planctum hunc modi super Saul & super Ionathan filium
18 eius, ¶ (& præcepit vt docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum est in Libro iustorum.)

-Et ait': Considera Israël pro his qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati'. -10.

19 Inclyti, Israël, super montes tuos interfecti sunt: quomodo ceciderunt fortes?

20 Nolite annunciare in Geth, neque annuntietis in compitis Ascalonis: ne fortè lætentur filiæ Philisthijm, ne exultent filiæ incircuncisorum.

21 Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset vnctus oleo.

22 A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Ionathæ nunquam redijt retrorsum, & gladius Saul non est reuersus D
inanis.

23 Saul & Ionathas amabiles, & decori in vita sua, in morte quoque non sunt diuisi: aquilis velociores, leonibus fortiores.

24 Filiæ Israël super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in delitijs, qui præbebat ornamenta aurea cultui vestro.

25 Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Ionathas in excelsis tuis occisus est.

26 Doleo super te frater mi Ionatha decore nimis, & amabilis super amorem mulierum.

-Sicut mater vnicum amat filium suum, -2.
ita ego te diligebam'.

27 Quomodo ceciderunt robusti, & perierunt arma bellica?

CAPVT II.

Dauid in Hebron super Iuda in regem vnctus, viros Iabes-Galaad ob Saul sepulturã commendat, Isboseth verò in regem super Israël vnctus grauem peperit seditionem ac pugnam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

A 1 IGitur post hæc consuluit Dauid Dominum dicens: Num ascendam in vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitq; Dauid: Quò ascendam? Et respondit ei: In Hebron.

2 Ascendit ergo Dauid, & duæ vxores eius, Achi-nóam Iezrahelitis, & Abigáil vxor

3 Nabal Carmeli: ¶ sed & viros qui erãt cum eo, duxit Dauid singulos cum domo sua: & mansérunt in oppidis Hebron.

1. Mac. 2. f. 57. 1. Reg. 31. d. 11.

4 Veneruntq; viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret super domũ Iuda. Et nuntiatum est Dauid, quòd viri Iabes-Galaad sepelissent Saul.

5 Misit ergo Dauid nuntios ad viros Iabes-Galaad, dixitq; ad eos: Benedicti vos Domino, qui feciſtis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, & sepeliſtis eum.

B 6 Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatẽ: sed & ego reddam gratiam, eò quòd feciſtis verbũ istud.

7 Confortentur manus vestræ, & estote filij fortitudinis: licet enim mortuus sit dominus vester Saul, tamen me vnxit domus Iuda in regem sibi.

8 Abner autem filius Ner princeps exercitus Saul, tulit Is-bóseth filium Saul, & circunduxit eum per castra, ¶ regemq; constituit super Galaad, & super Gessuri, & super Iezrahel, & super Ephráim, & super Ben-iamin, & super Israël vniuersum.

10 Quadraginta annorum erat Is-bóseth filius Saul, cùm regnare cœpisset super Israël, & duobus annis regnauit: sola autem domus Iuda sequebatur Dauid.

C 11 Et fuit numerus dierum quos commoratus est Dauid, imperans in Hebron super domum Iuda, septem annorũ, & sex mensium.

12 Egressusq; est Abner filius Ner, & pueri Is-bóseth filij Saul de castris in Gabaon.

13 Porrò Ioab filius Saruiæ, & pueri Dauid egressi sunt, & occurrerunt eis iuxta piscinam Gabaon. Et cùm in vnum conuenissent, è regione sederunt: hi in vna parte piscinæ, & illi ex altera.

14 Dixitque Abner ad Ioab: Surgant pueri, & ludant coram nobis. Et respondit Ioab: Surgant.

15 Surrexerunt ergo, & transierunt numero duodecim de Ben-iamin, ex parte Is-bóseth filij Saul, & duodecim de pueris Dauid.

D 16 Apprehensoq; vnusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarij, & ceciderunt simul: vocatumq; est nomen loci illius, Ager-robustorum, in Gabaon.

17 Et ortum est bellum durũ satis in die illo, fugatusque est Abner & viri Israël, à pueris Dauid.

18 Erant autem ibi tres filij Saruiæ, Ioab, & Abisai, & Asael: porrò Asael cursor velocissimus fuit, quasi vnus de capreis quæ sunt in syluis.

19 Persequebatur autem Asael Abner, nec declinauit ad dexteram neque ad sinistram omittens persequi Abner.

20 Respexit itaq; Abner post tergum suum, & ait: Tũne es Asael? Qui respondit: Ego sum.

21 Dixitq; ei Abner: Vade ad dexteram, aut ad sinistram, & apprehende vnum de adolescentibus, & tolle tibi spolia eius. Noluit autem Asael omittere, quin vrgeret eum.

22 Rursumque locutus est Abner ad Asael: Recede, & noli me sequi, ne compellam te fodere te in terram, & leuare non possim faciem meam ad Ioab fratrem tuum.

23 Qui audire cõtempsit, & noluit declinare: percussit ergo eum Abner aucta hasta in inguine, & transfodit, & mortuus est in eodem loco: omnesq; qui transibant per locum cum illum in quo ceciderat Asael, & mortuus erat, substitebant.

24 Persequentibus autem Ioab & Abisai fugientẽ Abner, sol occubuit: & venerunt usque ad Collem-aquæ ductus qui est ex aduerso vallis, & itineris deserti in Gabaon.

25 Congregatiq; sunt filij Ben-iamin post Abner: & conglobati in vnum cuneum, steterunt in summitate tumuli vnius.

26 Et exclamauit Abner ad Ioab, & ait: Vsque ad internecionem tuus mucro deuorabit? nescis quia amara erit nouissima? vsquequo non dicis populo, vt recedat à persequendo fratres suos? ¶ & ait Ioab:

27 Viuit Dominus, si locutus fuisses, mane recederet populus persequens fratrem suum.

28 Insonuit ergo Ioab buccina, & steterunt omnis exercitus, nec persecuti sunt vltra Israël, neque inière certamen. ¶ Abner autem

29 & viri eius abierunt per campestria tota nocte, & ille: & transierunt Iordanem, & perambulata omni Beth-horon, venerunt ad castra.

30 Porrò Ioab reuersus omisso Abner congregauit omnem populum, & defuerunt de pueris Dauid decem & nouem viri, præter

31 Asahel. Serui autem Dauid percusserunt de Ben-iamin, & de viris qui erãt cum Abner, trecentos sexaginta*, qui & mortui sunt.

32 Tuleruntq; Asael, & sepelierunt eũ in sepulchro patris sui in Beth-lehem: & ambulauerunt tota nocte Ioab, & viri qui erant cum eo, & in ipso crepusculo peruenerunt in Hebron.

CAPVT III.

Abner iratus regi Is-bóseth fœdus init cum Dauid, & reducta Michol, dum congregaret Israëlitas ad Dauid, occiditur à Ioab, cui Dauid iratus amare deflet Abner.

A 1 FActa est ergo longa concertatio inter domum Dauid, & inter domum Saulis: Dauid proficiens, & semper seipso robustior, domus autem Saul decrescens quotidie.

2 Natiq; sunt filij Dauid in Hebron: fuitque primogenitus eius Amnon de Achi-nóam Iezrahelitide.

3 Et post eum Cheleab de Abigáil vxore Nabal Carmeli: porrò tertius Absálom filius Maacha filiæ Tolmai regis Gessur.

4 Quartus autem Adonias filius Haggith: & quintus Saphatia, filius Abital.

5 Sextus quoq; Iethraam de Egla vxore Dauid. hi nati sunt Dauid in Hebron.

6 Cùm ergo esset prælium inter domũ Saul & domum Dauid, Abner filius Ner regebat domum Saul.

7 Fuerat autẽ Sauli concubina nomine Respha, filia Aia. * Dixitque Is-bóseth ad Abner: ¶ Quare ingressus es ad concubinam

8 patris mei? Qui iratus nimis propter verba Is-bóseth, ait: Nunquid caput canis ego sum aduersum Iudam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui, & super fratres & proximos eius, & non tradidi te in manus Dauid, & tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie?

9 Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, nisi quomodo iurauit Dominus Dauid, sic

10 faciam cum eo, ¶ vt transferatur regnum de domo Saul, & eleuetur thronus Dauid super Israël, & super Iudam, à Dan vsque Ber-sabee.

11 Et non potuit respondere ei quicquam, quia metuebat illum.

12 Misit ergo Abner nuntios ad Dauid * pro se dicentes: Cuius est terra? Et vt loquerentur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te vniuersum Israël.

13 Qui ait: Optimè: ego faciam tecum amicitias: sed vnam rem peto à te, dicens: Non videbis faciem meam antequam adduxeris Michol filiam Saul: & sic venies & videbis me.

14 Misit autem Dauid nuntios ad Is-bóseth C filium Saul, dicens: Redde vxorem meam *1. Reg. 18. g. 27.* Michol, quam desponsi mihi centum præputijs Philisthijm.

15 Misit ergo Is-bóseth, & tulit eam à viro suo Phalthiel, filio Lais.

16 Sequebaturq; eam vir suus, plorans vsque Bahurim: & dixit ad eum Abner: Vade, & reuertere. Qui reuersus est.

17 Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israël, dicens: Tam heri quàm nudiustertius quærebatis Dauid, vt regnaret super vos.

18 Nunc ergo facite, quoniam Dominus locutus est ad Dauid, dicens: In manu serui mei Dauid saluabo populum meum Israël de manu Philisthijm, & omnium inimicorum eius.

19 Locutus est autẽ Abner etiam ad Ben-ia- D min. Et abijt vt loqueretur ad Dauid in Hebron omnia quæ placuerant Israëli & vniuerso Ben-iamin.

20 Venitq; ad Dauid in Hebron cum viginti viris, & fecit Dauid Abner & viris eius qui venerant cum eo, conuiuium.

21 Et dixit Abner ad Dauid: Surgam vt congregem ad te Dominum meum regem omnem Israël, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cũ ergo deduxisset Dauid Abner, & ille isset in

22 pace, ¶ statim pueri Dauid & Ioab venerunt cæsis latronibus, cũ præda magna nimis: Abner autem non erat cum Dauid in Hebron, quia iam dimiserat eum, & profectus fuerat in pace.

23 Et Ioab & omnis exercitus, qui erant cum *3. Reg. 2. d. 5.* eo, postea venerant: nuntiatum est itaque Ioab à narrantibus: Venit Abner filius Ner ad regem, & dimisit eum, & abijt in pace.

24 Et ingressus est Ioab ad regẽ, & ait: Quid E fecisti? Ecce venit Abner ad te, quare dimi-

25 sisti eum, & abijt & recessit? ¶ ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad *-6.* te? vt deciperet te, & sciret exitum tuum, & introitum tuum, & nosset omnia, quæ agis?

26 Egressus itaque Ioab à Dauid, misit nuntios post Abner, & reduxit eum à Cisterna -sira, ignorante Dauid.

27 Cumq; redijsset Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Ioab ad medium portæ, vt loqueretur ei, in dolo: & percussit illum ibi in inguine, & mortuus est in vltionem sanguinis Asael fratris eius.

28 Quòd cùm audisset Dauid rem iam gestã, aiti

Universidad de Deusto
Biblioteca

ait: Mundus ego sum, & regnum meum apud Deum vsque in sempiternum à sanguine
F 29 ne Abner filij Ner, ¶ & veniat super caput Ioab, & super omnem domum patris eius: nec deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fusum, & cadens gladio, & indigens pane.
30 Igitur Ioab & Abisai frater eius interfecerunt Abner, eò quòd occidisset Asael fratrem eorum in Gabaon in prælio.
31 Dixit autem Dauid ad Ioab, & ad omnem populum, qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner. Porrò rex Dauid sequebatur feretrum.
32 Cumque sepelissent Abner in Hebron,
-5. leuauit rex-Dauid' vocem suam, & fleuit super tumulum Abner: fleuit autem & omnis populus.
-4. 33 Plangensque rex-& lugens' Abner, ait: Nequaquam vt mori solent ignaui, mortuus est Abner.
34 Manus tuæ ligatæ nõ sunt, & pedes tui nõ sunt compedibus aggrauati: sed sicut solent cadere coram filijs iniquitatis, sic corruisti. Congeminansq; omnis populus fleuit super eum.
35 Cumq; venisset vniuersa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die, iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus,
G & hæc addat, si ante occasum solis gustauero panem vel aliud quicquam.
36 Omnisque populus audiuit, & placuerũt eis cuncta quæ fecit rex in conspectu totius populi.
37 Et cognouit omne vulgus, & vniuersus Israël in die illa quoniam non actum fuisset à rege vt occideretur Abner filius Ner.
38 Dixit quoq; rex ad seruos suos: Num ignoratis quoniam princeps & maximus cecidit hodie in Israël?
39 Ego autẽ adhuc delicatus, & vnctus rex: porrò viri isti filij Saruiæ duri sunt mihi: retribuat Dominus facienti malum iuxta malitiam suam.

CAPVT IIII.

Baana & Rechab caput Is-bóseth, quem dormientem occiderant, ad Dauid attulerunt, quos pro mercede iussit interimi.

A 1 -7. AVdiuit autem Is-bóseth' filius Saul, quòd cecidisset Abner in Hebron, & dissolutæ sunt manus eius, omnisq; Israël perturbatus est.
2 Duo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomen vni Baana, & nomen alteri Rechab, filij Remmon Berothitæ de filijs Ben-iamin: siquidem & Beroth
3 tata est in Ben-iamin. ¶ & fugerunt rothitæ in Gethaim, fueruntque ibi næ vsque ad tempus illud.
4 Erat autem Ionathæ filio Saul filius lis pedibus: quinquennis enim fuit dovenit nuntius de Saul & Ionatha rahel. tollens itaque eum nutrix cumq; festinaret vt fugeret, cecidit dus effectus est: habuitque vocabulum phi-bóseth.
5 Venientes igitur filij Remmon Rechab & Baana ingressi sunt feruen domũ Is-bóseth: qui dormiebat tum suum meridie. Et ostiaria domus gans triticum, obdormiuit',
6 Ingressi sunt autem domum latenter sumentes spicas tritici, & percusserunt in inguine Rechah & Baana frater fugerunt.
7 Cum autem ingressi fuissent domum dormiebat super lectum suum in cu & percutientes interfecerunt eum latoque capite eius, abierunt per viam
8 serti tota nocte, ¶ & attulerunt -bóseth ad Dauid in Hebron: dixer ad regem: Ecce caput Is-bóseth filij micí tui, qui quærebat animam tu dedit Dominus domino meo regi nem hodie de Saul, & de semine
9 Respondens autem Dauid Rechab na fratri eius filijs Remmon Beroth xit ad eos: Viuit Dominus qui eruit
10 meam de omni angustia, ¶ quoniam qui annuntiauerat mihi, & dixerat tuus est Saul, qui putabat se prop tiare, tenui, & occidi eum in Sicelag portebat mercedem dare pro nuntio
11 Quanto magis nunc cùm homines interfecerunt virum innoxium in sua, super lectum suum, non quaeram guinem eius de manu vestra, & auferam vos de terra?
12 Præcepit itaque Dauid pueris suis terfecerunt eos: præcidentesque manus pedes eorum, suspenderunt eos super nam in Hebron: caput autem Is-bóseth lerunt, & sepelierunt in sepulchro Abner in Hebron.

CAPVT V.

Dauid vnctus super totum Israël possidet Hierusalem Sion cepit, vbi extructa domo habitat, superinducens vxores, filiosq; procreans, & Philistæos bis prosternens.

A 1 ET venerunt vniuersæ tribus Israël ad Dauid in Hebron, dicentes: Ecce nos os tuũ, & caro tua sumus.
2 Sed & heri & nudiustertius cùm esset Saul rex super nos, tu eras educens & reducens Israël: dixit autem Dominus ad te: Tu pasces populum meum Israël, & tu eris dux super Israël.
3 Venerunt quoque & seniores Israël ad regem in Hebron, & percussit cum eis rex Dauid fœdus in Hebron corã Domino: vnxeruntq; Dauid in regem super Israel.
4 Filius triginta annorum erat Dauid, cum regnare cœpisset, & quadraginta annis regnauit.
5 In Hebron regnauit super Iudam septem annis, & sex mensibus: In Ierusalem autem regnauit triginta tribus annis super omnẽ Israël & Iudam.
6 Et abijt rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Ierusalem ad Iebusæum habitatorem terræ: dictumque est Dauid ab eis, Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos, dicentes: Non ingredietur Dauid huc.
7 Cepit autem Dauid arcem Sion, hæc est
B 8 ciuitas Dauid.
Proposuerat enim Dauid in die illa præmium, qui percussisset Iebusæũ, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cæcos, & claudos odientes animam Dauid. idcirco dicitur in prouerbio: Cæcus & claudus non intrabunt in templum.
9 Habitauit autem Dauid in arce *, & vocauit eam, Ciuitatem Dauid: & ædificauit per gyrum à Mello & intrinsecus.
10 Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, & Dominus Deus exercituum erat cum eo.
11 Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad Dauid & ligna cedrina, & artifices lignorum, artifices q; lapidum ad parietes: & ædificauerunt domum Dauid.
12 Et cognouit Dauid quoniam confirmasset eum Dominus regem super Israël, & quoniam exaltasset regnum eius super populum suum Israël.
C 13 Accepit ergo Dauid adhuc concubinas & vxores de Ierusalem, postquam venerat de Hebron: natúque sunt Dauid & alij filij &
14 filiæ: ¶ & hæc nomina eorum, qui nati sunt ei in Ierusalem, Samua & Sobab & Nathan
15 & Salomon, ¶ & Iebahar, & Elisua, & Ne-
16 pheg, ¶ & Iaphia, & Elisama, & Elioda, & E-
17 liphálet. ¶ Audierũt ergo Philisthijm quòd vnxissent Dauid in regem super Israël: & ascenderunt vniuersi, vt quærerent Dauid. quod cùm audisset Dauid, descendit in præsidium.
18 Philisthijm autem venientes, diffusi sunt in Valle-raphaim.
19 Et consuluit Dauid Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthijm? & si dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad Dauid: Ascende, quia tradens dabo Philisthijm in manu tua.
20 Venit ergo Dauid in Baal-pharasim, & percussit eos ibi, & dixit: Diuisit Dominus inimicos meos coram me, sicut diuiduntur aquæ. Propterea vocatum est nomen loci illius Baal-pharasim.
21 Et reliquerunt ibi sculptilia sua: quæ tulit Dauid, & viri eius.
22 Et addiderunt adhuc Philisthijm, vt ascen D derent, & diffusi sunt in Valle-raphaim.
23 Consuluit autem Dauid Dominum, -Si -4. ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in manus meas?' Qui respondit: Non ascendas-contra eos', sed gyra post tergum eorũ, -4. & venies ad eos ex aduerso pyrorum.
24 Et cùm audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, vt percutiat castra Philisthijm.
25 Fecit itaque Dauid, sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthijm de Gabaa, vsque dum venias Gezer.

CAPVT VI.

Reducente Dauid arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occisus est quòd illam attigisset, quare eam in domo Obed-edom reliquit: postmodum verò in Ierusalem reducens, & ante eam ludens à Michol vxore ridetur: in cuius pœnam nunquam illa deinceps peperit.

1 A COngregauit autem rursum Dauid omnes electos ex Israël triginta millia.
2 Surrexitq; Dauid, & abijt, & vniuersus po- 1.Par.13.b.5. pulus qui erat cum eo de viris Iuda, vt adducerent arcam Dei, super quam inuocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in cherubim super eam.
3 Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum nouum: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza autem, & Ahio filij Abinadab, minabant plaustrum nouum.
4 Cumq; tulissent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei A- 1.Reg.7.a.2. hio præcedebat arcam.

Dauid

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Dauid autem, & omnis Israël ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & cytharis, & lyris, & tympanis, & sistris, & cymbalis.

1 Par.15.b.15. 6 Postquam autē venerunt ad Aream-Nachor', extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues -& declinauerunt eam'.

-3. B 7 Iratusq; est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi iuxta arcam Dei.

8 Contristatus est autē Dauid, eò quòd percussisset Dominus Ozam, & vocatum est nomen loci illius, Percussio-Ozæ: vsque in diem hanc.

9 Et extimuit Dauid Dominum in die illa, dicens: Quomodo ingredietur ad me arca Domini?

10 Et noluit diuertere ad se arcam Domini in ciuitatem Dauid: sed diuertit eam in domum Obed-edom Gethæi.

11 Et habitauit arca Domini in domo Obed-edom Gethæi tribus mensibus: & benedixit Dominus Obed-edom, & omnem domum eius.

1.Par.15.d.25. 12 Nuntiatumq; est regi Dauid, quòd benedixisset Dominus Obed-edom, & omnia eius propter arcam Dei. -Dixitque Dauid: Ibo, & reducam arcam cum benedictione in domum meam'. Abijt ergo Dauid, & abduxit arcam Dei de domo Obed-edom

-7. in ciuitatem Dauid cum gaudio: -& erant cum Dauid septem chori, & victima vituli'.

C 13 Cumq; transcendissent, qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bouem

-6. -& ouem' & arietem, & Dauid-percutie-

-6. 14 bat in organis armigatis, ¶ &' saltabat totis viribus ante Dominum: porrò Dauid erat accinctus ephod lineo.

15 Et Dauid & omnis domus Israël ducebant arcam testamenti Domini in iubilo, & in clangore buccinæ.

16 Cumq; intrasset arca Domini in ciuitatem Dauid, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem Dauid subsilientem, atq; saltantem coram Domino: & despexit eum in corde suo.

1.Par.16.a.1. 17 Et introduxerunt arcam Domini, & imposuerunt eam in loco suo in medio tabernaculi, quod tetenderat ei Dauid: & obtulit Dauid holocausta, & pacifica coram Domino.

*holocaustū 3 18 Cumq; complesset offerens *holocausta' & pacifica, benedixit populo in nomine

19 Domini exercituum. ¶ Et partitus est 1.Par.33. 4.b.7.
uersæ multitudini Israël tam viro quā
lieri singulis collyridam panis vnam, &
saturam bubalæ carnis vnam, & fiscum
frixam oleo: & abijt omnis populus, vnus-
quisque in domum suam.

20 Reuersusq; est Dauid, vt benediceret
mui suæ: & egressa Michol filia Saul
cursum Dauid, ait: Quàm gloriosus
die rex Israël discooperiens se ante
seruorum suorū, & nudatus est, quasi
detur vnus de scurris.

21 Dixitq; Dauid ad Michol: -Viuit Dñs 2.Reg.8. 12.
nus quia ludam', ante Dominum
git me potius, quàm patrem tuum, &
omnem domum eius, & præcepit mi 2.Reg.5. 3.
esse dux super populū Domini in 1.Par.22. 10.
22 & ludam, ¶ & vilior fiam plus quā Deut.1.b.5. Psal.83. 31.
ctus sum: & ero humilis in oculis
cum ancillis, de quibus locuta est, gloriabor
apparebo.

23 Igitur Michol filiæ Saul non est na
lius vsque in diem mortis suæ.

CAPVT VII.

Dauid proponens ædificare domum Dominō, à Nathan propheta primùm collaudatur, postmodùm bente Domino prohibetur, sed filium ei promittente illam ædificaturus, vnde Domino gratias agit.

FActum est autem cùm sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem
2 vndique ab vniuersis inimicis suis,
ad Nathan prophetam: Videsne quod
habitem in domo cedrina, & arca Dei
tasit in medio pellium?

3 Dixitq; Nathan ad regem: Omne quod
est in corde tuo, vade fac, quia Dominus
cum est.

4 Factum est autem in illa nocte, & ec
5 mo Domini ad Nathan, dicens: ¶ Vade,
loquere ad seruum meū Dauid: Hæc
Dominus: Nunquid tu ædificabis mihi
mum ad habitandum?

6 Neque enim habitaui in domo ex
qua eduxi filios Israël de Terra Ae
vsque in diem hanc: sed ambulabam
bernaculo, & in tentorio.

7 Per cuncta loca quæ transiui cum
bus filijs Israël, nunquid loquens
sum ad vnam de tribubus Israël, cui
vt pasceret populum meum Israël,
Quare nō ædificastis mihi domū cedrinā?

8 Et nunc hæc dices seruo meo Dauid:
dicit Dominus exercituum: Ego tu
pascuis sequentem greges vt esses
9 populum meum Israël: ¶ & fui te

omnibus vbicunque ambulasti, & interfeci
vniuersos inimicos tuos à facie tua: feciq;
tibi nomen grande, iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra.

10 Et ponam locum populo meo Israël, &
plantabo eum, & habitabit sub eo, & non
turbabitur amplius: nec addent filij iniqui-
11 tatis, vt affligant eū sicut prius, ¶ ex die qua
constitui iudices super populum meum Is-
rael: & requiem dabo tibi ab omnibus ini-
micis tuis. prædicitq; tibi Dominus, quòd
domum faciat tibi Dominus.

12 Cumq; completi fuerint dies tui, & dor-
mieris cum patribus tuis, suscitabo semen
tuum post te, quod egredietur de vtero tuo,
& firmabo regnum eius.

13 Ipse ædificabit domum nomini meo, &
stabiliam thronum regni eius vsque in sem-
piternum.

14 EGO ERO EI IN PATREM, &
ipse erit mihi in filium: qui si iniquè aliquid
gesserit, arguam eum in virga virorum, &
in plagis filiorum hominum.

C 15 Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul, quem amoui
à facie *mea'.

16 Et fidelis erit domus tua, & regnū tuum
vsque in æternum ante faciem tuā, & thronus tuus erit firmus iugiter.

17 Secundum omnia verba hęc, & iuxta vniuersam visionem istam, sic locutus est Nathan ad Dauid.

18 Ingressus est autem rex Dauid, & sedit co
ram Domino, & dixit: Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me huc vsque?

19 Sed & hoc parum visum est in conspectu
tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de
domo serui tui in longinquū: ista est enim
lex Adam Domine Deus.

20 Quid ergo addere poterit adhuc Dauid,
vt loquatur ad te? tu enim scis seruum tuū
Domine Deus.

21 Propter verbum tuum, & secundum cor
tuum fecisti omnia magnalia hæc, ita vt notum faceres seruo tuo.

22 Idcirco magnificatus es Domine Deus,
quia non est similis tui, neque est Deus extra te, in omnibus quæ audiuimus auribus
D nostris.

23 Quæ est autē vt populus tuus Israël, gens
in terra, propter quam iuit Deus vt redimeret eam sibi in populum, & poneret sibi
nomen, faceretq; eis magnalia, & horribilia
super terram à facie populi tui, quem rede-

misti tibi ex Aegypto, *gentem, & Deum' *gentibus & dijs 2.
eius.

24 Firmasti enim tibi populum tuum Israël *gente & Deo 2.
in populū sempiternū: Et tu Domine Deus factus es eis in Deum.

25 Nunc ergo Domine Deus verbum quod
locutus es super seruum tuum, & super domum eius, suscita in sempiternum: & fac
26 sicut locutus es, ¶ vt magnificetur nomen
tuum vsque in sempiternū, atque dicatur:
Dominus exercituum Deus super Israël. Et
domus serui tui Dauid erit stabilita coram
27 Domino, ¶ quia tu Domine exercituum
Deus Israël reuelasti aurem serui tui, dicēs:
Domum ædificabo tibi: propterea inuenit
seruus tuus cor suum, vt oraret te oratione
hac.

28 Nunc ergo Domine Deus, tu es Deus, &
verba tua erunt vera: locutus es enim ad seruum tuum bona hæc.

29 Incipe ergo, & benedic domui serui tui,
vt sit in sempiternum coram te: quia tu Domine Deus locutus es, * benedictione tua &6.
benedicetur domus serui tui in sempiternum.

CAPVT VIII.

Victoriæ Dauid qui multos fecit tributarios, quibus solent Israelitæ pendere tributa: congratulatio Thou regis Emath de rege Adar-ezer deuicto, à quo multa spolia Dauid abstulit: officiarij quos habebat Dauid, recensentur.

FActum est autem post hæc percussit Da- 1 A
uid Philisthijm, & humiliauit eos, & tulit Dauid Frenum-tributi de manu Philisthijm. 1.Par.18.d.1.

2 Et percussit Moab, & mensus est eos funiculo, coæquās terræ: mensus est autem duos funiculos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum: factusq; est Moab Dauid seruiens sub tributo.

3 Et percussit Dauid Adar-ezer filium Rohob, regem Soba, quando profectus est, vt dominaretur super flumen Euphraten.

4 Et captis Dauid ex parte eius mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subneruauit omnes iugales curruum: dereliquit autem ex eis centum currus.

5 Venit quoq; Syria Damasci, vt præsidium B
ferret Adar-ezer regi Soba: & percussit Dauid de Syra viginti duo millia virorum.

6 Et posuit Dauid præsidium in Syria Damasci: factaq; est Syria Dauid seruiens sub tributo. seruauitq; Dominus Dauid in omnibus ad quæcunque profectus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Et tulit Dauid arma aurea, quæ habebant
serui Adar-ézer, & detulit ea in Ieruſalem.
8 Et de Bete, & de Beroth ciuitatibus Adar
-ézer tulit rex Dauid æs multum nimis, -de
-6. quo fecit Salomō omnia vaſa ærea in tem-
plo: & mare æneum, & columnas, & al-
tare'.
C 9 Audiuit autē Thou rex Emath, quòd per-
10 cuſsiſſet Dauid omne robur Adar-ézer, ¶ &
miſit Thou Ioram filium ſuum ad regem
Dauid, vt ſalutaret eum congratulans, &
gratias ageret: eò quòd expugnaſſet Adar
-ézer, & percuſsiſſet eum. Hoſtis quippe e-
rat Thou Adar-ézer, & in manu eius erant
vaſa aurea, & vaſa argentea, & vaſa ærea:
11 ¶ quæ & ipſa ſanctificauit rex Dauid Do-
mino cum argento & auro, quæ ſanctifica-
12 uerat de vniuerſis gentibus, quas ſubegerat
¶ de Syria, & Moab, & filijs Ammon, & Phi
liſthijm, & Amalec, & de manubijs Adar-é-
zer filij Rohob regis Soba.
D 13 Fecit quoq; ſibi Dauid nomen cùm reuer
teretur capta Syria in Valle-ſalinarum, cæ-
1 *duodecim 9. ſis *decem & octo' millibus: -& in Gebe-
-6. 14 lem ad viginti tria millia': ¶ & poſuit in I-
dumæa cuſtodes, ſtatuitq; præſidium: & fa-
cta eſt vniuerſa Idumæa ſeruiens Dauid, &
ſeruauit Dominus Dauid in omnibus, ad
quæcunque profectus eſt.
15 Et regnauit Dauid ſuper omnem Iſraël:
faciebat quoque Dauid iudicium & iuſti-
tiam omni populo ſuo.
16 Ioab autem filius Saruiæ erat ſuper exer-
citum: porrò Ioſaphat filius Ahilud erat à
17 commentarijs, ¶ & Sadoc filius Achitob, &
Achi-mélec filius Abiathar erant ſacerdo-
tes: & Saraias ſcriba.
18 Banaias autē filius Ioiadæ ſuper Cerethi
& Phelethi: filij autem Dauid ſacerdotes
erant.

CAPVT IX.

Quantum pietatis exhibuerit Dauid Miphi-bóſeth filij Ionathæ claudo, datis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filijs ac ſeruis ſuis, Miphi-bóſeth ad menſam Dauid recepto.

A 1 ET dixit Dauid: Putáſne eſt aliquis, qui re-
manſerit de domo Saul, vt faciam cum eo
miſericordiam propter Ionathan.
2 Erat autem de domo Saul, ſeruus nomine
Siba: quem cùm vocaſſet rex ad ſe, dixit ei:
Túne es Siba? Et ille reſpondit: Ego ſum
ſeruus tuus.
3 Et ait rex: Nunquid ſupereſt aliquis de do-
mo Saul, vt faciam cum eo miſericordiam
Dei? Dixitq; Siba regi: Supereſt filius Ionathæ, debilis pedibus.
4 Vbi, inquit, eſt? Et Siba ad regem: Ecce
ait, in domo eſt Machir filij Ammiel de Lo-
-dabar.
5 Miſit ergo rex Dauid, & tulit eum de do-
mo Machir filij Ammiel de Lo-dabar.
6 Cùm autem veniſſet Miphi-bóſeth filius
Ionathæ filij Saul ad Dauid, corruit in fa-
ciem ſuam, & adorauit. Dixitque Dauid:
Miphi-bóſeth? Qui reſpondit: Adſum ſer-
uus tuus.
7 Et ait ei Dauid: Ne timeas, quia facien-
faciam in te miſericordiam propter Io-
than patrem tuum, & reſtituam tibi om-
agros Saul patris tui, & tu comedes pa-
in menſa mea ſemper.
8 Qui adorans eum dixit: Quis ego ſum
uus tuus, quoniam reſpexiſti ſuper
mortuum ſimilem mei?
9 Vocauit itaque rex Sibam puerum Saul,
dixit ei: Omnia quæcunque fuerunt
& vniuerſam domum eius, dedi filio
ni tui.
10 Operare igitur ei terram tu, & filij
ſerui tui, & inferes filio domini
vt alatur: Miphi-bóſeth autem filius
ni tui comedet ſemper panem
ſam meam. Erant autem Sibæ
filij, & viginti ſerui.
11 Dixitq; Siba ad regem: Sicut
mine mi rex ſeruo tuo, ſic faciet
& Miphi-bóſeth comedet ſuper
*meam' quaſi vnus de filijs regis.
12 Habebat autem Miphi-bóſeth
uulum nomine Micha: omnis
tio domus Sibæ ſeruiebat Miphi-bóſeth.
13 Porrò Miphi-bóſeth habitabat
lem: quia de menſa regis
tur: & erat claudus vtroque
CAPVT X.

Hanon rex Ammonitarum, poſt illatam ſeruis Dauid iniuriā, quos ad conſolandū de patris mortem miſerat, contractis quinque regum Syriæ copijs, vincitur ſemel ac iterum.

FActum eſt autem poſt hæc, vt mo
rex filiorum Ammon, & regnauit
filius eius pro eo.
2 Dixitque Dauid: Faciam miſeri
cum Hanon filio Naas, ſicut fecit
ius mecum miſericordiam. Miſit
uid, conſolans eū per ſeruos ſuos
tris interitu. Cùm autem veniſſent
3 Dauid in terram filiorum Ammon,
xerunt principes filiorum Ammon

non dominum ſuum, Putas quòd propter
*12 honorem patris tui miſerit Dauid ad te con
ſolatores, & nō ideò vt* inueſtigaret, & ex-
ploraret ciuitatem, & euerteret eam, miſit
Dauid ſeruos ſuos ad te?
4 Tulit itaque Hanon ſeruos Dauid, raſitq;
dimidiam partem barbæ eorum, & præſci-
dit veſtes eorum medias vſque ad nates, &
dimiſit eos.
B 5 Quod cùm nuntiatum eſſet Dauid, miſit
in occurſum eorum: erant enim viri confu-
ſi turpiter valde, & mandauit eis Dauid,
Manete in Iericho, donec creſcat barba ve-
ſtra, & tunc reuertimini.
6 Videntes autem filij Ammon, quòd iniu-
riam feciſſent Dauid, miſerunt, & condu-
xerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum
Soba, viginti millia peditum, & à rege Maa-
cha mille viros, & ab Iſ-tob duodecim mil-
lia virorum.
7 Quod cùm audiſſet Dauid, miſit Ioab &
omnem exercitum bellatorum.
8 Egreſſi ſunt ergo filij Ammon, & direxe-
runt aciem ante ipſum introitum portæ: Sy-
rus autem Soba, & Rohob, & Iſ-tob, & Maa-
cha ſeorſum erant in campo.
9 Videns igitur Ioab, quòd præparatum eſſet
*ſibi. aduerſum ſe prælium, & ex aduerſo & poſt
tergum, elegit * ex omnibus electis Iſraël,
C 10 & inſtruxit aciem contra Syrū: ¶ reliquam
autem partem populi tradidit Abiſai fratri
ſuo, qui direxit aciem aduerſus filios Am-
mon.
11 Et ait Ioab: Si prævaluerint aduerſum me
Syri, eris mihi in adiutorium: ſi autem filij
Ammon prævaluerint aduerſum te, auxi-
liabor tibi.
12 Eſto vir fortis, & pugnemus pro populo
noſtro, & ciuitate Dei noſtri: Dominus au-
tem faciet quod bonū eſt in conſpectu ſuo.
13 Iniit itaque Ioab & populus, qui erat cum
eo, certamen contra Syros: qui ſtatim fuge-
runt à facie eius.
14 Filij autem Ammon videntes, quia fugiſ-
ſent Syri, fugerunt & ipſi à facie Abiſai, &
ingreſsi ſunt ciuitatem, reuerſusq; eſt Ioab
à filijs Ammon, & venit Ieruſalem.
15 * Videntes igitur filij Ammon quoniā Sy-
rus expauit, & quoniam corruiſſent' coram
Iſraël, congregati ſunt pariter.
16 Miſitq; Adar-ézer, & eduxit Syros, qui e-
rant trans fluuium, & adduxit eorum exer-
citum: Sobach autem magiſter militiæ A-
dar-ézer, erat princeps eorum.
D 17 Quod cùm nuntiatum eſſet Dauid, con-
traxit omnem Iſraëlem, & tranſiuit Iorda-
nem, venitque in Helam: & direxerunt a-
ciem Syri ex aduerſo Dauid, & pugnauerūt
contra eum.
18 Fugeruntque Syri à facie Iſraël, & occidit
Dauid de Syris ſeptingentos currus, & qua-
draginta millia equitum: & Sobach prin-
cipem militiæ percuſsit, qui ſtatim mor-
tuus eſt.
19 Videntes autem vniuerſi reges, qui erant
in præſidio Adar-ézer, ſe victos eſſe ab Iſraël
-6. -expauerunt & fugerunt quinquaginta &
octo millia coram Iſraël. Et' fecerūt pacem
cum Iſraël: & ſeruierunt eis, timueruntque
Syri auxilium præbere * filijs Ammon. *vltrà 1.

CAPVT XI.

Obſeſſa Rabba ciuitate Ammonitarum Dauid adulterio Beth-ſabee adiunxit, ad id celandum, homicidium viri illius Vriæ, acceptā, illa in vxorem, & nato ex ea filio, Dominum commouit ad iram.

FActum eſt autem, vertente anno, eo tem- 1 A
pore quo ſolent reges ad bella procedere, *1.Par.20.a.1.*
miſit Dauid Ioab, & ſeruos ſuos cum eo, &
vniuerſum Iſraël, & vaſtauerunt filios Am-
mon, & obſederunt Rabba: Dauid autem
remanſit in Ieruſalem.
2 Dum hæc agerentur, accidit * vt ſurgeret * *quadam*
Dauid de ſtratu ſuo poſt meridiē, & deam- *die.*
bularet in ſolario domus regiæ: viditq; mu-
lierem ſe lauantem, ex aduerſo ſuper ſo-
larium ſuum: erat autem mulier pulchra
valde.
3 Miſit ergo rex, & requiſiuit, quæ eſſet mu-
lier. Nuntiatumq; eſt ei quòd ipſa eſſet Beth
-ſabee filia Eliam, vxor Vriæ Hethæi.
4 Miſsis itaque Dauid nuntijs, tulit eam:
quæ cùm ingreſſa eſſet ad illum, dormiuit
cum ea: ſtatimq; ſanctificata eſt ab immun- *Leuit.15.c.18.*
5 ditia ſua: ¶ & reuerſa eſt in domum ſuam
concepto fœtu. Mittensq; nuntiauit Da-
uid, & ait: Concepi.
6 Miſit autem Dauid ad Ioab, dicens: Mitte
ad me Vriā Hethæum. Miſitq; Ioab Vriam
ad Dauid.
7 Et venit Vrias ad Dauid. Quæſiuitq; Da- B
uid quàm rectè ageret Ioab, & populus, &
8 quomodo adminiſtraretur bellum, ¶ & di-
xit Dauid ad Vriam: Vade in domū tuā, &
laua pedes tuos. Et egreſſus eſt Vrias de do-
mo regis, ſecutusq; eſt eum cibus regius.
9 Dormiuit autem Vrias ante portā domus
regiæ, cum alijs ſeruis domini ſui, & nō de-
ſcendit ad domum ſuam.
10 Nuntiatumque eſt Dauid à dicentibus:
Non iuit Vrias in domū ſuam. Et ait Dauid

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad Vriam: Nunquid non de via veniſti? quare non deſcendiſti in domum tuam?

-6. 11 Et ait Vrias ad Dauid: Arca Dei & Iſraël, & Iuda habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab, & ſerui domini mei ſuper faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, vt comedam & bibam, & dormiam cum vxore mea? per ſalutem tuam & per ſalutem animæ tuæ non faciam rē hanc.

12 Ait ergo Dauid ad Vriam: Mane hic etiam hodie, & cras dimittam te. Manſit Vrias in
13 Ieruſalem in die illa & altera, ¶ & vocauit eum Dauid, vt comederet coram ſe & biberet, & inebriauit eum: qui egreſſus vesperi dormiuit in ſtratu ſuo cū ſeruis domini ſui, & in domum ſuam non deſcendit.
14 Factum eſt ergo manè, & ſcripſit Dauid epiſtolam ad Ioab: miſitq; per manum Vriæ

15 ¶ ſcribens in epiſtola: Ponite Vriam ex aduerſo belli, vbi fortiſsimum eſt prælium: & derelinquite eum, vt percuſſus intereat.
16 Igitur cùm Ioab obſideret vrbem, poſuit Vriam in loco vbi ſciebat viros eſſe fortiſsimos.
17 Egreſſiq́ue viri de ciuitate, bellabant aduerſum Ioab, & ceciderūt de populo ſeruorum Dauid, & mortuus eſt etiam Vrias Hethæus.
18 Miſit itaque Ioab, & nuntiauit Dauid
19 omnia verba prælij: ¶ præcepitq́ue nuntio, dicens: Cùm compleueris vniuerſos
20 ſermones belli ad regem, ¶ ſi eum videris indignari, & dixerit: Quare acceſsiſtis ad murum, vt præliaremini? an ignorabatis, quòd multa deſuper ex muro tela mittātur?
Iudic 9.g.53. *Ierobeſeth 5. 21 Quis percuſſit Abi-mélech filiū *Ierobaal? nónne mulier miſit ſuper eū fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare iuxta murū acceſsiſtis? dices; Etiam
D
22 ſeruus tuus Vrias Hethæus occubuit ergo nuntius, & venit, & narrauit omnia quæ ei præceperat Ioab.
23 Et dixit nuntius ad Dauid: Præualuerunt aduerſum nos viri, & egreſsi ſunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu perſequuti eos ſumus vſque ad portam ciuitatis.
24 Et direxerunt iacula ſagittarij ad ſeruos tuos ex muro deſuper: mortuiq́; ſunt quidam ex ſeruis regis, quin etiam ſeruus tuus Vrias Hethæus mortuus eſt.
25 Et dixit Dauid ad nuntium: Hæc dices Ioab: Non te frangat iſta res: varius eſt euentus eſt belli, & nunc hunc, & nunc illum conſumit gladius: conforta bellatores tuos, & aduerſus vrbem, vt deſtruas eam & euertas eos.
26 Audiuit autem vxor Vriæ, quòd mortuus eſſet Vrias vir ſuus, & planxit eum.
27 Tranſactoq́ue luctu miſit Dauid & ſuſcepit eam in domum ſuam, & facta eſt ei

vxor, peperitq́; ei filium: & diſplicuit verbum hoc quod fecerat Dauid coram Domino.

CAPVT XII.

Dauid ſub parabola à Nathan propoſita, in ſeipſum tulit ſententiam. Vnde Nathan multa illa minatur incommoda, quibus cōpuncto culpæ condonatur manente pœna: & mortuo puero naſcitur Salomon, ac ciuitas Rabba cum magna vltione diruitur, accepto diademate precioſiſſimo regis ipſius.

A 1 *Reſponde mihi iudicium. MIſit ergo Dominus Nathan ad Dauid, qui cùm veniſſet ad eum, dixit ei: *Duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & alter pauper.
2 Diues habebat oues & boues plurimos valde.
3 Pauper autem nihil habebat omnino, præter ouem vnam paruulam quam emerat & nutriuerat, & quæ creuerat apud eum cum filijs eius ſimul, de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in ſinu illius dormiens: eratq́; illi ſicut filia.
4 Cum autem peregrinus quidam veniſſet ad diuitem, parcens ille ſumere de ouibus, & de bobus ſuis, vt exhiberet conuiuium peregrino illi, qui venerat ad ſe, tulit ouem viri pauperis, & præparauit cibos homini, qui venerat ad ſe.
B 5 Iratus autem indignatione Dauid aduerſus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: Viuit Dominus, quoniam filius mortis eſt vir, qui fecit hoc.
Exod. 22. n. 2. 6 Ouem reddet in quadruplum, eò quòd fecerit verbum iſtud, & non pepercerit.
* qui fecit hanc rem. 7 Dixit autem Nathan ad Dauid: Tu es ille vir *. Hæc dicit Dominus Deus Iſraël: Ego vnxi te in regem ſuper Iſraël, & ego erui te
8 de manu Saul, ¶ & dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui in ſinu tuo, dediq́ue tibi domum Iſrael & Iuda, & ſi parua
9 ſunt iſta, adijciam tibi multò maiora. Quare ergo contempſiſti verbum Domini, vt faceres malum in conſpectu meo? Vriam Hethæum percuſſiſti gladio, & vxorem illius accepiſti in vxorem tibi, & interfeciſti eum gladio filiorum Ammon.
10 Quam ob rem nō recedet gladius de domo tua vſque in ſempiternum, eò quòd deſpexeris me, & tuleris vxorem Vrię Hethęi, vt eſſet vxor tua.
C
2.reg.16. & 22. 11 Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis Solis huius.

12 Tu enim feciſti abſconditè: ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſraël, & in conſpectu Solis*.
*huius. Eccl.47.b.13. 13 Et dixit Dauid ad Nathan: Peccaui Domino. Dixitq́; Nathan ad Dauid: Dominus quoq; tranſtulit peccatum tuum: non moriēris.
14 Veruntamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos *Domini: propter verbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur. D *nomen.
15 Et reuerſus eſt Nathan in domum ſuam. Percuſſit quoq; Dominus paruulum, quem pepererat vxor Vriæ Dauid, & deſperatus eſt.
16 Deprecatusq́; eſt Dauid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingreſſus ſeorſum, iacuit ſuper terram.
17 Venerunt autem ſeniores domus eius cogentes eum, vt ſurgeret de terra: qui noluit, nec comēdit cum eis cibum.
18 Accidit autem die ſeptima, vt moreretur infans: timueruntq́; ſerui Dauid nuntiare ei quòd mortuus eſſet paruulus. dixerunt enim: Ecce cùm paruulus adhuc viueret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocem noſtram: quanto magis ſi dixerimus: Mortuus eſt puer, ſe affliget? E
19 Cùm ergo Dauid *audiſſet ſeruos ſuos muſitantes, intellexit quòd mortuus eſſet infantulus, dixitq́; ad ſeruos ſuos: Num mortuus eſt puer? Qui reſponderunt ei: Mortuus eſt. *vidiſſet i.
20 Surrexit ergo Dauid de terra, & lotus vnctusq́; eſt, cumq́; mutaſſet *veſtem', ingreſſus eſt domum Domini: & adorauit, & venit in domum ſuam, petiuitq́; vt ponerent ei panem, & comēdit. *veſtes 1.
21 Dixerunt autem ei ſerui ſui: Quis eſt ſermo quem feciſti? propter infantem cùm adhuc viueret, ieiunaſti & flebas: mortuo autem puero ſurrexiſti, & comediſti panem.
22 Qui ait, Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunaui & fleui: dicebā enim: Quis ſcit ſi fortè donet eum mihi Dominus, & viuat infans?
23 Nunc autem quia mortuus eſt, quare ieiuno? Nunquid potero reuocare eum amplius? ego vadam magis ad eum: ille verò non reuertetur ad me. F
24 Et conſolatus eſt Dauid Beth-ſabee vxorem ſuam, ingreſſuſq́; ad eam dormiuit cū ea: quæ genuit filium, & vocauit nomen eius Salomon, & Dominus dilexit eum. Matth.1.a.6.
25 Miſitq́ue *in manu Nathan prophetæ, & vocauit nomen eius Amabilis-Domino: eò *eum. 1.Par.20.a.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

26 quòd diligeret eum Dominus. ¶ Igitur pugnabat Ioab contra Rabath filiorum Ammon, & expugnabat vrbem regiam.
27 Misitque Ioab nuntios ad Dauid, dicens: Dimicaui aduersum Rabbath, & capienda est Vrbs-aquarum.
G 28 Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside ciuitatem, & cape eam: ne cùm à me vastata fuerit vrbs, nomini meo ascribatur victoria.
29 Congregauit itaque Dauid omnem populum, & profectus est aduersum Rabbath: cumque dimicassет, cepit eam.
30 Et tulit diadema regis eorum de capite eius, pondo auri talentũ, habens gemmas pretiosissimas, & impositum est super caput Dauid. Sed & prædam ciuitatis asportauit multam valde.
31 Populum quoque eius adducens serrauit, & circumegit super eos ferrata carpẽta: diuisitq; cultris, & traduxit in typo laterum: sic fecit vniuersis ciuitatibus filiorum Ammon, & reuersus est Dauid, & omnis exercitus in Ierusalem.

CAPVT XIII.

Absalom, propter incestum cum sorore Thamar, fratrem Amnon occidit, iratoq; patre profugus ad regem Gessur, tribus annis ibi permansit.

A 1 FActum est autem post hæc, vt Absalom filij Dauid sororem speciosissimam vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius Dauid, ¶ & deperiret in eam valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret: quia cùm esset virgo, difficile ei videbatur, vt quippiam inhonestè ageret cum ea.
3 Erat autem Amnon amicus, nomine Ionadab filius Semmaa fratris Dauid, vir prudens valde.
4 Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie fili regis, per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitq; ei Amnon: Thamar sororem fratris mei Absalom amo.
5 Cui respondit Ionadab: Cuba super lectum tuũ, & languorẽ simula: cumq; venerit pater tuus, vt visitet te, dic ei: Veniat, oro, Thamar soror mea, vt det mihi cibum, & faciat pulmentum, vt comedam de manu eius.
6 Accubuit itaque Amnon, & quasi ægrotare cœpit: cumque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem: Veniat, obsecro, Thamar soror mea, vt faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, & cibũ * capiam de manu eius.
7 Misit ergo Dauid ad Thamar domum, dicens: Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum.
8 Venitq; Thamar in domum Amnon fratris sui: ille autem iacebat: quæ tollens farinam commiscuit: & liquefaciens, in oculis eius coxit sorbitiunculas.
9 Tollensq; quod coxerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit comedere, dixitq; Amnon: Eijcite vniuersos à me. Cumq; egressi non sent omnes, ¶ dixit Amnon ad Thamar: Infer cibum in conclaui, vt vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas, quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem suum in conclaui.
11 Cumq; obtulisset ei cibum, apprehendit eam, & ait: Veni, cuba mecum soror mea.
12 Quæ respondit ei: Noli frater mi, noli opprimere me, neque enim hoc fas est in Israël, noli facere stultitiam hanc.
13 Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quasi vnus de insipientibus in Israël, quin potius loquere ad regem, & non negabit me tibi.
14 Noluit autem * acquiescere precibus eius, sed prævalens viribus oppressit eam, & cubauit cum ea.
15 Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis, ita vt maius esset odium, quo oderat eã, amore quo antè dilexerat. Dixitque ei Amnon: Surge & vade.
16 Quæ respondit ei: Maius est hoc malum quod nunc agis aduersum me, quàm quod ante fecisti, expellens me. Et noluit audire eam: ¶ sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit: Eijce hanc à me foras: & claude ostium post eam.
18 Quæ induta erat talari tunica: huiusmodi enim filiæ regis virgines vestibus vtebantur. Eiecit itaque eam minister illius foras, clausitq; fores post eam.
19 Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisq; manibus super caput suum, ibat ingrediens, & clamans.
20 Dixit autem ei Absalom frater suus: Numquid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nunc soror tace, frater tuus est: nequa fligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Absalom fratris sui.
21 Cum autẽ audisset rex Dauid verba hæc, contristatus est valde, & noluit contristare spiritum Amnon filij sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.
22 Porrò non est locutus Absalom ad Amnon nec malũ nec bonũ: oderat enim Amnon Absalom Amnon, eò quòd violasset Thamar sororem suam.
E 23 Factum est autem post tempus biennij, vt tonderentur oues Absalom in Baal-hasor, quæ est iuxta Ephraim: & vocauit Absalom
24 omnes filios regis, ¶ venitque ad regem, & ait ad eum, Ecce tondentur oues serui tui: veniat oro rex cũ seruis suis ad seruum suũ.
25 Dixitque rex ad Absalom, Noli fili mi, noli rogare vt veniamus omnes, & grauemus te. Cùm autẽ cogeret eum, & noluisset ire, benedixit ei.
a ad Dauid. 26 Et ait Absalom*, Si non vis venire, veniat obsecro nobiscum saltẽ Amnon frater meus. Dixitque ad eum rex, Non est necesse vt vadat tecum.
27 Coëgit itaque Absalom eum, & dimisit cum eo Amnon & vniuersos filios regis.
-d. -Feceratque Absalom conuiuiũ quasi conuium regis'.
28 Præceperat autem Absalom pueris suis, dicens, Obseruate cùm temulẽtus fuerit Amnon vino, & dixero vobis, percutite eum, & interficite: nolite timere: ego enim sum
F qui præcipio vobis: roboramini, & estote viri fortes.
29 Fecerunt ergo pueri Absalom aduersum Amnon sicut præceperat eis Absalom. Surgentesque omnes filij regis ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt.
30 Cumque adhuc pergerent in itinere, fama peruenit ad Dauid, dicẽs, Percussit Absalom omnes filios regis, & non remansit ex
*Dauid. eis saltem vnus.
31 Surrexit itaque rex*, & scidit vestimenta sua: & cecidit super terram, & omnes serui illius qui assistebant ei, sciderunt vestimenta sua.
32 Respondens autem Ionadab filius Semmaa fratris Dauid, dixit, Ne æstimet Dominus meus rex, quòd omnes pueri filij regis occisi sint: Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus ex die qua oppressit Thamar sororem eius.
33 Nunc ergo ne ponat Dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens, Omnes filij regis occisi sunt: quoniam Amnon
G solus mortuus est.
34 Fugit autem Absalom, & eleuauit puer speculator oculos suos, & aspexit: & ecce populus multus veniebat per iter deuium ex latere montis.
35 Dixit autẽ Ionadab ad regem, Ecce filij regis adsunt: iuxta verbũ serui tui sic factum est.

36 Cumque cessasset loqui, apparuerunt & filij regis: & intrantes leuauerunt vocem suam, & fleuerunt: sed & rex & omnes serui eius fleuerunt ploratu magno nimis.
37 Porrò Absalõ fugiens, abiit ad Tholomai filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo
38 Dauid filium suum * multis' diebus, ¶ Absalom autẽ cùm fugisset, & venisset in Gessur, fuit ibi tribus annis. * Amnon. * cunctis 4.
39 Cessauitq; rex Dauid persequi Absalom, eò quòd consolatus esset super Amnon interitu.

CAPVT XIIII.

Absalom mulieris Thecuitæ solertia reuocari curat Ioab à Gessur in Ierusalem, de pulchritudine & filijs Absalom, qui biennio post reditum faciem patris non vidit, donec messem Ioab incendi iussit.

INtelligens autem Ioab filius Saruiæ, quòd 1 A
cor regis versum esset ad Absalom, ¶ misit
2 Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem, dixitque ad eam, Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne vngaris oleo, vt sis quasi mulier iam plurimo tempore lugens mortuum: ¶ & ingredieris ad regem, & loquêris ad eum sermones huiusce modi. Posuit autem Ioab verba in ore eius.
4 Itaq; cùm ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit corã eo super terram, & adorauit, & dixit, Serua me rex.
5 Et ait ad eam rex, Quid causæ habes? Quæ respondit, Heu, mulier vidua ego sum: mortuus est enim vir meus.
6 Et ancillæ tuæ erant duo filij: qui rixati sunt aduersum se in agro, nullusq; erat qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum, & interfecit eum.
7 Et ecce consurgens vniuersa cognatio aduersum ancillam tuam, dicit, Trade eum B
qui percussit fratrem suum, vt occidamus eum pro anima fratris sui quem interfecit, & deleamus hæredẽ: & quærunt extinguere scintillam meam quæ relicta est, vt non supersit viro meo nomen, & reliquiæ super terram.
8 Et ait rex ad mulierem, Vade in domum tuam, & ego iubebo pro te.
9 Dixitque mulier Thecuitis ad regem, In me dom'ne mi rex sit iniquitas, & in domũ patris mei: rex autem & thronus eius sit innocens.
10 Et ait rex, Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & vltrà non addet vt tangat te.
11 Quæ ait, Recordetur rex Domini Dei sui, C
vt non multiplicentur proximi sanguinis ad vlciscendum, & nequaquam interfi-

 ciant

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciant filiũ meum. Qui ait, Viuit Dominus, quia non cadet de capillis filij tui super terram.

12 Dixit ergo mulier, Loquatur ancilla tua ad dominũ meum regem verbum. Et ait, Loquere.

13 Dixitq; mulier, Quare cogitasti huiusce modi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbum istud vt peccet, & non reducat eiectum suum?

14 Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur: nec vult Deus perire animã, sed retractat, cogitans ne penitus pereat qui abiectus est.

Exod. 18.g.32. & 33.c.11.

15 Nunc igitur veni vt loquar ad dominum meum regem verbum hoc præsente populo. Et dixit ancilla tua, Loquar ad regem, si quo modo faciat rex verbum ancillæ suæ.

D 16 Et audiuit rex*, vt liberaret ancillã suam de manu omnium qui volebant de hæreditate Domini delere me, & filium meum simul.

**verba.*

17 Dicat ergo ancilla tua, vt fiat verbum domini mei regis sicut sacrificiũ. Sicut enim angelus Domini, sic est dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur: vnde & Dominus Deus tuus est tecum.

18 Et respondens rex dixit ad mulierem, Ne abscondas à me verbum quod te interrogo. Dixitq; ei mulier, Loquere domine mi rex.

E 19 Et ait rex, Nunquid manus Ioab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier, & ait, Per salutem animæ tuæ domine mi rex, nec ad sinistrã, nec ad dexteram est ex omnibus his quæ locutus est dominus meus rex: seruus enim tuus Ioab, ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc.

20 Vt verterem figurã sermonis huius, seruus tuus Ioab præcepit istud: tu autem domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiã angelus Dei, vt intelligas omnia super terrã.

21 Et ait rex ad Ioab, Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & reuoca puerum Absalom.

22 Cadensque Ioab super faciem suam in terram, adorauit, & benedixit regi: & dixit Ioab, Hodie intellexit seruus tuus, quia inueni gratiam in oculis tuis domine mi rex: feci-

** domine mi.* sti enim sermonem * rex serui tui.

F 23 Surrexit ergo Ioab, & abijt in Gessur, & adduxit Absalom in Ierusalem.

24 Dixit autẽ rex, Reuertatur in domũ suam, & faciem meam non videat. Reuersus est itaque Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit.

25 Porrò sicut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israël, & decorus nimis: a vestigio pedis vsque ad verticem non erat in eo vlla macula.

26 Et quando tondebat capillum (semel autẽ in anno tondebatur, quia grauabat eum; cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico.

quatuor.

27 Nati sunt autem Absalom filij tres: & filia vna, nomine Thamar, elegantis formæ.

28 Mansitque Absalom in Ierusalem duobus annis, & faciem regis non vidit.

29 Misit itaque ad Ioab, vt mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eum. Cumque secundò misisset, & ille noluisset venire,

30 eum, ¶ dixit seruis suis, Scitis agrum Ioab iuxta agrum meum, habentem messem? Ite: date igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo serui Absalom segetem igni. -Et venientes serui Ioab, scissis vestibus dixerunt, Succenderunt serui Absalom partem agri igni'.

31 Surrexitque Ioab, & venit ad Absalom in domũ eius, & dixit, Quare succenderunt serui tui segetem meam igni?

32 Et respondit Absalom ad Ioab, Misi ad te obsecrans vt venires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei, Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo vt videam faciem regis: quòd si memor est iniquitatis meæ, interficiat me.

33 Ingressus itaque Ioab ad regem, nunciauit ei omnia', vocatusque est Absalom, & intrauit ad regem, & adorauit super faciem terræ coram eo: osculatusque est rex Absalom.

CAPVT XV.

Absalom conciliato sibi populi fauore, aduersus patrẽ coniurat in Hebron, quem pater fugã, pauca cum arca remissis, & inter alios Chusai remanente, dissipaturus consilium Achi-tóphel.

IGitur post hæc fecit sibi Absalom currum, & equites, & quinquaginta viros qui præcurrerent eum.

2 Et manè consurgens Absalom, stabat iuxta introitum portæ: in via', & omnem virum qui habebat negotium vt veniret ad regem in iudicium, vocabat Absalom ad se, & interrogabat, De qua ciuitate es tu? Qui respondens aiebat, Ex vna tribu Israël ego sum seruus tuus.

3 Respondebatq; ei Absalom, Videntur sermones tui boni & iusti, sed non est qui te audiat constitutus à rege. Dicebatq; Absalom: ¶ Quis me constituat iudicem super terram, vt ad me veniant omnes qui habent negotium, & iuste iudicem?

4

5 Sed & cùm accederet ad eum homo vt salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens, osculabatur eum.

B 6 Faciebatque hoc omni Israël venienti ad iudicium vt audiretur à rege, & solicitabat corda virorum Israël.

7 Post* quadraginta' autem annos, dixit Absalom ad regem-Dauid', Vadam, & reddam vota mea quæ voui Domino in Hebron.

** quatuor.*

8 Vouens enim vouit seruus tuus, cùm esset in Gessur Syriæ, dicens, Si reduxerit me Dominus in Ierusalem, sacrificabo Domino.

9 Dixitq; ei rex Dauid, Vade in pace. Et surrexit, & abijt in Hebron.

10 Misit autem Absalom exploratores in vniuersas tribus Israël, dicens, Statim vt audieritis clangorem buccinæ, dicite, Regnabit Absalom in Hebron.

11 Porrò cum Absalom ierunt ducenti viri de Ierusalem vocati, euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes.

C 12 Accersiuit quoque Absalom Achi-tóphel Gilonitem consiliarium Dauid, de ciuitate sua Gilo. * Cumque immolaret victimas, facta' est coniuratio valida, populusq; concurrens augebatur cum Absalom.

** Et cũ immolaret victimas, facta' est coniuratio valida, populusq; concurrens augebatur cum Absalom.*

13 Venit igitur nuntius ad Dauid, dicens, Toto corde vniuersus Israël sequitur Absalom.

14 Et ait Dauid seruis suis qui erant cum eo in Ierusalẽ, Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium à facie Absalom: festinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & * impleat' super nos ruinam, & percutiat ciuitatem in ore gladij.

** impleat' super nos ruinam, & percutiat*

15 Dixeruntque serui regis ad eum, Omnia quæcunq; præceperit dominus noster rex, libenter exequemur serui tui.

16 Egressus est ergo rex & vniuersa domus eius pedibus suis: & reliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum.

D 17 Egressusque rex & omnis Israël pedibus

18 suis, stetit procul à domo: ¶ & vniuersi seruientes eius ambulabant iuxta eum, & legiones cerethi & phelethi, & omnes Gethæi - pugnatores validi' sexcenti viri qui secuti erant de Geth pedites, præcedebant regem.

19 Dixit autem rex ad Ethai Gethæum, Cur venis nobiscum? reuertere, & habita cum

rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo.

20 Heri venisti, & hodie cõpellêris nobiscum egredi? ego autem vadam quò iturus sum: reuertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dominus faciet tecũ misericordiam & veritatem, -quia' ostendisti gratiam & fidem.

21 -Et respondit' Ethai regi dicens, Viuit Dominus, & viuit dominus meus rex: quoniam in quocunque loco fueris domine mi rex, siue in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus.

22 Et ait Dauid Ethai, Veni, & transi. Et trãsiuit Ethai Gethæus, & omnes viri qui cum eo erant, & reliqua multitudo. E

23 Omnesque flebant voce magna, & vniuersus populus transibat: rex quoque transgrediebatur Torrentem-cedron, & cunctus populus incedebat contra viam-oliuæ' quę respicit ad desertum.

24 Venit autem & Sadoc-sacerdos', & vniuersi Leuitæ cum eo, portantes arcam fœderis Dei, & deposuerunt arcam fœderis Dei, & ascendit Abiathar: donec expletus esset omnis populus qui egressus fuerat de ciuitate.

25 Et dixit rex ad Sadoc, Reporta arcam Dei in vrbem: si inuenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam & tabernaculum suum.

26 Si autem dixerit mihi, Non places: præstò sum, faciat * quod bonum est coram se.

** mihi te.*

F 27 Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem, O videns reuertere in ciuitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Ionathan filius Abiathar duo filij vestri, sint vobiscum.

28 Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo à vobis indicãs mihi.

29 Reportauerũt ergo Sadoc & Abiathar arcam Dei in Ierusalem: & manserunt ibi.

30 Porrò Dauid ascendebat Cliuum-oliuarum, scandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite, sed & omnis populus qui erat cum eo, operto capite ascendebat plorans.

31 Nuntiatum est autem Dauid quòd & Achi-tóphel esset in coniuratione cum Absalom, dixitque Dauid, Infatua quæso Domine consilium Achi-tóphel.

32 Cumque ascenderet Dauid summitatem G montis in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites, scissa veste, & terra pleno capite.

33 Et dixit ei Dauid, Si veneris mecũ, eris mihi oneri: ¶ si autem in ciuitatem reuertaris,

34 & dixe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& dixeris Absalom, Seruus tuus sum rex, -patere me viuere: sicut fui seruus patris tui, sic ero seruus tuus: dissipabis consilium Achi-tóphel.

35 Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbum quodcunque audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar sacerdotibus.

36 Sunt enim cum eis duo filij eorum Achimaas filius Sadoc, & Ionathan filius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne verbum quodcunque audieritis.

37 Veniente ergo Chusai amico Dauid in ciuitatem, Absalom quoque ingressus est Ierusalem.

CAPVT XVI.

Siba cibaria adferenti ac detractori confert Dauid bona Miphi-bóseth, Semei maledicentem occidi vetat. Absalom Ierusalem ingressus consilio Achi-tóphel ad concubinas patris sui publicè ingreditur.

A 1 CVmque Dauid transisset paululùm montis verticẽ, apparuit Siba puer Miphi-bóseth, in occursum eius, cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis vuæ passæ, & centum massis palatharum, & * duobus vtribus vini.

2 Et dixit rex Sibæ: Quid sibi volunt hæc? Respondítque Siba, * asini, domesticis regis vt sedeant, & panes & palathæ ad vescendum pueris tuis, vinum autem vt bibat si quis defecerit in deserto.

3 Et ait rex, Vbi est filius domini tui? Respondítque Siba regi, Remansit in Ierusalem, dicens, Hodie restituet mihi domus Israël regnum patris mei.

4 Et ait rex Sibæ, Tua sint omnia quæ fuerunt Miphi-bóseth. Dixitque Siba, Oro, vt inueniam gratiam coram te domine mi rex.

5 Venit ergo rex Dauid vsque Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir de cognatione dom' Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & maledicebat.

B 6 Mittebatque lapides contra Dauid, & contra vniuersos seruos regis Dauid: omnis autem populus, & vniuersi bellatores à dextro & sinistro latere regis incedebant.

7 Ita autem loquebatur Simei cùm maledicer-et-regi', Egredere, egredere vir sanguinum, & vir Belial.

8 Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul: quoniam inuasisti regnũ pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filij tui: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.

9 Dixit autem Abisai filius Saruiæ, regi, Quare maledicit canis hic morituus Dominus meo regi? Vadam, & amputabo caput eius.

10 Et ait rex, Quid mihi & vobis est, filij Saruiæ? dimittite eum vt maledicat: Dominus enim precepit ei vt maledicere Dauid: & quis est qui audeat dicere, quare fecerit?

11 Et ait rex Abisai, & vniuersis seruis suis: Ecce filius meus qui egressus est de visceribus meo, quærit animam meam: quanto magis nunc hic filius Iemini *? dimittite eum, vt maledicat iuxta præceptum Domini, * si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac, die hodierna.

13 Ambulabat itaque Dauid & socij eius viam cum eo. Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, & maledicẽs, & mittens lapides aduersum eum, terramque spargens.

14 Venit itaq; rex * & vniuersus populus qui eo lassus, & * refocillati sunt' ibi.

15 Absalom autem & omnis populus Israël ingressi sunt Ierusalem, sed & Achitophel cum eo.

16 Cùm autem venisset Chusai Arachites amicus Dauid ad Absalom, locutus est ad eum: Salue rex, salue rex.

17 Ad quem Absalom, Hæc est, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non iuisti cum amico tuo?

18 Respondítq; Chusai ad Absalom, Non quã: quia illius ero quem elegit Dominus, & omnis hic populus & vniuersus Israël, cum eo manebo.

19 Sed vt & hoc inferam, cui ego seruiam sum? nónne filio regis? sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi.

20 Dixit autẽ Absalom ad Achi-tóphel, Date consilium quid agere debeamus.

21 Et ait Achi-tóphel ad Absalom, Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit custodiendum domũ: vt cùm audierit omnis Israël quòd fœdaueris patrem tuum, corborentur tecum manus eorum.

22 Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ingressúsque est ad concubinas patris sui coram vniuerso Israel.

23 Consilium autem Achi-tóphel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cùm esset cum Dauid, & cùm esset cum Absalom.

CAPVT XVII.

Chusai dissipat consilium Achi-tóphel, idque per nuntios indicat Dauid, qui consilio Chusai transit Iordanem, quare se suspendit Achi-tóphel: tres amici Dauid munera adferant ne eius populus necessarijs egens deficeret.

A 1 DIxit ergo Achi-tóphel ad Absalom, Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar Dauid hac nocte.

2 Et irruens super eũ (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum: cumq; fugerit omnis populus qui cum eo est, percutiam regem desolatum.

3 Et reducam vniuersum populum, quomodo * vnus homo' reuerti solet: vnum enim virum tu quæris: & omnis populus erit in pace.

4 Placuitque sermo eius Absalom, & cunctis maioribus natu Israel.

5 Ait autem Absalom, Vocate * Chusai Arachiten, & audiamus quid etiam ipse dicat.

6 Cumque venisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad eum, Huiuscemodi sermonem locutus est Achi-tóphel: facere debemus an non? quod das consilium?

B 7 Et dixit Chusai ad Absalom, Non est bonum cõsilium quod dedit Achi-tóphel hac vice.

8 Et rursum intulit Chusai, Tu nosti patrem tuum, & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, veluti si vrsa raptis catulis in saltu sæuiat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum populo.

9 Forsitan nunc latitat in foueis, aut in vno quo voluerit loco: & cùm ceciderit vnus quilibet in principio, audiet quæcunque audierit, & dicet, Facta est plaga in populo qui sequebatur Absalom.

10 Et fortissimus * quisq;', cuius cor est quasi leonis, pauore soluetur: scit enim omnis populus' Israel fortem esse patrem tuum, & robustos omnes qui cum eo sunt.

11 Sed hoc mihi videtur rectum esse consilium, Congregetur ad te vniuersus * Israël, à Dan vsque Bersabee, quasi arena maris innumerabilis: & tu eris in medio eorum.

12 Et irruemus super eum in quocunque loco inuentus fuerit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram: & non relinquemus de viris qui cum eo sunt, ne vnum quidem.

13 Quòd si vrbem aliquam fuerit ingressus, circundabit omnis Israël ciuitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, vt non reperiatur ne calculus quidem ex ea.

14 Dixitque Absalom, & omnes viri Israël, Melius est consilium Chusai Arachitæ, consilio Achi-tóphel. Domini autem nutu dissipatum est consilium Achi-tóphel vtile, vt induceret Dominus super Absalom malum.

15 Et ait Chusai Sadoc & Abiathar sacerdotibus, Hoc & hoc modo consilium dedit Achi-tóphel Absalom, & senioribus Israel: & ego tale & tale dedi consilium.

16 Nunc ergo mittite citò, & nuntiate Dauid, dicentes, Ne morẽris nocte hac in campestribus deserti, sed absq; dilatione transgredere: ne forte absorbeatur rex, & omnis populus qui cum eo est.

17 Ionathan autem & Achimaas stabant iuxta Fontem-rogel: abijt ancilla & nuntiauit eis: & illi profecti sunt, vt referrent ad regem Dauid nuntium: non enim poterant videri, aut introire ciuitatem.

18 Vidit autem eos quidam puer, & indicauit Absalom: illi verò concito gradu ingressi sunt domum cuiusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, & descenderunt in eum.

19 Tulit autem mulier, & expandit velamen super os putei quasi siccans ptisanas: & sic latuit res.

20 Cumque venissent serui Absalom in domum ad mulierem, dixerunt, Vbi est Achimaas & Ionathan? Et respondit eis mulier, Transierunt festinanter, gustata paululum aqua. At hi qui quærebant, cùm non reperissent, reuersi sunt in Ierusalem.

21 Cumque abijssent ascenderunt illi de puteo, & pergentes nuntiauerunt regi Dauid, & dixerunt, Surgite, & transite citò fluuiũ: quoniam huiuscemodi dedit cõsilium contra vos Achi-tóphel.

22 Surrexit ergo Dauid, & omnis populus qui cum eo erat, & transierunt Iordanem, donec diluceſceret, * & ne vnus quidem residuus fuit, qui non transisset fluuium. *antequam denudaretur verbum.

23 Porrò Achi-tóphel videns quòd non fuisset factum consilium suum, strauit asinum suum, surrexitque, & abijt in domum suam & in ciuitatẽ suam: & dispositа domo sua, suspendio interijt, & sepultus est in sepulchro patris sui.

24 Dauid autem venit in Castra, & Absalom transijt Iordanem, ipse & omnes viri Israel cum eo.

25 Amasam verò constituit Absalom pro Ioab super exercitum: Amasa autẽ erat filius viri, qui vocabatur Ietra de Israëli, qui ingressus

Universidad de Deusto
Biblioteca

gressus est ad Abigail filiam Naas, sororem Saruiæ, quæ fuit mater Ioab.
26 Et castrametatus est Israël cum Absalom in terra-Galaad.
27 Cumque venisset Dauid in Castra, Sobi filius Naas de Rabath filiorum Ammon & Machir filius Amihel de Lo-dabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim, ¶ obtulerunt
28 ei stratoria & tapetia, & vasa fictilia, frumentum & hordeum & farinam & polentam
* oleo. 29 & fabam & lentem, & frixum * cicer ¶ & mel & butyrum, oues & pingues vitulos. dederuntque Dauid, & populo qui cum eo erat, ad vescendum: suspicati enim sunt populum fame & siti fatigari in deserto.

CAPVT XVIII.

Absalom victus prælio, quercuq; pendens ab Ioab trãsoditur. quod audiens Dauid amarè eum fleuit.

A 1 IGitur considerato Dauid populo suo constituit super eos tribunos & centuriones,
2 ¶ & dedit populi tertiam partem sub manu Ioab, & tertiam partem sub manu Abisai filij Saruiæ fratris Ioab, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth: dixitque rex ad populum, Egrediar & ego vobiscum.
3 Et respondit populus, Non exibis: [illegible] nim fugerimus, non magnopere ad eos [illegible] nobis pertinebit: siue media pars cecid[illegible] è nobis, non satis curabunt: quia tu vnus pro decem millibus computaris: melius igitur vt sis nobis in vrbe præsidio.
4 Ad quos rex ait, Quod vobis videtur [illegible] ctum, hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta por[illegible] tam: egrediebaturque populus per turmas suas centeni & milleni.
5 Et præcepit rex Ioab & Abisai & Ethai, * Ioab 9. cens, Seruate mihi puerum Absalom. Et [illegible] mnis populus audiebat præcipientem [illegible] gem cunctis principibus pro Absalom.
6 Itaque egressus est populus in campum contra Israël, & factum est prælium in [illegible] Ephraim.
7 Et cæsus est ibi populus Israel ab exercitu [illegible] Dauid, factaque est plaga magna in die illa viginti millium.
8 Fuit autem ibi prælium dispersum super faciem omnis terræ, & multò plures [illegible] quos saltus consumpserat de populo, quam

hi quos vorauerat gladius in die illa.
9 Accidit autem vt occurreret Absalom seruis Dauid, sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput eius quercui: & illo suspenso inter cælum & terram [illegible] mulus cui insederat, pertransiuit.
10 Vidit autem hoc quispiam, & nunti[illegible] Ioab, dicens, Vidi Absalom pendere [illegible] quercu.

11 Et ait Ioab viro qui nuntiauerat ei: Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, & ego dedissem tibi decem argenti siclos, & vnum baltheum?
12 Qui dixit ad Ioab, Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis: audientibus enim nobis præcepit rex tibi & Abisai, & Ethai, dicens, Custodite mihi puerum Absalom.
13 Sed & si fecissem contra animã meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, & tu stares ex aduerso.
14 Et ait Ioab, Non sicut tu vis, sed aggrediar * Ioab 9. eum coram te. Tulit ergo * tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalom:
15 cumque adhuc palpitaret hærens in quercu, ¶ cucurrerunt decem iuuenes armigeri
D Ioab, & percutientes interfecerunt eum.
16 Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israël, volens parcere multitudini.
17 Et tulerunt Absalom, & proiecerunt eum in saltu, in foueam grandem, & comportauerunt super eum aceruum lapidum magnum nimis: omnis autem Israël fugit in tabernacula sua.
18 Porrò Absalom erexerat sibi cùm adhuc viueret, titulum, qui est in Valle-regis: dixerat enim, Non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei. Vocauitque titulum nomine suo, & appellatur, Manus-Absalom: vsque ad hanc diem.
19 Achimaas autem filius Sadoc, ait, Curram & nuntiabo regi, quia iudicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum eius.
20 Ad quem Ioab dixit, Non eris nuntius in hac die, sed nuntiabis in alia: hodie nolo te
E nuntiare, filius enim regis est mortuus.
21 Et ait Ioab Chusi, Vade, & nuntia regi quæ vidisti. Adorauit Chusi Ioab, & cucurrit.
22 Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab, Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Ioab, Quid vis currere fili mi? -veni huc', non eris boni nuntij bajulus.
23 Qui respondit, Quid enim si cucurrero? Et ait ei, Curre. Currens ergo Achimaas per viam compendij, transiuit Chusi.
24 Dauid autem sedebat inter duas portas: speculator verò qui erat in fastigio portæ super murũ, eleuans oculos, vidit hominem currentem solum.
25 Et exclamans indicauit regi: dixitque rex, Si solus est, bonus est nuntius in ore eius. Properante autem illo, & accedente pro-
26 pius, ¶ vidit speculator hominem alterum F currentem, & vociferans in culmine, ait, Apparet mihi alter homo currens solus. Dixitque rex, Et iste bonus est nuntius.
27 Speculator autem, Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filij Sadoc. Et ait rex, Vir bonus est: & nuntiũ portans bonum, venit.
28 Clamans autem Achimaas, dixit ad regem, Salue rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait, Benedictus Dominus Deus tuus, qui conclusit homines, qui leuauerũt manus suas contra dominum meum regem.
29 Et ait rex, Est ne pax puero Absalom? Di- G xitq; Achimaas, Vidi * tumultum magnũ, * tumulum 9. cùm mitteret Ioab seruus tuus, ô rex, me seruum tuum: nescio aliud.
30 Ad quem rex, Transi, ait, & sta hîc. Cum-
31 que ille transisset, & staret, ¶ apparuit Chusi: & veniens, ait, Bonum apporto nuntium domine mi rex: iudicauit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui surrexerunt contra te.
32 Dixit autem rex ad Chusi, Est ne pax puero Absalom? Cui respondens Chusi, Fiant, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis, & vniuersi qui cõsurgunt aduersus eum in malum.
33 Contristatus itaque rex, ascendit cœnaculum portæ, & fleuit. Et sic loquebatur, vadens, Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te Absalom fili mi, fili mi Absalom?

CAPVT XIX.

Dauid Ioab verbis commotus, suos conspiratores sibi reconciliat, & à viris Iuda in Ierusalem reducitur ac Semei veniam precanti ignoscit, & Miphi-bóseth recipit, iubens vt agros cum Siba diuidat, valedicit ipsi Berzellai retinens secum Chamaam. Israël autem cum Iuda pro Dauid contendit.

NVntiatum est autem Ioab quòd rex fle- 1 A
ret, & lugeret filium suum: ¶ & versa est
2 victoria in luctum in die illa omni populo: audiuit enim populus in die illa dici, Dolet rex super filio suo.
3 Et declinauit populus in die illa ingredi ciuitatem, quomodo declinare solet populus versus, & fugiens de prælio.
4 Porrò rex operuit capuit caput suum, & clamabat voce magna, * Fili mi Absalom, * fili mi. Absalom fili mi.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Ingressus ergo Ioab ad regem in domum, dixit, confudisti hodie vultus omnium seruorum tuorũ qui saluam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum & filiarum tuarum, & animam vxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum.

6 Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie, quia non curas de ducibus tuis, & de seruis tuis: & verè cognoui modò, quia si Absalom viueret, & omnes nos occubuissemus, tunc placeret tibi.

B 7 Nunc igitur surge, & procede: & alloquẽs satisfac seruis tuis: iuro enim tibi per Dominum, quod si non exieris, ne vnus quidem remansurus sit tecum nocte hac: & peius erit hoc tibi, quàm omnia mala quæ venerunt super te ab adolescentia tua vsque in præsens.

8 Surrexit ergo rex, & sedit in porta: & omni populo nuntiatum est quòd rex sederet in porta: venitq; vniuersa multitudo coram rege, Israël autem fugit in tabernacula sua.

9 Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israël, dicens, Rex liberauit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse saluauit nos de manu Philisthinorũ: & nunc fugit de terra propter Absalom.

10 Absalom autem quem vnximus super nos, mortuus est in bello: vsquequo siletis, & nõ
-12. reducitis regem? Et consilium totius Israël venit ad regem'.

C 11 Rex verò Dauid misit ad Sadoc & Abiathar sacerdotes, dicens, Loquimini ad maiores natu Iuda, dicẽtes, Cur venitis nouissimi ad reducendum regem in domum suam? Sermo autem omnis Israël peruenerat
-6. ad regem in domo eius, quia dixerat rex,
12 Hæc diceris ad populũ Iuda', Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos, quare nouissimi reducitis regem?

13 Et Amasæ dicite, Nónne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tempore pro Ioab.

14 Et inclinauit cor omnium virorum Iuda, quasi viri vnius: miseruntque ad regem, dicentes, Reuertere tu, & omnes serui tui.

5. Reg. 2. b. 8. -6. 15 Et reuersus est rex: & venit vsque ad Iordanem, & omnis Iuda venit vsque in Galgala, vt occurreret regi, & traduceret eum Iordanem.

16 Festinauit autem Semei filius Gera filij
17 Iemini de Bahurim, & descendit cum viris Iuda in occursum regis Dauid cum mille viris de Ben-iamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filij eius, ac viginti serui cum eo: & irrumpentes Iordanem, antece-
18 gem ¶ transierunt vada, vt traducerent domum regis, & facerent iuxta iussionẽ eius. Semei autem filius Gera prostratus coram
19 rege, cùm iam transisset Iordanem, ¶ dixit ad eũ, Ne reputes mihi Domine mi iniquitatem, neque memineris iniuriarũ seruo tuo in die qua egressus es domine mi rex de Hierusalem, neque ponas rex in corde tuo.

20 Agnosco enim seruus tuus peccatum meum: & idcirco hodie primus veni de omni
* præce- dat 2. domo Ioseph, descendique in occursum domini mei regis.

21 Respondens verò Abisai filius Sarui, dixit, Nunquid pro his verbis non occidetur
-2. Semei, quia maledixit Christo Domini?

22 Et ait Dauid, Quid mihi & vobis filij Sarui? cur efficimini mihi hodie in satanam? quiãm hodie interficietur vir in Israël? nonne hodie me factum regem super Israël?

23 Et ait rex Semei, Non morieris. Iurauitque ei.

24 Miphi-bóseth quoque filius Saul descendit in occursum regis illotis pedibus, & intonsa barba: vestesq; suas non lauerat a die qua egressus fuerat rex, vsq; ad diem reuersionis eius in pace.

25 Cumque Hierusalem occurrisset regi, dixit ei rex, Quare non venisti mecum, Miphi-bóseth.

26 Et respondens, ait, Domine mi rex, seruus meus contempsit me: dixique ei ego famulus tuus vt sterneret mihi asinum, & ascenderem abirem cum rege: claudus enim est seruus tuus.

27 Insuper & accusauit me seruum tuum apud te dominum meum regem: tu autem domine mi rex sicut angelus Dei es, fac quod placitum est tibi.

28 Neq; enim fuit domus patris mei, nisi viri mortis obnoxia domino meo regi: tu autem posuisti me seruũ tuum inter conuiuantes mensæ tuæ: quid ergo habeo iustæ querimoniæ, aut quid possum vltrà vociferari ad regem?

29 Ait ergo ei rex, Quid vltrà loqueris? Dixi, est quod locutus sum: tu & Siba dividite possessiones.

30 Respondit q; Miphi-bóseth regi, Etiam cuncta accipiat, postquam reuersus est dominus meus rex pacificè in domum suam.

31 Berzellai quoque Galaadites, descendens de Rogelim, traduxit regẽ Iordanem, paratus etiam vltra fluuium prosequi

32 Erat autem Berzellai Galaadites

valde, id est octogenarius, & ipse præbuit alimenta regi, cùm moraretur in castris: fuit quippe vir diues nimis.

33 Dixit itaq; rex ad Berzellai, Veni mecum, vt requiescas securus mecum in Ierusalem.

34 Et ait Berzellai ad regem, Quot sunt dies annorum vitæ meæ, vt ascendam cum rege in Ierusalem?

35 Octogenarius sum hodie, nunquid videt sensus mei ad discernendum suauia, aut amarum? aut delectare potest seruum tuum cibus aut potus? vel audire possum vltrà vocem cantorum atque cantatricum? quare
* præce- dat 2. seruus tuus sit oneri Domino meo regi?

36 Paululum * procedam' famulus tuus ab Iordane tecum: non indigeo hac vicissitu-
-2. 37 dine, ¶ sed obsecro vt reuertar seruus tuus, & moriar in ciuitate mea, & sepeliar' iuxta sepulchrum patris mei & matris meę. Est autem seruus tuus Chamaam, ipse vadat te-
G cum domine mi rex, & fac ei quicquid tibi bonum videtur.

38 Dixit itaque ei rex, Mecum transeat Chamaam, & ego faciam ei quicquid tibi placuerit, & omne quod petieris à me, impe-
* restituit. trabis.

39 Cumque transisset vniuersus populus & rex Iordanem, * osculatus est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reuersus est in locum suum.

40 Transiuit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo: omnis autem populus Iuda traduxerat regem, & media tantum pars afuerat de populo Israël.

41 Itaque omnes viri Israël concurrentes ad regem, dixerunt ei, Quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda, & traduxerunt regem & domum eius Iordanem, omnesque viros Dauid cum eo?

42 Et respõdit omnis vir Iuda ad viros Israël, Quia mihi propior est rex: cur irasceris super hac re? nunquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt?

43 Et respondit vir Israel ad viros Iuda, & ait, Decem partibus maior ego sum apud regem, * magisque ad me pertinet Dauid, quàm ad te: cur fecisti mihi iniuriam, & nõ mihi nuntiatum est priori, vt reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Iuda viris Israel.

* & primogenitus ego fui.

CAPVT XX.

Ioab cum fratre Abisai persequens Sibã filium Bochri mouentem contra Dauid seditionem in Israël, Amasam in via occidit, tandemq; ab obsidione Abelæ, misso Sibæ per murum capite, discedit.

ACcidit quoque vt ibi esset vir Belial, no- 1 A
mine Seba, filius Bochri, vir Iemineus: & cecinit buccina, & ait, Non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Isai: reuer-
-1. tere' in tabernacula * tua' Israël. *sua 2.

2 Et separatus est omnis Israël à Dauid, secutusq; est Seba filium Bochri: viri autem Iuda adhæserunt regi suo à Iordane vsque Ierusalem.

3 Cumque venisset rex in domum suam in Ierusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, & tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens: & nõ est ingressus ad eas, sed erant clausæ vsque in diem mortis suę in viduitate viuentes.

4 Dixit autem rex Amasæ, Conuoca mihi B
omnes viros Iuda in diem tertiũ, & tu adesto præsens.

5 Abijt ergo Amasa vt conuocaret Iudam, & moratus est extra placitum quòd ei constituerat-rex'.
-1.

6 Ait autem Dauid ad Abisai, Nunc magis afflicturus est nos Seba filius Bochri, quàm Absalom: tolle igitur seruos domini tui, & persequere eum, ne fortè inueniat ciuitates munitas, & effugiat nos.

7 Egressi sunt ergo cũ eo viri Ioab, Cerethi quoque, & Phelethi: & omnes robusti exierunt de Ierusalem ad persequendum Seba filium Bochri.

8 Cumque illi essent iuxta lapidem gran- C
dem qui est in Gabaon, Amasa veniens occurrit eis. Porrò Ioab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, & desuper accinctus gladio dependente vsque ad ilia, in vagina, qui fabricatus leui motu egredi poterat, & percutere.

9 Dixit itaque Ioab ad Amasam, Salue mi fra 3. Reg. 2. 4. 3.
ter. Et tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eum.

10 Porrò Amasa nõ obseruauit gladiũ, quem habebat Ioab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina eius in terram, * nec secun * & mortuus est.
dum vulnus apposuit. Ioab autem, & Abisai frater eius persecuti sunt Seba filiũ Bochri.

11 Interea quidam viri, cùm stetissent iuxta cadauer Amasæ, de socijs Ioab, dixerũt, Ec- D
ce qui esse voluit pro Ioab comes Dauid.

12 Amasa autem conspersus sanguine, iacebat in media via. Vidit hoc quidã vir quòd substisteret omnis populus ad videndũ eum, & amouit Amasam de via in agrum: operuitq; eum vestimento, ne substisterent transeuntes propter eum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 Amoto ergo illo de via transibat omnis vir
sequens Ioab ad persequendū Seba filium
Bochri.
E 14 Porrò ille transierat per omnes tribus Is-
raël vsque in Abelam, & Beth-maacha: om-
nesq; viri electi congregati fuerūt ad eum.
15 Venerunt itaque, & oppugnabant eum in
Abela, & in Beth-maacha, & circundede-
runt munitionibus ciuitatem, & obsessa est
vrbs: omnis autē turba quæ erat cum Ioab,
molièbatur destruere muros.
16 Et exclamauit mulier sapiens de ciuitate,
Audite, audite, dicite Ioab, Appropinqua
huc, & loquar tecum.
17 Qui cùm accessisset ad eam, ait illi, Tu es
Ioab? Et ille respondit, Ego. Ad quem sic lo-
cuta est, audi sermones ancillæ tuæ. Qui re-
spondit, Audio.
F 18 Rursumque illa, Sermo, inquit, dicebā-
Deut. 20. c. 11. tur in veteri prouerbio, Qui interrogant,
interrogent in Abela: & sic proficiebant.
19 Nónne ego sum quæ respondeo veritatē
in Israël, & tu quæris subuertere ciuitatem
& euertere matrem in Israël? Quare præci-
pitas hæreditatem Domini?
20 Respondensque Ioab, ait, Absit, absit hoc à
me: non præcipito, neque demolior.
21 Non sic se habet res, sed homo de monte
Ephraim Seba, filius Bochri cognomine,
leuauit manum suam contra regem Dauid:
tradite illum solum: & recedemus à ciuita-
te. Et ait mulier ad Ioab, Ecce caput eius
mittetur ad te per murum.
G 22 Ingressa est ergo ad omnem populum, &
locuta est eis sapienter: qui abscissum caput
Sebæ filij Bochri proiecerunt ad Ioab. Et il-
le cecinit tuba, & recessērunt ab vrbe, vnus-
quisque in tabernacula sua: Ioab autem re-
uersus est Ierusalem ad regem.
Sup. 8. d. 6. 23 Fuit ergo Ioab super omnem exercitum
Israël: Banaias autem filius Ioiadæ super Ce-
rethæos & Phelethæos.
24 Aduram verò super tributa: porrò Iosa-
phat filius Ahilud, à commentarijs.
25 Sua autem, scriba: Sadoc verò & Abia-
26 thar, sacerdotes: ¶ Ira autem Iairites erat sa-
cerdos Dauid.

CAPVT XXI.

Immissa propter Saulis in Gabaonitas peccatum fame trienni, ad illorum petitionem Dauid Saulis reliquias præter Miphi-bóseth tradit vt crucifigerentur, quarum ossa vnà cum Saulis & Ionathæ ossibus iubet sepulturæ tradi: narrantur & quatuor bella Dauid aduersus Philisthæos.

FActa est quoque fames in diebus Dauid
tribus annis iugiter: & consuluit Dauid
raculum Domini. Dixitque Dominus: Pro-
pter Saul, & domum eius sanguinum, quo
occidit Gabaonitas.
2 Vocatis ergo Gabaonitis rex, dixit ad eos
(Porrò Gabaonitæ non erant de filijs Israël,
sed reliquiæ Amorrhæorum: filij quippe Is-
raël iurauerant eis, & voluit Saul percutere
eos zelo, quasi pro filijs Israël & Iuda.)
3 Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas, Quid fa-
ciam vobis? & quod erit vestri piaculum, &
benedicatis hęreditati Domini?
4 Dixeruntque Gabaonitæ, Non est nobis
super argento & auro quæstio, sed [illegible]
tra Saul, & contra domum eius: neque vt
lumus vt interficiatur homo de Israël.
-2. quos-rex' ait, Quid ergo vultis vt faciam
bis?
5 Qui dixerunt regi, Virum qui attriuit
& oppressit iniquè, ita delere debemus,
ne vnus quidem residuus sit de stirpe
in cunctis finibus Israël.
6 Dentur nobis septem viri de filijs eius,
crucifigamus eos Domino in Gabaa Sa-
quondam electi Domini. Et ait rex: Ego
dabo.
7 Pepercitque rex Miphi-bóseth filio Ion-
thæ filij Saul, propter iusiurandum Domi-
ni, quod fuerat inter Dauid, & inter Ion-
than filium Saul.
8 Tulit itaque rex duos filios Respha filiæ
Aia, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphi-
-bóseth: & quinque filios Michol filiæ Saul,
quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui
9 fuit de Molathi, ¶ & dedit eos in manus Ga-
baonitarū: qui crucifixerunt eos in monte
coram Domino: & ceciderunt hi septem
mul occisi in diebus messis primis, incipi-
ente messione hordei.
10 Tollans autem Respha filia Aia, cilicium
substrauit sibi supra petram ab initio me
donec stillaret aqua super eos de cælo, &
dimisit aues lacerare eos per diem, neque
bestias per noctem.
11 Et nuntiata sunt Dauid quæ fecerat Re-
spha, filia Aia, concubina Saul.
12 Et abijt Dauid, & tulit ossa Saul, & ossa
nathæ filij eius à viris Iabes-Galaad, qui
rati fuerant ea de platea Bethsan, in qua
suspenderant eos Philisthijm cùm interfe-
13 cissent Saul in Gelbóe, ¶ & asportauit inde
ossa Saul, & ossa Ionathæ filiæ eius: & col-
14 gentes ossa eorum, qui affixi fuerāt, & sepe-
lierunt ea cum ossibus Saul, & Ionathæ

eius in terra Beniamin, in latere, in sepul-
chro Cis patris eius: feceruntq; omnia quæ
præceperat rex, & repropitiatus est Deus
terræ post hæc.
15 Factum est autem rursum prælium Philis-
thinorū aduersum Israël, & descendit Da-
uid & serui eius cum eo, & pugnabant con-
tra Philisthijm. Deficiente autem Dauid,
16 ¶ Iesbi-benob, qui fuit de genere arapha,
cuius ferrum hastæ trecentas vncias appen-
debat, & accinctus erat ense nouo, nisus est
D percutere Dauid.
17 Præsidioque ei fuit Abisai filius Saruiæ, &
percussum Philisthæum interfecit. Tunc
iurauerunt viri Dauid, dicentes, Iam non
egredieris nobiscum in bellum, ne extin-
guas lucernam Israël.
2. P. par. 20 c. 4. 18 Secundum quoq; bellum fuit in Gob con
tra Philisthæos: tunc percussit Sobochai de
-2. Husathi, Saph de stirpe arapha, -de genere
gigantum'.
19 Tertium quoque fuit bellum in Gob con-
tra Philisthæos, in quo percussit Adeodatus
filius Saltus polymitarius Beth-lehemites
Goliath Gethæum, cuius hastile hastæ erat
quasi liciatorium texentium.
20 Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir
fuit excelsus qui senos in manibus pedibus-
que habebat digitos, id est vigintiquatuor,
& erat de origine arapha.
21 Et blasphemauit Israël: percussit autem
eum Ionathan filius Samaa fratris Dauid.
22 Hi quatuor nati sunt de arapha in Geth, &
ceciderunt in manu Dauid, & seruorū eius.

CAPVT XXII.

Canticum gratiarum actionis Dauid pro sua ab omnibus inimicis liberatione.

A 1 LOcutus est autem Dauid Domino verba
carminis huius, in die qua liberauit eum
Dominus de manu omnium inimicorum
2 suorum, & de manu Saul. ¶ Et ait:
Dominus petra mea, & robur meum, & sal-
uator meus.
3 Deus fortis meus sperabo in eum: scutum
meum & cornu salutis meæ: eleuator me-
us, & refugium meum: saluator meus, de
Ps. 17. a. 4. iniquitate liberabis me.
4 Laudabilem inuocabo Dominum, & ab
inimicis meis saluus ero.
5 Quia circundederunt me cōtritiones mor
tis: torrentes belial terruerunt me.
6 Funes inferni circundederunt me: præue
nerunt me laquei mortis.
7 In tribulatione mea inuocabo Dominum,
& ad Deum meum clamabo: & exaudiet de
templo sancto' suo vocem meam, & cla- -3.
mor meus veniet ad aures eius.
8 Commota est & contremuit terra, funda-
menta montium concussa sunt & conquas-
sata, quoniam iratus est eis'. -4.
9 Ascendit fumus de naribus eius, & ignis
de ore eius vorabit: carbones succensi sunt
ab eo.
10 Et inclinauit cælos, & descendit: & caligo
sub pedibus eius.
11 Et ascendit super cherubim, & volauit: &
lapsus est super pennas venti.
12 Posuit tenebras in circuitu suo latibulum:
cribrans aquas de nubibus cælorum.
13 Præ fulgore in conspectu eius, *succensi B
sunt carbones ignis. *nubes.
14 Tonabit de cælo Dominus, & excelsus da
bit vocem suam.
15 Misit sagittas * & dissipauit eos: fulgur, & *suas.
consumpsit eos.
16 Et apparuerunt effusiones maris, & reue-
lata sunt fundamenta orbis ab increpatio-
ne Domini, ab inspiratione spiritus furoris
eius.
17 Misit de cælo, & assumpsit me, & extraxit
me de aquis multis.
18 Liberauit me ab inimico meo potentissi-
mo, & ab his qui oderant me: quoniam ro-
bustiores me erant.
19 Præuenit me in die afflictionis meæ, &
factus est Dominus firmamentum meum.
20 Et eduxit me in latitudinē: liberauit me,
quia complacui ei.
21 Retribuet mihi Dominus secundum iu-
stitiam meam, & secundū munditiam ma-
nuum mearum reddet mihi.
22 Quia custodiui vias Domini, & non egi
impiè à Deo meo.
23 Omnia enim iudicia eius in conspectu
meo, & præcepta eius non amoui à me.
24 Et ero perfectus cum eo, & custodiā me
ab iniquitate mea.
25 Et restituet mihi Dominus secundum iu- C
stitiam meam: & secundum munditiam
manuum mearum in conspectu oculorum
suorum.
26 Cum sancto sanctus eris, & cum robusto
perfectus.
27 Cum electo electus eris, & cum peruer-
so peruertēris.
28 Et populum pauperem saluum facies, o-
culisque tuis excelsos humiliabis.
29 Quia tu lucerna mea Domine, & tu Do-
mine illuminabis tenebras meas,

Universidad de Deusto
Biblioteca

30 In te enim curram accinctus, in Deo meo transiliam murum.
31 Deus, immaculata via eius, eloquium Domini igne examinatum: scutũ est omnium sperantium in se.
32 Quis est Deus præter Dominum: & quis fortis, præter Deum nostrum?
33 Deus qui accinxit me fortitudine, & complanauit perfectam viam meam.
34 Coæquans pedes meos ceruis, & super excelsa mea statuens me.
35 Docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreum brachia mea.
36 Dedisti mihi clypeum salutis tuæ, & mansuetudo *mea' multiplicauit me. *tua 2.
37 Dilatabis gressus meos subtus me, & non deficient tali mei.
D 38 Persequar inimicos meos, & conteram, & non conuertar donec consumam eos.
39 Consumam eos & confringam, vt non consurgant: cadent sub pedibus meis.
40 Accinxisti me fortitudine ad prælium, incuruasti resistentes mihi subtus me.
41 Inimicos meos dedisti mihi dorsum: odientes me, & disperdam eos.
42 Clamabunt, & non erit qui saluet, ad Dominum, & non exaudiet eos.
43 Delebo eos vt puluerem terræ: quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam.
44 Saluabis me à contradictionibus populi mei: custodies ME IN CAPVT GENTIVM: populus quem ignoro seruiet mihi.
45 Filij alieni resistẽt mihi, auditu auris obedient mihi.
46 Filij alieni defluxerunt, & contrahentur in angustijs suis.
47 Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.
48 Deus qui das vindictas mihi, & deijcis populos sub me.
49 Qui educis me ab inimicis meis, & à resistentibus mihi eleuas me: à viro iniquo liberabis me.
Rom. 15. b. 9. 50 Propterea confitebor tibi Domine in gentibus, & nomini tuo cantabo.
51 Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam christo suo Dauid, & semini eius in sempiternum.

CAPVT XXIII.

Verba nouissima Dauid, & catalogus virorum ipsius illustrium.

HAec autem sunt verba nouissima quæ dixit Dauid filius Isai: Dixit vir cui constitutum est de christo Dei Iacob, et suauis
2 psaltes Israël, ¶ Spiritus Domini locutus est per me, & sermo eius per linguam meam.
3 Dixit Deus Israël, Mihi locutus est fortis Israël, Dominator hominum, iustus dominator in timore Dei.
4 *Sicut lux aurorę oriente sole, mane absque nubibus rutilat, & sicut pluuijs germinat herba de terra. *ipsa 2.
5 Nec tanta est domus mea apud Deum, pactum æternum iniret mecum firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas: nec est quicquam ex *ea' quod non germinet. *illa 1.
6 Præuaricatores autem quasi spinæ omnes lentur vniuersi: quæ non tolluntur manibus.
7 Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque succensæ comburentur vsque ad nihilum.
8 Hæc nomina fortium Dauid. Dauid sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni miculus, qui octingentos interfecit impetu vno.
9 Post hunc Eleazar filius patrui eius Dodhites inter tres fortes, qui erant cum Dauid quando exprobrauerũt Philisthijm, & congregati sunt illuc in prælium.
10 Cumque ascendissent viri Israël, ipse stetit & percussit Philisthæos donec defessa manus eius, & obrigesceret cum gladio. citque Dominus salutem magnam in die illa: & populus qui fugerat, reuersus est ad spolia detrahenda.
11 Et post hunc, Semma filius Age de Ara & congregati sunt Philisthijm in Ibaccum erat quippe ibi ager lente plenus. Cumque fugisset populus à facie Philisthijm, ille in medio agri, & tutus est eum, percussitque Philisthæos: & fecit Dominus salutem magnam.
13 Necnon & antè descenderant tres principes inter triginta, & venerant tempore messis ad Dauid in spelunc dollam: castra autem Philisthinorum erant posita in Valle-gigantum. Oreri 1. Lahai.
14 Et Dauid erat in præsidio: porrò statio Philisthinorum tunc erat in Beth-lehem.
15 Desiderauit ergo Dauid aquam de cu', & ait, O si quis mihi daret potum de cisterna quę est in Beth-lehem iuxta portam.

C 16 Irruperunt ergo tres fortes castra Philisthinorum, & hauserunt aquam de cisterna Beth-lehem, quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid: at ille noluit bibere,
17 sed libauit eam Domino, ¶ dicens: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc: num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. hæc fecerunt tres robustissimi.
18 Abisai quoque frater Ioab, filius Saruiæ, princeps erat de tribus *: ipse est qui leuauit hastam suam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in * tribus, ¶ & inter
19 tres nobilior, eratq; eorum princeps, sed vsque ad tres primos non peruenerat.
20 Et Banaias filius Ioiadæ viri fortissimi, magnorum operum de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab, & ipse descendit, & percussit leonẽ in media cisterna in diebus niuis.
21 Ipse quoque interfecit virũ Aegyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam: itaque cùm descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu
22 Aegyptij, & interfecit eum hasta sua. ¶ hæc
D fecit Banaias filius Ioiadæ.
23 Et ipse nominatus inter tres robustos, qui erant inter triginta nobiliores: veruntamen vsq; ad tres non peruenerat: fecitq; eum sibi Dauid auricularium, à secreto.
24 Asael frater Ioab inter triginta Elehanan filius patrui eius de Beth-lehem, ¶ Sem
25 ma de Harodi, Elica de Harodi.
26 Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua.
27 Abi-ezer de Anathoth, Mobonnai de Husati.
28 Selmon Ahohites, Maharai Netophathites, ¶ Heled filius Baana, & ipse Netopha-
29 thites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Ben-iamin, ¶ Banaia Pharatonites,
30 Heddai de Torrente-Gaas, ¶ Abi-albon
31 Arbathites, Azmaueth de Beromi, ¶ Eliaba de Salaboni. Filij Iassen, Ionathan.
32 Semma de *Orodi', Ahiam filius Sarar Ara-
33 rites, ¶ Eliphelet filius Aasbai filij Machati, Eliam filius Achi-tophel Gelonites,
34 ¶ Hesrai de Carmelo, Pharai de Arbi.
35 Igaal filius Nathan de Soba. *Bonni' de
36 Cadi, ¶ Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Ioab filij Saruiæ, ¶ Ira Iethrites, Gareb & ipse Iethrites, ¶ Vrias Hethæus. Omnes triginta septem.

CAPVT XXIIII.

Dauid ob numeratum populum à Nathan correptus, ex tribus oblatis pestem triduanã elegit, qua in populum sæuiente, ac 70000. interemptis, orat Dauid Dominum, & à Gad propheta admonitus, in area-Areuna, dato pretio altare erigit, cessatq; pestis.

ET addidit furor Domini irasci contra Israël, cõmouitq; Dauid in eis dicentem *: 1 A
Vade, numera Israël & Iudam. 1. Par. 21. a. 1. *ad Ioab.
2 Dixitq; rex ad Ioab principem exercitus sui, Perambula omnes tribus Israël à Dan vsque Ber-sabee, & numerate populum, vt sciam numerum eius.
3 Dixitque Ioab regi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nũc est, iterumq; centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi dominus meus rex vult in re huiusce modi?
4 Obtinuit autem sermo regis verba Ioab, & principum exercitus: egressusq; est Ioab, & principes militũ à facie regis, vt numerarent populum Israël.
5 Cumq; pertransissent Iordanem, venerũt in Aroer ad dexteram vrbis, quæ est in Val-
6 le-Gad: ¶ & per Iazer transierũt in Galaad, & in terram inferiorem Hadsi, & venerunt in Dan syluestria. Circuneuntesq; iuxta Si-
7 dõnem, ¶ transierunt prope mœnia Tyri, & omnem terram Heuæi & Chananæi, venerunt q; ad meridiem Iuda in Ber-sabee: ¶ &
8 lustrata vniuersa terra affuerunt post nouem menses & viginti dies, in Ierusalem.
9 Dedit ergo Ioab numerum descriptionis B
populi regi, & inuenta sunt de Israël octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Iuda quingenta millia pugnatorum.
10 Percussit autem cor Dauid eum, postquã numeratus est populus: & dixit Dauid ad Dominum: Peccaui valde in hoc facto, sed precor Domine, vt transferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis.
11 Surrexit itaq; Dauid manè, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam & vidén-
12 tem Dauid, dicens: ¶ Vade, & loquere ad Dauid: Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige vnum quod volueris ex his, vt faciam tibi.
13 Cumque venisset Gad ad Dauid, nuntiauit ei, dicens: Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies, aduersarios tuos: & illi te persequentur: aut certè tribus diebus erit pestilen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

C tia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide
quem respondeam ei, qui me misit sermo-
nem.
14 Dixit autem Dauid ad Gad: Coarctor ni-
mis: sed melius est vt incidam in manus Do
mini (multæ enim misericordiæ eius sunt)
quàm in manus hominum.
15 Immisitq; Dominus pestilentiam in Is-
raël de manè vsq; ad tempus constitutum,
& mortui sunt ex populo à Dan vsque ad
Ber-sabee septuaginta millia virorum.
16 Cumq; extendisset manum suam ange-
lus Domini super Ierusalem, vt disperderet
eam, misertus est Dominus super afflictio-
nem, & ait angelo percutienti populum,
Sufficit: nunc contine manum tuam. erat
autem angelus Domini iuxta aream Areu-
na Iebusæi.
17 Dixitq; Dauid ad Dominum, cùm vidis-
set angelum cædentem populum, Ego sum
qui peccaui, & ego iniquè egi: isti qui oues
sunt, quid fecerunt? vertatur obsecro ma-
nus tua contra me, & contra domum patris
mei.
*prophet a. 18 Venit autem Gad *ad Dauid in die illa, &
dixit ei: Ascende, & constitue altare Domi-
19 no in area Areuna Iebusæi. ¶ Et ascen-
Dauid iuxta sermonem Gad, quem præ-
perat ei Dominus.
20 Conspiciensque Areuna, animadver-
21 regem & seruos eius transire ad se: ¶ &
gressus adorauit regem prono vultu in
ram, & ait: Quid causæ est vt veniat
nus meus rex ad seruum suum? Cui
ait: Vtemam à te aream, & ædificem
Domino, & cesset interfectio, quæ
tur in populo.
22 Et ait Areuna ad Dauid: Accipiat, &
rat dominus meus rex, sicut placet ei:
boues in holocaustum, & plaustrum,
ga boum in vsum lignorum.
23 Omnia dedit Areuna regi, dixitq;
na ad regem, Dominus Deus tuus
votum tuum.
24 Cui respondens rex, ait: Nequaquam
vis, sed emam pretio à te, & nõ offeram
mino Deo meo holocausta gratuita.
ergo Dauid aream & boues, argento
25 quinquaginta: ¶ & ædificauit ibi
tare Domino: & obtulit holocausta &
fica: & propitiatus est Dominus terræ,
cohibita est plaga ab Israël.

LIBER REGVM TERTIVS:

SECVNDVM HEBRAEOS, PRIMVS MELACHIM.

CAPVT I.

Dauid senio confectum puella Abisag calefacit casta manens, Adonia verò regnum occupante: Beth-sabee directa consilio Nathan impetrauit à Dauid vngi Salomonem in regem, quo audito fugit Adonias.

A 1 ET REX DAVID SENVE-
rat, habebatque ætatis plurimos
dies: cumq; operiretur vestibus,
non calefiebat.
2 Dixerũt ergo ei serui sui: Quęramus
domino nostro regi adolescentulam
virginem, & stet corã rege, & foueat eum,
*tuo3. dormiatq; in sinu *suo', & calefaciat domi-
num nostrum regem.
3 Quęsierunt igitur adolescentulam specio-
sam in omnibus finibus Israël, & inuenerũt
Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam
ad regem.
4 Erat autem puella pulchra nimis, dormie-
batq; cum rege, & ministrabat ei, rex verò
non cognouit eam.
5 Adonias autem filius Haggith eleuabatur,
dicens: Ego regnabo. Fecitq; sibi currus &
equites, & quinquaginta viros qui cur-
rent ante eum.
6 Nec corripuit eum pater suus aliquan-
dicens: Quare hoc fecisti? Erat autem
ipse pucher valde, secundus natu post
salom.
7 Et sermo ei cum Ioab filio Saruiæ, &
Abiathar sacerdote, qui adiuuabant
Adoniæ.
8 Sadoc verò sacerdos, & Banaias filius
dæ, & Nathan propheta, & Semei, &
rethi, & Phelethi', & *robur exercitus
uid non erat cum Adonia.
9 Immolatis ergo Adonias arietibus &
lis, & vniuersis pinguibus iuxta Lapi-
-zoheleth, qui erat vicinus Fonti-rogel
cauit vniuersos fratres suos filios regis
omnes viros Iuda seruos regis.
10 Nathan autem propheram, & Banaiam
& robustos quosque, & Salomonẽ fratrem
suum non vocauit.
11 Dixit itaque Nathan ad Beth-sabee
trem Salomonis: Num audisti quòd regnet

uerit Adonias filius Haggith, & dominus
noster Dauid hoc ignorat?
12 Nunc ergo veni, accipe consilium à me,
& salua animam tuam, filijque tui Salomo-
nis.
13 Vade, & ingredere ad regem Dauid, &
dic ei: Nónne tu domine mi rex iurasti mi-
hi ancillæ tuæ, dicens: Quòd Salomon filius
tuus regnabit post me, & ipse sedebit in so-
lio meo? quare ergo regnat Adonias.
14 Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego
C veniam post te, & cõplebo sermones tuos.
15 Ingressa est itaque Beth-sabee ad regem
in cubiculo: rex autem senuerat nimis, &
Abisag Sunamitis ministrabat ei.
16 Inclinauit se Beth-sabee, & adorauit re-
*vers. gem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit, vis?
17 Quæ respondens, ait: Domine mi *tu iu-
rasti per Dominum Deum tuum ancillæ
tuæ, Salomon filius tuus regnabit post me,
& ipse sedebit in solio meo.
18 Et ecce nunc Adonias regnat, te domine
mi rex ignorante.
19 Mactauit boues & pinguia quæque, & a-
rietes plurimos, & vocauit omnes filios re-
gis, Abiathar quoque sacerdotem, & Ioab
principem militiæ: Salomonem autem ser-
uum tuum non vocauit.
20 Veruntamen domine mi rex, in te oculi
respiciũt totius Israël, vt indices eis quis se-
dere debeat in solio tuo domine mi rex
post te.
21 Eritq; cùm dormierit dominus meus rex
cum patribus suis, erimus ego & filius meus
Salomon peccatores.
22 Adhuc illa loquente cum rege, Nathan
Propheta venit.
23 Et nuntiauerunt regi, dicentes: Adest Na-
than propheta. Cumq; introisset in conspe-
ctum regis, & adorasset eum pronus in ter-
24 ram, ¶ dixit Nathan: Domine mi rex, tu di-
xisti: Adonias regnet post me, & ipse sedeat
D super thronum meum?
25 Quia descendit hodie, & immolauit bo-
ues, & pinguia, & arietes plurimos, & voca-
uit vniuersos filios regis, & principes exer-
citus, Abiathar quoque sacerdotem: illisq;
vescentibus & bibentibus coram eo, & di-
26 centibus: Viuat rex Adonias, ¶ Me seruum
tuum & Sadoc sacerdotem, & Banaiam fi-
lium Ioiadæ, & Salomonẽ famulum tuum
non vocauit.
27 Nunquid à domino meo rege exiuit hoc
verbum, & mihi non indicasti seruo tuo,
quis sessurus esset super thronum domini
mei regis post eum?
28 Et respondit rex Dauid, dicens: Vocate ad
me Beth-sabee. Quæ cum fuisset ingressa
29 coram rege, & stetisset ante eum, ¶ iurauit
rex, & ait: Viuit Dominus, qui eruit animã
30 meam de omni angustia, ¶ quia sicut iurau
tibi per Dominum Deum Israël, dicens: Sa-
lomon filius tuus regnabit post me, & ipse
sedebit super solium meum pro me: sic fa-
ciam hodie.
31 Summissoq; Beth-sabee in terram vultu,
adorauit rege, dicens: Viuat dominus meus
Dauid in æternum.
32 Dixit quoque rex Dauid: Vocate mihi Sa-
doc sacerdotem, & Nathan prophetam, &
Banaiam filium Ioiadæ. Qui cùm ingressi
33 fuissent coram rege, ¶ dixit ad eos: Tollite E
vobiscum seruos domini vestri, & imponi-
te Salomonem filium meum super mulam
34 meam: & ducite eum in Gihon. ¶ & vngat *1. Par. 29. f. 22.*
eum ibi Sadoc sacerdos, & Nathan prophe-
ta in regem super Israël *: & canetis bucci- *& Iudam 4.
na, atque dicetis: Viuat rex Salomon.
35 Et ascendetis post eum, & *venietis', * & *veniet 1.
sedebit super solium meum, & ipse regna- *in Ierusa-
bit pro me: illiq; præcipiam, vt sit dux super lem.
Israël & super Iudam.
36 Et respondit Banaias filius Ioiadæ regi,
dicens: Amen: sic loquatur Dominus Deus
domini mei regis.
37 Quomodo fuit Dominus cum domino
meo rege, sic sit cũ Salomone, & sublimius
faciat solium eius à solio domini mei regis
Dauid.
38 Descendit ergo Sadoc sacerdos & Nathan
propheta, & Banaias filius Ioiadæ, & Cere-
thi, & Phelethi: & imposuerunt Salomo-
nem super mulam regis Dauid, & adduxe-
runt eum in Gihon.
39 Sumpsitq; Sadoc sacerdos cornu olei de
tabernaculo, & vnxit Salomonem: & ceci-
nerunt buccina, & dixit omnis populus: Vi-
uat rex Salomon.
40 Et ascendit vniuersa multitudo post eũ,
& populus canentium tibijs, & lætantium
gaudio magno, & insonuit terra à clamore
eorum.
41 Audiuit autem Adonias, & omnes qui in- F
uitati fuerãt ab eo, iamq; conuiuiũ finitum
erat: sed & Ioab audita voce tubæ, ait: Quid
sibi vult clamor ciuitatis tumultuantis?
42 Adhuc illo loquente, Ionathan filius A-
biathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias,
Ingredere, quia vir fortis es, & bona nũtiãs.

Re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

43 Respondítq; Ionathan Adoniæ: Nequaquam: Dominus enim noster rex Dauid re-
44 gem constituit Salomonem: ¶ misítq; cum eo Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filiũ Ioiadæ, & Cerethi, & Phelethi, & imposuerunt eum super mulam regis.
45 Vnxeruntq; eum Sadoc sacerdos, & Nathan propheta regem in Gihon: & ascenderunt inde lætantes, & insonuit ciuitas. hæc est vox quam audistis.
46 Sed & Salomõ sedet super solium regni.
G 47 Et ingressi serui regis, benedixerunt domino nostro regi Dauid, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, & magnificet thronum eius super thronum tuum. Et adorauit rex in lectulo
48 suo: ¶ insuper & hæc locutus est: Benedictus Dominus Deus Israël, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.
49 Territi sunt ergo, & surrexerunt omnes qui inuitati fuerant ab Adonia, & iuit vnusquisque in viam suam.
50 Adonias autem timens Salomonem, surrexit, & abijt in tabernaculũ Domini, 'tenuítque cornu altaris.
51 Et nuntiauerũt Salomoni, dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens: Iuret mihi rex Salomon hodie q, non interficiat seruum suum gladio.
52 Dixitq; Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet ne vnus quidem capillus eius in terram: sin autem malum inuentum fuerit in eo, morietur.
53 Misit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari, & ingressus adorauit regem Salomonem, dixitq; ei Salomon: Vade in domum tuam.

CAPVT II.

Dauid datis Salomoni varijs præceptis moritur. Adonias petens Abisag in vxorem occidi à Salomone iubetur: Abiathar sacerdotio priuatur, & tandem Ioab in tabernaculo interficitur: Semei quoque, quia contra præscriptum egressus est Ierusalem, occiditur.

A 1 APpropinquauerunt autem dies Dauid, vt moreretur, præcepitq; Salomoni filio suo, dicens: ¶ *Ego ingredior viam vniuersæ terræ: confortare, & esto vir*.
*Ecce. *fortis.* 2
-3. 3 Et obserua-vt'custodias-mandata'Domini Dei tui, vt ambules in vijs eius, & custodias ceremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & testimonia, sicut scriptum est in
-13. -13. Deut.17.d.16. lege Moysi: vt intelligas vniuersa quæ facis, & quocunque te verteris.
4 Vt cõfirmet Dominus sermones suos quos locutus est de me, dicens: Si custodierint filij tui *vias meas', & ambulauerint coram me in veritate, in omni corde suo, & in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israël.
5 Tu quoque nosti, quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israël, Abner filio Ner, & Amasa filio Iether: quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace, & posuit cruorem pugnæ in baltheo suo, qui erat circa lumbos eius, & in calceamento suo quod erat in pedibus eius.
6 Facies ergo iuxta sapientiam tuam, & non deduces canitiẽ eius pacificè ad infernum.
7 Sed & filijs Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntq; comedentes in mensa tua: currerunt enim mihi quando fugiebam a facie Absalom fratris tui.
8 Habes quoque apud te Semei filium Gera filij Iemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra: sed quia descendit mihi in occursum cùm transirem Iordanem, & iurauit ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio: ¶ tu noli pati eum esse innoxium, autem sapiens es, * vt scias' quæ facies ei: deducesq; canos eius cũ sanguine ad infernum.
10 Dormiuit igitur Dauid cum patribus suis, & sepultus est in ciuitate Dauid.
11 Dies autem quibus regnauit Dauid super Israël, quadraginta anni sunt: In Hebron regnauit septem annis: in Ierusalem triginta tribus.
12 Salomon autem sedit super thronum Dauid patris sui, & firmatum est regnum eius nimis.
13 Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Beth-sabee matrem Salomonis. Quæ dixit ei: Pacificúsne est ingressus tuus? Qui respondit: Pacificus.
14 Addiditq;, Sermo mihi est ad te. Cui ait:
15 Loquere. Et ille: ¶ Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum, & me præposuerant omnis Israël sibi in regem: sed translatum est regnum, & factum est fratris mei: à Domino enim constitutum est ei.
16 Nunc ergo petitionem vnam precor a te, ne confundas faciem meam. Cui dixit ei: Loquere.
17 Et ille ait: Precor vt dicas Salomoni (neque enim negare tibi quicquam

vt det mihi Abisag Sunamitidem vxorem.
18 Et ait Beth-sabee: Bene, ego loquar pro te regi.
19 Venit ergo Beth-sabee ad regem Salomonem, vt loqueretur ei pro Adonia: & surrexit rex in occursum eius, adorauitq; eam, & sedit super thronum suum, positusq; est thronus matri regis, quæ sedit ad dexteram
D eius.
20 Dixitq; ei: Petitionem vnam paruulam ego deprecor à te, ne cõfundas faciẽ meam. Et dixit ei rex: Pete mater mea, neque enim fas est, vt auertam faciem tuam.
21 Quæ ait: Detur Abisag Sunamitis Adoniæ fratri tuo vxor.
22 Respondítq; rex Salomon, & dixit matri suæ: Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? postula ei & regnum: ipse est enim frater meus maior me, & habet Abiathar sacerdotem, & Ioab filium Saruiæ.
23 Iurauit itaque rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc.
24 Et nunc viuit Dominus qui firmauit me, & collocauit me super solium Dauid patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias.
25 Misítque rex Salomon per manum Banaiæ filij Ioiadæ, qui interfecit eum, & mortuus est.
E 26 Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, & quidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram Dauid patre meo, & sustinuisti laborẽ in omnibus, in quibus laborauit pater meus.
27 Eiecit ergo Salomõ Abiathar, vt nõ esset sacerdos Domini, vt impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.
28 Venit autem nuntius ad *Salomonem', quòd Ioab declinasset post Adoniã, & post Salomonem non declinasset: fugit ergo Ioab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.
29 Nuntiatumque est regi Salomoni quòd fugisset Ioab in tabernaculum Domini, & esset iuxta altare: misítque Salomon Banaiam filium Ioiadæ, dicens: Vade, interfice eum.
30 Et venit Banaias ad tabernaculum Domini, & dixit ei: Hæc dicit rex: Egredere. Qui ait: Non egrediar, sed hic moriar. Renuntiauit Banaias regi sermonem, dicens: Hæc locutus est Ioab, & hæc respondit mihi.
31 Dixitque ei rex: Fac sicut locutus est: & interfice eũ, & sepeli, & amouebis sanguinem innocentem, & qui effusus est à Ioab, à me, & à domo patris mei.
32 Et reddet Dominus sanguinem eius super caput eius, quia interfecit duos viros iustos, melioresque se: & occidit eos gladio, patre meo Dauid ignorante: Abner filium Ner principem militiæ Israël, & Amasam filium Iether principem exercitus Iuda: F
2.Reg.3.27. *1.Reg.20.6.9.*
33 ¶ & reuertetur sanguis illorũ in caput Ioab, & in caput seminis eius in sempiternum. Dauid autem & semini eius, & domui, & throno illius sit pax vsque in æternũ à Domino.
34 Ascendit itaque Banaias filius Ioiadæ, & aggressus eum interfecit, sepultusque est in domo sua in deserto.
35 Et constituit rex Banaiam filium Ioiadæ pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar.
36 Misit quoq; rex & vocauit Semei, dixitq; ei: Aedifica tibi domũ in Ierusalem, & habita ibi, & non egredieris inde huc, atque illuc.
37 Quacunque autem die egressus fueris & & transieris Torrentem-cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit super caput tuum.
38 Dixitq; Semei regi: Bonus sermo: sicut locutus est dominus meus rex, sic faciet ser- G
nus tuus. Habitauit itaque Semei in Ierusalem diebus multis.
39 Factum est autem post annos tres, vt fugerent serui Semei ad Achis filiũ Maacha regem Geth: nuntiatumq; est Semei quòd serui eius essent in Geth.
40 Et surrexit Semei, & strauit asinũ suum: iuitque ad Achis in Geth ad requirendum seruos suos, & adduxit eos de Geth.
41 Nuntiatum est autem *Salomoni, quòd *regi.* issent Semei in Geth de Ierusalem, & rediisset.
42 Et mittens vocauit eum, dixitque illi: Nonne testificatus sum tibi per Dominum, & prædixi tibi, Quacunque die egressus * fueris' huc & illuc, scito te esse moritu- **ieris 4.*
rum? Et respondisti mihi: Bonus sermo, quem audiui.
43 Quare ergo non custodisti iusiurandum Domini, & præceptum quod præceperam tibi?

Dixitq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

44 Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne
malum, cuius tibi conscium est cor tuum,
quod fecisti Dauid patri meo: reddidit Do-
minus malitiam tuam in caput tuum.
45 Et rex Salomon benedictus, & thronus
Dauid erit stabilis coram Domino vsque in
sempiternum.
46 Iussit itaque rex Banaiæ filio Ioiadæ: qui
*egressus 2. * aggressus', percussit eum, & mortuus est.

CAPVT III.

Salomon accepta in vxorem filia Pharaonis sapientiam in somno petit, quam vnà cum diuitijs & gloria accipit, & primum in meretricum dirimenda lite ostendit.

A 1 COnfirmatum est igitur regnum in manu
2.Par.1.a.1. Salomonis, & affinitate coniunctus est
Pharaoni regi Aegypti: accepit namque fi-
liam eius, & adduxit in ciuitatem Dauid,
donec compleret ædificans domum suam,
& domum Domini, & murum Ierusalem
per circuitum.
2 Attamen populus immolabat in excelsis:
non enim ædificatum erat templum nomi-
ni Domini vsque in diem illum.
3 Dilexit autem Salomon Dominum, am-
bulans in præceptis Dauid patris sui, excep-
to quòd in excelsis immolabat, & accende
bat thymiana.
*Salomon. 4 Abijt itaq; * in Gabaon, vt immolaret ibi:
illud quippe erat excelsum maximum: mil-
le hostias in holocaustum obtulit Salomon
*In Gabaon apparuit Dominus 5. super altare illud * in Gabaon.
5 Apparuit autem Dominus' Salomoni per
somnium nocte, dicens: Postula quod vis vt
dem tibi.
6 Et ait Salomon: Tu fecisti cum seruo tuo
Dauid, patre meo misericordiam magnam,
sicut ambulauit in conspectu tuo in verita-
te & iustitia, & recto corde tecum: custodi-
sti enim misericordiam tuam grandem, &
dedisti ei filium sedentem super thronum
eius, sicut est hodie.
B 7 Et nunc Domine Deus, tu regnare fecisti
seruum tuũ pro Dauid patre meo: ego au-
tem sum puer paruulus, & ignorans egres-
sum & introitum meum.
8 Et seruus tuus in medio est populi, quem
2.Par.1.b.10. elegisti, populi infiniti, qui numerari & sup
putari non potest præ multitudine.
9 Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt popu-
lum tuum iudicare possit, & discernere in-
ter bonum & malum. quis enim poterit iu-
dicare populum istum, populum tuũ hunc
multum?
10 Placuit ergo sermo coram Domino, quòd
Salomon postulasset huiusce modi rem,
11 Et dixit Dominus Salomoni: Quia postu-
lasti verbum hoc, & nõ petisti tibi dies mul-
tos, nec diuitias, aut animas inimicorum
tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad
12 discernendum iudicium: ¶ ecce feci tibi
secundum sermones tuos, & dedi tibi cor
sapiens & intelligens, in tantum vt nullus
ante te similis tui fuerit, nec post te surre-
cturus sit.
13 Sed & hæc quæ non postulasti dedi tibi,
diuitias scilicet, & gloriam, vt nemo fuerit
similis tui in regibus cunctis retrò diebus
14 Si autem ambulaueris in vijs meis, & cu-
stodieris præcepta mea & mandata mea,
cut ambulauit * pater tuus, longos faciam
dies tuos.
15 Igitur euigilauit Salomon, & intellexit
quòd esset somnium: cumque venisset Hie-
rusalem, stetit coram arca fœderis Domini,
& obtulit holocausta, & fecit victimas pa-
cificas, & grande conuiuium vniuersis fa-
mulis suis.
16 Tunc venerunt duæ mulieres meretrices
17 ad regem, steteruntq; coram eo, ¶ quarum
vna ait: Obsecro mi domine, ego & mulier
hæc habitabamus in domo vna, & peperi
apud eam in cubiculo.
18 Tertia autem die postquam ego peperi,
peperit & hæc: & eramus simul, nullusque
alius nobiscũ in domo, exceptis nobis duo-
bus.
19 Mortuus est autem filius mulieris huius
nocte: dormiens quippe oppressit eum.
20 Et consurgens intempestæ noctis silentio
tulit filium meum de latere meo ancillæ
tuæ dormientis, & collocauit in sinu suo,
suum autem filium, qui erat mortuus, po-
suit in sinu meo.
21 Cumq; surrexissem manè, vt darem lac fil. fecer. lect.
lio meo, apparuit mortuus, quem diligen-
tius intuens clara luce, deprehendi non esse
meum quem genueram.
22 Responditq; altera mulier: Non est ita ut
dicis', sed filius tuus mortuus est, meus au-
tem viuit. E contrario illa dicebat: Mor-
tuus est filius tuus, & filius meus vi-
ris: filius quippe meus viuit, & filius tuus
mortuus est. Atque in hunc modum con-
tendebant coram rege.
23 Tunc rex ait: Hæc dicit: Filius meus vi-
uit, & filius tuus mortuus est. Et ista respon-
dit: Non, sed filius tuus mortuus est, meus
autem viuit.
24 Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium.
Cumque attulissent gladium coram rege,
Diuidite,

25 ¶ Diuidite, inquit, infantem viuum in duas
partes, & date dimidiam partem vni, & di-
midiam partem alteri.
26 Dixit autem mulier, cuius filius erat vi-
uus, ad regem (commota sunt quippe vis-
cera eius super filio suo) Obsecro domine,

date illi infantem viuum, & nolite interfi-
cere eum. E contrario illa dicebat, Nec mi-
hi, nec tibi sit, sed diuidatur.
27 Respondit rex, & ait: Date huic infantem
viuum, & non occidatur: hæc est enim ma-
ter eius.
28 Audiuit itaq; omnis Israël iudiciũ quod
iudicasset rex, & timuerũt regem, videntes
sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iu-
dicium.

CAPVT IIII.

Numeruntur principes & præfecti Salomonis, apparatus ciborum ipsius, pacisq; securitas eo regnante, & numerus parabolarum atque carminum eius.

A 1 ERat autem rex Salomon regnans super
2 omnem Israël: ¶ & hi principes quos ha-
3 bebat: Azarias filius Sadoc 4 sacerdotis': ¶ E-
lihóreph & Ahia filij Sisa, scribæ: Iosaphat
4 filius Ahilud, à commentarijs: ¶ Banaias fi-
lius Ioiadæ, super exercitum: Sadoc autem
& Abiathar, sacerdotes.
5 Azarias filius Nathan, super eos qui assi-
stebant regi: Zabud filius Nathan, sacerdos
6 amicus regis: ¶ & Ahisar præpositus do-
mus: & Adoniram filius Abda super tri-
buta.
7 Habebat autem Salomon duodecim præ-
fectos super omnem Israël, qui præbebant
annonam regi & domui eius: per singulos
enim menses in anno, singuli necessaria mi-
nistrabant.
8 Et hæc nomina eorum: Ben-hur, in mon-
te Ephraim.
9 Ben-décar, in Macces, & in Salebim, & in
Beth-sames, & in Edon, & in Beth-hanan.
10 Beth-héled in Aruboth: ipsius * erat So- *enim.
cho, & omnis Terra-Epher.
11 Ben-abinadab, cuius omnis Nephath-dor,
Tapheth filiam Salomonis habebat vxorẽ.
12 Bana filius Ahilud regebat Thanach & B
Mageddo, & vniuersam Beth-san, quæ est
iuxta Sarthana subter Iezrael, à Beth-san vs-
que Abel-mehula à regione Iecmaan.
13 Ben-gaber in Ramoth-galaad: habebat A-
uoth-iair filij Manasse in Galaad, ipse præ-
erat in omni regione Argob, quæ est in Ba-
san, sexaginta ciuitatibus magnis atq; mu-
ratis, quæ habebant seras æreas.
14 Ahinadab filius Addo præerat in Mana-
im.
15 Achimáas in Nephthali: sed & ipse habe-
bat Basemath filiã Salomonis in coniugio.
16 Báana filius Husi, in Aser, & in Baloth.

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 Ioſaphat filius Pharúe, in Iſſachar.
18 Semei filius Ela, in Ben-iamin.
&. 19 Gaber filius Vri, in terra-Galaad, in terra Sehon regis Amorrhæi, & Og regis Baſan, ſuper omnia quæ erant in illa terra.
20 Iuda & Iſraël innumerabiles, ſicut arena maris in multitudine comedentes, & bibentes, atque lætantes.
C 21 Salomon autem erat in ditione ſua, habens omnia regna ſecum à flumine terræ
Eccl.47.c.15. -2. Philiſthijm vſque ad terminum Aegypti: offerentium ſibi munera, & ſeruientium ei cunctis diebus vitæ eius.
22 Erat autem cibus Salomonis per dies ſingulos triginta cori ſimilæ, & ſexaginta cori
23 farinæ, ¶ decem boues pingues, & viginti boues paſcuales, & centum arietes, excepta venatione ceruorũ, caprearum, atque bubalorum, & auium altilium.
24 Ipſe enim obtinebat omnem regionem, -1. quæ erat trans flumen ſuaſi à Thaphſa vſque ad Gazam, & cunctos reges illarum regionum: & habebat pacem ex omni parte in circuitu.
25 Habitabatque Iuda & Iſraël abſque timore vllo, vnuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua, à Dan vſque Ber-ſabee cunctis diebus Salomonis.
D 26 Et habebat Salomon quadraginta millia
2.Par. 9.f 25. præſepia equorum curulium, & duodecim millia equeſtrium.
27 Nutriebantque eos ſupradicti regis præfecti: ſed & neceſſaria menſæ regis Salomonis cum ingenti cura præbebant in tempore ſuo.
28 Hordeum quoque & paleas equorum, & iumentorum deferebant in locum vbi erat rex, iuxta conſtitutum ſibi.
Eccl.47.c.16. 29 Dedit quoque Deus ſapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quaſi arenam quæ eſt in littore maris.
30 Et præcedebat ſapientia Salomonis ſapientiam omnium orientalium, & Aegy-
31 ptiorum, ¶ & erat ſapientior cunctis hominibus: ſapientior Ethan Ezrahite & Heman, & Chalcol, & Dorda filijs Mahol: & erat nominatus in vniuerſis gentibus per circuitum.
32 Locutus eſt quoque Salomon tria millia parabolas: & fuerunt carmina eius quinque millia.
33 Et diſputauit ſuper lignis à cedro, quæ eſt in Libano, vſque ad Hyſſopum, quæ egreditur de pariete: & diſſeruit de iumentis &
34 volucribus, & reptilibus, & piſcibus. ¶ Et veniebant de cunctis populis ad audiendam ſapientiam Salomonis, & ab vniuerſis regibus terræ, qui audiebant ſapientiam eius.

CAPVT V.

Concedit Hirã Salomoni ad templi ædificationem cæſores lignorum, quibus Salomon tributi exactor. numerus cæſorum, portantium onera, latomorum, & præfectorum eorum.

MIſit quoque Hiram rex Tyri ſeruos ſuos ad Salomonem: audiuit enim, quod ipſum vnxiſſent regem* pro patre eius: erat enim amicus fuerat Hirã Dauid omni tempore.
2 Miſit autem Salomon ad Hiram, dicens:
3 ¶ Tu ſcis voluntatem Dauid patris mei, quia non potuerit ædificare domum nomini Domini Dei ſui propter bella immi-tia per circuitum, donec daret Dominus eos ſub veſtigio pedum eius.
4 Nunc autem requiem dedit* Deus mihi per circuitum: & non eſt ſatan, neque occurſus malus.
5 Quam ob rẽ cogito ædificare templum nomini Domini Dei mei, ſicut locutus eſt minus Dauid patri meo, dicens, Filius quem dabo pro te ſuper ſolium tuum, ædificabit domum nomini meo.
6 Præcipe igitur vt præcidant mihi ſeruicedros de Libano, & ſerui mei ſint cum uis tuis: mercedem autem ſeruorũ tuorum dabo tibi quamcunque petieris: ſcis enim quomodo non eſt in populo meo vir qui nouerit ligna cædere ſicut Sidonij.
7 Cùm ergo audiſſet Hiram verba Salonis, lætatus eſt valde, & ait: Benedictus minus Deus hodie, qui dedit Dauid ſapientiſſimum ſuper populum hunc rimum.
8 Et miſit Hiram ad Salomonem, dicens: Audiui quæcunque mandaſti mihi: ego ciam omnem voluntatem tuã in ligno drinis, & abiegnis.
9 Serui mei deponent ea de Libano re: & ego componam ea in ratibus, vſq; ad locum quem ſignificaueris mihi applicabo ea ibi, & tu tolles ea: præbeceſſaria mihi, vt detur cibus domui
10 Itaque Hiram dabat Salomoni drina, & ligna abiegna, iuxta omnem luntatem eius.
11 Salomon autem præbebat Hirã millia coros tritici in cibum domui viginti coros puriſſimi olei: hæc Salomon Hiram per ſingulos annos.
12 Dedit quoque Dominus ſapientiam

Sup.5.b. 12. 1.Par.22.b. 10. lomoni, ſicut locutus eſt ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percuſſerunt ambo fœdus.
13 Elegitque rex Salomon operarios de omni Iſraël, & erat indictio triginta millia virorum.
D 14 Mittebatq; eos in Libanum, decem millia per menſes ſingulos viciſſim, ita vt duobus menſibus eſſent in domibus ſuis: & Adoniram erat ſuper huiuſcemodi indictionem.
15 Fueruntq; Salomoni ſeptuaginta millia eorum qui onera portabant: & octoginta
16 millia latomorum in monte: ¶ abſq; præpoſitis qui præerant ſingulis operibus, numero triũ millium, & trecẽtorũ præcipientium populo, & his qui faciebant opus.
17 Præcepitq; rex, vt tollerent lapides grandes, lapides pretioſos in fundamentũ tem-
18 pli, & quadrarent eos: ¶ quos dolauerunt cæmentarij Salomonis, & cæmentarij Hiram: porrò Giblij præparauerunt ligna & lapides ad ædificandam domum.

CAPVT VI.

Figura & fabrica templi quoad præcipuas eius partes interiores & exteriores.

A 1 FActum eſt autem quadringenteſimo &
2.Par.3. 4.2. octogeſimo anno egreſsionis filiorũ Iſraël de Terra-Aegypti, in anno quarto (menſe Zio, ipſe eſt menſis ſecundus) regni Salomonis ſuper Iſraël, ædificare cœpit domum Domino.
2 Domus autem quàm ædificabat rex Salomon Domino, habebat ſexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.
3 Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis iuxta menſuram latitudinis templi: & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi.
4 Fecitq; in templo feneſtras obliquas.
5 Et ædificauit ſuper parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi & oraculi, & fecit latera in circuitu.
6 Tabulatum quod ſubter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum ſex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum ſeptem habens cubitos latitudinis. Trabes autem poſuit in domo per circuitum forinſecus, vt non hærerent muris templi.
7 Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata eſt:
& malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo cùm ædificaretur.
8 Oſtium lateris medij in ℓ pariete erat do- ℓ parte 5.
mus dextræ. & per cochleam aſcendebant in medium cœnaculum, & à medio in tertium.
9 Et ædificauit domum, & conſummauit B
eam: texit quoque domum laquearibus cedrinis.
10 Et ædificauit tabulatum ſuper omnem domum quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis.
11 Et factus eſt ſermo Domini ad Salomo-
12 nem, dicens, ¶ Domus hæc quam ædificas, ſi ambulaueris in præceptis meis, & iudicia mea feceris, & cuſtodieris omnia mandata mea, gradiens per ea: firmabo ſermonem meum tibi, quem locutus ſum ad Dauid pa- 2. Reg. 7. c. 16.
trem tuum. 1. Par. 22. b. 9.
13 Et habitabo in medio filiorum Iſraël, &
non derelinquam populum meum Iſraël.
14 Igitur ædificauit Salomon domum. & conſummauit eam.
15 Et ædificauit parietes domus intrinſecus, tabulatis cedrinis: à pauimento domus vſque ad ſummitatem parietum, & vſque ad *&.
laquearia,* operuit lignis cedrinis intrinſecus: & texit pauimentum domus tabulis abiegnis.
16 Aedificauitq; viginti cubitorũ ad poſteriorem partem templi tabulata cedrina, à pauimẽto vſq; ad ſuperiora: & fecit interiorem domũ oraculi in Sanctum ſanctorum.
17 Porrò quadraginta cubitorum erat ipſum templum pro foribus oraculi.
18 Et cedro omnis domus intrinſecus veſtie- C
batur, habens tornaturas, & iuncturas ſuas fabrefactas, & cælaturas eminentes, omnia cedrinis tabulis veſtiebantur: nec omnino lapis apparere poterat in pariete.
19 Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat, vt poneret ibi arcam fœderis Domini.
20 Porrò oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis. & operuit illud atque veſtiuit auro puriſsimo. ſed & altare veſtiuit cedro.
21 Domum quoq; ante oraculum operuit auro puriſsimo, & affixit laminas clauis aureis.
22 Nihilq; erat in templo quod non auro tegeretur: ſed & totum altare oraculi texit auro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TEMPLVM SINE TECTO, CVM PORTICV SVA.

OCCIDENS.

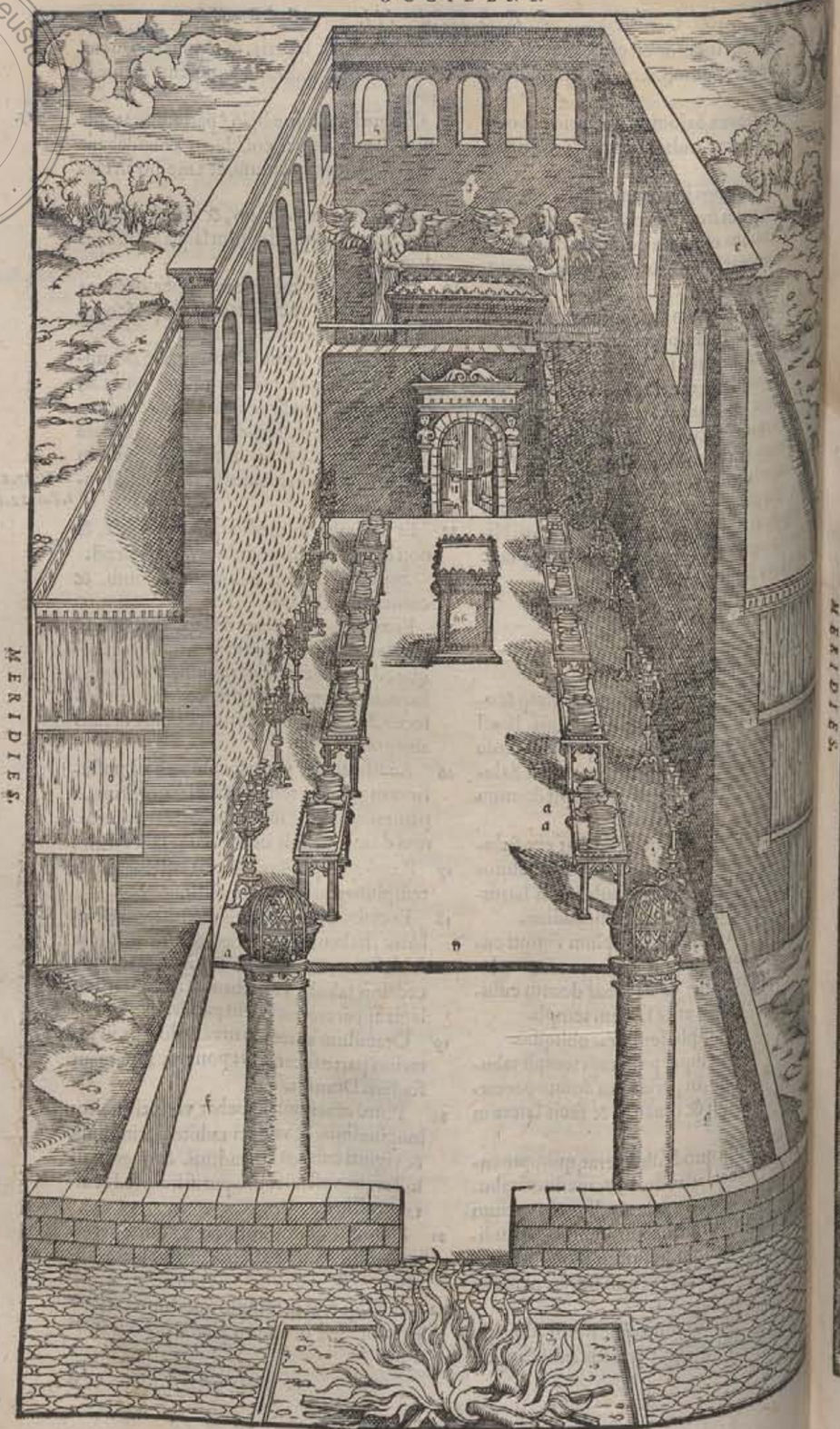

MERIDIES.

ORIENS.

TEMPLVM TECTVM, CVM PORTICV SVA, ATRIO sacerdotum & atrio populi.

153

OCCIDENS.

SEPTENTRIO.

ORIENS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

23 Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis oliuarum, decem cubitorũ altitudinis.
24 Quinque cubitorum ala cherub vna, & quinq; cubitorum ala cherub altera: id est, decem cubitos habentes à summitate alæ vnius vsq; ad alæ alterius summitatem.
25 Decem quoque cubitorum erat cherub secundus: in mensura pari, & opus vnum e-
26 rat in duobus cherubim, ¶ id est, altitudinem habebat vnus cherub decem cubitorum, & similiter cherub secundus.
27 Posuitque cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas suas cherubim, & tangebat ala vna parietem, & ala cherub secundi tangebat parietem alterũ: alæ autem-alteræ in media parte templi se inuicem contingebant.
28 Texit quoque cherubim auro.
29 Et omnes parietes tẽpli per circuitũ sculpsit varijs cælaturis & turno: & fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias, quasi prominentes de pariete, & egredientes.
30 Sed & pauimẽtum domus texit auro intrinsecus & extrinsecus.
31 Et in ingressũ oraculi fecit * ostiola de lignis oliuarũ, postesq; angulorum quinque.
32 Et duo ostia de lignis oliuarũ, & sculpsit in eis picturam cherubim, & palmarum species, & anaglypha valde prominentia, & operuit ea auro: & operuit tam cherubim quam palmas, & cætera auro.
33 Fecitq; in introitu templi postes de ligno
34 oliuarum quadrangulatos: ¶ & duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: & vtrumque ostium duplex erat, & seipsum tenens apertum duplex erat, & seipsum tenens aperiebatur.
35 Et sculpsit cherubim, & palmas & caelaturas valde eminentes: operuitq; omnia laminis aureis opere quadro ad regulam.
36 Et ædificauit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & vno ordine cognorum cedri.
37 Anno quarto fundata est domus Domini
38 in mense Zio: ¶ & in anno vndecimo, mense Bul (ipse est mensis octauus) perfecta est domus in omni opere suo, & in vniuersis tensilibus suis: ædificauitque eam annis septem.

CAPVT VII.

Palatium Salomonis, domus saltus atq; vxoris eius varia & sumptuosissima templi supellex.

DOmum autem suam ædificauit Salomon tredecim annis, & ad perfectionem vsque perduxit.

2 Aedificauit quoque domum saltus Libani centum cubitorũ longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis: & quatuor deambulacra inter columnas cedrinas: ligna quoque cedrina exciderat in columnas.

3 Et tabulatis cedrinis vestiuit totam cameram, quæ quadraginta quinque columnis sustentabatur. Vnus autem ordo habebat
4 columnas quindecim. ¶ contra se inuicem positas, & eregione se respicientes, æquali spatio inter columnas, & super columnas quadrangulata ligna in cunctis æqualia.
6 Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis: & alteram porticũ in facie maioris porticus: & columnas, & epistylia super columnas*.
7 Porticum quoque solij, in qua tribunal est, fecit: & texit lignis cedrinis à pauimento vsque ad summitatem.
8 Et domuncula in qua sedebatur ad iudicandum, erat in media porticu simili operc. Domum quoque fecit filiæ Pharaonis (quam vxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hanc porticum.
9 Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normã quandam atque mensuram tam intrinsecus quàm extrinsecus serrati erant: à fundamẽto vsque ad summitatem parietum, & intrinsecus vsque ad atrium maius.
10 Fundamenta autem de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem siue octo cubitorum.
11 Et désuper lapides pretiosi æqualis mensuræ secti erant, similiterque de cedro.
12 Et atrium maius rotundum trium ordinum de lapidibus sectis, & vnius ordinis de dolata cedro: necnon & in atrio domus Domini interiori, & in porticu domus.
13 Misit quoq; rex Salomon, & tulit Hiram
14 de Tyro, ¶ filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ærarium, & plenum sapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendũ omne opus ex ære. Qui cùm venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus eius.
15 Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam vnam: & linea duodecim cubitorum ambiebat columnam vtranque. Iere.52.c.21.
16 Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur super capita columnarum, fusilia ex ære: quinque cubitorum altitudinis capitellum vnum, & quinque cubitorum alti-
17 tudinis capitellũ alterum: ¶ & quasi in modum retis, & catenarum sibi inuicem miro opere contextarum. Vtrunque capitellum columnarum fusile erat: septena versuum retiacula in capitello vno, & septena retiacula in capitello altero.

18 Et perfecit columnas, & duos ordines, per circuitum retiaculorum singulorum, vt tegerent capitella quæ erant super summitatem malogranatorum: eodem modo fecit & capitello secundo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

19 Capitella autem quæ erant ſuper capita columnarum, quaſi opere lilij fabricata erant, in porticu, quatuor cubitorum.

20 Et rurſum alia capitella in ſummitate columnarum déſuper iuxta menſurá columnæ contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordine erant in circuitu capitelli ſecundi.

21 Et ſtatuit duas columnas in porticu templi: cumque ſtatuiſſet columnam dexteram, vocauit eam nomine Iachin: ſimiliter erexit columnam ſecundam, & vocauit nomen eius Booz.

2.Par.4.d.2. 22 Et ſuper capita columnarum opus in modum lilij poſuit: perfectumque eſt opus columnarum.

D 23 Fecit quoque mare fuſile decem cubitorum à labio vſque ad labium, rotundum in circuitu: quinque cubitorum altitudo eius, & teſticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum.

24 Et ſculptura ſubter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines ſculpturarum hiſtriatarum erant fuſiles.

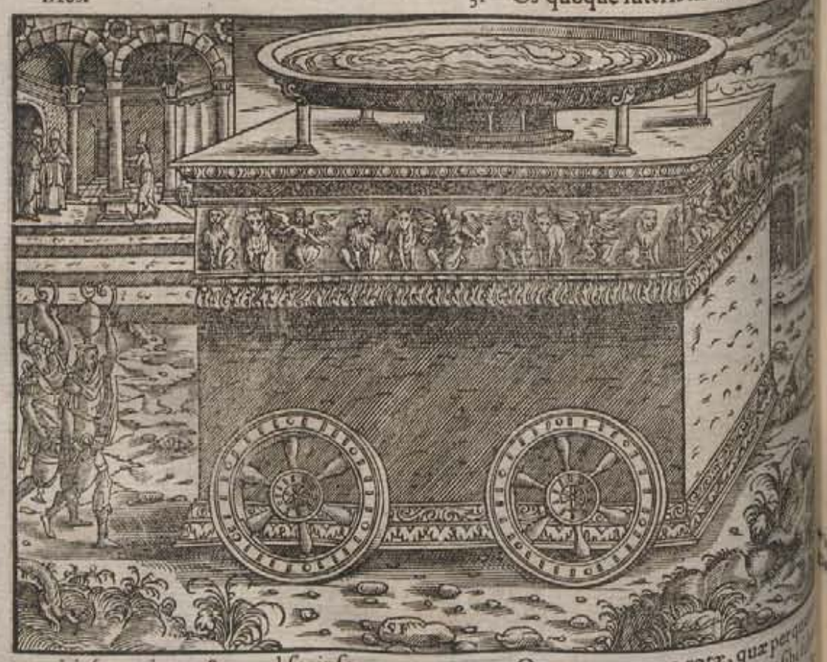

25 Et ſtabant ſuper duodecim boues, quorum tres reſpiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem: & mare ſuper eos déſuper erat, quorũ poſteriora vniuerſa intrinſecus latitabant.

26 Groſſitudo autem lutêris, trium vnciarum erat: labiumque eius, quaſi labium calicis, & folium repandi lilij: duo millia metretas capiebat, & tria millia metretas.

27 Et fecit decem baſes æneas quatuor cubitorum longitudinis baſes ſingulas, & quatuor cubitorum latitudinis, & trium cubitorum altitudinis.

28 Et ipſum opus baſium, interraſile erat: & ſculpturæ inter iunctúras.

29 Et inter coronulas & plectas, leones & boues & cherubim: & in iunctúris ſuper lutêr déſuper: & ſubter leones & boues quaſi loræ ex ære dependentia.

30 Et quatuor rotæ per baſes ſingulas, & axes ærei: & per quatuor partes quaſi humeruli ſubter lutêrem fuſiles, contra ſe inuicem reſpectantes.

31 Os quoque lutêris intrinſecus erat in capitis ſummitate: & quod forinſecus apparebat, vnius cubiti erat, totum rotundum, pariterque habebat vnum cubitum & dimidium: in angulis autem columnarum variæ cęlaturæ erant: & media intercolumnia, quadrata non rotunda.

32 Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos baſis erant, cohærebant libus baſim: vna rota habebat altitudinis tum & ſemis.

33 Tales autem rotæ erant quales ſolent curru fieri: & axes earum, & radij, &

34 thi, & modioli, omnia fuſilia: ¶ Nam & humeruli illi quatuor per ſingulos angulos baſis vnius, ex ipſa baſi fuſiles & coniuncti erant.

35 In ſummitate autem baſis erat quædam rotunditas vnius & dimidij cubiti, ita fabrefacta, vt luter déſuper poſſet imponi, habens cælaturas ſuas, variasque ſculpturas ex ſemetipſa.

F 36 Sculpſit quoque in tabulatis illis quæ erant ex ære, & in angulis cherubim, & leones, & palmas, quaſi in ſimilitudinem hominis ſtantis, vt nõ cælata, ſed appoſita per circuitum viderentur.

37 In hunc modum fecit decem baſes, fuſura vna, & menſura, ſculpturaque conſimili.

38 Fecit quoque decem lutêres æneos: quadraginta batos capiebat luter vnus, eratque quatuor cubitorum: ſingulos quoque lutêres per ſingulas, id eſt, decem baſes, poſuit.

39 Et conſtituit decem baſes, quinque ad dexteram partem templi, & quinque ad ſiniſtram: mare autem poſuit ad dexteram partem templi contra Orientem ad Meridiem.

3.Reg.7.d.2. 40 Fecit ergo Hiram lebetes, & ſcutras, & amulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini.

41 Columnas duas, & funiculos capitellorum ſuper capitella columnarum duos: & retiacula duo, vt operirent duos funiculos, qui erant ſuper capita columnarum.

42 Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos verſus malogranatorũ in retiaculis ſingulis, ad operiendos funiculos capitellorum qui erant ſuper capita columnarum.

43 Et baſes decem, & lutêres decem ſuper baſes.

44 Et mare vnum, & boues duodecim ſubter mare.

G 45 Et lebetes, & ſcutras, & amulas. omnia vaſa quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant.

46 In campeſtri regione Iordanis fudit ea rex in argilloſa terra, inter Sochoth & Sarthan.

47 Et poſuit Salomon omnia vaſa*: propter multitudinem autem nimiam nõ erat pondus æris.

48 Fecitque Salomon omnia vaſa in domo Domini: altare aureum, & menſam ſuper quam ponerentur panes propoſitionis, au-

49 ream: ¶ & candelabra-aurea', quinque ad dexteram, & quinque ad ſiniſtram contra oraculũ ex auro puro: & quaſi lilij flores & lucernas déſuper aureas: & forcipes aureos, -.d.

50 ¶ & hydrias, & fuſcinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro puriſſimo: & cardines oſtiorum domus interioris Sancti ſanctorum, & oſtiorum domus templi, ex auro erant.

51 Et perfecit omne opus quod faciebat* Salomon in domo Domini, & intulit quæ ſanctificauerat Dauid pater ſuus, argentum & aurum, & vaſa, repoſuitque in theſauris domus Domini. 2.Par.5.d.1. *rex 1.

CAPVT VIII.

Templum introducta in ipſum arca dedicatur, nebula illud implente. Salomon poſt longam orationem populo benedicit, numerus boum & ouium immolatarum hac celebri feſtiuitate.

1 TVnc congregati ſunt omnes maiores natu Iſraël cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Iſraël ad regem Salomonem in Ieruſalem: vt deferrent arcam fœderis Domini, de ciuitate Dauid, id eſt de Sion. A 1.Par.5.d.2.

2 Conuenitque ad regem Salomonem vniuerſus Iſraël in menſe Bethanim, in ſolenni die, ipſe eſt menſis ſeptimus. Ethanim 2.

3 Venerunt que cuncti ſenes de Iſraël, & tulerunt arcã ſacerdotes, ¶ & portauerunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vaſa ſanctuarij quę erant in tabernaculo: & ferebant ea ſacerdotes & Leuitæ.

5 Rex autem Salomon, & omnis multitudo Iſraël quę conuenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oues & boues abſque æſtimatione & numero.

6 Et intulerunt ſacerdotes arcam fœderis Domini in locum ſuum, in oraculum templi, in Sanctum ſanctorum ſubter alas cherubim.

7 Siquidem cherubim expandebant alas ſuper locum arcæ, & protegebant arcam, & vectes eius déſuper.

8 Cumque eminerent vectes, & apparerent ſummitates eorum foris ſanctuarium ante oraculum, non apparebant vltrà extrinſecus, qui & fuerunt ibi vſque in præſentem diem.

9 In arca autem non erat aliud niſi duæ tabulæ lapideæ quas poſuerat in ea Moyſes in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filijs Iſrael, cùm egrederentur de terra Aegypti. Exod.34.d.27 Heb.9.a.4. Exod.40.d.27 1.Par.6.a.1.

Factum

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 Factum est autem cùm exissent sacerdotes de sanctuario, nebula impleuit domum
11 Domini, ¶ & non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam: impleuerat enim gloria Domini domum Domini.
12 Tunc ait Salomon, Dominus dixit vt habitaret in nebula.
13 Aedificans ædificaui domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum.
14 Conuertitque rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiæ Israël: omnis enim ecclesia Israel stabat.
-.6. 15 Et ait-Salomon', Benedictus Dominus Deus Israel qui locutus est ore suo ad Dauid patrē meum, & in *manibus' eius per-
*manu sua 1. 16 fecit, dicens, ¶ A die qua eduxi populum meum Israël de Aegypto, non elegi ciuitatem de vniuersis tribubus Israël, vt ædificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi Dauid vt esset super populum meum Israel.
2.Reg.7.a 5. 17 Voluitq; Dauid pater meus ædificare do-
2.Par.33.b.7. 18 mum nomini Dei Israel: ¶ & ait Dominus ad Dauid patrem meum, Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti hoc ipsum mente tractans.
-.1. 19 Veruntamen tu non ędificabis mihi' domum, sed filius tuus qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.
20 Confirmauit Dominus sermonem suum, quem locutus est: stetitque pro Dauid patre meo, & sedi super thronum Israël, sicut locutus est Dominus: & ædificaui domum nomini Domini Dei Israël.
21 Et constitui ibi locum arcæ in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus nostris quando egressi sunt de terra-Aegypti.
C 22 Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu ecclesiæ Israël, & expandit
23 manus suas in cælū, ¶ & ait, Domine Deus
2.Mac 2.b.8. Israël, non est similis tui Deus in cælo désuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum & misericordiam seruis tuis qui ambulant coram te in toto corde suo.
24 Qui custodisti seruo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfecisti, vt hæc dies probat.
25 Nunc igitur Domine Deus Israël, conser
2.Reg.7.b.12. ua famulo tuo Dauid patri meo quæ locu-
c.16. tus es ei, dicens, Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israël: ita tamen si custodierint filij tui viam suam, vt ambulent coram me sicut tu ambulasti coram me.
26 Et nunc-Domine' Deus Israël firmentur verba tua quæ locutus es seruo tuo Dauid patri meo.
27 Ergóne putandum est quòd vere habitet super terram? si enim cælum, & cælorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc quam ædificaui.
28 Sed respice ad orationem serui tui, & ad preces eius Domine Deus meus: audi hymnum & orationem quam seruus tuus
29 coram te hodie, ¶ Vt sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super locum de qua dixisti, Erit nomen meum ibi: vt audias orationem, quam orat in loco hoc seruus tuus.
30 Vt exaudias deprecationē seruī tui & populi tui Israël, quodcunq; orauerint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in cælo: & cùm exaudieris, propitius eris.
31 Si peccauerit homo in proximum suum, & habuerit aliquod iuramentum quo astringatur, & venerit propter iusiurandum coram altari tuo in domo hac,
32 tum coram altari tuo in domum hanc, & exaudies in cælo: & facies, & iudicabis seruos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput eius, iustificans iustū, & retribuens ei secundum iustitiam suam.
33 Si fugerit populus tuus Israel inimicum (quia peccaturus est tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo orauerint, & deprecati te fuerint in domo hac: ¶ exaudi in cælo, & dimittas peccatum populi tui Israël, & reducas eos in terram quam dedisti patribus eorum.
35 Si clausum fuerit cælum, & non pluat propter peccata eorum, & orauerint in loco isto pœnitentiam egerint nomini tuo, & a peccatis suis conuersi fuerint propter
36 ctionem suam: ¶ exaudi eos in cælo, & dimitte peccata seruorum tuorum, & populi tui Israël: & ostende eis viam bonam quam ambulent, & da pluuiam super terram tuam quam dedisti populo tuo in possessionem.
37 Fames si oborta fuerit in terra, pestilentia, aut corruptus aër, aut æruginis lentia, aut custa, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, omnis
38 sa infirmitas, ¶ cuncta deuotatio, & omnis oratio quæ acciderit omni homini de populo tuo Israël: si quis cognouerit plagam

dis sui, & expanderit manus suas in domo
39 hac, ¶ tu exaudies in cęlo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies vt des vnicuiq; secundū omnes vias suas, sicut vides cor eius (quia tu nosti solus cor omniū
40 filiorum hominum) ¶ vt timeant te cunctis diebus quibus viuunt super faciem terræ
E quam dedisti patribus nostris.
41 Insuper & alienigena, qui non est de populo tuo Israël, cùm venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua
42 fortis, & brachium tuum ¶ extentum vbique) cùm venerit ergo, & orauerit in hoc
43 loco, ¶ tu exaudies in cælo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocauerit te alienigena: vt discant vniuersi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israël, & probent quia nomen tuum inuocatum est super domum hanc quam ædificaui.
44 Si egressus fuerit populus tuus ad bellū contra inimicos suos, per viam, quocunque
miseris eos, orabunt te contra viam ciuitatis quam elegisti, & contra domum quam
45 ædificaui nomini tuo, ¶ & exaudies in cælo orationes eorum, & preces eorum, & faciesiudicium eorum.
46 Quod si peccauerint tibi (nō est enim homo qui non peccet) & iratus tradideris eos
inimicis suis, & captiui ducti fuerint in ter-
47 ram inimicorum longè vel propè, ¶ & egerint pœnitentiam in corde suo in loco captiuitatis, & conuersi deprecati te fuerint
in captiuitate sua, dicentes, Peccauimus,
48 iniquè egimus, impiè gessimus: ¶ & reuersi fuerint ad te in vniuerso corde suo, & tota
anima sua in terra inimicorum suorum, ad
quam captiui ducti fuerint: & orauerint te
contra viam terræ suæ quam dedisti patri-
F bus eorum, & ciuitatis quam elegisti, &
49 templi quod ædificaui nomini tuo: ¶ exaudies in cælo, in firmamento solij tui ora-
tiones eorum, & preces eorum, & facies iu-
50 dicium eorum: ¶ & propitiaberis populo tuo qui peccauit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum quibus præuaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis qui eos
captiuos habuerint, vt misereantur eis.
51 Populus enim tuus est, & hæreditas tua, quos eduxisti de terra-Aegypti, de medio
fornacis ferreæ.
52 Vt sint oculi tui aperti ad deprecationem serui tui & populi tui Israël, & exaudias eos in vniuersis pro quibus inuocauerint te.
53 Tu enim separasti eos tibi in hæreditatem de vniuersis populis terræ, sicut locutus es per Moysen seruum tuum, quando eduxisti patres nostros de Aegypto Domine Deus.
54 Factum est autem, cùm complesset Salomon orans Dominum omnem orationem, & deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: vtrunque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum.
55 Stetit ergo, & benedixit omni ecclesiæ Is-
56 raël voce magna, dicens, ¶ Benedictus Dominus qui dedit requiem populo suo Israël, iuxta omnia quæ locutus est: non cecidit ne vnus quidem sermo ex omnibus bonis quæ locutus est per Moysen seruum suum.
57 Sit Dominus Deus noster nobiscum sicut fuit cum patribus nostris, nō derelinquens nos, neque proijciens.
58 Sed inclinet corda nostra ad se, vt ambu- G
lemus in vniuersis vijs eius, & custodiamus mandata eius, & ceremonias eius, & iudicia quæcunque mandauit patribus nostris.
59 Et sint sermones mei isti quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die ac nocte, vt faciat iudicium seruo suo, & populo suo Israël per
60 singulos dies: ¶ *& sciant omnes populi ter- *vt 2.
ræ, quia Dominus ipse est Deus, & non est vltrà absque eo.
61 Sit quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, vt ambulemus in decretis eius, vt custodiamus mandata eius, sicut & hodie.
62 Igitur rex & omnis Israel cum eo, immolabant victimas coram Domino.
63 Mactauitque Salomon hostias pacificas, 2.Par.7.a.5.
quas immolauit Domino, boum viginti duo millia, & ouium centum viginti millia: & dedicauerunt templū Domini rex & *fi- *omnes.
lij Israel.
64 In die illa sanctificauit rex medium atrij, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocaustum ibi, & sacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreum quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocaustum, & sacrificium, & adipem pacificorum.
65 Fecit ergo Salomon in tempore illo festiuitatem celebrem, & omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath vsque ad Riuum-Aegypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus & septem diebus, id est, quatuordecim diebus.

Etin

Universidad de Deusto
Biblioteca

66 Et in die octaua dimisit populos: qui benedicentes regi profecti sunt in tabernacula sua lætantes, & alacri corde super omnibus bonis quæ fecerat Dominus Dauid seruo suo, & Israel populo suo.

CAPVT IX.

Dominus Salomoni secundò apparens, iubet sua seruare præcepta, addita cõminatione nisi seruata fuerint. Salomon plures ædificat ciuitates, gentes sibi facit tributarias, & classe in Ophir missa plurimum auri recipit.

A 1 FActum est autẽ cùm perfecisset Salomon
ædificium domus Domini, & ædificium
regis, & omne quod optauerat & voluerat
2.Par.7.c.11. 2 facere, ¶ apparuit ei Dominus secundò sicut
Sup.3.a.5. apparuerat ei in Gabaon.
3 Dixitque Dominus ad eum, Exaudiui orationem tuam & deprecationẽ tuam, quam deprecatus es coram me: sanctificaui domũ hanc quam ædificasti, vt ponerem nomen meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.
4 Tu quoque si ambulaueris corã me, sicut
Dauid 2. ambulauit pater tuus, in simplicitate cordis & in æquitate: & feceris omnia quę præcepi tibi, & legitima mea & iudicia mea seruaueris, ¶ ponam thronum regni tui super
2.Reg.7.b.12.c.16. 5 Israël in sempiternũ, sicut locutus sum Dauid patri tuo, dicens, Non auferetur vir de
1.Par.22.b.10. genere tuo de solio Israel.
6 Si autem auersione auersi fueritis vos & filij vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, & ceremonias meas quas proposui vobis, sed abieritis & colueritis
B 7 deos alienos, & adoraueritis eos: ¶ auferam Israel de superficie terræ quam dedi eis, & templum quod sanctificaui nomini meo proiciam à conspectu meo, eritque Israel in prouerbium, & in fabulam cunctis populis.
8 Et domus hæc erit in exemplũ: omnis qui
Deu.29.d.24. Ierem.22.b.8. transierit per eam, stupebit & sibilabit, & dicet, Quare fecit Dominus sic terræ huic & domui huic?
9 Et respondebunt, Quia dereliquerunt Dominum Deum suum, qui eduxit patres eorum de terra-Aegypti, & secuti sunt deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerũt eos: idcirco induxit Dominus super eos omne malum hoc.
2.Par.8.a.1. 10 Expletis autẽ annis viginti postquam ædificauerat Salomon duas domus, id est domum Domini & domum regis.
11 (Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna cedrina & abiegna, & aurum iuxta om
ne quod opus habuerat:) tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in terra-Galilææ.
12 Et egressus est Hiram de Tyro, vt videret oppida quæ dederat ei Salomon, & non placuerunt ei, ¶ & ait, Hæcine sunt ciuitates
13 quas dedisti mihi, frater? Et appellauit eas Terram-chabul, vsque in diem hanc.
14 Misit quoque Hiram ad regem-Salomonem centum viginti talenta auri.
15 Hæc est summa expensarum, quam obtulit rex Salomon ad ædificandam domum Domini & domum suam, & Mello, & murum Ierusalẽ, & Heser, & Mageddo, & Gazer.
16 Pharao rex Aegypti ascendit, & cepit Gazer, succenditque eam igni: & Chananæum qui habitabat in ciuitate, interfecit, & dedit eam in dotem filiæ suæ vxori Salomonis.
17 Aedificauit ergo Salomon Gazer, & Bethoron inferiorem, ¶ & Baalath & Palmyram in terra solitudinis.
18 Et omnes vicos qui ad se pertinebant, & erant absque muro, munuit, & ciuitates curruum, & ciuitates equitum, & quæcunque ei placuit vt ædificaret in Ierusalem, & in Libano & in omni terra potestatis suæ.
19 Vniuersum populum qui remanserat de Amorrhæis, & Hęthæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebusæis, qui non sunt de filijs
20 Israel: ¶ horum filios, qui remanserant in terra, quos scilicet non potuerant filij Israel interminare: fecit Salomon tributarios vsque in diem hanc.
21 De filijs autem Israël non constituit Salomon seruire quenquam, sed erant viri bellatores & ministri eius, & principes ducum eius, & præfecti curruum & equorum eius.
22 Erant autẽ principes super opera Salomonis præpositi quingenti quinquaginta, qui habebant subiectum populum in factis operibus imperabant.
23 Filia autem Pharaonis ascendit de Ciuitate-Dauid in domum suam quam ædificauerat ei-Salomon': tunc ædificauit Mello, & circumuallauit.
24 Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta, & pacifica victimas super altare quod ædificauerat Domino, & adolebat thymiama coram Domino: perfectumque est templum.
25 Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongáber, quæ est iuxta Ailath in litore Ma
26 ris-rubri, in terra-Idumææ.

27 Misitque Hiram in classe illa seruos suos viros nauticos & gnaros maris, cum seruis Salomonis.
28 Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorũ, detulerunt ad regem Salomonem.

CAPVT X.

Venit regina Saba ad Regem Salomonem, quæ eius mirata sapientiam, magnificentiam & gubernationem, datis acceptisq; amplu muneribus discessit, Salomon multum tributum ac aurum aliunde accipit, vasa & scuta magnificumq; thronum construit, multam ac pretiosam habet suppellectilem in vasis, curribus & equis, in abundantia argẽti ac cedrorum.

A 1 SEd & regina Saba audita fama Salomonis
2.Par.9.a.1. Matt.12.d.42. Luc.11.d.31. in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus.

2 Et ingressa Ierusalem multo cum comitatu, & diuitijs camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, venit ad-regem'Salomonem, & locuta est ei vniuersa quæ habebat in corde suo. 1.R.5.
3 Et docuit eam Salomon omnia verba quæ proposuit: non fuit sermo qui regem posset latere, & non responderet ei.
4 Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & domũ quam ædificauerat, ¶ & cibos mẽsæ eius, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum & pincernas, & holocausta quę offerebat in domo Domini: non habebat vltrà
6 spiritum, ¶ dixitque ad regem, Vetus est sermo quem audiui in terra mea ¶ super sermonibus tuis, & super sapientia tua: & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probaui quòd media pars mihi nuntiata non fuerit: maior est sapientia, & operatiua, quàm rumor quem audini.
8 Beati viri tui, & beati serui tui hi, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam.
B 9 Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, & posuit te super thronum Israel, eò quòd dilexerit Dominus Israël in sempiternum, & constituit te regem, vt faceres iudicium & iustitiam.
10 Dedit ergo regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosas: non sunt allata vltrà aromata tam multa quàm ea quæ dedit regina Saba regi Salomoni.
11 (Sed & classis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, & gemmas pretiosas. 2.Par.9.c.10.
12 Fecitque rex de lignis thyinis fulcra domus Domini, & domus regiæ, & citharas lyrasque cantoribus: non sunt allata huiusce modi ligna thyina, neque visa vsque in præsentem diem.)

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 Rex autem Salomon dedit reginæ Saba omnia quæ voluit & petiuit ab eo exceptis his quæ vltrò obtulerat ei munere regio. Quę reuersa est, & abijt in terram suam cum seruis suis.

C 14 Erat autem pondus auri quod offerebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum
15 sexaginta sex talentorum auri: ¶ excepto eo quod afferebant viri, qui super vectigalia erant, & negotiatores vniuersíque scruta vendentes, & omnes reges Arabiæ, dúcesq; terræ.

16 Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti vnius.

17 Et trecentas peltas ex auro probato: trecentæque minæ auri vnam peltam vestiebant: posuítque eas rex in domo saltus Libani.

18 Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem: & vestiuit eum auro fuluo ni-
19 mis, ¶ qui habebat sex gradus: & summitas throni rotunda erat in parte posteriori: & duæ manus hinc atque inde tenentes sedile: & duo leones stabunt iuxta manus singulas.

20 Et duodecim leonculi stantes super sex gradus hinc atque inde: non est factum tale opus in vniuersis regnis.

21 Sed et omnia vasa, de quibus potabat rex Salomon, erant aurea: & vniuersa supellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argẽtum, nec alicuius pretij putabatur
D 22 in diebus Salomonis, ¶ quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum & argentum, & dentes elephantorum, & simias, & pauos.

23 Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terræ diuitijs & sapientia.

24 Et vniuersa terra desiderabat vultum Salomonis, vt audiret sapientiam eius, quam dederat Deus in corde eius.

25 Et singuli deferebant ei munera, vasa argentea & aurea, vestes & arma bellica, aromata quoque, & equos, & mulos, per annos singulos.

26 Congregauitque Salomon currus & e-
3. Par. 1. d. 14 quites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & dispposuit eos per ciuitates munitas, & cum rege in Ierusalem.

27 Fecitque vt tanta esset abundantia argenti in Ierusalem, quanta & lapidũ: & cedrorum præbuit multitudinem quasi sicomoros, quæ nascuntur in campestribus,

28 Et educebantur equi Salomoni de Aegypto & de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, & statuto precio perducebant.

29 Egrediebatur autem quadriga ex Aegypto sexcentis siclis argenti, & equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti regis Hethæorum & Syriæ equos vendebant.

CAPVT XI.

Salomon plurimus iungitur mulieribus alienigenis, & ab eis infatuatus ad ipsarum idola conuertitur, in quem iratus Dominus suscitat ei aduersarios Adad, Razon, & Ieroboam, cui per prophetam Ahiam promittit regnum Israel, seruata vna tribu Salomonis filio, moritur Salomon post quadraginta regnans annos, cui succedit filius Roboam.

REx autem Salomon adamauit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idu-
2 mæas, & Sidonias, & Cethæas: ¶ de gentibus super quibus dixit Dominus filijs Israel: Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissimè enim auertent corda vestra vt sequamini deos earum. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore.

3 Fueruntque ei vxores quasi reginę septingentę, & concubinę trecentę: & auerterunt mulieres cor eius.

4 Cumque iam esset senex, depranatum est cor eius per mulieres, vt sequeretur deos alienos: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius.

5 Sed colebat Salomon Astarthen deam Sidoniorum, & Camos deum Moabitarum, & Moloch idôlum Ammonitarum.

6 Fecitque Salomon quod non placuerit coram Domino, & non adimpleuit vt sequeretur Dominum, sicut Dauid pater eius.

7 Tunc ædificauit Salomon fanum Camos idôlo Moab in monte qui est contra Ierusalem, & Moloch idôlo filiorũ Ammon.

8 Atque in hunc modum fecit vniuersis uxoribus suis alienigenis, quæ adolebant thure & immolabant dijs suis.

9 Igitur iratus est Dominus Salomoni, quia auersa esset mẽs eius à Domino Deo Israel,
10 qui apparuerat ei secundò, ¶ & præceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos: & non custodiuit quæ mandauit ei Dominus.

11 Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, & præcepta mea quę mandaui ti-

ui tibi, dilacerans scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo.

12 Veruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum: de manu filij
13 tui scindam illud, ¶ nec totum regnum auferam, sed tribum vnam dabo filio tuo propter Dauid seruum meum, & Ierusalem quam elegi.

14 Suscitauit autem Dominus aduersarium Salomoni Adad Idumæum de semine regio, qui erat in Edom.

C 15 Cùm enim esset Dauid in Idumæa, & ascendisset Ioab princeps militiæ ad sepeliendum eos qui fuerant interfecti, & occidisset
16 omne masculinum in Idumæa. ¶ (sex enim mensibus ibi moratus est Ioab, & omnis Israël, donec interimeret omne masculinum
17 in Idumæa) ¶ fugit Adad ipse, & viri Idumæi de seruis patris eius cum eo, vt ingrederetur Aegyptum: erat autem Adad puer parvulus.

18 Cumq; surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntque secum viros de Pharan, & introierunt Aegyptum ad Pharaonem regem Aegypti: qui dedit ei domum, & cibos constituit, & terram delegauit.

19 Et inuenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum vt daret ei vxorem, so-
D 20 rorem vxoris suæ germanã Taphnes reginę. Genuitque ei soror Taphnes Genubath filium, & nutriuit eum Taphnes in domo Pharaonis: eratque Genubath habitans apud Pharaonem cum filijs eius.

21 Cumque audisset Adad in Aegypto, dormisse Dauid cum patribus suis, & mortuum esse Ioab principem militiæ, dixit Pharaoni, Dimitte me, vt vadam in terram meam.

22 Dixitq; ei Pharao, Qua enim re apud me indiges, vt quæras ire ad terram tuam? At ille respondit, Nulla: sed obsecro te vt dimittas me.

23 Suscitauit quoque ei Deus aduersarium Razon filiũ Eliada, qui fugerat Adar-ézer
24 regem Soba dominum suum: ¶ & congregauit contra eum viros, & factus est princeps latronum cùm interficeret eos Dauid: abieruntq; Damascum & habitauerunt ibi, & constituerunt eum regem in Damasco,
25 ¶ eratque aduersarius Israëli cunctis diebus Salomonis: & hoc est malum Adad, & odium contra Israël, regnauitque in Syria.

26 Ieroboam quoq; filius Nabat, Ephrathæus de Sareda, seruus Salomonis, cuius mater erat nomine Serua, mulier vidua: leuauit manum contra regem.

27 Et hæc est causa rebellionis aduersus eũ, quia Salomon ædificauit Mello, & coæquauit voraginẽ ciuitatis Dauid patris sui.

28 Erat autem Ierobeam vir fortis & potens, videnséque Salomon adolescentẽ bonæ indolis & industrium, constituerat eum præfectum super tributa vniuersæ domus Ioseph.

29 Factum est igitur in tempore illo, vt Ie- 2 Par. 10. c. 15.
roboam egrederetur de Ierusalem, & inueniret eum Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio nouo: erant autem duo tantum in agro.

30 Apprehendensque Ahias pallium suum nouum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes.

31 Et ait ad Ieroboam, Tolle tibi decẽ scissu- F
ras: hæc enim dicit Dominus Deus Israël, Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.

32 Porrò vna tribus remanebat ei propter seruum meum Dauid, & Ierusalem ciuitatem quam elegi ex omnibus tribubus Isra-
33 ël: ¶ eò quòd dereliquerit me, & adorauerit Astarthen deam Sidoniorum, & Chamos deum Moab, & Moloch deum filiorũ Ammon: & non ambulauerit in vijs meis vt faceret iustitiam coram me, & præcepta mea, & iudicia sicut Dauid pater eius.

34 Nec auferam omne regnum de manu eius, sed ducem ponam eum cunctis diebus
35 vitæ suæ, propter Dauid seruum meum quẽ elegi, qui custodiuit mandata mea & præ-
36 cepta mea.

35 Auferam autem regnum de manu filij e-
36 ius, & dabo tibi decem tribus: ¶ filio autem eius dabo tribum vnam, vt remaneat lucerna Dauid seruo meo cunctis diebus coram me in Ierusalem ciuitate quam elegi vt esset nomen meum ibi.

37 Te autem assumam, & regnabis super omnia quæ desiderat anima tua, erisque rex super Israël.

38 Si igitur audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaueris in vijs meis, & feceris quod rectum est corã me, custodiens mandata mea & præcepta mea, sicut fecit Dauid seruus meus: ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodò ædificaui
39 Dauid domum, & tradam tibi Israël: ¶ & affligam semen Dauid super hoc, veruntamen non cunctis diebus.

40 Voluit ergo Salomon interficere Ieroboam: qui surrexit, & aufugit in Aegyp-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum ad Sesac regem Aegypti, & fuit in Aegypto vsque ad mortem Salomonis.

41 Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & sapientia eius: ecce vniuersa scripta sunt in libro verborum dierum Salomonis.

42 Dies autem quos regnauit Salomon in Ierusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt.

43 Dormiuitq; Salomon cum patribus suis, & sepultus est in ciuitate Dauid patris sui, regnauitque Roboam filius eius pro eo.

CAPVT XII.

Roboam iuuenum secutus consilium patitur regni diuisionem, et Ieroboam rex super decem tribus constituitur, exercitum quoque Roboam aduersus Ieroboam Dominus per Semeiam prophetam dissipat, Ieroboam verò aureos erexit vitulos adorandos, constitutis solennitate, altari ac sacerdotibus.

A 1 VEnit autem Roboam in Sichem: illuc enim congregatus erat omnis * Israël, ad constituendum eum regem. *populus. 2.Par.10.a.1.

2 At verò Ieroboam filius Nabat, cùm adhuc esset in Aegypto profugus à facie regis Salomonis, audita morte eius, reuersus est de Aegypto.

3 Miseruntq;, & vocauerunt eum: venit ergo Ieroboam, & omnis multitudo Israël, &

4 locuti sunt ad Roboam, dicentes, ¶ Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de iugo grauissimo quod imposuit nobis, & seruiemus tibi.

5 Qui ait eis, Ite vsque ad tertium diem, & reuertimini ad me. Cumque abijsset populus,

B 6 ¶ iniit consilium rex Roboam cum senioribus, qui assistebant coram Salomone patre eius, cùm adhuc viueret, & ait, Quod datis mihi consilium, vt respondeã populo huic?

7 Qui dixerunt ei, Si hodie obedieris populo huic, & seruieris, & petitioni eorum cesseris, locutusq; fueris ad eos verba lenia, erunt tibi serui cunctis diebus.

8 Qui dereliquit consilium senum quod dederant ei, & adhibuit adolescentes qui nutriti fuerant cum eo, & assistebant illi, ¶

9 dixitque ad eos, Quod mihi datis consilium, vt respondeam populo huic, qui dixerunt mihi, Leuius fac iugum quod imposuit pater tuus super nos?

C 10 Et dixerunt ei iuuenes qui nutriti fuerant cum eo, Sic loquere populo huic, qui locuti sunt ad te, dicentes, Pater tuus aggrauauit iugum nostrum, tu releua nos: Sic loquêris *Eccl.47.d.28.*

ad eos, Minimus digitus meus grossior dorso patris mei.

11 Et nunc pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrum: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.

12 Venit ergo Ieroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex, dicens, Reuertimini ad me die tertia.

13 Respondítque rex populo dura, derelicto

14 consilio seniorum quod ei dederant, & secutus est eis secundum cõsilium iuuenum, dicens, Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego autem addam iugo veltro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem addam vos scorpionibus.

15 Et non acquieuit rex populo: quoniam aduersatus fuerat eum Dominus, vt loqueretur verbum suum quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboam filium Nabat.

16 Videns itaq; populus quòd noluisset audire rex, respondit ei, dicens, Quæ nobis pars in Dauid? vel quę hæreditas in filio Isai? -Vade' in tabernacula tua Israel, nunc vide domum tuam Dauid. Et abijt Israël in tabernacula sua.

17 Super filios autẽ Israël, quicunq; habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam.

18 Misit ergo rex Roboam Aduram, qui erat super tributa: & lapidauit eum omnis Israël, & mortuus est. Porrò rex Roboam festinus

19 ascendit currum, & fugit in Ierusalem. Recessitque Israël à domo Dauid, vsque in præsentem diem.

20 Factum est autem cùm audisset omnis Israël quòd reuersus esset Ieroboam, miserunt & vocauerunt eum congregato cœtu, & constituerunt eum regem super omnem Israël, nec secutus est quispiam domum Dauid, præter tribum Iuda solam.

21 Venit autem Roboam Ierusalem, & congregauit vniuersam domũ Iuda, & tribum Ben-iamin, centum octoginta millia electorum virorum, & bellatorum, vt pugnarent contra domum Israël, & deducerent regnum Roboam filio Salomonis.

22 Factus est autem sermo Domini ad

23 meiam virum Dei, dicens, ¶ Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad omnem domum Iuda, & Ben-iamin, & reliquos de populo, dicens, ¶ Hæc dicit

24 Dominus, Non ascendetis neq; bellabitis contra fratres vestros filios Israël: reuertatur vnusquisq; in domum suam. à me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini

& reuersi sunt de itinere sicut eis præceperat Dominus.

25 Aedificauit autem Ieroboam Sichem in monte Ephraim, & habitauit ibi: & egressus inde ædificauit Phanuel. *Sup. 1.f. 33.*

26 Dixitq; Ieroboam in corde suo, Nunc reuertetur regnum ad domum Dauid, ¶

27 si ascenderit populus iste vt faciat sacrificia in domo Domini in Ierusalem: & conuertetur cor populi huius ad dominum suum Roboam regem Iuda, interficientq; me, & reuertentur ad eum.

Tob.1.d.5. 28 Et excogitato consilio, fecit duos vitulos aureos, & dixit eis, Nolite vltrà ascendere in Ierusalem, Ecce dij tui Israël, qui te eduxerunt de terra Aegypti. *Exod.32. 8.8.*

G 29 Posuitque vnum in Beth-el, & alterum in

30 Dan: ¶ & factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum, vsque in Dan.

3.Reg.12. d.27. 31 Et fecit fana in excelsis, & sacerdotes de extremis populi, qui nõ erant de filijs Leui.

32 Constituitque diem solennem in mense octauo, quintadecima die mensis, in similitudinem solennitatis quæ celebrabatur in Iuda. Et ascendens altare, similiter fecit in Beth-el, vt immolaret vitulis quos fabricatus fuerat: constituitque in Beth-el sacerdotes excelsorum quæ fecerat.

33 Et ascendit super altare quod extruxerat in Beth-el, quintadecima die mensis octaui, quem finxerat de corde suo: & fecit solennitatem filijs Israël, & ascendit super altare, vt adoleret incensum.

CAP. XIII.

Missus propheta de Iuda ad Ieroboam de altaris subuersione & natiuitate Iosiæ regis prophetat, quo orante manus Ieroboam, quæ exaruerat, sanitati restituitur: rediens autem propheta à leone occiditur, quòd Dei verbo inobediens fuisset, & Ieroboam suam auget impietatem.

A 1 ET ecce vir Dei venit de Iuda in sermone Domini in Beth-el, Ieroboam stante super altare, & thus iaciente.

2 Et exclamauit contra altare in sermone Domini, & ait, Altare, altare, hæc dicit Dominus, Ecce filius nascetur domui Dauid, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominũ super te incendet.

3 Dedítque in illa die signum, dicens, Hoc erit signum quod locutus est Dominus, Ecce altare scindetur, & effundetur cinis qui in eo est.

4 Cumque audisset rex sermonem hominis Dei quem inclamauerat contra altare in Beth-el, extendit manum suam de altari, dicens, Apprehendite eum. Et exaruit manus eius quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere eam ad se.

5 Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari, iuxta signum quod prædixerat vir Dei in sermone Domini. B

6 Et ait rex ad virũ Dei, Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, vt restituatur manus mea mihi. Orauitque vir Dei faciem Domini, & reuersa est manus regis ad eum, & facta est sicut prius fuerat.

7 Locutus est autem rex ad virum Dei, Veni mecum domum, vt prandeas, & dabo tibi munera.

8 Respondítque vir Dei ad regem, Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam panem, neque

9 bibam aquam in loco isto: ¶ sic enim mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis, Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reuertêris per viam qua venisti. C

10 Abijt ergo per aliam viam, & non est reuersus per iter quò venerat in Beth-el.

11 Prophetes autem quidam senex habitabat in Beth-el, ad quem // venerunt filij sui, & narrauerunt ei omnia opera quæ fecerat vir Dei illa die in Beth-el, & verba quæ locutus fuerat ad regem, -&' narrauerunt patri suo. *// venit filius suus, & narrauit 7. -4.*

12 Et dixit eis pater eorum, Per quam viam abijt? * Ostenderunt ei filij sui viã per quam abierat vir Dei qui venerat de Iuda. ** Et i.*

13 Et ait filijs suis, Sternite mihi asinum. Qui

14 cùm strauissent, ascendit, ¶ & abijt post virum Dei, & inuenit eum sedentem subtus terebinthum, & ait illi, Tũne es vir Dei qui venisti de Iuda? Respondit ille, Ego sum. D

15 //Dixitq;' ad eum, Veni mecum domum, vt comedas panem. *// Dixit ei.*

16 Qui ait, Non possum reuerti, neque venire tecum, nec comedã panem, neq; bibam

17 aquam in loco isto: ¶ quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens, Non comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reuertêris per viam qua ieris.

18 Qui ait illi, Et ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone Domini dicens, Reduc eum tecum in domum tuam, vt comedat panem, & bibat a-

19 quam. Fefellit eũ, ¶ & reduxit secũ: comedit ergo panem in domo eius, & bibit aquam.

20 Cumq; sederẽt ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetã qui reduxerat eũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

21 Et exclamauit ad virum Dei, qui venerat de Iuda, dicens, Hæc dicit Dominus, Quia non obediens fuisti ori Domini, & non custodisti mandatum quod præcepit tibi Dominus Deus tuus: ¶ & reuersus es, & comedisti panem, & bibisti aquam in loco in quo præcepit tibi ne comederes panem, neque biberes aquam, non inferetur cadauer tuum in sepulchrum patrum tuorum.

23 Cumque comedisset & bibisset, strauit asinum suum propheta' quem reduxerat.

*Propheta (datiuus.2.

24 Qui cùm abijsset, inuenit eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proiectum in itinere: asinus autem stabat iuxta illum, & leo stabat iuxta cadauer.

25 Et ecce, viri transeuntes viderunt cadauer proiectum in via, & leonem stantem iuxta cadauer, Et venerunt, & diuulgauerunt in ciuitatem in qua prophetes ille senex habitabat.

F 26 Quod cùm audisset propheta ille qui reduxerat eum de via, ait, Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit iuxta verbũ Domini quod locutus est ei.

27 Dixitque ad filios suos, Sternite mihi asinum. Qui cùm strauissent, ¶ & ille abijsset,
28 inuenit cadauer eius proiectum in via, & asinum & leonem stantes iuxta cadauer: non comedit leo de cadauere, nec læsit asinum.

29 Tulit ergo prophetes cadauer viri Dei, & posuit illud super asinum, & reuersus intulit
*prophetes senex 4. in ciuitatem prophetæ senis', vt plangerent eum.

30 Et posuit cadauer eius in sepulchro suo: & planxerunt eum, Heu-heu'mi frater.

G 31 Cumque planxissent eum, dixit ad filios suos, Cùm mortuus fuero, sepelite me in sepulchro in quo vir Dei sepultus est: iuxta ossa eius ponite ossa mea.

32 Profectò enim veniet sermo quem prædixit in sermone Domini cõtra altare quod est in Beth-el, & contra omnia fana excelsorum quæ sunt in vrbibus Samariæ. ¶ post
33 verba hæc non ast reuersus Ieroboam de via sua pessima, sed econtrario fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum: quicunque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum.

34 Et propter hanc causam peccauit domus Ieroboam, & euersa est, & deleta de superficie terræ.

CAPVT XIIII.

Abias propheta ab vxore Ieroboam super filio Abia ægrotante interrogatus, prædicit filium moriturum, & domum Ieroboam penitus euertendam, qua mortuo succedit filius Nadab: rex autem Aegypti diripit domum Domini in Ierusalem, & mortuo Roboam succedit filius Abia.

IN tempore illo ægrotauit Abia filius Ieroboam.

2 Dixitque Ieroboam vxori suæ, Surge, & commuta habitum, ne cognoscaris quòd sis vxor Ieroboam: & vade in Silo, vbi est Ahias propheta qui locutus est mihi quòd regnaturus essem super populum hunc.

3 Tolle quoque in manu tua decem panes, & crustulam, & vas mellis, & vade ad illum: ipse enim indicabit tibi quid euenturum sit puero huic.

4 Fecit vt dixerat, vxor Ieroboam: & consurgens abijt in Silo, & venit in domũ Ahiæ. at ille non poterat videre; quia caligauerant oculi eius præ senectute.

5 Dixit autem Dominus ad Ahiam, Ecce vxor Ieroboam ingreditur, vt consulatur a te per filio suo qui ægrotat: hæc & hæc loqueris ei. Cùm ergo illa intraret, & dissimularet se esse quę erat, ¶ audiuit Ahias sonitum
6 pedum eius introeuntis per ostium, & ait, Ingredere vxor Ieroboam: quare aliam te esse simulas? ego autem missus sum ad te durus nuntius.

7 Vade, & dic Ieroboam, Hæc dicit Dominus Deus Israël, Quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducem super populum
8 meum Israël; ¶ & scidi regnum domus Dauid, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in cõspectu meo,
9 ¶ sed operatus es malè super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos & conflatiles, vt me ad iracundiam prouocares, me autem proiecisti post corpus tuum,
10 Idcirco ecce ego inducam mala super domum Ieroboam, & percutiam de Ieroboam mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israël: & mundabo reliquias domus Ieroboam, sicut mundari solet fimus vsque ad purum.

11 Qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedent eos canes: qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cæli, quia Dominus locutus est.

12 Tu igitur surge, & vade in domum tuam: & in ipso introitu pedum tuorum in ciuitatem morietur puer, & planget eum omnis Israël, & sepeliet: iste enim solus intrabit de Ieroboam in sepulchrum, quia inuentum

*Domini in De. est super eo sermo bonus à Domino Deo' Israël, in domo Ieroboam.

14 Constituet autem sibi Dominus regem super Israël, qui percutiet domum Ieroboam in hac die, & in hoc tempore: ¶ & per-
15 cutiet Dominus Deus Israël, sicut moueri solet arundo in aqua: & euellet Israël de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit eos trans Flumen: quia fecerunt sibi lucos, vt irritarent Dominum.

16 Et tradet Dominus Israël propter peccata Ieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israel.

17 Surrexit itaque vxor Ieroboam, & abijt, & E 18 venit in Thersa: cumque illa ingrederetur limẽ domus, puer mortuus est, ¶ & sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israël iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu serui sui Ahiæ prophetæ.

19 Reliqua autem verborum Ieroboam, quomodo pugnauerit, & quomodo regnauerit, ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum Israël.

20 Dies autem quibus regnauit Ieroboam, viginti duo anni sunt: & dormiuit cum patribus suis: regnauitque Nadab filius eius pro eo.

21 Porrò Roboam filius Salomonis regnauit in Iuda: Quadraginta & vnius anni erat Roboam, cùm regnare cœpisset: decem & septem annos regnauit in Ierusalem ciuitate, quam elegit Dominus vt poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus Israël. Nomẽ autem matris eius Naama Ammanitis.

F 22 Et fecit Iudas malum coram Domino & irritauerunt eum super omnibus quæ fecerant patres eorum in peccatis suis quæ peccauerunt.

23 Aedificauerũt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam:
24 ¶ Sed & effœminati fuerunt in terra, fecerunt quę que omnes abominationes gentium, quas attriuit Dominus ante faciem filiorum Israël.

25 In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Sesac rex Aegypti in Ierusalem, ¶ &
26 tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios & vniuersa diripuit: scuta quoq; aurea quæ fecerat Salomon:
G 27 ¶ pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, & tradidit ea in manu ducum scutariorum, & eorum qui excubabant ante ostium domus regis.

28 Cumq; ingrederetur rex in domũ Domini, portabant ea qui præeundi habebãt offi-

cium: & posteà reportabant ad armamentarium scutariorum.

29 Reliqua autem sermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda.

30 Fuitque bellum inter Roboam & Ieroboam cunctis diebus.

31 Dormiuitq; Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate Dauid: nomen autem matris eius Naama Ammanitis: & regnauit Abiam filius eius pro eo.

CAP. XV.

Impio Abiæ regi Iudæ succedit pius filius Asa, qui aduersus Baasan regem Israel praliatur, impetrato à Ben-adad rege Syriæ auxilio. Asa morienti succedit filius Iosaphat: at Baasa Nadab filiũ Ieroboam cum vniuersa cognatione occidit, & pro eo regnat super Israel viginti quatuor annis, impius post impium.

IGitur in octauo decimo anno regni Ieroboã 1 Λ filij Nabat, regnauit Abiam super Iudam. 2.Par. 11.d.22.

2 Tribus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Maacha filia Abessalom. 2.Par. 13.a.2.

3 Ambulauitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius.

4 Sed propter Dauid dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Ierusalem, vt suscitaret filium eius post eum, & statueret Ierusalem:
5 ¶ eò quòd fecisset Dauid rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus quę præceperat ei, cunctis diebus vitæ suæ, excepto sermone Vriæ Hethæi. 2.Reg.11.d.4. c.17.& 12.b.9.

6 Attamen bellum fuit inter Roboam & Ieroboam omni tempore vitæ eius.

7 Reliqua autem sermonum Abiam, & omnia quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro verborũ regum Iuda? Fuitque prælium B 2.Par.14.d.1. inter Abiam & inter Ieroboam.

8 Et dormiuit Abiam cum patribus suis: & sepelierunt eum in ciuitate Dauid: regnauitque Asa filius eius pro eo.

9 In anno autem vicesimo Ieroboam regis
10 Israël regnauit Asa rex Iuda: ¶ & quadraginta & vno anno regnauit in Ierusalem. Nomẽ matris eius Maacha, filia Abessalom.

11 Et fecit Asa rectum ante conspectum Do- C
12 mini, sicut Dauid pater eius: ¶ & abstulit effœminatos de terra, purgauitque vniuersas sordes idolorum, quæ fecerant patres eius.

13 Insuper & Maacham matrẽ suam amouit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in luco eius quem consecrauerat: subuertitque specum eius, & cõfregit simulachrum turpissi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mum: & combusit in Torrente-cedron:
14 ¶ excelsa autem non abstulit. Veruntamen cor Asa perfectum erat cum Domino cun-
15 ctis diebus suis: ¶ & intulit ea quæ sanctificauerat pater suus, & vouerat in domum Domini, argentum & aurum, & vasa.
16 Bellum autem erat inter Asa & Baasa regem Israël cunctis diebus eorum.
17 Ascendit quoq; Baasa rex Israël in Iudam, & ædificauit Rama, vt non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Iudæ.
D 18 Tollens itaq; Asa omne argentum & aurum quod remanserat in thesauris domus
2. Par. 16. a. 2. Domini, & in thesauris domus regiæ, dedit illud in manus seruorum suorum: & misit ad Ben-adad filiũ Tabremon filij Hezion, regem Syrię, qui habitabat in Damasco, dicens:
19 Fœdus est inter me & te, & inter patrem meum & patrem tuum: ideò misi tibi munera, argentum & aurum: & peto vt venias, & irritum facias fœdus quod habes cũ Baasa rege Israël, & recedat à me.
20 Acquiescens Ben-adad regi Asa, misit principes exercitus sui in ciuitates Israël, & percusserũt Ahion & Dan & Abel-domum-Maacha, et vniuersam Cenneroth, omnem scilicet terram-Nephthali.
21 Quod cùm audisset Baasa, intermisit ædificare Rama, & reuersus est in Thersa.
E 22 Rex autẽ Asa nuntium misit in omnem
2. Par. 15. d. 2. Iudam, dicens, Nemo sit excusatus. & tulerunt lapides de Rama, & ligna eius, quibus ædificauerat Baasa, & extruxit de eis rex Asa, Gabaa-Ben-iamin, & Maspha.
23 Reliqua autem omnium sermonum Asa, & vniuersæ fortitudines eius, & cuncta quæ fecit, & ciuitates quas extruxit, nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierũ regum Iuda? Veruntamen in tempore senectutis suæ doluit pedes.
*Asa 2. 24 Et dormiuit *cũ patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate-Dauid patris sui. Regnauitque Iosaphat filius eius pro eo.
2. Par. 17. a. 1.
F 25 Nadab verò filius Ieroboam regnauit super Israël anno secundo Asa regis Iuda, regnauitque super Israël duobus annis.
26 Et fecit quod malum est in conspectu Domini, & ambulauit in vijs patris sui, & in peccatis eius quibus peccare fecit Israël.
27 Insidiatus est autem ei Baasa filius Ahiæ de domo Issaschar, & percusit eum in Gebbethon, quæ est vrbs Philisthinorum: siquidem Nadab & omnis Israël obsidebant Gebbethon.
28 Interfecit ergo illum Baasa in anno tertio Asa regis Iuda, & regnauit pro eo.
29 Cumque regnasset, percussit omnem domum Ieroboam: non dimisit ne vnam quidem animam de semine eius, donec deleret eum iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu serui sui Ahiæ Silonitis
30 ¶ propter peccata Ieroboam quæ peccarat, & quibus peccare fecerat Israël, & propter delictum quo irritauerat Dominum Deum Israël.
31 Reliqua autem sermonum Nadab, & omnia quæ operatus est, nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israël?
32 Fuitque bellum inter Asa & Baasa regem Israël cunctis diebus eorum.
33 Anno tertio Asa regis Iuda regnauit Baasa filius Ahiæ, super omnem Israël in Thersa viginti quatuor annis. Et fecit malum coram Domino, ambulauitque in via Ieroboam, & in peccatis eius quibus peccare fecit Israël.

CAP. XVI.

Iehu prophetat regi Baasa & domui ipsius, peruersionem, cui mortuo succedit filius Ela, quem interficit Zambri occidit, eoq; regnum inuadit. Zambri Israël Amri, quo impio regnum obtinente, Israël cum domo regia succendit: Mortuo autem Amri, succedit filius impijssimus Achab, qui Iezabel duxit vxorem, & eius tempore readificatur Iericho.

FActus est autem sermo Domini ad Iehu filium Hanani contra Baasa, dicens,
2 eo quòd exaltaui te de puluere, & posui te ducem super populum meum Israël, & ambulasti in via Ieroboam, & peccare fecisti populum meum Israël, vt irritares me in peccatis eorũ: ¶ ecce, ego demolior
3 posteriora Baasa, & posteriora domus eius, & faciam domum tuam sicut domum Ieroboam filij Nabat.
4 Qui mortuus fuerit de Baasa in ciuitate, comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cæli.
5 Reliqua autẽ sermonũ Baasa, & quæ fecit, & prælia eius, nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israël?
6 Dormiuit ergo Baasa cum patribus suis, & sepultus est in Thersa: & regnauit Ela filius eius pro eo.
7 Cùm autem in manu Iehu filij Hanani prophetæ verbum Domini factum esset contra Baasa, & contra domum eius, & contra omne malum quod fecerat coram Domino, ad irritãdum eum in operibus manuum suarum, vt fieret sicut domus Ieroboam, & eò quòd percusserit eam.

8 ob hanc causam occidit eum, hoc est, Iehu filium Hanani, prophetam.
8 Anno vicesimo sexto Asa regis Iuda, regnauit Ela filius Baasa super Israël in Thersa duobus annis.
9 Et rebellauit contra eũ seruus suus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem
C Ela in Thersa bibens, & temulentus in domo Arsa præfecti Thersa.
3. Reg. 9. 10 Irruens ergo Zambri, percussit & occidit eum anno vicesimo septimo Asa regis Iuda, & regnauit pro eo.
11 Cumque regnasset, & sedisset super solium eius, percussit omnẽ domum Baasa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos & amicos eius.
12 Deleuitque Zambri omnẽ domum Baasa, iuxta verbum Domini, quod locutus fue-
13 rat ad Baasa in manu Iehu prophetæ, ¶ propter vniuersa peccata Baasa, & peccata Ela filij eius, qui peccauerunt, & peccare fecerunt Israël, prouocantes Dominum Deum Israël in vanitatibus suis.
14 Reliqua autem sermonum Ela, & omnia quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Israël?
D 15 Anno vicesimo septimo Asa regis Iuda, regnauit Zambri septem diebus in Thersa: porrò exercitus obsidebat Gẽbbethon vrbem Philisthinorum.
16 Cumque audisset rebellasse Zambri, & occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israël Amri, qui erat princeps militiæ super Israël in die illa, in castris.
17 Ascendit ergo Amri, & omnis Israël cũ eo de Gebbethon, & obsidebant Thersa.
18 Videns autem Zambri quòd expugnanda esset ciuitas, ingressus est palatium, & succendit se cum domo regia: & mortuus est
E 19 ¶ in peccatis suis quæ peccauerat faciens malum coram Domino, & ambulans in via Ieroboam, & in peccato eius quo fecit peccare Israël.
20 Reliqua autẽ sermonum Zambri, & insidiarũ eius, & tyrannidis, nónne hæc scripta sunt in libro verborũ dierum regum Israël?
21 Tunc diuisus est populus Israël in duas partes: media pars populi sequebatur Thebni filium Gineth, vt constitueret eum regem: & media pars Amri.
22 Præualuit autẽ populus qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni, filium Gineth: mortuusque est Thebni, & regnauit Amri.
23 Anno tricesimo primo Asa regis Iudæ regnauit Amri super Israël, duodecim annis: in Thersa regnauit sex annis.
24 Emitque montem Samarię à Somer duobus talentis argenti: & ædificauit eum, & F
vocauit nomen ciuitatis quam extruxerat, nomine Semer Domini montis Samariæ.
25 Fecit autẽ Amri malum in conspectu Domini, & operatus est nequiter super omnes qui fuerunt ante eum.
26 Ambulauitque in omni via Ieroboam filij Nabat, & in peccatis eius quibus peccare fecerat Israël: vt irritaret Dominũ Deum Israël in vanitatibus suis.
27 Reliqua autem sermonum Amri, & prælia eius quæ gessit, nónne hæc scripta sunt, in libro verborũ dierum regum Israël?
28 Dormiuitque Amri cum patribus suis, & sepultus est in Samaria: regnauitque Achab filius eius pro eo.
29 Achab verò filius Amri regnauit super Israël anno tricesimo octauo Asa regis Iuda. Et regnauit Achab filius Amri super Israël in Samaria viginti & duobus annis.
30 Et fecit Achab filius Amri malum in con G
spectu Domini super omnes qui fuerunt ante eum.
31 Nec sufficit ei vt ambularet in peccatis Ieroboam filij Nabat: insuper duxit vxorẽ Iezabel filiam Eth-Baal regis Sidoniorum. Et abijt, & seruiuit Baal, & adorauit eum.
32 Et posuit aram Baal in templo Baal, quod
33 ædificauerat in Samaria, ¶ & plantauit lucum: & addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israël, super omnes reges Israël, qui fuerunt ante eum.
34 In diebus eius ædificauit Hiel de Beth-el, Iericho: in Abiram primitiuo suo fundauit eam, & in Segub nouissimo suo posuit portas eius: iuxta verbum Domini quod locu- Ios. 6. d. 26.
tus fuerat in manu Iosue filij Nun.

CAPVT XVII.

Vltæ cælum triennio claudit, primumq; pascitur à corui, deinde à muliere Sarepthana, cuius hydriæ farina & lecythus olei non minuuntur, filius autem ipsius oratione Eliæ resuscitatur.

ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus 1 A
Galaad ad Achab, Viuit Dominus Deus Eccl. 48. a. 3.
Israël, in cuius conspectu sto: si erit annis his Iac. 5. d. 16.
ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba.
2 Et factum est verbum Domini ad eum, di-
3 cens, ¶ Recede hinc, & vade contra orientẽ, & abscõdere in Torrente-carith, qui est con-
4 tra Iordanẽ, ¶ & ibi de torrente bibes: coruisque præcepi vt pascant te ibi.

Abijt

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Abijt ergo, & fecit iuxta verbum Domini: Cumque abijsset, sedit in Torrente-carith, qui est contra Iordanem.
6 Corui quoque deferebant ei panem & carnes manè, similiter panem & carnes vespe-
7 ri, & bibebat de torrente. ¶ post dies autem siccatus est torrens: non enim pluerat super terram.
Luc.4.d.15. 8 Factus est ergo sermo Domini ad eum, di-
9 cens, ¶ Surge, & vade in Sareptha Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ vt pascat te.
B 10 Surrexit, & abijt in Sareptha. Cumque venisset ad portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, & vocauit eam, dixitque ei, Da mihi paululum aquæ in vase, vt bibam.
11 Cumque illa pergeret vt afferret, clamauit post tergum eius dicens, Affer mihi obsecro & buccellam panis in manu tua.
12 Quæ respondit, Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinę in hydria, & paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciã illud mihi & filio meo, vt comedamus, & moriamur.
13 Ad quam Elias ait, Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti, veruntamen mihi primùm fac de ipsa farinula subcineritium panem paruulum, & affer ad me: tibi autem & filio tuo facies posteà.
C 14 Hæc autem dicit Dominus Deus Israël, Hydria farinæ nõ deficiet, nec lecythus olei minuetur vsque ad diem in qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ.
15 Quæ abijt, & fecit iuxta verbum Eliæ: & comedit ipse, & illa, & domus eius: & ex illa
16 die ¶ hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Eliæ.
**verba.* 17 Factũ est autẽ post **hæc, ægrotauit filius
**eius l.* mulieris matrisfamiliâs, & erat lãguor **fortissimus, ita vt non remaneret in eo halitus.
18 Dixit ergo ad Eliam, Quid mihi & tibi vir Dei? ingressus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filiũ meum?
-f. 19 Et ait ad eam Elias, Da mihi filium tuD um. Tulitque eum de sinu eius, & portauit in cœnaculum ubi ipse manebat, & posuit super lectulum suum.
20 Et clamauit ad Dominum, & dixit, Domine Deus meus, etiámne viduam apud quam ego vtcunque sustentor, afflixisti, vt interficeres filium eius?
21 Et expandit se, atq; mensus est super puerum tribus vicibus, & clamauit ad Dominum, & ait, Domine Deus meus reuertatur
obsecro anima pueri huius in viscera eius.
22 Et exaudiuit Dominus vocem Eliæ: & reuersa est anima pueri intra eum, & reuixit.
23 Tulitque Elias puerum, & deposuit eum de cœnaculo in inferiorem domum, & tradidit matri suę, & ait illi, En viuit filius tuus.
24 Dixitque mulier ad Eliam, Nunc in hoc cognoui quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est.

CAP. XVIII.

Increscente fame Elias Abdiæ herbam perquirenti occurrit, cui ægrè persuadet vt nuntiet Achab se adesse, qui occurrens Eliæ ab ipso corripitur. Dei zelo Elias 850. pseudoprophetas occidit tandem de cælo igne ad consummationem holocausti, & pluuiam à Deo impetrat.

POst dies multos factum est verbum Domini ad Eliam, in anno tertio dicens, Vade, ostende te Achab, vt dem pluuiam super faciem terræ.
2 Iuit ergo Elias vt ostenderet se Achab: erat autem fames vehemens in Samaria.
3 Vocauitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ: Abdias autem timebat Dominum valde.
4 Nam cùm interficeret Iezabel prophetas Domini, tũlit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & pauit eos pane & aqua.
5 Dixit ergo Achab ad Abdiam, Vade in terram ad vniuersos fontes aquarũ, & ad singulas valles: si fortè possimus inuenire herbam, & saluare equos & mulos, & non penitus iumenta intereant.
6 Diuiseruntque sibi regiones, vt transirent eas: Achab ibat per viam vnam, & Abdias per viam alteram seorsum.
7 Cumque esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cùm cognouissent eum, cecidit in faciem suam, & ait, Non tu es, domine mi Elias?
8 Cui ille respondit, Ego. *Vade, & dic domino tuo, Adest Elias.
9 Et ille, Quid peccaui, inquit, quoniam tradis me seruum tuum in manu Achab, vt interficiat me?
10 Viuit Dominus Deus tuus, quia non est gens aut regnum, quo non miserit dominus meus te requirens: & respondentibus singulis, Non est hîc: adiurauit regna singulas gentes, eo quòd minimè reperirent.
11 Et nunc tu dicis mihi, Vade, & dic domino tuo, Adest Elias.

12 Cumque recessero à te, Spiritus Domini asportabit te in locum quem ego ignoro: & ingressus nuntiabo Achab, & nõ inueniens te, interficiet me: seruus autem tuus timet Dominum ab infantia sua.
13 Nunquid non indicatum est tibi domino meo, quid fecerim cùm interficeret Iezabel prophetas Domini, quòd absconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos & quinquagenos in speluncis, &
C 14 pauerim eos pane & aqua? Et nũc tu dicis, Vade, & dic domino tuo, Adest Elias, vt interficiat me.
15 Et dixit Elias, Viuit Dominus exercituum, ante cuius vultum sto, quia hodie apparebo ei.
16 Abijt ergò Abdias in occursum Achab, & indicauit ei: venitque Achab in occursum Eliæ.
17 Et cum vidisset eum, ait, Túne es ille qui conturbas Israël?
18 Et ille ait, Non ego turbaui Israël, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim.
19 Veruntamen nunc mitte, & congrega ad me vniuersum Israël in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Iezabel.
20 Misit Achab ad omnes filios Israël, & con
D 21 gregauit prophetas in monte Carmeli. Accedens autem Elias ad omnem populum, ait, Vsquequo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum.
22 Et ait rursus Elias ad populũ, Ego remansi propheta Domini solus, prophetę autẽ Baal,
Iuxta 23 quadringenti & quinquaginta* viri sunt. Dentur nobis duo boues, & illi eligant sibi bouem vnum, & in frusta cędentes ponant super ligna, ignem autem non supponant: & ego faciam bouem alterum, & impoD nã super ligna, ignẽ autem non supponam.
24 Inuocate nomina deorum vestrorum, & ego inuocabo nomẽ Domini mei, & Deus qui exaudierit per ignẽ, ipse sit Deus. Respõdens omnis populus ait, Optima propositio*.
25 Dixit ergo Elias prophetis Baal, Eligite vobis bouem vnum, & facite primi: quia vos plures estis, & inuocate nomina deorum vestrorum, ignemque non supponatis.
26 Qui cum tulissent bouem quem dederat eis, fecerunt: & inuocabant nomen Baal de manè vsque ad meridiem, dicentes, Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui responderet: transiliebantque altare quod fecerant.
27 Cumq; esset iam meridies, illudebat illis E Elias dicens, Clamate voce maiore: Deus enim est, & forsitã loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certè dormit, vt excitetur.
28 Clamabant ergo voce magna, & incidebant se iuxta ritum suum cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.
29 Postquam autem transijt meridies, & illis prophetantibus venerat tempus quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat, nec attẽdebat orantes:
30 ¶ dixit Elias omni populo, Venite ad me. Et accedente ad se populo, curauit altare Domini quod destructum fuerat.
31 Et tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum filiorum Iacob, ad quem factus est sermo Domini, dicens, Israël erit nomẽ tuũ. *Gen.32.f.28.*
32 Et ædificauit de lapidibus altare in nomi- *2.Re.17.f.34.*
ne Domini, fecitq; aquæductum, quasi per
33 duas aratiunculas in circuito altaris. ¶ & cõF posuit ligna, diuisitq; per membra bouem,
34 & posuit super ligna, ¶ & ait, Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustum, & super ligna. Rursumq; dixit, Etiam secundò hoc facite. Qui cum fecissent secundò, ait, Etiã tertiò idipsum facite. Fecerunt-
35 que tertiò, ¶ & currebant aquæ circum altare, & fossa aquæductus repleta est.
36 Cumque iam tempus esset vt offerretur holocaustum, accedens Elias propheta, ait. Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israël, ostende hodie quia tu es Deus Israël, & ego seruus tuus, & iuxta præceptum tuum feci omnia verba hæc.
37 Exaudi me Domine, exaudi me: vt discat populus iste quia tu es Dominus Deus, & tu conuertisti cor eorum iterum.
38 Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque & aquam quæ erat in aquæductu lambens.
39 Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait, Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.
40 Dixitque Elias ad eos. Apprehendite pro G phetas Baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis. Quos cum apprehẽdissent, duxit eos Elias ad Torrẽtem-cison, & interfecit eos ibi.
41 Et ait Elias ad Achab, Ascende, comede, & bibe: quia sonus multæ pluuiæ est.
42 Ascendit Achab, vt comederet, & biberet: Elias aũt ascendit in verticẽ Carmeli, &

pronus

Universidad de Deusto
Biblioteca

pronus in terram posuit faciem suam inter
43 genua sua, ¶ & dixit ad puerum suum, Ascende, & prospice contra mare. Qui cùm ascendisset & contemplatus esset, ait, Non est quicquam. Et rursum ait illi, Reuertere septem vicibus.
44 In septima autẽ vice, Ecce nubecula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait, Ascende, & dic Achab, Iunge -3. -currum tuum' & descende, ne occupet te pluuia.
45 Cumque se verteret huc atque illuc, ecce cæli contenebrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluuia grandis. Ascendens i-
46 taq; Achab abijt in Iezrahel, ¶ & manus Domini facta est super Eliam, accinctusq; lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Iezrahel.

CAP. XIX.

Elias fugiens Iezabel in deserto, à somno excitatus, panem diuinitus missum edit, aquamq; bibit, & ita ad montem Horeb peruenit, ibiq; in spelunca quærens se solum Domini prophetam relictum, audit septem millia esse relicta, mittiturq; ad vngendum Hazael in regem Syriæ, Iehu in regem Israël, & Eliseum in prophetam.

A 1 NVntiauit autem Achab Iezabel omnia quę fecerat Elias, & quomodo occidisset
*Baal. vniuersas prophetas *gladio.
-1. 2 Misitq; Iezabel nuntium ad Eliam, dicens, Hæc -mihi' faciant dij, & hæc addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam vnius ex illis.
3 Timuit ergo Elias, & surgens abijt quocunque eum ferebat voluntas: venitque in Bersabee Iuda, & dimisit ibi puerum suum, ¶ &
4 perrexit in desertum viam vnius diei. Cumque venisset, & sederet super vnam iuniperum, petiuit animæ suæ vt moreretur, & ait, Sufficit mihi Domine, tolle animã meam: neque enim melior sum quàm patres mei.
5 Proiecitque se, & obdormiuit in vmbra iu-
-5. niperi: & ecce angelus -Domini' tetigit eum, & dixit illi, Surge, & comede.
*Et 2. 6 *Respexit, & ecce ad caput suum subcineri
B tius panis, & vas aquæ: comedit ergo, & bibit, & rursum obdormiuit.
7 Reuersusque est angelus Domini secundò, & tetigit eum, dixitque illi, Surge, comede: grandis enim tibi restat via.
8 Qui cùm surrexisset, comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsque ad montem Dei Horeb.
9 Cumq; venisset illuc, mansit in spelunca: & ecce sermo Domini ad eum, dixit-
li, Quid hic agis Elia?
10 At ille respondit, Zelo zelatus sum
Domino Deo exercituum, quia derelirunt pactum *Domini' filij Israel: altaria
destruxerunt, & prophetas tuos occidi
gladio, & derelictus sum ego solus, &
runt animam meam vt auferant eam.
11 Et ait ei, Egredere, & sta in monte
ram Domino: & ecce Dominus trans
spiritus grandis, & fortè subuertens mo
& conterens petras ante Dominum:
spiritu Dominus, & post spiritum com
12 tio: non in commotione Dominus, &
commotionem ignis: nõ in igne Dom
& post ignem sibilus auræ tenuis.
13 Quòd cum audisset Elias, operuit
suum pallio, & egressus steti
cæ, & ecce vox ad eum, dicens, Qu
agis Elia?
14 Et ille respondit, Zelo zelatus sum
mino Deo exercituum, quia derelic
pactum tuum filij Israël: altaria tua
xerunt, & prophetas tuos occiderun
dio, & derelictus sum ego solus, &
animam meam vt auferant eam.
15 Et ait Dominus ad eum, Vade, &
tere in viam tuam per desertum in D
cum: cumque perueneris illuc, ung
16 zaël regem super Syriam, ¶ & Iehu
Namsi vnges regem super Israël: &
autem filium Saphat, qui est de Abe
la, vnges prophetam pro te.
17 Et erit, quicunque fugerit gladium
zael, occidet eum Iehu: & quicunque
gladium Iehu, interficiet eum Eliseus.
18 Et derelinquam mihi in Israël septem
lia *virorum quorum genua non
uata ante Baal, & omne os quod
uit eum osculans manum.
19 Profectus ergo inde Elias, reperit
filium Saphat, arantem in duodecim
boum, & ipse in duodecim -iugis
rantibus vnus erat: cumque ve
ad eum, misit pallium suum super
20 Qui statim relictis bobus cucurr
liam, & ait, Osculer, oro, patrem
matrem meam, & sic sequar te. D
ei, Vade, & reuertere: quod eti
rat, feci tibi.
21 Reuersus autem ab eo, tulit par
mactauit illud, & in aratro boum
nes, & dedit populo, & comederu
surgensque abijt, & secutus est Elia
nistrabat ei.

CAP.

CAPVT XX.

Syri Samariam obsidentes cæduntur à pueris principum prouinciarum, rursumq; anno altero in campestribus cæduntur, rex autem Achab à prophetа reprehenditur, quòd fœdus cum Ben-adad rege Syriæ inierit, illumq; viuum dimiserit.

A 1 PORRÒ Ben-adad rex Syriæ, congregauit omnem exercitum suum, & triginta duos reges secum, & equos, & currus: & ascendens pugnabat contra Samariam, & obsidebat eam.
2 Mittensque nuntios ad Achab regem Isra-
3 el in ciuitatem, ¶ ait, Hæc dicit Ben-adad, Argentum tuum & aurum tuum meum est: & vxores tuę, & filij tui optimi, mei sunt.
4 Respondítque rex Israël, iuxta verbum tuum domine mi rex, tuus sum ego, & om-
5 nia mea: ¶ Reuertentesque nuntij, dixerũt, Hæc dicit Ben-adad, qui misit nos ad te, Argentum tuum, & aurum tuum, & vxores tuas, & filios tuos dabis mihi.
6 Cras igitur hac eadem hora mittam seruos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam, & domum seruorum tuorũ: & omne quod eis placuerit, ponent in manibus suis, & au-
B 7 ferent.
Vocauit autem rex Israël omnes seniores terræ, & ait, Animaduertite & videte quoniam insidietur nobis. misit enim ad me pro vxoribus meis, & filijs, & pro argento & auro: & non abnui.
8 Dixeruntque omnes maiores natu, & vniuersus populus ad eum, Non audias, neque acquiescas illi.
9 Respondit itaque nuntijs Ben-adad, Dicite Domino meo regi, Omnia propter quæ misisti ad me seruum tuũ in initio, faciam: hanc autem rem facere non possum. Reuersique nuntij retulerunt ei.
10 Qui remisit, & ait, Hæc faciant mihi dij, & hæc addant, si suffecerit pulus Samariæ pugillis omnis populi qui sequitur me.
11 Et respondens rex Israël, ait, Dicite ei, Ne
-4. 12 glorietur accinctus æquè vt discinctus.
Factum est autem cùm audisset Ben-adad' verbum istud, bibebat ipse & reges in vmbraculis, & ait seruis suis, Circundate ciui-
C 13 tatem. Et circundederunt eam.
Et ecce propheta vnus accedens ad Achab regem Israël, ait ei, Hæc dicit Dominus, Certè vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce, ego tradam eam in manum tuam hodie: vt scias quia ego sum Dominus.
14 Et ait Achab, Per quem? Dixitq; ei, Hæc dicit Dominus, Per pedissequos principum prouinciarum. Et ait, Quis incipiet prælia-
ri? Et ille dixit, Tu.
15 Recensuit ergo pueros principũ prouinciarum, & reperit numerum ducentorum triginta duorum: & recensuit post eos popu-
16 lum, omnes filios Israel, septem millia. ¶ & egressi sunt meridie. Ben-adad autem bibebat temulẽtus in vmbraculo suo, & reges triginta duo cũ eo, qui ad auxiliũ eius venerãt.
17 Egressi sunt autem pueri principum prouinciarum in prima fronte. Misit itaque Ben-adad. Qui nuntiauerunt ei, dicentes, Viri egressi sunt de Samaria.
18 At ille ait, Siue pro pace veniunt, apprehendite eos viuos: siue vt prælientur, viuos eos capite.
19 Egressi sunt ergo pueri principum prouinciarum, ac reliquus exercitus sequeba-
20 tur *: ¶ & percussit vnusquisque virum qui * *eos 3.*
contra se veniebat: fugeruntq; Syri, & persecutus est eos Israël. Fugit quoq; Ben-adad rex Syriæ in equo cum equitibus suis.
21 Necnon egressus rex Israël percussit equos D
& currus: & percussit Syriam plaga magna.
22 (Accedens autem propheta ad regem Israël, dixit ei, Vade, & confortare, & scito, & vide quid facias, sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te.)
23 Serui verò regis Syriæ dixerunt ei, Dij montium sunt dij eorum, ideò superauerunt nos: sed melius est, vt pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus eos.
24 Tu ergo verbum hoc fac, Amoue reges singulos ab exercitu tuo, & pone principes
25 pro eis: ¶ & instaura numerum militum qui ceciderunt de tuis, & equos secundum equos pristinos, & currus secundum currus quos antè habuisti: & pugnabimus contra eos in campestribus, & videbis quòd obtinebimus eos. Credidit consilio eorum, &
fecit ita.
26 Igitur postquam annus transierat, recensuit Ben-adad Syros, & ascendit in Aphec, vt pugnaret contra Israël.
27 Porrò filij Israël recensiti sunt, & acceptis E
cibarijs profecti ex aduerso, castraque metati sunt contra eos, quasi duo parui greges caprarum: Syri autem repleuerunt terram.
28 (Et accedens-vnus' vir Dei, dixit ad re- -1.
gem Israël, Hæc dicit Dominus, Quia dixerunt Syri, Deus montium est Dominus, & non est Deus vallium: dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, & scietis quia ego sum Dominus.)

Universidad de Deusto
Biblioteca

29 Dirigebantque septem diebus ex aduerso hi, atque illi acies, septima autem die commissum est bellum: percusseruntque filij Israël de Syris centum millia peditum, in die vna.

30 Fugerunt autem qui remanserant in Aphec, in ciuitatem: & cecidit murus super viginti septem millia hominum, qui remanserant. Porrò Ben-adad fugiens ingressus est ciuitatem, in cubiculum quod erat
31 intra cubiculum, ¶ dixeruntque ei serui sui, Ecce audiuimus quòd reges domus Israë
F clementes sint, ponamus itaque saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediamur ad regem Israël: forsitan saluabit animas nostras.

32 Accinxerunt saccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitibus suis, venerunt-que ad regem Israël, & dixerunt ei, Seruus tuus Ben-adad dicit, Viuat, oro te, anima mea. Et ille ait, Si adhuc viuit, frater meus est.

33 Quod acceperunt viri pro omine: & festinantes rapuerunt verbum ex ore eius, atque dixerunt, Frater tuus Ben-adad*. Et dixit eis. Ite, & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Ben-adad, & leuauit eum in currum suum. * viuit.

34 Qui dixit ei, Ciuitates quas tulit pater meus à patre tuo, reddam: & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam à te. Pepigit ergo fœdus & dimisit eum.

35 Tunc vir quidam de filijs prophetarum, dixit ad socium suum in sermone Domini, Percute me. At ille noluit percutere.

36 Cui ait, Quia noluisti audire vocem Domini, ecce, recedes à me, & percutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, inuenit eum leo, atque percussit.

G 37 Sed & alterum inueniens virum, dixit ad eum, Percute me. Qui percussit eum, & vulnerauit.

38 Abijt ergo propheta, & occurrit regi in
-.2. via, & mutauit aspersione puluerís-os &' oculos suos.

39 Cumque rex transisset, clamauit ad regem, & ait, Seruus tuus egressus est ad præliandum cominus: cumq; fugisset vir vnus, adduxit eum quidam ad me, & ait, Custodi virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes.

40 Dum autem ego turbatus huc illucq; me verterem, subitò non comparuit. Et ait rex Israël ad eum, Hoc est iudicium tuum, quod ipse decreuisti.

41 At ille statim abstersit puluerem de facie sua, & cognouit eum rex Israël quòd esset de prophetis.

42 Qui ait ad eũ, Hæc dicit Dominus, Quia dimisisti virum dignũ morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.

43 Reuersus est igitur rex Israël in domum suam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

CAP. XXI.

Naboth ob negatam regi Achab vineam falsis testibus iussu Iezabel accusatus lapidatur: quo facto ipse Achab ad occupandam vineam properans filio plurima comminatur mala, quæ tamen Achab humiliando euadit.

POst verba autem hęc, tempore illo vinea erat Naboth Iezrahelitæ, quæ erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Samariæ.

2 Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens, Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, dabo pretium quantum digna est.

3 Cui respondit Naboth, Propitius sit mihi Dominus, ne dem hæreditatem patrum meorum tibi.

4 Venit ergo Achab in domum suam tristis & frendens super verbo quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dixerat enim, Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum. Et proijciens se in lectulum suum, auertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem.

5 Ingressa est autẽ ad eum Iezabel vxor sua, dixitque ei, Quid est hoc, vnde animus tuus contristata est? & quare non comedis panem?

6 Qui respõdit ei, Locutus sum Naboth Iezrahelitæ, & dixi ei, Da mihi vineam tuam accepta pecunia: aut si tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea, Et ille ait, Non dabo tibi vineam meam.

7 Dixit ergo ad eum Iezabel vxor eius, Tu nunc authoritatis es, & bene regis regnum Israël: surge, & comede panem, & ætquo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahelitæ.

8 Scripsit itaque literas ex nomine Achab, & signauit eas annulo eius, & misit ad seniores natu, & optimates qui erant in

uitate eius, & habitabant cum Naboth.

9 Literarum autem hæc erat sententia, Prædicate ieiunium, & sedere facite Naboth
10 inter primos populi, ¶ & submittite duos viros filios Belial contra eũ, & falsum testimonium dicãt, Benedixit Deum & regem. & educite eum, & lapidate, sicq; moriatur.

11 Fecerunt ergo ciues eius maiores natu & optimates qui habitabant cum eo in vrbe, sicut præceperat eis Iezabel, & sicut scriptũ
12 erat in literis quas miserat ad eos: ¶ prædicauerunt ieiunium, & sedere fecerunt Na-
D both inter primos populi.

13 Et adductis duobus viris filijs Diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: at illi, scilicet vt viri Diabolici, dixerunt contra eum testimonium coram multitudine, Benedixit Naboth Deum & regem: quam ob rem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt.

14 Miseruntque ad Iezabel, dicentes, Lapidatus est Naboth, & mortuus est.

15 Factum est autem, cùm audisset Iezabel lapidatum Naboth, & mortuum, locuta est ad Achab, Surge, & posside vineam Naboth Iezrahelitæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare eam accepta pecunia: non enim viuit Naboth, sed mortuus est.

16 Quod cùm audisset Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit, & descendebat in vineã Naboth Iezrahelitæ, vt possideret eã.

17 Factus est igitur sermo Domini ad Eliam
18 Thesbiten, dicens, ¶ Surge, & descende in
E occursum Achab regis Israël, qui est in Samaria: ecce ad vineã Naboth descendit, vt possi-
19 deat eam: ¶ & loquêris ad eũ, dicens, Hęc dicit Dominus, Occidisti, insuper & possedisti. Et posthæc addes, Hęc dicit Dominus, In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoq; sanguinem tuum.

20 Et ait Achab ad Eliam, Num inuenisti me * inimicum tibi? Qui dixit, Inueni, eo quòd venũdatus sis, vt faceres malum in conspectu Domini.

21 * Ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, & interficiam de Achab mingẽtem ad parietem, & clausum,
22 & vltimum in Israël, ¶ Et dabo domum tuam sicut domum Ierobeam filij Nabat, & sicut domum Baasa filij Ahia: quia egisti, vt me ad iracundiam prouocares, & peccare fecisti Israël.

23 Sed & de Iezabel locutus est Dominus, dicens, Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel.

24 Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli.

25 Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venũdatus est, vt faceret malum in con- G
spectu Domini: concitauit enim eum Iezabel vxor sua, ¶ & abominabilis factus est,
26 in tantum vt sequeretur idôla quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus à facie filiorum Israël.

27 Itaq; cùm audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite.

28 Et factus est sermo Domini ad Eliam
29 Thesbitem, dicens, ¶ Nónne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed * in diebus filij sui infe- *4.Reg.9.f.26.*
ram malum domui eius.

CAP. XXII.

Achab & Iosaphat reges, pseudoprophetarum vaticinio decepti ad pugnam procedũt in Ramoth-Galaad, ac vincuntur, occiso Achab, qui Michæam veræ prophetæ carcere incluserat: impio Achab succedit filius impius Ochozias, pio autem Iosaphat succedit impius filius Ioram.

TRansierunt igitur tres anni absque bello 1 A
inter Syriam & Israël.

2 In anno autem tertio, descendit Iosaphat *2.par.18.a.1.*
rex Iuda ad regem Israël.

3 (Dixitque rex Israël ad seruos suos, Ignoratis quòd nostra sit Ramoth-Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ?)

4 Et ait ad Iosaphat, Veniésne mecum ad præliandum in Ramoth-Galaad?

5 Dixitq; Iosaphat ad regem Israël, Sicut ego sum, ita & tu: * populus meus, & populus tuus vnum sunt: & equites mei, equites tui'. Dixitque Iosaphat ad regem Israël, Quære, oro te, hodie sermonem Domini. * *& sicut populus meus, et populus tuus: & sicut equi mei, ita & equi tui 1.*

6 Cõgregauit ergo rex Israël prophetas, quadringentos circiter viros, & ait ad eos, Ire debeo in Ramoth-Galaad ad bellãdum, an quiescere? Qui responderunt, Ascende, & dabit eam Dominus in manu regis.

7 Dixit autem Iosaphat, Non est hic propheta Domini quispiam, vt interrogemus per eum?

8 Et ait rex Israël ad Iosaphat, Remansit vir vnus, per quem possumus interrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Iemla. Cui Iosaphat ait, Ne loquaris ita rex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

B 9 Vocauit ergo rex Israël Eunuchum quendam, & dixit ei, Festina adducere Michæam filium Iemla.

10 Rex autem Israël, & Iosaphat rex Iuda sedebant vnusquisque in solio suo vestiti cultu regio, in area iuxta ostium portæ Samariæ, & vniuersi prophetæ prophetabant in conspectu eorum.

11 Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait, Hæc dicit Dominus, His ventilabis Syriam, donec deleas eam.

12 Omnesque prophetæ similiter prophetabant, dicentes, Ascende in Ramoth-Galaad, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis.

13 Nuntius verò qui ierat vt vocaret Michæam, locutus est ad eum, dicens, Ecce sermones prophetarum ore vno regi bona prædicant: sit ergo *sermo tuus similis eorum, & loquere bona. *& 6.

14 Cui Michæas ait, Viuit Dominus, quia quodcunque dixerit mihi Dominus, hoc loquar.

15 Venit itaque ad regem, & ait illi rex, Michæa, ire debemus in Ramoth-Galaad ad prælíandum, an cessare? Cui ille respondit, C Ascende & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis.

16 Dixit autem rex ad eum, Iterum atq; iterum adiuro te, vt nō loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini.

17 Et ille ait, Vidi cunctum Israël dispersum in montibus quasi oues non habentes pastorem: & ait Dominus, Non habent isti dominum: reuertatur vnusquisque in domum suam in pace.

18 (Dixit ergo rex Israël ad Iosaphat, Nunquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum sed semper malum?)

19 Ille verò addens, ait, Propterea audi sermonem Domini, Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cæli assistentem ei à dextris & à sinistris, ¶ & ait Dominus, Quis decipiet Achab regem Israel, vt ascendat, & cadat in Ramoth-Galaad? Et dixit vnus verba huiusce-modi, & alius aliter.

21 Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait, Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus, In quo?

D 22 Et ille ait, Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus, Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita.

23 Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacij in ore omnium prophetarum tuorum, qui hìc sunt, & Dominus locutus est contra te malum.

24 Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxillam, & dixit, Méne ergo dimisit spiritus Domini, & locutus est tibi?

25 Et ait Michæas, Visurus es in die illa quando ingrediêris in cubiculum, intra cubiculum vt abscondaris.

26 Et ait rex Israël, Tollite Michæam, & reneat apud Amon principem ciuitatis, & 27 pud Ioas filium Amélech, ¶ & dicite Hæc dicit rex, Mittite virum istum in carrem, & sustentate eum pane tribulationis & aqua angustiæ, donec reuertar in pace.

28 Dixitque Michæas, Si reuersus fueris ce, non est locutus in me Dominus. Et Audite populi omnes.

29 Ascendit itaque rex Israël, & Iosaphat Iuda in Ramoth-Galaad.

30 Dixit itaque rex Israël ad Iosaphat, arma, & ingredere prælium, & induere stibus tuis. porro rex Israël mutauit habitum suum, & ingressus est bellum.

31 Rex autem Syriæ præceperat curruum triginta duobus, dicens, Non gnabitis contra minorem, & maquempiam, nisi contra regem Israel lum.

32 Cùm ergo vidissent principes curruum Iosaphat, suspicati sunt quòd ipse esset Israël, & impetu facto pugnabant eum: & exclamauit Iosaphat.

33 Intellexeruntque principes curruum quòd non esset rex Israël, & cessauerunt eo.

34 *Vir' autem quidam tetendit arcum incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israël inter pulmonem & lorichum. At ille dixit aurigæ suo, Verte manum tuam, & eijce me de exercitu, quia grauiter vulneratus sum.

35 Commissum est ergo prælium in die & rex-Israël' stabat in curru suo contra ros, & mortuus est vespere: fluebat autem 36 guis plagæ in sinum currus, ¶ & præconi nuit in uniuerso exercitu antequam sol cumberet, dicens, Vnusquisque reuertatur in ciuitatem*, & in terram suam.

37 Mortuus est autem rex, & perlatus Samariam: sepelieruntque regem in Samaria. 38 ria. ¶ & lauerunt currum eius in piscina Samariæ, & linxerunt canes sanguinem eius,

eius, & habenas lauerunt, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat.

F 39 Reliqua autem sermonum Achab, & vniuersa quæ fecit, & domus eburnea quam ædificauit, cunctarumque vrbium quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?

40 Dormiuit ergo Achab cum patribus suis,

& regnauit Ochozias filius eius pro eo.

41 Iosaphat verò filius Asa regnare cœperat super Iudam anno quarto Achab regis Israël.

42 Triginta quinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & viginti quinque annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Azuba filia Salai.

43 Et ambulauit in omni via Asa patris sui, & non declinauit ex ea: fecitque quod rectum erat in conspectu Domini.

44 Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat & adolebat incensum in excelsis.

45 Pacemque habuit Iosaphat cum rege Israël.

46 Reliqua autem verborum Iosaphat, & operа eius quæ gessit & prælia, nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum G Iudæ?

47 Sed & reliquias effœminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris eius, abstulit de terra.

48 Nec erat tunc rex constitutus in Edom.

49 Rex verò Iosaphat fecerat classes in mari, qui nauigarent in Ophir propter aurum: & ire non potérat, quia confractæ sunt in Asion-gaber.

50 Tunc ait Ochozias filius Achab ad Iosaphat, Vadant serui mei cum seruis tuis in nauibus. Et noluit Iosaphat.

51 Dormiuitque Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate-Dauid *2. Par. 21. 4.* patris sui: regnauitque Ioram filius eius pro eo.

52 Ochozias autem filius Achab regnare cœperat super Israël in Samaria, anno septimo decimo Iosaphat regis Iuda, regnauitque super Israël duobus annis.

53 Et fecit malum in conspectu Domini, & ambulauit in via patris sui & matris suæ, & in via Ieroboam filij Nabar, qui peccare fecit Israël.

54 Seruiuit quoque Baal, & adorauit eum, & irritauit Dominum Deum Israël, iuxta omnia quæ fecerat pater eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVARTVS REGVM LIBER
SECVNDVM HEBRAEOS, MELACHIM SECVNDVS.

CAPVT I.

Ochozias super egritudine sua Beel-zebub consulere uolens ab Elia increpatur, ac moriturus prædicitur: duos quinquagenarios principes ad Eliam missos ignis cælestis deuorat cum ipsorum militibus, tertio principe sua modestia seruato, cum quo Elias ad Ochoziam descendit, cui mortuo succedit frater Ioram.

A 1 PRAEVARICATVS EST AVTEM Moab in Israël postquam mortuus est Achab.

2 Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi sui, quòd habebat in Samaria, & ægrotauit: misitque nuntios, dicens ad eos, Ite, consulite Beel-zebub deum Accaron, vtrum viuere queam de infirmitate mea hac.

3 Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens, Surge, & ascende in occursum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad eos, Nunquid non est Deus in Israël, vt eatis ad consulendum Beel-zebub deum Accaron?

4 Quam ob rem hæc dicit Dominus, De lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Et abijt Elias.

B 5 Reuersique sunt nuntij ad Ochoziam. Qui dixit eis, Quare reuersi estis?

6 At illi responderunt ei, Vir occurrit nobis, & dixit ad nos, Ite, & reuertimini ad Regem, qui misit vos, & dicetis ei, Hæc dicit Dominus, Nunquid quia non erat Deus in Israël, mittis vt consulatur Beel-zebub deus Accaron? Idcirco de lectulo super quem ascendisti, nō descendes, sed morte morieris.

7 Qui dixit eis, Cuius figuræ & habitus est vir ille, qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc?

8 At illi dixerunt, Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait, Elias Thesbites est.

9 Misitque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentique in vertice montis, ait, Homo Dei, Rex præcepit vt

C 10 descendas. Respondensque Elias, ¶ dixit quinquagenario, Si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cælo, & deuorauit eum & quinquaginta qui erant cum eo.

11 Rursumq; misit ad eum principem quinquagenarium alterū, & quinquaginta eo. Qui locutus est illi, Homo Dei, hæc dicit Rex, Festina, descende.

12 Respondens Elias, ait, Si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ignis de cælo, & deuorauit illum, & quinquaginta eius.

13 Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui eorum eo. Qui cùm venisset, curuauit genua contra Eliam, & precatus est eum, & ait, Homo Dei, noli despicere animam meam, & animas seruorum tuorum qui mecum sunt.

14 Ecce, descendit ignis de cælo, & deuorauit duos principes quinquagenarios priores mos, & quinquagenos qui cum eis erant: sed nunc obsecro, vt misereatis animæ

15 Locutus est autem angelus Domini liam, dicens, Descende cum eo, ne timeas Surrexit igitur, & descendit cum eo ad

16 gem, ¶ & locutus est ei, Hæc dicit Dominus. Quia misisti nuntios ad consulendum Beel-zebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israël, à quo posses interrogare monem, ideò de lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

17 Mortuus est autem iuxta sermonem mini quem locutus est Elias, & regnauit ram frater eius pro eo, anno secundo ram filij filij Iosaphat regis Iudæ: non habebat filium.

18 Reliqua autem verborum Ochozia operatus est, nónne hæc scripta sunt

CAP. II.

Eliseus indiuiduus Eliæ comes, Iordanem aqua pallio diuisa, cum illo transit. Elia autem in igneo curru rapto, duplicem eius spiritum accipit. pallio Eliæ rursum Iordanis aquas diuidit. Aqua fitus non inuenitur, aquæ Iericho ac terræ sterilitas immisso per Eliseum sale sanantur, pueri irridentes ab ursis lacerantur.

FActum est autem, cùm leuare vellet minus Eliam per turbinem in cælum, ibant Elias & Eliseus de Galgalis.

2 Dixitque Elias ad Eliseum, Sede hîc, Dominus misit me vsque in Beth-el.

ait Eliseus, Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendisset Beth-el, ¶ egressi sunt filij prophetarum, qui erant in Beth-el, ad Eliseum, & dixerunt ei, Nunquid nosti quia hodie Dominus tollet dominum tuum à te? Qui respondit, Et ego noui, silete.

4 Dixit autem Elias ad Eliseum, Sede hîc, quia Dominus misit me in Iericho. Et ille ait, Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque venissent Iericho, ¶ accesserunt filij prophetarum qui erant in Iericho, ad Eliseum, & dixerunt ei, Nunquid nosti quia Dominus hodie tollet dominum tuum à te? Et ait, Et ego noui: silete.

6 Dixit autem ei Elias, Sede hîc, quia Dominus misit me vsque ad Iordanem. Qui ait, Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia nō derelinquam te. Ieruntigitur ambo pariter, B

7 ¶ & quinquaginta viri de filijs prophetarum secuti sunt eos, qui & steterūt econtra, longè: illi autem ambo stabāt super Iordanem.

8 Tulitq; Elias pallium suum, & inuoluit illud, & percussit aquas, quæ diuisæ sunt in vtranq; partem, & transierūt ambo per siccū.

9 Cumq; transissent, Elias dixit ad Eliseum, Postula quod vis vt faciam tibi, antequàm tollar à te. Dixitque Eliseus, Obsecro, vt fiat in me duplex Spiritus tuus.

10 Qui respondit, Rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollar à te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit.

11 Cumq; pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrunque: & ascendit Elias per
12 turbinem in cælum, ¶ Eliseus autem videbat, & clamabat, Pater mi, Pater mi, currus Israel & auriga eius. Et non uidit eum amplius: apprehenditq; vestimenta sua, & scidit illa in duas partes.

C 13 Et leuauit pallium Eliæ, quod ceciderat
14 ¶ & pallio Eliæ quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt diuisæ, & dixit, Vbi est Deus Eliæ etiam nunc? Percussitq; aquas, & diuisæ sunt huc atq; illuc, & transijt Eliseus.

15 Videntes autem * filij prophetarum qui erant in Iericho econtra, dixerūt, Requieuit Spiritus Elię super Eliseum. Et venientes in occursum eius, adorauerunt eum proni in
16 terram, ¶ dixeruntque illi, Ecce, cum seruis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, & quærere dominum tuum, ne fortè tulerit eum Spiritus Domini, & proiecerit eum in vnum mōtium, aut in vnam vallium. Qui ait, Nolite mittere.

17 Coëgeruntque eum, donec acquiesceret, & diceret, Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cùm quæsissent tribus diebus, non inuenerunt.

* *eum t.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 Et reuersi sunt ad eum: at ille habitabat in
D Iericho, & dixit eis, Nunquid non dixi vo-
*ire? 4. bis nolite *mittere?
19 Dixerunt quoq; viri ciuitatis ad Eliseum, Ecce habitatio ciuitatis huius optima est, sicut tuipse domine perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis.
20 At ille ait, Afferte mihi vas nouum, & mittite in illud sal. Quòd cum attulissent, egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait, Hæc dicit Dominus, Sanaui aquas has, & non erit vltrà in eis mors, neque sterilitas.
22 Sanatæ sunt ergo aquæ vsq; in diem hanc, iuxta verbum Elisei quod locutus est.
23 Ascendit autem inde in Beth-el: cumque ascenderet per viam, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes, Ascende calue, ascende calue.
24 Qui cum respexisset, vidis eos & maledixit eis in nomine Domini: egressiq́ue sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros.
25 Abijt autem inde in montem Carmeli, & inde reuersus est in Samariam.

CAP. III.

Ob præuaricatum à rege Moab fœdus quod cum rege Israël habebat, ascendunt ad illum rex Israël, rex Iuda & rex Edom, quibus Dominus per Eliseum aquam sine pluuia promittit, & victoriam de Rege Moab, qui suum primogenitum immolat.

A 1 IOram verò filius Achab regnauit super Israël in Samaria anno decimo octauo Iosaphat regis Iudæ. Regnauitq; duodecim annis.
2 Et fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus & mater: tulit enim statuas Baal quas fecerat pater eius.
3 Veruntamen in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël, adhæsit, nec recessit ab eis.
4 Porrò Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, & soluebat regi Israël centum millia agnorum, & centum millia arietum cum velleribus suis.
5 Cumque mortuus fuisset Achab, præuaricatus est fœdus quod habebat cum rege Israël.
6 Egressus est igitur Rex Ioram in die illa de Samaria, & recensuit vniuersum Israël.
7 Misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens, Rex Moab recessit à me, veni mecum contra eum ad prælium. Qui respondit, Ascendam, qui meus est, tuus est: populus meus populus tuus: & equi mei, equi tui.
8 Dixitque, Per quam viam ascendemus? ille respondit, Per desertum Idumææ.
9 Perrexerunt igitur rex Israël, & rex Iudæ, rex Edom, & circuierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui & iumentis quæ sequebantur eos.
10 Dixitq́; rex Israel, Heu-heu heu! congregauit nos Dominus tres reges, vt tradat nos manu Moab.
11 Et ait Iosaphat, Estne hic propheta Domini, vt deprecemur Dominum per eum? respondit vnus de seruis regis Israël: Est Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliæ.
12 Et ait Iosaphat, Est apud eum sermo Domini. Descenditq́; ad eum rex Israël, & Iosaphat-rex Iudæ & rex Edom.
13 Dixit autem Eliseus ad regẽ Israël, Quid mihi & tibi est? vade ad prophetas patris tui & matris tuæ. Et ait illi rex Israël, Quia congregauit Dominus tres reges hos, vt tradat eos in manus Moab?
14 Dixitq́; ad eũ Eliseus, Viuit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quia vultũ Iosaphat regis Iudæ erubescerem, & attendissem quidem te, nec respexissem.
15 Nũc autem adducite mihi psaltem. Cumque caneret psaltes, facta est super eum
16 manus Domini, ¶ & ait, Hæc dicit Dominus, Facite aluеum torrentis huius fossas.
17 Hæc enim dicit Dominus, Non videbitis ventum, neque pluuiam: & aluеus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familiæ vestræ, & iumenta vestra.
18 Parumq́ue est hoc in conspectu Domini, insuper tradet etiam Moab in manus vestras.
19 Et percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem vrbem electam, & vniuersum lignum fructiferum succidetis, & omnes fontes aquarum obthurabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus.
20 Factum est igitur manè, quando victimarium offerri solet, & ecce, aquæ venerunt per viam Edom, & repleta est terra aquis.
21 Vniuersi autem Moabitæ audierunt quod ascendissent reges, vt pugnarent contra eos, conuocauerunt omnes qui accincti erant baltheo desuper, & steterunt in finibus.
22 Primoq́ue manè surgentes, & orto sole ex aduerso aquarum, viderunt Moabitæ econtra aquas rubras, quasi sanguinem
23 ¶ dixeruntq́;, Sanguis gladij est: pugnatum

runt reges contra se, & cæsi sunt mutuò: nunc perge ad prædam Moab.
24 Perrexeruntq́; in castra Israël: porrò consurgens Israël, percussit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, & percusserunt Moab, ¶ & ciuitates
25 destruxerunt: & omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleuerunt: & vniuersos fontes aquarum obthurauerunt: & omnia ligna fructifera succiderunt, ita vt muri tantùm fictiles remanerent: & circundata est ciuitas à fundibularijs, & magna ex parte percussa.
26 Quod cùm vidisset rex Moab, præualuisse scilicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladios, vt irrumperent ad regem Edom: & non potuerunt.
27 Arripiensq́; filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum: & facta est indignatio magna in Israël, statimq́; recesserunt ab eo, & reuersi sunt in terram suam.

CAP. IIII.

Eliseus viduæ pauperculæ oleum impetrat quo soluat creditoribus, Sunamitidæ hospitæ suæ filium, quem postea mortuum suscitat, farina quoque pulmento infusa, ipsius aufert amaritudinem, & paucis panibus multos satiat.

MVlier autem quædam de vxoribus pro- 1 A
phetarum clamabat ad Eliseum, dicens, Seruus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti quia seruus tuus fuit, timens Deum: & ecce creditor venit vt tollat duos filios meos ad seruiendum sibi.
2 Cui dixit Eliseus, Quid vis vt faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit, Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea, nisi parum olei quo vngar.
3 Cui ait, Vade, pete mutuò ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca.
4 Et ingredere, & claude ostium tuum, cum intrinsecus fueris tu & filij tui: & mitte inde in omnia vasa hæc: & cùm plena fuerint, tolles.

5 Iuit itaque mulier, & clausit ostium super se & super filios suos: illi offerebant vasa, & illa infundebat.
6 Cumq́; plena fuissent vasa, dixit ad filium suum, Affer mihi adhuc vas. Et ille respon-
B 7 dit, Non habeo. Stetitque oleum. Venit autem illa, & indicauit homini Dei. Et ille, Vade, inquit, vende oleum, & redde creditori tuo: tu autem & filij tui viuite de reliquo.
8 Facta est autem quædam dies, & transibat Eliseus per Sunam *: erat autem ibi mulier magna quæ tenuit eum vt comederet panem: cumq́; frequenter inde transiret, diuertebat ad eam vt comederet panem. *ciuitatem.
9 Quæ dixit ad virum suum, Animaduerto, quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter.

10 Faciamus ergo ei cœnaculum paruum, & ponamus ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum, vt cùm venerit ad nos, maneat ibi.

11 Factа est ergo dies quædam, & veniens diuertit in cœnaculum, & requieuit ibi.

12 Dixitq; ad Giezi puerum suum, Voca Sunamitidem istam. Qui cùm vocasset eam,

C 13 & illa stetisset coram eo, ¶ dixit ad puerum suum, Loquere ad eam, Ecce, sedulè in omnibus ministrasti nobis, quid vis vt faciam tibi? nunquid habes negotium, & vis vt loquar regi, siue principi militiæ? Quę respondit, In medio populi mei habito.

14 Et ait, Quid ergo vult vt faciam ei? Dixitque Giezi, Ne quæras: filium enim non habet, & vir eius senex est.

15 Præcepit itaque vt vocaret eam: quę cùm

16 vocata fuisset, & stetisset ante ostium, ¶ dixit ad eam, In tempore isto in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in vtero filium. At illa respondit, Noli quęso domine mi vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ.

17 Et concepit mulier, & peperit filium in
*ei. tempore, & in hora eadem qua dixerat * Eliseus.

18 Creuit autem puer. Et cùm esset quædam dies, & egressus isset ad patrē suum ad mes-

19 sores, ¶ ait patri suo, Caput meum-doleo', -3.
caput meum-doleo'. At ille dixit puero, Tolle, duc eum ad matrem suam.

20 Qui cùm tulisset, & duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua vsq; ad meridiem, & mortuus est.

D 21 Ascendit autem, & collocauit eum super lectulum hominis Dei, & clausit ostium: &

22 egressa ¶ vocauit virum suum, & ait, Mitte mecum, obsecro, vnum de pueris, & asinam, vt excurram vsque ad hominem Dei, & reuertar.

23 Qui ait illi, Quam ob causam vadis ad eū? hodie non sunt Calendæ, neq; Sabbathum.
*Vale 10. Quæ respondit, * Vadam'.

24 Strauitq; asinam, & præcepit puero, Mina, & propera, ne mihi morā facias in eundo, & hoc age quod præcipio tibi.

25 Profecta est igitur, & venit ad virum Dei, in montem Carmeli: cumque vidisset eam vir Dei e contra, ait ad Giezi puerum suum, Ecce Sunamitis illa.

26 Vade ergo in occursum eius, & dic ei, Recténe agitur circa te, & circa virum tuū, & circa filium tuum? Quæ respondit, Rectè.

27 Cumque venisset ad virum Dei in mon-
tem, apprehēdit pedes eius, & accessi- -ni.
zi vt amoueret eam. Et ait homo Dei, -i.
mitte illam, anima enim eius in amari-
ne est, & Dominus celauit à me, & non
dicauit mihi.

28 Quæ dixit illi, Nunquid petiui filium
Domino meo? nunquid non dixi tibi, Ne
ludas me?

29 Et ille ait ad Giezi, Accinge lumbos
& tolle baculum meum in manu tua, &
de. Si occurrerit tibi homo, nō salutet
& si salutauerit te quispiam, non respon-
as illi: & pones baculum meum super
em pueri.

30 Porrò mater pueri ait, Viuit Dominus
viuit anima tua, non dimittam te. Surre-
ergo, & secutus est eam.

31 Giezi autem præcesserat ante eos, &
fuerat baculum super faciem pueri, &
erat vox, neque sensus: reuersusque
occursum eius, & nuntiauit ei, dicens,
surrexit puer.

32 Ingressus est ergo Eliseus domum, &
33 puer mortuus iacebat in lectulo eius.
gressusque clausit ostium super se, &
puerum: & orauit ad Dominum.

34 Et ascendit, & incubuit super puerum,
fuitque os suum super os eius, & oculi
super oculos eius, & manus suæ super
nus eius: & incuruauit se super eum, &
facta est caro pueri.

35 At ille reuersus, deambulabat in domo
semel huc atque illuc: & ascendit, &
buit super eum: & oscitauit puer septies,
peruitque oculos.

36 Et ille vocauit Giezi, & dixit ei, Voca
namitidem hanc. Quæ vocata, ingressa
ad eum. Qui ait, Tolle filium tuum.

37 Venit illa, & corruit ad pedes eius, &
dorauit super terram: tollitque filium
38 um, & egressa est, ¶ & Eliseus reuersus
in Galgala. Erat autem fames in regione
lij prophetarum habitabant coram eo,
xitque vni de pueris suis, Pone ollam
dem, & coque pulmentum filijs prophe-
rum.

39 Et egressus est vnus in agrum, vt colli-
ret herbas agrestes: inuenitque quasi vi-
sylueſtrem, & collegit ex ea colocynthi-
agri, & impleuit pallium suum, & reuer-
consecidit in ollam pulmenti: ignorabant
nim quid esset.

40 Infuderunt ergo socijs, vt comederent:
cumq; gustassent de coctione, clamare

dicentes, Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere.

41 At ille, Afferte, inquit farinam. * Cumque tulissent, misit in ollam, & ait, Infunde turbæ, vt comedant. Et non fuit amplius quicquam amaritudinis in olla.

42 Vir autem quidam venit de Baal-salisa deferens viro Dei panes primitiarum, -&' viginti panes hordeaceos, & frumentū nouum in pera sua. At ille dixit, Da populo, vt comedat.

43 Respondit que ei minister eius, Quantum est hoc, vt apponam coram centum viris? Rursum ille ait, Da populo, vt comedat: hæc enim dicit Dominus, Comedent, & supererit.

44 Posuit itaq; coram eis: qui comederunt, & superfuit iuxta verbum Domini.

CAP. V.

Scidit rex Israël vestimenta sua quòd iussisset rex Syriæ vt Naaman leprosum curaret, quem Eliseus septena in Iordane lotione mundat à lepra, quæ Giezi propter munera suscepta, ab Eliz eo spreta perpetuò adhæsit.

NAaman * princeps militiæ regis Syriæ, erat vir magnus apud Dominum suum, & honoratus: per illum enim dedit Dominus salutem Syriæ: erat autem vir fortis & diues, sed leprosus.

2 Porrò de Syria egressi fuerant latrunculi, & captiuam duxerant de terra Israël puellam paruulam, quæ erat in obsequio vxoris

3 Naaman, ¶ quæ ait ad dominam suam, Vtinam fuisset dominus meus ad prophetam qui est in Samaria: profectò curasset eum à lepra quam habet.

4 Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, & nuntiauit ei, dicens, Sic & sic locuta est puella de terra-Israël.'

5 Dixitque ei rex Syriæ, Vade, & mittam li-
B teras ad regem Israël. Qui cùm profectus esset, & tulisset secum decem talenta argenti, & sex millia aureos: & decem muta-

6 toria vestimentorum, ¶ detulit literas ad regem Israël, in hæc verba, Cum acceperis epistolā hanc, scito quòd miserim ad te Naaman seruum meū, vt cures eum à lepra sua.

7 Cumq; legisset rex Israël literas, scidit vestimenta sua, et ait, Nunquid Deus ego sum, vt occidere possim, & viuificare, quia iste misit ad me, vt curem hominem à lepra sua? animaduertite, & videte quòd occasiones
8 quærat aduersum me.
Quod cùm audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regem Israël vestimenta sua, misit ad eum, dicens, Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, & sciat esse prophetam in Israël.

9 Venit ergo Naaman cum equis & curri- C
10 bus, & stetit ad ostium domus Eliśei: ¶ misitque ad eum Eliseus nuntium, dicens, Vade, & lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis.

11 Iratus Naaman recedebat, dicens, Putabam quòd egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum leprę, & curaret me.

12 Nunquid non meliores sunt Abana & Pharphar fluui Damasci omnibus aquis Israel, vt lauer in eis, & munder? Cùm ergo D
13 vertisset se, & abiret indignans, ¶ accesserunt ad eum serui sui, & locuti sunt ei, Pater, -&' si rem grandem dixisset tibi prophe- -4.
ta, certè facere debueras: quanto magis quia nunc dixit tibi, Lauare, & mundaberis?

14 Descendit, & lauit in Iordane septies iu- Luc.4.c.27.
xta sermonem viri Dei, & restituta est caro eius, sicut caro pueri paruuli, & mūdatus est.

15 Reuersusque ad virum Dei cum vniuerso comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & -4.
ait, Verè scio quòd non sit -alius' Deus in vniuersa terra, nisi tantùm in Israël. Obsecro itaque vt accipias benedictionem à seruo tuo.

16 At ille respondit, Viuit Dominus ante
E quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquieuit.

17 Dixitq; Naaman, Vt vis, sed obsecro, concede mihi seruo tuo, vt tollā onus duorum burdonum de terra: non enim faciet vltrà seruus tuus holocaustum, aut victimam dijs alienis, nisi Domino.

18 Hoc autem solum est de quo depreceris Dominum pro seruo tuo, Quando ingredietur dominus meus templum Remmon, vt adoret: & illo innitente super manum meam, si adorauero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, vt ignoscat mihi Dominus seruo tuo pro hac re.

19 Qui dixit ei, Vade in pace. Abijt ergo ab eo electo terræ tempore.

20 Dixitque Giezi puer viri Dei, Pepercit F
dominus meus Naaman Syro isti, vt non acciperet ab eo quæ attulit: viuit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid.

21 Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cùm vidisset ille currentem ad se, desilijt de curru in occursum eius, & ait, Recténe sunt omnia?

Et ille

Universidad de Deusto
Biblioteca

22 Et ille ait, Rectè. dominus meus misit me ad te, dicens, Modò venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filijs prophetarum: da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices.

23 Dixitque Naaman, Melius est vt accipias duo talenta. Et coëgit eum, ligauitque duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portauerunt coram eo.

G 24 Cumq; venisset iam vesperi, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque
25 viros, & abierunt: ¶ ipse autem ingressus, stetit coram Domino suo. Et dixit Eliseus, Vnde venis Giezi? Qui respondit, Non iuit seruus tuus quôquam.

26 At ille ait, Nónne cor meum in præsenti erat, quãdo reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas oliueta, & vineas & oues & boues & seruos & ancillas.

27 Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo, vsq; in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAPVT VI.

Eliseus ferrum securu natare facit, regis Syriæ milites ducuntur excæcati in Samariam ab Eliseo, quem ob regis sui secreta regi Israël patefacta capere nitebantur: ac postmodum Syris obsidentibus Samariam, matres ob inediam filios suos comedunt, propter quod Eliseus à rege iubetur occidi.

A 1 DIxerunt autem filij prophetarum ad Eliseum, Ecce locus in quo habitamus coram te, angustus est nobis.

*tollamus t. 2 Eamus vsq; ad Iordanem, & *tollant² singuli de sylua materias singulas, vt ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit, Ite.

3 Et ait vnus ex illis, Veni ergo & tu cum seruis tuis. Respondit, Ego veniam.

4 Et abijt cum eis. Cumque venissent ad Iordanem, cædebant ligna.

5 Accidit autem, vt cùm vnus materiã succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamauitque ille, & ait, Heu heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuò acceperam.

B 6 Dixit autem homo Dei, Vbi cecidit? At ille monstrauit ei locũ: precîdit ergo lignum,
7 & misit illuc: natauitq; ferrum, ¶ & ait, Tolle. Qui extendit manum, & tulit illud.

8 Rex autem Syriæ pugnabat contra Israël, consiliumque iniit cum seruis suis, dicens, In loco illo & illo ponamus insidias.

9 Misit itaque vir Dei ad regem Israël, dicens, Caue ne transeas in locum illum: ibi Syri in insidijs sunt.

10 Misit itaque rex Israël ad locum [illum] quem dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eum: non obseruauit se ibi non semel neque bis.

11 Conturbatumque est cor regis Syriæ super hac re, & conuocatis seruis suis, ait eis, Quare non indicatis mihi quis proditor sit apud regem Israël?

12 Dixitq; vnus seruorum eius, Nequaquam Domine mi rex, sed Eliseus propheta qui est in Israël, indicat regi Israël omnia verba quæcunq; locutus fueris in cubiculo tuo.

13 Dixitque eis, Ite, & videte vbi sit: vt mittam, & capiam eum. Annuntiauerunt ei, dicentes, Ecce in Dothaim.

14 Misit ergo illuc equos & currus & robur exercitus: qui cùm venissent nocte, circumdederunt ciuitatem.

15 Consurgens autem diluculo mane minister ri Dei, egressus est, viditque exercitum in circuitu ciuitatis, & equos & currus: dixitque ei puer, Heu heu heu domine mi, quid faciemus?

16 At ille respõdit, Noli timere, plures enim nobiscum sunt quàm cum illis.

17 Cumq; orasset Eliseus, ait, Domine aperi oculos huius, vt videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisei.

18 Hostes verò descenderunt ad eum. Et Eliseus orauit ad Dominum, dicens, Percute, obsecro, gentem hanc cæcitate. Percussitque eos Dominus, ne viderent, secundum verbum Elisei.

19 Dixit autem ad eos Eliseus, Non est hæc via, neque ista est ciuitas, sequimini me: & ostendam vobis virum quem quæritis. Deduxit ergo eos in Samariam,
20 ¶ cumque ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus, Domine aperi oculos istorum, vt videant. Aperuitque Dominus oculos eorum, & viderunt se esse in medio Samariæ.

21 Dixitque rex Israël ad Eliseum, cùm vidisset eos, Nunquid percutiam eos pater mi?
22 ille ait, ¶ Non percuties: neque enim quos cepisti gladio, & arcu tuo, vt percutias eos. Sed pone panem, & aquam coram eis, vt comedant, & bibant, & vadant ad dominum suum.

23 Appositaque est eis ciborum magna paratio, & comederunt, & biberunt, & dimisit eos, abieruntque ad dominum suum. Et

& vltrà non venerunt latrones Syriæ in terram Israël.

24 Factum est autem post hæc, congregauit Ben-adad, rex Syriæ vniuersum exercitum suum, & ascendit, & obsidebat Samariam.

25 Factaque est fames magna in Samaria, & ecce obsidebant eam donec venundaretur & tamdiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum, quinque argenteis.

P 26 Cumque rex Israël transiret per murum, mulier quædã exclamauit ad eum, dicens, Salua me Domine mi rex.

27 Qui ait, Non te saluet Dominus: vnde te possum saluare? de area, vel de torcular? Dixitque ad eam rex, Quid tibi vis?

28 Quæ respondit, ¶ Mulier ista dixit mihi, Da filium tuum, vt comedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras.

29 Coximus ergo filium meum & comedimus. Dixitque ei die altera, Da filium tuũ, vt comedamus eum. Quæ abscondit filium suum.

30 Quod cùm audisset rex, scidit vestimenta sua, & transibat per murum. Viditque omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus.

G 31 Et ait rex², Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si steterit caput Elisei filij Saphat super ipsum hodie.

32 Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebant cum eo. Præmisit itaque virum: & antequam veniret nuntius ille, dixit ad senes, Nunquid scitis quòd miserit filius homicidæ hic, vt præcidatur caput meum? videte ergo, cùm venerit nuntius, claudite ostium, & non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedum domini eius post eum est.

33 Adhuc illo loquente eis, apparuit nuntius, qui veniebat ad eum. Et ait, Ecce, tanta malũ à Domino est: quid amplius expectabo à Domino?

CAPVT VII.

Eliseus in Samaria prædicit frumenti abundantiam, quam leprosi quatuor in Samaria annuntiant, territis à Deo Syris, ac omnibus relictis obsidionem soluentibus, dux autem Elisei verbo incredulus à turba conculcatur in porta Samariæ.

A 1 DIxit autem Eliseus, Audite verbum Domini, Hæc dicit Dominus, In tempore hoc cras modius similæ vno statére erit, & duo modii hordei statére vno, in porta Samariæ.

2 Respondẽs vnus de ducib⁹, super cuius manum rex incũbebat, homini Dei, ait, Si Dominus fecerit etiam cataractas in cælo, nunquid poterit esse quod loqueris? Qui ait, Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

3 Quatuor ergo viri erant leprosi iuxta introitũ portæ: qui dixerunt adinuicem, Quid hîc esse volumus donec moriamur?

4 Siue ingredi voluerimus ciuitatem, fame moriemur: siue manserimus hîc, moriendum nobis est: venite ergo, & transfugiamus ad castra Syrię, si pepercerint nobis, viuemus: si autem occidere voluerint, nihilomus moriemur.

5 Surrexerũt ergo vesperi, vt venirent ad castra Syriæ. Cumque venissent ad principiũ castrorum Syriæ: nullum ibidem reperierunt. B

6 Siquidem Dominus sonitum audire fecerat in castris Syriæ, curruum & equorum, & exercitus plurimi: dixeruntq; ad inuicẽ, Ecce mercede conduxit aduersum nos rex Israël, reges Hethæorum & Aegyptiorum, & venerunt super nos. -2.

7 Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria sua, & equos & asinos in castris, fugeruntq;, animas tantùm suas saluare cupientes.

8 Igitur cùm venissent leprosi illi ad principium castrorum, ingressi sunt vnum tabernaculum, & comederunt & biberunt: tuleruntque inde argentum, & aurũ, & vestes, & abierunt, & absconderunt: rursum reuersi sunt ad aliud tabernaculum, & inde similiter auferentes absconderunt.

9 Dixeruntque ad inuicem, Non rectè facimus: hæc enim dies boni nuntij est. Si tacuerimus, & noluerimus nuntiare vsque manè, sceleris arguemur: venite, eam⁹, & nuntiemus in aula regis. C

10 Cumque venissent ad portam ciuitatis, narrauerunt eis, dicentes, Iuimus ad castra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominẽ, nisi equos & asinos alligatos, & fixa tentoria.

11 Ierunt ergo portarij, & nuntiauerunt in palatio regis intrinsecus.

12 Qui surrexit nocte, & ait ad seruos suos, Dico vobis quid fecerint nobis Syri, Sciunt quia fame laboramus, & idcirco egressi sunt de castris, & latitant in agris dicentes, Cùm egressi fuerint de ciuitate, capiemus eos viuos, & tunc ciuitatem ingredi poterimus.

13 Respondit autem vnus seruorũ eius, Tol-

lamus quinque equos, qui remanserunt in vrbe (quia ipsi tantùm sunt in vniuersa multitudine Israël, alij enim consumpti sunt) & mittentes, explorare poterimus.

14 Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex in castra Syrorum, dicens, Ite, & videte.

D 15 Qui abierunt post eos vsque ad Iordanem: ecce autem omnis via plena erat vestibus, & vasis, quæ proiecerant Syri cùm turbarentur: reuersique nuntij indicauerunt regi.

16 Et egressus populus diripuit castra [illegible] factusque est modius similæ statère vn[illegible] duo modij hordei statère vno, iuxta [illegible] Domini.

17 Porrò rex ducem illũ, in cuius manu [illegible] cubuerat' constituit ad portam: quem [illegible] culcauit turba in introitu portæ, & mo[illegible] us est, iuxta * quod locutus fuerat [illegible] quando descenderat rex ad eum.

18 Factumque est secundum sermonem [illegible] Dei quem dixerat regi, quando ait, [illegible]

modij hordei statère vno erunt, & modius similę statére vno, hoc eodem tempore eras

19 in porta Samariæ: ¶ quando respõderat dux ille viro Dei, & dixerat, Etiamsi Dominus fecerit cataractas in cælo, nunquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei, Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

20 Euenit ergo ei sicut prædictum erat, & conculcauit eum populus in porta, & mortuus est.

CAPVT VIII.

Post septennem famem ab Eliseo prædictam, Sunamitis quæ ipsius consilio peregrinata erat, reuersa suos agros cum fructibus recuperat: Eliseus Ben-adad ægrotantem respondet moriturum, & impium Azael regnaturum: Ioram rex Iudæ percussit Idumæos quòd à se recessissent: cui impio succedit Ochozias filius impius.

E Liseus autem locut⁹ est ad mulier[illegible] viuere fecerat filium, dicens, Surge [illegible] tu & domus tua, & peregrinare vbi [illegible] repereris: vocauit enim Dominus [illegible] & veniet super terram septem annis.

2 Quæ surrexit, & fecit iuxta verbum [illegible] nis Dei: & vadens cum domo sua, [illegible] nata est in terra Philisthijm⁹ diebus [illegible]

3 Cumque finiti essent anni septem, [illegible] est mulier de terra Philisthijm: & [illegible] est vt interpellaret regem pro domo [illegible] pro agris suis.

4 Rex autem loquebatur cum Giez [illegible] viri Dei, dicens, Narra mihi omnia [illegible] lia quæ fecit Eliseus.

5 Cumque ille narraret regi quomodo [illegible] tuum suscitasset, apparuit mulier cui [illegible] uificauerat filiũ, clamans ad regem pro [illegible] mo sua, & pro agris suis: dixitque Giez [illegible]

mine mi, rex, hæc est mulier, & hic est filius eius quem suscitauit Eliseus.

6 Et interrogauit rex mulierem: quæ narrauit ei. Deditque ei rex eunuchum vnum, dicens, Restitue ei omnia quæ sua sunt, & vniuersos reditus agrorum à die qua reliquit terram, vsque ad præsens.

C 7 Venit quoque Eliseus Damascum, & Ben-adad rex Syriæ ægrotabat: nuntiaueruntq; ei, dicentes, Venit vir Dei huc.

8 Et ait rex ad Hazaël, Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & cõsule Dominum per eum, dicens, Si euadere potero de infirmitate mea hac?

9 Iuit igitur Hazael in occursum eius, habẽs secum munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum. Cumque stetisset coram eo, ait, Filius tuus Ben-adad rex Syriæ misit me ad te, dicens, Si sanari potero de infirmitate mea hac?

10 Dixitque ei Eliseus, Vade, dic ei, Sanaberis: porrò ostendit mihi Dominus quia morte morietur.

11 Stetitque cum eo, & conturbatus est vsque ad suffusionem vultus: fleuitq; vir Dei.

D 12 Cui Hazael ait, Quare dominus meus fletꝰ At ille dixit, Quia scio quæ facturus sis filijs Israël mala. Ciuitates eorum munitas igne succendes, & iuuenes eorum interficies gladio, & paruulos eorum elides, & prægnantes diuides.

13 Dixitque Hazael, Quid enim sum seruus tuus canis, vt faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus, Ostendit mihi Dominus te regem Syriæ fore.

14 Qui cùm recessisset ab Eliseo, venit ad dominum suum, qui ait ei, Quid dixit tibi Eliseus? At ille respondit, Dixit mihi, Recipies sanitatem.

15 Cumq; venisset dies altera, tulit stragulũ, & infudit aquam, & expandit super faciem

E eius: quo mortuo regnauit Hazael pro eo.
2.Par.22.a.1.

16 Anno quinto Ioram filij Achab regis Israël, & Iosaphat regis Iuda, regnauit Ioram filius Iosaphat rex Iuda.

17 Triginta duorũ annorũ erat cùm regnare cœpisset, & octo annis regnauit in Ierusalẽ.

18 Ambulauitque in vijs regum Israël, sicut ambulauerat domus Achab: filia enim Achab erat vxor eius: & fecit quod malum est in conspectu Domini.
3.Reg.22.b.4.

19 Noluit autem Dominus disperdere Iudam, propter Dauid seruum suum, sicut promiserat ei, vt daret illi lucernã, & filijs eius cunctis diebus.

20 In diebus eius recessit Edom, ne esset sub Iuda, & constituit sibi regem.

21 Venitque Ioram Seira, & omnes currus cum eo: & surrexit nocte, percussitque Idumæos qui eum circundederant, & principes curruum, populus autem fugit in tabernacula sua.

22 Recessit ergo Edom ne esset sub Iuda vs- F
que ad diem hanc. Tunc recessit & Lobna in tempore illo.

23 Reliqua autem sermonum Ioram, & vni- 2.Par. 21. b.8.
uersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

24 Et dormiuit Ioram cum patribus suis, se- 2.Par. 22. a.1.
pultusque est cum eis in Ciuitate-Dauid, * Achasias 6.
& regnauit * Ochozias' filius eius pro eo. & infrà sem-
per.

25 Anno duodecimo Ioram filij Achab regis
Israël regnauit Ochozias filius Ioram regis Iudæ.

26 Viginti duorum annorum erat Ochozias G
cùm regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Athalia filia Amri regis Israel.

27 Et ambulauit in vijs domus Achab: & fecit quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domus Achab fuit.

28 Abijt quoque cum Ioram filio Achab, ad
præliandum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth-Galaad, & vulnerauerunt Syri
29 Iorã: ¶ qui reuersus est vt curaretur, in Iez- Inf.19.c.14.
rahel: quia vulnerauerant eum Syri in Ramoth pręliantem contra Hazael regem Syriæ. Porrò Ochozias filius Ioram rex Iuda descendit inuisere Ioram filium Achab, in Iezrahel, quia ægrotabat ibi.

CAPVT IX.

Iehu in regem Israël vncto mãdat Dominus vt deleat domum Achab. occidit ergo Ioram vnà cum Ochozia rege Iuda, & corpus Iezabel à fenestra ipsius iussu præcipitatæ canes comederunt, iuxta Eliæ vaticinium.

E Liseus autem prophetes vocauit vnum 1 A
de filijs prophetarum, & ait illi, Accinge 3.Reg.19.d.17
lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth-Galaad.

2 Cumque veneris illuc, videbis Iehu filium Iosaphat filij Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, & introduces in interius cubiculum.

3 Tenensque lenticulam olei, fundes super caput eius, & dices, Hæc dicit Dominus. Vnxi te regẽ super Israël. Aperiesq; ostium & fugies, & non ibi subsistes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Abijt ergo adolescens puer prophetæ in
5 Ramoth-Galaad, ¶ & ingressus est illuc: ecce autem principes exercitus sedebant, & ait, Verbum mihi ad te ô princeps. Dixitq; Iehu, Ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit, Ad te ô princeps.
6 Et surrexit, & ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super caput eius, & ait, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Vnxi te regem
B 7 super populum Domini Israël, ¶ & percuties domum Achab domini tui, & vlciscar sanguinem seruorum meorũ prophetarũ, & sanguinem omnium seruorum Domini
3.Reg.21 f.30. de manu Iezabel.
8 Perdamq; omnem domum Achab: & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israël.
3.Reg.15.g.30. 3.Reg.16.a.5. 9 Et dabo domum Achab sicut domũ Ieroboam filij Nabat, & sicut domum Baasan filij Ahia.
10 Iezabel quoque comedent canes in agro Iezrahel, nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium, & fugit.
11 Iehu autem egressus est ad seruos domini sui: qui dixerunt ei, Recténe sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis, Nostis hominem, & quid locutus sit.
C 12 At illi responderunt, Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis, Hæc & hæc locutus est mihi: & ait, Hæc dicit Dominus, Vnxi te regem super Israël.
13 Festinauerunt itaque, & vnusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus eius, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tubâ, atq; dixerunt, Regnauit Iehu.
Sup.8.g.28. 14 Coniurauit ergo Iehu filius Iosaphat filij Namsi contra Ioram: porrò Ioram obsederat Ramoth-Galaad, ipse, & omnis Israël
15 contra Hazael regem Syriæ: ¶ & reuersus fuerat vt curaretur, in Iezrahel, propter vulnera, quia percusserant eum Syri, præliantem contra Hazael regem Syriæ. Dixitque Iehu, Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de ciuitate, ne vadat, & nũtiet in Iezrahel.
16 Et ascendit, & profectus est in Iezrahel: Ioram enim ægrotabat ibi, & Ochozias rex
D 17 Iuda descenderat ad visitandum Ioram. Igitur speculator qui stabat super turrim Iezrahel, vidit globum Iehu venientis, & ait, Video ego globum. Dixitque Ioram, Tolle currũ, & mitte in occursum eorum, & dicat vadens, Recténe sunt omnia?
18 Abijt ergo qui ascenderat currum, in occursum eius, & ait, Hæc dicit rex, Pacatáne sunt omnia? Dixitque Iehu, Quid tibi & pacẽ? transi, & sequere me. Nuntauit quoque speculator, dicens, Venit nuntius ad eos, & non reuertitur.
19 Misit etiam currum equorum secundum, & venitque ad eos, & ait, Hæc dicit rex, Numquid pax est? & ait Iehu, Quid tibi & pacẽ? transi, & sequere me.
20 Nuntiauit autem speculator, dicens, Venit vsque ad eos, & non reuertitur: & est impetus incessus quasi incessus Iehu filij Namsi: præceps enim graditur.
21 Et ait Ioram, Iunge currum. Iunxerunt-que currum eius, & egressus est Ioram rex Israël, & Ochozias rex Iuda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Iehu, & inuenerunt eum in agro Naboth Iezrahelitæ.
22 Cumque vidisset Ioram Iehu, dixit, Pacífice est Iehu? At ille respondit, Quæ pax donec fornicationes Iezabel matris tuæ, & ueneficia eius multa vigent.
23 Conuertit autem Ioram manum suam, & fugiens ait ad Ochoziam, Insidiæ Ochozia.
24 Porrò Iehu tetendit arcum manu, & percussit Ioram inter scapulas: & egressa sagitta per cor eius, statimque corruit in curru suo.
25 Dixitque Iehu ad Badazer ducem, Tolle eum, proijce eum in agro Naboth Iezrahelitæ: memini enim quando ego & tu sedebamus curru sequebamur Achab patrem eius, quòd Dominus onus hoc leuauerit
26 dicens: ¶ Si nõ pro sanguine Naboth, & sanguine filiorum eius, quem vidi heri, dicit Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, & proijce eum in agrum iuxta verbum Domini.
27 Ochozias autem rex Iuda videns hoc, fugit per viam domus horti: persecutusque est eum Iehu & ait: Etiam hunc percute in curru suo. Et percusserunt eum in ascensu Gaber qui est iuxta Ieblaam: qui fugit Mageddo, & mortuus est ibi.
28 Et imposuerunt eum serui eius super currum suum, & tulerunt in Ierusalem: & sepelierunt eum in sepulchro cum patribus suis in Ciuitate-Dauid.
29 Anno vndecimo Ioram filij Achab, regnauit Ochozias super Iudam, ¶ venit
30 Iehu in Iezrahel. Porrò Iezabel audito, depinxit oculos suos stibio, & ornauit caput suum, & respexit per fenestram
31 ¶ ingredientem Iehu per portam, & dixit

3.Reg.16. f.10. Nunquid pax potest esse Zambri, qui interfecit dominum suum?
32 Leuauitque Iehu faciem suam ad fenestram, & ait, Quæ est ista? & inclinauerunt se ad eum duo vel tres eunuchi *.
* & dixe runt. Hæc est illa Iezabel. 33 At ille dixit eis, Præcipitate eam deorsum. Et præcipitauerunt eam, aspersusque est sanguine paries, & equorum vngulæ conculcauerunt eam.
34 Cumque introgressus esset, vt comederet, biberetque, ait: Ite, & videte maledictam illam, & sepelite eam: quia filia regis est.
35 Cumque issent vt sepelirent eam, non inuenerunt nisi caluariam, & pedes, & summas manus.
3.Reg.21. f.23. 36 Reuersique nuntiauerunt ei. Et ait Iehu, Sermo Domini est, quem locutus est per seruum suum Eliam Thesbiten, dicens, In agro Iezrahel comedent canes carnes Iezabel,
37 & erunt carnes Iezabel sicut stercus super faciem terræ in agro Iezrahel, ita vt prætereuntes dicant, Hæccine est illa Iezabel?

CAPVT X.

Iehu 70. filios Achab & 42. fratres Ochoziæ necari iubet, totamq; Achab progeniem delet, & omnes sacerdotes Baal callide conuocatos occidit, exusta illius statua, & templo in cloacam verso, attamen propter peccata Iehu vehementer cæsus est Israël ab Hazael, mortuo autem Iehu succedit filius eius Ioachaz.

A 1 ERant autem Achab septuaginta filij in Samaria: scripsit ergo Iehu literas, & misit in Samariam ad optimates ciuitatis, & ad
2 maiores natu, & ad nutritios Achab, dicens: ¶ Statim vt acceperitis literas has, qui habetis filios domini vestri, & currus, & equos, & ciuitates firmas, & arma, ¶ eligite meliorem, & eum qui vobis placuerit de
3 filijs domini vestri, & eum ponite super solium patris sui, & pugnate pro domo domini vestri.
4 Timuerunt illi vehementer, & dixerunt, Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, & quomodo nos valebimus resistere?
5 Miserunt ergo præpositi domus, & præfecti ciuitatis, & maiores natu, & nutritij, ad Iehu, dicentes, Serui tui sumus, quæcunque
B 6 iusseris faciemus, nec constituemus nobis regem: quæcunque tibi placent, fac.
Rescripsit autem eis literas secundò, dicens, Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, & venite ad me hac eadem hora cras, in Iezrahel. Porrò filij regis, septuaginta viri apud optimates ciuitatis nutriebantur.
7 Cumque venissent literæ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eum in Iezrahel.
8 Venit autem nuntius, & indicauit ei, dicens, Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit, Ponite ea ad duos aceruos iuxta introitum portæ vsque manè.
9 Cumque diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem populum, Iusti estis, si ego coniuraui contra dominum meum, & interfeci eum, quis percussit omnes hos?
10 Videte ergo nunc quoniam non cecidit de sermonibus Domini in terram, quos locutus est Dominus super domum Achab, 3.Reg.11.g.29. & Dominus fecit quod locutus est in manu serui sui Eliæ.
11 Percussit igitur Iehu omnes qui reliqui erant de domo Achab in Iezrahel, & vniuer-
C sos optimates eius, & notos, & sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiæ.
12 Et surrexit, & venit in Samariam: cumque venisset ad Cameram-pastorum, in via
13 ¶ inuenit fratres Ochoziæ regis Iuda, dixitque ad eos, Quinam estis vos? Qui responderunt, Fratres Ochoziæ sumus, & descendimus ad salutandos filios regis, & filios reginæ.
14 Qui ait, Comprehendite eos viuos. Quos cùm comprehendissent viuos, ingulauerunt eos in cisterna iuxta Cameram, quadraginta duos viros, & non reliquit ex eis quenquam.
15 Cumque abijsset inde, inuenit Ionadab fi-
D lium Rechab in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait ad eum, Nunquid est cor tuum rectum *, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab, Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manũ suam. At ille le-
16 uauit eum ad se in currũ, ¶ dixitq; ad eum,
Veni mecum, & vide zelum meum pro Do-
17 mino. Et imposito in curru suo ¶ duxit in Samariam. Et percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria, vsq; ad vnum iuxta verbum Domini quod locutus est per Eliam.
18 Congregauit ergo Iehu omnem populũ, 3.Reg.16.32. & dixit ad eos, Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius.
19 Nunc igitur omnes prophetas Baal, & vniuersos seruos eius, & cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me: nullus sit qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: qui-

* cum corde meo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunque defuerit, non viuet. Porrò Iehu faciebat hoc insidiosè, vt disperderet cultores Baal.

E 20 Et dixit, Sanctificate diem solennẽ Baal.
21 Vocauitque, ¶ & misit in vniuersos terminos Israël, & venerunt cuncti serui Baal: nõ fuit residuus ne vnus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal: & repleta est domus Baal, à summo vsq; ad summum.
22 Dixitq; his qui erant super vestes, Proferte vestimenta vniuersis seruis Baal. Et protulerunt eis vestes.
23 Ingressusque Iehu, & Ionadab filius Rechab templũ Baal, ait cultoribus Baal, Perquirite, & videte ne quis forte vobiscum sit de seruis Domini, sed vt sint serui Baal soli.
24 Ingressi sunt igitur vt facerent victimas & holocausta: Iehu autẽ præparauerat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis, Quicunq; fugerit de hominibus his quos ego adduxero in manus vestras, anima eius erit pro anima illius.
F 25 Factum est autem, cùm completum esset holocaustum, præcepit Iehu militibus & ducibus suis, Ingredimini, & percutite eos, nullus euadat. Percusseruntque eos in ore gladij, & proiecerunt milites & duces: &
26 ierunt in ciuitatem templi Baal, ¶ & protulerunt statuam de fano Baal, & combusse-
27 runt, ¶ & comminuerunt eam. Destruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas vsque in diem hanc.
28 Deleuit itaque Iehu Baal de Israël: ¶ ve-
29 runtamen à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel, nõ recessit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel & in Dan.
30 Dixit autem Dominus ad Iehu, Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat
Infr. 15 v. 12. in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab: filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israël.
G 31 Porrò Iehu non custodiuit vt ambularet in lege Domini Dei Israël in toto corde suo: non enim recessit à peccatis Ieroboam, qui peccare fecerat Israël.
32 In diebus illis cœpit Dominus tædere super Israël: percussitq; eos Hazael in vniuer-
33 sis finibus Israel, ¶ à Iordane contra orientalem plagam, omnem terram Galaad & Gad & Rubẽ & Manasse, ab Aroër quæ est super Torrentem Arnon, & Galaad, & Basan.
34 Reliqua autem verborũ Iehu, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc scripta sunt in libro verborũ dierum regum Israël?
35 Et dormiuit Iehu cum patribus suis, & sepelierunt eum in Samaria: & regnauit Ioachaz filius eius pro eo.
36 Dies autem quos regnauit Iehu super Israël, viginti & octo anni sunt in Samaria.

CAPVT XI.

Athalia, omni semine regio præter Ioas puerulum extincto, regnum sibi vsurpat. sed præcipitem Iehoiada sacerdote occiditur. & Ioas rex Iuda confoditur, destructis aris & imaginibus Baal.

ATHalia verò mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium.
2 Tollens autem Iosaba filia regis Ioram, soror Ochoziæ, Ioas filium Ochoziæ, furatus est eum de medio filiorum regis qui interficiebãtur, & nutricem eius de cubiculo: & abscondit eum à facie Athaliæ vt non interficeretur.
3 Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini: porrò Athalia regnauit super
4 ram*. Anno autem septimo misit Iehoiada, & assumens centuriones, & milites introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis fœdus: & adiurans eos in domo Domini,
5 ostendit eis filium regis, ¶ & præcepit eis, dicens, Iste est sermo quem facere debetis.
6 ¶ Tertia pars vestrũm introeat sabbatho, & obseruet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Seir: & tertia pars ad portam quæ est post habitaculum cursorũ: & custodietis excubias domus Domini.
7 Duæ verò partes è vobis, omnes egredientes sabbatho custodiant excubias domus Domini circa regem.
8 Et vallabitis eum, habentes arma in manibus vestris: si quis autem ingredietur septum templi, interficiatur, eritisq; cum rege introeunte & egrediente.
9 Et fecerunt centuriones iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada sacerdos: & assumentes singuli viros suos qui ingrediebantur sabbatho, cũ his qui egrediebantur sabbatho, venerunt ad Ioiadam sacerdotem.
10 Qui dedit eis hastas, & arma regis Dauid quæ erant in domo Domini.
11 Et steterunt singuli habentes arma in manu sua à parte templi dextera, vsque ad partem sinistram altaris, & ædis, circum regem.
12 Produxitque filium regis, & posuit

eum diadema & testimonium: feceruntq; eum regem, & vnxerũt: & plaudentes manu, dixerunt: Viuat rex.
13 Audiuit autẽ Athalia vocem populi currentis: & ingressa ad turbas in templum
14 Domini, ¶ vidit regem stantem super tribunal iuxta morem, & cantores, & * tubas? prope eum, omnemque populum terræ lætantem, & canentem tubis: & scidit vestimenta sua, clamauitque: Coniuratio, coniuratio.
15 Præcepit autem Ioiada * centurionibus, qui erant super exercitum, & ait eis: Educite eam extra septa templi, & quicunque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur in templo Domini.
D 16 Imposueruntq; ei manus, & impegerunt eam per viam introitus equorum, iuxta palatium *, & interfecta est ibi.
17 Pepigit ergo Ioiada fœdus inter Dominum & regem, & inter populum, vt esset populus Domini, & inter regem & populum.
18 Ingressusq; est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt validè: Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Domini.
19 Tulitq; centuriones, & Cerethi, & Phelethi legiones, & omnẽ populum terræ, deduxeruntq; regem de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, & sedit super thronum regum.
20 Lætatusq; est omnis populus terræ, & ciuitas conquieuit: Athalia autem occisa est gladio in domo regis.
21 Septemq; annorum erat Ioas cùm regnare cœpisset.

CAPVT XII.

Ioas gazophylacij pecuniam ad sartatecta templi instauranda expendit. Hazaeli autem regi Syriæ bellum contra Ierusalem paranti mittit omnes templi & palatij thesauros, tandemq; à seruis suis occiditur, cui succedit filius eius Amasias.

A 1 ANno septimo Iehu regnauit Ioas: quadraginta annis regnauit in Ierusalem, nomen matris eius Sebia, de Bersabee.
2 Fecitq; Ioas rectum corã Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Ioiada sacerdos.
3 Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelsis incensum.
4 Dixitq; Ioas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorũ quæ illata fuerit in templum Domini à prætereuntibus, quæ offertur pro precio animæ, & quam sponte & arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini:
5 accipiant illam sacerdotes iuxta ordinem suum, ¶ & instaurent sartatecta domus, siquid necessarium viderint instauratione.
6 Igitur vsque ad vicesimum tertiũ annum regis Ioas, non instauraverunt sacerdotes sartatecta templi.
7 Vocauitq; rex Ioas Ioiadam pontificem & sacerdotes, dicens eis: Quare sartatecta non B
instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniã iuxta ordinem vestrum, sed ad instaurationem templi reddite eam.
8 Prohibitiq; sunt sacerdotes vltrà accipere pecuniam à populo, & instaurare sartatecta
/ domus'. / templi 2.
9 Et tulit Ioiada pontifex gazophylacium vnum, aperuitq; foramen desuper, & posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam: quæ deferebatur ad templum Domini.
10 Cumq; viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis & pontifex, effundebantq; & numerabant pecuniam quæ inueniebatur in domo Domi-
11 ni: ¶ & dabant eam iuxta numerum atque mensuram, in manu eorum, qui præerant cæmentarijs domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cæmen- C
tarijs ijs, qui operabantur in domo Domini,
12 ¶ & sartatecta faciebant: & in ijs qui cædebant saxa, & vt emerent ligna & lapides qui excidebantur: ita vt impleretur instauratio domus Domini in vniuersis quæ indigebãt expensa ad muniendam domum.
13 Veruntamen non fiebant ex eadem pecunia hydriæ templi Domini, & fuscinulæ & thuribula & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia quæ inferebatur in templum Domini.
14 Iis enim qui faciebant opus, dabatur, vt
15 instauraretur * templum Domini: ¶ & non * ex eā. fiebat ratio ijs hominibus qui accipiebant pecuniam vt distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabant eam.
16 Pecuniam verò pro delicto, & pecuniam pro peccatis non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat.
17 Tunc ascendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitq; eam: & direxit D
faciem suam vt ascenderet in Ierusalem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 Quam ob rem tulit Ioas rex Iuda omnia
sanctificata, quæ consecrauerant Iosaphat,
& Ioram, & Ochozias patres eius reges Iu-
da, & quæ ipse obtulerat: & vniuersum ≠ ar-
≠ AVTVM I. gentum' quod inueniri potuit in thesauris
templi Domini, & in palatio regis: misitq;
Hazaeli regi Syriæ, & recessit ab Ierusalem.
19 Reliqua autem sermonũ Ioas, & vniuer-
sa quæ fecit, nónne hæc sunt scripta in libro
verborum dierum regum Iuda?
20 Surrexerunt autem serui eius, & coniu-
rauerunt inter se, percusseruntq; Ioas in do-
mo-mello in descensu Sella.
21 Iosachar namque filius Semaath, & Ioza-
bad filius Somer serui eius, percusserunt eũ,
& mortuus est, & sepelierunt eum cum pa-
tribus suis in Ciuitate-Dauid, regnauitque
Amasias filius eius pro eo.

CAPVT XIII.

Ioachaz rex Israël propter peccata sua grauissimè afflictus à rege Syriæ, conuersus ad Dominum liberatur, cui mortuo succedit filius Ioas, qui iuxta Elisei morientis vaticinium Syros ter deuicit: mortui aũt Elisei sepulchro iniectus quidam mortuus suscitatur.

A 1 ANno vicesimo tertio Ioas filij Ochoziæ
regis Iudæ, regnauit Ioachaz filius Iehu
super Israel in Samaria, decem & septem
annis.
2 Et fecit malum coram Domino, secutusq;
est peccata Ieroboam filij Nabat, qui pecca-
re fecit Israël, & non declinauit ab eis.
3 Iratusque est furor Domini contra Israël,
& tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ,
& in manu Ben-adad filij Hazael, cunctis
diebus.
4 Deprecatus est autem Ioachaz faciem Do
mini, & audiuit eum Dominus: vidit enim
angustiam Israël, quia attriuerat eos rex Sy-
5 riæ: ¶ & dedit Dominus saluatorem Israëli,
~4. & liberatus est de manu regis' Syriæ: habi-
tauerunt q; filij Israël in tabernaculis suis, si-
cut heri & nudiustertius.
6 Veruntamen non recesserunt à peccatis
domus Ieroboam, qui peccare fecit Israël,
sed in ipsis ambulauerunt: siquidem & lu-
cus permansit in Samaria.
7 Et non sunt derelicti Ioachaz de populo,
nisi quinquaginta equites, & decem cur-
rus, & decem millia peditum: interfecerat
enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi pul-
uerem in tritura areæ.
B 8 Reliqua autem sermonum Ioachaz, & v-
niuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nónne
hæc scripta sunt in libro sermonum dierum
regum Israël?
9 Dormiuitq; Ioachaz cum patribus suis, &
sepelierunt eum in Samaria: regnauitque
Ioas filius eius pro eo.
10 Anno tricesimo septimo Ioas regis Iu-
regnauit Ioas filius Ioachaz super Isra-
11 Samaria sedecim annis, ¶ & fecit quod
lum est in conspectu Domini: non declina-
uit ab omnibus peccatis Ieroboam filij Na-
bat, qui peccare fecit Israël, sed in ipsis am-
bulauit.
12 Reliqua autem sermonum Ioas, & vni-
sa quæ fecit, & fortitudo eius, quomodo
gnauerit cõtra Amasiam regem Iuda, nón
ne hæc scripta sunt in libro sermonum die-
rum regum Israël?
13 Et dormiuit Ioas cum patribus suis: Ie-
boam autem sedit super solium eius: Ioas
sepultus est in Samaria cum regibus Is-
raël.
14 Eliseus autem ægrotabat infirmitate
& mortuus est: descenditque ad eum
rex Israël, & flebat coram eo, dicebat
Pater mi, pater mi, currus Israël & aur
eius.
15 Et ait illi Eliseus: Affer arcum & sagi
Cumq; attulisset ad eum arcum & sagi
16 ¶ dixit ad regem Israël: Pone manum tu
super arcum. Et cùm posuisset ille manu
suam, superposuit Eliseus manus suas
17 nibus regis, ¶ & ait: Aperi senestram ori
talem. Cumq; aperuisset, dixit Eliseus: Sagit
sagittam. Et iecit. Et ait Eliseus: Sagitta
lutis Domini, & sagitta salutis contra Sy
riam: percuties q; Syriam in Aphec, do
consumas eam.
18 Et ait: Tolle sagittas. Qui cùm tu
rursum dixit ei, Percute iaculo terram
cùm percussisset tribus vicibus, & ce
19 ¶ iratus est vir Dei contra eũ, & ait, Qu
cussisses quinquies, aut sexies, siue sep
percussisses Syriam vsq; ad consumma
nem: nunc autẽ tribus vicibus percuti
20 Mortuus est ergo Eliseus, & sepeli
eum. Latrunculi autem de Moab ven
in terram in ipso anno.
21 Quidam autem sepelientes homi
viderunt latrunculos, & proiecerunt
uer in sepulchro Elisei. Quod cùm tan
set ossa Elisei, reuixit homo, & steti
pedes suos.
22 Igitur Hazael rex Syriæ afflixit
23 cunctis diebus Ioachaz: ¶ & miser
minus eorum, & reuersus est ad eos
pter pactum suum quod habebat cu
braham, & Isaac, & Iacob; & nolui
dere
dere eos, neque proijcere penitus, vsque in
præsens tempus.
24 Mortuus est autem Hazael rex Syriæ, &
regnauit Ben-adad filius eius pro eo.
25 Porrò Ioas filius Ioachaz, tulit vrbes de
manu Ben-adad filij Hazael, quas tulerat de
manu Ioachaz patris sui iure prælij: tribus
vicibus percussit eum Ioas, & reddidit ci-
uitates Israël.

CAPVT XIIII.

Amasias interfectis occisoribus patris sui Ioas, percutit Edom, sed prouocans ad bellum Ioas regem Israël, ab eo capitur, & Ierusalem diripitur: at Ioas regem Israël succedit filius Ieroboam, qui ab angustijs liberat Israël, cui succedit filius Zacharias: porrò facta coniuratione aduersus Amasiam regem Iuda à suis occiditur, cui succedit filius Azarias impius.

A 1 IN anno secundo Ioas filij Ioachaz regis Is-
2.Par.25. raël regnauit Amasias filius Ioas regis Iuda.
2 Viginti quinque annorum erat cùm regna
re cœpisset: viginti autem & nouem annis
* autem regnauit in Ierusalem: nomen* matris eius
3. Ioadan, de Ierusalem.
3 Et fecit rectum coram Domino, veruntа-
men non vt Dauid pater eius. Iuxta omnia
4 quæ fecit Ioas pater suus fecit: ¶ nisi hoc tan
tum quòd excelsa non abstulit: adhuc enim
populus immolabat & adolebat incensum
in excelsis.
5 Cumque obtinuisset regnum, percussit
B 6 seruos suos, qui interfecerat regem patrem
suum: ¶ filios autem eorum, qui occide-
rant, non occidit, iuxta quod scriptum est
Deut.24. in libro legis Moysi, sicut præcepit Do-
Iezech.18. minus, dicens: Non morientur patres pro
filijs, neque filij morientur pro patribus:
sed vnusquisque in peccato suo morietur.
7 Ipse percussit Edom in Valle-Salinarum,
decem millia, & apprehendit petrã in præ-
lio, vocauitq; nomen eius Iecthehel, vsque
C 8 in præsentem diem.
Tunc misit Amasias nuntios ad Ioas filium
Ioachaz, filij Iehu regis Israël, dicens: Ve-
ni, & videamus nos.
9 Remisitq; Ioas rex Israël ad Amasiam re-
gem Iuda, dicens: Carduus Libani misit ad
cedrum, quæ est in Libano, dicens: Da fi-
liam tuã filio meo vxorem. Transieruntq;
bestiæ saltus quæ sunt in Libano, & concul-
cauerunt carduum.
10 Percutiens inualuisti super Edom, & sub-
leuauit te cor tuum: contentus esto gloria,
& sede in domo tua: quare prouocas ma-
lum, vt cadas tu & Iudas tecum?
11 Et non acquieuit Amasias: Ascenditque

Ioas rex Israël, & viderunt se, ipse & Ama-
sias rex Iuda in Beth-sames oppido Iudæ.
12 Percussusq; est Iuda coram Israël, & fu- D
gerunt vnusquisque in tabernacula sua.
13 Amasiam verò regem Iuda filium Ioas fi-
lij Ochoziæ cepit Ioas rex Israël in Beth-sa-
mes, & adduxit eum in Ierusalem: & inter-
rupit murum Ierusalem, à porta Ephraim
vsque ad portam anguli, quadringentis cu-
bitis.
14 Tulitq; omne aurum & argentum, & v-
niuersa vasa quæ inuenta sunt in domo Do-
mini, & in thesauris regis, & obsides, & re-
uersus est in Samariam.
15 Reliqua autem verborum Ioas quæ fecit,
& fortitudo eius, qua pugnauit contra A-
masiam regem Iuda, nónne hæc scripta
sunt in libro sermonum dierum regum Is-
raël?
16 Dormiuitq; Ioas cum patribus suis, & se- E
pultus est in Samaria cum regibus Israël: &
regnauit Ieroboam filius eius pro eo.
17 Vixit autem Amasias, filius Ioas rex Iuda,
postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz
regis Israël ≠ viginti quinque' annis. ≠ quindecim 3.
18 Reliqua autem sermonum Amasiæ, nón-
ne hæc scripta sunt in libro sermonum die-
rum regum Iuda?
19 Factaque est contra eum coniuratio in
Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Mise-
runtque post eum in Lachis, & interfece-
runt eum ibi.
20 Et asportauerũt in equis, sepultusq; est in
Ierusalem cum patribus suis in Ciuitate
-Dauid.
21 Tulit autem vniuersus populus Iudæ A- F
zariam annos natum sedecim, & constitue- 2.Par.26.a.1.
runt eum regem pro patre eius Amasia.
22 Ipse ædificauit ≠ Ailam', & restituit eam ≠ Elath 1.
Iudæ, postquam dormiuit rex cum patribus
suis.
23 Anno quinto decimo Amasię filij Ioas re-
gis Iuda, regnauit Ieroboam filius Ioas regis
Israël in Samaria, quadraginta & vno anno:
24 ¶ & fecit quod malum est coram Domino.
Non recessit ab omnib. peccatis Ieroboam
filij Nabat, qui peccare fecit Israël.
25 Ipse restituit terminos Israël ab introitu
Emath, vsque ad Mare-solitudinis, iuxta
sermonem Domini Dei Israël, quem locu- G
tus est per seruum suum Ionam filium A-
mathi ≠ prophetam' qui erat de Geth quæ ≠ prophet 1.
est in Opher. Ion.1.a.1.
26 Vidit enim Dominus afflictionem Israël
amaram nimis, & quòd consumpti essent
vsque

Universidad de Deusto
Biblioteca

vsque ad clausos carcere & extremos, & non esset qui auxiliaretur Israëli.

27 Nec locutus est Dominus vt deleret nomen Israël de sub cælo, sed saluauit eos in manu Ieroboam filij Ioas.

28 Reliqua autem sermonum Ieroboam, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, qua præliatus est, & quomodo restituit Damascum, & Emath Iudæ in Israël: nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël.

29 Dormiuitq; Ieroboam cum patribus suis regibus Israël, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

CAPVT XV.

Azariæ leproso succedit filius Ioatham in Iuda. Zacharia autem in Israël succedit Sellum, & huic Manahem, qui fit tributarius regis Assyriorum, & huic Phaceia, & huic Phacee, cuius temporibus Teglath-Phalásar deuictam magnam partem Israëlitarum transtulit in Assyrios, huic succedit Osee, in Iuda autem mortuo Ionatham succedit filius Achaz.

A 1 ANno vicesimo septimo Ieroboam regis Israël regnauit Azarias filius Amasiæ regis Iuda.

2 Sedecim annorum erat, cùm regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia, de Ierusalem.

3 Fecitq; quòd erat placitum coram Domino, iuxta omnia quæ fecit Amasias pater eius.

4 Veruntamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

2.Par.26.d.21 5 Percussit autē Dominus regem, & fuit leprosus vsque in diem mortis suæ, & habitabat in domo *libera' seorsum: Ioatham verò filius regis gubernabat palatium, & iudicabat populum terræ.

*liberè 5.

6 Reliqua autem sermonum Azariæ & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda?

7 Et dormiuit Azarias cum patribus suis: sepelieruntq; eum cum maioribus suis in Ciuitate Dauid, & regnauit Ioatham filius eius pro eo.

B 8 Anno tricesimo octauo Azariæ regis Iudæ regnauit Zacharias filius Ieroboam super
9 Israël in Samaria sex mensibus: ¶ & fecit quod malum est corā Domino, sicut fecerāt patres eius: nō recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël.

10 Coniurauit autem contra eum Sellum filius Iabes: percussitq; eum palàm, & interfecit, regnauitq; pro eo. ¶ Reliqua autem verborū Zachariæ, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?

12 Iste est sermo Domini quem locutus est ad Iehu, dicens: Filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt de te super thronum Israël. Factumq; est ita.

13 Sellum filius Iabes regnauit tricesimo nono anno Azariæ regis Iudæ: regnauit autem vno mense in Samaria.

14 Et ascendit Manahē filius Gadi de Thersa: venitque in Samariam, & percussit Sellum filium Iabes in Samaria, & interfecit eum, regnauitq; pro eo.

15 Reliqua autem verborum Sellum, & coniuratio eius per quam tetēdit insidias, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?

16 Tunc percussit Manahem, Thapsam, & omnes qui erant in ea, & terminos eius de Thersa, noluerant enim aperire ei: & percussit omnes prægnantes eius, & scidit eas. 2.Par.27. d.2.

17 Anno tricesimo nono Azariæ regis Iudæ regnauit Manahem filius Gadi super Israël decem annis in Samaria.

18 Fecitq; quod erat malum corā Domino, nō recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël *cunctis diebus

19 Veniebat Phul' rex Assyriorum in terram, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti, vt esset ei in auxilium, & firmaret regnum eius.

20 Indixitq; Manahem argentum super Israël cunctis potentibus & diuitibus, vt daret regi Assyriorum, quinquaginta siclos argenti per singulos: reuersusq; est rex Assyriorum, & non est moratus in Thersa.

21 Reliqua autem sermonum Manahem, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?

22 Et dormiuit Manahem cum patribus suis, regnauitq; Phaceia filius eius pro eo.

23 Anno quinquagesimo Azariæ regis Iudæ regnauit Phaceia filius Manahem super Israël in Samaria, biennio: ¶ & fecit
24 malum coram Domino: non recessit enim erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël.

25 Coniurauit autem aduersus eum Phacee filius Romelię, dux eius, & percussit eum in Samaria in turre domus regiæ iuxta Argob, & iuxta Arie, & cum eo quinquaginta viros de filijs Galaaditarū, & interfecit eum, regnauitq; pro eo.

26 Reliqua autem sermonum Phaceia & omnia

niuersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?

27 Anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Iudæ regnauit Phacee filius Romeliæ super Israël in Samaria viginti annis.

F 28 Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël.

29 In diebus Phacee regis Israël venit Theglath-phalásar rex Assur, & cepit Aion, & Abel-domum-Machaa, & Ianoe, & Cedes, & Asor, & Galaad, & Galilæam, & vniuersam terram Nephthali: & transtulit eos in Assyrios.

30 Coniurauit autē, & tetendit insidias Osee filius Ela cótra Phacee filium Romeliæ, & percussit eum, & interfecit, regnauitq; pro eo vicesimo anno Ioatham filij Oziæ.

31 Reliqua autem sermonum Phacee, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in
G libro sermonum dierum regum Israël?

2.Par.27. d.2. 32 Anno secundo Phacee filij Romeliæ regis Israël, regnauit Ioatham filius Oziæ regis Iuda.

33 Viginti quinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius, Ieruſa filia Sadoc.

34 Fecitque quod erat placitum coram Domino: iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus operatus est.

35 Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificauit portam domus Domini sublimissimam.

36 Reliqua autem sermonum Ioatham, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda?

37 In diebus illis cœpit Dominus mittere in Iudam Rasin regem Syrię, & Phacee filium Romeliæ.

38 Et dormiuit Ioatham cum patribus suis, sepultusque est cum eis, in Ciuitate Dauid patris sui, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

CAPVT XVI.

Achaz filium suum per ignem consecrat, regibus quoque Israël & Syriæ Ierusalem obsidentibus, auxilium à rege Assyriorum missu muneribus obtinet, in cuius gratiam oblato Dei cultu dijs Assyriorum sacrificat, cui succedit pius filius Ezechias.

A 1 ANno decimoseptimo Phacee filij Romeliæ, regnauit Achaz filius Ioatham regis
2.Par.28. a.1. Iuda.

2 Viginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: Non fecit quod erat placitum in cōspectu Domini Dei sui, sicut Dauid pater
3 eius. ¶ sed ambulauit in via regum Israël: insuper & filium suum consecrauit, transferens per ignem secundùm idóla gentiū, quæ dissipauit Dominus coram filijs Israël.

4 Immolabat quoque victimas, & adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

5 Tunc ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romelię rex Israël in Ierusalem ad prę- Isai.7.a.b liandum: cumq; obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum.

6 In tempore illo restituit Rasin rex Syriæ Ailam Syriæ, & eiecit Iudęos de Aila: & Idumæi *venerunt in Ailam, & habitauerunt *& Syri. ibi vsque in diem hanc.

7 Misit autem Achaz nuntios ad Theglath B -phalásar regem Assyriorum, dicens: Seruus tuus & filius tuus ego sum: ascende & saluum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israël, qui cōsurrexerunt aduersum me.

8 Et cùm collegisset *argentum & aurum *Achaz 4. quod inueniri potuit in domo Domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorū munera.

9 Qui & acquieuit voluntati eius: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastauit eam: & transtulit habitatores eius Cyrenen, Rasin autem interfecit.

10 Perrexitq; rex Achaz in occursum Theglath-phalásar regis Assyriorū in Damascū. cumq; vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Vriam sacerdotem exemplar eius, & similitudinem iuxta omne opus eius.

11 Extruxitque Vrias sacerdos altare: iuxta C omnia quę præceperat rex Achaz de Damasco, ita fecit sacerdos Vrias, donec veniret rex Achaz de Damasco.

12 Cumq; venisset rex de Damasco, vidit altare, & veneratus est illud: ascenditque & immolauit holocausta, & sacrificium suum,
13 ¶ & libauit libamina, & fudit sanguinē pacificorum quæ obtulerat super altare.

14 Porrò altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini: posuitq; illud ex latere altaris ad Aquilonem.

15 Præcepit quoque rex Achaz Uriæ sacerdoti, dicens, Super altare maius offer holocaustum matutinum, & sacrificiū vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificiū eius, & holocaustum vniuersi populi terræ, & sacrificia

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficia eorum, & libamina eorum: & omnem sanguinem holocausti, & vniuersum sanguinem victimæ super illud effundes: altare verò æreum erit paratum ad voluntatem meam.

D 16 Fecit igitur Vrias sacerdos iuxta omnia, quæ præceperat rex Achaz.

17 Tulit autem rex Achaz cælatas bases, & lutêrem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustentabant illud, & posuit super pauimentum stratum lapide.

18 Musach quoque sabbathi, quod ædificauerat in templo: & ingressum regis exterius, conuertit in templum Domini propter regem Assyriorum.

& omnia. 19 Reliqua autem verborum Achaz quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda?

20 Dormiuitq; Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate-Dauid, & regnauit Ezechias filius eius pro eo.

CAPVT XVII.

Posit multa filiorum Israël quæ cõmemorantur, Salmanásar sub Osee recusante antiquum tyrannum, Assyrio péndere tributum, transfert Israël in Assyrios & quia Assyrij in Samariam missi cultum Dei ignorantes deuorabantur à leonibus, mittitur ex sacerdotibus Israëliticus qui ipsos instituat, sicq; fallunt vt & Deo & idolis seruirent.

ANno duodecimo Achaz regis Iuda regnauit Osee filius Ela in Samaria super Israël nouem annis.

2 Fecitq; malum coram Domino: tamen non sicut reges Israël, qui ante eum fuerunt.

3 Contra hunc ascendit Salmanásar rex Assyriorum, & factus est ei Osee seruus, & dabat ei munera.

4 Cumque deprehendisset rex Assyriorum Osee, quòd rebellare nitens, misisset nuntios ad Sua regem Aegypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum, sicut singulis annis solitus erat, obsedit eum, & vinctum misit in carcerem.

5 Peruagatusq; est omnem terram: & ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis.

4.reg.18.b.10. 6 Anno autem nono Osee, cepit rex Assyriorũ Samariam, & transtulit Israël in Assyrios: posuitq; eos in Hala, & in Habor iuxta fluuium Gozan, in ciuitatibus Medorum.

7 Factum est enim, cùm peccassent filij Israel Domino Deo suo, qui eduxerat eos de Terra-Aegypti, de manu Pharaonis regis Aegypti, coluerunt deos alienos.

8 Et ambulauerunt iuxta ritum gentium quas consumpserat Dominus in conspectu filiorum Israel, & regum Israel: quas similiter fecerant.

9 Et* offenderunt* filij Israel verbis non rectis Dominum Deum suũ: & ædificauerunt sibi excelsa in cunctis vrbibus suis à turri custodum vsq; ad Ciuitatem munitam.

10 Fecerunt q; sibi statuas & lucos in omni colle sublimi, & subter omne lignum nemorosum: ¶ & adolebant ibi incensum super aras in morem gentium quas transtulerat Dominus à facie eorum: fecerunt q; verba pessima irritantes Dominũ, ¶ & coluerunt immunditias, de quibus præcepit eis Dominus ne facerent verbum hoc.

13 Et testificatus est Dominus in Israël & in Iuda per manum omnium prophetarum & videntium, dicens: Reuertimini à vijs vestris pessimis, & custodite præcepta mea & ceremonias, iuxta omnẽ legem quam præcepi patribus vestris: & sicut misi ad vos in manu seruorum meorum prophetarum.

C 14 Qui non audierunt, sed indurauerũt cervicem suam iuxta cervicem patrum suorũ, qui noluerunt obedire Domino Deo suo.

15 Et abiecerunt legitima eius, & pactum quod pepigit cum patribus eorum, & testificationes, quibus contestatus est eos: secuti q; sunt vanitates, & vanè egerunt: & secuti sunt gentes quæ erãt per circuitum eorũ, super quibus præceperat Dominus eis, vt non facerent sicut & illæ faciebant.

16 Et dereliquerunt omnia præcepta Domini Dei sui: fecerunt q; sibi conflatiles duos vitulos, & lucos, & adorauerunt vniuersam militiam cæli: seruierunt q; Baal, ¶ & consecrauerunt filios suos, & filias suas per ignẽ: & diuinationibus inseruiebant & augurijs: & tradiderunt se vt facerent malum coram Domino, vt irritarent eum.

18 Iratusq; est Dominus vehementer Israëli, & abstulit eos à conspectu suo, & non remansit nisi tribus Iuda tantummodo.

19 Sed nec ipse Iuda custodiuit mandata Domini Dei sui: veruntamen ambulauit in erroribus Israël, quos operatus fuerat.

D 20 Proiecitq; Dominus omne semen Israël, & afflixit eos, & tradidit eos in manu direptientium, donec proijceret eos à facie sua.

3.Reg.12. 21 Ex eo tam tempore, quo scissus est Israël à domo Dauid, & constituerunt sibi regem Ieroboam filium Nabat: seduxit enim Ieroboam Israël à Domino, & peccare eos fecit peccatum magnum.

4.reg.17.b.23. 22 Et ambulauerunt filij Israël in vniuersis peccatis Ieroboam quæ fecerat: &* non recesserunt ab eis, ¶ vsquequo Dominus auferret Israel à facie sua, sicut locutus fuerat in manu omnium seruorum suorum prophetarũ: translatusq; est Israël de terra sua in Assyrios, vsque in diem hanc.

2.Esdr.9.b.30. 24 Adduxit autem rex Assyriorum* de Babylone, & de Cutha, & de Auah, & de Emath, & de Sepharuáim: & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro filijs Israël, qui possederunt Samariam, & habitauerunt in vrbibus eius.

25 Cumq; ibi habitare cœpissent, non timebant Dominũ: & immisit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos.

26 Nuntiatumq; est regi Assyriorum, & dictum, Gentes quas transtulisti, & habitare fecisti in ciuitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ, & immisit in eos Dominus leones: & ecce interficiunt eos, eò quòd ignorent ritum Dei terræ. E

27 Præcepit autem rex Assyriorum, dicens: Ducite illuc vnum de sacerdotibus, quos inde captiuos adduxistis, & vadat, & habitet cum eis: & doceat eos legitima Dei terræ.

28 Igitur cùm venisset vnus de sacerdotibus his, qui captiui ducti fuerant de Samaria, habitauit in Beth-el, & docebat eos quomodo colerent Dominum.

29 Et vnaquæque gens fabricata est Deum suum: posueruntq; eos in fanis excelsis, quæ fecerant Samaritæ, gens & gens in vrbibus suis, in quibus habitabat.

30 Viri enim Babylonij fecerunt Socoth-benot: Viri autem Cuthæi fecerunt Nergel: & viri de Emath fecerunt Asima.

31 Porrò Heuæi fecerunt Nebahaz & Tharthac. Hi autem qui erant de Sepharuáim, comburebant filios suos igni, Adramélech F
32 & Anamélech dijs Sepharuáim, ¶ & nihilominus colebant Dominum. Fecerunt autem sibi de nouissimis sacerdotes excelsorum, & ponebant eos in fanis sublimibus.

33 Et cùm Dominum colerent, dijs quoque suis seruiebant iuxta consuetudinem gentium, de quibus translati fuerãt Samariam.

34 ¶ vsq; in præsentem diem morem sequuntur antiquum: non timent Dominum, neque custodiũt ceremonias eius, atque iudicia, & legem, & mandatum quod præceperat Dominus filijs Iacob, quem cognominauit Israël: ¶ & percusserat cum eis pactum, & mandauerat eis, dicens: Nolite timere deos alienos, & non adoretis eos, neq; colatis eos, & non immoletis eis. *Genes.32.f.28.*

36 Sed Dominum Deum vestrum qui eduxit vos de Terra-Aegypti in fortitudine magna, & in brachio extento: ipsum timete & illum adorate, & ipsi immolate. G

37 Ceremonias quoq;, & iudicia, & legem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& mandatũ quod scripsit vobis custodite, vt faciatis cunctis diebus: & non timeatis deos alienos.

38 Et pactum quod percusit vobiscum, no-
39 lite obliuisci: nec colatis deos alienos, ¶ sed Dominum Deum vestrum timete, & ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum.

40 Illi verò non audierunt, sed iuxta cõsuetudinem suam pristinam perpetrabant.

41 Fuerunt igitur gentes istæ timentes quidem Dominum, sed nihilominus & idõlis suis seruientes: nam & filij eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsq; in præsentem diem.

CAPVT XVIII.

Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum delubris, ac aneo Moysi serpente confracto, percutit Edom, & cum Assyrijs rebellasset, rex Assyriorum expugnatu ciuitatibus Iuda, Ezechiæ veniam precanti magnam pecuniæ vim imponit, missa quoque manu valida Ierusalem obsidet, multis probris in Ezechiam & blasphemijs in Deum per Rabsacen iactatis.

A 1 ANno tertio Osee filij Ela regis Israël, re-
1.Par.28.d.28. & 29.a.1. gnauit Ezechias filius Achaz regis Iuda.

2 Viginti quinque annorũ erat cùm regnare cœpisset: & viginti nouem annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Abi filia Zachariæ.

3 Fecitq; quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius.

4 Ipse dissipauit excelsa, & contriuit statuas & succidit lucos, confregitq; serpentem æneum, quem fecerat Moyses: siquidem vsq; ad illud tempus filij Israël adolebant ei incensum: vocauitq; nomen eius Nohestan.
Num.21.c.9.

5 In Domino Deo Israël sperauit: itaq; post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in his qui ante eum fuerũt:

6 ¶ & adhæsit Domino, & non recessit à vestigijs eius, fecitq; mandata eius, quæ præceperat Dominus Moysi.

B 7 Vnde & erat Dominus cum eo, & in cunctis ad quæ procedebat, sapienter se agebat. Rebellauit quoque contra regem Assyriorum, & non seruiuit ei.

8 Ipse percussit Philisthæos vsq; ad Gazam, & omnes terminos eorum, à Turre-custodum vsque ad Ciuitatem-munitam.
Sup.17.a.3. Tob.1.a.2.

9 Anno quarto regis Ezechię, qui erat annus
Sup.17.a.6. septimus Osee filij Ela regis Israël, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam,

10 & oppugnauit eam, ¶ & cepit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiæ, id est nono anno Osee regis Israël, capta est Samaria,

11 ¶ & transtulit rex Assyriorum Israël in As-
syrios, collocauitq; eos in Hala, & in Habor fluuius Gozan in ciuitatibus Medorum:

12 ¶ quia non audierunt vocẽ Domini Dei sui, sed prætergressi sunt pactum eius: omnia quæ præceperat Moyses seruus Domini, nec audierunt, neque fecerunt.

13 Anno quartodecimo regis Ezechiæ ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad vniuersas ciuitates Iuda munitas: & cepit eas.

14 Tunc misit Ezechias rex Iuda nuntios ad regem Assyriorũ in Lachis, dicens: Peccaui, recede à me: & omne quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiæ regi Iudæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri.

15 Deditq; Ezechias omne argentum, quod repertũ fuerat in domo Domini, & in thesauris regis.

16 In tempore illo confregit Ezechias valuas templi Domini, & lamminas auri, quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorum.

17 Misit autem rex Assyriorum Tharthan, Rabsaris, & Rabsacen de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida Ierusalem. Qui cùm ascendissent, venerunt Ierusalem, & steterunt iuxta aquæ ductum piscinæ superioris, quæ est in via Agri-fullonis.

18 Vocaueruntq; regem: egressus est autem ad eos Eliacim filius Helciæ præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph à commentarijs.

19 Dixitque ad eos Rabsaces: Loquimini Ezechiæ. Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum, Quæ est ista fiducia qua niteris?

20 Forsitan inisti consiliũ, vt præparares te ad prælium. In quo cõfidis, vt audeas rebellare?

21 ¶ an speras in baculo arundineo arundineo fracto Aegypto, super quem si incubuerit homo, comminutus ingredietur manum eius, & perforabit eã? sic est Pharao rex Aegypti, omnibus qui confidunt in eo.

22 Quòd si dixeritis mihi: In Domino Deo nostro habemus fiduciam: nónne ipse est cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria, & præcepit Iudæ & Ierusalem, Ante altare hoc adorabitis in Ierusalem?

23 Nunc igitur transite ad dominum meum regem Assyriorum, & dabo vobis duo milia equorum, & videte, an habere valeatis ascensores eorum.

24 Et quomodo potestis resistere ante faciem satrapam de seruis domini mei minimi? An fiduciã habes in Aegypto propter currus & equites?

25 Nunquid sine Domini voluntate ascendi ad locum istum, vt demolirer eum? Dominus dixit mihi: Ascende ad terram hanc, & demolire eam.

26 Dixerunt autem Eliacim filius Helciæ, & Sobna, & Ioahe Rabsaci, Precamur vt loquaris nobis seruis tuis Syriacè: siquidem intelliginus hanc linguam: & non loquaris nobis Iudaicè, audiente populo, qui est super murum.

F 27 Respondit; eis Rabsaces, dicens: Nunquid ad dominum tuum, & ad te misit me dominus meus, vt loquerer sermones hos, & non potius ad viros qui sedent super murum, vt comedant stercora sua, & bibant vrinam suam vobiscum?

28 Stetit itaque Rabsaces, & exclamauit voce magna Iudaicè, & ait: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

29 Hæc dicit rex: Non vos seducat Ezechias, non enim poterit eruere vos de manu mea.

30 Neque fiduciam vobis tribuat super Dominum, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, & non tradetur ciuitas hęc in manu regis Assyriorum.

31 Nolite audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum quod vobis est vtile, & egredimini ad me, & comedet vnusquisque de vinea sua, & de ficu sua:

32 & bibetis aquas de cisternis vestris, ¶ donec veniam, & transferam vos in terram quæ similis est terræ vestræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terram panis & vinearum, terram oliuarum, & olei ac mellis: & viuetis, & non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos.

G 33 Nunquid liberauerunt dij gentium terram suam de manu regis Assyriorum?

34 Vbi est Deus Emath & Arphad? Vbi est Deus Sepharuáim, Ana & Aua? Nunquid liberauerunt Samariam de manu mea?

35 Quinam illi sunt in vniuersis dijs terrarum, qui eruerũt regionem suam de manu mea, vt possit eruere Dominus Ierusalem de manu mea?

36 Tacuit itaque populus, & non respondit ei quicquam: siquidem præceptum regis acceperant vt non responderent ei.

37 Venitq; Eliacim filius Helciæ, præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph, à cõmentarijs, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiauerunt ei verba Rabsacis.

CAPVT XIX.

Ezechias & Isaias conuersis ad Dominum, & pro liberatione precantibus propter Rabsacis blasphemias, percutit angelus Domini, 185000. Assyriorum, & fugiens Sennacherib in templo idolorum suorum à filijs suis occiditur.

QVæ cùm audisset Ezechias rex, scidit ve- 1 A
stimenta sua, & opertus est sacco, ingressusq; est domum Domini. Isai.37.a.1.

2 Et misit Eliacim præpositũ domus, & Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus opertos saccis, ad Isaiam prophetam filium Amos.

3 Qui dixerunt *: Hæc dicit Ezechias: Dies * ei s.
tribulationis, & increpationis, & blasphemiæ dies iste: venerunt filij vsq; ad partum, & vires non habet parturiens.

4 Si fortè audiat Dominus Deus tuus vniuersa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus, vt exprobraret Deum viuentem, & argueret verbis, quæ audiuit Dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquijs quæ repertæ sunt.

5 Venerunt ergo serui regis Ezechiæ ad Isaiam.

6 Dixitque eis Isaias: Hæc dicetis domino B
vestro, Hæc dicit Dominus: Noli timere à facie sermonum quos audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me.

7 Ecce ego immittam ei spiritum, & audiet nuntium, & reuertetur in terram suam, & deijciam eum gladio in terra sua.

8 Reuersus est ergo Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam: audierat enim quòd recessisset de Lachis.

9 Cumq; audisset de Tharáca rege Aethiopiæ, dicentes: Ecce egressus est vt pugnet aduersum te: & iret contra eum, misit nun-
10 tios ad Ezechiam, dicens: ¶ Hæc dicite Ezechiæ regi Iuda, Nõ te seducat Deus tuus, C
in quo habes fiduciam: neq; dicas, Non tradetur Ierusalém in manus regis Assyriorũ.

11 Tu enim ipse audisti quæ fecerunt reges Assyriorum vniuersis terris, quomodo vastauerunt eas: ≠ num' ergo solus poteris liberari? ≠ tu 8.

12 Nunquid liberauerunt dij gentium singulos, quos vastauerunt patres mei, Gozam videlicet, & Haram, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thelassar?

13 Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex ciuitatis Sepharuáim, Ana & Aua?

14 Itaq; cùm accepisset Ezechias literas de manu nuntiorum, & legisset eas, ascendit in domum Domini, & expandit eas coram
15 Domino, ¶ & orauit in conspectu eius, dicens: Domine Deus Israël, qui sedes super cheru-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cherubim,tu es Deus solus regum omnium terræ:tu fecisti cælum & terram.

16 Inclina aurem tuam & audi:aperi Domine oculos tuos,& vide,& audi omnia verba
al. Sennacherib, qui misit, vt exprobaret-nobis' Deum viuentem.

D 17 Verè Domine dissipauerunt reges Assyri-
al. orum gentes,& terras-omnium',

18 Et miserunt deos eorum in ignem: non enim erant dij, sed opera manuum hominum ex ligno & lapide, & perdiderunt eos.

19 Nunc igitur Domine Deus noster, saluos nos fac de manu eius, vt sciant omnia regna terræ,quia tu es Dominus Deus solus.

20 Misit autē Isaias filius Amos ad Ezechiam dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audiui.

21 Iste est sermo quem locutus est Dominus de eo, Spreuit te, & subsannauit te virgo filia Sion. post tergum tuum caput mouit,filia Ierusalem.

22 Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israël.

E 23 Per manum seruorum tuorum exprobrasti Domino, & dixisti: In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium, in summitate Libani, & succidi sublimes cedros eius, & electas abietes illius. Et in-
al. gressus sum vsque ad terminos eius,-&' sal-
24 tum carmeli eius ¶ ego succidi. Et bibi aquas alienas, & siccaui vestigijs pedū meorum omnes aquas clausas.

25 Nunquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmaui illud, & nunc adduxi: eruntque in ruinam collium compugnantium ciuitates munitæ.

26 Et qui sedent in eis, humiles manu: contremuerunt & confusi sunt, facti sunt velut fœnum agri,& virens herba tectorum, quæ arefacta est antequam veniret ad maturitatem.

F 27 Habitaculum tuum, & egressum tuum, & introitum tuum,& viam tuam ego præsciui,& furorem tuum contra me.

28 Insaniisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis,& camum in labijs tuis, & reducam te in viam,per quam venisti.

29 Tibi autem Ezechia hoc erit signum, Comede hoc anno, quæ repereris: in secundo autem anno quæ sponte nascuntur: porrò in tertio anno seminate & metite:
plantate vineas, & comedite fructum earum.

30 Et quodcunque reliquum fuerit de
mo Iudā,mittet radicem deorsum,& fa-
fructum sursum.

31 De Ierusalem quippe egredientur
quiæ,& quod saluetur de monte Sion.
lus Domini exercituum faciet hoc.

32 Quam ob rem hæc dicit Dominus
ge Assyriorum, Non ingredietur
hanc,nec mittet in eam sagittam,nec
pabit eam clypeus,nec circūdabit
nitio.

33 Per viam qua venit, reuertetur,
tatem hanc non ingredietur, dicit
nus.

34 Protegamque vrbem hanc, & sal
eam propter me,& propter Dauid
meum.

35 Factum est igitur in nocte illa, ve
gelus Domini, & percussit in castris
riorum centum octoginta quinque
Cumque diluculo surrexisset, vidit
36 corpora mortuorum: ¶ & recessit
& reuersus est Sennacherib rex Assyr
& mansit in Niniue.

38 Cumq; adoraret in templo Nesroch
suum, Adramélech & Sarasar filij eius
cusserunt eum gladio, fugeruntque in
ram Armeniorum, & regnauit Asar
don filius eius pro eo.

CAPVT XX.

*Isaias ægrotantem Ezechiam moriturā denun
at ille sua oratione sanitatem cum prorogat
ad quindecim annos à Deo impetrat, dato
signo per Solis regressum: Assyrijs autem mu
ferentibus thesauros ostendit, & ob id per Isa
prehenso, captiuit as Babylonica denuntiatur
pius succedit filius Manasses.*

IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsq
mortem: & venit ad eum Isaias filius
propheta, dixitque ei: Hæc dicit Do
-Deus': Præcipe domui tuæ, morieris
tu,& non viues.

2 Qui conuertit faciem suam ad pa
3 & orauit Dominum,dicens:¶ Obsec
mine,memento,quæso,quomodo a
uerim coram te in veritate, & in co
fecto,& quod placitum est coram te
rim. Fleuit itaq; Ezechias fletu ma
4 Et antequam egrederetur Isaias
partem atrij, factus est sermo Do
5 eum, dicens: ¶ Reuertere, & dic
duci populi mei, Hæc dicit Dom
Dauid patris tui, Audiui orationem

& vidi lachrymam tuam: -&' ecce sanaui
te,die tertio ascendes templum Domini.

6 Et addam diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & ciuitatem hanc, & protegam vrbem istam propter me,& propter Dauid seruum meum.

B 7 Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam cùm attulissent, & posuissent super hulcus eius, curatus est.

8 Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, & quia ascensurus sum die tertia templum Domini?

9 Cui ait Isaias: Hoc erit signum à Domino, quod facturus sit Dominus sermonē, quem locutus est: vis vt ascendat vmbra decem
al. lineis, an vt reuertatur totidem gradibus?

10 Et ait Ezechias: Facile est vmbram crescere decem lineis: nec hoc volo vt fiat, sed vt reuertatur retrorsum decem gradibus.

11 Inuocauit itaque Isaias propheta Dominum,& reduxit vmbram per lineas, quibus iam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus.

C 12 In tempore illo misit Berodach Baladan
Isa.39.1 filius Baladan rex Babyloniorum literas & munera ad Ezechiam: audierat enim quòd ægrotasset Ezechias.

13 Lætatus est autem in aduentu eorum Ezechias,& ostendit eis domum aromatum, & aurum,& argentum,& pigmenta varia,vnguenta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit* quod non monstraret eis Ezechias in domo sua,& in omni potestate sua.

14 Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitq; ei: Quid dixerunt viri isti?
al. aut vnde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerūt-ad me' de Babylone.

D 15 At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia quæcunque sunt in domo mea,viderunt: nihil est quod non monstrauerim eis in thesauris meis.

16 Dixit itaque Isaias Ezechiæ: Audi sermo-
17 nem Domini, ¶ Ecce dies venient,& auferentur omnia quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui vsque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quicquam, ait Dominus.

18 Sed & de filijs tuis, qui egredientur ex te, quos generabis* tollentur', & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

19 *Dixit' Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo Domini quem locutus es: sit* pax & veri-
** Dixitq; tantum.*
tas in diebus meis.

20 Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & omnis fortitudo eius, & quomodo fecerit piscinam, & aquæ ductum, & introduxerit aquas in ciuitatem, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iudæ?

21 Dormiuitq; Ezechias cum patribus suis, & regnauit Manasses filius eius pro eo.

CAPVT XXI.

Propter abominandam Manassis impietatem prædicit Dominus se Iudam ac Ierusalem deleturum,cui succedit impius filius Amon, & hoc à seruis occiso, regnat super Iudam pius filius Iosias.

DVodecim annorum erat Manasses, cùm 1 A
regnare cœpisset, & quinquaginta quin *2.Par.33.a.1.*
que annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Haphsiba.

2 Fecitq; malum in conspectu Domini, iuxta idóla gentium,quas deleuit Dominus à facie filiorum Israël.

3 Conuersusq; est, & ædificauit excelsa quę dissipauerat Ezechias pater eius: & erexit aras Baal,& fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israël: & adorauit omnem militiam cæli,& coluit eam.

4 Extruxitq; aras in domo Domini, dē qua dixit Dominus: In Ierusalem ponam no-
2.Reg.7.b.10. men meum. *Iere.32.f.24.*

5 Et extruxit altaria vniuersæ militiæ cæli in duobus atrijs templi Domini.

6 Et traduxit filium suum per ignem: & ariolatus est, & obseruauit auguria, & fecit pythones,& aruspices multiplicauit, vt faceret malum coram Domino, & irritaret eum.

7 Posuit quoque idólum luci quem fecerat, B
in templo Domini, super quo locutus est Dominus ad Dauid, & ad Salomonem fi-
2. Reg.7.b.10. lium eius, In templo hoc, & in Ierusalem, *3. Reg.8.b.16.*
quam elegi de cunctis tribubus Israël, po- *& 9.a.3.*
nam nomen meum in sempiternum.

8 Et vltrà non faciam commoueri pedem Israël de terra quam dedi patribus eorum: si
L tamen custodierint opere omnia quæ præcepi eis, & vniuersam legem, quam mandauit eis seruus meus Moyses.

9 Illi verò non audierunt, sed seducti sunt à Manasse,vt facerent malum super gentes, quas contriuit Dominus à facie filiorum Israël.

10 Locutusque est Dominus in manu seruo-
11 rum suorum prophetarum, dicens: ¶ Quia *Iere.15.a.4.* fecit Manasses rex Iuda abominationes istas

Universidad de Deusto
Biblioteca

pessimas, super omnia quæ fecerunt Amorrhæi ante eum, & peccare fecit etiã Iudam
C 12 in immunditijs suis: ¶ propterea hæc dicit Dominus Deus Israël, Ecce ego inducam mala super Ierusalem & Iudam: vt quicunque audierit, tinniant ambæ aures eius.
13 Et extendã super Ierusalem funiculum Samariæ, & pondus domus Achab: & delebo Ierusalem, sicut deleri solent tabulæ: delens vertam, & ducam crebrius stylum super faciem eius.
14 Dimittã verò reliquias hæreditatis meæ, & tradam eas in manus inimicorum eius: eruntq; in vastitatem, & in rapinam cun-
15 ctis aduersarijs suis: ¶ eò q, fecerint malum corã me, & perseuerauerint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex Aegypto, vsque ad hanc diem.
16 Insuper & sanguinem innoxiũ fudit Manasses multum nimis, donec impleret Ierusalem vsque ad os: absque peccatis suis, quibus peccare fecit Iudam, vt faceret malum coram Domino.
17 Reliqua autem sermonum Manasse, & vniuersa quæ fecit, & peccatum eius quod peccauit, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iudæ?
18 Dormiuitq; Manasses cum patribus suis, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza: & regnauit Amon filius eius pro eo.
D 19 Viginti duorum annorũ erat Amon cùm regnare cœpisset: duobus quoque annis regnauit in Ierusalem, nomen matris eius Messalemeth filia Harus de Ieteba.
20 Fecitq; malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius.
21 Et ambulauit in omni via, per quam ambulauerat pater eius: seruiuitq; immunditijs, quibus seruierat pater eius, & adorauit
22 eas: ¶ & dereliquit Dominum Deum patrum suorum, & non ambulauit in via Domini.
23 Tetenderuntq; ei insidias serui sui, & interfecerunt regem in domo sua.
24 Percussit autem populus terræ omnes qui coniurauerant contra regem Amon: & cõstituerũt sibi regem Iosiam filiũ eius pro eo.
25 Reliqua autem sermonum Amon quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iudæ?
26 Sepelieruntque eum in sepulchro suo, in horto Oza: & regnauit Iosias filius eius pro eo.

CAPVT XXII.

Iosias templum ac Dei cultũ instaurat, Dominum super reperto Deuteronomij libro consulens, responsum accipit, inducenda super Iudam stragis mala propter neglectum à patribus Dei cultum. Ipse tamen prius in pace moriturum.

OCto annorum erat Iosias cùm regnare cœpisset, & triginta vno anno regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Idi-
lia Haddaia de Besecath.
2 Fecitq; quod placitum erat coram Domino, & ambulauit per omnes vias Dauid patris sui: non declinauit ad dexteram neque ad
sinistram.
3 Anno autem octauo decimo regni sui misit rex Sapham filium Asaia, filij Mesi-
4 lam scribã templi Domini, dicens: Ascende ad Helciam sacerdotem magnum, vt confletur pecunia, quæ illata est in templum
Domini, quam collegerunt ianitores
5 pli à populo, ¶ deturq; fabris per manum *domus' Domini: qui & distribuant
his qui operantur in templo Domini,
6 stauranda fartatecta templi: ¶ tignariis
delicet & cæmentarijs, & ijs qui lapidi componunt, & vt emantur ligna, &
de lapicidinis ad instaurandum templum
-Domini'.
7 Veruntamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in pectore
beant, & in fide.
8 Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam, Librum Legis reperi in domo Domini: deditq; Helcias volumen Sapha-
& legit illud.
9 Venit quoque Saphan scriba ad regem, renuntiauit ei quod præceperat, & dixit: Collauerunt serui tui pecuniam quæ inuenta
est in domo Domini: & dederunt eam
buereturfabris à præfectis operum
Domini.
10 Narrauit quoque Saphan scriba regi dicens: Librum dedit mihi Helcias sacerdos.
11 Quem cùm legisset Saphan coram rege, audisset rex verba libri legis Domini, scidit
vestimenta sua.
12 Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Michæ, & Saphan scribæ, & Asaiæ seruo regis,
13 ¶ Ite & consulite Dominum pro me, & pro super populo, & super omni Iudea, de verbis voluminis istius quod inuentum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba libri huius, vt facerẽt omne quod scriptum
est nobis.
14 Ierunt itaq; Helcias sacerdos, & Ahicam

& Achabor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidem vxorem Sellum filij Thecuæ, filij Araas custodis vestium, quæ habitabat in Ierusalem in Secunda: locutiq́ue sunt ad eam.
15 Et illa respondit eis, Hæc dicit Dominus
D Deus Israël: Dicite viro qui misit vos ad me.
16 Hæc dicit Dominus, Ecce, ego adducam mala super locũ istum, & super habitatores
17 eius, omnia verba Legis quæ legit rex Iuda: ¶ quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt dijs alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: & succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur.
18 Regi autem Iuda qui misit vos vt consuleritis Dominum, sic dicetis, Hæc dicit Do
19 minus Deus Israël, Pro eo quod audisti verba voluminis, ¶ & perterritũ est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum & habitatores eius, quòd videlicet fierent in stupo-
rem & in maledictum: & scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me, & ego audiui,
20 ait Dominus: ¶ idcirco colligam te ad patres tuos, & colligéris ad sepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala quæ introducturus sum super locum istũ.

CAPVT XXIII.

Iosias Deuteronomium coram populo legit, percussoq; cum Domino fœdere, ac destructis abominationibus, præcipit Pascha celebrari, quo in Mageddo occiso, succedit impius filius Ioachaz, quem Pharao captum ducit in Aegyptum, substituto Eliacim quem Iotacim nominat, & ei grauem mulctam imponit.

A 1 ET renuntiauerunt regi quod dixerat. Qui misit: & congregati sunt ad eum omnes
2 senes Iuda & Ierusalem.
Ascenditque rex templum Domini, & omnes viri Iuda, vniuersiq́ue qui habitabant in Ierusalem cum eo sacerdotes & prophetæ, & omnis populus à paruo vsque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inuentus est in domo Domini.
3 Stetitque rex super gradum: & fœdus percussit coram Domino, vt ambularent post Dominum, & custodirent præcepta eius, & testimonia, & ceremonias in omni corde, & in tota anima, & susciterent verba fœderis huius, quæ scripta erant in libro illo: acquieuitque populus pacto.
4 Et præcepit rex Helciæ pontifici & sacerdotibus secundi ordinis, & ianitoribus, vt proijcerent de templo Domini omnia vasa quæ facta fuerant Baal, & in luco, & vniuersæ militiæ cæli: & combussit ea foris Ierusalem in Conualle-cedron, & tulit puluerem eorum in Beth-el.
5 Et deleuit aruspices quos posuerant reges Iuda ad sacrificandum in excelsis per ciuitates Iuda, & in circuitu Ierusalem: & eos qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim signis, & omni militiæ cæli.
6 Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Ierusalẽ in Conualle-cedron: & combussit eum ibi, & redegit in puluerem, & proiecit super sepulchra vulgi.
7 Destruxit quoque ædiculas effœminatorum, quæ erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci.
8 Congregauitque omnes sacerdotes de ciuitatibus Iuda: & contaminauit excelsa, vbi sacrificabant sacerdotes, de Gabaa vsque Ber-sabee: & destruxit aras portarum in introitu ostij Iosue principis ciuitatis, quod erat ad sinistram portæ ciuitatis.
9 Veruntamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Ierusalem: sed tantùm comedebant azyma in medio fratrum suorum.
10 Contaminauit quoque Thopheth, quod C est in Conualle filij Ennom: vt nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem, Móloch.
11 Abstulit quoque equos quos dederant reges Iudæ, Soli, in introitu templi Domini, iuxta exedrã Nathan-mêlech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem Solis combussit igni.
12 Altaria quoque quæ erant super tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant reges Iuda, & altaria quæ fecerat Manasses in duobus atrijs templi Domini destruxit rex: & cucurrit inde, & dispersit cinerem eorum in Torrentem-cedron.
13 Excelsa quoq; quæ erant in Ierusalem ad dexteram partem Montis-offensionis, quæ *3. Reg. 11. b. 7.* ædificauerat Salomon rex Israël Astaroth idólo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex.
14 Et contriuit statuas, & succidit lucos: re- D pleuitq; loca eorum ossibus mortuorum.
15 Insuper & altare quod erat in Beth-el, *3. Reg. 12. g. 28.* & excelsum quod fecerat Ieroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: & altare illud excelsum destruxit, atque combus-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit, & comminuit in puluerem succenditq; etiam lucum.

16 Et conuersus Iosias vidit ibi sepulchra quę erant in monte: misitque, & tulit ossa de sepulchris, & combusit ea super altare, & polluit illud iuxta verbum Domini quod locutus est vir Dei, qui prædixerat verba hæc.

17 Et ait, Quis est titulus ille quem video? Respondentque ei ciues vrbis illius, Sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Iuda, & prædixit verba hæc quæ fecisti super altare Beth-el. *3.Reg.13.a.2.*

18 Et ait, Dimitte eum, nemo commoueat ossa eius. Et intacta manserunt ossa illius cum ossibus prophetæ qui venerat de Samaria.

19 Insuper & omnia fana excelsorum quæ erant in ciuitatibus Samariæ, quæ fecerant reges Israël ad irritandum Dominum, abstulit Iosias: & fecit eis secundum omnia opera quæ fecerat in Beth-el.

E 20 Et occîdit vniuersos sacerdotes excelsorum qui erant ibi super altaria: & combusit ossa humana super ea: reuersusq; est Ierusalem.

21 Et præcepit omni populo dicens, Facite Phase Domino Deo vestro, secundū quod scriptum est in libro fœderis huius. *2.Par.35.a.3. 3.Esd.1.a.1.*

22 Nec enim factum est Phase tale à diebus iudicū, qui iudicauerunt Israël, & omnium
23 dierum regum Israël, & regum Iuda, ¶ sicut in octauo decimo anno regis Iosiæ factum est Phase istud Domino, in Ierusalem.

24 Sed & pythones & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes quæ fuerant in terra Iuda & Ierusalem, abstulit Iosias: vt statueret verba legis, quæ scripta sunt in libro quem inuenit Helcias sacerdos in templo Domini.

25 Similis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dominū in omni corde suo, & in tota anima sua, & in vniuersa virtute sua iuxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi.

F 26 Veruntamen nō est auersus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam: propter irritationes quibus prouocauerat eum Manasses.

Inf.24.a.2. 27 Dixit itaque Dominus, Etiam Iudam auferam à facie mea, sicut abstuli Israël: & proijciam ciuitatem hanc quam elegi Ierusalem, & domum de qua dixi, Erit nomen meum ibi.

28 Reliqua autem sermonum Iosiæ, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iudæ?

29 In diebus eius ascendit Pharao Nechao rex Aegypti contra regem Assyriorum ad flumen Euphratem: & abijt Iosias reuersus cursum eius: & occisus est in Mageddo, cum vidisset eum.

30 Et portauerunt eum serui sui mortuum de Mageddo: & pertulerunt in Ierusalem, & sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitque populus terræ Ioachaz filium Iosiæ, & vnxerunt eum, & constituerunt eum regem pro patre suo.

31 Viginti trium annorum erat Ioachaz cum regnare cœpisset, & tribus mensibus regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ de Lobna.

32 Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerant patres eius.

33 Vinxitq; eum Pharao Nechao in *Reblatha, quæ est in terra Emath, ne regnaret in Ierusalem: & imposuit mulctam terræ centum talentis argenti, & talento auri.

34 Regemque constituit Pharao Nechao Eliacim filium Iosiæ, pro Iosia patre eius: vertitque nomen eius Ioacim: porrò Ioachaz tulit, & duxit in Aegyptum.

35 Argentum autem, & aurum dedit Ioacim Pharaoni, cùm indixisset terræ portionem Pharaonis, vt cōferretur iuxta præceptum Pharaonis: & vnumquenque iuxta vires suas exegit, tam argentum quàm aurum de populo terræ: vt daret Pharaoni Nechao.

36 Viginti quinque annorum erat Ioacim cùm regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Zebida filia Phadaia de Ruma.

37 Et fecit malum coram Domino iuxta omnia quæ fecerant patres eius.

CAPVT XXIIII.

Ioacim triennio seruit regi Babylonis: deinde rebellat. Quos patitur latrūculos, quo mortuo succedit filius Ioachin. quem cum thesauris templi ac domus regiæ, & vniuersoq; robore habitatorum Ierusalem, deducit Nabuchodonosor in Babylonem, suffecto in regnum patruo Matthania, quem vocauit Sedeciam.

IN diebus eius ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & factus est ei Ioacim seruus tribus annis: & rursum rebellauit contra eum.

2 Immisitque ei Dominus latrunculos Chaldæorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon: & immisit eos in Iudam, vt disperderent eum, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat per seruos suos prophetas.

3 Factum est autem hoc verbū Domini contra Iudam, vt auferret eum corā se propter
4 peccata Manasse vniuersa quæ fecit: ¶ & propter sanguinem innoxium quem effudit, & impleuit Ierusalem cruore innocentium: & ob hanc rem noluit Dominus propitiari.

5 Reliqua autem sermonum Ioacim, & vniuersa quæ fecit, nónne hęc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iudæ? Et dor
B 6 miuit Ioacim cum patribus suis: ¶ & regnauit Ioachin filius eius pro eo.

7 Et vltrà non addidit rex Aegypti, vt egrederetur de terra sua: tulerat enim rex Babylonis à riuo Aegypti, vsque ad fluuium Euphraten omnia quæ fuerant regis Aegypti.

8 Decem & octo annorū erat Ioachin cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Nohesta filia Elnathan de Ierusalem.

9 Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat pater eius. *Dan.1.a.1*

10 In tempore illo ascenderunt serui Nabuchodonosor regis Babylonis in Ierusalem,
C 11 & circundata est vrbs munitionibus. *Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad ciuitatem, cum seruis suis vt oppugnarent eam.*

12 Egressusque est Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, ipse & mater eius, & serui eius, & principes eius, & eunuchi eius: & suscepit eum rex Babylonis anno octauo regni sui.

13 Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regiæ: & concidit vniuersa vasa aurea quæ fecerat Salomon rex Israël in templo Domini iuxta verbum Domini.

14 Et transtulit omnem Ierusalem, & vniuersos principes, & omnes fortes exercitus, decem millia in captiuitatem: & omnem artificem & inclusorem: nihilq; relictū est, exceptis pauperibus populi terræ.

D 15 Transtulit quoque Ioachin in Babylonē, & matrē regis, & vxores regis, & eunuchos eius: & iudices terræ duxit in captiuitatem de Ierusalem in Babylonem.

16 Et omnes viros robustos, septem millia, & artifices, & inclusores mille, omnes viros fortes & bellatores: duxitque eos rex Babylonis captiuos in Babylonem.

17 Et constituit Mathaniam patruū eius pro eo: imposuitque nomen ei Sedeciam.

18 Vicesimum & primum annum ætatis habebat Sedecias cùm regnare cœpisset. Et vndecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius erat Amital, filia Ieremiæ de Lobna.

19 Et fecit malū coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Ioacim.

20 Irascebatur enim Dominus contra Ierusalem & contra Iudam, donec proijceret eos à facie sua: recessitque Sedecias à rege Babylonis.

CAPVT XXV.

Obsessa à Nabuchodonosor Ierusalem, Sedecias cæcus ac vinctus, necatu coram se filijs, in Babylonem ducitur cum reliquo populo: quibus sdā tamē ad exercendam terram relictis: post exusta vnà cum templo omnia magnifica ædificia, præfecit Nabuchodonosor Godoliam, quo ab Ismaele interempto, fugit populus in Babylonem, Ioachin autem in captiuitate sublimatur à rege Babylonis.

FActum est autem anno nono regni eius, 1 A mense decimo, decima die mensis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus eius in Ierusalem, & circundederunt eam: & extruxerunt in circuitu eius munitiones. *Iere.39.a.4. & 52.a.4.*

2 Et clausa est ciuitas atque vallata, vsque ad
3 vndecimum annum regis Sedeciæ, ¶ nona die mensis, prævaluitque fames in ciuitate, nec erat panis populo terræ.

4 Et interrupta est ciuitas: & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portæ quæ est inter duplicem murum ad hortū regis (porrò Chaldæi obsidebant in circuitu ciuitatem) fugit itaque Sedecias per viam quæ ducit ad campestria solitudinis.

5 Et persecutus est exercitus Chaldæorū re- B gem, comprehenditque eum in planitie Iericho: & omnes bellatores qui erāt cum eo, dispersi sunt, & reliquerunt eum.

6 Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha: qui locutus est cum eo iudicium.

7 Filios autem Sedeciæ occidit coram eo, & oculos eius effodit, vinxitque eum catenis, & adduxit in Babylonem.

8 Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, seruus regis Babylonis, in Ierusalem.

9 Et succendit domum Domini, & domum *Psal.37.b.* regis: & *domos Ierusalem, omnemq; do- *omnes t.* mum* combusit igni. *magnam t.*

10 Et muros Ierusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldęorum qui erat cum principe militum.

Reliquam

Universidad de Deusto
Biblioteca

C 11 Reliquam autem populi partem quæ remanserat in ciuitate, & perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus transtulit Nabuzardan princeps militiæ.

Ier.27.d.19. 12 Et de pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolas.

13 Columnas autem æreas, quæ erant in templo Domini, & bases, & mare æreum quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & transtulerunt æs omne in Babylonem.

14 Ollas quoque æreas, & trullas, & tridentes, & scyphos, & mortariola, & omnia vasa ærea, in quibus ministrabant, tulerunt.

D 15 Necnon & thuribula, & phialas: quæ aurea, aurea: & quæ argentea, argentea: tulit

16 princeps militiæ: ¶ id est, columnas duas, mare vnum, & bases quas fecerat Salomon in templo Domini. non erat pondus æris omnium vasorum.

3.Reg.7.b.15. Ier.52.e.21. 2.Par.3.d.15. 17 Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna vna: & capitellum æreum super se altitudinis trium cubitorum & retiaculum, & malogranata super capitellum columnæ, omnia ærea: similem & columna secunda habebat ornatum.

18 Tulit quoque princeps militiæ Saraiam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres ianitores.

E 19 Et de ciuitate eunuchum vnum qui erat præfectus super bellatores viros: & quinque viros de his qui steterant coram rege, quos reperit in ciuitate: & Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo

*sexaginta 2. terræ: & *sex' viros è vulgo, qui inuenti fuerant in ciuitate.

20 Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem Babylonis in Reblátha.

21 Percussitque eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblátha in terra Emath: & trãslatus est Iuda de terra sua.

Ier.40.b.5.c.9

22 Populo autem qui relictus erat in terra Iuda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, præfecit Godoliam filium Ahicam filij Saphan.

F 23 Quod cùm audissent omnes duces militum, ipsi & viri qui erant cum eis, videlicet quòd constituisset rex Babylonis Godoliã: venerunt ad Godoliam in Maspha, Ismahel filius Nathaniæ, & Iohanan filius Carée, & Saraia filius Thanehúmeth Netophathites, & Iezonias filius Maachathi, ipsi & socij eorum.

24 Iurauitque Godolias ipsis & socijs eorum dicens, Nolite timere seruire Chaldæis: manete in terra, & seruite regi Babylonis, & bene erit vobis.

25 Factum est autem in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ filij Elisãma de semine regio, & decem viri cum eo: percusseruntq; Godoliam, qui & mortuus est, & Iudæos & Chaldæos qui erant cum eo in Maspha.

26 Consurgensque omnis populus à paruo vsque ad magnum, & principes militum venerunt in Aegyptum timentes Chaldæos.

27 Factum est verò in anno tricesimo septimo transmigrationis Ioachin regis Iuda, in mense duodecimo, vicesima septima mensis: subleuauit Euil-merodach rex Babylonis anno quo regnare cœperat, Ioiachin regis Iuda de carcere.

28 Et locutus est ei benignè: & posuit thronum eius super thronum regum qui erant cum eo in Babylone.

29 Et mutauit vestes eius quas habebat de carcere, & comedebat panẽ semper coram se spectu eius cunctis diebus vitæ suæ.

30 Annonam quoq; constituit ei sine intermissione, quæ & dabatur ei à rege per cuncta dies omnibus diebus vitæ suæ.

B. HIERONYMI IN LIBRVM PARALIPOMENON PRAEFATIO.

SI SEPTVAGINTA INTERPRETUM, pura, & vt ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superfluum esset Chromatii Episcoporum famulum, & doctissime, impellere vt Hebraicorum lumina Latino sermone transferrem. Quod enim in manibus omnium, & nascentis ecclesiæ primores hominum occupauerat, & nascentis ecclesiæ robur fidei: iustũ erat etiam nostro silentio comprobari. verò cùm pro varietate regionũ diuersa sint exemplaria, & germana illa antiquaq; translatio corrupta, quæ violata: nostri arbitrij putas, aut è plurimis quid verũ sit, aut nouum opus in vetere opere componere? dentibusq; Iudæis, cornicum (vt dicitur) vt oculos configere? Alexandria & Aegyptus in septuaginta suis Hesychium dat authorẽ. Constantinopolis vsq; Antiochiã laudat Luciani exẽplaria probat. Mediæ inter has prouinciæ Palæstinorum codices legunt: quos ab Origene elaboratos Eusebius Pamphilus vulgauerũt, totusq; orbis hac inter se varietate compugnat. Et certè Origenes non solùm compositi quatuor editionũ, è regione singula verba ponens, vt vnus dissentiens, statim cæteris inter se fidentibus arguatur: sed, quod maioris audaciæ est, asterisco & obelo ptuaginta Theodotionis editionem miscuit, asterisco gnans quæ minus fuerant, & virgulis quæ exuperabantur apposita. Si igitur alijs licuit non tenere quod susceperant: & post septuaginta cellulas, quas vnus

author iactantur, singulas cellulas aperuêre, hocq; in ecclesijs legitur quod septuaginta nescierunt: cur me non suscipiant Latini mei, qui mutilata additione veteri, ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, & quod his maius est, Apostolis authoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Euangelio, Ex Aegypto vocaui filium meum: & Quoniam Nazaræus vocabitur: & Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: cæteraq; his similia in Hebræorum libris inuenientes nouerant: & vnde ea hæc quæ in septuaginta interpretibus non habentur? CHRISTVS Dominus noster vtriusque Testamenti conditor, in Euangelio secundum Iohannem, Qui credit, inquit, in me, sicut dicit scriptura: flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtique scriptum est, quod Saluator scriptum esse reflatur. Vbi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit ecclesia. Ad Hebræos igitur reuertendum est, vnde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor: & obtrectatoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, ijdem & accusatores & defensores, cum in alios probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum authore mutetur. Cæterum meminit editionem septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam, tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum quos in conuentu fratrum semper edisserto. Et quod nunc DIBRE HAIAMIM, id est, verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci vt inextricabiles motus, & syluam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensumq; barbarismi apertius & per versuum cola distinguerem, mihimetipsi & meu iuxta Ismeniam camens, si aures surdæ sunt cæterorum.

AD DOMNIONEM ET ROGATIANVM IN LIBRVM PARALIPOMENON PRAEFATIO B. HIERONYMI.

QVOMODO Græcorum historias magi intelligunt qui Athenas viderint: & tertium Virgilij librum, qui a Troade per Leucaten, & Aeroceraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tyberis nauigauerint: ita sanctam scripturam & antiquarum vrbium memorias, locorumq;, vel eadem lucidius intuebitur qui Iudæam oculis contemplatus sit, vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: vt circumiremus prouinciam, quam vniuersæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim mi Domnion & Rogatiane charissimi, nunquam me in diuinis voluminibus propriis viribus credidisse: nec habuisse opinionem meam, sed eas etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum. quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique cùm à me nuper literis flagitassetis, vt vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tyberiade quendam legis doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice (vt aiunt) vsque ad extremũ vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Liberè enim vobis loquor: ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, vt non tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum sit. Nec hoc septuaginta interpretibus, qui spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerunt: sed scriptorum culpæ asscribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant. & sæpe tria nomina, subtractis è medio syllabis, in vnum vocabulum cogunt: vel ex regione vnum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, vt plerique existimant: sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant: & oblique sub interpretatione & figura eorum, quædam narrantur historiæ: de quibus in regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? quæ vtique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quòd apud Hebræos Paralipomenon liber vnus sit: & apud illos vocatus DIBRE HAIAMIM, id est verba dierum: qui propter magnitudinem apud nos diuisus est. quod nonnulli etiam in Bruto Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in tres partes secent, cùm vnus à suo authore sit editus. Deinde illud etiam attendendum, quod frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum (vt dixi) significantias sonant. Ad extremum quod omnis eruditio scripturarum in hoc continetur: & historiæ quæ vel prætermissa sunt in suis locis, vel perstrictæ leuiter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationem itaque vestrarum adiutus auxilio, misi librum beneuolis placiturum. tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque (vt ait Plinius) malunt continere plerique, quàm discere. Si quis in hac interpretatione volucrit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumq; sermonis: & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbicunque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi verò obelus, transuersa scilicet virga præposita est, illic superatur quid septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti autheritatem, licet in Hebrais voluminibus non legatur.

*

LIBER

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBER PARALIPOMENON
PRIMVS: HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

CAPVT I.

Genealogia Adam vsq; ad Abraham, & generationes filiorum Abrahæ vna cum filijs ac posteris Esau, & regibus ac ducibus terræ Aedom antequam essent reges super filios Israël.

A 1 ADAM, SETH, ENOS, ¶ CAInan, Malaleel, Iared, ¶ Henoch,
Gen.2.b.15. 2 Mathusále, Lamech, ¶ Noë, Sem,
4.d.25. & 3 Cham, & Iapheth.
5.b.10. 4 5 Filij Iapheth: Gomer, & Magog, & Madai & Iauan, Thubal, Móschoch,
Gen.10.a.2. Thiras.
6 Porrò filij Gomer: Ascenez & Riphath & Thogorma.
7 Filij autem Iauan: Elisa & Tharsis, Cethim & Dodanim.
8 Filij Cham: Chus & Mesráim & Phut & Chanáan.
9 Filij autem Chus: Saba & Heuila, Sabatha & Regma & Sabathacha. Porrò filij Regma: Saba & Dadan.
Gen.10.b.8. 10 Chus autem genuit Nemrod: iste cœpit esse potens in terra.
11 Mesráim verò genuit Ludim & Anamim
12 & Laabim & Nepthtuim, ¶ Phetrusim quoque & Casluim: de quibus egressi sunt Philisthijm & Caphtorim.
B 13 Chanáan verò genuit Sidonem primogenitum suum: Hethæum quoque ¶ & Iebu-
14 sæum & Amorrhæum & Gergesæum, ¶ He-
15 uæumque, & Aracæum, & Sinæum, ¶ Aradium quoque, & Samaræum & Hamathæũ.
Gen.10.d.22. 17 Filij Sem: Aelam & Assur & Arphaxad &
11.g.10. Lud & Aram. Hus & Hul & Gether & Mosoch.
18 Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipse genuit Heber.
19 Porrò Heber nati sunt duo filij, nomen vni Phaleg, quia in diebus eius diuisa est terra: & nomen fratris eius Iectan.
20 Iectan autem genuit Elmodad & Saleph
21 & Asarmoth & Iare, ¶ Adoram quoque &
22 Vzal & Decla, ¶ Hebal etiam & Abimáel
23 & Saba, necnon ¶ & Ophir & Heuila & Iobab. omnes isti filij Iectan.
24 Sem, Arphaxad, Sale, ¶ Heber, Phaleg, Ra
Gen.11.d.26. 25 gau, ¶ Serug, Nachor, Thare, Abram, iste
26 est Abraham.
27 Filij autem Abraham, Isaac & Ismahel.
Gen.25.b.1. 28 Et hæ generationes eorũ. Primogenitus Is-
29 mahelis, Nabaioth & Cedar & Abdeel &
30 Mabsan, ¶ & Masma & Duma, Massa, Ha-
31 dad, & Thema, ¶ Iachur, Naphis, Cedma. hi sunt filij Ismahelis.
32 Filij autem Cetur̃ concubinæ Abrahæ quos genuit: Zamran, Iecsan, Madan, Madian, Iesboc, & Sue. Porrò filij Iecsan: Saba & Dadan. Filij autem Dadan: Assurim & Latusim & Laomim'.
33 Filij autem Madian: Epha & Epher & Henoch & Abida & Eldaa. omnes hi filij Ceturæ.
34 Genuit autem Abraham Isaac: cuius sunt filij Esau & Israël.
35 Filij Esau: Eliphaz, Rahuel, Iehus, Ie-
lom & Core.
36 Filij Eliphaz: Theman, Omar, Sephi, Gethan, Cenez, Thamna, Amalec.
37 Filij Rahuel: Nahath, Zara, Samma, Mo-
za.
38 Filij Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Di-
son, Eser, Disan.
39 Filij Lotan: Hori, Homam. Soror autem Lotan fuit Thamna.
40 Filij Sobal: Alian, & Manáhath, & Ebal, Sephi & Onam. Filij Sebeon: Aia & Ana. Filij Ana: Dison.
41 Filij Dison: Hamram, & Esebon & Ithran & Charan.
42 Filij Eser: Balaan & Zauan & Iacan. Filij Dison: Hus & Aran.
43 Isti sunt reges qui imperauerunt in Idumæa-Edom, antequam esset rex super filios Israël. Bale filius Beor: & nomẽ ciuitatis eius Denaba.
44 Mortuus est autem Bale, & regnauit pro eo Iobab filius Zare de Bosra.
45 Cumque & Iobab fuisset mortuus, regnauit pro eo Husam de terra-Themanorum.
46 Obijt quoque & Husam, & regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in terra-Moab: & nomen ciuitatis eius Auith.
47 Cumque & Adad fuisset mortuus, regnauit pro eo Semla de Masreca.
48 Sed & Semla mortuus est, & regnauit pro eo Saul de Rohoboth, quæ iuxta amnem sita est.
49 Mortuo quoque Saul, regnauit pro eo Balanan filius Achobor.

50 Sed & hic mortuus est, & regnauit pro eo Adad: cuius vrbis nomẽ fuit Phau, & appellata est vxor eius Meetabel filia Matred filiæ Mezaab.
51 Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse cœperunt: dux Thamna, dux
52 Alua, dux Ietheth, ¶ dux Oolibama, dux E-
53 la, dux Phinũ, ¶ dux Cenez, dux Theman,
54 dux Mabsar, ¶ dux Magdiel, dux Hiram. hi duces Edom.

CAPVT II.

Genealogia Iudæ patriarchæ vsque ad Isai patrem Dauid fratrumq; ac sororum eius.

A 1 FIlij autem Israël: Ruben, Simeon, Leui, Iu-
Gen.29. 35.32.& da, Issachar, & Zabulon, ¶ Dan, Ioseph,
30.4.7.& 2 Ben-iamin, Nephthali, Gad & Aser.
35.1.d. 3 Filij Iuda: Her, Onan, & Sela. hi tres nati
Gen.38. sunt ei de filia Sue Chananitidis. Fuit au-
4.1. tem Her primogenitus Iuda, malus coram Domino, & occidit eum.
4 Thamar autem nurus eius peperit ei Phares & Zara. omnes ergo filij Iuda, quinq;.
Deut.4.a.1. Mat.1.a. 5 Filij autem Phares: Hesron & Hamul.
6 Filij quoque Zaræ: Zamri & Ethan & Eman, Chalcol quoq;, & Darda, simul quinque.
Iosue.7.a. 7 Filij Charmi: Achar, qui turbauit Israël, & peccauit in furto anathematis.
8 Filij Ethan: Azarias.
9 Filij autem Hesron qui nati sunt ei: Ierameel & Ram & Calubi.
B Ruth.4. 10 Porrò Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson principem filiorum Iuda.
11 Nahasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz.
12 Booz verò genuit Obed, qui & ipse genuit Isai.
Ruth.16. 13 Isai autem genuit primogenitum Eliab, 20.& 1.Reg. secundum 'Aminadab', tertium Simmaa,
16.6.& 14 ¶ quartum Nathanael, quintum Raddai,
Amina. 15 ¶ sextum Asom, septimum Dauid, ¶ quo-
16 rum sorores fuerunt, Saruia & Abigáil. Filij Saruiæ: Abisai, Ioab & Asael, tres.
17 Abigáil autem genuit Amasa, cuius pater fuit Iether Ismahelites.
18 Caleb verò filius Hesron accepit vxorem
C nomine Azuba, de qua genuit Ierioth: fue-
runtque filij eius Iaser & Sobab & Ardon.
19 Cumque mortua fuisset Azuba, accepit vxorem Caleb, Ephrath: quæ peperit ei
Hur.
20 Porrò Hur genuit Vri: & Vri genuit Bezeleel.
21 Post hæc ingressus est Hesron ad filiã Machir patris Galaad, & accepit eam cùm esset annorũ sexaginta: quæ peperit ei Segub.
22 ¶ sed & Segub genuit Iair, & possedit viginti tres ciuitates in terra-Galaad.
23 Cepitque Gessur & Aram oppida Iair, & Canath & viculos eius sexaginta ciuitatũ. omnes isti, filij Machir patris Galaad.
24 Cùm autẽ mortuus esset Hesron, ingressus est Caleb ad Ephratha. Habuit quoque Hesron vxorem Abia, quæ peperit ei Ashur patrem Thecuæ.
25 Nati sunt autem filij Ierameel primogeniti Hesron, Ram primogenitus eius, & Buna & Aran, & Asom & Achia. D
26 Duxit quoque vxorem alteram Ierameel, nomine Atara, quæ fuit mater Onan.
27 Sed & filij Ram primogeniti Ierameel, fuerunt Moos, Iamin & Acar.
28 Onan autem habuit filios Semei & Iadã. Filij autem Semei: Nadab & Abisur.
29 Nomen verò vxoris Abisur, Abiháil quæ peperit ei Ahobban, & Molid.
30 Filij autem Nadab fuerunt Saled, & Apháim. Mortuus est autem Saled absque liberis.
31 Filius verò Apháim, Iesi: qui Iesi genuit Sesan. Porrò Sesan genuit Oholai.
32 Filij autem Iuda fratris Semei: Iether & Ionathan. Sed & Iether mortuus est absque liberis.
33 Porrò Ionathan genuit Phaleth & Ziza: E
Isti fuerunt filij Ierameel.
34 Sesan autem non habuit filios, sed filias: & seruum Aegyptium, nomine Ieraa.
35 Deditque ei filiam suam vxorem: quæ peperit ei Ethei.
36 Ethei autem genuit Nathan, & Nathan
37 genuit Zabad, ¶ Zabad quoq; genuit Oph-
38 lal, ¶ & Ophlal genuit Obed, ¶ Obed ge-
39 nuit Iehu, Iehu genuit Azariam, Azarias ge-
40 nuit Helles, & Helles genuit Elasa, ¶ Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum,
41 ¶ Sellum genuit Icamiam, Icamia autem genuit Elisama.
42 Filij autem Caleb fratris Ierameel. Mesa primogenitus eius, ipse est pater Ziph: & filij Maresa patris Hebron.
43 Porrò filij Hebron, Core & Taphua, & F
Recem & Samma.
44 Samma autẽ genuit Raham patrem Iercaam, & Recem genuit Sammai.
45 Filius *Sammai, Maon: & Maon pater Beth-sur. * autem t.

Universidad de Deusto
Biblioteca

46 Epha autē concubina Caleb peperit Haran & Mosa & Gezez. Porrò Haran genuit Gezez.
47 Filij autem Iahaddái, Regom & Ioathan & Gesan & Phalet & Epha & Saaph.
48 Concubina Caleb Maacha, peperit Saber & Tharana.
49 Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. Filia verò Caleb, fuit Achsa.
G 50 Hi erant filij Caleb, filij Hur primogeni-
51 ti Ephráta, Sobal pater Cariath-iarim, ¶ Salma pater Beth-léhem, Hariph pater Beth-gader.
52 Fuerunt autem filij Sobal patris Cariath-iarim, Qui-videbat-dimidium-requietionum.
53 Et de cognatione Cariath-iarim, Iethrei & Aphuthei & Semathei & Maserei. Ex his egressi sunt Saraitæ & Esthaolitæ.
54 Filij Salma: Beth-léhem, & Netophathi, Coronę-domus-Ioab, & Dimidium-requietionis-sarai.
55 Cognationes quoque scribarum habitantium in Iabes. Canentes atque Resonantes, & In-tabernaculis-commorantes. Hi sunt Cinæi, qui venerunt de Calore patris domus Rechab.

CAPVT III.

Generationes Dauid & regum Iudæ ex progenie Dauid cum filijs ac filiabus eorum.

A 1 DAuid verò hos habuit filios, qui ei nati
2.Reg.3.a.2. sunt in Hebron: primogenitum Amnon ex Achinoam Iezrahelitide: secundum Daniel de Abigáil Carmelitide, ¶ tertium Absalom filium Maacha filiæ Tholmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith,
3 ¶ quintum Saphatiam ex Abital, sextū Iethraham de Egla vxore sua.
4 Sex ergo nati sunt ei in Hebron, vbi regnauit septem annis & sex mensibus. Triginta autem & tribus annis regnauit in Ierusalem.
B 5 Porrò in Ierusalē nati sunt ei filij Simmaa
3.Reg.3.a.24. & Sobab, & Nathan, & Salomon, quatuor
*Beth-sua. 6 de *Beth-sabee' filia Ammiel, ¶ Iebaar quo-
7 que & Elisama ¶ & Eliphalet & Noge &
8 Nepheg & Iaphia, ¶ necnon Elisama & E-
9 liada & Eliphelet, nouem: ¶ omnes hi, filij Dauid, absque filijs concubinarum: habueruntque sororem Thamar.
10 Filius autem Salomonis, Roboam: cuius Abia filius genuit Asa. De hoc quoque na-
11 tus est Iosaphat ¶ pater Ioram: qui Ioram ge-
12 nuit Ochoziam, ex quo ortus est Ioas ¶
huius Amasias filius genuit Azariam.
13 rò Azariæ filius Ioathan ¶ procreauit Ac-
patrem Ezechię, de quo natus est Manas-
14 Sed & Manasses genuit Amon patrem
Iosiæ.
15 Filij autem Iosiæ fuerunt, primogenitus
Iohanan, secundus Ioacim, tertius Sedecias, quartus Sellum.
16 De Ioacim natus est Iechonias & Sedecias.
17 Filij Iechoniæ fuerunt, Asir, Salathiel
18 ¶ Melchiram, Phadaia, Sennesser & Iecamia, Sama & Nadabia.
19 De Phadaia orti sunt Zorobabel & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hana-
20 niam, & Salomith sororem eorum: & Hasabam quoque & Ohol, & Barachiam
21 Hasádiam, Iosabhésed, quinque. ¶ Filius Hananiæ Phaltias pater Iesaiæ cuius filius Raphaia. huius quoque filius, Arnan, de quo natus est Obdia, cuius filius Sechenias.
22 Filius Secheniæ, Semeia: cuius filij Hattus & Iegaal & Baria & Naara & Saphat -& Sesa', sex numero.
23 Filius Naariæ, Elioenái & Ezechias & Azricam, tres.
24 Filius Elioenái, Oduia & Eliasub & Pelaia & Accub & Iohanan & Dalaia & Anani, septem.

CAPVT IIII.

Rursum posteritas Iudæ ac Simeonis, & habitationes eorum. stirps Cham deletur à filijs Simeonis. malecitæ quoque ab ipsis percutiuntur. Gen.38. a.1.

FIlij Iuda: Phares, Hesron & Charmi &
Hur & Sobal.
2 Raia verò filius Sobal genuit Iahath, de quo
nati sunt Ahumai & Laad. hæ cognationes
Sarathai.
3 Ista quoque stirps Etam: Iezrahel & Iesma & Iedebos. Nomen quoque sororis Gen.46. a.10.
rum, Asalelphuni.
4 Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hosa, isti sunt filij Hur primogeniti
phratha patris Beth-léhem.
5 Assur verò patri Thecuæ erant duæ uxores, Halaa, & Naara.
6 Peperit autem ei Naara, Oozam & Hepher, & Themani & Ahasthari, isti sunt filij Naara.
7 Porrò filij Halaa: Séreth, & Sahar & Ethnan.
8 Cos autem genuit Anob & Sobobą, & cognationem Aharehel filij Arum. Iud.

9 Fuit autē Iabes inclytus præ fratribus suis, & mater eius vocauit nomen illius Iabes, dicens, Quia peperi eum in dolore.
10 Inuocauit verò Iabes Deum Israël, dicēs, Si benedicens benedixeris mihi, & dilataueris terminos meos, & fuerit manus tua mecū, & feceris me à malitia non opprimi. Et præstitit Deus quæ precatus est.
11 Caleb autem frater Sua, genuit Mahir, qui fuit pater Esthon.
12 Porrò Esthon genuit Beth-rapha & Phesse & Tehinna patrem vrbis Naas. hi sunt viri Recha.
C 13 Filij autē Cenez: Othoniel & Saraia. Porrò filij Othoniel, Hathath & Mahonathi.
14 Mahonathi genuit Ophra. Saraia autem genuit Ioab patrē Vallis-artificum: ibi quippe artifices erant.
15 Filij verò Caleb filij Iephone, Hir & Ela & Naham. Filij quoque Ela, Cenez.
16 Filij quoque Ialeleel: Ziph & Zipha, Thiria & Asrael.
17 Et filij Ezra: Iether & Mered & Epher & Ialon, genuitque Mariam & Sammái & Iesba patrem Esthamo.
18 Vxor quoque eius Iudaia, peperit Iared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & Icuthiel patrem Zanoe. hi autem filij Bethiæ
D filiæ Pharaonis, quam accepit Mered.
19 Et filij vxoris Odaiæ sororis Naham patris Ceila, Garmi, & Esthamo qui fuit de Machathi.
20 Filij quoq; Simon: Ammon & Rinna filius Hanan, & Thilon. Et filij Iesi: Zoheth & Benzoheth.
21 Filij Sela, filij Iudę: Her pater Lecha, & Laada pater Maresa & cognationes domus operantium byssum in Domo-iuramenti.
22 Et Qui stare fecit solem, virique Mendacij, & Securus & Incendens, qui principes fuerunt in Moab, & Qui reuersi sunt in Lahem. hæc autem verba vetera.
23 Hi sunt figuli habitantes in Plantationibus & in Sepibus, apud regem in operibus eius, commoratique sunt ibi.
24 Filij Simeon: Namuel & Iamin, Iarib, Za-
E 25 ra, Saul: ¶ Sellum filius eius, Mabsam filius eius, Masma filius eius.
26 Filij Masma: Hamuel filius eius, Zachur filius eius, Semei filius eius.
27 Filij Semei sedecim, & filiæ sex: fratres autem eius non habuerunt filios multos, & vniuersa cognatio nō potuit adæquare summam filiorum Iuda.
28 Habitauerunt autem in Ber-sabee & Mo-
29 lada & Hasar-suhal, ¶ & in Bala, & in Asom,
30 & in Tholad, ¶ & in Bathuel, & in Horma,
31 & in Siceleg, ¶ & in Beth-marchaboth, & in Hasar-susim, & in Beth-berai, & in Saarim. hæ ciuitates eorum vsq; ad regem Dauid.
32 Villæ quoque eorum: Etam & Aen, Remmon, & Thochen & Asan, ciuitates quinq;.
33 Et vniuersi viculi eorum per circuitum ci F
uitatum istarum vsque ad Baal. hęc est habitatio eorum, & sedium distributio.
34 Mosobab quoque & Iemlech, & Iosa fi-
35 lius Amasiæ, ¶ & Ioel, & Iehu filius Iosabiæ
36 filij Saraiæ filij Asiel, ¶ & Elioenái & Iacoba & Isuhaia & Asaia & Adiel & Isimiel &
37 Banaia, ¶ Ziza quoque filius Sephei filij
38 Allon filij Idaia filij Semri filij Samaia: ¶ Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer.
39 Et profecti sunt vt ingrederentur in Gador vsque ad orientem vallis, & vt quærerent pascua gregibus suis.
40 Inueneruntque pascuas huberes & val- G
de bonas, & terram latissimam & quietam & fertilem, in qua antè habitauerant de stirpe Cham.
41 Hi ergo venerant quos suprà descripsimus nominatim, in diebus Ezechiæ regis Iuda: & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inuenti fuerant ibi, & deleuerunt eos vsque in præsentem diem: habitaueruntq; pro eis, quoniam huberrimas pascuas ibidem repererunt.
42 De filijs quoque Simeon abierunt in mon-
tem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam, & Naariā & Raphaiam & Oziel
43 filios Iesi, ¶ & percusserunt reliquias, quæ euadere potuerant, Amalecitārum, & habitauerunt ibi pro eis vsque ad diem hanc.

CAPVT V.

Catalogus filiorum Ruben, Gad & dimidiæ tribus Manasse, & habitatio eorum qui percusserunt Agarenos, sed tandem ducti sunt ad Assyrios ob idololatriam ipsorum.

FIlij quoque Ruben primogeniti Israël (ip- 1 A
se quippe fuit primogenitus eius: sed cùm Gen.35.d.22.
violasset thorū patris sui, data sunt primo- 49.a.4.
genita eius filijs Ioseph filij Israel, & non est ille reputatus in primogenitum.
2 Porrò Iudas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt: primogenita autem reputatā sunt Io- Gen.46.b.9.
3 seph) ¶ filij ergo Ruben primogeniti Israel: Exod.6.c.14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Enoch & Phallu, Esron & Charmi.
4 Filij Ioel: Samaia filiꝰ eius, Gog filius eius, Semei filius eius.
5 Micha filius eius, Reia filius eius, Baal filius eius.
6 Beera filius eius, quem captiuũ duxit Thelgath-phalnásar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben.
7 Fratres autem eius, & vniuersa cognatio eius quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Iehiel, & Zachariã.
8 Porrò Bala filiꝰ Azaz, filij Samma, filij Ioel, ipse habitauit in Aroër vsq; ad Nebo & Beelmeon.
B 9 Contra orientalem quoque plagam habitauit vsque ad introitum eremi & flumen Euphráten. Multum quippe iumentorum numerum possidebant in terra Galaad.
10 In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos, & interfecerunt illos, habitaueruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga quæ respicit ad orientem Galaad.
11 Filij verò Gad eregione eorum habitauerunt in terra Basan vsque Selcha: ¶ Ioel in
12 capite, & Sapham secundus: Ianai autem & Saphat in Basan.
13 Fratres verò eorũ secundum domos cognationum suarum, Michael & Mosollam & Sebe & Iorai & Iachan & Zie & Heber, septem.
14 Hi filij Abiháil, filij Huri, filij Iara, filij Galaad, filij Michael, filij Iesesi, filij Ieddo, filij Buz.
15 Fratres quoq; filij Abdiel, filij Guni, princeps domus in familijs suis.
16 Et habitauerunt in Galaad & in Basan & in viculis eius, & in cunctis suburbanis Saron, vsq; ad terminos.
C 17 Omnes hi, numerati sunt in diebus Ioatham regis Iuda, & in diebus Ieroboam regis Israël.
18 Filij Ruben & Gad & dimidiæ tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes, & gladios, & tendentes arcum, eruditique ad prælia, quadraginta quatuor millia, & septingenti sexaginta procedentes ad pugnam.
19 Dimicauerunt contra Agarenos: Ituræi
20 verò, & Naphis, & Nodab ¶ præbuerunt eis auxilium. Traditiq; sunt in manus eorum Agareni, & vniuersi qui fuerant cum eis, quia Deum inuocauerunt cùm præliarentur: & exaudiuit eos, eò quòd credidissent in eum.
21 Ceperuntque omnia quæ possederant, melorum quinquaginta millia, & ducenta quinquaginta millia, & asinorum millia, & animas hominũ centum
22 Vulnerati autem multi corruerunt, nim bellum Domini. Habitauerunt eis vsque ad transmigrationem.
23 Filij quoque dimidiæ tribus Manasse sederunt terram à finibus Basan vsque Hermon & Sanir, & montem Hermon gens quippe numerus erat.
24 Et hi fuerunt principes domus cognanis eorum, Epher, & Iesi, & Eliel, & & Ieremia, & Odoia, & Iediel viri fortmi & potentes, & nominati duces in lijs suis.
25 Reliquerunt autem Deum patrum rum, & fornicati sunt post deos popu
26 terræ, quos abstulit Deus coram eis. ¶ scitauit Deus Israel spiritum Phul regis syriorum, & spiritum Thelgath-phalregis Assur: & transtulit Ruben & Gad dimidiam tribum Manasse, & adduxit in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluvium Gozan, vsque ad diem hanc.

CAPVT VI.

Genealogia filiorum Leui, & quei ex eis officium rit Dauid cantores ac ministros in domo Domini item generatio filiorum Aaron cum vrbibus, quæ singulis tribubus Israël, & quæ fuerint singulis fugij.

Filij Leui: Gerson, Caath, & Merari.
2 Filij Caath: Amram, Isaar, Hebron,
Oziel.
3 Filij Amram: Aaron, Moyses & Maria lij Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar, & Ithamar.
4 Eleazar genuit Phinees, & Phinees
5 nuit Abisue, ¶ Abisue verò genuit Bocci
6 Bocci genuit Ozi, ¶ Ozi genuit Zarahia & Zaraias genuit Meraioth.
7 Porrò Meraioth genuit Amariam, & Ama-
8 rias genuit Achitob, ¶ Achitob genuit
9 doc, & Sadoc genuit Achimaas, ¶ Achias genuit Azariã, Azarias genuit Iohanan
10 ¶ Iohanan genuit Azariam: ipse est qui cerdotio functus est in domo, quam ædicauit Salomon in Ierusalem.
11 Genuit autem Azarias Amariam, & Ama-
12 rias genuit Achitob, ¶ Achitob genuit
13 doc, & Sadoc genuit Sellum, ¶ Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam,
14 ¶ Azarias genuit Saraiam, & Saraias genuit Iosedec.
15 Porrò Iosedec egressus est, quando

lit Dominus Iudam & Ierusalem per manus Nabuchodonosor.
16 Filij ergo Leui: Gerson, Caath, & Merari.
17 Et hæc nomina filiorum Gerson: Lobni,
& Semei.
18 Filij Caath: Amram, & Isaar, & Hebron,
& Oziel.
19 Filij Merari: Moholi & Musi. Hæ autem cognationes Leui secundum familias eorum.
20 Gerson, Lobni filiꝰ eius, Iahath filius eius,
21 Zamma filius eius, ¶ Ioah filius eius, Addo filius eius, Zara filiꝰ eius, Iethrái filius eius.
22 Filij Caath, Aminadab filius eius, Core fi-
23 lius eius, Asir filius eius, ¶ Elcana filius eius,
24 Abiasaph filius eius, Asir filius eius, ¶ Thábath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius.
25 Filij Elcana: Amasai, & Achimoth, ¶ &
C 26 Elcana. Filij Elcana: Sophái filius eius, Na-
27 hath filius eius, ¶ Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.
28 Filij Samuel: primogenitus Vasseni, & A-
29 bia. ¶ Filij autem Merari, Moholi: Lobni filius eius, Semei filius eius, Ozi filius eius,
30 ¶ Sammaa filius eius, Haggia filius eius, Asaia filius eius.
31 Isti sunt quos constituit Dauid super cantores domus Domini, ex quo collocata est
32 arca: ¶ & ministrabant coram tabernaculo testimonij, canentes donec ædificaret Salomon domum Domini in Ierusalem: stabant autem iuxta ordinem suum in ministerio.
33 Hi verò sunt qui assistebant cum filijs suis, de filijs Caath, Heman cantor filius Ioel, fi-
34 lij Samuel, ¶ filij Elcana, filij Ieroham, filij
35 Eliel, filij Thohu, ¶ filij Suph, filij Elcana,
36 filij Mahath, filij Amasai, ¶ filij Elcana, filij
37 Iohel, filij Azariæ, filij Sophoniæ, ¶ filij Tha-
38 hath, filij Asir, filij Abiasaph, filij Core, ¶ filij Isaar, filij Caath, filij Leui, filij Israel.
39 Et frater eius Asaph, qui stabat à dextris
40 eius, Asaph filius Barachiæ, filij Samaa, ¶ fi-
41 lij Michael, filij Basaiæ, filij Melchiæ, ¶ filij
42 Athanai, filij Zara, filij Adaia, ¶ filij Ethan,
43 filij Zamma, filij Semei, ¶ filij Ieth, filij Ger
son, filij Leui.
44 Filij autem Merari fratres eorum, ad sini-
stram; Ethan filius Cusi, filij Abdi, filij Ma-
45 loch, ¶ filij Hasabiæ, filij Amasiæ, filij Hel-
46 ciæ, ¶ filij Amasai, filij Boni, filij Somer, ¶ fi-
D 47 lij Moholi, filij Musi, filij Merari, filij Leui.
48 Fratres quoque eorum Leuitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini.
49 Aaron verò & filij eius adolebant incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis, in omne opus Sancti sanctorum: & vt precarentur pro Israël iuxta omnia quæ præceperat Moyses seruus Dei.
50 Hi sunt autem filij Aaron: Eleazar filius eius, Phinees filius eius, Abisue filius eius.
51 Bocci filius eius, Ozi filius eius, Zarahia
52 filius eius, ¶ Meraioth filius eius, Amarias
53 filius eius, Achitob filius eius, ¶ Sadoc filius eius, Achimaas filius eius.
54 Et hęc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum scilicet Aaron, iuxta cognationes Caathitarum: ipsis enim sors contigerant.
55 Dederunt igitur eis Hebron in terra Iuda, E
56 & suburbana eius per circuitum: ¶ agros autem ciuitatis, & villas, Caleb filio Iephone. *Ios.21.b.10.*
57 Porrò filijs Aaron dederunt ciuitates ad confugiendum, Hebron & Lobna, & sub-
58 urbana eius, ¶ Iether quoque & Esthemo cum suburbanis suis, sed & Helon & Dabir, cum suburbanis suis.
59 Asan quoque & Beth-semes & suburbana eorum.
60 De tribu autem Ben-iamin, Gabee & suburbana eius, & Almath cum suburbanis suis, Anathoth quoq; cum suburbanis suis, omnes ciuitates, tredecim, per cognationes suas.
61 Filijs autem Caath residuis de cognatione sua dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem vrbes decem.
62 Porrò filijs Gerson per cognationes suas de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basan, vrbes ỽ tredecim. *ỽ quatuordecim 10.* F
63 Filijs autem Merari per cognationes suas de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulõ, dederũt sorte ciuitates duodecim.
64 Dederunt quoque filij Israel Leuitis ciui-
65 tates, & suburbana earum: ¶ dederuntque per sortem, ex tribu filiorum Iuda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorũ Ben-iamin, vrbes has quas vocauerunt nomi-
66 nibus suis, ¶ & his qui erant de cognatione filiorum Caath, fuerunt; ciuitates in ter- *Ios.21.b.10.*
minis eorum de tribu Ephraim.
67 Dederunt ergo eis vrbes ad confugiendũ, Sichẽ cum suburbanis suis in monte Ephrà-
68 im: & Gazer cum suburbanis suis, ¶ Iecmaan quoq; cum suburbanis suis, & Bet-horon
69 similiter, ¶ nec non & Helon cũ suburbanis suis, & Geth-remmon in eundem modum.
70 Porrò ex dimidia tribu Manasse, Aner &

Universidad de Deusto
Biblioteca

suburbana eius, Balaam & suburbana eius:
his videlicet qui de cognatione filiorũ Ca-
ath reliqui erant.
71 Filijs autem Gerson de cognatione dimi-
diæ tribus Manasse, Gaulõ in Basan, & sub-
urbana eius, & Astaroth cum suburbanis
suis.
G 72 De tribu Issachar, Cedes & suburbana
73 eius, & Dabereth cum suburbanis suis, ¶ Ra
moth quoque & suburbana eius, & Anem
cum suburbanis suis.
74 De tribu verò Aser: Masal cum suburba-
* Hacoc 1. 75 nis suis, & Abdon similiter, ¶ *Asach quo-
que & suburbana eius, & Rohob cum sub-
urbanis suis.
76 Porrò de tribu Nephthali, Cedes in Gali-
lęa & suburbana eius, Hamon cũ suburba-
nis suis, & Cariathaim, & suburbana eius.
77 Filijs autem Merari residuis: de tribu Za
bulon, Remmono & suburbana eius, & Tha
78 bor cum suburbanis suis, ¶ trans Iordanem
quoque ex aduerso Iericho contra orientẽ
Iordanis, de tribu Ruben, Bosorin solitudi-
ne cum suburbanis suis, & Iassa cum subur-
79 banis suis, ¶ Cademoth quoq; & suburba-
na eius, & Mephaath cum suburbanis suis.
80 Nec non & de tribu Gad, Ramoth in Ga-
laad & suburbana eius, & Manaim cum
81 suburbanis suis, ¶ sed & Hesebon cum
suburbanis suis, & Iezer cum suburbanis
suis.

CAPVT VII.

Genealogia Issachar, Ben-iamin, Nephthali, Manasse, Ephraim & Aser.

A 1 PORrò filij Issachar: Thola, & Phua, Iasub
& Simeron, quatuor.
2 Filij Thola: Ozi & Raphaia, & Ieriel, & Ie-
mai, & Iebsem, & Samuel, principes per do
mos cognationum suarum. De stirpe Tho-
la viri fortissimi numerati sunt in diebus
Dauid, viginti duo millia sexcenti.
3 Filij Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Mi-
chael, & Obadia, & Ioel, & Iesia, quinque:
omnes principes.
4 Cumque eis per familias, & populos suos,
accincti ad prælium, viri fortissimi, trigin-
ta sex millia: multas enim habuerunt vxo-
res, & filios.
5 Fratres quoque eorum per omnem cogna
Gen. 46.c.21. tionem Issachar, robustissimi ad pugnan-
B dum, octoginta septẽ millia numerati sunt.
-s. 6 -Filij' Ben-iamin, Bela, & Bechor, & Iadi-
hel, tres.
7 Filij Bela: Esbon & Ozi & Oziel, & Ieri-
moth & Vrai, quinque principes familiarum, & ad pugnandum robustissimorum virorum, & ad pugnandum robustissimorum virorum, & ad pugnandum robustissimorum viror

Universidad de Deusto
Biblioteca

A 1 VNiuersus ergo Israël dinumeratus est: & summa eorum scripta est in libro regum Israël, & Iuda: translatiq; sunt in Babylonem propter delictum suum.

2 Qui autem habitauerunt primi in possessionibus, & in vrbibus suis: Israël, & sacerdotes, & Leuitæ, & Nathinæi.

3 Commorati sunt in Ierusalem de filijs Iuda, & de filijs Ben-iamin, de filijs quoq; Ephraim, & Manasse.

4 Othei filius Ammiud, filij Amri, filij Omrai, filij Bonni, de filijs Phares filij Iuda.

5 Et de Siloni, Asaia primogenitus, & filij eius.

6 De filijs autem Zara: Iehuel, & fratres eorum, sexcenti nonaginta.

7 Porrò de filijs Ben-iamin: Salo filius Mosollam filij Oduia, filij Asana, ¶ & Iobania filius Ieroham: & Ela filius Ozi, filij Mochori: & Mosollam filius Saphatiæ, filij Rahuel, filij Iebaniæ: ¶ & fratres eorum per familias suas, nongenti quinquaginta sex. Omnes hi, principes cognationum per domos patrum suorum.

10 De sacerdotibus autem: Iedaia, Ioiarib, & Iachin.

11 Azarias quoque filius Heleiæ, filij Mosollam, filij Sadoc, filij Maraioth, filij Achitob, pontifex domus Dei.

12 Porrò Adaias filius Ieroham, filij Phassur, filij Melchiæ: & Maasai filius Adiel, filij Iezra, filij Mosollam, filij Mosollamith, filij Emmer: ¶ fratres quoque eorum principes per familias suas, mille septingenti sexaginta: fortissimi robore ad faciendum opus ministerij in domo Dei.

C 14 De Leuitis autem: Semeia filius Hassub filij Ezricam, filij Hasebia de filijs Merari.

15 Bacbacar quoque carpentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filij Zechri, filij

16 Asaph, ¶ & Obdia filius Semeiæ filij Galal, filij Idithum: & Barachia filius Asa, filij Elcana, qui habitauit in atrijs Netophati.

17 Ianitores autē, Sellum, & Accub, & Telmon, & Ahiman: & frater eorum Sellum

18 princeps: ¶ vsque ad illud tempus, in porta regis ad orientem, obseruabant per vices suas de filijs Leui.

19 Sellum verò filius Core filij Abiasaph, filij Core, cum fratribus suis, & domo patris sui, hi sunt Coritæ super opera ministerij, custodes vestibulorum tabernaculi: & familiæ eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum.

20 Phinees autem filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino.

21 Porrò Zacharias filius Mosollamia, ianitor portæ tabernaculi testimonij.

22 Omnes hi electi in ostiarios per portas, ducēti duodecim: & descripti in villis suis per prijs, quos constituerunt Dauid & Samuel

23 Videns, in fide sua ¶ tam ipsos, quàm filios eorum in ostijs domus Domini, & in tabernaculo vicibus suis.

24 Per quatuor ventos erant ostiarij: ad orientem, & ad occidentem, & ad aquilonem, & ad austrum.

25 Fratres autem eorum in viculis suis morabantur, & veniebāt in sabbathis suis de tempore vsque ad tempus.

26 His quatuor Leuitis ēreditus erat omnis numerus ianitorum, & erant super cellaria & thesauros domus Domini.

27 Per gyrum quoque templi Domini morabantur in custodijs suis: vt cùm tempus fuisset, ipsi manè aperirent fores.

28 De horum ꝛ grege' erant & super vasa ministerij: ad numerum enim & inferebantur vasa, & efferebantur.

29 De ipsis & qui credita habebant vtensilia sanctuarij, præerant similæ, & vino & oleo & thuri, & aromatibus.

30 Filij autem sacerdotum vnguenta ex aromatibus conficiebant.

31 Et Mathathias Leuites primogenitus Sallum Coritę præfectus erat eorū, quæ in tagine frigebantur.

32 Porrò de filijs Caath fratribus eorum, de per panes erāt propositionis, vt semper uos per singula sabbatha præpararent.

33 Hi sunt principes cantorum per familias Leuitarum, qui in ēxedris morabantur: die ac nocte iugiter suo ministerio

34 uirent. Capita Leuitarum per familias suas cipes manserunt in Ierusalem.

35 In Gabaon autem commorati sunt Gabaon Iehiel, & nomen vxoris eius

36 cha. Filius primogenitus eius Abdon, &

37 & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab, ¶ quoque, & Ahio, & Zacharias, &

38 loth. Porrò Macelloth genuit Samaan:

39 bitauerunt è regione fratrum suorum Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saul genuit Ionathan, & Melchisua & Abinadab, & Esbaal.

40 Filius autem Ionathan, Merib-baal: & Merib-baal genuit Micha.

41 Porrò filij Micha, Phithon & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

42 Ahaz autem genuit Iara: & Iara genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri. Zamri autem genuit Mosa.

43 Mosa verò genuit Banaa: cuius filius Raphaia genuit Elasa: de quo ortus est Asel.

44 Porrò Asel sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bochru, Ismahel, Saria, Obdia, Hanan. hi sunt filij Asel.

CAPVT X.

Saul propter varias iniquitates à Philisthæis occiditur cum filijs, eiusq; capite à Philisthæis amputato reliquum corpus cum filijs sepelitur à viris Iabes-Galaad.

A 1 PHilisthijm autem pugnabant cōtra Israël, 1.Reg.31. fugeruntq; viri Israël Palæsthinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelbōe.

2 Cumq; appropinquassent Philisthæi persequentes Saul & filios eius, percusserunt Ionathan, & Abinadab, & Melchi-sua filios Saul.

3 Et aggrauatum est prælium contra Saul, inueneruntque eum sagittarij, & vulneraueruntiaculis.

B 4 Et dixit Saul ad armigerum suum, Euagina gladium tuum, & interfice me: ne fortè veniant incircuncisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger eius hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saul ensem, & irruit in eum.

5 Quod cùm vidisset armiger eius, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladium suum, & mortuus est.

6 Interijt ergo Saul, & tres filij eius, & omnis domus illius pariter concidit.

7 Quod cùm vidissent viri Israël, qui habitabant in campestribus, fugerunt: & Saul ac filijs eius mortuis, dereliquerūt vrbes suas, & huc illucque dispersi sunt: veneruntque Philisthijm, & habitauerunt in eis.

C 8 Die igitur altero detrahentes Philisthijm spolia cæsorum, inuenerunt Saul & filios eius iacentes in monte Gelbōe.

9 Cumque spoliassent eum, & amputassent caput, armisque nudassent, miserunt in terram suam, vt circunferretur, & ostenderetur idolorum templis & populis: ¶ arma

10 autem eius consecrauerunt in fano Dei sui, & caput affixerunt in templo Dagon.

D 11 Hoc cùm audissent viri Iabes-Galaad, omnia scilicet quæ Philisthijm fecerant su-

12 per Saul, ¶ consurrexerunt singuli virorum fortium, & tulerunt cadauera Saul & filiorum eius: attuleruntque ea in Iabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum, quæ erat in Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.

13 Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eò quòd prævaricatus sit mandatum Domini quod præceperat, & non custodie- 1.Reg.15.e.23.
rit illud: sed insuper etiam pythonissam 1.Reg.28.b.8.

14 consuluerit, ¶ nec sperauerit in Domino, propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad Dauid filium Isai.

CAPVT XI.

Vnctus Dauid in regem, deuictis Iebusæis habitauit in Ierusalem, stipatus potentissimis ac strenuissimis militibus, quorum Heroica gesta narrantur: noluit Dauid desideratam bibere aquam, eò quòd cum fortium suorum periculo allata esset.

COngregatus est igitur omnis Israël ad Da- 1 A
uid in Hebron, dicens, Os tuum sumus 2.Reg.5.a.1.
& caro tua.

2 Heri quoque nudiustertius cùm adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas & introducebas Israël: tibi enim dixit Dominus Deus tuus, Tu pasces populum meum Israël, & tu eris princeps super eum.

3 Venerunt ergo omnes maiores natu Israël ad regem in Hebrō, & iniit Dauid cum eis fœdus coram Domino: vnxeruntq; eum regem super Israël, iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel.

4 Abijt quoque Dauid, & omnis Israël in Ierusalem: hæc est Iebus, vbi erant Iebusæi habitatores terræ.

5 Dixeruntq; qui habitabāt in Iebus ad Dauid, Non ingredieris huc. Porrò Dauid cepit arcem Sion, quæ est Ciuitas-Dauid, ¶ di- B
6 xitque: Omnis qui percusserit Iebusæum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Ioab filius Saruiæ, & factus est princeps.

7 Habitauit autem Dauid in arce, & idcirco appellata est Ciuitas-Dauid.

8 Aedificauitque vrbem in circuitu à Mello vsque ad gyrum: Ioab autem reliqua vrbis extruxit.

9 Proficiebatque Dauid vadens & crescens, & Dominus exercituum erat cum eo.

10 Hi principes virorum fortium Dauid, qui C
adiuuerunt eum vt rex fieret super omnem 2.Reg.23.a.8.
Israël iuxta verbum Domini quod locutus est ad Israel.

11 Et iste numerus robustorum Dauid: Iesbaam filius Hachamoni princeps inter triginta:

Universidad de Deusto
Biblioteca

ginta: iste leuauit hastam suam super trecentos vulneratos vna vice.

12 Et post eum Eleazar filius Patrui-eius Ahohites, qui erat inter tres potentes.

13 Iste fuit cū Dauid in Phes-domim, quando Philisthijm congregati sunt ad locum illum in prælium: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratq; populus à facie Philisthinorum.

*Hic steterit 12. *defendit 12. *percussisset 12.

14 *Hi steterunt' in medio agri, & *defenderunt' eum: cumq; *percussissent' Philisthæos, dedit Dominus salutem magnam populo suo.

15 Descenderūt autem tres de triginta principibus ad petram in qua erat Dauid, ad speluncam Odollam, quando Philisthijm fuerant castrametati in Valle-raphaim.

2.Reg.23.c.15. 16 Porrò Dauid erat in præsidio, & statio Philisthinorum in Beth-lehem.

D 17 Desiderauit igitur Dauid * & dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Beth-lehem, quæ est in porta.

*aquam.

18 Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerūt, & hauserunt aquam de cisterna Beth-lehē quæ erat in porta, & attulerunt ad Dauid vt biberet: qui noluit, sed

19 magis libauit illam Domino, ¶ dicens: Absit vt in conspectu Dei mei hoc faciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere. hæc fecerunt tres robustissimi.

E 20 Abisai quoque frater Ioab ipse erat princeps trium, & ipse leuauit hastam suam cō-

tra trecentos vulneratos, & ipse erat inter

21 tres nominatissimus, ¶ & inter tres secundus inclytus, & princeps eorum, veruntamen vsque ad tres primos non peruenerat.

*vir robustissimus 4.

22 Banaias filius Ioiadæ *viri robustissimi', qui multa opera perpetrarat, de Cabseel: ipse percussit duos ariel Moab: & ipse descendit, & interfecit leonem in media cisterna tempore niuis.

23 Et ipse percussit virum Aegyptium, cuius statura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam vt liciatorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam, quā tenebat manu, & interfecit eum hasta sua.

F 24 Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ, qui erat

25 inter tres robustos nominatissimus, ¶ inter triginta primus, veruntamen ad tres vsque non peruenerat: posuit autem eum Dauid ad auriculam suam.

26 Porrò fortissimi viri in exercitu, Asahel frater Ioab, & Elchanan filius patrui

27 de Beth-lehem, ¶ Sammoth Atorites, Hel-

28 les Phalonites, ¶ Ira filius Acces Thecu-

29 tes, Abiezer Anathothites, ¶ Sobochai Hu-

30 sathites, Ilai Ahohites, ¶ Maharai Netophathites, Heled filius Baana Nephathites,

31 ¶ Ethai filius Ribai de Gabaath filiorū Ben-

32 -iamin, Banaia Pharatonites, ¶ Hurai de

33 Torrente-Gaas, Ahiel Arhathites, ¶ Azmaueth Bauramites, Eliaba Salabonites,

34 Filij Assem Gezonites, Ionathan filius

35 Sage Ararites, ¶ Ahiam filius Sachar Ararites,

36 tes, Eliphal filius Vr, ¶ Hepher Mecherathites,

37 thites, Ahia Phelonites, ¶ Hesro Carmelites,

38 tes, Naarai filius Azbai, ¶ Ioel frater Nathan, Mibahar filius Agarai.

39 Selec Ammonites Naharai Berothites, ar-

40 miger Ioab filij Saruiæ, ¶ Ira Iethræus, Ga-

41 reb Iethræus, ¶ Vrias Hethæus, Zabad filius Oholi.

42 Adina filius Siza Rubenites princeps Ru-

benitarum, & cum eo triginta.

43 Hanan filius Maacha, & Iosaphat Mo-

44 nites, ¶ Ozia Astarothites, Samma & Iehiel filij Hotham Aroarites,

45 filij Hotham Arothites, ¶ Iedihel filius Sa-

46 ri, & Ioha frater eius Thosaites, ¶ Eliel Eliam Mahumites, & Ieribai, & Iosaia filij Elnaam, & Ietma Moabites, Eliel & Obed, & Iasiel de Masobia.

CAPVT XII.

Qui Dauid fuerant secuti fugientem Saulem & postea ex omnibus tribubus venerunt, vt eum regem constituerent in Hebron.

2.Reg.29. 3.4.

HI quoque venerunt ad Dauid in Siceleg, cùm adhuc fugeret Saul Cis, qui

2 fortissimi & egregij pugnatores, ¶ tenentes arcum, & vtraque manu fundis saxa iacientes, & dirigentes sagittas: de fratribus Saul ex Ben-iamin.

3 Principes Ahiezer, & Ioas filij Samaa Gi-

baathites: & Iaziel, & Phallet filij Azmaueth,

& Baracha, & Iehu Anathothites.

4 Samaias quoque Gebaonites fortissimus

inter triginta & super triginta, Ieremias,

Ieheziel & Iohanam, & Iezabad Gaderathites.

5 thites. ¶ & Eluzai & Ierimuth, & Baalia, &

Samaria, & Sapharia Haruphites.

6 Elcana & Iesia, & Azareel, & Ioezer, & Iasobaam de Carehim.

7 Ioela quoque & Zabadia filij Ierobam de

Gedor.

8 Sed & de Gaddi transfugerunt ad Dauid

cùm lateret in deserto, viri robustissimi,

& pugnatores optimi, tenentes clypeum & hastam: facies eorum quasi facies leonis, & veloces quasi capreæ in montibus.

9 Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab ter-

10 tius, ¶ Masmana quartus, Ieremias quintus,

11 ¶ Ethi sextus, Eliel septimus, ¶ Iohanan octauus, Elzebad nonus, ¶ Ieremias decimus,

12 13 Machbanai vndecimus, ¶ hi de filijs

14 Gad principes exercitus: nouissimus centum militibus præerat, & maximus mille.

15 Isti sunt qui transierunt Iordanem mense primo, quando inundare consueuit super ripas suas: & omnes fugauerunt, qui morabantur in vallibus ad orientalem plagam & occidentalem.

C 16 Venerunt autem & de Ben-iamin & de Iuda ad præsidium in quo morabatur Dauid.

17 Egressusq; est Dauid obuiam eis, & ait: Si pacificè venistis ad me, vt auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis, si autem insidiamini mihi pro aduersarijs meis, cū ego iniquitatē in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, & iudicet.

18 Spiritus verò induit Amasai principem inter triginta, & air, Tui sumus ô Dauid, & tecum fili Isai, pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis. te enim adiuuat Deus tuus. Suscepit ergo eos Dauid, & constituit principes turmæ.

19 Porrò de Manasse transfugerunt ad Dauid, quando veniebat cum Philisthijm aduersus Saul, vt pugnaret, & non dimicauit cum eis, quia inito consilio remiserūt eum principes Philisthinorum, dicentes: Periculo capitis nostri reuertetur ad dominum suum Saul.

D 20 Quando igitur reuersus est in Siceleg,

-ab.

transfugerunt ad eum de Manasse, Ednas,

& Iozabad, & Iedihel, & Michael & Ednas'

*militum 21 & Iozabad, & Eliu, & Salathi, principes *militum' in Manasse. ¶ hi præbuerunt auxilium Dauid aduersus latrunculos: omnes enim erant viri fortissimi, & facti sunt principes in exercitu.

22 Sed & per singulos dies veniebant ad Dauid ad auxiliandum ei, vsque dum fieret grandis numerus, quasi exercitus Dei.

23 Iste quoq; est numerus principum exercitus, qui venerunt ad Dauid, cùm esset in Hebron, vt transferrent regnum Saul ad eū, iuxta verbum Domini.

24 Filij Iuda portantes clypeum & hastam, sex millia octingenti expediti ad prælium.

E 25 De filijs Simeon virorum fortissimorum ad pugnandum, septem millia centum.

26 De filijs Leui, quatuor millia sexcenti.

27 Ioiada quoque princeps de stirpe Aaron, & cum eo tria millia septingenti.

28 Sadoc etiam puer egregiæ indolis, & domus patris eius, principes viginti duo.

29 De filijs autem Ben-iamin fratribus Saul, tria millia. magna enim pars eorum adhuc sequebatur domum Saul.

30 Porrò de filijs Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis.

31 Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia, singuli per nomina sua venerunt vt constituerent regem Dauid.

32 De filijs quoque Issachar viri eruditi, qui nouerant singula tempora, ad præcipiendum quid facere deberet Israël, principes ducenti: omnis autē reliqua tribus, eorum consilium sequebatur.

33 Porrò de Zabulon qui egrediebantur ad F prælium, & stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde duplici.

34 Et de Nepthali, principes mille, & cum eis instructi clypeo & hasta, triginta & septem millia.

35 De Dan etiam præparati ad prælium, viginti octo millia sexcenti.

36 Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie prouocantes, quadraginta millia.

37 Trans Iordanem autem de filijs Ruben, & de Gad, & dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis, centum viginti millia.

38 Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, vt constituerent regem Dauid super vniuersum Israël: sed & omnes reliqui ex Israël, vno corde erant, vt rex fieret Dauid.

39 Fueruntq; ibi apud Dauid tribus diebus comedentes & bibentes. præparauerant enim eis fratres sui.

40 Sed & qui iuxta eos erāt, vsq; ad Issachar & Zabulon, & Nephthali, afferebāt panes in asinis, & camelis, & mulis, & bobus ad vescendum: farinam, palathas, vuam passam, vinum, oleū, boues, arietes ad omnem copiam, gaudium quippe erat in Israël.

CAPVT XIII.

Archa Cariath-iarim reducitur arca Domini de domo Abinadab, omni Israël cum Dauid ante eam ludentibus: sed quia Oza arcam cōtingens à Domino percussus est, auertit eam Dauid in domum Obed-edom, cui ex eo tempore benedixit Dominus.

Inijt

Universidad de Deusto
Biblioteca

A 1 INijt autem consilium Dauid cum tribunis,
& centurionibus, & vniuersis principibus,
2 ¶ & ait ad omnem cætum Israël, Si placet
vobis, & à Domino Deo nostro egreditur
sermo, quem loquor: mittamus ad fratres
nostros reliquos in vniuersas regiones Is-
raël, & ad sacerdotes & Leuitas, qui habi-
tant in suburbanis vrbium, vt congregentur
3 ad nos, ¶ & reducamus arcam Dei nostri ad
nos: non enim requisiuimus eam in diebus
Saul.
4 Et respondit vniuersa multitudo vt ita
fieret: placueratenim sermo omni populo.
B 5 Congregauit ergo Dauid cunctum Israël
à Sihor Aegypti, vsque dum ingrediaris
2.Reg.6.a.1. Emath, vt adduceret arcam Dei de Cariath
-iarim.
* omnes viri 1. -.2. 6 Et ascendit Dauid & * omnis-vir' Israël ad
collem Cariath-iarim, qui est in Iuda, vt af-
ferret inde arcã Domini Dei sedentis super
cherubim, vbi inuocatum est nomen eius.
C 7 Imposueruntq; arcã Dei super plaustrum
nouum, de domo Abinadab: Oza autem &
frater eius minabant plaustrum.
8 Porrò Dauid & vniuersus Israël ludebant
coram Deo omni virtute in canticis & in
cytharis, & psalterijs, & tympanis, & cym-
balis, & tubis.
9 Cùm autem peruenissent ad Aream-chi-
don, tetendit Oza manum suam, vt sustẽ-
taret arcam: bos quippe lasciuiens paulu-
lum inclinauerat eam.
Num.4.b.19. 10 Iratus est itaque Dominus contra Ozam,
& percussit eum, eò quòd tetigisset arcam:
& mortuus est ibi coram Domino.
D 11 Contristatusque est Dauid, eò quòd di-
uisisset Dominus Ozam, vocauitq; locum
illum, Diuisio Ozæ, vsq; in præsentẽ diem.
12 Et timuit Deum tunc temporis, dicens:
Quomodo possum ad me introducere ar-
cam Dei?
13 Et ob hanc causam nõ adduxit eam ad se,
hoc est, in Ciuitatem-Dauid, sed auertit in
domum Obed-edom Gethæi.
14 Mansit ergo arca Dei in domo Obed-edõ
tribus mensibus: & benedixit Dominus
domui eius, & omnibus quæ habebat.

CAPVT XIIII.

Dauid acceptis à rege Tyri lignis & artificibus ad extruendam sibi domum, alias ducit vxores, ac multos gignit liberos, & consulto Domino bis cædit Philisthæos.

A 1 MIsit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad
2.Reg.5.b.11. Dauid, & ligna cedrina, & artifices pa-
rietum lignorumq;: vt ædificarent ei domũ.
2 Cognouitq; Dauid, eò quòd confir-
eum Dominus in regem super Israël, &
leuatum est regnum suum super p
eius Israël.
3 Accepit quoque Dauid alias vxores
rusalem: genuitq; filios & filias.
* ducenti 4 Et hæc nomina eorum, qui natu
* octoginta Ierusalem: Samua & Sobab, Nathan &
* viginti 5 lomon, ¶ Iebahar, & Elisua, * & Elipha-
6 ¶ Noga quoque, & Napheg, & Iaphia,
7 lisama, & Baal-iada, & Eliphalet.
8 Audientes autem Philisthijm eò quòd
ctus esset Dauid in regem super vniu
Israël, ascenderũt omnes vt quærerent
quod cùm audisset Dauid, egressus
uiam eis.
9 Porrò Philisthijm venientes, diffusi
Valle-Raphaim.
10 Consuluitque Dauid Dominum,
Si ascendam ad Philisthæos, & si tra
in manu mea? Et dixit ei Dominus
de, & tradam eos in manu tua.
11 Cumq; illi ascendissent in Baal-pha
percussit eos ibi Dauid, & dixit Dom
inimicos meos per manum meam, sic
uiduntur aquæ. & ideirco vocatum e
men illius loci Baal-pharasim.
12 Dereliqueruntq; ibi deos suos, quos
uid iussit exuri.
13 Alia etiam vice Philistijm irruer
diffusi sunt in valle.
14 Consuluitque rursum Dauid Dom
dixit ei Deus, Non ascendas post eos,
de ab eis, & venies contra illos ex ad
pyrorum.
15 Cumq; audieris sonitũ gradientis
cumine pyrorum, tunc egredieris ad
lum. Egressus est enim Deus ante te,
cutiat castra Philisthijm.
16 Fecit ergo Dauid sicut præceperat
us, & percussit castra Philisthinorum
Gabaon vsque Gázera.
17 Diuulgatumque est nomen Dauid
niuersis regionibus, & Dominus dedit
uorem eius super omnes gentes.

CAPVT XV.

Deducitur magno cum apparatu arca Dei in Ierusalem comitante omni Israël, sacerdotibus vero & Leuitis iuxta sua officia ministrantibus, & laudes despicit Dauid coram arca saltãtem, indutum bisina, & Ephod lineo.

FEcit quoque sibi domos in Ciuitate D
uid: & ædificauit locum arcæ Dei, et
ditq; ei tabernaculum.
2 Tunc dixit Dauid, Illicitum est vt q
cunque portetur arca Dei, nisi à Leuitis:
quos elegit Dominus ad portandum eã, &
ad ministrandum sibi vsq; in æternum.
3 Congregauitq; vniuersum Israël in Ieru-
salem, vt afferretur arca Dei in locum suum
quem præparauerat ei.
4 Necnon & filios Aaron & Leuitas. ¶ de fi-
lijs-Caath, Vriel princeps fuit: & fratres e-
* centum' viginti. ius * centum' viginti.
6 De filijs Merari, Asaia princeps: & fratres
eius ducenti * viginti'.
7 De filijs Gersom, Ioel princeps: & fratres
eius centum * triginta'.
8 De filijs Elisaphã, Semeias princeps: & fra-
tres eius ducenti.
9 De filijs Hebron, Eliel princeps: & fratres
eius octoginta.
10 De filijs Oziel, Aminadab princeps: &
fratres eius centum duodecim.
11 Vocauitq; Dauid Sadoc & Abiathar sacer
B 12 dotes, & Leuitas, Vriel, Asaiam, Ioel, Seme-
iam, Eliel, & Aminadab: ¶ & dixit ad eos,
Vos qui estis principes familiarum Leuiti-
carum, sanctificamini cum fratribus vestris,
& afferte arcam Domini Dei Israël ad lo-
13 cum, qui ei præparatus est: ¶ ne vt à princi-
pio, quia non eratis præsentes, percussit nos
Dominus: sic & nunc fiat, illicitum quid
nobis agentibus.
14 Sanctificati sunt ergo sacerdotes & Leui-
tæ, vt portarent arcam Domini Dei Israel.
15 Et tulerunt filij Leui arcam Dei, sicut præ-
ceperat Moyses iuxta verbum Domini, hu-
meris suis in vectibus.
16 Dixitque Dauid principibus Leuitarum,
vt constituerent de fratribus suis cantores
in organis musicorum, nablis videlicet &
lyris, & cymbalis, vt resonaret in excelsis
sonitus lætitiæ.
17 Constituerunt ergo Leuitas: Heman filium
Ioel, & de fratribus eius Asaph filium Ba-
rachiæ, de filijs verò Merari, fratribus eo-
C 18 rum: Etham filium Casaiæ.
Et cum eis fratres eorum, in secundo or-
dine, Zachariam, & Ben, & Iaziel, & Semi-
ramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab, & Banaiam
& Maasiam, & Mathathiam, & Eliphalu, &
Maceniam, & Obed-edom, & Iehiel, iani-
tores.
19 Porro cantores, Heman, Asaph & Etham:
in cymbalis æneis concrepantes.
20 Zacharias autem & Oziel, & Semira-
moth, & Iahiel, & Ani, & Eliab, & Maasias,
& Banaias in nablis arcana cantabant.
21 Porrò Mathathias, & Eliphalu, & Mace-

nias, & Obed-edom, & Iehiel, & Oziazin in
citharis pro octaua canebant epinicion.
22 Chonenias autem princeps Leuitarum,
prophetiæ præerat, ad præcinendam melo-
diam. erat quippe valde sapiens.
23 Et Barachias & Elcana, ianitores arcæ.
24 Porrò Sebenias, & Iosaphat, & Natha-
nael, & Amasai, & Zacharias, & Banaias, &
Eliézer sacerdotes clangebant tubis coram
arca Dei: & Obed-edom, & * Iehias' erant * Achimaas 2.
ianitores arcæ. 2.Reg.6.b.12.
D 25 Igitur Dauid & -omnes' maiores natu Is-
-.2. rael, & tribuni, ierunt ad deportandam ar-
cã fœderis Domini de domo Obed-edom
cum lætitia.
26 Cumq; adiuuisset Deus Leuitas, qui por-
-.5. tabant arcam-fœderis' Domini, immola-
bantur septem tauri & septem arietes.
27 Porrò Dauid erat indutus stola byssina,
& vniuersi Leuitæ, qui portabant arcam,
cantoresque, & Chonenias princeps pro-
phetiæ inter cantores: Dauid autem etiam
indutus erat Ephod lineo.
28 Vniuersusq; Israel deducebant arcam fœ-
deris Domini in iubilo, & sonitu buccinæ
& tubis, & cymbalis, & nablis, & citharis
concrepantes.
29 Cumq; peruenisset arca fœderis Domini
vsque ad Ciuitatem-Dauid, Michol filia
Saul prospiciens per fenestram, vidit Dauid
regem saltantem atque ludentem, & despe-
xit eum in corde suo.

CAPVT XVI.

Constituta arca in tabernaculo fœderis, oblatis q; victimis, & populo à Dauid benedicto ordinantur varia Leuitarum ministeria coram arca, interposito cantico diuinæ laudis.

ATtulerunt igitur arcam Dei, & consti- 1 A
tuerunt eam in medio tabernaculi quod 2.Reg.6.d.17.
tetenderat ei Dauid, & obtulerunt holocau
sta & pacifica coram Deo.
2 Cumq; complesset Dauid offerens holo-
causta & pacifica benedixit populo in no-
mine Domini.
3 Et diuisit vniuersis per singulos, à viro vsq;
ad mulierem tortam panis, & partem assæ
carnis bubalæ, & frixam oleo similam.
4 Constituitq; coram arca Domini de Le-
uitis, qui ministrarent: & recordarentur o-
perum eius, & glorificarent atque lauda-
rent Dominum Deum Israel.
5 Asaph principem, & secundum eius Za-
chariam. Porrò Iahiel, & Semiramoth, &
Iehiel, & Mathathiam, & Eliab, & Bana-
iam, & Obed-edom, & Iehiel super organa

Universidad de Deusto
Biblioteca

psalterij & lyras: Asaph autem, vt cymbalis personaret.
6 Banaiam verò & Iaziel sacerdotes, canere tuba iugiter coram arca fœderis Domini.
7 In illo die fecit Dauid principem ad confitendum Domino, Asaph & fratres eius.
Psal.104.a.1. Isai.12.a.4.
8 Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius.
B
9 Cantate ei, & psallite ei, & narrate omnia mirabilia eius.
10 Laudate nomen sanctum eius: lætetur cor quærentium Dominum.
11 Quærite Dominũ & virtutem eius: quærite faciem eius semper.
12 Recordamini mirabilium eius quæ fecit: signorum illius, & iudiciorum oris eius.
13 Semen Israel serui eius: filij Iacob electi eius.
14 Ipse Dominus Deus noster: in vniuersa terra iudicia eius.
15 Recordamini in sempiternum pacti eius: sermonis quem præcepit in mille generationes.
16 Quem pepigit cum Abraham: & iuramenti illius cum Isaac.
17 Et constituit illud Iacob in præceptum, & Israel in pactum sempiterum,
18 Dicens, Tibi dabo terram-Chanáan, funiculum hæreditatis vestræ.
19 Cùm essent pauci numero, parui & coloni eius.
20 Et transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.
21 Non dimisit quenquam calumniari eos: sed increpauit pro eis reges.
Psal.95.a.1.
22 Nolite tangere christos meos, & in prophetis meis nolite malignari.
C
23 Cantate Domino omnis terra, annuntiate ex die in diem salutare eius.
24 Narrate in gentibus gloriam eius: in cunctis populis mirabilia eius.
25 Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & horribilis super omnes deos.
26 Omnes enim dij populorum, idôla: Dominus autem cælos fecit.
27 Confessio & magnificentia coram eo: fortitudo & gaudium in loco eius.
28 Afferte Domino familiæ populorum: afferte Domino gloriam & imperium.
29 Date Domino gloriam nomini eius, leuate sacrificium, & venite in conspectu eius: & adorate Dominum in decore sancto.
30 Commoueatur à facie eius omnis terra: ipse enim fundauit orbem immobilem
31 Lætentur cæli, & exultet terra, & dicant in nationibus, Dominus regnauit.
32 Tonet mare, & plenitudo eius: exultent agri, & omnia quæ in eis sunt.
33 Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino: quia venit iudicare terram.
34 Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius.
35 Et dicite, Salua nos Deus saluator noster, & congrega nos, & erue de gentibus, ut confiteamur nomini sancto tuo, & gloriemur in carminibus tuis.
36 Benedictus Dominus Deus Israel a sempiterno vsque in æternum: & dicat omnis populus, Amen, & hymnum Deo.
37 Dereliquit itaque ibi coram arca fœderis Domini Asaph & fratres eius: vt ministrarent in conspectu arcæ iugiter per singulos dies, & vices suas.
38 Porrò Obed-edom, & fratres eius sexaginta octo: & Obed-edom, filium Idithun, & Hosa constituit ianitores.
39 Sadoc autem sacerdotem, & fratres eius sacerdotes, coram tabernaculo Domini
40 excelso quod erat in Gabaon, vt offerrent holocausta Domino super altare holocaustomatis iugiter manè & vesperi, iuxta omnia quæ scripta sunt in lege Domini, quam præcepit Israëli.
41 Et post eum Heman & Idithun, & cæteros quos electos, vnumquenque vocabulo suo ad confitendum Domino, Quoniam in æternum misericordia eius.
42 Heman quoque & Idithun canentes tuba, & quatientes cymbala & omnia musicorum organa ad canendum Domino: filios autem Idithun fecit esse portarios.
43 Reuersusq; est omnis populus in domum suam: & Dauid, vt benediceret etiam domui suæ.

CAPVT XVII.

Cogitanti Dauid ædificare domum Domino, promittitur filius qui illam fit ædificaturus, vnde Dauid gratias agit, Dei erga se bonitatem extollens.

CVm autem habitaret Dauid in domo sua, dixit ad Nathan prophetam, Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem fœderis Domini sub pellibus est.
2 Et ait Nathan ad Dauid, Omnia quæ in corde tuo sunt, fac: Deus enim tecum est.
3 Igitur nocte illa factus est sermo Domini ad Nathan, dicens, ¶ Vade & loquere ad Dauid seruo meo: Hæc dicit Dominus, Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum.
4 Neque enim mansi in domo ex eo tempore quo eduxi Israel * vsque ad diem hanc, sed fui semper mutans loca tabernaculi, & in tentorio ¶ manens cũ omni Israël. Nunquid locutus sum saltem vni iudicum Israel, quibus præceperam, vt pascerent populum meum, & dixi, Quare non ædificastis mihi domum cedrinam?
* de terra Aegypti.
7 Nunc itaque sic loquêris ad seruum meum Dauid, Hæc dicit Dominus exercituum, Ego tuli te cùm in pascuis sequereris gregẽ: vt esses dux populi mei Israël.
B 8 Et fui tecum quocunque perrexisti: & interfeci omnes inimicos tuos coram te, feciq; tibi nomen quasi vnius magnorum qui celebrantur in terra.
9 Et dedi locum populo meo Israel, plantabitur & habitabit in eo, & vltrà non cõmouebitur: nec filij iniquitatis atterent eos, sicut à principio, ¶ ex diebus quibus dedi iudices populo meo Israel, & humiliaui vniuersos inimicos tuos. Annuntio ergo tibi, quòd ædificaturus sit tibi Dominus domum.
11 Cumq; impleueris dies tuos, vt vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filijs tuis: & stabiliam regnum eius.
12 Ipse ædificabit mihi domum, & firmabo
13 solium eius vsque in æternum, ¶ EGO ERO EI IN PATREM, & ipse erit mihi in filium: & misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante te fuit.
14 Et statuam eum in domo mea, & in regno meo vsque in sempiternum: & thronus eius erit firmissimus in perpetuum.
15 Iuxta omnia verba hęc, & iuxta vniuersam visionem istam, sic locutus est Nathan ad Dauid.
C 16 Cumque venisset rex Dauid, & sedisset coram Domino, dixit, Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, vt præstares mihi talia?
17 Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, ideoque locutus es super domum serui tui etiam in futurum: & fecisti me spectabilem super omnes homines Domine Deus.
18 Quid vltrà addere potest Dauid, cùm ita glorificaueris seruum tuum, & cognoueris eum?
19 Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc, & nota esse voluisti vniuersa magnalia.
20 Domine non est similis tui: & non est alius Deus absque te, ex omnibus quos audiuimus auribus nostris.
21 Quis enim est alius, vt populus tuus Israel, gens vna in terra, ad quam perrexit Deus, vt liberaret & faceret populum sibi, & magnitudine sua atque terroribus eijceret nationes à facie eius, quem de Aegypto liberarat?
D
aut cum 4.
22 Et posuisti populum tuum Israel tibi in populum vsque in æternum, & tu Domine factus es Deus eius.
23 Nunc igitur Domine sermo quem locutus es famulo tuo, & super domum eius, cõfirmetur in perpetuũ, & fac sicut locutus es.
24 Permaneatque & magnificetur nomen tuum vsque in sempiternum: & dicatur, Dominus exercituum Deus Israel, & domus Dauid serui eius permanens coram eo.
25 Tu enim Domine Deus meus reuelasti auriculam serui tui, vt ædificares ei domũ: & idcirco inuenit seruus tuus fiduciam, vt oret coram te.
26 Nunc ergo Domine tu es Deus: & locutus es ad seruum tuum tanta beneficia.
27 Et cœpisti benedicere domui serui tui, vt sit semper coram te: te enim Domine benedicente, benedicta erit in perpetuum.

CAPVT XVIII.

Prælia Dauid, & tributa gentibus imposita, atque officiarij eius.

FActum est autem post hæc, vt percuteret Dauid Philisthiim, & humiliaret eos, & tolleret Geth, & filias eius de manu Philisthiim,
A
2. Reg. 8.a.1.
2 ¶ percuteretq; Moab, & fierẽt Moabitæ serui Dauid offerentes ei munera, ¶ eo
3 tempore percussit Dauid etiam Adar-ézer regem Soba regionis Hemath, quando perrexit, vt dilataret imperium suum vsque ad flumen Euphráten.
4 Cepit ergo Dauid mille quadrigas eius, & septem millia equitum ac viginti millia virorum peditũ: subneruauitq; omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis quas reseruauit sibi.
5 Superuenit autem & Syrus Darmascenus, vt auxilium præberet Adar-ézer regi Soba. sed & huius percussit Dauid viginti duo millia virorum.
B
6 Et posuit milites in Darmasco, vt Syria quoq; seruiret sibi, & offerret munera. Adiuuitque eum Dominus in cunctis ad quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 perrexerat. ¶ Tulit quoque Dauid pharetras aureas, quas habuerãt serui Adar-ézer: & attulit eas in Ierusalem.

8 Necnon de Thebath & Chun vrbibus Adar-ézer æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneũ, & columnas, & vasa ænea.

C 9 Quod cùm audisset Thou rex Hemath percussisse videlicet Dauid omnem exer-
10 citum Adar-ézer regis Soba, ¶ misit Adoram filium suum ad regem Dauid, vt postularet ab eo pacẽ, & congratularetur ei quod percussisset, & expugnasset Adar-ézer: aduersarius quippe erat Thou Adar-ézer.

11 Sed & omnia vasa aurea & argentea, & ænea consecrauit Dauid rex Domino, cum argento & auro quod tulerat ex vniuersis gentibus, tam de Idumæa & Moab, & filijs Ammon, quàm de Philisthijm & Amalec.

D 12 Abisai verò filius Saruiæ percussit Edom in Valle-salinarum, decem & octo millia:
13 ¶ & constituit in Edom præsidium, vt seruiret Idumæa Dauid: saluauitq; Dominus Dauid in cunctis ad quæ perrexerat.

14 Regnauit ergo Dauid super vniuersum Israël, & faciebat iudicium atq; iustitiam cuncto populo suo.

15 Porrò Ioab filius Saruiæ erat super exercitum, & Iosaphat filius Ahilud à commentarijs.

*Abi-mélech 7. 16 Sadoc autem filius Achitob, & *Ahi-mélech', filius Abiathar, sacerdotes: & Susa, scriba.

17 Banaias quoque filius Ioiadæ super legiones Cerethi & Phelethi: Porrò filij Dauid primi ad manum regis.

CAPVT XIX.

Hanon rex Ammon, seruis Dauid, qui ad consolandum de patris morte venerant, contumelia affectis, à Dauid inuaditur ac vincitur vnà cum Syris auxiliaribus.

A 1 2.Reg.10.a.1. Accidit autem vt moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius eius pro eo.

2 Dixitq; Dauid, Faciam misericordiã cum Hanon filio Naas: præstitit enim mihi pater eius gratiam. Misitq; Dauid nuntios ad cõsolandum eum super morte patris sui. Qui
3 cùm peruenissent in terram filiorum Ammon, vt consolarentur Hanon, ¶ dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon, Tu forsitan putas, quòd Dauid honoris causa in patrem tuum miserit, qui consolarentur te: nec animaduertis, quod vt explorent, & inuestigent, & scrutẽtur terrã tuã venerint ad te serui eius.

4 Igitur Hanon pueros Dauid decalauit & rasit, & præcidit tunicas eorum à natibus eorum que ad pedes, & dimisit eos.

5 Qui cùm abijssent, & hoc mandasset Dauid, misit in occursum eorum (grandem enim contumeliam sustinuerant) & præcepit vt manerent in Iericho, donec crescerent barba eorum, & tunc reuerterentur.

6 Videntes autem filij Ammon, quòd odiosi essent Dauid tam Hanon quàm reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, vt conducerent sibi de Mesopotamia, & de Syria-Maacha, & de Soba currus & equites.

7 Conduxeruntq; triginta duo millia currum, & regem Maacha cum populo eius. Qui cùm venissent, castrametati sunt ex
8 aduerso Medaba. Filij quoque Ammon congregati de vrbibus suis, venerunt ad bellum.

9 Quod cùm audisset Dauid, misit Ioab & omnem exercitum virorum fortium. Egressíque filij Ammon, direxerunt aciem iuxta portam ciuitatis: reges autem qui auxilium eius venerant, seorsum in agro steterunt.

10 Igitur Ioab intelligens bellum ex aduerso, & post tergum contra se fieri, elegit viros fortissimos de vniuerso Israël, & perrexit contra Syrum.

11 Reliquam autem partem populi dedit manu Abisai fratris sui: & perrexerunt contra filios Ammon.

12 Dixitq; Si vicerit me Syrus, auxiliabitur mihi: Si autem superauerint te filij Ammon, ero tibi in præsidium.

13 Confortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro vrbibus Dei nostri: Dominus autem quod in conspectu suo bonum est, faciet.

14 Perrexit ergo Ioab, & populus qui cum eo erat, contra Syrum ad prælium: & fugauit eos.

15 Porrò filij Ammon videntes quòd fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem eius, & ingressi sunt ciuitatem: reuersusque est etiam Ioab in Ierusalem.

16 Videns autem Syrus quòd cecidisset coram Israël, misit nuntios, & adduxit Syros qui erat trans fluuium: Sophach autem princeps militiæ Adar-ézer, erat dux eorum.

17 Quod cùm annuntiatũ esset Dauid, congregauit vniuersum Isr. ël, & transiuit Iordanem, irruitq; in eos, & direxit ex aduerso aciem, illis contra pugnantibus. Pug-

18 Fugit autem Syrus Israël: & interfecit Dauid de Syris septem millia curruum, & quadraginta millia peditum, & Sophach exercitus principem.

19 Videntes autem serui Adar-ézer se ab Israel esse superatos, transfugerunt ad Dauid, & seruierunt ei: noluitque vltrà Syria auxilium præbere filijs Ammon.

CAPVT XX.

Bella à Dauid prosperè acta aduersus Ammonitas ac Philisthæos, & in his occiditur Gigas senos habens digitos, hoc est simul 24.

A 1 2.Reg.11. 1.Par.20.a.1. Factum est autem post anni circulum eo tempore quo solent reges ad bella procedere, congregauit Ioab exercitum & robur militiæ, & vastauit terram filiorum Ammon, perrexitq; & obsedit Raba: porrò Dauid manebat in Ierusalem, quando Ioab
2 percussit Rabba, & destruxit eam.

Tulit autem Dauid coronam Melchom de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentum, & pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema: manubias quoque
B 3 vrbis plurimas tulit. ¶ populum autem qui erat in ea, eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta transire, ita vt dissecarentur & conterererentur: sic fecit Dauid cunctis vrbibus filiorum Ammõ: & reuersus est cum omni populo suo in Ie-
2.Reg.21. 1.Par.20.a.4. rusalem.

4 Post hæc initum est bellum in Gazer aduersum Philisthæos: in quo percussit Sobochai Husathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliauit eos.

5 Aliud quoque bellum gestum est aduersus Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus *Beth-lehemites' fratrem Goliath Gethæi, cuius hastæ lignum erat quasi
*Lehemites. 2. liciatorium texentium.

D 6 Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos, id est simul viginti quatuor: qui & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus. Hic blasphemauit Israël: & percussit eum Ionathan filius Samaa fratris Dauid. Hi sunt filij Raphain Geth, qui ceciderunt in manu Dauid & seruorum eius.

CAPVT XXI.

Dauid populum numerando Deum offendens, pestem quam ex tribus elegerat percutitur, donec Deũ oratione placaret, & altare in area Ornam Iebusæi erigeret.

A 1 2.Reg.24. a.1. Consurrexit autem satan contra Israël: & incitauit Dauid vt numeraret Israël.

2 Dixitq; Dauid ad Ioab, & ad principes populi, Ite, & numerate Israël à Ber-sabee vsq; Dan, & afferte mihi numerum, vt sciam. *Infr. 27. c. 24.

3 Respondit q; Ioab, Augeat Dominus populum suum centuplum, quàm sunt: nónne domine mi rex, omnes serui tui sunt? quare hoc quærit dominus meus, quod in peccatum reputetur Israëli?

4 Sed sermo regis magis præualuit: egressusq; est Ioab, & circuiuit vniuersum Israël: & reuersus est Ierusalem.

5 Deditq; Dauidi numerum eorum quos circuierat: & inuentus est omnis numerus Israel, mille millia, & centũ millia virorum educentium gladium: de Iuda autem quadringenta' septuaginta millia bellatorum. *trecenta 13.

6 Nam Leui & Ben-iamin, non numerauit: eò quòd Ioab inuitus exequeretur regis imperium.

7 Displicuit autem Deo quod iussum erat: & percussit Israel.

8 Dixitq; Dauid ad Deum, Peccaui nimis vt hoc facerem: obsecro aufer iniquitatem serui tui, quia insipienter egi.

9 Et locutus est Dominus ad Gad Viden- B
10 tem Dauidis, dicens, ¶ Vade & loquere ad Dauid, & dic-ei', Hæc dicit Dominus, Triũ tibi optionem do: vnum quod volueris e- -t.
lige, & faciam tibi.

11 Cumq; venisset Gad ad Dauid, dixit ei, Hæc dicit Dominus, elige quod volueris:
12 ¶ aut tribus annis pestilentiam: *aut tribus *famis 4.
mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorum non posse euadere: aut tribus diebus gladium Domini, & mortem versari in terra, & angelum Domini interficere in vniuersis finibus Israël: nunc igitur vide quid respondeam ei qui misit me.

13 Et Dixit Dauid ad Gad, Ex omni parte me angustiæ premunt: sed melius mihi est, vt incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes eius: quàm in manus hominum.

14 Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel: & ceciderunt de Israel septuaginta millia virorum.

15 Misit quoque angelum in Ierusalem, vt percuteret eam: cumque percuteretur, vidit Dominus, & misertus est super magnitudine mali: & imperauit angelo qui percutiebat, Sufficit, iam cesset manus tua. Porrò angelus Domini stabat iuxta aream Ornam Iebusæi.

16 Leuansque Dauid oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter cælum & ter- C

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram,& euaginatum gladium in manu eius, & versum contra Ierusalem: & cecíderunt tam ipse,quàm maiores natu vestiti cilicijs, proni in terram.

17 Dixitq; Dauid ad Deum,Nonne ego sum qui iussi vt numeraretur populus? Ego qui peccaui,ego qui malum feci: iste grex quid commeruit?Domine Deus meus vertatur obsecro manus tua in me, & in domum patris mei:populus autem tuus non percutiatur.

18 Angelus autem Domini præcepit Gad,vt diceret Dauidi,vt ascenderet,extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Iebusæi.

19 Ascendit ergo Dauid iuxta sermonẽ Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domini.

20 Porrò Ornan cùm suspexisset, & vidisset angelum,quatuorque filij eius cum eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area triticum.

21 Igitur cùm veniret Dauid ad Ornan,conspexit eum Ornan, & processit ei obuiam de area,& adorauit eum pronus in terram.

22 Dixitq; ei Dauid, Da mihi locum areæ tuæ,vt ædificem in ea altare Domino: ita vt quantum valet argenti accipias, & cesset plaga à populo.

D 23 Dixit autem Ornan ad Dauid, Tolle, & faciat dominus meus rex quodcunque ei placet: sed & boues do in holocaustum, & tribulas in ligna, & triticum in sacrificium, omnia libens præbebo.

24 Dixitque ei rex Dauid, Nequaquam ita fiet,sed argentum dabo quantum valet: neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta gratuita.

25 Dedit ergo Dauid Ornan pro loco, siclos auri iustissimi ponderis sexcentos.

2.Par.3.a.1. 26 Et ædificauit ibi altare Domino: obtulitque holocausta, & pacifica:& inuocauit Dominum,& exaudiuit eum in igne de cælo super altare holocausti.

27 Præcepitq; Dominus angelo: & conuertit gladium suum in vaginam.

28 Protinus ergo Dauid, videns quòd exaudisset eum Dominus in area Ornan Iebusæi,immolauit ibi victimas.

Exod.36.a.2. 29 Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moyses in deserto,& altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelso Gabaon.

30 Et non præualuit Dauid ire ad altare,vt ibi obsecraret Deum : nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium angeli Domini.

CAPVT XXII.

Præparat Dauid necessaria ad ædificandum templum Domini, quod Salomoni præcipit vt extruat. Deumq́, semper sedulo colat,exhortans principes, vt illi sint auxilio.

DIxitque Dauid, Hæc est domus Dei, & hoc altare in holocaustum Israel.

2 Et præcepit vt congregarẽtur omnes peregrini de terra Israël, & constituit ex eis lapidum tomos ad cedendos lapides,& polichendos: ædificaretur domus Dei.

3 Ferrum quoq; plurimum ad clauorum portarum,& ad commissuras atq; iuncturas parauit Dauid: & æris pondus innumerabile.

4 Ligna quoque cedrina non poterant numerari, quæ Sidonij & Tyrij deportauerant ad Dauid.

5 Et dixit Dauid, Salomon filius meus puer paruulus est & delicatus: domus autem quam ædificare volo Domino, talis esse debet in cunctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes præparauit impensas.

6 Vocauitque Salomonem filium suum, & præcepit ei vt ædificaret domum Domino Deo Israël.

7 Dixitque Dauid ad Salomonem, Fili mi, voluntatis meæ fuit,vt ædificarem domum nomini Domini Dei mei.

8 Sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me. ¶ filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: Salomon hanc causam pacificus vocabitur, & pacem, & otium dabo in Israël cunctis diebus eius.

10 Ipse ædificabit domum nomini meo: IPSE ERIT MIHI IN FILIVM, & ego ero illi in patrem : firmaboq; thronum regni eius super Israël in æternum.

11 Nunc ergo fili mi, sit Dominus tecum, prosperare, & ædifica domũ Domini Dei tui,sicut locutus est de te.

12 Det quoque tibi Dominus prudentiam & sensum,vt regere possis Israel,& custodire legem Domini Dei tui.

13 Tunc enim proficere poteris,si custodieris mandata,& iudicia quę præcepit Dominus Moysi, vt doceret Israel: confortare, viriliter age,ne timeas,neque paueas.

14 Ecce ego in paupertate mea præparaui impensas domus Domini, auri talenta centum millia,& argenti mille millia talentorum: æris verò,& ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine:ligna & lapides præparaui ad vniuersa impendia.

D 15 Habes quoq; plurimos artifices, latomos, & cæmentarios, artificesque lignorum, & omnium artium ad faciendum opus prudentissimos ¶ in auro & argento & ære & ferro,cuius non est numerus. Surge igitur, & fac, & erit Dominus tecum.

17 Præcepit quoque Dauid cunctis principibus Israel, vt adiuuarent Salomonem filium suum.

18 Cernitis, inquiens, quòd Dominus Deus vester vobiscum sit, & dederit vobis requiem per circuitum,& tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras,& subiecta sit terra coram Domino, & coram populo eius.

19 Præbete igitur corda vestra & animas vestras: vt quęratis Dominũ Deum vestrum: & consurgite & ædificate sanctuariũ Domino Deo: vt introducatur arca fœderis Domini,& vasa Domino consecrata,in domum quæ ædificatur nomini Domini.

CAPVT XXIII.

Dauid senex, Salomone rege designato, numeratorum Leuitarum officia designat, Moysiq́, filij Leuitæ annumerantur.

A 1 IGitur Dauid senex & plenus dierum,regem constituit Salomonẽ filium suum super Israël.

2 Et congregauit omnes principes Israël, & sacerdotes atque Leuitas.

Trigin. 3 Numeratique sunt Leuitæ à xxx viginti' annis, & suprà: & inuenta sunt triginta octo millia virorum.

4 Ex his electi sunt & distributi in ministerium domus Domini viginti quatuor millia: præpositorum autem & iudicum, sex millia.

5 Porrò quatuor millia ianitores: & totidem psaltes canentes Domino in organis quæ fecerat ad canendum.

Exod.6. Num.3. Iosue.21. 6 Et distribuit eos Dauid per vices filiorum Leui,Gerson videlicet,& Caath,& Merari.

7 Filij Gerson: Leedam, & Semei.

8 Filij Leedam: princeps Iahiel & Zethan, & Ioel tres.

B 9 Filij Semei: Salomith & Hosiel & Aram, tres: isti principes familiarum Leedam.

10 Porrò filij Semei: Leheth,& Ziza,& Iaus, & Baria: isti filij Semei, quatuor.

11 Erat autem Leheth prior, Ziza secundus: porrò Iaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcirco in vna familia vnaque domo computati sunt.

12 Filij Caath: Amram & Isaar, Hebron & Oziel, quatuor.

13 Filij Amram, Aaron & Moyses. Separatusque est Aaron vt ministraret in Sancto- *Exod.2.a.2. & 6.c.20. Heb.5.b.5.*
sanctorũ, ipse & filij eius in sempiternum, & adoleret incensum Domino secundum ritum suum,ac benediceret nomini eius in perpetuum.

14 Moysi quoque hominis Dei filij annumerati sunt in tribu Leui.

15 Filij Moysi: Gersom & Eliézer.

16 Filij Gersom: Subuel primus. *Exod.2.d.22. & 18.a.3.*

17 Fuerunt autem filij Eliézer: Rohobia primus: & non erant Eliézer filij alij. Porrò filij Rohobia multiplicati sunt nimis.

18 Filij Isaar: Salomith primus. C

19 Filij Hebrõ: Ieriáu primus,Amarias secundus,Iahaziel tertius,Iecmaam quartus.

20 Filij Oziel: Micha primus,Iesia secundus.

21 Filij Merari: Moholi & Musi. Filij Moholi: Eléazar & C s.

22 Mortuus est autem Eléazar,& non habuit filios, sed filias: acceperuntque eas filij Cis fratres earum.

23 Filij Musi: Moholi & Eder & Ierimoth, tres:

24 Hi filij Leui in cognationibus & familijs suis,principes per vices, & numerum capitũ singulorũ qui faciebant opera ministerij domus Domini à viginti annis, & suprà.

25 Dixit enim Dauid, Requiem dedit Dominus Deus Israël populo suo,& habitationem Ierusalem vsque in æternum.

26 Nec erit officij Leuitarum vt vltrà portent tabernaculum, & omnia vasa eius ad ministrandum.

27 Iuxta præcepta quoque Dauid nouissima supputabitur numerus filiorum Leui à viginti annis & suprà.

28 Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini,in vestibulis & in exedris,& in loco purificationis, & in sanctuario,& in vniuersis operibus ministerij templi Domini. D

29 Sacerdotes autem, super panes propositionis, & ad similæ sacrificium, & ad lagana & azyma & sartaginem, & ad xx torrendũ', & super omne pondus atque mensurã. *xx feruentem similam.*

30 Leuitæ verò vt stent manè ad confitendum,& canendum Domino: similiterq; ad

31 vesperam, ¶ tam in oblatione holocaustorũ Domini, quàm in sabbathis & Calendis

Universidad de Deusto
Biblioteca

& solennitatibus reliquis iuxta numerum & ceremonias vniuscuiusque rei, iugiter coram Domino.

32 Et custodiant obseruationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarij, & obseruationem filiorum Aaron fratrum suorum, vt ministrent in domo Domini.

CAPVT XXIIII.

Familiarum Eleazar & Ithamar vices 24. in ministerio Domini à Dauid designantur, reliquorumq; Leuitarum familiæ similiter sorte distribuuntur.

A 1 PORrò filijs Aaron hæ partitiones erant. Filij Aaron: Nadab & Abiu & Eleázar & Ithamar.

Leuit.10 a.1. Num.3.4.4. & 26.g 60.

2 Mortui sunt autem Nadab & Abiu ante patrem suum absq; liberis: sacerdotioque functus est Eleázar & Ithamar.

* & 1. 3 Et diuisit eos Dauid, "id est" Sadoc de filijs Eleazari, & Ahi-mélech de filijs Ithamar secundum vices suas & ministerium.

4 Inuentiq́ue sunt multo plures filij Eleazar in principibus viris, quàm filij Ithamar. Diuisit autem eis, hoc est filijs Eleázar principes per familias sedecim: & filijs Ithamar per familias & domus suas octo.

5 Porrò diuisit vtrasq; inter se familias sortibus: erant enim principes sanctuarij, & principes Dei tam de filijs Eleázar, quàm de filijs Ithamar.

B 6 Descripsitq́ue eos Semeias filius Nathanael scriba Leuites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Achi-mélech filio Abiathar, principibus quoq; familiarum sacerdotalium & Leuiticarum: vnam domum, quæ cæteris præerat, Eleázar: & alteram domum, quæ sub se habebat cæteros Ithamar.

7 Exiuit autem sors prima Ioiarib, secunda
8 Iedei, ¶ tertia Harim, quarta Seorim, ¶ quin
9 ta Melchia, sexta Maiman, ¶ septima Ac-
10 cos, octaua Abia, ¶ nona Iesua, decima Se-
11 chenia, ¶ vndecima Eliasib, duodecima Ia-
12 cim, ¶ tertiadecima Hoppha, decimaquar-
13 ta Isbaab, ¶ decimaquinta Belga, decima-
14 sexta Emmer, ¶ decimaseptima Hezir, do-
15 maoctaua Aphses, ¶ decimanona Pheteia,
16 vicesima Hezechiel, ¶ vicesimaprima Ia-
C 17 chin, vicesimasecunda Gamul, ¶ vicesima-
18 tertia Dalaiáu, vicesimaquarta Maaziáu.
19 Hæ vices eorum secundum ministeria sua, vt ingrediantur domum Domini & iuxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum:
20 sicut præceperat Dominus Deus Israël. ¶ porrò filiorum Leui, qui reliqui fuerãt, de filijs Amram erat Subael: & de filijs Subael, Iehedeia.

21 De filijs quoq; Rohobiæ princeps Iesias.
22 Isaari verò filius Salemoth, filiusq; Sab-
23 moth Iahath: ¶ filiusq; eius Ieriáu-primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iecamam quartus.

24 Filius Oziel, Micha: filius Micha, Samir
25 Frater Micha, Iesia: filiusque Iesiæ, Zacharias.

26 Filij Merari: Moholi & Musi. filij Oziæ, Benno.

27 Filius quoque Merari: Oziáu & Sam Zacchur & Hebri.

28 Porrò Moholi filius: Eleázar, qui non habebat liberos.

29 Filius verò Cis, Ierameel.

30 Filij Musi: Moholi, Eder & Ierimoth. filij Leui secundũ domos familiarũ suarum.

31 Miseruntq́; & ipsi sortes cõtra fratres suos filios Aaron coram Dauid rege, & Sadoc & Ahi-mélech, & principibus familiarũ sacerdotalium & Leuiticarũ, tam maiorum, quàm minores. omnes sors æqualiter diuidebat.

CAPVT XXV.

Ex filijs Asaph, Heman & Idithun cantantibus cum citharœdis, viginti quatuor familiæ ad vota sorte distribuuntur.

IGitur Dauid & magistratus exercitus segauerunt in ministerium filios Asaph, & Heman & Idirhun: qui prophetarent in citharis, & psalterijs, & cymbalis secundum numerũ suũ dedicato sibi officio seruitutis.

2 De filijs Asaph: Zacchur & Ioseph & Nethania & Asarela, filij Asaph: sub manu Asaph 'prophetantes' iuxta regem.

3 Porrò Idithun: filij Idithun, Godolias, Sori, Ieseias, & Hasábias, & Mathathias, sex sub manu patris sui Idithun qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes Dominum.

4 Heman quoq;: filij Heman, Boccias, Mathaniáu, Oziel, Subuel, & Ierimoth, Hanánias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthi-ézer, & Iesbacassa, Mellóthi, Othir, Mahazioth.

5 hasioth, ¶ omnes isti filij Heman Videntes' regis in sermonib' Dei, vt exaltaret cornu: deditq; Deus Heman filios quatuordecim, & filias tres.

6 Vniuersi sub manu patris sui ad cantum in templo Domini distributi erant in cymbalis, & psalterijs, & citharis, in ministerium domus Domini iuxta regem: Asaph Ioseph & Idithun & Heman.

7 Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores ducenti octoginta octo.

8 Miseruntq́ue sortes per vices suas, ex æquo tam maior quàm minor, doctus pariter & indoctus.

C 9 Egressáque est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph. Secunda Godolię, ipsi & filijs eius & fratribus eius duodecim.

10 Tertia Zachur, filijs & fratribus eius duodecim.

11 Quarta Isari, filijs & fratribus eius duodecim.

12 Quinta Nathaniæ, filijs & fratribus eius duodecim.

13 Sexta Bocciáu, filijs & fratribus eius duodecim.

14 Septima Isreela, filijs & fratribus eius duodecim.

15 Octana Iesaiæ, filijs & fratribus eius duodecim.

16 Nona Mathaniæ, filijs & fratrib' eius duodecim.

17 Decima Semeiæ, filijs & fratribus eius duodecim.

18 Vndecima Azareel, filijs & fratribus eius duodecim.

D 19 Duodecima Hasabiæ, filijs & fratrib' eius duodecim.

20 Tertiadecima Subael, filijs & fratribus eius duodecim.

21 Quartadecima Mathathiæ, filijs & fratribus eius duodecim.

22 Quintadecima Ierimoth, filijs & fratribus eius duodecim.

23 Sextadecima Hananiæ, filijs & fratribus eius duodecim.

24 Septimadecima Iesbacassæ, filijs & fratribus eius duodecim.

25 Octauadecima Hanani, filijs & fratribus eius duodecim.

26 Nonadecima Mellóthi, filijs & fratribus eius duodecim.

27 Vicesima Eliátha, filijs & fratribus eius duodecim.

28 Vicesimaprima Othir, filijs & fratribus eius duodecim.

29 Vicesimasecunda Geddelthi, filijs & fratribus eius duodecim.

30 Vicesimatertia Mahazioth, filijs & fratribus eius duodecim.

31 Vicesimaquarta Romemthi-ézer, filijs & fratribus eius duodecim.

CAPVT XXVI.

Templi ianitores designantur, & quæ porta à quâ familia sit custodienda, sorte disponitur, item qui thesauros & vasa sacra custodiant.

DIuisiones autem ianitorum. de Coritis A 1 Mesélemia, filius Core, de filijs Asaph.

2 Filij Mesélemiæ: Zacharias primogenitus, Iadihel secundus, Zabadias tertius, Iathanael quartus, ¶ Aelam quintus, Iohanan
3 sextus, Elioenai septimus.

4 Filij autem Obed-edom: Semeias primogenitus, Iozabad secundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus, ¶ Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octa-
5 uus: quia benedixit illi Dominus.

6 Semeiæ autem filio eius nati sunt filij, præfecti familiarum suarum: erant enim viri
7 fortissimi. ¶ filij ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad, & fratres eius viri
8 fortissimi: Eliu quoq;, & Samachias. ¶ omnes hi, de filijs Obed-edom, ipsi & filij, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexagintaduo de Obed-edom.

9 Porrò Mesélemiæ filij, & fratres eorum robustissimi, decem & octo.

10 De Hosa autẽ, id est de filijs Merari, Semri princeps (non enim habuerat primogeni- B
11 tum, & idcirco posuerat eum pater eius in principem:) ¶ Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: omnes hi filij, & fratres Hosa, tredecim.

12 Hi diuisi sunt in ianitores, vt semper principes custodiarũ, sicut & fratres eorum ministrarent in domo Domini.

13 Missæ sunt ergo sortes ex æquo, & paruis & magnis per familias suas in vnamquanq; portarum.

14 Cecidit ergo sors orientalis, Selemiæ. Porrò Zachariæ filio eius, viro prudentissimo, & erudito, sortito obtigit plaga septentrionalis.

15 Obed-edom verò & filijs eius, ad austrũ in qua parte domus, erat seniorum concilium.

16 Sephim & Hosa ad occidentem, iuxta portam quę ducit ad viam ascensionis: custodia contra custodiam.

17 Ad orientem verò, Leuitę sex: & ad aquilonem, quatuor per diem: atque ad meridiem similiter in die, quatuor: & vbi erat concilium, bini & bini.

18 In cellulis quoque ianitorum ad occiden- C
tem quatuor in via: biniq́ue per cellulas.

19 Hę sunt diuisiones ianitorum filiorum Core, & Merari.

20 Porrò Achias erat super thesauros domus Dei, & vasa sanctorum.

Filij

Universidad de Deusto
Biblioteca

21 Filij quoque Ledan, filij Gersonni: de Ledan principes familiarum, Ledan & Gersonni, Iehieli.
22 Filij Iehieli: Zathan & Ioel ᵛ fratres' eius
23 super thesauros domᵒ Domini, ¶ Amramitis & Isaaritis, & Hebronitis & Ozihelitis.
24 Subael autem filius Gersom, filij Moysi, præpositus thesauris. ¶ ᵛ frater' quoque eius
25 Eliezer, cuius filius Rahabia, & huius filius Isaias, & huius filius Ioram, huius quoque filius Zechri, & huius filius Selemith.
26 Ipse Selemith & fratres eius super thesauros sanctorum, quæ sanctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & cen-
27 turiones, & duces exercitus, ¶ de bellis, & manubijs præliorum, quæ consecrauerant ad instaurationem & suppellectilem templi Domini.
D 28 Hæc autem vniuersa sanctificauit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Saruiæ: ᵛ omnesque' sanctificauerant ea per manum Selemith, & fratrum eius.
29 Isaaritis verò præerat Chonenias, & filijs eius ad opera forinsecus super Israël ad docendum & iudicandum eos.
30 Porrò de Hebronitis Hasabias, & fratres eius viri fortissimi, mille septingenti præerant Israëli trans Iordanem contra occidentem, in cunctis operibus Domini, & in ministerium regis.
31 Hebronitarum autem princeps fuit Ieria secundum familias & cognationes eorum. Quadragesimo anno regni Dauid recensiti sunt: & inuenti sunt viri fortissimi in Ia-
32 zer Galaad, ¶ fratres q; eius robustioris ætatis duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos Dauid rex Rubenitis & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei & regis.

ᵛ frater 3.
ᵛ fratres 8.
ᵛ omnes qui 13.

CAPVT XXVII.

Recensentur duodecim principes, quorum singuli suo mense vigintiquatuor millibus præerant, ad hæc principes seu præfecti tribuum thesaurorũ, reliquaq; substantia regis, recensentur.

A 1 Filij autem Israël secundum numerũ suum, principes familiarum, tribuni & centuriones & præfecti, qui ministrabant regi iuxta turmas suas, ingredientes & egredientes per singulos mẽses in anno: vigintiquatuor millibus singuli præerant.
2 Primæ turmæ in primo mense Iesboam præerat filiᵒ Zabdiel: & sub eo viginti quatuor millia.
3 De filijs Phares, princeps cunctorum principum in exercitu mense primo.
4 Secundi mensis habebat turmam Dodai Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus viginti quatuor millium.
5 Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banaias filius Ioiadæ ᵛ sacerdotis, & in diuisione sua vigintiquatuor millia.
6 Ipse est Banaias fortissimus inter triginta, & super triginta. præerat autem turmæ ipsius Amizadab filius eius.
7 Quartus, mense quarto, Azahel frater Ioab, & Zabadias filius eius post eum: & in turma eius viginti quatuor millia.
8 Quintus, mẽse quinto, princeps Samaioth Iezerites: & in turma eius viginti quatuor millia.
9 Sextus, mense sexto, Hira filius Accos Thecuites: & in turma eius vigintiquatuor millia.
10 Septimus, mense septimo, Helles Phalonites de filijs Ephraim, & in turma eius viginti quatuor millia.
11 Octauus, mense octauo, Sobechai Husathites de stirpe Zarhái: & in turma eius viginti quatuor millia.
12 Nonus, mense nono, Abiezer Anathothides de filijs Iemini, & in turma eius viginti quatuor millia.
13 Decimus, mense decimo Maherai Netophathites de stirpe Zarathi: & in turma eius vigintiquatuor millia.
14 Vndecimus, mense vndecimo, Banaias Pharathonites de filijs Ephraim: & in turma eius vigintiquatuor millia.
15 Duodecimus, mense duodecimo, Heldai Netophathites, de stirpe Gothoniel: & in turma eius vigintiquatuor millia.
16 Porrò tribubus præerant in Israël, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha,
17 dux Saphatias filius Maacha, ¶ Leuitis, Sabias filius Camuel, Aaronitis, Sadoc
18 sabias filius Camuel, Aaronitis, Sadoc
da, Eliu frater Dauid, Issachar, Amri
19 Michael: ¶ Zabulonitis, Ismaias filius
diæ, Nephthalitibus, Ierimoth filius
20 el, ¶ filijs Ephraim, Osee filius Oza
midiæ tribui Manasse, Ioel filius Pha
21 ¶ & dimidiæ tribui Manasse in Galaad
do filius Zachariæ: Beniamin autem
filius Abner.
22 Dan verò, Ezrihel filius Ieroham. Hi
cipes filiorum Israël.
23 Noluit autẽ Dauid numerare eos qui

ti annis inferius: quia dixerat Dominus vt multiplicaret Israël quasi stellas cæli.
Sup. 21. 1.
24 Ioab filius Saruię cœperat numerare, nec compleuit: quia super hoc ira irruerat in Israël, & idcirco numerus eorum qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis Dauid.
D 25 Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. his autem thesauris qui erant in vrbibus, & in vicis, & in turribus præsidebat Ionathan filius Oziæ.
26 Operi autem rustico, & agricolis qui exercebant terram, præerat Ezri filius Chelub:
27 ¶ vinearumque cultoribus, Semeias Romathites: cellis autem vinarijs, Zabdias Aphonites.
28 Nam super oliueta & ficeta, quæ erant in campestribus, Balanan Gederites, super apothecas autem olei, Ioas.
29 Porrò armentis quæ pascebantur in Saron, præpositus fuit Setrai Saronites, & su-
30 per boues in vallibus, Saphat filius Adli: ¶ super camelos verò, Vbil Ismaëlites: & super
31 asinos, Iadias Meronathites. ¶ super oues quoque Iaziz Agarenus. omnes hi, principes substantiæ regis Dauid.
32 Ionathan autem patruus Dauid, consiliarius, vir prudens & literatus: ipse & Iahiel filius Hachamoni, erant cum filijs regis.
33 Achitophel etiã consiliarius regis, & Chusai Arachites amicus regis. ¶ post Achitophel fuit Ioiada filius Banaiæ, & Abiathar.
34 princeps autem exercitus regis erat Ioab.

CAPVT XXVIII.

Dauid præparatus ad templi ædificationem omnibus necessarijs, Salomonem vniuersoq; principes conuocatos exhortatur ad mandata Dei custodienda, præscribens formam templi ædificandi.

A 1 COnuocauit igitur Dauid omnes principes Israel, duces tribuũ, & præpositos turmarũ, qui ministrabant regi: tribunos quoque & centuriones, & qui præerant substantiæ & possessionibus regis: filiosq; suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos
2 quosque in exercitu Ierusalem.
Cumque surrexisset rex, & stetisset, ait, Audite me fratres mei, & populus meus, cogitaui vt ædificarem domum in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum
3 pedum Dei nostri: & ad ædificandum omnia præparaui.
Deus autem dixit mihi, Non ædificabis domum nomini meo: eò quòd sis vir bellator, & sanguinem fuderis.
4 Sed elegit Dominᵒ Deus Israël me de vniuersa domo patris mei, vt essem rex super Israël in sempiternum: de Iuda enim elegit B
principes: porrò de domo Iuda, domum patris mei: & de filijs patris mei, placuit ei vt
me eligeret regem super cunctum Israël.
5 Sed & de filijs meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem fi- Sup. 9. b. 7.
lium meum, vt sederet in throno regni Do-
6 mini super Israël, ¶ dixitque mihi, Salomon filius tuus ędificabit domum meam, & ᵛ a- ᵛ altaria 13.
tria' mea: ipsum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem.
7 Et firmabo regnum eius vsque in æternũ, si perseuerauerit facere præcepta mea, & iudicia, sicut & hodie.
8 Nunc ergo coram vniuerso cœtu Israël audiente Deo nostro, custodite & perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri: vt possideatis Terram bonam, & relinquatis eam filijs vestris post vos vsque in sempiternum.
9 Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & serui ei corde perfecto, & animo voluntario: Omnia enim corda scrutatur Psal. 7. c. 10.
Dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, inueni-
es, si autem dereliqueris eum, proijciet te in æternum.
10 Nunc ergo quia elegit te Dominus vt ędificaret domum sanctuarij, confortare & perfice.
11 Dedit autẽ Dauid Salomoni filio suo de- C
scriptionem porticus, & templi, & cellario
rum, & cœnaculi, & cubiculorum in ady-
12 tis, & domus propitiationis, ¶ nec nõ & omnium quæ cogitauerat atriorum & exedrarum per circuitum in thesauros domus Do-
13 mini, & in thesauros sanctorum, ¶ diuisionumque sacerdotalium & Leuiticarum, in omnia opera domus Domini, & in vniuersa vasa ministerij templi Domini.
14 Aurum in pondere per singula vasa ministerij. Argenti quoque pondus pro vasorum & operum diuersitate.
15 Sed & in candelabra aurea & ad lucernas eorum, aurum pro mensura vniuscuiusque candelabri & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea, & in lucernis eorum pro diuersitate mensuræ, pondus argenti tradidit.
16 Aurum quoque dedit in ᵛ mensas' propositionis pro diuersitate ᵛ mensarum': si- ᵛ mensam 13. ᵛ mensura 13.
militer, & argentum in alias mensas argenteas.
17 Ad fuscinulas quoque & phialas, & thuri- D
bula

Universidad de Deusto
Biblioteca

bula ex auro purissimo, & leunculos aureos pro qualitate-mensuræ pondus distribuit, in leunculum & leunculum. Similiter & in leones argenteos diuersum argenti pondus separauit.

18 Altari autem in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit: vt ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubim extendentium alas, & velantium arcam fœderis Domini.

19 Omnia (inquit) venerunt scripta manu Domini ad me, vt intelligerem vniuersa opera exemplaris.

20 Dixit quoque Dauid Salomoni filio suo, Viriliter age, & confortare, & fac: ne timeas, & ne paueas, Dominus enim Deus meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet, donec perficias omne opus ministerij domus Domini.

21 Ecce diuisiones sacerdotũ & Leuitarum, in omne ministerium, domus Domini assistunt tibi, & parati sunt, & nouerunt tam principes, quàm populus facere omnia præcepta tua.

*opus ministerij 12.

CAPVT XXIX.

Recensentur impensæ à Dauid in ædificium templi præparatæ, quibus principes ac populus plurima adijciunt donaria: Dauid benedicens Dominũ orat pro Salomone ac populo & sacrificijs cum ingenti lætitia oblatis, vngitur secundò Salomon in regem pro patre Dauid, qui anno regni quadragesimo in pace quieuit.

A 1 LOcutusque est Dauid rex ad omnem ecclesiam, Salomonem filium meum vnum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus enim grande est, neque enim homini
*Domino 3. præparatur habitatio, sed *Deo.

2 Ego autem totis viribus meis præparaui
*Domini. impensas domus *Dei mei. Aurum ad vasa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quasi stibinos, & diuersorum colorum, omnemque pretiosum lapidem,

3 & marmor parium abundantissimè. ¶ & super hæc quæ obtuli in domum Dei mei, de peculio meo aurum & argentum do in templum Dei mei, exceptis his quæ præparaui in ædem sanctam.

B 4 Tria millia talenta auri de auro Ophir: & septem millia talentorum argenti probatissimi: ad deaurandos parietes templi.

*Vt 13. 5 Et vbicunque opus est aurum, de auro, & vbicunque opus est argentum, de argento opera fiant per manus artificũ: & si quis spon

te offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Domino.

6 Polliciti sunt itaque principes familiarum & proceres tribuum Israel, tribuni quoque & centuriones, & principes-principũ super sessionum regis.

7 Dederuntq; in opera domus Domini auri talenta quinque millia, & solidos decem millia: argenti talenta decem millia, & talenta decem & octo millia: ferri quoque centum millia talentorum.

8 Et apud quemcunque inuenti sunt lapides, dederunt in thesauros domus Domini, per manum Iahiel Gersonitis.

9 Lætatusque est populus, cùm vota sua te promitterent: quia corde toto offerebant ea Domino: sed & Dauid rex lætatus est gaudio magno.

10 Et benedixit Domino coram vniuersa multitudine: & ait, Benedictus es Domine Deus Israel patris nostri ab æterno in æternum.

11 Tua est Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atq; victoria, & tibi laus: quia enim quæ in cælo sunt, & in terra, tua sunt. tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes.

12 Tuæ diuitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omnium: in manu tua virtus & potentia, in manu tua magnitudo & imperium omnium.

13 Nunc igitur Deus noster confitemur tibi & laudamus nomen tuum inclytum.

14 Quis ego, & quis populus meus, vt possimus hæc tibi vniuersa promittere? cuncta sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.

15 Peregrini enim sumus coram te & aduenæ, sicut omnes patres nostri. Dies nostri quasi vmbra super terrã, & nulla est mora.

16 Domine Deus noster, omnis hæc congeries quam parauimus vt ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia.

17 Scio Deus meus quòd probes corda, & simplicitatem diligas, vnde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc, & populum tuum, qui hic reperti sunt, cum ingenti gaudio tibi offerre deuotos.

18 Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & dirige per in venerationem tui mens illa

19 Salomoni quoque filio meo da cor

ctum, vt custodiat mandata tua, testimonia tua, & cerimonias tuas, & faciat vniuersa: & ædificet ædem, cuius impensas paraui.

*vestro 1. 20 Præcepit autem Dauid vniuersæ ecclesiæ, Benedicite Domino Deo *nostro. Et benedixit omnis ecclesia Domino Deo patrũ suorũ: & inclinauerunt se, & adorauerunt Deum, & deinde regem.

F 21 Immolauerunt quoque victimas Domino: & obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, & vniuerso ritu abundantissimè in omnem Israel.

3 Reg. 1. e 22 Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia. Et vnxerunt secundò Salomonem filium Dauid. Vnxerunt autem eum Domino in principem, & Sadoc in pontificem.

23 Seditque Salomon super solium Domini in regem pro Dauid patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israel.

24 Sed & vniuersi principes & potentes, & cuncti filij regis Dauid dederunt manum, & subiecti fuerunt Salomoni regi.

25 Magnificauit ergo Dominus Salomonem super omnem Israel: & dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israel.

26 Igitur Dauid filius Isai regnauit super vniuersum Israel.

27 Et dies quibus regnauit super Israel, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnauit G
3. Reg. 2. b. 11. septem annis, & in Ierusalem annis triginta tribus.

28 Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, & diuitijs, & gloria. Et regnauit Salomon filius eius pro eo.

29 Gesta autem Dauid regis priora & nouissima scripta sunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan prophetæ, atque in vo
30 lumine Gad Videntis: ¶ vniuersique regni eius & fortitudinis, & temporũ quæ transierunt sub eo, siue in Israel, siue in cunctis regnis terrarum.

SECVNDVS LIBER PARALIPOMENON: HEBRAICE, DIBRE HAIAMIM.

CAPVT I.

Oblatis mille hostijs à Salomone in Gabaon, dominus illi nocte apparẽs dat ei petitam sapientiam additis diuitijs & gloria, post quæ currus & equites congregat.

A 1 3. Reg. 3. a. 1. *Deus vester 1.

CONFORTATVS EST ERGO SALOMON filius Dauid in regno suo, & Dominus *erat cum eo, & magnificauit eum in excelsum.

2 Præcepitque Salomon vniuerso Israëli, tribunis, & centurionibus, & ducibus & iudicibus omnis Israël, & prin-
3 cipibus familiarũ: ¶ & abijt cũ vniuersa multitudine in excelsum Gabaon, vbi erat tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moyses famulus Dei, in solitudine.

4 Arcam autẽ Dei adduxerat Dauid de Cariath-iarim in locum quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi tabernaculum, hoc est in Ierusalem.

B 5 Exod. 38. a. 1. Altare quoque æneũ, quod fabricatus fuerat Beseleel filius Vri filij Hur, ibi erat corã tabernaculo Domini: quod & requisiuit Salomon, & omnis ecclesia.

6 Ascenditque Salomon ad altare æneum, coram tabernaculo fœderis Domini, & obtulit in eo mille hostias.

7 Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens, Postula quod vis, vt dem tibi.

8 Dixitque Salomon Deo, Tu fecisti cũ Dauid patre meo misericordiam magnam: & constituisti me regem pro eo.

9 Nunc ergo Domine Deus impleatur sermo tuus, quem pollicitus es Dauid patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumera-
10 bilis est, quàm puluis terræ, ¶ Da mihi sapi- C
entiam & intelligentiam, vt ingrediar & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populũ tuum dignè, qui tam gran dis est, iudicare? Sap. 9. b. 10.

11 Dixit autem Deus ad Salomonem, Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti diuitias, & substantiam, & gloriam, neque animas eorum qui te oderant, sed nec dies vitæ plurimos: petisti autẽ sapientiam & scientiam, vt iudicare possis populũ me-
12 um, super quem constitui te regem, ¶ Sapientia & scientia data sunt tibi: diuitias autẽ & substantiam & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus nec ante te, nec post te fuerit similis tui.

13 Venit ergo Salomon ab excelso Gabaon in 3. Reg. 10. d. 26
k Ierusa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ierusalem coram tabernaculo fœderis, & regnauit super Israel.

14 Congregauitque sibi currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos esse in vrbibus quadrigarum, & cum rege in Ierusalem.

15 Præbuitq; rex argentum & aurum in Ierusalem quasi lapides, & cedros quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus multitudine magna.

3.Reg.10.d.28. 16 Adducebantur autē ei equi de Aegypto, & de Coa à negotiatoribus regis, qui ibant

17 & emebant pretio, ¶ quadrigam equorum sexcentis argenteis, & equum centū quinquaginta: similiter de vniuersis regnis Cethæorum, & à regibus Syriæ emptio celebrabatur.

CAPVT II.

Ordinatis pro templo ædificando operarijs, Salomon cum rege Hiram conuenit de mittendo erudito artifice, lignisq; ad templi structuram cædendis.

A 1 DEcreuit autem Salomon ædificare domum nomini Domini, & palatium sibi.

2 Et numerauit septuaginta millia virorum portantiū humeris, & octoginta millia qui cæderent lapides in montibus, præpositosq; eorum tria millia sexcentos.

3.Reg.5.d.2. 3 Misit quoq; ad Hiram regem Tyri, dicens, Sicut egisti cum Dauid patre meo, & misisti ei ligna cedrina, vt ædificaret sibi domū,

4 in qua & habitauit: ¶ sic fac mecum vt ædificem domum nomini Domini Dei mei, vt consecrem eam ad adolendum incensum corā illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panum sempiternam, & ad holocautomata manè & vespere, sabbathis quoque, & neomenijs, & solennitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quæ mandata sunt Israëli.

B 5 Domus enim quam ædificare cupio, magna est: magnus est enim Deus noster super omnes deos.

6 Quis ergo poterit præualere, vt ædificet ei dignam domum? si cælum, & cæli cælorum capere eum nequeunt: quantus ego sum, vt possim ædificare ei domum? sed ad hoc tantùm, vt adoleatur incensum coram illo.

7 Mitte ergo mihi virum eruditū, qui nouerit operari in auro & argento, ære & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui sciat sculpere cælaturas cum his artificibus quos mecum habeo in Iudæa & Ierusalem, quos præparauit Dauid pater meus.

8 Sed & ligna cedrina mitte mihi, & cupressina, & pinea de Libano: scio enim quod serui tui nouerint cædere ligna de Libano,

9 & erunt serui mei cum seruis tuis, ¶ parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio ædificare, magna est nimis & inclyta.

10 Præterea operarijs qui cæsuri sunt ligna seruis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, olei quoque sata viginti millia.

11 Dixit autem Hiram rex Tyri per literas quas miserat Salomoni, Quia dilexit te Deus minus populum suum, idcirco te regem fecit super eum.

12 Et addidit, dicens, Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit cælum & terram, qui dedit Dauid regi filium sapientem & eruditum & sensatum atque prudentem, vt ędificaret domū Domino, & palatium sibi.

13 Misi ergo tibi virum prudentem &

14 tissimū Hiram patrem meum, ¶ filium mulieris de filiabus Dan: cuius pater fuit Tyrius, qui nouerit operari in auro & argento, ære & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoq; & hyacintho & byssō & cocco, & qui sciat cælare omnem sculpturā, & omnem inuenire prudenter quodcunque in opere necessarium est cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei Dauid patris tui.

15 Triticum ergo, & hordeum, & olei vinum, quæ pollicitus es domine mi, mittat seruis tuis.

16 Nos autē cædemus ligna de Libano, quæcunque necessaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Ioppe: tuum autem erit transferre ea in Ierusalem.

17 Numerauit igitur Salomon omnes viros proselytos qui erant in terra Israël, post numerationem quam dinumerauerat David pater eius: & inuenti sunt centum quinquaginta tria millia & sexcenti.

18 Fecitque ex eis septuaginta millia qui onera portarent, & octoginta millia qui lapides de montibus ęderent: tria millia & sexcentos prępositos operum populi.

CAPVT III.

Templum extruitur cum porticu, vela, & columnis ante fores templi.

ET cœpit Salomon ædificare domum Domini in Ierusalem, in Monte Moria, qui demonstratus fuerat Dauid patri eius, in loco quem parauerat Dauid in area Ophran Iebusæi.

2 Cœpit autem ædificare mense secundo, anno quarto regni sui.

3 Et hæc sunt fundamenta quæ iecit Salomon, vt ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta, latitudinis cubitos viginti.

4 Porticum verò ante frontem, quæ tendebatur in longum iuxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porrò altitudo centum viginti cubitorum erat: & deauratit eam intrinsecus auro mundissimo.

B 5 Domum quoque maiorem texit tabulis ligneis abiegnis & laminas auri obrizi affixit per totum: sculpsitque in ea palmas, & quasi catenulas se inuicem complectentes.

6 Strauit quoque pauimentum templi pretiosissimo marmore, decôre multo.

7 Porrò aurum erat probatissimum, de cuius laminis texit domum, & trabes eius, & postes & parietes, & ostia: & cælauit cherubim in parietibus.

8 Fecit quoque domum Sanctisanctorum: longitudinem iuxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorū: & laminis aureis texit eam, quasi talentis sexcentis.

9 Sed & clauos fecit aureos, ita vt singuli claui sicios quinquagenos appenderent: cœnacula quoque texit auro.

10 Fecit etiam in domo Sanctisanctorum cherubim duos, opere statuario: & texit eos

C 11 auro.

Alæ cherubim viginti cubitis extendebantur, ita vt vna ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub.

12 Similiter cherub alterius ala, quinque habebat cubitos, & tangebat parietem: & ala eius altera quinque cubitorum, alam cherub alterius contingebat.

13 Igitur alæ vtriusque cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies

D 14 eorum erant versæ ad exteriorem domum. Fecit quoq; velū ex hyacintho, purpura, cocco, & byssō: & intexuit ei cherubim.

15 Ante fores etiam templi duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebant altitudinis: porrò capita earum quinque cubitorum.

16 Necnon & quasi catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis inserposuit.

17 Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, vnam à dextris, & alteram à sinistris: eam quæ à dextris erat, vocauit Iachin, & quæ ad lævam, Booz.

CAPVT IIII.

Constructio altaris æneī, maris fusilis, decem concharum, candelabrorum, mensarum, phialarum, ac cæterorum quæ ad templum eiusq; ornatum pertinebant.

FEcit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cubitorum altitudinis. 1 A

2 Mare etiam fusile decē cubitis à labio vsque ad labium, rotundum per circuitum: quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum eius. 3.Reg.7.c.23.

3 Similitudo quoq; boum erat subter illud: & decem cubitis quædam extrinsecus cælaturæ, quasi duobus versibus aluum maris

4 circuibant. Boues autem erant fusiles: ¶ & ipsum mare super duodecim boues impositum erat, quorū tres respiciebant ad aquilonem, & alij tres ad occidentem, porrò tres alij ad meridiē, & tres qui reliqui erant orientem, habentes mare superpositum: posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari.

5 Porrò vastitas eius habebat mensuram pal mi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilij: capiebatq; tria millia metretas. B

6 Fecit quoque conchas decem: & posuit quinque à dextris, & quinque à sinistris, vt lauarent in eis omnia quę in holocaustū oblaturi erant: porrò in mari sacerdotes lauabantur.

7 Fecit autem & candelabra aurea decem, secundum speciem qua ‖ iusserat fieri: & posuit ea in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris. ‖ iussa erant k.

8 Necnon & mensas decem: & posuit eas in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris. Phialas quoque aureas centum.

9 Fecit etiam atrium sacerdotum, & basilicā grandem: & ostia in basilica, quę texit ære. C

10 Porrò mare posuit in latere dextro contra orientem ad meridiem.

11 Fecit autem Hiram lebetes, & creagras, & phialas: & compleuit omne opus regis in domo Dei.

12 Hoc est, columnas duas: & epistylia, & capita, & quasi quædam retiacula, quæ capita tegerent super epistylia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 Malogranata quoque ℣ quadringenta', & retiacula duo, ita vt bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur, quæ protegerent epistylia, & capita columnarum. ℣ quadraginta 13.

14 Bases etiam fecit & conchas, quas super-
15 posuit basibus: ¶ mare vnum, boues quoq; duodecim sub mari.

16 Et leberes, & creagras, & phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater eius in domo Domini ex ære mundissimo.

D 17 In regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra inter Socoth, & Saredátha.

18 Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita vt ignoraretur pondus æris.

19 Fecitq; Salomon omnia vasa domus Dei, & altare aureum: & mensas, & super eas panes propositionis.

20 Candelabra quoque cum lucernis suis vt lucerent ante oraculum iuxta ritum, ex au-
21 ro purissimo: ¶ & florentia quædam, & lucernas, & forcipes aureos. omnia de auro mundissimo facta sunt.

22 Thymiateria quoq;, & thuribula, & phialas, & mortariola ex auro purissimo. Et ostia cælauit templi interioris, id est in Sanctosanctorum: & ostia templi forinsecus aurea. Sicque completũ est omne opus quod fecit Salomon in domo Domini.

CAPVT V.

Oblatis plurimis donarijs arca continens tabulas Moysi in oraculũ inducitur, vnde gloria Domini impleuit templum.

A 1 INtulit igitur Salomon omnia quæ vouerat
3.Reg.7.g.51. & 8.a.1. Dauid pater suus, argentum & aurum, & vniuersa vasa posuit in thesauris domus Dei.

2 Post quæ congregauit maiores natu Israel, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filijs Israël, in Ierusalem: vt adducerent arcam fœderis Domini de Ciuitate-Dauid, quæ est Sion.

3 Venerunt itaque ad regem omnes viri Israël in die solenni mensis septimi.

4 Cumque venissent cuncti seniorum Isra-
5 el, portauerunt Leuitæ arcam, ¶ & intulerunt eam, & omnem paraturam tabernaculi. Porrò vasa sanctuarij quæ erant in tabernaculo, portauerunt sacerdotes cum Leuitis.

B 6 Rex autem Salomõ & vniuersus cœtus Israël, & omnes qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes & boues absque vllo numero: tanta enim erat multitudo victimarum.

7 Et intulerunt sacerdotes arcã fœderis Do-
mini in locum suum, id est, ad oraculum templi, in Sanctasanctorum subter alas cherubim:
8 rubim: ¶ ita vt cherubim expanderent alas suas super locum in quo posita erat arca, & ipsam arcam tegerent cum vectibus suis.

9 Vectium autem quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita apparebant ante oraculum: si verò quis paulò longius staret, videri non poterant. Fuit itaq; arca ibi vsque in præsentem diem.

10 Nihilq; erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ quas posuerat Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus filijs Israel egredientibus ex Aegypto.

11 Egressis autem sacerdotibus de sanctuario (omnes enim sacerdotes qui ibi potuerant inueniri sanctificati, sunt: nec adhuc illo tempore vices, & ministeriorum ordines
12 inter eos diuisus erat) ¶ tam Leuitæ cantores, id est, & qui sub Asaph erant, & qui sub Heman, & qui sub Idithun, filij & fratres eorum vestiti byssinis, cum cymbalis, psalterijs, & citharis concrepabant, stantes ad orientalem plagam altaris, & cum eis sacerdotes centum viginti canentes tubis, & facti
13 Igitur cunctis pariter & tubis, & cymbalis, & organis, & diuersi generis musicorum concinentibus, & voces in altissime tollentibus, longè sonitus audiebatur, ita vt cùm Dominum laudare coepissent, & dicere, Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternũ misericordia eius:
14 impleretur domus Dei nube, ¶ ne possent sacerdotes stare & ministrare propter caliginem. Compleuerat enim gloria Dei domum Dei.

CAPVT VI.

Benedicit Salomon populo Israël, grates referens de impletione promissionis facta Dauid, atque supplex coram multitudine vt orationes de templo vota Deus exaudiat.

TVnc Salomon ait, Dominus pollicitus
2 est vt habitaret in caligine: ¶ ego ædificaui domum nomini eius, vt habitaret in
3 perpetuum. Et conuertit rex faciem suam, & benexit vniuersæ multitudini Israël (nam omnis turba stabat intenta,) & ait, ¶ Benedictus Dominus Deus Israël, qui quod locutus est Dauid patri meo, opere cõpleuit, dicens,

5 ¶ A die qua eduxi populum meum de terra
-Aegypti, nõ elegi ciuitatem de cunctis tribubus Israel, vt ædificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quenquam alium vi-
6 rum, vt esset dux in populo meo Israël: ¶ sed elegi Ierusalem, vt sit nomen meum in ea, & elegi Dauid, vt constituerem eum super populum meum Israël.

7 Cumque fuisset voluntatis Dauid patris
B mei, vt ædificaret domum nomini Domini
8 Dei Israël, ¶ dixit Dominus ad eum, Quia hæc fuit voluntas tua, vt ædificares domum nomini meo, bene quidem fecisti huiusce-
9 modi habere voluntatem: ¶ sed non tu ædificabis domum, veruntamen filius tuus qui egredietur de lumbis tuis, ipse ędificabit domum nomini meo.

10 Compleuit ergo Dominus sermonem suum quem locutus fuerat: & ego surrexi pro Dauid patre meo, & sedi super thronum Israël, sicut locutus est Dominus: & ædificaui domum nomini Domini Dei Israël.

11 Et posui in ea arcam, in qua est pactũ Domini quod pepigit cum filijs Israël.

12 Stetit ergo coram altari Domini ex aduer
so vniuersæ multitudinis Israël, & extendit manus suas.

13 Siquidem fecerat Salomon basim æneam,
& posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis: stetitque super eam, & deinceps fle-
C xis genibus cõtra vniuersam multitudinem
2.Mac.2. b.11. 14 Israël, & palmis in cælum leuatis, ¶ ait, Domine Deus Israël, non est similis tui Deus in cælo & in terra: qui custodis pactum & misericordiã cum seruis tuis qui ambulant coram te in toto corde suo.

15 Qui præstitisti seruo tuo Dauid patri meo quæcunq; locutus fueras ei: & quæ ore pro-
misisti, opere complesti, sicut & præsens tempus probat.

16 Nunc ergo Domine Deus Israël, imple seruo tuo patri meo Dauid quæcunque locutus es, dicẽs, Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israël: ita tamen si custodierint filij tui ℣ vias meas', & ambulauerint in lege mea, sicut & tu ambulasti coram me.

17 Et nunc Domine Deus Israël, firmetur ser
mo tuus, quem locutus es seruo tuo Dauid.

18 Ergóne credibile est vt habitet Deus cum hominibus super terram? Si cælum & cæli cælorum non te capiunt, quantò magis do-
19 mus ista quam ædificaui? ¶ Sed ad hoc tantùm facta est, vt respicias orationem serui tui, & obsecrationem eius Domine Deus meus: & audias preces quas ℣ fudit' famu-
20 lus tuus coram te: ¶ vt aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum in quo pollicitus es vt inuocare-
21 tur nomen tuum: ¶ & exaudires orationem quam seruus tuus orat in eo, & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israël. Quicunque orauerit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de cælis, & propitiare.

22 Si peccauerit quispiam in proximũ suum,
& iurare contra eum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit coram altari in
23 domo ista: ¶ tu audies de cælo, & facies iudicium seruorum tuorum, ita vt reddas iniquo viam suam in caput proprium, & vlciscaris iustum, retribuens ei secundum iustitiam suam.

24 Si superatus fuerit populus tuus Israël ab
inimicis (peccabunt enim tibi) & conuersi egerint pœnitentiam, & obsecrauerint nomen tuum, & fuerint deprecati * in loco *tei,
25 isto, ¶ tu exaudies de cælo, & propitiare pec
cato populi tui Israël, & reduc eos in terram quam dedisti eis, & patribus eorum.

26 Si clauso cælo pluuia non fluxerit pro- E
pter peccata populi, & deprecati te fuerint in loco isto, & confessi nomini tuo, & con-
27 uersi à peccatis suis, cùm eos afflixeris, ¶ exaudi de cælo Domine, & dimitte peccata seruis tuis & populi tui Israel, & doce eos viam bonam per quam ingrediantur, & da pluuiam terræ quam dedisti populo tuo ad *Inf.20.b.9.* possidendum.

28 Fames si orta fuerit in terra, & pestilen-
tia, ærugo & aurugo, & locusta, & bruchus, & hostes vastatis regionibus portas obsederint ciuitatis, omnisque plaga & infirmi-
29 tas pressérit: ¶ si quis de populo tuo Israël fuerit deprecatus, cognoscens plagam & infirmitatem suam, & expanderit manus
30 suas in domo hac: ¶ tu exaudies de cælo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde vnicuique secundum vias suas quas nosti eum habere in corde suo: (tu enim solus nosti corda filiorum hominum.)

31 Vt timeant te, & ambulent in vijs tuis cun F
ctis diebus quibus viuunt super faciem terræ quam dedisti patribus nostris.

32 Externum quoque qui non est de populo tuo Israel, si venerit de terra lõginqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robustam, & brachium tuum

Universidad de Deusto
Biblioteca

33 extentum, & adorauerit in loco isto: ¶ tu exaudies de cælo firmissimo habitaculo tuo, & facies cuncta pro quibus inuocauerit te ille peregrin⁹: vt sciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te sicut populus tuus Israël, & cognoscãt quia nomen tuum inuocatum est super domum hanc quam ædificaui.

34 Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra aduersarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam in qua

35 ciuitas hæc est quam elegisti, & domus quam ædificaui nomini tuo: ¶ tu exaudies de cælo preces eorum, & obsecrationem, & vlciscaris.

G 36 Si autem peccauerint tibi (neque enim
3.Reg.8.c.46. est homo qui non peccet) & iratus fueris
Eccl.7.c.21. eis, & tradideris hostibus, & captiuos duxe-
1.Ioan.1.d.8. rint eos in terram longinquam, vel certè

37 quæ iuxtà est, ¶ & conuersi in corde suo in terra ad quam captiui ducti fuerant, egerint pœnitentiam, & deprecati te fuerint in terra captiuitatis suæ, dicentes, Peccaui-

38 mus, iniquè fecimus, iniustè egimus: ¶ & reuersi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captiuitatis suæ ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terræ suæ quam dedisti patribus eorum, & vrbis quam elegisti, & domus quam ædifi-

39 caui nomini tuo: ¶ tu exaudies de cælo, hoc est, de firmo habitaculo tuo preces eorum, & facias iudicium, & dimittas popu-

40 lo tuo quamuis peccatori. ¶ tu es enim Deus meus, aperiantur, quæsò, oculi tui, & aures tuæ intentæ sint ad orationem quæ fit in
Psal.131.b.8. loco isto.

41 Nunc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui Domine Deus induantur salutem, & sancti tui lætentur in bonis.

42 Domine Deus ne auerseris faciem christi tui: memento misericordiarum Dauid serui tui.

CAPVT VII.

Post deuorata cælesti igne sacrificia, Dei maiestas templum implet, & plurimis immolatis hostijs templi dedicatio septem diebus celebratur, dieq; octauo fit collecta, Dominus autem Salomoni reuelat se ipsius orationem exaudisse.

A 1 CVmq; complesset Salomon fundens pre-
2.Mac.2.b.10. ces, ignis descendit de cælo, & deuorauit holocausta & victimas: & maiestas Domini impleuit domum.

2 Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eò quòd implesset maiestas Domini templum Domini.

3 Sed & omnes filij Israël videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super domum: & corruentes pronì in terram per pauimentum stratum lapide, adorauerunt: & laudauerunt Dominum, Quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

4 Rex autem & omnis populus immolabat victimas coram Domino.

5 Mactauit igitur rex Salomõ hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: & dedicauit domum Dei rex & uniuersus populus.

6 Sacerdotes autem stabant in officijs suis: Leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid rex ad laudandum Dominum. Quoniam in æternum misericordia eius, hymnos Dauid canentes per manum eorum: porrò sacerdotes canebant tubis ante eum, cunctusque Israël stabat.

7 Sanctificauit quoque Salomon medium atrij ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocausta & adipes pacificorum, quia altare æneum quod fecerat, non poterat sustinere holocausta & sacrificia & adipes.

8 Fecit ergo Salomon solennitatem in tempore illo septẽ diebus, & omnis Israël cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath vsque ad Torrentem-Aegypti.

9 Fecitq; die octauo collectam, eò quòd dedicasset altare septem diebus, & solemnitatem celebrasset diebus septem.

10 Igitur in die vicesimo tertio mensis dimisit populos ad tabernacula sua, lætantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus Dauidi, & Salomoni, & Israëli populo suo.

11 Compleuitque Salomon domum Domini, & domum regis, & omnia quæ venerant in corde suo vt faceret in domo Domini, & in domo sua, & prosperatum est.

12 Apparuit autem ei Dominus nocte, & dixit ei: Audiui orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificij.

13 Si clausero cælum, & pluuia non fluxerit, & mandauero & præcepero locustæ vt deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum: ¶ conuersus autem populus

14 meus, super quos inuocatũ est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiã à viis suis pessimis:

mis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum.

15 Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco isto orauerit.

16 Elegi enim & sanctificaui locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneãt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.

D 17 Tu quoque si ambulaueris coram me, sicut ambulauit Dauid pater tuus, & feceris iuxta omnia quæ præcepi tibi, & iustitias

18 meas iudiciaq; seruaueris, ¶ suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum Dauid patri tuo, dicens, Non auferetur de stirpe
-7. tua vir, qui non sit princeps in Israël.

19 Si autem auersi fueritis, & dereliqueritis iustitias meas, & præcepta mea, quæ propo-
* ædifica- sui vobis, & abeuntes seruieritis dijs alienis,
uit. 20 & adoraueritis eos: ¶ euellam vos de terra mea, quam dedi vobis, & domũ hanc quam ⁋ sanctificaui⁷ nomini meo, projciam à facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis populis.

21 Et domus ista erit in prouerbium vniuersis transeuntibus, & dicent stupentes, Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic?

22 Respondebuntque, Quia dereliquerunt Dominũ Deum patrum suorum, qui eduxit eos de Terra-Aegypti, & apprehenderunt deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerunt: idcirco venerunt super eos vniuersa hæc mala.

CAPVT VIII.

Ædificatis à Salomone varijs ciuitatibus, reliquias Gentium sibi facit tributarias, offert holocausta, & sacerdotum ac Leuitarum ministeria iuxta dispositionem Dauid constituit: missáq; classe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

A 1 EXpletis autem viginti annis postquam
3.Reg.9.a. ædificauit Salomon domum Domini, &
2 domum suam: ¶ ciuitates quas dederat Hiram Salomoni, ædificauit, & habitare ibi
3 fecit filios Israël.

Abijt quoque in Emath Suba, & obtinuit eam.

4 Et ædificauit Palmiram in deserto, & alias
5 ciuitates munitissimas ædificauit in Emath. Extruxitque Beth-horon superiorem, & Beth-horon inferiorem, ciuitates muratas, habentes portas, & vectes, & seras.

6 Balaath etiam & omnes vrbes firmissimas quæ fuerũt Salomonis, cunctasq; vrbes quadrigarum, & vrbes equitum. omnia ⁋ quæ- ⁷ quæ3.
cunque⁷ voluit Salomon atque disposuit, ædificauit in Ierusalem & in Libano, & in vniuersa terra potestatis suæ.

7 Omnem populum qui derelictus fuerat B
de Hethæis, & Amorrhæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebusæis, qui non erant de stirpe

8 Israël, ¶ de filijs eorum: & de posteris quos non interfecerant filij Israël, subiugauit Salomon in tributarios, vsque in diem hanc.

9 Porrò de filijs Israël nõ posuit vt seruirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellatores, & duces primi, & principes quadrigarum, & equitum eius.

10 Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum.

11 Filiam verò Pharaonis transtulit de Ciui- C
tate-Dauid in domum, quam ædificauerat ei. Dixit enim-rex⁷, Non habitabit vxor -6.
mea in domo Dauid regis Israël, eò quòd sanctificata sit: quia ingressa est in eam arca Domini.

12 Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini, quod extruxe-
13 rat ante porticum, ¶ vt per singulos dies offerretur in eo iuxta præceptũ Moysi, in sabbathis & in calendis, & in festis diebus ter per annum, id est, in Solennitate azymorum, & in Solennitate hebdomadarum, & in Solennitate tabernaculorum.

14 Et constituit iuxta dispositionem Dauid patris sui officia sacerdotum in ministerijs suis: & Leuitas in ordine suo, vt laudarent, & ministrarent coram sacerdotibus iuxta ritum vniuscuiusq; diei: & ianitores in diuisionibus suis per portam & portam: sic enim præceperat Dauid homo Dei.

15 Nec prætergressi sunt de mandatis regis D
tam sacerdotes, quàm Leuitæ, ex omnibus quæ præceperat, & in custodijs thesaurorum.

16 Omnes impensas præparatas habuit Salomon, ex eo die quo fundauit domum Domini, vsque in diem quo perfecit eam.

17 Tunc abijt Salomon in Asion-gaber, & in Ailath ad oram Maris-rubri, quæ est in terra-Edom.

18 Misit autem ei Hiram per manus seruorum suorum naues, & nautas gnaros maris, & abierunt cum seruis Salomonis in Ophir: tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT IX.

Regina Saba Salomonis admirata sapientiam, datis acceptisq; muneribus discessit, pondus auri quod Salomoni quotannis afferebatur, hastas, scuta, omniaq; conuiuij vasa aurea, & solium eburneum auro vestitum extruxit: describitur quoque amplitudo diuitiarum, sapientia potestatis Salomonis, qui anno regni sui quadragesimo moritur succedente filio Roboam.

A 1 REgina quoque Saba cùm audisset famam
3.Reg.10.a.1. Matt.12.d.42 Luc.11.d.31. Salomonis, venit vt tentaret eum in ænigmatibus, in Ierusalem: cum magnis opibus & camelis, qui portabant aromata, & auri plurimũ, gemmasq; pretiosas. Cumq; venisset ad Salomonem, locuta est ei quæcunque erant in corde suo.

2 Et exposuit ei Salomon omnia quæ proposuerat: nec quicquam fuit quod non perspicuum ei fecerit.

3 Quæ postquam vidit sapientiam scilicet Salomonis, & domum quam ædificauerat,

4 ¶ nec non & cibaria mensæ eius, & habitacula seruorum, & officia ministrorum eius & vestimenta eorũ, pincernas quoq; & vestes eorum, & victimas quas immolabat in domo Domini: non erat præ stupore vltrà in ea spiritus.

B 5 Dixitq; ad regem: Verus est sermo, quem audieram in terra mea de virtutibus & sapientia tua.

6 Non credebam narrantibus, donec ipsa venissem, & vidissent oculi mei: & probassem vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse narratam: vicisti famam virtutibus tuis.

7 Beati viri tui, & beati serui tui, hi qui assistunt coram te omni tempore, & audiunt sapientiam tuam.

8 Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israël, & vult seruare eum in æternum: idcirco posuit te super eum regem, vt facias iudicia atque iustitiam.

9 Dedit autem regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosissimas:: non fuerunt aromata talia, vt hæc quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

C 10 Sed & serui Hiram cum seruis Salomonis
3.Reg.10.b.11. attulerunt aurum de Ophir, & ligna thyina & gemmas pretiosissimas.

11 De quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini, & in domo regia: citharas quoq; & psalteria cantoribus: nunquam visa sunt in terra Iuda ligna talia.

12 Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, & quæ postulauit, & multò plura quàm attulerat ad eum: quæ reuersa, abijt in terram suam cum seruis suis.

13 Erat autem pondus auri quod afferebatur Salomoni per singulos annos, sexcenta

14 sexaginta sex talenta auri: ¶ excepta summa quam legati diuersarum gentium & negotiatores afferre consueuerant, nec non reges Arabiæ, & satrapæ terræ, qui comportabant aurum & argentum Salomoni.

15 Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in singulis hastis expendebantur.

16 Trecenta quoq; scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur singula, & posuitq; ea rex in armamentario, quod constitum nemore.

17 Fecit quoque rex solium eburneum grande: & vestiuit illud auro mundissimo.

18 Sex quoque gradus, quibus ascendebatur ad solium: & scabellum aureum, & duo chiola duo altrinsecus, & duos leones

19 tes iuxta brachiola: ¶ sed & alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex vtraque parte. non fuit tale solium in vniuersis regnis.

20 Omnia quoque vasa conuiuij regis erant aurea: & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

21 Siquidem naues regis ibãt in Tharsis cum seruis Hiram, semel in annis tribus: & deferebant inde aurum & argentum, & ebur, & simias, & pauos.

22 Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terræ præ diuitijs & gloria.

23 Omnesq; reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis, vt audirent sapientiam quam dederat Deus in corde eius.

24 Et deferebant ei munera, vasa argentea & aurea, & vestes, & arma, & aromata, quos & mulos, per singulos annos.

25 Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis: & currus, quos quitumq; duodecim millia: constituitq; eos in vrbibus quadrigarum, & vbi erat in Ierusalem.

26 Exercuit etiam potestatem super cunctos reges à flumine Euphrate vsque ad terram Philisthinorum, & vsque ad terminos Aegypti.

27 Tantamq; copiam præbuit argenti in Ierusalem quasi lapidum: & cedrorum

tam multitudinem velut sycomorum, quæ gignuntur in campestribus.

28 Adducebantur autẽ ei equi de Aegypto, cunctisq; regionibus.

29 Reliqua autem opera Salomonis priorum & nouissimorum scripta sunt in verbis Nathan prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in visione quoque Addo Videntis, contra Ieroboam filium Nabat.

30 Regnauit autem Salomon in Ierusalem super omnem Israel quadraginta annis.

31 Dormiuitq; cum patribus suis: & sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: regnauitque Roboam filius eius pro eo.

CAPVT X.

Roboam spreto seniorum consilio & iuuenile secutus, scidit regnum in duo, electo in regem Ieroboam super decem tribus.

A 1 PRofectus est autem Roboam in Sichem:
3.Reg.12. 1. illuc enim cunctus Israël conuenerat, vt constituerent eum regem.

2 Quod cùm audisset Ieroboam filius Nabat, qui erat in Aegypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem) statim reuersus est.

3 Vocaueruntq; eum, & venit cum vniuerso Israël, & locuti sunt ad Roboam, dicen-

4 tes, ¶ Pater tuus durissimo iugo nos pressit: tu leuiora impera patre tuo, qui nobis imposuit grauem seruitutem, & paululum de onere subleua, vt seruiamus tibi.

5 Qui ait: Post tres dies reuertimini ad me. Cumq; abijsset populus, ¶ iniit consilium

6 cum senibus, qui steterant coram patre eius Salomone, dum adhuc viueret, dicens, Quid datis consilij, vt respondeam populo?

B 7 Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic, & lenieris eos verbis clementibus, seruient tibi omni tempore.

8 At ille reliquit consilium senum, & cum iuuenibus tractare cœpit, qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius.

9 Dixitque ad eos, Quid vobis videtur? vel respondere quid debeo populo huic, qui dixit mihi: Subleua iugum quod imposuit nobis pater tuus.

10 At illi responderunt-vt' iuuenes & nutriti cum eo in delicijs, atque dixerunt, Sic loqueris populo qui dixit tibi, Pater tuus aggrauauit iugum nostrum, tu subleua: & sic respondebis ei, Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei.

C 11 Pater meus imposuit vobis graue iugum, & ego maius pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cædam vos scorpionibus.

12 Venit ergo Ieroboam, & vniuersus populus ad Roboam die tertio, sicut præceperat eis.

13 Respondit; rex dura, derelicto consilio

14 seniorum, ¶ locutusq; est iuxta iuuenum voluntatem, Pater meus graue vobis imposuit iugum: quod ego grauius faciam: pater meus cecidit vos flagellis: ego verò cædam vos scorpionibus.

15 Et non acquieuit populi precibus: erat enim voluntatis Dei, vt compleretur sermo eius, quem locutus fuerat per manum Ahiæ *3.Reg.11.e.29.* Silonitis ad Ieroboam filium Nabat.

16 Populus autem vniuersus rege duriora D dicente, sic locutus est ad eum, Non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Isai. Reuertere in tabernacula tua Israel, tu autem pasce domum tuam Dauid. Et abijt Israel in tabernacula sua.

17 Super filios autem Israel, qui habitabãt in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam.

18 Misitque rex Roboam Aduram, qui præerat tributis, & lapidauerunt eum filij Israel, & mortuus est: porrò rex Roboam currum festinauit ascendere, & fugit in Ierusalem.

19 Recessitque Israel à domo Dauid vsque ad diem hanc.

CAPVT XI.

Præcipit Deus ne pugnet Roboam contra Israël, extructis autem à Roboam multis ciuitatibus, confluũt ad eũ Leuitæ ac sacerdotes abiecti à Ieroboam, cæterique Dei cultores, Roboam autem multas duxit vxores ac concubinas.

VEnit autem Roboam in Ierusalem, & 1 A
conuocauit vniuersam domum Iuda & *3.Reg.12.d.21.* Ben-iamin, centum octoginta millia electorum atque bellantium, vt dimicaret contra Israel, & conuerteret ad se regnum suum.

2 Factusq; est sermo Domini ad Semeiam hominem Dei, dicens:

3 Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad vniuersum Israel, qui est in

4 Iuda & Ben-iamin, ¶ Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque pugnabitis contra fratres vestros: -reuertatur vniusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate'. Qui cùm audissent sermonem Domini, reuersi sunt, nec perrexerunt contra Ieroboam.

5 Habitauit autem Roboam in Ierusalem, B & ædificauit ciuitates muratas in Iuda.

6 Extruxitq; Beth-lehem, & Etam, & The-

cue,

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 cue, ¶ Beth-sur quoque, & Socho, & Odol-
8 lam, ¶ nec non & Geth, & Maresa, & Ziph:
9 ¶ sed & Aduram, & Lachis, & Azeca.
10 Saraa quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant in Iuda & Ben-iamin, ciuitates munitissimas.
11 Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumq; horrea, hoc est, olei & vini.
12 Sed & in singulis vrbibus fecit armamentaria scutorum & hastarum: firmauitq; eas summa diligentia, & imperauit super Iudam, & Ben-iamin.
C 13 Sacerdotes autem & Leuitæ qui erant in vniuerso Israël, venerunt ad eum de cun-
14 ctis sedibus suis, ¶ relinquentes suburbana, & possessiones suas, & transeuntes ad Iudā, & Ieruſalem: eò quòd abiecisset eos Ieroboam, & posteri eius, ne sacerdotio Domini fungerentur.
3.Reg.12.g.31. 15 Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum & dæmoniorum, vitulorumque quos fecerat.
16 Sed & de cunctis tribubus Israël, quicunque dederant cor suum, vt quærerent Dominum Deum Israël, venerunt in Ieruſalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum.
17 Et roborauerunt regnum Iuda: & confirmauerunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulauerunt enim in vijs Dauid & Salomonis, annis tantum tribus.
D 18 Duxit autem Roboam vxorem Mahalath filiam Ierimoth filij Dauid. Ahibáil quoq;
19 filiam Eliab filij Isai, ¶ quæ peperit ei filios Ieus, & Somoriam, & Zoom.
20 Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absolom, quæ peperit ei Abia & Ethai, & Ziza, & Salomith.
21 Amauit autem Roboam Maacha filiam Absolom super omnes vxores suas, & concubinas: nam vxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.
22 Constituit verò in capite Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos:
23 ipsum enim regem facere cogitabat, ¶ quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios eius, & in cunctis finibus Iuda, & Ben-iamin, & in vniuersis ciuitatibus muratis: præbuitq; eis escas plurimas, & multas petiuit vxores.

CAPVT XII.

Propter peccata Roboam ac populi Iuda, tradit illos Deus regi Aegypti, qui captis munitissimis ciuitatibus Iuda, diripit Ieruſalem, sublato regis ac templi thesauro, scutis quoque aureis & argenteis pro quibus aneas fecit Roboā. quo mortuo succedit filius Abia.

CVmque roboratum fuisset regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem
Domini, & omnis Israël cum eo.
2 Anno autem quinto regni Roboam, ascendit Sesac rex Aegypti in Ieruſalē (quia peccauerāt Domino) ¶ cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Aegypto, Lybies scilicet, & Trogloditæ, Aethiopes.
4 Cepitq; ciuitates munitissimas in Iuda, venit vsque in Ieruſalem.
5 Semeias autem propheta ingressus ad Roboam, & principes Iuda, qui congregati fuerāt in Ieruſalem, fugientes Sesac, dixit ad eos, Hæc dicit Dominus, Vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sesac.
6 Consternatiq; principes Israël, & rex dixerunt: Iustus est Dominus.
7 Cumq; vidisset Dominus quòd humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam dicens, Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis pauxillum auxilij, & non stillabit furor meus super Ieruſalem per manum Sesac.
8 Veruntamen seruient ei, vt sciant differentiam seruitutis meæ, & seruitutis regum terrarum.
9 Recessit itaque Sesac rex Aegypti ab Ieruſalem, sublatis thesauris domus Domini, & domus regis, omniaq; secum tulit: & scuta aurea, quos fecerat Salomon,
10 pro eis aurea, quos fecerat Salomon, & tradidit illa quibus fecit rex æneos, & tradidit illos in manus principibus scutariorum qui custodiebant ostium palatij.
11 Cumq; introiret rex domum Domini, ferebant scutarij, & tollebant eos: & rursum referebant eos ad armamentarium suum.
12 Veruntamē quia humiliati sunt, auersus est ab eis ira Domini, nec deleti sunt penitus: quidem in Iuda inuenta sunt opera bona.
13 Confortatus est ergo rex Roboam in Ieruſalem, atq; regnauit: quadraginta annorum erat cùm regnare cœpisset, & vnius anni erat cùm regnare cœpisset in Ieruſalem, decem & septem annis regnauit in Ieruſalem, vrbe quam elegit Dominus, vt inhabitaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israël: nomen autem matris eius Naama Ammanitis.
14 Fecit autem malum, & non præparauit cor suum, vt quæreret Dominum.
15 Opera verò Roboam prima & nouissima

scripta sunt in libris Semeiæ prophetę, & Addo Videntis, & diligenter exposita: pugnauerunt q; aduersum se Roboā & Ieroboam cunctis diebus.
16 Et dormiuit Roboam cum patribus suis: sepultusq; est in Ciuitate-Dauid. Et regnauit Abia filius eius pro eo.

CAPVT XIII.

Abia ad bellum contra Ieroboam accedens dehortatur exercitum Ieroboam à bello cōtra se, cùm Deum haberent ducem, quem illi abiecerant, & sperans in Domino victor euadit, ac diuersas cepit ciuitates, plurimosq; ex variis vxoribus procreat liberos.

A 1 ANno octauodecimo regis Ieroboam, regnauit Abia super Iudam.
3.Reg.15. 2 Tribus annis regnauit in Ieruſalem: nomen q; matris eius Michaia, filia Vriel de Gabaa: & erat bellum inter Abiam & Ieroboam.
3 Cumq; iniisset Abia certamen, & haberet bellicosissimos viros, & electorum, quadraginta millia: Ieroboam instruxit è contra aciem, octoginta millia virorum, qui & ipsi electi erant, & ad bella fortissimi.
4 Stetit ergo Abia super montem Semeron, qui erat in Ephraim, & ait, Audi Ieroboam, & omnis Israël.
5 Num ignoratis quòd Dominus Deus Israel dederit regnum Dauid super Israël in sempiternū, ipsi & filijs eius in pactum salis?
6 (Et surrexit Ieroboam filius Nabat, seruus Salomonis filij Dauid: & rebellauit contra Dominum suum.
7 Congregatiq; sunt ad eum viri vanissimi, & filij Belial: & præualuerunt contra Roboam filium Salomonis: porrò Roboam erat rudis, & corde pauido, nec potuit resistere eis.)
B 8 Nunc ergo vos dicitis, quòd resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios Dauid: habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Ieroboam in deos.
9 Et eiecistis sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Leuitas: & fecistis vobis sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicunq; venerit, & initiauerit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, fit sacerdos eorum, qui non sunt dij.
10 Noster autem Dominus Deus est, quem non reliquimus: sacerdotesq; ministrant Domino de filijs Aaron: & Leuitæ sunt in ordine suo.
11 Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies mane & vespere: & thymiama iuxta legis præcepta confectum, & proponūtur panes in mensa mundissima, estq; apud nos candelabrum aureum, & lucernæ eius, vt accendantur semper ad vesperam: nos quippe custodimus præcepta Domini Dei nostri, quem vos reliquistis.
12 Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & C sacerdotes eius, qui clangunt tubis, & resonant contra vos: filij Israël nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.
13 Hæc illo loquente, Ieroboam retro moliebatur insidias. Cumque ex aduerso hostium staret, ignorantem Iudam suo ambiebat exercitu.
14 Respiciensque Iudas, vidit instare bellum ex aduerso, & post tergum, & clamauit ad Dominum: ac sacerdotes tubis canere cœperunt.
15 Omnesq; viri Iuda vociferati sunt: & ecce illis clamantibus perterruit Deus Ieroboā, & omnem Israël qui stabat ex aduerso Abia & Iuda.
16 Fugeruntq; filij Israël Iudam, & tradidit eos Deus in manu eorum.
17 Percussit ergo eos Abia, & populus eius D plaga magna, & corruerunt vulnerati ex Israël, quinquaginta millia virorum fortium. *quingenta s.*
18 Humiliatique sunt filij Israël in tempore illo: & vehementissimè confortati filij Iuda, eò quòd speraſſent in Domino Deo patrum suorum.
19 Persecutus est autem Abia fugientem Ieroboam: & cepit ciuitates eius, Beth-el & filias eius: & Iesana cū filiabus suis: Ephron quoque & filias eius.
20 Nec valuit vltrà resistere Ieroboā in diebus Abia: quem percussit Dominus, & mortuus est.
21 Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit vxores quatuordecim: procreauitq; viginti duo filios, & sedecim filias.
22 Reliqua autem sermonū Abia, viarumq; & operum eius scripta sunt diligentissimè in libro Addo Prophetæ.

CAPVT XIIII.

Abiæ succedit filius Asa, qui pace à Deo concessa idolorum cultum subuertit, & ciuitates Iuda ædificat ac munit. Zaramq; regem Aethiopū cum exercitu mille millium diuino auxilio deuicit.

DOrmiuit autem Abia cum patribus suis: 1 A & sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: regnauitque Asa filius eius pro eo, in cuius diebus quieuit terra annis decem. *3.Reg.15.8.*

Fecit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fecit autem Asa quod bonum & placitum
2 erat in conspectu *Dei sui, ¶ & subuertit
*Domini 3. 3 altaria peregrini cultus, & excelsa, & confregit statuas, lucosque succidit.
4 Et præcepit Iudæ vt quæreret Dominum Deum patrum suorum, & faceret legem, & vniuersa mandata.
5 Et abstulit de cunctis vrbibus Iuda aras & fana, & regnauit in pace.
6 Aedificauit quoque vrbes munitas in Iuda, quia quietus erat, & nulla tēporibus eius bella surrexerant, pacem Domino largiente.
B 7 Dixit autem Iudæ: Aedificemus ciuitates istas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & portis, & seris: donec à bellis quieta sunt omnia, eò quòd quæsierimus Dominum Deum patrum nostrorum, & dederit nobis pacem per gyrum. Aedificauerunt igitur, & nullum in extruendo impedimentum fuit.
8 Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta & hastas, de Iuda trecenta millia: de Ben-iamin verò scutariorum & sagittariorum, ducenta // octoginta' millia: omnes isti viri fortissimi.
*septuaginta 9.
C 9 Egressus est autem contra eos Zara Aethiops cum exercitu suo, decies centena millia, & curribus trecentis: & venit vsque Maresa.
10 Porrò Asa perrexit obuiam ei, & instruxit aciem ad bellum in Valle-Sephátha, quæ est iuxta Maresa.
1.Reg.14.b. 11 Et inuocauit Dominum Deum, & ait: Domine non est apud te vlla distantia, vtrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adiuua nos Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. Domine, Deus noster tu es, non prævaleat contra te homo.
D 12 Exterruit itaque Dominus Aethiopes coram Asa & Iuda: fugeruntq; Aethiopes.
13 Et persecutus est eos Asa, & populus qui cum eo erat, vsq; Gérara: & ruerunt Athiopes vsq; ad internecionem, quia Domino cædente contriti sunt, & exercitu illius prœliante. Tulerunt ergo spolia multa.
14 Et percusserunt ciuitates omnes per circuitum Gérarę: grandis quippe cunctos terror inuaserat: & diripuetunt vrbes, & multam prædam asportauerunt.
15 Sed & caulas ouium destruentes, tulerũt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reuersiq; sunt in Ierusalem.

CAPVT XV.

Azarias prophetat Israël futurum multo tempore absq; Deo vero, sacerdote & lege, cuius prophetia exhortatione confortatus Asa aufert sordes idolorum. suamq; matrem idololatram imperio priuat, populus autem iurat se Deo seruiturum.

AZarias autem filius Obed, facto in se Spiritu Dei, ¶ egressus est in occursum Asa,
2 & dixit ei: Audite me Asa & omnis Iuda & Ben-iamin, Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum, inuenietur a vobis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.
3 Transibũt autem multi dies in Israël absq; Deo vero, & absque sacerdote doctore, & absque lege.
4 Cumq; reuersi fuerint in angustia sua, & quæsierint Dominũ Deum Israël, & quæsierint eum, reperient eum.
5 In tempore illo non erit pax egredienti & ingredienti: sed terrores vndique in cunctis habitatoribus terrarum.
6 Pugnabit enim gens contra gentem, & ciuitas contra ciuitatem: quia Dominus conturbabit eos in omni angustia.
7 Vos ergo confortamini, & non dissolvatur manus vestræ: erit enim merces operi vestro.
8 Quod cùm audisset Asa, verba scilicet & prophetiam Azariæ filij Obed Prophetæ, confortatus est, & abstulit idóla de omni terra Iuda, & de Ben-iamin, & ex vrbibus quas ceperat, montis Ephraim: & dedicauit altare Domini quod erat ante porticum Domini.
9 Congregauitq; vniuersum Iudam & Ben-iamin, & aduenas cum eis de Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israël, videntes quod Dominus Deus illius esset cum eo.
10 Cumq; venissent in Ierusalem mense tertio,
11 tio, anno decimoquinto regni Asa, immolauerũt Domino in die illa de manubiis & præda, quam adduxerant, boues septingentos, & arietes septem millia.
12 Et intrauit ex more ad corroborandum fœdus, vt quærerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde, & in tota anima sua.
13 Si quis autem, inquit, non quæsierit Dominum Deum Israël, moriatur, à paruo vsq; ad maximum, à viro vsq; ad mulierem.
14 Iurauerunt q́ue Domino voce magna & iubilo, & in clangore tubæ, & in sonitu cornu-
15 cinarum ¶ omnes qui erant in Iuda, execratione: in omni enim corde suo iurauerunt, & in tota voluntate quæsierũt eum, & inuenerunt: præstititq; eis Dominus requiem per circuitum.
16 Sed & Maacham matrem Asa regis exaugusto depositi imperio, eò quòd fecisset in luco simulachrum Priapi: quod omne contriuit, & in frusta comminuens combusit in Torrente-cedron.
17 Excelsa autem derelicta sunt in Israël: attamen cor Asa erat perfectum cunctis diebus eius.
18 Eaque quæ vouerat pater suus, & ipse, intulit in domum Domini: argentum & aurum, vasorumque diuersam supellectilem.
*Priuesmũ quintum. 19 Bellum verò non fuit vsque ad // tricesimum' annum regni Asa.

CAPVT XVI.

Pugnante Baasa rege Israël contra Asa, vocauit Asa Ben-adad regem Syriæ in auxilium, & Hanani propheta ipsum ob id increpantem in neruum coniecit, ac dolore pedum cruciatus in medicorum arte spem ponens, anno regni sui 41. moritur.

A 1 ANno autem tricesimosexto regni eius ascendit Baasa rex Israël in Iudam, & muro circundabat Rama, vt nullus tutè posset egredi & ingredi de regno Asa.
3.Reg.15. d.17. 2 Protulit autem Asa argentum & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regis, misitque ad Ben-adad regem Syriæ,
3 qui habitabat in Damasco, dicens, ¶ Fœdus inter me & te est, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum & aurum, vt rupto fœdere quod habes cum Baasa rege Israël, facias eum à me recedere.
4 Quo comperto Ben-adad misit principes exercituum suorum ad vrbes Israël: qui percusserunt Ahion, & Dan, & Abel-main, & vniuersas vrbes Nephthali muratas.
5 Quod cùm audisset Baasa, desijt ædificare
B 6 Rama, & intermisit opus suum.
Porrò Asa rex assumpsit vniuersum Iudã, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparauerat Baasa: ædificauitq; ex eis Gabaa, & Maspha.
7 In tempore illo venit Hanani Propheta ad Asam regem Iuda, & dixit ei, Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo: ideirco euasit Syriæ regis exercitus de manu tua.
C 8 Nónne Aethiopes & Libyes multo plures erant quadrigis & equitibus, & multitudine nimia: quos, cùm in Domino confidisses,

9 ses, tradidit in manu tua? ¶ Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore aduersum te bella consurgent. Ioan.7.f.38.
10 Iratusq; Asa aduersus Videntẽ, iussit eum mitti in neruum: valde quippe super hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos.
11 Opera autem Asa prima & nouissima scripta sunt in libro regum Iuda & Israël.
12 Aegrotauit etiam Asa anno tricesimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsiuit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est. D
13 Dormiuitque cum patribus suis: & mortuus est anno quadragesimo-primo' regni sui. -9.
14 Et sepelierunt eũ in sepulchro suo quod foderat sibi in Ciuitate-Dauid: posueruntq; eum super lectum suum plenum aromatibus, & vnguentis meretricijs, quæ erãt pigmentariorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

CAPVT XVII.

Pius Iosaphat patri Asa succedens, diuitijs potens & armis, mittit doctores legis Dei per vniuersum Iudam, cuius principes recensentur cum numero subiectorum militum.

REgnauit autem Iosaphat filius eius pro eo, 1 A
& inualuit contra Israël. 3.Reg.15.c.24.
2 Constituitque militum numeros in cunctis vrbibus Iuda, quæ erant vallatæ muris. Præsidiaque disposuit in terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim, quas ceperat Asa pater eius.
3 Et fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulauit in vijs Dauid patris sui primis: & nõ sperauit in Baalim, ¶ sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non iuxta peccata Israël.
5 Confirmauitq; Dominus regnum in manu eius: & dedit omnis Iuda munera Iosaphat: factæq; sunt ei infinitæ diuitiæ, & multa gloria.
6 Cumq; sumpsisset cor eius audaciam propter vias Domini, etiam excelsa & lucos de Iuda abstulit. B
7 Tertio autẽ anno regni sui misit de principibus suis Ben-hail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, vt docerent in ciuitatibus Iuda: ¶ & cum eis Leuitas, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam,
8

Universidad de Deusto
Biblioteca

Asael quoque & Semiramoth & Ionathan,
Adoniamque & Tobiã, & Thob-adoniam
Leuitas: & cum eis Elisama, & Ioram sa-
9 cerdotes. ¶ docebantq; populum in Iuda,
habentes librum legis Domini: & circui-
bant cunctas vrbes Iuda, atque erudiebant
populum.
C 10 Itaque factus est pauor Domini super om-
nia regna terrarum, quæ erant per gyrum
Iuda: nec audebant bellare contra Iosaphat.
11 Sed & Philisthæi Iosaphat munera defe-
rebant, & vectigal argenti: Arabes quoque
adducebant pecora arietum, septem millia
septingentos, & hircos totidem.
12 Creuit ergo Iosaphat, & magnificatus est
vsque in sublime: atque ædificauit in Iuda
domos adinstar turrium, vrbesq; muratas.
13 Et multa opera parauit in vrbibus Iuda:
viri quoque bellatores, & robusti erant in
14 Ierusalem, ¶ quorum iste numerus per do-
mos atque familias singulorum: In Iuda
e principes 2. // princeps' exercitus, Ednas dux, & cum eo
robustissimi viri trecenta millia.
D 15 Post hunc Iohanan princeps, & cum eo
ducenta octoginta millia.
16 Post illum quoque Amasias filius Zechri,
consecratus Domino, & cum eo ducenta
millia virorum fortium.
17 Hunc sequebatur robustus ad prælia Elia-
da, & cum eo tenentium arcum & clypeum
ducenta millia.
18 Post istum eum Iozabad: & cum eo cen-
tum octoginta millia expeditorum militũ.
19 Hi omnes erant ad manum regis, exceptis
aliis, quos posuerat in vrbibus muratis, in v-
niuerso Iuda.

CAPVT XVIII.

Iosaphat impio Achab affinitate iunctus, ascendit cum eo contra Ramoth-Galaad 400. pseudoprophetis victoriam promittentibus, Michæas autem contrarium prophetans incarceratur, sed Achab iuxta Michææ prophetiam in bello occiditur.

A 1 FVit ergo Iosaphat diues & inclytus mul-
3. Reg. 22. a. 2. tum, & affinitate coniunctus est Achab.
2 Descenditq; post annos ad eum in Sama-
riam: ad cuius aduentum mactauit Achab
arietes, & boues plurimos ipsi & populo qui
venerant cum eo: persuasitq; illi vt ascen-
deret in Ramoth-Galaad.
3 Dixitque Achab rex Israël ad Iosaphat re-
gem Iuda, Veni mecũ in Ramoth-Galaad.
Cui ille respondit, Vt ego, & tu: sicut popu-
lus tuus, sic & populus meus, tecumq; eri-
mus in bello.
4 Dixit Iosaphat ad regem Israel, Consule
obsecro in præsentiarum sermonem Do-
mini.
5 Congregauit igitur rex Israël prophetas
rum quadringentos viros, & dixit ad eos, I
Ramoth-Galaad ad bellandũ ire debemus,
an quiescere? At illi, Ascende, inquiunt, &
tradet Deus in manu regis.
6 Dixitq; Iosaphat, Nunquid nõ est hic pro-
phetes Domini, vt ab illo etiam requa-
mus?
7 Et ait rex Israel ad Iosaphat, Est vir vnus, I
quo possumus quærere Domini voluntat
sed ego odi eum, quia non prophetat mihi
bonum, sed malum omni tempore: est au
tem Michæas filius Iemla. Dixitq; Iosaphat
Ne loquaris rex hoc modo.
8 Vocauit ergo rex Israël vnum de eunu-
chis, & dixit ei, Voca citò Michæam filium
Iemla.
9 Porrò rex Israel, & Iosaphat rex Iuda ves-
que sedebant in solio suo, vestiti cultu re-
gio. sedebant autem in area iuxta portam
Samariæ, omnesq; prophetæ vaticinaban-
tur coram eis.
10 Sedecias verò filius Chanaana fecit sibi
cornua ferrea, & ait, Hæc dicit Dominus,
His ventilabis Syriã, donec conteras eam.
11 Omnesque prophetæ similiter prophe-
bant, atque dicebant, Ascende in Ramoth
Galaad, & prosperaberis, & tradet eos Do-
minus in manu regis.
12 Nuntius autẽ qui ierat ad vocandum Mi-
chæam, ait illi, En, verba omnium prophe-
tarum vno ore bona regi annuntiant: quæ-
so ergo te, vt & sermo tuus ab eis non dissо-
net, sed loquaris quæ prospera.
13 Cui respondit Michæas, Viuit Dominus,
quia quodcunque dixerit mihi Deus, illud
hoc loquar.
14 Venit ergo ad regem, Cui rex ait, Michæa, I
ire debemus in Ramoth-Galaad ad bellan-
dum, an quiescere? Cui ille respondit, Ascen-
dite: cuncta enim prospera euenient, & tra-
dentur hostes in manus vestras.
15 Dixitq; rex, Iterum atque iterum te adiu-
ro, vt mihi non loquaris, nisi quod verum
est in nomine Domini.
16 At ille ait, Vidi vniuersum Israël disper-
sum in montibus sicut oues absque pastore,
& dixit Dominus, Non habent isti domi-
nos: reuertatur vnusquisque in domum suam
in pace.
17 Et ait rex Israël ad Iosaphat, Nónne dixi
tibi quòd non prophetaret iste mihi quic-
quam boni, sed ea quæ mala sunt? Ad

18 At ille, Idcirco, ait, audite verbum Domi-
ni, Vidi Dominum sedentem in solio suo,
& omnem exercitum cæli assistentem ei à
dextris & à sinistris.
E 19 Et dixit Dominus, Quis decipiet Achab
regem Israël, vt ascendat & corruat in Ra-
moth-Galaad? Cumque diceret vnus hoc
20 modo, & alter alio: ¶ processit spiritus, &
stetit coram Domino, & ait, Ego decipiam
eum. Cui Dominus, In quo, inquit, deci-
pies?
21 At ille respondit, Egrediar, & ero spiritus
mendax in ore omnium prophetarum eius.
Dixitq; Dominus, Decipies & præualebis:
egredere, & fac ita.
22 Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiri-
tum mendacij in ore omnium propheta-
rum tuorum: & Dominus locutus est de
te mala.
23 Accessit autem Sedecias filius Chanaana
& percussit Michææ maxillam, & ait, Per
quam viam transiuit spiritus Domini à me,
vt loqueretur tibi?
24 Dixitq; Michæas, Tu ipse videbis in die
illo, quando ingressus fueris cubiculum de
F cubiculo, vt abscondaris.
25 Præcepit autem rex Israël, dicens, Tolli-
te Michæam, & ducite eũ ad Amon princi-
pem ciuitatis, & ad Ioas filium Amélech.
26 Et dicetis, Hæc dicit rex, Mittite hunc in
carcerem, & date ei panis modicũ & aquæ
pauxillum, donec reuertar in pace.
27 Dixitq; Michæas, Si reuersus fueris in pa-
ce, non est locutus Dominus in me. Et ait,
Audite omnes populi.
28 Igitur ascenderunt rex Israël, & Iosaphat
rex Iuda in Ramoth-Galaad.
29 Dixitque rex Israël ad Iosaphat, Mutabo
habitum, & sic ad pugnã vadam: tu autem
induere vestibus tuis. Mutatoq; rex Israël
habitu, venit ad bellum.
30 Rex autem Syriæ præceperat ducibus e-
quitatus sui, dicens, Ne pugnetis contra mi-
nimum, aut contra maximum, nisi contra
G solum regem Israel.
31 Itaque cùm vidissent principes equitatus
Iosaphat, dixerunt, Rex Israel est iste. Et cir-
cumdederunt eum dimicantes: at ille clama
uit ad Dominum, & auxiliatus est ei, atque
auertit eos ab illo.
32 Cùm autẽ vidissent duces equitatus quòd
non esset rex Israel, reliquerunt eum.
33 Accidit autem vt vnus è populo sagittam
in incertum iaceret, & percuteret regem
Israel inter ceruicem & capulas: at ille au-
rigæ suo ait, Conuerte manum tuam, &
educ me de acie, quia vulneratus sum.
34 Et finita est pugna in die illo: porrò rex
Israel stabat in curru suo contra Syros vsq;
ad vesperam, & mortuus est occidente sole.

CAPVT XIX.

Iosaphat à Iehu propheta correptus de præstito auxilio Achab, constitutos à se iudices admonet de seruanda iustitia, & Leuitas de promouendo cultu diuino, populoq; rectè instituendo.

REuersus est autem Iosaphat rex Iuda in do 1 A
mum suam pacificè, in Ierusalem.
2 Cui occurrit Iehu filius Hanani Videns, &
ait ad eum, Impio præbes auxilium, & his
qui oderunt Dominum amicitia iungeris:
& idcirco iram quidem Domini mereba-
ris, ¶ sed bona opera inuenta sunt in te, -4.
3 eò quòd abstuleris lucos de terra Iuda, &
præparaueris cor tuum, vt requireres Do- -3.
minum 'Deum patrum tuorum'.
4 Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem: rur-
sumq; egressus est ad populum de Ber-sabee
vsq; ad montem Ephraim, & reuocauit eos
ad Dominum Deum patrum suorum.
5 Constituitq; iudices terræ in cunctis ciui- B
6 tatibus Iuda munitis per singula loca, ¶ &
præcipiens iudicibus, Videte, ait, quid fa-
ciatis: non enim hominis exercetis iudi-
cium, sed Domini: & quodcunque iudica-
ueritis, in vos redundabit.
7 Sit timor Domini vobiscum: & cum dili-
gentia cuncta facite: non est enim apud Do
minum Deum nostrum iniquitas, nec per- Deut. 10. d. 17.
sonarum acceptio, nec cupido munerum. Rom. 2. b. 11.
8 In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Gal. 2. b. 6.
Leuitas & sacerdotes, & principes familia- C
rum ex Israel, vt iudicium & causam Domi- Ephes. 6. b. 9.
ni iudicarent habitatoribus eius. Colos. 3. d. 25.
9 Præcepitq; eis, dicens, Sic agetis in timo- Act. 10. e. 34.
rem Domini fideliter, & corde perfecto. 1. Pet. 1. c. 17.
10 Omnem causam quæ venerit ad vos fra- Sap. 6. b. 8.
trum vestrorũ qui habitant in vrbibus suis, Eccle. 35. b. 16.
inter cognationem & cognationem, vbi-
cunque quæstio est de lege, de mandato, de
ceremonijs, de iustificationibus: ostendite
eis, vt non peccent in Dominum, & ne ve-
niat ira super vos & super fratres vestros: sic
ergo agentes non peccabitis.
11 Amarias autem sacerdos & pontifex ve- D
ster, in his quæ ad Deum pertinent, præside-
bit: porrò Zabadias filius Ismahel, qui est
dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ
ad regis officium pertinent: habebitisque
magistros Leuitas coram vobis, confortа-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mini, & agite diligenter: & erit Dominus *cum bonis* vobiscum in bonis'.

CAPVT XX.

Ammonitis, Moabitis, ac Syris contra Iosaphat insurgentibus, ipse prædicato ieiunio vnà cum populo suo supplex ad Deum confugit, sicq; ab eis se mutuò cædentibus liberatus spolia colligit, verùm ob fœdus cum impio Ochozia à propheta corripitur.

A 1 POst hæc congregati sunt filij Moab, & filij Ammon, & cum eis de Ammonitis ad Iosaphat, vt pugnarent contra eum.

2 Veneruntq; nuntij, & indicauerunt Iosaphat, dicentes, Venit contra te multitudo magna de his locis, quæ trans mare sunt, & de Syria, & ecce consistunt in Asason-thamar, quæ est En-gaddi.

3 Iosaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominũ: & prædicauit ieiunium vniuerso Iuda.

4 Congregatusq; est Iudas ad deprecãdum Dominum: sed & omnes de vrbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.

5 Cumq; stetisset Iosaphat in medio cœtu Iudæ, & Ierusalem in domo Domini ante

B 6 atriũ nouum, ¶ ait, Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cælo, & dominaris cunctis regnis gentium: in manu tua est fortitudo, & potentia, nec quisquam tibi potest resistere.

7 Nónne tu Deus noster interfeciſti omnes habitatores terræ huius coram populo tuo Israël, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum?

8 Habitauerunt; in ea, & extruxerũt in illa

Sup. 6. c. 28. 9 sanctuarium nomini tuo, dicentes, ¶ Si irruerint super nos mala, gladius iudicij, pestilentia, & fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua inuocatum est nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, saluosque facies.

Deut. 2. a. 1. 10 Nunc igitur ecce filij Ammon, & Moab,
** filijs 12.* & mons Seir, per quos non concessisti * Israël, vt transirent quando egrediebantur de Aegypto, sed declinauerunt ab eis, & non

11 interfecerunt illos: ¶ econtrario agunt, & nituntur eijcere nos de possessione, quam tradidisti nobis.

C 12 Deus noster, ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.

13 Omnis verò Iuda stabat coram Domino, cum paruulis, & vxoribus, & liberis suis.

14 Erat autem Iahaziel filius Zachariæ, filij Banaiæ, filij Iehiel, filij Mathániæ, Leuita de filijs Asaph, super quem factus est Spi-

15 tus Domini in medio turbæ, ¶ & ait, Attendite omnis Iuda, & qui habitatis in Ierusalem, & tu rex Iosaphat: hæc dicit Dominus vobis, Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed Dei.

16 Cras *descendetis* contra eos: ascensus enim sunt per cliuum nomine Sis, & inuenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Ieruel.

17 Non eritis vós qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos, ó Iuda, & Ierusalem, nolite timere, nec paueatis: cras egrediemini cõtra eos, & Dominus erit vobiscum.

18 Iosaphat ergo, & Iuda, & omnes habitatores Ierusalem ceciderunt proni in terram coram Domino, & adorauerunt eum.

19 Porrò Leuitæ de filijs Caath, & de filijs Core laudabant Dominum Deum Israël voce magna, in excelsum.

20 Cumque manè surrexissent, egressi sunt per desertum Thecua: profectisq; eis, stans Iosaphat in medio eorum, dixit, Audite me viri Iuda, & omnes habitatores Ierusalem, credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis eius, & cuncta euenient prospera.

21 Deditq; consilium populo, & statuit cantores Domini, vt laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum, ac vocibus consona dicerent, Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia eius.

22 Cumque cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant, vt pugnarent contra Iudam, & percussi sunt, ¶ nanque

23 filij Ammon, & Moab consurrexerunt, & interfecerunt habitatores montis Seir, vt interuersum habitatores montis Seir, vt interficerent, & delerent eos: cumq; hoc operi perpetrassent, etiam in semetipsos verbum tuis concidêre vulneribus.

24 Porrò Iuda cùm venisset ad *speluncam* quæ respicit solitudinem, vidit proculque nem latè regionem plenã cadaueribus, & supereſſe quenquam qui necem potuisset euadere.

25 Venit ergo Iosaphat, & omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum, inue-

nerunt inter cadauera variam supellectilem, vestes quoque & vasa pretiosissima: & diripuerunt, ita vt omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.

F 26 Die autem quarto cõgregati sunt in Valle-benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocauerunt locum illum Vallis-benedictionis vsque in præsentem diem.

27 Reuersusq; est omnis vir Iuda, & habitatores Ierusalem, & Iosaphat ante eos in Ierusalem cũ lætitia magna, eò quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis.

28 Ingressique sunt in Ierusalem cum psalteriis, & citharis, & tubis in domum Domini.

29 Irruit autem pauor Domini super vniuersa regna terrarum, cùm audissent quòd pugnasset Dominus contra inimicos Israël.

30 Quieuitq; regnum Iosaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum.

31 Regnauit igitur Iosaphat super Iudam, & erat triginta quinque annorum cùm regnare cœpisset: viginti autem & quinque annis regnauit in Ierusalem: & nomen matris eius Azuba filia Selahi.

32 Et ambulauit in via patris sui Asa, nec declinauit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino.

G 33 Veruntamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

34 Reliqua autem gestorum Iosaphat priorum & nouissimorum, scripta sunt in verbis Iehu filij Hanani, quæ digessit in libros regum Israël.

35 Post hæc iniit amicitias Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege Israël, cuius opera fuerunt impissima.

36 Et particeps fuit vt faceret naues, quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asion-gaber.

37 Prophetauit autem Eliezer filius Dodau de Maresa ad Iosaphat, dicens, Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contriteq; sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.

CAPVT XXI.

Impius Ioram filius Iosaphat occidit fratres suos, & quosdam principes Iuda, cui Elias per literas pestimam ægritudinẽ, ac mortem, & domus suæ, ac regni direptionem prædicit, quæ tandem subsecuta sunt.

A 1 DOrmiuit autem Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate -Dauid: regnauitque Ioram filius eius pro eo.

2 Qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphatiam: omnes hi, filij Iosaphat regis Iuda.

3 Deditq; ei pater suus multa munera argenti, & auri, & *pensationes* cum ciuitatibus munitissimis in Iuda, regnũ autem tradidit Ioram, eò quòd esset primogenitus. *= pensitatio-nes 3.*

4 Surrexit autem Ioram super regnum patris sui: cumq; se confirmasset, occîdit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israël.

5 Triginta duorum annorũ erat Ioram cùm regnare cœpisset: & octo annis regnauit in Ierusalem. *4. Reg. 8. c. 16.*

6 Ambulauitq; in vijs regum Israël, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat vxor eius, & fecit malum in conspectu Domini.

7 Noluit autem Dominus disperdere do- B
mum Dauid propter pactum quod inierat cum eo: & quia promiserat vt daret ei lucer nam, & filius eius omni tempore.

8 In diebus illius rebellauit Edõ, ne esset sub- *4. Reg. 8. f. 20.*
ditus Iudæ, & constituit sibi regem.

9 Cumq; transisset Ioram cum principibus suis, & cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom qui se circumdederat, & omnes duces equitatus eius.

10 Attamen rebellauit Edom, ne esset subditione Iuda, vsq; ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit, ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum pa-

11 trum suorũ, ¶ insuper & excelsa fabricatus est in vrbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores Ierusalem, & prævaricari Iudam.

12 Allatæ sunt autem ei literæ ab Elia pro- C
pheta, in quibus scriptum erat, Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui, Quoniam non ambulasti in vijs Iosaphat patris tui, &

13 in vijs Asa regis Iuda, ¶ sed incessisti per iter regum Israël, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitatus fornicationem domus Achab: insuper & fratres tuos domum patris tui, meliores te occidisti:

14 Ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo, & filijs, & vxoribus tuis, v-

15 niuersaq; substantia tua. ¶ tu autem ægrotabis pessimo languore vteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies.

16 Suscitauit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philisthinorum, & Arabum, qui con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

confines sunt Aethiopibus. ¶ & ascenderũt
17 in terram Iuda, & vastauerũt eam: diripuerunt
quẽ; cunctam substantiam, quæ inuenta
est in domo regis, insuper & filios eius, &
vxores: nec remansit ei filius, nisi Ioachaz,
qui minimus natu erat.
D 18 Et super hęc omnia percussit eum Dominus
alui languore insanabili.
19 Cumque diei succederet dies, & temporum spatia voluerentur, duorum annorum
expletus est circulus: & sic longa consumptus tabe, ita vt egereret etiam viscera sua,
languore pariter, & vita caruit. Mortuusq;
est in infirmitate pessima, & non fecit ei
populus secundum morem combustionis
exequias, sicut fecerat maioribus eius.
20 Triginta duorum annorum fuit cum regnare cœpisset: & octo annis regnauit in Ierusalem. Ambulauitq; nõ rectè, & sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: veruntamen
non in sepulchro regum.

CAPVT XXII.

Impium Ochoziam filium Ioram occîdit Iehu, simul & Ioram regem Israël, occidente autem Athalia filios regis seruauit Iosabeth Ioas natu minimum.

A 1 CONstituerunt autem habitatores Ierusa-
4. Reg. 8. f. 24. lem Ochoziam filium eius minimum, regem pro eo: omnes enim maiores manu, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra: regnauitq; Ochozias filius Ioram regis Iuda.
2 Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem: & nomen matris eius Athalia filia Amri.
3 Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim eius impulit eum vt impiè ageret.
B 4 Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consiliarij post mortem patris sui, in interitum eius.
5 Ambulauitque in 'consilijs eorum. Et perrexit cum Ioram filio Achab rege Israël, in bellum contra Hazahel regem Syriæ, in Ramoth-Galaad: vulneraueruntque Syri Ioram.
6 Qui reuersus est vt curaretur in Iezrael: multas enim plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit vt inuiseret Ioram filium Achab in Iezrael ægrotantem.
C 7 Voluntatis quippe fuit Dei aduersus Ochoziam, vt veniret ad Ioram: & cùm ve-
-.i. nisset, -&' egrederetur cum eo aduersum Iehu filium Namsi, quem vnxit Dominus vt deleret domum Achab.
8 Cùm ergo euerteret Iehu domum Achab, inuenit principes Iuda, & filios fratrum Ochoziæ, qui ministrabant ei, & interfecit illos.
9 Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad se, occidit, & sepelierunt eum: eò quòd esset filius Iosaphat, qui quæ-
'quæsiuit rerat Dominum in toto corde suo. nec erat vltrà spes aliqua vt de stirpe quis regnaret
10 Ochoziæ. ¶ Athalia mater eius, quia videns, quòd mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omnem stirpem regiam
domus 'Ioram'.
11 Porrò Iosabeth filia regis tulit Ioas filium Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorum regis, cùm interficerentur: abscondítque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum: Iosabeth autem quæ abscondebat eum, erat filia regis Ioram, vxor Iodae pontificis, soror Ochoziæ. & idcirco Athalia non interfecit eum.
12 Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnauit Athalia super terram.

CAPVT XXIII.

Ioiada pontifex vnxit Ioas in regem Iuda, conuocatq; vt Athalia occideretur, & cultus Dei reformaretur, populus autem destruit domum, altaria, & simulachra Baal.

ANno autem septimo confortatus Ioiada assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Ieroham, & Ismahel filium Iohanan, Azariam quoque filium Obed, & Maasiam filium Adaiæ, & Elisaphat filium Zechri: & inijt cum eis fœdus.
2 Qui circumeuntes Iudam, congregauerunt Leuitas de cunctis vrbib. Iuda, & principes familiarum Israel: venerunt̃que in Ierusalem.
3 Inijt ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitque ad eos Ioiada. Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus, super filios Dauid.
4 Iste est ergo sermo quem facietis.
5 Tertia pars vestrûm qui veniunt ad sabbathum, sacerdotum, & Leuitarum, & ianitorum erit in portis: tertia verò pars erit in domum regis: & tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti: omne verò reliquum vulgus sit in atrijs domus Domini.
6 Nec quispiam alius ingrediatur domum

mini, nisi sacerdotes, & qui ministrãt de Leuitis: ipsi tantummodò ingrediantur, quia sanctificati sunt: & omne reliquum vulgus obseruet custodias Domini.
B 7 Leuitæ autem circundent regem, habentes singuli arma sua: (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cum rege & intrante & egrediente.
8 Fecerunt ergo Leuitæ, & vniuersus Iuda iuxta omnia quæ præceperat Ioiada pontifex: & assumpserunt singuli viros qui sub se
'egressuri erant, & veniebant per ordinem sabbathi, cum his qui impleuerant sabbathum, & 'egressi' erant. siquidem Ioiada pontifex nõ dimiserat abire turmas quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueuerant.
9 Deditque Ioiada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosque & peltas regis Dauid quas consecrauerat in domo Domini.
10 Constituitque omnem populum tenentium pugiones à parte templi dextra, vsque ad partem templi sinistram coram altari, &
-9. templo, per circuitum regis.
11 Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt
-4. ei diadema, -& testimonium', -dederuntq;
C in manu eius tenendam legem': & constituerunt eum regem: vnxit quoque illum Ioiada pontifex, & filij eius: imprecatique sunt ei, atque dixerunt, Viuat rex.
12 Quod cùm audisset Athalia: vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populũ in templũ Domini.
13 Cumq; vidisset regem stantem super gradum in introitu, & principes, turmasque circa eum, omnemq; populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diuersi generis organis concinentem, vocemq; laudantium, scidit vestimenta sua, & ait, Insidiæ, insidiæ.
14 Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones & principes exercitus, dixit eis, Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitque sacerdos ne occideretur in domo Domini.
15 Et imposuerunt ceruicibus eius manus: cumque intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi.
16 Pepigit autem Ioiada fœdus inter se, vniuersumque populum & regem, vt esset po-
D 17 pulus Domini.
Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam: & altaria ac simulachra illius confregerunt: Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.
18 Constituit autem Ioiada præpositos in domo Domini, sub manibus sacerdotũ & Leuitarũ, quos distribuit Dauid in domo Domini: vt offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in 'lege' Moysi, in gaudio & 'libro 13.
canticis, iuxta dispositionem Dauid.
19 Constituit quoque ianitores in portis domus Domini, vt non ingrederetur eam immundus in omni re.
20 Assumptisq; centuriones, & fortissimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt descendere regem de domo Domini, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & collocauerũt eum in solio regali.
21 Lætatusq; est omnis populus terræ, & vrbs quieuit: porrò Athalia interfecta est gladio.

CAPVT XXIIII.

Ioas viuente Ioiada bonus ac pius iussit ad sartatecta templi congregari pecuniam, deinde factus impius iubet occidi Zachariam filium Ioiadæ: Iuda & Ierusalem à Syrijs diripiuntur, & Ioas à seruis suis occiditur.

SEptem annorum erat Ioas cùm regnare 1 A
cœpisset: & quadraginta annis regnauit in 4. Reg. 12. a. 1.
Ierusalem: nomen matris eius Sebia de Ber-sabee.
2 Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus Ioiadæ sacerdotis.
3 Accepit autem ei Ioiada vxores duas, è qui
4 bus genuit filios & filias. ¶ post quæ placuit Ioas vt instauraret domum Domini.
5 Congregauitque sacerdotes & Leuitas, & dixit eis, Egredimini ad ciuitates Iuda, & colligite de vniuerso Israël pecuniam ad sar
'vestri 12. tatecta templi, Dei 'nostri', per singulos annos, festinatoque hoc facite: porrò Leuitæ egêre negligentius.
6 Vocauitque rex Ioiadam principem, & di B
xit ei, Quare tibi non fuit curæ vt cogeres Leuitas inferre de Iuda & de Ierusalem pecuniam quæ constituta est à Moyse seruo Domini, vt inferret eam omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonij?
7 Athalia enim impijssima, & filij eius destruxerunt domum Dei, & de vniuersis quę sanctificata fuerant in templo Domini, ornauerunt fanum Baalim.
8 Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: posueruntque eam iuxta portam * Domini fo * domus.
rinsecus.
9 Et prædicatum est in Iuda & Ierusalem vt deferrent singuli pretium Domino, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exod. 30.b.12. constituit Moyses seruus Dei super omnem Israël, in deserto.

C 10 Lętatiq́ue sunt cuncti principes, & omnis populus: & ingressi contulerunt in arcam Domini, atq; miserunt ita vt impleretur.

11 Cumq́ue tempus esset vt deferrent arcam coram rege per manus Leuitarum (videbãt enim multã pecuniam) ingrediebatur scriba regis, & quem primus sacerdos cõstituerat: effundebantq́ue pecuniam quæ erat in arca: porrò arcam reportabant ad locum suum: sicq́ue faciebant per singulos dies, & congregata est infinita pecunia.

12 Quã dederunt rex & Ioiada his qui præerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea cęsores lapidum, & artifices operum singulorum, vt instaurarent domũ Domini: fabros quoq; ferri & æris: vt quod cadere cœperat, fulciretur.

D 13 Egeruntq; hi qui operabantur industriè, & obducebatur parietum cicatrix per manus eorum: ac suscitauerunt domum Domini in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt.

14 Cumq; complessent omnia opera, detulerunt coram rege & Ioiada reliquam partem pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in ministerium ad holocausta, phialæ quoque, & cętera vasa aurea & argentea: & offerebantur holocausta in domo Domini iugiter cunctis diebus Ioiadæ.

E 15 Senuit autem Ioiada plenus dierum, & mortuus est cùm esset centum triginta an-

16 norũ: ¶ sepelieruntq; eum in Ciuitate Dauid cum regibus, eò quòd fecisset bonũ cum Israël, & cum domo eius.

17 Postquam autem obijt Ioiada, ingressi sunt principes Iuda, & adorauerunt regem: qui delinitus obsequijs eorum, acquieuit eis.

18 Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, seruieruntq́ue lucis & sculptilibus: & facta est ira contra Iudam & Ierusalem propter hoc peccatum.

19 Mittebatq́ue eis prophetas, vt reuerterentur ad Dominum: quos protestantes, illi audire nolebant.

20 Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Ioiadæ sacerdotem, & stetit in conspe

F ctu populi, & dixit eis, Hæc dicit Dominus Deus, Quare transgredimini præceptũ Domini, quod vobis non proderit: & dereliquistis Dominum, vt derelinquaret vos?

21 Qui congregati aduersus eum, miserunt lapides iuxta regis imperium, in atrio domus Domini.

22 Et non est recordatus Ioas rex misericordiæ quam fecerat Ioiada pater illius secum, sed interfecit filium eius. Qui cùm moreretur, ait, Videat Dominus & requirat.

23 Cumq́ue euolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ: venitq; in Iudam & Ierusalẽ, & interfecit cunctos principes populi, atque vniuersam prædam miserunt regi in Damascum.

24 Et certè cùm permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem: eò quòd dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Ioas quoque ignominiosa exercuére iudicia.

25 Et abeuntes dimiserunt eum in langoribus magnis, surrexerunt autem contra eum serui sui, in vltionem sanguinis filij Ioiadæ sacerdotis, & occiderũt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelieruntq; eum in Ciuitate-Dauid, sed non in sepulchris regum.

26 Insidiati verò sunt ei Zabad filius Semath Ammanitidis, & Iozabad filius Semarith Moabitidis.

27 Porrò filij eius, ac summa pecuniæ quæ adunata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei scripta sunt diligentius in Libro regum: regnauit autem Amasias filius eius pro eo.

CAPVT XXV.

Amasias patri Ioas succedens interfecit eos qui patrẽ occiderant, & post habitam de Idumæis victoriam, adorauit deos illorũ, & ob id capitur à Ioas rege Israël, quem ad prælium prouocauerat, ac Ierusalem deripitur, tandemq; Ioas in Lachis fugiens occiditur.

VIgintiquinque annorum erat Amasias cùm regnare cœpisset, & viginti nouem annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Ioiadan de Ierusalem.

2 Fecitq́ue bonum in conspectu Domini, verumtamen non in corde perfecto.

3 Cumq́ue roboratũ sibi videret imperium, iugulauit seruos qui occiderant regem patrem suum.

4 Sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Libro legis Moysi, vbi præcepit Dominus, dicens, Non occidentur patres pro filijs, neque filij pro patribus suis: sed vnusquisque in suo peccato morietur.

5 Congregauit igitur Amasias Iudã, & constituit eos per familias, tribunosq́ue & centuriones in vniuerso Iuda & Ben-iamin: & recensuit à viginti annis sursum, inuenitq́ue trigintà milia iuuenum qui egrederentur ad pugnam, & tenerent hastam & clypeum.

6 Mercede quoque conduxit de Israël centum millia robustorum, centum talentis argenti.

7 Venit autem homo Dei ad illum, & ait, O rex ne egrediatur tecum exercitus Israël: non est enim Dominus cum Israël, & cunctis filijs Ephraim.

8 Quòd si putas in robore exercitus bella cõsistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est & adiuuare, & in fugam cõuertere.

C 9 Dixitq́ue Amasias ad hominem Dei, Quid ergo fiet de centum talentis quæ dedi militibus Israël? Et respondit ei homo Dei, Habet Dominus vnde tibi dare possit multò plura.

10 Separauit itaque Amasias exercitum qui venerat ad eum ex Ephraim, vt reuerterentur in locum suum: at illi contra Iudã vehementer irati, reuersi sunt in regionẽ suam.

11 Porrò Amasias confidenter eduxit populum suum, & abijt in Vallem-salinarũ, percussitq́ue filios Seir, decem millia.

D 12 Et alia decem millia virorum ceperunt filij Iuda, & adduxerũt ad præruptum cuiusdam petræ, præcipitaueruntq; eos de summo in præceps, qui vniuersi crepuerunt.

13 At illi exercitus quem remiserat Amasias, ne secum iret ad prælium, diffusus est in ciuitatibus Iuda, à Samaria vsque ad Beth-horon, & interfectis tribus millibus, diripuit prædam magnam.

14 Amasias verò post cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum.

15 Quam ob rem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei, Cur adorasti deos, qui non liberauerunt populum suum de manu tua?

E 16 Cumq́ue hæc ille loqueretur, respondit ei, Num consiliarius regis es? quiesce, ne interficiam te. Discedensq́ue prophera, Scio, inquit, quòd cogitauerit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, & insuper non acquieuisti consilio meo.

17 Igitur Amasias rex Iuda inito pessimo cõsilio, misit ad Ioas filium Ioachaz filij Iehu, regem Israël, dicens, Veni, videamus nos mutuò.

18 At ille remisit nuntios, dicens, Carduus qui est in Libano misit ad Cedrum Libani, dicens, Da filiam tuam filio meo vxorem: & ecce, bestiæ quæ erant in sylua Libani transierunt, & conculcauerunt carduum.

19 Dixisti, Percussi Edom: & idcirco erigitur cor tuum in superbiam, sede in domo tua, cur malum aduersum te prouocas, vt cadas & tu & Iudas tecum? F

20 Noluit* audire Amasias, eò quòd Domini esset voluntas vt traderetur in manus hostium propter deos Edom. * autem l.

21 Ascendit igitur Ioas rex Israël, & mutuos sibi præbuere conspectus. Amasias autem rex Iuda erat in Beth-sames Iudæ.

22 Corruitq́ue Iudas coram Israël, & fugit in tabernacula sua.

23 Porrò Amasiam regem Iuda filium Ioas filij Ioachaz, cepit Ioas rex Israël in Beth-sames, & adduxit in Ierusalem, destruxitq́ue murum eius à porta Ephraim vsque ad portam anguli, quadringentis cubitis.

24 Omne quoque aurum & argentum, & vniuersa vasa quæ repererat in domo Dei, & G apud Obed-edom, in thesauris etiam domus regiæ, nec non & filios obsidum reduxit in Samariam.

25 Vixit autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israël, quindecim annis.

26 Reliqua autem sermonum Amasiæ priorum & nouissimorum scripta sunt in Libro regum Iuda & Israël.

27 Qui postquam recessit à Domino, tetenderunt ei insidias in Ierusalem. Cumq; fugisset in Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi.

18 Reportantesq́ue super equos, sepelierunt eum cum patribus suis in Ciuitate-Dauid.

CAPVT XXVI.

Ozia filij Amasiæ pietas commendatur, qui aduersus Philisthiim, Arabes & Ammonitas triumphat, multaq; extruit ciuitates, at postmodùm ob nimiam fœlicitatem elatus præsumpsit incensum adolere, quam ob rem ad diem vsque mortis à Domino lepra percussus est, gubernante regnum filio Ioatham, qui successit in regnum.

OMnis autem populus Iuda, filiũ eius Oziam annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo. 1 A 4. Reg. 14. f. 21

2 Ipse ædificauit Ailath, & restituit eam ditioni Iudæ, postquam dormiuit rex cum patribus suis.

3 Sedecim annorum erat Ozias cùm regnare cœpisset, & quinquagintaduobus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia de Ierusalem.

Fecit-

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Fecitque quod erat rectum in oculis Domini, iuxta omnia quæ fecerat Amasias pater eius.
5 Et exquisiuit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deum, cumq; requireret Dominum, direxit eum in omnibus.
6 Denique egressus est, & pugnauit contra Philisthijm, & destruxit murum Geth, & murum Iabniæ, murumque Azoti: ædificauit quoque oppida in Azoto, & in Philisthijm.
7 Et adiuuit eum Deus contra Philisthijm, & contra Arabes qui habitabant in Gurbáal, & contra Ammonitas.
B 8 Appendebantque Ammonitę munera Oziæ: & diuulgatum est nomen eius vsque ad introitum Aegypti, propter crebras victorias.
9 Aedificauitque Ozias turres in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas, in eodem muri latere, firmauitque eas.
10 Extruxit etiam turres in solitudine, & effudit cisternas plurimas, eò quòd haberet multa pecora tam in campestribus quàm in eremi vastitate: vineas quoq; habuit & vinitores in mõtibus & in carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus.
11 Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui procedebant ad prælia sub manu Iehiel scribæ, Maasiæq; doctoris, & sub manu Hananiæ qui erat de ducibus regis.
12 Omnisque numerus principum per familias virorum fortium duorum millium sexcentorum.
13 Et sub eis vniuersus exercitus trecentorum & septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra aduersarios dimicabant.
C 14 Præparauit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos & hastas & galeas & loricas, arcusque & fundas, ad iaciendos lapides.
15 Et fecit in Ierusalem diuersi generis machinas, quas in turribus collocauit, & in angulis murorum, vt mitterent sagittas & saxa grandia: egressumq; est nomen eius procul, eò quòd auxiliaretur ei Dominꝰ, & corroborasset illum.
16 Sed cùm roboratus esset, eleuatum est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum, ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.
17 Statimque egressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo sacerdotes Domini octoginta', viri fortissimi, ¶ restiterunt regi: atque dixerunt, Nõ est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino: sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo.
19 Iratusque Ozias, & tenens in manu thuribulum vt adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Statimq; orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis.
20 Cumque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & festinatò expulerunt eũ. Sed & ipse perterritus accelerauit egredi eò quòd sensisset ilico plagam Domini.
21 Fuit igitur Ozias rex leprosus vsq; ad diem mortis suæ, & habitauit in domo separatus plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de templo Domini. Porrò Ioatham filius eius rexit domum regis, & iudicabat populum terræ.
22 Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & nouissimorum scripsit Isaias filius Amos propheta.
23 Dormiuitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalij sepulchrorum, eò quòd esset leprosus: regnauitque Ioatham filius eius pro eo.

CAPVT XXVII.

Ioatham pietas cõmendatur, qui deuicto rege Ammon magnam ab eo multam accepit, cui successit impius filius Achaz.

VIginti quinque annorum erat Ioatham cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Ieruſa filia Sadoc.
2 Fecitq; quod rectum erat coram Domino iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quòd non est ingressus templum Domini: & adhuc populus delinquebat.
3 Ipse ędificauit portam domus Domini excelsam: & in muro Ophel multa construxit.
4 Vrbes quoque ædificauit in montibus Iuda: & in saltibus castella & turres.
5 Ipse pugnauit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos: dederuntque ei filij Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filij Ammon in anno secundo & tertio. Corro-

6 Corroboratusque est Ioatham, eò quòd direxisset vias suas coram Domino Deo suo.
7 Reliqua autem sermonum Ioatham, & omnes pugnæ eius, & opera, scripta sunt in libro regum Israël & Iuda.
D 8 Viginti quinque annorũ erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem.
9 Dormiuitque Ioatham cum patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: & regnauit Achaz filius eius pro eo.

CAPVT XXVIII.

Propter scelera Achaz, multipliciter affligitur Iuda primum ab Assyrijs, deinde à filijs Israël, qui ob id crudelitatis arguti à propheta, remittunt Iudæos captiuos cũ præda, rursum etiam ab Idumais & Philistijs: Achaz tamen post omnem plagam adhuc auget impietatem, cui pius succedit filius Ezechias.

A 1 VIginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset: & sedecim annis regnauit in Ierusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut Dauid pater eius.
2 Sed ambulauit in vijs regum Israël, insuper & statuas fudit Baalim.
3 Ipse est qui adoleuit incẽsum in Valle-bennennom: & lustrauit filios suos in igne iuxta ritum gentium, quas interfecit Dominꝰ in aduentu filiorum Israël.
4 Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.
5 Tradiditque eum Dominus Deus eius in manus regis Syriæ, qui percussit eum, magnamq; prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Damascum: manibus quoq; regis Israel traditus est, & percussus plaga grandi.
6 Occiditq; Phacee filius Romeliæ, de Iuda centum viginti millia in die vno, omnes viros bellatores: eò quòd reliquissent Dominum Deum patrum suorum.
7 Eodem tempore occidit Zechri vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus eius, Elcanam quoque secundum à rege.
8 Ceperuntq; filij Israël de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntq; eam in Samariam.
9 Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Obed: qui egressus obuiam exercitui venienti in Samariam, dixit eis, Ecce ira Dominus Deus patrum vestrorum contra Iudam, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita vt ad cælũ pertingeret vestra crudelitas.
10 Insuper filios Iuda, & Ierusalem vultis vobis subijcere in seruos & ancillas, quod nequaquam facto opus est. peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.
11 Sed audite consilium meum, & reducite captiuos quos adduxistis de fratribꝰ vestris: quia magnꝰ furor Domini imminet vobis.
12 Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Iohanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & ℣ Amasias filius Hadali, contra eos qui veniebant de prælio, ¶ & dixerunt eis, Non introducetis huc captiuos, ne peccemus Domino. Quare vultis adijcere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet super Israël. ℣ Amasa 2.
14 Dimiseruntq; viri bellatores prædam, & vniuersa quæ ceperant coram principibus & omni multitudine.
15 Steteruntq; viri quos suprà memorauimꝰ: C & apprehendentes captiuos, omnesq; qui nudi erant, vestierunt de spolijs: cumq; vestissent eos, & calceassent, & refecissent cibo ac potu, vnxissentque propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicunque ambulare nõ poterant, & erat imbecillo corpore, imposuerunt eos iumẽtis, & adduxerunt * Iericho Ciuitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reuersi sunt in Samariam. * eos 3.
16 Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum, postulans auxilium.
17 Veneruntq; Idumæi, & percusserunt multos ex Iuda, & ceperunt prædam magnam.
18 Philisthijm quoque diffusi sunt per vrbes campestres, & ad meridiẽ Iudæ: ceperuntq; Beth-semes, & Aialon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gamzo cum vicinis suis: & habitauerunt in eis.
19 Humiliauerat enim Dominus Iudã propter Achaz regẽ Iuda, eò quòd nudasset eũ auxilio, & contemptui habuisset Dominũ.
20 Adduxitq; contra eum Thelgath-phalnasar regem Assyriorũ, qui & afflixit eum, D & nullo resistente vastauit.
21 Igitur Achaz spoliata domo Domini, & domo regum, ac principũ, dedit regi Assyriorum munera: & tamen nihil ei profuit.
22 Insuper & tempore angustiæ suæ auxit cõtemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz, 23 ¶ immolauit dijs Darmasci victimas percussoribus suis, & dixit, Dij regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostijs,

Universidad de Deusto
Biblioteca

stijs, & aderunt mihi. cum ecōtrario ipsi
fuerint ruinæ ei, & vniuerso Israël.
-1. 24 Direptis itaq; Achaz-omnibus' vasis do-
mus Dei, atq; confractis, clausit ianuas tem
pli Dei: & fecit sibi altaria in vniuersis an-
gulis Ierusalem.
25 In omnibus quoque vrbibus Iuda extru-
xit aras ad cremandum thus, atque ad ira-
cundiam prouocauit Dominum Deum pa-
trum suorum.
26 Reliqua autem sermonum eius, & omni-
um operum suorum priorum & nouissimo
rum scripta sunt in libro regum Iuda & Is-
raël.
27 Dormiuitq; Achaz cum patribus suis, &
sepelierunt eum in ciuitate Ierusalem: neq;
enim receperunt eum in sepulchra regum
Israël. Regnauitque Ezechias filius eius
pro eo.

CAPVT XXIX.

*Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo re-
stituto, q, sacerdotibus, Leuitis & cantoribus, instau
rauit: oblatis plurimis holocaustis & sacrificijs cum
ingenti latitia.*

A 1 IGitur Ezechias regnare cœpit, cùm viginti
4. Reg. 18. 1. -quinque esset annorum, & viginti-nouem
annis regnauit in Ierusalem: nomen matris
eius Abia, filia Zachariæ.
2 Fecitque quod erat placitum in conspectu
Domini, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pa
ter eius.
*Ipse 2. 3 *Ipso' anno & mense primo regni sui ape-
ruit valuas domus Domini, & instaurauit
eas.
4 Adduxitque sacerdotes atque Leuitas, &
*partem 3. congregauit eos in *plateam' orientalem.
5 Dixitque ad eos, Audite me Leuitæ, & san
ctificamini, mundate domum Domini Dei
patrum vestrorum, & auferte omnem im-
munditiam de sanctuario.
6 Peccauerunt patres nostri, & fecerunt ma
lum in conspectu Domini Dei nostri, dere-
linquentes eum: auerterunt facies suas à ta-
bernaculo Domini, & præbuerunt dorsum.
B 7 Clauserunt ostia quæ erant in porticu, &
extinxerunt lucernas: incensumq; non ado
leuerunt, & holocausta non obtulerunt in
sanctuario Deo Israël.
8 Concitatus est itaque furor Domini super
Iudam & Ierusalem: tradiditq; eos in com-
motionem, & in interitum, & in sibilum, si-
cut ipsi cernitis oculis vestris.
9 En corruerunt patres nostri gladijs: filij no
stri, & filiæ nostræ, & coniuges captiuæ du-
ctæ sunt propter hoc scelus.
10 Nunc ergo placet mihi vt iuncta-
cum Domino Deo Israël, & auertat
furorem iræ suæ.
11 Filij mei nolite negligere vos q
minus vt stetis coram eo, & mun
colatisq; eum, & cremetis ei incen
12 Surrexerunt ergo Leuitæ: Mahat
Amasai, & Ioel filius Azariæ, de fi
Porrò de filijs Merari: Cis filius Abd
zarias filius Ialaleel. De filijs Ger
Ioah filius Zemma, & Eden filius
13 At verò de filijs Elisaphan: Sam
el. De filijs quoque Asaph: Zacha
thanias.
14 Necnon de filijs Heman, Iahiel &
Sed & de filijs Idithun, Semeias &
15 Congregauerunt que fratres suos,
ctificati sunt, & ingressi sunt
tum regis, & imperum Domini
rent domum Dei.
16 Sacerdotes quoque ingressi te
mini vt sanctificarent illud, ex
nem immunditiam, quam inue
in vestibulo domus Domini: q
runt Leuitæ, & asportauerunt
tem-cedron foras.
17 Cœperunt autem prima die m
mundare, & in die octauo ejusd
ingressi sunt porticum templi D
piaueruntque templum diebus
die sexta-decima mensis eiusde
perant impleuerunt.
18 Ingressi quoq; sunt ad Ezechi
& dixerunt ei, Sanctificauimus
mum domini, & altare holocau
eius, necnon & mensam propos
19 omnibus vasis suis, q cunctam
pellectilem quam polluerat rex A
gno suo, postquam prænaricatus
ce exposita sunt omnia coram
mini.
20 Consurgens q; diluculo Ezechias
unauit omnes principes ciuitatis
21 dit in domum Domini: q obtul
mul taurcs septem, & arietes sept
septem, & hircos septem pro pe
regno, pro sanctuario, pro Iud
sacerdotibus filijs Aaron, vt offe
altare Domini.
22 Mactauerunt igitur tauros, & s
sanguinem sacerdotes, & fudere
per altare: mactauerunt etiam a
lorū sanguinem super altare fud
molauerunt que agnos, & fudere
altare sanguinem.

23 Applicuerunt hircos pro peccato coram
rege, & vniuersa multitudine: imposue-
runtque manus suas super eos.
-3. 24 Et immolauerunt illos sacerdotes, & as-
perserunt sanguinem eorum coram altari
pro piaculo vniuersi Israëlis: pro omni quip-
pe Israël præceperat rex, vt holocaustum fie-
ret & pro peccato.
25 Constituit quoque Leuitas in domo Do-
mini cum cymbalis & psalterijs, & citharis
-7. secundum dispositionem Dauid-regis', &
regis 6. Gad Videntis, & Nathan prophetæ: siqui-
dem Domini præceptum fuit per manum
F prophetarum eius.
26 Steteruntq; Leuitæ tenentes organa Da-
uid, & sacerdotes tubas.
27 Et iussit Ezechias vt offerrent holocausta
super altare: cumque offerrentur holocau-
sta, cœperunt laudes canere Domino, &
clangere tubis, atque in diuersis organis que
Dauid rex Israël præparauerat, concrepare.
28 Omni autem turba adorante, cantores &
ij qui tenebant tubas, erant in officio suo,
donec compleretur holocaustum.
29 Cumque finita esset oblatio, incuruatus
est rex, & omnes qui erant cum eo, & ado-
rauerunt.
30 Præcepitque Ezechias, & principes Le-
uitis, vt laudarent Dominum sermonibus
Dauid & Asaph Videntis: qui laudauerunt
eum magna lætitia, & incuruato genu ado-
rauerunt.
31 Ezechias autem etiam hæc addidit, Im-
pleßis manus vestras Domino, accedite &
G offerte victimas, & laudes in domo Domi-
ni. Obtulit ergo vniuersa multitudo hostias,
& laudes, & holocausta mente deuota.
32 Porrò numerus holocaustorum quæ obtu-
lit multitudo, hic fuit, Tauros septuaginta,
arietes centum, agnos ducentos.
33 Sanctificauerunt que Domino boues sex-
centos, & oues tria millia.
34 Sacerdotes verò pauci erant, nec poterāt
sufficere vt pelles holocaustorum detrahe-
rent: vnde & Leuitæ fratres eorum adiuue-
runt eos, donec impleretur opus, & sancti-
ficarentur animo istites: Leuitæ quippe facilio-
ri ritu sanctificantur, quàm sacerdotes.
35 Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes
pacificorum, & libamina holocaustorum: &
completus est cultus domus Domini.
36 Lætatusque est Ezechias, & omnis popu-
lus, eò quòd ministerium Domini esset ex-
pletum. De-repente quippe hoc fieri pla-
cuerat.

CAPVT XXX.

*Ezechias missis in omnem Israël & Iudam nun-
tijs, populū conuocat, & sua oratione exhortatur ad
immolandum Phase, quo facto, celebrarunt solemni-
tatem azymorum bis septem diebus cum ingenti le-
titia, plurimis oblatis victimis.*

MIsit quoque Ezechias ad omnem Israël 1 A
& Iudam: scripsitq; epistolas ad Ephrā-
im & Manassen, vt venirent ad domum Do
mini in Ierusalem, & facerent Phase Do-
mino Deo Israël.
2 Inito ergo consilio regis & principum, &
vniuersi cœtus Ierusalem, decreuerunt vt
facerent Phase mense secundo.
3 Non enim *occurrerant' facere in tēpore *potuerant 3.
suo: quia sacerdotes qui possent sufficere,
sanctificati non fuerāt, & populus nondum
congregatus fuerat in Ierusalem.
4 Placuitque sermo regi & omni multitu-
dini.
5 Et decreuerunt vt mitterent nuntios in v-
niuersum Israël de Ber-sabee vsque Dan, vt
venirent, & facerent Phase Domino Deo
Israël, in Ierusalem: multi enim non fece-
rant sicut lege præscriptum est.
6 Perrexeruntque cursores cum epistolis ex
regis imperio, & principum eius, in vniuer-
sum Israël & Iudam iuxta id quod rex iusse-
rat, prædicantes, Filij Israël reuertimini ad
Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Is-
raël: & reuertetur ad reliquias que effuge-
runt manus regis Assyriorum.
7 Nolite fieri sicut patres vestri & fratres, qui
recesserunt à Domino Deo patrū suorum,
& tradidit eos in interitum, vt ipsi cernitis.
8 Nolite indurare ceruices vestras, sicut pa- B
tres vestri, tradite manus Domino, & veni-
te ad sanctuarium eius quod sanctificauit
in æternum: seruite Domino Deo patrum
vestrorum, & auertetur à vobis ira furoris
eius.
9 Si enim vos reuersi fueritis ad Dominum,
fratres vestri & filij habebunt misericordi-
am coram dominis suis qui illos duxerunt
captiuos, & reuertētur in terram hanc: pius
enim & clemens est Dominus Deus vester,
& non auertet faciem suam à vobis, si reuer-
si fueritis ad eum.
10 Igitur cursores pergebant velociter de ci-
uitate in ciuitatem per terram Ephraim &
Manassę, vsque ad Zabulon, illis irridenti-
bus & subsannantibus eos.
11 Attamen quidam viri ex Aser & Manassæ
& Zabulon acquiescentes consilio, vene-
runt Ierusalem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 In Iuda verò facta est manus Domini, vt daret eis cor vnum, vt facerent iuxta præceptum regis & principum, verbum Domini.
13 Congregatique sunt in Ierusalem populi multi, vt facerent solennitatem azymorum in mense secundo.
C 14 Et surgentes destruxerunt altaria quæ erant in Ierusalem: atque vniuersa, in quibus idolis adolebatur incensum, subuertentes, proiecerunt in Torrentem-cedron.
15 Immolauerunt autem Phase quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoque, atque Leuitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini.
16 Steteruntque in ordine suo iuxta dispositionem & legem Moysi hominis Dei: sacerdotes verò suscipiebant effundendũ sangui-
17 nem de manibus Leuitarum, ¶ eò quòd multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Leuitæ Phase his qui non occurrerant sanctificari Domino.
18 Magna etiam pars populi de Ephraim & Manasse & Issachar & Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, comedit Phase, non iuxta quod scriptum est: & orauit pro eis Ezechias, dicens, Dominus bonis propitiabitur
19 ¶ cunctis qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum, & non imputabit eis quòd minus sanctificati sunt.
20 Quem exaudiuit Dominus & placatus est populo.
21 Feceruntque filij Israël qui inuenti sunt in Ierusalem, solẽnitatem azymorum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies. Leuitæ quoque & sacerdotes per organa quæ suo officio congruebant.
D 22 Et locutus est Ezechias ad cor omnium Leuitarum qui habebant intelligentiã bonam super Domino: & comederunt septem diebus solennitatis immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorum.
23 Placuitque vniuersæ multitudini vt celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio.
*enim 4. 24 Ezechias ‖autem' rex Iuda præbuerat multitudini mille tauros, & septem millia ouium: principes verò dederãt populo tauros mille, & oues decem millia: sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo.
25 Et hilaritate perfusa omnis turba Iuda tam sacerdotũ & Leuitarũ, quàm vniuersæ frequentiæ quę venerat ex Israël: proselytorum quoq; de terra Israël, & habitantiũ in Iuda.
26 Factaque est grandis celebritas in Ierusalem, qualis à diebus Salomonis filij Dauid regis Israël in ea vrbe non fuerat.
27 Surrexerunt autem sacerdotes atque Leuitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorum, peruenitque oratio in habitaculum sanctum cæli.

CAP. XXXI.

Populus idôla lucosq́, in Iuda & Ephraim destruitur, Ezechias sacerdotes & Leuitas componit in ordinem ministerij, populo autem abundanter offerente constituuntur, factis horreis, qui seruarent ac distribuerent Leuitico generi quæ oblata erant.

CVmque hæc fuissent ritè celebrata, egressus est omnis Israël, qui inuentus fuerat in vrbibus Iuda, & fregerunt simulachra, succiderunteque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt: non solum de vniuerso Iuda & Ben-iamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus euerterent: reuersique sunt omnes filij Israël in possessiones & ciuitates suas.
2 Ezechias autem constituit turmas sacerdotales, & Leuiticas per diuisiones suas, vnumquenque in officio proprio, tam sacerdotum videlicet quàm Leuitarum, ad holocausta & pacifica, vt ministrarent & confiterentur, canerentque in portis castrorum Domini.
3 Pars autem regis erat, vt de propria eius substantia offerretur holocaustũ mane & vespere, Sabbathis quoque, & Calendis, & solennitatibus cæteris, sicut scriptum est in lege ‖Moysi'.
4 Præcepit etiam populo habitantium Ierusalem, vt darent partes sacerdotibus & Leuitis, vt possent vacare legi Domini.
5 Quod cùm percrebruisset in auribus multitudinis, plurimas obtulêre primitias filij Israël, frumenti, vini, & olei, mellis quoque & omnium quæ gignit humus, decimasque tulerunt.
6 Sed & filij Israël & Iuda, qui habitabant in vrbibus Iuda, obtulerunt decimas boum & ouium, decimasque sanctorum quæ vouerant Domino Deo suo: atque vniuersa portantes, fecerunt aceruos plurimos.
7 Mense tertio cœperunt aceruorum fieri fundamẽta, et mẽse septimo cõpleuerunt eos.
8 Cumq; ingressi fuissent Ezechias & principes eius, viderunt aceruos, & benedixerunt Domino ac populo Israël.
9 Interrogauitque Ezechias sacerdotes & Leuitas, cur ita iacerent acerui.
10 Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens, Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima: eò quòd benedixerit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quam cernis.
C 11 Præcepit igitur Ezechias vt præpararent horrea in domo Domini. Quòd cùm fecissent, ¶ intulerunt tam primitias quàm de-
12 cimas, & quæcunque vouerant fideliter. Fuit autẽ præfectus eorum Chonenias Leuita, & Semei frater eius secundus, ¶ post
13 quem Iahiel, & Azazias, & Nahath, & Asael, & Ierimoth, Iozabad quoque & Eliel, & Ismachias, & Mahath, & Banaias, præpositi sub manibus Choneniæ & Semei fratris eius, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ pontificis domus Dei, ad quos omnia-pertinebant.
14 Core verò filius Iemna Leuites, & ianitor orientalis portæ, præpositus erat ijs, quæ sponte offerebantur Domino, primitijsque & consecratis in Sanctasanctorum.
15 Et sub cura eius Eden & Ben-iamin, Iesue & Semeias, Amarias quoque & Seche-
D 16 nias, in ciuitatibus sacerdotum: vt fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque maioribus: ¶ exceptis maribus ab annis tribus & suprà, cunctis qui ingredie-
bantur templum Domini, & quicquid per singulos dies conducebat in ministerio atq;
17 obseruationibus iuxta diuisiones suas, ¶ sacerdotibus per familias, & Leuitis à vicesimo anno & suprà per ordines & turmas su-
18 as. ¶ vniuersæque multitudini tam vxoribus quàm liberis eorum vtriusque sexus, fideliter cibi de his quæ sanctificata fuerant præbebantur.
19 Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana vrbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuerent vniuerso sexui masculino, de sacerdotibus & Leuitis.
20 Fecit ergo Ezechias vniuersa quæ dixerat in omni Iuda: operatusque est bonum
21 & rectum, & verum coram Domino Deo suo. ¶ in vniuersa cultura ministerij domus Domini, iuxta legem & ceremonias, volens quærere Deum suum in toto corde suo: fecitque, & prosperatus est.

CAP. XXXII.

Sennacherib Iudam inuadente Ezechias populum hortatur fidere in Domino, à quo ille minis & blasphemijs nititur eum auertere, orantibus autem Esechia & Isaia angelus dissipat exercitum Sennacherib, qui fugiens à filijs occiditur, porrò Ezechias nimia fœlicitate elatus Deum offendit, cui impius filius Manasses succedit.

POst quæ & huiuscemodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, & ingressus Iudam, obsedit ciuitates munitas, volens eas capere. 1 A 4.Reg.18.c.31. Isa.36.a.1. Eccl.48.c.19.
2 Quod cùm vidisset Ezechias venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum
3 verti contra Ierusalem: ¶ inito cum principibus consilio virisque fortissimis, vt obturarent capita fontium qui erant extra vrbem: & hoc omnium decernente sententia, ¶ congregauit plurimã multitudinem,
4 & obturauerunt cunctos fontes, & riuum qui fluebat in medio terrę, dicentes, Ne veniant reges Assyriorum, & inueniant aquarum abundantiam.
5 Aedificauit quoque agens industriæ omnem murum qui fuerat dissipatus, & extruxit turres dẽsuper, & forinsecus alterum murum: instaurauitque Mello in ciuitate-Dauid, & fecit vniuersi generis armaturam & clypeos.
6 Constituitq; principes bellatorum in exercitu. Et conuocauit vniuersos in platea portæ ciuitatis, ac locutus est ad cor eorum, B
7 dicens, ¶ Viriliter agite, & confortamini, nolite timere, nec paueatis regem Assyriorum, & vniuersam multitudinem quæ est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo.
8 Cum illo enim est brachium carneum, nobiscum Dominus Deus noster qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus huiuscemodi verbis Ezechiæ regis Iuda.
9 Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum seruos suos in Ierusalem (ipse enim cum vniuerso exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnem populum qui erat in vrbe, dicẽs,
10 Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum, C In quo habentes fiduciam, sedetis obsessi in Ierusalem?
11 Num Ezechias decepit vos, vt tradat morti in fame & siti, affirmans, quòd Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum?
12 Nunquid non iste est Ezechias qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Iudæ & Ierusalem, dicens, Coram altari vno adorabitis, & in ipso comburetis incensum?
13 An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? nunquid prę-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ualuerunt dij gentium, omniumque terrarum liberare regionẽ suam de manu mea?

14 Quis est de vniuersis dijs gentium, quas vastauerunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, vt possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu?

D 15 Nõ vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit Deus cunctarũ gentium atque ℣ regionum' liberare populum suum de manu mea, & de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de manu mea.

*Regnorum 2.

16 Sed & alia multa locuti sunt serui eius contra Dominum Deum, & contra Ezechiam

17 seruum eius. ¶ epistolas quoque scripsit plenas blasphemiæ in Dominũ Deum Israël, & locutus est aduersum eum, Sicut dij gentium cæterarum nõ potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populum suum de manu ista.

18 Insuper & clamore magno, lingua Iudaica, contra populum qui sedebat in muris Ierusalem, personabat, vt terreret eos, & caperet ciuitatem.

E 19 Locutusq; est contra Deum ℣ Israël', sicut aduersum deos populorum terræ, opera manuum hominum.

*Ierusalem 15.

20 Orauerunt igitur Ezechias rex, & Isaias filius Amos prophetes, aduersum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt vsq; in cælum.

Tob.1. d.24. 21 Et misit Dominus angelum qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum. Reuersusque est cum ignominia in terram suam. Cumq; ingressus esset domum Dei sui, filij qui egressi fuerant de vtero eius, interfecerunt eum gladio.

22 Saluauitque Dominus Ezechiam & habitatores Ierusalem, de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & præstitit ei quietem per circuitum.

23 Multi etiam deferebant hostias, & sacrificia Domino in Ierusalem, & munera Ezechiæ regi Iuda: qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus.

F 24 In diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad mortem, & orauit Dominum: exaudiuitque eum, & dedit ei signum.

Gen.24.f.53. 4.Reg.20.d.1. Isa.38.d.1.

25 Sed non iuxta beneficia quæ acceperat, retribuit, quia eleuatum est cor eius: & facta est contra eum ira, & contra Iudam & Ierusalem.

26 Humiliatusque est postea, eò quòd exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quàm habitatores Ierusalem: & idcirco non venit

27 per eos ira Domini in diebus Ezechiæ. Fuit autem Ezechias diues, & nobilis valde, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti et auri & lapidis pretiosi, & aromatum, & armorum vniuersi generis, & vasorum magni pretij.

28 Apothecas quoque frumenti, vini, & olei & præsepia omnium iumentorum, & cau-

29 que pecorum, ¶ & vrbes, sex' scilicet, habebat quippe greges ouium & armentorum innumerabiles, eò quòd dedisset

*Vel mundum. Dominus substantiam multam nimis.

30 Ipse est Ezechias qui obturauit fontem aquarum Gihon, & arentes fecit ter ad occidentem' vrbis Dauid: in cunctis operibus suis fecit prospere quæ

31 Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, vt interrogarent de portento quod accesserat in terram, dereliquit eum Deus vt tentaret eum & nota fierẽt omnia quæ erãt in corde

32 Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & misericordiarum eius, scripta sunt in visione Isaiæ filij Amos prophetæ, & in libro regum Iuda & Israël.

33 Dormiuitq; Ezechias cum patribus suis, & sepelierunt eum super sepulchra filiorum Dauid: & celebrauit eius exequias uniuersus Iuda, & omnes habitatores Ierusalem: regnauitq; Manasses filius eius pro eo.

CAP. XXXIII.

Manasses ob suas impietates captiuus in Babylonem ducitur, in qua afflictione ad Deum conuertitur, & in suo regno restituitur, & idolis abiectis, cultum Dei restaurat, cui impius filius Amon succedit: qui & ipse a suis interfectus regnat pius eius filius Iosias.

DVodecim annorum erat Manasses cum regnare cœpisset: & quinquaginta quinque annis regnauit in Ierusalem.

2 Fecit autem malum coram Domino, iuxta abominationes gentium, quas disperdit Dominus coram filijs Israël.

3 Et conuersus, instauauit excelsa quæ demolitus fuerat Ezechias pater eius, & erexitque aras Baa-lim, & fecit lucos: & adorauit omnem militiam cæli, & coluit eam.

4 Aedificauit quoque altaria in domo Domini de qua dixerat Dominus: In Ierusalem erit nomen meum in æternum.

5 Aedificauit autem ea cunctæ exercitui in duobus atrijs domus Domini.

6 Transireq; fecit filios suos per ignem in ualle filij Ennom: obseruabat somnia, &

auguria, maleficis artibus inseruiebat: habebat secum magos & incantatores: multaque mala operatus est coram Domino, vt irritaret eum.

B 7 Sculptile quoq; & conflatile signum posuit in domo Domini, de qua locutus est Dominus ad Dauid, & ad Salomonem filium eius, dicens, In domo hac, & in Ierusalem quam elegi de cunctis tribubus Israël, ponam nomen meum in sempiternum.

8 Et mouere non faciam pedem Israël de terra quam tradidi patribus eorum: ita duntaxat si custodierint facere quæ præcepi eis, cunctamq; legem, & cerimonias atque iudicia * per manum Mosi.

*Vel mandata.

9 Igitur Manasses seduxit Iudam & habitatores Ierusalem, vt facerent malum super omnes gentes quas subuerterat Dominus à facie filiorum Israël.

10 Locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius: & attendere noluerunt.

11 Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperuntque Manassen, & vinctum catenis, atque compedibus

C 12 duxerunt in Babylonem. Qui postquam coangustatus est, orauit Dominum Deum suum: & egit pœnitentiam valde coram Deo patrum suorum.

13 Deprecatusque est eum, & obsecrauit intentè: & exaudiuit orationem eius, reduxitque eum Ierusalem in regnum suum. & cognouit Manasses quòd Dominus ipse esset Deus.

14 Post hæc ædificauit murum extra ciuitatem Dauid, ad occidentem Gihon in conualle; ab introitu portæ piscium per circuitum vsque ad Ophel, & exaltauit illum vehementer: constituitque principes exercitus in cunctis ciuitatibus Iuda munitis.

15 Et abstulit deos alienos, & simulachrum de domo Domini: aras quoque quas fecerat in monte domus Domini, & in Ierusalem:

16 & proiecit omnia extra vrbem. Porrò instauranit altare Domini, & immolauit super illud victimas, & pacifica, & laudem: præcepitque Iudæ vt seruiret Domino Deo Israël.

17 Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18 Reliqua autem gestorum Manasse: & obsecratio eius ad Deum suum: verba quoque Videntium qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israël, continentur in

D 19 sermonibus regum Israel. Oratio quoque eius & exauditio, & cuncta peccata, atque contemptus, loca etiam in quibus ædificauit excelsa, & fecit lucos, & statuas antequàm ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai.

20 Dormiuit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua: regnauitque pro eo filius eius Amon.

21 Viginti duorum annorum erat Amon cùm regnare cœpisset: & duobus annis regnauit in Ierusalem.

22 Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius: & cunctis idolis quæ Manasses fuerat fabricatus, immolauit, atque seruiuit.

23 Et non est reueritus faciem Domini, sicut reueritus est Manasses pater eius: & multo maiora deliquit.

24 Cumque coniurassent aduersus eum serui sui, interfecerunt eum in domo sua.

25 Porrò reliqua populi multitudo, cæsis ijs qui Amon percusserant, constituit regem Iosiam filium eius pro eo.

CAP. XXXIIII.

Iosias idolorum cultu sublato, templum instaurat, repertoq; legis libro conterritus est, & conuocato populo lectoq; libro fœdus cum Domino percussit.

OCto annorum erat Iosias cùm regnare cœpisset: & triginta & vno anno regnauit in Ierusalem. 1 A 4.Reg.22.d.1

2 Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, & ambulauit in vijs Dauid patris sui: non declinauit neq; ad dextram, neque ad sinistram.

3 Octauo autem anno regni sui, cùm adhuc esset puer, cœpit quærere Deum patris sui Dauid: & duodecimo anno postquam regnare cœperat, mundauit Iudam & Ierusalem ab excelsis & lucis simulachrisque, & sculptilibus.

4 Destruxeruntque coram eo aras Baalim: & simulachra quæ superposita fuerant, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succidit atque comminuit: & super tumulos eorum qui eis immolare consueuerant, fragmenta dispersit.

5 Ossa præterea sacerdotum combusit in altaribus idolorum, mundauitque Iudam & Ierusalem. B

6 Sed & in vrbibus Manasse, & Ephraim, & Simeon vsque Nephthali cuncta subuertit.

7 Cumq; altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contriuisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de vniuersa terra Israël, reuersus est in Ierusalem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 Igitur anno octauodecimo regni sui, mundata iam terra, & templo Domini, misit Saphan filium Eseliæ, & Maasiam principem ciuitatis, & Ioha filium Ioachaz à commentarijs: vt instaurarent domũ Domini Dei sui.
9 Qui venerũt ad Helciam sacerdotem magnum: aceptamq; ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domũ Domini, & quam congregauerant Leuitæ, & ianitores de Manasse, & Ephraim, & vniuersis reliquijs Israël, ab omni quoque Iuda, & Ben-iamin & habitatoribus Ierusalem, ¶ tradiderunt in manibus eorum qui præerant operarijs in domo Domini vt instaurarent templum, & infirma quæque sarcirent.
11 At illi dederũt eam artificibus, & cæmentarijs, vt emerent lapides de lapicidinis, & ligna ad commissuras ædificij & ad contignationem domorum quas destruxerant reges Iuda.
12 Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem prepositi operantium, Iahath & Abdias de filijs Merari: Zacharias & Mosollam de filijs Caath, qui vrgebant opus: omnes Leuitæ scientes organis canere.
13 Super eos verò qui ad diuersos vsus onera portabant, erant scribæ, & magistri de Leuitis, ianitores.
D 14 Cumque efferrent pecuniam quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos librum legis Domini, per manum Moysi.
15 Et ait ad Saphan scribam, Librum legis inueni in domo Domini. Et tradidit ei.
16 At ille intulit volumen ad regem & nuntiauit ei, dicens, Omnia quæ dedisti in manu seruorum tuorum, ecce complentur.
17 Argentum quod repertum est in domo Domini, conflauerunt: datumque est præfectis artificũ, & diuersa opera fabricantiũ.
18 Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cùm rege præsente recitasset, ¶ audisset que ille verba legis, scidit
20 vestimenta sua: ¶ & præcepit Helciæ & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ, & Asiæ seruo regis, dicens:
E 21 Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquijs Israël & Iuda, super vniuersis sermonibus libri istius qui repertus est: magnus enim furor Domini stillauit super nos, eo quòd non custodierint patres nostri verba Domini, vt facerent omnia quę scripta sunt in isto volumine.
22 Abijt ergo Helcias, & hi qui simul à rege misi fuerant, ad Oldam prophetidem uxorem Sellum filij Thecuath, filij Hasra custodis vestium: quæ habitabat in Ierusalem in Secunda: & locuti sunt ei verba quæ supra narrauimus.
23 At illa respondit eis, Hæc dicit Dominus Deus Israël, Dicite viro qui misit vos ad me:
24 Hæc dicit Dominus, Ecce, ego inducam mala super locum istum, & super habitatores eius: cunctaque maledicta quæ scripta sunt in libro hoc, quem legerunt coram
25 ge Iuda: ¶ quia dereliquerunt me, & fecerunt dijs alienis, vt me ad iracundiam prouocarent in cunctis operibus manuum suarum: idcirco stillabit furor meus super cum istum, & non extinguetur.
26 Ad regem autem Iuda, qui misit vos Domino deprecando, sic loquimini, Hæc dicit Dominus Deus Israël, Quoniam audisti verba voluminis, ¶ atque emollitum
27 est cor tuum: & humiliatus es in conspectu Domini super his quæ dicta sunt contra hunc, & habitatores Ierusalem, reuersusque faciẽ meam, scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me: ego quoque exaudiui te, dicit Dominus.
28 Iam enim colligam te ad patres tuos, & inferẽris in sepulchrum tuum in pace, nec videbunt oculi tui omne malum quod inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius. Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat.
29 At ille conuocatis vniuersis maioribus
30 natu Iuda & Ierusalem, ¶ ascendit in templum Domini, vnaque omnes viri Iuda, habitatores Ierusalem, sacerdotes & Leuitæ, & cunctus populus à minimo vsque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis
31 Et stans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino, vt ambularet post eum, & custodiret præcepta, & testimonia, & iustificationes eius in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretq; quæ scripta sunt in volumine illo quod legerat.
32 Adiurauit quoque super hoc omnes qui reperti fuerant in Ierusalem & Ben-iamin, & fecerunt habitatores Ierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum.
33 Abstulit ergo Iosias cunctas abominationes de vniuersis regionibus filiorum Israël, & fecit omnes qui residui erant in Israël seruire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt à Domino Deo patrum suorum.

CAPVT

CAPVT XXXV.

Immolato Phase maxima cum solennitate pluribus, victimis, Iosias festum azymorum septem diebus celebrauit, deinde contra regem Aegypti pugnare tentans, grauiterq; vulneratus moritur cum ingenti omnium luctu, & præsertim Ieremiæ.

FEcit autem Iosias in Ierusalem Phase Domino, quod immolatum est quartadecima die mensis primi.
2 Et constituit sacerdotes in officijs suis: hortatusque est eos vt ministrarent in domo Domini.
3 Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est, Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificauit Salomon filius Dauid rex Israël: nequaquam enim eam vltrà portabitis: nunc autem ministrate Domino Deo vestro, & populo eius Israël.
4 Et præparate vos per domus & cognationes vestras in diuisionibus singulorum, sicut præcepit Dauid rex Israël, & descripsit Salomon filius eius.
5 Et ministrate in sanctuario per familias turmasque Leuiticas, ¶ & sanctificati immolate Phase: fratres etiam vestros, vt possint iuxta verba quę locutus est Dominus in manu Moysi facere, præparate.
7 Dedit præterea Iosias omni populo qui ibi' fuerat inuentus in solennitate Phase, agnos & hædos de gregibus, & reliqui pecoris tricenta milia, boum quoque tria milla. hæc de regis vniuersa substantia.
8 Duces quoque eius sponte quod ' vouerant, obtulerunt, tam populo, quàm sacerdotibus & Leuitis. Porrò Helcias & Zacharias Iahiel principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendũ Phase, pecora commixtim duo millia sexcenta, & boues trecentos.
9 Chonenias autem, & Semeias eriam, & Nathanael fratres eius: necnon Hasabias, & Iehiel, & Iosabad principes Leuitarum, dederunt cæteris Leuitis ad celebrandum Phase quinque millia pecorum, & boues quingentos.
10 Præparatumque est ministerium, & stetere sacerdotes in officio suo. Leuitæ quoq; in turmis, iuxta regis imperium.
11 Et immolatum est Phase: asperseruntque sacerdotes manu sua sanguinem: & Leuitæ detraxerunt pelles holocaustorum.
12 Et separauerunt ea vt darent per domos familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in libro Moysi. de bobus quoque fecerunt similiter.
13 Et assauerunt Phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est: pacificas verò hostias coxerũt in lebetibus, & cacabis, & ollis: & festinatò distribuerunt vniuersæ plebi.
14 Sibi autem & sacerdotibus postea parauerunt. nam in oblatione holocaustorum & adipum, vsq; ad noctem sacerdotes fuerunt occupati: vnde Leuitæ sibi, & sacerdotibus filijs Aaron parauerunt nouissimis.
15 Porrò cantores filij Asaph stabant in ordine suo, iuxta præceptum Dauid, & Asaph, & Heman, & Idithun ' prophetarum' regis.* Ianitores verò per portas singulas obseruabant, ita vt nec puncto quidem discederent à ministerio: quam ob rem & fratres eorum Leuitæ parauerunt eis cibos.
16 Omnis igitur cultura Domini ritè completa est in die illa, vt facerent Phase, & offerrent holocausta super altare Domini, iuxta præceptum regis Iosiæ. C
17 Feceruntq; filij Israël qui reperti fuerant ibi Phase in tempore illo, & solennitatem azymorum septem diebus.
18 Non fuit Phase simile huic in Israël, à diebus Samuelis Prophetæ: sed nec quisquam de cunctis regibus Israël fecit Phase sicut Iosias, sacerdotibus & Leuitis, & omni Iudę, & Israël qui repertus fuerat, & habitantibus in Ierusalem.
19 Octauodecimo anno regni Iosiæ, hoc Phase celebratum est.
20 Postquam instaurauerat Iosias templum, ascendit Nechao rex Aegypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Euphratem: & processit in occursum eius Iosias.
21 At ille missis ad eum nuntijs, ait, Quid mihi & tibi est rex Iuda? non aduersum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinatò ire præcepit: desine aduersum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te.
22 Noluit Iosias reuerti, sed præparauit contra eum bellum: nec acquieuit sermonibus Nechao ex ore Dei: verùm perrexit vt dimicaret in campo Mageddo. D
23 Ibique vulneratus à sagittarijs, dixit pueris suis, Educite me de prælio, quia oppidò vulneratus sum.
24 Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum, qui sequebatur eum more regio: & asportauerunt eum in Ierusalẽ, mortuusque est: & sepultus in Mausoleo patrum suorum: & vniuersus Iuda & Ierusalem luxerunt eum.
25 Ieremias maximè: cuius omnes cãtores atq;

*prophetæ 2. Dauid.

*Zach. 12. b. 11.

4. Reg. 23. f. 29. 3. Esd. 1. d. 25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cantatrices, vsque in præsentem diem lamentationes super Iosiam replicãt, & quasi lex obtinuit in Israël: Ecce scriptum fertur in lamentationibus.

26 Reliqua autem sermonum Iosiæ & misericordiarum eius, quæ lege præcepta sunt
27 Domini, ¶ opera quoq; illius prima & nouissima, scripta sunt in libro regum Iuda & Israël.

CAP. XXXVI.

Iosiæ succedit eius filius Ioachaz, quem rex Aegypti transfert in Aegyptum, fratremq; Eliacim, quem Ioacim nominat, substituit, quo in Babylonem ducto regnat filius Ioachin, & hunc rex Assyriorum vnà cum vasis templi in Babylonem abducit, patruumq; illius impium Sedeciam substituit, qui Assyrijs rebellans, templo ac Ierusalem incensis, transfertur vnà cum populo in Babylonem, propter regum & populi peccata, donec per Cyrum regem Persarum redeundi detur facultas.

A 1 TVlit ergo populus terræ, Ioachaz filium
2.Reg.23.f.30 Iosiæ: & constituit regem pro patre suo in
3.Esd.1.c.34. Ierusalem.
2 Viginti trium annorum erat Ioachaz cùm regnare cœpisset: & tribus mensibus regnauit in Ierusalem.
3 Amouit autem eum rex Aegypti cùm venisset in Ierusalem, & cõdemnauit terram centum talentis argenti, & talento auri.
Matt.1.b.13. 4 Constituitq́ue pro eo regem, Eliacim fratrem eius, super Iudam & Ierusalem: & vertit nomen eius Ioacim. ipsum verò Ioachaz tulit secum, & abduxit in Aegyptum.
5 Viginti quinque annorũ erat Ioacim cùm regnare cœpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalem: fecitq́ue malum corã Domino Deo suo.
6 Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum: & vinctum catenis duxit in Babylonem.
7 Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo.
B 8 Reliqua autem verborum Ioacim, & abominationum eius quas operatus est, & quæ
inuenta 2. ½inuentæ sunt in eo, continentur in libro regum Iuda & Israël. Regnauit autem Ioachin filius eius pro eo.
9 Octo annorum erat Ioachin cùm regnare cœpisset: & tribus mensibus, ac decem diebus regnauit in Ierusalem. fecitq́ue malum in conspectu Domini.
10 Cumq́ue anni circulus volueretur, misit Nabuchodonosor rex, qui & adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. Regem verò constituit Sedeciam ‖ patruum eius
Iudam & Ierusalem.
11 Viginti & vnius anni erat Sedecias cum regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalem.
12 Fecitq́ue malum in oculis Domini Dei sui: nec erubuit faciem Ieremiæ prophetæ loquentis ad se ex ore Domini.
13 A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiurauerat eum per Deum: & rauit ceruicem suam & cor, vt non reuerretur ad Dominum Deum Israël.
14 Sed & vniuersi principes sacerdotum & populus prævaricati sunt iniquè iuxta uersas abominationes gentium: & polluerunt domum Domini, quam sanctificauerat sibi in Ierusalem.
15 Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos, per manũ nunciorum surgens, & quotidiè monens: eò quòd parceret populo & habitaculo suo.
16 At illi subsannabant nuncios Dei, & despiciebant sermones eius, illudebant prophetis: donec ascenderet furor Domini in populum eius, & esset nulla curatio.
17 Adduxit enim super eos regem Chaldæorum, & interfecit iuuenes eorum gladio in domo sanctuarij sui: non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem: sed omnes tradidit in manus eius.
18 Vniuersaq; vasa domus Domini magna & parua, quàm minora, & thesauros templi & regis & principum transtulit in Babylonem.
19 Incenderunt hostes domum Dei, dissipaxeruntq́ue murum Ierusalem: vniuersas turres combusserunt, & quicquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.
20 Siquis euaserat gladium, ductus in Babylonem seruiuit regi & filijs eius, donec imperaret rex Persarum.
21 Vt compleretur sermo Domini ex ore Ieremiæ: & celebraret terra sabbatha sua. Omnes enim diebus desolationis egit sabbathum, vsque dum complerentur septuaginta anni.
22 Anno autem primo Cyri regis Persarum, vt ad explendum sermonem Domini, qui locutus fuerat per os Ieremiæ, suscitaret Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & iussit prædicari in vniuerso regno suo, etiam per scripturam, dicens:
23 Hæc dicit Syrus rex Persarum, Omnia

gna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli: & ipse præcepit mihi vt ædificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudæa: quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

ORATIO MANASSAE REGIS IVDA, CVM CAPTVS TENERETVR IN BABYLONE.

DOmine omnipotens Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pauent, & tremunt à vultu virtutis tuæ: quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & insuperabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundum multitudinem bonitatis tuæ promisisti pœnitentiam, & remissionem ijs qui peccauerunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decreuisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerum arenæ maris. multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodiui, statui abominationes & multiplicaui offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi: & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neq; in æternum, iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam pœnitẽtium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me secundum magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum.
AMEN.

B. HIERONYMVS AD DOMNIONEM ET ROGATIANVM, IN ESDRAM ET NEHEMIAM PRÆFATIO.

VTrum difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, nec dum statui. Nam neque vobis aliquid imperanti possum denegare, sententiæ est: & magnitudo oneris quam iniungitis, ceruicem premit, vt ante sub fasce ruendum sit, quam lenandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia, qui omne quod scribimus reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publicè lacerant quæ secreto legunt, in tantum vt clamare compellar, & dicere, Domine, libera animam meam à labys iniquis, & a lingua dolosa. Tertius annus est quod semper scribitis atque reseribitis vt edam librum, & Esther, vobis de Hebræo trãsferam: quod habeatis Græca & Latina volumina: aut quicquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conprehendendum sit. Frustra autem (vt ait quidam) niti, neq; laborando nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Obsecro vos mi Domnion, & Rogatiane charissimi, vt me faciliores vobis ingeratis: vitetisq; eorum superciliosam fastidiosamq; censuram, librum non efferatis in publicum, priusquam eum fratrum sunt quibus nostra non displicent, his qui sunt eruditissimi exemplar admonentes vt Hebræa nomina, quorũ per interualla in hoc volumine copia est, distincte & per interualla scribantur. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia conseruetur. Nec quenquam moueat quod vnus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertij & quarti libri somnijs delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæq́, sermones in vnum librum coarctantur, & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senioribus sunt, procul abijcienda. Si quis autem septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum Exemplaria varietas ipsa lacerata & muersa demonstrat: nec potest vtiq, verum asseri quod diuersum est: mittite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur de veteri testamento, quæ apud septuaginta interpretes nõ habentur, velut illud, Quoniã Nazaræus vocabitur: &, Ex Aegypto vocaui filium meum: et, Videbunt in quem compunxerunt: multaq́, alia, quæ latiori operi reseruauimus: & quarite ab eo vbi scripta sunt. cumq́; proferre nõ potuerit, vos legite de his Exemplaribus quæ nuper à nobis edita: maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam, certè quod illaturus sum, aquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quam à me versum est. Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: et ipsis authoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud est si clausis (quod dicitur) oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium & bene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& beneuolentiam, qui poſt ſeptuaginta tranſlatores, iam Chriſti Euangelio coruſcante, Iudæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curioſè legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, eccleſiis dedicarunt. Quanto magis Latini grati eſſe deberent, quod exultantem cernerent Græciam à ſe aliquid mutuari? Primum enim magnorum ſumptuum eſt & infinitæ difficultatis, exemplaria poſſe habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi ſermonis ignari ſint, magis errabunt, ignorantes quis è multis verius dixerit. Quod etiam ſapientiſſimo cuidam nuper apud Græcos accidit, vt interdum ſcripturæ ſenſum relinqueni, vnius aut alterius interpretis ſequeretur errorē. Nos autem qui Hebraicam ſaltem paruam habemus ſcientiam, & Latinus ſermo cunque ſermo non deeſt, & de alijs magis poſſumus iudicare, & ea quæ ipſi intelligimus, in noſtra lingua poſſimus. Itaque licet hydra fibiler, victorq; Simon mecum, nunquam meum, iuuante Chriſto, ſilebit eloquium. præciſa lingua balbutiet, Legant qui volunt: qui nolunt abijciant. Euentilent apices: literæ calumniantur: veſtra charitate prouocabor ad ſtudium, quia odio detractione & odio deterrebor.

ESDRAE LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Cyrus diuinitus inſpiratus redditis vaſis templi Salomonis 5400. captiuitatem Iſraëlitis relaxat, concedens templi reædificationem.

A 1 NAnno primo Cyri regis Perſarum, vt compleretur verbum Domini ex ore Ieremiæ, ſuſcitauit Dominus ſpiritum Cyri regis Perſarum: & traduxit vocem in omni regno ſuo, etiam per ſcripturam, dicens:

Iſai.6.a.3. Ierc. 25.c.12. & 29.c.10. 2.Pa.36.d.22. 3.Eſd.2.a.1. & 6.c.24. Dan.9.a.2.

2 Hæc dicit Cyrus rex Perſarum, Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipſe præcepit mihi, vt ædificarem ei domum in Ieruſalem, quæ eſt in Iudæa.

B 3 Quis eſt in vobis de vniuerſo populo eius? Sit Deus illius cum ipſo. Aſcendat in Ieruſalem quæ eſt in Iudea, & ædificet domū Domini Dei Iſraël. ipſe eſt Deus qui eſt in Ieruſalem.

Iudith.1.g.57. & 5.d.28.

4 Et omnes reliqui in cunctis locis vbicunque habitant, adiuuent eum viri de loco ſuo, argento & auro, & ſubſtantia, & pecoribus, excepto quod voluntariè offerunt templo Dei, quod eſt in Ieruſalem.

C 5 Et ſurrexerunt principes patrum de Iuda & Ben-iamin, & ſacerdotes & Leuitæ, & omnis cuius Deus ſuſcitauit ſpiritum, vt aſcenderet ad ædificandum templum Domini, quod erat in Ieruſalem.

6 Vniuerſíque qui erant in circuitu, adiuuerunt manuseorū in vaſis argenteis & aureis, in ſubſtantia & iumentis, in ſupellectili, exceptis his quę ſponte obtulerant.

7 Rex quoque Cyrus protulit vaſa templi Domini, quę tulerat Nabuchodonoſor de Ieruſalem, & poſuerat ea in templo Dei ſui.

D 8 Protulit autem ea Cyrus rex Perſarum per manum Mithridatis filij Gazabar, & annumerauit ea Saſſabaſar principi Iuda.

9 Et hic eſt numerus eorum, Phialę aureę triginta, Phialę argenteę mille, cultri viginti nouem, ¶ ſcyphi aurei triginta, ſcyphi argentei ſecundi quadringenti decem, alia mille.

11 Omnia vaſa aurea & argentea, quinq; millia quadringenta: vniuerſa tulit Saſſabaſar cum his qui aſcendebant de tranſmigratione Babylonis in Ieruſalem.

CAP. II.

Numerus reuertentium duce Zorobabele ex captiuitate Babylonica in Ieruſalem, ac donorum in reædificationem templi oblatorum.

HI ſunt autem prouincię filij, qui aſcenderunt de captiuitate quā tranſtulerat Nabuchodonoſor rex Babylonis in Babylonem, & reuerſi ſunt in Ieruſalem & Iudam, vnuſquiſque in ciuitatem ſuam.

2 Qui venerunt cum Zorobabel, Iesua, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochæus, Bilſan, Meſphar, Beguai, Rehum, Baana, Numerus virorum populi Iſraël.

3 Filij Pharos duo millia centum ſeptuaginta duo.

4 Filij Sephatia, trecenti ſeptuaginta duo.

5 Filij Area, ſeptingenti ſeptuaginta quinq;.

6 Filij Phahath-moab, filiorū Ioſue & Ioab, millia octingenti duodecim.

7 Filij Aelam, mille ducenti quinquaginta quatuor.

8 Filij Zethua, nongenti quadraginta quinque.

10 Filij Bani, ſexcenti quadraginta duo.

11 Filij Bebai, ſexcenti viginti tres.

12 Filij Azgad, mille ducenti viginti duo.

13 Filij Adonicam, ſexcenti ſexaginta ſex.

14 Filij Beguai, duo millia quinquaginta ſex.

15 Filij Adin, quadringenti quinquaginta quatuor.

Ezra. 16 Filij Ather, qui erant ex Ezechia, nonaginta octo.

17 Filij Beſai, trecenti viginti tres.

18 Filij Iora, centum duodecim.

19 Filij Haſum, ducenti viginti tres.

B 20 Filij Gebbar, nonaginta quinque.

21 Filij Beth-lehem, centum viginti tres.

22 Viri Netupha, quinquaginta ſex.

23 Viri Anathoth, centum viginti octo.

24 Filij Azmaueth, quadraginta duo.

25 Filij Cariath-iarim, Cephira, & Beroth, ſeptingenti quadraginta tres.

26 Filij Rama & Gabaa, ſexcenti viginti vnus.

27 Viri Machmas, centum viginti duo.

28 Viri Beth-el & Hai, ducenti viginti tres.

29 Filij Nebo, quinquaginta duo.

30 Filij Megbis, centum quinquaginta ſex.

31 Filij Aelam alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor.

32 Filij Harim, trecenti viginti.

33 Filij Lodhadid & Ono, ſeptingenti viginti quinque.

34 Filij Iericho, trecenti quadraginta quinq;.

35 Filij Senaa, tria millia ſexcenti triginta.

36 Sacerdotes: Filij Iadaia in domo Ieſue, nongenti ſeptuagintatres.

37 Filij Emmer, mille quinquaginta duo.

38 Filij Pheshur, mille ducenti quadraginta ſeptem.

39 Filij Harim, mille decem & ſeptem.

40 Leuitæ: Filij Ieſue & Cedmiel filiorum Odouiæ ſeptuagintaquatuor.

C 41 Cantores: Filij Aſaph, centū vigintiocto.

42 Filij Ianitorum: filij Sellum, filij Ater, filij Telmon, filij Accub, filij Hatita, filij Sobai: vniuerſi centum triginta nouem.

43 Nathinęi: filij Siha, filij Haſupha, filij Tabbaoth, ¶ filij Ceros, filij Siaa, filij Phadon,

44 ¶ filij Lebana, filij Hagaba, filij Accub,

45 ¶ filij Hagab, filij Semlai, filij Hanan, ¶ filij Gaddel, filij Gaher, ¶ filij Raaia, ¶ filij Rafin, filij Necoda, filij Gazan, ¶ filij Aza,

46 filij Phaſea, filij Beſee, ¶ filij Aſena, filij Munim, filij Nephuſim, ¶ filij Bacbuc, filij Hacupha, filij Harhur, ¶ filij Besluth,

47 filij Mahida, filij Harſa, ¶ filij Bercos, filij Siſara, filij Thema, ¶ filij Naſia, filij Hatipha, ¶ filij ſeruorum Salomonis, filij Sotai, filij Sophereth, filij Pharuda, ¶ filij Iaala, filij Dercon, filij Geddel, ¶ filij Saphatia, filij Hatil, filij Phochereth, qui erant de Aſebaim filij Ami. ¶ omnes Nathinæi, & filij ſeruorum Salomonis, trecenti nonaginta duo.

59 Et hi qui aſcenderūt de Thelmela, Thelharſa, Cherub, & Adon, & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum ſuorum, & ſemen ſuum, vtrum ex Iſraël eſſent.

60 Filij Dalaia, filij Tobia, filij Necoda, ſexcenti quinquaginta duo.

61 Et de filijs ſacerdotū: Filij Hobia, filij Accos, filij Berzellai: qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis vxorem, & vocatus eſt nomine eorum, ¶ hi quęſierunt ſcripturam genealogiæ ſuæ, & non inuenerunt, & eiecti ſunt de ſacerdotio. D

63 Et dixit Atherſatha eis vt nō comederent de Sanctoſanctorum, donec ſurgeret ſacerdos doctus atque perfectus.

64 Omnis multitudo quaſi vnus, quadraginta duo millia trecenti ſexaginta: ¶ exceptis

65 ſeruis eorum & ancillis, qui erant ſeptem millia trecenti triginta ſeptem: & in ipſis cantores atque cantatrices ducenti.

66 Equi eorum ſexcenti triginta ſex. Muli *ſeptingēti i.*

67 eorū ducenti quadragintaquinq;. ¶ cameli eorum, quadringenti triginta quinque. aſini eorum, ſex millia ſeptingenti viginti.

68 Et de principibus patrum cùm ingrederentur templum Domini quod eſt in Ieruſalem, ſponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco ſuo.

69 Secundum vires ſuas dederunt impenſas operis, auri ſolidos quadraginta millia & *ſexaginta i.* mille, argenti minas quinq; millia, & veſtes ſacerdotales centum.

70 Habitauerunt ergo ſacerdotes, & Leuitę, & de populo, & cantores, & ianitores, & Nathinęi in vrbibus ſuis, vniuerſusque Iſraël in ciuitatibus ſuis.

CAP. III.

Conuocato populo in Ieruſalem extruitur altare ſuper quo victimæ offerantur, celebratur quoque ſeptem diebus feſtum tabernaculorum: et ſecundo reuerſionis anno templum fundatur, populo vociferante partim ex gaudio, partim ex fletu.

IAmq; venerat menſis ſeptimus, & erant filij Iſraël in ciuitatibus ſuis: congregatus eſt ergo populus quaſi vir vnus in Ieruſalem. 1 A *3.Eſd.5.c.47.*

2 Et ſurrexit Ioſue filius Ioſedec, & fratres eius ſacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius, & ædificauerunt altare Dei Iſraël, vt offerrent in eo holocautomata, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi viri Dei.

3 Collocauerunt autem altare Dei ſuper baſes ſuas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, & obtulerunt ſuper illud holocauſtum Domino mane & veſpere.

4 Feceruntque ſolennitatem tabernaculorum, ſicut ſcriptum eſt: & holocauſtum die-

bus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus singulis per ordinem secundum præceptum, opus diei in die suo.

B 5 Et post hæc holocaustum iuge, tam in Calendis, quàm in vniuersis solennitatibus Domini quæ erant consecratæ, & in omnibus in quibus vltrò offerebatur munus Domino.

6 A primo die mensis septimi cœperunt offerre holocaustum Domino: porrò templum Dei nondum fundatum erat.

7 Dederunt autem pecunias latomis & cæmentarijs: cibum quoque, & potum, & oleum Sidonijs, Tyrijsque, vt deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Ioppen, iuxta quod præceperat Cyrus rex Persarum eis.

C 8 Anno autem secundo aduentus eorum ad templum Dei in Ierusalem, mense secundo, cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & reliqui de fratribus eorum sacerdotes, & Leuitæ, & omnes qui venerãt de captiuitate in Ierusalem: & constituerunt Leuitas à viginti annis, & suprà, vt vrgerent opus Domini.

9 Stetitque Iosue & filij eius, & fratres eius, Cedmihel & filij eius, & filij Iuda, quasi vir vnus, vt instarent super eos qui faciebant opus in templo Dei filij Henadad, & filij eorum, & fratres eorum Leuitæ.

10 Fundato igitur à cæmentarijs templo Domini, steterũt sacerdotes in ornatu suo cum tubis: & Leuitæ filij Asaph in cymbalis, vt laudarent Deum per manus Dauid regis Israël.

D 11 Et concinebant in hymnis, & confessione Domino: Quoniã bonus, quoniam in æternum misericordia eius super Israël. Omnis quoq; populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eo quòd fundatum esset templum Domini.

12 Plurimi etiam de sacerdotibus & Leuitis & principes patrum, & seniores qui viderant templum prius cùm fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia, eleuabant vocem.

13 Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAPVT IIII.

Israëlis hostes qui ab Assur missi fuerant ad inhabitandas vrbes Samariæ, impediunt templi & vrbis instaurationem, quòd non admitterentur vt simul ædificarent, & vsq; ad secundum Darij annum intermitti procurant.

AVdierunt autem hostes Iudæ & Ben- min quia filij captiuitatis ædificarent templum Domino Deo Israël.

2 Et accedẽtes ad Zorobabel, & ad principes patrũ, dixerunt eis, Aedificemus vobiscum: quia ita vt vos quærimus Deum vestrum, & ecce nos immolauimus victimas à diebus Asor-haddan regis Assur, qui adduxit nos huc.

3 Et dixit eis Zorobabel, & Iosue, & reliqui principes patrum Israël, Non est vobis & nobis vt ædificemus domum Deo nostro: quia nos ipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

4 Factum est igitur vt populus terræ affligeret manus populi Iudæ, & turbaret eos ædificando.

5 Conduxerunt autem aduersùs eos consiliatores, vt destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & vsque ad regnum Darij regis Persarum.

6 In regno autem Assueri in principatu eius scripserunt accusationem aduersus habitatores Iudæ & Ierusalem.

7 Et in diebus Artaxerxis scripsit Bisthridates, & Thabeel, & reliqui qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum. epistola autem accusationis scripta erat Syriacè, & legebatur sermone Syro.

8 Reum Beel-teem, & Samsai scribam fecerunt epistolam vnam de Ierusalem ad Artaxerxi regi, huiusmodi:

9 REVM BEEL-TEEM, & Samsai scribæ, & reliqui consiliatores eorum, Dinaei, & Apharsathachæi, Terphalæi, Apharsæi, Archeuæi, Babylonij, Susanechæi, Dieuæi, & Elamitæ: ¶ & cæteri de Gentibus quas transtulit Asenaphar magnus & gloriosus, & habitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ, & reliquis regionibus trans fluuium in pace.

11 (Hoc est exemplar epistolæ quam miserunt ad eũ) Artaxerxi regi, serui tui, viri trans Fluuium, salutem dicunt.

12 Notum sit regi quia Iudæi qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in Ierusalem ciuitatem rebellem & pessimam, quam ædificant extruentes muros eius, & parietes componentes.

13 Nunc igitur notum sit regi, quia si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri eius instaurati fuerint, tributum, & vectigal, & annuos reditus non dabunt, & vsque ad reges hæc nocere iniet.

14 Nos autem memores salis quod [illegible]

comedimus, & quia læsiones regis videre nefas ducimus: idcirco misimus & nuntiauimus regi, ¶ vt recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & inuenies scriptum in commentarijs, & scies quoniam vrbs illa, vrbs rebellis est, & nocens regibus & prouincijs, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis, quam ob rem & ciuitas ipsa destructa est.

16 Nunciamus nos regi quoniam si ciuitas illa ædificata fuerit & muri ipsius instaurati, possessionem trans Fluuium nõ habebis.

17 Verbum misit rex ad Reum Beel-teem, & Samsai scribam & ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores Samariæ, & cæteris trans Fluuium, salutẽ dicens & pacem.

18 ACCVSATIO quam misistis ad nos, D 19 manifestè lecta est coram me, ¶ & à me præceptum est: & recensuerunt, inueneruntq; quoniam ciuitas illa à diebus antiquis aduersùm reges rebellat, & seditiones & prælia concitantur in ea.

20 Nam & reges fortissimi fuerunt in Ierusalem: qui & dominati sunt omni regioni quæ trans Fluuium est. Tributum quoque, & vectigal, & reditus accipiebant.

21 Nunc ergo audite sententiam, Prohibete viros illos, vt vrbs illa non ædificetur, donec si fortè à me iussum fuerit.

22 Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges.

23 Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum-Beel-teem', & Samsai scriba, & consiliarijs eorum, & abierunt festini in Ierusalem ad Iudæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore.

24 Tunc intermissum est opus domus Dominũ in Ierusalem, & non fiebat vsque ad annũ secundũ regni Darij regis Persarum.

CAPVT V.

Aggæi & Zachariæ exhortatione templi ædificatio repetitur frustrà conantibus hoc impedire principibus, qui trans Flumen in Samaria constituti erant à rege Assyriorum.

A 1 PRophetauerunt autem Aggæus Propheta, 1 & Zacharias filius Addo prophetantes ad Iudæos qui erant in Iudæa & Ierusalem, in nomine Dei Israël.

2 Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec: & cœperunt ædificare templum Dei in Ierusalẽ, & cum eis prophetæ Dei adiuuantes eos.

3 In ipso autem tempore venit ad eos Thathanai qui erat dux trans Flumen, & Sthar-buzanai, & cõsiliarij eorum: sicq; dixerunt eis, Quis dedit vobis consilium vt domum hãc ædificaretis, & muros eius instauraretis?

4 Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominũ authorũ ædificationis illius.

5 Oculus autem Dei eorum factus est super senes Iudæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque vt res ad Darium referretur, & tunc satisfacerent aduersus accusationem illam. B

6 Exemplar epistolæ quam misit Thathanai dux regionis trans Flumen, & Sthar-buzanai, & consiliatores eius Arphasachæi qui erant trans Flumen ad Darium regem.

7 Sermo quem miserant ei, sic scriptus erat: DARIO REGI pax omnis.

8 Notum sit regi isse nos ad Iudæam prouinciam, ad domum Dei magni, quę ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusq; illud diligenter extruitur, & crescit in manibus eorum.

9 Interrogauimus ergo senes illos, & ita diximus eis, Quis dedit vobis potestatem, vt domum hanc ædificaretis, & muros hos instauraretis?

10 Sed & nomina eorum quæsiuimus ab eis, vt nuntiaremus tibi: scripsimusque nomina eorum virorum qui sunt principes in eis. C

11 Huiuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes, Nos sumus serui Dei cæli & terræ, & ædificamus templum quod erat extructũ ante hos annos multos: quodque rex Israël magnus ædificauerat & extruxerat.

12 Postquàm autem ad iracundiam prouocauerunt patres nostri Deum cæli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi: domum quoq; hãc destruxit, & populum eius transtulit in Babylonem.

13 Anno autem primo Cyri regis Babylonis Cyrus rex proposuit edictum, vt domus Dei ædificaretur.

14 Nam & vasa templi Dei aurea & argentea quæ Nabuchodonosor tulerat de templo quod erat in Ierusalem, & asportauerat ea in templũ Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt Sassabasar vocabulo, quem & principem cõstituit, D

15 ¶ dixitque ei, Hæc vasa tolle, & vade: & pone ea in templo quod est in Ierusalem, & domus Dei ædificetur in loco suo.

16 Tunc itaq; Sassabasar ille venit: & posuit fundamenta templi Dei in Ierusalem, & ex eo tempore nunc ædificatur, & necdum completum est.

17 Nunc ergo si videtur regi bonum, recen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

seat in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, vtrumnam à Cyro rege iussum fuerit, vt ædificaretur domus Dei in Ierusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAP. VI.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca sua inuentum, iubet compleri suppeditato sumptu, templum autem sexto Darij anno absolutum cum ingenti letitia plurimisq; victimis dedicatur, ac Pascha septem diebus celebratur.

A 1 TVnc Darius rex præcepit: & recensuerunt in bibliotheca librorũ, qui erant repositi
3.Esd.6.c.23. 2 in Babylone, ¶ & inuentum est in Ecbatanis, quod est castrum in Medena prouincia, volumen vnum, talisque scriptus erat in eo
Sup.1.d.1. 2.Pa.36.d.22. Ier.25.c.12. 3 commentarius: ¶ ANNO PRIMO Cyri regis, Cyrus rex decreuit, vt domus Dei
& 29.c.10. 3.Esd.1.g.57. & 2.a.1.& 6. ædificaretur, quæ est in Ierusalem, in loco
c.24. Dan.9.a.2. vbi immolent hostias, & vt ponant fundamenta supportãtia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta, ¶ ordines de lapidibus impolitis tres,
4 & sic ordines de lignis nouis: sumptus autem de domo regis dabuntur.
5 Sed & vasa templi Dei aurea & argentea, quę Nabuchodonosor tulerat de templo Ierusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur, & referantur in templum in Ierusalem in locum suum, quæ & posita sunt in templo Dei.
B 6 Nunc ergo Thathanái dux regionis quæ est trans Flumen, Star-busanái, & consiliarij vestri Apharsachæi, qui estis trans Flumẽ,
7 procul recedite ab illis, ¶ & dimittite fieri templum Dei illud à duce Iudæorum, & à senioribus eorum, vt domum Dei illam ædificet in loco suo.
8 Sed & à me præceptum est quid oporteat fieri à presbyteris Iudæorum illis, vt ædificetur domus Dei, scilicet vt de arca regis, id est, de tributis quæ dantur de regione trans Flumen, studiosè sumptus dentur viris illis, ne impediatur opus.
9 Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hœdos in holocaustum Deo cæli, frumentum, sal, vinum, & oleum, secundum ritum sacerdotum qui sunt in Ierusalem, detur eis per singulos dies: ne sit in aliquo querimonia.
10 Et offerant oblationes Deo cæli, orentq; pro vita regis, & filiorum eius.
11 A me ergo positum est decretum, Vt omnis homo qui hanc mutauerit iussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem eius publicetur.
12 Deus autem qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam, vt repugnet & dissiperit domum Dei illam quæ est in Ierusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiosè impleri volo.
13 Igitur Thathanái dux regionis trans Flumen, & Star-buzanái, & consiliarij eius, secundum quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt.
14 Seniores autem Iudæorum ædificabant & prosperabantur iuxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filij Addo: & ædificauerunt & construxerunt iubente Deo Israël, & iubente Cyro & Dario, & Artaxerxe
15 regibus Persarum: ¶ & compleuerunt domum Dei istam, vsque ad diem tertiũ mensis Adar, qui est annus sextus Darij regis.
16 Fecerunt autem filij Israël sacerdotes & Leuitæ, & reliqui filiorum transmigrationis, dedicationem domus Dei in gaudio.
17 Et obtulerunt in dedicatione domus Dei vitulos centũ, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israël duodecim, iuxta numerum tribuum Israël.
18 Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis & Leuitas in vicibus suis super opera Dei Ierusalem, sicut scriptum est in libro Moysi.
19 Fecerunt autem filij Israel transmigrationis, Pascha, quarta decima die mensis primi,
20 Purificati enim fuerant sacerdotes & Leuitæ quasi vnus: omnes mundi ad immolandum Pascha vniuersis filijs transmigrationis & fratribus suis sacerdotibus & sibi.
21 Et comederunt filij Israël qui reuerterant de transmigratione, & omnes qui separauerant à coinquinatione Gentium terræ ad eos, vt quærerent Dominum Deum Israël.
22 Et fecerunt solennitatem azymorum septem diebus in lætitia, quoniam lætificauerat eos Dominus, & conuerterat cor regis Assur ad eos, vt adiuuaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israël.

CAPVT VII.

Esdras scriba assumptis comitibus ierusalem ascendit cum edicto regis magnifico, numeribus Dei docturus populum, recturus, & referens regis edictum.

POst hæc autem verba in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Sarai, filij Azariæ, filij Helciæ, ¶ filij Sellũ, filij Sadoc,
2 filij Achitob, ¶ filij Amariæ, filij Azariæ, filij Maraioth, ¶ filij Zarahiæ, filij Ozi, filij Boc-
3 ci, ¶ filij Abisue, filij Phinees, filij Eleazar, filij Aaron sacerdotis ab initio.
4 Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israël: & dedit ei rex secundum manum Domini Dei eius super eum, omnem petitionem eius.
7 Et ascenderunt de filijs Israël, & de filijs sacerdotum, & de filijs Leuitarum, & de cantoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ierusalem anno septimo Artaxerxis regis.
8 Et venerunt in Ierusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis.
9 Quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Ierusalem iuxta manum Dei sui bonam super se.
10 Esdras autem parauit cor suum, vt inuestigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israël præceptum & iudicium.
B 11 Hoc est autem exemplar epistolæ edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domini, & ceremonijs eius in Israël.
12 ARTAXERXES rex regum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cæli doctissimo, salutem.
13 A me decretum est, vt cuicunque placuerit in regno meo de populo Israël, & de sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Ierusalem, tecum vadat.
14 A facie enim regis & septem consiliatorum eius missus es, vt visites Iudæam & Ierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua:
15 ¶ & vt feras argentum & aurum quod rex & consiliatores eius sponte obtulerunt Deo Israël, cuius in Ierusalem tabernaculum est.
16 Et omne argentum & aurum quodcunq; inueneris in vniuersa prouincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de sacerdotibus qui sponte obtulerint domui Dei sui quę est in Ierusalem, ¶ liberè accipe, & studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia & libamina eorum, & offer ea
C 18 super altare templi Dei vestri, quod est in Ierusalem.
Sed & siquid tibi & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro vt faciatis, iuxta voluntatem Dei vestri facite.
19 Vasa quoque quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Ierusalem.
20 Sed & cætera quibus opus fuerit in domũ

Dei tui quantumcunque necesse est vt expendas, dabis de thesauro, & de fisco regis,
21 ¶ & à me. Ego Artaxerxes rex statui atque decreui omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, vt quodcunque petierit à vobis Esdras sacerdos, scriba legis
22 Dei cæli, absque mora detis, ¶ vsque ad argenti talenta centum, & vsque ad frumenti coros centum, & vsque ad vini batos centum, & vsque ad batos olei centum, sal verò absque mensura.
23 Omne quod ad ritum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli: ne forte irascatur contra regnum regis, & filiorum eius.
24 Vobis quoque notum facimus de vniuersis sacerdotibus & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. D
25 Tu autem Esdra secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue iudices & præsides, vt iudicent omni populo qui est trans Flumẽ, his videlicet qui nouerunt legem Dei tui, sed & imperitos docete liberè.
26 Et omnis qui nõ fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, iudicium erit de eo, siue in mortem, siue in exilium, siue in condemnationem substantiæ eius, vel certè in carcerem.
27 Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis, vt glorificaret domum Domini quæ est in Ierusa-
28 lem, ¶ & in me inclinauit misericordiã suam coram rege & consiliatoribus eius, & vniuersis principibus regis potẽtibus: & ego confortatus manu Domini Dei mei quæ erat in me, congregaui de Israël principes qui ascenderunt mecum.

CAP. VIII.

Recensentur qui de Babylone ascenderunt cum Esdra: qui indicto ieiunio pro directione itineris Deum precantes, prosperè perueniunt in Ierusalem, ac vasa quæ secum attulerant in templum, adferunt cum victimis.

HI sunt ergo principes familiarum & genealogia eorum qui ascenderunt mecum in regno Artaxerxis regis, de Babylone. 1 A *1.Esd.8.c.31.*
2 De filijs Phinees, Gersom. De filijs Ithamar, Daniel. De filijs Dauid, Hattus.
3 De filijs Secheniæ, & de filijs Pharos, Zacharias: & cum eo numerati sunt viri centum quinquaginta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 De filijs Phahath-moab, Elioenai filius Zarehæ: & cum eo ducenti viri.
5 De filijs Secheniæ, filius Ezechiel: & cum eo trecenti viri.
6 De filijs Adan, Abed filius Ionathan: & cũ eo quinquaginta viri.
7 De filijs Alam, Isaias filius Athaliæ: & cum eo septuaginta viri.
8 De filijs Saphatiæ, Zebedia filius Michael: & cum eo octoginta viri.
B 9 De filijs Ioab, Obedia filius Iahiel: & cum eo ducenti decem & octo viri.
10 De filijs Selomith, filius Iosphiæ: & cum eo centum sexaginta viri.
11 De filijs Bebai, Zacharias filius Bebai: & cum eo viginti octo viri.
12 De filijs Azgad, Iohanan filius Eccetan: & cum eo centum & decem viri.
13 De filijs Adonicam, qui erant nouissimi, & hæc nomina eorum, Eliphélet, & Iehiel, & Samaias: & cum eis sexaginta viri.
14 De filijs Begui, Vthai & Zachor: & cum eis septuaginta viri.
C 15 Congregaui autem eos ad fluuium qui decurrit ad Ahaua, & mansimus ibi tribus diebus: quæsiuique in populo & in sacerdotibus de filijs Leui, & non inueni ibi.
16 Itaque misi Eliézer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Iarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Mosollam principes: & Ioiarib, & Elnathan sapientes.
17 Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiæ loco: & posui in ore eorum verba quæ loquerentur ad Eddo, & fratres eius Nathinæos in loco Chasphiæ, vt adducerét nobis ministros domus Dei nostri.
18 Et adduxerunt nobis per manum Dei nostri bonam super nos, virum doctissimum de filijs Moholi, filij Leui, filij Israel, & Sarabiam & filios eius, & fratres eius decem & octo:
D 19 Et Hasabeam, & cum eo Isaiam de filijs Merari, fratresque eius, & filios eius viginti.
20 Et de Nathinæis quos dederat Dauid, & principes ad ministeria Leuitarum, Nathinæos ducentos viginti: omnes hi suis nominibus vocabantur.
21 Et prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuium Ahaua, vt affligeremur coram-Domino' Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filijs nostris, vniuersæq; substantiæ nostræ.
22 Erubui enim petere regem auxilium & equites, qui defenderent nos ab inimico in via, quia dixeramus regi, Manus Dei nostri est super omnes qui quærunt eum in bonitate: & imperium eius & fortitudo eius & furor super omnes qui derelinquunt eum.
23 Ieiunauimus autem, & rogauimus Deum nostrum pro hoc: & euenit nobis prout.
24 Et separaui de principibus sacerdotum duodecim, Sarabiam & Hasabiam, & cum eis de fratribus eorum decem: ¶ appendique eis argentum & aurum, & vasa consecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & consiliatores eius, & principes eius, & vniuersusque Israel eorum qui inuenti sunt:
26 rant: ¶ Et appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa
27 gentea centum, auri centum talenta: ¶ & cratéres aureos viginti, qui habebant
dos millenos, & vasa æris fulgentis optimi duo, pulchra vt aurum.
28 Et dixi eis, Vos sancti Domini, & vasa
cta, & argentum & aurum quod sponte
latum est Domino Deo patrum
29 rum': ¶ vigilate & custodite, donec appen
datis coram principibus sacerdotum, & Le
uitarum: & ducibus familiarum Israel de
Ierusalem in thesaurum domus Domini.
30 Susceperunt autem Sacerdotes & Leuitæ
pondus argenti & auri: & vasorum, vt
ferrent Ierusalem in domum Dei nostri.
31 Promouimus ergo à flumine Ahaua
decimo die mensis primi: vt pergeremus
rusalem: & manus Dei nostri fuit super nos,
& liberauit nos de manu inimici & insidiatoris in via.
32 Et venimus Ierusalem: & mansimus ibi
tribus diebus.
33 Die autem quarta appensum est argen
tum, & aurum: & vasa in domo Dei nostri
per manum Meremoth filij Vriæ sacerdo
tis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cumque
eis Iozabed filius Iosue, & Noadia filius
34 Bennoi Leuitæ, ¶ iuxta numerum & pon
dus omnium: descriptumq; est omne pon
dus in tempore illo.
35 Sed & qui venerãt de captiuitate filij tran
migrationis, obtulerunt holocaustum
Deo Israel, vitulos duodecim pro omni po
pulo Israël, arietes nonaginta sex, agnos
septuaginta septem, hircos pro peccato
duodecim. omnia in holocaustum Domi
no.
36 Dederunt autem edicta regis satrapis
erant de conspectu regis & ducibus
flumen, & eleuauerunt populum & domum Dei.

CAP. IX.

Audiens Esdras Iudæos matrimonia contraxisse cum gentibus, scindit vestimenta sua, & populi peccata confitetur, luget, & coram Domino.

A 1 POstquam autem hæc completa sunt, accesserunt ad me principes, dicẽtes, Non est
separatus populus Israël, & sacerdotes &
Leuitæ, à populis terrarum, & de abominationibus eorum, Chananæi videlicet, & Hethæi, & Pherezæi & Iebusæi, & Ammonitarum, & Moabitarum, & Aegyptiorum, &
2 Amorrhæorum. ¶ tulerunt enim de filiabus
eorum sibi & filijs suis, & commiscuerunt
semen sanctum cum populis terrarum. Manus etiam principum & magistratuum fuit
3 in transgressione hac prima.
Cumque audissem sermonem istum, scidi
pallium meum & tunicam, & euelli capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrens.
4 Conuenerunt autem ad me omnes qui timebant verbum Dei Israël, pro transgressione eorum qui de captiuitate venerant: &
B ego sedebam tristis, vsque ad sacrificium
vespertinum.
5 Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, curuaui genua mea, & expandi manus meas ad
6 Dominum Deum meum, ¶ & dixi, Deus
meus, confundor & erubesco leuare faciem
-s. meam ad te, quoniam iniquitates nostræ
multiplicatæ sunt super caput-nostrum', &
7 delicta nostra creuerunt vsque ad cælum,
¶ à diebus patrum nostrorum. Sed & nosipsi
peccauimus grauiter vsque ad diem hanc,
& in' iniquitatibus nostris traditi sumus
ipsi, & reges nostri, & sacerdotes nostri in
manum regum terrarum, & in gladium, & in
captiuitatem, & in' rapinam, & in confusionem vultus, sicut & die hac.
8 Et nunc quasi parum & ad momentum
facta est deprecatio nostra apud Dominum
Deum nostrum, vt dimitterentur nobis re-
C liquiæ, & daretur nobis 'pax illius' in loco
sancto eius, & illuminaret oculos nostros
9 Deus noster: & daret nobis vitam modicam
in seruitute nostra, ¶ quia serui sumus, & in
seruitute nostra non dereliquit nos Deus
noster: & inclinauit super nos misericordiam coram rege Persarum, vt daret nobis
vitam, & sublimaret domum Dei nostri, &
exsuscitaret solitudines eius, vt daret nobis
'spem' in Iuda & Ierusalem.
10 Et nunc quid dicemus Deus noster post
hæc? quia dereliquimus mandata tua ¶ quæ
præcepisti in manu seruorum tuorum prophetarum, dicens, Terra ad quam vos ingre- *Deut. 7. a. 3.*
dimini vt possideatis eam, terra immunda
est iuxta immunditiam populorum, cæterarumque terrarum, abominationibus eorum qui repleuerunt eam ab ore vsque ad
os in' coinquinatione sua. -t.
12 Nunc ergo filias vestras ne detis filijs eo- D
rum, & filias eorum ne accipiatis filijs vestris: & non quæratis pacem eorum, & prosperitatem eorum, vsque in æternum, vt
confortemini, & comedatis quæ bona sunt
terræ, & hæredes habeatis filios vestros vsq;
in seculum.
13 Et post omnia quæ venerunt super nos in
operibus nostris pessimis, & in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberasti
nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis sa-
14 lutem sicut est hodie, ¶ vt non conuertere-
mur, & irrita faceremus mandata tua, neq;
matrimonia iungeremus cum populis abominationum istarum. Nunquid iratus es
nobis vsq; ad consummationem, ne dimitteres nobis reliquias ad salutem?
15 Domine Deus Israël iustus es tu: quoniam
derelicti sumus, qui saluaremur sicut die
hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro:
non enim stari potest coram te super hoc.

CAP. X.

Esdræ conuocatis vniuersis filijs transmigrationis, præcepit repudiari vxores alienigenas, quod cum se facturos spopondissent, recensentur qui huic operi præsint, & qui huiusmodi matrimonia contraxerant.

SIc ergo orante Esdra, & implorante 'Deum', & flente, & iacente ante templum 1 A
Dei, collectus est ad eum de Israël cœtus *3. Esd. 8. g. 32.*
grãdis nimis virorum & mulierum & pue- *eo 2.*
rorum: & fleuit populus fletu multo.
2 Et respondit Sechenias filius Iehiel de filijs
Aelam, & dixit Esdræ, Nos præuaricati sumus in Deum nostrum, & duximus vxores
alienigenas de populis terræ: & nunc si est
3 pœnitentia in Israël super hoc, ¶ percutia-
mus fœdus cum-Domino', Deo nostro, vt -t.
proijciamus vniuersas vxores, & eos qui de
his nati sunt iuxta voluntatem Domini, &
eorum qui timent præceptum Domini Dei
nostri: secundum legem fiat.
4 Surge, tuum est discernere: nosque erimus
tecum: confortare, & fac.
5 Surrexit ergo Esdras, & adiurauit principes sacerdotum & Leuitarum, & omnem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Israël, vt facerent secundum verbum hoc: & iurauerunt.

3.Esd.9.a.1. 6 Et surrexit Esdras ante domum Dei, & abijt ad cubiculum Iohanan filij Eliasib, & ingressus est illud: panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eorum qui venerant de captiuitate.

B 7 ¶ & missa est vox in Iuda & in Ierusalem omnibus filijs transmigrationis, vt congregarentur in Ierusalem.

8 Et omnis qui non venerit in tribus diebus iuxta consilium principum & seniorum, auferetur vniuersa substantia eius, & ipse abijcietur de cœtu transmigrationis.

9 Conuenerunt igitur omnes viri Iuda & Ben-iamin in Ierusalem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vicesima die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato & pluuijs.

10 Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos, Vos trãsgressi estis, & duxistis vxores alienigenas, vt adderetis super delictum Israël.

11 Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum eius: & separamini à populis terræ, & ab vxoribus alienigenis.

12 Et respondit vniuersa multitudo, dixitq; voce magna, Iuxta verbum tuum ad nos, sic fiat.

13 Veruntamen quia populus multus est, & tempus pluuiæ, & non sustinemus stare foris, & opus non est diei vnius vel duorum, (vehementer quippe peccauimus in sermone isto) ¶ constituantur principes in vniuersa multitudine: & omnes in ciuitatibus nostris qui duxerunt vxores alienigenas, veniant in temporibus statutis, & cum his seniores per ciuitatem & ciuitatem, & iudices eius, donec auertatur ira Dei nostri à nobis super peccato hoc.

C 15 Igitur Ionathan filius Azahel, & Iaazia filius Thecuæ steterunt super hoc, & Mesollam & Sebethai Leuites adiuuerunt eos:

16 ¶ feceruntque sic filij transmigrationis. Et abierunt Esdras sacerdos, & viri principes familiarum in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua: & sederunt in die primo mensis decimi, vt quærerent rem.

17 Et consummati sunt omnes viri qui duxerant vxores alienigenas, vsque ad diem primam mensis primi.

18 Et inuenti sunt de filijs sacerdotum qui duxerant vxores alienigenas. De filijs Iosue filij Iosedec, & fratres eius, Maasia & Eliezer, & Iarib, & Godolia.

19 Et dederunt manus suas vt ejcerent vxores suas, & pro delicto suo arietem de gregibus offerrent.

20 Et de filijs Emmer, Hanani & Sebedia.

21 Et de filijs Harim, Maasia & Elia & Semeia, & Iehiel, & Ozias.

22 Et de filijs Pheshur, Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael, Iozabed, & Elasa.

23 Et de filijs Leuitarum, Iozabed, & Semei & Celaia, ipse est Calita. Phathaia, Iudas & Eliezer.

24 Et de cantoribus, Eliasib. Et de ianitoribus, Sellum, & Telem, & Vri.

25 Et ex Israël, de filijs Pharos, Remeia, & Iezia, & Melchia, & Miamin, & Eleazar, & Melchia, & Banea.

26 Et de filijs Aelam, Nathania, Zacharias, & Iehiel, & Abdi, & Ierimoth, & Elia.

27 Et de filijs Zethua, Elioenai, Eliasib, Mathánai, & Ierimuth, & Zabad, & Azaza.

28 Et de filijs Bebai, Iohanan, Hanania, Zabbai, Athalai.

29 Et de filijs Bani, Mosollam, & Melluch, & Adaia, Iasub & Saal, & Ramoth.

30 Et de filijs Phahath-Moab, Edna & Chelal, Bananias & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui & Manasse.

31 Et de filijs Herem, Eliezer, Iesus, Melchias, Semeias, Simeon, ¶ Ben-iamin, Maloch,

32 Samarias.

33 Et de filijs Hasom, Mathanai, Mathathias, Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasses, Semei.

34 De filijs Bani, Maaddi, Amram & Vuel,

35 ¶ Baneias & Badaias, Cheliau, ¶ Vanus, Mathanias,

36 rimuth, & Eliasib, ¶ Mathanias, Mathanai,

37 & Iasi, ¶ & Bani & Bennui, Semei ¶ & Salemia,

38 mias & Nathan & Adaias, ¶ & Mechnadebai,

39 bai, Sisai, Sarai, ¶ Ezrel & Selemias, Samaria,

40 ria, ¶ Sellum, Amaria, Ioseph.

41 De filijs Nebo, Iehiel, Mathathias, Zabad,

42 Zabina, Ieddu, & Ioal, & Banaia.

43 Omnes hi acceperant vxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres quæ pepererant filios.

LIBER

LIBER NEHEMIAE, QVI ET ESDRAE SECVNDVS DICITVR.

CAPVT I.

Nehemias Artaxerxis pincerna audita Iudæorum qui à captiuitate residui erant, afflictione, fletu, ac multis diebus ieiunat, populi peccata confitens, & misericordiam à Deo petens.

A 1 VERBA NEHEMIAE FILII HEchelię. Et factum est in mense Casleu, anno vicesimo, & ego eram in Susis castro.

*1.17. 2 Et venit Hanani vnus de fratribus meis, ipse, & viri * Iuda: & interrogaui eos de Iudæis qui remanserant, & supererant de captiuitate, et Ierusalem.

3 Et dixerunt mihi, Qui remanserunt, et derelicti sunt de captiuitate ibi in prouincia: in afflictione magna sunt, et in opprobrio: et murus Ierusalem dissipatus est, & portæ eius combustę sunt igni.

B 4 Cumque audissem verba huiusce modi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabam, & orabam ante faciem Dei cæli.

Iosue 9.a. 5 Et dixi, Quæso Domine Deus fortis, magne atque terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his qui te diligunt, & C 6 custodiunt mandata tua: ¶ fiant aures tuę auscultantes, & oculi tui aperti, vt audias orationem serui tui, quam ego oro coram te hodie, nocte & die pro filijs Israël seruis tuis: & confiteor pro peccatis filiorũ Israël: quibus peccauerunt tibi: & ego, & domus patris mei peccauimus, ¶ vanitate seducti sumus, et non custodiuimus mandatum, tum, & cerimonias, & iudicia quę præcepisti Moysi famulo tuo.

D 8 Memento verbi quod mandasti Moysi seruo tuo, dicens, Cùm transgressi fueritis, ego dispergam vos in populos.

9 Et si reuertamini ad me, & custodiatis præcepta mea, & faciatis ea: etiam si abducti fueritis ad extrema cæli, inde congregabo vos, & reducam in locum quem elegi, vt habitaret nomen meum ibi.

10 Et ipsi serui tui, & populus tuus, quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida.

11 Obsecro Domine, sit auris tua attendens ad orationem serui tui, & ad orationem seruorum tuorum qui volunt timere nomen tuum: & dirige seruum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc. ego enim eram pincerna regis.

CAP. II.

Nehemias impetratis à rege literis, venit Ierosolymam, & ad murorum instaurationem hortatur.

1 A FActum est autem in mense Nisan, anno vicesimo Artaxerxis regis, & vinum erat ante eum, & leuaui vinũ, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciem eius.

2 Dixitque mihi rex, Quare vultus tuus tristis est, cùm te ægrotum non videam? non est hoc frustrà, sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valde, ac nimis, ¶ & dixi regi, Rex in æternum viue: quare non mœreat vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ eius combustæ sunt igni?

4 Et ait mihi rex, Pro qua re postulas? Et oraui Deum cæli: ¶ & dixi ad regem, Si videtur regi bonum, & si placet seruis tuus ante faciem tuam, vt mittas me in Iudęam ad ciuitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam.

6 Dixitque mihi rex, & regina quę sedebat B iuxta eum, Vsque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reuerteris? Et placuit ante vultum regis, & misit me: & constitui ei tempus.

7 Et dixi regi, Si regi videtur bonum, epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumẽ, vt traducant me, donec veniam in Iudæam:

8 ¶ & epistolam ad Asaph custodem saltus regis, vt det mihi ligna, vt tegere possim portas templi, turres domus, & muros ciuitatis, & domum quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manum Dei mei bonam mecum.

9 Et veni ad duces regionis trans Flumen, dedique eis epistolas regis. Miserat autem rex mecum principes militum, & equites.

10 Et audierunt Sanaballat Horonites, & Tobias seruus Ammanites, & contristati sunt afflictione magna, quòd venisset homo qui quæreret prosperitatem filiorum Israel.

11 Et veni Ierusalem, & eram ibi tribus die- C
12 bus: ¶ & surrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicaui cuiquam quid Deus dedisset in corde meo, vt facerem in Ierusalem: & iumentum non erat mecum, nisi animal cui sedebam.

13 Et egressus sum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam stercoris: & considerabam murum Ierusalem

Universidad de Deusto
Biblioteca

disipatum, & portas eius consumptas igni.
14 Et transiui ad portam fontis, & ad aquæductum regis, & non erat locus iumento cui sedebam, vt transiret.
15 Et ascendi per torrentem nocte, & considerabam murum: & reuersus veni ad portam vallis, & redij.
16 Magistratus autem nesciebant quò abijssem, aut quid ego facerem: sed & Iudæis & sacerdotibus, & optimatibus, & magistratibus, & reliquis qui faciebant opus vsque ad id loci nihil indicauerant.
D 17 Et dixi eis, Vos nostis afflictionem in qua sumus, quia Ierusalem deserta est, & portæ eius consumptæ sunt igni: venite, & ædificemus muros Ierusalem, & non simus vltrà opprobrium.
18 Et indicaui eis manum Dei mei quòd esset bona mecum, & verba regis quæ locutus esset mihi, & aio, Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ sunt manus eorum in bono.
19 Audierunt autem Sanaballat Horonites, & Tobias seruus Ammanites, & Gosem Arabs: & subsannauerũt nos, & despexerunt, dixeruntque, Quæ est hæc res quam facitis? nunquid contra regem vos rebellatis?
20 Et reddidi eis sermonem, dixique ad eos, Deus cæli ipse nos iuuat, & nos serui eius sumus: surgamus, & ædificemus: vobis autem non est pars, & iustitia, & memoria in Ierusalem.

CAP. III.

Ierusalem in muris, turribus ac portis ædificatur à variis qui hic recensentur.

A 1 ET surrexit Eliasib sacerdos magnus, & fratres eius sacerdotes: & ædificauerunt portam gregis: ipsi sanctificauerunt eam, & statuerunt valuas eius, & vsque ad turrim centum cubitorum sanctificauerunt eam, vsque ad turrim Hananeel.
2 Et iuxta eum ædificauerunt viri Iericho: & iuxta eũ ædificauit Zacchur filius Amri.
3 Portam autem piscium ædificauerunt filij Asnaa: ipsi texerunt eam, & statuerunt valuas eius, & seras & vectes. Et iuxta eos ædificauit Marimoth filius Uriæ, filij Accus.
e eos t. B 4 Et iuxta /eum/ ædificauit Mosollam filius Barachiæ, filij Mesezebel: & iuxta eos ædificauit Sadoc filius Baana.
5 Et iuxta eos ædificauerunt Thecueni: optimates autem eorum non suppossuerunt colla sua in opere Domini sui.
6 Et portam veterem ædificauerunt Ioiada filius Phasea, & Mosollam filius Besodia: ipsi texuerunt eam, & statuerunt valuas eius & seras & vectes.
7 Et iuxta eos ædificauerunt Melias Gabaonites, & Iaron Meronathites, viri de Gabaon & Maspha: pro duce qui erat in regione trans Flumen.
8 Et iuxta eum ædificauit Eziel filius Aurifex: & iuxta eum ædificauit Ananias filius pigmentarij: & dimiserunt Ierusalem vsque ad murum platææ latioris.
9 Et iuxta eũ ædificauit Raphaia filius princeps vici Ierusalem.
10 Et iuxta /eum/ ædificauit Iedaia filius romaph contra domum suam: & iuxta ædificauit Hattus filius Hasebonæ.
11 Mediam partem vici ædificauit Melchias filius Herem, & Hasub filius Phahath ab, & turrim furnorum.
12 Et iuxta eum ædificauit Sellum filius Alhes princeps mediæ partis vici Ierusalem ipse & filiæ eius.
13 Et portam vallis ædificauit Hanun, & habitatores Zanoe: ipsi ædificauerunt eam, & statuerunt valuas eis, & seras & vectes, & mille cubitos in muro, vsq; ad portam fimi quilinij.
14 Et portam sterquilinij ædificauit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethcharam: ipse ædificauit eam, & statuit valuas eius, & seras & vectes.
15 Et portam fontis ædificauit Sellum filius Chol-hoza, princeps pagi Maspha: ipse ædificauit eam, & texit, & statuit valuas eius, seras, & vectes, & muros piscinæ Siloe hortum regis, & vsq; ad gradus qui descendit de ciuitate Dauid.
16 Post eum ædificauit Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ partis vici Bethsur vsque contra sepulchrum Dauid, & vsque piscinam quę grandi opere constructa est, vsque ad domum fortium.
17 Post eum ædificauerũt Leuitæ, Rehum filius Benni: post eum ędificauit Hasebias princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in vice sua.
18 Post eum ædificauerunt fratres eorum Bauai filius Henadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ.
19 Et ędificauit iuxta eum Azer filius Iesue princeps Maspha mensuram secundam contra ascensum firmissimi anguli.
20 Post eum in mõte ędificauit Baruch filius Zachái mẽsuram secundam ab angulo vsque ad portam domus Eliasib sacerdotis magni.
21 Post eum ædificauit Merimuth filius Vrię filij Haccus, mensuram secundam à foribus

domus Eliasib, donec extenderetur domus Eliasib.
22 Et post eum ędificauerunt sacerdotes viri de campestribus Iordanis.
23 Post eum ædificauit Ben-iamin & Hasub contra domum suam: & post eum ædificauit Azarias filius Maasiæ filij Ananiæ contra domum suam.
24 ¶ post eum ædificauit Benui filius Henadad mensuram secundam, à domo Azariæ vsque ad flexuram, & vsque ad angulum.
F 25 *Phalel filius Ozi contra flexuram & turrim quæ eminet de domo regis excelsa, id est in atrio carceris: post eum Phadaia filius Pharos.
26 Nathinæi autem habitabant in Ophel, vsq; contra portam aquarum, ad orientem, & turrim quæ prominebat.
27 Post eum ædificauerunt Thecueni mensuram secundam eregione, à turre magna & eminente vsque ad murum templi.
28 Sursum autem /ad portam/ equorum ędificauerunt sacerdotes, vnusquisque contra domum suam.
29 Post eos ædificauit Sadoc filius Emmer contra domum suam. Et post eum ædificauit Semaia filius Secheniæ, custos portæ orientalis.
G 30 Post eum ædificauit Hanania filius Seleminæ, & Hanum filius Seleph sextus mensuram secundam: post eum ædificauit Mosollam filius Barachiæ, contra gazophylacium suum.
31 Post eum ædificauit Melchias filius aurificis vsque ad domũ Nathinæorum, & /scuta/ vsque ad cœnaculum anguli.
32 Et /inter/ cœnaculum anguli in porta gregis ædificauerunt /artifices/ & negotiatores.

CAPVT IIII.

Aduersantibus Sanaballat & Tobia cum cæteris gentibus, Iudæi altera manu ædificant, altera gladium tenent, & Nehemia contra illorum subsannationes & insidias, Deum orante, opus perficitur.

A 1 FActum est autem, cùm audisset Sanaballat, quòd ædificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subsannauit Iudæos,
2 ¶ & dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum, Quid Iudæi faciunt imbecilles? num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, & complebunt in vna die? Nunquid ædificare poterunt lapides de acernis pulueris, qui combusti sunt?
3 Sed & Tobias Ammanites proximus eius, ait, Ædificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum.*

*Et dixit Nehemias.

4 Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: conuerte opprobrium super caput eorum, & da eos in despectionem in terra captiuitatis.
5 Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur: quia irriserunt ædificantes.
6 Itaque ædificauimus murum, & coniunximus totum vsque ad partem dimidiam: & prouocatum est cor populi ad operandum. B
7 Factum est autem, cùm audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotij, quòd obducta esset cicatrix muri Ierusalem, & quòd cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis.
8 Et congregati sunt omnes pariter vt venirent, & pugnarent contra Ierusalem, & molirentur insidias.
9 Et orauimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murũ die ac nocte cõtra eos.
10 Dixit autem Iudas, Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus ædificare murum.
11 Et dixerunt hostes nostri, Nesciant & ignorent, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.
12 Factum est autem venientibus Iudæis qui habitabant iuxta eos, & dicẽtibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos, ¶ statui in loco post murum C
13 per circuitum populum in ordinem cum gladijs suis, & lanceis, & arcubus.
14 Et perspexi atque surrexi: & aio ad optimates & magistratus, & ad reliquam partem vulgi, Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filijs vestris, & filiabus vestris, & vxoribus vestris, & domibus vestris.
15 Factum est autem, cùm audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipauit Deus consilium eorum. Et reuersi sumus omnes ad muros, vnusquisque ad opus suum.
16 Et factum est à die illa, media pars iuuenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & principes post eos in omni do-
17 mo Iuda ¶ ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: vna manu D sua faciebat opus, & altera tenebat gladium.
18 ¶ ædificantium enim vnusquisq; gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina iuxta me.

Et dixi

Universidad de Deusto
Biblioteca

19 Et dixi ad optimates,& ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi,Opus grande est & latum,et nos separati sumus in muro pro-
20 cul alter ab altero: ¶ in loco quocunque audieritis clangorem tubę,illuc concurrite ad nos.Deus noster pugnabit pro nobis.
21 Et nosipsi faciamus opus: & media pars nostrûm teneat lanceas ab ascensu auroræ, donec egrediantur astra.
22 In tempore quoq; illo dixi populo, Vnusquisque cum puero suo maneat in medio *nobis 5.* Ierusalem , & sint *vobis* vices per noctem,& diem, ad operandum.
23 Ego autem & fratres mei & pueri mei,& custodes qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: vnusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

CAPVT V.

In magna fame Nehemias diuites auaros increpat, vsuras q́, prohibet, sua indigentibus sponte elargiens.

A 1 ET factus est clamor populi, & vxorum eius magnus aduersus fratres suos Iudæos.
2 Et erant qui dicerent, Filij nostri & filiæ nostræ multæ sunt nimis : accipiamus pro pretio eorum frumentum , & comedamus, & viuamus.
3 Et erant qui dicerent, Agros nostros, & vineas,& domos nostras opponamus: & accipiamus frumentum in fame.
4 Et alij dicebant, Mutuò sumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros
5 & vineas, ¶ & nũc sicut carnes fratrum nostrorum , sic carnes nostræ sunt : & sicut filij eorum , ita & filij nostri . ecce nos subiugamus filios nostros,& filias nostras in seruitutem , & de filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus vnde possint redimi , & agros nostros & vineas nostras alij possident.
B 6 Et iratus sum nimis,cum audissem clamorem eorum secundum verba hæc , ¶ cogitauitque cor meum mecum , & increpaui optimates & magistratus , & dixi eis , Vsuras ne singuli à fratribus vestris exigitis ? Et congregaui aduersum eos concionem ma-
8 gnam,¶ & dixi eis,Nos, vt scitis,redemimus fratres nostros Iudæos qui venditi fuerant gentibus,secũdum possibilitatem nostram: & vos igitur vendetis fratres vestros,& redimemus eos? Et siluerunt , nec inuenerunt quid responderent.
9 Dixiq; ad eos , Non est bona res quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis , ne exprobretur nobis à gentibus inimicis nostris?
10 Et ego & fratres mei & pueri mei, commodauimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune istud. *Exod. 22.* alienum concedamus quod debetur nobis.
11 Reddite eis hodie agros suos , & vineas eorum as , & oliueta sua, & domos suas:quin potius & centesimam pecuniæ , frumenti , vini & olei,quam exigere soletis ab eis, date illis.
12 Et dixerunt , Reddemus , & ab eis nihil quæremus : sicque faciemus vt loqueris. Et vocaui sacerdotes , & adiurauí eos, vt facerent iuxta quod dixeram.
13 Insuper excussi sinum meum , & dixi, Sic excutiat Deus omnem virum qui non compleuerit verbum istud , de domo sua & de laboribus suis: sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit vniuersa multitudo , Amen. Et laudauerunt Deum. Fecit ergo populus secundum dictum.
14 A die autem illa qua præceperat rex vt essem dux in terra Iuda , ab anno vicesimo vsque ad annum tricesimum secundum Artaxerxis regis, per annos duodecim , & fratres mei annonas quæ ducibus debebantur,non comedimus.
15 Duces autem primi, qui fuerant ante me, grauauerunt populum, & acceperunt ab eis in pane , & vino , & pecunia quotidie siclos quadraginta : sed & ministri eorum deprimerant populum . Ego autem non feci sic
16 propter timorem Dei: ¶ quin potius in opere muri ædificaui, & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant.
17 Iudæi quoque & magistratus centum quinquaginta viri , & qui veniebant ad nos de gẽtibus quæ in circuitu nostro sunt, mensa mea erant.
18 Parabatur autem mihi per dies singulos bos vnus, arietes sex electi, exceptis volatilibus,& inter dies decem vina diuersa, & post multa tribuebam: insuper & annonam meam tus mei non quæsiui, valde enim grauabat seruitus erat populus.
19 Memento mei Deus meus in bonum, secundum omnia quæ feci populo huic.

CAP. VI.

Sanaballat cum sociis Iudæis ad fraudem inducere literis inuitans, ac sic ædificationem impedire nititur: non terret, nec immutat propositum Nehemiæ: completoq́, muro timuerunt omnes finitimæ gentes.

FActum est autem,cùm audisset Sanaballat & Tobias, & Gosshem Arabs, & cæteri inimici nostri, quòd ædificassem ego murum, & non esset in ipso residua interruptio,

ad tempus autem illud valuas non posuerã in portis)¶ miserunt Sanaballat & Gos-
2 hem ad me, dicentes, Veni , & percutiamus fœdus pariter in *vitulis* in Campo-ono. Ipsi autem cogitabant vt facerent mihi malum.
3 Misi ergo ad eos nuntios, dicẽs. Opus grande ego facio,& non possum descendere : ne forte negligatur cùm venero , & descendero ad vos.
4 Miserũt autem ad me secundum verbum hoc per quatuor vices : & respondi eis iuxta
B 5 sermonem priorem.
Et misit ad me Sanaballat iuxta verbum
6 priùs quinta vice puerum suum , & epistolam habebat in mánu sua ¶ scriptam hoc modo: IN GENTIBVS auditum est, & Gosshem dixit quòd tu & Iudæi cogitetis rebellare,& propterea ædifices murum, & le-
7 uare te velis super eos regẽ: propter quam causam ¶ & prophetas posueris qui prædicent de te in Ierusalẽ, dicẽtes, Rex in Iudæa est. Auditurus est rex verba hæc:idcirco nũc veni, vt ineamus consilium pariter.
8 Et misit ad eos, dicens , Non est factum secundum verba hæc quæ tu lóqueris . de cor-
C 9 de enim tuo tu componis hæc.
Omnes enim hi terrebant nos, cogitantes quòd cessarent manus nostræ ab opere, & quiescerem us.Quam ob causam magis con-
10 fortaui manus meas: ¶ & ingressus sum domum Semaiæ filij Dalaiæ filij Metabeel semo Dei in medio templi,& claudamus portas ædis:quia venturi sunt vt interficiant te, & nocte venturi sunt ad occidendum te.
11 Et dixi, Num quisquam similis mei fugit? & quis , vt ego ingredietur templum,& viuet? non ingrediar.
12 Et intellexi quòd Deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias & Sanaballat conduxissent eum.
13 ¶ acceperat enim pretium , vt territus faceret,& peccarem,& haberent malum quod exprobrarent mihi.
14 Memento mei Domine pro Tobia & Sanaballat,iuxta opera eorum talia:sed & Noadiæ prophetæ,& cæterorum prophetarum
D 15 qui terrebant me.
Completus est autem murus vicesimo quinto die mensis Elul , quinquagintaduo-
16 bus diebus.
Factum est ergo cùm audissent omnes inimici nostri, vt timerent vniuersæ gẽtes quæ erant in circuitu nostro, & conciderent in-
tra semetipsos, & scirent quòd à Deo factum esset opus hoc.
17 Sed & in diebus illis multæ optimatum Iudæorum epistolæ mittebantur ad Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos.
18 Multi enim erant in Iudæa habentes iuramentũ eius,quia gener erat Sẽcheniæ filij Area,& Iohanan filius eius acceperat filiam
19 Mosollam filij Barachiæ. ¶ sed & laudabant eum corã me,& verba mea nuntiabãt ei, & Tobias mittebat epistolas vt terreret me.

CAP. VII.

Per Nehemiam constituuntur custodes in Ierusalem: deinde conuocato populo recensentur hi qui primum ascenderant Ierusalem vna cum iumentis ipsorum, dantúrq́, munera ad opus ædificationis.

POstquam autẽ ædificatus est murus, & posui valuas,& recẽsui ianitores, & cantores 1 A *Eccl.49. c.13.*
2 & Leuitas,¶ præcepi Hananiæ fratri meo,& Hananię principi domus de Ierusalẽ(ipse enim quasi vir verax & timens Deũ plus cęte-
3 ris videbatur)& dixi eis,Nõ aperiantur portæ Ierusalem vsq; ad calorẽ Solis. Cumque adhuc assisterent , clausæ portæ sunt, & oppilatæ: & posui custodes de habitatoribus Ierusalem,singulos per vices suas,& vnumquenque contrà domum suam.
4 Ciuitas autem erat lata nimis & grandis, & populus paruus in medio eius, & non erant domus ædificatæ.
5 Deus autem dedit in corde meo & congregaui optimates,& magistratus & vulgus, vt recenserem eos : & inueni librum census eorum qui ascenderant primum, & inuentum est scriptum in eo.
6 Isti filij prouinciæ , qui ascenderunt de cap- B
tiuitate migrantium,quos transtulerat Na- *1. Esd. 2. a. 1.*
buchodonosor rex Babylonis , & reuersi *3. Esd. 5. a. 7.*
sunt in Ierusalem , & in Iudæam , vnusquisque in ciuitatem suam.
7 Qui *venerant* cũ Zorobabel,Iosue,Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani, Mardochæus , Belsan, Mespharath, Begoai, Nahũ, Baana. Numerus virorum populi Israël. *venerunt 7.*
8 Filij Pharos, duo millia centum septuaginta duo.
9 Filij Saphatia, trecenti septuaginta duo.
10 Filij Area , sexcenti quinquaginta duo.
11 Filij Phahath-moab filiorum Iosue & Ioab, duo millia octingenti decem & octo.
12 Filij Aelã, mille *octingenti* quinquaginta- *ducenti 1.*
13 quatuor. ¶ Filij Zethua, octingenti quadra-
14 gintaquinq;. ¶ Filij Zachai, septingẽti sexa-
15 ginta. ¶ Filij Bannui, sexcenti quadraginta.
16 octo. ¶ Filij Bebai, sexcenti viginti octo.
17 Filij Azgad, duo millia trecenti vigintiduo.

Filij

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 Filij Adonicam, sexcenti sexaginta septẽ.
19 Filij Beguai, duo millia sexaginta septem.
20 Filij Adin, sexcenti quinquagintaquinq;.
nonaginta 12. 21 Filij Ater, filij Hezeciæ, *nongenti octo'.*
22 Filij Hasem, trecenti vigintiocto.
23 Filij Besai, trecenti vigintiquatuor.
24 Filij Hareph, centum duodecim.
25 Filij Gabaon, nonagintaquinque.
26 Filij Beth-léhem & Netupha, centum octogintaocto.
27 Viri Anathoth, centum vigintiocto.
28 Viri Beth-azmoth, quadragintaduo.
29 Viri Cariath-iarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres.
30 Viri Rama & Geba, sexcenti vigintivnus.
31 Viri Machmas, centum vigintiduo.
32 Viri Beth-el & Hai, centum vigintitres.
33 Viri Nebo alterius, quinquagintaduo.
34 Viri Aelam alterius, mille ducenti quin-
D quagintaquatuor.
35 Fili Harem, trecenti viginti.
36 Filij Iericho, trecenti quadragintaquinq;.
37 Filij Lodhadid & Ono, septingenti vigintivnus.
38 Filij Senaa, tria millia nongenti triginta.
39 Sacerdotes: Filij Idaia in domo Iesua, nongenti septuagintatres.
40 Filij Emmer, mille quinquagintaduo.
41 Filij Phashur, mille ducenti quadragintaseptem.
42 Filij Arem, mille decem & septem
43 Leuitæ: Filij Iosue & Cedmiel filiorum Oduiæ, septuagintaquatuor.
44 Cantores: Filij Asaph, centum quadragintaocto.
45 Ianitores: Filij Sellum, filij Ater, filij Telmon, filij Accub, filij Hatita, filij Sobai: cen-
E tum trigintaocto.
46 Nathinæi filij Soha, filij Hasupha, filij
47 Tebbaoth, ¶ filij Ceros, filij Siaa, filij Pha
48 don, ¶ filij Lebana, filij Hagaba, filij Sel-
49 mai, ¶ filij Hanan, filij Geddel, filij Ga-
50 her, ¶ filij Rhaaia, filij Rasin, filij Neco-
51 da, ¶ filij Gezem, filij Aza, filij Phasea,
52 ¶ filij Besai, filij Munim, filij Nephusim,
53 ¶ filij Bacbuc, filij Hacupha, filij Harhur,
54 ¶ filij Besloth, filij Mahida, filij Harsa, ¶ fi-
55 lij Bercos, filij Sisara, filij Thema, ¶ filij
56 Nasia, filij Hatipha, ¶ filij seruorum Salo-
57 monis, filij Sotai, filij Sophéreth, filij Pha-
58 rida, ¶ filij Iahala, filij Darcon, filij Ied-
59 del, ¶ filij Saphatia, filij Hatil, filij Pho-
chereth, qui erat ortus ex Sabaim filij Amon.
60 Omnes Nathinæi, & filij seruorum Salomonis, trecenti nonagintaduo.
61 Hi sunt autem qui ascenderunt de Thméla, Thelharsa, Cherub, Addon, & Im-
mer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suum, vtrum ex Israël essent, ¶ filij Dalaia, filij Tobia, filij Necoda, sexcenti quadragintaduo.
63 Et de sacerdotibus, filij Habia, filij Accos, filij Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis vxorem: & vocatus est nomine eorum, ¶ hi quæsierunt scripturam suam in censu, & non inuenerunt: & eiecti sunt de sacerdotio.
65 Dixitq; Athersatha eis, vt non manducarent de sanctis sanctorum, donec staret sacerdos doctus & eruditus.
66 Omnis multitudo quasi vir vnus quadraginta duo millia *sexcenti sexaginta
67 que seruis & ancillis eorũ, qui erant ex eis septem millia trecenti triginta septem: & ipsi cantores, & cantatrices, ducenti quadragintaquinque.
68 Equi eorum, septingenti triginta sex: muli eorum, ducenti quadraginta quinq;.
69 ¶ cameli eorũ, quadringenti triginta quinque: asini, sex milla septingenti viginti.

HVCVSQVE REFERTVR quid in commentario scriptum fuerit ante Nehemi Historia textum.

70 NONNVLLI autem de principibus familiarum dederunt in opus. Athersatha dedit in thesaurum, auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta.
71 Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas.
72 Et quod dedit reliquus populus: auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia, & tunicas sacerdotales sexaginta septem.
73 Habitauerunt autem sacerdotes & Leuitæ, & ianitores & cantores, & reliquus populus, & Nathinæi, & omnis Israel in ciuitatibus suis.

CAP. VIII.

Esdras distincte populo verba legis recitat, datis per Leuitas silentio, & contristatum populum Nehemias consolatur, allatisq; frondibus celebrem septem diebus festum tabernaculorum, legens ipse singulis diebus Esdra in libro legis.

ET venerat mensis septimus: filij autem Israël erãt in ciuitatibus suis. Congregatus

est omnis populus quasi vir vnus ad plateam quæ est ante portam aquarum: Et dixerunt Esdræ scribæ vt afferret librum legis Moysi, quam præceperat Dominus Israëli.
2 Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudine virorum & mulierũ, cunctisq; qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi.
3 Et legit in eo apertè in platea quæ erat ante portam aquarum, de manè vsque ad meridiam diem in conspectu virorum, & mulierum, & sapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad librum.
4 Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: & steterunt iuxta eum Mathathias, & Semeia, & Ania, & Vria, & Helcia, & Maasia, ad dextram eius: & ad sinistram, Phadaia, Misael, & Melchia, & Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam.
B 5 Et aperuit Esdras librum coram omni populo: super vniuersum quippe populum eminebat. Et cùm aperuisset eum, stetit omnis populus.
6 Et benedixit Esdras Domino Deo *voce magna': & respondit omnis populus, Amen, amen: eleuans manus suas. & incurrauati sunt, & adorauerunt Deum proni in terram.
7 Portò Iosue, & Bani & Serebia, Iamin, Accub, Septhái, Odia, Maasia, Celita, Azarias, Iozabed, Hanan, Phalaia, Leuitæ, silentiũ faciebant in populo ad audiendam legem:
8 populus autem stabat in gradu suo.
Et legerunt in libro legis Dei distinctè, &
C aperte ad intelligendum: & intellexerunt cùm legeretur.
9 Dixit autem Nehemias (ipse est Athersata) & Esdras sacerdos & scriba, & Leuitę interpretantes vniuerso populo, Dies sanctificata est Domino Deo *nostro', nolite lugere et nolite flere. Flebat enim omnis populus, cùm audiret verba legis.
10 Et dixit eis, Ite, comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes *his qui non præparauerunt sibi, quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari. gaudium enim Domini est fortitudo *nostra'.
11 Leuitæ autem silentium faciebant in omni populo, dicentes, Tacete, quia dies sanctus est, & nolite dolere.
12 Abijt itaque omnis populus, vt comederet, & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiam magnam: quia intellexerant verba quæ docuerat eos.
13 Et in die secundo congregati sunt principes familiarum vniuersi populi, sacerdotes & Leuitæ ad Esdram scribam, vt interpretaretur eis verba legis.
14 Et inuenerunt scriptum in lege, præ-
D cepisse Dominum in manu Moysi, vt habitent filij Israël in tabernaculis, in die solenni, mense septimo: ¶ & vt prædicent, & diuulgent vocem in vniuersis vrbibus suis, & in Ierusalem, dicentes, Egredimini in montẽ, & afferte frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemorosi, vt fiant tabernacula, sicut scriptum est.
16 Et egressus est populus, & attulerunt. Feceruntque sibi tabernacula vnusquisque in domate suo, & in atrijs suis, & in atrijs domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim.
17 Fecit ergo vniuersa ecclesia eorum qui redierant de captiuitate tabernacula, & habitauerunt in tabernaculis: non enim fecerant à diebus Iosue filij Nun taliter filij Israël, vsque ad diem illum. Et fuit lætitia magna nimis.
18 Legit autem in libro legis Dei per dies singulos, à die primo vsque ad diem nouissimum. & fecerunt solennitatem septem diebus, & in die octauo collectam iuxta ritum.

CAPVT IX.

Populus in ieiunio & saccis pœnitens separat se ab alienigenis: Esdras confitetur Dei beneficia Israëlitarumq; scelera, & pro populo orat, ac ita fœdus cum Domino feriunt.

IN die autem vicesimoquarto mensis huius conuenerunt filij Israël in ieiunio, & in saccis, & humus super eos. 1 A
2 Et separatum est semen filiorum Israël ab omni filio alienigena: & steterunt, & confitebãtur peccata sua, & iniquitates patrum suorum.
3 Et consurrexerunt ad standum: & legerũt in volumine legis Domini Dei sui, quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum.
4 Surrexerunt autem super gradum Leuitarum Iosue, & Bani, & Cedmiel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanáni: & clamauerunt voce magna ad Dominum Deum suum.
5 Et dixerunt Leuitę Iosue, & Cedmiel, Bonni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite, benedicite Domino Deo

Universidad de Deusto Biblioteca

*nostro. //vestro' ab æterno vsque in æternum: & benedicant nomini gloriæ tuæ excelso in omni benedictione & laude.

B 6 Tu ipse Domine solus, tu fecisti cælum, & cælum cælorum, & omnem exercitum eorum: terram, & vniuersa quæ in ea sunt: maria, & omnia quæ in eis sunt: & tu vivificas omnia hæc, & exercitus cæli te adorat.

7 Tu ipse Domine Deus, qui elegisti Abrā, & eduxisti eum de Igne-Chaldeorum: & posuisti nomen eius Abraham. *Gen.33.d.31.*

8 Et inuenisti cor eius fidele corā te: & percussisti cum eo fœdus, vt dares ei terrā Chananæi, Hethæi, & Heuæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Iebusæi, & Gergesæi, vt dares semini eius: & implesti verba tua, quoniam iustus es.

9 Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Aegypto: clamoremque eorum audisti super Mare-rubrum.

10 Et dedisti signa atq; portenta in Pharaone & in vniuersis seruis eius, & in omni populo terræ illius: cognouisti enim quia superbè egerant contra eos: & fecisti tibi nomen, sicut & in hac die.

Exod.14.c.22. 11 Et mare diuisisti ante eos, & transierūt per medium maris in sicco: persecutores autē eorum proiecisti in profundum, quasi lapidem in aquas validas.

C 12 Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diem: & in columna ignis per noctem: vt appareret eis via per quam ingrediebantur.

Exod.20.a.1. 13 Ad montem quoque Sinai descendisti, & locutus es cum eis de cælo: & dedisti eis iudicia recta, & legem veritatis, ceremonias, & præcepta bona. Et sabbathum sanctificatum tuum ostendisti eis, & mandata, & ceremonias, & legem præcepisti eis in manu Moysi serui tui.

Exod.16.c.13. 15 Panem quoque de cælo dedisti eis in fame eorum, & aquam de petra eduxisti eis sitientibus: & dixisti eis vt ingrederentur & possiderent terram super quam leuasti manum tuam vt traderes eis.

16 Ipsi verò & patres nostri superbè egerunt, & indurauerunt ceruices suas, & non audierunt mandata tua.

17 Et noluerunt audire: & non sunt recordati mirabilium tuorum quæ feceras eis. Et indurauerunt ceruices suas, & dederunt caput vt conuerterentur ad seruitutem suam, quasi per contentionem. Tu autem Deus propitius, clemens, & misericors, longanimis, & multæ miserationis, non dereliqui-

18 sti eos, ¶ & quidem cùm fecissent sibi vitulum conflatilem, & dixissent, Iste est Deus tuus qui eduxit te de Aegypto: fecerunt blasphemias magnas.

19 Tu autem in misericordijs tuis multis dimisisti eos in deserto: columna nubis non recessit ab eis per diem, vt duceret eos in viam: & columna ignis per noctē, vt ostenderet eis iter per quod ingrederentur.

20 Et spiritum tuum bonum dedisti qui doceret eos, & manna tuum non prohibuisti ab ore eorum, & aquam dedisti eis in siti.

21 Quadraginta annis pauisti eos in deserto: nihilque eis defuit: vestimenta eorum non inueterauerunt, & pedes eorum non sunt attriti.

22 Et dedisti eis regna & populos, & partes es eis sortes, & possederunt terram Sehon & terram regis Hesebon, & terram Og regis Basan.

23 Et multiplicasti filios eorum sicut stellas cæli, & adduxisti eos ad terram de qua dixeras patribus eorum vt ingrederentur & possiderent.

24 Et venerunt filij, & possederunt terram, & humiliasti coram eis habitatores terræ Chananæos, & dedisti eos in manu eorum & reges eorum, & populos terræ, vt faceret eis sicut placebat illis.

25 Ceperunt itaque vrbes munitas & humum pinguem, & possederunt domos plenas cunctis bonis: cisternas ab alijs fabricatas, vineas, & oliueta, & ligna pomifera multa: comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundauerunt delicijs in bonitate tua magna.

26 Prouocauerunt autem te ad iracundiam, & recesserunt à te, & proiecerunt legem tuam post terga sua: & prophetas tuos occiderunt, qui contestabantur eos vt reuerterentur ad te: feceruntq; blasphemias magnas.

27 Et dedisti eos in manum hostium suorum, & afflixerunt eos. Et in tempore tribulationis suæ clamauerunt ad te, & tu de cælo audisti, & secundum miserationes tuas multas dedisti eis, saluatores, qui saluarent eos de manu hostium suorum.

28 Cumque requieuissent, reuersi sunt vt facerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorum suorum, & dominati possederunt eos. Conuersique sunt, & clamauerunt ad te: tu autem de cælo exaudisti, & liberasti eos in misericordijs tuis multis

29

Leuit.18. a.5. Ezech.20. b.11. Gal.3.b. 12. 29 Et contestatus es eos vt reuerterentur ad legem tuam. Ipsi verò superbè egerunt, & non audierunt mandata tua, & in iudicijs tuis peccauerunt, quæ faciet homo, & viuet in eis: & dederunt humerum recedentem, & ceruicem suam indurauerunt, nec audierunt.

30 Et protraxisti super eos annos multos, & cōtestatus es eos in Spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: & non audierunt, & tradidisti eos in manum populorum terrarum.

31 In misericordijs autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem, nec dereliquisti eos: quoniam Deus miserationum, & clemens es tu.

32 Nunc itaque Deus noster magne, fortis & terribilis, custodiens pactum & misericordiam, ne auertas à facie tua omnem laborem qui inuēnit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, & patres nostros', & omnē populum tuum à diebus regis Assur, vsque in diem hanc.

G 33 Et tu iustus es in omnibus quæ venerunt super nos: quia veritatem fecisti, nos autem impiè egimus.

34 Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri non fecerunt legem tuam, & non attenderunt mandata tua, & testimonia tua quæ testificatus es in eis.

35 Et ipsi in regnis suis-bonis', & in bonitate tua multa quam dederas eis, & in terra latissima & pingui quam tradideras in conspectu eorum, non seruierunt tibi, nec reuersi sunt à studijs suis pessimis.

36 Ecce nos ipsi hodie serui sumus: & terra quam dedisti patribus nostris vt comederent panem eius, & quæ bona sunt eius, & nos ipsi serui sumus in ea.

37 Et fruges eius multiplicantur regib⁹, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur, & iumentis nostris secundum voluntatem suam, & in tribulatione magna sumus.

38 Super omnibus ergo his nos ipsi percutimus fœdus, & scribimus, & signant principes nostri, Leuitæ nostri, & sacerdotes nostri.

CAPVT X.

Designantur qui fœdus initum signarunt, quo pol licentur se seruaturos vniuersa Dei præcepta, maxime de non commiscendo cum alienigenis, de seruando sabbatho, anno septimo, oblationibus, primitijs ac decimis.

1 SIgnatores autem fuerunt, Nehemias, Athersatha filius Hachelai, & Sedecias, ¶ Sa- 2
3 raias, Azarias, Ieremias, ¶ Pheshur, Amari-
4 as, Melchias, ¶ Hattus, Sebenia, Melluch,
5 ¶ Harem, Merimuth. Obdias, ¶ Daniel, Gen
6 thon, Baruch, ¶ Mosollam, Abia, Miamin,
7 ¶ Maazia, Belgai, Semeia: hi sacerdotes.
8 Porrò Leuitæ, Iosue filius Azaniæ, Bennui
9 de filijs Henadad, Cedmiel: ¶ & fratres eo-
10 rum, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Ha-
11 nan, ¶ Micha, Rohob, Hasebia; ¶ Zachur,
12 Serebia, Sabania, ¶ Odaia, Bani, Banmu.
13 Capita populi, Pharos, Phahath-moab,
14 Aelam, Zethu, Bani, ¶ Bonni, Azgad, Be-
15 bai, ¶ Adonia, Begoai, Adin, ¶ Ater, Heze-
16 cia, Azor, ¶ Odaia, Hasum, Besai, ¶ Hareph,
17 Anathoth, Nebái, ¶ Megphias, Mosollā, Ha
18 zir, ¶ Mesizabel, Sadoc, Ieddua, ¶ Pheltia,
19 Hanan, Anaia, ¶ Osee, Hanania, Hasub, ¶ A-
20 lohes, Phalea, Sobec, ¶ Rehū, Maasia, ¶ E- B
21 chaia, Hanan, Anan, ¶ Melluch, Haran, Ba-
22 anа: ¶ & reliqui de populo, sacerdotes, Le-
23 uitæ, ianitores, & cantores, Nathinæi, & om
24 nes qui se separauerunt de populis terra-
25 rum ad legem Dei, vxores eorum, filij eo-
26 rum, & filiæ eorum, *omnes qui poterant * *& 2.*
27 sapere ¶ spondentes pro fratribus suis, opti-
28 mates eorum, & qui veniebant ad pollicen
29 dum & iurandū vt ambularent in lege Dei,
quam dederat in manu Moysi serui Dei, vt
facerent & custodirent vniuersa mandata
Domini Dei nostri, & iudicia eius & cere-
30 monias eius, ¶ & vt nō darem⁹ filias nostras
populo terræ, & filias eorum non acciperemus filijs nostris.

31 Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad vsum per diem sabbathi C
vt vendant, non accipiemus ab eis in sabbatho & in die sanctificato. Et demittemus annum septimum, & exactionem vniuersæ manus.

32 Et statuem⁹ super nos præcepta, vt demus tertiam partem sicli per annum ad opus do
33 mus Dei nostri, ¶ ad panes propositionis, & ad sacrificium sempiternum, & in holocaustum sempiternum in sabbathis, in calendis, in solennitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: vt exoretur pro Israel, & in omnem vsum domus Dei nostri.

34 Sortes ergo misimus super oblationem lignorum inter sacerdotes, & Leuitas, & po- *a.2.*
pulum, vt inferrentur in domū Dei nostri per domos patrum nostrorum, per tempora, à temporibus anni vsque ad annum: vt arderent super altare Domini Dei nostri,

Universidad de Deusto
Biblioteca

35 sicut scriptum est in lege Moysi, ¶ & vt afferremus primogenita terræ nostræ, & primitiua vniuersi fructus omnis ligni, ab annitiua vniuersi fructus omnis ligni, ab an-
D 36 no in annum, in domo Domini. ¶ & primitiua filiorum nostrorum, & pecorum nostrorum sicut scriptum est in lege, & primitiua boum nostrorum, & ouium nostrarũ, vt offerrentur in domo Dei nostri, sacerdotibus qui ministrant in domo Dei nostri.

37 Et primitias ciborum nostrorum, & libaminum nostrorũ, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque, & olei afferemus sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimam partem terræ nostræ Leuitis. Ipsi Leuitæ decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operum nostrorum.

38 Erit autem sacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarum, & Leuitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domo thesauri.

39 Ad gazophylacium enim deportabunt filij Israël, & filij Leui primitias frumenti, vini & olei: & ibi erunt vasa sanctificata, & sacerdotes, & cantores, & ianitores, & ministri, & non dimittemus domum Dei nostri.

CAPVT XI.

Recensentur incolæ Ierusalem & ciuitatum Iudæ post instaurationem.

A 1 HAbitauerunt autem principes populi in Ierusalem: reliqua verò plebs misit sortem, vt tollerent vnam partẽ de decem qui habitaturi essent in Ierusalem ciuitate sancta, nouem verò partes in ciuitatibus.

2 Benedixit autem populus omnibus viris qui se sponte obtulerant vt habitarẽt in Ierusalem.

3 Hi sunt itaque principes prouinciæ qui habitauerunt in Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda. Habitauit autem vnusquisque in possessione sua, in vrbibus suis, Israel, sacerdotes, Leuitæ, Nathinęi, & filij seruorum Salomonis.

4 Et in Ierusalem habitauerunt de filijs Iuda, & de filijs Ben-iamin: de filijs Iuda, Athaias filius Aziam, filij Zachariæ, filij Amarię, filij Saphatiæ, filij Malaleel. de filijs Phares,

5 ¶ Maasia filius Baruch, filius Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius Ioiarib, filius

B 6 Zachariæ, filius Silonitis. ¶ omnes hi, filij Phares, qui habitauerunt in Ierusalem, quadringenti sexaginta *nouem* viri fortes.
*octo 3.

7 Hi sunt autem filij Ben-iamin: Sellum, filius Mosollam, filius Ioed, filius Phadaia, filius Colaia, filius Masia, filius Ethel, filius
8 Isaia, ¶ & post eum Gebbai, Sellai, nongen-
9 ti vigintiocto. ¶ & Ioel filius Zechri prapositus eorum, & Iudas filius Senua super ciuitatem secundus.

10 Et de sacerdotibus, Idaia filius Ioiarib, Iachin.

11 Saraia filius Helciæ, filius Mosollam, filius Sadoc, filius Meraioth, filius Achitob princeps domus Dei, ¶ & fratres eorum octingen-
12 tes opera templi: octingenti viginti duo. Et Adaia filius Ieroham, filius Phelelia, filius Amsi, filius Zachariæ, filius Phesur, filius
13 Melchię, ¶ & fratres eius principes patrum, centi quadragintaduo. Et Amasai filius Ereel, filius Ahazi, filius Mosollamoth, filius
14 Emmer, ¶ & fratres eorum potentes in opere centum vigintiocto. & præpositus eorum Zabdiel filius potentium.

15 Et de Leuitis Semeia filius Hasub, filius
16 Azaricam, filius Hasabia, filius Boni, ¶ & Sabathai, & Iozabed, super omnia opera quæ erant foris in domo Dei, principibus Leuitarum.

17 Et Mathania filius Micha, filius Zabdi, filius Asaph princeps ad laudandum, & confitendum in oratione, & Bechbacias secundus de fratribus eius, & Abda filius Su-
18 mua, filius Galal, filius Idithun. ¶ omnes Leuitæ in ciuitate sancta, ducenti octuaginta quatuor.

19 Et ianitores, Accub, Thelmon, & fratres eorum, qui custodiebant ostia: centum septuagintaduo.

20 Et reliqui ex Israël sacerdotes & Leuitæ in vniuersis ciuitatibus Iuda, vnusquisque in possessione sua.

21 Et Nathinæi qui habitabant in Ophel, Siaha, & Gaspha de Nathinæis.

22 Et episcopus Leuitarum in Ierusalem, Ozi filius Bani, filius Hasabiæ, filius Matha-
niæ, filius Michæ. De filijs Asaph cantores in ministerio domus Dei.

23 Præceptũ quippe regis super eos, & ordo in cantoribꝰ per dies singulos.
24 thahia filius Mesezebel de filijs Zara Iuda in manu regis, iuxta omne verbum
25 puli, ¶ & in domibus per omnes regiones eorum. De filijs Iuda habitauerunt in Cariath-arbe & in filiabus eius, & in Dibon & in filiabus eius, & in Cabseel, & in
26 eius, ¶ & in Iesue, & in Molada, & in
27 phalet, ¶ & in Hasersual, & in Ber-

28 & in filiabus eius: ¶ & in Siceleg, & in Mo-
29 chona, & in filiabus eius, ¶ & in Remmon,
30 & in Saraa, & in Ierimuth, ¶ & in Zanóa, Odollam & in villis earum, Lachis & in regionibus eius, Azeca, & in filiabus eius. Et manserunt in Ber-sabee vsq; ad vallem Ennom.

31 Filij autem Ben-iamin, à Geba, Mechmas,
32 & Hai, & Beth-el, & filiabus eius: ¶ Ana-
33 thoth, Nob, Anania, ¶ Asor, Rama, Gethá-
34 im, ¶ Hadid, Seboim, & Neballat, ¶ *& O-
35 no-valle-artificum.
Vulg.
36 Et de Leuitis portiones Iudę & Bẽ-iamin.

CAPVT XII.

Nomina & officia sacerdotum ac Leuitarum qui cum Zorobabel in Ierusalem ascenderunt, & custodes thesaurorum magna solemnitate conuocatu vndiq; Leuitæ celebrant dedicationem muri Ierusalem.

A 1 HI sunt autem sacerdotes & Leuitæ qui ascenderunt cum Zorobabel filio Salathi-
2 el, & Iosue: Saraia, Ieremias, Esdras, ¶ Ama-
3 ria, Melluch, Hattus, ¶ Sebenias, Rehum,
4 Merimoth, ¶ Addo, Genthon, Abia, ¶ Mia-
5 min, Madia, Belga, ¶ Semeia, & Ioiarib, ¶ I-
6 daia, Sellum, Amoc, Helcias, Idaia. Isti principes sacerdotum, & fratres eorum in die-
7 bus Iosue.

8 Porrò Leuitæ, Iesua, Bennui, Cedmiel, Sarebia, Iuda, Mathanias, super hymnos ipsi
9 & fratres eorum: ¶ & Becbecia atque Hanni, & fratres eorum vnusquisque in officio suo.

10 Iosue autem genuit Ioacim, & Ioacim ge-
11 nuit Eliasib, & Eliasib genuit Ioiada, ¶ & Ioiada genuit Ionathan, & Ionathan genuit
12 Ieddoa.

In diebus autem Ioacim erant sacerdotes
13 & principes familiarum: Saraiæ, Maraia:
14 Ieremiæ, Hananiæ: ¶ Esdræ, Mosollam: A-
15 mariæ, Iohanan: ¶ Melicho, Ionathan: Sebe-
16 niæ, Ioseph: ¶ Haram, Edna: Maraioth, Hel-
17 cai: ¶ Adaiæ, Zacharia: Genthon, Mosollam:
18 Abiæ, Zechri: Miamin & Moadiæ, Phelti:
19 ¶ Beloæ, Sammúa: Semaiæ, Ionathan: ¶ Io-
20 iarib, Mathanái: Iodaiæ, Azzi: ¶ Sellai, Ce-
21 lai: Amoc, Heber: ¶ Helciæ, Hasebia: Idaiæ, Nathanael.

22 Leuitæ in diebus Eliasib, & Ioiada, & Iohanan, & Ieddoa scripti principes familiarum, & sacerdotes in regno Darij Persæ.

23 Filij Leui principes familiarum, scripti in libro verborum dierum, & vsq; ad dies Ionathan filij Eliasib.

24 Et principes Leuitarum, Hasebia, Serebia, & Iesue filius Cedmiel: & fratres eorũ per vices suas, vt laudarent & confiterentur iuxta præceptum Dauid viri Dei, & obseruarent æquè per ordinem.

25 Mathania, & Becbecia, Obedia, Mosollã, Telmon, Accub custodes portarum & vestibulorum ante portas.

26 Hi in diebus Ioacim filij Iosue, filij Iosedec, & in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ sacerdotis scribæq;.

27 In dedicatione autem muri Ierusalem requisierunt Leuitas de omnibus locis suis, vt adducerent eos in Ierusalem, & facerent dedicationem & lætitiam in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis, psalterijs, & citharis.

28 Congregati sunt autem filij cantorum, de campestribus circa Ierusalem, & de villis
29 Nethuphati, ¶ & de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azmaueth: quoniam villas ædificauerunt sibi cantores in circuitu Ierusalem.

30 Et mundati sunt sacerdotes & Leuitæ, & mundauerunt populũ, & portas, & murum.

31 Ascendere autem feci principes Iuda super murum, & statui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilinij. C

32 Et iuit post eos Osaias, & media pars prin-
33 cipum Iuda, ¶ & Azarias, Esdras, & Mosollam, Iuda, & Ben-iamin, & Semeia, & Ieremias.

34 Et de filijs sacerdotum in tubis Zacharias filius Ionathan, filius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaiæ, filius Zechur, filius
35 Asaph, ¶ & fratres eius Semeia, & Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, & Iuda, & Hanani, in vasis cantici Dauid viri Dei;
36 & Esdras scriba ante eos ¶ in porta Fontis. Et contra eos ascenderunt in gradibus ciuitatis Dauid in ascensu muri super domum Dauid, & vsque ad portam Aquarum ad orientem.

37 Et chorus secundus gratias referentium ibat ex aduerso, & ego post eum, & media pars populi super murum & super turrim furnorum, & vsque ad murum latissimum,
38 ¶ & super portam Ephraim, & super portã antiquam, & super portam piscium & turrim Hananeel, & turrim Emath, & vsque ad portam gregis: & steterunt in porta custo-
39 diæ, ¶ steteruntque duo chori laudantium in domo Dei, & ego, & dimidia pars magistratuum mecum.

40 Et sacerdotes, Eliacim, Maasia, Miamin, Michéa, Elioenai, Zacharia, Hanania in tu- D

Universidad de Deusto
Biblioteca

41 bis, & Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Iohanan, & Melchia, & Aelan & Ezer. Et clarè cecinerũt cantores, & Iezraia prę-
42 positus: ¶ & immolauerunt in die illa victimas magnas, & lætati sunt: Deꝰ enim lætificauerat eos lętitia magna. Sed & vxores eorum & liberi gauisi sunt, & audita est lætitia Ierusalem procul.
43 Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri, ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, vt introferrent per eos principes ciuitatis in decóre gratiarum actionis, sacerdotes & Leuitas: quia lætificatus est Iuda, in sacerdotibus & Leuitis astantibus.
44 Et custodierunt obseruationem Dei sui, & obseruationem expiationis, & cantores, & ianitores iuxta præceptum Dauid, & Sa-
45 lomonis filij eius. ¶ quia in diebus Dauid et Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum in carmine laudantium et confitentium Deo.
46 Et omnis Israel in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemiæ dabant partes cantoribus, & ianitoribus per dies singulos, & sanctificabãt Leuitas, & Leuitæ sanctificabant filios Aaron.

CAPVT XIII.

Lecto Deuteronomio eiciuntur alienigenæ, partes Leuitis assignantur, è quo tamen gazophylacio vasa domus Tobiæ proiiciuntur, & Sabbathi violatores puniuntur: increpat Nehemias Iudæos qui vxores duxerant alienigenas.

A 1 IN die autem illo lectum est in volumine
Deut. 23. a. 3. Moysi audiente populo: & inuentum est scriptum in eo, quòd non debeant introire Ammonites & Moabites in Ecclesiam Dei
2 vsque in æternum: ¶ eò quòd non occurrerint filijs Israël cum pane & aqua: et conduxerint aduersum eos Balaam, ad maledicendum eis, et conuertit Deus noster maledictionem in benedictionem.
3 Factum est autem, cùm audissent legẽ, separauerunt omnem alienigenam ab Israel.
4 Et super hoc erat Eliasib sacerdos qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, & proximus Tobiæ.
5 Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini, & olei, partes Leuitarum, & cantorum, & ianitorum, & primitias sacerdotales.
6 In omnibus autem his nõ fui in Ierusalem, quia anno tricesimo secundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem: & in fine dierum rogaui regem.
7 Et veni in Ierusalem, & intellexi malum quod fecerat Eliasib Tobię vt faceret ei cubiculum in vestibulis domus Dei.
8 Et malum mihi visum est valde. Et proieci vasa domꝰ Tobiæ foras de gazophylacio
9 Præcepique, & emundauerunt gazophylacium: & retuli ibi vasa domus Dei, libamen & thus.
10 Et cognoui quòd partes Leuitarum non fuissent datæ: & fugisset vnusquisque ad regionem suam de Leuitis, & cantoribus, qui
11 de his qui ministrabant: ¶ & egi cauillans aduersum magistratus, & dixi, Quare derelinquimus domum Dei? Et congregauit eos, & feci stare in stationibas suis.
12 Et omnis Iuda apportabat decimam frumenti, vini & olei in horrea.
13 Et constituimus super hordea Selemiam sacerdotem, & Sadoc scribam, & Phadaiam de Leuitis, & iuxta eos Hanan filiũ Zachur filium Mathaniæ: quoniam fideles computati sunt, & ipsis creditę sunt partes fratrum suorum.
14 Memento mei Deus meus pro hoc, & non deleas misericordias meas quas fecerim in domo Dei mei, & in cæremonijs eius.
15 In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in sabbatho, portantes acervos, & onerantes super asinos vinum, & vuas, & ficus, & omne onus: & inferentes in Ierusalem, die sabbathi, Et contestatus sum in die qua vendere liceret, venderent.
16 Et Tyrij habitauerunt in ea, inferentes pisces, & omnia venalia: & vendebant filijs
17 bathis filijs Iuda & Ierusalem: ¶ & obiurgaui optimates Iuda, & dixi eis, Quę est hæc res mala quam vos facitis, & profanatis diem sabbathi?
18 Nunquid nõ hæc fecerunt patres vestri, & adduxit Deus noster super nos omne malũ hoc, & super ciuitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Israel violando sabbathum?
19 Factum est autem, cùm quietissent portæ Ierusalem in die Sabbathi, dixi: & claudantur ianuæ, & præcepi vt non aperirentur usque post Sabbathum: & de pueris meis constitui super portas, vt nullus inferret onus in die Sabbathi.
20 Et manserunt negotiatores, & venditores omnis venalis foris Ierusalẽ semel & bis.
21 Et contestatus sum eos, & dixi eis, Quare manetis ex aduerso muri? si fecerit

feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in Sabbatho.
22 Dixit quoque Leuitis vt mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandam diem Sabbathi: & pro hoc ergo memento mei Deus meus, & parce mihi se-
D cundum multitudinẽ misericordiarum tuarũ.
23 Sed & in diebus illis vidi Iudęos ducentes vxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas.
24 Et filij eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & nesciebant loqui Iudaicè, & loquebantur iuxta linguam populi, & populi.
25 Et obiurgaui eos, & maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decaluaui eos, & adiuraui in *2.Esdr.10.a.30.* Deo, vt non darent filias suas filijs eorum, & non acciperent de filiabus eorum filijs
26 suis, & sibi metipsis dicens, ¶ Nunquid non in huiusce modi re peccauit Salomon rex Israel? & certè in gentibus multis non erat

LIBER ESDRAE TERTIVS.

CAPVT I.

Magnificum Phasę quod Iosias immolauit, celebrando septem diebus festum Azymorum: cui successerunt in regno Iudæ Iechonias, Ioacim, Ioachim, & Sedechias: eorumq́, ac populi captiuitas propter sua scelera, vrbisq́, subuersio describuntur.

A 1 ET FECIT IOSIAS PASCHA
4.Reg.23.a.21. in Ierosolymis Domino, & im-
2 molauit Phasę quartadecima luna primi mensis, ¶ statuens sacer-
3 dotes per vices dierum stolis amictos in templo Domini: ¶ & dixit Leuitis sacris seruis Israël, vt sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in domo, quam ædificauit Salomon filius Da-
4 uid rex.
Non erit vobis tollere super humeros eã. Et nũc deseruite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israël, ex parte secundum
Esdræ 1 pagos & tribus ꝰvestrasꝰ, ¶ secũdum scriptu-
ram Dauid regis Israël, & secundum magnificentiã Salomonis filij eius, omnes in tem-
plo, & secundum particulam principatus, paternam vestram eorum, qui stant in con-
5 spectu fratrum filiorum Israël.
Immolate Pascha, & sacrificia parate fratri-
6 bus vestris, & facite secundum præceptum
7 Domini quod datum est Moysi.
Et donauit Iosias in plebem quæ inuenta est, ouium, agnorũ, & hœdorum, & capra-
8 rum triginta millia, vitulos tria millia. ¶ hęc de regalibus data sunt secundum promissionem populo: & sacerdotibus in Pascha, oues numero duo millia, ac vituli centum.
9 Et Iechonias, & Semeias, & Nathanael fratres, & Hasabias, & Oziel, & Coraba in Phasę, oues quinque millia, vitulos quingentos.
10 Et hæc cùm fierent eleganter, steterunt sacerdotes & Leuitæ habentes azyma per tribus.
11 Et secundum patres principatus patrum, in conspectu populi offerebãt Domino, secundum ea quæ in libro Moysi scripta sunt:
12 ¶ & assauerunt Phasę igni prout oportebat: & hostias coxerunt in ꝰemolisꝰ, & in *ꝰ.æmulis.*
13 ollis cũ beneuolentia: ¶ & attulerunt omnibus qui erant ex plebe: & post hæc parauerunt sibi & sacerdotibus.
14 Sacerdotes enim offerebant adipes, vsq; dum finita esset hora: & Leuitæ parauerunt sibi, & fratribus suis, filijs Aaron.
15 Et sacri cantores filij Asaph erant per or- C
dinem secundum præceptum Dauid & Asaph, & Zacharias, & Ieddimus, qui erat à rege.
16 Et ostiarij per singulas ianuas, ita vt non præuaricaretur vnusquisque suam: fratres enim illorum parauerunt illis.
17 Et consummata sunt quæ pertinebant ad sacrificium Domini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 In illa die egerũt Phasę, & offerebant hostias ſuper Domini ſacrificium, ſecundum
præceptum regis Ioſiæ.
19 Et egerunt filij Iſraël, qui inuenti ſunt in
tempore illo, Phaſe: & diem feſtum azy-
20 morũ per dies ſeptem: ¶ & non eſt celebratum Phaſe tale in Iſraël, à tẽporibus Samue-
21 lis prophetæ: ¶ & omnes reges Iſraël non celebrauerunt tale Paſcha quale egit Ioſias, & ſacerdotes, & Leuitæ, & Iudæi, & omnis Iſraël, qui inuenti ſunt in commoratione Ieroſolymis.
22 Octauo decimo anno, regnante Ioſia celebratum eſt Phaſe.
D 23 Et directa ſunt opera Ioſiæ in conſpectu
metuentia 9. Domini ſui in corde pleno // metuentis':
24 ¶ & quæ circa illum quidẽ conſcripta ſunt in priſtinis temporibus de eis, qui peccauerunt, quique irreligioſi fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui non quæſierũt verba Domini ſuper Iſraël.
4. Reg. 23 f. 29 25 Et poſt omnem actum hunc Ioſiæ, aſcen-
1. Par. 35. 6. 20. dit Pharao rex Aegypti, veniens in Charcamis ab itinere ſuper Euphráten, & exijt obuiam illi Ioſias.
26 Et miſit rex Aegypti ad Ioſiam, dicens, Quid mihi & tibi eſt rex Iudæ?
27 Non ſum miſſus à Domino, vt pugnem contra te: ſuper Euphráten enim bellum meum eſt, feſtinans deſcende.
28 Et non eſt reuerſus Ioſias ſuper currum: ſed expugnare eum conabatur, non atten-
29 dens verbũ prophetæ ex ore Domini: ¶ ſed cõſtituit ad eum bellum in campo Mageddo. Et deſcenderunt principes ad regem Ioſiam.
30 Et dixit rex pueris ſuis, Amouete me à prælio, infirmatus ſum enim valde. Et ſtatim amouerunt eum pueri ipſius de acie.
31 Et aſcendit ſuper currum ſecundarium ſuum: & perueniens Ieroſolymã, vita functus eſt, & ſepult⁹ eſt in paterno ſepulchro.
32 Et in tota Iudæa lugebant Ioſiam: & qui præſidebant, cum vxoribus lamentabant eum vſque in hunc diem. Et datum eſt hoc fieri ſemper in omne genus Iſraël.
E 33 Hæc autem præſcripta ſunt in libro hiſtoriarum regum Iudæ: & ſingula geſta actus Ioſiæ, & eius gloria, & intellectus eius in lege Domini: quæque geſta ſunt ab eo, & quæ non ſcripta ſunt in libro regum Iſraël & Iudæ.
4. Reg. 23. f. 30 34 Et aſſumentes, qui erant ex gente Iecho-
2. Par 36. a. 1. niam filium Ioſiæ, conſtituerunt regem pro Ioſia patre ſuo, cùm eſſet annorum trigintatrium.
35 Et regnauit ſuper Iſraël menſibus tribus
Et amouit eum rex Aegypti, ne regnaret
36 Ieroſolymis: ¶ & mulctauit gentem argenti talenta centum & auri talentum vnum.
37 Et conſtituit rex Aegypti Ioacim fratrem
38 ipſius, regem Iudæ & Ieruſalem: ¶ & alligauit magiſtratus Ioacim, & Zaracelem fratrem ſuum, & apprehendens reduxit eum Aegyptum.
39 Annorum erat Ioacim viginti quinque
cùm regnare cœpiſſet in terra Iuda & Ieruſalem: & fecit malum in conſpectu Domini.
40 Poſt hunc autem aſcendit Nabuchodonoſor rex Babylonis, & alligans eum in
41 reo vinculo, perduxit in Babyloniam. & ſacra vaſa Domini accepit Nabuchodonoſor, & tulit, & conſecrauit in templo ſuo in Babylonia.
42 Nam de immunditia illius, & irreligioſitate ſcriptum eſt in libro temporum regum.
43 Et regnauit Ioachin filius eius pro eo.
Cùm autem conſtitutus eſſet rex, annorum // decem & octo'.
44 Regnauit autem menſes tres, & dies
cem in Ieruſalem, & fecit malum in
45 ſpectu Domini: ¶ & poſt annum mittens Nabuchodonoſor, tranſmigrauit eum cum Babyloniam ſimul cũ ſacris vaſis Domini.
46 Et conſtituit Sedeciam regem Iudæ &
Ieruſalem, cùm eſſet annorũ viginti
regnauit autem annis vndecim.
47 Et fecit malum in conſpectu Domini,
non eſt veritus à verbis, quæ dicta ſunt
48 Ieremia propheta ex ore Domini: ¶ & iuratus à rege Nabuchodonoſor, per Deum diſceſſit: & indurata ceruice ſua, & corde ſuo, tranſgreſſus eſt legitima Domini Dei Iſraël.
49 Et duces populi Domini multa impia
geſſerunt, & impiè egerunt ſuper omnes immunditias gentium: & polluerunt templum Domini quod ſanctum erat in Ieroſolymis.
50 Et miſit Deus patrum ipſorum per ma-
lum ſuum reuocare eos, propter quod miſereri illis, & tabernaculo ſuo.
51 Ipſi verò ſubſannabant in angelis eius,
qua die locutus eſt Dominus, erant illudentes prophetis eius.
52 Qui vſq; ad iracundiam concitarunt
per gentẽ ſuã propter irreligioſitatem & præcepit aſcendere reges Chaldæos

53 Hi occiderunt iuuenes eorum in gladio,
in circuitu ſanẽti templi eorum, & non pe-
54 percerunt iuueni, & ſemi, & virgini, & adoleſcenti: ¶ ſed omnes traditi ſunt in manus ipſorum: & omnia ſacra vaſa Domini, & regales apothecas reſumentes, tulerunt in
55 Babyloniam, ¶ & incenderunt domum Domini, & demolierunt muros Ieruſalem: &
56 turres eius incenderunt igne, ¶ & conſummauerunt omnia honorifica eius, & ad nihilum redegerunt, & reliquos à gladio duxerunt in Babylonem.
Ier. 27 57 Et erant ſerui illius vſque dum regnarent
Perſæ in repletione verbi Domini in ore Ie-
58 remiæ: ¶ quouſque benignè ageret terra ſabbatha ſua, omni tempore deſertionis ſuæ ſabbathizauit in applicatione annorũ // ſeptuaginta ſeptem'.

CAPVT II.

Cyrus rex Perſarum Iudæos in regno ſuo captiuos remittit in terram ſuam, qui cùm reſtaurarent Ieruſalem, prohibiti ſunt ab Artaxerxe propter quorundam delationem.

A 1 REgnante Cyro rege Perſarum in cõſum-
Ier. 36. matione verbi Domini in ore Ieremiæ,
Ier. 51. ſuſcitauit Dominus ſpiritum Cyri regis Per-
2. Par. 36. ſarum, & prædicauit in toto regno ſuo ſimul
Ier. 50. 3 per ſcripturam, ¶ dicens, Hæc dicit Cyrus
Ier. 51. rex Perſarum, Me cõſtituit regem orbi ter-
Ier. 50. rarum Dominus Iſraël, Dominus excelſus,
Ier. 51. ¶ & ſignificauit mihi ædificare domum ſibi
Ier. 50. in Ieruſalem, quæ eſt in Iudæa.
Ier. 51. 5 Si quis eſt ex genere veſtro, dominus ipſius
Ier. 50. 6 aſcendat cum eo in Ieruſalem.
Ier. 51. Quotquot ergo circa loca habitant, adiuuent eos, qui ſunt in loco ipſo, in auro & ar-
7 gento, ¶ in dationibus cũ equis & iumentis, cumq; alijs quæ ſecundum vota apponũtur in ædem Domini, quæ eſt in Ieruſalem.
8 Et ſtantes principes tribuum, pagorum, &
Iudææ ex tribu Ben-iamin, & ſacerdotes, &
Leuitæ, quos excitauit Dominus aſcende-
re, & ædificare domum Domini, quæ eſt in
9 Ieruſalem, & qui erant in circuitu eorum, ¶ adiuuerunt in omni auro & argento eius, & iumentis, & votis compluribus multi
10 quorum ſenſus excitatus eſt.
Et Cyrus rex protulit vaſa ſacra Domini,
quæ tráſtulit Nabuchodonoſor rex Babylo-
nis ex Ieruſalem, & conſecrauit ea idôlo
11 ſuo: ¶ & proferens ea Cyrus rex Perſarum, tradidit Mithridato, qui erat ſuper theſauros ipſius.
12 Per hunc autem tradita ſunt Salmanaſa-
13 ro præſidi Iudææ. ¶ Horum autẽ hic numerus: Libatoria argentea duo millia quadringenta, athiſcę argenteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo millia qua-
14 dringentæ, & alia vaſa mille. ¶ omnia autem vaſa aurea & argentea, // quinque millia octingenta ſexaginta'.
15 Et enumerata ſunt Salmanaſaro ſimul cũ
his, qui ex captiuitate Babyloniæ venerant
in Ieroſolymam.
16 In Artaxerxis autem regis Perſarum temporibus ſcripſerunt ei de his qui habitabant in Iudæa & Ieruſalem, Balſamus & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus, Samelius ſcriba, & reliqui habitantes in Samaria, & cæteris locis, ſubiectam epiſtolam regi Artaxerxi.
17 Domine pueri tui Rathimus ab accidentibus, & Sabellius ſcriba, & reliqui curię tuę C
iudices in Cœleſyria & Phœnice.
18 Et nunc notum ſit domino regi, quoniam
Iudęi qui aſcenderunt à vobis ad nos, venientes in Ieruſalem ciuitatem refugam & peſsimam, ædificãt furnos eius, & ſtatuunt muros, & templum ſuſcitant.
19 Quòd ſi ciuitas iſta, & muri conſummari
fuerint, non tantùm tributa nõ ſuſtinebunt
pẽndere, ſed etiam regibus reſiſtent.
20 Et quia id agitur circa templum, rectè haberi arbitrati ſumus nõdeſpicere hoc ipſum:
21 ¶ ſed notum facere domino regi, vt ſi videbitur, rex quęratur in libris patrum tuorum,
22 ¶ & inuenies in admonitionibus ſcripta de
his, & ſcies quoniam ciuitas iſta fuit refra-
23 ga, & reges, & ciuitates concutiens, ¶ & Iudęi refugæ, & prælia committentes in ea ab æterno, ob quam cauſam ciuitas iſta deſerta eſt.
24 Nunc ergo notum facimus, domine rex,
quoniam ſi ciuitas hæc ædificata fuerit, &
huius muri erecti fuerint, deſcenſus tibi nõ
erit in Cœleſyriam & Phœnicem.
25 Tunc ſcripſit rex Rathimo, qui ſcribebat D
accidentia, & Balthemo, & Sabellio ſcribę,
& cęteris conſtitutis, & habitantibus in Syriã, & Phœnice, ea quæ ſubiecta ſunt.
26 Legi epiſtolam quam miſiſtis mihi. Prę-
cepi ergò inquiri, & inuentũ eſt, quoniam
27 ciuitas illa eſt ab æuo regibus reſiſtens, ¶ & homines refugæ, & prælia in ea efficientes, & reges fortiſsimi erant in Ieruſalem dominantes, & tributa exigentes à Cœleſyria, & Phœnice.
28 Nunc ergo præcepi prohibere homines
illos ædificare ciuitatem, & prohibere ne
quid

quatuor millia quadringenta ſexaginta nouem 8.
1. Eſd. 4. b. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

29 quid vltrà hæc fiat : ¶ sed nec procedant
in plurimum, ex quo sunt malitiæ, ita vt re-
gibus molestia importetur.
30 Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerxe
scripta fuerant, Rathimus, & Sabellius scri-
ba, & qui cum his constituti erant iungen-
tes festinanter venerunt in Ierusalem cum
31 equitatu, & turba, & agmine: ¶ cœperunt-
que ædificantes prohibere, & vacabant ab
ædificatione templi in Ierusalem, vsque se-
cundo anno regni Darij regis Persarum.

CAPVT III.

Dario, post splendidam cœnam omnibus suis præfectis factam, dormiente, tres corporis eius custodes problema mouerunt, Num vinum, rex, mulier, an veritas præstent, & primo de vino probatur.

A 1 REx Darius fecit cœnam magnam omni-
bus vernaculis suis, & omnibus magistra-
2 tibus Mediæ & Persidis, ¶ & omnibus pur-
puratis, & prætoribus, & consulibus, & præ-
fectis sub illo ab India vsque Aethiopiam,
centum viginti septem prouincijs.
3 Et cùm manducassent, & bibissent, & sa-
tiati reuerterentur, tunc Darius rex ascen-
dit in cubiculum suum, & dormiuit, & ex-
pergefactus est.
4 Tunc illi tres iuuenes corporis custodes,
qui custodiebant corpus regis, dixerunt al-
ter alteri.
B 5 Dicamus vnusquisque nostrûm sermo-
nem qui præcellat: & cuiuscunque appa-
ruerit sermo sapiētior alterius, dabit illi rex
6 Darius dona magna, ¶ purpura cooperiri,
& in auro bibere, & super aurū dormire, &
currum aureo freno, & cydarim byssinam,
7 & torquem circa collum: ¶ & secundo loco
sedebit à Dario propter sapientiam suam. Et
cognatus Darij vocabitur.
8 Tunc scribentes singuli suum verbum si-
gnauerunt, & posuerunt subtus ceruical Da
9 rij regis, ¶ & dixerunt, Cū surrexerit rex, da-
bimus illi scripta nostra: & quodcunque iu-
dicauerit rex è tribus, & magistratus Persi-
dis, quoniam verbum eius sapientius est,
ipsi dabitur victoria sicut scriptum est.
10 Vnus scripsit, Forte est vinum.
11 Alius scripsit, Fortior est rex.
12 Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres:
super omnia autem vincit veritas.
C 13 Et cùm surrexisset rex, acceperunt scripta
sua, & dederunt illi, & legit.
14 Et mittens vocauit omnes magistratus
Persarum, & Medos, & purpuratos, & præ-
15 tores, & præfectos: ¶ & sederunt in con-
cilio: & lecta sunt scripta coram ipsis.
16 Et dixit, Vocate adolescentes, & ipsi
dicabunt verba sua. Et vocati sunt, &
troierunt.
17 Et dixit illis, Indicate nobis de his,
scripta sunt. Et cœpit prior, qui dixerat
18 fortitudine vini, ¶ & dixit, Viri, quam
ualet vinum omnibus hominibus
bunt illud? seducit mentem.
19 Itemque regis & orphani facit
vanam. Item serui ac liberi, paupers
20 uitis, ¶ & omnem mentē conuertit
ritatem & iucunditatem, & non
21 omnem tristitiam & debitum, ¶ &
pręcordia facit honesta, & non
gem, nec magistratum, & omnia
ta loqui facit.
22 Et non meminerunt, cùm bibe
citiam, nec fraternitatem: sed non
pòst sumunt gladios.
23 Et cùm à vino mersérint, & surre
non meminerunt quæ gesserunt.
24 O viri, num præcellit vinum? quis
gitat facere? Et tacuit hoc dicto.

CAPVT IIII.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieres etiam ritatus, sed datæ veritati palma, Dario ad pristinem Zorobabel reddit sacra vasa, scribens vt Ierusalem. detur libertas & impensa ad extructionem

ET inchoauit sequens dicere, qui
fortitudine regis.
2 O viri, num præcellunt homines,
ram & mare obtinent, & omnia quæ
sunt?
3 Rex autem super omnia præcellit, &
natur eorum, & omne quodcunque
rit illis, faciunt.
4 Et si miserit illos ad bellatores,
demoliunt montes, & muros, & turr
5 Iugulantur & iugulant, & regis
non prætereunt. nam si vicerint,
regi omnia quæcunque prædati fuerint
6 Similiter & alij omnes, & quicunque
militant, nec pugnant, sed colunt
rursum cùm fuerint merentes, affer
7 buta regi: ¶ & ipse vnus solus, si dixerit
cidite, occidunt: dixerit remittite,
8 tunt: ¶ dixerit percutite, percutiunt:
rit exterminate, exterminant: dixerit
9 cate, ædificant: ¶ dixerit excidite, ex
10 dixerit plantate, plantāt: ¶ & omnis
& virtutes eū obaudiunt, & super hoc
recumbit, & bibit, & dormit.
11 Hi autem custodiunt in circuitu eum,

non possunt ire singuli, & facere opera sua,
sed in dicto obaudientes sunt ei.
12 Viri, quomodo non præcellit rex qui sic
diffamatur? Et tacuit.
13 Tertius qui dixerat de mulieribus & ve-
ritate, hic est Zorobabel, cœpit loqui.
14 Viri, non magnus rex, & multi homines,
nec vinum præcellit. Quis est ergo qui do-
minatur eorum?
15 Nónne mulieres genuerūt regem, & om-
nem populum, qui dominatur mari & ter-
16 ræ: ¶ & ex illis nati sunt, & ipsæ educauerūt
eos qui plantauerunt vineas ex quibus vi-
num fit?
17 Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum,
& ipsæ faciunt gloriam hominibus, & non
18 possunt homines separari à mulieribus.
Si congregauerint aurum & argentum,
& omnem rem speciosam, & viderint mu-
lierem vnam bono habitu & bona specie,
19 ¶ omnia hæc relinquentes in eam inten-
dunt, & aperto ore conspiciunt, & eam al-
liciunt magis quàm aurum & argentum, &
omnem rem pretiosam.
20 Homo patrem suum relinquit qui enu-
trijt illum, & suam regionem, & ad mulie-
C 21 rem se coniungit.
Et cum muliere remittit animam: & ne-
que patrem meminit, neque matrem, neq;
regionem.
22 Et hinc oportet vos scire, quoniam mu-
lieres dominantur vestri: Nónne doletis?
23 Et accipit homo gladium suum, & vadit
in viam facere furta, & homicidia, & mare
24 nauigare & flumina, ¶ & leonem videt, &
in tenebris ingreditur: & cùm furtum fece-
rit & fraudes, & rapinas, amabili suæ affert.
25 Et iterum, diligit homo vxorem suam ma
gis quàm patrem aut matrem.
26 Et multi dementes facti sunt propter v-
xores suas: & serui facti sunt propter illas,
27 ¶ & multi perierunt & iugulati sunt & pec-
cauerunt propter mulieres.
28 Et nunc credite mihi, quia magnus est
rex in potestate sua: quoniam omnes regio-
nes verentur tangere eum.
29 Videbam tamen Apemen filiam Bezacis,
30 regem ad dexteram, ¶ & auferentem dia-
dema de capite eius, & imponentem sibi, &
palmis cædebat regem de sinistra manu.
D 31 Et super hæc aperto ore intuebatur eam:
& si arriserit ei, ridet. nam si indignata ei
fuerit, blanditur, donec reconcilietur in
gratiam.

32 O viri, cur non sunt fortiores mulieres?
Magna est terra, & excelsum est cælū: ″ quis
ista agit'? ″ quæ ista agunt S.
33 Et tunc rex, & purpurati intuebantur in
alterutrum. Et inchoauit loqui de veritate.
34 O viri, nónne fortes sunt mulieres? Ma-
gna est terra, & excelsum est cælum: & ve-
lox cursus solis conuertit in gyro cælum in
locum suum in vna die.
35 Nónne magnificus est qui hęc facit, & ve-
ritas magna, & fortior præ omnibus?
36 Omnis terra veritatem inuocat, cælum
etiam ipsam benedicit, & omnia opera mo
uentur, & tremunt eam, & non est cum ea
quicquam iniquum.
37 Vinum iniquum, iniquus rex, iniquæ mu-
lieres, iniqui omnes filij hominum, & ini-
qua illorum omnia opera, & non est in ipsis
38 veritas, & in sua iniquitate peribunt: ¶ &
veritas manet, & inualescit in æternum, &
viuit, & obtinet in secula seculorum.
39 Nec est apud eam accipere personas, neq; E
differentias: sed quæ iusta sunt facit omni-
bus, iniustis ac malignis, & omnes benignan
tur in operibus eius.
40 Et non est in iudicio eius iniquum, sed
fortitudo, & regnum, & potestas, & maie-
stas omnium æuorum. Benedictus Deus ve-
ritatis.
41 Et desijt loquendo. Et omnes populi cla-
mauerunt, & dixerunt, Magna est veritas,
& prævalet.
42 Tunc rex ait illi, Pete, si quid vis amplius
quàm quæ scripta sunt, & dabo tibi, secun-
dum quod inuentus es sapientior proximis,
& proximo mihi sedebis, & cognatus meus
vocaberis.
43 Tunc ait regi, Memor esto voti tui, quod
vouisti, ædificare Ierusalem, in die qua re-
44 gnum accepisti: ¶ & omnia vasa quæ acce-
pta sunt ex Ierusalem, remittere, quæ sepa-
rauit Cyrus, quando mactauit Babyloniam,
& voluit remittere ea ibi.
45 Et tu vouisti ædificare templum, quod
incenderunt Idumæi, quando exterminata
est Iudęa à Chaldęis.
46 Et nunc hoc est quod postulo Domine, &
quod peto, hoc est maiestas quod à te postu-
lo, vt facias votum quod vouisti regi cæli
ex ore tuo.
47 Tunc surgēs Darius rex, osculatus est illū:
& scripsit epistolas ad omnes dispensatores,
& præfectos, & purpuratos, vt deducerent
eum, & eos qui cū illo erant, omnes ascen-
dentes ædificare Ierusalem.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

48 Et omnibus præfectis, qui erant in Syria, Phœnice, & Libano scripsit epistolas, vt traherẽt ligna cedrina à Libano in Ierusalem, vt ædificarent cum eis ciuitatem.
49 Et scripsit omnibus Iudęis qui ascendebant à regno in Iudęam pro libertate, omnem potentem, & magistratum, & præfectum non superuenire ad ianuas ipsorum,
50 ¶ & omnem regionem quam obtinuerant immunem esse eis, & Idumæi relinquant
51 castella quæ obtinent Iudæorum, ¶ & instruẽturam templi dare per singulos annos talenta viginti, vsque dum perædificaretur:
52 ¶ & super sacrarium holocautomata vstulare quotidie, sicut habent præceptum: alia talenta decem offerre per singulos annos,
53 ¶ & omnibus qui procedunt à Babylonia cõdere ciuitatem: vt esset libertas tam ipsis quàm filijs eorum, & omnibus sacerdotibus qui præcedunt.
G 54 Scripsit autem & quantitatem, & sacram
55 stolam iussit dari, in qua deseruirẽt, ¶ & Leuitis scripsit dare præcepta, vsque in diem qua consummabitur domus, & Ierusalẽ ex-
56 truetur: ¶ & omnibus custodientibus ciuitatem, scripsit dari ei sortes & stipendia.
57 Et dimisit omnia vasa quęcunque separauerat Cyrus à Babylonia, & omnia quæcunque dixit Cyrus, & ipse prȩcepit fieri, & mitti Ierusalem.
58 Et cùm processissẽt ille adolescens, eleuans faciem in Ierusalem, benedixit regem
59 cæli, ¶ & dixit, Abs te est victoria, & abs te est sapiẽtia & claritas. Et ego seruus tu⁹ sum.
60 Benedictus es qui dedisti mihi sapientiã, & tibi cõfitebor Domine Deus patrum nostrorum.
61 Et accepit epistolas, & profectus est in Babyloniam. Et venit, & nuntiauit fratribus
62 suis omnibus, qui fuerunt in Babylonia: ¶ & benedixerunt Deum patrum suorum, quoniam dedit illis remissionẽ & refrigerium,
63 ¶ vt ascenderẽt & ædificarent Ierusalem, & templum vbi nominatum est nomen eius in ipso, & exultauerunt cum musicis & lætitia diebus septem.

CAPVT V.

Redeuntes à Babylonica captiuitate in Ierusalem & Iudam recensentur, & restituunt Dei cultũ, sed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur.

A 1 POst hæc autem electi sunt, vt ascenderent
1.Esdr.2.a.1. principes pagorum per domos, & tribus suas, & vxores illorum, & filij & filiæ eorũ, & serui & ancillæ ipsorũ, & pecora eorum.
2 Et Darius rex misit vnà cum eis equi
mille, donec deducerent eos in Ieru
cum pace, & cum musicis, & cum ti
3 nis, & tybijs: ¶ & omnes fratres eran
tes, & fecit eos ascendere simul cum
4 Et hæc sunt nomina virorũ, qui ascẽ
runt per pagos suos in tribus, & in
principatus ipsorum.
5 Sacerdotes: Filij Phinees, filij Aaron, I
filius Iosedec, Ioacim filius Zorobab
Salathiel de domo Dauid, ex prog
6 res, de tribu Iuda, ¶ qui locutus est
rio rege Persarum sermones mirifice
cundo anno regni ipsius mense Nisa
mo.
7 Sunt autem hi, qui ascenderunt ex
de captiuitate transmigrationis, quã
migrauit Nabuchodonosor rex Baby
in Babylonem, & reuersus est in Ieru
8 Et requisiuit partem Iudęæ vnus
in ciuitatem suam, qui venerunt cum
robabel & Iesu, Nehemias, Azarias,
meo, Emmanio, Mardocheo, Beel
Mechpsatochor, Ohoro, Emonia vn
principibus eorum.
9 Et numerus à gentilibus eorum, ex
sitis eorum filij Phares, duo millia
10 septuaginta duo: ¶ filij Ares, tria mil
11 tum quinquaginta septem: ¶ filij Ph
centũ quadragintaduo: in filijs Iesu &
12 bes, mille trecentiduo: ¶ filij Dem
millia quadringenti septuaginta: filij
raba, ducentiquinque: filij Banica, qu
13 sexagintaocto. ¶ filij Bebech, quadrin
tres: filij Archad, quadringenti viginti
14 ptem: ¶ filij Cham, trigintaseptem: filij
roar, duo millia sexaginta septem: filij
15 quadringenti sexaginta vnus: ¶ filij Ad
ctis, centum octo: filij Ciaso & Zetar,
tum septem: filij Azoroc, quadringen
16 gintanouem: ¶ filij Iedarbone, centum
gintaduo: filij Ananiæ, centum triginta
17 Asoni, nonaginta. ¶ filij Marsar, quin
genti viginti duo: filij Zabarus, nongen
quinque: filij Sepolemon, centum vig
18 tres: ¶ filij Nepopas, quinquaginta
filij Hechanatus, centũ quinquaginta
19 filij Cebethamus, centum triginta duo
lij Crearpatros, qui Enocadies, & Mo
quadringenti viginti tres: qui ex Gaz
20 Gabea, centum viginti vnus: ¶ qui ex
lon, & Ceagge, sexaginta quinq: qui ex
staro, centum viginti duo.
21 Qui ex Bechenobes, quinquaginta
lij Liptis, centum quinquaginta

filij Labonni, trecenti quinquaginta septem.
22 Filij Sichem, trecenti septuaginta: filij Suadon, & Cliomus, trecenti septuaginta
23 octo: ¶ filij Ericus, duo millia centum qua-
C dragintaquinque: filij Anaas, trecenti se-
24 ptuaginta. Sacerdotes: ¶ Filij Ieddus, filij Euther, filij Eliasib, trecenti septuaginta-
25 duo: ¶ filij Phasurij, trecenti quinquaginta septem: filij Caree, ducenti viginti septem.
26 Leuitæ: Filij Iesu in Caduhel, & Bamis, & Serebias, & Edias, septuagintaquatuor. om-
nis numerus à duodecimo anno, triginta
27 millia quadringenti sexaginta duo. ¶ filij, & filiæ, & vxores, omnis computatio, qua-
draginta millia ducenti quadraginta duo.
28 Filij sacerdotum, qui psallebãt in templo:
filij Asaph, centum vigintiocto.
29 Ostiarij verò: filij Esmenni, filij Azer, filij Amon, filij Acuba, Topa filij Topi, omnes
centum trigintanouem.
30 Sacerdotes seruientes in templo: filij Sel,
filij Gaspha, filij Tobloch, filij Cariæ, filij
Su, filij Hellu, filij Labana, filij Armacha, fi-
lij Accub, filij Vtha, filij Cetha, filij Aggab,
31 du, ¶ filij Anani, filij Canna, filij Ged-
filij Obai, filij An, filij Radin, filij Desanon, filij
Nachoba, filij Casseba, filij Gaze, filij Ozui,
filij Sinone, filij Attre, filij Hasten, filij Asia-
na, filij Manei, filij Nasisim, filij Accusu, filij
Agisba, filij Azui, filij Fauon, filij Phasalon,
32 ¶ filij Meedda, filij Phusa, filij Caree, filij
Barcus, filij Saree, filij Coesi, filij Nasith, filij
Agisi, filij Pedon.
33 Salomon filij eius, filij Asophot, filij Pha-
D 34 ida, filij Celi, filij Dedon, filij Gaddahel, fi-
lij Sephegi, ¶ filij Aggia, filij Sachareth, filij
Sabathen, filij Caroneth, filij Malsith, filij
Amæ, filij Sasus, filij Addus, filij Suba, filij
Eura, filij Rahotis, filij Phasphat, filij Mal-
mon.
35 Omnes sacro seruientes, & pueri Salo-
monis, quadringenti octogintaduo.
36 Hi sunt filij qui ascenderunt à Thel-mela,
Thel-harsa: principes eorum, Carmellam,
37 & Careth: ¶ & non poterant edicere ciui-
tates suas, & progenies suas, quemadmo-
dum sint ex Israel. Filij Dalari, filij Thubal,
38 filij Nechodaici, ¶ ex sacerdotibus, qui fun-
gebantur sacerdotio: & non sunt inuenti
filij Obia, filij Achisos, filij Addin, qui acce-
39 pit vxorem ex filiabus Phargeleu: ¶ & vo-
cati sunt nomine eius, & horum quæsita
est generis scriptura in prædatura, & non
est inuenta, & prohibiti sunt sacerdotio fungi.
40 Et dixit illis Nehemias & Asthiras, Ne participentur sancta, donec exurgat pontifex doctus, in ostensionem & veritatem.
41 Omnis autem Israël erat exceptis seruis & ancillis, quadraginta duo millia trecenti quadraginta.
42 Serui horum & ancillæ, septem millia trecenti triginta septem. Cantores & cantatrices, ducenti sexagintaquinque.
43 Cameli, quadringenti triginta quinque. E
Equi, septem millia trigintasex. Muli, ducenta millia quadragintaquinque. Subiugalia, quinque millia vigintiquinque.
44 Et de præpositis ipsis per pagos, dum venirent in templum Dei, quod erat in Ierusalem, innouare & suscitare templum in lo-
45 co suo, secundum suam virtutem: ¶ & dari in templum thesaurum operum sacrũ auri mnas duodecim millia, mnas argenti quinque millia, & stolas sacerdotales centum.
46 Et habitauerunt sacerdotes & Leuitæ, & qui exierant de plebe in Ierusalem, & in regione, & sacri cantores, & ostiarij, & omnis Israël in regionibus suis.
47 Instante autem septimo mense, cumque *1.Esd.3.a.1.*
essent filij Israël vnusquisque in suis rebus, conuenerunt vnanimes in atrium, quod erat ante ianuam orientalem.
48 Et stantes Iesus filius Iosedec, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel,
49 & huius fratres, parauerunt altare, ¶ vt offerrent super illud holocautomata, secundum quæ in libro Moysi hominis Dei scripta sunt.
50 Et conuenerũt ibi ex alijs nationibus terræ, & erexerunt sacrarium in loco suo omnes gentes terræ, & offerebãt hostias, & holocautomata Domino matutina.
51 Et egerunt scenopegiam, & diem solennem, sicut præceptum est in lege: & sacri-
52 ficia quotidie, sicut oportebat: ¶ & post hęc oblationes institutas, & hostias sabbathorum, & neomeniarum, & dierũ solennium F
omnium sanctificatorum.
53 Et quotquot vouebant Domino à neomenia septimi mensis cœperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædificatum.
54 Et dederunt pecuniam lapidarijs & fabris, & potum & pabula cum gaudio.
55 Et dederunt carra Sidonijs, & Tyrijs, vt transueherent illis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Ioppe portu, secun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum decretum quod scriptũ erat eis à Cyro rege Persarum.

56 Et in secundo anno venientes in templũ Dei in Ierusalem, mense secundo inchoauit Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & fratres ipsorum, & sacerdotes, & Leuitæ, & omnes qui venerant de ca-
57 ptiuitate in Ierusalem: ¶ & fundauerunt templum Dei nouilunio secundi mensis secundi anni, cùm venissent in Iudęam & Ierusalem.

58 Et statuerunt Leuitas à viginti annis, super opera Domini: & stetit Iesus & filius eius, & fratres omnes Leuitæ conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo Domini.

59 Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Leuitæ filij Asaph, habentes
60 cymbala ¶ collaudantes Dominum, & benedicentes secundum Dauid regem Israël.

61 Et cantabãt canticum Domino, quoniam dulcedo eius, & honor in secula super omnem Israël.

G 62 Et omnis populus tuba cecinerũt, & proclamauerũt voce magna, collaudantes Dominum in susciatione domus Domini.

63 Et venerunt ex sacerdotibus & Leuitis, & præsidentibus secundum pagos senioribus,
64 qui viderant pristinã domum: ¶ & ad huius ædificationem cum clamore & planctu magno, & multi cum tubis & gaudio magno:
65 ¶ in tantum vt populus non audiret tubas propter planctum populi. Turba enim erat tubis canens magnificè, ita vt longè audiretur.

2.Esd.4.a.a. 66 Et audierunt inimici tribus Iudę, & Beniamin, & venerunt scire quæ esset vox tubarum.

67 Et cognouerũt quoniam qui erant ex captiuitate ædificant templum Domino Deo Israël.

68 Et accedentes ad Zorobabel & Iesum, præpositos pagorum, dixerunt eis, Aedificabimus vnà vobiscum.

69 Similiter enim audiuimus Dominũ vestrum, & ipsi pariter incedimus à diebus Asbazareth regis Assyriorum, qui transmigrauit nos huc.

70 Et dixit illis Zorobabel, & Iesus, & principes pagorum Israël.

71 Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri, nos enim soli ædificabimus Domino Israël secundum ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

72 Gentes autem terræ incumbentes his qui sunt in Iudęa, & leuantes opus ædificationis & insidias, & populus adducentes prohibe-
73 bant eos ædificare, ¶ & aggressuras exercitus impedierunt, ne contummarentur ab opificium omni tempore vitæ Cyri regis, & protraxerunt structuram per biennium vsque ad Darij regnum.

CAPVT VI.

Iudæi annuente Dario templum Dei extruunt Ierusalem.

IN secundo autem anno regni Darij prophetę apud Iudęam & Ierusalem in nomine Dei Israël super eos.

2 Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec, inchoauerunt ædificare domũ Domini, quæ est in Ierusalem: & adessent eis prophetæ Domini, & adiuvarent eos. In ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ, & Phœnices, & 4 trabuzanes, & sodales eius, ¶ & dixerunt eis, Quo præcipiente vobis domum hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? Et qui sunt structores qui hæc ædificant?

5 Et habuerunt gratiam visitationis super eos, qui erant ex captiuitate à Dan
6 seniores Iudæorum, ¶ & non sunt prohibiti ædificare, donec significaretur Dario: & omnibus istis, & responsum acceperunt.

7 Exemplum epistolæ, quam misit Sisennes rio: SISENNES subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales eius, qui sunt in Syria, & Phœnice præfides, regi Dario salutem.

8 Omnia nota sint domino regi, quod venissemus in regionem Iudęæ, & inuenimus ad semus in Ierusalem, inuenimus ædificantes domum Dei magnam: ¶ & templum
9 pidibus politis, & magnis, & præparatis
10 rijs in parietibus, ¶ & opera illa festinanter fieri, & suffragare, & prosperare in bus eorum, & in omni gloria quam diligentissimè perfici.

11 Tunc interrogauimus seniores, dicentes: Quo permittente vobis ædificant domum istam, & opera hæc fundatis?

12 Ideò autẽ interrogauimus eos, vt faceremus tibi homines & præpositos, & minum scripturam præpositorum primus uimus illos.

13 At illi responderunt nobis, dicentes: sumus serui Domini, qui fecit cœlum &
14 terram, ¶ & ædificabatur hęc domus annos istos multos à rege Israel magno

15 fortissimo, & cõsummata est. ¶ Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccauerunt in Deum Israël, tradidit eos in ma-
16 nus Nabuchodonosor regis Babyloniæ, regis Chaldæorum, ¶ & domum istam demolientes incenderunt, & populum captiuum duxerunt in Babylonem.

17 In primo anno regnante Cyro rege Babyloniæ, scripsit Cyrus rex domum hanc ædi-
18 ficare: ¶ & illa sacra vasa aurea & argentea, quæ extulerat Nabuchodonosor de domo C quæ est in Ierusalem, & consecrauerat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel, & Salmanasaro sub re-
19 gulo. ¶ & præceptum est eis, vt offerrent hæc vasa, & reponerent in templo, quod erat in Ierusalem, & ipsum templum Dei ædificare in loco suo.

20 Tunc Salmanasarus subiecit fundamenta domus Domini, quæ est in Ierusalem: & exinde vsque nunc ædificatur, & non accepit consummationem.

21 Nunc ergo si iudicatur à te ô rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis,
22 quæ sunt in Babylonia: ¶ & si inuentũ fuerit consilio Cyri regis cœptam esse structuram domus Domini, quæ est in Ierusalem, & iudicatur à Domino rege nostro, scribat de his nobis.

1.Esd.6.23. 23 Tunc Darius rex præcepit inquiri in bibliothecis, & inuentus est in Ecbathanis oppido, quod est in media regione locus v-
24 nus, in quo scripta erant ista, ¶ Anno primo regnante Cyro rex Cyrus præcepit domum Domini quæ est in Ierusalem ædificare, vbi
25 incendebant igni assiduo, ¶ cuius altitudo sit cubitorũ decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo eiusdem regionis,
26 & meniano vno nouo, & impendia dari de domo Cyri regis: ¶ & sacra vasa domus Domini tam aurea quàm argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in domum Domini, quæ
D 27 est in Ierusalem, vbi erant posita, vt ponantur illic: ¶ & præcepit curam agere Sisennem sub regulum Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanem, & sodales eius, & qui ordinati erant in Syria & Phœnice præfides, vt abstinerent se ab eodem loco.

28 Et ego quoque præcepi in totum ædificare: & prospexi vt adiuuent eos qui sunt ex captiuitate Iudæorũ, donec consummetur
29 templum ædis Domini: ¶ & à vexatione tributorum Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sa-
30 ficium Domini, Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos, ¶ similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum, instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Ierusalem, dictauerunt con-
31 sumi quotidie sine vllà dilatione, ¶ vt offerantur libationes summo Deo pro rege &
32 pueris eius, & orent pro ipsorum vita: ¶ & denuncietur, vt quicunque transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreuerint, accipiatur lignum de suis proprijs, & suspendantur, & bona ipsorum regi asc ribantur.

33 Propterea & Dominus, cuius nomen inuocatum est ibi, exterminet omnem regem & gentem, qui manum suam extenderit prohibere, aut malè tractare domum Domini illam quæ est in Ierusalem.

34 Ego Darius rex decreui quàm diligentissimè secundum hæc fieri.

CAPVT VII.

Domus Dei extructa dedicatur & consecratur, in eáque festum Azymorum celebratur.

TVnc Sisennes subregulus Cœlesyriæ, & 1 A Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales ob- *1.Esd.6.c.15.*
secuti his, quæ à Dario rege erant decreta,
2 ¶ insistebant sacrosanctis operibus diligentissimè, cooperantes cum senioribus Iudęorum principibus Syriæ, ¶ & prosperata sunt
3 sacrosancta opera prophetantibus Aggæo & Zachariæ prophetis.

4 Et consummauerunt omnia per præ- B
ceptum Domini Dei Israël, & ex consilio Cyri, & Darij, & Artaxerxis regis Persarum.

5 Et consummata est domus nostra vsq; ad tertiam & vicesimam diem mensis Adar, sexto anno Darij regis.

6 Et fecerunt filij Israël & sacerdotes, & Leuitæ, & cæteri qui erant ex captiuitate, qui appositi sunt secundum ea quæ scripta sunt in libro Moysi.

7 Et obtulerũt in dedicationem templi Domini, tauros centum, arietes ducẽtos, agnos
8 quadringentos, ¶ & hœdos pro peccatis vniuersi Israël duodecim, secundum numerum tribuum Israël.

9 Et steterunt sacerdotes & Leuitæ amicti C
stolis per tribus super omnia opera Domini Dei Israël secũdum librum Moysi, & ostiarij per singulas ianuas.

10 Et egerunt filij Israël cum his qui erant ex captiuitate illud Phase quartadecima luna mensis primi, quãdo sanctificati sunt sacer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 dotes & Leuitæ. ¶ Omnes filij captiuitatis
non sunt simul sanctificati, quia Leuitę om-
nes simul sanctificati sunt.
D 12 Et immolauerunt Phase vniuersi filij cap-
tiuitatis, & fratribus suis sacerdotibus, &
sibimetipsis.
13 Et manducauerunt filij Israël, qui erant ex
captiuitate omnes qui remanserant ab om-
nibus execrationibus gentium terræ, quæ-
14 rentes Dominum, ¶ & celebrauerunt diem
festum azymorum septem diebus epulan-
15 tes in conspectu Domini, ¶ quoniam con-
uertit consilium regis Assyriorum in eos,
confortare manus eorum ad opera Domi-
ni Dei Israël.

CAPVT VIII.

*Ascendenti Esdra à Babylonia Ierosolymam tradun-
tur Artaxerxis literæ, quæ beneficia Iudæis præstita
continent: recensentur qui simul ascenderunt, & au-
ro ac argento sacerdotibus commisso, Esdras facta o-
ratione commonet populum ad pœnitentiam quod
ab alienigenis se non separassent.*

A 1 ET post hunc regnante Artaxerxe Persa-
1. Esd. 7. a. 1. rum rege accessit Esdras filius Azariæ, fi-
2 lij Helciæ, filij Solome, ¶ filij Sadoc, filij A-
chitob, filij Ameri, filij Azahel, filij Bocci,
filij Abisue, filij Phinees, filij Eleazari, filij
3 Aaron primi sacerdotis: ¶ hic Esdras ascen-
dit de Babylonia, cùm esset scriba & inge-
niosus in lege Moysi, quæ data est à Domi-
* dicere S. no Deo Israël, docere' & facere.
4 Et dedit ei rex gloriam, quòd inuenisset
gratiam in omni dignitate & desiderio in
conspectu eius.
5 Et ascenderunt simul cum ipso ex filijs Is-
raël, & sacerdotibus & Leuitis, & sacris can
toribus templi, & ostiarijs, & seruis templi
in Ierusalem.
6 Anno septimo regnãte Artaxerxe in quin-
to mense, hic annus septimus est regni, exe-
untes de Babylonia nouilunio quinti men-
7 sis, ¶ venerunt Ierosolymam iuxta præce-
ptum illius secundum prosperitatem itine-
ris à Domino ipsorum datam eis.
8 In his enim Esdras magnam disciplinam
obtinebat, ne prętermitteret quicquam eo-
rum, quæ essent ex lege Domini & præce-
pris, & docendo vniuersum Israël omnem
iustitiam & iudicium.
9 Accedentes autem, qui scribebant scripta
Artaxerxis regis, tradiderũt scriptum quod
obuenerat ab Artaxerxe rege ad Esdram sa-
cerdotem, & lectorem legis Domini, cuius
exemplum subiectum est.

10 Rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti & lectori
legis Domini salutem:
11 Humanior ego iudicans in beneficijs pro-
cepi eis qui desiderant ex gente Iudæorum
sua sponte, & ex sacerdotibus, & Leuitis
qui sunt in regno meo, comitari tecum in
Ierusalem.
12 Si qui ergo cupiunt ire tecum, cõcedatur
& proficiscantur sicut placuit mihi & a-
13 ptem amicis meis consiliarijs, ¶ vt visitent
ea quæ aguntur secundum Iudæam & Ie-
salem, obseruantes sicut habes in lege Do-
14 mini, ¶ & ferant munera Domino Deo Is-
raël, quæ voui ego & amici Ierusalem, &
omne aurum & argentum, quod inuenire
fuerit in regione Babyloniæ Domino Deo
15 rusalem cum illo, ¶ quod est donatum
ipsa gente in templum Domini eorum qui
est in Ierusalem: vt colligatur hoc aurum
argentum ad tauros, & arietes, & agnos
6 hœdos, & quæ his sunt congruentia, ¶ vt
ferant hostias Domino super altare Domi
ni ipsorum quod est in Ierusalem.
17 Et omnia quæcunque volueris cum re-
tribus tuis facere auro & argento, pone
pro voluntate tua secundum præceptum
18 Domini Dei tui: ¶ & sacrosancta vasa
data sunt tibi ad opera domus Domini
19 tui, quæ est in Ierusalem: ¶ & cætera quo
cunque tibi subuenerint ad opera templi
20 Dei tui, dabis de regali gazophylacio
volueris cum fratribus tuis facere aut
argento, perfice secundum voluntatem
mini.
21 Et ego quidem rex Artaxerxes præce
custodibus thesaurorum Syriæ & Phœ
cis, vt quæcunq; scripserit Esdras sacer
& lector legis Domini, diligenter det
vsque ad argenti talenta centũ, finalite
22 auri: ¶ & vsq; ad frumenti modios centũ
& vini amphoras centum, & alia quæcun
que abundant sine taxatione.
23 Omnia secundum legem Dei sint De
altissimo, ne forte exurgat ira in regnum
gis, & filij, & filiorum eius.
24 Vobis autem dicitur, vt omnibus sacer
tibus, & Leuitis, & sacris cantoribus, &
25 uis templi, & scribis templi huius ¶ nu
tributum, neque vlla alia indicto tangã
tur, nec habeat quisquam potestatem im
cere eis quicquam.
26 Tu autem Esdra secundum sapientiam
Dei constitue iudices & arbitros ut iudi
ria & Phœnice: & omnes qui legem
27 tui non nouerunt, doce: ¶ vt quicun

transgressi fuerint legem, diligẽter plectan-
tur siue morte, siue cruciatu, siue etiam pe-
cuniæ mulctatione vel abductione.
28 Et dixit Esdras scriba, Benedictus Deus
patrum nostrorum, qui dedit hanc volunta-
29 tem in cor regis, clarificare domum suam
quæ est in Ierusalem, ¶ & me honorifica-
uit in conspectu regis, & consiliariorum, &
30 amicorum, & purpuratorum eius, ¶ & ego
confortatus animo factus sum secundum opi-
tulationem Domini Dei mei, & congrega-
ui ex Israël viros, vt simul ascenderent me-
cum.
31 Et hi sunt prępositi secundum suas patrias
& principatus portionales eorum qui me-
cum ascenderunt de Babylonia in regno
Artaxerxis.
32 Et ex filijs Phares, Gersomus: & ex filijs
Siemarith, Amenus: filiorum Dauid, Achus
33 filius Sceciliæ: ¶ ex filijs Phares, Zacharias,
& cum eo reuersi sunt viri centum quin-
34 quaginta: ¶ ex filijs ductoris Moabilionis
Zaraei, & cum ipso viri ducenti quinqua-
35 ginta: ¶ ex filijs Zachues, Iechonias Zecho-
eli, & cum ipso viri ducenti quinquaginta:
36 ¶ ex filijs Sala, Maasias Gotholiæ, & cum
37 ipso viri septuaginta: ¶ ex filijs Saphatiæ,
Zarias Micheli, & cum ipso viri octoginta:
38 ¶ ex filijs Iob, Abdias Ieheli, & cum ipso viri
39 ducenti duodecim: ¶ ex filijs Baniæ, Sali-
moth, filius Iosaphię, & cum ipso viri cen-
40 tum sexaginta: ¶ ex filijs Beer, Zacharias
41 Bebei, & cum ipso viri ducenti octo: ¶ ex fi-
lijs Ezead, Iohannes Ecceţan, & cum ipso
42 viri centum decem: ¶ ex filijs Adonicam
ipsis postremis, & hæc sunt nomina eorum,
Elphalam, filius Gebel, & Semeias, & cum
ipso viri septuaginta.
43 Et congregaui eos ad fluuium qui dici-
tur Thia, & metati fuimus illic triduo, &
recognoui eos.
44 Et ex filijs sacerdotum & Leuitarũ non
D inueni illic.
45 Et misi ad Eleazarum, & Eccelon, & Mas
man, & Maloban, & Enaathan, & Samea,
& Ioribum, Nathan, Enuagam, Zachariam
& Mosolamum, ipsos ductores & peritos:
46 ¶ & dixi eis vt venirent ad Loddeum, qui e-
rat apud locum gazophylacij.
47 Et mandaui eis vt dicerent Loddeo &
fratribus eius, & illis qui erant in gazophy-
lacio, vt mitterent nobis eos qui sacerdotio
fungerentur in domo Domini Dei nostri,
48 ¶ & adduxerunt nobis secundum manum
validam Domini Dei nostri viros peritos:
ex filijs Mohili, filij Leui, filij Israël, Sebebiã
& filios & fratres, qui erant decem & octo.
49 Asbiam & Amin ex filijs filiorum Cha-
nanæi, & filij eorum viri viginti.
50 Et ex his qui templo seruiebant, quos de-
dit Dauid, & ipsi principes ad operationem
Leuitis templo seruientium ducenti vigin-
ti. Omnia nomina significata sunt in scri-
pturis.
51 Et vouì illic ieiunium iuuenibus in con-
spectu Dei, vt quærerem ab eo bonum iter
nobis, & qui nobiscum erant, & filijs, & pe-
coribus propter insidias.
52 Erubui enim petere à rege pedites & equi
tes in comitatu, tutelæ gratia contra aduer-
sarios nostros.
53 Diximus enim regi, quoniam virtus Do-
mini erit cũ eis, qui inquirunt eum in om-
ni affectu.
54 Et iterum deprecati sumus Dominum
Deum nostrum secundum hæc: quem &
propitium habuimus, & compotes facti su-
mus Deo nostro.
55 Et separaui ex plebis prepositis, & sacer-
dotibus templi viros duodecim, & Sedebiã,
& Asannam, & cum eis ex fratribus eorum
56 viros decem, ¶ & appendi eis aurum & ar-
gentum & vasa sacerdotalia domus Dei no-
stri, quæ donauerat rex, & consiliarij eius, &
principes, & omnis Israël.
57 Et cùm appendissem, tradidi argenti ta- E
lenta centum quinquaginta, & vasa argen-
tea talentorum centum, & auri talenta cen-
58 tum, ¶ & vasorum aureorum septies vigin-
ti, & vasa ærea de bono æramento splenden-
59 tia, duodecim, auri speciem reddentia: ¶ &
dixi eis, Et vos sancti estis Domino, & vasa
sunt sancta, & aurum, & argentum votum
est Domino Deo patrum nostrorum.
60 Vigilate & custodite, donec tradatis ex
plebis prępositis, & sacerdotibus, & Leuitis,
& principibus ciuitatem Israël in Ierusa-
lem, in pastophorio domus Dei nostri.
61 Et hi qui susceperunt sacerdotes & Leui-
tæ aurum & argentum & vasa, intulerunt in
Ierusalem in templum Domini.
62 Et promouimus à fluuio Thia, die duo-
decima mensis primi, vsquequo introiui-
mus in Ierusalem.
63 Et cùm factus fuisset tertius dies, quarta
autem die ponderatum aurũ, & argentum
traditũ est in domo Domini Dei nostri Ma-
64 rimoth filio Iori sacerdoti: ¶ & cum ipso e-
rat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis
Iosadus filius Iesu, & Medias, & Banni fi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lius Leuitæ ad numerum, & ad pondus vniuersa.
65 Et scriptũ est pondus ipsorũ eadem hora.
66 Qui aũt venerunt ex captiuitate, obtulerunt sacrificium Domino Deo Israël, tauros duodecim pro omni Israël, arietes octogin-
67 tasex, ¶ agnos septuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute vaccas duodecim, omnia in sacrificium Domini.
68 Et relegerunt præcepta regis regalibus dispensatoribus, & subregulis Cœlesyriæ, & Phœnicis: & honorificaueruut gentem, & templum Domini.
69 Et consummatis his, accesserunt ad me
1.Esd.9.a.1. prępositi, dicentes, Non segregaueruntgenus Israël, & principes, & sacerdotes, & Le-
F 70 uitæ, ¶ & alienigenæ gentes, & nationes terræ immunditias suas à Chananęis & Hethęis & Pherezęis, & Iebusęis & Moabitis, &
71 Aegyptijs & Idumęis, ¶ cõiuncti enim sunt filiabus eorũ & ipsi, & filij eorũ: & mistum est semen sanctum alienigenis gẽtibus terræ: & participes erant prępositi, & magistratus iniquitatis eius ab initio ipsius regni.
72 Et mox vt audiui ista, conscidi vestimenta & sacram tunicam: & lacerans capillos capitis & barbam, sedi dolens & mœstus.
73 Et conuenerũt quotquot tunc mouebantur in verbo Domini Dei Israël ad me lugentem super iniquitatem istam, & sedebam tristis vsq; ad sacrificium vespertinum.
74 Et consurgens à ieiunio, conscissa habens vestimenta & sacram tunicam, ingenicu-
75 lans, & extendens manus ad Dominũ, ¶ dicebam, Domine confusus sum, & reueritus sum ante faciem tuam.
76 Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostrę ex-
77 altatæ sunt vsque ad cælum, ¶ quoniam à temporibus patrum nostrorũ sumus in magno peccato vsque ad diem hunc.
78 Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum sumus traditi cum fratribus nostris & cum sacerdotibus nostris regibus terræ in gladium & captiuitatem, & deprecationem cum confusione vsque in hodiernum diem.
79 Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem, & nomẽ in locum
80 sanctificationis tuæ, ¶ detegere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni tempore seruitutis nostræ.
81 Et cùm seruiremus, non fuimus derelicti à Domino Deo nostro: sed constituit nos in
82 gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum, ¶ & clarificare templum Domini Dei nostri, & ædificare deserta Sion, dare
83 nobis stabilitatem in Iudęa & Ierusalem. Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc? Transgressi enim sumus præcepta quæ dedisti in manus puerorum tuorum,
84 phetarum, dicens, ¶ Quoniã terra in quam introiistis possidere hæreditatem eius, polluta est coinquinationibus alienigenarum terræ, & immunditiæ illorum repleuerunt eam totam immunditia sua.
85 Et nunc filias vestras non coniungetis eorum, & filias eorum non accipietis
86 vestris, ¶ & non inquiretis pacẽ habere cum illis omni tempore, vt inualescentes epulemini bona terræ, & hęreditatem ducetis optima terræ, & hęreditatem dabuatis filijs vestris vsque in æuum.
87 Et quę contingunt nobis, omnia propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra.
88 Et dedisti nobis talem radicem, & reuersi sumus transgredi legitima tua, commiscere mur immunditiæ alienigenarum gentium terrę huius.
89 Nonne irascẽris nobis perdere nos, vsq; nõ relinquatur radix & nomen
90 Domine Deus Israël verax es. Dereliest enim radix vsque in hodiernum diem
91 Ecce nunc sumus in conspectu tuo in quitatibus nostris. Non est enim
re ante te in his.
92 Et cùm adorando cõfiteretur Esdras humi prostratus ante templum, congreti sunt ante eum ex Ierusalem turbæ, valde, viri, & mulieres, & iuuenes, uenculæ. Fletus enim erat magnus in multitudine.
93 Et cùm clamasset Iechonias Iehelis de Israël, dixit Esdræ, Nos in Domino cauimus, quòd collocauimus nobis trimonium mulieres alienigenas ex gentibus terræ.
94 Et nũc es super omnem Israël, iudicet sit iusiurandum à Domino expellere nes vxores nostras quæ ex alienigenis cum filijs earum.
95 Sicut tibi decretum est à maioribus dum legem Domini exurgens exples
96 Ad te enim spectat negotium, cum sumus, viriliter fac.
97 Et exurgens Esdras adiurauit principes sacerdotum & Leuitas, & omnem Israël cere secundum hæc, & iurauerunt

CAPVT IX.

Iubentur abijcere vxores alienigenæ cum filijs, & recenseutur qui ex sacerdotibus ac Leuitis tunčti illis erant. Esdras legit legem Domini coram populo, quibus peractis iubẽtur vt ad propria digressi, lætum diem agant.

A 1 ET exurgens Esdras ab ante atrium templi,
1.Esd.10.a.6. abijt in pastophorium Ionathæ filij Nasa-
2 bi, ¶ & hospitatus illic non gustauit panem, nec aquam bibit super iniquitatem multitudinis.
3 Et facta est prædicatio in omni Iudæa, & in Ierusalem omnibus qui erant ex captiui-
4 tate in Ierusalem congregati, ¶ vt quicunque non occurrerit biduo vel triduo dieì secundum iudicium aſsidentium seniorum, tollerentur facultates suæ, & ipse alienus iu
dicaretur à multitudine captiuitatis.
5 Et congregati sunt omnes, qui erant ex tribu Iuda, & Ben-iamin in tribus diebus in Ierusalem, hic mensis est nonus, dies mensis vicesimus.
6 Et sedit omnis multitudo in area templi
7 tremẽtes, propter hyemem præsentem. Et exurgẽs Esdras dixit illis, Vos iniquè feci
B 8 stis collocãtes vobis in matrimonijs vxores alienigenas, vt adderetis ad peccata Israel.
9 Et nunc date cõfessionem, & magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum, ¶ & perficite voluntatem ipsius, & discedite à
10 gentibus terræ, & ab vxoribus alienigenis. Et clamauit omnis multitudo, & dixerũt
11 voce magna, Sicut dixisti, faciemus. Sed quoniã multitudo magna est, & tempus hybernum, & non possumus insubsistere: & hoc opus non est nobis vnius diei, neque bidui: multum enim in his peccauimus: ¶ stent præpositi multitudinis, &
12 omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot habẽt vxores apud se alienigenas, ¶ & assistant accepto tempore ex omni loco
13 presbyteri, & iudices, vsquequo soluant irã Domini negotij huius.
14 Ionathas autem filius Ezeli, & Ozias Thecam susceperunt secundum hæc: & Bosoranus, & Lenis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum illis.
15 Et fecerunt secundum hæc omnia vni-
C 16 uersi qui erant ex captiuitate.
Et elegit sibi viros Esdras sacerdos principes magnos de patribus eorum secundum nomina: & consederunt nouilunio mensis
17 decimi examinare negotium istud. Et determinatum est de viris qui habebant vxores alienigenas, vsque ad neome-
18 niam primi mensis: ¶ & inuenti sunt ex sacerdotibus permisti qui habebant alienigenas vxores.
19 Ex filijs Iesu filij Iosedec, & fratribus eius: Maseas, & Eleozetus, & Ioribus, & Ioade-
20 us, ¶ & iniecerunt manus vt expellerent vxores suas: & ad litandum in exorationem
21 arietem pro ignorantia sua. ¶ & ex filijs Semmeri: Maseas & Esses & Ieelech Azarias.
22 ¶ & ex filijs Fosere: Limosias, Hismaenis, &
23 Nathanee, Iusio, Reddus, & Talsas. ¶ & ex Leuitis, Iorabdus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, & Coluas, & Elionas.
24 ¶ & ex sacris cantoribus, Eliasib, Zaccarus.
25 ¶ & ex ostiarijs, Salumus, & Tolbanes. ¶ &
26 ex Israel: ex filijs Foro, Ozi, & Remias & D Geddias & Melchias & Michelus, Eleaza-
27 rus & Iammebias & Bannas: ¶ & ex filijs Iolamam: Chamas & Zacharias & Iezrelus,
28 & Ioddius, & Erimoth & Helias. ¶ & ex filijs Zathoim: Eliadas & Liasumus, Zochi-
29 as & Larimoth & Zabdis & Tebedias. ¶ & ex filijs Zebes: Iohannes & Amanias &
30 Zabdias & Emens. ¶ & ex filijs Banni: Olamus & Maluchus & Ieddeus & Isub & A-
31 zabus & Ierimoth. ¶ & ex filijs Addin: Nathus & Moosias & Caleus & Raanas, Maaseas, Mathathias & Beseel & Bonnus & Ma
32 nasses. ¶ & ex filijs Nuae: Noneas & Aseas & Melchias & Sameas & Simon, Ben Ia-
33 min & Malchus & Marras. ¶ & ex filijs Asom: Carraneus, Mathathias & Bannus &
34 Eliphalach & Manasses & Semei. ¶ & ex filijs Banni: Ieremias & Moadias & Abramus & Iohel & Baneas & Pelias & Ionas & Marimoth & Eliasib & Mathaneus & Elia-
35 sis & Orizas & Dielus & Semedius & Zambris & Iosephus. ¶ & ex filijs Nobei: Ide- E
36 lus & Mathathias & Sabadus & Zecheda, Sedmi & Iessei, Baneas. ¶ omnes isti coniunxerunt sibi vxores alienigenas, et dimiserunt eas cum filijs.
37 Et inhabitauerunt sacerdotes et Leuitæ: et qui erant ex Israel in Ierusalem, et in tota vna regione nouilunio mensis septimi. Et erant filij Israël in commorationibus suis.
38 Et congregata est omnis multitudo simul in aream, quæ est ab oriente portæ sacræ:
39 ¶ & dixerunt Esdræ pontifici, et lectori, vt afferret legem Mosi, quæ tradita est à Domino Deo Israël.
40 Et attulit Esdras pontifex legẽ omni multitudini eorum à viro vsque ad mulierem, et omnibus sacerdotibus audire legem nouilunio mensis septimi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

41 Et legebat in area, quę est ante sacram portam templi, à prima luce vsque ad vesperam coram viris & mulieribus. & dederunt omnes sensum ad legem.

F 42 Et stetit Esdras sacerdos, & lector legis super ligneũ tribunal quod fabricatũ erat.

43 Et steterunt ad eum Mathathias, & Samus, Ananias, Azarias, Vrias, Ezechias, &

44 Balsamus ad dexteram: ¶ & ad sinistrã, Faldeus, Misael, Malachias, Abusthas, Sabus, Nabadias, & Zacharias.

45 Et assumpsit Esdras librum coram omni multitudine: præsidebat enim in gloria in conspectu omnium.

46 Et cùm absoluisset legem, omnes erecti steterunt: & benedixit Esdras Dominum Deum altissimum, Deum Sabaoth omnipotentem.

47 Et respondit omnis populus, Amen. Et eleuatis sursum manibus procidentes in terram, adorauerunt Dominum.

48 Iesus & Banaeus & Sarabias & Iaddimus & Accubus & Sabbatheus & Calithes & Azarias & Ioradus & Ananias & Philias Le-

49 uitæ, ¶ qui docebãt legẽ Domini, & in multitudine legebant legem Domini, & proferebant singuli eos, qui intelligebant lectionem.

50 Et dixit Atharathes Esdræ pontifici, & lectori, & Leuitis, qui docebant multitudinẽ,

51 ¶ dicens, Dies hic sanctus est Domino. Et omnes flebant, cùm audissent legem.

52 -Et dixit Esdras', Digressi ergo manducate pinguissima quæque, & bibite dulcissima quæque, & mittite munera his qui non habent.

53 Sanctus enim est hic dies Domini, & nolite mœsti esse. Dominus enim clarificabit vos.

54 Et Leuitæ denuntiabant in publico omnibus, dicentes, Dies hic sanctus est, nolite mœsti esse.

55 Et abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari, & dare munera his qui non habebant, vt epularentur. Magnificentia

56 sunt exaltati verbis quibus edocti sunt. & congregati sunt vniuersi in Ierusalem celebrare lętitiam, secundum testamentum Domini Dei Israel.

LIBER ESDRAE QVARTVS.

CAPVT I.

Mittitur Esdras à Domino multa ingratis Iudeis exhibita beneficia exprobraturus.

A 1 LIBER ESDRAE PROPHETAE secundus, filij Sarei, filij Azarei, filij Helciæ, filij Sadaniæ, filij Sadoch, filij Achitob, ¶ filij Achiæ,
2 filij Phinees, filij Heli, filij Ameriæ, filij Afici, filij Marimoth, filij Arna, filij Oziæ, filij Borith, filij Abisei, filij Phinees, filij Eleazar, ¶ filij Aaron ex tribu Leui, qui
3 fuit captiuus in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Persarum.

4 Et factum est verbum Domini ad me, dicens,
5 ¶ Vade, & nuntia populo meo facinora ipsorum, & filijs eorum iniquitates, quas in me admiserunt, vt nuntient filijs filiorũ:
6 ¶ quia peccata parentum ipsorum in illis creuerunt. Obliti enim mei sacrificauerunt dijs alienis.

7 Nónne ego eduxi eos de terra-Aegypti de domo seruitutis? Ipsi autẽ irritauerunt me, & consilia mea spreuerunt.

8 Tu autem excute comam capitis tui, & proijce omnia mala super illos: quoniam nõ obedierunt legi meæ. Populus autem est indisciplinatus.

9 Vsquequo eos sustinebo, quibus tanta beneficia contuli?

10 Reges multos propter eos subuerti. Pharaonem cum pueris suis, & omnẽ exercitum eius percussi.

11 Omnes gentes à facie eorum perdidi, & ab oriente prouinciarum duarum populos Y ri & Sidonis disipaui, & omnes adiacentes rios eorum interfeci.

12 Tu verò loquere ad eos, dicens, Hæc
13 cit Dominus: ¶ Nempe ego vos per mare transmeaui, & platéas vobis in tio mutauit, exhibui: ducem vobis dedi Moysen, & Ar-
14 ron sacerdotem: ¶ lucem vobis per colonnam ignis præstiti, & magna mirabilia fecinam vobis: vos autem me: obliti estis, dicit Dominus.

15 Hæc dicit Dominus omnipotens: Cornix vobis in signo fuit, castra vobis ad Into-
16 lam dedi, & illic murmurastis: ¶ & non exumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc nunc etiam murmurastis.

17 Vbi sunt beneficia, quę præstiti vobis? Nónne in deserto cùm esuriretis, proclamastis
18 ad me, ¶ dicentes, Vt quid nos in desertum istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat seruire Aegyptijs, quàm mori in deserto hoc.

19 Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem angelorum manducastis.

Exod. 16. Num. 20. Psal. 77.

20 Nónne cùm sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ in saturitatem? propter æstus foC lijs arborum vos texi.

Psal. 104.

21 Diuisi vobis terras pingues: Chananæos, & Pherezæos, & Philisthæos à facie vestra protexi: quid faciam vobis adhuc, dicit Dominus?

Isaiæ. 1. Ier. 2.

22 Hæc dicit Dominus omnipotens, In deserto cùm essetis in flumine Amorrhęo sitientes, & blasphemantes nomen meum, ¶ non
23 ignem vobis pro blasphemijs dedi, sed mittens lignum in aquam, dulcesteci flumen.

Exod. 32. Psal. 77.

24 Quid tibi faciam Iacob? Noluisti obedire laeda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, vt custodiant legitima mea.

25 Quoniam me dereliquistis, & ego vos dereliquam. Petentibus vobis à me misericordiam, non miserebor.

Thren. 2.

26 Quando inuocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad commirenda homicidia.

27 Non quasi me dereliquistis, sed vosipsos dicit Dominus.

28 Hæc dicit Dominus omnipotens, Nónne ego vos rogaui, vt pater filios, & vt mater fi-
29 lias, & vt nutrix paruulos suos, ¶ vt essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum: & vos mihi in filios, & ego vobis in pa-

D Matth. 23.

30 trem?

Isaiæ. 1.

Ita vos collegi, vt gallina pullos suos sub alas suas. Modò autem quid faciam vobis?

Isaiæ. 1.

31 Proijciam vos à facie mea. Oblationem cùm mihi attuleritis, auertam faciem meam à vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias & circuncisiones repudiaui.

32 Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, & laniastis corpora eorum, quorum sanguinem exquirã, dicit Dominus.

33 Hæc dicit Dominus omnipotens, Domus vestra deserta est. Proijciam vos sicut ven-
34 tus stipulam, ¶ & filij procreationem nõ facient, quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malũ est coram me, fecerunt.

35 Tradam domos vestras populo venienti, qui me nõ audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient quæ præcepi.

36 Prophetas non viderunt, & memorabuntur iniquitatum eorum.

37 Testor populi venientis gratiam, cuius

paruuli exultant cum lætitia: me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quæ dixi.

38 Et nunc frater aspice, quæ gloria: & vide
39 populum venientem ab oriente, ¶ quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Iacob, &
40 Osee, & Amos, & Michææ, & Ioel, & Abdiæ, & Ionæ, ¶ & Naum, & Habacuc, Sopho- *Malach. 3. & 4.*
niæ, Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui & angelus Domini vocatus est.

CAPVT II.

Synagoga sub figura matris reuocatur à malis suis ad vitam rectiorem.

1 A HAec dicit Dominus, Ego eduxi populum istum de seruitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia.

2 Mater quæ eos genauit, dicit illis, Ite filij, quia ego vidua sum & derelicta.

3 Educaui vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis corã Domino Deo vestro, & quod malum est coram eo fecistis.

4 Modò autem quid faciam vobis? Ego vidua sum & derelicta: ite filij, & petite à Domino misericordiam.

5 Ego autem te pater testem inuoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamen-
6 tum meum seruare, ¶ vt des eis confessionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat.

7 Dispergantur in gentes nomina eorũ, deleantur à terra: quoniam spreuerunt sacramentum meum.

8 Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim So- *Gen 19. & 2.*
9 domæ & Gomorrhæ, ¶ quorum terra iacet in piceis glebis & aggeribus cinerum. sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens.

10 Hæc dicit Dominus ad Esdram, Nuntia populo meo, quoniam dabo eis regnum Ierusalem, quod daturus eram Israel.

11 Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaueram illis.

12 Lignum vitæ erit illis in odore vnguenti, B & non laborabunt, neque fatigabuntur.

13 Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, vt immorentur. Iam paratum est vobis regnum: vigilate.

14 Testare cælum & terram. Contriui enim malum, & creaui bonum, quia viuo ego dicit Dominus.

15 Mater amplectere filios tuos, educa illos

cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum: quoniam te elegi dicit Dominus.
16 Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos, quoniam cognoui nomen meum in Israel.
17 Noli timere mater filiorum, quoniam te elegi dicit Dominus.
18 Mittam tibi adiutorium pueros meos Isaiam & Ieremiam, ad quorum cõsilium sanctificaui, & paraui tibi arbores duodecim
Exod.15.d.27. 19 grauatas varijs fructibus, ¶ & totidem fontes fluentes lac & mel: & montes immensos septem, habentes rosam & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos.
20 Viduam iustifica, pupillo iudica, egenti
21 da, orphanum tuere, nudum vesti, ¶ confractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem claritatis meæ admitte.
22 Senem & iuuenem intra muros tuos ser-
Tob.1.d.12. 23 ua: ¶ mortuos vbi inueneris signans commenda sepulchro, & dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea.
24 Pausa & quiesce populus meus, quia veniet requies tua.
25 Nutrix bona nutri filios tuos, confirma pedes eorum.
26 Seruos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet. eos ego enim requirã de numero tuo.
C 27 Noli fatigari. Cùm enim venerit dies pressurę & angustiæ, alij plorabunt & tristes erunt: tu autem hilaris & copiosa eris.
28 Zelabunt gentes, & nil aduersus te poterunt, dicit Dominus.
29 Manus meæ tegent te, ne filij tui gehennam videant.
30 Iucundare mater cum filijs tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus.
31 Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotẽs.
32 Amplectere natos tuos vsque dum venio, & præstem illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea nõ deficiet.
33 Ego Esdras præceptum accepi à Domino in monte Horeb, vt irem ad Israel: ad quos cùm venirem, reprobauerunt me, & respuerunt mandatum Domini.
34 Ideoque vobis dico gentes, quæ auditis, & intelligitis, Expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis: quoniam proximo est ille qui in fine seculi adueniet.
35 Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatẽ temporis.
36 Fugite vmbram seculi huius: accipite iucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palàm saluatorem meum.
37 Commendatum donum accipite & iucundamini, gratias agentes ei qui vos adcelestia regna vocauit.
38 Surgite, & state, & videte numerum signatorum in conuiuio Domini.
39 Qui se de vmbra seculi transtulerint, stolas didas tunicas à Domino acceperunt.
40 Recipe Sion numerum tuum, & conclude candidatos tuos qui legem Domini compleuerunt.
41 Filiorum tuorum quos optabas plenus est numerus. Roga imperium Domini vt sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio.
42 Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare nõ potui, & omnes canticis collaudabant Dominum.
43 Et in medio eorum erat iuuenis statura celsus, eminentior omnibus illis, & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur. Ego autem mirabar.
44 Tunc interrogaui angelum, & dixi, Quis sunt hi Domine?
45 Qui respondens dixit mihi, Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & accepta immortalem sumpserunt, & confessi sunt nomen Dei. Modò coronantur, & accipiunt palmas.
46 Et dixi angelo, Ille iuuenis qui est, qui eis coronas imponit, & palmas in manibus tradit?
47 Et respondens dixit mihi, Ipse est filius Dei, quem in seculo confessi sunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt.
48 Tunc dixit mihi angelus, Vade, annuntia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

CAPVT III.

In omnibus Adæ posteris & maximè in Genetibus infidelibus abundat malitia.

ANno tricesimo ruinæ ciuitatis eram in Babylone, & conturbatus sum super
1 biculo meo recumbẽs, & cogitationes ascendebant super cor meum: ¶ quoniam
2 vidi desertionem Sion, & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone, ¶ & valdè

tilatus est spiritus meus valde, & cœpi loqui
4 ad Altissimum verba timorata, ¶ & dixi, O
Gen.2. dominator Domine, tu dixisti ab initio,
4.5. quando plantasti terram, & hoc solus, &
5 imperasti populo, ¶ & dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est viuens coram te,
6 ¶ & induxisti eum in paradiso, quem plantauerat dextera tua, antequam terra aduentaret.
Amos.3. 7 Et huic mandasti diligere viam tuam, & præteriit eam, & statim instituisti in eo mortem, & in nationibus eius, & natæ sunt
Gen.4. 8 gentes, & tribus, & populi, & cognationes quarum non est numerus.
Et ambulauit vnaquæque gens in voluntate sua, & mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua.
Gen.6. 9 Iterum autem in tempore induxisti diluuium super inhabitantes seculum, & perdidisti eos.
10 Et factum est in vnoquoque eorum, sicut
Deut.3. Adæ mori, sic his diluuium.
11 De reliquisti autem vnum ex his Noe cum domo sua, & ex eo iusti omnes.
12 Et factum est cùm cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram, & multiplicauerunt filios & populos & gentes multas: & cœperũt iteratò impietatem facere plus quàm priores.
13 Et factum est cùm iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his cui nomen erat Abraham.
14 Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli
15 voluntatem tuam: ¶ dispositisti ei testamentum æternum, & dixisti ei vt non vnquam derelinqueres semẽ eius. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Iacob & Esau.
16 Et segregasti tibi Iacob, Esau autem separasti. Et factus est Iacob in multitudine magna.
17 Et factum est cùm educeres semen eius ex Aegypto, adduxisti super montem Sina.
18 Et inclinasti cælos, & statuisti terram, & commouisti orbem, & tremere fecisti abyssos, & coturbasti seculum, ¶ & transijt gloria tua per portas quatuor ignis & terræmotus, & spiritus, & gelu, vt dares semini Iacob legem, & generationi Israel diligentiam.
19 Et non abstulisti ab eis cor malignum, vt
20 faceret lex tua in eis fructum.
Cor enim malignum baiulans primus Adam transgressus & victus est, sed & omnes
21 qui de eo nati sunt.
22 Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis, & discessit quod bonum est, & mansit malignum.
23 Et transierunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi seruum nomine Dauid,
24 ¶ & dixisti ei ędificare ciuitatẽ nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes.
25 Et factum est hoc annis multis, & dereli-
26 querunt qui habitabant ciuitatem, ¶ in omnibus facientes sicut fecit Adam & omnes generationes eius. vtebantur enim & ipsi corde maligno.
27 Et tradidisti ciuitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.
28 Nunquid meliora faciunt, qui habitant *Iere.10.d.25.* Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion?
29 Factum est cùm venissem huc, & vidis- D sem impietates quarum non est numerus: & delinquentes multos vidit anima mea hoc tricesimo anno, & excelsit cor meum:
30 ¶ quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impiè agentib⁹, & perdidisti populum tuum, & conseruasti inimicos tuos, & non significasti.
31 Nihil memini quomodo debeat derelinqui via hæc. Nunquid meliora facit Babylon quàm Sion? ¶ aut alia gens cognouit
32 te præter Israel? aut quæ tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Iacob?
33 Quarum merces non comparuit, neque labor fructificauit. Pertransiens enim pertransiui in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum.
34 Nunc ergo pondera in statéra nostras iniquitates, & eorum qui habitant in seculo: & non inuenietur nomen tuum, nisi in Israel.
35 Aut quando non peccauerunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic obseruauit mandata tua?
36 Hos quidem per nomina inuenies seruasse mandata tua, gentes autem non inuenies.

CAPVT IIII.

Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis varijs similitudinibus.

ET respondit ad me angelus, qui missus est A
1 ad me, cui nomen Vriel, ¶ & dixit mihi,
2 Excedens excesit cor tuum in seculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi.
3 Et dixi, Ita Domine meus. Et respõdit mihi, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

hi, & dixit, Tres vias missus sum ostendere
tibi, & tres similitudines proponere coram
4 te. ¶ de quibus mihi si renuntiaueris vnam
ex his, & ego tibi demonstrabo viam quam
desideras videre, & docebo te, vnde sit cor
malignum.
5 Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit
ad me, Vade, pondera mihi ignis pondus,
aut mensura mihi flatum venti, aut reuoca
mihi diem quæ præterijt.
6 Et respondi, & dixi, Quis natorum poterit
facere, vt me interroges de his?
7 Et dixit ad me, Si essem interrogans te, di-
cens, Quantæ habitationes sunt in corde
maris, aut quantæ venæ sunt in principio a-
byssi, aut quantæ venæ sunt super firma-
mentum, aut qui sunt exitus paradisi:
8 ¶ diceres mihi fortassis, in abyssum non de-
scendi, neque in infernum adhuc, neque
9 in cælum vnquam ascendi. ¶ nunc autem
non interrogauit te, nisi de igne, & vento,
& die, per quem transisti, & à quibus sepa-
rari non potes: & non respondisti mihi de
eis.
10 Et dixit mihi, Tu quæ tua sunt, tecum co-
11 adolescentia, non potes cognoscere: ¶ &
quomodo poterit vas tuum capere Altissi-
mi viam, & iam exterius corrupto seculo in-
telligere corruptionem euidentem in facie
mea?
12 Et dixi illi, Melius erat nos nõ esse, quàm
adhuc viuentes viuere in impietatibus, &
pati, & non intelligere de quare.
Iud.9.b.8. 2.Par.25.c.17. 13 Et respondit ad me, & dixit, Proficiscens
profectus sum ad syluam lignorum campi,
B 14 ¶ & cogitauerunt cogitationem, & dixe-
runt, Venite & eamus, & faciamus ad mare
bellum, vt recedat coram nobis, & faciamus
nobis alias syluas.
15 Et similiter fluctus maris & ipsi cogitaue-
runt cogitationem, & dixerunt, Venite as-
cendentes, debellemus syluas campi, vt & ibi consummemus nobis metipsis aliam re-
gionem.
16 Et factus est cogitatus syluæ in vanum. ve-
nit enim ignis, & consumpsit eam.
17 Similiter & cogitatus fluctuum maris. ste-
tit enim arena, & prohibuit eos. Si enim es-
ses iudex horum, quem inciperes iustifica-
re, aut quem condemnare?
19 Et respondi, & dixi, Vtique vanam cogita-
tionem cogitauerunt. terra enim data est
syluæ, & mari locus portare fluctus suos.
20 Et respondit ad me, & dixit, Bene tu iudi-
casti, & quare non iudicasti tibimetipsi?
21 Quemadmodum enim terra syluæ data
est, & mare fluctibus suis: sic qui super
terram inhabitant, quæ sunt super terram in-
telligere solum modo possunt: & qui super
cælos, quæ super altitudinem cælorum.
22 Et respondi, & dixi, Deprecor te Domine,
23 vt mihi detur sensus intelligendi. ¶ non e-
nim volui interrogare de superioribus nos-
sed de his quę pertranseũt per nos quotidie,
propter quid Israël datus in opprobrium gen-
tibus, quem dilexisti populum, datus est ini-
bubus impijs, & lex patrum nostrorum in
interitum deducta est, & dispositiones ho-
24 ptæ nusquam sunt: ¶ & pertransiuimus
seculo, vt locustæ, & vita nostra stupor &
pauor, & nec digni sumus misericordiam
consequi.
25 Sed quid faciet nomini suo quod inuocatum est super nos? et de his interrogaui.
26 Et respondit ad me, et dixit, Si fuero pleri-
mũ scrutatus, frequenter miraberis, quo-
niam festinans festinat seculum pertran-
27 re, ¶ et non capit portare quę in futuris re-
poribus iustis repromissa sunt: quoniam
num iniustitia est seculum hoc et infirmi-
tatibus.
28 De quibus autem interrogas, dicam tibi
natum enim est malum, et necdum vsq
destructio ipsius.
29 Si ergo non inuersum fuerit quod semina-
tum est, et discesserit locus vbi seminatum
est malum, non veniet vbi seminatum est
bonum.
30 Quoniam gramen seminis mali semina-
tum est in corde Adam ab initio: et quan-
tum impietatis generauit vsque nunc, et ge-
nerat vsque cùm veniat area?
31 Aestima autem apud te gramen mali semi-
nis, quantum fructum impietatis genera-
32 uit, ¶ quando secatæ fuerint spicę, quarum
non est numerus, quàm magnam aream im-
cipient facere?
33 Et respondi, et dixi, "Quomodo', et quan-
do hæc? Quare modici et mali anni mode-
34 Et respondit ad me, & dixit mihi, Non fe-
stines tu super altissimum. Tu enim fe-
nas inaniter esse super ipsum, nam et ve-
sus tuus multus.
35 Nõnne de his interrogauerunt animæ iu-
storum in promptuarijs suis, dicentes, V
quequo spero sic? et quando veniet fructus
areæ mercedis nostræ?
36 Et respondit ad ea Ieremiel archangelus,
et dixit, Quando impletus fuerit numerus
seminum in vobis, quoniam in statera pon-
derauit

37 derauit seculum, ¶ & mensura mensuraui
tempora, & numero numerauit tempora,
& non commouit, nec excitauit vsquedum
impleatur prædicta mensura.
D 38 Et respondi, & dixi, O Dominator Do-
mine, sed & nos omnes pleni sumus impie-
tate.
39 Et ne fortè propter nos non impleantur
iustorum areæ, propter peccata inhabitan-
tium super terram.
40 Et respondit ad me, & dixit, Vade, & in-
terroga prægnantem, si quando impleue-
rit nouem menses suos, adhuc poterit ma-
trix eius retinere partum in semetipsa?
41 Et dixi, Non potest Domine. Et dixit ad
me, In inferno promptuaria animarum ma
trici assimilata sunt.
42 Quemadmodum enim illa festinat quæ
parit, effugere necessitatem partus: sic &
hæc festinat reddere ea quæ commendata
sunt.
43 Ab initio tibi demonstrabitur de his quę
concupiscis videre.
44 Et respondi, & dixi, Si inueni gratiam
45 ante oculos tuos, & si possibile est, & si ido-
neus sum, ¶ demonstra mihi, si plusquam
præteritum sit habet venire, aut plura per-
transierunt supra quàm futurum est.
46 Quid pertransiuit, scio: quid autem futu-
rum sit, ignoro.
47 Et dixit ad me, Sta super dexteram par-
tem, & demonstrabo tibi interpretationem
similitudinis.
48 Et steti, & vidi: & ecce fornax ardens
transijt coram me. & factum est, cùm trans-
iret flamma, vidi: & ecce superauit fu-
mus.
49 Post hæc transijt coram me nubes plena
aquæ, & immisit pluuiam impetu multam.
& cùm transisset impetus pluuiæ, superaue-
runt in ea guttæ.
50 Et dixit ad me, Cogita tibi, sicut crescit
pluuia amplius quàm guttæ, & ignis quàm
fumus: sic superabundauit quæ transiuit
mensura. Superauerunt autem guttæ, & fu-
51 mus: ¶ & oraui, & dixi, Putas viuo vsque in
diebus illis? vel quid erit in diebus illis?
52 Respondit ad me, & dixit, De signis, de
quibus me interrogas, ex parte possum tibi
dicere, de vita autem tua, non sum missus di
cere tibi, sed nescio.

CAPVT V.

*Varia signa de futuris rebus Esdræ per angelum o-
stenduntur pro captiuorum spe ac consolatione.*

DE signis autem: ecce dies venient, in qui 1 A
bus apprehendentur qui inhabitant ter-
ram in censu multo: & abscondetur verita-
2 tis via: & sterilis erit à fide regio: ¶ & multi-
plicabitur iniustitia super hanc quam ipse
3 tu vides, & super quã audisti olim: ¶ & erit
impositio vestigio, quã nunc vides regna-
re regionem, & videbunt eam desertam.
4 Si autem tibi dederit Altissimus viuere,
videbis post tertiam tubam, & relucescet
subitò sol noctu, & luna ter in die, & de li-
gno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem
6 suam, & populi commouebuntur: ¶ & re-
gnabit, quem non sperant qui inhabitant
super terram, & volatilia commigratio-
7 nem facient: ¶ & mare Sodomiticum pi-
sces reijciet, & dabit vocẽ noctu, quam nõ
nouerant multi, omnes autem audient vo-
8 cem eius, ¶ & chaos fient per loca multa, &
ignis frequenter remittetur, & bestiæ agre-
stes transmigrabunt, & mulieres menstrua-
9 tę parient mõstra, ¶ & in dulcibus aquis sal-
sæ inuenientur, & amici omnes semetipsos
expugnabunt: & abscondetur tunc sensus,
& intellectus separabitur in promptuarium
10 suum: ¶ & quæretur à multis, & non inue-
nietur: & multiplicabitur iniustitia, & in-
continentia super terram.
11 Et interrogabit regio proximam suam, &
dicet, Nunquid per te pertransijt iustitia iu-
stum faciens? Et hoc negabit.
12 Et erit in illo tempore, & sperabunt homi
nes, & non impetrabunt: laborabunt, et nõ
dirigentur viæ eorum.
13 Hęc signa dicere tibi permissum est mihi:
& si oraueris iterum & ploraueris, sicut &
nunc, & ieiunaueris septem diebus, audies
iteratò horum maiora.
14 Et euigilaui, & corpus meum horruit val B
15 de: & anima mea laborauit vt deficeret: ¶ &
tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, & confortauit me, & statuit me
super pedes.
16 Et factum est in nocte secunda, & venit
ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi,
Vbi eras? & quare vultus tuus tristis?
17 An nescis, quoniam tibi creditus est Israẽl
in regione transmigrationis eorum?
18 Exurge ergo, & gusta panem, & non dere-
linquas nos, sicut pastor gregẽ suum in ma-
nibus luporum malignorum.
19 Et dixi ei, Vade à me, & non appropies ad
me. Et audiuit, vt dixi: & recessit à me.
20 Et ego ieiunaui diebus septem vlulans &
plorans, sicut mihi mandauit Vriel angelus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

21 Et factum est post dies septem, & iterum cogitationes cordis mei molestæ erant mi-
22 hi valde, ¶ & resumpsit anima mea spiritũ intellectus: & iterũ cœpi loqui coram Altis-
23 simo sermones, ¶ & dixi, Dominator Domine ex omni sylua terræ, & omnibus arbo-
24 ribus eius, elegisti vineam vnicã: ¶ Et ex omni terra orbis, elegisti tibi foueam vnam: & ex omnibus floribus orbis elegisti tibi lili-
25 um vnum: ¶ & ex omnibus abyssis maris, replesti tibi riuum vnum: & ex omnibus ædificatis ciuitatibus, sanctificasti tibimet-
26 ipsi Sion: ¶ & ex omnib⁹ creatis volatilibus, nominasti tibi columbam vnam: & ex omnibus plasmatis pecoribus, prouidisti tibi
27 ouem vnam: ¶ & ex omnibus multiplicatis populis, acquisiuisti tibi populum vnum: & ab omnibus probatam legem donasti huic, quem desiderasti populo.
28 Et nunc Domine, vt quid tradidisti vnum pluribus? Et præparasti super vnam radicem alias, & disperdidisti vnicum tuum in mul-
C 29 tis: ¶ & conculcauerunt eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, quique tuis testamentis non credebant.
30 Et si odiens odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari.
31 Et factum est, cùm locutus essem sermones, & missus est angelus ad me, qui ante ve-
32 nerat ad me præterita nocte, ¶ & dixit mihi, Audi me, & instruam te: & intende mihi, & adijciam coram te.
33 Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Valde tu in excessu mentis factus es pro Israel: an plus dilexisti eum, quàm qui cum fecit?
34 Et dixi ad eum, Non Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quærentem apprehendere semitam Altissimi, & inuestigare partem iudicij eius.
35 Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare Domine? Ad quid nascebar, aut quare non fiebat matrix matris meę mihi sepulchrum, vt nõ viderem laborem Iacob, & defatigationem generis Israel?
36 Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdum venerãt, & collige mihi dispersas gut-
37 tas, & reuirida mihi aridos flores, ¶ & aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos in eis flatus, demonstra mihi vocis imaginem: & tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre.
38 Et dixi, Dominator Domine quis enim est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habitationem non habet?
39 Ego autem insipiens, & quomodo possum dicere de his, quibus me interrogabis?
40 Et dixit ad me, Quomodo non potes scire vnum de his quæ dicta sunt: sic non poteris inuenire iudicium meum, aut in fine charitatem, quam populo promisi.
41 Et dixi, Sed ecce Domine tu prope es his qui in finem sunt: & quid facient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos
42 Et dixit ad me, Coronæ assimilabo illis. cium meum. Sicut non nouissimorum tarditas, sic nec priorum velocitas.
43 Et respondi, & dixi, Nec potes tu facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in vnum, vt celerius iudicium tuum ostendas?
44 Et respondit ad me, & dixit, Non potest festinare creatura super creatorẽ, nec festinare seculum eos qui in eo creandi sunt, ad vnum.
45 Et dixi, Quomodo dixisti seruo tuo quoniam viuificans viuificasti à te creaturam in vnum, & sustinebat creatura portare in vnum, & sustinebat creatura præsentes in vnum terit & nunc portare præsentes in vnum.
46 Et dixit ad me, Interroga matricem mulieris, & dices ad eam: Et si paris, quare pro tempus? Roga ergo eam, vt det decem in vnum.
47 Et dixi, Nõ vtique poterit: sed fecundabo tempus.
48 Et dixit ad me, Et ego dedi matricem terræ his qui seminati sunt super eam pro-
pus.
49 Quemadmodum enim infans non parit ea, quæ senum sunt: sic ego dispolui & dedi creatum seculum.
50 Et interrogaui, & dixi, Cùm iam dedisti nobis viam, loquar coram te: nam mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc iuuenis est: iam senecturi appropinquat.
51 Et respõdit ad me, & dixit, Interroga quæ parit, & dicet tibi.
52 Dices enim ei, Quare quos peperisti non sunt similes his qui ante te, sed minores statura?
53 Et dicet tibi & ipsa, Alij sunt qui in iuventute virtutis nati sunt: & alij qui tibi expore senectutis, deficiente matrice nati.
54 Cõsidera ergo & tu, quoniam minor es
55 tura estis præ his qui ante vos: ¶ & qui vos, minori quàm vos, quasi iam senecti creaturę, & fortitudine iuuentutis prę-

tes. Et dixi, Rogo Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, demonstra seruo tuo, per quem visites creaturam tuam.

CAPVT VI.

Deus omnia nouit antequam fiant, & omnia creauit propter hominem, omniumq; fines considerat.

A 1 ET dixit ad me, Initio terreni orbis, & antequam starent exitus seculi, & antequã
2 spurarent conuentiones ventorum, ¶ & antequam sonarent voces tonitruum, & antequam splenderent nitores coruscationum, & antequam confirmarentur fundamenta
3 paradisi, ¶ & antequam viderentur decori flores, & antequam confirmarentur motæ virtutes, & antequam colligerentur innu-
4 merabiles militiæ angelorum, ¶ & antequam extollerentur altitudines aëris, & antequam nominarentur mensuræ firmamentorum, & antequam æstuarent camini in
5 Sion, ¶ & antequam inuestigarentur præsentes anni, & antequam abalienarentur eorum qui nunc peccant adinuentiones, & consignati essent qui fidem thesaurizaue-
6 runt: ¶ nunc cogitaui, & facta sunt per me solum, & nõ per alium: & finis per me, & non per alium.
7 Et respondi, & dixi, Quę erit separatio temporum? aut quando prioris finis, & sequentis initium?
8 Et dixit ad me, Ab Abraham vsque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Iacob & Esau, ma-
9 nus Iacob tenebat ab initio calcaneum Esau, ¶ finis enim huius seculi Esau, & principium sequentis Iacob.
10 Hominis manus inter calcaneum & manum. Aliud noli quærere Esdra.
11 Et respondi, & dixi, O dominator Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, ¶ oro
12 vt demonstres seruo tuo finem signorum ne, si nocte præcedenti.
13 Et respondit, & dixit ad me, Surge! super pedes tuos, & audi vocem plenissimam sonitus.
14 Et erit sicut commotio, nec commouebitur locus, in quo stes super eum.
15 Ideo cùm loquitur, tu non expaueas, quo-
16 niam de fine verbum & fundamentum terræ intelligitur, ¶ quoniam de ipsis sermo tremiscit & commouetur. Scit enim quoniam finem eorum oporter commutari.
17 Et factum est, cùm audissem, surrexi super pedes meos, & audiui: & ecce vox loquens, & sonus eius sicut sonus aquarum multa-
18 rum, ¶ & dixit, Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare incipiam, vt visi-
19 tem habitantes in terra: ¶ & quando inquirere incipiam ab eis qui iniustè nocuerunt iniustitia sua, & quando suppleta fuerit hu-
20 militas Sion. ¶ & cùm supersignabitur seculum quod incipiet pertransire, hæc signa faciam, Libri aperientur ante faciem firma
21 menti, & omnes videbunt simul, ¶ & anniculi infantes loquentur vocibus suis, & prægnantes immaturos parient infantes trium & quatuor mensium, & viuent, & suscitabuntur.
22 Et subitò apparebunt seminata loca non seminata, & plena promptuaria subitò in-
23 uenientur vacua: ¶ & tuba canet cum sono, quam cùm omnes audierint, subitò expauescent.
24 Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos vt inimici, & expauescet terra cum his: & venæ fontiũ stabunt, & nõ decurrent
25 in horis tribus: ¶ & erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus istis quibus prædixi tibi, ipse saluabitur, & videbit salutare meum, & finem seculi vestri.
26 Et videbunt qui recepti sunt homines, qui mortem non gustauerunt à natiuitate sua, & mutabitur cor inhabitantium, & conuertetur in sensum alium.
27 Delebitur enim malum, & extinguetur dolus.
28 Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & ostendetur veritas quæ sine fructu
29 fuit diebus tantis. ¶ Et factum est cùm loquetur mihi, & ecce paulatim intuebar su-
30 per eum ante quem stabam, ¶ & dixit ad me hæc, Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis.
31 Si ergo iterum rogaueris, & iterum ieiunaueris septem diebus, iterum tibi renuntiabo horum maiora per diem quàm audiui.
32 Audita est enim vox tua apud Altissimũ. C Vidit enim fortis directionem tuam, & prouidit pudicitiam, quam à iuuentute tua ha-
33 buisti: ¶ & propter hoc misit me demonstrare tibi hæc omnia, & dicere tibi, Confi-
34 de, & noli timere, ¶ & noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana, vt non properes à nouissimis temporibus.
35 Et factum est post hæc, & fleui iterum: & similiter ieiunaui septem diebus, vt supleã tres hebdomadas, quæ dictæ sunt mihi,
36 Et factum est in octaua nocte, & cor meum turbabatur iteratò in me, & cœpi loqui coram Altissimo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

37 Inflammabatur enim spiritus meus val-
38 de, et anima mea anxiabatur. ¶ & dixi, O
Domine, loquens locutus es ab initio creaturæ in primo die dicens, Fiat cælum et terra: et tuum verbum opus perfectum.
39 Et erat tunc spiritus, et tenebræ circunferebantur, et silentium, sonus vocis hominis
nondum erat abs te.
40 Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumẽ luminosum, quo appareret opus tuum.
41 Et die secundo creasti spiritum firmamenti, et imperasti ei vt diuideret et diuisionem faceret inter aquas, vt pars quædum sursum recederet, pars verò deorsum
manerer.
42 Et tertia die imperasti aquis congregari in septima parte terræ: sex verò partes
siccasti et conseruasti, vt ex his sint coram te
ministrantia seminata à Deo, et culta.
43 Verbum enim tuum processit, et opus sta
tim fiebat.
44 Processit enim subitò fructus multitudinis immensus, et cõcupiscentiæ gustus mul
tiformes, et flores colore immutabili, et o-
dores odoramenti inuestigabilis. et die tertia hæc facta sunt.
D 45 Quarta autẽ die imperasti fieri solis splen
dorem, lunæ lumen, stellarum dispositio-
46 nem: ¶ et imperasti eis, vt deseruirent futuro plasmato homini.
47 Quinto autem die dixisti septimæ parti,
vbi erat aqua congregata, vt procrearet animalia, et volatilia, et pisces: et ita fiebat.
48 ¶ aqua muta, et sine anima, quæ Dei nutu
iubebantur, animalia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua nationes enarrent.
49 Et tunc conseruasti duas animas: nomen
vni vocasti Henoch, et nomen secundæ vo-
50 casti Leuiathan, ¶ & separasti ea ab alterutro. Non enim poterat septima pars, vbi erat
aqua congregata, capere ea.
51 Et dedisti Henoch vnam partem, quæ siccata est tertio die, vt habitet in ea vbi sunt
montes mille.
52 Leuiathan autem dedisti septimam partem humidam, et seruasti eam, vt fiat in deuorationem quibus vis, et quando vis.
53 Sexto autem die imperasti terræ, vt crearet coram te iumenta, et bestias, et reptilia:
54 ¶ & super his Adam, quem constituisti ducem super omnibus factis quæ fecisti, et ex
eo educimur nos omnes, quemque elegisti
populum.
55 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti seculum,

56 Residuas autem gentes ab Adam natas di
xisti eas nil esse, & quoniam saliuæ assimilatæ sunt, & quasi stillicidium de vase emi-
lasti abundantiam eorum.
57 Et nunc Domine, ecce, istæ gentes quæ
in nihilum deputatæ sunt, creperunt de-
58 minari nostri, & deuorare: ¶ nos autem po-
pulus tuus quem vocasti primogenitum vnigenitum æmulatorem tuum, tradi-
59 mus in manibus eorum: ¶ & si propter nos creatum est seculum, quare non hæredita-
tem possidemꝰ cum seculo? Vsquequo hæc
tem possidemꝰ cum seculo? Vsquequo hæc

CAPVT VII.

Absque tribulationibus non peruenitur ad immortalem vitã: & nunc quidem prosunt orationes iustorum, post extremum autem iudicium nihil immorabitur. variys vitijs subijciunt se homines, sed tamen est misericors.

ET factum est cùm finissem loqui verba
hæc, missus est ad me angelus qui missus
2 fuerat ad me primis noctibus, ¶ & dixit ad
me, Surge Esdra, & audi sermones quos ve-
ni loqui ad te.
3 Et dixi, Loquere Deus meus. Et dixit ad
me, Mare positum est in spacioso loco, vt
4 sit altum & immensum: ¶ erit autem et introitus in angusto loco positus, vt esset si-
lis fluminibus.
5 Quis enim volens voluerit ingredi mare
& videre eum, vel dominari eius: si non
transierit angustũ, in latitudinem quomo-
do venire poterit?
6 Item aliud, Ciuitas est ædificata, & posita
in loco campestri: est autem plena omnium
7 bonorũ. ¶ introitus eius angustus & in pe-
cipiti positus, vt esset à dextris quidem
8 à sinistris aqua alta: ¶ semita autem una
sola inter eos posita, hoc est, inter ignem et
aquam, vt non capiat semita, nisi solum un-
do vestigium hominis.
9 Si autem dabitur ciuitas homini in hæ-
reditatem, si nunquam antepositum pos-
sidenti fuerit, quomodo accipiet hæredi-
tatem suam?
10 Et dixi, Sic Domine. Et dixit ad me, Sic
est & Israël pars.
11 Propter eos enim feci seculum: & quem-
do transgressus est Adam cõstitutionem eo-
as, iudicatum est quod factum est.
12 Et facti sunt introitus huius seculi angu-
sti, & dolentes, & laborioſi: pauci autem et
mali, & periculorum pleni, & labore abun-
13 gnopere fulti. ¶ nam maioris seculi inha-
tus spatiosi & securi, & facientes immor-
litatis fructum.

Si ergo

14 Si ergo ingredientes non fuerunt ingres-
si qui viuunt, angusta & vana hæc: non po-
terunt recipere quæ sunt reposita.
15 Nunc ergo quare tu conturbaris, cùm sis
corruptibilis? & quid moueris tu, cùm sis
16 mortalis? ¶ Et quare non accepisti in cor-
de tuo quod est futurum, sed quod in præ-
senti?
17 Respondi & dixi, Dominator Domine, ec-
ce disposuisti lege tua, quoniam iusti hære-
18 ditabunt hæc, impij autem peribunt.
Iusti autem ferent angusta, sperantes spa-
tiosa. qui enim impiè gesserunt, & angusta
B 19 passi sunt, & spatiosa non videbunt.
Et dixit ad me, Nõ est iudex super Deum,
neque intelligens super Altissimum.
20 Pereunt enim multi præsentes, quia ne-
glegitur quæ ante posita est Dei lex.
21 Mandans enim mandauit Deus venienti-
bus, quando venerunt, quid facientes viue-
rent, & quid obseruantes non punirentur.
22 Hi autem non sunt persuasi, & contradi-
23 xerunt ei, & cõstituerunt sibi cogitamen va
nitatis, ¶ & proposuerunt sibi circunuentio
nes delictorum, & superdixerunt Altissimo
24 non esse, & vias eius non cognouerunt, ¶ &
legem eius spreuerunt, & sponsiones eius
abnegauerunt, & in legitimis eius fidẽ non
habuerunt, & opera eius non perfecerunt.
25 ¶ propter hoc Esdra vacua vacuis, & plena
plenis.
26 Ecce tempus veniet, & erit quando veni-
ent signa quæ prædixi tibi, & apparebit spon
27 sa, & apparescens ostendetur quæ nunc sub
ducitur terra: ¶ & omnis qui liberatus est
de prædictis malis, ipse videbit mirabilia
28 mea.
Reuelabitur enim filius meus IESVS
cum his qui cum eo sunt, & iucundabuntur
29 qui relicti sunt in annis quadringentis.
Et erit post annos hos, & morietur filius
meus CHRISTVS, & omnes qui spira-
30 mentum habent homines: ¶ & conuerte-
tur seculum in antiquum silentium diebus
septem, sicut in prioribus iudicijs, ita vt ne-
31 mo derelinquatur.
Et erit post dies septẽ, & excitabitur quod
32 nondum vigilat seculum, & morietur cor-
ruptum. ¶ & terra reddet quæ in ea dormi-
unt, & puluis qui in eo silentio habitant, &
promptuaria reddent quæ eis commenda-
ta sunt animæ.
33 Et reuelabitur Altissimus super sedem iu-
dicii, & pertransibunt miseriæ, & longani-
mitas congregabitur.
34 Iudicium autem solum remanebit, veri-
35 tas stabit & fides conualescet, ¶ & opus sub-
sequetur, & merces ostendetur, & iustitiæ
vigilabunt, & iniustitiæ nõ dominabuntur.
36 Et dixi, Primus Abraham propter Sodo-
mitas orauit, & Moyses pro patribus qui in
37 deserto peccauerunt, ¶ & qui post eum pro
38 Israël in diebus Achaz, & Samuelis, ¶ & Da
uid pro confractione, & Salomon pro eis
39 qui venerunt in sanctificationem, ¶ & Eli-
as pro his qui pluuiam acceperunt, & pro
40 mortuo vt viueret, ¶ & Ezechias pro popu
lo in diebus Sennacherib, & multi pro mul
tis.
41 Si ergo modò quando corruptibile increuit, & iniustitia multiplicata est, & orauerunt iusti pro impijs: quare & nunc sic non
erit?
42 Et respondit ad me, & dixit, Præsens seculum non est finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc orauerunt pro inualidis.
43 Dies enim iudicij erit finis temporis huius, & initium temporis futuræ immortali-
44 tatis, in quo transiuit corruptela: ¶ soluta est
intemperantia, abscissa est incredulitas: cre
45 uit autem iustitia, orta est veritas. ¶ tunc e-
nim nemo poterit saluare eum qui perijt,
neque demergere qui vicit. Et respondi,
46 ¶ & dixi, Hic est sermo meus primus & no-
uissimus, quoniam melius erat non dare ter
ram Adam, vel cùm iam dedisset, coercere
eum vt non peccaret.
47 Quid enim prodest hominibus in præ-
senti viuere in tristitia, & mortuos sperare
punitionem?
48 O tu quid fecisti Adam? Si enim tu pec- *Rom.5.b.2.*
casti, non est factus solius tuus casus, sed &
noster qui ex te aduenimus.
49 Quid enim prodest nobis si promissum
est nobis immortale tempus: nos autem
mortalia opera egimus.
50 Et quoniam prædicta est nobis perennis
spes: nos verò pessimi vani facti sumus.
51 Et quoniam reposita sunt nobis habitacu-
la sanitatis & securitatis: nos verò malè con
uersati sumus.
52 Et quoniam reposita est gloria Altissimi
protegere eos qui tardè cõuersati sunt: nos
autem pessimis vijs ambulauimus.
53 Et quoniam ostendetur paradisus, cuius
fructus incorruptꝰ perseuerat, in quo est se-
54 curitas & medela: ¶ nos verò non ingredie D
mur. in ingratis enim locis cõuersati sumus.
55 Et quoniam super stellas fulgebũt facies
eorum qui abstinentiam habuerunt: nostræ

C
Gen.18.c.23.
Exod.32.c.11.
2.Reg.24.c.17
2.Par.6.c.14.
3.Reg.17.d.21.
& 18.d.25.
4.Reg.19.c.15.

56 autem facies ſuper tenebras nigræ. ¶ non enim cogitauimus viuentes quando iniquitatē faciebamus, quòd incipiemus poſt mortem pati.
57 Et reſpondit, & dixit, Hoc eſt cogitamentum certaminis quod certabit qui ſuper ter
58 ram natus eſt homo, ¶ vt ſi victus fuerit, patiatur quod dixiſti: ſi autem vicerit, recipiet
59 quod dico: ¶ quoniam hæc eſt vita quam Moyſes dixit cùm viueret, ad populum, dicens, Elige tibi vitam, vt viuas.
Deut.30. d.19. 60 Non crediderunt autem ei, ſed nec poſt eum prophetis: ſed nec mihi qui locutus
61 ſum ad eos. ¶ quoniam non eſſet triſtitia in perditionem eorum, ſicut futurum eſt gaudium ſuper eos, quibus perſuaſa eſt ſalus.
62 Et reſpondi, & dixi, Scio Domine, quoniam vocatus eſt Altiſſimus miſericors in eo, quòd miſereatur his qui nondum in ſe-
63 culo aduenerunt, ¶ & quòd miſeretur illis
64 qui conuerſionem faciunt in lege eius: ¶ & longanimis eſt, quoniam longanimitatem præſtat his qui peccauerunt quaſi ſuis ope-
65 ribus: ¶ & munificus eſt, quoniam quidem
66 donare vult pro exigentijs: ¶ & multæ miſericordiæ, quoniam multiplicat magis miſericordias his qui præſentes ſunt, & qui præterierunt, & qui futuri ſunt.
67 Si enim non multiplicauerit miſericordias ſuas, non viuificabitur ſeculum cum his qui inhæreditabant in eo.
68 Et donat: quoniam ſi non donauerit de bonitate ſua, vt alleuentur hi qui iniquitatem fecerunt, de ſuis iniquitatibus non poterit decies milleſima pars viuificari homi-
69 nū. ¶ & iudex ſi non ignouerit his qui curati ſunt verbo eius, & deleuerit multitudinem
70 contentionum: ¶ non fortaſis derelinquerentur in innumerabili multitudine, niſi pauci valde.

CAPVT VIII.

Deus in hoc ſeculo miſericors agnoſcitur propter peccatores, plurimi tamen damnantur, at iuſtis præmia ſunt repoſita.

A 1 ET reſpondit ad me, & dixit, Hoc ſeculum fecit Altiſſimus propter multos, futurum autem propter paucos.
2 Dicam autem coram te ſimilitudinem Eſdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multā magis vnde fiat fictile, paruum autem pulverem vnde aurum fit: ſic & actus præſentis ſeculi.
3 Multi quidem creati ſunt, pauci autem ſaluabuntur.
4 Et reſpondi, & dixi, Abſorbe ergo animā
5 ſenſum, & deuora quod ſapit. ¶ commendo enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim tibi datum eſt ſpatium, niſi ſolummodo viuere.
6 O Domine, ſi non permittes ſeruo tuo vt oremus corā te, & des nobis ſemen cordi
7 ſenſui culturam, vnde fructus fiat, vnde viuere poſſit omnis corruptus, qui portatur cum hominis.
8 Solus enim es, & vna plaſmatio noſtra manuum tuarum, ſicut locutus es: ¶ & quo-
9 modo nunc in matrice plaſmatum eſt corpus, & præſtas membra: conſeruatur tua & aqua tua creatio: & nouem menſibus portatur tua plaſmatio tuam creaturā quæ in ea
10 creata eſt: ¶ ipſum autem quod ſeruat, quod ſeruatur, vtraque ſeruabuntur ſicut taq; quandoque iterum reddit matrix, quæ in ea creuerunt.
11 Imperaſti enim ex ipſis membris, hoc eſt millis præbere lac fructui mamillarum, vt nutriatur id quod plaſmatum eſt vſque tempus aliquod, & poſtea diſponas eum miſericordiæ.
12 Enutriſti eum tua iuſtitia, & erudis
13 tellectu: ¶ & mortificabis eum, vt tuum aturam: & viuificabis eum, vt opus tuum.
14 Si ergo perdideris eum qui tantis labobus plaſmatus eſt: tuo iuſſu facile eſſet
15 Et nunc Domine dicam, de omni hoc ne tu magis ſcis: de populo autem
16 quem doleo: ¶ & de hæreditate tua, propter quā lugeo: & propter Iſrael, propter quem triſtis ſum: & de Iacob, propter quem
17 ¶ ideo incipiam orare coram te pro meis & eis: quoniam video lapſus noſtros qui habitamus terram.
18 Sed audiui celeritatem iudicis qui futurus eſt.
19 Ideo audi vocem meam, & intelligere monē meum, & loquar coram te. Impo-
20 verborū Eſdræ priuſquam aſſumeretur dixi, Domine, qui inhabitas ſeculum,
21 oculi eleuati in ſuperna & aëre: ¶ & thronus inæſtimabilis, & gloria incomhenſibilis: cui aſtat exercitus angelorum
22 cum tremore, ¶ quorum ſeruatio in vento & igni conuertitur: cuius verbum verum
23 & dicta perſeuerantia: ¶ cuius iuſſio tis, & diſpoſitio terribilis: cuius aſpectus refacit abyſſos, & indignatio tabefacere
24 cit montes, & veritas teſtificatur: ¶

orationem ſerui tui, & auribus percipe precationem figmenti tui.
25 Dum enim viuo, loquar: & dum ſapio,
26 reſpondebo, ¶ nec reſpicias populi tui delicta, ſed qui tibi in veritate ſeruiunt.
27 Nec intendas impia gentium ſtudia, ſed qui tua teſtimonia cum doloribus cuſtodierunt.
28 Nec cogites qui in conſpectu tuo falſè cōuerſati ſunt, ſed memorare qui ex voluntate tua timorem cognouerunt.
29 Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt: ſed reſpicias eos qui legem tuam ſplendidè docuerunt.
C 30 Nec indigneris eis qui beſtijs peiores iudicati ſunt: ſed diligas eos qui ſemper in tua iuſtitia confidunt, & gloria.
31 Quoniam nos & patres noſtri talibus morbis languemus: tu autem propter nos peccatores miſericors vocaberis.
32 Si enim deſideraueris, vt noſtri miſereantur, tunc miſericors vocaberis, nobis autem non habentibus opera iuſtitiæ.
33 Iuſti enim, quibus ſunt opera multa reſita, ex proprijs operibus recipiēt mercedē.
34 Quid eſt enim homo, vt ei indigneris: aut genus corruptibile, vt ita amarus ſis de ipſo?
35 In veritate enim nemo de genitis eſt, qui non impiè geſſit, & de confitentibus qui non deliquit.
36 In hoc enim annuntiabitur iuſtitia tua, & bonitas tua Domine, cùm miſertus fueris eis qui non habent ſubſtantiam bonorum operum.
37 Et reſpondit ad me, & dixit, Recte locutus es aliqua: & iuxta ſermones tuos: ſic &
38 fiet. ¶ quoniam non verè cogitabo ſuper plaſmata eorum qui peccauerunt ante mor-
39 tem, ante iudicium, ante perditionem: ¶ ſed iucundabor ſuper iuſtorum figmentum, & memorabor peregrinationis quoq;, & ſalD uationis & mercedis receptionis.
40
41 Quo modo ergo locutus ſum, ſic & eſt. Sicut enim agricola ſerit ſuper terram ſemina multa, & plantationes multitudinis plantat, ſed non in tempore omnia quæ ſeminata ſunt, ſaluantur, ſed nec omnia quæ plantata ſunt, radicabunt: ſic & qui in ſeculo ſeminati ſunt, nō omnes ſaluabuntur
42 quæ. Et reſpondi, & dixi, Si inueni gratiam, lo-
43 quar. Quomodo ſemen agricolæ ſi non aſcenderit aut non acceperit pluuiam tuam in
44 tempore, aut ſi corruptum fuerit multitudine pluuiæ, ¶ ſic perit: & ſimiliter homo, qui manibus tuis plaſmatus eſt, & tu ei imago nominatus: quoniam ſimilatus es ei, propter quem omnia plaſmaſti, & ſimilaſti ſemini agricolæ.
45 Non iraſcaris ſuper nos, ſed parce populo tuo, & miſerere hæreditati tuæ. Tu autem creaturæ tuæ miſereris.
46 Et reſpondit ad me, & dixit, Quæ ſunt præſentia præſentibus, & quæ futura futuris.
47 Multum enim tibi reſtat, vt poſsis diligere meam creaturam ſuper me: tibi autem frequēter, & ipſi proximaui, iniuſtis autem nunquam.
48 Sed & in hoc mirabilis es coram Altiſſi-
49 mo, ¶ quoniam humiliaſti te, ſicut decet te: & non iudicaſti te, vt inter iuſtos plurimum glorificeris.
50 Propter quod miſeriæ multæ, & miſerabiles efficientur eis qui habitant ſeculum in nouiſſimis: quia in multa ſuperbia ambulauerunt.
51 Tu autem pro te intellige, & de ſimilibus tuis inquire gloriam.
52 Vobis enim apertus eſt paradiſus, plantata eſt arbor vitæ, præparatum eſt futurum tempus, præparata eſt abundantia, ædificata eſt ciuitas, probata eſt requies, perfecta eſt bonitas, & perfecta ſapientia.
53 Radix mali ſignata eſt à vobis: infirmitas, & tinea à vobis abſconſa eſt: & in infernum fugit corruptio in obliuione.
54 Tranſierunt dolores, & oſtenſus eſt in fine theſaurus immortalitatis.
55 Noli ergo adijcere inquirendo de multitudine eorum qui pereunt.
56 Nam & ipſi accipientes libertatem, ſpreuerunt Altiſſimum, & legem eius contemſerunt, & vias eius dereliquerunt.
57 Adhuc autem iuſtos eius conculcauerūt,
58 ¶ & dixerunt in corde ſuo non eſſe Deum: *Pſal. 13. a. 1.* & quidem ſcientes quoniam moriuntur. *52. a. 1.*
59 Sicut enim vos ſuſcipient quæ prædicta ſunt, ſic eos ſitis & cruciatus, quæ præparata ſunt, non enim voluit hominem diſperdi.
60 Sed & ipſi qui creati ſunt, coinquinauerunt nomen eius qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui præparauit eis vitam.
61 Quapropter iudicium meum modo appropinquat.
62 Quæ non omnibus demonſtraui, niſi tibi, & tibi ſimilibus paucis. Et reſpondi, & dixi,
63 ¶ Ecce nunc Domine demonſtraſti mihi multitudinem ſignorum, quæ incipies facere in nouiſſimis: ſed nō demonſtraſti mihi quo tempore.

CAPVT IX.

Iudicia Dei sicut & alia eius opera egregia, præcedent aliqua signa.

A 1 ET respondit ad me, & dixit, Metiens metire tempus in semetipso: & erit cùm videris, quando transierit pars quædam signorum quæ prædicta sunt, ¶ tunc intelliges
2 quoniam ipsum est tempus, in quo incipiet Altissimus visitare sęculum quod ab eo factum est.
3 Et quando videbitur in sęculo motio locorum, & populorum turbatio, ¶ tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus
4 à diebus qui fuerunt ante te ab initio.
5 Sicut enim omne quod factum est in sęculo initium habet, pariter & consummatio-
6 nem, & consummatio est manifesta: ¶ sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigijs & virtutibus, & cõsummationes in actu & in signis.
7 Et erit, omnis qui saluus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua & per fi-
8 dem, in qua credidistis, ¶ relinquet de prędictis periculis, & videbit salutare meum in terra mea, & in finibus meis, quoniam sanctificaui me à sęculo.
9 Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in contemptu.
10 Qui enim non cognouerunt me, viuen-
11 tes beneficia consecuti: ¶ & qui fastidierũt legem meam, cùm adhuc erant habentes li-
12 bertatem: ¶ & cùm adhuc esset eis apertus pœnitentiæ locus non intellexerunt, sed spreuerunt: hos oportet post mortẽ in cruciamento cognoscere.
13 Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impij cruciabuntur: sed inquire quomodo iusti saluabuntur, & quorum sęculum, & propter quos sęculum, & quando.
B 14 Et respõdi, & dixi, ¶ Olim locutus sum, &
15 nunc dico, & postea dicam: quoniam plures sunt qui pereunt, quàm qui saluabuntur:
Matth.10.b.6. 16 ¶ sicut multiplicatur fluctus super guttam.
17 Et respondit ad me, & dixit: ¶ Qualis ager, talia & semina: & quales flores, tales & tincturæ: & qualis operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis cultura: quoniam tempus erat sęculi.
18 Et nunc cùm essem parans eis, his qui nũc sunt, antequam fieret sęculum, in quo ha-
19 bitarent: & nemo mihi contradixit. ¶ tunc enim quisque, & nunc *creator* in mundo hoc parato, & messe indeficienti, & lege in uestigabili corrupti sunt mores eorum.
creatur 2.
20 Et consideraui sęculum, & ecce erat periculum propter cogitationes quæ inoleuerunt.
21 Et vidi, & peperci ei valde: & seruaui mihi acinum de botro, & plantationem de ea-
bu multa.
22 Pereat ergo multitudo quæ sine causa
ta est, & seruetur acinus meus, & plan
mea: quia cum multo labore perfeci.
23 Tu autem si adhuc intromittas
24 dies alios, sed non ieiunabis in eis: ¶
campum florum, vbi domus non
cata: & manducabis solummodo de
bus campi, & carnẽ non gustabis, &
25 non bibes, sed solummodo flores: ¶
precare Altissimum sine intermissione,
veniam, & loquar tecum.
26 Et profectus sum, sicut dixit mihi in
pum, qui vocatur Ardath, & sedi ibi
ribus. Et de herbis agri manducaui, &
est esca earum mihi in saturitatem.
27 Et factum est post dies septem, & ego
cumbebam supra fœnum, & cor meum
rum turbabatur sicut ante.
28 Et apertum est os meum, & inchoaui
cere coram Altissimo, & dixi.
29 O Domine, te nobis ostendente
es patribus nostris in deserto, quod
catur: & infructuoso, quando erant
30 tes de Aegypto: & dicens dixisti, ¶
audi me, & semen Iacob intende
bus meis.
31 Ecce enim ego semino in vobis
meam, & faciet in vobis fructum,
ficabimini in eo per sęculum.
32 Nam patres nostri accipientes legem
seruauerunt, & legitima mea nõ
runt, & factus est fructus legis non
nec enim poterat, quoniam tuus
33 Nam qui acceperunt, perierunt,
stodientes quod in eis seminatum
34 Et ecce, consuetudo est, vt cùm
rit terra semen, vel nauem mare, vel
quod escam, vel potum: cùm fuerit
minatum id, in quo seminatum est, vel
35 quod missum est: ¶ simul id quod
tum vel missum est, vel quæ suscepta
exterminantur, & suscepta iam non
nent apud nos: sed nobis hoc non
36 Nos quidem qui legem accepimus
cantes periuimus, & cor nostrum
37 cepit eam: ¶ nam lex non perijt, sed
sit in suo labore.
38 Et cũ loquerer hæc in corde meo, respe
oculis meis, & vidi mulierẽ in dextera
10.3

te. & ecce hæc lugebat, & plorabat cum voce magna, & animo dolebat valde, & vestimenta eius dississa, & cinis super caput eius.
39 Et dimisi cogitatus, in quibus eram cogitans, & conuersus sum ad eam, & dixi ei,
40 ¶ Vtquid fles? & quid doles animo? Et dixit
41 ad me, ¶ Dimitte me Domine meus, vt defleam me, & adijciam dolorem: quoniam valde amaro sum animo, & humiliata sum valde.
42 Et dixi ei, Quid passa es? die mihi. Et dixit
43 ad me, ¶ Sterilis fui ego famula tua, & non peperi, habens maritum annis triginta.
44 Ego enim per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos triginta deprecor Altissimum nocte ac die.
45 Et factum est, post triginta annos exaudiuit me Deus ancillam tuam, & vidit humilitatem meã, & attendit tribulationi meæ, & dedit mihi filium: & iucundata sum fu-
per eum valde, ego & vir meus, & omnes
46 ciues mei, & honorificabamus valde fortẽ.
47 Et nutriui eum cum labore multo.
Et factum est, cùm creuisset, & venisset accipere vxorem, feci diem epuli.

CAPVT X.

Per mulierem flentem ruri sus q, refulgentem ostendit se figurari Ierusalem.

A 1 ET factum est, cùm introisset filius meus
in thalamo suo, cecidit, & mortuus est:
2 ¶ & euertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes ciues mei ad consolandum me,
& quieui vsq; in alium diem vsq; nocte.
3 Et factum est, cùm omnes quieuissent, vt
me consolarentur vt quiescerem: & surrexi
4 nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc cam
po: ¶ & cogito iam nõ reuerti in ciuitatem,
sed hic consistere: & neque manducare, ne-
que bibere, sed sine intermissione lugere,
& ieiunare vsque dum moriar.
5 Et dereliqui sermones in quibus eram, &
6 respondi cum iracũdia ad eã, & dixi, ¶ Stul-
tã super omnes mulieres, non vides luctum
nostrum, & quæ nobis contingunt?
7 Quoniam Sion mater nostra omni tristi-
tia contristatur, & humilitate humiliata est,
& luget validissimè.
8 Et nunc quoniam omnes lugemus, & tri-
stes sumus: quoniam omnes contristati su-
mus: tu autem contristaris in vno filio?
9 Interroga enim terram, & dicet tibi: quo-
niam hæc est, quæ debeat lugere casum tan-
torum super eam germinantium.
10 Ex ipsa ab initio omnes nati, & alij ve-
nient: & ecce, pene omnes in perditionem ambulãt, & exterminium fit multitudo eorum.
11 Et quis ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit, quàm tu, quæ pro vno doles? Si autem dicis
12 mihi, ¶ Quoniam non est planctus meus similis terræ, quoniam fructum ventris mei perdidi, quem cum mœroribus peperi, &
13 cum doloribus genui: ¶ terra autem secundum viam terræ, abijtque in ea multitudo
præsens, quo modo euẽnit: & ego tibi dico,
14 ¶ sicut tu cum labore peperisti, sic & terra dat fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam.
15 Nunc ergo retine apud temetipsam dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt casus.
16 Si enim iustificaueris terminum Dei, & B
consilium suum recipies in tempore, & in talibus collaudaberis.
17 Ingredere ergo in ciuitatem ad virum
18 tuum. Et dixit ad me, ¶ Non faciam, neque ingrediar ciuitatem, sed hic moriar.
19 Et apposui adhuc loqui ad eam, & dixi,
20 ¶ Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuadenti. Quot enim casus Sion? Consolare propter dolorem Ierusalem.
21 Vides enim quoniam sanctificatio nostra deserta effecta est, & altare nostrum demolitum est, & templum nostrum destructum
22 est, ¶ & psalterium nostrum humiliatũ est, & hymnus conticuit, & exultatio nostra dissoluta est, & lumen candelabri nostri extinctum est, & arca testamenti nostri direpta est, & sancta nostra contaminata sunt, & nomen quod inuocatũ est super nos, penè profanatum est: & liberi nostri contumeliam passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & Leuitæ nostri in captiuitatem abierunt, & virgines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres nostræ vim passæ sunt, & iusti nostri rapti sunt, & paruuli nostri perditi sunt, & iuuenes nostri seruierunt, & fortes
23 nostri inualidi facti sunt: ¶ & quod omnium maius, signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua. nam & tradita est in manibus eorum qui nos oderunt.
24 Tu ergo excute tuam tristitiam multam, & depone abs te multitudinem dolorũ, vt tibi repropitietur Fortis, & requiem faciet tibi Altissimus requietionem laborum.
25 Et factum est, cùm loquebar ad eam, facies eius fulgebat subitò & species, coruscus fiebat visus eius, vt essem pauens valde ad eã, & co-

Universidad de Deusto
Biblioteca

26 & cogitarem quid esset hoc. ¶ Et ecce, subitò emisit sonitum vocis magnum timore
plenum, vt commoueretur terra à mulieris
C 27 sono, & vidi: ¶ & ecce, amplius mulier non
comparebat mihi, sed ciuitas ædificabatur,
& locus demonstrabatur de fundamentis
magnis: & timui, & clamaui voce magna,
Sup.4.A.1. 28 & dixi, ¶ Vbi est Vriel angelus, qui à princi-
pio venit ad me? quoniam ipse me fecit ve-
nire in multitudine in excessu mētis huius,
& factus est finis meus in corruptionem, &
oratio mea in improperium.
29 Et cùm essem loquens ego hæc, ecce ve-
30 nit ad me, & vidit me. ¶ & ecce eram posi-
tus vt mortuus, & intellectus meus alie-
natus erat, & tenuit dexteram meam, & con-
fortauit me, & statuit me super pedes meos,
31 & dixit mihi, ¶ Quid tibi est? & quare con-
turbatus est intellectus tuus, & sensus cor-
32 dis tui? & quare cōturbaris? Et dixi, ¶ Quo-
niam dereliquisti me, & ego quidem feci
secundum sermones tuos, & exiui in cam-
pum: & ecce vidi, & video quod nō possum
* commonebo 33 enarrare. Et dixit ad me, ¶ Sta vt vir, & * cō-
.2. 34 mouebo' te. Et dixi, ¶ Loquere Domine
meus tu in me, noli me derelinquere, vt nō
35 frustra moriar: ¶ quoniam vidi quæ nō scie-
bam, & audio quæ non scio.
36 Aut nunquid sensus meus fallitur, & ani-
ma mea somniat?
37 Nunc ergo deprecor te, vt demōstres ser-
uo tuo de excessu hoc. Et respondit ad me,
38 & dixit, ¶ Audi me, & doceam te, & dicam
tibi de quibus times: quoniam Altissimus
reuelauit tibi mysteria multa.
39 Vidit rectam viam tuam, quoniam sine
intermissione cōtristabaris pro populo tuo,
& valde lugebas propter Sion.
40 Hic ergo intellectus visionis quæ tibi ap-
paruit ante paululum.
41 Quam vidisti lugentem, inchoasti con-
solari eam.
42 Nunc autem iam speciem mulieris non
43 vides, sed apparuit tibi ciuitas ædificari: ¶ &
quoniam enarrabat tibi de casu filij sui, hæc
absolutio est.
D 44 Hæc mulier quam vidisti, hæc est Sion,
& quoniam dixit tibi quam & nunc consp-
cies, vt ciuitatem ædificatam.
45 Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit tri
ginta annis, propter quod erant anni scili-
cet triginta, quādo non erat in ea adhuc ob-
latio oblata.
46 Et factum est post annos triginta, ædifi-
cauit Salomon ciuitatem, & obtulit obla-
tiones: tunc fuit quando peperit sterili-
lium.
47 Et quod tibi dixit, quoniam nutrimen-
cū labore, hoc erat habitatio in Ierusalem.
48 Et quoniam dixit tibi, quòd filius meus
veniens in suo thalamo mortuus esset, ...
contigisset ei casus, hoc erat, quæ facta e...
ruina Ierusalem.
49 Et ecce, vidisti similitudinē eius: & quo-
niam filiū lugeret, inchoasti consolari eum
& de his quæ contigerunt, hæc erant ...
aperienda.
50 Et nunc videt Altissimus, quoniam ...
nimo contristatus es, & quoniam ex ...
corde pateris pro ea, ostendit tibi claritu...
gloriæ eius, & pulchritudinem decoris ...
51 Propterea enim dixit tibi vt maneres ...
campo vbi domus non est ædificata.
52 Sciebam enim ego, quoniam Altissimus
53 incipiebat tibi ostendere hæc: ¶ propter ...
dixi tibi, vt venires in agrum, vbi non ...
damentum ædificij.
54 Nec enim poterat opus ædificij hom...
sustineri in loco, vbi incipiebatur Altissi...
ciuitas ostendi.
55 Tu ergo noli timere, neque expaue...
cor tuum: sed ingredere, & vide pulchri...
rem & magnitudinem ædificij, quantum ...
56 capax est tibi visus oculorum videre, & ...
post hæc audies quantum capit auditus ...
rium tuarum audire.
57 Tu enim beatus es præ multis, & vocat...
es apud Altissimum sicut & pauci.
58 Nocte autem quæ in castrinum fuerat ...
59 manebis hic: ¶ & ostendet tibi Altissimus
eas visiones supremorum, quæ facturus est
simus his qui habitant super terram in ...
simis diebus.
60 Et dormiui illam noctem & aliam, sicut
dixerat mihi.

CAPVT XI.

*Apparet Esdræ in visione aquilæ principatus om-
niuersi vsurpans.*

ET vidi somnium, & ecce ascendebat de
mari aquila, cui erant duodecim alarum, & capita tria.
2 Et vidi, & ecce expandebat alas suas in ...
nem terram, & omnes venti cæli insibila-
bant in eam, & colligebantur.
3 Et vidi, & de pennis eius nascebantur co...
trariæ pennæ, & ipsæ fiebant in pennacula
minutis & modicis.
4 Nam capita eius erant quiescentia, & ...
midium caput erat maius aliorum capitum

5 sed ipsa quiescebat cum eis. ¶ Et vidi, &
ecce aquila volauit in pennis suis, & regna-
uit super terram, & super eos qui habitant
in ea.
6 Et vidi, quoniam subiecta erant ei omnia
sub cælo, & nemo illi contradicebat, neque
vnus de creatura, quæ est super terram.
7 Et vidi, & ecce surrexit aquila super vn-
gues suos, & misit vocem pennis suis, di-
8 cens, ¶ Nolite omnes simul vigilare, dormi-
te vnusquisque in loco suo, & per tempus
vigilate.
9 Capita autem in nouissimo seruentur.
10 Et vidi, & ecce vox non exibat de capiti-
bus eius, sed de medietate corporis eius.
11 Et numeraui contrarias pennas eius, &
ecce ipsæ erant octo.
12 Et vidi, & ecce à dextera parte surrexit
vna penna, & regnauit super omnem terrā.
B 13 Et factum est cùm regnaret, venit ei fi-
nis, & non apparuit locus eius: & sequens
exurrexit, & regnabat. Ipsa multum tenuit
tempus.
14 Et factum est cùm regnaret, & veniebat
finis eius, vt non appareret sicut prior.
15 Et ecce, vox emissa est illi, dicens, ¶ Audi
16 tu quæ tanto tempore tenuisti terram. hæc
annuntio tibi antequam incipias non ap-
parere.
17 Nemo post te tenebit tempus tuum, sed
nec dimidium eius.
18 Et leuauit-se' tertia, & tenuit principa-
tum sicut & priores: & non apparuit & ipsa.
19 Et sic contingebat omnibus alijs singula-
tim principatum gerere, & iterū nusquam
comparere.
20 Et vidi, & ecce in tempore sequentes pen
næ erigebantur à dextera parte, vt tenerent
& ipsæ principatum: & ex his erant quæ te-
21 nebant, sed tamen statim nō comparebant.
Nam & aliquæ ex eis erigebantur, sed non
22 tenebant principatum.
Et vidi post hæc, & ecce non comparue-
runt duodecim pennæ, & duo pennacula:
23 & nihil superérat in corpore aquilæ, nisi
duo capita quiescentia & sex pennacula.
24 Et vidi, & ecce sex pennaculis diuisę sunt
duæ, & manserūt sub capite quod est ad dex
teram partem. Nam quatuor manserunt in
25 loco suo.
Et vidi, & ecce subalares cogitabant se e-
rigere & tenere principatus.
26 Et vidi, & ecce' vna erecta est, sed statim
29 non cōparuit. ¶ Et secundæ velocius, quàm
priores non comparuerunt.
28 Et vidi, & ecce duæ quæ superauerunt a-
pud semetipsas cogitabant & ipsæ regnare.
29 ¶ & in eo cùm cogitarent, ecce vnum quie-
scentium capitū, quod erat medium, euigi-
labat. hoc enim erat duorum capitū maius.
30 Et vidi, quoniam completa sunt duo ca-
31 pita secum: ¶ & ecce conuersum est caput
cum his, qui cum eo erant, & comedit duas
subalares quæ cogitabant regnare.
32 Hoc autem caput perconterruit omnem
terram, & dominabatur in ea his qui habi-
tant terram cum labore multo, & potenta-
tum tenuit orbis terrarum super omnes a-
las quæ fuerunt.
33 Et vidi post hæc, & ecce medium caput
subitò non comparuit, & hoc sicut alæ.
34 Superauerunt autem duo capita, quæ &
ipsa similiter regnauerunt super terram, &
super eos qui habitant in ea.
35 Et vidi, & ecce deuorauit caput à dextera
parte illud quod à læua.
36 Et audiui vocem dicentem mihi, Con-
spice contra te, & considera quod vides.
37 Et vidi, & ecce sicut leo concitatus de sylua rugiens: & vidi quoniam emittebat vo- D
cem hominis ad aquilam. Et dixit, dicens,
38 ¶ Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altissi-
39 mus tibi, ¶ Nónne tu es qui superasti de qua-
tuor animalibus, quę feceram regnare in se-
culo meo, & vt per eos veniret finis tem-
porum eorum?
40 Et quartus veniens deuicit omnia ani-
malia quæ transierunt, & potentatu tenuit
seculum cum tremore multo, & omnem
orbem cum labore pessimo, & inhabitauit
tot temporibus orbem terrarum cum dolo.
41 Et iudicasti terram non cum veritate.
42 Tribulasti enim māsuetos, & læsisti quie-
scentes, & dilexisti mendaces, & destruxisti
habitationes eorū, qui fructificabant, & hu-
miliasti muros eorū, qui te non nocuerunt.
43 Et ascendit cōtumelia tua vsque' ad Al-
tissimum, & superbia tua ad Fortem.
44 Et respexit Altissimus superba tēpora, &
ecce finita sunt, & scelera eius cōpleta sunt.
45 Propterea non appareas tu aquila, & alæ
tuæ horribiles, & pennacula tua pessima, &
capita tua maligna, & vngues tui pessimi, &
46 omne corpus tuum vanum, ¶ vt refrigere-
tur omnis terra, & reuertatur liberata de tua
vi, & speret iudicium & misericordiam eius
qui fecit eam.

CAPVT XII.

*Ad Esdræ orationem huius visionis datur explica-
tio cum membris ipsius.*

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

A 1 ET factum est, dum loqueretur leo verba hæc ad aquilam: & vidi, ¶ & ecce quòd
2 superauerat caput, & non comparuerunt quatuor alæ illæ, quæ ad eum transierunt, & erectę sunt vt regnarent: & erat regnum eorum exile, & tumultu plenum.
3 Et vidi, & ecce ipsa non apparebāt, & omne corpus aquilæ incendebatur, & expauescebat terra valde, & ego à tumultu & excessu mentis, & à magno timore vigilaui,
4 & dixi spiritui meo, ¶ Ecce tu præstitisti mihi hoc in eo, quod scrutaris vias Altissimi.
5 Ecce adhuc fatigatus sum animo, & spiritu meo inualidus sum valde, & nec modica est in me virtus à multo timore, quam expaui nocte hac.
6 Nunc ergo orabo Altissimum, vt me confortet vsque in finem.
7 Et dixi, Dominator Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, & si iustificatus sum apud te præ multis, & si certè ascendit deprecatio mea ante faciem tuam, ¶ conforta
8 me, & ostende seruo tuo mihi interpretationem & distinctionē visus horribilis huius, vt plenissimè consoleris animam meam.
9 Dignum enim me habuisti ostendere mi-
10 hi temporū nouissima. Et dixit ad me, ¶ Hęc est interpretatio visionis huius.
11 Aquilam quam vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum quod visum est in visione Danieli fratri tuo.
12 Sed non est illi interpretatum, quoniam ego nunc tibi interpretor.
13 Ecce dies veniunt, & exurget regnum super terram, & erit timor acrior omnium regnorum, quæ fuerunt ante eum.
B 14 Regnabunt autem in ea reges duodecim, vnus post vnum.
15 Nam secundus incipiet regnare, & ipse tenebit amplius tempus præ duodecim.
16 Hæc est interpretatio duodecim alarum quas vidisti.
17 Et quam audisti vocem quæ locuta est, non de capitibus eius exeuntem, sed de me-
18 dio corporis eius, ¶ hæc est interpretatio, quoniam post tempus regni illius nascentur contentiones non modicæ, & periclitabitur vt cadat: & non cadet tunc, sed iterum constituetur in suum initium.
19 Et quoniam vidisti subalares octo cohæ-
20 rentes alis eius, ¶ hæc est interpretatio: exurgent in ipso octo reges, quorum erunt tempora leuia, & anni citati, & duo quidem ex ipsis perient.
21 Appropinquante autem tempore medio, quatuor seruabuntur in tempore, cùm incipiet appropinquare tempus eius vt finiatur: duæ verò in finem seruabuntur.
22 Et quoniam vidisti tria capita quiescen-
23 tia, ¶ hæc est interpretatio, in nouissimo eius suscitabit Altissimus tria regna, & renouabit in ea multa, & dominabuntur terræ
24 ¶ & qui habitant in ea, cum labore magno super omnes qui fuerunt ante hos, præpotent hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ.
25 Isti enim erunt qui recapitulabunt impietates eius, & qui perficient nouissima operationes eius.
26 Et quoniam vidisti caput maius nondum apparens, hæc est interpretatio eius, quoniam vnus ex eis super lectum suum morietur, & tamen cum tormentis.
27 Nam duo qui perseuerauerint, gladius eos comedet.
28 Vnius enim gladius comedet, qui cum eo: sed tamen hic gladio in nouissimo cadet.
29 Et quoniam vidisti duas subalares ascendentes super caput quod est in dextera parte,
30 te, ¶ hæc est interpretatio. hi sunt quos seruauit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile, & turbationis plenum.
31 Sicut vidisti & leonem, quem vidisti de silua euigilantem, & rugientem, & loquentem ad aquilam, & arguentem eam, & omnem iustitiam ipsius per omnes sermones eius,
32 cut audisti: ¶ hic est ventus quem seruauit Altissimus in finem ad eos, & impietates ipsorum: & arguet illos, & incutiet eos in ipsis discerptiones eorum.
33 Statuet enim eos in iudicio viuos, & post
34 cùm arguerit eos, tunc corripiet eos ¶ residuum populum meum liberabit cum misericordia, qui saluati sunt super fines meos, & faciet eos iucundabit eos, quoadusque veniat dies iudicij, de quo locutus sum tibi ab initio.
35 Hoc somnium quod vidisti, & hæc interpretationes.
36 Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi secretum hoc.
37 Scribe ergo omnia ista in libro quæ vi-
38 sti, & pone ea in loco abscondito: ¶ & docebis ea sapientes de populo tuo, quorum da scis posse capere, & seruare secreta hæc.
39 Tu autem adhuc sustine hic alios dies, ptem, vt tibi ostendatur quicquid vult rit Altissimo ostendere tibi.
40 Et profectus est à me. Et factum est, audisset omnis populus quoniam profec fierunt septem dies, & ego non fuisti

uersus in ciuitatem, & congregauit se om-
nis à minimo vsque ad maximum: & venit
D 41 ad me, & dixerunt mihi, dicentes, ¶ Quid peccauimus tibi, & quid iniustè egimus in te, quoniam derelinquens nos sedisti in loco hoc?
42 Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus & nauis saluata à tempestate.
43 Aut non sufficiunt nobis mala quæ continguntē?
44 Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis erat melius si essemus incensi & nos cum incendio Sion?
45 Nec enim nos sumus meliores eorum qui ibi mortui sunt. Et plorauerūt voce magna.
46 Et respondit ad eos, & dixi, ¶ Confide Israēl, & noli tristari tu domus Iacob.
47 Est enim memoria vestri coram Altissimo, & Fortis non est oblitus vestri in tentatione.
48 Ego enim non dereliqui vos, neque excessi à vobis, sed veni in hunc locum, vt deprecarer pro desolatione Sion, vt quærerem misericordiam pro humilitate sanctificationis vestræ.
49 Et nunc ite vnusquisque vestrūm in domum suam, & ego veniam ad vos post dies istos.
50 Et profectus est populus, sicut dixi ei in
51 ciuitatem: ¶ ego autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi mandauit: & manducabam de floribus solummodo agri, de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

CAPVT XIII.

Alter a visio Esdræ ostenditur cum ipsius interpretatione.

A 1 ET factum est post dies septem, & somnia-
2 ui somnium nocte.
Et ecce de mari ventus exurgebat, vt conturbaret omnes fluctus eius.
3 Et vidi, & ecce conualescebat ille homo
4 cum millibus cæli: & vbi vultum suum vertebat vt consideraret, tremebant omnia quę sub eo videbantur: ¶ & vbicunque exibat vox de ore eius, ardescebant omnes qui audiebant voces eius sicut quiescit terra quan-
5 do fenserit ignem.
Et vidi post hæc, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorum nō erat numerus de quatuor ventis cæli, vt debellarēt
6 hominem qui ascenderat de mari.
Et vidi, & ecce sibi metipsi sculpserat mon
tem magnum, & volauit super eum.
7 Ego autē quæsiui videre regionem, vel locum vnde sculptus esset mons, & non potui.
8 Et post hæc vidi, & ecce omnes qui cōgregati sunt ad eum, vt expugnarent eum, timebant valde: tamen audebant pugnare.
9 Et ecce, vt vidit impetū multitudinis venientis, non leuauit manum suam, neque phramæam tenebat, neque aliquod vas bellicosum nisi solummodo vt vidi, quoniam emisit de ore suo sicut flatum ignis, & de labijs eius spiritus flammæ, & de lingua eius emittebat scintillas & tempestates, & commista sunt omnia simul, hic flatus ignis, &
10 spiritus flammæ, & multitudo tempesta-
11 tis: ¶ & concidit super multitudinem in impetu, quæ præparata erat pugnare: & succendit omnes, vt subitò nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodo puluis, & fumi odor: & vidi, & extimui.
12 Et post hæc vidi ipsum hominem descendentem de monte, & vocauerunt ad se mul
13 titudinem aliam pacificam, ¶ & accedebat B ad eum vultus hominum multorum quorundam gaudentium, quorundam tristantium: aliqui verò alligati, aliqui adducentes ex eis qui offerebātur. & ægrotaui à multitudine pauoris, & expergefactus sum, &
4 dixi, ¶ Tu ab initio demonstrasti seruo tuo mirabilia hæc, & dignum me habuisti, vt
15 susciperes deprecationem meam: ¶ & nunc demonstra mihi adhuc interpretationem somnij huius.
16 Sicut enim existimo in sensu meo, væ qui derelicti fuerunt in diebus illis: & multò plus væ his qui non sunt derelicti.
17 Qui enim non sunt derelicti, tristes erant.
18 Intelligo nunc quæ sunt reposita in nouissimis diebus, & occurrent eis, sed & his qui derelicti sunt.
19 Propter hoc venerunt enim in pericula magna, & necessitates multas, sicut ostendunt somnia hæc.
20 Attamen facilius est periclitantem venire in hunc, quàm pertransire, sicut nubem à seculo, & nunc videre quæ contingunt in nouissimo. Et respondit ad me, & dixit,
21 ¶ Et visionis interpretationem dicam tibi, & de quibus locutus es, adaperiam tibi.
22 Quoniam de his dixisti qui derelicti sunt, hæc est interpretatio.
23 Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodiuit. qui in periculo inciderunt, hi sunt qui habent opera & fidem ad Fortissimum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

24 Scito ergo quoniã magis beatificati sunt,
qui derelicti, super eos qui mortui sunt.
25 Hæ interpretationes visionis, quia vidi-
26 sti virũ ascendentem de corde maris, ¶ ipse
est quem conseruat Altissimus multis tem-
poribus, qui per semetipsum liberabit crea-
turam suam: & ipse disponet, qui derelicti
sunt.
27 Et quoniam vidisti de ore eius exire, vt
28 spiritum, & ignem, & tempestatem: ¶ &
quoniam non tenebat phramæam, neque
vas bellicosum: corrupit enim impetus eius
multitudinẽ, quæ venerat expugnare eum.
hæc est interpretatio.
C 29 Ecce dies veniunt, quando incipiet Al-
tissimus liberare eos, qui super terram sunt:
30 ¶ & veniet in excessu mentis super eos qui
inhabitant terram.
Matt. 24.4.7. 31 Et alij alios cogitabunt debellare: ciuitas
ciuitatem, & locus locum, & gens aduersus
gentem, & regnum aduersus regnum.
32 Et erit, cùm fient hæc, & contingent si-
gna quæ antè ostendi tibi: & tunc reuela-
bitur filius meus, quem vidisti, vt virum a-
scendentem.
33 Et erit quando audierint omnes gentes
vocem eius: & derelinquet vnusquisque in
regione sua bellum suum, quod habent ad
34 alterutrum: ¶ & colligetur in vnum multi-
tudo innumerabilis, sicut volentes venire,
& expugnare eum.
35 Ipse autem stabit super cacumen montis
Sion.
36 Sion autem veniet, & ostendetur omni-
bus parata & ædificata, sicut vidisti montem
sculpi sine manibus.
37 Ipse autem filius meus arguet quæ adin-
uenerunt gentes, impietates eorum has,
quæ tempestati appropinquauerũt propter
mala cogitamenta eorum & cruciamenta
38 quibus incipier cruciari: ¶ quæ assimulatæ
sunt flammæ, & perdet eos sine labore per
legem, quæ igni assimilata sunt.
39 Et quoniam vidisti eum colligentem ad
40 se aliam multitudinem pacificam, ¶ hæ sunt
4. Reg. 17.a.3. decem tribus, quæ captiuæ factæ sunt de
terra sua in diebus Osee regis, quem capti-
uum duxit Salmanasar rex Assyriorum: &
transtulit eos trans flumen, & translati sunt
in terram aliam.
41 Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc,
vt derelinquerent multitudinem gentium,
& proficiscerẽtur in vlteriorem regionem,
vbi nunquam inhabitauit genus humanũ:
42 ¶ vel ibi obseruare legitima sua, quæ non
fuerant seruantes in regione sua.
43 Per introitus autem angustos fluminis
Euphráten introierunt.
44 Fecit enim eis tunc Altissimus signa, &
statuit venas fluminis vsquequo transirent.
45 Per eam enim regionem erat via multa
itineris, anni vnius & dimidij: nam regio
illa vocatur Arsareth.
46 Tunc inhabitauerunt ibi vsque in nouis-
simo tempore: & nunc iterum cùm coe-
47 rint venire, ¶ iterum Altissimus statuet ve-
nas fluminis, vt possint transire: propterea
vidisti multitudinem cum pace.
48 Sed & qui derelicti sunt de populo tuo,
sunt qui inueniuntur intra terminum meum
49 Factum erit ergo, quando incipiet
dere multitudinem earum, quæ collecta
sunt gentes, proteget eos qui superauerunt
50 populum: ¶ & tunc ostendet eis multa
rima portenta.
51 Et dixi ego, Dominator Domine, hoc
hi ostende, propter quod vidi virum ascen-
52 dentem de corde maris. Et dixit mihi, Ip
cut non potes hæc vel scrutari, vel scire
sunt in profundo maris: sic nõ potest q
que super terram videre filium meum,
eos qui cum eo sunt, nisi in tempore
53 Hęc est interpretatio somnij quod vidi
& propter quod illuminatus es hic solus.
54 Dereliquisti enim tuam, & circa mea
vacasti legem, & quæsisti.
55 Vitam enim tuam disposuisti in
56 & sensum tuum vocasti matrem: ¶ &
pter hoc ostendi tibi merces apud Alti
mum, erit enim post alios tres dies, sed
loquar, & exponã tibi grauia & mirabilia
57 Et profectus sum, & transij in campum
multum glorificans & laudans Altissimum
de mirabilibus quæ per tempus fiebant
58 ¶ & quoniam gubernat ipsum, & quæ
temporibus illata, & sedi ibi tribus diebus.

CAPVT XIIII.

Apparet Dominus Esdræ in rubo, & sermones ei dam arcana reuelat.

ET factum est tertio die, & ego sedebam
sub quercu.
2 Et ecce vox exiuit contra me de rubo, &
dixit, Esdra, Esdra. Et dixi, Ecce ego Domi-
ne. Et surrexi super pedes meos. Et dixit
3 me, ¶ Reuelans reuelatus sum super rubum
& locutus sum Moysi, quãdo populus meus
4 seruiebat in Aegypto, ¶ & misi eum, &
duxi populum meum de Aegypto, & ad-
xi eũ super montem Sina, & detinui eum
5 apud me diebus multis: ¶ & enarraui ei

rabilia multa, & ostendi ei temporum se-
6 creta & finem: & præcepi ei, dicens, ¶ Hæc
in palàm facies verba, & hæc abscondes.
7 Et nunc tibi dico, ¶ Signa quæ demon-
8 straui, & somnia quæ vidisti, & interpreta-
tiones quas tu vidisti, in corde tuo repone
9 ea: ¶ tu enim recipieris ab omnibus, conuer-
teris residuus cum consilio meo & cum si-
milibus tuis, vsquequo finiantur tempora.
10 ¶ quoniam seculum perdidit iuuentutem
suam, & tempora appropinquãt senescere.
11 Duodecim enim partibus diuisum est se-
culum, & transierunt eius decima & dimi-
12 dium decimę partis: ¶ supersunt autem eius
8 post medium decimæ partis.
13 Nunc ergo dispone domum tuam, & cor-
ripe populum tuum, & consolare humiles
14 corum, & renuntia iam corruptelæ, ¶ & di-
mitte abs te mortales cogitationes, & pro-
ijce abs te pondera humana, & exue te iam
infirmam naturam, & repone in vnam par-
Mat. 24 a. 7. Luc. 2. c. 15 tem molestissima tibi cogitamenta, & fe-
stina transmigrare à temporibus his: ¶ quæ
16 enim vidisti nunc contigisse mala, iterum
horum deteriora facient: ¶ quantum enim
inualidum fiet seculum à senectute, tan-
tum multiplicabuntur super inhabitantes
mala.
17 Prolongauit enim se magis veritas, & ap-
propinquauit mendacium. Iam enim festi-
nat venire, quam vidisti visionem.
18 Et respondi, & dixi coram te Domine,
19 ¶ Ecce enim ego abibo, sicut præcepisti mi-
hi, & corripiam præsentem populum. Qui
autem iterum nati fuerint, quis cõmonebit?
20 Positum est ergo seculum in tenebris, &
qui inhabitant in eo sine lumine.
21 Quoniam lex tua incẽsa est, propter quod
nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ inci-
pient opera.
22 Si enim inueni in te gratiam, immitte in
me spiritũ sanctum, & scribam omne quod
factum est in seculo ab initio, quæ erant in
lege tua scripta, vt possint homines inueni-
re semitam: & qui voluerint viuere in no-
C uissimis, viuant.
23 Et respondit ad me, & dixit, Vadens con-
grega populum, & dices ad eos vt non quæ-
rant te diebus quadraginta.
24 Tu autem præpara tibi buxos multos, &
accipe tecũ Saream, Dabriam, Salemiam,
Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati
25 sunt ad scribendum velociter.
Et veni huc, & ego accendam in corde
tuo lucernam intellectus, quæ non extin-
guetur quoadusque finiantur quæ inci-
pies scribere.
26 Et tunc perfectis quædam palàm facies,
quædã sapientibus absconsè trades. in cra-
stinum enim hac hora incipies scribere.
27 Et profectus sum, sicut mihi præcepit, &
28 congregaui omnẽ populum, & dixi, ¶ Audi Gene. 47. a 4.
29 Israël verba hæc, ¶ Peregrinati sunt patres Deut. 4. a. 5.
nostri ab initio in Aegypto, & liberati sunt & 5. a. 6.
30 inde: ¶ & acceperũt legem vitæ, quam non Act. 7. g. 53.
custodierunt, quam & vos post eos trans-
31 gressi estis: ¶ & data est vobis terra in sor-
tem, & terra Sion, & patres vestri, & vos ini-
quitatem fecistis, & non seruastis vias, quas
32 præcepit vobis Altissimus: ¶ & iustus iudex
cùm sit, abstulit à vobis in tempore quod
donauerat.
33 Et nunc vos hîc estis, & fratres vestri in-
trorsum vestrûm sunt.
34 Si ergo imperaueritis sensui vestro, & e-
rudieritis cor vestrum, viui conseruati eri-
tis, & post mortem misericordiam conse-
quemini.
35 Iudicium enim post mortẽ veniet, quan-
do iterum reuiuiscemus: & tunc iustorum
nomina parebunt, & impiorum facta osten-
dentur.
36 Ad me igitur nemo accedat nunc, neque D
requirat me vsque dies quadraginta.
37 Et accepi quinque viros, sicut mandauit
mihi, & profecti sumus in campũ, & man-
simus ibi.
38 Et factus sum in crastinũ, & ecce vox vo-
cauit me, dicens, Esdra aperi os tuum, & bi-
be quo te potauero.
39 Et aperui os meum, & ecce calix plenus
porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut
aqua: color autem eius vt ignis similis.
40 Et accepi, & bibi: & in eo cùm bibissem,
cor meum cruciabatur intellectu, & in pe-
ctus meum increscebat sapientia. Nam spi-
ritus meus conseruabatur memoria.
41 Et apertum est os meum, & non est clau-
sum amplius.
42 Altissimus dedit intellectum quinq; vi-
ris, & scripserunt quæ dicebantur excessio-
nes noctis, quas non sciebant.
43 Nocte autem manducabant panem, ego
autem per diem loquebar, & per noctem
non tacebam.
44 Scripti sunt autem per quadraginta dies
libri ducenti quatuor.
45 Et factum est cùm compleuissent qua-
draginta dies, locutus est Altissimus, dicẽs,
Priora quæ scripsisti, in palàm pone, & le-

Universidad de Deusto
Biblioteca

46 gant digni & indigni: ¶ nouissimos autem
septuaginta conseruabis, vt tradas eos sa-
pientibus de populo tuo.
47 In his enim est vena intellectus, & sapien
tiæ fons, & scientiæ flumen. Et feci sic.

CAPVT XV.

Prædicuntur multæ calamitates seculo superuenturæ.

A 1 ECce loquere in aures plebis meæ sermo-
nes prophetiæ, quos immisero in os tuum,
2 dicit Dominus: ¶ & fac vt in charta scriban-
tur, quoniam fideles & veri sunt.
3 Ne timeas à cognationibus aduersum te,
nec turbent te incredulitates dicentium.
4 Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua morietur.
5 Ecce ego induco, dicit Dominus, super or-
bem terrarum mala, gladium, & famem, &
6 mortem, & interitum: ¶ propter quod su-
perpolluit iniquitas omnem terram, & ad-
impleta sunt opera nociua illorum.
7 Propterea dicit Dominus: ¶ Iam non sile-
8 bo de impietatibus eorum quæ irreligiosè
agunt, nec sustinebo in his quæ iniquè exer-
cent: ecce sanguis innoxius & iustus clamat
ad me, & animę iustorũ clamãt pseueráter.
Apoc. 6. c. 10. & 19. a. 2. 9 Vindicans vindicabo illos, dicit Dominus,
& accipiam omnem sanguinem innoxium
ex illis ad me.
10 Ecce populus meus quasi grex ad occisio-
nem ducitur, iam nõ patiar illum habitare
11 in Terra-Aegypti: ¶ sed educam eum in
manu potenti & brachio excelso, & pẽcu-
tiam plaga sicut prius, & corrumpam om-
nem terram eius.
12 Lugebit Aegyptus, & fundamenta eius
plaga verberata, & castigatione quas indu-
cet ei Deus.
13 Lugebũt cultores operantes terram, quo-
niam deficient semina eorum ab vredine
& grandine, & à sydere terribili.
14 Væ seculo, & qui habitãt in eo: ¶ quia ap-
15 propinquauit gladius, & contritio eorum,
& exurget gens contra gentem ad pugnam,
& rhomphæa in manibus eorum.
16 Erit enim in constabilitio hominibus, &
alij alijs inualescentes non curabunt regem
suum, & principes viæ gestorum suorum in
potentia sua.
17 Cõcupiscet enim homo in ciuitatem ire,
& non poterit.
B 18 Propter superbiam enim eorum ciuitates
turbabuntur, domus exterentur, homines
metuent.
19 Non miserebitur homo proximũ suum ad
irritũ faciendum domos eorũ in gladium
ad diripiendas substantias eorum propter
famem panis & tribulationem multam.
20 Ecce, ego conuoco, dicit Deus, omnes
reges terræ ad me verendum, qui sunt ab
oriente & ab austro, ab euro, & à Libano, ut
conuertendos in se, & reddere quæ dedit
21 runt illis: ¶ sicut faciunt vsque hodie electis
meis, sic faciam & reddam in sinu eorum.
22 Hæc dicit Dominus Deus, ¶ Non parcet
dextera mea super peccatores, nec cessabit
rhomphæa super effundentes sanguinem
innoxium super terram.
23 Exijt ignis ab ira eius, & deuorauit fun-
damenta terræ, & peccatores quasi frumenta
incensum.
24 Væ eis qui peccant, & non obseruant mã-
25 data mea dicit Dominus. ¶ Non parcam eis
lis. Discedite filij à potestate. Nolite cõ-
26 taminare sanctificationem meam, ¶ quo-
niã nouit Dominus omnes qui delinquunt
in illum. propterea tradidit eos in mortem,
& in occisionem.
27 Iam enim venerunt super orbem terra-
rum mala, & manebitis in illis, non enim
liberabit vos Deus, propter quod peccastis
in eum.
28 Ecce visio horribilis, & facies illius ab o-
riente.
29 Et exient nationes draconum Arabum in
curribus multis, & sicut flatus, eorũ nemo
rus fertur super terram, vt iam timentes
30 trepident omnes qui illos audient ¶ cum-
nij insanientes in ira, & exient vt apri de si-
ua, & aduenient de virtute magna, & con-
stabunt in pugnam cum illis, & vastabunt
portionem terræ Assyriorum.
31 Et post hæc superualescent dracones ma-
tiuitatis suæ memores, & conuertent se ad
spirantes in virtute magna ad perijcendos eos.
32 Isti turbabuntur & silebunt in virtute illo-
33 rum, & cõuertent pedes suos in fugam, ¶ &
à territorio Assyriorum subsessor obsidebit
eos, & consumet vnum ex illis, & erit timor
& tremor in exercitu illorum, & commouebit
in reges ipsorum.
34 Ecce nubes ab oriente, & à septentrione
vsque ad meridianum, & facies earum ho-
rida valde, plena iræ & procellæ, & colli-
35 dent se inuicem, ¶ & collident fydus cum
sum super terram, & fydus illorum, & con-
36 sanguis à gladio vsque ad ventrem ¶ &
mus hominis vsque ad substramen cadet
& erit timor & tremor multus super ter-
¶ &

37 ¶ & horrebunt qui videbunt iram illam, &
tremor apprehendet illos: & post hæc mo-
38 uebuntur nimbi copiosi ¶ à meridiano &
septentrione, & portio alia ab occidente:
39 ¶ & superinualescent venti ab oriente, &
recludent eam, & nubem quam suscitauit
in ira, & sydus ad faciendam exterritatio-
40 nem ad orientalem ventum & occidentem
violabitur: ¶ & exaltabuntur nubes magnę
& validæ plenæ iræ, & sydus, vt exterreant
omnem terram, & inhabitantes eam, & in-
41 fundent super omnem locum altum & e-
minentem sydus terribile, ¶ ignem & gran
dinem, & rhomphæas volantes, & aquas
multas, vt etiam impleantur omnes cam-
pi, & omnes riui plenitudine aquarum mul
42 tarum. ¶ & demolientur ciuitates, & mu-
ros, & montes, & colles, & ligna sylua-
rum, & fœnum pratorum, & frumenta co-
rum.
43 Et transibunt constantes vsque Babylo-
44 nem, & exterent eam: ¶ conuenient ad
ipsam, & circuibunt eam, & effundent sy-
dus, & omnem iram super eam, & subibit
45 puluis & fumus vsque in cælum, & omnes
in circuitu lugebũt eam: ¶ & qui sub ea re-
46 manserint, fremunt his qui exterruerunt.
Et tu Asia concors in spem Babylonis, &
47 gloria personæ eius, ¶ væ tibi misera pro-
pter quod assimilasti ei, & ornasti filias tuas
in fornicatione, ad placendum & gloriam
dum in amatoribus tuis, qui tecum cupie-
D 48 runt semper fornicari.
Odibilem imitata es in omnibus operi-
bus eius, & in adinuentionibus eius: pro-
49 pterea dicit Deus, ¶ Immittam tibi mala,
viduitatem, paupertatem, & famem, & gla-
dium, & pestem, ad deuastandas domos tuos
50 à violatione, & morte, & gloria, virtutis tuę.
Sicut flos siccabitur, cùm exurget ardor
51 qui emissus est super te, ¶ infirmaberis vt
paupercula plagata & castigata à mulieri-
bus, vt non possint te susciperé potentes &
amatores.
52 Nunquid ego sic zelabor te, dicit Domi-
53 nus, ¶ nisi occidisses electos meos in omni
tempore, exaltans percussionem manuum,
54 & dicens super mortem eorum, cùm ine-
briata esses, ¶ Exorna speciem vultus tui?
55 Merces fornicationis tuæ in sinu tuo, pro-
pter hoc redditionem accipies.
56 Sic tu facies electis meis, dicit Dominus:
57 sic facies tibi Deus, & tradet te in malum.
Et nati tui fame interient, & tu rhom-
phæa cades, & ciuitates tuæ conterentur, &
58 omnes tui in campo gladio cadent. ¶ Et
qui sunt in montibus, fame peribũt, & man-
ducabunt carnes suas, & sanguinem bibent
à fame panis & siti aquæ.
59 Infelix per maria venies, & rursum acci-
pies mala.
60 Et in transitu allident ciuitatem ℣ occi- ℣ *ociosam, & exterent 5.*
sam, & exterent' aliquam portionem terræ
tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabunt, ℣ *conuersam 5.*
rursum reuertentes ℣ ad Babylonem sub-
uersam'.
61 Et demolita eris illis pro stipula, & ipsi e-
62 runt tibi ignis: ¶ & deuorabunt te, & ciui-
tates tuas, terram tuã, & montes tuos, om-
nes syluas tuas, & lignum fructiferum igni
comburent.
63 Filios tuos captiuos ducent, & censum
tuum in prædam habebunt, & gloriam fa-
ciei tuæ exterminabunt.

CAPVT XVI.

Horrenda vniuerso orbi desolatio in fine futura.

VAe tibi Babylon & Asia, væ tibi Aegypte 1 A
& Syria.
2 Præcingite vos saccis & cilicijs, & plan-
gite filios vestros, & dolete: quoniam ap-
propinquauit contritio vestra.
3 Immissus est vobis gladius, & quis est qui
auertat illum?
4 Immissus est in vobis ignis, & quis est qui
extinguat illum?
5 Immissa sunt vobis mala, & quis est qui
repellat ea?
6 Nunquid repellet aliquis leonem esurien-
tem in sylua, aut extinguet ignem in stipu-
la, mox quando cœperit ardere?
7 Nunquid repellet aliquis sagittam à sagit-
tario forti missam?
8 Dominus fortis immittit mala, & quis est
qui repellat ea?
9 Exijt ignis ex iracundia eius, & quis est qui
extinguat eum?
10 Coruscabit, & quis non timebit? Tona-
bit, & quis non pauebit?
11 Dominus comminabitur, & quis non fun
ditus conteretur à facie ipsius?
12 Terra tremuit & fundamenta eius, mare
fluctuat de profundo, & fluctus eius distur-
babuntur, & pisces eius à facie Domini, & à
13 gloria virtutis eius, ¶ quoniam fortis dex-
tera eius quæ arcum tendit: sagittæ eius a-
cutæ quæ ab ipso mittuntur, non deficient,
cùm cœperint mitti in fines terræ.
14 Ecce mittuntur mala, & non reuerten-
tur donec veniant super terram.

Universidad de Deusto
Biblioteca

15 Ignis succenditur,& non extinguetur,do-
nec consumat fundamenta terræ.
16 Quemadmodum non redit sagitta missa
à valido sagittario, sic non reuertentur ma-
la quæ missa fuerint in terram.
17 Væ mihi,væ mihi: quis me liberabit in il-
18 lis diebus: ¶ initium dolorum & multi ge-
mitus,initium famis & multi interitus,ini-
tium bellorum & formidabunt potestates,
initium malorum,& trepidabunt omnes.
19 In his quid faciam,cùm venerint mala?
20 Ecce fames & plaga, & tribulatio, & an-
gustia missa sunt flagella in emendatione,
21 ¶ & in his omnibus se non conuertent ab
iniquitatibus suis, neque flagellorum me-
mores erunt semper.
B 22 Ecce erit annonæ vilitas super terram,sic
vt putent sibi esse directam pacem, & tunc
germinabunt mala super terram, gladius,
fames,& magna confusio.
23 A fame enim plurimi qui inhabitant ter-
ram,interient,& gladius perdet cęteros qui
24 superauerint à fame: ¶ & mortui sicut ster-
cora proijcientur, & nō erit qui consoletur
eos. Derelinquetur enim terra deserta, &
ciuitates eius deijcientur.
25 Non derelinquetur qui colat terram, &
qui seminet eam.
26 Ligna dabunt fructus, & quis vindemia-
bit illa?
27 Vua matura fiet,& quis calcabit illam? E-
rit enim locis magna desertio.
28 Cupiet enim homo hominem videre,vel
vocem eius audire.
29 Relinquentur enim de ciuitate decem,&
duo de agro, qui absconderint se in densis
30 nemoribus,& scissuris petrarum: ¶ quem-
admodum derelinquntur in oliueto,& sin-
31 gulis arborib.tres aut quatuor oliuæ.¶ aut si-
cut in vinea vindemiata racemi relinquun-
tur ab his, qui diligenter vineam scrutan-
32 tur: ¶ sic relinquentur in diebus illis tres aut
quatuor ab scrutantibus domos eorum in
rhomphæa.
33 Et relinquetur terra deserta, & agri eius
inueterabunt, & viæ eius, & omnes semi-
tæ eius germinabunt spinas, eò quòd non
transient homines per eam. Lugebunt vir-
34 gines nō habentes sponsos: ¶ lugebunt mu-
lieres non habentes viros,lugebunt filiæ ea-
35 rum non habentes adiutorium: ¶ sponsi ea-
rum in bello consumentur, & viri earum
in fame exterentur.
36 Audite verò ista, & cognoscite ea serui
Domini.
37 Ecce verbum Domini, excipite illud: &
dijs credatis de quibus dicit Dominus.
38 Ecce appropinquant mala, & non tar-
dant.
39 Quemadmodum prægnans cùm parit in
nono mense filium suum, appropinquant
hora partus eius ante horas duas vel tres,do-
lores circumeunt ventrem eius, & produ-
cunte infante de ventre non tardabunt tres
40 punctо: ¶ sic non morabuntur mala ad pro-
deundum super terram, & seculum genera-
& dolores circumtenebunt illud.
41 Audite verbum,plebs mea: parate vos ad
pugnam, & in malis sic estote, quasi alie-
næ terræ.
42 Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui emit,
quasi qui perditurus.
43 Qui mercatur,quasi qui fructum non ca-
piat: & qui ædificat, quasi non habitaturus.
44 Qui seminat,quasi qui non metet: sic &
qui vineam putat, quasi non vindemiatu-
rus.
45 Qui nubunt,sic quasi filios non facturi: &
qui non nubunt,sic quasi vidui.
46 Propter quod qui laborant, sine causa la-
borant.
47 Fructus enim illorū alienigenæ manduca-
& substantiam illorū rapient, & domos
uertent,& filios eorum captiuabūt, quia in
captiuitate & fame generant natos sibi.
47 Et qui negotiantur in rapina, quemad-
diu exornant ciuitates, & domos suas, &
49 possessiones & personas suas, ¶ tanto magis
adzelabor eos super peccata sua, dicit Do-
minus.
50 Quomodo zelatur fornicaria mulierem
51 idoneam & bonam valdè, ¶ sic zelabitur in-
stitia iniquitatem cùm exornat se, & sacer-
sat eam in facie, cùm venerit qui defende
exquirentem omne peccatū super terram
52 Propterea nolite similari ei, nec operibus
53 eius: ¶ quoniam adhuc pusillum, & conclu-
iniquitas à terra, & iustitia regnabit in ve-
54 Non dicat peccator se non peccasse: sic
niam carbones ignis comburet super pecca-
eius qui dicit, Non peccaui coram Domi-
no? Deo & gloriæ ipsius.
55 Ecce Dominus cognoscet omnia opera
hominum,& adinuentiones illorum,& co
gitationes illorum, & corda illorum.
56 Dixit enim, Fiat terra, & facta est. Fiat cae-
lum,& factum est.
57 Et in verbo illius stellæ fundatæ sunt, &
nouit numerum stellarum.
58 Qui scrutatur abyssum, & thesauros

rum: qui mensus est mare, & conceptum
eius.
59 Qui conclusit mare in medio aquarum,
D & suspendit terram super aquas verbo suo.
60 Qui extendit cælum quasi cameram, su-
per aquas fundauit eum.
61 Qui posuit in deserto fontes aquarum, &
super verticem montium lacus ad emitten
dum flumina ab eminenti petra, vt potā-
ret terram.
62 Qui finxit hominem, & posuit cor suum
in medio corporis, & misit ei spiritum, vi-
63 tam & intellectum, ¶ & spiramen Dei om-
nipotentis qui fecit omnia, & scrutinat om
nia absconsa in absconsis terræ.
64 Hic nouit adinuentionem vestram, &
quæ cogitatis in cordibus vestris,peccantes
& volentes occultare peccata vestra.
65 Propter quod Dominus scrutinando scru
tinauit omnia opera, & traducet vos om-
66 nes, ¶ & vos confusi eritis cùm processerint
peccata vestra coram hominibus,& iniqui-
tates erunt, quæ accusatores stabunt in die
illo.
67 Quid facietis? aut quomodo absconde-
tis peccata vestra coram Deo & angelis
eius?
68 Ecce iudex Deus,timete eum. Desinite
à peccatis vestris,& obliuiscamini iniquita-
tes vestras,& agere eas in sempiterno, &
Deus educet vos, & liberabit de omni tri-
bulatione.
69 Ecce enim incenditur ardor super vos
turbæ copiosæ, & rapient quosdam ex vo-
70 bis, & cibabunt idōlis occisos: ¶ & qui con-
senserint eis,erunt illis in derisum,& in im-
71 properium, & in conculcationem. ¶ erit e-
nim locis locus,& in vicinas ciuitates exur-
rectio multa super timentes Dominum.
72 Erunt quasi insani nemini parcentes: ad
diripiendum & deuastandum adhuc ti-
73 mentes Dominum, ¶ quia deuastabunt &
diripient substantias,& de domibus suis eos
eijcient.
74 Tunc parebit probatio electorum meo-
rum,vt aurum quod probatur ab igne.
75 Audite dilecti mei dicit Dominus, Ecce
adsunt dies tribulationis, & de his liberabo
vos.
76 Ne timeatis,nec hæsitetis,quoniam Deus
dux vester est.
77 Et qui seruat mandata & præcepta mea,
dicit Dominus Deus,ne præponderent vos
peccata vestra,ne supereleuent se iniquita-
tes vestræ.
78 Væ qui constringuntur à peccatis suis, &
obteguntur ab iniquitatibus suis, quem-
admodum ager constringitur à sylua, & spi
nis tegitur semita eius per quam nō transit
homo, & excluditur, & mittitur ad deuo-
rationem ignis.

D. HIERONYMI AD CHRO-MATIVM ET HELIODORVM IN TO-BIAM PRAEFATIO.

MIRARI NON DESINO EXACTIO-nem vestra instantiam. Exigitis enim vt librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum tra-
ducam. Labrum itaque Tobiæ: quem Hebrai de catalogo di-
uinarum scripturarum secantes, his qui hagiographa me-
cum sunt, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non ta-
men meo studio. Arguunt enim nos Hebræorum studia: &
quasi aut nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista
conferre. Sed melius esse iudicans Pharisæorum displi-
cere iudicio, & episcoporum iussionibus deseruire, institi vt
potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni He-
braico, vtriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens,
vnius diei laborem arripui: & quicquid ille mihi Hebraicis
verbis expressit, hoc ego accito notario sermonibus Latinis
exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis
compensabo, cùm gratum vobis didicero
me, quod iubere estis digna-
ti, complesse.
*

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBER TOBIAE.

CAPVT I.

Tobias in captiuitate constitutus, à lege Dei nõ recedit, & filium Tobiam ex Anna vxore susceptum, Deum timere docet, gratus regi Salmanasar pergit quocunque vult, confratres captiuos consolatur: Gabelo mutuat decem argenti talenta: Sennacherib, quòd mortuos sepeliret, eum persequitur.

A 1 TOBIAS EX TRIBV ET CIVITAte Nephthali, quæ est in superioribus Galilææ supra Naasion, post viam quæ ducit ad occidentem, in sinistro habens ciuitatem Se-
4.Reg.17.n.3.2 & 18.b.9. phet: ¶ cùm captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorũ, in captiuitate tamen
3 positus, viam veritatis non deseruit, ¶ ita vt omnia quę habere poterat, quotidie con-
captiuis fratribus, qui erant ex eius genere, impertiret.

4 Cumque esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile gessit in opere.

3.Reg.12.f.28. 5 Denique cùm irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboam fecerat rex Israël, hic
B 6 solus fugiebat cõsortia omnium: ¶ & pergebat in Ierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israël, omnia primitiua sua & decimas suas fideli-
7 ter offerens, ¶ ita vt in tertio anno proselytis & aduenis ministraret omnem decimationem.

8 Hæc & his similia secundum legem Dei puerulus obseruabat.

C 9 Cùm verò factus fuisset vir, accepit vxorẽ Annam de tribu sua: genuitq; ex ea filium,
10 nomen suum imponens ei, ¶ quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato.

11 Igitur cùm per captiuitatẽ deuenisset cum vxore sua & filio in ciuitatem Niniuen cum
12 omni tribu sua: ¶ & cùm omnes ederent ex cibis gentiliũ, iste custodiuit animã suam, & nunquã cõtaminatus est in escis eorum.

13 Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspe-
14 ctu Salmanasar regis: ¶ & dedit illi potestatem quocunque vellet ire, habens libertatem quæcunque facere voluisset.

enim 13. 15 Pergebat ergo ad omnes qui erant in captiuitate, & monita salutis dabit eis.

16 Cùm autem venisset in Rages ciuitatem Medorum, & ex his quibus honoratus fuerat à rege, habuisset decem talenta argenti:

17 ¶ & cùm in multa turba generis sui Gabelum egentem videret qui erat ex tribu eius, sub chirographo dedit illi memorati pondus argenti.

18 Post multum verò temporis mortuo Salmanasar rege, cùm regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Israël exosos haberet in conspectu suo.

19 Tobias quotidiè pergebat per omnes cognationem suam, & consolabatur eos, uidebatque vnicuiq; prout poterat, dele-
20 cultatibus suis. ¶ esurientes alebat, nudis vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam solicitus exhibebat.

21 Denique cùm reuersus esset rex Sennacherib fugiens à Iudæa plagam, quam in eum fecerat Deus propter blasphemiam eius, & iratus multos occideret ex filijs Israam, & ideo multos occideret corpora eorum. Tobias sepeliebat

22 At vbi nuntiatum est regi, iussit eum cidi, & tulit omnem substantiam eius.

23 Tobias verò cum filio suo, & cum vxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum.

24 Post dies verò quadraginta quinque
25 ciderunt regem filij ipsius, ¶ & reuersi Tobias in domum suam, omnisque facultas eius restituta est ei.

CAPVT II.

Tobias mortuorum defatigatus sepultura, stercore in patientiæ probationem exercetur, & ab vxore ac amicis ipsum irridentibus opprobrio.

POst hæc verò cùm esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in
2 mo Tobiæ, ¶ dixit filio suo, Vade, & adduc aliquos de tribu nostrâ, timentes Deum, ut epulentur nobiscum.

3 Cumque abijsset, reuersus nuntiauit ei unum ex filijs Israel iugulatũ iacere in platea. Statimque exiliens de accubitu suo, reliquens prandium, ieiunus pertendit ad cor-
4 pus: ¶ tollensque illud portauit ad domum suam occultè, vt dum sol occubuisset, honestè sepeliret eum.

5 Cumque occultasset corpus, manducauit
6 panem cum luctu & tremore, ¶ memor illum sermonem quem dixit Dominus per Amos prophetam, Dies festi vestri conuertentur in lamentationem & luctum.

7 Cùm verò sol occubuisset, abijt & sepeliuit eum.

Aug. ad. 2. 8 Arguebant autẽ eum omnes proximi eius, dicentes, Iam huius rei causa interfici iussus es, & vix effugisti mortis imperium, & iterum sepelis mortuos?

9 Sed Tobias plus timens Deum quàm regem, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in domo sua, & medijs noctibus sepeliebat ea.

10 Contigit autem vt quadam die fatigatus à sepultura, veniens in domũ suam, iactasset se iuxta parietem & obdormisset: ¶ & ex
11 nido hirundinũ dormienti illi calida stercora inciderent super oculos eius, fieretque

exitus talia loqui, ¶ quoniam filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam
D 10 mutant ab eo.

9 Anna verò vxor eius ibat ad opus textrinũ quotidie: & de labore manuum suarum victum
10 Vnde factum est, vt hœdum caprarum accepisset domi.

11 Cumque vocem balantis vir eius audisset, dixit, Videte ne fortè furtiuus sit: reddite eum dominis suis, quia nõ licet nobis aut
12 edere ex furto aliquid, aut contingere. Ad hæc vxor eius irata respondit, Manifestè vana facta est spes tua, & eleemosynæ
13 tuæ modò apparuerunt.

12 Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplũ patientiæ eius, sicut & sancti Iob.

13 Nam cùm ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata eius custodierit, non
14 est contristatus contra Deum, quòd plagã cęcitatis euenerit ei: ¶ sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ suæ.

15 Nam sicut beato Iob insultabant reges: ita isti parentes & cognati eius irridebant vi-
16 tam eius, dicẽtes, ¶ Vbi est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas?

17 Tobias verò increpabat eos, dicens, Noli-

23 Atque his, & alijs huiusce modi verbis exprobrabat ei.

CAPVT III.

Tobiæ mori petentis oratio ad Deum. & Saræ filiæ Raguelis humilis cum triduano ieiunio oratio, ad ancillæ improperium propter septem ipsius maritos à dæmonio interemptos: vtriusque autem preces exaudiuntur, angelo Raphaele ad eos curandos misso.

TVnc Tobias ingemuit, & cœpit orare cũ
1 A lachrymis, ¶ dicens, Iustus es Domine, &
2 omnia iudicia tua iusta sunt: & omnes viæ tuæ misericordia, & veritas, & iudicium.

3 Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictã sumas de peccatis meis, neq; reminiscaris delicta mea, vel parentũ meorum.

Quoniam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deut. 28.b.15. 4 Quoniam non obediuim⁹ præceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionē, & captiui
tatem, & mortē, & in fabulam, & in improperium omnibus nationibus, in quibus dispersisti nos.
5 Et nunc Domine magna iudicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, & nō ambulauimus synceriter coram te.
6 Et nunc Domine secundum voluntatem tua fac mecum*, & præcipe in pace recipi spiritum meum. Expedit enim mihi mori magis quàm viuere.
*misericordiam 5.
B 7 Eadem itaque die contigit vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorum, & ipsa audiret improperium ab vna ex ancillis patris sui, ¶ quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox vt ingressi fuissent ad eam.
9 Ergo cùm pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens, Amplius ex te nō videamus filium, aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum.
10 Nunquid & occidere me vis, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neque bibit: ¶ sed in oratione persistens cum lachrymis deprecabatur Deū, vt ab isto improperio liberaret eam.
C 12 Factum est autem die tertia, dum comple
13 ret orationem, benedicens Dominum, ¶ dixit, Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum: qui cùm iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his qui inuocant te.
14 Ad te Domine faciem meam conuerto, ad te oculos meos dirigo.
15 Peto Domine vt de vinculo improperij huius absoluas me, aut certè désuper terram eripias me.
16 Tu scis Domine quia nunquam concupiui virum, & mundam seruaui animam meam ab omni concupiscentia.
17 Nunquam cum ludentibus miscui me: neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me præbui.
18 Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere.
19 Et aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan mihi non fuerunt digni: quia forsitan viro alij conseruasti me.
D 20 Non est enim in hominis potestate consilium tuum.
21 Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quòd vita eius, si in probatione fuerit,

coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in corruptione fuerit, liberabitur: & si in corruptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit.
22 Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum, exultationem infundis.
23 Sit nomen tuum Deus Israël benedictum in secula.
24 In illo tempore exauditæ sunt preces
25 borum in conspectu gloriæ summi Dei, & missus est angelus Domini sanctus Raphael, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.

CAPVT IIII.

Tobias cùm se breui putaret moriturum, filio salutis monita inculcat, eleemosynæ virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabeli mandatis indicat.

IGitur cùm Tobias putaret orationem suam exaudiri vt mori potuisset, vocauit ad se
2 biam filium suum, ¶ dixitque ei, Audi mi verba oris mei, & ea in corde tuo quasi fundamentum construe.
3 Cùm acceperit Deus animam meam, pus meus sepeli: & honorem habebo
4 tri tuæ omnibus diebus vitæ eius. ¶ enim esse debes quę & quanta pericula sa sit propter te in vtero suo.
5 Cùm autem & ipsa cōpleuerit tempora tæ suæ, sepelias eam circa me.
6 Omnibus autem diebus vitæ tuæ in habeto Deum: & caue ne aliquando to consentias, & prętermittas præcepta mini Dei nostri.
7 Ex substantia tua fac eleemosynam, & li auertere faciem tuam ab vllo pauper ita enim fiet vt nec à te auertatur facies mini.
8 Quomodo potueris, ita esto misericors.
9 Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum benter impertiri stude.
10 Præmium enim bonum tibi thesaurizas
11 in die necessitatis, ¶ quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & patietur animam ire in tenebras.
12 Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam.
13 Attende tibi fili mi ab omni fornicatione & præter vxorem tuam nunquam peccatum crimen scire.
14 Superbiam nunquam in tuo sensu aut

tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.
15 Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat.
16 Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.
17 Panem tuum cum esurientibus & egenis comede: & de vestimentis tuis nudos tege.
18 Panem tuum, & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus. ¶ consilium semper à sapiente perquire.
D 20 Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.
21 Indico etiam tibi fili mi dedisse me decē talenta argenti, dum adhuc infantulus esses Gabelo, in Rages ciuitate Medorum, & chirographum eius apud me habeo: ¶ & ideo perquire quomodo ad eum peruenias, & recipias ab eo suprà memoratum pondus argenti, & restituas ei chirographum suum.
23 Noli timere fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

CAPVT V.

Tobiæ socium ac ducē itineris in Rages Medorum quærenti Raphael angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit, quibus profectis mater filij deflet absentiam.

A 1 TVnc respondit Tobias patri suo, & dixit, Omnia quæcunque præcepisti mihi, fa-
2 ciam pater.
Quomodo autem pecuniam hanc requiram, ignoro, ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signum dabo ei? Sed neque viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognoui.
3 Tunc pater suus respondit illi, & dixit, Chirographum quidem illius apud me habeo: quod dum illi ostenderis, statim restituet.
4 Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salua mercede sua: dum adhuc viuo, vt recipias eam.
5 Tunc egressus Tobias, inuenit iuuenem splendidum, stantem, præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum.
6 Et ignorans quòd angelus Dei esset, salutauit eum, & dixit, Vnde te habemus bone iuuenis?
7 At ille respondit, Ex filijs Israël. Et Tobias dixit ei, Nosti viam quæ ducit in regionem Medorum?
8 Cui respōdit, Noui, & omnia itinera eius B frequenter ambulaui, & mansi apud Gabelum fratrem nostrum qui moratur in Rages ciuitate Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis.
9 Cui Tobias ait, Sustine me obsecro, donec hæc ipsa nuntiem patri meo.
10 Tunc ingressus Tobias, indicauit vniuersa hæc patri suo. Super quæ admiratus pater, rogauit vt introiret ad eum.
11 Ingressus itaque salutauit eum, & dixit, Gaudium tibi sit semper.
12 Et ait Tobias, Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video?
13 Cui ait iuuenis, Forti animo esto, in proximo est vt à Deo cureris.
14 Dixit itaque illi Tobias, Nunquid potC ris perducere filium meum ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum? & cùm redieris, restituam tibi mercedem tuam.
15 Et dixit ei angelus, Ego ducam, & reducam eum* ad te. *sanum 7.
16 Cui Tobias respondit, Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu?
17 Cui Raphael angelus dixit, Genus quæris mercenarij: an ipsum mercenariū qui cum filio tuo eat?
18 Sed ne fortè solicitum te reddam, ego sum Azarias Ananiæ magni filius.
19 Et Tobias respondit, Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quòd voluerim cognoscere genus tuum.
20 Dixit autem illi angelus, Ego sanum du- D cam, & sanum tibi reducam filium tuum.
21 Respondens autem Tobias, ait, Bene ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & angelus eius comitetur vobiscum.
22 Tunc paratis omnibus quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo & matri suæ, & ambulauerunt ambo simul.
23 Cumq; profecti essent, cœpit mater eius *Inf.10.a.4.* flere, & dicere, Baculum senectutis nostræ tulisti, & transmisisti à nobis.
24 Nunquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum.
25 Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, vt diuitias computaremus hoc, quòd videbamus filium nostrum.
26 Dixitq; ei Tobias, Noli flere, saluus perueniet filius noster, & saluus reuertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum,

Credo

Universidad de Deusto
Biblioteca

27 Credo enim quòd angelus Dei bonus comitetur ei, & bene disponat omnia quæ circa eum geruntur, ita vt cum gaudio reuertatur ad nos.
28 Ad hanc vocem cessauit mater eius flere, & tacuit.

CAPVT VI.

Angeli hortatu Tobias inuadentem piscem apprehendit & exenterat cor eius, fel & iecur ad medicamenta reseruans: & ad Raguelem diuertunt, vt iussu angeli petat in vxorem illius filiam Saram, cuius septem viros occiderat dæmonium, discens ab angelo quo fine suscipiendum ac seruandum sit coniugium.

A 1 PRofectus est autem Tobias, & canis secutus est eum, & mansit prima mansione iuxta fluuium Tigris.
2 Et exiuit vt lauaret pedes suos, & ecce piscis immanis exiuit ad deuorandum eum.
3 Quem expauescens Tobias, clamauit voce magna, dicens, Domine, inuadit me.
4 Et dixit ei angelus, Apprehende branchiam eius, & trahe eum ad te. Quod cùm fecisset, attraxit eum in siccum, & palpitare cœpit ante pedes eius.
5 Tunc dixit ei angelus, exentera hunc piscem: & cor eius, & fel, & iecur repone tibi. sunt enim hæc necessaria ad medicamenta vtiliter.
6 Quod cùm fecisset, assauit carnes eius, & secum tulerunt in via: cætera salierunt quæ sufficerent eis, quousque peruenirent in Rages ciuitatem Medorum.
B 7 Tunc interrogauit Tobias angelum, & dixit ei, Obsecro te Azaria frater, vt dicas mihi, quod remedium habebunt ista quæ de pisce seruare iussisti?
8 Et respondẽs angelus dixit ei, Cordis eius paruculam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorũ, siue à viro, siue à muliere, ita vt vltrà non accedat ad eos.
-5. 9 -Et fel valet ad vngendos oculos in quibus fuerit albugo, & sanabuntur.
10 Et dixit ei Tobias, Vbi vis vt maneamus?
11 Respondensque angelus, ¶ ait, Est hîc Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram, sedneque masculum, neque fœminam vllam habet aliam præter eam.
C 12 Tibi debetur omnis substantia eius, & oportet eam te accipere coniugem.
Num. 27. b. 8. & 36. c. 8.
13 Pete ergo eam à patre eius, & dabit tibi eam in vxorem.
14 Tunc respondit Tobias, & dixit, Audio quia tradita est septem viris, & mortui sunt: sed & hoc audiui, quia dæmonium occidit illos.
15 Timeo ergo, ne fortè & mihi hæc eueniant: & cùm sim vnicus parentibus meis, deponam senectutem illorũ cum tristitia ad inferos.
16 Tunc angelus Raphael dixit ei, Audi me, & ostendam tibi qui sunt quibus præualere potest dæmonium.
17 Hi namque qui cõiugium ita suscipiunt, vt Deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacẽt, sicut equus & mulus quibus nõ est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos.
18 Tu autem cùm acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea.
19 Ipsa autem nocte, incenso iecore piscis, fugabitur dæmonium.
20 Secunda verò nocte in copulatione sanctorum patriarcharum admitteris.
21 Tertia autem nocte benedictionem consequêris, vt filij ex vobis procreentur sanctissimi.
22 Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, vt in semine Abrahæ benedictionem in filijs cõsequaris.

CAPVT VII.

Raguel petit am à Tobia Saram filiam in coniugium, tradit consilio Raphaelis, & scriptis coniugij fiunt nuptiæ celebrantur.

INgressi sunt autem ad Raguelem, & excepit eos Raguel cum gaudio.
2 Intuensque Tobiam Raguel, dixit ad vxorem suæ, Quam similis est iuuenis iste consobrino meo?
3 Et cùm hæc dixisset, ait, Vnde estis iuuenes fratres nostri? At illi dixerũt, Ex tribu Nephthali sumus, ex captiuitate Niniue.
4 Dixitque illis Raguel, Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt, Nouimus.
5 Cumque multa bona loqueretur de eo, dixit angelus ad Raguelem, Tobias de quo terrogas, pater istius est.
6 Et misit se Raguel, & cum lachrymis osculatus est eum, & plorans super collum eius,
7 ¶ dixit, Benedictio sit tibi fili mi, quia bonus & optimi viri filius es.
8 Et Anna vxor eius, & Sara ipsorum filia lachrymatæ sunt.
9 Postquam autem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arietem, & parari conuiuium.

Cumq; hortaretur eos discumbere ad prandium, ¶ Tobias dixit, Hîc ego hodie nõ manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, & promittas mihi dare Saram filiam tuam.
11 Quo audito verbo Raguel, expauit, sciens quid euenerit illis septem viris qui ingressi sunt ad eã, & timere cœpit ne fortè & huic similiter contingeret. Et cùm nutaret, &
C 12 non daret petenti vllum responsum, ¶ dixit ei angelus, Noli timere dare eam isti, quoniam huic timenti Deum debetur coniunx filia tua: propterea alius non potuit habere illam.
13 Tunc dixit Raguel, Non dubito quòd Deus preces & lachrymas meas in conspectu
Iudith 8. b. 14. c. suo admiserit.
14 Et credo quoniam ideo fecit vos venire ad me, vt ista coniungeretur cognationi suæ secundum legem Moysi, & nunc noli dubium gerere quòd tibi eam tradam.
15 Et apprehendens dexteram filiæ suæ, detræ Tobiæ tradidit, dicens, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscum sit, & ipse coniungat vos, impleatque benedi-
D 16 ctionem suam in vobis.
Et accepta charta fecerunt conscriptionem coniugij.
17 Et post hæc epulati sunt benedicentes Deum.
18 Vocauitque Raguel ad se Annam vxorem suam, & præcepit ei vt præpararet alterum cubiculum.
19 Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lachrymata est.
20 Dixitque ei, Forti animo esto filia mea: Dominus cæli det tibi gaudium pro tædio quod pertulisti.

CAP. VIII.

Tobias thalamum ingressus partem iecoris piscis assat, & dæmonio à Raphaele ligato, Tobias & Sara simul orantes noctem transigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat sepulchro, actisq; Deo gratijs à Sara parentibus, lætum apparatur conuiuium, & pro dote medietas bonorum assignatur, cedente & reliqua medietate post parentum obitum.

POstquam verò cœnauerunt, introduxerũt
2 iuuenem ad eam.
Recordatus itaque Tobias sermonum angeli: protulit de cassidili suo partem iecoris, posuitque eam super carbones viuos.
3 Tunc Raphael angelus apprehendit dæmonium: & religauit illud in deserto superioris Aegypti.
4 Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei, Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secundum eras: quia his tribus noctibus Deo iungimur: tertia autem transacta nocte in nostro erimus coniugio.
5 Filij quippe sanctorum sumus, & non possumus ita coniungi sicut gentes quæ ignorant Deum.
6 Surgentes autem pariter, instanter orabant ambo simul, vt sanitas daretur eis.
7 Dixitque Tobias, Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te cœli & terræ, mare que & fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ quę in eis sunt.
8 Tu fecisti Adam de limo terræ, dedistique B
ei adiutorium Heuam. *Gen. 2. c. 7.*
9 Et nunc Domine tu scis quia non luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem', *-13.*
sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in secula seculorum.
10 Dixit itaq; Sara, Miserere nobis Domine, miserere nobis, & consenescamus ambo pariter sani.
11 Et factum est circa pullorum cantum, accersiri iussit Raguel seruos suos, & abierunt cum eo pariter vt foderent sepulchrum.
12 Dicebat enim, Ne fortè simili modo euenerit ei, quo & cæteris illis septem viris qui sunt ingressi ad eam.
13 Cumque parassent fossam, reuersus Ra- C
guel ad vxorem suam, dixit ei:
14 Mitte vnam ex ancillis tuis, & videat si mortuus est, vt sepeliam eum antequam illucescat dies.
15 At illa misit vnam ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum, reperit eos saluos & incolumes, secum pariter dormientes.
16 Et reuersa nuntiauit bonum nuntium, & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet
17 & Anna vxor eius, ¶ & dixerunt, Benedicimus te Domine Deus Israël, quia non contigit quemadmodum putabamus.
18 Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, & exclusisti à nobis inimicum persequentem nos.
19 Misertus es autem duobus vnicis. Fac eos D
Domine plenius benedicere te: & sacrificium tibi laudis tuæ, & fulæ sanitatis offerre, vt cognoscat vniuersitas gentium quia tu es Deus solus in vniuersa terra.
20 Statimque præcepit seruis suis Raguel, vt replerent fossam quam fecerant, priusquam eluceſceret.
21 Vxori autem suæ dixit, vt instrueret con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uiuium, & præpararet omnia quæ in cibos erant iter agentibus necessaria.

22 Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis suis, cunctisque amicis.

23 Et adiurauit Raguel Tobiam, vt duas hebdomadas moraretur apud se.

24 De omnibus autem quæ possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ, & fecit hanc scripturam, vt pars dimidia quæ supererat post obitum eorum, Tobiæ domino deueniret.

CAP. IX.

Raphaël Tobiæ rogatu ad Gabelum pergit, quem recepta pecunia ad Tobiæ nuptias adducit, ille autem Tobiæ ac Saræ benedicit.

A 1 TVnc vocauit Tobias angelum ad se, quem quidem hominem existimabat: dixitq; ei, Azaria frater, peto vt auscultes verba mea:

2 Si meipsum tradam tibi seruum, non ero condignus prouidentiæ tuæ.

3 Tamen obsecro te vt assumas tibi animalia siue seruitia, & vadas ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum: reddasque ei chirographum suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum venire ad nuptias meas.

B 4 Scis enim ipse quoniam numerat pater meus dies: & si tardauero vna die plus, contristatur anima eius.

5 Et certè vides quomodo adiurauit me Raguel, cuius adiuramentum spernere non possum.

6 Tunc Raphael assumens quatuor ex seruis Raguelis, & duos camelos, in Rages ciuitatem Medorum perrexit: & inueniens Gabelum, dedit ei chirographum suum, & recepit ab eo omnem pecuniam.

C 7 Indicauitque ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ gesta sunt: fecitque eum secum venire ad nuptias.

8 Cumq; ingressus esset domum Raguelis, inuenit Tobiam discumbentem: & exiliens, osculati sunt se inuicem: & fleuit Gabelus,

9 benedixitque Deum, & dixit, ¶ Benedicat te Deus Israël, quia filius es optimi viri, & iusti, & timentis Deum, & eleemosynas fa-

D 10 cientis, ¶ & dicatur benedictio super vxorem tuam, & super parentes vestros: & videatis filios vestros, & filios filiorum vestrorum vsque in tertiam & quartam generationem: & sit semen vestrum benedictum à Deo Israël, qui regnat in secula seculorum.

12 Cumque omnes dixissent Amen, accesserunt ad conuiuium: sed & cum timore Domini nuptiarum conuiuium exercebant.

CAP. X.

Parentes Tobiæ longam eius moram anxiè quærunt, ille autem agre obtinet, vt à Raguele dimittatur, accepta dote & vxore: porrò Raguelis uxor precando, admonet filiam de officio matrum familias.

CVm verò moras faceret Tobias, cupiens patriarum, solicitus erat pater eius Tobias, dicens, Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus est ibi?

2 Putásne Gabelus mortuus est, & nemo reddetilli pecuniam?

3 Cœpit autem contristari nimis ipse & Anna vxor eius cum eo: & cœperunt ambo simul flere: eo quòd die stato minime reuerteretur filius eorum ad eos.

4 Flebat igitur mater eius irremediabiliter lachrymis, atque dicebat, Heu, heu me fili mi, vt quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ?

5 Omnia simul in te vno habentes, non debuimus dimittere ire à nobis.

6 Cui dicebat Tobias, Tace, & noli mœrere, sanus est filius noster: satis fidelis est vir cum quo misimus eum.

7 Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circumspiciebat & ambulabat vias omnes, per quas spes erat reuerti: videbatur, vt procul videret eum, si horum esset, venientem.

8 At verò Raguel dicebat ad generum suum, Mane hìc, & ego mittam nuntium meum, & explorabit de te ad Tobiam patrem tuum.

9 Cui Tobias ait, Ego noui quia pater meus & mater mea modò dies computant, & æstimatur spiritus eorum in ipsis.

10 Cumq; verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet remanere, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis substantiæ suæ in pueris, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa: & saluum atque gaudentem

11 misit eum à se, ¶ dicens, Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducatque vos incolumes, & inueniatis omnia recta circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros priusquam moriar.

12 Et apprehendentes parentes eam, osculati sunt eam, & dimiserunt liberam.

13 nentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & seipsam irreprehensibilem exhibere.

CAP.

CAPVT XI.

Relictis in itinere Sara reliquaq; familia, Tobias & Raphael præcedentes, læti à parentibus Tobiæ excipiuntur, quo patris oculos felle iecoris linitente, ille visum recipit, quapropter actis Deo gratijs, post aduentum Saræ ac familiæ septem diebus læti epulantur.

A 1 CVmque reuerterentur, peruenerunt ad Charan, quæ est in medio itinere contra Ninniuen, vndecimo die.

2 Dixitque angelus, Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum.

3 Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu insequantur iter nostrum familiæ, simul cum coniuge tua, & cum animalibus.

4 Cumque hoc placuisset vt irent, dixit Raphael ad Tobiam, Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaq; Tobias ex felle illo, & abierunt.

5 Anna autem sedebat secus viam quotidie in supercilio montis, vnde respicere poterat de longinquo.

6 Et dum ex eodem loco specularetur aduentum eius, vidit à longe, & ilico agnouit

B 7 venientem filium suum: currensque nuntiauit viro suo, dicés, Ecce venit filius tuus.

8 Dixitque Raphael ad Tobiam, At vbi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum: & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum.

9 Statimque lini super oculos eius ex felle isto piscis, quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, & videbit pater tuus lumen cæli, & in aspectu tuo gaudebit.

10 Tunc præcurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nuntius adueniens: blandimento suæ caudæ gaudebat.

C 11 Et consurgens cæcus pater eius, cœpit offendens pedibus currere: & data manu puero, occurrit obuiam filio suo.

12 Et suscipiens, osculatus est eum cum vxore sua, & cœperunt ambo flere præ gaudio.

13 Cumque adorassent Deum, & gratias egissent, consederunt.

14 Tunc sumens Tobias de felle piscis, linuit oculos patris sui.

15 Et sustinuit quasi dimidiam ferè horam: & cœpit albugo ex oculis eius, quasi membrana ouj, egredi.

16 Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, statimque visum recepit.

17 Et glorificabant Deum, ipse videlicet & D vxor eius, & omnes qui sciebant eum.

18 Dicebatq; Tobias, Benedico te Domine Deus Israël, quia tu castigasti me, & tu saluasti me: & ecce, ego video Tobiam filium meum.

18 Ingressa est etiam post septem dies Sara vxor filij eius, & omnis familia, & pecora sana, & cameli, & pecunia multa vxoris, sed & illa pecunia quam receperat à Gabelo:

19 ¶ & narrauit parentibus suis omnia beneficia Dei quæ fecisset circa eum per hominem qui eum duxerat.

20 Veneruntque Achior & Nabath consobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis quæ circa illum ostenderat Deus.

21 Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gauisi sunt.

CAPVT XII.

Tobias cum filio de mercede Raphaelis consulrans, auditis quæ sibi ac filio præstiterat beneficijs, medietatem offert omnium quæ attulerant, at ille se Dei angelum declarat, & post reuelata alia mysteria in cælum subleuatur, quo facto illi in terram pronì ruentes Deum benedicunt.

TVnc vocauit ad se Tobias filium suum, 1 A dixitque ei, Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecum?

2 Respondens Tobias, dixit patri suo, Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficijs eius?

3 Me duxit & reduxit sanum: pecuniam à Gabelo ipse recepit, vxorem ipse me habere fecit, & dæmonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus eius fecit, meipsum à deuoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cæli, & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hæc poterimus dignum dare?

4 Sed peto te pater mi, vt roges eum, si fortè B dignabitur medietatem de omnibus quæ allata sunt, sibi assumere.

5 Et vocantes eum, pater scilicet & filius, tulerunt eum in partem: & rogare cœperunt, vt dignaretur dimidiam partem omnium quæ attulerant, acceptam habere.

6 Tunc dixit eis occulte, Benedicite Deum cæli, & coram omnibus viuentibus confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.

7 Et enim sacramentum regis abscondere, bonum est: opera autem Dei reuelare & confiteri, honorificum est.

8 Bona est oratio cum ieiunio: & eleemosyna magis quàm thesauros auri recondere.

9 ¶ quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitam æternam.

10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 Qui autem faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ.
C 11 Manifesto ergo vobis veritatem, & non abscondam à vobis occultum sermonem.
Sup.2.a.5. 12 Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.
13 Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te.
14 Et nunc misit me Dominus vt curarem te, & Saram vxorem filij tui à dæmonio liberarem.
15 Ego enim sum Raphael angelus vnus ex septem, qui astamus ante Dominum.
16 Cumque hæc audissent, turbati sunt, & tremētes ceciderunt super terram in faciem suam.
17 Dixitque eis angelus, Pax vobis, nolite timere.
18 Etenim cùm essem vobiscum, per voluntatem Dei eram: ipsum benedicite, & cantate illi.
19 Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere, sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor.
20 Tempus est ergo vt reuertar ad eum qui me misit: vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia eius.
21 Et cùm hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, & vltrà eum videre non potuerunt.
22 Tunc prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum: & exurgentes narrauerunt omnia mirabilia eius.

CAP. XIII.

Tobias senior benedicit ac confitetur Domino, & vniuersos ad idipsum hortatur, prophetat quoq; de restitutione & magna fœlicitate futura Ierusalem.

A 1 Deut.32.f.39. 1.Reg.2.a.6. Sap.16.b.13. APeriens autem Tobias senior os suum, benedixit Dominum, & dixit, Magnus es Domine in æternum, & in omnia secula
2 regnum tuum: ¶ quoniam tu flagellas, & saluas, deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam.
2 Confitemini Domino filij Israël, & in con
4 spectu gentium laudate eum: ¶ quoniam ideo dispersit vos inter gentes, quę ignorant eum, vt vos enarretis mirabilia eius, & faciatis scire eos quia non est alius Deus omnipotens præter eum.
5 Ipse castigauit nos propter iniquitates nostras, & ipse saluabit nos propter misericordiam suam.
B 6 Aspicite ergo quæ fecit nobiscum, & cum timore & tremore confitemini illi: regi
7 Ego autem in terra captiuitatis meæ con fitebor illi: quoniam ostendit maiestatem suam in gentem peccatricem.
8 Conuertimini itaque peccatores, & fac iustitiam coram Deo, credentes quod ciat vobiscum misericordiam suam.
9 Ego autem & anima mea in eo lætabor
10 Benedicite Dominum omnes electi agite dies lætitiæ, & confitemini illi.
11 Ierusalem ciuitas Dei, castigauit te Dominus in operibus manuum tuarum.
12 Confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum seculorum, vt reædificet tabernaculum suum, & reuocet ad te captiuos, & gaudeas in omnia secula
lorum.
13 Luce splendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabunt te.
14 Nationes ex longinquo ad te venient munera deferentes, adorabunt in te Dominum, & terram tuam in sanctificatione habebunt.
15 Nomen enim magnum invocabunt
16 Maledicti erunt qui contemplerunt & condemnati erunt omnes qui blasphemauerint te: benedictique erunt qui cauerint te.
17 Tu autem lætaberis in filijs tuis, quoniam omnes benedicentur, & congregabuntur ad Dominum.
18 Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua.
19 Anima mea benedic Dominum, quoniam liberauit Ierusalem ciuitatem suam
cunctis tribulationibus eius, Dominus Deus noster.
20 Beatus ero, si fuerint reliquię seminis mei
21 ad videndam claritatem Ierusalem. Portæ Ierusalem ex sapphiro & smaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius.
22 Ex lapide candido, & mundo omnes plateæ eius sternentur: & per vicos eius hallelu-ia cantabitur.
23 Benedictus Dominus, qui exaltauit te, vt sit regnum eius in secula seculorum. Amen.

CAPVT XIIII.

Tobias senior moriturus completis 102. annis filium ac nepotes ad pietatem hortatur, sepultis parentibus è Niniue migrent, quam vastandam dicit, & Ierusalem instaurandam, quod filius obseruans tandem ad soceros reuertitur, ibique completis 99. annis moritur.

A 1 ET consummati sunt sermones Tobiæ. Et postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadragintaduobus, & vidit filios nepotum suorum.
2 Completis itaque annis centum duobus, sepultus est honorificè in Niniue.
3 Quinquaginta namque & sex annorum lumen oculorum amisit: sexagenarius verò recepit.
4 Reliquum verò vitæ suæ, in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace.
5 In hora autem mortis suæ, vocauit ad se Tobiam filium suum, & septem iuuenes filios suos nepotes suos, dixitque eis:
6 Propè erit interitus Niniue. non enim excidit verbum Domini: & fratres nostri qui
B dispersi sunt à terra Israël, reuertentur ad
Gen.10.d.11.e. eam.
7 Omnis autem deserta terra eius replebitur, & domus Dei quæ in ea incensa est, iterum reædificabitur: ibique reuertentur om-
8 nes timentes Deum, ¶ & relinquent gentes idola sua, & venient in Ierusalem, & in-
9 habitabunt in ea: ¶ & gaudebunt in ea omnes reges terræ, adorantes regem Israël.
10 Audite ergo filij mei patrem vestrum: seruite Domino in veritate, & inquirite vt faciatis quæ placita sunt illi: ¶ & filijs vestris mandate vt faciant iustitias & eleemosynas, vt sint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & in tota virtute sua.
12 Nunc ergo filij audite me, & nolite manere hìc: sed quacunque die sepelieritis matrem vestram circa me in vno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros, vt exeatis hinc. C
13 Video enim quia iniquitas eius finem dabit ei.
14 Factum est autē post obitum matris suæ, Tobias abscessit ex Niniue cum vxore sua, & filijs, & filiorum filijs, & reuersus est ad soceros suos.
15 Inuenitque eos incolumes in senectute D bona: & curam eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum: & omnem hæreditatem domus Raguelis ipse percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum suorum.
16 Et completis annis nonagintanouem in timore Domini, cum gaudio sepelierunt eum.
17 Omnis autem cognatio eius, & omnis generatio eius in bona vita, & in sancta conuersatione permansit, ita vt accepti essent tam Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

HIERONYMI PRAEFATIO IN LIBRVM IVDITH.

APVD Hebræos liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius authoritas ad roborandā illa quæ in contentionem venisunt, minus idonea iudicatur. Chaldæum tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum synodus Nicena in numero sanctarum scripturarum legitur computasse, acquieui postulationi vestræ, imo exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputaui: sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduam, castitatis exemplum, et triumphali laude perpetuis eam præconijs declarate. Hanc enim non solum fœminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & inuperabilem superaret.

LIBER IVDITH.

CAPVT I.

NAbuchodonosor victo rege Medorum, cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit, quibus aliquē honore remissis, indignatus iurat se id vltum iri.

ARPHAXAD ITAQVE REX MEdorum, subiugauerat multas gentes imperio suo, & ipse ædificauit ciuitatem potentissimam, quam appellauit Ecbatanis.
Ex lapidibus quadratis & sectis fecit muros eius in altitudinem cubitorum septuaginta, & in latitudinem cubitorum triginta: turres verò eius posuit in altitudinem cubitorum centum.
3 Per quadrum verò earum latus vtrumque B vicenorum pedum spatio tendebatur, posuitq; portas eius in altitudinem turrium.
4 Et gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui, & in gloria quadrigarū suarum.
5 Anno igitur duodecimo regni sui, Nabuchodonosor rex Assyriorum qui regnabat in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Niniue ciuitate magna, pugnauit contra
C 6 Arphaxad: & obtinuit eum ¶ in campo magno qui appellatur Ragau, circa Euphráten, & Tigrin, & Iadason in campo Erioch regis Elicorum.
7 Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, & cor eius eleuatum est: & misit ad omnes qui habitabant in Cilicia, & Damasco, & Libano: ¶ & ad gentes quæ sunt in
8 Carmelo, & Cedar, & inhabitantes Galilæam in campo magno Esdrelon: ¶ & ad
D 9 omnes qui erant in Samaria & trans flumen Iordanem, vsque ad Ierusalem, & omnem terram Iesse, quousque perueniatur ad terminos Aethiopiæ.
10 Ad hos omnes misit nuntios Nabuchodo-
11 nosor rex Assyriorũ, ¶ qui omnes vno animo contradixerunt & remiserunt eos vacuos, & sine honore abiecerunt.
12 Tunc indignatus Nabuchodonosor rex ad omnem terram illam, iurauit per thronum & regnum suum quòd defenderet se de omnibus regionibus his.

CAP. II.

Holofernes à Nabuchodonosor mittitur, omnia regna & populos vastaturus, describitur potẽtia exercitus ipsius, multúq; locis per ipsum expugnatis vehemens timor vniuersos inuasit.

A 1 ANno tertiodecimo Nabuchodonosor regis, vicesima & secunda die mensis primi, factum est verbum in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum, vt defenderet se.
2 Vocauitq; omnes maiores natu, omnesque duces, & bellatores suos, & habuit cum eis mysterium consilij sui.
3 Dixitque cogitationem suam in eo esse, vt omnem terram suo subiugaret imperio.
4 Quod dictum cùm placuisset omnibus, vocauit Nabuchodonosor rex Holofernem
5 principem militiæ suæ, ¶ & dixit ei, Egredere aduersum omne regnum occidentis: & contra eos præcipuè qui contempserunt imperium meum.
B 6 Non parcet oculus tuus vlli regno, omnemque vrbem munitam subiugabis mihi.
7 Tunc Holofernes vocauit duces, & magistratus virtutis Assyriorum: & dinumerauit viros in expeditionem, sicut præcepit ei rex, centum viginti millia peditum pugnatorum, & equites sagittarios duodecim millia.
8 Omnemq; expeditionem suam fecit præire in multitudine innumerabilium camelorum, cum his quæ exercitibus sufficerent copiosè: boum quoque armenta, greges-

que ouium, quorum non erat numerus.
9 Frumentum ex omni Syria in transitu [illegible]
parari constituit.
10 Aurum verò & argentum, de domo regis assumpsit multum nimis.
11 Et profectus est ipse & omnis exercitus cum quadrigis & equitibus, & sagittariis qui cooperuerunt faciẽ terræ, sicut locusta
12 Cumque pertransisset fines Assyriorum venit ad magnos montes Ange, qui sunt sinistro Ciliciæ: ascenditque omnia castella eorum, & obtinuit omnem munitionem.
13 Effregit autem ciuitatem opimam Melothi, prædauitque omnes filios Thare & filios Ismahel, qui erant contra faciem deserti, & ad austrum terræ Cellon.
14 Et transiuit Euphráten, & venit in Mesopotamiam: & fregit omnes ciuitates excelsas quæ erant ibi, à torrẽte Mambre, vsque
15 quo perueniatur ad mare: ¶ & occupauit terminos eius, à Cilicia vsque ad fines Japheth, qui sunt ad austrum.
16 Abduxitque omnes filios Madian, & spoliauit omnem locupletationem eorũ, & camelos suos ditauit omnem locupletationem eorũ, & camelos suos ditauit omnem locupletationem eorũ, & camelos suos dit

Universidad de Deusto
Biblioteca

mon respondens, ait, Si digneris audire Domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto, qui in montanis habitat, & non egredietur verbum falsum ex ore meo.

Gene. 11. d. 31. 6 Populus iste ex progenie Chaldæorum est.

7 ¶ hic primum in Mesopotamia habitauit, quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum, qui erant in terra Chaldæorum.

8 Deserentes itaq; ceremonias patrum suorum, quæ in multitudine deorum erant,

Gene. 12. a. 1. 9 ¶ vnum Deum cæli coluerunt, qui & præcepit eis, vt exirent inde, & habitarent in Charan. Cumque operuisset omnem terram fames,

Gene. 46. a. 2. descenderunt in Aegyptum, illicque per quadringentos annos sic multiplicati sunt, vt dinumerari eorum non posset exercitus.

B

10 Cumque grauaret eos rex Aegypti, atque in ædificationibus vrbium suarum in luto & latere subiugasset eos, clamauerunt ad Dominum suum, & percussit totam terram Aegypti plagis varijs.

Exod. 24. a. 1. 11 Cumque eiecissent eos Aegyptij à se, & cessasset plaga ab eis, & iterum eos vellent

Infr. 6. c. 13. 12 capere, & ad suum seruitium reuocare, ¶ fugientibus his Deus cæli mare aperuit, ita vt hinc inde aquæ quasi murus solidarentur, & isti pede sicco fundum maris perambulando transirent.

13 In quo loco dum innumerabilis exercitus Aegyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, vt non remaneret vel vnus, qui factum posteris nuntiaret.

Exod. 15. b. 13. & 16. g. 32. 14 Egressi etiam mare rubrum, deserta Sina montis occupauerunt, in quibus nunquam homo habitare potuit, vel filius hominis requieuit.

C 15 Illic fontes amari, obdulcati sunt eis ad bibendum, & per annos quadraginta annonam de cælo consecuti sunt.

16 Vbicunque ingressi sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio, Deus eorum pugnauit pro eis, & vicit.

17 Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultu Domini Dei sui.

18 Quotiescunque autem præter ipsum Deum suum, alterum coluerunt, dati sunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium.

19 Quotiescunque autem pœnituerunt se recessisse à cultura Dei sui, dedit eis Deus cæli virtutem resistendi.

Num. 21. e. 25. 20 Iosu. 12. c. 7. Denique Chananæum regem, & Iebusæum, & Pherezæum, & Hethæum, & Heuæum, & Amorrhæum, & omnes potentes in Hesebon prostrauerunt, & terras eorum &

21 ciuitates eorum ipsi possiderunt: ¶ & [illegible] dum non peccarent in conspectu Dei [illegible] rat cum illis bona. Deus enim illorum [illegible] iniquitatem.

22 Nam & ante hos annos cùm recessis[illegible] à via, quam dederat illis Deus, vt ambu[illegible] rent in ea, exterminati sunt prælijs [illegible] nationibus, & plurimi eorum captiui [illegible] cti sunt in terram non suam.

23 Nuper autem reuersi ad Dominum [illegible] um suum ex dispersione qua dispers[illegible] rant, adunati sunt, & ascenderunt mon[illegible] hæc omnia, & iterum possident Iero[illegible] vbi sunt Sanctasanctorum.

24 Nunc ergo mi Domine, perquire [illegible] liqua iniquitas eorum in conspectu Dei [illegible] rum: & ascendamus ad illos, quoniam [illegible] dens tradet illos Deus eorum tibi, & [illegible] gati erunt sub iugo potentiæ tuæ.

25 Si verò non est offensio populi hum[illegible] ram Deo suo, non poterimus resistere [illegible] quoniam Deus eorum defendet illos, & [illegible] rimus in opprobrium vniuersæ terræ.

26 Et factum est cùm cessasset loqui Ach[illegible] verba hæc, irati sunt omnes Magnates [illegible] loferni, & cogitabant interficere eum, [illegible] centes ad alterutrum:

27 Quis est iste, qui filios Israël posse dic[illegible] sistere regi Nabuchodonosor & exercit[illegible] eius, homines inermes, & sine virtute [illegible] ne peritia artis pugnæ?

28 Vt ergo agnoscat Achior quoniam [illegible] nos, ascendamus in montana: & cùm [illegible] fuerint potentes eorum, tunc eum [illegible]

29 gladio transuerberabitur: ¶ vt sciat, [illegible] gens quoniam Nabuchodonosor Deus [illegible] ræ est, & præter ipsum alius non est.

CAP. VI.

Iratus Holofernes iubet Achior duci in Bethulia, vt ea deuicta simul puniatur. At seruis à fontibus repulsi eum arbori alligant, quem solutum Ozias Israël cognita causa benignè consolatur, Deum militer implorantes.

FActum est autem cùm cessassent loqui,
indignatus Holofernes vehementer, dixit
2 Achior, ¶ Quoniam prophetasti nobis, [illegible]
ces, quòd gens Israël defendatur à Deo [illegible]
vt ostendam tibi quoniam non est Deus
3 si Nabuchodonosor: ¶ cùm percusserim [illegible]
eos omnes sicut hominē vnum, tunc & [illegible]
cum illis Assyriorum gladio interibis, & [illegible]
4 mnis Israël tecum perditione dispergetur: [illegible]
probabis quoniam Nabuchodonosor [illegible]
minus sit vniuersæ terræ, tunc; gladius [illegible]
litiæ meæ transiet per latera tua, & confo[illegible]

cades inter vulneratos Israël, & non respirabis vltrà, donec exterminēris cum illis.

5 Porrò autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus: & pallor qui faciem tuam obtinet, abscedat à te, si verba mea hæc putas impleri non posse.

B 6 Vt autem noueris quia simul cum illis hęc experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis: vt dum dignas mei gladij pœnas exceperint, ipse simul vltioni subiaceas.

7 Tunc Holofernes præcepit seruis suis, vt comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam, & traderent eum in manus filiorum Israël.

8 Et accipientes eum serui Holofernis, profecti sunt per campestria: sed cùm appropinquassent ad montana, exierunt contra

9 eos fundibularij. ¶ illi autem diuertentes à latere montis, ligauerunt Achior ad arborem manibus & pedibus, & sic vinctum dereliquerunt, & reuersi sunt ad

10 dominum suum. Porrò filij Israël descendentes de Bethulia, venerunt ad eum. Quem soluentes duxerunt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuentes, percunctati sunt quid

C 11 rerum esset quòd illum vinctum Assyrij reliquissent. In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, & Charmi,

12 qui & Gothoniel. In medio itaque seniorum & in conspectu omnium, Achior dixit omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus:

13 & qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum, ¶ & quemadmodum ipse Holofernes iratus iussit eum Israelitas hac de causa tradi: vt

14 diuersis iubeat interire supplicijs, propter hoc quod dixisset, Deus cæli defensor eorum est.

15 Cumque Achior vniuersa hæc exposuisset, omnis populus cecidit in faciem, adorantes Dominum, & communi lamentatione & fletu vnanimes preces suas Domino effuderunt, ¶ dicentes, Domine Deus cæli & terræ, intuere superbiam eorum, & respice ad nostram humilitatem, & faciem sanctorum tuorum attende, & ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te: & præsumentes de se, & de sua virtute glo-

16 riantes, humilias. Fusto itaque fletu, & per totam diem oratione populorum completa, consolari

17 sunt Achior, ¶ dicentes, Deus patrum nostrorum, cuius tu virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, vt eorum magis tu interitum videas.

18 Cùm verò Dominus Deus noster dederit hanc libertatem seruis suis, sit & tecum Deus in medio nostri: vt sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus conuerseris nobiscum.

19 Tunc Ozias, finito consilio, suscepit eum in domū suam, & fecit ei cœnam magnam.

20 Et vocatis omnibus presbyteris, simul expleto ieiunio refecerunt.

21 Postea verò conuocatus est omnis populus, & per totam noctem intra ecclesiam orauerunt petentes auxilium à Deo Israël.

CAP. VII.

Holofernes Bethuliam obsidet, ac præciso aquæductu iubet fontes omnes custodiri, quapropter ciues siti cruciati ciuitatem tradere cupiunt, Ozias tamen princeps populi persuadet vt ad quinque dies hoc differatur.

HOlofernes autem altera die præcepit exercitibus suis, vt ascenderent contra Bethuliam. 1 A

2 Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, & equites viginti duo millia, præter præparationes virorum illorū, quos occupauerat captiuitas, & abducti fuerant de prouincijs & vrbibus vniuersę inuētutis.

3 Omnes parauerunt se pariter ad pugnam contra filios Israël, & venerunt per crepidinem montis vsque ad apicem, qui respicit super Dothain, à loco qui dicitur Belma vsque ad Chelmon, qui est contra Esdrelon.

4 Filij autem Israël, vt viderunt multitudinem illorum, prostrauerūt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, vnanimes orantes, vt Deus Israël misericordiam suam ostenderet super populum suum.

5 Et assumentes arma sua bellica, sederunt per loca quæ ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, & erant custodientes ea tota die & nocte.

6 Porro Holofernes, dum circuit per gyrum, B reperit quod fons quæ influebat, aquæductū illorum à parte australi extra ciuitatem dirigeret, & incidi præcepit aquæductum illorum.

7 Erant tamen non longè à muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam ad refocillandum potius, quàm ad potandum.

8 Sed filij Ammō & Moab accesserūt ad Holofernē, dicētes, Filij Israēl nō in lancea, nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt

illos,

Universidad de Deusto
Biblioteca

illos, & muniunt illos colles in præcipitio constituti.

9 Vt ergo sine congressione pugnę possis superare eos, pone custodes fontium, vt non hauriant aquam ex eis, & sine gladio interficies eos, vel certè fatigati tradent ciuitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse.

10 Et placuerunt verba hæc coram Holoferne, & coram satellitibus eius, & constituit per gyrum centenarios per singulos fontes.

C 11 Cumque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternæ, & collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam, ita vt non esset intra ciuitatem vnde satiarentur vel vna die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua quotidie.

12 Tunc ad Oziam congregati omnes viri, *senes ġ,6. fœminæque, iuuenes,* & paruuli, omnes simul vna voce ¶ dixerunt, Iudicet Deus inter nos & te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacificè cum Assyrijs, & propter hoc vēdidit nos Deus in manibus eorū.

14 Et ideo non est qui adiuuet, cum prosternamur ante oculos eorum in siti & perditione magna.

15 Et nunc congregate vniuersos qui in ciuitate sunt, vt sponte tradamus nos omnes populo Holofernis.

16 Melius est enim vt captiui benedicamus Dominum, viuentes, quàm moriamur, & simus opprobrium omni carni, cùm viderimus vxores nostras & infantes nostros mori ante oculos nostros.

D 17 Contestamur hodie cælum & terram, & Deum patrum nostrorū qui vlciscitur nos secundum peccata nostra, vt iam tradatis ciuitatem in manu militię Holofernis, vt sit finis noster breuis in ore gladij, qui longior efficitur in ariditate sitis.

18 Et cùm hæc dixissent, factus est fletus & vlulatus magnus in ecclesia omnibus, & per multas horas vna voce clamauerunt ad Deum, dicentes.

Psal.105.a.6. 19 Peccauimus cum patribus nostris, iniustè egimus, iniquitatem fecimus.

20 Tu quia pius es, miserere nostri: aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere cōfitentes te populo qui ignorat te,

21 ¶ vt nō dicant gentes, Vbi est Deus eorum?

22 Et cùm fatigati his clamoribus, & his fletibus lassati siluissent, ¶ exurgens Ozias infusis lachrymis, dixit, Aequo animo estote fratres, & hos quinque dies expectemus à Domino misericordiam.

24 Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo.

25 Si autem transactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus hæc verba quæ locuti estis.

CAPVT VIII.

Iudith, cuius laus describitur, vacillantes prohibet, & præ angustia deditionem quinto die minantes obiurgat, quòd tempus Domini misericordiæ præscripserint, eos q; hortatur vt patrum exemplo populum ad patientiam animent, ac prosè Deus precentur, nec factum suum scrutentur.

ET factum est, cùm audisset hæc verba Iudith vidua, quæ erat filia Merari, filij Ioseph, filij Oziæ, filij Elai, filij Hananiæ, filij Gedeon, filij Raphaim, filij Achitob, filij Melchiæ, filij Enan, filij Nathanię, filij Salathiel, filij Simeon, filij Ruben: ¶ & ipse fuit Manasses, qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ. ¶ insistabat enim super ligantes manipulos in campo, & venit afflictio super caput eius, & mortuus est in Bethulia ciuitate sua, & sepultus est illic cum patribus suis.

4 Erat autem Iudith relicta eius vidua annis tribus, & mensibus sex.

5 Et in superioribus domus suæ fecerat sibi cretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: ¶ & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbatha, & neomenias, & festa domus Israël.

7 Erat autem eleganti aspectu nimis, & formosa nimis: quam maritus suus reliquerat diuitias multas, & familiam copiosam, ac possessiones armenti, boum & gregibus ouium plenas.

8 Et erat hæc in omnibus famosissima, timens Dominum valde: nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.

9 Hæc itaque cùm audisset quoniam Ozias promisisset quòd transacto quinto die traderet ciuitatem, misit ad presbyteros Chabri & Charmi.

10 Et venerunt ad illam, & dixit illis, Quod est hoc verbum in quo consensit Ozias, & tradat ciuitatem Assyrijs, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium?

11 Et qui estis vos, qui tentatis Dominum?

12 Nō est iste sermo qui misericordiam prouocet: sed potius qui iram excitet, & furorem accendat.

13 Posuistis vos tempus misericordiæ Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei.

14 Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipsum

pœniteamus, & indulgentiam eius fusis lachrymis postulemus. ¶ non enim quasi homo, sic Deus comminabitur: neque sicut filius hominis ad iracundiā inflammabitur.

16 Et ideo humiliemus illi animas nostras: & in spiritu constituti humiliato, seruientes

17 illi ¶ dicamus flentes Domino, vt secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum citò misericordiam suam: vt sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur, ¶ quoniam non sumus secuti peccata

C 18 patrum nostrorum qui dereliquerunt Deum suum, & adorauerūt deos alienos: ¶ pro quo scelere dati sunt in gladium, & in rapinam, & in confusionem inimicis suis. nos autem alterū Deum nescimus præter ipsum.

20 Expectemus humiles cōsolationem eius, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum: & humiliabit omnes gentes, quæcunque insurgunt contra nos, & faciet illas sine honore Dominus Deus noster.

21 Et nunc fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet animarum illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, vt memores sint, quia tentati sunt patres nostri, vt probarentur, si verè colerent Deum suum.

Gen.22.22. 22 Memores esse debent, quomodo pater noster Abrahā tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est.

23 Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses: & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles.

24 Illi autē qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiā suam & improperium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt, ¶ exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus perierunt.

25 Et nos ergo non vlciscamur nos pro his quæ patimur: ¶ sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella Domini, quibus quasi serui corripimur ad emendationem, & non ad perditionem nostram euenisse credamus.

26 Et dixerunt illi Ozias & presbyteri, Omnia quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis vlla reprehensio.

27 Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, & timens Deum.

28 Et dixit illis Iudith, Sicut quod potui locuta sum, probate si ex Deo est: & orate, vt

firmum faciat Deus consilium meum.

32 Stabitis vos ad portam nocte ista, & ego exeam cum Abra mea: & orate, vt sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israël.

33 Vos autem nolo vt scrutemini actum meum: & vsque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum.

34 Et dixit ad eam Ozias princeps Iudæ, Vade in pace, & Dominus sit tecum in vltionem inimicorum nostrorum. Et reuertentes abierunt.

CAPVT IX.

Iudith sese affligens ac humilians, pro populi liberatione prostrata precatur, vrġ, sibi virtus detur enecrendi Holofernem.

QVibus ascendentibus, Iudith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens: 1 A

2 Domine Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudauerunt femur virginis in confusionem: ¶ & dedisti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captiuitatem: & omnem prædam in diuisionem seruis tuis, qui zelauerūt zelum tuum: subueni quæso te Domine Deus meus mihi viduæ. *Gen.34.d.25.*

4 Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti: & hoc factum est quod ipse voluisti. B

5 Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua iudicia in tua prouidentia posuisti.

6 Respice castra Assyriorum nunc, sicut tūc castra Aegyptiorū videre dignatus es, quando post seruos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine bellatorum. *Exod.14.b.9.*

7 Sed aspexisti super castra eorum, & tenebræ fatigauerunt eos.

8 Tenuit pedes eorum abyssus, & aquæ operuerunt eos.

9 Sic fiant & isti Domine qui confidunt in C multitudine sua, & in curribus suis, & in contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis gloriantur, ¶ & nesciunt quia tu ipse es

10 Deus noster qui conteris bella ab initio, & Dominus nomen est tibi.

11 Erige brachium tuum, sicut ab initio: & alide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua qui promittunt se violare sancta tua, & polluere taber-

Universidad de Deusto
Biblioteca

naculum nominis tui,& deijcere gladio ſuo
cornu altaris tui.
12 Fac Domine,vt gladio proprio eius ſuper-
13 bia amputetur,¶ capiatur laqueo oculorum
ſuorum in me, & percuties eum ex labijs
charitatis meæ.
14 Da mihi in animo conſtantiam, vt con-
temnam illum: & virtutem, vt euertam il-
lum.
15 Erit enim hoc memoriale nominis tui,
cùm manus fœminæ deiecerit eum.
D 16 Non enim in multitudine eſt virtus tua
Domine,neque in equorum viribus volun-
tas tua eſt, nec ſuperbi ab initio placuerunt
tibi:ſed humilium & manſuetorum ſemper
tibi placuit deprecatio.
17 Deus cælorum, creator aquarum, & Do-
minus totius creaturæ, exaudi me miſeram
deprecantem, & de tua miſericordia præ-
ſumentem.
18 Memento Domine teſtamenti tui, & da
verbum in ore meo, & in corde meo conſi-
lium corrobora, vt domus tua in ſanctifica-
19 tione tua permaneat: ¶ & omnes gentes a-
gnoſcant quia tu es Deus, & non eſt alius
præter te.

CAP. X.

Iudith pulcherrima aptiſſimè ornata Bethuliam cum ſua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehenſa ducitur ad Holofernem, qui mox eius capitur pulchritudine.

A 1 FActum eſt autem, cùm ceſſaſſet clamare
ad Dominum, ſurrexit de loco in quo ia-
cuerat proſtrata ad Dominum.
2 Vocauitque Abram ſuam, & deſcendens
in domum ſuam, abſtulit à ſe cilicium, &
3 exuit ſe veſtimentis viduitatis ſuæ, ¶ & la-
uit corpus ſuum, & vnxit ſe myrto optimo,
& diſcriminauit crinem capitis ſui, & im-
poſuit mitram ſuper caput ſuum, & induit
ſe veſtimentis iucunditatis ſuę, induitque
ſandalia pedibus ſuis, aſſumpſitque dextra-
liola,& lilia,& inaures,& annulos,& omni-
bus ornamentis ſuis ornauit ſe.
4 Cui etiam Dominus contulit ſplendorem:
quoniam omnis iſta compoſitio non ex libi-
dine, ſed ex virtute pendebat: & ideo Do-
minus hanc in illam pulchritudinem am-
pliauit, vt incomparabili decóre omnium
B 5 oculis appareret.
Impoſuit itaque Abrę ſuæ aſcopam vini,&
vas olei,& polentam,& lapates,& panes,&
caſeum,& profecta eſt.
6 Cumque veniſſent ad portam ciuitatis, in-
uenerunt expectantem Oziam, & pa-
teros ciuitatis.
7 Qui cùm vidiſſent eam, ſtupentes
ſunt nimis pulchritudinem eius.
8 Nihil tamen interrogantes eam,
runt tranſire, dicentes, Deus patrum
rum det tibi gratiam, & omne
tui cordis ſua virtute corroboret, &
tur ſuper te Ieruſalem, & ſit nomen
numero ſanctorum & iuſtorum.
9 Et dixerunt hi qui illic erant,
voce: Fiat, fiat.
10 Iudith verò orans Dominum,
per portas ipſa & Abra eius.
11 Factum eſt autem, cùm deſcen
tem, circa ortum diei, occurrerunt
ratores Aſſyriorum, & tenuerunt
12 centes, Vnde venis? aut quò vadis?
reſpondit, Filia ſum Hebræorũ, ido
gi à facie eorum, quoniam futurum
quòd dentur vobis in depręd
eo quòd contemnentes vos, no
trò tradere ſeipſos, vt inuenire
diam in conſpectu veſtro.
13 Hac de cauſa cogitaui mecum,
Vadam ad faciem principis Holofer
indicem illi ſecreta illorum, &
illi, quo aditu poſsit obtinere eos
cadat vir vnus de exercitu eius.
14 Et cùm audiſſent viri illi verba eius
ſiderabant faciem eius: & erat in oc
rum ſtupor, quoniam pulchritudo
mirabantur nimis.
15 Et dixerunt ad eam, Conſeruaſti
tuam, eò quòd tale reperiſti conſilium
deſcenderes ad dominum noſtrum.
16 Hoc autem ſcias, quoniam cum ſte
conſpectu eius, bene tibi faciet, &
tiſsima in corde eius. Duxerunt
ad tabernaculum Holofernis, a
tes eam.
17 Cumq; intraſſet ante faciem eius,
captus eſt in ſuis oculis Holofernes.
18 Dixeruntque ad eam ſatellites eius,
contemnat populum Hebræorum qui
decoras mulieres habent, vt non pro
rito pugnare contra eos debeamus
19 Videns itaque Iudith Holofernem
tem in conopæo, quod erat ex pur
auro,& ſmaragdo,& lapidibus pre
20 textum: ¶ & cùm in faciẽ eius intu
adorauit eum, proſternens ſe ſuper
Et eleuauerunt eam ſerui Holofer
bente Domino ſuo.

CAPVT. XI.

Iudith ab Holoferne ſuper cauſa fugæ ſuæ interrogata imponit illi, ſpectoſam pollicens victoriam.

A 1 TVnc Holofernes dixit ei, Aequo animo
eſto: & noli pauere in corde tuo: quoniam
ego nunquam nocui viro qui voluit ſeruire
Nabuchodonoſor regi.
2 Populus autem tuus ſi non contempſiſſet
me, non alleuaſſem lanceam meam ſuper
eum.
3 Nunc autem dic mihi, qua ex cauſa receſ-
ſiſti ab illis, & placuit tibi vt venires ad nos?
4 Et dixit illi Iudith: Sume verba ancillę tuę,
quoniam ſi ſecutus fueris verba ancillę tuæ:
perfectam rem faciet Dominus tecum.
5 Viuit enim Nabuchodonoſor rex terræ, &
viuit virtus eius quæ eſt in te ad corruptio-
nem omnium animarũ errãtium: quoniam
non ſolùm homines ſeruiunt illi per te, ſed
B 6 & beſtiæ agri obtemperant illi.
Nuntiatur enim animi tui induſtria vni-
uerſis gentibus, & indicatum eſt omni ſe-
culo, quoniam tu ſolus bonus & potens es
in omni regno eius, & diſciplina tua omni-
bus prouincijs prædicatur.
7 Nec hoc latet quod locutus eſt Achior, nec
illud ignoratur quod ei iuſſeris euenire.
8 Conſtat enim Deum noſtrum ſic peccatis
offenſum, vt mandauerit per prophetas ſu-
os ad populum, quòd tradat eum pro pecca-
tis ſuis.
9 Et quoniam ſciunt ſe offendiſſe Deum ſu-
um filij Iſraël, tremor tuus ſuper ipſos eſt.
10 Inſuper etiam fames inuaſit eos, & ab ari-
C 11 ditate aquę iam inter mortuos computãtur.
Denique hoc ordinant, vt interficiant pe-
ta cora ſua, & bibant ſanguinem eorum, ¶ &
ſanctа Domini Dei ſui quæ præcepit Deus
non contingi, in frumento, vino, & oleo,
hæc cogitauerũt impendere, & volunt con-
ſumere quæ nec manibus deberent contin-
gere. ergo quoniam hæc faciunt, certum eſt
quòd in perditionem labuntur.
13 Quod ego ancilla tua cognoſcens, fugi ab
illis, & miſit me Dominus hæc ipſa nuntia-
re tibi.
14 Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam
nunc apud te: & exiet ancilla tua, & orabo
15 Deum, ¶ & dicet mihi quando eis reddat
peccatum ſuum, & veniens nuntiabo tibi,
ita vt ego adducam te per mediam Ieruſa-
lem, & habebis omnem populum Iſraël, ſi-
D cut oues quibus non eſt paſtor, & non latrã-
16 bit vel vnus canis contra te, ¶ quoniam hæc
mihi dicta ſunt per prouidentiam Dei.
17 Et quoniam iratus eſt illis Deus, hæc ipſa
miſſa ſum nuntiare tibi.
18 Placuerunt autem omnia verba hæc co-
ram Holoferne, & coram pueris eius, & mi-
rabantur ad ſapientiam eius, & dicebant al-
19 ter ad alterum, ¶ Non eſt talis mulier ſuper
terram in aſpectu, in pulchritudine, & in
ſenſu verborum.
20 Et dixit ad illam Holofernes, Benefecit
Deus qui miſit te ante populũ, vt des illum
21 tu in manibus noſtris: ¶ & quoniam bona eſt
promiſsio tua, ſi fecerit mihi hoc Deus tu-
us, erit & Deus meus, & tu in domo Nabu-
chodonoſor magna eris, & nomen tuum
nominabitur in vniuerſa terrã.

CAPVT XII.

Iudith in locum theſaurorum Holofernis introducta facultatem obtinet proprijs veſcendi cibis, nocteq; ad orationem egrediendi: quarto autem die in conuiuium inducta, coram Holoferne comedit & bibit, qui eius concupiſcentia ardens, vehementer inebriatur.

TVnc iuſsit eam introire vbi repoſiti erant 1 A
theſauri eius, & iuſsit illic manere eam: &
conſtituit quid daretur illi de conuiuio ſuo.
2 Cui reſpondit Iudith, & dixit, Nunc non
potero manducare ex his quæ mihi præcipis
tribui, ne veniat ſuper me offenſio: ex his
autem quæ mihi detuli, manducabo.
3 Cui Holofernes ait, Si defecerint tibi iſta
quæ tecum detuliſti, quid faciemus tibi?
4 Et dixit Iudith, Viuit anima tua Domine
meus quoniam non expendet omnia hæc
ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea
hęc quæ cogitaui. Et induxerunt illam ſerui
eius in tabernaculum quod præceperat.
5 Et petijt dum introiret, vt daretur ei copia B
nocte & ante lucem egrediendi foras ad o-
rationem, & deprecandi Dominum.
6 Et præcepit cubicularijs ſuis, vt ſicut pla-
ceret illi, exiret & introiret ad adorandum
Deum ſuum per triduum.
7 Et exibat noctibus in vallem Bethuliæ, &
baptizabatſe in fonte aquæ.
8 Et vt aſcendebat, orabat Dominum Deum
Iſraël, vt dirigeret viam eius ad liberatio-
nem populi ſui.
9 Et introiens, munda manebat in taberna-
culo, vſque dum acciperet eſcam ſuam in
veſpere.
10 Et factum eſt in quarto die Holofernes C
fecit cœnam ſeruis ſuis, & dixit ad Vagao
eunuchum ſuum, Vade & ſuade Hebræam
illam, vt ſponte conſentiat habitare me-
cum.
11 Fœdum eſt enim apud Aſſyrios, ſi fœmina

Universidad de Deusto
Biblioteca

irrideat virum agendo, vt immunis ab eo transeat.

12 Tunc introiuit Vagao ad Iudith, & dixit, Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, vt honorificetur ante faciem eius, vt manducet cum eo, & bibat vinum in iucunditate.

13 Cui Iudith respondit, Quæ ego sum, vt contradicam Domino meo?

14 Omne quod erit ante oculos eius bonum & optimum, faciam. Quicquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ.

D 15 Et surrexit, & ornauit se vestimento suo, & ingressa stetit ante faciem eius.

16 Cor autem Holofernis concussum est: erat enim ardens in concupiscentia eius.

17 Et dixit ad eam Holofernes, Bibe nunc, & accumbe in iucunditate, quoniam inuenisti gratiam coram me.

18 Et dixit Iudith, Bibam domine, quoniam magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis.

19 Et accepit, & manducauit, & bibit coram ipso ea quæ parauerat illi ancilla eius.

20 Et iucundus factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita sua.

CAP. XIII.

Iudith facta ad Deum oratione præcidit caput ebrij Holofernis, quod ad conciues Bethuliæ effert, eos ad gratiarum actionem hortatur, ipsa verò ab omnibus benedicitur, & Achior viso Holofernis capite obstupescit.

VT autem serò factum esset, festinauit serui illius ad hospitia sua, & concubuit.

2 Vagao ostia cubiculi, & abijt. ¶ erant autem omnes fatigati à vino.

3 Eratque Iudith sola in cubiculo.

4 Porrò Holofernes iacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus.

5 Dixitque Iudith puellæ suæ vt staret foris ante cubiculum, & obseruaret.

6 Stetitque Iudith ante lectum, orans cum lachrymis & labiorum motu in silentio,

7 ¶ dicens, Cõfirma me Domine Deus Israël, & respice in hac hora ad opera manuũ mearum, vt sicut promisisti, Ierusalem ciuitatem tuam erigas: & hoc quod credens per te posse fieri cogitaui, perficiam.

8 Et cùm hęc dixisset, accessit ad columnam quæ erat ad caput lectuli eius, & pugionem eius qui in ea ligatus pendebat, exoluit.

9 Cumque euaginasset illum, apprehendit comam capitis eius, & ait, Confirma me

10 Domine Deus in hac hora. ¶ & percussit bis in ceruicem eius, & abscidit caput eius, & abstulit conopœum eius à columnis, & euoluit corpus eius truncum.

11 Et post pusillum exiuit, & tradidit caput Holofernis ancillæ suæ, & iussit vt mitteret illud in peram suam.

B 12 Et exierunt duæ, secundum consuetudinem suam, quasi ad orationem, & transierunt castra: & gyrantes vallem, venerunt ad portam ciuitatis.

13 Et dixit Iudith à longè custodibus murorum, Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit virtutem in Israël.

14 Et factum est cùm audissent viri vocem eius, vocauerunt presbyteros ciuitatis.

15 Et occurrerunt ad eum omnes à minimo vsque ad maximum: quoniã sperabant eam iam non esse venturam.

16 Et accendentes luminaria congyrauerũt circa eam vniuersi: illa autem ascendens in eminentiorem locum iussit fieri silentium.

17 Cumque omnes tacuissent, ¶ dixit Iudith, Laudate Dominum Deum nostrum, qui

18 non deseruit sperantes in se: ¶ & in me ancillã suã adimpleuit misericordiam suam, quam promisit domui Israël: & interfecit in manu mea hostem populi sui in hac nocte.

19 Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens, Ecce caput Holofernis principis militiæ Assyriorum. Et ecce conopæum illius in quo recumbebat in ebrietate sua, vbi per manum fœminæ percussit

C 20 illum Dominus Deus noster.

Viuit autem ipse Dominus, quoniam custodiuit me angelus eius: & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem: & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccatri reuocauit me vobis gaudentem in victoria sua, in euasione mea, & in liberatione vestra.

Psalm. 21

21 Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

22 Vniuersi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam, Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit

23 inimicos nostros.

Porrò Ozias princeps populi Israël, dixit ad eam, Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram.

24 Benedictus Dominus qui creauit cælum

D & terram, qui te direxit in vulnera capitis

25 principis inimicorum nostrorum. ¶ quia hodie nomẽ tuum ita magnificauit, vt non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum,

pro quibus non pepercisti animæ tuæ propter angustias & tribulationem generis tui, sed subueniſti ruinæ ante conspectum Dei nostri.

26 Et dixit omnis populus, Fiat, fiat.

27 Porrò Achior vocatus venit, & dixit ei Iudith, Deus Israël cui tu testimonium dedisti quòd vleiscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum incidit in hac nocte in manu mea.

28 Et vt probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ Deum Israël contempsit: & tibi interitum minabatur, dicens, Cùm captus fuerit populus Israël, gladio perforari præcipiam latera tua.

29 Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatus præ pauore cecidit in faciem suam super terram, & æstuauit anima eius.

30 Postea verò quàm resumpto spiritu recreatus est, prócidit ad pedes eius, & adorauit eam, & dixit:

31 Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Iacob, quoniam in omni gente quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israël.

CAPVT XIIII.

Holofernis capite in muro suspenso, Achiorq́, circunciso, Iudæi in Assyrios irruunt, qui Holofernem excitantes, mortuumq́, inuenientes vehementi timore concutiuntur.

DIxit autem Iudith ad omnem populum, Audite me fratres: suspendite caput hoc

1 A

2 super muros nostros: ¶ & erit, cum exierit sol, accipiat vnusquisque arma sua, & exite cum impetu: non vt descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes.

3 Tunc exploratores necesse erit vt fugiant ad principem suum excitãdum ad pugnam.

4 Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & inuenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor.

5 Cumque cognouerit is fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris.

6 Tunc Achior videns virtutem quam fecit B Deus Israël, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circuncidit carnem præputij sui, & appositus est ad populum Israël, & omnis successio generis eius vsque in hodiernum diem.

7 Mox autem vt ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnusquisq; vir arma sua, & egressi sunt cum grandi strepitu & vlulatu.

8 Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt.

9 Porrò hi qui in tabernaculo erant venientes, & ante egressum cubiculi perstrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, vt non ab excitantibus, sed à sonantibus Holofernes euigilaret.

C 10 Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrando aperire.

11 Sed cùm venissent eius duces ac tribuni, & vniuersi maiores exercitus regis Assyrio-
12 rum, dixerunt cubicularijs, ¶ Intrate, & excitate illum, quoniam egressi mures de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium.

13 Tùc ingressus Vagao cubiculum eius, stetit ante cortinam, & plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Iudith dormire.

14 Sed cùm nullum motum iacentis sensu auium caperet, accessit proximans ad cortinam, & eleuans eam, videnſque cadauer absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum iacêre super terram, exclamauit voce magna cum fletu, & scidit vestimenta sua.

15 Et ingressus tabernaculum Iudith, non in-
16 uenit eam, & exilijt foras ad populum, ¶ & dixit, Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor. ecce enim Holofernes iacet in terra, & caput eius non est in illo.

17 Quod cùm audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, & intolerabilis timor & tremor cecidit super eos, & turbati sunt animi eorum valde.

18 Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAPVT XV.

Assyrij persequentes Hebræos omnibus relictis fugiunt, at illi spolijs collectis plurimum ditati sunt, Iudith autem à pontifice & populo benedicitur, & quæ Holofernis propria fuerant, ipsi traduntur.

A 1 CVmque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis, & solo tremore & metu agitati,
2 fugę præsidium sumunt, ¶ ita vt nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, euadere festinabãt Hebræos, quos armatos super se venire audierant, fugientes per vias camporum & semitas collium.

3 Vidèntes itaque filij Israël fugientes, fortiti sunt illos. Descenderuntque clangentibus tubis, & vlulantes post ipsos.

4 Et quoniam Assyrij non adunati, in fugam ibant præcipites: filij autem Israël vno agmine persequentes, debilitabant omnes quos inuenire potuissent.

5 Misit itaque Ozias nuntios per omnes ciuitates & regiones Israël.

6 Omnis itaque regio, omnisque vrbs obtectam iuuentutem armatam misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladij, quousque perueniret ad extremitatẽ finium suorum.

7 Reliqui autem qui erant in Bethulia, egressi sunt castra Assyriorum, & prædati sunt quam fugientes Assyrij reliquerant, adhæserunt, & onustati sunt valde.

8 Hi verò qui victores reuersi sunt ad suam, liam, omnia quæ erant illorum abstulerunt secum, ita vt non esset numerus impedimentorum, & iumentis, & vniuersis mobilibus, rum, vt à minimo vsque ad maximum, nes diuites fierent de prędationibus.

9 Ioachim autem summus pontifex de Hierusalem, venit in Bethuliam cum vniuersis presbyteris suis, vt videret Iudith.

10 Quæ cùm exisset ad illum, benedixerunt eam omnes vna voce, dicentes, Tu gloria Ierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia
11 tia populi nostri, ¶ quia fecisti virilia confortatum est cor tuum, eò quòd castam tem amaueris, & post virum tuum alterum nescieris: ideò & manus Domini confortauit te, & ideo eris benedicta in æternum.

12 Et dixit omnis populus, Fiat, fiat.

13 Per dies autem triginta, vix collecta spolia Assyriorum à populo Israël.

14 Porrò autem vniuersa quæ Holofernis culiaria fuisse probata sunt, dederunt Iudith in auro, & argento, & vestibus, & gemmis, & omni supellectili, & tradita sunt nia illi à populo.

15 Et omnes populi gaudebant cum mulieribus & virginibus, & iuuenibus, in organis & citharis.

CAP. XVI.

Canticum Iudith ob victoriam: venit populus Hierusalem holocausta cum gratiarum actionibus soluturus, tandemq; Iudith plena dierum moritur, & dies huius victoriæ perpetuò apud Iudæos in numero sanctorum dierum celebratur.

TVnc cantauit canticum hoc Domino Iudith, dicens:

2 Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini ei psalmum nouum, exultate, & inuocate nomen eius.

3 Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.

4 Qui posuit castra sua in medio populi sui, vt eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.

Iud. 2. b. 11. 5 Venit Assur ex montibus ab aquilone in multitudine fortitudinis suæ: cuius multitudo obthurauit torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles.

6 Dixit se incensurum fines meos, & iuuenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in prædam, & virgines in captiuitatem.

7 Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus fœminæ, & confodit eum.

B 8 Nõ enim cecidit potens eorũ à iuuenibus, Gig. n.d. nec filij Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes imposuerunt se illi, sed Iudith filia Merari in specie faciei suę dissoluit eum.

9 Exuit enim se vestimento viduitatis, & induit se vestimento lætitiæ in exultatione filiorum Israël.

10 Vnxit faciem suam vnguento, & colligauit crinem suos mitra, accepit stolam nouam ad decipiendum illum.

11 Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam fecit animam eius, amputauit pugione ceruicem eius.

12 Horruerunt Persæ constantiam eius, & Medi audaciam eius.

13 Tunc vlulauerunt castra Assyriorum quando apparuerunt humiles mei, arescentes in siti.

14 Filij puellarum compunxerunt eos, & sicut pueros fugientes occiderunt eos, perierunt in prælio à facie Domini Dei mei.

C 15 Hymnum cantemus Domino, hymnum nouum cantemus Deo nostro.

16 Adonai Domine magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem superare nemo potest.

17 Tibi seruiat omnis creatura tua: quia dixisti, & facta sunt, misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ.

18 Montes à fundamentis mouebuntur cum aquis, petræ sicut cera liquescent ante faciem tuam.

19 Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

20 Væ genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicij visitabit illos.

21 Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, vt vrantur & sentiant vsque in sempiternum.

22 Et factum est post hæc, omnis populus post victoriam venit in Ierusalem adorare Dominum: & mox vt purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, & vota, & repromissiones suas.

23 Porrò Iudith vniuersa vasa bellica Holofernis quæ dedit illi populus, & conopæum D
quod ipse sustulerat de cubili ipsius obtulit in anathema oblitionis. 13.

24 Erat autem populus iucundus secundum faciem sanctorum, & per tres menses gaudium huius victorię celebratum est cum Iudith.

25 Post dies autem illos vnusquisque rediit in domum suam, & Iudith magna facta est in Bethulia, & præclarior erat vniuersæ terræ Israël.

26 Erat etiam virtuti castitas adiuncta, ita vt non cognosceret virum omnibus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manasses vir eius.

27 Erat autem diebus festis procedens cum magna gloria.

28 Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, & dimisit Abram suam liberam, & defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia.

29 Luxitque illam omnis populus diebus septem. *Gene. 50. b. 10.*

30 In omni autem spatio vitæ eius non fuit qui perturbaret Israël, & post mortem eius annis multis.

31 Dies autem victoriæ huius festiuitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore vsque in præsentem diem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

HIERONYMI IN LI-
BRVM ESTHER PRAEFATIO.

LIBRVM Esther varijs translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archiuis Hebræorum reuelans, verbum è verbo expreßius trāstuli. Quem librum editio vulgata, lacinioſis hinc inde verborum funibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: ſicut ſolitum eſt ſcholaribus diſciplinis, ſumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam paſſus eſt, vel qui iniuriam fecit. Vos autem ô Paula & Euſtochium, quoniam tantum bibliothecas Hebræorum ſtuduiſtis intrare, & interpretum certamina comprobaſtis, tenentes Esther Hebraicum librum, per ſingula verba noſtram translationem aſpicite: vt poſſitis agnoſcere, me nihil etiam augmentaſſe addendo, ſed fideli teſtimonio ſimpliciter, ſicut in Hebræo habetur, hiſtoriam Hebraicam Latinæ linguæ tradidiſſe. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauimus. Deo enim placere curantes, minas hominum non timemus: quoniam Deus diſſipat oſſa eorum qui hominibus placere deſiderant: & ſecundum Apoſtolum, qui eiuſmodi ſunt, ſerui Chriſti eſſe non poſſunt. Rurſus in libro Esther alphabetum ex minimo vſq; ad Tēth literā ſeptuagies mouemus diuerſis in locis, volentes ſcilicet ſeptuaginta interpretum ordinem per hoc inſinuare ſtudioſo lectori. Nos tamen iuxta morem Hebraicum, ordinem proſequi, etiam in ſeptuaginta editione maluimus.

LIBER ESTHER.

CAPVT I.

Aſſuero ad potentiæ & gloriæ ſuæ oſtentationem ſplendidum celebrante conuiuium, regina Vaſthi accerſita venire recuſat, ideoque repudiatur: & ſapientum conſilio edictum promulgatur, vt vxores maritis deferant honorem.

A 1 IN DIEBVS ASSVERI QVI regnauit ab India vſque Aethiopiam ſuper centum vigintiſeptem prouincias: ¶ quando ſedit
2 in ſolio regni ſui, Suſan ciuitas regni eius exordium fuit.

3 Tertio igitur anno imperij ſui fecit grande conuiuium cunctis principibus, & pueris ſuis, fortiſſimis Perſarum, & Medorum inclytis & præfectis prouinciarum coram ſe,
4 ¶ vt oſtenderet diuitias gloriæ regni ſui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiæ ſuæ, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus.

5 Cumque implerentur dies conuiuij, inuitauit omnem populum qui inuentus eſt in Suſan à maximo vſque ad minimum: & iuſſit ſeptem diebus conuiuium præparari in veſtibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu conſitum erat.

B 6 Et pendebāt ex omni parte tentoria ℣ ærei' coloris, & carbaſini ac hyacinthini, ſuſtentata funibus byſſinis, atque purpureis qui eburneis circulis inſerti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei, ſuper pauimentum ſmaragdino, & pario ſtratum lapide, diſpoſiti erant: quod mira varietate pictura decorabat.

℣ aëris 16.

7 Bibebant autem qui inuitati erant, aureis poculis, & alijs atque alijs vaſis cibi inferebantur. Vinum quoque, vt magnificentia
8 regia dignum erat, ¶ abundans & præciosum ponebatur. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum: ſed ſicut rex ſtatuerat præponens menſis ſingulos de principibus ſuis, vt ſumeret vnuſquiſque quod vellet.

9 Vaſthi quoque regina fecit conuiuium feminarum in palatio, vbi rex Aſſuerus manere conſueuerat.

10 Itaque die ſeptimo, cùm rex eſſet hilaris & poſt nimiam potationem incaluiſſet vino, præcepit Mauman & Bazatha & Harbona, Bagatha & Abgatha & Zethar & Carchas, ſeptem eunuchis qui in conſpectu eius
11 miniſtrabant, ¶ vt introducerent reginam Vaſthi coram rege, poſito ſuper caput eius diademate, vt oſtenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde.

12 Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, venire contempſit. Vnde iratus rex, & nimio furore accenſus, ¶ interrogauit ſapientes qui ex more regio ſemper ei aderant, & illorum ſcibat cuncta conſilio, ſcientium leges ac
14 maiorum: ¶ (erant autem primi & proximi, Charſena & Sethar & Admātha & Tharſis & Māres & Marſana & Mamuchan ſeptem duces Perſarum, atque Medorum, qui videbāt faciem regis, & primi poſt eum
15 dere ſoliti erāt) ¶ cui ſententiæ Vaſthi regina ſubtraceret, quæ Aſſueri regis imperium per eunuchos mandauerat, facere nolebat.

16 Reſponditque Mamucham, audiente rege, atque principibus, Non ſolùm regem læſit regina Vaſthi, ſed & omnes populos, & principes qui ſunt in cunctis prouincijs regis Aſſueri.

D 17 Egredietur enim ſermo reginæ ad omnes mulieres, vt contemnant viros ſuos, & dicant, Rex Aſſuerus iuſſit vt regina Vaſthi intraret ad eum, & illa noluit.

18 Atque hoc exemplo omnes principū conuiuges Perſarum atque Medorum, paruipendent imperia maritorum. vnde regis iuſta eſt indignatio.

Prou. 19 19 *Si tibi placet, egrediatur edictum à facie tua; & ſcribatur iuxta legem Perſarum atq; Medorum, quam præteriri illicitum eſt, vt nequaquam vltrà Vaſthi ingrediatur ad regem, ſed regnum illius, altera quæ melior eſt illa, accipiat.*

20 Et hoc in omne (quod latiſſimum eſt) prouinciarum tuarum diuulgetur imperium, & cunctæ vxores tam maiorum quàm mi-
21 norum deferant maritis ſuis honorē. ¶ placuit conſilium eius regi, & principibus: fe-
22 citque rex iuxta conſilium Mamuchan, ¶ & miſit epiſtolas ad vniuerſas prouincias regni ſui, vt quæque gens audire & legere poterat, diuerſis linguis & literis, eſſe viros principes ac maiores in domibus ſuis: & hoc per cunctos populos diuulgari.

CAPVT. II.

Præteritis virginibus Aſſuero quæſitis Esther neptis occulta Mardochæi Iudæi placent, regina loco Vaſthi facta eſt, celebrato nuptiarum magnifico conuiuio ac datis muneribus. Porro Mardocheus ad oſtium palatij manens eunuchos regis inſidiātes prodit, quod factum Mardochæi annalibus inſcribitur.

1 HIs ita geſtis, poſtquam regis Aſſueri indignatio deferbuerat, recordatus eſt Vaſthi, & quæ feciſſet, vel quæ paſſa eſſet: ¶ di-
3 ¶ & mittātur qui conſiderent per vniuerſas prouincias puellas ſpecioſas & virgines: & adducant eas ad ciuitatem Suſan, & tradant eas in domum fœminarum ſub manu Egei eunuchi, qui eſt præpoſitus & cuſtos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, & cætera ad vſus neceſſaria. ¶ &
4 quæcunque inter omnes oculis regis placuerit, ipſa regnet pro Vaſthi. Placuit ſermo regi: & ita vt ſuggeſſerant, iuſſit fieri.

5 Erat vir Iudæus in Suſan ciuitate, vocabulo Mardochæus, filius Iair, filij Semei, filij Cis,
6 de ſtirpe Iemini, ¶ qui translatus fuerat de Ieruſalem eo tempore quo Iechoniam regem Iuda, Nabuchodonoſor rex Babylonis tranſtulerat, ¶ qui fuit nutritius filiæ fra-

tris ſui Ediſſæ, quæ altero nomine vocabatur Eſther: & vtrunque parentem amiſerat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuiśque patre eius & matre, Mardochæus ſibi eam adoptauit in filiam.

8 Cumq; percrebruiſſet regis imperium, & B
iuxta mandatum illius multę pulchræ virgines adducerentur Suſan, & Egeo traderentur eunucho: Eſther quoque inter cæteras puellas ei tradita eſt, vt ſeruaretur in numero fœminarum.

9 Quæ placuit ei, & inuenit gratiam in conſpectu illius. Et præcepit eunucho vt accelleraret mundum muliebrem, & traderet ei partes ſuas, & ſeptem puellas ſpecioſiſsimas de domo regis, & tam ipſam, quàm pediſſequas eius ornaret atque excoleret.

10 Quæ noluit indicare ei populum & patriam ſuam. Mardochæus enim præceperat
11 ei: vt de hac re omnino reticeret: ¶ qui deambulabat quotidie ante veſtibulum domus, in qua electæ virgines ſeruabantur, curam agens ſalutis Eſther, & ſcire volens quid ei accideret.

12 Cùm autem veniſſet tempus ſingularum per ordinem puellarum, vt intrarent ad regem, expletis omnibus quæ ad cultum muliebrem pertinebant: menſis duodecimus vertebatur: ita duntaxat, vt ſex menſibus oleo vngerentur myrtino, & alijs ſex quibuſdam pigmentis & aromatibus vterentur.

13 Ingredientesque ad regem, quicquid poſtulaſſent ad ornatum pertinens, accipiebant: & vt eis placuerat, compoſitæ, de triclinio fœminarum ad regis cubiculum tranſibant.

14 Et quæ intrauerat veſpere, egrediebatur manè, atque inde in ſecundas ædes ℣ dedu- *℣ deducebantur* cebantur' quæ ſub manu Saſagazi eunuchi *tur 6.*
erant, qui concubinis regis præſidebat: nec habebat poteſtatem ad regem vltrà redeundi, niſi voluiſſet rex, & eam venire iuſſiſſet ex nomine.

15 Euoluto autem tempore per ordinem, inſtabat dies quo Eſther filia Abi-háil fratris Mardochæi, quā ſibi adoptauerat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæſiuit muliebrem cultum, ſed quæcunque voluit Egeus eunuchus cuſtos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formoſa valde & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratioſa & amabilis videbatur.

16 Ducta eſt itaque ad cubiculum regis Aſſueri menſe decimo qui vocatur Tebeth, ſeptimo anno regni eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 Et adamauit eam rex plus quàm omnes mulieres, habuitque gratiam & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite eius, fecitq; eam regnare in loco Vasthi.

D 18 Et iussit conuiuium præparari per magnificum cunctis principibus, & seruis suis pro coniunctione, & nuptijs Esther. Et dedit requiem vniuersis prouincijs, ac dona largitus est iuxta magnificentiam principalem.

19 Cumque & secundò quærerentur virgines & congregarentur, Mardochæus ma-
20 nebat ad ianuam regis. ¶ necdum prodiderat Esther patriam & populum suum, iuxta mandatum eius. Quidquid enim ille præcipiebat, obseruabat Esther: & ita cuncta faciebat, vt eo tempore solita erat quo eam paruulam nutriebat.

Inf. 12. a. 1. 21 Eo igitur tempore quo Mardochæus ad regis ianuam morabatur, irati sunt Bagathan & Thares duo Eunuchi regis qui ianitores erant, & in primo palatij limine præsidebant: voluerunt; insurgere in regem, & occidere eum.

22 Quod Mardochæum non latuit: statimq; nuntiauit reginæ Esther: & illa regi ex nomine Mardochæi, qui ad se rem detulerat.

23 Quæsitum est, & inuentū: & appensus est vterque eorum in patibulo. * Mandatumq; est historijs, & annalibus traditum coram rege.

* *Et iussit rex vt in libro memoriali scribe retur, vt pro vita sua aliquid repensaret ei.*

CAP. III.

Aman à rege sublimatus indignatur quòd solus Mardochæus Iudæus ipsum non adoret, quapropter omnium Iudæorum introitum ab Assuero impetrat, mittitq; ad vniuersas prouincias literas regis annulo signatas, vt tertiodecimo die mensis duodecimi vniuersi vbique Iudæi occidantur.

A 1 *Infr. 16. b. 10.* POst hæc rex Assuerus exaltauit Aman filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag: & posuit solium eius super omnes principes quos habebat.

2 Cunctique serui regis qui in foribus palatij versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis imperator. solus Mardochæus non flectebat genu, neq; adorabat eum.

3 Cui dixerunt pueri regis qui ad fores palatij præsidebant, Cur præter cæteros non obseruas mandatum regis?

4 Cumq; hoc crebrius dicerent, & ille nollet audire, nuntiauerunt Aman, scire cupientes vtrum perseueraret in sententia. dixerat enim eis se esse Iudæum.

B 5 Quòd cùm audisset Aman, & experimento probasset quòd Mardochæus non flectebat sibi genu, nec se adoraret, iratus est valde.

6 ¶ & pro nihilo duxit in vnū Mardochæum mittere manus suas. audierat enim quòd esset gentis Iudææ, magisq; voluit omnem Iudæorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.

7 Mense primo (cuius vocabulum est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est sors in vrnam, quæ Hebraicè dicitur phur coram Aman, quo die & quo mense gens Iudæorum deberet interfici: & exiit mensis duodecimus qui vocatur Adar.

8 Dixitque Aman regi Assuero, Est populus per omnes prouincias regni tui dispersus & à se mutuò separatus, nouis vtens legibus ceremonijs, insuper & regis scita contemnens. Et optimè nosti quòd non expedit regno tuo vt insolescat per licentiam. ¶

9 tibi placet, decerne vt pereat, & decem millia talentorum appendam arcanis gazæ tuæ.

10 Tulit ergo rex annulum quo vtebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iudæorum. ¶

11 exitque ad eum. Argentum quod tu pollicetis, tuum sit. de populo * age quod tibi placet.

12 Vocatique sunt scribę regis mense primo, Nisan, tertiadecima die eiusdem mensis, & scriptum est, vt iusserat Aman, ad omnes trapas regis, & iudices prouinciarum, & ad uersarumque gentium, vt quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis Assueri: & literæ

13 gnatæ ipsius annulo, ¶ missæ sunt per cursores regis ad vniuersas prouincias, vt occiderent atque delerent omnes Iudæos, à puero vsque ad senem, paruulos & mulieres in vna die, hoc est tertiodecimo mensis duodecimi qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent.

14 Summa autem epistolarum hæc fuit, vt omnes prouinciæ scirent & pararent se ad prædictam diem.

15 Festinabant cursores qui missi erant regis imperium explere. Statimque in Susan perpendit edictum, rege & Aman celebrante conuiuium, & cunctis Iudæis' qui in vrbe erant flentibus.

CAPVT IIII.

Luctus Mardochæi ac reliquarum Iudæorum ad paratum ipsis interitum. Esther autem vt ingressa Mardochæi Iudæorum neci occurrat, & ipsa vocata ad regem ingrediatur, inbet cum ieiunio pro se tribus p-

Quæ

A 1 QVæ cùm audisset Mardochæus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, sparsit cinerem capiti: & in platea mediæ ci-
2 uitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, ¶ & hoc eiulatu usque ad fores palatij gradiens. Non enim erat licitum, indutum sacco aulam regis intrare.

3 In omnibus quoque prouincijs, oppidis ac locis, ad quę crudele regis dogma peruenerat, planctus ingens erat apud Iudęos, ieiunium, vlulatus, & fletus, sacco & cinere multis pro stratu vtentibus.

4 Ingressæ autem sunt puellæ Esther & eunuchi, nuntiaueruntque ei. Quod audiens
* *valde turbata est.* consternata est: & vestem misit, vt ablato sacco * indueret eam': quā accipere noluit.

5 Accitoque Athach eunucho, quem rex ministrum ei dederat, præcepit ei vt iret ad Mardochęum, & disceret ab eo cur hoc fa-
B 6 ceret. Egressusq; Athach, iuit ad Mardochęū stan-
7 tem in platea ciuitatis, ante ostium palatij. ¶ qui indicauit ei omnia quę acciderat, quo-
8 modo Aman promisisset, vt in thesauros regis pro Iudęorum nece inferret argentum. ¶ exemplar quoque edicti quod pendebat in Susan, dedit ei, vt reginæ ostenderet, & monueret eam, vt intraret ad regem, & de-
C 9 precaretur eum pro populo suo. Regressus Athach, nuntiauit Esther omnia
10 quæ Mardochæus dixerat.

11 Omnes serui regis, & cunctę quæ sub dictione eius sunt, norunt prouinciæ, quòd siue vir, siue mulier non vocatus, interius atrium regis intrauerit, absque vlla cunctatione statim interficiatur: nisi fortè rex aureum virgam ad eum tetenderit pro signo clementię, atque ita possit viuere. Ego igitur quo-
12 modo ad regem intrare potero quæ triginta iam diebus non sum vocata ad eum?

13 Quod cùm audisset Mardochæus, ¶ rursum mandauit Esther, dicens, Ne putes quòd animam tuam tantum liberes, quia in
14 domo regis es præ cunctis Iudęis: ¶ si enim nunc siueris, per aliam occasionem liberabuntur Iudæi: & tu, & domus patris tui peribitis. Et quis nouit vtrum idcirco ad regnū veneris, vt in tali tempore parareris?

15 Rursumq; Esther hæc Mardochæo verba mandauit: ¶ Vade, & congrega omnes Iudæos, quos in Sulan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti & periculo.

17 Iuit itaque Mardochæus, & fecit omnia quæ ei Esther præceperat.

CAPVT V.

Esther ad regem ingressa postulat, vt cum Aman ad suum veniat conuiuium, in quo ab exhilarato rege de sua petitione interrogata, rursum vtrumq; ad sequentis diei conuiuium inuitat: interea Aman indignatus se à Mardochæo non honorari, crucem illi parat.

DIe autem tertio induta est Esther regali- 1 A
bus vestimentis, & stetit in atrio domus regiæ, quod erat interius, contra basilicam regis: at ille sedebat super solium suum in consistorio palatij contra ostium domus.

2 Cumq; vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis eius, & extendit contra eam virgam auream quam tenebat manu. Quæ accedens, osculata est summitatem virgæ eius.

3 Dixitque ad eam rex, Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi.

4 At illa respondit, Si regi placet, obsecro vt venias ad me hodie, & Aman tecum ad conuiuium quod parauī.

5 Statimque rex, Vocate, inquit, citò Aman, B
vt Esther obediat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad conuiuium quod eis regina parauerat.

6 Dixitque ei rex, postquàm vinum biberat abundanter, Quid petis vt detur tibi? & pro *Matt. 6. c. 23.*
quare postulas? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

7 Cui respondit Esther, Petitio mea, & pre-
8 ces sunt istæ: ¶ Si inueni in conspectu regis gratiam, & si regi placet vt det mihi quod postulo, & meam impleat petitionem: veniat rex & Aman ad cōuiuium quod paraui eis, & cras aperiam regi voluntatem meam.

9 Egressus est itaque illo die Aman lætus & C
alacer. Cumque vidisset Mardochæum sedentem ante fores palatij, & non solùm non assurrexisset sibi, sed nec motum quidem de
10 loco sessionis suæ, indignatus est valde: ¶ & dissimulata ira reuersus in domum suam, conuocauit ad se amicos suos, & Zares vxo-
11 rem suam: ¶ & expositit illis magnitudinem diuitiarum suarum, filiorumque turbam, & quanta eum gloria super omnes principes & seruos suos rex eleuasset.

Et post

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 Et post hæc ait, Regina quoque Esther nullum alium vocauit ad conuiuium cum rege, præter me: apud quam etiam cras cum rege pransurus sum.

D 13 Et cùm hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quandiu videro Mardochæum Iudæum sedentem ante fores regias.

14 Responderuntque Zares vxor eius, & cæteri amici, Iube parari excelsam trabem habentem altitudinis quinquaginta cubitos: & dic manè regi vt appendatur super eam Mardochæus, & sic ibis cum rege lætus ad conuiuium. Placuit ei consilium, & iussit excelsam præparari crucem.

CAPVT. VI.

Rex in lectis sibi nocte annalibus Mardochæi fidelitatem in detectis aduersus regem eunuchorum insidijs reperiens, iubet ipsum vt secundum à rege per Aman honorari.

A 1 NOctem illam duxit rex insomnem, iussitque sibi afferri historias & annales priorum temporum. Quæ cùm illo præsente
2 legerentur, ¶ ventum est ad illum locum vbi scriptum erat quomodo nuntiasset Mardochæus insidias Bagathan & Thares eunuchorum, regem Assuerum iugulare cupientium. *Infr. 12. a. 1.*

3 Quòd cùm audisset rex, ait, Quid pro hac fide honoris ac præmij Mardochæus consecutus est? Dixerunt ei serui illius ac ministri, Nihil omnino mercedis accepit.

B 4 Statimque rex, Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiæ intrauerat, vt suggereret regi, & iuberet Mardochæum affigi patibulo quod ei fuerat præparatum.

5 Responderunt pueri, Aman stat in atrio. Dixitque rex, Ingrediatur.

6 Cumque esset ingressus, ait illi, Quid debet fieri viro, quem rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & putans quòd nullum alium rex, nisi se, velit honorare, ¶ respondit, Homo quem rex
7 8 honorare cupit, ¶ debet indui vestibus regijs: & imponi super equum qui de stabulis regis est, & accipere regium diadema super
9 caput suum, ¶ & primus de regijs principibus ac tyrannis teneat equum eius: & per platéam ciuitatis incedens, clamet & dicat, Sic honorabitur, quemcunque voluerit rex honorare.

10 Dixitque ei rex, Festina, & sumpta stola & equo, fac vt locutus es, Mardochæo Iudæo, qui sedet ante fores palatij. Caue quicquam de his quæ locutus es, prætermittas.

11 Tulit itaque Aman stolam & equum, indutumque Mardochæum, in platea ciuitatis, & impositum equo præcedebat, prædicans

mabat, Hoc honore condignus est, quencunque rex voluerit honorare.

D 12 Reuersusque est Mardochæus ad ianuam palatij: & Aman festinauit ire in domum
13 suam, lugens & operto capite: ¶ narrauitque Zares vxori suæ, & amicis omnia quæ euenissent sibi. Cui responderunt sapientes quos habebat in consilio, & vxor eius, Si de semine Iudæorum est Mardochæus, ante quem cadere cœpisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu eius.

14 Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & citò eum ad conuiuium quod regina parauerat, pergere compulerunt.

CAPVT VII.

Esther in conuiuio regem pro sua & populi sui vita precatur, & Aman Iudæorum aduersarium accusat, quem rex in cruce ab illo parata à Mardochæo suspendi iubet.

A 1 TRaxit itaque rex & Aman, vt biberent cum regina.

2 Dixitque ei rex etiam secunda die, postquam vino incaluerat, Quæ est petitio tua Esther, vt detur tibi? & quid vis fieri? etiam dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

3 Ad quem illa respondit, Si inueni gratiam in oculis tuis ô rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro.

4 Traditi enim sumus ego & populus meus, vt conteramur, iugulemur, & pereamus. Atque vtinam in seruos & famulas vendemur: esset tolerabile malum, & gemens tacerem, nunc autem hostis noster est, cuius crudelitas redundat in regem.

5 Respondensque rex Assuerus ait, Quis est iste, & cuius potentiæ, vt hæc audeat facere?

6 Dixitque Esther, Hostis & inimicus noster pessimus iste est Aman. Quod ille audiens, ilico obstupuit, vultum regis ac reginæ ferre non sustinens.

7 Rex autem iratus surrexit, & de loco conuiuij intrauit in hortum arboribus consitum. Aman quoque surrexit, vt rogaret Esther reginam pro anima sua. intellexit enim à rege sibi paratum malum. C

8 Qui cùm reuersus esset de horto nemoribus consito, & intrasset conuiuij locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo iacebat Esther, & ait, Etiam reginam vult opprimere, me præsente, in domo mea? Necdum verbum de ore regis exierat, & statim operuerunt faciem eius.

9 Dixitque Harbona, vnus de eunuchis qui stabant in ministerio regis, En lignum quod parauerat Mardochæo, qui locutus est pro rege, stat in domo Aman, habens altitudi- D

nis

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis quinquaginta cubitos. Cui dixit Rex, Appendite eum in eo.

10 Suspensus est itaque Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo: & regis ira quieuit.

CAPVT VIII.

Esther exaltato Mardochæo, veteres Aman literas, nouis irritans, Iudæis securitatem impetrat, et vt se de suis inimicis vlciscantur, vnde maxima vbique lætitia exoritur.

A 1 DIe illo dedit rex Assuerus Esther reginæ domum Aman aduersarij Iudæorum, & Mardochæus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim ei Esther quòd esset patruus suus.

2 Tulitque rex annulum quem ab Aman recipi iusserat, & tradidit Mardochæo. Esther autem constituit Mardochæum super domum suam.

3 Nec his contenta prócidit ad pedes regis: fleuitque, & locuta ad eum orauit, vt malitiam Aman Agagitæ, & machinationes eius pessimas, quas excogitauerat contra Iudæos, iuberet irritas fieri.

4 At ille ex more sceptrum aureum prætendit manu, quo signum clementiæ monstrabatur. Illaque consurgens sterit ante eum,

5 ¶ & ait, Si placet regi, & si inueni gratiam in oculis eius, & deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro vt nouis epistolis veteres Aman literæ insidiatoris & hostis Iudæorum, quibus eos in cunctis regis prouincijs perire præceperat, corrigantur.

6 Quomodo enim potero sustinere necem & interfectionem populi mei?

B 7 Respondítque rex Assuerus Esther reginæ, & Mardochæo Iudæo, Domum Aman concessi Esther: & ipsum iussi affigi cruci, quia ausus est manum mittere in Iudæos.

8 Scribite ergo Iudæis, sicut vobis placet, ex regis nomine signantes literas annulo meo. Hæc enim consuetudo erat, vt epistolis quæ ex regis nomine mittebantur, & illius annulo signatę erant, nemo auderet contradicere.

9 Accitisque scribis & librarijs regis (erat autem tempus tertij mensis, qui appellatur Siban) vicesima & tertia die illius scriptæ sunt epistolæ, vt Mardochæus voluerat, ad Iudæos, & ad principes, procuratoresque & iudices, qui centum vigintiseptem prouincijs ab India vsque ad Æthiopiam præsidebant: prouinciæ atque prouinciæ, populo & populo iuxta linguas & literas suas, & Iudæis, prout legere poterant, & audire.

C 10 Ipsæque epistolæ, quæ ex regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes prouincias discurrentes, veteres literas nouis nuntijs præuenirent.

11 Quibus imperauit rex, vt conuenirent Iudæos per singulas ciuitates, & in vnum pro animabus suis stare ciperent congregari, vt starent pro animabus suis, & omnes inimicos suos cum coniugibus ac liberis & vniuersis domibus interficerent atque delerent.

12 Et constituta est per omnes prouincias vna vltionis dies, id est tertiadecima mensis duodecimi Adar.

13 Summaque epistolæ hæc fuit, vt in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri iacebant imperio, notum fieret parata Iudæos ad capiendam vindictam de hostibus suis.

14 Egressique sunt veredarij celeres et perferentes, & edictum regis perferentes Susan.

15 Mardochæus autem de palatio & aspectu regis egrediens fulgebat vestibus gijs, hyacinthinis videlicet & aureum nam auream portans in capite, & rico pallio atque purpureo. Omnium uitas exultauit, atque lætata est.

16 Iudæis autem noua lux orta vita dium, honor, & tripudium.

17 Apud omnes populos, vrbes atque cias, quocunque regis præcepta mira exultatio, epulæ atque conuiuia stus dies: in tantum vt plures alienigenæ & sectę, eorum religioni & ceremonijs gerentur. Grandis enim cunctos inminis terror inuaserat.

CAPVT IX.

Iudæi passim hostes suos trucidant, & filios decem filijs Aman, diem phurim, hoc est sortium, perpetuò solennem Mardochæus instituit.

I Gitur duodecimi mensis, quem Adar ri antè iam diximus, tertiadecima die do cunctis Iudæis interfectio parabatur, hostes eorum inhiabant sanguini, vt Iudæi superiores esse cœperunt, & de uersarijs vindicare.

2 Congregatique sunt per singulas & oppida & loca, vt extenderent contra inimicos, & persecutoresque lusque ausus est resistere, eò quòd pulos magnitudinis eorum formido netraret.

3 Nam & prouinciarum iudices, & procuratores, omnisq; dignitas qui

locis ac operibus præerat, extollebant Iu-
4 dæos timore Mardochæi: ¶ quem principem esse palatij, & plurimum posse cognoscebat quotidie, & per cunctorũ ora volitabat.
B 5 Itaque percusserunt Iudæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes
6 eis quod sibi parauerant facere: ¶ in tantum vt etiam in Susan quingentos viros interficerent extra decem filios Aman Agagitæ
7 hostis Iudæorum: quorum ista sunt nomi-
8 na, ¶ Pharsandatha, & Delphon, & Esphátha, ¶ & Phorátha, & Adalia, & Aridatha,
9 ¶ & Phermésta, & Arisai, & Aridai, & Iezatha.

10 Quos cùm occidissent, prædas de substantijs eorum agere' noluerunt.

11 Statimq; numerus eorum qui occisi erant in Susan, ad regem relatus est.

12 Qui dixit reginæ, In vrbe Susan interfecerunt Iudæi quingentos viros, & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere cædem in vniuersis prouincijs? Quid vltrà C postulas, & quid vis vt fieri iubeam?

13 Cui illa respondit, Si regi placet, detur potestas Iudæis: vt sicut fecerunt hodie in Susan, sic & cras faciant, & decem filij Aman in patibulis suspendantur.

14 Præcepitque rex vt ita fieret. Statimque in Susan pependit edictum, & decem filij Aman suspensi sunt.

15 Congregatis Iudæis quartadecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susan trecenti viri: nec eorum abillis direpta substantia est.

16 Sed & per omnes prouincias quæ ditioni regis subiacebant, pro animabus suis stetерunt Iudæi interfectis hostibus ac persecutoribus suis: in tantum vt septuagintaquinque millia occisorum implerentur, & nullus de substantijs eorum quicquam contingeret.

17 Dies autem tertiusdecimus mensis Adar vnà apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die cædere desierunt. Quem conD pore deinceps vacarent epulis, gaudio atque conuiuijs.

18 At hi qui in vrbe Susan cædem exercuerant, tertiodecimo & quartodecimo die eiusdem mensis in cæde versati sunt: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et ideireo eundem diem constituerunt solennem epularum atque lætitiæ.

19 Hi verò Iudæi qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quartumdecimũ diem mensis Adar conuiuiorum & gaudij decreuerunt, ita vt exultent in eo, & mittant sibi mutuò partes epularum & ciborum.

20 Scripsit itaq; Mardochæus omnia hæc, & literis comprehensa misit ad Iudæos qui in omnibus regis prouincijs morabantur, tam
21 in vicino positis quàm procul, ¶ vt quartam E decimam & quintam decimam diem mensis Adar pro festis susciperent, & reuertente semper anno solenni celebrarent honore:
22 ¶ quia in ipsis diebꝰ se vlti sunt Iudæi de inimicis suis, & luctus atque tristitia in hilaritatem gaudiumq; conuersi sunt, essentque dies isti epularum atq; lætitiæ, & mitterent sibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur.

23 Susceperuntq; Iudæi in solennẽ ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quę Mardochęus literis facienda mandauerat.

24 Aman enim, filius Amadathi stirpis Agag, hostis & aduersarius Iudæorum, cogitauit contra eos malum, vt occideret illos, atque *Sup. 3. 6.* deleret: & misit phur, quod nostra lingua vertitur in sortem.

25 Et postea ingressa est Esther ad regẽ, ob- F secrans vt conatus eius literis regis irriti fierent: & malum quod contra Iudæos cogitauerat, reuerteretur in caput eius. Deniq; &
26 ipsum & filios eius affixerunt cruci, ¶ atque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, id est sortium: eò quod phur, id est sors, in vrnam missa fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ, id est libri huiꝰ volumine con-
27 tinentur: ¶ quæq; sustinuerunt, & quę deinceps immutata sunt, suscepérũt Iudæi super se & semen suum, & super cunctos qui religioni eorum voluerunt copulari, vt nulli liceat duos hos dies absq; solennitate trãsigere: quos scriptura testatur, & ꝯ cętera' expe *ꝯ certa 7.* tunt tẽpora annis sibi iugiter succedẽtibus.

28 Isti sunt dies, quos nulla vnquam delebit G obliuio: & per singulas generationes cunctę in toto orbe prouinciæ celebrabunt: nec est vlla ciuitas, in qua dies phurim, id est sortiũ, non obseruentur à Iudæis, & ab eorum progenie, quæ his ceremonijs obligata est.

29 Scripseruntq; Esther regina filia Abiháil, & Mardochæus Iudæus etiam secundam epistolam, vt omni studio dies ista solennis
30 sanciretur in posterũ. ¶ & miserunt ad omnes Iudæos, qui in centum vigintiseptem prouincijs regis Assueri versabantur, vt haberent pacem, & susciperent veritatem,
31 obseruantes Dies sortium, ¶ & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constitue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rant Mardochæus & Esther, & illi obseruanda susceperunt à se, & à semine suo ieiu-
32 nia, & clamores & Sortium dies. ¶ & omnia quæ libri huius, qui vocatur Esther, historia continentur.

CAPVT X.

Somnij Mardochei declaratio, reducto Iudæorum populo in libertatem.

A 1 REx verò Assuerus omnem terram, & cunctas maris insulas fecit tributarias: ¶ cuius
2 fortitudo & imperium, & dignitas atque sublimitas, qua exaltauit Mardochæum, scripta sunt in libris Medorum, atque Persarum: ¶ & quomodo Mardochæus Iudaici generis secundus à rege Assuero fuerit:
3 & magnus apud Iudæos, & acceptabilis plebi fratrum suorum, quærens bona populo suo, & loquens ea quæ ad pacem seminis sui pertinerent.

B *Quæ habentur in Hebræo, plena fide expressi. Hæc autem quæ sequuntur, scripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua & litera continentur: & interim post finem libri hoc capitulum ferebatur, quod iuxta consuetudinem nostram obelo, id est veru prænotauimus.*

4 Dixitque Mardochæus, A Deo facta sunt ista.
5 Recordatus sum somnij quod viderã, hæc eadem significantis: nec eorum quicquam irritum fuit.
6 Paruus fons qui creuit in fluuium, & in lucem, solemq; conuersus est, & in aquas plurimas redundauit, Esther est, quam rex accepit vxorem, & voluit esse reginam.
7 Duo autem dracones: ego sum & Aman.
C 8 Gentes quæ conuenerant: hi sunt qui conati sunt delere nomen Iudæorum.
9 Gens autem mea: Israël est, quæ clamauit ad Dominum, & saluum fecit Dominus populum suum: liberauitque nos ab omnibus malis, & fecit signa magna atque portenio ta inter gentes: ¶ & duas sortes esse præcepit, vnam populi Dei, & alteram cunctarũ gentium.
11 Venitque vtraque sors in statutum ex illo iam tempore diem coram Deo vniuersis
12 gentibus: ¶ & recordatus est Dominus populi sui, ac misertus est hæreditatis suæ.
D 13 Et obseruabuntur dies isti in mense Adar quartadecima, & quintadecima die eiusdem mensis, cum omni studio, & gaudio in vnum cœtum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israël.

CAPVT XI.

Somnium Mardochei.

ANno quarto regnantibus Ptolemæo & Cleopatra, attulerunt Dositheus, qui se sacerdotem, & Leuitici generis fere[bat, &] Ptolomæus filius eius hanc epistolam [fa]rim, quam dixerunt interpretatum [ess]imachum Ptolemæi filium in Ieruſ[alem.]

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud vllum fertur interpretem.

2 Anno secundo, regnante Artaxer[xe] mo, prima die mensis Nisan, vi[dit] Mardochæus, filius Iairi, filij Sem[ei,] de tribu Ben-iamin: ¶ homo Iudæus, [et] bitabat in vrbe Susis, vir magnus, & [in]
4 mos aulę regię. Erat autem de eo numero captiuo[rum,] quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Ierusalem cum Iechonia rege
5 Iuda: ¶ & hoc eius somnium fuit, Audiuerunt voces & tumultus, & tonitrua, & terræ motus, & conturbatio super terram: &
6 ecce duo dracones magni, parati, contra se in prælium.
7 Ad quorum clamorem cuncte gentes commotæ sunt, vt pugnarent contra gentem iustorum.
8 Fuitque dies illa tenebrarum & caliginis, tribulationis & angustię, & angoris ingens super terram.
9 Conturbataque est gens iustorum timens mala sua, & præparata ad mortem.
10 Clamauerunt; ad Deum: & illis vociferantibus, fons paruus creuit in fluuium copiosum, & in aquas plurimas redundauit.
11 Lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & deuorauerunt inclytos.
12 Quod cùm vidisset Mardochæus, & surrexisset de stratu, cogitabat quid Deus facere vellet: & fixũ habebat in animo facere, & cupiens quid significaret somnium.

CAPVT XII.

Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem Mardochæo, ex secundo capite reperta.

MOrabatur autem eo tempore in palatio regis cum Bagatha & Thara eunuchis de regis, qui ianitores erant palatij.
2 Cumq; intellexisset cogitationem eorum & curas diligentius peruidisset, didicit quòd conarentur in regem Artaxerxen manus mittere, & nunciauit super eorum.
3 Qui de vtroque habita quæstione, cùm fos iussit duci ad mortem.

C 4 Rex autem quod gestum erat, scripsit in commentarijs: sed & Mardochæus rei memoriam literis tradidit.
5 Præcepitque ei rex, vt in aula palatij moraretur, datis ei pro delatione muneribus.
D 6 Aman verò filius Amadathi bugæus erat gloriosissimus coram rege, & voluit nocere Mardochæo, & populo eius pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Hucusque proœmium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, vbi scriptum est in volumine, Et diripuerunt bona, vel substantias eorum, quæ in sola vulgata editione reperimus. Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

CAPVT XIII.

Exemplar epistolæ quam misit Aman ad principes prouinciarum super cæde Iudæorum, & Mardochæi oratio pro eorum liberatione.

A 1 REx maximus Artaxerxes ab India vsque Aethiopiam, centum vigintiseptem prouinciarum principibus, & ducibus, qui eius
2 imperio subiecti sunt, salutem. Cùm plurimis gentibus imperarem, & vniuersum orbem meę ditioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subiectos: vt absque vllo terrore vitam sine
3 lento tranſigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Quærente autem me à consiliarijs meis quomodo posset hoc impleri, vnus qui sapientia & fide cæteros præcellebat, & erat
4 post regem secundus, Aman nomine, ¶ indicauit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui nouis vteretur legibus, & contra omnium gentium consuetudinem faciens, regum iussa contemneret,
5 & vniuersarum concordiam nationum sua dissensione violaret. Quod cùm didicissemus, videntes vnam gentem rebellem aduersus omne hominũ genus peruersis vti legibus, nostrisque iussionibus contraire, & turbare subiectarum
6 omnibus prouincijs pacem atque concordiam: ¶ iussimus vt quoscunque Aman, qui nobis prouinciarum pacem atque concordiam à rege, & quem patris loco colimus, omnibus prouincijs præpositus est, & secundus monstrauerit: cum coniugibus ac liberis
7 deleantur ab inimicis suis, nullusq; eorum misereatur quartadecima die duodecimi mensis Adar, anni præsentis: ¶ vt nefarij homines vno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbauerant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eum locũ scripta reperi, vbi legitur, pergensque Mardochæus, fecit omnia quæ ei mandauerat Esther. Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

8 Mardocheus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum eius, ¶ & dixit, Domine Domine rex omnipotens, in
9 ditione enim tua cuncta sunt posita: & non est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreueris saluare Israël.
10 Tu fecisti cælum & terram, & quicquid cæli ambitu continetur.
11 Dominus omnium es, nec est qui resistat maiestati tuæ.
12 Cuncta nosti, & scis quia non pro superbia & cõtumelia, & aliqua glorię cupiditate fecerim hoc, vt nõ adorarem Aman superbissimum.
13 (Libenter enim pro salute Israël etiam ve- D
stigia pedũ eius deosculari paratus essem:)
14 ¶ sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quenquam adorarem excepto Deo meo.
15 Et nunc Domine rex Deus Abrahã miserere populi tui, quia volunt nos inimici nostri perdere, & hæreditatem tuam delere.
16 Ne despicias partem tuam quam redemisti tibi de Aegypto.
17 Exaudi deprecationem meam, & propitius esto sorti & funiculo tuo, & conuerte luctum nostrum in gaudium, vt viuentes laudemus nomẽ tuum Domine, & ne claudas ora te canentium.
18 Omnis quoque Israël pari mente & obsecratione clamauit ad Dominum, eò quòd eis certa mors impenderet.

CAPVT XIIII.

Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

ESther quoque regina confugit ad Domi- 1 A
num, pauens periculum quod imminebat.
2 Cumq; deposuisset vestes regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro vnguentis varijs, cinere & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliauit ieiunijs: omniaque loca in quibus antea lætari consueuerat, crinium laceratione compleuit.
3 Et deprecabatur Dominum Deum Israël, dicens, Domine mi, qui rex noster es solus, adiuua me solitariam, & cuius præter te nullus est auxiliator alius.
4 Periculum meum in manibus meis est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Audiui à patre meo quòd tu Domine tulisses Israel de cunctis Gentib⁹, & patres nostros ex omnibus retro maiorib⁹ suis, vt possideres hæreditatem sempiternam, feciſtiq; eis sicut locutus es.

B 6 Peccauimus in conspectu tuo, & idcirco tradidisti nos in manus inimicorum nostro
7 rum: ¶ coluimus enim deos eorum. Iustus es Domine.

8 Et nunc non eis sufficit, quòd durissima nos opprimunt seruitute, sed robur manuũ suarum, idolorum potentiæ deputantes,
9 ¶ volunt tua mutare promissa, & delere hæreditatem tuam, & claudere ora laudantiũ te, atque extinguere gloriam templi & al-
10 taris tui, ¶ vt aperiant ora Gentium, & laudent idolorum fortitudinem, & prædicent carnalem regem in sempiternum.

C 11 Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram: sed conuerte consilium eorum super eos, & eum qui in nos cœpit sæuire, disperde.

12 Memento Domine, & ostende te nobis in tempore tribulationis nostræ, & da mihi fiduciam Domine rex deorum, & vniuersę
13 potestatis: ¶ tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis nostri, vt & ipse pereat, & cęteri qui ei consentiunt.

14 Nos autem libera in manu tua, & adiuua me, nullum aliud auxilium habentem, nisi te Domine, qui habes omnium scientiam,
15 ¶ & nosti quia oderim gloriam iniquorum, & detester cubile incircuncisorum, & omnis alienigenę.

D 16 Tu scis necessitatem meam quòd abominer signum superbię & glorię tuę, quod est super caput meum in diebus ostentationis meę, & detester illud quasi pannum menstruatę, & nõ portem in diebus silentij mei,
17 ¶ & quòd non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuiũ regis, & nõ bi-
18 berim vinum libaminum: ¶ & nunquam lętata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum vsque in pręsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.

19 Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum qui nullam aliam spem habent, & libera nos de manu iniquorum, & erue me à timore meo.

CAPVT XV.

Mandante Mardochæo, intrat Esther ad regẽ, vultu illius exterrita.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

ET mandauit ei (haud dubium quin Esther Mardochęus) vt ingrederetur ad regem, & rogaret pro populo suo & pro patria
2 tua.

Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus à rege locutus est contra
3 nos in mortem: ¶ & tu inuoca Dominum, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.

Nec non & ista quæ subdita sunt.

4 Die autem tertio deposuit vestimenta natus sui, & circundata est gloria sua.

5 Cumque regio fulgeret habitu, & omnem casset omnium rectorem & saluatorem Deum
6 um, assumpsit duas famulas: ¶ & super quidem innitebatur, quasi præ delicijs & mia teneritudine corpus suum ferre
7 sustinens: ¶ altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum dumenta sustentans.

8 Ipsa autem roseo colore vultum perfusa & gratis ac nitentibus oculis tristem bat animum, & nimio timore contractum

9 Ingressa igitur cuncta per ordinem stetit contra regem, vbi ille residebat, solium regni sui, indutus vestibus regijs roque fulgens, & pretiosis lapidibus, terribilis aspectu.

10 Cumque eleuasset faciem, & ardentes oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, & in pallorem colore mutato sum super ancillulam reclinauit caput.

11 Conuertitq; Deus spiritum regis in mansuetudinem, & festinus ac metuens uit de solio: & sustentans eam vlnis suis nec rediret ad se, his verbis blandiebatur

12 ¶ Quid habes Esther? Ego sum frater noli metuere.

13 Non morieris: non enim pro re, sed omnibus hæc lex constituta est.

14 Accede igitur, & tange sceptrum.

15 Cumque illa reticeret, tulit aureum gam, & posuit super collum eius, & oscutus est eam, & ait, Cur mihi non loqueris?

16 ¶ Quæ respondit, Vidi te Domine quasi gelum Dei, & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ.

17 Valde enim mirabilis es Domine, & cies tua plena est gratiarum.

18 Cumq; loqueretur, rursus corruit, & nè exanimata est.

19 Rex autem turbabatur, & omnes mitiga eius consolabantur eam.

CAPVT

CAPVT XVI.

Assueri epistola pro Iudæorum salute cum inimicorum suorum interemptione, ad singulas regni prouincias, irrita do epistolam missam ab Aman.

Exemplar epistolæ regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni sui prouincias misit, quod & ipsum in Hebraica volumine non habetur.

A 1 REx magnus Artaxerxes, ab India vsq; Aethiopiam centum vigintiseptem prouinciarum ducibus ac principibus, qui nostræ
2 iussioni obediunt, salutem dicit. Multi bonitate principum & honore qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam:
3 ¶ & non solùm subiectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos qui dederunt, moliuntur insidias.

4 Nec contenti sunt gratias nõ agere beneficijs, & humanitatis in se iura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam.

5 Ex iniustum vesaniæ proruperunt, vt eos qui credita sibi officia diligẽter obseruant, & ita cuncta agunt vt omnium laude digni
6 sint, mendaciorum ⁊ cuniculis⁊ conentur subuertere, ¶ dum aures principum simplicęs, & ex sua natura alios æstimantes, callida fraude decipiunt.

7 Quæ res & ex veteribus probatur historijs, & ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum
1 fundia deprauentur.

Vnde prouidendum est paci omnium prouinciarum.

2 Nec putare debetis, si diuersa iubeamus, ex animi nostri venire leuitate, sed pro qualitate & necessitate temporum, vt reipubli-
cæ posse vtilitas, ferre sententiam.

Et vt manifestius quod dicimus, intelligatis, Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienusque à Persarum sanguine, & pietatem nostram sua crudelitate
commaculans, peregrinus à nobis susceptus
est: ¶ & tantam in se expertus humanitatẽ, vt pater noster vocaretur, & adoretur ab
12 omnibus, post regem secundus: ¶ qui in tantum arrogantię tumorem sublatus est, vt regno priuare nos niteretur & spiritu.

13 Nam Mardochæum, cuius fide & beneficijs viuimus, & consortem regni nostri Esther cum omni gente sua nouis quibusdam C
atque inauditis machinis expetiuit in mor-
14 tem: ¶ hoc cogitans vt illis interfectis, insidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas.

15 Nos autem à pessimo mortalium, Iudæos neci destinatos, in nulla penitus culpa reperimus, sed econtrario iustis vtentes legi-
16 bus, ¶ & filios altissimi & maximi, semperque viuentis Dei, cuius beneficio & patribus nostris & nobis regnum est traditum, & vsque hodie custoditur.

17 Vnde eas literas quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas.

18 Pro quo scelere ante portas huius vrbis, id est, Susan, & ipse qui machinatus est, & omnis cognatio eius pender in patibulis: non nobis, sed Deo reddente ei quod meruit.

19 Hoc autem edictum quod nunc mittim⁹, in cunctis vrbibus proponatur: vt liceat Iudæis vti legibus suis.

20 Quibus debetis esse adminiculo, vt eos D
qui se ad necem eorum parauerant, possint interficere tertiadecima die mensis duode-
21 cimi, qui vocatur Adar: ¶ hanc enim diem, Deus omnipotẽs, mœroris & luctus eis vertit in gaudium.

22 Vnde & vos inter cęteros festos dies, hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, vt & in posterum cognoscatur,
23 ¶ omnes qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere.

24 Omnis autem prouincia & ciuitas quæ noluerit solennitatis huius esse particeps, gladio & igne pereat, & sic deleatur, vt non solùm hominibus, sed etiam bestijs inuia sit in sempiternum, pro exemplo cõtemptus, & inobedientiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

HIERONYMI IN LIBRVM IOB PRÆFATIO.

COGOR PER SINGVLOS SCRIPturæ diuinæ libros aduersariorum responderе maledictis, qui interpretationem meam, reprehensionem septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex vtroque commixtum, & mediæ temperatum genus translationis expresserint: & omnia veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscis q; distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscu suis radere. Neque enim fieri potest, vt quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdā erraſſe fateantur, præcipuè in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc duntaxat apud Græcos. Cæterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscu & obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus desunt, vt decurtatus & lacératus, corrosus q; liber fœditatem sui publice legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabico q; sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul vtrunque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci Rhetores vocant ἐσχηματισμένος, dum qui aliud loquitur, aliud agit: vt si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quando fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quendam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redemisse nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio. hoc vnum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, vsque ad verba Iob, apud Hebræos prosa oratio est. Porrò à verbis Iob, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo: vsque ad eum locum vbi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo, spondæo q; currentes: & propter linguæ idioma, crebrò recipientes & alios pedes, non earundem syllabarum, sed eorundem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis, quam simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu vsque ad finem libri, paruum cōma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græci q; Pindari, & Alcei, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia fermè scripturarum cantica comprehendi, legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei idcirco me in hoc volumine laborasse, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, sed vt ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certè scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent, quia & Hebræum sermonem ex parte didicimus, & in Latino penè ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & Rhetores, Philosophos detriti sumus. Quòd si apud Græcos post septuaginta editionem, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæus Aquila & Symmachus ac Theodotio, Iudaizantes hæretici sunt recepti, qui multa mysteria Saluatoris fidei interpretatione celarūt, & tamen in ἔκθεσις eorum apud Ecclesias, & explanantur ab ecclesiastica veritate magis ego Christianus, & de parentibus Christianis to, & vexillum crucis in mea fronte portans, (ad hoc tus fuit omissa repetere, depravata corrigere, & dubia vel à malignis lectoribus non debeo reprobari. Habeant volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro gentoq; descriptos, vel vncialibus (vt vulgus aiunt) literis nera magni exarata, quam codices: dummodo mihi non permittāt pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices quam emendatos. Vtraque autem editio, & septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, ita à me meo labore translata est. Eligat vnusquisque quod vult, & studiosum me magis quàm malevolum probet.

ALIA EIVSDEM PRÆFATIO.

SI aut fiscellam iunco texerem, aut palmorum folia complicarem, vt in sudore vultus mei victum quærerem, & ventris opus solicita mente pertractarem, nemo me morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quum sententiam Saluatoris volo operari cibum qui non perit, antiquam diuinorum voluminum viam sectari, & quæ purgare, error mihi geminus infligitur: vorum rum falsarius vocor, & errores non auferre, sed ta est enim vetustatis consuetudo, vt etiam quæ que vitia placeant: dum magis pulchros habere dices, quam emendatos. Quapropter ô fratres vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, calathis, sportellis q; munusculis monachorum & manſura dona suscipite, ac beatum Iob qui Latinos iacebat in stercore, & vermibus scatebat integrum immaculatumq; gaudete. Quomodo probationem atque victoriam, duplicia sunt reddita: ita ego in lingua nostra, vt audaciter eum habere quæ amiserat. Igitur & vos lectorem soluta præfatione commoneo, & precor brorum eadem semper annectens, rogo: vt vbi per præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro Necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita rant vt sensum legentibus tollerent, orationi gno labore correxi: magis vtile quid ex meo quàm ex aliorum negotio.

Ecclesiq; Christi venturum ratus.

*

ARGV.

ARGVMENTVM IN LIBRVM IOB.

INTERRA quidem habitasse Iob Husitidi, in finibus Idumææ & Arabiæ fertur: & erat ei antea nomen Iobab. Et accepit vxorem Arabissam: & genuit filium, quem vocauit Emnon. Erat autem ipse filius quidem Zaræ, de Esau filijs filius: de matre verò Bosra, itavt sit quintus ab Abraham. Et hi sunt reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipse regnauit, sed primus in ea regnauit Bela filius Beor, & nomen ciuitatis eiusdem Denāba. Post hunc autem Bela, Iobab, qui vocatur Iob. Post Iob autem Husam, qui erat dux ex Themanorum regione. Et post illum regnauit Adad filius Badad, qui excidit Madian in campo Moab: & nomen ciuitatis eius Auith. Porrò liber Iob patientiam & reliquas virtutes ipsius commendat, disputationem quoque Iob cum amicis habitam continet, qui licet ad consolandum venissent, iniurioſi tamen & contumelioſi in Iob fuerunt. Nam audientes quòd Iob in grauissima afflictione constitutus, maledicеret diei natiuitatis suæ, se quoq; innocētem à Deo tam acerbè affligi assereret, ipsum arguunt impatientiæ, arrogantiæ, blasphemiæ, multorum q; aliorū criminum: propter quæ contendunt ipsum à Deo meritò afflictum, cùm Deus, (vt impiè volebant) hic tantùm malos flagellet, ideò q; vt Iob se ob sua peccata à Deo affligi agnoscat, & ab illis resipiscens ad Deum se conuertat, iustitiæ quoq; diuinæ humiliter se subijciat, multis rationibus exhortantur. Dei potentiam, sapientiam, iustitiam, & bonitatem assiduè ad hoc commendantes: Item quòd Deus in præsenti vita tantum malis mala & bonis bona dispenset, quamobrem Iob resipiscenti liberationem à flagellis, & bona quæque promittunt. At Iob suam constanter tuetur iustitiam: & in præsenti vita vniuersa æquè euenire iusto & impio, sed ueram iustorum retributionem post hanc uitam esse expectandam asserit, nempe futuram resurrectionem, cum demum ipsius Iob à Deo correptionem, & restitutam fœlicitatem, amicos quoque per ipsius orationem Deo reconciliatos hic Liber explicat. Eccle.9.a.1.

LIBER IOB.

CAP. I.

Iob sanctus & dives, pro filijs uicissim conuiuia celebrantibus Domino sacrificat, cuius possessiones pessimus Satanæ, Dominus diripiendas exponit, per quē perdita omni illius substantia, interemptiq; filijs, ipse cum signis mœstitiæ patiens, in Dei laudes prorumpit.

VIR ERAT IN TERRA Hus, nomine Iob: & erat vir ille simplex & rectus, ac timens Deū, & recedens à malo.

2 Natiq; sunt ei septem filij &

3 tres filiæ. ¶ Et fuit possessio eius septem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis: eratq; vir ille magnus inter omnes orientales.

4 Et ibant filij eius, & faciebant conuiuia per domos, vnusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis.

5 Cumq; in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos:

Universidad de Deusto
Biblioteca

consurgensq; diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim, Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus.

6 Quadam autem die, cùm venissent filij Dei vt assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan.

7 Cui dixit Dominus, Vnde venis? Qui respondens, ait, Circuiui terram, & perambulaui eam.

8 Dixitq; Dominus ad eum, Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?

9 Cui respondens Sathan, ait, Nunquid, Iob
10 frustra timet Deum? ¶ nónne tu vallasti eum, ac domum eius, vniuersamque substantiam per circuitum: operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra?

C 11 Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi ℣ in faciem* benedixerit tibi.

℣ *in facie tua 10.* * *tuam 2.*

12 Dixit ergo Dominus ad Satan, Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam. Egressusq; est Satan à facie Domini.

13 Cùm autem quadam die filij & filiæ eius comederent & biberent vinum in domo
14 fratris sui primogeniti, ¶ nuntius venit ad Iob, qui diceret, Boues arabant, & asinæ pa-
15 scebantur iuxta eos: ¶ & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio: & euasi ego solus, vt nuntiarem tibi.

16 Cumq; adhuc ille loqueretur, venit alter & dixit, Ignis Dei cecidit è cælo, & tactas oues puerosq; consumpsit: & effugi ego solus vt nuntiarem tibi.

17 Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit, Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio: & ego fugi solus, vt nuntiarem tibi.

D 18 Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit, Filijs tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui
19 primogeniti, ¶ repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & cõcussit quatuor angulos domꝰ, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego solus, vt nuntiarem tibi.

℣ *tunicam suam 10. Eccl. 5. c. 14.*

20 Tunc surrexit Iob, & scidit ℣ vestimenta sua', & tonso capite corruẽs in terram, adorauit, ¶ & dixit, Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.

21 In omnibus his non peccauit Iob labiis suis ꝰ: neque stultum quid contra Deum locutus est.

CAP. II.

Satanas obtenta à Deo facultate, percutit Iob ulcere pessimo, cui etiam propria vxor insultat, tres autem ipsius amici eum visitantes, septem dies consternati patientes in terra cum eo taciti sedent.

FActum est autem cùm quadam die venissent filij Dei, & starent coram Domino,
2 venisset quoque Satan inter eos, & staret coram eo, ¶ vt diceret Dominus ad Satan, Vnde venis? Qui respondens, ait, Circuiui terram, & perambulaui eam.

3 Et dixit Dominus ad Satan, Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustra.

4 Cui respõdens Satan, ait, Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: ¶ alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quod ℣ in faciem benedicat tibi.

℣ *in faciem 1.*

6 Dixit ergo Dominus ad Satan, Ecce in manu tua est, veruntamen animam illius serua.

7 Egressus igitur Satan à facie Domini, percussit Iob vlcere pessimo, à planta pedis eius
8 que ad verticem eius, ¶ qui testa fabricabat sedebat, sedens in sterquilinio.

9 Dixit autem illi vxor sua, Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo & morere.

10 Qui ait ad illam, Quasi vna de stultis mulieribus ꝰ locuta es. Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? In omnibus his non peccauit Iob labijs suis.

11 Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz, Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Conuenerant enim, vt pariter venientes visitarent eum, & consolarentur.

12 Cumque eleuassent procul oculos suos, non cognouerũt eum, & exclamantes prorauerunt, scissisq; vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cælum.

13 Et sederunt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.

CAPVT III.

Iob maledicit diei natiuitatis suæ præsentiq; vitæ, effendens à quot malis liberatur, qui hac luce statim priuatus est.

A 1 POst hæc aperuit Iob os suum, & maledixit
2 diei suo, ¶ & locutus est:

3 Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo.

4 Dies ille vertatur in tenebras: non requirat eum Deus desuper, * & non ℣ illustretur lumine.

℣ *illustretur.*

5 Obscurent eum tenebræ, & vmbra mortis: occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine.

6 Noctem illam tenebrosus turbo possideat: non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.

7 Sit nox illa solitaria, nec laude digna: ¶ ma-
B 8 ledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan.

9 Obtenebrentur stellæ caligine eius: expectent lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ.

10 Quia non concluserit ostia ventris qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.

11 Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perij?

12 Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus?

13 Nunc enim dormiens silerem, & somno
C 14 meo requiescerem.

Cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines:

15 Aut cum principibus qui possident aurum: & replent domos suas argento.

16 Aut sicut abortiuum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem.

17 Ibi impij cessauerunt à tumultu, & ibi re-
18 quieuerunt fessi robore.

Et quondam' vincti pariter sine molestia, non audierunt vocem exactoris.

19 Parvus & magnus ibi sunt, & seruus liber
D 20 à domino suo.

Quare misero data est lux, & vita his qui in amaritudine animæ sunt?

21 Qui expectant mortem, & non venit: quasi effodientes thesaurum.

22 Gaudentq; vehementer cùm inuenerint sepulchrum.

23 Viro cuius abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris?

24 Antequam comedam, suspiro: & tãquam inundantes aquæ, sic rugitus meus:

25 Quia timor quem timebam, euênit mihi: & quod verebar, accidit.

26 Nónne dissimulaui? nónne silui? nónne quieui? & venit super me indignatio.

CAP. IIII.

Eliphaz arguit Iob impatientiæ: quodq; propter peccata sua flagelletur a Deo, qui innocenti aduersa non immittit.

REspondens autem Eliphaz Themanites, 1 A
dixit:

2 Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies, sed conceptum sermonem tenere quis poterit?

3 Ecce, docuisti multos, & manus lassas roborasti.

4 Vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti.

5 Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.

6 Vbi est timor tuus, fortitudo tua, * patien- B
tia tua, & perfectio viarum tuarum? * & 7.

7 Recordare obsecro te, quis vnquam innocens periit? aut quando recti deleti sunt?

8 Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos.

9 Flante Deo perisse, & spiritu iræ eius esse consumptos.

10 Rugitus leonis & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.

11 Tigris perijt, eò quòd non haberet prædam: & catuli leonis dissipati sunt.

12 Porrò ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtiuè suscepit auris mea C
venas susurri eius.

13 In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines.

14 Pauor tenuit me: & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.

15 Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.

16 Stetit quidam, cuius nõ agnoscebam vul- D
tum, imago coram oculis meis, & vocem *Infr. 25. a. 4.*
quasi auræ lenis audiui. *Infr. 15. b. 15.*

17 Nunquid homo, Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir?

18 Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & *2. Pet. 2. a. 4.*
in angelis suis reperit prauitatem.

19 Quantò magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?

20 De mane vsq; ad vesperã succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribũt.

Qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

21 Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

CAPVT V.

Eliphaz rursum arguit Iob iniquitatis, quòd nemo sine culpa sua à Deo puniatur: ideoq; hortatur Iob, vt ad Deum conuertatur, & ita cuncta fore illi prospera pollicetur, ac diuinæ prouidentiæ opera circa creaturas extollit.

A 1 VOca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere.
*Verè 4. 2 "Virum' stultum interficit iracundia, & paruulum occîdit inuidia.
3 Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.
4 Longè sient filij eius à salute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat.
5 Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius.
6 Nihil in terra sine causa fit, & de humo non orietur dolor.
B 7 Homo nascitur ad laborem, & auis ad volatum.
8 Quam ob rem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum.
9 Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia, absque numero.
10 Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis vniuersa.
11 Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate.
C 12 Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant.
1.Cor.3.d.19. 13 Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat.
14 Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.
-.s. 15 Porrò saluum faciet egenum' à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.
16 Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.
Iacob.1.b.12. 17 Beatus homo qui corripitur à Deo: increpationem ergo Domini ne reprobes.
18 Quia ipse vulnerat, & medetur, percutit, & manus eius sanabunt.
19 In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.
D 20 In fame eruet te de morte: & in bello de manu gladij.
21 A flagello linguæ abscondêris: & non timebis calamitatem cum venerit.
22 In vastitate & fame ridebis: & bestias terræ non formidabis.

23 Sed cum lapidibus regionis pactum tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi.
24 Et scies quòd pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam, non peccabis.
25 Scies quoque quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua quasi herba terræ.
26 Ingredièris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo.
27 Ecce, hoc vt inuestigauimus, ita est: quod auditum, mente pertracta.

CAPVT VI.

Ostendit Iob se longè grauiora pati quàm meruerit, conquerens se ab amicis deseri, grauitate argumenti, & hos tres qui ad se venerant, ac se quoque patienter audiri petit.

REspondens autem Iob, dixit:
2 Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas quam patior, in statéra: ¶ Quasi arena maris hæc grauior "appareret': vnde & verba mea dolore plena.
4 Quia sagittæ Domini in me sunt: quarum indignatio ebibit spiritum meum, & horres Domini militant contra me.
5 Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbam? aut mugiet bos, cùm ante præsepe plenum steterit?
6 Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem? Anima enim esurienti etiam amara dulcia videntur':
7 Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.
8 Quis det vt veniat petitio mea: & quod expecto, tribuat mihi Deus?
9 Et qui cœpit, ipse me conterat: soluat manum suam, & succîdat me?
10 Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat: nec contradixerim sermonibus Sancti.
11 Quæ est enim fortitudo mea, vt sustineam? aut quis finis meus, vt patienter agam?
12 Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.
13 Ecce non est auxilium mihi in me, & recessarij quoque mei recesserunt à me.
14 Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.
15 Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in conuallibus.

16 Qui timent pruinam, irruet super eos nix.
17 Tempore quo fuerint dissipati, peribunt, & vt incaluerint, soluentur de loco suo.
18 Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt.
19 Considerate semitas Thema, itinera Saba, & expectate paulisper.
*Verè 20 Confusi sunt, quia "sperauit': venerunt quoq; vsq; ad me, & pudore cooperti sunt.
21 Nunc venistis: & modò videntes plagam meam timetis.
22 Nunquid dixi, Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi?
D 23 Vel, Liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me?
24 Docete me, & ego tacebo: & si quid forte ignoraui, instruite me.
25 Quare detraxistis sermonibus veritatis, cùm é vobis nullus sit, qui possit arguere me?
26 Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis?
27 Super pupillum irruitis, & subuertere nitimini amicum vestrum.
28 Veruntamen quod cœpistis explete: præbete autem, & videre an mentiar.
29 Respondete obsecro absque contentione, & loquentes id quod iustũ est, iudicate.
30 Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

CAP. VII.

Iob humanæ vitæ suasq; calamitates varias explicat, nec vltrum sibi fore verisimilem ad præsentia vita sollicitatem, petit quoque a Deo liberari à miseriis, admirans Dei erga miserum hominem prouidentiam.

A 1 MIlitia est vita hominis super terram: & sicut dies mercenarij, dies eius.
2 Sicut seruus desiderat vmbrã, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui:
3 Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi.
4 Si dormiero, dicam, Quando consurgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus vsque ad tenebras.
5 Induta est caro mea putredine & sordibus pulueris: cutis mea aruit, & contracta est.
6 Dies mei velociùs transierunt, quàm à texente tela succiditur, & consumpti sunt absque vlla spe.
7 Memento quia ventus est vita mea, & non reuertetur oculus meus vt videat bona.
8 Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui in me, & non subsistam.

9 Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descenderit ad inferos, non ascendet.
10 Nec reuertetur vltrà in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius.
11 Quapropter & ego non parcam ori meo, C loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.
12 Nunquid mare ego sum, aut cetus, quia circundedisti me carcere?
13 Si dixero, Consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in stratu meo:
14 Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.
15 Quam ob rem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.
16 Desperaui, nequaquam vltrà iam viuam: D parce mihi, nihil enim sunt dies mei.
17 Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?
18 Visitas eum diluculo, & subito probas illum: ¶ vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam saliuam meam?
20 Peccaui, quid faciam tibi ô custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis?
21 Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam? ecce, nunc in puluere dormiam: & si manè me quæsieris, non subsistam.

CAPVT VIII.

Baldad Iob de impio sermone arguit, & eum vt ad Deum meliorem, vitam se conuertat, hortatur, atq; ita fore omnia illi fœliciora promittit, explicat etiã quam sit vana spes hypocritarum, asserens Deum bonis bona, & malis mala tantum tribuere.

REspondens autem Baldad Suhites, dixit: 1 A
2 Vsquequo loquêris talia, & spiritus multiplex sermonis oris tui?
3 Nunquid Deus supplantat iudicium? aut omnipotens subuertit quod iustum est?
4 Etiam si filij tui peccauerunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ:
5 Tu tamen si diluculo cõsurrexeris ad Deũ, & omnipotentem fueris deprecatus.
6 Si mundus & rectus incesseris, statim excitabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ, B
7 In tantum vt priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.
8 Interroga enim generationem pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam:
9 (Hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniam sicut vmbra dies nostri sunt super terram.) *Psal.143.a.4. Infr.14.d.2.*

Etipsi

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.
C 11 Nunquid virere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua?
12 Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit:
13 Sic viæ omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit.
14 Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius.
15 Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non consurget:
16 Humectus videtur antequam veniat sol, & in ortu suo germen eius egredietur.
D 17 Super aceruum petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur.
18 Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet, Non noui te.
19 Hæc est enim lætitia viæ eius, vt rursum de terra alij germinentur.
20 Deus non proijciet simplicem, nec porriget manum malignis.
21 Donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo.
22 Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet.

CAP. IX.

Homo, inquit Iob, comparatus Deo non potest iustificari: diuinæ potentiæ ac sapientiæ magnitudo ostenditur, vt nemo ei resistere aut respondere valeat: porrò Deus & impium percutit & innocentem: suam quoque innocentiam contra amicos tuetur, commemorans suam afflictionem.

A 1 ET respondens Iob, ait:
2 Verè scio quòd ita sit, & quòd non iustificetur homo compositus Deo.
3 Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille.
4 Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit?
5 Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subuertit in furore suo.
6 Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur.
7 Qui præcipit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo.
8 Qui extendit cælos solus, & graditur super fluctus maris.
9 Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora austri.
B 10 Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus.
11 Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam *.
12 Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest, Cur ita facis?
13 Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbem.
14 Quantus ergo sum ego, vt respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?
15 Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.
16 Et cùm inuocantem exaudierit me, non credo quòd audierit vocem meam.
17 In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.
18 Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.
19 Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas iudicij, nemo audet protestationem dicere.
20 Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero me, prauum me comprobabit.
21 Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.
22 Vnum est quod locutus sum, & postea tem & impium ipse consumit.
23 Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentem rideat.
24 Terra data est in manus impij, vultum dicum eius operit, quòd si non ille est, qui ergo est?
25 Dies mei velociores fuerunt cursore: gerunt, & non viderunt bonum.
26 Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila volans ad escam.
27 Cùm dixero, Nequaquã ita loquar: commuto faciem meam, & dolore torqueor.
28 Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.
29 Si autem & sic impius sum, quare frustra laboraui?
30 Si lotus fuero quasi aquis niuis, & rint velut mundissimæ manus meæ.
31 Tamen sordibus intinges me, & abnabuntur me vestimenta mea.
32 Neque enim viro qui similis mei est, spondebo: nec qui mecum in iudicio
quo possit audiri.
33 Non est qui vtrumq; valeat arguere, ponere manum suam in ambobus.
34 Auferat à me virgam suam, & pauor non me terreat:

35 Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

CAP. X.

Iob suam afflictionem lamentatur, illius causam à Deo inquirens, quam ostendit non fuisse suam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum à se hominem exactè nouit, rursumq; propter pœnarum exuberantiam plangit se natum.

1 TAEDET animam meam vitæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ.
2 Dicam Deo, Noli me condemnare: indica mihi cur me ita iudices.
3 Nunquid bonum tibi videtur, si calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarũ, & consilium impiorum adiuues?
4 Nunquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis?
5 Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora.
6 Vt quæras iniquitatem meã, & peccatum meum scruteris?
7 Et scias quia nihil impium fecerim, cum sis nemo qui de manu tua possit eruere.
8 Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu, & sic repente præcipitas me?
9 Memento quæso quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.
10 Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?
11 Pelle & carnibus vestisti me, * ossibus & nervis compegisti me.
12 Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodiuit spiritum meum.
13 Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia vniuersorum memineris.
14 Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundu me esse non pateris?
15 Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria.
16 Et propter superbiam quasi leænam capies me, reuersusq; mirabiliter me cruciabis.
17 Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam aduersum me, & pœnæ militant in me.
18 Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam consumptus essem, ne oculus me videret.
19 Fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum.
20 Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? dimitte ergo me, vt plangam paululum dolorem meum.
21 Antequam vadam & non reuertar ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine.
22 Terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror * inhabitans *. * inhabitat 3.

CAP. XI.

Sophar inique asserit Iob propter multa ipsius peccata, quæ recenset, fuisse à Deo percussum, ostendens Deum incomprehensibilem: resipiscenti tamen Iob fœlicissima quæque pollicetur.

1 A RESPONDENS autem Sophar Naamathites, dixit, Nunquid qui multa loquitur, non
2 & audiet? aut vir verbosus iustificabitur?
3 Tibi soli tacebunt homines? & cùm cæteros irriseris, à nullo confutaberis?
4 Dixisti enim, Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.
5 Atque vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.
6 Vt ostenderet tibi secreta sapiẽtię, & quòd B multiplex esset lex eius, & intelligeres quòd multo minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.
7 Forsitan vestigia Dei cõprehendes, & vsq; ad perfectum, Omnipotentem reperies?
8 Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces?
9 Longior terra mensura eius, & latior mari.
10 Si subuerterit omnia, vel in vnum coarcta C uerit, quis contradicet ei? * * vel quis dicere ei potest, Cur ita facis?
11 Ipse enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem nónne considerat?
12 Vir vanus in superbiã erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat.
13 Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.
14 Si iniquitatem quæ est in manu tua abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia.
15 Tunc leuare poteris faciem tuam absque D macula, & eris stabilis, & non timebis.
16 Miseriæ quoque obliuiscêris, & quasi aquarum quæ præterierunt recordaberis.
17 Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: & cùm te consumptum putaueris, orieris vt lucifer. *Leuit. 26. a. 5.*
18 Et habebis fiduciam proposita tibi spe, & defossus securus dormies.
19 Requiesces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi.
20 Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & spes illorum abominatio animæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT XII.

Iob vt amicorum confundat iactantiam, asserit neminem ignorare Dei potentiam ac sapientiam ex creaturarum gubernatione, quarum status pro suo variat arbitrio.

A 1 REspondens autem Iob, dixit:
2 Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia?
Infr. 20. a. 2. 3 Et mihi est cor sicut & vobis, nec inferior vestri sum: quis enim hæc quæ nostis ignorat?
Prou. 14. a. 2. 4 Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum: deridetur enim iusti simplicitas.
5 Lampas contempta apud cogitationes diuitum parata ad tempus statutum.
6 Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum, cùm ipse dederit omnia in manus eorum.
B 7 Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: & volatilia cæli, & indicabunt tibi.
8 Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.
9 Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit,
10 In cuius manu anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis?
Infr. 34. a. 3. 11 Nónne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem?
12 In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.
13 Apud ipsum est sapientia & fortitudo, ipse habet consilium & intelligentiam.
C 14 Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.
Isa. 22. f. 22. Apoc. 3. b. 7. 15 Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subuertent terram.
16 Apud ipsum est fortitudo & sapientia: ipse nouit & decipientem, & eũ qui decipitur.
17 Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.
18 Baltheum regum dissoluit, & præcingit funem renes eorum.
19 Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat.
20 Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.
D 21 Effundit despectionem super principes, & eos qui oppressi fuerant releuans.
22 Qui reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem vmbram mortis.
23 Qui multiplicat gentes & perdit eas, & subuersas in integrum restituit.
24 Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos vt frustra incedant per in-
25 uium, ¶ Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.

CAP. XIII.

Iob amicos suos ex ipsorum verbis confutem, & dum arguendos asserit, suam quoq; iustitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quærens à Deo propter quæ peccata tam grauiter affligatur.

ECce omnia hæc vidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi singula.
2 Secundum scientiam vestram & ego noui: nec inferior vestri sum.
3 Sed tamen ad omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio.
4 Prius vos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum.
5 Atque vtinam taceretis, vt putaremini esse sapientes.
6 Audite ergo correptiones meas, & auscultate labiorum meorum attendite.
7 Nunquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?
8 Nunquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini?
9 Aut placebit ei quem celare nihil possit, aut decipiet, vt homo, vestris fraudibus illudant?
10 Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.
11 Statim vt se commouerit, turbabit vos: & terror eius irruet super vos.
12 Memoria vestra comparabitur cinerib⁹, & redigentur in lutum ceruices vestræ.
13 Tacete paulisper, vt loquar quodcunque mihi mens suggesserit.
14 Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?
15 Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: verumtamẽ vias meas in conspectu eius arguam.
16 Et ipse erit saluator meus: nõ enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita.
17 Audite sermonem meum, & aniculas percipite auribus vestris.
18 Si fuero iudicatus, scio quòd iustus inueniar.
19 Quis est qui iudicetur mecum? quare tacens consumor?
20 Duo tantùm ne facias mihi, & tunc a facie tua non abscondar:
21 Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat.
22 Voca me, & ego respondebo tibi: aut certè loquar, & tu responde mihi.
23 Quantas habeo iniquitates & peccata? scelera mea & delicta * ostende mihi.
24 Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?

25 Contra folium quod vento rapitur, ostendis potentiam tuã, & stipulam siccam persequeris.
26 Scribis enim contra me amaritudines, & cõsumere me vis peccatis adolescẽtiæ meę.
27 Posuisti in neruo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti.
28 Qui quasi purredo consumendus sum, & quasi vestimentũ quod comeditur à tinea.

CAPVT XIIII.

Iob considerata fragilitate humana admiratur Dei in hominẽ prouidentiam, quòd post hanc vitã expectet alteram, & corporum vaticinatur resurrectionem.

A 1 HOmo natus de muliere, breui viuẽs tempore, repletur multis miserijs.
Psal. 143. d. 4. 2 Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet.
3 Et dignum ducis super huiusce modi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium?
Iob. 25. b. 4. 4 Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nónne tu qui solus es?
5 Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est: constituisti terminos eius qui præteriri non poterunt.
Prou. 24. c. 16. B 6 Recede * paululum ab eo vt quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarij, dies eius.
7 Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulant.
8 Si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius.
9 Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cùm primùm plantatum est.
10 Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, vbi quæsò est?
11 Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arescat:
12 Sic homo cùm dormierit non resurget, donec atteratur cælum non euigilabit, nec consurget de somno suo.
C 13 Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?
14 Putásne mortuus homo rursum viuet? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.
15 Vocabis me, & ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.
16 Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed * parce * peccatis meis.
D 17 Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.

CAPVT XV.

Eliphaz Iob arguit iactantiæ, impatientiæ & blasphemiæ in Deum, apud quem dicit neminem mundum inueniri, describens impiorum ac hypocritarum maledictionem.

REspondens autem Eliphaz Themanites, dixit, ¶ Nunquid sapiens respõdebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum? A 1
2 Arguis verbis eum, qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.
4 Quantum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.
5 Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.
6 Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.
7 Nunquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus?
8 Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia?
9 Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus?
10 Et senes & antiqui sunt in nobis multò B
vetustiores quàm patres tui. *Eccles. 18. b. 8.*
11 Nunquid grande est vt cõsoletur te Deus? sed verba tua praua hoc prohibent.
12 Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?
13 Quid tumet contra Deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiusce modi sermones?
14 Quid est homo, vt immaculatus sit, & vt iustus appareat natus de muliere?
15 Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, & cæli nõ sunt mundi in conspectu eius: *Sup. 4. d. 18.*
16 Quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?
17 Ostendam tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi.
18 Sapientes confitentur, & non abscondunt C
patres suos.
19 Quibus solis data est terra: & non transiuit alienus per eos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

20 Cunctis dieb. suis impius superbit, & numerus annorũ incertus est tyrannidis eius.
21 Sonitus terroris semper in auribus illius: & cùm pax sit, ille semper insidias suspicatur.
22 Non credit quod reuerti possit de tenebris ad lucem, circunspectans vndiq; gladium.
23 Cùm se mouerit ad quærendum panem, nouit quòd paratus sit in manu eius tenebrarum dies.
24 Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.
25 Tetendit enim aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentẽ roboratus est.
26 Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus est.
27 Operuit faciem eius crassitudo, & de lateribus eius aruina dependet.
28 Habitauit in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.
29 Non ditabitur, nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terra radicem suam.
30 Non recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui.
31 Non credet frustra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus sit.
32 Antequam dies eius impleantur, peribit: & manus eius ᵘ arescent.
33 Lædetur quasi vinea, in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens florem suum.
34 Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorũ, qui munera libenter accipiunt.
35 Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & vterus eius præparat dolos.

ᵘ arescet 3.

Isa. 59. b. 14. Psal. 7. d. 15.

CAPVT XVI.

Iob amicorũ austeritate commotus, dolorem suum plangit, calamitatis magnitudinẽ ostendens, seq; pati citra iniquitatem, cuius cõscium esse Deum asserit.

A 1 REspondens autem Iob, dixit:
2 Audiui frequenter talia: consolatores onerosi omnes vos estis.
3 Nunquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?
4 Poteram & ego similia vestri loqui: atque vtinam esset anima vestra pro anima mea,
5 Consolarer & ego vos sermonibus, & mouerem caput meum super vos.
B 6 Roborarem vos ore meo: & mouerem labia mea, quasi parcens vobis.
7 Sed quid agam? Si locutus fuero, non mitescet dolor meus, & si tacuero, non recedet a me.
8 Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.
9 Rugæ meæ testimoniũ dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam contradicens mihi.
10 Collegit furorem suum in me, & commanans mihi infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis minatus est.
11 Aperuerũt super me ora sua, & exprobrantes percusserunt maxillam meam, saturati sunt pœnis meis.
12 Conclusit me Deus apud iniquum, & in manibus impiorum me tradidit.
13 Ego ille quondam opulentus repente comtritus sum: tenuit ceruicem meam, & contrigit me, & posuit me sibi quasi in signum.
14 Circundedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, * non pepercit, & effudit in terra viscera mea.
15 Conscidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.
16 Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.
17 Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt.
18 Hæc passus sum absque iniquitate manus meę, cùm haberé mundas ad Deum preces.
19 Terrane operias sanguinem meum, & inueniat in te locum latendi clamor meus?
20 Ecce enim in cęlo testis meus, & conscius meus in excelsis.
21 Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus.
22 Atque vtinam sic iudicaretur vir cũ Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum proximo suo.
23 Ecce enim breues anni transeunt: & semitam per quam non reuertar, ambulo.

CAPVT XVII.

Iob ex afflictionis suæ magnitudine sibi hîc nihil præter mortem restare contendit, & amicos prætendentes tantùm remunerationem statuentes insipientia arguens, ipse futuram requiem præstolatur.

SPiritus meus attenuabitur, dies mei brevia-
Suiabuntur, & solum mihi superest sepul-
chrum.
2 Non peccaui, & in amaritudinibus vigilat oculus meus.
3 Libera me, * & pone me iuxta te, & cuius manus pugnet contra me.
4 Cor eorum longè fecisti à disciplina, & propterea non exaltabuntur.
B 5 Prædam pollicetur socijs, & oculi filiorum eius deficient.
6 Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sum coram eis.
7 Caligauit ab indignatione oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.
8 Stupebunt iusti super hoc, & innocens cõtra hypocritam suscitabitur.
C 9 Et tenebit iustus viam suam, & ᵘ mundis manibus addet fortitudinem.
10 Igitur omnes vos conuertimini, & venite, & non inueniam in vobis vllum sapientem.
11 Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.
12 Noctem verterũt in diem, & rursum post tenebras spero lucem.
D 13 Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris straui lectulum meum.
14 Putredini dixi, Pater meus es: Mater mea, & soror mea, vermibus.
15 Vbi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam meam quis considerat?
16 In profundissimũ infernum descendent omnia mea: putásne saltem ibi erit requies mihi?

ᵘ Vel, mundi.

CAPVT XVIII.

Baldad arguens Iob iactantiæ & impatientiæ deferibit impiorum maledictiones, vt suam contra Iob sententiam statuat, nempe ipsum tantùm propter peccata sua puniri.

A 1 REspondens autem Baldad Suhites, dixit,
2 ¶ Vsque ad quem finem verba iactabitis? intelligite prius, & sic loquamur.
3 Quare reputati sumus vt iumenta, & sordidamus coram ᵘ vobis?
4 Qui perdis animam tuam in furore tuo, nunquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo?
5 Nõne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius?
6 Lux obtenebrescet in tabernaculo illius: & lucerna quæ super eum est, extinguetur.
7 Arctabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum.
8 Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat.
9 Tenebitur planta illius laqueo, & ardescet contra eum sitis.
10 Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.
11 Vndique terrebũt eum formidines, & inuoluent eum pedes eius.
12 Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius.
13 Deuoret pulchritudinem cutis illius, consumat brachia illius primogenita mors. C
14 Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum, quasi rex, interitus.
15 Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur.
16 Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius. D
17 Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in platéis. Prou. 2. d. 22.
18 Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.
19 Non erit semen eius, neque progenies in populo suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.
20 In die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror.
21 Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum.

ᵘ Vel, mundis.

CAPVT XIX.

Iob crudelitatis amicos arguens, se à Deo flagellari dicit immeritò, ostendens afflictionis acerbitatem, & se ab amicis destitutum, ac super futura resurrectione seipsum consolatur.

R Espondens autem Iob, dixit: 1 A
2 Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus?
3 En, decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me.
4 Nempe etsi ignoraui, mecum erit ignorantia mea.
5 At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobrijs meis.
6 Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit.
7 Ecce clamabo vim patiẽs, & nemo audiet: vociferabor, & non est qui iudicet. B
8 Semitam meã circunsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit. Infr. 30. c. 20.
9 Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.
10 Destruxit me vndique, & pereo, & quasi euulsæ ᵘ arbori abstulit spem meam. ᵘ arboris 12.
11 Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum.
12 Simul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi viam per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me.
14 Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti sunt mei.
C 15 Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ, sicut alienum habuerunt me, & quasi peregrinus fui in oculis eorum.
16 Seruum meum vocaui, & non respondit, ore proprio deprecabar illum.
17 Halitum meum exhorruit vxor mea, & orabam filios vteri mei.
18 Stulti quoque despiciebant me: & cùm abeis recessissem, detrahebant mihi.
19 Abominati sunt me quondam consiliarij mei: & quem maximè diligebam, ‖ auersatus est me*.
*Aduersatus est mihi 7.
20 Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meũ, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.
D 21 Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.
22 Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?
23 Quis mihi tribuat vt scribantur sermones mei? quis mihi det, vt exarentur in libro
24 Stylo ferreo, & plumbi lamina, vel certè sculpantur in silice?
25 Scio enim quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum.
26 Et rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum.*
*saluatorem meum 8.
27 Quem visurus sum egoipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. reposita est hæc spes mea in sinu meo.
28 Quare ergo nũc dicitis, Persequamur eũ, & radicẽ verbi inueniamus contra eum?
29 Fugite ergo à facie gladij, quoniam vltor ‖ iniquitatum* gladius est, & scitote esse iudicium.
*iniquitatis 1.

CAP. XX.

Sophar verbis Iob motus, correptionem ipsius se dicit auditurũ, & quæ sit apud Deum pars impij multis verbis prosequitur.

A 1 REspondens aũt Sophar Naamathites, dixit, ¶ Idcirco cogitationes meæ varię succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.
Sup. 12. a. 2.
3 Doctrinam qua me arguis, audiam, & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.
4 Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram.
5 Quòd laus impiorũ breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.
6 Si ascenderit vsq; ad cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit:
7 Quasi sterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent, Vbi est?
8 Velut somnium auolans non inuenietur: transiet sicut visio nocturna.
9 Oculus qui eum viderat, non videbit: neque vltrà intuebitur eum locus suus.
10 Filij eius atterentur egestate, & manus eius reddent ei dolorem suum.
11 Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.
12 Cùm enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua.
13 Parcet illi, & non derelinquet illud, & adhuc labit in gutture suo.
14 Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.
15 Diuitias quas deuoranit euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.
16 Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.
17 Non ‖ videat* riuulos fluminis, torrentes mellis, & butyri.
18 Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur, iuxta multitudinem adinuentionum suarum, sic & sustinebit:
19 Quoniam confringens nudauit pauperes: domum rapuit, & non ædificabit eam.
20 Nec est satiatus venter eius: & cũ bonis suis non euadet.
21 Non remansit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius.
22 Cùm satiatus fuerit, arctabitur, & omnis dolor irruet super eum.
23 Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris sui, & pluat super eum bellum suum.
24 Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.
25 ‖ Eductus*, & egrediens de vagina fulgurans in amaritudine sua: vadent & venient super eum horribiles.
26 Omnes tenebræ absconditæ sunt thesauris eius: deuorabit eum ignis qui non succenditur, affligetur reliquus in tabernaculo suo.
27 Reuelabunt cæli iniquitatem eius, & contra consurget aduersus eum.
28 Apertum erit germen domus illius, diluetur in die furoris Dei.
29 Hæc est pars hominis impij à Deo, & hereditas verborum eius à Domino.

CAP. XXI.

Iob patienter ab amicis audiri postulans, quæ inquirit quare impiorum nonnulli in summa vita prosperentur, alij cõtra aduersis vexentur: & quod impij in diem perditionis à Deo seruari, falsam amicorum consolationem per hoc conuellens.

A 1 REspondens autem Iob, dixit,
2 Audite quæsò sermones meos, & agite pœnitentiam.
3 Sustinete me, vt & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba, ridete.
4 Nunquid contra hominẽ disputatio mea est, vt meritò non debeam contristari?
5 Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro.
6 Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, & concutit carnem meam tremor.
Psal. 72. a. 7. Hieremi. 12. a. 1.
7 Quare ergo impij viuunt, subleuati sunt, confortatiq; diuitijs?
8 Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotũ in conspectu eorum.
B 9 Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.
10 Bos eorũ concepit, & non abortiuit: vacca peperit, & non est priuata fœtu suo.
11 Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus.
12 Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi.
13 Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.
Iob. 22. d. 14. 15.
14 Qui dixerunt Deo, Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.
15 ‖ Quis* est Omnipotens, vt seruiamus ei? & quid nobis prodest si orauerimus illum?
16 Veruntamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longè sit à me.
C 17 Quoties lucerna impiorum extinguetur, & superueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris sui?
18 Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut farilla quam turbo dispergit.
19 Deus seruabit filijs illius dolorem patris: & cùm reddiderit, tunc sciet.
20 Videbunt oculi eius interfectionẽ suam, & de furore Omnipotentis bibet.
21 Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? & si numerus mensium eius dimidietur?
22 Nunquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat?
23 Iste moritur robustus & sanus, diues & felix, ¶ Viscera eius plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur:
24
25 Alius verò moritur in amaritudine animæ, & absq; vllis opibus: ¶ Et tamen simul in puluere dormient, & vermes operient eos.
26

27 Certè noui cogitationes vestras, & sententias contrà me iniquas.
28 Dicitis enim, Vbi est domus principis? & vbi tabernacula impiorum?
29 Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis.
30 Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducetur.
31 Quis arguet coram eo viam eius? & quæ fecit, quis reddet illi?
32 Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.
33 Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se omnem hominem trahet, & ante se innumerabiles.
34 Quomodo igitur cõsolamini me frustra, cùm responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

CAPVT XXII.

Eliphaz arguit Iob immisericordiæ in pauperũ oppressione, & aliorum facinorum: ostendens ipsum de diuinâ prouidentia non rectè sentire, ac pœnitenti bona promittens.

REspondens autem Eliphaz Themanites, 1 A
dixit, ¶ Nunquid Deo potest comparari
2 homo, etiam cùm perfectæ fuerit scientiæ?
3 Quid prodest Deo si iustus fueris? aut quid ei confers si immaculata fuerit via tua?
4 Nunquid timens * arguet te, & veniet te- *te 8.
5 cum in iudicium, ¶ Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?
6 Abstulisti enim pignus fratrũ tuorum sine B
causa, & nudos spoliasti vestibus.
7 Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.
8 In fortitudine brachij tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.
9 Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.
10 Propterea circundatus es laqueis, & conturbat te formido subita.
11 Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium nõ oppressum iri?
12 ‖ An' cogitas quòd Deus excelsior cælo * An non 1.
sit, & super stellarum verticem sublimetur?
13 Et dicis, Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat.
14 Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat.
15 Nunquid semitam seculorum custodire C
cupis, quam calcauerunt viri iniqui?
16 Qui sublati sunt ante tempus suum, & flu

Universidad de Deusto
Biblioteca

uius subuertit fundamentum eorum,
17 Qui dicebãt Deo, Recede à nobis: & quasi nihil possit facere Omnipotens, æstima-
18 bant eum, ¶ Cùm ille implesset domos eorũ bonis? quorum sententia procul sit à me.
Psal. 106. d. 42 19 Videbunt iusti, & lętabuntur, & innocens subsannabit eos.
20 Nónne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis?
21 Acquiesce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos.
22 Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo.
D 23 Si reuersus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.
24 Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.
25 Eritq; Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi.
26 Tunc super Omnipotentem delicijs affluës, & eleuabis ad Deum faciem tuam.
27 Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.
28 Decernes rem, & veniet tibi, & in vijs tuis splendebit lumen.
Prou. 29. d. 23. 29 Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse saluabitur.
30 Saluabitur innocens, saluabitur autem in munditia manuum suarum.

CAPVT XXIII.

Iob diuinum iudicium humiliter inuocans, ostendit se non puniri propter peccata sua, rectéq; sentire de prouidetia Dei incomprehensibilis, omnia pro sua voluntate facientis.

A 1 REspondens autem Iob, ait,
2 Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum.
3 Quis mihi tribuat vt cognoscam & inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius?
4 Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus.
B 5 Vt sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi.
6 Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.
7 Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad victoriam iudicium meum.
8 Si ad Orientem iero, nõ apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.
C 9 Si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum. si me vertam ad dexteram, non videbo illum.
10 Ipse verò scit viam meam, & probabit me quasi aurum quod per ignem transit.
11 Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea.
12 A mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius.
13 Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogitationem eius: & anima eius quod cunq; voluit, hoc fecit.
14 Cumq; expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præstò sunt ei.
15 Et idcirco à facie eius turbat sum: & considerans eum, timore solicitor.
16 Deus molliuit cor meũ, & Omnipotens conturbauit me.
17 Non enim perij propter imminentes mihi tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAPVT XXIIII.

Iob vt rectè se sentire ostendat de diuina prouidentia, dicit Deo not a esse tempora, & hominum varietates recenset iniquitates, ab ipso puniendas.

A Bb Omnipotente nõ sunt absconditi tempora: qui autem nouerũt eum, ignorant dies illius.
2 Alij terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos.
3 Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore boue m viduæ.
4 Subuerterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansueros terræ.
5 Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum, vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.
6 Agrum non suum demetunt: & vineam eius, quem vi oppresserunt, vindemiant.
7 Nudos dimittunt homines, indumenta non habentes velamen, amplexantur lapidem.
8 gore: ¶ Quos imbres montium rigant, & quasi habentes velamen, amplexantur lapidem.
9 Vim fecerunt deprædantes pupillos, & super gum pauperem spoliauerunt.
10 Nudis & incedentibus absque vestimento, & esurientibus tulerunt spicas.
11 Inter aceruos eorum meridiati sunt, & calcatis torcularibus sitiunt.
12 De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorũ clamauit, & Deus inultum abire non patitur.
13 Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius: nec reuersi sunt per semitas eius.
14 Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem verò erit quasi fur.

Oculus

15 Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens, Non me videbit oculus: & operiet vultum suum.
16 Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem.
17 Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant.
18 Leuis est super faciem aquæ: maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vineárum.
D 19 Ad nimium caloren transeat ab aquis niuium, & vsque ad inferos peccatum illius.
20 Obliuiscatur eius misericordia: dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.
21 Pauit enim sterilem, & quæ non parit, & viduæ bene non fecit.
22 Detraxit fortes in fortitudine sua: & cùm steterit, non credet vitæ suæ.
Prou. 24. d. 23 Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbiam: oculi autem eius sunt in vijs illius.
24 Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur.
25 Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

CAPVT XXV.

Baldad ex Dei sublimitate & hominis humilitate, negat hominem Deo comparatum iustificari posse.

A 1 REspondens autem Baldad Suhites dixit,
2 Potestas & terror apud eum est qui facit concordiam in sublimibus suis.
3 Nunquid est numerus militum eius? & super quem non surget lumen illius?
4 Nunquid iustificari potest homo compara-
tus Deo, aut apparere mundus natus de mulière?
5 Ecce luna etiam non splendet, & stellæ nõ sunt mundæ in conspectu eius:
6 Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?

CAPVT XXVI.

Iob dicit nullum Deo ab homine auxilium præstari posse, Dei incomprehensibilem potentiam ex ipsius operibus demonstrans.

A 1 REspondens autem Iob, dixit,
2 Cuius adiutor es? nunquid imbecillis? & sustentas brachium eius qui non est fortis?
3 Cui dedisti consilium? forsitan illi qui non habet sapientiam, & prudentiam tuam ostendisti plurimam.
4 *Quem docere voluisti? nónne eum qui fecit spiramentum? *aut 12.
5 Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis. B
6 Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.
7 Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.
8 Qui ligat aquas in nubibus suis, vt non erumpant pariter deorsum. C
9 Qui tenet vultum solij sui, & expandit super illud nebulam suam.
10 Terminum circundedit aquis, vsque dum finiantur lux & tenebræ.
11 Columnæ cæli contremiscunt, & pauent ad nutum eius.
12 In fortitudine illius repentè maria congregata sunt, & prudentia eius percussit superbum. D
13 Spiritus eius ornauit cælos: & obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus.
14 Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum eius: & cùm vix paruam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

CAPVT XXVII.

Iob perpetuò constans in sui iustificatione, reiecta amicorũ calumnia ostendit quo modo impij ex præsentis vitæ breui prosperitate in mortem rapiantur à Deo ad supplicia.

A 1 ADdidit quoq; Iob, assumens parabolam suam, & dixit,
2 Viuit Deus, (qui abstulit iudicium meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam.)
3 Quia donec supereſt halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis.
4 Nõ loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.
5 Absit à me vt iustos vos esse iudicẽ: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.
6 Iustificationem meam quam cœpi tenere, non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.
7 Sit vt impius inimicus meus: & aduersarius meus quasi iniquus. B
8 Quæ est enim spes hypocritæ si auarè rapiat, & non liberet Deus animam eius?
9 Nunquid Deus audiet clamorẽ eius, cùm venerit super eum angustia?
10 Aut poterit in Omnipotente delectari, & inuo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& inuocare Deum omni tempore?
11 Docebo vos per manum Dei quæ Omnipotens habeat, nec abscondam.
*vt 1. 12 Ecce, vos omnes nostis, & *quid hæc sine causa vana loquimini?
C 13 Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient.
14 Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane.
15 Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt.
16 Si comportauerit quasi terram argentum, & sicut lutum præparauerit vestimenta.
17 Præparabit quidem, sed iustus vestietur illis: & argentum innocens diuidet.
D 18 Aedificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit vmbraculum.
Psal. 48. d. 18. 19 Diues cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet.
20 Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.
21 Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo.
e Emittet 14. 22 e Et mittet' super eum, & non parcet: de manu eius fugiens fugiet.
23 Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum eius.

CAPVT XXVIII.

Iob sapientiam ostendit auro longè esse præstantiorem, tum origine tum rei dignitate. Deo autem perspecta esse quæque occultissima natura, & sapientiã è cælo dari, non auro emi.

A 1 HAbet argentum venarum suarum principia: & auro locus est in quo conflatur.
2 Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore, in æs vertitur.
3 Tempus posuit tenebris, & vniuersorum finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis, & vmbram mortis.
4 Diuidit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis & inuios.
5 Terra de qua oriebatur panis in loco suo, igni subuersa est.
6 Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum.
7 Semitam ignorauit auis, nec intuitus est eam oculus vulturis.
B 8 Non calcauerunt eam filij institorum, nec pertransiuit per eam leæna.
9 Ad silicem extendit manum suam, subuertit à radicibus montes.
10 In petris riuos excidit, & omne pretiosum vidit oculus eius.
11 Profunda quoq; fluuiorum scrutatus est, & abscondita in lucem produxit.
12 Sapientia verò vbi inuenitur? & quis est locus intelligentiæ?
13 Nescit homo pretium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentium.
14 Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum.
15 Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentũ in cõmutatione eius.
16 Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonycho pretiosissimo, vel sophiro.
17 Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri.
18 Excelsa & eminentia non memorabuntur comparatione eius: trahitur autem sapientia de occultis.
19 Non adæquabitur ei topazius de Aethiopia, nec tinctura mundissimæ comparabitur.
20 Vnde ergo sapientia venit? & quis est locus intelligentiæ?
21 Abscondita est ab oculis omnium viuentium, volucres quoque cæli latet.
22 Perditio & mors dixerunt, Auribus nostris audiuimus famam eius.
23 Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locum illius.
24 Ipse enim fines mundi intuetur: & omnia quæ sub cælo sunt respicit.
25 Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in mensura.
26 Quando ponebat pluuijs legem, & procellis sonantibus:
27 Tunc vidit illam, & enarrauit, & preparauit, & inuestigauit.
28 Et dixit homini, Ecce timor Domini ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia.

CAPVT XXIX.

Iob pristinæ cupiens restitui felicitati, multis illam enarrat, vnà cum bonis suis operibus, quæ de contraria amicorum calumnia vindicet.

ADdidit quoq; Iob, assumens parabolam suam, & dixit:
2 Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me.
3 Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam

4 Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo?
5 Quando erat Omnipotens mecum: & in circuitu meo pueri mei?
6 Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei?
7 Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi?
B 8 Videbant me iuuenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant.
9 Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.
10 Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.
11 Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.
12 Eò quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non esset adiutor.
C 13 Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum.
14 Iustitia indutus sum: & vestiui me, sicut vestimento & diademate, iudicio meo.
15 Oculus fui cæco, & pes claudo.
16 Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam.
17 Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.
18 Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.
19 Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea.
D 20 Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.
21 Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad cõsilium meũ.
22 Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum.
23 Expectabant me sicut pluuiam, & os suum superiebant quasi imbrem serotinum.
24 Si quando ridebam ad eos, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram.
25 Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: cumq; sederem quasi rex circunstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.

CAPVT XXX.

Plangit Iob pristinam illam felicitatem, versam simul permutante Deo in summam calamitatem.

A 1 NVnc autem deridٍent me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei:
2 Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vita ipsa putabantur indigni.
3 Egestate & fame steriles, qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate & miseria.
4 Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix iuniperorũ erat cibus eorum.
5 Qui de cõuallib⁹ ista rapientes, cùm singula reperissent, ad ea cũ clamore currebant.
6 In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ, vel super glaream.
7 Qui inter huiusce modi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant. B
8 Filij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.
9 Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in prouerbium.
10 Abominantur me, & longè fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur.
11 Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me, & frænum posuit in os meum.
12 Ad dexteram orientis calamitatis meæ ilicò surrexerunt: pedes meos subuerterunt, & oppresserunt quasi fluctibus, semitis suis.
13 Dissipauerunt itinera mea, insidiati sunt mihi: & præualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium.
14 Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me, & ad meas miserias deuoluti sunt.
15 Redactus sum in nihilum: abstulit quasi ventus desiderium meum: & velut nubes pertransijt salus mea. C
16 Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.
17 Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.
18 In multitudine eorum consumitur vestimẽtum meum, & quasi capitio tunicæ succinxerunt me.
19 Comparatus sum luto, & assimilatus sum faullæ & cineri.
20 Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me. Sup. 19. d. 7.
21 Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi.
22 Eleuasti me, & quasi super ventum ponẽs elisisti me validè.
23 Scio quia morti trades me, vbi constituta est domus omni viuenti. D
24 Veruntamen non ad cõsumptionem meam emittis manum tuam: & si corruerint, ipse saluabis.
25 Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.
26 Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ.

Interio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

27 Interiora mea efferbuerunt absque vlla requie, præuenerunt me dies afflictionis.
28 Mœrens incedebam, sine furore, consurgens, in tuba clamabam.
29 Frater fui draconum, & socius struthionum.
30 Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt præ caumate.
31 Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

CAPVT XXXI.

Iob vt de amicorum calumnia se purget, summum iudicem innocentiæ suæ testem inuocans, suas enarrat virtutes.

A 1 PEpigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.
2 Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem Omnipotens de excelsis?
3 Nunquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniustitiam?
Prou. 5.d. 21. Infr. 34.c. 21. 4 Nónne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?
5 Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus: ¶ Appendat me in statéra iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.
** secutum est oculos meos 1.* 7 Si declinauit gressus meus de via, & si *secutus est oculus meus' cor meũ, & si in manibus meis adhæsit macula:
8 Seram, & alius comedat: & progenies mea eradicetur.
9 Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:
B 10 Scortum alterius sit vxor mea, & super illã incuruentur alij.
11 Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.
12 Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.
13 Si contempsi subire iudicium cum seruo meo, & ancilla mea, cùm deceptarent aduersum me.
14 Quid enim faciam cùm surrexerit ad iudicandum Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi?
15 Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus est: & formauit me in vulua vnus?
16 Si negaui, quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci.
17 Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea?
18 (Quia ab infantia mea creuit mecum miseratio: & de vtero matris meæ egressa est
19 mecum) ¶ Si despexi parentem, eo quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem?
20 Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est?
21 Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta superiorem?
22 Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus conteratur.
23 Semper enim quasi tumentes superuenerant fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.
24 Si putaui aurum robur meum: & obrizum dixi, Fiducia mea?
25 Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea?
26 Si vidi solem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè:
27 Et lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo?
28 Quę est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum?
29 Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat: & exaltaui quòd inuenisset eum malum?
30 Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius.
31 Si nõ dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus eius, vt saturemur?
32 Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.
33 Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celaui in sinu meo iniquitatem meam?
34 Si expaui ad multitudinẽ nimiam, & spectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium?
35 Quis mihi tribuat auditorem, vt desiderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse qui iudicat.
36 Vt in humero meo portem illum, & circundem illum quasi coronam mihi.
37 Per singulos gradus meos pronunciabo illum, & quasi principi offeram eum.
38 Si aduersum me terra mea clamat: & cum ipsa sulci eius deflent,
39 Si fructus eius comedi absque pecunia: & animam agricolarum eius afflixi:
40 Pro fruméto oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Finita sunt verba Iob. CAPVT

CAPVT XXXII.

Iob silentio amicis impositio, arguitur vnà cum illis insipientiæ ab Eliu, qui suam iactat sapientiam.

A 1 OMiserunt autem tres viri isti respondere Iob, eo quòd iustus sibi videretur.
2 Et iratus, indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus est autem aduersum Iob, eo quòd iustum se esse diceret coram Deo.
3 Porrò aduersum amicos eius indignatus est, eo quòd non inuenissent responsionem rationabilem, sed tantũmodo condemnassent Iob.
**Al.* 4 Igitur Eliu expectauit Iob loquentem, eo
B 5 quòd seniores * essent qui loquebantur.
Cùm autem vidisset quòd tres respondere non potuissent, iratus est vehementer.
6 Respondensq; Eliu filius Barachel Buzites, dixit:
Iunior sum tempore, vos autem antiquiores: idcirco demisso capite veritus sum vobis indicare meam sententiam.
7 Sperabam enim quòd ętas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.
8 Sed vt video, Spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.
C 9 Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium.
10 Ideo dicam, audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.
11 Expectaui enim sermones vestros, audiui prudentiam vestram, donec disceptaremini sermonibus, ¶ Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam: sed vt video non est qui possit arguere Iob, & respondere ex vobis sermonibus eius.
13 Ne forte dicatis, Inuenimus sapientiam,
D 14 Deus proiecit eum, non homo.
Nihil locutus est mihi, & ego non secundum sermones vestros respondebo illi.
15 Extimuerunt, nec responderunt vltrà, abstulerunt que à se eloquia.
16 Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti, steterunt, nec vltrà responderunt.
17 Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.
18 Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus vteri mei.
19 En venter meus quasi mustum absq; spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit.
20 Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo.
21 Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.
22 Nescio enim quandiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.

CAPVT XXXIII.

Eliu ex sermonibus Iob ostendere nititur eum non esse iustum, docens quomodo Deus homini loquatur vt erudiat & increpet, ac respiscenti propitietur.

AVdi igitur Iob eloquia mea, & omnes ser 1 A
mones meos auscultra.
2 Ecce, aperui os meum, *loquatur' lingua *loquetur.
mea in faucibus meis.
3 Simplici corde meo sermones mei, & *sen *scientiam 1.
tentiam' puram labia mea loquentur.
4 Spiritus Dei fecit me, & spiraculum Omnipotentis viuificauit me.
5 Si potes, responde mihi, & aduersus faciem meam consiste.
6 Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoq; formatus sum.
7 Veruntamen miraculum meum non te terreat, & *eloquentia mea non sit tibi grauis'. *eloquiũ meum non sit tibi graue 1.
8 Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiui.
9 Mundus sum ego, & absq; delicto: immaculatus, & non est iniquitas in me.
10 Quia querelas in me reperit, ideo arbitra- B
tus est me inimicum sibi.
11 Posuit in neruo pedes meos, custodiuit omnes semitas meas.
12 Hoc est ergo in quo non es iustificatus. respondebo tibi, quia maior sit Deus homine.
13 Aduersus eum contendis, quòd nõ ad omnia verba responderit tibi?
14 Semel loquitur Deus, & secundò idipsum non repetit.
15 Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:
16 Tunc aperit aures virorum, & erudiens C
eos, instruit disciplina.
17 Vt auertat hominem ab his quæ *fecit', & *facit 8.
liberet eum de superbia.
18 Eruens animam eius à corruptione: & vitam illius, vt non transeat in gladium.
19 Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.
20 Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis.
21 Tabescet caro eius, & ossa quæ tecta fuerant, nudabuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

22 Appropinquauit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis.
23 Si fuerit pro eo angelus loquens ℣ vnus de millibus, vt annuntiet hominis æquitatem. ℣ unum 8.
24 Miserebitur eius, & dicet, Libera eum, vt non descendat in corruptionem: inueni in quo ei propitier.
25 Consumpta est caro eius à supplicijs, reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.
D 26 Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & videbit faciem eius in iubilo, & reddet homini iustitiam suam.
27 Respiciet homines, & dicet, Peccaui, & verè deliqui: & vt eram dignus, non recepi.
28 Liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret.
29 Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.
30 Vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium.
31 Attende Iob, & audi me: & tace, dum ego loquor.
32 Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere: volo enim te apparere iustum.
33 Quòd si non habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam.

CAPVT XXXIIII.

Eliu rursum ex verbis Iob accusat eum blasphemiæ aliorumque criminum, æquitatem ostendens diuini iudicij, eius quoq; potentiæ & notitiæ cuncta subesse.

A 1 PRonuntians itaque Eliu, etiam hæc locutus est, ¶ Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me.
Sup. 12. b. n. 2
3 Auris enim verba probat, & guttur escas gustu dijudicat.
4 Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius.
5 Quia dixit Iob, Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum.
6 In iudicando enim me, mendacium est: violenta sagitta mea absq; vllo peccato.
7 Quis est vir vt est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam,
8 Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impijs?
9 Dixit enim, Non placebit vir Deo, etiamsi cucurrerit cum eo.
10 Ideo viri cordati audite me, absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.
B 11 Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum restituet eis.
12 Verè enim Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subuertet iudicium.
13 Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem quem fabricatus est?
14 Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se traher:
15 Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.
16 Si habes ergo intellectum, audi quod dictum, & ausculta vocem eloquij mei.
17 Nunquid qui non amat iudicium, sanari potest? & quomodo tu eum qui iustus est in tanta damnas, ¶ Qui dicit Regi, apostata: qui vocat duces impios?
18
19 Qui non accipit personas principum: nec cognouit tyrannum, cùm disceptaret contra paupere: opus enim manuum eius sunt vniuersi.
20 Subitò morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt, & auferent violentum absque manu.
21 Oculi enim eius super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.
22 Non sunt tenebræ, & non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.
23 Neq; enim vltrà in hominis potestate est, vt veniat ad Deum in iudicium.
24 Conteret multos, innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.
25 Nouit enim opera eorum: & ideirco inducet noctem, & conterentur.
26 Quasi impios percussit eos in loco videntium.
27 Qui quasi de industria recesserunt ab eo,
28 & omnes vias eius intelligere noluerunt, vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.
29 Ipso enim concedente pacem, quis condemnet? ex quo absconderit vultum, vt est qui contempletur eum & super gentem & super omnes homines?
30 Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.
31 Quia ergo ego locutus sum ad Deum, et quoque non prohibebo.
32 Si erraui, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, vltrà non addam.
33 Nunquid à te Deus experiri eam, cum displicuit tibi? tu enim cœpisti loqui, & non ego: quod si quid nosti melius, loquere.
34 Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.

35 Iob autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.
36 Pater mi, probetur Iob vsque ad finem: ℣ quia 6.
37 ℣ Qui' addit super peccata sua blasphemiam: inter nos interim constringatur, & tunc ℣ ad iudiciũ prouocet sermonibus suis Deum'. ℣ multiplicat sermones suos contra Deum.

CAPVT XXXV.

Eliu colligens Iob dixisse Deo non placere quod rectum est, ostendit non Deo, sed homini & pietatem prodesse, & impietatem obesse.

A 1 IGitur Eliu hæc rursum locutus est,
2 Nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt diceres, Iustior sum Deo?
3 Dixisti enim, Nõ tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccauero?
4 Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.
B 5 Suspice cælum & intuere, & contemplare æthera quòd altior te sit.
6 Si peccaueris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?
7 Porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?
8 Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iustitia tua.
C 9 Propter multitudinem calumniatorum clamabunt: & eiulabunt propter vim brachij tyrannorum.
10 Et non dixit, Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte?
11 Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos.
D 12 Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum.
13 Non ergo frustra audiet Deus, & Omnipotens causas singulorum intuebitur.
14 Etiam cùm dixeris, Non considerat: iudicare coram illo, & expecta eum.
15 Nunc enim nõ infert furorem suum, nec vleiscitur scelus valde.
16 Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat.

CAPVT XXXVI.

Eliu æquitatem diuini iudicij tuetur, qui percutit vt erudiat, loquitur vt ad se redeant, redeuntes à flagellis liberat: hortatur ita que Iob ad resipiscentiam, promittens cuncta prospera.

A 1 ADdens quoque Eliu, hæc locutus est,
2 ¶ Sustine me paululum, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.
3 Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo iustum.
4 Verè enim absq; mẽdacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.
5 Deus ℣ potentes' non abijcit, cùm & ipse sit potens. ℣ potens 6.
6 Sed non saluat impios, & iudicium pauperibus ℣ tribuit'. ℣ tribuet 5.
7 Non auferet à iusto oculos suos, & reges B in solio collocat in perpetuum, & ℣ illic' erigũtur. ℣ illi 1.
8 Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis,
9 Indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerunt.
10 Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat: & loquetur, vt reuertantur ab iniquitate.
11 Si audierint & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria.
12 Si autem nõ audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia.
13 Simulatores & callidi prouocant irã Dei, neque clamabunt cùm vincti fuerint.
14 Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effœminatos.
15 Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius.
16 Igitur saluabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentum subter se: requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.
17 Causa tua quasi impij iudicata est, causam C iudiciumq; recipies.
18 Non te ergo superet ira, vt aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.
19 Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.
20 Ne protrahas noctem, vt ascendant populi pro eis.
21 Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.
22 Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.
23 Quis poterit scrutari vias eius? aut quis po D test ei dicere, Operatus es iniquitatem?
24 Memento quòd ignores opus eius de quo cecinerunt viri.
25 Omnes homines vident eum, vnusquisque intuetur procul.
26 Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorũ eius inæstimabilis.
27 Qui aufert stillas pluuiæ, & effundit imbres adinstar gurgitum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pluunt 5. 28 Qui de nubibus ſ fluunt', quæ prætexunt
cuncta déſuper.
29 Si voluerit extendere nubes quaſi tento-
30 rium ſuum, ¶ Et fulgurare lumine ſuo dé-
ſuper, cardines quoque maris operiet.
31 Per hęc enim iudicat populos, & dat eſcas
multis mortalibus.
32 In manibus abſcondit lucem, & præcipit
ei vt rurſus adueniat.
33 Annuntiat de ea amico ſuo, quòd poſſeſ-
ſio eius ſit, & ad eam poſsit aſcendere.

CAPVT XXXVII.

Eliu ex mirabilibus Dei operibus declarat Dei ſapientiam, potentiam, ac iuſtitiam, & inſcrutabile iudicium ipſius: quibus vult Iob detraxiſſe.

A 1 SVper hoc expauit cor meum, & emotum
eſt de loco ſuo.
2 Audite auditionem in terrore vocis eius,
& ſonum de ore illius procedentem.
3 Subter omnes cælos ipſe conſiderat, & lu-
men illius ſuper terminos terræ.
4 Poſt eum rugiet ſonitus, tonabit voce ma-
gnitudinis ſuæ, & non inueſtigabitur, cùm
audita fuerit vox eius.
5 Tonabit Deus in voce ſua mirabiliter, qui
facit magna & inſcrutabilia.
B 6 Qui præcipit niui vt deſcendat in terram,
& hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis
ſuæ.
7 Qui in manu omnium hominum ſignat,
vt nouerint ſinguli opera ſua.
8 Ingredietur beſtia latibulum, & in antro
ſuo morabitur.
9 Ab interioribus egredietur tempeſtas, &
ab Arcturo frigus.
10 Flante Deo concreſcit gelu, & rurſum la-
tiſsimè funduntur aquæ.
11 Frumentũ deſiderat nubes, & nubes ſpar-
gunt lumen ſuum.
12 Quæ luſtrant per circuitum quocunque
eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne
quod præceperit illis ſuper faciem orbis ter
C 13 rarum, ¶ Siue in vna tribu, ſiue in terra ſua,
ſiue in quocunque loco miſericordiæ ſuæ
eas iuſſerit inueniri.
14 Auſculta hæc Iob: ſta, & conſidera mira-
bilia Dei.
15 Nunquid ſcis quando præcepit Deus plu-
uijs, vt oſtenderent lucem nubium eius?
16 Nunquid noſti ſemitas nubium magnas,
& perfectas ſcientias?
17 Nónne veſtimenta tua calida ſunt cùm
perflata fuerit terra Auſtro?
D 18 Tu forſitan cum eo fabricatus es cælos,
qui ſoliditate quaſi ære fuſi ſunt.
19 Oſtende nobis quid dicamus illinos quip-
pe inuoluimur tenebris.
20 Quis narrabit ei quæ loquor? etiam ſi lo-
cutus fuerit homo, deuorabitur.
21 At nunc non vident lucem: ſubitò aër re-
geturin nubes, & ventus tranſiens fugabit
eas.
22 Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum
formidoloſa laudatio.
23 Dignè eum inuenire non poſſumus: ma-
gnus fortitudine & iudicio, & iuſtitiæ, &
enarrari non poteſt.
24 Ideo timebunt eum viri, & non audé-
bunt contemplari omnes qui ſibi videntur
eſſe ſapientes.

CAPVT XXXVIII.

Deus arguit Iob, oſtendens ex conditu à ſe operibus non poſſe illum diuinam potentiam ac ſapientiam comprehendere.

RESpondens autem Dominus Iob de tur-
bine, dixit, ¶ Quis eſt iſte inuoluens ſen-
2 tentias ſermonibus imperitis?
3 Accinge ſicut vir lumbos tuos, interrogo
bo te, & reſponde mihi.
4 Vbi eras quando ponebam fundamenta
terræ? indica mihi ſi habes intelligentiam.
5 Quis poſuit menſuras eius ſi noſti? vel quis
tetendit ſuper eam lineam?
6 Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? aut
quis dimiſit lapidem angularem eius,
7 Cùm me laudarent ſimul aſtra matutina
& iubilarent omnes filij Dei?
8 Quis concluſit oſtijs mare, quando erum-
pebat quaſi de vulua procedens,
9 Cùm ponerem nubem veſtimentum eius
& caligine illud quaſi pannis infantiæ ob-
uoluerem?
10 Circundedi illud terminis meis, & poſui
11 vectem & oſtia, ¶ Et dixi, Vſq; huc venies,
& non procedes amplius, & hic confringes
tumentes fluctus tuos.
12 Nunquid poſt ortum tuum præcepit lu-
culo, & oſtendiſti auroræ locum ſuum?
13 Et tenuiſti concutiens extrema terræ, &
ſ excuſsiſti? impios ex ea?
14 Reſtituetur vt lutum ſignaculum, & ſtabit
ſicut veſtimentum.
15 Auferetur ab impijs lux ſua, & brachium
excelſum confringetur.
16 Nunquid ingreſſus es profunda maris, &
in nouiſsimis abyſsi deambulaſti?
17 Nunquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, &
oſtia tenebroſa vidiſti? Nunquid

ſ latitu- 18 Nunquid conſideraſti ſ latitudinem' ter-
dinem. 19 ræ? indica mihi ſi noſti, omnia, ¶ In qua via
lux habitet, & tenebrarum quis locus ſit.
20 Vt ducas vnumquodq; ad terminos ſuos,
C & intelligas ſemitas domus eius.
21 Sciebas tunc quòd naſciturus eſſes? & nu-
merum dierum tuorum noueras?
22 Nunquid ingreſſus es theſauros niuis, aut
theſauros grandinis aſpexiſti?
23 Quæ præparaui in tempus hoſtis, in diem
pugnæ & belli?
24 Per quam viam ſpargitur lux, diuiditur
æſtus ſuper terram?
25 Quis dedit vehementiſsimo imbri cur-
26 ſum, & viam ſonantis tonitrui, ¶ Vt plueret
ſuper terram, abſque homine in deſerto, vbi
nullus mortalium commoratur,
27 Vt impleret inuiam & deſolatam, & pro-
ducere t herbas virentes?
28 Quis eſt pluuiæ pater? vel quis genuit ſtil-
las roris?
29 De cuius vtero egreſſa eſt glacies? & gelu
D de cælo quis genuit?
30 In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur,
& ſuperficies abyſsi conſtringitur.
31 Nunquid coniungere valebis micantes
ſtellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris
diſſipare?
32 Nunquid producis Luciferum in tempo-
re ſuo, & Veſperum ſuper filios terræ con-
ſurgere facis?
33 Nunquid noſti ordinem cæli, & pones ra-
tionem eius in terra?
34 Nunquid eleuabis in nebula vocẽ tuam,
& impetus aquarum operiet te?
35 Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & re-
uertentia dicent tibi, Adſumus?
36 Quis poſuit in viſceribus hominis ſapi-
entiam? vel quis dedit gallo intelligentiã?
37 Quis enarrabit cælorum rationem, & con
centum cæli quis dormire faciet?
38 Quando fundebatur puluis in terra, & gle
be compingebantur?
39 Nunquid capies leænæ prædam, & animã
catulorum eius implebis, ¶ Quando cubant
in antris, & in ſpecubus inſidiantur?
40 Quis præparat coruo eſcam ſuam, quando
pulli eius clamant ad Deum, vagantes, eo
quòd non habeant cibos?

CAPVT XXXIX.

Deus ipſe Iob oſtendit mirabilia opera ſua in ibice, onagro, rhinocerote, ſtruthione, equo & aquila: arguens eum quòd cum ipſo cõtendere voluerit: quibus Iob commotus agnoſcit ſe temerè locutum.

NVnquid noſti tempus partus ibicum in 4 A
petris, vel parturientes ceruas obſeruaſti?
5 Dinumeraſti menſes conceptus earum, &
ſciſti tempus partus earum?
6 Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugi
tus emittunt.
7 Separantur filij earum, & pergunt ad paſ-
tum: egrediuntur, & non reuertuntur ad
eas.
8 Quis dimiſit onagrum liberum, & vincu-
la eius quis ſoluit?
9 Cui dedi inſolitudine domum, & taberna
cula eius in terra ſalſuginis.
10 Contemnit multitudinem ciuitatis, cla- B
morem exactoris non audit.
11 Circunſpicit montes paſcuę ſuæ, & viren-
tia quæque perquirit.
12 Nunquid volet rhinoceros ſeruire tibi,
aut morabitur ad præſepe tuum?
13 Nunquid alligabis rhinocerota ad aran-
dum loro tuo? aut cõfringet glebas vallium
poſt te?
14 Nunquid fiduciam habebis in magna for
tudine eius, & derelinques ei labores tuos?
15 Nunquid credes illi quoniam ſementem
reddat tibi, & aream tuam congreget?
16 Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis hero-
dij, & accipitris.
17 Quando derelinquit oua ſua in terra, tu
forſitan in puluere calefacies ea?
18 Obliuiſcitur quòd pes conculcet ea, aut
beſtia agri conterat.
19 Duratur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui, C
fruſtra laborauit nullo timore cogente.
20 Priuauit enim eam Deus ſapientia, nec
dedit illi intelligentiam.
21 Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit:
deridet equum & aſcenſorem eius.
22 Nunquid præbebis equo fortitudinẽ, aut
circundabis collo eius hinnitum?
23 Nunquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas?
gloria narium eius terror.
24 Terram vngula fodit, exultat audacter: in
occurſum pergit armatis.
25 Contemnit pauorem, nec cedit gladio.
26 Super ipſum ſonabit pharetra, vibrabit ha
ſta & clypeus.
27 Feruens & fremens ſorbet terram, nec re-
putat tubæ ſonare clangorem.
28 Vbi audierit buccinam, dicit, Vah. procul
odoratur bellum, exhortationem ducum,
& vlulatum exercitus.
29 Nunquid per ſapientiam tuam plume- D
ſcit accipiter, expandens alas ſuas ad Au-
ſtrum?

Universidad de Deusto
Biblioteca

30 Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?
31 In petris manet, & in præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus.
32 Inde contemplatur escam, & delonge oculi eius prospiciunt.
33 Pulli eius lambent sanguinem: & vbicunq; cadauer fuerit, statim adest.
34 Et adiecit Dominus, & locutus est ad Iob,
35 Nunquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquiescit? vtique qui arguit Deum, debet respondere ei.
36 Respondens autem Iob Domino, dixit,
37 Qui leuiter locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum.
39 Vnum locutus sum, quod vtinam non dixissem: & alterum, quibus vltrà non addam.

CAPVT XL.

Deus arguens Iob quòd visus sit iustitiæ ipsius detraxisse, ostendit ei suam pœnitentiam in Behemoth & Leuiathan silentium ei imponens.

A 1 RESpondens autem Dominus Iob de turbine, dixit, ¶ Accinge sicut vir lumbos tuos:
2 interrogabo te, & indica mihi.
3 Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me, vt tu iustificeris?
4 Et si habes brachium sicut Deus, & si voce simili tonas?
5 Circunda tibi decôrem, & in sublime erigere, & esto glorioſus, & spetiosis induere vestibus.
6 Disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia.
B 7 Respice cunctos superbos, & cõfunde eos, & contere impios in loco suo.
8 Absconde eos in puluere simul, & facies eorum demerge in foueam:
9 Et ego confitebor quòd saluare te possit dextera tua.
10 Ecce, Behemoth quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet:
11 Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius.
12 Stringit caudam suam quasi cedrum, nerui testiculorum eius perplexi sunt.
13 Ossa eius velut fistulæ æris, cartilago illius quasi lamine ferreæ.
C 14 Ipse est principium viarum Dei qui fecit eum, applicabit gladium eius.

15 Huic montes herbas ferunt: omnes bestiæ agri ludent ibi.
16 Sub vmbra dormit in secreto calami, & in locis humentibus.
17 Protegunt vmbræ vmbram eius, circumdabunt eum salices torrentis.
18 Ecce, absorbebit fluuium, & non mirabitur: & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius.
19 In oculis eius quasi hamo capiet eum, & in fudibus perforabit nares eius.
20 An extrahere poteris leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius?
21 Nunquid pones circulum in naribus eius aut armilla perforabis maxillam eius?
22 Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?
23 Nunquid feriet tecum pactũ, & accipies eum seruum sempiternum?
24 Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?
25 Concident eum amici, diuident illum negotiatores?
26 Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite illius?
27 Pone super eum manum tuam: memento belli, nec vltrà addas loqui.
28 Ecce, spes eius frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

CAPVT XLI.

Malitia Behemoth arguitur iuxta illius monstruositatem & superbiam.

NOn quasi crudelis suscitabo eum: quis enim resistere potest vultui meo?
2 Qui ante dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt.
3 Non parcam ei, & verbis potentibus, & deprecandum compositis.
4 Quis reuelabit faciem indumenti eius? & medium oris eius qui intrabit?
5 Portas vultus eius quis aperiet? per gyrum dentium eius formido.
6 Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.
7 Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas:
8 Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequam separabuntur.
9 Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius vt palpebræ diluculi.
10 De ore eius lampades procedunt: quasi taedæ ignis accensæ.
11 De naribus eius procedit fumus: sicut ollæ succensæ atque feruentis.

12 Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.
13 In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedit egestas.
C 14 Membra carnium eius cohærentia sibi: mittet contra eum flumina, & ad locum alium non ferentur.
15 Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.
16 Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.
17 Cùm apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit, neque hasta, neq; thorax:
18 Reputabit enim quasi paleas ferrũ, & quasi lignum putridum æs.
19 Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.
D 20 Quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam.
21 Sub ipso eruntradij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.
22 Feruescere faciet quasi ollam, profundum mare: & ponet quasi cùm vnguenta bulliũt.
23 Post eum lucebit semita, æstimabit abyssum quasi senescentem.
24 Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret.
25 Omne sublime videt, ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.

CAPVT XLII.

Agnoscit Iob se insipienter locutum, & à Domino reprehensum, ac pro illis orat: duplicia recipiens eorum, quæ amiserat, tandemq; plenus dierum in pace quieuit.

A 1 RESpondens autem Iob Domino, dixit;
2 Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.
3 Quis est iste qui celat consilium absque scientia? ideo insipienter locutus sum, & quæ vltrà modum excederent scientiam meam.
4 Audi, & ego loquar: interrogabo te, & ostende mihi.
5 Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.
6 Idcircoipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.

7 Postquam autẽ locutus est Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem, Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob.
8 Sumite ergo vobis septẽ tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta, sicut seruus meus Iob. = coram me rectum.
9 Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites: & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Iob. C
10 Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob, cùm oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quæcunq; fuerant Iob, duplicia.
11 Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suę, & cuncti qui nouerant eum prius: & comederunt cum eo panem in domo eius: & mouerunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eũ, Et dederunt ei vnusquisque ouem vnam, & inaurem auream vnam.
12 Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis quã principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim millia ouium, & sex millia camelorum, & mille iuga boum, & mille asinæ. D
13 Et fuerunt ei septem filij, & tres filiæ.
14 Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomen tertiæ Cornustibij.
15 Non sunt autem inuentæ mulieres speciosæ, sicut filiæ Iob in vniuersa terra: deditq; eis pater suus hæreditatem inter fratres earum.
16 Vixit autem Iob post hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum, vsque ad quartam generationem, & mortuus est senex, & plenus dierum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBER
PROLOGVS B. HIERONYMI IN PSALTERIVM, QVOD SECVNDVM SEPTVAGINTA EDITIONEM correxit.

PSALTERIVM ROMAE DVDVM positus emendaram: & iuxta septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis ô Paula & Eustochium, scriptorum vitio depravatum, plusq; antiquum errorem, quàm nouam emendationem valere: me cogitis vt veluti quodam nauali, scissum iam aruum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: aquum esse dicentes, vt quod crebrò malè pullulat, crebrius succidatur. Unde consueta præfatione commoneo tam vos quibus fortè labor iste desudat, quàm eos quia exemplaria istiusmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura & diligentia transcribantur. Noter sibi vnusquisque vel iacentem lineam, vel diantia signa, id est obelos, vel asteriscos. Et vbicunque derit virgulam præcedentem, ab ea vsque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in septuaginta translatoribus non haberi. Vbi autem perspexerit stellæ similitudinem, ab hbraïs voluminibus additum nouerit aquè vsque ad duo puncta, iuxta Theodotionis duntaxat editionem, qui singula fortè sermonis à septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse meminerit: non ambigo multos fore qui vel inuidia, vel supercilio nimium contemnere videri præclara, quàm discere: & fortè bulento magis ritu, quàm de purissimo fonte potare.

LIBER PSALMORVM.

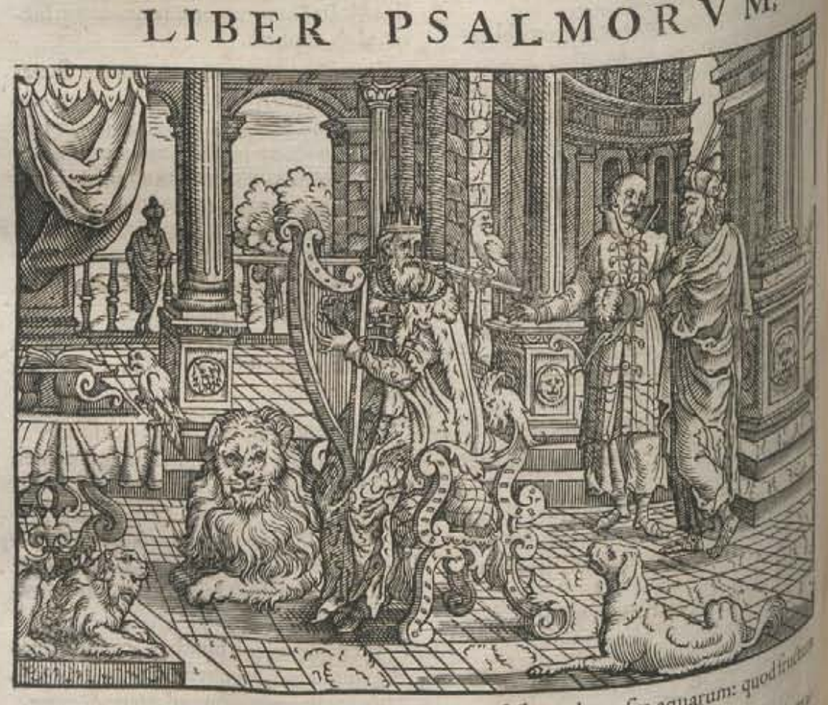

PSAL. I.

A 1 BEATVS VIR QVI NON ABIIT in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit.
2 Sed in lege Domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte.
Ioſ.1.b.8.
Iere.17.b.8. 3 Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo.
Et folium eius non defluet: & omnia quæcunque faciet, prosperabuntur.
4 Non sic impij, non sic: sed tanquam pulvis quem proijcit ventus à facie terræ.
5 Ideo non resurgunt impij in iudicio: neq; peccatores in consilio iustorum.
6 Quoniam nouit Dominus viã iustorum: & iter impiorum peribit.

PSAL.

PSAL. II.

Q Vare fremuerunt Gentes: & populi meditati sunt inania?
2 Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominũ, & ad uersus CHRISTVM eius.
3 Dirumpamus vincula eorum: & proijciamus à nobis iugum ipsorum.
4 Qui habitat in cælis irridebit eos: & Dominus subsannabit eos.
5 Tunc loquetur ad eos in ira sua: & in furore suo conturbabit eos.
6 Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius: prædicans præceptum eius.
7 Dominus dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te.
8 Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.
9 Reges eos in virga ferrea: & tanquam vas figuli confringes eos.
10 Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.
11 Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.
12 Apprehendite disciplinã, nequando irascatur Dominus: & pereatis de via iusta.
13 Cùm exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.

III.

Psalmus Dauid cùm fugeret à facie Absalom filij suj. 2.Reg.15.c.14.

D Omine quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me.
2 Multi dicũt animæ meæ, Non est salus ipsi in Deo eius.
3 Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.
4 Voce mea ad Dominum clamaui: & exaudiuit me de monte sancto suo.
5 Ego dormiui, & soporatus sum, & exurrexi: quia Dominus ℣ suscepit me.
6 Non timebo millia populi circundantis me: exurge Domine, saluum me fac Deus meus.
7 Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa: dentes peccatorum contriuisti.
8 Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

IIII.

In finem in carminibus, Psalmus Dauid.

C Vm inuocarem exaudiuit me Deus iustitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi. 2 A
Miserere mei, & exaudi orationem meam.
3 Filij hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?
4 Et scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suum: Dominus exaudiet me cùm clamauero ad eum.
5 Irascimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris, compungimini. *Ephes.4.f.26.*
6 Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino. multi dicunt, Quis ostendit nobis bona?
7 Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: dedisti lætitiam in corde meo.
8 A fructu frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt, ¶ In pace in idipsum dormiam & requiescam.
9
10 Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.

V.

In finem, pro ea quæ hæreditatem consequitur, Psalmus Dauid. 1

V Erba mea auribus percipe Domine: intellige clamorem meum. 2 A
3 Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.
4 Quoniam ad te orabo: Domine manè exaudies vocem meam.
5 Manè astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
6 Neque habitabit iuxta te malignus: neq; permanebunt iniusti ante oculos tuos.
7 Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendacium.
Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.
8 Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo. B
9 Domine deduc me in iustitia tua: propter inimicos meos dirige in cõspectu ℣ tuo viam meam'. ℣ *meo viam tuam 3.*
10 Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.
11 Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, iudica illos Deus. Decidant à cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritauerunt te Domine. *Inf.13.b.3. Rom.3.b.13.*

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 Et lætentur omnes qui sperant in te: in æternum exultabunt, & habitabis in eis.
Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt
13 nomen tuum: ¶ quoniam tu benedices iu-
-.5. sto. Domine, vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

VI.

1 *In finem in carminibus, Psalmus Dauid pro octaua.*

A 2 DOmine, ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me.
Psal.38.a.1.
3 Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.
sed. 4 Et anima mea turbata est valde: ℣ & tu Domine vsquequo?
5 Conuertere Domine, & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam, ¶ Quoniam non est in morte
6 qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?
B 7 Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.
8 Turbatus est à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.
Matt. 7. d.23. 25.d.41. Luc.13 f.27. 9 Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.
10 Exaudiuit Dominus deprecationē meam, Dominus orationem meam suscepit.
11 Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubescant valde velociter.

VII.

1 *Psalmus Dauid quem cantauit Domino pro verbis Chusi filij Iemini. 2.Reg.16.d.*

A 2 DOmine Deus meus in te speraui: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me:
3 Nequando rapiat vt leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui saluum faciat.
4 Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis.
5 Si reddidi retribuentibus mihi mala: decidam meritò ab inimicis meis inanis.
6 Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat.
7 Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.
Et exurge Domine Deus meus in præce-
8 pto quod mandasti: ¶ & synagoga populorum circundabit te.
Et propter hanc in altum regredere:
9 Dominus iudicat populos.
Iudica me Domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me.
10 Consumetur nequitia peccatorum, & dirriges iustum, scrutans corda & renes Deus.
11 Iustum ¶ adiutorium meum à Domino qui saluos facit rectos corde.
12 Deus Iudex iustus, *fortis, & patiens, quid irascitur per singulos dies?
13 Nisi conuersi fueritis, gladium suum brauit, arcum suum tetendit, & paratum illum.
14 Et in eo parauit vasa mortis: sagittas suas ardentibus effecit.
15 Ecce parturit iniustitiam, concepit dolorem: & peperit iniquitatem.
16 Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit.
17 Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.
18 Confitebor Domino secundum iustitiam eius, & psallam nomini Domini altissimi.

VIII.

In finem pro torcularibus, Psalmus Dauid.

DOmine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Quoniam eleuata est magnificentia tua super cælos.
2 Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos: vt destruas inimicum & vltorem.
4 Quoniam videbo cælos tuos opera digitorum tuorum: lunam & stellas quæ tu fundasti:
5 Quid est homo, quòd memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum?
6 Minuisti eum paulominus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, ¶ & constituisti eum super opera manuum tuarum.
8 Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas: insuper & pecora campi,
9 pi, ¶ Volucres cæli & pisces maris, qui perambulant semitas maris.
10 Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.

IX.

In finem pro occultis filij, Psalmus Dauid.

COnfitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.

3 Lætabor & exultabo in te, psallam nomini tuo Altissime.
4 In conuertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur & peribunt à facie tua.
5 Quoniam fecisti iudicium meum & causam meam: sedisti super thronum qui iudicas iustitiam.
6 Increpasti Gentes, & perijt impius: nomen eorum delesti in æternum & in seculum seculi.
7 Inimici defecerunt frameæ in finem: & ciuitates eorum destruxisti. Perijt memoria eorum cum sonitu.
8 Et Dominus in æternum permanet. Parauit in iudicio thronum suum: ¶ & ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit
10 populos in iustitia:
Et factus est Dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.
11 Et sperent in te qui nouerunt nomen tuū: quoniam non dereliquisti quærentes te Domine.
12 Psallite Domino qui habitat in Sion: annuntiate inter Gentes studia eius.
13 Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem
C 14 pauperum.
Miserere mei Domine: vide humilitatem meam de inimicis meis.
15 Qui exaltas me de portis mortis, vt annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.
16 Exultabo in salutati tuo: ¶ infixæ sunt Gentes in interitu quem fecerunt.
In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.
17 Cognoscetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.
18 Conuertantur peccatores in infernum, omnes gentes quæ obliuiscuntur Deum.
19 Quoniam non in finem obliuio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in
20 finem.
Exurge Domine, non confortetur homo: iudicentur Gentes in conspectu tuo.
21 Constitue Domine legislatorē super eos: sciant Gentes quoniam homines sunt.
1 *Psal.10. secundum Hebræos.*
Vt quid Domine recessisti longè, despicis
2 in opportunitatibus, in tribulatione?
Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consilijs, quibus
3 cogitant.
Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ: & iniquus benedicitur.
4 Exacerbauit Dominum peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quæret.
5 Non est Deus in conspectu eius: ¶ inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.
Auferuntur iudicia tua à facie eius: omnium inimicorum suorum dominabitur. B
6 Dixit enim in corde suo, Non mouebor à generatione in generationem, sine malo.
7 Cuius maledictione os plenum est, & amaritudine, & dolo: sub lingua eius labor & dolor. *Infr. 13.a.3. Rom.3.b.14.*
8 Sedet in insidijs cum diuitibus: in occultis, vt interficiat innocentem.
9 Oculi eius in pauperem respiciunt: ¶ insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca suā.
Insidiatur vt rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum
10 In laqueo suo: humiliabit eum, ¶ inclinabit se, & cadet cùm dominatus fuerit pauperum. C
11 Dixit enim in corde suo, Oblitus est Deus: auertit faciem suam ne videat in finem.
12 Exurge Domine Deus, *exaltetur manus tua: ne obliuiscaris pauperum. *&.
13 Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim in corde suo, Non requiret. D
14 Vides, quoniam tu laborem & dolorem consideras: vt tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor.
15 Contere brachium peccatoris, & maligni: quæretur peccatum illius, & non inuenietur.
16 Dominus regnabit in æternum & in seculum seculi: peribitis Gentes de terra illius.
17 Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua.
18 Iudicare pupillo & humili: vt non apponat vltrà magnificare se homo super terrā.

X.

In finem, Psalmus Dauid.

HEB.II.
IN Domino confido: quomodo dicitis ani- 1 A
mæ meæ, Transmigra in montem sicut passer?
2 Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum: parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde.
3 Quoniam quæ perfecisti, destruxerunt. iustus autem quid fecit?

Domi-

B 4 Dominus in templo sancto suo, Dominus
Abd.2.d.20. in cælo sedes eius:
Oculi eius in pauperem respiciunt: palpebræ eius interrogant filios hominum.
5 Dominus interrogat iustum & impium: qui autē diligit iniquitatem, odit animam suam.
-13. 6 Pluet super peccatores laqueos: ignis-&' sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.
-2. 7 Quoniam iustus Dominus-&' iustitias dilexit: æquitatem vidit vultus eius.

XI.

In finem pro octaua, Psalmus Dauid.

HEB.12. 1
A 2 SAluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates à filijs hominum.
3 Vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum: labia dolosa, in corde & corde locuti sunt.
4 Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa-&' linguam magniloquam.
-1. 5 Qui dixerunt, Linguam nostram magnificabimus: labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?
B 6 Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
Prou.30.a.5. 7 Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.
8 Tu Domine seruabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.
9 In circuitu impij ambulant: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

XII.

HEB.13. 1 *In finem, Psalmus Dauid.*
A 2 VSquequo Domine obliuiscēris me in finem? vsquequo auertis faciem tuā à me?
3 Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?
Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me? ¶ respice, & exaudi me Domine
4 Deus meus.
Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte: ¶ nequando dicat inimi-
5 cus meus, Prævalui aduersus eum.
B Qui tribulant me, exultabunt si motus
6 fuero: ¶ ego autem in misericordia tua speraui.
Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi: & psallam nomini Domini altissimi.

XIII.

In finem, Psalmus Dauid.

DIxit insipiēs in corde suo, Non est Deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis: nō est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.
2 Dominus de cælo prospexit super filios hominum: vt videat si est intelligens aut requirens Deum.
3 Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.
Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosē agebant, venenum aspidum sub labijs eorum.
Quorum os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.
Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt: non est timor Dei ante oculos eorum.
4 Nónne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam sicut escam panis?
5 Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore vbi non erat timor.
6 Quoniam Dominus in generatione iusta est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes eius est.
7 Quis dabit ex Sion salutare Israël? cùm conuerterit Dominus captiuitatem plebis sue, exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

XIIII.

Psalmus Dauid.

DOmine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?
2 Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam:
3 Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua.
Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos.
4 Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timentes autem Dominum glorificat: Qui iurat proximo suo, & non
5 decipit, ¶ qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, & munera super innocentem non accepit:
Qui facit hæc, non mouebitur in æternum.

XV.

Tituli inscriptio ipsi Dauid.

COnserua me Domine, quoniam speraui in te, ¶ dixi Domino, Deus meus es tu,
2 quoniam bonorum meorum non egens.

3 Sanctis qui sunt in terra eius mirificauit omnes voluntates meas in eis.
4 Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt.
Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.
5 Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.
6 Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.
B 7 Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum, insuper & vsque ad noctem increpuerunt me renes mei.
Act.2.d.8 Prouidebam Dominū in conspectu meo
p. semper: quoniam à dextris est mihi, ne commouear.
9 Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.
Act.2.d.10 Quoniam non derelinques animā meam
Rom.6.d.9 in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.
Notas mihi fecisti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectationes in
RTR.7. dextera tua vsque in finem.

A 1 XVI.

Oratio Dauid.

EXaudi Domine iustitiam meam: intende deprecationem meam.
Auribus percipe orationem meam, non in labijs dolosis.
2 De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.
3 Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas.
4 Vt non loquatur os meum ¶ opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego
5 custodiui vias duras.
Perfice gressus meos in semitis tuis: vt non moueantur vestigia mea.
6 Ego clamaui, quoniā exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba
7 mea.
Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis
8 sperantes in te:
A resistentibus dexteræ tuæ: ¶ custodi me
C 9 vt pupillam oculi.
Sub vmbra alarum tuarum protege me: ¶ à facie impiorum qui me afflixerunt.
Inimici mei animam meam circundederunt: ¶ adipem suum concluserunt, os eorum locutum est superbiam.
11 Proijcientes me, nunc circundederūt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.
12 Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis.
13 Exurge Domine, præueni eum, & supplanta eum: eripe animam meam ab impio, D
14 frameam tuam ¶ ab inimicis manus tuæ.
Domine, à paucis de terra diuide eos in vita eorum: * de absconditis tuis adimplebis venter eorum. *&.
Saturati sunt filijs: & dimiserunt reliquias suas parvulis suis.
Ego autē in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cùm apparuerit gloria tua.

XVII.

HEB.18. 1
In finem puero Domini Dauid, qui locutus est Domino verba cantici huius, in die qua eripuit eū Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul, & dixit, 2.Reg.22.a.2.

DIligam te Domine fortitudo mea: 2 A
3 Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.
Deus meus adiutor meus, & sperabo in Heb.2.c.13. eum. Protector meus, & cornu salutis meę, & susceptor meus.
4 Laudans inuocabo Dominum: & ab inimicis meis saluus ero.
5 Circundederūt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me.
6 Dolores inferni circundederunt me: præoccupauerunt me laquei mortis.
7 In tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui:
Et exaudiuit de templo sancto suo vocem meam: & clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius.
8 Commota est & contremuit terra: * fundamenta montiū conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis. *&.
9 Ascendit fumus in ira eius: & ignis à facie eius exarsit: carbones succensi sunt ab eo.
10 Inclinauit cælos, & descendit: & caligo sub pedibus eius.
11 Et ascendit super cherubim, & volauit: volauit super pennas ventorum.
12 Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu eius tabernaculum eius: tenebrosa B
aqua in nubibus aëris.
13 Præfulgore in conspectu eius nubes transierunt, grando, & carbones ignis.
14 Et intonuit de cælo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

15 Et misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.
16 Et apparuerunt fontes aquarum, & reuelata sunt fundamenta orbis terrarum.
Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
17 Misit de summo, & accepit me: & assumpsit me de aquis multis.
18 Eripuit me de inimicis meis fortissimis & ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.
19 Præuenerunt me in die afflictionis meæ: & factus est Dominus protector meus.
20 Et eduxit me in latitudinem: saluum me fecit, quoniam voluit me.
21 Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meã, & secundum puritatẽ manuum mearum retribuet mihi.
22 Quia custodiui vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo.
23 Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo: & iustitias eius non repuli à me.
C 24 Et ero immaculatus cum eo: & obseruabo me ab iniquitate mea.
25 Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorũ eius.
26 Cum sancto sanctus eris, & cùm viro innocente innocens eris.
27 Et cum electo electus eris: & cum peruerso peruertêris.
28 Quoniam tu populum humilem saluum facies: & oculos superborum humiliabis.
29 Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas.
30 Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.
31 Deus meus impolluta via eius: eloquia Domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.
32 Quoniam quis Deus præter Dominum? ℣ aut' quis Deus præter Deum nostrum?
℣ & 2.
33 Deus qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.
34 Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum: & super excelsa statuens me.
2. Reg. 22. 6. 35 Qui docet manus meas ad prælium: & posuisti vt arcum æreum brachia mea:
36 Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me.
Et disciplina tua correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit.
D 37 Dilatasti gressus meos subtus me: & non sunt infirmata vestigia mea.
38 Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar donec deficiant.
39 Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos.
40 Et præcinxisti me virtute ad bellum: & supplantasti insurgentes in me subtus me.
41 Et inimicos meos dedisti mihi dorsum: & odientes me disperdidisti.
42 Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret: ad Dominum, nec exaudiuit eos.
43 Et cõminuam eos vt puluerem ante faciem venti: vt lutũ platearum delebo eos.
44 Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput Gentium:
45 Populus quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.
46 Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.
47 Viuit Dominꝰ, & benedictus Deus meus: & exaltetur Deus salutis meę.
48 Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.
49 Et ab insurgentibus in me exaltabis me: a viro iniquo eripies me.
50 Propterea confitebor tibi in nationibus Domine: & nomini tuo psalmũ dicam.
51 Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius vsque in seculum.

XVIII.

In finem, Psalmus Dauid.

C Aeli enarrant gloriam Dei, & opera eius annuntiat firmamentum.
2 Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat scientiam.
3 Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.
4 In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.
5 In sole posuit tabernaculum suum: ¶ & ipse tanquã sponsus, procedens de thalamo suo,
6 ℣ Exultauit' vt gigas ad currendã viam, A summo cælo egressio eius, Et occursus eius vsque ad summũ eius: nec est qui se abscondat à calore eius.
7 Lex Domini immaculata conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis.
8 Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptũ Domini lucidũ, illuminans oculos.
9 Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi: iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa.
10 Desiderabilia super aurũ & lapidem pretiosum multum: & dulciora super mel & fauum.
C 11 Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.
12 Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, ¶ & ab alienis parce seruo tuo:
Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.
13 Et erũt vt complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.
Domine adiutor meus, & redemptor meus.

XIX.

In finem, Psalmus Dauid.

A 2 Exaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Iacob.
3 Mittat tibi auxilium de sancto, & de Sion tueatur te.
4 Memor sit omnis sacrificij tui: & holocaustum tuum pingue fiat.
5 Tribuat tibi secundum cor tuum, & omne consilium tuum confirmet.
B 6 Lætabimur in salutari tuo: & in nomine Dei nostri magnificabimur.
7 Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognoui quoniam saluum fecit Dominus CHRISTVM suum.
Exaudiet illum de cælo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ eius.
8 Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus.
9 Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.
10 Domine saluum fac regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

XX.

In finem, Psalmus Dauid.

A 2 Domine in virtute tua lætabitur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer.
3 Desiderium cordis eius tribuisti ei: & voluntate labiorum eius non fraudasti eum.
4 Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.
5 Vitam petijt à te: & tribuisti ei longitudinem dierũ in seculum, & in seculum seculi.
6 Magna est gloria eius in salutari tuo: gloriã & magnum decorem impones super eum.
7 Quoniam dabis eum in benedictionem in seculum seculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.
8 Quoniã rex sperat in Domino: & in misericordia Altissimi non commouebitur.
9 Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.
10 Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.
11 Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filijs hominum. C
12 Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.
13 Quoniam pones eos dorsum: in reliquijs tuis præparabis vultum eorum.
14 Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas:

XXI.

In finem, pro susceptione matutina, Psalmus Dauid. 1 HEB. 22.

2 A Matt. 27. e. 46 Marc. 15. c. 34. DEus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum.
3 Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.
4 Tu autem in sancto habitas, laus Israël.
5 In te sperauerunt patres nostri: sperauerunt, & liberasti eos.
6 Ad te clamauerunt, & salui facti sunt: in te sperauerunt, & non sunt confusi.
7 Ego autem sum vermis & non homo: opprobrium hominum, & abiectio plebis.
8 Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labijs, & mouerunt caput. Matt. 27. e. 39 Matt. 15. c. 29.
9 Sperauit in Domino, eripiat eum: saluum faciat eum, quoniam vult eum. Matt. 27. e. 43
10 Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre: spes mea ab huberibus matris meæ. B
11 In te proiectus sum ex vtero:
De ventre matris meæ Deus meus es tu:
12 ¶ ne discesseris à me.
Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adiuuet.
13 Circundederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me.
14 Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.
15 Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea.
Factum est cor meum tanquã cera liquescens in medio ventris mei.
16 Aruit tanquam testa virtus mea & lingua mea adhæsit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxisti me.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C 17 Quoniam circundederũt me canes multi: consilium malignantium obsedit me.
Matt. 27. d. 31. Ioan. 19. d. 23. 18 Foderũt manus meas & pedes meos: ¶ dinumerauerunt omnia ossa mea.
Ipsi verò considerauerunt & inspexerunt
Matt. 27. d. 35. 19 me: ¶ diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.
20 Tu autẽ Domine ne longaueris auxilium
-11. tuũ-à me': ad defensionem meã conspice.
-3. 21 Erue à framea-Deus' animam meam: & de manu canis vnicam meam.
22 Salua me ex ore leonis: & à cornibus vnicornium humilitatem meam.
Heb. 2. c. 12. 23 Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te.
24 Qui timetis Dominum laudate eum: vniuersum semen Iacob glorificate eum.
25 Timeat eum omne semen Israël, ¶ quoniam non spreuit, neque despexit deprecationem pauperis.
Nec auertit faciem suam à me, & cùm clamarem ad eum, exaudiuit me.
D 26 Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea reddam in conspectu timentium eum.
27 Edent pauperes & saturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum: viuent corda eorum in seculum seculi.
28 Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ.
Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ Gentium.
29 Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur Gentium.
30 Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ: in cõspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.
31 Et anima mea illi viuet: & semen meum seruiet ipsi.
32 Annuntiabitur Domino generatio ventura, & annuntiabunt cæli' iustitiam eius populo qui nascetur, quem fecit Dominus.
-4.

HEB. 23.

XXII.

1
Psalmus Dauid.

A 2 DOminus regit me, & nihil mihi deerit,
Isai. 40. c. 11. Iere. 23. a. 5. Ezech. 34. c. 11. e. 23. Ioh. 10. b. 11. 1. Pet. 2. d. 25. 5. a. 4. 2 ¶ in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me: ¶ 3 animam meam conuertit.
Deduxit me super semitas iustitię, propter nomen suum.
4 Nã etsi ambulauero in medio vmbrę mortis, nõ timebo mala: quoniam tu mecum es.
Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.
B 5 Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians quàm præclarus est?
6 Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.
Et vt inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

XXIII.

Psalmus Dauid, prima sabbathi.

DOmini est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo.
2 Quia ipse super maria fundauit eum, & super flumina præparauit eum.
3 Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius?
4 Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.
5 Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo.
6 Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Iacob.
7 Attollite portas principes vestras, & elamini portę æternales: & introibit rex gloriæ.
8 Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.
9 Attollite portas principes vestras, & elamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
10 Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.

XXIIII.

In finem, Psalmus Dauid.

AD te Domine leuaui animã meã ¶ Deus meus in te confido, non erubescam.
3 Neque irrideãt me inimici mei: ¶ etenim vniuersi qui sustinent te nõ confundentur.
Confundantur omnes iniqua agentes supervacuè.
4 Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me.
5 Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui tota die.
6 Reminiscere miserationũ tuarũ Domine & misericordiarũ tuarũ quæ à seculo sunt.
7 Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.
Secundum misericordiam tuam memento mei tu, propter bonitatem tuã Domine.
8 Dulcis & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
9 Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites vias suas.
10 Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas, requirentibus testamẽtum eius, & testimonia eius.
C 11 Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo: multum est enim.
12 Quis est homo qui timet Dominum, legem statuit ei in via quam elegit.
13 Anima eius in bonis demorabitur, & semen eius hæreditabit terram.
14 Firmamentum est Dominus timentibus eũ: & testamentũ ipsius vt manifestet illis.
15 Oculi mei semper ad Dominũ: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.
16 Respice in me, & miserere mei: quia vnicus & pauper sum ego.
17 Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me.
18 Vide humilitatem meã, & laborem meũ: & dimitte vniuersa delicta mea.
D 19 Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderunt me.
20 Custodi animam meam, & erue me: non erubescam, quoniam speraui in te.
21 Innocentes & recti adhæserunt mihi: quia sustinui te.
22 Libera Deus, Israël, ex omnibus tribulationibus suis.

XXV.

In finem, Psalmus Dauid.

IVdica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: & in Domino sperans non infirmabor.
2 Proba me Domine, & tenta me: vre renes meos & cor meum.
3 Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: & complacui in veritate tua.
4 Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo.
5 Odiui ecclesiam malignantiũ: & cum impijs non sedebo.
6 Lauabo inter innocentes manus meas: & circundabo altare tuum Domine.
7 Vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuersa mirabilia tua.
8 Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.
9 Ne perdas cũ impijs Deus' animã meam, & cum viris sanguinum vitam meam:
10 in quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.
11 Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.
12 Pes meus stetit in directo: in ecclesijs benedicam te Domine.

XXVI.

Psalmus Dauid, priusquam liniretur.

DOminus illuminatio mea & salus mea: 1 A
quem timebo?
Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?
2 Dum appropiant super me nocentes, vt edant carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.
3 Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.
Si exurgat aduersum me prælium, in hoc B
ego sperabo.
4 Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Vt videam ⁄ voluptatem' Domini, & visitem templum eius. ≠ voluptatẽ 1.
5 Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.
6 In petra exaltauit me: ¶ & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos.
Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hostiam vociferationis: cantabo & psalmum dicam Domino.
7 Exaudi Domine vocem meam qua clama C
ui-ad te': miserere mei, & exaudi me. -2.
8 Tibi dixit cor meum, exquisiuit-te' facies -1.
mea: faciem tuam Domine requiram.
9 Nec auertas faciem tuam à me: ne declines in ira à seruo tuo.
Adiutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.
10 Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus aũt assumpsit me. D
11 Legem pone mihi Domine in via tua: & dirige me in semita recta propter inimicos meos.
12 Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerũt in me testes iniqui: & mentita est iniquitas sibi.
13 Credo videre bona Domini in terra viuentium.
14 Expecta Dominum, viriliter age, & con- Infra 30. d. 25.
forteturcor tuum, & sustine Dominum.

XXVII.

Psalmus huic Dauid. HEB. 28.

AD te Domine clamabo, Deus meus ne si- 1 A
lias à me: nequando taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacum.
2 Exaudi Domine vocẽ deprecationis meæ, dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.
3 Ne simul ⁄ tradas' me cum peccatoribus, ≠ trahas 1.
& cum operãtibus iniquitatẽ ne perdas me:

Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.
4 Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinuentionum ipsorum: secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.
5 Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum eius: destrues illos, & non ædificabis eos.
B 6 Benedictus Dominus: quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ.
7 Dominus adiutor meus & protector meus: & in ipso sperauit cor meum, & adiutus sum. Et refloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.
8 Dominus fortitudo plebis suæ: & protector saluationum christi sui est.
9 Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ: & rege eos, & extolle illos vsque in æternum.

HEB. 29. XXVIII.

Psalmus Dauid in consummatione tabernaculi.

1 A AFferte Domino filij Dei: afferte Domino filios arietum.
2 Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius: adorate Dominum in atrio sancto eius.
3 Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit: Dominus super aquas multas.
4 Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.
B 5 Vox Domini confringentis cedros: & cõfringet Dominus cedros Libani.
6 Et comminuet eas tanquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius vnicornium.
7 Vox Domini intercidentis flammã ignis.
8 Vox Domini concutientis desertum, & commouebit Dominus desertum Cades.
C 9 Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit condensa: & in templo eius omnes dicent gloriam.
10 Dominus diluuium inhabitare facit: & sedebit Dominus rex in æternum.
11 Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.

CAPVT XXIX.

HEB. 30. *Psalmus cantici in dedicatione domus Dauid.*

1 A 2 EXaltabote Domine, quoniã suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.
3 Domine Deus meus clamaui ad te, & sanasti me.
4 Domine eduxisti ab inferno animã meã: saluasti me à descendentibus in lacum.
5 Psallite Domino sancti eius: & confitemini memoriæ sanctitatis eius.
6 Quoniam ira in indignatione eius: & vita in voluntate eius.
Ad vesperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.
7 Ego autem dixi in abundantia mea, Non mouebor in æternum.
8 Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.
Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.
9 Ad te Domine clamabo, & ad Deũ meum deprecabor.
10 Quæ vtilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionem?
Nunquid confitebitur tibi pulvis, aut nuntiabit veritatem tuam?
11 Audiuit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adiutor meus.
12 Conuertisti planctum meũ in gaudium mihi: concidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia.
13 Vt cantet tibi gloria mea, & nõ compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

XXX.

In finem, Psalmus Dauid pro extasi.

IN te Domine speraui, non confundar in æternum: in iustitia tua libera me.
3 Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem, & in locum refugij, vt saluum me facias.
4 Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu: & propter nomen tuum dedisces me & enutries me.
5 Educes me de laqueo hoc quem abscon derũt mihi: quoniam tu es protector meus.
6 In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.
7 Odisti obseruantes vanitates supervacuas.
8 Ego autem in Domino speraui: & lætabor in misericordia tua.
Quoniam respexisti humilitatem meam: saluasti de necessitatibus animam meam.
9 Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.
10 Miserere mei Domine quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus.
11 Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus.
12 Infirmata est in paupertate virtus mea, & ossa mea conturbata sunt.

12 Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium * vicinis meis valde, & timor notis meis.
Qui videbant me, foras fugerunt à me:
C 13 ¶ obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde. Factus sum tanquam vas perditum:
14 Quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.
In eo dum conuenirent simul aduersum me, accipere animã meam consiliati sunt.
15 Ego autem in te speraui Domine: dixi,
16 Deus meus es tu, ¶ in manibus tuis sortes meæ.
Eripe me de manu inimicorum meorũ, & à persequentibus me.
17 Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluum me fac in misericordia tua.
18 Domine non confundar, quoniam inuocaui te.
Erubescant impij, & deducantur in infernum: ¶ muta fiant labia dolosa.
19 Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem in superbia & in abusione.
20 Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te.
Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.
D 21 Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.
Protteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.
22 Benedictus Dominus: quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita.
23 Ego autem dixi in excessu mentis meæ, Proiectus sum à facie oculorum tuorum.
Ideo exaudisti vocẽ orationis meæ, dum clamarem ad te.
24 Diligite Dominum omnes sancti eius: quoniam veritatẽ requirit Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.
25 Viriliter agite, & cõfortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

XXXI.

Ipsi Dauid intellectus.

1 BEati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.
2 Beatus vir cui nõ imputauit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.
3 Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.
4 Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.
5 Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. B
Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiã meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. *Isa.65.d.24.*
6 Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.
Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt.
7 Tu es refugium meum à tribulatione quæ circundedit me: exultatio mea, erue me à circundantibus me. C
8 Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.
9 Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.
In camo & fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. D
10 Multa flagella peccatoris: sperantem autem in Domino misericordia circundabit.
11 Lætamini in Domino & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde.

XXXII.

In finem, Psalmus Dauid. HEB. 33.

1 A EXultate iusti in Domino: rectos decet collaudatio.
2 Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.
3 Cantate ei canticum nouum: bene psallite ei in vociferatione.
4 Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera eius in fide.
5 Diligit misericordiam & iudicium: misericordia Domini plena est terra.
6 Verbo Domini cæli firmati sunt: & spiritu B oris eius omnis virtus eorum.
7 Congregans sicut in vtre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.
8 Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem. *Gen.1.a.3. Iudith 16.a.17.*
9 Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit & creata sunt.
10 Dominus dissipat consilia gentium: reprobat consilia principum. C
11 Consilium autem Domini in æternũ manet: cogitationes cordis eius in generatione & generationem.
12 Beata gens cuius est Dominus, Deus eius: populus quem elegit in hæreditatem sibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 De cælo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.
14 De præparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram.
15 Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.
16 Non saluatur rex per multam virtutem: & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ.
D 17 Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur.
18 Ecce oculi Domini super metuentes eũ, & in eis qui sperant super misericordia eius.
19 Vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame.
20 Anima nostra sustinet Dominum, quoniam adiutor & protector noster est.
21 Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto eius sperauimus.
22 Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum sperauimus in te.

XXXIII.

HEB. 34 1 *Dauidis cùm immutauit vultum suum coram Abimélech, & dimisit eum, & abijt. 1. Reg. 21. d.*

A 2 BEnedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.
3 In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti, & lætentur.
4 Magnificate Dominum mecum: & exaltemus nomen eius in idipsum.
5 Exquisiui Dominum, & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.
6 Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestræ non confundentur.
B 7 Iste pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum: & de omnib⁹ tribulationibus eius saluauit eum.
Mat. 18. b. 10. 8 Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos.
9 Gustate, & videte quoniam suauis est Dominus: beatus vir qui sperat in eo.
10 Timete Dominũ omnes sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum:
Luc. 1. c. 53. 11 Diuites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.
12 Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos.
C 13 Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos?
1. Pet. 3. b. 10. 14 Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.
15 Diuerte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.
16 Oculi Domini super iustos: & aures eius in preces eorum.
17 Vultus autem Domini super facientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum.
18 Clamauerunt iusti, & Dominus exaudiuit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.
19 Iuxtà est Dominus ijs qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu saluabit.
20 Multæ tribulationes iustorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.
21 Custodit Dominus omnia ossa eorum: vnum ex his non conteretur.
22 Mors peccatorum pessima: & qui oderunt iustum delinquent.
23 Redimet Dominus animas seruorum suorum: & non delinquent omnes qui sperant in eo.

XXXIIII.

Psalmus huic Dauid.

IVdica Domine nocentes me: expugna impugnantes me.
2 Apprehende arma & scutum: & exurge in adiutorium mihi.
3 Effunde framea, & conclude aduersus eos qui persequuntur me: dic animæ meæ, Salus tua ego sum.
4 Confundantur & reuereantur quærentes animam meam.
Auertantur retrorsum & confundantur cogitantes mihi mala.
5 Fiant tanquam puluis ante faciem venti, & angelus Domini coarctans eos.
6 Fiat via illorum tenebræ & lubricum: & angelus Domini persequens eos.
7 Quoniam gratis abscondérũt mihi interitum laquei sui: superuacuè exprobrauerunt animam meam.
8 Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscondit apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipsum.
9 Anima autem mea exultabit in Domino, & delectabitur super salutari suo.
10 Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi?
Eripiens inopẽ de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eum.
11 Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.
12 Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.
13 Ego autem cùm mihi molesti essent, induebar cilicio.
Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur.

*6. 14 Quasi proximum, *quasi fratrem nostrũ sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.
15 Et aduersum me lætati sunt, & conuenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoraui.
16 Dissipati sunt, nec compuncti, tentauerunt me, subsannauerunt me subsannatione: frenduerunt super me dentibus suis.
17 Domine quando respicies? restitue animam meam à malignitate eorum, à leonibus vnicam meam.
18 Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo graui laudabo te.
19 Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi iniquè, qui oderunt me gratis, & annuunt oculis.
20 Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.
21 Et dilatauerunt super me os suum: dixerunt, Euge, euge, viderunt oculi nostri.
22 Vidisti Domine, ne sileas: Domine ne discedas à me.
D 23 Exurge & intende iudicio meo: Deus meus, & Dominus meus in causam meam.
24 Iudica me secundum iustitiam tuam Domine Deus meus, & non supergaudeant mihi.
25 Non dicant in cordibus suis, Euge euge, animæ nostræ: nec dicant, ⁄Deuorabimus' eum.
26 Erubescant & reuereantur simul qui gratulantur malis meis.
Induantur confusione & reuerentia qui *magna' loquuntur super me.
27 Exultent & lætentur qui volunt iustitiam meam: & dicant semper, Magnificetur Dominus, qui volunt pacem serui eius.
28 Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam.

XXXV.

In finem, seruo Domini ipsi Dauid.

DIxit iniustus vt delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius.
2 Quoniam dolosè egit in conspectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium.
4 Verba oris eius iniquitas & dolus: noluit intelligere vt benè ageret.
5 Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit.
6 Domine in cælo misericordia tua: & veritas tua vsq; ad nubes.
7 Iustitia tua sicut montes Dei: iudicia tua abyssus multa. Homines & iumenta saluabis Domine: ¶ (quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.) B
Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.
9 Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. C
10 Quoniam apud te est fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen.
11 Prætende misericordiam tuam scientibus te, & iustitiam tuam his qui recto sunt corde.
12 Non veniat mihi pes superbiæ: & manus peccatoris non moueat me.
13 Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatẽ: expulsi sunt, nec potuerunt stare.

XXXVI.

Psalmus ipsi Dauid. HEB. 37.

NOli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris facientes iniquitatem. 1 A
2 Quoniam tanquam fœnum velociter arescent: & quemadmodum olera herbarum citò décident.
3 Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pascéris in diuitijs eius.
4 Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.
5 Reuela Domino viam tuam, & spera in eo: & ipse faciet.
6 Et educet quasi lumen iustitiam tuam: &
7 iudiciũ tuum tanquam meridiem: ¶ subditus esto Domino, & ora eum.
Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente iniustitias.
8 Desine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt malignéris.
9 Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: sustinentes autem Dominum ipsi hæreditabunt terram.
10 Et adhuc pusillum, & non erit peccator: B
& quæres locum eius, & non inuenies.
11 Mansueti autem hæreditabunt terram, & *Mat. 5. a. 4.*
delectabuntur in multitudine pacis.
12 Obseruabit peccator iustum: & stridebit super eum dentibus suis.
13 Dominus autem irridebit eum: quoniam prospicit quòd veniet dies eius.
14 Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum,
Vt ⁄ decipiant' pauperẽ & inopem, vt trucident rectos corde. = *deijciant.*
15 Gladius eorum intret in corda ipsorum: & arcus eorum confringatur.

Melius

Universidad de Deusto
Biblioteca

16 Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas.
17 Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem iustos Dominus.
18 Nouit Dominus dies immaculatorum: & hæreditas eorum in æternum erit.
19 Non confundentur in tempore malo, &
20 in diebus famis saturabuntur: ¶ quia peccatores peribunt.
C Inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati: deficientes quemadmodum fumus deficient.
*Mutuatur 1. 21 *Mutuabitur[1] peccator, & non soluet: iustus autem miseretur & tribuet.
22 Quia benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei disperibunt.
*dirigētur 2. 23 Apud Dominum gressus hominis *dirigetur[2]: & viam eius volet.
24 Cùm ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.
Eccl.2.b.11. 25 Iunior fui, etenim senui: & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.
26 Tota die miseretur & commodat: & semen illius in benedictione erit.
27 Declina à malo, & fac bonum, & inhabita in seculum seculi.
28 Quia Dominus amat iudicium: & nō derelinquet sanctos suos: in æternum conseruabuntur.
Iniusti punientur: & semen impiorum peribit.
29 Iusti autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt in seculum seculi super eam.
D 30 Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.
Prou.31.d 26. Esai.51.c.7. 31 Lex Dei eius in corde ipsius: & non supplantabuntur gressus eius.
32 Cōsiderat peccator iustum: & quærit mortificare eum.
33 Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius: nec damnabit eum cùm iudicabitur illi.
34 Expecta Dominum, & custodi viam eius: & exaltabit te vt hæreditate capias terram: cùm perierint peccatores videbis.
35 Vidi impium superexaltatū, & eleuatum sicut cedros Libani.
14. 36 Et transiui, & ecce non erat. &[2] quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.
37 Custodi innocentiam, & vidi æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.
38 Iniusti autem disperibunt simul: reliquiæ impiorum interibunt.
39 Salus autem iustorum à Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.
40 Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos à peccatoribus, & saluabit eos: quia sperauerunt in eo.

XXXVII.

Psalmus Dauid in rememorationem, die sabbathi.

DOmine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.
3 Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam.
4 Non est sanitas in carne mea à facie ire tuæ: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.
5 Quoniā iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue grauatæ sunt super me.
6 Putruerūt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.
7 Miser factus sum & curuatus sum vsque in finem: tota die contristatus ingrediebar.
8 Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea.
9 Afflictus sum & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.
10 Domine, ante te omne desiderium meum: & gemitus meus à te non est absconditus.
11 Cor meum conturbatum est[3], dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum.
12 Amici mei, & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt.
Et qui iuxta me erant, de longe steterunt.
13 ¶ & vim faciebant qui quærebant animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.
14 Ego autē tanquam surdus non audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum.
15 Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.
16 Quoniam in te Domine speraui, tu exaudies me Domine Deus meus.
17 Quia dixi, Nequando supergaudeant mihi inimici mei: & dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.
18 Quoniam ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper.
19 Quoniam iniquitatem meam annuntiabo: & cogitabo pro peccato meo.
20 Inimici autem mei viuunt, & confirmati sunt super me: & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.
21 Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.

22 Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne discesseris à me.
23 Intende in adiutorium meum, Domine Deus[1] salutis meæ.

XXXVIII.

In finem pro Idithun canticum Dauid.

DIxi, Custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea.
Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator aduersum me.
3 Obmutui & humiliatus sum, & silui à bonis: & dolor meus renouatus est.
4 Cōcaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardescet ignis.
5 Locutus sum in lingua mea, ¶ Notum fac mihi Domine finem meum.
Et numerum dierum meorum quis est: vt sciam quid desit mihi.
6 Ecce mensurabiles posuisti dies meos: & substantia mea tanquam nihilum ante te.
Veruntamen vniuersa vanitas: omnis homo viuens.
7 Veruntamen in imagine pertransit homo: sed & frustra conturbatur. Thesaurizat: & ignorat cui congregabit ea.
8 Et nūc quæ est expectatio mea? nónne Dominus? & substantia mea apud te est.
9 Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.
10 Obmutui, & non aperui os meum: quoniam tu fecisti: ¶ Amoue à me plagas tuas.
11 A fortitudine manus tuæ ego defeci: ¶ in increpationibus propter iniquitatem, corripuisti hominem.
Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius: veruntamen vanè conturbatur omnis homo.
13 Exaudi orationem meam Domine, & deprecationē meam auribus percipe: lachrymas meas
Ne sileas: quoniam aduena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei.
14 Remitte mihi, vt refrigerer prius quàm abeam, & amplius non ero.

XXXIX.

In finem, Psalmus ipsi Dauid.

EXpectans expectaui Dominum, & intendit mihi.
3 Et exaudiuit preces meas, ¶ & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.
Et statuit super petram pedes meos, & direxit gressus meos.
4 Et immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro.
Videbunt multi, & timebunt: & sperabūt in Domino.
5 Beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius: & non respexit in vanitates & insanias falsas.
6 Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua: & cogitationibus tuis nō est qui similis sit tibi. B
Annuntiaui & locutus sum: multiplicati sunt super numerum.
7 Sacrificium & oblationem noluisti: aurés autem perfecisti mihi.
Holocaustum & pro peccato non postulasti: Heb.10.b.5.
8 ¶ tunc dixi, Ecce venio.
9 In capite libri scriptū est de me ¶ vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.
10 Annuntiaui iustitiā tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo, Domine tu scisti.
11 Iustitiā tuam non abscondi in corde meo, C veritatem tuam & salutare tuum dixi.
Non abscondi misericordiā tuam & veritatem tuam à concilio multo.
12 Tu autem Domine ne longè facias miserationes tuas à me: misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me.
13 Quoniam circundederunt me mala quorum non est numerus: cōprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.
Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.
14 Cōplaceat tibi Domine vt eruas me: Domine, ad adiuuandum me respice. Inf. 69.a.2. Sup.34.a.4.
15 Confundantur & reuereantur simul, qui quærunt animam meam vt auferant eam. Inf.69.a.3. D
Conuertantur retrorsum & reuereantur qui volunt mihi mala.
16 Ferant confestim confusionē suam, qui dicunt mihi, Euge, euge.
17 Exultent & lætentur super te omnes quærentes te, & dicāt semper, Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.
18 Ego autem mendicus sum & pauper: Dominus solicitus est mei.
Adiutor meus & protector meus tu es: Deus meus ne tardaueris.

XL.

In finem, Psalmus ipsi Dauid. HEB. 41. 1

BEatus vir qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. 2 A
3 Dominus conseruet eum, & viuificet eū, & beatum faciat eum in terra: & non tradat

Universidad de Deusto
Biblioteca

dat eum in animam inimicorum eius.
4 Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.
5 Ego dixi, Domine miserere mei: sana animam meam, quia peccaui tibi.
B 6 Inimici mei dixerunt mala mihi, Quando morietur, & peribit nomen eius?
7 Et si ingrediebatur vt videret, vana loquebatur, cor eius congregauit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur: ¶ in idipsum
8 Aduersum me susurrabant omnes inimici mei: aduersum me cogitabãt mala mihi.
9 Verbum iniquum constituerunt aduersum me, Nunquid qui dormit non adijciet vt resurgat?
Ioan.13.b.18. Act.1.c.16. 10 Etenim homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos: magnificauit super me supplantationem.
C 11 Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me: & retribuam eis.
12 In hoc cognoui quoniã voluisti me: quoniam nõ gaudebit inimicus meus super me.
13 Me autem propter innocentiam suscepisti: & confirmasti me in conspectu tuo in æternum.
14 Benedictus Dominus Deus Israël à seculo, & vsq; in seculum: fiat, fiat.

1 XLI.

HEB. 42. *In finem, intellectus filijs Core.*

A 2 QVemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.
*fortem 8. 3 Sitiuit anima mea ad Deum / fontem' viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?
4 Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie, Vbi est Deus tuus?
5 Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum
B Dei; In voce exultationis & confessionis, sonus epulantis.
6 Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Infrà 42.b.5. Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor
7 illi: salutare vultus mei, ¶ & Deus meus.
Ad meipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonijm, à monte modico.
8 Abyssus abyssum inuocat in voce cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua & fluctus tui super me transierunt.
9 In die mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius.
10 Apud me oratio Deo vitæ meæ: ¶ dicam Deo susceptor meus es.
Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?
11 Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei.
Dum dicunt mihi per singulos dies, Vbi
12 est Deus tuus? ¶ quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

XLII.

Psalmus Dauid.

IVdica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo & doloso erue me,
2 Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?
3 Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.
4 Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.
Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus: ¶ quare tristis es anima mea? & quare
5 conturbas me?
Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

XLIII.

In finem pro filijs Core ad intellectum.

DEus auribus nostris audiuimus: patres nostri annuntiauerũt nobis, Opus quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.
3 Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos: afflixisti populos, & expulisti eos.
4 Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos.
Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniam cõplacuisti in nobis.
5 Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui mandas salutes Iacob.
6 In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes / in nobis'.
7 Non enim in arcu meo sperabo: & gladius meus non saluabit me.
8 Saluasti enim nos de affligentibus nos, & odientes nos, confudisti.

9 In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in secula.
10 Nunc autem repulisti & confudisti nos: & non egredieris Deus' in virtutibus nostris.
11 Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros: & qui oderunt nos, diripiebant sibi.
12 Dedisti nos tanquam oues escarum, & in gentibus dispersisti nos.
13 Vendidisti populum tuum sine pretio: & non fuit multitudo in commutationibus eorum.
C 14 Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem & derisum his qui sunt in circuitu nostro.
15 Posuisti nos in similitudinem gentibus: commotionem capitis in populis.
16 Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.
17 A voce exprobrantis & obloquentis, à facie inimici & persequentis.
18 Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te: & iniquè non egimus in testamento tuo.
19 Et non recessit retrò cor nostrum: & declinasti semitas nostras à via tua.
20 Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis.
D 21 Si oblti sumus nomen Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad Deum alienum?
22 Nonne Deus requiret ista? ipse enim nouit abscondita cordis.
Quoniam propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis.
23 Exurge: quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem.
24 Quare faciem tuam auertis, obliuiscaris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?
25 Quoniam humiliata est in puluere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster.
26 Exurge Domine adiua nos: & redime nos propter nomen tuum.

XLIIII.

In finem, pro ijs qui commutabuntur, filijs Core intellectum, canticum pro dilecto.

1 ERuctauit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.
Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.
1 Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.
4 Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissimè.
5 Specie tua & pulchritudine tua ¶ intende, prosperè procede, & regna.
Propter veritatem & mansuetudinem, & B
iustitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.
6 Sagittæ tuæ acutæ (populi sub te) cadent in corda inimicorum regis.
7 Sedes tua Deus in seculum seculi: virga di- Heb.1.c.8.
rectionis virga regni tui.
8 Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.
9 Myrrha & gutta & casia à vestimentis tuis à domibus eburneis, ex quibus delectaue-
10 runt te ¶ filiæ regum in honore tuo.
Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate.
11 Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui.
12 Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.
13 Et filij Tyri, in muneribus vultum tuum deprecabuntur, -omnes' diuites plebis. -4.
14 Omnis gloria eius filiæ regis abintus, in
15 fimbrijs aureis ¶ circumamicta varietatibus.
Adducentur regi virgines post eam: proximæ eius afferentur tibi. D
16 Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.
17 Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram.
18 / Memores erunt' nominis tui * in omni / Memor ero 8.
generatione & generationem. * Domine 14.
Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

XLV.

In finem filius Core pro arcanis Psalmus. 1

DEus noster refugium & virtus: adiutor HEB. 46.
in tribulationibus quæ inuenerunt nos 2 A
nimis.
3 Propterea non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris.
4 Sonuerunt & turbatæ sunt aquæ eorum: conturbati sunt montes in fortitudine eius.
5 Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei:

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.

B 6 Deus in medio eius, non commouebitur: adiuuabit eam Deus manè diluculo.

7 Conturbatæ sunt gentes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra.

8 Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

9 Venite, & videte opera Domini, quæ po-
10 suit prodigia super terram: ¶ auferens bella vsque ad finem terræ.

C Arcum conteret, & confringet arma: & scuta comburet igni.

11 Vacate, & videte quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12 Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

XLVI.

1 *In finem, pro filijs Core Psalmus.*

HEB. 47. A 2 OMnes gentes plaudite manibus: iubilate Deo in voce exultationis.

3 Quoniam Dominus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram.

4 Subiecit populos nobis: & gentes sub pedibus nostris.

5 Elegit nobis hæreditatem suam, speciem Iacob quam dilexit.

= *quem 15. 2. Reg. 7. c.* 6 Ascendit Deus in iubilo, Dominus in voce tubæ.

B 7 Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite.

8 Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.

= *Regnauit 8.* 9 Regnabit Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam.

10 Principes populorũ congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dij fortes terræ, vehementer eleuati sunt.

XLVII.

1 *Psalmus cantici, filijs Core secunda sabbathi.*

HEB. 48. A 2 MAgnus Dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius.

3 Fundatur exultatione vniuersę terrę mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas regis magni.

4 Deus in domibus eius cognoscetur, cùm suscipiet eam.

13. 5 Quoniam ecce reges terræ congregati sunt: conuenerunt in vnum.

6 Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati

7 sunt: commoti sunt: ¶ tremor apprehendit eos. Ibi dolores vt parturientis:

8 In spiritu vehementi conteres naues Thar-
sis.

9 Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum.

10 Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui.

11 Secundum nomen tuum Deus, sic & laus tua in fines terræ: iustitia plena est dextera tua.

12 Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Iudæ propter iudicia tua Domine.

13 Circundate Sion, & complectimini eam: narrate in turribus eius.

14 Ponite corda vestra in virtute eius: & distribuite domos eius, vt enarretis in progenie altera.

15 Quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum & in seculum seculi: ipse regebit nos in secula.

XLVIII.

1 *In finem, filijs Core Psalmus.*

AVdite hæc omnes gentes: auribus percipite omnes qui habitatis orbem.

3 Quique terrigenæ & filij hominum: simul in vnum diues & pauper.

4 Os meum loquetur sapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.

5 Inclinabo in parabolam aurem meam, aperiam in psalterio propositionem meam.

6 Cur timebo in die malã? iniquitas calcanei mei circundabit me.

7 Qui confidũt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.

8 Frater non redimit, redimet homo? non dabit Deo placationem suam.

9 Et pretium redemptionis animæ suæ: &
10 laborabit in æternum, & ¶ viuet adhuc in finem.

11 Non videbit interitum, ¶ cum videret sapientes morientes: simul insipiens & insipiens peribunt.

12 Et relinquent alienis diuitias suas: & sepulchra eorum domus illorum in æternum.

Tabernacula eorum in progenie & progenie, vocauerunt nomina sua in terris suis.

13 -Et homo cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

14 Hæc via illorum scandalum ipsis: & postea in ore suo complacebunt.

15 Sicut oues in inferno positi sunt: mors depascet eos.

Et dominabuntur eorum iusti in matutino: & auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum.

16 Veruntamen Deus redimet animam meam, de manu inferi cùm acceperit me.

D 17 Ne timueris cùm diues factus fuerit homo: & cùm multiplicata fuerit gloria domus eius.

18 Quoniam cùm interierit, non sumet omnia: neq; descendet cum eo gloria eius.

19 Quia anima eius in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cùm benefeceris ei.

20 Introibit vsque in progenies patrum suorum: & vsque in æternum non videbit lumen.

21 Homo cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

XLIX.

1 *Psalmus Asaph.*

HEB. 1. A DEus deorum Dominus locutus est: & vocauit terram.

3 A solis ortu vsque ad occasum: ¶ ex Sion species decoris eius. Deus manifestè veniet:

Deus noster, & non silebit.

Ignis in conspectu eius exardescet: & in circuitu eius tempestas valida.

Rom. 4. hinc. 4 Aduocauit cælum désursum: & terram discernere populum suum.

5 Congregate illi sanctos eius: qui ordinant testamentum eius super sacrificia.

B 6 Et annuntiabunt cæli iustitiam eius: quoniam Deus iudex est.

7 Audi populus meus, & loquar: Israël, & testificabor tibi: Deus Deus tuus ego sum.

8 Non in sacrificijs tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

9 Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos.

10 Quoniam meæ sunt omnes feræ syluarũ, iumenta in montibus & boues.

11 Cognoui omnia volatilia cæli: & pulchritudo agri mecum est.

Psal. 23. 1. 12 Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius.

C 13 Numquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hircorum potabo?

14 Immola Deo sacrificium laudis, & redde Altissimo vota tua.

Psal. 90. 15. 15 Et invoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.

16 Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentũ meum per os tuum?

17 Tu verò odisti disciplinam: & proiecisti sermones meos retrorsum.

18 Si videbas furem, currebas cũ eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.

19 Os tuum abundauit malitia: & lingua tua D concinnabat dolos.

20 Sedens, aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas
21 scandalum: ¶ hæc fecisti, & tacui.

Existimasti iniquè quòd ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam.

22 Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum: nequando rapiat, & non sit qui eripiat.

23 Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

L.

In finem, Psalmus Dauid, cùm venit ad eum Nathan propheta, quando intrauit ad Bethsabee. 2. Reg. 12. d. 1 HEB. 51.

MIserere mei Deus secundum magnam 2 A misericordiam tuam,

3 Et secũdum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

4 Amplius laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.

5 Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper.

6 Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris. *Rom. 3. d. 4.*

7 Ecce enim in iniquitatibus cõceptus sum: *Iob. 14. d. 4.* & in peccatis concepit me mater mea. B

8 Ecce enim veritatem dilexisti: incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

9 Asperges me *hyssopo, & mundabor: la- *Domine.* uabis me, & super niuem dealbabor.

10 Auditui meo dabis gaudium & lætitiam: & exultabunt ossa humiliata.

11 Auerte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.

12 Cor mundũ crea in me Deus, & spiritum C rectum innoua in visceribus meis.

13 Ne proijcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

14 Redde mihi lætitiam salutaris tui, & Spiritu principali confirma me.

15 Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur.

16 Libera me de sanguinibus Deus, Deus sa-

lutis meæ: & exultabit lingua mea iustitiam meam.

D 17 Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.

18 Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem vtique: holocaustis non delectaberis.

19 Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum, Deus, non despicies.

20 Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion: & ædificentur muri Ierusalem.

21 Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.

LI.

1 2 *In finem, intellectus Dauid, cùm venit Doeg Idumæus, & annunciauit Sauli, & dixit, Venit Dauid in domum* Abi-melech.* *1.Reg.22.b.9.*

*Achimélech 1. HEB. 52.

QVid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?

A 3 4 Tota die ¶ iniustitiam cogitauit lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum.

5 Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatem magis, quàm loqui æquitatem.

*linguam dolosam 5. 6 Dilexisti omnia verba præcipitationis, *lingua dolosa*:

B 7 Propterea Deus destruet te in finem: euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium.

8 Videbunt iusti & timebunt, & super eum 9 ridebunt: & dicent, ¶ Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum.

Sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum: & prævaluit in vanitate sua.

C 10 Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi.

11 Confitebor tibi in seculum quia fecisti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

LII.

1 *In finem, pro Amalech intelligentia Dauid.*

HEB. 53. A 2 DIxit insipiens in corde suo, Non est Deus.

Psal.13.a.1. & Esd. 2.d.38. Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum.

3 Deus de cælo prospexit super filios hominum: vt videat si est intelligens, aut requirens Deum.

Rom.3.b.12. 4 Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum.

B 5 Nónne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam vt cibum panis?

6 Deum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timore vbi non erat timor.

Quoniam Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos.

7 Quis dabit ex Sion salutare Israël? cùm conuerterit Deus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel.

LIII.

In finem, in carminibus intellectus Dauid cùm venissent Ziphæi, & dixissent ad Saul, Nónne Dauid absconditus est apud nos? 1.Reg.23.c.19.20.d.1.

DEus in nomine tuo saluum me fac: & in virtute tua iudica me.

4 Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.

5 Quoniam alieni insurrexerunt aduersùm me, & fortes quæsierunt animam meam: -&' non proposuerunt Deum ante conspectum suum.

6 Ecce enim Deus adiuuat me: -&' Dominus susceptor est animæ meæ.

7 Auerte mala inimicis meis: *in veritate tua disperde illos.

8 Voluntariè sacrificabo tibi, -&' confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est.

9 Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me: & super inimicos meos despexit oculus meus.

LIIII.

In finem, in carminibus intellectus Dauid.

EXaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam.

3 Intende mihi, & exaudi me.

Contristatus sum in exercitatione mea, 4 & conturbatus sum ¶ à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.

Quoniam declinauerunt in me iniquitates*: & in ira molesti erant mihi.

5 Cor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me.

6 Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ.

7 Et dixi, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?

8 Ecce elongaui fugiens: & mansi in solitudine.

9 Expectabam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate.

10 Præcipita Domine, & diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.

11 Die ac nocte circundabit eam super muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniustitia.

12 Et non defecit de plateis eius vsura & dolus.

13 Quoniam si inimicus meus* maledixisset mihi, sustinuissem vtique.

Etsi is qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo.

C 14 Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus.

15 Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum consensu.

16 Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes.

Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum in medio eorum.

17 Ego autem ad Deum clamaui: & Dominus *saluabit me.

18 Vespere & manè & meridie narrabo & annunciabo, & exaudiet vocem meam.

19 Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi: quoniã inter multos erant mecum.

D 20 Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui est ante secula.

Non enim est illis commutatio, & non timuerunt Deum: ¶ Extendit manum suam in retribuendo.

21 Contaminauerũt testamentum eius. ¶ diuisi sunt ab ira vultus eius: & appropinquauit cor illius. Molliti sunt sermones eius super oleum: & ipsi sunt iacula.

22 Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet: * non dabit in æternum fluctuationem iusto.

23 Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus.

Viri sanguinum & dolosi nõ dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te Domine.

LV.

In finem, pro populo qui à sanctis longè factus est, Dauid in tituli inscriptione, cùm tenuerunt eum Alophyli in Geth. 1.Reg.21.d.12.

MIserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo: tota die impugnans tribulauit me.

2 Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduersùm me.

3 Ab altitudine diei timebo: ego verò in te sperabo.

4 In Deo laudabo sermones meos, in Deo sperani: non timebo quid faciat mihi caro.

B 6 Tota die verba mea execrabantur: aduersùm me omnes cogitationes eorum, in malum.

7 Inhabitabunt & abscondent: ipsi calcaneum meum obseruabunt.

8 Sicut sustinuerunt animam meam ¶ pro nihilo saluos facies illos: in ira populos confringes.

9 Deus, ¶ vitam meam annuntiaui tibi: posuisti lachrymas meas in conspectu tuo:

10 Sicut & in promissione tua: ¶ tunc conuertentur inimici mei retrorsum, C

In quacunq; die inuocauero te, ecce cognoui quoniam Deus meus es.

11 In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem: ¶ in Deo sperani, non timebo quid faciat mihi homo.

13 In me sunt Deus vota tua, quæ reddam, *laudationes* tibi. *laudationis 6.

14 Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu, vt placeam coram Deo in lumine viuentium.

LVI.

In finem, ne disperdas, Dauid in tituli inscriptione, cùm fugeret à facie Saul in spelunca. 1 *1.Reg. 22. a.1. & 24. a. 4.*

MIserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea. *HEB.57.* 2 A

Et in vmbra alarum tuarũ sperabo, donec transeat iniquitas.

3 Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.

4 Misit de cælo, & liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.

Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam, ¶ & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus.

Filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum, gladius acutus.

6 Exaltare super cælos Deus: & in omnem terram gloria tua. B

7 Laqueum parauerunt pedibus meis: & incuruauerunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt in eam.

8 Paratum cor meũ Deus, paratum cor meum: cantabo & psalmum dicam*. *Infr.107.a.1. *Domino.

9 Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo. *Ioh.2.d.*

10 Confitebor tibi in populis Domine: -&' psalmum dicam tibi in gentibus. -4.

11 Quoniam magnificata est vsque ad cælos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 Exaltare super cælos Deus: & super omnem terram gloria tua.

LVII.

1 *In finem, ne disperdas, Dauid in tituli inscriptione.*

HEB. 58. 2 recta 4. A 2 SI verè vtique iustitiam loquimini: 2 rectè' iudicate filij hominum.

3 Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniustitias manus vestræ concinnant.

4 Alienati sunt peccatores à vulua: errauerunt ab vtero, locuti sunt falsa.

5 Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas.

6 Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.

B 7 Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

8 Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmentur.

9 Sicut cera quæ fluit auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem.

10 Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum: sicut viuentes 2 sicut' in ira absorbet eos.

2 sic 13. 11 Lætabitur iustus cùm viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris.

12 Et dicet homo: Si vtique est fructus iusto? vtique est Deus iudicans eos in terra.

LVIII.

1 *In finem, ne disperdas, Dauid in tituli inscriptione, quando misit Saul, & custodiuit domum eius, vt interficeret eum. 1. Reg. 19. b. 11.*

HEB. 59. A 2 ERipe me de inimicis meis Deus meus: & ab insurgentibus in me libera me.

3 Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris sanguinum salua me.

4 Quia ecce cœperunt animam meam, irruerunt in me fortes:

5 Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine: sine iniquitate cucurri & direxi.

6 Exurge in occursum meum, & vide: & tu Domine Deus virtutum, Deus Israël.

B Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem.

7 Conuertentur ad vesperam: & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem.

8 Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labijs eorum: quoniam quis audiuit?

9 Et tu Domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.

10 Fortitudinẽ meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es.

11 Deus meus misericordia eius præueniet me.

Deus ostendit mihi super inimicos meos:

12 ¶ ne occidas eos, nequando obliuiscantur populi mei.

Disperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus Domine.

13 Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum, & comprehendantur in superbia sua.

Et de execratione & mendacio annuntiabuntur ¶ in consummatione: in ira consummationis, & non erunt.

Et scient quia Deus 2 dominabitur Iacob, & finium terræ.

15 Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes: & circuibunt ciuitatem.

16 Ipsi dispergentur ad manducandum: si verò non fuerint saturati, & murmurabunt.

17 Ego autem cantabo fortitudinem tuam, & 2 exaltabo' manè misericordiam tuam.

Quia factus es susceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meæ.

18 Adiutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus misericordia mea.

LIX.

In finem, pro ijs qui immutabuntur, in tituli inscriptione ipsi Dauid in doctrinam, Cùm succendit Mesopotamiam Syriæ & Sobal, & conuertit Ioab & percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia.

DEus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & misertus es nobis.

4 Commouisti terram, & conturbasti eam: sana contritiones eius, quia commota est.

5 Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.

6 Dedisti metuentibus te significationem: vt fugiant à facie arcus.

7 Vt liberentur dilecti tui: salum fac dextera tua, & exaudi me.

8 Deus locutus est in sancto suo, Lætabor, & partibor Sichimam, & conuallem tabernaculorum metibor.

9 Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim fortitudo capitis mei.

10 Iuda rex meus: ¶ Moab olla spei meæ.

In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ subditi sunt.

11 Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vsque in Idumæam?

12 Nónne tu Deus qui repulisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris?

* *Iuxta 11.* 13 Da nobis auxilium de tribulatione: 2 & vana salus hominis.

14 In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

LX.

1 HEB. 61. A 2 *In finem, in hymnis Dauid.*

EXaudi Deus deprecationem meam: intende orationi meæ.

3 A finibus terræ ad te clamaui: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.

4 Deduxisti me, ¶ quia factus es spes mea: turris fortitudinis à facie inimici.

5 Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula: protegar in velamento alarum tuarum.

6 Quoniam tu Deus-meus' exaudisti orationem meam: dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

7 Dies super dies regis adijcies: annos eius vsque in diem generationis & generationis.

*Permanet 8 2 Permanet' in æternum in conspectu Dei: misericordiam & veritatem eius quis requiret?

9 Sic psalmum dicam nomini tuo in seculum seculi: vt reddam vota mea de die in diem.

LXI.

1 HEB. 62. A 2 *In finem, pro Iduthun, Psalmus Dauid.*

NOnne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.

3 Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus: susceptor meus, non mouebor amplius.

4 Quousque irruitis in hominem? interficitis vniuersi vos: tanquam pariete inclinato, & maceriæ depulsæ?

5 Veruntamen pretium meum cogitauerũt repellere, cucurri in siti: ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.

6 Veruntamẽ Deo subiecta esto anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.

7 Quia ipse Deus meus, & saluator meus: adiutor meus, non emigrabo.

8 In Deo salutare meu, & gloria mea: Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est.

9 Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster in æternum.

10 Veruntamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in statéris: vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum.

11 Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere: diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.

12 Semel locutus est Deus, duo hæc audiui,

13 quia potestas Dei est, ¶ & tibi Domine misericordia: quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua. *Mat. 16. d. 27. Roma. 2. b. 6. 1. Cor. 3. b. 8. Gal. 6. b. 5.*

LXII.

Psalmus Dauid, cùm esset in deserto Idumeæ. 1. Reg. 22. a. 5.

1 HEB. 63. 2 A DEus Deus meus, ad te de luce vigilo. Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.

3 In terra deserta, & inuia, & inaquosa, ¶ sic in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam.

4 Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.

5 Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo leuabo manus meas.

6 Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labijs exultationis laudabit os meum.

7 2 Sic' memor fui tui super stratum meum, *Si 9.

8 in matutinis meditabor in te: ¶ quia fuisti adiutor meus.

Et in velamento alarum tuarum exultabo, ¶ adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua.

10 Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ, ¶ tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.

12 Rex verò lætabitur in Deo, 2 laudabuntur omnes qui iurant' in eo, quia obstructum est os loquentium iniqua. *2 laudabitur omnis qui iurat 3.

LXIII.

In finem, Psalmus Dauid.

1 HEB. 64. 2 A EXaudi Deus orationem meam cùm deprecor: à timore inimici eripe animam meam.

3 Protexisti me à conuentu malignantium: à multitudine operantium iniquitatem.

4 Quia exacuerunt vt gladium linguas suas,

5 intenderunt arcum rem amaram: ¶ vt sagittent in occultis immaculatum.

Subitò sagittabunt eum, & non timebunt:

6 ¶ firmauerunt sibi sermonem nequam: Narrauerunt vt absconderent laqueos: dixerunt, Quis videbit eos?

7 Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes 2 scrutinio'. B *2 scrutinia 4. *& 6.

8 Accedet homo 2 ad' cor altum: ¶ & exaltabitur Deus.

Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum: ¶ & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Conturbati sunt omnes qui videbant eos:
10 ¶ & timuit omnis homo.
Et annunciauerũt opera Dei, & facta eius intellexerunt.
11 Lætabitur iustus in Domino, & sperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

LXIIII.

1 *In finem, Psalmus Dauid, Canticum Aggæi, Ieremiæ, & Ezechiel populo transmigrationis, quando incipiebant proficisci.*

HEB. 65. A 2 ¶ TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi reddetur votum in Ierusalem.
3 Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.
4 Verba iniquorum prævaluerunt super nos: & impietatibus nostris tu propitiaberis.
5 Beatus quem elegisti & assumpsisti: inhabitabit in atrijs tuis.
Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum
6 est templum tuum, ¶ mirabile in æquitate.
B Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longè.
7 Præparans montes in virtute tua, accinctus
8 potentia: ¶ qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum eius.
9 Turbabuntur Gentes, ¶ & timebunt qui habitant terminos à signis tuis: exitus matutini & vespere delectabis.
10 Visitasti terram, & inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam.
C Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio eius.
*inebrians 14. 11 Riuos eius // inebria', multiplica genimina eius, in stillicidijs eius lætabitur germinans.
12 Benedices coronæ anni benignitatis tuæ: & campi tui replebuntur hubertate.
13 Pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur.
D 14 Induti sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento, clamabunt, etenim hymnum dicent.

LXV.

1 *In finem, Canticum psalmi resurrectionis.*

HEB. 66. A 2 IVbilate Deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius.
3 Dicite Deo, quàm terribilia sunt opera tua Domine? in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.
4 Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.
B 5 Venite, & videte opera Dei, terribilis in consilijs super filios hominum.
6 Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: ibi lætabimur in ipso.
7 Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi eius super gentes respiciunt: qui exasperant non exaltentur in semetipsis.
8 Benedicite Gentes Deum nostrum, & auditam facite vocem laudis eius.
9 Qui posuit animam meam ad vitam: & non dedit in commotionem pedes meos.
10 Quoniam probasti nos Deus: igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.
11 Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro: ¶ imposuisti homines super capita nostra.
Transiuimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium.
13 Introibo in domum tuam in holocaustis:
14 reddam tibi vota mea, ¶ quæ distinxerunt labia mea. Et locutum est os meum in tribulatione mea.
15 Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hircis.
16 Venite, audite, & narrabo omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.
17 Ad ipsum ore meo clamaui, & exultaui sub lingua mea.
18 Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.
19 Propterea exaudiuit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.
20 Benedictus Deus qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me.

LXVI.

In finem, in hymnis psalmus cantici Dauid.

DEus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum super nos, & misereatur nostri:
3 Vt cognoscamus in terra viã tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.
4 Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.
5 Lætentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.
6 Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes, ¶ terra dedit fructum
7 suum.
8 Benedicat nos Deus Deus noster, ¶ benedicat nos Deus: & metuant eum omnes fines terræ.

LXVII.

In finem, psalmus cantici ipsi Dauid.

Exurgat

A 2 EXurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum, à facie eius.
3 Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.
4 Et iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei: & delectentur in lætitia.
5 Cantate Deo, psalmum dicite nomini eius: iter facite ei qui ascẽdit super occasum: Dominus nomen illi.
Exultate in conspectu eius, turbabuntur
6 à facie eius, ¶ patris orphanorum, & iudicis viduarum.
7 Deus in loco sancto suo: ¶ Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo:
Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in se-
8 pulchris.
Deus cùm egredereris in conspectu populi tui, cùm pertransires in deserto:
9 Terra mota est, etenim cæli distillauerunt
a facie Dei Sinai, à facie Dei Israel.
10 Pluuiam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ: & infirmata est, tu verò perfecisti eam.
11 Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
12 Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa.
13 Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei domus diuidere spolia.
14 Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.
15 Dum discernit cælestis reges super eam,
16 nive dealbabuntur in Selmon: ¶ mons Dei, mons pinguis.
17 Mons coagulatus, mons pinguis: ¶ vt quid suspicamini montes coagulatos?
Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in
18 finem.
Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium, Dominus in eis in Sinai
b in sancto.
19 Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus.
Etenim non credentes, inhabitare Do-
20 minum Deum.
Benedictus Dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis, Deus salutarium
c nostrorum.
Deus noster Deus saluos faciendi: & Do-
d mini Domini exitus mortis.
22 Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.
23 Dixit Dominus, Ex Basan conuertam, conuertam in profundum maris:
24 Vt intinguatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.
25 Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.
26 Præuenerunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuuencularum tympanistriarum.
27 In ecclesijs benedicite Deo Domino, de fontibus Israël.
28 Ibi Ben-iamin adolescentulus in mentis excessu. D
Principes Iuda, duces eorum: principes Zabûlon, principes Nephthali.
29 Manda, Deus, virtuti tuæ: confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.
30 A templo tuo in Ierusalem, tibi offerent reges munera.
31 Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum: vt excludant eos qui probati sunt argento.
32 Dissipa gentes quæ bella volunt: ¶ venient legati ex Aegypto, Aethiopia præueniet manus eius Deo.
33 Regna terræ cantate Deo: psallite Domi-
34 no, Psallite Deo, ¶ qui ascendit super cælum cæli ad orientem.
35 Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, ¶ date gloriam Deo, super Israël magnificentia eius, & virtus eius in nubibus.
36 Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus.

LXVIII.

In finem, pro ijs qui commutabuntur, Dauid. 1

HEB. 69. SAluum me fac Deus, quoniam intrauerũt aquæ vsque ad animam meam. 2 A
3 Infixus sum in limo profundi: & non est substantia. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.
4 Laborani clamans: raucæ factæ sunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.
5 Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui oderunt me gratis.
Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei iniustè: quę nõ rapui tunc exoluebam.
6 Deus tu scis insipientiam meam: & delicta mea à te non sunt abscondita.

Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Non erubescant in me qui expectant te Domine, Domine virtutum.
Non confundantur super me qui quærũt te, Deus Israël.
8 Quoniam propter te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam.
B 9 Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ.
Ioh.2.d.17. Rom.15.a.3. 10 Quoniam zelus domus tuæ comédit me, & opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt super me.
11 Et operui in ieiunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi.
12 Et posui vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.
13 Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta: & in me psallebant qui bibebant vinum.
14 Ego verò orationem meam ad te Domine: tempus beneplaciti Deus.
In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.
15 Eripe me de luto, vt non infigar: libera me ab ijs qui oderunt me, & de profundis aquarum.
16 Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum: neque vrgeat super me puteus os suum.
17 Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me.
18 Et ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.
C 19 Intende animæ meæ, & libera eam: propter inimicos meos eripe me.
20 Tu scis improperium meum: & confusionem meam, & reuerentiam meam.
21 In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me, improperium expectauit cor meum, & miseriam.
Et sustinui qui simul contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inueni.
Mat.27.c.48. Mar.15.d.36. 22 Et dederunt in escam meam fel: & in siti mea potauerunt me aceto.
23 Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in [r]retributiones [s] & in scandalum.
[r] retributionem 2. 24 Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua.
25 Effunde super eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.
Act.1.d.20. 26 Fiat habitatio eorum deserta: & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.
27 Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.
D 28 Appone iniquitatem super iniquitatem eorum: & non intrent in iustitiam tuam.
29 Deleantur de libro viuentium: & cum iustis non scribantur.
30 Ego sum pauper & dolens, salus tua Deus suscepit me.
31 Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude.
32 Et placebit Deo super vitulum nouellum cornua producentem & vngulas.
33 Videant pauperes & lætentur: quærite Deum, & viuet anima vestra:
34 Quoniam exaudiuit pauperes Dominus: & vinctos suos non despexit.
35 Laudent illum cæli & terra, mare & omnia reptilia in eis.
36 Quoniam Deus saluum faciet Sion: & ædificabuntur ciuitates Iudæ.
Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirent eam.
37 Et semen seruorum eius possidebit eam, & qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.

LXIX.

In finem, Psalmus Dauid, in rememorationem [t] de saluum fecerit [u] eum Dominus. [t] rememoratione 2. [u] eum 2.

DEus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me festina.
3 Confundantur, & reuereantur, qui quærunt animam meam.
4 Auertantur retrorsum & erubescant, qui volunt mihi mala.
Auertantur statim erubescentes: qui dicunt mihi, Euge, Euge.
5 Exultent & lætentur in te omnes qui quærunt te: & dicant semper, Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.
6 Ego verò egenus & pauper sum: Deus adiuua me.
Adiutor meus & liberator meus es tu, Domine ne moréris.

LXX.

Psalmus Dauid, filiorum Ionadab, & priorum [x] captiuorum. [x] priuorum.

IN te Domine speraui, non confundar in æternum: ¶ in iustitia tua libera me, & eripe me.
Inclina ad me aurem tuam, & salua me.
3 Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, vt saluum me facias.
Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu.

4 Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui:
5 Quoniam tu es patientia mea Domine, Domine spes mea à iuuentute mea.
I 6 In te confirmatus sum ex vtero: de ventre matris meæ tu es protector meus.
7 In te cantatio mea semper: ¶ tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis.
8 Repleatur os meum laude: vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.
9 Ne proijcias me in tempore senectutis: cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me.
10 Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum.
11 Dicentes, Deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat.
12 Deus ne elongeris à me: Deus meus in auxilium meum respice.
C 13 Confundantur & deficiant detrahentes animæ meæ: operiantur confusione & pudore qui quærunt mala mihi.
14 Ego autem semper sperabo: & adijciam super omnem laudem tuam.
15 Os meum annuntiabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum.
16 Quoniam non cognoui literaturam, ¶ introibo in [y] potentiã Domini: Domine memorabor iustitiæ tuæ solius.
17 Deus docuisti me à iuuentute mea: & vsq; nunc pronuntiabo mirabilia tua.
18 Et vsque in senectam & senium, Deus, ne derelinquas me.
Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est:
D 19 Potentiam tuam ¶ & iustitiam tuam, Deus, vsque in altissima quæ fecisti magnalia.
20 Deus quis similis [z] tibi?
Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas: & conuersus viuificasti me: & de abyssis terræ iterum reduxisti me.
21 Multiplicasti magnificentiam tuam: & conuersus consolatus es me.
22 Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam, Deus: psallam tibi in cithara, sanctus Israel.
23 Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi: & anima mea quam redemisti.
24 Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cùm confusi & reueriti fuerint qui quærunt mala mihi.

LXXI.

Psalmus in Salomonem. 1

DEus iudicium tuum regi da: & iustitiam tuam filio regis. HEB. 72. 2 A
Iudicare populum tuũ in iustitia, & pauperes tuos in iudicio.
3 Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam.
4 Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.
5 Et permanebit cum Sole & ante Lunam in generatione [a] & generationem [b]. [a] generationum 2.
6 Descendet sicut pluuia in vellus: & sicut stillicidia stillantia super terram. B
7 Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis: donec auferatur Luna.
8 Et dominabitur à mari vsque ad mare: & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.
9 Coram illo procident Aethiopes: & inimici eius terram lingent.
10 Reges Tharsis & insulæ munera offerent: reges Arabum & Saba dona adducent: Esa.60.a 6. Matt.2.b.11.
11 Et adorabunt eum omnes reges: * omnes gentes seruient ei. * terræ.
12 Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor. C
13 Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum saluas faciet.
14 Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomẽ eorum coram illo.
15 Et viuet & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper: tota die benedicent ei.
16 Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus eius: & florebũt de ciuitate sicut fœnum terræ. D
17 Sit nomen eius benedictum in secula: ante solem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gẽtes magnificabunt eum.
18 Benedictus Dominus Deus Israël, qui facit mirabilia solus.
19 Et benedictum nomen maiestatis eius in æternũ, & replebitur maiestate eius omnis terra. fiat, fiat.
20 Defecerunt laudes Dauid filij Iessæ.

LXXII.

Psalmus Asaph. 1 HEB 73.

Quàm

Universidad de Deusto
Biblioteca

A QVàm bonus Israël Deus his qui recto sunt corde?
2 Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei.
3 Quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns.
4 Quia non est respectus mortis eorum: & firmamentum in plaga eorum.
5 In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.
6 Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua.
7 Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorũ: transierunt in affectum cordis.
B 8 Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiam: iniquitatem in excelso locuti sunt.
9 Posuerunt in cęlum os suum: & lingua eorum transiuit in terra:
10 Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.
11 Et dixerunt, Quomodò scit Deus, & si est scientia in excelso?
12 Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo, obtinuerunt diuitias.
13 Et dixi, Ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas:
14 Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.
C 15 Si dicebam, Narrabo sic: ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.
16 Existimabam vt cognoscerem hoc: labor est ante me,
17 Donec intrem in sanctuarium Dei: & intelligam in nouissimis eorum.
18 Verumtamen propter dolos posuisti eis: deiecisti eos dum allcuarentur.
19 Quomodò facti sunt in desolationem: subitò defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam.
20 Velut somnium surgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihil rediges.
21 Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt: ¶ & ego ad nihilum redactus sum, & nescíui.
D 23 Vt iumentum factus sum apud te: ¶ & ego semper tecum.
24 Tenuisti manum dexteram meam: ¶ & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.
25 Quid enim mihi est in cælo: & à te quid volui super terram?
26 Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.
27 Quia ecce, qui elongant se à te, peribunt: perdidisti omnes qui fornicantur abste.
28 Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.
Vt annuntiem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion.

LXXIII.

Intellectus Asaph.

VT quid Deus repulisti in finem iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ?
2 Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.
Redemisti virgam hęreditatis tuæ: mons Sion in quo habitasti in eo.
3 Leua manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto?
4 Et gloriati sunt qui oderunt te: in medio solennitatis tuæ.
5 Posuerunt signa sua, signa: ¶ & non cognouerunt sicut in exitu super summum.
6 Quasi in sylua lignorum securibus ¶ exciderunt ianuas eius in idipsum: in scuris & ascia deiecerunt eam.
7 Incenderunt igni sanctuarium tuum in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.
8 Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul, Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.
9 Signa nostra non vidimus, iam nõ est propheta: & nos non cognoscet amplius.
10 Vsquequo Deus improperabit inimicus, irritat aduersarius nomen tuum in finem?
11 Vt quid auertis manũ tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo in finem?
12 Deus autem rex noster ante sęcula operatus est salutem in medio terræ.
13 Tu confirmasti in virtute tua mare: contribulasti capita draconum in aquis.
14 Tu confregisti capita draconis dedisti eum escam populis Aethiopum.
15 Tu dirupisti fontes & torrentes: tu siccasti fluuios Ethan.
16 Tuus est dies, & tua est nox: tu fabricatus es auroram & solem.
17 Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem & ver tu plasmasti ea.
18 Memor esto huius, inimicus improperauit Domino: & populus insipiens incitauit nomen tuum.
19 Ne tradas bestijs animas confitentes tibi: & animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.
20 Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.
Ne auer-

21 Ne auertatur humilis factus confusus, pauper & inops laudabunt nomen tuum.
22 Exurge Deus, iudica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.
23 Ne obliuiscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.

LXXIIII.

In finem, ne corrumpas, Psalmus cantici Asaph.

CONfitebimur tibi Deus: confitebimur, & inuocabimus nomen tuum.
3 Narrabimus mirabilia tua: ¶ cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo.
4 Liquefacta est terra, & omnes qui habitãt in ea: ego confirmaui columnas eius.
5 Dixi iniquis, Nolite iniquè agere: & delinquentibus, Nolite exaltare cornu.
6 Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.
7 Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à desertis montibus: ¶ quoniam Deus iudex est.
9 Hunc humiliat, & hunc exaltat: ¶ quia calix in manu Domini vini meri plenus misto. Et inclinauit ex hoc in hoc: veruntamẽ fex eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.
10 Ego autem annuntiabo in sęculum: cantabo Deo Iacob.
11 Et omnia cornua peccatorum confringam: & exaltabuntur cornua iusti.

LXXV.

In finem in laudibus, Psalmus Asaph, canticum ad Assyrios.

NOtus in Iudæa Deus: in Israël magnum nomen eius.
3 Et factus est in pace locus eius: & habitatio eius in Sion.
4 Ibi confregit potentias arcum, scutum, gladium & bellum.
5 Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis: ¶ turbati sunt omnes insipientes corde.
Dormierunt somnum suum: & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.
7 Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt qui ascenderunt equos.
8 Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc ira tua.
9 De cælo auditum fecisti iudicium: terra tremuit & quieuit.
10 Cùm exurgeret in iudicium Deus, vt saluos faceret omnes mansuetos terræ.
11 Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.
12 Vouete & reddite Domino Deo vestro: omnes qui in circuitu eius affertis munera
13 Terribili ¶ & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ.

LXXVI.

In finem pro Iduthun, Psalmus Asaph.

1
VOce mea ad Dominum clamaui: voce mea ad Deum, & intendit mihi. *HEB. 77.* 2 A
3 In die tribulationis meæ Deum exquisiui, manibus meis nocte contra eum: & nõ sum deceptus. *Inf. 141. d.1.*
4 Renuit consolari anima mea, ¶ memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: & defecit spiritus meus.
5 Anticipauerunt vigilias oculi mei: turbatus sum, & non sum locutus.
6 Cogitaui dies antiquos: & annos æternos in mente habui.
7 Et meditatus sum nocte cum corde meo: B
& exercitabar, & scopebam spiritum meum.
8 Nunquid in æternum proijciet Deus, aut *& 8.* non apponet vt complacitior sit adhuc?
9 Aut in finem misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem?
10 Aut obliuiscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?
11 Et dixi, Nunc cœpi: hæc mutatio dexterę Excelsi.
12 Memor fui operum Domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. C
13 Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinuentionibus tuis exercebor.
14 Deus in sancto via tua: quis Deus magnus
15 sicut Deus noster? ¶ tu es Deus qui facis mirabilia.
Notam fecisti in populis virtutem tuam:
16 ¶ redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Iacob & Ioseph.
17 Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquę: & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.
18 Multitudo sonitus aquarum: vocem dederunt nubes. D
19 Etenim sagittæ tuæ transeunt: ¶ vox tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ: commota est & contremuit terra.
20 In mari via tua, & semitę tuæ in aquis multis: & vestigia tua non cognoscentur.
21 Deduxisti sicut oues populum tuum in *Exod. 14. d. 19.* manu Moysi & Aaron.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LXXVII.

Intellectus Asaph.

HEB. 78. 1 A Attendite populemeus legem meam: inclinate aurem vestram in verba oris mei.
Sup. 48. a. 5. Mat. 13. c. 35. 2 Aperiam in parabolis os meū: loquar propositiones ab initio.
3 Quanta audiuimus & cognouimus ea: & patres nostri narrauerunt nobis.
4 Non sunt occultata à filijs eorum in generatione altera.
Narrantes laudes Domini, & virtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit.
5 Et suscitauit testimonium in Iacob: & legem posuit in Israël.
Quanta mandauit patribus nostris nota facere ea filijs suis: ¶ vt cognoscat generatio altera.
6 Filij qui nascentur & exurgent, & narrabunt filijs suis.
7 Vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mandata eius exquirant.
8 Ne fiant sicut patres eorum, generatio praua & exasperans,
Generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius.
B 9 Filij Ephrem intendentes & mittentes arcum: conuersi sunt in die belli.
10 Non custodierunt testamentum Dei: & in lege eius noluerunt ambulare.
11 Et obliti sunt benefactorum eius, & mirabilium eius quæ ostendit eis.
12 Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Taneos.
Exo. 14. c. 21. Exod. 13. d. 21. 13 Interrupit mare, & perduxit eos: & statuit aquas quasi in vtre.
d. 14. d. 19. f. 24. 14 Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis.
Psa. 104. d. 38. Exo. 17. b. 6. 15 Interrupit petram in eremo: & adaquauit eos velut in abysso multa.
*eduxit 3. 16 Et eduxit aquam de petra: & ℣ deduxit tanquam flumina aquas.
17 Et apposuerunt adhuc peccare ei: in iram excitauerunt excelsum in inaquoso.
18 Et tentauerunt eum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis.
Num. 20. b. 11. 19 Et male locuti sunt de Deo: dixerunt, Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?
C 20 Quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt.
Num. 11. a. 1. Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?
21 Ideo audiuit Dominus, & distulit: & ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit in Israël:
22 Quia non crediderunt in Deo, nec speraverunt in salutari eius.
23 Et mandauit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit.
24 Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis.
25 Panem angelorum manducauit homo, cibaria misit eis in abundantia.
26 Transtulit austrum de cælo: & induxit in virtute sua Africum.
27 Et pluit super eos sicut puluerem carnes, & sicut arenam maris volatilia pennata.
28 Et ceciderunt in medio castrorum eorum, circa tabernacula eorum.
29 Et manducauerunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis.
30 ¶ non sunt fraudati à desiderio suo.
Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum:
31 ¶ & ira Dei ascendit super eos.
Et occidit pingues eorum, & electos Israël impediuit.
32 In omnibus his peccauerunt adhuc: & non crediderunt in mirabilibus eius.
33 Et defecerunt in vanitate dies eorum: & anni eorum cum festinatione.
34 Cùm occideret eos, quærebant eum: & reuertebantur, & diluculo veniebant ad ℣ eum.
35 Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum: & Deus excelsus redemptor eorum est.
36 Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei:
37 Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius.
38 Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.
Et ℣ abundauit vt auerteret iram suam, & non accendit omnem iram suam.
39 Et recordatus est quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens.
40 Quoties exacerbauerunt eum in deserto, in iram concitauerunt eum in inaquoso?
41 Et conuersi sunt, & tentauerunt Deum, & sanctum Israël exacerbauerunt.
42 Non sunt recordati manus eius, diei qua redemit eos de manu tribulantis.
43 Sicut posuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.
44 Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent.
45 Misit in eos cynomyiam, & comedit eos: & ranam, & disperdidit eos.
46 Et dedit ærugini fructus eorum: & labores eorum locustæ.
47 Et occidit in grandine vineas eorum: & moros eorum in pruina.
48 Et tradidit grandini iumenta eorum: & possessionem eorum igni.
49 Misit in eos iram indignationis suæ: indignationem, & iram, & tribulationem: ℣ immissiones per angelos malos.
50 Viam fecit semitæ iræ suæ, * non pepercit à morte animabus eorum, & iumenta eorum in morte conclusit.
51 Et percussit omne primogenitum in terra Aegypti: primitias ℣ omnis laboris eorū in tabernaculis Cham.
52 Et abstulit sicut oues populum suum: & perduxit eos tanquam gregem in deserto.
53 Et deduxit eos in spe, & non timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.
54 Et induxit eos in montem sanctificationis suæ, montem quem acquisiuit dextera eius.
55 Et eiecit à facie eorum gentes: & sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis.
Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel.
56 Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelsum: & testimonia eius non custodierunt.
57 Et auerterunt se, & non seruauerunt patres eorum, quemadmodum patres eorum, conuersi sunt in arcum prauum.
58 In ira concitauerunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eum prouocauerunt.
59 Audiuit Deus, & spreuit: & ad nihilum redegit valde Israël.
60 Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum vbi habitauit in hominibus.
61 Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum: & pulchritudinem eorum in manus inimici.
62 Et conclusit in gladio populum suum: & hæreditatem suam spreuit.
63 Iuuenes eorum comêdit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.
64 Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.
65 Et excitatus est tanquam dormiens, Dominus, tanquam potens crapulatus à vino:
66 Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.
67 Et repulit tabernaculū Ioseph: & tribum Ephraim non elegit.
68 Sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.
69 Et ædificauit sicut vnicornium sanctificium suum in terra, quā fundauit in secula.
70 Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit 1. Reg. 16.
71 eum de gregibus ouium: ¶ de post fœtantes accepit eum.
Pascere Iacob seruum suum, & Israël hæreditatem suam.
72 Et pauit eos in innocentia cordis sui: & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

LXXVIII.

Psalmus Asaph.

HEB. 79. 1 A DEus, venerunt Gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam.
2 Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cæli: carnes sanctorum tuorum bestijs terræ.
3 Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Ierusalem: & non erat qui sepeliret.
4 Facti sumus opprobrium vicinis nostris: B subsannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt.
5 Vsquequo Domine irascêris in finem, accendetur velut ignis zelus tuus?
6 Effunde iram tuam in Gentes quæ te non Iere. 10. d. 25. nouerunt: & in regna quę nomen tuum non inuocauerunt:
7 Quia comederunt Iacob: & locum eius desolauerunt.
8 Ne memineris iniquitatum nostrarū antiC quarum, citò anticipent nos misericordiæ Isa. 64. c. 9. tuæ: quia pauperes facti sumus nimis.
9 Adiuua nos Deus salutaris noster: & propter gloriam nominis tui Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum: -6.
10 Ne fortè dicant in gentibus, Vbi est Deus eorum? & innotescat in nationibus coram oculis nostris,
Vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est: ¶ introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.
Secundum magnitudinem brachij tui D posside filios mortificatorum.
12 Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improperium ipsorum quod exprobrauerunt tibi Domine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 Nos autem populus tuus & oues pascuæ tuæ confitebimur tibi in seculum,
In generationem & generationem annuntiabimus laudem tuam.

HEB. 80. 1 LXXIX.

In finem, pro ijs qui commutabuntur, testimonium Asaph, Psalmus.

A 2 QVi regis Israël, intende: qui deducis velut ouem, Ioseph.
Qui sedes super cherubim, manifestare
2 ¶ coram Ephráim, Ben-iamin & Manasse.
Excita potentiam tuam, & veni vt saluos facias nos.
4 Deus conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.
5 Domine Deus virtutum, quousque irascêris super orationem serui tui?
B 6 Cibabis nos pane lachrymarum: & potum dabis nobis in lachrymis in mensura?
7 Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subsannauerunt nos.
8 Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.
9 Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti Gentes, & plantasti eam.
10 Dux itineris fuisti in conspectu eius, & plantasti radices eius, & impleuit terram.
C 11 Operuit montes vmbra eius: & arbusta eius cedros Dei.
12 Extende palmites suos vsque ad mare: & vsque ad flumen propagines eius.
13 Vt quid destruxisti maceriam eius, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam?
14 Exterminauit eam aper de sylua: & singularis ferus depastus est eam.
15 Deus virtutum conuertere: respice de cælo, & vide, & visita vineam istam.
16 Et perfice eam quam plantauit dextera
-7. tua: & super filium hominis' quem confirmasti tibi.
D 17 Incensa igni & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt.
18 Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ: & super filium hominis quem confirmasti tibi.
19 Et non discedimus à te: viuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus.
20 Domine Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

HEB. 81. 1 LXXX.

In finem, pro torcularibus Psalmus ipsi Asaph, quinta sabbathi.

A 2 EXultate Deo adiutori nostro: iubilate Deo Iacob.
3 Sumite psalmum, & date tympanum: psalterium iucundum cum cithara.
4 Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ.
5 Quia præceptum in Israël est, & iudicium Deo Iacob.
6 Testimonium in Ioseph posuit illud, cum exiret de terra Aegypti: linguam quam non nouerat audiuit.
7 Diuertit ab oneribus dorsum eius: manus eius in cophino seruierunt.
8 In tribulatione inuocasti me, & liberaui te, exaudiui te in abscondito tempestatis: probaui te apud aquam contradictionis.
9 Audi populus meus, & contestabor te: Israël si audieris me, ¶ non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum.
10 Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: dilata os tuum, & implebo illud.
12 Et non audiuit populus meus vocem meam: & Israël non intendit mihi.
13 Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.
14 Si populus meus audisset me: Israël in viis meis ambulasset.
15 Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem: & super tribulantes eos misissem manum meam.
16 Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in seculum.
17 Et cibauit eos ex adipe frumenti: & de petra, melle saturauit eos.

LXXXI.

Psalmus Asaph.

DEus stetit in synagoga deorum: in medio autem deos dijudicat.
2 Vsquequo iudicatis iniquitatem: & facies peccatorum sumitis?
3 Iudicate egeno & pupillo: humilẽ & pauperem iustificate.
4 Eripite pauperem: & egenũ de manu peccatoris liberate.
5 Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant: mouebuntur omnia fundamenta terræ.
6 Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes.
7 Vos autem sicut homines moriemini: & sicut vnus de principibus cadetis.
8 Surge Deus, iudica terram: quoniam tu hæreditabis in omnibus Gentibus.

LXXXII.

Canticum Psalmi Asaph. Deus

A 1 DEus quis similis erit tibi? ne taceas, neq; compescaris Deus,
3 Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & qui oderunt te extulerunt caput.
4 Super populum tuum malignauerunt consilium: & cogitauerunt aduersus sanctos tuos.
5 Dixerunt, Venite, & disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israël vltrà.
6 Quoniam cogitauerunt vnanimiter: simul aduersum te testamentum disposuerunt,
7 ¶ tabernacula Idumæorum & Ismahelitæ, Moab, & Agareni, ¶ Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.
9 Etenim Assur vênit cum illis: facti sunt in adiutorium filijs Lot.
10 Fac illis sicut Madian & Sisaræ: sicut Iabin in torrente Cisson.
11 Disperierunt in Endor: facti sunt vt stercus terræ.
12 Pone principes eorum sicut Oreb & Zeb, & Zebee, & Salmana.
13 Omnes principes eorum: ¶ qui dixerunt, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.
14 Deus meus pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.
15 Sicut ignis qui comburit syluam, & sicut flamma comburens montes:
16 Ita persequêris illos in tempestate tua, & in ira tua turbabis eos.
17 Imple facies eorum ignominia: & quærẽt nomen tuum Domine.
18 Erubescant & conturbentur in seculum seculi: & confundantur & pereant.
19 Et cognoscant quia nomen tibi Dominus: tu solus altissimus *in omni terra'.

LXXXIII.

In finem, pro torcularibus filijs Core, Psalmus.

QVàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum: ¶ concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.
3 Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.
4 Etenim passer inuênit sibi domum: & turtur nidum sibi, vbi ponat pullos suos.
Altaria tua Domine virtutum, rex meus & Deus meus.
5 Beati qui habitant in domo tua *: in secula seculorum laudabunt te.
6 Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit, ¶ in valle lachrymarum in loco quem posuit.
8 Etenim *benedictiones' dedit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion. *benedictionem. C
9 Domine Deus virtutum exaudi orationẽ meam: auribus percipe Deus Iacob.
10 Protector noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui:
11 Quia melior est dies vna in atrijs tuis super millia. Elegi abiectus esse in domo Dei mei: magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. D
12 Quia misericordiam & veritatem diligit *Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus. *Dominus 2.
Non priuabit bonis eos qui ambulant in
13 innocentia: ¶ Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te.

LXXXIIII.

In finem, filijs Core Psalmus. 1

HEB. 83. 2 A BEnedixisti Domine terram tuam: auertisti captiuitatem Iacob.
3 Remisisti iniquitatem plebis tuæ: operuisti omnia peccata eorum.
4 Mitigasti omnem iram tuam: auertisti ab ira indignationis tuæ.
5 Conuerte nos Deus salutaris noster: & auerte iram tuam à nobis.
6 Nunquid in æternum irascêris nobis? aut B extendes iram tuam à generatione in generationem?
7 Deus tu conuersus viuificabis nos: & plebs tua lætabitur in te.
8 Ostende nobis Domine misericordiam tuam: & salutare tuum da nobis.
9 Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam.
Et super sanctos suos, & in eos qui con- C
uertuntur ad cor.
10 Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius: vt inhabitet gloria in terra nostra.
11 Misericordia & veritas obuiauerunt sibi: iustitia & pax osculatæ sunt.
12 Veritas de terra orta est: & iustitia de cælo D
prospexit.
13 Etenim Dominus dabit benignitatem: & terra nostra dabit fructum suum.
14 Iustitia ante eum ambulabit: & ponet in via gressus suos.

LXXXV.

Oratio ipsi Dauid. 1

HEB 86. A INclina Domine aurem tuam, & exaudi me: quoniam inops & pauper sum ego.
2 Custodi animam meam, quoniam sanctus

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum: saluum fac seruum tuum Deus meus sperantem in te.

*clamabo 3. 3 Miserere mei Domine, quoniam ad te *clamaui' tota die: ¶ lætifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui.

Ioel 1.e. 13. 5 Quoniam tu Domine suauis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus inuocantibus te.

B 6 Auribus percipe Domine orationem meam: & intende voci deprecationis meæ.

7 In die tribulationis meæ clamaui ad te: quia exaudisti me.

8 Non est similis tui in dijs Domine: & non est secundum opera tua.

9 Omnes gentes quascunq; fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine: & glorificabunt nomen tuum.

C 10 Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus solus.

11 Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua: lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum.

12 Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuũ in æternum.

13 Quia misericordia tua magna est super me: & eruisti animam meam ex inferno inferiori.

D 14 Deus, iniqui insurrexerunt super me, & synagoga potentium quæsierunt animam meam: & non proposuerunt te in conspectu suo.

15 Et tu Domine Deus miserator & misericors, patiens, & multæ misericordiæ, & verax,

16 Respice in me, & miserere mei, da imperium tuum puero tuo: & saluum fac filium ancillæ tuæ.

17 Fac mecum signum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adiuuisti me, & cõsolatus es me.

LXXXVI.

1 *Filijs Core Psalmus cantici.*

HEB. 87. A 2 FVndamenta eius in montibus sanctis: ¶ diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.

3 Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.

4 Memor ero Raab & Babylonis scientium me. Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illic.

B 5 Nunquid Sion dicet, Homo, & homo natus est in ea: & ipse fundauit eam Altissimus?

6 Dominus narrabit in scripturis populorũ & principum, horum qui fuerunt in ea.

7 Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

LXXXVII.

Canticum Psalmi filijs Core in finem pro Maheleth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahitæ.

DOmine Deus salutis meæ in die clamaui & nocte coram te.

3 Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.

4 Quia repleta est malis anima mea: & vita mea inferno appropinquauit.

5 Aestimatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adiutorio,

6 ¶ inter mortuos liber:

Sicut vulnerati dormientes in sepulchris quorum non es memor amplius: & ipsi de manu tua repulsi sunt.

7 Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis, & in vmbra mortis.

8 Super me confirmatus est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me.

9 Longè fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationem sibi.

10 Traditus sum, & non egrediebar: ¶ oculi mei languerunt præ inopia.

Clamaui ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.

11 Nunquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi?

12 Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?

13 Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuionis?

14 Et ego ad te Domine clamaui, & mane oratio mea præueniet te.

15 Vtquid Domine repellis orationem meam, auertis faciem tuam à me?

16 Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea: exaltatus autem, humiliatus sum & conturbatus.

17 In me transierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbauerunt me.

18 Circundederunt me sicut aqua: tota die circundederunt me simul.

19 Elongasti à me amicum & proximum, & notos meos à miseria.

LXXXVIII.

Intellectus Ethan Ezrahita.

MIsericordias Domini in æternum cantabo.

In generationem & generationem annuntiabo

annuntiabo veritatem tuam in ore meo.

3 Quoniam dixisti, In æternum misericordia ædificabitur: in cælis præparabitur veritas tua in eis.

4 Disposui testamentum electis meis, iuraui Dauid seruo meo, ¶ Vsque in æternum præparabo semen tuum.

Et ædificabo in generationem & generationem sedem tuam.

6 Confitebuntur cæli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.

7 Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, similis erit Deo in filijs Dei?

8 Deus qui glorificatur in consilio sanctorum: magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt.

9 Domine Deus virtutum, quis similis tibi? potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.

10 Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.

11 Tu humiliasti sicut vulneratum, superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.

12 Tui sunt cæli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti: ¶ aquilonem & mare tu creasti.

13 Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: ¶ tuum brachium cum potentia.

14 Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua, ¶ iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ.

Misericordia & veritas præcedet faciem tuam: ¶ beatus populus qui scit iubilationem.

16 Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, ¶ & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur.

17 Quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

18 Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.

19 Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti, Posui adiutorium in *potente', -&' exaltaui electum de plebe mea.

20 Inueni Dauid seruum meum: oleo sancto meo vnxi eum.

21 Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum *confortabit' eum.

22 Nihil proficiet inimicus in eo: & filius iniquitatis non apponet nocere ei.

23 Et concidam à facie ipsius inimicos eius, & odientes eum in fugam conuertam.

25 Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu eius.

26 Et ponam in mari manum eius: & in fluminibus dexteram eius.

27 Ipse *inuocauit' me, Pater meus es tu: Deus meus & susceptor salutis meæ. *inuocabit 8.

28 Et ego primogenitum ponam illum: excelsum præ regibus terræ.

29 In æternum seruabo illi misericordiam meam: & testamentum meum fidele ipsi.

30 Et ponam in seculum seculi semen eius: E & thronum eius sicut dies cæli.

31 Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint:

32 Si iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non custodierint:

33 Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.

34 Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neq; *nocebo' in veritate mea. *decipiam 11.

35 Neque prophanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita.

36 Semel iuraui in sancto meo, si Dauid mentiar: ¶ semen eius in æternum manebit. 2.Reg. 7. c. 16.

37 Et thronus eius sicut sol in cõspectu meo, F

38 ¶ & sicut luna perfecta in æternum: & testis in cælo fidelis.

39 Tu verò repulisti & despexisti: distulisti Christum tuum.

40 *Auertisti' testamentum serui tui: prophanasti in terra sanctuarium eius. *Euertisti 8.

41 Destruxisti omnes sepes eius: posuisti firmamentum eius formidinem.

42 Diripuerunt eum omnes transeuntes viam: factus est opprobrium vicinis suis.

43 Exaltasti dexteram *deprimentium eum': lætificasti omnes inimicos eius. *inimicorum eius 2.

44 Auertisti adiutorium gladij eius: & non G es auxiliatus ei in bello.

45 Destruxisti eum ab emundatione: & sedem eius *in terra' collisisti. *in terram 1.

46 Minorasti dies temporis eius: perfudisti eum confusione.

47 Vsquequo Domine auertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua?

48 Memorare quæ mea substantia: nunquid enim vanè constituisti omnes filios hominum?

49 Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: eruet animã suam de manu inferi?

50 Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ Domine: sicut iurasti Dauid in veritate tua? 2.Reg.7.b.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

51 Memor esto Domine opprobrij seruorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum gentium.
52 Quod exprobrauerunt inimici tui Domine, quod exprobrauerunt commutationem Christi tui.
53 Benedictus Dominus in æternũ: fiat, fiat.

LXXXIX.

Oratio Moysi hominis Dei.

1 HEB. 90. A DOmine, refugium factus es nobis à generatione in generationem.
2 & 8. 2 Priusquam montes fierent, aut formaretur terra & orbis: à seculo & vsque in seculum tu es Deus.
3 Ne auertas hominem in humilitatem: & dixisti, Conuertimini filij hominum.
4 Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterna quæ præterijt,
5 Et custodia in nocte: ¶ quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.
B 6 Manè sicut herba transeat, manè floreat & transeat: vespere decidat, induret, & arescat.
7 Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.
8 Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: seculum nostrum in illuminatione vultus tui.
9 Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus.
Anni nostri sicut aranea meditabuntur:
Eccl. 18. a. 8. 10 ¶ dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni.
C Si autem in potentatibus, octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor.
Quoniam superuenit mansuetudo, & corripiemur.
11 Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam ¶ dinumerare?
12 Dexteram tuam sic notam fac: & eruditos corde in sapientia:
13 Conuertere Domine vsquequo? & deprecabilis esto super seruos tuos.
D 14 Repleti sumus manè misericordia tua: & exultauimus, & delectati sumus in omnibus diebus nostris.
15 Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti: annis quibus vidimus mala.
16 Respice in seruos tuos, & in opera tua: & dirige filios eorum.
17 Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

XC.

Laus cantici Dauid.

QVi habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur.
2 Dicet Domino susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus sperabo in eum.
3 Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.
4 *Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub pennis eius sperabis.
5 Scuto circundabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno.
6 A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano.
7 Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non approquabit.
8 Veruntamen oculis tuis considerabis: & retributionem peccatorum videbis.
9 Quoniam tu es Domine spes mea: Altissimum posuisti refugium tuum.
10 Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
11 Quoniam angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus vijs tuis.
12 In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
13 Super aspidem & basiliscum ambulabis: & conculcabis leonem & draconem.
14 Quoniam in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.
15 Clamauit ad me, & exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum.
16 Longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

XCI.

Psalmus cantici in die sabbathi.

BOnum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime:
3 Ad annuntiandum manè misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem,
4 In decachordo psalterio, cum cantico, in cithara.
5 Quia dilectasti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.
6 Quam magnificata sunt opera tua Domine? nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
7 Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.
8 Cùm exorti fuerint peccatores sicut fœnum, & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem.
9 Vt intereant in seculum seculi, ¶ (tu autem Altissimus in æternum Domine.)
10 Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: & dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.
11 Et exaltabitur sicut vnicornus cornu meum: & senectus mea in misericordia hubert.
12 Et despexit oculus meus inimicos meos: & *insurgentibus in me malignantibus, audiet auris mea.
13 Iustus vt palma florebit: * sicut cedrus Libani multiplicabitur.
14 Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri florebunt.
15 Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, & bene patientes erunt: ¶ vt annuntient.
Quoniam rectus Dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo.

XCII.

Laus cantici ipsi Dauid in die ante sabbathum, quando fundata est terra.

DOminus regnauit, decôrem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.
Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur.
2 Parata sedes tua ex tunc: à seculo tu es:
3 Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerũt flumina vocem suam:
4 Eleuauerunt flumina fluctus suos ¶ à vocibus aquarum multarum.
Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis Dominus.
5 Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierum.

XCIII.

Psalmus ipsi Dauid quarta sabbathi.

DEus vltionum Dominus: Deus vltionum liberè egit.
2 Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem superbis.
3 Vsquequo peccatores Domine, vsquequo peccatores gloriabuntur,
4 Effabuntur & loquentur iniquitatem, loquentur omnes qui operantur iniustitiam?
5 Populum tuum Domine humiliauerunt: & hæreditatem tuam vexauerunt.
6 Viduam & aduenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.

7 Et dixerunt, Non videbit Dominus: nec intelliget Deus Iacob. B
8 Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite.
9 Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?
10 Qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem scientiam?
11 Dominus scit cogitationes hominũ quoniam vanæ sunt.
12 Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.
13 Vt mitiges ei à diebus malis: donec C fodiatur peccatori fouea.
14 Quia non repellet Dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet.
15 Quoadusque iustitia conuertatur in iudicium: & qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde.
16 Quis consurget mihi aduersus malignantes? aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem?
17 Nisi quia Dominus adiuuit me: paulominus habitasset in inferno anima mea.
18 Si dicebam, Motus est pes meus: misericordia tua Domine adiuuabat me. D
19 Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.
20 Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto? *dolorem 7.
21 Captabũt in animam iusti: & sanguinem innocentem condemnabunt.
22 Et factus est mihi Dominus in refugium, & Deus meus in adiutorium spei meæ.
23 Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum disperdet eos, disperdet illos Dominus Deus noster.

XCIIII.

Laus cantici ipsi Dauid. HEB 95.

1 VEnite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro. A
2 Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei.
3 Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes Deos.
4 Quia in manu eius sunt fines terræ: & altitudines montium ipsius sunt.
5 Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud: & siccam manus eius formauerunt.
6 Venite, adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum qui fecit nos: ¶ quia ipse est Dominus Deus noster,
Et nos populus pascuæ eius, & oues manus eius. B

Hodie

Universidad de Deusto
Biblioteca

Heb.3.b.7. 8 Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.

Sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto.

9 Vbi tentauerunt me patres vestri: probauerunt & viderunt opera mea.

10 Quadraginta annis offensus fui generationi illi, & dixi, Semper hi errant corde.

Heb.4.a.3. 11 Et isti non cognouerunt vias meas: ¶ vt iuraui in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

XCV.

HEB. 96. 1 *Canticum ipsi Dauid, quando domus edificabatur post captiuitatem. 1.Par.16.c.23.*

A *1.Par.16.c.23.* CAntate Domino canticum nouum: cantate Domino omnis terra.

2 Cantate Domino, & benedicite nomini eius: annuntiate de die in diem salutare eius.

3 Annuntiate inter Gentes gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius.

4 Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos.

5 Quoniam omnes dij Gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit.

6 Confessio & pulchritudo in conspectu eius, sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius.

7 Afferte Domino patriæ Gentium, afferte

B 8 Domino gloriam & honorem, ¶ afferte Domino gloriam nomini eius.

Tollite hostias, & introite in atria eius:

9 ¶ adorate Dominum in atrio sancto eius.

Commoueatur à facie eius vniuersa terra:

10 ¶ dicite in Gentibus quia Dominus regnauit.

Etenim correxit orbem terræ qui non commouebitur: iudicabit populos in æquitate.

C 11 Lætentur cæli, & exultet terra, commoueatur mare, & plenitudo eius: ¶ gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt.

12 Tunc exultabunt omnia ligna syluarum

13 ¶ à facie Domini, quia venit, quoniam venit iudicare terram.

Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.

XCVI.

HEB. 97. 1 *Huic Dauid, quando terra eius restituta est ei.*

A DOminus regnauit, exultet terra: lætentur insulæ multæ.

2 Nubes & caligo in circuitu eius, iustitia & iudicium correctio sedis eius.

3 Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.

4 Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit, & commota est terra.

5 Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra.

6 Annuntiauerunt cæli iustitiam eius, & viderunt omnes populi gloriam eius.

7 Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulachris suis.

8 Adorate eum omnes angeli eius: ¶ audiuit, & lætata est Sion.

Et exultauerunt filiæ Iudæ propter iudicia tua Domine.

9 Quoniã tu Dominus altissimus super omnem terram, nimis exaltatus es super omnes deos.

10 Qui diligitis Dominum, odite malum: custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos.

11 Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia.

12 Lætamini iusti in Domino: & confitemini memoriæ sanctificationis eius.

XCVII.

Psalmus ipsi Dauid.

CAntate Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit.

Saluauit sibi dextera eius & brachium sanctum eius.

2 Notum fecit Dominus salutare suum, in conspectu Gentium reuelauit iustitiam suam.

3 Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israël.

Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.

4 Iubilate Domino omnis terra: cantate, & exultate, & psallite.

5 Psallite Domino in cithara, in cithara, & voce psalmi: ¶ in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.

6 Iubilate in conspectu regis Domini: ¶ moueatur mare & plenitudo eius: orbis terrarum, & qui habitant in eo.

7 Flumina plaudent manu, simul montes

8 exultabunt ¶ à conspectu Domini, quoniam venit iudicare terram.

Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate.

XCVIII.

Psalmus ipsi Dauid.

DOminus regnauit, irascantur populi: qui sedes super cherubim, moueatur terra.

2 Dominus in Sion magnus: & excelsus super omnes populos.

3 Confiteãtur nomini tuo magno, quoniam

4 terribile & sanctum est: ¶ & honor regis iudicium diligit.

Tu parasti directiones: iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.

5 Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est.

6 Moyses & Aaron in sacerdotibus eius: & Samuel inter eos qui inuocant nomen eius.

Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos: ¶ in columna nubis loquebatur ad eos.

Custodiebant testimonia eius, & præceptum quod dedit illis.

8 Domine Deus noster tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum.

9 Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto eius: quoniam sanctus Dominus Deus noster.

XCIX.

Psalmus in confessione.

A IVbilate Deo omnis terra: ¶ seruite Domino in lætitia:

Introite in conspectu eius in exultatione.

2 Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos:

4 Populus eius & oues pascuæ eius. ¶ introite portas eius in confessione, atria eius in

5 hymnis: confitemini illi.

Laudate nomen eius: ¶ quoniam suauis est Dominus, in æternum misericordia eius, & vsque in generationem & generationem veritas eius.

C.

Psalmus ipsi Dauid.

MIsericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.

2 Psallam & intelligam in via immaculata quando venies ad me.

Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.

3 Non proponebam ante oculos meos rem iniustam: facientes præuaricationes odiui.

4 Non adhæsit mihi ¶ cor prauum: declinantem à me malignum non cognoscebam.

5 Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.

Superbo oculo & insatiabili corde, cùm hoc non edebam.

6 Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

7 Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.

8 In matutino interficiebam omnes peccatores terræ: vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.

CI.

Oratio pauperis cùm anxius fuerit, & coram Domino effuderit precem suam. 1

HEB. 102. DOmine exaudi orationem meam: & clamor meus ad te veniat. 2 A

3 Non auertas faciem tuam à me, in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me.

4 Quia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremium aruerunt.

5 Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.

6 A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ.

7 Similis factus sum pellicano solitudinis: factus sum sicut nycticorax in domicilio. B

8 Vigilaui & factus sum sicut passer solitarius in tecto.

9 Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me, aduersum me iurabant.

10 Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.

11 A facie iræ * indignationis tuæ: quia eleuans allisisti me. * *& 5.*

12 Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut fœnum arui.

13 Tu autem Domine in æternum permanes: & memoriale tuum in generatione & generationem.

14 Tu exurgens * misereberis Sion: quia tempus miserendi eius, quia venit tempus. * *Domine 8.*

15 Quoniam placuerunt seruis tuis lapides C eius: & terræ eius miserebuntur.

16 Et timebunt gentes [z] nomen tuum Domine, & omnes terræ gloriam tuam. [z] *nomen Domini 3.*

17 Quia ædificauit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.

18 Respexit in orationem humilium: & non spreuit precem eorum.

19 Scribantur hæc [z] in generatione altera: & [z] *in generatione alterã 2.*
populus qui creabitur laudabit Dominum.

Quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

20 Quia prospexit de excelso sancto suo, Dominus de cælo in terram aspexit.
*gemitum 3. 21 Vt audiret *gemitus' compeditorum, vt solueret filios interemptorum:
D 22 Vt annuntient in Sion nomen Domini, & laudem eius in Ierusalem.
23 In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant Domino.
24 Respondit ei in via virtutis suæ, Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.
25 Ne ¶ reuoces me in dimidio dierum meorum: in generatione & generationem anni tui.
Heb. 1. c. 14. 26 Initio tu domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli.
27 Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimentum veterascent.
Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: ¶ tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.
29 Filij seruorum tuorum habitabunt: & semen eorum in seculum dirigetur.

CII.
Ipsi Dauid.

1 HEB. 103. A BEnedic anima mea Domino: & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius.
2 Benedic anima mea Domino: & noli obliuisci omnes retributiones eius.
3 Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas.
4 Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia & miserationibus.
5 Qui replet in bonis desiderium tuum, renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.
6 Faciens misericordias Dominus: & iudicium omnibus iniuriam patientibus.
B 7 Notas fecit vias suas Moysi, filijs Israël voluntates suas.
Nu. 14. c. 18. 8 Miserator & misericors Dominus: longanimis & multum misericors.
9 Non in perpetuum irascetur: neque in æternum comminabitur.
10 Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.
11 Quoniam secundum altitudinem cæli à terra: corroborauit misericordiam suam super timentes se.
C 12 Quantum distat ortus ab occidente: longè fecit à nobis iniquitates nostras.
13 Quomodo miseretur pater filiorum, mi-
14 sertus est Dominus timentibus se: ¶ quoniã ipse cognouit figmentum nostrum.
Recordatus est quoniam pulus sumus,
15 ¶ homo sicut fœnum dies eius: tanquam flos agri sic efflorebit.
16 Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet: & non cognoscet amplius locum suum.
17 Misericordia autem Domini ab æterno & vsque in æternum super timentes eum.
18 Et iustitia illius in filios filiorum, ¶ his qui seruant testamentum eius.
Et memores sunt mandatorum ipsius ad D faciendum ea.
19 Dominus in cælo parauit sedem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.
20 Benedicite Domino omnes' angeli eius potentes virtute, facientes verbum illius ad audiendam vocem sermonum eius.
21 Benedicite Domino omnes virtutes eius ministri eius qui facitis voluntatem eius.
22 Benedicite Domino omnia opera eius in omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino.

CIII.
Ipsi Dauid.

BEnedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer.
2 Confessionem & decórem induisti: amictus lumine sicut vestimento.
3 Extendens cælum sicut pellem: ¶ qui regis aquis superiora eius.
Qui ponis nubem ascensum tuum, qui ambulas super pennas ventorum.
4 Qui facis angelos tuos spiritus: & ministros tuos ignem vrentem.
5 Qui fundasti terram super stabilitatem suam non inclinabitur in seculum seculi.
6 Abyssus sicut vestimentum amictus eius: super montes stabunt aquæ.
7 Ab increpatione tua fugient: à voce tonitrui tui formidabunt.
8 Ascendunt montes, & descendunt campi in locum quem fundasti eis.
9 Terminum posuisti quem non transgredientur, neq; conuertentur operire terram.
10 Qui emittis fontes in conuallibus: inter medium montium pertransibunt aquæ.
11 Potabunt omnes bestiæ agri: expectabunt onagri in siti sua.
12 Super ea volucres cæli habitabunt: de medio petrarum dabunt *voces'.
13 Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra.
14 Producens fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum.
15 Vt *educas' panem de terra: ¶ & vinum lætifices' cor hominis.

Vt exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.
16 Saturabuntur ligna campi, & cedri Li-
17 bani quas plantauit: ¶ illic passeres nidificabunt.
18 Herodij domus dux est eorum, ¶ montes C excelsi seruis: petra refugium herinacijs.
19 Fecit lunam in tempora: sol cognouit occasum suum.
20 Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ,
21 Catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi.
22 Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur.
23 Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperum.
24 Quàm magnificata sunt opera tua Domine? omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.
25 Hoc mare magnum, & spatiosum manibus, illic reptilia quorum non est numerus,
26 Animalia pusilla cum magnis: ¶ illic naues D pertransibunt:
Draco iste quem formasti ad illudendum
27 ei: ¶ omnia à te expectant vt des illis escam in tempore.
28 Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.
29 Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum reuertentur.
30 Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ.
31 Sit gloria Domini in seculum: lætabitur Dominus in operibus suis.
32 Qui respicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant.
33 Cantabo Domino in vita mea: psallam Deo meo quamdiu sum.
34 Iucundũ sit ei eloquium meum: ego ve-
35 ró delectabor in Domino.
*Deficiant' peccatores à terra, & iniqui: ita vt non sint: benedic anima mea Domino.

CIIII.
Halleluia.

COnfitemini Domino, & inuocate nomen eius: annuntiate inter gentes opera eius.
2 Cantate ei, & psallite ei: narrate omnia mirabilia eius.
3 Laudamini in nomine sancto eius: lætetur cor quærentium Dominum.
4 Quærite Dominũ, & confirmamini: quærite faciem eius semper.
5 Mementote mirabilium eius quæ fecit: prodigia eius & iudicia oris eius,
6 Semen Abraham, serui eius: filij Iacob electi eius.
7 Ipse Dominus Deus noster, in vniuersa terra iudicia eius.
8 Memor fuit in seculum testamenti sui, verbi quod mandauit in mille generationes.
9 Quod disposuit ad Abraham: & iuramenti sui ad Isaac: Gen. 22. c. 16.
10 Et statuit illud Iacob in præceptum, & Israël in testamentum æternum,
11 Dicens, Tibi dabo terram Chanáan, funiculum hæreditatis vestræ.
12 Cùm essent numero breui, paucissimi, & B incolæ eius.
13 Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.
14 Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges,
15 Nolite tangere christos meos: & in prophetis meis nolite malignari. 1. Par. 16. c. 22.
16 Et vocauit famem super terram: & omne 2. Reg. 1. c. 14. firmamentum panis contriuit.
17 Misit ante eos virum: in seruum venun- Gen. 37. & 36. datus est Ioseph.
18 Humiliauerunt in cõpedibus pedes eius, Gen. 39. d. 20.
19 ferrum pertransijt animam eius, ¶ donec veniret verbum eius.
Eloquium Domini inflammauit eum, Gen. 41. b. 14.
20 ¶ misit rex & soluit eum, princeps populorum, & dimisit eum.
21 Constituit eum dominum domus suæ, & Gen. 41. c. 40. principem omnis possessionis suæ.
22 Vt erudiret principes eius sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret.
23 Et intrauit Israël in Aegyptum, & Iacob C accola fuit in terra Cham. Gen. 46. a 6.
24 Et auxit populum suum vehementer: & Exod. 1. a. 7. firmauit eum super inimicos eius.
25 Conuertit cor eorũ vt odirent populum Act. 7. b. 17. eius, & dolum facerent in seruos eius. Exod 3. c. 10.
26 Misit Moysen seruum suum: Aaron quem 4. 8. 29. elegit ipsum. Exod. 7. b. 10.
27 Posuit in eis verba signorum suorum & prodigiorum in terra Cham. Exod. 10. f. 21.
28 Misit tenebras, & obscurauit, & non exacerbauit sermones suos. Exod. 7. c. 20.
29 Conuertit aquas eorum in sanguinem, & Exod. 8. b. 6. occidit pisces eorum.
30 *Edidit' terra eorum ranas in penetrali- * Et dedit 13. bus regum ipsorum. Exod. 8. f. 24.

Universidad de Deusto
Biblioteca

31 Dixit,& venit cynomyia,& cinifes in omnibus finibus eorum.
Exod.9.c.23. 32 Posuit pluuias eorum grandinem:ignem comburentem in terra ipsorum.
33 Et percussit vineas eorum & ficulneas eorum: & contriuit lignum finium eorum.
D 34 Dixit, & venit locusta & bruchus, cuius
Exod.10.c.12. non erat numerus:
35 Et comédit omne fœnum in terra eorum: & comédit omnem fructum terræ eorum.
Exod.12.d.29. 36 Et percussit omne primogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris eorum.
Exod.12.c.35. 37 Et eduxit eos cum argento & auro, & nō erat in tribubus eorum infirmus.
38 Lætata est Aegyptus in profectione eorū: quia incubuit timor eorum super eos.
Exod.13.d.21. Psal.77.b.14. 1.Cor.10.d.1. Exod.16.c.13. d.15. 39 Expandit nubem in protectionem eorū, & ignem vt luceret eis per noctem.
40 Petierunt,& venit coturnix:& pane cæli saturauit eos.
Num.20.c.11. 41 Dirupit petram, & fluxerunt aquæ, abierunt in sicco flumina.
Gen.17.d.7. 42 Quoniam memor fuit verbi sancti sui quod habuit ad Abraham puerum suum.
Iosue 3.d.17. 43 Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia.
Inf.110.d.6. 44 Et dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt.
45 Vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.

CV.

HEB.106. *Hallelu-ia.*

A 1 COnfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.
Iudith 13.c.11. Eccl.43.d.35. 2 Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?
3 Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore.
4 Memento nostri Domine in beneplacito populi tui, visita nos in salutari tuo.
5 Ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad lætandum in lætitia gentis tuæ: vt laudéris cum hæreditate tua.
Iudith 7.d.19. 6 Peccauimus cum patribus nostris: iniustè egimus, iniquitatem fecimus.
7 Patres nostri in Aegypto nō intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.
B Et irritauerunt ascendentes in mare, Mare-rubrum.
8 Et saluauit eos propter nomen suum, vt notam faceret potentiam suam.
Exod.14.c.21. 9 Et increpuit Mare-rubrum, & exiccatum est: & deduxit eos in abysis sicut in deserto:
10 Et saluauit eos de manu odientium, & redemit eos de manu inimici.
11 Et operuit aqua tribulantes eos: vnus ex *Psal.* eis non remanit. *fer.*
12 Et crediderunt verbis eius: & laudauerūt laudem eius.
13 Citò fecerunt, obliti sunt operum eius: & non sustinuerunt consilium eius.
14 Et concupierunt concupiscentiam in de- C
serto: & tentauerunt Deum in inaquoso. *Num.*
15 Dedit eis petitionem ipsorum: & misit tu- *11.d.*
ritatem in animas eorum. *33.d.*
16 Et irritauerunt Moysen in castris: Aaron *4.c.*
sanctum Domini. *Num.*
17 Aperta est terra, & deglutiuit Dathan: & *16.d.*
operuit super congregationem Abiron. *41.*
18 Et exarsit ignis in synagoga eorum: flam- *Num.*
ma combusit peccatores. *16.d.*
19 Et fecerunt vitulum in Horeb: & adora- *40.*
uerunt sculptile.
20 Et mutauerunt gloriam suam in similitu- *Exod.*
dinem vituli comedentis fœnum. *32.d.*
21 Obliti sunt Deum qui saluauit eos, qui fe-
22 cit magnalia in Aegypto, ¶ mirabilia in ter-
ra Cham: terribilia in Mari-rubro.
23 Et dixit vt disperderet eos: si non Moyses *Num.*
electus eius stetisset in confractione in con- *14.d.*
spectu eius,
Vt auerteret iram eius ne disperderet eos.
24 ¶ & pro nihilo habuerunt terram desidera-
bilem.
25 Non crediderunt verbo eius, ¶ & murmu-
rauerunt in tabernaculis suis: non exaudie-
runt vocem Domini.
26 Et eleuauit manū suam super eos: vt pro- *Num.*
sterneret eos in deserto, *14.d.*
27 Et vt dejiceret semen eorum in Nationi-
bus, & dispergeret eos in regionibus.
28 Et initiati sunt Beel-phegor: & comedé- *Num.*
runt sacrificia mortuorum. *25.d.*
29 Et irritauerunt eum in adinuentionibus *Num.*
suis: & multiplicata est in eis ruina. *25.d.*
30 Et stetit Phinees, & placauit: & cessauit *Num.*
quassatio. *25.d.*
31 Et reputatum est ei in iustitiam in gene- *Gen.*
ratione & generationem, vsque in sempi- *22.d.*
ternum.
32 Et irritauerunt eum ad Aquas contradi- *Num.*
ctionis: & vexatus est Moyses propter eos. *20.d.*
33 ¶ quia exacerbauerunt spiritum eius,
34 Et distinxit in labijs suis, ¶ non disperdide-
runt gentes quas dixit Dominus illis.
35 Et commisti sunt inter gentes, & didice-
36 runt opera eorum: ¶ & seruierunt sculp-
libus eorum: & factum est illis in scandalū.
37 Et immolauerunt filios suos, & filias suas dæmonijs.
38 Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum & filiarū suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan.
Et ⁊ interfecta' est terra in sanguinibus,
39 ¶ & contaminata est in operibus eorum: & fornicati sunt in adinuentionibus suis.
40 Et iratus est furore Dominus in populum suum: & abominatus est hæreditatem suam.
41 Et tradidit eos in manus gentium: & dominati sunt eorum qui oderunt eos.
42 Et tribulauerunt eos inimici eorum, &
43 humiliati sunt sub manibus eorum: ¶ sæpe liberauit eos.
Ipsi autem exacerbauerunt eum in consilio suo: & humiliati sunt in iniquitatibus suis.
44 Et vidit cùm tribularentur, & audiuit o-
rationem eorum.
45 Et memor fuit testamenti sui: & pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ.
46 Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos.
47 Saluos nos fac Domine Deus noster, & congrega nos de Nationibus:
Vt confiteamur nomini sancto tuo: & glo-
48 riemur in laude tua.
Benedictus Dominus Deus Israēl à seculo & vsque in seculum: & dicet omnis populus, Fiat, fiat.

CVI.

Hallelu-ia.

A 1 COnfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.
2 Dicant qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici: * de regionibus
3 congregauit eos.
A solis ortu & occasu, ab aquilone & ma-
ri.
4 Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam
5 ciuitatis habitaculi non inuenerunt,
Esurientes & sitientes: anima eorum in
6 ipsis defecit.
Et clamauerunt ad Dominum cùm tribu-
larentur, & de necessitatibus eorum eripuit
7 eos.
Et deduxit eos in viam rectam: vt irent in
8 ciuitatem habitationis.
Confiteantur Domino misericordiæ eius, &mirabilia eius filijs hominum,
9 Quia satiauit animam inanem, & animam esurientem satiauit bonis.
10 Sedentes in tenebris & vmbra mortis: vinctos in mendicitate & ferro.
11 Quia exacerbauerunt eloquia Dei, & consilium Altissimi irritauerunt.
12 Et humiliatum est in laboribus cor eorū: infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret.
13 Et clamauerunt ad Dominum cùm tri- B
bularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos.
14 Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis: & vincula eorum disrupit.
15 Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.
16 Quia contriuit portas æreas: & vectes ferreos confregit.
17 Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt.
18 Omnem escam abominata est anima eorum: & appropinquauerunt vsq; ad portas mortis.
19 Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos.
20 Misit verbum suum, & sanauit eos, & e- *Mat.8.b.13.*
ripuit eos de interitionibus eorum. *Luc.7.b.10.*
21 Confiteantur Domino misericordiæ eius: & mirabilia eius filijs hominum.
22 Et sacrificēt sacrificium laudis, & annuntient opera eius in exultatione.
23 Qui descendunt mare in nauibus, facien C
tes operationem in aquis multis.
24 Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo.
25 Dixit, & stetit spiritus procellæ: & exaltati sunt fluctus eius.
26 Ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.
27 Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum deuorata est.
28 Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos.
29 Et statuit procellam eius in auram: & siluerunt fluctus eius.
30 Et lætati sunt, quia siluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum.
31 Confiteantur Domino misericordiæ eius: & mirabilia eius filijs hominum.
32 Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in cathedra seniorum laudent eum.
33 Posuit flumina in desertum: & exitus aquarum in sitim:

Universidad de Deusto
Biblioteca

D 34 Terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea.
35 Posuit desertum in stagna aquarum: & terram sine aqua in exitus aquarum.
36 Et collocauit illic esurientes: & cõstituerunt ciuitatem habitationis.
37 Et seminauerunt agros, & plantauerunt vineas: & fecerunt fructum natiuitatis.
38 Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis: & iumenta eorum non minorauit.
39 Et pauci facti sunt, & vexati sunt à tribulatione malorum & dolore.
40 Effusa est contentio super principes: & errare fecit eos in inuio, & non in via.
41 Et adiuuit pauperem de inopia: & posuit sicut oues familias.
Iob 22.c.19. 42 Videbunt recti, & lætabuntur: & omnis iniquitas oppilabit os suum.
43 Quis sapiens, & custodiet hæc? & intelliget misericordias Domini?

HEB.108. CVII.

1 *Canticum Psalmi ipsi Dauid.*

A 2 Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & psallam in gloria mea.
Sup.56.b.8. 3 Exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.
4 Cõfitebor tibi in populis Domine, & psallam tibi in nationibus.
5 Quia magna est super cælos misericordia tua: & vsque ad nubes veritas tua.
6 Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua: ¶ vt liberentur dilecti tui.
Saluum fac dextera tua, & exaudi me.
B 8 Deus locutus est in sancto suo,
Exultabo, & diuidam Sichimam: & conuallem tabernaculorum dimetiar.
9 Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim susceptio capitis mei.
10 Iuda rex meus: ¶ Moab lebes spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ amici facti sunt.
11 Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vsque in Idumæam?
12 Nónne tu Deus qui repulisti nos, & non exibis, Deus in virtutibus nostris?
13 Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.
14 In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

HEB.109. CVIII.

1 *In finem, Psalmus Dauid.*

DEus laudem meam ne tacueris: quia os peccatoris & os dolosi super me apertum est.
Locuti sunt aduersum me lingua dolosa,
3 ¶ & sermonibus odij circumdederunt me: & expugnauerunt me gratis.
4 Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam.
5 Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.
6 Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet à dextris eius.
7 Cùm iudicatur, exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.
8 Fiant dies eius pauci: & episcopatum eius accipiat alter.
9 Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua.
10 Nutantes transferantur filij eius, & mendicent: & eijciantur de habitationibus suis.
11 Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius: & diripiant alieni labores eius.
12 Non sit illi adiutor: nec sit qui misereatur pupillis eius.
13 Fiant nati eius in interitum: in generatione vna deleatur nomen eius.
14 In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: & peccatum matris eius non deleatur.
15 Fiant contra Dominum semper, & disperet de terra memoria eorum: ¶ pro eo quod
16 non est recordatus facere misericordiam.
Et persecutus est hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare.
17 Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionẽ, & elongabitur ab eo.
18 Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius: & sicut oleum in ossibus eius.
19 Fiat ei sicut vestimentum quo operitur: & sicut zona qua semper præcingitur.
20 Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum: & qui loquuntur mala aduersus animam meam.
21 Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum: quia suauis est misericordia tua.
22 Libera me, ¶ quia egenus & pauper ego sum: & cor meum conturbatũ est intra me.
23 Sicut vmbra cùm declinat, ablatus sum: & excussus sum sicut locusta.
24 Genua mea infirmata sunt à ieiunio: & caro mea immutata est propter oleum.
25 Et ego factus sum opprobrium illis: videbunt me, & mouerunt capita sua.

26 Adiuua me Domine Deus meus: saluum me fac secundum misericordiam tuam.
27 Et sciant quia manus tua hæc, & tu Domine fecisti eam.
28 Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur: seruus autẽ tuus lætabitur.
29 Induantur, qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur sicut diploide confusione sua.
30 Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum.
31 Quia astitit à dextris pauperis, vt saluam faceret à persequentibus animam meam.

CIX.

Psalmus Dauid.

A Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis:
Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
2 Virgam virtutis tuæ immittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.
3 Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum: ex vtero ante luciferum genui te.
4 Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchi-sedec.
5 Dominus à dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges.
6 Iudicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.
7 De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

CX.

Hallelu-ia.

COnfitebor tibi Domine in toto corde meo: in concilio iustorum & congregatione.
2 Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates eius.
3 Confessio & magnificentia opus eius: & iustitia eius manet in seculum seculi.
4 Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus: ¶ escam dedit timentibus se.
5 Memor erit in seculum testamenti sui, 6 ¶ virtutem operũ suorum annuntiabit populo suo:
7 Vt det illis hæreditatem gentiũ: ¶ opera manuum eius, veritas & iudicium.
8 Fidelia omnia mandata eius: ¶ confirmata in seculum seculi, facta in veritate & æquitate.
9 Redemptionem misit * populo suo: mandauit in æternum testamentum suum.
10 Sanctum & terrible nomen eius: ¶ initiũ sapientiæ timor Domini.
Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio eius manet in seculũ seculi.

*Dominus 15. Prou.1.a.7. & 9.b.10. Eccl.1.b.16. Iob 28.d.28.

CXI. HEB. 112.

Hallelu-ia, reuersionis Aggei & Zachariæ. 1

BEatus vir qui timet Dominum: in mandatis eius volet nimis. A
2 Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur.
3 Gloria & diuitiæ in domo eius: & iustitia eius manet in seculum seculi.
4 Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors, & miserator & iustus.
5 Iucundus homo qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in iudicio: B
6 ¶ quia in æternum non commouebitur.
7 In memoria æterna erit iustus: ¶ ab auditione mala non timebit.
8 Paratũ cor eius sperare in Domino, ¶ confirmatum est cor eius: non commouebitur, donec despiciat inimicos suos.
9 Dispersit, dedit pauperib⁹: iustitia eius manet in seculum seculi: cornu eius exaltabitur in gloria.
10 Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet: desiderium peccatorum peribit.

CXII. HEB. 113.

Hallelu-ia. 1

LAudate pueri Dominum: laudate nomen Domini. A
2 Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & vsq; in seculum.
3 A solis ortu vsq; ad occasum, laudabile nomen Domini. Mal.1.c.11.
4 Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria eius.
5 Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat, ¶ & humilia respicit in cælo & in terra?
7 Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem:
8 Vt collocet eũ cum principibus, cum principibus populi sui.
9 Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.

CXIII. HEB. 114.

Hallelu-ia. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exod.13.a.3. IN exitu Israël de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro.
2 Facta est Iudæa sanctificatio eius, Israël potestas eius.
3 Mare vidit & fugit: Iordanis conuersus est retrorsum.
4 Montes exultauerunt vt arietes: & colles sicut agni ouium.
5 Quid est tibi mare quòd fugisti: & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum.
6 Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ouium?
7 A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob.
B 8 Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.

HEB. 115. 1 NON NOBIS DOMINE, non nobis: sed nomini tuo da gloriam.
Super misericordia tua & veritate tua,
2 ¶ nequando dicant gentes, Vbi est Deus eorum?
3 Deus autē noster in cælo: omnia quæcunque voluit fecit.
Inf. 134. c. 15. 4 Simulachra gentium, argentū & aurum, opera manuum hominum.
Sap. 15. d. 15. 5 Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.
6 Aures habent, & non audient: nares habēt, & non odorabunt.
C 7 Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.
8 Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.
9 Domus Israël sperauit in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.
10 Domus Aaron sperauit in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.
11 Qui timent Dominum, sperauerunt in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.
12 Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis:
Benedixit domui Israël, benedixit domui Aaron.
D 13 Benedixit omnibus qui timēt Dominum pusillis cum maioribus.
14 Adijciat Dominus super vos: super vos & super filios vestros.
15 Benedicti vos à Domino, qui fecit cælum & terram.
16 Cælum cæli Domino: terram autem dedit filijs hominum.
Baruch 2. d. 17 17 Non mortui laudabunt te Domine, neq; omnes qui descendunt in infernum.
18 Sed nos qui viuimus, benedicimus Domino, ex hoc nunc & vsque in seculum.

CXIIII.
Hallelu-ia.

1 DIlexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.
2 Quia inclinauit aurē suam mihi: & in diebus meis inuocabo.
3 Circundederunt me dolores mortis: & pericula inferni inuenerunt me.
4 Tribulationem & dolorem inueni: ¶ & nomen Domini inuocaui.
5 O Domine libera animam meam: ¶ misericors Dominus, & iustus, & Deus noster miseretur.
6 Custodiens paruulos Dominus: humiliatus sum, & liberauit me.
7 Conuertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi.
8 Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu.
9 Placebo Domino in regione viuorum.

CXV.
Hallelu-ia.

1 CRedidi, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.
11 Ego dixi in excessu meo, Omnis homo mendax.
12 Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?
13 Calicem salutaris accipiam: & nomen Domini inuocabo.
14 Vota mea Domino reddam coram omni
15 populo eius: ¶ pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.
16 O Domine quia ego seruus tuus, ego filius uus tuus, & filius ancillæ tuæ.
17 Dirupisti vincula mea: ¶ tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.
18 Vota mea Domino reddam in conspectu
19 omnis populi eius: ¶ in atrijs domus Domini, in medio tui Ierusalem.

CXVI.
Hallelu-ia.

1 LAudate Dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi.
2 Quoniam confirmata est super nos misericordia eius: & veritas Domini manet in æternum.

CXVII.
Hallelu-ia.

1 CONfitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.
2 Dicat nunc Israēl quoniā bonus, quoniam in seculum misericordia eius.
3 Dicat nunc domus Aaron: quoniam in seculum misericordia eius.
4 Dicant nunc omnes qui timent Dominum: quoniam in seculum misericordia eius.
5 De tribulatione inuocaui Dominum: & exaudiuit me in latitudine Dominus.
6 Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.
7 Dominus mihi adiutor: & ego despiciam inimicos meos.
8 Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine:
9 Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus.
10 Omnes gentes circuierunt me: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.
11 Circundantes circundederunt me: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.
12 Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.
13 Impulsus euersus sum vt caderem: & Dominus suscepit me.
14 Fortitudo mea & laus mea, Dominus: & factus est mihi in salutem.
15 Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.
16 Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me, dextera Domini fecit virtutem.
17 Non moriar, sed viuam: & narrabo opera Domini.
18 Castigās castigauit me Dominus: & mortui non tradidit me.
19 Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in eas confitebor Domino: ¶ hæc porta Domini, iusti intrabūt in eam.
20 Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.
21 ¶ Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.
22 A Domino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris.
23 Hæc est dies quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea.
24 O Domine saluum me fac, ô Domine bene
25 ne prosperare: ¶ benedictus qui venit in nomine Domini.
Benediximus vobis de domo Domini:
27 ¶ Deus Dominus, & illuxit nobis.
Constituite diem solennem in condensis vsque ad cornu altaris.
28 Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.
29 Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.

CXVIII. *HEB. 119.*
Hallelu-ia.

Aleph

BEati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini.
2 Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum.
3 Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt.
4 Tu mandasti mādata tua custodiri nimis.
5 Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas.
6 Tunc non confundar, cùm perspexero in omnibus mandatis tuis.
7 Confitebor tibi in directione cordis: in eo quòd didici iudicia iustitiæ tuæ.
8 Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas vsquequaque.

Beth

9 In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos.
10 In toto corde meo exquisiui te: ne repellas me à mandatis tuis.
11 In corde meo abscondi eloquia tua: vt non peccem tibi.
12 Benedictus es Domine: doce me iustificationes tuas.
13 In labijs meis pronuntiaui omnia iudicia oris tui.
14 In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs.
15 In mandatis tuis exercebor: & considerabo vias tuas.
16 In iustificationibus tuis meditabor: non obliuiscar sermones tuos.

Gimel

17 Retribue seruo tuo, viuifica me: & custodiam sermones tuos.
18 Reuela oculos meos: & considerabo mirabilia de lege tua.
19 Incola ego sum in terra: non abscondas à me mandata tua.
20 Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

21 Increpasti superbos: maledicti qui declinant à mandatis tuis.
22 Auer à me opprobrium & contemptum: quia testimonia tua exquisiui.
23 Etenim sederunt principes, & aduersum me loquebantur: seruus autem tuus exercebatur in iustificationibus tuis.
24 Nam & testimonia tua meditatio mea est: & consilium meum, iustificationes tuæ.

Daleth

25 Adhæsit pauimento anima mea: viuifica me secundum verbum tuum.
26 Vias meas enuntiaui, & exaudisti me: doce me iustificationes tuas.
27 Viam iustificationũ tuarum instrue me: & exercebor in mirabilibus tuis.
28 Dormitauit anima mea præ tædio: confirma me in verbis tuis.
29 Viam iniquitatis amoue à me: & de lege tua miserere mei.
30 Viam veritatis elegi: iudicia tua nõ sum oblitus.
31 Adhæsi testimonijs tuis Domine: noli me confundere.
32 Viam mandatorum tuorum cucurri: cum dilatasti cor meum.

He

33 Legem pone mihi Domine viam iustificationum tuarum: & exquiram eam semper.
34 Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam: & custodiam illam in toto corde meo.
35 Deduc me in semita mandatorum tuorum, quia ipsam volui.
36 Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam.
37 Auerte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua viuifica me.
38 Statue seruo tuo eloquium tuum in timore tuo.
39 Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum: quia iudicia tua iucunda.
40 Ecce concupiui mandata tua: in æquitate tua viuifica me.

Vau

41 Et veniat super me misericordia tua Domine, salutare tuum secundum eloquium tuum.
42 Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia sperani in sermonibus tuis.
43 Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque: quia in iudicijs tuis superspera ui.
44 Et custodiam legem tuam semper: in seculum, & in seculum seculi.
45 Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui.
46 Et loquebar in testimonijs tuis in conspectu regum, & non confundebar.
47 Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.
48 Et leuaui manus meas ad mandata tua quæ dilexi: & exercebor in iustificationibus tuis.

Zain

49 Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti.
50 Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum viuificauit me.
51 Superbi iniquè agebant vsquequaque à lege autem tua non declinaui.
52 Memor fui iudiciorum tuorum à seculo Domine: & consolatus sum.
53 Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.
54 Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.
55 Memor fui nocte nominis tui Domine: & custodiui legem tuam.
56 Hæc facta est mihi, quia iustificationes tuas exquisiui.

Heth

57 Portio mea Domine, dixi custodire legem tuam.
58 Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere mei secũdum eloquium tuum.
59 Cogitaui vias meas: & conuerti pedes meos in testimonia tua.
60 Paratus sum, & non sum turbatus: vt custodiam mandata tua.
61 Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus.
62 Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustificationis tuæ.
63 Particeps ego sum omnium timentium te: & custodientium mandata tua.
64 Misericordia tua Domine plena est terra: iustificationes tuas doce me.

Teth

65 Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domine, secundum verbum tuum.
66 Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.
67 Priusquam humiliarer, ego deliqui: propterea eloquium tuum custodiui.
68 Bonus es tu: & in bonitate tua doce me iustificationes tuas.

Multi-

69 Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.
70 Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego verò legem tuam meditatus sum.
71 Bonum mihi quia humiliasti me: vt discam iustificationes tuas.
72 Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti.

Iod

73 Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum, vt discam mandata tua.
74 Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur: quia in verba tua superspe raui.
75 Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua, & in veritate tua humiliasti me.
76 Fiat misericordia tua vt consoletur me secundum eloquium tuum seruo tuo.
77 Veniant mihi miserationes tuæ, & viuam: quia lex tua meditatio mea est.
78 Confundantur superbi, quia iniustè iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.
79 Conuertantur mihi timentes te: & qui nouerunt testimonia tua.
80 Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, vt non confundar.

Caph

81 Defecit in salutare tuum anima mea: & in verbum tuum superspe raui.
82 Defecerũt oculi mei in eloquium tuum, dicentes, Quando consolaberis me?
83 Quia factus sum sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.
84 Quot sunt dies serui tui, quando facies de perſequentibus me iudicium?
85 Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non vt lex tua.
86 Omnia mandata tua veritas: iniqui perſecuti sunt me, adiuua me.
87 Paulominus consummauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.
88 Secundum misericordiam tuam viuifica me: & custodiam testimonia oris tui.

Lamed

89 In æternum Domine verbum tuum permanet in cælo.
90 In generatione & generationem veritas tua: fundasti terram & permanet.
91 Ordinatione tua perseuerat dies: quoniã omnia seruiunt tibi.
92 Nisi quòd lex tua, meditatio mea est: tunc forte perissem in humilitate mea.
93 In æternum non obliuiscar iustificationes tuas: quia in ipsis viuificasti me.
94 Tuus sum ego, saluum me fac: quoniam iustificationes tuas exquisiui.
95 Me expectauerunt peccatores vt perderent me: testimonia tua intellexi.
96 Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

Mem

97 Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est.
98 Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.
99 Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua, meditatio mea est.
100 Super senes intellexi: quia mandata tua quæsiui.
101 Ab omni via mala prohibui pedes meos: vt custodiam verba tua.
102 A iudicijs tuis non declinaui: quia tu legem posuisti mihi.
103 Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo?
104 A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

Nun

105 Lucerna pedibus meis verbum tuum: & lumen semitis meis.
106 Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.
107 Humiliatus sum vsquequaq; Domine: viuifica me secundum verbum tuum.
108 Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & iudicia tua doce me.
109 Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus.
110 Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erraui.
111 Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei sunt.
112 Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.

Samech

113 Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.
114 Adiutor & susceptor meus es tu: & in verbum tuum superspe raui.
115 Declinate à me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.
116 Suscipe me secundum eloquium tuum, & viuam, & non confundas me ab expectatione mea.

Adiuua

Universidad de Deusto
Biblioteca

117 Adiuua me, & saluus ero: & meditabor in iustificationibus tuis semper.
iustitijs 7. 118 Spreuisti omnes discedentes à / iudicijs' tuis: quia iniusta cogitatio eorum.
119 Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ, ideo dilexi testimonia tua.
120 Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui.

Ain

121 Feci iudicium & iustitiam: non tradas me calumniantibus me.
122 Suscipe seruum tuum in bonum: non calumnientur me superbi.
123 Oculi mei defecerunt in salutare tuum: & in eloquium iustitiæ tuæ.
124 Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam: & iustificationes tuas doce me.
125 Seruus tuus sum ego: da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua.
126 Tempus faciendi Domine: dissipauerunt legem tuam.
127 Ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion.
128 Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

Phe

129 Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea.
130 Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.
131 Os meum aperui, & attraxi spiritū: quia mandata tua desiderabam.
132 Aspice in me, & miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum.
133 Gressus meos dirige secundum eloquiū tuum: & non dominetur mei omnis iniustitia.
* & 7. 134 Redime me à calumnijs hominum: / vt² custodiam mandata tua.
135 Faciem tuã illumina super seruū tuum: & doce me iustificationes tuas.
136 ¶ Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

Sade

137 Iustus es Domine: & rectum iudicium tuum.
138 Mandasti iustitiam testimonia tua: & veritatem tuam nimis.
139 Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei.
140 Ignitum eloquium tuum vehementer: & seruus tuus dilexit illud.
141 Adolescentulus sum ego & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus.
142 Iustitia tua, iustitia in æternum: & lex tua veritas.
143 Tribulatio & angustia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est.
144 Aequitas testimonia tua in æternum: intellectum da mihi, & viuam.

Coph

145 Clamaui in toto corde meo, exaudi me Domine: iustificationes tuam requiram.
146 Clamaui ad te, saluum me fac: vt custodiam mandata tua.
147 Præueni in maturitate, & clamaui: quia in verba tua supersperaui.
148 Præuenerunt oculi mei ad te diluculo: vt meditarer eloquia tua.
149 Vocem meam audi secundum misericordiam tuam Domine: & secundum iudicium tuum viuifica me.
150 Appropinquauerunt persequentes me iniquitati: à lege autem tua longe facti sunt.
151 Propè es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas.
152 Initio cognoui de testimonijs tuis quia in æternum fundasti ea.

Res

153 Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.
154 Iudica iudicium meum, & redime me: propter eloquium tuum viuifica me.
155 Longè à peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.
156 Misericordiæ tuæ multæ Domine: secundum iudicium tuum viuifica me.
157 Multi qui persequuntur me, & tribulant me, à testimonijs tuis non declinaui.
158 Vidi præuaricantes, & tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt.
159 Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in misericordia tua viuifica me.
160 Principium verborum tuorum veritas: * in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ.

Sin

161 Principes persecuti sunt me gratis: & à verbis tuis formidauit cor meum.
162 Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui inuenit spolia multa.
163 Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi.
164 Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ.

165 Pax multa diligentibus legem tuam: & non est illis scandalum.
166 Expectabam salutare tuum Domine, & mandata tua dilexi.
167 Custodiuit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer.
168 Seruaui mandata tua & testimonia tua: quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

Tau.

169 Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.
170 Intret postulatio mea in conspectu tuo: secundum eloquium tuum eripe me.
171 Eructabunt labia mea hymnum, cùm docueris me iustificationes tuas.
172 Pronuntiabit lingua mea eloquiū tuum: quia omnia mandata tua æquitas.
173 Fiat manus tua vt saluet me: quoniam mandata tua elegi.
174 Concupiui salutare tuum Domine: & lex tua meditatio mea est.
175 Viuet anima mea, & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.
176 Erraui sicut ouis quæ perijt: quære seruum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

CXIX.

Canticum graduum.

AD Dominum cùm tribularer, clamaui, & exaudiuit me.
2 Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa.
3 Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
4 Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatorijs.
5 Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar:
6 ¶ multum incola fuit anima mea.
7 Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

CXX.

Canticum graduum.

LEuaui oculos meos in montes vnde veniet auxilium mihi.
2 Auxilium meum à Domino qui fecit cælum & terram.
3 Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui custodit te.
4 Ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israël.
5 Dominus custodit te, Dominus protectio tua super manum dexteram tuam.
6 Per diem sol non vret te: neque luna per noctem.
7 Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus.
8 Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum, ex hoc nunc & vsque in seculum.

CXXI.

Canticum graduum. HEB. 122.

1 LAetatus sum in his quæ dicta sunt mihi, In A
domum Domini ibimus.
2 Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Ierusalem.
3 Ierusalem quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participatio eius in idipsum.
4 Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini: testimonium Israël, ad confitendum nomini Domini.
5 Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid.
6 Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem: & B
abundantia diligentibus te:
7 Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis.
8 Propter fratres meos & proximos meos loquebar pacem de te:
9 Propter domum Domini Dei nostri quæsiui bona tibi.

CXXII.

Canticum graduum. HEB. 123.

1 AD te leuaui oculos meos, qui habitas in A
cælis.
2 Ecce sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum.
Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.
3 Miserere nostri Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione.
4 Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, & despectio superbis.

CXXIII.

Canticum graduum ipsi Dauid. HEB. 124.

1 NIsi quia Dominus erat in nobis, dicat A
nunc Israël, ¶ nisi quia Dominus erat in 2
nobis.

Cùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Cùm exurgerent homines in nos, ¶ forte
viuos deglutissent nos:
B 4 Cùm irasceretur furor eorũ in nos: ¶ forsitan aqua absorbuisset nos.
5 Torrentẽ pertransiuit anima nostra: ¶ forsitan pertransisset anima nostra aquã intolerabilem.
6 Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.
7 Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium:
Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.
8 Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram.

HEB. 125. 1

CXXIIII.

Canticum graduum.

A QVi confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui
2 habitat ¶ in Ierusalem,
Montes in circuitu eius: & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc & vsque in seculum.
3 Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum: vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.
4 Benefac Domine bonis & rectis corde.
5 Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cũ operantibus iniquitatem: pax super Israël.

HEB. 126. 1

CXXV.

Canticum graduum.

A IN conuertendo Dominus captiuitatẽ Sion, facti sumus sicut consolati:
2 Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione.
Tunc dicent inter Gentes, Magnificauit Dominus facere cum eis.
3 Magnificauit Dominus facere nobiscum: facti sumus lætantes.
4 Conuerte Domine captiuitatẽ nostram, sicut torrens in Austro.
5 Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.
*portantes. 6 Euntes ibant & flebant, / mittentes² semina sua.
Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

HEB. 127. 1

CXXVI.

Canticum graduum Salomonis.

A NIsi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam.
Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam.
2 Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris.
3 Cùm dederit dilectis suis somnum: ecce, hæreditas Domini, filij: merces, fructus ventris.
4 Sicut sagittæ in manu potentis: ita filij excussorum.
5 Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cùm loquetur inimicis suis in porta.

CXXVII.

Canticum graduum.

BEati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in vijs eius:
2 Labores manuum tuarum, quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit.
3 Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.
Filij tui sicut nouellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ.
4 Ecce sic benedicetur homo qui timet Dominum.
5 Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Ierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.
6 Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israël.

CXXVIII.

Canticum graduum.

SAepe expugnauerũt me à iuuentute mea dicat nunc Israël:
2 Sæpe expugnauerũt me à iuuentute mea etenim non potuerunt mihi.
3 Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores: prolongauerũt iniquitatem suam.
4 Dominus iustus concidet cervices peccatorum: ¶ confundantur & conuertantur
5 retrorsum omnes qui oderunt Sion.
6 Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam euellatur exaruit:
7 De quo non / implebit' manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit.
8 Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio Domini super vos; benedximus vobis in nomine Domini.

CXXIX.

Canticum graduum.

A 1 DE profundis clamaui ad te Domine:
2 Domine exaudi vocem meam:
Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.
3 Si iniquitates obseruaueris Domine: Domine quis sustinebit?
4 Quia apud te propitiatio est: & propter
5 legem tuam ¶ sustinui te Domine.
6 Sustinuit anima mea in verbo eius: ¶ speravit anima mea in Domino.
7 A custodia matutina vsq; ad noctem: ¶ speret Israël in Domino.
Quia apud Dominum misericordia: & copiosa apud eum redemptio.
8 Et ipse redimet Israël ex omnibus iniquitatibus eius.

CXXX.

Canticum graduum Dauid.

A 1 DOmine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei:
Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me.
2 Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam:
Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.
3 Speret Israël in Domino, ex hoc nunc & vsque in seculum.

CXXXI.

Canticum graduum.

A 1 MEmẽto Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius.
2 Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob.
3 Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei.
4 Si dedero somnũ oculis meis, & palpebris meis dormitationem.
5 Et requiem temporibus meis: ¶ donec inueniam locũ Domino, tabernaculum Deo Iacob.
6 Ecce audiuimus eam in Ephrata: inuenimus eam in campis syluæ.
7 Introibimus in / tabernaculum' eius: adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius.
8 Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.
9 Sacerdotes tui induantur iustitia: & sancti tui exultent.
10 Propter Dauid seruum tuum, non auertas faciem Christi tui.
11 Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.
12 Si custodierint filij tui testamentũ meum, & testimonia mea hæc quæ docebo eos.
Et filij eorum vsque in seculum sedebunt super sedem tuam.
13 Quoniam elegit Dominus Sion: elegit D
eam in habitationem sibi.
14 Hæc requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam.
15 Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo panibus.
16 Sacerdotes eius induam salutari: & sancti tui exultatione exultabunt.
17 /Illuc' producam cornu Dauid, paraui lucernam Christo meo. *=Illic 4. Luc.1.g.69. Mala.3.a.1.*
18 Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

CXXXII.

Canticum graduum Dauid.

HEB. 133.

ECce quàm bonum & quàm iucundum 1 A
habitare fratres in vnum:
2 Sicut vnguentum in capite, quòd descendit in barbam, barbam Aaron,
Quod descendit in oram vestimenti eius:
3 ¶ sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.
Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem, & vitam vsque in seculum.

CXXXIII.

Canticum graduum.

HEB. 134.

ECce nunc benedicite Domino, omnes 1 A
serui Domini.
Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri.
2 In noctibus ¶ extollite manus vestras in sancta, & benedicite Domino.
3 Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum & terram.

CXXXIIII.

Hallelu-ia.

HEB. 135.

LAudate nomen Domini, laudate serui 1 A
Dominum,
2 Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri,
3 Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini eius, quoniam suaue est.
4 Quoniam Iacob elegit sibi Dominus, Israël in possessionem sibi.
5 Quia ego cognoui quòd magnus est Dominus, & Deus noster præ omnibus dijs.
6 Omnia quæcunque voluit Dominus fecit B
in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis.

Ierem.10.b 13.51. 7 Educens nubes ab extremo terræ: fulgura in pluuiam fecit.
Iohan.3.b.8. Exod.12.d.29. 8 Qui producit ventos de thesauris suis: qui percussit primogenita Aegypti ab homine vsque ad pecus.
* Et misit 15. 9 * Emisit' signa & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonem, & in omnes seruos eius.
Ios.12.a.1.b 7. 10 Qui percussit gentes multas: & occidit reges fortes.
Num.21.c.24.d.33. 11 Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Basan, & omnia regna Chanaan.
C 12 Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem Israël populo suo.
Ios.13.a.7. 13 Domine nomen tuum in æternum: Domine memoriale tuum in generationem & generationem.
14 Quia iudicabit Dominus populum suum, & in seruis suis deprecabitur.
Sup.113.a.4. 15 Simulachra Gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum.
Sap.15.c.15. 16 Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.
D 17 Aures habent & non audient: neq; enim est spiritus in ore ipsorum.
18 Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.
19 Domus Israel benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.
20 Domus Leui benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino.
21 Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Ierusalem.

CXXXV.

HEB. 136. *Hallelu-ia.*

1
A CONfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius.
2 Confitemini Deo Deorum: quoniam in æternum misericordia eius.
3 Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia eius.
4 Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in æternum misericordia eius.
Gen.1.a.1.& 6.b. 5 Qui fecit cælos in intellectu: quoniam in æternum misericordia eius.
6 Qui firmauit terrā super aquas: quoniam in æternum misericordia eius.
7 Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia eius.
B 8 Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia eius.
9 Lunam & stellas in potestatē noctis: quoniam in æternum misericordia eius.
Exod.12.c.29. 10 Qui percussit Aegyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia eius.
11 Qui eduxit Israël de medio eorum: quoniam in æternum misericordia eius.
12 In manu potenti & brachio excelso: quoniam in æternum misericordia eius.
13 Qui diuisit Mare-rubrum in diuisiones: quoniam in æternum misericordia eius.
14 Et eduxit Israël per mediū eius: quoniam in æternum misericordia eius.
15 Et excussit Pharaonem & virtutem eius in Mari-rubro: quoniam in æternum misericordia eius.
16 Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia eius.
17 Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum misericordia eius.
18 Et occidit reges fortes: quoniam in æternum misericordia eius.
19 Sehon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum misericordia eius.
20 Et Og regem Basan: quoniā in æternum misericordia eius.
21 Et dedit terram eorum hæreditatem regi suo: quoniam in æternum misericordia eius.
22 Hæreditatem Israël seruo suo: quoniam in æternum misericordia eius.
23 Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in æternum misericordia eius.
24 Et redemit nos ab inimicis nostris: quoniam in æternum misericordia eius.
25 Qui dat escam omni carni: quoniam in æternum misericordia eius.
26 Confitemini Deo cæli: quoniam in æternum misericordia eius.
Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia eius.

CXXXVI.

Psalmus Dauid, propter Ieremiam.

1
SVper flumina Babylonis illic sedimus & flemimus, dum recordaremur * Sion.
2 In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra:
3 Quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum.
Et qui abduxerunt nos, Hymnum cantate nobis de canticis Sion.
4 Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?
5 Si oblitus fuero tui Ierusalem, oblitus detur dextera mea.
6 Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui.

Si non proposuero Ierusalem in principio lætitiæ meæ.
7 Memor esto Domine filiorum Edom, in die Ierusalem:
Qui dicunt, Exinanite, exinanite vsq; ad fundamentum in ea.
8 Filia Babylonis misera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.
9 Beatus qui tenebit & allidet paruulos' suos' ad petram.

CXXXVII.

Ipsi Dauid.

A 1
CONfitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei.
2 In conspectu angelorū psallam tibi, ¶ adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.
Super misericordia tua, & veritate tua: quoniam magnificasti super omne, nomen sanctum tuum.
3 In quacunque die inuocauero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.
4 Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ, quia audierunt omnia' verba oris tui.
5 Et cantent in vijs Domini: quoniam magna est gloria Domini.
6 Quoniam excelsus Dominus: & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.
7 Si ambulauero in medio tribulationis, vificabis me, & super iram inimicorū meorum extendisti manum tuam, & saluū me fecit dextera tua.
8 Dominus retribuet pro me, Domine misericordia tua in seculum, opera manuum tuarum ne despicias.

CXXXVIII.

In finem, Psalmus Dauid.

D 1
DOmine probasti me, & cognouisti me:
2 ¶ tu cognouisti sessionem meam & resurrectionem meam.
3 Intellexisti cogitationes meas délonge, semitam meā & funiculum meum inuestigasti.
4 Et omnes vias meas præuidisti: quia non est sermo in lingua mea.
5 Ecce Domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua: tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.
6 Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.
7 Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam?
8 Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. B *Amos 9.a.2.*
9 Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris.
10 Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.
11 Et dixi, Forsitan tenebræ conculcabunt me: & nox illuminatio mea in delicijs meis.
12 Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.
13 Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de vtero matris meæ. C
14 Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea * cognoscet' nimis. *cognoscit 2.*
15 Non est occultatum os meum à te quod fecisti in occulto: & substantia mea in inferioribus terræ.
16 Imperfectum meū viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur, & nemo in eis.
17 Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus: nimis * confortatus est' principatus eorum. *confortati sunt 3.*
18 Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur: exurrexi, & adhuc sum tecum.
19 Si occideris Deus peccatores: viri sanguinum declinate à me. D
20 Quia dicitis in cogitatione, accipient in vanitate ciuitates suas.
21 Nónne qui oderunt te Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam?
22 Perfecto odio oderam illos: * inimici facti sunt mihi. *& 4.
23 Proba me Deus, & scito cor meum: interroga me, & cognosce semitas meas.
24 Et vide si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.

CXXXIX.

HEB. 140. *In finem, Psalmus Dauid.*

1
ERipe me Domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me. 2 A
3 Qui cogitauerunt iniquitates in corde, tota die constituebant prælia.
4 Acuerunt linguam suam sicut serpentes: venenum aspidum sub labijs eorum. *Sup. 5. c. 11. a. 5.*
5 Custodi me Domine de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me. *Rom. 3. b. 13.*
Qui cogitauerūt supplātare gressus meos:
6 ¶ absconderunt superbi laqueum mihi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et funes extenderunt in laqueum, iuxta iter scandalum posuerunt mihi.

7 Dixi Domino, Deus meus es tu, exaudi Domine vocem deprecationis meæ.

B 8 Domine Domine, virtus salutis meæ: obumbrasti super caput meum in die belli:

9 Ne tradas me Domine à desiderio meo peccatori: cogitauerunt contra me, ne derelinquas me, ne fortè exaltentur.

10 Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos.

11 Cadent super eos carbones: in ignem deijcies eos, in miserijs non subsistent.

12 Vir linguosus nō dirigetur in terra: virum iniustum mala capient in interitu.

13 Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis, & vindictam pauperum.

14 Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

HEB. 141.

CXL.

Psalmus Dauid.

A 1 DOmine, clamaui ad te, exaudi me: intende voci meæ, cùm clamauero ad te.

2 Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

3 Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meis.

4 Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.

Cum hominibus operantibus iniquitatem: & non communicabo cum electis eorum.

5 Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

B Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum: ¶ absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum.

6 Audient verba mea quoniam potuerunt:

7 ¶ sicut crassitudo terræ erupta est super terram.

Dissipata sunt ossa nostra secus infernum:

8 ¶ quia ad te Domine Domine oculi mei, in te speraui, non auferas animam meam.

9 Custodi me à laqueo, quem statuerunt mihi: & à scandalis operantium iniquitatem.

10 Cadent in retiaculo eius peccatores, singulariter sum ego donec transeam.

HEB. 142.

CXLI.

1 *Intellectus Dauid, cum esset in spelunca, oratio. 1.Reg. 24.*

VOce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus sum:

3 Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meā ante ipsum pronuntio.

4 In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognouisti semitas meas.

In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.

5 Considerabam ad dexteram, & videbam: & non erat qui cognoscerèt me.

Perijt fuga à me: & non est qui requirat animam meam.

6 Clamaui ad te Domine, dixi, Tu es spes mea, portio mea in terra viuentium.

7 Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.

Libera me à persequentibus me: quia confortati sunt super me.

8 Educ de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti donec retribuas mihi.

CXLII.

Psalmus Dauid, quando persequebatur eum Absalon filius eius. 2.Reg. 17.

DOmine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi me in tua iustitia.

2 Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in cōspectu tuo omnis viuens.

3 Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliauit in terra vitam meam.

Collocauit me in obscuris, sicut mortuos seculi, ¶ & anxiatus est super me spiritus meus: in me turbatum est cor meum.

4

5 Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.

6 Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi:

7 Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.

Non auertas faciem tuam à me: & similis ero descendentibus in lacum.

8 Auditam fac mihi manè misericordiam tuam: quia in te speraui.

Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.

9 Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi: ¶ doce me facere voluntatem tuam,

10 quia Deus meus es tu.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: ¶ propter nomen tuum Domine viuificabis me, in æquitate tua.

11 Educes de tribulatione animā meam: ¶ & in misericordia tua disperdes * inimicos meos.

* Hebr.

Et perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniam ego seruus tuus sum.

CXLIII.

Psalmus Dauid aduersus Goliath.

1 BEnedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.

2 Misericordia mea & refugium meū: susceptor meus, & liberator meus.

Protector meus & in ipso speraui: qui subdit populum meum sub me.

3 Domine quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?

4 Homo vanitati similis factus est: dies eius sicut vmbra prætereunt.

5 Domine inclina cælos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.

6 Fulgura coruscationem, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos:

7 Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorū alienorum:

C 8 Quorum os locutū est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.

9 Deus canticū nouum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.

10 Qui das salutem regibus: qui redemisti Dauid seruum tuum de gladio maligno:

11 ¶ eripe me.

Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutū est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.

12 Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua.

D Filiæ eorum compositæ: circumornatæ vt similitudo templi.

13 Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud.

Oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis: ¶ boues eorum crassæ.

14 Non est ruina maceriæ, neq; transitus, neque clamor in plateis eorum.

15 Beatum dixerūt populum, cui hæc sunt: beatus populus cuius Dominus Deus eius.

CXLIIII.

Laudatio ipsi Dauid.

A EXaltabo te Deus meus rex: & benedicam nomini tuo in seculum, & in seculum seculi.

2 Per singulos dies benedicam tibi, & laudabo nomen tuū in seculum, & in seculum seculi.

3 Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non est finis.

4 Generatio & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuam pronuntiabunt:

5 Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur, & mirabilia tua narrabunt:

6 Et virtutem terribilium tuorum dicent, & B magnitudinem tuam narrabunt.

7 Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt: & ℣ iustitia tua' exultabunt: ℣ *iustitiam tuam 2.*

8 Miserator & misericors Dominus, patiens & multum misericors.

9 Suauis Dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius.

10 Cōfiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi.

11 Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur.

12 Vt notam faciant filijs hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ regni C tui.

13 Regnum tuū regnum omnium seculorū, & dominatio tua in omni generatione & generatione.

Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.

14 Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos.

15 Oculi omnium in te sperant*: & tu das * *Domine.* escam illorum in tempore opportuno.

16 Aperies tu manū tuam: & imples omne animal benedictione.

17 Iustus Dominus in omnibus vijs suis: & D sanctus in omnibus operibus suis.

18 Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum: omnibus inuocantibus eum in veritate.

19 Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.

20 Custodit Dominus omnes diligentes se: & omnes peccatores disperdet.

21 Laudationem Domini loquetur os meū: & benedicat omnis caro nomini sancto eius in seculum, & in seculum seculi.

CXLV.

Hallelu-ia, Aggæi & Zachariæ. HEB. 146.

1 LAuda anima mea Dominum, ¶ laudabo 2 A Dominum in vita mea, psallam Deo meo quandiu fuero. *Sup. 103. d. 33.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

*nec. 3 Nolite confidere in principibus: *in filijs hominum, in quibus non est salus.
4 Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.
5 Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, spes
Act.14.c.15. 6 eius in Domino Deo ipsius, ¶ qui fecit cæ-
Apo.14.b.7. lum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt.
B 7 Qui custodit veritatem in seculum, facit iudicium iniuriam patientibus: dat escam esurientibus.
8 Dominus soluit compeditos: ¶ Dominus illuminat cæcos.
Dominus erigit elisos, Dominus diligit iustos.
*viam 6. 9 Dominus custodit aduenas, pupillum & viduam suscipiet: & *vias peccatorum disperdet.
10 Regnabit Dominus in secula Deus tuus Sion, in generatione & generationem.

HEB.147. CXLVI.
1 Hallelu-ia.
A LAudate Dominum, quoniam bonus est psalmus Deo nostro: sit iucunda decoraq; laudatio.
2 Aedificans Ierusalem Dominus: dispersiones Israëlis congregabit.
3 Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum.
4.Esd.16.g.57. 4 Qui numerat multitudinem stellarum: &
*vocat 8. omnibus eis nomina *vocans'.
5 Magnus Dominus noster, & magna virtus eius: & sapientiæ eius non est numerus.
6 Suscipiens mansuetos Dominus: humiliãs autem peccatores vsque ad terram.
7 Præcinite Domino in confessione: psallite Deo nostro in cithara.
8 Qui operit cælum nubibus, & parat terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fœnum, & herbam seruituti hominum.
Iob 39.a.3. 9 Qui dat iumentis escam ipsorum: & pullis coruorum inuocantibus eum.
10 Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibijs viri beneplacitum erit ei.
11 Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperãt super misericordia eius.

Psal. hic iũgitur præcedenti apud Heb. CXLVII.
Hallelu-ia.
12 LAuda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion.
13 Quoniam confortauit seras portarũ tuarum: benedixit filijs tuis in te.
14 Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti satiat te.
15 Qui emittit eloquium suum terræ: velociter currit sermo eius.
16 Qui dat niuem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit.
17 Mittit crystallum suam sicut buccellas: ante faciem frigoris eius quis sustinebit?
18 Emittet verbum suum, & liquefaciet ea: flabit spiritus eius, & fluent aquæ.
19 Qui annuntiat verbum suum Iacob: iustitias & iudicia sua Israël.
20 Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit eis. Hallelu-ia.

CXLVIII.
Hallelu-ia.
1 LAudate Dominum de cælis: laudate eum in excelsis.
2 Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius.
3 Laudate eum sol & luna: laudate eum omnes stellæ & lumen.
4 Laudate eum cæli cælorum: & aquæ quæ super cælos sunt, ¶ laudent nomen Domini.
5 Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.
6 Statuit ea in æternum, & in seculum seculi: præceptum posuit, & non præteribit.
7 Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyssi.
8 Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.
9 Montes & omnes colles, ligna fructifera & omnes cedri.
10 Bestiæ, & vniuersa pecora, serpentes & volucres pennatæ.
11 Reges terræ, & omnes populi, principes & omnes iudices terræ:
12 Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus,
13 ¶ laudent nomen Domini: quia exaltatum est nomen eius solius.
14 Confessio eius super cælum & terrã: ¶ & exaltauit cornu populi sui.
Hymnus omnibus sanctis eius: filijs Israël populo appropinquanti sibi. Hallelu-ia.

CXLIX.
Hallelu-ia.
CAntate Domino canticum nouum: laus eius in ecclesia sanctorum. Lætetur

*146. 2 Lætetur Israël in eo qui fecit eum: & *filiæ Sion exultent in rege suo.
3 Laudent nomen eius in choro, in tympano & psalterio psallant ei.
4 Quia beneplacitum est Domino in populo suo, & exaltauit mansuetos in salutem.
5 Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in
B 6 cubilibus suis.
Hebr. *Exultationes' Dei in gutture eorum, &
7 gladij ancipites in manibus eorum.
Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis:
8 Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis:
9 Vt faciant in eis iudicium cõscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis eius. Hallelu-ia.

CL.
Hallelu-ia.
1 A LAudate Dominum in sanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius.
2 Laudate eũ in virtutibus eius: laudate eum secundum multitudinẽ magnitudinis eius.
3 Laudate eum in sono tubæ: laudate eum in psalterio & cithara.
4 Laudate eum in tympano & choro: laudate eum in chordis & organo.
5 Laudate eum in cymbalis benesonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis:
6 ¶ omnis spiritus laudet Dominum. Hallelu-ia.

HIERONYMI PRAEFATIO IN LIBROS SALOMONIS.

IVNGAT EPISTOLA QVOS IVNGIT SA certatim: imò charta non diuidat quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam quos poscitis, scripsissem, si licuisset præ valetudine. Mattivm solatia sumptuum, notarios nostros & librarios sustentatiu, vt vobis potissimum nostrum desuderet ingenium. Vt ecce ex latere frequens turba diuersa poscentium: quasi aut æquum sit, me vobis esurientibus, alijs laborare: aut in itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno retinerer, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro concessi. Interpretationem videlicet trium Salomonis vo
lumen, MISLE, quas Hebræi Parabolas, vulgata aut
ecclesiasten, Latinè concionatorem possumus dicere, SIR
RASIRIM, quod in nostram linguam vertitur Canti
cum canticorum. Fertur & Panaretos Iesu filij Sirach li
ber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur: Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas prænotatum. cui iuncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: vt similitudinem Salomonis, non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus Græcã eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad authoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sanè Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim noua fic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cùm diligentissimè legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prælo purissimæ commendata testæ suum saporem seruaueri nt.

LIBER PROVERBIORVM, QVEM HEBRÆI MISLE APPELLANT.

CAPVT I.

Parabolarum vtilitas: auditus sapientiæ commendatur, filius admonetur ne peccatorũ sequatur blandities: sapientia ad sui amplexum inuitat, & cõtemptores minatur exitium.

1 PARABOLAE SALOMONIS FIlij Dauid regis Israël: ¶ ad sciendã sapientiam & disciplinam, ad intelligenda verba prudentiæ, ¶ & 2 suscipiendam eruditionem doctri
næ, iustitiam, & iudicium, & æquitatem:
3 ¶ vt detur paruulis astutia, adolescenti scientia & intellectus.
5 Audiens sapiens sapientior erit, & intelligens, gubernacula possidebit.
6 Animaduertet parabolam & interpretationem, verba sapientum, & ænigmata eorum.
7 Timor Domini, principium sapientiæ. Sapientiam atq; doctrinam stulti despiciunt. Psal.110.b.10. Eccl.1.b.16.
8 Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne di
9 mittas legem matris tuæ: ¶ vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. Iob 28.d.28.
10 Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

B 11 Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra in-
Sap. 2. b. 10. 12 sontem frustra: ¶ deglutiamus eum sicut infernus viuentem, & integrum quasi descendentem in lacum.
13 Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domus nostras spolijs.
14 Sortem mitte nobiscum, marsupiū vnum sit omnium nostrum.
15 Fili mi ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum.
Isa. 59. b. 7. 16 Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem.
17 Frustra autem iacitur rete ante oculos pennatorum.
18 Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, & molliuntur fraudes contra animas suas.
19 Sic semitæ omnis auari, animas possidentium rapiunt.
20 Sapientia foris prædicat, in plateis dat vo-
C 21 cem suam: ¶ in capite turbarum clamitat, in fortibus portarum vrbis profert verba
22 sua, dicens: ¶ Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt scientiam?
23 Conuertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea.
Isa. 65. b. 11. 66. b. 4. Ier. 7. b. 13. 35. c. 15. 24 Quia vocaui, & renuistis: extendi manū meam, & non fuit qui aspiceret.
25 Despexistis omne cōsilium meum, & increpationes meas neglexistis.
26 Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis id quod timebatis aduenerit.
27 Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio & angustia.
D 28 Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non inuenient me:
29 ¶ eo quòd exosam habuerint disciplinam,
30 & timorem Domini non susceperint, ¶ nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersæ correptioni meæ.
31 Comedent igitur fructus viæ suæ, suisque
32 consilijs saturabuntur. ¶ auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos.
33 Qui autem me audierit, absq; terrore requiescet, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato.

CAPVT II.

Sapientiæ acquisitio quanta bona cōferat, & quanta mala auertat, cum qua Dei dona veniunt, & sine qua vbiq; erratur.

FIlli mi, si susceperis sermones meos, & mandata mea absconderis penes te, ¶ vt audiat A
sapientiam auris tua: inclina cor tuum ad
cognoscendam prudentiam.
3 Si enim sapientiā inuocaueris, & inclina-
4 ueris cor tuū prudentiæ, ¶ si quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effos-
5 ris illam: ¶ tunc intelliges timorem Domi-
6 ni, & scientiam Dei inuenies. ¶ quia Dominus dat sapientiā, & ex ore eius prudentia & scientia.
7 Custodiet rectorum salutem & protector
8 gradientes simpliciter, ¶ seruans semitas iustitiæ, & vias sanctorum custodiens.
9 Tunc intelliges iustitiam & iudicium, & æquitatem & omnem semitam bonam.
10 Si intrauerit sapientia cor tuum, & scien-
11 tia animæ tuæ placuerit: ¶ consilium custodiet te, & prudentia seruabit te, ¶ vt eruas
12 à via mala, & ab homine qui peruersa loquitur: ¶ qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas: ¶ qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis: ¶ quorum viæ peruersæ sunt, & infames gressus eorum.
16 Vt eruaris à muliere aliena, & ab extranea
17 quæ mollit sermones suos, ¶ & relinquit ducem pubertatis suæ, & pacti Dei sui oblita
18 est. ¶ inclinata est enim ad mortem domus eius, & ad inferos semitæ ipsius. ¶ omnes
19 qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent semitas vitæ.
20 Vt ambules in via bona: & calles iustorum
21 custodias.
Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanebunt in ea.
22 Impij verò de terra perdentur: & qui inique agunt, auferentur ex ea.

CAPVT III.

Sapientia vitam prolongat: misericordia & veritas non deserenda: fiducia in Deum: timor Dei honorandus Deus: correctio Dei cum lætitia ferenda: sapientiæ laus, sapientiam sequentibus omnia prospera: amico statim dandum, nec ei malefaciendum: nec contendendum: iniqui non imitandi: impiorum maledictio, & piorum benedictio.

FIlli mi, ne obliuiscaris legis meæ, & præ-
cepta mea cor tuum custodiat. ¶ longitu-
2 dinem enim dierū, & annos vitæ, & pacem apponent tibi.
3 Misericordia & veritas te nō deserant: circunda eas gutturi tuo, & describe in tabu-
4 lis cordis tui: ¶ & inuenies gratiam, & disciplinam bonam coram Deo & hominibus.

5 Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.
6 In omnibus vijs tuis cogita illum, & ipse dirriget gressus tuos.
7 Ne fis sapiens apud temetipsum: time Deum, & recede à malo. ¶ sanitas quippe e-
8 rit vmbilico tuo, & irrigatio ossium tuorū,
B 9 Honora Dominum de tua substantia, &
Mal. 3. 10 de primitijs omnium frugum tuarum: ¶ * & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt.
Heb. 12. 11 Disciplinam Domini, fili mi, ne abijcias:
12 nec deficias cùm ab eo corriperis. ¶ quem enim diligit Dominus, corripit: & quasi pater in filio complacet sibi.
13 Beatus homo qui inuenit sapientiam, &
14 qui ditatus fuerit prudentia'. ¶ melior est acquisitio eius negotiatione auri & argenti, pri-
15 mi' & purissimi fructus eius. ¶ pretiosior est cunctis opibus: & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari.
16 Longitudo dierum in dextera eius, & in
C sinistra illius diuitiæ & gloria.
17 Viæ eius viæ pulchræ, & omnes semitæ illius pacificæ.
18 Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam: & qui tenuerit eam, beatus.
19 Dominus sapientia fundauit terram, stabiliuit cælos prudentia.
20 Sapientia illius eruperunt abyssi, & nubes rore concrescunt.
21 Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis. Cu-
22 stodi legem atque consilium: ¶ & erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis: ¶ tunc
23 ambulabis fiduciaiter in via tua, & pes tuus
24 non impinget. ¶ si dormieris, non timebis:
25 quiescesq; & suauis erit somnus tuus. ¶ ne pauueas repentino terrore, & irruentes tibi potentias' impiorum.
26 Dominus enim erit in latere tuo, & custo-
D diet pedem tuum ne capiaris.
27 Noli prohibere benefacere eum qui potest: fi vales, & ipse benefac.
28 Ne dicas amico tuo, Vade, & reuertere,
29 & cras dabo tibi: cùm statim possis dare.
Ne moliaris amico tuo malum, cùm ille
30 in te habeat fiduciam.
Ne contendas aduersus hominem frustra,
31 cùm ipse tibi nihil mali fecerit.
Ne æmuleris hominem iniustum, nec imi-
32 teris vias eius: ¶ quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicib' sermocinatio eius.
33 Egestas à Domino in domo impij: habita-
34 cula autem iustorum benedicentur. ¶ ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiā.
35 Gloriam sapientes possidebūt: stultorum exaltatio', ignominia.

' exaltatio.

CAPVT IIII.

Sapiens suo exemplo hortatur quærere sapientiam, cuius explicat vtilitates: via impiorum declinanda, & iustorum amplectenda: de custodia cordis, oris, & gressuum.

AVdite filij disciplinam patris, & attendi-
te: vt sciatis prudentiam. t A
2 Donum bonū tribuam vobis, legē meam ne derelinquatis.
3 Nam & ego filius fui patris mei, tenellus
4 & vnigenitus coram matre mea: ¶ & docebat me, atque dicebat, Suscipiat verba mea cor tuum, custodi præcepta mea, & viues.
5 Posside sapientiam, posside prudentiam, ne obliuiscaris, neque declines à verbis oris mei.
6 Ne dimittas eam, & custodiet te: dilige eā, & conseruabit te.
7 Principium sapientiæ, posside sapientiam, & in omni possessione tua acquire prudentiam: ¶ arripe illam, & exaltabit te: glorifi-
B caberis ab eā cùm eam fueris amplexatus.
9 ¶ dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclyta protegette.
10 Audi fili mi, & suscipe verba mea, vt multiplicentur tibi anni vitæ.
11 Viam sapientiæ monstrabo tibi, ducam te
12 per semitas æquitatis: ¶ quas cùm ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currēs non habebis offendiculum.
13 Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est vita tua.
14 Ne delecteris in semitis impiorum, nec
C tibi placeat malorum via.
15 Fuge ab ea, nec transeas per illam, declina
16 & defere eam. ¶ non enim dormiunt nisi malefecerint: & non rapitur somnus ab eis
17 nisi supplantauerint. ¶ comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.
18 Iustorum autem semita, quasi lux splendēs, procedit & crescit vsq; ad perfectam diem.
19 Via impiorum tenebrosa: nesciunt vbi corruant.
20 Fili mi, ausculta sermones meos, & ad elo-
21 quia mea inclina aurem tuam. ¶ ne recedāt ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis
22 tui: ¶ vita enim sunt inuenientibus ea, & vniuersæ carnis sanitas.
23 Omni custodia serua cor tuum, quia ex ip-
D so vita procedit.
24 Remoue à te os prauum, & detrahentia labia sint procul à te.

Oculi

Universidad de Deusto
Biblioteca

25 Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.
26 Dirige semitã pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur.
27 Ne declines ad dexteram neque ad sinistram: auerte pedem tuum à malo. -vias enim quę à dextris sunt, nouit Dominus: peruersæ verò sunt quæ à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet'.

CAPVT V.

Vitare iubet meretricẽ: & ne labores & anni perdantur: propria vxor diligatur, & fugiatur aliena.

A 1 Filli mi, attende ad sapientiam meã, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam: ¶ vt cu-
2 stodias cogitationes, & disciplinam labia tua conseruent.
Ne intendaris fallaciæ mulieris. 3 * Fauus enim stillãs labia meretricis, & ni-
4 tidius oleo guttur eius. ¶ nouissima autem illius amara, quasi absynthiũ, & acuta quasi gladius biceps.
5 Pedes eius descendunt in mortẽ, & ad inferos gressus eius penetrant.
6 Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus eius & inuestigabiles.
B 7 Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei.
8 Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropin
ques foribus domus eius.
9 Ne des alienis honorem tuum, & annos
10 tuos crudeli. ¶ ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo
11 aliena, ¶ & gemas in nouissimis quando consumpseris carnes tuas & corpus tuum,
C 12 ¶ & dicas, cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meũ,
13 ¶ nec audiui vocem docentium me, & magistris non inclinaui aurem meam?
14 Penè fui in omni malo, in medio ecclesiæ & synagogæ.
15 Bibe aquam de cisterna tua & fluenta putei tui.
16 Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.
17 Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.
D 18 Sit vena tua benedicta, & lætare cum mu-
19 liere adolescentiæ tuæ: ¶ cerua charissima, & grauissimus hinnulus. hubera eius inebrient te in omni tempore, in amore eius delectare iugiter.
Iob.31.4.4.& 34.6.21. 20 Quare seduceris fili mi ab aliena, & foueris in sinu alterius?
21 Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus eius considerat.
22 Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.
23 Ipse morietur, quia nõ habuit disciplinã, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.

CAPVT VI.

Sponsori vt fidem datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem: Apostatam describit. sex quæ Dominus odit: exhortatur ad legis custodiam, vt ꝯ mulieris pulchritudinem non concupiscas, sed consortium vites adulteræ.

Filli mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, ¶ illi-
2 queatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.
3 Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manũ proximi tui: discurre, festina, suscita amicũ tuum: ¶ ne
4 dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.
5 Eruere quasi damula de manu, & quasi auis de ℔ manu' aucupis.
6 Vade ad formicã ô piger, & considera vias
7 eius, & disce sapientiam: ¶ quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec princi-
8 pem, ¶ parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.
9 Vsquequo piger dormies? quando consurges è somno tuo?
10 Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus vt dormias,
11 ¶ & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armat⁹: -Si verò impigre surgeris, veniet vt fons messis tua, & egestas longè fugiet à te'.
12 Homo apostata, vir inutilis, graditur ore
13 peruerso, ¶ annuit oculis, terit pede, digito
14 loquitur, ¶ prauo corde machinatur malum,
15 & in omni tẽpore iurgia seminat. ¶ huic ergo templò veniet perditio sua, & subitò conteretur, nec habebit vltrà medicinam.
16 Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum
17 detestatur anima eius, ¶ Oculos sublimes, Linguam mendacem, Manus effundentes
18 innoxium sanguinem, ¶ Cor machinans cogitationes pessimas, Pedes veloces ad currendum in malum, ¶ Proferentem mendacia testẽ fallacem, Et eum, qui seminat inter fratres discordias.
20 Conserua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.
21 Liga ea in corde tuo iugiter, & circunda *gutturi tuo.
22 Cùm ambulaueris, gradiantur tecũ: cùm dormieris, custodiant te, & euigilãs loque-
23 re cum eis. ¶ quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinę,
24 ¶ Vt custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ.
25 Non concupiscat pulchritudinẽ eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. ¶ pretium
26 enim scorti vix est vnius panis: mulier autem viri pretiosam animam capit.
27 Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant?
28 ¶ aut ambulare super prunas, vt non com-
29 burantur plantæ eius? ¶ sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cùm tetigerit eam.
30 Non grandis est culpa, cùm quis furatus
31 fuerit, furãdo enim vt esuriẽtem impleat animã ¶ deprehensus quoque reddet septuplũ
32 & omnem substantiam domus suæ tradet, * Qui autem adulter est, propter cordis in-
33 opiam perdet animam suam. ¶ turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & op-
34 probrium illius non delebitur. ¶ quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ,
35 ¶ nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAPVT VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiæ amplexum, & mandatorum custodiam: vtq́, scortorum blanditias, quas late describit, euitet.

Filli mi, custodi sermones meos, & præcepta
2 mea recõde tibi. -Fili, honora Dominum,
& valebis: præter eum verò ne timueris alienum'.
3 Serua mandata mea, & viues: & legẽ me-
4 am quasi pupillam oculi tui, liga ℔ eam' in
5 digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui.
6 Die sapientię soror mea es: & prudentiam
7 voca amicam tuam, ¶ Vt custodiat te à mulliere extranea, & ab aliena quæ verba sua dulcia facit.
6 De fenestra enim domus meæ per cancel-
7 los prospexi, ¶ & video paruulos, considero iuuenem inuenem, ¶ qui transit per pla
8 teas iuxta angulum, & prope viam domus
9 illius graditur ¶ in obscuro, aduesperascente die, in noctis tenebris, & caligine.
10 Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad ℔ decipiendas' animas,
11 ¶ garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, ¶ nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos
12 insidians.
13 Apprehensumque deosculatur iuuenem,
14 & procaci vultu blanditur, dicens, ¶ Victimas pro salute deuoui, hodie reddidi vota
15 mea. ¶ idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi.
16 Intexui funibus lectulum meum, straui
17 tapetibus pictis ex Aegypto. ¶ aspersi cubile meum myrrha, & aloe, & cinnamómo.
18 Veni inebriemur huberibus, & fruamur cupitis amplexibus donec illucescat dies.
19 ¶ non est enim vir in domo sua, abijt via lon
20 gissima. ¶ sacculum pecuniæ secum tulit: in die plenæ lunæ reuersurus est in domũ suã.
21 Irretiuit eum multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit illum.
22 Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, & igno
23 rans quòd ad vincula stultus trahatur: ¶ donec transfigat sagitta iecur eius: velut si auis festinet ad laqueum, & nescit quòd de periculo animæ illius agitur.
24 Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei.
25 Ne abstrahatur in vijs illius mens tua, ne-
26 que decipiaris semitis eius. ¶ multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.
27 Viæ inferi domus eius, penetrantes interiora mortis.

CAPVT VIII.

Sapientia ad sui amplexum inuitat: se quoque multis modis commendat, quodq́, sit Deo coæterna, cum ipso cuncta componens: quam quærentes, beati: spernentes verò, miseri tandem euadent.

NVnquid non sapientia clamitat, & pru- 1 A
dentia dat vocem suam?
2 In summis excelsisque verticibus supra via-
3 am, in medijs semitis stans, ¶ iuxta portas ci-
4 uitatis in ipsis foribus loquitur, dicens, ¶ O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum: ¶ intelligete paruuli astutiam, & insipientes animaduertite.
5 Audite, quoniã de rebus magnis locutura
6 sum: & aperientur labia mea, vt recta prædicent.
7 Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium.
8 Iusti sunt omnes sermones mei, non est in
9 eis prauũ quid, neq; peruersum. ¶ recti sunt intelligentibus & æqui inuenientibus scientiam.
10 Accipite disciplinã meam, & non pecuni- B
am: doctrinam magis, quàm aurum eligite, *Iob 28.c.15.*
11 Melior est enim sapientia cunctis opibus *Sap.7.d.9.*
pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari.

Ego

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.
13 Timor Domini odit malum: arrogantiam & superbiam & viam prauam, & os bilingue detestor.
14 Meum est consilium & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.
15 Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.
16 Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.
17 Ego diligentes me, diligo: & qui manè vigilant ad me, inuenient me.
18 Mecum sunt diuitię & gloria, opes superbæ & iustitia.
C 19 Melior est enim fructus meus auro & lapide pretioso, & genimina mea argento electo.
20 In vijs iustitiæ ambulo, in medio semitarum iudicij, ¶ vt ditem diligentes me, &
21 thesauros eorum repleam.
Sap.9.b.9. 22 Dominus possedit me in initio viarum suarũ, antequam quicquam faceret à principio.
23 Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret.
24 Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant.
25 Necdum montes graui mole constite-
*omnes. 26 rant, ante *colles ego parturiebar: ¶ adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.
D 27 Quando præparabat cælos, aderam: quan-
28 do certa lege & gyro vallabat abyssos: ¶ quã do æthera firmabat sursum, & librabat fon-
29 tes aquarum. ¶ quando circundabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ.
30 Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies, ludens coram eo
31 omni tempore: ¶ ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, esse cum filijs hominum.
32 Nunc ergo filij audite me, Beati qui custodiunt vias meas.
33 Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam.
34 Beatus homo qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei.
35 Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hau
36 riet salutem à Domino: ¶ qui autem in me peccauerit, lædet animam suam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPVT IX.

Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & à muliere stulta ac vaga liberat: porrò eruditionẽ & correptionem non suscipit impius ac derisor, sed iustus & sapiens.

SApientia ædificauit sibi domum, excidit
columnas septem.
2 Immolauit victimas suas, miscuit vinum & proposuit mensam suam.
3 Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem
4 & ad mœnia ciuitatis, ¶ Si quis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta
5 est, ¶ Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.
6 Relinquite infantiam, & viuite & ambulate per vias prudentiæ.
7 Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculam generat.
8 Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.
9 Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere.
10 Principium sapientiæ, timor Domini: & scientia sanctorum prudentia.
11 Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.
12 Si sapiens fueris, tibi metipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum.
13 Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens: ¶ sedit in fo-
14 bus domus suæ super sellam in excelso vrbis
15 loco, vt vocaret transeuntes per viã & pergentes itinere suo, ¶ Quis est parvulus, di-
16 clinet ad me. Et vecordi locuta est, ¶ Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior.
18 Et ignorauit quòd ibi sint gigantes, & in profundis inferni conuiuæ eius. Qui erudit applicabitur illi, descendet ad inferos: nam qui abscesserit ab ea, saluabitur.

PARABOLÆ SALOMONIS.

CAPVT X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, iusto & impio, operante & otioso, simplici & prauo: de charitate & odio: de bono lingua, eiusq; malo.

FIlius sapiens lætificat patrem: filius vero stultus mœstitia est matris suæ.
2 Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia verò liberabit à morte.
3 Non affliget Dominus fame animam iusti, & insidias impiorum subuertet. Egestatem

4 Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium diuitias parat.
-Qui nititur mendacijs, hic pascit ven-
5 tos, idem autẽ ipse sequitur aues volantes'.
Qui congregat in messe, filius sapiens est:
6 qui autem stertit æstate, filius confusionis.
Benedictio-Domini' super caput iusti: os
7 autem impiorum operit iniquitas.
Memoria iusti cum laudibus: & nomen im
8 piorum putrescet.
Sapiens corde præcepta suscipiet: stultus
9 cædit labijs.
Qui ambulat simpliciter, ambulat confi-
denter: qui autem deprauat vias suas, mani-
festus erit.
10 Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stultus labijs verberabitur.
11 Vena vitæ, os iusti: & os impiorum operit iniquitatem.
12 Odium suscitat rixas: & vniuersa delicta operit charitas.
13 In labijs sapientis inuenitur sapientia, & virga in dorso eius qui indiget corde.
14 Sapientes abscondunt scientiam: os au-
C tem stulti confusioni proximum est.
15 Substantia diuitis, vrbs fortitudinis eius: pauor pauperum, egestas eorum.
16 Opus iusti, ad vitam: fructus autem impij ad peccatum.
17 Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.
18 Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est.
19 In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.
20 Argentum electum, lingua iusti: cor au-
tem impiorum pro nihilo.
21 Labia iusti erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.
22 Benedictio Domini diuites facit, nec so-
ciabitur' eis' afflictio.
23 Quasi per risum stultus operatur scelus: sapientia autem est viro prudentia.
24 Quod timet impius, veniet super eũ: desiderium suum iustis dabitur.
25 Quasi tempestas transiens non erit impius: iustus autem quasi fundamentum sempiternum.
26 Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum*.
27 Timor Domini apponet dies, & anni impiorum breuiabuntur.
28 Expectatio iustorum lætitia, spes autem impiorum peribit.
29 Fortitudo simplicis, via Domini: & pauor his qui operantur malum.
30 Iustus in æternum non commouebitur: impij autem non habitabunt super terram.
31 Os iusti parturiet sapientiam, *lingua pra- * &
uorum peribit.
32 Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa.

CAPVT XI.

Æquitatis & iustitiæ cat erarumq; virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum diuitiarum incommoda.

STatêra dolosa abominatio est apud Deũ, A
& pondus æquum voluntas eius. *Inf.20.b.10.*
2 Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: *d.23.*
vbi autem est humilitas, ibi & sapientia.
3 Simplicitas iustorũ diriget eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos.
4 Non proderunt diuitiæ in die vltionis: iu- *Eccl.5.c.10.*
stitia autem liberabit à morte.
5 Iustitia simplicis diriget viam eius: & in impietate sua corruet impius.
6 Iustitia rectorum liberabit eos: & in insidijs suis capientur iniqui.
7 Mortuo homine impio nulla erit vltrà *Sap.5.c.15.*
spes, & expectatio solicitorum peribit.
8 Iustus de angustia liberatus est: & tradetur impius pro eo.
9 Simulator ore decipit amicum suum: iusti B
autem liberabuntur scientia.
10 In bonis iustorum 'exultabitur' ciuitas: & ² *exultabit 2.*
in perditione impiorum erit laudatio.
11 Benedictione iustorum exaltabitur ciuitas: & ore impiorum subuertetur.
12 Qui despicit amicum suum, indigẽs corde est: vir autem prudens tacebit.
13 Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum.
14 Vbi non est gubernator, populus corruet: salus autem, vbi multa consilia.
15 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cauet laqueos, securus erit.
16 Mulier gratiosa inueniet gloriam, & robusti habebunt diuitias.
17 Benefacit animę suæ vir misericors: qui C
autẽ crudelis est, etiam propinquos abijcit.
18 Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam merces fidelis.
19 Clementia præparat vitam: & sectatio malorum mortem.
20 Abominabile Domino cor prauum, & voluntas eius in ijs qui simpliciter ambulant.
21 Manus in manu non erit innocens ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lus: semen autem iustorum saluabitur.
22 Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.
23 Desiderium iustorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.
24 Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.
25 Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.
D 26 Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.
27 Benè consurgit diluculo qui quærit bona: qui autem inuestigator malorum est, opprimetur ab eis.
28 Qui confidit in diuitijs suis, corruet: iusti autem quasi virens folium germinabunt.
29 Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est, seruiet sapienti.
30 Fructus iusti lignum vitæ: & qui suscipit animas, sapiens est.
2. Pet. 4. d. 18. 31 Si iustus in terra recipit, quanto magis impius & peccator?

CAPVT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam & eam odiente: de impio & iusto, operante & otioso, stulto & sapiente, & de bonis ac malis linguæ.

A 1 QVi diligit disciplinam, diligit scientiam: qui aũt odit increpationes, insipiens est.
sibi. 2 Qui bonus est, hauriet gratiam à Domino: qui autem confidit in cogitationibus suis, impiè agit.
3 Non roborabitur homo ex impietate: & radix iustorum non commouebitur.
4 Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus eius quæ confusione res dignas gerit.
5 Cogitationes iustorum, iudicia: & consilia impiorum, fraudulenta.
6 Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos.
B 7 Verte impios, & non erunt: domus autem iustorum permanebit.
8 Doctrina sua noscitur vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.
Eccl. 10. d. 30. 9 Melior est pauper & sufficiens sibi, quàm glorioſus & indigens pane.
10 Nouit iustus iumentorũ suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.
Eccl. 20 d. 30. 11 Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.
Inf. 28. c. 19. -12.
/ viuit 10. -Qui suauis est / in vini' moderationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam'.
12 Desiderium impij monimentum est pessimorum: radix autem iustorum proficiet.
C 13 Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugit autem iustus de angustia.
14 De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis, & iuxta opera manuum suarum retribuetur ei.
15 Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia.
16 Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.
17 Qui quod nouit loquitur, / iudex' iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.
18 Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ: lingua autem sapientium sanitas est.
19 Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacij.
20 Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.
21 Qui contristabit iustum quicquid ei accideri: impij autem replebuntur malo.
22 Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.
23 Homo versutus celat scientiam: & cor insipientium prouocat stultitiam.
24 Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet.
25 Mœror in corde viri humiliabit illum, & sermone bono lætificabitur.
26 Qui negligit damnum propter amicum, iustus est: iter autem impiorũ decipiet eos.
27 Non inueniet fraudulentus substantia hominis erit auri pretium.
28 In semita iustitiæ, vita: iter autẽ deuium ducit ad mortem.

CAPVT XIII.

De filio sapiente: de oris custodia, & intemperato ad loquendum: de paupere diuite & diuite paupere. lucerna impiorum, substantia festinata & dilatata, stulti, omnia cum consilio agenda, & cum sapientibus gradiendum, de parcente virgæ, & insaturabili ventre impij.

FIlius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit cùm arguitur.
2 De fructu oris sui / homo satiabitur bonis: anima autem præuaricatorum iniqua.
3 Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

4 Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.
5 Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.
6 Iustitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.
7 Est quasi diues cùm nihil habeat: & est quasi pauper, cùm in multis diuitijs sit.
8 Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ: qui autem pauper est, increpationem nõ sustinet.
9 Lux iustorum lętificat: lucerna autem impiorum extinguetur.
10 Inter superbos semper iurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.
11 Substantia festinata minuetur: quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.
12 Spes quæ differtur, affligit animam: lignũ vitæ desiderium veniens.
13 Qui detrahit alicui rei, ipse sibi in futurum obligat: qui autem timet præceptum, in pace versabitur.
-Animæ dolosæ erant in peccatis: iusti autem misericordes sunt & miserantur'.
14 Lex sapientis fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.
15 Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.
16 Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.
17 Nuntius impij cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.
18 Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.
19 Desiderium si compleatur, delectat animam: detestantur stulti eos qui fugiunt mala.
20 Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.
21 Peccatores persequitur malum: & iustis retribuentur bona.
22 Bonus relinquit hæredes filios & nepotes: & custoditur iusto substantia peccatoris.
23 Multi cibi in noualibus patrum: & / alijs' congregantur absque iudicio.
24 Qui parcit virgæ, *odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.
25 Iustus cómedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAPVT XIIII.

Sapientia & stultitiæ variæ conditiones, prudentia quibus status debitè regulatur, qua quis ad miserandam mouetur & affectiones moderatur, virtutem perdunt homines.

SApiens mulier ędificat domum suam: insipiens extructam quoq; manibus destruet. 1 A
2 Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo qui infami graditur via. Iob 12. a. 4.
3 In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientum custodiunt eos.
4 Vbi non sunt boues, præsepe vacuum est: vbi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis.
5 Testis fidelis non mẽtietur: profert autem mendacium dolosus testis.
6 Quærit derisor sapientiam, & non inuenit: doctrina prudentium facilis.
7 Vade contra virum stultum, & / nescit' labia prudentiæ. *nescito 4.
8 Sapientia callidi est intelligere viã suam: & imprudentia stultorum errans.
9 Stultus illudet peccatum, & inter iustos morabitur gratia.
10 Cor quod nouit amaritudinẽ animę suæ, B in gaudio eius non miscebitur extraneus.
11 Dominus impiorum delebitur, tabernacula* iustorum germinabunt. *verò 8.
12 Est via quæ videtur homini iusta: nouissima autem eius deducunt ad mortem. Inf. 15. d. 25.
13 Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.
14 Vijs suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.
15 Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.
-Filio doloso nihil erit boni: seruo autem -24. sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur via eius'.
16 Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit & confidit.
17 Impatiens operabitur stultitiam: & vir / versutus' odiosus est. *verbosus 1.
18 Possidebunt paruuli stultitiam: & expectabunt astuti scientiam. C
19 Iacebunt mali ante bonos: & impij ante portas iustorum.
20 Etiam proximo suo pauper odiosus / erit': *est 6. amici verò diuitum multi.
21 Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.
-Qui credit in Domino, misericordiam -4. diligit'.
22 Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.
23 In omni opere bono' erit abundantia: vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas. -6.
24 Corona sapientum, diuitię eorum: fatuitas stultorum imprudentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

25 Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.
D 26 In timore Domini fiducia fortitudinis, & filijs eius erit spes.
27 Timor Domini fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.
28 In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.
29 Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.
30 Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, inuidia.
Inf. 17. a. 5. 31 Qui calumniatur egentem, exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miseretur pauperis.
32 In malitia sua expelletur impius: sperat autem iustus in morte sua.
* quoque 26. 33 In corde prudentis requiescit sapientia, & indoctos / quosque crudiet.
34 Iustitia eleuat gentem: miseros autem facit populos peccatum.
35 Acceptus est regi minister intelligēs: iracundiam eius inutilis sustinebit.

CAPVT XV.

Responsio mollis: lingua sapientis, & immoderata fortitudo domus iusti: victimæ impiorū ingratæ: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: secura mens: vocari ad olera: vir iracundus & rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superborum: fides & misericordia purgantur peccata. de abijciente disciplinam: laus timoris Domini & humilitatis.

A 1 REsponsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem.
Inf. 25. c. 15. 2 Lingua sapientum ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.
3 In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.
4 Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autē immoderata est, conteret spiritum.
5 Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet.
-12. -In abundanti iustitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur.
6 Domus iusti plurima fortitudo: & in fructibus impij conturbatio.
7 Labia sapientum disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.
B 8 Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota iustorum placabilia.
Eccl. 34. c. 21. 9 Abominatio est Domino via impij: qui sequitur iustitiam, qui diligitur a deo.
-10. 10 Doctrina mala deserentium viam-vitæ: qui increpationes odit, morietur.
11 Infernus & perditio corā Domino: quanto magis corda filiorum hominum?
12 Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur.
13 Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi deijcitur spiritus.
14 Cor sapientis quærit doctrinam: & os stultorum pascitur imperitia.
15 Omnes dies pauperis, mali: secura mens quasi iuge conuiuium.
16 Melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni & insatiabiles.
17 Melius est vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum saginatum cum odio.
18 Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.
19 Iter / pigrorum' quasi sepes spinarum: semita iustorum absque offendiculo.
20 Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.
21 Stultitia gaudium stulto: & vir prudens dirigit gressus suos.
22 Dissipantur cogitationes vbi non est consilium: vbi verò sunt plures consiliarij, confirmantur.
23 Lætatur homo in sententia oris sui: & sermo opportunus est optimus.
24 Semita vitæ super eruditum, vt declinet de inferno nouissimo.
25 Domus superborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.
26 Abominatio Domini cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus. firmabitur ab eo'.
27 Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam: qui autem odit munera, viuet.
-Per misericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo'.
28 Mens iusti meditabitur / obedientiam: os impiorum redundat malis.
29 Longè est Dominus ab impijs: & orationes iustorum exaudiet.
30 Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.
31 Auris quę audit increpationes vitæ, in medio sapientum commorabitur.
32 Qui abijcit disciplinam, despicit animam suam: qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.
33 Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPVT XVI.

Homo animam præparat, Deus spiritum præparator, linguam viri q̄, hominū dirigit, omnia propter ipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans: misericordia redimuntur peccata: pondus & statēra Dei iudicia: indignatio & clementia regis: laus sapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo, & patientis: vir superatur insipiens & peruersus: fortes à Domino temperantur.

A 1 HOminis est animam præparare, & Domini gubernare linguam.
* Sup. 20. 24. 2 Omnes viæ / hominis' patent oculis eius: spirituum ponderator est Dominus.
3 Reuela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.
4 Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoq; ad diem malum.
5 Abominatio Domini est omnis arrogans: etiam si manus ad manum fuerit, nō est innocens.
-Initium viæ bonæ, facere iustitiam: accepta est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias.'
Os. 6. 6. 6 Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur à malo.
7 Cùm placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoq; eius conuertet ad pacem.
8 Melius est parum cum iustitia, quàm multi fructus cum iniquitate.
9 Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius.
10 Diuinatio in labijs regis, in iudicio nō errabit os eius.
11 Pondus & statēra iudicia Domini sunt: & opera eius omnes lapides / seculi'.
12 Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam iustitia firmatur solium.
13 Voluntas regum labia iusta: qui recta loquitur, / dirigetur'.
14 Indignatio regis, nuntij mortis: & vir sapiens placabit eam.
15 In hilaritate vultus regis, vita: & clementia eius quasi imber serotinus.
C 16 Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento.
17 Semita iustorū declinat mala, custos animæ suæ seruat viam suam.
18 Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus.
19 Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis.
20 Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.
21 Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, maiora reperiet.

22 Fons vitæ eruditio possidentis: doctrina stultorum, fatuitas.
23 Cor sapientis erudiet os eius, & labijs eius addet gratiam.
24 Fauus mellis composita verba, dulcedo animæ * sanitas ossium.
25 Est via quæ videtur homini recta, & / nouissima eius ducunt' ad mortem.
26 Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum: ¶ vir impius fodit malum, & in labijs eius ignis ardescit.
28 Homo peruersus suscitat lites, & verbosus separat principes.
29 Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam.
30 Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua perficit malum.
31 Corona dignitatis senectus quæ in vijs iustitiæ reperietur.
32 Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.
33 Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.

D
* & 5. Sup. 14. b. 12. ' nouissimum eius ducit 13.

CAPVT XVII.

Bucella ficca cum gaudio: seruus sapiens: Dominus corda probat: despiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona senum: celans delictum: fatuus in stultitia confidens: stulto inutiles diuitiæ: aliam facient domum suam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens & spiritus tristis, stultus tacens.

MElior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cū iurgio. 1 A
2 Seruus sapiens dominabitur filijs stultis, & inter fratres hæreditatem diuidet. Eccl. 10. d. 28. Inf. 27. d. 21.
3 Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.
4 Malus obedit linguæ iniquæ: & fallax obtemperat labijs mendacibus.
5 Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus. Sup. 14. d. 31.
6 Corona senum, filij filiorum: & gloria filiorum, patres eorum.
7 Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens.
8 Gemma gratissima, expectatio præstolantis: quocunque se vertit, prudenter intelliget. B
9 Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos.
10 Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum.
11 Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.
12 Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus, quàm fatuo confidenti sibi in stultitia sua.

Rom.12.d.17. 1.Pet.3.b.9. 1.Thess.5.c.15. 13 Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.

Inf.20.e.22. 14 Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, iudicium deserit.

C

Isa.5.e.23. 15 Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum.

16 Quid prodest stulto habere diuitias, cùm sapientiam emere non possit?

.16. -Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui euitat discere, incidet in mala'.

17 Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustijs comprobatur.

18 Stultus homo plaudet manibus, cùm sponderit pro amico suo.

19 Qui meditatur discordias, diligit rixas: & *ostium suũ 1.* qui exaltat / os suum', quærit ruinam.

D

20 Qui peruersi cordis est, non inueniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum.

21 Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

Sup.15.b.13. 22 Animus gaudens ætatem floridam facit; spiritus tristis exiccat ossa.

23 Munera de sinu impius accipit, vt peruertat semitas iudicij.

Eccl.2.c.14. 8.a.1. 24 In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.

25 Ira patris filius stultus, & dolor matris quę genuit eum.

26 Non est bonum, damnum inferre iusto, nec percutere principem qui recta iudicat.

Iacob.1.c.19. 27 Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus.

28 Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPVT XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili: non deuiandum à veritate: os stulti: iustus se accusans: frater iuuans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala: locutio diuitis & pauperis: vir amicabilis.

A 1 OCcasiones quærit qui vult recedere ab amico, omni tempore erit exprobrabilis.

2 Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius.

3 Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.

4 Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons sapientiæ.

5 Accipere personam impij in iudicio non est bonum, vt declines à veritate iudicij.

6 Labia stulti miscent se rixis, & os eius ingia prouocat.

7 Os stulti contritio eius, & labia ipsius laqueus animæ eius.

8 Verba bilinguis, quasi simplicia, & ipsa perueniunt vsque ad interiora ventris.

-Pigrum deijcit timor: animæ autem fœminatorum esurient'.

9 Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10 Turris fortissima nomen Domini: ad ipsam' currit iustus, & exaltabitur.

11 Substãtia diuitis vrbs roboris eius: & quasi murus validus circundans eum.

12 Antequam cõteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.

13 Qui prius respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusionem sibi gnum.

14 Spiritus viri sustentat imbecillitatem iam: spiritum verò ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

15 Cor prudens possidebit scientiam, & auris sapientium quærit doctrinam.

16 Donum hominis dilatat viam eius, & te principes spatium ei facit.

17 Iustus prior est accusator sui: venit amicus eius, & inuestigabit eum.

18 Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoq; dijudicat.

19 Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma: & iudicia quasi vectes vrbium.

20 De fructu oris viri replebitur venter eius, & genimina labiorum ipsius saturabitur eum.

21 Mors & vita, in / manu' linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus eius.

22 Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum, & hauriet iucunditatẽ à Domino.

-Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.'

23 Cum obsecrationibus loquitur pauper, & dives effabitur rigidè.

24 Vir amicabilis ad societatem, magis amicus erit, quàm frater.

CAPVT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate: diuitia adulantium amicos: verba fictans: falsus testis: non decens stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: vxor prudens à Deo: pigritia: præcepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filij: acceptio consilij: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediẽs parentibus: testis iniquus: derisores.

A 1 MElior est pauper qui ambulat in simplicitate sua, quàm dives' torquens labia sua &' insipiens.

2 Vbi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.

3 Stultitia hominis supplantat gressus eius: & contra Deum feruet animo suo.

4 Diuitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi quos habuit separantur.

5 Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.

6 Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

7 Fratres hominis pauperis oderunt eum, insuper & amici procul recesserunt ab eo.

B 8 Qui tantum verba sectatur, nihil habebit: qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, & custos prudentiæ inueniet bona.

9 Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.

10 Non decent stultum deliciæ, nec seruum dominari principibus.

11 Doctrina viri per patientiam noscitur, & gloria eius est iniqua prætergredi.

12 Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas eius.

13 Dolor Patris filius stultus: & recta iugiter pestillantia, litigiosa mulier.

14 Domus & diuitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè vxor prudens.

C 15 Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet.

16 Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autẽ negligit / viam suam' mortificabitur.

17 Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suam reddet ei.

18 Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem eius ne ponas animã tuã.

19 Qui * impatiens est, sustinebit damnum: & cùm rapuerit, aliud apponet.

20 Audi consilium, & suscipe disciplinam, vt sis sapiens in nouissimis tuis.

21 Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini * permanebit.

22 Homo indigens misericors est: & melior est pauper *, quàm vir mendax.

D 23 Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur, absq; visitatione pessimi.

24 Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam. *Infr.26.b.15.*

25 Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam. *Infr.21.b.11.*

26 Qui affligit patrem, & fugit matrẽ, ignominiosus est & infœlix.

27 Non cesses fili audire doctrinam: nec ignores sermones scientiæ.

28 Testis iniquus deridet iudicium: & os impiorum deuorat iniquitatem.

29 Parata sunt derisoribus iudicia: & mallei percutientes stultorum corporibus.

CAP. XX.

Luxuriosa res vinum: de peccante in regem, & relinquendis contentionibus: piger propter frigus non laborans: rex in solio: nemo potest dicere mundum se habere cor: pondus & pondus: somnus non diligendus: Malum est dicit emptor: panis mendacij: reuelans mysteria: non reddendum malum pro malo: deuotare sanctos: festinata hæreditas: misericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

LVxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunque his delectatur, non erit sapiens. 1 A

2 Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui prouocat eum, peccat in animam suam.

3 Honor est homini qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur cõtumelijs.

4 Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.

5 Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

6 Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inueniet?

7 Iustus qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.

8 Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. B

9 Quis potest dicere, mundum est cor meũ, purus sum à peccato? *1. Ioan.1.d.8. 3.Reg.8.c.46. 2.Par.6.g.36.*

10 Pondus & pondus, mensura & mensura, vtrunque abominabile est apud Deum. *Eccles.7.c.21.*

11 Et studijs suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera eius. *Sup.11.a.1. Infr.20.d.25.*

12 Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit vtrunque.

13 Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.

14 Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cùm recesserit, nunc gloriabitur.

15 Est aurum & multitudo gemmarum: vas autem pretiosum labia scientiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Infr.27.b.13.

16 Tolle veſtimentum eius, qui fideiuſſor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo.

17 Suauis eſt homini panis mendacij, & poſtea implebitur os eius calculo.

18 Cogitationes conſilijs roborantur, & gubernaculis tractanda ſunt bella.

19 Ei qui reuelat myſteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia ſua, ne cõmiſceaeris.

Exod. 21. c.16. Leuit. 20. b.9. Matt. 15. a.4. Sup. 1.c.13. Rom.12.d.17. 1.Pet.3.b.9. 1.Th.5.c.15.

20 Qui maledicit patri ſuo & matri, extinguetur lucerna eius in mediis tenebris.

21 Hæreditas ad quam feſtinatur in principio, in nouiſsimo benedictione carebit.

22 Ne dicas, Reddam malum *: expecta Dominum, & liberabit te.

** pro malo.*

23 Abominatio eſt apud Dominum pondus & pondus: ſtatêra doloſa non eſt bona.

Sup. 11.a.1.20. b.10.

24 A Domino diriguntur greſſus viri: quis autem hominum intelligere poteſt viam ſuam.

D

25 Ruina eſt homini deuotare ſanctos: & poſt vota retractare.

26 Diſsipat impios rex ſapiens, & incuruat ſuper eos fornicem.

27 Lucerna Domini ſpiraculum hominis, quæ inueſtigat omnia ſecreta ventris.

28 Miſericordia & veritas cuſtodiũt regem, & roboratur clementia thronus eius.

29 Exultatio iuuenum fortitudo eorum, & dignitas ſenum canities.

30 Liuor vulneris abſterget mala, & plagæ in ſecretioribus ventris.

CAP. XXI.

Cor regis in manu Domini, cui miſericordia & iudicium magis placent quàm victimæ: iniquè theſaurizans: melius eſt ſedere in angulo domatis quã &c. obthurans aurem pauperi &c. diligens epulas: pro iuſto dabitur impius: qui cuſtodit os ſuum: deſideria occidunt pigrum: non eſt ſapientia contra Dominũ: equus paratur ad bellum &c.

A 1 SIcut diuiſiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud.

2 Omnis via viri recta ſibi videtur: appendit autem corda Dominus.

** iuſtitiam 1.* 3 Facere// miſericordiam' & iudicium magis placet Domino, quàm victimæ.

** & 12. 4* Exaltatio oculorum // eſt' dilatatio cordis, lucerna impiorum peccatum.

5 Cogitationes robuſti ſemper in abundãtia: omnis autem piger ſemper in egeſtate eſt.

6 Qui congregat theſauros lingua mendacij, vanus & excors eſt, & impingetur ad laqueos mortis.

7 Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.

8 Peruerſa via viri, aliena eſt: qui autẽ mundus eſt, rectum opus eius.

9 Melius eſt ſedere in angulo domatis, quàm cũ muliere litigioſa, & in domo communi.

10 Anima impij deſiderat malum, non miſerebitur proximo ſuo.

11 Mulctato peſtilente ſapientior erit paruulus: & ſi ſectetur ſapientem, ſumet ſcientiam.

12 Excogitat iuſtus de domo impij, vt deducat impios // à malo.'

13 Qui obthurat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur.

14 Munus abſconditum extinguit iras: & donum in ſinu indignationem maximam.

15 Gaudium iuſto eſt facere iudicium: & pauor operantibus iniquitatem.

16 Vir qui errauerit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17 Qui diligit epulas, in egeſtate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.

18 Pro iuſto dabitur impius: & pro rectis iniquus.

19 Melius eſt habitare in terra deſerta, quàm cum muliere rixoſa & iracunda.

20 Theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo iuſti: & imprudens homo diſſipabit illud.

21 Qui ſequitur iuſtitiam & miſericordiam, inueniet vitam, iuſtitiam, & gloriam.

22 Ciuitatem fortium aſcendit ſapiens, & deſtruxitque' robur fiduciæ eius.

23 Qui cuſtodit os ſuum, & linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtijs animam ſuam.

24 Superbus & arrogans vocatur indoctus qui in ira operatur ſuperbiam.

25 Deſideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari: ⁋ tota die concupiſcit & deſiderat: qui autem iuſtus eſt tribuet, & non ceſſabit.

26

27 Hoſtiæ impiorum abominabiles, ** quæ quidem* offeruntur ex ſcelere.

28 Teſtis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29 Vir impius procaciter obfirmat vultum ſuum: qui autem rectus eſt, corrigit viam ſuam.

30 Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum.

31 Equus paratur ad diem belli: Dominus autem ſalutem tribuit.

CAPVT

CAP. XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum: adoleſcens iuxta viam ſuam: ſeminans iniquitatem: deriſorem ejice: diligens cordis munditiam: dicit piger, Leo &c. os alienæ: ſtultitia in corde pueri: calumniãs pauperem: audienda eſt ſapientia: vitandi ſponſores: termini antiqui ſeruandi: velox in opere ſuo, &c.

MElius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: ſuper argentum * & aurum, gratia bona.

** tuum 4.*

2 Diues & pauper obuiauerunt ſibi: vtriuſque operator eſt Dominus.

3 Callidus videt malum, & abſcondit ſe: innocens pertranſijt, & afflictus eſt damno.

4 Finis modeſtiæ timor Domini, diuitiæ & gloria & vita.

5 Arma & gladij in via // peruerſi' cuſtos autem animæ ſuæ longè recedit ab eis.

6 Prouerbium eſt, Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cùm ſenuerit, non recedet ab ea.

7 Diues pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, ſeruus eſt fœnerantis.

8 Qui ſeminat iniquitatem, metet // mala', & virga iræ ſuæ conſummabitur.

9 Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur: de panibus enim ſuis dedit pauperi.

10 Victoriam & honorem acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium'.

11 Eijce deriſorem, & exibit cũ eo iurgium, ceſſabuntq; cauſæ, & contumeliæ.

12 Qui diligit cordis munditiã, propter gratiam labiorum ſuorum habebit amicum regem.

13 Oculi Domini cuſtodiunt ſcientiam, & ſupplantantur verba iniqui.

14 Ducit piger, Leo eſt foris, in medio plateæ occidendus ſum.

15 Fouea profunda os alienæ: cui iratus eſt Dominus, incidet in eam.

16 Stultitia colligata eſt in corde pueri, & virga diſciplinæ fugabit eam.

17 Qui calumniatur pauperem, vt augeat diuitias ſuas, dabit ipſe ditiori, & egebit.

18 -Fili mi', ¶ inclina aurem tuam, & audi verba ſapientium: appone autem cor ad doctrinam meam. ¶ quæ pulchra erit tibi cùm ſeruaueris eam in ventre tuo, & redundabit in labijs tuis.

19 Vt ſit in Domino fiducia tua, vnde & oſtendi eam tibi hodie.

20 Ecce deſcripſi eam tibi tripliciter, in cogitationibus & ſcientia, ¶ vt oſtenderem tibi firmitatem & eloquia veritatis, reſpondere ex his illis qui miſerunt te.

22 Non facias violentiam pauperi, quia pauper eſt: neque conteras egenum in porta, D

23 ¶ quia iudicabit Dominus cauſam eius, & configet eos, qui confixerunt animam eius.

24 Noli eſſe amicus homini iracundo, ne-

25 que ambules cum viro furioſo: ¶ ne fortè diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ.

26 Noli eſſe cum his, qui defigunt manus ſuas, & qui vades ſe offerunt pro debitis:

27 ¶ ſi enim non habes vnde reſtituas, quid cauſæ eſt vt tollat operimentum * de cubili ** tuum 4.* tuo?

28 Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui.

29 Vidiſti virum velocem in opere ſuo? coram regibus ſtabit, nec erit ante ignobiles.

CAP. XXIII.

Quomodo ſit edendum cum principe: nõ appetenda diuitiæ, nec cibi inuidorum: non opprimendi pupilli: caſtigandus puer: quærenda ſapientia: fugiendi peccatores & gulæ dediti: honorandi parentes: fugienda meretrix & ebrietas.

QVando ſedebis vt comedas cum principe, diligenter attende quæ appoſita ſunt 1 A

2 ante faciem tuam: ¶ & ſtatue cultrum in gutture tuo, ſi tamen habes in poteſtate animam tuam, ¶ ne deſideres de cibis eius,

3 in quo eſt panis mendacij.

4 Noli laborare vt diteris: ſed prudentiæ *Sup. 13.b.11.*

5 tuæ pone modum: ¶ ne erigas oculos tuos *20 c 21.* ad opes, quas nõ potes habere: quia facient *Infr.28.c.20.* ſibi pennas quaſi aquilæ, & volabunt in cælum.

6 Ne comedas cum homine inuido, & ne

7 deſideres cibos eius: ¶ quoniam in ſimili-tudinem arioli, & coniectoris æſtimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi: &

8 mens eius non eſt tecum. ¶ cibos quos comederas euomes, & perdes pulchros ſermones tuos.

9 In auribus inſipientium ne loquaris: quia B deſpicient doctrinam eloquij tui.

10 Ne attingas paruulorum terminos, & a-

11 grum pupillorũ ne introeas: ¶ propinquus enim illorum fortis eſt: & ipſe iudicabit cõtra te cauſam illorum.

12 Ingrediatur ad doctrinam cor tuũ, & aures tuæ ad verba ſcientiæ.

13 Noli ſubtrahere à puero diſciplinam: ſi e- *Sup 13. d. 24.* nim percuſſeris eum virga, non morietur. *Eccleſ.30.a.1.*

14 ¶ tu virga percuties eum: & animam eius de inferno liberabis.

15 Fili mi, ſi ſapiens fuerit animus tuus, gaudebit

Universidad de Deusto
Biblioteca

16 debit tecum cor meum: ¶ & exultabunt re-
nes mei, cùm locuta fuerint recta labia tua.
Infr. 24. a. 1. 17 Non æmuletur cor tuum peccatores, sed
18 in timore Domini esto tota die: ¶ quia ha-
bebis spem in nouissimo, & præstolatio tua
non auferetur.
19 Audi fili mi, & esto sapiens, & dirige in
via animum tuum.
C 20 Noli esse in conuiuijs potatorum, nec in
comessationibus eorum qui carnes ad ve-
21 scendum conferunt: ¶ quia vacantes poti-
bus, & dantes symbola consumentur, & ve-
stietur pannis dormitatio.
22 Audi patrem tuum qui genuit te: & ne
contemnas cum senuerit mater tua.
23 Veritatem eme, & noli vendere sapien-
tiam, & doctrinam, & intelligentiam.
24 Exultat gaudio pater iusti: qui sapientem
25 genuit, lætabitur in eo. ¶ gaudeat pater tu⁹,
& mater tua, & exultet quæ genuit te.
26 Præbe fili mi cor tuum mihi, & oculi tui
27 vias meas custodiant. ¶ fouea enim profun-
da est meretrix, & puteus angustus aliena.
28 ¶ insidiatur in via quasi latro, & quos incau-
tos viderit, interficiet.
D 29 Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui fo-
**suffosio.* ueæ? Cui sine causa vulnera? cui ſ suffusio⁹
30 oculorum? ¶ nónne his qui commorantur
in vino, & student calicibus epotandis?
31 Ne intuearis vinum quando flaueſcit, cùm
splenduerit in vitro color eius: ingreditur
32 blandè, ¶ sed in nouissimo mordebit vt co-
luber, & sicut regulus venena diffundet.
33 Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuũ
loquetur peruersa.
34 Et eris sicut dormiens in medio mari, &
35 quasi sopitus gubernator amisso clauo, ¶ &
dices, Verberauerunt me, sed non dolui:
traxerũt me, & ego non sensi. Quando eui-
gilabo, & rursus vina reperiam?

XXIIII.

Aemulatio malorum: sapientia & eruditio: cogitatio stulti: eruendi oppressi: doctrina vt melle vtendum: non insidiandum iusto: casus inimici: detractores: iniuste iudicandum: nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum: ager pigri: dormitanti pigro venit egestas.

A 1 NE æmuleris viros malos, nec desideres
sup. 23. b. 17. esse cum eis: ¶ quia rapinas meditatur
2 mens eorũ, & fraudes labia eorum loquun-
tur.
3 Sapientia ædificabitur domus, & prudentia
4 roborabitur. ¶ in doctrina replebuntur
cellaria, vniuersa substantia preciosa & pul-
cherrima.
5 Vir sapiens fortis est: & vir doctus robu-
stus & validus.
6 Quia cum dispositione initur bellum: &
erit salus vbi multa consilia sunt.
7 Excelsa stulto sapientia, in porta non ape-
riet os suum.
8 Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.
9 Cogitatio stulti peccatum est: & abomi-
natio hominum detractor.
10 Si desperaueris ſ lapsus⁹ in die angustiæ,
imminuetur fortitudo tua.
11 Erue eos qui ducuntur ad mortem: & qui
trahuntur ad interitum liberare ne cesses.
12 Si dixeris, Vires non suppetũt: qui inspe-
ctor est cordis, ipse intelliget, & seruatorem
animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini
iuxta opera sua.
13 Comede fili mi mel, quia bonum est, &
14 fauum dulcissimum gutturi tuo: ¶ sic & doc-
trina sapientiæ animæ tuæ: quam cùm in-
ueneris, habebis in nouissimis spem, & spes
tua non peribit.
15 Ne insidieris, & quæras impietatem in do-
mo iusti, neque vastes requiem eius.
16 Septies enim *cadet iustus, & resurget:
impij autem corruent in malum.
17 Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas,
18 & in ruina eius ne exultet cor tuum: ¶ ne
forte videat Dominus, & displiceat ei, & de
auferat ab eo iram suam.
19 Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris
20 reos impios: ¶ quoniam nó habebit malus
spem mali, & lucerna impiorum extingue-
tur.
21 Time Dominũ, fili mi, & regem: & cum
22 detractoribus nõ commiscearis: ¶ quoniam
repente consurget perditio eorum: & re-
nam vtriusque quis nouit?
23 Hæc quoque sapientibus,
Cognoscere personam in iudicio, non est
bonum.
24 Qui dicũt impio, iustus es: maledicent eis
25 populi, & detestabuntur eos tribus: ¶ qui ar-
guunt eum⁹, laudabuntur, & super ipsos ve-
niet benedictio.
26 Labia deosculabitur, qui recta verba re-
spondet.
27 Præpara foris opus tuum, & diligenter
exerce agrum tuum, & postea ædifices do-
mum tuam.
28 Ne sis testis frustra contra proximũ tuum,
nec lactes quenquam labijs tuis.
29 Ne dicas, Quo modo fecit mihi, sic fa-
ciam ei: reddam vnicuique secundum o-
pus suum.

30 Per agrum hominis pigri transiui, & per
31 vineam viri stulti: ¶ & ecce totum repleue-
rant vrticæ, & operuerant superficiem eius
spinæ, & macerta lapidum destructa erat.
Pro. 32 Quod cùm vidissem, posui in corde meo,
& exemplo didici disciplinam. -Vsquequo
piger dormies? vsquequo de somno con-
surges?
33 Parum inquam dormies, modicum dor-
mitabis, pauxillum manus cõseres vt quie-
34 scas: ¶ & veniet tibi, quasi cursor, egestas
tua, & mendicitas quasi vir armatus.

CAP. XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo quæ & impietas est: ne te exaltes: ne detrahas: secreta tua seruа: mala aurea, & inauris aurea: frigus in messe: nubes sine pluuia: lingua mollis: mel inuentum: sagitta acuta: dens putridus: acetum: tinea: benefac inimico: angulus domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum melius comestum: verbs absque muro.

HAe quoque parabolæ Salomonis, quas
transtulerunt viri Ezechiæ regis Iuda.
2 Gloria Dei est celare verbum, & gloria re-
gum inuestigare sermonem.
3 Cælum sursum, & terra deorsum, & cor re-
gum inscrutabile.
4 Auser rubiginem de argento, & egredie-
tur vas purissimum: ¶ auser impietatem
de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus
eius.
5 Ne glorioſus appareas coram rege, & in
6 loco magnorum ne steteris. ¶ melius est e-
nim vt dicatur tibi, Ascende huc: quàm vt
humilieris coram principe.
Quæ viderunt oculi tui ¶ ne proferas in
iurgio cito: ne postea emendare non possis,
7 cùm dehonestaueris amicum tuum.
Causam tuam tracta cum amico tuo, &
8 secretum extraneo ne reueles: ¶ ne forte in-
sultet tibi cùm audierit, & exprobare non
cesset.
-Gloria & amicitia liberant, quas tibi ser-
ua, ne exprobrabilis fias⁹.
11 Mala aurea in lectis argenteis, qui loqui-
12 tur verbum in tempore suo.
Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui
arguit sapientem & aurem obedientem.
13 Sicut frigus niuis in die messis: ita legatus
fidelis ei qui misit eum, animam ipsius re-
quiescere facit.
14 Nubes & ventus, & pluuiæ non sequen-
tes, vir glorioſus, & promissa non com-
plens.
15 Patientia lenietur princeps, & lingua
mollis confringet duritiam.
16 Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi,
ne forte satiatus euomas illud.
17 Subtrahe pedem tuum de domo proximi
tui, nequando satiatus oderit te.
18 Iaculum & gladius, & sagitta acuta, homo
qui loquitur contra proximum suum fal-
sum testimonium.
19 Deus putridus, & pes lassus, qui sperat su-
20 per infideli in die angustiæ, ¶ & amittit pal-
lium in die frigoris.
Acetum in nitro, * qui cantat carmina *& 12.
cordi pessimo.
-Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: -10.
ita tristitia viri nocet cordi⁹.
21 Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si *Rom. 12. d. 20.*
22 sitierit, da ei aquam bibere: ¶ prunas enim
congregabis super caput eius, & Dominus
reddet tibi.
23 Ventus aquilo dissipat pluuias, & facies D
tristis linguam detrahentem.
24 Melius est sedere in angulo domatis, quã *Sup. 21. b. 9. c.*
cùm muliere litigiosa, & in domo commu- 19.
ni.
25 Aqua frigida animæ sitienti, & nuntius
bonus de terra longinqua.
26 Fons turbatus pede, & vena corrupta, iu-
stus cadens coram impio.
27 Sicut qui mel multum comedit, non est *Eccle. 3. c. 22.*
ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis,
opprimetur à gloria.
28 Sicut vrbs patens & absq; murorum am-
bitu, ita vir qui non potest in loquendo co-
hibere spiritum suum.

CAP. XXVI.

Gloria in stulto: auis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus: parabola stulti: honor insipientis: imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio iudicio: commiscere rixæ: nocens amico: susurro: iracundus: labia tumentia: inimicus: operiens odium: fodiens foueam: lingua fallax.

QVomodo nix in æstate, & pluuiæ in mes- A
se: sic indecens est stulto gloria.
2 *Sicut auis ad alta trãsuolans, & passer quo *Num 19.
libet vadens: sic maledictum frustra prola-
tum in quempiam superueniet.
3 Flagellum equo, & camus asino, & virga
in dorso imprudentium
4 Ne respondes stulto iuxta stultitiam suam,
ne efficiaris ei similis.
5 Respondes stulto iuxta stultitiam suam, ne
sibi sapiens esse videatur.
6 Claudus pedibus, & iniquitatem bibens,
qui mittit verba per nuntium stultum.
7 Quomodo pulchras frustra habet claudus

dus

Universidad de Deusto
Biblioteca

dus tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola.

8 Si cut qui mittit lapidem in aceruũ Mercurij: ita qui tribuit insipienti honorem.

9 Quomodo si spina nascatur in manu temulenti: sic parabola in ore stultorum.

10 Iudicium determinat causas: & qui imponit stulto silentium, iras mitigat.

2.Pet.2.d.22. 11 Sicut canis qui reuertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam.

12 Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

13 Dicit piger, Leo est in via, & lœna in iti-
14 neribus: ¶ sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.

Sup.19.d.24. 15 Abscondit piger manus super ascella sua, & laborat si ad os suum eas conuerterit.

C 16 Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias.

17 Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius.

18 Sicut noxius est qui mittit sagittas, & lan-
19 ceas in mortem: ¶ ita vir qui fraudulenter nocet amico suo, & cùm fuerit deprehensus dicit, Ludens feci.

20 Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone subtracto, iurgia conquiescũt.

Exod.8.b.13. 21 Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitat rixas.

D 22 Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perueniunt ad intima ventris.

23 Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata.

24 Labijs suis intelligitur inimicus, cùm in
25 corde tractauerit dolos: ¶ quando submiserit vocem suam, ne credideris ei: quoniam septem nequitiæ sunt in corde illius.

26 Qui operit odium fraudulenter, reuelabitur malitia eius in consilio.

Eccle.10.b.8. Eccle.27.d.29. 27 Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui voluit lapidem, reuertetur ad eum.

28 Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas.

CAP. XXVII.

Non gloriandum in crastinum: ne teipsum laudaueris: ira stulti quàm sit grauis: manifesta correctio: vulnera diligentis: anima saturata: vicinus iuxta: spondens pro extraneo: litigiosa mulier: infernus insatiabilis: probatur homo ore laudantis: stultus contusus: vultum pecoris agnosce: lac caprarum in cibum.

NEglorieris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies.

2 Laudet te alienus, & non os tuum: extra-
neus, & non labia tua.

3 Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior.

4 Ira non habet misericordiam, nec erum-
pens furor: & impetum concitati spiritus quis poterit ferre?

5 Melior est manifesta correptio, quàm amor absconditus.

6 Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.

7 Anima saturata calcabit fauum: & ani-
ma esuriens etiam amarum pro dulci sumet.

8 Sicut auis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.

9 Vnguento & varijs odoribus delectatur cor: & bonis amici consilijs anima dulcoratur.

10 Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.

Melior est vicinus iuxtà, quàm frater procul.

11 Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor meum, vt possim exprobranti respondere sermonem.

12 Astutus videns malum, absconditus est: paruuli transeuntes sustinuerunt dispendia.

13 Tolle vestimentum eius qui spondet pro extraneo, & pro alienis auferes pignus.

14 Qui benedicit proximo suo voce grandi de nocte consurgens maledicenti similis erit.

15 Tecta pestilentia in die frigoris, & li-
16 giosa mulier cõparantur: ¶ qui retinet eam quasi qui ventum teneat, & oleum dextræ suæ ℣ vocabit.

17 Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.

18 Qui seruat ficum, comedet fructus eius: & qui custos est domini sui, glorificabitur.

19 Quo modo in aquis resplendet vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

20 Infernus & perditio nunquam implebi-
tur, similiter & oculi hominum insatiabiles.

21 Quo modo probatur in cõflatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis.

Cor

Cor iniqui inquirit mala, cor autem re-
ctum inquirit scientiam.

22 Si contuderis stultum in pila quasi ptisa-
nas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius.

23 Diligenter agnosce vultum pecoris tui,
24 tuosq; greges considera: ¶ non enim habebis iugiter potestatem, sed corona tribuetur
Tit. in generatione & generationem.

25 Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ
Gen.4. virentes, & collecta sunt fœna de monti-
Isai. bus.

26 Agni* ad vestimentum tuum: & hœdi,
Gene. *agri pretium.

27 Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ, & ad victum ancillis tuis.

CAP. XXVIII.

De fuga impij, & de securitate iusti: propter peccata terræ multi principes eius: pauper pauperem calumniam: pauper supplex, & dives prauus: nolens audire legem: exultatio iustorum: abscondens scelera sua: beatus semper pauidus: princeps impius vt leo: dux indigens prudentia: terram suam operans: à patre subtrahens.

A 1 FVgit impius nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

2 Propter peccata terrę multi principes eius: & propter hominis sapientiam & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3 Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi in quo paratur fames.

4 Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5 Viri mali non cogitant iudicium: qui au-
tem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia.

6 Melior est pauper ambulans in simplici-
tate sua, quàm dives in prauis itineribus.

7 Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem comm essatores pascit, confundit patrem suum.

8 Qui coaceruat diuitias vsuris & fœnore liberali, in pauperes congregat eas.

9 Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

10 Qui decipit iustos in via mala, in interi-
tu suo corruet, & simplices possidebunt bona eius.

11 Sapiens sibi videtur vir dives: pauper autem prudens scrutabitur eum.

12 In exultatione iustorum multa gloria est: regnantibus impijs ruinæ hominum.

13 Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 Beatus homo qui semper est pauidus: qui C
verò mentis est duræ, corruet in malum.

15 Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16 Dux indigens prudentia, multos oppri-
met per calumniam: qui autem odit auaritiam, longi fient dies eius.

17 Hominem qui calumniatur animæ san-
guinem, si vsque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

18 Qui ambulat simpliciter, saluus erit: qui peruersis graditur vijs, concidet semel.

19 Qui operatur terram suam, satiabitur pa-
nibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate. Sup.12.b.11. Eccle.20.d.30. Sup.13.b.11.20 c.21.23.a.4.

20 Vir fidelis multum laudabitur: qui autem festinat ditari, non erit innocens.

21 Qui cognoscit in iudicio faciem, non be-
nefacit, iste & pro buccella panis deserit ve- D
ritatem.

22 Vir qui festinat ditari, & alijs inuidet, ignorat quòd egestas superueniet ei.

23 Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum magis, quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24 Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à ma-
tre, & dicit hoc non esse peccatum: particeps homicidæ est.

25 Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat: qui verò sperat in Domino, sanabitur.

26 Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse ℣ laudabitur. ℣ saluabitur

27 Qui dat pauperi, non indigebit: qui despi-
cit deprecantem, sustinebit penuriam.

28 Cùm surrexerint impij, absconditur ho-
mines: cùm illi perierint, multiplicabuntur iusti.

CAP. XXIX.

Non audiens corripientem: multiplicatio iustorum: amor sapientiæ: rex iustus: blandus amicus: pestilentes: contendere cum stulto: viri sanguinum: totũ proferens spiritum: verba mendacij: pauper & creditor: rex iustus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: prophetia: velox ad loquendum: delicate seruũ nutriens: iracundus: superbus: cum fure participans: timẽs hominẽ: iusti abominantur impiũ, & è diuerso.

VIro qui corripientem dura ceruice con-1 A
temnit, repentinus ei superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur.

2 In multiplicatione iustorum lætabitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

vulgus: cùm impij sumpserint principatum, gemet populus.

Luc. 15. c. 13. 3 Vir qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: qui autem nutrit scorta, perdet substantiam.

4 Rex iustus erigit terrã, vir auarus destruet eam.

5 Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.

6 Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus, & iustus laudabit atq; gaudebit.

B 7 Nouit iustus causam pauperum, impius ignorat scientiam.

8 Homines pestilentes dissipant ciuitatem, sapientes verò auertunt furorem.

9 Vir sapiens si cum stulto contenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem.

10 Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autem quærunt animam eius.

11 Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt & reseruat in posterum.

12 Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.

13 Pauper & creditor obuiauerunt sibi: vtriusque illuminator est Dominus.

14 Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.

C 15 Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

16 In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera, & iusti ruinas eorum videbunt.

17 Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

18 Cùm prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui verò custodit legem, beatus est.

19 Seruus verbis nõ potest erudiri: quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit.

20 Vidisti hominem velocem ad loquẽdum? stultitia magis speranda est, quàm illius correptio.

21 Qui delicatè à pueritia nutrit seruũ suum, postea sentiet eum contumacem.

D 22 Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior.

Iob 22. d. 29. 23 Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria.

24 Qui cum fure participat, odit animam suam: adiurantem audit, & non indicat.

25 Qui timet hominem, citò corruet: qui sperat in Domino, subleuabitur.

26 Multi requirunt faciem principis, & iudicium à Domino egreditur singulorum.

27 Abominantur iusti virum impium: & abominantur impij eos qui in recta sunt via.

Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAP. XXX.

Homo Deo vicinus iudicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacij, mendicitatem & diuitias; non accusandus seruus apud Dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duæ sanguisugæ: tria insaturabilia: vicinio patrem subsannans: tria difficilia: per tria mouetur terra: quatuor minima terræ: tria bene gradientia: vehementer emungens.

Verba Congregantis filij Vomentis. Visio quam locutus est vir cum quo est Deus, & qui Deo se cum morante confortauit.

2 ait: ¶ Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.

3 Non didici sapientiam, & *noui scientiam sanctorum.

4 Quis ascendit in cælum, atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terræ? quod nomen est eius, & quod nomen filij eius si nosti?

5 Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se: ¶ ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inueniarisque mendax.

7 Duo rogaui te, ne deneges mihi antequam
8 moriar, ¶ Vanitatem, & verba mendacij longè fac à me. Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo
9 necessaria. ¶ ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam, Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & peierem nomen Dei mei.

10 Ne accuses seruum ad Dominum suum, ne fortè maledicat tibi, & corruas.

11 Generatio quæ patri suo maledicit, & matri suæ non benedicit.

12 Generatio quæ sibi munda videtur, & men non est lota à sordibus suis.

13 Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta surrectæ.

14 Generatio quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.

15 Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes, Affer. Tria

Tria sunt insaturabilia, & quartum quod
16 nunquam dicit, sufficit, ¶ Infernus, & os vuluæ, & terra quæ non satiatur aqua: ignis verò nunquam dicit, sufficit.

17 Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.

18 Tria sunt difficilia mihi, & quartum pe-
19 nitus ignoro, ¶ Viam aquilæ in cælo, viam colubri super terram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia.

20 Talis est & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit, Non sum operata malum.

21 Per tria mouetur terra, & quartum non
22 potest sustinere. ¶ Per seruum cùm regnauerit: per stultum cùm saturatus fuerit cibo:
23 ¶ per odiosam mulierem cùm in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam cùm fuerit hæres dominæ suæ.

24 Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt
D 25 sapientiora sapientibus: ¶ formicæ populus infirmus, // qui præparat' in messe cibum
* vel pre parant. // sibi':

26 Lepusculus plebs inualida, qui collocat
27 in petra cubile suum: ¶ regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas
28 suas: ¶ stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

29 Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quar-
30 tum quod incedit fœliciter: ¶ leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occur-
31 sum: ¶ gallus succinctus lumbos: & aries, nec est rex qui resistat ei.

32 Et qui stultus apparuit postquam eleuatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.

33 Qui autem fortiter premit hubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui prouocat iras, producit discordias.

VERBA LAMVELIS REGIS. VISIO QVA ERVDIuit eum mater sua.

CAP. XXXI.

Exhortatur, ne mulieribus dederit substantiam suam, nec regibus vinum, sed mœrentibus: aperi os tuum muto, vindicæ inopem. Laus & raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

2 A Quid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorum meorum?

3 Ne dederis mulieribus substantiam tuam, & // diuitias' tuas ad delendos reges. // vias 1.

4 Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est, vbi regnat ebrietas.

5 Ne fortè bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

6 Date siceram mœrentibus, & vinum his
7 qui amaro sunt animo: ¶ bibant & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius.

8 Aperi os tuum muto, & causis omnium fi-
9 liorum qui pertranseunt: ¶ aperi os tuum, decerne quod iustum est, & // iudica' inopem & pauperem. // vindica.

B 10 Mulierem fortem quis inueniet? procul & de vltimis finibus precium eius.

11 Confidit in ea cor viri sui, & spolijs non indigebit:

12 Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ.

13 Quæsiuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum.

14 Facta est quasi nauis institoris délonge portans panem suum.

15 Et de nocte surrexit, deditq; prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16 Considerauit agrum, & emit eum, de fructu manuum suarum plantauit vineam.

17 Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum.

18 Gustauit & vidit' quia bona est negotia- A
tio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius.

19 Manum suam misit ad fortia, & digiti e- C
ius apprehenderunt fusum.

20 Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

21 Non timebit domui suæ à frigoribus niuis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.

22 Stragulatam vestem fecit sibi, byssus & purpura indumentum eius.

23 Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ.

24 Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo.

25 Fortitudo & decor indumentum eius, & D
ridebit in die nouissimo.

26 Os suum aperuit sapiẽtiæ, & lex clementiæ in lingua eius.
27 Considerauit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit.
28 Surrexerunt filij eius, & beatissimam prędicauerunt: vir eius, & laudauit eam.
29 Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu supergressa es vniuersas.
30 Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.
31 Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius.

ECCLESIASTES, QVI AB HEBRÆIS COHELETH APPELLATVR.

CAPVT I.

Omnia vana, & nihil sub sole nouum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamq; vanam & spiritus afflictionem.

A 1 VERBA ECCLESIASTÆ filij Dauid regis Ierusalem.
2 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, vanitas vanitatum: & omnia vanitas.
3 Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo quo laborat sub sole?
4 Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat.
5 Oritur sol, & occidit, & ad locum suum
6 reuertitur: ibiq; renascens, ¶ gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans vniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur.
B 7 Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant.
8 Cuncte res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.
9 Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est.
C 10 Nihil sub sole nouum, nec valet quisquam dicere, Ecce hoc recens est. iam enim præcessit in seculis quæ fuerunt ante nos.
11 Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in nouissimo.
12 Ego Ecclesiastes fui rex Israël in Ierusa-
13 lem, ¶ & proposui in animo meo quærere, & inuestigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filijs hominum, vt occuparentur in ea.
14 Vidi cuncta quæ fiunt sub sole, & ecce vniuersa vanitas, & afflictio spiritus.
15 Peruersi difficile corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.
16 Locutus sum in corde meo, dicens, Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Ierusalem, & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici.
17 Dediq; cor meum vt scirem prudentiam atque doctrinam, erroresq; & stultitiam: & agnoui quòd in his quoq; esset labor, & af-
18 flictio spiritus, ¶ eò quòd in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiam, addit & ◊ laborem'.

CAPVT II.

In affluentia deliciarum, diuitiarum, ædificiorum, & in horum labore est vanitas & afflictio spiritus: dicit etiam quanta sit vanitatis congregare futuro hæredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

DIxi // ergo' in corde meo, Vadam, & affluam delicijs, & fruar bonis. Et vidi quòd hoc quoque esset vanitas.
2 Risum reputaui errorem: & gaudio dixi, Quid frustra deciperis?
3 Cogitaui in corde meo abstrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapientiam, deuitaremq; stultitiam, donec viderem quid esset vtile filijs hominum, // quo' facto opus est sub sole numero dierum vitæ suæ.
4 Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas.
5 Feci hortos & pomaria, & consensi ea cuiusq; generis arboribus.
6 Et extruxi mihi piscinas aquarũ, vt irrigarem syluam lignorum germinantium.
7 Possedi seruos & ancillas, multamque familiam habui: armenta quoque & magnos ouium greges vltrà omnes qui fuerunt ante me

8 me in Ierusalem. ¶ Coaceruaui mihi argentum & aurum, & substantias regum & prouinciarum. Feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos, & vrceos in ministerio ad vina fundenda.
9 Et supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in Ierusalem: sapientia quoque perseuerauit mecum.
10 Et omnia quæ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur, & oblectaretur se in his quæ præparauerat: & hanc ratus sum partem meam, si vterer labore meo.
11 Cumq; me conuertissem ad vniuersa opera quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus frustra sudaueram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.
C 12 Transiui ad contemplandam sapientiam, erroresq; & stultitiam (quid est, inquam, homo vt sequi possit regẽ factorem suum?)
13 ¶ & vidi quòd tantum præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris.
14 Sapientis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat. Et didici quòd vnus vtriusque esset interitus.
15 Et dixi in corde meo, Si vnus & stulti, & mens occasus erit, quid mihi prodest quòd maiorẽ sapientiæ dedi operam? Locutusq; cum mente mea, animaduerti quòd hoc quoque esset vanitas.
16 Non enim erit memoria sapientis similiter, vt stulti in perpetuum, & futura tempore obliuione cuncta pariter operient: moritur doctus similiter vt indoctus.
17 Et idcirco tæduit me vitæ meæ videntem mala vniuersa esse sub sole, & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus.
D 18 Rursus detestatus sum omnẽ industriam meam, qua sub sole studiosissimè laboraui, habiturus hæredem post me, ¶ quem ignoro, vtrum sapiens an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus desudauit & solicitus fui. & est quicquam tam vanum.
20 Vnde cessaui, renuntiauitq; cor meum vltrà laborare sub sole.
21 Nam cùm alius laboret in sapientia & doctrina & solicitudine, homini otiosa quæ-
E sita dimittit, & hoc // ergo', vanitas & magnum malum.
22 Quid enim proderit homini de vniuerso labore suo & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est?
23 Cuncti dies eius doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit, & hoc nónne vanitas est?
24 Nónne melius est comedere, & bibere, & ostendere animæ suę bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est.
25 Quis ita deuorabit, & delicijs affluet vt ego?
26 Homini bono in cõspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem & curam superfluam, vt addat & congreget, & tradat ei qui placuit Deo. sed & hoc vanitas est & cassa solicitudo mentis.

CAP. III.

Quòd omnia suo proueniant tempore & transeant, quodq; in nullis his fluxis sit mentis quies: vnus quoq; sit hominis ac iumentorum interitus.

OMnia tempus habent, & suis spacijs transeunt vniuersa sub cælo. 1 A
2 Tempus nascendi, & tempus moriendi. Tempus plantandi, & tempus euellendi, quod plantatum est.
3 Tempus occidendi, & tempus sanandi. Tempus destruendi, & tempus ædificandi.
4 Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus saltandi.
5 Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.
Tempus amplexandi, & tẽpus longè fieri ab amplexibus.
6 Tempus acquirendi, & tempus perdendi.
Tempus custodiendi, & tempus abijciendi.
7 Tempus scindendi, & tempus consuendi. Tempus tacendi, & tempus loquendi. B
8 Tempus dilectionis, & tempus odij. Tempus belli, & tempus pacis.
9 Quid habet amplius homo de labore suo?
10 Vidi afflictionem quam dedit Deus filijs hominum, vt distendantur in ea.
11 Cuncta fecit bona in tẽpore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus quod operat⁹ est Deus ab initio vsque ad finem.
12 Et cognoui quòd non esset melius nisi lætari, & facere bene in vita sua. C
13 Omnis enim homo qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est.
14 Didici quòd omnia opera quæ fecit Deus perseuerent in perpetuum. non possumus

Universidad de Deusto
Biblioteca

eis quicquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus vt timeatur.

15 Quod factum est, ipsum permanet: quę futura sunt, iam fuerunt: & Deus instaurat quod abijt.

16 Vidi sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem.

17 Et dixi in corde meo, Iustum & impium iudicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.

D 18 Dixi in corde meo de filijs hominum, vt probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestijs.

19 Idcireo vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua vtriusque conditio. sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius. cuncta subiacent vanitati.

20 Et omnia pergunt ad vnum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter reuertuntur.

21 Quis nouit si spiritus filiorũ Adam ascendat sursum, & si spiritus iumentorum descendat deorsum?

22 Et deprehendi nihil esse melius quàm lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, vt post se futura cognoscat?

CAPVT IIII.

Vanitatem huius vitæ arguit sapiens ex innocentũ oppressione, & quòd industria humana sit inuidiæ obnoxia: item quòd stultus securè in otio agit, alio qui hæredem non habet thesaurizante, explicat commoda societatis, regum regnorumq́, vanitatem, & obedientiam præfert stultorum victimis.

A 1 VErti me ad alia, & vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos.

2 Et laudaui magis mortuos, quàm viuentes: ¶ & fœliciorem vtroque iudicaui, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.

4 Rursum contemplatus sum omnes labores hominũ, & industrias animaduerti patêre inuidiæ proximi, & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est.

5 Stultus complicat manus suas, & comedit
B 6 carnes suas, dicens, ¶ Melior est pugillus cum requie, quàm plena vtraq; manus cum labore, & afflictione animi.

7 Considerans reperi & aliam vanitatem sub
8 sole, ¶ vnus est, & secundum nõ habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs: nec recogitat, dicens, Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quoque vanitas est, & afflictio pessima.

9 Melius est ergo duos esse simul, quàm vnus habent enim emolumentum societatis: C

10 ¶ si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. væ soli: quia cùm ceciderit, non habet subleuantem se.

11 Et si dormierint duo, fouebuntur mutuis: vnus quomodo calefiet?

12 Et si quispiam prævaluerit contra vnum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficile rumpitur.

13 Melior est puer pauper & sapiens rege iuD ne & stulto, qui nescit prævidere in posterum.

14 Quòd de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopia consumatur.

15 Vidi cunctos viuentes qui ambulant sub sole cum adolescente secundo qui consurget eum eo.

16 Infinitus numerus est populi omnium qui fuerunt ante eum: & qui postea futuri sunt, non lætabuntur in eo. sed & hoc vanitas & afflictio spiritus.

17 Custodi pedem tuũ ingrediens domum Dei, & appropinqua vt audias. Multo enim melior est obedientia, quàm stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

CAPVT V.

Nil temerè de Deo & eius prouidentia loquendum: vota reddenda: non mirandum de egenorum oppressione, cùm iniqui iudicẽ habeant: item quàm sit misera conditio auari nunquã impleti, & diuitis cruciatus diuitias, in proprium nonnunquam malum, ceruãtis diuitias, in proprium nonnunquam malum.

NE temerè quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu super terram, idcirco sint pauci sermones tui.

2 Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus inuenietur stultitia.

3 Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infidelis & stulta promissio. sed quodcunque voueris redde. ¶ melius est non vouere, quàm post votoq; melius est non vouere, quàm post votum promissa non reddere.

5 Ne dederis os tuum vt peccare facias carnem tuam, neque dicas coram angelo, Non est prouidentia: ne forte iratus Deus contra sermones tuos dissipet cuncta opera manuum tuarum.

6 Vbi multa sunt somnia, plurimę sunt vanitates, & sermones innumeri: tu verò Deum time.

7 Si videris calumnias egenorum & violenta iudicia, & subuerti iustitiam in prouincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoq; eminentiores sunt alij, ¶ & insuper vniuersæ terræ rex imperat seruienti.

9 Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. & hoc ergo vanitas.

10 Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quòd cernit diuitias oculis suis?

11 Dulcis est somnus operanti, siue parum, siue multum comedat: saturitas autem diuitis non sinit eum dormire.

12 Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: diuitiæ conseruatæ in malum domini sui.

13 Pereunt enim in afflictione pessima. generauit filium, qui in summa egestate erit.

14 Sicut egressus est nudus de vtero matris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet secum de labore suo.

15 Miserabilis prorsus infirmitas: quomodo venit, sic reuertetur. Quid ergo prodest ei quòd laborauit in ventum?

16 Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque tristitia.

17 Hoc itaque visum est mihi bonum vt comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex * labore quo laborauit ipse sub sole numero die vitæ suæ, quos dedit ei Deus, & hæc est pars illius.

18 Et omni homini cui dedit Deus diuitias, atque substantiam, potestatemq́; ei tribuit vt comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donum Dei.

19 Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eo quòd Deus occupet delicijs cor eius.

CAPVT VI.

Misera est auari vanitas, qui ne in necessarijs quidem audet parcis vti.

EST & aliud malum quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines, ¶ Vir
2 cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus vt comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. hoc vanitas, & miseria magna est.

3 Si genuerit quispiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non vtatur bonis substantiæ suæ, sepulturaque careat: de hoc ego pronuntio quòd melior illo sit abortiuus. B

4 Frustra enim venit, & pergit ad tenebras, & obliuione delebitur nomen eius.

5 Non vidit solem, neque cognouit distan-
6 tiam boni & mali: ¶ etiam si duobus millibº annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nónne ad vnum locum properant omnia? C

7 Omnis labor hominis in ore eius: sed anima eius non implebitur.

8 Quid habet amplius sapiens à stulto? & quid pauper, nisi vt pergat illuc vbi est vita?
Melius est videre quod cupias, quàm desiderare quod nescias. sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus. D

10 Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius: & scitur quòd homo sit, & non possit contra fortiorem se in iudicio contendere.

11 Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

CAPVT VII.

Vanum est altiora se quærere, & inter multa quæ quibus magis sint eligenda, sic & sapientia vtilior est cũ diuitijs: dies malus præcauendus: ne plus quàm oportet sapiens aut iustus sis: quàm sit mulieris consortium amarum & periculosum: quodq́, homo sit à Deo creatus rectus.

QVid necesse est homini maiora se quærere, cùm ignoret quid conducat sibi in 1 A
vita sua numero dierum peregrinationis suæ, & tempore quod velut vmbra præterit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub sole sit?

2 Melius est nomen bonum, quàm vnguenta pretiosa: & dies mortis die natiui- *Prou. 22. d. 1.*
tatis.

3 Melius est ire ad domum luctus quàm ad domum conuiuij, in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid ᵛfuturumᵛ sit. *ᵛfuturus 3.*

4 Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.

5 Cor sapientium vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia.

6 Melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi. ¶ quia sicut sonitus spinarum ardentiũ sub olla, sic risus stulti, sed & hoc vanitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.
B 9 Melior est finis orationis, quàm principiū. Melior est patiens arrogante.
10 Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.
11 Ne dicas, Quid putas causæ est quòd priora tempora meliora fuêre quàm nunc sunt? stulta enim est huiusce modi interrogatio.
12 Vtilior est sapientia cum diuitijs, & magis prodest videntibus solem.
13 Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. hoc autem plus habet eruditio & sapientia, quòd vitam tribuunt possessori suo.
14 Considera opera Dei, quòd nemo possit corrigere quem ille despexerit.
15 In die bona fruere bonis, & malam diem præcaue. sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, vt non inueniat homo contra eum iustas querimonias.
16 Hæc quoq; vidi in diebus vanitatis meæ: Iustus perit in iustitia sua, & impius multo viuit tempore in malitia sua.
C 17 Noli esse iustus multum: neq; plus sapias, quàm necesse est, ne obstupescas.
18 Ne impiè agas multum: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.
19 Bonum est te sustentare iustum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.
20 Sapientia confortauit sapientem, super decem principes ciuitatis.
3. Reg. 8. c. 46. 2. Par. 6. 9. 36. Prou. 20. b. 9. 1. Ioan. 1. d. 8. 21 Non est enim homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.
22 Sed & cunctis sermonibus qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne fortè audias
23 seruum maledicentē tibi. ¶ scit enim conscientia tua quia & tu crebrò maledixisti alijs.
24 Cuncta tentaui in sapientia Dei, Sapiens
25 efficiar: & ipsa longius recessit à me ¶ multo magis quàm erat: & alta profunditas, quis inueniet eam?
D 26 Lustraui vniuersa animo meo, vt scirem & considerarem, & quærerem sapientiam & rationem, & vt cognoscerem impietatē
27 stulti, & errorem imprudentium: ¶ & inueni amariorem morte mulierē, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius. qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.
28 Ecce hoc inueni, dixit Ecclesiastes, vnum
29 & alterum, vt inuenirem rationem, ¶ quam adhuc quærit anima mea, & non inueni. Virum de mille vnum reperi, mulierē ex omnibus non inueni.
30 Solūmodo hoc inueni, quòd fecerit Deus hominē rectum: & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis vt sapiens sit? & quis cognouit solutionem verbi?

CAPVT VIII.

In vultu lucet sapientia: à Dei mandatis non recedendum: homo nouit tantùm præsentia, neque modum potest euadere: impij ob Dei indulgentiam citius peccant. vanissimum videtur quòd iustis & impijs similia hîc eueniunt: & operum Dei ratio est inuestiganda.

A Sapientia hominis lucet in vultu eius, & tentissimus faciem illius commutabit.
2 Ego os regis obserua, & præcepta iuramenti Dei.
3 Ne festines recedere à facie eius, nec persistas in opere malo: quia omne quod voluerit faciet, ¶ & sermō illius potestatem habet.
4 nus est: nec dicere ei quisquam potest, Quare ita facis?
5 Qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali. Tempus & responsionem cor sapientis intelligit.
6 Omni negotio tempus est, & opportunitas & multa hominis afflictio: ¶ quia ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuntio.
8 Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec finitur quiescere ingruente bello, neq; saluabit impietas impium.
9 Omnia hæc cōsideraui, & dedi cor meum in cunctis operibus quæ fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum.
10 Vidi impios sepultos: qui etiam cùm adhuc viuerent, in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. sed & hoc vanitas est.
11 Etenim quia nō profertur citò contra malos sententia, absq; timore vllo filij hominum perpetrant mala.
12 Attamen peccator ex eo quòd centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognoui quòd erit bonum timentibus Deum qui verentur faciem eius.
13 Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi vmbra transeat qui ante timent faciem Domini.
14 Est & alia vanitas, quæ fit super terram. sunt iusti quibus mala proueniunt, quasi

opera egerint impiorum: & sunt impij qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant, sed & hoc vanissimum iudico.
D 15 Laudaui igitur lætitiam, quòd non esset homini bonum sub sole, nisi quòd comederet, & biberet, atq; gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo in diebus vitæ suæ quos dedit ei Deus sub sole.
16 Et apposui cor meum vt scirē sapientiam, & intelligerē ⁊ distentionem quæ versatur in terra. est homo qui diebus ac noctibus somnum non capit oculis.
17 Et intellexi quòd omnium operum Dei nullam possit homo inuenire rationem eorum quæ fiunt sub sole: & quanto plus laborauerit ad quærendum, tanto minus inueniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit repetire.

CAPVT IX.

Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus: quòd eadē cunctis hîc eueniunt: & cùm post hanc breuem & incertam vitam non restet tempus operandi, monet nunc operibus instanter incumbendum: & licet sapientia præstet fortitudine, in paupere tamen non æstimatur.

A Omnia hæc tractaui in corde meo, vt cuncta hæc manifestè intelligerem: Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorū in manu Dei: & tamen
1 nescit homo vtrum amore an odio dignus sit: ¶ sed omnia in futurum seruantur incerta, eo quòd vniuersa æquè eueniant iusto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti. sicut bonus, sic & peccator: vt periurus, sic & ille qui verum dejerat.
3 Hoc est pessimum inter omnia quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt. vnde & corda filiorum hominum implentur malitia, & cōtemptu in vita sua, & post hæc ad inferos deducentur.
4 Nemo est qui semper viuat, & qui huius rei habeat fiduciam: melior est canis viuus leone mortuo.
5 Viuentes enim sciunt se esse morituros, mortui verò nihil nouerunt amplius, nec habent vltra mercedem: quia obliuioni tradita est memoria eorum.
6 Amor quoque & odium, & inuidiæ simul perierunt, nec habent partem in hoc seculo, & in opere quod sub sole geritur.
7 Vade ergo, & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.
8 Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.
9 Perfruere vita cum vxore quā diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuæ. hæc est enim pars in vita, & in labore tuo quo laboras sub sole. C
10 Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.
11 Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam: sed tempus, casumq; in omnibus.
12 Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehendūtur: sic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplò superuenerit.
13 Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, &
14 probaui maximam: ¶ Ciuitas parua, & pauci in ea viri. venit contra eam rex magnus, & vallauit eam, extruxitq; munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio. D
15 Inuentusq; est in ea vir pauper & sapiens, & liberauit vrbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.
16 Et dicebam ego, meliorē esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, & verba eius non sunt audita?
17 Verba sapientium audiuntur in silentio, plus quàm clamor principis inter stultos.
18 Melior est sapientia, quàm arma bellica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet. *Sap. 6. d. 1.*

CAPVT X.

Sapientis à stulto differentia: tentationibus potentis spiritus resistendum: de stulto ac seruo elevatis, & diuite ac principe humiliatis: occultus detractor serpenti cōparatur: de rege puero & principibus manè comedentibus: neq; regi, neq; diuiti detrahendum.

MVscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti. pretiosior est sapientia & gloria, parua ad tempus stultitia. A
2 Cor sapientis in dextera eius & cor stulti in sinistra illius.
3 Sed & in via stultus ambulans, cùm ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.
4 Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.
5 Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorē egrediens à facie principis: ¶ positum
6 stultum in dignitate sublimi, & diuites sedere deorsum.

Vidi

Universidad de Deusto
Biblioteca

B 7 Vidi seruos in equis: & principes ambulantes super terram quasi seruos.

Pro. 26. d. 27. Eccl. 10. b. 8. Eccl. 27. d. 29. 8 Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.

9 Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis.

10 Si retusum fuerit ferrum, & hoc non vt prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & post industriam sequetur sapientia.

11 Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit.

C 12 Verba oris sapientis, gratia: & labia insipientis præcipitabunt eum.

13 Initium verborum eius stultitia, & nouissimum oris illius error pessimus.

14 Stultus verba multiplicat. Ignorat homo quid ante se fuerit: & quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?

15 Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in vrbem pergere.

16 Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes manè comedunt.

17 Beata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum & non ad luxuriam.

D 18 In pigritijs humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.

19 In risum faciunt panem, & vinum vt epulentur bibentes: & pecuniæ obediunt omnia.

20 In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti: quia & aues cæli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas, annuntiabit sententiam.

CAPVT XI.

Monet nostra alijs impartiri, & semper benè esse operandum: quod hominis iudicium post obitum sit immutabile, futuri quoque iudicij memoriam retinendam, in quo de omnibus iudicandi sumus, iram & malitiam à corde auferendam.

A 1 MItte panem tuum super transeuntes aquas: quia post tempora multa inuenies illum.

2 Da partem septem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram.

3 Si repletę fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignum ad Austrum aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.

4 Qui obseruat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet.

B 5 Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in vtero prægnantis: sic nescis opera Dei qui fabricator est omnium.

6 Manè semina semen tuum, & vesperum cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud: & si vtrumq; simul, melius erit.

7 Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solem.

8 Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita.

9 Lætare ergo iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.

10 Aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua. Adolescentia enim & voluptas vana sunt.

CAPVT XII.

Deum præ oculis habeto in iuuentute, priusquam succedat molesta senectus, tãdemq; nouissima mors, quumq; omnia sint vanitas, Dei præcepta obserua, nam de omnibus est reddenda ratio.

MEmento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas, non mihi placent, ¶ antequam tenebrescant sol, & lumen, & luna, & stellæ, & reuertantur nubes post pluuiam, ¶ quando commouebuntur custodes domus, & tabuntur viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina, ¶ Et claudentur ostia in platea, in humiditate vocis molentis, & consurgent ad vocem volucris, & obticescent omnes filiæ carminis.

5 Excelsa quoq; timebunt, & formidabuntur in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes.

6 Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea, & conteratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam, ¶ & reuertatur pulvis in terram suam vnde erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum.

8 Vanitas vanitatum, dicit Ecclesiastes, & omnia vanitas.

9 Cumq; esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, & enarrauit quæ fecerat: & inuestigans composuit parabolas multas.

10 Quæsiuit verba vtilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos.

11 Verba sapientũ sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore vno.

12 His amplius fili mi ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis: frequensque meditatio, carnis afflictio est.

13 Finem loquendi, pariter omnes audiamus. Deum time: & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo.

14 Et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicio pro omni errato, siue bonum, siue malum sit.

CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS, QVOD HEBRAICE DICITVR SIR HASIRIM.

CAPVT I.

Hoc canticum totum est mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam suã, ac vicissim sponsæ erga Christum sponsum.

OSCVLETVR ME osculo oris sui: quia meliora sunt hubera tua vino, ¶ fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentulæ dilexerunt te.

4 Trahe me: post te curremus in odorem vnguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus & lætabimur in te, memores huberum tuorum super vinũ: recti diligunt te.

5 Nigra sum, sed formosa filiæ Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.

6 Nolite me considerare quòd fusca sim, quia decolorauit me sol: filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem vineis: vineam meam non custodiui.

7 Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.

8 Si ignoras te ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum.

9 Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea.

10 Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collum tuum sicut monilia.

11 Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.

12 Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

13 Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter hubera mea commorabitur.

14 Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis En-gaddi.

15 Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.

16 Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decô-
17 rus. Lectulus noster floridus: ¶ tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.

CAPVT II.

EGo flos campi, & lilium conuallium. 1 A

2 Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.

3 Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius quẽ desideraueram, sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo.

4 Introduxit me *in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. *rex.

5 Fulcite me floribus, stipate me malis: quia B amore langueo.

6 Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

7 Adiuro vos filiæ Ierusalem per capreas, ceruosque camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit. Inf. 8. a. 3. Inf. 3. b. 5. 5. c. 8. 8. a. 4.

8 Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in
9 montibus, transiliens colles: ¶ Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloq; ceruorum. en ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.

10 Et dilectus meus loquitur mihi, Surge, C propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Et. h.

11 Iam enim hyems transijt, imber abijt, & recessit.

Flores

Universidad de Deusto
Biblioteca

-7. 12 Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduênit: vox turturis audita
13 est in terra nostra: ¶ ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt odorem*.
suum. Surge, amica mea, speciosa mea, & veni.
*propera. D 14 Columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuã, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decóra.
15 Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas. nam vinea nostra floruit.
16 Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, ¶ donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Reuertere: similis esto dilecte mi capreæ, hinnuloque ceruorum super montes Bethel.

CAPVT III.

A 1 IN lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui illum, & non inueni.
2 Surgam, & circuibo ciuitatem: per vicos
Inf. 5. b. 6. & platéas quæram quem diligit anima mea. quæsiui illum, & non inueni.
3 Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem, Num quem diligit anima mea vidistis?
B 4 Paululũ cùm pertrãsissem eos, inueni quẽ diligit anima mea: tenui eum, nec dimittã, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.
Sup. 2. b 7. Inf. 8. a. 4. 5 Adiuro vos filiæ Ierusalem per capreas, ceruosque camporum, ne suscitetis, neq; euigilare faciatis dilectã, donec ipsa velit.
C 6 Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij?
7 En lectulum Salomonis sexaginta fortes
8 ambiunt ex fortissimis Israël. ¶ omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: vniuscuiusq; ensis super femur suum propter timores nocturnos.
9 Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani.
10 Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media, charitate constrauit propter filias Ierusalem.
11 Egredimini & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

CAPVT IIII.

A 1 QVam pulchra es amica mea, quàm pulchra es? Oculi tui columbarum, absq; eo quod intrinsecus latet. Capilli tui sicut greges caprarum quæ ascenderunt de monte Galaad.
2 Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eas.
3 Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali punici, ita & genę tuę, absq; eo quod intrinsecus latet.
4 Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.
5 Duo hubera tua, sicut duo hinnuli gemelli, qui pascuntur in liliis, ¶ donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.
7 Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.
8 Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.
9 Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui.
10 Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa? pulchriora sunt hubera tua vino, & odor vnguentorum tuorũ super omnia aromata.
11 Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua: & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.
12 Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.
13 Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypri
14 cum nardo, ¶ nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis unguentis.
15 Fons hortorum: puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.
16 Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.

CAPVT V.

VEniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Ve-
ni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis,
comedi fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.
2 Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsantis, Aperi mihi soror mea,

amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.
3 Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?
4 Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius.
5 Surrexi, vt aperirem dilecto meo: manus meæ stillauerunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima.
6 Pessulum ostij mei aperui dilecto meo: at ille declinauerat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, vt* locutus est: quæsiui, & non inueni illum: vocaui, & non respondit mihi.
7 Inuenerunt me custodes qui circumeunt ciuitatem: percusserunt me, & vulneraue-
C 8 runt me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.
Adiuro vos filiæ Ierusalem, si inueneritis dilectum meum, vt nuntietis ei quia amore langueo.
9 Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierũ? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos?
10 Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus.
11 Caput eius aurum optimum: comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus.
12 Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & residentes
D iuxta fluenta plenissima.
13 Genæ illius sicut areolæ aromatum consitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia distillantia myrrham primam.
14 Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus sapphiris.
15 Cura illius columnæ marmoreæ quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species eius vt Libani, electus vt cedri.
16 Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis. talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Ierusalem.
17 Quò abijt dilectus tuus ô pulcherrima mulierum? quò declinauit dilectus tuus, & quæremus eum tecum?

CAPVT VI.

DIlectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in
2 hortis, & lilia colligat.
Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.
3 Pulchra es, amica mea, suauis & decóra sicut Ierusalem: terribilis vt castrorum acies ordinata.
4 Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Capilli tui sicut grex capra- Sup. 4. a. 1.
rum, quæ apparuerunt de Galaad.
5 Dentes tui sicut grex ouium quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.
6 Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ abs- B
que occultis tuis.
7 Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus.
8 Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicauerunt: reginæ & concubinæ, & laudauerunt eam.
9 Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?
10 Descẽdi in hortum ‖ nucum*, vt viderem D
poma ‖ conuallium, &* inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica. ‖ meum 10. * cõuallis, vt 8.
11 Ne sciui: anima mea conturbauit me propter quadrigas Ami-nadab.
12 Reuertere, reuertere ‖ Sunamitis*, reuertere, reuertere, vt intueamur te. ‖ Sulamitis 2.

CAPVT VII.

QVid videbis in ‖ Sunamite*, nisi choros ‖ Sulamite 2.
castrorum? Quàm pulchri sunt gressus 1 A
tui in calceamentis, filia principis? Iunctura fœminum tuorum, sicut monilia quę fabricata sunt manu artificis.
2 Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus liliis.
3 Duo hubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreæ.
4 Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi B
tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit cõtra Damascũ.
5 Caput tuum vt Carmelus: & comæ capitis tui, sicut purpura regis ‖ vincta* canalibus. ‖ iuncta.
6 Quàm pulchra es, & quàm decóra charissima, in delicijs?
7 Statura tua assimilata est palmæ, & hubera tua botris.
8 Dixi, Ascendam in palmam, & apprehen- C
dam fructus eius: & erunt hubera tua sicut botri vineæ: & odor oris tui sicut* mala- *odor.
rum.
9 Guttur tuum sicut vinum optimum, di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnum dilecto meo ad potandum, labijsque & dentibus illius ad ruminandum.
10 Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius.
11 Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis.
D 12 Manè surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi hubera mea.
13 Mandragoræ dederunt odorem. In portis nostris omnia poma: noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi.

CAPVT VIII.

A 1 QVis mihi det te fratrem meum, sugentem hubera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te, // & iam' me nemo despiciat?
// etiam 2.
2 Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ*. Ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum.
* & in cubiculum genitricis meæ. Supr. 2. b. 6. Sup. 2. b. 7. 3. b. 5. & 5. c. 8.
3 Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.
4 Adiuro vos filiæ Ierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam donec ipsa velit.
B 5 Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitaui te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.
6 Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum: quia fortis est vt mors dilectio: dura sicut infernus æmulatio, lâpades eius lampades ignis atque flammarum.
7 Aquæ multæ non // poterunt' extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil // despiciet eam.
// despicient.
8 Soror nostra' parua, & hubera non habet: quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?
9 Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.
10 Ego murus: & hubera mea sicut turris: ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.
11 Vinea fuit pacifico, in ea quæ habet populos: tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu eius mille argenteos.
12 Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici' & ducenti his qui custodiunt fructus eius.
13 Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam.
14 Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ hinuloq; seruorum super montes aromatum.

LIBER SAPIENTIAE.

CAPVT I.

Iudices sint iusti: Dominus inuenitur si simplici corde & fide quæratur, fugit autem à peccatoribus & vanis cogitationibus: quumq; omnia repleat, nihil eum latere potest: murmuratio, detractio, & mendacium detestanda, omnia fecit Deus ad vitam, nõ mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

A 1 DILIGITE IVSTITIAM, QVI iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum: ¶ quoniam inuenitur ab his qui non tentant illum: apparet autem eis qui fidem habent in illum. ¶ peruersę enim cogitationes separant à Deo: probata autem virtus corripit insipientes, ¶ quoniam in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.
3.Reg.3.a.3. b.9. Isa.56.a.1
2 2.Par.15.a.4.
B 5 Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus: quæ sunt sine intellectu: & corripietur à superueniente iniquitate.
6 Benignus est enim spiritus sapientiæ, & non liberabit // maledictum' à labijs suis: quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor.
// maledictũ.
7 Quoniam spiritus Domini replebit orbem terrarum: & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis.
8 Propter hoc qui loquitur iniqua, non poterit latere, nec præteriet illum corripiens iudicium.
9 In cogitationibus enim impij interrogatio erit: sermonum autem illius auditus ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius.
10 Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum nõ abscondetur.
11 Custodite ergo vos à murmuratione quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ: quoniam sermo obscurus in vacuum

non ibit: os autem quod mentitur, occidit animam.
12 Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum.
13 Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum.
14 Creauit enim, vt essent, omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra.
15 Iustitia enim perpetua est & immortalis.
16 ¶ impij autem manibus & verbis accersierunt illam: & æstimantes illam amicam, defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam: quoniam * digni sunt qui sunt ex parte illius.

CAPVT II.

Omnis impiorum vitæ futuræ spem non habentium scopus est frui huius vitæ voluptatibus, ideoq; iustum qui diuersum respicit finem, ferre nequeunt, sed ad mortem vsque persequuntur: sicut & Diaboli inuidia homo à Deo creatus immortalis, factus est mortalis.

DIxerunt enim * cogitantes apud se non recte, Exiguum, & cum tædio est tempus vitę nostrę, & nõ est refrigerium in fine hominis, & nõ est qui agnitus sit reuersis ab inferis: ¶ quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris: & sermo scintillę ad commouendum cor nostrum, ¶ quia // extinctus' cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & transibit vita nostra tanquam vestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radijs solis, & à colore illius aggrauata: ¶ & nomen nostrum oblionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum.
// extinctũs.
1 Vmbræ enim trãsitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri: quoniã consignata est, & nemo reuertitur.
2 Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter.
3 Vino pretioso & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis.
4 Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra.
5 Nemo vestrum exors sit luxuriæ nostræ: vbiq; relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors*.
6 Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduæ, nec // veterano, nec reuereamur canos multi temporis.
// veterani reuereamur 9.
11 Sit autem fortitudo nostra lex iustitiæ. C quod enim infirmum est, inutile inuenitur.
12 Circumueniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.
13 Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat.
Mat.26.e.63. Iohan.7.aa.7.
14 Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum.
15 Grauis est nobis etiam ad videndũ, quoniam dissimilis est alijs vita illius, & immutatæ sunt viæ eius.
16 Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à vijs nostris tanquam ab immunditijs, & profert nouissima iustorũ, & gloriatur patrem se habere Deum.
17 Videamus ergo si sermones illius veri sint, D & tentemus quæ vẽtura sunt illi, & sciemus quæ erunt nouissima illius.
18 Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum.
Mat.27.e.42.
19 Contumelia & tormento interrogemus eum, vt sciamus reuerentiam eius, & probemus patientiam illius.
Psal.21.a.9. Iere.11.d.19.
20 Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius.
21 Hæc cogitauerunt, & errauerunt: excęcauit enim illos malitia eorum.
22 Et nescierunt sacramenta Dei, neq; mercedem sperauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt honorem animarum sanctarum.
23 Quoniam Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum.
Gene.1.d.27. 2.a.7.5.a.1. Eccl.17.a.1. Gene.3.a.1.
24 Inuidia autem diaboli mors introiuit in
25 orbem terrarum: ¶ imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.

CAPVT III.

De fœlicitate iustorum, qui in hac vita ab impijs contempti, tentationibus à Deo probati fuerunt: & de infœlicitate impiorum: item de castigatu & bonorum operum mercede, ac infœlicitate filiorum adulterorum.

IVstorum autem animæ in manu Dei sunt, 1 A & non tanget illos tormentum mortis.
Deu.33.a.3. Infr.5.a.4.
2 Visi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio, exitus illorum.
3 Et ab itinere iusto abierunt in exterminium, & quod à nobis est iter exterminij: illi autem sunt in pace.

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Et si corã hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.
*Et 3. 5 *In paucis vexati, in multis bene disponentur: quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se.
B 6 Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiã accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.
Matt.13.f.43. 7 Fulgebunt -iusti' & tanquam scintillæ in arundineto discurrent.
-2.
1.Cor.6.a.2. 8 Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum.
9 Qui confidunt in illo, intelligent veritatẽ: & fideles in dilectione acquiescẽt illi: quoniam donum & pax est electis eius.
10 Impij autem secundum quæ cogitauerunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt iustum, & à Domino recesserunt.
C 11 Sapientiam enim, & disciplinam qui abijcit, infœlix est: & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.
12 Mulieres eorum insensatæ sunt, & nequissimi filij illorum.
13 Maledicta creatura eorum: quoniam fœlix est sterilis, & incoinquinata quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in
Esa.56.a.4. 14 respectione animarum sanctarum, ¶ & spado qui non operatus est per manus suas iniD quitatem, nec cogitauit aduersus Deum nequissima. dabitur enim illi fidei donum electũ, & sors in templo Dei acceptissima.
15 Bonorũ enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non cóncidit radix sapientiæ.
16 Filij autem adulterorum in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur.
17 Et si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit nouissima senectus illorum.
18 Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem.

*Nationis 1. *consummationes 1.

// Nationes' enim iniquæ, diræ sunt// consummationis'.

CAPVT IIII.

Casta generatio in multis ab adulterina dissidet: de refrigerio iusti morte præoccupati: quæ sit senectus venerabilis, & quòd iusti sæpius è mundo tolluntur à Deo, ne ab impijs seducantur, & quantum finis vtrorumq; distet.

A 1 OQuàm pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota est, & apud homines.

2 Cùm præsens est, imitantur illam: & desiderant eam cùm se eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat incoinquinatorum certaminum præmium vincens.
3 Multigena autem impiorum multitudo non erit vtilis, & // spuria vitulamina' non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt.
4 Et si in ramis in tẽpore germinauerint, infirmiter posita à vento commouebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur.
5 Cõfringentur enim rami inconsummati, & fructus illorũ inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti.
6 Ex iniquis enim omnes filij qui nascuntur testes sunt nequitiæ aduersus parentes in interrogatione sua.
7 Iustus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.
8 Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorũ numero computata.
9 ni autem sunt sensus hominis: & ætas senectutis vita immaculata.
10 Placens Deo factus dilectus, & viuens inter peccatores translatus est. ¶ raptus est, ne
11 malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius.
12 Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & // inconstantia' concupiscentia ingan-
uertit sensum sine malitia.
13 Consummatus in breui explenit tempora
14 ra multa. ¶ placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. populi autem videntes & non intelligentes, nec ponentes in præcordijs talia.
15 Quoniam gratia Dei & misericordia in sanctos eius, & respectus in electos illius.
16 Condemnat autem iustus mortuus viuentes impios, & iuuentus celerius consummata longam vitam iniusti.
17 Videbunt enim finem sapientis, & non intelligent quid cogitauerit de illo Deus, & quare munierit illum Dominus.
18 Videbunt enim, & contemnent eum: sed
19 los autem Dominus irridebit. ¶ & erunt post hæc decidentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, & commouebit illos à fundamentis, & vsque ad supremum desolabuntur, & erunt gementes, & memoria illorum periet.
20 Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum.

CAPVT. V.

Impij in iudicio admirantes gloriam iustorum quos hic contempserant, deflent suã miseriam, quodque tota eorum fœlicitas fuerit momentanea: iustorum autem erit perpetua: porrò Deus tum per creaturas tum per se armatur ad puniendos impios.

TVnc stabunt iusti in magna cõstantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum.
2 Videntes turbabuntur timore horribili & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, ¶ dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & præangustia spiritus gementes, Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum,
Esa.4. 4 & in similitudinem improperij.
Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore.
5 re. ¶ ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est.
6 Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis.
B 7 Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus.
8 Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis?
Sap.9 9 Transierunt omnia illa tanquam vmbra,
Esa.40. 10 & tanquam nuntius præcurrens: ¶ & tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam: cuius, cùm præterierit, non est vestigium inuenire, neq; semitam carinæ illius,
Esa.40. 11 in fluctibus. ¶ aut* auis quæ transuolat in aëre, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum: & scindens per vim itineris aërem, commotis alis transuolauit, & post hoc nullum signum inuenitur
12 itineris illius. ¶ aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus aer continuò in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius. ¶ sic & nos nati continuò desiuimus
13 esse, ¶ & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere. in malignitate autem
14 nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in
Esa.14. 15 inferno hi qui peccauerunt: ¶ quoniã spes impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tanquam fumus qui à vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis.
16 Iusti autem in perpetuum viuẽt, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum.
17 Ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos, & in brachio sancto suo defendet illos.
18 -Et' accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum.
Ephe.6.c.13. Esa.59.d.17. Ephe.6.c.17. 19 Induet pro thorace iustitiam, & accipiet
20 pro galea iudicium certũ. ¶ sumet scutum
21 inexpugnabile æquitatem: ¶ acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.
22 Ibunt directè emissiones fulgurum, & tanquam à bene curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient.
23 Et à petrosa ira plenæ mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter.
24 Contra illos stabit spiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet illos: & ad eremum perducet omnem terram // iniquita- *iniquitas 8.
tis' illorum, & malignitas euertet sedes potentium.

CAPVT. VI.

Reges & iudices ad sapientiam & iustitiam sectandam exhortatur, ostendens quàm graue maneat iniustis rectoribus supplicium: item quàm sit obuia sapientia quærentibus eam: quodq; eius acquisitio sit vtilis, cuius capax non est inuidus.

MElior est sapientia, quàm vires: & vir prudens quàm fortis. A 1 Eccl. 9.d.18.
2 Audite ergo reges, & intelligite, discite iudices finium terræ.
3 Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: Rom.13.a.1.
4 ¶ quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur:
5 ¶ quoniam cùm essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis.
6 Horrendè & citò apparebit vobis: quoniã iudicium durissimum in his qui præsunt, fiet. B
*Deu.10.d.17. 2.Par.19.b.7. Iob34.b.19. Eccl.35.b.16. Rom.2.b.11. Gal.2.b.6. Ephe.6.b.9. Col.3.d.25. Act.10.e.34. 2.Pet.1.c.17. 7 Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.
8 *Nõ enim subtrahet personam cuiusquam Deus*, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus.
9 Fortioribus autem fortior instat cruciatio.

*qui est omnium dominator.

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei,
vt discatis sapientiam,& non excidatis.
11 Qui enim custodierint iustitiam, iustè iu-
dicabuntur: & qui didicerint iusta, inue-
nient quid respondeant.
12 Concupiscite ergo sermones meos,diligi-
te illos,& habebitis disciplinam.
C 13 Clara est,& quæ nunquam marcescit sa-
pientia, & facilè videtur ab his qui diligunt
eam,& inuenitur ab his qui quærunt illam.
14 Prœoccupat qui se concupiscunt,vt illis se
prior ostendat.
15 Qui de luce vigilauerit ad illam, non la-
borabit:assidentem enim illam foribus suis
inueniet.
16 Cogitare ergo de illa, sensus est consum-
matus:& qui vigilauerit propter illam,citò
securus erit.
17 Quoniam dignos se, ipsa circuit quærens,
& in vijs ostendet se illis hilariter, & in om-
ni prouidentia occurret illis.
18 Initium enim illius verissima est disci-
plinæ concupiscentia.
19 Cura ergo disciplinæ,dilectio est:& dile-
ctio,custodia legum illius est:custoditio au-
tem legum, consummatio incorruptionis
est.
20 Incorruptio autem facit esse proximum
Deo.
21 Concupiscentia itaque sapientiæ dedu-
cit ad regnum perpetuum.
D 22 Si ergo delectamini sedibus, & sceptris ô
3.Reg 3.b.9. reges populi,diligite sapientiam,vt in per-
petuum regnetis. ¶ diligite lumen sapien-
23 tiæ omnes qui præestis populis.
24 Quid est autem sapientia,& quemadmo
dum facta fit, referam:& non abscondam à
vobis sacramenta Dei, sed ab initio natiui-
tatis inuestigabo,& ponam in lucem scien-
tiam illius, & non præteribo veritatem:
25 ¶ neque cum inuidia tabescente iter habe-
bo: quoniam talis homo non erit particeps
sapientiæ.
26 Multitudo autem sapientium, sanitas est
orbis terrarum: & rex sapiens stabilimen-
tum populi est.
27 Ergo accipite disciplinam per sermones
meos,& proderit vobis.

CAPVT VII.

*Cùm vnus sit omnibus introitus ad vitam, & si-
milis exitus, præ omnibus eligenda est sapientia ad-
ferens secum cuncta bona, habens spiritum intelli-
gentiæ multiplicem, & quæ hic mirum in modum
extollitur,quamq́, abundè autor fuerit assecutus.*

SVm quidem & ego mortalis homo,similis 1
omnibus, & ex genere terreno illum qui
prior factus est, & in ventre matris figura-
2 tus sum caro, ¶ decem mensium tempore
coagulatus sum in sanguine, ex semine ho-
minis,& delectamento somni cõuenien-
3 Et ego natus accepi communem aeram,
& in similiter factam decidi terram, & pri-
mam vocem similem omnibus emisi plo-
4 rans. ¶ in inuolumentis nutritus fui, &
curis magnis.
5 Nemo enim ex regibus aliud habuit or-
tiuitatis initium.
6 Vnus ergo introitus est omnibus ad vitam,
& similis exitus.
7 Propter hoc optaui, & datus est mihi sen-
sus: & inuocaui, & venit in me spiritus sa-
8 pientiæ: ¶ & præposui illam regnis & sedi-
bus, & diuitias nihil esse duxi in compara-
9 tione illius. ¶ nec comparaui illi lapidem
pretiosum:quoniam omne aurum in com-
paratione illius arena est exigua, & tanquam
lutum æstimabitur argentum in conspectu
illius.
10 Super salutem & speciem dilexi illam, &
proposui pro luce habere illam: quoniam
inextinguibile est lumen illius.
11 Venerunt autem mihi omnia bona pa-
ter cum illa, & innumerabilis honestas per
12 manus illius, ¶ & lætatus sum in omnibus:
quoniam antecedebat me ista sapientia, &
ignorabam quoniam horum omnium ma-
ter est.
13 Quam sine fictione didici, & sine inuidia
communico, & honestatem illius non ab-
scondo.
14 Infinitus enim thesaurus est hominibus
quo qui vsi sunt, participes facti sunt amici-
tiæ Dei, propter disciplinæ dona commen-
dati.
15 Mihi autem dedit Deus dicere ex sen-
tia, & præsumere digna horum quæ mihi
dantur: quoniam ipse sapientiæ dux est, &
16 sapientium emendator, ¶ in manu enim il-
lius & nos, & sermones nostri, & omnis in-
pientia,& operum scientiæ disciplina.
17 Ipse enim dedit mihi horum quæ sunt
scientiam veram: vt sciam dispositionem or-
18 bis terrarum,& virtutes elementorum, ¶ ini-
tium & consummationem & medietatem
temporum,vicissitudinum permutationes,
19 & //cõsummationes temporum, & diuisiones
mutationes, & diuisiones temporum, annorum
20 cursus,& stellarum dispositiones, ¶ naturas
animalium, & iras bestiarum, vim ventorum

Sobr. 2.
rum, & cogitationes hominũ, differentias
21 //virgultorum', & virtutes radicum, ¶ &
quæcunque sunt absconsa, & improuisa,di-
dici. omnium enim artifex docuit me sa-
22 pientia. ¶ est enim in illa spiritus intelli-
gentiæ,sanctus,vnicus, multiplex, subtilis,
disertus, mobilis, incoinquinatus, certus,
suauis,amans bonum, acutus, qui nihil ve-
23 tat benefacere, ¶ humanus, benignus, sta-
bilis,certus,securus, omnem habens virtu-
tem, omnia prospiciens, & qui capiat om-
D nes spiritus, intelligibilis, mundus,subtilis.
24 Omnibus enim mobilibus mobilior est
sapientia : attingit autem vbique propter
suam munditiam.
25 Vapor est enim virtutis Dei,& emanatio
quædã est claritatis omnipotentis Dei sin-
cera:&ideò nihil inquinatũ in eam incur-
Sibi. 26 rit.¶ candor est enim lucis æternæ,& specu
lum sine macula Dei maiestatis, & imago
bonitatis illius.
27 Et cùm sit vna,omnia potest: & in se per-
manens omnia innouat, & per nationes in
animas sanctas se transfert, amicos Dei &
prophetas constituit.
28 Neminẽ enim diligit Deus, nisi eum qui
cum sapientia inhabitat.
29 Est enim hæc speciosior sole,& super om-
nem dispositionem stellarum, luci compa-
rata inuenitur prior.
30 Illi enim succedit nox,sapientiam autem
non vincit malitia.

CAPVT VIII.

*Cùm sapientiam comitentur omnia desiderabi-
lia summe ambienda est, & à Deo petenda:à quo so-
la datur continentia.*

A TIngit ergo à fine vsque ad finem forti- 1
ter,& disponit omnia suauiter.
2 Hanc amaui, & exquisiui eam à iuuentute
mea,& quæsiui sponsam mihi eam assume-
re,& amator factus sum formæ illius.
3 Generositatem illius glorificat,contuber-
nium habens Dei:sed & omnium Dominus
4 dilexit illam, ¶ doctrix enim est disciplinæ
Dei,& electrix operum illius.
5 Et si diuitiæ appetuntur in vita: quid sapi-
entia locupletius,quæ operatur omnia?
B Si autem sensus operatur: quis horum quæ
fiunt, magis quàm illa est artifex?
7 Et si iustitiã quis diligit:laboris huius ma-
gnas habent virtutes: sobrietatem enim &
prudentiam docet, & iustitiam,& virtutẽ,
8 quibus vtilius nihil est in vita hominibus.
Et si multitudinem scientiæ desiderat quis:
scit præterita, & de futuris æstimat: scit
versutias sermonum,& dissolutiones argu-
mentorum: signa & mõstra scit antequam
fiant, & euentus temporum & seculorum.
9 Proposui ergo hanc adducere mihi ad con
uiuendum :sciens quoniam mecum com-
municabit de bonis,& erit allocutio cogita
tionis & tædij mei.
10 Habebo propter hanc claritatem ad tur- C
11 bas,& honorem apud seniores iuuenis: ¶ &
acutus inueniar in iudicio, & in conspectu
potentium admirabilis ero, & facies prin-
12 cipum mirabuntur me. ¶ tacentem me su-
stinebunt, & loquentem me respicient, &
si plura fermocinante me, manus ori suo
imponent.
13 Propterea habebo per hanc,immortalita-
tem: & memoriam æternam his qui post
me futuri sunt relinquam.
14 Disponam populos:& nationes mihi e-
runt subditæ.
15 Timebunt me audientes reges horrendi:
in multitudine videbor bonus, & in bello
fortis.
16 Intrans in domum meam, conquiescam D
cum illa. non enim habet amaritudinem
conuersatio illius, nec tædium conuictus
illius,sed lætitiam & gaudium.
17 Hæc cogitans apud me, & commemorãs
in corde meo quoniam //immortalis' est in *//immortali-*
18 cogitatione//sapiẽtię', ¶ & in amicitia illius *tas 7.*
delectatio bona, & in operibus manuum *//sapientia 10.*
illius honestas sine defectione, & in certa-
mine loquelæ illius sapientia, & præclari-
tas in communicatione sermonum ipsius:
circuibã quęrens,vt mihi illam assumerem.
19 Puer autem eram ingeniosus, & sortitus
sum animam bonam.
20 Et cùm essem magis bonus, veni ad cor-
pus coinquinatum.
21 Et vt sciui quoniam aliter non possem es-
se continens, nisi Deus det, & hoc ipsum
*erat*sapientia', scire cuius esset hoc donũ: **erat sapien-*
adij Dominum,& deprecatus sum illum, & *tiæ 6.*
dixi ex totis præcordijs meis. **summa*

CAPVT IX.

*Oratio sapientis cum agnitione propriæ imbe-
cillitatis, ad impetrandam à Domino sapientiam,
quæ cùm omnibus necessaria sit, potissimum tamen
rectoribus populorum: incerta est enim humana sa-
pientia.*

DEus//patrum' meorum, & Domine mi- 1 A
sericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo, *//parentum h.*
2 ¶ & sapientia tua constituisti hominẽ, vt do *3. Reg 3. b. 9.*
3 minaretur creaturæ quæ à te facta est, ¶ vt *c. 12.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

disponat orbem terrarum in æquitate & iustitia, & in directione cordis iudicium iudicet: ¶ da mihi sedium tuarum assistricem
Psal.115.a.16. 5 sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis: ¶ quoniam seruus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij & legum.

B 6 Et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.

1.Par.28.a.4. b.5. 2.Par.1.b.9. 7 Tu elegisti me regem populo tuo, & iudicem filiorum tuorum, & filiarum: ¶ & dixisti me ædificare templum in monte sancto 8 tuo, & in ciuitate habitationis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti tui quod
Prou.8.b.12.d.27. Iohan.1.a.1. 9 præparasti ab initio, ¶ & tecum sapientia tua, quæ nouit opera tua, quæ & affuit tunc cùm orbem terrarum faceres, & sciebat quid esset placitum oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis.

10 Mitte illam de cælis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit & mecum laboret, vt sciam quid acceptum sit
C 11 apud te. ¶ scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobriè, & custodiet me in sua potentia.

12 Et erunt accepta opera mea, & disponam populum tuum iustè, & ero dignus sedium patris mei.

Isa.40.c.12. Rom.11.d.14. 1.Cor.2.d.16. 13 Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus?

14 Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ.

15 Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam: & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.

D 16 Et difficile æstimamus quæ in terra sunt: & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore. Quæ autem in cælis sunt, quis inuestigabit?

17 Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiã, & miseris spiritum sanctum 18 tuum de altissimis: ¶ & si correctæ sint semitæ eorum qui sunt in terris, & quæ tibi placent didicerint homines?

19 Nam per sapientiam sanati sunt, quicunque placuerunt tibi Domine à principio.

CAPVT X.

Commendatur sapientia quòd seruauerit, & à malis liberauerit Adam, Noe, Abraham, Lot, Iacob, Ioseph, Moysen, per quem filios Israël de Aegypto duxit per mare rubrum, demersis in eo Aegyptijs.

Hæc, illum qui primus formatus est à Deo 1 patre orbis terrarũ, cùm solus esset creatus, tus, custodiuit, ¶ & eduxit illum à delicto 2 suo*, & dedit illi virtutem continendi omnia.

3 Ab hac vt recessit iniustus in ira sua, per iram homicidij/fraternitas² deperijt.

4 Propter quod cùm aqua deleret terram, sanauit iterum sapientia, per contemptibile lignum iustum gubernans.

5 Hæc & in consensu superbiæ, cùm confusiones extulissent, sciuit iustum, & conseruauit sine querela Deo, & in filijs² miseri cordiam² fortem custodiuit.

6 Hæc, iustum à pereuntibus impijs liberauit, uit fugientem, descendente igne in pentapolim: ¶ quibus in testimonium nequitiæ 7 fumigabunda constat deserta terra, & certo tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum salis.

8 Sapientiam enim prætereuntes non tantum in hoc lapsi sunt, vt ignorarent bonum, sed & insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriam, vt in his quæ peccauerunt nec latère potuissent.

9 Sapientia autem hos qui se obseruant, à doloribus liberauit.

10 Hæc autem, profugum iræ fratris iustum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam sanctorum, honestauit illum in laboribus, & complenit labores illius.

11 In fraude circumuenientium illum assistit illi, & honestum fecit illum.

12 Custodiuit illum ab inimicis, & à insectoribus tutauit illum, & certamen fortè dedit illi, vt vinceret, & sciret quoniam omnium potentior est sapientia.

13 Hæc venditum iustum nó dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum: descendit

14 cum illo in foueam, ¶ & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos qui eum deprimebant: & mendaces ostendit qui eum culauerunt illum, & dedit illi claritatem æternam.

15 Hæc, populum iustum & semen sine querela liberauit à nationibus quę illum deprimebant.

16 Intrauit in animam serui Dei, & stetit contra reges horrendos in portentis & signis.

17 Et reddidit iustis mercedem laborũ suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit

illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem, ¶ -&² transtulit illos per Mare 18 rubrum, & transuexit illos per aquam nimiam.

19 Inimicos autem illorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos.

Exo.15.a.10. 20 Ideo iusti tulerunt spolia impiorum, ¶ & decantauerunt Domine nomen sanctum tuum, & victricem manum tuam laudauerunt pariter, ¶ quoniam sapientia aperuit 21 os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

CAPVT XI.

Sapientia filios Israël per desertum deduxit deuitis inimicis, datisq; è petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatris Aegyptijs: cùm tamen Deus omnium quærens salutem longanimiter tolleret peccatores vt resipiscant, quos vniuersos solo suo nutu continuò perdere posset.

Direxit opera eorum in manibus prophetæ sancti.

2 Iter fecerunt per deserta, quæ non habitabantur: & in locis desertis fixerunt casas.

3 Steterunt contra hostes, & de inimicis se vindicauerunt.

4 Sitierunt, & inuocauerunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de lapide duro.

5 Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum, à defectione potus sui: *cùm abundarent filij Israël, lætati sunt.

6 Per hæc, cùm illis deessent, bene cum illis actum est.

7 Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti iniustis.

8 Qui cùm minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperatè: ¶ ostendens per sitim 9 quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, & aduersarios illorum necares.

10 Cùm enim tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam accipientes, sciepij tormenta paterentur.

11 Hos quidem tanquam pater monens probasti: illos autem tanquam durus rex interrogans condemnasti.

12 Absentes enim & præsentes similiter torquebantur.

13 Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria præteritorum.

14 Cùm enim audirent per sua tormenta bene secum agi, commemorati sunt Domini admirantes in finem exitus.

15 Quem enim in expositione praua proiectum deriserunt, in finem euentus mirati
16 sunt: non similiter iustis facient: ¶ pro cogitationibus autem insensatis iniquitates C *Infr.12.d.24.*
illorum. Quòd quidem errantes colebant mutos serpentes, & bestias superuacuas. immisisti illis multitudinem mutorum ani-
17 malium in vindictam: ¶ vt scirent quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

18 Non enim impossibilis erat omnipotens *I.eu.26.d.22.*
manus tua, quæ creauit orbem terrarum ex *Infr.16.a.1.*
materia inuisa, immittere illis multitudi- *Iere.8.f.17.*
19 nem vrsorum, aut audaces leones, ¶ aut noui generis ira plenas, aut ignoras bestias, aut
vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis
20 scintillas immittentes: ¶ quarum nõ solum læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere.

21 Sed & sine his vno spiritu poterant occidi D
persecutionem passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia
in mensura & numero & pondere dispo-
suisti.

22 Multum enim valere tibi soli/supererat² *=superat 3.*
semper: & virtuti brachij tui quis resistet?

23 Quoniam tanquam momentum statêræ, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam
gutta roris antelucani, quę descendit in terram.

24 Sed misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

25 Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti.

26 Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur?

27 Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

CAPVT XII.

Ostendit quanta clementia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ sanctæ incolas: nõ subitò eos delens: cùm non illos tantum, sed et omnes nationes, nulli illata iniuria tãquam solus omnium Dominus perdere posset: hac videlicet erga inimicos clementia electos suos de se suaq; bonitate bene sperare faciens, eosq; à peccatis reuocans.

1 A Quàm bonus & suauis est Domine spiritus tuus in omnibus?

2 Ideoq; eos qui/exerrant partibus, corripis²: *=errãt ex partibus, corripit*
& de quibus peccant, admones & alloque- 2.
ris; vt relicta malitia, credant in te Domine.

Illos

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deu.9.d.3.12. d.29.18.c.12.

3 Illos enim antiquos inhabitatores terræ
4 sanctę tuę, quos exhorruisti, ¶ quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina,
5 & sacrificia iniusta, ¶ & filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum, & deuoratores sanguinis à medio sacramento tuo, ¶ & authores parētes animarum inauxiliatarum perdere voluisti per manus parentum nostrorum, ¶ vt dignam *perciperent 2. 7 perciperet* peregrinationem puerorum Dei, quę tibi omnium charior est terra.
8 Sed & his tanquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, vt illos paulatim exterminarent.

B 9 Non quia impotens eras in bello subijcere impios iustis, aut bestijs sæuis, aut verbo duro simul exterminare: ¶ sed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.
Exod.23.g.30. Deut.7.d.22.
11 Semen enim erat maledictum ab initio, nec timens aliquem: veniam dabas peccatis illorum.
12 Quis enim dicet tibi, Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis *in conspectu tuum 5.* in conspectu tuo' veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit si perierint nationes quas tu fecisti?
1.Pet.5.b.7. 13 Non enim est alius Deus quàm tu, cui cura est de omnibus, vt ostendas quoniam nō iniustè iudicas iudicium.
14 Neque rex, neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his quos perdidisti.
15 Cùm ergo sit iustus, iustè omnia disponis: ipsum quoque qui non debet puniri, condemnas, exterum æstimas à tua virtute.

C 16 Virtus enim tua, iustitiæ initium est: & ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.
17 Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum qui te nesciunt, audaciam traducis.
18 Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. subest enim tibi cùm volueris, posse.
19 Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniā oportet iustum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam *-3.* -iudicans' das locum in peccatis pœnitentiæ.
20 Si enim inimicos seruorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, & liberasti, dans tempus & locum,
21 per quæ possent mutari à malitia: ¶ cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta & conuentiones dedisti bonarum promissionum?
22 Cùm ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, vt bonitatem tuam cogitemus iudicantes: & conmoti de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam.
23 Vnde & illis qui in vita sua insensate & iniustè vixerunt, per hæc quę colouerunt, dedisti summa tormenta.
24 Etenim in erroris via diutius errauerunt, deos æstimantes hęc quę in animalibus hostium, superuacua, infantium insensatorum more viuentes.
25 Propter hoc tanquam pueris insensatis iudicium in derisum dedisti.
26 Qui autem ludibrijs & increpationibus non sunt correpti, dignum Dei iudicium
27 experti sunt, ¶ in his enim quę patiebantur, molestè ferebant: in quibus patientes, agnabantur, per hęc quos putabant deos, ipsis cùm exterminarentur videntibus, quem olim negabāt se nosse, verum Deum agnouerunt: propter quod & finis condemnationis eorum venient super illos.

CAPVT XIII.

Vani quidem sunt qui ex creaturis Deum non agnoscentes, ipsas potius creaturas pro diis colendis, at illi longè stultiores, qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

VAni autem sunt omnes homines, quibus non subest scientia Dei, & de his quę videntur bona non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes
2 agnouerunt quis esset artifex: ¶ sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aērem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam, rectores orbis terrarum deos putauerunt.
3 Quorum si specie delectati deos putarunt: sciant quanto his dominator eorum speciosior est. speciei enim generator ipse omnia constituit.
4 Aut si virtutem, & opera eorum mirati sunt: intelligant ab illis quoniam qui hęc
5 fecit, fortior est illis: ¶ à magnitudine enim speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit
6 creator horum videri. ¶ sed tamen adhuc his minor est querela. Et hi enim forsitan

errant, Deum quærentes, & volentes inuenire.
Bar.3.d. 7 Etenim cùm in operibus illius conuersentur, inquirunt, & persuasum habent quoniā bona sunt quæ videntur.
8 Iterum autem nec his debet ignosci.
9 Si enim tantum potuerūt scire, vt possent æstimare seculum: quomodo huius Dominum non facilius inuenerunt?
10 Infoelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellauerunt deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inuentionem, & similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ.
C 11 Aut si quis artifex faber de sylua lignum
Baruch 6.d.46. rectum secuerit, & huius doctè eradat omnem corticem, & arte sua vsus diligenter
Baruch 6.d. 12 fabricet vas vtile in conuersationem vitæ,
13 ¶ reliquijs autem eius operis ad præparationem elcæ abutatur: ¶ & reliquum horum quod ad nullos est vsus, faciat lignum curuum, & verticibus plenum sculpat diligenter per vacuitatem suam, & perscientiam
14 suę artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis, ¶ aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, & rubicundum faciens fuco colorem illius, & omnem maculam quę in illo est perliniens,*
15 ¶ & faciat ei dignam habitationem, & in
16 pariete ponens illud, -&' confirmans ferro, ¶ ne forte cadat, prospiciens illi, sciēs quoniam non potest adiuuare se. imago enim est, & opus est illi adiutorium.
17 Et de substantia sua, & de filijs suis, & de
18 nuptijs votum faciens inquirit. Non erubescit loqui cum illo qui sine anima est. ¶ &
19 pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adiutorium inutilem inuocat: ¶ & pro itinere petit ab eo qui ambulare non potest: & de acquirendo, & de operando & de omnium rerum euentu petit ab eo qui in omnibus est inutilis.

CAPVT XIIII.

Vtilis inuentio nauis, qua etiam tempore diluuij semen humanum seruatum est. idolum autem maledictum est cum suo fabricatore: & quod fuerit idolum, & quomodo idolatria inuenta sit. & quorum idolatriæ, exordium ac progressus, item quæ mala ex idolatria proueniant.

TErum alius nauigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante
2 se, fragilius lignum inuocat.
Illud enim cupiditas acquirendi excogitauit, & artifex sapientia fabricauit sua.

3 Tua autem pater, prouidentia *gubernat: *ab initio* quoniam dedisti & in mari viam, & inter *Gen.6.a.* 4 fluctus semitam firmissimam, ¶ ostendens *Exo.14.c.22.* quoniā potens es ex omnibus sanare, etiam si sine rate aliquis adeat mare.
5 Sed vt non essent vacua sapientiæ tuę opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt.
6 Sed ab initio cùm perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiēs, *Gene. 6.a. 4. 7.b.7.* remisit seculo semen natiuitatis, quæ manu tua erat gubernata.
7 Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia.
8 Per manus autem quod fit idólum, male- *Psal.113.l.8.* dictum est & ipsum, & qui fecit illud: quia *Baruch 6.a.5.* ille quidem operatus est: illud autem cùm esset fragile, Deus cognominatus est.
9 Similiter autem odio sunt Deo, impius & *Psal.5.b.7.* impietas eius.
10 Etenim quod factum est, cum illo qui fe- B cit, tormenta patietur.
11 Propter hoc & idôlis nationum non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.
12 Initium enim fornicationis, est exquisitio idolórum: & adinuentio illorum, corrup-
13 tio vitæ est. ¶ neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum.
14 Superuacuitas enim *hominum hæc ad- *hominum aduenit 2.* -inuenit' in orbem terrarum: & ideo breuis illorum finis est inuentus.
15 Acerbo enim luctu dolens pater, citò sibi rapti filij fecit imaginem: & illum qui tunc -quasi' homo mortuus fuerat, nunc tanquā *-2.* Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia.
16 Deinde interueniente tempore, conualescente iniqua cōsuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.
17 Et hos quos in palàm homines honorare non poterant, propter hoc quòd longè essent, è longinquo figura eorum allata, euidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: vt illum qui aberat, tanquam præsentem colerent sua solicitudine.
18 Prouexit autem ad horū culturam & hos qui ignorabant, artificis eximia diligentia.
19 Ille enim vòlens placere illi qui se assum- C psit, elaborauit arte sua, vt similitudinem in melius figuraret,

Multi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

20 Multitudo autem hominum abducta per
speciem operis, eum qui ante tempus tan-
quam homo honoratus fuerat, nunc Deum
æstimauerunt.
21 Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quo-
niam aut affectui aut regibus deseruientes
homines, incommunicabile nomen lapi-
dibus & lignis imposuerunt.
22 Et non sufficerat errasse eos circa Dei
scientiam, sed & in magno viuentes inscientiæ
bello, tot & tam magna mala pacē appellāt.
23 Aut enim filios suos sacrificantes, aut ob-
scura sacrificia facientes, aut insaniæ plenas
24 vigilias habentes: ¶ neque vitam, neq; nu-
ptias mundas iam custodiunt, sed alius a-
lium per inuidiam occīdit, aut adulterans
Iere.7.b.9. D 25 contristat: ¶ & omnia commista sunt, san-
guis, homicidium, furtum, & fictio, corru-
ptio & infidelitas, turbatio & periurium,
26 tumultus bonorum, ¶ Dei immemoratio,
animarum inquinatio, natiuitatis immuta-
tio, nuptiarum inconstantia, inordinatio
*mœchia & impudicitia 4. *mœchiæ, & impudicitiæ'.
27 Infandorum enim idolorum cultura, om
nis mali causa est, & initium & finis.
28 Aut enim dum lætantur, insaniunt: aut
certè vaticinantur falsa, aut viuunt iniustè,
aut peierant citò.
29 Dum enim confidunt in idólis quæ sine
anima sunt, malè iurantes noceri se non
sperant.
30 Vtraque ergo illis euenient dignè, quo-
niam malè senserunt de Deo, attendentes
idólis, & iurauerunt iniustè in dolo con-
temnentes iustitiam.
31 Non enim iurantium est virtus, sed pec-
cantium pœna perambulat semper iniusto-
rum prævaricationem.

CAPVT XV.

Vox fidelium suauitatem & misericordiam Dei commendantium, cuius gratia ab idololatria sunt seruati: mirè quoque subsannat idolorum artifices ac cultores.

A 1 TV autem Deus noster, suauis & verus es,
patiens, & in misericordia disponens
omnia.
2 Etenim si peccauerimus, tui sumus, scien-
tes magnitudinem tuam: & si non pecca-
uerimus, scimus quoniam apud te sumus
computati.
3 Nosse enim te, consummata iustitia est: &
scire iustitiam, & virtutem tuam, radix est
immortalitatis.
4 Non enim in errorem induxit nos homi-
num malæ artis excogitatio, nec vmbra
picturæ labor sine fructu, effigies sculpta
5 per varios colores, ¶ cuius aspectus insipi-
to dat concupiscentiam, & diligit mortua
imaginis effigiem sine anima.
6 Malorum amatores, digni sunt* qui spem habent in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligunt, & qui colunt.
7 Sed & figulus mollem terram premens, laborioſè fingit ad vsus nostros vnumquemque vas, & de eodē luto fingit quæ mundas in vsum vasa, & similiter quæ his sunt contraria. horum autem vasorum quis sit vsus, iudex est figulus.
8 Et cum labore vano Deum fingit deredem luto: ille qui paulo antè de terra fuerat, & post pusillum reducit se vnde ceptus est, repetitus animæ debitum quem habebat.
9 Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec quoniam breuis illi vita est, sed contatur aurificibus & argentarijs: sed & arrios imitatur, & gloriam præfert, quoniam res superuacuas fingit.
10 Cinis est enim cor eius, & terra superior
11 cua spes illius, & luto vilior vita eius: quoniam ignorauit qui se finxit, & qui inspiuit illi animam quæ operatur, & qui insuflauit ei spiritum vitalem.
12 Sed & æstimauerunt lusum esse vitam nostram, & conuersationem vitæ compendium ad lucrum, & oportere vndecumque etiam ex malo acquirere.
13 Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex terrę materia fragilia vasa, & sculptilia fingit.
14 Omnes enim insipientes, & infelices ani-
pra modum animæ superbi sunt, inimici
15 puli tui, & imperantes illi: ¶ quoniam
nia idóla nationum deos æstimauerunt,
quibus neque oculorum visus est ad vtendum, neque nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, & pedes ad
16 eorum pigri ad ambulandum. ¶ homo
nim fecit illos: & qui spiritum mutuatus
est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere.
17 Cùm enim sit mortalis, mortuum fingit
manibus iniquis, Melior enim est ipse his
quos colit: quia ipse quidem vixit, cùm illis
mortalis, illi autem nunquam.
18 Sed & animalia miserrima colunt: pessima enim cōparata his, illis sunt deteriora.
19 Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus
bona potest conspicere. Effugerunt autem
Dei laudem, & benedictionem eius.

CAPVT

CAPVT XVI.

Aegyptijs ob idololatriam digna passis, Hebræi esca a Deo acceperunt: castigati tamen aliquātum morsu serpentum, erecto serpente æneo sanati sunt à Deo, impij verò morte cōsumpti per locustas, muscas, ignemq; grandini mistum: quum illi accepto manna satiati sint & confortati.

A 1 PRopter hæc & per his similia passi sunt di-
gne tormenta, & per multi tudinem be-
stiarum exterminati sunt.
Sap.c.2 2 Pro quibus tormentis bene dispositisti po-
pulum tuum, quibus dedisti concupiscen-
tiam delectamenti sui nouum saporem,
3 escam parans eis ortygometram: ¶ vt illi
quidem concupiscentes escam propter ea
quæ illis ostensa & missa sunt, etiam à ne-
cessaria concupiscentia auerterētur: hi au-
tem in breui inopes facti, nouam gustaue-
runt escam.
4 Oportebat enim illis fine excusatione
quidem superuenire interitum exercenti-
bus tyrannidem: his autem tantum osten-
dere quemadmodum inimici eorum ex-
terminabantur.
Sap.11.5 5 Etenim cùm illis superuēnit sæua bestia-
rum ira, morsibus peruersorum colubro-
rum exterminabantur.
6 Sed non in perpetuum ira tua permansit,
sed ad correptionem in breui turbati sunt,
signum habentes salutis ad commemora-
tionem mandati legis tuæ.
7 Qui enim conuersus est, non per hoc quod
B 1 videbat sanabatur, sed per te omnium sal-
uatorem: ¶ & in hoc autem ostendisti ini-
micis nostris, quia tu es qui liberas ab omni
malo.
Exod.8.f.9 8 Illos enim locustarum & muscarum occi-
derunt morsus, & non est inuenta sanitas
animæ illorum: quia digni erant ab huiusmodi exterminari.
9 Filios autem tuos, nec draconum vene-
natorum vicerunt dentes. misericordia e-
nim tua adueniens sanabat illos.
11 In memoria enim sermonum tuorum ex-
animabantur, & velociter saluabantur, ne
in aleam incidentes obliuionem non pos-
sent tuo vti adiutorio.
Psal.32.12 12 Etenim neque herba, neque malagma sa-
nauit eos, sed tuus Domine sermo, qui sanat
omnia.
Sap.12. 13 *Tu es enim Domine, qui vitæ' & mortis
habes potestatem, & deducis ad portas
14 mortis & reducis: ¶ homo autem occīdit
quidem per malitiā animam suam, & cùm
exierit spiritus, non reuertetur, nec reuo-
15 cabit animam quæ recepta est. ¶ sed tuam
manum effugere impossibile est.
16 Negantes enim te nosse impij, per forti- C
tudinem brachij tui flagellati sunt: nouis Exo.9.e.23.
aquis, & grandinibus, & pluuijs persecutio-
nem passi, & per ignem consummati.
17 Quod enim mirabile erat: in aqua, quæ
omnia extinguit, plus ignis valebat. vindex
est enim orbis iustorum.
18 Quodam enim tempore mansuetabatur
ignis, ne comburerentur quæ ad impios
missa erant animalia: sed vt ipsi videntes,
scirent quoniam Dei iudicio patiuntur per-
secutionem.
19 Et quodam tempore in aqua supra virtu-
tem ignis exardescebat vndique, vt iniquæ
terræ nationem exterminaret.
20 Pro quibus angelorum esca nutristi po- Exo.16.c.14.
pulum tuum, & paratum panem de cælo Num.11.b.7.
præstitisti illis sine labore omne delecta- Psal.77.c.25.
mentum in se habentem, & omnis saporis Ioha.6.d.31.
suauitatem.
21 *Substantiam enim tuam & dulcedinem' *Substantia
tuam, quam in filios habes *ostendebas': enim tua dul-
& deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad cedinem 5.
quod quisque volebat conuertebatur. *ostendebat 3.
22 Nix autē & glacies sustinebant vim ignis, D
& non tabescebant: vt scirent quoniam fru Exo.9.e.23.
ctus inimicorum exterminabat ignis ar-
dens in grandine & pluuia coruscans.
23 Hoc autem iterum, vt nutrirentur iusti, * *ignis.
etiam suæ virtutis oblitus est.
24 Creatura enim tibi factori deseruiens, *exardescit
*exardescit' in tormentum aduersus iniu- 3.
stos: & lenior fit ad benefaciendum pro his
qui in te confidunt.
25 Propter hoc & tunc in omnia transfigu-
rata omnium nutrici gratiæ tuæ deseruie-
bant ad voluntatem eorum qui à te deside-
26 rati sunt: ¶ vt scirent filij tui, quos dilexisti Deut.8.a.3.
Domine, quoniam non natiuitatis fructus
pascunt homines, sed sermo tuus hos qui in
te crediderint conseruat.
27 Quod enim ab igne non poterat extermi- Matt.4.a.4.
nari, statim ab exiguo radio solis calefactum
28 tabescebat: ¶ vt notum omnibus esset, quo-
niam oportet præuenire solem ad benedi-
ctionem tuam, & ad *orientem' lucis te *ortum 1.
adorare.
29 Ingrati enim *fides' tanquam hybernalis *spes 1.
glacies tabesceret, & disperiet tanquam aqua
superuacua.

CAPVT XVII.

Aegyptij triduanas passi sunt inuincibiles tenebras, cum incredibili timore & horrore, reliqua orbis parte illustrata lumine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

A 1 MAgna sunt enim iudicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua, propter hoc indisciplinatæ animæ errauerunt.

Exod. 10. f. 23. 2 Dum enim persuasum habent iniqui, posse dominari nationi sanctæ: vinculis tenebrarum, & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitiui perpetuæ prouidentiæ iacuerunt.

3 Et dum putãt se latêre in obscuris peccatis: tenebroso obliuionis velamento dispersi sunt, pauentes horrendè, & cum admiratione nimia perturbati.

4 Neq; enim quæ continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & personæ tristes illis apparentes, pauorem illis præstabant.

5 Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec syderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.

B 6 Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore plenus: & timore percussi illius quę non videbatur, faciei, æstimabant deteriora

Exod. 7. d. 22. 7 & b. 7. esse quæ videbantur: ¶ & magicæ artis appositi erant derisus, & sapientiæ *gloriæ correptio cum contumelia.

gloriæ y.

8 Illi enim qui promittebãt timores, & perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant.

9 Nam etsi nihil illos ex monstris perturbabat: transitu animalium & serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant: & aërem quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre.

14. 10 -Frequenter enim præoccupant pessima, redarguente conscientia'.

11 Cùm sit enim timida nequitia, dat testimonium *condemnationis'. semper enim præsumit læua perturbata conscientia.

condemnata 4.

C 12 Nihil enim est timor, nisi præsumptionis adiutoriũ, proditio cogitationis auxiliorũ.

13 Et dum abintus minor est expectatio, maiorem computat scientiam eius causæ de qua tormentum præstat.

14 Illi autem qui impotentem vere noctem, & ab infimis & ab altissimis inferis superuenientem eundem somnum dormientes,

15 ¶ aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione. subitaneus enim illis, & insperatus timor superuenerat.

16 Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus.

17 Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborũ operarius præoccupatus effugibilem sustinebat necessitatem.

18 Vna enim catena tenebrarum omnes D rant colligati. Siue spiritus sibilans, aut ter spissos arborum ramos auium sonus

19 uis, aut vis aquæ decurrentis nimium, aut sonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus inuisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut sonans de altissimis montibus echo: debecientes faciebant illos præ timore.

20 Omnis enim orbis terarum limpido luminabatur lumine, & non impediebantur ribus continebatur.

21 Solis autem illis superposita erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ superueniens illis erat. Ipsi ergo sibi erant grauiores nebris.

CAPVT XVIII.

Hebræi luce gaudent, & ducatum columnæ ignis accipiunt: occiduntur omnia Aegypti primogenita ab angelo: Hebræi in seditione Core iram Dei prouocant, sed in medio incendij liberantur, offerentes incensum, & pro multitudine deprecante.

SAnctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem *audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non & ipsi

2 dem perpessi erant, magnificabant te: ¶ qui antè læsi erant, quia non lædebantur. gratias agebant: & vt esset differentia, ab num' petebant.

3 Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & solem ne læsura boni hospitij præstitisti.

4 Digni quidem illi carere luce, & pancerem tenebrarũ, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorrupto legis lumen seculo dari.

5 Cùm cogitarent iustorum occidere infantes: & vno exposito filio, & liberato in ductionem illorum, multitudinem filiorum abstulisti, & pariter illos perdidisti in aqua valida.

6 Illa enim nox antè cognita est à patribus nostris: vt verè scientes quibus iuramentis credi derunt, animæ quiores essent.

7 Suscepta est autem à populo tuo salus quidem iustorum, iniustorum autem exterminatio.

8 Sicut enim læsisti aduersarios: sic & nos prouocans magnificasti.

9 Abscondè enim sacrificabãt iusti pueri bonorum, & iustitiæ legem in *concordiam' a disposuerunt: similiter & bona & mala re-

*cepturos

*cepturos iustos, patri omnium' decantantes laudes.

10 Resonabat autem inconueniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.

11 Simili autem pœna seruus cum domino afflictus est, & popularis homo regi similia passus.

12 Similiter ergo omnes vno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum viui sufficiebant: quoniam vno momento quæ erat præclanor natio illorum, exterminata est.

13 De omnibus enim nõ credentes propter beneficia, tunc cum primum' fuit extermi nium primogenitorum, spoponderunt populum Dei se esse.

C 14 Cùm enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter

15 haberet, ¶ omnipotens sermo tuus exiliens de cęlo à regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminij terram prosiliuit,

16 ¶ gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia mor te, & vsque ad cælum attingebat stans in terra.

17 Tunc continuò visus somniorum malorum turbauerunt illos, & timores superuenerunt insperati.

18 Et alius alibi proiectus semiuiuus, propter quam moriebatur causam demonstrabat mortis'.

19 Visiones enim quæ illos turbauerunt, hęc præmonebant, ne inscij quare mala patiebantur, perirent.

20 Tetigit autem tunc & iustos tentatio mortis, & cõmotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.

D 21 Properans enim homo sine querela *deprecari pro populis', proferens seruitutis suæ scutum orationẽ, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem impositum necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus.

22 Vicit autem turbas non in virtute corporis, nec armatura potentiæ, sed verbo illum qui se vexabat subiecit, iuramenta parentum, & testamentum commemorans.

23 Cùm enim iam aceruatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & ampuit impetum, & diuisit illam quæ ad vitam ducebat viam.

24 In veste enim podêris, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius scripta erat.

25 His autem cessit qui exterminabat, & hæc extimuit: erat enim solâ tentatio iræ sufficiens.

CAPVT XIX.

Hebræos persequentes Aegyptij, mari absorpti sunt; muscis & ranis antea vexati, Hebræis verò concupitas carnes accipientibus, impij inhospitales percutiuntur cæcitate, elementa Deo seruiunt in afflictione malorum & obsequio bonorum.

IMpijs autem vsque in nouissimum fine misericordia ira superuenit. Præsciebat enim

2 & futura illorum: ¶ quoniam cùm ipsi permisissent vt se educerent, & cùm magna solicitudine præmisissent illos, consequebatur illos pœnitentiæ actus.

3 Adhuc enim inter manus habentes luctũ, & deplorãtes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiæ: & quos rogantes proiecerant, hos

4 tanquam fugitiuos persequebantur. ¶ ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: & horum quæ acciderant commemorationem amittebant, vt quæ deerant

5 tormentis, repleret punitio: ¶ & populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem nouam mortem inuenirent.

6 Omnis enim creatura ad suum genus ab B initio refigurabatur, deseruiens tuis præceptis, vt pueri tui custodirentur illæsi.

7 Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua quæ antè erat, terra arida apparuit, & in Mari-rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo nimio:

8 ¶ per quem omnis natio transiuit quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monstra.

9 Tanquam enim equi depauerunt escam, & tanquam agni exultauerunt magnificantes te Domine, qui liberasti illos.

10 Memores enim erant adhuc eorum quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, & pro piscibus eructauit fluuius multitudinem ranarum.

11 Nouissimè autem viderunt nouam creaturam auium, cùm adducti concupiscentia C postulauerunt escas epulationis. *Exod. 16. c. 13. Num. 11. g. 31.*

12 In allocutione enim desiderij ascendit illis de mari orygometra, & vexationes peccatoribus superuenerunt, non sine illis quæ antè facta erant argumentis per vim fluminum. iustè enim patiebantur secundum suas nequitias. *Sup. 16. a. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt. alij quidem ignotos non recipiebant aduenas, alij autem bonos hospites in seruitutem redigebant.

14 Et non solum hæc, sed & alius quidem respectus illorum erat: quoniam inuiti recipiebant extraneos.

15 Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eisdem usi erant iustitijs, sæuissimis afflixerunt doloribus.

Gen. 19. c. 11. 16 Percussi sunt autem cæcitate: sicut illi in foribus iusti cum subitaneis cooperti essent tenebris, vnusquisque transitum ostij sui quærebat.

D 17 In se enim elementa dum conuertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & omnia suum sonum custodiunt: vnde æstimari ex ipso visu certè potest.

18 Agrestia enim in aquatica conuertebantur: & quæcunque erant natantia, in terram transibant.

19 Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, & aqua extinguentis naturæ obliuiscebatur.

20 Flammæ econtrario, corruptibilium animalium non vexauerunt carnes comburentium, nec dissoluebant illam quæ facilè dissoluebatur, sicut glacies liquefacta. In omnibus enim magnificasti populum tuum Domine, & honorasti, & non despexisti in omni tempore, & in omni loco assistens eis.

IN ECCLESIASTICVM
IESV FILII SIRACH
PROLOGVS.

MVLTORVM NOBIS ET MAgnorum per legem & prophetas aliosque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israël doctrinæ & sapientiæ causa: quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & discentes & scribentes doctissimos fieri. Auus meus Iesus, postquàm se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horum quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent: vt desiderantes discere, & illorum periti fieri, magis magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori studio lectionem facere: & veniam habere in illis, in quibus videmur sequentes imaginem sapientiæ, & deficere in verborum compositione. Nam deficiunt & verba Hebraica, quando fuerint translata ad aliam linguam. Non autem solum hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, cæteraque aliorum librorum non paruam habent differentiam quando inter se dicuntur. Nam in octauo & tricesimo anno temporibus Proleme Euergetis regis, postquam peruenì in Aegyptum, & cùm multum temporis ibi fuissem, inueni ibi libros relictos, non paruæ, neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putaui & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum, & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis ad illa quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oportet ad statuere mores, qui secundum legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLE-

ECCLESIASTICVS.

CAPVT I.

Sapientia incomprehensibilis & in creaturis relucens, ab æterno originem à solo Deo omnipotente trahit, quam dat diligentibus ac timentibus ipsum: nam timor Domini, qui hic multipliciter commendatur, non solam sapientiam, sed & reliquas secum adfert virtutes: simplici autem corde ad Deum accedendum est.

OMNIS SAPIENTIA A DOMIno Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum.

2 Arenam maris & pluuiæ guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Altitudinem cæli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est?

3 Sapientiam Dei præcedentem omnia, quis inuestigauit?

4 Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo.

5 Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna.

6 Radix sapientiæ cui reuelata est, & astutias illius quis agnouit?

7 Disciplina sapientiæ cui reuelata est & manifestata? & multiplicationem ingressus illius quis intellexit?

8 Vnus est altissimus creator * omnipotens, & rex potens & metuendus nimis, sedens super thronum illius, & dominans Deus.

9 Ipse creauit illam in Spiritu sancto, & vidit, & dinumerauit, & mensus est.

10 Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundum datum suum, & præbuit illam diligentibus se.

11 Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis.

12 Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam & gaudium & longitudinem dierum.

13 Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.

14 Dilectio Dei honorabilis sapientia. Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, & in agnitione magnalium suorum.

16 Initium sapientiæ, timor Domini, & cum fidelibus in vtua concreatus est, & cum electis fœminis graditur, & cum iustis & fidelibus agnoscitur.

17 Timor Domini, scientiæ religiositas.

18 Religiositas custodiet & iustificabit cor, iucunditatem atque gaudium dabit.

19 Timenti Dominum bene erit, & in diebus consummationis illius benedicetur.

20 Plenitudo sapientiæ est, timere Deum, & plenitudo à fructibus illius. C

21 Omnem domum illius implebit à generationibus, & receptacula à thesauris illius.

22 Corona sapientiæ timor Domini, replens
23 pacem, & salutis fructum: ¶ & vidit, & dinumerauit eam, vtraque autem sunt dona Dei.

24 Scientiam & intellectum prudentiæ sapientia compartietur: & gloriam tenentium se, exaltat.

25 Radix sapientiæ est, timere Dominum: rami enim illius longæui.

26 In thesauris sapientiæ intellectus, & scientiæ religiositas: execratio autem peccatoribus sapientia.

27 Timor Domini expellit peccatũ. ¶ nam
28 qui sine timore est, non poterit iustificari, iracundia enim animositatis illius, subuersio illius est.

29 Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis.

30 Bonus sensus vsque in tempus abscondet D verba illius, & labia multorum enarrabunt sensum illius.

31 In thesauris sapiẽtiæ significatio disciplinæ:
32 ¶ execratio autem peccatori, cultura Dei.

33 Fili, concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Deus præbebit illam tibi.

34 Sapientia enim & disciplina timor Do-
35 mini: ¶ & quod beneplacitũ est illi, fides & mãsuetudo, & adimpleuit thesauros illius.

36 Ne sis incredibilis timori Domini: & ne accesseris ad illum duplici corde.

37 Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, & non scandalizeris in labijs tuis.

38 Attende in illis: ne fortè cadas, & addu-
39 cas animæ tuæ inhonorationem, ¶ & reuelet Deus absconsa tua, & in medio synago-
40 gæ elidat te: ¶ quoniam accessisti malignè ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

CAPVT II.

Deo seruiturus stet in iustitia, Dei timore & patientia, timentes verò Deum credant, fidant que in

Universidad de Deusto
Biblioteca

illum, & maximos hinc fructus accipient: væ autem incredulis & impatientibus: effectus quoque diuini timoris explicantur.

A 1 Filli, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.
2 Deprime cor tuum, & sustine: inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus, & ne festines in tempore obductionis.
3 Sustine sustentationes Dei: coniungere Deo, & sustine, vt crescat in nouissimo vita tua.
4 Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate
5 tua patientiam habe: ¶ quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles in camino humiliationis.
6 Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viam tuam, & spera in illum. Serua timorem illius, & in illo veterasce.
B 7 Metuentes Dominum sustinete misericordiam eius: & non deflectatis ab illo, ne cadatis.
8 Qui timetis Dominum, credite illi: & non euacuabitur merces vestra.
9 Qui timetis Dominum, sperate in illum: & in oblectationem veniet vobis misericordia.
10 Qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra.
11 Respicite filij nationes hominum: & scitote quia nullus sperauit in Domino, & confusus est.
Psal. 36. c. 25. 12 Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est? aut quis inuocauit eum, & despexit illum?
13 Quoniam pius & misericors est Deus, & remittet in die tribulationis peccata: & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.
C 14 Væ duplici corde, & labijs sceleſtis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredienti duabus vijs.
15 Væ dissolutis corde, qui non credũt Deo: & ideo non protegentur ab eo.
16 Væ his qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterũt in vias prauas.
f facietis 3. 17 Et quid // facient' cùm inspicere cœperit Dominus?
18 Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: & qui diligunt illum, conseruabunt viam illius.
D 19 Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.
20 Qui timẽt Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.
21 Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque
22 ad inspectionem illius, ¶ dicentes, Si pertentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.
23 Secundum enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

CAPVT III.

Honor parentum multiplicem Dei mereatur benedictionem, & inhonoratio maledictionem: multa animi laudatur contra curiositatem, & cor dispiciente & eleemosynam tribuente.

Fllij sapientiæ, ecclesia iustorum: & natio
2 illorum, obedientia & dilectio.
Iudicium patris audite filij, & sic facite vt
3 salui sitis.
Deus enim honorauit patrem in filijs: & iudicium matris exquirens, firmauit in
4 filios.
Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis: & continebit se ab illis, & in oratione ab-
5 rum exaudietur.
Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam.
6 Qui honorat patrem suum, iucundabitur in filijs, & in die orationis suæ exaudietur.
7 Qui honorat patrem suum, vita vitæ habebit longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem.
8 Qui timet Dominum, honorat parentes, & quasi dominis seruiet his qui se genuerunt.
9 In opere & sermone, & omni patientia honora patrem tuum, ¶ vt superueniat tibi
10 benedictio à Deo, & benedictio illius in nouissimo maneat.
11 Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.
12 Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria, sed confusio. ¶ gloria
13 enim hominis ex honore patris sui, & decus filij pater sine honore.
14 Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius: ¶ & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in
15 virtute tua. eleemosyna enim patris non erit in oblitione.
16 Nam pro peccato matris reſtinetur tibi,
17 bonum, & in iustitia ædificabitur tibi, ¶ & in die tribulationis commemorabitur tui,

& sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua.
C 18 Quàm malæ famæ est qui derelinquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem.
19 Fili, in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligêris.
Psal. 30 20 Quantò magnus es, humilia te in omni-
21 bus, & coram Deo inuenies gratiam, ¶ quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.
Psal. 22 22 Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus
23 eius ne fueris curiosus. ¶ non est enim tibi necessarium ea quæ absconditа sunt videre
24 oculis tuis.
In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non
25 eris curiosus.
Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi.
26 Multos enim supplantauit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum.
D 27 Cor durum habebit malè in nouissimo: & qui amat periculum, in illo peribit.
28 Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, & prauus corde in illis scandalizabitur.
29 Cor nequam grauabitur in doloribus, & peccator adijciet ad peccandum.
30 Synagogæ superborum non erit sanitas: frutex enim peccati eradicabitur in illis, &
31 non intelliget ur.
Cor sapientis intelligitur in sapientia, & auris bona audiet cum omni concupiscen-
32 tia sapientiam.
Sapiens cor, & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus
33 habebit.
Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis: ¶ & Deus prospe-
34 ctor est eius qui reddit gratiam. Meminit in posterum, & in tempore casus sui inuenient firmamentum.

CAPVT IIII.

Ad opera misericordiæ & sapientiam multiplicitер hortatur, huius offendens vtilitates: confusio bona & mala: non occultanda sapientia, nec veritati contradicendum: pro iustitia certandum, verbo tuo opus respondeat: sis humanus erga subditos & non asper.

Fli, eleemosynam pauperis ne defraudes,
& oculos tuos ne transuertas à paupere.
2 Animam esurientem ne despexeris: & nõ exasperes pauperem in inopia sua.
3 Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum angustianti.
4 Rogationem contribulati ne abijcias: & non auertas faciem tuam ab egeno.
5 Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram: & non relinquas quærentibus tibi retro maledicere, ¶ maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. exaudiet autem eum qui fecit illum.
6 Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.
7 Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacificè in mansuetudine.
9 Libera eum qui iniuriam patitur de manu superbi: & non acidè feras in anima B
10 tua.
In iudicando esto pupillis misericors vt
11 pater, & pro viro matri illorum: ¶ & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis quàm mater.
12 Sapientia filijs suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & præibit in via iustitiæ.
13 ¶ & qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilauerint ad illam, complectẽtur placorem eius.
14 Qui tenuerint illam, vitam hæreditabũt: & quò introibit, benedicet Deus.
15 Qui seruiunt ei, obsequentes erunt sancto: & eos qui diligunt illam, diligit Deus.
16 Qui audit illam, iudicabit gentes, & qui intuetur illam, permanebit confidens.
17 Si crediderit ei, hæreditabit illam, & erunt in confirmatione creaturæ illorum:
18 ¶ quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum.
19 Timorem & metum, & probationem in- C
ducet super illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet eum in cogitationibus suis, & credat animæ illius.
20 Et firmabit illum, & iter adducet dire-
21 ctum ad illum, & lætificabit illum, ¶ & denudabit absconsa sua illi, & thesaurizabit super illum scientiam & intellectum iustitiæ.
22 Si autem oberrauerit, derelinquet eum, & tradet eum in manus inimici sui.
23 Fili, conserua tempus & deuita à malo.
24 Pro anima tua ne confundaris dicere ve-
25 rum. ¶ est enim confusio adducens pecca-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum, & est confusio adducens gloriam & gratiam.
26 Ne accipias faciem aduersus faciem tuam, nec aduersus animã tuam mendacium.
27 Ne reuerearis proximum tuum in casu
28 suo: ¶ nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decõre suo.
D 29 In lingua enim sapientia dignoscitur: & sensus & scientia, & doctrina in verbo sensati, & firmamentum in operibus iustitiæ.
30 Non contradicas verbo veritatis vllo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.
31 Non confundaris confiteri peccata tua, & ne subijcias te omni homini pro peccato.
32 Noli resistere cõtra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluuij.
33 Pro iustitia agonizare pro anima tua, & vsque ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.
34 Noli citatus esse in lingua tua: & inutilis, & remissus in operibus tuis.
35 Noli esse sicut leo in domo tua, euertẽs domesticos tuos, & opprimens subiectos tibi.
36 Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

CAPVT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam diuitiarum, iuuentutis, fortitudinis aut misericordiæ Domini: ne sis vagus, sed firmus & mansuetus in via Domini, & cordatus in verbis: ne sis susurro aut bilinguis.

A 1 NOli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris, Est mihi sufficiens vita. nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis.
2 Ne sequaris in fortitudine tua concupis-
3 centiam cordis tui. ¶ & ne dixeris, Quomodo potui? aut quis me subijciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.
4 Ne dixeris, Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.
B 5 De propitiato peccato noli esse sine me-
Inf. 16.b.a. & 21.a. tu, neque adijcias peccatum super peccatum.
6 Et ne dicas, Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.
7 Misericordia enim, & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius.
8 Non tardes conuerti ad Dominum, & ne
9 differas de die in diem. ¶ subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.
10 Noli anxius esse in diuitijs iniustis: non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ.
11 Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam. sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.
12 Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & iustitiæ.
13 Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei, vt intelligas: & cum sapientia profer responsum verum.
14 Si est tibi intellectus, respondeproximo tuo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris.
15 Honor & gloria in sermone sensati, lingua verò imprudentis subuersio est ipsius.
16 Non appellẽris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris.
17 Super furem enim est confusio & poe-
tentia, & deuoratio pessima super bilinguem, susurratori autem odium, & inimicitia & contumelia.
18 Iustifica pusillum, & magnum simulatio.

CAPVT VI.

Proximi dilectionem repellunt improperium, obtrectatio, inuidia ac ferocitas: quam iuuant dulcedo in verbis & pacifica conuersatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis æstimari, quantus sit laudandus & conseruanda sit sapientia: quærenda & seruanda Dei præcepta. Amicitia & societas, & seruanda Dei præcepta.

NOli fieri pro amico inimicus proximo tuo improperium enim & contumelia malus hæreditabit, & omnis peccator insidiabitur & bilinguis.
2 Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus: ne fortè elidatur virtus tua per stultitiam, & folia tua comedat, & frustres
3 tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo.
4 Anima enim nequam disperdet quæ habet, & in gaudium inimicis dat illam, & deducet in sortem impiorum.
5 Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat.
6 Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi vnus de mille.
7 Si possides amicum, in tentatione possi-
eum: & ne facilè credas ei*.
8 Est enim amicus secundum tempus suum,

& non permanebit in die tribulationis.
9 Et est amicus qui conuertitur ad inimicitiam: & est amicus qui odium & rixam, & conuitia denudabit.
10 Est autem amicus socius mensæ, & non
B 11 permanebit in die necessitatis.
Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi
12 æqualis, & in domesticis tuis fiducialiter aget. ¶ si humiliauerit se contra te, & à facie tua absconderit se, vnanimem habebis amicitiam bonam.
13 Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende.
14 Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem inuenit illum, inuenit thesaurum.
15 Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.
16 Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis: & qui metuunt Dominum, inuenient illum.
17 Qui timet Deum, æquè habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius.
18 Fili à iuuentute tua excipe doctrinam, & vsque ad canos inuenies sapientiam.
19 Quasi is qui arat, & qui seminat, accede
20 ad eam, & sustine bonos fructus illius. ¶ in
C opere enim ipsius exiguum laborabis, & citò edes de generationibus illius.
21 Quàm aspera est nimium sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors.
22 Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur proijcere illam.
23 Sapientia enim doctrinæ secundum nomen est eius, & non est multis manifesta. quibus autem cognita est, permanet vsque ad conspectum Dei.
24 Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abijcias consilium meum.
25 Injice pedem tuum in compedes illius, &
26 in torques illius collum tuum. ¶ subijce humerum tuum, & porta illam, & ne acediemeris vinculis eius.
27 In omni animo tuo accede ad illam, & in
28 omni virtute tua conserua vias eius.
Inuestiga illam, & manifestabitur tibi, &
29 continens factus ne derelinquas eam.
In nouissimis enim inuenies requiem in
30 ea, & conuertetur tibi in oblectationem.
Et erunt tibi compedes eius in protectio-
31 nem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ. ¶ decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura
32 salutaris. Stola gloriæ indues eam, & coronam gra- D
tulationis superpones tibi.
33 Fili, si attenderis mihi, disces*, & si ac- *eam.
commodaueris animum tuum, sapiẽs eris.
34 Si inclinaueris aurem tuam, excipies doctrinam: & si dilexeris audire, sapiens eris.
35 In multitudine presbyterorum pruden- *Inf.8.b.g.*
tium sta, & sapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei possis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te.
36 Et si videris sensatum, euigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus.
37 Cogitatum tuum habe in præceptis Dei, & in mandatis illius maximè assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

CAPVT VII.

Abstinendum à malis: vetatur ambitio, præsumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas coram presbyteris, & præsumptio in oblationibus, laus agri culturæ, bona mulieris & serui frugi: parentes filios erudiant, & filias elocent, filij honorent parentes. Deus ac sacerdotes ipsius honorandi, ad opera misericordiæ hortatur, & ad memoriam nouissimorum.

NOli facere mala, & nõ te apprehendent. 1 A
2 Discede ab iniquo, & deficient mala abs te.
3 Fili, non semines mala in sulcis iniustitiæ, & non metes ea in septuplum.
4 Noli quærere ab homine ducatum, neque à rege cathedram honoris.
5 Non te iustifices ante Deum, quoniã agni- *Psal. 142.a.2.*
tor cordis ipse est: & penes regem noli vel- *Eccl.7. c. 17*
le videri sapiens. *Iob 9.a.1.c.20.*
6 Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtu- *Luc.18.b.11.d.*
te irrumpere iniquitates: ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tua.
7 Non pecces in multitudine ciuitatis, nec
8 te immittas in populum, ¶ neque alliges *Inf.12.a.3.*
duplicia peccata: nec enim in vno eris immunis.
9 Noli esse pusillanimis in animo tuo.
10 Exorare, & facere eleemosynam ne despicias.
11 Ne dicas, In multitudine munerum meorum respiciet Deus, & offerente me Deo altissimo munera mea suscipiet.
12 Non irrideas hominem in amaritudine B
animæ: est enim qui humiliat & exaltat, *1.Reg.2.b.7.*
circunspector Deus.
13 Noli amare mẽdacium aduersus fratrem tuum: neque in amicum similiter facias.
14 Noli velle mentiri omne mendacium: assiduitas enim illius non est bona.

Noli

Universidad de Deusto
Biblioteca

15 Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, & non iteres verbum in oratione tua.
16 Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.
Inf.18.c.24. 17 Non te reputes in multitudine indisciplinatorum.
18 Memento iræ, quoniam non tardabit.
19 Humilia valde spiritum tuum: quoniam vindicta carnis impij, ignis & vermis.
20 Noli prævaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem charissimum auro spreueris.
C 21 Noli discedere à muliere sensata & bona, quam sortitus es in timore Domini: gratia enim verecundiæ illius super aurum.
Leu.19.c.13. Inf.34.d.27. Inf.33.d.31. 22 Non lædas seruum in veritate operantem, neq; mercenarium dantem animam suam.
23 Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neq; inopem derelinquas illum.
24 Pecora tibi sunt? attende illis: & si sunt vtilia, perseuerent apud te.
Inf.30.b.12. 25 Filij tibi sunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum.
26 Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.
27 Trade filiam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam.
28 Mulier si est tibi secundum animã tuam, ne proijcias illam: & odibili non credas te in toto corde tuo.
Sup.3.b.9. Tob.4.a.3. 29 Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris.
30 Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi.
31 In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica.
D 32 In omni virtute tua dilige eum qui te fecit: & ministros eius ne derelinquas.
Deut.12.c.18. 33 Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachijs.
Leuit.2.a.1. Num.18.b.15. 34 Da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum & purgationis: & de negligentia tua purga te cum paucis.
35 Datum brachiorũ tuorum & sacrificium sanctificationis offeres Domino, & initia
36 sanctorum: ¶ & pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propitiatio, & benedictio tua.
ℭdati 2. Rom.12.c.15. 37 Gratia/datus/ in conspectu omnis viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam.
38 Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula.
39 Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis.
40 In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

CAPVT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, litigiuato, indocto: non despiciendus pœnitens, nec senex: de mortuo inimico ne gaudeas: audiendi seniores, arguendi peccatores & contumeliosi: fœnerari, sponsio re: contra iudicem: cum audace: cum iracunda: cum fatuis: cum extraneo.

NOn litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius.
2 Non contendas cum viro locuplete, ne
3 forte contra te constituat litem tibi. ¶ multos enim perdidit aurum & argentum, & vsque ad cor regum extendit, & conuertit.
4 Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna.
5 Non communices homini indocto, ne maledicat de progenie tua loquatur.
6 Ne despicias hominem auertentem à peccato, neque improperes ei, memento quoniam omnes in/correptione/ sumus.
7 Ne spernas hominem in sua senectute: sunt enim ex nobis senescunt.
8 Noli de mortuo inimico tuo gaudere: scito quoniam omnes morimur, & in gra/dium/ volumus/ venire.
9 Ne despicias narrationem presbyterorum sapientum, & in prouerbijs eorum conuersare.
10 sare. ¶ ab ipsis enim disces sapientiam, & doctrinam intellectus, & seruire magnatis.
ne querela.
11 Non te prætereat narratio seniorum: ipsi
12 enim didicerunt à patribus suis. ¶ quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis/ dabis/ responsum.
13 Non incendas carbones peccatorum ardens eos, & ne incendaris flamma ignis
peccatorum illorum.
14 Ne contra faciem stes contumelioso, ne fedeat quasi insidiator ori tuo.
15 Noli fœnerari homini fortiori te: quod si fœneraueris, quasi perditum habe.
16 Non spondeas super virtutem tuam: quod si spoponderis, quasi restituens cogita.
17 Non iudices contra iudicem: quoniam secundum quod iustum est, iudicat.
18 Cum audace non eas in via, ne forte grauet mala sua in te: ipse enim secundum voluntatem suam vadit, & simul cum illius stulitia
luntatem suam vadit, & simul cum illius stulitia
illius peries.
19 Cum iracundo non facias rixam, & cum

audace non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & vbi non est adiutorium, elidet te.
20 Cum fatuis consilium non habeas, non enim poterunt diligere nisi quæ eis placẽt.
21 Coram extraneo ne facias consilium: nescis enim quid pariet.
22 Non omni homini cor tuum manifestes: ne forte inferat tibi gratiam falsam, & conuitietur tibi.

CAPVT IX.

Quàm sit prudenter cum mulieribus agendum, & quam sit societas & affectus earum viris periculosa: amicus antiquus seruandus: peccatoris gloria non zelãda: absit ab homine potestatem occidendi habentem: cum sapientibus tractandum, & Deus præ oculis habendus.

NOn zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.
2 Non des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtute tua, & confundaris.
3 Ne respicias mulierem multiuolam: ne forte incidas in laqueos illius.
4 Cum saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius.
5 Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius.
6 Ne des fornicarijs animam tuam in vllo: ne perdas te, & hæreditatem tuam.
7 Noli circumspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in platéis illius.
8 Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. ¶ propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.
9 Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi fœtus in via conculcabitur.
10 Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti sunt. colloquium enim illius quasi ignis exardescit.
11 Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum: ¶ & non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.
12 Ne derelinquas amicum antiquum: novus enim non erit similis illi.
13 Vinum nouum, amicus nouus: veterascet, & cum suauitate bibes illud.
14 Non zeles gloriam, & opes peccatoris: non enim scis quę futura sit illius subuersio.
15 Non placeat tibi iniuria iniustorum, sciens quoniam vsque ad inferos non placebit impius.
16 Longè abesto ab homine potestatem habente occidendi, & nõ suspicaberis timorẽ
17 mortis. ¶ & si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne fortè auferat vitam tuam.
18 Communionem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis. D
19 Secundum virtutem tuam caue te à proximo tuo, & cum sapientibus & prudentibus tracta.
20 Viri iusti sint tibi conuiuæ, & in timore
21 Dei sit tibi gloriatio, ¶ & in sensu sit tibi cogitatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis Altissimi.
22 In manu artificum opera laudabuntur, & princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu verò seniorum verbum.
23 Terribilis est in ciuitate sua homo linguosus, & temerarius in verbo suo odibilis erit.

CAPVT X.

Sapiens iudex, vtilis: insipiens, pernicios: rectorem subditi imitantur: omnia in manu Dei: iniuria obliuiscendum: detestatio superbiæ, iniustitiæ, contumeliæ, auaritiæ: homo breuis vitæ post mortem vermis: discessus à Deo causa est superbiæ: gentes ob superbiam à Deo perditæ: laus timoris Dei: non despiciendus pauper iustus, nec diues peccator honorandus: anima in mansuetudine seruanda.

IVdex sapiens iudicabit populum suum, & principatus sensati stabilis erit. 1 A
2 Secundum iudicem populi, sic & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. Prou.29.b.12.
3 Rex insipiens perdet populum suum: & ci uitates inhabitabuntur per sensum prudentium. 3.Reg.12.c.13.
4 In manu Dei potestas terræ: & execrabilis omnis iniquitas gentium, & vtilem rectorem suscitabit in tempus super illam.
5 In manu Dei potestas hominis, & super faciem scribæ imponet honorem suum.
6 Omnis iniuriæ proximi ne memineris, & nihil agas in operibus iniuriæ. Leuit.19.d.17.
7 Odibilis coram Deo est & hominibus superbia: & execrabilis omnis iniquitas gentium.
8 Regnum à gente in gentem transfertur propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos. Dan.4.c.14. f.28.
9 Auaro autem nihil est scelestius. Quid superbit terra & cinis?
10 Nihil est iniquius quàm amare pecuniam. B hic enim & animam suam venalem habet: quoniam in vita sua proiecit intima sua.

Omnis

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 Omnis potentatus breuis vita. Languor prolixior grauat medicum.
12 Breuem languorem præcidit medicus: sic & rex hodie est, & cras morietur.
13 Cùm enim morietur homo, hæreditabit serpentes, & bestias, & vermes.
14 Initium superbiæ hominis, apostatare à
15 Deo: ¶ quoniam ab eo qui fecit illum, recessit cor eius. quoniam initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & subuertet eũ in finẽ.
16 Propterea exhonorauit Dominus conuentus malorum, & destruxit eos vsque in finem.
17 Sedes ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.
C 18 Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plãtauit humiles ex ipsis gentibus.
19 Terras gentium euertit Dominus, & per-
20 didit eas vsque ad fundamentum. ¶ arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum à terra.
21 Memoriam superborum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu.
22 Non est creata hominibus superbia: neq; iracundia nationi mulierum.
23 Semẽ hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: semen autem hoc exhonorabitur, quod præterit mandata Domini.
24 In medio fratrum rector illorum in honore: & qui timent Dominum, erunt in oculis illius.
25 Gloria diuitum, honoratorum, & pau-
26 perum, timor Dei est: ¶ non despicere hominem iustum pauperem, & non magnificare virum peccatorem diuitem.
D 27 Magnus est iudex, & potens est in honore: & non est maior illo qui timet Deum.
Prou.17.a.2. 28 Seruo sensato liberi seruient: & vir prudens & disciplinatus non murmurabit obreptus, & insciis non honorabitur.
29 Noli extollere te in faciendo opere tuo, & noli cunctari in tempore angustiæ.
Prou.12.b.9. 30 Melior est qui operatur, & abundat in omnibus, quàm qui gloriatur, & eget pane.
31 Fili, in mansuetudine serua animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum.
32 Peccantem in animam suam quis iustificabit? & quis honorificabit exhonorantem animam suam?
33 Pauper gloriatur per disciplinam & timorem suum: & est homo qui honorificatur propter substantiam suam.
34 Qui autẽ gloriatur in paupertate, quanto magis in substantia? & qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

CAPVT XI.

Sapientia humiliati: ex specie nemo iudicandus de vestitu et honore non gloriandum, de re non rogandum ante iudicium, non cumulanda compositia, nec in illis fidendum aut gloriandum, bona et mala à Deo, et bonorum et malorum memor sis, nihil finem non quiuis inducendus, et ab insidijs cauendum.

SApientia humiliati exaltabit caput [illegible]
& in medio magnatorum collocabit [illegible]
lum faciet.
2 Non laudes virum in specie sua, neq; spernas hominem in visu suo. ¶ breuis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet
3 nas hominem in visu suo. ¶ breuis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius.
4 In vestitu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera Altissimi solius, & gloriosa & abscondita, & inuisa opera illius.
5 Multi tyranni sederunt in throno, & inspicabilis portauit diadema.
6 Multi potẽtes oppressi sunt valdè, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum.
7 Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: & cùm interrogaueris, corripe iuste.
8 Priusquam audias, ne respondeas verbum, & in medio[o] seniorum[m] ne adijcias loqui.
9 De ea re, quæ te non molestat, ne contendas, & in iudicio peccantium ne consilieris.
10 Fili, ne in multis sint actus tui: & si plures fueris, non eris immunis à delicto. Ne sequutus fueris, non apprehendes: & ne festinans fugies, si præcucurreris.
11 Est homo laborans, & festinans, & deficiens impius, & tanto magis non abundabit.
12 Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate.
13 tate. ¶ & oculus Dei respexit illum ad bonum, & erexit eũ ab humilitate ipsius, & exaltauit caput eius: & mirati sunt in illo multi, & honorauerunt Deum.
14 Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.
15 -Sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio & viæ bonorum apud ipsum.
16 Error & tenebræ peccatoribus concreta sunt: qui autem exultant in malis, consenescunt in malo[a].
17 Datio Dei permanet iustis, & proficiens illius successus habebit in æternum.
18 Est qui locupletatur parcè agendo, & hoc
19 est pars mercedis illius. ¶ in eo quod dixit

C Inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus. ¶ & nescit quòd
20 tempus prætereat, & mors appropinquet, & relinquat omnia alijs, & moriatur.
21 Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorũ tuorũ veterascere.
22 Ne manseris in operibus peccatorũ. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo.
23 Facile est enim in oculis Dei subitò honestare pauperem.
24 Benedictio Dei in mercedem iusti festinat, & in honore veloci processus illius fru-
25 ctificat. ¶ ne dicas, Quid est mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bona?
26 Ne dicas, Sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor?
27 In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bo
28 norum: ¶ quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere vnicuique secundum vias suas.
29 Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius.
30 Ante mortem ne laudes hominem quenquam, quoniam in filijs suis agnoscitur vir.
31 Non omnem hominem inducas in domũ tuam: multæ enim sunt insidiæ dolosi.
32 Sicut enim eructant præcordia fœtentium, & sicut perdix inducitur in caueam, & vt caprea in laqueum: sic & cor superborum, & sicut prospector videns casum proximi sui.
33 Bona enim in mala cõuertens insidiatur, & in electis imponet maculam.
34 A scintilla enim vna augetur ignis, & ab vno doloso augetur sanguis: homo verò peccator sanguini insidiatur.
35 Attende tibi à pestifero, fabricat enim malà ne fortè inducat super te subsannationẽ in perpetuum.
36 Admitte ad te alienigenam, & subuertet te in turbine, & abalienabit te à [illegible] vijs[s] proprijs.

CAPVT XII.

Bene faciendum iusto, impijs verò & peccatores non fouendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere: nec inimicis vnquam fidendum, quantumuis amicum fimulent.

SI benè feceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa.
2 Benefac iusto, & inuenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certè à Domino.
3 Non est enim ei benè qui assiduus est in malis, & eleemosynas non danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus.
4 Da misericordi, & ne fuscipias peccatorem: & impijs & peccatoribus [illegible]redde[t] vindictam, custodiens eos in diem vindictæ. *Gal.6.c.10.* [illegible]redde 4.
5 Da bono, & non receperis peccatorem.
6 Benefac humili, & nõ dederis impio: prohibe panes illi dare, ne in ipsis potentior te
7 fiat. ¶ nam duplicia mala inuenies in omnibus bonis, quæcunque feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impijs reddet vindictam.
8 Non agnoscetur in bonis amicus, & nõ abscondetur in malis inimicus.
9 In bonis viri, inimici illius: in tristitia & in malitia illius, amicus agnitus est.
10 Non credas inimico tuo in æternum. sicut enim æramentum, æruginat nequitia
11 illius. ¶ & si humiliatus vadat curuus, adijce animum tuum, & custodi te ab illo.
12 Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne conuersus stet in loco tuo: ne fortè conuersus in locum tuum, inquirat cathedrã tuam: & in nouissimo cognoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris.
13 Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnib[o] qui appropiant bestijs? sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius.
14 Vna hora tecum permanebit: si autem declinaueris, non supportabit.
15 In labijs suis indulcat inimicus, & in corde suo insidiatur, vt subuertat te in foueam. *Iere.41.b.6.*
16 In oculis suis lachrymatẽ inimicus: & si in-
17 uenerit tempus, nõ satiabitur sanguine: ¶ & si incurrerint tibi mala, inuenies eum illic priorem.
18 -In oculis suis lachrymatur inimicus, & [illegible] -2.
quasi adiuuans fussodiet plantas tuas.
19 Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

CAPVT XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, diuite & potentiore: dilige Deum ac proximum: non conuenit diuiti cum paupere, & hoc despecto ille honoratur.

QVi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: 1 A
& qui communicauerit superbo, induet superbiam. *Deut.7.a.2.* *a.4.*
2 Pondus super se tollet, qui honestiori se cõmunicat. Et ditiori te ne socius fueris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se colliserint, confringetur.
4 Diues iniustè egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit.
5 Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te.
6 Si habes, conuiuet tecum, & euacuabit te, & ipse non dolebit super te.
7 Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi bona, & dicet, Quid opus est tibi?
8 Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis & ter: & in nouissimo deridebit te: & postea videns derelinquet te, & caput suum mouebit ad te.
B 9 Humiliare Deo, & expecta manus eius.
10 Attende, ne seductus in stultitiam humilieris.
11 Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris.
12 Aduocatus à potentiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit.
13 Ne improbus sis, ne impingaris: & ne longè sis ab eo, ne eas in obliuionem.
14 Ne retineas ex æquo loqui cum illo: nec credas multis verbis illius. ex multa enim loquela tentabit te, & subridens interrogabit te de absconditis tuis.
15 Immitis animus illius conseruabit verba tua: & non parcet de malitia, & de vinculis.
16 Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subuersione tua ambulas.
17 Audiens verò illa, quasi in somnis vide: & vigilabis.
C 18 Omni vita tua dilige Deum, & inuoca illum in salute tua.
Inf.27.b.10. 19 Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi.
20 Omnis caro ad similem sibi coniungetur, & omnis homo simili sui sociabitur.
21 Si communicabit lupus agno aliquando: sic peccator iusto.
22 Quæ communicatio sancto homini ad canem, aut quæ pars diuiti ad pauperem?
¶ pax 8.
23 Venatio leonis onager in eremo: sic & pascua diuitum, sunt pauperes.
24 Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio diuitis pauper.
25 Diues commotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cùm ceciderit, expellet & à notis.
D 26 Diuiti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & iustificauerunt illum.
27 ¶ humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensatè, & non est datus ei locus.
28 Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perlatum.
29 ¶ pauper locutus est, & dicunt, Quis est hic? & si offenderit, subuertent illum.
30 Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia: & nequissima paupertas ore impij.
31 Cor hominis immutat faciem illius, siue in bona, siue in mala.
32 Vestigium cordis boni, & faciem bonum difficilè inuenies, & cum labore.

CAPVT XIIII.

Beatus qui nõ est verbo lapsus: auaro & fraudato nociosæ diuitiæ, & de vtriusque miserijs: de filijs. tia benefaciendũ ante mortem qua non tardet. hominis fragilitate: beatus, sapientia & vigilans filius.

BEatus vir qui non est lapsus verbo oris sui, & non est stimulatus in tristitia peccati.
2 Fœlix qui non habuit animi sui tristitiam, & non excidit à spe sua.
3 Viro cupido & tenaci, sine ratione est substantia, & homini liuido ad quid auri?
4 Qui aceruat ex animo suo iniustè, alijs congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.
5 Qui sibi nequam est, cui alij bonus erit? & non iucundabitur in bonis suis.
6 Qui sibi inuidet, nihil est illo nequius, & hæc redditio est malitiæ illius: ¶ & si fecerit, ignoranter, & non volens facit, & nouissimo manifestat malitiam suam.
8 Nequam est oculus liuidi, & auertens faciem suam, & despiciens animam suam.
9 Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis, non satiabitur, donec conterat animam suam.
10 Oculus malus ad mala: & non satiabitur pane indigens, & in tristitia erit super mensam suam.
11 Fili, si habes, benefac tecũ, & Deo digna oblationes offer.
12 Memor esto, quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum quia demonstratum est tibi: testamentum enim huius mundi morte morietur.
13 Ante mortẽ benefac amico tuo, & secundum vires tuas exporrigens da pauperi.
14 Non defrauderis à die bono, & portio boni doni non te prætereat.

15 Nónne alijs relinques dolores & labores tuos in diuisione sortis?
16 Da & accipe, & iustifica animam tuam.
17 Ante obitum tuũ operare iustitiam: quoniam non est apud inferos inuenire cibum.
Gen.3.d. 18 Omnis caro sicut fœnum veterascet, & sicut folium fructificans in arbore viridi.
19 Alia generantur, & alia deijciuntur: sic generatio carnis & sanguinis, alia finitur, & alia nascitur.
20 Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.
D 21 Et omne opus electum iustificabitur: & qui operatur illud, honorabitur in illo.
Mat.5. 22 Beatus vir qui in sapientia morabitur: & qui in iustitia sua meditabitur: & in sensu cogitabit circunspectionem Dei.
23 Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconditis suis intelligens, vadens post illam quasi inuestigator, & in vijs illius constans:
24 ¶ qui respicit per fenestras illius, & in ianuis illius audiens:
25 ¶ qui requieuerit iuxta domum illius, & in parietibus illius figẽs palum statuet casulam suam ad manus illius, & requiescent in casula illius bona per æuum:
26 ¶ statuet filios suos sub tegmine illius, & sub ramis eius morabitur:
27 ¶ protegetur sub tegmine illius à feruore, & in gloria eius requiescet.

CAPVT XV.

Beatus qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti & mendaces non assequentur: peccata Deo non sunt asscribenda, sed homini qui ab illo conditus est libero arbitrio, propositis præceptis quæ seruare potest: Dei oculis omnia nuda sunt.

A 1 QVi timet Deum, faciet bona: & qui continens est iustitiæ, apprehendet illam,
2 ¶ & obuiabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à virginitate suscipiet illum.
3 Cibabit illum pane vitæ & intellectus, & aquæ sapientiæ salutaris potabit illum, & firmabitur in illo, & non flectetur: ¶ & continebit illum: & non confundetur: & exaltabit illum apud proximos suos, ¶ & in medio ecclesiæ aperiet os eius, & adimplebit illum spiritu sapientiæ & intellectus, & stolæ gloriæ vestiet illum.
6 Iucunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine æterno hæreditabit illum.
7 Homines stulti non apprehendent illam, & homines sensati obuiabunt illi. homines fastus non videbunt eam: longe enim abest

8 à superbia & dolo. ¶ viri mendaces non erunt illius memores: & viri veraces inuenientur in illa, & successum habebunt vsque ad inspectionem Dei.
9 Non est spetiosa laus in ore peccatoris*: ** quia non est*
10 ¶ quoniam à Deo profecta est sapientia. sa- *à Domino*
pientiæ enim Dei astabit laus, & in ore fide- *missus.*
li abundabit, & dominator dabit eam illi.
11 Non dixeris, Per Deum abest. quæ enim odit ne feceris.
12 Non dicas, Ille me implanauit: Non enim C
necessarij sunt ei homines impij.
13 Omne execramentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.
14 Deus ab initio cõstituit hominem, & re- *Gen.1.d.27.*
liquit illum in manu consilij sui.
15 Adiecit mandata & præcepta sua. ¶ si vo-
16 lueris mandata seruare, conseruabunt te, & *Mat.19.c.17.*
in perpetuum fidem placitam facere.
17 Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.
18 Ante hominem vita & mors: bonum & D
19 malũ, quod placuerit ei, dabitur illi: ¶ quo- *Iere.21.c.8.*
niam multa sapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes sine intermissione.
20 Oculi Domini ad timentes eum, & ipse *Psal.33.c.16.*
agnoscit omnem operam hominis. *Heb.4.d.13.*
21 Nemini mandauit impiè agere, & nemi-
22 ni dedit spacium peccandi. ¶ non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

CAPVT XVI.

Non exultandum in filijs impijs: de ira Dei in malis & misericordia in bonis: magna sunt operum misericordiæ merita: Dei cognitioni ac iudicio nemo se potest subtrahere, cuius opera sunt ab homine inscrutabilia.

NE iucunderis in filijs impijs, si multipli- 1 A
centur: nec oblectêris super ipsos, si non est timor Dei in illis.
2 Non credas vitæ illorum, & ne respexeris in labores eorum.
3 Melior est enim vnus timens Deum, quàm mille filij impij.
4 Et vtile est mori sine filijs, quàm relinquere filios impios.
5 Ab vno sensato inhabitabitur patria, & à tribus impijs deseretur.
6 Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horum audiuit auris mea.
7 In synagoga peccantium exardebit ignis, *Inf.21.b.10.*
& in gente incredibili exardescet ira.
8 Non exorauerunt pro peccatis suis anti- *Gen.6.d.4.*
qui gigantes, qui destructi sunt confidentes

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 suæ virtuti: ¶ & non pepercit peregrinationi illorum, & execratus est eos præ superbia verbi illorum.

B 10 Non misertus est illis gentem totam perdens, & extollentem se in peccatis suis.

Num. 14. c. 20. 26. f. 51.

11 Et sicut sexcenta millia peditum qui congregati sunt in duritia cordis sui: & si vnus fuisset cernicatus, mirum si fuisset immu-
12 nis. ¶ misericordia enim & ira est cum illo.
13 Potens exoratio, & effundens iram ¶ secundum misericordiam suam: sic correptio illius hominem secundū opera sua iudicat.
14 Non effugiet in rapina peccator, & non retardabit sufferentia misericordiam facientis.

Rom. 2. a. 6.

15 Omnis misericordia faciet locū vnicuique secundum meritum operum suorum, & secundum intellectum peregrinationis ipsius.

C 16 Non dicas, A Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur?
17 In populo magno non agnoscar: quæ est enim anima mea in tam immēsa creatura?
18 Ecce, cælum, & cæli cælorum, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in conspe-
19 ctu illius commouebuntur, ¶ montes simul & colles, & fundamenta terræ: & cùm conspexerit illa Deus, tremore concutientur.
20 Et in omnibus his insensatum est cor: &
21 omne cor intelligitur ab illo: ¶ & vias illius quis intelligit, & procellam quam nec oculus videbit hominis?
22 Nam plurima illius opera sunt in absconsis: sed opera iustitiæ eius quis enuntiabit? aut quis sustinebit? Longè enim est testamentum à quibusdam, & interrogatio *homi-
omnium 5. num' in consummatione est.
23 Qui minoratur corde, cogitat inania: & vir imprudens & errans cogitat stulta.

D 24 Audi me fili, & disce disciplinam sensus,
25 & in verbis meis attende in corde tuo, ¶ & dicam in æquitate disciplinam, & scrutabor enarrare sapientiā. & in verbis meis attende in corde tuo, & dico in æquitate spiritus virtutes quas posuit Deus in opera sua ab ini
** & 5.* tio, & in veritate enuntio scientiam eius.
26 *In iudicio Dei opera eius ab initio, & ab institutione ipsorum distinxit partes illorum, & initia eorum in gentibus suis.
27 Ornauit in æternum opera illorum, nec esurierunt, nec laborauerunt, & non destiterunt ab operibus suis.
28 Vnusquisq; proximum sibi non angustiabit vsq; in æternum.
29 Non sis incredibilis verbo illius. Post hæc Deus in terram respexit, & impleuit illam
30 bonis suis.
Anima autem omnis vitalis denuntiabit ante faciem ipsius, & in ipsa iterum recessio illorum.

CAPVT XVII.

Creatio primorum parentum, donaq; ipsis collata ac præcepta proposita, distinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præfecit: atq; ipsorum opera vniuersa perpetuo intuetur. virtus eleemosynæ: exhortatur peccatores ad pœnitentiam dum sani sunt, proposita Dei misericordia.

DEus creauit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum.
2 Et iterum conuertit illum in ipsam, & secundum se vestiuit illum virtute.
3 Numerum dierum & tempus dedit illis, & dedit illi potestatem eorum quæ sunt super terram.
4 Posuit timorē illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum & volatilium.
5 Creauit ex ipso adiutorium simile sibi: consilium & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi: & disciplina intellectus repleuit illos.
6 Creauit illis scientiam spiritus, sensibus repleuit cor illorum, & mala & bona ostendit illis.
7 Posuit oculum *ipsorum' super corda eorum, *ipsorum* ostendere illis magnalia operum suorum,
8 rum, ¶ vt nomen sanctificationis collaudent & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operum eius.
9 Addidit illis disciplinam, & legem vitæ hereditauit illos.
10 Testamentū æternum constituit cum illis, & iustitiam' & iudicia sua ostendit in
11 Et magnalia honoris eius viderunt oculi rū, & honorem vocis audierunt aures rū, & dixit illis, Attendite ab omni iniqui-
12 Et mandauit illis vnicuique de proximo suo.
13 Viæ illorum coram illo sunt semper, non sunt absconsæ ab oculis ipsius.
14 In vnum quamq; gentem præposuit rectorem:
15 rem: ¶ & pars Dei Israel facta est manifesta.
16 Et omnia opera illorum velut solem in spectu Dei: & oculi eius sine intermissione inspicientes in vijs eorum.
17 Nō sunt absconsa testamenta peccatorum illorum, & omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.
18 Eleemosyna viri quasi sacculus cū ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit.
19 bit: ¶ & postea resurget, & retribuet illis, & tributionem, vnicuique in caput ipsorum, & conuertet in inferiores partes terræ.
20 Pœnitentibus autem dedit viam iustitiæ, & confirmauit deficientes sustinere, & destinauit illis sortem veritatis.
21 Conuertere ad Dominū, & relinque pec-
22 cata tua: ¶ precare ante faciem Domini', & minue offendicula.
23 Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniustitia tua', & nimis odito execrationē:
24 ¶ & cognosce iustitias & iudicia Dei, & sta in sorte propositionis & orationis altissimi Dei.
25 In partes vade seculi sancti, cum viuis & confitentibus confessionem Deo.
26 Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere'. A mortuo quasi nihil, perit confessio.'
27 Confiteberis viuens, viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in
28 misericordijs illius.
Quàm magna misericordia Domini, & propitiatio illius conuertentibus ad se?
29 Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt.
30 Quid lucidius sole? & hic deficiet. Aut quid nequius * excogitauit caro & sanguis? & hoc arguetur.
31 Virtutem altitudinis cæli ipse considerat: & omnes homines terra & cinis.

CAPVT XVIII.

Dei magnalia homini inscrutabilia: homini miseria & Dei erga illum miseratio: proximo misericordiam: quomodo infirmus se habere debeat: quomodo seruandum: considerandū Dei iudicium & à propijs concupiscentijs discedendum.

QVi viuit in æternum, creauit omnia simul. Deus solus iustificabitur, & manet
2 inuictus rex in æternum.
3 Quis sufficit enarrare opera illius?
4 Quis enim inuestigabit magnalia eius?
5 Virtutem autem magnitudinis eius quis enuntiabit? aut quis adijciet enarrare misericordiam eius?
6 Non est minuere, neq; adijcere, nec est inuenire magnalia Dei.
7 Cùm cōsummauerit homo, tunc incipiet: & cùm quieuerit, operabitur.
Quid est homo, & quæ est gratia illius? & quid est bonum, aut quid nequam illius?
8 Numerus dierum hominum, vt multum centum anni: quasi guttæ aquæ maris deputati sunt: & sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die æui.
9 Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam. B
10 Vidi præsumptionem cordis eorum quoniam mala est, & cognouit subuersionem
11 illorum quoniam nequam est. ¶ ideo adimpleuit propitiationem suam in illis, & ostēdit eis viam æquitatis.
12 Miseratio hominis circa proximum suum: misericordia autem Dei super omnem carnem.
13 Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gregem suum.
14 Misereatur excipiens doctrinam miserationis, & qui festinant in iudicijs eius.
15 Fili, in bonis non des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali.
16 Nónne ardorē refrigerabit ros? sic & verbum melius quàm datum.
17 Nónne ecce verbum super datum bonum? sed vtraque cum homine iustificato.
18 Stultus acriter improperabit, & datus in- C disciplinati tabescere facit oculos.
19 Ante iudicium para iustitiam tibi, & antequam loquaris disce.
20 Ante languorem adhibe medicinam, & *1. Cor. 11. f. 28.* ante iudicium interroga teipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem.
21 Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conuersationem tuam.
22 Non impediaris orare semper, & ne vetē- *Luc. 18. a. 1.* ris vsque ad mortem iustificari. quoniam *1. Thess. 5. d. 17.* merces Dei manet in æternum.
23 Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.
24 Memento iræ in die consummationis, & tempus retributionis in *conuersatione faciei. *Sup. 7. b. 18.* *conuersione faciei 3.*
25 Memento paupertatis in tempore abun- *Sup. 11. b. 27.* dantiæ, & *necessitatem' paupertatis in die *necessitatem 1.* diuitiarum. D
26 A mane vsque ad vesperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei.
27 Homo sapiens in omnibus metuit, & in diebus delictorum attendet ab inertia.
28 Omnis astutus agnoscit sapientiam, & inuenienti eam, dabit confessionem.
29 Sensati in verbis & ipsi sapienter egerunt, & intellexerunt veritatem & iustitiam, & *Rom. 6. c. 13. 13. d. 14.* imploraverunt prouerbia & iudicia.
30 Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere.
31 Si præstes animæ tuæ cōcupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

32 Ne oblecteris in turbis nec in modicis: assidua enim est commissio illorum.
33 Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & non est tibi nihil in ℣ seculo℣: eris enim inuidus vitæ tuæ. ℣ sacculo 1.

CAPVT XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretione in verbis seruanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

A 1 OPerarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modica, paulatim decidet.
3.Reg.11.a.1. 2 Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguent sensatos: ¶ & qui se iungit fornicarijs, erit nequam, putredo & vermes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, & tolletur de numero anima eius.
Iosu.22.c.11.c.22. 4 Qui credit citò, leuis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animam suam, insuper habebitur.
5 Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.
6 Qui peccat in animam suam, pœnitebit: & qui iucundatur in malitia, denotabitur.
7 Ne iteres verbum nequam & durum, & non minoraberis.
B 8 Amico & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare.
9 ¶audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum odiet te, & sic aderit tibi semper.
10 Audisti verbum aduersus proximũ tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.
11 A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis.
℣ canis. Leuit.19.d.17. Mat.18.b.15. Luc.17.a.3. 12 Sagitta infixa femori ℣ carnis℣: sic verbum in corde stulti.
13 Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat, Nõ feci. aut si fecerit, ne iterum addat facere.
14 Corripe proximum, ne fortè non dixerit: & si dixerit, ne fortè iteret.
15 Corripe amicum: sæpe enim fit commissio.
C 16 Et non omni verbo credas. est qui labitur lingua, sed non ex animo. Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Iacob.3.a.2.
17 Corripe proximum antequam comminêris.
18 Et da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deũ, & in omni sapientia dispositio legis.
19 Et non est sapientia nequitiæ disciplina, & non est cogitatus peccatorum prudentia.
20 Est nequitia, & in ipsa execratio: & est insipiens, qui minuitur sapientia.
21 Melior est homo qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore, quàm qui abundat sensu, & transgreditur legem Altissimi.
22 Est solertia certa, & ipsa iniqua: & est qui emittit verbum certum enarrans veritatem.
23 Est qui nequiter humiliat se, & intrinsecus
24 eius plena sunt dolo. ¶ & est iustus qui iacet mium submittit à multa humiliate: & est qui iustus qui inclinat faciem suam, & fingit
25 non videre quod ignoratum est, ¶ & qui imbecillitate virium veretur peccare, & cum uenerit tempus malefaciendi, malefaciet
26 Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu ciẽi cognoscitur sensatus.
27 Amictus corporis, & risus dentium, & gressus hominis enuntiant de illo. Est correptio mendax in ira contumeliosi: & est dicium quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

CAPVT XX.

De correptione & correpti pœnitentia: de vno & loquace: de dono sapientis & fatui: de fatuo spernente correptionem: de missione & mendacio: de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipientũ, & sapientia abscondita.

QVàm bonum est arguere, quàm irasci? & confitentem in oratione nõ prohibere.
3 Concupiscentia spadonis deuirginabit iuuenculam: sic qui facit per vim iudicium iniquum.
4 Quàm bonum est correptum manifestare pœnitentiam? sic enim effugies voluntarium peccatum.
5 Est tacens, qui inuenitur sapiens: & est dibilis, qui procax est ad loquendum.
6 Est autem tacens, non habens sensum loquelæ: & est tacens, sciens tempus aptum tempus.
7 Homo sapiens tacebit vsque ad tempus: sciuus autem, & imprudens non seruabit tempus.
8 Qui multis vtitur verbis, lædet animam suam: & qui potestatem sibi sumit indebitam, odietur.
9 Est processio in malis viro indisciplinato, & est inuentio in detrimentum.
10 Est datum quod non est vtile: & est datum cuius

retributio duplex. ¶ Est propter gloriam minoratio: & est qui ab humilitate leuabit caput.
12 Est qui multa redimat modico pretio, & restituens ea in septuplum.
13 Sapiens in verbis seipsum amabilem faciet: gratiæ autem fatuorum effundentur.
14 Datus insipientis non erit vtilis tibi: oculi enim illius septemplices sunt. ¶ exigua dabit, & multa improperabit: & apertio oris illius inflammatio est.
16 Hodie fœneratur quis, & cras expetit, & odibilis est homo huiusmodi.
C 17 Fatuo non erit amicus, & non erit gratia
18 bonis illius. ¶ qui enim edunt panem illius: fallaces linguæ sunt. Quoties, & quanti irridebunt eum?
19 Neq; enim quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter & quod non erat habendum.
20 Lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pauimento cadens: sic casus malorum festinanter venient.
21 Homo ℣ acharis℣ quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit.
22 Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.
23 Est qui veretur peccare præ inopia, & in requie sua stimulabitur.
24 Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eã:
D 25 personæ autem acceptione perdet se.
Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis.
26 Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assiduè erit.
27 Potior fur quàm assiduitas viri mendacis.
28 perditionem autem ambo hæreditabunt.
Mores hominum mendacium sine honore: & confusio illorum, cum ipsis sine intermissione.
29 Sapiens in verbis producet seipsum, & ho-
Prou. 20 mo prudens placebit magnatis.
Prou. 21.28 Qui operatur terram suã, inaltabit acer-
num frugum: & qui operatur iustitiam, ipse exaltabitur: qui verò placet magnatis, effu-
gietiniquitatem.
Xenia & dona excæcant oculos iudicum,
& quasi mutus in ore auertit correptiones eorum.
Sapientia absconsa & thesaurus inuisus: quæ vtilitas in vtrisque?
33 Melior est qui celat insipientiam suam, quàm homo qui abscondit sapientiam suã.

CAPVT XXI.

Docet fugiendum peccatum: primum in genere, deinde in specie productis variis peccatis.

FIlli, peccasti? non adijcias iterum: sed & de 1 A
pristinis deprecare vt tibi dimittantur. Sup.5.b.5.
2 Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad illa, suscipient te.
3 Dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum.
4 Quasi romphęa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.
5 Obiurgatio & iniuriæ annulabunt substantiam: & domus quæ nimis locuples est, annullabitur superbia: sic substantia superbi eradicabitur.
6 Deprecatio pauperis ex ore vsque ad aures eius perueniet, & iudicium festinatò adueniet illi.
7 Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris: & qui timet Deum, conuertetur ad cor suum.
8 Notus à longè potens lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.
9 Qui ædificat domũ suã impendijs alienis, B
quasi qui colligit lapides suos in hyeme.
10 Stupa collecta synagoga peccantium, & Sup.16.a.7.
consummatio illorum flamma ignis.
11 Via peccantium ℣ complantata lapidibus, ℣ complanata.
& ℣ in finem' illorum inferi, & tenebræ, & ℣ in fine.
pœnæ.
12 Qui custodit iustitiam, continebit sensum eius.
13 Consummatio timoris Dei sapientia & sensus.
14 Non erudietur, qui non est sapiens in bono.
15 Est autem insipientia quæ abundat in malo: & non est sensus, vbi ℣ est' amaritudo. ℣ abundat 8.
16 Scientia sapientis tanquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut fons vitæ permanet.
17 Cor fatui quasi vas confractũ, & omnem sapientiam non tenebit.
18 Verbum sapiens quodcunque audierit, C
scius laudabit, & * adijciet: audiuit luxurio- * ad se 8.
sus, & displicebit illi, & proijciet illud post dorsum suum.
19 Narratio fatui quasi sarcina in via. nam in labijs sensati inuenietur gratia.
20 Os prudentis quæritur in ecclesia, & verba illius cogitabunt in cordibus suis.
21 Tanquam domus exterminata, sic fatuo sapientia: & scientia insensati inenarrabilia verba.
22 Compedes in pedibus, stulto doctrina, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

quasi vincula manuum super manum dextram.
33 Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridebit.
D 24 Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quasi brachiale in brachio dextro.
25 Pes fatuifacilis in domũ proximi: & homo peritus cõfundetur à persona potentis.
26 Stultus à fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus foris stabit.
27 Stultitia hominis auscultare per ostium: & prudens grauabitur contumelia.
28 Labia imprudentum stulta narrabunt: verba autem prudentium statéra ponderabuntur.
29 In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum.
30 Dum maledicit impius diabolum: maledicit ipse animam suam.
31 Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui permanserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

CAP. XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiáq; fatua, musica in luctu, docente fatuũ, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti ac timidi: de seruanda fide cum amico, & oris custodia.

A 1 IN lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius.
2 De stercore boum lapidatus est piger: & omnis qui tetigerit eum, excutiet manus.
3 Confusio patris est de filio indisciplinato: *filia autem* in deminoratione fiet.
*in 9.
*fatua.
4 Filia prudens hæreditas viro suo, nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris.
5 Patrem & virum confundit audax, & ab impijs non minorabitur: ab vtrisque autem inhonorabitur.
6 Musica in luctu importuna narratio: flagella & doctrina in omni tempore sapientia.
7 Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.
8 Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de graui somno.
* qui enumerat stulto, & in fine dicit 9. 9 // Cum dormiente loquitur, qui enarrat stulto sapientiam, & in fine narrationis dicit' Quis est hic?
Infr. 38. b. 16. 10 Supra mortuũ plora, defecit enim lux eius, & supra fatuũ plora, deficit enim sensu.
11 Modicum plora supra mortuũ, quoniam requieuit.
Gen. 50. b. 10. 12 Nequissimi enim nequissima vita, super mortem fatui.
13 Luctus mortui septem dies: fatui autem & impij, omnes dies vitæ illorum.
14 Cum stulto ne multum loquaris, & cum insensato ne abieris.
15 Serua te ab illo, vt non molestiam habeas, & non coinquinaberis peccato illius.
16 Deflecte ab illo, & inuenies requiem, & non acediaberis in stultitia illius.
17 Super plumbum quid grauabitur? & quis illi aliud nomen, quàm fatuus.
18 Arenam & salem, & massam ferri facilius est ferre, quàm hominem imprudentem, & fatuum & impium.
19 Loramentum ligneum colligatum fundamento ædificij non dissoluetur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilij.
20 Cogitatus sensati in omni tempore vno metu non deprauabitur.
21 * Sicut paleæ in excelsis, & cæmenta super impensa posita contra faciem venti non permanebunt: // sic & cor timidum in cogitatione stulti cõtra impetum timoris non resistet.
23 Sicut cor trepidum in cogitatione suæ omni tempore nõ metuet: sic & qui in proceptis Dei permanet semper.
24 Pungens oculum deducit lachrymas: & qui pungit cor, profert sensum.
25 Mittens lapidem in volatilia, deijcit illa: sic & qui conuitiatur amico, dissoluet amicitiam.
26 Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus ad amicum.
27 Si aperuerit os triste, non timeas: est enim concordatio: excepto conuitio, & improperio, & superbia, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa. in his omnibus effugiet omnis amicus.
28 Fidem posside cum amico in paupertate illius, vt & in bonis illius læteris.
29 In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, vt & in hæreditate illius cohæres sis.
30 Ante ignem camini vapor & fumus egreditur: sic & ante sanguinem maledictio & contumeliæ & minæ.
31 Amicum salutare non confundaris: & ab illius non me abscondam: & si mala mihi euenerint per illum, sustinebo.
32 Omnis qui audiet, cauebit se ab eo.
33 Quis dabit ori meo custodiam, & signaculum certum, vt non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?

CAPVT XXIII.

Oratio aduersus superbiam, gulam & luxuriã. fuerudo iurandi vitanda, & indisciplinatus sermo adferens improperium: duo genera in peccata abundantia, & tertium adducens iram, confutatio hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus & laude timoris Domini.

A 1 DOmine pater & dominator vitæ meæ ne derelinquas me in consilio eorum: nec sinas me cadere in illa exprobratione.
2 Quis superponit in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinã sapientiæ, vt ignorationibus eorũ non parcant mihi, & non appareãt delicta eorũ, ¶ & ne adincrescant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conspectu aduersariorum meorum, & gaudeat inimicus meus?
4 Domine pater, & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu illorum.
5 Extollentiam oculorum meorũ ne dederis mihi, & omne desiderium auerte à me.
6 Auser à me ventris concupiscentias, & cõcubitus concupiscentiæ ne apprehendant me, & animæ irreuerenti & infrunitæ ne tradas me.
7 Doctrinam oris audite filij: & qui custodierit illam non periet labijs, nec scandalizabitur in operibus nequissimis.
8 In vanitate sua apprehenditur peccator, & superbus & maledictus scandalizabitur in illis.
9 Iurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa.
10 Nominatio verò Dei nõ sit assidua in ore tuo, & nominibus sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis.
11 Sicut enim seruus interrogatus assiduè, à liuore non minuitur: sic omnis iurans & nominans, in toto à peccato non purgabitur.
12 Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.
13 Et si frustrauerit, delictum illius superipsam erit: & si dissimulauerit, delinquit duplicitèr: ¶ & si in vacuum iurauerit, non iustificabitur. replebitur enim retributione * domus illius.
15 Est & alia loquela contraria morti, non inueniatur in hæreditate Iacob.
16 Etenim à misericordibus omnia hæc auferentur, & in delictis non volutabuntur.
17 Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuum: est enim in illa verbum peccati.
18 Memento patris & matris tuæ, in medio enim magnatorum consistis. ¶ ne fortè obliuiscatur te Deus in conspectu illorum, & assiduitate tua insatuatus, improperium patiaris, & maluisses non nasci, & diem natiuitatis tuæ maledicas.

20 Homo assuetus in verbis improperij, in omnibus diebus suis non erudietur. 2. Reg. 16. b. 7.
21 Duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram, C
& perditionem.
22 Anima calida quasi ignis ardens non extinguetur, donec aliquid glutiat: ¶ & homo
23 nequam in ore carnis suæ non desinet donec incendat ignem.
24 Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens vsq; ad finẽ.
25 Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & di-
26 cens, Quis me videt? ¶ tenebræ circundant Esa. 29. c. 15.
me, & parietes cooperiũt me, & nemo circunspicit me: quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus.
27 Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius: quoniam expellit à se timorem Dei huiusmodi hominis timor, & ocu-
28 li hominum timentes illum: ¶ & non cognouit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circunspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes.
29 Domino enim Deo antequam crearen- D
tur, omnia sunt agnita: sic & post perfectũ respicit omnia.
30 Hic in platéis ciuitatis vindicabitur, & Leuit. 20. b. 10.
quasi pullus equinus fugabitur, & vbi non Deut. 22. c. 22
sperauit, apprehendetur.
31 Et erit dedecus omnibus, eò quòd non intellexerit timorem Domini.
32 Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hæreditatem ex alieno
33 matrimonio, ¶ primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit: & secundò // virum * in virũ suum deliquit 1. suum derelinquit': tertiò in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi.
34 Hæc in ecclesiam adducetur, & in filios eius respicietur.
35 Non tradent filij eius radices, & rami e-
36 ius non dabunt fructum. ¶ derelinquet in maledictum memoriam eius, & dedecus illius non delebitur.
37 Et agnoscent qui derelicti sunt quoniam nihil melius est, quàm timor Dei: & nihil dulcius, quàm respicere in mandatis Domini.
38 Gloria magna est sequi Dominum: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

CAPVT XXIII.

Sapientia multiplices suas laudes & originem describit, & mirè ad eius amplexu mutat, omnia sua doctrinæ splendore illustrans.

Sapien-

Universidad de Deusto
Biblioteca

A 1 SApientia laudabit animã suam, & in Deo
honorabitur, & in medio populi sui glo-
2 riabitur, ¶ & in ecclesijs Altissimi aperiet
os suum, & in conspectu virtutis illius glo-
3 riabitur, ¶ in medio populi sui exaltabitur,
4 & in plenitudine sancta admirabitur, ¶ &
in multitudine electorum habebit laudem,
5 & inter benedictos benedicetur, ¶ dicens,
Ego ex ore Altissimi prodiui, primogenita
ante omnem creaturam.
6 Ego feci in cælis vt oriretur lumen indefi-
ciens, & sicut nebula texi omnem terram.
7 Ego in altissimis habitaui, & thronus meus
in columna nubis.
8 Cyrcum cæli circuiui sola, & profundum
abyssi penetraui, & in fluctibus maris am-
bulaui, & in omni terra steti.
9 Et in omni populo, ¶ & in omni gente pri-
10 matum habui: ¶ & omnium excellentium
11 & humilium corda virtute calcaui: & in his
omnibus requiem quæsiui, & in hæreditate
Domini morabor.
12 Tunc præcepit, & dixit mihi creator om-
nium: & qui creauit me, requieuit in taber-
13 naculo meo, ¶ & dixit mihi, In Iacob inha-
bita, & in Israël hæreditare, & in electis
meis mitte radices.
&. 14 Ab initio ante secula creata sum, & vsq;
ad futurum seculum nõ desinam, & in ha-
bitatione sancta coram ipso ministraui.
B 15 Et sic in Sion firmata sum, & in ciuitate
sanctificata similiter requieui, & in Ieru-
salem potestas mea.
16 Et radicaui in populo honorificato, & in
partes Dei mei hæreditas illius, & in pleni-
tudine sanctorum detentio mea.
17 Quasi cedrus exaltata sum in Libano: &
18 quasi cypressus in monte Sion. ¶ quasi pal-
ma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio
rosæ in Iericho.
19 Quasi oliua speciosa in campis, & quasi
platanus exaltata sum iuxta aquã in platéis.
20 Sicut cinnamomũ, & balsamum aroma-
tizans odorẽ dedi: quasi myrrha electa, de-
21 di suauitatem odoris: ¶ & quasi storax & gal
banus, & vngula, & gutta, & quasi Libanus
nõ incisus vaporaui habitationem meam, &
quasi balsamum non mistum odor meus.
22 Ego quasi terebinthus extẽdi ramos meos,
& rami mei honoris & gratiæ.
23 Ego quasi vitis fructificaui suauitatem o-
doris: & flores mei fructus honoris & hone-
statis.
C 24 Ego mater pulchræ dilectionis, & timo-
ris, & agnitionis, & sanctæ spei.
25 In me gratia omnis vitæ & veritatis, in me
omnis spes vitæ & virtutis.
26 Transite ad me omnes qui concupiscitis
me, & à generationibus meis implemini.
27 Spiritus enim meus super mel dulcis, & su-
hæreditas mea super mel & fauum.
28 Memoria mea in generationes seculorũ.
29 Qui edunt me adhuc esurient: & qui bi-
bunt me, adhuc sitient.
30 Qui audit me, non confundetur: & qui
operantur in me, non peccabunt.
31 Qui elucidant me, vitam æternã habebũt.
32 Hæc omnia liber vitæ, & testamentum
Altissimi, & agnitio veritatis.
33 Legem mandauit Moyses in præcepto
iustitiarum, & hæreditatem domui Iacob,
& Israël promissiones.
34 Posuit Dauid puero suo excitare regem
ex ipso fortissimum, & in throno honorem
sedentem in sempiternum.
35 Qui implet quasi Phison sapientiam, & sic-
cut Tigris in diebus nouorum.
36 Qui adimplet quasi Euphrates sensum, &
qui multiplicat quasi Iordanis in tempore
messis.
37 Qui mittit disciplinam sicut lucem, & as-
sistens quasi Gehon in die vindemiæ.
38 Qui perficit primus scire ipsam, & nouis-
mior non inuestigabit eam.
39 Amari enim abundabit cogitatio eius, &
consilium illius in abysso magna.
40 Ego sapientia effudi flumina.
41 Ego quasi trames aquæ immensæ de fluuio,
uio, ego quasi fluuius Dorix, & sicut ege-
ductus exiui de paradiso.
42 Dixi, Rigabo hortum meum plantario-
num, & inebriabo ″ partus ″ mei fructum.
43 Et ecce factus est mihi trames abundans,
& fluuius meus appropinquauit ad mare.
44 ¶ quoniam doctrinam quasi anteloquium
illumino omnibus, & enarrabo illam vsque
ad longinquum.
45 Penetrabo omnes inferiores partes terræ,
& inspiciam omnes dormientes, & illu-
minabo omnes ″ sperantes in Dominum.
46 Adhuc doctrinam quasi prophetiam effun-
fundam, & relinquam illam quærentibus
sapientiam, & non desinam in progenies
illorum vsque in æuum sanctum.
47 Videte quoniam non soli mihi laboraui,
sed omnibus exquirentibus veritatem.

CAP. XXV.

*Tria qua Domino placent, & tria qua odit: proverbia
insuspicabilia: laus timoris Dei: mulieris sapientia
mira deestatio: à muliere initium peccati & mortis:
mulieris dominium non ferendum.*

A 1 IN tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt
probata coram Deo & hominibus.
2 Concordia fratrũ, & amor proximorum,
& vir & mulier bene sibi consentientes.
3 Tres species odiuit anima mea, & aggra-
4 uor valde animæ illorum, ¶ Pauperem su-
perbum: & diuitem mendacem: & senem
fatuum & insensatum.
5 Quę in iuuentute tua nõ congregasti, quo-
modo in senectute tua inuenies?
6 Quàm speciosum caniciei iudiciũ, & pres-
byteris cognoscere consilium?
7 Quàm speciosa veteranis sapientia, & glo-
riosus intellectus, & consilium?
8 Corona senum multa peritia, & gloria il-
lorum timor Dei.
9 Nouem insuspicabilia cordis magnificaui,
& decimum dicam in lingua hominis.
B 10 Homo qui iucundatur in filijs, viuens &
videns subuersionem inimicorum suorum.
11 Beatus qui habitat cum muliere sensata,
& qui lingua sua non est lapsus, & qui non
seruiuit indignis se.
12 Beatus qui inuenit amicum verum, & qui
enarrat iustitiam auri audienti.
13 Quàm magnus qui inuenit sapientiam &
scientiam? sed non est super timentem Do-
14 minum. ¶ timor Dei super omnia se super-
15 posuit. ¶ beatus homo, cui donatum est ha-
bere timorem Dei: qui tenet illum, cui as-
simulabitur?
16 Timor Dei initium dilectionis eius: fidei
autem initium agglutinandum est ei.
C 17 Omnis plaga tristitia cordis est: & omnis
malitia nequitia mulieris.
d 18 Et omnem plagam, & non plagam vide-
19 bis cordis. ¶ & omnem nequitiam, & non
20 nequitiam mulieris: ¶ & omnem obduc-
21 tum, & non obductum odientium: ¶ &
omnem vindictam, & non vindictam ini-
micorum.
22 Non est caput nequius super caput colu-
23 bri: ¶ & non est ira super iram mulieris.
Cõmorari leoni & draconi placebit, quàm
habitare cum muliere nequam.
24 Nequitia mulieris immutat faciem eius:
& obcæcabit vultum suum tanquam vrsus:
& quasi saccum ostendet in medio proxi-
morum eius.
25 Ingemuit vir eius, & audiens suspirauit
modicum.
26 Bremis omnis malitia super malitiam mu-
D 27 lieris, sors peccatorum cadat super illam.
Sicut ascensus arenosus in pedibus vete-
rani, sic mulier linguata homini quieto.
28 Ne respicias in mulieris speciem, & non
concupiscas mulierem in specie.
29 Mulieris ira, & irreuerentia, & confusio
magna.
30 Mulier si primatum habeat, contraria est
viro suo.
31 Cor humile, & facies tristis, & plaga mor-
tis, mulieri nequam.
32 Manus debiles, & genua dissoluta, mulier
quæ non beatificat virum suum.
33 A muliere initium factum est peccati, & *Genes.3.a.6.*
per illam omnes morimur.
34 Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum
nec mulieri nequam veniam prodeundi.
35 Si nõ ambulauerit ad manum tuam, con-
fundet te in conspectu inimicorum.
36 A carnibus tuis abscinde illam, ne sem-
per te abutatur.

CAPVT XXVI.

*Proponit vicissim laudes bonæ mulieris & vitupe-
riamalæ ac zelotypæ: filia custodiendæ: tria timenda:
duo contristantia & duo periculosa.*

MVlieris bonæ beatus vir: numerus enim 1 A
annorum illorum duplex. *Sup.25.b.11.*
2 Mulier fortis oblectat virum suum, & an-
nos vitæ illius in pace implebit.
3 Pars bona, mulier bona, in parte bona ti-
mentium Deum, dabitur viro pro factis bo-
4 nis: ¶ diuitis autem, & pauperis cor bonum,
in omni tempore vultus illorum hilaris.
5 A tribus timuit cor meum, & in quarto fa-
6 cies mea metuit, ¶ Delaturam ciuitatis, &
7 collectionem populi, ¶ & calumniam men-
dacem: super mortem omnia grauia.
8 Dolor cordis & luctus, mulier zelotypa.
9 In muliere ″ zelotypa ″ flagellum linguæ, *infidelis 6.*
omnibus communicans.
10 Sicut boum iugum quod mouetur, ita &
mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui
apprehendit scorpionem.
11 Mulier ebriosa ira magna: & contumelia, B
& turpitudo illius non tegetur.
12 Fornicatio mulieris in extollentia ocu-
lorum, & in palpebris illius agnoscetur.
13 In filia non auertente se, firma custodiam: *Infr.42.b.11.*
ne inuenta occasione vtatur se.
14 Ab omni irreuerentia oculis caue, & ne
15 mireris si te neglexerit. ¶ sicut viator sitiens
ad fontem os aperiet, & ab omni aqua pro-
xima bibet, & contra omnem palum sede-
bit, & contra omnem sagittam aperiet pha-
retram, donec deficiat.
16 Gratia mulieris sedulæ delectabit virum C
suum, & ossa illius impinguabit.

Di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 Disciplina illius datum Dei est.
18 Mulier sensata & tacita, non est immutatio eruditæ animæ.
19 Gratia super gratiam mulier sancta, & pudorata.
20 Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ.
21 Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus eius.
22 Lucerna splendens super candelabrū sanctum, & species faciei super ætatē stabilem.
23 Columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris.
D 24 Fundamenta æterna supra petrā solidam, & mandata Dei in corde mulieris sanctæ.
25 In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi aduenit.
26 Vir bellator deficiens per inopiam: & vir
27 sensatus contemptus: ¶ & qui transgreditur à iustitia ad peccatum, Deus parauit eum ad romphæam.
28 Duæ species difficiles & periculosæ mihi apparuerunt, difficilè exuitur negotians à negligentia: & non iustificabitur caupo à peccatis labiorum.

CAP. XXVII.

Ob inopiam & amorem diuitiarum multi delinquunt: timor Domini constanter seruandus: tentatio probat eū qui tentatur: sequenda iustitia: inconstantia stulti, & modestia in verbis seruanda: secreta amici non reuelanda: de annuente oculo & insidioso.

A 1 PRopter inopiam multi deliquerunt: & qui
1.Tim.6.b.9. quærit locupletari, auertit oculum suum.
2 Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur: sic & inter medium venditionis & emptionis angustiabitur peccatis.
3 Conteretur cum delinquente delictum.
4 Si non in timore Domini tenueris te instanter, citò subuertetur domus tua.
5 Sicut in percussura cribri remanebit pulus: sic aporia hominis in cogitatu illius.
Prou.27.c.21. 6 Vasa figuli probat fornax, & homines iu-
Matth.7.b.15. stos tentatio tribulationis.
7 Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius: sic verbum ex cogitatu cordis hominis.
B 8 Ante sermonem non laudes virum: hæc enim tentatio est hominum.
9 Si sequaris iustitiam, apprehendes illam: & indues quasi podērem honoris, & inhabitabis cum ea: & proteget te in sempiternū, &
Sup.13.c.19. in die agnitionis inuenies firmamentum.
10 Volatilia ad sibi similia conueniunt: & veritas ad eos qui operantur illam reuertetur:
11 Leo venationi insidiatur semper: sic peccata operantibus iniquitates.
12 Homo sanctus in sapiētia manet sicut sol: nam stultus sicut luna mutatur.
13 In medio insensatorū serua verbum tempori: in medio autem cogitantium assiduus esto.
14 Narratio peccantium odiosa, & risus illorum in delictis peccati.
15 Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet, & irreuerētia ipsius odibilem facit auribus.
16 Effusio sanguinis in rixa superborum, & maledictio illorum auditus graues.
17 Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inueniet amicum ad animā suam.
18 Dilige proximū, & coniungere fidei eius illo.
19 Quòd si denudaueris absconsa illius, non persequēris post eum.
20 Sicut enim homo qui perdit amicum suum, sic & qui perdit amicitiam proximi sui.
21 Et sicut qui dimittit auem de manu sua, sic dereliquisti proximum tuū, & non capies. ¶ nō illum sequaris, quoniam longe abest: effugit enim quasi caprea de laqueo, quoniam vulnerata est anima eius. ¶ Non
23 quoniam vulnerata est anima eius, ¶ non eum non poteris colligare, & male habebit te
24 concordatio. ¶ denudare autem amicum proximi, & fugere eum, desperatio est animæ infelicis.
25 Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo
26 eum abijciet: ¶ in conspectu oculorum suorum condulcabit os suum, & super dictis tuis admirabitur. Nouissime autem conuertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum.
27 Multa audiui, & non coæquauit ei, & Dominus odiet illum.
28 Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet: & plaga dolosa dolosi vulnera.
29 Et qui foueam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alij ponit, peribit in illo.
30 Facienti nequissimum consilium, super ipsum deuoluetur, & non agnoscet vnde ueniat illi.
31 Illusio & improperium superborum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi.
32 Laqueo peribunt qui oblectantur casibus sorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur.
33 Ira & furor vtraque execrabilia sunt, & vir peccator continens erit illorum.

CAPVT

CAP. XXVIII.

Non quærenda vindicta, sed offensa remittenda: ab ira & lite cessandū: mala linguæ & pericula ipsius, & de tertia lingua: aures sepiendæ aduersus linguam nequam, oriq; frenum imponendum.

A 1 QVi vindicari vult, à Domino inueniet
Leuit.24. vindictā, & peccata illi seruans seruabit.
2 Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.
3 Homo homini reseruat irā, & à Deo quęrit medelam?
4 In hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur.
5 Ipse dū caro sit, reseruat iram: & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius?
6 Memento nouissimorum, & desine inimicari.
7 Tabitudo enim & mors imminent in mandatis eius.
8 Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo.
B 9 Memorare testamentum Altissimi, & despice ignorantiam proximi.
10 Abstine te à lite, & minues peccata. ¶ homo enim iracundus incendit litem, & vir
11 peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam.
Secundum enim ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam.
13 Certamen festinatum incendit ignem: & lis festinans effundit sanguinem: & lingua testificans adducit mortem.
14 Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si ex pueris super illam, extinguetur: vtraque ex
C 15 ore proficiscuntur.
Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes.
16 Lingua tertia multos cōmouit, & dispersit illos de gente in gentem. ¶ ciuitates munitas diutum destruxit, & domos magnatorum effodit.
18 Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissoluit.
19 Lingua tertia mulieres viratas eiecit, &
20 priuauit illas laboribus suis. ¶ qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum in quo requiescat.
21 Flagelli plaga liuorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa.
24 Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.
25 Beatus qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundiam illius nō transiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non
24 est ligatus: ¶ iugum enim illius, iugum ferreum est: & vinculum illius, vinculum æreum est.
25 Mors illius, mors nequissima: & vtilis portius inferis, quàm illa.
26 Perseuerantia illius non permanebit, sed obtinebit vias iniustorum: & in flamma sua non comburet iustos.
27 Qui relinquunt Deum, incident in illam, D
& exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos.
28 Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis.
29 Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito statēram, & frenos ori
30 tuo rectos: ¶ & attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

CAP. XXIX.

Per mutuum subueniendum proximo, fidesq; mutuanti seruanda: & quanquam multi fidem fallant, non tamen ob id cessandum ab eleemosyna, cuius laudes describit: fideiussori gratia habenda est, fidesq; seruanda, in quibus consistat initium vitæ hominis differit, & de vagu & ingratis hospitibus.

QVi facit misericordiam, fœneratur pro- 1 A
ximo suo: & qui prævalet manu, mandata seruat.
2 Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum redde proximo in tempore suo.
3 Confirma verbum, & fideliter age cū illo: & omni tempore inuenies quod tibi necessarium est.
4 Multi quasi inuentionem æstimauerunt fœnus, & præstiterunt molestiam his qui se adiuuerunt.
5 Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam.
6 Et in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba rędij & murmurationum, & tempus causabitur. ¶ si autem potuerit reddere, ꝙ aduersabitur, solidi' vix red- = aduersatur
det dimidium, & computabit illud quasi in- solide 8.
8 uentionem. ¶ sin autē, fraudabit illum pe- B
cunia sua, & possidebit illum inimicū gratis, ¶ & conuitia & maledicta reddet illi, &
9 pro honore & beneficio reddet illi contumeliam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 Multi non causa nequitiæ non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt.
11 Veruntamen super humilẽ animo fortior esto, & pro eleemosyna non trahas illum.
12 Propter mandatum assume pauperem, & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.
13 Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem.
14 Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum. *Tob.4.b.10.*
15 Conclude eleemosynam in ‖ corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. ‖ sinu. *Sup.17.c.18.*
16 Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit:
17 ¶ & postea resurget, & retribuet illis retributionem vnicuique in caput illorũ.
18 Super scutum potentis, & super lanceam, aduersus inimicum tuum pugnabit.
C 19 Vir bonus fidem facit proximo suo: & qui perdiderit confusionem, derelinquet sibi.
20 Gratiam fideiussoris ne obliuiscaris: dedit enim pro te animam suam.
21 Repromissorẽ fugit peccator & immũdus.
22 Bona repromissoris sibi adscribit peccator: & ingratus sensu derelinquet liberantem se.
23 Vir repromittit de proximo suo: & cùm perdiderit reuerentiã, derelinquetur ab eo.
24 Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, & commouit illos quasi fluctus maris.
25 Viros potentes gyrans migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.
26 Peccator transgrediens mandatum Domini, incidet in promissionem nequam, & qui conatur multa agere, incidet in iudiciũ.
D 27 Recupera proximũ secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas.
Infr.39.c.31. 28 Initium vitæ hominis, aqua, & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem.
29 Melior est victus pauperis sub tegmine asserum, quàm epulæ splendidæ in peregrè sine domicilio.
30 Minimum pro magno placeat tibi, & improperium peregrinationis non audies.
31 Vita nequam hospitandi de domo in domum: & vbi hospitabitur, non fiducialiter aget, nec aperiet os.
32 Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos, & ad hæc amara audiet.
33 Transi hospes, & orna mensam, & quæ in manu habes, ciba cæteros.
34 Exi à facie honoris amicorum meorum necessitudine domus meæ hospitio mihi factus ‖ est frater. ‖ ego
35 Grauia hæc homini habenti sensum, Correptio domus, & improperium fœnerantis.

CAP. XXX.

Filij in disciplina educandi, & quàm sit permissum illis indulgere: corporis sanitas præstat diuitijs: & quàm sit noxia & fugienda homini tristitia, & dùs verò iucunditas quàm sit vtilis.

QVi diligit filium suum, assiduat illi flagella, vt lætetur in nouissimo suo, & non palpet proximorum ostia.
2 Qui docet filium suum, laudabitur in illo: & in medio domesticorum in illo gloriabitur.
3 Qui docet filium suũ, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo.
4 Mortuus est pater eius, & quasi nõ est mortuus. similem enim reliquit sibi post se.
5 In vita sua vidit, & lætatus est in illo, in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. ¶ reliquit enim defensorem domus cõtra inimicos, & amicis reddentem gratiam.
7 Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabuntur viscera eius.
8 Equus indomitus euadit durus, & filius missus euadet præceps.
9 Lacta filium, & pauentem te faciat: ludes cum eo, & contristabit te.
10 Non corrideas illi: ne doleas, & in nouissimo obstupescent dentes tui.
11 Non des illi potestatem in iuuentute, & ne despicias cogitatus illius.
12 Curua ceruicem eius in iuuentute, & concide latera eius dum infans est: ne forte indurescat, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.
13 Doce filium tuum, & operare in illo, ne turpitudinem illius offendas.
14 Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quã diues imbecillis & flagellatus malitia.
15 Salus animæ in sanctitate tuã, & melior est omni auro & argento: & corpus validum, quàm census immensus.
16 Non est census super censum salutis corporis: & non est oblectamentum super gaudium.
17 Melior est mors quàm vita amara: & requis æterna, quàm languor perseuerans.
18 Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circunpositæ sepulchro.

19 Quid proderit libatio idolo? nec enim manducabit, nec odorabitur. ¶ sic qui effugatur à Domino, & portans mercedes iniquitatis.
21 Videns oculis, & ingemiscens, sicut spado complectens virginem & suspirans.
D 22 Tristitiam non des animæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo.
23 Iucunditas cordis, hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis: & exultatio viri est longæuitas.
24 Miserere animæ tuę placens Deo, & contine, & congrega cor tuum in sanctitate eius: & tristitiam longè expelle à te.
25 Multos enim occidit tristitia, & non est vtilitas in illa.
26 Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus.
27 Splendidum cor bonum in epulis est: epulæ enim illius diligenter fiunt.

CAPVT XXXI.

Vigilia honestatis: cogitatus præscientiæ: labor diuitis & pauperis: diligens aurũ: multi casus in auro: laus diuitis sine macula: modestia in mensa seruanda: laus sobrietatis, & vituperatio gulæ: laus vsus modici vini, & vituperatio immodici.

VIgilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius aufert somnium.
2 Cogitatus præscientiæ auertit sensum, & infirmitas grauis sobriam facit animam.
3 Laborauit diues in congregatione substantiæ, & in requie sua replebitur bonis suis.
4 Laborauit pauper in diminutione victus, & in fine inops fit.
5 Qui aurum diligit, non iustificabitur: & qui insequitur consumptionem, replebitur ex ea.
6 Multi dati sunt in auri casus, & facta est in speciẽ ipsius perditio illorum.
7 Lignum offensionis est aurum sacrificantium. væ illis qui sectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo.
8 Beatus diues qui inuentus est sine macula: & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia & thesauris.
9 Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.
10 ‖ Quis probatus est in illo, & perfectus ‖ est, & erit illi gloria æterna? qui potuit transgredi, & nõ est transgressus: & faceret mala, & non fecit. ¶ ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum.
12 Supra mensam magnam sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior.
13 Non dicas, si multa sunt quæ super illam sunt.
14 Memento quoniam malus est oculus nequam.
15 Nequius oculo quid creatum est? ideo ab omni facie sua lachrymabitur, cùm viderit.
16 Ne extendas manum tuam prior, & inuidia contaminatus erubescas.
17 Ne comprimaris in conuiuio.
18 Intellige quæ sunt proximi tui ex teipso.
19 Vtere quasi homo frugi his, quæ tibi apponuntur, & non cùm manducas multum, odio habearis.
20 Cessa prior, causa disciplinæ: & noli nimius esse, ne fortè offendas.
21 Etsi in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam: nec prior poscas bibere.
22 Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem. C
23 Vigilia & cholera, & tortura viro infrunito: ¶ somnus sanitatis in homine parco.
24 dormiet vsq; in manè, & anima illius cum ipso delectabitur.
25 Et si coactus fueris in edendo multum, surge è medio, & vome: & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem.
26 Audi me fili, & ne spernas me: & in nouissimo inuenies verba mea.
27 In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.
28 Splendidum in panibus benedicent labia multorum, & testimonium veritatis illius fidele. *Prou.22.b.9.*
29 In nequissimo pane murmurabit ciuitas, & testimonium nequitiæ illius verum est.
30 Diligentes in vino noli prouocare: multos enim exterminauit vinum. D
31 Ignis probat ferrũ durum: sic vinum corda superborum arguet in ebrietate potatum.
32 Aequa vita hominibus, vinum in sobrietate: si bibas illud moderatè, eris sobrius.
33 Quæ vita est quæ minuitur vino?
34 Quid defraudat vitam? Mors.
35 Vinum in iucunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio. *Psal. 103.b.15.* *Prou.31.a.4.*
36 Exultatio animæ & cordis vinum moderatè potatum.
37 Sanitas est animę & corpori sobrius potus.
38 Vinum multum potatum, irritationem, & iram, & ruinas multas facit.
39 Amaritudo animæ vinũ multum potatũ.
40 Ebrietatis animositas, imprudentis offensio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sio, minorans virtutem, & faciens vulnera.
41 In conuiuio vini non arguas proximum: & non despicias eum in iucunditate illius:
42 ¶ verba improperij non dicas illi, & nō premas illum in repetendo.

CAP. XXXII.

Officium boni rectoris: maior natu loquatur: tacendum vbi non est qui audiat: iucunditas musica in conuiuio: adolescenti tacendum: laus taciturnitatis: discutienda propria domus: laus timoris Domini: peccator vitat correptionem: absq; consilio nihil agendum.

A 1 REctorem te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi vnus ex ipsis.
2 Curam illorum habe, & sic considera, &
3 omni cura tua explicita recumbe: ¶ vt læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem consequaris corrogationis.
4 Loquere maior natu: decet enim te. ¶ primum verbum diligenti scientiam, & non impedias musicam.
Eccle.3.b.7. Sup.20.a.7. 6 Vbi auditus non est, non effundas sermonem, & importunè noli extolli in sapientia tua.
7 Gemmula carbunculi in ornamento auri, & comparatio musicorū in conuiuio vini.
B 8 Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi: sic numerus musicorum in iucundo & moderato vino.
9 Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.
10 Adolescens loquere in tua causa vix.
11 Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum.
12 In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens.
*Iob 32.a.6. *loqui.* 13 In medio magnatorum *non præsumas, & vbi sunt senes, non multum loquaris.
14 Ante grandinem præibit coruscatio: & ante verecundiam præibit gratia, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.
C 15 Et hora surgendi non te trices: præcurre autem prior in domum tuam, & illic auocare, & illic lude, ¶ & age conceptiones tuas, & non in delictis & verbo superbo.
17 Et super his omnibus benedicito Dominum qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis.
18 Qui timet Dominum, excipiet doctrinam eius: & qui vigilauerint ad illum, inuenient benedictionem.
19 Qui quærit legem, replebitur ab ea: & qui insidiosè agit, scandalizabitur ab ea.
20 Qui timent Dominū, inueniēt iudicium iustum, & iustitias quasi lumen accendent.
21 Peccator homo vitabit correptionem, & secundum voluntatem suā inuenient comparationem. D
22 Vir consilij non disperdet intelligentiam. alienus & superbus non pertimescet timorem. ¶ etiam postquam fecit cum eo sine consilio, & suis insectationibus arguetur.
24 Fili, sine consilio nihil facias, & postfactum non pœnitebis.
25 In via ruinæ non eas, & non offendiculis lapides: nec credas te viæ laboriosæ, ne pedes animæ tuæ scandalum.
26 Et à filijs tuis caue, & à domesticis tuis attende.
27 In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ, hoc est enim conseruatio mandatorum.
28 Qui credit Deo, attendit mandatis: & qui confidit in illo, non minorabitur.

CAP. XXXIII.

Laudantur timens Deum & sapiens: inuehuntur præcordiorū fatui: amicus substannator: dies & tempora à Deo sunt, qui & reliqua omnia creauit & disponit, in cuius manu est homo vt lutum in manu figuli. malum cōtra bonum: possessio non in vita dividenda morte distribuenda alijs: & quomodo seruus sit tractandi.

TImenti Dominum non occurrent mala: sed in tentatione Deus illum conseruabit, & liberabit à malis.
2 Sapiens non odit mandata & iustitias, & non illidetur quasi in procella nauis.
3 Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis.
4 Qui interrogationem manifestat, parabit verbū, & sic deprecatus exaudietur, & conseruabit disciplinam, & tunc respondebit.
5 Præcordia fatui quasi rota carri: & quasi axis versatilis cogitatus illius.
6 Equus emissarius, sic & amicus substannator, sub omni suprasedente hinnit.
7 Quare dies diem superat, & iterum lucem, & annus annum à sole?
8 A Domini scientia separati sunt facti soli, & præceptum custodiente.
9 Et immutauit tempora, & dies festos celebrauerunt ex illis dies festos celebrauerunt ad horam.
10 Ex ipsis exaltauit & magnificauit DEVS & ex ipsis posuit in numerum dierū, & omnes homines de solo, & ex terra vnde creatus est Adam.
11 In multitudine disciplinæ Domini separauit eos, & immutauit vias eorum.
12 Ex ipsis benedixit, & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit, & ex ipsis maledixit & humiliauit, & conuertit illos à separatione ipsorum.
Iere.18.b.13 13 Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud & disponere.
14 Omnes viæ eius secundum dispositionem eius: sic homo in manu illius qui se fecit, & reddet illi secundum iudicium suum.
15 Contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & contra virum iustū peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi. Duo contra duo, & vnum contra vnum.
16 Et ego nouissimus euigilaui, & quasi qui colligit racimos post vindemiatores.
C 17.a.14. 17 In benedictione Dei & ipse speraui: & quasi qui vindemiat, repleui torcular.
18 Respicite quoniam nō mihi soli laboraui: sed omnibus exquirentibus disciplinam.
19 Audite me magnati, & omnes populi, & rectores Ecclesiæ auribus percipite.
20 Filio & mulieri, fratri & amico non des potestatem super te in vita tua: & non deideris alij possessionem tuam: ne fortè pœniteat te, & deprecaris pro illis.
21 Dum adhuc superes & aspiras, nō immutabit te omnis caro.
22 Melius est enim vt filij tui te rogent, quàm te respicere in manus filiorum tuorum.
23 In omnibus operibus tuis præcellens esto.
D 24 Ne dederis maculam in gloriam tuam. In die consummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hæreditatem tuam.
25 Cibaria, & virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus seruo.
26 Operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa manus illi, & quærit libertatem.
27 Iugum & lorum curuant collum durum, & seruum inclinant operationes assiduæ.
28 Seruo maleuolo tortura & cōpedes, mitte illum in operationem, ne vacet. ¶ multam enim malitiam docuit otiositas.
30 In opera constitue eum: sic enim condecet illum. Quòd si non obaudierit, curua illum compedibus, & non amplifices super omnem carnem. Verùm sine iudicio nihil facias graue.
31 Si est tibi seruus*, sit tibi quasi anima tua: quasi frarem sic eum tracta: quoniam in sanguine animæ comparasti illum.
32 Si læseris eum iniustè, in fugam conuertitur: ¶ & si extollens discesserit: quem quęras, & in qua via quæras illum, nescis.

CAPVT XXXIIII.

Vanitas somniorum, diuinationum, augurij, mendaciorum: laus expertorum: beatitudo timentium Deum: oblationes iniquorum: fraudans pauperem: vnus ædificans & alter destruens: faciens pœnitentiam: & non abstinens à peccatis.

VAnæ spes, & mendacium viro insensato: & somnia extollunt imprudentes. 1 A
2 Quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia.
3 Hoc secundum hoc visio somniorum. Ante faciem hominis similitudo alterius hominis. *-6.*
4 Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verum dicetur?
5 Diuinatio erroris & auguria mendacia, & somnia malefacientium, vanitas est.
6 Et sicut parturientis, cor tuum phantasias patitur, nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum. ¶ multos enim errare fecerunt somnia, & exciderūt sperantes in illis.
8 Sine mendacio consummabitur verbum legis, & sapientia in ore fidelis complanabitur.
9 Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum. B
10 Qui non est expertus, pauca recognoscit: qui autem in multis factus est, multiplicat malitiam.
11 -Qui tentatus non est, qualia scit? qui imp. planatus est, abundabit nequitia'. *-7.*
12 Multa vidi enarrando, & plurimas verborum consuetudines.
13 Aliquoties vsque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei.
14 Spiritus timentium Deum quæritur, & in respectu illius benedicetur.
15 Spes enim illorum in saluantem illos, & oculi Dei in diligentes se.
16 Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & C non pauebit: quoniam ipse est spes eius.
17 Timentis Dominū beata est anima eius.
18 Ad quem respicit, & quis est fortitudo eius?
19 Oculi Domini super timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculum meridiani, *Psal.32.d.18.*
20 ¶ deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitā, & benedictionem.
21 Immolantis ex iniquo oblatio est macula- *Prou.21.d.27.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta, & non sunt beneplacitæ subsannationes iniustorum.

22 Dominus solus sustinentibus se in via veritatis & iustitiæ.

Prou. 15. b. 8. 23 Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis.

24 Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.

D 25 Panis egentium, vita pauperũ est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.

26 Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.

Leuit. 19. c. 13. Sup. 7. c. 22. 27 Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.

28 Vnus ædificans, & vnus destruens: quid prodest illis nisi labor?

29 Vnus orans, & vnus maledicens: cuius vocem exaudiet Deus?

30 Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius?

31 ¶ sic homo qui ieiunat in peccatis suis: & iterũ eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

CAP. XXXV.

Verum & acceptum Deo sacrificium: non appareas coram eo vacuus: primitiæ & oblationes hilari animo tribuendæ: sacrificiũ iniustum: pauperem læsum, pupillum & viduam lachrymantem exaudit Dominus: orationes iustorũ, & potissimum se humiliantium audit Deus, liberans ab affligentibus, & cuig, reddens iuxta opera sua.

A 1 QVi conseruat ℣ legem, multiplicat oratione*m*.

℣ verbum 12.

1. Reg. 15. c. 22. Iere. 7. a. 3. 2 Sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate: 3 ¶ & propitionem litare sacrificijs super iniustitias, & deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia.

4 Retribuet gratiam qui offert similaginem: & qui facit misericordiam, offert sacrificiũ.

5 Beneplacitũ est Domino recedere ab iniquitate: ℣ & deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia.

℣ 6.

Exod. 23. b. 15. & 34. c. 22. Deut. 16. d. 16. 7 Hæc enim omnia propter mandatum Dei fiunt.

B 8 Oblatio iusti impinguat altare, & odor suauitatis est in conspectu Altissimi.

9 Sacrificium iusti acceptum est, & memoriam eius non obliuiscetur Dominus.

10 Bono animo gloriam redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum. ¶ In

11 omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas.

12 Da altissimo secundum datum eius, & in bono oculo adinuentionem facito manuum tuarum: ¶ quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi.

14 Noli offerre munera praua, non enim suscipietilla.

15 Et noli inspicere sacrificium iniustum, quoniam Dominus iudex est, & non est apud illum gloria personæ.

16 Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet.

17 Non despiciet preces pupilli: nec viduam si effundat loquelam gemitus.

18 Nónne lachrymæ viduę ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deductorem eas?

19 A maxilla enim ascendunt vsq; ad cælum, & Dominus exauditor delectabitur in illis.

20 Qui adorat Deũ in oblectatione, suscipietur: & deprecatio illius vsque ad nubes propinquabit.

21 Oratio humiliantis se, nubes penetrauit, & donec propinquet, non consolabitur, & non discedet donec Altissimus aspiciat.

22 Et Dominus non elongabit, sed iudicabit iustos, & faciet iudicium: & Fortitudo non habebit in illis patientiam, vt conterat

23 bulet dorsum ipsorum: ¶ & Gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superborum: & sceptra iniquorum confringat.

24 bulet, ¶ donec reddat hominibus secundum actus suos: & secundum opera Adæ, & secundum

25 cundum præsumptionem illius, ¶ donec dicet iudicium plebis suæ, & oblectabit nos misericordia sua.

26 Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis.

CAPVT XXXVI.

Super Israël & ciuitatem Ierusalem inuocat misericordiam: super gentes verò alienas Dei ut eius manum, vt ipsius potentia glorificetur, quia solus Deus agnoscatur: ver insensatum & superbum: species mulieris faciem viri exhilarat: bona mulieru possessio.

MIserere nostri Deus omnium, & respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum, ¶ & immitte timorem tuum

2 super gentes, quę non exquisierunt te: vt cognoscant quia non est Deus nisi tu, vt enarrent magnalia tua.

3 Alleua manum tuam super gentes alienas, vt videant potentiam tuam.

4 Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis: ¶ vt cognoscant te, sicut

5 & nos cognouimus quoniam non est Deus

B præter te Domine.

6 Innoua signa, & immuta mirabilia.

7 Glorifica manum, & brachium dextrum.

8 Excita furorem, & effunde iram.

9 Extolle aduersarium, & affligе inimicum.

10 Festina tempus, & memento finis, vt enarrent mirabilia tua.

11 In ira flammæ deuoretur qui saluatur: & qui pessimãt plebem tuam, inueniant perditionem.

12 Contere caput principum, inimicorum dicentium: Non est alius præter nos.

13 Congrega omnes tribus Iacob: & cognoscant quia non est Deus nisi tu, vt enarrent magnalia tua: & hæreditabis eos, sicut ab initio.

14 Miserere plebi tuæ, super quam inuocatum est nomen tuum: & Israël, quem coæquasti primogenito tuo.

15 Miserere ciuitati sanctificationis tuæ Ierusalem, ciuitati requiei tuæ.

16 Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, &

C gloria tua populum tuum.

17 Da testimonium quia ab initio creaturæ tuæ sunt, & suscita precationes quas locuti

18 sunt in nomine tuo prophetæ priores.

19 Da mercedem sustinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniantur: & exaudi orationes seruorum tuorum.

20 Secundum benedictionem Aaron da populo tuo, & dirige nos in viam iustitiæ: & sciant omnes qui habitant terram, quia tu es Deus conspector seculorum.

21 Omnem escam manducabit venter, & est cibus cibo melior.

D 22 Fauces contingunt cibum feræ, & cor insensatum verba mendacia.

23 Cor prauum dabit tristitiam, & homo petitus resistet illi.

24 Omnem masculum excipiet mulier: & filia melior filia.

25 Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium.

26 Si est lingua curationis, est & mitigationis & misericordiæ: non est vir illius secundum filios hominum.

27 Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem: adiutorium secundum illum est, & columna vt requies.

28 Vbi non est sepes, diripietur possessio: & vbi non est mulier, ingemiscit egens.

29 Cui credit, qui non habet nidum? Et deflectens vbicunque obscurauerit, quasi succinctus latro exiliens de ciuitate in ciuitatem.

CAPVT XXXVII.

Detestatio ficti amici, veri amici ne obliuiscaris: discretio in captandis consilijs, & cum quibus consulas, & quibus te & consilium tuum occultes: laus sententiæ viri sancti: verbum nequam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri periti & sapientis: qui sophisticè loquitur, odibilis est: tenta animam tuam, & si sit nequam, non des illi potestatem: pernicies crapulæ.

OMnis amicus dicet, Et ego amicitiam coopulaui. sed est amicus solo nomine amicus. Nónne tristitia ineſt vsq; ad mortem? 1 A

2 Sodalis autem & amicus ad inimicitiam conuertentur.

3 O præsumptio nequissima, vnde creata es cooperire aridam malitia, & dolositate illius?

4 Sodalis amico coniucundatur in oblectationibus, & in tempore tribulationis aduersarius erit.

5 Sodalis amico condolet causa ventris, & contra hostem accipiet scutum.

6 Non obliuiscaris amici tui in animo tuo, & non immemor sis illius in operibus tuis.

7 Noli consiliari cum socero tuo, & à zelantibus te absconde consilium.

8 Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso.

9 A consiliario serua animã tuam. prius scito quæ sit illius necessitas: & ipse enim ani-

10 mo suo cogitabit. ¶ ne fortè mittat sudem

11 in terram, & dicat tibi, ¶ Bona est via tua, & B
stet è contrario videre quid tibi eueniat.

12 Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum iniusto de iustitia, & cum muliere de ℣ his quæ æmulatur: cum timido de bel- ℣ eas.
lo, cum negotiatore de traiectione, cũ emptore de venditione, cum viro liuido de gra-

13 tijs agendis, ¶ cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agra-

14 rio de omni opere, ¶ cum operario annuali de consummatione anni, cum seruo pigro de multa operatione. non attendas his in omni consilio.

15 Sed cum viro sancto assiduus esto, quemcunq; cognoueris obseruantẽ timorẽ Dei,

16 ¶ cuius anima est secũdum animam tuam:

Universidad de Deusto
Biblioteca

quicunque titubauerit in tenebris, non con
dolebit tibi.
17 Et cor boni consilij statue tecum: non est
enim tibi alind pluris illo.
C 18 Anima viri sancti enuntiat aliquando ve-
ra, quàm septem circunspectores sedentes
in excelso ad speculandum.
19 Et in his omnibus deprecare Altissimum,
vt dirigat in veritate viam tuam.
20 Ante omnia opera verbum verax præce-
dat te, & ante omnem actum consilium sta-
bile.
-15. 21 Verbum nequam immutabit cor: ex quo
patres quatuor oriuntur, bonum & malum,
vita & mors: & dominatrix illorum est as-
sidua lingua.
22 Vir peritus multos erudiuit, & animæ suæ
suauis est.
23 Qui sophisticè loquitur, odibilis est: in om
24 ni re defraudabitur. ¶ non est enim illi data
à Domino gratia: omni enim sapientia de-
fraudatus est.
25 Est sapiens, animæ suæ sapiens: & fructus
sensus illius laudabilis.
26 Vir sapiens plebem suam erudit, & fru-
ctus sensus illius fideles sunt.
D 27 Vir sapiens implebitur benedictionibus,
& videntes illum laudabunt.
28 Vita viri in numero dierum: dies autem
Israël innumerabiles sunt.
29 Sapiens in populo hæreditabit honorem,
& nomen illius erit viuens in æternum.
30 Fili, in vita tua tenta animam tuam: & si
1. Cor. 6. c. 12. 31 fuerit nequam, non des illi potestatem: ¶ nõ
10. 8. 23. enim omnia omnibus expediunt, & nõ om
ni animæ omne genus placet.
32 Noli auidus esse in omni epulatione, &
33 non te effundas super omnem escam. ¶ in
multis enim escis erit infirmitas, & auidi-
tas appropinquabit vsque ad choleram.
34 Propter crapulam multi obierunt: qui au
tem abstinens est, adijciet vitam.

CAPVT XXXVIII.

Honora medicum: à Deo data est homini medicina: quomodo ægrotus se habebit erga Deum & medicũ: mortuus plorandus, temperãdum autem à tristitia, quæ mortuo non prodest & tibi obest: sed memineris te etiam moriturum: quisque artifex considerat ea in quibus operatur: & hi necessarij quidem sunt in communitate, sed in ea non præeminent dignitate vel sapientia.

A 1 HOnora medicum propter necessitatem.
etenim illum creauit Altissimus.
2 A Deo est enim omnis medela, & à rege
accipiet donationem.
3 Disciplina medici exaltabit caput illius, &
in conspectu magnatorum collaudabitur.
4 Altissimus creauit de terra medicinam, &
vir prudens non abhorrebit illam.
5 Nónne à ligno indulcata est aqua amara? Exo.
6 Ad agnitionem hominum virtus illorum, &
& dedit hominibus scientiam Altissimus,
honorari in mirabilibus suis.
7 In his curans mitigabit dolorẽ, & vnguen-
tarius faciet pigmenta suauitatis, & vnc-
nes conficiet sanitatis, & non consumma-
buntur opera eius.
8 Pax enim Dei super faciem terræ.
9 Fili, in tua infirmitate ne despicias te-
sum, sed ora Dominum, & ipse curabit te.
10 Auerte à delicto, & dirige manus, & a
omni delicto munda cor tuum.
11 Da suauitatem & memoriam similagini,
& impingua oblationem, & da locum me-
12 dico. ¶ etenim illum Dominus creauit, &
non discedat à te, quia opera eius sunt ne-
cessaria.
13 Est enim tempus quando in manus ip-
14 rum incurras: ¶ ipsi verò Dominum depre-
cabuntur, vt dirigat requiem eorum & b
nitatem, propter conuersationem illorum.
15 Qui delinquit in conspectu eius qui fec
eum, incidet in manus medici.
16 Fili, in mortuum produc lachrymas, &
quasi dira passus incipe plorare, & sec
dum iudicium contege corpus illius, &
despicias sepulturam illius.
17 Propter delaturam autem amari fle
ctum illius vno die, & consolare propter
18 tristitiam, ¶ & fac luctum secundum me
tum eius vno die, vel duobus propter ob
ctionem.
19 A tristitia enim festinat mors, & corrum
virtutem, & tristitia cordis flectit cor-
cem.
20 In abductione permanet tristitia: & fir
stantia inopis secundum cor eius.
21 Ne dederis in tristitia cor tuum, sed rep
le eam à te: & memento nouissimorum
22 ¶ noli obliuisci. neque enim est conuer
sio, & huic nihil proderis, & teipsum pe
mabis.
23 Memor esto iudicij mei: sic enim erit
tuum, mihi heri, & tibi hodie.
24 In requie mortui requiescere fac memo
riam eius, & consolare illum in exitu spir
tus su
25 Sapientiam scribe in tempore vacuitat
& qui minoratur actu, sapientiã percipie
quia sapienti à replebitur,

26 Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in ja-
culo, stimulo bones agitat, & conuersatur
in operibus eorum, & enarratio eius in filijs
taurorum.
27 Cor suum dabit ad versandos sulcos, & vi-
gilia eius in sagina vaccarum.
28 Sic omnis faber & architectus qui noctem
tanquam diem transigit, qui sculpit signacu
lo sculptilia, & assiduitas eius variat pictu-
ram. cor suum dabit in similitudinem pictu
ræ, & vigilia sua perficiet opus.
29 Sic faber ferrarius sedens iuxta incudem,
& considerans opus ferri. Vapor ignis vret
carnes eius, & in calore fornacis concerta-
D tur.
30 Vox mallei innouat aurem eius, & con-
tra similitudinem vasis oculus eius.
31 Cor suum dabit in cõsummationem ope-
rũ, & vigilia sua ornabit imperfectionem.
32 Sic figulus sedens ad opus suum, conuer-
tens pedibus suis rotam, qui in solicitudine
positus est semper propter opus suum, & in-
numera est omnis operatio eius.
33 In brachio suo formabit lutum, & ante pe
des suos curuabit virtutem suam.
34 Cor suum dabit vt consummet liniticõ-
nem, & vigilia sua mundabit fornacem.
35 Omnes hi in manibus suis sperauerunt, &
36 vnusquisq; in arte sua sapiens est. ¶ sine his
omnibus non ædificatur ciuitas.
37 Et non inhabitabunt, nec inambulabunt,
& in ecclesiam non transilient.
38 Super sellam iudicis non sedebunt, & te-
stamentum iudicij non intelligent, neque
palàm facient disciplinam & iudicium, &
39 in parabolis non inuenientur: ¶ sed creatu-
ram æui confirmabunt, & deprecatio illorũ
in operatione artis accõmodantes animam
suam, & conquirentes in lege Altissimi.

CAPVT XXXIX.

*Studiũ sapientis, ipsius q; præclara opera & nomi-
nis perpetuitas: Deus benedicendus in operibus suis,
cui nihil occultum est: benedictio Dei in bonos, & ira
in malos: bonis omnia in bonum cedunt, malis in ma
lum, ad quos puniendos, & cætera sunt creata.*

1 SApientiam omnium antiquorum exqui-
ret sapiens, & in prophetis vacabit.
2 Narrationem virorum nominatorum con
seruabit, & in versutias parabolarum simul
introibunt.
3 Occulta prouerbiorum exquiret, & in ab-
conditis parabolarum conuersabitur.
4 In medio magnatorum ministrabit, & in
conspectu præsidis apparebit,
5 In terram alienigenarum gentium per-
transiet. bona enim & mala in omnibus ten
tabit.
6 Cor suum tradet ad vigilandum diluculo
ad Dominum qui fecit illum, & in conspe-
ctu Altissimi deprecabitur.
7 Aperiet os suum in oratione, & pro deli-
ctis suis deprecabitur.
8 ¶ Si enim Dominus magnus voluerit, spi-
9 ritu intelligentiæ replebit illũ: ¶ & ipse tan-
quam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ,
& in oratione confitebitur Domino.
10 Et ipse diriget consilium eius & disci- B
plinam, & in absconditis suis consiliabi-
tur.
11 Ipse palàm faciet disciplinã doctrinæ suæ,
& in lege testamenti Domini gloriabitur.
12 Collaudabunt multi sapientiam eius, &
vsque in seculum non delebitur.
13 Non recedet memoria eius, & nomẽ eius
requiretur à generatione in generationem.
14 Sapientiam eius enarrabũt gentes, & lau-
dem eius enuntiabit ecclesia.
15 Si permanserit nomen*, derelinquet plus *eius.
quàm mille: & si requieuerit, proderit illi.
16 Adhuc consiliabor, vt enarrem: vt furore
enim repletus sum.
17 In voce dicit, Obaudite me diuini fructus,
& quasi rosa plantata super riuos aquarum
fructificate.
18 Quasi Libanus odorem suauitatis habe-
te.
19 Florete flores, quasi lilium, & date odo-
rem, & frondete in gratiam, & collaudate
canticum, & benedicite Dominum in ope-
ribus suis.
20 Date nomini eius magnificentiã, & con-
fitemini illi in voce labiorum vestrorum, &
in canticis labiorum, & citharis, & sic dice-
21 tis in confessione, ¶ Opera Domini vniuer C
sa bona valde. Gen. 1. d. 31.
22 In verbo eius stetit aqua, sicut congeries: Mat. 7. d. 37.
& in sermone oris illius, sicut exceptoria a- Gen. 8. a. 3.
23 quarum: ¶ quoniam in præcepto ipsius pla-
cor fit, & non est minoratio in salute ipsius.
24 Opera omnis carnis coram illo, & non
est quicquam absconditum ab oculis eius.
25 A seculo vsque in seculum respicit, & ni-
hil est mirabile in conspectu eius.
26 Non est dicere, Quid est hoc, aut quid est
istud? omnia enim in tempore suo quærent.
27 Benedictio illius quasi fluuius inundabit: Gen. 7. d. 23.
28 ¶ & quo modo cataclysmus aridam inebria
uit, sic ira ipsius gentes quæ non exquisierũt
eum, hæreditabit.

Quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exod.14.e.21.-5. 29 Quo modo conuertit aquas in siccitatẽ? & siccata est terra, & viæ illius vijs illorum directæ sunt: sic peccatoribus offensiones in ira eius.

30 Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala.

Sup.29.d.28.-18. 31 Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, & ferrum, sal', lac, & panis similagineus, & mel, & botrus vuæ, & oleum, & vestimentum.

D 32 Hæc omnia sanctis in bona, sic & impijs & peccatoribus in mala conuertentur.

33 Sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta

Inf.40.b.9. Exod.9.e.23. 4.Reg.6.e.25. Iere.24.d.10. 34 sua: ¶ in tempore consummationis effundent virtutem: & furorem eius qui fecit illos, confundent.

35 Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc

36 ad vindictam creata sunt. ¶ bestiarum dentes, & scorpij, & serpentes, & romphęa vindicans in exterminium impios.

37 In mandatis eius epulabũtur, & super terram // in necessitate' præparabuntur, & in

*necessitatem 4. temporibus suis non præterient verbum.

38 Propterea ab initio confirmatus sum, & consiliatus sum, & cogitaui, & scripta dimisi.

Gen.1.d.31. 39 Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua subministrauit.

40 Non est dicere, Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo cõprobabuntur.

41 Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.

CAPVT XL.

Occupationi magnæ, iugo graui, ac varijs miserijs homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum suis diuitijs citò delendi: laus vitæ sibi sufficientis: varios binarios commendat, quibus tamẽ alia anteponit: laus timoris Domini: fac ne indigeas, nec in alienam mensam respicias, à quo vir disciplinatus & eruditus seruat.

A 1 OCcupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum vsque in diem sepulturę in matrẽ omnium.

2 Cogitationes eorum, & timores cordis aduentio expectationis & dies finitionis:

3 ¶ residentes super sedem gloriosam, vsq; ad

4 humiliatum in terra & cinere: ¶ ab eo qui vtitur hyacintho, & portat coronam vsque ad eum qui operitur lino crudo. Furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, ira

5 cundia perseuerans, & cõtentio, ¶ & in tempore refectionis in cubili somnus // noctis'

*mortis 4. immutat scientiam.

6 Modicum tanquam nihil in requie, & ab eo in somnis, quasi in die respectus.

7 Cõturbatus est in visu cordis sui, tanquam qui euaserit in die belli. In tempore salutis suę exurrexit, & admirans ad nullum timorem ¶ cum omni carne, ab homine vsque ad pecus, & super peccatores septuplum.

9 Ad hęc mors, sanguis, contentio, & rumphęa, oppressiones, fames, & contritio, & ipsa flagella: ¶ super iniquos creata sunt hęc omnia, & propter illos factus est cataclysmus.

11 Omnia enim' quę de terra sunt, in terram conuertentur, & omnes aquę in mare conuertentur.

12 Omne munus, & iniquitas delebitur, fides in seculum stabit.

13 Substantię iniustorum sicut fluminis siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluuia personabunt.

14 In aperiendo manus suas, lętabuntur, sic preuaricatores in consummatione tabescent.

15 Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, & radices immundę super cacumine petrę sonant.

16 Super omnẽ aquam viriditas, & iuxta alueum fluminis ante omne fœnum euelletur.

17 Gratia sicut paradisus benedictionis, & misericordia in seculo permanet.

18 Vita sibi sufficientis operarij condelectabitur, & in ea inuenies thesaurum.

19 Filij, ędificatio ciuitatis confirmabit nomẽ, & super hanc mulier immaculata reputabitur.

20 Vinum & musica lętificant cor, & super vtraque dilectio sapientię.

21 // Tibię' & psalterij suauem faciunt modulationem, & super vtraque lingua sancta.

22 Gratiam & speciem desiderabit oculus tuus, & super hoc virides sationes.

23 Amicus & sodalis in tempore conuenientes, & super vtrosque mulier cum viro.

24 Fratres in adiutorium in tempore consolationis, & super eos misericordia liberabit.

25 Aurum & argentum est confirmatum pedum: & super vtrunque consilium bonum citum.

26 Facultates & virtutes exaltant cor, & super hęc timor Domini.

27 Non est in timore Domini minoratio, & non est in eo inquirere adiutorium.

28 Timor Domini sicut paradisus benedictionis, & super omnem gloriam operuerunt illum.

19 Fili, in tempore vitæ tuæ ne indigeas. melius enim est mori, quàm indigere.

30 Vir respiciens in mensam alienam, non est vita eius in cogitatione victus. alit enim animam suam cibis alienis.

31 Vir autem disciplinatus, & eruditus custodiet se.

32 In ore imprudentis condulcabitur inopia, & in ventre eius ignis ardebit.

CAPVT XLI.

Memoria mortis cui est amara & cui non: mortem non metuas, sed præteritorum & futurorũ memento, contentus diuina dispositione creatę: maledictio manentis impios: cura boni nominis: sapientia & thesaurus absconditi inutiles: qualiter sit de peccatis erubescendum: ne faciem auertas à proximo, nec respicias mulierẽ alterius, neq; improperes post datum.

O Mors quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis:

2 ¶ viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum?

3 ¶ O mors bonum est iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibili qui perdit sapientiam.

5 Noli metuere iudicium mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ superuentura sunt tibi: hoc iudicium à Domino omni carni: ¶ & quid superueniet tibi in beneplacito Altissimi, siue decem, siue centum, siue mille anni.

7 Non est enim in inferno accusatio vitæ.

8 Filij abominationum fiunt filij peccatorum, & qui conuersantur secus domos impiorum.

9 Filiorum peccatorum periet hæreditas, & cum semine illorum assiduitas opprobrij.

10 De patre impio queruntur filij, quoniam propter illum sunt in opprobrio.

11 Væ vobis viri impij, qui dereliquistis legẽ Domini Altissimi.

12 Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.

13 Omnia quæ de terra sunt, in terram conuertentur: sic impij à maledicto in perditionem.

14 Luctus hominum in corpore ipsorum, nomen autem impiorum delebitur.

15 Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille thesauri pretiosi & magni.

16 Bonæ vitæ numerus dierum: bonum autem nomen permanebit in æuum.

17 Disciplinam in pace conseruate filij, sapientia enim abscondita, & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque?

18 Melior est homo qui abscondit stultitiam suam, quàm homo qui abscondit sapientiam suam. Sup.20.d.31.

19 Veruntamẽ // reuertimini' in his quæ procedunt de ore meo. *reuertimini 1.

20 Non est enim bonum omnem irreuerentiam obseruare: & non omnia omnibus bene placent in fide.

21 Erubescite à patre & à matre de fornicatione: & à præsidente & à potente de men-

22 dacio: ¶ à principe & à iudice de delicto: à

23 synagoga & plebe de iniquitate: ¶ à socio & amico de iniustitia: -&' de loco in quo ha- -9.

24 bitas: ¶ de furto, de veritate Dei, & testa- D
mento: de discubitu in panibus, & ab obfus-

25 catione dati & accepti: ¶ à salutantibus de silentio: à respectu mulieris fornicariæ: & ab auersione vultus cognati.

26 Ne auertas faciem à proximo tuo, & ab auferendo partem & non restituendo.

27 Ne respicias mulierem alieni viri, & ne scruteris ancillam eius, neque steteris ad lectum eius. Mat.5.d.28.

28 * Ab amicis de sermonibus improperij, & cùm dederis, ne improperes. *Cauẽ.

CAPVT XLII.

Secretum non reuelandum: à respectu personarum & alijs plerisque vitijs hic enumeratis abstinendum: datum et acceptum scribendum: de solicita custodia filiæ, et super luxuriosam firmanda custodia: commo vari mulieri periculosum. melior est autem iniquitas viri quàm mulier benè faciens: opera Domini, qui omnia videt, etiam occulta cordiũ, sunt perfecta et desiderabilia.

NOn duplices sermonem auditus de reue 1 A
latione sermonis absconditi, & eris verè sine confusione, & inuenies gratiã in cõspectu omnium hominum: ne pro his omnibus cõfundaris. & ne accipias personam, vt de- Leuit.19.c.15. Deut.1.c.17. 16.d.19.
linquas.

2 De lege Altissimi, & testamento, & de iu- Prou.24.c.23
3 dicio iustificare impium, ¶ de verbo socio- Iacob.2.a.2.
rum & viatorum, & de datione hæreditatis

4 amicorũ: ¶ de æqualitate statęræ & ponderum, de acquisitione multorum & pauco-

5 rum, ¶ de // corruptione' emptionis & nego *correptione 2.
tiatorum, & de multa disciplina filiorum, & seruo pessimo latus sanguinare.

6 Super mulierem nequam bonum est signum.

7 Vbi manus multæ sunt, claude: & quodcunque trades, numera & appende: datum verò, & acceptum omne describe.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

B 8 De disciplina insensati & fatui, & de senio
ribus qui iudicantur ab adolescentibus: &
eris eruditus in omnibus, & probabilis in
conspectu omnium virorum.
9 Filia patris abscondita est, vigilia & soli-
citudo eius aufert somnum ne fortè in ado-
lescentia sua adultera efficiatur, & cum vi-
10 ro commorata odibilis fiat: ¶ nequando pol
luatur in virginitate sua, & in paternis suis
grauida inueniatur: ne fortè cum viro com
morata transgrediatur, aut certè sterilis effi-
ciatur.
Sup.26.b.13. 11 Super filiam luxuriosam confirma custo-
diam: nequando faciat te in opprobrium
venire inimicis, à detractione in ciuitate, &
obiectione plebis, & confundat te in mul-
titudine populi.
C 12 Omni homini noli intendere in specie: &
13 in medio mulierum noli commorari. ¶ de
vestimentis enim procedit tinea, & à mu-
liere iniquitas viri.
14 Melior est enim iniquitas viri quàm mu-
lier benefaciens, & mulier confundens in
opprobrium.
15 Memor ero igitur operũ Domini, & quæ
vidi annuntiabo in sermonibus Domini o-
pera eius.
16 Sol illuminans per omnia respexit, & glo-
ria Domini plenum est opus eius.
17 Nónne Dominꝰ fecit sanctos enarrare om
nia mirabilia sua, quæ confirmauit Domi-
nus omnipotens stabiliri in gloria sua?
D 18 Abyssum, & cor hominum inuestigauit:
& in astutia eorum excogitauit.
19 Cognouit enim Dominus omnem scien
tiam, & inspexit in signum æui, annuntians
quæ præterierũt & quæ superuentura sunt,
reuelans vestigia occultorum.
20 Non præterit illum omnis cogitatus, &
non abscondit se ab eo vllus sermo.
21 Magnalia sapientiæ suæ decorauit: qui est
22 ante seculum & vsque in seculum, ¶ neq;
adiectum est neque minuetur, & non eget
alicuius consilio.
23 Quàm desiderabilia omnia opera eius,
& tanquam scintilla quæ est considerare?
24 Omnia hæc viuunt, & manent in secu-
lum, & in omni necessitate omnia obau-
diunt ei.
25 Omnia duplicia, vnum contra vnum, &
non fecit quicquam deesse.
26 Vniuscuiusq; confirmauit bona. Et quis
satiabitur videns gloriam eius?

CAPVT XLIII.

*Eminentia creatoris relucet in cælorum ornatu & pulchritudine: nempe in cælo, luna, stellis, iride, ni-
ue, grandine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pru
na, & mari, in quo sunt plurima genera beluarum
denique nemo ad Deum laudandum sufficit.*

A Ltitudinis firmamentum pulchritudo
eius est, species cæli in visione gloria.
2 Sol in aspectu annuntians in exitu, vas ad-
mirabile opus excelsi.
3 In meridiano exurit terram, & in conspe-
ctu ardoris eius quis poterit sustinere?
4 nacem custodiens in operibus ardoris, &
pliciter sol exurens montes, radios ignitos
exufflans & rẽfulgens, radijs suis obcecat
oculos.
5 Magnus Dominus qui fecit illum, & in
monibus eius festinauit iter.
6 Et luna in omnibus in tempore suo ost
sio temporis & signum æui.
7 A luna signum diei festi, luminare quo
minuitur in consummatione.
8 Mensis secundum nomen eius est crescens
mirabiliter in consummatione.
9 Vas castrorum in excelsis, in firmamento
cæli resplendens glorioſè.
10 Species cęli gloria stellarum mundus
luminans in excelsis Dominus.
11 In verbis sanctis stabunt ad iudicium, &
non ⁄ deficient in vigilijs suis.
12 Vide arcum, & benedic eum qui fecit
lum: valde speciosus est in splendore su
13 Gyrauit cælum in circuitu gloriæ suæ,
nus Excelsi aperuerunt illum.
14 Imperio suo accelerauit niuem, & ac
lerat coruscationes emittere iudicio sui
15 Propterea aperti sunt thesauri, & e
uerunt nebulæ sicut aues.
16 In magnitudine sua posuit nubes, &
fracti sunt lapides grandinis.
17 In conspectu eius commouebuntur mo
tes, & in voluntate eius aspirauit Noto.
18 Vox tonitrui eius verberauit terram, mo
19 stas Aquilonis, & congregatio spiritus: &
sicut auis deponens ad sedendũ, sic ingre
uem, & sicut locusta demergens descen
eius.
20 Pulchritudinẽ candoris eius admirabi
oculus, & super imbrẽ eius expandet
21 Gelu sicut salem effundet super terram,
dũ gelauerit, fiet tanquã cacumina acu
22 Frigidus ventus Aquilo flauit, & gelu
crystallus & aqua, super omnem congre
tionem aquarum requiescet, & sicut lor
induet se aquis.
23 Et deuorabit montes, & exuret desertum
& extinguet viride sicut ignem. Medicina

24 Medicina omnium in festinatione ne-
bulæ: & ros obuians ab ardore venienti hu-
milem efficiet eum.
25 In sermone eius siluit ventus, & cogita-
tione sua placauit abyssum, & plantauit il-
lum Dominus IESVS.
26 Qui nauigant mare, enarrant pericula
eius: & audientes auribus nostris admirabi-
mur.
27 Illic præclara opera, & mirabilia: varia be
stiarum genera, & omnium pecorum, &
creatura beluarum.
28 Propter ipsum confirmatus est itineris fi-
nis, & in sermone eius composita sunt om-
D nia.
29 Multa dicemus, & deficiemus in ver-
bis, cõsummatio autem sermonum ipse est
Ps.44. in omnibus.
9.a.4. 30 Gloriantes ad quid valebimus? ipse enim
Omnipotens super omnia opera sua.
31 Terribilis Dominus, & magnus vehemẽ-
ter, & mirabilis potentia ipsius.
32 Glorificantes Dominum quantumcun-
que potueritis, superalebit adhuc, & admi
rabilis magnificentia eius.
33 Benedicentes Dominum, exaltate illum
quantum potestis. maior enim est omni
laude.
Ps.144. 34 Exaltantes eum replemini virtute. Ne la-
a. boretis: non enim comprehendetis.
35 Quis videbit eum, & enarrabit? & quis
magnificabit eum sicut est ab initio?
36 Multa abscondita sunt maiora his: pauca
enim vidimus operum eius.
37 Omnia autem Dominus fecit, & pijs
tibus dedit sapientiam.

CAPVT XLIIII.

*Laus priorum patrum, ac seminis eorum: primum
in genere, deinde nominatim Laudantur Enoch, Noë,
Abraham, cui facta sunt promissiones, Isaac & Ia-
cob.*

A Laudemus viros gloriosos, & parentes no-
stros in generatione sua.
2 Multam gloriam fecit Dominus magnifi-
centia sua à seculo.
3 Dominantes in potestatibus suis homines
magni virtute, & prudentia sua præditi
4 nuntiantes in prophetis dignitatem prophe
tarum, ¶ & imperantes in præsenti popu-
lo, & virtute prudentiæ populis sanctissima
5 verba.
In peritia sua requirentes modos musicos,
& narrantes carmina ⁄ scripturarum.
6 Homines diuites in virtute pulchritudi-
nis studium habentes: pacificantes in domi
bus suis.
7 Omnes isti in generationibus gentis suæ
gloriam adepti sunt, & in diebus suis haben
tur in laudibus.
8 Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen B
9 narrandi laudes eorum: ¶ & sunt quorum
non est memoria: perierunt quasi qui non
fuerint, & nati sunt, quasi non nati, & filij
ipsorum cum ipsis.
10 Sed illi viri misericordiæ sunt, quorũ pie-
11 tates non defuerunt: ¶ cum semine eorum
12 permanent bona, ¶ hæreditas sancta nepo-
tes eorum, & in testamentis stetit semen eo-
rũ. ¶ & filij eorum propter illos vsq; in æter-
num manẽt: semen eorum & gloria eorum
non derelinquetur.
13 Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & C
nomen eorum viuit in generationem & ge
nerationem.
14 Sapientiam ipsorum narrẽt populi, & lau
dem eorum nuntiet ecclesia.
15 Henoch placuit Deo, & translatus est in *Gen.5.c.22.*
paradisum, vt det gentibus pœnitentiam.
16 Noë inuẽtus est perfectus, iustus, & in tem *Heb.11.a.5.*
pore iracundiæ factus est reconciliatio. *Gen.6.b.9.*
17 Ideo dimissum est reliquum terræ, cùm *7.a.1.*
factum est diluuium. *Heb.11.b.7.*
18 Testamẽta seculi posita sunt apud illum, *Gen.9.b.9.6.*
ne deleri possit diluuio omnis caro. *15.*
19 Abraham magnus pater multitudinis gen *Gen.12.a.2.*
tium, & non est inuentus similis illi in glo- *15.b.5.17.a.5.*
20 ria, qui conseruauit legem Excelsi, & fuit in *Gen.17.a.10.*
testamento cum illo. *Gen.12.a.1.*
21 In carne eius stare fecit testamentum, & *Gal.3.a.6.*
in tentatione inuentus est fidelis. *Heb.11.d.17.*
D
22 Ideo iureiurando dedit illi ⁄ gloriam in *Gen.22.d.18.*
gente sua, crescere illum quasi terræ cumu- *ꝑ semen.*
23 lum, ¶ & vt stellas exaltare semen eius, &
hæreditare illos à mari vsque ad mare, & à
flumine vsque ad terminos terræ.
24 Et in Isaac eodem modo fecit propter A-
braham patrem eius.
25 Benedictionem omnium gentium dedit
illi Dominus, & testamentum * cõfirmauit ** suum.*
super caput Iacob.
26 Agnouit eum in benedictionibus suis, &
dedit illi hæreditatem, & diuisit illi partem
in tribubus duodecim.
27 Et conseruauit illi homines misericor-
diæ inuenientes gratiam in oculis omnis
carnis.

CAPVT XLV.

*De laudibus Moysi, Aaron & Phinees: de congrega-
tione Core interempta.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

A 1 Dilectus Deo & hominibus Moyses, cuius memoria in benedictione est.
Exod.11.a.3.
2 Similem illum fecit in gloria sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorũ, & in verbis suis monstra placauit.
Exo.7.8.9.10. 3 Glorificauit illum in conspectu regum, & iussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriam suam.
Num.12.a.3. b.7. Heb.3.a.5. 4 In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne.
–3. 5 Audiuit-enim eum, & vocem ipsius, & induxit illum in nubem.
Exod.19 & 20 6 Et dedit illi // cor ad præcepta, & legem vitæ & disciplinæ, docere Iacob testamentum suum, & iudicia sua Israël.
c coram præcepta 2.
Exod. 4.d.14. Exod. 28.a.1. 7 Excelsum fecit Aaron fratrem eius, & similem sibi de tribu Leui. ¶ statuit ei testamentũ æternum, & dedit illi sacerdotium
8 gentis, & beatificauit illum in gloria.
Exo 28. & 26 9 ¶ & circuncinxit eũ zona gloriæ, & induit eum stolam gloriæ, & coronauit eum in vasis virtutis.
B 10 Circumpedes & femoralia, & humerale posuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro, ¶ dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo in memoriam filijs gentis suæ.
11
12 Stola sancta auro & hyacintho, & purpura, opus textile, viri sapientis iudicio & veritate prædita.
13 Torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarij sculptis in memoriam secundum numerum tribuum Israël.
14 Coronam auream super mitram eius expressam signo sanctitatis: & gloria honoris, & opus virtutis, desideria oculorũ ornata.
15 Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia vsque ad originem.
16 Nõ est indutus illa alienigena aliquis, sed tantùm filij ipsius soli, & nepotes eius per omne templum.
C 17 Sacrificia ipsius cõsumpta sunt igne quotidie.
Leuit.8.b.12. 18 Compleuit Moyses manus eius, & vnxit illum oleo sancto.
19 Factum est illi in testamentum æternum, & semini eius sicut dies cęli, fungi sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum suum in nomine suo.
20 Ipsum elegit ab omni viuente, offerre sacrificium Deo, incensum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo suo:
–4. 21 ¶ & dedit illis in præceptis suis potestatẽ, in testamentis iudiciorũ docere Iacob testimonia, & in lege sua lucem dare Israël.
22 Quia cõtra illum steterunt alieni, & propter inuidiam circundederunt illum homines in deserto, qui erant cum Dathan & Abiron, & congregatio Core in iracundia.
23 Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & consumpti sunt in impetu iracundiæ.
24 Fecit illis monstra, & consumpsit illos in flamma ignis.
25 Et addidit Aaron gloriam, & dedit illi hereditatem, & primitias frugum terræ dedit illi.
26 Panem ipsis in primis parauit in scientiam: nam & sacrificia Domini edent, quæ dedit illi, & semini eius.
27 Cæterum in terra gentes non hæreditabit, & pars non est illi in gente. ipse est enim pars eius & hæreditas.
28 Phinees filius Eleazari tertius in gloria, imitando eũ in timore Domini: ¶ & stetit in reuerentia gentis: in bonitate & alacritate animæ suæ placuit Deo Israël.
29
30 Ideo statuit illi testamentum pacis, principem sanctorum & gentis suæ, vt ipse & semini eius sacerdotij dignitas in æternum.
31 Et testamentum Dauid regi filio Iesse de tribu Iuda, hæreditas ipsi & semini eius: daret sapientiam in cor nostrum, iudicare gentem suam in iustitia: ne aboleretur memoria ipsorum, & gloriam ipsorum in generationem eorum æternam fecit.

CAPVT XLVI.

Laudes Iosue, Caleb, & Samuelis.

FOrtis in bello Iesus Naue successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum, ¶ maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, vt consequeretur hæreditatem Israël.
2
3 Quam gloriam adeptus est in tollendo nus suas, & iactando contra ciuitates phęas?
4 Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dominus // perduxit.
5 Aut non in iracundia eius impedita est sol, & vna dies facta est quasi duo?
6 Inuocauit Altissimum potentem in oppugnando inimicos vndique, & audiuit illum magnus & sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valde fortis.
7 Impetum fecit contra gentem hostilem,
8 & in descensu perdidit contrarios, ¶ vt cognoscant gentes potentiam eius, quia contra Deum pugnare non est facile: & secutus est à tergo potentes.

Num.14.9 Et in diebus Moysi misericordiam fecit ipse & Caleb filius Iephone, stare contra hostẽ, & prohibere gentem à peccatis, & perfringere murmur malitiæ.
Num.14. 10 Et ipsi duo constituti, à periculo liberati sunt à numero sexcentorum millium pedi-
Num.c. 11 tum, inducere illos in hæreditatem, in terram quæ manat lac & mel.
Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinẽ, & vsque in senectutem permansit illi virtus,
C 12 vt ascenderet in excelsum terræ locum, & semen ipsius obtinuit hæreditatem: ¶ vt viderent omnes filij Israël quia bonum est obsequi sancto Deo.
13 Et iudices singuli suo nomine, quorum nõ est corruptum cor, qui non auersi sunt à Do-
14 mino, ¶ vt sit memoria illorum in benedi-
15 ctione, ¶ & ossa eorũ pullulent de loco suo, & nomen eorum permaneat in æternum, permanens ad filios illorum sanctorum virorum gloria.
16 Dilectus à Domino Deo suo Samuel propheta Domini, renouauit imperium, & vnxit principes in gente sua.
17 In lege Domini congregationem iudicauit, & vidit Deum Iacob, & in fide sua probatus est propheta.
18 Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia
D 19 vidit Deum lucis, ¶ & inuocauit Dominũ omnipotentem in oppugnando hostes circunstantes vndique in oblatione viri inuiolati.
Lib.ii.c.20 Et intonuit de cælo Dominus, & in soni-
21 tu magno auditam fecit vocem suam, ¶ &
Lib.ii.c.23 contriuit principes Tyriorum, & omnes duces Philisthijm: ¶ Et ante tempus finis vitæ
suæ & sęculi, testimonium præbuit in conspectu Domini, & Christi, pecunias & vsque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accusauit illum homo.
Lib.ii.c.25 Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatem gentis.

CAPVT XLVII.

Laudes Nathan, Dauidis, & Salomonis.

A 1 POst hæc surrexit Nathan propheta in diebus Dauid.
2 Et quasi adeps separatus à carne, sic Dauid à filijs Israel.
3 Cum leonibus lusit quasi cum agnis: & in vrsis similiter fecit sicut in agnis ouium in iuuentute sua.
4 Nunquid non occidit gigantem, & abstulit opprobrium de gente?
5 In tollendo manum in saxo fundæ deiecit
6 exultationem Goliæ, ¶ vbi inuocauit Dominum omnipotentem, & dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu gentis suæ.
7 Sic in decem millibus glorificauit eum, & laudauit eum in benedictionibus Domini, 1.Reg.18.b.7.
8 in offerendo illi coronam gloriæ. ¶ contriuit enim inimicos vndique, & extirpauit Philisthijm contrarios vsq; in hodiernum diem: contriuit cornu ipsorum vsq; in æternum.
9 In omni opere dedit confessionem Sancto, & Excelso in verbo gloriæ.
10 De omni corde suo laudauit Dominũ, & B
dilexit Deum qui fecit illum, & dedit illi
11 contra inimicos potentiam: ¶ & stare fecit cantores contra altare, & in sono eorũ dulces fecit modos.
12 Et dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora vsque ad consummationem vitæ, vt laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent manè Dei sanctitatem.
13 Christus purgauit peccata ipsius, & exal- 2.Reg. 12.c.13.
tauit in æternum cornu eius: & dedit illi testamentum regũ, & sedem gloriæ in Israël.
14 Post ipsum surrexit filius sensatus, & propter illum deiecit omnem potentiam inimicorum.
15 Salomon imperauit in diebus pacis, cui 3.Reg.3.a.1.
subiecit Deus omnes hostes, vt conderet domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum, quemadmodum eruditus est in iuuentute sua.
16 Et impletus est quasi flumen sapientia, & 3.Reg. 4. d.32.
terram retexit anima // sua.
c tua 5.
17 Et replesti in comparationibus ænigma- C
ta: ad insulas longè diuulgatum est nomen tuum, & dilectus es in pace tua.
18 In cantilenis & prouerbijs, & comparationibus & interpretationibus miratæ sunt
19 terræ, ¶ & in nomine Domini Dei cui est cognomen, Deus Israël.
20 Collegisti quasi aurichalcum aurum, & 3.Reg.10.d.27.
21 vt plumbum complesti argentum, ¶ & in- 3.Reg.11.a.4.
clinasti femora tua mulieribus. Potestatem
22 habuisti in corpore tuo, ¶ dedisti maculam in gloria tua, & prophanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & in
23 cæteris stultitiam tuam, ¶ vt faceres imperium bipartitum, & ex Ephraim imperare imperium durum.
24 Deus autem non derelinquet misericor- 2.Reg.7.c.15.
diam suam, & non corrumpet, nec delebit

Universidad de Deusto
Biblioteca

operasua, neque perdet à stirpe nepotes electi sui: & semen eius qui diligit Dominũ, non corrumpet.
25 Dedit autem reliquum Iacob, & Dauid de ipsa stirpe.
26 Et finem habuit Salomon cum patribus suis.
27 Et dereliquit post se de semine suo gentis
3.Reg.12.d.16. 28 stultitiam, ¶ & imminutum à prudentia Roboam, qui auertit gentem consilio suo,
3.Reg.12.f.28 29 ¶ & Ieroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israël, & dedit viam peccandi Ephráim, & plurima redundauerũt peccata ipsorum.
30 Valde auerterunt illos à terra sua.
31 Et quæsiuit omnes nequitias, vsque dum peruenirent ad illos defensio, & ab omnibus peccatis liberauit eos.

CAPVT XLVIII.

Laudes Eliæ, Elisæi, Ezechiæ, et Isaiæ, quorum oratione Deus liberauit Israël ab exercitu Sennacherib.

A 1 ET surrexit Elias propheta, quasi ignis, & 3.Reg.17.a.1. verbum ipsius quasi facula ardebat.
2 Qui induxit in illos famem, & imitantes illum inuidia sua, pauci facti sunt. nõ enim poterant sustinere præcepta Domini.
3 Verbo Domini continuit cælum, & deie-
4 cit à se ignem terræ. ¶ sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriari tibi?
3.Reg.17.d.22 5 Qui sustulisti mortuum ab inferis, de sorte mortis, in verbo Domini Dei.
6 Qui deiecisti reges ad perniciem, & confregisti facile potentiam ipsorum, & gloriosos de lecto suo.
7 Qui audis in Sina iudicium, & in Horeb iudicia defensionis.
3.Reg.19.c.16. 8 Qui vngis reges ad pœnitentiam, & prophetas facis successores post te.
B 9 Qui receptus es in turbine ignis in curru
4.Reg.2.b.11. equorum igneorum.
*iudicijs. 10 Qui inscriptus es in *indicijs' temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Iacob.
11 Beati sunt qui te viderunt, & in amicitia
12 tua decorati sunt. ¶ nam nos vita viuimus tantùm, post mortem autem non erit tale nomen nostrum.
4.Reg.2.b.9. 13 Elias qui in turbine tectus est, & in Eliseo completus est spiritus eius: in diebus suis
4.Reg.13.d.21. 14 non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum. ¶ nec superauit illum verbum aliquod, & mortuum prophetauit corpus eius.
15 In vita sua fecit monstra, & in morte mira- C rabilia operatus est.
16 In omnibus istis non pœnituit populus, & nõ recesserunt à peccatis suis vsquedum eiecti sunt de terra sua, & dispersi sunt in om-
17 nem terram. ¶ & relicta est gens perpauca, & princeps in domo Dauid.
18 Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: alij autem multa commiserunt pec-
cata.
19 Ezechias muniuit ciuitatem suam, & in- duxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & ædificauit ad aquam puteos.
20 In diebus ipsius ascendit Sennacherib, & misit Rabsacen, & sustulit manũ suam contra illos, & extulit manum suam in Sion, &
superbus factus est potentia sua.
21 Tunc mota sunt corda & manus ipsorum, & doluerunt quasi parturientes mulieres.
22 Et inuocauerunt Dominum misericor-
dem, & expandentes manus suas, extulerunt ad cælum: & sanctus Dominus Deus audiuit citò vocem ipsorum.
23 Non est commemoratus peccatorum ip-
lorum, neq; dedit illos inimicis suis, sed purgauit eos in manu Isaiæ sancti prophetæ.
24 Deiecit castra Assyriorum, & contrivit
25 illos angelus Domini. ¶ nam fecit Ezechias as quod placuit Deo, & fortiter iuit in vi-
Dauid patris sui, quam mandauit illi Isaias propheta magnus, & fidelis in conspectu
Dei.
26 In diebus ipsius retrò redijt sol, & addidit regi vitam.
27 Spiritu magno vidit vltima, & consolatus est lugentes in Sion, vsque in sempiter-
num.
28 Ostendit futura & abscondita antequam euenirent.

CAPVT XLIX.

De Iosia, et quòd omnes reges Iuda præter Dauid, Ezechiam et Iosiam, fuerunt peccatores: de Hieremia, Ezechiele, Zorobabel, Iesu filio Iosedec, Nehemia, Henoch, Ioseph, Seth, et Sem.

MEmoria Iosiæ in compositione odoris facta opus pigmentarij.
2 In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria, & vt musica in conuiuio vini.
3 Ipse est directus diuinitus in pœnitentiam populi, & tulit abominationes impietatis,
4 & gubernauit ad Dominũ cor ipsius, & in diebus peccatorum corroborauit pietatem.
5 Præter Dauid, & Ezechiam, & Iosiam,
6 omnes peccatum commiserunt: ¶ nam reliquerunt legem Altissimi reges Iuda, & con-
7 contempserunt timorem Dei. ¶ Dederunt enim regnum suum alijs, & gloriam suam
B alienigenæ genti.
Ezech.23.b.8 8 Incenderunt electam sanctitatis ciuitatẽ, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Ie-
Ierem.b. remiæ.
9 Nam malè tractauerunt illum, qui à ventre matris consecratus est propheta, euertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renouare.
10 Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubim.
11 Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt re-
ctas vias.
12 Et duodecim prophetarum ossa pullu-
D lent de loco suo. nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis.
13 Quomodo amplificemꝰ Zorobabel? nam
& ipse quasi signum in dextera manu Isra-
14 el: ¶ Et Iesum filium Iosedec? qui in diebus suis ædificauerunt domum, & exaltauerunt templum sanctum Domino, paratum in glo-
riam sempiternam.
15 Et Nehemias in memoria multi tempo-
ris, qui erexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos no-
stras.
16 Nemo natus est in terra qualis Henoch.
nam & ipse receptus est à terra.
17 Et Ioseph qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fra-
trum, stabilimentum populi: ¶ & ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt.
19 Seth & Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

CAPVT L.

Simonis pontificis filij Oniæ præconia narrantur celeberrima: duæ gentes odio habitæ & tertia stulta: de Iesu filio Sirach huius libri autore.

A 1 SImon Oniæ filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum, & in diebus suis
2 corroborauit templum.
Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex ædificatio & excelsi parietes tem-
pli.
3 In diebus ipsius remanauerunt putei aqua rum, & quasi mare adimpleti sunt supra mo-
dum.
4 Qui curauit gentẽ suam, & liberauit eam à perditione.
5 Qui præualuit amplificare ciuitatem, qui
adeptus est gloriam in conuersatione gentis: & ingressum domus & atrij amplificauit.
6 Quasi stella matutina in medio nebulæ, & quasi luna plena in diebus suis lucet.
7 Et quasi sol refulgẽs, sic ille effulsit in templo Dei.
8 Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ, & quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ, & quasi thus redolens in diebus æstatis.
9 Quasi ignis effulgens, & thus ardens in igne.
10 Quasi vas auri solidum ornatum omni lapide pretioso.
11 Quasi oliua pullulans, & cypressus in alti- B tudinem se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriæ, & vestiri eum cõsummatione virtutis.
12 In ascensu altaris sancti, gloriam dedit sanctitatis amictum.
13 In accipiendo autem partes de manu sacerdotum, & ipse stans iuxta aram.
14 Circa illũ corona fratrum: & quasi plantatio cedri in monte Libano, sic circa illum steterunt quasi rami palmæ, & omnes filij Aaron in gloria sua.
15 Oblatio autem Domini in manibus ipsorum, coram omni synagoga Israël, & consummationem fungens in ara, amplificare
16 oblationem excelsi regis. ¶ porrexit manũ suã in libatione, & libauit de sanguine vuæ.
17 Effudit in fundamento altaris odorem diuinum excelso principi.
18 Tunc exclamauerunt filij Aaron, in tubis productilibus sonuerunt, & auditam fece- C runt vocem magnam in memoriam coram Deo.
19 Tunc omnis populus simul properauerunt, & ceciderunt in faciem super terram adorare Dominum Deum suum, & dare preces omnipotenti Deo excelso.
20 Et amplificauerunt psallentes in vocibus suis, & in magna domo auctus est sonus suauitatis plenus.
21 Et rogauit populus Dominum excelsum in prece, vsquedum perfectus est honor Domini, & munus suum perfecerunt.
22 Tunc descendens, manus suas extulit in omnem cõgregationem filiorum Israël dare gloriam Domino à labijs suis, & in nomine
23 ipsius gloriari. ¶ & iterauit orationẽ suam, volens ostendere virtutem Dei.
24 Et plus orauit Deũ omnium, qui magna D fecit in omni terra, qui auxit dies nostros à

Universidad de Deusto
Biblioteca

ventre matris nostræ, & fecit nobiscum se-
25 cundum suam misericordiam, ¶ det nobis
iucunditatem cordis, & fieri pacem in die-
bus nostris in Israel per dies sempiternos:
26 ¶ credere Israël nobiscum esse Dei miseri-
cordiam, vt liberet nos in diebus suis.
27 Duas gentes odit anima mea: tertia au-
28 tem non est gens quam oderim: ¶ qui sedēt
in monte Seir, & Philisthijm: & stultus po-
pulus qui habitat in Sichimis.
29 Doctrinam sapientiæ, & disciplinæ scri-
psit in codice isto Iesus filius Sirach Ieroso-
lymita, qui renouauit sapientiam de corde
suo.
30 Beatus qui in istis versatur bonis: qui po-
nit illa in corde suo, sapiens erit semper.
31 Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit. quia
lux Dei vestigium eius est.

Oratio Iesu filij Sirach.

CAPVT LI.

Dei laus, exaltatio, & gratiarum actio.

A 1 COnfitebor tibi Domine rex, & collauda-
bo te Deum saluatorem meum.
2 Confitebor nomini tuo: quoniam adiutor
3 & protector factus es mihi, ¶ & liberasti
corpus meum à perditione, à laqueo linguæ
iniquę, & à labijs operantium mendacium,
& in cōspectu astantium factus es mihi ad-
iutor.
4 Et liberasti me secundum multitudinem
misericordiæ nominis tui à rugientibus,
5 præparatis ad escam. ¶ de manibus quæren-
tium animam meam, & de portis tribulatio
6 num quæ circundederunt me: ¶ à pressura
flammæ, quæ circundedit me, & in medio
ignis non lum æstuatus.
7 De altitudine ventris inferi, & à lingua co
inquinata, & à verbo mendacij, à rege ini-
quo, & à lingua iniusta.
8 Laudabit vsq; ad mortem anima mea Do-
9 minum, ¶ & vita mea appropinquans erit
in inferno deorsum.
B 10 Circundederunt me vndique, & non erat
qui adiuuaret. Respiciens eram ad adiuto-
rium hominum, & non erat.
11 Memoratus sum misericordiæ tuæ Domi-
ne, & cooperationis tuæ quæ à seculo sunt.
12 ¶ quoniam eruis sustinentes te Domine, &
liberas eos de manibus gentium.
13 Exaltasti super terram habitationē meam,
& pro morte defluente deprecatus sum.
14 Inuocaui Dominū patrem Domini mei,
vt non derelinquat me in die tribulationis
meę, & in tēpore superborū sine adiutorio.
15 Laudabo nomen tuum assidue, & collau-
dabo illud in confessione, & exaudita est o-
ratio mea.
16 Et liberasti me de perditione, & eripuisti
me de tempore iniquo.
17 Propterea confitebor, & laudem dicam
tibi, & benedicam nomini Domini.
18 Cùm adhuc iunior sum, priusquam eber-
rarem, quæsiui sapientiam palam in ora-
tione mea.
19 Ante templum postulabam pro illa, & vsq;
in nouissimis inquirā eam, & florebit a-
quam præcox vua.
20 Lętatum est cor meum in ea, ambulauit
pes meus iter rectum, à iuuentute mea vest-
stigabam eam.
21 Inclinaui modicè aurem meam, & excepi
illam.
22 Multam inueni in meipso sapientiam, &
multum profect in ea. Danti mihi sapien-
tiam, dabo gloriam.
24 Consiliatus sum enim vt facerem illum
zelatus sum bonum, & non confundar.
25 Colluctata est anima mea in illa, & in le-
ctione mea confirmatus sum.
26 Manus meas extendi in altum, & in sapi-
entia eius luxit anima mea, & ignorantiam
meas illuminauit.
27 Animam meam direxi ad illam, & in eg-
nitione inueni eam.
28 Possedi cū ipsa cor ab initio: propterea
non derelinquar.
29 Venter meus conturbatus est quærendo
illam: propterea bonam possidebo possi-
sionem.
30 Dedit enim mihi Dominus linguam mer-
cedem meam: & in ipsa laudabo eum.
31 Appropiate ad me indocti, & congregate
vos in domum disciplinę. ¶ quid adhuc re-
tardatis? & quid dicitis in his? anim̄ vestra
sitiunt vehementer.
33 Aperui os meum, & locutus sum, Comp-
34 rate vobis sine argento*, ¶ & collū vestrum
subijcite iugo, & suscipiat anima vestra di-
sciplinam. in proximo est enim inuenire
eam.
35 Videte oculis vestris quia modicum labo-
raui, & inueni mihi multam requiem.
36 Assumite disciplinam in multo numero
argenti, & copiosum aurū possidere in il-
37 lam. Lętetur anima vestra in misericordia
& non confundemini in laude ipsius.
38 Operamini opus vestrum ante tempus,
& dabit vobis mercedem vestram in tem-
pore suo.

AD

AD PAVLAM ET EVSTO-CHIVM IN TRANSLATIONEM ISAIÆ EX HEBRAICA VERITATE, HIERONYMI PRAEFATIO.

NEMO CVM PROPHETAS versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis vel operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, vt per cola scribantur & commota, qui vtique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouam, nouo scribendi genere distinximus. Ac primùm de Isaia scientiam, quod in sermone suo disertus sit: quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio rusticitatis admistum. Vnde accidit, vt præ cæteris florem sermonis eius, translatio non potuerit conseruare. Deinde sit, quam Euangelista. Ita enim vniuersa Christi Ecclesiæ, mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Vnde conjicio noluisse tunc temporis Septuaginta interpretes fidei suæ sacramenta perspicuè ethnicis prodere: ne similitudinibus, & margaritas porcis darent: quæ cùm hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abscondita. Nec ignoro, quanti laboris sit prophetas intelligere: nec facile quempiam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere morsum plurimorum, qui stimulante inuidia, quod consequi non valent, desperant. Scient ergo & prudens in flammam mittō manum: & nihilominus hoc à fastidiosis lectoribus precor, vt quomodo Graci post Septuaginta transtulerint Aquilam & Symmachum, & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel vt Septuaginta ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem vnum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & postea despiciant: ne videantur, non ex iudicio, sed ex odij præsumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Isaias in Ierusalem & in Iudæa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroque regno, nunc commistim, nunc separatim texit oraculum. Et cùm interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captiuitatem reditum populi significet in Iudæam: tamen omnis eius cura de vocatione Gentium, & aduentu Christi est. Quem quanto plus amatu ō Paula & Eustochium, tanto magis ab eo petite, vt pro obtrectatione præsenti quæ me indesinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne Iudæi de falsitate scripturarum ecclesijs eius diutius insultarent.

ARGVMENTVM IN PROPHETIAM ISAIAE.

ISAIAS in Ierusalem nobili genere ortus est, ibiq; prophetauit. Sub Manasse rege sectus in duas partes occubuit. Sepultusq; est sub Quercu-Rogel, iuxta transitum aquarum, quas olim Ezechias rex iacto obstruxerat puteo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PROPHETIA ISAIAE.

CAPVT I.

Tempus quo prophetauit Isaias super Iudam & Ierusalem, quæ ob suam ingratitudinem aliaq; scelera, omni pœnarum genere à Deo percussa, nõ est ad eum reuersa: quamobrẽ dicit miserrimam imminere ipsi desolationem: victimæ & solennitates ipsius reijciuntur: & quid facere debeat, vt in gratiam à Deo recipiatur. rursum ob defectionem à pristina virtute in varia peccata, grauem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem, & in fœliciorem statum restitutionem vaticinatur.

VISIO ISAIAE FILII A
Amos quam vidit super Iudam &
Ierusalem in diebus Oziæ, Ioa-
than, Achaz, & Ezechiæ regum
Iuda.

2 Audite cæli, & auribus percipe terra, quo-
niam Dominus locutus est: Filios enutri
& exaltaui: ipsi autem spreuerunt me.

3 Cognouit bos possessorem suum, & asi-
præsepe Domini sui: Israel autem me non
cognouit, & populus meus non intellexit.

B 4 Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemauerunt sanctum Israël, abalienati sunt retrorsum.

5 Super quo percutiam vos vltrà, addentes
præuaricationem? omne caput languidum,
& omne cor mœrens.

6 A planta pedis vsque ad verticem non est
in eo sanitas. vulnus & liuor, & plaga tu-
mens: non est circunligata, nec curata me-
dicamine, neque fota oleo.

Infr. 5.b.6. 7 Terra vestra deserta: ciuitates vestræ succensæ igni: regionem vestram coram vobis alieni deuorant: & desolabitur sicut in vastitate hostili.

8 Et derelinquetur filia Sion vt vmbracu-
lum in vinea, & sicut tugurium in cucum-
rario, & sicut ciuitas quæ vastatur.

9 Nisi Dominus exercituum reliquisset no-
bis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi
Gomorrha similes essemus.

10 Audite verbum Domini principes Sodo-
morum, percipite auribus legem Dei nostri,
populus Gomorrhæ.

11 Quo mihi multitudinem victimarum ve-
strarum, dicit Dominus? // plenus sum, ho-
locausta arietum & adipem' pinguium, &
sanguinem vitulorum, & agnorum, & hir-
corum nolui.

12 Cùm // veniretis' ante conspectum meum,
quis quæsiuit hæc de manibus vestris, vt am-
bularetis in atrijs meis? ¶ ne // afferatis vltrà
sacrificium frustra: incensum abominatio
est mihi. Neomeniam, & sabbathum, & fe-
stiuitates alias non feram, iniqui sunt cœtus
vestri: ¶ calendas vestras, & solennitates ve-
stras odiuit anima mea: facta sunt mihi mo-
lesti, laboraui sustinens.

15 Et cùm extenderitis manus vestras, auer-
tam oculos meos à vobis: & cùm multipli-
caueritis orationem, non exaudiam, manus
enim' vestræ sanguine plenæ sunt.

16 Lauamini, mundi estote, auferte malum
cogitationũ vestrarum ab oculis meis: quie-
scite agere peruersè, ¶ discite benefacere,
quærite iudicium, subuenite oppresso, iudi-
cate pupillo, defendite viduam.

18 Et venite, & arguite me, dicit Dominus:
si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi
nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi
vermiculus, velut lana-alba' erunt.

19 Si volueritis, & audieritis-me', bona ter-
ræ comedetis.

20 Quòd si nolueritis, & me ad iracundiam
prouocaueritis: gladius deuorabit vos, quia
os Domini locutum est.

21 Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis,
plena iudicij? iustitia habitauit in ea, nunc
autem homicidæ.

22 Argentum tuum versum est in scoriam:
vinum tuum mistum est aqua.

23 Principes tui infideles, socij furũ. omnes
diligunt munera, sequuntur retributiones.
Pupillo non iudicant: & causa viduæ non
ingreditur ad illos.

24 Propter hoc ait Dominus Deus exerci-
tuum fortis Israël, Heu, cõsolabor super ho-
stibus meis, & vindicabor de inimicis meis.

25 Et conuertam manum meam ad te, & ex-
coquam ad purum scoriam tuam, & aufe-
ram omne stannum tuum.

26 Et restituam iudices tuos vt fuerũt prius,
& consiliarios tuos sicut antiquitus. post
hæc vocaberis ciuitas iusti, vrbs fidelis.

27 Sion in iudicio redimetur, & reducent
eam in iustitia: ¶ & conteret scelestos, &
peccatores simul: & qui dereliquerunt Do-
minum, consumentur.

29 Confundentur enim ab idôlis, quibus sa-
crificauerunt: & erubescetis super hortis
quos elegeratis, ¶ cùm fueritis velut quer-
cus defluentibus foliis, & velut hortus abs-
que aqua.

31 Et erit fortitudo vestra, vt fauilla stupæ,
& opus vestrum quasi scintilla: & succẽde-
tur vtrumque simul, & non erit qui extin-
guat.

CAPVT II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibit lex, nec vltrà bello molestabitur: domus verò Iacob ob idololatriam, auaritiam & reliqua scelera abijcietur: superbi humiliabuntur, & solus Dominus exaltabitur.

VErbum quod vidit Isaias filius Amos su- 1 A
per Iudam & Ierusalem.

2 Et erit in nouissimis diebus præparatus *Mich. 4.a.1.*
mons domus Domini in vertice montium,
& eleuabitur super colles: & fluent ad eum
omnes gentes.

3 Et ibunt populi multi, & dicent, Venite &
ascendamus ad montem Domini, & ad do-
mum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, &
ambulabimus in semitis eius: quia de Sion
exibit lex, & verbum Domini de Ierusa-
lem.

4 Et iudicabit Gentes, & arguet populos
multos: & conflabunt gladios suos in vome-
res, & lanceas suas in falces: nõ leuabit gens
contra gentem gladium, nec exercebuntur B
vltrà ad prælium.

5 Domus Iacob venite, & ambulemus in lu-
mine Domini.

6 Proiecisti enim populum tuum domum
Iacob: quia repleti sunt vt olim, & augures
habuerunt vt Philisthijm, & pueris alienis
adhæserunt.

7 *Repleta est terra *argento & auro: & non *Et 2.
8 est finis thesaurorum eius: ¶ & repleta est *eius 1.
terra eius equis: & innumerabiles qua-
drigæ eius. Et repleta est terra eius idôlis:
opus manuum suarum adorauerunt, quod
fecerunt digiti eorum.

9 Et incuruauit se homo, & humiliatus est
vir: ne ergo dimittas eis.

10 Ingredere in petram, & absconde in C
fossa humo à facie timoris Domini, & à glo
ria maiestatis eius.

11 Oculi sublimes hominis humiliati sunt, &
incuruabitur altitudo virorum: exaltabitur
autem Dominus solus in die illa.

12 Quia dies Domini exercituum super om-
nem superbum & excelsum, & super om-
nem arrogantem, & humiliabitur.

13 Et super omnes cedros Libani sublimes
& erectas, & super omnes quercus Basan.

14 Et super omnes montes excelsos, & super
omnes colles eleuatos.

15 Et super omnem turrim excelsam, & su-
per omnem murum munitum.

16 Et super omnes naues Tharsis, & super
omne quod visu pulchrum est.

17 Et incuruabitur sublimitas hominum, & D
humi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

humiliabitur altitudo virorum: & eleuabitur Dominus solus in die illa.

18 Et idóla penitus conterentur.

Osee 10.b.8. Luc.23.d.30. Apoc.9.c.17.

19 Et introibũt in spelúncas petrarum, & in voragines terræ à facie formidinis Domini, & à gloria maiestatis eius, cùm surrexerit percutere terram.

20 In die illa proijciet homo idóla argenti sui, & simulachra auri sui, quæ fecerat sibi vt adoraret, talpas & vespertiliones.

21 Et ingredietur sciſſuras petrarum, & in cauernas saxorum à facie formidinis Domini, & à gloria maiestatis eius cùm surrexerit percutere terram.

22 Quiescite ergo ab homine, cuius spiritus in naribus eius est: quia excelsus reputatus est ipse.

CAP. III.

Futura Iudæorum ob sua peccata grauis afflictio ac desertio, & puerorum atque effœminatorum dominium: peccata superiorum arguit: item superbiam & curiosam lasciuiam filiarũ Sion in ignominiam vertendam prædicit.

A 1 ECce enim dominator Dominus exercituum auferet à Ierusalem & à Iuda validum & fortem, omne robur panis, & omne
2 robur aquæ: ¶ fortem, & virum bellatorem, iudicem & prophetã, & ariolum, & senem.
3 Principem super quinquaginta, & honorabilem vultu, & consiliarium, & sapientem de architectis, & prudentem eloquij mystici.
4 Et dabo pueros principes eorum, & effœminati dominabuntur eis.
5 Et irruet populus, vir ad virũ, & vnusquisque ad proximũ suum: tumultuabitur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem.
6 Apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris sui. *Vestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tua.

**dicens.*

B 7 ℣ Respondebit in die illa, dicens, Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me principem populi.

℣ Respondebit q.

8 Ruit enim Ierusalem, & Iudas concidit: quia lingua eorũ & adinuentiones eorum contra Dominum, vt prouocarent oculos maiestatis eius.
9 Agnitio vultus eorũ respondit eis: & peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. væ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala.
10 Dicite iusto quoniam bene, quoniam fructum adinuentionum suarum comedet.
11 Væ impio in malum: retributio enim manuum eius fiet ei.
12 Populum meum exactores sui spoliauerunt, & mulieres dominatæ sunt eis. Populus meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dilapidant.
13 Stat ad iudicandum Dominus, & stat ad iudicandos populos.
14 Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, & principibus eius: vos enim depasti estis vineam, * & rapina pauperis in domo vestra.
15 Quare atteritis populum meum, & facies pauperum cõmolitis, dicit Dominus Deus exercituum?
16 Et dixit Dominus, Pro eo quòd eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum, ibant & plaudebant, ambulabant, & pedibus suis compositio gradu incedebant.
17 Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit.
18 In die illa auferet Dominus ornamentum
19 calceamentorum, & lunulas, ¶ & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & gemmina, & periscelidas, & annulos, & gem-
20 factoriola, & inaures, ¶ & annulos, & gem-
21 mas ¶ in fronte pendentes, ¶ & mutatoria,
22 & palliola, & linteamina, & acus, ¶ & spe-
23 cula, & sindones, & vittas, & theristra.
24 Et erit pro suaui odore fœtor, & pro funiculus, & pro crispante crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium.
25 Pulcherrimi quoq; viri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio.
26 Et mœrebunt atque lugebunt portæ eius & desolata in terra sedebit.

CAP. IIII.

Septem mulieres vnum maritum apprehendunt. Domini exaltabitur: & reliquiæ Israël ab his rerum sordibus saluæ erunt, magnaq; securitate & felicitate afficientur.

ET apprehendent septem mulieres virum vnum in die illa, dicentes, Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operimur: tantũmodo inuocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.
2 In die illa erit germen Domini in magnificentia, & gloria & fructus terræ sublimis, & exultatio his qui saluati fuerint de Israël.
3 Et erit: omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Ierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Ierusalem.
4 Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius

eius in spiritu iudicij & spiritu ardoris.
5 Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & vbi inuocatus est, nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte. super omnem enim gloriam protectio.
6 Et tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu, & in securitatem & absconsionem à turbine & à pluuia.

CAP. V.

Sub figura vineæ sterilis in direptionẽ traditæ prophetat iudicium & desertionem Iudæorũ, ipsorumq; peccata describuntur: auaritia in coadunandis possessionibus: ebrietas & contemptus scientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio superborum, & exaltatio Dei: felicitas quoque iustorum, & væ diuersis peccatorum generibus denuntiatur: & signum in nationibus eleuandum contra Iudæos.

A 1 CAntabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ. Vinea facta est dilecto
2 meo in cornu filio olei.
Et sepiuit eam, & lapides elegit ex illa, & plantauit eam electam, & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea: &
3 expectauit vt faceret vuas, & fecit labruscas.
Nunc ergo habitatores Ierusalem, & viri Iuda, iudicate inter me & vineam meam.
4 Quid est quod debui vltrà facere vineæ meæ, & non feci ei? an quòd expectaui vt faceret vuas, & fecit labruscas?
5 Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ, Auferam sepem eius, & erit in direptionem: diruam maceriam eius, & erit in conculcationem.
6 Et ponam eam desertam: non putabitur, & non fodietur: & ascendent * vepres & spinæ: & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem.

** vepres.*

7 ¶ Vinea enim Domini exercituum, domus Israël est: & vir Iuda, germen eius delectabile: & expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iustitiam, & ecce clamor.
8 Væ, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsq; ad terminum loci. nunquid habitabitis vos soli in medio terræ?
9 In auribus meis sunt ℣ hæc, dicit Dominus exercituũ, Nisi domus multæ desertæ fuerint grandes & pulchræ, absq; habitatore.
10 Decem enim iugera vineæ arum facient lagunculam vnam, & triginta modij semen-
11 tis facient modios tres.
Væ, qui cõsurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum vsq; ad vesperam, vt vino æstuetis.

℣ Osee 2. 10

12 Cithara, & lyra, & tympanum, & tybia, & vinum in conuiuijs vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis.
13 Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit.
14 Propterea dilatauit infernus animã suam, D & aperuit os suum absque vllo termino: & descendent fortes eius, & populus eius, & sublimes gloriosiq; eius ad eum.
15 Et incuruabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur.
16 Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iustitia.
17 Et pascentur agni iuxta ordinem suum, & deserta in hubertatem versa aduenæ comedent.
18 Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum.
19 Qui dicitis, Festinet, & citò veniat opus E eius, vt videamus: & appropiet, & veniat cõsilium sancti Israël, & sciemus illud.
20 Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarũ in dulce, & dulce in amarum.
21 Væ, qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. *Prou.3.a.7. Rom. 12. d. 16.*
22 Væ, qui potentes estis ad bibendum vinũ, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.
23 Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo.
24 Propter hoc sicut deuorat stipulam lingua ignis, & caler flammæ exurit: sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum F vt pulus ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israël blasphemauerunt.
25 Ideo iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum: & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorũ quasi stercus in medio platearum. In his omnibus non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.
26 Et eleuabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce festinus velociter veniet.
27 Non est deficiens, neque laborans in eo: G non dormitabit, neque dormiet, neq; soluetur cingulum renũ eius, nec rumpetur corrigia

Universidad de Deusto
Biblioteca

28 rigia calciamenti eius. ¶ Sagittæ eius acutæ, & omnes arcus eius extenti. Vngulæ equorum eius vt silex, & rotæ eius quasi impetus tempestatis.
29 Rugitus eius vt leonis, rugiet vt catuli leonum: & frendet, & tenebit prædam, & amplexabitur, & non erit qui eruat.
30 Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris, aspiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine eius.

CAPVT VI.

Isaias visa Domini maiestate cõdemnat se quòd tacuerit, sed mundatis labijs suis offert se ad prædicandum: prædicitur excæcandus populus vsque ad desolationem ciuitatum Iudæ, & eius quæ derelicta erat futura consolatio.

A 1 IN anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum: * & ea quæ sub ipso erant, replebant templum.

* *& plena erat domus à maiestate eius*

2 Seraphim stabant super illud: sex alæ vni, & sex alæ alteri. duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant.

B 3 Et clamabant alter ad alterum, & dicebãt, Sanctus sanctus sanctus Dominus-Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius.

Apoc.4.c.8.

4 Et cõmota sunt superliminaria cardinum à voce clamãtis, & domus repleta est fumo.
5 Et dixi, Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regẽ Dominum exercituum vidi oculis meis.
6 Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari.
7 Et tetigit os meum, & dixit, Ecce // tetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.

// *tetigit 3.*

C 8 Et audiui vocem Domini, dicentis, Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi, Ecce ego, mitte me.
9 Et dixit, Vade, & dices populo huic, Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere.

Matt.13.b.14. Marc.4.b.12. Luc.8.b.10. Ioan.12.f.40. Actu.28.f.26. Rom.11.b.8.

10 Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & cõuertatur, & sanem eum.
D 11 Et dixi, Vsquequo Domine? Et dixit, Donec desolentur ciuitates absque habitatore, & domus sine homine: & terra relinquetur deserta.
12 Et longè fabiet Dominus homines, & multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ.
13 Et adhuc in ea decimatio, & conuertetur, & erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut quercus, quæ expandit ramos suos: semen sanctum erit id quod steterit in ea.

CAP. VII.

Obsessa à Syris & ab Israël Ierusalem, Isaias prophetat illos nõ præualituros, datq; impio Achaz signum liberationis virginem paritur à filium, cuius nomen Emmanuel: prædicitq; desertionem Israël & præsentissimam Iudæ afflictionem ac solitudinem.

ET factum est in diebus Achaz filij Ioathã filij Oziæ, regis Iuda, ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israël in Ierusalem, ad præliandum contra eam: & non potuerunt debellare eam.
2 Et nuntiauerunt domui Dauid, dicentes, Requieuit Syria super Ephraim, & commotum est cor eius, & cor populi eius sicut commouentur ligna syluarum à facie venti.
3 Et dixit Dominus ad Isaiam, Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus fuerit filius tuus, ad extremum aquæductus piscinæ superioris in via Agri fullonis.
4 Et dices ad eum, Vide vt fileas: noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudibus titionum fumigantium istorum ab furoris Rasin // regis Syriæ, & filij Romeliæ.

// *regis?*

5 ¶ eò quòd consilium inierit contra te Syria malum, Ephraim, & filius Romeliæ, dicentes,
6 Ascendamus ad Iudam, & affligamus eum, & euellamus eũ ad nos, & constituamus regem in medio eius filium Tabeel.
7 Hæc dicit Dominus Deus, Non stabit, & non erit istud: 8 ¶ sed caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Rasin: & adhuc sexaginta & quinque anni, & desinet Ephraim ne sit populus: 9 ¶ & caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romeliæ. Si non credideritis, non permanebitis.
10 Et adiecit Dominus loqui ad Achaz, dicens, 11 ¶ Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundũ inferni, siue in excelsum supra.
12 Et dixit Achaz, Non petam, & non tentabo Dominum.
13 Et dixit, Audite ergo domus Dauid. Numquid parum vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo?
14 Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce, virgo concipiet & pariet filium, // & vocabitur nomen eius Emmanuel.

// *& vocabitur?*

15 Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.

16 Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra quam tu detestaris à facie duorum regum tuorum.
17 Adducet Dominus super te, & super populum tuum, & super domũ patris tui dies qui non venerunt à diebus separationis Ephraim à Iuda cum rege Assyriorum.
18 Et erit in die illa: sibilabit Dominus musca, quæ est in extremo fluminum Aegypti, & api quæ est in terra Assur: ¶ & venient, 19 & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cauernis petrarum, & in omnibus frutetis, & in vniuersis foraminibus.
20 In die illa radet Dominus in nouacula conducta in his qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput & pilos pedum, & barbam vniuersam.
21 Et erit in die illa: nutriet homo vaccam boum, & duas oues, ¶ & præ hubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim & mel manducabit omnis qui relictus fuerit in medio terræ.
23 Et erit in die illa: omnis locus vbi fuerint mille vites, mille argenteis, in spinas & in vepres erunt.
24 Cum sagittis & arcu ingredientur illuc: vepres enim & spinæ erũt in vniuersa terra.
25 Et omnes montes qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc terror spinarum & veprium, & erit in pascua bouis, & in conculcationem pecoris.

CAPVT VIII.

Iubetur Isaias in libro scribere nomen pueri nascituri: prædicit regna Israël & Syria destruenda, Iudæ afflictionem & futurã eius à Deo liberationem, licet multi ex Iuda casuri sint: iubet ligari testimonium & legem signari, subijciens quæ immineant malæ recedentibus à lege.

ET dixit Dominus ad me, Sume tibi librũ grandem, & scribe in eo stylo hominis, 2 Velociter spolia detrahe, citò prædare. Et adhibui mihi testes fideles Vriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ: ¶ & accessi ad prophetissam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me, Voca nomen eius Accelera-spolia-detrahere, Festina-prædari.
4 Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorum.
5 Et adiecit Dominus loqui ad me adhuc, dicens, 6 ¶ Pro eo quod abiecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, & assumpsit magis Rasin, & filium Romeliæ:
7 ¶ propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes & multas, regem Assyriorum & omnem gloriã eius, & ascendet super omnes riuos eius, & fluet super vniuersas ripas eius, 8 ¶ & ibit per Iudam, inundans, & transiens vsq; ad collum veniet. Et erit extensio alarum eius, implens latitudinem terræ tuæ ô Emmanuel.

B

9 Congregamini populi, & vincimini, & audite vniuersæ procul terræ: confortamini & vincimini, accingite vos & vincimini.
10 ¶ inite consilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet: quia nobiscum Deus.
11 Hęc enim ait Dominus ad me, sicut in manu forti erudiuit me, ne irem in via populi
12 huius, dicens, ¶ Non dicatis, coniuratio. omnia enim quæ loquitur populus iste, coniuratio est: & timorem eius non timeatis, neque paueatis.

Ç

13 Dominum exercituũ ipsum sanctificate: ipse pauor vester, & ipse terror vester.
14 Et erit vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israël, in laqueum & in ruinam habitantibus Ierusalem.

Luc.2.c.34. Rom.9.g.32. 1.Pet.2.b.6.

15 Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur & capientur.
16 Liga testimonium, signa legem in discipulis meis.
17 Et expectabo Dominũ qui abscondit faciẽ suam à domo Iacob, & præstolabor eum.

D

18 Ecce, ego & pueri mei // quos dedit mihi Dominus in signum, & in portentum Israël à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion.

Heb.2.d.13. -9.

19 Et cùm dixerint ad vos, Quærite à pythonibus, & à diuinis qui stridẽt in incantationibus suis. Nunquid non populus à Deo suo requiret visionem // pro vuis à mortuis?

-3.

20 Ad legem magis, & ad testimoniũ. Quòd si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.
21 Et transibit per eam, corruet, & esuriet: & cùm esurierit, irascetur, & maledicet regi suo, & Deo suo, & suscipiet sursum.
22 Et ad terram intuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ, dissolutio & angustia, & caligo persequens, & non poterit auolare de angustia sua.

CAPVT IX.

Vaticinium de Christi nativitate, ipsius q; imperio multiplicãdo: de liberatione Iudæ à regib. Israel et Syriæ: quorũ regnorũ, & præsertim regni Israël ad Deũ redire nolentis, grauissimas eades interstinaq; dissidia prædicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

A 1 PRimo tempore alleuiata est terra Zabulon & terra Nephthali, & nouissimo aggrauata est via maris trans Iordanem Galilææ ꝙ Gentium.
Matth.4.c.15.
ꝙ Gentium populus 12.

2 Populus ꝙ qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.

3 Multiplicasti gentem, non magnificasti lętitiam. Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exultãt victores capta præda, quando diuidunt spolia.

4 Iugum enim oneris eius, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian.
Iud.7.f.22.

5 Quia omnis violenta prædatio cũ tumultu, & vestimentum mistum sanguine erit in combustionem & cibus ignis.

B 6 Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius: & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis.
Luc.2.a.7.

7 Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: super solium Dauid, & super regnum eius sedebit ꝰ: vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia amodò & vsque in sempiternum. zelus Domini exercituum faciet hoc.
ꝰ 9.

8 Verbum misit Dominus in Iacob, & cecidit in Israël.

9 Et sciet omnis populus Ephráim, & habitantes Samariam, in superbia & magnitudine cordis, dicentes, ¶ Lateres ceciderũt, sed quadris lapidibus ædificabimus: sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus.

11 Et elevabit Dominus hostes Rasin super eum, & inimicos eius in tumultum vertet.

12 Syriam ab oriente, & Philisthiim ab occidente: & deuorabunt Israël toto ore. In omnibus his non est auersus furor eius, sed ad-
C 13 huc manus eius extenta: ¶ & populus non est reuersus ad percutientem se, & Dominum exercituum non inquisierunt.

14 Et disperdet Dominus ab Israel caput & caudam, incuruantem & ꝙ refrænantem ꝰ die vna.
ꝙ deprauantem.

15 Longæuus & honorabilis, ipse est caput: & propheta docens mendaciũ, ipse est cauda.

16 Et erunt, qui beatificant populum istum seducẽtes, & qui beatificantur, præcipitati.

D 17 Propter hoc super adolescentulis eius non lætabitur Dominus: & pupillorum eius & viduarum non miserebitur: quia omnis hypocrita est & nequam, & vniuersum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

18 Succensa est enim quasi ignis impietas, veprem & spinam vorabit: & succendet in densitate saltus, & conuoluetur superbia fumi.

19 In ira Domini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis vnicuique fratri suo non parcet.

20 Et declinabit ad dexteram, & esuriet: & comedet ad sinistram, & non saturabitur: vnusquisque carnem brachij sui vorabit.

21 Manasses Ephráim, & Ephráim Manasses, simul ipsi contra Iudam. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

CAPVT X.

Væ condentibus leges iniquas in oppressionem pauperum & viduarum, regem Assur virgam furoris Domini prædicit ob suam superbiam & cordis arrogantiam humiliandum: consolatur Israël ne timeat ab Assure, quia ipsius ad Deum conuertendas prædicit.

VAe qui cõdunt leges iniquas: & scribentes, iniustitiam scripserunt: ¶ vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei: vt essent viduæ præda eorum & pupillos diriperent.

3 Quid facietis in die visitationis, & calamitatis délonge venientis? ad cuius confugietis auxilium? & vbi derelinquetis gloriam vestram, ¶ ne incuruemini sub vinctis, & cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

5 Væ Assur, virga furoris mei & baculus ipse est in manu eorum indignatio mea.

6 Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi vt auferat spolia, & diripiat prædã, & ponat eum in conculcationem quasi lutum plateæ.

7 Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit: sed ad conterendum & auferendum corda non paucarum.

8 Dicet enim, Nunquid non principes mei simul reges sunt?

9 Nunquid non vt Charcamis, sic Calano? aut non vt Arphad, sic Emath? nunquid non vt Damascus, sic Samaria?

10 Quo modo inuenit manus mea regna idôli, sic & simulachra eorum de Ierusalem & de Samaria.

11 Nunquid non sicut feci Samariæ & idolis eius, sic faciã Ierusalem & simulachris eius?

4.Reg.19. Esa.37. 12 Et erit: cùm impleuerit Dominus cuncta opera sua in monte Sion & in Ierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur, & super gloriam altitudinis oculorum eius.

13 Dixit enim, In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi: & abstuli terminos populorum, & principes eorum deprædatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes.

14 Et inuenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: & sicut colliguntur ouа quæ derelicta sunt, sic vniuersam terram ego congregaui: & non fuit qui moueret pennam, & aperiret os, & ganniret.

D 15 Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus qui vtiq; lignum est.

16 Propterhoc mittet Dominator Dominus exercituum in pinguibus eius tenuitatem: & subtus gloriam eius succensa ardebit quasi combustio ignis.

17 Et erit lumen Israël in igne, & Sanctus eius in flamma: & succendetur, & deuorabit spinа eius, vt vepres in die vna.

E 18 Et gloria saltus eius, & carmeli eius ab anima vsque ad carnem consumetur, & erit quasi qui fugiens infirmatur.

19 Et reliquiæ ligni saltus eius præ paucitate numerabuntur, & puer scribet eos.

20 Et erit in die illa: non adijciet residuum Israël, & hi qui fugerint de domo Iacob, inniti super eo qui percutit eos: sed innitetur super Dominum sanctum Israël, ꝙ in veritate.
ꝙ Esa.9.21.

21 Reliquiæ ꝙ cõuertentur, reliquiæ, inquam, Iacob ad Deum fortem.
ꝙ Esa.10.22.

22 Si enim fuerit populus tuus Israël quasi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eo, consummatio abbreuiata inundabit iustitiam.

F 23 Consummationem enim & abbreuiationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ.

24 Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum, Noli timere populus meus habitator Sió, ab Assur, in virga percutiet te, & baculũ suũ leuabit super te in via Aegypti.

25 Adhuc enim paululum modicumque, & consummabitur indignatio & furor meus super scelus eorum.

26 Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, iuxta plagam Madian in Petra-Oreb, & virgam super mare, & leuabit eam in via Aegypti.

27 Et erit in die illa: auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & computrescet iugum à facie olei.

28 Veniet in Aiath, transibit in Magron: apud Machmas commendabit vasa sua. G

29 Transierunt cursim Gaba sedes nostra: obstupuit Rama, Gabaath Saulis fugit.

30 Hinni voce tua filia Gallim, attende Laisa, paupercula Anathoth.

31 Migrauit Medemena: habitatores Gabim confortamini.

32 Adhuc dies est, vt in Nobe stetur: agitabit manum suam super montem filiæ Sion, collem Ierusalem.

33 Ecce, dominator Dominus exercituũ confringet lagunculam in terrore, & excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabũtur.

34 Et subuertentur condensa saltus ferro: & Libanus cum excelsis cadet.

CAP. XI.

Vaticinium de Christi natiuitate, iudicio, exaltatione, conuersione populorum & gentium ad Christum, & gloria sepulchri ipsius: item de conuersione reliquiarum Israël ad Deum, ac fide Gentium.

ET egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. 1 A
Actor. 13.d. 23.

2 Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus cõsilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis.

3 Et replebit eum spiritus timoris Domini: non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet.

4 Sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ: & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. 2.Thessa.2.c.8.

5 Et erit iustitia cingulum lumborum eius: & fides cinctorium renum eius.

6 Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hœdo accubabit: vitulus, & leo, & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos. B
Infr. 65.d.25.

7 Vitulus, & vrsus pascentur: simul requiescent catuli eorum: & leo quasi bos comedet paleas.

8 Et delectabitur infans ab hubere super foramine aspidis: & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit manum suam mittet.

9 Non nocebunt, & nõ occident in vniuerso mõte sancto meo, quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rom.15.c.11. 10 In die illa radix Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum gentes deprecabuntur, & erit ſepulchrum eius glorioſum.

C 11 Et erit in die illa: adijciet Dominus ſecundò manum ſuam ad poſsidendum reſiduum populi ſui, quod relinquetur ab Aſſyrijs, & ab Aegypto, & à Phethros, & ab Aethiopia, & ab Aelam, & à Sennaar, & ab Emath, & ab inſulis maris.

Sup.10.c.22.

12 Et leuabit ſignum in nationes, & congregabit profugos Iſraël, & diſperſos Iuda colliget à quatuor plagis terræ.

13 Et auferetur zelus Ephraim, & hoſtes Iuda peribunt: Ephraim non æmulabitur Iudam, & Iudas non pugnabit cõtra Ephraim.

D 14 Et volabunt in humeros Philiſthijm per mare, ſimul prædabuntur filios Orientis: Idumæa & Moab præceptum manus eorum, & filij Ammon obedientes erunt.

15 Et deſolabit Dominus linguam maris Aegypti, & leuabit manum ſuã ſuper flumen in fortitudine ſpiritus ſui: & percutiet eum in ſeptem riuis, ita vt tranſeant per eum calceati.

16 Et erit via reſiduo populo meo, qui relinquetur ab Aſſyrijs: ſicut fuit Iſraëli in die illa qua aſcendit de terra Aegypti.

Exod.14.g.29.

CAP. XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficijs Chriſti ſaluatoris.

A 1 ET dices in die illa, Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: conuerſus eſt furor tuus, & conſolatus es me.

Exod.15.a.2. Pſal.117.c.14. *Deus 10.

2 Ecce Deus ſaluator meus, fiducialiter agam, & non timebo: quia fortitudo mea, & laus mea Dominus,* & factus eſt mihi in ſalutem.

3 Hauritis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris.

B 4 Et dicetis in die illa, Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius: mementote quoniam excelſum eſt nomen eius.

5 Cantate Domino quoniam magnificè fecit: annunciate hoc in vniuerſa terra.

6 Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui ſanctus Iſraël.

CAPVT XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vaſtatio à Medis.

A 1 ONus Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos.

2 Super montem caliginoſum leuate ſignũ, exaltate vocem, leuate manum, & ingrediantur portas duces.

3 Ego mandaui ſanctificatis meis, & vocaui fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.

4 Vox multitudinis in montibus, quaſi populorum frequentium, vox ſonitus regum & gentium congregatarum: Dominus exercituum præcepit militiæ belli, ¶ venientium 5 de terra procul, à ſummitate cæli: Dominus, & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnem terram.

6 Vlulate, quia propè eſt dies Domini: quaſi vaſtitas à Domino veniet.

7 Propter hoc omnes manus diſſolũtur, & 8 omne cor hominis cõtabeſcet, ¶ & conturbantur. Torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt: vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſtæ facies eorum.

9 Ecce dies Domini veniet, crudelis & indignationis plenus, & iræ furoriſq; ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores eius conterendos de ea.

10 Quoniam ſtellæ cæli, & ſplendor earum non expandent lumen ſuum: obtenebrabitur eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit lumine ſuo.

11 Et viſitabo ſuper orbis mala, & contra pios iniquitatem eorũ, & quieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiam tyrannum humiliabo.

12 Pretioſior erit vir auro, & homo margaobrizo.

13 Super hoc, cælum turbabo: & mouebitur terra de loco ſuo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem furoris eius.

14 Et erit quaſi damula fugiens, & quaſi ouis: & non erit qui congreget: vnuſquiſque ad populum ſuum conuertetur, & vnuſquiſque ad terram ſuam fugient.

15 Omnis qui inuentus fuerit, occidetur: & omnis qui ſuperuenerit, cadet in gladio.

16 Infantes eorum allidentur in oculis eorum diripientur domus eorum, & vxores eorum violabuntur.

17 Ecce ego ſuſcitabo ſuper eos Medos, qui argentum non quærunt, nec aurum volunt.

18 ¶ ſed ſagittis paruulos interficient, & lactentibus vteri non miſerebuntur, & ſuper filios non parcet oculus eorum.

19 Et erit Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta in ſuperbia Chaldæorũ, ſicut euertit Dominus Sodomam & Gomorrham.

20 Non habitabitur vſque in finem, & non fundabitur vſque ad generationem & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec paſtores requieſcent ibi.

21 Sed requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt 22 ibi ſtruthiones, & piloſi ſaltabunt ibi: ¶ & reſpondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & ſirenes in delubris voluptatis.

CAP. XIIII.

Vaticinium de Iudæorum conſolatione & à Babylonica captiuitate liberatione, Babyloniorumq; contritione: quorũ ingens ſuperbia, amplitudo Dominij & crudelitas explicantur, vna cum punitione Philiſthinorum, ac cæterorum qui ob calamitatem Iudæorum lætati ſunt.

A 1 PRopè eſt vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. Miſerebitur enim Dominus Iacob, & eliget adhuc de Iſraël, & requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam: adiungetur aduena ad eos, & adhærebit domui Iacob.

2 Et tenebunt eos populi, & adducent eos in locum ſuum: & poſsidebit eos domus Iſraël ſuper terram Domini in ſeruos & ancillas: & erunt capientes eos, qui ſe ceperant, & ſubijcient exactores ſuos.

3 Et erit in die illa: cùm requiem dederit tibi Deus à labore tuo, & à concuſsione tua, 4 & à ſeruitute dura qua ante ſeruiſti, ¶ ſumes parabolam iſtam contra regem Babylonis, & dices, Quomodo ceſſauit exactor, quieuit tributum?

5 Contriuit Dominus baculum impiorum, 6 virgam dominantium, ¶ cædentem populos in indignatione, plaga inſanabili, ſubijcientem in furore gentes, perſequentem crudeliter.

7 Conquieuit & ſiluit omnis terra, gauiſa eſt & exultauit: ¶ abietes quoq; lætatæ ſunt ſuper te, & cedri Libani, ex quo dormiſti, non aſcendit qui ſuccidat nos.

C 9 Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum aduentus tui, ſuſcitauit tibi gigantes. Omnes principes terræ ſurrexerunt de ſolijs ſuis, omnes principes nationum.

10 Vniuerſi reſpondebunt, & dicent tibi, Et tu vulneratus es ſicut & nos, noſtri ſimilis effectus es.

11 Deraãta eſt ad inferos ſuperbia tua, cõcidit cadauer tuum: ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.

12 Quomodo cecidiſti de cælo lucifer, qui mane oriebaris? corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes? qui dicebas in corde tuo, In cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, *ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. *&2.

14 Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſsimo.

15 Veruntamen ad infernum detrahêris in profundum laci.

16 Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teq; proſpicient, Nunquid iſte eſt vir qui cõturbauit terram, qui concuſsit regna? D

17 Qui poſuit orbem deſertum, & vrbes eius deſtruxit, vinctis eius nõ aperuit carcerem?

18 Omnes reges gentium vniuerſi dormierunt in gloria, vir in domo ſua.

19 Tu autem proiectus es de ſepulchro tuo, quaſi ſtirps inutilis pollutus, & obuolutus cum his qui interfecti ſunt gladio, & deſcenderunt ad fundamenta laci, quaſi cadauer putridum.

20 Non habebis conſortium neq; cum eis in ſepultura: tu enim terram tuam diſperdidiſti, tu populum tuum occidiſti: non vocabitur in æternum ſemen peſsimorum.

21 Præparate filios eius occiſioni in iniquitate patrum ſuorum: non conſurgent, nec hęreditabunt terram, neq; implebunt faciem orbis ciuitatum. E

22 Et conſurgam ſuper eos, dicit Dominus exercituũ: & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen, & progeniem: dicit Dominus.

23 Et ponam eam in poſſeſsionem ericij, & in paludes aquarum, & ſcopabo eam in ſcopa terens, dicit Dominus exercituum. F

24 Iurauit Dominus exercituum, dicens, Si non vt putaui ita erit: & quomodo mente 25 tractaui, ¶ ſic eueniet, Vt conteram Aſſyriũ in terra mea, & in montibus meis cõculcem eum, & auferetur ab eis iugum eius, & onus illius ab humero eorum tolletur.

26 Hoc conſilium quod cogitaui ſuper omnem terram, & hæc eſt manus extenta ſuper vniuerſas gentes.

27 Dominus enim exercituum decreuit: & quis poterit infirmare? & manus eius extenta: & quis auertet eam?

28 In anno quo mortuus eſt rex Achaz, factũ G
29 eſt onus iſtud, ¶ Ne læteris Philiſthęa omnis tu, quoniã comminuta eſt virga percuſſoris tui: de radice enim colubri egredietur regulus, & ſemen eius abſorbens volucrem.

30 Et paſcentur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requieſcent: & interire faciã in fame radicem tuã, & reliquias tuas interficiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

31 Vlula porta, clama ciuitas: prostrata est Philisthæa omnis:ab Aquilone enim fumus veniet,& non est qui effugiet agmen eius.

32 Et quid respõdebitur nuntijs gentis? Quia Dominus fundauit Sion, & in ℣ ipsa' sperabunt pauperes populi eius. *℣ ipso.*

CAPVT XV.

Moabitarum ruinâ prædicitur & compassio prophetæ erga Moab.

A 1 ONus Moab. quia nocte vastata est Ar-Moab, conticuit: quia nocte vastatus est Murus-Moab,conticuit.

2 Ascendit domus & Dibon ad excelsa in planctum: super Nabo, & super Medaba, Moab vlulabit:in cunctis capitibus eius caluitium,& omnis barba radetur. *Iere.48.f.37. Ezech. 7.c.18.*

3 In triuijs eius accincti sunt sacco: super tecta eius,& in platêis eius omnis ℣ vlulatus', descendit in fletum. *℣ vlulat 4.*

B 4 Clamabit Hesebon & Eleale, vsque Iasa audita est vox eorum: super hoc expediti Moab vlulabunt, anima eius vlulabit sibi.

℣ *conternantem,id est,trimam 7.* 5 Cor meum ad Moab clamabit, vectes eius vsque ad Segor vitulam ℣ consternantem'. per ascensum enim Luith flens ascendet,& in via Oronaim clamorem contritionis leuabunt.

6 Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interijt.

7 Secundum magnitudinem operis, & visitatio eorum:ad torrentem salicum ducent eos.

8 Quoniam circuibit clamor terminũ Moab: vsque ad Gallim vlulatus eius, & vsque ad Puteum-Elim clamor eius.

9 Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta:his qui fugerint de Moab leonem, & ℣ reliquijs' terræ. ℣ *reliquis 12.*

CAPVT XVI.

Orat emitti agnum,nempe Christum, de petra deserti: Moab ob arrogantiam & perfidiam humiliabitur,paucis ex eo relictis.

A 1 (EMitte agnum-Domine' dominatorem terræ, de Petra-deserti ad montem filiæ Sion.) *a.10.*

2 Et erit sicut auis fugiens, & pulli de nido auolantes, sic erunt filiæ Moab in transcensu Arnon.

3 Ini consilium, coge consilium: pone quasi noctem vmbram tuam in meridie: abscondefugientes, & vagos ne prodas.

4 Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorum à facie vastatoris: finitus est enim pulvis, consummatus est ser,defecit,qui conculcabat terram.

5 Et præparabitur in misericordia solium, & sedebit super eum in veritate in tabernaculo Dauid iudicans & quærens iudicium, & velociter reddens quod iustum est.

6 Audiuimus superbiam Moab,superbus est valde: superbia eius, & arrogantia eius, & indignatio eius,plusquam fortitudo eius.

7 Idcirco vlulabit Moab ad Moab,vlulabit vniuersus vlulabit: his qui lætantur super muris eius vlulabit: his qui lætantur super muris coăti lateris loquimini plagas suas.

8 Quoniã suburbana Hesebon deserta sunt, & vineam Sãbama Domini Gentium euulserunt flagella eius: vsque ad Iazer pertenerunt, errauerunt in deserto, propagines eius relictæ sunt,transierunt mare.

9 Super hoc plorabo in fletu Iaser vineæ Sabama: inebriabo te lachryma mea Hesebon & Eleale: quoniam super vindemia tua & super messem tuam vox calcantium irruit.

10 Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo,& in vineis non exultabit neque iubilabit,vinũ in torculari non calcabit calcator: vocem calcantis sublatam fecerat.

11 Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit,& viscera mea ad murum coăti lateris.

12 Et erit: cùm apparuerit quod laborauerit Moab super excelsis suis,ingredietur ad sancta sua vt obsecret,& non valebit.

13 Hoc verbum quod locutus est Dominus ad Moab extunc.

14 Et nunc locutus est Dominus, dicens, In tribus annis quasi anni mercenarij & auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur * paruus & modicus, non multus quam multus. ** & 10.*

CAPVT XVII.

Vastatis Damascenis auxiliaribus populi Israel, miserè & Israël vastabitur: quia oblitus est Deus salutis sui ad quem calamitate pressus reuertetur: & persecutoribus populi Domini denuntiatur.

ONus Damasci. Ecce Damascus auferetur esse ciuitas,& erit sicut acervus lapidum in ruina.

2 Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi,& non erit qui exterreat.

3 Et cessabit aduitorium ab Ephraim, & regnum à Damasco: & reliquiæ Syriæ, sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit Dominus exercituum.

4 Et erit in die illa: attenuabitur gloria Iacob,& pinguedo carnis eius marcescet.

5 Et erit sicut congregans in messe quod restiterit,& brachium eius spicas leget: & erit sicut quærens spicas in valle Raphaim.

6 Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium oliuarum in summitate rami, siue quatuor aut quinque in cacumínibus eius fructus eius, dicit Dominus Deus Israël.

7 In die illa inclinabitur homo ad factorem suum, & oculi eius ad sanctum Israël respicient: ¶ & non inclinabitur ad altaria quæ fecerunt manus eius: & quæ operati sunt digiti eius non respiciet, lucus & delubra.

9 In die illa erunt ciuitates fortitudinis eius derelictæ sicut aratra, & segetes quæ derelictæ sunt à facie filiorum Israël, & ℣ eris' deserta.

C 10 Quiaoblita es Dei saluatoris tui, & fortis adiutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem ℣ fidelem', & germen alienum seminabis.

11 In die plantationis tuæ labrusca, & manè semen tuum florebit:ablata est messis in die hæreditatis, & dolebit grauiter.

D 12 Væ ℣ multitudo' populorum multorum vt multitudo maris sonantis: & tumultus turbarum sicut sonitus aquarũ multarum.

13 Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantiũ,& increpabit eũ,& fugiet procul: & rapietur sicut pulvis montium à facie venti, & sicut turbo coram tempestate.

14 In tempore vespere, & ecce turbatio: in matutino, & non subsistet. hæc est pars eorum qui vastauerunt nos, & sors diripientium nos.

CAPVT XVIII.

Aduersus Aegyptios qui Iudaos pellexerant ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Iudaici reuertitur ad Ierusalem.

A 1 VAe terræ cymbalo alarum quæ est trans flumina Aethiopiæ, ¶ qui mittit in mare legatos,& in vasis papyri super aquas.Ite angeli veloces ad gentem conuulsam,& dilaceratam:ad populum terribilem,post quem non est alius:ad gentem expectantem * & conculcati,cuius diripuerunt flumina terram eius *: ¶ Omnes habitatores orbis qui moramini in terra, cùm eleuatũ fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audiens: ¶ quia hæc dicit Dominus ad me, Quiescam, & cõsiderabo in loco meo sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes roris in die messis. ** pectentes 9.*

3 Ante messem enim tótus effloruit, & immatura perfectio germinabit,& præcidentur ramusculi eius falcibus: & quę derelicta fuerint,abscindentur,& excutientur.

6 Et relinquentur simul auibus montium, & bestijs terræ: & æstate perpetua erunt super eum volucres,& omnes bestiæ terræ super illum hyemabunt.

7 In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo diuulso & dilacerato: à populo terribili post quem non fuit alius à gente expectante, -expectante' & conculcata, cuius diripuerũt flumina terram eius, ad locum nominis Domini exercituum montem Sion. -12.

CAPVT XIX.

Describit plenius Aegyptiorum punitionẽ, & quòd ad Deũ conuersi, misso ipsis saluatore consolabuntur.

ONus Aegypti. Ecce Dominus ascendet 1 A super nubem leuem, & ingredietur Aegyptum & cõmouebuntur simulachra Aegypti à facie eius, & cor Aegypti tabescet in medio eius.

2 Et concurrere faciam Aegyptios aduersus Aegyptios: & pugnabit vir contra fratrem suum,& vir contra amicũ suum, ciuitas aduersus ciuitatem, regnũ aduersus regnum.

3 Et dirumpetur spiritus Aegypti in visceribus eius, & consilium eius præcipitabo: & interrogabunt simulachra sua, & diuinos suos,& pythones, & ariolos.

4 Et tradam Aegyptum in manu dominorum crudelium, & rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum.

5 Et arescet aqua de mari, & fluuius desolabitur ârq; siccabitur.

6 Et deficient flumina: * attenuabuntur, & siccabuntur riui aggerum. Calamus & iuncus marcescet, ¶ nudabitur alueꝰ riui à fonte suo:& omnis sementis irrigua siccabitur, arescet, & non erit. ** & 10.* B

8 Et mœrebunt piscatores, & lugebunt omnes mittentes in flumẽ hamũ,& expandentes rete super faciem aquarum emarcescẽt.

9 Confundentur qui operabantur linũ ℣ ple ℣ *pectentes 9.* ctentes' & texentes subtilia.

10 Et erunt irrigua eius flaccentia: omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.

11 Stulti principes Taneos, sapientes consiliarij Pharaonis dederunt consilium insipiens.quomodo dicitis Pharaoni, Filius sapientium ego, filius regum antiquorum.

12 Vbi nunc sunt sapientes tui? annuntient tibi, & indicent quid cogitauerit Dominus exercituum super Aegyptum.

13 Stulti facti sunt principes Taneos,emarcue

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt principes Mempheos, deceperunt Aegyptum, angulum populorum eius.
14 Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis: & errare fecerunt Aegyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius & vomēs.
C 15 Et non erit Aegypto opus quod faciat caput & caudam incuruantem & refrænantem.
16 In die illa erit Aegyptus quasi mulieres, & stupebunt, & timebunt à facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipse mouebit super eam.
17 Et erit terra Iuda Aegypto in pauorem: omnis qui illius fuerit recordatus, pauebit à facie consilij Domini exercituum, quod ipse cogitauit super eam.
18 In die illa erunt quinque ciuitates in terra Aegypti, loquentes lingua Chanáan, & iurantes per Dominum exercituum: Ciuitas solis vocabitur vna.
19 In die illa erit altare Domini in medio terræ Aegypti, & titulus Domini iuxta termi-
D 20 num eius: ¶ & erit in signum & in testimonium Domino exercituum in terra Aegypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis saluatorem & propugnatorem qui liberet eos.
21 Et cognoscetur Dominus ab Aegypto, & cognoscent Aegyptij Dominum in die illa, & colent eum in hostijs & in muneribus: & vota vouebunt Domino, & soluent.
22 Et percutiet Dominus Aegyptum plaga, & sanabit eam, & reuertentur ad Dominū, & placabitur eis, & sanabit eos.
23 In die illa erit via de Aegypto in Assyrios, & intrabit Assyrius Aegyptū, & Aegyptius in Assyrios, & seruient Aegyptij Assur.
24 In die illa erit Israēl tertius Aegyptio &
25 Assyrio: benedictio in medio terræ, ¶ cui benedixit Dominus exercituum, dicens, Benedictus populꝰ meus Aegypti, & opus manuum mearum // Assyrioꝝ, hæreditas autem mea Israēl.

*Assyrius 4.

CAPVT XX.

Ex hoc quòd Isaias iubetur nudus & discalceatus incedere, prædicitur Aegyptiorum & Aethiopum captiuitas ab Assyrijs, Iudæis de illorum afflictione stupentibus.

A 1 IN anno quo ingressus est Tharthan in Azótum, cùm misisset eum Sargon rex Assyriorum, & pugnasset contra Azôtum, & cepis-
2 set eam: ¶ in tempore illo locutus est Dominus in manu Isaiæ filij Amos, dicens, Vade, & solue saccum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic
3 vadens nudus, & discalceatus.
Et dixit Dominus, Sicut ambulauit seruus meus Isaias nudus, & discalceatus, trium annorum signum & portentum erit super Ae-
4 gyptum & super Aethiopiam: ¶ sic minabit rex Assyriorum captiuitatem Aegypti, & transmigrationem Aethiopiæ, iuuenem & senem, // nudam & discalceatam, & discoo-
pertis natibus ad ignominiam Aegypti.
5 Et timebunt, & confundentur ab Aethiopia spe sua, & ab Aegypto gloria sua.
6 Et dicet habitator insulæ huius in die illa, // Ecce hæc erat spes nostra, ad quos confugimus in auxilium, vt // liberarent nos a facie regis Assyriorum: & quomodo effugere-
poterimus nos?

CAPVT XXI.

Ruina Babylonis per Medos & Persas: Onus Idumeæ & Arabiæ.

ONus deserti maris. Sicut turbines ab Africo veniunt, de deserto venit, de terra horribili.
2 Visio dura nuntiata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: & qui depopulator est, vastat. Ascende Aelam, obside Medi: omnem gemitum eius cessare feci.
3 Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corrui cùm audirem, conturbatus sum cùm viderem.
4 Emarcuit cor meum, tenebræ stupefecerunt me: Babylon dilecta mea, posita est mihi in miraculum.
5 Pone mensam, contemplare in speculo, comedentes & bibentes surgite principes, ripite clypeum: ¶ Hæc enim dixit mihi Dominus, Vade, & pone speculatorem: & quæcunque viderit, annuntiet.
7 Et vidit currum duorum equitum, ascensorem asini, & ascensorem camelı: & contemplatus est diligenter multo tempore.
8 Et clamauit leo, Super speculam Domine, ego sum, stans iugiter per diem: & super custodiam meam ego sum, stans totis noctibus.
9 Ecce iste venit ascensor virı bigæ equorum, & respondit, & dixit, Cecidit, cecidit Babylon, & omnia sculptilia deorum eius confracta sunt in terram.
10 Tritura mea, & // filia areæ meæ, quæ audiui à Domino exercituum Deo Israēl, annuntiaui vobis.
11 Onus Duma. Ad me clamat ex Seir, custos

stos quid de nocte? custos quid de nocte?
12 Dixit custos, Venit mane & nox: si quæritis, quærite: conuertimini, venite.
13 Onus in Arabia. In saltu ad vesperam dormietis, in semitis Dedanim.
D 14 Occurrentes sitienti ferte aquam, qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrite fugienti.
15 A facie enim gladiorum fugerunt, à facie gladij imminentis, à facie arcus extenti, à facie grauis prælij: ¶ quoniā hæc dicit Dominus ad me, Adhuc in vno anno, quasi in anno mercenarij, & auferetur omnis gloria
16 Cedar.
17 Et reliquiæ numeri sagittariorum fortium de filijs Cedar imminuentur: Dominus enim Deus Israēl locutus est.

CAPVT XXII.

Sermo Domini contra Ierusalem, cuius deflet prophetæ vastitatē: & quòd neglecto Deo, frustra se muniat ad resistendum Assyrijs: carpuntur quòd cùm plangere deberent, gulæ indulgeant, & reiecto Sobna templi præposito substituatur Eliacim, cui magna dantur pollicita.

A 1 ONus vallis visionis. Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti & tu omnis inte-
2 ctā? ¶ clamoris plena, vrbs frequens, ciuitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio: nec mortui * in bello.
3 Cuncti principes tui fugerunt simul, duræque ligati sunt: omnes qui inuenti sunt, vincti sunt pariter, procul fugerunt.
4 Propterea dixi, Recedite à me, amarè flebo: nolite incumbere vt consolemini me super vastitate filiæ populi mei.
B 5 Dies enim interfectionis & conculcationis & fluctuum Domino Deo exercituum in valle visionis, scrutans murum, & magnificus super montem.
6 Et Aelam sumpsit pharetram currum hominis equitis, & parietem nudauit clypeus.
7 Et erunt electæ valles tuæ plenæ quadrigarum, & equites ponent sedes suas in porta.
8 Et reuelabitur operimentum Iudæ, & // videbis' in die illa armamentariū domus saltus.
9 Et scissuras ciuitatis Dauid videbitis, quia
C 10 multiplicatæ sunt: & congregastis aquas piscinæ inferioris, ¶ & domos Ierusalem numerastis, & destruxistis domos ad munien-
11 dum murum, ¶ & lacum feciſtis inter duos muros, // & aquam piscinæ veteris: & non respexistis ad eum qui fecerat eam, & operatorem eius délonge non vidistis.
12 Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad caluitium, & ad cingulum sacci: ¶ & ecce gau- D
13 dium & lætitia occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinū, *Sap.2.b.6.* *1.Cor.15.d.32.* *Isa.56.d.12.*
Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.
14 Et reuelata est in auribus meis vox Domini exercituum, Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini: dicit Dominus Deus exercituum.
15 Hęc dicit Dominus Deus exercituum, Va de, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositū templi, & di-
16 ces ad eū, ¶ Quid tu hìc, aut quasi quis hìc? quia excidisti tibi hìc sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi.
17 Ecce, Dominus asportari te faciet, sicut E asportatur gallus gallinaceus, & quasi amictum sic subleuabit te.
18 Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam & spatiosam: ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ, ignominia domus Domini tui.
19 Et expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te.
20 Et erit in die illa: vocabo seruum meum
21 Eliacim filium Helciæ, ¶ & induam illum F tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu eius: & erit quasi pater habitantibus Ierusalem, & domui Iuda.
22 Et dabo clauem domus Dauid super hu- *Apoc.3.b.7.* *Iob 12.c.14.*
merum eius: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.
23 Et figam illum paxillum in loco fideli, & erit in solium gloriæ domui patris sui.
24 Et suspendent super eum omnē gloriam G domus patris eius, vasorum diuersa genera, omne vas paruulum vasis craterarum vsq; ad omne vas musicorum.
25 In die illa, dicit Dominus exercituum, auferetur paxillus qui fixus fuerat in loco fideli: & frangetur, & cadet, & peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus est.

CAPVT XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta prædicitur propter eius superbiam, & postea restituetur.

ONus Tyri. Vlulate naues maris, quia vas-1 A tata est domus vnde venire consueuerant: de terra Cethim reuelatum est eis.
2 Tacete qui habitatis in insula: negotiatio Sidonis transfretantes mare, repleuerūt te-

In

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 In aquis multis semẽ Nili, messis fluminis fruges eius: & facta est negotiatio gentiũ.
4 Erubesce Sidon, ait enim mare, fortitudo maris, dicens, Non parturiui, & non peperi, & non enutriui iuuenes, nec ad incrementum perduxi virgines.
B 5 Cùm auditum fuerit in Aegypto, dolebũt cùm audierint de Tyro.
6 Transite maria, vlulate qui habitatis in insula, ¶ Nunquid non vestra hæc est, quæ gloriabatur in diebus pristinis in antiquitate suâ? ducent eam pedes sui longè ad peregrinandum.
8 Quis cogitauit hoc super Tyrum quondã coronatam, cui negotiatores principes, institores eius inclyti terræ?
9 Dominus exercituũ cogitauit hoc, vt detraheret superbiã omnis gloriæ, & adignominiã deduceret vniuersos inclytos terræ.
10 Transi terram tuam quasi flumẽ, filia maris, non est cingulum vltrà tibi.
C 11 Manum suam extendit super mare, conturbauit regna: Dominus mandauit aduersus Chanaan, vt contereret fortes eius, ¶ &
12 dixit, Non adijcies vltrà vt glorieris, calumniam sustinẽs virgo filia Sidonis: in Cethim consurgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi.
13 Ecce, terra Chaldæorum talis populus nõ fuit, Assur fundauit eam: in captiuitatem traduxerunt robustos eius, suffoderunt domos eius, posuerunt eam in ruinam.
14 Vlulate naues maris, quia deuastata est fortitudo vestra.
15 Et erit in die illa: in obliuione eris, ô Tyre, septuaginta annis, sicut dies regis vnius: post septuaginta autẽ annos erit Tyro quasi canticum meretricis.
D 16 Sume citharam, * circui ciuitatem meretrix obliuioni tradita: bene cane, frequenta canticum, vt memoria tui sit.
*&7.
17 Et erit post septuaginta annos, visitabit Dominus Tyrum, & reducet eam ad merces suas: & rursum fornicabitur cum vniuersis regnis terræ super faciem terræ.
*negotiatio 7. *merces 2.
18 Et erunt * negotiationes' eius, & * merces' eius sanctificatæ Domino. non condentur, neque reponentur: quia his qui habitauerint coram Domino, erit negotiatio eius, vt manducent in saturitatem, & vestiantur vsque ad vetustatem.

CAPVT XXIIII.

Mala quæ Dominus propter peccata vniuerso orbi facturus est, adiecta interim reliquiarum cõsolatione: & quam terribilis erit dies diuini iudicij.

ECce, Dominus dissipabit terram, & nudabit eam, & affliget faciem eius, & disperget habitatores eius.
2 Et erit sicut populus, sic sacerdos: & sicut seruus, sic dominus eius: sicut ancilla, sic domina eius: sicut emens, sic ille qui vendicat eius: sicut fœnerator, sic is, qui mutuum accipit: sicut qui repetit, sic qui debet.
3 Dissipatione dissipabitur terra, & direptione prædabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc.
4 Luxit, & defluxit terra, & infirmata est, defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ.
5 Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius, diſsipauerunt fœdus sempiternum.
6 Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores eius: ideoque tabescent cultores eius, & relinquentur homines pauci.
7 Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætabantur corde.
8 Cessauit gaudium tympanorum, quieuit sonitus lætantiũ, conticuit dulcedo citharæ.
9 Cum cantico non bibent vinum: amara erit potio bibentibus illam.
10 Attrita est ciuitas vanitatis, clausa est omnis domus nullo introeunte.
11 Clamor erit super vino in plateis: obscurata est omnis lætitia: translatũ est gaudium terræ.
12 Relicta est in vrbe solitudo, & calamitas opprimet portas.
13 Quia hæc erunt in medio terræ, in medio populorum, quo modo si paucæ olivæ quæ remanserunt, excutiantur ex olea, & racemi cùm fuerit finita vindemia.
14 Hi leuabunt vocem suam, atq; laudabunt: cùm glorificatus fuerit Dominus, hinnient de mari.
15 Propter hoc in doctrinis glorificate Dominũ: in insulis maris nomen Domini Dei Israël.
16 A finibus terræ laudes audiuimus, gloriam iusti. Et dixi, Secretum meum mihi, secretum meũ mihi, væ mihi: prævaricantes prævaricati sunt, & prævaricatione transgressi sunt prævaricati sunt.
17 Formido & fouea, & laqueus super te habitator es terræ.
18 Et erit: qui fugerit à voce formidinis, cadet in foueam: & qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelsis apertæ sunt, & concutientur fundamenta terræ.

Confra-

D 19 Confractione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commouebitur terra: ¶ agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum vnius noctis: & grauabit eam iniquitas sua, & corruet, & nõ adijciet vt resurgat.
21 Et erit: in die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelso: & super reges terræ qui sunt super terram.
22 Et congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: & post multos dies visitabuntur.
23 Et erubescet luna, & cõfundetur sol, cùm regnauerit Dominus exercituum in monte Sion, & in Ierusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

CAPVT XXV.

Prophetæ Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficijs populo ipsius in monte Sion præstandis.

A 1 DOmine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles amen.
2 Quia posuisti ciuitatem in tumulum, vrbem fortem in ruinam, domum alienorum: vt nõ sit ciuitas, & in sempiternum non ædificetur.
3 Super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gentium robustarum timebit te.
4 Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua, spes à turbine, vmbraculũ ab æstu. spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem.
B 5 Sicut æstus in siti, tumultum alienorũ humiliabis: & quasi calore sub nube torrente propaginem fortium marcescere facies.
6 Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc, conuiuium pinguiũ, conuiuium vindemiæ pinguium medullatorum, vindemiæ defęcatæ.
C 7 Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam ordituς est super omnes nationes.
8 Præcipitabit mortem in sempiternum: & auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de vniuersa terra: quia Dominus locutus est.
9 Et dicet in die illa, Ecce Deus noster iste, expectauimus eum, & saluabit nos: iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus & lętabimur in salutari eius.
D 10 Quia requiescet manus Domini in monte isto: & triturabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in plaustro.
11 Et extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum: & humiliabit gloriam eius cum allisione manuum eius.
12 Et munimenta sublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & detrahentur in terram vsque ad puluerem.

CAPVT XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem iustorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

IN die illa cantabitur canticum istud in terra Iuda, A
Vrbs fortitudinis nostræ - Sion' saluator, ponetur in ea murus & antemurale. ℣.
2 Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem.
3 Vetus error abijt: seruabis pacem: pacem, quia in te speravimus.
4 Speratis in Domino in seculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.
5 Quia incuruabit habitantes in excelso, ciuitatem sublimem humiliabit: humiliabit eam vsque ad terram, detrahet eam vsq; ad puluerem.
6 Cõculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum.
7 Semita iusti recta est, rectus callus iusti ad B ambulandum.
8 Et in semita iudiciorum tuorum Domine sustinuimus te: nomen tuum & memoriale tuum in desiderio animæ.
9 Anima mea desiderauit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordijs meis de manè vigilabo ad te: cùm feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores orbis.
10 Misereamur impio, & non discet iustitiã: in terra sanctorum iniqua gesit, & non videbit gloriam Domini.
11 Domine, exaltetur manus tua, ℣ & non videant: videant & confundantur zelantes populi, & ignis hostes tuos deuoret. ℣ vt.
12 Domine dabis pacem nobis: omnia enim C opera nostra operatus es nobis.
13 Domine Deus noster, possederunt nos domini absq; te, tantùm in te recordemur nominis tui.
14 Morientes non viuant, gigantes non resurgant: propterea visitasti & contriuisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.
15 Indulsisti genti Domine, indulsisti genti: nunquid glorificatus es? elongasti omnes terminos terræ.

Domine

16 Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.
17 Sicut quę concepit, cùm appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus à facie tua Domine.
D 18 Concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus ᵘ spiritum: salutes' non fecimus in terra. ideo non ceciderunt habitatores terræ.
ᵘ spiritum salutis.
19 Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent: expergiscimini, & laudate qui habitatis in puluere: quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.
20 Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.
Mich. 1. 4. 3.
21 Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, vt visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & reuelabit terra sanguinem suum, & non operiet vltrà interfectos suos.

CAPVT XXVII.

Punitio Leuiathan: paterna Domini correctio in filios Israël: ciuitas munita desolabitur: filij Israël reuersi ab Assyrijs & Aegypto adorabunt Dominum in Ierusalem.

A 1 IN die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leuiathan serpentem vectem, & super Leuiathan serpentem tortuosum, & occidet cetum qui in mari est.
2 In die illa vinea meri cantabit ei.
3 Ego Dominus qui seruo eam, repentè propinabo ei: ne fortè visitetur contra eam, nocte & die seruo eam.
4 Indignatio non est mihi: quis dabit me spinam & veprē in prælio: gradiar super eam, succendam eam pariter?
5 An potius tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi?
ᵛ ingredientur impetu à 10.
6 Qui ᵛ ingrediuntur impetu ad' Iacob, florebit & germinabit Israël, & implebunt faciem orbis semine.
B 7 Nunquid iuxta plagā percutientis se percussit eū? aut sicut occidit interfectos eius, sic occisus est?
ʷ iudicabit 10.
8 In mensura contra mensuram cùm abiecta fuerit, ʷ iudicabis' eam: meditata est in spiritu suo duro per diem æstus.
9 Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Iacob: & iste omnis fructus vt auferatur peccatum eius, cùm posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos, non stabunt luci & delubra.
10 Ciuitas enim munita desolata erit, spe- C ciosa relinquetur, & dimittetur quasi deserta: ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet summitates eius.
11 In siccitate messes illius conterentur, mulieres venientes & docentes eas: non enim populus sapiens, propterea non miserebitur eius qui fecit eum: & qui formauit eum, non parcet ei.
12 Et erit: in die illa percutiet Dominus ab D alueo fluminis vsque ad torrentem Aegypti, & vos congregabimini vnus & vnus filij Israël.
13 Et erit: in die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de terra Assyriorum, & qui eiecti erant de terra Aegypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Ierusalem.

CAPVT XXVIII.

Superbis & ebrijs Israëlitis comminatur Dominus eò quòd sacerdotes vacent ebrietati, & prophetes irrideant verba, & comminationes prophetarum ponentes mendacium spem suam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illis minata, & consolatione paucorum bonorum.

VAe coronæ superbiæ, ebrijs Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis, qui erant in vertice vallis, pinguissimæ inebriantes à vino.
2 Ecce validus & fortis Dominus, sicut impetus grandinis: turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum super terram spatiosam.
3 Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim.
4 Et erit flos decidens gloriæ exultationis eius, qui est super verticē vallis pinguissimæ, quasi temporaneum ante maturitatem autumni: quòd cùm aspexerit videns, statim vt manu tenuerit, deuorabit illud.
5 In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis reliquo populi sui: ¶ & spiritus iudicij sedenti super iudicium, & fortitudo reuertentibus ab hoste ad portam.
7 Verùm hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt. sacerdos & propheta nescierūt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium.
8 Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumque, ita vt non esset vlus loci.
9 Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte, auulsos ab huberibus?

10 Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.
Mich. 4. 11
11 In loquela enim labij, & lingua altera loquetur ad populum istum.
12 Cui dixit, Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium: & noluerunt audire.
13 Et erit eis verbum Domini, Manda, remanda, manda, remanda, expecta, reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: vt vadant & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.
D 14 Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populū meum qui est in Ierusalem.
15 Dixistis enim, Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cùm transierit non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.
Ps. 117. 16
16 Idcirco hæc dicit Dominus Deus, Ecce, ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum. qui crediderit, non festinet.
E 17 Et ponam in pondere iudicium, & iustitiam in mensura: & subuertet grando spem mendacij: & protectionem aquæ inundabunt.
18 Et delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cùm transierit, eritis ei in conculcationem.
19 Quandocunque pertransierit, tollet vos: quoniam manè diluculo pertransibit in die & in nocte, & tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.
20 Coangustatum est enim stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrunque operire non potest.
21 Sicut enim in Monte-diuisionum stabit Dominus: sicut in valle quæ est in Gabaon iratcetur: vt faciat opus suum, alienum opus eius: vt operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo.
F 22 Et nunc nolite illudere, ne fortè constringantur vincula vestra. consummationem enim & abbreuiationem audiui à Domino Deo exercituum super vniuersam terram.
23 Auribus percipite, & audite vocē meam, attendite, & audite eloquium meum.
24 Nunquid tota die arabit aranis vt serat, proscindet & sarriet humum suam?
25 Nónne cùm adæquauerit faciem eius, seret gith, & cyminum sparget, & ponet triticum per ordinē, & hordeum, & milium, & viciam in finibus suis?
26 Et erudiet illum in iudicio, Deus suus do G cebit illum.
27 Non enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit: sed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo.
28 Panis autem comminuetur: verùm non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum tota plaustri, nec vngulis suis comminuet eum.
29 Et hoc à Domino Deo exercituum exiuit, vt mirabile faceret consilium, & magnificaret iustitiam.

CAPVT XXIX.

Obsidio & afflictio Ierusalem, contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac cæcitate Iudæorum: væ profundis corde denunciatur: reliquias Iacob prædicit illuminandas, & ad Deum conuertendas.

VAe Ariel, Ariel ciuitas quam expugnauit Dauid: additus est annus ad annum, solennitates euolutæ sunt. 1 A
2 Et circumuallabo Ariel, & erit tristis & mœrens, & erit mihi quasi Ariel.
3 Et circundabo quasi sphæram in circuitu tuo, & iaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidionem tuam.
4 Humiliaberis, de terra loquéris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quasi Pythonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuum musitabit.
5 Et erit sicut puluis tenuis multitudo ven- B tilantium te: & sicut fauilla pertransiens multitudo eorum qui contra te prævaluerunt: ¶ eritque repentè confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flamma ignis deuorantis.
7 Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium gentium quæ dimicauerunt contra Ariel, & omnes qui militauerunt & obsederunt, & prævaluerunt aduersus eam.
8 Et sicut somniat esuriens & cómedit, cùm C autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus ad-

Universidad de Deusto
Biblioteca

huc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium Gentium, quæ dimicauerunt contra montem Sion.

9 Obstupescite & admiramini: fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non à vino mouemini, & non ab ebrietate.

10 Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis: claudet oculos vestros: prophetas & principes vestros qui vident visiones operiet.

D 11 Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati: quem cùm dederint scienti literas, dicent, Lege istum: & respondebit, Non possum, signatus est enim.

12 Et dabitur liber nescienti literas, dicetur-que ei, Lege: & respondebit, Nescio literas.

Matt. 15. a. 8. Marc. 7. b. 6. 13 Et dixit Dominus, Eò quòd appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longè est à me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis:

E 14 Ideo, ecce ego addam vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: peribit enim sapientia à sapientibus eius, & intellectus prudentium eius abscondetur.

1. Cor. 1. d. 19. 15 Væ, qui profundi estis corde, vt à Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, & dicunt, Quis videt nos, & quis nouit nos?

Abd. 1. c. 8.

Eccle. 23. c. 25. 16 Peruersa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo, Non fecisti me: & figmentum dicat fictori suo, Non intelligis.

F 17 Nónne adhuc in modico & in breui conuertetur Libanus in charmel, & charmel in saltum reputabitur?

18 Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt.

19 Et addent mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in sancto Israël exultabunt.

20 Quoniam defecit qui prævalebat, consummatus est illusor, & succisi sunt om-
21 nes qui vigilabant super iniquitatem, ¶ qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, & declinauerunt frustra à iusto.

G 22 Propter hoc, hæc dicit Dominus ad domum Iacob, qui redemit Abraham, Non modò confundetur Iacob, nec modò vul-
23 tus eius erubescet: ¶ sed cùm viderit filios suos, opera manuum mearum in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctifica-
bunt sanctum Iacob, & Deum Israel præ-
24 cabunt, ¶ & scient errantes spiritu intellectum, & murmuratores discent legem.

CAPVT XXX.

Comminatio aduersus Iudæos qui Domino incon-sulto prementibus Assyrijs ad Aegyptios confugiebant: ipsis quoque prophetarum admonitionem audire nolentibus, sed vana præsidia quærentibus, præ-dicit nouem denuntiat afflictionem: & quàm sit Deus fa-cilis ad ignoscendum: & de magnus benignus ad ipsum reuertentibus: & de magnitudine reuertentium fœlicitate, ac iudicio impiorum.

VAe filij defertores, dicit Dominus, vt faciatis consilium, & non ex me: & cooperiamini telam, & non per spiritum meum, vt adderetis peccatum super peccatum.

2 ¶ qui ambulatis vt descendatis in Aegyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in vmbra Aegypti.

3 Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia vmbræ Aegypti in ignominiam.

4 ¶ Erat enim in Tanis principes tui, & nuntij tui vsque ad Hanes peruenerunt.

5 Omnes confusi sunt super populo qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium, & in aliquam vtilitatem, sed in confusionem & in opprobrium.

6 Onus iumentorum Austri. In terra tribulationis & angustiæ, leæna & leo ex eis, vipera & regulus volans portantes super humeros iumentorum diuitias suas, & super gibbum camelorum thesauros suos ad populum qui eis prodesse non poterit.

7 Aegyptus enim frustrà & vanè auxiliabitur: ideo clamaui super hoc, Superbia tacentium est, quiescite.

8 Nunc ergo ingressus scribe ei super hoc & in libro diligenter exara illud, & erit in die nouissimo in testimonium vsque in æternum.

9 Populus enim ad iracundiam provocans est, & filij mendaces, filij nolentes audire legem Dei.

10 Qui dicunt videntibus, Nolite videre: & aspicientibus, Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.

11 Auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israel.

12 Propterea hæc dicit sanctus Israel, Pro eo quòd reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia et in tumultu, & innixi estis
13 super eo: ¶ propterea erit vobis iniquitas hæc

sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subitò, dum non speratur, veniet contritio eius.

14 Et comminuetur, sicut conteritur lagena figuli contritione perualida: & non inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fouea.

D 15 Quia hæc dicit Dominus Deus *Israël, Si reuertamini & quiescatis, salui eritis: in silentio & in spe erit fortitudo vestra. Et no-
16 luistis: ¶ & dixistis, Nequaquam, sed ad equos fugiemus: ideo fugietis. Et super veloces ascendemus. ideò velociores erunt, qui persequentur vos.

17 Mille homines à facie terroris vnius: & à facie terroris quinque, fugietis, donec relinquamini quasi malus nauis in vertice montis, & quasi signum super collem.

18 Propterea expectat Dominus, vt misereatur vestri: & ideo exaltabitur parcens vobis: quia Deus iudicij Dominus: beati omnes qui expectant eum.

19 Populus enim Sion habitabit in Ierusalē: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tui: ad vocem clamoris tui statim
E 20 vt audierit, respondebit tibi.

Et dabit vobis Dominus panem arctum, & aquam breuem: & non faciet auolare à te vltrà doctorem tuum: & erunt oculi tui vi-
21 dentes præceptorem tuum.

Et aures tuæ audient verbum post tergum monentis, Hæc est via, ambulate in ea: & nō declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram.

22 Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, & vestimentum conflatilis auri tui, & disperges ea sicut immunditiā menstruatæ. Egredere, dices ei.

23 Et dabitur pluuia semini tuo, vbicunque seminaueris in terra, & panis frugum terræ erit habertimus & pinguis. pascetur in pos-
24 sessione tua in die illō agnus spatiosē: ¶ & tauri tui, & pulli asinorum qui operantur terram, commistum migma comedent si-
25 cut in area ventilatum est.

Et erunt super omnem montem excelsum, & super omnem collem eleuatum ri-
F uis currentium aquarum in die interfectionis multorum cùm ceciderint turres.

26 Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septempliciter, sicut lux septē dierum in die qua alligauerit Dominus vulnus popu-
27 li sui, & percussuram plagæ eius sanauerit.

Ecce nomen Domini venit de longin-
quo, ardens furor eius, & grauis ad portandum: labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorans.

28 Spiritus eius velut torrens inundans vsq; ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum, & frænum erroris quod erat in maxillis populorum.

29 Canticum erit vobis sicut ᵍ vox ⁷ sanctificatæ solennitatis, & lætitia cordis sicut qui pergit cum tibia, vt intret in montem Domini ad fortem Israël. ᵍ nox 4.

30 Et auditam faciet Dominus gloriam vo- G
cis suæ, & terrorem brachij sui ostendet in comminatione furoris, & flamma ignis deuorantis: allidet in turbine & in lapide grandinis.

31 A voce enim Domini pauebit Assur virga percussus.

32 Et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis & citharis: & in bellis præcipuis expugnabit eos.

33 Præparata est enim ab heri Tophet, à rege præparata profunda & dilatata. Nutrimenta eius, ignis & ligna multa: flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.

CAPVT XXXI.

Iudæos qui fiducia in Deum relicta, ad Aegyptios & humana confugiunt præsidia, prædicit consumendos vnà cum suis auxiliarijs, reuertentes verò ad Dominum virtute diuina liberandos.

VAe qui descendunt in Aegyptum ad auxilium, in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt: & super equitibus, quia prævalidi nimis: & non sunt confisi super sanctum Israël, & Dominum non requisierunt. 1 A

2 Ipse autem sapiens adduxit malum, & verba sua non abstulit: & consurget contra domum pessimorum, & contra auxilium operantium iniquitatem.

3 Aegyptus, homo, & non Deus: & equi eō- B
rum, caro, & non spiritus, & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxilium, simulque omnes consumentur.

4 Quia hæc dicit Dominus ad me, quomodo si rugiat leo, & catulus leonis super prædam suam, cùm occurrerit ei multitudo pastorum, à voce eorum non formidabit, & à multitudine eorum non pauebit: sic de- C
scender Dominus exercituum, vt prælietur super montem Sion, & super collem eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Sicut aues volantes, sic proteget Dominus exercituum Ierusalem, protegens & liberans, transiens, & saluans.
6 Conuertimini sicut in profundum recessistis filij Israël.
Sup. 2. d. 18. 7 In die enim illa abijciet vir idóla argenti sui, & idóla auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestræ in peccatum.
D 8 Et cadet Assur in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non à facie gladij, & iuuenes eius vectigales erunt:
9 ¶ & fortitudo eius à terrore transibit, & pauebunt fugientes principes eius: dixit Dominus, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Ierusalem.

CAPVT XXXII.

De rege ac principibus in iustitia regnaturis, & de populi subditi felicitate: stulto autem principi & opulentiis mulieribus futura prædicitur calamitas: pacis quoq; pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

A 1 ECce, in iustitia regnabit rex, & principes in iudicio præerunt.
2 Et erit vir sicut qui absconditur à vento, & celat se à tempestate, sicut riui aquarum in siti, & vmbra petræ prominentis in terra deserta.
3 Non caligabunt oculi videntium, & aures audientium diligenter auscultabunt.
4 Et cor stultorum intelliget scientiam, & lingua balborũ velociter loquetur & planè.
5 Non vocabitur vltrà is qui insipiens est princeps: neque fraudulentus appellabitur
6 maior. ¶ stultus enim fatua loquetur, & cor eius faciet iniquitatem, vt perficiat simulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter, & vacuam faciat animam esurientis, & potum sitienti auferat.
B 7 Fraudulenti vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes cõcinnauit ad perdendos mites in sermone mendacij, cùm loqueretur iudicium.
8 Princeps verò, ea quæ digna sunt principe cogitabit, & ipse super duces stabit.
9 Mulieres opulentæ surgite, & audite vocem meam: filiæ confidentes percipite auribus eloquium meum.
9. 10 Post dies enim' & annum vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio vltrà non veniet.
C 11 Obstupescite opulentæ, conturbamini confidentes: exuite vos, & confundimini, accingite lumbos vestros.
12 Super hubera plangite, super regione desiderabili, super vinea fertili,
13 Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent: quanto magis super omnes domos gaudij ciuitatis exultantis?
14 Domus enim dimissa est, multitudo vrbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas vsque in æternũ. Gaudium
15 onagrorũ, pascua gregum, ¶ donec effundatur super nos spiritus de excelso: & erit desertum in Charmel: & Charmel in saltum reputabitur.
16 Et habitabit in solitudine iudicium, & iustitia in Charmel sedebit.
17 Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium, & securitas vsque in sempiternum.
18 Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.
19 Grando autem in descensione silua, & humilitate humiliabitur ciuitas.
20 Beati qui seminatis super omnes aquas immittentes pedem bouis & asini.

CAPVT XXXIII.

Permixtim de deiectione Sennacherib hostium, & Iudæorum liberatione, ac diuina potentia celebratione: inuehitur contra hypocritas: & quales effugiant qui cum Domino habitaturi sunt in excelso. Ierusalem verò habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus noster, rex & legislator noster.

VAe qui prædaris, nónne & ipse prædaberis? & qui spernis, nónne & ipse spernis? & cùm consummaueris deprædationem, deprædaberis: cùm fatigatus desieris contemnere, contemnéris.
2 Domine, miserere nostri: te enim expectauimus: esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis.
3 A voce angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes.
4 Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cùm fossæ plenæ fuerint de eo.
5 Magnificatus est Dominus, quoniam habitauit in excelso: implebit Sion iudicio & iustitia.
6 Et erit fides in temporibus tuis: diuitiæ salutis sapientia & scientia: timor Domini ipse est thesaurus eius.
7 Ecce, videntes clamabunt foris, angeli pacis amarè flebunt.
8 Dissipatæ sunt viæ, cessauit transiens per semitam, irritum factum est pactum, proiecit ciuitates, non reputauit homines.
9 Luxit & elanguit terra: confusus est Liba-

nus, & obsurduit: & factus est Saron sicut desertum: & concussa est Basan, & Carmelus.
10 Nunc consurgam, dicit Dominus, nunc exaltabor, nunc subleuabor.
11 Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester vt ignis vorabit vos.
12 Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinæ congregatæ igni comburentur.
13 Audite qui longè estis, quę fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam.
14 Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas. quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cũ ardoribus sempiternis?
C 15 Qui ambulat in iustitijs, & loquitur veritatem', qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum.
16 Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius: panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt.
17 Regem in decóre suo videbunt oculi eius, cernent terram de longè.
18 Cor tuum meditabitur timorem: vbi est literatus? vbi legis verba ponderans? vbi doctor parvulorum?
19 Populum imprudentem non videbis, populum alti sermonis: ita vt non possis intelligere disertitudinem linguæ eius, in quo
D 20 nulla est sapientia.
Respice Sion ciuitatem solennitatis nostræ: oculi tui videbunt Ierusalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur claui eius in sempiternum, & omnes
21 funiculi eius nõ rumpentur: ¶ quia solum-modo ibi magnificus est Dominus noster: locus fluuiorum riui latissimi & patentes: non transibit per eum nauis remigum, neque trieris magna transgredietur eum.
22 Dominus enim iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster: ipse saluabit nos.
23 Laxati sunt funiculi tui, sed non præualebit: sic erit malus tuus, vt dilatare signum non queas. Tunc dividentur spolia prædarum multarum: claudi diripient rapinam.
24 Nec dicet vicinus, Elangui, populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAPVT XXXIIII.

Acerba Dei vltio super omnes gentes: Idumææ quoque contritio & perpetua vastitas prædicitur.

A CCedite Gentes, & audite, & populi attendite: audiat terra & plenitudo eius, orbis, & omne germen eius. 1 A
2 Quia indignatio Domini super omes gentes, & furor super vniuersam militiam eorum: interfecit eos, & dedit eos in occisionem.
3 Interfecti eorum proijcientur, & de cadaueribus eorum ascendet fœtor: tabescent montes à sanguine eorum.
4 Et tabescet omnis militia cælorũ, & complicabuntur sicut liber cæli: & omnis militia eorum defluet sicut defluit folium de vinea & de ficu.
5 Quoniam inebriatus est in cælo gladius meus: ecce super Idumæam descendet, & super populum interfectionis meæ ad iudicium.
6 Gladius Domini repletus est sanguine, incrassatus est adipe, de sanguine agnorum & hircorum, de sanguine medullatorum arietum: victima enim Domini in Bosra, & interfectio magna in terra Edom. B
7 Et descendent vnicornes cum eis, & tauri cum potentibus: inebriabitur terra eorum sanguine, & humus eorum adipe pinguium. ¶ quia dies vltionis Domini, annus Inf. 63. a. 4.
8 retributionum iudicij Sion.
9 Et conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius in sulphur: & erit terra eius in picem ardentem.
10 Nocte & die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus eius: à generatione C
in generationem desolabitur, in secula seculorum non erit transiens per eam.
11 Et possidebunt illam onocrotalus, & ericius: & ibis, & coruus habitabunt in ea: & extendetur super eam mensura, vt rediga-
tur ad nihilum, & perpendiculum in desolationem.
12 Nobiles eius non erunt ibi: regem potius
13 inuocabunt, & omnes principes eius erunt in nihilum.
Et orientur in domibus eius spinę & vrticæ, & paliurus in munitionibus eius: & erit cubile draconum, & pascua struthionum.
14 Et occurrent dæmonia, onocentaurus, & D
pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem.
15 Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos, & circumfodit, & fouit in vmbra eius: illuc congregati sunt milui, alter ad alterum.
16 Requirite diligenter in libro Domini, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

legite: vnum ex eis nõ defuit, alter alterum non quæsiuit. quia quod ex ore meo procedit, ille mandauit, & spiritus eius ipse congregauit ea.

17 Et ipse misit eis sortem, & manus eius diuisit eam illis in mensuram: vsque in æternum possidebunt eam, in generatione & generationem habitabunt in ea.

CAPVT XXXV.

De futura consolatione, lætitia, securitate & felicitate perpetua eorum qui in Christum sunt credituri.

A 1 Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium.

2 Germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans: gloria Libani data est ei, decor Carmeli & Saron: ipsi videbunt gloriam Domini, & decórem Dei nostri.

3 Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate.

* pusillanimes. 4 Dicite * pusillanimis: Confortamini, & nolite timere. ecce Deus vester vltionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & saluabit * vos.

Matt. 15. c. 30. 5 Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt.

B 6 Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum: quia scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine.

7 Et quę erat arida, erit in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci.

C 8 Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur: non transibit per eam pollutus, & hęc erit vobis directa via, ita vt stulti non errent per eam.

9 Non erit ibi leo, & mala bestia non ascender per eam, nec inuenietur ibi: & ambulabunt qui liberati fuerint.

D 10 Et redempti à Domino, conuertentur, & venient in Sion cum laude, & lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

CAPVT XXXVI.

Sennacherib captis ciuitatibus Iudæ munitis, mittit Rabsacen ad capiendam Ierusalem: qui variis in Ezechiam iactatis cõuitijs & blasphemijs in Deum, Ierosolymitas ad deditionem exhortatur.

A 1 4. Reg. 18. c. 13. 2. Par. 32. a. 1. Et factum est: in quartodecimo anno regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes ciuitates Iuda munitas, & cepit eas.

2 Et misit rex Assyriorum Rabsacen de Lachis in Ierusalem, ad regem Ezechiam in manu graui, & stetit in aquæ ductu piscinæ superioris in via Agri-fullonis.

3 Et egressus est ad eum Eliacim filius Helcię, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph à commentarijs.

4 Et dixit ad eos Rabsaces, Dicite Ezechiæ, Hęc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quę est ista fiducia qua confidis? ¶ aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis, vt per quem habes fiduciam, quia recedisti à me?

5 Ecce, confidis super baculũ arundineum confractum istum, super Aegyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eã: sic Pharao rex Aegypti omnibus qui confidunt in eo.

6 Quòd si respóderis mihi, In Domino Deo nostro confidimus: nónne ipse est cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria, & dixit Iudæ & Ierusalem, Coram altari isto adorabitis?

7 Et nunc trade te domino meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo millia equorum, si poteris ex te præbere ascensores eorum.

8 Et quomodo sustinebis faciem vnius ducis de exiguis seruis domini mei? Quòd si confidis in Aegypto, in quadrigis & in equitibus: ¶ & nunc nunquid sine domino ascendi ad terram istam vt disperdam eam? Dominus dixit ad me, Ascende super terram istam, & disperde eam.

9 Et dixit Eliacim & Sobna, & Ioahe ad Rabsacen, Loquere ad seruos tuos Syra lingua: intelligimus enim, ne loquaris ad nos Iudaicè in auribus populi qui est super muros.

10 Et dixit ad eos Rabsaces, Nunquid ad dominum tuum & ad te misit me Dominus meus, vt loquerer omnia verba ista: & non potius ad viros qui sedent in muro, vt comedant stercora sua, & bibant vrinam pedum suorum vobiscum?

11 Et stetit Rabsaces, & clamauit voce magna Iudaicè, & dixit, Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

12 Hęc dixit rex, Non seducat vos Ezechias, quia non poterit eruere vos.

13 Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino dicens, Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur ciuitas ista in manu regis Assyriorum.

14 Nolite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Assyriorum, facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedet vnusquisque vineam suam, & vnusquisque ficum suam: & bibite vnusquisque aquam cisternæ suæ, ¶ donec veniam & tollam vos

15 ad terram quæ est vt terra vestra, terram frumenti & vini, terram panum & vinearum.

16 Nec conturbet vos Ezechias, dicens, Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerunt dij gentium vnusquisque terram suam de manu regis Assyriorum?

17 Vbi est Deus Emath & Arphad? vbi est Deus Sepharuáim? nunquid liberauerunt Samariam de manu mea?

18 Quis est ex omnibus dijs terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, vt eruat Dominus Ierusalem de manu mea?

19 Et siluerunt, & non responderunt ei verbum. Mandauerat enim * rex, dicens, Ne respondeatis ei.

20 Et ingressus est Eliacim filius Helciæ qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph à commentarijs, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiauerunt ei verba Rabsacis.

CAPVT XXXVII.

Consternatus Ezechias propter blasphemias, tum Rabsacis, tum Sennacherib, mittit ad Isaiam vt Dominum deprecetur, qui ipsum confortans diuinum promittit auxilium: & caso per angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse à filijs suis interimitur.

A 1 4. Reg. 19. a. 1. 2. Par. 32. a. 20. Et factum est: cùm audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, & obuolutus est

2 sacco, & intrauit in domum Domini. Et misit Eliacim qui erat super domum, & Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus opertos saccis ad Isaiam filium Amos

3 prophetam, ¶ & dixerunt ad eum, Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiæ dies hæc: quia venerunt filij vsque ad partum, & virtus non est pariendi.

4 Si quo modo audiat Dominus Deus tuus verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus ad blasphemandum Deum viuentem, & exprobrandum sermonibus quos audiuit Dominus Deus tuus: leua ergo orationem pro reliquis quæ reperta sunt.

B 5 6 Et venerunt serui regis Ezechiæ ad Isaiam, ¶ & dixit ad eos Isaias, Hæc dicetis Domino vestro, Hæc dicit Dominus, Ne timeas à facie verborum quæ audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me.

7 Ecce, Ego dabo ei spiritum, & audiet nuntium, & reuertetur ad terram suam, & corruere eum faciam gladio in terra sua.

8 Reuersus est autem Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum præliantem aduersus Lobnam. Audierat enim quia profectus esset de Lachis, ¶ & audiuit de Tharaca rege Aethiopiæ, dicentes, Egressus est vt pugnet contra te. Quod cùm audisset, misit nuntios ad Ezechiam, dicens:

9 10 Hæc dicetis Ezechiæ regi Iudæ, loquentes, Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens, Non dabitur Ierusalem in manum regis Assyriorum.

C 11 Ecce, tu audisti omnia quæ fecerunt reges Assyriorum omnibus terris quas subuerterunt, & tu poteris liberari?

12 Nunquid eruerunt eos dij Gentium, quos subuerterunt patres mei Gozam, & Haran, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thalassar?

13 Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex vrbis Sepharuáim, Ana & Aua?

14 Et tulit Ezechias libros de manu nuntiorum, & legit eos, & ascendit in domum Domini, & expandit eos Ezechias coram Domino.

15 Et orauit Ezechias ad Dominum, dicens.

16 Domine exercituum Deus Israël, qui sedes super cherubim: tu es Deus solus omnium regnorum terræ, tu fecisti cælum & terram.

17 Inclina Domine aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, quę misit ad blasphemandum Deum viuentem.

D 18 Verè enim Domine desertas fecerunt reges Assyriorum terras, & regiones earum.

19 Et dederunt deos earum igni: non enim erant dij, sed opera manuum hominum, lignum & lapis, & comminuerunt eos.

20 Et nũc Domine Deus noster salua nos de manu eius: & cognoscant omnia regna terræ quia tu es Dominus solus.

21 Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens, Hæc dicit Dominus Deus Israël, Pro quibus rogasti me de Sennacherib rege

22 Assyriorum, ¶ hoc est verbum quod locutus est Dominus super eum, Despexit te, & subsannauit te, virgo filia Sion: post te caput mouit, filia Ierusalem.

23 Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltasti vocem, & leuasti altitudinem oculorum tuorum? Ad sanctum Israël.

24 In manu seruorum tuorum exprobrasti E

Universidad de Deusto
Biblioteca

Domino: & dixisti, In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi altitudinem montium, iuga Libani: & succidam excelsa cedrorum eius, & electas abietes illius, & introibo altitudinem summitatis eius, saltum Carmeli eius.

25 Ego fodi & bibi aquam, & exiccaui vestigio pedis mei omnes riuos aggerum.

26 Nunquid non audisti quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego plasmaui illud: & nunc adduxi, & factum est in eradicationem collium compugnantium, & ciuitatum munitarum.

27 Habitatores earum breuiata manu contremuerunt, & confusi sunt: facti sunt sicut fœnum agri, & gramen pascuæ, & herba tectorum quæ exaruit antequam maturesceret.

F 28 Habitationem tuam, & egressum tuum, & introitum tuum cognoui, & insaniam tuam contra me.

29 Cùm fureres aduersum me, superbia tua ascendit in aures meas: ponam ergo circulum in naribus tuis, & frenum in labijs tuis, & reducam te in viam per quam venisti.

30 Tibi autē hoc erit signum, Comede hoc anno quæ sponte nascuntur, & in anno secundo pomis vescere: in anno autem tertio seminate & metite, & plantate vineas, & comedite fructum earum.

31 Et mittet id quod saluatum fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, radicem
32 deorsum, & faciet fructum sursum. ¶ quia de Ierusalem exibunt reliquiæ, & saluatio de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet istud.

G 33 Propterea hæc dicit Dominus de rege Assyriorum, Non intrabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi sagittam: & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu eius aggerem.

34 In via qua venit, per eam reuertetur, & ciuitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus.

35 Et protegam ciuitatem istam, vt saluem eam propter me, & propter Dauid seruum meum.

Sup.10.c.12. 4.Re.19.g.35. Tob.1.d.21. Eccl.48.d.24 1.Mac.7.f.41. 2.Mac.8.c.19.

36 Egressus est autem angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia. Et surrexerunt manè, & ecce omnes cadauera mortuorum.

37 Et egressus est, & abijt: & reuersus est Sennacherib rex Assyriorum, & habitauit in Ninue.

38 Et factum est, cùm adoraret in templo Nesroch Deum suum, Adramélech, & Sarásar filij eius percusserunt eum gladio, fugerúntque in terram Ararat, & regnauit Asarhaddon filius eius pro eo.

CAPVT XXXVIII.

Ezechias à morte filij per Isaiam commonitus liberatus, signo in horologio Achas accepto, & promissa de manu Assyriorum liberatione, additoque ad vitam quindecim annis, canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.

IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad mortem, & introiuit ad eum Isaias filius Amos propheta, & dixit ei, Hæc dicit Dominus, Dispone domui tuæ, quia morieris, & non viues.

2 Et conuertit Ezechias faciem suam ad parietem, & orauit ad Dominum, ¶ & dixit:
3 Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et fleuit Ezechias fletu magno.

4 Et factum est verbum Domini ad Isaiam dicens:

5 Vade, & dic Ezechiæ, Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui, Audiui orationem tuam, & vidi ⁄ lachrymas tuas, ecce ego adijciam super dies tuos quindecim annos.

6 ¶ & de manu regis Assyriorum eruam te & ciuitatem istam, & protegam eam.

7 Hoc autem tibi erit signū à Domino quod faciet Dominus verbum hoc quod locutus est:

8 Ecce ego reuerti faciam vmbram lineárum, per quas descenderat in horologio Achaz in Sole, retrorsum decem lineis per gradus quibus descenderat. Reuersus est Sol decem lineis per gradus quibus descenderat.

9 Scriptura Ezechiæ regis Iuda cùm egrotasset, & conualuisset de infirmitate sua.

10 Ego dixi, In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi: quæsiui residuum annorum meorum.

11 Dixi, Non videbo Dominum Deum in terra viuentium, non aspiciam hominem vltrà, & habitatorem quietis.

12 Generatio mea ablata est: & conuoluta est à me, quasi tabernaculū pastorum: præcisa est, velut à texente vita: dum adhuc ordirer succidit me: de manè vsque ad vesperam finies me.

13 Sperabam vsq; ad manè, quasi leo sic contriuit omnia ossa mea: de manè vsque ad vesperam finies me.

Sicut

14 Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor vt columba: attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum: Domine vim patior, ⁄ respondē pro me.

15 Quid dicam, aut quid respondebit mihi cùm ipse ⁄ fecerit? recogitabo * omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

16 Domine - si' sic viuitur, & in talibus vita spiritus mei, corripies me, & viuificabis me.

17 Ecce, in pace amaritudo mea amarissima autem eruisti animam meam vt non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 Quia non infernus confitebitur tibi, neq; mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19 Viuens viuens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filijs notam faciet veritatem tuam.

20 Domine saluum me fac, & psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

21 Et iussit Isaias vt tollerent massam de ficis, & cataplasmarent super vulnus, & sanaretur.

22 Et dixit Ezechias, Quod erit signum quia ascendam in domum Domini?

CAPVT XXXIX.

Ezechias cùm missis à rege Babylonis nuntijs suos ostendisset thesauros, ab Isaia de futura eorum in Babylonem ablatione præmonetur.

IN tempore illo misit Merodach Baladan filius Baladan rex Babylonis, libros & munera ad Ezechiam: audierat enim quòd ægrotasset, & conualuisset.

2 Lætatus est autem super eis Ezechias, & ostendit eis cellam aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorum, & vnguenti optimi, & omnes apothecas supellectilis suæ, & vniuersa quæ inuenta sunt in thesauris eius. Non fuit verbum quod non ostenderet eis Ezechias in domo sua & in omni potestate sua.

3 Introuit autem Isaias propheta ad Ezechiam regem, & dixit ei, Quid dixerunt viri isti, & vnde venerunt ad te? Et dixit Ezechias, De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

4 Et dixit, Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias, Omnia quę in domo mea sunt, viderunt: non fuit res quam non ostenderim eis in thesauris meis.

5 Et dixit Isaias ad Ezechiam, Audi verbum Domini exercituum:

6 Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurizauerunt patres tui vsque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quicquam, dicit Dominus.

7 Et de filijs tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

8 Et dixit Ezechias ad Isaiam, Bonum verbum Domini quod locutus est. Et dixit, Fiat tantum pax & veritas in diebus meis.

CAPVT XL.

Consolatio & salus Ierusalem per Christum futura: Iohannis Baptistæ prædicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi diuini: Christi in carnem aduentus, ipsiusq; gloria, potestas & retributio palàm annuntianda: contra idololatras Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac sapientiam commendat: quodq; sperantes in Domino mutent fortitudinem.

1 A COnsolamini consolamini populē meus, dicit Deus vester.

2 Loquimini ad cor Ierusalem, & aduocate eam: quoniam completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis.

3 Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. *Matt.3.a.3. Marc.1.a.3. Luc.3.a.4. Ioan.1.c.23.*

4 Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aspera in vias planas.

5 Et reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est.

6 Vox dicentis, Clama. Et dixi, Quid clamabo? Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. B *Eccl.14.c.18. Iacob.1.b.10. 1.Pet.1.d.24.*

7 Exiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eo, Verè fœnum est populus: ¶ exiccatum est fœnum, & cecidit flos: verbum autem Domini nostri manet in æternum. *Matt.5.c.18. 24.c.35.*

8 Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem: exalta, noli timere. Dic ciuitatibus Iudæ: Ecce *Marc.13.d.31. Luc.16.d.17.*

10 Deus vester: ¶ ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: ecce, merces eius cum eo, & opus illius coram illo. C

11 Sicut pastor, gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit.

Quis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioan.10.b.11. Ezec.34.f.23. 37.f.24.

12 Quis mensus est pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit? quis appendit tribus digitis molem terræ, & liberauit in pondere montes, & colles in statéra?

Rom.11.d.34. 1.Cor.2.d.16. Sap. 9.c.13.

13 Quis adiuuit spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi?

14 Cum quo iniit consiliũ, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudiuit eum scientiam, & viam prudentiæ ostenditilli?

D 15 Ecce, Gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum statéræ reputatæ sunt: ecce, insulæ quasi puluis exiguus.

16 Et Libanus non sufficiet ad succendendum, & animalia eius non sufficient ad holocaustum.

17 Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei.

Act.17.f.29.

18 Cui ergo similem fecistis Deũ? aut quam imaginem ponetis ei?

19 Nunquid sculptile conflauit faber? aut aurifex auro figurauit illud, & laminis argenteis argentarius?

E 20 Forte lignum & imputribile elegit: artifex sapiens quærit quomodo statuat simulachrum quod non moueatur.

z scietis.

21 Nunquid non z scitis? nunquid non audistis? nunquid non annuntiatum est vobis ab initio? nunquid non intellexistis fundamenta terræ?

22 Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores eius sunt quasi locustæ: qui extendit velut nihilum cælos, & expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum.

23 Qui dat secretorum scrutatores quasi nõ sint, iudices terræ velut inane fecit.

F

z plãtato, neq; sato, neq; radicato in terra trunco 8.

24 Equidem neque z plantatus, neque satus, neque radicatus in terra truncus eorum: repente flauit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos.

25 Et cui assimilastis me, & adæquastis, dicit Sanctus?

26 Leuate in excelsum oculos vestros, & videte quis creauit hæc: qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis & roboris, virtutisque eius, neque vnum reliquum fuit.

27 Quare dicis Iacob, & loqueris Israël, Abscondita est via mea à Domino, & à Deo meo iudicium meum transiuit?

G 28 Nunquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ: non deficiet, neque laborabit, neq; est inuestigatio sapientiæ eius.

29 Qui dat lasso virtutem: & his qui non fortitudinem, & robur multiplicat.

30 Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent.

31 Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.

CAPVT XLI.

Disceptat Dominus cum idolatris de potentia & variis magnis q̃ beneficijs populo Iudaeo exhibitis: quibus suam comprobat potentiam & singularem erga homines: ostendens simul & idolorum impotentiam & idololatrarum vanitatem.

TAceant ad me insulæ, & Gentes mutent fortitudinem: accedant, & tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus.

2 Quis suscitauit ab oriente iustum, vocauit eum vt sequeretur se? dabit in conspectu eius Gentes, & reges obtinebit: dabit quasi puluerem gladio eius, *sicut stipulam to raptam arcui eius.

3 Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus eius non apparebit.

4 Quis hęc operatus est, & fecit vocans generationes ab exordio? Ego Dominus primus & nouissimus ego sum.

5 Viderunt insulæ, & timuerunt, extremi terræ obstupuerunt, appropinquauerunt & accesserunt.

6 Vnusquisque proximo suo auxiliabitur, & fratri suo dicet, Confortare.

7 Confortauit faber ærarius percutiens malleo, eum qui cudebat tunc temporis, dicens Glutino bonum est: & confortauit eum clauis, vt non moueretur.

8 Et tu Israël serue meus, Iacob quem elegi, semen Abraham amici mei, ¶ in quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis eius vocaui te, & dixi tibi, Seruus meus es tu, elegi te, & non abieci te.

10 Ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines, quia ego Deus tuus confortaui te, & auxiliatus sum tibi, & suscepit te dextera iusti mei.

11 Ecce confundentur & erubescent omnes qui pugnant aduersum te: erunt quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt tibi.

12 Quæres eos, & non inuenies viros qui rixantur tecum: erunt quasi non sint, & quasi consumptio z hominis bellantis aduersum te.

13 Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi, Ne timeas, ego adiuui te.

14 Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israël: ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus, & redemptor tuus sanctus Israël.

15 Ego posui te quasi plaustrum triturans nouum, habens rostra serrantia: triturabis montes, & comminues: & colles quasi pulueren pones.

16 Ventilabis eos: & ventus tollet, & turbo diſperget eos: & tu exultabis in Domino, in sancto Israël lætaberis.

17 Egeni, & pauperes quærunt aquas, & non sunt: lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israël non derelinquam eos.

18 Aperiam in supinis collibus flumina, & in medio camporum fontes, ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum.

19 Dabo in solitudinem cedrum, & spinam, & myrtum, & lignum oliuæ: ponam in deserto abietem, vlmum, & buxum simul.

20 Vt videant, & sciant, & recogitent, & intelligant pariter quia manus Domini fecit hoc, & sanctus Israël creauit illud.

21 Prope facite iudicium vestrum, dicit Dominus: afferte, siquid fortè habetis, dixit rex Iacob.

22 Accedant, & nuntient nobis quæcunque ventura sunt: priora quę fuerint nuntiate: & ponemus cor nostrum, & sciemus nouissima eorum, & quæ ventura sunt indicate nobis.

23 Annuntiate quæ ventura sunt in futurũ, & sciemus quia dij estis vos. bene quoque aut malè, si potestis, facite: & loquamur, & videamus simul.

24 Ecce, vos estis ex nihilo, & opus vestrum ex eo quòd non est: abominatio est qui elegit vos.

25 Suscitaui ab Aquilone, & veniet ab Ortu solis: vocabit nomen meum, & adducet magistratus quasi lutum, & velut plastes conculcans humum.

26 Quis annuntiauit ab exordio, vt sciamus: & à principio, vt dicamus, Iustus es? non est neque annuntians, neque prędicens, neque audiens sermones vestros.

27 Primus ad Sion dicet, Ecce adsum, & Ierusalem euangelistam dabo.

28 Et vidi, & non erat neque ex istis quisquam qui iniret consilium, & interrogatus responderet verbum.

29 Ecce omnes iniusti, & vana opera eorum, ventus & inane simulachra eorum.

CAPVT XLII.

Pater sibi complacet in filio Christo, cuius virtutes & opera quæ facturus est propheta explicat, exhortans vniuersas gẽtes ad laudem & gratiarum actionem: addit quoq; malos, idololatras & ingratos grauiter à Domino puniendos, plurimum conquerens de ingratitudine seruorum Dei.

ECce seruus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, iudicium Gentibus proferet. 1 A

2 Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox eius foris.

3 Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet: in veritate educet iudicium.

4 Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium: & legem eius insulæ expectabunt.

5 Hæc dicit Dominus Deus creans cælos, & extendens eos: firmans terram, & quæ germinant ex ea: dans flatum populo qui est super eam & spiritum calcantibus eam.

6 Ego Dominus vocaui te in iustitia, & apprehendi manum tuam, & seruaui te. Et dedi te in fœdus populi, in lucem gentium. B *Inf.49.b.6.*

7 Vt aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris.

8 Ego Dominus, hoc est nomen meũ: gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus. *Inf.48.b.11.*

9 Quæ prima fuerunt, ecce venerunt: noua quoque ego annuntio: antequam oriantur, audita vobis faciam.

10 Cantate Domino canticum nouum, laus eius ab extremis terræ, qui descenditis in mare, & plenitudo eius: insulæ, & habitatores earum.

11 Subleuetur desertum & ciuitates eius: in domibus habitabit Cedar: laudate habitatores Petræ, de vertice montium clamabũt.

12 Ponent Domino gloriam, & laudem eius in insulis nuntiabunt.

13 Dominus sicut fortis egredietur, * sicut vir præliator suscitabit zelum: vociferabitur, & clamabit: super inimicos suos confortabitur. C ** &7.*

14 Tacui semper, silui, patiens fui, sicut parturiens loquar: dissipabo, & absorbebo simul.

15 Desertos faciam montes, & colles, & omne gramen eorum exiccabo: & ponam flumina

Universidad de Deusto
Biblioteca

flumina in insulas, & stagna arefaciam.
16 Et ducam cæcos in viam quam nesciunt: & in semitis quas ignorauerunt ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem, & praua in recta. hæc verba feci eis, & non dereliqui eos.
17 Conuersi sunt retrorsum: confundantur confusione, qui confidunt in sculptili, qui dicunt conflatili, Vos dij nostri.
18 Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum.
19 Quis cæcus, nisi seruus meus? & surdus, nisi ad quem nuntios meos misi? quis cęcus, nisi qui vænundatus est? & quis cæcus, nisi seruus Domini,
20 Qui vides multa, nónne custodies? qui apertas habes aures, nónne audies?
21 Et Dominus voluit vt sanctificaret eum, & magnificaret legem, & extolleret.
D 22 Ipse autem populus direptus, & vastatus: laqueus iuuenum omnes, & in domibus carcerum absconditi sunt: facti sunt in rapinam, nec est qui eruat: in direptionem, nec est qui dicat, Redde.
23 Quis est in vobis qui audiat hoc, attendat, & auscultet futura?
24 Quis dedit in direptionem Iacob, & Israël vastantibus? nónne Dominus ipse, cui peccauimus? Et noluerunt in vijs eius ambulare, & non audierunt legem eius.
25 Et effudit super eum indignationem furoris sui, & forte bellum, & combusit eum in circuitu, & non cognouit: & succendit eum, & non intellexit.

CAPVT XLII.

Populum credentem securum facit, eius ex vniuerso orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum at futurorum Dei erga populum suum beneficiorum, quibus se solum verum Deum esse comprobat: addita graui expostulatione aduersus Iudæorum ingratitudinem.

A 1 ET nunc hæc dicit Dominus creans te Iacob, & formans te Israël: Noli timere, quia redemi te, & vocaui te nomine tuo: meus es tu.
2 Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueris in igne, non comburêris, & flamma non ardebit in te.
3 Quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israël saluator tuus, dedi propitiationẽ tuam Aegyptum, Aethiopiam & Saba pro te.
4 Ex quo honorabilis factus es in oculis meis, & gloriosus: ego dilexi te, & dabo homines pro te, & populos pro anima tua.
5 Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te.
6 Dicam Aquiloni, Da: & Austro, Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ.
7 Et omnem qui inuocat nomen meum in gloriam meam creaui eum, formaui eum, & feci eum.
8 Educ foras populum cæcum, & oculos habentem: surdum, & aures ei sunt.
9 Omnes gentes congregatæ sunt simul, & collectæ sunt tribus: quis in vobis annunciet istud, & quæ prima sunt, audire nos faciet? dent testes eorum, & iustificentur, & audiant, & dicant, Verè.
10 Vos testes mei, dicit Dominus, & serue meus quem elegi: vt sciatis, & credatis mihi, & intelligatis quia ego ipse sum, ante me non est formatus Deus, & post me non erit.
11 Ego sum, ego sum Dominus, & non est absque me saluator.
12 Ego annuntiaui, & saluaui: auditum fecit, & non fuit in vobis alienus. vos testes mei, dicit Dominus, & ego Deus.
13 Et ab initio ego ipse, & non est qui de manu mea eruat: operabor, & quis auertet illud?
14 Hæc dicit Dominus redemptor tuus, sanctus Israel, Propter vos emisi in Babylonem, & detraxi vectes vniuersos, & Chaldæos in nauibus suis gloriantes.
15 Ego Dominus sanctus vester, creator Israël rex vester.
16 Hæc dicit Dominus, qui dedit in mari viam, & in aquis torrentibus semitam,
17 Qui eduxit quadrigam & equum, exercitum & robustum, simul obdormierunt, non surgent: contriti sunt quasi linum, & extincti sunt.
18 Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini.
19 Ecce ego facio noua, & nunc orientur: vtique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in inuio flumina.
20 Glorificabit me bestia agri, dracones & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio, vt darem potum populo meo, electo meo.
21 Populum istum formaui mihi, laudem meam narrabit.
22 Non me inuocasti Iacob, nec laborasti me Israël.
23 Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis nõ glorificasti me: non te seruire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure.
D 24 Non emisti mihi argento calamum, & adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Veruntamen seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis.
25 Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.
26 Reduc me in memoriam, & iudicemur simul: narra si quid habes vt iustificeris.
27 Pater tuus primus peccauit, & interpretes tui præuaricati sunt in me.
28 Et contaminaui principes sanctos, * dedi ad internecionem Iacob, & Israël in blasphemiam.

CAPVT XLIIII.

Deus consolatur populum suum, effusurus super eum spiritum suum, & aquas super sitientem: ipse primus & nouissimus ac solus Deus, omnium creator ac moderator: idolorum quoque, artificum eorum ac idololatrarum magna vanitas, imò stupor apertè conuincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cuius manu sunt omnia, populus reuocatur.

A 1 ET nunc audi Iacob serue meus, & Israël quem elegi.
2 Hæc dicit Dominus faciens & formans te, ab vtero auxiliator tuus: noli timere serue meus Iacob, & rectissime quem elegi.
3 Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.
4 Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta præterfluentes aquas.
5 Iste dicet, Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Iacob, & hic scribet manu sua, Domino: & in nomine Israël assimilabitur.
6 Hæc dicit Dominus rex Israël, & redemptor eius Dominus exercituum, Ego primus, & ego nouissimus, & absque me non est Deus.
7 Quis similis mei? vocet & annuntiet, & ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura & quæ futura sunt annuntient eis.
8 Nolite timere, neque conturbemini: ex tunc audire te feci, & annuntiaui: vos estis testes mei. nunquid est Deus absque me, & formator quem ego non nouerim?
9 Plastę idóli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis. ipsi sunt testes eorum, quia non vident neque intelligunt, vt confundantur.

10 Quis formauit Deum, & sculptile conflauit ad nihil vtile?
11 Ecce, omnes participes eius confundentur: fabri enim sunt ex hominibus: conuenient omnes, stabunt & pauebunt, & confundentur simul.
12 Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, & in malleis formauit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet, non bibet aquam, & lassescet. *Sup. 13. c. 11.*
13 Artifex lignarius extendit normam, formauit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornauit illud: & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.
14 Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum quæ steterat inter ligna saltus: plantauit pinum, quam pluuia nutriuit.
15 Et facta est hominibus in focum: sumpsit C ex eis, & calefactus est: & succendit, & coxit panes: de reliquo autem operatus est Deum, & adorauit: fecit sculptile, & curuatus est ante illud.
16 Medium eius combusit igni, & de medio eius carnes * comédit: coxit pulmentum, & saturatus est, & calefactus est, & dixit, Vah, calefactus sum, vidi focum. ** coxit &*
17 Reliquum autem eius Deum fecit & sculptile sibi: curuatur ante illud, & adorat illud, & obsecrat, dicens, Libera me, quia Deus meus es tu.
18 Nescierunt, neque intellexerunt: obliti enim sunt, ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo.
19 Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, vt dicant, Medietatem eius combusi igni, & coxi super carbones eius panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo eius idólum faciam, ante truncum ligni procidam.
20 Pars eius cinis est: cor insipiens adorabit illud, & non liberabit animam suam, neque dicet, Forte mendacium est in dextera mea.
21 Memento horum Iacob & Israël, quoniã seruus meus es tu, formaui te, seruus meus es tu Israël, non obliuiscaris mei.
22 Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua: reuertere ad me, D quoniam redemi te.
23 Laudate cæli, quoniam misericordiam fecit Dominus: iubilate extrema terræ, resonate montes laudationem, saltus & omne lignum eius, quoniam redemit Dominus Iacob, & Israël gloriabitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

24 Hæc dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex vtero, Ego sum Dominus faciens omnia, extendens cælos solus, stabiliens terram, & nullus mecum.

25 Irrita faciens signa diuinorum, & ariolos in furorem vertens. Conuertens sapientes retrorsum: & scientiam eorum stultam faciens.

26 Suscitans verbum serui sui, & consilium nuntiorum suorum complens. Qui dico Ierusalem, Habitaberis: & ciuitatibus Iudæ, Aedificabimini, & deserta eius suscitabo.

27 Qui dico profundo, Desolare, & flumina tua arefaciam.

28 Qui dico Cyro, Pastor meus es: & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Ierusalem, Aedificaberis: & templo, Fundaberis.

CAPVT XLV.

Prophetia de Cyro & victorijs ipsi à Deo concedendis, cum increpatione quòd Deum in his nõ agnoscat, cùm ipse solus sit Deus, omniam Dominus, cui nemo potest contradicere: prædicitur Christi natiuitas: & loquitur prophera permixtim de Iudæorum per Cyrum liberatione, ac salute per Christum futura: quodq; solus Dominus sit Deus, iustus & saluans, promissaq; complens.

A 1 HAec dicit Dominus christo meo Cyro, cuius apprehẽdi dexteram vt subijciam ante faciem eius Gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur.

2 Ego ante te ibo: & glorioſos terræ humiliabo: portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam.

3 Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: vt scias quia ego Dominus qui voco nomen tuum Deus Israël.

4 Propter seruum meum Iacob, & Israël electum meum, & vocaui te *nomine tuo, assimilaui te, & non cognouisti me. *in 16.

5 Ego Dominus, & non est amplius: extra me non est Deus: accinxi te, & non cognouisti me:

6 Vt sciant hi qui ab ortu solis, & qui ab occidente quoniam absque me non est. Ego

7 Dominus, & nõ est alter: ¶ formans lucem, & creans tenebras: faciens pacem, & creans malum: ego Dominus faciens omnia hęc.

B 8 Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet saluatorem: & iustitia oriatur simul. ego Dominus creaui eum.

*factori 16. 9 Væ qui contradicit *fictori suo, testa de sa-

mijs terræ. nunquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, & opus tuum absque manibus est?

10 Væ qui dicit patri, Quid generas, & mulieri, Quid parturis?

11 Hæc dicit Dominus sanctus Israël plasmator eius, Ventura interrogate me: super filios meos, & super opus manuum mearum mandate mihi.

12 Ego feci terram, & hominem super eam creaui ego: manus meæ tetenderunt cælum, & omni militiæ eorum mandaui.

13 Ego suscitaui eum ad iustitiam, & omnes vias eius dirigam: ipse ædificabit ciuitatem meam, & captiuitatem meã dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum.

14 Hæc dicit Dominus, Labor Aegypti, & negotiatio Aethiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: post te ambulabunt, vincti manicis pergent: & adorabunt, teque deprecabuntur: quoniam in te est Deus, & non est absque te Deus.

15 ¶ verè tu es Deus absconditus, Deus Israël saluator.

16 Confusi sunt, & erubuerunt omnes: abierunt in confusionem fabricatores simul.

17 Israël saluatus est in Domino salute æterna: non confundemini, & non erubescetis vsque in seculum seculi.

18 Quia hæc dicit Dominus creans cælum, ipse Deus formans terram, & faciens eam, ipse plastes eius: nõ in vanum creauit eam, vt habitaretur formauit eam. ego Dominus, & non est alius.

19 Non in abscondito locutus sum, in loco terræ tenebroso: non dixi semini Iacob, Frustra quærite me. ego Dominus loquens iustitiam, annuntians recta.

20 Congregamini, & venite, & accedite simul qui saluati estis ex Gentibus: nescierunt qui leuant lignum sculpturæ suæ, & rogant Deum non saluantem.

21 Annuntiate, & venite, & consiliamini simul: quis auditum fecit hoc ab initio, vel tunc prædixit illud? nunquid non ego Dominus, & non est vltra Deus absque me? Deus iustus & saluans non est præter me.

22 Conuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ: quia ego Deus, & nõ est alius.

23 In memetipso iuraui, egredietur de ore meo iustitiæ verbum, & non reuertetur: quia mihi curuabitur omne genu, & iurabit omnis lingua.

Ego

24 Ergo in Domino, dicet, meæ sunt iustitiæ & imperium: ad eum venient, & confundentur omnes qui repugnant ei.

25 In Domino iustificabitur & laudabitur omne semen Israël.

CAPVT XLVI.

Offenditur idolorum vanitas, & destructio ipsorum prædicitur: Iudæi cum reliquijs Israel ad Deum reuocantur, offensa Dei magna benignitate ad ipsos, addita graui increpatione ob ipsorum ingratitudinem & idololatriam: hortaturq; vt ad ipsum, qui solus omnia nouit & potest, reuertantur, salutem ipsis per filium promittens.

COnfractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulachra eorum bestijs & iumentis, onera vestra graui pondere vsque ad lassitudinem.

2 Contabuerunt & contrita sunt simul: non potuerunt saluare portantem, & anima eorum in captiuitatem ibit.

3 Audite me domus Iacob, & omne residuũ domus Israël, qui portamini à meo vtero, qui gestamini à mea vulua.

4 Vsque ad senectam ego ipse, & vsque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & saluabo.

5 Cui assimilastis me, & adæquastis & comparastis me, & fecistis similem?

6 Qui confertis aurum de sacculo, & argentum statera ponderatis: conducentes aurificem, vt faciat Deum: & procidunt & adorant.

C Isa.44.7 7 Portant illum in humeris gestantes, & ponentes in loco suo, & stabit, ac de loco suo non mouebitur. sed & cùm clamauerint ad eum, non audiet: de tribulatione non saluabit eos.

8 Mementote istud, & confundamini: redite præuaricatores ad cor.

9 Recordamini prioris seculi, quoniam ego sum Deus, & non est vltrà Deus, nec est similis mei.

10 Annuntians ab exordio nouissimum, & ab initio quæ necdum facta sunt, dicens, Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.

D Matth. 11 Vocans ab Oriente *auem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ. & locutus sum, & adducam illud: creaui & faciam illud.

12 Audite me duro corde, qui longe estis à iustitia.

13 Prope feci iustitiam meam, non elongabitur: & salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, & Israëli gloriam meam.

CAPVT XLVII.

Babylonis humiliatio ac contritio prædicitur, propter ipsius superbiam, arrogantiam, & crudelitatem in Iudæos suos captiuos: & quia in maleficis, auguribus atque incantatoribus spem posuit.

DEscende, sede in puluere virgo filia Babylon, sede in terra: non est solium filiæ Chaldæorum, quia vltrà non vocaberis mollis & tenera. 1 A

2 Tolle molam, & mole farinam: denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina.

3 Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum: vltionem capiam, & nõ resistet mihi homo. Nahum 3.b.5.

4 Redemptor noster, Dominus exercituum nomen illius sanctus Israël.

5 Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorum: quia non vocaberis vltrà domina regnorum.

6 Iratus sum super populum meum, contaminaui hæreditatem meam, & dedi eos in manu tua: non posuisti eis misericordias: super semen aggrauasti iugum tuum valde. B

7 Et dixisti, In sempiternum ero domina. non posuisti hæc super cor tuum, neque recordata es nouissimi tui.

8 Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo, Ego sum, & non est præter me amplius: non sedebo vidua, & ignorabo sterilitatem. Apoc.18.b.7.

9 Venient tibi duo hæc subitò in die vna, sterilitas & viduitas. vniuersa venerunt super te, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem. C Inf.51.f.19.

10 Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti, Non est qui videat me. Sapientia tua & scientia tua hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo, Ego sum, & præter me non est altera.

11 Veniet super te malum, & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare: veniet super te repente miseria quam nescies.

12 Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si forte quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior.

13 Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent, & saluent te augures cęli, qui contemplabantur sydera, & supputabant menses, vt ex eis annuntiarent ventura tibi. D

14 Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combusit eos, non liberabunt animam suam de

Universidad de Deusto
Biblioteca

manu flammæ, non sunt prunæ quibus calefiant, nec focus, vt sedeant ad eum.

15 Sic facta sunt tibi in quibuscunque laboraueras: negotiatores tui ab adolescentia tua, vnusquisque in via sua errauerunt: non est qui saluet te.

CAPVT XLVIII.

Increpat Dominus hypocrisim, ingratitudinem ac duritiam Iudæorum: se & non idola annuntiasse futura & illa compleuisse ostendens: propter nomen suum tamen parcet ipsis: & ita benignè eos ad se reuocat, probans se solum verum Deum, omnium conscium, suiq; populi redemptorem ac gubernatorem: conquerens quoq; de mandatorum suorum præuaricatione, quibus reseruatis, fœlices fuissent.

A 1 AVdite hæc domus Iacob, qui vocamini nomine Israël, & de aquis Iuda existis, qui iuratis in nomine Domini, & Dei Israël recordamini non in veritate neque in iustitia.

2 De ciuitate enim sancta vocati sunt, & superDeum Israël constabiliti sunt: Dominus exercituum nomen eius.

3 Priora extunc annuntiaui, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea: repente operatus sum, & venerunt.

4 Sciui enim quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea.

5 Prædixi tibi extunc: antequam venirent indicaui tibi, ne fortè diceres, idóla mea fecerunt hæc, & sculptilia mea, & conflatilia mandauerunt ista.

B 6 Quæ audisti, vide omnia: vos autem num annuntiastis? Audita feci tibi noua extunc,

7 & conseruata sunt quæ nescis: ¶ nunc creata sunt, & non extunc: & ante diem, & non audisti ea, ne fortè dicas, Ecce ego cognoui ea.

8 Neque audisti, neque cognouisti, neque extunc aperta est auris tua. scio enim quia præuaricans præuaricaberis, & transgressorem ex vtero vocaui te.

9 Propter nomen meum longè faciam furorem meum: & laude mea infrenabo te, ne intereas.

10 Ecce excoxi te, sed non quasi argentum, elegi te in camino paupertatis.

11 Propter me, propter me faciam, vt non blasphemer: & gloriam meam alteri non dabo.

Sup. 42. b. 8. Sup. 41. a. 4. 44. a. 6. 12 Audi me Iacob, & Israël quem ego voco, ego ipse, ego primus & ego nouissimus.

C 13 Manus quoque mea fundauit terram, & dextera mea mensa est cælos: ego vocabo eos, & stabunt simul.

14 Cõgregamini omnes vos, & audite: quis de eis annuntiauit hæc? Dominus dilexit eum, faciet voluntatem suam in Babylone, & brachium suum in Chaldæis.

15 Ego ego locutus sum, & vocaui eum: adduxi eum, & directa est via eius.

16 Accedite ad me, & audite hoc: non in principio in abscondito locutus sum: ex tempore antequam fieret, ibi eram, & nunc Dominus Deus misit me, & spiritus eius.

17 Hæc dicit Dominus redemptor tuus sanctus Israël. Ego Dominus Deus tuus docens te vtilia, gubernans te in via qua ambulare.

18 Vtinam attendisses mandata mea: fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua sicut gurgites maris, ¶ & fuisset quasi arena semen tuum, & stirps vteri tui vt lapilli eius: non interisset, & non fuisset annihilatum nomen eius à facie mea.

20 Egredimini de Babylone, fugite à Chaldæis, in voce exultationis annuntiate, audiri facite hoc, & efferte illud vsque ad extremum terræ. Dicite, Redemit Dominus seruum suum Iacob.

21 Non sitierunt in deserto, cùm educeret eos: aquam de petra produxit eis, & fissa petra, & fluxerunt aquæ.

22 Non est pax impijs, dicit Dominus.

CAPVT XLIX.

Constituitur Christus dux Gentium ac Iudæorum saluandorum, daturq;, in fœdus populi ex omni parte vocandis: & offensa magna fiducia eorum in Christum, hortatur eos ad gratiarum actionem: benignè etiam consolatur Sion, quæ se à Deo desertam conquerebatur: promittens eam rursus in gloriosam, omnibus ad ipsam confluentibus, & contritis inimicis.

AVdite insulæ, & attendite populi de longe: Dominus ab vtero vocauit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei.

2 Et posuit os meum quasi gladium acutum, in vmbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam: in pharetra sua abscondit me.

3 Et dixit mihi, Seruus meus es tu Israël, quia in te gloriabor.

4 Et ego dixi, In vacuum laboraui, sine causa, & vanè fortitudinem meam consumpsi, ergo iudicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo.

5 Et nunc dicit Dominus, formans me ex vtero seruũ sibi, vt reducam Iacob ad eum, & Israël non congregabitur: & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea.

Deut. 32. 6 Et. 49. 5. 6 Et dixit, Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israël conuertendas. Ecce, dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.

7 Hæc dicit Dominus redemptor Israël, sanctus eius, ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad seruum dominorum: Reges videbunt, & consurgent principes, & adorabunt propter Dominum, quia C 8 fidelis est, & sanctum Israël qui elegit te.

A 8 Hæc dicit Dominus, In tempore placito exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tui: & seruaui te, & dedi te in fœdus populi, vt suscitares terram, & possideres hereditates dissipatas, ¶ vt diceres his qui vincti sunt, Exite: & his qui in tenebris, Reuelamini. Super vias pascentur, & in omnibus planis pascua eorum.

Apoc. 7. 16. 10 Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus & sol: quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarũ potabit eos.

11 Et ponam omnes montes meos in viam, D & semitæ meæ exaltabuntur.

12 Ecce isti de longe venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra australi.

13 Laudate cæli, & exulta terra, iubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum, & pauperum suorum miserebitur.

14 Et dixit Sion, Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei.

15 Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.

E 16 Ecce, in manibus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis semper.

17 Venerunt structores tui: destruentes te, & dissipantes à te exibunt.

Ezech. 16. 18 Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestiéris, & circundabis tibi eos quasi sponsa.

19 Quia deserta tua & solitudines tuæ & terra ruinæ tuæ nunc angusta erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur qui absorbebant te.

20 Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi vt habitem.

F 21 Et dices in corde tuo, Quis genuit mihi istos? ego sterilis, & non pariens, transmigrata & captiua: & istos quis enutriuit? ego destituta & sola: & isti vbi hîc erant?

22 Hæc dicit Dominus Deus, Ecce leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas super humeros portabunt.

23 Et erunt reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terra demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego Dominus, super quo non confundentur qui expectant eum.

24 Nunquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robusto, saluũ esse poterit?

25 Quia hæc dicit Dominus, Equidem & captiuitas à forti tolletur: & quod ablatum fuerit à robusto, saluabitur. Eos verò qui iudicauerunt te, ego iudicabo, & filios tuos ego saluabo.

26 Et cibabo hostes tuos carnibus suis: & quasi musto, sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dominus saluãs te, & redemptor tuus fortis Iacob.

CAPVT L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet synagoga repudiata, Christum nolens recipere: qui nihil prætermisit quod agendum fuerat, vt ab ea reciperetur, imo illius amore seipsum in ignominiosas tradidit afflictiones: ideoq; synagogam doloribus interituram denuntiat.

HAec dicit Dominus, Quis est hic liber repudij matris vestræ, quo dimisi eam? aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrẽ vestram. 1 A

2 Quia veni, & nõ erat vir: vocaui, & non erat qui audiret. nunquid abbreuiata & parua facta est manus mea, vt non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce, in increpatione mea desertum B faciam mare, ponam flumina in siccum: computrescent pisces sine aqua, & morientur in siti. Inf. 59. a. 1. Num. 11. e. 23.

3 Induam cælos tenebris, & saccum ponam operimentum eorum.

4 Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam sustentare eum qui lassus est, verbo: erigit manè, manè erigit mihi aurem, vt audiam quasi magistrum.

5 Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego C autem non contradico, retrorsum non abij. Mat. 26. g. 67.

6 Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus*. * in me.

7 Dominus Deus auxiliator meus, ideo non

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum confusus: ideo posui faciem meam, vt petram durissimam, & scio quoniam non confundar.

Rom.8.f.33. 8 Iuxta est qui iustificat me, quis contradicet mihi? stemus simul. quis est aduersarius meus? accedat ad me.

D 9 Ecce Dominus Deus, auxiliator meus: quis est qui condemnet me? Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos.

10 Quis ex vobis timens Dominum, audiens vocem serui sui qui ambulauit in tenebris, & non est lumen ei? speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.

11 Ecce vos omnes accẽdentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

CAPVT LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus promissa compleuit, vt & ipsa certò fidat se promissam à Deo consolationem accepturam: de consolatione, salute & magna fœlicitate Sion, hoc est Ecclesiæ per Christum futuræ, & de lege euangelica latè disserit, ac de humiliatione hostium Ecclesiæ.

A 1 AVdite me qui sequimini quod iustum est: & quæritis Dominum: attendite ad petram vnde excisi estis, & ad cauernam laci de qua præcisi estis.

2 Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos: quia vnum vocaui eum, & benedixi ei, & multiplicaui eum.

3 Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas eius: & ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortum Domini. Gaudium & B lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis.

4 Attendite ad me popule meus, & tribus mea me audite: quia lex à me exiet, & iudicium meum in lucem populorum requiescet.

5 Propè est iustus meus, egressus est saluator meus, & brachia mea populos iudicabunt: me insulæ expectabũt, & brachium meum sustinebunt.

C 6 Leuate in cælum oculos vestros, & videte sub terra deorsum: quia cæli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores eius sicut hæc interibunt: Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea non deficiet.

Psal.36.d.31. d.39.

7 Audite me qui scitis iustum, populus meus lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blasphemationes eorum ne metuatis.

8 Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationum.

9 Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium Domini: consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus seculorum. nunquid non tu percussisti superbiam, vulnerasti draconem?

10 Nunquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis: qui posuisti profunditatem maris viam, vt transirent liberati?

11 Et nunc qui redempti sunt à Domino, reuertentur, & venient in Sion laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorum: gaudium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus.

12 Ego, ego ipse consolabor vos: quis tu vt timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet?

13 Et oblitus es Domini factoris tui, qui extendit cælos, & fundauit terram: & expauisti iugiter tota die à facie furoris eius qui te tribulabat, & parauerat ad perdendum? vbi nunc est furor tribulantis?

14 Citò veniet gradiens ad aperiendum, & non interficiet vsque ad internecionem, nec deficiet panis eius.

15 Ego autem sum Dominus Deus tuus qui conturbo mare, & intumescũt fluctus eius: Dominus exercituum nomen meum.

16 Posui verba mea in ore tuo, & in vmbra manus meæ protexi te, vt plantes cælum, & fundes terram: & dicas ad Sion, Populus meus es tu.

17 Eleuare, eleuare, consurge Ierusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ eius: vsque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti vsque ad fæces.

18 Non est qui sustentet eam ex omnibus filijs quos genuit: & non est qui apprehendat manũ eius ex omnibus filijs quos enutriuit.

19 Duo sunt quæ occurrerunt tibi: quis contristabitur super te? vastitas & contritio, & fames & gladius, quis consolabitur te?

20 Filij tui proiecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut eryx illaqueatus: pleni indignatione Domini, increpatione Dei tui.

21 Idcirco audi hoc paupercula & ebria non à vino.

22 Hæc dicit dominator tuus Dominus, & Deus tuus, qui pugnauit pro populo suo, Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ, non adijcies vt bibas illum vltrà.

23 Et ponam illum in manu eorum qui te humiliauerunt, & dixerunt animæ tuæ, Incurua re, vt transeamus: & posuisti vt terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.

CAPVT LII.

Excitat Sion, hoc est, Christi Ecclesiam ad consolationem ob gratuitam sui redemptionem: memmit defectus Israel in Aegyptũ, & liberationis ab Assur: prædicatores autem euangelicæ pacis commendat, existant omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus saluatorem: & de ipsius exaltatione ac humiliatione, & fide Gentium in ipsum.

A 1 COnsurge, consurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ Ierusalem ciuitas Sancti: quia non adijciet vltrà vt pertranseat per te incircuncisus & immundus.

2 Excutere de puluere, consurge, sede Ierusalẽ: solue vincula colli tui captiua filia Sion.

3 Quia hæc dicit Dominus, Gratis venundati estis, & sine argento redimemini.

4 Quia hæc dicit Dominus Deus, In Aegyptum descendit populus meus in principio, vt colonus esset ibi: & Assur absq; vlla causa calumniatus est eum.

B 5 Et nunc quid mihi est hic, dicit Dominus, quoniam ablatus est populus meus gratis? Dominatores eius iniquè agunt, dicit Dominus, & iugiter tota die nomen meum blasphematur.

6 Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.

7 Quàm pulchri super montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem: annuntiantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion, Regnabit Deus tuus? ¶ vox speculatorum tuorum leuauerunt vocem, simul laudabunt: quia oculo ad oculum videbunt cùm conuerterit Dominus Sion.

C 9 Gaudete, & laudate simul deserta Ierusalem: quia cõsolatus est Dominus populum suum, redemit Ierusalem.

10 Parauit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium: & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.

11 Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere: exite de medio eius, mundamini qui fertis vasa Domini.

D 12 Quoniam non in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis: præcedet enim vos Dominus, & congregabit vos Deus Israël.

13 Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde.

14 Sicut obstupuerunt super te multi: sic inglorius erit inter viros aspectus eius, & forma eius inter filios hominum.

15 Iste asperget gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum: quia quibus nõ est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt. Rom.15.d.21.

CAPVT LIII.

Non omnes euangelij prædicationem suscipiunt: prophetia de Christi natiuitate & ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra: cõtemptui habitus est, qui salutem nobis peperit: de mansuetudine et voluntaria ipsius oblatione: de gloria & exaltatione eius, credentiumq; multitudine.

QVis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est? Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti: ¶ non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideranimus eum. 1 A Ioh.12.f.38. Rom.10.c.16. ascendit 4.

3 Despectum & nouissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus eius & despectus, vnde nec reputauimus eum. Marc.9.b.12.

4 Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum. ¶ ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Matt.8.c.17. & 2.d.24. 1.Cor.15.d.3. B

6 Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit: & posuit Dominus in eo iniquitatẽ omnium nostrũ.

7 Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se, obmutescet, & non aperiet os suum.

8 De angustia & de iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit? quia abscisus est de terra viuentium: propter scelus populi mei percussi eum. C Mat.26.f.63. 27.b.14. Act.8.f.32.

9 Et dabit impios pro sepultura, & diuitem pro morte sua: eo quòd iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore eius. 1.Pet.2.d.22. 1.Ioan.3.d.5.

10 Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate: si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur.

11 Pro eo quòd laborauit anima eius, videbit & saturabitur: in scientia sua iustificabit ipse iustus seruus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit. D seruos meos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Marc.15.e.28. Luc.12.d.37. Luc.23.e.34.

12 Ideò diſpertiam ei plurimos, & fortium diuidet ſpolia, pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt: & ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogauit.

CAPVT LIIII.

Eccleſiam inuitat ad lætitiam quòd ex Gentibus futura ſit numeroſior quàm erat ſynagoga, & per orbem propaganda, perpetua Dei protectione ſit in ſecuritate victura, veteris oblita calamitatis: quodq; ex pretioſis ædificabitur lapidibus, in iuſtitia fundata: omnesq; in ea docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri.

A 1 LAuda' ſterilis quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ nõ pariebas: quoniam multi filij deſertę magis, quàm eius quæ habet virum, dicit Dominus.

Lætare 3. Luc.23.d.29. Gal.4.d.27.

2 Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos: & clauos tuos conſolida.

B 3 Ad dexteram enim, & ad læuam penetrabis: & ſemen tuum Gentes hæreditabit, & ciuitates deſertas inhabitabit.

4 Noli timere, quia non confundéris, neque erubeſces: non enim te pudebit, quia confuſionis adoleſcentiæ tuæ obliuiſcéris, & opprobrij viduitatis tuæ non recordaberis amplius.

C 5 Quia dominabitur tui qui fecit te, Dominus exercituum nomen eius: & redemptor tuus ſanctus Iſraël, Deus omnis terræ vocabitur.

Luc.1.e.32.

6 Quia vt mulierem derelictam & mœrentem ſpiritu vocauit te Dominus, & vxorem ab adoleſcentia abiectam, dicit Deus tuus.

7 Ad punctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te.

D 8 In momento indignationis abſcondi faciem meam parumper à te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui: dixit redemptor tuus Dominus.

Gen.9.b.15. ≠ diluuij 15.

9 Sicut in diebus Noe iſtud mihi eſt, cui iuraui ne inducerem aquas // Noe' vltrà ſupra terram: ſic iuraui vt non iraſcar tibi, & non increpem te.

10 Montes enim commouebuntur, & colles contremiſcent: miſericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur: dixit miſerator tuus Dominus.

E 11 Paupercula tempeſtate conuulſa, abſque vlla conſolatione, Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſaphiris, ¶ & ponam iaſpidem propugnacula
12 tua: & portas tuas in lapides ſculptos, & omnes terminos tuos in lapides deſiderabiles.

13 Vniuerſos filios tuos doctos à Domino: & multitudinem pacis filijs tuis.

14 Et in iuſtitia fundaberis: recede procul à calumnia, quia non timebis: & à pauore, quia non appropinquabit tibi.

15 Ecce accola veniet, qui non erat meus: aduena quondam tuus adiungetur tibi.

16 Ecce, ego creaui fabrum ſuſflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus ſuum, & ego creaui interfectorem ad perdendum.

17 Omne vas quod fictum eſt contra te non dirigetur: & omnem linguam reſiſtentem tibi in iudicio, iudicabis. Hæc eſt hæreditas ſeruorum Domini, & iuſtitia eorum apud me, dicit Dominus.

CAPVT LV.

Omnes ad fidem vocans promittit donum ſpiritualium abundantiam: renocantur à peccatis, pijs, cùm Dominus miſericors ſit & verax in promiſis: de profectu prædicationis Euangelij & fidelium credentium.

OMnes ſitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite: venite, emite abſque argento, & abſque vlla commutatione vinum & lac.

2 Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem veſtrum non in ſaturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in craſſitudine anima veſtra.

3 Inclinate aurem veſtram, & venite ad me: audite, & viuet anima veſtra, & feriam vobiſcum pactum ſempiternum, miſericordias Dauid fideles.

4 Ecce teſtem populis dedi eum, ducem & præceptorem Gentibus.

5 Ecce, gentem quam neſciebas, vocabis, & gentes quæ te non cognouerunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, & ſanctum Iſraël: quia glorificauit te.

6 Quærite Dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum dum propè eſt.

7 Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, & reuertatur ad Dominum, & miſerebitur eius, & ad Deum noſtrum, quoniam multus eſt ad ignoſcendum.

8 Non enim cogitationes meæ cogitationes veſtræ: neque viæ veſtræ viæ meæ dicit Dominus.

9 Quia ſicut exaltantur cæli à terra, ita exaltatæ ſunt viæ meæ à viis veſtris, & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris.

10 Et quomodo deſcendit imber, & nix de cælo, & illuc vltrà non reuertitur, ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat ſemen ſerenti, & panem comedenti.

D 11 Sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo: non reuertetur ad me vacuum, ſed faciet quæcunque volui, & proſperabitur in his ad quæ miſi illud.

12 Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini: montes & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent manu.

13 Pro ſaliunca aſcendet abies, & pro vrtica creſcet myrtus: & erit Dominus nominatus in ſignum æternum, quod non auferetur.

CAPVT LVI.

Omnes cuiuſuis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad ſeruanda ſua præcepta: conſolatio eunuchorum iuſtorum: domus Dei domus eſt orationis: grauis increpatio & comminatio aduerſus paſtores Ieruſalem, quos cæcos & canes mutos ac impudentes appellat.

A 1 HAec dicit Dominus, Cuſtodite iudicium, & facite iuſtitiam: quia iuxta eſt ſalus mea vt veniat, & iuſtitia mea vt reueletur.

2 Beatus vir qui facit hoc, & filius hominis qui apprehendet iſtud: cuſtodiens ſabbatum ne polluat illud, cuſtodiens manus ſuas ne faciat omne malum.

3 Et non dicat filius aduenæ qui adhæret Domino, dicens, Separatione diuidet me Dominus à populo ſuo. Et non dicat Eunuchus, Ecce ego lignum aridum.

B 4 Quia hæc dicit Dominus Eunuchis, Qui cuſtodierint ſabbatha mea, & elegerint quę ego volui, & tenuerint fœdus meum.

5 Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus: nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.

6 Et filios aduenæ qui adhærent Domino, vt colant eum, & diligant nomen eius, vt ſint ei in ſeruos: omnem cuſtodientem ſabbatum ne polluat illud, & tenentem fœdus

C 7 meum.

Adducam eos in mõtem ſanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocauſta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi ſuper altari meo: quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis.

8 Ait Dominus Deus qui congregat diſperſos Iſraël: Adhuc congregabo ad Deum congregatos eius.

9 Omnes beſtiæ agri venite ad deuorãdum, vniuerſæ beſtiæ ſaltus.

10 Speculatores eius cæci omnes, neſcierunt D vniuerſi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes ſomnia.

11 Et canes impudentiſſimi neſcierunt ſa- *Ierc.6 c.13.8.* turitatem: ipſi paſtores ignorauerunt intel- *d.10.* ligentiam: omnes in viam ſuam declinaue- *Sap.2.b.7.* runt, vnuſquiſq; ad auaritiam ſuam, à ſum- *Supr.22.d.13.* mo vſque ad nouiſſimum.

12 Venite, ſumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit ſicut hodie, ſic & cras, & multo amplius.

CAPVT LVII.

Iuſtorum interitus, & futura ipſorum requies non intelligitur ab impijs, cum quibus Deus hic expoſtulat ſuper idololatria alijsq;, ipſorum ſceleribus, denuntians eos humiliandos: conuerſis autem pax & conſolatio promittitur, cum impij cor ſit tanquã mare ſeruens, cui non eſt pax.

IVſtus perit, & non eſt qui recogitet in cor- 1 A de ſuo: & viri miſericordię colliguntur, quia non eſt qui intelligat, à facie enim malitiæ collectus eſt iuſtus.

2 Veniat pax, requieſcat in cubili ſuo qui ambulauit in directione ſua.

3 Vos autem accedite huc filij auguratricis, ſemen adulteri, & fornicariæ.

4 Super quem luſiſtis? ſuper quem dilataſtis os, & eieciſtis linguam? nunquid non vos

5 filij ſceleſti, ſemen mendax? ¶ qui conſolamini in dijs ſubter omne lignum frondoſum, immolantes paruulos in torrentibus, ſubter eminentes petras?

6 In partibus torrentis pars tua, hæc eſt ſors tua: & ipſis effudiſti libamen, obtuliſti ſacrificium. nunquid ſuper his non indignabor?

7 Super montem excelſum & ſublimem po- B ſuiſti cubile tuum, & illuc aſcendiſti, vt immolares hoſtias.

8 Et poſt oſtium, & retro poſtem poſuiſti memoriale tuum: quia iuxta me diſcooperuiſti, & ſuſcepiſti adulterum, dilataſti cubile tuum, & pepigiſti cum eis fœdus: dileXiſti ſtratum eorum manu aperta.

9 Et ornaſti te regio vnguento, & multiplicaſti pigmenta tua. Miſiſti legatos tuos procul, & humiliata es vſque ad inferos.

10 In multitudine viæ tuæ laboraſti: non dixiſti, Quieſcam. vitam manus tuę inueniſti, propterea non rogaſti.

11 Pro quo ſolicita timuiſti, quia mentita es, C & mei non es recordata, neque cogitaſti in corde

corde tuo? quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblita es.

12 Ego annuntiabo iustitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.

13 Cùm clamaueris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura. Qui autem fiduciam habet mei, hæreditabit terram, & possidebit mõtem sanctum meum.

Infr.62. d.10. 14 Et dicam, Viam facite, præbete iter, declinate de semita, auferte offendicula de via populi mei.

D 15 Quia hęc dicit Excelsus, & sublimis habitans æternitatem: & sanctũ nomen eius in excelso & in sancto habitans, & cũ contrito & humili spiritu: vt viuificet spiritum humilium, & viuificet cor contritorum.

16 Non enim in sempiternum litigabo, neq; vsq; ad finem irascar: quia spiritus à facie mea egredietur, & flatus ego faciam.

17 Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus
-12. sum, & percussi eum: abscondi-à te faciem meam², & indignatus sum: & abijt vagus in via cordis sui.

18 Vias eius vidi, & sanaui eum, & reduxi eum, & reddidi consolationes ipsi, & lugentibus eius.

19 Creaui fructum labiorum pacem, pacem ei qui longè est & qui propè, dixit Dominus, & sanaui eum.

20 Impij autem quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum.

Sup.28. d.22. 21 Non est pax impijs, dicit Dominus meus.

CAPVT LVIII.

Reprehendit Iudæorum hypocrisim, ostendens eorum ieiunium non esse Deo acceptabile: & quæ debeant illud comitari, quibus adhibitis, multa præstantur hominibus beneficia: quomodo debeat sabbathum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod sit præmium ita celebrantium.

1 A CLama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera
Supr.1.d.16. eorum, & domui Iacob peccata eorum.

2 Me etenim die in diem quærunt, & scire vias meas volunt: quasi gens quæ iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant me iudicia iustitiæ: appropinquare Deo volunt.

3 Quare ieiunauimus, & non aspexisti: humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis.

4 Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare sicut vsque ad hanc diem, vt audiatur in excelso clamor vester.

5 Nunquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animã suam? nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? Nunquid istud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem Domino?

6 Nónne hoc est magis ieiunium quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimẽtes, dimitte eos qui confracti sunt liberos, & omne onus dirumpite.

7 Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam, cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.

8 Tunc erumpet quasi manè lumen tuum, & sanitas tua citius orietur, & anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria Domini colliget te.

9 Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet, Ecce adsum. Si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest.

10 Cùm effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris: orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies.

11 Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, & eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cuius non deficient aquæ.

12 Et ædificabuntur in te desera sæculorum fundamenta generationis & generationem suscitabis: & vocaberis ædificator seporum, auertens semitas in quietem.

13 Si auerteris à sabbatho pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sanctificato & vocaberis sabbathum delicatum, & gloriosum sanctum Domini gloriosum, & honorabis eum dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, vt loquaris sermonem.

14 Tunc delectaberis super Dominum, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui, os enim Domini locutum est.

CAPVT LIX.

Potens ac benignus est Deus ad salutandos Iudæos, sed iniquitates eorum, quas Propheta prosequitur, impediunt ne exaudiatur ac seruetur. Propter quas & ipse confitetur se inuitè à Deo deseruiri, excæcatos, affligi variis malis, de futura Domini Ecce

A1 ECce non est abbreuiata manus Domini vt saluare nequeat, neque aggrauata est
Psal.33. auris eius vt non exaudiat.

2 Sed iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis ne exaudiret.

Psal.13. 3 Manus enim vestræ pollutę sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatuo.

4 Non est qui inuocet iustitiam, neque est qui iudicet verè: sed confidunt in nihili, & loquuntur vanitates: cõceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem.

Psal.7. 5 Ova aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt: qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum.

6 Telæ eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum.

Psal.7. 7 Pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem innocentem: cogitationes eorum cogitationes inutiles: vastitas & contritio in vijs eorum.

8 Viam pacis nescierunt, & non est iudicium in gressibus eorum. semitę eorum incuruatæ sunt eis: omnis qui calcat in eis, ignorat pacem.

Psal.9. 9 Propter hoc elongatum est iudicium à nobis, & non apprehendet vos iustitia: expectauimus lucem, & ecce tenebræ: splendoribus, & in tenebris ambulauimus.

10 Palpauimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis attrectauimus: impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui.

11 Rugiemus quasi vrsi omnes, & quasi columbæ meditantes gememus. expectauimus iudicium, & non est: salutem, & elongata est à nobis.

C 12 Multiplicatæ sunt enim iniquitates nostræ coram te, & peccata nostra respondent nobis. quia scelera nostra nobiscum, & iniquitates nostras cognouimus, ¶ peccare & mentiri contra Dominum: & euersi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, vt loqueremur calumniam & transgressionem concepimus & locuti sumus de corde verba mendacij.

14 Et conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longè stetit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi.

15 Et facta est veritas in obliuione: & qui recessit à malo, prædæ patuit: & vidit Dominus, & malum apparuit in oculis eius,

16 quia non est iudicium, ¶ & vidit quia non est vir: & aporiatus est, quia non est qui occurrat: & saluauit sibi brachium suum, & iustitia eius ipsa confirmauit eum.

17 Indutus est iustitia vt lorica, & galea sa- *Ephe.6.c.17.*
lutis in capite eius: indutus est vestimentis *1.Thes.5.b.8.*
vltionis, & opertus est quasi pallio zeli.

18 Sicut ad vindictam quasi ad retributio- D
nem indignationis hostibus suis, & vicissitudinẽ inimicis suis: insulis vicem reddet.

19 Et timebunt qui ab Occidente, nomen Domini: & qui ab ortu solis, gloriam eius: cùm venerit quasi fluuius violentus, quem

20 spiritus Domini cogit: ¶ & venerit Sion *Rom.11. d.26.*
redemptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit Dominus.

21 Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodò & vsque in sempiternum.

CAPVT LX.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quòd in ea Domini gloria reluceat, ad quam accessuræ sunt plurimæ nationes, & quæ ad eam nõ venerint, peribunt, in qua pax, iustitia & laus Dei inuenientur ablata iniquitate: erit q. Dominus ei in lucem sempiternam & gloriam.

SVrge, illuminare Ierusalem²: quia venit 1 A
lumen tuum, & gloria Domini super te orta est.

2 Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur.

3 Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.

4 Leua in circuitu oculos tuos, & vide: om- *Sup. 49. c. 18.*
nes isti congregati sunt, venerunt tibi: filij tui dẽlonge venient, & filiæ tuæ de latere surgent.

5 Tunc videbis, & affluues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando cõuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo Gentium venerit tibi.

6 Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian & Epha: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes: & laudem Domino annuntiantes.

7 Omne pecus Cedar congregabitur tibi, B
arietes Nabaioth ministrabunt tibi: offerentur super placabili altari meo, et domum maiestatis meæ glorificabo.

Qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?
9 Me enim insulæ expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longe: argentum eorũ, & aurum eorum cum eis nomini Domini Dei tui, & sancto Israël, quia glorificauit te.
10 Et ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabũt tibi: in indignatione enim mea percussi te, & in re, conciliatione mea misertus sum tui.
Apoc. 21. g. 25. 11 Et aperientur portæ tuæ iugiter: die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo Gentium, & reges earũ adducantur.
12 Gens enim & regnum quod non seruierit tibi, peribit: & Gentes solitudine vastabuntur.
C 13 Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus & pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis meæ, & locum pedum meorum glorificabo.
14 Et venient ad te curui filij eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabunt te Ciuitatem Domini, Sion sancti Israel.
15 Pro eo quòd fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam seculorũ, gaudium in ge-
16 nerationem & generationem. ¶ & suges lac Gentium, & mamilla regum lactaberis: & scies quia ego Dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob.
17 Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum: & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationẽ tuam pacem, & præpositos tuos iustitiam.
D 18 Non audietur vltrà iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio.
19 Non erit tibi amplius sol ad lucendum
Apoc. 21. g. 23. per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.
Apoc. 22. 4. 3. 20 Non occidet vltrà sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui.
21 Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum.
22 Minimus erit in mille, & paruulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore eius subito faciam istud.

CAPVT LXI.

Christi saluatoris officium & humani generis reparationem pulchrè explicat: prædicatione quoq; ministrorum Christi gentes ad fidem conuertendas: additur de consolatione credentium et gloria magnorum: ecclesia lætabunda suam felicitatem mirifice gratulatur.

1 SPiritus Domini super me, eo quòd vnxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem.
2 Vt prædicarem annum placabilem Domino, & diem vltionis Deo nostro: vt consolarer omnes lugentes:
3 Vt ponerem lugentibus Sion, & darem coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.
4 Et ædificabunt deserta à sæculo, & instaurabunt antiquas erigent, & instaurabunt ciuitates desertas, dissipatas in generationem & generationem.
5 Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra, & filij peregrinorum, agricolæ & vinitores vestri erunt.
6 Vos autem sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri dicetur vobis: fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria eorum superbietis.
7 Pro confusione vestra duplici & obprobrio laudabunt partem eorum: propterea in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis.
8 Quia ego Dominus diligẽs iudicium, & odio habens rapinam in holocausto: & dabo opus eorum in veritate, & fœdus sempiternum feriam eis.
9 Et scietur in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.
10 Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia indutum me vestimentis salutis: & indumento iustitiæ circundedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.
11 Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen sinum germinare facit: Dominus Deus germinabit iustitiam, & laudem coram vniuersis Gentibus.

CAP.

CAPVT LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetans de Christi aduentu & conuersione gentiũ: de felicitate, gloria & exultatione ecclesiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipsam: de prædicatoribus ecclesiæ, & euangelio per orbem diuulgando.

1 PRopter Sion non tacebo, & propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & saluator eius vt lampas accendatur.
2 Et videbunt gentes iustum tuum, & cuncti reges inclytum tuum: & vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini ‖ nominauit.
3 Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui.
4 Non vocaberis vltrà Derelicta: & terra tua non vocabitur amplius Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua ‖ inhabitabitur, quia complacuit Domino in te: & terra tua inhabitabitur.
5 Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus.
6 Super muros tuos, Ierusalem constitui custodes: tota die & tota nocte in perpetuum
C non tacebunt. Qui reminiscimini Domini,
7 ne taceatis, ¶ & ne detis silentium ei, donec stabiliat, & donec ponat Ierusalem laudem in terra.
8 Iurauit Dominus in dextera sua, & in brachio fortitudinis suæ, Si dedero triticum tuum vltrà cibum inimicis tuis: & si bibent filij alieni vinũ tuum in quo laborasti.
9 Quia qui congregabunt illud, comedent, & laudabunt Dominum: & qui comportauerint illud, bibent in atrijs sanctis meis.
D 10 Transite, transite per portas, præparate viã populo, planum facite iter, & eligite lapides, & eleuate signum ad populos.
11 Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, dicite filiæ Sion, Ecce saluator tuus venit: ecce merces eius cum eo, & opus eius coram illo.
12 Et vocabunt eos Populus sanctus, redempti à Domino. Tu autem vocaberis, Quæsita ciuitas, & non Derelicta.

CAPVT LXIII.

Dicit se Dominum sanguine aspersum dum solus vitiferi hostes: Deus multa præstitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti: propheta autẽ misericordiã Domini memor inuocat ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

1 A QVis est iste qui venit de Edom, tinctis vestib⁹ de Bosra, iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ? Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum.
2 Quare ergo rubrum est indumentũ tuum, *Apoc. 19. c. 13.* & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?
3 Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum: calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea: & aspersus est sanguis eorũ super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinaui.
4 Dies enim vltionis in corde meo, annus *Sup. 34. b. 8.* ‖ retributionis meæ venit. *= redemptionis 12.*
5 Circunspexi, & non erat auxiliator: quæsiui, & nõ fuit qui adiuuaret: & saluauit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.
6 Et conculcaui populos in furore meo, & inebriaui eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum.
7 Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus quæ reddidit nobis Dominus, & super multitudinem bonorum domui Israël, quæ largitus est eis secundum indulgentiam suam, & secundum multitudinem misericordiarum suarum.
8 Et dixit, Veruntamen populus meus est, filij non negantes: & factus est eis saluator.
9 In omni tribulatione eorum non est tribulatus, & angelus faciei eius saluauit eos: in C dilectione sua, & in indulgentia sua ipse redemit eos, & portauit eos, & eleuauit eos cunctis diebus seculi.
10 Ipsi autem ad iracundiam prouocauerũt, *= sanctum 3.* & afflixerunt spiritum ‖ sancti eius: & conuersus est eis in inimicum, & ipse debellauit eos.
11 Et recordatus est dierum seculi Moysi & *-15.* populi sui: Vbi est qui eduxit eos de mari cũ pastoribus gregis sui? vbi est qui posuit in medio eius spiritum sancti sui? *Exod. 14. g. 29.*
12 Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio maiestatis suæ: qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi nomen sempiternum.
13 Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem.
14 Quasi animal in campo descendens spiritus Domini ductor eius fuit: sic adduxisti populum tuum vt faceres tibi nomen gloriæ.
15 Attende de cælo, & vide de habitaculo D sancto tuo & *gloriæ tuæ: vbi est zelus tuus, *Deut. 26. c. 15.* & fortitudo tua, multitudo viscerum tuo- *Baru. 2. d. 16.* rum, *solio.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum, & miserationum tuarū? super me continuerunt se.

16 Tu enim pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israël ignorauit nos: tu Domine pater noster, redemptor noster, à seculo nomen tuum.

17 Quare errare nos fecisti Domine de vijs tuis: indurasti cor nostrum, ne timeremus te? conuertere propter seruos tuos, tribus hæreditatis tuæ.

18 Quasi nihilum possederunt populum sanctum tuum: hostes nostri conculcauerunt sanctificationem tuam.

19 Facti sumus quasi in principio, cùm non dominareris nostri, neque inuocaretur nomen tuum super nos.

CAPVT LXIIII.

Petit propheta vt Deus nomen suum & potentiam inimicis nota faciat: facta quoque mentione fœlicitatis quæ Deum expectantibus præparata est, confitetur ac luget populi sui iniquitates, immunditias, & exilium, orans pro liberatione.

A 1 VTinam dirumperes cælos, & descenderes: à facie tua montes defluerent.

2 Sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igni, vt notum fieret nomen tuum inimicis tuis: à facie tua gentes turbarentur.

3 Cùm feceris mirabilia, non sustinebimus: descendisti, & à facie tua montes defluxerunt.

1.Cor.2.b.9. 4 A seculo non audierunt, neq; auribus perceperunt: oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.

B 5 Occurristi lætanti, & facienti iustitiam: in vijs tuis recordabuntur tui: ecce, tu iratus es, & peccauimus: in ipsis fuimus semper, & saluabimur.

*immundi. 6 Et facti sumus vt *immundus' omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ: & cecidimus quasi folium vniuersi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos.

C 7 Non est qui inuocet nomen tuum: qui consurgat, & teneat te: abscōdisti faciem tuam à nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis nostræ.

8 Et nunc Domine pater noster es tu, nos verò lutum: & fictor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos.

Psal.78.b.8. 9 Ne irascaris Domine satis, & ne vltrà memineris iniquitatis-nostræ': ecce, respice, populus tuus omnes nos.

10 Ciuitas sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est, Ierusalem desolata est.

11 Domus sanctificationis nostræ & gloriæ nostræ, vbi laudauerunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas.

12 Nunquid super his continebis te Domine, tacebis & affliges nos vehementer?

CAPVT LXV.

Gentium conuersio, & Iudæorum propter impietates suas & idololatriam abiectio, seruatis tamen paucis reliquijs ex ipsis: cōminatio in qui Deo fidem abiecerunt, & prospera ac nouæ omnia seruis Dei nuntiantur: de quorum fœlicitate & Dei ergo eos benignitate multis agit propheta.

QVæsierunt me qui ántè non interrogabant, inuenerunt qui nō quærierunt me: dixi, Ecce ego, ecce ego, ad gentem quæ non invocabat nomen meum.

2 Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes suas.

3 Populus qui ad iracundiā prouocat me ad faciem meam semper: qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres: ¶ qui habitant in sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suillam & ius prophanum in vasis eorum.

5 Qui dicunt, Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es: isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.

6 Ecce scriptum est coram me: non tacebo sed reddam & retribuam in sinum eorum

7 ¶ iniquitates vestras, & iniquitates patrum vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificauerunt super montes, & super colles probrauerūt mihi, & remetiar opus eorum primum in sinu eorum.

8 Hæc dicit Dominus, Quomodo si inuenitur granum in botro, & dicatur, Ne disperde illud, quoniam benedictio est: ita faciam propter seruos meos, vt non disperdam totum.

9 Et educam de Iacob semē, & de Iudæa possidentem montes meos: & hæreditabunt eam electi mei, & serui mei habitabunt ibi.

10 Et erunt campestria in caulas gregum, & vallis Achor in cubile armentorum populo meo qui requisierunt me.

11 Et vos qui dereliquistis Dominū, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mensam, & libatis super eam

12 Numerabo vos in gladio, & omnes de corruetis: pro eo quòd vocauerim, & non respondistis: locutus sum, & non audistis, & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui elegistis.

Propter

13 Propter hoc hæc dicit Dominus Deus, Ecce, serui mei comedent, & vos esurietis:

14 ecce, serui mei bibent, & vos sitietis: ¶ Ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini': Ecce serui mei laudabūt præ exultatione cordis: & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ cōtritione spiritus vlulabitis.

15 Et dimittetis nomē vestrum in iuramentum electis meis: & interficiet te Dominus Deus, & seruos suos vocabit nomine alio.

16 In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo amen: & qui iurat in terra, iurabit in Deo amen: quia obliuioni traditę sunt angustiæ priores, & quia abscōditæ sunt ab oculis nostris.

17 Ecce enim ego creo cælos nouos, & terram nouam: & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor.

18 Sed gaudebitis & exultabitis vsq; in sempiternum in his quæ ego creo: quia ecce ego creo Ierusalem exultationem, & populum eius gaudium.

19 Et exultabo in Ierusalem, & gaudebo in populo meo, & nō audietur in eo vltrà vox fletus & vox clamoris.

20 Non erit ibi amplius infans dierum, & senex qui non impleat dies suos, quoniam puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.

21 Et ædificabunt domos, & habitabunt: & plantabunt vineas, & comedent fructus earum.

22 Non ædificabunt, & alius habitabit: non plantabunt, & alius comedet: secundum enim dies ligni, erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inueterabunt ¶ electi mei. Non laborabunt frustra, neq; generabunt in conturbatione: quia semen benedictorum Domini est, & nepotes eorum cum eis.

24 Eritq; antequam clamēt, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam.

25 Lupus & agnus pascentur simul, & leo & bos comedent paleas, & serpenti puluis panis eius: non nocebunt neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

CAPVT LXVI.

Dominus cæli & terræ non templum respicit, quod Iudæi pro loco quietis illi ædificare volebant, sed spiritum humiliatum: reyciuntur veteris legis sacrificia: Iudæorum aduersus Christum ipsiusq; discipulos pertinacia punienda ostenditur: de Christi natiuitate & ecclesiæ fœcunditate: cui vt omnes colligantur exhortatur: ostendens beneficia quæ à Domino recipiet, & quale futurum sit malorum iudicium, & quomodo per discipulorum Christi prædicationem gentes conuertentur: de finali quoque retributione malorum & bonorum.

HAec dicit Dominus, Cælum sedes mea, 1 A
terra autem scabellum pedum meorum: Act.7.f.49.
quæ est ista domus quam ædificabitis mihi? & quis est iste locus quietis meæ?

2 Omnia hęc manus mea fecit, & facta sunt vniuersa ista, dicit Dominus. ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?

3 Qui immolat bouem, quasi qui interficiat virum. qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem. qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat. qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idólo. Hęc omnia elegerunt in vijs suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est.

4 Vnde & ego eligam illusiones eorum: & B
quę timebant, adducam eis: quia vocaui, & Prou.1.c.24.
non erat qui responderet: locutus sum, & Iere.7.c.13.
non audierunt: feceruntq; malum in oculis Sup.65.b.12.
meis, & quę nolui elegerunt.

5 Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum eius: dixerunt fratres vestri odientes vos, & abijcientes propter nomen meū: glorificetur Dominus, & videbimus in lętitia vestra: ipsi autem confundentur.

6 Vox ‖ populi' de ciuitate, vox de templo, *fremitus i.
vox Domini reddentis retributionem inimicis suis.

7 Antequam parturiret, peperit: antequam C
veniret partus eius, peperit masculum.

8 Quis audiuit vnquam tale? & quis vidit huic simile? nunquid parturiet terra in die vna? aut parietur gens simul, quia parturiuit & peperit Sion filios suos?

9 Nunquid ego, qui alios párere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui generationem cęteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus?

10 Lętamini cum Ierusalem, & exultate in eā omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea

11 gaudio vniuersi qui lugetis super eam, ¶ vt sugatis, & repleamini ab hubere cōsolationis eius: vt mulgeatis, & delitijs affluatis ab omnimoda gloria eius.

12 Quia hęc dicit Dominus, Ecce ego declinabo super eam quasi fluuium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam gentiū, D
quam sugetis: ad hubera portabimini, & super genua blandientur vobis.

13 Quomodo si cui mater blandiatur, ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

ego consolabor vos, & in Ierusalem consolabimini.
14 Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini seruis eius, & indignabitur inimicis suis.
E 15 Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius: reddere in indignatione furorem suum, & increpatio-
16 nem suam in flamma ignis: ¶ quia in igne Dominus dijudicabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino.
17 Qui sanctificabantur, & mundos se putabant in hortis post ‖ ianuam' intrinsecus, qui comedebant carnem suillam, & abominationem & murem: simul consumentur, dicit Dominus.
F 18 Ego autem opera eorum, & cogitationes eorum: venio vt congregem cum omnibus gentibus & linguis: & venient, & videbunt gloriam meam.
19 Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint, ad gentes in mare, in Aphricam, & Lydiam tenentes sagittam, in Italiam & Græciam, ad insulas longè, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et annunciabunt gloriam meam gentibus, ¶ & adducent omnes
20 fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum Ierusalem, dicit Dominus, quo modo si inferant filij Israël munus in vase mundo in domum Domini.
21 Et assumam ex eis in sacerdotes, & in
22 tas, dicit Dominus: ¶ Quia sicut cæli noui & terra noua, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic stabit semen vestrum & nomen vestrum.
23 Et erit mensis ex mense, & sabbathum ex sabbatho: veniet omnis caro vt adoret coram facie mea, dicit Dominus.
24 Et egredientur, & videbunt cadauera virorum qui prævaricati sunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni.

F vnam 12.

HIERONYMI IN IEREMIAM PRÆFATIO.

IEREMIAS PROPHETA, CVI HIC PROlogus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaiæ & Oseæ & quibusdam alijs prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porrò simplicitas eloquij, à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsque hodie viculus, tribus ab Ierosolymis distans millibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus: virginitate sua euangelicum virum CHRISTI ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captiuitatem vrbis atq; Iudææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est: iam decem tribus Israël Assyrij in Medos transtulerãt: iam terras earum coloniæ gentium possidebant. Vnde in Iudæ tantùm, & in Ben-iamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri, versibus reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermittendum putauimus. Cæterùm his omnibus maledicta ab amulis præstolantur, quibus non necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc quia vos me cogitis. Cæterum ad compendium nostri operis, ætatis fuerat modum furori eorũ silentio meo ponere, qui quotidie noui aliquid scriptitantem, inuidiam mihi prouocare.

ARGVMENTVM IN IEREMIAM.

IEREMIAS Anathothites, qui est viculus, tribus ab Ierosolymis distans millibus, apud Tapheos in Aegypto populo lapidibus obrutus occubuit. Iacet verò intra ciuitatem pultus, quo dudum Pharao rex habitauerat. Et ignorantibus postulatione sua defugatis ab eodem loco serpentibus, aptios à tactu aspidum facit esse securos, magna eum ibi gione Aegyptij venerantur.

PRO-

PROPHETIA IEREMIAE.

CAPVT I.

Ieremias in ventre matris sanctificatus: & tempore Iosiæ regis Iuda missus à Domino ad prophetandũ, excusatur puericiam, sed doctus à Deo accipit robur inuincibile, iubeturq; vaticinari destructionem Ierusalem sub nomine virgæ & ollæ succensæ.

1 VERBA IEREMIAE FILII HELciæ, de sacerdotibus qui fuerunt in Anathoth, in terra-Ben-iamin.
2 Quod factum est verbum Domini ad eum in diebus Iosiæ filij Amon regis Iuda, in tertiodecimo anno regni eius.
3 Et factum est in diebus Ioacim filij Iosiæ regis Iuda, vsque ad consummationem vndecimi anni Sedechiæ filij Iosiæ regis Iuda, vsque ad transmigrationem Ierusalem in mense quinto.
4 Et factum est verbum Domini ad me, di-
5 cens, ¶ Priusquam te formarem in vtero, noui te: & antequam exires de vulua, sanctificaui te, & prophetam in gentibus dedi te.
6 Et dixi, A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum.
7 Et dixit Dominus ad me, Noli dicere, Puer sum: quoniam ad omnia quæ mittã te, ibis: & vniuersa quæcunque mandauero tibi, loquêris.
8 Ne timeas à facie eorum: quia tecum ego sum vt eruam te, dicit Dominus.

9 Et misit Dominus manum suam, & tetigit os meum: & dixit Dominus ad me, Ecce, dedi verba mea in ore tuo: ¶ ecce constitui te hodie super gentes, & super regna: vt evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.
11 Et factum est verbum Domini ad me, dicens, Quid tu vides Ieremia? Et dixi, Virgam vigilantem ego video.
12 Et dixit Dominus ad me, benè vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo vt faciam illud.
13 Et factum est verbum Domini secundò ad me, dicens, Quid tu vides? Et dixi, Ollam succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis.
14 Et dixit Dominus ad me, Ab Aquilone pandetur * malum super omnes habitato-
15 res terræ. ¶ quia ecce ego conuocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: & venient, & ponent vnusquisque solium suum in introitu portarum Ierusalem, & super omnes muros eius in circuitu, & super vniuersas vrbes Iuda.

Inf. 4. b. 6. 23. b. 9.
* *omne.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

D 16 Et loquar iudicia mea cum eis super omnem malitiam eorũ qui dereliquerunt me, & libauerunt dijs alienis, & adorauerunt opus manuum suarum.

17 Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi. Ne formides à facie eorum: nec enim timere te faciam vultum eorum.

Inf.6.g.26. 15.d.20. 18 Ego quippe dedi te hodie in ciuitatẽ munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum super omnem terram regibus Iuda, principibus eius, & sacerdotibus, & *populo terræ.

**omni.*

19 Et bellabunt aduersum te, & non præualebunt: quia ego tecum sum, ait Dominus, vt liberem te.

CAPVT II.

Grauiter expostulat Dominus cum filijs Israël & Iuda, potissimum cum pastoribus ac prophetis, quòd non respicientes accepta a Deo varia beneficia, eo qui fons est aquæ viuæ relicto, adorauerint idóla, à quibus nihil boni expectare poterant: imò cum toti essent in idololatria, rapinis & crudelitate, sese iustificare nitebantur, & propterea deuastandos prædicit.

A 1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens, ¶ Vade, & clama in auribus Ierusalem, dicens, Hæc dicit Dominus, Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto, in terra, quæ non seminatur.

3 Sanctus Israël Domino, primitiæ frugum eius: omnes qui deuorant eum, delinquunt: mala venient super eos, dicit Dominus.

4 Audite verbum Domini domus Iacob, &

Mich.6.a.3. 5 omnes cognationes domus Israël: ¶ hæc dicit Dominus, Quid inuenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongauerunt à me, & ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt?

B 6 Et nõ dixerũt, Vbi est Dominus qui ascendere nos fecit de terra Aegypti: qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem, & inuiam, per terram sitis & imaginem mortis, per terram in qua non ambulauit vir, neq; habitauit homo?

7 Et induxi vos in terram Carmeli, vt comederetis fructum eius & optima illius: & ingressi contaminastis terram meam, & hæreditatem meam posuistis in abominationem.

8 Sacerdotes non dixerunt, Vbi est Dominus? & tenentes legem nescierunt me, & pastores prævaricati sunt in me: & prophetæ prophetauerunt in Baal, & idóla secuti sunt.

9 Propterea adhuc iudicio contendam vobiscum, ait Dominus: & cum filijs vestris C disceptabo.

10 Transite ad insulas Cethim, & videte: & in Cedar mittite, & considerate vehementer: & videte si factum est huiusce modi.

11 Si mutauit gens deos suos, & certe ipsi nõ sunt dij: populus verò meus mutauit gloriam suam in idólum.

12 Obstupescite cæli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer, dicit Dominus.

13 Duo enim mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas: cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.

14 Nunquid seruus est Israel, aut vernaculus? quare ergo factus est in prædam?

15 Super eum rugierunt leones, & dederunt vocem suam, posuerunt terram eius in solitudinem: ciuitates eius exustæ sunt, sine eo qui habiter in eis.

16 Filij quoq; Mempheos & Taphnes stupauerunt te vsq; ad verticem.

17 Nunquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominũ Deum tuum eo tempore quo ducebat te per viam?

18 Et nunc quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum, vt bibas aquam fluminis?

19 Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito, & vide quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum.

20 A seculo confregisti iugum meum, rupisti vincula mea: & dixisti, Non seruiam. Quia omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix.

21 Ego autem plantaui te vineam electam, omne semen verum. quomodo ergo conuersa es mihi in prauum vinea aliena?

22 Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbã borith: maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.

23 Quomodo dicis, Non sum polluta, post Baalim non ambulaui? vide vias tuas in conualle, scito quid feceris: cursor leuis emendans vias suas.

24 Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui: nullus auertet eam: omnes qui quærent eam non deficient: in menstruis eius inuenient eam.

25 Prohibe pedem tuum à nuditate, & guttur tuum à siti. Et dixisti, Desperatus, non

quam faciam: adamaui quippe alienos, & post eos ambulabo.

F 26 Quomodo confunditur fur quando deprehenditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi & reges eorum, principes & sacerdotes,

Ose. 27 & prophetæ eorum: ¶ dicentes ligno, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me genuisti: verterunt ad me tergum, & non faciem: & in tempore afflictionis suæ dicent, Surge, & libera nos.

28 Vbi sunt dij tui quos fecisti tibi? surgant, & liberent te in tempore afflictionis tuæ: secundum numerũ quippe ciuitatum tuarum erant dij tui Iuda.

29 Quid vultis mecum iudicio contendere? omnes dereliquistis me, dicit Dominus.

30 Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt: deuorauit gladius vester

G 31 prophetas vestros, quasi leo vastator ¶ generatio vestra: Videte verbum Domini. Nunquid solitudo factus sum Israëli, aut terra serotina? quare ergo dixit populus meus, Recessimus, non veniemus vltrà ad te?

32 Nunquid obliuiscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? populus verò meus oblitus est mei diebus innumeris.

33 Quid niteris bonam ostendere viã tuam ad quærendam dilectionem, quæ insuper &

34 malitias tuas docuisti vias tuas, ¶ & in alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum & innocentum? non in fossis inueni eos, sed in omnibus quæ suprà memoraui.

35 Et dixisti, Absq; peccato & innocens ego sum: & propterea auertatur furor tuus à me. Ecce ego iudicio contendam tecũ, eò quòd dixeris, Non peccaui.

36 Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas? & ab Aegypto confundêris, sicut confusa es ab Assur.

37 Nam & ab ista egredieris, & manus tuæ erunt super caput tuum: quoniam obtriuit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum.

CAP. III.

Deus incomparabili clementia populum suum ad se reuocat ab idololatria, in qua Iuda etiam Israëlem excepit: promittens se assumpturum eos in filios, & verè pastores eis daturum, vt Ierosolymis in pace colant Dominum: de futura gloria & exaltatione Ierusalem, ac Gentium ad eam congregatione, & de populi pœnitentia.

A 1 VIgo dicitur, Si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum: nunquid reuertetur ad eam vltrà? nunquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus.* ** & ego suscipiam te 15. * nunc 9.*

2 Leua oculos tuos in directum, & vide vbi non prostrata sis: in vijs sedebas, expectans eos quasi latro in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitijs tuis.

3 Quam ob rem prohibitæ sunt stillæ pluuiarum, & serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.

4 Ergo saltem ámodo voca me, Pater meus, B dux virginitatis meæ tu es.

5 Nunquid irascêris in perpetuum, aut perseuerabis in finem? Ecce locuta es, & fecisti mala, & potuisti.

6 Et dixit Dominus ad me in diebus Iosiæ *Sup.2.d.20.* regis, Nunquid vidisti quæ fecerit auersatrix Israël? abijt sibimet super omnem montem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est ibi.

7 Et dixi cùm fecisset hæc omnia, Ad me reuertere: & non est reuersa. Et vidit prævaricatrix soror eius Iuda, ¶ quia pro eo quòd

8 mœchata esset auersatrix Israël, dimisissem eam, & dedissem ei libellum repudij: & non timuit prævaricatrix Iuda soror eius, sed abijt, & fornicata est etiam ipsa.

9 Et facilitate fornicationis suę cõtaminauit C terram, & mœchata est cum lapide & ligno.

10 Et in omnibus his non est reuersa ad me prævaricatrix soror eius Iuda in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus.

11 Et dixit Dominus ad me, Iustificauit animam suam auersatrix Israël, comparatione prævaricatricis Iudæ.

12 Vade & clama sermones istos cõtra Aquilonem, & dices, Reuertere auersatrix Israël, ait Dominus, & nõ auertam faciem meam D à vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus, & non irascar in perpetuum.

13 Veruntamen scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum prævaricata es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocem meam non audisti, ait Dominus.

14 Conuertimini filij reuertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester: & assumam vos vnum de ciuitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion.

15 Et dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.

Universidad de Deusto
Biblioteca

E 16 Cumq; multiplicati fueritis, & creueritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent vltrà, Arca testamenti Domini: neq; ascendet super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet vltrà.

17 In tempore illo vocabunt Ierusalem Solium Domini: & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Ierusalem, & non ambulabunt post prauitatem cordis sui pessimi.

18 In diebus illis ibit domus Iuda ad domum Israël, & venient simul de terra Aquilonis ad terram quam dedi patribus vestris.

19 Ego autem dixi, Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem,
F hæreditatem præclaram exercituum Gentium? Et dixi, patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis.

20 Sed quo modo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israël, dicit Dominus.

21 Vox in vijs audita est, ploratus & vlulatus filiorum Israël: quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt Domini Dei sui.

22 Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noster.

G 23 Verè mendaces erant colles, & multitudo montium: verè in Domino Deo nostro salus Israël.

24 Confusio comêdit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum, & armenta eorum, filios eorum, & filias eorum.

25 Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccauimus nos, & patres nostri ab adolescentia nostra vsque ad diem hanc: & non audiuimus vocem Domini Dei nostri.

CAPVT IIII.

Promittit Dominus veniam si se verè conuertant & corde circuncidãt: cõminando grauia mala, si in malis perfistant: quapropter luget prophet a, videns terram deuastandam, & in solitudinem redigendam, ita tamen vt non fiat consummatio.

A 1 *≤ conuertetur 16.* SI reuertêris Israël, ait Dominus, ad me conuertere: si abstuleris offendicula tua à facie mea, non commoueberis.

2 Et iurabis, Viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia: & benedicent eum Gentes, ipsumq; laudabunt.

**habitatori. Osee 10.c.12.* 3 Hæc enim dicit Dominus viro Iuda, & *Ierusalem, Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas: circũcidimini Domino,
& auferte præputia cordium vestrorum viri Iuda, & habitatores Ierusalem: ne forte egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat: propter malitiam cogitationum vestrarum.

5 Annuntiate in Iuda, & in Ierusalem auditũ, & tũ facite: loquimini, & canite tuba in terra, clamate fortiter, & dicite, Congregamini, & ingrediamur ciuitates munitas. Leuate signum in Sion. Confortamini, nolite stare, quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam.

7 Ascendit leo de cubili suo, & prædo Gentium se leuauit: egressus est de loco suo, vt ponat terram tuam in solitudinem: ciuitates tuæ vastabuntur, remanentes absque habitatore.

8 Super hoc accingite vos cilicijs, plangite, & vlulate: quia non est auersa ira furoris Domini à vobis.

9 Et erit in die illa, dicit Dominus, Perdet cor regis, & cor principum: & obstupescent sacerdotes, & prophetæ consternabuntur.

10 Et dixi, Heu, heu, heu Domine Deus, quãm decepisti populum istum & Ierusalem, dicens, Pax erit vobis: & ecce peruenit gladius vsque ad animam?

11 In tempore illo dicetur populo huic & Ierusalem, ventus vrens in vijs, quæ sunt in deserto viæ filiæ populi mei, non ad ventilandum, & ad purgandum.

12 Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nunc ego *loquar iudicia mea cum eis.

13 Ecce, quasi nubes ascendet, & quasi tempestas currus eius: velociores aquilis equi eius. Væ nobis, quoniam vastati sumus.

14 Laua à malitia cor tuum Ierusalem, vt salua fias: vsquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ?

15 Vox enim annuntiantis à Dan, & nouitia idôlum de monte Ephraim.

16 Concitate Gentes, Ecce, auditum facite in Ierusalẽ custodes venire de terra longinqua, & dare super ciuitates Iuda vocem suam.

17 Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro: quia me ad iracundiam prouocauit, dicit Dominus.

18 Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi: ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuum.

19 Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: non tacebo. quoniam vocem buccinæ audiuit anima mea, clamorem prælij. Con-

E 20 Contritio super contritionem vocata est, & vastata est omnis terra: repentè vastata sunt tabernacula mea, subitò pelles meæ.

21 Vsquequo videbo fugientem, audiam vocem buccinæ?

22 Quia stultus populus meus me nõ cognouit: filij insipientes sunt, & vecordes: sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nescierunt.

23 Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihil: & cælos, & non erat lux in eis.

F 24 Vidi montes, & ecce mouebantur: & omnes colles conturbati sunt.

25 Intuitus sum, & non erat homo: & omne volatile cæli recessit.

26 Aspexi, & ecce Charmelus desertus: & omnes vrbes eius destructæ sunt à facie Domini, & à facie iræ furoris eius.

27 Hæc enim dicit Dominus, Deserta erit omnis terra, sed tamen consummationem non faciam.

28 Lugebit terra, & mœrebunt cæli desuper, eò quòd locutus sum, cogitaui, & non pœnituit me, nec auersus sum ab eo.

G 29 A voce equitis, & mittentis sagittam fugit omnis ciuitas: ingressi sunt ardua, & ascenderunt rupes: vniuersæ vrbes derelictæ sunt, & non habitat in eis homo.

30 Tu autem vastata quid facies? cùm vestieris te coccino, cùm ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos: frustra cõponeris, contempserunt te amatores tui, animam tuam quærent.

31 Vocem enim quasi parturientis audiui, angustias vt puerperæ. Vox filiæ Sion inter morientes, expandentesque manus suas: Væ mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

CAPVT V.

Dominus in Ierusalem quærit virum istum, vt illi misereatur: sed tam plebs quam optimates in prauitatibus suis & idololatria indurati sunt & effusi, ideo comminatur eis vastationem ab extraneo populo, eò quòd cæci & surdi facti sunt: non tamen vsq; ad consummationem.

A 1 CIrcuite vias Ierusalem, & aspicite, & considerate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virũ facientem iudicium, & quærentem fidem: & propitius ero ei.

2 Quòd si etiam viuit Dominus, dixerint: & hoc falsò iurabunt.

3 Domine oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, & non doluerunt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: induraerunt facies suas super petrã, & noluerunt reuerti.

4 Ego autem dixi, Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorãtes viam Domini, iudicium Dei sui.

5 Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognouerũt viam Domini, iudicium Dei sui. & ecce, magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula.

6 Idcirco percussit eos leo de sylua, lupus ad B
vesperam vastauit eos, pardus vigilans super ciuitates eorum: omnis qui egressus fuerit ex eis, capietur, quia multiplicatæ sunt præuaricationes eorum, confortatæ sunt auersiones eorum.

7 Super quo propitius tibi esse potero? filij tui dereliquerunt me, & iurant in his qui nõ sunt dij: saturaui eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur.

8 Equi amatores*, & emissarij facti sunt: vnusquisq; ad vxorẽ proximi sui hinniebat. **in fœminas. Ezech.22.b.11.*

9 Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? & in gente tali non vlciscetur anima mea? *Infr.9.c.9.*

10 Ascendite muros eius, & dissipate, con- C
summationem autem nolite facere: auferte propagines eius, quia non sunt Domini.

11 Præuaricatione enim præuaricata est in me domus Israël, & domus Iuda, ait Dominus.

12 Negauerunt Dominum, & dixerunt, Non est ipse: neq; veniet super nos malum: gladium & famem non videbimus. *Infr.14.b.13. 27.d.17.*

13 Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & re- *-7.*
sponsum non fuit in eis: hæc ergo euenient illis.

14 Hęc dicit Dominus Deus exercituum, Quia locuti estis verbum istud: Ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, & popu- *-5.*
lum istum ligna, & vorabit eos.

15 Ecce ego adducam super vos gentem de D
longinquo domus Israël, ait Dominus: gentem robustam, gentem antiquam, gentem cuius ignorabis linguã, nec intelliges quid loquatur.

16 Pharetra eius quasi sepulchrum patens, vniuersi fortes.

17 Et comedet segetes tuas, & panem tuum: deuorabit filios tuos, & filias tuas: comedet gregem tuum, & armenta tua: comedet vineam tuam, & ficum tuam: & conteret vrbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio.

18 Veruntamen in diebus illis, ait Dominus, E
non faciam vos in consummationem.

19 Quòd si dixeritis, Quare fecit nobis Domi- *Infr.16.b.10.*
nus

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus Deus noster hæc omnia? dices ad eos, Sicut dereliquistis me,& seruistis Deo alieno in terra vestra: sic seruietis alienis in terra non vestra.

20 Annuntiate hoc domui Iacob, & auditum facite in Iuda,dicentes, ¶ Audi populE 21 stulte,qui non habes cor: qui habentes oculos, non videtis:& aures,& non auditis.

22 Me ergo non timebitis,ait Dominus: & à facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit: & commouebuntur,

F & non poterũt:& intumescent fluctus eius, 23 & non transibunt illud: ¶ populo autẽ huic factum est cor incredulum & exasperans, recesserunt & abierunt.

24 Et non dixerunt in corde suo, Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluuiam temporanẽ & serotinam in tempore suo: plenitudinem annuæ messis custodientem nobis.

≠ nostræ. *≠ nostra.* *≠ nobis 16.*

25 Iniquitates // vestræ' declinauerunt hæc: & peccata // vestra' prohibuerunt bonum à // vobis'.

26 Quia inuenti sunt in populo meo impij, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes,& pedicas ad capiendos viros.

27 Sicut decipula plena auibus , sic domus eorum plenæ dolo: ideo magnificati sunt & ditati.

G 28 Incrassati sunt & impinguati: & præterierunt sermones meos pessimè. Causam -viduæ' non iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum nõ iudicauerunt.

Isa. 1. f.23. Zach.7.c.10. -3.

29 Nunquid super his non visitabo,dicit Dominus? aut super gentem huiusce modi non vlciscetur anima mea?

30 Stupor & mirabilia facta sunt in terra:

31 ¶ prophetæ prophetabant mendacium , & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in nouissimo eius?

CAP. VI.

Prædicitur calamitas ac vastitas Ierosolymorum ab Assyrijs, eò quòd contempserint legem Domini, nec audire voluerint increpationes: sed omnes, & potissimum primates, prophetæ ac sacerdotes auaritiæ & dolo studuerint, ideòq; & ipsos & eorum sacrificia Deus abijcit: iubet ergo prophetã eos lugere, quoniam purgari conflatorio non potuerunt.

A 1 COnfortamini filij Ben-iamin in medio Ierusalem, & in Thecua clangite buccina, & super Bethacârem leuate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, & contritio magna.

2 Speciosæ & delicatæ assimulaui filiã Sion.

3 Ad eam venient pastores, & greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascent nusquisque eos qui sub manu sua sunt.

4 Sanctificate super eam bellum: consurgite,& ascendamus in meridie: væ nobis,quia declinauit dies , quia longiores factæ sunt vmbræ vesperi.

5 Surgite , & ascendamus in nocte, & dissipemus domos eius.

6 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Cædite lignum eius,& fundite circa Ierusalem aggerem: hæc est ciuitas visitationis, omnis calumnia in medio eius.

7 Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquus & vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas & plaga.

8 Erudite Ierusalem, ne fortè recedat anima mea à te, ne fortè ponam te desertam terram inhabitabilem.

9 Hæc dicit Dominus exercituum, Vsquequaque racemum colligent quasi in vinea reliquias Israël: conuerte manum tuam,quasi vindemiator ad cartallum.

10 Cui loquar? & quem contestabor, vt audiat? Ecce incircuncisæ aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium: & non suscipient illud.

11 Idcirco furore Domini plenus sum, laboraui sustinens: effunde super parulum foris, & super consilium iuuenum simul: nam & enim cum muliere capietur, senex cum plenitudine dierum.

12 Et transibunt domus eorum ad alienos, agri & vxores pariter: quia extendam manum meã super habitantes terrã, dicit Dominus.

13 A minore quippe vsque ad maiorem omnes auaritiæ student: & à propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum.

14 Et curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes, Pax, pax: & non erat pax.

15 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt, quam ob rem cadent inter ruentes: in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

16 Hæc dicit Dominus, State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis quæ sit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis refrigerium animabus vestris.

E 17 Et dixerunt, Non ambulabimus. ¶ Et constitui super vos speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixerunt, Non audiemus.

18 Ideo audite Gentes, & cognosce congregatio,quanta ego faciam eis.

19 Audi terra, Ecce, ego adducam mala super populum istum,fructum cogitationum eius: quia verba mea non audierunt,& legem meam proiecerunt.

Isa. 20 Vt quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suaue olentem de terra longinqua? holocautomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt mihi.

F 21 Propterea hæc dicit Dominus, Ecce ego dabo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres & filij simul, vicinus & proximus, & peribunt.

22 Hæc dicit Dominus, Ecce populus venit de terra Aquilonis, & gens magna consurget à finibus terræ.

23 Sagittam & scutum arripient: crudelis est, & non miserebitur. vox eius quasi mare sonabit: & super equos ascendent, præparati quasi vir ad prælium, aduersum te filia Sion.

24 Audiuimus famam eius , dissolutæ sunt manus nostræ: tribulatio apprehendit nos, dolores vt parturientem.

25 Nolite exire ad agros,& in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici pauor in circuitu.

Isa. 26 Filia populi mei accingere cilicio, & cõspergere cinere: luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum,quia repente veniet vastator super ◊ nos.

Ezech. 27 Probatorem dedi te in populo meo robustum: & scies,& probabis viam eorum.

Isa. 28 Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter, * æs & ferrum: vniuersi corrupti sunt.

29 Defecit sufflatorium,in igne consumptũ est plumbum , frustra conflauit conflator: malitiæ enim eorum non sunt consumptæ.

30 Argentum reprobum vocate eos , quia Dominus proiecit illos.

CAPVT VII.

Quid frustra cõfidant in templo, pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, sicut & patres eorum: quapropter denuntiat templum abyciendum, & terram Iudæ redigendam in solitudinem: nec proficere orationem Ieremiæ pro illis, nec oblata ab eis sacrificia, propter excelsa Topheth in valle filij Ennõ, & multiplices ipsorum malitias.

A 1 VErbum quod factum est ad Ieremiam à
2 Domino, dicens, ¶ Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic, Audite verbum Domini omnis Iuda, qui ingredimini per portas has, vt adoretis Dominum.

3 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Bonas facite vias vestras, & studia vestra: & habitabo vobiscum in loco isto. *Infr.26.d.13.*

4 Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes, Templum Domini, templum Domini, templum Domini est.

5 Quoniam si // benè direxeritis' vias vestras, & studia vestra: si feceritis iudicium inter virum & proximum eius, aduenæ & pupillo & viduæ non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc,& post deos alienos non ambulaueritis

≠ benedixeritis.

7 in malum vobismetipsis: ¶ habitabo vobiscum in loco isto,in terra quam dedi patribus vestris à seculo-&' vsque in seculum. B -9.

8 Ecce, vos confiditis vobis in sermonibus
9 mendacij, qui non proderunt vobis: ¶ furari,occidere, adulterari, iurare mendaciter, libare Baalim, & ire post deos alienos quos ignoratis.

10 Et venistis,& stetistis coram me in domo hac, in qua inuocatum est nomen meum, & dixistis, Liberati sumus, eò quòd fecerimus omnes abominationes istas.

11 Nunquid ergo spelunca latronum facta C est domus ista, in qua inuocatum est nomẽ meum in oculis vestris? Ego ego sum : ego vidi, dicit Dominus.

Matt. 21.b.13. Marc. 11.c.17. Luc.19.g.46.

12 Ite ad locum meum in Silo, vbi habitauit nomen meum à principio:& videte quæ fecerim ei propter malitiã populi mei Israël.

13 ¶ & nunc quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus: & locutus sum ad vos manè consurgens, & loquens, & non audistis: & vocaui vos, & non respondistis.

14 Faciam domui huic in qua inuocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam : & loco quem dedi vobis, & patribus vestris,sicut feci Silo.

Prou.1.c.24. Isa. 65. b.11. 1.Reg.4.a.2. b.10.

15 Et proijciam vos à facie mea', sicut proieci omnes fratres vestros vniuersum semen Ephraim.

Infr. 11.c.14. 14.b.11.

16 Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem, & nõ obsistas mihi: quia non exaudiam te.

17 Nõnne vides quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in platéis Ierusalem? D

18 Filij colligunt ligna,& patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas reginæ cæli, & libent dijs alienis , & me ad iracundiam prouocent.

Infr. 44. d.17. e.19.

Nun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

19 Nunquid me ad iracundiam prouocant, dicit Dominus? nónne semetipsos in confusionem vultus sui?
20 Ideò hæc dicit Dominus Deus, Ecce furor meus, & indignatio mea conflatur super locum istum super viros, & super iumenta, & super lignũ regionis, & super fruges terræ, & succendetur, & non extinguetur.
E 21 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Holocautomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes.
22 Quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de Terra-Aegypti, de verbo holocautomatum & victimarum.
23 Sed hoc verbum præcepi eis, dicens, Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via quam mandaui vobis Deus, vt bene sit vobis.
24 Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt in ″voluptatibus', & in prauitate cordis sui mali: factiq́ue sunt
F 25 retrorsum & non in antè, ¶ à die qua egressi sunt patres eorum de Terra-Aegypti, vsq; ad diem hanc. Et misi ad vos omnes seruos meos prophetas per diem, consurgens diluculo, & mittens.
26 Et non audierunt me, nec inclinauerunt aurem suam: sed indurauerunt ceruicem suam: & peius operati sunt quàm patres eorum.
27 Et loquêris ad eos omnia verba hæc, & nõ audient te: & vocabis eos, & non respondebunt tibi.
28 Et dices ad eos, Hæc est gens quæ non audiuit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: perijt fides, & ablata est de ore eorum.
29 Tonde capillum tuum & proijce, & sume in directũ planctum: quia proiecit Dominus, & reliquit generationem furoris sui,
30 ¶ quia fecerunt filij Iuda malum in oculis
G meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo in qua inuocatũ est nomen
31 meum, vt polluerent eam: ¶ & ædificauerunt excelsa Topheth, quæ est in valle filij Ennõ: vt incenderẽt filios suos, & filias suas igni: quæ non præcepi nec cogitaui in corde meo.
32 Ideò ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth & vallis filij Ennom: sed vallis interfectionis: & sepeliẽt in Topheth, eo quòd non sit locus.
33 Et erit morticinum populi huius in cibos volucribus cæli & bestijs terræ, & non erit qui abigat.
34 Et quiescere faciam de vrbibus Iuda, & de platéis Ierusalem vocem gaudij, & vocem lætitię, vocem sponsi, & vocem sponsę: in desolatione enim erit terra.

*voluntatibus 2.

Infr. 16.c.12.

CAP. VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac prophetæ, quàm reliquus populus ad idololatriã conuersi sint, & non considerato Domini iudicio omnes rectã veritate studuerunt auaritiæ ac idololatriæ, & Domini prouocantes noluerunt respicere: ideo ab hostibus crudelissimis affligentur.

IN illo tempore, ait Dominus, eijcient ossa ″regis' Iuda, & ossa principum eius, & ossa
1 sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa eorum qui habitauerunt Ierusalem, de sepulchris suis.
2 Et expandent ea ad solem, & lunã, & omnem militiam cæli quæ dilexerunt, & quibus seruierunt, & post quæ ambulauerunt, & quæ quæsierunt & adorauerunt, non colligentur, & non sepelientur: in sterquilinium super faciem terræ erunt.
3 Et eligent magis mortem quàm vitã omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in vniuersis locis quę derelicta sunt ad quę eieci eos, dicit Dominus exercituum.
4 Et dices ad eos, Hęc dicit Dominus, Numquid qui cadit, non resurget? & qui auertitur, non reuertetur?
5 Quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti.
6 Attendi, & auscultaui: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens, Quid feci? Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium.
7 Miluus in cælo cognouit tempus suum: turtur, & hirundo, & ciconia custodierũt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.
8 Quomodo dicitis, Sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? verè mendacium operatus est stylus mendax Scribarum.
9 Confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: verbum enim Domini proiecerunt, & sapientia nulla est in eis.
10 Propterea dabo mulieres eorum extraneis, agros eorum hæredibus: quia à minimo vsque ad maximum omnes auaritiam sequuntur: à propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium.
11 Et sanabant cõtritionem filiæ populi mei ad ignominiam, dicentes, Pax, pax: cùm non esset pax.
12 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quinimo confusione non sunt confusi, & erubescere nescierũt, idcirco cadent inter corruentes, in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.
13 Congregans congregabo eos, ait Dominus: non est vua in vitibus, & non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis quæ prætergressa sunt.
14 Quare sedemus? conuenite & ingrediamur ciuitatem munitam, & sileamus ibi: quia Dominus Deus noster silere nos fecit, & potum dedit nobis aquam fellis: peccauimus enim Domino.
15 Expectauimus pacem, & non erat bonum: tempus medelæ, & ecce formido.
16 A Dan auditus est fremitus equorũ eius, à voce hinnituum pugnatorum eius commota est omnis terra. & venerunt, & deuorauerunt terram, & plenitudinem eius: vrbem & habitatores eius.
17 Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: & mordebunt vos, ait Dominus. ¶ dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens.
18 Ecce vox clamoris filiæ populi mei de terra longinqua, Nunquid Dominus non est in Sion? aut rex eius non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitauerunt in sculptilibus suis, & in vanitatibus alienis?
19 Transijt messis, finita est æstas: & nos salvati non sumus.
20 Super cõtritione filiæ populi mei cõtritus sum & contristatus, stupor obtinuit me.
21 Numquid resina nõ est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filiæ populi mei?

CAP. IX.

Luget propheta interfectiendos de Iudæa: in nullo dicit se Ieremiam, cum omnes dolosè incedant: & quia Iudæa captiua est, vult omnes assimere tuctum: in solo Deo, cognitione gloriandum, qui puniet tam Gentiles quam filios Israël incircumcisos corde.

QVis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontem lachrymarum: & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei?
2 Quis dabit me in solitudine diuersorium viatorum, & derelinquam populum meũ, & recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt, cœtus prævaricatorum.
3 Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij & non veritatis: confortati sunt in terra, quia de malo ad malũ egressi sunt, & me nõ cognouerũt, dicit Dominus.
4 Vnusquisque se à proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. B
5 Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: vt iniquè agerent, laborauerunt.
6 Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus.
7 Propterea hæc dicit Dominus exercituũ, Ecce ego conflabo, & probabo eos. quid enim aliud faciam à facie filiæ populi mei?
8 Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum C locuta est. in ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias. *Psal 27.a.3. Sup. 5.b.9.*
9 Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut in gentem huiusmodi non vlciscetur anima mea?
10 Super montes assumam fletum ac lamentum, & super speciosa deserti planctũ: quoniam incensa sunt, eò quòd non sit vir pertransiens: & nõ audierunt vocem possidentis: à volucre cæli vsque ad pecora transmigrauerunt & recesserunt.
11 Et dabo Ierusalem in aceruos arenæ, & cubilia draconũ: & ciuitates Iuda dabo in desolationem, eò quòd non sit habitator.
12 Quis est vir sapiens qui intelligat hoc, & D ad quem verbũ oris Domini fiat vt annuntiet istud, quare perierit terra, & exusta sit quasi desertum, eò quòd non sit qui pertranseat?
13 Et dixit Dominus, Quia dereliquerũt legẽ meam, quam dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non ambulauerũt in ea: ¶ &
14 abierunt post prauitatem cordis sui, & post Baalim, quod didicerunt à patribus suis.
15 Idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Ecce ego cibabo populum istũ ablynthio, & potum dabo eis aquam fellis. *Infr. 23.c.15.*
16 Et dispergam eos in gentibus, quas non E nouerunt ipsi & patres eorum: & mittam post eos gladium, donec consumantur.
17 Hæc dicit Dominus exercituum, *Contemplamini, & vocate lamentatrices, vt veniant: & ad eas quæ sapientes sunt, mittite, *Deus Israël 7.*
18 & properent. ¶ festinent, & assumant super nos lamentũ: deducant oculi nostri lachrymas, & palpebræ nostræ defluant aquis.
19 Quia vox lamẽtationis audita est de Sion, Quomodo vastati sumus & confusi vehementer? quia dereliquimus terram, quoniã ″deiecta' sunt tabernacula nostra. *deserta.

F
20 Audite ergo mulieres verbum Domini: & ℣ assumat auris vestra sermonem oris eius: & docete filias vestras lamentum: & vnaquæq; proximam suam planctum: ¶ quia ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras, disperdere paruulos de foris, iuuenes de platèis.
*assumant aures vestræ.
21
22 Loquere, Hæc dicit Dominus, Et cadet morticinum hominis quasi stercus super faciem regionis, & quasi fœnum post tergum metentis, & non est qui colligat.

1.Cor.1.d.31. 2.Cor.10.d.17.
23 Hæc dicit Dominus, Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur diues
G
24 in diuitijs suis: ¶ sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus qui facio misericordiam & iudicium & iustitiam in terra. hæc enim placent mihi, ait Dominus.
25 Ecce dies venient, dicit Dominus, & visitabo super omnem qui circuncisum habet
26 præputium, ¶ super Aegyptum, & super Iudam, & super Edom, & super filios Ammó, & super Moab, & super omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto: quia omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israël incircuncisi sunt corde.

CAPVT X.

Non est timenda cælestis constellatio, nec vanissimæ ac imbecillia idola: sed Dominus qui solus est Deus, creator ac gubernator omnium, qui vastabit peccatores terræ: plangit suum malum Ierusalem, & quum hominis non sit vias suas dirigere, orat Deum ne eos qui ipsum cognoscunt, ad internecionem deleat, sed in hostes potius Iudæorum suum effundat furorem.

A 1 AVdite verbum quod locutus est Dominus super vos domus Israël.
2 Hæc dicit Dominus, Iuxta vias Gentium nolite discere: & à signis cæli nolite metuere, quæ timent gentes: ¶ quia leges populorum vanæ sunt: quia lignum de saltu præcidit opus manus artificis in ascia.
Sup.13.c.11.14 a.8.
4 Argento & auro decorauit illud: clauis & malleis compegit, vt non dissoluatur.
5 In similitudinem palmæ fabricata sunt, & non loquentur: portata tollentur, quia incedere non valent, nolite ergo timere ea, quia nec malè possunt facere, nec bene.
Mich.7.d.15.
6 Non est similis tui Domine: magnus es tu, & magnum nomen tuum in fortitudine.
Apoc.15.b.4.
7 Quis non timebit te ô rex gentium? tuum est enim decus: inter cunctos sapientes Gentium, & in vniuersis regnis eorum nullus est similis tui.
8 Pariter insipientes & fatui probabuntur: doctrina vanitatis eorum lignum est.
9 Argentum inuolutum de Tharsis affertur, & aurum de Ophaz: opus artificis, & manus ærarij: hyacinthus & purpura indumentum eorum, opus artificum vniuersum hoc.
10 Dominus autē Deus verus est: ipse Deus viuens, & rex sempiternus. ab indignatione eius commouebitur terra: & non sustinebunt Gentes comminationem eius.
11 Sic ergo dicetis eis, Dii qui cælos & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his quæ sub cælo sunt.
12 Qui facit terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos.
13 Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cælo, & eleuat nubulas ab extremis terræ: fulgura in pluuiam facit, & producit ventum de thesauris suis.
14 Stultus factus est omnis homo à scientia: confusus est artifex omnis in sculptili: quoniam falsum est quod conflauit, & non est spiritus in eis.
15 Vana sunt & opus risu dignum: in tempore visitationis suæ peribunt.
16 Non est his similis pars Iacob: qui formauit omnia, ipse est: & Israël virga hereditatis eius: Dominus exercituum nomen illi.
17 Congrega de terra confusionem tuam
18 quæ habitas in obsidione. ¶ quia hæc dicit Dominus, Ecce, ego longe proiiciam habitatores terræ in hac vice: & tribulabo eos vt inueniantur.
19 Væ mihi super contritione mea, dolenda plaga mea. Ego autem dixi, Plane hæc infirmitas mea est, & portabo illam.
20 Tabernaculum meum vastatum est, & omnes funiculi mei dirupti sunt: filij mei exierunt à me, & non subsistunt: non est qui extendat vltra tentorium meum, & erigat pelles meas.
21 Quia stultè egerunt pastores, & Dominum non quæsierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est.
22 Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis: vt ponat ciuitates Iuda solitudinem, & habitaculum draconum.
23 Scio Domine quia non est hominis via eius: nec viri est vt ambulet, & dirigat gressus suos.
24 Corripe me Domine, verumtamen in iudicio: & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me.

Ps.74.23 Effunde indignationem tuam super Gentes, quæ non cognouerunt te, & super prouincias, quæ nomen tuū non inuocauerunt: quia comederunt Iacob, & deuorauerunt eum, & consumpserunt illum, & decus eius dissipauerunt.

CAP. XI.

Quia maledicitur qui non audit nec seruat pactum Domini patribus datum, ideò præcipitur propheta, vt illud seruandum Iudæis prædicet, sed frustrà, cùm magis sequantur patrum suorum scelera, variamq; idololatriam, idcirco inferet Dominus ineuitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola vel iustorum oratio, neq; quòd priùs à Deo dilecti fuerint: refert prauas Iudæorum studia de ipso ex terra delendo: sed perdentur qui nolunt audire prophetam in nomine Domini.

A 1 VErbum quod factum est à Domino ad Ieremiam, dicens, ¶ Audite verba pacti
2 huius, & loquimini ad viros Iuda, & ad habitatores Ierusalem, ¶ & dices ad eos, Hæc
3 dicit Dominus Deus Israel, Maledictus vir, qui non audierit verba pacti huius, ¶ quod
4 præcepi patribus vestris in die, qua eduxi eos de Terra-Aegypti, de fornace ferrea, dicens, Audite vocem meam, & facite omnia quæ præcipio vobis: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.
5 Vt fuscitem iuramentum quod iuraui patribus vestris daturum me eis, terram fluentem lacte & melle, sicut est dies hæc. Et respondi, & dixi, Amen Domine.
6 Et dixit Dominus ad me, Vociferare omnia verba hæc in ciuitatibus Iuda, & foris Ierusalem, dicens: Audite verba pacti huius,
7 & facite illa: ¶ quia contestans contestatus sum patres vestros in die qua eduxi eos de Terra-Aegypti vsque ad diem hanc: manè
8 consurgens contestatus sum, & dixi, Audite vocem meam. ¶ & non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt vnusquisque in prauitate cordis sui mali: & induxi super eos omnia verba pacti huius,
9 quod præcepi vt facerent, & non fecerunt.
10 Et dixit Dominus ad me, Inuenta est coniuratio in viris Iuda, & in habitatoribus Ierusalem.
Reuersi sunt ad iniquitates patrū suorum priorum, qui noluerunt audire verba mea, & hi ergo abierunt post deos alienos, vt seruirent eis: irritum fecerunt domus Israël & domus Iuda pactum meū quod pepigi cum patribus eorum.
11 Quam ob rem hæc dicit Dominus, Ecce, ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, & non exaudiam eos.
12 Et ibunt ciuitates Iuda, & habitatores Ierusalem, & clamabunt ad ℣ eos' quibus libant, & non saluabunt eos in tempore afflictionis eorum.
*deos 4.
13 Secundum numerum enim ciuitatum C
tuarum erant dij tui Iuda: & secundum numerum viarum *Ierusalem posuisti aras cōfusionis, aras ad libandum Baalim.
Sup.2.f.28. *tuarum.
14 Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas pro eis laudem & orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis eorum.
Sup.7.c.16. Infr.14.b.11.
15 Quid est quòd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas, in quibus gloriata es?
16 Oliuam huberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocauit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelæ, grandis exarsit ignis in ea, & combusta sunt fruteta eius.
17 Et Dominus exercituum qui plantauit te, locutus est super te malum: pro malis domus Israël & domus Iuda, quæ fecerunt sibi ad irritandum me, libantes Baalim.
18 Tu autem Domine demonstrasti mihi, & cognoui: tu ostendisti mihi studia eorum.
19 Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: & non cognoui quia cogitauerunt super me consilia, -dicentes': Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentiū, & nomen eius non memoretur amplius.
D
-.6.
20 Tu autem Domine Sabbaoth, qui iudicas iustè, & probas renes & corda, videā vltionē tuā ex eis: tibi enim reuelaui causam meā.
Infr.17.b.10. 20.c.12.
21 Propterea hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærunt animam tuam, & dicunt, Non prophetabis in nomine Domini, & non morieris in manibus nostris.
22 Propterea hæc dicit Dominus exercituū, Ecce, ego visitabo super eos: iuuenes morientur in gladio, filij eorum & filiæ eorum morientur in fame.
23 Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

CAPVT XII.

Miratur prophetæ malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntq; terræ causa luctus: hæreditas aduersata est Domino suo, & pastores demoliti sunt vineam Domini, ideo traditur in dissipationem, cuius tamen rursum miserebitur Dominus vastitatis ipsius inimicis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

A 1 IVstus quidem tu es Domine, si disputem te-
Iob 21.a.7. cum: veruntamen iusta loquar ad te. Quare
Habac.1.a.3. vir impiorum prosperatur: bene est omnibus qui præuaricantur, & iniquè agunt?

2 Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt & faciunt fructum: prope es tu ori eorum, & longè à renibus eorum.

3 Et tu Domine nosti me, vidisti me & probasti cor meum tecum: congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis.

4 Vsquequo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur propter malitiam habitantium in ea? consumptum est animal, & volucre: quoniam dixerunt, Non videbit nouissima nostra.

B 5 Si cum peditibus currens laborasti: quomodo contendere poteris cum equis? cùm autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Iordanis?

6 Nam & fratres tui & domus patris tui, etiam ipsi pugnauerunt aduersum te, & clamauerunt post te plena voce: ne credas eis cùm locuti fuerint tibi bona.

7 Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam: dedi dilectam animam meam in manum inimicorum eius.

8 Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in sylua: dedit contra me vocem, ideo odiui eam.

9 Nunquid auis discolor hæreditas mea mihi? nunquid auis tincta per totū? venite, congregamini omnes bestiæ terræ, properate ad deuorandum.

C 10 Pastores multi demoliti sunt vineā meā, conculcauerunt partem meam: dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis.

11 Posuerunt eam in dissipationem, luxitq; super me. desolatione desolata est omnis terra: quia nullus est qui recogitet corde.

12 Super omnes vias deserti venerunt vastatores, quia gladius Domini deuorabit ab extremo terræ vsque ad extremum eius: non est pax vniuersæ carni.

13 Seminauerunt triticum, & spinas messuerunt: hæreditatem acceperunt, & non eis proderit: confundemini à fructibus vestris, propter iram furoris Domini.

D 14 Hæc dicit Dominus aduersum omnes vicinos meos pessimos, qui tangunt hæreditatem, quam distribui populo meo Israël: Ecce, ego euellam eos de terra sua, & domum Iuda euellam de medio eorum.

15 Et cùm euulsero eos, conuertar & miserebor eorum: & reducam eos, virum ad hæreditatem suam, & virum in terram suam.

16 Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, vt iurent in nomine meo, Viuit Dominus, sicut docuerunt populum meū iurare in Baal: ædificabuntur in medio populi mei.

17 Quòd si non audierint, euellam gentem illam euulsione & perditione, ait Dominus.

CAPVT XIII.

Sicut lumbare Ieremie absconditum in Euphrate computruit, sic Iudæa primum Domino adhærens, propter superbiam & idololatriam ab ipso abiecta, omnesq; dispergentur: reuocantur tamen à prophetis vt sua pœnitentia deuitent mala, aliquos tamen perferetur propter suas iniquitates, qui ad pœnitentiam nequit adduci ob inueteratam in malo consuetudinem: interponitur etiam propheta communiter.

HAec dicit Dominus ad me, Vade, & posside tibi lumbare lineum, & pones illud super lumbos tuos, & in aquam non intrare illud.

2 Et possedi lumbare iuxta verbum Domini & posui circa lumbos meos.

3 Et factus est sermo Domini ad me secundò, dicens:

4 ¶ Tolle lumbare quod possedisti, quod est circa lumbos tuos, & surgens vade ad Euphratem, & absconde ibi illud in foramine petræ.

5 Et abij, & abscondi illud in Euphrate, sicut præceperat mihi Dominus.

6 Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me, Surge, vade ad Euphratem, & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi vt absconderes illud ibi.

7 Et abij ad Euphratem, & fodi, & tuli lumbare de loco vbi absconderam illud: & ecce putruerat lumbare, ita vt nulli vsui aptum esset.

8 Et factum est verbum Domini ad me dicens:

9 ¶ Hęc dicit Dominus, Sic putrefaciam superbiam Iuda, & superbiam Ierusalem multam.

10 Populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, & ambulant in pravitate cordis sui: abieruntque post deos alienos, & seruient eis, & adorarent eos: & erunt sicut lumbare istud, quod nulli vsui aptum est.

11 Sicut enim adhæret lumbare ad renes viri, sic agglutinauit mihi omnem domum Israël, & omnem domum Iuda, ait Dominus: vt essent mihi in populum, & in nomen, & in laudem, & in gloriam: & non audierunt.

12 Dices ergo ad eos sermonem istum, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Omnis lagu-

implebitur vino. Et dicent ad te, Nunquid ignoramus, quia omnis laguncula implebitur vino?

13 Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus, Ecce ego impleboomnes habitatores terræhuius, & reges qui sedent de stirpe Dauid super thronum eius, & sacerdotes, & prophetas, & omnes habitatores Ierusalem, ebrietate:

C 14 ¶ & dispergam eos, virum à fratre suo, & patres & filios pariter, ait Dominus, non parcam, & non concedam: neque miserebor, vt non disperdam eos.

15 Audite, & auribus percipite. Nolite elevari, quia Dominus locutus est.

16 Date Domino Deo vestro gloriam, antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: exspectabitis lucem, & ponet eam in vmbram mortis, & in caliginem.

17 Quòd si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiæ: plorās plorabit, & deducet oculus meus lachrymam, quia captus est grex Domini.

18 Dic regi & dominatrici, Humiliamini, sedete: quoniam descendit de capite vestro corona gloriæ vestræ.

19 Ciuitates Austri clausæ sunt, & nō est qui aperiat: translata est omnis Iuda transmigratione perfecta.

D 20 Leuate oculos vestros, & videte qui venitis ab Aquilone: vbi est grex qui datus est tibi, pecus inclytum tuum.

21 Quid dices cùm visitauerit te? tu enim docuisti eos aduersum te, & erudisti in caput tuum, nunquid non dolores apprehendent te, quasi mulierem parturientem?

Ioh.31.d.22. 22 Quòd si dixeris in corde tuo, Quare venerunt mihi hæc? Propter multitudinem iniquitatis tuæ reuelata sunt verecūdiora tua, polluitæ sunt plantæ tuæ.

23 Si mutare potest Aethiops pellem suā, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.

24 Et disseminabo eos quasi stipulam quæ vento raptatur in deserto.

25 Hæc sors tua pars q; mensuræ tuæ à me, dicit Dominus, quia oblita es mei, & confisa es in mendacio.

26 Vnde & ego nudaui femora tua contra faciem tuam, & apparuit ignominia tua,

27 ¶ adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus fornicationis tuæ: super colles in agro vidi abominationes tuas. Væ tibi Ierusalem, non mundaberis post me: vquequo adhuc?

CAP. XIIII.

Siccitas magna in terra Iuda propter peccata populi, & orans propheta pro eius liberatione & misericordia prohibetur à Domino pro ipsis orare: nec suscipit Deus eorū ieiunia & victimas: prophetæ etiam illis securitatem promittentes vnà cum ipsis peribūt: luget Ieremias mortuos gladio & fame, populiq; peccata confitens orat pro misericordia.

QVod factum est verbum Domini ad Ieremiam de sermonibus siccitatis. A 1

2 Luxit Iudæa, & portæ eius corruerunt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Ierusalem ascendit.

3 Maiores miserunt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendum, non inuenerunt aquam, reportauerunt vasa sua vacua: confusi sunt & afflicti, & operuerūt capita sua.

4 Propter terræ vastitatem, quia non venit pluuia in terram, confusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua.

5 Nam & cerua in agro peperit, & reliquit: quia non erat herba.

6 Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.

7 Si iniquitates nostræ responderint nobis, Domine fac propter nomen tuū, quoniam multæ sunt auersiones nostræ, tibi peccauimus.

8 Expectatio Israël, saluator eius in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum?

9 Quare futurus es velut vir vagus, vt fortis qui non potest saluare? tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuocatum est super nos, ne derelinquas nos. B

10 Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & non quieuit, & Domino nō placuit, Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit peccata eorū.

11 Et dixit Dominus ad me, Noli orare pro populo isto in bonum. *Sup.7.c.16.11. c.14.*

12 Cùm ieiunauerint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocautomata & victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio & fame & peste consumam eos.

13 Et dixi, A, a, a, Domine Deus, Prophetæ dicunt eis, Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. *Sup.5.c.12. Infr.13.d.17.*

14 Et dixit Dominus ad me, Falsō prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, & diuinationem *Infr.23.c.21. 27.c.15.29.b.9*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& fraudulentam 4. ℣ fraudulentam? & seductionem cordis sui prophetant vobis.

15 Idcirco hæc dicit Dominus de prophetis qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes, Gladius & fames non erit in terra hac: In gladio & fame consumentur prophetæ illi.

16 Et populi quibus prophetant, erunt proiecti in vijs Ierusalem præ fame & gladio, & non erit qui sepeliat eos: ipsi & vxores eorũ, filij & filiæ eorum, & effundam super eos malum suum.

Thren. 1.f.16.2. f.18. 17 Et dices ad eos verbum istud, Deducant oculi mei lachrymam per noctem & diem, & nõ taceant: quoniam contritione magna cõtrita est virgo filia populi mei, plaga pessima vehementer.

D 18 Si egressus fuero ad agros: ecce occisi gladio, & si introiero in ciuitatem: ecce attenuati fame. Propheta ℣ nanque? & sacerdos abierunt in terram quam ignorabant.

℣ quoque.

Sup.8.v.15. 19 Nunquid proijciens abiecisti Iudam, aut Sion abominata est anima tua? quare ergo percussisti nos, ita vt nulla sit sanitas? expectauimus pacem, & non est bonum: & tempus curationis, & ecce turbatio.

20 Cognouimus Domine impietates nostras, iniquitates patrum nostrorum, quia peccauimus tibi.

21 Ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam solij gloriæ tuæ: recordare ne irritum facias fœdus tuum nobiscum.

22 Nunquid sunt in sculptilibus Gentium qui pluant? aut cæli possunt dare imbres? nónne tu es Dominus Deus noster quem expectauimus? tu enim fecisti omnia hæc.

CAP. XV.

Nec Moysi nec Samuelis precibus flectendum se dicit Dominus, quia populum Ierusalem tradat pesti, gladio, fami & captiuitati, quia castigatus non est emendatus: conqueritur propheta quòd fuerit occasio discordiæ, rursumq; quod annuntians verbum Dei passus sit opprobrium, cui Dominus promittit auxilium cum vastatione Iudæorum: promittit preterea & robur & liberationẽ, ac misericordiam, his qui ad ipsum se conuertent.

A 1 ET dixit Dominus ad me, Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: eijce illos à facie mea, & egrediantur.

Zach.11.b.9. 2 Quòd si dixerit ad te, Quò egrediemur? dices ad eos, Hæc dicit Dominus, Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad gladium: & qui ad famem, ad famem: & qui ad captiuitatem, ad captiuitatem.

3 Et visitabo super eos quatuor species, dicit Dominus, Gladium ad occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia cæli, & bestias terræ ad deuorandum & dissipandum.

4 ¶ & dabo eos in feruorem vniuersis regnis terræ: propter Manassen filium Ezechiæ regis Iuda, super omnibus quæ fecit in Ierusalem.

5 Quis enim miserebitur tui Ierusalem? aut quis contristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro pace tua?

6 Tu reliquisti me, dicit Dominus: retrorsum abijsti: & extendam manum meam super te, & interficiam te: laboraui rogans.

7 Et dispergam eos ventilabro in portis terræ: interfeci & disperdidi populum meum, & tamen à vijs suis non sunt reuersi.

8 Multiplicatæ sunt mihi viduæ eius super arenam maris: induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie: misi super ciuitates repentè terrorem.

9 Infirmata est quæ peperit septem, defecit anima eius, occidit ei sol, cùm adhuc esset dies: confusa est, & erubuit: & residuos eorum in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Dominus.

10 Væ mihi mater mea: quare genuisti me virum rixæ, virum discordiæ in vniuersa terra? nõ fœneratui nec fœnerauit mihi quisquam: omnes maledicunt mihi.

11 Dicit Dominus, Si non reliquiæ tuæ in bonum, si nõ occurri tibi in tempore afflictionis, & in tempore tribulationis adversus inimicum.

12 Nunquid fœderabitur ferrum ferro ab aquilone, & æs?

13 Diuitias tuas & thesauros tuos in direptionem dabo gratis in omnibus peccatis tuis, & in omnibus terminis tuis.

14 Et adducam inimicos tuos de terra quam nescis: quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit.

15 Tu scis Domine, recordare mei, & visita me, & tuere me ab his qui persequuntur me, noli in patientia tua suscipere me: scito quoniam sustinui propter te opprobrium.

16 Inuenti sunt sermones tui, & comedi eos: & factum est mihi verbum tuũ in gaudium & in lætitiam cordis mei: quoniam inuocatum est nomen tuũ super me Domine Deus exercituum.

17 Non sedi in concilio ludentium, & gloriatus sum à facie manus tuæ: solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.

Quare

Hier. 18 Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium.

19 Propter hoc hæc dicit Dominus, Si conuertêris, cõuertam te, & ante faciem meam stabis: & si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris: conuertentur ipsi ad te, & tu non conuertêris ad eos.

Hier.4. 20 Et dabo te populo huic in murum æreum, fortem: & bellabunt aduersum te, & non præualebunt: quia ego tecum sum vt saluem te, & eruam te, dicit Dominus.

21 Et liberabo te de manu pessimorum, & redimam te de manu fortium.

CAPVT XVI.

Prohibet Dominus ne propheta vxorem ducat, denuntians Iudæos vario mortis genere interituros, ita vt mortui non sepeliantur nec plangantur à viuis, propter idololatriam patrum ac filiorum, & derelictam legem Domini: sed postea per piscatores ac venatores reducet eos Dominus in terrã suam, in qua ipsi vna cum gentibus confitebuntur Domino peccata sua.

A 1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens, ¶ Non accipies vxorem, & nõ erunt tibi filij & filiæ in loco isto.

2 Quia hæc dicit Dominus super filios & filias, qui generantur in loco isto: & super matres eorum quæ genuerunt eos: & super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac.

4 Mortibus ægrotationum morientur: non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinium super faciem terræ erunt: & gladio & fame consumentur: & erit cadauer eorum in escam volatilibus cæli, & bestijs terræ.

5 Hæc enim dicit Dominus, Ne ingrediaris domum conuiuij, neque vadas ad plangendum, neq; consoleris eos: quia abstuli pacem meam à populo isto, dicit Dominus, misericordiam & miserationes.

6 Et morientur grãdes, & parui in terra ista: non sepelientur neq; plangentur, & non se incident, neq; caluitium fiet pro eis.

7 Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo & matre.

8 Et domum conuiuij non ingrediaris, vt sedeas cum eis, & comedas, & bibas. ¶ quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel, Ecce, ego auferam de loco isto in oculis vestris, & in diebus vestris vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi & vocem sponsæ.

10 Et cùm annuntiaueris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi, Quare locutus est Dominus super nos omne malum grande istud? quæ iniquitas nostra? & quod peccatum nostrum quod peccauimus Domino Deo nostro? Sup.7.f.26.

11 Dices ad eos, Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus, & abierunt post deos alienos, & seruierunt eis, & adorauerũt eos: & me dereliquerunt, & legem meam non custodierunt. C

12 Sed & vos peius operati estis, quàm patres vestri. ecce enim ambulat vnusquisq; post prauitatem cordis sui mali, vt me non audiat. Sup.5.c.19.

13 Et eijciam vos de terra hac, in terrã quam ignoratis vos, & patres vestri: & seruietis ibi dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.

14 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, & nõ dicetur vltrà, Viuit Dominus qui eduxit filios Israël de terra Aegypti: ¶ sed, Viuit Dominus qui eduxit filios Israël de terra Aquilonis, & de vniuersis terris ad quas eieci eos: & reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum. Inf.23.b.7.

16 Ecce, ego mittam piscatores multos, dicit Dominus: & piscabuntur eos: & post hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cauernis petrarum. D

17 Quia oculi mei super omnes vias eorum: non sunt absconditæ à facie mea, & nõ fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis.

18 Et reddam primùm duplices iniquitates, & peccata eorum: quia contaminauerunt terram meam in morticinis idolorum suorum, & abominationibus suis impleuerunt hæreditatem meam.

19 Domine fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis: ad te gentes venient ab extremis terræ, & dicent, Verè mendacium possederunt patres nostri, vanitatem quæ eis non profuit.

20 Nunquid faciet sibi homo deos, & ipsi nõ sunt dij?

21 Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, & virtutem meam: & scient quia nomen mihi Dominus.

CAPVT XVII.

Iudæi in peccato obstinati, & ob id vastandi dicuntur:

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo confidit: solus Deus scrutatur corda, & cuique reddit iuxta viam suam: petit prophetа à Deo, in quo spē habuit, liberari, & inimicos confundi: præcipit Deus de obseruando sabbatho, vt omnia sint ipsi Ierusalem prospera, qui alioqui igne consumetur.

A 1 PEccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum.

2 Cùm recordati fuerint filij eorum ararum suarum, & lucorum suorum, lignorumque
3 frondentium in montibus excelsis, ¶ sacrificantes in agro: fortitudinē tuam & omnes thesauros tuos in direptionē dabo, excelsa tua propter peccata in vniuersis finibus tuis.
4 Et relinquēris sola ab hæreditate tua, quā dedi tibi, & seruire te faciam inimicis tuis in terra quam ignoras: quoniam ignem succendisti in furore meo, vsque in æternum ardebit.

Esa.30.d.2. 31.a.1. Inf.48.a.7. 5 Hęc dicit Dominus, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius.

Inf.48.a.6. 6 Erit enim quasi myricæ in deserto, & non videbit cùm venerit bonum: sed habitabit in siccitate in deserto in terra salsuginis & inhabitabili.

7 Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius.

B 8 Et erit quasi lignum quod transplantatur *Psal.1.a.3.* super aquas quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit cùm venerit æstus. Et erit folium eius viride, & in tempore siccitatis nō erit solicitum, nec aliquando desinet facere fructum.

** omnium 7. 1.Reg.11.b.7. Psal.7.b.10. Sup.11.d.20. Apoc.2.f.23.* 9 Prauum est cor * hominis & inscrutabile: quis cognoscet illud?

10 Ego Dominus scrutans cor, & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suam, & iuxta fructum adinuentionum suarum.

11 Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in nouissimo suo erit insipiens.

12 Solium gloriæ altitudinis à principio, locus sanctificationis nostræ.

13 Expectatio Israël Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium Dominū.

C 14 Sana me Domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero, quoniam laus mea tu es.

15 Ecce ipsi dicunt ad me, Vbi est verbū Domini? veniat.

16 Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens: & diem hominis non desiderauī, tu scis. Quod egressum est de labijs meis, rectum in conspectu tuo fuit.

17 Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis.

18 Confundantur qui me persequuntur, & non confundar ego: paueant illi, & non paueam ego: induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos.

19 Hæc dicit Dominus ad me, Vade, & sta in porta filiorum populi per quam ingrediuntur reges Iuda, & egrediuntur, & in cunctis
20 portis Ierusalem: ¶ & dices ad eos, Audite verbum Domini reges Iuda, & omnis Iuda, cunctiq; habitatores Ierusalem qui ingredimini per portas istas.

21 Hæc dicit Dominus, Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die sabbathi: nec inferatis per portas Ierusalem.
22 Et nolite eijcere onera de domibus vestris in die sabbathi, & omne opus non facietis: sanctificate diem sabbathi, sicut præcepi patribus vestris.

23 Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed indurauerunt cervicem suam, ne audirent me, & ne acciperent disciplinam.

24 Et erit: si audieritis me, dicit Dominus, vt non inferatis onera per portas ciuitatis huius in die sabbathi: & si sanctificaueritis diem sabbathi, ne faciatis in eo omne opus:
25 ¶ ingredientur per portas ciuitatis huius reges & principes, sedentes super solium Dauid, & ascendentes in curribus & equis, ipsi & principes eorū viri Iuda, & habitatores Ierusalem, & habitabitur ciuitas hæc in sempiternum.

26 Et venient de ciuitatibus Iuda, & de circuitu Ierusalem, & de terra Ben-iamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab Austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificium, & thus, & inferentes oblationem in domum Domini.

27 Si autem non audieritis me, vt sanctificetis diem sabbathi, & ne portetis onus, & non inferatis per portas Ierusalem in die sabbathi, succendam ignem in portis eius, & deuorabit domos Ierusalem, & non extinguetur.

CAPVT XVIII.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israël, vt iuxta ipsorum merita eis faciat, etiam si prius aliud se facturum dixerit, propter malitiam Iudæorum denuntiatur eis internecio: conspiratio Iudæorum contra Ieremiam, ipsius quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum quæ inimico sequentur denuntiatio.

1 VErbum quod factum est ad Ieremiam à Domino, dicens, ¶ Surge & descende in
2 domum figuli, & ibi audies verba mea.
3 Et descendi in domum figuli, & ecce, ipse faciebat opus super rotam.
4 Et dissipatū est vas quod ipse faciebat è luto manibus suis: cōuersusq; fecit illud, vas alterū sicut placuerat in oculis eius vt faceret.
5 Et factum est verbum Domini ad me, di-
6 cens, ¶ Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israël? ait Dominus, ecce, sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israël.
7 Repentè loquar aduersùm gentem & aduersum regnum, vt eradicem & destruam & disperdam illud.
8 Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo quod locutus sum aduersus eam: agam & ego pœnitentiam super malo quòd cogitaui vt facerem ei.
9 Et subitò loquar de gente & de regno, vt ædificem & plantem illud.
10 Si fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam: pœnitentiam agam super bono quod locutus sum vt facerem ei.
11 Nunc ergo dic viro Iuda, & habitatoribus Ierusalem, dicens, Hæc dicit Dominus, Ecce, ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem. reuertatur vnusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra.
12 Qui dixerunt, Desperauimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus.
13 Ideo hæc dicit Dominus, Interrogate gentes, Quis audiuit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israël?
14 Nunquid deficiet de petra agri nix Libani? aut euelli possunt aquæ erumpentes frigidæ, & defluentes?
15 Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes, & impingentes in vijs suis, in semitis seculi, vt ambularent per eas in itinere non trito: ¶ vt fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum: omnis qui præterierit per eam, obstupescet, & mouebit caput suum.
17 Sicut ventus vrens dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.
18 Et dixerunt, Venite, & cogitemus contra Ieremiam cogitationes: non enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à sapiente, nec sermo à propheta. venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vniuersos sermones eius.
19 Attende Domine ad me, & audi vocem aduersariorum meorum.
20 Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam animæ meæ? Recordare quòd steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonū, & auerterem indignationem tuam ab eis.
21 Propterea da filios eorū in famem, & deduc eos in manus gladij: fiant vxores eorū absque liberis, & viduæ: & viri earum interficiantur morte: iuuenes eorum confodiantur gladio in prælio.
22 Audiatur clamor de domibus eorum, adduces enim super eos latronē repentè: quia foderūt foueam, vt caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis.
23 Tu autem Domine scis omne consilium eorum aduersum me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorum à facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAPVT XIX.

Ieremias per lagunculā terream quam fregit ostendit populum Ierusalem perdendum gladio & fame in obsidione, in qua patres filios comedent propter multiplicē ipsorum idololatriā & contemptū verbi Dei.

1 HAec dicit Dominus, Vade, & accipe la- A
2 guncula figuli testeam à senioribus populi, & à senioribus sacerdotum: ¶ Et egredere ad vallem filij Ennom, quæ est iuxta introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi verba quæ ego loquar ad te.
3 Et dices, Audite verbū Domini reges Iuda, & habitatores Ierusalem: hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël, Ecce, ego inducam afflictionem super locum istum: ita vt omnis qui audierit illam, tinniant aures eius: ¶ Eo quòd dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum: & libauerunt in eo dijs alienis, quos nescierunt ipsi, & patres eorum, & reges Iuda: & repleuerunt locum istum sanguine innocentum.
5 Et ædificauerunt excelsa Baalim ad comburendos filios suos in holocaustū Baalim: quæ nō præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.
6 Propterea ecce dies veniunt, dicit Domi- B
nus: & nō vocabitur amplius locus iste, Topheth, & Vallis filij Ennom, sed Vallis occisionis.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Et dissipabo consilium Iuda & Ierusalem in loco isto: & subuertam eos gladio in conspectu inimicorum suorũ, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadauera eorũ escam volatilibus cæli, & bestijs terræ.

C 8 Et ponam ciuitatem hanc in stuporem, & in sibilum: omnis qui præterierit per eam, obstupescet, & sibilabit super ᵍ vniuersa plaga' eius.

Sup. 18. c. 16. Inf. 49. c. 13. & 50. c. 13.
ᵍ *vniuersas plagas 4.*

9 Et cibabo eos carnibus filiorum suorũ, & carnibus filiarum suarum: & vnusquisque carnem amici sui comedet in obsidione & in angustia in qua concludent eos inimici eorum, & qui quærunt animas eorum.

10 Et conteres lagunculam in oculis virorũ qui ibunt tecum.

11 Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus exercituum, Sic conteram populum istum & ciuitatẽ istam, sicut conteritur vas figuli quod non potest vltrà instaurari: & in Topheth sepelientur, eo quòd non sit alius locus ad sepeliendum.

12 Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus eius: & ponam ciuitatem istam sicut Topheth.

D 13 Et erunt domus Ierusalem & domus regũ Iuda sicut locus Topheth, immundæ: omnes domus, in quarum domatibus sacrificauerunt omni militiæ cæli, & libauerunt libamina dijs alienis.

14 Venit autem Ieremias de Topheth, quò miserat eum Dominus ad prophetandum, & stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem populum.

15 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Ecce ego inducam super ciuitatẽ hanc, & super omnes vrbes eius vniuersa mala quæ locutus sum aduersum eam: quoniam indurauerunt ceruicem suam, vt non audirent sermones meos.

CAPVT XX.

Percussus Ieremias mittitur a Phassur in neruum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tanquam pseudoprophetæ & omnibus amicis eius, totiq; Iudææ captiuitatem Babylonicam: conqueritur se rideri & pati opprobrium ac persecutionem ob verbum Domini, maledicitq; diei natiuitatis suæ.

A 1 ET audiuit Phassur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Ieremiam prophetantem sermones istos.

2 Et percussit Phassur Ieremiam prophetã, & misit eum in neruum, quod erat in porta Ben-iamin superiori in domo Domini.

3 Cumq; illuxisset in crastinũ, eduxit Phassur Ieremiam de neruo. & dixit ad eum Ieremias, Non Phassur vocauit Dominus nomen tuum, sed pauorem vndiq;.

4 Quia hæc dicit Dominus, Ecce, ego dabo te in pauorem, te & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbunt, & omnem Iudam dabo in manum regis Babylonis: & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio.

5 Et dabo vniuersam substantiam ciuitatis huius, & omnem laborẽ eius, omnesq; pretium, & cunctos thesauros regum Iuda dabo in manu inimicorum eorũ: & diripient eos, & tollent, & ducent in Babylonem.

6 Tu autem Phassur, & omnes habitatores domus tuæ ibitis in captiuitatem, & in Babylonem venies, & ibi morieris: ibiq; sepelieris tu, & omnes amici tui quibus prophetasti mendacium.

7 Seduxisti me Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & inualuisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me.

8 Quia iam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito: & factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die.

9 Et dixi, Non recordabor eius, neque loquar vltrà in nomine illius. & factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususq; in ossibus meis: & defeci, ferre non sustinens.

10 Audiui enim contumelias multorũ, & terrorẽ in circuitu, Persequimini, & persequamur eum: ab omnibus viris qui erant pacifici mei, & custodientes latus meum: si quomodo decipiatur, & prævaleamus aduersus eum, & consequamur vltionem ex eo.

11 Dominus autem mecum est quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me, cadent, & infirmi erunt: confundentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum quod nunquam delebitur.

12 Et tu Domine exercituum probator iuste, qui vides renes & cor: videam quæsò vltionem tuam ex eis: tibi enim reuelaui causam meam.

13 Cantate Domino, laudate Dominum: quia liberauit animam pauperis de manu malorum.

14 Maledicta dies in qua natᵃ sum: dies in qua peperit me mater mea, non sit benedicta.

15 Maledictᵃ vir qui annuntiauit patri meo, dicens, Natus est tibi puer masculus: & quasi gaudio lætificauit eum.

16 Sit homo ille vt sunt ciuitates quas subuertit Dominus, & non pœnituit eũ: audiat clamorem manè, & vlulatũ in tempore meridiano: ¶ *Vide 1.*

17 quia non me interfecit à vulua, vt fieret mihi mater mea sepulchrũ, & vlua eius conceptus æternus.

18 Quare de vulua egressus sum, vt viderem laborem & dolorem, & consumerentur in confusione dies mei?

CAPVT XXI.

Respondet Ieremias nuntijs Sedecia regis super obsidione regis Nabuchodonosor, Iudam vastandum peste, gladio, fame & captiuitate, solosq; eos victuros qui transfugerint ad Chaldæos: hortatur etiam vt faciant iudicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

A 1 VErbum quod factum est ad Ieremiam à Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchiæ, & Sophoniam

2 filium Maasiæ sacerdotem, dicens, ¶ Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur aduersum nos: si forte faciat Dominus nobiscũ secundum omnia mirabilia sua, & recedat à nobis.

3 Et dixit Ieremias ad eos, Sic dicetis Sedecix: ¶ Hæc dicit Dominus Deus Israël, Ecce, ego conuertam vasa belli quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis aduersum regem Babylonis & Chaldæos, qui obsident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio ciuitatis huius.

B 5 Et debellabo ego vos in manu extenta, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi.

6 Et percutiam habitatores ciuitatis huius: homines & bestiæ pestilentia magna morientur.

7 Et post hoc, ait Dominus, dabo Sedeciam regem Iuda, & seruos eius & populum eius, & qui derelicti sunt in ciuitate hac à peste, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorũ, & in manu quærentium animam eorum: & percutiet eos in ore gladij, & non flectetur, neq; parcet, nec miserebitur.

C 8 Et ad populum hunc dices, Hæc dicit Dominus, Ecce, ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis.

Iere. 38. d. 2.

9 Qui habitauerit in vrbe hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem egressus fuerit, & transfugerit ad Chaldæos, qui obsident vos, viuet, & erit ei anima sua quasi spolium.

10 Posui enim faciem meã super ciuitatem hanc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni.

11 Et domui regis Iuda, Audite verbum Domini.

12 Domus Dauid, hæc dicit Dominus, Iudicate manè iudicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne forte egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat propter malitiam studiorum vestrorum. D *Inf. 22. a. 3.*

13 Ecce, ego ad te habitatricem vallis solidę atque campestris, ait Dominus: qui dicitis, Quis percutiet nos? & quis ingredietur domos nostras?

14 Et visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus: & succendam ignem in saltu eius: & deuorabit omnia in circuitu eius.

CAPVT XXII.

Hortatur regem Iuda & populum eius vt faciant iudicium & iustitiam, quò omnia prosperè ipsis succedant, alioqui erunt omnes in direptionem: quodq; Sellum siue Ioacim filius Iosiæ regis Iuda non sit in Ierusalem reuersurus: increpat eos qui ex iniustitia ædificant, promittentes sibi fœlicitatem patrum iustorum: vaticinatur aduersus impium Ioacim filium Iosiæ quòd sepultura sit caritaturus, & huius filius impyßimus Iechonias cum matre ducendus in Babylonem, ibiq; moriturus.

HAec dicit Dominus: Descende in domũ regis Iuda, & loquêris ibi verbum hoc, 1 A

2 ¶ & dices, Audi verbũ Domini rex Iuda, qui sedes super soliũ Dauid: tu & serui tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas istas.

3 Hęc dicit Dominus, Facite iudicium & iustitiam: & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè: & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. *Sup. 21. d. 12.*

4 Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus huius reges sedentes de genere Dauid super thronum eius, & ascendentes currus & equos, ipsi & serui, & populus eorum.

5 Quòd si non audieritis verba hęc: in memetipso iurauj, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hęc. B

6 Quia hęc dicit Dominus super domum regis Iuda, Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem vrbes inhabitabiles.

7 Et sanctificabo super te interficientem virum & arma eius: & succident electas cedros

Universidad de Deusto
Biblioteca

dros tuas, & præcipitabunt in ignem.
8 Et pertransibunt gentes multæ per ciuitatem hanc: & dicet vnusquisque proximo
Deu.29.d.24. suo: Quare fecit Dominus sic ciuitati huic
3.Reg.9.b.8. grandi?
C 9 Et respondebunt, Eo quòd dereliquerint pactum Domini Dei sui, & adorauerint deos alienos, & seruierint eis.
10 Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum qui egreditur, quia non reuertetur vltrà, nec videbit terram natiuitatis suæ.
11 Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filiũ Iosiæ regem Iuda, qui regnauit pro Iosia patre suo, qui egressus est de loco isto. Non reuertetur huc amplius:
12 ¶ sed in loco ad quẽ transtuli eum, ibi morietur, & terram istam non videbit amplius.
D 13 Væ qui ædificat domũ suam in iniustitia, & cœnacula sua non in iudicio: amicũ suum opprimet frustra, & mercedem eius nõ reddet ei.
14 Qui dicit, Aedificabo mihi domũ latam & cœnacula spacioſa: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedrina, pingitque sinopide.
15 Nunquid regnabis, quoniam cõfers te cedro? pater tuus nunquid non comẽdit & bibit, & fecit iudicium & iustitiam tunc cùm benè erat ei?
16 Iudicauit causam pauperis & egeni in bonum suum, nunquid non ideo quia cognouit me, dicit Dominus?
17 Tui verò oculi & cor ad auaritiam, & ad sanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis.
E 18 Proptrea hæc dicit Dominus ad Ioacim filium Iosiæ regem Iuda, Nõ plangent eum, Væ frater & væ soror: non concrepabunt ei, væ Domine, & væ inclyte.
19 Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem.
20 Ascende Libanum, & clama: & in Basan da vocem tuam, & clama ad transeuntes, quia contriti sunt omnes amatores tui.
21 Locutus sum ad te in abundantia tua: dixisti, Non audiam. hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam:
F 22 ¶ Omnes pastores tuos pascet ventus, & amatores tui in captiuitatẽ ibunt: & tunc cõfundêris, & erubescs ab omni malitia tua.
23 Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo congemuisti cùm venissent tibi dolores, quasi dolores parturientis?
24 Viuo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Iechonias filius Ioacim regis Iuda, annulus
in manu dextera mea, inde euellam eum.
25 Et dabo te in manu quærentium animam tuam, & in manu quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu Chaldæorum.
26 Et mittam te & matrem tuam quæ genuit G
te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibiq; moriemini: ¶ & in terram ad quam ipsi
27 leuant animam suam, vt reuertantur illuc non reuertentur.
28 Nunquid vas fictile atque contritum vir iste Iechonias? nunquid vas absque omni voluptate? quare abiecti sunt ipse & semen eius, & proiecti in terram quam ignorauerunt?
29 Terra, terra, terra, audi sermonem Do-
30 mini, ¶ Hæc dicit Dominus, Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine eius vir qui sedeat super solium Dauid, & potestatem habeat vltrà in Iuda.

CAPVT XXIII.

Comminatur Dominus pastoribus qui gregem dispergunt ac lacerant, promittens se reliquiarum reliquias gregis ad locum suum, ac fusciturum pastores & germen Dauid iustũ, sub quo magna futura sit felicitate: vaticinatur quoq; pseudoprophetarum opprobrium, qui populum decipiunt, volentes vt obliuiscatur nominis Domini, & prophetant ab ipsaque Dei voluntate, sermonem Domini Omnipotentes.

VAe pastoribus qui disperdunt & dilace-
rant gregem pascuq; meę, dicit Dominus.
2 Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores qui pascunt populum meum, Vos dispersistis gregẽ meum, & eiecistis eos, & non visitastis eos: ecce, ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, ait Dominus.
3 Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eiecero eos illuc: & conuertam eos ad rura sua, & crescent & multiplicabuntur.
4 Et suscitabo super eos pastores, & pascent eos: * non formidabunt vltrà, & non pauescent, neq; deerit ex numero, dicit Dominus.
5 Ecce, dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo Dauid germẽ iustum: & regnabit rex, & sapiens erit: & faciet iudicium & iustitiam in terra.
6 In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen quod vocabunt eũ, Dominus iustus noster.
7 Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus,

minus, & non dicent vltrà, Viuit Dominus, qui eduxit filios Israël de terra Aegypti:
Deu.32.g.8 ¶ Sed, Viuit Dominus qui eduxit & adduxit semen domus Israël de terra Aquilonis, & de cunctis terris ad quas eieceram eos illuc: & habitabunt in terra sua.
9 Ad prophetas, Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus à vino, à facie Domini, & à facie verborum sanctorum eius.
Exod.32.a.10 Quia adulteris repleta est terra, quia à facie maledictionis luxit terra, arefactæ sunt aruæ deserti: factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis.
C 11 Propheta namq; & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inueni malum eorum, ait Dominus.
12 Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim, & corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus.
Hier.29.a.17 13 Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem: & prophetabãt in Baal, & decipiebant populum meum Israël.
Hier.5.c.30 14 Et in prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacij: & confortauerunt manus pessimorum, vt non conuerteretur vnusquisque à malitia sua: facti sunt mihi omnes vt Sodoma, & habitatores eius quasi Gomorrha.
15 Propterea hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas, Ecce ego cibabo eos absynthio, & potabo eos felle: à prophetis enim Ierusalẽ egressa est pollutio super omnem terram.
D 16 Hæc dicit Dominus exercituum, Nolite audire verba prophetarum qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.
17 Dicunt his qui blasphemant me, Locutus est Dominus, Pax erit vobis. & omni qui ambulat in prauitate cordis sui, dixerunt, Non veniet super vos malum.
18 Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audiuit sermonem eius? quis consideranit verbum illius, & audiuit?
19 Ecce, turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens: super caput impiorum veniet.
20 Non reuerteretur furor Domini, vsq; dum faciat, & vsque dum compleat cogitationem cordis sui. in nouissimis diebus intelliget consilium eius.
21 Non mittebam prophetas, & ipsi curre-
bant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.
Sup.14.c.14. Inf.27.c.15. & 29.b.9. 22 Si stetissent in consilio meo & nota fecissent verba mea populo meo: auertissem vtique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.
23 Putásne Deus è vicino ego sum, dicit Dominus, & non Deus délonge?
24 Si occultabitur vir in absconditis: & ego nõ videbo eum, dicit Dominus? nunquid non cælũ & terram ego impleo, dicit Dominus?
25 Audiui quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes, Somniaui, somniaui.
26 Vsquequo istud est in corde prophetarũ vaticinantium mendacium & prophetantium seductiones cordis sui?
27 Qui volunt facere vt obliuiscatur populus meus nominis mei propter somnia eo- F
rum quæ narrat vnusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres eorum nomi-
28 nis mei propter Baal. ¶ propheta qui habet somnium, narrat somnium: & qui habet sermonem meũ, loquatur sermonem meum verè. quid paleis ad triticum, dicit Dominus?
29 Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: & quasi malleus conterens petram?
30 Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus: qui furantur verba mea vnusquisq; à proximo suo.
31 Ecce ego ad prophetas, ait Dominus: qui assumunt linguas suas, & aiunt, Dicit Dominus.
32 Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus: qui narrauerunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: cùm ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.
33 Si igitur interrogauerit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens, Quod est onus Domini? dices ad eos, Vt quid vobis onus? proijciam quippe vos, dicit Dominus.
34 Et propheta, & sacerdos, & populus qui C
dicit, Onus Domini: visitabo super virum illum, & super domum eius.
35 Hæc dicetis vnusquisque ad proximum & ad fratrem suum, Quid respondit Dominus? Et quid locutus est Dominus?
36 Et onus Domini vltrà non memorabitur: quia onus erit vnicuiq; sermo suus: & peruertistis verba Dei viuentis, Domini exercituum Dei nostri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

37 Hæc dices ad prophetam, Quid respondit tibi Dominus? & quid locutus est Dominus?
38 Si autem onus Domini dixeritis: propterhoc hæc dicit Dominus, Quia dixistis sermonem istũ, Onus Domini: & misi ad vos,
39 dicens, Nolite dicere, Onus Domini: ¶ propterea ecce ego tollam vos portans, & derelinquam vos, & ciuitatem quam dedi vobis, & patribus vestris à facie mea.
Sup.20.c.11. 40 Et dabo vos in opprobrium sempiternũ, & in ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur.

CAPVT XXIIII.

Calathus bonarum ficuum designat captiuos in Babylonia Iudæos, quos dicit Dominus se reducturum in terram suam, qui toto corde ad ipsum reuertentur, calathus autem malarum ficuum significat eos qui manserant Ierosolymis, & postea fugerant in Aegyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionem.

A 1 OStendit mihi Dominus: & ecce duo calathi pleni vicis, positi ante templũ Domini: postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam filium Ioacim regem Iuda, & principes eius, & fabrum, & inclusorem de Ierusalem, & adduxit eos in Babylonem.
2 Calathus vnus ficus bonas habebat nimis: vt solent ficus esse primi temporis. & calathus vnus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eo quòd essent malæ.
B 3 Et dixit Dominus ad me, Quid tu vides Ieremia? Et dixi, ficus: ficus bonas, bonas valde: & malas, malas valde: quæ comedi non possunt, eo quòd sint malæ.
4 Et factum est verbum Domini ad me, di-
5 cens, ¶ Hæc dicit Dominus Deus Israël, Sicut ficus hæ bonæ: sic cognoscam transmigrationem Iuda, quam emisi de loco isto in terram Chaldæorum, in bonum.
C 6 Et ponam oculos meos super eos ad placandum, & reducam eos in terram hanc: & ædificabo eos, & non destruam: & plantabo eos, & non euellam.
Inf.21.f.33. 7 Et dabo eis cor, vt sciant me, quia ego sum Dominus: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia reuertentur ad me in toto corde suo.
Inf.29.d.17. 8 Et sicut ficus pessimæ, quæ comedi nõ possunt eò quòd sint malæ: hæc dicit Dominus, sic dabo Sedeciam regem Iuda: & principes eius, & reliquos de Ierusalem, qui remanserunt in vrbe hac, & qui habitant in Terra-Aegypti.
9 Et dabo eos in vexationem, afflictionemq; omnibus regnis terræ: in opprobrium, & in parabolam, & in prouerbium, & in maledictionem in vniuersis locis ad quæ eiecí eos.
10 Et mittam in eis gladium, & famem, & pestẽ: donec consumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

CAPVT XXV.

Quia noluerũt audire Ieremiam nec reliquos prophetas adhortantes ad pœnitentiam, prædicit excidium Ierosolymorum, & captiuitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captiuos: quapropter iubetur Ieremias cunctis gentibus Iudæ ac cæteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: vlulatum quoq; pranunciat pastoribus ac optimatibus.

VErbum quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iudæ in anno quarto Ioacim filij Iosiæ regis Iuda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis,)
2 ¶ Quod locutus est Ieremias propheta ad omnem populum Iuda, & ad vniuersos habitatores Ierusalem dicens, ¶ A tertiodecimo anno Iosiæ filij Amon regis Iuda vsq; ad
3 diem hanc: iste tertius & viceſimus annus, factum est verbum Domini ad me, & locutus sum ad vos de nocte consurgens & loquens, & non audistis.
4 Et misit Dominus ad vos omnes seruos suos prophetas, consurgens diluculo, mittensque: & non audistis, neque inclinastis
5 aures vestras vt audiretis, ¶ cùm diceret, Reuertimini vnusquisque à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra quã dedit Dominus vobis, & patribus vestris, à seculo & vsque in seculum.
6 Et nolite ire post deos alienos, vt seruiatis eis, adoretisq; eos: neque me ad iracundiam prouocetis in operibus manuum vestrarum, & non affligam vos.
7 Et non audistis me, dicit Dominus, vt me ad iracundiam prouocaretis in operibus manuum vestrarum in malum vestrum.
8 Propterea hęc dicit Dominus exercituum,
9 Pro eo quòd non audistis verba mea, ¶ ecce ego mittam, & assumam vniuersas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum: & adducam eos super terram istam & super habitatores eius, & super omnes nationes quæ in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in solitudines sempiternas. Per-

Dan.4. 10 Perdamq; ex eis vocem gaudij & vocem lætitiæ, vocem sponsi & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ.
Hier.c. 11 Et erit vniuersa terra hæc in solitudinem
Isai.39. & in stuporem: & seruient omnes gentes
C istæ regi Babylonis septuaginta annis.
Dan.36 12 Cumq; impleti fuerint septuaginta anni,
Hier.47 visitabo super regẽ Babylonis, & super gen-
Isai.13. tem illam, dicit Dominus, iniquitatem eo-
Ezec.25. rum, & super terram Chaldæorũ: & ponam
Ioel.3. illam in solitudines sempiternas.
13 Et adducam super terram illã omnia verba mea quæ locutus sum contra eam, omne
quod scriptum est in libro isto, quæcunque
14 prophetauit Ieremias aduersum omnes gẽtes: ¶ Quia seruierunt eis cùm essent gentes multæ, & reges magni: & reddam eis se-
D cundum opera eorũ & secundum facta manuum suarum.
15 Quia sic dicit Dominus exercituũ Deus Israël, Sume calicem vini furoris huius de manu mea: & propinabis de illo cunctis gẽtibus ad quas ego mittam te.
16 Et bibent, & turbabuntur, & insanient à facie gladij quem ego mittam inter eos.
17 Et accepi calicem de manu Domini, & propinaui cunctis gentibus ad quas misit
18 me Dominus: ¶ Ierusalẽ & ciuitatibus Iuda, & regibus eius & principibus eius: vt darem eos in solitudinẽ, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionem, sicut est dies ista.
19 Pharaoni regi Aegypti, & seruis eius, &
20 principibus eius, & omni populo eius, ¶ & vniuersis generaliter: cunctis regibus terræ
Ausitidis, & cunctis regibus terræ Philisthiim, & Ascalonis, & Gazæ, & Accaron, & re-
21 liquijs Azoti, ¶ & Idumææ, & Moab, & filijs Ammon: ¶ Et cunctis regibus Tyri, &
E 22 vniuersis regibus Sidõnis: & regibus terræ insularum qui sunt trans mare.
23 Et Dedan, & Thema, & Buz, & vniuersis qui attonsi sunt in comam.
24 Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis, qui habitant in deserto,
25 ¶ Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorum:
26 ¶ cunctis quoq; regibus Aquilonis de prope & de longe, vnicuiq; contra fratrem suum: & omnibus regnis terræ, quæ super faciem eius sunt: & rex Sesach bibet post eos.
27 Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Bibite, & inebriamini, & vomite: & cadite, neq; surgatis, à facie gladij quem ego mittam inter vos.
28 Cumq; noluerint accipere calicẽ de manu tua vt bibant, dices ad eos, Hæc dicit Do-
29 minus exercituum, Bibentes bibetis: ¶ quia ecce, in ciuitate in qua inuocatũ est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis? nõ eritis immunes. gladium enim ego voco super omnes habitatores terræ, dicit Dominus exercituum.
1.Pet.4.d.17.
30 Et tu prophetabis ad eos omnia verba hęc, & dices ad illos: Dominꝰ de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decórem suum: celeusma quasi calcantium concinetur aduersus omnes habitatores terræ.
Ioel 3.c.16. Amos 1.a.2.
31 Peruénit sonitus vsque ad extrema terræ: Quia iudicium Domino cum gentibus: iudicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.
32 Hæc dicit Dominus exercituum, Ecce, afflictio egredietur de gente in gentem: & turbo magnus egredietur à summitatibus terræ.
33 Et erunt interfecti Domini in die illa à G
summo terræ vsq; ad summũ eius: non plangentur, & non colligentur, neque sepelientur: in sterquilinium super faciem terræ iacebunt.
34 Vlulate pastores & clamate: & aspergite vos cinere optimates gregis: quia completi sunt dies vestri, vt interficiamini: & dissipationes vestrę, & cadetis quasi vasa pretiosa.
35 Et peribit fuga à pastoribus, & saluatio ab optimatibus gregis.
36 Vox clamoris pastorum, & vlulatus optimatum gregis: quia vastauit Dominus pascua eorum.
37 Et conticuerunt arua pacis à facie iræ furoris Domini.
38 Dereliquit quasi leo vmbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem à facie iræ columbę, & à facie iræ furoris Domini.

CAPVT XXVI.

Prophetans Ieremias excidium Ierosolymorũ nisi resipiscant, comprehenditur à sacerdotibus & prophetis: sed liberatur per principes seniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Uriæ Prophetarũ.

IN principio regni Ioacim filij Iosiæ regis Iu- 1 A
da, factum est verbum istud à Domino, di-
2 cens, ¶ Hęc dicit Dominus, sta in atrio domus Domini, & loquéris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt, vt adorẽt in domo Domini, vniuersos sermones quos ego mandaui tibi vt loquaris ad eos: noli subtra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 here verbum, ¶ si forte audiant & cõuertantur vnusquisque à via sua mala: & pœniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

4 Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus, Si nõ audieritis me vt ambuletis in lege mea quã
5 dedi vobis, ¶ vt audiatis sermones seruorũ meorum prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte consurgens, & dirigens, & non audistis.

1. Reg. 4. a. 2. b. 10.

6 Dabo domum istam sicut Silo, & vrbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ.

B 7 Et audierunt sacerdotes & prophetæ, & omnis populus Ieremiam loquentem verba hæc in domo Domini.

8 Cumq; complesset Ieremias loquens omnia quæ præceperat ei Dominus, vt loqueretur ad vniuersum populum: apprehenderunt eum sacerdotes & prophetæ, & omnis populus, dicens, Morte moriatur.

9 Quare prophetauit in nomine Domini, dicens, Sicut Silo erit domus hæc: & vrbs ista desolabitur: eò quòd non sit habitator? Et congregatus est omnis populus aduersus Ieremiam in domo Domini.

C 10 Et audierunt principes Iuda verba hæc: & ascenderunt de domo regis in domum Domini, & sederunt in introitu portæ domus Domini nouæ.

11 Et locuti sunt sacerdotes & prophetæ ad principes, & ad omnem populum, dicentes, Iudicium mortis est viro huic: quia prophetauit aduersus ciuitatem istam, sicut audistis auribus vestris.

D

Sup. 25. c. 12. 2. Par. 36. d. 22. 1. Esd. 1. a. 1. & 6 a. 3. 3. Esd. 1 g. 57. & 2. a. 1. & 6. c. 24. Sup. 7. a. 3.

12 Et ait Ieremias ad omnes principes, & ad vniuersum populũ dicens, Dominus misit me vt prophetarem ad domũ istam, & ad ciuitatem hanc omnia verba quæ audistis.

13 Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & pœnitebit Dominum mali quod locutus est aduersum vos.

14 Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum & rectum est in oculis vestris.

15 Veruntamen scitote & cognoscite quòd si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra ciuitatem istam, & habitatores eius. in veritate enim misit me Dominus ad vos, vt loquerer in auribus vestris omnia verba hæc.

E 16 Et dixerunt principes, & omnis populus ad sacerdotes & ad prophetas, Non est viro huic iudicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.

17 Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi,
18 loquentes: ¶ Michęas de Morasthi fuit prophetа in diebus Ezechiæ regis Iuda, & ait ad omnem populum Iudæ, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum: Sion quasi ager arabitur: & Ierusalem in aceruum lapidum erit: & mons domus * in excelsa syluarum. *Mich. 3. d.*
19 Nunquid morte cõdemnauit eũ Ezechias rex Iuda, & omnis Iuda? nunquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali quod locutus fuerat aduersum eos? Itaque *Exod. 32. c.* ⁄⁄nos facimus' malum grande contra animas nostras.

20 Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini Vrias filius Semei de Cariath-iarim: & prophetauit aduersus ciuitatem istam, & aduersus terram hanc iuxta omnia verba Ieremiæ.

21 Et audiuit rex Ioacim, & omnes potentes & principes eius verba hæc: & quæsiuit rex interficere eum. Et audiuit Vrias, & timuit, fugitq;, & ingressus est Aegyptum.

22 Et misit rex Ioacim viros in Aegyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Aegyptum.

23 Et eduxerunt Vriam de Aegypto: & adduxerunt eum ad regem Ioacim, & percussit eum gladio: & proiecit cadauer eius in sepulchris vulgi ignobilis.

24 Igitur manus Ahicam filij Saphan fuit cum Ieremia, vt nõ traderetur in manus populi, & interficerent eum.

CAPVT XXVII.

Vinculis ad varios reges missus, dicit illos, si seruire velint regi Babylonis eiusq; posteris, permansuros in terra sua: alioqui perituros gladio, fame & peste: increpans in pseudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt, transferenda in Babylonem, & tandem referenda Ierosolymam.

IN principio regni Ioacim filij Iosiæ regis Iu- A
da, factum est verbum istud ad Ieremiam a Domino, dicẽs, Hæc dicit Dominus ad me, Fac tibi vincula & catenas: & pones eas in collo tuo.

3 Et mittas eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nuntiorum qui venerunt Ierusalem ad Sedeciam regem Iuda.

4 Et præcipies eis vt ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum Deus
5 Israël, Hæc dicetis ad dominos vestros, ¶ Ego feci terram, & homines, & iumenta quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei qui placuit in oculis meis.

6 Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis serui mei: insuper & bestias agri dedi ei, vt seruiant illi.

7 Et seruient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius: donec veniat tempus terræ eius & ipsius: & seruient ei gentes multæ & B
8 reges magni.

Gens autem & regnum quod non seruierit Nabuchodonosor regi Babylonis: & quicunque non curuauerit collum suum sub iugo regis Babylonis: in gladio, & in fame & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus: donec consumam eos in manu eius.

9 Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos qui dicunt vobis: Non seruietis regi Babylonis.

10 Quia mendacium prophetant vobis: vt longè vos faciant de terra vestra, & eijciant vos, & pereatis.

11 Porrò gens quæ subiecerit ceruicem suam subiugo regis Babylonis, & seruierit ei: dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea.

C 12 Et ad Sedeciam regem Iuda locutus sum secundum omnia verba hæc, dicens, Subijcite colla vestra sub iugo regis Babylonis, & seruite ei, & populo eius, & viuetis.

13 Quare moriemini tu, & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dominus ad gentem quæ seruire noluerit regi Babylonis?

14 Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis, Non seruietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis.

15 Quia non misi eos, ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: vt eijciant vos, & pereatis tam vos, quàm prophetæ qui vaticinantur vobis.

16 Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens, Hæc dicit Dominus, Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis dicẽtes, Ecce vasa Domini reuertentur de Babylone nunc citò: D
17 mendacium enim prophetant vobis.

Nolite ergo audire eos, sed seruite regi Babylonis vt viuatis. quare datur hæc ciuitas in solitudinem?

18 Etsi prophetæ sunt, & est verbũ Domini in eis: occurrant Domino exercituum, vt non veniant vasa quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Iuda, & in Ierusalem, in Babylonem.

19 Quia hæc dicit Dominus exercituum ad columnas, & ad mare, & ad bases, & ad reliqua vasorum, quæ remanserunt in ciuita- *4. Reg. 25. c. 13*
20 te hac: ¶ quæ nõ tulit Nabuchodonosor rex *4. Reg. 24. d. 16.*
Babylonis, cùm transferret Iechoniam filiũ Ioacim regem Iuda de Ierusalem in Babylonem, & omnes optimates Iuda & Ierusalẽ.

21 Quia hęc dicit Dominus exercituum Deus Israël ad vasa quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Iuda & Ierusalem:

22 In Babylonem transferentur, & ibi erunt *4. Reg. 25. c. 13*
vsque ad diem visitationis suæ, dicit Dominus: & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

CAPVT XXVIII.

Hananias pseudopropheta ablatis de collo Ieremiæ catenis, vaticinatur sacra vasa cum rege & captiuo populo post biennũ reducenda: sed iubetur Ieremias contrarium vaticinari, & mortem illius denuntiare, quæ iuxta verbum Ieremiæ eodem anno secuta est.

ET factum est in anno illo in principio re- 1 A
gni Sedeciæ regis Iuda, in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo Domini coram sacerdotibus & omni populo, di-
2 cens, ¶ Hæc dicit Dominus exercituũ Deus Israël, Contriui iugum regis Babylonis.

3 Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locũ istum omnia vasa domus Domini quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylonem.

4 Et Iechoniam filium Ioacim regem Iuda, & omnem transmigrationem Iudæ, qui ingressi sunt in Babylonem, ego conuertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim iugum regis Babylonis.

5 Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam B
prophetam in oculis sacerdotũ, & in oculis omnis populi qui stabat in domo Domini:
6 ¶ & ait Ieremias propheta, Amen, sic faciat Dominus: suscitet Dominus verba tua quæ prophetasti: vt referantur vasa in domũ Domini, & omnis transmigratio de Babylone ad locum istum.

7 Veruntamen audi verbum hoc quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus vniuersi

8 populi. ¶ Prophetæ qui fuerunt ante me & ante te ab initio, & prophetauerunt super terras multas, & super regna magna, de prælio & de afflictione, & de fame.
C 9 Propheta qui vaticinatus est pacem: cùm venerit verbũ eius, scietur propheta quem misit Dominus in veritate.
10 Et tulit Hananias propheta catenam de collo Ieremiæ prophetæ, & confregit eam.
11 Et ait Hananias in conspectu omnis populi, dicens, Hæc dicit Dominus, Sic confringam iugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierum de collo omnium gentium.
12 Et abijt Ieremias propheta in viam suam. Et factum est verbũ Domini ad Ieremiam, postquam cõfregit Hananias propheta catenam de collo Ieremiæ prophetæ, dicens,
D 13 ¶ Vade, & dices Hananiæ: Hæc dicit Dominus, Catenas ligneas contriuisti, & facies pro eis catenas ferreas.
14 Quia hæc dicit Dominus exercituũ Deus Israël, Iugum ferreum posui super collũ cunctarum gentium istarũ, vt seruiant Nabuchodonosor regi Babylonis, & seruient ei: insuper & bestias terræ dedi ei.
15 Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam, Audi Hanania: nõ misit te Dominus, & tu confidere fecisti populũ istum in mendacio.
16 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam te à facie terræ: hoc anno morieris. aduersum enim Dominum locutus es.
17 Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

CAPVT XXIX.

Captiuos Iudæos vaticinatur 70. annis in Babylone permansuros, hortaturq; vt illic multiplicari studeant, & deinde reducentur: eos verò qui Ierosolymis remanserunt, gladio, fame & peste dicit consumendos: deinde mala vaticinatur aduersus Achab, Sedeciam & Semeiam pseudoprophetas seducentes populum transmigrationis.

A 1 ET hæc sunt verba libri quæ misit Ieremias propheta de Ierusalem ad reliquias seniorum transmigrationis, & ad sacerdotes, & ad prophetas, & ad omnem populũ quem traduxerat Nabuchodonosor de Ierusalem
2 in Babylonem: ¶ postquam egressus est Iechonias rex, & domina, & eunuchi, & principes Iuda, & Ierusalem, & faber, & inclusor de Ierusalem:
3 ¶ in manu Elasa filij Saphan, & Gamariæ filij Helciæ, quos misit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonẽ, dicens, ¶ Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël omni transmigrationi quam transtuli de Ierusalem in Babylonem, ¶ Aedificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructum eorum.
5
6 Accipite vxores, & generate filios & filias: & date filijs vestris vxores, & filias vestras date viris, & pariant filios & filias: & multiplicamini ibi, & nolite esse pauci numero.
7 Et quærite pacem ciuitatis ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum: quia in pace illius erit pax vobis.
8 Hęc enim dicit Dominus exercituum Deus Israël: Non vos seducant prophetæ vestri qui sunt in medio vestrũm, & diuini vestri & ne attendatis ad somnia vestra quę vos
9 somniatis: ¶ Quia falsõ ipsi prophetant vobis in nomine meo: & non misi eos, dicit Dominus.
10 Quia hęc dicit Dominus, Cùm cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos: & suscitabo super vos verbũ meum bonum, vt reducam vos ad locum istum.
11 Ego enim scio cogitationes quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis, & nõ afflictionis, vt dem vobis finem
C & patientiam.
12 Et inuocabitis me, & ibitis: & orabitis me, & ego exaudiam vos.
13 Quæretis me, & inuenietis: cùm quæsieritis me in toto corde vestro.
14 Et inueniar à vobis, ait Dominus: & reducam captiuitatem vestram: & congregabo vos de vniuersis gentibus, & de cunctis locis ad quę expuli vos, dicit Dominus: & reuerti vos faciam de loco ad quem transmigrare vos feci.
15 Quia dixistis, Suscitabit nobis Dominus
16 prophetas in Babylone, ¶ Quia hęc dicit Dominus ad regem qui sedet super solium Dauid, & ad omnem populum habitatorem vrbis huius, ad fratres vestros qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem.
17 Hęc dicit Dominus exercituũ, Ecce mittam in eos gladium, & famem, & pestem: & ponam eos quasi ficus malas quę comedi non possunt, eo quòd pessimę sint.
18 Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationem vniuersis regnis terræ: in maledictionem, & in stuporem, & in sibilũ, & in opprobrium cunctis gentibus ad quas ego eieci eos.
19 Eo quòd non audierint verba mea, dicit Dominus: quę misi ad eos per seruos meos prophetas de nocte consurgens & mittens:

D 20 tens: & non audistis, dicit Dominus. ¶ Vos ergo audite verbũ Domini omnis transmigratio, quã emisi de Ierusalem in Babylonẽ.
21 Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël ad Achab filiũ Colię, & ad Sedeciam filium Maasiæ, qui prophetãt vobis in nomine meo mendaciter, Ecce, ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis vestris.
22 Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Iudę, quæ est in Babylone, dicendum, Ponat te Dominus sicut Sedeciã, & sicut Achab quos frixit rex Babylonis in igne,
23 ¶ pro eo quod fecerint stultitiam in Israël, & mœchati sunt in vxores amicorũ suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter quod non mandaui eis. ego sum iudex & testis, dicit Dominus.
24 Et ad Semeiã Nehelamiten dices, ¶ Hæc
25 dicit Dominus exercituum, Deus Israël, Pro eo quòd misisti in nomine tuo libros ad omnem populũ, qui est in Ierusalem, & ad Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, & ad
26 vniuersos sacerdotes, dicẽs, ¶ Dominus dedit te sacerdotem pro Ioiade sacerdote: vt sis dux in domo Domini super omnem virum arreptitium & prophetantem, vt mittas eum in nervum & in carcerem.
27 Et nunc quare non increpasti Ieremiam Anathothitem, qui prophetat vobis?
28 Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens, Longum est: ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructus eorum.
29 Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Ieremiæ prophetæ.
30 Et factum est verbũ Domini ad Ieremiã,
31 dicens: ¶ Mitte ad omnem transmigrationem, dicens, Hæc dicit Dominus ad Semeiam Nehelamiten: Pro eo quòd prophetauit vobis Semeias, & ego non misi eum: & fecit vos confidere in mendacio: ¶ Idcirco
32 hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam Nehelamiten, & super semen eius, & nõ videbit bonũ quod ego faciam populo meo, ait Dominus, quia prævaricationem locutus est aduersus Dominum.

CAP. XXX.

Vaticinatur Iudæis & filijs Israël reditum à graui captiuitate in qua propter peccata sua detinebãtur, & quod post reditũ seruituri sint Domino, ac Dauid regi quem ille suscitabit eis in prosperitate & securitate magna, denastatis ipsorum inimicis.

1 HOC verbũ quod factum est ad Ieremiam à Domino, dicens, ¶ Hæc dicit Dominus Deus Israël, dicens: Scribe tibi omnia verba quæ locutus sum ad te, in libro.
3 Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus, & conuertam conuersionem populi mei Israël & Iuda, ait Dominus, & cõuertam eos ad terram quam dedi patribus eorũ, & possidebunt eam.
4 Et hæc verba quæ locutus est Dominus ad
5 Israël & ad Iudam, ¶ Quoniã hæc dicit Dominus, Vocem terroris audiuimus: formido, & non est pax.
6 Interrogate, & videte si generat masculus? quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suũ, quasi parturientis, & conuersæ sunt vniuersæ facies in auruginem?
7 Væ, quia magna dies illa, nec est similis ei- *Ioel 2.a.2.c.11. Amos 5.c.18. Soph.1.d.15.*
us: tempusq; tribulationis est Iacob, & ex ipsa saluabitur.
8 Et erit in die illa, ait Dominus exercituũ: *Esa.13.a.6.* B
conteram iugũ eius de collo tuo, & vincula eius dirumpã: & non dominabuntur ei amplius alieni: ¶ sed seruient Domino Deo suo,
9 & Dauid regi suo, quem suscitabo eis.
10 Tu ergo noli timere serue meus Iacob, ait *Esa.43.a.1. 44.a.2. Luc.1.g.70.*
Dominus, neq; paueas Israël: quia ecce ego saluabo te de terra longinqua, & semen tuũ de terra captiuitatis eorum: & reuertetur Iacob, & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet.
11 Quoniam tecum ego sum, ait Dominus, vt saluem te. faciam enim consummationem in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in iudicio, vt non videaris tibi innoxius.
12 Quia hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.
13 Non est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum: curationum vtilitas non est tibi.
14 Omnes amatores tui obliti sunt tui, teq; C
nõ quærent. plaga enim inimici percussi te *Sup.23.d.19.*
castigatione crudeli: propter multitudinẽ *Sup.13.d.22.*
iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua.
15 Quid clamas super contritione tua? Insa- *Sup.15.d.18.*
nabilis est dolor tuus: propter multitudinẽ *Sup.13.d.22.*
iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi.
16 Propterea omnes qui comedunt te, deuorabuntur: & vniuersi hostes tui in captiuitatem ducentur: & qui te vastant, vastabũtur, cunctosq; prædatores tuos dabo in prædam.
17 Obducam enim cicatricem tibi, & à vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus: Quia eiectam vocauerunt te Sion, Hæc est quæ non habebat requirentem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D 18 Hæc dicit Dominus: Ecce, ego cõuertam
conuersionem tabernaculorum Iacob, & te-
ctis eius miserebor, & ædificabitur ciuitas
in excelso suo, & templum iuxta ordinem
suum fundabitur.
19 Et egredietur de eis laus, voxque ludentium: & multiplicabo eos, & non minuentur: & glorificabo eos: & non attenuabuntur.
20 Et erunt filij eius sicut à principio: & cœtus eius coram me permanebit: & visitabo aduersum omnes qui tribulant eum.
21 Et erit dux eius ex eo: & princeps de medio eius producetur: & applicabo eum, & accedet ad me. quis enim iste est, qui applicet cor suum, vt appropinquet mihi, ait Dominus?
22 Et eritis mihi in populum: & ego ero vobis in Deum.
23 Ecce, turbo Domini, furor egrediens, procella ruens: in capite impiorũ conquiescet.
24 Non auertet iram indignationis Dominus: donec faciat & compleat cogitationem cordis sui. in nouissimo dierum intelligetis ea.

CAPVT XXXI.

Dicit Dominus se reducturum populum Israël de captiuitate vt in affluentia bonorum seruiant Domino: iubetur ergo Rachel non flere amplius filios suos: agnoscit Israël se meritò castigatum, ideoq; pœnitentiam agit: de nouitate qua fœmina circundabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israël: de vna acerba: de nouo pacto quod feriet Dominus cum domo Israël, nec abijciet vnquam vniuersum illius semen.

A 1 IN tempore illo, dicit Dominus, Ero Deus vniuersis cognationibus Israël, & ipsi erunt mihi in populum.
2 Hæc dicit Dominus, Inuenit gratiã in deserto populus qui remanserat gladio: vadet ad requiem suam Israël.
3 Longè Dominus apparuit mihi, Et in charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans.
4 Rursumq; ædificabo te, & ædificaberis virgo Israël, adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium.
5 Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabũt plantantes, & donec tempus veniat, non vindemiabunt.
6 Quia erit dies in qua clamabunt custodes *in mõte Ephraim, Surgite, & ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum.
7 Quia hæc dicit Dominus, Exultate in lætitia Iacob, & hinnite contra caput Gentium: personate, & canite, & dicite: Salua Domine populum tuum reliquias Israël: ¶ Ecce, ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: inter quos erũt cæcus & claudus, & prægnãs, & parturiens simul, cœtus magnus reuertentium huc.
9 In fletu venient: & in misericordia' reducam eos: & adducã eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea: quia factus sum Israëli pater, & Ephraim primogenitus meus est.
10 Audite verbũ Domini gentes, & annunciate in insulis, quæ procul sunt, & dicite: Qui dispersit Israël, congregabit eum: & custodiet eum sicut pastor gregem suum.
11 Redemit enim Dominus Iacob, & liberabit eum de manu potentioris.
12 Et venient & laudabunt in monte Sion, & cõfluent ad bona Domini super frumento, & vino, & oleo, & fœtu pecorum, & armentorum: eritq; anima eorum quasi hortus irriguus, & vltrà non esurient.
13 Tunc lætabitur virgo in choro, iuuenes & senes simul: & conuertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à dolore suo.
14 Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine: & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus.
15 Hæc dicit Dominus, Vox in excelso audita est lamentationis, luctus & fletus Rachel plorantis filios suos: & nolentis consolari super eis, quia non sunt.
16 Hæc dicit Dominus, Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus, & reuertentur de terra inimici.
17 Et est spes nouissimis tuis, ait Dominus: & reuertentur filij ad terminos suos.
18 Audiens audiui Ephraim transmigrantem: Castigasti me, & eruditus sum, quasi vitulus indomitus. conuerte me, & conuertar: quia tu Dominus Deus meus.
19 Postquam enim conuertisti me, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.
20 Si filius honorabilis mihi Ephraim, aut delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco contremuerunt viscera mea super eum: misericordia misericordiam.
21 Statue tibi speculam, pone tibi amarudines: dirige cor tuũ in viam rectam, in qua ambulasti: reuertere virgo Israël, reuertere ad

*In monte Samariæ. Esai.2.a.3. Mich.4.a.2. Zach.8.d.21.

22 ad ciuitates tuas istas. ¶ Vsquequo delicijs dissoluéris filia vaga? quia creauit Dominus nouum super terram: FOEMINA CIRCVNDABIT VIRVM.
23 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Adhuc dicent verbũ istud in terra Iuda, & in vrbibus eius, cùm conuertero captiuitatem eorũ, Benedicat tibi Dominus pulchritudo iustitiæ, mons sanctus: ¶ & habitabunt in eo Iudas, & omnes ciuitates eius simul: agricolæ & minantes greges.
25 Quia inebriaui animam lassam: & omnem animam esurientem saturaui.
26 Ideo quasi de somno suscitatus sum: & vidi, & somnus meus dulcis mihi.
27 Ecce, dies veniunt, dicit Dominus: & seminabo domum Israël & domum Iuda semine hominum, & semine iumentorum.
28 Et sicut vigilaui super eos, vt euellerem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem & affligerem: sic vigilabo super eos vt ædificem, & plantem, ait Dominus.
29 In diebus illis non dicent vltrà, Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorũ obstupuerunt.
30 Sed vnusquisq; in iniquitate sua morietur: omnis homo qui comederit vuam acerbã, obstupescent dentes eius.
31 Ecce, dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israël & domui Iuda fœdus nouum:
32 ¶ non secundum pactũ quod pepigi cum patribus 'vestris' in die qua apprehẽdi manum eorũ, vt educerẽ eos de Terra Aegypti: pactum quod irritum fecerũt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus.
33 Sed hoc erit pactum quod feriam cũ domo Israël post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorũ scribam eã: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.
34 Et non docebit vltrà vir proximum suũ, & vir fratrem suum, dicens, 'Cognosce' Dominum. omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsq; ad maximũ, ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.
35 Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus eius, Dominus exercituũ nomen illi.
36 Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israël deficiet, vt non fiat gens coram me cunctis diebus.
37 Hæc dicit Dominus, Si mensurari potuerint cæli sursum, & inuestigari fundamenta terræ deorsum: & ego abijciam vniuersum semen Israël, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus.
38 Ecce, dies veniũt, dicit Dominus: & ædificabitur ciuitas Domino à turre Hananeel vsque ad portam anguli.
39 Et exibit vltrà 'norma' mensuræ in conspectu eius super collem Gareb: & circuibit Goâtha, ¶ Et omnem vallem cadauerũ, & cineres, & vniuersam regionem mortis, vsque ad torrentem Cedron, & vsq; ad angulum portæ equorum Orientalis: sanctum Domini non euelletur, & non destruetur vltrà in perpetuum.

'normam.

CAP. XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Ierusalem, Ieremias in atrio carceris positus agrum in Anathoth iussu Domini emit à suo patruele, iubetq; seruari librum emptionis: refert corã Domino beneficia Israelitis præstita: Dominus dicit se traditurum ciuitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, sed postea reuocaturum ipsos in Ierusalem, ac percussurum cum eis nouum fœdus vt sibi ex toto corde seruiant.

A 1 VErbum quod factum est ad Ieremiam à Domino in anno decimo Sedeciæ regis Iuda: ipse est annus decimus octauus Nabuchodonosor.
2 Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Ierusalem: & Ieremias propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda.
3 Clauserat enim eum Sedecias rex Iuda, dicens, Quare vaticinaris, dicens, Hæc dicit Dominus, Ecce ego dabo ciuitatem istam in manu regis Babylonis, & capiet eam?
4 Et Sedecias rex Iuda nõ effugiet de manu Chaldęorũ: sed tradetur in manus regis Babylonis: & loquetur os eius cum ore illius, & oculi eius oculos illius videbunt.
5 Et in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi erit donec visitem eum, ait Dominus. si autem dimicaueritis aduersum Chaldęos, nihil prosperum habebitis. B
6 Et dixit Ieremias, Factum est verbum Domini ad me, dicens, ¶ Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens, Eme tibi agrum meũ, qui est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate vt emas.
8 Et venit ad me Hanameel filius patrui mei secundum verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me, Posside agrum meum, qui est in Anathoth, in terra Ben-iamin: quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus

Universidad de Deusto
Biblioteca

pinquus es vt possideas. Intellexi autē quòd verbum Domini esset.

9 Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei qui est in Anathoth: & appendi ei argentū septem stateres, & decem argenteos.

10 Et scripsi in libro, & signaui, & adhibui testes: & appendi argentum in statera.

11 Et accepi librum possessionis signatum, & stipulationes, & rata, & signa forinsecus.

12 Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filij Maasię in oculis Hanameel patrueli mei, & in oculis testium qui scripti erant in libro emptionis, in oculis omniū Iudæorum qui sedebant in atrio carceris.

13 Et præcepi Baruch corā eis, dicens, ¶ Hæc
C 14 dicit Dominus exercituum Deus Israël, Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc qui apertus est: & pone illos in vase fictili, vt permanere possint diebus multis.

15 Hæc enim dicit Dominus exercituū Deus Israël, Adhuc possidebuntur domus, & agri, & vineę in terra ista.

16 Et oraui ad Dominum postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicēs,

17 ¶ Heu, heu, heu, Domine Deus: Ecce tu fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum.

Exod. 34. a. 7. 18 Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorū eorum post eos, Fortissime, magne, & potens Dominus exercituum nomen tibi.

19 Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam: vt reddas vnicuiq; secundum vias suas, & secundum fructum adinuentionum eius.

20 Qui posuisti signa & portenta in Terra Aegypti vsque ad diem hanc, & in Israël, & in hominibus: & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc.

D 21 Et eduxisti populum tuum Israël de Terra Aegypti, in signis, & in portentis, & in manu robusta, & in brachio extento, & in terrore magno.

22 Et dedisti eis terram hanc, quam iurasti patribus eorum, vt dares eis terram fluentem lacte & melle.

23 Et ingressi sunt, & possederunt eam: & non obedierunt voci tuæ, & in lege tua non ambulauerunt: omnia quæ mandasti eis vt facerent, non fecerunt: & euenerunt eis omnia mala hæc.

24 Ecce munitiones extructę sunt aduersum ciuitatem, vt capiatur: & vrbs data est in manus Chaldæorum, * qui prælIantur aduersus eam à facie gladij, & famis, & pestilentiæ: & quæcunq; locutus es, acciderunt, ita vt tu ipse cernis.

25 Et tu dicis mihi Domine Deus, Eme agrum argēto, & adhibe testes: cùm vrbs data sit in manus Chaldæorum.

26 Et factum est verbū Domini ad Ieremiā,

27 dicens, ¶ Ecce ego Dominus Deus vniuersæ carnis: numquid mihi difficile erit omne verbum?

28 Propterea hæc dicit Dominus, Ecce, ego E tradam ciuitatē istam in manus Chaldæorum & in manus regis Babylonis, & capient eam.

29 Et venient Chaldæi pręliantes aduersum vrbem hanc, & succendent eam igni, & cōburent eam, & domus in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant dijs alienis libamina ad irritandum me.

30 Erant enim filij Israël & filij Iuda tantùm facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filij Israël qui vsque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus.

31 Quia in furore, & in indignatione mea facta est mihi ciuitas hæc, à die qua ædificauerunt eam, vsque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo.

32 Propter malitiam filiorū Israël, & filiorū Iuda, quam fecerūt ad iracundiam me prouocantes, ipsi & reges eorū, principes eorū, & sacerdotes eorum, & prophetæ eorū, viri Iuda, & habitatores Ierusalem.

33 Et verterunt ad me terga & nō faciem: & docerem eos diluculo, & erudirem, & audirent audire, vt acciperent disciplinam.

34 Et posuerunt idōla sua in domo, in qua inuocatum est nomen meū, vt polluerent eā.

35 Et ædificauerunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filij Ennom: vt initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod non mandauerim eis, nec ascendit in cor meum, vt facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent Iudam.

36 Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israël ad ciuitatē hanc, de qua vos dicitis quod tradaī in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste.

37 Ecce, ego congregabo eos de vniuersis terris ad quas eieci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi: & reducam eos ad locum istum, & habitare eos fa- Et
ciam confidenter.

38 Et erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum.

39 Et dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt timeant me vniuersis diebus: & bene sit eis, & filijs eorum post eos.

40 Et feriam eis pactum sempiternum: & non desinam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum, vt non recedant à me.

41 Et lętabor super eis, cùm bene eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate in toto corde meo, & in tota anima mea.

42 Quia hæc dicit Dominus, Sicut adduxi super populum istū omne malum hoc grande: sic adducam super eos omne bonū quod ego loquar ad eos.

43 Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quòd deserta sit, eò quòd non remanserit homo & iumentum, & data sit in manus Chaldæorum.

44 Agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testis adhibebitur in terra Ben-iamin, & in circuitu Ierusalem, in ciuitatibus Iuda, & in ciuitatibus montanis, & in ciuitatibus campestribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrum sunt: quia conuertam captiuitatem eorum, ait Dominus.

CAP. XXXIII.

Promittit Dominus se dimissurum peccata populi sui & captiuitate reducturū multis beneficijs subsequentibus: germinauit Dauid germen iustitiæ faciens iudicium & iudicium in terra, & firmissimum esse pactum Domini cum Dauid & semine Iacob sibi inhærenter multiplicando.

1 ET factum est verbū Domini ad Ieremiam secundò, cùm adhuc clausus esset in atrio carceris, dicens, ¶ Hæc dicit Dominus qui
2 facturus est / & / formaturus illud, & parator eius, Dominus nomen eius.

3 Clama ad me, & exaudiam te: & annunciabo tibi grandia, & firma quæ nescis.

4 Quia hæc dicit Dominus Deus Israël ad domos huius ciuitatis, & ad domos regis Iuda destructæ sunt, & ad munitiones, & ad gladium ¶ venientiū vt dimicent cū Chaldæis, & impleant eas cadaueribus hominū, quos percussi in furore meo, & in indignatione mea, absconderis faciem meam à ciuitate hac propter omnem malitiam eorum.

6 Ecce, ego obducam / eis / cicatricem & sanitatem, & curabo eos: & reuelabo illis
7 deprecationem pacis & veritatis. Et conuertam conuersionem Iuda, & conuersionem / Ierusalem /: & ædificabo eos sicut à principio. / Israël.

8 Et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccauerunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorum, in quibus deliquerunt mihi, & spreuerunt me.

9 Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in B laudem, & in exultationem cunctis gentibus terræ, quæ audierint omnia bona quæ ego facturus sum eis: & pauebunt, & turbabuntur in vniuersis bonis, & in omni pace quam ego faciam eis.

10 Hæc dicit Dominus, Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eò quòd non sit homo nec iumentum: in ciuitatibus Iuda, & foris Ierusalem, quæ desolatæ sunt absque homine & absque habitatore, & absque pecore.)

11 Vox gaudij & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentium, Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in æternum misericordia eius: & portantium vota in domum Domini. reducam enim conuersionem terræ, sicut à principio, dicit Dominus.

12 Hæc dicit Dominus exercituū, Adhuc erit C in loco isto deserto absq; homine, & absque iumento, & in cunctis ciuitatibus eius, habitaculum pastorum accubantium gregū.

13 In ciuitatibus montuosis & in ciuitatibus campestribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrum sunt: & in terra Ben-iamin, & in circuitu Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus.

14 Ecce dies venient, dicit Dominus, & sus- *Sup. 23. a. 5.* citabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israël, & ad domum Iuda.

15 In diebus illis, & in tempore illo germinare faciam Dauid germen iustitiæ: & faciet iudicium & iustitiam in terra.

16 In diebus illis saluabitur Iuda, & / Ierusa- / *Israël.* lem / habitabit confidenter, & / hoc est nomen quod vocabunt eum /, Dominus iustus / *hoc est quod vocabit eam.* noster.

17 Quia hæc dicit Dominus, Non interibit de Dauid vir, qui sedeat super thronum domus Israël.

18 Et de sacerdotibus, & de Leuitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocautomata, & incendat sacrificium, & cædat victimas omnibus diebus.

19 Et factum est verbū Domini ad Ieremiam,

20 dicens, ¶ Hæc dicit Dominus, Si irritum po- D test fieri pactum meum cum die, & pactum meum

Universidad de Deusto
Biblioteca

meum cum nocte, vt non sit dies & nox in tempore suo.

21 Et pactum meũ irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, vt non sit ex eo filius qui regnet in throno eius, & Leuitæ, & sacerdotes ministri mei.

22 Sicuti enumerari non possunt stellæ cæli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semen Dauid serui mei, & Leuitas ministros meos.

23 Et factum est verbũ Domini ad Ieremiam,
24 dicens: ¶ Nunquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens, Duæ cognationes quas elegerat Dominus, abiectæ sunt: & populum meum despexerunt, eò quòd non sit vltrà gens coram eis.

25 Hæc dicit Dominus, Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cælo & terræ
26 non posui: ¶ equidem & semen Iacob, & Dauid serui mei proijciam, vt non assumam de semine eius principes seminis Abraham, Isaac & Iacob. reducam enim conuersionem eorum, & miserebor eis.

CAPVT XXXIIII.

Prædicit Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis vnà cum Ierusalem quam igni succendet, eò quòd pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis quos ex Hebræis sibi in seruitutem subiecerant, non seruauerint.

A 1 VErbum quod factum est ad Ieremiam à Domino, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus eius, vniuersaq; regna terræ quæ erãt sub potestate manus eius, & omnes populi bellabant contra Ierusalem, & contra omnes vrbes eius, di-
2 cens, ¶ Hæc dicit Dominus Deus Israël, Vade, & loquere ad Sedeciam regem Iuda: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus, Ecce, ego tradam ciuitatem hanc in manus regis Babylonis, & succendet eam igni.

3 Et tu non effugies de manu eius: sed comprehensione capiêris: & in manu eius tradêris: & oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os eius cum ore tuo loquetur, & Babylonem introibis.

4 Attamen audi verbum Domini Sedecia rex Iuda, Hæc dicit Dominus ad te, Non
5 moriêris in gladio, ¶ sed in pace moriêris, & secundum combustiones patrum tuorum regum priorum, qui fuerunt ante te, sic comburent te: & væ domine, plangent te: quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus.

B 6 Et locutus est Ieremias propheta ad Sedeciam regem Iuda vniuersa verba hæc in Ierusalem.

7 Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Ierusalem, & contra omnes ciuitates Iuda, quæ reliquæ erant contra Lachis, & contra Azécha: hæ enim supererant de ciuitatibus Iuda vrbes munitæ.

8 Verbum quod factum est ad Ieremiam à Domino, postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Ierusalem pro-
9 dicans, ¶ vt dimitteret vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam, Hebræum & Hebræam liberos: & nequaquam dominarentur eis, id est in Iudæo & fratre eius.

10 Audierunt ergo omnes principes, & vniuersus populus, qui inierant pactum, vt dimitteret vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam liberos, & vt non dominarentur eis. audierunt, & dimiserunt.

11 Et conuersi sunt deinceps: & retraxerunt seruos & ancillas suas quos dimiserant liberos, & subiugauerunt in famulos & famulas.

12 Et factum est verbũ Domini ad Ieremiam
13 à Domino, dicens, ¶ Hæc dicit Dominus Deus Israël, Ego percussi fœdus cum patribus vestris in die, qua eduxi eos de Terra
14 Aegypti, de domo seruitutis, dicens: A completi fuerint septẽ anni, dimittat vnusquisq; fratrem suum Hebræum, qui venditus est ei, & seruiet tibi sex annis: & dimittes eum à te liberum, & non audierunt patres vestri me, nec inclinauerunt aurem suam.

15 Et conuersi estis vos hodie, & fecistis quod rectum est in oculis meis, vt prædicaretis libertatem vnusquisq; ad amicum suum: & inistis pactum in conspectu meo, in domo in qua inuocatum est nomen meum super eam.

16 Et reuersi estis, & commaculastis nomen meũ: & reduxistis vnusquisq; seruum suum, & vnusquisq; ancillam suam quos dimiserat vt essent liberi & suæ potestatis: & subiugastis eos, vt sint vobis serui & ancillæ.

17 Propterea hæc dicit Dominus, Vos non audistis me, vt prædicaretis libertatẽ vnusquisque fratri suo, & vnusquisq; amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladiũ, ad pestem, & ad famem: & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.

18 Et dabo viros qui præuaricantur fœdus meũ, & non obseruauerunt verba fœderis quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & transierunt inter diuisiones eius, ¶ Principes Iuda & principes Ierusalem, eunuchi & sacerdotes, & omnis populus terræ, qui transierunt inter diuisiones vituli.

20 Et dabo eos in manus inimicorum suorũ, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinum eorum in escam volatilibus cæli & bestijs terræ.

21 Et Sedeciam regem Iuda & principes eius dabo in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animas eorũ, & in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt à vobis.

22 Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in ciuitatem hanc, & præliabuntur aduersus eam, & capient eam, & incendent igni: & ciuitates Iuda dabo in solitudinem, eò quòd non sit habitator.

CAPVT XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum, præcepta patris sui licet dura seruantium, expostulat Dominus de pertinacia Iudæorum inobedientia aduersus ipsius præcepta: quapropter his prænunciat Dominus mala, illis autem bona.

A 1 VErbum quod factum est ad Ieremiam à Domino in diebus Ioacim filij Iosiæ re-
2 gis Iuda, dicens, ¶ Vade ad domum Rechabitarum: & loquere eis, & introduces eos in domum Domini in vnam exedram the-
3 saurorum, & dabis eis bibere vinum.

Et assumpsi Iezoniam filium Ieremiæ filij Habsaniæ, & fratres eius, & omnes filios eius, & vniuersam domum Rechabitarum.

4 Et introduxi eos in domum Domini, ad gazophylacium filiorũ Hanan filij Iegedelię hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasię
5 filij Sellum, qui erat custos vestibuli.

Et posui coram filijs domus Rechabitarum
B 6 scyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos, Bibite vinum.

Qui responderunt, Non bibemus vinum: quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens, Non bibetis vinum
7 vos & filij vestri vsque in sempiternum.

Et domum non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas nõ plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multos super faciem terræ, in qua vos peregri-
8 namini.

Obediuimus ergo voci Ionadab filij Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis: ita vt non biberemus vinum cunctis diebus nostris: nos & mulieres nostræ, fi-

9 lij & filiæ nostræ: ¶ & non ædificaremus domos ad habitandum: & vineam & agrum,
10 & sementem non habuimus: ¶ sed habitauimus in tabernaculis, & obedientes fuimus iuxta omnia quæ præcepit nobis Ionadab pater noster. *= fecimus 8.*

11 Cùm autẽ ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terram nostram, diximus, Venite, & ingrediamur Ierusalem à facie exercitus Chaldæorum, & à facie exercitus Syriæ: & mansimus in Ierusalem.

12 Et factum est verbũ Domini ad Ieremiã, C
13 dicens, ¶ Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Vade, & dic viris Iuda & habitatoribus Ierusalem, Nunquid non recipietis disciplinam, vt obediatis verbis meis, dicit Dominus?

14 Prætaluerunt sermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filijs suis, vt non biberẽt vinum: & non biberunt vsq; ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris sui: ego autem locutus sum ad vos, de mane cõsurgens & loquens, & non obedistis mihi.

15 Misiq; ad vos omnes seruos meos prophetas, consurgens diluculo, mittensque, & dicens. Conuertimini vnusquisque à via sua *Sup.18.b.11.* pessima, & bona facite studia vestra: & no- *25.a.5.*
lite sequi deos alienos, neq; colatis eos, & habitabitis in terra quã dedi vobis, & patribus vestris: & nõ inclinastis aurem vestram, neque audistis me.

16 Firmauerunt igitur filij Ionadab filij Re- D
chab præceptum patris sui quod præceperat eis: populus autem iste non obediuit mihi.

17 Idcirco hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Ecce, ego adducã super Iudam & super omnes habitatores Ierusalem vniuersam afflictionem quam locutus sum aduersum illos: eò quòd locutus sim ad illos, & non audierunt: vocaui illos, & non responderunt mihi.

18 Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Hęc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Pro eo quod obedistis præcepto Ionadab patris vestri, & custodistis omnia mãdata eius, & fecistis vniuersa quæ præcepit
19 vobis: ¶ Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAP. XXXVI.

Iussu Domini mittit Ieremias inclusus carcere per Baruch librum comminationum, quem legat coram omni populo vt resipiscant: porrò rex Ioacim ipsum igni consumit, iubens Ieremiam & Baruch compre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

hendi, qui absconditi erãt: Ieremias autem iussu Domini iubet Baruch alium scribere, & Ioacim ac semen eius vna cum Ierusalem prædicit perdendos.

A 1 ET factum est in anno quarto Ioacim filij Iosiæ regis Iuda: factum est verbum hoc
2 ad Ieremiam à Domino, dicens: ¶ Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia verba quæ locutus sum tibi aduersum Israël & Iudam, & aduersum omnes gentes: à die qua locutus sum ad te ex diebus Iosiæ vsque ad diem hanc.
3 Si fortè audiente domo Iuda vniuersa mala quæ ego cogito facere eis, reuertatur vnusquisque à via sua pessima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.
4 Vocauit ergo Ieremias Baruch filium Neriæ: & scripsit Baruch ex ore Ieremię omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum,
5 in volumine libri. ¶ & præcepit Ieremias Baruch, dicens, Ego clausus sum, nec valeo ingredi domum Domini.
B 6 Ingredere ergo tu, & lege de volumine in quo scripsisti ex ore meo verba Domini, audiente populo in domo Domini in die ieiunij: insuper & audiente vniuerso Iuda, qui veniunt de ciuitatibus suis, leges eis:
7 Si fortè cadat oratio eorum in conspectu Domini, & reuertatur vnusquisq; à via sua pessima: quoniã magnus furor & indignatio est, quam locutus est Dominus aduersus populum hunc.
8 Et fecit Baruch filius Neriæ iuxta omnia quæ præceperat ei Ieremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini.
9 Factum est autem in anno quinto Ioacim filij Iosiæ regis Iuda, in mense nono: prædicauerunt ieiunium in conspectu Domini omni populo in Ierusalem, & vniuersæ multitudini quæ confluxerat de ciuitatibus Iuda in Ierusalem.
C 10 Legitq; Baruch ex volumine sermones Ieremiæ in domo Domini in gazophylacio Gamariæ filij Saphan scribæ, in vestibulo superiori, in introitu portæ nouæ domus Domini, audiente omni populo.
11 Cumq; audisset Michęas filius Gamariæ filij Saphan omnes sermones Domini ex li-
12 bro: ¶ descendit in domum regis ad gazophylacium scribæ: & ecce ibi omnes principes sedebant, Elisama scriba, & Dalaias filius Semeiæ, & Elnathan filius Achobor: & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananiæ, & vniuersi principes.
13 Et nuntiauit eis Michæas omnia verba quæ audiuit, legentem Baruch ex volumine in auribus populi.
14 Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, Iudi filium Nathaniæ filij Selemiæ filij Chusi, dicentes, Volumen ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Neriæ volumen in manu sua, & venit ad eos.
15 Et dixerunt ad eum, Sede & lege hæc in D auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum.
16 Igitur cùm audissent omnia verba, obstupuerunt vnusquisque ad proximum suum, & dixerunt ad Baruch, Nuntiare debemus regi omnes sermones istos.
17 Et interrogauerunt eum, dicentes, Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore eius.
18 Dixit autem eis Baruch, Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: & ego scribebã in volumine atramento.
19 Et dixerunt principes ad Baruch, Vade, & abscondere tu & Ieremias, & nemo sciat vbi sitis.
20 Et ingressi sunt ad regem in atrium: porrò volumen commendauerunt in gazophylacio Elisamæ scribæ: & nuntiauerunt audiente rege omnes sermones.
21 Misitque rex Iudi, vt sumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamæ scribæ legit audiente rege, & vniuersis principibus qui stabant circa regem.
22 Rex autem sedebat in domo hyemali in mense nono: & posita erat arula coram eo plena prunis.
23 Cumq; legisset Iudi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ: & proiecit in ignem qui erat super arulam: donec consumeretur omne volumen igni qui erat in arula.
24 Et non timuerunt, neq; sciderunt vestimenta sua rex, & omnes serui eius qui audierunt vniuersos sermones istos.
25 Veruntamen Elnathan, & Dalaias, & Gamarias contradixerunt regi, ne combureret librum: & non audiuit eos.
26 Et præcepit rex Ieremiel filio Amelech, & Saraiæ filio Ezriel, & Selemiæ filio Abdeel, vt cõprehenderẽt Baruch scribam, & Ieremiã prophetam. absconditq; eos Dominus.
27 Et factũ est verbũ Domini ad Ieremiam prophetam, postquam cõbusserat rex volumen & sermones quos scripserat Baruch ex ore
28 Ieremię, dicẽs: ¶ Rursum tolle volumen aliud, & scribe in eo omnes sermones priores, qui

qui erant in primo volumine, quod combusit Ioacim rex Iuda.
29 Et ad Ioacim regem Iuda dices, Hæc dicit Dominus, Tu combusisti volumen illud, dicens, Quare scripsisti in eo annuntians, Pestinus veniet rex Babylonis, & vastabit terram hanc: & cessare faciet ex illa hominem & iumentum?
30 Propterea hęc dicit Dominus contra Ioacim regem Iuda, Non erit ex eo qui sedeat super solium Dauid: & cadauer eius proijcietur ad æstum per diem, & ad gelu per noctem.
31 Et visitabo contra eum, & contra semen eius, & contra seruos eius iniquitates suas, & adducam super eos & super habitatores Ierusalem, & super viros Iuda omne malum quod locutus sum ad eos: & non audierunt.
32 Ieremias autem tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ scribæ: qui scripsit in eo ex ore Ieremiæ omnes sermones libri, quem combusserat Ioacim rex Iudaigni: & insuper additi sunt sermones multo plures, quàm antea fuerant.

CAPVT XXXVII.

Sedecias Iechoniæ succedens petit pro se orare Ieremiam, qui relicta à Chaldæis Ierusalem propter aduentum exercitus Pharaonis, prophetat Chaldæos redituros & Ierusalem exusturos: ipse quoque Ieremias vrbem egrediens, cæsus in carcerem detruditur, vnde à Sedecia eductus seruatur in vestibulo carceris, egenat a ipsi indies torta panis.

1 ET regnauit rex Sedecias filius Iosiæ pro Iechonia filio Ioacim: quem constituit
2 regem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra Iuda.
3 Et non obediuit ipse, & serui eius, & populus terræ verbis Domini, quæ locutus est
4 in manu Ieremiæ prophetæ.
Et misit rex Sedecias Iuchal filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem ad Ieremiam prophetam, dicens, Ora pro nobis Dominum Deum nostrum.
5 Ieremias autem liberè ambulabat in medio populi, non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Aegypto: & audientes
6 Chaldæi qui obsidebãt Ierusalem, huiusce-
7 modi nuntium, recesserunt ab Ierusalem.
Et factum est verbũ Domini ad Ieremiam prophetam, dicens, ¶ Hæc dicit Dominus Deus Israël, Sic dicetis regi Iuda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxiliũ,
7 reuertetur in terram suam in Aegyptũ, ¶ & redient Chaldęi, & bellabunt cõtra ciuitatem hanc, & capient eã, & succendent eam igni.
8 Hæc dicit Dominus, Nolite decipere animas vestras, dicentes, Euntes abibũt, & recedent à nobis Chaldęi: quia non abibunt.
9 Sed & si percusseritis omnem exercitum Chaldęorum, qui prælientur aduersum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, & incendent ciuitatem hanc igni.
10 Ergo cùm recessisset exercitus Chaldęorum ab Ierusalem propter exercitum Pha-
11 raonis, ¶ Egressus est Ieremias de Ierusalem vt iret in terram Ben-iamin, & diuideret ibi possessionem in conspectu ciuium.
12 Cumq; peruenisset ad portã Ben-iamin, C erat ibi custos portæ per vices, nomine Ierias, filius Selemiæ filij Hananiæ: & apprehendit Ieremiam prophetam, dicens, Ad Chaldęos profugis.
13 Et respondit Ieremias, Falsum est, non fugio ad Chaldęos. Et non audiuit eum: sed comprehendit Ierias Ieremiam, & adduxit eum ad principes.
14 Quam ob rem irati principes contra Ieremiam, cæsum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Ionathan scribæ. ipse enim præpositus erat super carcerem.
15 Itaq; ingressus est Ieremias in domum laci & in ergastulum: & sedit ibi Ieremias diebus multis.
16 Mittens autem Sedecias rex tulit eum: & interrogauit eum in domo sua absconditè, & dixit, Putásne est sermo à Domino? Et dixit Ieremias, Est. Et ait, In manus regis Babylonis tradêris.
17 Et dixit Ieremias ad regem Sedeciã, Quid D peccaui tibi & seruis tuis, & populo tuo, quia misisti me in domum carceris?
18 Vbi sunt prophetæ vestri qui prophetabant vobis, & dicebant, Non veniet rex Babylonis super vos, & super terram hanc?
19 Nunc ergo audi obsecro domine mi rex, Valeat deprecatio mea in conspectu tuo: & ne me remittas in domum Ionathan scribę, ne moriar ibi.
20 Præcepit ergo rex Sedecias, vt traderetur Ieremias in vestibulo carceris: & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de ciuitate: & mansit Ieremias in vestibulo carceris.

CAPVT XXXVIII.

Ieremias principibus à rege traditus mittitur in la-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum lutosum, vnde iussu regis per Abdemélech eductus in vestibulum carceris, suadet regi, vt egrediatur ad Chaldæos, alioqui nec ipse eos effugiet, & ciuitas ab eis igne succendetur: iubet quoque rex Ieremiæ, vt hoc colloquium seruet secretum.

A 1 AVdiuit autem Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phassur, & Iuchal filius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ, sermones quos Ieremias loquebatur ad omnem
2 populum, dicens, ¶ Hæc dicit Dominus, Quicunq; manserit in ciuitate hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem profugerit ad Chaldæos, viuet, & erit anima eius sospes & viuens.
Sup. 21. c. 9.
3 Hæc dicit Dominus, Tradendo tradetur ciuitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eam.
4 Et dixerunt principes regi, Rogamus vt occidatur homo iste: de industria enim dissoluit manus virorum bellantium, qui remanserunt in ciuitate hac, & manus vniuersi populi, loquens ad eos iuxta verba hęc, siquidem homo iste non quærit pacem populo huic, sed malum.
5 Et dixit rex Sedecias, Ecce ipse in manibus vestris est: nec enim fas est regé vobis quidquam negare.
6 Tulerunt ergo Ieremiam, & proiecerunt eum in lacum Melchiæ filij Amelech, qui erat in vestibulo carceris: & submiserunt Ieremiam in funibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum. descendit itaq; Ieremias in cœnum.
7 Audiuit autem Abde-mélech Aethiops vir eunuchus qui erat in domo regis, quòd misissent Ieremiam in lacum: porrò rex sedebat in porta Ben-iamin.
8 Egressus est Abde-mélech de domo regis, & locutus est ad regem, dicens, ¶
9 Domine mi rex, malefecerunt viri isti omnia quæcunque perpetrarunt contra Ieremiam prophetam, mittentes eum in lacum, vt moriatur ibi fame. non sunt enim panes vltrà in ciuitate.
10 Præcepit itaq; rex Abde-mélech Aethiopi, dicens, Tolle tecum hinc triginta viros, & leua Ieremiam prophetam de lacu, antequam moriatur.

11 Assumptis ergo Abde-mélech secum viris ingressus est domum regis, quæ erat sub cellario: & tulit inde veteres pannos, & antiqua* quæ computruerant: & submisit ea ad Ieremiam in lacum per funiculos.
** vestimenta.*
12 Dixitq; Abde-mélech Aethiops ad Ieremiam, Pone veteres pannos, & hæc putrida sub cubito manuum tuarum, & hæc per funes. fecit ergo Ieremias sic.
13 Et extraxerunt Ieremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu. mansit autem Ieremias in vestibulo carceris.

D 14 Et misit rex Sedecias, & tulit ad se Ieremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini: & dixit rex ad Ieremiam, Interrogo ego te sermonem, ne abscondas à me aliquid.
15 Dixitq; Ieremias ad Sedeciam, Si annuntiauero tibi, nunquid non interficies me? & si consilium dedero tibi, non me audies.
16 Iurauit ergo rex Sedecias Ieremiæ clàm, dicens, Viuit Dominus qui fecit nobis animam hanc, si occidero te, & si tradidero te in manus virorum istorum, qui quærunt animam tuam.
17 Et dixit Ieremias ad Sedeciam, Hæc dicit E Dominus exercituum Deus Israël, Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, viuet anima tua, & ciuitas hæc non succendetur igni: & saluus eris tu, & domus tua.
18 Si autem nó exieris ad principes regis Babylonis, tradetur ciuitas hæc in manus Chaldęorum, & succendent eam igni: & tu non effugies de manu eorum.
19 Et dixit rex Sedecias ad Ieremiam, Solicitus sum propter Iudæos, qui transfugérunt ad Chaldæos: ne forté tradar in manus eorum, & illudant mihi.
20 Respondit autem Ieremias, Non te tradent. audi quæso vocem Domini, quã ego loquor ad te, & bene tibi erit, & viuet anima tua.
21 Quòd si nolueris egredi: iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus.
F 22 Ecce omnes mulieres quæ remanserunt in domo regis Iuda, educentur ad principes regis Babylonis: & ipsæ dicent, Seduxerunt te, & prævaluerunt aduersum te viri pacifici tui, demerserunt in cœno, & in lubrico pedes tuos, & recesserunt à te.
23 Et omnes vxores tuæ, & filij tui educentur ad Chaldæos: & nó effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: & ciuitatem hanc comburet igni.
24 Dixit ergo Sedecias ad Ieremiam, Nullus G sciat verba hæc, & non morieris.
25 Si autem audierint principes, quia locutus sum tecum: & venerint ad te, & dixerint tibi, Indica nobis quid locutus sis cum rege, ne celes nos, & nó te interficiemus: & quid locutus est tecum rex:
26 ¶ Dices ad eos, Proflrauit ego preces meas coram rege, ne me reduci iuberet in domum Ionathan, & ibi morerer.
27 Venerunt ergo omnes principes ad Ieremiam, & interrogauerunt eum: & locutus est eis iuxta omnia verba, quæ præceperat ei rex, & cessauerunt ab eo: nihil enim fuerat auditum.
28 Mansit verò Ieremias in vestibulo carceris, vsq; ad diem quo capta est Ierusalem: & factum est vt caperetur Ierusalem.

CAP. XXXIX.

Ierusalem à rege Babylonis capta: rex Sedecias fugiens capitur vnà cum principibus, cuius filij in conspectu ipsius trucidantur cum nobilibus, ipseq; exoculatur, ac vinctus in Babylonem ducitur: subuerso autem muro Ierusalem, & palatio aliisq; domibus igne succensis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Ieroselymis relinquitur, Ieremias verò de carcere vestibulo liber eductur.

ANno nono Sedeciæ regis Iuda, mense de- 1 A
cimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus eius ad Ierusalem, & obsidebant eam. *4. Reg. 25. à 1. Infr. 52. a. 4.*
2 Vndecimo autem anno Sedeciæ, mense quarto, quinta' mensis aperta est ciuitas. ** nona h.*
3 Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, & sederunt in porta media: Neregel, Seréser, Semegar-nabu, Sar-sachim, Rab-sares, Neregel, Seréser, Reb-mag, & omnes reliqui principes regis Babylonis.
4 Cumq; vidisset eos Sedecias rex Iuda, & omnes viri bellatores, fugerunt & egressi sunt nocte de ciuitate per viam horti regis, & per portam quæ erat inter duos muros, & egressi sunt ad viam deserti.
5 Persecutus est autem eos exercitus Chal- B
dæorum: & comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Ierichontinæ, & captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblátha, quę est in terra-Emath: & locutus est ad eum iudicia.
6 Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblátha, in oculis eius: & omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis.
7 Oculos quoq; Sedeciæ eruit: & vinxit eum compedibus, vt duceretur in Babylonem.
8 Domum quoq; regis, & domum vulgi succenderunt Chaldæi igni: & murum Ierusalem subuerterunt.
9 Et reliquias populi, qui remanserant in ciuitate, & perfugas qui transfugerant ad eũ, & superfluos vulgi qui remanserant, transtulit Nabuzardan magister militũ in Babylonem.
10 Et de plebe pauperum, qui nihil penitus C
habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in Terra-Iuda: & dedit eis vineas & cisternas in die illa.
11 Præceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Ieremia Nabuzardan magi-

12 ſtro militum, dicens: ¶ Tolle illum, & pone ſuper eum oculos tuos, nihilq; ei mali facias: ſed vt voluerit, ſic facias ei.

13 Miſit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & ℣ Nabuſezbaz' & Rab-ſares, & Neregel, & Serēſer, & Reb-mag, & omnes optima-

14 tes regis Babylonis, ¶ miſerunt & tulerunt Ieremiam de veſtibulo carceris, & tradiderunt eum Godoliæ filio Ahicam filio Saphan, vt intraret in domum, & habitaret in populo.

D 15 Ad Ieremiam autem factus fuerat ſermo Domini, cum clauſus eſſet in veſtibulo car-

16 ceris, dicens, ¶ Vade, & dic Abdemélech Aethiopi, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël, Ecce, ego inducam ſermones meos ſuper ciuitatem hanc in malum, & non in bonum: & erunt in conſpectu tuo in die illa.

17 Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non tradēris in manus virorum, quos tu for-

18 midas: ¶ Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: ſed erit tibi anima tua in ſalutem, quia in me habuiſti fiduciam, ait Dominus.

Nabu & Sesban 16.

CAP. XL.

Ieremiæ permittitur liberè habitare vbicunque voluerit, qui vnà cum diſperſis Iudæis venit ad Godoliā præfectum reliquijs Iudæorum: qui Godolias audire noluit Iohanam monentem ipſum de Iſmahel intentante ei mortem.

A 1 SErmo qui factus eſt ad Ieremiam à Domino, poſtquam dimiſſus eſt à Nabuzardan magiſtro militiæ de Rama, quando tulit eū vinctum catenis in medio omnium qui migrabant de Ieruſalem & Iuda, & ducebantur in Babylonem.

2 Tollens ergo princeps militiæ Ieremiam, dixit ad eum, Dominus Deus tuus locutus

3 eſt malum hoc ſuper locum iſtum, ¶ & adduxit: & fecit Dominus ſicut locutus eſt: quia peccaſtis Domino, & non audiſtis vocem eius, & factus eſt vobis ſermo hic.

4 Nunc ergo ecce ſolui te hodie de catenis, quæ ſunt in manibus tuis: ſi placet tibi vt venias mecum in Babylonem, veni: & ponam oculos meos ſuper te: ſi autem diſplicet tibi venire mecum in Babylonem, reſide: ecce omnis terra in conſpectu tuo eſt, quod elegeris, & quò placuerit tibi vt vadas, illuc perge.

B 5 Et mecū noli venire: ſed habita apud Godoliam filium Ahicam filij Saphan, quem præpoſuit rex Babylonis ciuitatibus Iudæ: habita ergo cum eo in medio populi: vel quocunque placuerit tibi vt vadas, vade. Dedit quoque ei magiſter militiæ cibaria, & munuſcula, & dimiſit eum.

6 Venit autem Ieremias ad Godoliam filium Ahicam in Maſphath: & habitauit cum eo in medio populi, qui relictus fuerat in terra.

7 Cumq; audiſſent omnes principes exercitus, qui diſperſi fuerant per regiones, ipſi & ſocij eorum, quòd præpoſiſſet rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terræ: & quòd commendaſſet ei viros, & mulieres, & parvulos, & de pauperibus terræ qui nō fuerant translati in Babylonem.

8 Venerunt ad Godoliam in Maſphath & Ismahel filius Nathaniæ, & Iohanan, & Ionathan, filij Caree, & Sareas filius Thanehumeth, & filij Ophi qui erant de Nethophathi, & Iezonias filius Maachathi, ipſi & viri eorum.

9 Et iurauit eis Godolias filius Ahicam filij Saphan, & comitibus eorum, dicens, Nolite timere ſeruire Chaldæis: habitate in terra, & ſeruite regi Babylonis, & bene erit vobis.

10 Ecce ego habito in Maſphath, vt reſpondeam præcepto Chaldæorum, qui mittuntur ad nos: vos autē colligite vindemiā, & meſem & oleum, & condite in vaſis veſtris: & manete in vrbibus veſtris, quas tenetis.

11 Sed & omnes Iudæi qui erant in Moab, & in ℣ filijs' Ammon, & in Idumæa, & in vniuerſis regionibus, audito quòd dediſſet rex Babylonis reliquias in Iudæa, & quòd præpoſuiſſet ſuper eos Godoliam filiū Ahicam filij Saphan: ¶ reuerſi ſunt, inquam, omnes Iudæi de vniuerſis locis ad quæ profugerant, & venerunt in terram Iuda ad Godoliam ad Maſphath: & collegerunt vinum, & meſem multam nimis.

13 Iohanan autē filius Caree, & omnes principes exercitus, qui diſperſi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Maſphath.

14 Et dixerunt ei, Scito quòd Baalis rex filiorum Ammon miſit Iſmahel filium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam.

15 Iohanan autem filius Caree dixit ad Godoliam ſeorſum in Maſphath loquens, Ibo, & percutiam Iſmahel filium Nathaniæ: nullo ſciente: ne interficiat animam tuam, & diſſipētur omnes Iudæi qui congregati ſunt ad te, & peribunt reliquiæ Iuda.

16 Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanan filium

filium Caree, Noli facere verbum hoc: falſum enim tu loqueris de Iſmahel.

CAPVT XLI.

Iſmahel dolo occidit Godoliam præfectum cum Iudæis & Chaldæis, qui cum eo erant in Maſphath: aliosq; octoginta interimens, pepercit decem qui ſe theſauros habere dicebant: ac tandem veritus Iohanan ac principes bellatorum, fugit cum octo viris, liberato populo quem ceperat captiuum: omnes autem qui reliqui ſunt, ſtatuunt fugere in Aegyptum à facie Chaldæorum.

A 1 ET factum eſt in menſe ſeptimo, venit Iſmahel filius Nathanię, filij Eliſama de ſemine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Maſphath: & comederunt ibi panes ſimul in Maſphath.

2 Surrexit autem Iſmahel filius Nathaniæ, & decem viri qui cum eo erant, & percuſſerunt Godoliam filium Ahicam filij Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ.

3 Omnes quoque Iudæos qui erant cum Godolia in Maſphath, & Chaldæos qui reperti ſunt ibi & viros bellatores percuſsit Iſmahel.

4 Secundo autem die poſtquam occiderat

5 Godoliam nullo adhuc ſciente, ¶ venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri: raſi barba, & ſciſsis veſtibus, & ſqualentes: & munera & thus habebant in

B 6 manu, vt offerrent in domo Domini. Egreſſus ergo Iſmahel filius Nathaniæ in occurſum eorum de Maſphath, incedens & plorans ibat: cùm autem occurriſſet eis, dixit ad eos, Venite ad Godoliam filium Ahicam.

7 Qui cùm veniſſent ad medium ciuitatis, interfecit eos Iſmahel filius Nathaniæ circa

8 medium laci, ipſi & viri qui erant cum eo. Decem autem viri reperti ſunt inter eos, qui dixerūt ad Iſmahel, Noli occidere nos: quia habemus theſauros in agro, frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et ceſſauit: & nō

9 interfecit eos cum fratribus ſuis. Lacus autem in quem proiecerat Iſmahel omnia cadauera virorū quos percuſsit propter Godoliam, ipſe eſt quem fecit rex Aſa,

C propter Baaſa regem Iſraēl: ipſum repleuit Iſmahel filius Nathaniæ occiſis.

10 Et captiuas duxit Iſmahel omnes reliquias populi, qui erant in Maſphath: filias regis, & vniuerſum populū qui remanſerat in Maſphath: quos commendauerat Nabuzardan princeps militiæ, Godoliæ filio Ahicam. Et cepit eos Iſmahel filius Nathaniæ: & abijt, vt tranſiret ad filios Ammon.

11 Audiuit autem Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum qui erant cum eo, omne malum quod fecerat Iſmahel filius Nathaniæ.

12 Et aſſumptis vniuerſis viris, profecti ſunt vt bellarent aduerſum Iſmahelem filiū Nathaniæ, & inuenerunt eum ad aquas multas quæ ſunt in Gabaon.

13 Cumque vidiſſet omnis populus qui erat D cum Iſmahel, Iohanan filium Caree, & vniuerſos principes bellatorū qui erant cum eo, lætati ſunt.

14 Et reuerſus eſt omnis populus, quem ceperat Iſmahel, in Maſphath: reuerſusq; abijt ad Iohanan filium Caree.

15 Iſmahel autem filius Nathaniæ fugit cum octo viris à facie Iohanan, & abijt ad filios Ammon.

16 Tulit ergo Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum qui erant cum eo, vniuerſas reliquias vulgi, quas reduxerant ab Iſmahel filio Nathaniæ de Maſphath, poſtquam percuſsit Godoliam filium Ahicam: fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos quos reduxerat de Gabaon.

17 Et abierunt, & ſederunt peregrinantes in Chamaan, quę eſt iuxta Beth-lehē: vt per-

18 gerent, & introirent Aegyptum ¶ à facie Chaldæorum. timebant enim eos, quia percuſſerat Iſmahel filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam, quem præpoſuerat rex Babylonis in terra Iuda.

CAPVT XLII.

Miſſus Ieremias ad orandum ac conſulendū Dominum pro reliquijs Iudæorū, reſpondet ipſos fore ſaluos ſi in Iudæa maneant: ſi autē in Aegyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, & peſte morituros.

ET acceſſerunt omnes principes bellato- 1 A *Ioſiæ 2.*
rum, & Iohanan filius Caree, & Iezonias *Oſiæ 6.*
filius ℣ Oſaiæ', & reliquum vulgus à paruo

2 vſq; ad magnū: ¶ Dixeruntq; ad Ieremiam prophetam, Cadat oratio noſtra in conſpectu tuo: & ora pro nobis ad Dominū Deum tuum pro vniuerſis reliquijs iſtis, quia derelicti ſumus pauci de pluribus, ſicut oculi tui

3 nos intuentur: ¶ Et annuntiet nobis Dominus Deus tuus viam per quam pergamus, & verbum quod faciamus.

4 Dixit autem ad eos Ieremias propheta, Audiui: ecce ego oro ad Dominum Deum veſtrum ſecundum verba veſtra, omne ver-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bum quodcunq; responderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quicquam.

5 Et illi dixerunt ad Ieremiam, Sit Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non iuxta omne verbum in quo miserit te Dominus
6 Deus tuus ad nos, sic faciemus: ¶ Siue bonum est, siue malum, voci Domini Dei nostri ad quem mittimus te, obediemus: vt benè sit nobis cùm audierimus vocem Domini Dei nostri.

B 7 Cùm autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Ieremiam.

8 Vocauitq; Iohanan filium Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & vniuersum populum à minimo vsque ad magnum.

9 Et dixit ad eos, Hæc dicit Dominus Deus Israël, ad quem misistis me, vt prosternerem
10 preces vestras in conspectu eius, ¶ Si quiescentes manseritis in terra hac, ædificabo vos, & non destruam: plantabo, & non euellã: iam enim placatus sum super malo quod feci vobis.

11 Nolite timere à facie regis Babylonis, quẽ vos pauidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dominus: quia vobiscum sum ego, vt saluos vos faciam, & eruam de manu eius,
12 ¶ & dabo vobis misericordias, & miserebor vestri, & habitare vos faciam in terra vestra.

C 13 Si autem dixeritis vos, Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem Domini
14 Dei nostri, ¶ dicentes, Nequaquam, sed ad terram Aegypti pergemus: vbi non videbimus bellum, & clangorem tubæ non audiemus, & famem non sustinebimus: & ibi habitabimus.

15 Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiæ Iuda, Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Si posueritis faciem vestram, vt ingrediamini Aegyptum, & intra-
16 ueritis vt ibi habitetis: ¶ gladius quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in terra Aegypti: & fames pro qua estis solliciti, adhærebit vobis in Aegypto, & ibi moriemini.

17 Omnesq; viri qui posuerint faciem suam vt ingrediantur Aegyptum, vt habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali quod ego afferam super eos.

D 18 Quia hæc dicit Dominus exercituũ, Deus Israel, Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Ierusalẽ: sic conflabitur indignatio mea super vos, cùm ingressi fueritis Aegyptum: & eritis in iusiurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam vltrà videbitis locum istum.

19 Verbum Domini super vos reliquiæ Iudæ: nolite intrare Aegyptum: Scientes scietis
20 quia obtestatus sum vos hodie, ¶ quia decepistis animas vestras. vos enim misistis me ad Dominum Deum ℣ nostrum' dicentes, ℣ nobis
Ora pro nobis ad Dominũ Deum nostrum. & iuxta omnia quæcunque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuntia nobis, & faciemus.

21 Et annuntiaui vobis hodie, & non audistis vocẽ Domini Dei vestri super vniuersis pro quibus misit me ad vos.

22 Nunc ergo scientes scietis quia gladio & fame & peste moriemini in loco ad quem voluistis intrare vt habitaretis ibi.

CAPVT XLIII.

Reliquiæ Iudæorum non audientes Domini præceptum quod referebat Ieremias, proficiscuntur vnà cum Ieremia & Baruch in Aegyptum, vbi constituta Ieremias vaticinatur regem Babylonis vastaturum terram Aegypti cum idolis suis, eáq; dominaturum.

FActum est autem, cùm complesset Ieremias loquens ad populum vniuersos sermones Domini Dei eorum, pro quibus mi-
2 serat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba hæc: ¶ dixit Azarias filius ℣ Iosiæ', & Iohanan filius Caree, & omnes viri superbi, dicentes ad Ieremiam, Mendacium tu loqueris: nõ misit te Dominus Deus noster, dicens, Ne ingrediamini Aegyptum vt habitetis illic.

3 Sed Baruch filius Neriæ incitat te aduersum nos, vt tradat nos in manus Chaldæorum vt interficiat nos, & traducti faciat in Babylonem.

4 Et nõ audiuit Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, & vniuersus populus, vocem Domini vt manerent in terra
5 Iuda: ¶ Sed tollens Iohanan filius Caree, & vniuersi principes bellatorum vniuersos reliquiarũ Iuda, qui reuersi fuerant de cunctis gentibus ad quas fuerant antè dispersi, vt habitarent in terra-Iuda: ¶ viros & mulieres, & paruulos, & filias regis: & omnem animã quam reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cum Godolia filio Ahicam filij Saphan: & Ieremiam prophetam, & Baruch filium Neriæ.

7 Et ingressi sunt in terram Aegypti, quia non obedierunt voci Domini: & venerunt

Ex

8 Et factus est sermo Domini ad Ieremiam
9 in Taphnis, dicẽs, ¶ Sume lapides grandes in manu tua, & abscondes eos in crypta, quę est sub muro lateritio in porta domus Pharaonis in Taphnis: cernentibus viris Iudæis.
10 Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce, ego mittam, & assumam Nabuchodonosor regẽ Babylonis seruum meum: & ponam thronum eius super lapides istos quos abscondi, & statuet solium suum super eos.

D 11 Veniensque percutiet terram Aegypti: quos in mortem, in mortem: & quos in captiuitatem, in captiuitatem: & quos in gladium, in gladium.

12 Et succendet ignem in delubris deorum Aegypti, & comburet ea, & captiuos ducet illos: & amicietur terra-Aegypti, sicut amicitur pastor pallio suo: & egredietur inde in pace.

13 Et conteret statuas domus Solis quæ sunt in terra Aegypti: & delubra deorum Aegypti comburet igni.

CAPVT XLIIII.

Iudæi in Aegypto reprehensi à Ieremia super idololatria, obstinatè respondẽt vnà cum multitudine mulierũ, se permansuros in idololatria inueterata: quos Ieremias prædicit vniuersos gladio & fame consumendos, regemq; Aegypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terram Aegypti prorsus vastandam.

A 1 VErbum quod factum est ad Ieremiam, ad omnes Iudæos qui habitabant in terra Aegypti, habitantes in Magdalo, & in Taph
2 nis, & in Memphis, & in terra Phatures, dicens, ¶ Hæc dicit Dominus exercituũ Deus Israël, Vos vidistis omne malũ istud quod adduxi super Ierusalem, & super omnes vrbes Iudæ: & ecce desertæ sunt hodie, & non
3 est in eis habitator: ¶ Propter malitiã quam fecerunt, vt me ad iracundiam prouocarẽt, & irent, & sacrificarent, & colerent deos alienos quos nesciebant & illi & vos & patres vestri.

4 Et misi ad vos omnes seruos meos prophetas de nocte consurgens, mittensq; & dicẽs, Nolite facere verbũ abominationis huiusce modi quam odiui'.

5 Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam vt conuerterentur à malis suis, & non sacrificarent dijs alienis.

B 6 Et conflata est indignatio mea & furor meus: & succensa est in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ierusalem: & versæ sunt in solitudinem & vastitatem secundũ diem hanc.

7 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Quare vos facitis malum grande-hoc' contra animas vestras: vt intereat ex vobis vir & mulier, paruulus & lactens de medio Iudæ, nec relinquatur vobis quic-
8 quam reliduum: ¶ Prouocantes me in operibus manuum vestrarum, sacrificando dijs alienis in terra-Aegypti, in quam ingressi estis vt habitetis ibi: & dispereatis, & sitis in maledictionem & in opprobrium cunctis gentibus terræ?

9 Nunquid obliti estis mala patrum vestrorum, & mala regum Iuda, & mala vxorum ℣ eius', & mala vestra, & mala vxorum ve- ℣ eorum 6.
strarum, quę fecerunt in terra Iuda, & in regionibus Ierusalem?

10 Non sunt mundati vsque ad diem hanc: & non timuerunt, & non ambulauerunt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis & coram patribus vestris.

11 Ideo hæc dicit Dominus exercituũ Deus C
Israël, Ecce ego ponam faciem meam in vo Amos 9.a.4
bis in malum: & disperdam omnem Iudam.

12 Et assumam reliquias Iudæ, qui posuerunt facies suas vt ingrederentur terram Aegypti, & habitarent ibi: & cõsumentur omnes in terra Aegypti: cadent in gladio & in fame: & consumentur à minimo vsq; ad maximum, in gladio & in fame morientur: & erunt in iuiurandum, & in miraculum, & in maledictionem, & in opprobrium.

13 Et visitabo * habitatores terræ Aegypti, si- * *super 4.*
cut visitaui super Ierusalem: in gladio & fame, & peste.

14 Et non erit qui effugiat, & sit residuus de reliquijs Iudæorum qui vadunt vt peregrinentur in terra Aegypti: & reuertantur in terram Iuda ad quam ipsi eleuant animas suas, vt reuertantur & habitent ibi. non reuertentur nisi qui fugerint.

15 Responderunt autem Ieremiæ omnes viri D
scientes quòd sacrificarent vxores eorũ dijs alienis: & vniuersæ mulieres quarũ stabat multitudo grandis: & omnis populus habitantium in terra-Aegypti in Phatures, di-
16 centes, ¶ Sermonem quem locutus es ad nos in nomine Domini nõ audiemus ex te:

17 ¶ sed facientes faciemus omne verbũ quod *Sup. 7. d. 18.*
egredietur de ore nostro, vt sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos & patres nostri, reges nostri & principes nostri in vrbib' Iuda, & in platéis Ierusalem, & saturati sumus panibus, & benè nobis erat, malumq; non vidimus.

Ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 Ex eo autem tempore quo cessauimus sacrificare reginæ cæli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio & fame consumpti sumus.

E 19 Quòd si nos sacrificamus reginæ cæli, & libamus ei libamina: nunquid sine viris nostris fecimus ei placentas ad colendũ eam, & libandum ei libamina? *Sup.7.d.18.*

20 Et dixit Ieremias ad omnem populum, aduersum viros, & aduersum mulieres, & aduersum vniuersam plebem, qui responderant ei verbum, dicens, ¶ Nunquid non sacrificium quod sacrificastis in ciuitatibus Iuda & in plateis Ierusalem vos & patres vestri, reges vestri & principes vestri & populus terræ, horum recordatus est Dominus, & ascendit super cor eius?

22 Et non poterat Dominus vltrà portare propter malitiam studiorum vestrorum, & propter abominationes quas feciſtis: & facta est terra vestra in desolationem, & in stuporem, & in maledictũ, eò quòd non sit habitator, sicut est dies hæc.

23 Propterea quòd sacrificaueritis idólis, & peccaueritis Domino: & non audieritis vocem Domini, & in lege & in præceptis, & in testimonijs eius non ambulaueritis: idcirco euenerunt vobis mala hæc, sicut est dies hæc.

F 24 Dixit autem Ieremias ad omnem populum & ad vniuersas mulieres: Audite verbum Domini omnis Iuda, qui estis in terra

25 Aegypti: ¶ Hæc inquit Dominus exercituum Deus Israël, dicens, Vos & vxores vestræ locuti estis ore vestro, & manibus vestris implestis, dicentes, Faciamus vota nostra quę vouimus, vt sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina, implestis vota vestra, & opere perpetrastis ea.

26 Ideo audite verbum Domini omnis Iuda, qui habitatis in terra Aegypti, Ecce ego iuraui in nomine meo magno, ait Dominus, quia nequaquam vltrà vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Iudæi dicentis, Viuit Dominus Deus, in omni terra Aegypti.

G 27 Ecce ego vigilabo super eos in malũ, & nõ in bonum: & consumentur omnes viri Iuda qui sunt in terra Aegypti, gladio & fame, donec penitus consumantur.

28 Et qui fugerint gladium, reuertentur de terra Aegypti in terram Iuda, viri pauci: & scient omnes reliquiæ Iuda ingredientium terram Aegypti, vt habitent ibi, cuius sermo compleatur, meus, an illorum.

29 Et hoc vobis signum, ait Dominus, quòd visitem ego super vos in loco isto: vt sciatis quia verè complebuntur sermones mei contra vos in malum.

30 Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradã Pharaonem Ephree regem Aegypti in manu inimicorum eius, & in manu quærentium animam illius: sicut tradidi Sedeciam regem Iuda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, & quærẽtis animam eius.

CAPVT XLV.

Deus per Ieremiam arguit Baruch quòd quærentur se dolorem habere & non requiem, cui tamen ostendit caterorum vastatione pollicetur securitatem.

A VErbum quod locutus est Ieremias propheta ad Baruch filium Neriæ, cùm scripsisset verba hęc in libro ex ore Ieremiæ, anno quarto Ioacim filij Iosię regis Iuda, dicens: ¶ Hęc dicit Dominus Deus Israel ad te

2 Baruch, ¶ Dixisti, Vę misero mihi, quoniam addidit Dominus dolorẽ dolori meo: laboraui in gemitu meo, & requiem nõ inueni.

3 Hęc dicit Dominus: Sic dices ad eum: Ecce quos ędificaui, ego destruo: & quos plantaui, ego euello, & vniuersam terram hanc.

4 Et tu quęris tibi grandia? noli quærere, quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus: & dabo tibi animam tuam in salutem in omnibus locis ad quæcunque perrexeris.

CAPVT XLVI.

Dominus per Ieremiam Pharaoni & Aegypto pronuntiat desolationem, quam inducet Nabuchodonosor, Iudæis autem & filijs Israël consolationem tandem ac liberationem: vniuersis vero gentibus aliquando Dominus illos eiecerat, vastationem.

A QVod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam contra gentes ¶ ad

2 Aegyptum aduersum exercitum Pharaonis Nechao regis Aegypti, qui erat iuxta fluuium Euphráten in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in quarto anno Ioacim filij Iosiæ regis Iuda.

3 Præparate scutum & clypeum, & procedite ad bellum.

4 Iungite equos, & ascendite equites: state in galeis, polite lanceas, induite vos loricis.

5 Quid igitur? vidi ipsos pauidos & terga vertentes, fortes eorum cæsos: fugerunt conciti, nec respexerunt: terror vndiq; ait Dominus.

6 Non ∥ fugiat' velox, nec saluari se putet fortis: ad Aquilonem iuxta flumen Euphráten corruerũt, & ceciderunt.

7 Quis est iste, qui quasi flumen ascendit: & veluti fluuiorum, intumescunt gurgites eius?

8 Aegyptus, fluminis instar ascendit, & veluti flumina mouebuntur fluctus eius, & dicet, Ascendens operiam terram: perdam ciuitatem, & habitatores eius.

9 Ascendite equos, & exultate in curribus, & procedant fortes, Aethiopia & Lybies tenentes scutum, & Lydij arripientes, & iacientes sagittas.

C 10 Dies autem ille Domini Dei exercituum dies vltionis, vt sumat vindictam de inimicis suis: deuorabit gladius, & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum: victima enim Domini Dei exercituum in terra Aquilonis iuxta flumen Euphráten.

11 Ascende in Galaad, & tolle resinam virgo filia Aegypti: frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi.

12 Audierunt gentes ignominiam tuam, & vlulatus tuus repleuit terram: quia fortis impegit in fortẽ, & ambo pariter cõciderunt.

D 13 Verbum quod locutus est Dominus ad Ieremiam prophetam, super eo quòd venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis,

14 & percussurus terram Aegypti: ¶ Annunciate Aegypto, & auditum facite in Magdalo, & resonet in Memphis, & in Taphnis, dicite: Sta, & præpara te: quia deuorabit gladius ea quæ per circuitum tuum sunt.

15 Quare computruit fortis tuus? non stetit: quoniam Dominus subuertit eum.

16 Multiplicauit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum, & dicent, Surge, & reuertamur ad populum nostrum, & ad terram natiuitatis nostræ, à facie gladij columbæ.

17 Vocate nomen Pharaonis regis Aegypti tumultum, adduxit tempus.

E 18 Viuo ego (inquit rex, Dominus exercituũ nomen eius) quoniam sicut Thabor in montibus, & sicut Carmelus in mari, veniet.

19 Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Aegypti: quia Memphis in solitudinẽ erit, & deseretur, & inhabitabilis erit.

20 Vitula elegans atque formosa Aegyptus: stimulator ab Aquilone veniet ei.

21 Mercenarij quoque eius qui versabantur in medio eius, quasi vituli saginati versi sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt, quia dies interfectionis eorum venit super eos, tempus visitationis eorum.

22 Vox eius quasi æris sonabit quoniam cum exercitu properabunt, & cum securibus venient ei, quasi cædentes ligna.

23 Succiderunt saltũ eius, ait Dominus, qui F
supputari non potest: multiplicati sunt super locustas, & non est eis numerus.

24 Confusa est filia Aegypti, & tradita in ∥ manum', populi Aquilonis. *∥ manus 8.*

25 Dixit Dominus exercituum Deus Israël, Ecce, ego visitabo super tumultum Alexandriæ, & super Pharaonem, & super Aegyptum, & super deos eius, & super reges eius: & super Pharaonem, & super eos qui confidunt in eo.

26 Et dabo eos in ∥ manum' quærentium animam eorum, & in ∥ manum' Nabuchodonosor regis Babylonis, & in ∥ manum' seruorũ eius: & post hæc habitabitur sicut diebus pristinis, ait Dominus. *∥ manus 8.*

27 Et tu ne timeas serue meus Iacob, & ne G
paueas Israël: quia ecce ego saluum te faciam de longinquo, & semen tuum de terra captiuitatis suæ: & reuertetur Iacob, & requiescet, & prosperabitur, & nõ erit qui exterreat eum. *Esa.43.a.1. 44.a.2. Sup.30.b.10.*

28 Et tu noli timere serue meus Iacob, ait Dominus: quia tecũ ego sum, quia ego consumam cunctas gentes ad quas eieci te: te verò non consumam, sed castigabo te in iudicio, nec quasi innocenti parcam tibi.

CAPVT XLVII.

Vastatio prædicitur Palæsthinorum, Tyri, Sidonis, Gaza & Ascalonis.

QVod factum est verbum Domini ad Ie- 1 A
remiam prophetam contra Palæsthinos,

2 antequã percuteret Pharao Gazam, ¶ Hęc dicit Dominus, Ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans: & operient terram & plenitudinem eius, vrbem & habitatores eius: clamabunt homines, & ∥ vlulabunt omnes habitatores' terræ, ¶ à strepitu pompæ armorum, & bellatorum eius, à commotione quadrigarum eius, & multitudine rotarum illius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis, *∥ vlulabit omnis habitator*

4 ¶ pro aduentu diei in quo vastabuntur omnes Philisthijm, & disipabitur Tyrus & Sidon cum omnibus reliquis auxilijs suis. depopulatus est enim Dominus Palæsthinos, reliquias insulæ Cappadociæ.

5 Venit caluitium super Gazam: conticuit Ascalon, & reliquiæ vallis earum vsquequo

6 concidêris, ¶ O mucro Domini? vsquequo non quiesces? Ingredere in vaginam tuam: refrigerare, & sile.

7 Quomodo quiescet cùm Dominus præceperit ei aduersus Ascalonem, & aduersum

maritи-

Universidad de Deusto
Biblioteca

maritimas eius regiones, ibique condixerit illi?

CAPVT XLVIII.

Prædicit Dominus vastationem Moab & omnium vrbium eius, sed in nouissimis diebus captiuitatem ipsorũ relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium suum à sanguine prohibens.

A 1 AD Moab. Hæc dicit Dominus exercituũ Deus Israël, Væ super Nabo, quoniam vastata est & cõfusa: capta est Cariathaim, confusa est fortis, & tremuit.

2 Non est vltrà exultatio in Moab contra Hesebon: cogitauerunt malum, Venite, & disperdamus eam de gente. ergo silens conticesces, sequeturq; te gladius.

3 Vox clamoris de Oronaim: vastitas, & contritio magna.

4 Contrita est Moab: annuntiate clamorem paruulis eius.

5 Per ascensum enim Luith plorans ascendet in fletu: quoniam in descensu Oronaim

6 hostes vlulatũ contritionis audierunt, ¶ Fugite, saluate animas vestras: & eritis quasi myricæ in deserto.

Sup.17.a.6. Sup.17.a.5. 7 Pro eo enim quòd habuisti fiduciam in munitionibus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capiêris: & ibit Chamos in transmigrationẽ, sacerdotes eius, & principes eius simul.

B 8 Et veniet prædo ad omnem vrbem, & vrbs nulla saluabitur: & peribũt valles, & dissipabuntur campestria, quoniam dixit Dominus, ¶ Date florem Moab, quia florens egredietur: & ciuitates eius desertæ erunt & inhabitabiles.

10 Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter: & maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.

11 Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis: nec transfusus est de vase in vas, & in transmigrationem non abijt: idcirco permansit gustus eius in eo, & odor eius non est immutatus.

12 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam ei ordinatores & stratores lagunculorum, & sternent eum: & vasa eius exhaurient, & lagunculas eorum collident.

13 Et confundetur Moab à Chamos, sicut cõfusa est domus Israël à Beth-el, in qua habebat fiduciam.

3.Reg.12.d.16. §.29. Isa.16.b.6.

14 Quomodo dicitis, Fortes sumus, & viri robusti ad præliandum?

C 15 Vastata est Moab, & ciuitates illius *succenderunt: & electi iuuenes eius descenderunt in occisionem: ait rex, Dominus exercituum nomen eius.

*ascenderunt 14.

16 Prope est interitus Moab, vt veniat, & malum eius velociter accurret nimis.

17 Consolamini eum omnes qui estis in circuitu eius, & vniuersi qui scitis nomen eius: dicite, Quomodo confracta est virga fortis, baculus glorioſus?

18 Descende de gloria, & sede in siti habitatio filiæ Dibon: quoniam vastator Moab ascendet* ad te, dissipabit munitiones tuas.

*ſolum

19 In via sta, & prospice habitatio Aroer: interroga fugientẽ: & ei qui euasit, dic: Quid accidit?

20 Confusus est Moab, quoniam victus est: vlulate, & clamate, annuntiate in Arnon quoniam vastata est Moab.

21 Et iudicium venit ad terram campestrem: super Helon, & super Iasa, & super Mephaath, ¶ & super Dibon, & super Nabo, & super

22 per domum Deblathaim, ¶ & super Cariathaim, & super Beth-gamul, & super Beth-

23 maon, ¶ & super Carioth, & super Bosra, & super omnes ciuitates terræ Moab, quæ longè & propè sunt.

24 Abcisum est cornu Moab, & brachium eius contritum est, ait Dominus.

25 Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus est: & allidet manum Moab in vomitu suo, & erit in derisum etiam ipse.

26 ¶ fuit enim in derisum tibi Israel: quasi inter fures reperisses eum. propter verba enim tua quæ aduersum illum locutus es, captiuus ducêris.

27 Relinquite ciuitates, & habitate in petra habitatores Moab, & estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis.

28 Audiuimus superbiam Moab, superbus est valde: sublimitatem eius & arrogantiam, & superbiam, & altitudinem cordis eius.

29 Ego scio, ait Dominus, iactantiam eius, & quòd non sit iuxta eam virtus eius, neque iuxta quod poterat conata sit facere.

30 Ideo super Moab eiulabo, & ad Moab vniuersam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes.

31 De planctu Iazer plorabo tibi vinea Sabma: propagines tuæ transierunt mare, vsque ad mare Iazer peruenerunt: super messem tuam, & vindemiam tuam prædo irruit.

32 Ablata est lætitia & exultatio de Carmelo & de terra Moab, & vinum de torcularibus tuis sustuli: nequaquam calcator vua hilarum celeusma cantabit.

33 De clamore Hesebõ vsq; Eleale & Iasa, dederunt vocem suam: à Segor vsque ad Oronaim vitulam* conternantem: aquæ quoq; Nemrim pessimæ erunt.

*tumulum 2.

34 Etauferam de Moab, ait Dominus: offerentem in excelsis, & sacrificantem dijs eius.

35 Propterea cor meum ad Moab quasi tibia* resonabit: & cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiarum: quia plus fecit quàm potuit, idcirco perierunt.

*ſonabit

36 Omne enim caput caluitium, & omnis barba rasa erit: in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium.

37 Super omnia tecta Moab, & in plateis eius omnis planctus: quoniam contriui Moab sicut vas inutile, ait Dominus.

38 Quomodo victa est, & vlulauerunt? quomodo deiecit ceruicem Moab, & confusus est? erit què Moab in derisum & in exemplum omnibus in circuitu suo.

39 Hæc dicit Dominus, Ecce quasi Aquila volabit, & extendet alas suas ad Moab.

40 Capta est Carioth, & munitiones comprehensæ sunt: & erit cor fortium Moab in die illa, sicut cor mulieris parturientis.

41 Et cessabit Moab esse populus: quoniam contra Dominum gloriatus est.

42 Pauor & fouea & laqueus super te ô habitator Moab, dicit Dominus.

43 Qui fugerit à facie pauoris, cadet in fouea: & qui conscenderit de fouea, capietur laqueo: adducam enim super Moab annum visitationis eorum, ait Dominus.

44 In vmbra Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Sion: & deuorauit partem Moab, & verticem filiorum tumultus.

45 Væ tibi Moab, periisti populе Chamos: quia comprehensi sunt filij tui, & filiæ tuæ in captiuitatem.

46 Et conuertam captiuitatem Moab in nouissimis diebus, ait Dominus.

Hucusque iudicia Moab.

CAPVT XLIX.

Desolatio Ammon, Idumææ, Damasci, Cedar, regionũ, Asor & Aelam prænuntiatur, captiuitas autem filiorum Ammon, ac Aelam tandem soluenda.

A 1 DE filios Ammon. Hæc dicit Dominus, Nunquid non filij sunt Israël? aut hæres non est ei? Cur igitur hæreditate possedit Melchom, Gad: & populus eius in vrbibus eius habitauit?

2 Ideo ecce dies veniunt, dicit Dominus: & auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum prælij, & erit in* tumultum* dissipata, filiæque eius igne succendentur, & possidebit Israël possessores suos, ait Dominus.

*tumulum 2.

3 Vlula Hesebon, quoniam vastata est Hai. clamate filij Rabbath, accingite vos cilicijs: plangite & circuite per sepes: quoniã Melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes eius, & principes eius simul.

4 Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua filia delicata, quæ confidebas in thesauris tuis, & dicebas, Quis veniet ad me?

5 Ecce ego inducam super te terrorem, ait B Dominus Deus exercituum, ab omnibus qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli à cõspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes.

6 Et post hæc reuerti faciam* captiuos filiorum Ammon, ait Dominus.

*fugientes &

7 Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus exercituum: Nunquid non vltrà est sapientia in Theman? Perijt consilium à filijs: inutilis facta est sapientia eorum.

8 Fugite & terga vertite, descendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionem Esau adduxi super eum, tempus visitationis eius.

9 Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret sibi.

10 Ego verò discooperui Esau, reuelaui abscondita eius, & celari nõ poterit: vastatum est semen eius, & fratres eius, & vicini eius, & non erit.

11 Relinque pupillos tuos: ego faciam eos viuere: & viduæ tuæ in me sperabunt.

12 Quia hæc dicit Dominus, Ecce, quibus C non erat iudicium vt biberent calicem, bibentes bibent: & tu quasi innocens relinquêris? non eris innocens, sed bibens bibes.

13 Quia per memetipsum iuraui, dicit Dominus, quòd in solitudinẽ & in opprobrium, & in desertum, & in maledictionem erit Bosra: & omnes ciuitates eius erunt in solitudines sempiternas.

14 Auditum audiui à Domino, & legatus ad gentes missus est, Congregamini, & venite contra eam, & consurgamus in prælium. *Abd.1.a.1.*

15 Ecce enim paruulum dedi te in gentibus, contemptibilem inter homines.

16 Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui: qui habitas in cauernis petræ, & apprehendere niteris altitudinem collis. cùm *Abd.1.a.4.*

exaltaueris quasi Aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus.

D 17 Et erit Idumæa deserta: omnis qui transibit per eam, stupebit, & sibilabit super omnes plagas eius.

Gen. 19. c. 24. Infr. 50. f. 40. 18 Sicut subuersa est Sodoma & Gomorrha, & vicinæ eius, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis.

19 Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam: quia subitò currere faciam eum ad illam, & quis erit electus quem præponam ei? quis enim similis mei? & quis sustinebit me? & quis est iste pastor, qui resistat vultui meo?

Iob 41. a. 1. Infr. 50. g. 44. 20 Propterea audite consilium Domini, quod iniit de Edom: & cogitationes eius, quas cogitauit de habitatoribus Theman, Si nõ deiecerint eos paruuli gregis, nisi dissipauerint cum eis habitaculum eorum.

21 A voce ruinæ eorum commota est terra: clamor in Mari-rubro auditus est vocis eius.

22 Ecce quasi Aquila ascẽdet & auolabit: & expandet alas suas super Bosram: & erit cor fortium Idumææ in die illa, quasi cor mulieris parturientis.

E 23 Ad Damascum. Confusa est Emath & Arphad: quia auditum pessimum audierunt, turbati sunt in mari: præ solicitudine quiescere non potuit.

24 Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam: angustia & dolores tenuerunt eam quasi parturientem.

25 Quomodo dereliquerunt ciuitatem laudabilem, vrbem lætitiæ?

26 Ideò cadent iuuenes eius in platéis eius: & omnes viri prælij conticescent in die illa, ait Dominus exercituum.

27 Et succendam ignem in muro Damasci, & deuorabit mœnia Ben-adad.

28 Ad Cedar, & ad regna Asor, quę percussit Nabuchodonosor, rex Babylonis, hæc dicit Dominus, Surgite, & ascendite ad Cedar, & vastate filios Orientis.

F 29 Tabernacula eorum, & greges eorum capient: pelles eorum, & omnia vasa eorum & camelos eorum tollent sibi: & vocabunt super eos formidinem in circuitu.*

** eius.*

30 Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete qui habitatis Asor, ait Dominus: iniit enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, & cogitauit aduersum vos cogitationes.

31 Consurgite, & ascendite ad gentem quietam, & habitantem confidenter, ait Dominus, non ostia, nec vectes eis: soli habitant.

32 Et erunt cameli eorum in direptionem, & multitudo iumentorum in prædam: & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam: & ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait Dominus.

33 Et erit Asor in habitaculum draconum, deserta vsque in æternum: non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.

34 Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam aduersus Aelam in principio regni Sedeciæ, regis Iuda, dicens:

35 Hæc dicit Dominus exercituum, Ecce ego confringam arcum Aelam, & summam fortitudinem eorum.

36 Et inducam super Aelam quatuor ventos à quatuor plagis cæli: & ventilabo eos in omnes ventos istos: & nõ erit gens ad quam non perueniant profugi Aelam.

37 Et pauere faciam Aelam coram inimicis suis, & in conspectu quærentium animam eorum: & adducam super eos malum, iram furóris mei, dicit Dominus, & mittam post eos gladium donec consumam eos.

38 Et ponam solium meum in Aelam: & perdam inde reges & principes, ait Dominus.

39 In nouissimis autẽ diebus reuerti faciam captiuos Aelam, dicit Dominus.

CAPVT L.

Babylon quæ in captiuitate affligit filios Israël, in terram suam fœliciter reductis, penitus vastabitur à regibus Aquilonis.

VErbum quod locutus est Dominus de Babylone, & de terra Chaldæorum in manu Ieremiæ prophetæ.

2 Annuntiate in Gentibus, & auditum facite, leuate signum, prædicate, & nolite celare: dicite, Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, cõfusa sunt sculptilia eius, superata sunt idóla eorum.

3 Quoniam ascendit contra eam gens ab Aquilone, quæ ponet terram eius in solitudinem: & non erit qui habitet in ea, ab homine vsque ad pecus, & moti sunt, & abierunt.

4 In diebus illis, & in tempore illo ait Dominus, venient filij Israël, ipsi & filij Iuda simul: ambulantes & flentes properabunt, & Dominum Deum suum quærent.

5 In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum:

eorum: venient, & apponentur ad Dominum fœdere sempiterno quod nulla obliuione delebitur.

6 Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos: feceruntque vagari in montibus: de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui.

7 Omnes qui inuenerunt, comederunt eos: & hostes eorum dixerunt, Non peccauimus: pro eo quòd peccauerunt Domino decóri iustitiæ, & expectatione patrum eorum Domino.

I 8 Recedite de medio Babylonis, & de terra Chaldæorum egredimini: & estote quasi hœdi ante gregem.

9 Quoniam ecce ego suscito, & adducam in Babylonem congregationem gentiũ magnarum de terra Aquilonis: & præparabuntur aduersus eam, & inde capietur: sagitta eius quasi viri fortis interfectoris non reuertetur vacua.

10 Et erit Chaldæa in prædam: omnes vastantes eam replebuntur, ait Dominus.

11 Quoniam exultatis, & magna loquimini, diripientes hæreditatem meam: quoniam effusi estis sicut ⁄ vitulus super herbam, & mugistis sicut tauri.

12 Confusa est mater vestra nimis, & adæquata pulueri quæ genuit vos: ecce nouissima erit in Gẽtibus, * deserta, inuia, & arens.

13 Abita Domini non habitabitur, sed redigetur tota in solitudinem: omnis qui transibit per Babylonem, stupebit, & sibilabit super vniuersis plagis eius.

14 Præparamini contra Babylonem per circuitum omnes qui intenditis arcum, debellate eam, non parcatis iaculis: quia Domino peccauit.

15 Clamate aduersus eam, vbique dedit manum, ceciderunt fundamenta eius: destructi sunt muri eius, quoniã vltio Domini est. vltionẽ accipite de ea: sicut fecit, facite ei.

16 Disperdite fatorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore messis: à facie gladij columbæ vnusquisque ad populum suum conuertetur, & singuli ad terram suam fugient.

17 Grex dispersit Israël, leones eiecerunt eũ: primus comedit eum rex Assur: iste nouissimus exossauit eum Nabuchodonosor rex Babylonis.

18 Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Ecce, ego visitabo regem Babylonis & terram eius: sicut visitaui regem Assur: ¶ & reducam Israël ad habitaculum suum, & pascetur ⁄ Carmelus & Basan, & in monte Ephraim & Galaad saturabitur anima eius. ** Carmelum 6.*

20 In diebus illis & in tempore illo, ait Dominus, quæretur iniquitas Israël, & non erit: & peccatum Iuda, & non inuenietur: quoniam propitius ero eis quos reliquero.

21 Super terram dominantium ascende, & super habitatores eius visita, dissipa, & interfice quæ post eos sunt, ait Dominus, & fac iuxta omnia quæ præcepi tibi.

22 Vox belli in terra, & contritio magna.

23 Quomodo confractus est, & contritus malleus vniuersæ terræ? quomodo versa est in desertum Babylon in gentibus?

24 Illaqueaui te, & capta es Babylon, & nesciebas: inuenta es & apprehensa: quoniam Dominum prouocasti.

25 Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa iræ suæ: quoniam opus est Domino Deo exercituum in terra Chaldæorum.

26 Venite ad eam ab extremis finibus, aperite vt exeant qui conculcent eam: tollite de via lapides, & redigite in aceruos & interficite eam: nec sit quicquam reliquum. E

27 Dissipate vniuersos fortes eius, descendat in occisionem: væ eis, quia venit dies eorũ, tempus visitationis eorum.

28 Vox fugientium, & eorum qui euaserunt de terra Babylonis: vt annuntient in Sion vltionem Domini Dei nostri, vltionem templi eius.

29 Annuntiate in Babylonem plurimis omnibus qui tendunt arcum: consistite aduersus eam per gyrum, & nullus euadat: reddite ei secundum opus suum: iuxta omnia quæ fecit, facite illi: quia contra Dominum erecta est, aduersum sanctum Israël.

30 Idcirco cadẽt iuuenes eius in platéis eius: & omnes viri bellatores eius conticescent in die illa, ait Dominus.

31 Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia venit dies tuus, tempus visitationis tuæ.

32 Et cadet superbus, & corruet, & non erit qui suscitet eum: & succendam ignem in vrbibus eius, & deuorabit omnia in circuitu eius.

33 Hęc dicit Dominus exercituum, Calumniam sustinent filij Israël & filij Iuda simul: omnes qui ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos. F

34 Redemptor eorum fortis, Dominus exercituum nomen eius, iudicio defendet causam

Universidad de Deusto
Biblioteca

sam eorum, vt exterreat terram, & commoueat habitatores Babylonis.

35 Gladius ad Chaldæos, ait Dominus, & ad habitatores Babylonis, & ad principes, & ad sapientes eius.

36 Gladius ad diuinos eius, qui stulti erunt: gladius ad fortes illius, qui timebunt.

37 Gladius ad equos eius, & ad currus eius, & ad omne vulgus quod est in medio eius: & erunt quasi mulieres: gladius ad thesauros eius, qui diripientur.

38 Siccitas super aquas eius erit & arescent: quia terra sculptilium est, & in portentis gloriantur.

39 Propterea habitabunt dracones cum fatuis sicarijs: & habitabunt in ea struthiones, & non inhabitabitur vltrà vsq; in sempiternum, nec extruetur vsque ad generationem & generationem.

Gen.19. e.24. Sup.49.d.8.

40 Sicut subuertit Dominus Sodomam & Gomorrham, & vicinas eius, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis.

G 41 Ecce populus venit ab Aquilone: & gens magna, & reges multi consurgent à finibus terræ.

42 Arcum & scutum apprehendent: crudeles sunt & immisericordes: vox eorum quasi mare sonabit, & super equos ascendent: sicut vir paratus ad prælium contra te filia Babylon.

43 Audiuit rex Babylonis famam eorum, & dissolutæ sunt manus eius: angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem.

44 Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam. quia subito currere faciam eum ad illam: & quis erit electus quem præponam ei? quis est enim similis mei? & quis sustinebit me? & quis est iste pastor qui resistat vultui meo?

Iob 41. a.1. Sup.49.d.20.

45 Propterea audite consiliũ Domini quod mente concepit aduersum Babylonem: & cogitationes eius quas cogitauit super terram Chaldæorum, Nisi detraxerint eos paruuli gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habitaculum eorum.

46 A voce captiuitatis Babylonis commota est terra, & clamor inter gentes auditus est.

CAPVT LI.

*Mala à regibus Medorum Babyloni imminentia * prædicuntur.*

A 1 HAec dicit Dominus, ecce ego suscitabo super Babylonem, & super habitatores eius, qui cor suum leuauerunt contra me: quasi ventum pestilentem,

2 Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam, & demolientur terram eius: quoniam venerunt super eam vndiq; in die afflictionis eius.

3 Non tendat qui tendit arcum suum, & contra ascendat loricatus. nolite parcere iuuenibus eius, interficite omnem militiam eius.

4 Et cadẽt interfecti in terra Chaldæorum, & vulnerati in regionibus eius.

5 Quoniam non fuit viduatus Israël & Iuda à Deo suo Domino exercituum: terra autem eorũ repleta est delicto à sancto Israel, & [illegible]

6 Fugite de medio Babylonis, & saluet vnusquisque animam suam. nolite tacere super iniquitatem eius: quoniam tempus vltionis* est à Domino, vicissitudinem ipse retribuet ei.

7 Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: de vino eius biberunt Gentes, & ideò commotæ sunt.

8 Subito cecidit Babylon, & contrita est: vlulate super eam, tollite resinam ad dolorem eius, si forte sanetur.

9 Curauimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam, & eamus vnusquisque in terram suam: quoniam peruenit vsque ad cælos iudicium eius, & eleuatum est vsque ad nubes.

10 Protulit Dominus iustitias nostras: venite & narremus in Sion opus Domini Dei nostri.

11 Acuite sagittas, implete pharetras: suscitauit Dominus spiritum regum Medorum: & contra Babylonem mens eius est vt perdat eam: quoniam vltio Domini est, vltio templi sui.

12 Super muros Babylonis leuate signum, augete custodiam: leuate custodes, præparate insidias: quia cogitauit Dominus, & fecit quæcunque locutus est contra habitatores Babylonis.

13 Quæ habitas super aquas multas, locuples in thesauris: venit finis tuus pedalis præcisionis tuæ.

14 Iurauit Dominus exercituum per animam suam, Quoniam replebo te hominibus quasi brucho, & super te celeusma cantabitur.

15 Qui fecit terram in fortitudine sua, & præparauit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos.

16 Dante eo vocem multiplicantur aquæ in cælo: qui leuat nubes ab extremo terræ, fulgura in pluuiam fecit: & produxit ventum de thesauris suis.

Stultus

17 Stultus factus est omnis homo à scientia: confusus est omnis conflator in sculptili: quia mendax est conflatio eius, nec est spiritus in eis.

18 Vana sunt opera, & risu digna, in tempore visitationis suæ peribunt.

19 Non sicut hæc, pars Iacob: quia qui fecit omnia, ipse est, & Israel sceptrum hereditatis eius: Dominus exercituum nomen eius.

20 Collidis tu mihi vasa belli, & ego collidam in te Gentes, & disperdam in te regna.

21 Et collidam in te equum, & equitẽ eius: & collidam in te currum, & ascensorẽ eius:

22 Et collidam in te virum & mulierem, & collidam in te senem & puerum, & collidam in te iuuenem & virginem.

23 Et collidam in te pastorem & gregem eius, & collidam in te agricolam & iugales eius, & collidam in te duces & magistratus.

24 Et reddam Babyloni, & cunctis habitatoribus Chaldeæ omne malum suum quod fecerunt in Sion in oculis vestris, ait Dominus.

25 Ecce ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis vniuersam terram: & extendam manum meam super te, & euolbustionis.

26 Et non tollent de te lapidem in angulũ, & lapidem in fundamenta, sed perditus in æternum eris, ait Dominus.

27 Leuate signum in terra: clangite buccina in Gentibus: sanctificate super eam Gentes: annuntiate contra illam regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum.

28 Sanctificate contra eam Gentes, reges Mediæ, duces eius, & vniuersos magistratus eius, cunctamq; terram potestatis eius.

29 Et commouebitur terra, & conturbabitur: quia euigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, vt ponat terram Babylonis deserta & inhabitabilem.

30 Cessauerunt fortes Babylonis à prælio, habitauerunt in præsidijs: deuoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula eius, contriti sunt vectes eius.

31 Currens obuiam currenti veniet: & nuntius obuius nuntianti: vt annuntiet regi Babylonis quia capta est ciuitas eius à summo vsque ad summum: ¶ & vada præoccupata sunt, & paludes incensę sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt.

33 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël, Filia Babylonis quasi area, tempus trituræ eius: adhuc modicum, & veniet tempus messionis eius.

34 Comẽdit me, deuorauit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi vas inane: absorbuit me quasi draco, repleuit ventrem suum teneritudine mea, & eiecit me.

35 Iniquitas aduersum me, & caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion, & sanguis meus super habitatores Chaldææ, dicit Ierusalem.

36 Propterea hæc dicit Dominus, Ecce ego iudicabo causam tuam, & vsciscar vltionem tuam: & desertum faciam mare eius, & siccabo venam eius.

37 Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum: stupor & sibilus, eo quòd non sit habitator.

38 Simul vt leones rugient, excutient comas veluti catuli leonum.

39 In calore eorum ponam potus eorum: & inebriabo eos, vt sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant, dicit Dominus.

40 Deducam eos quasi agnos ad victimam *quasi arietes cum hœdis. *& 18.

41 Quomodo capta est Sesach, & comprehensa est inclyta vniuersæ terræ? quomodo facta est in stuporem Babylon inter gentes?

42 Ascendit super Babylonem mare: multitudine fluctuum eius operta est.

43 Factæ sunt ciuitates eius in stuporem: terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis. *transiet 4.

44 Et visitabo super Bel in Babylone, & eijciam quod absorbuerat de ore eius: & non confluẽt ad eum vltrà Gentes, siquidem & murus Babylonis corruet.

45 Egredimini de medio eius populus meus: vt saluet vnusquisque animam suam ab ira furoris Domini.

46 Et ne forte molescat cor vestrum, & timeatis auditum qui audietur in terra: & veniet in anno auditio, & post hunc annum auditio: & iniquitas in terra, & dominator super dominatorem.

47 Propterea ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia Babylonis: & omnis terra eius confundetur, & vniuersi interfecti eius cadent in medio eius.

48 Et laudabunt super Babylonem cæli & terra, & omnia quæ in eis sunt: quia ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aquilone venient ei prædones, ait Dominus.

49 Et quomodo fecit Babylon vt caderent occisi in Israël: sic de Babylone cadent occisi in vniuersa terra.

F 50 Qui fugistis gladium, venite, nolite stare: recordamini procul Dominj, & Ierusalem ascendat super cor vestrum.

51 Confusi sumus, quoniam audiuimus opprobriũ: operuit ignominia facies nostras: quia venerũt alieni super sanctificationem domus Domini.

52 Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus: & visitabo super sculptilia ℣ eius, & in omni terra eius mugiet vulneratus. ℣ Babylonis.

53 Si ascenderit Babylon in cœlum, & firmauerit in excelso robur suum: à me venient vastatores eius, ait Dominus.

54 Vox clamoris de Babylone, & contritio
55 magna de terra Chaldæorum: ¶ quoniam vastauit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam: & sonabunt fluctus eorum quasi aquæ multæ: dedit sonitum vox eorum:

56 Quia venit super eam, id est, super Babylonem prædo, & apprehẽsi sunt fortes eius, & emarcuit arcus eorum: quia fortis vltor Dominus reddens retribuet.

57 Et inebriabo principes eius, & sapientes eius, & duces eius, & magistratus eius, & fortes eius: & dormient somnum sempiternum, & non expergiscentur, ait rex, Dominus exercituum nomen eius.

G 58 Hæc dicit Dominus exercituum, Murus ℣ altissimus. Babylonis ille ℣ latissimus' suffossione suffodietur, & portæ eius excelsæ igne comburentur, & labores populorum ad nihilum, & gentium in ignem erunt & disperibunt.

59 Verbum quod præcepit Ieremias propheta, Saraiæ filio Neriæ filij Maasiæ, cùm pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni eius: Saraias autem erat princeps prophetiæ.

60 Et scripsit Ieremias omne malum quod venturum erat super Babylonem in libro vno: omnia verba hæc quæ scripta sunt contra Babylonem.

61 Et dixit Ieremias ad Saraiam, Cùm veneris in Babylonem, & videris, & legeris om-
62 nia verba hæc, ¶ dices, Domine tu locutus es contra locum istum vt disperderes eum: ne sit qui in eo habitet ab homine vsque ad pecus, & vt sit perpetua solitudo.

63 Cumq; compleueris legere librũ istum, ligabis ad eum lapidem, & proijcies illum
64 in mediũ Euphráten: ¶ & dices, Sic submergetur Babylon, & non consurget à facie afflictionis quam ego adduco super eam, & dissoluetur.

Hucusque verba Ieremiæ.

CAPVT LII.

Præcedentium repetitio, nempe quod Ierusalem à Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur, & Sedecias rex Iuda fugiens reducitur: filijs, eius coram ipso trucidatis vna cum principibus Iuda, excæcatur ac vinctus ducitur in Babylonem: & incensis templo & palatio cæterisq; domibus, transferuntur omnes in Babylonem: præter paucos vinitores & agricolas: similiter & vasa templi, inter quæ describuntur duæ æreæ columnæ: & numerus Iudæorum in Babylonem diuersis temporibus translatorum, vbi rex Ioachin post triginta septem annos educitur exaltatur.

Filius viginti & vnius anni erat Sedecias, cùm regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalem: & nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ de Lobna.

2 Et fecit malum in oculis Domini, iuxta omnia quæ fecerat Ioacim.

3 Quoniam furor Domini erat in Ierusalem & in Iuda, vsquequo proijceret eos à facie sua: & recessit Sedecias à rege Babylonis.

4 Factum est autem in anno nono regni eius, in mense decimo, decima mensis: venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse, & omnis exercitus eius aduersus Ierusalem, & obsederunt eam, & ædificauerunt contra eam munitiones in circuitu.

5 Et fuit ciuitas obsessa, vsque ad vndecimum annum regis Sedeciæ.

6 Mense autem quarto, nona mensis, obtinuit fames ciuitatem: & non erat alimentum populo terræ.

7 Et dirupta est ciuitas, & omnes viri bellatores eius fugerunt, exieruntque de ciuitate nocte per viam portæ, quæ est inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldæis obsidentibus vrbem in gyro) & abierunt per viam quæ ducit in erẽmum.

8 Persecutus est autem Chaldæorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est iuxta Iericho: & omnes comitatus eius diffugit ab eo.

9 Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblátha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum iudicia.

10 Et iugulauit rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis eius: sed & omnes principes Iudæ occidit in Reblátha.

11 Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eũ compedibus

pedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem: & posuit eum in domo carceris vsque ad diem mortis eius.

12 In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonus decimus Nabuchodonosor regis Babylonis: vênit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat coram rege Babylonis in Ierusalem.

13 Et incendit domum Domini, & domum regis, & omnes domos Ierusalem, & omnem domum magnam igne combusit.

14 Et totum murum Ierusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus Chaldæorum, qui erat cum magistro militiæ.

15 De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo quod remanserat in ciuitate, & de perfugis qui transfugerant ad regem Babylonis, & cæteros de multitudine: transtulit Nabuzardan princeps militiæ.

16 De pauperibus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ in vinitores & agricolas.

17 Columnas quoque æreas, quæ erant in domo Domini, & bases, & mare æneum quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & tulerunt omne æs eorum in Babylonem.

18 Ezlebetes, & creagras, & psalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vasa ærea quæ in ministerio fuerant, tulerunt.

19 Et hydrias, & thymiamateria, & vroeos, & pelues, & cãdelabra, & mortaria, & cyathos: quotquot aurea, aurea: & quotquot argentea, argentea: tulit magister militiæ.

20 Columnas duas, & mare vnum, * vitulos duodecim æreos, qui erant sub basibus quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum vasorum.

21 De columnis autem, decem & octo cubiti altitudinis erant in columna vna: & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porrò grositudo eius, quatuor digitorum: & intrinsecus caua erat.

22 Et capitella super vtramque ærea: altitudo capitelli vnius, quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata super coronam in circuitu, omnia ærea. ℣ Similiter columnæ & malogranata.

23 Et fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia: & omnia malogranata centum, retiaculis circundabantur.

24 Et tulit magister militiæ Saraiam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum: & tres custodes vestibuli.

25 Et de ciuitate tulit eunuchum vnum, qui erat præpositus super viros bellatores: & septem viros de his qui videbant faciem regis, qui inuenti sunt in ciuitate: & scribam principem militum, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ, qui inuenti sunt in medio ciuitatis.

26 Tulit autem eos Nabuzardan magister militiæ: & duxit eos ad regem Babylonis in Reblátha. F

27 Et percussit eos rex Babylonis: & interfecit eos in Reblátha in terra Emath: & translatus est Iuda de terra sua.

28 Iste est populus quem transtulit Nabuchodonosor, in anno septimo: Iudæos tria millia & viginti tres.

29 In anno octauodecimo Nabuchodonosor de Ierusalem animas octingentas triginta duas.

30 In anno vicesimotertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Iudæorum septingentas quadraginta quinque. omnes ergo animæ, quatuor millia sexcentæ.

31 Et factum est in tricesimoseptimo anno G transmigrationis Ioachin regis Iuda, duodecimo mense, vicesima quinta mẽsis, eleuauit Euil-merodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Ioachin regis Iudæ: & eduxit eum de domo carceris.

32 Et locutus est cum eo bona: & posuit thronum eius super thronos regum qui erant post se in Babylone.

33 Et mutauit vestimenta carceris eius, & comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ.

34 Et cibaria eius cibaria perpetua dabantur ei à rege Babylonis statuta per singulos dies, vsque ad diem mortis suæ cunctis diebus vitæ eius.

*

Tt 4 THRE-

cunda & malogranata. Et erant super capitellũ in circuitu omnia ærea. similiter columna altera.

Universidad de Deusto
Biblioteca

THRENI, ID EST LAMENTATIONES IEREMIÆ, QVÆ HEBRAICE CINOTH INSCRIBVNTVR.

Hæc verba apud lxx. leguntur, nõ autem apud Hebræos.

ET *factum est, postquam in captiuitatem redactus est Israël, & Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ierusalem, & amaro animo suspirans, & eiulans dixit:*

A 1 *Aleph.* QVOMODO SEDET SOLA CIuitas plena populo: facta est quasi vidua domina Gentium? princeps prouinciarum facta est sub tributo.

Beth. 2 Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius: non est qui consoletur eam ex omnibus charis eius: omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici. *Iere.13. c.17.*

Ghimel. 3 Migrauit Iudas propter afflictionem, & multitudinem seruitutis: habitauit inter Gentes, nec inuenit requiem: omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias.

Daleth. B 4 Viæ Sion lugent, eo quòd non sint qui veniant ad solennitatem: Omnes portæ eius destructæ: sacerdotes eius gementes: virgines eius squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.

He. 5 Facti sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt: quia Dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum eius: paruuli eius ducti sunt in captiuitatem ante faciem tribulantis.

Vau. C 6 Et egressus est à filia Sion omnis decor eius: facti sunt principes eius velut arietes non inuenientes pascua: & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis.

Zain. 7 Recordata est Ierusalem dierum afflictionis suæ, & præuaricationis, omnium desiderabilium suorum quæ habuerat à diebus antiquis cùm caderet populus eius in manu hostili, & non esset auxiliator: viderunt eam hostes, & deriserunt sabbatha eius.

Heth. 8 Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est: omnes qui glorificabant eam, spreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius: ipsa autem gemens, & conuersa est retrorsum.

Teth. D 9 Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui: deposita est vehementer, non habens consolatorem: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus.

10 Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius: quia vidit Gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in Ecclesiam tuam. *Deut.*

11 Omnis populus eius gemens, & quærens panem: dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. vide Domine & considera, quoniam facta sum vilis. *Lamed.*

12 O vos omnes qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus: quoniam vindemiauit me, vt locutus est Dominus in die iræ furoris sui.

13 De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me: expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorsum: posuit me desolatam, tota die mœrore confectam. *Mem.*

14 Vigilauit iugum iniquitatum mearum, in manu eius conuolutæ sunt, & impositæ collo meo: infirmata est virtus mea: dedit me Dominus in manum de qua non potero surgere. *Samech.*

15 Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocauit aduersum me tempus, vt contereret electos meos: torcular calcauit Dominus virgini filiæ Iudæ.

16 Ideirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longè factus est à me consolator conuertens animam meam: facti sunt filij mei perditi, quoniam inualuit inimicus. *Ain.*

17 Expandit Sion manus suas, non est qui consoletur eam: mandauit Dominus aduersum Iacob, in circuitu eius hostes eius: facta est Ierusalem quasi polluta menstruis inter eos. *Phe.*

18 Iustus est Dominus, quia os eius ad iracundiam prouocaui. audite obsecro vniuersi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem. *Sade.*

19 Vocaui amicos meos, ipsi deceperunt me: sacerdotes mei & senes mei in vrbe consumpti sunt: quia quæsierunt cibum sibi, vt refocillarent animam suam. *Coph.*

20 Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus est venter meus: subuersum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine plena sum: foris interficit gladius, & domi mors similis est. *Resch.* Audie-

21 Audierunt quia ingemisco ego, & non est qui consoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt, quoniam tu fecisti: adduxisti diem consolationis, & fient similes mei.

22 Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

CAPVT II.

QVomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion: proiecit de cælo in terram inclytam Israël, & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui?

2 Præcipitauit Dominus nec pepercit, omnia speciosa Iacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, & deiecit in terram: polluit regnum, & principes eius.

3 Confregit in ira furoris omne cornu Israël: auertit retrorsum dexteram suam à facie inimici: & succendit in Iacob quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.

B 4 Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmauit dexteram suam quasi hostis: & occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quasi ignem indignationem suam.

5 Factus est Dominus velut inimicus: præcipitauit Israël, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit munitiones eius, & replet in filia Iuda humiliatum & humiliatam.

6 Et dissipauit quasi ortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum: oblionem tradidit Dominus in Sion festiuitatem & sabbathum: & in opprobrium & in indignationem furoris sui regem & sacerdotem.

C 7 Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ, tradidit in manus inimici muros turrium eius: vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solenni.

8 Cogitauit Dominus dissipare murum filiæ Sion: tetendit funiculum suum, & non auertit manum suam à perditione, luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.

9 Defixæ sunt in terra portæ eius: perdidit & contriuit vectes eius: regem eius & principes eius in Gentibus: non est lex & prophetæ eius, non inuenerunt visionem à Domino.

D Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: conspersérunt cinere capita sua, accincti sunt cilicijs, abiecerunt in terram capita sua virgines Ierusalem.

11 Defecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea: effusum est in terra iecur meum super contritionem filiæ populi mei, cùm deficeret paruulus & lactens in plateis oppidi. *Caph.*

12 Matribus suis dixerunt, Vbi est triticum & vinum? cùm deficerent quasi vulnerati in plateis ciuitatis: cùm exhalarent animas suas in sinu matrum suarum. *Lamed.*

13 Cui comparabo te? vel cui assimilabo te filia Ierusalem? cui exæquabo te, & consolabor te virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui? *Mem.*

14 Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta: nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent, viderunt autem tibi assumptiones falsas & eiectiones. *Nun.* E

15 Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibilauerunt & mouerunt caput suum super filiam Ierusalem, Hæccine est vrbs, dicentes, perfecti decóris, gaudium vniuersæ terræ? *Samech.*

16 Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilauerunt & fremuerunt dentibus, & dixerunt, Deuorabimus: en ista est dies quam expectabamus, inuenimus, vidimus. *Phe.*

17 Fecit Dominus quæ cogitauit, complenit sermonem suum quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorum. *Ain.* F *Leu.26 c.16. d.25. Deut.28.b.15.*

18 Clamauit cor eorum ad Dominum super muros filiæ Sion: Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui. *Sadi. Tere.14.c.17. Sup.1.f.16.*

19 Consurge, lauda in nocte in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leua ad eum manus tuas pro anima paruulorum tuorum qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum. *Coph.*

20 Vide Domine, & considera quem vindemiaueris ita. ergóne comedent mulieres fructum suum, paruulos ad mensuram palmæ? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos & propheta? *Res.* G

21 Iacuerunt in terra foris puer & senex: virgines meæ & iuuenes mei ceciderunt in gladio, interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es. *Sin.*

Vocasti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Thau. 22 Vocasti quasi ad diem solennem: qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini qui effugeret & relinqueretur: quos educaui & enutriui, inimicus meus consumpsit eos.

CAPVT III.

A 1 EGo vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.
Aleph. 2 Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.
Aleph. 3 Tantum in me vertit, & cõuertit manum suam tota die.
Beth. 4 Vetustam fecit pellem meam & carnem meam, contriuit ossa mea.
Beth. 5 Aedificauit in gyro meo, & circundedit me felle & labore.
Beth. 6 In tenebrosis collocauit me: quasi mortuos sempiternos.
Ghimel. 7 Circumædificauit aduersum me, vt non egrediar: aggrauauit compedem meum.
Ghimel. 8 Sed & cùm clamauero & rogauero, exclusit orationem meam.
Ghimel. B 9 Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit.
Daleth. 10 Vrsus insidians factus est mihi: leo in *absconditis.
**absconditio.*
Daleth. 11 Semitas meas subuertit, & cõfregit me, posuit me desolatam.
Daleth. 12 Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.
He. 13 Misit in renibus meis filias pharetræ suæ.
He. 14 Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.
He. 15 Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absynthio.
Vau. 16 Et fregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere.
Vau. 17 Et repulsa est * anima mea, oblitus sum bonorum.
** à pace.*
Vau. 18 Et dixi, Perijt finis meus, & spes mea à Domino.
C
Zain. 19 Recordare paupertatis & transgressionis meæ, absynthij & fellis.
Zain. 20 Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.
Zain. 21 Hoc recolens in corde meo, *ideo* sperabo.
**in Deo*
Heth. 22 Misericordiæ Domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes eius.
**Nouæ s.*
Heth. 23 *Noui* diluculo, multa est fides tua.
Heth. 24 Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea exspectabo eum.
25 Bonus est Dominus sperantibus in eum, *Teth.*
animæ quærenti illum.
26 Bonum est præstolari cum silentio salu- *Teth.*
D
tare Dei.
27 Bonum est viro cùm portauerit iugum *Teth.*
ab adolescentia sua.
28 Sedebit solitarius, & tacebit: quia leuauit *Teth.*
**super se.*
29 Ponet in puluere os suum, si forte sit *Teth.*
spes.
30 Dabit percutienti se maxillam, saturabi- *Teth.*
tur opprobrijs.
31 Quia non repellet in sempiternum Do- *Caph.*
minus.
32 Quia si abiecit, & miserebitur secun- *Caph.*
dum multitudinem misericordiarum suarum.
33 Non enim humiliauit ex corde suo, & abie- *Caph.*
cit filios hominum.
34 Vt contereret sub pedibus suis omnes *Lamed.*
vinctos terræ.
35 Vt declinaret iudicium viri in conspe- *Lamed.*
ctu vultus Altissimi.
36 Vt peruerteret hominem in iudicio suo, *Lamed.*
Dominus ignorauit.
37 Quis est iste qui dixit vt fieret, Domino *Mem.*
non iubente?
38 Ex ore Altissimi non egredientur mala *Mem.*
nec bona?
39 Quid murmurauit homo viuens, vir pro- *Mem.*
peccatis suis?
40 Scrutemur vias nostras, & quæramus & *Sam.*
reuertamur ad Dominum.
41 Leuemus corda nostra, cum manibus ad *Sam.*
Dominum in cælos.
42 Nos iniquè egimus, & ad iracundiã pro- *Sam.*
uocauimus: idcirco tu inexorabilis es.
43 Operuisti in furore, & persecutus es nos: *Sam.*
occidisti nec pepercisti.
44 Opposuisti nubem tibi, ne transeat ora- *Sam.*
tio.
45 Eradicationem & abiectionem posuisti *Sam.*
me in medio populorum.
46 Aperuerunt super nos os suum omnes *Phe.*
inimici.
47 Formido & laqueus facta est nobis vasta- *Phe.*
cinatio & contritio.
48 Diuisiones aquarũ deduxit oculus meus *Phe.*
in contritione filiæ populi mei.
49 Oculus meus affligit animam meam, eo *Ain.*
quòd non esset requies.
50 Donec respiceret & videret Dominus de *Ain.*
cælis.
51 Oculus meus deprædatus est animã me- *Ain.*
am in cunctis filiabus vrbis meæ.

52 Venatione ceperunt me quasi auem inimici mei gratis.
53 Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.
54 Inundauerunt aquæ super caput meum: dixi, Perij.
55 Inuocaui nomen tuum Domine de lacu nouissimo.
56 Vocem meam audisti: ne auertas aurem tuam à singultu meo & clamoribus.
57 Appropinquasti in die quando inuocaui te: dixisti, Ne timeas.
58 Iudicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.
59 Vidisti Domine iniquitatem illorum aduersum me: iudica iudicium meum.
60 Vidisti omnem furorem, vniuersas cogitationes eorum aduersum me.
61 Audisti opprobriũ eorum Domine, omnes cogitationes eorum aduersum me.
62 Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum aduersum me tota die.
63 Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide, ego sum psalmus eorum.
64 Reddes eis vicem Domine, iuxta opera manuum suarum.
65 Dabis eis scutum cordis laborem tuum.
66 Persequêris in furore, & conteres eos sub cælis Domine.

CAPVT IIII.

QVomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum?
2 Filij Sion incliti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?
3 Sed & lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos: filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto.
4 Adhæsit lingua lactentis ad palatum eius in sitim: paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.
5 Qui vescebantur voluptuosè, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.
6 Et maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum: quæ subuersa est in momento, & non ceperunt in ea manus.
7 Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores:
8 Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus eius: aruit, & facta est quasi lignum. *Heth.*
9 Melius fuit occisis gladio, quàm interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti à sterilitate terræ. *Theth.*
10 Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos: facti sunt cibus earum in contritione filiæ populi mei. *Iod.*
11 Compleuit Dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ, & succendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius. *Caph.*
12 Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem. *Lamed.*
13 Propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum. *Mem.*
C
14 Errauerunt cæci in platéis, polluti sunt sanguine: cumque non possent *, tenuerunt lacinias suas. *Nun.*
**intrare.*
15 Recedite polluti, clamauerunt eis, recedite, abite, nolite tangere: iurgati quippe sunt & commoti: dixerunt inter Gentes, Non addet vltrà vt habitet in eis. *Samech.*
16 Facies Domini diuisit eos, non addet vt respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt. *Ain.*
17 Cùm adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cùm respiceremus attenti ad gentem quæ saluare * non poterat. *Phe.*
**nos.*
18 Lubricauerunt vestigià nostra in itinere platearum nostrarum, appropinquauit finis noster, completi sunt dies nostri, quia venit finis noster. *Sadi.*
D
19 Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli: super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis. *Coph.*
20 Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris: cui diximus, In vmbra tua viuemus in Gentibus. *Res.*
21 Gaude & lætare filia Edom quæ habitas in terra Hus: ad te quoque perueniet calix, inebriaberis atque nudaberis. *Sin.*
22 Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet vltrà vt transmigret te: visitauit iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua, *Thau.*

ORATIO

Universidad de Deusto
Biblioteca

ORATIO IEREMIAE.

CAPVT V.

1 A RECordare Domine quid acciderit nobis: intuere & respice opprobrium nostrum.
2 Hæreditas nostra versa est ad alienos: domus nostræ ad extraneos.
3 Pupilli facti sumus absque patre: matres nostræ quasi viduæ.
4 Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparauimus.
5 Ceruicibus nostris minabamur, lassis nō dabatur requies.
6 Aegypto dedimus manum, & Assyrijs: vt saturaremur pane.
7 Patres nostri peccauerunt, & non sunt: & nos iniquitates eorum portauimus.
8 Serui dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum.
B 9 In animabus nostris afferebamus panem nobis, à facie gladij in deserto.
10 Pellis nostra, quasi clibanus, exusta est à facie tempestatum famis.
11 Mulieres in Sion humiliauerunt, & virgines in ciuitatibus Iuda.
12 Principes manu suspensi sunt: faciés senum non erubuerunt.
13 Adolescentibus impudicè abusi sunt: & pueri in ligno corruerunt.
14 Senes defecerunt de portis: iuuenes de choro psallentium.
15 Defecit gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster.
16 Cecidit corona capitis nostri: væ nobis, quia peccauimus.
17 Propterea mœstum factū est cor nostrum,
18 Propter montem Sion quia disperijt: vulpes ambulauerunt in eo.
19 Tu autem Domine in æternum permanebis, solium tuum in generatione & generationem.
20 Quare in perpetuum obliuiscēris nostri, derelinques nos in longitudine dierum?
21 Conuerte nos Domine ad te, & cōuertemur: renouabis dies nostros, sicut à principio.
22 Sed proijciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

PRAEFATIO IN LIBRVM BARVCH PROPHETAE.

LIBER iste, qui Baruch nomine prænotatur, in Hebræo canone non habetur, sed tantum in vulgata editione: similiter & epistola Ieremiæ. Propter notitiam autem legentium hic scripta sunt, quia multa de Christo, nouissimisq; temporibus indicant.

PROPHETIA BARVCH.

CAPVT I.

Iudæi à Babylone mittunt ad eos qui erant in Ierusalem librum Baruch vnà cum collectis pecunijs, vt oblatis holocaustis orent pro ipsis & pro Nabuchodonosor filioq; eius Balthasar, ac confitentur peccata sua.

A 1 ET HAEC VERBA LIBRI QVAE scripsit Baruch filius Neriæ, filij Maasiæ, filij Sedeciæ, filij Sedei, filij Helciæ in Babylonia, ¶ 2 in anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldæi Ierusalem, & succenderunt eam igni.
3 Et legit Baruch verba libri huius ad aures Iechoniæ filij Ioacim regis Iuda, & ad aures vniuersi populi venientis ad librum: ¶ 4 & ad aures potentium filiorum regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo vsque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi.
5 Qui audientes plorabant, & ieiunabant, & orabant in conspectu Domini.
6 Et collegerūt pecuniam, secundum quod 7 potuit vniuscuiusque manus: ¶ & miserunt in Ierusalem ad Ioacim filium Helciæ filij Salom sacerdotem, & ad sacerdotes, & ad omnem populum qui inuenti sunt cum eo 8 in Ierusalem, ¶ cùm acciperet vasa templi Domini quæ ablata fuerant de templo, reuocare in terram Iuda decima die mensis Siban, vasa argentea quæ fecit Sedecias 9 lius Iosiæ rex Iuda, ¶ postea quàm cepisset Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam, & principes, & vinctos, & potentes, & populum terræ ab Ierusalem, & duxit eos in Babylonem.
10 Et dixerunt, Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocaustomata, & thus, & facite manna, & offerte pro peccatis, & ad aram Domini Dei nostri: ¶ 11 & orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Balthasar filij eius, vt sint dies eorum sicut dies cæli super terram: ¶ & vt det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub vmbra Balthasar filij eius, & seruiamus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in conspectu eorum.
12 Et pro nobis ipsis orate ad Dominum Deum nostrum: quia peccauimus Domino Deo nostro, & non est auersus furor eius à nobis vsque in hunc diem.
13 Et legite librum istum quem misimus ad vos recitari in templo Domini, in die solemni, & in die opportuno: ¶ & dicetis: Domino Deo nostro iustitia: nobis autem confusio faciei nostræ, sicut est dies hæc, omni Iuda & habitantibus in Ierusalem.
16 Regibus nostris, & principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & patribus nostris.
17 Peccauimus ante Dominum Deum nostrum, & non credidimus, diffidentes in 18 eum: ¶ & non fuimus subiectibiles illi, & non audiuimus vocem Domini Dei nostri, vt ambularemus in mandatis eius quæ dedit nobis.
19 A die qua eduxit patres nostros de terra Aegypti, vsque ad diem hanc, eramus incredibiles ad Dominum Deum nostrum: & dilapsi recessimus, ne audiremus vo- 21 20 cem ipsius.
Et adhæserunt nobis multa mala & maledictiones, quę constituit Dominus Moysi seruo suo: qui eduxit patres nostros de terra Aegypti, dare nobis terram fluentem lac & mel, sicut hodierna die.
21 Et non audiuimus vocem Domini Dei nostri secundum omnia verba prophetarum, quos misit ad nos, & ad iudices nostros: ¶ & abiuimus vnusquisque in sensum cordis nostri maligni, operari dijs alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

CAPVT II.

Iudæi in captiuitate confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala quæ Deus per prophetas suos fuerat comminatus: fusis ergo precibus petunt misereatur diuam, quam per Moysen fuerat pollicitus se respicientibus daturum.

1 PROpter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum quod locutus est ad nos, 2 & ad iudices nostros qui iudicauerunt Israël, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israël, & Iuda: ¶ vt adduceret Dominus super nos mala magna quæ non sunt facta sub cælo, quemadmodum facta sunt in Ierusalem, secundum quę *Deut. 28. f. 53.*
3 scripta sunt in lege Moysi, ¶ vt manducaret homo carnes filij sui, & carnes filiæ suæ.
4 Et dedit eos sub manu regum omnium qui sunt in circuitu nostro in improperium & in desolationem, & in omnibus populis in quibus nos dispersit Dominus.
5 Et facti sumus subtus & non suprà: quia peccauimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius.
6 Domino Deo nostro iustitia: nobis autem B & patribus nostris confusio faciei, sicut est *Sup. 1. c. 15.* dies hæc.
7 Quia locutus est Dominus super nos omnia mala hæc quæ venerunt super nos: ¶ & 8 non fumus deprecati faciem Domini Dei nostri, vt reuerteremur vnusquisque nostrum à vijs nostris pessimis.
9 Et vigilauit Dominus in malis, & adduxit ea super nos: quia iustus est Dominus in omnibus operibus suis quæ mandauit nobis. ¶ & non audiuimus vocem ipsius, vt 10 iremus in præceptis Domini quæ dedit ante faciem nostram.
11 Et nunc Domine Deus Israël, qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti in *Dan. 9. d. 15.* manu valida, & in signis, & in prodigijs, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, C 12 & fecisti tibi nomen sicut est dies iste: ¶ peccauimus, impiè egimus, iniquè gessimus Domine Deus noster, in omnibus iustitijs tuis.
13 Auertatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pauci inter gentes, vbi dispersisti nos.
14 Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da nobis inuenire gratiā ante faciem eorum qui 15 nos abduxerūt: ¶ vt sciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, & quia nomen tuum inuocatum est super Israël, & super genus ipsius.
16 Respice Domine de domo sancta tua in D nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos. *Deut. 26. c. 15. Isai. 63. d. 15. 64. c. 9.*
17 Aperi oculos tuos, & vide: quia non mortui qui sunt in inferno, quorum spiritus ac- *Psal. 113. d. 17.* ceptus est à visceribus suis, dabunt honorem & iustificationem Domino: ¶ 18 sed anima quę tristis est super magnitudinem mali, & incedit curua & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi gloriam & iustitiam Domino.
19 Quia non secundum iustitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus 10.

misericordiam ante conspectum tuum Do
20 mine Deus noster: ¶ sed quia misisti iram
tuam, & furorem tuum super nos, sicut lo-
cutus es in manu puerorum tuorum pro-
Iere. 27. b. 8. b. 11. 21 phetarum, ¶ dicens, Sic dicit Dominus, In-
clinate humerum vestrum, & ceruicem ve-
stram, & opera facite regi Babylonis: & se-
debitis in terra quam dedi patribus vestris.
E 22 Quòd si non * audieritis vocem Domi-
** feceritis nec* ni Dei vestri operari regi Babyloniæ: defec-
tionem vestram faciam de ciuitatibus Iu-
23 da, & à foris Ierusalem, ¶ & auferam à vo-
bis vocem iucunditatis, & vocem gaudij, &
vocem sponsi, & vocem sponsæ, & erit om-
nis terra sine vestigio ab inhabitantibus eã.
24 Et non audierunt vocem tuam, vt opera-
rentur regi Babylonis: & statuisti verba tua
quæ locutus es in manibus puerorum tuo-
rum prophetarum, vt transferrẽtur ossa re-
gum nostrorum & patrum nostrorum de
25 loco suo, ¶ & ecce proiecta sunt in calore
solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in do-
loribus pessimis, in fame, & in gladio, & in
emissione.
F 26 Et posuisti templum, in quo inuocatum
est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies, pro-
pter iniquitatẽ domus Israël & domus Iuda.
27 Et fecisti in nobis Domine Deus noster
secundum omnem bonitatem tuam, & se-
cundum omnem miserationem tuam il-
28 lam magnam: ¶ sicut locutus es in manu
pueri tui Moysi in die qua præcepisti ei scri
Leui. 26. b. 14. Deut. 28. b. 15. 29 bere legem tuam coram filijs Israël, ¶ dicẽs,
Si non audieritis vocem meam, multitudo
hæc magna conuertetur in minimam in-
30 ter Gentes, quo ego eos dispergam: ¶ quia
scio quòd me non audiet populus. populus
est enim dura ceruice: & conuertetur ad
31 cor suum in terra captiuitatis suę: ¶ & scient
quia ego sum Dominus Deus eorum: & da-
bo eis cor, & intelligẽt: & aures, & audient.
G 32 Et laudabunt me in terra captiuitatis suę,
& memores erunt nominis mei.
33 Et auertent se à dorso suo duro, & à mali-
gnitatibus suis: quia reminiscentur viam pa
trum suorum, quia peccauerunt in me.
34 Et reuocabo illos in terram quam iuraui
patribus eorum Abraham, Isaac, & Iacob, &
dominabuntur eius: & multiplicabo eos, &
non minorabuntur.
35 Et statuam illis testamentũ alterum sem-
piternum, vt sim illis in Deum, & ipsi erunt
mihi in populum: & non mouebo amplius
populum meum filios Israël à terra quam
dedi illis.

CAPVT III.

*Perseuerant confiteri peccata sua & patrum suo-
rum, obsecrantes Deum pro misericordia: Israël in
captiuitatem ductus est, eo quòd dereliquerit viam
sapientiæ quæ non inuenitur à potentibus, diuitibus
aut gigãtibus: sed populo Israël tradita fuerat à Deo,
cui omnes fiuæ creaturæ obediunt: additur q̃, de Chri-
sti aduentu in carnem.*

A ET nunc Domine omnipotens, Deus Isra-
ël, anima in angustijs, & spiritus angu-
2 clamat ad te: ¶ audi Domine, & miserere,
quia Deus es misericors, & miserere nobis,
quia peccauimus ante te.
3 Quia tu sedes in sempiternum, & non pe-
ribimus in æuum.
4 Domine omnipotens Deus Israël, audi
nunc orationem mortuorum Israel, & filio-
rum ipsorum qui peccauerunt ante te, &
non audierunt vocem Domini Dei sui, &
agglutinata sunt nobis mala.
5 Noli meminisse iniquitatum patrum no-
strorum, sed memento manus tuæ & nomi-
6 nis tui in tempore isto: ¶ quia tu es Domi-
nus Deus noster, & laudabimus te Domi-
7 ne, ¶ qũia propter hoc dedisti timore tuum
in cordibus nostris, & vt inuocemus nomẽ
tuum, & laudemus te in captiuitate nostra,
quia conuertimur ab iniquitate patrum no-
strorum qui peccauerunt ante te.
8 Et ecce nos in captiuitate nostra sumus,
die, qua nos dispersisti in improperium, &
in maledictum, & in peccatum, secundum
omnes iniquitates patrum nostrorum qui
discesserunt à te Domine Deus noster.
9 Audi Israël mandata vitę: auribus percipe
vt sciatis prudentiam.
10 Quid est Israël quòd in terra inimicorum
11 es? ¶ inueterasti in terra aliena, coinquina-
tus es cum mortuis: deputatus es cum de-
cendentibus in infernum,
12 Dereliquisti fontem sapientiæ. ¶ nam si
13 in via Dei ambulasses, habitasses vtique in
pace super terram.
14 Disce vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi
sit intellectus, vt scias simul vbi sit longi-
turnitas vitæ & victus, vbi sit lumen oculo-
rum & pax.
15 Quis inuenit locum eius? & quis intrauit
in thesauros eius?
16 Vbi sunt principes Gentium, & qui do-
minantur super bestias quæ sunt super ter-
17 ram: ¶ qui in auibus cæli ludunt, ¶ qui ar-
18 gentum thesaurizant, & aurum in quo con-
fidunt homines, & non est finis acquisitio-
nis eorum? qui argentum fabricant & soli-
cita

citi sunt, nec est inuentio operum illorum?
19 ¶ exterminati sunt, & ad inferos descende-
runt, & alij loco eorum exurrexerunt.
C 20 Iuuenes viderunt lumen, & habitauerunt
super terram: viam autem disciplinæ igno-
21 rauerunt, ¶ neque intellexerunt semitas e-
ius, neque filij eorum susceperunt eam, à fa-
22 cie ipsorum longè facta est: ¶ non est audita
in terra Chanaan, neq; visa est in Theman.
23 Filij quoque Agar qui exquirunt pruden-
tiam quæ de terra est, negotiatores terræ, &
Themã, & fabulatores, & exquisitores pru-
dentiæ & intelligentiæ: viam autem sapien
tiæ nescierunt: neque commemorati sunt
semitas eius.
24 O Israël, quàm magna est domus Dei, &
ingens locus possessionis eius:
25 Magnus est, & non habet finem: excelsus
& immensus.
26 Ibi fuerunt gigantes nominati illi qui ab
initio fuerunt, statura magna, scientes bel-
lum.
27 Non hos elegit Dominus, neque viam di-
sciplinæ inuenerunt: propterea perierunt.
28 Et quoniam non habuerunt sapientiam,
interierunt propter suam insipientiam.
29 Quis ascendit in cælum, & accepit eam,
& eduxit eam de nubibus?
D 30 Quis transfretauit mare, & inuenit illam,
& attulit illam super aurum electum?
31 Non est qui possit scire vias eius, neq; qui
32 exquirat semitas eius: ¶ sed qui scit vniuer-
sa, nouit eam, & adinuenit eam prudentia
sua: qui præparauit terram in æterno tem-
pore, & repleuit eam pecudibus & quadru-
33 pedibus: ¶ qui emittit lumen, & vadit: & vo
cauit illud, & obedit illi in tremore.
34 Stellæ autem dederunt lumen in custo-
35 dijs suis, & lætatæ sunt: ¶ vocatæ sunt, & di-
xerunt, Adsumus. & luxerunt ei cum iucun
36 ditate, qui fecit illas.
Hic est Deus noster, & non æstimabitur
37 alius aduersus eum.
Hic adinuenit omnem viam disciplinæ,
& tradidit illam Iacob puero suo, & Israël
38 dilecto suo.
Post hæc in terris visus est, & cum homi-
nibus conuersatus est.

CAPVT IIII.

*Ierusalem suam luget desolationem, hortaturq́, filios suos vt forti sint animo: nã sicut propter ipso-
rum peccata Deus eos tradidit aduersarijs, ita eis li-
berationem ponet hostes ipsorum.*

HIc liber mandatorum Dei, & lex quæ est
in æternum: omnes qui tenent eam, per-
uenient ad vitam: qui autem dereliquerunt
eam in mortem.
2 Conuertere Iacob, & apprehende eam,
ambula per viam & splendorem eius con-
tra lumen eius.
3 Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignita-
tem tuam genti alienæ.
4 Beati sumus Israël: quia quæ Deo placent,
manifesta sunt nobis.
5 Animæquior esto populus Dei, memora-
6 bilis Israël: ¶ vænundati estis Gentibus, non
in perditionem: sed propter quod in ira Dei
ad iracundiam prouocastis Dominum, tra-
diti estis aduersarijs.
7 Exacerbastis enim eum qui fecit vos, De- B
um æternum, immolantes dæmonijs, &
non Deo.
8 Obliti enim estis eum qui nutriuit vos, &
contristatis nutricem vestram Ierusalem.
9 Vidit enim iracundiam à Deo venientem
vobis, & dixit: Audite ℣ confines Sion, ad- *℣ ciuitatei 9.*
duxit enim mihi Deus luctum magnum:
10 ¶ vidi enim captiuitatẽ populi mei, filio-
rum meorum & filiarum, quam superduxit
illis æternus.
11 Nutriui enim illos cum iucunditate, di-
misi autem illos cum fletu & luctu.
12 Nemo gaudeat super me viduam & deso-
latam: à multis derelicta sum propter pec-
cata filiorum meorum, quia declinauerunt
à lege Dei.
13 Iustitias autem ipsius nescierunt, nec am- C
bulauerunt per vias mandatorum Dei, ne-
que per semitas veritatis eius cum iustitia
ingressi sunt.
14 Veniant confines Sion, & memorentur
captiuitatem filiorũ & filiarum mearum,
quam superduxit illis æternus.
15 Adduxit enim super illos gentem de lon-
ginquo, gentem improbam, & alterius lin-
16 guæ: ¶ qui non sunt reueriti senem, neque
puerorum miserti sunt, & adduxerunt dile-
ctos viduę, & à filijs vnicam desolauerunt.
17 Ego autem quid possum adiuuare vos?
18 Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos
eripiet de manibus inimicorum vestro-
rum.
19 Ambulate filij, ambulate: ego enim dere-
licta sum sola.
20 Exui me stola pacis, indui autem me sac- D
co obsecrationis, & clamabo ad Altissi-
mum in diebus meis.
21 Animæquiores estote filij, clamate ad Do
minum, & eripiet vos de manu principum
inimicorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

22 Ego enim speraui in æternum salutem
vestrã: & venit mihi gaudiũ à Sancto super
misericordia, quæ veniet vobis ab æterno sa
lutari nostro.
23 Emisi enim vos cum luctu & ploratu: re-
ducet autem vos mihi Dominus cum gau-
dio & iucunditate in sempiternum.
E 24 Sicut enim viderunt vicinæ Sion captiuitatem vestram à Deo: sic videbunt & in celeritate salutem vestram à Deo, quæ superueniet vobis cum honore magno, & splendore æterno.
25 Filij patienter sustinete iram, quæ superuenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed citò videbitis perditionem ipsius: & super ceruices ipsius ascendes.
26 Delicati mei ambulauerunt vias asperas: ducti sunt enim vt grex directus ab inimicis.
27 Animæquiores estote filij, & proclamate ad Dominum: erit enim memoria vestra ab eo qui duxit vos.
F 28 Sicut enim fuit sensus vester vt erraretis à Deo: decies tantum iterum conuertentes requiretis eum.
29 Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam iucunditatem cum salute vestra.
30 Animæquior esto Ierusalem: exhortatur enim te qui te nominauit.
31 Nocentes peribunt, qui te vexauerunt: & qui gratulati sunt in tua ruina, punientur.
32 Ciuitates quibus seruierunt filij tui, punientur: & quæ accepit filios tuos.
33 Sicut enim gauisa est in tua ruina, & lætata est in casu tuo: sic contristabitur in sua desolatione.
34 Et amputabitur exultatio multitudinis eius, & gaudimonium eius erit in luctum.
G 35 Ignis enim superueniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur à dæmonijs in multitudine temporis.
Infr. 5. b. 5. 36 Circumspice Ierusalem ad Orientem, & vide iucunditatem à Deo tibi venientem.
37 Ecce enim veniunt filij tui quos dimisisti dispersos: veniunt collecti ab Oriente vsq; ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes in honorem Dei.

CAPVT V.

Iubetur Ierusalem luctum exuere, eo quòd filij eius cum ignominia ducti in captiuitatem, cum gloria sint ad eam reducendi.

A 1 EXue te Ierusalem stola luctus & vexationis tuæ: & indue te decôre & honore, quæ à Deo tibi est sempiterna gloria.
2 Circundato te diploide à Deo iustitiæ, & impone mitram capiti tuo honoris æterni.
3 Deus enim ostendet splendorem suum ter, qui sub cælo est.
4 Nominabitur enim tibi nomen ruum à Deo in sempiternum, Pax iustitiæ & honor pietatis.
5 Exurge Ierusalem, & sta in excelso: & circunspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente sole vsque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes Dei memoria.
6 Exierunt enim abs te pedibus ducti abinimicis: adducet autem illos Dominus ad portatos in honorem sicut filios regni.
7 Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes, & conualles replere in æqualitatem terræ: vt ambulet Israël diligenter in honorem Dei.
8 Obumbrauerunt autem & syluæ, & omne lignum suauitatis Israël mandato Dei.
9 Adducet enim Deus Israël cum iucunditate in lumine maiestatis suæ, cum misericordia & iustitia quæ est ex ipso.

CAPVT VI.

Iudæos apud Babylonios captiuos vaticinatur Ieremias post septem generationes liberandos: hortaturque vt sibi caueant ab illorum idololatria: ostendens à plurimis effectibus imbecillia esse idola, penitusq; sensu carentia ac vanissima.

EXEMPLAR epistolæ quam misit Ieremias ad eos qui ducendi erant captiui in Babyloniam à Rege Babyloniorum, vt annuntiaret illis secundum quod præceptum est illi à Deo.

PRopter peccata quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captiui à Nabuchodonosor rege Babyloniorum.
2 Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis & temporibus longis vsque ad generationes septem: post hoc autem educam vos inde cum pace.
3 Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos & argenteos, & lapideos & ligneos portari in humeris portari, ostentantes metum in Gentibus.
4 Videte ergo ne & vos similes efficiamini factis alienis, & metuatis, & metus vos capiat in ipsis.
5 Visa itaque turba de retro & ab ante adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari Domine.
6 Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras.
7 Nam lingua ipsorum polita à fabro, ipsa etiam inaurata & inargentata falsa sunt: & non possunt loqui.
8 Et sicut virgini amanti ornamenta: ita accepto auro fabricati sunt.
9 Coronas certè aureas habent super capita sua dij illorum: vnde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum & argentum, & erogant illud in semetipsis.
10 Dant autem & ex ipso prostitutis, & meretrices ornant: & iterum cùm receperint illud à meretricibus, ornant deos suos.
11 Hi autem non liberantur ab erugine & tinea.
12 Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter puluerem domus, qui est plurimus inter eos.
13 Sceptrum autem habet vt homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit.
14 Habet etiam in manu gladium & securim: se autem de bello & à latronibus non liberat. Vnde vobis notum sit quia non sunt dij.
15 Non ergo veneremini eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur: tales sunt & dij illorum.
16 Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt puluere à pedibus introeuntium.
17 Et sicut alicui qui regem offendit, circunseptæ sunt ianuæ, aut sicut ad sepulchrum adductum mortuum: ita tutantur sacerdotes ostia clausuris & seris, ne à latronibus expolientur.
18 Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo.
19 Corda verò eorũ dicunt elingere serpentes qui de terra sunt, dum comedunt eos & vestimentum ipsorum, & non sentiunt.
20 Nigræ sunt facies eorum à fumo, qui in domo fit.
21 Supra corpus eorum, & supra caput eorũ volant noctuæ & hirundines, & aues etiam, similiter & cattæ.
22 Vnde sciatis quia non sunt dij. Ne ergo timueritis eos.
23 Aurum etiam quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterserit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, sentiebant.
24 Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis.
25 Sine pedibus in humeris portãtur, ostentantes ignobilitatẽ suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea.

26 Propterea si ceciderint in terram, à semetipsis non consurgunt: neq; si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit: sed ficut mortuis munera eorum illis apponentur. *humeris*
27 Hostias illorum vendunt sacerdotes ipsorum, & abutuntur: similiter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque
28 mendicanti aliquid impertiunt, ¶ de sacrificijs eorum fœtæ & menstruatæ contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dij, ne timeatis eos.
29 Vnde enim vocantur dij? Quia mulieres apponunt dijs argẽteis & aureis, & ligneis:
30 ¶ & in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita & barbam rasam, quorum capita nuda sunt.
31 Rugiunt autem clamantes contra deos suos, sicut in cœna mortui.
32 Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, & vestiunt vxores suas & filios suos.
33 Neque si quid mali patiuntur ab aliquo, D neq; si quid boni, poterunt retribuere: neq; regem constituere possunt, neque auferre.
34 Similiter neq; dare diuitias possunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum vouerit, & non reddiderit: neque hoc requirunt.
35 Hominem à morte non liberant, neq; infirmum à potentiori eripiunt.
36 Hominem cæcum ad visum non restituunt: de necessitate hominem non liberabunt.
37 Viduæ non miserebuntur, neque orphanis benefacient.
38 Lapidibus de monte similes sunt dij illorum, ligneis & lapidei, & aurei & argentei: Qui autem colunt ea, confundentur.
39 Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendum illos esse deos?
40 Adhuc enim ipsis Chaldæis non honorantibus ea: qui cùm audierint mutum non posse loqui, offerunt illud ad Bel, postulan-
41 tes ab eo loqui: ¶ quasi possint sentire qui nõ habent motum. & ipsi cùm intellexerint, relinquent ea: sensum enim non habent ipsi dij illorum.
42 Mulieres autem circundatę funibus, in vijs sedent, succendentes ossa oliuarum. E
43 Cùm autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat quòd ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis eius diruptus sit.
44 Omnia autem quæ illis fiunt, falsa sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo æstimandum aut dicendum est illos esse deos?

45 A fabris autē & ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse sacerdotes.

46 Aurifices etiam ipsi qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Nunquid ergo possunt ea quæ fabricata sunt ab ipsis, esse dij?

47 Reliquerunt autem falsa & opprobrium posteà futuris.

48 Nam cùm superuenerit illis prælium, & mala: cogitant sacerdotes-post se', vbi se abscondant cum illis.

49 Quomodo ergo sentiri debeāt, quoniam dij sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiunt?

50 Nam cùm sint lignea, & inaurata, & inargentata, scietur posteà quia falsa sunt, ab vniuersis Gentibus & regibus: quę manifesta sunt, quia non sunt dij, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cum illis.

51 Vnde ergo notum est, quia non sunt dij, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in ipsis est?

52 Regem regioni non suscitant, neq; pluuiam hominibus dabunt.

F 53 Iudicium quoq; non discernent, neq; regiones liberabunt ab iniuria, quia nihil possunt, sicut corniculæ inter medium cæli & terræ.

54 Etenim cùm inciderit ignis in domū deorum ligneorū & argenteorū, & aureorū, sacerdotes quidē ipsorū fugiēt, & liberabūtur: ipsi verò sicut trabes in medio cōburentur.

55 Regi autem & bello non resistent. Quomodo ergo æstimandum est, aut recipiendum, quia dij sunt?

56 Non à furibus, neq; à latronibus se liberabunt dij lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati, quibus iniqui fortiores sunt.

57 Aurum & argentū, & vestimentum quo operti sunt, auferent illis, & abibunt, nec sibi auxilium ferent.

58 Itaq; melius est esse regē ostentantē virtutem suā: aut vas in domo vtile, in quo glorietur qui possidet illud: vel ostiū in domo, quod custodit quę in pace sunt: quā falsi dij.

59 Sol quidē & luna, ac sydera cùm sint splendida & emissa ad vtilitates, obaudiunt.

60 Similiter & fulgur cùm apparuerit, perspicuum est: idipsum autem & spiritus in omni regione spirat.

61 Et nubes quibus cùm imperatum fuerit à Deo perambulare in vniuersum orbē, perficiunt quod imperatum est eis.

62 Ignis etiam missus dēsuper vt consumat montes & syluas, facit quod præceptum est ei. Hæc autem, neq; speciebus, neq; virtutibus vni eorum similia sunt.

63 Vnde neq; existimādum est, neq; dicendum illos esse deos, quando non possunt neque iudicium iudicare, neque quicquam facere hominibus.

64 Scientes itaque quia non sunt dij, nec ergo timueritis eos.

65 Neque enim regibus maledicent, neque benedicent.

66 Signa etiā in cęlo gētibus nō ostēdūt, neq; vt sol lucebunt, neq; illuminabunt vt luna.

67 Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt tu gere sub tectum, ac prodesse sibi.

68 Nullo itaq; modo nobis est manifestum, quia sunt dij: propter quod ne timearis eos.

69 Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dij illorum lignei, & argentei, & inaurati.

70 Eodem modo & in horto spina alba, supra quam omnis auis sedet. Similiter & mortuo proiecto in tenebris similes sunt illorum lignei, & inaurati, & inargentati.

71 A purpura quoque & marmore quæ super illos teneant, scietis itaque quia non sunt dij. Ipsi etiam postremo comeduntur, & erunt opprobrium in regione.

72 Melior est homo iustus qui non habet idolum: dicite eis quòd nemo eos compellat vt seruiant.

HIERONYMI IN EZECHIELEM PRAEFATIO.

EZechiel propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus est in Babylonem: ibiq; ijs, qui cum eo captiui fuerant, prophetauit, pœnitentibus quòd ad Ieremiæ vaticinium se vltrò aduersarijs tradidissent, & viderent adhuc vrbem Ierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Tricesimo autem ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto, exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet posterior hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex vtroque medie temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias: principia voluminis & finē magnis habens obscuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eorum editio non multum distat ab Hebraico. Vnde satis mirer, quid causæ extiterit vt si eosdem in vniuersis libris habeamus interpretes: in alijs eadem, in alijs diuersa transtulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc pulsauerint: dicite eis quòd nemo eos compellat vt seruiant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græcè significantius dicitur vt vocentur, ybis-loxodori.

PROPHE-

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPVT I.

Tempus & locus quibus Ezechieli ostense sunt visiones Dei: nempe in medio ignis similitudo quatuor animalium quæ describuntur, similiter & rotarum, firmamenti, throni, & hominis in throno sedentis, igne circundati.

ET FACTVM EST IN TRICESIMO anno, in quarto, in quinta mensis: cùm essem in medio captiuorum iuxta fluuium Chobar, aperti sunt cæli, & vidi visiones Dei.

2 In quinta mensis, ipse est annus quintus
3 transmigrationis regis Ioachin, ¶ factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldæorum, secus flumen Chobar: & facta est super eum ibi manus Domini. *Infr. 3. f. 23. 9. d. 20.*

4 Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone: & nubes magna, & ignis inuoluens, & splendor in circuitu eius: & de medio eius quasi species electri, id est, de
5 medio ignis: ¶ & ex medio eius similitudo

quatuor animalium: & hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.

6 Et quatuor facies vni: & quatuor pennæ vni.

7 Et pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintillæ quasi aspectus æris candentis.

8 Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus, & facies & pennas per quatuor partes habebant.

9 Iunctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum, non reuertebantur cùm incederent: sed vnumquodque ante faciem suam
10 gradiebatur.

Similitudo autem vultus eorum, facies hominis: & facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autem bouis, à sinistris ipsorum quatuor: & facies Aquilæ dēsuper ipsorum quatuor. *-6.*

11 Et facies eorum, & pennæ eorum extentę dēsuper: duæ pennæ singulorum iungebantur, & duæ tegebant corpora eorum: ¶ &
12 vnumquodque eorum coram facie sua ambulabat: vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur: nec reuertebantur cùm ambularent.

13 Et similitudo animalium, & aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio discurrens in medio animalium splendor ignis, & de igne fulgur egrediens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 Et animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.
15 Cumque aspicerem animalia, apparuit rota vna super terram iuxta animalia, ha-
16 bens quatuor facies. ¶ & aspectus rotarum, & opus earum quasi visio maris: & vna similitudo ipsarum quatuor: & aspectus earum & opera, quasi sit rota in medio rotæ.
17 Per quatuor partes earum euntes ibant: & non reuertebantur cùm ambularent.
18 Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus: & totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor.
E 19 Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea: & cùm eleuarentur animalia de terra, eleuabãtur simul & rotæ.
Infr.9. c.12.
20 Quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter eleuabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis.
21 Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant: & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur & rotæ, sequentes ea: quia spiritus vitæ erat in rotis.
F 22 Et similitudo super capita animalium, firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, & extenti super capita eorum désuper.
23 Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum vnumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur.
24 Et audiebam sonum alarũ, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei cùm ambularent, quasi sonus erat multitudinis vt sonus castrorum, cumque starent, dimittebantur pennæ eorum.
25 Nam cùm fieret vox super firmamentum quod erat super caput eorum, stabant, & submittebant alas suas.
G 26 Et super firmamentum quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis désuper.
27 Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis intrinsecus eius per circuitum, à lumbis eius & désuper: & à lumbis eius vsque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu.
28 Velut aspectum arcus cùm fuerit in nubem in die pluuiæ, hic erat aspectus splendoris per gyrum.

CAPVT II.

Roboratur propheta exterritus, vt intrepidè arguat rebelles filios Israël, si quo modo tandem ab inueteratis peccatis resipiscant, & iubetur comedere librum scriptum intus & foris, in quo erant lamentationes, & carmen, & væ.

1 A HAec visio similitudinis gloriæ Domini. & vidi, & cecidi in faciem meam, & audiui vocem loquentis. Et dixit ad me, Fili hominis, sta super pedes tuos, & loquar tecum.
2 Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes
3 meos: & audiui loquentẽ ad me, ¶ & dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israël, ad Gentes apostatrices, quæ recesserunt à me: * patres eorũ prævaricati sunt pactum meum vsque ad diem hanc.
4 Et filij dura facie & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus.
5 Si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant, quoniam domus exasperans est: & scient quia propheta fuerit in medio eorum.
6 Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas: quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides: quia domus exasperans est.
7 Loquêris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, & quiescant: quoniã irritatores sunt.
8 Tu autem fili hominis, audi quæcunque loquor ad te: & noli esse exasperans sicut domus exasperatrix est: aperi os tuum, & comede quæcunque ego do tibi.
9 Et vidi, & ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber: ¶ & expandit illum coram me, qui erat scriptus intus & foris: &
10 scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ.

CAPVT III.

Comesto libro datur propheta facies adamantina, vt intrepidè arguat durissimos filios Israël in transmigratione constitutos: missus autem custos-tur speculator, qui si visum imminucus malum, non annuntiauerit, eius qui perit rem efficitur: si autem annuntiauerit, animam suam liberat, etiam si ille pereat: deinde campum ingressus, visaque ibi gloria Domini, iubetur in domo sua includi, tanquam mutus.

1 A ET dixit ad me, Fili hominis quodcunque inueneris comede: comede volumẽ istud, & vadens loquere ad filios Israël.
2 Et aperui os meum, & cibauit me volumine illo: ¶ & dixit ad me, Fili hominis venter tuus comedet, & viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi. Et comedi illud; & factũ est in ore meo sicut mel dulce.

4 Et dixit ad me, Fili hominis vade ad domum Israel, & loquêris verba mea ad eos.
5 Non enim ad populum profundi sermonis, & ignotę linguæ tu mitteris, ad domum
6 Israel: ¶ neque ad populos multos profundi sermonis & ignotæ linguæ quorum non possis audire sermones: & si ad illos mitteris, ipsi audirent te.
7 Domus autem Israël nolunt audire te: quia nolunt audire me. omnis quippe domus Israël attrita fronte est, & duro corde.
B 8 Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum.
9 Vt adamantem & vt silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas à facie eorum: quia domus exasperans est.
10 Et dixit ad me, Fili hominis, omnes sermones meos quos loquor ad te, assume in C 11 corde tuo, & auribus tuis audi. ¶ & vade, ingredere ad transmigrationem ad filios populi tui, & loquêris ad eos, & dices eis, Hæc dicit Dominus Deus: si forte audiant & quiescant.
12 Et assumpsit me spiritus, & audiui post me vocem commotionis magnæ, Benedicta
13 gloria Domini de loco suo. ¶ & vocem alarũ animalium percutientium alteram ad alteram, & vocem rotarum sequentium animalia, & vocem commotionis magnæ.
14 Spiritus quoque leuauit me, & assumpsit me: & abij amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat me-
D 15 cum, confortans me.
Et veni ad transmigrationem ad aceruum nouarum frugum, ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar: & sedi vbi illi sedebant: & mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum.
16 Cùm autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens:
17 Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël: & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me.
E 18 Si dicente me ad impium, Morte morieris: & non annuntiaueris ei, neq; locutus fueris vt auertatur à via sua impia, & viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.
19 Si autem tu annuntiaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua: & à via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autẽ animam tuam liberasti.
20 Sed & si cõuersus iustus à iustitia sua fecerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur: quia non annuntiasti ei, in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitię eius quas fecit: sanguinem verò eius de manu tua requiram.
21 Si autem tu annuntiaueris iusto vt non F peccet iustus, & ille non peccauerit: viuens viuet, quia annuntiasti ei, & tu animam tuam liberasti.
22 Et facta est super me manus Domini, & dixit ad me, Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum.
23 Et surgens egressus sum in campum: & ecce ibi gloria Domini stabat, quasi gloria quam vidi iuxta fluuium Chobar: & cecidi in faciem meam.
24 Et ingressus est in me spiritus, & statuit *Sup.1.a.1.a.3.* me super pedes meos: & locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus tuæ.
25 Et tu fili hominis, ecce data sunt super te G vincula, & ligabunt te in eis: & non egredieris in medio eorum.
26 Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgãs: quia domus exasperans est.
27 Cùm autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

CAPVT IIII.

Iubetur propheta figurare obsidionem Ierusalem, ac dormire super latus sinistrum 390. diebus, super dextrum verò 40. ac vilem cibum & fœdè confectum sibi præparare: quibus designet calamitatem filiorum Israël, obsidionem & afflictionem habitantium Ierosolymis.

1 A ET tu fili hominis, sume tibi laterem, & pones eum coram te: & describes in eo ciuitatem Ierusalem.
2 Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro.
3 Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam * murum ferreum inter te & inter *in* ciuitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem, & circundabis eam: signum est domui Israel.
4 Et tu dormies super latus tuum sinistrum, & pones iniquitates domus Israël super eo numero dierũ quibus dormies super illud, & assumes [z] iniquitatem eorum. *[z] iniquitates.*
5 Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierũ trecentos & nonaginta dies:

dies: & portabis iniquitatem domus Israël.
B 6 Et cùm compleueris hæc, dormies super latus tuum dextrum secundò: & assumes iniquitatem domus Iuda quadraginta diebus. diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi.
Nu. 14. f. 34.
7 Et ad obsidionem Ierusalem conuertes faciem tuam, & brachium tuum erit ꝯ extentum ᶻ: & prophetabis aduersus eam.
ᶻ exertum 8.
8 Ecce, circundedi te vinculis: & nō te conuertes à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ.
9 Et tu sume tibi frumentum, & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & viciam: & mittes ea in vas vnum, & facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum: trecentis & nonaginta diebus comedes illud.
C 10 Cibus autē tuus quo vescēris, erit in pondere viginti stateres in die: à tempore vsque ad tempus comedes illud.
11 Et aquam in mēsura bibes sextam partem hin à tempore vsq; ad tempus bibes illud.
12 Et quasi subcineritium hordeaceum comedes illud: & stercore quod egreditur de homine, operies illud in oculis eorum.
13 Et dixit Dominus, Sic comedent filij Israël panem suum pollutum inter gentes ad quas ejiciam eos.
Osee 9. a. 3.
14 Et dixi, Ah, ah, ah, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta, & morticinum, & laceratum à bestijs non comedi ab infantia mea vsque nunc, & non est ingressa in os meum omnis caro immunda.
D 15 Et dixit ad me, Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus humanis: & facies panem tuum in eo.
Infr. 5. d. 16. & 14. d. 13.
16 Et dixit ad me, Fili hominis, Ecce ego conteram baculum panis in Ierusalem: & comedent panem in pondere: & in solicitudine: & aquam in mensura, & in angustia bibent.
17 Vt deficientibus pane & aqua, corruat vnusquisque ad fratrem suum, & contabescant in iniquitatibus suis.

CAPVT V.

Per detonsos capitis & barbæ prophetæ pilos iussu Domini, varieq; consumptos, designatur Iudæi, propter sua peccata fame & gladio consumendi, sic vt patres filios, & filij patres comedant, reliqui verò in captiuitatem ducendi, vbi sint opprobrium ac stupor Gentibus, quarum superarunt scelera.

A 1 ET tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos: & assumes eum, & duces per caput tuum, & per barbam tuam: & assumes tibi statēram pōderis, & diuides eos.
2 Tertiam partem igni combures in medio ciuitatis, iuxta completionem dierum obsidionis: & assumes tertiam partem, & concides gladio in circuitu eius: tertiam verò aliam disperges in ventum, & gladium nudabo post eos.
3 Et sumes inde paruum numerum: & ligabis eos in summitate pallij tui.
4 Et ex eis rursum tolles, & proijcies eos in medio ignis, & combures eos igni: & ex eo egredietur ignis in omnem domum Israël.
5 Hæc dicit Dominus Deus, Ista est Ierusalem, in medio Gentium posui eam, & in circuitu eius terras.
6 Et contempsit iudicia mea, vt plus esset impia quàm Gentes: & præcepta mea vltrà quàm terræ quæ in circuitu eius sunt. Iudicia enim mea proiecerunt, & in præceptis meis non ambulauerunt.
7 Idcirco hæc dicit Dominus Deus, Quia superastis gētes quæ in circuitu vestro sunt, & in præceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis, & iuxta iudicia gentium quæ in circuitu vestro sunt, non estis operati:
8 Ideo hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in medio tui iudicia in oculis Gentiū, ¶ & faciam in te quod non feci, & quibus similia vltrà non faciam propter omnes abominationes tuas.
9 Ideo patres comedent filios in medio tui, & filij comedent patres suos, & faciam in te iudicia, & vētilabo vniuersas reliquias tuas in omnem ventum.
C 11 Idcirco viuo ego, dicit Dominus Deus, Nisi pro eo quòd sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis, ego quoque confringam, & non parcet oculus meus, & non miserebor.
12 Tertia pars tui peste morietur, & fame consumetur in medio tui: & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam verò partem tuam in omnem ventum dispergam, & gladium euaginabo post eos.
13 Et complebo furorem meum, & requiescere te faciam indignationem meam in eis, & consolabor: & scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cùm impleuero indignationem meam in eis.
14 Et dabo te in desertum & in opprobrium gentibus quæ in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis prætereuntis.
15 Et eris opprobrium & blasphemia, exemplum & stupor in gentibus quæ in circuitu tuo

tuo sunt, cùm fecero in te iudicia in furore & in indignatione, & in increpationibus iræ, Ego Dominus locutus sum.
16 Quando mīsero sagittas famis pessimas in eos quæ erunt mortiferæ, & quas mittam vt disperdā vos: & famem cōgregabo super vos, & conteram in vobis baculum panis.
17 Et immittam in vos famem & bestias pessimas vsque ad internecionem: & pestilentia & sanguis transibunt per te, & gladium inducam super te. ego Dominus locutus sum.

CAPVT VI.

Propter multiplicem idololatriam filiorum Israël prædicuntur eorum vrbes & excelsa dissipanda, & qui pestem, gladium & famem euaserint, dispergendi inter Gentes, vbi malis pressi conuertentur ad Dominum.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens,
2 Fili hominis, pone faciem tuam ad montes Israël: & prophetabis ad eos, ¶ & dices, Montes Israël audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus montibus & collibus, rupibus & vallibus, Ecce, ego inducam super vos gladium, & disperdam
4 excelsa vestra, ¶ & demoliar aras vestras, & confringentur simulachra vestra: & deijciam interfectos vestros ante idóla vestra.
5 Et dabo cadauera filiorum Israël ante faciem simulachrorum vestrorum: & dispergam ossa vestra circum aras vestras ¶ in omnibus habitationibus vestris. Vrbes desertæ erunt, & excelsa demolientur & dissipabuntur: & interibunt aræ vestræ, & confringentur: & cessabunt idóla vestra, & conterentur delubra vestra, & delebuntur opera vestra.
8 7 Et cadet interfectus in medio vestri: & scietis quia ego sum Dominus.
8 Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladium in Gentibus, cùm dispersero vos in terris.
9 Et recordabuntur mei liberati vestri in Gentibus ad quas captiui ducti sunt: quia contriui cor eorum fornicans & recedens à me, & oculos eorum fornicantes post idóla sua: & displicebunt sibimet super malis quæ fecerant in vniuersis abominationibus suis.
C 10 Et scient quia ego Dominus non frustra locutus sum vt facerem eis malum hoc.
11 Hæc dicit Dominus Deus, percute ꝯ manum tuam', & allide pedem tuum, & dic, Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israël: ꝯ quia' gladio, fame, & peste ruituri sunt.
12 Qui longè est, peste morietur: qui autem propè, gladio corruet: & qui relictus fuerit & obsessus, fame morietur: & complebo indignationem meam in eis.
13 Et scietis quia ego Dominus, cùm fuerint interfecti vestri in medio idolōrum vestrorum in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelsō, & in cunctis summitatibus montium, & subtus omne lignum nemorosum, & subtus vniuersam quercum frondosam, locum vbi accenderunt thura redolentia vniuersis idōlis suis. D
14 Et extendam manum meam super eos, & faciam terram desolatam & destitutam à deserto Deblātha in omnibus habitationibus eorum: & scient quia ego Dominus.

CAPVT VII.

Denuntiat propheta totius terræ Iuda extremam & ineuitabilem vastationem proximè imminere propter ipsorum scelera.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens,
2 Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus Deus terræ Israël, Finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ.
3 Nunc finis super te, & immittam furorem meum in te: & iudicabo te iuxta vias tuas: & ponam contra te omnes abominationes tuas.
4 Et non parcet oculus meus super te, & non miserebor: sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego Dominus.
5 Hæc dicit Dominus Deus, Afflictio vna,
6 afflictio ecce venit. ¶ finis venit, venit finis, B euigilauit aduersum te: ecce venit.
7 Venit ꝯ contritio' super te, qui habitas in terra: venit tempus, propè est dies occisionis, & non gloriæ montium. *ᶻ confractio 5.*
8 Nūc de propinquo effundam iram meam super te, & complebo furorem meum in te, & iudicabo te iuxta vias tuas, & imponam tibi omnia scelera tua.
9 Et nō parcet oculus meus: nec miserebor: sed vias tuas imponam tibi, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego sum Dominus percutiens.
10 Ecce dies, ecce venit: egressa est ꝯ contritio', floruit virga, germinauit superbia. C *ᶻ confractio 4.*
11 Iniquitas surrexit in virga impietatis: non ex eis, & non ex populo, neque ex sonitu eorum: & non erit requies in eis.
12 Venit tempus, appropinquauit dies: qui emit, non lętetur: & qui vendit, non lugeat, quia ira super omnem populum eius.
13 Quia qui vendit, ad id quod vendidit non reuer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

reuertetur: & adhuc in viuentibus vita eorum: visio enim ad omnem multitudinem eius non regredietur: & vir in iniquitate vitæ suæ non confortabitur.

D 14 Canite tuba, præparentur omnes, & non est qui vadat ad prælium: ira enim mea super a vniuersum populum eius.

a omnem multitudinem 5.

15 Gladius foris: & pestis & fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur: & qui in ciuitate, pestilentia & fame deuorabuntur.

16 Et saluabuntur qui fugerint ex eis: & erũt in montibus quasi columbæ conuallium omnes trepidi, vnusquisq; in iniquitate sua.

17 Omnes manus dissoluentur, & omnia genua fluent aquis.

Isa.15.a.2. Iere.48.f.37. Prou.11.d.4. Soph.1.d.18. Eccl.5.b.10.c.13.

18 Et accingent se cilicijs, & operiet eos formido: & in omni facie confusio, & in vniuersis capitibus eorum caluitium.

19 Argentum eorum foras proijcietur, & aurum eorum in sterquilinium erit. Argentum eorum, & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. animam suam non saturabunt, & ventres eorum non implebuntur: quia scandalum iniquitatis eorum factum est.

E

20 Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, & imagines abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: ¶ & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impijs terræ in prædam, & contaminabunt illud.

F 22 Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarij, & contaminabunt illud.

23 Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate.

24 Et adducam pessimos de gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum.

25 Angustia superueniente requirent pacem, & non erit.

G 26 Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & quærent visionem de propheta, & lex peribit à sacerdote, & consilium à senioribus.

27 Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

CAPVT VIII.

Ezechiel post visam Dei similitudinem, spiritu raptus in Ierusalem, videt pessimas Iudæorum idololatrias sub variis figuris: quare dicit Dominum se eis non parciturum, nec orationes exauditurum.

1 A ET factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis: ego sedebam in domo mea, & senes Iuda sedebant coram me, & cecidit ibi super me manus Domini Dei.

2 Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus ignis ab aspectu lumborum eius & deorsum, ignis: & à lumbis eius, & sursum, quasi aspectus splendoris, vt visio electri.

3 Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei: & elevauit me Spiritus inter terram & cælum: & adduxit me in Ierusalem in visione Dei, iuxta ostium interius quod respiciebat ad Aquilonē, vbi erat statutum idolum zeli ad provocandam æmulationem.

4 Et ecce ibi gloria Dei Israël secundum visionem quam videram in campo.

C 5 Et dixit ad me, Fili hominis, leua oculos tuos ad viam Aquilonis. Et leuaui oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ altaris idolum zeli in ipso introitu.

6 Et dixit ad me: Fili hominis putasne vides tu, quid isti faciũt, abominationes magnas quas domus Israël facit hic, vt procul recedam à sanctuario meo? & adhuc conuertens videbis abominationes maiores.

7 Et introduxit me ad ostium atrij: & vidi & ecce foramen vnum in pariete.

8 Et dixit ad me, Fili hominis fode parietem. Et cùm fodissem parietem, apparuit ostium vnum.

9 Et dixit ad me, Ingredere, & vide abominationes pessimas quas isti faciunt hic.

10 Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium, abominatio, & vniuersa idóla domus Israël depicta erant in pariete in circuitu per totum.

11 Et septuaginta viri de senioribus domus Israël, & Iezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: & vnusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulæ de thure consurgebat.

12 Et dixit ad me: Certè vides fili hominis quæ seniores domus Israël faciunt in tenebris, vnusquisque in abscondito cubilis sui: dicunt enim, Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram.

13 Et dixit ad me: Adhuc conuersus videbis abominationes maiores quas isti faciunt.

Et intro-

14 Et introduxit me per ostium portæ domus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem: & ecce ibi mulieres sedebãt plangentes Adonidem.

15 Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis: adhuc conuersus videbis abominationes maiores his.

16 Et introduxit me in atrium domus Domini interius: & ecce in ostio templi Domini inter vestibulũ & altare, quasi viginti quinque viri dorsa habentes contra templũ Domini, & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum solis.

17 Et dixit ad me, Certè vidisti fili hominis: nunquid leue est hoc domui Iuda, vt faceret abominationes istas quas fecerunt hîc: quia replentes terram iniquitate conuersi sunt ad irritandum me? & ecce applicant ramum ad nares suas.

18 Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor: & cùm clamauerint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

CAPVT IX.

Apparent sex viri iubentur omnes in Ierusalem trucidare, qui à viro lineis vestito nõ sunt signo Thau notati: quo facto Dominus exclamanti prophetæ respondet id futurum exigentibus ipsorum criminibus.

1 A ET clamauit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquauerunt visitationes vrbis, & vnusquisq; vas interfectionis habet in manu sua.

2 Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem: & vnusquisq; vas interitus in manu eius: vir quoque vnus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes eius: & ingressi sunt, & steterunt iuxta altare æreum.

3 Et gloria Domini Israël assumpta est de cherub, quæ erat super eum ad limen domus: & vocauit virũ qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis.

4 Et dixit Dominus ad eum: Transi per medium ciuitatem in medio Ierusalem: & signa Thau super frontes virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus quæ fiunt in medio eius.

5 Et illis dixit audiente me, Transite per ciuitatem sequentes eum, & percutite: non parcat oculus vester, neq; misereamini.

6 Senem, adolescentulũ & virginem, & parvulos & mulieres interficite vsque ad in-

ternecionem: omnem autem super quem videritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. Cœperunt ergo à viris senioribus, qui erant ante faciem domus.

7 Et dixit ad eos: Contaminate domum, & implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sunt, & percutiebant eos qui erant in ciuitate.

8 Et cæde completa remansi ego: ruique super faciem meam, & clamans aio: Heu, heu, heu Domine Deus, ergóne dispердes omnes reliquias Israël, effundens furorem tuũ super Ierusalem?

9 Et dixit ad me: Iniquitas domus Israël & Iuda magna est nimis valde, & repleta est terra sanguinibus, & ciuitas repleta est auersione: dixerunt enim, Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt. D

10 Igitur & meus non parcet oculus, neque miserebor: viam eorum super caput eorum reddam.

11 Et ecce, vir qui erat indutus lineis, qui habebat atramentariũ in dorso suo, respondit verbum, dicens, Feci sicut præcepisti mihi.

CAPVT X.

Iubetur vir lineis vestitus accipere prunas ignis de medio rotarum quæ sunt subtus Cherubim, & super ciuitatem effundere: describitur visio Dei, Cherubim & quatuor rotarum.

1 A ET vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput cherubim, quasi lapis sapphirus, quasi species similitudinis solij, apparuit super ea.

2 Et dixit ad virum qui indutus erat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarum quæ sunt subtus cherubim, & imple manum tuam prunis ignis quæ sunt inter cherubim, & effunde super ciuitatem. Ingressusque est in conspectu meo: ¶ cherubim autem stabant à dextris domus cùm ingrederetur vir, & nubes impleuit atrium interius.

3

4 Et eleuata est gloria Domini désuper cherub ad limen domus: & repleta est domus nube, & atrium repletum est splendore gloriæ Domini.

5 Et sonitus alarum cherubim audiebatur vsq; ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis.

6 Cumq; præcepisset viro qui indutus erat lineis, dicens: Sume ignem de medio rotarum quæ sunt inter cherubim: ingressus ille stetit iuxta rotam. B

7 Et extendit cherub manum de medio cherubim, ad ignem qui erat inter cherubim: & sumpsit, & dedit in manus eius qui in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dutus erat lineis: qui accipiens egressus est.
8 Et apparuit in cherubim similitudo manus hominis subtus pennas eorum, ¶ & vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta cherubim: rota vna iuxta cherub vnum, & rota alia iuxta cherub vnum: species autem rotarum erat
10 quasi visio lapidis chrysolithi. ¶ & aspectus earum similitudo vna quatuor: quasi sit rota in medio rotæ.
11 Cumq; ambularent, in quatuor partes gradiebantur: -& non reuertebantur ambulantes: sed ad locū ad quem ire declinabat quæ prima erat, sequebantur & cæteræ, nec conuertebantur. -.12.
C
12 Et omne corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli plena erant oculis, in circuitu quatuor rotarum. Sup.1.e.18.
13 Et rotas istas vocauit volubiles, audiente me.
14 Quatuor autem facies habebat vnum: facies vna, facies cherub: & facies secunda, facies hominis: & in tertio facies leonis: & in quarto facies aquilæ.
15 Et eleuata sunt cherubim: ipsum est animal quod videram iuxta fluuium Chobar.
16 Cumque ambularent cherubim, ibant pariter & rotæ iuxta ea: & cùm eleuarent cherubim alas suas, vt exaltarentur de terra, nō residebant rotæ, sed & ipsæ iuxta erant.
17 Stantibus illis, stabant: & cum eleuatis eleuabantur. spiritus enim vitæ erat in eis.
18 Et egressa est gloria Domini à limine templi: & stetit super cherubim.
D 19 Et eleuantia cherubim alas suas, exaltata sunt à terra coram me: & illis egredientibus, rotæ quoque subsecutæ sunt: & stetit in introitu portæ domus Domini orientalis, & gloria Dei Israel erat super ea.
Sup.1.a.1.a.3. 20 Ipsum est animal quod vidi subter Deum Israël iuxta fluuiū Chobar: & intellexi quia cherubim essent.
per quatuor. 21 Quatuor vultus vni, & quatuor alæ vni: & similitudo manus hominis sub alis eorum.
22 Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram iuxta fluuium Chobar, & intuitus eorum, & impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

CAPVT XI.

Aduersus Iezoniam & Pheltiã qui dicebant pessimum tractantes consilium, Nónne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes, vaticinatur, illos & quotquot nolunt resipiscere puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus est Pheltias: reliquias autem Israël dicit se reducturum in terrã ipsorum, & daturum eis cor carneum, vt colant actumeant Dominum.

ET eleuauit me spiritus, & introduxit me: ad portam domus Domini orientalem, quæ respicit ad solis ortū: & ecce, in introitu portæ viginti quinque viri: & vidi in medio eorum Iezoniam filium Azur, & Pheltiam filium Banaiæ, principes populi.
2 Dixitque ad me, Fili hominis, hi sunt viri qui cogitant iniquitatem, & tractant consilium pessimū in vrbe ista: ¶ dicentes:
3 Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes.
4 Ideirco vaticinare de eis, vaticinare fili hominis.
5 Et irruit in me spiritus Domini, & dixit mihi: Loquere, Hæc dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israël, & cogitationes cordis vestri ego noui.
6 Plurimos occidistis in vrbe hac, & implestis vias eius interfectis. B
7 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Interfecti vestri, quos posuistis in medio eius, hi sunt carnes, & hæc est lebes: & educam vos de medio eius.
8 Gladium metuistis, & gladium inducam super vos, ait Dominus Deus.
9 Et eijciam vos de medio eius, & dabo vos in manum hostium, & faciam in vobis iudicia.
10 Gladio cadetis: in finibus Israël iudicabo vos, & scietis quia ego Dominus.
11 Hæc non erit vobis in lebetem, & vos non eritis in medio eius in carnes: in finibus Israël iudicabo vos.
12 Et scietis quia ego Dominus: quia in præceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis, sed iuxta iudicia gentium, quæ in circuitu vestro sunt, estis operati. C
13 Et factum est, cùm prophetarem, Pheltias filius Banaiæ mortuus est, & cecidi in faciem meam clamans voce magna, & dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, consummationem tu facis reliquiarum Israel.
14 Et factum est verbum Domini ad me, dicens, ¶ Fili hominis fratres tui, viri propinqui tui, & omnis domus Israël, vniuersi quibus dixerunt habitatores Ierusalem: Longè recedite à Domino, nobis data est terra in possessionem.
16 Propterea hęc dicit Dominus Deus, Quia longè feci eos in gentibus, & quia dispersi eos in terris: ero eis in sanctificationem modicam in terris ad quas venerunt.

17 Propterea loquere, Hæc dicit Dominus Deus: Congregabo vos de populis, & adunabo de terris in quibus dispersi estis: daboque vobis humum Israël.
18 Et ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones, cunctasq; abominationes eius de illa.
D 19 Et dabo eis cor vnum, & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis
20 cor carneum: ¶ Vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantque ea: & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum.
21 Quorum* cor post offendicula & abominationes suas ambulat, horum viã in capite suo ponam, dicit Dominus Deus.
22 Et eleuauerunt cherubim alas suas, & rotæ cum eis: & gloria Dei Israël erat super ea.
23 Et ascendit gloria Domini de medio ciuitatis, stetitq; super montem qui est ad Orientem vrbis.
24 Et spiritus* leuauit me, adduxitq; * in Chaldæam ad transmigrationem, in visione in spiritu Dei: & sublata est à me visio quam videram.
25 Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini quæ ostenderat mihi.

CAPVT XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Ierusalem & regis ipsius captiuitatem, reliquis gladio, peste & fame in Ierusalẽm consumptis: ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

ET factus est sermo Domini ad me, dicens,
2 ¶ Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendum, & non audiunt: quia domus exasperans est.
3 Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis per diem coram eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum in conspectu eorum, si forte aspiciant: quia domus exasperans est.
4 Et efferes foras vasa tua quasi vasa / transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans.
5 Ante oculos eorum perfode tibi parietem: & egredieris per eum.
6 In conspectu eorum in humeris portabis, in caligine efferêris: faciem tuam velabis, & non videbis terram: quia portentum dedi te domui Israël.
7 Feci ergo sicut præceperat mihi*: vasa mea protuli quasi vasa / transmigrantis per diem: & vespere perfodi mihi parietē manu: & in caligine egressus sum, & in humeris portatus in conspectu eorum. *Dominus. / transmigrationis 5.
C
8 Et factus est sermo Domini manè ad mē,
9 dicens: ¶ Fili hominis nunquid non dixerunt ad te domus Israel domus exasperans, Quid tu facis?
10 Dic ad eos, Hæc dicit Dominus Deus: Super ducem onus istud, qui est in Ierusalem, & super omnem domum Israël, quæ est in medio eorum.
11 Dic, Ego portentum vestrum: quo modo feci, sic fiet illis: in transmigrationem, & in captiuitatem ibunt.
12 Et dux qui est in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur: parietem perfodient, vt educant eum: facies eius operietur, vt non videat oculo terram. D
13 -Et' extendam rete meum super eum, & capietur in lagena mea: & adducam eum in Babylonem in terram Chaldæorum: & ipsam non videbit, ibiq; morietur. -.6. Inf.17.f.20. & 32.a.3.
14 Et omnes qui circa eum sunt, præsidium eius & agmina eius dispergam in omnem ventum: & gladium euaginabo post eos.
15 Et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in gentibus, & disseminauero eos in terris.
16 Et relinquam ex eis viros paucos à gladio, & fame, & pestilentia: vt enarrent omnia scelera eorum in gentibus ad quas ingredientur: & scient quia ego Dominus. E
17 Et factus est sermo Domini ad me, dicēs:
18 ¶ Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed & aquam tuam in festinatione & mœrore bibe.
19 Et dices ad populum terræ: Hæc dicit Dominus Deus ad eos qui habitant in Ierusalem in terra Israël, Panem suum in solicitudine comedent, & aquam suam in desolatione bibent: vt desoletur terra à multitudine sua, propter iniquitatem omnium qui habitant in ea.
20 Et ciuitates quæ nunc habitantur, desolatæ erunt, terraq; deserta: & scietis quia ego Dominus.
21 Et factus est sermo Domini ad me, dicēs:
22 ¶ Fili hominis, quod est prouerbium istud vobis in terra Israël, dicentium: In longum differentur dies, & peribit omnis visio.
23 Ideo dic ad eos, Hæc dicit Dominº Deus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quiescere faciam prouerbium istud, neq; vulgo dicetur in Israël: & loquere ad eos quòd appropinquauerint dies & sermo omnis visionis.

24 Non enim erit vltrà omnis visio cassa, neque diuinatio ambigua in medio filiorum Israël.

G 25 Quia ego Dominus loquar: & quodcunque locutus fuero verbum, & fiet, non prolongabitur amplius: sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum, & faciam illud, dicit Dominus Deus.

26 Et factus est sermo Domini ad me, dicẽs:

27 ¶ Fili hominis, ecce domus Israël dicentiũ: Visio quam hic videt, in dies multos: & in tempora longa iste prophetat.

28 Propterea dic ad eos, Hæc dicit Dominus Deus: Non prolongabitur vltrà omnis sermo meus: verbum quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

CAPVT XIII.

Minatur Dominus pseudoprophetis ex suo cerebro diuinantibus, populumque seducentibus falsam promittendo pacem, & parietem luto absque paleis liniendo, similiter & filiabus Israël de corde suo prophetantibus & pululllos sub omni cubito consuentibus.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens,

¶ Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israël, qui prophetant: & dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini,

Iere. 23. a. 1. Inf. 14. c. 9. 34. a. 2.

3 ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritũ suum, & nihil vident.

4 Quasi vulpes in desertis, prophetæ tui Israël erant.

5 Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël: vt staretis in prælio in die Domini.

6 Vident vana, & diuinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cùm Dominus non miserit eos: & perseuerauerunt confirmare sermonem.

7 Nunquid non visionem cassam vidistis, & diuinationem mendacem locuti estis? & dicitis, ait Dominus, cùm ego non sim locutus.

8 Propterea hæc dicit Dominus Deus. Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium: ideo ecce ego ad vos dicit Dominus Deus:

B 9 ¶ Et erit manus mea super prophetas qui vident vana, & diuinant mendacium: in concilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israël non scribentur, nec in terram Israël ingredientur: & scietis quia ego Dominus Deus.

10 Eo quòd deceperim populum meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis.

11 Dic ad eos qui liniunt absque temperatura, quòd casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desuper irruentes, & ventum procellæ dissipantem.

12 Siquidem ecce cecidit paries: nunquid non dicetur vobis, Vbi est litura quam linistis?

13 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit: & lapides grandes in ira in consumptionem.

14 Et destruam parietem quem linistis abque temperamento: & adæquabo eum terræ, & reuelabitur fundamentum eius: & cadet, & consumetur in medio eius: & scietis quia ego sum Dominus.

15 Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt eum absque temperamento, dicamq; vobis: Non est paries, & non sunt qui liniunt eum.

16 Prophetæ Israël qui prophetant ad Ierusalem, & vident ei visionem pacis: & non est pax, ait Dominus Deus.

17 Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde suo: & vaticinare super eas, ¶ & dic, Hæc

18 dicit Dominus Deus: Væ qui cõsuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciũt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas, & cùm caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum.

19 Et violabant me ad populum meum, propter pusillum hordei & fragmen panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ nõ viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs.

20 Propter hoc hæc dicit Dominus Deus, Ecce, ego ad puluillos vestros quibus vos capitis animas volantes, & dirumpam eos de brachijs vestris: & dimittã animas quas vos capitis, animas ad volandum.

21 Et dirumpam cruricalia vestra, & liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt vltrà in manibus vestris ad prædandum: & scietis quia ego Dominus.

22 Pro eo quòd mœrere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristaui, & confortastis

fortastis manus impij, vt non reuerteretur

23 à via sua mala, & viueret: ¶ propterea vana non videbitis, & diuinationes non diuinabitis amplius, & eruam populum meum de manu vestra: & scietis quia ego Dominus.

CAPVT XIIII.

Comminatur Dominus idololatris qui veniunt ad prophetas vt per eos consulant Dominum, dicens se illos perditurum, & prophetas decepturum, vt respondeant iuxta illorum iniquitates: Noë autẽ, Daniel & Iob sua iustitia liberaturos se tantùm & non impios: de fame, malis bestijs, gladio & peste, quæ in populum peccatorem immittet Dominus: additur etiam consolatio reliquiarum Israël.

1 ET venerunt ad me viri seniorum Israël, & sederunt coram me.

2 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

3 ¶ Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalum iniquitatis suę statuerunt contra faciem suam: nunquid interrogatus respondebo eis?

4 Propter hoc loquere eis, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus: Homo homo de domo Israël, qui posuerit immunditias suas in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine im

5 munditiarum suarum: ¶ Vt capiatur domus Israël in corde suo quo recesserunt à me in cunctis idolis suis.

6 Propterea dic ad domum Israël, Hæc dicit Dominus Deus: Conuertimini & recedite ab idolis vestris, & ab vniuersis contaminationibus vestris auertite facies vestras.

7 Quia homo homo de domo Israël, & de proselytis quicunque aduena fuerit in Israël, si alienatus fuerit à me, & posuerit idola suæ in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam vt interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei per me.

8 Et ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum & in prouerbium, & disperdam eum de medio populi mei: & scietis quia ego Dominus.

9 Et propheta cùm errauerit & locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illam: & extendam manum meam super illum, & delebo eum de medio populi mei Israël.

10 Et portabunt iniquitatem suam: iuxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetæ erit.

11 Vt non erret vltrà domus Israël à me, neque polluatur in vniuersis præuaricationibus suis: sed sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum. D

12 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

13 ¶ Fili hominis, terra cùm peccauerit mihi, vt præuaricetur præuaricans, extendam manum meam super eam, & conteram virgam panis eius: & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem & iumentum. *Sup. 4. d. 16. 5. d. 16.*

14 Et si fuerint tres viri isti in medio eius, Noë, Daniel, & Iob: ipsi iustitia sua liberabũt animas suas, ait Dominus exercituum.

15 Quòd si & bestias pessimas induxero super terram, vt vastem eam: & fuerit inuia, eo quòd non sit pertransiens propter bestias: E

16 ¶ Tres viri isti si fuerint in ea, viuo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios nec filias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur.

17 Vel si gladium induxero super terram illam, & dixero gladio, Transi per terram: & interfecero de ea hominem & iumentum:

18 ¶ Et tres viri isti fuerint in medio eius: viuo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios neque filias: sed ipsi soli liberabuntur.

19 Si autem & pestilentiam immisero super terram illam, & effudero indignationem F meam super eam, in sanguine, vt auferam

20 ex ea hominem & iumentum: ¶ Et Noë, & Daniel, & Iob fuerint in medio eius: viuo ego, dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas.

21 Quoniam hæc dicit Dominus Deus: Quòd & si quatuor iudicia mea pessima, gladium & famem, ac bestias malas, & pestilentiam immisero in Ierusalem, vt interficiam de ea

22 hominem & pecus: ¶ Tamen relinquetur in ea saluatio educentium filios & filias: ecce ipsi egredientur ad vos, & videbitis viam eorum & adinuentiones eorum: & consolabimini super malo quod induxi in Ierusalem in omnibus quæ importaui super eam.

23 Et consolabuntur vos, cùm videritis viam eorum & adinuentiones eorum: & cognoscetis quòd non frustra fecerim omnia quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

CAPVT XV.

Sicut lignum de vite præcisum soli seruit igni, ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudæos ob inueterata peccata cum Ierusalem prædicit exurendos.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 ¶ Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna syluarum?
3 Nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat in eo quodcunque vas?
4 Ecce, igni datum est in escam, vtranque partem eius consumpsit ignis, & medietas eius redacta est in fauillam: nunquid vtile erit ad opus?
5 Etiam cùm esset integrum, nõ erat aptũ ad opus: quantò magis cùm illud ignis deuorauerit & combusserit, nihil ex eo fiet operis?
B 6 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Quomodo lignum vitis inter ligna syluarũ quod dedi igni ad deuorandum, sic ℣ tradam' habitatores Ierusalem.
7 Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, & ignis consumet eos: & scietis quia ego Dominꝰ, Cùm posuero faciem
8 meam in eos, ¶ & dedero terram inuiam & desolatam: eo quòd præuaricatores exiterint, dicit Dominus Deus.

℣ tradidi 9.

CAPVT XVI.

Ierusalem prius abiectissima, mirum in modum à Deo exaltata, ostendit ingratitudinem: varia idololatria, in qua & Samariam & Sodomam superauit: idcirco tradet eam Dominus in vastationem & in ignominiam omnibus gentibus: seruabit tamen pactum reliquijs suis.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 ¶ Fili hominis, notas fac Ierusalem abo-
3 minationes suas, ¶ & dices, Hæc dicit Dominus Deus Ierusalem: Radix tua & generatio tua de terra Chanáan: pater tuus Amorrhæus, & mater tua Chetæa.
4 Et quando nata es, in die ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec inuolura pannis.
5 Non pepercit super te oculus, vt faceret tibi vnum de his, misertus tui: sed proiecta es super faciẽ terræ in abiectione animæ tuæ, in die qua nata es.
6 Transiens autem per te, vidi te conculcari, in sanguine tuo: & dixi tibi cùm esses in sanguine tuo: Viue. dixi, inquam, tibi: In sanguine tuo viue.
7 Multiplicatam quasi germen agri dedi te: & multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & peruenisti ad mundum mulierbrẽ: hubera tua intumuerũt, & pil' tuus germinauit: & eras nuda, & confusione plena.
8 Et transiui per te, & vidi te: & ecce tempus tuum, tempus amantium: & expandi amictũ meum super te, & operui ignominiam tuam. Et iuraui tibi, & ingressus sum pactũ tecum, ait Dominus Deus: & facta es mihi.
9 Et laui te aqua, & emundaui sanguinem tuum ex te: & vnxi te oleo.
10 Et vestiui te discoloribus, & calceauit te hyacintho: & cinxi te byssõ, & induit te subtilibus.
11 Et ornaui te ornamẽto, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collũ tuum.
12 Et dedi inaurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decóris in capite tuo.
13 Et ornata es auro & argento, & vestita es byssõ, & polymito, & multis coloribus: & similam & mel & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis: & profecisti in regnum.
14 Et egressum est nomen tuũ in gentes propter speciem tuam: quia perfecta eras in decóre meo, quem posueram super te, dicit Dominus Deus.
15 Et habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo: & expoluisti fornicationem tuam omni transeunti, vt eius fieres.
16 Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde consuta: & fornicata es super eis, sicut non est factũ, neq; futurũ est.
17 Et tulisti vasa decóris tui, de auro meo & argẽto meo, quæ dedi tibi: & fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis.
18 Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria, & ℣ operuisti illas': & oleum meum, & thy-
19 miama meum posuisti coram eis. Panis meus
Et panem meum quem dedi tibi, simila & oleum, & mel quibus enutriui te, posuisti in conspectu eorum in odorem suauitatis, & factum est, ait Dominus Deus.
20 Et tulisti filios tuos & filias tuas quas genuisti mihi: & immolasti eis ad deuorandum. Nunquid parua est fornicatio tua?
21 Immolasti filios meos, & dedisti, illos consecrans, eis.
22 Et post omnes abominationes tuas & fornications, non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras nuda & confusione plena conculcata in sanguine tuo.
23 Et accidit post omnem malitiam tuam (væ
24 væ tibi, ait Dominus Deus) ¶ & ædificasti tibi lupanar, & fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis. Ad

25 Ad omne caput viæ ædificasti signũ prostitutionis tuæ: & abominabilem fecisti decórem tuũ: & diuisisti pedes tuos omni transeunti, & multiplicasti fornicationes tuas.
26 Et fornicata es cum filijs Aegypti vicinis tuis magnarum carniũ: & multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me.
27 Ecce ego extendam manum meam super te, & auferam ℣ iustificationẽ tuam': & dabo
te in animas odientium te filiarũ Palæsthinarum, quæ erubescunt in via tua scelerata.
28 Et fornicata es in filijs Assyriorũ, eo quòd necdum fueris expleta: & postquam fornicata es, nec sic es satiata.
29 Et multiplicasti fornicationem tuam in Terra-Chanáan cum Chaldæis: & nec sic satiata es.
30 In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus: cùm facias omnia hæc opera mulieris meretricis & procacis?
31 Quia fabricasti lupanar tuũ in capite omnis viæ, & excelsum tuũ fecisti in omni platea: nec facta es quasi meretrix fastidio au-
32 gens precium, ¶ sed quasi mulier adultera, quæ super virum suum inducit alienos.
33 Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis vt intrarent ad
te vndique ad fornicandum tecum.
34 Factumq; est in te cõtra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & post te non erit fornicatio: in eo enim quòd dedisti mercedes, & mercedes non accepisti, factum est in te contrarium.
35 Propterea meretrix audi verbũ Domini.
36 Hæc dicit Dominus Deus, Quia effusum est æs tuum, & reuelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, & super idóla abominationum tuarum in san-
37 guine filiorum tuorum, quos dedisti eis.
Ecce, ego congregabo omnes amatores tuos, quibus cõmista es, & omnes quos dilexisti cum vniuersis quos oderas: & congregabo eos super te vndique, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt
38 omnem turpitudinem tuam.
Et iudicabo te iudicijs adulterarum & effundentium sanguinem: & dabo te in san-
39 guinem furoris & zeli.
Et dabo te in manus eorum, & destruent lupanar tuũ, & demolientur prostibulum tuum: & denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa decóris tui: & derelinquent
40 te nudam, plenamq; ignominia.
Et adducent super te multudinem, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladijs suis.
41 Et comburent domos tuas igni, & facient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum: & desines fornicari, & mercedes vltrà non dabis. 4. Reg. 25. b. 9.
42 Et requiesceret indignatio mea in te: & auferetur zelus meus à te, & quiescã, nec irascar amplius.
43 Eo quòd nõ fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ, & prouocasti me in omnibus his: quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, & non feci iuxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis.
44 Ecce, omnis qui dicit vulgo prouerbium, in te assumet illud, dicens, Sicut mater, ita & filia eius.
45 Filia matris tuæ es tu, quæ proiecit virum suum, & filios suos: & soror sororum tuarum es tu, quæ proiecerunt viros suos & filios suos: mater vestra Chetæa, & pater vester Amorrhæus.
46 Et soror tua maior, Samaria, ipsa & filiæ eius quæ habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quæ habitat à dextris tuis, Sodoma, & filiæ eius.
47 Sed nec in vijs earum ambulasti, neq; secundum scelera earum fecisti pauxillum minus: penè sceleratiora fecisti illis in omnibus vijs tuis.
48 Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filiæ eius, sicut fecisti tu & filiæ tuæ.
49 Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant. Genes. 18. f. 19.
50 Et eleuatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me, & abstuli eas sicut ℣ vidisti'. ℣ vidi 2.
51 Et Samaria dimidium peccatorũ tuorum non peccauit: sed vicisti eas sceleribus tuis, & iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es.
52 Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis: iustificatæ sunt enim à te: ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuã, quæ iustificasti sorores tuas.
53 Et conuertam restituens eas conuersione Sodomorũ cum filiabus suis, & conuersione Samariæ & filiarum eius: & conuertam
54 reuersionem tuam in medio earũ, ¶ vt portes ignominiam tuã, & confundaris in omnibus quæ fecisti consolans eas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G 55 Et soror tua Sodoma, & filiæ eius reuertentur ad antiquitatem suam:-&Samaria,& -.12.
filiæ eius reuertétur ad antiquitatem suam' & tu, & filiæ tuæ reuertimini ad antiquitatem vestram.
56 Non fuit autem Sodoma soror tua audita
57 in ore tuo,in die superbiæ tuæ, ¶ antequam reuelaretur malitia tua: sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ, & cunctarum in circuitu tuo filiarum Palæstinarum,
58 quæ ambiunt te per gyrum. ¶ scelus tuum & ignominiam tuam tu portasti,ait Dominus Deus.
59 Quia hæc dicit Dominus Deus:Et faciam tibi sicut despexisti iuramentum,vt irritum
60 faceres pactum: ¶ & recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ: & suscitabo tibi pactum sempiternum.
61 Et recordaberis viarum tuarum, & confundèris: cùm receperis sorores tuas te maiores cum minoribus tuis:& dabo eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo.
62 Et suscitabo ego pactum meum tecum:&
63 scies quia ego Dominus, ¶ vt recorderis & confundaris, & non sit tibi vltrà aperire os præ confusione tua, cum placatus tibi fuero in omnibus quæ fecisti, ait Dominus Deus.

CAPVT XVII.

Per parabolam de duabus aquilis, & plantata ac crescente vinea, quæ non prosperabitur, declaratur quòd rex Babylonis translato in Babylonem rege Ioacim, constituet pro eo regem Sedeciam, qui relicto fœdere cum Nabuchodonosor inito, ad regem Aegypti transfugit: quapropter à Domino tradetur in manus Nabuchodonosor,& ductus in Babylonem morietur ibi: Dominus autem sublimi humiliato, exaltabit humilem.

A 1 ET factum est verbum Domini ad me,di-
2 cens: ¶ Fili hominis propone ænigma, &
3 narra parabolam ad domum Israël, ¶ & dices,Hæc dicit Dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri.
4 Summitatem frondium eius auulsit: & transportauit eam in Terram-Chanáan, in vrbe negotiatorum posuit illam.
5 Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine: vt firmaret radicem super aquas multas,in superficie posuit illud.
B 6 Cumq; germinasset, creuit in vineam latiorem humili statura, respicientibus ramis eius ad eam: & radices eius sub illa erãt. facta est ergo vinea, & fructificauit in palmites, & emisit propagines.
7 Et facta est aquila altera grandis,magnis alis,multisq; plumis: & ecce vinea ista quæ mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam,vt irrigaret eam de areolis germinis sui.
8 *In terra bona super aquas multas plantata C
est: vt faciat frondes, & portet fructum, vt * Ezec.
sit in vineam grandem.
9 Dic, Hæc dicit Dominus Deus, Ergóne prosperabitur: nónne radices eius euellet, & / fructus' eius distringet, & siccabit om- / fructus
nes palmites germinis eius, & arescet: & non in brachio grandi,neq; in populo multo,vt euelleret eam radicitus?
10 Ecce plantata est: ergóne prosperabitur? nónne cùm tetigerit eam ventus vrens siccabitur,& in areis germinis sui arescet?
11 Et factum est verbum Domini ad me, di- D
12 cens, ¶ Dic ad domũ exasperantẽ, Nescitis quid ista significent? Dic, Ecce, venit rex Babylonis in Ierusalem: & assumet regem & principes eius, & adducet eos ad semetipsum in Babylonem.
13 Et tollet de semine regni, ferietque cum eo fœdus, & ab eo accipiet iusiurandum, sed & fortes terræ tollet.
14 Vt sit regnum humile, & nõ eleuetur, sed custodiat pactum eius, & seruet illud.
15 Qui recedens ab eo, misit nuntios ad Aegyptum, vt daret sibi equos, & populũ multum. Nunquid prosperabitur, vel conseque tur salutem qui fecit hæc? & qui dissoluit pactum, nunquid effugiet?
16 Viuo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in loco regis qui cõstituit eum regem, cuius fecit irritum iuramentum, & soluit pactum quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.
17 Et non in exercitu grandi, neq; in populo multo faciet contra eum Pharao prælium, in iactu aggeris, & in extructione vallorum, vt interficiat animas multas.
18 Spreuerat enim iuramentum, vt solueret fœdus, & ecce dedit manum suam, & cùm omnia hæc fecerit, non effugiet.
19 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Viuo ego, quoniam iuramentũ quod spreuit, & fœdus quod præuaricatus est, ponam in caput eius.
20 Et expandam super eum rete meum, & ꝓ.4.d.
comprehendetur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem, & iudicabo eum ibi in præuaricatione qua despexit me.
21 Et omnes profugi eius cũ vniuerso agmine suo, gladio cadent:residui autem in omnem ventum dispergentur: & scietis quia ego Dominus locutus sum.
22 Hæc dicit Dominus Deus, Et sumam ego de medulla cedri sublimis, & ponam: de ver uce ramorum eius tenerum distringam, & plantabo super montem excelsum & eminentem.
23 In monte sublimi Israël plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam: & habitabunt sub ea omnes volucres & vniuersum volatile, sub vmbra frondium eius nidificabit.
24 Et scient omnia ligna regionis,quia ego Dominus humiliaui lignum sublime,& exaltaui lignum humile: & siccaui lignum viride,& frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum,& feci.

CAP. XVIII.

Refellit Iudaeorum parabola, dicit quòd filius non portabit iniquitatem patris, nec contrà. sed quisque suam ipse portabit: quòd si impius pœnitentiam agat, saluabitur: iustus verò si suam deserat iustitiam: damnabitur: hortatur ergo Dominus ad pœnitentiam & cordis innouationem.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens,
2 ¶ Quid est quod inter vos parabolam vertitis in prouerbium istud in terra Israël? dicentes,Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorũ obstupescunt.
3 Viuo ego,dicit Dominus Deus, si erit vltrà vobis parabola hæc in prouerbium in Israël.
4 Ecce omnes animæ meæ sunt: vt anima patris,ita & anima filij, mea est: anima quæ peccauerit, ipsa morietur.
5 Et vir si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, ¶ in montibus non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idôla domus Israël: & vxorem proximi sui non violauerit, & ad mulierem menstruatam non accesserit, ¶ Et hominem non contristauerit:
6 pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, panem suum esurienti dederit, &
7 nudum operuerit vestimento, ¶ Ad vsuram non commodauerit, & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum,&
8 virum: ¶ * in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatem: hic iustus est, vita viuet, ait Dominus Deus.
9 Quòd si genuerit filium latronem effundentem sanguinem,& fecerit vnum de istis:
10 ¶ & hæc quidem omnia non facientem,sed in montibus comedentem, & vxorem proximi sui polluentem,
11 Egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas,pignus non reddentem,& ad idôla leuantem oculos suos,abominatio-
12 nem facientẽ: ¶ Ad vsurã dantẽ, & amplius accipientem: nunquid viuet?nõ viuet,cùm vniuersa hæc detestanda fecerit, morte morietur,sanguis eius in ipso erit.
13 Quòd si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui,quæ fecit timuerit, &
14 non fecerit simile eis: ¶ super montes non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idôla domus Israël, & vxorem proximi sui
15 non violauerit.
16 Et virum non contristauerit, pignus non D
retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operue-
17 rit vestimento: ¶ A pauperis iniuria auerterit manum suam, vsuram & superabundantiam non acceperit, * iudicia mea fecerit, in * &.
præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui,sed vita viuet.
18 Pater eius quia calumniatus est,& vim fecit fratri, & malum operatus est in medio populi sui: Ecce mortuus est in iniquitate sua.
19 Et dicitis quare non portabit filius iniquitatem patris? Videlicet, quia filius iudiciũ & iustitiam operatus est, omnia præcepta mea custodiuit, & fecit illa, viuet vita.
20 Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: fi- *Deut.24.c.16.*
lius non portabit iniquitatem patris, & pa- *4.Reg.14.b.6.*
ter non portabit iniquitatem filij: iustitia *2.Par.25.c.4.*
iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum.
21 Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, &
custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & nõ morietur.
22 Omnium iniquitatum eius, quas operatus est,non recordabor: in iustitia sua quam operatus est, viuet.
23 Nunquid voluntatis meæ est mors impij, *Psal.29.d.4.*
dicit Dominus Deus,& non vt conuertatur *Infr.25.d.11.*
à vijs suis,& viuat? *2.Pet.3.b.9.*
24 Si autem auerterit se iustus à iustitia sua, F
& fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, nunquid viuet? omnes iustitiæ eius, quas fecerat,non recordabuntur: in præuaricatione qua præuaricatus est, & in peccato suo quod peccauit,in ipsis morietur.
25 Et dixistis,Nõ est æqua via Domini. Audi- *Infr.33.d.20.*
te ergo domus Israël: Nunquid via mea non est æqua,& nõ magis viæ vestræ praue sunt?

Cùm

26 Cùm enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniustitia quam operatus est, morietur.
27 Et cùm auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam: ipse animam suam viuificabit.
28 Considerans enim, & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est, vita viuet, & non morietur.
G 29 Et dicunt filij Israël, Non est æqua via Domini. Nunquid viæ meæ non sunt æquæ, domus Israël, & non magis viæ vestræ prauæ?
30 Idcirco vnumquenque iuxta vias suas iudicabo domus Israël, ait Dominus Deus.
Matt. 3.a.2. Conuertimini, & agite pœnitentiã ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas.
* iniquitates. 31 Proijcite à vobis omnes *prǣuaricationes' vestras, in quibus prǣuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israël?
Sup. e. 23 Infr. 33. c. 11. 32 Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini, & viuite.

CAP. XIX.

Parabola leænæ & leunculorum designat captiuitatem regum Ioachaz & Ioacim: item præteritam ciuitatis Ierusalem fœlicitatem describit, præsentemq; calamitatem sub parabola vineæ.

A 1 ET tu *assume planctum super principes
* fili hominis. Israël, ¶ & dices, Quare mater tua leæna
2 inter leones cubauit, in medio leunculorum enutriuit catulos suos?
3 Et eduxit vnum de leunculis suis, leo factus est: & didicit capere prædam, hominemq; comedere.
4 Et audierunt de eo Gentes, & non absque vulneribus suis ceperunt eum: & adduxerunt eum in catenis in terram-Aegypti.
5 Quæ cùm vidisset quoniam infirmata est, & perijt expectatio eius: tulit vnum de leunculis suis, leonem constituit eum.
B 6 Qui incedebat inter leones, & factus est leo: & didicit prædam capere, & homines deuorare:
7 Didicit viduas facere, & ciuitates eorum in desertum adducere: & desolata est terra & plenitudo eius à voce rugitus illius.
8 Et conuenerunt aduersus eum Gentes vndiq; de prouincijs, & expanderunt super eũ rete suum, in vulneribus earum captus est.
C 9 Et miserunt eum in caueam, in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis: miseruntq; eum in carcerem, ne audiretur vox eius vltrà super montes Israël.
10 Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata est: fructus eius, & frondes eius creuerunt ex aquis multis.
11 Et factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptra dominantium, & exaltata est statura eius inter frondes: & vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum.
12 Et euulsa est in ira, in terramq; proiecta: D & ventus vrens siccauit fructum eius: man- cuerunt, & arefactæ sunt virgæ roboris eius, & ignis comẽdit eam.
13 Et nunc transplantata est in desertum, in terra inuia & sitienti.
14 Et egressus est ignis de virga ramorum eius, qui fructum eius comẽdit: & non fuit in ea virga fortis, sceptrum dominantium. Planctus est, & erit in planctum.

CAPVT XX.

Dominus negat se filijs Israel responsurum, quia & in Aegypto, & in deserto, & in terra promissionis præuaricati sunt ipsius mandata, & idôla coluerunt, quibus sæpe comminatus est mala, sed pepercit nomen eius blasphemaretur inter Gentes: nunc autem posit hæc omnia dicit se eos reuocaturum ad terram suam, in qua sibi seruiant: iubet etiam prophetam contra saltum meridianum.

ET factum est in anno septimo, in quinto, A
in decima mensis: venerunt viri de senio-
ribus Israël, vt interrogarent Dominum, & sederunt coram me.
2 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
3 ¶ Fili hominis loquere senioribus Israël, & dices ad eos, Hęc dicit Dominus Deus: Numquid ad interrogandum me vos venistis? viuo ego quia non respõdebo vobis, ait Dominus Deus.
4 Si iudicas eos, si iudicas fili hominis? abominationes patrum eorum ostende eis.
5 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, in die, qua elegi Israël, & leuaui manum meam prostirpe domus Iacob: & apparui eis in Terra-Aegypti, & leuaui manum meam pro eis, dicens, Ego Dominus Deus vester: ¶ in die illa leuaui manum meam, pro eis, vt educerem eos de Terra -Aegypti, in terram quam prouideram eis, fluentem lacte & melle, quæ est egregia inter omnes terras.
7 Et dixi ad eos, Vnusquisque offensiones oculorum suorum abijciat, & in idôlis Aegypti nolite pollui: ego Dominus Deus vester.
8 Et irritauerũt me, noluerunt q; me audire: vnusquisq; abominationes oculorũ suorũ non proiecit, nec idôla Aegypti reliquerunt: & dixi vt effunderem indignationẽ meam super eos, & implerem iram meam in eis, in medio Terræ-Aegypti.
9 Et feci propter nomen meum, vt non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erant, & inter quas apparui eis, vt educerem eos de Terra-Aegypti.
10 Eieci ergo eos de Terra-Aegypti, & eduxi eos in desertum.
Exod. 20. 11 Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostendi eis, quæ faciens homo, viuet in eis.
12 Insuper & sabbatha mea dedi eis, vt essent signum inter me & eos: & scirent quia ego Dominus sanctificans eos.
13 Et irritauerunt me domus Israël in deserto, in præceptis meis non ambulauerunt, & iudicia mea proiecerunt, quę faciens homo viuet in eis: & sabbatha mea violauerunt vehementer. dixi ergo vt effunderem furorem meum super eos in deserto, & consumerem eos.
14 Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram Gentibus, de quibus eieci eos, in conspectu earum.
C 15 Ego igitur leuaui manũ meam super eos in deserto, ne inducerem eos in terrã quam dedi eis fluentem lacte & melle, præcipuam terrarum omnium.
16 Quia iudicia mea proiecerunt, & in præceptis meis non ambulauerunt, & sabbatha mea violauerunt: post idôla enim cor eorum gradiebatur.
17 Et pepercit oculus meus super eos, vt non interficerẽ eos: nec cõsumpsi eos in deserto.
18 Dixi autem ad filios eorum in solitudine: In præceptis patrum vestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum custodiatis, nec in idôlis eorum polluamini.
19 Ego Dominus Deus vester, in præceptis meis ambulate, & iudicia mea custodite, & facite ea.
20 Et sabbatha mea sanctificate, vt sint signũ inter me & vos: & *sciatur' quia ego sum Dominus Deus vester.
21 Et exacerbauerunt me filij, * in præceptis meis nõ ambulauerunt: & iudicia mea non custodierunt, vt facerent ea: quæ cùm fecerit homo, viuet in eis: & sabbatha mea violauerunt: & comminatus sum vt effunderem furorem meum super eos, & implerem iram meam in eis in deserto.
D 22 Auerti autem manum meam, & feci propter nomen meũ, vt non violaretur corã Gentibus, de quibus eieci eos in oculis earum.
23 Iterum leuaui manũ meam in eos in solitudine, vt dispergerem illos in nationes, &
24 ventilarem in terras: ¶ eò quod iudicia mea nõ fecissent, & præcepta mea reprobassent, & sabbatha mea violassent, & post idôla patrum suorum fuissent oculi eorum.
25 Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non viuent.
26 Et pollui eos in muneribus suis cùm offerent omne quod aperit vuluam, propter delicta sua: & scient quia ego Dominus.
27 Quamobrem loquere ad domum Israël fili hominis, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Adhuc & in hoc blasphemauerunt me patres vestri, cùm spreuissent me
28 contemnentes: ¶ & induxissem eos in terram, super quam leuaui manũ meam vt darem * eis: viderunt omnem collem excel- * illam 3.
sum, & omne lignũ nemorosum, & immolauerunt ibi victimas suas: & dederunt ibi irritationem oblationis suæ, & posuerunt ibi odorem suauitatis suæ, & libauerunt libationes suas.
29 Et dixi ad eos, Quid est excelsum ad quod E
vos ingredimini? Et vocatum est nomen eius Excelsum vsque ad hanc diem.
30 Propterea dic ad domum Israël, Hæc dicit Dominus Deus, Certè in via patrum vestrorum vos polluimini, & post offendicula
31 eorum vos fornicamini, ¶ Et in oblatione donorum vestrorum, cùm traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idôlis vestris vsq; hodie: & ego respondebo vobis domus Israël? Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia non respondebo vobis.
32 Neq; cogitatio mentis vestræ fiet, dicentium, Erimus sicut Gentes, & sicut cognationes terræ, vt colamus ligna & lapides.
33 Viuo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos.
34 Et educam vos de populis: & congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, in manu valida, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos.
35 Et adducam vos in desertum populorum, & iudicabor vobiscum ibi facie ad faciem.
36 Sicut iudicio contendi aduersum patres F
vestros in deserto Terræ Aegypti iudicabo vos, dicit Dominus*. * Deus 6.
37 Et subijciam vos sceptro meo, & inducam vos in vinculis fœderis.
38 Et eligã de vobis transgressores & impios, & de terra incolatus eorum educam eos, & in terram Israël non ingredientur, & scietis quia ego Dominus.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

39 Et vos domus Israël, Hæc dicit Dominus Deus, Singuli post idôla vestra ambulate, & seruite eis. Quòd si & in hoc non audieritis me, & nomen meum sanctum polluetis vltrà in muneribus vestris, & in idôlis ve-
40 stris: ¶ in mõte sancto meo, in monte excelso Israël, ait Dominus Deus, ibi seruiet mihi omnis domus Israël: omnes, inquam, in terra in qua placebunt mihi, & ibi quæram primitias vestras, & initium decimarum vestrarũ in omnibus sanctificationibus vestris.

41 In odorem suauitatis suscipiam vos, cùm eduxero vos de populis, & congregauero vos de terris in quas dispersi estis: & sanctificabor in vobis in oculis nationum.

G 42 Et scietis quia ego Dominus, cùm induxero vos ad terram Israël, in terram pro qua leuaui manum meam, vt darem eam patribus vestris.

43 Et recordabimini ibi viarum vestrarum, & omnium scelerum vestrorum, quibus polluti estis in eis, & displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitijs vestris, quas fecistis.

44 Et scietis quia ego dominus, cùm benefecero vobis propter nomen meum, & non secundum vias vestras malas, neque secundũ scelera vestra pessima domus Israël, ait Dominus Deus.

45 Et factus est sermo Domini ad me, dicẽs.

46 ¶ Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Austri, & stilla ad Aphricum, & propheta ad saltum agri meridiani.

47 Et dices saltui meridiano, Audi verbũ Domini: hæc dicit Dominus Deus, Ecce, ego succendam in te ignẽ, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis: & cõburetur in ea omnis facies ab Austro vsque ad Aquilonem.

48 Et videbit vniuersa caro, quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur.

49 Et dixi, Ah, Ah, Ah, Domine Deus: ipsi dicunt de me: Nunquid non per parabolas loquitur iste?

CAPVT XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladiũ venturum super Ierusalem & super filios Ammon a rege Babylonis, qui tandem etiam in terra sua iudicandus est penitusq; dissipandus.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 ¶ Fili hominis, pone faciem tuam ad Ierusalem, & stilla ad sanctuaria, & propheta
3 contra humum Israël, ¶ Et dices terræ Israël, Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad
te, & eijciam gladium meum de vagina sua, & occidam in te iustum & impium.
4 Pro eo autem quòd occidi in te iustum & impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro
5 vsque ad Aquilonem: ¶ Vt sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irreuocabilem.

6 Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum, & in amaritudinibus ingemisce coram eis.

7 Cumq; dixerint ad te, Quare tu gemis? dices, Pro auditu, quia venit, & tabescet omne cor, & dissoluentur vniuersæ manus, & infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet, ait Dominus Deus.

8 Et factus est sermo Domini ad me, dicens,
9 ¶ Fili hominis, propheta, & dices, Hæc dicit Dominus Deus, Loquere, Gladius gladius exacutus est & limatus.

10 Vt cædat victimas exacutus est, vt splendeat limatus est: qui moues sceptrum filij mei, succidisti omne lignum.

11 Et dedi eum ad leuigandum, vt teneatur manu: iste exacutus est gladius, & iste limatus est, vt sit in manu interficientis.

12 Clama, & vlula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Israël qui fugerant: gladio tradita sunt cum populo meo, idcirco plaude super femur. ¶ quia probatus est, & hoc cum sceptrum subuerterit, & non erit, dicit Dominus Deus.

14 Tu ergo fili hominis propheta, & percute manu ad manum, & duplicetur gladius ac triplicetur gladius interfectorum: hic est gladius occisionis magnæ, qui obstupefaciet
15 eos facit, ¶ & corde tabescere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladij acuti & limati ad fulgendum, amicti ad cædem.

16 Exacuere, vade ad dexteram siue ad sinistram, quocunque faciei tuæ est apperitio.

17 Quin & ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationem meam: ego Dominus locutus sum.

18 Et factus est sermo Domini ad me dicens,
19 ¶ Et tu fili hominis pone tibi duas vias, vt veniat gladius regis Babylonis: de terra vna egredientur ambo: & manu capiet conjector, capiet in capite viæ ciuitatis coniciet.
20 Viam pones, vt veniat gladius ad Rabbath Filio-

rum Ammon, & ad Iudam in Ierusalem munitissimam.

21 Stetit enim rex Babylonis in biuio, in capite duarum viarum, diuinationem quærens, commiscens sagittas: interrogauit idôla, exta consuluit.

22 Ad dextram eius facta est diuinatio super Ierusalem, vt ponat arietes, vt aperiat os in cæde. ℣ vt eleuet vocem in vlulatu, vt ponat arietes contra portas, vt comportet aggerem, vt ædificet munitiones.

23 Eritq; quasi consulens frustra oraculum in oculis eorũ, & sabbathorum otium imitans: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum.

F 24 Idcirco hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quod recordati estis iniquitatis vestrę, & reuelastis pręuaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra in omnib. cogitationibus vestrs: pro eo, inquam, quòd recordati estis, manu capiemini.

25 Tu autẽ prophane impie dux Israël, cuius venit dies in tempore iniquitatis præfinita:
26 ¶ Hæc dicit Dominus Deus, Aufer cidarim, tolle coronam: nónne hęc est quæ humilem sublevauit, & sublimem humiliauit?

27 Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: & hoc non factum est, donec veniret cuius est iudicium, & tradam ei.

28 Et tu fili hominis, propheta, & dic, Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorũ: & dices, Mucro, mucro euagina te ad occidendum: lima te vt
G 29 interficias, & fulgeas.

Cùm tibi viderentur vana, & diuinarentur mendacia, vt dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita.

Ezech. 30 Reuertere ad vaginam tuam: ℣ in loco? in quo creatus es, in terra natiuitatis tuæ iudicabo te, ¶ & effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in
31 te, dabo q; te in manus hominum insipientium & fabricantium interitum.

32 Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, obliuioni traderis: quia ego Dominus locutus sum.

CAPVT XXII.

Varia narrat scelera Ierosolymis perpetrata, propter quæ dicit se super eos effusurum indignationem suam: narrat q; scelera sacerdotum, principum, pseudoprophetarum ac populi terræ, vt nullus intentus sit qui pro auertendo furore Domini se opponeret.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens, ¶ Et tu fili hominis, nónne iudicas,
2 nónne iudicas ciuitatem sanguinum: & ostendes ei omnes abominationes suas, ¶ & dices, Hæc dicit Dominus Deus, Ciuitas effundens sanguinem in medio sui, vt veniat tempus eius: & quæ fecit idóla cõtra semetipsam, vt polluereture.

4 In sanguine tuo, qui à te effusus est, deliquisti: & in idôlis tuis quæ fecisti, polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium gentibus, & irrisionem vniuersis terris.

5 Quæ iuxta sunt, & quæ procul à te, triumphabunt de te: fordida, nobilis, grandis interitu.

6 Ecce principes Israël singuli in brachio suo fuerunt in te, ad effundendum sanguinem.

B 7 Patrem & matrem cõtumelijs affecerunt in te, aduenã calumniati sunt in medio tui, pupillum & viduã contristauerunt apud te:

8 Sanctuaria mea spreuistis, & sabbatha mea polluistis.

9 Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinẽ, & super montes comederũt in te, scelus operati sunt in medio tui.

10 Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiam menstruatæ humiliauerunt in te. *Leuit. 18.a.7.*

11 Et vnusquisq; in vxorem proximi sui operatus est abominationem, & socer nurum suam polluit nefariè, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te. *Ierem. 5 b.8.*

C 12 Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: vsuram & superabundantiam accepisti, & auarè proximos tuos calumniabaris: meiq; oblita es, ait Dominus Deus.

13 Ecce complosi manus meas super auaritiam tuam, quam fecisti, & super sanguinem qui effusus est in medio tui.

14 Nunquid sustinebit cor tuum, aut præualebũt manus tuæ in diebus quos ego faciam tibi? ego Dominus locutus sum, & faciam.

15 Et dispergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam à te.

D 16 Et possidebo te in conspectu Gentium: & scies quia ego Dominus.

17 Et factum est verbum Domini ad me, di-
18 cens, ¶ Fili hominis, versa est mihi domus Israël in scoriam: omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis, scoria argenti facti sunt.

19 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Eo quòd versi estis omnes in scoriã, propterea

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecce ego congregabo vos in medio Ierusalem cõgregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: vt succendam in ea ignem ad conflandum. sic cõgregabo in furore meo & in ira mea, & requiescam: & conflabo vos.

21 Et cõgregabo vos, & succendã vos in igne furoris mei, & conflabimini in medio eius.

22 Vt conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio eius: & scieris quia ego Dominus, cùm effuderim indignationem meam super vos.

23 Et factum est verbum Domini ad me, di-
24 cens, ¶ Fili hominis, dic ei, Tu es terra immunda, & non compluta in die furoris.

F 25 Coniuratio prophetarum in medio eius: sicut leo rugiens rapiensq; prædam, animas deuorauerunt, opes & pretium acceperunt, viduas eius multiplicauerunt in medio illius.

26 Sacerdotes eius contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & prophanum non habuerunt distantiam: & inter pollutũ & mundum non intellexerunt: & à sabbathis meis auerterũt oculos suos, & coinquinabar in medio eorum.

G 27 Principes eius in medio illius quasi lupi
Mich.3.d.18. Sopho.3.a.3. rapientes prædam: ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas, & auarè sectanda lucra.

28 Prophetæ autem eius liniebant eos absq; temperamento, videntes vana, & diuinantes ℣ eis' mendaciũ, dicentes, Hæc dicit Dominus Deus: cùm Dominus non sit locutus.

*ei.

populũ terræ calumniabantur calumnia 4. 29 ℣ Populi terræ calumniabantur calumniã' & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant, & aduenam opprimebant calumnia absq; iudicio.

30 Et quæsiui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam: & non inueni.

*&. 31 Et effudi super eos indignationem meã, *in igne iræ meæ consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

CAPVT XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricũ Oollæ & Oolibæ ac punitionis earum, ostendit Dominus variam idololatriam Samariæ & Ierusalem, propter quam tradendi sunt in opprobrium Gentibus, quarum sunt idololatriam imitati.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens,
2 ¶ Fili hominis, duæ mulieres filiæ matris vnius fuerunt.

3 Et fornicatæ sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt: ibi subacta sunt hubera earum, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum.

4 Nomina autem earum Oolla maior, & Oo-
-5 liba soror eius minor': & habuerunt eas, & peperunt filios & filias. Porro earum nomina Samaria Oolla, & Ierusalem Ooliba.

5 Fornicata est igitur super me Oolla, & insaniuit in amatores suos, in Assyrios propin-
6 quantes, ¶ vestitos hyacintho, principes & magistratus, iuuenes cupidinis vniuersos, equites, ascensores equorum.

7 Et dedit fornicationes suas super eos electos filios Assyriorum vniuersos: & in omnibus, in quos insaniuit, in immunditijs eorum polluta est.

8 Insuper & fornicationes suas quas habuerat in Aegypto, nõ reliquit: nam & illi dormierunt cum ea in adolescentia eius, & illi confregerunt hubera pubertatis eius, & effuderunt fornicationem suam super eam.

9 Propterea tradidi eam in manus amatorũ suorum, in manus filiorum Assur, super quorum insaniuit libidinem.

10 Ipsi discooperuerunt ignominiam eius, *supra.* filios & filias eius tulerunt, & ipsam occiderunt gladio: & factæ sunt famosæ mulieres, & iudicia perpetrauerunt in ea.

11 Quod cùm vidisset soror eius Ooliba, plus quàm illa insaniuit libidine: & fornicationem suam super fornicationem sororis suæ
12 ¶ ad filios Assyriorum prębuit impudenter, ducibus & magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis, & adolescentibus forma cunctis egregia.

13 Et vidi quòd polluta esset via vna amborum.

14 Et auxit fornicationes suas: cumq; vidisset viros depictos in pariete, imagines Chal-
15 dæorum expressas coloribus, ¶ & accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorũ Babylonis terræq; Chaldæorum in qua orti sunt.

16 Insaniuit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuntios ad eos in Chaldæam.

17 Cumq; venissent ad eam filij Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam fornicatione sua, & polluta est ab eis, & saturata est anima eius ab illis.

18 Denudauit quoq; fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam: & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea à sorore eius.

19 Multiplicauit enim fornicationes suas, recordans dies adolescentiæ suæ, quibus fornicata est in terra Aegypti.

20 Et insaniuit libidine super concubitum eorũ, quorũ carnes sunt vt carnes asinorũ: & sicut fluxus equorum fluxus eorum.

21 Et visitasti scelus adolescentiæ tuæ, quando subacta sunt in Aegypto hubera tua, & confractæ sunt mammæ pubertatis tuæ.

D 22 Propterea Ooliba, hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos cõtra te, de quibus satiata est anima tua: & congregabo eos aduersum te in cir-
23 cuitu, ¶ Filios Babylonis, & vniuersos Chaldæos, nobiles, tyrannosq; & principes omnes filios Assyriorum, iuuenes forma egregia, duces & magistratus vniuersos, principes principum, & nominatos ascensores equorum.

24 Et venient super te instructi curru & ro-
℣ tis, ° multitudo populorum: lorica & clypeo, & galea armabuntur cõtra te vndique: & dabo coram eis iudicium, & iudicabunt te iudicijs suis.

25 Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore: nasum tuum & aures tuas præcident: & quæ remanserint, gladio concident: ipsi filios tuos & filias tuas capient, & nouissimum tuum deuorabitur igni.

26 Et denudabunt te vestimentis tuis, & tollent vasa gloriæ tuæ.

27 Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationem tuam de Terra Aegypti: nec leuabis oculos tuos ad eos, & Aegypti non recordaberis amplius.

E 28 Quia hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego
29 tradam te in manus eorum quos odisti, in manus de quibus satiata est anima tua, ¶ Et agent tecum in odio: & tollent omnes labores tuos, & dimittent te nudam & ignominia plenam, & reuelabitur ignominia fornicationum tuarum, scelus tuum & fornicationes tuæ.

30 Fecerunt hæc tibi quia fornicata es post gentes, inter quas polluta es in idôlis earũ.

31 In via sororis tuæ ambulasti, & dabo calicem eius in manu tua.

32 Hæc dicit Dominus Deus, Calicem sororis tuæ bibes profundum & latum: eris in derisum & in subsannationem, quæ est capacissima.

33 Ebrietate & dolore repleberis ℣ calice

℣ calicem 16.

mœroris & tristitiæ, ℣ calice' sororis tuæ Samariæ.

34 Et bibes illum, & epotabis vsque ad feces, & fragmenta eius deuorabis, hubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

35 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Quia oblita es mei, & proiecisti me post corpus tuum, tu quoque porta scelus tuum, & fornicationes tuas.

36 Et ait Dominus ad me, -dicens', Fili ho- F
-4. minis, nunquid iudicas Oollam & Ooliba, & annuntias eis scelera earum?

37 Quia adulteratæ sunt, & sanguis in manibus earum: & cum idólis suis fornicatę sunt, insuper & filios suos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad deuorandum.

38 Sed & hoc fecerunt mihi, Polluerunt sanctuarium meum in die illa, & sabbatha mea prophanauerunt.

39 Cumq; immolarent filios suos idôlis suis, & ingrederentur sanctuarium meum in die illa, vt pollluerent illud: etiam hæc fecerunt in medio domus meæ.

40 Miserunt ad viros venientes de longè, ad quos nuntium miserant, itaque ecce venerunt: quibus te lauisti, & circunliniisti stibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.

41 Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est ante te: thymiama meum, & vnguentum meum posuisti super eam.

42 Et vox multitudinis exultantis erat in ea, & in viris qui de multitudine hominũ adducebantur, & veniebant de deserto: posuerunt armillas in manibus eorum, & coronas speciosas in capitibus eorum.

43 Et dixi ei quæ attrita est in adulterijs, Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiã hæc.

44 Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Oollam & ad Oolibam mulieres nefarias.

45 Viri ergo iusti sunt: hi iudicabunt eas iudi G
cio adulterarum, & iudicio effundentium *Sup.16.d.38.* sanguinem: quia adulteræ sunt, & sanguis in manibus earum*.

** & cum idôlis suis fornicatæ sunt.*

46 Hæc enim dicit Dominus Deus, Adduc ad eas multitudinẽ, & trade eas in tumultũ
47 & in rapinam: ¶ Et lapidentur lapidibus populorum, & confodiantur gladijs eorum: filios & filias earum interficient, & domos earum igne succendent.

48 Et auferã scelus de terra, & discent omnes mulieres ne faciant secundũ scelus earum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

49 Et dabunt scelus vestrũ super vos, & peccata idolorum vestrorum portabitis: & scietis quia ego Dominus Deus.

CAPVT XXIIII.

Sub figura ollæ, electioribus carniũ partibus ac ossibus plenæ, igniq; admotæ, & sub figura mortis vxoris Ezechielis, pro qua iussus est nullum facere luctum, significat Dominus domum Israël in exitium tradendam, filiosq; eius trucidandos, nullo sequẽte luctu præ animi stupore.

A 1 ET factum est verbum Domini ad me in
-15. anno nono, in mẽse decimo, decima die'
2 mensis, dicens, ¶ Fili hominis, scribe tibi nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis aduersum Ierusalem hodie.
3 Et dices per prouerbium ad domum irritatricem parabolam, & loquẽris ad eos, Hęc dicit Dominus Deus, pone ollam: pone, inquam, & mitte in eam aquam.
4 Congere frusta eius in eam, omnem partem bonam, femur & armum, electa & ossibus plena.
B 5 Pinguissimum pecus assume, compone quoque strues ossium sub ea: efferbuit coctio eius, & discocta sunt ossa illius in medio eius.
6 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Væ ciuitati sanguinum, ollæ cuius rubigo in ea est, & rubigo eius non exiuit de ea: per partes & per partes suas eijce eam, non cecidit super eam sors.
7 Sanguis enim eius in medio eius est, super limpidissimam petram effudit illum: non effudit illum super terram, vt posit operiri puluere.
8 Vt superinducerem indignationem meã, & vindicta vlciscerer, dedi sanguinem eius super petram limpidissimam ne operiretur.
C 9 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Væ
Nahum. 3. a. 1. Hab. 2. c. 12. ciuitati sanguinum, cuius ego grandem faciam pyram.
10 Congere ossa quæ igne succendam: consumentur carnes, & coquetur vniuersa cõpositio, & ossa tabescent.
11 Pone quoque eam super prunas vacuam, vt incalescat & liquefiat æs eius: & conflabitur in medio eius inquinamentum eius, & consumatur rubigo eius.
12 Multo labore sudatum est, & non exiuit de ea nimia rubigo eius, neq; per ignem.
D 13 Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis: sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te.
14 Ego Dominus locutus sum, Veniet, & faciam: nõ transeam, nec parcam, nec placabor: iuxta vias tuas, & iuxta adinuentiones tuas iudicabo te, dicit Dominus.
15 Et factum est verbum Domini ad me, di-
16 cens, ¶ Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neq; plorabis: neq; fluent lachrymæ tuæ.
17 Ingemisce tacens, mortuorũ luctum non D facies: corona tua circunligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes.
18 Locutus sum ergo ad populum mane, & mortua est vxor mea vespere: feciq; mane sicut præceperat mihi.
19 Et dixit ad me populus, Quare non indicas nobis quid ista significent quæ tu facis?
20 Et dixi ad eos, Sermo Domini factus est
21 ad me, dicens, ¶ Loquere domui Israël: Hęc dicit Dominus Deus, Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra: & filij vestri & filiæ vestræ quas reliquistis, gladio cadent.
22 Et facietis sicut feci, Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis.
23 Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus: non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & vnusquisque gemet ad fratrem suum.
24 Eritq; Ezechiel vobis in portentum: iuxta omnia quæ fecit, facietis cùm venerit istud: & scietis quia ego Dominus Deus.
25 Et tu fili hominis, ecce in die qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum, super quo requiescunt animæ eorum, filios & filias eorum.
26 In die illa cùm venerit fugiens ad te, vt annuntiet tibi.
27 In die inquam illa aperietur os tuum cum eo qui fugit, & loquẽris, & non silebis vltra: eris q; eis in portentum, & scietis quia ego Dominus.

CAP. XXV.

Regionibus Ammon, Moab, Idumæa & Palæstinæ minatur Dominus exitium, eò quòd filios Israël afflixerint, & de ipsorum afflictione exultauerint.

Et

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens,
¶ Fili hominis, pone faciem tuam contra filios Ammon: & prophetabis de eis.
3 Et dices filijs Ammon, Audite verbũ Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dixisti, Euge euge super sanctuarium meum, quia pollutum est: & super terram Israël, quoniam desolata est: & super domũ Iuda, quoniam ducti sunt in captiuitatem:
4 Idcirco ego tradam te filijs orientalibus in hæreditatem, & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua: ipsi comedent fruges tuas: & ipsi bibent lac tuum.
5 Daboq; Rabbath in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: B
6 & scietis quia ego Dominus.
Quia hæc dicit Dominus Deus: Pro eò quòd plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es ex toto affectu super terrã Israël:
7 ¶ Idcirco ecce ego extendam manũ meam super te, & tradam te in direptionem gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & conteram: & ſ scietis quia
8 ego Dominus.
Hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quòd dixerunt Moab & Seir: Ecce, sicut omnes gentes, domus Iuda: ¶ idcirco ecce ego aperiam
9 humerum Moab de ciuitatibus, de ciuitatibus, inquam, eius, & de finibus eius inclytas terræ Beth-iesimoth, & Beel-meon, & Ca-
10 riathaim, ¶ ſ Filijs' Orientis cum filijs Ammon, & dabo eam in hæreditatem: vt non fiat vltrà memoria filiorum Ammon in Gentibus.
11 Et in Moab faciam iudicia: & scient quia ego Dominus.
Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd fecit Idumæa vltionem, vt se vindicaret de filijs Iuda, peccauitq; delinquens, & vindictam expetiuit de eis.
13 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumæam, & auferam de ea hominem & iumentum, & faciam eam desertam ab Austro: & qui sunt
14 in Dedan, gladio cadent:
Et dabo vltionem meam super Idumęam per manum populi mei Israël: & facient in Edom iuxta iram meam & furorem meum: D
15 & scient vindictam meam, dicit Dominus Deus.
Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd fecerunt Palæsthini vindictam, & vlti se sunt toto animo, interficientes & implentes inimicitias veteres: ¶ propterea hæc dicit Do-
16 minus Deus, Ecce, ego extendam manum meam super Palæsthinos, & interficiam interfectores, & perdam reliquias maritimæ regionis: ¶ faciamque in eis vltiones
17 magnas arguens in furore: & scient quia ego Dominus, cùm dedero vindictam meam super eos.

CAP. XXVI.

Tyri inclytæ vrbis prædicit Dominus euersionem, eò quòd super vastatione Ierusalem exultauerit.

ET factum est in vndecimo anno, prima 1 A
mensis, factus est sermo Domini ad me,
2 dicens, ¶ Fili hominis, pro eo quòd dixit Tyrus de Ierusalem: Euge, confractæ sunt portæ populorum, conuersa est ad me: implebor, deserta est.
3 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans.
4 Et dissipabunt muros Tyri, & destruent turres eius: & radam puluerem eius de ea, & dabo eam in limpidissimam petram.
5 Siccatio sagenarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus, & erit in direptionem Gentibus.
6 Filiæ quoq; eius quæ sunt in agro, gladio interficientur: & scient quia ego Dominus.
7 Quia hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab Aquilone regem regum cum equis, & curribus, & equitibus, & cœtu, populoq; magno.
8 Filias tuas quæ sunt in agro, gladio interfi- B
ciet: & circundabit te munitionibus, & cõportabit aggerem in gyro: & eleuabit contra te clypeum.
9 Et vineas & arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas destruet in armatura sua.
10 Inundatione equorũ eius operiet te puluis eorum: à sonitu equitum & rotarum & curruum mouebuntur muri tui, cùm egressus fuerit portas tuas quasi per introitum vrbis dissipatæ.
11 Vngulis equorum suorũ conculcabit omnes platéas tuas: populum tuum gladio cædet, & statuæ tuæ nobiles in terram corruent.
12 Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: & destruent muros tuos, & domos tuas pręclaras subuertent: & lapides tuos, & ligna tua, & puluerem tuum in medio aquarum ponent.
13 Et quiescere faciam multitudinem can- C
tico-

Iere. 7. & 34.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ticorum tuorum, & sonitus citharum tuarum non audietur amplius.

14 Et dabo te in limpidissimam petram, ficcatio sagenarum eris, nec ædificaberis vltrà: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

15 Hęc dicit Dominus Deus Tyro, Nunquid non à sonitu ruinæ tuæ, & gemitu interfectorum tuorum cùm occisi fuerint, in medio tui commouebuntur insulæ?

16 Et descendent de sedibus suis omnes principes maris: & auferent exuuias suas, & vestimenta sua varia abijcient, & induentur stupore, in terra sedebunt, & attoniti super repentino casu tuo admirabuntur.

17 Et assumentes super te lamentum, dicent tibi, Quomodo periisti quæ habitas in mari, vrbs inclyta, quæ fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant vniuersi?

D 18 Nunc stupebunt naues in die pauoris tui: & turbabuntur insulæ in mari, eo quòd nullus egrediatur ex te.

19 Quia hæc dicit Dominus Deus: Cùm dedero te vrbem desolatã, sicut ciuitates, quæ non habitantur: & adduxero super te abyssum, & operuerint te aquæ multæ.

20 Et detraxero te cum his qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, & collocauero te in terra nouissima, sicut solitudines veteres cum his qui deducuntur in lacum, vt non habitêris: porrò cùm dedero gloriam in terra viuentium:

21 In nihilum redigam te, & non eris, & requisita nõ inuenięris vltrà in sempiternum, dicit Dominus Deus.

CAP. XXVII.

Tyri vrbis maritimæ ac opulentissimæ ruina deflet, enarratis mercibus quæ à quaque regione ad eam deferri solent.

A 1 ET factum est verbum Domini ad me, di-
2 cens, ¶ Tu ergo fili hominis, assume su-
3 per Tyrum lamentum: ¶ & dices Tyro, quę habitat in introitu maris, negotationi populorum ad insulas multas. Hæc dicit Dominus Deus, O Tyre, tu dixisti, Perfecti decóris ego sum, ¶ & in corde maris sita. Finitimi tui, qui te ædificauerunt, impleuerunt
5 decôrem tuum: ¶ abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt, vt facerent tibi malum.
6 Quercus de Basan dolauerunt in remos tuos: & transtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & prætoriola de insulis Italiæ.
7 Byssus varia de Aegypto texta est tibi in velum, vt poneretur in malo: hyacinthus & purpura de insulis Elisa, facta sunt operimentum tuum.
8 Habitatores Sidônis & Aradij fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui.
9 Senes Giblij & prudentes eius habuerunt nautas ad ministerium variæ supellectilis tuæ: omnes naues maris & nautę earũ fuerunt in populo negotiationis tuæ.
10 Persæ, & Lydij, & Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeũ & galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo.
11 Filij Aradij cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu: sed & Pigmæi qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum: ipsi consummauerunt pulchritudinem tuam.
12 Carthaginenses negotiatores tui à multitudine cunctarum diuitiarum: argento, ferro, stanno, plumboq; repleuerunt nundinas tuas.
13 Græcia, Thubal, & Mosoch, ipsi institores tui: mancipia, & vasa ærea adduxerunt populo tuo.
14 De domo Thogormæ, equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum.
15 Filij Dedan negotiatores tui: insulæ multæ negotiatio manus tuæ: dentes ebores & hebeninos commutauerũt in pretio tuo.
16 Syrus negotiator tuus propter multitudinem operũ tuorum, gemmã & purpuram, & scutulata, & byssum, & sericum, & chochod proposuerunt in mercatu tuo.
17 Iuda & terra Israel ipsi institores tui in frumento primo: balsamum, & mel, & oleum, & resinam proposuerũt in nundinis tuis.
18 Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diuersarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi.
19 Dan, & Græcia, & Mosel in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum: stacten, & calamus in negotiatione tua.
20 Dedan institores tui in tapetibus ad tendendum.
21 Arabia & vniuersi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuæ: cum agnis & arietibus, & hœdis venerunt ad te negotiatores tui.
22 Venditores Saba & Reema ipsi negotiatores tui: cum vniuersis primis aromatibus, & lapide pretioso & auro, quod proposuerunt in mercatu tuo.

Haran

23 Haran, & Chenne, & Eden, negotiatores
tui Saba: Assur, & Chelmad venditores tui.
24 Ipsi negotiatores tui multifariam, inuo-
lucris hyacinthi, & polymitorum, gaza-
rumque pretiosarum, quæ obuolutæ & a-
strictæ erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis.
25 Naues maris, principes tui in negotiatione tua: & repleta es & glorificata nimis in corde maris.
26 In aquis multis adduxerũt te remiges tui:
Ventus Auster contriuit te in corde maris.
27 Diuitiæ tuę & thesauri tui, & multiplex
instrumentum tuum, nautę tui & gubernatores tui qui tenebant supellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoq; bellatores tui qui erant in te, cum vniuersa multitudine tua quæ est in medio tui: cadent in corde maris in die ruinæ tuæ.
28 A sonitu clamoris gubernatorum tuorum
29 conturbabuntur classes, ¶ Et descendent de
nauibus suis omnes qui tenebant remum: nautæ & vniuersi gubernatores maris in terra stabunt.
30 Et eiulabunt super te voce magna, & cla-
mabunt amarè: & superiacient puluerem capitibus suis, & cinere conspergentur.
31 Et radent super te caluitium, & accingen
tur cilicijs: & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo.
32 Et assument super te carmen lugubre, &
plangentte, Quæ est vt Tyrus, quæ obmutuit in medio maris?
33 Quæ in exitu negotiationum tuarum de
mari implesti populos multos: in multitudine diuitiarum tuarum, & populorum tuorum ditasti reges terræ.
34 Nunc contrita es à mari, in profundis a-
quarum opes tuæ, & omnis multitudo tua quæ erat in medio tui, ceciderunt.
35 Vniuersi habitatores insularum obstupue
runt super te: & reges earum omnes tempestate percussi mutauerunt vultus.
36 Negotiatores populorum sibilauerunt su
per te: ad nihilum deducta es: & non eris vsque in perpetuum.

CAPVT XXVIII.

Ruina regis Tyri, maximæ gloriæ prius exaltati, ob superbiam ipsius superbiam aliasq; iniquitates: similiter & vastatio Sidônis, ac reductio filiorum Israel in terram suam vastatis ipsorum inimicis.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicẽs,
2 ¶ Fili hominis dic principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus, Eo quòd eleuatum est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cùm sis homo, & non Deus: & dedisti cor tuum quasi cor Dei.
3 Ecce sapientior tu es Daniele: omne secretum non est absconditum à te.
4 In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: & acquisisti aurum & argentum in thesauris tuis.
5 In multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinẽ, & eleuatum est cor tuum in robore tuo. B
6 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Eo
quòd eleuatum est cor tuum quasi cor Dei:
7 ¶ idcirco ecce ego adducam super te alie-
nos robustissimos gentium: & nudabunt gladios tuos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decórem tuum.
8 Interficient & detrahent te: & morieris in
interitu occisorum in corde maris.
9 Nunquid dicens loquêris, Deus ego sum,
coram interficientibus te: cùm sis homo, & non Deus, in manu occidentium te?
10 Morte incircuncisorum morieris in ma- C
nu alienorum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.
11 Et factus est sermo Domini ad me, dicens,
12 ¶ Fili hominis leua planctum super regem
Tyri: & dices ei, Hæc dicit Dominus Deus, Tu signaculum similitudinis plenus sapientia, & perfectus decóre.
13 In delicijs paradisi Dei fuisti: omnis lapis
pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius & iaspis, chrysolithus, & onyx, & beryllus, sapphirus, & carbunculus, & smaragdus: aurum opus decôris tui: & foramina D
tua, in die qua conditus es præparata sunt.
14 Tu cherub extentus & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidũ ignitorum ambulasti.
15 Perfectus in vijs tuis à die cõditionis tuæ:
donec inuenta est iniquitas in te.
16 In multitudine negotationis tuæ repleta
sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & eieci te de monte Dei, & perdidi te ô cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.
17 Et eleuatum est cor tuum in decóre tuo: E
perdidisti sapientiam tuam in decóre tuo, in terram proieci te: ante faciem regum dedi te, vt cernerent te.
18 In multitudine iniquitatum tuarũ, & ini-
quitate negotationis tuæ polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui qui comedat te, & dabo te in

cinerem ſuper terram in cõſpectu omnium
videntium te.
19 Omnes qui viderint te in gentibus, obſtu-
peſcent ſuper te: nihili factus es, & non eris
in perpetuum.
F 20 Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicẽs,
21 ¶ Fili hominis, pone faciem tuam cõtra Si-
22 dõnẽ: & prophetabis de ea, ¶ & dices, Hæc
dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sidon,
& glorificabor in medio tui: & ſcient quia
ego Dominus cùm fecero in ea iudicia, &
ſanctificatus fuero in ea.
23 Et immittam ei peſtilentiam & ſangui-
nem in platẽis eius: & corruent interfecti
in medio eius gladio per circuitũ: & ſcient
quia ego Dominus.
G 24 Et non erit vltrà domui Iſrael offendicu-
lum amaritudinis, & ſpina dolorem infe-
rens vndiq; per circuitum eorũ qui aduer-
ſantur eis: & ſcient quia ego Domin⁹ Deus.
25 Hæc dicit Dominus Deus, Quando con-
gregauero domum Iſraël de populis in qui-
bus diſperſi ſunt, ſanctificabor in eis coram
gentibus: & habitabunt in terra ſua quam
dedi ſeruo meo Iacob.
26 Et habitabunt in ea ſecuri: & ædificabunt
domos, & plantabunt vineas, & habitabunt
confidenter, cùm fecero iudicia in omni-
bus qui aduerſantur eis per circuitum: &
ſcient quia ego Dominus Deus eorum.

CAPVT XXIX.

Aduerſus regem Aegypti ac regnum eius, in ſolitudinem redigendum, poſt 40. tamen annos reuocandum, licet non ad priſtinam gloriam. Terra Aegypti datur Nabuchodonoſor, eo quòd cum ſuo exercitu laborauerit deuaſtando Tyrum.

A 1 IN anno decimo, decimo menſe, *vndecima⁹
die menſis, factum eſt verbum Domini ad *vna 10.
2 me, dicens, ¶ Fili hominis, pone faciem tuã *duodecima 1.
contra Pharaonem regem Aegypti: & pro-
phetabis de eo, & de Aegypto vniuerſa.
3 Loquere, & dices, Hęc dicit Dominus De-
us, Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti dra-
co magne, qui cubas in medio fluminum
tuorum, & dicis, Meus eſt fluuius, & ego fe-
ci memetipſum.
4 Et ponam frænum in maxillis tuis: & ag-
glutinabo piſces fluminum tuorum ſqua-
mis tuis: & extraham te de medio fluminũ
tuorum, & vniuerſi piſces tui ſquamis tuis
adhærebunt.
B 5 Et proijciam te in deſertum, & omnes pi-
ſces fluminis tui: ſuper faciem terræ cades,
nõ colligẽris, neq; cõgregaberis: beſtijs ter-
ræ & volatilibus cæli dedi te ad deuorandũ.
6 Et ſcient omnes habitatores Aegypti, quia
ego Dominus: pro eo quòd fuiſti baculus
arundineus domui Iſrael.
7 Quando apprehenderunt te manu, & con-
fractus es, & laceraſti omnem humerũ eo-
rum: & innitentibus eis ſuper te, comminu-
tus es, & diſſoluiſti omnes renes eorum.
8 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Ecce
ego adducam ſuper te gladium: & interfi-
ciam de te hominem & iumentum.
9 Et erit terra-Aegypti in deſertum & in ſo-
litudinem: & ſcient quia ego Dominus: pro
eo quòd ⁷ dixeris⁹, Fluuius meus eſt, & ego fe-
feci eum.
10 Idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua:
dabo q; terram-Aegypti in ſolitudines, gla-
dio diſſipatam, à turre Syenes, vſq; ad ter-
minos Aethiopiæ.
11 Non pertranſibit eam pes hominis, neque
pes iumenti gradietur in ea: & non habita-
bitur quadraginta annis.
12 Daboque terram Aegypti deſertam in
medio terrarum deſertarũ, & ciuitates eius
in medio vrbium ſubuerſarum, & erunt de-
ſolatæ quadraginta annis: & diſpergam
Aegyptios in nationes, & ventilabo eos in
terras.
13 Quia hæc dicit Dominus Deus: Poſt fi-
nem quadraginta annorũ congregabo Ae-
gyptum de populis in quibus diſperſi fue-
rant.
14 Et reducam captiuitatem Aegypti, & col-
locabo eos in terra Phathures, in terra na-
tiuitatis ſuæ: & erunt ibi in regnum humile.
15 ¶ inter cætera regna erit humillima, & non
eleuabitur vltrà ſuper nationes, & immi-
nuam eos ne imperent gentibus.
16 Neq; erunt vltrà domui Iſrael in confiden
tia, docentes iniquitatem, vt fugiant & le-
quantur eos: & ſcient quia ego Dominus
Deus.
17 Et factum eſt in viceſimo & ſeptimo an-
no, in primo, in vna menſis: factum eſt ver-
18 bum Domini ad me, dicens, ¶ Fili hominis,
Nabuchodonoſor rex Babylonis ſeruire fe-
cit exercitum ſuum ſeruitute magna ad-
uerſus Tyrum: omne caput decaluatum, &
omnis humerus depilatus eſt: & merces non
eſt reddita ei, neque exercitui eius de Ty-
ro, pro ſeruitute qua ſeruiuit mihi aduerſus
eam.
19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ec-
ce, Ego dabo Nabuchodonoſor regem Ba-
bylonis in terra-Aegypti: & accipiet mul-
titudinem

titudinem eius, & deprædabitur manubias
eius, & diripiet ſpolia eius: & erit merces
exercitui illius.
20 Et operi quo ſeruiuit aduerſus eam, dedi
ei terram-Aegypti: pro eo quòd laborauer-
runt mihi, ait Dominus Deus.
21 In die illo pullulabit cornu domui Iſraël,
& tibi dabo apertum os in medio eorum, &
ſcient quia ego Dominus.

CAPVT XXX.

Omnes vrbes Aegypti per regem Babylonis vaſtabuntur.

A 1 ET factum eſt verbum Domini ad me, di-
2 cens, ¶ Fili hominis, propheta & dic, Hęc
dicit Dominus Deus, Vlulate, væ væ diẽ:
3 ¶ quia iuxta eſt dies, & appropinquat dies
Domini: dies nubis, tempus gentium erit.
4 Et veniet gladius in Aegyptum: & erit pa-
uor in Aethiopia, cùm ceciderint vulnera-
ti in Aegypto, & ablata fuerit multitudo il-
lius, & deſtructa fundamenta eius.
5 Aethiopia, & Libya, & Lydi, & omne re-
liquum vulgus, & Chub, & filij terræ fœde-
ris cum eis gladio cadent.
B 6 Hæc dicit Dominus Deus, Et corruent ful
cientes Aegyptum, & deſtruetur ſuperbia
imperij eius: à turre Sienes gladio cadent in
ea, ait Dominus Deus exercituum. ¶ & diſ-
fipabuntur in medio terrarum deſolatarũ,
& vrbes eius in medio ciuitatum ⁷ deſerta-
rum⁹ erunt.
8 Et ſcient quia ego Dominus, cùm dedero
ignem in Aegypto, & attriti fuerint omnes
auxiliatores eius.
9 In die illa egredientur nuntij à facie mea
in terribus ad conterendam Aethiopiæ con
fidentiam, & erit pauor in eis in die Aegy-
pti: quia abſq; dubio veniet.
C 10 Hæc dicit Dominus Deus, Et ceſſare fa-
ciam multitudinem Aegypti in manu Na-
buchodonoſor regis Babylonis.
11 Ipſe & populus eius cũ eo fortiſsimi gen-
tium adducentur ad diſperdendam terram,
& euaginabũt gladios ſuos ſuper Aegyptũ,
& implebunt terram interfectis.
12 Et faciam alueos fluminum aridos, & tra-
dam terram in manus peſsimorum, & diſſi-
pabo terram & plenitudinem eius in ma-
nu alienorum. ego Dominus locutus ſum.
D 13 Hæc dicit Dominus Deus, Et diſperdam
ſimulachra, & ceſſare faciam idõla de Mem
phis, & dux de terra Aegypti non erit am-
plius, & dabo terrorem in terra-Aegypti.
14 Et diſperdam terram Phathures, & dabo
ignem in Taphnis, & faciam iudicia in A-
lexandria.
15 Et effundam indignationem meam ſu-
per Peluſium robur Aegypti, & interficiam
16 multitudinẽ Alexandriæ, ¶ & dabo ignem
in Aegypto: quaſi parturiens dolebit Pelu-
ſiũ, & Alexandria erit diſſipata, & in Mem-
phis anguſtiæ quotidianæ.
17 Iuuenes Heliopoleos, & Pubaſti gladio ca E
dent, & ipſæ captiuæ ducentur.
18 Et in Taphnis nigreſcet dies, cùm contri-
uero ibi ſceptra Aegypti, & defecerit in ea
ſuperbia potentiæ eius: ipſam nubes ope-
riet, filiæ autem eius in captiuitatem du-
centur.
19 Et iudicia faciam in Aegypto: & ſcient
quia ego Dominus.
20 Et factum eſt in vndecimo anno, in pri-
mo menſe, in ſeptima menſis, factũ eſt ver-
21 bum Domini ad me, dicens, ¶ Fili hominis, F
brachium Pharaonis regis Aegypti confre-
gi: & ecce non eſt obuolutum, vt reſtitue-
retur ei ſanitas, vt ligaretur pannis & faſci-
retur linteolis, & recepto robore poſsit te-
nere gladium.
22 Propterea hęc dicit Dominus Deus, Ecce
ego ad Pharaonem regem Aegypti, & com
minuam brachium eius forte, ſed confra-
ctum: & deijciam gladium de manu eius,
23 ¶ & diſpergam Aegyptum in gentibus, &
ventilabo eos in terris.
24 Et confortabo brachia regis Babylonis,
dabo q; gladiũ meum in manu eius: & con-
fringam brachia Pharaonis, & gement ge-
mitibus interfecti coram facie eius.
25 Et confortabo brachia regis Babylonis, & G
brachia Pharaonis concident: & ſcient quia
ego Dominus, cùm dedero gladium meum
in manũ regis Babylonis, & extenderit eum
ſuper terram Aegypti.
26 Et diſpergam Aegyptum in nationes, &
ventilabo eos in terras, & ſcient quia ego
Dominus.

CAPVT XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Aſſur comparat, & vtriuſque ſimilem præducit interitum.

1 ET factum eſt in anno vndecimo, tertio A
menſe, vna menſis, factum eſt verbũ Do-
2 mini ad me, dicens, ¶ Fili hominis, dic Pha-
raoni regi Aegypti, & populo eius, Cui ſimi
lis factus es in magnitudine tua?
3 Ecce Aſſur quaſi cedrus in Libano pulcher
ramis, & frondibus nemoroſus, excelſusq;
altitudine, & inter condenſas frondes ele-
uatum eſt cacumen eius.

Aquæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltauit illum: flumina eius manabant in circuitu radicum eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis.

B 5 Propterea eleuata est altitudo eius super omnia ligna regionis: & multiplicata sunt arbusta eius, & eleuati sunt rami eius præ aquis multis.

6 Cumq; extendisset vmbram suam, in ramis eius fecerunt nidos omnia volatilia cœli, & sub frondibus eius genuerunt omnes bestiæ saltuum, & sub vmbraculo illius habitabat cœtus gentium plurimarum.

7 Eratq; pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius iuxta aquas multas.

C 8 Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquauerunt summitatem eius, & platani non fuerunt aquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatū illi, & pulchritudini eius:

9 ¶ Quoniam speciosum feci eum, & multis cōdensisq; frondibus: & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso Dei.

D 10 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quòd sublimatus est in altitudine, & dedit summitatem suam virentem atque condensam, & eleuatum est cor eius in altitudine sua: ¶ Tradidi eum in manus fortissimi gentium, faciens faciet ei: iuxta impietatem eius eieci eum.

12 Et succident eum alieni & crudelissimi nationum, & proijcient eum super montes, & in cunctis cōuallibus corruent rami eius, & confringentur arbusta eius in vniuersis rupibus terræ: & recedent de vmbraculo eius omnes populi terræ, & relinquent eum.

E 13 In ruina eius habitauerunt omnia volatilia cæli, & in ramis eius fuerunt vniuersæ bestiæ regionis.

14 Quam ob rem non eleuabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram vltimā in medio filiorum hominum ad eos qui descendunt in lacum.

15 Hæc dicit Dominus Deus, In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eū abyssō: & prohibui flumina eius, & coercui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt.

16 A sonitu ruinæ eius cōmoui gentes, cùm deducerem eum ad infernum cum his qui descendebant in lacum: & consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia atq; præclara in Libano, vniuersa quæ irrigabantur aquis.

17 Nam & ipsi cum eo descendent ad infernum ad interfectos gladio: & brachium vniuscuiusq; sedebit sub vmbraculo eius in medio nationum.

18 Cui assimilatus es ô inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce, deductus es cum lignis voluptatis ad terram vltimam: in medio incircuncisorum dormies cum eis qui interfecti sunt gladio. ipse est Pharao, & omnis multitudo eius: dicit Dominus Deus.

CAPVT XXXII.

Pharao, quanquam sublimis, conterendus est à rege Babylonis: cuius vastatione plurimi reges obstupescent, pluresq; nationes cum eo in Abyssum detrahentur.

ET factum est: duodecimo anno, in mense duodecimo, in vna mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens, ¶ Fili hominis, assume lamentum super Pharaonem regem Aegypti, & dices ad eum: Leonem gentium assimilatus es, & draconi qui est in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina earum.

3 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea.

4 Et proijciam te in terram, super faciem agri abijciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias vniuersæ terræ.

5 Et dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie tua.

6 Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui in per montes, & valles implebuntur ex te.

7 Et operiam cùm extinctus fueris, cælos: & nigrescere faciam stellas eius: solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum.

8 Omnia luminaria cæli mœrere faciam super te: & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus.

9 *Et irritabo cor populorum multorū, cùm induxero contritionem tuam in gentibus super terras quas nescis.

10 Et stupescere faciā super te populos multos, & reges eorum horrore nimio formidabunt super te, *cùm volare cœperit gladius meus super facies eorum, & obstupescent repente singuli pro anima sua in die ruinæ suæ.

11 Quia hæc dicit Dominus Deus, Gladius regis Babylonis veniet tibi, ¶ in gladijs fortium deijciam multitudinem tuam, inexpugnabiles omnes gentes hæ, & vastabunt superbiam Aegypti, & dissipabitur multitudo eius.

13 Et perdam omnia iumenta eius quę erant super aquas plurimas, & non conturbabit eas pes hominis vltrà, neque vngula iumentorum turbabit eas.

14 Tunc purissimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait Dominus Deus.

15 Cùm dedero terram Aegypti desolatam: deseretur autem terra à plenitudine sua, quādo percussero omnes habitatores eius, & scient quia ego Dominus.

16 Planctus est, & plangent eum: filiæ gentium plangent eum, super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait Dominus Deus.

17 Et factum est in duodecimo anno, in quintadecima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens, ¶ Fili hominis, cane lugubre super multitudinem Aegypti: & detrahe eam ipsam, & filias gentium robustarum ad terram vltimam cum his qui descendunt in lacum.

19 Quo pulchrior es? descende, & dormi cum incircuncisis.

20 In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, attraxerunt eam, & omnes populos eius.

21 Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cū auxiliatorib⁹ eius descenderunt, & dormierunt incircuncisi, interfecti gladio.

22 Ibi Assur & omnis multitudo eius, in circuitu illius sepulchra eius: omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio.

23 Quorum data sunt sepulchra in nouissimis lacus: & facta est multitudo eius per gyrum sepulchri eius: vniuersi interfecti, cadentes gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viuentium.

24 Ibi Aelam, & omnis multitudo eius per gyrum sepulchri sui. omnes hi interfecti, ruentes gladio, qui descenderunt incircuncisi ad terram vltimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viuentium, & portauerunt ignominiam suam cum his qui descenderunt in lacum.

25 In medio interfectorum posuerunt cubile eius in vniuersis populis eius: in circuitu eius sepulchrum illius. omnes hi incircuncisi, interfectiq; gladio. dederunt enim terrorem suum in terra viuentium, & portauerunt ignominiam suā cum his qui descendunt in lacum, in medio interfectorum positi sunt.

26 Ibi Mosoch, & Thubal, & omnis multitudo eius: in circuitu eius sepulchra illius. omnes hi incircuncisi, interfectiq; & cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in terra viuentium.

27 Et non dormient cum fortibus, cadentibusq; & incircuncisis qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum, quia terror fortium facti sunt in terra viuentium.

28 Et tu ergo in medio incircuncisorum conteréris, & dormies cum interfectis gladio.

29 Ibi Idumæa & reges eius, & omnes duces eius, qui dati sunt cū exercitu suo cū interfectis gladio: & qui cū incircuncisis dormierunt, & cum his qui descenderunt in lacū.

30 Ibi principes Aquilonis omnes & vniuersi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, pauentes, & in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircuncisi cum interfectis gladio, & portauerunt confusionē suam cum his qui descendunt in lacum.

31 Vidit eos Pharao, & consolatus est super vniuersa multitudine sua, quæ interfecta est gladio, Pharao & omnis exercit⁹ eius, ait Dominus Deus:

32 ¶ quia dedit terrorem suū in terra viuentiū, & dormiuit in medio incircuncisorum cū interfectis gladio, Pharao & omnis multitudo eius: ait Dominus Deus.

CAPVT XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiauerit, reus erit percuntium: quòd si annuntiauerit, solus is qui sibi non cauit, reus erit. Iustus quoq, si suam deserat iustitiam, damnabitur: & impius si conuertatur, saluabitur. Nec confidant de terra sibi data in possessione, quoniam propter suas iniquitates perdentur, & terra in solitudinem redigetur.

ET factum est verbum Domini ad me, dicens, ¶ Fili hominis, loquere ad filios populi tui, & dices ad eos: Terra cùm induxero super eam gladium, & tulerit populus terræ virum vnum de nouissimis suis, & cōstituerit eū super se speculatorē: ¶ Et ille viderit gladiū venientem super terram, & cecinerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

cinerit buccina, & annuntiauerit populo:
4 ¶ Audiens autem quisquis ille est, sonitum buccinæ, & non se obseruauerit, veneritq; gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius super caput eius erit.
5 Sonum buccinæ audiuit, & nō se obseruauit, sanguis eius in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam * saluabit.
* saluauit 1.
B 6 Quòd si speculator viderit gladium venientem, & nō insonuerit buccina: & populus se nō custodierit, veneritq; gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram.
Sup. 3. d. 17. 7 Et tu fili hominis speculatorem dedi te domui Israël: audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me.
8 Si me dicente ad impiū, Impie, morte morieris: non fueris locutus vt se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.
9 Si autem annuntiante te ad impium vt à vijs suis conuertatur, non fuerit conuersus à via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porro tu animam tuam liberasti.
C 10 Tu ergo fili hominis dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes, Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo viuere poterimus?
Sup. 18. f. 24. & 32. * conuertimini 1. 11 Dic ad eos, Viuo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Conuertimini * à vijs vestris pessimis: & quare moriemini domus Israël?
12 Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia iusti nō liberabit eum in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua: & iustus non poterit viuere in iustitia sua, in quacunque die peccauerit.
13 Etiam si dixero iusto quòd vita viuat, & confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem: omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur.
D 14 Si autem dixero impio, Morte morieris: & egerit pœnitentiam à peccato suo, fecerit quæ iudicium & iustitiam, ¶ & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum: vita viuet, & non morietur.
16 Omnia peccata eius quæ peccauit, non imputabuntur ei: iudicium & iustitiam fecit, vita viuet.
17 Et dixerunt filij populi tui, Non est æqua ponderis via Domini, & ipsorum via inæqualis est.
18 Cùm enim recesserit iustus à iustitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis.
19 Et cùm recesserit impius ab impietate sua, feceritque iudicium & iustitiam: viuet in eis.
20 Et dicitis, Non est recta via Domini. Vnumquenq; iuxta vias suas iudicabo de vobis domus Israël.
21 Et factum est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostræ, venit ad me qui fugerat de Ierusalem, dicens, Vastata est ciuitas.
22 Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fugerat: aperuitque os meum donec veniret ad me manè, & aperto ore meo non silui amplius.
23 Et factum est verbum Domini ad me,
24 dicens, ¶ Fili hominis, qui habitant in ruinis istis, super humum Israël, loquentes aiunt: Vnus erat Abraham, & hæreditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem.
25 Idcirco dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in sanguine comedius, & oculos vestros leuatis ad immunditias vestras, & sanguinem funditis: nunquid terram hæreditate possidebitis?
26 Stetistis in gladijs vestris, fecistis abominationes, & vnusquisque vxorem proximi sui polluit: & terram hæreditate possidebitis.
27 Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Viuo ego, quia qui in ruinosis habitant gladio cadent: & qui in agro est, bestijs tradetur ad deuorandum: qui autem in præsidijs & speluncis sunt, peste morietur.
28 Et dabo terram in solitudinem & in desertum, & deficiet superba fortitudo eius, & desolabuntur montes Israël, eo quòd nullus sit qui per eos transeat.
29 Et scient quia ego Dominus, cùm dedero terram eorum desolatam & desertam propter vniuersas abominationes suas quas operati sunt.
30 Et tu fili hominis: filij populi tui qui loquuntur de te iuxta muros, & in ostijs domorum, & dicunt vnus ad alterum, vnusquisque ad proximum

proximum suum, loquentes: Venite, & audiamus quis sit sermo egrediens à Domino.
31 Et veniunt ad te, quasi si ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, & auaritiam suam sequitur cor eorum.
32 Et es eis quasi carmen musicū, quod suaui dulciq; sono canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea.
33 Et cùm venerit quod prædictum est (ecce enim venit) tunc scient quòd prophetes fuerit inter eos.

CAPVT XXXIIII.

Ex manibus pastorum, qui neglecto grege, tantum quæ sua sunt quærunt, dicit Dominus se oues suas liberaturum: quod, eas in iudicio pascet, suscitaturus super eas seruum suum Dauid, sub quo in omni terra habitet ac securè pascantur: ostenditq; gregem suum esse populum Israël, & se Deum ipsorum.

A 1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis propheta de pastori-
2 bus Israël: propheta, & dices pastoribus, Hæc dicit Dominus Deus: Væ pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos: nónne greges à pastoribus pascuntur?
3 Lac comedebatis, & lanis operiebamini: & quod crassum erat, occidebatis: gregem autem meum non pascebatis.
4 Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis: quod confractum est non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat nō quæsistis: sed cùm austeritate imperabatis eis, & cum potentia.
5 Et dispersę sunt oues meæ, eo quòd non esset pastor: & factæ sunt in deuorationē omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.
6 Errauerunt greges mei in cunctis montibus, & in vniuerso colle excelso: & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret.
7 Propterea pastores audite verbum Domi-
8 ni, ¶ Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia pro eo quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omniū bestiarum agri, eo quòd nō esset pastor (neque enim quæsierunt pastores mei gregem
9 meum: sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos nō pascebant) ¶ propterea
10 pastores audite verbum Domini, ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores, requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos vt vltrà non pascant gregem*, nec pascant amplius pastores semetipsos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit vltrà eis in escam. * meum.
11 Quia hæc dicit Dominus Deus, Ecce, ego ipse requiram oues meas, & visitabo eas.
12 Sicut visitat pastor gregem suum in die quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum: sic visitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis in quibus dispersæ fuerant in die nubis & caliginis. Inf. f. 13.
13 Et educā eas de populis, & cōgregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam: & pascam eas in montibus Israël, in riuis, & in
C unctis sedibus terræ.
14 In pascuis huberrimis pascam eas, & in D montibus excelsis Israël erunt pascua earū: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israël.
15 Ego pascam oues meas: & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus.
16 Quod perierat, requiram: & quod abiectum erat, reducam: & quod confractū fuerat, alligabo: & quod infirmum fuerat, consolidabo: & quod pingue & fortē, custodiā, & pascam illas in iudicio.
17 Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arietum & hircorum.
18 Nónne satis vobis erat pascua bona depas- E
sci? insuper & reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris: & cùm purissimam aquam bibere tis, reliquam pedibus vestris turbabatis.
19 Et oues meæ his quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur, & quæ pedes
20 vestri turbauerant, hæc bibebant: ¶ propterea hæc dicit Dominus Deus ad vos: Ecce, ego ipse iudico inter pecus pingue & macilentum, ¶ Pro eo quòd lateribus, & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispersa
22 gerentur foras: ¶ saluabo gregem meum, & F
non erit vltrà in rapinam, & iudicabo inter pecus & pecus.
23 ET SVSCITABO SVPER EAS PASTOREM VNVM, qui pascat eas, seruum meum Dauid: ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem. Ioan. 1. g. 45. 10. b. 11. Isa 40. c. 11. Dan. 9 g. 24. & 25. Ose. 3. b. 5.
24 Ego autem Dominus ero eis in Deum: & seruus meus Dauid princeps in medio eorum: ego Dominus locutus sum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

25 Et faciam cum eis pactum pacis, & ceſſare faciam beſtias peſsimas de terra: & qui habitant in deſerto, ſecuri dormient in ſaltibus.
26 Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem in tempore ſuo, *pluuiæ benedictionis erunt. *6.
27 Et dabit lignum agri fructũ ſuum, & terra dabit germen ſuum, & erunt in terra ſua abſq; timore: & ſcient quia ego Dominus, cùm cõtriuero catenas iugi eorum, & eruero eos de manu imperantium ſibi.
G 28 Et nõ erunt vltrà in rapinam in gentibus, neque beſtiæ terræ deuorabunt eos: ſed habitabunt confidenter abſque vllo terrore.
29 Et ſuſcitabo eis germen nominatum, & non erunt vltrà imminuti fame in terra, neque portabunt vltrà opprobrium gentium.
30 Et ſcient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipſi populus meus domus Iſraël, ait Dominus Deus.
Ioan.10.b.11. c.14. 31 Vos autẽ greges mei, greges paſcuæ meæ homines eſtis: & ego Dominus Deus veſter, dicit Dominus Deus.

CAPVT XXXV.

Montis Seir ſiue Idumæorum futura vaſtatio, eo quòd populum Dei afflixerint.

A 1 ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:
¶ Fili hominis pone faciem tuam aduerſum montem Seir, & prophetabis de eo,
3 ¶ & dices illi: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum meam ſuper te, & dabo te deſolatum atque deſertum.
4 Vrbes tuas demoliar, & tu deſertus eris: & ſcies quia ego Dominus.
5 Eo quòd fueris inimicus ſempiternus, & concluſeris filios Iſraël in manus gladij tempore afflictionis eorum in tempore iniquitatis extremæ.
B 6 Propterea viuo ego, dicit Dominus, quoniam ſanguini tradam te, & ſanguis te perſequetur: & cùm ſanguinem oderis, ſanguis perſequetur te.
7 Et dabo montem Seir deſolatum atq; deſertum: & auferam de eo euntem & redeuntem.
8 Et implebo montes eius occiſorum ſuorum: in collibus tuis, & in vallibus tuis, atq; in torrentibus interfecti gladio cadent.
9 In ſolitudines ſempiternas tradam te, & ciuitates tuæ non habitabuntur, & ſcietis quia ego Dominus Deus.
C 10 Eo quòd dixeris, Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hæreditate poſsidebo eas cùm Dominus eſſet ibi: ¶ Propterea viuo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam iuxta iram tuam, & ſecundum zelum tuum quem feciſti odio habens eos: & notus efficiar per eos cùm te iudicauero.
12 Et ſcies quia ego Dominus audiui vniuerſa opprobria tua quæ locutus es de montibus Iſraël dicens: Deſerti, nobis ad deuorandum dati ſunt.
13 Et inſurrexiſtis ſuper me ore veſtro, & deD diui.
14 Hæc dicit Dominus Deus, Lætante vniuerſa terra, in ſolitudinem te redigam.
15 Sicuti gauiſus es ſuper hæreditatem domus Iſraël, eo quòd fuerit diſsipata, ſic faciã tibi: diſsipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis, & ſcient quia ego Dominus.

CAPVT XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium gentilium, eo quòd propter ſua peccata diſperſi eſſent in captiuitatem, dicit Dominus, non propter illum, ſed propter ſe reducturum eum in terram ſuam: quod & ſuper ipſum effundet aquam immundam, faciens eum in ſuis præceptis ambulare, magnaq; fruì felicitate.

TV autẽ fili hominis, propheta ſuper montes Iſraël, & dices, Montes Iſraël audite verbũ Domini: ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Eo quòd dixerit inimicus de vobis, Euge, altitudines ſempiternæ in hæreditatem datæ ſunt nobis: ¶ propterea vaticinare, & dic, Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd deſolati eſtis, & conculcati per circuitum, & facti in hæreditatem reliquis gentibus, & aſcendiſtis ſuper labium linguæ, & opprobrium populi: ¶ propterea montes Iſraël audite verbum Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus, montibus, & collibus, torrentibus, vallibusq; deſertis, & parietinis, & vibus derelictis quę depopulatę ſunt & ſubſannatæ à reliquis gentibus per circuitum.
5 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Quoniam in igne zeli mei locutus ſum de reliquis gentibus, & de Idumæa vniuerſa, quæ dederunt terram meam ſibi in hæreditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo, & eiecerunt eam vt vaſtarent: ¶ idcirco vaticinare ſuper humum Iſraël, & dices montibus & collibus, iugis & vallibus, Hęc dicit Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus ſum, eo quòd confuſionem gentium ſuſtinueritis.
7 Idcirco hęc dicit Dominus Deus: Ego leuaui manum meam, vt gentes quæ in circuitu veſtro ſunt, ipſæ cõfuſionem ſuam portent.

8 Vos autem montes Iſraël ramos veſtros germinetis, & fructum veſtrum afferatis populo meo Iſraël: prope enim eſt vt veniat.
C 9 Quia ecce ego ad vos, & conuertar ad vos, & arabimini, & accipietis ſementem.
10 Et multiplicabo in vobis homines, omnemq; domum Iſraël: & habitabuntur ciuitates, & ruinoſa inſtaurabuntur.
11 Et replebo vos hominibus, & iumentis: & multiplicabuntur, & creſcent: & habitare vos faciã ſicut à principio, bonisq; donabo maioribus quàm habuiſtis ab initio, & ſcietis quia ego Dominus.
12 Et adducam ſuper vos homines populum meum Iſrael, & hæreditate poſsidebunt te: & eris eis in hæreditatem, & non addes vltrà vt abſq; eis ſis.
13 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dicunt de vobis, Deuoratrix hominum es, & ſuffocans gentem tuam: ¶ Propterea homines non comedes amplius, & gentem tuam
15 nõ necabis vltrà, ait Dominus Deus, ¶ nec auditam faciam in te amplius confuſionem gentium, & opprobrium populorũ nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes amplius, ait Dominus Deus.
16 Et factum eſt verbum Domini ad me, di-
17 cens: ¶ Fili hominis, domus Iſraël habitantes in humo ſua, & polluerunt eam in vijs ſuis, & in ſtudijs ſuis: iuxta immunditiam menſtruatæ facta eſt via eorum coram me.
18 Et effudi indignationem meam ſuper eos pro ſanguine quem fuderunt ſuper terram,
19 & in idolis ſuis polluerunt eam. ¶ & diſperſi eos in gentes, & ventilati ſunt in terras: iuxta vias eorum, & adinuentiones eorum iudicaui eos.
20 Et ingreſsi ſunt ad gentes ad quas introierunt, & polluerunt nomen ſanctum meum, cùm diceretur de eis: Populus Domini iſte eſt, & de terra eius egreſsi ſunt.
21 Et peperci nomini ſancto meo, quod polluerat domus Iſraël in gentibus ad quas ingreſsi ſunt.
22 Idcirco dices domui Iſrael, Hæc dicit Dominus Deus, Non propter vos ego faciam domus Iſraël, ſed propter nomen ſanctum meum quod polluiſtis in gentibus ad quas intraſtis.
23 Et ſanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum eſt inter gentes, quod polluiſtis in medio earũ: vt ſciant gentes quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cùm ſanctificatus fuero in vobis coram eis.
24 ¶ Tollam quippe vos de gentibus, & congregabo vos de vniuerſis terris, & adducam vos in terram veſtram.
25 Et effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idólis veſtris mundabo vos.
26 Et dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri, & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. *Sup.11.c.19. Inf.39.g.29.*
27 Et ſpiritum meum ponam in medio veſtri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini. F
28 Et habitabitis in terra quam dedi patribus veſtris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.
29 Et ſaluabo vos ex vniuerſis inquinamentis veſtris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem.
30 Et multiplicabo fructum ligni, & geniminа agri: vt nõ portetis vltrà opprobrium famis in gentibus.
31 Et recordabimini viarum veſtrarum peſsimarum, ſtudiorumque non bonorum: & diſplicebunt vobis iniquitates veſtræ & ſcelera veſtra.
32 Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum ſit vobis: confundimini & erubeſcite ſuper vijs veſtris, domus Iſraël.
33 Hæc dicit Dominus Deus, In die qua mundauero vos ex omnibus iniquitatibus veſtris, & inhabitari fecero vrbes, & inſtaura-
34 uero ruinoſa: ¶ & terra deſerta fuerit exculta, quæ quondam erat deſolata in oculis
35 omnis viatoris, ¶ dicent, Terra illa inculta facta eſt vt hortus voluptatis: & ciuitates deſertæ, & deſtitutæ atque ſuffoſſæ, munitæ ſederunt. G
36 Et ſcient gentes quæcunq; derelictæ fuerint in circuitu veſtro, quia ego Dominus ædificaui diſsipata, plantauique inculta, ego Dominus locutus ſum & fecerim.
37 Hæc dicit Dominus Deus, Adhuc in hoc inuenient me domus Iſraël vt faciam eis: Multiplicabo eos ſicut gregem hominum,
38 vt gregem ſanctum, ¶ vt gregem Ieruſalem in ſolennitatibus eius: Sic erunt ciuitates deſertæ, plenę gregibus hominum, & ſcient quia ego Dominus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT XXXVII.

In figura aridorum ossium reuiuiscentium designat filios Israel qui de omni prosperitate desperant, reducendos in terram suam: & per duo ligna coniunctà significat vnum fore regnum Iuda & Israel, qui sub vno rege ac pastore Dauid obseruaturi sint mandata Domini, qui cum ipsis pactum feriet sempiternum.

A 1 FActa est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini: & dimisit me in medio campi qui erat plenus ossibus.

2 Et circunduxit me per ea in gyro: erant autem multa valde super faciem campi, siccaq; vehementer.

3 Et dixit ad me, Fili hominis putásne viuent ossa ista? Et dixi, Domine Deus, tu nosti.

4 Et dixit ad me, Vaticinare de ossibus istis & dices eis, Ossa arida audite verbum Domini.

5 Hæc dicit Dominus Deus ossibushis, Ecce, ego intromittam in vos spiritum, & viuetis.

6 Et dabo super vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem: & dabo vobis spiritum, & viuetis, & scietis quia ego Dominus.

7 Et prophetaui sicut præceperat mihi: factus est autem sonitus prophetante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa ad ossa, vnumquodq; ad iunctúram suam.

8 Et vidi, & ecce super ea nerui, & carnes ascenderunt: & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant.

C 9 Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis, & dices ad spiritum, Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni spiritus: & insuffla super interfectos istos, & reuiuiscant.

10 Et prophetaui, sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valde.

11 Et dixit ad me, Fili hominis, ossa hæc vniuersa, domus Israel est: ipsi dicunt, Aruerũt ossa nostra, & perijt spes nostra, & abscisi sumus.

12 Propterea vaticinare, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego aperam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris populus meus: & inducã vos in terram Israël.

13 Et scietis quia ego Dominus, cùm aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris popule meus: ¶ Et dedero spiritum meum in vobis, & vixeritis, & requiescere vos faciam super humum vestram: & scietis quia ego Dominus locutus sum, & feci, ait Dominus Deus.

15 Et factus est sermo Domini ad me dicens,

16 ¶ Et tu fili hominis, sume tibi lignũ vnum, & scribe super illud Iudæ & filiorum Israël sociorum eius, & tolle lignum alterum, & scribe super illud Ioseph lignum Ephraim, & cunctæ domus Israel, sociorumq; eius.

17 Et adiunge illa vnum & alterum tibi in lignum vnum: & erunt in vnionem in manu tua.

18 Cùm autem dixerint ad te filij populi tui loquentes: Nónne indicas nobis quid in his tibi velis? ¶ loquéris ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, Ecce, ego assumam lignum Ioseph, quod est in manu Ephraim, & tribus Israel quæ sunt ei adiunctæ, & dabo eas pariter cum ligno Iuda, & faciam eas in lignum vnum, & erunt vnum in manu eius.

20 Erunt autem ligna super quæ scripseris in manu tua, in oculis eorum.

21 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce, ego assumam filios Israel de medio nationum ad quas abierunt, & congregabo eos vndique, & adducam eos ad humum suam.

22 Et faciam eos in gentem vnam in terra in montibus Israel, & rex vnus erit omnibus imperans: & non erunt vltrà duæ gentes, nec diuidentur amplius in duo regna.

23 Neque polluentur vltrà in idólis suis & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis, & saluos eos faciam de vniuersis sedibus in quibus peccauerunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus.

24 Et seruus meus Dauid rex super eos, & pastor vnus erit omnium eorum: in iudicijs meis ambulabunt, & mandata mea custodient, & facient ea.

25 Et habitabunt super terram quam dedi seruo meo Iacob, in qua habitauerũt patres vestri: & habitabunt super eam ipsi, & filij eorum, & filij filiorum eorum, vsque in sempiternum: & Dauid seruus meus princeps eorum in perpetuum.

26 Et percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternũ erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum.

27 Et erit tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

28 Et scient gentes quia ego Dominus sanctificator Israël cùm fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

CAPVT XXXVIII.

Habitantibus post reductam captiuitatem securè filijs Israël in oppidis suis, adducet Dominus in nouissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: sed & hunc cum suo exercitu multis cladibus postea consumet.

ET factus est sermo Domini ad me, dicens, 1 A
¶ Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & terram Magog, principem capitis 2
Mosoch & Thubal: & vaticinare de eo, ¶ & dices ad eum, Hæc dicit Dominus Deus: 3
Ecce, ego ad te Gog principem capitis Mosoch & Thubal, ¶ & circumagam te, & ponam frænum in maxillis tuis, & educam te & omnem exercitum tuum, equos & equites vestitos loricis vniuersos, multitudinem magnam hastam & clypeum arripientium & gladium. 4

Persæ, Aethiopes, & Libyes cum eis, omnes scutati & galeati. 5

Gomer, & vniuersa agmina eius, domus Thógorma, latera Aquilonis, & totum robur eius, populiq; multi tecum. 6 B

Præpara & instrue te, & omnem multitudinẽ tuam quæ coaceruata est ad te: & esto eis in præceptum. 7

Post dies multos visitaberis: in nouissimo annorum venies ad terram quæ reuersa est à gladio, & congregata est de populis multis, ad montes Israel, qui fuerunt deserti iugiter: hæc de populis educta est, & habitabunt in ea confidenter vniuersi. 8

Ascendens autem quasi tempestas venies & quasi nubes, vt operias terram tu & omnia agmina tua, & populi multi tecum. 9 C

Hæc dicit Dominus Deus, In die illa ascendent sermones super cor tuum, & cogitabis cogitationem pessimam: ¶ & dices, 10
Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes habitantesque securè. hi omnes habitant sine muro, vectes & portæ non sunt eis. 11

Vt diripias spolia, & inuadas prædam, vt inferas manum tuam super eos qui deserti fuerant, & postea restituti, & super populum qui est congregatus ex gentibus, qui possidere cœpit & esse habitator vmbilici terræ. 12

Saba, & Dedan, & negotiatores Tharsis, & omnes leones eius dicent tibi, Nunquid ad sumenda spolia tu venis? ecce ad diripiendam prædam congregasti multitudinem tuam, vt tollas argentum & aurum, & auferas supellectilem atque substantiam, & diripias manubias infinitas. 13 D

Propterea vaticinare fili hominis, & dices ad Gog, Hæc dicit Dominus Deus: Nun- 14

quid non in die illo, cùm habitauerit populus meus Israël confidenter, scies?

E 15 Et venies de loco tuo à lateribus Aquilonis tu & populi multi tecum ascensores equorum vniuersi, cœtus magnus, & exercitus vehemens.

16 Et ascendes super populum meum Israel quasi nubes, vt operias terram. In nouissimis diebus eris, & adducam te super terram meam: vt sciant gentes me, cùm sanctificatus fuero in te in oculis eorum ô Gog.

17 Hęc dicit Dominus Deus, Tu ergo ille es de quo locutus sum in dieb⁹ antiquis in manu seruorum meorum prophetarum Israël, qui prophetauerunt in diebus illorum temporum, vt adducerem te super eos.

F 18 Et erit in die illa, in die aduentus Gog super terram Israël, ait Dominus Deus, ascendet indignatio mea in furore meo.

19 Et in zelo meo, in igne irę meę locutus sum. Quia in die illa erit commotio magna

Mat.24.c.29. Luc.21.c.26. 20 super terram Israel: ¶ & commouebuntur à facie mea pisces maris, & volucres cęli, & bestię agri, & omne reptile quod mouetur super humum, cunctique homines qui sunt super faciem terrę, & subuertentur montes, & cadent sepes, & omnis murus corruet in terra.

G 21 Et conuocabo aduersus eum in cunctis mõtibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladium vniuscuiusq; in fratrem suum dirigetur.

22 Et iudicabo eum peste, & sanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immensis: ignẽ, & sulphur pluam super eum, & super exercitũ eius, & super populos multos qui sunt cum eo.

23 Et magnificabor, & sanctificabor: & notus ero in oculis multarum gentium: & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Israël, sed ipsum cum toto eius exercitu ibi perdet, in cuius sepultura septẽ mensibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus filios Israël propter peccata ipsorum tradidit in captiuitatem, sed reducet eos in terram suam ad nominis sui glorificationem.

A 1 TV autem fili hominis, vaticinare aduersum Gog, & dices, Hęc dicit Dominus Deus, Ecce ego super te Gog principem capitis Mosoch & Thubal: ¶ & circumagã te,

Sup.38.a.1. Apoc.20.c.8. 2 & ⁊ seducam' te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: & adducam te super montes Israel.

3 Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu dextera tua deijciam.

4 Super montes Israël cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui qui sunt tecum: feris auibus, omniq; volatili, & bestijs terrę dedi te ad deuorandum.

B 5 Super faciem agri cades: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

6 Et immittam ignem in Magog, & in his qui habitant in insulis confidenter: & scient quia ego Dominus.

7 Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israel, & non polluam nomen sanctum meum amplius: & scient gentes quia ego Dominus sanctus Israël.

8 Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus: hæc est dies de qua locutus sum.

9 Et egredientur habitatores ciuitatibus Israël, & succendent & comburent arma, clypeum & hastas, arcum & sagittas, & baculos manuũ, & contos: & succendent ea C igni septem annis.

10 Et nõ portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus: quoniã arma incendent igne, & deprędabuntur eos qui prædæ fuerant, & diripient vastatores suos, ait Dominus Deus.

11 Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israel: vallem viantium ad orientem maris, quæ obstupefaciet prætereuntes: & sepelient ibi Gog & omnem multitudinem eius, & vocabitur Vallis multitudinis Gog.

12 Et sepelient eos domus Israël, vt mundent terram septem mensibus.

13 Sepeliet autem eum omnis populus terrę, & erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus.

14 Et viros iugiter constituent lustrantes eos, ⁊ qui sepeliant & requirant eos qui remanserant super faciem terræ, vt emundẽt eam. D post menses autẽ septem quærere incipient.

15 Et circuibunt peragrantes terram: cumq; viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec sepeliant illud pollinctores in Valle multitudinis Gog.

16 Nomen autem ciuitatis Amona, & mundabunt terram.

17 Tu ergo fili hominis, hęc dicit Dominus Deus, Dic omni volucri, & vniuersis auibus, & cunctis bestijs agri, Conuenite, properate, & concurrite vndique ad victimam meam quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israel: vt comedatis carnem, & bibatis sanguinem.

18 Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietum, agnorum, & hircorum, taurorumq; & altilium, & pinguium omnium.

19 Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatẽ, de victima

20 quam ego immolabo vobis: ¶ & saturabimini super mensam meã de equo, & equite forti, & de vniuersis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.

F 21 Et ponam gloriam meam in Gentibus, & videbunt omnes gentes iudicium meum, quod fecerim, & manum meam quam posuerim super eos.

22 Et scient domus Israël, quia ego Dominus Deus eorum à die illa & deinceps.

23 Et scient Gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israël: eo quòd dereliquerint me, & absconderim faciem meã ab eis, & tradiderim eos in manus hostium, & ceciderint in gladio vniuersi.

24 Iuxta immunditiam eorum & scelus feci eis, & abscondi faciem meam ab illis.

25 Propterea hæc dicit Dominꝰ Deus, Nunc reducam captiuitatem Iacob, & miserebor omnis domus Israël: & assumam zelum pro

G 26 nomine sancto meo. Et portabunt confusionem suam, & omnem pręuaricationem qua prævaricati sunt in me cùm habitauerint in terra sua confi-

27 denter neminem formidantes, ¶ Et reduxero eos de populis, & cõgregauero de terris inimicorum suorũ, & sanctificatus fuero

Vers. Vat. in eis in oculis gentium plurimarum.

28 Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quòd transtulerim eos in nationes, & con-

Vers. Vat. gregauerim eos super terram suam, & non dereliquerim quenquam ex eis ibi.

29 Et non abscondam vltrà faciem meam ab eis, eo quòd effuderim spiritum meum super omnem domum Israël, ait Dominus Deus.

CAPVT XL.

Prophet e ostenditur futura readificatio ciuitatis, cum mensura in longitudine, latitudine & altitudine singularum domus portarum, thalamorum, frontium, fenestrarum, vestibulorum, cubiculorũ & gradationũ: item mensuratio quatuor mensarum ad immolanda sacrificia: turſum gazophylacia cantorum & sacerdotum, ac vestibula templi.

A 1 IN vicesimo quinto anno transmigrationis nostrę, in exordio anni, decima mẽsis, quartodecimo anno, postquam percussa est ciuitas: in ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc.

2 In visionibus Dei adduxit me in terram Israël, & dimisit me super montem excelsum nimis: super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum.

3 Et introduxit me illuc: & ecce vir, cuius erat species quasi species ęris, & funiculus lineus in manu eius, & calamus mensuræ in manu eius: stabat autem in porta.

4 Et locutus est ad me idem vir, Fili hominis, vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi: quia vt ostendantur tibi, adductus es huc: annuntia omnia quæ tu vides, domui Israel.

5 Et ecce murus forinsecus in circuitu domus vndique, & in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum & palmo: & mensus est latitudinem ædificij calamo vno, altitudinem quoq; calamo vno.

6 Et venit ad portam quæ respiciebat viam orientalem, & ascendit per gradus eius: & mẽsus est limẽ portæ calamo vno latitudinẽ, id est, limen vnũ calamo vno in latitudine.

7 Et thalamũ vno calamo in longum, & vno B calamo in latum: & inter calamos, quinq;

8 cubitos: ¶ & limen portæ iuxta vestibulum portæ intrinsecus, calamo vno.

9 Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, & frontem eius duobus cubitis: vestibulum autem portæ erat intrinsecus.

10 Porrò thalami portæ ad viam orientalem, tres hinc, & tres inde: mensura vna trium & mensura vna frontium ex vtraque parte.

11 Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum: & longitudinem portæ tredecim cubitorum.

12 Et marginem ante thalamos cubiti vnius: & cubitus vnus finis vtrinque. thalami autem sex cubitorum erant hinc & inde.

13 Et mensus est portam à tecto thalami, vsq; ad tectum eius, latitudinem vigintiquinq; cubitorum: ostium contra ostium.

14 Et fecit frontes per sexaginta cubitos: & ad frontem atrium portæ vndique per circuitum.

15 Et ante faciem portæ quæ pertingebat vsque ad faciem vestibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos.

16 Et fenestras obliquas in thalamis & in frõ- C tibus eorum quæ erant intra portam vndiq; per circuitum: similiter autem erant & in vestibulis fenestrę per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictura palmarum*. ** celata.*

17 Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pauimentum stratum la-

pide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pauimenti.
18 Et pauimentum in fronte portarum secundum longitudinē portarū erat inferius.
19 Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris vsque ad frontem atrij interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem & ad Aquilonem.
20 Portam quoq; quæ respiciebat viā Aquilonis atrij exterioris, mensus est tam in longitudine quàm in latitudine.
21 Et thalamos eius tres hinc & tres inde: & frontem eius & vestibulum eius secundum mensuram portæ prioris: quinquaginta cubitorum longitudinem eius & latitudinem vigintiquinque cubitorum.
22 Fenestræ autem eius, & vestibulum, & sculpturæ secundum mensuram portæ, quæ respiciebat ad Orientem: & septem graduū erat ascensus eius, & vestibulum ante eam.
D 23 Et porta atrij interioris contra portam Aquilonis, & Orientalem: & mēsus est à porta vsque ad portam centum cubitos.
24 Et eduxit me ad viam Australem, & ecce porta quæ respiciebat ad Austrum: & mensus est frontē eius, & vestibulum eius iuxta mensuras superiores.
25 Et fenestras eius & vestibula in circūitu, sicut fenestras cæteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & latitudine viginti quinque cubitorum.
26 Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: & vestibulum ante fores eius: & cælatæ palmæ erant, vna hinc, & altera inde in fronte eius.
27 Et porta atrij interioris in via australi: & mensus est à porta vsque ad portam in via australi, centum cubitos.
28 Et introduxit me in atriū interius ad portam australem: & mensus est portam iuxta mensuras superiores.
29 Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius eisdem mensuris: & fenestras eius, & vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis vigintiquinque cubitos.
E 30 Et vestibulum per gyrum longitudine vigintiquinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum.
31 Et vestibulum eius ad atrium exterius, & palmas eius in fronte: & octo gradus erant, quibus ascendebatur per eam.
32 Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem: & mensus est portam secundum mensuras superiores.
33 Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius, sicut suprà: & fenestras eius, & vestibula eius in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine viginti quinque cubitorum.
34 Et vestibulum eius, id est atrij exterioris: & palmæ cælatæ in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius.
35 Et introduxit me ad portam quę respicebat ad Aquilonem: & mensus est secundum mensuras superiores.
36 Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius, & fenestras eius per circuitum, & longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine viginti quinque cubitorum.
37 Et vestibulum eius respiciebat ad atrium exterius: & cælatura palmarum in fronte eius hinc & inde: & in octo gradibus ascensus eius.
38 Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum: ibi lauabant holocaustum.
39 Et in vestibulo portæ duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde: vt immoletur super eas holocaustum, & pro peccato, & pro delicto.
40 Et ad latus exterius quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ: & ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ.
41 Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per latera portæ octo mensæ erant, per quas immolabant.
42 Quatuor autem mensæ ad holocaustum de lapidibus quadris extructæ: longitudinis cubiti vnius & dimidij, & latitudinis cubiti vnius & dimidij, & altitudine cubiti vnius: super quas ponent vasa, in quibus immolatur holocaustum & victima.
43 Et labia earum palmi vnius, reflexa intrinsecus per circuitū: super mensas autem carnes oblationis.
44 Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem: & facies eorum contra viam australem: vna ex latere portæ orientalis quæ respiciebat ad viam Aquilonis.
45 Et dixit ad me, Hoc est gazophylacium quod respicit viā meridianam, sacerdotum qui excubant in custodijs templi.
46 Porrò gazophylacium quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris. isti sunt filij Sadoc, qui accedunt de filijs Leui ad Dominum, vt ministrent ei.
Et

47 Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorū per quadrum: & altare ante faciem templi.
48 Et introduxit me in vestibulum templi, & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinq; cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.
49 Longitudinem autem vestibuli, viginti cubitorum: & latitudinem vndecim cubitorum, & octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus: vna hinc & altera inde.

CAP. XLI.

Dispositio reædificandi templi iuxta partes singulas.

1 ET introduxit me in templum, & mensus est frontes sex cubitos latitudinis hinc, & sex cubitos latitudinis inde, latitudinem tabernaculi.
2 Et latitudo portæ, decem cubitorum erat: & latera portæ quinq; cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & mensus est longitudinē eius quadraginta cubitorū, & latitudinem viginti cubitorum.
3 Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte portæ, duos cubitos: & portam, sex cubitorum: & latitudinem portæ, septem cubitorum.
4 Et mensus est longitudinem eius viginti cubitorum, & latitudinem viginti cubitorū ante faciem templi: & dixit ad me, Hoc est sanctum sanctorum.
5 Et mensus est parietem domus sex cubitorum: & latitudinem lateris, quatuor cubitorum vndique per circuitum domus.
6 Latera autem, latus ad latus, bis triginta: & erant eminentia quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, vt continerent, & non attingerent parietem templi.
7 Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, & in cœnaculum templum in superioribus: & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora, in medium.
8 Et vidi in domo altitudinem per circuitū, fundatas latera ad mensuram calami sex cubitorū spatio: ¶ & latitudinem per parietē lateris forinsecus quinq; cubitorum: & erat interior domus in lateribus domus.
10 Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus vndiq;, ¶ &
11 ostium lateris ad orationem: ostium vnum ad viam Aquilonis, & ostium vnū ad viam Australem: & latitudinem loci ad orationem, quinque cubitorum in circuitu.
12 Et ædificium quod erat separatum, versumq; ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum. paries autem ædificij, quinque cubitorum latitudinis per circuitum, & longitudo eius, nonaginta cubitorum. C
13 Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum: & quod separatum erat ædificium, & parietes eius, longitudinis centum cubitorum.
14 Latitudo autem ante faciem domus: & eius quod erat separatum contra orientem, centum cubitorum.
15 Et mensus est longitudinem ædificij contra faciem eius quod erat separatū ad dorsum: ethecas ex vtraq; parte centū cubitorum: & templum interius, & vestibula atrij.
16 Limina & fenestras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, cōtra vniuscuiusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu: terra autem vsque ad fenestras, & fenestræ clausæ ¶ super ostia. Et vsque ad domū interiorem, & forinsecus: per omnem parietem in circuitu intrinsecus, & forinsecus ad mensuram. 2 & 21
18 Et fabrefacta cherubim & palmæ: & palma inter cherub & cherub, duasq; facies habebat cherub. D
19 Faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam ex alia parte: expressam per omnem domum in circuitu.
20 De terra vsq; ad superiora portę, cherubim & palmæ cælatæ erant in pariete templi.
21 Limen, quadrangulum: & facies sanctuarij aspectus contra aspectum.
22 Altaris lignei trium cubitorum altitudo: & longitudo eius duorū cubitorum: & anguli eius, & longitudo eius, & parietes eius lignei. Et locutus est ad me, Hæc est mensa coram Domino.
23 Et duo ostia erāt in tēplo, & in sanctuario.
24 Et in duobus ostijs ex vtraq; parte bina erant ostiola, quæ in se inuicem plicabantur: bina enim ostia erant ex vtraque parte ostiorum.
25 Et cælata erant in ipsis ostijs templi cherubim, & sculptura palmarum, sicut in parietibus quoq; expressa erant: quamobrem & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus.

Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

26 Super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarum hinc atque inde in humeralis vestibuli: secundum latera domus, latitudinemq; parietum.

CAP. XLII.

De gazophylacijs cæterisq, quæ ad sacrorum vsum pertinent, reædificandis.

A 1 ET eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatum ædificium, & contra ædem vergentem ad Aquilonem.

2 In facie longitudinis, centum cubitos ostij Aquilonis: & latitudinis quinquaginta

3 cubitos: ¶ contra viginti cubitos atrij interioris, & contra pauimentum stratum lapide atrij exterioris, vbi erat porticus iuncta porticui triplici.

4 Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti vnius. Et ostia eorum ad Aquilonem.

5 Vbi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de medijs ædificij.

B 6 Tristega enim erant, & non habebant columnas, sicut erant columnæ atriorũ: propterea eminebant de inferioribus, & de medijs à terra cubitis quinquaginta.

7 Et peribulus exterior secundum gazophylacia, quæ erant in via atrij exterioris ante gazophylacia: longitudo eius, quinquaginta cubitorum.

8 Quia longitudo erat gazophylaciorum atrij exterioris quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem templi, centum cubitorum.

9 Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori.

10 In latitudine periboli atrij, quod erat cõtra viam orientalem, in faciem ædificij separati, & erant ante ædificiũ gazophylacia.

11 Et via ante faciem eorum iuxta similitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via Aquilonis: secundum longitudinem eorũ, sic & latitudo eorum: & omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eorum.

C 12 ¶ secundum ostia gazophylaciorum, quæ erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite viæ, quæ via erat ante vestibulum separatum per viam orientalem ingredientibus.

13 Et dixit ad me, Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante separatum: hæc sunt gazophylacia sancta, in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominũ in sancta sanctorum, ibi ponent sancta sanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim sanctus est.

14 Cùm autem ingressi fuerint sacerdotes non egredientur de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrãt, quia sancta sunt: vestientq; vestimentis alijs, & sic procedent ad populum.

15 Cumq; complesset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ quæ respiciebat ad viam orientalem: & mensus est eam vndique per circuitum.

16 Mensus est autem contra ventum orientalem calamo mensuræ: quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.

17 Et mensus est contra ventum Aquilonem quingentos calamos, in calamo mensuræ per gyrum.

18 Et ad ventum australem mensus est quingentos calamos, in calamo mensuræ per

19 circuitum. Et ad ventum occidentalem mensus est quingentos calamos, in calamo mensuræ.

20 Per quatuor ventos mensus est murum eius vndique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, & latitudinem quingentorum cubitorum, diuidentem inter sanctuarium & vulgi locum.

CAPVT XLIII.

Gloria Domini apparente audit propheta quid de Ijs Israël non amplius polluent nomen Domini. & quæ sint mensuræ altaris, ac sacrificia ad ipsum, septem diebus expiandum.

ET duxit me ad portam quæ respiciebat ad viam orientalem.

2 Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam orientalem: & vox erat ei quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat à maiestate eius.

3 Et vidi visionem secundum speciẽ quam videram, quando venit vt disperderet ciuitatem: & species secundum aspectũ, quem videram iuxta fluuium Chobar: & cecidi super faciem meam.

4 Et maiestas Domini ingressa est templum per viam portæ quæ respiciebat ad Orientem.

5 Et eleuauit me spiritus, & introduxit me in atrium interius: & ecce repleta erat gloria Domini domus.

6 Et audiui loquentem ad me de domo, & vir stabat iuxta me.

7 Et dixit ad me, Fili hominis, locus solij mei & locus vestigiorum pedum meorum, vbi habito in medio filiorum Israël in æternum: & non polluent vltrà domus Israël nomen sanctum meum, ipsi, & reges eorum in fornicationibus suis, & in ruinis regum suorũ, & in excelsis.

8 Qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, & postes suos iuxta postes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerũt: propter quod consumpsi eos in ira mea.

9 Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, & ruinas regum suorum à me: & habitabo in medio eorum semper.

10 Tu autem fili hominis, ostende domui Israël templum, & confundantur ab iniquitatibus suis: & metiantur fabricam, ¶ & erubescant ex omnibus quæ fecerunt. Figuram domus, & fabricæ eius exitus & introitus, & omnem descriptionem eius, & vniuersa præcepta eius, cunctumq; ordinem eius, & omnes leges eius ostende eis, & scribes in oculis eorum: vt custodiant omnes descriptiones eius, & præcepta illius, & faciant ea.

12 ¶ Ista est lex domus in summitate montis, ¶ Omnis finis eius in circuitu sanctum sanctorum est: hæc est ergo lex domus.

13 Istæ autem mensuræ altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum & palmum: in sinu eius erat cubitus, & cubitus in latitudine: & definitio eius vsque ad labium eius in circuitu, palmus vnus. hæc quoque erat fossa altaris.

14 Et de sinu terræ vsque ad crepidinem nouissimam duo cubiti, & latitudo cubiti vnius: & à crepidine minore vsque ad crepidinem maiorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti vnius.

15 Ipse autem ariel quatuor cubitorum: & ab ariel vsq; ad sursum, cornua quatuor.

16 Et ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum æquis lateribus.

17 Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis eius: & corona in circuitu eius dimidij cubiti, & sinus eius vnius cubiti per circuitum: gradus autem eius versus ad orientem.

18 Et dixit ad me, Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus, Hi sunt ritus altaris, in quacunque die fuerit fabricatũ: vt offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis.

19 Et dabis sacerdotibus & Leuitis, qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, vt offerant mihi vitulum de armento pro peccato. F

20 Et assumens de sanguine eius, pones super quatuor cornua eius, & super quatuor angulos crepidinis, & super coronam in circuitu: & mundabis illud & expiabis.

21 Et tolles vitulum qui oblatus fuerit pro peccato: & combures eum in separato loco domus extra sanctuarium.

22 Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: & expiabunt altare, sicut expiauerunt in vitulo.

23 Cumq; cõpleueris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, & arietem de grege immaculatum. G

24 Et offeres eos in conspectu Domini: & mittent sacerdotes super eos sal, & offerent eos holocaustum Domino.

25 Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie: & vitulum de armento, & arietem de pecoribus immaculatos offerent.

26 Septem diebus expiabunt altare, & mundabunt illud: & implebunt manum eius.

27 Expletis autem diebus, in die octaua & vltrà, facient sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPVT XLIIII.

Porta sanctuarij clausa qua solus Deus ingreditur: incircuncisi carne & corde nõ ingredientur sanctuarium, nec Leuitæ qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filij autem Sadoc sacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

ET conuertit me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad Orientem: & erat clausa. 1 A

2 Et dixit Dominus ad me, Porta hæc, clausa erit: non aperietur, & vir non transiet per eam: quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eã, eritq; clausa ¶ principi. Princeps ipse sedebit in ea, vt comedat panem coram Domino: per viam portæ vestibuli ingredietur, & per viam eius egredietur.

4 Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conspectu domus: & vidi, & ecce impleuit gloria Domini domum Domini: & cecidi in faciem meam.

5 Et dixit ad me Dominus: Fili hominis, pone cor tuũ, & vide oculis tuis, & aurib. tuis audi omnia quæ ego loquor ad te de vniuersis B

Universidad de Deusto
Biblioteca

uersis ceremonijs domus Domini, & de cunctis legibus eius: & pones cor tuum in vijs templi, per omnes exitus sanctuarij.

6 Et dices ad exasperantē me domum Israël, Hæc dicit Dominus Deus, Sufficiant vobis
7 omnia scelera vestra dom^e Israël: ¶ eo quòd inducitis filios alienos incircuncisos corde & incircuncisos carne, vt sint in sanctuario meo, & polluant domum meam: & offertis panes meos, adipem & sanguinem: & dissoluitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris.

C 8 Et non seruastis præcepta sanctuarij mei: & posuistis custodes obseruationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.

9 Hæc dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircuncisus corde & incircuncisus carne, non ingredietur sanctuarium meū, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israël.

10 Sed & Leuitæ qui longè recesserunt à me in errore filiorum Israël, & errauerunt à me post idóla sua, & portauerunt iniquitatem suam.

11 Erunt in sanctuario meo æditui, & ianitores portarum domus, & ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi: & ipsi stabunt in conspectu eorum, vt
D 12 ministrent eis. ¶ pro eo quòd ministrauerunt illis in conspectu idolorum suorum, & facti sunt domui Israël in offendiculum iniquitatis: idcirco leuaui manum meam super eos, ait Dominus Deus, & // portauerunt^z
13 iniquitatem suam: ¶ & non appropinquabunt ad me, vt sacerdotio fungantur mihi, neq; accedent ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, & scelera sua quæ fecerunt.

14 Et dabo eos ianitores domus, in omni ministerio eius, & in vniuersis quæ fient in ea.

E 15 Sacerdotes autem * Leuitæ filij Sadoc, qui
*& 5. custodierunt ceremonias sanctuarij mei, cùm errarent filij Israël à me: ipsi accedent ad me, vt ministrent mihi: & stabunt in conspectu meo, vt offerant mihi adipem & sanguinem, ait Dominus Deus.

16 Ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam, vt ministrent mihi, & custodiāt ceremonias meas.

F 17 Cumq; ingredientur portas atrij interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quicquam laneum, quando ministrant in portis atrij interioris & intrinsecus.

18 Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & fœminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in sudore.

19 Cumq; egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministrauerant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarij, & vestient se vestimentis alijs, & non sanctificabunt populum in vestibus suis.

20 Caput aūt suum nō radent, neq; comam nutrient: sed tondentes attōdent capita sua.

21 Et vinum nō biber omnis sacerdos, quando ingressurus est atrium interius.

22 Et viduam, & repudiatam non accipient uxores, sed virgines de semine domus Israël: sed & viduam, quæ fuerit vidua à sacerdote, accipient.

23 Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutum: & inter mundum & immundum ostendent eis.

24 Et cùm fuerit controuersia, stabunt in iudicijs meis, & iudicabūt: leges meas, & precepta mea in omnibus solennitatibus meis custodient, & sabbatha mea sanctificabunt.

25 Et ad mortuum hominem non ingredietur, ne polluantur: nisi ad patrē & matrem, & filium & filiam, & fratrem & sororem quæ alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur.

26 Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei.

27 Et in die introitus sui in sanctuarium atriū interius, vt ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dominus
28 Deus. Non ¶ erit autem eis hæreditas: hæreditas eorum: & possessionem non dabitis eis in Israël, ego enim possessio eorum.

29 Victimam & pro peccato & pro delicto ipsi comedent: & omne votum in Israël ipsorum erit.

30 Et primitiua omnium primogenitorum & omnia libamenta ex omnibus quæ offeruntur, sacerdotum erunt: & primitias eborum vestrorum dabitis sacerdoti, vt requiescat benedictionem domui tuæ.

31 Omne morticinum, & captum à bestia de auibus & de pecoribus non comedent sacerdotes.

CAP. XLV.

In terræ diuisione separatis Domino primitijs offeranda est certa portio sacerdotibus, Leuitis, ciuitati, ac principi: seruandaq; æquitas in ponderibus, mensuris, primitijs & sacrificijs: quæ sacrificia offerantur primo ac septimo die primi mensis, & in solennitatibus Paschæ ac Tabernaculorum.

CVmq; cœperitis terram diuidere sortito, separate primitias Domino sanctificatū de terra longitudine vigintiquinque millia, & latitudine decem millia: sanctificatū erit in omni termino eius per circuitum.

2 Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana eius per gyrum.

3 Et à mensura ista mensurabis longitudinem viginti quinq; millium, & latitudinem decem millium, & in ipso erit templum,
B 4 sanctumq; sanctorum.

Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarij, qui accedunt ad ministerium Domini: & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis.

5 Vigintiquinque autem millia longitudinis, & decem millia latitudinis erunt Leuitis, qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia.

6 Et possessionem ciuitatis dabitis quinque millia latitudinis, & longitudinis viginti-
quinque millia, secundum separationem
C 7 sanctuarij omni domui Israël.

Principi quoq; hinc & inde in separationē sanctuarij, & in possessionem ciuitatis, cōtra faciem separationis sanctuarij, & contra faciem possessionis vrbis à latere Maris vsq; ad Mare, & à latere Orientis vsq; ad Orientem. Longitudinem autem iuxta vnamquanque partem à termino occidentali vsque ad terminum orientalem.

8 De terra erit ei possessio in Israël: & non depopulabuntur vltrà principes populum meum: sed terram dabunt domui Israël se-
D 9 cundum tribus eorum.

Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis principes Israël: iniquitatem & rapinas intermittite, & iudicium & iustitiam facite, separate confinia vestra à populo meo, ait
10 Dominus Deus.

Statera iusta, & ephi iustum, & batus iustus erit vobis.

11 Ephi & batus æqualia, & vnius mensuræ erunt: vt capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: iuxta mensuram cori erit æqua libratio eorum.

12 Siclus autem, viginti obolos habet: Porrò viginti sicli, & vigintiquinque sicli, & quindecim sicli, unam faciunt.

13 Et hæ sunt primitiæ quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextā partem ephi de coro hordei.

14 Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: & decem bati, corum faciunt: quia decem bati implent corum.

15 Et arietem vnum de grege ducentorum de his quæ nutriunt Israël in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.

16 Omnis populus terræ tenebitur primitijs his principi in Israël.

17 Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solennitatibus, & in Calendis, & in sabbathis, in vniuersis solennitatibus domus Israël. ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica: ad expiandum pro domo Israël.

18 Hæc dicit Dominus Deus, In primo mense, vna mensis sumes vitulum de armento immaculatum: & expiabis sanctuarium. F

19 Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrij interioris.

20 Et sic facies in septima mensis pro vnoquoq; qui ignorauit, & errore deceptus est, & // expiabitis^z pro domo. *z expiabis.*

21 In primo mense, quartadecima die mensis erit vobis Paschæ solennitas: septem diebus azyma comedentur.

22 Et faciet princeps in die illa pro se & pro G vniuerso populo terræ, vitulum pro peccato.

23 Et in septem dierū solennitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septē arietes immaculatos quotidie septem diebus: & pro peccato hircum caprarum.

24 Et sacrificiū ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi.

25 Septimo mense quintadecima die mensis in solennitate faciet, sicut suprà dicta sunt per septem dies: tam pro peccato, quàm pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

CAP. XLVI.

Porta solis sabbathis ac Calendis aperienda: & quæ holocausta his diebus offeret princeps, quāue porta ipse aut populus templum ingredietur, vel egredietur: de spontaneo & quotidiano principis holocausto: de ipsius dono filijs aut seruis dato: loca in quibus sacerdotes coquant sacrificia, & ministri victimas populi.

HAec dicit Dominus Deus, Porta atrij in- 1 A
terioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem sabbathi aperietur, sed & in die Calendarum aperietur.

2 Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: &

Universidad de Deusto
Biblioteca

facient sacerdotes holocaustum eius, & pacifica eius: & adorabit super limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur vsque ad vesperam.

3 Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in sabbathis & in Calendis coram Domino.

B 4 Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino: in die sabbathi sex agnos immaculatos, & arietem immaculatum.

5 Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus eius: & olei hin per singula ephi.

6 In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: & sex agni, & arietes immaculati erunt.

7 Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autem, sicut inuenerit manus eius: & olei hin, per singula ephi.

C 8 Cumq; ingressurus est princeps, per viam vestibuli portæ ingrediatur, & per eandem viam exeat.

9 Et cùm intrabit populus terræ in conspectu Domini in solennitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, vt adoret, egrediatur per viam portæ meridianæ: porrò qui ingreditur per viam portæ meridianę, egrediatur per viam portæ Aquilonis: non reuertetur per viam portæ, per quam ingressus est, sed eregione illius egredietur.

10 Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingredietur, & cum egredientibus egredietur.

D 11 Et in nundinis, & in solennitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: de agnis autem erit sacrificium sicut inuenerit manus eius: & olei hin, per singula ephi.

12 Cùm aũt fecerit princeps spontaneũ holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino: aperietur ei porta quæ respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suũ, & pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbathi: & egredietur, claudeturq; porta postquam exierit.

13 Et agnum eiusdem anni immaculatũ, faciet holocaustum quotidie Domino: semper manè faciet illud.

E 14 Et faciet sacrificium super eo cata mane mane sextam partẽ ephi: & de oleo tertiam partem hin, vt misceatur similæ: sacrificium Domino legitimum, iuge atq; perpetuum.

15 Faciet agnum & sacrificium, & oleũ cata mane mane: holocaustum sempiternum.

16 Hæc dicit Dominus Deus, Si dederit princeps donum alicui de filijs suis: hæreditas eius, filiorum suorum erit, possidebunt eam hæreditarię.

F 17 Si autem dederit legatum de hæreditate sua vni seruorum suorum, erit illius vsq; ad annum remissionis, & reuertetur ad principem: hæreditas autem eius filijs eius erit.

18 Et nõ accipiet princeps de hæreditate populi per violentiam, & de possessione eorũ, sed de possessione sua hæreditatem dabit filijs suis: vt non dispergatur populus meus vnusquisque à possessione sua.

19 Et introduxit me per ingressum, qui erat ex latere portæ in gazophylacia sanctuarij ad sacerdotes, quæ respiciebãt ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occidentem.

20 Et dixit ad me, Iste est locus vbi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: vbi coquent sacrificium, vt non efferant in atrium exterius, & sanctificetur populus.

21 Et eduxit me in atrium exterius, & circumduxit me per quatuor angulos atrij: & ecce atriolum erat in angulo atrij, atriola in angulo per angulos atrij.

22 In quatuor angulis atrij atriola dispositia quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum: mensuræ vnius quatuor erant.

23 Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: & culinæ fabricatæ erant iuxta parietes per gyrum.

24 Et dixit ad me, Hæc est domus culinaria, in qua coquent ministri domus Domini, victimas populi.

CAPVT XLVII.

Aquæ subter limen domus egredientes, & in locum templi dextrum descendentes, efficiuntur torrens, qui tandem non potest transuadari, & sanat omnia ad quæ pertigerit, habens pisces & arbores fructiferas. termini terræ sanctæ, quæ duodecim tribubus Israël & aduenis diuidenda est.

ET conuertit me ad portam domus, & ecce, aquæ egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orientem: aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris.

2 Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & cõuertit me ad viam foras portam exterioris, viam quæ respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes à latere dextro.

3 Cùm egrederetur vir ad Orientem, funiculum habebat in manu sua, & mensus est mille cubitos: & traduxit me per aquam vsque ad talos.

4 Rursumq; mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad genua: ¶ & mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad renes. Et mensus est mille, torrentem quem non potui pertransire: quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis qui non potest transuadari.

6 Et dixit ad me, Certè vidisti fili hominis. Et eduxit me, & conuertit ad ripã torrentis.

B 7 Cumq; me conuertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex vtraq; parte.

8 Et ait ad me, Aquæ istæ quæ egrediuntur ad tumulos sabuli orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, & exibunt, & sanabuntur aquæ.

9 Et omnis anima viuens quæ serpit, quocunque venerit torrens, viuet: & erunt pisces multi satis, postquam venerunt illuc aquæ istæ, & sanabuntur: & viuent omnia ad quæ venerit torrens.

10 Et stabunt super illa piscatores, ab En-gaddi vsque ad En-gallim siccatio sagenarum erit: pluriminæ species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni, multitudinis nimiæ. ¶ In littoribus autem eius, & in palustribus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur.

C 12 Et super torrentem orietur in ripis eius ex vtraq; parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, & nõ deficiet fructus eius: per singulos menses afferet primitiua, quia aquę eius de sanctuario egredientur: & erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam.

13 Hæc dicit Dominus Deus, Hic est terminus in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israël: quia Ioseph duplicem funiculum habet.

14 Possidebitis autem eam singuli æquè, vt frater suus: super quam leuaui manũ meam vt darem patribus vestris: & cadet terra hęc vobis in possessionem.

15 Hic est autem terminus terræ: ad plagam septentrionalem, à mari magno via Hethalon, venientibus Sedãda.

16 Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter terminum Damasci, & confinium Emath, domus Tichon, quæ est iuxta terminum Auran.

D 17 Et erit terminus à Mari vsque ad atrium Enon terminus Damasci, & ab Aquilone ad Aquilonem, terminus Emath: plaga septentrionalis.

18 Porrò plaga orientalis de medio Auran & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israël, Iordanis disterminans ad mare orientale, metiemini etiam plagam orientalem.

19 Plaga autem australis meridiana, à Thamar vsq; ad aquas contradictionis Cades: & torrens vsq; ad mare magnum: & hæc est plaga ad Meridiem australis.

20 Et plaga Maris, mare magnum à confinio per directum, donec venias Emath: hæc est plaga Maris.

21 Et diuidetis terram istam vobis per tribus
22 Israël: ¶ & mittetis eam in hæreditatem vobis, & aduenis qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum: & erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israël: vobiscum diuident possessionem in medio tribuum Israël.

23 In tribu autem quacunque fuerit aduena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

CAPVT XLVIII.

Diuisio terræ sanctæ in duodecim tribus: vbi sint primitiæ & sanctuarium, locus sacerdotum ac Leuitarum, mensura ciuitatis in quadro cum suburbanis: possessio principis, & duodecim portæ ciuitatis iuxta duodecim tribus.

ET hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis iuxta viam Hethalon pergentibus Emath, atrium Enan terminus Damasci ad Aquilonem iuxta viam Emath. Et erit ei plaga orientalis Mare, Dan vna. A 1

2 Et ad terminum Dan, à plaga orientali vsque ad plagam Maris, Aser vna: ¶ & super
3 terminum Aser, à plaga orientali vsque ad plagam Maris, Nephthali vna.

4 Et super terminum Nepthali, à plaga orientali vsq; ad plagam Maris, Manasse vna.

5 Et super terminum Manasse, à plaga orientali vsq; ad plagam Maris, Ephraim vna.

6 Et super terminum Ephraim, à plaga orientali vsq; ad plagam Maris, Ruben vna.

7 Et super terminum Ruben, à plaga orientali vsq; ad plagam Maris, Iuda vna.

8 Et super terminum Iuda, à plaga orientali vsq; ad plagam Maris, erunt primitiæ, quas separabitis vigintiquinque millibus latitudinis, & longitudinis, sicuti singulæ partes à plaga orientali vsq; ad plagam Maris: & erit sanctuarium in medio eius.

9 Primitiæ quas separabitis Domino longitudo vigintiquinque millibus, & latitudo decem millibus.

10 Hæ autem erunt primitiæ sanctuarij sacerdotum: ad Aquilonem longitudinis vigintiquinque millia, & ad Mare latitudinis

decem millia, sed & ad Orientem latitudinis decem millia, & ad meridiem longitudinis vigintiquinque millia: & erit sanctuarium Domini in medio eius.

B 11 Sacerdotibus sanctuarium erit de filijs Sadoc, qui custodierunt ceremonias meas, & nō errauerunt cùm errarent filij Israël, sicut errauerunt & Leuitæ.

12 Et erunt eis primitiæ de primitiis terræ sanctum sanctorum, iuxta terminum Leuitarum.

13 Sed & Leuitis similiter iuxta fines sacerdotum vigintiquinq; millia longitudinis, & latitudinis decē millia. Omnis longitudo, viginti & quinque millium, & latitudo decem millium.

14 Et non vænundabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia sanctificatæ sunt Domino.

15 Quinque millia autem quæ supersunt in latitudine per vigintiquinque millia, prophana erunt vrbis in habitaculum, & in suburbana: & erit ciuitas in medio eius.

16 Et hæ mensuræ eius: Ad plagam septentrionalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam meridianam, quingenta & quatuor millia: & ad plagam orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam occidentalem, quingenta & quatuor millia.

C 17 Erunt autē suburbana ciuitatis, ad Aquilonem ducenta quinquaginta, & ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta millia, & ad Mare ducenta quinquaginta.

18 Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarij, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem, erunt sicut primitiæ sanctuarij, & erunt fruges eius in panes his qui seruiunt ciuitati.

19 Seruientes autem ciuitati, operabuntur, ex omnibus tribubus Israël.

20 Omnes primitiæ viginti quinq; millium, per viginti quinque millia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarij, & in possessionem ciuitatis.

21 Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarij, & possessionis ciuitatis eregione vigintiquinque millium primitiarum vsque ad terminum orientalem: sed & ad Mare eregione vigintiquinque millium vsque ad terminū Maris, similiter in partibus principis erit: & erunt primitiæ sanctuarij, & sanctuarium templi in medio eius.

22 De possessione autem Leuitarum, & de possessione ciuitatis in medio partium principis erit: ✠ in ᵖ terminum Iuda, & ᵖ in terminum Ben-iamin, & ad principem pertinebit.

23 Et reliquis tribubus, à plaga orientali vsque ad plagam occidentalem, Ben-iamin vna.

24 Et contra terminum Ben-iamin, à plaga orientali vsque ad plagam occidentalem, Simeon vna.

25 Et super terminum Simeonis à plaga orientali vsque ad plagam occidentalem, Issachar vna.

26 Et super terminum Issachar, à plaga orientali vsque ad plagam occidentalem, Zabulon vna.

27 Et super terminum Zabulon, à plaga orientali vsque ad plagam maris, Gad vna.

28 Et super terminum Gad, ad plagam austri in Meridiem: & erit finis de Thamar, vsq; ad aquas contradictionis Cades, hæreditas contra mare magnum.

29 Hæc est terra quam mittetis in sortem tribubus Israël: & hæ partitiones earum, ait Dominus Deus.

30 Et hi egressus ciuitatis: A plaga septentrionali quingentos & quatuor millia mensurabis.

31 Et portæ ciuitatis ✠ omnibus tribubus Israël, portę tres à Septentrione, porta Ruben vna, porta Iuda vna, porta Leui vna.

32 Et ad plagam orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Ioseph vna, porta Ben-iamin vna, porta Dan vna.

33 Et ad plagam meridianam, quingentos & quatuor millia metiēris: * porta Simeon vna, porta Issachar vna, porta Zabulon vna.

34 Et ad plagam occidentalem, quingentos & quatuor millia: & portę eorum tres, porta Gad vna, porta Aser vna, porta Nephthali vna.

35 Per circuitum decem & octo millia, & nomen ciuitatis ex illa die, Dominus ibidem.

HIE-

HIERONYMI IN DANIELEM PRÆFATIO.

DANIELEM PROPHETAM iuxta septuaginta interpretes, Domini Saluatoris ecclesiæ non legunt, vtentes Theodotionis editione. Et hoc cur accederit, nescio. Siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt septuaginta interpretes easdem linguæ lineas in translatione seruare: siue sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldæam linguam sciente, editus est liber, siue aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc vnum affirmare possum, quòd multum a veritate discordet, & rerum iudicio repudiatus sit. Sciendum quippe est Danielem maximè & Esdram Hebraicis quidem literis, sed Chaldæo sermone conscriptos: & vnam Ieremiæ percopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus post Quintiliani & Tullij lectionem ac flores Rhetoricos, cùm me in linguæ huius piratrium reclusissem: & multo sudore, multoq; tempore vix cœpissem anhelantia stridentiaq; verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impeg; nouissimè in Danielem: & tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim euomere. Verum adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: qui mihi videbar sciolus inter Hebræos, cœpi rursus discipulus esse Chaldaicus. Et vt verum fatear, vsque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quam sonare. Hæc idcirco refero, vt difficultatem vobis Danielis ostenderem: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconisq; fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito, easq; iugulante subiecimus: ne viderēmur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audiui ego quendam de præceptoribus eorum, cùm Susannæ derideret historiam, & a Græco nescio quo eam diceret esse confictam: illud opponere quasi Origenis quoque Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ πρίνου περίσσαι, de Græco sermone discendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc fugimus dare: vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eum, ilicò pereas: & à lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lentè pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomen conueniens. Deinde tantum fuisse otij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendij metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent, aut quod miraculum, diuinæq; aspirationis iudicium vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri quàm prophetali essent spiritu perpetrata? Cùm vero ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæam raptum discophorum lectitaret, quærebat exemplum vbi legissemus in toto veteri Testamento quenquam sanctorum graui volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spacia transisse. Cui cùm quidam è nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Iudæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstrauit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum, videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse, Siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro ecclesiæ fabulas arguebat. Super quare lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter prophetas: sed inter eos qui Hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis scriptura diuiditur: in Legem, in Prophetas, & in Hagiographa: id est in quinque, & octo, & in vndecim libros: de quo non est huius temporis disserere. Quæ autem ex hoc propheta, imò contra hunc librum Porphyrius obiciat: refellere sunt Methodius, Eusebius, & Apollinaris: qui multis versuum millibus eius vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos ô Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: vt quandiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, vtile ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe iudicijs oblatrantium non satis moueor, qui in vtramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

DANIELIS PROPHETIA.

CAPVT I.

Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias in captiuitate eliguntur, vt docti linguam Chaldæorum astarent regi, mutatisq; ipsorum nominibus obtinent à præposito eunuchorum vt solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies eorum corpulentiores erãt quàm illorum qui cibo regio vescebantur. quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiam somniorum.

A 1 ANNO TERTIO REGNI IOA-
2 cim regis Iuda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Ierusalem, & obsedit eam. ¶ & tradidit Dominus in manu eius Ioacim regem Iudæ, & partem vasorum domus Dei: & asportauit ea in terram Sennaar, in domum Dei sui, & vasa intulit in domum thesauri Dei sui.

3 Et ait rex Asphenez præposito eunuchorũ, vt introduceret de filijs Israël, & de semine
4 regio & tyrannorum, ¶ Pueros in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis: vt doceret eos literas, & linguam Chaldæorum.

5 Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino vnde bibebat ipse: vt enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis.

B 6 Fuerunt ergo inter eos de filijs Iudæ, Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias.

7 Et imposuit eis præpositus eunuchorum nomina: Danieli Baltassar: Ananię, Sidrach: Misaëli, Misach: & Azariæ, Abdenago.

8 Proposuit autem Daniel in corde suo, ne polluereturde mensa regis, neque de vino potus eius: & rogauit eunuchorum præpositum ne contaminaretur.

9 Dedit autem Deus Danieli gratiam & misericordiam in conspectu principis eunuchorum.

10 Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego Dominum meum regem, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ cæteris adolescentibus coæuis vestris, cõdemnabitis caput meum regi.

C 11 Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danie-
12 lem, Ananiam, Misaëlem, & Azariã, ¶ Tenta nos obsecro seruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, &
13 aqua ad bibendum: ¶ & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum seruis tuis.

14 Qui audito sermone huiusce modi, tentauit eos diebus decem.

15 Post dies autem decem apparuerunt vultus eorũ meliores & corpulentiores præ cunctis pueris qui vescebantur cibo regio.

16 Porrò Malasar tollebat cibaria, & vinum potus eorum: dabatq; eis legumina.

17 Pueris autem his dedit Deus scientiam & disciplinam in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum.

18 Completis itaque diebus, post quos dixerat rex vt introducerentur: introduxit eos præpositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor.

19 Cumque eis locutus fuisset rex, non sunt inuenti tales de vniuersis, vt Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias: & steterunt in conspectu regis.

20 Et omne verbum sapientiæ & intellectus quòd scisciatus est ab eis rex, inuenit in eis decuplum super cunctos ariolos & magos qui erant in vniuerso regno eius.

21 Fuit autem Daniel vsque ad annum primum Cyri Regis.

CAP. II.

Cùm sapientes Chaldæi, somnium Nabuchodonosor coniectare non potentes, iuberentur omnes interimi, oranti Danieli reuelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua, eiusq; declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adorauit, & hostias, ac incensum illi præcepit offerri, confitens Dominum Deũ & exaltans Danielem.

IN anno secundo regni Nabuchodonosor vidit Nabuchodonosor somnium, & conterritus est spiritus eius, & somnium eius fugit ab eo.

2 Præcepit ⁊ autem' rex, vt conuocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldæi: vt indicarent regi somnia sua: qui cùm venissent, steterunt coram rege.

3 Et dixit ad eos rex, Vidi somnium: & mente confusus ignoro quid viderim.

4 Responderuntque Chaldæi regi Syriacè, Rex in sempiternũ viue: die somnium seruis tuis, & interpretationem eius indicabimus.

5 Et respondens rex ait Chaldæis, Sermo recessit à me: nisi indicaueritis mihi somniũ & coniecturã eius, peribitis vos, & domus vestræ publicabuntur.

6 Si autem somnium & coniecturam eius narraueritis: præmia, & dona, & honorem multum accipietis à me. somnium igitur, & interpretationem eius indicate mihi.

7 Respondentes secundò, atque dixerunt, Rex somnium dicat seruis suis, & interpre-
8 tationem illius indicabimus.

8 Respondit rex, & ait, Certè noui quod tempus redimitis, scientes quòd recesserit à me sermo.

9 Si ergo somnium non indicaueritis mihi, vna est de vobis sententia, quòd interpretationem quoque fallacem & deceptione plenam compositi estis, vt loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, vt sciam quòd interpretationem quoque eius veram loquamini.

10 Respondentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt, Non est homo super terram, qui sermonẽ tuum, rex, possit implere: sed neque regũ quisquam magnus & potens, verbum huiusce modi scisciatur ab omni ariolo, & mago, & Chaldæo.

11 Sermo enim quẽ tu quæris, rex, grauis est: nec reperietur quisquam qui indicet illum in cõspectu regis: exceptis dijs, quorum non est cum hominibus conuersatio.

12 Quo audito, rex in furore & in ira magna præcepit vt perirent omnes sapientes Babylonis.

13 Et egressa sententia, sapientes interficiebantur: quærebanturq; Daniel, & socij eius, vt perirent.

14 Tunc Daniel requisiuit de lege atq; sen- C
tentia ab Arioch principe militiæ regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis.

15 Et interrogauit eum qui à rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia à facie regis esset egressa. Cùm
16 ergo rem indicasset Arioch Danieli, ¶ Daniel ingressus rogauit regẽ vt tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi.

17 Et ingressus est domum suam: Ananiæq; & Misaeli, & Azariæ socijs suis, indicauit
18 negotium: ¶ vt quærerent misericordiam à facie Dei cæli super sacramento isto, & non perirent Daniel & socij eius, cum cæteris sapientibus Babylonis.

19 Tunc Danieli mysterium per visionẽ nocte reuelatum est: & benedixit Daniel Deũ
20 cæli, ¶ & locutus ait: Sit nomen Domini benedictum à seculo & vsq; in seculum: quia *Psal.112.4.8.* sapientia & fortitudo eius sunt.

21 Et ipse mutat tempora & ætates: transfert regna atque constituit: dat sapientiam sa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pientibus, & scientiã intelligentibus disci-
D 22 plinã: ¶ Ipse reuelat profunda & abscondi-
ta: & nouit in tenebris constituta: & lux
cum eo est.
*nostrorum. 23 Tibi Deus patrũ *meorum, cõfiteor, teq; laudo: quia sapientiam & fortitudinẽ dedisti mihi: & nunc ostendisti mihi quę rogauimus te, quia sermonẽ regis aperuisti nobis.
24 Post hæc Daniel ingressus ad Arioch quẽ constituerat rex, vt perderet sapientes Babilonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas: introduc me in conspectu regis, & solutionem regi narrabo.
25 Tunc Arioch festinus introduxit Danielem ad regem, & dixit ei: Inueni hominem de filijs transmigrationis Iudæ, qui solutionem regi annuntiet.
26 Respondit rex, & dixit Danieli cuius nomen erat Baltassar, Putásne verè potes mihi indicare somnium quod vidi, & interpretationem eius?
27 Et respondens Daniel coram rege, ait, Mysteriũ quod rex interrogat, sapientes, magi, & arioli, & aruspices nequeũt indicare regi.
28 Sed est Deus in cælo reuelans mysteria, qui indicauit tibi rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus. Somnium tuum & visiones capitis tui
E 29 in cubili tuo, huiusćemodi sunt: ¶ Tu rex cogitare cœpisti in stratu tuo quid esset futurum post hæc: & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt.
30 Mihi quoque non in sapientia quæ est in me plus quàm in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuelatum est: sed vt interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ scires.
31 Tu rex videbas, & ecce quasi statua vna grandis: statua illa magna & statura sublimis stabat contra te, & intuitus eius erat terribilis.
32 Huius statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porrò
33 venter & femora ex ære: ¶ tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.
34 Videbas ita, donec abscissus est lapis de
~4. monte *sine manibus: & percussit statuam in pedibus eius ferreis & fictilibus, & cõminuit eos.
35 Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum & aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ areæ, quæ rapta sunt vento: nullusq; locus inuentus est eis, lapis autem qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram. ¶ Hoc
F est somnium. Interpretationem quoq; eius
37 dicemus coram te rex, ¶ Tu rex regum es:
& Deus cęli regnum & fortitudinem & im-
38 perium & gloriam dedit tibi: ¶ & omnia in
quibus habitant filij hominum & bestiæ agri. volucres quoq; cæli dedit in manu tua, & sub ditione tua vniuersa constituit. tu es ergo caput aureum.
39 Et post te consurget regnum aliud minus te: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vniuersæ terræ.
40 Et regnum quartum erit velut ferrum, quomodo ferrum comminuit & domat omnia: sic comminuet & conteret omnia:
41 hæc: ¶ Porrò quia vidisti pedum & digitorum partem *testeam, figuli, & partem ferream: regnum diuisum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum mistum testæ ex luto.
42 Et digitos pedum ex parte ferreos & ex parte fictiles: ex parte regnum erit solidum, & ex parte contritum.
43 Quod autem vidisti ferrum mistum cum ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, sicut ferrum misceri non potest testæ.
44 In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cæli regnum quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem, & consumet vniuersa regna hęc: & ipsum stabit in æternum.
45 Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus ostendit regi quę ventura sunt postea. & verum est somnium, &
46 fidelis interpretatio eius: ¶ Tunc rex Nabuchodonosor cécidit in faciem suã & Danielẽ adorauit: & hostias, & incensum præcepit vt sacrificarent ei.
47 Loquens ergo rex, ait Danieli, Vere Deus vester, Deus deorũ est, & Dominus regum, & reuelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum.
48 Tunc rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis: & præfectum magistratuum super cunctos sapientes Babylonis.
49 Daniel autem postulauit à rege: & constituit super opera prouinciæ Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis.

CAPVT

CAPVT III.

Ananias, Misael & Azarias nolentes adorare statuam quam rex Nabuchodonosor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis, in qua illæsi ambulantes confitentur Domino, quòd propter peccata sua gentis patiantur afflictiones: & petentes eius misericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum: quod Nabuchodonosor animaduertens obstupuit, & illis de fornace egressis benedixit Deum ipsorum, iubens vt occidatur quisquis ipsum blasphemauerit.

NAbuchodonosor rex fecit statuam auream altitudine cubitorũ sexaginta, latitudine cubitorum sex, & statuit eam in campo Dura prouinciæ Babylonis.

2 Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, & iudices, duces & tyrannos, & præfectos, omnesque principes regionum, vt conuenirent ad dedicationem statuæ quam erexerat Nabuchodonosor rex.
3 Tunc congregati sunt satrapæ, magistratus & iudices, duces & tyranni, & optimates qui erant in potestatibus constituti, & vniuersi principes regionum, vt conuenirent ad dedicationẽ statuæ quam erexerat Nabuchodonosor rex. stabant autem in cõspectu statuæ quam posuerat Nabuchodo-
4 nosor rex: ¶ & præco clamabat valenter, Vo-
5 bis dicitur populis, tribubus, & linguis, ¶ In hora qua audieritis sonitum tubæ & fistulæ & citharæ, sambucæ & psalterij, & symphoniæ, & vniuersi generis musicorum: cadentes adorate statuam auream quam cõstituit
6 Nabuchodonosor rex.
Si quis autem non prostratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ar-
7 dentis.
Post hæc igitur statim vt audierunt omnes populi sonitũ tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ & psalterij, symphoniæ, & omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus & linguę adorauerunt statuã auream
1 quam constituerat Nabuchodonosor rex.
Statimq; in ipso tempore accedentes viri
9 Chaldæi accusauerunt Iudæos, ¶ dixeruntq; Nabuchodonosor regi, Rex in æternum viue. tu rex, posuisti decretum, vt omnis homo qui audierit sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ & psalterij, & symphoniæ, & vniuersi generis musicorum, prosternat
11 se, & adoret statuam auream. ¶ si quis autem non procidens adorauerit, mittatur in fornacem ignis ardentis.
12 Sunt ergo viri Iudæi, quos constituisti su- B
per opera regionis Babylonię, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream quã erexisti nõ adorant.
13 Tunc Nabuchodonosor in furore & in ira præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ira præcepit, vt adducerentur Sidrach, Misach, & Abdenago: qui confestim adducti sunt in conspectu regis.

14 Pronuntiansq; Nabuchodonosor rex ait eis, Verène Sidrach, Misach, & Abdenago Deos meos non colitis, & statuam auream quam ſ constituí non adoratis?

*exxi 5. ſ 15

15 Nunc ergo si estis parati, quacunque hora audieritis sonitum tubę, fistulę, citharæ, sambucę & psalterij & symphonię, omnisq; generis musicorum, prosternite vos, & adorate statuam quam feci: quòd si non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis est Deus qui eripiet vos de manu mea?

16 Respondentes Sidrach, Misach & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor, Non oportet nos de hac re respondere tibi.

17 Ecce enim Deus noster quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô rex, liberare.

18 Quòd si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream quam erexisti, non adoramus.

19 Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: & aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach & Abdenago. & præcepit vt succenderetur fornax septuplum quàm succendi consueuerat.

20 Et viris fortissimis de exercitu suo iussit vt ligatis pedibus Sidrach, Misach & Abdenago mitterent eos in fornacem ignis ardentis.

C 21 Et confestim viri illi vincti cum braccis suis, & tiaris, & calceamentis, & vestibus missi sunt in medium fornacis ignis ardentis.

22 nam iussio regis vrgebat: fornax autę succensa erat nimis. Porrò viros illos qui miserat Sidrach, Misach & Abdenago, interfecit flamma ignis.

23 Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach & Abdenago ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quæ sequuntur in Hebræis voluminibus non reperi.

24 Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.

25 Stans autem Azarias orauit sic, aperiens-
26 que os suum in medio ignis, ait, ¶ Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum nomen tuum in
27 secula: ¶ quia iustus es in omnibus quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia iudicia tua vera.

28 Iudicia enim vera fecisti iuxta omnia quę induxisti super nos & super ciuitatem sanctam patrum nostrorum Ierusalem: quia in veritate & in iudicio induxisti omnia hæc propter peccata nostra.

29 Peccauimus enim, & iniquè egimus recedentes à te: & deliquimus in omnibus,
30 ¶ & præcepta tua non audiuimus, nec obseruauimus, neq; fecimus sicut præceperas
31 nobis vt benè nobis esset. ¶ omnia ergo quæ induxisti super nos, & vniuersa quæ fecisti nobis, vero iudicio fecisti: ¶ & tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum
32 iniquorum & pessimorum, prævaricantiumq; & regi iniusto & pessimo vltramnem terram.

33 Et nunc non possumus aperire os: confusio & opprobrium facti sumus seruis tuis, & his qui colunt te.

34 Ne, quæsumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipes testa-
35 mentum tuum, ¶ neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israel
36 sanctum tuum: ¶ quibus locutus es, promittens quòd multiplicares semen eorum sicut
37 stellas cæli, & sicut arenam, quæ est in littore maris. ¶ quia Domine imminuti sumus plus quàm omnes gentes, sumusq; humiles in vniuersa terra hodie propter peccata nostra.

38 Et non est in tempore hoc princeps, & propheta, neq; holocaustum, neq; sacrificium, neq; oblatio, neq; incensum, neq; locus primitiarum coram te: ¶ vt possimus ante
39 te operari & inuenire misericordiam tuam, sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur.

40 Sicut in holocausto arietum & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, vt placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te.

41 Et nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam.

42 Ne confundas nos: sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam, & secundum multitudinem misericordiæ tuæ.

43 Et erue nos in mirabilibus tuis, & da glo-
44 riam nomini tuo Domine: ¶ & confundantur omnes qui ostendunt seruis tuis malum,
45 confundantur in omni potentia, & robur eorum conuertatur: ¶ & sciant quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super omnem terram.

46 Et non cessabant qui miserant eos minis-
stri regis succendere fornacem naphtha & stupa

47 stupa & pice & malleolis, ¶ & effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta nouem: ¶ & erupit, & incendit quos re-
48 perit iuxta fornacem de Chaldæis.

49 Angelus autem Domini descendit cum Azaria & sociis eius in fornacem: & excus-
50 sit flammam ignis de fornace, ¶ & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantē, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quicquam molestiæ intulit.

51 Tunc hi tres quasi ex vno ore laudabant & glorificabant & benedicebant Deum in fornace, dicentes:

52 Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis, *& superexaltatus in secula: & benedictū nomen gloriæ tuæ sanctum & laudabile & superexaltatum in omnibus seculis.

53 Benedictus es in tēplo sancto gloriæ tuæ, & superlaudabilis & superglorioſus in secula.

54 Benedictus es in throno regni tui, & superlaudabilis & ſ superexaltatus' in secula.

55 Benedictus es qui intueris abyssos, & sedes super cherubim, & laudabilis & superexaltatus in secula.

56 Benedictus es in firmamento cæli, & laudabilis & glorioſus in secula.

57 Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

58 Benedicite angeli Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

59 Benedicite cæli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

60 Benedicite aquæ omnes quæ super cęlos sunt Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

61 Benedicite omnes virtutes Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

62 Benedicite sol & luna Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

63 Benedicite stellæ cæli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

64 Benedicite omnis imber & ros Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

65 Benedicite omnis ſspiritus Dei' Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

66 Benedicite ignis & æstus Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

67 Benedicite frigus & ſ æstas' Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

68 Benedicite rores & pruina Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

69 Benedicite gelu & frigus Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

70 Benedicite glacies & niues Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

71 Benedicite noctes & dies Domino, laudate & superexaltate eum in secula. F

72 Benedicite lux & tenebræ Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

73 Benedicite fulgura & nubes Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

74 Benedicat terra Dominum, laudet & superexaltet eum in secula.

75 Benedicite montes & colles Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

76 Benedicite vniuersa germinantia in terra Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

77 Benedicite fontes Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

78 Benedicite maria & flumina Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

79 Benedicite cete, & omnia quę mouentur in aquis Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

80 Benedicite omnes volucres cęli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

81 Benedicite omnes bestię & pecora Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

82 Benedicite filij hominum Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

83 Benedicat Israel Dominum, laudet & superexaltet eum in secula.

84 Benedicite sacerdotes Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

85 Benedicite serui Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

86 Benedicite spiritus & animę iustorū Domino, laudate & superexaltate eū in secula.

87 Benedicite sancti & humiles corde Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

88 Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino, laudate & superexaltate eum in secula: quia eruit nos de inferno, & saluos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medio ardentis flammę, & de medio ignis eruit nos.

89 Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

90 Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum, laudate & confitemini ei, quia in omnia secula misericordia eius.

Hucusq; in Hebræo non habetur: & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91 Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & G surrexit properè, & ait optimatibus suis, Nónne

Nónne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt, Verè rex.

*rex. 92 Respondit, * & ait, Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.

93 Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostiũ fornacis ignis ardentis, & ait Sidrach, Misach, & Abdenago, serui Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis.

94 Et congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potentes regis, cõtemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, etiam sarabalia eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transisset per eos.

95 Et erumpens Nabuchodonosor, ait, Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum, & eruit seruos suos qui crediderũt in eum: & verbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora sua ne seruirent & ne adorarent omnem Deum, excepto Deo suo.

96 A me ergo positum est hoc decretum, vt omnis populus, tribus, & lingua quæcunq; locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach & Abdenago, dispereat, & domus eius vastetur: neque enim est alius Deus qui possit ita saluare.

97 Tunc rex promouit Sidrach, Misach & Abdenago in prouincia Babylonis.

98 NABVCHODONOSOR, rex, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in vniuersa terra, pax vobis multiplicetur.

99 Signa & mirabilia fecit apud me Deus
100 excelsus. Placuit ergo mihi prædicare ¶ signa eus, quia magna sunt: & mirabilia eius, quia fortia: & regnum eius regnum* sempiternum, & potestas eius in generatione & generationem.

*2. Inf. 4.g.31. 7.d.14.

CAPVT IIII.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisa solus Daniel interpretatur, quòd ipse regno pulsus ad septem annos cum bestijs ageret: hortatur igitur vt eleemosynis sua redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiã, donec Deũ cæli recognouit: & tunc in suum regnum restituitur.

A 1 EGo Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo. ¶ 2 somnium vidi quod perterruit me: & cogitationes meæ in stratu meo, & visiones capitis mei conturbauerunt me.

3 Et per me propositum est decretum, vt introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & vt solutionem somnii indicarent mihi.

4 Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnũ narraui in conspectu eorum: & solutionem eius non indicauerunt mihi: ¶ donec collega ingrederetur

5 est in cõspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum:

6 Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quòd spiritum sanctorum deorum habeas in te, & omne sacramentũ non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum quas vidi, & solutionem earum narra.

7 Visio capitis mei in cubili meo, Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia.

8 Magna arbor, & fortis: & proceritas eius contingens cælum: aspectus illius erat vsque ad terminos vniuersæ terræ.

9 Folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius: & esca vniuersorum in ea: subter eam habitabant animalia & bestiæ, & in ramis eius conuersabantur volucres cæli: & ex eo vescebatur omnis caro.

10 Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil & sanctus de cælo descendit.

11 Clamauit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius: fugiant bestiæ quæ subter eam sunt, & volucres de ramis eius.

12 Veruntamen germen radicum eius in terra finite, & alligetur vinculo ferreo & aereo in herbis quæ foris sunt, & rore cæli tingatur, & cum feris pars eius in herba terræ.

13 Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & septem tempora mutentur super eum.

14 In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscant viuentes quoniam dominatur excelsus in regno hominum, & cuicunq; voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum.

15 Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionẽ edicere mihi: tu autem

autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est.

16 Tunc Daniel cuius nomen Baltassar, cœpit intra semetipsum tacitus cogitare quasi vna hora: & cogitationes eius conturbabant eum. Respondens autem rex ait, Baltassar, somnium & interpretatio eius non conturbent te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his qui te oderunt: & interpretatio eius hostibus tuis sit.

17 Arborem quam vidisti sublimem atque robustam, cuius altitudo pertingit ad cælum, & aspectus illius in omnem terram:

18 ¶ & rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiæ agri, & in ramis eius commorantes aues cæli.

19 Tu es rex, qui magnificatus es, & inualuisti: & magnitudo tua creuit & peruênit vsque ad cælum, & potestas tua in terminos vniuersæ terræ.

20 Quòd autem vidit rex vigilem, & sanctum descendere de cælo, & dicere, Succidite arborem & dissipate illam, attamen germen radicum eius in terra dimittite, & vinciatur ferro & ære in herbis foris, & rore cæli conspergatur, & cum feris sit pabulum eius, donec septem tempora mutentur super eum.

21 Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, quæ peruenit super dominũ meum regem:

22 Ejcient te ab hominibus, & cum bestijs feriisq; erit habitatio tua, & fœnum vt bos comedes, & rore cæli infundêris: septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicunque voluerit dederit illud.

23 Quòd autem præcepit vt relinqueretur germẽ radicum eius, id est arboris: regnum tuum tibi manebit postquam cognoueris potestatem esse cælestem.

24 Quam ob rem rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis.

25 Omnia* venerunt super Nabuchodonosor regem.

26 Post finem mensium duodecim, in aula
27 Babylonis deambulabat.

Respondítque rex, & ait, Nónne hæc est Babylon* magna quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decóris mei?

28 Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit, Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, Regnum * transibit à te, ¶ & ab
29 hominibus ejcient te, & cum bestijs* feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes, & septem tẽpora mutabuntur super te: donec scias quòd dominetur excelsus in regno hominũ & cuicunq; voluerit det illud.

*tuum *&

30 Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abiectus est, & fœnum vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum est: donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & vngues eius quasi auium.

31 Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum leuaui, & sensus meus redditus est mihi: & Altissimo benedixi, & viuentem in sempiternum laudaui, & glorificaui: quia potestas eius potestas sempiterna, & regnum eius in generatione & generatione. G

Sup. 3.g. 100. Inf. 7.d. 14.

32 Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: iuxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli quàm in habitatoribus terræ: & non est qui resistat manui eius, & dicat ei, Quarè fecisti?

33 In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorẽ regni mei, decoremq; perueni: & figura mea reuersa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum: & magnificentia amplior addita est mihi.

34 Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico regẽ cęli: quia omnia opera eius vera, & viæ eius iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

CAPVT V.

Postquam Balsasar in conuiuio bibit cum suis ex vasis templi Domini, laudando idôla sua, vidit digitos in pariete scribentes: quam scripturam solus Daniel legere potuit & interpretari, nempe quòd quia secutus ipsum Nabuchodonosor eleuauerat cor suum contra Deum laudans idôla, similiter auferretur ei regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto, successit Darius Medus.

1 A BAlsasar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille: & vnusquisque secundum suam bibebat ætatem.

2 Præcepit ergo iam temulentus vt afferrentur vasa aurea & argentea quæ asportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo quod fuit in Ierusalem: vt biberent in eis rex & optimates eius, vxoresque eius & concubinæ.

3 Tunc allata sunt vasa aurea * quæ asportauerat de templo quod fuerat in Ierusalem: * & argentea 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& biberunt in eis rex & optimates eius, vxores & concubinæ illius.

4 Bibebant vinum, & laudabant deos suos aureos & argenteos, æreos, ferreos, ligneosque & lapideos.

5 In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ: & rex aspiciebat articulos manus scribentis.

B 6 Tunc facies regis commutata est, & cogitationes eius conturbabant eum: & compages renum eius soluebantur, & genua eius ad seinuicem collidebantur.

7 Exclamauit itaque rex fortiter vt introducerent magos, Chaldæos & aruspices. Et proloquens rex ait sapientibus Babylonis: Quicunque legerit scripturam hanc, & interpretationem eius manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, & torquem auream habebit in collo, & tertius in regno meo erit.

8 Tunc egressi omnes sapientes regis non potuerunt nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi.

C 9 Vnde rex Balthasar satis conturbatus est, & vultus illius immutatus est: sed & optimates eius turbabantur.

10 Regina autem pro re quæ acciderat regi & optimatibus eius, domum conuiuij ingressa est: & proloquens ait, Rex in æternum viue: non te conturbent cogitationes tuæ, neque facies tua immutetur.

11 Est vir in regno tuo, qui spiritum deorum sanctorum habet in se: & in diebus patris tui scientia & sapientia inuentæ sunt in eo: nã & rex Nabuchodonosor pater tuus principem magorum, incantatorum, Chaldæorum, & aruspicum constituit eum, pater inquam tuus ô rex: ¶ quia spiritus amplior, & prudentia, intelligentiaque interpretatio somniorum, & ostensio secretorum, ac solutio ligatorum inuentæ sunt in eo, hoc est in Daniele: cui rex posuit nomen Baltassar: nunc itaq; Daniel vocetur, & interpretationem narrabit.

D 13 Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem præfatus rex ait, Tu es Daniel de filijs captiuitatis Iudæ, quem adduxit pater meus rex de Iudæa?

14 Audiui de te quoniam spiritum deorum habeas: & scientia intelligentiaque ac sapientia ampliores inuentæ sunt in te.

15 Et nunc introgressi sunt in cõspectu meo sapientes magi, vt scripturam hanc legerent, & interpretationem eius indicarent mihi: & nequiuerunt sensum huius sermonis edicere*.

16 Porrò ego audiui de te quòd possis obscura interpretari, & ligata dissoluere: si ergo vales scripturam legere, & interpretationem eius indicare mihi, purpura vestieris & torquem auream circa collum tuum habebis, & tertius in regno meo princeps.

17 Ad quæ respondens Daniel, ait coram rege, Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da: scripturam autem legam tibi rex, & interpretationem eius ostendam tibi.

18 O rex, Deus altissimus regnum & magnificentiam, gloriam & honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo.

19 Et propter magnificentiam quam dederat ei, vniuersi populi, tribus & linguæ tremebant, & metuebant eum. quos volebat, interficiebat: & quos volebat, percutiebat: & quos volebat, exaltabat: & quos volebat, humiliabat.

20 Quando autem eleuatum est cor eius & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est: ¶ & à filijs hominum ejectus est, sed & cor eius cum bestijs positum est, & cum onagris erat habitatio eius: fenum quoque vt bos comedebat, & rore cæli corpus eius infectum est: donec cognosceret quòd potestatem haberet Altissimus in regno hominum, & quemcunque voluerit fuscitabit super illud.

22 Tu quoque filius eius Balthasar non humiliasti cor tuum, cùm scires hæc omnia? sed aduersum dominatorem cæli eleuatus es: & vasa domus eius allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & vxores tuæ, & concubinæ tuæ vinum bibistis in eis: deos quoque argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos qui non videntes, nec audiunt, neq; sentiunt, laudasti: porrò Deum qui habet flatum tuum in manu sua, & omnes vias tuas, non glorificasti.

24 Idcirco ab eo missus est articulus manus qui scripsit hoc quod exaratum est.

25 Hæc est autem scriptura quæ digesta est: MANE, THECEL, PHARES.

26 Et hæc est interpretatio sermonis: MANE: numerauit Deus regnum tuum, & complenit istud.

27 THECEL: appensus es in statera, & inuentus es minus habens.

28 PHARES: diuisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis.

29 Tunc iubẽte rege indutus est Daniel purpura, & circundata est torques aurea collo eius: & prædicatum est de eo quòd haberet potestatem tertius in regno*.

30 Eadem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldæus.

31 Et Darius Medus successit in regnum, annos natus sexaginta duos.

CAPVT VI.

Daniel super satrapas regni constituitur, & accusatus quòd regis edictum non seruasset, quia Deum coli adorabat, missus est in lacum leonũ, sequentique die illæsus eductus, immissis ac subitò dilaniatis eius accusatoribus: qua re motus rex, in suis prouincijs Deum eius timendum præcepit.

PLacuit Dario, & constituit super regnum satrapas centum viginti, vt essent in toto regno suo.

2 Et super eos, principes tres, ex quibus Daniel vnus erat: vt satrapæ illis redderent rationem, & rex non sustineret molestiam.

3 Igitur Daniel superabat omnes principes & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo. Porrò rex cogitabat constituere eum

4 super omne regnum: ¶ vnde principes & satrapæ quærebant occasionem vt inuenirent Danieli ex latere regni: nullamque causam, & suspicionem reperire potuerũt, eo quòd fidelis esset, & omnis culpa & suspicio non inueniretur in eo.

B 5 Dixerunt ergo viri illi, Non inueniemus Danieli huic aliquam occasionem, nisi forte in lege Dei sui.

6 Tunc principes & satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei, Dari rex, in æternum viue: ¶ consilium inierunt omnes principes regni, magistratus & satrapæ, senatores & iudices, vt decretum imperatorium exeat, & edictum, Vt omnis qui petierit aliquam petitionem à quocunque Deo & homine, vsque ad triginta dies, nisi à te rex, mittatur in lacum leonum.

8 Nunc itaque rex confirma sententiam, & scribe decretum: vt non immutetur quod statutum est à Medis & Persis, nec præuaricari cuiquam liceat.

9 Porrò rex Darius proposuit edictum, & statuit.

C 10 Quòd cùm Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suam: & fenestris apertis in cœnaculo suo, contra Ierusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo sicut & antè facere consueuerat.

11 Viri ergo illi curiosius inquirẽtes, inuenerunt Danielem orantem, & obsecrantem Deum suum.

12 Et accedentes locuti sunt regi super edicto: Rex, nunquid non constituisti vt omnis homo qui rogaret quenquam de dijs & hominibus vsque ad dies triginta, nisi te rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex, ait, Verus est sermo iuxta decretum Medorum atque Persarum, quod præuaricari non licet.

13 Tunc respondentes dixerunt coram rege: D
Daniel de filijs captiuitatis Iudæ, non curauit de lege tua & de edicto quod cõstituisti, sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua.

14 Quod verbum cùm audisset rex, satis contristatus est: & pro Daniele posuit cor vt liberaret eum, & vsq; ad occasum solis laborabat vt eruet illum.

15 Viri autem illi intelligentes regem, dixerunt ei: Scito, rex, quia lex Medorum atque Persarum est, vt omne decretum quod constituerit rex, non liceat immutari.

16 Tunc rex præcepit, & adduxerunt Daniel- E
lem, & miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli, Deus tuus quem colis semper, ipse liberabit te.

17 Allatusque est lapis vnus, & positus est super os laci: quem obsignauit rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, nequid fieret contra Danielem.

18 Et abijt rex in domum suam, & dormiuit incœnatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper & somnus recessit ab eo.

19 Tunc rex primo diluculo consurgens, fe-
20 stinus ad lacum leonum perrexit: ¶ appropinquansque lacui, Danielem voce lachrymabili inclamauit, & affatus est eum, Daniel serue Dei viuentis, Deus tuus cui tu seruis semper, putasne valuit te liberare à leonibus?

21 Et Daniel regi respondens ait, Rex in æ- F
ternum viue.

22 Deus meus misit angelum suum, & con- *1.Mac. 2.f.60.*
clusit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia coram eo iustitia inuenta est in me: sed & coram te, rex, delictum non feci.

23 Tunc vehementer rex gauisus est super eo, & Danielẽ præcepit educi de lacu: eductusque est Daniel de lacu, & nulla læsio inuenta est in eo, quia credidit Deo suo.

24 Iubente autem rege adducti sunt viri illi qui accusauerunt Danielem: & in lacum leonum missi sunt ipsi & filij, & vxores eorum: & nõ peruenerunt vsque ad pauimen-

tum laci, donec arriperent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt.

G 25 Tunc Darius rex scripsit vniuersis populis, tribubus, & linguis habitantibus in vniuersa terra, PAX vobis multiplicetur.

26 A me constitutum est decretum, vt in vniuerso imperio & regno meo tremiscant, & paueant Deum Danielis. ipse est enim Deus viuens & æternus in secula: & regnum eius non dissipabitur, & potestas eius vsq; in æternum.

27 Ipse liberator atq; saluator, faciens signa & mirabilia in cælo & in terra: qui liberauit Danielem de lacu leonum.

*manu. Sup.1.d.21. 28 Porrò Daniel perseuerauit vsque ad regnum Darij, regnumque Cyri Persæ.

CAPVT VII.

Visio Danielis de quatuor bestijs quatuor regna designantibus: de antiquo dierum, & throno eius ac ministris, quo iudicante perierunt bestiæ: ad huius accedens Filius hominis accipit potestatem æternam, & incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata, & maximè quæ per quartã bestiam & eius cornua designentur, quæ regnabit vsq; ad tempus & tempora & dimidium temporis.

A Nno primo Balthasar regis Babylonis, Daniel somnium vidit: visio autem capitis eius in cubili suo: & somnium scribens, breui sermone comprehendit: summatimque perstringens, ait:

2 Videbã in visione mea nocte, & ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno.

3 Et quatuor bestiæ grandes ascendebant de mari diuersæ inter se.

4 Prima quasi leæna, & alas habebat aquilæ: aspiciebam donec euulsæ sunt alæ eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.

5 Et ecce bestia alia similis vrso in parte stetit: & tres ordines erãt in ore eius: & in dentibus eius, & sic dicebant ei, Surge, comede carnes plurimas.

B 6 Post hæc aspiciebã, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat quasi auis, quatuor super se: & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei.

7 Post hæc aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis & fortis nimis: dentes ferreos habebat magnos comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans: dissimilis autem erat cæteris bestijs quas videram ante eam, & habebat cornua decem.

8 Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorũ: & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius, & ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.

9 Aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vestimentum eius candidum

candidum quasi nix, & capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius, flammæ ignis: rotæ eius, ignis accensus.

10 Fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius: millia millium ministrabant ei, & decies millia centena millia assistebant ei: iudicium sedit, & libri aperti sunt.

11 Aspiciebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur: & vidi quoniam interfecta esset bestia, & perisset corpus eius, & traditum esset ad comburendum igni. ¶ aliarum quoq; bestiarum ablata esset potestas: & tempora vitæ constituta essent eis vsque ad tempus & tempus.

13 Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierũ peruenit: & in conspectu eius obtulerunt eum.

14 Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruient: potestas eius, potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.

15 Horruit spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & visiones capitis mei conturbauerunt me.

16 Accessi ad vnum de assistentibus, & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, & docuit me.

17 Hæ quatuor bestiæ magnæ: quatuor sunt regna, quæ consurgent de terra.

18 Susципient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebunt regnum vsque in seculum & seculum seculorum.

19 Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quæ erat dissimilis valde ab omnibus & terribilis nimis: dentes & vngues eius ferrei: comedebat & comminuebat, & reliqua pedibus suis conculcabat. ¶ & de cornibus decem quæ habebat in capite: & de alio quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo quod habebat oculos, & os loquens grandia, & maius erat cæteris.

21 Aspiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & præualebat eis:

22 ¶ donec venit antiquus dierũ, & iudicium dedit sanctis excelsis, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt sancti.

23 Et hic ait: Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuersam terram, & conculcabit, & comminuet eam.

24 Porrò cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.

25 Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret: & putabit quòd possit mutare tempora & leges, & tradentur in manu eius vsque ad tempus & tempora & dimidium temporis. G

26 Et iudicium sedebit, vt auferatur potentia, & conteratur, & dispereat vsque in finẽ.

27 Regnum autem, & potestas, & magnitudo regni quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorum altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges seruient ei & obedient. *Isa.9.d.7.* *Sup.d.14.*

28 Hucusq; finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me, verbum autem in corde meo conseruaui.

CAPVT VIII.

Visio de ariete duorum cornuum, & hirco vnius ac postmodũ quatuor cornuum qui deuicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Persarum designat, hic autem regem Græcorum: additur prophetia de rege impudente, ipsiusq; tyrãnide, dolo & superbia, qui sine manu conteretur.

A Nno tertio regni Balthasar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id quod 2 viderã in principio, ¶ vidi in visione mea, cùm essem in Susan castro quod est in Aelam regione: vidi autem in visione esse me *ciuitate* super portam Vlai. 1 A

3 Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce aries vnus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & vnum excelsius altero atque succrescens. Postea ¶ vidi arietem cornibus 4 ventilantem *contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem: & omnes bestiæ non poterant resistere ei, neq; liberari de manu eius: fecitq; secundũ voluntatem suam, & magnificatus est. *contra Orientem & 13.*

5 Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ, & non tangebat terram: porrò hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. B

6 Et venit vsque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portã, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suę.

7 Cumque appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum & percussit arietem: & comminuit duo cornua eius, & non poterat aries resistere ei: cumq; eum misisset in terram, conculcauit, & nemo quibat liberare arietem de manu eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C 8 Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque creuisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cæli.

9 De vno autem ex eis egressum est cornu vnum modicum: & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem.

10 Et magnificatum est vsque ad fortitudinem cæli: & deiecit de fortitudine & de stellis, & conculcauit eas.

11 Et vsque ad principem fortitudinis magnificatū est: & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius.

D 12 Robur autem datum est * contra iuge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur.

*ei.

13 Et audiui vnum de sanctis loquentem, & dixit vnus sanctus alteri nescio cui loquenti, Vsquequo visio, & iuge sacrificium, & peccatum desolationis quæ facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur?

*dies 14 Et dixit ei: Vsque ad vesperam & manè, * duo millia trecenti: & mundabitur sanctuarium.

15 Factum est autem cùm viderem ego Daniel visionē, & quærerē intelligētiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri.

16 Et audiui vocem viri inter Vlai: & clamauit, & ait: Gabriel fac intelligere istum visionem.

Inf. 9. f. 21.

E 17 Et venit, & stetit iuxta vbi ego stabam: cumq; venisset, pauens corrui in faciē meā, & ait ad me: Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio.

18 Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: & tetigit me, & statuit

19 me in gradu meo, ¶ dixitq; mihi: Ego ostendam tibi quæ futura sunt in nouissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum.

20 Aries quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum.

F 21 Porrò hircus caprarum: rex Græcorum est. & cornu grande quod erat inter oculos eius, ipse est rex primus.

22 Quòd autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gēte eius consurgent, sed non in fortitudine eius.

23 Et post regnum eorum cùm creuerint iniquitates, consurget rex impudens facie, &

24 intelligens propositiones. ¶ & roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis: & supra quàm credi potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum ¶ secundum

25 voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu eius: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur.

26 Et visio vespere & manè, quæ dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit.

27 Et ego Daniel langui, & ægrotani per dies: cumque surrexissem, faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, & non erat qui interpretaretur.

CAPVT IX.

Post orationem Danielis qua confitetur tuken propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petēs Dei misericordiam erga populum suum. fit ipsi reuelatio de septuaginta hebdomadibus vsque ad vinctionem Sancti sanctorū, & de Christi morte, populoq; eius perdendo, & abominatione desolationis in templo.

IN anno primo Darij filij Assueri de semine Medorum, qui imperauit super regnum Chaldæorum.

2 Anno vno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam prophetam, vt complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni.

3 Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum, rogare & deprecari in ieiuniis sacco & cinere.

4 Et oraui Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi: Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua.

5 Peccauimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, & recessimus: & declinauimus a mandatis tuis ac iudicijs.

6 Non obediuimus seruis tuis prophetis qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terræ.

7 Tibi Domine iustitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Iuda, & habitatoribus Ierusalem & omni Israel, his qui prope sunt, & his qui procul in vniuersis terris ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccauerunt in te.

8 Domine, nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris qui peccauerunt.

9 Tibi autem Domino Deo nostro misericordia & propitiatio, quia recessimus à te,

10 ¶ & non audiuimus vocem Domini Dei nostri vt ambularemus in lege eius, quam posuit nobis per seruos suos prophetas.

11 Et omnis Israēl prætiaricati sunt legem tuam, & declinauerunt ne audirent vocem tuam: & stillauit super nos maledictio & detestatio quę scripta est in libro Moysi serui Dei, quia peccauimus ei.

12 Et statuit sermones suos quos locutus est super nos & super principes nostros qui iudicauerunt nos, vt superinduceret in nos magnum malum quale nunquam fuit sub omni cælo, secundum quod factum est in Ierusalem.

13 Sicut scriptum est in lege Moysi, omne malum hoc venit super nos: & non rogauimus faciem tuam Domine Deus noster, vt reuerteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatem tuam.

14 Et vigilauit Dominus super malitiam, & adduxit eam super nos: iustus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis quæ fecit: non enim audiuimus vocem eius.

15 Et nunc Domine Deus noster qui eduxisti populū tuum de terra Aegypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundum diem hanc, peccauimus, iniquitatem fecimus.

16 Domine in omnem iustitiam tuam auertatur obsecro ira tua, & furor tuus à ciuitate tua Ierusalem, & à monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Ierusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum.

17 Nunc ergo exaudi Deus noster orationem serui tui, & preces eius: & ostende faciem tuam super sanctuarium tuum quod desertum est propter temetipsum.

18 Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & ciuitatem super quam inuocatum est nomen tuum. neq; enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuā, sed in miserationibus tuis multis.

19 Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac, ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem & super populum tuum.

20 Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea & peccata populi mei Israel, & prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei.

21 Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel quem videram in visione à principio, citò volans tetigit me in tempore sacrificij vespertini.

Sup. 8. d. 16.

22 Et docuit me, & locutus est mihi, dixitq; Daniel, Nunc egressus sum vt docerem te, & intelligeres.

23 Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: Ego autem veni vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu autem animaduerte sermonem, & intellige visionem.

24 Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum & super vrbem sanctam tuam, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & ¶ prophetia: & vngatur Sanctus sanctorum.

Mat. 24. b. 15. Ioan. 1. & 41.

¶ *prophetes d. Ezec. 37. f. 24.*

G

25 Scito ergo & animaduerte: ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem, vsq; ad Christum ducem, hebdomades septem & hebdomades sexaginta duæ erunt: & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum.

26 Et post hebdomades sexagintaduas occidetur Christus: & non erit eius populus qui eum negaturus est. Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio.

27 Confirmauit autem pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis: & vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio.

Mat. 24. b. 15.

CAPVT X.

Vbi se afflixisset Daniel videt virum lineis vestitum qui hic describitur: & territus ac tremens confortatur semel ac iterum: de resistente principe regni Persarum, de principe Græcorum, & de Michaele principe Iudæorum qui solus auxiliatur.

ANno tertio * Cyri regis Persarum, verbum reuelatum est Danieli cognomento Baltassar, & verbum verum, & fortitudo magna: intellexitque sermonem, intelligentia enim est opus in visione.

1 A

*regni.

2 In diebus illis ego Daniel lugebam trium

3 hebdomadarum diebus, ¶ panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neq; vnguento vnctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies.

4 Die autem vicesima & quarta mensis primi eram iuxta fluuium magnum, qui est Tigris.

5 Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce vir

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnus vestitus lineis, & renes eius accincti
6 auro obrizo: ¶ & corpus eius quasi chrysolithus, & facies eius velut species fulguris, & oculi eius vt lampas ardens: & brachia eius, & quæ deorsum sunt vsque ad pedes, quasi species æris candentis: & vox sermonum eius vt vox multitudinis.
B 7 Vidi autem ego Daniel solus visionem: porrò viri qui erant mecum non viderunt, sed terror nimius irruit super eos, & fugerunt in absconditum.
8 Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui: nec habui quicquã virium.
9 Et audiui vocem sermonum eius: & audiens iacebam consternatus super faciem meam, & vultus meus hærebat terræ.
10 Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum.
11 Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum intellige verba quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens.
C 12 Et ait ad me: Noli metuere Daniel: quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos.
13 Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus: & ecce Michaël vnus de principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum.
14 Veni autem vt docerem te quæ ventura sunt populo tuo in nouissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.
15 Cumque loqueretur mihi huiuscemodi verbis, deieci vultum meum ad terram, & tacui.
16 Et ecce quasi similitudo filij hominis tetigit labia mea, & aperiens os meum locutus sum, & dixi ad eum qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me remansit virium.
D 17 Et quomodo poterit seruus Domini mei loqui cum Domino meo? nihil in me remansit virium, sed & halitus meus intercluditur.
18 Rursum ergo tetigit me quasi visio homi-
19 nis, & confortauit me, ¶ & dixit: Noli timere vir desideriorum, pax tibi, confortare, & esto robustus. Cumq; loqueretur mecum, conualui, & dixi: Loquere Domine mi, quia confortasti me.
20 Et ait: Nunquid scis quare venerim ad te? & nunc reuertar, vt prælier aduersum principem Persarum. cùm ergo egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens.
21 Veruntamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester.

CAPVT XI.

Vaticinium de regibus Persarum & rege Græcorum: de bellis ac infidijs inter reges Austri & Aquilonis, & de rege qui Deum Deorum non reputabit, sed plurima aduersus ipsum loquetur, & qua prouincia ab illo euadent, quibusq; dominabitur.

EGo autem ab anno primo Darij Medis-
1 bam vt confortaretur & roboraretur.
2 Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimijs super omnes: & cùm inualuerit diuitijs suis, concitabit omnes aduersum regnum Græciæ.
3 Surget verò rex fortis, & dominabitur potestate multa: & faciet quod placuerit ei.
4 Et cùm steterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in quatuor ventos cæli: sed non in posteros eius, neque secundũ potentiam illius qua dominatus est. Lacerabitur enim regnum eius etiã in externos, exceptis his.
5 Et confortabitur rex Austri, & de principibus eius præualebit super eũ, & dominabitur ditione. multa enim dominatione
6 Et post finẽ annorum fœderabitur: filiã regis Austri veniet ad regẽ Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachij, nec stabit semen eius: & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentes eius, & qui confortabant eam in tẽporibus.
7 Et stabit de germine radicum eius planta- tio: & veniet cum exercitu, & ingredietur prouinciam regis Aquilonis: & aduersabitur eis, & obtinebit.
8 Insuper & deos eorum & sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti & auri, captiua ducet in Aegyptum: ipse præualebit aduersus regem Aquilonis.
9 Et intrabit in regnum rex Austri, & reuertetur ad terram suam.
10 Filij autem eius prouocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum: & veniet properans & inundans: & reuertetur & concitabitur, & congredietur cum robore eius.
11 Et prouocatus rex Austri egredietur, & pugnabit aduersus regem Aquilonis, & præparabit multitudinẽ nimiam, & dabitur multitudo in manus eius.

12 Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor eius, & deijciet multa millia: sed non præualebit.
13 Conuertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multo maiorẽ quàm prius: & in fine temporum annorumque veniet properans cum exercitu magno & opibus nimijs.
14 Et in temporibus illis multi consurgent aduersus regem Austri: filij quoque præuaricatorum populi tui extollentur vt impleant visionem, & corruent.
15 Et veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet vrbes munitissimas: & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi eius ad resistendum, & non erit fortitudo.
16 Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum, & non erit qui stet cõtra faciem eius: & stabit in terra inclyta, & consumetur in manu eius.
17 Et ponet faciem suam vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius, & recta facient cum eo: & filiam fœminarum dabit ei, vt euertat illud: & nõ stabit, nec illius erit.
18 Et conuertet faciem suam ad insulas, & capiet multas: & cessare faciet principem opprobrijsui, & opprobrium eius conuertetur in eum.
19 Et conuertet faciem suam ad imperium terræ suæ, & impinget, & corruet, & non inuenietur.
20 Et stabit in loco eius vilissimus, & indigna decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore nec in prælio.
21 Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clàm, & obtinebit regnum in fraudulentia.
22 Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie eius, & conterentur: insuper & dux fœderis.
23 Et post amicitias, cum eo faciet dolum: & ascendet, & superabit in modico populo.
24 Et abundantes & huberes vrbes ingredietur: & facient quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius: rapinas & prædam & diuitias eorum dissipabit, & contrà firmissimas cogitationes inibit: & hoc vsque ad tempus.
25 Et concitabitur fortitudo eius & cor eius aduersum regẽ Austri in exercitu magno: & rex Austri prouocabitur ad bellum multis auxilijs & fortibus nimis: & nõ stabunt, quia inibunt aduersus eum consilia.
26 Et comedentes panem cum eo, conteret illum, exercitusque eius opprimetur: & cadent interfecti plurimi. E
27 Duorum quoq; regum cor erit vt malefaciant, & ad mensam vnam mendacium loquentur, & non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus.
28 Et reuertetur in terram suam cum opibus multis: & cor eius aduersum testamentum sanctum, & faciet, & reuertetur in terram suam.
29 Statuto tempore reuertetur, & veniet ad Austrum: & non erit priori simile nouissimum.
30 Et venient super eum trieres, & Romani, & percutietur, & reuertetur, & indignabitur contra testamẽtum sanctuarij, & faciet: reuerteturque, & cogitabit aduersum eos qui dereliquerũt testamentum sanctuarij.
31 Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem.
32 Et impij in testamentũ simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deũ suum, obtinebit & faciet.
33 Et docti in populo docebunt plurimos: & F ruent in gladio & in flamma & in captiuitate, & in rapina dierum.
34 Cumque corruerint, subleuabuntur auxilio paruulo: & applicabuntur eis plurimi fraudulenter.
35 Et de eruditis ruent, vt conflentur: & eligantur & dealbentur vsque ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit.
36 Et faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem Deum: & aduersus Deum deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia, perpetrata quippe est definitio.
37 Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentijs fœminarum, nec quenquam deorum curabit: quia aduersum vniuersa consurget.
38 Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & Deum quem ignorauerunt patres eius, colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis.
39 Et faciet vt muniat Maozim cum Deo a- G lieno quem *cognouit, & multiplicabit glo- *non
riam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuidet gratuito.

Et in

40 Et in tempore præfinito præliabitur aduersus eum rex Austri, & quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis in curribus & in equitibus & in classe magna: & ingredietur terras, & conteret & pertransiet.
41 Et introibit in terram gloriosam, & multi corruent: hæ autem solæ saluabuntur de manu eius, Edom, & Moab, & principium filiorum Ammon.
42 Et mittet manum suam in terras: & terra Aegypti non effugiet.
43 Et dominabitur thesaurorum auri, & argenti, & in omnibus pretiosis Aegypti: per Libyam quoque, & Aethiopiam transibit.
44 Et fama turbabit eum ab Oriente & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna, vt conterat & interficiat plurimos.
45 Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum & sanctum: & veniet vsque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei.

CAPVT XII.

Post magnam afflictionem tandem saluabuntur reliquiæ Iudæorum: & ex mortuis quidam resurgent ad vitam, & quidam ad opprobrium: docti verò ac doctores fulgebunt: de duobus ad ripas fluminis stantibus, & viro lineis vestito, qui temporis aperit determinationem: & de completione huius propheriæ post statutum tempus.

A 1 IN tempore autem illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui: & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt vsque ad tempus illud. Et in tempore illo saluabitur populus tuus, omnis qui inuentus fuerit scriptus in libro.
2 Et multi de his qui dormiunt in terræ pulueré, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant semper.
Mat.25.d.46.
Sap.3.b.7. 3 Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi
Mat.13.f.43. splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.
B 4 Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum vsque ad tempus statutum: plurimi pertrãsibunt, & multiplex erit sciẽtia.
5 Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alij stabant: vnus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis.
**dixit 1.* 6 Et* dixi' viro qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis. Vsquequo finis horum mirabilium?
C 7 Et audiui virum qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cùm eleuasset dexteram & sinistram suam in cælum, & iurasset per viuentem in æternum,
Apoc.10.b.5.
quia in tempus ad tempora, & dimidium temporis. Et cùm completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa hæc.
8 Et ego audiui, & non intellexi. Et dixi, Domine mi, quid erit post hæc?
9 Et ait: Vade Daniel: quia clausi sunt, signati sermones vsque ad præfinitum tempus.
10 Eligentur & dealbabuntur, & quasi igne probabuntur multi: & impiè agent impij, neque intelligent omnes impij, porrò docti intelligent.
11 Et à tempore cùm ablatum fuerit ingressificium, & posita fuerit abominatio in desolationẽ: dies mille, ducenti nonaginta.
12 Beatus qui expectat & peruenit vsque ad dies mille trecentos triginta quinque.
13 Tu autem vade ad præfinitum: & requiesces, & stabis in sorte tua in finem dierum.

Hucusque Danielem in Hebræo volumine legimus.

Quæ sequuntur vsque ad finem Libri, de Theodotionis editione translata sunt.

CAPVT XIII.

Castissimam Susannam impudici presbyteri, ob eius concubitu frui non possent, falso adulterij accusant: sed cùm ad mortem duceretur, orauit eam exaudiuit Deus: & per puerum Danielem propria eorum uictos senes, iure talionis populus interimit.

ET erat vir habitans in Babylone, & nomen eius Ioacim: ¶ & accepit vxorem nomine Susannam filiam Helciæ, pulchram nimis, & timẽtem Deum. ¶ parentes eius illius cùm essent iusti, erudierunt filiam eorum secundum legem Moysi.
4 Erat autem Ioacim dives valde, & erat pomarium vicinũ domui suæ: & ad ipsum confluebant Iudæi, eo quòd esset honorabilior omnium.
5 Et constituti sunt duo senes iudices in illo anno, de quibus locutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas de Babylone à senioribus iudicibus qui videbantur regere populum.
6 Isti frequentabant domum Ioacim, & veniebant ad eos omnes qui habebãt iudicia.
7 Cùm autem populus reuertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, & deambulabat in pomario viri sui.
8 Et videbant eam senes quotidie ingredientem & deambulantem: & exarserunt in concupiscentiam eius: ¶ & euerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos ut non
9

non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum.
10 Erant ergo ambo vulnerati amore eius, nec indicauerunt sibi vicissim dolorem
11 suum: ¶ erubescebant enim indicare sibi concupiscentiam suam, volentes concumbere cum ea, ¶ & obseruabant quotidie solicitius videre eam. Dixitq; alter ad alterũ:
13 Eamus domum, quia hora prandij est. Et egressi recesserunt à se.
14 Cumq; reuertissent, venerunt in vnum: & sciscitantes abinuicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: & tunc in commum statuerunt tempus, quando eam possent inuenire solam.
15 Factum est autem, cùm obseruarent diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri & nudiustertius, cum duabus solis puellis, voluitq; lauari in pomario. æstus quippe erat.
16 ¶ & non erat ibi quisquam præter duos senes absconditos, & contemplantes eam.
17 Dixit ergo puellis, Afferte mihi oleum & smigmata, & ostia pomarij claudite, vt lauer.
18 Et fecerunt sicut præceperat: clauseruntque ostia pomarij, & egressæ sunt per posticum vt afferrent quæ iusserat. nesciebantq; senes esse absconditos.
19 Cùm autem egressæ essent puellæ, surrexerunt duo senes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt:
C 20 Ecce ostia pomarij clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscentia tui sumus: quam ob rem assentire nobis, & com-
21 misce nobiscum. ¶ quòd si nolueris, dicemus contra te testimonium, quòd fuerit tecum iuuenis, & ob hanc causam emiseris puellas à te.
22 Ingemuit Susanna, & ait: Angustiæ sunt mihi vndique. si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras.
23 Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.
24 Et exclamauit voce magna Susanna: exclamauerunt autem & senes aduersus eam.
25 Et cucurrit vnus ad ostia pomarij, & aperuit.
26 Cùm ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerũt per posticum, vt viderent quidnam esset.
27 Postquam autem senes locuti sunt, eruborauerunt serui vehementer: quia nunquam dictus fuerat sermo huiusce modi de Susanna. Et facta est dies crastina.
28 Cumque venisset populus ad Ioacim virum eius, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione aduersus Susannam, vt interficerent eam. D
29 Et dixerunt coram populo, Mittite ad Susannam filiam Helciæ vxorem Ioacim. Et statim miserunt.
30 Et venit cum parentibus, & filijs, & vniuersis cognatis suis.
31 Porrò Susanna erat delicata nimis, & pulchra specie.
32 At iniqui illi iusserunt vt discooperiretur (erat enim cooperta) vt uel sic satiarentur decôre eius.
33 Flebant igitur sui, & omnes qui nouerant eam.
34 Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput eius.
35 Quæ flens suspexit ad cælum, erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.
36 Et dixerunt presbyteri: Cùm deambularemus in pomario soli, ingressa est hęc cum duabus puellis, & clausit ostia pomarij: & dimisit à se puellas.
37 Venitque ad eam adolescens qui erat absconditus, & concubuit cum ea.
38 Porrò nos cùm essemus in angulo pomarij, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commisceri.
39 Et illum quidem non quiuimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & apertis E
40 ostijs exiluit. ¶ hanc autem cùm apprehendissemus, interrogauimus quisnam esset adolescens, & noluit indicare nobis: huius rei testes sumus.
41 Credidit eis multitudo quasi senibus & iudicibus populi, & cõdemnauerunt eam ad mortem.
42 Exclamauit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus ęterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fi-
43 ant, ¶ tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cùm nihil horũ fecerim quæ isti malitiosè composuerunt aduersum me.
44 Exaudiuit autem Dominus vocem eius.
45 Cumque duceretur ad mortem, suscitauit Dominus Spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel:
46 Et exclamauit voce magna: Mundus ego sum à sanguine huius.
47 Et conuersus omnis populus ad eum, dixit: Quis est iste sermo quem tu locutus es?
48 Qui cùm staret in medio eorum, ait: Sic

fatui

Universidad de Deusto
Biblioteca

fatui filij Israël, non iudicantes, neq; quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israël?

49 Reuertimini ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt aduersus eam.

F 50 Reuersus est ergo populus cum festinatione, & dixerunt ei senes, Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis.

51 Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab inuicem procul, & dijudicabo eos.

52 Cùm ergo diuisi essent alter ab altero, vocauit vnum de eis, & dixit ad eum: Inueterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua quæ operabaris prius: ¶ iudicans iudicia iniusta, innocentes opprimens, &

Exod. 23. a. 7. dimittens noxios, dicente Domino, Innocentem & iustum non interficies.

54 Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi. Qui ait: Sub schino.

55 Dixit autem Daniel, Rectè mentitus es in caput tuum: Ecce enim angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium.

56 Et amoto eo iussit venire alium, & dixit ei: Semen Chanáan, & nō Iuda, species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tu-

57 um: ¶ sic faciebatis filiabus Israël, & illæ timentes loquebantur vobis: sed non filia Iuda sustinuit iniquitatem vestram.

58 Nunc ergo die mihi sub qua arbore comprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait: Sub prino.

C 59 Dixit autem ei Daniel: Rectè mentitus es & tu in caput tuum: manet enim angelus Domini gladium habens, vt secet te medium, & interficiat vos.

60 Exclamauit itaque omnis cœtus voce magna, & benedixerunt Deum qui saluat sperantes in se.

61 Et consurrexerunt aduersus duos presbyteros (conuicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) feceruntq; eis sicut malè egerant aduersus proximum,

Deut. 19. d. 17. 62 ¶ vt facerent secundum legem Moysi: & interfecerunt eos, & saluatus est sanguis innoxius in die illa.

63 Helcias autem & vxor eius laudauerunt Deum pro filia sua Susanna cum Ioacim marito eius, & cognatis omnibus: quia non esset inuenta in ea res turpis.

64 Daniel autem factus est magnus in conspectu populi à die illa, & deinceps.

65 Et rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum eius.

CAPVT XIIII.

Fraudes sacerdotum idôli Bel, qui appositos illi cibos occultè auferebant, regi per Danielem detectis, ipsi & interempti: idôlum vnà cum templo subuersum est, similiter & draconem quem colebant Babylonij, iniecta in os massa ex pice, adipe & pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter imitantibus Babylonijs missus est in lacum leonum, illæsus, fruitus, allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Iudæa: quod videns rex, aduersarij illius a leonibus in momento deuorati, iubet omnes timere Deum Danielis.

ERat autem Daniel conuiua regis, & honoratus super omnes amicos eius.

2 Erat quoque idôlum apud Babylonios nomine Bel: & impendebantur in eo per dies singulos, similæ artabæ duodecim, & oues quadraginta, vinique amphoræ sex.

3 Rex quoque colebat eum, & ibat per singulos dies adorare eum: porrò Daniel adorabat Deum suum. Dixitque ei rex, Quare non adoras Bel?

4 Qui respondens, ait ei: Quia nō colo idola manufacta, sed viuentem Deum qui creauit cælum & terram, & habet potestatem omnis carnis.

5 Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel viuens Deus? An non vides quanta comedat & bibat quotidie?

6 Et ait Daniel arridens, Ne erres rex, iste est enim intrinsecus luteus, & forinsecus æreus, neque comêdit aliquando.

7 Et iratus rex vocauit sacerdotes eius, & ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis est qui comedat impensas has, morieminī.

8 Si autem ostenderitis quoniam Bel comedat hæc, morietur Daniel quia blasphemauit in Bel. Et dixit Daniel regi, Fiat iuxta verbum tuum.

9 Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis vxoribus & paruulis & filijs. Et venit rex cum Daniele in templum Belis.

10 Et dixerunt sacerdotes Belis, Ecce nos egredimur foras: & tu rex pone escas, & vinum misce, & claude ostium, & signa

11 annulo tuo: ¶ & cùm ingressus fueris mane, nisi inueneris omnia comesta à Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est aduersum nos.

12 "Contemnebant autem, quia fecerāt sub mensa absconditū introitum, & per illum ingrediebantur semper, & deuorabant ea.

13 Factum est igitur postquam egressi sunt illi, & rex posuit cibos ante Bel, præcepit Daniel pueris suis, & attulerūt cinerem, & crebrauit

brauit per totum templum coram rege: & egressi clauserunt ostium: & signantes annulo regis, abierunt.

14 Sacerdotes autem ingressi sunt nocte, iuxta consuetudinem suam, & vxores & filij eorum: & comederunt omnia & biberunt.

15 Surrexit autem rex primo diluculo, & Daniel cum eo.

16 Et ait rex: Salúne sunt signacula Daniel? Qui respondit: Salua, rex.

D 17 Statimque cùm aperuisset ostium, intuitus rex mensam, exclamauit voce magna: Magnus es Bel, & non est apud te dolus quisquam.

18 Et risit Daniel: & tenuit regem, ne ingrederetur intrò: & dixit, Ecce pauimentum, animaduerte cuius vestigia sint hæc.

19 Et dixit rex, Video vestigia virorum & mulierum, & infantium. Et iratus est rex.

20 Tunc apprehendit sacerdotes, & vxores & filios eorum: & ostenderunt ei abscondita ostiola per quæ ingrediebantur, & consumebant quæ erant super mensam.

21 Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in potestatem Danielis: qui subuertit eum, & templum eius.

22 Et erat draco magnus in loco illo, & colebant eum Babylonij.

23 Et dixit rex Danieli, Ecce nunc non poteris dicere, quia iste non sit Deus viuens: adora ergo eum.

I 24 Dixitque Daniel, Dominum Deum meum adoro: quia ipse est Deus viuens:

Deut. 5. d. 5. 25 "Tu autem rex da mihi potestatem, & interficiam draconem absque gladio & fuste. Et ait rex, Do tibi.

26 Tulit ergo Daniel picem, & adipem, & pilos, & coxit pariter: fecitque massas, & dedit in os draconis, & diruptus est draco.

Psal. 27 Et dixit": Ecce quem colebatis.

Quòd cùm audissent Babylonij, indignati sunt vehementer: & congregati aduersum regem, dixerunt, Iudæus factus est rex:

Bel destruxit, draconem interfecit, & sacerdotes occîdit.

28 Et dixerunt cùm venissent ad regem, Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te & domum tuam.

29 Vidit ergo rex quòd irruerent in eum ve- F
hementer: & necessitate compulsus tradidit eis Danielem.

30 Qui miserunt eum in lacum leonum, & erat ibi diebus sex.

31 Porrò in lacu erant leones septem, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oues: & tunc non data sunt eis, vt deuorarent Danielem.

32 Erat autem Habacuc propheta in Iudæa, & ipse coxerat pulmentum, & intriuerat panes in alueolo: & ibat in campum, vt ferret messoribus.

33 Dixitque angelus Domini ad Habacuc, Fer prandium quòd habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum.

34 Et dixit Habacuc, Domine, Babylonem non vidi, & lacum nescio.

35 Et apprehendit eum angelus Domini in *Ezech. 8.* vertice eius, & portauit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylonem super lacum in impetu spiritus sui.

36 Et clamauit Habacuc, dicens: Daniel*, tolle prandium quod misit tibi Deus. **seruе Dei.*

37 Et ait Daniel, Recordatus es enim mei G
Deus, & non dereliquisti "diligentes" te. *" quærentes t.*

38 Surgensque Daniel comêdit. Porrò angelus Domini restituit Habacuc confestim in loco suo.

39 Venit ergo rex die septimo vt lugeret Danielem: & venit ad lacum, & introspexit, ** in medio leonum.* & ecce Daniel sedens*.

40 Et exclamauit voce magna rex, dicens: Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum*. **de lacu leonum.*

41 Porrò illos qui perditionis eius causa fuerant, intromisit in lacum, & deuorati sunt in momento coram eo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

HIERONYMI IN DVO-
DECIM PROPHETAS PRÆ-
FATIO.

NON IDEM ORDO EST DVO-decim prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundum id quod ibi legitur, hîc quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioël planus in principijs: in fine obscurior. Et vsque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdram scribam, Legisque doctorem Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos ô Paula & Eustochium admonitas volo, vnum librum esse duodecim prophetarum: Et Osee synchronum Isaiæ: Malachiam verò Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo: sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos, prophetauerunt.

ALIVS PROLOGVS.

REGVLAE sunt hæ sub quibus significationibus nominum, ad quas tribus per prophetas sermo Domini dirigatur. Quotiescunque ad decem tribus tenditur propheta, sub his nominibus designantur, id est, Ephraim, Samaria, Israel, Ioseph, Iezrahel, Beth-el, Beth-auen, & interdum Iacob. Quando autem ad duas loquitur tribus, sub his nominibus sermo profertur: id est, Iuda, Ierusalem, Benjamin, domus Dauid: & interdum Iacob. Aliquoties Israel absque tribus duodecim refertur. Duplex est apud Hebræos sententia de his quatuor versibus, qui in capite sunt prætexti. Plerique enim dicunt quòd ab Esdra scriba in omnibus prophetis sic fuerit titulatum: vt præscripto vnius cuiusque nomine prophetiæ cuius sit sequens, noscatur. Ipse est autem Esdras qui vltimus Prophetarum Malachiæ nomine scribitur. Alij verò dicunt quòd ab ipsis prophetis, per spiritum sanctum, vt cætera, sunt conscripta.

PRAEFATIO IN OSEE
PROPHETAM.

TEMPORIBVS OZIAE, ET IOATHAM, Achaz, & Ezechiæ regum Iuda, & Ieroboam filij Ioas regis Israel, Osee filius Beeri, ad prophetiam dicendam, spiritu sancto repletus est. De memorato itaque numero regum, Achaz rex Iuda, & Ieroboam rex Israël, Dominum derelinquentes, vt historiæ regum & Paralipomenon indicant: etiam Israël idololatriæ crimen imperio ac potestate sua admittere coegerunt. Propter quod Deus ad Osee hæc locutus est, dicens: Accipe tibi vxorem fornicariam siue fornicationum: & fac tibi filios fornicationis. Fornicariam itaque, non elocati corporis meretricem, sed gentilem Deum ignorantem appellat: quæ Dei creatoris sui amore contempto, simulachrorum se subiecit desiderijs. Sed cùm Dei præcepto propheta in hac re paruisset, conceptum ex ea filium Iezrahel præcepit nominare: Deo pollicente, post breue tempus sanguinem Iezrahel in domo Iehu vindicare. cuius promissionis hæc causa est: Iehu per Elisæum in regem inuncto ad defendendum sanguinem Naboth ciuis Iezrahel (quæ tunc temporis metropolis erat) quem Iezabel Achab regis Israël vxor interemerat: sicut Regum historia exponit: in cuius gratiter iuxta diuinum præceptum vindicandi sanguinis causa, in omnium memorati domum desæuisset, hoc peracto Dominum derelinquens inuenitur, cuius pronepote Ieroboam (qui lectione euangelica reprehensus est) originis suæ facta imitante, ac contrà Dei præcepta & religionem cum populo Israel agente sanguinis Naboth qui in loco certè Iezrahel fuerat profusus, in domo Ieroboam tris memorati Ieroboam pro peccato redundaturus figuratur. Hinc factum est vt ira Dei in populo Israel per subsequentiationem prophetæ, processura diceretur. Domini autem Iudæ misericordia lectione comprehensa, eò hoc pertinere est, quia Ezechias rex Iuda filius Achaz, subiectas idolis quæ tam pater eius quàm cæteri reges consecrauerant, templum Dei purgasse & purificasse monstratur.

LIBER

CAPVT I.

Quo tempore Osee prophetauerit, qui iussus fornicariam accipere vxorem, duos filios vnamq; filiam ex ea generauit: quibus nomina iubetur imponere iuxta effectus, quos Dominus in populo suo decreuerat inducere: de gentium conuersione: & futuro eodem capite filiorum Iudæ & Israël.

1 VERBVM DOMINI QVOD FActum est ad Osee filium Beeri in diebus Oziæ, Ioatham, Achaz, Ezechiæ regum Iuda, & in diebus Ieroboam filij Ioas regis Israël.

2 Principium loquendi Domino in Osee: & dixit Dominus ad Osee, Vade sume tibi vxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur terra à Domino. 6.

3 Et abijt, & accepit Gomer filiam Debelaim. & concepit, & peperit ei filium.

4 Et dixit Dominus ad eum, Voca nomen eius Iezrahel: quoniam adhuc modicum, & visitabo sanguinem Iezrahel super domum Iehu, & quiescere faciam regnum domus Israël. B

5 Et in illa die conteram arcum Israël in valle Iezrahel.

6 Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei, Voca nomen eius Absque-misericordia: quia non addam vltrà misereri domui Israël, sed obliuione obliuiscar eorũ.

C 7 Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in Domino Deo suo: & non saluabo eos in arcu & gladio & in bello & in equis & in equitibus.

8 Et ablactauit eam quæ erat Absque-misericordia. Et concepit, & peperit filium.

9 Et dixit: Voca nomen eius, Non-populus meus, quia vos non populus meus, & ego non ero vester*.

10 Et erit numerus filiorum Israël quasi arena maris quæ sine mensura est, & non numerabitur. Et erit in loco vbi dicetur eis, Non populus meus vos: dicetur eis, Filij Dei viuentis. Rom. 9. f. 26.

11 Et congregabuntur filij Iuda, & filij Israël pariter: & ponent sibimet caput vnum, & ascendent de terra: quia magnus dies Iezrahel.

CAPVT II.

Minatur Dominus Israëli tanquam vxori adulteræ repudium, & sepit vias eius spinis, vt ad virum suum reuertatur: cumq; non aduertat à quo habeat

Universidad de Deusto
Biblioteca

bonorum abundãtiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectaretur: sicq; ipsum tandem ad se reducturum, magnaq; felicitate donaturum, & de gentium vocatione.

A 1 DIcite fratribus vestris, Populus meus: & sorori vestræ, Misericordiam consecuta.
2 Iudicate matrem vestram, iudicate: quoniam ipsa non vxor mea, & ego non vir eius. auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio uberum suorum.
3 Ne fortè expoliem eam nudã, & statuam eam secundũ diem natiuitatis suæ: & ponã eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inuiam, & interficiam eam siti.
4 Et filiorum illius nõ miserebor: quoniam
5 filij fornicationum sunt, ¶ quia fornicata est mater eorum, confusa est quæ concepit eos. quia dixit: Vadam post amatores meos qui dant panes mihi & aquas meas, lanam meam & linum meum, oleum meum, & potum meum.
6 Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet.
B 7 Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: & quæret eos, & non inueniet: & dicet: Vadam, & reuertar ad virum meum priorem: quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc.
8 Et hæc nescíuit quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui ei, & aurum quæ fecerunt Baal.
9 Idcirco conuertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam, & linum meum, quæ operiebant ignominiam eius.
10 Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius: & vir non eruet eam de
11 manu mea: ¶ & cessare faciam omne gaudium eius, solennitatem eius, neomeniam eius, sabbathum eius, & omnia festa tempora eius.
C 12 Et corrumpam vineã eius, & ficũ eius, de quibus dixit: Mercedes hæ meæ sunt, quas dederũt mihi amatores mei. & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri.
13 Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur inaure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliuiscebatur, dicit Dominus.
14 Propter hoc, ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem: & loquar ad cor eius.
15 Et dabo ei vinitores eius ex eodem loco, & vallem Achor ad aperiendam spem: & canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ de terra Aegypti.
16 Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me Vir meus, & non vocabit me vltrà Baálim.
17 Et auferam nomina Baálim de ore eius, & non recordabitur vltrà nominis eorum.
18 Et percutiam cum eis fœdus in die illa D cum bestia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terræ, & arcũ & gladium, & bellum conteram de terra: & dormire eos faciam fiducialiter.
19 Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia & in miserationibus.
20 Et sponsabo te mihi in fide: & scies quia ego Dominus.
21 Et erit in die illa, exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cælos, & illi exaudient terram.
22 Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum: & hæc exaudient Iezrahel.
23 Et seminabo eam mihi in terram, & misereberor eius quæ fuit Absque misericordia. & dicam non populo meo, Populus meus es tu: & ipse dicet: Deus meus es tu.

CAPVT III.

Rursum iubetur propheta dirigere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectet, quia filius Israël multis diebus sine rege & sacrificio sedentes, tandem ad Dominum dicit reuersuros.

ET dixit Dominus ad me, Adhuc vade, dilige mulierem dilectam amico & adul- A
teram, sicut diligit Dominus filios Israël, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & diligunt vinacia vuarum.
2 Et fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei.
3 Et dixi ad eã, Dies multos expectabis me, non fornicaberis, & non eris viro: sed & ego expectabo te. ¶ quia dies multos sedebunt filij Israël sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine teraphim, ¶ & post hæc reuertentur filij Israël, & quærent Dominum Deum suum, & Dauid regem suum: & pauebunt ad Dominum, & ad bonum eius nouissimo dierum.

CAPVT IIII.

Minatur terræ Israël, propter multa populi peccata, qui & scientiam repulit, & idololatria fuit deditus: dicit se relicturum Israëlin peccatis suis, cautos piens ne Iuda ipsum imitetur. Auditæ

AVdite verbum Domini filij Israël, quia iudicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra.
2 Maledictum & mendacium & homicidium & furtum & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.
3 Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cæli: sed & pisces maris congregabuntur.
4 Veruntamen vnusquisque non iudicet: & non arguatur vir: populus enim tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti.
5 Et corrues hodie, & corruet etiam propheta tecum nocte tacere feci matrem tuam.
6 Conticuit populus meus, eo quòd non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblita es legis Dei tui, obliuiscar filiorum tuorum & ego.
7 Secundum multitudinem eorum sic peccauerunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo.
8 Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatẽ eorum subleuabunt animas eorum.
9 Et erit sicut populus, sic sacerdos: & visitabo super eum vias eius, & cogitationes eius reddam ei.
10 Et comedent, & nõ saturabuntur: fornicati sunt, & non cessauerunt: quoniam Domi
C num dereliquerunt in non custodiendo.
11 Fornicatio & vinum, & ebrietas auferunt cor.
12 Populus meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annuntiauit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo.
13 Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiama: subtus quercum & populum & terebinthum, quia bona erat vmbra eius: ideo fornicabuntur filiæ vestræ, & sponsæ vestræ adulteræ erunt.
14 Non visitabo super filias vestras cùm fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras cùm adulterauerint: quoniam ipsi cum meretricibus conuersabantur, & cum effœminatis sacrificabant, & populus non intelligens vapulabit.
15 Si fornicaris tu Israël, non delinquat saltem Iuda: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Beth-auen, neque iuraueritis, Viuit Dominus.
16 Quoniam sicut vacca lasciuiens declinauit Israël: nunc pascet eos Dominus quasi agnum in latitudine.
17 Particeps idolorũ Ephraim, dimitte eum.
18 Separatum est conuiuium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores eius.
19 Ligauit eum spiritus in alis suis, & confundentur à sacrificijs suis.

CAPVT V.

Minatur Dominus se puniturum Israel propter peccata sua, similiter & Iudam: nec proderit humanum auxilium, cùm Dominus eis aduersetur.

AVdite hoc sacerdotes, & attendite do- 1 A
mus Israël, & domus regis auscultate: quia vobis iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & * rete expansum *sicut
super Thabor.
2 Et victimas declinastis in profundum: & ego eruditor omnium eorum.
3 Ego scio Ephraim, & Israël non est absconditus à me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israël.
4 Non dabunt cogitationes suas vt reuer- B
tantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognouerunt.
5 Et respondebit arrogantia Israël in facie eius: & Israël & Ephraim ruent in iniquitate sua. ruet etiam Iudas cum eis.
6 In gregibus suis & in armentis suis vadent ad quærendum Dominum, & non inuenient: ablatus est ab eis.
7 In Dominum præuaricati sunt, quia filios C
alienos genuerunt: nũc deuorabit eos mensis cum partibus suis.
8 Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: vlulate in Beth-auen, post tergum tuum Ben-iamin.
9 Ephraim in desolatione erit in die correptionis: in tribubus Israël ostendit fidem.
10 Facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminum: super eos effundam quasi aquam iram meam.
11 Calumniam patiens est Ephraim, fractus iudicio: quoniam cœpit abire post sordes.
12 Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo domui Iuda.
13 Et vidit Ephraim languorem suum, & Iu- D
das vinculum suum: & abijt Ephraim ad Assur, & misit ad regem Vltorem: & ipse non poterit sanare vos, nec soluere poterit à vobis vinculum.
14 Quoniam ego quasi leæna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Iuda, ego ego capiam & vadã: tollam, & non est qui eruat.

15 Vadens reuertar ad locum meum: donec deficiatis, & quæratis faciem meam.

CAPVT VI.

Reuersi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt: expostulat Dominus cùm Israël & Iuda quòd neque beneficijs neque prophetarum comminationibus ab idololatria aliisq; iniquitatibus sint reuocati: cùm præferat misericordiam sacrificio.

A 1 IN tribulatione sua manè consurgent ad me,
2 Venite, & reuertamur ad Dominum: ¶ quia ipse cepit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos.

1.Cor.15.d.3. d.4. 3 Viuificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos, & viuemus in cõspectu eius.
B Sciemus, sequemurq;, vt cognoscamus Dominum: quasi diluculum præparatus est egressus eius, & veniet quasi imber nobis temporaneus & serotinus terræ.

4 Quid faciam tibi Ephráim, quid faciam tibi Iuda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros manè pertransiens.

C 5 Propter hoc dolaui in prophetis, *occidi eos in verbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredientur.
*& 6 Quia misericordiam volui, & non sacrificium: & scientiam Dei plus quàm holocausta.

1.Reg.15.e.22. Matt.9.b.13. 12. d.7. Eccl.4.d.17. 7 Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi præuaricati sunt in me.

8 Galaad ciuitas operantium idôlum, supplantata sanguine.

D 9 Et quasi fauces virorum latronum, particeps sacerdotum, in via interficientiũ pergentes de Sichen: quia scelus operati sunt.

10 In domo Israël vidi horrendum: ibi fornicationes Ephráim: cõtaminatus est Israël.

11 Sed & Iuda pone messem tibi, cùm conuertero captiuitatem populi mei.

CAPVT VII.

Cùm sanaturus esset Dominus Israël, obstiterunt iniquitates eorum: cõsentientes enim regum suorum malitiæ, omnes in idololatriam vehementer exarserunt: Dominoq; relicto, cõuersi ad Aegypti auxilium translati sunt in Assyrios.

A 1 CVm sanare vellem Israël, reuelata est iniquitas Ephráim & malitia Samariæ, quia operati sunt mendacium: & fur ingressus est spolians, latrunculus foris.

2 Et ne fortè dicant in cordibus suis omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circundederunt eos adinuentiones suæ, coram facie mea factæ sunt.

3 In malitia sua lætificauerunt regem: & in mendacijs suis principes.

4 Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente: quieuit paululum ciuitas à commistione fermenti, donec fermentaretur totum. B

5 /Dies' regis nostri cœperunt principes furere à vino: extendit manum suam cum illusoribus. */Dies.*

6 Quia applicauerunt quasi clibanum cor suum, cùm insidiaretur eis: tota nocte dormiuit coquens eos, manè ipse succensus quasi ignis flammæ.

7 Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & deuorauerunt iudices suos: omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.

8 Ephráim in populis ipse commiscebatur: Ephráim factus est subcineritius panis, qui C non reuersatur.

9 Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit.

10 Et humiliabitur superbia Israël in facie eius: nec reuersi sunt ad Dominum Deum suum, & non quæsierunt eum in omnibus his.

11 Et factus est Ephráim quasi columba seducta, nõ habens cor: Aegyptum inuocabant, ad Assyrios abierunt.

12 Et cùm profecti fuerint, expandam super eos rete meum: quasi volucrem cæli deducam eos, cædam eos secundum auditionem cœtus eorum. D

13 Væ eis, quoniam recesserunt à me: vastabuntur quia præuaricati sunt in me: & ego redemi eos, & ipsi locuti sunt contra me mendacia.

14 Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed vlulabant in cubilibus suis: super triticũ & vinum ruminabant, recesserunt à me.

15 Et ego erudiui eos, & confortaui brachia eorum: & in me cogitauerunt malitiam.

16 Reuersi sunt, vt essent absque iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, à furore linguæ suæ. Ista subsannatio eorum in terra Aegypti.

CAPVT VIII.

Samariam prædicit cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam: nec ipsorum hostiæ suscipientur: ciuitates autem Iuda etiam concremabuntur.

IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum Domini: pro eo quòd transgressi sunt 1 A fœdus meum, & legem meam præuaricati sunt.

Me

2 Me /inuocabunt' Deus meus, cognouimus te Israël. */inuocabunt*

3 Proiecit Israël bonum, inimicus persequetur eum.

4 Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui: argentum suum, & aurum suum fecerunt sibi idóla, vt interirent: ¶ proiectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eos. vsquequo non poterunt emundari?

5 Quia ex Israël & ipse est: artifex fecit illum, & non est Deus: quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariæ.

7 Quia ventum seminabunt, & turbinem metent: culmus stans non est in eo, germen non faciet farinam. quod & si fecerit, alieni comedent eam.

8 Deuoratus est Israël: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.

9 Quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephráim munera dederunt amatoribus:

10 Sed & cum mercede conduxerint nationes, nunc cõgregabo eos: & quiescent paulisper ab onere regis & principum.

a Quia multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum: factæ sunt ei aræ in delictum.

11 Scribam ei multiplices leges meas quæ velut alienę computatæ sunt.

b Hostias offerent, immolabunt carnes, & comedent, & Dominus non suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum, ipsi in Aegyptum conuertentur.

14 Et oblitus est Israël factoris sui, & ædificauit delubra: & Iudas multiplicauit vrbes munitas, & mittam ignem in ciuitates eius, & deuorabit ædes illius.

CAPVT IX.

Dominus in populum Israël famem & captiuitatem propter ipsius peccata immittet, nec grata ipsi erunt eorum sacrificia: & quia in peccatis perseuerant, perpetuò electi à Domino permanebunt, vagi inter nationes.

NOli lætari Israël, noli exultare sicut populi: quia fornicatus es à Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici.

2 Area & torcular non pascet eos, & vinum mentietur eis.

3 Non habitabunt in terra Domini: reuersus est Ephráim in Aegyptum, & in Assyrijs pollutum comédit.

4 Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: sacrificia eorum quasi panis luctus omnes qui comedent eum contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipsorum, non intrabit in domum Domini.

5 Quid facietis in die solenni, in die festiuitatis Domini?

6 Ecce enim profecti sunt à vastitate: Aegyptus cõgregabit eos, Memphis sepelient eos: desiderabile argentum eorum vrtica hæreditabit, lappa in tabernaculis eorum. B

7 Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: sciat Israël stultum prophetam, insanum virum spiritualem propter multitudinem iniquitatis tuæ & /multitudo' amentiæ. */multitudinem.*

8 Speculator Ephráim cum Deo meo: propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias eius, insania in domo Dei eius.

9 Profundè peccauerunt, sicut in diebus Gaba: recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum. *Iudic.19.f.23. 1.Reg.8. 4.Reg.9.*

10 Quasi vuas in deserto inueni Israël: quasi prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi patres eorum: ipsi autem intrauerunt ad Beel-phegor, & abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt. C

11 Ephráim quasi auis volauit, gloria eorum à partu & ab vtero, & à conceptu.

12 Quòd & si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed & væ eis, cùm recessero ab eis.

13 Ephráim (vt vidi) Tyrus erat fundata in pulchritudine: & Ephráim educet ad interfectorem filios suos. D

14 Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, & hubera arentia.

15 Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos: propter malitiam adinuẽtionum eorum de domo mea eijciam eos: non addam vt diligam eos, omnes principes eorum recedentes.

16 Percussus est Ephráim, radix eorum exiccata est, fructum nequaquam facient: Quòd & si genuerint, interficiam amantissima vteri eorum. Abijciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

CAPVT X.

Propter idololatriam Israël traditur Assyrijs: & quum à Domino reuocati ad iustitiam, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

VItis frondosa Israël, fructus adæquatus est 1 A ei: secundum multitudinem fructus sui multiplicauit altaria, iuxta hubertatẽ terræ suæ exuberauit simulachris.

2 Diuisum est cor eorum, nunc interibunt:

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum.

3 Quia nunc dicent, Non est rex nobis: non enim timemus Dominum: & rex quid faciet nobis?

4 Loquimini verba visionis inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri.

B 5 Vaccas Beth-auen coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit super eum populus eius, & ærditui eius super eum exultauerunt in gloria eius, quia migrauit ab eo.

6 Siquidem & ipse in Assur delatus est, munus regi Vltori: confusio Ephraim capiet, & confundetur Israël in voluntate sua.

7 Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquæ.

8 Et disperdentur excelsa idóli, peccatum Israël: lappa & tribulus ascendet super aras eorum: & dicent montibus, Operite nos: & collibus, Cadite super nos.

Isa. 2. d. 19. Apo. 6. b. 16. 9. b. 6.

C 9 Ex diebus Gabaa peccauit Israël, ibi steterunt: non comprehendet eos in Gabaa prælium super filios iniquitatis.

Luc. 23. d. 30. Iudic. 10. b. 6. 19. f. 23.

10 Iuxta desiderium meum corripiam eos: congregabũtur super eos populi, cùm corripientur propter duas iniquitates suas.

11 Ephraim vitula docta diligere triturам, & ego transiui super pulchritudinem colli eius: ascẽdam super Ephraim, arabit Iudas, confringet sibi sulcos Iacob.

Iere. 4. a. 3. ℣ in veritate iustitiam 14.

12 Seminate vobis ℣ in iustitia' & metite in ore misericordiæ, innouate vobis nouale: tempus autem requirendi Dominum, cùm venerit qui docebit vos iustitiam.

13 Arastis impietatẽ, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacij: quia confisus es in vijs tuis, * in multitudine fortiũ tuorũ.

** &*

14 Consurget tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuę vastabuntur sicut vastatus est Salmana à domo eius qui ℣ vindicauit Baal in die prælij, matre super filios allisa.

Iudic. 8. c. 11. ℣ iudicauit

15 Sic fecit vobis Beth-el, à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

CAPVT XI.

Beneficijs ostendit Dominus se diligere populum Israël: sed propter illius scelera tradidit eum Assyrijs: attamen propter suam misericordiam reducet eos: vt in terra sua seruiant Domino, vnà cum Gentibus ad Deum conuersis.

A 1 SIcut mane transit, pertrãsijt rex Israël. Quia puer Israël, & dilexi eum: & ex Aegypto vocaui filium meum.

Matt. 2. c. 15.

2 Vocauerunt eos, sic abierũt à facie eorum: Baalim immolabant, & simulachris sacrificabant.

3 Et ego quasi nutritius Ephraim, portabam eos in brachijs meis: & nescierunt quòd curarem eos.

4 In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum: & declinaui ad eum vt vesceretur.

5 Non reuertetur in terram Aegypti, & Assur ipse rex eius: quoniam noluerunt conuerti.

6 Cœpit gladius in ciuitatibus eius, & consumet electos eius, & comedet capita eorum.

7 Et populus meus pendebit ad reditum meum: iugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur.

8 Quomodo dabo te Ephraim, protegam te C Israël? quomodo dabo te sicut Adama, ponam te vt Seboim? Conuersum est in me cor meum, pariter conturbata est pœnitudo mea.

9 Non faciam furorem iræ meæ: non conuertar vt disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, & non homo: in medio tui sanctus, & non ingrediar ciuitatem. D

10 Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet: quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris.

11 Et auolabunt quasi auis ex Aegypto, & quasi columba de terra Assyriorum: & collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.

12 Circundedit me in ℣ negatione' Ephraim, & in dolo domus Israël: Iudas autem testis ℣ fidelis, descendit cum Deo & cum sanctis ℣ fidelis'.

℣ in negatione 14. ℣ fidelis 15.

CAPVT XII.

Vanè fidit Israël in Aegypto, vt ab Assur liberetur: sed tam ipsi quàm Iuda reddet Dominus iuxta merita ipsorum qui immemores beneficiorum Iacob Patriarchæ præstitorum, declinauerunt in auaritiam: quibus tamen pacem offert carpens postremum idololatriam Galaad.

EPhraim pascit ventum, & sequitur æstum: tota die mendacium & vastitatem multiplicat: & fœdus cum Assyrijs iniit, & oleum in Aegyptum ferebat.

2 Iudicium ergo Domini cum Iuda, & visitatio super Iacob: iuxta vias eius, & iuxta adinuentiones eius reddet ei.

3 In vtero supplantauit fratrem suum: & in fortitudine sua directus est cum angelo.

4 Et inualuit ad angelum & confortatus est: fleuit, & rogauit eum: in Beth-el inuenit eum, & ibi locutus est nobiscum.

5 Et Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale eius.

Et tu

4 Et tu ad* Deum tuum conuertêris: misericordiam & iudicium custodi, & spera in Deo tuo semper.

7 Chanaan in manu eius statera dolosa, calumniam dilexit.

8 Et dixit Ephraim, Veruntamen diues effectus sum, inueni idólum mihi: omnes labores mei non inuenient mihi iniquitatem quam peccaui.

9 Et ego Dominus Deus tuus ex terra Aegypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festiuitatis.

10 Et locutus super prophetas, & ego visionem multiplicaui, & in manu prophetarum assimulatus sum.

11 Si in Galaad idólum, ℣ tamen' frustra erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorum quasi acerui super sulcos agri.

℣ 12 Fugit Iacob in regionem Syriæ, & seruiuit Israël in vxorẽ, & in vxorem ℣ seruiuit'.

℣ 9 In propheta autem eduxit Dominus Israël de Aegypto: & in propheta seruatus est.

14 Ad iracundiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis eius super eum veniet, & opprobrium eius restituet ei Dominus suus.

CAPVT XIII.

Abominationes Israël ostendit, propter quas ipsi minatur excidium: Dominus dicit se solum esse Deum, & liberatorem, arguens Israël ingratitudinis de beneficijs in deserto acceptis, grauemq; ob id vindictã denuncio morte & inferno.

LOquente Ephraim, horror inuasit Israël: & deliquit in Baal, & mortuus est.

2 Et nunc addiderunt ad peccandum: fecerunt sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est. his ipsi dicunt, Immolate homines vitulos adorantes.

3 Idcirco erunt quasi nubes matutina, & sicut ros matutinus præteriens, sicut puluis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fumario.

4 Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Aegypti: & Deum absque me nescies, & saluator non est præter me.

5 Ego cognoui te in deserto, in terra solitudinis.

6 Iuxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt: & eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei:

7 Et ego ero eis quasi leæna, sicut pardus in via Assyriorum.

8 Occurram eis quasi vrsa raptis catulis, & dirumpam interiora iecoris eorum, & consumã eos ibi quasi leo, bestia agri scinder eos.

9 Perditio tua Israël: tantummodo in me auxilium tuum.

10 Vbi est rex tuus: maximè nunc saluet te in C omnibus vrbibus tuis: & iudices tui, de quibus dixisti, Da mihi regem & principes.

1. Reg. 8. a. 5.

11 Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.

12 Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius.

13 Dolores parturientis venient ei, ipse filius non sapiens, nunc enim non stabit in contritione filiorum.

14 De manu mortis liberabo eos, de morte D redimam eos: ero mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne, consolatio abscondita est ab oculis meis.

1. Cor. 15. g. 54. Heb. 2. d. 14.

15 Quia ipse inter fratres diuidet: & adducet vrentem ventum Dominus de deserto ascendentem: & siccabit venas eius, & desolabit fontem eius, & ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

Ezc. 19. d. 12.

CAPVT XIIII.

Perditionem annuntiat Israëli propter ipsius peccata: reuocat tamen ad se, & conuersis plurima bona promittit.

PEreat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitauit Deum suum: in gladio pereant paruuli eorum, elidantur, & fœtę eius discindantur. 1 A

2 Conuertere Israël ad Dominum Deum tuum: quoniam corruisti in iniquitate tua.

Ioël 2. c. 12. Zach. 1. b. 4.

3 Tollite vobiscum verba, & conuertimini ad Dominum, & dicite ei, Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum: & reddemus vitulos labiorum nostrorum.

4 Assur non saluabit nos, super equum non B ascendemus: nec dicemus vltrà, Dij nostri opera manuum nostrarum: quia eius qui in te est, misereberis pupilli.

5 Sanabo contritiones eorũ, diligã eos spontaneè: quia auersus est furor meus ab eis.

6 Ero quasi ros ℣ Israël, germinabit' sicut lilium, & erumpet radix eius vt Libani. C

℣ & Israel germinabit 9.

7 Ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius: & odor eius vt Libani.

8 Conuertentur sedentes in vmbra eius: viuent tritico, & germinabunt quasi vinea: memoriale eius sicut vinum Libani.

9 Ephraim quid mihi vltrà idóla? ego exaudiam, & dirigam eum ego vt abietem virentem: ex me fructus tuus inuentus est. D

10 Quis sapiens, & intelliget ista? intelligẽs, & sciet hæc? quia rectæ viæ Domini, & iusti ambulabunt in eis: preuaricatores verò corruent in eis.

PROLO-

Universidad de Deusto
Biblioteca

PROPHETIA

PROLOGVS IN IOEL PROPHETIAM.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Ioël.

SANCTVS Ioël apud Hebræos post Osee ponitur. Et sicut ibi sub nomine Ephraim, ad decem tribus confertur vaticinium, quæ vel Samaria, vel Israël sæpe memorantur: sic in hoc propheta omne quod dicitur, ad tribum Iuda & ad Ierusalem pertinere credendum est: & nullam omnino Israëlu, id est, decem tribuum, in hoc fieri mentionem. Tempora quoque quibus prophetauit, eadem debemus accipere quæ in Osee legimus, In diebus Oziæ, Ioatham, & Achaz, & Ezechiæ regum Iuda, & in diebus Ieroboam filij Ioas regis Israël. Porrò factum esse sermonem Domini, ad meritum eius refertur cui fit, non ad conditionem illius qui fieri dicitur, vt alibi legimus, Dominus factus est mihi in salutem. Auditus autem in scripturis sanctis, non est iste qui ad aures sonat, sed qui in corde percipitur: iuxta illud quod Dominus loquitur in Euangelio, Qui habet aures audiendi, audiat. Quod autem dicitur Hebraicè HAAZINV, Græcè, ἐνωτίσασθε, Latinè sonat, auribus percipite: propriè non aure, sed corde percipitur. Qui sensu sancto & cælestes, audiunt spiritualiter: qui autem habitant in terra, appellanturque terreni, auribus percipiunt. Vtcunque autem hæc duo verba iuncta ponuntur: non ad simplicem tantum verborum sonum, sed ad reconditam eorumque dictorum intelligentiam pertinere intelligendum est. In Genesi Lamech loquitur ad vxores suas Ada & Sella. *Audite verba mea vxores Lamech, auribus percipite sermones meos: quia virum occidi in vulnus meum: & iuuenem in liuorem meum: Et Isaias, Audite cæli, & auribus percipe terra.*

*

PROPHETIA IOEL.

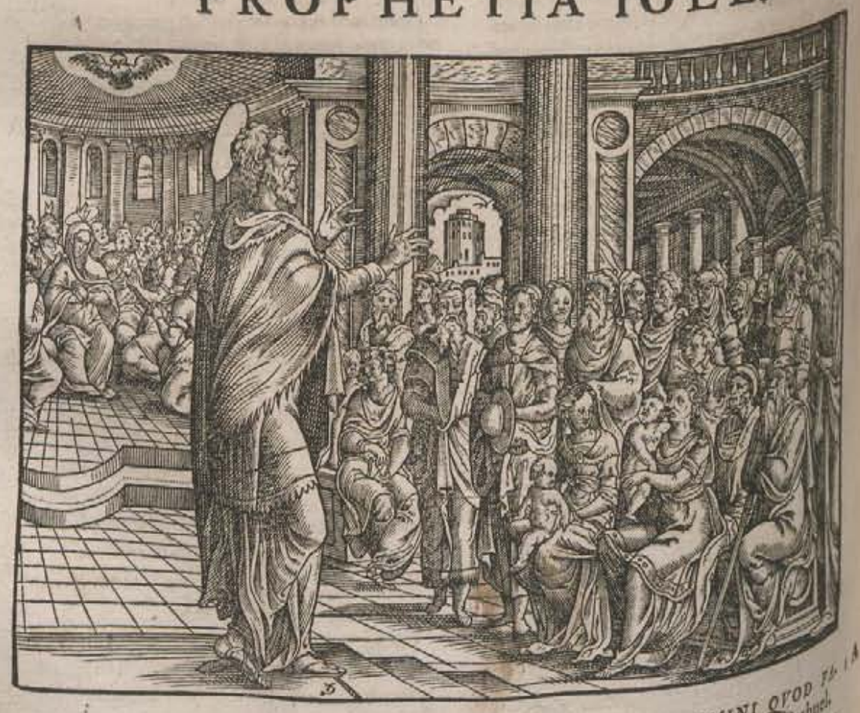

CAPVT I.

Ioël parabola proposita de eruca, locusta, brucho, & rubigine, quatuor plagas contra Iudam vaticinando, hortatur omnes & potissimum sacerdotes ad planctum, ieiunium, & orationem, plangens & ipsę vastitatem terræ suæ.

VERBVM DOMINI QVOD factum est ad Ioel filium Pathuel.

2 Audite hoc senes, & auribus percipite omnes habitatores terræ: si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum?

3 Super hoc filijs vestris narrate, & filij vestri filijs suis, & filij eorum generationi alteræ.

4 Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo.

5 Expergiscimini ebrij, & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam perijt ab ore vestro.

6 Gens enim ascendit super terram meam, fortis & innumerabilis: dentes eius vt dentes leonis: & molares eius vt catuli leonis.

7 Posuit vineam meam in desertum, & ficum meam decorticauit: nudans spoliauit eam & proiecit, albi facti sunt rami eius.

8 Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ.

9 Perijt sacrificium & libatio de domo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Domini.

10 Depopulata est regio, luxit humus: quoniam deuastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum.

11 Confusi sunt agricolæ, vlulauerunt vinitores super frumento, & hordeo, quia perijt messis agri.

12 Vinea confusa est, & ficus elanguit: malogranatum, & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium à filijs hominum.

13 Accingite vos, & plangite sacerdotes, vlulate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interijt de domo Dei vestri sacrificium & libatio.

14 Sanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate senes, omnes habitatores terræ in domum * Dei vestri: & clamate ad Dominum.

15 A, a, a, dies: quia prope est dies Domini, & quasi vastitas à potente veniet.

16 Nunquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, lætitia & exultatio?

17 Computruerunt iumenta in stercore suo: demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apotheæ: quoniam confusum est triticum.

18 Quid ingemuit animal, mugierunt greges armentij? Quia non est pascua eis: sed & greges pecorum disperierunt.

19 Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis.

20 Sed & bestiæ agri quasi area sitiens imbrem suspexerunt ad te: quoniam exiccati

sunt fontes aquarum, & ignis deuorauit speciosa deserti.

CAPVT II.

Propheta Iudæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quàm terribilis erit ipsis dies illa: quapropter ad pœnitentiam eos hortatur: & conuersis magnam pollicetur Dominus prosperitatem, seq; daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum & terribilem, eritq; saluus omnis qui inuocauerit nomen Domini.

1 CAnite tuba in Sion, vlulate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia 2 prope est ¶ dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi mane expansum super montes populus multus & fortis: similis ei non fuit à principio, & post eum non erit vsque in annos generationis & generationis. A

3 Ante faciem eius ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum.

4 Quasi aspectus equorum, aspectus eorum: & quasi equites sic current.

5 Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flammæ ignis deuorantis stipulam, velut populus fortis præparatus ad prælium.

6 A facie eius cruciabuntur populi: omnes vultus redigentur in ollam. B

7 Sicut fortes current: quasi viri bellatores ascendent murum: viri in vijs suis gradientur, & non declinabunt à semitis suis.

8 * Vnusquisque fratrem suum non coartabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed & per fenestras cadent, & non demolientur.

9 Vrbem ingredientur, in muro current, domos conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur. *Esa.13.b.10. Ezech.32.b.7. Inf.3.c.15. Mat.24.c.25.*

10 A facie eius contremuit terra, moti sunt cæli: sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. C *Mar.13.c.20 Luc.21.c.25.*

11 Et Dominus dedit vocē suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & facientia verbum eius. magnus enim dies Domini, & terribilis valde: & quis sustinebit eum? *Isa.13.a.6.b.9. Iere.30.a.7. Amos 5.c.15. Soph.1.d.15.*

12 Nunc ergo dicit Dominus, Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu & in planctu.

13 Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrū: quia benignus & misericors est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal. 85. a. 5. Ion. 4. a. 2. Ion. 3. d. 9.

eſt, patiens & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia.

14 Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat*, & relinquat poſt ſe benedictionem, ſacrificium & libamen Domino Deo ℣ noſtro?

15 Canite tuba in Sion, ſanctificate ieiunium, vocate cœtum.

Supr. 1. c. 14.

16 Congregate populum, ſanctificate eccleſiam, coadunate ſenes: congregate paruulos, & ſugentes hubera: egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo.

D

17 Inter veſtibulum & altare plorabunt ſacerdotes miniſtri Domini, & dicent, Parce Domine, parce populo tuo: & ne des hæreditatem tuam in opprobriũ, vt dominentur eis nationes. quare dicunt in populis, Vbi eſt Deus eorum?

18 Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo.

E 19 Et reſpondit Dominus, & dixit populo ſuo, Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini ℣ eis ℣: & non dabo vos vltrà opprobrium in Gentibus.

℣ eo 12.

20 Et eum qui ab Aquilone eſt, procul faciã à vobis: & expellam eum in terram inuiam & deſertam, faciem eius contra mare orientale, & extremum eius ad mare nouiſſimum: & aſcendet fœtor eius, & aſcendet putredo eius, quia ſuperbè egit.

21 Noli timere terra, exulta & lætare: quoniã magnificauit Dominus vt faceret.

22 Nolite timere animalia regionis: quia germinauerunt ſpecioſa deſerti, quia lignum attulit fructum ſuum, ficus & vinea dederunt virtutem ſuam.

F 23 Et filij Sion exultate, & lætamini in Domino Deo veſtro: quia dedit vobis doctorem iuſtitiæ, & deſcendere faciet ad vos imbrem matutinum & ſerotinum ſicut in principio.

24 Et implebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo.

25 Et reddam vobis annos quos comedit locuſta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna, quam miſi in vos.

26 Et comedetis veſcentes, & ſaturabimini: & laudabitis nomen Domini Dei veſtri, qui fecit mirabilia vobiſcum, & non confundetur populus meus in ſempiternum.

G 27 Et ſcietis quia in medio Iſraël ego ſum: & ego Dominus Deus veſter, & non eſt amplius: & non confundetur populus meus in æternum.

Iſa. 44. a. 3. Act. 2. c. 17.

28 Et erit poſt hęc: effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem: & prophetabunt filij veſtri & filiæ veſtræ: ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri viſiones videbunt.

29 Sed & ſuper ſeruos meos & ancillas in diebus illis effundam ſpiritum meum.

30 Et dabo prodigia in cælo, & in terra, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

31 Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem: antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.

32 Et erit: omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit: quia in monte Sion, & in Ieruſalem erit ſaluatio, ſicut dixit Dominus, & in reſiduis quos Dominus vocauerit.

CAPVT III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum ſuum afflixerũt: ſeq; omnes in valle Ioſaphat iudicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Iudæa in æternum inhabitabitur ſanguine ipſius emundato.

QVia ecce in diebus illis in tempore illo cùm conuertero captiuitatem Iuda & Ieruſalem.

2 Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Ioſaphat: & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, & hæreditate mea Iſraël, quos diſperſerunt in nationibus, & terram meam diuiſerunt.

3 Et ſuper populum meum miſerunt ſortem: & poſuerunt puerum in proſtibulo, & puellam vendiderunt pro vino vt biberent.

4 Verum quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis terminus Palæſthinorum? numquid vltionem vos redditis mihi? & ſi vltciſcimini vos contra me, cito velociter reddam vicißitudinẽ vobis ſuper caput veſtrum.

5 Argentum enim meum & aurum tulistis, & deſiderabilia mea & pulcherrima intuliſtis in delubra veſtra.

6 Et filios Iuda, & filios Ieruſalem vendidiſtis filijs Græcorum, vt longè facerętis eos de finibus ſuis.

7 Ecce ego ſuſcitabo eos de loco in quo venditiſtis eos: & conuertam retributionem veſtram in caput veſtrum.

8 Et vendam filios veſtros & filias veſtras in manibus filiorum Iuda, & vænundabunt eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus locutus eſt.

9 Clamate hoc in Gentibus, ſanctificate bellum, ſuſcitate robuſtos: accedant, aſcendant omnes viri bellatores.

Conuo-

10 Concidite aratra veſtra in gladios, & ligones veſtros in lanceas. Infirmus dicat, Quia fortis ego ſum.

11 Erumpite, & venite omnes gentes de circuitu, & congregamini: ibi occumbere faciet Dominus robuſtos tuos.

12 Conſurgant, & aſcendant gentes in vallem Ioſaphat: quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes gentes in circuitu.

13 Mittite falces, quoniam maturauit meſſis: venite, & deſcendite, quia plenum eſt torcular, exhuberant torcularia: quia multiplicata eſt malitia eorum.

14 Populi populi in valle concißionis: quia iuxta eſt dies Domini in valle concißionis.

15 Sol & luna obtenebrati ſunt: & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.

16 Et Dominus de Sion rugiet, & de Ieruſalem dabit vocem ſuam: & mouebuntur cę-

li & terra, & Dominus ſpes populi ſui & fortitudo filiorum Iſraël.

17 Et ſcietis quia ego Dominus Deus veſter habitans in Sion in monte ſancto meo: & erit Ieruſalem ſancta, & alieni nõ tranſibunt per eam amplius. D

18 Et erit in die illa: ſtillabuut montes dulcedinem, & colles fluent lacte: & per omnes riuos Iuda ibunt aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem ſpinarum. *Amos 9. d.*

19 Aegyptus in deſolationẽ erit, & Idumæa in deſertum perditionis: pro eo quòd iniquè egerint in filios Iuda, & effuderint ſanguinem innocentem in terra ſua.

20 Et Iudæa in æternum habitabitur, & Ieruſalem in generationem & generationem.

21 Et mundabo ſanguinem eorum, quem non mundaueram: & Dominus commorabitur in Sion.

PRAEFATIO IN AMOS PROPHETIAM.

OZIAS REX CVM DEI RELIGIONEM ſolicitè æmularetur: nimio religionis amore prouocatus, contra præceptum legis Moſi arrepto thuribulo (vt in hiſtoriæ libri ſecundi Paralipoménon oſtenditur) ſacerdotale officium præſumere conatus eſt. Ob eam rem terræmotum in templo Dei exortum conſtat, cuius etiam Zachariæ propheta meminit. Ante hunc itaque terræmotum Amos propheta temporibus prædicti regis, & temporibus Ieroboam filij Ioas regis Iſraël: in eas gentes quæ lectione comprehenſa ſunt aram Dei ob eas cauſas quas memorauit, effuturam denuntiat. Et quia idem propheta in ſequentibus, ſuper tribus impietatibus & ſuper quatuor non conuertam eum, tertiò peccatorum indulgentiam Deum dare poſſe ſignificat: quem quartò eadem peccata admittentibus, nec pœnitentiam, nec indulgentiam daturum annuntiat. Nam per ignis ſimilitudinem, quem in prædictas gentes committendum prædixit: grauem atque irreuocabilem Dei iram ad euerſionem earundem ciuitatum proceſſuram volunt demonſtrare.

ALIA PRÆFATIO.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Amos.

HIC Amos propheta & paſtor qui ſequitur Ioëlem, & eſt tertius duodecim prophetarum, non fuit pater Iſaiæ prophetæ: quamquam & ille propheta extiterit. Namalijs literis ille, alijs iſte apud Hebræos ſcribitur: quæ differentia literarum apud Latinos non habetur: & ille fortis vel robuſtus, hic verò populus auulſus interpretatur, quia loquitur contra decem tribus, quæ per idololatriam à cultu Dei, & a regno Dauid erant auulſæ. Fuit autem cognatio eius ex oppido Thecue, quod ſex milliaribus diſtat à Bethlehem: curã gerens pecorum in latitudine camporum qui ſunt proximi oppido Thecue, in quibus humo arida atque arenoſa nihil omnino frugum gignitur, ſed huberrimis paſcuis abundant: & ideo cuncta ſunt plena paſtoribus, & ſterilitas terræ cõpenſatur pecorum multitudine. Ex hoc numero paſtorum fuit Amos, imperitus ſermone, ſed non ſcientia. Prophetauit autem eiſdem temporibus quibus Ioël, Nahum, Ionas, Oſee, Iſaias. Sed aliquantulum exorſus eſt prophetare antequam Iſaias. Maximè autem contra decem tribus locutus eſt: pauca de duabus interſerens. Hunc ablatum de numero paſtorum miſit Dominus, vt in Samaria prophetaret: quem Amaſias ſacerdos frequenter plagis afflixit: tandem filius eius Ozias vecte per tempora tranſfixit. Poſt hæc ſemiuiuus in terram ſuam euectus, poſt aliquot dies dolore vulneris expirauit: ſepultuſq; eſt cum patribus ſuis.

*

Universidad de Deusto
Biblioteca

PROPHETIA AMOS.

CAPVT I.

Tempus prophetiæ Amos, vltio Domini in Damascum, Philisthæos, Tyrum, Idumæam & filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non conuertet.

A 1 VERBA AMOS, QVI FVIT IN pastoralibus Thecue: quæ vidit super Israël in diebus Oziæ regis Iuda, & in diebus Ieroboam filij Ioas regis Israël, ante duos annos terræmotus.

pastoribus 4.

Zach. 14. b. 5. Iere. 25. f. 30. Ioël 3. c. 16.

2 Et dixit, Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam: & luxerunt speciosa pastorum, & exiccatus est vertex Carmeli.

3 Hæc dicit Dominus, Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum: eo quòd triturauerint in plaustris ferreis Galaad.

4 Et mittam ignem in domum Azaël, & deuorabit domos Ben-adad.

5 Et conteram vectem Damasci: & disperdam habitatorem de campo idóli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syriæ Cyrenen, dicit Dominus.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazæ, & super quatuor non conuertam eum: eo quòd transtulerint captiuitatem

eam 2.

perfectam, vt cõcluderent eam in Idumea.

7 Et mittam ignem in murum Gazæ, & deuorabit ædes eius.

8 Et disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone: & conuertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philisthinorum, dicit Dominus Deus.

C 9 Hæc dicit Dominus, Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non conuertam eum: eo quòd concluserint captiuitatem perfectam in Idumæa, & non sint recordati fœderis fratrum.

10 Et mittam ignem in murum Tyri, & deuorabit ædes eius.

11 Hęc dicit Dominus, Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non conuertam eum: eo quòd persecutus sit in gladio fratrem suum, & violauerit misericordiam eius, & tenuerit vltrà furorem suum, & indignationẽ suam seruauerit vsque in finem.

12 Mittam ignem in Theman, & deuorabit ædes Bosræ.

13 Hęc dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorũ Ammon, & super quatuor non conuertam eum: eo quòd dissecuerit prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum.

14 Et succendam ignem in muro Rabba: & deuora-

uorabit ædes eius: cum clangore in die belli, & in turbine in die commotionis.

15 Et ibit Melchom in captiuitatem ipse, & principes eius simul, dicit Dominus.

CAPVT II.

Vltio Domini in Moab, Iudam & Israëlem: hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficijs semper fuerunt ingrati, Deique legem abiecerunt.

1 HAec dicit Dominus, Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor non conuertam eum: eo quòd incenderit ossa regis Idumææ vsq; ad cinerem.

2 Et mittam ignem in Moab, & deuorabit ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ: ¶ & disperdam iudicẽ de medio eius, & omnes principes eius interficiam cum eo, dicit Dominus.

4 Hæc dicit Dominus, Super tribus sceleribus Iuda, & super quatuor non conuertam eum: eo quòd abiecerit legem Domini, & mandata eius non custodierit. deceperunt enim eos idóla sua, post quæ abierant patres eorum.

5 Et mittam ignem in Iudam, & deuorabit ædes Ierusalem.

6 Hæc dicit Dominus, Super tribus sceleribus Israël, & super quatuor non conuertam eum: pro eo quòd vendiderit pro argento iustum, & pauperem pro calceamentis.

7 Qui conterunt super puluerem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant: & filius ac pater eius ierunt ad puellã, vt violarent nomen sanctum meum.

8 Et super vestimentis pignoratis accubuerunt iuxta omne altare: & vinum damnatorum bibebant in domo dei sui.

9 Ego autem exterminaui Amorrhæum à facie eorum: cuius altitudo, cedrorum altitudo eius, & fortis ipse quasi quercus: & contrui fructum eius désuper, & radices eius subter.

10 Ego sum qui ascendere vos feci de terra Aegypti: & duxi vos in deserto quadraginta annis, vt possideretis terram Amorrhæi.

11 Et suscitaui de filijs vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris Nazaræos. nunquid non ita est filij Israël, dicit Dominus?

12 Et propinabatis Nazaræis vinũ: & prophetis mandabatis, dicentes, Ne prophetetis.

13 Ecce ego stridebo *subter* vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno.

14 Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non sal-

15 uabit animam suam: ¶ & tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit ani-

16 mã suam: ¶ & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

CAPVT III.

Domum Israël populum olim vnicè electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit seruandos in superuenturæ afflictione, quam ipsis comminatur.

1 AVdite verbum quod locutus est Dominus super vos, filij Israël: super omnem cognationem quam eduxi de terra Aegypti, dicens, ¶ Tantummodo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras.

A

2 Nunquid ambulabunt duo pariter, nisi cõuenerit eis?

4 Nunquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? nunquid dabit catulus leonis vocẽ de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit?

5 ¶ nunquid cadet auis in laqueum terræ, absque aucupe? nunquid auferetur laqueus de terra, antequam quid ceperit?

6 Si clanget tuba in ciuitate, & populus non expauescet? si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit?

B

7 Quia non faciet Dominus Deus verbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas.

8 Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit?

9 Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ-Aegypti, & dicite, Congregamini super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetralibus eius.

10 Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem, & rapinas in ædibus suis.

C

11 Propterea hæc dicit Dominus Deus, Tribulabitur & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ.

12 Hæc dicit Dominus, Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremũ auriculę: sic eruentur filij Israël qui habitant in Samaria, in plaga lectuli, & *in Damasco* grabáto.

in Damasco grabati 9.

13 Audite & contestamini in domo Iacob, dicit Dominus Deus exercituum: ¶ quia in

14 die cùm visitare cœpero præuaricationes Israël, super eũ visitabo & super altaria Beth-el: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram.

D

Universidad de Deusto
Biblioteca

15 Et percutiam domum hyemalē cum domo æstiua: & peribunt domus eburneæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

CAPVT IIII.

Inuehitur sub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipsorum substantias idololatriam: & quia filij Israel variis flagellis a peccatis suis reuocari non potuerunt, minatur eis Dominus similia his: quæ prius passi fuerant: hortando vt ad Deum omnipotentem conuertantur.

A 1 AVdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ estis in monte Samarię: quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dominis vestris: Afferte, & bibemus.

2 Iurauit Dominus Deus in sancto suo, quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis feruentibus.

3 Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & proijciemini in Armon, dicit Dominus.

4 Venite ad Beth-el, & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicate præuaricationem: & offerte manè victimas vestras, tribus diebus decimas vestras.

B 5 Et sacrificate de fermentato laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annuntiate: sic ènim voluistis filij Israël, dicit Dominus Deus.

6 Vnde & ego dedi vobis stuporem dentiū in cunctis vrbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris: & non estis reuersi ad me, dicit Dominus.

7 Ego quoq; prohibui à vobis imbrem, cùm adhuc tres menses superessent vsq; ad messem: & plui super vnam ciuitatem, & super alteram ciuitatem non plui: pars vna cōpluta est, & pars super quam non plui, aruit.

C 8 Et venerunt duę & tres ciuitates ad vnam ciuitatem vt biberent aquam, & non sunt satiatæ: & non rediistis ad me, dicit Dominus.

Aggæ. 2. c. 18. 9 Percussi vos in vento vrente & in aurugine, multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum, oliueta vestra & ficeta vestra comēdit eruca: & non rediistis ad me, dicit Dominus.

10 Misi in vos mortem in via Aegypti, percussi in gladio iuuenes vestros, vsq; ad captiuitatem equorum vestrorum: & ascendere feci putredinem castrorum vestrorū in nares vestras: & non rediistis ad me, dicit Dominus.

D

Gen. 19. c. 24. 11 Subuerti vos, sicut subuertit Deus Sodomam & Gomorrham, & facti estis quasi turris raptus ab incendio: & non rediistis ad me, dicit Dominus.

12 Quapropter hæc faciam tibi Israël: postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israël.

13 Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsa terræ: Dominus Deus exercituum nomen eius.

CAPVT V.

Luget casum Israelis propheta, reuocans eos ad quærendum Dominum: vt ita possint euadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas vlcisci eius erit: odit Dominus festiuitates ac sacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captiuitatem.

AVdite verbū istud quod ego leuo super vos, planctum. Domus Israël ¶ cecidit, & 2 nō adijciet vt resurgat. Virgo Israel proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam.

3 Quia hæc dicit Dominus Deus, Vrbs de qua egrediebantur mille, relinquentur centum, & de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Israël.

4 Quia hæc dicit Dominus domui Israël, Quærite me, & viuetis.

5 Et nolite quærere Beth-el, & in Galgalam nolite intrare, & in Ber-sabee non transibitis: quia Galgala captiua ducetur, & Beth-el erit inutilis.

6 Quærite Dominū, & viuite: ne forte comburatur vt ignis domus Ioseph, & deuorabit, & non erit qui extinguat Beth-el.

7 Qui conuertitis in absynthium iudicium, & iustitiam in terra relinquitis.

8 Facientē Arcturum, & Orionem, & cōuertentem in mane tenebras, & diem in noctem mutantem: qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ: Dominus nomen est eius.

9 Qui subridet vastitatem super robustum, & depopulationem super potentem affert.

10 Odio habuerunt corripientem in porta, & loquentem perfectè abominati sunt.

11 Ideirco, pro eo quòd diripiebatis pauperem, & prędam electam tollebatis ab eo, ædificabitis domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum.

12 Quia cognoui multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes iusti accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta.

13 Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.

14 Quærite bonum, & non malum, vt viuatis: &

erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis.

15 Odite malū, & diligite bonū, & constituite in porta iudicium: si fortè misereatur Dominus Deus exercituum reliquijs Ioseph.

16 Propterea hęc dicit Dominus Deus exercituū dominator, In omnibus platéis planctus: & in cunctis quæ foris sunt, dicetur væ væ: & vocabunt agricolam ad luctum: & ad planctum eos qui sciunt plangere.

E 17 Et in omnibus ⁄ vineis' erit planctus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus.

18 Væ desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ, & nō lux.

19 Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrsus: & ingrediatur domum, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber.

F 20 Nunquid non tenebræ dies Domini, & non lux: & caligo, & non splendor in ea?

21 Odi, & proieci festiuitates vestras: & non capiam odorem cœtuum vestrorum.

22 Quòd si obtuleritis mihi holocautomata, & munera vestra, nō suscipiam: & vota pinguium vestrorum non respiciam.

23 Aufer à me tumultum carminum tuorū: & canticalyræ tuæ non audiam.

24 Et reuelabitur quasi aqua iudicium, & iustitia quasi torrens fortis.

25 Nunquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israël?

26 Et portastis tabernaculum Moloch * vestro, & imaginem idolorum vestrorum, sydus Dei vestri, quæ fecistis vobis.

27 Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus, Deus exercituum nomen eius.

CAPVT VI.

Comminatur Dominus superbis, & in delicijs agentibus exitium, ac transmigrationem, vnà cum reliquo populo Israël: cuius detestatur superbiam.

A 1 VAe qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorū, ingredientes pompaticè domum Israël.

2 Transite in Chalanne, & videte, & ite inde in Emath magnam: & descēdite in Geth Palæsthinorum, & ad optima quęque regna horum: si latior terminus eorum termino vestro est.

B 3 Qui separati estis in diem malum: & appropinquatis solio iniquitatis.

4 Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti.

5 Qui canitis ad vocem psalterij: sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici.

6 Bibentes vinum in phialis & optimo vnguento deliburi: & nihil patiebantur super contritione Ioseph.

7 Quapropter nūc migrabūt in capite transmigrantiū: & auferetur factio lasciuientiū.

8 Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum, Detestor ego C superbiam Iacob, & domos eius odi, & tradam ciuitatem cum habitatoribus suis. *Iere. 51. b. 14.*

9 Quòd si reliqui fuerint decem viri in domo vna: & ipsi morientur.

10 Et tollet eum propinquus suus, & comburet eum, vt efferat ossa de domo: & dicet ei qui in penetralib⁹ domus est, Nunquid adhuc est penes te?

11 Et respondebit, Finis est. Et dicet ei, Tace, & non recorderis nominis Domini.

12 Quia ecce Dominus mandauit, & percutiet domum maiorem ruinis, & domum minorem scissionibus.

13 Nunquid currere queunt in petris equi, D aut arari potest in bubalis, quoniam conuertistis in amaritudinē iudicium, & fructum iustitiæ in absynthium?

14 Qui lætamini in nihili: qui dicitis, Nunquid non in fortitudine nostra absumpsimus nobis cornua?

15 Ecce enim suscitabo super vos domus Israël, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: & conterent vos ab introitu Emath, vsque ad torrentem deserti.

CAPVT VII.

Deprecatur propheta pœnas quas videt imminere, & Dominus comminatur captiuitatem quam Amos parabola trullæ cementarij vaticinatur, aduersante licet Amasia sacerdote Beth-el: qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos, vt eat prophetatum in terram Iuda: sed ostendit se factum à Domino prophetam vt super Israël prophetaret, qui & Amasiæ & Israeli vaticinatur afflictiones.

HAec ostendit mihi Dominus Deus: & ecce fictor locustæ in principio germinantium serotini imbris, & ecce serotinus post 1 A ⁄ tonsorem gregis'. ≠ *tonsionem regis 2.*

2 Et factum est: cùm consummasset comedere herbam terræ, dixi, Domine Deus propitiº esto obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est?

3 Misertus est Dominus super hoc: Nō erit, dicit Dominus Deus.

4 Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat iudicium ad ignem Dominus Deus, & deuorauit abyssum multam, & comedit simul partem.

B 5 Et dixi, Domine Deus, quiesce obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est?

6 Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dicit Dominus Deus.

7 Hæc ostendit mihi Dominus*: & ecce Dominus stans super murum litum, & in manu eius trulla cæmentarij. *Deus.

8 Et dixit Dominus ad me, Quid tu vides Amos? Et dixi, Trullam cæmentarij. Et dixit Dominus, Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israël: non adijciam vltrà superinducere eum.

C 9 Et demolientur excelsa idóli, & sanctificationes Israël desolabuntur: & cõsurgam super domum Ieroboam in gladio.

10 Et misit Amasias sacerdos Beth-el ad Ieroboam regẽ Israël, dicens, Rebellauit contra te Amos in medio domus Israël: nõ poterit terra sustinere vniuersos sermones eius.

11 Hæc enim dicit Amos, In gladio morietur Ieroboam, & Israël captiuus migrabit de terra sua.

12 Et dixit Amasias ad Amos, Qui vides, gradere, fuge in terram Iuda: & comede ibi panem, & prophetabis ibi.

13 Et in Beth-el non adijcies vltrà vt prophetes: quia sanctificatio regis est, & domus regni est.

D 14 Respondítq; Amos, & dixit ad Amasiam, Non sum propheta, & non sum filius prophetæ: sed armentarius ego sum vellicãs sycomoros.

15 Et tulit me Dominus cùm sequerer gregem, & dixit Dominus ad me, Vade, propheta ad populum meum Israël.

16 Et nunc audi verbum Domini, Tu dicis, Non prophetabis super Israel, & non stillabis super domum idóli.

17 Propter hoc hæc dicit Dominus, Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Israël captiuus migrabit de terra sua.

CAPVT VIII.

Amos sub parabola vncini pomorum prophetat finem imminere regni Israël, propter pauperum oppressiones: acerbitatem verò imminentis calamitatis explicat, ac festinitates eorum dicit in luctũ conuertendas, famemq; verbi Dei futuram denuntiat.

HAec ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vncinus pomorum. A

2 Et dixit, Quid tu vides Amos? Et dixi, Vncinum pomorũ. Et dixit Dominus ad me, Venit finis super populum meum Israël: nõ adijciam vltra vt pertranseam eum.

3 Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco proijcietur silentium.

4 Audite hoc qui conteritis pauperem, & B deficere facitis egenos terræ, ¶ dicentes, dicentes, Quando transibit* mensis', & vænundabimus merces: & sabbathum, & aperiemus frumentum: vt imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas, ¶ Vt possideamus in argento egenos & pauperes, pro calceamẽtis, & quisquillias frumenti vendamus? *Deus.

7 Iurauit Dominus in* superbia', Iacob, Si oblitus fuero vsque ad finem omnia opera eorum. *Gloria

8 Nunquid super isto non commouebitur terra, & lugebit omnis habitator eius: & ascendet quasi fluuius vniuersus, & ejicietur, & defluet quasi riuus Aegypti?

9 Et erit in die illa, dicit Dominus* occidet C sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis. ¶ & conuertam festiuitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum: & inducam super omne dorsum vestrum saccum, & super omne caput caluitium: & ponam eam quasi luctum vnigeniti, & nouissima eius quasi diem amarum. *Deus.

11 Ecce, dies veniunt, dicit Dominus, & emittam famem in terram: nõ famem panis, nequem sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. D

12 Et commouebuntur à Mari vsque ad mare, & ab Aquilone vsque ad Orientem: circuibunt quærentes verbum Domini, & non inuenient.

13 In die illa deficient virgines pulchræ, & adolescentes in siti.

14 Qui iurant in delicto Samariæ, & dicunt Viuit Deus tuus Dan: & viuit via Ber-sabee, & cadent, & non resurgent vltrà.

CAPVT IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic vt nulli pateat effugium. postea tamen suscitabit tabernaculum Dauid, & filiorum Israel captiuitatem conuertet, cum magna ipsorum fœlicitate.

VIdi Dominum stantem super altare: & A dixit, Percute cardinem, & commouean tur superliminaria: auaritia enim in capite omnium

omnium, & nouissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga* eis: fugient', & non saluabitur ex eis qui fugerit. *Gloria

2 Si descenderint vsque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint vsque in cælum, inde detraham eos.

3 Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutãs auferam eos: & si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mãdabo serpenti & mordebit eos.

4 Et si abierint in captiuitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: & ponam oculos meos super eos in malum, & non in bonum.

5 Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, & tabescet: & lugebunt omnes habitantes in ea: & ascendet sicut riuus omnis, & defluet sicut fluuius Aegypti.

6 Qui ædificat in cælo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundauit: qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen eius.

7 Nunquid non vt filij Aethiopum vos estis mihi, filij Israël, ait Dominus? nunquid non Israël ascendere feci de Terra-Aegypti: & Palæsthinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene.

C 8 Ecce oculi Domini Dei super regnũ peccans, & conteram illud à facie terræ: verumtamen conterens nõ conteram domum Iacob, dicit Dominus.

9 Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Israël, sicut concutitur in cribro: & non cadet lapillus super terram.

10 In gladio morientur omnes peccatores populi mei: qui dicunt, Non appropinquabit, & non veniet super nos malum.

11 In die illa suscitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit: & reædificabo aperturas murorum eius, & ea quæ corruerant instaurabo: & reædificabo eum sicut in diebus antiquis. *Actor. 15. c. 18.*

12 Vt possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eo quòd inuocatũ sit nomen meũ super eos: dicit Dominus faciens hæc.

13 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & cõ- D prehendet arator messorem, & calcator vuæ mittentem semen: & stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt. *Ioel 3. d. 18.*

14 Et conuertam captiuitatem populi mei Israël: & ædificabunt ciuitates desertas, & inhabitabunt, & plantabunt vineas, & bibent vinum earum: & facient hortos, & comedent fructus eorum.

15 Et plantabo eos super humum suam: & nõ euellam eos vltrà de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.

PROLOGVS IN ABDIAE PROPHETIAM.

IACOB patriarcha habuit fratrem Esau: qui ob coctionem rufam, propter quam vendidit primogenita, Edom Hebræa lingua appellatus est, quod latinè rufus dicitur. Is odio commotus interimere conatus est. Qua de causa omnes qui populum Israël, id est, filios patriarchæ Iacob prædicti Esau idumæi imitati persecuti sunt, Esau & Edom appellati sunt: & quia populus Israël de captiuitate Chaldæorũ per Cyrum regem Persarum nutu Dei reuocatus in Ierusalem ad alios regno grauiter afflictus atque oppressus est, ideo hoc nomen Dei in dignatione, sed sua virtute populum superatum est, per denuntiationem Abdiæ prophetæ increpatur, quòd insuper, quod more Esau, prædictum populum persecutum gloriabatur, de quo regno olim per Dauid in Psalmo centesimo sexto dictũ est, Memorare Domine filiorum Idum in die Ierusalem. Nam reliqua lectione comprehensa, futurum in Gentes iudicium ob causas lectione comprehensas: regnumq; Dei in populo Israël significatur. Hebræi hunc aiunt esse, qui sub rege Samariæ Achab, & impijssima Iezabel, pauit centum prophetas in speculibus, qui non curauerunt genu ante Baal: & de septem millibus erat, quos Elias arguitur ignorasse. Sepulchrum quoq; eius vsq; hodie cum mausoleo Elisæi prophetæ & Baptistæ Ioannis, in Sebaste veneratione habetur, quæ olim Samaria dicebatur. Hanc Herodes rex Iudææ, Antipatri filius, in honorem Augusti Cæsaris Græco nomine vocauit Augustam. Hic igitur quia centum prophetas pauerat, accepit gratiam prophetalem: & de duce exercitus sit dux Ecclesiæ. Tunc in Samaria paruum gregem pauerat: nunc in toto orbe Christi pascit ecclesias. & μαρτυρῶ & sicut in Actis Apostolorũ Stephanus martyrio coronatus: ita & hic seruus appellatus est Domini.

PROPHETIA ABDIAE.

CAPVT I.

Vaticinatur exitium aduersus Idumæos, qui affligebant ac subsannabant filios Israël: qui tamen reducti dominium accipient in eos, qui ipsos afflixerant.

A 1 VISIO ABDIAE. HAEC DICIT Dominus Deus ad Edom, Auditum audiuimus à Domino, & legatum ad Gentes misit, Surgite, & consurgamus aduersus eum in prælium.

Iere.49.6.14. 2 Ecce paruulum dedi te in Gentibus: contemptibilis tu es valde.

3 Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarũ, exaltãtem solium tuum: qui dicis in corde tuo, Quis detrahet me in terram?

4 Si exaltatus fueris vt aquila, & si inter sydera posueris nidum tuum: inde detrahã te, dicit Dominus.

5 Si fures introissent ad te, si latrones pernoctem: quomodo conticuisses? nónne furarentur sufficientia sibi? si vindemiatores introissent ad te, nunquid saltem racemum reliquissent tibi?

6 Quomodo scrutati sunt Esau: inuestigauerunt abscondita eius?

C 7 Vsque ad terminum emiserunt te omnes viri fœderis tui: illuserunt tibi: inualuerunt aduersum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: nõ est prudentia in eo.

Isa.29.0.14. 8 Nunquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de Idumæa, & prudentiam de monte Esau?

9 Et timebunt fortes tui à Meridie, vt intereat vir de monte Esau.

D 10 Propter interfectionem, & propter iniquitatem in fratrem tuum Iacob, operiet te confusio, & peribis in æternum.

Gene.27.g.42

11 In die cum stares aduersus eum, quando capiebant alieni exercitum eius, & extraneí ingrediebantur portas eius, & super Ierusalem mittebant sortem: tu quoque eras quasi vnus ex eis.

12 Et nõ despicies in die fratris tui, in die peregrinationis eius: & non lætaberis super filios Iuda, in die perditionis eorum: & non magnificabis os tuum in die angustiæ.

13 Neque ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum: neque despicies & tu in malis eius in die vastitatis illius: & non extendes manum tuam in substantiam eius in die vastitatis illius.

14 Neque stabis in exitibus, vt interficias eos qui fugerint: & non concludes reliquos eius in die tribulationis.

15 Quoniam iuxta est dies Domini super omnes gentes: sicut feci, fiet tibi: retributionem tuam conuertet in caput tuum.

Abd. 16 Quomodo enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes gentes iugiter: & bibent & absorbebunt, & erunt quasi non sint.

17 Et in monte Sion erit saluatio, & erit sanctus: & possidebit domus Iacob eos qui se possederant.

18 Et erit domus Iacob ignis, & domus Ioseph flamma, & domus Esau stipula: & succendentur in eis, & deuorabunt eos: & non erunt reliquiæ domus Esau, quia Dominus locutus est.

19 Et hæreditabunt hi qui ad Austrum sunt, montem Esau, & qui in campestribus Philisthijm: & possidebunt regionem Ephraim, & regionem Samariæ: & Ben-iamin possidebit Galaad. G

20 Et transmigratio exercitus huius filiorum Israël, omnia * Chananæorum vsque ad Sareptam: & transmigratio Ierusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit ciuitates Austri. *loca

21 Et ascendent saluatores in montem Sion iudicare montem Esau: & erit Domino regnum.

PROLOGVS IN PROPHETIAM IONÆ.

Ex proœmio commentariorum Hieronymi in Ionam.

IONAM sanctum Hebræi affirmant filium fuisse mulieris viduæ Sareptanæ, quã Elias propheta mortuũ suscitauit: unde postea dicente ad eum, Nunc cognoui quia vir Dei es tu, & verbum Dei in ore tuo veritas est. Ob hanc causam ipsum puerum sic vocauit Amathi. Amathi enim in nostra lingua veritatem sonat. Et ex eo quod verum Elias locutus est: ille qui suscitatus est, filius esse dicitur veritatis. Ideo de veritate columba nascitur: quia Ionas columbam sonat. In condemnationem autem Israël Ionas ad gentes mittitur: quod Niniue agente pœnitentiam, illi in malitia perseuerant. Temporibus quippe Ieroboam filij Ioas regis Israel, qui Deo derelicto, cum populo suo in Samaria idola sacrificabat, Ionam prophetam fuisse quartus liber Regum indicat. Is cum prophetia illuminante peccatores ciuitatis Niniue Dei misericordiam consecuturos videret: ne falsa prædicare videretur, ad denuntiandum interitum eiusdem ciuitatis ire nolebat. Nam sicut Deus ad Abraham de impietate Sodomorum & Gomorrhæorum locutus est, Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum peruenit ad me: Ita & de Niniue dicitur, Eo quod ascenderit clamor malitiæ eius ad Deum. Et quia sententia Dei de Sodomis falla, minime reuocata est: ita & Ionas aduersum Niniuen prolatam sententiam reuocari nolebat: diuinæ dispensationis ignarus, qui salutem hominum ad se conuertentium magis vult, quàm interitum. Hoc illi acciderat, quod & sancto Elisæo, qui filium Sunamitidis mulieris, mortuum ignorauit. Ideo à conspectu Dei fugere se Ionas putabat, humanum aliquid passus, dicente Dauid. Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam?

IONAE PROPHETIA.

CAPVT I.

Ionas à Domino missus, vt in Niniue prædicaret, namque fugit in Tharsis à facie Domini, quo immittente in nauim tempestatem, iactisq; sortibus, deprehenso Ionas in mare mittitur, cessatq; tempestas.

A 1 ET FACTVM EST VERBVM Domini ad Ionam filium Amathi, dicens, ¶ Surge, & vade in Niniuen ciuitatem grandem, & prædica in ea: quia ascendit malitia eius coram me.

3 Et surrexit Ionas, vt fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Ioppen, & inuenit nauem euntem in Tharsis: & dedit naulum eius, & descendit in eam, vt iret cum eis in Tharsis à facie Domini.

4 Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri.

5 Et timuerunt nautæ, & clamauerunt viri ad Deum suum: & miserunt vasa quæ erant in naui in mare, vt alleuiaretur ab eis: & Ionas descendit ad interiora nauis, & dormiebat sopore graui. B

6 Et accessit ad eum gubernator, & dixit ei, Quid tu sopore deprimeris? surge inuoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, & non pereamus.

7 Et dixit vir ad collegam suum, Venite, & mittamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit sors super Ionam.

Et

8 Et dixerunt ad eum, Indica nobis: cuius causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua? & quo vadis? vel ex quo populo es tu?

9 Et dixit ad eos, Hebræus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit mare & aridam.

C 10 Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum, Quid hoc fecisti? Cognouerunt enim viri quòd à facie Domini fugeret: quia indicauerat eis.

Quæsumus Domine, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem: quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti.

15 Et tulerunt Ionam, & miserunt in mare: & stetit mare à feruore suo.

16 Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolauerunt hostias Domino, & vouerunt vota.

CAPVT II.

Ionas à ceto quem Dominus præparauerat absorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cumq; de ventre eius oraſſet Dominum, ipsius iussu in aridam euomitur.

A 1 ET præparauit Dominus piscem grandem vt deglutiret Ionam: & erat Ionas in ventre piscis tribus diebus & tribus noctibus.

Matt.12.c.40. 16.a.4. Luc 11.d.30. 1 Cor.15.a.4.

2 Et orauit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre piscis.

Psal.3.a.5.17. a.7.117.a.5.119 a.1.

3 ¶ Et dixit:

Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me: de ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam.

4 Et proiecisti me in profundum in corde maris, & flumen circundedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt.

B 5 Et ego dixi, Abiectus sum à conspectu oculorum tuorum: veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum.

C 6 Circundederunt me aquæ vsque ad animam, abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum.

7 Ad extrema montium descendi, terræ vectes conclusérunt me in æternum: & sublenabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

8 Cùm angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: vt veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

9 Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt.

10 Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quęcunq; vouì, reddam pro salute Domino.

11 Et dixit Dominus pisci: & euomuit Ionam in aridam.

CAP. III.

Rursum missus Ionas ad Niniuitas prædicat ciuitatis subuersionem, illis autem ad Deum conuersis, & magna pœnitentiæ signa ostendentibus, parcit Dominus ciuitati.

1 ET factum est verbum Domini ad Ionam
2 secundò, dicens, ¶ Surge, & vade in Niniuen ciuitatem magnam: & prædica in ea prædicationem quam ego loquor ad te.

3 Et surrexit Ionas & abijt in Niniuen iuxta verbum Domini: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum.

B 4 Et cœpit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnius: & clamauit, & dixit, Adhuc quadraginta dies, & Ninue subuertetur.

5 Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum: & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorem.

C 6 Et peruenit verbum ad regem Niniue: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentũ suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.

7 Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius: dicens: Homines, & iumenti, & boues, & pecora nõ gustent quicquam nec pascantur, & aquam non bibant.

8 Et operiantur saccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: & conuertatur vir à via sua mala & ab iniquitate quæ est in manibus eorum.

9 Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus: & reuertatur à furore iræ suæ, & non perimus.

10 Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

CAPVT IIII.

Afflictus Ionas quia vaticanium suum aduersus Niniuen videbat non impleri, mortem optat: verùm à Domino corripitur, qui iniustam ipsius indignationem conuincit, quod putaret se rectè dolere de arefacta hœdera, & tamen noluerit Dominum parcere Niniue ciuitati maximæ, in qua erant plus quàm 120000. eorum, qui non peccauerant.

ET afflictus est Ionas afflictione magna, & 1 A
iratus est: ¶ & orauit ad Dominum, & dixit, Obsecro Domine, nunquid non hoc est
2 verbum meum, cùm adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupaui vt fugerem in Tharsis. scio enim quia tu Deus clemens & misericors es, patiens & multę miserationis, & ignoscens super malitia. *Psal.85.a.5. Ioel 2.c.13.*

3 Et nunc Domine, tolle quæso animam B
meã à me, quia melior est mihi mors quàm vita.

4 Et dixit Dominus, Putásne bene irasceris tu?

5 Et egressus est Ionas de ciuitate, & sedit contra Orientem ciuitatis: & fecit sibimet vmbraculum ibi, & sedebat subter illud in vmbra, donec videret quid accideret ciuitati.

6 Et præparauit Dominus Deus hederam, & ascendit super caput Ionæ, vt esset vmbra super caput eius, & protegeret eum, laborauerat enim: & lætatus est Ionas super hedera, lætitia magna.

7 Et parauit Deus vermem ascensu diluculi G
in crastinum: & percussit hederatæ & exaruit.

8 Et cùm ortus fuisset sol, præcepit Dominus vento calido & vrenti: & percussit sol super caput Ionæ, & æstuabat. & petiuit animæ suæ vt moreretur, & dixit, Melius est mihi mori quàm viuere.

9 Et dixit Dominus ad Ionam, Putásne bene irasceris tu super hederam? Et dixit, Bene irascor ego vsque ad mortem.

10 Et dixit Dominus, Tu doles super hede- D
ram, in qua non laborasti, neque fecisti vt cresceret, quæ sub vna nocte nata est, & sub vna nocte perijt.

11 Et ego nõ parcam Niniue ciuitati magnę, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & iumenta multa?

PRO-

Universidad de Deusto
Biblioteca

PROLOGVS IN MICHAEAE PROPHETIAM.

TEMPORIBVS Ioatham, & Achaz, & Ezechiæ regum Iuda, Michæam prophetam ad hanc prophetiam Spiritu sancto repletum fuisse, lectio ipsa demonstrat. Sed de supradicto numero regum, Ioatham & Ezechiam Deo ob religionem placuisse, historia libri quarti Regum, & secundi Paralipomenon indicat. Achaz verò relicto Deo idola Samariæ, quibus etiam filios suos in sacrificium igni concremandos obtulerat, coluisse constat. Quam ob rem, Deus Samariam, quæ reges Israel & Iuda muneratorum simulachrorum superstitione fefellerat, arripere indignationem suam in eam processuram communatur. Populo etiam Israel prænaricatori, & principibus eius, eundem populum fallaci suasione ad colenda idola impulerant, verbis insequentibus, captiuitatem & interitum assuturam denuntiat.

MICHAEAE PROPHETIA.

CAPVT I.

Quo tempore Michæas prophetauerit, comminatur Samariæ & Ierusalem exitium & captiuitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit propheta & ad planctum prouocat.

A 1 VERBVM DOMINI QVOD factum est ad Michæam Morasthiten, in diebus Ioathã, Achaz & Ezechiæ regum Iuda: quod vidit super Samariam & Ierusalem.

Deut. 32. a. 1. Isa 1. a. 2. Isa. 26. d. 21.

2 Audite populi omnes: & attendat terra & plenitudo eius: & sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo.

3 Quia ecce Dominus egredietur de loco suo: & descendet, & calcabit super excelsa terræ.

4 Et consumentur montes subtus eum: & valles scindentur sicut cera à facie ignis, & sicut aquæ, quæ decurrunt in præceps.

5 In scelere Iacob omne istud, & in peccatis domus Israël. quod scelus Iacob? nónne Samaria? & quæ excelsa Iudæ? nónne Ierusalem? ¶ & ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cum plantatur vineæ: & detraham in vallem lapides eius, & fundamenta eius reuelabo.

6 Et omnia sculptilia eius concidentur, & omnes mercedes eius comburentur igne, & omnia idola eius ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & vsque ad mercedem meretricis reuertentur.

Super

1 Super hoc plangam, & vlulabo: vadam spoliatus & nudus: faciam planctum velut draconum, & luctum quasi struthionum.

C 9 Quia desperata est plaga eius, quia venit vsque ad Iudam, tetigit portam populi mei vsque ad Ierusalem.

10 In Geth nolite annuntiare, lachrymis ne ploretis: in domo Pulueris puluere vos conspergite.

11 Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia: non est egressa, quæ habitat In exitu: planctum Domus vicinæ accipiet ex vobis, quæ stetit sibimet.

D 12 Quia infirmata est in bonum, quæ habitat in amaritudinibus: quia descendit malum à Domino in portam Ierusalem.

13 Tumultus quadrigæ stuporis habitãti Lachis, principium peccati est filiæ Sion, quia in te inuenta sunt scelera Israël.

14 Propterea dabit emissarios super hæreditatem Geth: domos Mendacij in deceptionem regibus Israël.

15 Adhuc hæredem adducam tibi, quæ habitat in Maresa: vsq; ad Odollam veniet gloria Israël.

16 Decaluare, & tondere super filios deliciarum tuarum: dilata caluitium tuum sicut aquila: quoniam captiui ducti sunt ex te.

CAPVT II.

Propheta populi sui multiplicem iniustitiam, aliaq; peccata arcessens, prædicit vindictam & captiuitatem ipsi imminere: & ob id lugens, reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

A 1 VAE qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum.

2 Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum & domum eius, virum & hæreditatem eius.

3 Idcirco hæc dicit Dominus, Ecce ego cogito super familiam istam malum: vnde nõ auferetis colla vestra, & non ambulabitis

B 4 superbi; quoniam tempus pessimum est. In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suauitate, dicentium, Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet à me, cùm reuertatur, qui regiones nostras diuidat?

Hebr. 5 Propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in cœtu Domini*.

6 Ne loquamini loquentes, Non stillabit super istos, non comprehendet confusio.

7 Dicit domus Iacob, Nunquid abbreuiatus est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes eius? Nónne verba mea bona sunt cum eo qui rectè graditur?

8 Et e contrario populus meus in aduersariũ C consurrexit: desuper tunicam pallium sustulistis: & eos qui transibant simpliciter, conuertistis in bellum.

9 Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum: à paruulis earum tulistis laudem meam in perpetuum.

10 Surgite, & ite, quia non habetis hîc requiem: propter immunditiam eius corrumpetur putredine pessima.

11 Vtinam non essem vir habens spiritum, & mendacium potius loquerer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: & erit super quem stillatur populus iste.

12 Congregatione congregabo Iacob totum D te: in vnum conducam reliquias Israël, pariter ponam illum quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularum, tumultuabuntur à multitudine hominum.

13 Ascendet enim pandens iter ante eos: diuident, & transibunt portam, & ingredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

CAPVT III.

Propter peccata principum, iudicũ, pseudoprophetarum, ac sacerdotum populi Israël, cõminatur Dominus grauem vltionem, & Ierosolymæ delerionem.

ET dixi, Audite principes Iacob, & duces 1 A domus Israël, nunquid non vestrum est

2 scire iudicium, ¶ qui odio habetis bonum, & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorũ desuper ossibus eorum?

3 Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriauerunt: & ossa eorum confregerunt: & conciderũt sicut in lebête, & quasi carnem in medio ollæ.

4 Tunc clamabunt ad Dominum, & nõ ex- B audiet eos: & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinuentionibus suis.

5 Hæc dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum: qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium.

6 Propterea nox vobis pro visione erit, & te- C nebræ vobis pro diuinatione: & occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies.

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Et confundentur qui vident visiones, & cõfundentur diuini: & operient omnes vultus suos, quia non est responsum Dei.

8 Veruntamen ego repletus sum fortitudine spiritus Domini, iudicio & virtute: vt annuntiem Iacob scelus suum, & Israël peccatum suum.

D 9 Audite hoc principes domus Iacob, & iudices domus Israël: qui abominamini iudicium, & omnia recta peruertitis.

10 Qui ædificatis Sion in sanguinibus, & Ierusalem in iniquitate.

Ezec.22.f.27. Soph.3.a.3. 11 Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant: & super Dominũ requiescebant, dicentes, Nunquid non Dominus in medio nostrũm? non venient super nos mala.

Iere.26.f.18. 12 Propter hoc, causa vestri, Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem quasi aceruus lapidũ erit, & mons templi in excelsa syluarum.

CAPVT IIII.

Tempore gratiæ plurimæ nationes accedent ad ecclesiam & cultum Dei cum magna securitate: consolatur Sion, quòd de captiuitate sit à Domino redimenda: vt se de suis inimicis vlciscatur.

A 1 ET erit, in nouissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum populi.

Isa.2.a.2.

2 Et properabunt gentes multæ, & dicent, Venite, ascendamus ad montem Domini & ad domum Dei Iacob: & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Ierusalem.

3 Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes vsq; in longinquum: & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens aduersus gentem gladium, & non discent vltrà belligerare.

B 4 Et sedebit virtus subtus vineam suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat: quia os Domini exercituum locutum est.

5 Quia omnes populi ambulabũt vnusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & vltrà.

6 In die illa, dicit Dominus, cõgregabo claudicantem: & eam quam eiecerã, colligam, & quam afflixeram*.

** consolabor. Soph.3.d.19.*

7 Et ponam claudicantem in reliquias: & eam quæ laborauerat, in gentem robustam, & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & vsque in æternum.

Luc.1.d.33.

8 Et tu turris gregis, nebulosa ✠ filiæ Sion vsque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filiæ Ierusalem.

9 Nunc quare mœrore contraheris? nunquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus perijt, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?

10 Dole, & satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsque ad Babylonem, ibi liberaberis: ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.

11 Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ, quæ dicunt, Lapidetur: & aspiciat in Sion oculus noster.

12 Ipsi autem nõ cognouerunt cogitationes Domini, & non intellexerunt consilium eius: quia congregauit eos quasi fœnũ areæ.

13 Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & vngulas tuas ponam æreas: & commiques populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino vniuersæ terræ.

CAPVT V.

Imminens vrbi Ierusalem vastatio ostenditur, & Christus in Beth-lehem nasciturus: reliquiæ Israel exaltabuntur, deuictis inimicis, & ablata ab ipsis idololatria.

NVnc vastaberis filia latronis: obsidionem posuerunt super nos, in virga percutient maxillam iudicis Israël.

2 ET TV BETH-LEHEM Ephrãta, paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israël: & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.

3 Propter hoc dabit eos vsque ad tempus, in quo parturiens pariet: *reliquiæ fratrum eius conuertentur ad filios Israël.

4 Et stabit, & pascet in fortitudine Domini in sublimitate nominis Domini Dei sui: & conuertentur, quia nunc magnificabitur vsque ad terminos terræ.

5 Et erit iste ✠ pax: Assyrius' cùm venerit in terram nostram, & quando calcauerit in domibus nostris: & suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates hominum.

6 Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis eius: & liberabit ab Assur, cùm venerit in terrã nostram: & cùm calcauerit in finibus nostris, Et

C 7 Et erunt reliquiæ Iacob in medio populorum multorum quasi ros à Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & non præstolatur filios hominum.

8 Et erunt reliquiæ Iacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis syluarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum, qui cùm transierit, & conculcauerit, & ceperit, non est qui eruat.

9 *Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt.

10 Et erit in die illa, dicit Dominus: auferam equos tuos de medio tui, & disperdam quadrigas tuas.

11 Et perdam ciuitates terre tuę, & destruam

12 omnes munitiones tuas, ¶ & auferam maleficia de manu tua, & diuinationes non erunt in te.

13 Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis vltrà opera manuum tuarum.

14 Et euellam lucos tuos de medio tui: & cõteram ciuitates tuas.

15 Et faciam in furore & in indignatione vltionem in omnibus gentibus quæ non audierunt.

CAP. VI.

Disceptat Dominus cũ ingratis, recẽsens collata illis beneficia, indicans etiam quid sit bonum, & quid Dominus à populo suo requirat: sed propter iniustitiam aliaq; scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

A 1 AVdite quæ Dominus loquitur, Surge, contende iudicio aduersum montes, & audiant colles vocem tuam.

2 Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia iudicium Domini cum populo suo, & cum Israël disceptabitur.

3 Populo meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi.

4 Quia eduxi te de Terra-Aegypti, & de domo seruientium liberaui te: & misi ante faciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam?

5 Populo meus memento quæso quid cogitauerit Balach rex Moab: & quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim vsque ad Galgalam, vt cognosceres iustitias Domini.

6 Quid dignum offeram Domino, curuabo genu Deo excelso? nunquid offeram ei holocautomata & vitulos anniculos?

7 Nunquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?

8 Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, Vtiq; facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo.

9 Vox Domini ad ciuitatem clamat, & salus erit timentibus nomen ✠ tuum': audite tribus, & quis approbabit illud? C ** suum 6.*

10 Adhuc ignis in domo impij thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena.

11 Nunquid iustificabo stateram impiam & saccelli ponderа dolosa?

12 In quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum.

13 Et ego ergo cœpi percutere te perditione super peccatis tuis.

14 Tu comedes, & non saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & non saluabis: & quos saluaueris, in gladium dabo. *Leuit.26.d.26*

15 Tu seminabis, & non metes: tu calcabis oliuam, & non vngẽris oleo: & mustum, & non bibes vinum. D *Deut.28.d.38. Agga.1.b.6.*

16 Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab: & ambulasti in ✠ voluptatibus' eorum, vt darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilũ, & opprobrium populi mei portabitis. ** voluntatibus 3.*

CAPVT VII.

Luget propheta tam paucos esse reliquos, qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendũ, sed in solo Deo saluatore: qui miserebitur Sion: & pudefactis inimicis eam ad se reducet, complens factas ad patres promissiones.

VAe mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ: non est botrus ad comedendum, præcoquas ficus desiderauit anima mea. 1 A

2 Perijt sanctus de terra, & rectus in hominibus non est. omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur.

3 Malum manuum suarũ dicunt bonũ: princeps postulat, & iudex in reddendo est: & magnus locutus est, desiderium animæ suæ, & conturbauerunt eam.

4 Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum.

5 Nolite credere amico: & nolite confidere

Universidad de Deusto
Biblioteca

in duce: ab ea quæ dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui.

B 6 Quia filius contumeliam facit patri, & filia consurgit aduersus matrem suam, nurus aduersus socrum suam: & inimici hominis domestici eius.

Matt.10.c.24.d.35. Matt.10.d.36.

7 Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum saluatorem meum: audiet me Deus meus.

8 Ne læteris inimica mea super me, quia cécidi: cōsurgam cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea est.

9 Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei: donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iustitiam eius.

10 Et aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quæ dicit ad me, Vbi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem, vt lutum platearum.

C 11 Dies vt ædificentur maceriæ tuæ: in die illa longè fiet lex.

12 In die illa & vsque ad te veniet Assur, & vsque ad ciuitates munitas: & à ciuitatibus munitis vsque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montem de monte.

13 Et terra erit in desolationem propter habitatores suos, & propter fructum cogitationum eorum.

14 Pasce populum tuū in virga tua, gregem hæreditatis tuæ, habitantes solos in saltu, in medio Carmeli: pascentur Basan & Galaad iuxta dies antiquos.

15 Secundum dies egressionis tuæ de Terra -Aegypti ostendam ei mirabilia.

16 Videbunt gentes, & confundentur super omni fortitudine sua: ponent manum super os, aures eorum surdæ erunt.

17 Lingent puluerem sicut ℣ serpens, velut reptilia terræ proturbabūtur de ædibus suis: ad Dominum Deum nostrum desiderabunt, & timebunt te.

18 Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? non immittet vltrà furorem suum, quoniam volens misericordiam est.

19 Reuertetur, & miserebitur nostri, deponet iniquitates nostras: & proijciet in profundum maris omnia peccata nostra.

20 Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham: quæ iurasti patribus nostris à diebus antiquis.

PROLOGVS IN PRO℣ PHETIAM NAHVM.

Ex proœmio commentariorum Hieronymi in Nahum.

NAHVM prophetam ante aduentum regis Assyriorum, qui populum Israël captiuum in suam regionem trāstulerat, fuisse, Hebræorum traditio confirmat. Siquidem in fine huius lectionis prædicti regis aduentum idem propheta annuntiare monstratur. Sed cum habitatores Niniue, Iona interitum ciuitatis prædicante, ne diuina ira denuntiatum interitum sustinerent, peccatorum & impietatis pœnitentiam egissent, accepta Dei misericordia, grauioribus se criminibus implicuerunt. Qua de causa memoratus propheta spiritu sancto plenus iudicium Dei annuntiās, ita locutus est, Deus zelans & vlciscens Dominus est, &c. Iam enim decem tribus ab Assyrijs deductæ fuerant in captiuitatem sub Ezechia rege Iuda: sub quo etiam nunc in consolationem populi transmigrati aduersum Niniuen visio cernitur. Nec erat parua consolatio, tam his qui iam Assyrijs seruiebant, quam reliquis qui sub Ezechia de tribu Iuda & Ben-iamin ab ijsdem hostibus obsidebantur, vt audirent Assyrios quoque à Chaldæis esse capiendos: sicut in sequentibus libri huius demonstrabitur. Sciendum autem est quod Niniue in nostra lingua de Hebræo speciosam sonat. Species autem, hic mundus dicitur. Vnde & apud Græcos κόσμος ab ornatu nomen accepit. Et quidquid ad nunc aduersum Niniuen dicitur: de mundo figuraliter prædicari sentiendum. Quam ob causam & assumptio quam septuaginta interpretantur λῆμμα & Aquila ἆρμα interpretatus est, apud Hebræos מַשָּׂא ponitur, id est graue onus: eo quòd eam aduersus quam videtur, premat, nec sinat eleuare cernicem. Sed quod mulg, hoc attendendum, quòd hæc ipsa vel assumptio, vel onus, vel pondus prophetæ, visio sit. Non enim loquitur propheta in ἐκτάσει, vt Montanus & Prisca, Maximilla, delirant: sed quod propheta at, liber est visionis intelligentia totius quæ loquitur: & pondus hostium faciens suo populo visionem. De consummatione itaque mundi secundum ἀναγωγὴν, ὁ Paula & Eustochium, in cōsolationem sanctorum prophetia texitur: vt quæcunque in mundo videntur, quasi prætereuntia & caduca contemnant, & præparent se ad iudicij diem, vbi vltor aduersùm versos Assyrios assuturus est Dominus.

PRO-

PROPHETIA NAHVM.

CAPVT I.

Zelus Dei aduersus hostes suos, qui patiens est & fortitudine magnus, cuius iræ nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator suiq́, populi hostes est consumpturus.

ONVS NINIVE. LIBER VIsionis Nahum Elcesæi.

2 Deus æmulator, & vlciscens Dominus, vlciscens Dominus & habens furorem, vlciscens Dominus in hostes suos, & irascens ipse inimicis suis.

3 Dominus patiens, & magnus fortitudine & mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate & turbine viæ eius, & nebulæ puluis pedum eius.

4 Increpans mare & exiccans illud: & omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est Basan, & Carmelus, & flos Libani elanguit.

5 Montes commoti sunt ab eo, & colles desolati sunt: & contremuit terra à facie eius, & orbis, & omnes habitantes in eo. B

6 Ante faciem indignationis eius quis stabit? & quis resistet in ira furoris eius? indignatio eius effusa est vt ignis: & petræ dissolutæ sunt ab eo.

7 Bonus Dominus, & cōfortans in die tribu-

lationis: & sciens sperantes in se. ¶ & in diluuio prætereunte, cōsummationē faciet loci eius: & inimicos eius persequentur tenebræ.

C 9 Quid cogitatis contra Dominum? consummationem ipse faciet: non consurget duplex tribulatio.

10 Quia sicut spinæ se inuicem complectuntur: sic conuiuium eorū pariter potantium, consumentur quasi stipula aridi tate plena.

11 Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiā mente pertractans præuaricationē.

12 Hæc dicit Dominus, Si perfecti fuerint: & ita plures, sic quoq; attondentur, & ℣ pertransibit: afflixi te, & non affligam te vltrà.

13 Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo, & vincula tua disrumpam.

14 Et præcipiet super te Dominus, nō seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiā sculptile & conflatile, ponam sepulchrum tuū, quia inhonoratus es.

15 Ecce super montes pedes euangelizantis & annuntiantis pacem: celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua: quia non adijciet vltrà vt pertranseat in te Belial, vniuersus interijt. *Isai. 52.b. Rom.10.c.*

CAP. II.

Obsidio Niniue eiusq́, à Chaldæis depopulatio, quia superbè egit contra populum Domini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

A 1 Ascendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valde.
2 Quia reddidit Dominus superbiam Iacob, sicut superbiam Israël: quia vastatores dissipauerunt eos, & propagines eorum corruperunt.
3 Clypeus fortium eius ignitus, viri exercitus, in coccineis: igneæ habenę currus in die præparationis eius, & agitatores consopiti sunt.
* conturbatæ sunt quadrigæ 1. 4 In itineribus // conturbati sunt, quadrigæ' collisæ sunt in platéis: aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia.
B 5 Recordabitur fortium suorũ, ruent in itineribus suis: velociter ascendent muros eius, & præparabitur vmbraculum.
6 Portæ fluuiorum apertæ sunt, & templum ad solum dirutum.
7 Et miles captiuus abductus est: & ancillæ eius minabantur, gementes vt columbæ, murmurantes in cordibus suis.
8 Et Niniue quasi piscina aquarum aquæ eius: ipsi verò fugerunt: state, state, & non est qui reuertatur.
Isa. 2. b. 7. 9 Diripite argentum, diripite aurum: & non est finis diuitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus.
C 10 Dissipata est, & scissa, & dilacerata: & cor tabescens, & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus: & facies omniũ eorum sicut nigredo ollæ.
11 Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum: ad quam iuit leo, vt ingrederetur illuc: catulus leonis, & non est qui exterreat?
12 Leo cepit sufficienter catulis suis, & necauit leænis suis: & impleuit præda speluncas suas, & cubile suum rapina.
D 13 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituũ: & succendam vsque ad fumum quadrigas // tuas', & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur vltrà vox nuntiorum tuorum.
* eius 8.

CAP. III.

Niniue vrbs sanguinũ sub nomine adulteræ vastanda prædicatur: quod exemplo Alexandriæ à Babylonijs deuastatæ confirmatur: nec erit qui Niniue condoleat, aut eam consoletur super ipsius deuastatione.

A 1 Væ ciuitas sanguinum, vniuersa mendacij dilaceratione plena: non recedet à te rapina.
Ezech. 24. b. 9. Haba. 2. c. 12.
2 Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ // feruentis, & equitis ascendentis.
3 Et micantis gladij: & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectæ, & grauis ruinæ: nec est finis cadauerum, & corruent in corporibus suis.
4 Propter multitudinem fornicationũ meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficijs suis:
5 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituũ: & reuelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.
6 Et proijciam super te abominationes, & contumelijs te afficiam, & ponam te in exemplum.
7 Et erit, omnis qui viderit te, resiliet à te, & dicet: Vastata est Niniue: quis commouebit super te caput? vnde quæram consolatorem tibi?
8 Nunquid melior es * Alexandria populo- rum, quæ habitat in fluminibus? aquæ in circuitu ei?: cuius diuitię, mare, aquę, murus ei?
9 Aethiophia fortitudo eius, & Aegyptus, & non est finis: Aphrica & Libyes fuerunt in auxilio tuo.
10 Sed & ipsa in transmigrationem ducta est in captiuitatem: paruuli eius elisi sunt in capite omnium viarum, & super inclytos eius miserunt sortem, & omnes optimates eius confixi sunt in compedibus.
11 Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: & tu quæres auxilium ab inimico.
12 Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis: si concussæ fuerint, cadent in os comedentis.
13 Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis ad apertionẽ pandentur portæ terræ thæ, deuorabit ignis vectes tuos.
14 Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum & calca, subigens tene laterem.
15 Ibi comedet te ignis: peribis gladio, deorabit te vt bruchus: congregare vt bruchus, multiplicare vt locusta.
16 Plures fecisti negotiationes tuas, quàm stellæ sint cæli: bruchus expansus est, & auolauit.
17 Custodes tui quasi locustæ: & paruuli tui quasi locustæ locustarum: quæ considunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & auolauerunt, & non est cognitus locus earum vbi fuerint.
18 Dormitauerunt pastores tui ex Assur, decubuerunt principes tui: latitauit populus tuus in montibus, & non est qui congreget.
19 Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audierunt auditionem tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transijt malitia tua semper?

PROLOGVS IN PROPHETIAM HABACVC.

Ex proœmio commentariorum Hieronymi in Habacuc.

QVATVOR PROPHETAE IN DVOdecim prophetarum volumine continentur: è quibus tres in principio limma, id est ponatus titulum habent, Nahum, Habacuc, & circa finem duos huiuscemodi ponit titulos: è quibus vnus est, Onus verbi Domini in terra Adrach & Damasci requies eius. alter in fine, Onus verbi Domini super Israël. De Nahum, orationibus tuis tam liber editus est: de Zacharia & Malachia, si vir a comes fuerit, differetur. Nunc Habacuc habemus in manibus, qui vel ex eo quòd amabilis Dominus est, vocatur amplexatio, vel quòd in certamen & luctam (vt ita dicam) amplexum cum Deo congreditur: amplexantis, id est luctantis, fortitus est nomen. Nullus enim tam audaci voce ausus est Deum ad disceptationem iustitiæ prouocare, & dicere ei: Cur in rebus humanis, & in seculo tam patiens: & non saluabis? Quare ostendis mihi iniquitatem, & laborem videre? Lacerata est lex, & non peruenit vsque ad finem iudicium: quia impius præualet aduersus iustum, ideo egreditur iudicium peruersum. Videt quòd temeraria vox sit, & quodammodo blasphemans, creatorem suum ad iudicium prouocare: & vas fragile aduersus figulum, cur tale vel tale factum sit disputare? Sermonem & hoc animaduertendum, quod assumptio vel ponderis Montani dogma peruersum, intelligit quod virtutem dat sine mente sonum. Vnde & Apostolus iubet vt si prophetantibus alijs, alij fuerit reuelatum, taceant qui prius loquebantur. Et statim, Non est, inquit, dissensionis Deus, sed pacis. Ex quo intelligitur, cùm quis voluntate recipit, & alteri locum dat ad loquendum, posse & loqui & tacere cum velit. qui autem in ecstasi, id est inuitus loquitur, nec tacere nec loqui in sua potestate habet. Illud quoq; dicit (quia semel à me violenter exigis, vt quasi quosdam gradus & scalas ad altiora nitenti, historiam tibi interpretem prophetiam esse contra Babylonem & Nabuchodonosor regem Chaldæorum, vt quomodo prior propheta Nahum, contra Niniven Habacuc sequitur, vaticinium habuit contra Niniven & Assyrios, qui vastauerunt decem tribus quæ vocantur Israel: ita Habacuc prophetiam habeat aduersus Babylonem & Nabuchodonosor: à quibus Iuda & Ierusalẽ, tenuiores & subuersa sunt. Et vt scias eo tempore fuisse Habacuc, quo iam duæ tribus quæ vocabantur Iudas, ducta erant *in captiuitatem, Daniel docere te poterit: ad quem in lacum leonum Habacuc cum prandio mittitur: quanquam apud Hebræos hæc ipsa non legatur historia. Igitur siue quis recipiat scripturam illam, siue non recipiat, vtrunque pro nobis est. Aut enim recipit: & iam post factam rem, liber Habacuc texitur: aut non recipit, & quasi propheta scribit quæ uentura cognoscit. Interim secundum literam causatur aduersum Deum propheta: cur Nabuchodonosor templum Dei vastet & Iudam: cur Ierusalem, quondam vrbs Domini, destruatur: quare clamet populus, & non exaudiatur, vociferetur ad Dominum oppressus à Chaldæis, & non saluetur. quare etiam ipse propheta vel populus, ex cuius persona nunc loquitur, ad hoc vixerit & hucusque perductus sit, vt iniquitatem hostium & suum laborem videat: cur iniustitia præualeat aduersum se. Ex hoc dicit præmentis angustia, nesciens aurum in igne conflari, & tres pueros de camino ignis puriores exisse, quàm intrauerant. Sed & hoc generaliter accipere possumus, quòd ex persona humanæ impatientiæ loquatur: vt in querulam vocem & plenam doloris erumpat, dicens: Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem se? Hæc autem loquitur, nesciens iudicia Dei inuestigabilia, & profundam diuitiarum sapientiæ & scientiæ eius, quòd non ita videat Deus, vt videt homo. homo tantùm præsentia respicit: Deus futura & æterna cognoscit. Et quomodo si ægrotus & æstuans febribus aquam frigidam postulet, & dicat ad medicum, Vim patior, crucior, vror, examinor, vsquequo medice clamabo, & non exaudies? Et respondeat ei sapientissimus ac clementissimus medicus, Scio quo tempore dare debeam quod postulas: & non misereor modò, quia misericordia ista crudelitas est, & voluntas tua contra te petit. Ita & Deus noster sciens clementiæ suæ pondera atque mensuras, interdum non exaudit clamantem: vt eum probet, & magis prouocet eum ad rogandum, & quasi igne excoctum iustiorem & puriorem faciat. Quod intelligens Apostolus secundũ id quod misericordiam consecutus est à Domino, ait: Sed non deficimus in tribulationibus. Et benedicit Dominum in omni tempore: & scit quòd qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit: & gloriatur in labore & dolore. Et cum Ieremia dicit, Tribulationem & miseriam inuocabo: vt quomodo alius inuocat Deum, sic sanctus vir & bellator inuictus ad exercendum se & probandum, tribulationem & miseriam venire desiderat.*

Istud ex principio cõmentariorum Hieronymi in Habacuc.

*

PROPHETIA HABACVC.

CAPVT I.

Miratur propheta impium prosperari, & praualere aduersus iustum: nam aduersus Iudæos suscitat Dominus Chaldæos, qui victoriam non Domino sed idolo suo tribuunt.

A 1 ONVS QVOD VIDIT HABACVC propheta.

2 Vsquequo Domine clamabo, & non exaudies? vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis?

3 Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborem, videre prædam & iniustitiam contra me? Quare respicis contemptores, & 13.

taces conculcante impio iustiorem se? Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptilia non habentia ducem? 14

4 Propter hoc lacerata est lex, & non peruenit usque ad finem iudicium: quia impius prævalet aduersus iustum, propterea egreditur iudicium peruersum. 15

5 Aspicite in gentibus & videte, & admiramini, & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cum narrabitur. Act. 13.

6 Quia ecce ego suscitabo Chaldæos, gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, vt possideat tabernacula non sua.

7 Horribilis & terribilis est: ex semetipsa iudicium & onus eius egredietur.

C 8 Leuiores pardis equi eius, & velociores lupis vespertinis, & diffundētur equites eius, equites nanque eius délonge venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.

9 Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus vrens: & congregabit quasi arenam, captiuitatem.

10 Et ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt: ipse super omnē munitionem ridebit, & cōportabit aggerem & capiet eam.

11 Tunc mutabitur spiritus, & pertransibit, & corruet: hæc est fortitudo eius Dei sui.

12 Nunquid non tu à principio Domine Deus meus, sancte meus, & non moriemur? Domine in iudicium posuisti eum: & fortem vt corriperes, fundasti eum.

13 Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem nō poteris: quare non respicis super iniqua agentes, & taces deuorante impio iustiorem se?

14 Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem.

15 Totum in hamo subleuauit, traxit illud in sagena sua, & congregauit in rete suum. Super hoc lætabitur & exaltabit, ¶ propterea immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis incrassata est pars eius, & cibus eius electus.

17 Propter hoc ergo expandit sagenā suam, & semper interficere gentes non parcet.

CAPVT II.

Prophetæ à Domino responsum expectanti præcipitur, vt scribat visionē, ac longanimiter ipsius euentum expectet: destructio Babylonis propter multa ipsorum scelera describitur, & quod idolæ eis non proderunt.

A 1 SVper custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem: & cōtemplabor, vt videā quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me.

2 Et respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eum super tabulas: vt percurrat qui legerit eum.

3 Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit.

4 Ecce, qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso: iustus autem in fide sua viuet.

5 Et quo modo vinum potantem decipit: sic erit vir superbus, & non decorabitur: qui dilatauit quasi infernus animam suam: & ipse quasi mors, & nō adimpletur: & congregauit ad se omnes gentes, & coaceruauit ad se omnes populos.

6 Nunquid non omnes isti super eum parabolam sument, & loquelam ænigmatū eius: & dicetur, Væ ei qui multiplicat non sua? vsquequo & aggrauat contra se densum lutum?

7 Nunquid nō repentè consurgent, qui mordeant te: & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?

8 Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabūt te omnes qui reliqui fuerint de populis propter sanguinem hominis & iniquitatē terræ ciuitatis, & omnium habitantium in ea.

9 Væ qui cōgregat auaritiam malam domui suæ: vt sit in excelso nidus eius, & liberari se putat de manu mali.

10 Cogitasti confusionē domui tuæ, concidisti populos multos, & peccauit anima tua.

11 Quia lapis de pariete clamabit: & lignum quod inter iuncturas ædificiorum est, respondebit.

12 Væ qui ædificat ciuitatem in sanguinibus, & præparat vrbem in iniquitate. Ezech. 24. b. 9. Nahum 3. a. 1.

13 Nunquid non hæc sunt à Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne: & gentes in vacuum, & deficient.

14 Quia replebitur terra, vt cognoscant gloriam Domini, quasi aquæ operientes mare.

15 Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians, vt aspiciat nuditatem eius.

16 Repletus es ignominia præ gloria, bibe tu quoque, & consopire: circundabit te calix dexteræ domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam.

17 Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominis & iniquitate terræ, & ciuitatis, & omnium habitantium in ea. D

18 Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus conflatile & imaginem falsam? quia speravit in figmento fictor eius, vt faceret simulachra muta.

19 Væ qui dicit ligno, Expergiscere: Surge, lapidi tacenti. nunquid ipse docere poterit? Ecce, iste coopertus est auro & argento: & omnis spiritus non est in visceribus eius:

20 ¶ Dominus autē in templo sancto suo: fileat à facie eius omnis terra. Psal. 10. b. 4.

ORATIO HABACVC PRO IGNORANTIIS. 1

CAPVT III.

DOmine audiui auditionem tuam, & timui: Domine opus tuum in medio annorum, viuifica illud: in medio annorum notum facies: cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis. 2 A

3 Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan. Semper operuit cęlos gloria eius, & laudis eius plena est terra.

4 Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

5 Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius.

6 Stetit & mensus est terram: aspexit, & dissoluit gentes, & contriti sunt montes seculi: incuruati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis eius.

7 Pro iniquitate vidi tentoria Aethiopię, turbabuntur pelles terræ Madian. B

8 Nunquid in fluminibus iratus es Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua, quia ascendis super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio? ascendes 2.

Suscitans

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum, iuramenta tribubus quæ locutus es: fluuios ſcindes terræ.
10 Viderunt te, & doluerunt montes, gurges aquarum tranſijt, dedit abyſſus vocē ſuam, altitudo manus ſuas leuauit.
C 11 Sol & luna ſteterunt in habitaculo ſuo, in luce ſagittarum tuarum ibunt, in ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ.
*&. 12 In fremitu conculcabis terram: *in furore obſtupefacies gentes.
13 Egreſſus es in ſalutem populi tui, in ſalutem cum Chriſto tuo: percuſſiſti caput de domo impij, denudaſti fundamentum *vſque ad collum. Semper.
*eius. 14 Maledixiſti ſceptris eius, capiti bellatorū eius, venientibus vt turbo ad diſpergendum me: exultatio eorum, ſicut eius qui deuorat pauperem in abſcondito.
15 Viam feciſti in mari equis tuis, in lutoD quarum multarum.
16 Audiui, & conturbatus eſt venter meus, à voce contremuerunt labia mea: ingreditur putredo in oſsibus meis, & ſubter meſcateat: vt requieſcam in die tribulationis, vt aſcēdam ad populum accinctum noſtrum.
17 Ficus enim non florebit, & non erit germen in vineis: mentietur opus oliuæ, & arua non afferent cibum: abſcinderur de ouili pecus, & non erit armentum in præſepibus.
18 Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Ieſu meo.
19 Deus Dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos quaſi ceruorum: & ſuper excelſa mea deducet me victor, in pſalmis canentem.

PROLOGVS IN SOPHONIÆ PROPHETIAM.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Sophoniam.

TRADVNT HEBRAEI, CVIVSCVNQVE prophetæ pater aut auus ponatur in titulo, ipſos quoque prophetas fuiſſe. Vnde & Amos vnus de duodecim prophetis qui dixerat, Non ſum propheta, nec filius prophetæ, ſed paſtor caprarum vellicans ſycomoros, patris nomen in titulo nō habet. Hoc ſi verū eſt, Sophonias propheta nomine (vt ita dicā) prophetico, & gloriosa maiorum ſuorum ſtirpe generatus eſt: habuit enim patrem Chuſi, auum Godoliam, proauum Amariam, atauum Ezechiam: & talem quadrigam ipſe velut extremus auriga compleuit. Nomen Sophoniæ, alij ſpeculam, alij arcanum Domini tranſtulerunt. Siue igitur ſpecula, ſiue abſconditum Domini interpretetur; vtrumque prophetæ conuenit. Dicitur enim ad Ezechielem: Fili hominis, Speculatorem te poſui domui Iſraël. Iſte ergo propheta qui erat in ſpecula & in ſublimibus conſtitutus, & nouerat myſteria Domini: filius erat Chuſi qui interpretatur humilitas. Habebat quoque auum Godoliam, qui dicitur magnitudo Domini: & proauum Amariam, qui & ipſe vertitur in ſermonem Domini: & atauum Ezechiam, qui ſonat fortitudo Domini. De fortitudine itaque Domini natus eſt ſermo Domini: & de ſermone Domini natus eſt magnitudo Domini: & de magnitudine nata eſt ſanctitas: vt cùm peruenerit aliquis ad perfectum, dicat: Non ſum dignus vocari apoſtolus. Et illud in pſalmis, Domine non eſt exaltatum cor meū: neq; elati ſunt oculi mei. Iſdem regē Iudæ, cuius temporibus Sophonias prophetauit, inſcribitur, Deo præ omnibus regibus Iudæ placuiſſe, hiſtoria quatuor libri regū & ſecundi Paralipomenon demonſtrat. Iſte ſculptilem mulachra quæ pater ſuus Amon, vel auus Manaſſe in templo Dei collocauerat, deiecta comminuiſſe monſtratur. In quibus etiam ſerpentem æreum à Moyſe factum, quem contri inductus populus, ſuperſtitione idolorum detentus, adolebat. Idem cuſtodiſſe paſcha: & intermiſſum temporibus multis ſolus celebraſſe monſtratur. Ideo Deus per prophetam temporibus memorati regis quæ prouentura erant, reſtendens gentibus quidem lectione comprehenſis, afflictorum iudicium: populo verò Iſraël ſalutem: & conſolationem Ieruſalem reſtaurationem tunc temporis tribuendā textu lectionis denunciauit.

SOPHO-

PROPHETIA SOPHONIAE.

CAPVT I.

Quo tēpore Sophonias prophetauerit: qui primum peccatoribus vniuerſis, deinde Iudæis comminatur ob idololatriam & Dei contemptum, diuinā vltionem: Ieruſalem quoq; lucernis ſcrutanda dicitur, & quàm erit amara dies vltionis Domini.

1 VERBVM DOMINI QVOD FActum eſt ad Sophoniam filiū Chuſi, filij Godoliæ, filij Amariæ, filij Ezechiæ, in diebus Ioſiæ filij Amō regis Iudæ.
2 Congregans cōgregabo omnia à facie terræ, dicit Dominus: ¶ congregans hominem & pecus, congregans volatilia cæli & piſces maris: & ruinæ impiorum erunt: & diſperdam homines à facie terræ, dicit Dominus.
4 Et extendam manum meam ſuper Iudam & ſuper omnes habitantes Ieruſalem: & diſperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina æduorum cum ſacerdotibus: ¶ & eos B
5 qui adorāt ſuper tecta militiam cæli, & adorant, & iurant in Domino, & iurant in Melchom: ¶ Et qui auertuntur de poſt tergum
6 Domini, & qui non quæſierunt Dominum, nec inueſtigauerunt eum.
7 Silete à facie Domini Dei: quia iuxta eſt dies Domini, quia præparauit Dominus hoſtiam, ſanctificauit vocatos ſuos.

8 Et erit: in die hoſtiæ Domini viſitabo ſuper principes & ſuper filios regis, & ſuper
9 omnes qui induti ſunt veſte peregrina: ¶ & viſitabo ſuper omnē qui arroganter ingreditur ſuper limen in die illa, qui complent
10 domū Domini Dei ſui iniquitate & dolo. Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris à porta piſcium, & vlulatus à Secunda, & contritio magna à collibus.
11 Vlulate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanaan, diſperierunt omnes inuoluti argento.
12 Et erit in tempore illo: ſcrutabor Ieruſalem in lucernis, & viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis: qui dicunt in cordibus ſuis, Non faciet benè Dominus, & non faciet malè.
13 Et erit fortitudo eorum in direptionem, *Amos 5.c.11.* & domus eorum in deſertum: & ædificabūt domos, & nō habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum.
14 Iuxta eſt dies Domini magnus, iuxta eſt & velox nimis: vox diēi Domini amara, tribulabitur ibi fortis.
15 Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anD guſtię, dies calamitatis & miſerię, dies tenebrarum *Iere.30.b.7. Ioel 2.c.11. Amos 5.c.18.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

brarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis:
16 ¶ dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas & super angulos excelsos.
17 Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt: & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora.
Ezech. 7. c. 19. 18 Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.
Inf. 3. b. 8.

CAPVT II.

Hortatur propheta populum vt ad Deum conuertatur, priusquã ira Domini ei superueniat, omnes q; mansuetos terræ vt Dominum quærant: denuntians destructionem imminere Philisthæis, Moabitis, Ammonitis, Aethiopibus, & Assyrijs.

A 1 COnuenite, congregamini gens non amabilis: ¶ Priusquam pariat iussio quasi puluerem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos dies indignationis Domini.
-7. 2
3 Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium eius estis operati: quærite iustum, quærite mansuetum: si quomodo abscondamini in die furoris Domini.
4 Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie eijcient, & Accaron eradicabitur.
5 Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbũ Domini super vos Chanáan terra Philisthinorũ, & disperdam te, ita vt non sit inhabitator.
B 6 Et erit funiculus maris requies pastorum
7 & caulæ pecorum: ¶ & erit funiculus eius qui remanserit de domo Iuda, ibi pascentur: in domibus Ascalonis ad vesperam requiescẽt: quia visitabit eos Dominus Deus eorum, & auertet captiuitatem eorum.
8 Audiui opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon: quæ exprobrauerunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum.
9 Propterea viuo ego, dicit Dominus exercituum Deus Israel: quia Moab vt Sodoma erit, & filij Ammon quasi Gomorrha, siccitas spinarum, & acerui salis, & desertum vsque in æternum: reliquiæ populi mei diripient eos, & residui gentis meæ possidebũt illos.
C 10 Hoc eis eueniet pro superbia sua: quia blasphemauerunt, & magnificati sunt super populum Domini exercituum.
11 Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ: & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ gentium.
12 Sed & vos Aethiopes interfecti gladio meo eritis.
13 Et extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur: & ponet Speciosam in solitudinem & in inuium & quasi desertum.
14 Et accubabunt in medio eius greges omnes bestiæ gentium: & onocrotalus & ericius in liminibus eius morabuntur: vox cantantis in fenestra, coruus in superliminaribus: quoniam attenuabo robur eius.
15 Hæc est ciuitas gloriosa habitans in confidentia: quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia amplius: quomodo facta est in desertum cubile bestiæ? omnis qui transit per eam, sibilabit, & mouebit manum suam.

CAPVT III.

Arguit Ierusalem & præcipuè rectores eius, quibus minatur celerem Dei vindictam, quòd neque bonificijs, neque flagellis sint ad ipsum conuersi: de futura nouæ legis, ac multiplicatione credentium: paucq; iniquorum prædicitur.

VAe prouocatrix & redempta ciuitas, columba.
2 Non audiuit vocem, & non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquauit.
3 Principes eius in medio eius quasi leones rugientes: iudices eius lupi vespere, non relinquebant in mane.
4 Prophetæ eius vesani, viri infidelis: sacerdotes eius polluerunt sanctum, iniuste egerunt contra legem.
5 Dominus iustus in medio eius non faciet iniquitatem: mane mane iudicium suum dabit in lucem, & non abscondetur: nouit autem iniquus confusionem.
6 Disperdidi gentes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolatæ sunt ciuitates eorum, non remanente viro, neque vllo habitatore.
7 Dixi, Attamen timebis me, suscipies disciplinam: & non peribit habitaculum eius propter omnia in quibus visitaui eam: verumtamen diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.
8 Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum, quia iudicium meum vt congregem gentes, & colligam regna: & effundã super eos indignationem

tionem meam, omnem iram furoris mei: in igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra.
9 Quia tunc reddam populis labium electũ, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno.
10 Vltra flumina Aethiopiæ, inde supplices mei filij dispersorum meorum deferẽt munus mihi.
11 In die illa non confundéris super cunctis adinuentionibus tuis, quibus præuaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non adijcies exaltari amplius in monte sancto meo.
12 Et derelinquam in medio tui populũ pauperem & egenum: & sperabunt in nomine Domini.
13 Reliquiæ Israel non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non inuenietur in ore eorũ lingua dolosa: quoniam ipsi pascentur & accubabunt, & non erit qui exterreat.
14 Lauda filia Sion, iubila Israël: lætare, & exulta in omni corde filia Ierusalem.
15 Abstulit Dominus iudicium tuum, auertit inimicos tuos: rex Israël Dominus in medio tui, non timebis malum vltrà.
16 In die illa dicetur Ierusalem, Noli timere: D Sion, non dissoluantur manus tuæ.
17 Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit: gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione tua, * exultabit super te *& in laude.
18 Nugas qui à lege recesserant, congregabo, quia ex te erant: vt non vltrà habeas super eis opprobrium.
19 Ecce ego interficiam omnes qui afflixerunt te in tẽpore illo: & saluabo claudican- Mich. 4. b. 7. tem, & eam quæ eiecta fuerat congregabo: & ponam eos in laudem & in nomẽ, in omni terra confusionis eorum:
20 In tempore illo, quo adducam vos, & in tempore quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terræ, cùm conuertero captiuitatem vestram coram oculis vestris, dicit Dominus.

PROLOGVS IN PROPHETIAM AGGÆI.

IEREMIAS PROPHETA OB CAVSAM *periurij Sedeciæ regis (vt historia libri secundi Paralipomenon indicat) qui fidem promissam Nabuchodonosor regi Chaldæorum non seruauerat, populum Israël refert cum memorato rege Ierusalem, expugnata Ierusalem, captiuum in Babylonem fuisse perductum. Sed cùm memoratus populus multis temporibus idolis seruendo, & effusione sanguinis innocentum se grauiter impiasset: volens Deus generationem vniuersam eiusdem populi ob causas memoratas penitus deperire, septuaginta annorum captiuitatem eidem populum in regno Chaldæorum statuit sustinere: a memoratis peccatis immunis ad renouationem Ierusalem perueniret. Sexagesimo itaque secundo anno, regno Chaldæorum subuerso, cui adhuc octo anni restabant ad regnandum, quod etiam sexta visio Danielis ostendit, cùm propter causam sacrilegij, quod in eadem visione continetur, fuisset extinctum, Darius qui Medis imperabat, vt septima visio Danielis ostendit, memoratorũ regno successit. Cuius primo anno regni, vt decima visio Danielis manifestat, Daniel supputatis annis videns appropinquare tempora reuersionis, quæ per Ieremiam fuerat promissa, orans pro se, quàm pro populo, eandem promissionem à Deo possibilem impleri. Cui per Gabrielem archangelum in eadem visione facta preces eiusdem, vniuersa completa esse, Deus dixit. Nam moriente supradicto Dario rege Medorum, & succedente in regno Cyro rege Persarum: promissione Dei completa, per eundem regem, populum Israël in Ierusalem reductum, historia secundi libri Paralipomenon, & initium Esdræ prophetæ confirmant. Cumq. à populo Israël & senioribus templum Dei ædificari cœpisset: mortuo Cyro rege ac regnante Dario rege Persarum, qui memorato Cyro successerat: vicinæ gentes ciuitatis Ierusalem, (vt idem Esdras refert) restaurationem templi & ciuitatis resistendo impedire cœperunt. Quaratione deterritus populus Israel, reparationem supradicti templi Domini necdum iuxta promissionem concessam esse credebat. Propter quod in secundo anno regni memorati Darij regis Persarum, Aggæus propheta à Deo missus, Zorobabel qui de tribu erat Iuda, qui potestatem regni suscepturus erat, & Iesum filium Iosedec summum sacerdotem admonet, vt credant completo numero annorum tempus restaurationis Ierusalem aduenisse: hoc etiam addito, ne incredulitatem populi vellent imitari, de quo Deus per eum dixit, Populus hic dicit, Nondum venit tempus vt ædificetur domus Dei. Omnia autem quæ textu huius prophetiæ continentur, reuersionem populi, ædificationem templi, renouationem ciuitatis, obseruantiam sacerdotalem, & interitum regnorum gentium exterarum significant.*

AGGAEI PROPHETIA.

CAPVT I.

Quo tempore prophetauerit Aggæus: qui increpat Iudæos, quòd neglecta domo Dei propria ædificia curarent: ob quam causam dicit illis immissam à Deo sterilitatem: eoq; tempore dux Zorobabel & Iesus sacerdos magnus vna cum populo excitati, incipiunt ædificare domum Dei.

A 1 IN ANNO SECVNDO DARII regis, in mense sexto, in die vna mensis: factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ ad Zorobabel filium Salathiel ducem Iuda, & ad Iesum filium Iosedec sa-
2 cerdotem magnum, dicens, ¶ Hæc ait Dominus exercituum, dicens, Populus iste dicit, Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ.

3 Et factum est verbū Domini in manu Ag-
4 gæi prophetæ, dicēs, ¶ Nunquid tempus vobis est vt habitetis in domibus *laqueatis, & domus ista deserta?

5 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum, Ponite corda vestra super vias vestras.

6 Seminastis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.

7 Hæc dicit Dominus exercituum, Ponite

8 corda vestra super vias vestras, ¶ ascendite in montem, portate ligna, & ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus.

C 9 Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intulistis in domum, & exufflaui illud: quā ob causam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisque in domum suam.

10 Propter hoc super vos prohibiti sunt cæli ne darent rorem, & terra prohibita est ne da-
11 ret germen suum, ¶ & vocaui siccitatem super terram, & super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleū, & quæcunque profert humus, & super homines, & super iumenta, & super omnem laborem manuum.

12 Et audiuit Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec sacerdos magnus, & omnes reliquiæ populi vocem *Dei sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos: & timuit populus a facie Domini.

13 Et dixit Aggæus nuntius Domini de nuntijs Domini, populo dicens: Ego vobiscum sum, dicit Dominus.

Et

14 Et suscitauit Dominus spiritum Zorobabel filij Salathiel ducis Iuda, & spiritum Iesu filij Iosedec sacerdotis magni, & spiritum reliquorū de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui.

CAPVT II.

Etsi templum reædificatum nihil videatur priori collatum, posteà tamen veniente Messia, replebitur gloria maiori, quam fuerit prioris templi: & sicut Iudæi ob neglectam templi reædificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipsorumq; sacrificia & sterilitas adducta: ita post inceptam reædificationem omnia ipsis facta sunt prospera.

1 IN die vicesima & quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darij regis.

2 In septimo mense, vicesima & prima mensis factum est verbum Domini in manu Ag-
3 gæi prophetæ, dicens, ¶ Loquere ad Zorobabel filium Salathiel ducem Iuda, & ad Iesum filium Iosedec sacerdotem magnum,
4 & ad reliquos populi, dicens: ¶ Quis in vobis est derelictus qui vidit domum istam in gloria sua prima? & quid vos videtis hanc nunc? nunquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris?

5 Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus, & confortare Iesu fili Iosedec sacerdos magne, & confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite
6 (quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum) ¶ verbum quod pepigi vobiscum cùm egrederemini de terra Aegypto: & spiritus meus erit in medio vestrùm:
7 nolite timere.

Quia hæc dicit Dominus exercituum, Adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam.

8 Et mouebo omnes gentes, ET VENIET DESIDERATVS cunctis gentibus: & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. ¶ Meum est argentum: &
9 meum est aurum, dicit Dominus exercituum.

Magna erit gloria domus istius nouissimę plus quàm primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem, dicit Domi-
10 nus exercituum.

In vicesima & quarta noni mensis, in anno secundo Darij regis, factum est verbum Domini ad Aggæum prophetam, dicens,

11 ¶ Hæc dicit Dominus exercituum, Interroga sacerdotes legem, dicens, ¶ Si tulerit
12 homo carnem sanctificatā in ora vestimenti sui, & tetigerit de summitate eius panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: nunquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes, dixerunt,
13 Non. ¶ Et dixit Aggæus, Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, nunquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes, & dixerunt, Contaminabitur.

14 Et respondit Aggæus, & dixit, Sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meā, dicit Dominus, & sic omne opus manuū eorum: & omnia quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt.

16 Et nunc ponite corda vestra, à die hac & suprà antequam poneretur lapis super lapidem in templo Domini.

17 Cùm accederetis ad aceruum viginti modiorum, & fierent decem: & intraretis ad torcular, vt exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti.

18 Percussi vos vento vrente, & aurugine, & grandine omnia opera manuum vestrarū: & non fuit in vobis qui reuerteretur ad me, dicit Dominus. *Amos 4.c.9.*

19 Ponite corda vestra ex die ista & in futurum, à die vicesima & quarta noni mensis: à die qua fundamenta iacta sunt templi Domini, ponite super cor vestrum.

20 Nunquid iam semen in germine est: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum & lignum oliuæ non floruit? ex die ista benedicam.

21 Et factum est verbum Domini secundò ad Aggæum, in vicesima & quarta mensis, di-
22 cens, ¶ Loquere ad Zorobabel ducem Iuda, dicens, Ego mouebo cælum pariter & terram.

23 Et subuertam solium regnorum, & conteram fortitudinem regni gentium: & subuertam quadrigam & ascensorem eius: & descendent equi, & ascensores eorum, vir in gladio fratris sui.

24 In die illa, dicit Dominus exercituum, assumam te Zorobabel fili Salathiel serue meus, dicit Dominus, & ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum. *Eccl.49.c.13.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

PROPHETIA

PROLOGVS IN ZACHARIÆ PROPHETIAM.

SECVNDO ANNO DARII REGIS MEdorum Aggæum & Zachariam prophetasse, lectiones eorundem declarant. Sed hac de causa Aggæus Zachariæ in ordine prophetarum prælatus esse videtur, quòd eum duobus mensibus, vt prædictorum lectiones ostendunt, in prophetia præcessisse inuenitur, & ad reparationem templi præcepto Dei populum animasse, vt Esdræ refert, dicens, In secundo anno Darij regis Persarum prophetauerunt Aggæus & Zacharias filius Addo prophetæ, super Iudæos qui erant in Iuda & Ierusalem, super Israël in nomine Dei Israël super eos. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec, & principes eius: inchoauerunt q; ædificare domum Dei, quæ est in Ierusalem. Quibus cùm adessent prophetæ, exhortatione sua adiuuerunt eos. Nam & populum Israël ab imitatione paternorum delictorum, per suam admonitionem idem propheta cupiens reuocare, verbis lectione comprehensis vsus est, Vidi nocte: & ecce vir ascenderat super equum rubeum, &c. Vidit propheta virum equo rubeo sedentem, & stantem in medio myrteti vmbrosi: cuius visionis hac solutio est: Vir ascendens equum rubeum: licet angelus intelligatur: tamen quia præditi rubeis equis conscendere visus est, vindictam sanguinis in eam gentem significat asserendam, quæ populum Israël in captiuitatem redegerat. Nam & Isaias propheta, per rubeum vestimẽtorum, inter gentes vindictam cum sanguine à Deo proferendam demonstrans, his verbis vsus est, dicens, Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra, &c. Stantem verò in medio myrteti vmbrantis, quòd dixit, latitiam populo affuturum, per myrteti significationem voluit designari. Eius ligni Moyses in Leuitico cùm faceret mentionem, ait, Accipietis die prima fructus ligni speciosi, vt lætitiam populi perbenè olentis ligni & speciosi vmbraculum demonstraret. Sed hanc visionem quæ liberationem populi, & vindictam de aduersarijs affuturam demonstrat, ab hoc noctu propheta se vidisse memorauit, quia populũ Israël in prima liberatione de terra Aegypti noctu dissipãtem constabat: cuius exempli quia præsens populus aliquam partem in se retinere videbatur, liberatio eiusdem ab vltima captiuitatis de terra Chaldæorum per noctem prophetæ est reuelata.

PROPHETIA ZACHARIAE.

CAPVT I.

Quo tempore Zacharias prophetauerit: qui hortatur populum ad resipiscentiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se punituum gentes quæ populũ suum afflixerant, hunc autem in Ierusalem reuocandum, in qua ædificabitur ipsi Domino templum.

A 1 IN MENSE OCTAVO, IN ANno secundo Darij factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiæ filij Addo prophetam, dicens, ¶ Iratus est Do-
2 minus super patres vestros iracundia.
3 Et dices ad eos, Hæc dicit Dominus exercituum, Conuertimini ad me, ait Dominus exercituum: & conuertar ad vos, dicit Dominus exercituum.
Malach.3.b.7.

B
Isa.21.b.8.31. c.6.45.d.22. Iere.3.e.12. 15.d.19. 31.c.18. Ezech.18.g 30 20.d.7.33.c.11. Osee 14.a.2. Ioel 2.c.12.
4 Nesitis sicut patres vestri, ad quos clamabant prophetæ priores, dicentes, Hæc dicit Dominus exercituum, Conuertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit Dominus.
5 Patres vestri vbi sunt? & prophetæ nunquid in sempiternum viuent?
6 Veruntamen verba mea & legitima mea quæ mandaui seruis meis prophetis, nunquid non comprehenderunt patres vestros, & conuersi sunt, & dixerunt, Sicut cogitauit Dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras, & secundùm adinuentiones nostras fecit nobis.
7 In die vicesima & quarta vndecimi mensis Sabath, in anno secundo Darij, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiæ filij Addo prophetam, dicens, ¶ Vidi
8 per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta quæ erant in profundo: & post eum equi rufi, varij, & albi.
9 Et dixi, Quid sunt isti Domine mi? Et dixit ad me angelus *qui loquebatur in me, Ego ostendam tibi quid sint hæc.
10 Et respondit vir qui stabat inter myrteta, & dixit, Isti sunt quos misit Dominꝰ, vt perambulent terram.
11 Et responderunt angelo Domini, qui stabat inter myrteta & dixerunt: Perambulauimus terram, & ecce omnis terra habitatur & quiescit.
12 Et respondit angelus Domini, & dixit, Domine exercituum vsquequo tu non misereberis Ierusalem & vrbium Iuda, quibus iratus es, iste-iamꝰ septuagesimus annus est?
13 Et respondit Dominus angelo qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria.

Et

Apparet vir mensuraturus Ierusalem, quæ post captiuitatis solutam vehementer replenda est habitatoribus: cui Deus pro muro erit, & afflictis Chaldæis ac tutoribus qui filios Israël afflixerant, multæ gentes vnà

14 Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me, Clama, dicens, Hæc dicit Dominus exercituum, Zelatus sum Ierusalem & Sion
15 zelo magno, ¶ Et ira magna ego irascor super gentes opulentas quia ego iratus sum parum, ipsi verò adiuuerunt in malum.
16 Propterea hæc dicit Dominus, reuertar ad Ierusalẽ in misericordijs: domus mea ædificabitur in ea, ait Dominus exercituum: & perpendiculum extendetur super Ierusa-
17 lem. Adhuc clama dicens, Hæc dicit Dominus exercituum, Adhuc affluent ciuitates meæ bonis: & consolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Ierusalem.
18 Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce quatuor cornua.
19 Et dixi ad angelum qui loquebatur in me, Quid sunt hæc? Et dixit ad me, Hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam, & Israel, & Ierusalem.
20 Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros.
21 Et dixi, Quid isti veniunt facere? Qui ait dicens, Hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam per singulos viros, & nemo eorum leuauit caput suum: & venerunt isti deterrere ea, vt deijciant cornua gentium quæ leuauerunt cornu eorum super terram Iuda vt dispergerent eam.

eum Sion lætæ venient ad seruiendum Domino, quæ ipse suscipiet in populum.

CAPVT II.

1 A ET leuaui oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu eius funiculus mensorum.
2 Et dixi, Quò tu vadis? Et dixit ad me, Vt metiar Ierusalem, & videam quanta sit latitudo eius, & quanta longitudo eius.
3 Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occursum eius.
4 Et dixit ad eum, Curre, loquere ad puerũ istum, dicens, Absque muro habitabitur Ierusalem præ multitudine hominum & iumentorum in medio eius.
5 Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in B circuitu: & in gloria ero in medio eius.
6 O, ô fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus, quoniã in quatuor ventos cæli dispersi vos, dicit Dominus.
7 O Sion fuge quæ habitas apud filiam Baby
8 lonis, ¶ quia hæc dicit Dominus exercituũ, Post gloriam misit me ad gentes quę spoliauerunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit
9 pupillam oculi ℣ mei: ¶ quia ecce ego leuo ℣ eius 2. manum meam super eos, & erunt prędæ his qui seruiebant sibi: & cognoscetis quia Dominus exercituum misit me.

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 Lauda, & lętare filia Sion: quia ecce ego
venio, & habitabo in medio tui, ait Domi-
nus.
D 11 Et applicabuntur gentes multę ad Domi-
num in die illa, & erunt mihi in populum,
& habitabo in medio tui: & scies quia Do-
minus exercituum misit me ad te.
12 Et possidebit Dominus Iudam partem suã
in terra sanctificata: & eliget adhuc Ie-
rusalem.
13 Sileat omnis caro à facie Domini: quia
consurrexit de habitaculo sancto suo.

CAPVT III.

Iesus sacerdos exutus sordidis, induitur mutatoriis, qui iudicaturus est domũ Domini, si in vijs ipsius ambulet: adducet Dominus seruum suum Orientem: & de lapide agit super quem septem oculi sunt.

A 1 ET ostendit mihi Dominus Iesum sacer-
-7. dotem magnum stantem coram angelo
Domini: & satan stabat à dexteris eius, vt
aduersaretur ei.
2 Et dixit Dominus ad satan, Increpet Do-
minus in te satan: & increpet Dominus in
te, qui elegit Ierusalem: nunquid non iste
torris est, erutus de igne?
3 Et Iesus erat indutus vestibus sordidis: &
stabat ante faciem angeli.
4 Qui respondit, & ait ad eos qui stabant co
ram se, dicens, Auferte vestimenta sordida
ab eo. Et dixit ad eum, Ecce, abstuli à te ini-
quitatem tuam, & indui te mutatorijs.
B 5 Et dixit, Ponite cidarim mundam super ca
put eius. Et posuerunt cidarim mundam su
per caput eius, & induerunt eum vestibus:
& angelus Domini stabat.
6 Et contestabatur angelus Domini Iesum,
C 7 dicens, ¶ Hæc dicit Dominus exercituum,
Si in vijs meis ambulaueris, & custodiam
meam custodieris: tu quoque iudicabis do-
mũ meam, & custodies atria mea, & dabo
tibi ambulãtes de his qui nunc hîc assistunt.
8 Audi Iesu sacerdos magne, tu & amici tui
qui habitant coram te, quia viri portenden
tes sunt. ecce enim ego ADDVCAM
Inf.6.d 12. SERVVM MEVM ORIENTEM.
Luc.1.g 78.
D 9 Quia ecce lapis quem dedi coram Iesu: su-
per lapidem vnum septem oculi sunt. ecce
ego cælabo sculpturam eius, ait Dominus
exercituum: & auferam iniquitatem terræ
illius in die vna.
10 In die illa, dicit Dominus exercituum, vo
cabit vir amicum suum subter vineam, &
subter ficum.

CAPVT IIII.

De candelabro aureo cum duabus oliuis, lapide pri-
mario & stanneo, ac septem oculis Domini, & horum interpretatio: quodq; templum à Zorobabel fundatum ab ipso consummabitur.

ET reuersus est angelus qui loquebatur in A
me: & suscitauit me, quasi virum qui suscitatur de somno suo.
2 Et dixit ad me, Quid tu vides? Et dixi, Vidi,
& ecce candelabrum aureum totũ, & lam-
pas eius super caput ipsius: & septem lucer-
næ eius super illud: & septem * infusoria lu- * gr. septem.
cernis quæ erant super caput eius.
3 Et duæ oliuæ super illud: vna à dextris lam-
padis, & vna à sinistris eius. B
4 Et respondi, & aio ad angelum qui loque-
batur in me: dicens, Quid sunt hæc, Domi-
ne mi?
5 Et respõdit angelus qui loquebatur in me,
& dixit ad me, Nunquid nescis quid sunt
hæc? Et dixi, Non, Domine mi.
6 Et respondit, & ait ad me, dicens, Hoc est
verbum Domini ad Zorobabel, dicens, Nõ
in exercitu, nec in robore: sed in spiritu C
meo, dicit Dominus exercituum.
7 Quis tu mons magne coram Zorobabel in
planum: & educet lapidem primarium, &
exæquabit gratiam gratiæ eius.
8 Et factum est verbum Domini ad me, di-
9 cens, ¶ Manus Zorobabel fundauerunt do-
mum istam, & manus eius perficient eam:
& scietis quia Dominus exercituum misit
me ad vos.
10 Quis enim despexit dies paruos? & lęta-
buntur, & videbunt lapidem stanneum in
manu Zorobabel. Septẽ isti oculi sunt Do-
mini, qui discurrunt in vniuersam terram. D
11 Et respondi, & dixi ad eum, Quid sunt duæ
oliuę istę ad dexteram candelabri, & ad si-
nistram eius? 12 Et respondi secundò, & dixi
ad eum, Quid sunt duę spicę oliuarum, quę
sunt iuxta duo rostra aurea, in quibus sunt
suffusoria ex auro? 13 Et ait ad me, dicẽs, Nun-
quid nescis quid sunt hęc? Et dixi, Non, Do-
mine mi. 14 Et dixit. Isti sunt duo filij olei *Apoc.11.d.4.*
-splendoris, qui assistunt dominatori vni-
uersę terrę.

CAPVT V.

Volumen volans, quo iniqui iudicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi designat impietatem: & duæ mulieres alatæ leuant illã in aera.

ET conuersus sum, & leuaui oculos meos A
& vidi, & ecce volumen volans.
2 Et dixit ad me, Quid tu vides? Et dixi, *Ego *Ier.1.d.13.*
video volumen volans. longitudo eius vi-
ginti cubitorum, & latitudo eius decem cu-
bitorum.

Et

1 Et dixit ad me, Hæc est maledictio quæ e-
greditur super faciẽ omnis terræ: quia om-
nis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur: &
omnis iurans, ex hoc similiter iudicabitur.
4 Educam illud, dicit Dominus exercituũ,
& veniet ad domum furis & ad domum iu-
rantis in nomine meo mendaciter: & com-
morabitur in medio domus eius, & consu-
met' eum', & ligna eius & lapides eius.
5 Et egressus est angelus qui loquebatur in
me: & dixit ad me, Leua oculos tuos, & vi-
de quid est hoc quod egreditur.
6 Et dixi, Quidnam est? Et ait, Hæc est am-
phora egrediens. Et dixit, ' Hæc' est oculus
eorum in vniuersa terra.
7 Et ecce talentũ plumbi portabatur, & ecce
mulier vna sedens in medio amphoræ.
8 Et dixit, Hæc est impietas. Et proiecit eam
in medio amphoræ, & misit massam plum-
bea in os eius.
9 Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce duæ
mulieres egredientes, & spiritus in alis ea-
rum, & habebant alas quasi alas milui: & le-
uauerũt amphoram inter terram & cælum.
10 Et dixi ad angelum qui loquebatur in
me, Quò istæ deferunt amphoram?
11 Et dixit ad me, Vt ædificetur ei domus in
terra Sennaar, & stabiliatur, & ponatur ibi
super basem suam.

CAPVT VI.

Quatuor quadrigæ visæ de medio duorum montium æreorum, quatuor venti sunt, egredientes in terram: de cornũ in capite Iesu sacerdotis imponendis: de viro cui nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in solio suo.

ET conuersus sum, & leuaui oculos meos, C
& vidi: & ecce quatuor quadrigæ egre-
dientes de medio duorum montiũ: & mon-
tes, montes ærei.
2 In quadriga prima equi rufi, & in quadriga
3 secunda equi nigri: ¶ & in quadriga tertia
equi albi, & in quadriga quarta equi varij
4 fortes.
5 Et respõdi, & dixi ad angelum qui loque-
batur in me, Quid sunt hæc, Domine mi?
6 Et respondit angelus, & ait ad me, Isti sunt
quatuor venti cæli, qui egrediuntur vt stent
coram dominatore omnis terræ.
7 In qua erant equi nigri, egrediebantur in
terram Aquilonis: & albi egressi sunt post
eos: & varij egressi sunt ad terram Austri.
8 Qui autem erant robustissimi, exierunt, &
quærebãtur & discurrere per omnem ter-
ram. Et dixit, Ite, perambulate terram. &
perambulauerunt terram.
8 Et vocauit me, & locutus est ad me, dicens,
Ecce, qui egrediuntur in terram Aquilonis,
requiescere fecerunt spiritum meum in ter-
ra Aquilonis.
9 Et factum est verbum Domini ad me, di-
10 cens, ¶ Sume à transmigratione ab Holdai, C
& à Tobia, & ab Idaia: & veniens tu in die il-
la, & intrabis domum Iosiæ filij Sophoniæ,
qui venerunt de Babylone.
11 Et sumes aurum & argentum, & facies co-
ronas: & pones in capite Iesu filij Iosedec sa-
12 cerdotis magni, ¶ & loquéris ad eũ, dicens, D
Hæc ait Dominus exercituum, dicens, EC- *Sup.3.c 8.*
CE VIR ORIENS NOMEN EIVS: *Luc.1.g 78.*
& subter eum orietur, & ædificabit templũ
Domino.
13 Et ipse extruet templum Domino: & ipse
portabit gloriam, & sedebit, & dominabi-
tur super solio suo: & erit sacerdos super so-
lio suo, & consilium pacis erit inter illos
duos.
14 Et coronæ erunt Helem, & Tobiæ, & I-
daiæ, & Hen filio Sophoniæ, memoriale in
templo Domini.
15 Et qui procul sunt, venient, & ædificabũt
in templo Domini, & scietis quia Dominus
exercituum misit me ad vos. Erit autem
hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei
vestri.

CAPVT VII.

Ieiunia quibus Iudæi per 70. annos captiuitatis ieiunauerunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad resipiscentiam: nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in gentes, terrasq; desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

ET factum est in anno quarto Darij regis, 1 A
factum est verbũ Domini ad Zachariam
in quarta mensis noni, qui est Casleu.
2 Et miserunt ad domum Dei Saráśar & Ro-
gom-melech, & viri qui erant cum eo, ad
3 deprecandam faciem Domini: ¶ vt dicerẽt
sacerdotibus domus Domini exercituum &
prophetis, loquentes, Nunquid flendum est
mihi in quinto mense, vel sanctificare me
debeo: sicut iam feci multis annis?
4 Et factum est verbum Domini exercituũ
5 ad me, dicens, ¶ Loquere ad omnem popu- B
lum terræ, & ad sacerdotes, dicens, Cùm *Esa.58.a.5.*
ieiunaretis, & plangeretis in quinto & se-
ptimo per hos septuaginta annos: nunquid
6 ieiunium ieiunastis mihi? ¶ & cùm come-
distis & bibistis: nunquid non vobis come-
distis, & vobismetipsis bibistis?
7 Nunquid non sunt verba, quæ locutus est

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dominus in manu prophetarum priorum, cùm adhuc Ierusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa & vrbes in circuitu eius, & ad Austrum, & in campestribus habitaretur?

8 Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens, ¶ Hæc ait Dominus exercituum, dicens, Iudicium verum iudicate: & misericordiam & miserationes facite vnusquisque cum fratre suo.

Exod. 22. d. 22 Isa. 1. f. 23. Iere. 5. g. 28. 10 Et viduam & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calumniari: & malum vir fratri suo non cogitet in corde suo.

11 Et noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentes: et aures suas aggrauauerunt, ne audirent.

12 Et cor suum posuerunt vt adamantem, ne audirent legem & verba quæ misit Deus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum, & facta est indignatio magna à Domino exercituum.

** sicut.* 13 Et factum est sicut locutus est, & *non audierunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14 Et dispersi eos per omnia regna quæ nesciunt: & terra desolata est ab eis, eo quòd non esset transiens & reuertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

CAPVT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatã fecit Ierusalem, sic nunc facit illam plurimum habitari, omniaq; dabit prospera, modo ei seruiant: quibus adiungentur & aliæ gentes: de finibria Iudæi à decem viris ethnicis apprehensa.

A 1 ET factum est verbum Domini exercituũ,
2 dicens, ¶ Hæc dicit Dominus exercituũ,
Sup. 1. c. 14. Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

3 Hæc dicit Dominus exercituum, Reuersus sum ad Sion: & habitabo in medio Ierusalem: & vocabitur Ierusalem Ciuitas veritatis, & Mons Domini exercituum, mons sanctificatus.

4 Hæc dicit Dominus exercituum, Adhuc habitabunt senes, & anus in platéis Ierusa-
6. lem: & viri baculus in manu eius præ multitudine dierum.

5 Et plateæ ciuitatis complebuntur infantibus & puellis ludentibus in platéis eius.

6 Hæc dicit Dominus exercituum, Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi huius in diebus illis, nunquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum?

7 Hæc dicit Dominus exercituum, Ecce ego saluabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occasus solis.

8 Et adducam eos, & habitabunt in medio Ierusalem: & erũt mihi in populum, & ego ero eis in Deum in veritate & in iustitia.

9 Hæc dicit Dominus exercituum, Confortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum in die qua fundata est domus Domini exercituum, vt templum ædificaretur.

10 Siquidem ante dies illos merces hominũ non erat, nec merces iumentorum erat, neque introeunti neque exeunti erat pax præ tribulatione: & dimisi omnes homines vnumquenque contra proximum suum.

11 Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquijs populi huius, dicit Dominus
12 exercituum, ¶ sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cæli dabunt rorem suum: & possidere faciam reliquias populi huius vniuersa hæc.

13 Et erit sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Iuda & domus Israël: sic saluabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestræ.

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Sicut cogitaui vt affligerem vos, cùm ad iracundiam prouocassent patres vestri me,
15 dicit Dominus *, & non sum misertus: ¶ sic * conuersus cogitaui in diebus istis, vt benefaciam domui Iuda & Ierusalem: nolite timere.

16 Hæc sunt ergo verba quæ facietis, Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: veritatem & iudicium pacis iudicate in portis vestris.

17 Et vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: & iuramentũ mendax ne diligatis. omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus.

18 Et factum est verbũ Domini exercituum
19 ad me, dicens, ¶ Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium & lætitiam, & in solennitates præclaras: veritatem tantum & pacem diligite.

20 Hæc dicit Dominus exercituum, Vsque-
21 quo veniant populi, & habitent in ciuitatibus multis, ¶ & vadant habitatores vnus ad alterũ, dicentes, Eamus & deprecemur faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum, vadam etiam ego.

22 Et venient populi multi, & gentes robustæ ad quærendum Dominũ exercituum in Ierusalem, & deprecandam faciẽ Domini.

Hæc

23 Hæc dicit Dominus exercituum, In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes, Ibimus vobiscum: audiuimus enim, quoniam Deus vobiscum est.

CAPVT IX.

Vaticinatur aduersus ciuitates Syriæ, & superbos Philisthæos: rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace, qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui: omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

1 ONus verbi Domini in terra Hadrach & Damasci requiei eius: quia Domini est oculus hominis, & omnium tribuum Israël.
2 Etiam quoque in terminis eius, & Tyrus & Sidon assumpserunt quippe sibi sapientiam valde.
3 Et ædificauit Tyrus munitionem suam, & coaceruauit argentum quasi humum, & aurum vt lutum platearum.
4 Ecce Dominus possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem eius, & hæc igni deuorabitur.
5 Videbit Ascalon, & timebit: & Gaza, & dolebit nimis: & Accaron, quoniam confusa est spes eius: & peribit rex de Gaza, & Ascalon non habitabitur.
6 Et sedebit separator in Azoto, & dispergam superbiam Philisthinorum.
7 Et auferam sanguinem eius de ore eius, & abominationes eius de medio dentiũ eius: & relinquetur etiam ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Iuda, & Accaron quasi Iebusæus.
1 Et circundabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes & reuertentes, & non transibit super eos vltrà exactor: quia nunc vidi in oculis meis.
9 Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalem: ECCE REX TVVS veniet tibi iustus & saluator: ipse pauper & ascendens super asinum & super pullum filium asinæ.
10 Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Ierusalem, & dissipabitur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus, & potestas eius à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsque ad fines terræ.
11 Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.
12 Conuertimini ad munitionem vincti spei, hodie quoq; annuntians duplicia reddam tibi.
13 Quoniam extendi mihi Iudam quasi arcum, impleui Ephraim: & suscitabo filios tuos Sion super filios tuos Græcia, & ponam te quasi gladium fortium.
14 Et Dominus Deus super eos videbitur, & exibit vt fulgur iaculum eius: & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austri.
15 Dominus exercituum proteget eos: & deuorabunt, & subijcient lapidibus fundę: & bibentes inebriabuntur quasi à vino, & replebuntur vt phialæ, & quasi cornua altaris.
16 Et saluabit eos Dominus Deus eorum in die illa, vt gregem populi sui: quia lapides sancti eleuabuntur super terram eius.
17 Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?

CAP. X.

Solus Dominus potest petita præstare, qui confortabit Iudæos: & misertus ipsorum congregabit eos de variis locis captiuitatis in terram priscinam, humiliatis ipsorum inimicis.

PEtite à Domino pluuiam in tempore serotino, & Dominus faciet niues, & pluuiam imbris dabit eis, singulis herbam in agro. 1 A
2 Quia simulachra locuta sunt inutile, & diuini viderunt mendacium, & somniatores locuti sunt frustra: vanè consolabantur, idcirco abducti sunt quasi grex: affligentur, quia non est eis pastor.
3 Super pastores iratus est furor meus, & super hircos visitabo: quia visitauit Dominus exercituum gregem suum domum Iuda, & posuit eos quasi equum gloriæ suæ in bello. B
4 Ex ipso angelus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus prælij, ex ipso egredietur omnis exactor simul.
5 Et erunt quasi fortes, conculcantes lutum viarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus cum eis: & confundentur ascensores equorum.
6 Et confortabo domum Iuda, & domũ Ioseph saluabo: & conuertam eos, quia miserebor eorum: & erunt sicut fuerunt quando non proieceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, & exaudiam eos.
7 Et erunt quasi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quasi à vino: & filij eorum videbunt, & lętabuntur, & exultabit cor eorum in Domino. C
8 Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi

Universidad de Deusto
Biblioteca

demi eos: & multiplicabo eos sicut ante fuerant multiplicati.

9 Et seminabo eos in populis, & délonge recordabuntur mei: & viuent cum filijs suis, & reuertentur.

10 Et reducam eos de Terra-Aegypti, & de Assyrijs congregabo eos: & ad Terram-Galaad & Libani adducam eos: & non inue-

D 11 nietur eis locus. ¶ & transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis: & humiliabitur superbia Assur, & sceptrum Aegypti recedet.

12 Confortabo eos in Domino, & in nomine eius ambulabunt: dicit Dominus.

CAPVT XI.

Iubet Dominus pasci pecora occisionis, quibus non parcet, quia pastores eorũ non parcebant eis: de duabus virgis tandem abscissis, & tribus pastoribus vno mense succisis: de apprehensa mercede triginta argenteorum proiectorum ad statuarium: de alio malo pastore à Domino suscitando.

A 1 APeri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas.

2 Vlula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt: vlulate quercus Basan, quoniam succisus est saltus munitus.

3 Vox vlulatus pastorũ, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonũ, quoniam vastata est superbia Iordanis.

4 Hæc dicit Dominus Deus meus, Pasce pecora occisionis, ¶ quæ qui possederant, occi-

5 debant, & nõ dolebant: & vendebant ea, dicentes, Benedictus Dominus, diuites facti sumus: & pastores eorum non parcebant eis.

6 Et ego non parcam vltrà super habitantes terrã, dicit Dominus: ecce ego tradam homines, vnumquenq; in manu proximi sui,

B & in manu regis sui: & concident terram, & non eruam de manu eorum.

7 Et pascam pecus occisionis propter hoc ô pauperes gregis: & assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui Decôrem, & alteram vocaui Funiculum: & paui gregem.

8 Et succîdi tres pastores in mense vno, & contracta est anima mea in eis: siquidem & anima eorum variauit in me.

Iere.15.a.2. 9 Et dixi, Non pascam vos: quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur, & reliqui deuorent vnusquisque carnem proximi sui.

C 10 Et tuli virgam meam, quæ vocabatur Decus, & abscidi eam vt irritum facerem fœdus meum quod percussi cum omnibus populis.

11 Et in irritum deductum est in die illa: & cognouerunt sic pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia verbum Domini est.

12 Et dixi ad eos, Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meã: & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.

13 Et dixit Dominus ad me, Proijce illud ad statuarium decôrum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos: & proieci illos in domũ Domini, ad statuarium.

14 Et præscidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus, vt dissoluerem germanitatem inter Iudam & Israël.

15 Et dixit Dominus ad me, Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.

16 Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelictam non visitabit, dispersum non quæret, & contritum nõ sanabit, & id quod stat, non enutriet, & carnes pinguium comedet, & vngulas eorum dissoluet.

17 O pastor & idôlum, derelinquens gregem: gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius: brachium eius arefcens siccabitur, & oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur.

CAPVT XII.

Iuda & Ierusalem à varijs regnis affligentur, & earum reducti filij Israël in terram suam superiores erunt his, qui se afflixerant: effuso q; à Domino spiritu gratiæ super habitatores Ierusalem, aspicient ad eum quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes singulæ familiæ seorsum.

ONus verbi Domini super Israël. Dicit Dominus extendens cælum, & fundans ter-

2 ram, & fingens spiritum hominis in eo, ¶ ecce ego ponam Ierusalem superliminare cunctis populis omnibus populis in circuitu: sed & Iudæ erit in obsidione contra Ierusalem.

3 Et erit in die illa, ponam Ierusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes qui leuabunt eum, concisione lacerabuntur: & colligentur aduersus eã omnia regna terræ.

4 In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem eius in amentiam: & super domum Iudæ aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam cæcitate.

5 Et dicent duces Iuda in corde suo, Confortentur mihi habitatores Ierusalem in Domino exercituum Deo eorum. In die

6 illa ponam duces Iuda sicut caminum ignis in lignis, & sicut facem ignis in fœno: & deuorabũt ad dexteram & ad sinistram omnes populos in circuitu: & habitabitur Ierusalem rursus in loco suo in Ierusalem.

7 Et saluabit Dominus tabernacula Iuda, sicut in principio: vt non magnificè gloriemur domus Dauid, & gloria habitantium Ierusalem contra Iudam.

8 In die illa proteget Dominus habitatores Ierusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi Dauid: & domus Dauid quasi Dei, sicut angelus Domini in conspectu eorum.

9 Et erit in die illa: quæram conterere omnes gentes, quæ veniunt contra Ierusalem.

10 Et effundam super domum Dauid, & super habitatores Ierusalem spiritum gratiæ & precum: & aspicient ad me, quem confixerũt, & plangent eum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum vt doleatur in morte primogeniti.

11 In die illa magnus erit planctus in Ierusalem, sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon.

12 Et plangent terra, familiæ & familiæ seorsum: familiæ domus Dauid seorsum, & mulieres eorum seorsum: ¶ familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum:

13 familiæ domus Leui seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum.

14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.

CAPVT XIII.

Cùm fuerit fons patens domui Dauid in ablutionẽ peccatoris, tollentur idôla: & pseudoprophetæ à sibi charissimis lapidabuntur: quæ sint plagæ in medio earum: percutiendus pastor & oues dispergendæ: tertia pars hominum dispergentur in omni terra, & sic per ignem probabitur.

1 IN die illa erit fons patens domui Dauid & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ.

2 Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum, Disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltrà: & pseudoprophetas, & spiritum immundum auferam de terra.

3 Et erit cùm prophetauerit quispiam vltrà, dicent ei pater eius & mater eius qui genuerunt eũ, Non viues, quia mendacium locuti es in nomine Domini, & configent eum pater eius & mater eius, genitores eius cùm prophetauerit.

4 Et erit in die illa, confundentur prophetæ vnusquisque ex visione sua cùm prophetauerit, nec operientur pallio saccino, vt mentiantur: ¶ sed dicet, Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea.

5 Et dicetur ei, Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet, His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me.

6 Phramea mea suscitare super pastorẽ meũ, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: percute pastorem, & dispergentur oues, & cõuertam manũ meam ad paruulos.

7 *Matt.26.e.31.* *Mar.14.e.27.*

8 Et erunt in omni terra, dicit Dominus, partes duæ in ea dispergentur & deficient: & tertia pars relinquetur in ea.

9 Et ducam tertiam partem per ignem, & vram eos sicut vritur argentum: & probabo eos sicut probatur aurum, Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. *Dicam, Populus meus es, & ipse dicet, Dominus Deus meus.

*dispergentur.

*&.

CAP. XIIII.

Postquam Ierusalem passa fuerit captiuitatem aliasq; afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, cùm exibunt aquæ viuæ de Ierusalem: & filij Israel reuertentur, habituri securè in Ierusalem: percutietq; Dominus plaga Gentes, quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem, & harum reliquiæ ascendent, vt adorent Dominum in Ierusalem, sanctumq; erit quod est super frænum equi.

ECce venient dies Domini, & diuidentur 1 A
spolia tua in medio tui.

2 Et congregabo omnes gentes ad Ierusalem in prælium, & capietur ciuitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars ciuitatis in captiuitatem, & reliquum populi non auferetur ex vrbe.

3 Et egredietur Dominus, & præliabitur cõtra gentes illas, sicut præliatus est in die certaminis.

4 Et stabunt pedes eius in die illa super Montem oliuarum, qui est contra Ierusalem ad Orientem, & scindetur Mons oliuarum ex media parte sui ad Orientem, & ad Occidentem præruptu grandi valde, & separabitur medium mõtis ad Aquilonem, & medium eius ad Meridiem.

5 Et fugietis ad vallem montium eorũ, quoniam coniungetur vallis montium vsque ad proxi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

B proximum: & fugietis sicut fugistis à facie terræmotus in diebus Oziæ regis Iuda: & veniet Dominus Deus meus, omnesq; sancti cum eo.
Amos 1.a.1.

6 Et erit in die illa: non erit lux, sed frigus & gelu.

7 Et erit dies vna, quæ nota est Domino, non dies neque nox: & in tempore vesperi erit lux.

8 Et erit in die illa: exibunt aquæ viuæ de Ierusalem: medium earum ad mare orientale, & medium earum ad mare nouissimum: in æstate & in hyeme erunt.

9 Et erit Dominus rex super omnẽ terram: in die illa erit Dominus vnus, & erit nomen eius vnum.

10 Et reuertetur omnis terra vsque ad desertum, de colle Remmon ad Austrum Ierusalem: & exaltabitur, & habitabit in loco suo, à porta Ben-iamin vsque ad locum portæ prioris, * vsque ad portam angulorum: & à turre Hananeel vsque ad torcularia regis.
habitabitur.
*&.

C 11 Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius: sed sedebit Ierusalem secura.

12 Et hæc erit plaga qua percutiet Dominus omnes gentes, quę pugnauerũt aduersus Ierusalem. Tabescet caro vniuscuiusque stantis super pedes suos, & oculi eius contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo.

13 In die illa erit tumultus Domini magnus in eis: & apprehendet vir manum proximi sui, & conseretur manus eius super manum proximi sui.

14 Sed & Iudas pugnabit aduersus Ierusalem: & congregabuntur diuitiæ omnium gentium in circuitu, aurum & argentum & vestes multæ satis.

15 Et sic erit ruina equi & muli, & cameli, & asini, & omnium iumentorum quæ fuerunt in castris illis, sicut ruina hæc.

16 Et omnes qui reliqui fuerint de vniuersis gentibus, quæ venerunt contra Ierusalem, ascendent ab anno in annum, vt adorent regem Dominum exercituum, & celebrent festiuitatem tabernaculorum.

17 Et erit: qui non ascenderit de familiis terræ ad Ierusalem, vt adoret regem Dominum exercituum, non erit super eos imber.

18 Quòd & si familia Aegypti non ascenderit, & non venerit: nec super eos erit, sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes gentes, quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum.

19 Hoc erit peccatum Aegypti, & hoc peccatum omnium gentium quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum.

20 In die illa erit quod super frænum equi est sanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini, quasi phialæ coram altari.

21 Et erit omnis lebes in Ierusalem & in Iuda sanctificatus Domino exercituum: & venient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis, & non erit mercator vltrà in domo Domini exercituum in die illo.

PROLOGVS IN MALACHIÆ PROPHETIAM, MAXIMA EX PARTE EX PROOEMIO COMMENTARIORVM HIERONYMI IN MALACHIAM.

DEVS per Moysen populo Israël præceperat, sacerdotes tabernaculi sui omni corporali vitio liberos, hostias omni vitio vacuas sibi offerre. Quibus legem suam ad regendum populum ob hoc dederat, vt per sacrificiorum oblationem, internuntij Dei & hominum facti, populum præceptis cœlestibus facerent obedire. Vnde sacerdotes angelos Dei esse, hoc in loco scriptura testatur. Sed quia tanti muneris gratiam contemnentes, supradictus populus ac sacerdotes sacrificia vitio deturpata, ipsi criminibus atque impietatibus maculati Deo offerre cœperunt: Ideo per Malachiam prophetam Deus populum suum Israël increpat. Nomen autem Malachi septuaginta transtulerunt τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, id est, angelum eius, dicentes, Assumptio verbi Domini super Israël in manu angeli eius pro quo in Hebræo legitur Malachi: quod rectius & expressius dicitur, ego lus, id est, nuntius meus. Nec putandum est ficta quandam opinionem, angelum venisse de cælo & assumptis corpu humanum, vt Israëli quæ à Domino fuerat mandata, queretur. Si enim interpretanda sunt nomina, & exeminibus non spiritualis intelligentij, sed historia erubescendus est: ergo & Osee, qui Saluator dicitur: & Iuel, quinterpretatur Dominus Deus, siue incipiens: & cæteri prophetæ non erunt homines, sed vel angeli vel Dominus Saluator, quia hoc eorum nomina resonant. Denique exceptis Septuaginta, alij interpretes nomen Malachiæ vertunt Hebræo legitur transtulerunt. Malachi autem Hebræ si-

dem existimant sacerdotem: quia omnia quæ in libro illius continentur, etiam hic prophetæ commemorat, dicens, Labia sacerdotis custodient scientiam & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Tempus quoque ac titulus conueniunt, quod & in Psalmis diximus, eos qui titulos non habent, eorum esse credendos, quorum priores Psalmi nominibus prænotati sunt. Igitur & Malachi, id est Esdras post Aggæum & Zachariam, qui sub Dario prophetare cœperunt, fuisse credendus est: & propterea titulum non habere quòd liber eius pro titulo sit: in quo discimus quòd in regno Artaxerxis regis Persarum Esdras filius Saraiæ & cæterorum vsque ad eum locum vbi dicitur, filius Aaron sacerdotis, ab initio ascenderit de Babylone, & dederit ei rex secundum manum Domini Dei sui bonam omnem petitionem eius: ascenderintq; cum illo de filijs Israël, & de filijs sacerdotum, & de filijs Leuitarum, & de cantoribus & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ierusalem, anno. 7. Artaxerxis regis: & venerunt in Ierusalem mense. 5. ipse est annus septimus regis: quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo mensis quinti venit in Ierusalem.

PROPHETIA MALACHIAE.

CAPVT I.

Prophetia Malachiæ ad Israël: quem Dominus arguit ingratitudinis, quòd non agnoscebat se in Iacob, vnde descenderat, dilectum reiecto Esau cum populo suo: vbi conqueritur se ab Israël non honorari neque timeri, quodq; sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum nec recipit sacrificia, gratam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

1 ONVS VERBI DOMINI AD ISrael in manu Malachiæ *, ¶ Dilexi vos, dicit Dominus: & dixistis, In quo dilexisti nos? Nónne frater erat Esau Iacob, dicit Dominus, & 3 dilexi Iacob, ¶ Esau autem odio habui? & posui * montes eius in solitudinem, & hæreditatem eius in dracones deserti. *Seir.

4 Quòd si dixerit Idumæa, Destructi sumus, sed reuertentes ædificabimus quæ destructa sunt: hæc dicit Dominus exercituũ, Isti ędificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est Dominus vsque in ęternum.

5 Et oculi vestri videbunt: & vos dicetis, Magnificetur Dominus super terminum Israël. B

6 Filius honorat patrem, & seruus dominũ suum: si ergo pater ego sum: vbi est honor

meus? & si dominus ego sum, vbi est timor meus? dicit Dominus exercituum: ad vos ô sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & 7 dixistis: In quo despeximus nomen tuum? Offertis super altare meum panem pollutum: & dicitis, in quo polluimus te? In eo

quòd dicitis, Mensa Domini despecta est.

C 8 Si offeratis cæcum ad immolandum, nónne malum est? & si offeratis claudum & languidum, nónne malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.

9 Et nunc deprecamini vultum Dei, vt misereatur vestri (de manu enim vestra factũ est hoc) si quo modo suscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum.

10 Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra.

Psal.112.d.3. 11 Ab ortu enim solis vsque ad Occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.

12 Et vos polluistis illud in eo quòd dicitis, Mensa Domini contaminata est: & quod superponitur, cõtemptibile est cum igne qui illud deuorat.

13 Et dixistis, Ecce de labore: & exufflastis illud, dicit Dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum & languidũ, & intulistis munus. nunquid suscipiam illud de manu vestra, dicit Dominus?

14 Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciẽs immolat debile Domino: quia rex magnus ego, dicit Dominus exercituũ, & nomen meum horribile in gentibus.

CAPVT II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi respiscant: ipsius enim legem cõtemnunt, irritum facientes pactum Leui, qui hîc laudatur: transgressus est & Iuda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de vxore diligenda, seu dimittenda, laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

A 1 ET nunc ad vos mandatum hoc ô sacerdotes.

Leui.26.b.14. Deut.28.b.15. 2 Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor vt detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum, mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis: quoniam non posuistis super cor.

3 Ecce ego proijciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum, & assumet vos secum.

4 Et scietis quia misi ad vos mandatũ istud: vt esset pactum meum cum Leui, dicit Dominus exercituum.

5 Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem: & timuit me, & à facie nominis mei pauebat.

6 Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas B nõ est inuenta in labijs eius: in pace & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate.

7 Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est.

8 Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Leui, dicit Dominus exercituum.

9 Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut nõ seruastis vias meas, & accepistis faciem in lege.

10 Nunquid non pater vnus omnium nostrûm? nunquid nõ Deus vnus creauit nos? quare ergo despicit vnusquisque *a* nostrum fratrem suum, violans pactum patrum vestrorum? *a* Mal.2.

11 Transgressus est Iuda, & abominatio facta C est in Israël & in Ierusalem: quia contaminauit Iudas sanctificationẽ Domini, quam dilexit, & habuit filiam Dei alieni.

12 Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum & discipulum de *a* tabernaculis Iacob, & offerentem munus Domino exercituum. *a* Mat.8.

13 Et hoc rursum fecistis, operiebatis lachrymis altare Domini, fletu & mugitu, ita vt non respiciam vltrà ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra.

14 Et dixistis, Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te & vxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc pars D cœpς tua, & vxor fœderis tui.

15 Nónne vnus fecit, & residuũ spiritus eius? Et quid vnus quæris, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & vxorem adolescentiæ tuæ noli despicere. Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israël: operiet autem iniquitas vestimentum eius, dicit Dominus exercituum. custodite spiritum vestrum, & nolite despicere.

17 Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris. Et dixistis, In quo eum fecimus laborare? In eo quòd dicitis, Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certè vbi est Deus iudicij?

CAPVT III.

De præcursore Christi & huius aduentu ac futuro iudicio: qui purgatis filijs Leui gratum habebit sacrificium Iuda & Ierusalem: cõminatur sceleratis gratiam vltionem, quos tamen ad se reuocat, plurima bona conuersis promittens: conqueritur de ingratitudine filiorũ Israel, & quod ipsum in decimis suis confligant, quodq; dicant Deo non esse curæ suos cultores, cuius contrarium tandem experientur.

ECce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator quem vos quæritis, & angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum: ¶ & quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis stabit ad videndum eum? ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum: ¶ & sedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia.

4 Et placebit Domino sacrificium Iuda & Ierusalem sicut dies seculi & sicut anni antiqui.

5 Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

6 Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filij Iacob non estis consumpti.

7 A diebus enim patrum vestrorum recessistis à legitimis meis, & non custodistis. Reuertimini ad me, & reuertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Et dixistis: In quo reuertemur?

8 Si affliget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis, In quo *a* configimus' te? In decimis, & in primitijs. *a* Mal.1.

9 Et in penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota.

10 Inferte omnem decimam in horreum: & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus: si non aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem vsque ad abundantiam, ¶ & increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituũ.

12 Et beatos vos dicent omnes gentes: eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum.

13 Inualuerunt super me verba vestra, dicit D Dominus. *Iob 21.b.14.*

14 Et dixistis, Quid locuti sumus contra te? *Esa.58.d.2.* Dixistis, Vanus est qui seruit Deo: & quod emolumentum quia custodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coram

15 Domino exercituum? ¶ ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siquidem ædificati sunt facientes impietatẽ, & tentauerunt Deum, & salui facti sunt.

16 Tunc locuti sunt timentes Dominum vnusquisque cum proximo suo: Et attendit Dominꝰ, & audiuit: & scriptus est liber monimenti coram eo timentibus Dominum, & cogitantibus nomen eius.

17 Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium: & parcam eis, sicut parcit vir filio suo seruienti sibi.

18 Et conuertemini, & videbitis quid sit interiustum & impium: & inter seruientem Deo, & non seruientem ei.

CAPVT IIII.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, euulsa ipsorũ radice: orietur sol iustitiæ Deũ timentibus, qui calcabunt impios: iubet meminisci legis Moysi: Elias antequã veniat dies Domini mittendus prædicitur, qui conuertat cor patrum ad filios.

ECce enim dies veniet succensa quasi ca- 1 A minus: & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen.

2 Et orietur vobis timentibus nomẽ meum Sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & egrediemini, & salietis sicut vituli de armento. *Zach.3.c.8. 6.d.11. Luc.1.g.78.* B

3 Et calcabitis impios, cùm fuerint cinis sub planta pedum vestrorum in die qua ego facio, dicit Dominus exercituum.

4 Mementote legis Moysi serui mei, quam mandaui ei in Horeb ad omnem Israel præcepta & iudicia. *Exod.20. Deut.4.5.6.*

5 Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, *Mat.11.b.14. 17.b.10.* antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.

6 Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, *Mat.9.b.11. Luc.1.b.17. 9.a.8.* & percutiam terram anathemate.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBER I.

PRAEFATIO IN LIBROS MACHABÆORVM.

MACHABAEORVM LIBRI LICET non habeantur in canone Hebræorum, tamen ab ecclesia inter diuinorum voluminum annotantur historias. Notant autem prælia inter Hebræorum duces, gentesque Persarum, pugnam quoque sabbatheorum, & nobiles Machabei, à quo hi libri nomen acceperunt, triumphos: fœdus quoque amicitiarum cum Romanorum ducibus, atque legationum. Machabæi, septem fratres ab vna matre Machabæa nomine geniti, custodientes legem, patrij traditionem, non manducantes carnem porcinam, ob hoc ab Antiocho rege sæuissimo in Antiochia martyrij gloria coronati sunt cum matre sua: atque sepulti cum magna veneratione, ibi quiescunt.

IN PRIMVM LIBRVM MACHABÆORVM ARGVMENTVM.

PRIMVS LIBER MACHABAEORVM DE impietate Antiochi in populum Iudæorum, quem ad sacrilegos Ethnicorum ritus voluit inducere primum edisserit: de zelo quoque Mathathiæ resistentis regis conatibus, & filios ad defensionem legis Dei exhortantis: de Iuda Machabæo, præclarisque eius gestis & crebris victorijs, ac templo per ipsum à spurcitia idolorum purificato texit historiam. Agit quoque de morte Iudæ Machabæi, de Ionatha fratre eius succedente illi in principatu, bellisq; per ipsum gestis: demissis à Ionatha legatis ad Romanos & Spartiatas pro pacis confœderatione, atque de morte Ionathæ & filiorum eius: Deinde de Simone in eius locum substituto in principatu & sacerdotio Iudæorum, ac gestis eius. Denique de nece Simonis cum filijs in conuiuio, ac de Iohanne filio eius patri in gubernatione populi succedente, pertractat.

LIBER PRIMVS MACHABÆORVM.

CAPVT I.

Mortuo Alexandro magno qui Darium percusserat, successit tandem in Græcia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filijs Israël prophanarunt Ierusalem. Antiochus autem deuicto Ptolemæo rege Aegypti, inuasit Ierusalem, & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris fecit cædem magnam, vnde ortus est ingens planctus: simile fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensa Ierusalem, plurimisq; in captiuitatem ductis, Antiochus leges idololatriæ Iudæis statuit, ablatis cunctis diuini cultus cæremonijs, & ædificato idolo desolationis, renitentes miserè trucidat, cuius edicta plurimi impij secuti sunt, pij verò respuerunt, mortem potius subire parati.

A 1 ET FACTVM EST POSTQVAM percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnauit in Græcia, egressus de terra Cethim, Darium regem Persarum & Medorũ
2 ¶ cõstituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ:
3 ¶ & pertransijt vsque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis gentium: & siluit terra in conspectu eius.
4 Et congregauit virtutem, & exercitum fortem nimis: & exaltatum est & eleuatum
5 cor eius: ¶ & obtinuit regiones gentium, & tyrannos: & facti sunt illi in tributum.
6 Et post hæc decidit in lectum, & cognouit quia moreretur.
7 Et vocauit pueros suos nobiles, qui fuerant nutriti à iuuentute: & diuisit illis regnum suum, cùm adhuc viueret.
8 Et regnauit Alexander annis duodecim, & mortuus est.
9 Et obtinuerunt pueri eius regnum, vnusquisque in loco suo: ¶ & imposuerunt omnes sibi diademata post mortem eius: & filij eorum post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in terra.
11 Et exijt ex eis radix ꝑ peccatrice Antiochus illustris, filius Antiochi regis qui fuerat Romæ obses: & regnauit in anno centesimo tricesimo septimo regni Græcorum.
12 In diebus illis exierunt ex Israel filij iniqui, & suaserunt multis, dicentes, Eamus, & disponamus testamentũ cum gentibus quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos multa mala.
13 Et bonus visus est sermo in oculis eorum.
14 Et destinauerũt aliqui de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis potestatem, vt facerent iustitiam gentium.

15 Et ædificauerunt gymnasium in Ierosolymis secundum leges Nationum: ¶ & fecerunt sibi præputia, & recesserunt à testamento sancto, & iuncti sunt Nationibus, & venundati sunt vt facerent malum.
17 Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, & cœpit regnare in terra Aegypti, vt regnaret super duo regna.
18 Et intrauit in Aegyptum in multitudine graui, in curribus & elephantis, & equitibus, & copiosa nauium multitudine: ¶ & constituit bellum aduersus Ptolemeum regem Aegypti, & veritus est Ptolemeus à facie eius, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi.
20 Et cõprehendit ciuitates munitas in terra Aegypti: & accepit spolia terræ Aegypti.
21 Et cõuertit Antiochus, postquam percussit Aegyptum in centesimo & quadragesimo & tertio anno: & ascendit ad Israël, ¶ &
22 ascendit Ierosolymã in multitudine graui.
23 Et intrauit in sanctificationẽ cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & vniuersa vasa eius, & mensam propositionis & libatoria, & phialas, & morteriola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum quod in facie templi erat: & comminuit omnia.
24 Et accepit argentum & aurũ & vasa concupiscibilia: & accepit thesauros occultos quos inuenit: & sublatis omnibus abijt in terram suam.
25 Et fecit cædem hominum, & locutus est in superbia magna.
26 Et factus est planctus magnus in Israël, &
27 in omni loco eorũ: ¶ & ingemuerunt principes & seniores, & iuuenes, & virgines infirmati sunt, & speciositas mulierum immutata est.
28 Omnis maritus sumpsit lamẽtum: & quæ sedebant in thoro maritali, lugebant: ¶ &
29 commota est terra super habitantes in ea, & vniuersa domus Iacob induit confusionem.
30 Et post duos annos dierum misit rex principem tributorum in ciuitates Iuda, & venit Ierusalem cum turba magna.
31 Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo: & crediderunt ei.
32 Et irruit super ciuitatem repentè, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israël.
33 Et accepit spolia ciuitatis: & succendit eã igni, & destruxit domos eius, & muros eius
34 in circuitu: ¶ & captiuas duxerunt mulieres, & natos, & pecora possederunt.
35 Et ædificauerunt ciuitatem Dauid muro magno, & firmo, & turribus firmis, & facta
36 est illis in arcem: ¶ & posuerunt illic gentẽ peccatricem viros iniquos, & cõualuerunt
37 in ea. ¶ & posuerunt arma, et escas, et congregauerunt spolia Ierusalem, et reposuerunt illic: et facti sunt in laqueum magnũ.
38 Et factum est hoc ad insidias sanctificatio
39 nis, et in diabolũ malum in Israël: ¶ & effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, et contaminauerunt sanctificationem.
40 Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, et facta est habitatio exterorum, et facta est extera semini suo, et nati eius reliquerunt eam.
41 Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo, dies festi eius conuersi sunt in luctum, sabbatha eius in opprobrium, honores eius in nihilum. *Tob. 2. b. 6. Amos 8. c. 10.*
42 Secundum gloriam eius multiplicata est ignominia eius: et sublimitas eius conuersa est in luctum.
43 Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, vt esset omnis populus, vnus: et relinqueret vnusquisque legem suam.
44 Et consenserũt omnes gentes secundum
45 verbum regis Antiochi: ¶ et multi ex Israël consenserunt seruituti eius, et sacrificauerunt idólis, & coinquinauerunt sabbathum.
46 Et misit rex libros per manus nuntiorum in Ierusalem & in omnes ciuitates Iudæ: vt
47 sequerentur leges gentium terræ, ¶ & prohiberent holocausta & sacrificia, & placa-
48 tiones fieri in templo Dei, ¶ & prohiberent
49 celebrari sabbathum, & dies solennes. ¶ & iussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israël.
50 Et iussit ędificari aras, & templa, & idóla, & immolari carnes suillas, & pecora com-
51 munia, ¶ & relinquere filios suos incircuncisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immunditijs & abominationibus, ita vt obliuiscerentur legem, & immutarent omnes iustificationes Dei.
52 Et quicunq; non feciſſent secundum verbum regis Antiochi morerentur.
53 Secundum omnia verba hæc scripsit omni regno suo: & præposuit principes populo qui hæc fieri cogerent.
54 Et iusserunt ciuitatibus Iudæ sacrificare.
55 Et congregati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

56 cerunt mala super terrã: ¶ & effugauerunt
populum Israël in abditis, & in abscon-
ditis fugitiuorum locis.
G 57 Die quintadecima mensis Casleu, quin-
-10. to & quadragesimo &-centesimo' anno ædi-
ficauit rex Antiochus abominandum idõ
lum desolationis super altare Dei, & per v-
niuersas ciuitates Iudæ in circuitu ædifica-
58 uerunt aras: ¶ & ante ianuas domorũ, & in
platéis incendebant thura, & sacrificabant.
59 ¶ & libros legis Dei combusserunt igni, scin
60 dentes eos: ¶ & apud quemcunq; inueniebantur libri testamenti Domini, & quicunque obseruabat legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum.
61 In virtute sua faciebant hæc populo Israel qui inueniebatur in omni mẽse & mense in ciuitatibus.
62 Et quinta & vicesima die mensis sacrificabant super aram quæ erat contra altare.
63 Et mulieres quæ circuncidebant filios suos, trucidabantur secundum iussum regis
64 Antiochi, ¶ & suspendebant pueros à cervicibus per vniuersas domos eorum: & eos qui circunciderant illos, trucidabant.
65 Et multi de populo Israel definierunt apud se, vt non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quàm cibis coinqui-
66 nari immundis: ¶ & noluerunt infringere
67 legem Dei sanctam, & trucidati sunt, ¶ & facta est ira magna super populum valde.

CAPVT II.

Mathathias cum filijs luget afflictionem ciuitatis & sanctorum prophanationem, ostensisq; signis mœstitiæ, respondet his qui à rege missi erant, nec se, nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisisq; idololatra Iudæo & regis ministro fugit cum filijs in montes: plurimi nolentes regi obtemperare trucidantur, quum nollent sabbatho inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, reuocat Dei cultum, destructa idololatria, casoque Antiochi præsidio: & moriturus hortatur filios, vt patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simónem filium suum in consultorẽ, & Iudam in militiæ principem.

A 1 IN diebus illis surrexit Mathathias filius Iohannis filij Simeonis, sacerdos ex filijs Ioarim ab Ierusalem, & consedit in monte Mo-
2 din: ¶ & habebat filios quinque, Iohannem,
3 qui cognominabatur Gaddis: ¶ & Simónem, qui cognominabatur Thassi: ¶ & Iu-
4 dam, qui vocabatur Machabæus: ¶ & Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Io-
6 nathan, qui cognominabatur Apphus. ¶ hi viderunt mala quæ fiebant in populo Iuda & in Ierusalem.
7 Et dixit Mathathias, Væ mihi, vt quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem ciuitatis sanctæ, & sedere illic, cùm datur in manibus inimicorum?
8 Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum eius sicut homo ignobilis.
9 Vasa gloriæ eius captiua abducta sunt: trucidati sunt senes eius in platéis, & iuuenes eius ceciderunt in gladio inimicorum.
10 Quæ gens non hæreditauit regnum eius, & non obtinuit spolia eius?
11 Omnis compositio eius ablata est. Quæ erat libera, facta est ancilla.
12 Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinauerunt ea gentes.
13 Quò ergo nobis adhuc viuere?
14 Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filij eius: & operuerunt se cilicijs, & planxerunt valde.
15 Et venerunt illuc qui missi erant à rege Antiocho, vt cogerent eos qui cõfugerant in ciuitatẽ Modin, immolare, & accendere thura, & à lege Dei discedere.
16 Et multi de populo Israël consentientes acceserunt ad eos: sed Mathathias & filij eius constanter steterunt.
17 Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerũt Mathathiæ, Princeps & clarus & magnus es in hac ciuitate, & ornatus filijs & fratribus. ¶ ergo accede prior, & fac
18 iussum regis, sicut fecerunt omnes gentes, & viri Iuda, & qui remanserunt in Ierusalem: & eris tu, & filij tui inter amicos regis, & amplificatus auro & argento, & muneribus multis.
19 Et respondit Mathathias, & dixit magna voce, Etsi omnes gentes regi Antiocho obediunt, vt discedant vnusquisque à seruitute legis patrum suorum, & consentiant mandatis eius: ¶ ego & filij mei, & fratres mei
20 obediemus legi patrum nostrorum. ¶ propitius sit nobis Deus: non est nobis vtile re-
21 linquere legem, & iustitias Dei. ¶ non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata, vt eamus altera via.
23 Et vt cessauit loqui verba hęc, accessit quidam Iudæus in omnium oculis sacrificare
24 idólis super aram in ciuitate Modin secundum iussum regis: ¶ & vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes eius, & accensus est furor eius secundum iudicium le-
25 gis, & insiliens trucidauit eum super aram; ¶ sed & virũ quem rex Antiochus miserat qui

qui cogebat immolare, occidit in ipso tem-
26 pore, & aram destruxit. ¶ & zelatus est legẽ, sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.
27 Et exclamauit Mathathias voce magna in ciuitate dicens, Omnis qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me.
28 Et fugit ipse, & filij eius in montes, & reliquerunt quæcunque habebant in ciuitate.
29 Tunc descenderunt multi quærentes iu-
30 dicium & iustitiam, in desertum: ¶ & sederunt ibi ipsi, & filij eius, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam ℣ inundauerũt ℣ *induraue-*
runt 20.
super eos mala.
31 Et renuntiatum est viris regis, & exercitui D

qui erant in Ierusalem ciuitate Dauid, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipauerunt mandatum regis in loca occulta in
32 deserto, & abijssent post illos multi.
Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt aduersus eos prælium in die sabba-
33 thorũ, ¶ & dixerũt ad eos, Resistitis & nunc adhuc? exite, & facite secundum verbum regis Antiochi, & viuetis.
34 Et dixerunt, Non exibimus, neque faciemus verbum regis, vt polluamus diem sab-
bathorum.
35 Et concitauerunt aduersus eos prælium.
36 Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilauerunt loca oc-
37 cultа: ¶ dicentes, Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cę-
lum & terra quòd iniustè perditis nos.
38 Et intulerunt illis bellum sabbathis: & mortui sunt ipsi & vxores eorum, & filij eorum, & pecora eorum vsque ad mille ani-
39 mas hominum.
Et cognouit Mathathias & amici eius, & luctum habuerunt super eos valde.
40 Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnauerimus aduersus gentes pro animabus nostris & iustificationibus nostris: nunc citius disperdent nos à terra.
41 Et cogitauerunt in die illa, dicentes, Om E
nis homo quicunque venerit ad nos in bello die sabbathorum, pugnemus aduersus eum: & non moriemur omnes sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.
42 Tunc cõgregata est ad eos synagoga ℣ Iu- ℣ *Asidæorum*
dæorum' fortis viribus ex Israël, omnis vo- *3.*
43 luntarius in lege: ¶ & omnes qui fugiebant à malis, additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamentum.
44 Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & cæteri fugerunt ad nationes, vt euaderent.
45 Et circuiuit Mathathias, & amici eius,
46 & destruxerunt aras: ¶ & circunciderunt pueros incircunciſos quotquot inuenerunt in finibus eorum; & in fortitudine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

47 Et persecuti sunt filios superbiæ, & pro-
48 speratum est opus in manibus eorum: ¶ & obtinuerunt legem de manibus gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori.

F 49 Et appropinquauerunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filijs suis, Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus euer-
50 sionis, & ira indignationis: ¶ Nunc ergo ô filij æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum:
51 ¶ & mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis: & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

Ge.22.a.1.b.9. 52 Abraham nónne in tentatione inuentus est fidelis, & reputatum est ei ad iustitiam?

Gen.41.c.40. 53 Ioseph in tempore angustiæ suæ custodiuit mandatum: & factus est dominus Aegypti.

Num.25.b.7. c.13. 54 Phinees pater noster, zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotij æterni.

Eccl.45.d.28. Ios.1.a.2. 55 Iesus dum impleuit verbũ, factus est dux in Israel.

Num.14.a.6. Ios.14.d.14. 56 Caleb dum testificatur in Ecclesia, accepit hæreditatem.

2.Reg.2.a.4. 57 Dauid in sua misericordia consecutus est sedem regni in secula.

4.Reg.2.b.11. 58 Elias dum zelat zelum legis receptus est in cælum.

Dan.3.b.16. c.24. 59 Ananias & Azarias & Misaël, credentes, liberati sunt de flamma.

Dan.6.f.22. 60 Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum.

61 Et ita cogitate per generationem & generationẽ: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur.

62 Et à verbis viri peccatoris ne timueritis:
G 63 quia gloria eius, stercus & vermis est: ¶ hodie extollitur, & cras non inuenietur: quia conuersus est in terram suam, & cogitatio eius perijt.

64 Vos ergo filij confortamini, & viriliter agite in lege: quia * in ipsa glorioſi eritis.

** cùm feceritis quæ vobis præcepta sunt in lege à Domino Deo vestro.*

65 Et ecce Simon frater vester, scio quòd vir consilij est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater.

66 Et Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi.

67 Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictam populi vestri.

68 Retribuite retributionem gentibus, & intendite in præceptum legis.

69 Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos.

70 Et defunctus est anno centesimo & quadragesimosexto: & sepultus est à filijs suis in sepulchris patrum suorũ in Modin, & planxerunt eum omnis Israël planctu magno.

CAPVT III.

Iudas Machabæus dux eximius prædicatur, qui perambulans ciuitates Iuda trucidabat omnes impios, & occiso duce Apollonio, eiusq; exercitu dissipato, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum vnà cum duce Serone: Iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam victorem dato belli in Iudæos apparatu, qui misit contra terram Iuda Gorgiam cum exercitu: Iudas autem & sui ad bellum se parant, maximè operibus pœnitentiæ & oratione ad Deum.

ET surrexit Iudas qui vocabatur Mach- A
bæus filius eius pro eo: ¶ & adiuuabant eũ
2 omnes fratres eius, & vniuersi qui se coniunxerant patri eius, & præliabantur præliũ Israël cum lætitia.

3 Et dilatauit gloriam populo suo, & induit se loricam sicut gigas, & succinxit se armis bellica sua in prælijs, & protegebat castra gladio suo.

4 Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione.

5 Et persecutus est iniquos perscrutans eos: & qui conturbabant populum suum, eos
6 succendit flammis: ¶ & repulsi sunt inimici eius præ timore eius, & omnes operarij iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in manu eius.

7 Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Iacob in operibus suis, & in seculũ memoria eius in benedictione.

8 Et perambulabat ciuitates Iuda, & perdidit impios ex eis, & auertit iram ab Israël.

9 Et nominatus est vsq; ad nouissimum terræ, & congregauit pereuntes. B

10 Et congregauit Apollonius gentes, & à Samaria virtutem multam & magnam, ad belland um contra Israël.

11 Et cognouit Iudas, & exijt obuiam illi: & percussit, & occidit illum, & ceciderunt
12 vulnerati multi, & reliqui fugerunt. ¶ & accepit spolia eorum, & gladium Apollonij abstulit Iudas, & erat pugnans in eo omnibus diebus.

13 Et audiuit Seron princeps exercitus Syriæ quòd congregauit Iudas congregationem fidelium & ecclesiam secum, ¶ & aiu-
14 Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Iudam, & eos qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis. Et

15 Et præparauit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum fortes auxiliarij, vt facerent vindictam in filios Israël.

16 Et appropinquauerunt vsq; ad Beth-horon: & exiuit Iudas obuiam illi cum paucis.
C 17 Vt autem viderũt exercitum venientem sibi obuiam, dixerunt Iudæ, Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati sumus ieiunio hodie?

18 Et ait Iudas: Facile est concludi multos in manu paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cæli liberare in multis & in
19 paucis: ¶ quoniam nõ in multitudine exercitus, victoria belli, sed de cęlo fortitudo est.
20 Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci & superbia, vt disperdant nos, & vxores nostras, & filios nostros, & vt spoli-
21 ent nos. ¶ nos verò pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris: ¶ & ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram.
22 vos autem ne timueritis eos.

23 Vt cessauit autem loqui, insiluit in eos subitò: & contritus est Seron, & exercitus eius
24 in conspectu ipsius: ¶ & persecutus est eum in descensu Beth-horon vsque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philisthijm.

25 Et cecidit timor Iudæ ac fratrum eius, & formido super omnes gentes, in circuitu
26 eorum: ¶ & peruenit ad regem nomen eius, & de prælijs Iudæ narrabant omnes gentes.
D 27 Vt audiuit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & misit, & congregauit exercitum vniuersi regni sui, castra
28 fortia valde: ¶ & aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum: & mandauit illis, vt essent parati ad omnia.

29 Et vidit quòd defecit pecunia de thesauris suis, & tributa regionis modica propter
30 dissensionem & plagam quam fecit in terra, vt tolleret legitima quæ erant à primis diebus. ¶ & timuit ne non haberet vt semel
31 & bis in sumptus & donaria quæ dederat antè larga manu: & abundauerat super reges qui ante eum fuerant.

32 Et consternatus erat animo valde, & cogitauit ire in Persidem, & accipere tributa regionũ, & congregare argentum multũ.

33 Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali, super negotia regia, à flumine Euphrate vsque ad flumen Aegypti: ¶ &
34 vt nutriret Antiochum filium suum, donec rediret.

Et tradidit ei medium exercitum & elephantos: & mandauit ei de omnibus quæ vo-
35 lebat, & de inhabitantibus Iudæam & Ierusalem: ¶ & vt mitteret ad eos exercitum, ad E
conterendam & extirpandam virtutem Israël, & reliquias Ierusalem, & auferendam
36 memoriam eorum de loco: ¶ & vt constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & sorte distribueret terram eorum.

37 Et rex assumpsit partem exercitus residui, & exiuit ab Antiochia ciuitate regni sui anno centesimo & quadragesimo septimo: & transfretauit Euphráten flumen, & perambulabat superiores regiones.

38 Et elegit Lysias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem & Gorgiam, viros
39 potentes ex amicis regis: ¶ & misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum: vt venirent in terram Iuda, & disperderent eam secundum verbũ regis.

40 Et processerũt cum vniuersa virtute sua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campestri.

41 Et audierunt mercatores regionum nomen eorum: & acceperunt argentum & aurum multum valde, & pueros: & venerunt in castra, vt acciperẽt filios Israël in seruos, & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.

42 Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabat F
ad fines eorum, & cognouerunt verba regis quæ mandauit populo facere in interitum
43 & consummationem: ¶ & dixerunt vnusquisque ad proximum suum, Erigamus deiectionem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris.

44 Et congregatus est conuentus, vt essent parati in prælium: & vt orarent, & peterent misericordiam & miserationes.

45 Et Ierusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius: & sanctum conculcabatur: & filij alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio gentium: et ablata est voluptas à Iacob, et defecit ibi tibia et cithara.

46 Et congregati sunt, et venerunt in Maspha contra Ierusalem: quia locus orationis erat in Maspha antè in Israël.

47 Et ieiunauerunt illa die, et induerunt se cilicijs, et cinerem imposuerunt capiti suo
48 et discinderunt vestimenta sua, ¶ et expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur gentes similitudinem simulachrorum suo-

rum

Universidad de Deusto
Biblioteca

49 rum: ¶ & attulerunt ornamẽta sacerdotalia, & primitias & decimas, & suscitauerunt
G 50 Nazaræos, qui impleuerant dies: ¶ & clamauerunt voce magna in cælum dicentes, Quid faciemus istis, & quò eos ducemus?
51 ¶ & sancta tua conculcata sunt, & contaminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in lu-
52 ctum & in humilitatẽ: ¶ & ecce Nationes conuenerunt aduersum nos, vt nos disperdant: tu scis quæ cogitant in nos.
53 Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adiues nos?
54 Et tubis exclamauerunt voce magna.
55 Et post hæc constituit Iudas duces populi, tribunos & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones.
Deut. 20.a.5. b.6. Iudic.7.a.3. 56 Et dixit his qui ædificabãt domos, & sponsabant vxores, & plantabant vineas, & formidolosis, vt redirent vnusquisque in domũ suam secundum legem.
57 Et mouerunt castra, & collocauerunt ad Austrum Emmaum.
58 Et ait Iudas, Accingimini, & estote filij potentes, et estote parati in manè: vt pugnetis aduersus nationes has quæ conuenerunt aduersus nos disperdere nos & sancta nostra: ¶ quoniam melius est nos mori in bello, quàm videre mala gentis nostræ & sanctorum.
60 Sicut autem fuerit voluntas in cælo, sic fiat.

CAPVT IIII.

Gorgias quærit Iudam, at hic suos hortatus fudit hostes, rursumq; Gorgiæ exercitu fuso colligit spolia, & iterum fusis ad Deum precibus, deuincit Lysiæ exercitum, ac postmodum purificato templo, nouum erigit altare: & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, sacrificijsq; oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo: statuto etiam huius dedicationis annuo festo ad dies octo.

A 1 ET assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: & moue-
2 runt castra nocte, ¶ vt applicarent ad castra Iudæorum, & percuterent eos subito. & filij qui erant ex arce, erant illis duces.
3 Et audiuit Iudas, & surrexit ipse & potentes percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum.
4 Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris.
5 Et venit Gorgias in castra Iudæ noctu, & neminem inuenit, & quærebat eos in montibus: quoniam dixit, Fugiunt hi à nobis.
6 Et cùm dies factus esset, apparuit Iudas in campo cum tribus millibus virorum tantum: qui tegumenta & gladios non habe-
7 bant*: ¶ & viderunt castra gentium validà, * vel & loricatos, & equitatus in circuitu eorum, hant & hi docti ad prælium.
8 Et ait Iudas viris qui secum erant, Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis.
9 Mementote qualiter salui facti sunt patres Exod. 14. nostri in mari rubro, cùm sequeretur eos Pharao cum exercitu multo.
10 Et nunc clamemus in cælum: & misereb Psal. 105. bitur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie
11 ¶ & scient omnes gentes quia est qui redimat & liberet Israël.
12 Et eleuauerunt alienigenæ oculos suos, & viderunt eos venientes ex aduerso.
13 Et exierunt de castris in prælium, & tubacecinerunt hi qui erant cum Iuda.
14 Et congressi sunt: & contritæ sunt gentes & fugerunt in campum.
15 Nouissimi autẽ omnes ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos vsque Gezeron, & vsque in campos Idumææ, & Azoti, & Jamniæ: & ceciderunt ex illis vsque ad tria millia virorum.
16 Et reuersus est Iudas, & exercitus eius, sequens eum.
17 Dixitq; ad populum: Non concupiscatis
18 spolia: quia bellum contra nos est, ¶ & Gorgias & exercitus eius prope nos in montestate nunc contra inimicos nostros, & expugnate eos, & sumetis postea spolia secure.
19 Et adhuc loquente Iuda hæc, ecce apparuit pars quædam prospiciens de monte.
20 Et vidit* quòd in fugam conuersi sunt* & succenderunt castra. fumus enim qui videbatur, declarabat quod factum est.
21 Quibus illi conspectis timuerunt valde aspicientes simul & Iudam & exercitum in campo paratum ad prælium.
22 Et fugerunt omnes in campum alienige-
23 narum: ¶ & Iudas reuersus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthum, & purpuram marinam, & opes magnas.
24 Et conuersi hymnum canebant, & benedicebant Deum in cælum, quoniam bonus est, quoniam in seculum misericordia eius.
25 Et facta est sal* magna in Israël, in die illa.
26 Quicunq; autem alienigenarum euasserunt, venerunt & nuntiauerunt Lysiæ vniuersa quæ acciderant.
27 Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quòd nõ qualia voluit, talia contigerunt

gerunt in Israël, & qualia mandauit rex.
28 Et sequenti anno congregauit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, vt debellaret eos.
29 Et venerunt in Iudæam, & castra posuerunt in Beth-oron, & occurrit illis Iudas cum decem millibus viris.
30 Et viderunt exercitũ fortem, & orauit, & dixit, Benedictus es saluator Israël, qui cõtristi impetũ potentis in manu serui tui Dauid, & tradidisti castra alienigenarũ in manu Ionathæ filij Saul, & armigeri eius.
31 Conclude exercitum istum in manu populi tui Israël, & cõfundatur in exercitu suo & equitibus.
32 Da illis formidinẽ, & tabefac audaciã virtutis eorũ, & cõmoueantur contritione sua.
33 Deijce illos gladio diligentiũ te: & collaudent te omnes qui nouerunt nomen tuum in hymnis.
34 Et commiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinque millia virorum.
35 Videns autem Lysias fugam suorum, & audaciam horum, & quòd parati sunt aut viuere aut mori fortiter, abijt Antiochiam, & elegit milites, vt multiplicati rursus venirent in Iudæam.
36 Dixit autem Iudas, & fratres eius: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascẽdamus nunc mundare sancta, & renouare.
37 Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion.
38 Et viderunt sanctificationem desertam, & altare prophanatũ, & portas exustas, & in atris virgulta nata sicut in saltu yel in montibus, & pastophoria diruta.
39 Et sciderunt vestimenta sua, & planxerũt planctu magno, & imposuerũt cinerem su-
40 per caput suum: ¶ & ceciderunt in faciem super terram, & exclamauerunt tubis signorum, & clamauerunt in cælum.
41 Tunc ordinauit Iudas viros, vt pugnarent aduersus eos qui erant in arce, donec emundarent sancta.
42 Et elegit sacerdotes sine macula, volun-
43 tatem habentes in lege Dei: ¶ & mundauerunt sancta, & tulerunt lapides contamina-
44 tionis in locum immundum.
Et cogitauit de altari holocaustorũ quod
45 prophanatum erat, quid de eo faceret.
Et incidit illis consilium bonum, vt destruerent illud: ne fortè illis esset in opprobrium, quia contaminauerunt illud gentes, & demoliti sunt illud.
46 Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de eis.
47 Et acceperũt lapides integros secundum legem, & ædificauerunt altare nouũ secun-
48 dum illud quod fuit prius: ¶ & ædificauerunt sancta, & quæ intra domum erant intrinsecus: & ædẽ, & atria sanctificauerunt.
49 Et fecerunt vasa sancta noua, & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum.
50 Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas quæ super candelabrum erant, & lucebant in templo.
51 Et posuerunt super mensam panes, & apprehenderunt vela, & cõsummauerunt omnia opera quæ fecerant.
52 Et ante matutinum surrexerunt quinta 2. Mac. 10. c. 5. & vicesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi quadragesimi octaui an-
53 ni: ¶ & obtulerunt sacrificium secundum legem super altare holocaustorum nouum quod fecerunt.
54 Secundum tempus & secundum diem G in qua contaminauerunt illud gentes, in ipsa renouatum est in canticis, & citharis, & cinyris, & in cymbalis.
55 Et cecidit omnis populus in faciẽ, & adorauerunt & benedixerunt in cælum eum, qui prosperauit eis.
56 Et fecerunt dedicationem altaris diebus Ioan. 10. c. 22. octo, & obtulerunt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris & laudis.
57 Et ornauerunt faciem templi coronis aureis & scutulis: & dedicauerunt portas & pastophoria, & imposuerunt eis ianuas.
58 Et facta est lætitia in populo magna valde Ioan. 10. c. 22. & auersum est opprobrium gentium.
59 Et statuit Iudas & fratres eius & vniuersa ecclesia Israël, vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo à quinta & vicesima die men-
60 sis Casleu, cum lætitia & gaudio: ¶ & ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos & turres firmas: nequando uenirent gentes, & cõculcarent eum sicut antea fecerunt.
61 Et collocauit illic exercitum, vt seruarent eum, & muniuit eum ad custodiendã Beth-suram, vt haberet populus munitionẽ contra faciem Idumææ.

CAPVT V.

Percussit Iudas plurimas gentes finitimas: obsessosq; Galaaditas & Galilæos ipse vnà cum fratre Simeone liberat: & deuicto semel atque iterum Timotheo, captaq; ciuitate Ephron, quæ transitum ipsi præbere

Universidad de Deusto
Biblioteca

præbere noluerat, & omni masculo ipsius interempto: tandem integro numero læti reuertũtur in montem Sion ad sacrificandum Domino. Interea qui relicti erant duces in Ierusalem, dum contra Iudæ præceptum pugnant aduersus gentes, cæduntur: Iudas verò percutit Chebron & Azotum subuersis ipsarum simulachris.

A 1 ET factum est, vt audierunt gentes in circuitu quia ædificatum est altare & sanctuariũ sicut prius, iratę sunt valde: ¶ & cogi
2 tabãt tollere genus Iacob qui erãt inter eos, & cœperũt occidere de populo, & persequi.
3 Et debellabat Iudas filios Esau in Idumæa, & eos qui erant in Arabathane: quia circunsedebant Israelitas: & percussit eos plaga magna.
4 Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum & in scan-
5 dalum, insidiantes ei in via. ¶ & conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incendit turres eorum igni cum omnibus qui in eis erant.
6 Et transiuit ad filios Ammõ, & inuenit manum fortem, & populum copiosum, & Ti-
7 mótheum ducem ipsorum: ¶ & commisit cum eis prælia multa, & contriti sunt in con-
8 spectu eorum, & percussit eos: ¶ & cepit Gazer ciuitatem, & filias eius, & reuersus est in Iudæam.
9 Et cõgregatę sunt gentes quę sunt in Galaad, aduersus Israelitas qui erãt in finibus eorũ, vt tollerẽt eos: & fugerunt in Datheman
10 munitionẽ, ¶ & miserunt literas ad Iudam & fratres eius, dicentes: Congregatæ sunt aduersum nos gentes per circuitum, vt nos
11 auferant: ¶ & parant venire, & occupare munitionem in quam confugimus: & Timótheus est dux exercitus eorum.
12 Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.
B 13 Et omnes fratres nostri qui erant in locis Tubin, interfecti sunt: & captiuas duxerunt vxores eorũ, & natos, & spolia, & peremerunt illic ferè mille viros.
14 Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alij nuntij venerunt de Galilæa cõcisis tunicis,
15 nuntiantes secundum verba hęc: ¶ dicentes cõueniſſe aduersum se à Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis, vt nos consumant.
16 Vt audiuit autem Iudas & populus sermones istos, conuenit ecclesia magna cogitare quid facerẽt fratribus suis qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis.
17 Dixitq; Iudas Simoni fratri suo, Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem & frater meus Ionathas ibimus in Galaaditim.
18 Et reliquit Ioseph filium Zachariæ, & Azariam duces populi cum residuo exerci-
19 tu in Iudæa ad custodiam, ¶ & præcepit illis dicens: Præstote populo huic: & nolite bellum committere aduersum gentes, donec reuertamur.
20 Et partiti sunt Simóni viri tria millia, vt iret in Galilæam: Iudę autem octo millia in C Galaaditim.
21 Et abijt Simon in Galilæam, & commisit prælia multa cum gentibus: & cõtriti sunt gentes à facie eius, & persecutus est eos vs-
22 que ad portã ¶ Ptolemaidis. & ceciderunt de gentibus ferè tria millia virorum, & accepit spolia eorum, ¶ & assumpsit eos qui
23 erant in Galilæa & in Arbatis cum vxoribus & natis, & omnibus quæ erant illis, & adduxit in Iudæam cum lætitia magna.
24 Et Iudas Machabæus & Ionathas frater eius transierũt Iordanem, & abierunt viam trium dierum per desertum.
25 Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacificè, & narrauerunt eis omnia
26 quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide, ¶ & quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim: hæ omnes
27 ciuitates munitæ, & magnæ.
Sed & in cæteris ciuitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, & in crastinum constituerunt admouere exercitum ciuitatibus his, & comprehendere, & tollere eos
28 in vna die.
Et conuertit Iudas & exercitus eius viam in desertum Bosor repentè, & occupauit ciuitatem: & occidit omnem masculum in re gladij, & accepit omnia spolia eorum, & succendit eam igni.
29 Et surrexerunt inde nocte, & ibant vsque ad munitionem.
30 Et factum est diluculo, cùm eleuassent oculos suos, & ecce populus multus, cuius non D erat numerus, portãres scalas & machinas, vt comprehenderent munitionem: & expugnabant eos.
31 Et vidit Iudas quia cœpit bellum, & clamor belli ascendit ad cælum sicut tuba, &
32 clamor magnus de ciuitate: ¶ & dixit exercitui suo, Pugnate hodie pro fratribus vestris.
33 Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamauerunt tubis, & clamauerunt in oratione.
34 Et cognouerũt castra Timótheiquia Machabæus est, & refugerunt à facie eius: & percusserunt eos plaga magna, & ceciderunt ex eis in die illa ferè octo millia virorum.
35 Et diuertit Iudas in Maspha, & expugnauit, & cepit eam: & occidit omnem masculum eius, & assumpsit spolia eius, & succendit eam igni.
36 Inde perrexit, & cepit Casbon, & Mageth, & Bosor, & reliquas ciuitates Galaaditidis.
37 Post hæc autem verba congregauit Timótheus exercitum alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem.
38 Et misit Iudas speculari exercitum: & renuntiauerunt ei dicentes: Quia conuenerunt ad eum omnes gentes quæ in circuitu
39 nostro sunt, & exercitus multus nimis: ¶ & Arabas conduxerunt in auxilium sibi, et castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in prælium. Et abijt Iudas obuiam illis.
40 Et ait Timótheus principibus exercitus sui, Cùm appropinquauerit Iudas & exercitus eius ad torrentem aquæ: si transierit
41 ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit aduersum nos. ¶ si verò timuerit transire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus aduersus illum.
42 Vt autem appropinquauit Iudas ad torrentem aquæ, statuit scribas populi super eum, & mandauit eis, dicens: Nemi-
nem hominũ reliqueritis, sed veniant om-
43 nes in prælium.
Et transfretauit ad illos prior, & omnis populus post eum, & contritæ sunt omnes
44 gentes à facie eorum, & proiecerunt arma sua, & fugerunt ad phanum quod erat in Carnaim.
45 Et occupauit ipsam ciuitatem, & phanum succendit igni cum omnibus quæ erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non
46 potuit sustinere contra faciem Iudæ.
Et congregauit Iudas vniuersos Israelitas qui erant in Galaaditide, à minimo vsq; ad maximum, & vxores eorum, & natos, & exercitum magnum valde, vt veniret in ter-
47 ram Iudæ.
Et venerunt vsq; Ephron: & hæc ciuitas magna in ingressu posita, munita valde. & non erat declinare ab ea dextra vel sinistra, sed per mediam iter erat.
48 Et inclusерunt se qui erant in ciuitate, et obstruxerunt portas lapidibus: & misit ad eos Iudas verbis pacificis, ¶ dicens, Transeamus per terrã vestram, vt eamus in terram nostram: & nemo vobis nocebit, tantũ pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire.
49 Et præcepit Iudas prædicari in castris, vt applicarent vnusquisq; in quo erat loco.
50 ¶ & applicuerunt se viri virtutis, & oppugnauit ciuitatem illam tota die & tota nocte, & tradita est ciuitas in manu eius: ¶ &
51 peremerunt omnem masculum in ore gladij, & eradicauit eam, & accepit spolia eius, & transiuit per totam ciuitatem super interfectos.
52 Et transgressi sunt Iordanem in campo magno, contra faciem Beth-san.
53 Et erat Iudas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, do-
54 nec venirent in terram Iuda: ¶ & ascenderunt in montem Sion cum lætitia et gaudio, & obtulerũt holocausta, quòd nemo ex eis cecidisset donec reuerterentur in pace.
55 Et in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in terra Galaad, & Simon frater eius in
56 Galilæa contra faciem Ptolemaidis, ¶ audiuit Iosephus Zachariæ filius, & Azarias principes virtutis res bene gestas, & prælia
57 quæ facta sunt, ¶ & dixit, Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare aduersus gentes quæ in circuitu nostro sunt.
58 Et præcepit his qui erant in exercitu suo, & abierunt Iamniam. G
59 Et exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius obuiam illis in pugnam.
60 Et fugati sunt Iosephus & Azarias vsq; in fines Iudææ: & ceciderunt illo die de populo Israël ad duo millia viri, & facta est plaga
61 magna in populo: ¶ quia non audierunt Iudam & fratres eius, existimantes fortiter
62 se facturos. ¶ ipsi autem non erant de semine virorum illorum per quos salus facta est in Israël.
63 Et // viri Iudæ magnificati sunt valde in conspectu omnis Israël, & gentium omnium vbi audiebatur nomen eorum. *// vir Iudas fratres eius*
64 Et conuenerũt ad eos fausta acclamãtes.
65 Et exiuit Iudas & fratres eius, & expugnabant filios Esau in terra quæ ad Austrum est, et percussit Chebrõ, et filias eius: et muros eius & turres succẽdit igni in circuitu.
66 Et mouit castra, vt iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.
67 In die illa ceciderunt sacerdotes in bello dum // volunt fortiter facere, dum sine consilio // exeunt in prælium. *// vult // exit 20.*
68 Et declinauit Iudas in Azótum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

sculptilia deorum ipsorum succendit igni: & cepit spolia ciuitatum, & reuersus est in terram Iuda.

CAPVT VI.

Antiochus repulsus ab opulenta ciuitate Elymaide venit in Babylonem, vbi auditis infortunijs quæ sui in Iudæa passi erant, incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quam in Iudæos exercuerat: quo ibi mortuo, & Iuda arcem Ierusalem obsidente, successor eius filius Antiochus dictus Eupator, congregato aduersus Iudam potentissimo exercitu, non potuit eum vincere, & Eleazar, occiso ingenti elephante, ab eo oppressus interijt. Rex autem oppugnans Ierusalem reuocatur à Lysia, sed post iuratam pacem non seruat iusiurandum.

A 1 ET rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audiuit esse ciuitatem Elymaidem in Perside nobilissimam, & copiosam in argento & auro, ¶ templumque in ea locuples valde: & illic velamina aurea, & loricæ, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo qui regnauit primus in Græcia.

3 Et venit, & quærebat capere ciuitatem, & deprædari eam, & non potuit: quoniam
4 innotuit sermo his qui erant in ciuitate: ¶ & insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abijt cum tristitia magna, & reuersus est in Babyloniam.

5 Et venit qui nuntiaret ei in Perside, quia fugata sunt castra quæ erant in terra Iuda:
6 ¶ & quia abijt Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est à facie Iudæorum, & inualuerunt armis & viribus, & spolijs multis quæ ceperunt de castris quæ exciderunt:
7 ¶ & quia diruerunt abominationem quam ædificauerant super altare quod erat in Ierusalem: & sanctificationem, sicut prius circundederunt muris excelsis: sed & Bethsuram ciuitatem suam.

8 Et factum est, vt audiuit rex sermones istos, expauit & commotus est valde: & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat.

B 9 Et erat illic per dies multos: quia renouata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori.

10 Et vocauit omnes amicos suos, & dixit illis, Recessit somnus ab oculis meis, & con-
11 cidi & corrui corde præ solicitudine: ¶ & dixi in corde meo, In quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitiæ in qua nunc sum: qui iucundus eram, & dilectus in potestate mea?

12 Nunc verò reminiscor malorum quæ feci in Ierusalem, vnde & abstuli omnia spolia aurea & argentea quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Iudæam sine causa.

13 Cognoui ergo quia propterea inuenerunt me mala ista: & ecce pereo tristitia magna in terra aliena.

14 Et vocauit Philippum vnum de amicis suis, & præposuit eum super vniuersum re-
15 gnum suum: ¶ & dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum, vt adduceret Antiochum filium suum, & nutriret eum, & regnaret.

16 Et mortuus est illic Antiochus rex, anno centesimo quadragesimo nono.

17 Et cognouit Lysias quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium eius, quem nutriuit adolescentem: & vocauit nomen eius Eupatorem.

18 Et hi qui erant in arce, concluserant Israel in circuitu sanctorum: & quærebant ea mala semper & firmamentum Gentium.

19 Et cogitauit Iudas disperdere eos: & conuocauit vniuersum populum, vt obsiderent eos.

20 Et conuenerunt simul, & obsederunt eos anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt balistas & machinas.

21 Et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur: & adiunxerunt se illis aliqui impij ex
22 Israël, ¶ & abierunt ad regem, & dixerunt, Quousque non facis iudicium & vindicas fratres nostros?

23 Nos decreuimus seruire patri tuo, & ambulare in præceptis eius, & obsequi edictis
24 eius: ¶ & filij populi nostri propter hoc abstinabant se à nobis, & quicunq; inueniebantur ex nobis, interficiebantur, & hæreditates nostræ diripiebantur.

25 Et non ad nos tantum extenderunt mala-
26 num, sed & in omnes fines nostros. ¶ & ecce applicuerunt hodie ad arcem in Ierusalem occupare eam, & munitionē in Beth-
27 -suram munierunt. ¶ & nisi præueneris eos velocius, maiora quam hæc facient, & non poteris obtinere eos.

28 Et iratus est rex vt hæc audiuit: & conuocauit omnes amicos suos, & principes exer-
29 citus sui, & eos qui super equites erant. ¶ & de regnis alijs, & de insulis maritimis venerunt ad eum exercitus conductitij.

30 Et erat numerus exercitus eius, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti triginta duo docti ad prælium.

Et ve-

31 Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnauerunt dies multos, & fecerunt machinas: & exierunt, & succenderunt eas igni, & pugnauerunt viriliter.

32 Et recessit Iudas ab arce, & mouit castra ad Bethzacharam contra castra regis.

33 Et surrexit rex ante lucem, & concitauit exercitus in impetum contra viam Bethza-
34 charam: & comparauerunt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt: ¶ & elephantis ostenderunt sanguinem vuæ & mori ad
35 acuendos eos in prælium. ¶ & diuiserunt bestias per legiones: & astiterunt singulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorū: & quingenti equites ordinati vnicuique bestiæ electi erant.

36 Hi ante tempus vbicunque erat bestia, ibi erant: & quocunque ibat, ibant, & non discedebant ab ea.

37 Sed & turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas, viri virtutis triginta duo, qui pugnabant désuper: & intus magister bestiæ.

38 Et residuum equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commouere, & perurgere constipatos in legionibus eius.

39 Et vt refulsit sol in clypeos aureos & æreos, resplenduerunt montes ab eis, & resplen-
40 duerunt sicut lampades ignis.

Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibant cautè & ordinatè.

41 Et commouebantur omnes inhabitantes terram à voce multitudinis eorum, & incessu turbæ & collisione armorum. erat e-
42 nim exercitus magnus valde & fortis.

Et appropiauit Iudas, & exercitus eius in prælium: & ceciderunt de exercitu regis
43 sexcenti viri.

Et vidit Eleazar filius Saura, vnam de bestijs loricatam loricis regis, & erat eminens
44 super cæteras bestias, & visum est ei quòd in ea esset rex: ¶ & dedit se vt liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum.

45 Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens à dextris, & à sinistris, & cadebant ab eo huc atque illuc.

46 Et iuit sub pedes elephantis, & suppositus est ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic.

47 Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus eius, diuerterunt se ab eis.

48 Castra autem regis ascenderunt contra eos in Ierusalem, & applicuerunt castra regis ad Iudæam & montem Sion.

49 Et fecit pacem cum his qui erāt in Bethsura: & exierunt de ciuitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbatha erant terræ.

50 Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam seruare eam.

51 Et conuertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas, & ignis iacula, & tormenta ad lapides iactandos, & spicula & scorpios ad mittendas sagittas & fundibula.

52 Fecerunt autē & ipsi machinas aduersus machinas eorū, & pugnauerūt dies multos.

53 Escæ autem nō erant in ciuitate, eo quòd septimus annus esset: & qui remanserant in Iudæa de Gentibus, consumpserant reliquias eorum quæ repositæ fuerant.

54 Et remanserūt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt vnusquisque in locum suum.

55 Et audiuit Lysias quòd Philippus quem constituerat rex Antiochus cùm adhuc vi-
56 ueret, vt nutriret Antiochum filium suum, & regnaret, ¶ reuersus esset à Perside & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, &
57 quia quærebat susc̄ipere regni negotia: ¶ & festinauit ire, & dicere ad regem & duces exercitus. Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus quem obsidemus est munitus, & incumbit nobis ordinare de
58 regno.

Nunc itaque demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum
59 omni gente eorum. ¶ & constituamus illis vt ambulēt in legitimis suis sicut prius. propter legitima enim ipsorum, quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc.

60 Et placuit sermo in conspectu regis & principum: & misit ad eos pacem facere: & receperunt illam.

61 Et iurauit illis rex & principes: & exierunt de munitione.

62 Et intrauit rex montē Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citius iuramentum quod iurauit & mandauit, destruere murum in gyro.

63 Et discessit festinātèr, & reuersus est Antiochiam, & inuenit Philippum dominantem ciuitati: & pugnauit aduersus eum & occupauit ciuitatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT VII.

Demetrius Seleuci filius occisis Antiocho & Lysia obtinet regnum patrum suorum: qui accusato apud se Iuda Machabæo, mittit ducem Bachidem, & accusatorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israël, sed cùm non possent aduersus Iudam præualere, missus est à regè Nicanor, qui, vt & priores, cùm dolo nequiret, vi Iudam aggressus, semel atque iterum ab eo deiectus est, & præmissu ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irrisis Iudæorum sacrificijs superbè contra locum sanctum extulerat, cuius victoriæ dies annuus apud Iudæos celebris instituitur.

A 1 ANno centesimo quinquagesimoprimo exijt Demetrius Seleuci filius ab vrbe Roma, & ascendit cum paucis viris in ciuitatem maritimam, & regnauit illic.
2 Et factum est: vt ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum & Lysiam, vt adducerent eos ad eum.
3 Et res ei innotuit: & ait, Nolite mihi ostendere faciem eorum.
4 Et occîdit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni sui, ¶ & venerunt ad eum viri iniqui & impij ex Israël: & Alcimus dux eorũ, qui volebat fieri sacerdos.
6 Et accusauerunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Iudas & fratres eius omnes amicos tuos, & nos disperdidit de terra nostra.
7 Nunc ergo mitte virum cui credis, vt eat & videat exterminium omne quod fecit nobis & regionibus regis: & puniat omnes amicos eius & adiutores eorum.
B 8 Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum, ¶ & Alcimum impium constituit in sacerdotium, & mandauit ei facere vltionem in filios Israël.
10 Et surrexerunt, & venerunt cum exercitu magno in terram Iuda: & miserunt nuntios, & locuti sunt ad Iudam & ad fratres eius verbis pacificis in dolo.
Infr. 10. d. 46. 11 Et non intenderunt sermonibus eorum: viderunt enim quia venerunt cum exercitu magno.
12 Et conuenerunt ad Alcimum & Bacchidem congregatio scribarum requirere quæ
13 iusta sunt: ¶ & primi, Asidæi qui erant in filijs Israël: & exquirebant ab eis pacem.
14 Dixerunt enim, Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos.
15 Et locutus est cum eis verba pacifica: & iurauit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris.
16 Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in vna die secundum verbum quod scriptum est.
17 Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Ierusalem, & non erat qui sepeliret.
18 Et incubuit timor & tremor in omnem populum: quia dixerunt: non est veritas & iudicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, & iusiurandum quod iurauerunt.
19 Et mouit Bacchides castra ab Ierusalem, & applicuit in Bethzecha: & misit, & comprehendit multos ex eis qui ad se refugerant, & quosdam de populo mactauit, & ingens puteum magnum proiecit.
20 Et commisit regionem Alcimo, & reliquit cum eo auxilium in adiutorium ipsi. Et
21 abijt Bacchides ad regem: ¶ & satis agebat.
22 Alcimus pro principatu sacerdotij sui, ¶ & conuenerunt ad eum omnes qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt terram Iuda, & fecerunt plagam magnam in Israël.
23 Et vidit Iudas omnia mala quæ fecit Alcimus & qui cum eo erant, filijs Israël, multo
24 plus quàm gentes. ¶ & exijt in omnes fines Iudææ in circuitu, & fecit vindictam in vros desertores, & cessauerunt vltra exire in regionem.
25 Vidit autem Alcimus quòd prævaluit Iudas & qui cum eo erant: & cognouit quia non potest sustinere eos, & regressus est ad regem, & accusauit eos multis criminibus.
26 Et misit rex Nicanorem, vnum ex principibus suis nobilioribus, qui erat inimicitias exercens contra Israël: & mandauit ei euertere populum.
27 Et venit Nicanor in Ierusalem cum exercitu magno, & misit ad Iudam & ad fratres
28 eius verbis pacificis cum dolo, ¶ dicens: Non sit pugna inter me & vos: veniam cum viris paucis, vt videam facies vestras cum pace.
29 Et venit ad Iudam & salutauerunt seinuicem pacificè: & hostes parati erant rapere Iudam.
30 Et innotuit sermo Iudæ quoniã cum dolo venerat ad eum: & conterritus est ab eo & amplius noluit videre faciem eius.
31 Et cognouit Nicanor quoniam denudatum est consilium eius: & exiuit obuiam Iudæ in pugnam iuxta Capharsalama.
32 Et ceciderunt de Nicanoris exercitu, fere quinque

quinque millia viri, & fugerunt in ciuitatem Dauid.
33 Et post hæc verba ascendit Nicanor in montem Sion: & exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace, & demonstrare ei holocaustomata quæ offerebantur pro rege.
34 Et irridens spreuit eos, & polluit: & locutus est superbè, ¶ & iurauit cum ira, dicens, Nisi traditus fuerit Iudas, & exercitus eius in manus meas: continuò cùm regressus fuero in pace, succendam domum
36 istam. Et exijt cum ira magna: ¶ & intrauerunt sacerdotes, & steterunt ante faciem altaris & templi: & flentes dixerunt:
37 Tu Domine elegisti domum istam ad inuocandum nomen tuum in ea, vt esset domus orationis & obsecrationis populo tuo.
38 ¶ Fac vindictam in homine isto, & exercitu eius, & cadant in gladio: memento blasphemias eorum, & ne dederis eis vt permaneant.
39 Et exijt Nicanor ab Ierusalem, & castra applicuit ad Beth-horon: & occurrit illi exercitus Syriæ.
40 Et Iudas applicuit in Adarsa cum tribus millibus viris: & orauit Iudas, & dixit:
41 Qui missi erant à rege Sennacherib, Domine, quia blasphemauerunt te, exijt angelus, & percussit ex eis centum octoginta
42 quinque millia: ¶ sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie, & sciant ceteri quia malè locutus est super sancta tua, & iudica illum secundum malitiam illius.
43 Et commiserunt exercitus prælium tertiadecima die mensis Adar: & contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio.
44 Vt autem vidit exercitus eius quia ceciderit Nicanor, proiecerunt arma sua, & fu
45 gerunt: ¶ & persecuti sunt eos viam vnius dietæ ab Adazer, vsquequo veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cum si-
46 gnificationibus: ¶ & exierunt de omnibus castellis Iudææ in circuitu, & ventilabant eos cornibus, & conuertebantur iterum ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis nec vnus.
47 Et acceperunt spolia eorum in prædam: & caput Nicanoris amputauerunt, & dexteram eius quam extenderat superbè, & attulerunt, & suspenderunt contra Ierusalem.
48 Et lætatus est populus valdè, & egerunt diem illam in lætitia magna.
49 Et constituit agi omnibus annis diem istam tertiadecimã die mensis Adar.
50 Et siluit terra Iuda dies paucos.

CAPVT VIII.

Iudas audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hîc recitantur, missis nuntijs fœdus cum illis percutit, vt ipsorum præsidio Iudæi Græcorum iugo liberentur: Romani autem Iudæ remittunt icti fœderis rescriptum in tabulis æreis sculptum, quod hîc refertur.

ET audiuit Iudas nomen Romanorum, A 1 quia sunt potentes viribus, & acquiescũt ad omnia quæ postulantur ab eis: & quicunque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt potentes viribus.
2 Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas quas fecerunt in Galatia, quia obtinuerunt eos, & duxerunt sub tributum: ¶ &
3 quanta fecerunt in regione Hispaniæ, & quòd in potestatem redegerunt metalla argenti & auri quæ illic sunt, & possederunt
4 omnẽ locũ consilio suo & patientia: ¶ loca quæ longè erant valde ab eis, & reges qui superuenerant eis ab extremis terræ, contriuerunt & percusserunt eos plaga magna: cæteri autem dant eis tributum omni-
5 bus annis. ¶ & Philippum & Persen Cetteorum regem, & cæteros qui aduersum eos arma tulerant contriuerunt in bello, & ob-
6 tinuerunt eos. ¶ & Antiochum magnum regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat, habens centum viginti elephantes, & equitatum, & currus, & exercitum magnum valde, contritum ab eis: ¶ & quia ceperũt eum
7 viuum, & statuerunt ei vt daret ipse & qui regnarent post ipsum, tributum magnum, B
8 & daret obsides, & constitutum ¶ & regionem Indorum, & Medos, & Lydos de optimis regionibus eorum: & acceptas eas ab
9 eis, dederunt Eumeni regi. ¶ & quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, & tollere eos: & innotuit sermo his, ¶ & miserũt
10 ad eos ducem vnum, & pugnauerunt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captiuas duxerunt vxores eorum, & filios, & diripuerũt eos, & terram eorum possederunt, & destruxerunt muros eorum, & in seruitutem illos redegerunt vsq; in hunc diem:
11 ¶ & residua regna, & insulas quæ aliquando restiterant illis, exterminauerunt, & in potestatem redegerunt.
12 Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebant, conseruauerunt amicitiam, & obtinuerunt regna quæ erant proxima, & quæ erant longè: quia quicunque

Universidad de Deusto
Biblioteca

audiebant nomen eorum, timebant eos.
13 ¶ quibus verò vellent auxilio esse vt regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: & exaltati sunt valde.
14 Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, vt magnificaretur in ea.
C 15 Et quia curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine, vt quæ digna sunt, gerant:
16 ¶ & committunt vni homini magistratum suum per singulos annos dominari vniuersæ terræ suæ, et omnes obediunt vni, & non est inuidia, neque zelus inter eos.
17 Et elégit Iudas Eupolemum filium Iohannis filij Iacob, & Iasonem filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cum
18 illis amicitiam & societatem: ¶ & vt auferrent ab eis iugum Græcorum, quia viderũt quòd in seruitutẽ premerent regnũ Israël.
19 Et abierunt Romam viam multam valde, & introierunt curiam, & dixerunt:
20 Iudas Machabæus & fratres eius, & populus Iudæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem & pacem, & conscribere nos socios & amicos vestros.
21 Et placuit sermo in conspectu eorum.
22 Et hoc rescriptum est quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Ierusalem, vt esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis.
D 23 *BENE SIT ROMANIS* & Genti Iudæorum in mari & in terra in æternum: gladiusque & hostis procul sit ab eis.
24 Quòd si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus socijs eorum in omni domi-
25 natione eorum: ¶ auxilium feret gens Iudæorum, prout tempus dictauerit, corde
26 pleno: ¶ & præliantibus nõ dabunt, neque subministrabũt triticum, arma, pecuniam, naues, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes.
27 Similiter autem & si genti Iudæorum prius acciderit bellum, adiuuabunt Roma-
28 ni ex animo: prout eis tẽpus permiserit: ¶ & adiuuantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naues, sicut placuit Romanis: & cu
29 stodient mandata eorum absque dolo. ¶ secundum hæc verba constituerunt Romani populo Iudæorum.
30 Quòd si post hæc verba hi aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcunque addiderint vel dempserint, rata erunt.
31 Sed & de malis quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare grauasti iugum tuum super amicos nostros, & socios Iudæos?
32 Si ergo iterum adierint nos aduersum te, faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAPVT IX.

Bacchide & Alcimo contra Iudam missũ à Demetrio, Iudas minimo exercitu fortissime resistens vincitur ac lugetur: grauiter q; afflictũ pijs Israelitis fratris ipsius Ionathas in eius locum sufficitur: qui ob fratris Iohãnis mortem percutit filios Iambri in nuptijs: rursumq; per cusis de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus à Deo paralysi mortuus est. Sed & Bacchides cum suos dolo nec vi posset Ionathan perdere, inito cum eo fœdere discessit, nec amplius in Iudæam reuersus est.

INterea vt audiuit Demetrius quia cecidit Nicanor & exercitus eius in prælio, appo- A
suit & Bacchidem & Alcimum rursum mittere in Iudęam, & dextrum cornu cum illis.
2 Et abierunt viam quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth, quę est in Arbellis: & occupauerunt eam, & peremerũt animas hominum multas.
3 In mense primo anni centesimi et quinquagesimi secundi applicuerunt exercitum ad
4 Ierusalem: ¶ & surrexerunt, & abierunt in Berean viginti millia virorum, & duo millia equitum.
5 Et Iudas posuerat castra in Laisa, & tria
6 millia viri electi cum eo: ¶ & viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, & timuerunt valde: & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri.
7 Et vidit Iudas quòd defluxit exercitus sub eo, & bellum perurgebat eum, & contractus est corde: quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est.
8 Et dixit his qui residui erant: Surgamus, & eamus ad aduersarios nostros, si poterimus pugnare aduersus eos.
9 Et auertebant eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras modò, & reuertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus aduersus eos: nos autem pauci sumus.
10 Et ait Iudas, Absit istam rem facere, vt fugiamus ab eis: & si appropiauit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ.
11 Et mouit exercitus de castris, & steterunt illis

illis obuiam: & diuisi sunt equites in duas partes, & fundibularij & sagittarij præibant exercitum, & primi certaminis omnes potentes.
12 Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximauit legio ex duabus partibus, & cla-
13 mabant tubis: ¶ exclamauerunt autem & hi qui erant ex parte Iudæ etiam ipsi, & commota est terra à voce exercituum: & commissum est prælium à manè vsque ad vesperam.
14 Et vidit Iudas quòd firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & conuenerunt
15 cum ipso omnes constantes corde: ¶ & contrita est dextera pars ab eis, & persecutus est eos vsque ad montem Azoti.
16 Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quòd contritum est dextrum cornu, & secutisunt post Iudam et eos qui cum ipso e-
17 rant à tergo: ¶ & ingrauatũ est prælium, & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis.
18 Et Iudas cecidit, & cæteri fugerunt.
C 19 Et Ionathas, & Simon tulerunt Iudam fratrem suum, & sepelierũt eum in sepulchro
20 patrum suorum in ciuitate Modin:
21 Et fleuerunt eum omnis populus Israël planctu magno: & lugebant dies multos,
22 ¶ & dixerunt, Quomodo cecidit potens, qui saluum faciebat populum Israël?
23 Et cætera verba bellorum Iudæ, & virtutum quas fecit, & magnitudinis eius non sunt descripta: multa enim erant valde.
24 Et factum est post obitum Iudæ emerserunt iniqui in omnibus finibus Israël, & exorti sunt omnes qui operabãtur iniquitatẽ.
25 In diebus illis facta est fames magna valde, & tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis.
26 Et elegit Bacchides viros impios, & constituit eos dominos regionis: ¶ & exquirebant & perscrutabantur amicos Iudæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat.
27 Et facta est tribulatio magna in Israël, qualis non fuit ex die qua non est visus pro-
28 pheta in Israël.
29 Ex congregati sunt omnes amici Iudæ, & dixerunt Ionathæ.
Et quo frater tuus Iudas defunctus est, vir similis et nõ est qui exeat contra inimicos, Bacchidem & eos qui inimici sunt gentis
30 nostræ.
Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem & ducem ad bellandum bellum nostrum.
31 Et suscepit Ionathas tempore illo principatum, & surrexit loco Iudæ fratris sui.
32 Et cognouit Bacchides, & quærebat eum occidere.
33 Et cognouit Ionathas & Simon frater eius, & omnes qui cum eo erant: & fugerunt D
in desertum Thecuæ, & confederunt ad aquam lacus Asphar.
34 Et cognouit Bacchides, & die sabbathorum venit ipse & omnis exercitus eius trãs
35 Iordanem: ¶ & Ionathas' misit fratrem suum ducem populi, & rogauit Nabuthæos *1.18.*
amicos suos, vt / commodarent' illis apparatum suum qui erat copiosus. */ commendarent 29.*
36 Et exierunt filij Iambri, ex Madaba, & comprehenderunt Iohannem & omnia quæ habebat, & abierunt habentes ea.
37 Post hæc verba renuntiatum est Ionathæ & Simóni fratri eius quia filij Iambri faciunt nuptias magnas, & ducunt sponsam ex Madaba filiam vnius de magnis principibus Chanáan cum ambitione magna.
38 Et recordati sunt sanguinis Iohannis fratris sui: & ascenderunt, & absconderunt se sub tegumento montis.
39 Et eleuauerunt oculos suos, & viderunt: & ecce tumultus, & apparatus multus, & sponsus processit, & amici eius, & fratres eius obuiam illis cum tympanis, & musicis, & armis multis.
40 Et surrexerunt ad eos ex insidijs, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi, & residui fugerunt in montes: & accepe-
41 runt omnia spolia eorũ ¶ & conuersæ sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum ipsorum in lamentum.
42 Et vindicauerunt vindictam sanguinis fratris sui: & reuersi sunt ad ripam Iordanis.
43 Et audiuit Bacchides, & venit die sabbathorum vsq; ad oram Iordanis in virtute magna.
44 Et dixit ad suos Ionathas: Surgamus, & pugnemus contra inimicos nostros, non est enim hodie sicut heri, & nudiustertius.
45 ¶ ecce enim bellum ex aduerso, aqua verò Iordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & saltus: & non est locus diuertendi.
46 Nunc ergo clamate in cælum, vt libere- *2.Par.20.4.8.*
mini de manu inimicorum vestrorum. Et commissum est bellum.
47 Et extendit Ionathas manũ suam percu-
48 tere Bacchidem, et diuertit ab eo retro: ¶ & dissilijt Ionathas & qui cum eo erant in Iordanem, & transnatauerunt ad eos Iorda-
49 nem: ¶ et ceciderunt de parte Bacchidis die

Universidad de Deusto
Biblioteca

illa mille viri: & reuersi sunt in Ierusalem,
50 ¶ & ædificauerunt ciuitates munitas in Iudæa, munitionem quæ erat in Iericho, & in Ammaum, & in Beth-horon, & in Beth-el, & Thamnata, & Phara, & Thopo muris excelsis & portis & seris.
51 Et posuit custodiam in eis, vt inimicitias
52 exercerent in Israël: ¶ & muniuit ciuitatem Beth-suram, & Gazaram, & arcem, & posuit in eis auxilia, & apparatum escarum: ¶ & accepit filios principum regionis obsides, & posuit eos in arce in Ierusalem in custodiam.
F 54 Et anno centesimo quinquagesimotertio, mense secundo præcepit Alcimus destrui muros domus sanctæ interioris, & destrui opera prophetarũ: & cœpit destruere.
55 In tempore illo percussus est Alcimus: & impedita sunt opera illius, & occlusum est os eius, & dissolutus est paralysi, nec vltrà potuit loqui verbum & mandare de domo sua.
56 Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum tormento magno.
57 Et vidit Bacchides quoniam mortuus est Alcimus: & reuersus est ad regem, & siluit
18. terra Iuda' annis duobus.
58 Et cogitauerunt omnes iniqui, dicentes: Ecce Ionathas & qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nũc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes vna nocte.
59 Et abierunt, & consilium ei dederunt.
60 Et surrexit vt veniret cum exercitu multo: & misit occultè epistolas socijs suis qui erant in Iudæa, vt comprehenderent Ionathan, & eos qui cum eo erant: sed non potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum.
61 Et apprehendit de viris regionis, qui prin
* malitiæ 3. cipes erant * militiæ' quinquaginta viros, &
62 occidit eos. ¶ & secessit Ionathas, & Simon, & qui cum eo erant in Beth-bessen, quæ est in deserto: & extruxit diruta eius, & firmauerunt eam.
G 63 Et cognouit Bacchides, & congregauit vniuersam multitudinem suam: & his qui de Iudæa erant denuntiauit.
64 Et venit, & castra posuit desuper Beth-bessen: & oppugnauit eam dies multos, & fecit machinas.
65 Et reliquit Ionathas Simonem fratrem suum in ciuitate, & exiit in regionem, & ve
66 nit cum numero. ¶ & percussit Odaren & fratres eius, & filios Phaseron in tabernaculis ipsorum, & cœpit cædere & crescere
67 in virtutibus. Simon verò, & qui cum ipso erant, exierunt de ciuitate, & succenderunt machi-
68 nas, ¶ & pugnauerunt contra Bacchidem, & contritus est ab eis, & afflixerunt eum valde, quoniam consilium eius & congressus eius erat inanis.
69 Et iratus contra viros iniquos qui ei consilium dederant, vt veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autem cogitauit cum reliquis abire in regionem suam.
70 Et cognouit Ionathas: & misit ad eum legatos componere pacem cum ipso, & reddere ei captiuitatem.
71 Et libenter accepit, & fecit secundum verba eius, & iurauit se nihil facturum ei mali omnibus diebus vitæ eius.
72 Et reddidit ei captiuitatem quam prius erat prædatus de terra Iuda: & conuersus abijt in terram suam, & non appposuit amplius venire in fines eius.
73 Et cessauit gladius ex Israël: & habitauit Ionathas in Machmas, & cœpit Ionathas ibi iudicare populum, & exterminauit impios ex Israël.

CAPVT X.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaida, conatur Demetrius ferire foedus cum Ionatha, semel ac iterum plurima pollicens: at ille praelegit oblatas ab Alexandro amicitias, qui Alexandro deuicto occisoq; Demetrio ducit vxorem Cleopatram Ptolemaei regis Aegypti filiam, plurimum Ionathan honorans: porrò Apollonium ducem tumoris Demetrij deuicit Ionathas, succensa Azoto & templo Dagon: rursumq; ab Alexandro honoratur data sibi Accaron ac sibula aurea.

ET anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander Antiochi filius qui cognominatus est Nobilis: & occupauit Ptolemaidam, & receperunt eum, & regnauit illic.
2 Et audiuit Demetrius rex, & congregauit exercitum copiosum valde, & exiuit obuiam illi in prælium.
3 Et misit Demetrius epistolam ad Ionathã
4 verbis pacificis, vt magnificaret eum: ¶ dixit enim, Anticipemus facere pacem cum eo, priusquam faciat cum Alexandro aduer-
5 sum nos: ¶ recordabitur enim omnium malorum quæ fecimus in eum, & in fratrem eius, & in gentem eius.
6 Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, & fabricare arma, & esse ipsum so-

cium eius, & obsides qui erant in arce iussit tradi ei.
7 Et venit Ionathas in Ierusalem, & legit epistolas in auditu omnis populi & eorum qui in arce erant.
8 Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quòd dedit ei rex potestatẽ congregandi exercitum.
9 Et traditi sunt Ionathæ obsides, & reddidit
10 eos parentibus suis: ¶ & habitauit Ionathas in Ierusalem, & cœpit ædificare & innouare ciuitatem.
11 Et dixit faciẽtibus opera, vt extruerẽt muros, & montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem: & ita fecerunt.
12 Et fugerunt alienigenæ qui erant in munitionibus quas Bacchides ædificauerat:
13 ¶ & reliquit vnusquisque locum, & abijt in
14 terram suam: ¶ tantum in Beth-sura remanserunt aliqui ex his qui reliquerant legem & præcepta Dei, erat enim hæc eis ad
B 15 refugium.
Et audiuit Alexander rex promissa quæ promisit Demetrius Ionathæ: & narrauerunt ei prælia, & virtutes quas ipse fecit, & fratres eius, & labores quos laborauerunt,
16 ¶ & ait: Nunquid inueniemus aliquem virum talem? & nunc faciemus eum amicum, & socium nostrum.
17 Et scripsit epistolam, & misit ei secun-
18 dum hæc verba, dicens:
19 REX Alexander frater Ionathæ salutem.
20 Audiuimus de te quòd vir potens sis virtus, & aptus es vt sis amicus noster: ¶ & nũc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuæ, vt amicus vocêris regis (& misit ei purpuram, & coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscum, & con
21 serues amicitias ad nos.
Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo in die solenni scenopegiæ: & congregauit exercitum, & fecit arma copiosa.
22 Et audiuit Demetrius verba ista, & con-
23 tristatus est nimis, & ait:
Quid hoc fecimus, quòd præoccupauit nos Alexander apprehendere amicitiam
24 Iudæorum ad munimen sui?
Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: vt sint mecum in adiutorium.
25 Et scripsit eis in hæc verba, REX Deme-
26 trius genti Iudæorum salutem.
Quoniam seruastis ad nos pactũ, & mansistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos nostros, audiuimus, & gauisi sumus.
27 Et nunc perseuerate adhuc conseruare ad nos fidẽ, & retribuemus vobis bona pro his quæ fecistis nobiscum.
28 Et remittemus vobis præstationes mul- C
tas, & dabimus vobis donationes.
29 Et nunc absoluo vos & omnes Iudæos à tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas
30 remitto, & tertias seminis: ¶ & dimidiam partẽ fructus ligni quod est portionis meæ relinquo vobis ex hodierno die & deinceps, ne accipiatur à terra Iuda & à tribus ciuitatibus quæ additæ sunt illi ex Samaria & Galilæa ex hodierna die & in totum tem-
31 pus: ¶ & Ierusalem sit sancta & libera cum finibus suis: & decimæ & tributa, ipsius sint.
32 Remitto etiam potestatem arcis quæ est in Ierusalem: & do eam summo sacerdoti, vt constituat in ea viros quoscunque ipse elegerit, qui custodiant eam.
33 Et omnem animam Iudæorum, quæ captiua est à terra Iuda in omni regno meo relinquo liberam gratis, vt omnes à tributis soluantur, etiam pecorum suorum.
34 Et omnes dies solennes, & sabbatha, & neomeniæ, & dies decreti, & tres dies ante diem solennem, & tres dies post diem solennem sint omnes immunitatis & remissionis omnibus Iudæis qui sunt in regno
35 meo: ¶ & nemo habebit potestatem agere aliquid, & mouere negotia aduersus aliquem illorum in omni causa.
36 Et ascribantur ex Iudæis in exercitu regis ad triginta millia virorum, & dabuntur illis copiæ vt oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui sint in mu-
37 nitionibus regis magni: ¶ & ex his constituentur super negotia regni quę aguntur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulent in legibus suis, sicut præcepit rex in terra Iuda.
38 Et tres ciuitates quæ additæ sunt Iudææ ex regione Samariæ, cum Iudæa reputentur: vt sint sub vno, & non obediant alienæ potestati, nisi summi sacerdotis.
39 Ptolemaida & confines eius, quas dedi D
donum sanctis qui sunt in Ierusalem ad necessarios sumptus sanctorum.
40 Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quę
41 me contingunt: ¶ & omne quod reliquum fuerit, quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus.

Et su-

Universidad de Deusto
Biblioteca

42 Et super hæc quinque millia siclorum argenti, quæ accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos: & hæc ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur.
43 Et quicunque confugerint in templum quod est Ierosolymis, & in omnibus finibus eius, obnoxij regi in omni negotio dimittantur, & vniuersa quæ sunt eis in regno meo, libera habeant.
44 Et ad ædificanda vel restauranda opera sanctorum sumptus dabuntur de ratione re
45 gis: ¶ & ad extruendos muros in Ierusalem & communiendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, & ad construendos muros in Iudæa.
Sup.7.b.11. 46 Vt audiuit autem Ionathas & populus sermones istos, non crediderunt eis, nec receperunt eos: quia recordati sunt malitiæ magnæ quam fecerat in Israël, & tribulauerat eos valde.
47 Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.
48 Et congregauit rex Alexander exercitum magnum, & admouit castra contra Demetrium.
49 Et commiserunt prælium duo reges, & fugit exercitus Demetrij, & insecutus est eum Alexander, & incubuit super eos.
50 Et inualuit prælium nimis, donec occidit sol, & cecidit Demetrius in die illa.
51 Et misit Alexãder ad Ptolemæum regem Aegypti legatos secundũ hęc verba dicens:
E 52 QVONIAM regressus sum in regnum meum, & sedi in sede patrum meorum, & obtinui principatum, & contriui Demetri-
53 um, & possedi regionem nostram, ¶ & commisi pugnam cum eo, & cõtritus est ipse, & castra eius à nobis, & sedemus in sede regni
54 eius: ¶ & nunc statuamus adinuicem amicitiam: & da mihi filiam tuam vxorem, & ego ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ipsi dignitatem.
55 Et respõdit rex Ptolemæus, dicens: FOELIX dies in qua reuersus es ad terram patrum tuorũ, & sedisti in sede regni eorum.
56 Et nũc faciam tibi quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaidam, vt videamus inuicem nos, & spondeam tibi sicut dixisti.
57 Et exiuit Ptolemæus de Aegypto, ipse & Cleopatra filia eius, & venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesimo secundo.
58 Et occurrit ei Alexander rex, & dedit ei Cleopatrã filiam suam: & fecit nuptias eius Ptolemaidæ, sicut reges in magna gloria.
59 Et scripsit rex Alexander Ionathæ, vt veniret obuiam sibi.
60 Et abijt cum gloria Ptolemaidam, & occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum, & dona: & inuenit gratiam in conspectu eorum.
61 Et conuenerunt aduersus eum viri pestilentes ex Israël, viri iniqui interpellãtes aduersus eum: & non intendit ad eos rex.
62 Et iussit spoliari Ionathan vestibus suis, & indui eum purpura: & ita fecerunt. Et collocauit eum rex sedere secum.
63 Dixitque principibus suis: Exite cum eo in medium ciuitatis, & prædicate vt nemo aduersus eũ interpellet de vllo negotio, nec quisquam ei molestus sit de vlla ratione.
64 Et factum est vt viderunt qui interpellabant gloriam eius quæ prædicabatur, & o-
65 pertum eum purpura, fugerunt omnes: & magnificauit eum rex, & scripsit eum inter primos amicos, & posuit eum ducem, & participem participatus.
66 Et reuersus est Ionathas in Ierusalem cum pace & lætitia.
67 In anno centesimo sexagesimoquinto, venit Demetrius filius Demetrij à Creta in terram patrum suorum.
68 Et audiuit Alexander rex, & contristatus est valde, & reuersus est Antiochiam.
69 Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Cœlesyriæ: & congregauit exercitum magnum, & accessit ad Iamniam: & misit ad Ionathan summum sa-
70 cerdotem, ¶ dicens: Tu solus resistis nobis, ego autem factus sum in derisum & in opprobrium, propterea quia tu potestatem aduersum nos exerces in montibus.
71 Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campũ, & comparemus illic inuicẽ: quia mecũ est virtus bellorum.
72 Interroga & disce quis sum ego & cæteri qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conuersi sunt patres tui in
73 terra sua: ¶ & nunc quomodo poteris sustinere equitatum & exercitum tantum in campo, vbi non est lapis, neque laxum, neque locus fugiendi?
74 Vt audiuit autẽ Ionathas sermones Apollonij, motus est animo: & elegit decem millia virorum, & exijt ab Ierusalem, & occurrit ei Simon frater eius in adiutorium: ¶ &
75 applicuerunt castra in Ioppen, & exclusit eum à ciuitate: quia custodia Apollonij Ioppe erat, & oppugnauit eam. Et ex-

76 Et exterriti qui erant in ciuitate, aperuerunt ei, & obtinuit Ionathas Ioppen.
77 Et audiuit Apollonius, & admouit tria millia equitum, & exercitum multum.
78 Et abijt Azotum tanquam iter faciens, & statim exijt in campum: eo quòd haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et insecutus est eum Ionathas in Azo-
79 tum, & commiserunt prælium.
Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occultè.
80 Et cognouit Ionathas quoniam insidiæ sunt post se, & circuierunt castra eius, & iecerunt iacula in populum à manè vsque ad
81 vesperam.
Populus autem stabat, sicut præceperat Ionathas: & laborauerunt equi eorum.
82 Et eiecit Simon exercitum suum, & commisit contra legionẽ. equites enim fatigati erant, & contriti sunt ab eo, & fugerunt.
83 Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum, & intrauerunt in Bethdagon idôlum suum, vt ibi se liberarent.
84 Et succendit Ionathas Azotum, & ciuitates quæ erant in circuitu eius, & accepit spolia eorum, & templum Dagon: & om-
85 nes qui fugerunt in illud, succendit igni.
Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui succẽsi sunt, ferè octo millia virorũ.
86 Et mouit inde Ionathas castra, & applicuit ea Ascalonem: & exierunt de ciuitate
87 obuiam illi in magna gloria.
Et reuersus est Ionathas in Ierusalẽ cum
88 his, habentibus spolia multa.
Et factum est: vt audiuit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare
89 Ionathan.
Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis regũ. Et dedit ei Accaron & omnes fines eius in possessionem.

CAPVT XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemæo qui Alexandri regnum dolo inuaserat, ablata ab eo filia sua & tradita in vxorem Demetrio, hic Demetrius Ionathæ honorat datis literis immunitatis à tributis: Ionathas autem mittit ei auxiliares milites, qui obsiderunt eum in regia, rogant à ciuibus Antiochiæ liberarunt, & Antiochiam incenderunt: illo autem fugiens cum Ionatha initum præuaricante, Antiochus filius Alexandri deuicto Demetrio regnans, societatem facit cum Ionatha, qui vna cum fratre Simone secum militer euadit aduersus alienigenas.

1 ET rex Aegypti congregauit exercitum, sicut arenam quæ est circa oram maris, & naues multas: & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno suo.
2 Et exijt in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei ciuitates, & occurrebant ei: quia mãdauerat Alexander rex exire ei obuiam, eo quòd socer suus esset.
3 Cùm autem introiret ciuitatem Ptolemæus, ponebat custodias militum in singulis ciuitatibus.
4 Et vt appropiauit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, & Azotum, & cætera eius demolita, & corpora proiecta, & eorum qui cæsi erant in bello tumulos quos fecerant secus viam.
5 Et narrauerunt regi quia hæc fecit Ionathas: vt inuidiam facerent ei: & tacuit rex.
6 Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cum gloria, & inuicem se salutauerunt, & dormierunt illic.
7 Et abijt Ionathas cum rege vsque ad fluuium qui vocabatur Eleutherus: & reuersus est in Ierusalem.
8 Rex autẽ Ptolemæus obtinuit dominium ciuitatum vsque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum consilia mala.
9 Et misit legatos ad Demetrium, dicens, VENI, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam quam habet Alexan-
10 der, & regnabis in regno patris tui. ¶ pœnitet enim me, quòd dederim illi filiã meam: quæsiuit enim me occidere.
11 Et vituperauit eum, propterea quòd concupierat regnum eius. B
12 Et abstulit filiam suam, & dedit eam Demetrio, & alienauit se ab Alexandro, & manifestatæ sunt inimicitiæ eius.
13 Et intrauit Ptolemæus Antiochiã, & imposuit duo diademata capiti suo, Aegypti & Asiæ.
14 Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus, quia rebellabant qui erant in locis illis.
15 Et audiuit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugauit eum.
16 Et fugit Alexãder in Arabiam, vt ibi protegeretur: rex autem Ptolemæus exaltatus est.
17 Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri, & misit Ptolemæo.
18 Et rex Ptolemæus mortuus est in die tertia: & qui erant in munitionibus perierunt ab his qui erant intra castra.
19 Et regnauit Demetrius anno centesimo sexagesimoseptimo.
20 In diebus illis congregauit Ionathas eos qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui erant in Iudæa, vt expugnarent arcem quæ est in Ierusalem: & fecerunt contra eam machinas multas.

21 Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem Demetrium, & renuntiauerunt ei quòd Ionathas obsideret arcem.

22 Et vt audiuit, iratus est: & statim venit ad Ptolemaidam, & scripsit Ionathæ ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinatò.

C 23 Vt audiuit autem Ionathas, iussit obsidere: & elegit de senioribus Israël, & de sacerdotibus, & dedit se periculo.

24 Et accepit aurum et argentū, et vestem, & alia xenia multa, & abijt ad regem Ptolemaidā, & inuenit gratiā in conspectu eius.

25 Et interpellabant aduersus eum quidam iniqui ex gente sua.

26 Et fecit ei rex sicut fecerant ei qui ante eum fuerant: & exaltauit eum in conspe-
27 ctu omnium amicorum suorum, ¶ & statuit ei principatum sacerdotij, & quæcunque alia habuit prius pretiosa, & fecit eum principem amicorum.

28 Et postulauit Ionathas à rege vt immunem faceret Iudæam, & tres toparchias, & Samariam, & confines eius: & promisit ei talenta trecenta.

29 Et consensit rex: & scripsit Ionathæ epistolas de his omnibus, hunc modum continentes.

30 Rex Demetrius fratri Ionathæ salutem et genti Iudæorum.

31 Exemplum epistolæ, quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis, misimus ad vos vt sciretis:

32 Rex Demetrius Lastheni patri salutem.

33 Genti Iudæorum amicis nostris, & conseruantibus quæ iusta sunt apud nos, decreuimus benefacere, propter benignitatem ipsorum quam erga nos habent.

D 34 Statuimus ergo illis omnes fines Iudææ, & tres ciuitates, Lydam & Ramatham, quæ additæ sunt Iudææ ex Samaria, & omnes confines earum sequestrari omnibus sacrificantibus in Ierosolymis pro his quæ ab eis prius accipiebat rex per singulos annos, & pro fructibus terræ & pomorum.

35 Et alia quæ ad nos pertinebant decimarum & tributorum, ex hoc tempore remittimus eis: & areas salinarum, & coronas
36 quæ nobis deferebantur, ¶ omnia ipsis concedimus, & nihil horum irritum erit ex hoc & in omne tempus.

37 Nūc ergo curate facere horū exemplum, & detur Ionathæ, & ponatur in monte sancto, & in loco celebri.

38 Et videns Demetrius rex quòd siluit terra in conspectu suo, & nihil ei restitit, dimisit totum exercitum suum, vnumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu quem traxit ab insulis Gentium: & immici erant ei omnes exercitus patrum eius.

39 Tryphon autem erat quidam partium Alexandri prius: & vidit quoniam omnis exercitus murmurauit contra Demetrium, & iuit ad Emalchuel Arabem, qui nutri-
40 bat Antiochum filium Alexandri: ¶ & obtulit ei, vt traderet eum ipsi, vt regnaret loco patris sui: & enuntiauit ei quanta fecerat Demetrius, & inimicitias exercituum eius aduersus illum. Et mansit ibi diebus multis.

41 Et misit Ionathas ad Demetrium regem vt eijceret eos qui in arce erant in Ierusalem, & qui in præsidijs erant: quia impugnabant Israël.

42 Et misit Demetrius ad Ionathan, dicens, Non hæc tantum faciam tibi & genti tuæ, sed gloria illustrabo te & gentē tuam cùm fuerit opportunum.

43 Nunc ergo rectè feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus.

44 Et misit ei Ionathas tria millia virorum fortium Antiochiam: & venerunt ad regē, & delectatus est rex in aduentu eorum.

45 Et conuenerunt qui erant de ciuitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem.

46 Et fugit rex in aulam: & occupauerunt qui erant de ciuitate itinera ciuitatis, & coperunt pugnare.

47 Et vocauit rex Iudæos in auxiliū, & conuenerunt omnes simul ad eum, & dilperti
48 sunt omnes per ciuitatem: ¶ & occiderunt in illa die centum millia hominum, & succenderunt ciuitatem, & cœperunt spolia multa in die illa, & liberauerunt regem.

49 Et viderunt qui erant de ciuitate quòd obtinuissent Iudæi ciuitatem sicūt voluerūt, & infirmati sunt mente sua, & clamauerūt
50 ad regem cum precibus, ¶ dicentes, Da nobis dextras, & cessent Iudæi oppugnare nos & ciuitatem.

51 Et proiecerunt arma sua, & fecerunt pacem: & glorificati sunt Iudæi in conspectu regis, & in conspectu omnium qui erant in regno eius, & nominati sunt in regno: & regressi

regressi sunt in Ierusalem, habentes spolia multa.

52 Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: & siluit terra in conspectu eius.

53 Et mentitus est omnia quæcunque dixit, & abalienauit se à Ionatha, & non retribuit ei secundum beneficia quæ sibi tribuerat, & vexabat eum valde.

54 Post hæc autem reuersus est Tryphon, & Antiochus cum eo puer adolescens, & regnauit, & imposuit sibi diadema.

55 Et congregati sunt ad eum omnes exercitus quos dispersérat Demetrius, & pugnauerunt contra eum: & fugit, & terga vertit.

56 Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit
57 Antiochiam: ¶ & scripsit Antiochus adolescens Ionathæ, dicens, Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quatuor ciuitates, vt sis de amicis regis.

58 Et misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam aurē
59 ream: ¶ & Simonem fratrem eius constituit ducem à terminis Tyri vsque ad fines Aegypti.

60 Et exijt Ionathas, & perambulabat trans flumen ciuitatis: & cōgregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorificè de ciuitate.

61 Et abijt inde Gazam: & concluserunt se qui erant Gazæ, & obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu ciuitatis, & prædatus est eam.

62 Et rogauerunt Gazenses Ionatham, & dedit illis dextram: & accepit filios eorū obsides, & misit illos in Ierusalem, & perambulauit regionem vsque Damascum.

63 Et audiuit Ionathas quòd præuaricati sunt principes Demetrij in Cades quæ est in Galilæa cum exercitu multo, volentes
64 eum remouere à negotio regni: ¶ & occurrit illis: fratrem autem suum Simónem reliquit intra prouinciam.

65 Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & conclusit
66 eos. Et postulauerunt ab eo dextras accipere, & dedit illis: & eiecit eos inde, & cœpit ciuitatem, & posuit in ea præsidium.

67 Et Ionathas & castra eius applicuerunt ad aquam Genesar, & ante lucem vigilauerunt in campo Asor. ¶ & ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex aduerso.

69 Insidiæ verò exurrexerunt de locis suis, & commiserunt prælium.

70 Et fugerunt qui erant ex parte Ionathæ omnes: & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absolomi, & Iudas filius Calphi princeps militiæ exercitus.

71 Et scidit Ionathas vestimenta sua, & posuit terram in capite suo, & orauit.

72 Et reuersus est Ionathas ad eos in prælium, & conuertit eos in fugam, & pugnauerunt.

73 Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reuersi sunt ad eum, & insequebantur cum eo omnes vsque Cades ad castra sua, & per-
74 uenerunt vsque illuc: ¶ & ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum: & reuersus est Ionathas in Ierusalem.

CAPVT XII.

Ionathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renouat: principes Demetrij ipsum inuadentes fugat: percussúsq; Arabibus ordinat ædificare præsidia in Iudea, & muros contra arcem in Ierusalem: sed à Tryphone cupiente regnum Antiochi inuadere, & fingente se amicum, apud Ptolemaidā dolo captus est, omnesque qui cum eo erant interfecti.

1 A ET vidit Ionathas quia tempus eum iuuat, & elegit viros, & misit eos Romam stauere & renouare cum eis amicitiam: ¶ &
2 ad Spartiatas, & ad alia loca misit epistolas
3 secundum eandem formam, ¶ & abierunt Romam, & intrauerunt curiam, & dixerūt, Ionathas summus sacerdos, & gens Iudæorum miserunt nos, vt renouaremus amicitiam & societatem secundum pristinum.

4 Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, vt deducerent eos in terram Iuda cum pace.

5 Et hoc est exemplum epistolarum quas scripsit Ionathas Spartiatis.

6 IONATHAS summus sacerdos, & seniores gentis, & sacerdotes, & reliquus populus Iudæorum, Spartiatis fratribus salutem.

7 Iampridem missæ erant epistolæ ad Oniam summum sacerdotem à Dario qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut scriptum continet quod subiectum est.

8 Et suscepit Onias virum qui missus fue- B rat, cum honore: & accepit epistolas: in quibus significabatur de societate & amicitia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

*enim 9 Nos * cum nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros qui sunt in
10 manibus nostris, ¶ maluimus mittere ad vos renouare fraternitatem & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur à vobis: multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos.
11 Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solennibus, & cæteris quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificijs quæ offerimus, & in obseruationibus, sicut fas est & decet meminisse fratrum.
12 Lætamur itaque de gloria vestra.
13 Nos autem circundederunt multæ tribulationes, & multa prælia, & impugnauerũt nos reges qui sunt in circuitu nostro.
14 Noluimus ergo vobis molesti esse, neque cæteris socijs, & amicis nostris in his prælijs.
15 ¶ habuimus enim de cælo auxiliũ, & liberati sumus nos, & humiliati sunt inimici nostri.
C 16 Elegimus itaque Numenium Antiochi,
-4. & Antipatrem Iasonis-filium', & misimus ad Romanos renouare cum eis amicitiam & societatem pristinam.
17 Mandauimus itaque eis vt veniant etiam ad vos, & salutent vos, & reddant vobis epistolas nostras de innouatione fraternitatis nostræ.
18 Et nunc benefacietis respondentes nobis ad hæc.
19 Et hoc rescriptum est epistolarum, quod
*Oniares Rex Spartiatarũ misérat / Onias.
20 REX Spartiatarum Onias, Ionathæ sacerdoti magno salutem.
Onię. sic Græca.
21 Inuentum est in scriptura de Spartiatis & Iudæis quoniam sunt fratres, & quòd sunt de genere Abraham.
22 Et nunc ex quo hæc cognouimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra.
23 Sed & nos rescripsimus vobis, Pecora nostra & possessiones nostræ, vestræ sunt: & vestræ, nostræ. mandauimus itaq; hæc nuntiari vobis.
D 24 Et audiuit Ionathas quoniam regressi sunt principes Demetrij cum exercitu multo supra quàm prius pugnare aduersus eum:
25 ¶ & exijt ab Ierusalẽ, & occurrit eis in Amathite regione: nõ enim dederat eis spatium vt ingrederentur regionem eius.
26 Et misit speculatores in castra eorum, & reuersi renuntiauerunt quòd constituunt superuenire illis nocte.
27 Cùm occidisset autem sol, præcepit Ionathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorum.
28 Et audierunt aduersarij quòd paratus est Ionathas cum suis in bello: & timuerunt, & formidauerunt in corde suo: & accenderunt focos in castris suis.
29 Ionathas autem & qui cum eo erant, non cognouerunt vsq; mane: videbant autem
30 luminaria ardentia, ¶ & secutus est eos Ionathas, & non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum.
31 Et diuertit Ionathas ad Arabas, qui vocabantur Zabadæi: & percussit eos, & accepit spolia eorum.
32 Et iunxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam.
33 Simon autem exijt, & venit vsque ad Alcalonem, & ad proxima præsidia, & declinauit in Ioppen, & occupauit eam. ¶ (audiuit enim quòd vellent præsidium tradere
34 partibus Demetrij) & posuit ibi custodes, qui custodirent eam.
35 Et reuersus est Ionathas, & conuocauit seniores populi, & cogitauit cum eis ædificare
36 præsidia in Iudæa, ¶ & ædificare muros in Ierusalem, & exaltare altitudine magna inter medium arcis & ciuitatis, vt separaret eam à ciuitate, vt esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant.
37 Et conuenerunt vt ædificarent ciuitatem: & cecidit murus qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparauit eum qui vocatur Caphetetha: ¶ & Simon ædificauit
38 Adiada in Sephela, & munuit eam, & posuit portas & seras.
39 Et cùm cogitasset Tryphon regnare Asiæ & assumere diadema, & extendere manum
40 in Antiochum regem: ¶ timens ne forsitan non permitteret eum Ionathas, sed pugnaret aduersus eum, quærebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abijt in Bethsan.
41 Et exiuit Ionathas obuiam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethsan.
42 Et vidit Tryphon quia venit Ionathas cum exercitu multo, vt extenderet in eum
43 manus: & timuit, ¶ & excepit eum cũ honore, & commendauit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera, & præcepit exercitibus suis vt obedirent ei sicut sibi.
44 Et dixit Ionathæ, Vt quid vexasti vniuersum populum, cùm bellum nobis non sit?
45 Et nunc remitte eos in domos suas, elige autem tibi viros paucos qui tecũ sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia & exercitum & vniuersos præpositos negotij & conuersus abibo: propterea enim veni.
46 Et credidit ei, & fecit sicut dixit, & dimisit exercitum, & abierunt in terram Iuda,
47 ¶ retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilæã duo millia, mille autem venerunt cum eo.
48 Vt autem intrauit Ptolemaidam Ionathas, clauserunt portas ciuitatis Ptolemenses: & comprehenderunt eum: & omnes qui cum eo intrauerant, gladio interfecerunt.
49 Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnum, vt perderent omnes socios Ionathæ.
50 At illi cùm cognouissent quia comprehensus est Ionathas, & perijt, & omnes qui cum eo erant: hortati sunt semetipsos, & iuerunt parati in prælium.
51 Et videntes hi qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reuersi sunt: ¶ illi autem venerunt omnes cum pace in terram Iuda. Et planxerunt Ionatham, & eos qui cum ipso erant valde: & luxit Israël luctu magno.
52 Et quæsierunt omnes gentes quæ erant in circuitu eorum, conterere eos: ¶ dixerunt enim, Non habent principem & adiuuantem, nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

perierunt fratres mei omnes propter Israël, & relictus sum ego solus.
5 Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: nõ enim melior sum fratribus meis.
6 Vindicabo itaque gentem meam, & sancta, natos quoq; / nostros', & vxores: quia *vestros 13.
congregatæ sunt vniuersæ gentes conterere nos inimicitiæ gratia.
7 Et accensus est spiritus populi simul vt au-
8 diuit sermones istos: ¶ & responderunt voce magna dicentes, Tu es dux noster loco Iudæ & Ionathæ fratris tui. ¶ pugna prælium nostrum: & omnia quæcunque dixeris nobis, faciemus.
B 10 Et congregans omnes viros bellatores, accelerauit consummare vniuersos muros Ierusalem, & muniuit eam in gyro.
11 Et misit Ionathã filium Absalomi, & cum eo exercitum nouum in Ioppen, & eiectis his qui erant in arce, remansit illic ipse.
12 Et mouit Tryphon à Ptolemaida cum exercitu multo, vt veniret in terram Iuda, & Ionathas cum eo in custodia.
13 Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.
14 Et vt cognouit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Ionathæ: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad
15 eum legatos, ¶ dicens, Pro argento quod debebat frater tuus Ionathas in ratione Regis, - propter negotia quæ habuit detinui- 2.18.
mus eum.
16 Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios eius obsides, vt non dimissus fugiat à nobis, & remittemus eum.
C 17 Et cognouit Simon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamẽ dari argentum & pueros: ne inimicitiam magnam sume-
18 ret ad populum Israël, ¶ dicentem: Quia nõ misit ei argentum & pueros, propterea periit.
19 Et misit pueros, & centũ talenta: & mentitus est, & non dimisit Ionatham.
20 Et post hæc venit Tryphon intra regionem, vt contereret eam, & gyrauerunt per viam quæ ducit Ador, & Simon & castra eius ambulabant in omnem locum quocunque ibant.
21 Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, vt festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias.
22 Et parauit Tryphon omnem equitatum, vt veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, & non venit in Galaaditim.

CAPVT XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Ionatha misit petitam à Tryphone pecuniam, vnà cum filijs Ionathæ ad eius redemptionem: Tryphon autem accepta pecunia parrem occidit cum filijs, quibus sepulturam ac desletu, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin. Tryphon verò spretis à rege Demetrio literis fœderis ac immunitatum, expugnauit Gazaram, & arcem Ierosolymorum obtinuit: propter quod lætum agunt festum, quod etiam quotannis apud Iudæos agi præcipitur.

ET audiuit Simon quòd congregauit Tryphon exercitum copiosum, vt veniret in
2 terram Iuda, & attereret eam. Videns quia in tremore populus est & in
3 timore, ascendit Ierusalem, & congregauit populũ: ¶ & adhortans dixit, Vos scitis quanta ego & fratres mei, & domus patris mei
4 fecimus pro legibus & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus: ¶ horum gratia

Universidad de Deusto
Biblioteca

23 Et cùm appropinquasset Baſcaman, occîdit Ionathan & filios eius illic.
24 Et conuertit Tryphon, & abijt in terram ſuam.
D 25 Et miſit Simon, & accepit oſſa Ionathæ fratris ſui, & ſepeliuit ea in Modin ciuitate patrum eius.
26 Et planxerunt eum omnis Iſraël planctu magno, & luxerunt eum dies multos.
27 Et ædificauit Simon ſuper ſepulchrum patris ſui & fratrum ſuorum ædificium al-
28 tum viſu, lapide polito retrò & antè: ¶ & ſtatuit ſeptem pyramidas, vnam contra vnam
29 patri & matri, & quatuor fratribus: ¶ & his circumpoſuit columnas magnas: & ſuper columnas arma, ad memoriam æternam: & iuxta arma naues ſculptas, quæ viderentur
30 ab omnibus nauigantibus mare. ¶ hoc eſt ſepulchrum quod fecit in Modin vſque in hunc diem.
31 Tryphon autē cùm iter faceret cum Antiocho rege adoleſcente, dolo occîdit eum.
32 Et regnauit loco eius, & impoſuit ſibi diadema Aſiæ, & fecit plagam magnam in terra.
E 33 Et ædificauit Simon præſidia Iudææ, muniens ea turribus excelſis, & muris magnis, & portis, & ſeris: & poſuit alimenta in munitionibus.
34 Et elegit Simon viros, & miſit ad Demetrium regem, vt faceret remiſsionē regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant geſti.
35 Et Demetrius rex ad verba iſta reſpondit ei, & ſcripſit epiſtolam talem.
36 Rex Demetrius Simóni ſummo ſacerdoti, & amico regum, & ſenioribus, & Genti Iudæorum ſalutem.
37 Coronam auream & bahem quam miſiſtis, ſuſcepimus: & parati ſumus facere vobiſcum pacem magnam, & ſcribere præpoſitis regis remittere vobis quæ indulſimus.
38 Quęcunq; enim conſtituimus, vobis conſtant. Munitiones quas ædificaſtis, vobis
39 ſint: ¶ remittimus quoque ignorantias & peccata vſque in hodiernum diem, & coronam quam debebatis: & ſiquid aliud erat tributarium in Ieruſalem, iam non ſit tributarium.
40 Et ſi qui ex vobis apti ſunt conſcribi inter noſtros, conſcribantur, & ſit inter nos pax.
41 Anno centeſimo ſeptuageſimo ablatum eſt iugum Gentium ab Iſraël.
F 42 Et cœpit populus Iſraël ſcribere in tabulis & geſtis publicis, anno primo ſub Simóne ſummo ſacerdote, magno duce & principe Iudæorum.
43 In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circundedit eam caſtris: & fecit machinas, & applicuit ad ciuitatem, & percuſſit turrem vnam, & comprehendit eam.
44 Et eruperant qui erant intra machinam in ciuitatem: & factus eſt motus magnus in ciuitate.
45 Et aſcenderunt qui erant in ciuitate cum vxoribus & filijs ſuprà murum ſciſſis vestimentis ſuis, & clamauerunt voce magna
46 lantes à Simóne dextras ſibi dari, ¶ & dederunt, Non nobis reddas ſecundum malitias noſtras, ſed ſecundum miſericordiam tuam.
47 Et flexus Simon non debellauit eos, ſed tamen eos de ciuitate, & mundauit ædes in quibus fuerāt ſimulachra, & tranſiit in eam cum hymnis benedictionis.
48 minum: ¶ & eiecta ab ea omni immundi-tia, collocauit in ea viros qui legem ſeruarent: & muniuit eam, & fecit ſibi habitationem.
49 Qui autem erant in arce Ieruſalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere, & vendere: & eſurierunt valde, &
50 multi ex eis fame perierunt. ¶ & clamarunt ad Simónem vt dextras acciperent, & dedit illis: & eiecit eos inde, & mundauit
51 arcem à contaminationibus. ¶ & introierunt in eam tertia & vicesima die mēſis ſecundi menſis, anno centeſimo ſeptuageſimo primo, cum laude & ramis palmarum, & cinnyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis & canticis, quia contritus eſt inimicus magnus ex Iſraël.
52 Et conſtituit vt omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia.
53 Et muniuit montem templi, qui erat iuxta arcem, & habitauit ibi ipſe, & qui cum eo erant.
54 Et vidit Simon Iohannem filium ſuum quòd vir eſſet: & poſuit eum ducem omnium virtutum vniuerſarum, & habitauit in Gazaris.

CAPVT XIIII.

Demetrio à duce Arſacis deuicto & capto, Simon cum ſuo populo magna pace fruitur: ad quem ſunt literæ renouati fœderis a Spartiatis & Romanis missæ, cum maxima laude Simónis, qui Romanis aureum mnarum mille miſerat.

ANno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo congregauit rex Demetrius exercitum ſuum, & abijt in Mediam ad comparandum ſibi auxilia, vt expugnaret Tryphonem.

2 Et audiuit Arſaces rex Perſidis & Mediæ, quia intrauit Demetrius confines ſuos, & miſit vnum de principibus ſuis, vt comprehenderet eum viuum.
3 Et abijt, & percuſsit caſtra Demetrij: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arſacem, & poſuit eum in cuſtodiam.
4 Et ſiluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simónis, & quæſiuit bona genti ſuæ, & placuit illis poteſtas eius & gloria eius omnibus diebus.
5 Et cum omni gloria ſua accepit Ioppen in portum, & fecit introitum in inſulis maris.
6 Et dilatauit fines gentis ſuæ, & obtinuit regionem.
7 Et congregauit captiuitatem multam, & dominatus eſt Gazaræ & Bethſuræ, & arcis: & abſtulit immunditias ex ea, & non erat qui reſiſteret ei.
8 Et vnuſquiſque colebat terram ſuam cum pace: & terra Iuda dabat fructus ſuos, & ligna camporum fructum ſuum.
9 Seniores in platéis ſedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & iuuenes induebant ſe gloriam, & ſtolas belli.
10 Et ciuitatibus tribuebat alimonias, & conſtituebat eas vt eſſent vaſa munitionis quoadúſque nominatum eſt nomen gloriæ eius vſque ad extremum terræ.
11 Fecit pacem ſuper terram, & lætatus eſt Iſraël lætitia magna.
12 Et ſedit vnuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficulnea ſua: & non erat qui eos terreret.
13 Defecit impugnans eos ſuper terram: reges contriti ſunt in diebus illis.
14 Et cōfirmauit omnes humiles populi ſui, & legem exquiſiuit & abſtulit omnem iniquum & malum: ¶ ſancta glorificauit, &
15 multiplicauit vaſa ſanctorum.
16 Et auditum eſt Romæ quia defunctus eſſet Ionathas, & vſque in Spartiatas: & contriſtati ſunt valde.
17 Vt audierunt autem quòd Simon frater eius factus eſſet ſummus ſacerdos loco e-
18 ius, & ipſe obtineret omnem regionem, & ciuitates in ea: ¶ ſcripſerunt ad eum in tabulis æreis, vt renouarēt amicitias & ſocietatem quam fecerant cum Iuda & cum Ionatha fratribus eius.
19 Et lectæ ſunt in conſpectu eccleſiæ in Ieruſalem. Et hoc exemplum epiſtolarum quas Spartiatæ miſerunt.
20 SPARTIANORVM // principes' & ciuitates Simóni ſacerdoti magno, & ſenioribus, & ſacerdotibus, & reliquo populo Iudæorum fratribus ſalutem.
21 Legati qui miſsi ſunt ad populū noſtrum, nuntiauerunt nobis de veſtra gloria & honore & lætitia: & gauiſi ſumus in introitu eorum.
22 Et ſcripſimus quę ab eis erant dicta in concilijs populi ſic, Numenius Antiochi, & Antipater Iaſonis filius, Legati Iudæorum, venerunt ad nos, renouantes nobiſcum amicitiam priſtinam.
23 Et placuit populo excipere viros glorioſe, & ponere exemplum ſermonum eorum in ſegregatis populi libris, vt ſit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum ſcripſimus Simóni magno ſacerdoti. D
24 Poſt hęc autem miſit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarū mille ad ſtatuendam cum eis ſocietatem.
25 Cùm autem audiſſet populus Romanus ſermones iſtos, dixerunt, Quam gratiarum actionem reddemus Simóni & filijs eius?
26 Reſtituit enim ipſe fratres ſuos, & expugnauit inimicos Iſraël ab eis, & ſtatuerunt ei libertatem, & deſcripſerunt in tabulis æreis, & poſuerunt in titulis in monte Sion.
27 Et hoc eſt exemplum ſcripturæ'. OCTAVA decima die menſis Elul, anno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo, anno tertio ſub Simóne ſacerdote magno in Aſa-
28 ramel, ¶ in conuentu magno ſacerdotum, & populi & principum gentis, & ſeniorum regionis, nota facta ſunt hæc, Quoniam frequenter facta ſunt prælia in regione noſtra.
29 Simon autem Mathathię filius ex filijs Iarib, & fratres eius dederunt ſe periculo, & reſtiterunt aduerſarijs gentis ſuæ, vt ſtarent ſancta ipſorum & lex, & gloria magna glorificauerunt gentem ſuam.
30 Et congregauit Ionathas gentem ſuam, E & factus eſt illis ſacerdos magnus, & appoſitus eſt ad populum ſuum.
31 Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipſorum, & extendere manus in ſancta eorum.
32 Tūc reſtitit Simon, & pugnauit pro gente ſua, & erogauit pecunias multas, & armauit viros virtutis gentis ſuæ, & dedit illis
33 ſtipendia: ¶ & muniuit ciuitates Iudææ, & Bethſuram quæ erat in finibus Iudææ, vbi

Universidad de Deusto
Biblioteca

erant arma hostium antea, & posuit illic præsidium viros Iudæos.

34 Et Ioppen muniuit quæ erat ad mare: & Gazaram quæ est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & collocauit illic Iudæos: & quæcunque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis.

35 Et vidit populus actum Simónis, & gloriam quam cogitabat facere genti suæ, & posuerunt eum ducem suum & principem sacerdotum, eo quòd ipse fecerat hæc omnia, & iustitiam & fidem quam conseruauit genti suæ, & exquisiuit omni modo exaltare populum suum.

F 36 Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius vt tollerentur gentes de regione ipsorum, & qui in ciuitate Dauid erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebãt plagam magnam

37 castitati: ¶ & collocauit in ea viros Iudæos ad tutamentum regionis & ciuitatis, & exaltauit muros in Ierusalem.

38 Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.

39 Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificauit eum gloria magna.

40 Audiuit enim quòd appellati sunt Iudæi à Romanis amici, & socij, & fratres, & quia

41 susceperunt legatos Simónis glorioſè: ¶ & quia Iudæi & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum & summum sacerdotem in æternum, donec surgat pro-

G 42 pheta fidelis, ¶ & vt sit super eos dux, & vt cura esset illi pro sanctis, & vt constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem & super arma & super præsidia:

43 ¶ & curã sit illi de sanctis: & vt audiatur ab omnibus, & scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione: & vt operia-

44 tur purpura & auro: ¶ & ne liceat vlli ex populo & ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum in regione sine ipso: & vestiri purpura, & vti fi-

45 bula aurea. ¶ qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum: reus erit.

46 Et complacuit omni populo statuere Simónem, & facere secundum verba ista.

47 Et suscepit Simon, & placuit ei vt summo sacerdotio fungeretur, & esset dux & princeps gentis Iudæorum & sacerdotum, & præesset omnibus.

48 Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo san-

49 ctorum, in loco celebri: ¶ exemplũ autem eorum ponere in ærario, vt habeat Simon & filij eius.

CAPVT XV.

Antiochus Demetrij filius literas amicitiarum mittit ad Simónem: Romani fœderatos sibi Iudæos cæteris nationibus per literas commendant. Antiochus dum Tryphonem insequitur, missum à Simóne militum auxilium recusat, mittitq; ad eum Athenobium, qui multa tanquam debita reposcat. & Simónis responso accepto, constituit aduersus eum Cendebæum ducem exercitus, ipse verò Tryphonem persequitur.

ET misit rex Antiochus filius Demetrij e- 1 A
pistolas ab insulis maris Simóni sacerdoti, & principi gentis Iudæorum, & vniuersæ

2 genti: ¶ & erant continentes hunc modum. REX Antiochus Simóni sacerdoti magno, & genti Iudæorum salutem.

3 Quoniam quidem pestilentes obtinuerũt regnum patrũ nostrorum, volo autem vendicare regnum, & restituere illud sicut erat antea: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naues bellicas.

4 Volo autem procedere per regionem, vt vlciscar in eos qui corruperunt regionem nostram, & qui desolauerunt ciuitates multas in regno meo.

5 Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quæcunque alia dona remiserunt nobis,

6 ¶ & permitto tibi facere percussuram proprij numismatis in regione tua.

7 Ierusalem autem sanctam esse & liberam, & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ cõstruxisti, quæ tenes, maneant tibi.

8 Et omne debitum regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi.

9 Cùm autem obtinuerimus regnũ nostrum, glorificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita vt manifestetur gloria vestra in vniuersa terra.

10 Anno centesimo septuagesimo quarto exijt Antiochus in terram patrum suorum, & conuenerunt ad eum omnes exercitus, ita vt pauci relicti essent cum Tryphone.

11 Et insecutus est eum Antiochus Rex, &

12 venit Doram fugiens per maritimã, ¶ sciebat enim quòd congregata sunt mala in

13 eum, & reliquit eum exercitus. ¶ & applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum,

14 & octo millibus equitum: ¶ & circuiuit ciuitatem, & naues à mari accesserũt: & vexabant

bant ciuitatem à terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel egredi.

15 Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas, in quibus continebantur hæc:

16 LVCIVS consul Romanorum, Ptolemæo regi salutem.

17 Legati Iudæorum venerunt ad nos amici nostri, renouantes pristinam amicitiam & societatem, missi à Simóne principe sacerdotum, & populo Iudæorum.

18 Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille.

19 Placuit itaque nobis scribere regibus & regionibus, vt non inferant illis mala, neq; impugnent eos & ciuitates eorum, & regiones eorum: & vt non ferant auxilium

b 20 pugnantibus aduersus eos.

Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum.

21 Si qui ergo pestilentes fugerint de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simóni principi sacerdotum, vt vindicet in eos secundum legem suam.

22 Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi,

23 & Attalo, & Arabæ, & Arsaci, ¶ & in omnes regiones, & Sampsamæ & Spartiatis & Delo & Mydo, & Sicioni, & Cariæ, & Samum

& Pamphiliã & Lyciam, & Alicarnassum & Rhodum & Phaselida & Coo & Siden

& Arado & Cortynam & Cnidum & Cyprum & Cyrenen.

24 Exemplum autem eorum scripserunt Simóni principi sacerdotum*.

25 Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundò, admouens ei semper

26 manus, & machinas faciens: & concluſit Tryphonem, ne procederet. ¶ & misit ad eum Simon duo millia virorum electorum

27 in auxilium, & argentum & aurum & vasa copiosa, ¶ & noluit ea accipere, sed rupit omnia quæ pactus est cum eo antea, & alie-

28 nauit se ab eo.

Et misit ad eum Athenobium vnum de amicis suis, vt tractaret cum ipso dicens, Vos tenetis Ioppen, & Gazaram, & arcem

29 quæ est in Ierusalem ciuitates regni mei: ¶ fines earum desolastis, & fecistis plagam magnam in terra, & dominati estis per lo-

30 ca multa in regno meo.

Nunc ergo tradite ciuitates quas occupastis, & tributa locorum in quibus dominati estis extra fines Iudææ. ¶ sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, & ex-

31 terminij quod exterminastis, & tributorum ciuitatum alia talẽta quingenta: sin autem, veniemus & expugnabimus vos.

32 Et venit Athenobius amicus Regis in Ierusalem, & vidit gloriam Simónis, & claritatem in auro & argento, & apparatum copiosum, & obstupuit: & retulit ei verba Regis. F

33 Et respondit ei Simon, & dixit ei, Neque alienam terram sumpsimus, neque alienam detinemus: sed hæreditatẽ patrum nostrorum, quæ iniustè ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est.

34 Nos verò tempus habentes, vindicamus hæreditatem patrum nostrorum.

35 Nam de Ioppe & Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, & in regione nostra: horum damus talenta centum. Et non respondit ei Athenobius verbum.

36 Reuersus autem cum ira ad regem, renuntiauit ei verba ista, & gloriam Simónis, & vniuersa quæ vidit: & iratus est rex ira magna.

37 Tryphon autẽ fugit naui in Orthosiada. G

38 Et constituit rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitũ peditum & equitum dedit illi.

39 Et mandauit illi mouere castra contra faciem Iudææ: & mandauit ei ædificare Cedronem, & obstruere portas ciuitatis, & debellare populum. Rex autem persequebatur Tryphonem.

40 Et peruenit Cendebæus Iamniam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Iudæam, & captiuare populum, & interficere & ędificare Cedronem.

41 Et collocauit illic equites, & exercitum: vt egressi perambularent viam Iudææ, sicut constituit ei rex.

CAPVT XVI.

Simon senex mittit exercitũ cum filijs suis Iuda & Iohanne aduersus Cendebæum: quo deuicto Ptolemæus gener Simónis dominãdi ambitione inflammatus, acceptos conuiuio socerum eiusq; filios Mathathiam & Iudam dolo interfecit, vt ita Iudææ prouincias obtineret: porrò nuntij quos ad Iohannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo interfecti, & Iohannes patri in summo sacerdotio successit.

ET ascendit Iohannes de Gazaris, & nun- 1 A
tiauit Simóni patri suo quæ fecit Cendebæus in populo ipsorum.

2 Et vocauit Simon duos filios suos seniores, Iudam & Iohannem, & ait illis, Ego & fratres mei, & domus patris mei expug-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nauimus hostes Israël ab adolescentia vsq; in hunc diem: & prosperatum est in manibus nostris liberare Israël aliquoties.

3 Nunc autem senui, sed estote loco meo, & fratres mei, & egredi pugnate pro gente nostra: auxilium verò de cælo vobiscum sit.

4 Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites, & profecti sunt ad Cendebæum: & dormierunt in Modin.

5 Et surrexerunt manè, & abierunt in campum: & ecce exercitus copiosus in obuiam illis peditum & equitum, & fluuius torrens erat inter medium ipsorum.

6 Et admouit castra contra faciem eorum ipse & populus eius, & vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, & transfretauit primus: & viderunt eum viri, & transierunt post eum.

7 Et diuisit populum, & equites in medio peditum. erat autem equitatus aduersariorum copiosus nimis.

B 8 Et exclamauerunt sacris tubis: & in fugam conuersus est Cendebæus, & castra eius: & ceciderunt ex eis multi vulnerati, residui autem in munitionem fugerunt.

9 Tunc vulneratus est Iudas frater Iohannis: Iohannes autem insecutus est eos, do-

10 nec venit Cedronem quam ædificauit: ¶ & fugerunt vsque ad turres quæ erant in agris Azoti, & succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, & reuersus est

11 in Iudæam in pace. ¶ & Ptolemæus filius Abobi constitutus erat dux in campo Iericho, & habebat argentum & aurum mul-

12 tum. ¶ erat enim gener summi sacerdotis.

13 Et exaltatum est cor eius, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum aduersus Simónem & filios eius vt tolleret eos.

C 14 Simon autem perambulans ciuitates quę erant in regione Iudææ, & solicitudinem gerens earum, descendit in Iericho ipse & Mathathias filius eius, & Iudas anno centesimo septuagesimo septimo, mense vndecimo, hic est mensis Sabath.

15 Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cum dolo, quam ædificauit: & fecit eis conuiuium magnum, & abscondit illic viros.

16 Et cùm inebriatus esset Simon & filij eius, surrexit Ptolemæus cum suis, & sumpserunt arma sua, & intrauerũt in conuiuium, & occiderunt eum, & duos filios eius, &

17 quosdam pueros eius. ¶ & fecit decepționem magnam in Israël, & reddidit mala pro bonis.

18 Et scripsit hæc Ptolemæus, & misit regi vt mitteret ei exercitum in auxilium, & ea-

D deret ei regionem, & ciuitates eorum, & tributa.

19 Et misit alios in Gazaram tollere Iohannem: & tribunis misit epistolas, vt venirent ad se, & daret eis argentum & aurum, &

20 dona. Et alios misit occupare Ierusalē, & montem templi.

21 Et præcurrens quidam, nuntiauit Iohanni in Gazara, quia perijt pater eius, & fratres eius, & quia misit te quoque interficere.

22 Vt audiuit autem, vehementer expauit, & comprehendit viros qui venerant perdere eũ, & occidit eos: cognouit enim quia quærebant eum perdere.

23 Et cætera sermonum Iohannis, & bellorum eius, & bonarum virtutum quibus fortiter gessit, & ædificij murorum quos ex-

24 truxit, & rerum gestarum eius: ¶ ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotij eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

IN SECVNDVM LIBRVM MACHABÆORVM ARGVMENTVM.

SECVNDVS liber Machabæorum de ciuitatis Ierusalem desolatione per Antiochum facta primùm narrationem contexit: de Heliodoro quoque volente templum spoliare, & diuina correptione flagellato: de signis celestibus in aëre circa Ierusalem apparentibus commemorat, insuper de templi violatione iussu Antiochi facta, Iudæorumq; compulsione ad legis præuaricationem: de passione septem fratrum Machabæorum & matris ipsorum: de Iuda Machabæo fortiter resistente Antiochi ducibus profligato, de plaga quoque diuino iudicio illata Antiocho, de ejus ex pœnitentia ac misera morte: de templi emundatione per Iudam facta: de occisione Iudæorum, qui idolorum donaria sub tunicis asportauerant, atque sacrificio pro defunctis oblato, denique de Nicanoris morte & eius capite in Ierusalem delato rem gestam refert. LIBER

LIBER SECVNDVS MACHABÆORVM.

CAPVT I.

Iudæi habitantes Ierosolymis scribunt Iudæis in Aegypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum quæ in Perside contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes vt celebrent diem Scenopegiæ & diem dati ignis post reductionem captiuitatis: cuius rei narratur hic historia & oratio Nehemiæ.

1 FRATRIBVS QVI SVNT PER Aegyptum Iudæis, salutem dicunt fratres qui sunt in Ierosolymis Iudæi, & qui in regione Iudæa, & pacem bonam.

2 Benefaciat vobis Deus, & meminerit testamenti sui quod locutus est ad Abraham, & Isaac, & Iacob seruorum suorũ fidelium:

3 ¶ & det vobis cor omnibus vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem corde magno & animo volenti.

4 Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem.

5 Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo.

6 Et nunc hic sumus orantes pro vobis.

7 Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Iudæi scripsimus vobis in tribulatione & impetu qui superuenit nobis in istis annis, ex quo recessit Iason à sancta terra & à regno.

1 Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & orauimus ad Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium & similaginem, & accendimus

9 lucernas, & proposuimus panes.

10 Et nunc frequentate dies scenopegiæ mensis Casleu.

Anno centesimo octogesimo octauo, populus qui est Ierosolymis, & in Iudæa, senatusque & Iudas Aristobolo magistro Ptolemæi regis qui est de genere christorum sacerdotum, & his qui in Aegypto sunt Iudæis, salutem & sanitatem.

11 De magnis periculis à Deo liberati magnificè gratias agimus ipsi, vtpote qui aduersus talem regem dimicauimus.

12 Ipse enim ebullire fecit de Perside eos qui pugnauerunt contra nos & sanctam ciuitatem.

13 Nam cùm in Perside esset dux ipse, & cũ ipso immensus exercitus, cecidit in templo Nanææ, consilio deceptus sacerdotum Nanææ. nec enim cum ea habitaturus venit ad

14 locum Antiochus & amici eius, & vt acciperet pecunias multas dotis nomine. *accíperent 8.

15 Cumq; proposuissent eas sacerdotes Nanææ, & ipse cum paucis ingressus esset intra

16 ambitum phani, clauserunt templũ, ¶ cùm intrasset Antiochus: apertoq; occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem, & eos qui cum eo erant, & diuiserunt membratim, & capitibus amputatis foras proiecerunt. D

17 Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

18 Facturi igitur quinta & vicesima die mensis Casleu, purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: vt & vos quoque agatis diem *scenopegiæ, & diem ignis qui datus est quando Nehemias ædificato templo & altari obtulit sacrificia. *festum 4

19 Nam cùm in Persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè absconderunt in valle vbi erat puteus altus & siccus: & in eo contutati sunt eum, ita vt omnibus ignotus esset locus. *Leui. 6.b.9.12. 13.& 10.a.1.& 16.a.3.c.12.

20 Cùm autem præterissent anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias à rege Persidis, nepotes sacerdotum illorum qui E absconderant, misit ad requirendũ ignem: & sicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, sed aquam crassam.

21 Et iussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita.

22 Vtq; hoc factum est, & tempus affuit quo sol refulsit qui prius erat in nubilo, accẽsus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.

23 Orationem autẽ faciebant omnes sacerdotes, dum cõsummaretur sacrificiũ, Ionatha inchoãte, cæteris autẽ respondentibus.

24 Et Nehemię erat oratio hũc habẽs modũ, F *DOMINE* Deus omniũ creator terribilis & fortis, iustus & misericors, qui solus es bonus

25 rex, ¶ solus præstans, solus iustus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israël de omni malo, qui fecisti patres electos, & sanctifica-

26 sti eos: ¶ accipe sacrificium pro vniuerso populo tuo Israël, & custodi partem tuam, & sanctifica.

27 Congrega dispersionem nostram, libera nos qui seruiunt Gentibus, & contemptos & abominatos respice: vt sciant Gẽtes quia tu es Deus noster.

Afflige

Universidad de Deusto
Biblioteca

28 Afflige opprimentes nos & cõtumeliam facientes in superbia.

Deu.30.a.3.b.5. Infr.2.d.18. 29 Constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses.

30 Sacerdotes autem psallebant hymnos, vsquequo consumptum esset sacrificium.

31 Cùm autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides maiores perfundi.

G 32 Quod vt factum est, ex eis flamma accensa est: sed & ex lumine quod refulsit ab al-
33 tari consumpta est: ¶ vt verò manifestata est res, renuntiatum est regi Persarum quòd in loco in quo ignẽ absconderant hi qui translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias & qui cum eo erant, purificauerunt sacrificia.

** & si quibus rex donauerat multa bona, accipiebat ex hoc & tribuebat 4.* 34 Considerans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, *vt probaret quod factum erat: ¶ & cùm probasset,
35 sacerdotibus donauit multa bona, & alia *atq; alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis.

**innumera 4.* 36 Appellauit autẽ Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purificatio. vocatur autem apud plures Nephi.

CAPVT II.

Ieremias sub Babylonicam captiuitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensi, vt ibi essent vsq; ad populi reditum ex captiuitate Babylonica, aliquadam Moysi & Salomonis facta hic attinguntur. de factis Iudæ Machabei & fratrum eius: de quo quinque Iasonis volumina in vnum librum contrahuntur.

A 1 INuenitur autem in descriptionibus Ieremiæ prophetæ, quòd iussit eos ignem accipere qui transmigrabant, vt significatũ est, & vt mandauit transmigratis.

2 Et dedit illis legem ne obliuiscerẽtur præcepta Domini, & vt non exarrarent mentibus videntes simulachra aurea & argentea, *Baruch. 6.* & ornamenta eorum.

3 Et alia huiusmodi dicens, hortabatur ne legem amouerent à corde suo.

4 Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum & arcam iussit propheta diuino responso ad se facto comitari secum, vs-
Deut.34.a.2. quequo exijt in montem, in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hæreditatem.

B 5 Et veniens ibi Ieremias inuenit locum spelunce: & tabernaculum, & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit.

6 Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, vt notarent sibi locum: & non potuerunt inuenire.

7 Vt autem cognouit Ieremias, culpans illos, dixit, Quòd ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & de-
8 propitius fiat, ¶ & tunc Dominus ostendet hæc, & apparebit maiestas Domini, & nubes erit sicut & Moysi manifestabatur, & sicut cùm Salomon petijt vt locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc.

9 Magnificè etenim sapientiam tractabat, & vt sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis, & consummationem templi.

10 Sicut & Moyses orabat ad Dominum, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum.

11 *Et dixit Moyses *eo quòd non sit comestum quod erat pro peccato, & *consumptum est.

12 Similiter & Salomon octo diebus celebrauit dedicationem.

13 Inferebantur autem in descriptionibus, & commentarijs Nehemiæ hæc eadem, & qualiter constituens bibliothecam congregauit de *regibus* libros & prophetarum & Dauid, & epistolas regum, & de donarijs.

14 Similiter autem & Iudas ea quæ *dissipata* rat* per bellum quod nobis accideraut, congregauit omnia, & sunt apud nos.

15 Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis.

16 Acturi itaque purificationem scripsimus vobis: bene ergo facietis si egeritis hos dies.

17 Deus autem qui liberauit populũ suum, & reddidit hæreditatẽ omnibus, & regnum,
18 & sacerdotium, & sanctificationem, ¶ sicut promisit in lege, speramus quòd citò miserebitur, & congregabit de sub cælo nos in locum sanctum.

19 Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purgauit.

20 De Iuda verò Machabæo, & fratribus eius, & de templi magni purificatione, & de
21 aræ dedicatione: ¶ sed & de prelijs quæ pertinent ad Antiochum Nobilem & filium eius Eupatorem: ¶ & de illuminationibus
22 quæ de cælo factæ sunt ad eos qui pro Iudæa fortiter fecerunt, ita vt vniuersam regionem cum pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent,
23 sissimum in toto orbe templum recuperarent, & ciuitatem liberarent, & leges quæ *abolendæ* erant restituerentur, Domino cum

cum omni tranquillitate propitio facto illis.

24 Item quæ ab Iasone Cyrenæo, quinque libris comprehensa, tentauimus nos vno volumine breuiare.

F 25 Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multi-
26 tudinem rerum: ¶ curauimus volentibus quidem legere, vt esset animi oblectatio: studiosis verò, vt facilius possint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus vtilitas conferatur.

27 Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breuiandi causa suscepimus, non facilem laborem, imo verò negotium plenum vigiliarum, & sudoris assumpsimus.

28 Sicut his qui præparant conuiuiũ, & quærunt aliorum voluntati parêre, propter mul-
29 torum gratiam, libenter laborem sustinemus: ¶ veritatem quidem de singulis authoribus concedentes, ipsi autẽ secundum datam formam breuitati studentes.

G 30 Sicut enim nouæ domus architecto de vniuersa structura curandum est: ei verò qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum exquirenda sunt: ita æstimandum est & in nobis.

31 Etenim intellectum colligere, & ordinare sermonem, & curiosius partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit
32 authori. ¶ breuitatem verò dictionis sectanti, & executores rerum vitare, breuianti conceidendum est.

33 Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tãtum dixisse sufficiat. stultum etenim est ante historiam effluere: in ipsa autem historia succingi.

CAPVT III.

Simon templi præpositus thesauros eius Apollonio duci prodit, ad quos rapiendos missus à rege Heliodorus pœnas luit, sed Oniæ pontificis sacrificio ac precibus liberatus, atque Deo & Oniæ gratijs, narrat regi, ac cæteris omnibus Dei magnalia.

1 IGitur cùm sancta ciuitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optimè custo-
2 direntur propter Oniæ pontificis, *pietatem, & animos odio habentes mala, ¶ fiebat vt & ipsi reges & principes locum summo
3 timis muneribus illustrarent: ¶ ita vt Seleucus Asiæ rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.

4 Simon autem de tribu Ben-iamin præpositus templi constitutus, contendebat obsistente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in ciuitate moliri.

5 Sed cùm vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsæ filium, qui eo tem-
6 pore erat dux Cœlesyriæ & Phœnicis: ¶ & nuntiauit ei pecunijs innumerabilibus plenum esse ærarium Ierosolymis, & communes copias immensas esse quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile, sub potestate regis cadere vniuersa.

7 Cumque retulisset ad regem Apollonius B de pecunijs quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum qui erat super negotia eius, misit cum mandatis, vt prædictam pecuniam transportaret.

8 Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidẽ quasi per Cœlesyriam & Phœnicem ciuitates esset peragraturus, re vera autem regis propositum perfecturus.

9 Sed cùm venisset Ierosolymam, & benignè à summo sacerdote in ciuitate esset exceptus, narrauit de dato iudicio pecuniarum, & cuius rei gratia adesset aperuit interrogabat autem si verè hæc ita essent.

10 Tunc summus sacerdos ostendit depositæ esse hæc, & victualia viduarum & pupil-
11 lorum: ¶ quædam verò esse Hircani Tobiæ viri valde eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: vniuersa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri ducenta. C

12 ¶ decipi verò eos qui credidissent loco & templo, quod per vniuersum mundum honoratur, pro sui veneratione & sanctitate omnino impossibile esset.

13 At ille pro his quæ habebat in mandatis à rege, dicebat omni *genere regi ea esse* de- *regiæ 2.
ferenda.

14 Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Nõ modica verò per vniuersam ciuitatem erat trepidatio.

15 Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus iactauerunt se, & inuocabãt de cęlo eum qui de depositis legẽ posuit, vt his qui deposuerant ea, salua custodiret.

16 Iam verò qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim & color immutatus declarabat internum
17 animi dolorem. ¶ circumfusa enim erat mœstitia quædam viro, & horror corporis: per quæ manifestus aspicientibus dolor cordis eius efficiebatur.

18 Alij etiam gregatim de domibus confluebant D

Universidad de Deusto
Biblioteca

bant: publica supplicatione obsecrantes, pro eo quòd in contemptum locus esset venturus.

19 Accinctæque mulieres cilicijs pectus, per plateas confluebant: sed & virgines quæ conclusæ erant procurrebant ad Oniam, aliæ autẽ ad muros, quædam vero per fene-
20 stras aspiciebant: ¶ vniuersę autem protendentes manus in cælum, deprecabantur.

21 ¶ erat enim misera commistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio.

22 Et hi quidem inuocabãt omnipotentem Deum, vt credita sibi, his qui crediderant, cum omni integritate conseruarentur.

Infr. 5 c. 18. 23 Heliodorus autem, quod decreuerat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium, præsens.

E 24 Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis euidentiam, ita vt omnes qui ausi fuerant parêre ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem conuerterentur.

25 Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit. qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26 Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decóri, optimi gloria, specioside amictu: qui circunsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.

Infr. 5. c. 18. 27 Subito autem Heliodorus cóncidit in terram, eumque multa caligine circunfusum rapuerunt, atq; in sella gestatoria positum eiecerunt.

28 Et is qui cum multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxiliũ ferente, manifesta
29 Dei cognita virtute: ¶ & ille quidem per diuinam virtutem iacebat mutus, atque omni spe & salute priuatus.

F 30 Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum: & templũ quod paulo ante timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum est.

31 Tunc verò ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, vt inuocaret Altissimum, vt vitam donaret ei qui in supremo spiritu erat constitutus.

32 Considerans autem summus sacerdos ne fortè rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudæis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem.

33 Cumq; summus sacerdos exoraret, iidem iuuenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerunt, Oniæ sacerdoti gra-
34 tias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donauit. ¶ tu autem à Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei & potestatem. Et his dictis, non comparuerunt.

35 Heliodorus autem hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei qui viuere illi concessit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu repedabat ad regem.

36 Testabatur autem omnibus ea quę sub oculis suis viderat opera magni Dei.

37 Cùm autem rex interrogasset Heliodorum quis esset aptus adhuc semel Ierosolymam mitti, ait:

38 Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, si tamen euaserit: eo quòd in loco sit verè Dei quædam virtus.

39 Nam ipse qui habet in cælis habitationem, visitator & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit & perdit.

40 Igitur de Heliodoro & ærarij custodia ita res se habet.

CAPVT IIII.

Oniæ ob Simonis detractiones ad Seleucum concessit, cuius pontificatum ambiens frater eius Iason, promisit regi plurima talenta, acceptoq; pontificatu omnem Dei cultum peruertit, quem pontificatu priuari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus: cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lysimachus. Onias cùm Menelaum de sacrilegio arqueret, illius suasu ab Andronico perimitur: propter quod iussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur. Lysimacho à populo oppresso. Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absolutur, occisis innocentibus eius accusatoribus.

SImon autem prædictus pecuniarum & patriæ delator, malè loquebatur de Onia, tamquam ipse Heliodorum instigasset ad hæc,
2 & ipse fuisset incentor malorum: ¶ protectorem ciuitatis, ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei audebat maledicere.

3 Sed cùm inimicitiæ intantum procederent, vt etiam per quosdã Simónis necessarios homicidia fierent: ¶ considerans Onias
4 periculum contẽtionis, & Apollonium memphitem Ioannis, cum esset dux Cœlesyriæ & Phœnices, ad augẽdam malitiã Simónis, ad regem se contulit, ¶ nõ vt ciuiũ accusator, sed communẽ vtilitatẽ apud semetipsum videns
5 multitudinis considerans. ¶ videbat enim sine regali prouidentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare à stultitia sua.

7 Sed post Seleuci vitæ excessum, cùm suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur: ambiebat Iason frater Onię sum-
8 num sacerdotium: ¶ audito rege promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, &
9 ex redditibus alijs talenta octoginta. ¶ super hoc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati eius concederetur gymnasium & ephebiam sibi constituere, & eos qui in Ierosolymis erant, Antiochenos scribere.

10 Quod cùm rex annuisset, & obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum cõ-
11 tribules suos transferre cœpit: ¶ & amotis his, quæ humanitatis causa Iudæis à regibus fuerant cõstituta, & per Iohannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia & societate functus est legatione legitima, ciuium iura destituens, praua instituta sanciebat.

12 Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosq; epheborum
13 in supanaribus ponere.

Erat autem hoc non initiũ, sed incremen-
14 tum quoddam, & profectus gentilis, & alienigenæ cõuersationis, propter impij & non sacerdotis Iasonis nefarium & inauditum scelus: ¶ ita vt sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificijs neglectis, festinarent
C 15 participes fieri palestræ, & præbitionis eius minisfę, & in exercitijs disci. ¶ & patrios quidam honores nihil habentes, Græcas glo-
16 rias optimas arbitrabantur: ¶ quarum gratia periculosa eos contentio habebat, & eorum instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes & peremptores habuerant.

17 In leges enim diuinas impiè agere impunè non cedit: sed hoc tempus sequens declarabit.

18 Cùm autem quinquennalis agon Tyri
19 celebraretur, & rex præsens esset, ¶ misit Iason facinorosius ab Ierosolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas tre-
centas in sacrificium Herculis, quas postu-
lauerunt hi qui asportauerunt, ne in sacrificia
cipe rogarentur, quia non oporteret, sed in
20 alios sumptus eos deputari.

Sed hæc oblata sunt quidem ab eo, qui misserat in sacrificiũ Herculis: propter præ-

sentes autem data sunt in fabricam nauium triremium.

21 Misso autẽ in Aegyptum Apollonio Mnesthei filio propter primates Ptolomęi Philometoris regis, cùm cognouisset Antiochus alienum se à negotijs regni effectum, proprijs vtilitatibus consulens profectus, inde venit Ioppen, & inde Ierosolymam.

22 Et magnificè ab Iasone & ciuitate susceptus, cum facularum luminibus & laudibus ingressus est: & inde in Phœnicen exercitum conuertit.

23 Et post triennij tempus misit Iason Menelaum supradicti Simonis fratrem portantem pecunias regi, & de negotijs necessarijs responsa perlaturum. D

24 At ille commendatus regi, cùm magnificasset faciem potestatis eius, in semetipsum retorsit summũ sacerdotium, superponens Iasoni talenta argenti trecenta.

25 Acceptisque à rege mandatis venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio: animos verò crudelis tyranni, & feræ beluæ iram gerens.

26 Et Iason quidem qui proprium fratrem captiuauerat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem.

27 Menelaus autem principatũ quidem obtinuit: de pecunijs verò regi promissis nihil agebat, cùm exactionem faceret Sostratus,
28 qui arci erat præpositus. ¶ nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat: quam ob causam vtrique ad regem sunt euocati.

29 Et Menelaus amotus est à sacerdotio, E succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem prælatus est Cyprijs.

30 Et cùm hæc agerentur, contigit Tharsenses & Mallotas seditionem mouere, eo quòd Antiochi regis cõcubinæ dono essent datæ.

31 Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto vno ex comitibus suis Andronico.

32 Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quædam vasa è templo furatus donauit Andronico, & alia venderat Tyri, & per vicinas ciuitates.

33 Quod cùm certissimè cognouisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnem.

34 Vnde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat vt Oniam interficeret. Qui cùm venisset ad Oniam, & datis dextris cũ iureiurando (quamuis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus iustitiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

35 Ob quam causam non solum Iudæi, sed etiam aliæ quoq; nationes indignabantur, & molestè ferebant de nece tanti viri iniusta.

36 Sed regressum regem de Ciliciæ locis adierunt Iudæi apud Antiochiam, simul & Græci: conquerentes de iniqua nece Oniæ.

F 37 Contristatus itaque est animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam lachrymas fudit, recordatus defuncti sobrie

38 tatem & modestiam. ¶ accensisq; animis Andronicum purpura exutum, per totam ciuitatem iubet circunduci: & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vita priuari, Domino illi condignam retribuente pœnam.

39 Multis autem sacrilegijs in templo à Lysimacho commissis Menelai consilio, & diuulgata fama, congregata est multitudo aduersum Lysimachum multo iam auro exportato.

40 Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lysimachus armatis ferè tribus millibus iniquis manibus vti cœpit, duce quodam tyranno, ætate pariter & dementia prouecto.

41 Sed vt intellexerũt conatum Lysimachi, alij lapides, alij fustes validos arripuêre: quidam verò cinerem in Lysimachum iecêre.

42 Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes verò in fugam conuersi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfecerunt.

G 43 De his ergo cœpit iudicium aduersus Menelaum agitari.

44 Et cùm veniſſet rex Tyrum, ad ipsum negotium, detulerunt missi tres viri à senioribus.

45 Et cùm superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi.

46 Itaque Ptolemęus in quodam atrio positum, quasi refrigerandi gratia, regem adijt,

47 & deduxit à sententia. ¶ & Menelaum quidem vniuersæ malitiæ reum crimi nibus absoluit: miseros autem qui etiamsi apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte damnauit.

48 Citò ergo iniustam pœnam dederũt, qui pro ciuitate, & populo, & sacris vasis causam prosecuti sunt.

49 Quam ob rem Tyri quoque indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt.

50 Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant, auaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias ciuium.

CAP. V.

Armati exercitus, ipsorumq; congressiones Ierosolymis in aere quadraginta diebus conspiciuntur. Iason Ierusalem inuadens & ciues crudeliter trucidans, apud exteros miserè moritur. Antiochus immunem in Ierusalem trucidatis, vinctis ac venundatis, templum spoliat: & discedens relinquit crudeles praefectos, qui populum affligant: rursumq; missio duce Apollonio plurimos interficit: Iudas verò Machabæus cum suis in desertum locum secessit.

EOdem tẽpore Antiochus secundam profectionem parauit in Aegyptum. A

2 Contigit autem per vniuersam Ierosolymorum ciuitatem videri diebus quadraginta per aëra equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastas quasi cohortes armatas, ¶ & cursus equorum per ordines diuersos, & congressiones fieri communes, & gestos, & congressiones scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladijs districtis, & telorum iactus, & aureorum armorum splendorem, omnisq; generis loricarum.

4 Quapropter ómnes rogabant in bonum monstra conuerti.

5 Sed cùm falsus rumor exisset, tanquam vita excessisset Antiochus, assumptus Iason nõ minus mille viris, repentè aggressus est ciuitatem: & ciuibus ad murum conuolantibus, ad vltimum apprehensa ciuitate, Menelaus fugit in arcem.

6 Iason verò non parcebat in cæde ciuibus suis, nec cogitabat prosperitatem aduersum cognatos malum esse maximum, arbitratus hostium & non ciuium se trophæa capti-

7 rum. B

Et principatum quidem non obtinuit, finem verò insidiarum suarum confusionem accepit, & profugus iterum abijt in Ammaniten.

8 Ad vltimum in exitium sui conclusus ab Areta Arabum tyranno, fugiens de ciuitate in ciuitatem, omnibus odiosus vt refuga legum & execrabilis, vt patriæ & ciuium hostis, in Aegyptum extrusus est: ¶ & qui multos de patria sua expulerat, peregrè perijt,

9 Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus: ¶ & qui insepultos multos abiecerat, ipse & illamentatus, & insepultus abijcitur: sepultura neque

10 peregrina vsus, neque patrio sepulchro participans.

11 His itaque gestis, suspicatus est rex sociatatem

tatem deserturos Iudæos: & ob hoc profectus ex Aegypto efferatis animis, ciuitatem quidem armis cepit.

12 Iussit autẽ militibus interficere, nec parcere occurrentibus, & per domos ascendentes trucidare.

13 Fiebant ergo cædes iuuenum ac seniorũ, & mulierum & natorum exterminia, virginumq; & paruulorum neces.

14 Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti: quadraginta millia vincti, nõ minus autem venundati.

C 15 Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare templum vniuersa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit pro-

16 ditor: ¶ & sceleſtis manibus sumens sancta vasa quæ ab alijs regibus & ciuitatibus erant posita ad ornatum loci & gloriam, contrectabat indignè & contaminabat.

17 Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat quòd propter peccata habitantium ciuitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum

18 despectio: ¶ alioquin, nisi contigisset eos multis peccatis esse inuolutos, sicut Heliodorus qui missus est à Seleuco rege ad exponiendum ærarium, etiam hic statim aduehens flagellatus, & repulsus vtique fuisset

19 ab audacia.

Verùm non propter locum, gentem: sed propter gentem, locum Deus elegit.

20 Ideoque & ipse locus particeps factus est populi malorum, postea autem fiet socius bonorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabi-

D 21 tur.

Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regressus est, existimans se præsuperbia terram ad nauigandum, pelagus verò ad

22 ter agendum, deducturum propter mentis elationem.

Reliquit autem & præpositos ad affligendam gentem: Ierosolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudelio-

23 rem eo ipso, à quo constitutus est: ¶ in Garizim autem Andronicum & Menelaum, qui grauius quã cæteri imminebãt ciuibus.

24 Cumq; appositus esset contra Iudæos, misit odiosum principem Apollonium cũ exercitu viginti & duobus millibus, præcipiẽs

25 et omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes vendere.

Qui cùm veniſſet Ierosolymam, pacem simulans, quieuit vsque ad diem sanctum sabbathi: & tunc feriatis Iudæis, arma capere suis præcepit.

26 Omnesque qui ad spectaculum processerant, trucidauit: & ciuitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

27 Iudas autẽ Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibiq; inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vescentes, demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

CAPVT VI.

Per ducem à rege missum Iudæi à lege Dei arcentur, templumq; fœdissimè prophanatur, & Iudæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coguntur sacrificia: describitur duarum mulierum supplicium, eo quòd filios suos circuncidissent, sabbathumq; celebrantes concremantur: ostenditur tamen hac afflictio non esse Dei deserentis, sed suos corripientis: egregium Eleazari senis martyrium, nolentis porcinis vesci carnibus, nec id simulare.

SEd non post multum temporis misit rex se- 1 A
nem quendam Antiochenum, qui compelleret Iudæos, vt se trãsferrent à patrijs & Dei

2 legibus: ¶ contaminare etiam quòd in Ierololymis erat templum, & cognominare Iouis Olympij: & in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant, Iouis hospitalis.

3 Pessima autem & vniuersis grauis erat ma-

4 lorum incursio: ¶ nam templum luxuria & commessationibus Gentium erat plenum, & scortantiũ cum meretricibus, sacratisque ædibus mulieres se vltrò ingerebant, intrò ferentes ea quæ non licebat.

5 Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur.

6 Neque autem sabbatha custodiebãtur, neque dies solennes patrij seruabantur, nec simpliciter Iudæum se esse quisquam confitebatur.

7 Ducebantur autem cum amara necessitate B
in die natalis regis ad sacrificia, & cùm Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hædera coronati Libero circuire.

8 Decretum autem exijt in proximas gentilium ciuitates, suggerentibus Ptolemæis, vt pari modo & ipsi aduersus Iudæos agerent,

9 vt sacrificarent: ¶ eos autem qui nollent transire ad instituta gentium, interficerent. erat ergo videre miseriam.

10 Duę enim mulieres delatę sunt natos suos circuncidisse: quas infantibus ad hubera suspensis, cùm publicè per ciuitatem cir-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunduxissent, per muros præcipitauerunt.

C 11 Alij verò ad proximas coeuntes spelunças, & latenter sabbathi diem celebrantes, cùm indicati essent Philippo, flammis succensi sunt: eo quòd verebantur propter religionem & obseruantiam, manu sibimet auxilium ferre.

12 Obsecro autem eos, qui hunc libum lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduersos casus, sed reputent ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13 Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere: magni beneficij est indicium.

14 Non enim sicut in alijs nationibus Dominus patienter expectat, vt eas cùm iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum

15 puniat: ¶ ita & in nobis statuit, vt peccatis nostris in finem deuolutis, ita demum in nos vindicet.

D 16 Propter quod nunquam quidem à nobis misericordiam suam amouet: corripiens verò in aduersis populum suum, non derelinquit.

17 Sed hæc nobis ad cõmonitionem legentium dicta sint paucis. Iam autem veniendum est ad narrationem.

18 Igitur Eleazarus vnus de primoribus scribarum, vir ætate prouectus, & vultu decõrus, aperto ore hians cõpellebatur carnem porcinam manducare.

19 At ille glorioßissimam mortẽ magis quàm odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad supplicium.

20 Intuens autẽ quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinauit nõ admittere illicita propter vitæ amorem.

21 Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secretò rogabant afferri carnes: quibus vesci ei licebat, vt simularetur manducasse, sicut rex imperaE 22 uerat de sacrificij carnibus: ¶ vt hoc facto à morte liberaretur, & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23 At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atq; à puero optimæ conuersationis actus, & secundum sanctæ & à Deo conditæ legis constituta, respondit cito, dicens: præmitti se velle in infernum.

F 24 Non enim ætati nostræ dignũ est, inquit, fingere: vt multi adolescentes, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse

25 ad vitam alienigenarum: ¶ & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam atq; execrationem meæ senectuti conquiram.

26 Nam etsi in præsenti tempore supplicijs hominum eripiar, sed manũ Omnipotentis nec viuus, nec defunctus effugiam.

27 Quam ob rem fortiter vita excedendo,

28 senectute quidem dignus apparebo: ¶ adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro grauissimis ac sanctißimis legibus honesta mors te perfungar. His dictis confestim ad supplicium trahebatur.

29 Hi autem qui eum ducebant, & paulo antè fuerant mitiores, in iram conuersi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi pro arrogantiam prolatos arbitrabantur.

30 Sed cùm plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine qui habes sanctam scientiã, manifestè tu scis, quia cùm à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores secundum animam verò propter timorem tuum libenter hæc patior.

31 Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solum iuuenibus, sed & vniuersæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

CAPVT VII.

Septem fratrum matriq́, eorum ingentia supplicia, quod porcinis nollent vesci carnibus: & quam constanter regi obstarint: & quam constanter regi obstarint: & tatem ostenderint paratam esse damnationem: & mater suos filios sit exhortata.

COntigit autem septem fratres vna cum A matre sua apprehensos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos.

2 Vnus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid quæris, & quid vis discere à nobis? Parati sumus mori magis quàm patrias Dei leges præuaricari.

3 Iratus itaq; rex iussit sartagines & ollas ages succendi. Quibus statim succensis,

4 ¶ iussit ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abstracta, summa quoque manus & pedes ei præscindi, cæteris eius fratribus, & matre inspicientibus.

5 Et cùm iam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem admoueri, & adhuc spirantem torreri

torreri in sartagine: in qua cùm diu cruciaretur, cæteri vnà cum matre inuicem se

B 6 hortabantur mori fortiter, ¶ dicentes, Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione cantici declarauit Moyses: & in seruis suis consolabitur.

7 Mortuo itaque illo primo hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum: & cute capitis eius cum capillis abstracta, interrogabant si manducaret, prius quàm toto corpore per membra singula puniretur.

8 At ille respondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iste sequenti loco

9 primi tormenta suscepit: ¶ & in vltimo spiritu constitutus sic ait: Tu quidem scelestissime in præsenti vita nos perdis: sed rex mũdi defunctos nos pro suis legibus, in æternæ

C vitæ resurrectione suscitabit.

10 Post hũc tertius illuditur, & linguam postulatus cito protulit, & manus constanter

11 extendit: ¶ & cum fiducia ait: E cælo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc

12 spernor, quoniam ab ipso me ea recepturum spero. ¶ ita vt rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quòd tanquam nihilum duceret cruciatus.

13 Ex hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes.

14 Et cùm iam esset ad mortẽ, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos. tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

15 Et cùm admouissent quintum, vexabant

16 eum. At ille respiciens in eum, ¶ dixit: Potestatem inter homines habens, cùm sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare

17 genus nostrum à Deo esse derelictum. ¶ tu autẽ patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuũ

D 18 torquebit.

Post hunc ducebant sextum, & is mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim

19 propter nosmetipsos hoc patimur, peccantes in Deum nostrũ, & digna admiratione facta sunt in nobis. ¶ tu autem ne existimes

20 tibi impune futurum, quòd contra Deum pugnare tentaueris.

Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes

21 septem filios sub vnius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem

22 quam in Deo habebat. ¶ singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: & fœmineæ cogitationi masculinum animum inserens, ¶ dixit ad eos: Nescio qualiter in vtero meo apparuistis: neq; enim ego spiritum & animam donaui vobis & vitam, & singulorum membra nõ ego

23 ipsa compegi, ¶ sed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem, quiq; omnium inuenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius.

24 Antiochus autem contemni se arbitratus, simul & exprobrantis voce despecta, E cùm adhuc adolescentior supereßet, non solum verbis hortabatur, sed & cum iuramento affirmabat se diuitem, & beatum facturum, & translatum à patrijs legibus amicum habiturum, & res necessarias ei præbiturum.

25 Sed ad hæc cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocauit rex matrem, & suadebat ei, vt adolescenti fieret in salutem.

26 Cùm autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo.

27 Itaq; inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi miserere mei, quæ te in vtero nouem mensibus portaui, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem istam perduxi.

28 Peto te nate, vt aspicias ad cælum & ter- F ram, & ad omnia quæ in eis sunt: & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus & hominũ

29 genus: ¶ ita fiet vt non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, vt in illa misericordia cum fratribus tuis te recipiam.

30 Cùm hæc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen.

31 Tu verò qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei.

32 Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.

33 Et si nobis propter increpationem, & correptionẽ Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur seruis suis.

34 Tu autem ô scelestè & omnium homi- G num flagitioßissime, noli frustra extolli vanis spebus in seruos eius inflammatus. ¶ non

35 dum enim omnipotentis Deus & omnia inspicientis iudicium effugisti.

36 Nam fratres mei modico nunc dolore

Universidad de Deusto
Biblioteca

sustentato, sub testamento æternæ vitę effecti sunt: tu verò iudicio Dei iustas superbiæ tuæ pœnas exolues.

37 Ego autem sicut & fratres mei animam & corpus meum trado pro patrijs legibus: inuocãs Deum maturius genti nostræ propitium fieri, teq; cum tormentis & verberibus confiteri quòd ipse est Deus solus.

38 In me verò & in fratribus meis desinet omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum iustè superducta est.

39 Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius desæuit, indignè ferens se derisum.

40 Et hic itaque mundus obijt, per omnia in Domino confidens.

41 Nouissimè autem, post filios & mater cõsumpta est.

42 Igitur de sacrificijs, & de nimijs crudelitatibus satis dictum est.

CAP. VIII.

Iudas Machabæus inuocato Dei auxilio post aliquot victorias Nicanorem qui certam sibi de Iudæis pollicebatur victoriam, suos primùm ad constantiam adhortatus, profligauit, interfectis de eius exercitu vnà cum Timótheo & Bacchide plus quàm 29000. ita vt Nicanor solus effugiens prædicaret Iudæos Deum habere protectorem.

A 1 IVdas verò Machabæus, & qui cum illo erãt, introibant latenter in castella: & conuocantes cognatos, * & eos qui permanserunt in Iudaismo assumentes, eduxerunt ad se sex millia virorum. *& amicos.

2 Et inuocabant Dominum, vt respiceret in populum qui ab omnibus calcabatur, & misereretur templo quod contaminabatur ab

3 impijs: ¶ misereretur etiam exterminio ciuitatis, quę esset illico complananda, & vocem sanguinis ad se clamãtis audiret: ¶ memoraretur quoq; iniquissimas mortes paruulorum innocentũ, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his.

5 At Machabæus congregata multitudine, intolerabilis gentibus efficiebat. ira enim Domini in misericordiam conuersa est.

B 6 Et superueniẽs castellis & ciuitatibus improuisus, succendebat eas: & opportuna loca occupans, nõ paucas hostium strages dabat: ¶ maximè autem noctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis eius vbiq; diffundebatur.

8 Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei cedere prosperè, ad Ptolemæum ducem Cœlesyriæ & Phœnicis scripsit, vt auxilium ferret regijs negotijs.

9 At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permistis gentibus, armatis non minus viginti millibus, vt vniuersum Iudæorum genus deleret, adiuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo.

C 10 Constituit autẽ Nicanor, vt regi tributum quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum de captiuitate Iudęorum suppleret: ¶ statimq; ad maritimas ciuitates mittens, cõuocans ad coemptionẽ Iudaicorũ mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quæ eũ ab Omnipotente esset consecutura.

12 Iudas autem vbi comperit, indicauit his qui secũ erant Iudæis, Nicanoris aduentum.

13 Ex quibus quidam formidantes, & nõ credentes Dei iustitiæ, in fugam vertebantur.

14 ¶ alij verò si quid eis supererat vendebant, simulq; Dominum deprecabantur, vt eripueret eos ab impio Nicanore, qui eos prius quàm cominus veniret, vendiderat: ¶ & hoc

15 non propter eos, propter testamentum patrum quod erat ad patres eorum, & propter inuocationem sancti & magnifici nominis eius super ipsos.

16 Conuocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neq; metuerent multitudinem, sed fortiter contenderent: ¶ ante oculos habentes contumeliam quæ loco sancto ab his iniustè esset illata, itemq; & ludibrio habitæ ciuitatis iniuriam, adhuc etiam veterum instituta conutlia.

18 Nam illi quidem armis confidunt, aut stimul & audacia: nos autem in omnipotente Domino qui potest & venientes aduersum nos, & vniuersum mundum vno nutu delere, confidimus.

19 Admonuit autem eos & de auxilijs Dei, quæ facta sunt erga parentes: & quod sub Sennacherib centum octoginta quinq; millia perierunt: ¶ & de prælio quod eis aduersus Galatas fuit in Babylonia, vt omnes vbi fuerunt octo millia essent, Macedonibus socijs habentibus, ipsi sex millia soli peremerunt: ad rem ventum est, Macedonibus socijs hesitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt: centum viginti millia, propter auxilium illis datum de cælo, & beneficia pro his plurima consecuti sunt.

21 His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus & patria mori parati. Constituit itaque fratres suos duces vtrique ordini, Simónem & Ioseph um, & Ionathan, subiectis vnicuique millenis & quingentenis.

23 Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adiutorij Dei in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore.

24 Et facto sibi adiutore Omnipotente interfecerũt super nouem millia hominum: maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt.

25 Pecunijs verò eorum qui ad emptionem ipsorum venerant sublatis, ipsos vsque quaque persecuti sunt, ¶ sed reuersi sunt hora concluſi. nam erat ante sabbathum: quam ob causam non persequebantur insequentes.

27 Arma autem ipsorum & spolia congregantes, sabbathum agebant: benedicentes Dominum qui liberauit eos in isto die, misericordiæ suæ initium stillans in eos.

28 Post sabbathum verò debilibus, & orphanis, & viduis diuiserũt spolia: & residua ipsi cum suis habuere.

29 His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, vt in finem seruis suis reconciliaretur.

30 Et ex his qui cum Timótheo & Bacchide erant contra se contendentes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excelsas obtinuerunt: & plures prædas diuiserunt, æquam portionem debilibus, pupillis & viduis, sed & senioribus facientes.

31 Et cum arma eorum diligenter collegissent, omnia cõposuerunt in locis opportunis, residua verò spolia Ierosolymam detulerunt: ¶ & Philarchen qui cum Timótheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Iudæos afflixerat.

33 Et cùm epinicia agerent in Ierosolymis, eum qui sacras ianuas incenderat, id est Callisthenem, cùm in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita.

34 Facinorosissimus autẽ Nicanor, qui mille negotiantes ad Iudæorum venditionem adduxerat, ¶ humiliatus auxilio Domini ab his quos nullos existimauerat, deposita veste glorię, per mediterranea fugiẽs, solus venit Antiochiam, summam infœlicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

36 Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captiuitate Ierosolymorum,

prędicabat nunc protectorem Deum habere Iudæos, & ob ipsum inuulnerabiles esse, eo quòd sequerentur leges ab ipso constitutas.

CAPVT IX.

Antiochus à Persepoli fugatus, dum Iudæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis visceriũ doloribus à Deo percussus, cum fœtore intolerabili scaturientibus è corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & sero promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Iudæos literis, vt filio suo subditi persisterent.

EOdem tempore Antiochus inhonestè re- 1 A
uertebatur de Perside.

2 Intrauerat enim in eam quæ dicitur Persepolis, & tentauit expoliare templum, & templa 15.
& ciuitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit vt Antiochus post fugam turpiter rediret.

3 Et cùm venisset circa Ecbatanã, recognouit quę erga Nicanorem & Timótheum gesta sunt.

4 Elatus autem in ira, arbitrabatur se iniuriam illorum qui se fugauerant, posse in Iudæos retorquere: ideoque iussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, çæ lesti eum Iudicio perurgente, eo quòd ita superbè locutus est se venturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iudæorum eam facturum.

5 Sed qui vniuersa conspicit Dominus Deus 2. Par. 16. c. 9.
Israel, percussit eum insanabili & inuisibili plagæ. Vt enim finiuit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus visceru m, & amara internorũ tormenta: & quidem satis iustè, quippe qui multis & nouis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo à sua malitia cessaret.

7 Super hoc autem superbia repletus, ignẽ B
spirans animo in Iudæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & graui corporis collisione membra vexari.

8 Isq; qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam

9 Dei virtutem in semetipso contestans: ¶ ita vt de corpore impij, vermes scaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus grauaretur. ¶ & qui paulò ante sydera cæli contingere se arbitrabatur, eum nemo

Universidad de Deusto
Biblioteca

poterat propter intolerantiam fœtoris portare.

11 Hinc igitur cœpit ex graui superbia deductus ad agnitionem sui venire, diuina admonitus plaga, per momenta singula dolo-

quo non esset misericordiam cõsecuturus.

14 Et ciuitatem ad quam festinans veniebat vt eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam

15 reddere: ¶ & Iudæos quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed auibus ac feris diripiendos traditurum, & cum paruulis exterminaturũ dixerat, æquales nunc

C 16 Athenien sibus facturum pollicetur: ¶ templum etiam sanctum, quod prius expoliauerat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis præstaturum: ¶ super hæc & Iudæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem.

18 Sed non cessantibus doloribus (superuenerat enim in eum iustum Dei iudicium) desperans scripsit ad Iudæos in modum deprecationis epistolam hæc continentem.

19 OPTIMIS ciuibus Iudæis plurimã salutem, & bene valere, & esse fœlices, rex & princeps Antiochus.

20 Si bene valetis & filij vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

12 ribus suis augmenta capientibus. ¶ & cùm nec ipse iam fœtorem suum ferre posset, ita

22 bere: ¶ nõ desperãs memetipsum, sed ipsem multam habens effugiendi infirmitatem,

23 Respiciens autẽ quòd & pater meus quibus temporibus in locis superioribus duce- D

24 ret principatum: ¶ vt si quid cõtrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur.

25 Ad hæc, considerans de proximo potentes quosque & vicinos temporibus infidiantes, & euentum expectantes, designauit filium meum Antiochum regem, quem sepe recurrens in superiora regna multis vestrum cõmendabam: & scripsi ad eum quæ subiecta sunt.

26 Oro itaque vos, & peto memores beneficiorum publicè & priuatim, vt vnusquisque conseruet fidem ad me & ad filium meum.

27 Confido enim eum modestè & humane

21 Et ego in infirmitate cõstitutus, vestri autem memor benignè reuersus de Persidis confinibus, & infirmitate graui apprehensus, necessarium duxi pro cõmuni vtilitate curam habere.

acturum, & sequentem propositum meum, & communem vobis fore.

28 Igitur homicida & blasphemus pessimè percussus, & vt ipse alios tractauerat, peregrè in montibus, miserabili obitu vita functus est.

29 Transferebat autem corpus Philippus collactaneus eius: qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Aegyptum abijt.

CAPVT X.

Iudas Machabæus purgatis templo ac ciuitate, octo diebus solennitatem celebrat, & quot annis celebrandam ordinat. Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum constituit, Iudæos sæpius pugna molestantem: Iudas & hunc & Timótheum variaq; hostium munitiones deuincunt, occisis plurimis millibus, quinq; etiam equitibus de cælo apparentibus, qui Iudæis in auxilium venerant.

A 1 MAchabæus autem & qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem & ciuitatem recepit: ¶ aras autẽ quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemq;

3 delubra demolitus est. ¶ & purgato templo, aliud altare fecerunt. & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum & lucernas & panes propositionis posuerunt.

4 Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis incurrerent: sed & si quando peccassent, vt ab ipso mitius corriperentur, & non barbaris ac blasphemis hominibus traderentur.

5 Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vicesima a quinta mẽsis, qui

6 fuit Casleu. ¶ & cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum: recordantes quòd ante modicum temporis diem solennem tabernaculorum in montibus, & in speluncis more bestiarum egerant.

7 Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei qui prosperauit mundare locum suum.

8 Et decreuerunt communi præcepto & decreto, vniuersæ genti Iudæorum omnibus annis agere dies istos.

9 Et Antiochi quidem qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus ita se habuit.

10 Nunc autem de Eupatore Antiochi impij filio, quæ gesta sunt narrabimus, breuian

11 tes mala quę in bellis gesta sunt.

Hic enim suscepto regno, constituit super negotia regni Lysiam quendã Phœnicis & Syriæ militiæ principem.

12 Nam Ptolemæus, qui dicebatur Macer, C iusti tenax erga Iudæos esse constituit, & præcipuè propter iniquitatem quæ facta erat in eos, & pacificè agere cum eis.

13 Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cùm frequenter proditor audiret, eo quòd Cyprum creditam sibi à Philometore deseruisset, & ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finiuit.

14 Gorgias autẽ cùm esset dux locorũ, assumptis aduenis frequenter Iudæos debellabat.

15 Iudæi verò qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebant, & bellare tentabant.

16 Hi verò qui erant cum Machabæo per orationes Dominũ rogantes vt esset sibi adiutor: impetum fecerunt munitiones Idu-

17 mæorum: ¶ multaq; vi insistentes, loca ob- D tinuerũt, occurrentes intereme runt, & omnes simul non minus viginti *millibus trucidauerunt. *quinque.

18 Quidam autem cùm fugissent in duas turres valde munitas, omnẽ apparatum ad re-

19 pugnandum habentes: ¶ Machabæus ad eorum expugnationem, relicto Simóne & Iosepho, itemq; Zachæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas quæ amplius perurgebant pugnas, conuersus est.

20 Hi verò qui cum Simóne erãt, cupiditate ducti, à quibusdã qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millib^s didrachmis acceptis, dimiserũt quosdã effugere.

21 Cùm autem Machabæo nuntiatum esset E quod factum est, principibus populi congregatis accusauit, quòd pecunia fratres vendidissent, aduersarijs eorum dimissis.

22 Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupauit.

23 Armis autem ac manibus omnia prosperè agendo, in duabus munitionibus plus quã viginti millia peremit.

24 Et Timótheus, qui prius à Iudæis fuerat separatus, conuocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato ♀ equitatu^ Asiano aduenit, quasi armis Iudæa capturus. ♀ *exercitus.*

27 Machabæus autem & qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbosq; ci-

26 licijs præcincti, ¶ ad altaris crepidinem prouoluti, vt sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, & aduersarijs aduersaretur, sicut lex dicit.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

F 27 Et ita post orationem sumptis armis, longius de ciuitate procedentes, & proximi hostibus effecti resederunt.
Exod. 23. d. 20. Deut. 20. a. 4. 28. a. 7.
28 Primo autem solis ortu vtrique commiserunt: isti quidem victoriæ & prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animũ habebãt.
29 Sed cùm vehemens pugna esset, apparuerunt aduersarijs de cælo viri quinque in equis, frænis aureis decóri, ducatum Iudæis
30 præstantes: ¶ ex quibus duo Machabęũ medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conseruabant: in aduersarios autem tela & fulmina iaciebant, ex quo & cęcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant.
31 Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexcenti.
G 32 Timótheus verò confugit in Gazaram prędisidium munitum, cui prędrat Chęreas.
33 Machabęus autem, & qui cum eo erant, lętantes obsederunt prędisidium diebus quatuor.
34 At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant, & sermones nefandos iactabant.
35 Sed cùm dies quinta illucescęret, viginti iuuenes ex his qui cum Machabęo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, & feroci animo incedentes ascendebant: ¶ Sed & alij similiter ascendentes, turres portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos viuos concremare.
37 Per cõtinuum autem biduum prædisidio vastato, Timótheum occultantẽ se in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chæream & Apollophanem occiderunt.
38 Quibus gestis, in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israël, & victoriam dedit illis.

CAPVT XI.

Iudas Machabæus ferociũ Lysiæ maximum prostrauit exercitũ, fretus auxilio missi celitus equitis: quod vbi animaduertens Lysias pacem inter Iudæos & regem componit. Referuntur epistolæ Lysiæ, Antiochi ac Romanorum ad Iudæos, & Antiochi ad Lysiam pro Iudæis.

A 1 SEd paruo post tempore, Lysias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum præpositus, grauiter ferens de his quæ acciderant: ¶ congregatis octoginta millibus & equitatu vniuerso veniebat aduersus Iudęos,
2 existimãs se ciuitatem quidem captam gentibus habitaculum facturum, ¶ templum verò in pecuniæ quæstum, sicut cætera delubra gentium habiturum, & per singulos
3 annos venale sacerdotium: ¶ nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine peditum, & in millibus equitum & in octoginta elephantis confidebat.
4 Ingressus autem Iudæam, & approquians Bethsuræ, quæ erat in angusto loco, ab Ierosolyma interuallo quinque stadiorum, illud prædisidium expugnabat.
B 5 Vt autem Machabæus & qui cum eo erãt cognouerunt expugnari prædisidia, cum fletu & lachrymis rogabãt Dominum, & omnis turba simul, vt bonum angelum mitteret ad salutem Israël.
6 Et ipse primus Machabęus sumptis armis cęteros adhortatus est simul secum periclum subire, & ferre auxilium fratribus suis.
7 Cumque pariter prompto animo procederent, Ierosolymis apparuit prędcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.
8 Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & conualuerunt animis: non solùm homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.
C 9 Ibant igitur prompti, de cælo habentes adiutorem, & miserantem super eos Dominum.
10 Leonum autem more impetu irruentes
11 in hostes, prostrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille sexcentos: ¶ vniuersos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi euaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugiens euasit.
12 Et quia nõ insensatus erat, secum ipse reputans factam erga se diminutionem, & intelligens inuictos esse Hebręos, omnipotentis Dei auxilio innitẽtes, misit ad eos, ¶ pro-
13 misitque se consensurum omnibus quę iusta sunt, & regem compulsurum amicum
14 fieri.
15 Annuit autem Machabęus precibus Lysię, in omnibus vtilitati consulens: & quęcunque Machabęus scripsit Lysię de Iudęis ea rex concessit.
16 Nam erant scriptę Iudęis epistolę: à Lysia siquidem hunc modum continentes: LYSIAS populo Iudęorum salutem.
17 Iohannes & Abesalom qui missi fuerant à vobis, tradentes scripta, postulabant vt ea quę per illos significabantur, implerem.

18 Quæcunque igitur regi potuerunt perferri exposui: & quæ res permittebant, concessit.
19 Si igitur in negotijs fidem conseruaueritis, & deinceps bonorum vobis causa esse tentabo.
20 De cæteris autem per singula verba mandaui & istis & his qui à me missi sunt, colloqui vobiscum.
21 Benè valete. Anno centesimo quadragesimooctauo mensis Dioscori, die vicesima & quarta.
22 Regis autem epistola ista continebat: REX Antiochus Lysiæ fratri salutem.
23 Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligen-
24 tiam, ¶ audiuimus Iudæos non consensisse patri meo vt transferrentur ad ritum Græcorum, sed tenére velle suum institutum, ac propterea postulare à nobis concedi sibi legitima sua.
25 Volentes igitur hanc quoq; gentem quietam esse, statuentes iudicauimus templum restitui illis vt agerent secundum suorum maiorum consuetudinem.
26 Benè igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis: vt cognita nostra voluntate, bono animo sint, & vtilitatibus pro-
27 prijs deseruiant.
28 Ad Iudæos verò regis epistola talis erat: REX Antiochus senatui Iudæorum, & cęteris Iudæis salutem.
29 Si valetis, sic estis vt volumus: sed & ipsi benè valemus.
30 Adijt nos Menelaus dicens velle vos descendere ad vestros qui sunt apud nos.
31 His igitur qui commeant vsque ad diem tricesimum mensis Xantici, damus dextras
32 securitatis, ¶ vt Iudaicis vtantur cibis, & legibus suis, sicut & prius: & nemo eorum vllo modo molestiam patiatur de his quæ per
33 ignorantiam gesta sunt.
34 Misimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur, ¶ Valete. Anno centesimo quadragesimooctauo, Xantici mensis quintadecima die.
35 Miserunt autem etiam Romani epistolam ita se habentem: QVINTVS Memmius & Titus Manilius legati Romanorũ, populo Iudæorum salutem.
36 De his quæ Lysias cognatus regis concessit vobis, & nos concessimus.
37 De quibus autem ad regem indicauit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes: vt decernamus, sicut congruit vobis. nos enim Antiochiam accedimus.
38 Ideóque festinate rescribere, vt nos quoque sciamus cuius estis voluntatis.
Benè valete, Anno centesimo quadragesimooctauo, quintadecima die mensis Xantici.

CAPVT XII.

Iudas ac duces ipsius diuino freti auxilio pugnant fœliciter aduersus Ioppitas, Iamnitas, Arabes, Caspin & Ephron ciuitates, item aduersus Timótheum habentem ingentem exercitum, aduersus prædisidium Carnion, & Gorgiam: occisis autem quibusdam Iudæis, qui de donarijs idolorum sustulerant, Iudas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

HIs factis pactionibus, Lysias pergebat ad A 1 regem, Iudęi autem agriculturæ operam dabant.
2 Sed hi qui resederant Timótheus & Apollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus, & Demophon, super hos & Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, & quiete.
3 Ioppitæ verò tale quoddam flagitium perpetrarunt. rogauerunt Iudæos cum quibus habitabant, ascendere scaphas quas parauerant, cum vxoribus, & filijs, quasi nullis inimicitijs inter eos subiacentibus.
4 Secundum communem itaque decretum ciuitatis, ac ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cùm in altum processissent, submerserunt non minus ducentos.
5 Quam crudelitatem Iudas in suæ gentis homines factam vt cognouit, præcepit viris qui erant cum ipso: & inuocato iusto iudi-
6 ce Deo, ¶ venit aduersus interfectores fratrum, & portum quidem nocte succendit, scaphas exussit, eos autem qui ab igne refugerant, gladio peremit.
7 Et cùm hæc ita egisset, discessit quasi iterum reuersurus, & vniuersos Ioppitas eradicaturus. B
8 Sed quum cognouisset, & eos qui erãt Iamniæ, velle pari modo facere habitantibus secum Iudæis, ¶ Iamnitis quoque nocte superuenit, & portum cum nauibus succendit: ita vt lumen ignis appareret Ierosolymis à stadijs ducentis quadraginta.
9 Inde cùm iam abissent nouem stadijs, & iter facerent ad Timótheum, commiserunt cum eo Arabes quinque millia viri, & equites quingenti.

Cumque

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 Cumque pugna valida fieret, & auxilio Dei prosperè cessisset, residui Arabes victi, petebant à Iuda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in cæteris profuturos.

12 Iudas autem arbitratus verè in multis eos vtiles, promisit pacem, dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua.

13 Aggressus est autem & ciuitatem quandam firmam pontibus murisque circunseptam, quæ à turbis habitabatur gentium promiscuarum, cui nomen Caspin.

C 14 Hi verò qui intus erant, cõfidentes in stabilitate murorum & apparatu alimoniarum, remissius agebant, maledictis lacessentes Iudam, ac blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est.

15 Machabæus autem inuocato magno mundi principe, qui sine arietibus & machinis temporib⁹ Iesu præcipitauit Iericho, irruit *Iosu. 6. e. 20.*

16 ferociter muris: ¶ & capta ciuitate per Domini voluntatem innumerabiles cædes fecit, ita vt adiacens stagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine infectum fluere videretur.

17 Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos

18 qui dicuntur Tubianæi, ¶ Iudæos: & Timótheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio.

19 Dositheus autẽ & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timótheo relictos in præsidio, decẽ millia viros.

D 20 At Machabæus ordinatis circũ se sex millibus, & constitutis per cohortes, aduersus Timótheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum equitumq; duo millia quingentos.

21 Cognito autẽ Iudæ aduentu, Timótheus præmisit mulieres & filios & reliquum apparatum, in præsidium quod Carnion dicitur. erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias.

22 Cumque cohors Iudæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei qui vniuersa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita vt magis à suis deijcerentur, & gladiorum suorum ictibus debilitarentur.

23 Iudas autem vehementer instabat puniens prophanos, & prostrauit ex eis triginta millia virorum.

24 Ipse verò Timótheus incidit in partes Dosithei & Sosipatris: & multis precibus pò stulabat vt viuus dimitteretur, eo quòd multorum ex Iudæis parentes haberet, ac fratres, quos morte eius decipi eueniret.

25 Et cùm fidem dedisset restituturum se eos secundum constitutum, illæsum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

26 Iudas autem regressus est à Carnion, interfectis vigintiquinque millibus.

27 Post horum fugam & necem, mouit exercitum ad Ephron ciuitatem munitam, in qua multitudo diuersarum gentium habitabat: & robusti iuuenes pro muris constabat: & robusti iuuenes pro muris constantes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus.

28 Sed cùm Omnipotentem inuocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt ciuitatem: & ex eis qui intus erant, vigintiquinque millia prostrauerunt.

29 Inde ad ciuitatem Scytharum abierunt, quæ ab Ierosolymis sexcentis stadijs abest.

30 Contestantibus autem his qui apud Scythopolitas erant Iudæis, quòd benignè ab eis haberentur, etiam temporibus infortunij

31 tatis quòd modestè secum egerint: ¶ gratias agentes eis, & exhortati etiam de cæteris erga genus suum benignos esse, venerunt Ierosolymam die solenni septimanarum instante.

32 Et post pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ. F

33 Exiuit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis.

34 Quibus congressis, contigit paucos ruere Iudæorum.

35 Dositheus verò quidam de Bacenoris equites, vir fortis, Gorgiam tenebat: & cùm vellet illum capere viuum, eques quidã de Thracibus irruit in eum, humerũq; eius amputauit: atq; ita Gorgias effugit in Mareã.

36 At illis qui cum Esdrin erant, diutius pugnantibus & fatigatis, inuocauit Iudas Dominum adiutorem, & ducẽ belli fieri: ¶ in-

37 cipiens voce patria, & cũ hymnis clamore extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit.

38 Iudas autem collecto exercitu venit in ciuitatem Odollam: Et cùm septima dies superueniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbathum egerunt.

39 Et sequenti die venit cum suis Iudas, vt corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulchris paternis.

40 Inuenerũt autem sub tunicis interfectorum de donarijs idolorum quæ apud Iamniam fuerũt, à quibus lex prohibet Iudæos pe- omnibus

omnibus ergo manifestum factum est ob hanc causam eos corruisse.

41 Omnes itaque benedixerunt iustum iudicium Domini, qui occulta fecerat manifesta.

42 Atque ita ad preces conuersi, rogauerunt vt id quod factum erat delictum, obliuioni traderetur. At verò fortissimus Iudas hortabatur populum conseruare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt, pro peccatis eorum qui prostrati sunt.

G 43 Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Ierosolymam offerri pro ⁄ peccato' sacrificium, benè & religioseresurrectione cogitãs. ¶ (nisi enim eos qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis) ¶ & quia considerabat quòd hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam.

46 Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.

CAPVT XIII.

Menelaus Iudæus transfuga iussu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus verò maximum ducens in Iudæos exercitum, semel ac iterum victus & repulsus, multũq; millibus ex suis occisis, & Philippo rebellante, supplex pacem cum Iudæis firmat iuramento, oblato in templo sacrificio, Iudaq; in principem Ptolemaidis constituto.

A 1 ANno cẽtesimo quadragesimonono, cognouit Iudas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine aduersus Iudæam,

2 ¶ & cum eo Lysiam procuratorem & præpositum negotiorum, secum habentem peditum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos.

3 Commiscuit autem se illis & Menelaus: & cũ multa fallacia deprecabatur Antiochũ,

B 4 non pro patria salute, sed sperans se constituí in principatum.

5 Sed rex regum suscitauit animos Antiochi in peccatorẽ: & suggerente Lysia hunc esse causam omnium malorum, iussit (vt eis est consuetudo) apprehensum in eodem

6 loco necari.

Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum vndique habens cineris: hæc prospectum habebat in

C 7 præceps.

Inde in cinerem deijci iussit sacrilegum, omnibus eum propellẽtibus ad interitum.

Et tali lege præuaricatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum.

8 Et quidem satis iustè. nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cuius ignis & cinis erat sanctus: ipse in cineris morte damnatus est.

9 Sed rex mẽte effrenatus veniebat, nequiorem se patre suo Iudæis ostensurus.

10 Quibus Iudas cognitis, præcepit populo vt die ac nocte Dominum inuocarent, quo

11 sicut semper, & nunc adiuuaret eos: ¶ quippe qui lege & patria sanctoq; templo priuari vererentur, ac populum qui nuper paululum respirasset, ne sineret blasphemis rursus nationibus subdi.

12 Omnibus itaque simul id facientibus, & D petentibus à Domino misericordiam cum fletu & ieiunijs, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Iudas vt se præpararent.

13 Ipse verò cum senioribus cogitauit prius quàm rex admoueret exercitũ ad Iudæam, & obtineret ciuitatem exire, & Domini iudicio committere exitum rei.

14 Dans itaq; potestatem omnium Deo mundi creatori, & hortatus suos vt fortiter dimicarent, & vsq; ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, & ciuibus starent: circa Modin exercitum constituit.

15 Et dato signo suis Dei victoriæ, iuuenibus E fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros ⁄⁄ quatuor ⁄ *quatuordecim.*

16 millia, & maximum elephantorum cum his qui superpositi fuerant. ¶ summoque metu ac perturbatione hostium castra repleuerunt, rebusque prosperè gestis abierunt.

17 Hoc autem factum est die illucescente, adiuuante eum Domini protectione.

19 Sed rex accepto gustu audacię Iudęorum, F

19 arte difficultatem locorum tentabat: ¶ & Bethsuræ quæ erat Iudæorum præsidium munitum, castra admouebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur.

20 His autem qui intus erant, Iudas necessaria mittebat.

21 Enuntiauit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Iudaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, & conclusus.

22 Iterum rex sermonem habuit ad eos qui erant in Bethsuris: dextram dedit: accepit,

23 abijt. ¶ commisit cum Iuda. superatus est. G Vt autem cognouit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negotia, mente consternatus Iudæos deprecans, subditusq; eis iurat de omnibus quibus iustum visum est: & reconciliatus obtulit sacrifi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cium, honorauit templum, & munera po-
24 suit: ¶ Machabæum amplexatus est, & fecit
eum à Ptolemaide vsque ad Gerrenos ducem & principem.
25 Vt autem venit Ptolemaidam, grauiter ferebant Ptolemenses amicitiæ conuentionem, indignantes ne fortè fœdus irrumperent.
26 Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem, & populum sedauit, regressusque est Antiochiam: & hoc modo regis profectio & reditus processit.

CAPVT XIIII.

Suggerente Alcimo qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Iudæos missus à rege Demetrio, auditis Iudæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quam postmodum rege cogente soluens, dum Iudam nequit comprehendere, templi minatur euersionem, & senem Raziam Iudæum magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus iam se capiendum videret, elegit potius constantissimo animo sibi mortem inferre quàm indigna pati ab hostibus, in quos proprijs manibus sua intestina proiecit.

A 1 SEd post triennij tempus cognouit Iudas & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci cum multitudine valida & nauibus, per portum
2 Tripolis ascendisse ad loca opportuna, ¶ & tenuisse regiones aduersus Antiochum & ducem eius Lysiam.
3 Alcimus autem quidam qui summus sacerdos fuerat, sed voluntariè coinquinatus est temporibus commistionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque acces-
4 sum ad altare, ¶ venit ad regem Demetrium centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream, & palmam, super hæc & talos qui templi esse videbantur.
5 Et ipsa quidem die siluit.
6 Tempus autem opportunum dementiæ suæ nactus, conuocatus à Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus & con-
6 silijs Iudæi niterentur: ¶ respondit, ipsi qui dicuntur Asidæi Iudæorum, quibus præest Iudas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones mouent, nec patiuntur regnum esse
7 quietum. ¶ nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio)
B 8 huc veni: ¶ primò quidem vtilitatibus regis fidem seruans, secundò autem etiam ciuibus consulens. nam illorum prauitate vniuersum genus nostrum non minimè vexatur.
*ότο. 9 Sed *his singulis ô rex cognitis, & regioni, & generi secundum humanitatem tuam
10 promulgatam omnibus prospice. ¶ nam quamdiu supereſt Iudas, impossibile est pacem esse negotijs.
11 Talibus autem ab hoc dictis & cæteri amici hostiliter se habẽtes aduersus Iudam, inflam mauerunt Demetrium.
12 Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Iudæam: ¶ da-
13 tis mandatis vt ipsum quidem Iudam caperet: eos verò qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem.
14 Tunc gentes quæ de Iudæa fugerant Iudam, congregatim se Nicanori miscebant, miserias & clades Iudæorum prosperitates
C rerum suarum existimantes.
15 Audito itaque Iudæi Nicanoris aduentu, & conuentu nationum, conspersi terra rogabant eum qui populum suum constituit, in æternum custodiret, quique iam portionem signis euidentibus protegit.
16 Imperante autem duce, statim inde meuerunt, conueneruntque ad castellum Desau.
17 Simon verò frater Iudæ commiserat cum Nicanore: sed conteritus est repentino aduentu aduersariorum.
18 Nicanor tamen audiens virtutem comitum Iudæ & animi magnitudinem quam pro patriæ certaminibus habebant, fangu-
ne iudicium facere metuebat.
19 Quam ob rem præmisit Posidonium, & Theodotium, & Matthiam vt darent dex-
20 tras atque acciperent, ¶ & cùm diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset: omnium vna fuit sententia amicitijs annuere.
21 Itaque diem cõstituerunt qua secretò interse agerent: & *singulis sellæ prolatæ sunt & positæ.
22 Præcepit autem Iudas armatos esse loco opportunis, ne fortè ab hostibus repentè ma-
li aliquid oriretur: & cõgruum colloquium fecerunt.
23 Morabatur autem Nicanor Ierosolymis, nihilque iniquè agebat, gregesq; turbarum quæ congregatæ fuerant, dimisit.
24 Habebat autem Iudam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus.
25 Rogauitque eum ducere vxorem, filiosq; procreare. Nuptias fecit: quietè egit, comteréq; viuebant.
26 Alcimus autem videns charitatem illorum adinuicem & conuentiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis

alienis assentire, Iudamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.
27 Itaque rex exasperatus, & pessimis huius criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, grauiter quidem se ferre de amici-
tiæ conuentione, iubere tamen Machabæũ
28 citius vinctum mittere Antiochiam.
Quibus cognitis Nicanor consternaba-
tur, & grauiter ferebat, si ea quæ conuene-
29 rant irrita faceret, nihil læsus à viro. ¶ sed quia regi resistere nõ poterat, opportunitatem obseruabat qua præceptum perficeret.
30 At Machabæus videns secũ austerius agere Nicanorem, & consuetum occursum fe-
rocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis occultauit se à Nicanore.
31 Quod cùm ille cognouit fortiter se à viro præuentum, venit ad maximum & sanctis-
simum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, iussit sibi tradi virum.
32 ¶ quibus cum iuramento dicentibus nescire se vbi esset qui quærebatur, extendens ma-
33 num ad templum, ¶ iurauit, dicens: Nisi Iudam mihi vinctum tradideritis, istud Deiphanũ in planitiem deducam, & altare effodiam & templum hoc Libero patri consecrabo.
34 Et his dictis abijt. Sacerdotes autem protendentes manus in cælũ, inuocabant eum
35 qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes, ¶ Tu Domine vniuersorum, qui nullius indiges, voluisti templum
36 habitationis tuæ fieri in nobis.
Et nunc sancte sanctorum omnium Do-
mine, conserua in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est.
37 Razias autem quidam de senioribus ab
Ierosolymis delatus est Nicanori, vir amator ciuitatis, & benè audiens qui pro affe-
38 ctu, Pater Iudæorum appellabatur.
Hic multis temporibus continentiæ pro-
positum tenuit in Iudaismo, corpusque & animam tradere contentus pro perseue-
39 rantia.
Volens autem Nicanor manifestare odiũ
quod habebat in Iudęos, misit milites quin-
40 gentos, vt eum comprehenderent. ¶ puta-
bat enim si illũ decepisset, sese cladem Iu-
daeis maximam illaturum.
41 Turbis autem irruere in domum eius, &
iamiam diſrumpere atque ignem admoue-
re cupientibus, cùm iam comprehendere-
42 tur, gladio se petijt: ¶ eligens nobiliter mori potius quàm subditus fieri peccatoribus,
& contra natales suos indignis iniurijs agi.
43 Sed cùm per festinationem nõ certo ictu G
plagam dedisset, & turbæ intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum præcipitauit semetipsum viriliter in turbas:
44 ¶ quibus velociter locum dantibus casui
45 eius, venit per mediam ceruicem: ¶ & cùm adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cùm sanguis eius magno fluxu defluereret, & grauissimis vulneribus esset saucius, cursu
46 turbam pertransijt: ¶ & stans supra quandã petram præruptam, & iam exanguis effectus, complexus intestina sua, vtrisque manibus proiecit super turbas, inuocans dominatorẽ vitæ ac spiritus vt hęc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPVT XV.

Iudas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem, roborat, tum exhortatione, tunc nocturnæ apparitionis manifestatione de viso Ieremia pro populo Israël orante, qui in Deum spem habentes ingentem prosternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quæ Ierosolymis in memoriam diuinæ protectionis suspensa sunt, lingua eius blasphema auibus particulatim tradita, eoq; die in annuam solemnitatem instituto.

NIcanor autem vt comperit Iudam esse in 1 A
locis Samariæ, cogitauit cum omni im- *1.Mac.7.d.26.*
petu die sabbathi committere bellum.
2 Iudæis verò qui illum per necessitatem sequebantur dicentibus, Ne ita ferociter, & barbarè feceris, sed honorem tribue dicti sanctificationis, & honora eum qui vniuersa
3 conspicit: ¶ ille infœlix interrogauit, si est potens in cælo qui imperauit agi diem sabbathorum.
4 Et respondentibus illis, Est Dominus viuus ipse in cælo potens, qui iussit agi septimam diem.
5 At ille ait, Et ego potẽs sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit vt cõsilium perficeret.
6 Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitauerat commune trophæum statuere de Iuda.
7 Machabæus autem semper cõfidebat cum B
omni spe auxilium sibi à Deo affuturum,
8 ¶ & hortabatur suos ne formidarent ad aduentum Nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cælo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam.
9 Et allocutus eos de lege & prophetis, ad-

Universidad de Deusto
Biblioteca

monens etiã certamina quæ fecerant prius,
10 promptiores constituit eos: ¶ & ita animis
eorum erectis simul ostendebat gentium
fallaciam, & iuramentorum prævaricatio-
nem.
11 Singulos autem illorum armauit, non cly
pei & hastæ munitione, sed sermonibus o-
timis & exhortationibus, expósito digno
fide somnio, per quod vniuersos lętificauit.
C 12 Erat autẽ huiusmodi visus: Oniam qui
fuerat summus sacerdos, virum bonum &
benignum, verecundum visu, modestum
moribus, & eloquio decorum, & qui à puero
in virtutibus exercitatus sit, manus pro-
tendentem, orare pro omni populo Iudæo-
rum.
13 Post hoc apparuisse & alium virum ætate
& gloria mirabilem, & magni decóris ha-
bitudine circa illum.
14 Respondentem verò Oniam dixisse. Hic
est fratrum amator, & populi Israël: hic est
qui multum orat pro populo & vniuersa san
cta ciuitate, Ieremias propheta Dei.
15 Extendisse autem Ieremiam dextram, &
dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem:
16 ¶ Accipe sanctum gladium munus à Deo,
in quo deijcies aduersarios populi mei Is-
raël.
17 Exhortati itaque Iudæ sermonibus bonis
valde, de quibus extolli posset impetus, & a-
D nimi iuuenum confortari, statuerunt dimi-
care & confligere fortiter: vt virtus de ne-
gotijs iudicaret, eo quòd ciuitas sancta, &
18 templum periclitarentur. ¶ erat enim pro
vxoribus & filijs itemq; pro fratribus & cog
natis minor solicitudo: maximus verò & pri
19 mus pro sanctitate timor erat templi. ¶ sed
& eos qui in ciuitate erant, nõ minima sol-
licitudo habebat pro his qui congressuri e-
rant.
20 Et cùm iam omnes sperarent iudicium
futurum, hostesque adessent, atque exerci-
tus esset ordinatus, bestiæ equitesque oppor
21 tuno in loco compositi, ¶ considerans Ma-
chabæus aduentum multitudinis, & appa-
ratum varium armorum, & ferocitatem be-
stiarum, extendens manus in cęlum, prodi-
gia facientem Dominum inuocauit, qui
non secundum armorum potentiam, sed
prout ipsi placet, dat dignis victoriam.
E
4. Reg. 19. g. 35 22 Dixit autem inuocans hoc modo, Tu Do
Tob. 1. d. 21. mine qui misisti angelũ tuum sub Ezechia
Eccl. 48. d. 24. rege Iuda, & interfecisti de castris Senna-
Isa. 37. g. 36. cherib centum octogintaquinque millia:
1. Mac. 7. f. 41.
Sup. 8. c. 19. 23 ¶ & nunc dominator cælorum mitte ange-
lum tuum bonum ante nos in timore, & tre
24 more magnitudinis brachij tui, ¶ vt metu-
ant qui cum blasphemia veniunt aduersus
sanctum populum tuum. Et hic quidem ita
perorauit.
25 Nicanor autẽ, & qui cum ipso erant, cum
tubis & canticis admouebant.
26 Iudas verò, & qui cum eo erant inuocato
27 Deo, per orationes congressi sunt: ¶ manu
quidem pugnãtes, sed Dominum cordibus
orantes, prostrauerunt non minus triginta
quinque millia, præsentia Dei magnificã
delectati.
28 Cumque cessassent, & cum gaudio redi-
rent, cognouerunt Nicanorem ruisse cum
armis suis.
29 Facto itaque clamore, & perturbatione
excitata, patria voce omnipotentem Do-
minum benedicebant.
30 Præcepit autem Iudas qui per omnia cor-
pore & animo mori pro ciuibus paratus e-
rat, caput Nicanoris, & manum cum humẽ-
ro abscissam, Ierosolymam perferri.
31 Quò cùm peruenisset, conuocatis contri-
bulibus, & sacerdotibus ad altare, accersit
& eos qui in arce erant.
32 Et ostenso capite Nicanoris, & manu ne-
faria quam extenderat contra domum san-
ctam omnipotentis Dei, magnificè glorea-
tus est.
33 Linguã etiam impij Nicanoris præcidam
iussit particulatim auibus dari: manum au-
tem dementis contra templum suspendi.
34 Omnes igitur cæli benedixerunt Domi-
num, dicentes, Benedictus qui locum suum
incontaminatum seruauit.
35 Suspendit autẽ Nicanoris caput in sum-
ma arce, vt euidens esset, & manifestum di-
gnum auxilij Dei.
36 Itaque omnes communi consilio decre-
nerunt nullo modo diem istum absq; cele-
37 britate pręterire: ¶ habere autem celebrita-
tem tertiadecimam die mensis Adar, quæ di-
citur voce Syriaca, pridie Mardochæi dies.
38 Igitur his erga Nicanorem gestis, & ex il-
lis temporibus ab Hebręis ciuitate possella,
ego quoq; in his faciam finem sermonis.
39 Etsi quidem benè, & vt historiæ compe-
tit, hoc & ipse velim: si autem minus digno,
concedendum est mihi.
40 Sicut enim vinum semper bibere aut sem-
per aquam contrarium est, alternis autem
vti delectabile: ita legentibus si semper exa-
ctus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit
consummatus.

HIERO-

HIERONYMI IN EVAN-

GELISTAS, AD DAMASVM PRAEFATIO.

NOVVM OPVS ME FACERE cogis ex veteri: vt post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mundũ ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus: cum in manus volumen assumpserit, & à saliua quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat: non statim erumpat in vocẽ, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quam inuidiam duplex causa me consolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobetur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda, respondeant quibus? tot enim sunt exemplaria pene quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus male edita: vel à præsumptoribus imperitis emendata peruersius: vel à librarijs dormitantibus aut addita sunt, aut mutata corrigimus? Neque verò ego de veteri testamento: quòd à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos vsque peruenit. Nam quero quid Aquila, quid Symmachus sapiant: quare Hebraica veritas inter nouos & veteres medius incedat. Sit illa semel interpretatio quam Apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor testamento: quod Græcum esse non dubium est, excepto apostolo Matthæo, qui primus in Iudæa Euangelium Christi Hebraicis literis edidit. Hoc certè cum in nostra seruone discordat, & diuersos riuulorum tramites dux est: vno de fonte quærendus est. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Hesychio nuncupatos, paucorũ hominũ asserunt peruersa contentio: quibus vtique nec in toto veteri instrumento potest Septuaginta interpretes emendare quid libuit, nec in nouo profuit emendasse: cùm multarum gentium linguis scriptura ante translata doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Euangelia, quorum ordo est iste: Matthæus, Marcus, Lucas, Iohannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multum à lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo imperauimus, vt his tantùm quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua nescire pateremur vt fuerant.

thoribus edita, diuersarum hæresum fuêre principia: vt est illud iuxta Aegyptios & Thomam & Matthiam & Bartholomæum, duodecim quoq, Apostolorum, & Basilidis atque Apellis ac reliquorum, quos enumerare longissimum est: cùm hæc tantùm impræsentiarum necesse sit dicere, extitisse quosdam qui sine spiritu & gratia Dei conati sunt magis ordinare narrationem, quàm historiæ texere veritatem. Quibus iure potest illud propheticum coaptari: Væ qui prophetant de corde suo: qui ambulant post spiritum suum: qui dicunt, Hæc dicit Dominus: & Dominus non misit eos. De quibus & Saluator in Euangelio Iohannis loquitur, Omnes qui ante me venerunt, fures fuerunt & latrones. Qui venerunt, non qui missi sunt. Ipse enim ait, Veniebant, & ego non mittebam eos. In venientibus præsumptio temeritatis, in missis obsequium seruitutis est. Ecclesia autem quæ Domini voce supra petram fundata est: quam introduxit rex in cubiculum suum, & ad quam per foramen descensionis occultè misit manum suam, similis dilecto hinnuloq, seruorum: quatuor flumina paradisi instar eructans: quatuor angulos & annulos habet, per quos quasi arca testamenti & custos legis Domini, lignis immobilibus vehitur. Primus omnium Matthæus est publicanus, cognomento Leui: qui Euangelium in Iudæa Hebræo sermone edidit ob eorum vel maximè causam qui in Iesum crediderant ex Iudæis, & nequaquam legis vmbram, succedente Euangelij veritate seruabant. Secundus Marcus, interpres Apostoli Petri, & Alexandrinæ ecclesiæ primus episcopus, qui Dominum quidem saluatorem ipse non vidit, sed ea quæ audierat magistrum prædicantẽ, iuxta fidem magis gestorum narrauit quàm ordinem. Tertius Lucas medicus, natione Syrus Antiochensis: cuius laus in Euangelio, qui & ipse discipulus Apostoli Pauli in Achaia Bithyniaq, partibus volumen condidit, quedã altius repetens: & vt ipse in proœmio confitetur, audita magis quàm visa describens. Vltimus Iohannes Apostolus & Euangelista, quem Iesus amauit plurimum: qui supra pectus Domini recumbens, purissima doctrinarum fluenta potauit: & qui solus de cruce meruit audire, Ecce mater tua. Is cùm esset in Asia, & iam tunc hæreticorum semina pullularent Cherinti, Hebionis, & cæterorum qui negant Christum in carne venisse, quos & ipse in epistola sua antichristos vocat, & Apostolus Paulus frequenter percutit: coactus est ab omnibus penè tunc Asiæ episcopis, & multarum ecclesiarum legationibus de diuinitate Saluatoris altius scribere, & ad ipsum (vt ita dicam) Dei verbum, non tam audaci quàm fœlici temeritate prorumpere. Vnde & ecclesiastica narrat historia, cùm à fratribus cogeretur vt scriberet, ita facturum se respondisse, si indicto ieiunio in commune omnes Deum deprecarentur: quo expleto, reuelatione saturatus, in illud proœmium cœlo vemens eructauit, In principio erat verbum: & verbum erat apud Deum: & Deus erat verbum. hoc erat in principio apud Deum. Hæc igitur quatuor Euangelia multò antè prædicta, Ezechielis quoq, volumen probat: in quo prima visio ita contexitur: Et in medio similitudo quatuor animalium, & vultus eorum facies hominis, & facies leonis, & facies vituli, & facies aquilæ. Prima hominis facies, Matthæum significat: qui quasi de homine exorsus est scribere,

ALIA EIVSDEM PRÆFATIO, EX PROOEMIO COMMENTARIORVM QUOS SCRIPSIT IN MATTHEVM.

PLVRES fuisse qui Euangelia scripserunt, Lucas Euangelista testatur, dicens, Quoniam quidam multi conati sunt ordinare narrationem rerum quæ in nobis completæ sunt: sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt sermonum, & ministrauerunt ei: & perseuerantia vsque in præsens tempus monimenta declarant, quæ à diuersis au-

Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Secunda Marcum, in qua vox leonis in eremo rugientis auditur, Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini: rectas facite semitas eius. Tertia vituli, quæ Euangelistam Lucam à Zacharia sacerdote sumpsisse initium præfigurat. Quarta Iohannem Euangelistam, qui assumptis pennis aquilæ, & ad altiora festinans, de verbo Dei disputat. Cætera quæ sequuntur, in eundem sensum proficiunt. Crura eorum recta, & pennati pedes: & quocunque spiritus ibat, ibant, & non reuertebantur: & dorsa eorum plena oculis & scintillæ ac lampades in medio discurrentes, & rota in rota, & in singulis quatuor facies. Vnde & Apocalypsis Iohannis, post expositionem viginti quatuor seniorum, qui tenentes citharas & phialas, adorant agnum Dei, introducit fulgura & tonitrua & septem spiritus discurrentes, & mare vitreum, & quatuor animalia plena oculis, dicens, Animal primum simile leoni, & secundum simile vitulo, & tertium simile hominis, & quartum simile aquilæ volanti. Et post paululum, Plena erant, inquit, oculis, & requiem non habebant, die ac nocte dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Quibus cunctis perspicue ostenditur quatuor debere tantum Euangelia suscipi, & omnes apocryphorum nanias mortuis magis hæreticis quàm ecclesiasticis viuis canendas.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM Ecclesiasticorum.

MATTHAEVS QVI ET LEVI, EX PVblicano Apostolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circuncisione crediderant, Euangelium Christi Hebraicis literis verbisq; composuit. Quod qui postea in Græcum transtulerit, non satis certum est. Porrò ipsum Hebraicum habetur vsque hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissimè confecit. Mihi quoque à Nazaræis, qui in Berrhœa vrbe Syriæ hoc volumine vtuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quòd vbicunque Euangelista, siue ex persona sua, siue ex persona Domini Saluatoris, veteris scripturæ testimonijs vtitur, non sequatur Septuaginta translatorum authoritatem, sed Hebraicam, è quibus illa duo sunt, Ex Aegypto vocaui filium meum. Et, Quoniam Nazaræus vocabitur.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM.

CAPVT I.

A quibus maioribus Christus secundum carnem descenderit: angelus instruit Ioseph de Mariæ sponsæ suæ conceptione, partuq; futuro.

A 1 LIBER GENERATIONIS IESV Christi filij Dauid, filij Abraham.
Luc.3.f.31. Gen.21.a.3. Gen.25.d.26. Gen.29.d.25.
2 Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius.
1.Par.2.a.5. Ruth 4.d.18. 1.Par.1.b.10. Num.7.b.12.
3 Iudas autē genuit Phares & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esron. Esron autem genuit Aram.
1.Par.2.b.11.
4 Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon.
Ruth 4.d.17. 1.Par.2.b.12.
5 Salmon autē genuit Booz de Rahab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse.
1.Reg.16.a.1. 17.b.12. 2.Reg.12.f.24
6 Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Vriæ.
3.Reg.11.g.43. 1.Par.3.b.10.
7 Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abia autem genuit Asa.
3.Reg.14.g.31.
B 8 Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam.
2.Par.36.d.23.
9 Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezeciam.
10 Ezecias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam.
2.Par.33.a.20.
11 Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius in transmigratione Babylonis.
4.Par.24.a.14.
12 Et post transmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel.
4.Par.24.a.17.
13 Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor.
1.Par.3.b.19.
14 Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.
15 Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob.
C 16 Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ: de qua natus est Iesus qui vocatur Christus.
1.Par.3.a.24. Esd.3.a.2. Agg.1.a.1.
17 Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad Dauid generationes quatuordecim. & à Dauid vsq; ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim. & à trāsmigratione Babylonis vsq; ad Christum, generationes quatuordecim.
18 Christi autē generatio sic erat. Cùm esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto.

19 Ioseph autem vir eius cùm esset iustus, & nolle eam traducere: voluit occultè dimittere eam.
Luc.1.a.34.
20 Hæc autem eo cogitante, ecce angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.
21 ¶ pariet autem filium: & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.
Luc.1.c.31. Acto.4.b.12.

22 (Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictū est à Domino per prophetam, dicentem, ¶ Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium: & ᵍ vocabunt' nomen eius Emmanu-el, quod est interpretatum Nobiscum-Deus.)
Esa.7.a.14. ᵍ vocabis.
24 Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus Domini, & accepit coniugem suam.
25 Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: & vocauit nomen eius Iesum.

CAP. II.

Quomodo Magi cū muneribus ad Christum natum peruenerint: de Herodis in infantes sæuitia, & Christi ex Aegyptum exilio: ipsiusq; reditu in terram Israel.

1 CVm ergo natus esset Iesus in Beth-lehem Iudæ in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Ierosolymam,
2 ¶ dicentes, Vbi est, qui natus est rex Iudæorum? vidimus enim stellam eius in oriente, & venimus adorare eum.
3 Audiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo.
4 Et congregans omnes principes sacerdotum & Scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur.
5 At illi dixerunt ei, In Beth-lehem Iudæ. Sic enim scriptum est per prophetam:
6 ¶ Et tu Beth-lehem Terra-Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux qui ᵍ regat' populum meum Israël.
Mich.5.a.2. Ioha.7.f.42. ᵍ reget 5.
7 Tunc Herodes clàm vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis:
8 ¶ & mittens illos in Beth-lehem, dixit, Ite, & interrogate diligenter de puero: & cùm inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum.
9 Qui cùm audissent regem, abierūt. & ecce stella quā viderāt in oriēte, antecedebat eos vsquedū veniens staret suprà, vbi erat puer.
10 Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno valde.
11 Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius. & procidentes adora-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rauerunt eum: & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.
12 Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.
13 Qui cùm recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens, Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum: & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.
14 Qui consurgens accepit puerum & matrem eius nocte: & recessit in Aegyptum.
15 Et erat ibi vsque ad obitum Herodis: vt adimpleretur quod dictũ est à Domino per prophetam dicentem, Ex Aegypto vocaui filium meum.
16 Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde: & mittens occidit omnes pueros qui erãt in Beth-lehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infrà, secundum tempus quod exquisierat à Magis.
17 Tunc adimpletum est quod dictum est
18 per Ieremiam prophetam, dicentem, ¶ Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multas. Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.
19 Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto, ¶ dicens, Surge, & accipe puerum & matrẽ eius, & vade in Terram-Israël, defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri.
20
21 Qui consurgens, accepit puerum & matrem eius, & venit in Terram-Israël.
22 Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illò ire: & admonitus in somnis, recessit in partes Galilææ.
23 Et veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.

Psal. 71. b. 16.

Osee 11. a. 1.

Iere. 31. c. 15.

D

CAPVT III.

Iohannes Baptista (cuius vitæ austeritas describitur) pœnitentiam iuxta Isaiæ vaticinium in deserto prædicat: & populo ad ipsum confluente, reprehendit Pharisæos vnà cum Sadduceis, docens vt dignos faciant fructus pœnitentiæ: & quantum suus à Christi baptismo differat. super Christum autem à Iohanne baptizatum descendit spiritus sanctus, & vox patris cælitus audita est.

A 1 IN diebus autem illis venit Iohannes Bapti-
2 sta prædicans in deserto Iudææ, ¶ & dicens, Pœnitentiam agite: // appropinquabit enim regnum cælorum.
3 Hic est enim // qui dictus' est per Isaiã prophetam, dicentem, Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius.
4 Ipse autem Iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem eius erat locustæ & mel syluestre.
5 Tunc exibat ad eum Ierosolyma & omnis
6 Iudæa, & omnis regio circa Iordanem: ¶ & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.
7 Videns autem multos Pharisæorũ & Sadducæorum venientes ad baptismum suum, dixit eis, Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira?
8 Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.
9 Et ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham, dico enim vobis quoniam // potens est' Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.
10 Iam enim securis ad radicem arborũ posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, // excidetur, & in ignẽ mittet.'
11 Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam, qui autẽ post me venturus est (fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare) ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni.
12 Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.
13 Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem, ad Iohannem, vt baptizaretur ab eo.
14 Iohannes autem prohibebat eum, dicens, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?
15 Respondens autem Iesus, dixit ei, Sine modò. sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum.
16 Baptizatus autem Iesus', cõfestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cæli: & vidit spiritum Dei descendentem, sicut columbam, & venientem super se.
17 Et ecce vox de cælis dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Marc. 1. d. 4. Luc. 3. d. 3.

// appropinquauit 3.

Matt. 3. d. 3. Marc. 1. a. Luc. 3. a. Ioha. 1. b.

Matt. 3. d. 4. Marc. 1. b. Luc. 3. b.

Matt. 3. d. 5. Luc. 3. c.

Matt. 3. d. 6. Marc. 1. c. Luc. 3. d. Ioha. 1. c.

Matt. 3. d. 7. Luc. 3. e. Ioha. 1. e.

Matt. 3. d. 8. Luc. 3. f.

// potens est 9. // excidetur 10.

Matt. 3. d. 10. Luc. 3. g.

Matt. 3. d. 11. Marc. 1. d. Luc. 3. h. Ioha. 1. d.

Matt. 3. d. 12. Luc. 3. i.

Matt. 3. d. 13. Marc. 1. e. Luc. 3. k.

Matt. 3. d. 14. Luc. 3. l.

Matt. 3. d. 15.

Matt. 3. d. 16. Marc. 1. f. Luc. 3. m. Ioha. 1. f. 2. Pet. 1. d. 17.

CAPVT IIII.

Christus in deserto post ieiunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & capto Iohanne secedens in Capharnaum, pœnitentiam prædicat: piscatores Petrum & Andream, Iacobum & Iohannem Zebedæi ad se vocat: annuntians quoque Galilæis euangelium, varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

Tunc

A 1 TVnc Iesus ductus est in desertum à Spiri-
tu, vt tentaretur à diabolo.
2 Et cùm ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt.
3 Et accedens tentator dixit ei, Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.
4 Qui respondens, dixit, Scriptum est, Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.
5 Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eũ super pinnaculum templi, ¶ & dixit ei, Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim, Quia angelis suis // mandabit' de te, & in manibus tollent
6 te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuũ.
7 Ait illi Iesus rursum, Scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.
8 Iterum assumpsit eum diabolus in mõtem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna
9 mundi, & gloriam eorum, ¶ & dixit ei, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.
10 Tunc dicit ei Iesus, Vade * Satana: Scriptũ est enim, Dominum Deum tuum adorabis: & illi soli seruies.
11 Tunc reliquit eum Diabolus: & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.
12 Cùm autem audisset Iesus, quòd Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam: ¶ & relicta ciuitate Nazareth, vênit & habitauit in
13 Capharnaũ maritima, in finibus Zabulon
14 & Nephthali, ¶ vt adimpleretur quod dictũ est per Isaiam prophetam:
15 Terra Zabulon & terra Nephthali, via maris trans Iordanem // Galilææ'-gentium:
16 ¶ populus qui // sedebat' in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione // umbræ' mortis, lux orta est eis.
17 Exinde cœpit Iesus prædicare, & dicere, Pœnitentiam agite: // appropinquabit' enim regnum cælorum.
18 Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simónem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erant enim piscatores)
19 ¶ & ait illis, Venite post me: & faciam vos fieri piscatores hominum.
20 At illi continuò relictis retibus secuti sunt
21 eum.
Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Iohannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua: & vocauit eos.
22 Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum.
23 Et circuibat Iesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans euangelium regni: & sanans omnem languorem, & omnẽ infirmitatem in populo.
24 Et abijt opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, varijs languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, &
25 paralyticos, & curauit eos: ¶ & secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudæa, & de trans-Iordanem.

Matt. 3. d. 17. Marc. 1. g. Luc. 4. a. Ioha. 1. g.

Matt. 4. a. 1. Marc. 1. h. Luc. 4. b. Ioha. 1. h.

Matt. 4. a. 2. Luc. 4. c.

Matt. 4. a. 3.

Matt. 4. a. 4. Luc. 4. d.

Matt. 4. a. 5.

Matt. 4. a. 6. Luc. 4. e.

Matt. 4. a. 7. Luc. 4. f.

Matt. 4. a. 8.

Matt. 4. a. 9.

Matt. 4. a. 10.

Matt. 4. a. 11. Marc. 1. i. Luc. 4. g.

Matt. 4. a. 12. Marc. 1. k. Luc. 4. h. Ioha. 4. a.

Matt. 4. a. 13.

Matt. 4. a. 14.

Matt. 4. a. 15.

Matt. 4. a. 16. Luc. 4. i.

Matt. 4. a. 17. Marc. 1. l. Luc. 5. a.

Matt. 4. a. 18. Marc. 1. m. Luc. 5. b.

Matt. 4. a. 19.

Matt. 4. a. 20. Marc. 1. n.

Matt. 4. a. 21. Marc. 1. o. Luc. 5. c.

Matt. 4. a. 22.

Matt. 4. a. 23. Marc. 1. p. Luc. 6. a.

Matt. 4. a. 24. Marc. 3. a. 7. Luc. 6. c. 17.

Matt. 4. a. 25.

CAPVT V.

Octo tradit beatitudines: Apostolos salem terræ & lucem mundi dicit. nec venit vt soluat legem aut prophetas sed adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed vt ei reconciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abijciendo, de vxore extra casum adulterij non dimittenda, non iurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de malè meritis bene merendum.

A 1 VIdens autem * turbas, ascendit in mõtem: & cùm sedisset, accesserunt ad eum dis-
2 cipuli eius, ¶ & aperiens os suum, docebat
3 eos, dicens, ¶ Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.
4 Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.
5 Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.
6 Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur.
7 Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.
8 Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.
9 Beati pacifici: quoniã * filij Dei vocabũtur.
10 Beati qui persecutionẽ patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum.
11 Beati estis cũ maledixerint vobis *, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum
12 aduersum vos mẽtientes, propter me: ¶ gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos.
13 Vos estis sal terræ.
14 Quòd si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.
14 Vos estis lux mundi, Non potest ciuitas
15 abscondi supra mõtem posita, ¶ neq; accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt.
16 Sic luceat lux vestra coram hominibus: vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem

Matt. 5. a. 1. A

** Iesus.*

Luc. 6. c. 20. Psal. 36. a. 11.

Isa. 61. a. 3. & 63. c. 13. & 66. c. 10.

Psal. 23. a. 4.

** ipsi 2.*

1. Pet. 2. d. 20. & 3. c. 14. & 4. d. 14.

** hominet.*

B

Mat. 9. g. 50. Luc. 14. g. 34.

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 patrem vestrum qui in cælis est. ¶ Nolite putare quoniam veni soluere legem aut prophetas. non veni soluere: sed adimplere.

C 18 Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota vnum aut vnus apex nō
Luc.16.d.17. præteribit à lege: donec omnia fiant.

Iacob 2.b.10. 19 Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines: minimus vocabitur in regno cælorum. qui autem fecerit & docuerit: hic magnus vocabitur in regno cælorum.

Luc.11.f.39. 20 Dico enim vobis, quia nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisęorum, non intrabitis in regnū cælorum.

Exod. 20.c.13. Deut.5.b.17. 21 Audistis quia dictum est antiquis: Non occides. qui autem occiderit, reus erit iudicio.

22 Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit consilio.
D Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.

23 Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet ali-
24 quid aduersum te: ¶ relinque ibi munus tuū ante altare, & vade prius ℣ reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

℣ reconciliare 6.

Luc.12.g.58. 25 Esto consentiens aduersario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris.

26 Amen dico tibi, nō exies inde donec reddas nouissimum quadrantem.

Exod.20.c.14. Eccl. 41.d.25. 27 Audistis quia dictum est antiquis, Non mœchaberis.

28 Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.

E 29 Quòd si oculus tuus dexter scandalizat te,
Infr.18.a.8. Matt.9.g.47. erue eum, & proijce abs te. expedit enim tibi vt pereat vnū membrorum tuorū, quàm totū corpus tuum mittatur in gehennam.

30 Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proijce abs te: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.

Deut. 24.a.1. Infr.19.b.7. Marc.10.a.4. Luc.16.d.18. 1.Cor.7.b.10. 31 Dictum est autem, Quicunq; dimiserit vxorem suam, det ei libellum repudij.

32 Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.

F *Leuit.19.c.12.* 33 Iterum audistis, quia dictum est antiquis, Non periurabis: reddes autem Domino iu- *Deut.*
ramenta tua.

34 Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per cælum: quia thronus Dei est, *Psal.*
35 ¶ neque per terram: quia scabellum est pedum eius. neque per Ierosolymam: quia ci-
36 uitas est magni regis. ¶ neque per caput tuū iuraueris: quia non potes vnum capillum album facere aut nigrum.

37 Sit sermo autem vester, est, est: non, non. quod autem his abundantius est, à malo est. *Iacob.*

38 Audistis quia dictum est, Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39 Ego autem dico vobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxil- *Luc.*
40 lam tuam, præbe illi & alteram: ¶ & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam *1.Cor.*
41 eam tuā tollere: dimitte ei & pallium. ¶ & quicunq; te angariauerit mille passus, vade
cum illo alia duo.

42 Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne auertaris.

43 Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuū, & odio habebis inimicum tuum.

44 Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & *Luc.*
orate pro persequentibus & calumniantibus
45 vos: ¶ vt sitis filij patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

46 Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem ℣ habebitis? nónne & publicani *℣ præmium.*
hoc faciunt?

47 Et si saluatueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nónne & ethnici hoc faciunt?

48 Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

CAPVT VI.

Docet Christus quo modo faciendæ sint eleemosynæ & oratio, traditq; discipulis formā orandi, & quas alijs condonandi: item quo modo sit thesaurizandum, quòd non in terra, sed in cælo thesaurizandum, non mundandus, non seruiendum duobus dominis: vetatq; solicitudinem de victu, vestitu, & crastino.

ATtendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud pa-
2 trem vestrum qui in cælis est.

Cùm ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

Te-

3 Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: ¶ vt sit
4 eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

5 Et cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab homini-
bus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

6 Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuū in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

7 Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici, putant enim quòd in multiloquio
8 suo exaudiantur.

Nolite ergo assimilari eis, scit enim pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum.

9 Sic ergo vos orabitis, Pater noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum.

10 Adueniat regnum tuū, Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra.

11 Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.

12 Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

13 Et ne nos inducas in tentationem. Sed liberanos à malo. Amen.

14 Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester cæle-
15 stis delicta vestra.

Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

16 Cùm autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen di-
17 co vobis, quia receperunt mercedem suam.

Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum,
18 & faciem tuam laua: ¶ ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

19 Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur.

20 Thesaurizate autē vobis thesauros in cęlo: vbi neq; ærugo neq; tinea demolitur, &
21 vbi fures non effodiunt nec furantur.

Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

22 Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex: totum cor-
23 pus tuum lucidum erit.

Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ te- *Luc.11.c.34.*
nebræ quantæ erunt?

24 Nemo potest duobus dominis seruire, aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo seruire & mammonæ. *Luc.16.c.13.*

25 Ideo dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nónne anima plus est quàm esca: & corpus plus quàm vestimen- *Luc.12.c.22. 1.Pet. 5.b 7. Psal.54.d.23. phil.4.a.6. 1.Tim.6.b.8.*
tum?

26 Respicite volatilia cæli, quoniam non seruntneque metunt, neque congregant in horreis: & pater vester cælestis pascit illa. Nónne vos magis pluris estis illis? D

27 Quis autem vestrûm cogitans, potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum?

28 Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant neque nent.

29 Dico autē vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum existis.

30 Si autem fœnum agri, quod hodie est, & eras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantò magis vos ℣ minimæ fidei. *℣ modicæ.*

31 Nolite ergo soliciti esse, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo
32 operiemur? ¶ hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis.

33 Quærite ergo primum regnum Dei & iu- *3.Reg.3.a.9.*
stitiam eius: & hęc omnia adijcientur vobis.

34 Nolite ergo soliciti esse in crastinū. Crastinus enim dies solicitus erit sibijpsi. sufficit diei malitia sua.

CAPVT VII.

Docet non iudicandum, de festuca in oculo fratris, & trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem, & pulsantem à Deo exaudiri: faciendum alijs quod nobis fieri volumus: per angustam portam ad vitam intrandum: quo modo dignoscantur falsæ propheta, & arbor bona à mala: comparatio de audiente Christi verba, & operante, aut non operante iuxta illa.

NOlite iudicare, vt non iudicemini*. 1 A
2 In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. ** Nolite condemnare, vt non condemnemini.*

3 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides? *Luc.6.f.37. Rom.2.a.1.*

4 Aut quomodo dicis fratri tuo, * Sine eiciam *Mar.4.c.24c*
** frater.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo.

5 Hypocrita, eijce primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui.

6 Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conuersi dirumpant vos.

B
Infr.21.b.22. Mar.11.c.24. Luc.11.b.9. Ioan.14.b.13. & 16.c.15. Iacob 1.a.6.

7 Petite, & dabitur vobis: quærite & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.

8 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur.

9 Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei?

10 Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei?

-.5. 11 Si ergo vos, cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quantò magis pater vester qui in cælis est, dabit bona petentibus se?

Luc.6.d.31. Tob.4.c.16. 12 Omnia ergo quæcunq; vultis vt faciant vobis homines: * & vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ.

** ita 5.*

Luc.13.c.24. 13 Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam.

** Quoniam 3.* 14 // Quam angusta porta, & arcta via est quę ducit ad vitam: & pauci sunt qui inueniunt eam.

C 15 Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus au-

Luc.6.f.44. 16 tem sunt lupi rapaces. ¶ à fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus?

17 Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autem arbor, malos fructus facit.

18 Nō potest aūt arbor bona malos fructus facere: neq; arbor mala bonos fructus facere.

Sup.3.b.10. 19 Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

Infr.25.b.11. 21 Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.

22 Multi dicēt mihi in illa die, Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, *Act.19.c.13.* & in nomine tuo virtutes multas fecimus?

D 23 Et tunc confitebor illis, Quia nunquam noui vos: discedite à me * qui operamini iniquitatem.

** omnes. Psal.6.a.9. Infr.25.d.41.*

24 Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea: assimilabitur viro sapienti, qui ædi- *Luc.*

25 ficauit domum suam super petram, ¶ & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, *Psal.*

& non cecidit. fundata enim erat super pe- *22.*

tram.

26 Et omnis qui audit verba mea hæc, & nō facit ea, similis erit viro stulto qui ædificauit

27 domum suam super arenam: ¶ & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.

28 Et factum est: cùm consummasset Iesus verba hæc, admirabantur turbæ super do- *Mat.7.* *22.* *Luc.4.*

ctrina eius.

29 Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pha- *22.*

risæi.

CAPVT VIII.

Curatum leprosum Iesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum Centurionis cuius fidem cōmendat, item socrum Petri febricitantem, alios q; plurimos male habentes, verbo spiritus eijcit. Scribam sequi volentem reijcit, alium verò patre insepulto mox sequi iubet. nauicula fluctibus pericitante, excitatus discipulis mare sedat: duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat, dæmonibus in porcos ingressi permittens, quo viso Geraseni precantur, vt à finibus suis discedat.

CVm autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbę multæ: ¶ & ecce lepro- A

2 sus veniens, adorabat eum, dicens, Domine, *Mat.8.d.*

si vis, potes me mundare.

3 Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens, Volo. Mundare. Et confestim mun- *22.*

data est lepra eius.

4 Et ait illi Iesus, Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis.

5 Cùm autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio rogans eum, ¶ & di- *Mat.8.d.*

6 cens, Domine, puer meus iacet in domo pa- *22.*

ralyticus, & malè torquetur.

7 Et ait illi Iesus, Ego veniam, & curabo eum.

8 Et respondens Centurio, ait, Domine, non *Mat.8.d.*

sum dignus, vt intres sub tectum meum: sed *22.*

tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.

9 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habēs sub me milites: & dico huic, Vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit.

10 Audiens autem Iesus, miratus est: & sequentibus se dixit, Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israēl.

11 Dico autem vobis quòd multi ab Oriente B

& Occidente venient, & recumbent cum *Mat.8.d.*

Abraham, & Isaac & Iacob in regno cęlorū: *22.*

12 ¶ filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.

13 Et dixit Iesus Centurioni, Vade: & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

14 Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem & febricitantem:

15 ¶ & tetigit manum eius, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat ei.

16 Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & eijciebat spiritus verbo: & omnes malè habentes curauit: ¶ vt

17 adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem, Ipse infirmitates nostras accepit: & ægrotationes * portauit.

** Mat. 2.a.3.*

18 Videns autem Iesus turbas multas circum se, iussit * ire trans fretum.

** Luc.5.d.18. Ioha.5.a.5.*

19 Et accedens vnus scriba, ait illi, Magister sequar te, quocunque ieris.

20 Et dicit ei Iesus, Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput * reclinet.

** tuum.*

21 Alius autem de discipulis eius ait illi, Domine, permitte me primum ire, & sepelire patrem meum.

22 Iesus autem ait illi, Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

23 Et ascēdente eo in nauiculam, secuti sunt

24 eum discipuli eius: ¶ & ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipse verò dormiebat. *Psal.*

25 Et accesserunt ad eum, * & suscitauerunt eum, dicentes, Domine, salua nos, perimus.

26 Et dicit eis Iesus, Quid timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.

27 Porrò homines mirati sunt, dicētes, Qua- *Psal.*

lis est hic, quia venti & mare obediunt ei? *106.*

28 Et cùm venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumētis exeuntes, fœui nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam.

29 Et ecce clamauerunt dicentes, Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? Venisti huc ante tem- *Mat.8.d.*

30 pus torquere nos? *22.*

Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum pascens.

31 Dæmones autem rogabant eum dicentes, Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum.

32 Et ait illis, Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abijt totus grex

per præceps in mare: & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & venientes in ciuitatem, nuntiauerunt omnia, & de eis qui dæmonia habuerant.

34 Et ecce tota ciuitas exijt obuiam Iesu: & visō eo, rogabant vt transiret à finibus eorum. *Mar.5.b.17. Luc.8.e.37. Act.16.g.39.*

CAPVT IX.

Paralyticum curat, scribis murmurantibus quòd dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & respondet Pharisęis murmurantibus, quòd cum publicanis ederet, quodq; ipsius discipuli non ieiunarent: mulierem à sanguinis profluuio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus cæcis restituto, dæmoniacum mutum sanat: & vbique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos verò operarios.

ET ascendens * in nauiculam, transfretauit, & venit in ciuitatem suam. 1 A

** Iesus.*

2 Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. *Mar.2.a.3. Luc.5.d.18. Ioha.5.a.5.*

3 Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se, Hic blasphemat.

4 Et cùm vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit, Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Quid est facilius, dicere, Dimittuntur tibi peccata *: an dicere, Surge, & ambula? ** tua.*

6 Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatē in terra dimittendi peccata: tunc ait paralytico, Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. *Esa.43.d.25.*

7 Et surrexit, & abijt in domum suam. *Act.9.f.34.*

8 Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

9 Et cùm transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi, Sequere me. Et surgens, secutus est eum. *Mar.2.b.14. Luc.5.e.27.*

10 Et factum est: discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cū Iesu & discipulis eius.

11 Et videntes Pharisæi, dicebāt discipulis eius, Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? B

12 At Iesus audiens, ait, Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus. *Mar.2.c.17.*

13 Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores *. *Osee 6.c.6. Infr.12.a.7. 1.Tim.1.c.15.*

14 Tunc accesserunt ad eū discipuli Ioannis, dicen- ** ad pœnitentiam 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mar.2.c.18. Luc.5.f.33. dicentes, Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter: discipuli aũt tui non ieiunant?

15 Et ait illis Iesus, Nunquid possunt filij sponsi lugere, quàm diu cum illis est sponsus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt.

16 Nemo autem immittit cõmissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem eius à vestimento: & peior scissura fit.

C 17 Neque mittũt vinum nouum in vtres veteres. alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereũt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt: & ambo conseruantur.

Mar.5.b.22. Luc.8.f.41. ✠ adorauit 7. ..12. ..18. 18 Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & ✠ adorabat eum, dicens, Domine filia mea modò defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet.

19 Et surgens Iesus, sequebatur eum, & discipuli eius.

Leuit.15.d.24 Mar.5.c.25. Luc.8.f.43. 20 Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti eius.

21 Dicebat enim intra se, Si tetigero tantùm vestimentum eius: salua ero.

22 At Iesus conuersus & videns eam, dixit, Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora.

23 Et cùm venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines & turbã tumultuan-

✠ dixit ad eos 1. 24 tem ¶ ✠ dicebat, Recedite: nõ est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25 Et cùm eiecta esset turba, intrauit: & tenuit manum eius*. Et surrexit puella.

* & dixit, Puella surge. 26 Et exijt fama hæc in vniuersam terram illam.

27 Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci clamantes, & dicentes, Miserere nostri, fili Dauid.

D 28 Cùm autem venisset domum, accesserũt ad eum cæci. Et dicit eis Iesus, Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei, Vtique Domine.

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens, Secundum fidem vestram fiat vobis.

30 Et aperti sunt oculi eorum, & cõminatus est illis Iesus, dicens, Videte ne quis sciat.

31 Illi autem exeuntes, diffamauerunt eum in tota terra illa.

Infr.12.b.22. Luc.11.b.14. 32 Egressis autem illis, ecce obtulerũt ei hominem mutum, dæmonium habentem.

Infr.12.b.24. Mar.3.c.22. Luc.11.b.15. 33 Et eiecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicentes, Nunquam apparuit sic in Israël. ¶ Pharisæi aũt dicebant, In principe dæmoniorum eijcit dæmones.

Mar.3.d. 6. Luc.11.d. 15. 35 Et circuibat Iesus omnes ciuitates, & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans euangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.

Mar.6.d. 34. 36 Videns autem turbas, misertus est eius: quia erant vexati, & iacentes sicut oues non habentes pastorem.

Luc.10.d. 2. Ioha.4.d. 35. 37 Tunc dicit discipulis suis, Messis quidem multa, operarij autem pauci.

38 Rogate ergo dominum messis vt emittat operarios in messem suam.

CAPVT X.

Legatio ac institutio duodecim Apostolorum (quorum hîc nomina recensentur) ad euangelizandum Iudæis, & dæmoniacos infirmosq; curandos: quibus aduersus mala hic imminentia præmonentur & roborantur: Christus non venit vt mittat pacem, sed gladium, ipseq; corã hominibus confitendus est: vita quidam eius amori præponendum: honorare autem alios propter Christum, honorat Christum, & vitam recipiet.

ET conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarẽt omnem languorem, & omnem infirmitatem.

2 Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Iacobus Zebedæi, & Iohannes frater eius, Philippus & Bartholomæus, Thomas & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi, & * Thaddæus, ¶ Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum.

5 Hos duodecim misit Iesus: præcipiens eis dicens, In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis:

6 ¶ sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israel.

7 Euntes autem prædicate, dicentes, Quia appropinquauit regnum cælorum.

8 Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite: gratis accepistis, gratis date.

9 Nolite possidere aurum, neque argentum,
10 neque pecuniam in zonis vestris: ¶ non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam. dignus enim est operarius cibo suo.

11 In quamcunque autem ciuitatem aut castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.

12 Intrantes autem in domum, salutate eam,

13 Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam. si autem non fuerit digna: pax vestra reuertetur ad vos.

14 Et quicunq; non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel ciuitate * excutite puluerem de pedibus vestris.

15 Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati.

16 Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

C 17 Cauete autem ab hominibus. Tradent enim vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabunt vos. ¶ & ad præsides & ad reges ducemini propter me, in testimonium illis & gentibus.

19 Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini, ¶ nõ enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient, ¶ & eritis odio omnibus * propter nomen meum. qui autem perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit.

23 Cùm autem persequentur vos in ciuitate ista: fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis ciuitates Israël, donec veniat filius hominis.

24 Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. ¶ sufficit discipulo vt sit sicut magister eius: & seruo, sicut dominus eius. Si patrem familiãs Beelzebub vocauerunt: quantò magis domesticos eius?

26 Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non reuelabitur: & occultum, quod non scietur.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.

28 Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

29 Nonne duo passeres asse væneunt: & vnus ex illis nõ cadet super terram sine patre vestro?

30 Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.

32 Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram
33 patre meo qui in cælis est: ¶ qui autem negauerit me coram hominibus: negabo & ego eum coram patre meo qui in cælis est.

34 Nolite arbitrari quia pacẽ venerim mittere in terram, non veni pacem mittere, sed gladium.

35 Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem
36 suam, & nurum aduersus socrum suam: ¶ & inimici hominis, domestici eius.

37 Qui amat patrem & matrem plus quàm me, non est me dignus, & qui amat filiũ aut filiam super me, non est me dignus.

38 Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me: non est me dignus.

39 Qui inuenit animam suam: perdet illam, & qui perdiderit animã suam propter me: inueniet eam.

40 Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit.

41 Qui recipit prophetam in nomine prophetæ: mercedem prophetę accipiet. & qui recipit iustum in nomine iusti: mercedem iusti accipiet.

42 Et quicunque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine discipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

Marc.8.d.38. Luc. 9.c.26. & 12.b.8. 2. Tim.2.b.12.

Luc.12.f.51.

Mich.7.b.6.

Luc.14.f.26.

Mar.8.d.34. Infr.16.d.24. Luc.9.c.24. 14.f.26.& 17. g.33. Ioha.12.d.25.

Luc.10.c.16. Ioha.13.c.20.

Mar.9.f.41.

CAP. XI.

Iohannes de carcere nuntios mittit ad Iesum: quibus posit Christi responsum abeuntibus, ipse corã turbis laudat Iohannem: Iudæos verò pueris in foro inuicem acclamantibus assimilat, exprobrans ciuitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Iesu ad patrem: oneratos ad se vocat Christus, dicens, iugum suum esse suaue.

ET factum est: cùm consummasset Iesus præcipiens duodecim discipulis suis, transijt inde, vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum. 1 A Luc.7.c.18.

2 Iohannes autem cùm audisset in vinculis opera Christi: mittens duos de discipulis
3 suis, ¶ ait illi, Tu es qui venturus es, an aliũ expectamus?

4 Et respõdens Iesus ait illis, Euntes renuntiate Iohanni quæ auditis & videtis.

5 Cęci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, Esa.35.a.5. &
6 pauperes euangelizantur: ¶ & beatus est qui 61.a.1. non fuerit scandalizatus in me.

7 Illis autem abeuntibus cœpit Iesus dicere Luc.7.d.24. ad turbas de Iohanne, Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

B 9 Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm prophetam.

10 Hic est enim de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelum meũ ante faciem tuam, qui præparabit vitam tuam ante te. *Mala.3.a.1. Marc.1.a.2. Luc.7.d.27.*

11 Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo.

12 A diebus autem Iohannis Baptistæ vsque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. *Luc.16.d.16.*

13 Omnes enim prophetæ & lex, vsq; ad Iohannem prophetauerunt: ¶ & si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est. *Mala.4.b.5.*

15 Qui habet aures audiendi, audiat.

16 Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in *Luc.7.a.31.*

17 foro: qui clamantes coæqualibus ¶ dicunt,

Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentauimus, & non planxistis.

C 18 Vênit enim Iohannes neq; mãducans neque bibens: & dicunt, Dæmonium habet.

19 Vênit filius hominis manducans & bibens, & dicunt, Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia à filijs suis.

20 Tunc cœpit exprobrare ciuitatib. in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia non egissent pœnitentiam.

21 Væ tibi Corozain, væ tibi Beth-saida: quia si in Tyro & Sidóne factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. *Luc.10.b.13.*

22 Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidóni remissius erit in die iudicij, quàm vobis.

23 Et tu Capharnaum, nunquid vsque in cælum exaltaberis? vsque in infernum descendes. quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, fortè mansissent vsque in hanc diem.

D 24 Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij quàm tibi.

25 In illo tempore respondens Iesus, dixit, Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. *Luc.10.d.21.*

26 Ita pater: quoniam sic fuit placitum ante te.

27 Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo nouit filium nisi pater: neq; patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. *Ioha. 7. d. 28. & 8.b.19. & 10.c.15.*

28 Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam vos.

29 Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus vestris. *Iere.6.b. 16. 2.Tobi.5. 45.*

30 Iugum enim meũ suaue est, & onus meũ leue.

CAPVT XII.

Discipulos spicas sabbatho vellentes excusat, manũ quoque aridam sabbatho curat Phariseorum machinationi tacitus cedens, variosq; à se curatos silentio præcipiens: implet Isaiæ vaticinium: dæmoniaco, caeco & muto curato, Pharisæos ipsum in Beel-zebub ejicere dæmonia blasphemantes, conuincit falsum dicere: dicens blasphemiam in spiritum sanctum irremissibilem, & de omni verbo otioso reddendam rationem. Scribis autem & Pharisæis signum petentibus, dandum dicit Ionæ signum: & quæ sint mater & fratres ipsius.

IN illo tempore abijt Iesus per sata sabbatho: discipuli autem eius esurientes cœperunt vellere spicas, & manducare. *Mar.2.d. 23. Luc.6.a.*

2 Pharisæi autem videntes, dixerunt ei, Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbathis. *Mar.2.d.*

3 At ille dixit eis, Non legistis quid fecerit Dauid, quando esurijt, & qui cum eo erant? *1.Reg.21.*

4 ¶ quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comẽdit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? *Leui.24.*

5 Aut non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes in templo sabbathum violant, & sine crimine sunt?

6 Dico autem vobis, quia templo maior est hic.

7 Si autem sciretis quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium: nunquam cõdemnassetis innocentes. *Osee 6.*

8 Dominus enim est filius hominis etiã sabbathi.

9 Et cùm inde transisset, venit in synagogam eorum.

10 Et ecce homo * manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes, Si licet sabbathis curare? vt accusarent eum. **Mar.3.a.1 Mat.12.d.9 Luc.6.b.6*

11 Ipse autem dixit illis, Quis erit ex vobis homo qui habeat ouem vnam: & si ceciderit hæc sabbathis in foueam, nónne tenebit & leuabit eam? *Exod.23.*

12 Quanto magis melior est homo oue? Itaque licet sabbathis benefacere.

13 Tunc ait homini, Extende manum tuam. Et

Et extendit: & restituta est sanitati sicut altera.

14 Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant aduersus eum, quomodo perderent eum.

15 Iesus autem sciens, recessit inde: & secuti sunt eũ multi, & curauit eos omnes: ¶ & præcepit eis ne manifestum eum facerent.

17 Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem, ¶ Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ, Ponam spiritũ meum super eum, & iudicium gentibus nuntiabit. *Isa.42.a.1.*

19 Non contendet neque clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocem eius, ¶ arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet: donec eijciat ad victoriam iudicium: ¶ & in nomine eius Gentes sperabunt.

22 Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus: & curauit eũ, ita vt loqueretur & videret.

23 Et stupebant omnes turbæ, & dicebant, Numquid hic est filius Dauid? *Mat.9.d.34.*

24 Pharisæi autem audientes, dixerunt, Hic non eijcit dæmones nisi in Beel-zebub principe dæmoniorum.

25 Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum diuisum contra se desolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit.

26 Et si satanas satanam eijcit, aduersus se diuisus est: quomodo ergo stabit regnũ eius?

27 Et si ego in Beel-zebub eijcio dæmones: filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.

28 Si autem ego in spiritu Dei eijcio dæmones: igitur peruenit in vos regnũ Dei. ¶ aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere: nisi prius alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiet?

30 Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit.

31 Ideo dico vobis, omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus ✠ autem blasphemia non remittetur.

32 Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra spiritum sanctum: non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum, siquidem ex fructu arbor agnoscitur.

34 Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali? ex abundantia enim cordis os loquitur. *Luc.6.g.45.*

35 Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.

36 Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.

37 Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis, dicentes, Magister, volumus à te signum videre.

39 Qui respondens ait illis, Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. *Infr.16.a.4. Luc.11.d.29. 1.Cor.1.c.22.*

40 Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. *Ionæ 2.a.2.*

D

41 Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Et ecce plus quàm Ionas hic. *Ionæ 3.b.5.*

42 Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic. *3.Reg.10.a.1. 2.Par.9.a.1.*

43 Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit. *Luc.11.c.24.*

44 Tunc dicit, Reuertar in domum meam vnde exiui. Et veniens inuenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.

45 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimæ. *2.Pet.2.d.20.*

46 Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. *Mar.3.d.31. Luc.8.c.20.*

47 Dixit autem ei quidam, Ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes ✠ te. *✠ loqui tecum 2.*

48 At ipse respondens dicenti sibi ait, Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49 Et extendens manum in discipulos suos, dixit, Ecce mater mea & fratres mei.

50 Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est: ipse meus * frater & soror, & mater est. ** & 9.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT XIII.

Sedens in nauicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occultato de thesauro & margarita inuentis: de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat: docens in patria sua, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

A 1 IN illo die exiens Iesus de domo, sedebat secus mare.

Mar.4.a.1. Luc.8.a.4. 2 Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita vt in nauiculam ascendens, sederet: & 3 omnis turba stabat in littore, ¶ & locutus est eis multa in parabolis, dicens, Ecce exijt qui seminat, seminare.*

**semen suum.* 4 Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cæli & comederunt ea.

5 Alia autem ceciderunt in petrosa, vbi non habebant terram multam: & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinem 6 terræ: ¶ sole autem orto æstuauerũt: & quia non habebant radicem, aruerunt.

7 Alia autem ceciderunt in spinas: & creuerunt spinæ, & suffocauerunt ea.

8 Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud ᵍ centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum'.

ᵍ Centum, aliud sexaginta, aliud triginta. Sic paulo post. 9 Qui habet aures audiendi audiat.

10 Et accedentes discipuli, dixerunt ei, Quare in parabolis loqueris eis?

B 11 Qui respondens, ait illis, Quia vobis datum est nosse ʰ mysteria' regni cælorum: illis autem non est datum.

ʰ mysterium. Infr.25.c.29. 12 Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.

13 Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt,

ⁱ vt adimpleatur. ᵏ dicentis. Isa.6.c.9. Mat.4.b.12. Luc.8.b.10. Ioha.12.f.40. Act.28.f.26. Rom.11.b.8. 14 neque intelligunt. ¶ ⁱ & adimpletur' in eis prophetia Isaiæ ᵏ dicens', Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & nõ videbitis.

15 Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt: nequando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos.

Luc.10.d.23. 16 Vestri autem beati oculi quia vident, & aures vestræ quia audiunt.

17 Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ & iusti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

Mat.4.b.14. Luc.8.b.11. 18 Vos ergo audite parabolam seminantis.

19 Omnis qui audit verbum regni & non intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus est.

20 Qui autem super petrosa seminatus est: hic est qui verbum audit, & continuò cum 21 gaudio accipit illud, ¶ non habet autem in se radicem, sed est temporalis. facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur.

22 Qui autem seminatus est in spinis: hic est qui verbum audit, & solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

23 Qui verò in terram bonam seminatus est: hic est qui audit verbũ, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum.

24 Aliam parabolam proposuit illis, dicens, *Mat.4.d.* Simile factum est regnum cælorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo.

25 Cùm autem dormirent homines, venit *Cap.24.* inimicus eius, & superseminauit zizania in D medio tritici, & abijt.

26 Cùm autem creuisset herba, & fructum fecisset: tunc apparuerunt & zizania.

27 Accedentes autem serui patrisfamilias, dixerunt ei, Domine, nónne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania?

28 Et ait illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei, Vis ˣ imus, & colligamus ea?

29 Et ait, Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum.

30 Sinite vtraque crescere vsq; ad messem, & in tempore messis dicã messoribus, Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

31 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, *Mat.4.d.* Simile est regnum cælorum grano sinapis, quod accipiẽs homo seminauit in agro suo. *Luc.13.d.*

32 ¶ quod minimum quidem est omnibus seminibus: cùm autẽ creuerit, maius est oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cæli veniant, & habitent in ramis eius.

33 Aliam parabolam locutus est eis. Simile *Luc.13.d.* est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ latis tribus, donec fermentatum est totum.

34 Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis *Mat.4.d.* ad turbas: & sine ˣ parabolis non loquebã- *13.* tur eis: 35 vt impleretur quod dictum erat per

per prophetam dicentem, Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi.

36 Tunc dimissis turbis, vẽnit in domum: & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes, Edissere nobis parabolam zizaniorum agri.

37 Qui respondens ait illis, Qui seminat bonum semen, est filius hominis.

38 Ager autem: est mundus. Bonum verò semen: hi sunt filij regni. Zizania autem: filij sunt nequam.

39 Inimicus autem qui seminauit ea: est diabolus. Messis verò, consummatio seculi est. Messores autem: angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in consummatione 41 seculi. ¶ mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, 42 & eos qui faciunt iniquitatem: ¶ & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.

43 Tunc iusti fulgebũt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.

44 Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuẽit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrum illum.

45 Iterum simile est regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas.

46 Inuenta autem vna pretiosa margarita, abijt, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.

47 Iterum simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. ¶ 48 quam, cùm impleta esset, educentes, & secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

49 Sic erit in cõsummatione seculi. exibunt angeli, & separabunt malos de medio iusto 50 rum, ¶ & mittent eos in caminum ignis. ibi erit fletus & stridor dentium.

51 Intellexistis hæc omnia? Dicũt ei, Etiam*.

52 Ait illis, Ideo, omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrisfamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera.

53 Et factum est: cùm consummasset Iesus parabolas istas, transijt inde.

54 Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita vt mirarentur, & dicerent, Vnde huic sapientia hæc, & virtutes?

55 Nónne hic est fabri filius? Nónne mater eius dicitur Maria, & fratres eius, Iacobus

56 & Ioseph, & Simon & Iudas: ¶ & sorores eius, nónne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista?

57 Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis, Non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua. *Mat.6.a.4. Luc.4.d.24 Iohan.4.f.44*

58 Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

CAPVT XIIII.

Caput Iohannis datur puellæ saltatrici: Iesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiat, sublatis duodecim reliquiarũ cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitatos cõfortat, Petrumq; à submersione liberat: in terra Genesar vary curantur languores tactu vestimenti ipsius.

A 1 IN illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu: ¶ & ait pueris suis, Hic est Io- *Mar.6.b.14.* 2 hannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & *Luc.9.a.7.* ideo virtutes operantur in eo.

3 Herodes enim tenuit Iohannem, & alligauit eum: & posuit in carcerem propter He- *Mar.6.c.17.* rodiadem vxorem * fratris sui. *Luc.3.d.19.*

4 Dicebat enim illi Iohannes, Non licet tibi *Philippi 1.* habere eam.

5 Et volẽs illum occidere, timuit populum: *Inf.21.c.26.* quia sicut prophetam eum habebant.

6 Die autem natalis Herodis saltauit filia Herodiadis in medio: & placuit Herodi.

7 Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcunque postulasset ab eo.

8 At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Iohannis Baptistæ.

9 Et contristatus est rex: propter iuramentum autem & eos qui pariter recumbebant, iussit dari.

10 Misitque, & decollauit Iohannem in carcere.

11 Et allatum est caput eius in disco: & datũ est puellæ, & attulit matri suæ.

12 Et accedentes discipuli eius, tulerunt cor B pus*, & sepelierunt illud: & venientes nun- **eius.* tiauerunt Iesu.

13 Quod cùm audisset Iesus, secessit inde in *Luc.9.a.10.* nauicula, in locum desertũ seorsum, & cùm *Mar.6.d.31.* audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres *Iohan.6.a.2.* de ciuitatibus.

14 Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curauit languidos eorum.

15 Vespere autem facto accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes, Desertus est locus, & hora iam præterijt: dimitte turbas, vt euntes in castella, emant sibi escas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mar.6.e.37. 16 Iesus autem dixit eis, Non habent necesse
ire: date illis vos manducare.
Luc.9.b.13. Iohan.6.b.9. 17 Respondentes ei, Non habemus hic nisi
quinque panes & duos pisces.
18 Qui ait eis, Afferte mihi illos huc.
19 Et cùm iussisset turbam discumbere su-
per fœnum, acceptis quinque panibus, &
duobus piscibus, aspiciens in cælum bene-
dixit & fregit, & dedit discipulis panes, di-
scipuli autem turbis.
C 20 Et manducauerũt omnes, & saturati sunt.
Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos
fragmentorum plenos.
21 Manducantium autẽ fuit numerus, quin-
que millia virorum, exceptis mulieribus &
paruulis.
e compulit 7. Mar.6.e.45. Iohan.6.b.17. Luc.6.b.12. 22 Et statim e iussit Iesus discipulos ascen-
dere in nauiculam, & præcedere eum trans
fretum, donec dimitteret turbas.
23 Et dimissa turba, ascendit in montem so-
lus orare. Vespere autem facto solus erat
24 ibi. ¶ nauicula autem in medio mari iacta-
batur fluctibus. erat enim contrarius ven-
tus.
25 Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos
ambulans super mare.
26 Et videntes eum super mare ambulantẽ,
turbati sunt, dicentes, Quia phantasma est.
Et præ timore clamauerunt.
27 Statimque Iesus locutus est eis, dicens, Ha-
bete fiduciam: ego sum, nolite timere.
28 Respondens autem Petrus dixit, Domine
si tu es, iube me ad te venire super aquas.
D 29 At ipse ait, Veni. Et descendens Petrus de
nauicula, ambulabat super aquam vt veni-
ret ad Iesum.
30 Videns verò ventum validum, timuit: &
cùm cœpisset mergi, clamauit dicens, Do-
mine, saluum me fac.
31 Et continuò Iesus extendens manum, ap-
prehendit eum: & ait illi, Modicæ fidei quare
dubitasti?
e ascendissent. 32 Et cùm e ascendissent in nauiculam, ces-
sauit ventus.
33 Qui autem in nauicula erant, venerunt,
& adorauerunt eum, dicentes, Verè filius
Dei es.
Mar.6.g.53. 34 Et cùm transfretassent, venerunt in Ter-
ram-Genesar.
35 Et cùm cognouissent eum viri loci illius,
miserunt in vniuersam regionem illam, &
36 obtulerunt ei omnes malè habentes: ¶ &
rogabant eum vt vel fimbriam vestimenti
eius tangerent. Et quicunque tetigerunt,
salui facti sunt.

CAPVT XV.

Pharisæorum de lauandis manibus aliisq; rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & quæ sint coinquinantia hominem: mulier Chananæa perseueranti fide ac supplicatione impetrat filiæ curatio nem: Iesus curatis iuxta mare Galilææ variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus paucis, piscículis satiat, sublatis septem sportarum reliquijs.

TVnc accesserunt ad eum ab Ierosolymis 1 A
Scribæ & Pharisæi, dicentes, ¶ Quare di- *Mar.7.a.*
2 scipuli tui transgrediuntur f traditionem *f. traditiones*
seniorum? nõ enim lauant manus suas cùm
panem manducant.
3 Ipse autem respondens ait illis, Quare &
vos transgredimini mandatum Dei propter
traditionẽ vestram? Nam Deus dixit, ¶ Ho- *Exod.20. Deut.5.*
nora patrem & matrem. &, Qui maledixe- *Exod.21. Deut.27. Prou.20.*
rit patri, vel matri, morte moriatur.
5 Vos autem dicitis, Quicunque dixerit pa- *Exod.21.*
tri vel matri, Munus quodcunq; est ex me, *Leuit.20.*
6 tibi proderit: ¶ & non honorificabit pa- *Deut.21.*
trem suum aut matrem suam: & irritum fe-
cistis mandatum Dei propter traditionem *Prou.30.*
vestram.
7 Hypocritæ, benè prophetauit de vobis Isa- *Isa.29.a.*
8 ias, dicens, ¶ Populus hic labijs me hono- *Mar.7.a.*
rat: cor autem eorum longè est à me. B
9 Sine causa autem colunt me, docentes do- *Iere.32.d.*
ctrinas, & mandata hominum. *Mar.7.a.*
10 Et conuocatis ad se turbis, dixit eis, Audi- *Mar.7.a.*
te & intelligite.
11 Non quod intrat in os, coinquinat homi-
nem: sed quod procedit ex ore, hoc coinqui-
nat hominem.
12 Tunc accedentes discipuli eius dixerunt
ei, Scis quia Pharisæi, audito verbo hoc scan-
dalizati sunt?
13 At ille respondens ait, Omnis plantatio *Iere.12.d.*
quam non plantauit pater meus cælestis, e- *Luc.6.f.*
radicabitur.
14 Sinite illos: cæci sunt, * duces cæcorum. *Mat.15.d.*
cæcus autem si cæco ducatũ præstet, ambo
in foueam cadunt.
15 Respondens autem Petrus dixit ei, Edisse- *Mat.15.*
re nobis parabolam istam.
16 At ille dixit, Adhuc & vos sine intellectu
estis?
17 Non intelligitis quia omne quod in os
intrat, in ventrẽ vadit, & in secessum emit-
titur?
18 Quæ autem procedunt de ore, de corde
19 exeunt, & ea coinquinant hominem: ¶ de *Gene.6.d.*
corde enim exeũt cogitationes malæ, homi-
cidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa te- *Exod.20.d.*
stimonia,

20 stimonia, blasphemiæ. ¶ hæc sunt quæ co-
inquinant hominẽ. Non lotis autem ma-
nibus manducare, non coinquinat hominẽ.
21 Et egressus inde Iesus secessit in partes Ty-
ri & Sidõnis.
C 22 Et ecce mulier Chananæa à finibus illis
egressa clamauit, dicens ei, Miserere mei
Domine fili Dauid: filia mea malè à dæmo-
nio vexatur.
23 Qui non respondit ei verbum. Et acceden-
tes discipuli eius, rogabant eũ dicentes, Di-
24 mitte eam: quia clamat post nos: ¶ Ipse au-
tem respondens, ait, Non sum missus nisi ad
oues quæ perierunt domus Israël.
25 At illa venit, & adorauit eum, dicens, Do-
mine, adiuua me.
26 Qui respondens, ait, Non est bonum su-
mere panem filiorum, & mittere canibus.
27 At illa dixit, Etiam Domine: nam & ca-
telli edunt de micis quæ cadunt de mensa
dominorum suorum.
28 Tunc respondens Iesus, ait illi, O mulier,
magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sa-
nata est filia eius ex illa hora.
29 Et cùm transisset inde Iesus, venit secus
Mare-Galilææ: & ascendens in montem,
sedebat ibi.
30 Et accesserunt ad eum turbæ multæ, ha-
bentes secum mutos, cæcos, claudos, debi-
les, & alios multos: & proiecerunt eos ad pe-
des eius, & curauit eos: ¶ ita vt turbæ mira-
rentur videntes mutos loquentes, claudos
ambulantes, cæcos videntes: & magnifica-
bant Deum Israël: ¶ Iesus autem conuo-
catis discipulis suis, dixit, Misereor turbæ:
quia triduo iam perseuerant mecum, & nõ
habent quod manducent: & dimittere eos
ieiunos nolo, ne deficiant in via.
33 Et dicunt ei discipuli, Vnde ergo nobis in
deserto panes tantos, vt saturemus turbam
tantam?
34 Et ait illis Iesus, Quot habetis panes? At il-
li dixerunt, Septem, & pauços piscículos.
35 Et præcepit turbæ vt discumberent super
terram.
36 Et accipiens septem panes, & pisces, & *&*
gratias agens fregit, & dedit discipulis suis, *&*
& discipuli dederunt populo.
37 Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et
quod superfuit de fragmentis tulerunt, se-
ptem sportas plenas.
38 Erant autẽ qui manducauerunt, quatuor
millia hominũ, extra paruulos & mulieres.
D 39 Et dimissa turba, ascendit in nauiculam:
& venit in fines Magedan.

CAPVT XVI.

Iesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quòd signa temporum non diiudicarent: iubet discipulos cauere à fermento Pharisæorum ac Sadducæorũ: ipsos q; interrogat quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsionem promittit claues regni cælorum: suam autem passionem prædicens, à Petro increpatur: propter quod satanã ipsum appellat, docẽs quemque propriam crucem tollere, & Deum vnicuiq; iuxta opera sua redditurum.

ET accesserunt ad eum Pharisæi & Saddu- 1 A
cæi tentantes: & rogauerunt eum vt si- *Mar.8.b.12.*
gnum de cælo ostenderet eis. *Luc.12.g.54.*
2 At ille respondens, ait illis, Facto vespere
dicitis, Serenum erit, rubicundum est enim
cælum.
3 Et mane, Hodie tempestas, rutilat enim
triste cælum. * Faciem ergo cæli dijudicare *Hypocritæ.*
nostis: signa autem temporum nõ potestis?
4 Generatio mala & adultera signum quæ- *Sup.12.c.39.*
rit: & signum non dabitur ei nisi signum Io- *Ion.2.d.2.*
næ prophetæ. Et relictis illis, abijt. *.6.*
5 Et cùm venissent discipuli eius trans fre-
tum, obliti sunt panes accipere.
6 Qui dixit illis, Intuemini & cauete à fer- *Mar.8.b.14.*
mento Pharisæorum & Sadducæorum. *Luc.12.d.1.*
7 At illi cogitabant inter se dicentes, Quia
panes non accepimus.
8 Sciens autem Iesus, dixit, Quid cogitatis B
inter vos modicæ fidei, quia panes non ha-
betis?
9 Nondum intelligitis, neque recordamini *Sup.14.c.17.*
quinque panum, in quinque millia homi- *Iohan.6.b.9.*
10 num, & quot cophinos sumpsistis? ¶ neq; se- *Sup.15.d.34.*
ptem panum, in quatuor millia hominum,
& quot sportas sumpsistis?
11 Quare non intelligitis quia non de pane
dixi vobis, Cauete à fermẽto Pharisæorum
& Sadducæorum?
12 Tunc intellexerunt quia non dixerit ca-
uendum à fermento panum, sed à doctrina
Pharisæorum & Sadducæorum.
13 Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Phi- *Mar.8.c.27.*
lippi: & interrogabat discipulos suos, di- *Luc.9.b.18.*
cens, Quem * dicunt homines esse filium *me 3.*
hominis?
14 At illi dixerunt, Alij Iohannem Baptistã, C
alij autem Eliam, alij verò Ieremiam, aut v-
num ex prophetis.
15 Dicit illis Iesus, Vos autem quem me esse
dicitis?
16 Respondens Simon Petrus dixit, Tu es *Iohan.6.g.69.*
Christus filius Dei viui.
17 Respõdens autem Iesus, dixit ei, Beatus es *Iohan.1.f.42.*
Simon Bar-Iõna: quia caro & sanguis non
reuelauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est.

18 Et ego dico tibi quia tu es Petrus: & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.

Inf.18.c.18. Ioha.20.c.23. 19 Et tibi dabo claues regni cælorũ. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum -&' in cælis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum -&' in cælis.

-9.

20 Tunc præcepit discipulis suis vt nemini dicerent quia ipse esset Iesus' Christus.

-6.

21 Exinde cœpit Iesus ostendere discipulis suis quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati à senioribus & scribis & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.

22 Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum dicens, Absit à te Domine, non erit tibi hoc.

D *Mar. 8.d.33.* 23 Qui conuersus, dixit Petro, Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum.

Sup.10.d.38. Luc.9.c.23. & 14.c.17. 17.g.33. Ioha.12.d.25. 24 Tunc Iesus dixit discipulis suis, Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, 25 & tollat crucẽ suam, & sequatur me: ¶ Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam, qui autem perdiderit animam suam propter me, inuenietеam.

26 Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

Psal.48.a.8. Psal.61.b.13. Act.17.g.31. Rom.2.a.6. Mar.9.a.1. Luc.9.c.27. 27 Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis: & tunc reddet vnicuique secundum opera eius.

28 Amen dico vobis, sunt quidam de hîc stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.

CAPVT XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam iubet discipulos silentio seruare, donec à mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, imò iam venisse, sed cognitũ non fuisse, nempe Iohannem Baptistam: puerum lunaticum curat, quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant, ostendens quantæ sint virtutis fides similis grano sinapis, ieiunium, & oratio: passionem suam prædicit: pro se quoque & Petro didrachma soluit, inuento in ore piscis statêre.

A 1 *5 assumpsit. Mar.9.a.2. Luc.9.d.28.* ET post dies sex[5] assumit' Iesus Petrum & Iacobum & Iohannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum seorsum:

2 ¶ & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.

3 Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.

4 Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum, Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube, dicens, Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui: ipsum audite.

6 Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde.

7 Et accessit Iesus, & tetigit eos: dixitque eis, Surgite, & nolite timere.

8 Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum.

9 Et descendentibus illis de monte præcepit eis Iesus, dicens, Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat.

10 Et interrogauerunt eum discipuli, dicentes, Quid ergo Scribæ dicunt quòd Eliam oporteat primùm venire?

11 At ille respondens, ait eis, Elias quidem venturus est*, & restituet omnia. ¶ dico autem vobis, quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab eis.

13 Tunc intellexerunt discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.

14 Et cùm venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus prouolutus ante eum,

15 ¶ dicens, Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: nam sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam. ¶ & obtuli eum discipulis tuis: & non potuerunt curare eum.

17 Respondens* Iesus, ait, O generatio incredula & peruersa, quousq; ero vobiscum? vsquequo patiar vos? Afferte huc illũ ad me.

18 Et increpauit illũ Iesus, & exijt ab eo daemonium, & curatus est puer ex illa hora.

19 Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secretò, & dixerunt, Quare nos non potuimus eijcere illum?

20 Dixit illis Iesus, Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granũ sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc: & transibit, & nihil impossibile erit vobis.

21 Hoc autem genus non eijcitur nisi per orationem & ieiunium.

22 Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis

xit illis Iesus, Filius hominis tradendus est 23 in manus hominum: ¶ & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.

24 Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrũ, & dixerunt ei, Magister vester non soluit didrachma?

25 Ait, Etiam. Et cùm intrasset in domum, præuênit eum Iesus, dicens, Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? à filijs suis, an ab alienis?

26 Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Iesus, Ergo liberi sunt filij.

27 Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem qui primus ascenderit tolle: & aperto ore eius, inuenies statêrem: illum sumens, da eis pro me & te.

CAPVT XVIII.

Proposito paruulo docet quisnam maior sit in regno cælorum, & quam sit à pusillorum scandalo cauendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi: & ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestate ligandi atque soluendi discipulis tradita: docet etiam quàm sit apud Deum efficax duorum petitio si consentientium, & quoties fratri in nos peccanti ignoscendum, accõmodata ad hoc parabola de rege rationem cum seruis suis ineunte.

IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, Quis, putas, maior est in regno cælorum?

2 Et aduocans Iesus paruulum, statuit eum 3 in medio eorum, ¶ & dixit, Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.

4 Quicunq; ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cælorum.

5 Et qui susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. ¶ qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

7 Væ mundo à scandalis. Necesse est enim vt veniant scandala: veruntamen væ homini illi per quem scandalum venit.

8 Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te: abscinde eum, & proijce abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.

9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te: bonum tibi est vnum oculum habẽtem, in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis quia angeli eorum in cælis semper vident faciem patris mei qui in cælis est. *Psal.33.a.8.*

11 Venit enim filius hominis saluare quod perierat. *Luc.19.b.10*

12 Quid vobis videtur? si fuerint alicui centum oues, & errauerit vna ex eis: nónne relinquit nonagintanouẽ in montibus, & vadit quærere eam quæ errauit? *Luc.19.a.4.*

13 ¶ & si contigerit vt inueniat eam: amẽ dico vobis, quia gaudet super eam magis, quàm super nonagintanouem quæ non errauerunt.

14 Sic nõ est voluntas ante patrem vestrum, qui in cælis est, vt pereat vn[9] de pusillis istis.

15 Si autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum. *Leuit.17.a.5. Leuit.19.d.17. Eccl.19.b.13. Iacob.5.d.19. Deut.19.c.15. 2.Cor.13.a.1. Hebr.10.d.28.*

16 si te audierit: lucratus eris fratrem tuum. ¶ si autem te non audierit: adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

17 Quòd si non audierit eos: dic ecclesiæ. C si autem ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus & publicanus. *Iohan.8.c.17. 2.Thes.3.d.14. 1.Cor.5.c.9. Iohan.20.d.23.*

18 Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cęlo: & quęcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cęlo.

19 Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terrã, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cęlis est.

20 Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

21 Tunc accedens Petrus ad eum, dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque septies? *Luc.17.a.4.*

22 Dixit illi Iesus, Nõ dico tibi vsque septies: sed vsque septuagies septies.

23 Ideo assimilatum est regnum cęlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis.

24 Et cùm cœpisset rationẽ ponere, oblatus est ei vnus qui debebat ei decẽ millia talẽta.

25 Cùm autẽ nõ haberet vnde redderet, iussit eum dominus eius vænundari, & vxorẽ eius & filios, & omnia quę habebat, & reddi.

D 26 Prócidens autem seruus ille, orabat eum, dicens, Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

27 Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

28 Ingressus autem seruus ille, inuênit vnum de con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

de conseruis suis qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens, Redde quod debes.

29 Et procidens conseruus eius, rogabat eũ, dicens, Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

30 Ille autem noluit: sed abijt, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.

31 Videntes autem cõserui eius quæ fiebant, contristati sunt valde: & venerunt, & narrauerunt domino suo omnia quæ facta fuerant.

Iacob.2.c.13. 32 Tunc vocauit illum dominus suus: & ait illi, Serue nequam, omne debitum dimisi

33 tibi, quoniam rogasti me: ¶ nónne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum?

34 Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitum.

Sup.6.b.12. Mar.11.c.25. 35 Sic & pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

CAPVT XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec vxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrarunt propter regnum cælorum: paruulis manus imponit: adolescens qui omnia se fernasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abit tristis: difficile ergo asserit diuitē intrare regnum cælorum, & quid illis præmij sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

A 1 ET factum est, cùm consummasset Iesus
Mar.10.a.1. sermones istos, migrauit à Galilæa, & ve-
2 nit in fines Iudææ trans Iordanem, ¶ & secutæ sunt eum turbæ multæ: & curauit eos ibi.

Mar.10.a.2. 3 Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes, Si licet homini dimittere vxorem suam, quacunque ex causa?

Gen.1.d.27. 4 Qui respondens, ait eis, Non legistis, quia
hominem. Gen.2.d.21. qui fecit ab initio, masculum & fœminam
Ephe.5.g.31. 5 fecit eos? Et dixit, ¶ Propter hoc, dimittet
1.Cor.6.d.16. homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna. ¶ itaq; iam nó sunt duo: sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

Deut.24.a.1. 7 Dicunt illi, Quid ergo Moyses mandauit dare libellum repudij, & dimittere?

8 Ait illis, Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic.

B 9 Dico autem vobis, quia quicunque dimi-
Sup.5.c.32. serit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur. Mar.10. Luc.16.

10 Dicunt ei discipuli eius, Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. 1.Cor.7.

11 Qui dixit illis, Nõ omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

12 Sunt enim eunuchi qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorũ. Qui potest capere, capiat.

13 Tunc oblati sunt ei paruuli, vt manus eis Mar.10. imponeret & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Luc.18.

14 Iesus verò ait eis, Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cælorum. Supra 18.

15 Et cùm imposuisset eis manus, abijt inde.

16 Et ecce vnus accedens, ait illi, Magister bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam? Luc.10.d.

17 Qui dixit ei, Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata. C

18 Dicit illi, Quæ? Iesus autem dixit, Non homicidium facies, Non adulterabis, Non furtum facies, Non falsum testimonium dices, ¶ Honora patrem tuum & matrem tuam. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Exod.20.d. Deut.5.d.

19

20 Dicit illi adolescens, Omnia hæc custodiui à iuuentute mea: quid adhuc mihi deest?

21 Ait illi Iesus, Si vis perfectus esse, vade, vende* quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.

22 Cùm audisset autem adolescens verbum, abijt tristis: erat enim habens multas possessiones.

23 Iesus autem dixit discipulis suis, Amen dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cælorum.

24 Et iterum dico vobis, facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.

25 Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes, Quis ergo potest saluus esse?

26 Aspiciens autem Iesus, dixit illis, Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27 Tunc respondens Petrus, dixit ei, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Mat.19.d. Luc.18.d.

28 Iesus autem dixit illis, Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione cum

ne cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suę, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.

29 Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

30 Multi autem erunt primi, nouissimi: & nouissimi primi.

CAPVT XX.

Parabolam proponit de operarijs in vineam conductis, quorum vltimis idem datur denarius cum primis: Iesus discipulis passionem ac resurrectionem suam predicit, & occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos, quòd non potestate & ostensione dominij, sed officio ministerij debeant esse maiores: egrediens vero Iericho duos cæcos illuminat.

SImile est regnum cælorum homini patrifamiliàs qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam.

2 Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineã suam.

3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios
4 stantes in foro otiosos, ¶ & dixit illis, Ite & vos in vineam*: & quod iustum fuerit, dabo vobis.

5 Illi autem abierunt. Iterum autem exijt circa sextam & nonam horam: & fecit similiter.

6 Circa vndecimam verò exijt, & inuenit alios stantes, & dicit illis, Quid hìc statis tota die otiosi?

7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit illis, Ite & vos in vineam*.

8 Cùm serò autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos.

9 Cùm venissent ergo qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.

10 Venientes autem & primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios.

11 Et accipientes murmurabant aduersus patremfamiliàs, ¶ dicentes, Hi nouissimi vna hora fecerunt: & pares illos nobis fecisti qui portauimus pondus diei & æstus.

13 At ille respondens, vni eorum dixit, Amice, non facio tibi iniuriam: nónne ex denario conuenisti mecum?

14 Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi.

15 Aut non licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequã est quia ego bonus sum?

16 Sic erunt nouissimi, primi: & primi, nouissimi. multi enim sunt vocati: pauci verò electi. Sup.19.d.30. Marc.10.e.38. Luc.13.f.31. Inf.22.b.14. Mar.10.e.32. Luc.18.f.31.

17 Et ascendens Iesus Ierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secretò, & ait illis:

18 Ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte, C

19 ¶ & tradent eum Gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum: & tertia die resurget.

20 Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs suis, adorans & petens aliquid ab eo. Mar.10.f.35.

21 Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi, Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo.

22 Respondens autem Iesus, dixit, Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei, Possumus.

23 Ait illis, Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam & sinistram, non est meum dare vobis: sed quibus paratum est à patre meo. *vel

24 Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus. Mar.10.f.41.

25 Iesus autem vocauit eos ad se: & ait, Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos. D Luc.22.c.25.

26 Non ita erit inter vos. sed quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: ¶ & qui voluerit inter vos primus esse, Phil.2.a.7.
28 erit vester seruus. ¶ sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.

29 Et egredientibus illis ab Iericho secuta Mar.10.g.46.
30 est eum turba multa: ¶ & ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Iesus transiret: & clamauerunt dicentes, Domine, miserere nostri, fili Dauid. Luc.18.f.35.

31 Turba autem increpabat eos vt tacerent. At illi magis clamabant dicentes, Domine, miserere nostri, fili Dauid.

32 Et stetit Iesus, & vocauit eos, & ait, Quid vultis vt faciam vobis?

33 Dicunt illi, Domine, vt aperiantur oculi nostri.

34 Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.

CAPVT XXI.

Iesus super asinam Ierusalem cum triumpho ingressus, negociatores de templo eijcit, & Pharisæis de triumpho indignantibus respondet: discipulis autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

de ficulnea Christi verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem de sua potestate retundit quæstione de Iohannis baptismo: & exparabolis de homine duos filios habente, & de patrefamilias, cuius vinitores post alios seruos, etiam filium vineæ hæredem occiderunt. prædicit regnum Dei à Iudæis ad Gentes transferendum.

A 1 ET cùm appropinquassent Ierosolymis, & venissent Beth-phage ad Montem-olimarc.11.a.1. Luc.19.d.29. 2 ueti, tunc Iesus misit duos discipulos, ¶ dicēs eis, Ite in castellum quod contra vos est, & statim inuenietis asinam alligatā & pullum 3 cum ea: soluite & adducite mihi: ¶ & si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos.

4 Hoc autem factum est vt adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem:

Isa.62.d.11. Zach.9.b.9. Ioh.12.b.15. 5 Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, & sedens super asinam & pullum filium subiugalis.

6 Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Iesus.

7 Et adduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum désuper sedere fecerunt.

8 Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via: alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via, ¶ turbæ au-

9 tem quæ præcedebant & quæ sequebantur, clamabant, dicentes, Hosan-na filio Dauid:

Psal.117.d.26. Marc.11.b.9. Luc.19.f.38. benedictus qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis.

10 Et cùm intrasset Ierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens, Quis est hic?

11 Populi autem dicebant, Hic est Iesus propheta, à Nazareth Galilææ.

Marc.11.b.11. Ioh.2.c.14. Deu.14.d.25. Luc.19.g.45. B 12 Et intrauit Iesus in templum Dei, & eijciebat omnes vendentes & ementes in tem-

13 plo, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit: ¶ & dicit eis, Scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam

Isa.56.a.7. Iere.7.b.11. speluncam latronum.

B 14 Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo: & sanauit eos.

Marc.11.c.18. Luc.19.g.47. 15 Videntes autem principes sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hosanna fi-

16 lio Dauid: indignati sunt, ¶ & dixerunt ei, Audis quid isti dicunt? Iesus autem dixit

Psal.8.a.3. eis, Vtique. nunquam legistis, Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?

17 Et relictis illis, abijt foras extra Ciuitatem in Bethaniam: ibique mansit.

18 Manè autem reuertens in Ciuitatem, esurijt. Mar.

19 Et videns fici arborem vnam secus viam, venit ad eam: & nihil inuenit in ea nisi folia tantum, & ait illi, Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.

20 Et videntes discipuli, mirati sunt dicentes, Quomodo continuò aruit? Mat.

21 Respondens autem Iesus, ait eis, Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle & iacta te in mare: fiet.

22 Et omnia quęcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. Mat.

23 Et cùm venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum & seniores populi, dicentes, In qua potesta- Luc.20.a. te hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem? Mar.11.d.

24 Respondens Iesus, dixit eis, Interrogabo & vos & ego vnum sermonem: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio. Luc.20.

25 Baptismus Iohannis vnde erat: è cælo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes:

26 Si dixerimus è cælo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus ex hominibus: timemus turbam, omnes enim habent Iohannem sicut prophetam.

27 Et respondentes Iesu, dixerunt, Nescimus. Ait illis & ipse, Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

28 Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios: & accedens ad primum, dixit, Fili, vade hodie operare in vinea mea.

29 Ille autem respondens, ait, Nolo. Postea autem pœnitentia motus, abijt.

30 Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait, Eo domine. Et

31 non iuit: ¶ quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei, Primus. Dicit illis Iesus, Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Iohānes in via iustitiæ, & non credidistis ei. publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes nec pœnitentiam habuistis postea, vt credereris ei.

33 Aliam parabolam audite: Homo erat patersamilias qui plantauit vineam, & sepem circundedit

circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ędificauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregrè profectus est.

34 Cùm autem tępus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperent fructus eius.

35 Et agricolæ apprehēsis seruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidauerunt.

36 Iterum misit alios seruos plures prioribus: & fecerunt illis similiter.

37 Nouissimè autem misit ad eos filium suū, dicens, Verebuntur filium meum.

38 Agricolæ autem videntes filium, dixerūt intra se, Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hęreditatem eius.

39 Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.

40 Cùm ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41 Aiunt illi, Malos malè perdet: & vineam suam locabit alijs agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.

42 Dicit illis Iesus, Nunquam legistis in scripturis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic est factus in caput anguli? A Domino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris?

43 Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.

44 Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum.

45 Et cùm audissent principes sacerdotum & Pharisæi parabolas eius: cognouerunt quòd de ipsis diceret.

46 Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

CAPVT XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absque veste nuptiali in tenebras ejicitur exteriores: tentatur Iesus à Pharisæis super censendo Cæsari, & à Sadducæis super resurrectione, quorum redarguit insciitiam, mortuorum euincens resurrectionem: rursumq; à legisdoctore tentatur super magna legis mandato: vicissim quoq; interrogat Pharisæos, cuius filius sit Christus.

1 ET respondens Iesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens:

2 Simile factum est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

3 Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias: & nolebant venire.

4 Iterum misit alios seruos, dicens, Dicite inuitatis, Ecce prandium meum paraui. tauri mei & altilia occisa, & omnia parata: venite ad nuptias.

5 Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam: alius verò ad negotiationē

6 suam: ¶ reliqui verò tenuerunt seruos eius,

7 & contumelijs affectos, occiderunt. ¶ rex autē cùm audisset, iratus est: & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit.

8 Tunc ait seruis suis, Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed qui inuitati erant, non fuerunt

9 digni. ¶ ite ergo ad exitus viarum: & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentiū.

11 Intrauit autem Rex vt videret discumbentes: & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

12 Et ait illi, Amice, quomodo huc intrasti B non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

13 Tunc dixit rex ministris, Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras Sup.8.b.12. & 13.f.42. Inf.25.d.30. exteriores: ibi erit fletus & stridor dētium.

14 Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

15 Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inie- Marc.12.b.13. Luc.20.c.20. runt vt caperent eum in sermone.

16 Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes, Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo. non enim respicis

17 personam hominum: ¶ dic ergo nobis, quid tibi videtur, licet censum dare Cæsari, an non?

18 Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait,

19 Quid me tentatis hypocritæ? ¶ ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium.

20 Et ait illis Iesus, Cuius est imago hæc, & superscriptio?

21 Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis, Reddite C ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Rom.13.b.7. Dei, Deo.

22 Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.

23 In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & in-

24 terrogauerunt eum, ¶ dicentes, Magister, Marc.12.b.19. Moyses dixit, Si quis mortuus fuerit non ha- Luc.20.d.28. Act.23.b.6. bens filium, vt ducat frater eius vxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Deu.25.a.5.

25 Erant autem apud nos septem fratres: &

Universidad de Deusto
Biblioteca

primus vxore ducta defunctus est: & non habens semen, reliquit vxorem suam fratri suo.
26 Similiter secundus & tertius vsque ad septimum.
27 Nouissimè autem omnium & mulier defuncta est.
28 In resurrectione ergo cuius erit de septē, vxor? omnes enim habuerunt eam.
29 Respondens autem Iesus, ait illis, Erratis, nescientes scripturas, neq; virtutem Dei.
30 In resurrectione enim neq; nubent, neq; nubentur: sed sunt sicut angeli Dei in cælo.
31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à Deo dicente vobis.
Exod.3.b.6. 32 Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viuentium.
33 Et audientes turbę, mirabantur in doctrina eius.
D 34 Pharisæi autem audiētes quòd silentium
Mar.12. d.28. imposuisset Sadducæis, conuenerunt in v-
35 num: ¶ & interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum:
36 Magister, quod est mandatum magnum in lege?
Deut.6.a.5. 37 Ait illi Iesus, Diliges Dominum Deum
Luc.10. c.27. tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.
38 Hoc est maximū & primum mandatum.
Leuit.19.d.18. 39 Secundum autem simile est huic, Diliges
Marc.12. c.31. proximum tuum sicut teipsum.
40 In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & prophetæ.
41 Congregatis autem Pharisæis, interroga-
42 uit eos Iesus, ¶ dicens, Quid vobis videtur
Marc.12.d.35. de Christo? cuius filius est? Dicūt ei, Dauid.
Luc.20.g.41. 43 Ait illis, Quomodo ergo Dauid in Spiritu vocat eum Dominum, dicens:
Psal.109.a.1. 44 Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
45 Si ergo Dauid vocat eum Dominū: quo-
46 modo filius eius est? ¶ & nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

CAPVT XXIII.

Scribis & Pharisęis super cathedram Moysi sedentibus præcipit Iesus obedire, ipsorum autem opera non imitari, retegens ipsorum hypocrisim & ambitionem, discipulos verò contrariam docens humilitatem: deinde multiplex Væ illis ob hypocrisim ac reliquas suas iniquitates interminatur, prædicens eos patrum suorum mensuram in tullorum persecutionibus impleturos, ac Ierusalem deserendam.

TVnc Iesus locutus est ad turbas, & ad dis-
cipulos suos, ¶ dicens, Super cathedram
Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi.
3 Omnia ergo quæcunque dixerint vobis,
seruate & facite: secundū opera verò eorum
nolite facere, dicunt enim, & non faciunt.
4 Alligant enim onera grauia, & importabi-
lia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea mouere.
5 Omnia verò opera sua faciunt, vt videan-
tur ab hominibus. dilatant enim phylacte-
ria sua, & magnificant fimbrias.
6 Amant autem primos recubitus in cœnis,
7 & primas cathedras in synagógis, ¶ & salu-
tationes in foro, & vocari ab hominibus,
Rabbi.
8 Vos autem nolite vocari Rabbi. vnus est
enim magister vester, omnes autem vos fra-
tres estis.
9 Et patrem nolite vocare vobis super ter-
rā: vnus est enim pater vester qui in cœlis est.
10 Nec vocemini magistri: quia magister
vester, vnus est, Christus.
11 Qui maior est vestrū, erit minister vester.
12 Qui autem se exaltauerit, humiliabitur:
& qui se humiliauerit, exaltabitur.
13 Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypo-
critæ: quia clauditis regnum cælorum ante
homines. vos enim non intratis: nec intro-
euntes finitis intrare.
14 -Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ:
quia comeditis domos viduarū, orationes
longas orantes. propter hoc amplius
pietis iudicium'.
15 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ:
quia circuitis mare & aridam, vt faciatis v-
num proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.
16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quicun-
que iurauerit per templum, nihil est: qui au-
tem iurauerit in auro templi, debet.
17 Stulti & cæci, quid enim maius est, aurū
an templum quod sanctificat aurum?
18 Et quicunq; iurauerit in altari, nihil est:
quicunq; autem iurauerit in dono quod est
super illud, debet.
19 Cæci, quid enim maius est, donum an al-
tare quod sanctificat donum?
20 Qui ergo iurat in altari, iurat in eo & in
21 omnibus quæ super illud sunt: ¶ & quicun-
que iurauerit in templo, iurat in illo & in
22 eo qui habitat in ipso: ¶ & qui iurat in cælo,
iurat in throno Dei & in eo qui sedet super
eum.
23 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ,

quia decimatis mentam & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam', & fidem. hæc oportuit facere, & illa non omittere.
24 Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.
c.25 25 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ:
quia mandatis quod déforis est calicis &
paropsidis: intus autem ⁄ pleni estis³ rapina
& immunditia.
26 Pharisæe cæce, munda prius quod intus
est, calicis & paropsidis, vt fiat id quod déforis est, mundum.
27 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ:
quia similis estis sepulchris dealbatis, quæ
áforis parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni
ꝑ spurcitia. ¶ sic & vos áforis quidem paretis
hominibus iusti: intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.
D 29 29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ:
quæ ædificatis sepulchra prophetarum, &
30 ornatis monumenta iustorum, ¶ & dicitis,
Si fuissemus in diebus patrum nostrorum,
non essemus socij eorum in sanguine pro-
ꝑ phetarum. ¶ itaq; testimonio estis vobis-
metipsis quia filij estis eorum qui prophe-
tas occiderunt.
32 Et vos implete mensuram patrum ve-
strorum.
33 Serpentes genimina viperarum, quomo-
do fugietis à iudicio gehennæ?
34 Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas &
sapientes & scribas, & ex illis occidetis &
crucifigetis, & ex eis flagellabitis in syna-
gogis vestris, & persequemini de ciuitate
35 in ciuitatem: ¶ vt veniat super vos omnis
sanguis iustus qui effusus est super terram, à
sanguine Abel iusti vsque ad sanguinē Za-
charię filij Barachiæ, quem occidistis inter
templum & altare.
36 Amen dico vobis, venient hæc omnia su-
per generationem istam.
37 Ierusalem Ierusalem, quæ occidis prophe
tas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quo-
ties volui congregare filios tuos quemad-
modum gallina congregat pullos suos sub
38 alas, & noluisti?
39 Ecce relinquetur vobis domus vestra de-
serta.
Dico enim vobis, non me videbitis
amodo donec dicatis, Benedictus
qui venit in nomine Domini.

CAPVT XXIIII.

Prædicit templi euersionem, monetq; vt caueant à venturis seductoribus, futura prænuntians bella ac persecutiones: surgēt pseudochristi & pseudoprophetæ: de aduentu filij hominis, præcedentibus signis in sole, luna & stellis: omnibus ignotum dicit Christus diem iudicij, & de fideli ac malo seruo, propter quæ docet semper esse vigilandum.

ET egressus Iesus de templo, ibat. Et acces-
serunt discipuli eius vt ostenderent ei ędi
ficationes templi. *Mar.13.d.1. Luc.21.b.5.*
2 Ipse autem respondens dixit illis, Videtis
hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur.
3 Sedente autem eo super Montem-oliueti, *Luc.19.g.44.*
accesserunt ad eum discipuli secretò, dicentes, Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum aduentus tui, & consummationis seculi?
4 Et respondens Iesus, dixit eis, Videte ne- *Ephe.5.b.6. Colo.2.d.18.*
5 quis vos seducat: ¶ multi enim venient in
nomine meo, dicentes, Ego sum Christus:
& multos seducent.
6 Audituri enim estis prælia & opiniones
prœliorum. Videte ne turbemini. oportet e-
7 nim hæc fieri: sed nondum est finis. ¶ con-
surget enim gens in gentem, & regnum in
regnum: & erunt pestilentiæ, & fames, &
8 terræmotus per loca, ¶ hæc autem omnia,
initia sunt dolorum.
9 Tunc tradent vos in tribulationem, & oc- *Ioh.15.c.20. & 16.a.2.*
cident vos: & eritis odio omnibus gentibus *Supr. 10.c.17.*
propter nomen meum. *Luc.21.c.12.*
10 Et tunc scandalizabuntur multi: & inui- B
cem tradent: & odio habebunt inuicem.
11 Et multi pseudoprophetæ surgent: & se-
ducent multos.
12 Et quoniam abundabit iniquitas: refrige-
13 scet charitas multorum. ¶ qui autem per-
seuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit.
14 Et prædicabitur hoc Euangelium regni
in vniuerso orbe, in testimonium omnibus
gentibus. & tunc veniet consummatio.
15 Cùm ergo videritis abominationem de- *Marc.13.b.14. Luc.21.d.20.*
solationis, quæ dicta est à Daniele propheta, *Dan.9.g.27.*
stantem in loco sancto (qui legit intelligat)
16 ¶ tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad mōtes:
17 ¶ & qui in tecto, non descendat tollere ali-
18 quid de domo sua: ¶ & qui in agro, non re-
uertatur tollere tunicam suam.
19 Væ autem prægnantibus & nutrientibus
in illis diebus.
20 Orate autem, vt non fiat fuga vestra in *Act.1.b.12.*
21 hyeme vel sabbatho. ¶ erit enim tunc tribu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

latio magna qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neque fiet.
22 Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi.
Mar.13.c.21. Luc.17.d.23. 23 Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hîc est Christus, aut illic: nolite credere.
24 Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.
25 Ecce prædixi vobis. ¶ Si ergo dixerint vo-
26 bis, Ecce in deserto est: nolite exire. ecce in penetralibus: nolite credere.
C 27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret vsque in Occidentem: ita erit & aduentus filij hominis.
Luc.17.g.37. Mar.13.c.24. 28 Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.
Luc.21.c.25. Ezech.32.b.7. Isa.13.b.10. Ioel 2.g.31.& 3.c.15. 29 Statim autem post tribulationē dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, &
30 virtutes cælorum commouebuntur: ¶ & tunc parebit signum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filium hominis venientem in nubibus cęli cum virtute multa & maiestate.
Apoca.1.b.7. 1.Cor.15.g.51. 31 Et mittet angelos suos cum tuba, & voce magna: & cōgregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cælorum vsq; ad terminos eorum.
32 Ab arbore autem fici discite parabolam: cùm iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est æstas. ¶ ita & vos,
33 cùm videritis hæc omnia, scitote quia propè est in ianuis.
34 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant.
Marc.13.d.31. 35 Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.
36 De die autem illa & hora nemo scit, neq; angeli cælorum, nisi solus pater.
D 37 Sicut autem in diebus Noë: ita erit & ad-
Luc.17.f.26. Gen.7.b.5. 1.Petr.3.d.20. 38 uentus filij hominis. ¶ sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsq; ad eum diem quo intrauit Noë in arcam:
39 ¶ & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduentus filij hominis.
Luc.17.g.36. *duo in lecto: vnus assumetur, & vnus relinquetur. 40 Tunc duo erunt in agro: vnus assumetur,
41 & vnus relinquetur. ¶ duę molentes in mola: vna assumetur, & vna relinquetur*.
42 Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.
43 Illud autem scitote, quoniam si sciret pa- Luc.12.d.39.
terfamilias qua hora fur venturus est, vigi- Mat.24.d.43.
laret vtique, & non sineret perfodi domum Luc.12.d.39.
suam.
44 Ideò & vos estote parati: quia qua nescitis hora filius hominis venturus est. Luc.12.d.40.
45 Quis, putas, est fidelis seruus & prudens, Luc.12.d.42.
quem constituit Dominus suus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore?
46 Beatus ille seruus, quem cùm venerit do- Apoc.16.d.15.
minus eius, inuenerit sic facientem. ¶ amē dico vobis, quoniam super omnia bona sua
47 constituet eum.
48 Si autem dixerit malus seruus ille in cor-
de suo, Moram facit dominus meus venire:
49 ¶ & cœperit percutere cōseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis: ¶ veniet
50 dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, ¶ & diuidet eum, par- Supr.c.7.
51 temque eius ponet cum hypocritis. illic e- Luc.12.d.46.
rit fletus & stridor dentium.

CAPVT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, & talentis distributis seruis: quorum dominus peregrè veniens singulos præmiat aut punit iuxta ipsorum merita: extremum iudicium ponit ob oculos, & causa præmiationis bonorum, ac punitionis malorum.

TVnc simile erit regnum cælorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso & sponsæ.
2 Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quin-
3 que prudentes. ¶ sed quinq; fatuæ acceptis lampadibus, no sumpserunt oleum secum.
4 ¶ prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.
5 Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt.
6 Media autem nocte clamor factus est, Ecce sponsus venit, exite obuiam ei.
7 Tunc surrexerunt omnes virgines illæ & ornauerunt lampades suas.
8 Fatuæ autem sapientibus dixerunt, Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.
9 Responderunt prudentes, dicentes, Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes: & emite vobis.
10 Dum autem irent emere, vēnit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua.
11 Nouissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, Domine, aperi nobis.
12 At ille respondens ait, Amen dico vobis, nescio vos.

Vigilate

Mat.24.d.43. 13 Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.
Luc.19.d.12. 14 Sicut enim homo peregrè proficiscēs, vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua.
B Luc.19.d.13. 15 Et vni dedit quinq; talenta, alij autē duo, alij verò vnum, vnicuique secundum propriam virtutem: & profectus est statim.
16 Abijt autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque.
17 Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.
18 Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.
19 Post multum verò temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis.
20 Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens, Domine, quinq; talenta tradidisti mihi: ecce alia quinque superlucratus sum.
21 Ait illi dominus eius, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui.
22 Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait, Domine duo talenta tradidisti mihi: ecce alia duo lucratus sum.
C 23 Ait illi dominus eius, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui.
24 Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait, Domine, scio quia homo dures es, metis vbi non seminasti, & congregas, vbi non sparsisti: ¶ & timens abij, & abscondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum est.
25 Respondens autem Dominus eius, dixit ei, Serue male, & piger, sciebas quia meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi:
26 ¶ oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, & veniens ego recepissem vtique quod meum est cum vsura.
27 Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. ¶ omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui nō habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.
28 Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores. Illic erit fletus & stridor dentium.
29 Cùm autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc
30 sedebit super sedem maiestatis suæ: ¶ & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis:
31 ¶ & statuet oues quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris.
32 Tunc dicet rex his qui à dextris eius erūt, Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. ¶ esuriui enim: & dedistis mihi manducare. sitiui: & dedistis mihi bibere. hospes
Isa.58.b.7. 33 eram: & collegistis me. ¶ nudus: & operuistis me. infirmus: & visitastis me. in carcere
Ezech.18.b.7. Eccl.7.d.39. 34 eram: & venistis ad me.
35 Tunc respondebunt ei iusti, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, & pauimus: sitientem, & dedimus tibi potum?
36 ¶ quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & cooperuimus
37 te? ¶ aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere: & venimus ad te?
38 Et respondens rex, dicet illis, Amen dico vobis, quandiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.
Psal.6.b.9. Supr.7.c.23. Luc.13.f.27. 39 Tunc dicet & his qui à sinistris erunt, Discedite à me maledicti in ignem æternum,
40 qui paratus est diabolo & angelis eius. ¶ esuriui enim: & non dedistis mihi manducare.
41 sitiui: & non dedistis mihi potum. ¶ hospes eram: & non collegistis me. nudus: & non operuistis me. infirmus, & in carcere: & non visitastis me.
42 Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere: & non ministrauimus tibi?
43 Tunc respondebit illis, dicens, Amen dico vobis, quandiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis.
Iohan.5.c.29. Dan.12.d.2. 44 Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.

CAPVT XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu, qui vnguento pretioso à muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur à Iuda, de cuius proditione discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinamq; Petri negationem: & post trinam orationem capitur à Iudæis, quorum vni Petrus abscidit auriculam: discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortuiq; reus iudicatus, conspuitur, ac cæditur, & ter à Petro negatur.

ET factum est: cùm consummasset Iesus
1 A sermones hos omnes, dixit discipulis suis:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Marc. 14.a.1. Luc. 22.a.1. 2 Scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.
3 Tunc congregati sunt principes sacerdotum & seniores populi in atrium principis
4 sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: ¶ & consilium fecerunt vt Iesum dolo tenerẽt, & occiderent.
5 Dicebant autem, Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo.
Iohan. 11.a.2. & 12.a.3. Marc. 14.a.3. 6 Cùm autem Iesus esset in Bethania in domo Simónis Leprosi, ¶ accessit ad eum mu-
7 lier habens alabastrum vnguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis.
8 Videntes autem discipuli, indignati sunt,
9 dicentes, Vt quid perditio hæc? ¶ potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus.
10 Sciens autem Iesus, ait illis, Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum ope-
Deu. 15.b.11. 11 rata est in me. ¶ nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper ≠habebitis.
12 Mittens enim hæc vnguẽtum hoc in corpus meum: ad sepeliendum me, fecit.
13 Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicẽtur & quod hæc fecit in memoriam eius,
B 14 Tunc abijt vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariótes, ad principes sacer-
Marc. 14.b.10. Luc. 22.a.3. 15 dotum: ¶ & ait illis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.
16 Et exinde quærebat opportunitatem vt eum traderet.
Marc. 14.b.12. Luc. 22.a.7. 17 Prima autem die' Azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?
18 At Iesus dixit, Ite in ciuitatem ad quendam: & dicite ei, Magister dicit, Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.
19 Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus: & parauerunt Pascha.
Mat. 14.b.17. Luc. 22.b.14. Iohan. 13.c.21. 20 Vespere autem facto, discumbebat cum
21 duodecim discipulis suis.
Et edentibus illis, dixit, Amen dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus est.
22 Et contristati valde, cœperunt singuli dicere, Nunquid ego sum Domine?
23 At ipse respondens, ait, Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.
C 24 Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo: væ autem homini illi, per
Psal. 40.b.10. ≠traditur 2. quem filius hominis ≠tradetur' bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.
25 Respondens autẽ Iudas qui tradidit eum, dixit, Nunquid ego sum rabbi? Ait illi, Tu dixisti.
26 Cœnantibus autem eis, accepit Iesus pa- 1.Cor.11.
nem, & benedixit, ac fregit: deditque discipulis suis, & ait, Accipite, & comedite: hoc est corpus meum.
27 Et accipiens calicem gratias egit: & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes.
28 Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.
29 Dico autem vobis, non bibam âmodo de hoc genimine vitis vsque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei.
30 Et hymno dicto, exierunt in Montem-oliueti.
31 Tunc dicit illis Iesus, Omnes vos scanda- Matt.
lum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum Zach.
est enim, Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis.
32 Postquàm autem resurrexero, præcedam Matt.
vos in Galilæam.
33 Respondens autem Petrus, ait illi, Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nun-
quam scandalizabor.
34 Ait illi Iesus, Amen dico tibi, quia in hac nocte antequàm gallus cantet, ter me negabis.
35 Ait illi Petrus, Etiã si oportuerit me mori Matt.
tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.
36 Tunc venit Iesus cum illis in villam quæ dicitur Geth-semani: & dixit discipulis suis, Sedete hic donec vadam illuc, & orem.
37 Et assumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, cœpit contristari & mœstus esse.
38 Tunc ait illis, Tristis est anima mea vsque ad mortem: sustinete hic, & vigilate mecum.
39 Et progressus pusillum, prócidit in faciem suam, orans, & dicens, Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu.
40 Et venit ad discipulos suos, & inuenit eos dormentes, & dicit Petro, Sic ẽ non potuistis una hora vigilare mecum?
41 Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem prompta est, caro autem infirma.
42 Iterum secundò abijt, & orauit, dicens, Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum: fiat voluntas tua. Et ve-

43 Et venit iterum, & inuenit eos dormientes: erant enim oculi eorum grauati.
44 Et relictis illis, iterum abijt. & orauit tertiò, eundem sermonem dicens.
45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis, Dormite iam, & requiescite: ecce appropinquauit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum.
46 Surgite, eamus: ecce ″appropinquauit″ qui me ≠tradet'.
47 Adhuc eo loquente, ecce Iudas vnus de duodecim venit, & cũ eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotum & senioribus populi.
48 Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens, Quemcunq; osculatus fuero, ipse est: tenete eum.
49 Et confestim accedens ad Iesum, dixit, Aue rabbi. Et osculatus est eum.
50 Dixitque illi Iesus, Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum: & tenuerunt eum.
51 Et ecce vnus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum: & percutiẽs seruum principis sacerdotum, amputauit auriculam eius.
52 Tunc ait illi Iesus, Conuerte gladium tuum in locum suum. omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.
53 An putas quia non possum ″rogare patrẽ meum: & exhibebit mihi modo' plusquàm duodecim legiones angelorum?
54 Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri?
55 In illa hora dixit Iesus turbis, Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in templo: & non me tenuistis.
56 Hoc autem totum factum est, vt adimplerentur scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo fugerunt.
57 At illi tenentes Iesum, duxerunt ad Caiphã principem sacerdotum, vbi Scribę & seniores conuenerant.
58 Petrus autem sequebatur eum à longè, vsq; in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris: vt videret finem.
59 ″Principes' autem sacerdotum & omne consilium quærebant falsum testimonium contra Iesum, vt eum morti traderent: ¶ & non inuenerunt, cùm multi falsi testes accessissent. Nouissimè autem venerunt duo
60 falsi testes: ¶ & dixerunt, Hic dixit, Possum destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud.
61 Et surgens princeps sacerdotum, ait illis, Nihil respondes ad ea quæ isti aduersum te testificantur?
62 Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi, Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius Dei.
Supr. 16.d.27. 1.Thes.4.d.14 Rom.14.b.10. 63 Dicit illi Iesus, Tu dixisti. veruntamen dico vobis, âmodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli.
65 Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens, Blasphemauit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis
66 blasphemiam, ¶ quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt, Reus est mortis.
67 Tunc expuerunt in faciem eius: & colaphis eum ceciderunt, alij autem palmas in
Isa. 50.b.6. Mat. 14.g.65. 68 faciem eius dederunt, ¶ dicentes, Prophetiza nobis Christe: quis est qui te percussit?
Luc. 22.f.55. Iohan. 18.d.25. 69 Petrus verò sedebat foris, in atrio: & accessit ad eum vna ancilla, dicens, Et tu cum Iesu Galilæo eras.
70 At ille negauit coram omnibus, dicens, Nescio quid dicis.
71 Exeunte autem illo ianuam, vidit eum alia-ancilla' & ait his qui erant ibi, Et hic erat cum Iesu Nazareno.
72 Et iterum negauit cum iuramento, Quia non noui hominem.
73 Et post pusillum accesserunt qui stabant & dixerunt Petro, Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit.
74 Tunc cœpit detestari & iurare quia non nouisset hominem. Et continuo gallus cantauit.
75 Et recordatus est Petrus verbi Iesu quod dixerat, Prius quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amarè.

CAPVT XXVII.

Iudas relatis argenteis laqueo se suspendit: Iesu coram Pilato accusatus non respondet, vxor autem Pilati dicit ipsum iustum: præeligitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Iesum flagellatum tradit crucifigendum, qui à militibus multipliciter illusus ducitur ad crucifigendum, & felleo vino potatus inter latrones crucifigitur, diuisis ipsius vestimentis: & à variis multa iactantur in ipsum blasphemiæ: subeuntur tenebræ: & clamans Iesus Eli, accetoq; potatus, cum clamore expirat, ac signa varia fiunt: corpus Iesu à Ioseph sepultum, custoditur à militibus.

1 A MAnè autem facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, vt eum morti traderent.

Et vin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mar.15.16. Luc.22.g.61. Luc.23.a.1. Iohan 18.e.28.

2 Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

3 Tunc videns Iudas qui eum tradidit quòd damnatus esset: pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum

4 & senioribus, ¶ dicens, Peccaui, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris.

Act.1.c.18.

5 Et proiectis argenteis in templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit.

6 Principes autem sacerdotum acceptis argenteis, dixerunt, Non licet eos mittere in corbanam: quia pretium sanguinis est.

7 Consilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum.

Act.1.c.19.

8 Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, hoc est, ager sanguinis, vsque in hodiernum diem.

B 9 Tunc impletum est quod dictum est per Zach. 11. c. 12. Ieremiam prophetam, dicentem, Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati quem appretiauerunt a filijs Israël: ¶ &

10 dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

Mar.15.a.2. Luc.23.a.3. Iohan.18.f.33.

11 Iesus autem stetit ante præsidem, & interrogauit eum præses, dicens, Tu es Rex Iudæorum? Dicit illi Iesus, Tu dicis.

12 Et cùm accusaretur à principibus sacerdotum & senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit illi Pilatus, Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia?

14 Et non respondit ei ad vllum verbum: ita vt miraretur præses vehementer.

15 Per diem autem solennem consueuerat præses populo dimittere vnum vinctum

16 quem voluissent. ¶ habebat autem tũc vinctum insignem, qui dicebatur Barrabbas.

17 Cõgregatis ergo illis, dixit Pilatus, Quem vultis dimittam vobis: Barrabbam, an Iesum qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent eum.

C 19 Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum vxor eius, dicens, Nihil tibi & iusto illi: multa enim passa sum hodie per visum propter eum.

Mar.15.b.11. Luc.23.c.18. Iohan.18.g.40 Act.3.c.14.

20 Principes autem sacerdotum & seniores persuaserunt populis vt peterẽt Barabbam, Iesum verò perderent.

21 Respondens autem præses, ait illis, Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt, Barabbam.

22 Dicit illis Pilatus, Quid igitur faciam de Iesu qui dicitur Christus? Dicunt omnes, Crucifigatur.

23 Ait illis præses, Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, dicẽtes, Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, lauit manus coram populo, dicens, Innocens ego sum à sanguine iusti huius: vos videritis.

25 Et respondens vniuersus populus, dixit, Sãguis eius super nos, & super filios nostros.

26 Tunc dimisit illis Barabbam, Iesum autem flagellatũ tradidit eis vt crucifigeretur.

27 Tunc milites præsidis suscipientes Iesum in prætorium, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem: ¶ & exuentes eum, chlamydem coccineam circundederunt ei,

28 & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes, Aue rex Iudæorum.

29 ¶ & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes, Aue rex Iudæorum.

30 Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius.

31 Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamydem: & induerunt eum vestimẽtis eius, & duxerunt eum vt crucifigerent.

32 Euntes autem inuenerunt hominẽ Cyrenæum, nomine Symónem: hunc angariauerunt vt tolleret crucem eius.

33 Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est Caluariæ locus.

34 Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cùm gustasset, noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius, sortem mittentes: vt impleretur quod dictum est per prophetam dicentem, Diuiserunt sibi vestimenta mea: & super vestem meam miserunt sortem.

36 Et sedentes seruabant eum.

37 Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: HIC EST IESVS REX IVDAEORVM.

38 Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: vnus à dextris, & vnus à sinistris.

39 Prætereuntes autem blasphemabãt eum

40 mouentes capita sua, ¶ & dicentes, Vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reædificas: salua temetipsum: si filius Dei es, descende de cruce.

41 Similiter & principes Sacerdotum illudentes cum Scribis & senioribus dicebant,

42 Alios saluos fecit: seipsum non potest saluum facere: si rex Israël est, descendat nunc de cruce, & credemus ei: ¶ confidit in Deo: liberet nunc eum si vult. dixit enim, Quia filius Dei sum.

Idipsum

44 Idipsum autem & latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.

45 A sexta autem hora, tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, vsque ad horam nonam.

46 Et circa horam nonam clamauit Iesus voce magna, dicens, Eli, Eli, lamma sabacthani? hoc est, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?

47 Quidam autem illic stantes & audientes dicebant, Eliam vocat iste.

48 Et continuo currens vnus ex eis, acceptã spongiam impleuit aceto: & imposuit arundini, & dabat ei bibere.

49 Cæteri verò dicebant, Sine, videamus an veniat Elias liberans eum.

50 Iesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.

51 Et ecce velum templi scissum est in duas partes, à summo vsque deorsum. & terra mota est, & petræ scissæ sunt, ¶ & monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt.

53 Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctam ciuitatem: & apparuerunt multis.

54 Centurio autem & qui cum eo erant custodientes Iesum, viso terræmotu & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes, Verè filius Dei erat iste.

55 Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei: ¶ inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacóbi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi.

57 Cùm autem serò factum esset, vénit quidam homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. ¶ hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu.

59 Tunc Pilatus iussit reddi corpus.

60 Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda. ¶ & posuit illud in monumẽto suo nouo quod exciderat in petra. Et aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti, & abijt.

61 Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum.

62 Altera autem die, quæ est post Parascẽnen, conuenerunt principes sacerdotum, & Pharisæi ad Pilatum, ¶ dicentes, Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc viuens, Post tres dies resurgam.

64 Iube ergo custodiri sepulchrum vsque in diem tertium: ne forte veniant discipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi, Surrexit à mortuis: & erit nouissimus error peior priore.

65 Ait illis Pilatus, Habetis custodiam. ite, custodite sicut scitis.

66 Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum: signantes lapidem, cum custodibus.

CAPVT XXVIII.

Facto terræmotu, exterritisq; custodibus, angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem, qui ipsis apparens iubet (sicut & angelus iusserat) vt discipulis nuntient, quòd Dominum in Galilæa visuri sint: milites sepulchri custodes pecunia corrupti dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum, iubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

VEspere autem sabbathi quæ lucescit in prima sabbathi, vénit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum. † A Marc. 16. b. 6. Ioh. 20. c. 11.

2 Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo: & accedens, reuoluit lapidem, & sedebat super eum: ¶ erat autem aspectus eius sicut fulgur: & ℣ vestimentum' eius sicut nix. ℣ vestimenta

4 Præ timore autem eius, exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.

5 Respondens autem angelus dixit mulieribus, Nolite timere vos. scio enim quòd Iesum qui crucifixus est, quæritis.

6 non est hìc: surrexit enim, sicut dixit. venite, & ℣ videte locum vbi positus erat Dominus. ℣ 13.

7 Et citò euntes, dicite discipulis eius quia surrexit: & ecce ℣ præcedit' vos in Galilęam. ibi eum videbitis. ecce prædixi vobis. ℣ precedet.

8 Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis eius.

9 Et ecce Iesus occurrit illis dicens, Auete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.

10 Tunc ait illis Iesus, Nolite timere. ite, nuntiate fratribus meis vt eant in Galilęam, ibi me videbunt.

11 Quę cùm abijssent, ecce quidam de custodibus venerunt in ciuitatem, & nuntiauerunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant. C

12 Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus,

13 ¶ dicentes, Dicite, Quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus.

14 Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus.

15 At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatum est verbum istud apud Iudæos, vsque in hodiernum diem.

Vndecim

Universidad de Deusto
Biblioteca

16 Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem vbi constituerat illis Iesus.

D 17 Et videntes eum adorauerunt, quidam autem dubitauerunt.

Iohan.17.a.2. Heb.2.b.8. Mar.16.d.19.

18 Et accedens Iesus locutus est eis, dicens, Data est mihi omnis potestas in cælo & in

19 terra. ¶ euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, ¶ docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis, & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

MARCVS Discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus breue scripsit Euangelium. Quod cum Petrus audisset, probauit, & Ecclesiæ legendum sua authoritate edidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Ierosolymitanus Episcopus meminit huius Marci: & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Romam significans, Salutat vos Ecclesia in Babylone collecta, & Marcus filius meus. Assumpto itaque Euangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum, & primus Alexandriæ Christum annuntians constituit Ecclesiam, tanta doctrina & vitæ continentia, vt omnes fectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam Ecclesiam adhuc Iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit. Et quomodo Lucas narrat Ierosolymæ credentes omnia habuisse communia: sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Anniano.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

CAPVT I.

Iohannes in austeritate vitæ prædicat ac baptizat aqua: Christus verò Spiritu sancto: qui à Iohanne baptizatus, cum bestijs agens in deserto, post ieiunium quadraginta dierum à satana tentatur, & Iohanne tradito prædicare incipit in Galilæa: vocatisq; Simone & Andrea, Iacobo & Iohanne Zebedæi accedit Capharnaum & reliqua Galilææ loca, ibiq; prædicans curat socrum Simonis, & leprosum quem mittit ad sacerdotes, plurimosque dæmoniacos ac malè habentes cum magna omnium admiratione.

A 1 *NITIVM EVANGELII IESV* Christi filij Dei.

2 Sicut scriptum est in Isaia propheta, (Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.)

Mala.3.a.1.

Isa.40.a.3. Iohan.1.c.15. Luc.3.a.4. Matt.3.a.1.

3 Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius.

4 Fuit Iohannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.

Matt.3.a.5.

5 Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Ierosolymitæ vniuersi: & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine confitentes peccata sua.

6 Et erat Iohannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius: & locusta & mel syluestre edebat.

7 Et prædicabat dicens, Venit fortior me post me: cuius non sum dignus procumbens soluere corrigiam calceamentorum eius.

8 Ego baptizaui vos aqua: ille verò baptizabit vos Spiritu sancto.

9 Et factum est: in diebus illis, venit Iesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est à Iohanne in Iordane.

10 Et statim ascendens de aqua, vidit cælos apertos, & Spiritum *tanquam columbam descendentem & manentem in ipso.

11 Et vox facta est de cælis, Tu es filius meus dilectus, in te complacui.

12 Et statim Spiritus expulit eum in desertum.

Et erat

13 Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur à satana, eratque cum bestijs, & angeli ministrabant illi.

14 Postquam autem traditus est Iohannes, venit Iesus in Galilæam, prædicans Euan-
15 gelium regni Dei. ¶ & dicens, Quoniã impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euangelio.

16 Et præteriens secus Mare-Galilææ, vidit Simónem & Andream fratrem eius, mittentes retia in mare (erant enim piscatores)

Matt.4.c.18. Luc.5.a.2.

17 ¶ & dixit eis Iesus, Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

18 Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum.

19 Et progressus inde pusillum, vidit Iacóbum Zebedæi & Iohannem fratrem eius, &
20 ipsos componentes retia in naui: ¶ & statim vocauit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, secuti sunt eum.

21 Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbathis ingressus in synagogam, docebat eos.

22 Et stupebant super doctrina eius. erat enim docens eos quasi potestatem habens, & non sicut Scribæ.

23 Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo: & exclamauit, ¶ dicens, Quid
24 nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti *perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei.

25 Et comminatus est ei Iesus, dicens, Obmutesce, & exi de homine.

26 Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna, exijt ab eo.

27 Et mirati sunt omnes, ita vt conquirerent inter se dicentes, Quidnam est hoc? quænam doctrina hæc noua: quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei?

28 Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galilææ.

29 Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simónis & Andreæ cum Iacóbo & Iohanne.

Matt.8.b.14. Luc.4.f.42.

30 Decumbebat autem socrus Simónis febricitans: & statim dicunt ei de illa.

31 Et accedens eleuauit eam apprehensa manu eius: & continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.

32 Vespere autem facto cùm occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè habentes &
33 dæmonia habentes: ¶ & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam.

D 34 Et curauit multos qui vexabantur variis languoribus: & dæmonia multa eijciebat, & non sinebat ea loqui quoniam sciebant eum.

Luc.4.g.41.

Universidad de Deusto
Biblioteca

35 Et diluculo valde surgens, egressus abijt in desertum locum: ibique orabat.
36 Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant.
37 Et cùm inuenissent eum, dixerunt ei, Quia omnes quærunt te.
Luc. 4. g. 43. 38 Et ait illis, Eamus in proximos vicos & ciuitates, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni.
39 Et erat prædicans in synagogis eorum, & in omni Galilæa: & dæmonia eijciens.
Mat. 8. a. 2. Luc. 5. c. 12. 40 Et venit ad eum leprosus deprecãs eum: & genu flexo dicit ei, Si vis, potes me mundare.
41 Iesus autem misertus eius, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi, Volo, Mundare.
42 Et cùm dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.
43 Et comminatus est ei, statimque eiecit
44 illum: ¶ & dicit ei, Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emũdatione tua quæ præcepit Moyses, in testimonium illis.
Leuit. 14. a. 3. 45 At ille egressus cœpit prædicare & diffamare sermonem: ita vt iam non posset manifestè introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis esset, & conueniebant ad eum vndique.

CAPVT II.

Murmurantibus Scribis quòd paralytico per tectum in grabato demisso, diceret remitti peccata, iubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Leuin quem adsequendum vocauerat discumbens cũ pluribus publicanis, rationẽ dicit, murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conuersetur, & cur ipsius discipuli non ieiunent, quos etiam spicas sabbatho vellentes excusat.

A 1 ET iterum intrauit Capharnaum post dies*, & auditum est quòd in domo esset,
Matt. 9. a. 1. Luc. 5. d. 18. 2 ¶ & *conuenerunt multi, ita vt non ᵛ caperet' neque ad ianuam, & loquebatur eis verbum.
*octo *confestim 1. ᵛ caperent 6. 3 Et venerunt ad eum ferentes paralyticũ, qui à quatuor portabatur.
4 Et cùm non possent offerre eum illi præ turba, nudauerunt tectum vbi erat: & patefacientes submiserunt grabatum in quo paralyticus iacebat.
5 Cùm autem vidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico, Fili, dimittuntur tibi peccata tua.
6 Erant autem illic quidam de Scribis sedentes & cogitantes in cordibus suis:
7 Quid hic sic loquitur? blasphemat. Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Luc. 5. d. 21.
8 Quo statim cognito Iesus spiritu suo quia sic cogitarent intra se, dicit illis, Quid ista cogitatis in cordibus vestris? Luc. 6. a. 8. Ioan. 2. d. 25.
9 Quid est facilius, dicere paralytico, Dimittuntur tibi peccata: an dicere, Surge, tolle grabatum tuum & ambula?
10 Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait
11 paralytico) ¶ tibi dico, Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.
12 Et statim surrexit ille: & sublato grabato abijt coram omnibus, ita vt mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes, Quia nunquam sic vidimus.
13 Et egressus est rursus ad mare: omnisque turba veniebat ad eum, & docebat eos.
14 Et cùm præteriret, vidit *Leui* Alphæi Mat. 9. a. sedentem ad telonium: & ait illi, Sequere Luc. 5. d. me. Et surgens secutus est eum.
15 Et factum est: cùm accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu & discipulis eius: erant enim multi qui & sequebantur eum.
16 Et Scribæ & Pharisæi videntes quia manducaret cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius, Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit magister vester'?
17 Hoc audito Iesus ait illis, Non necesse habent sani, medico: sed qui malè habent. non enim veni vocare iustos, sed peccatores.
18 Et erant discipuli Iohannis & Pharisæi ieiunantes: & veniunt, & dicunt illi, Quare discipuli Iohannis & Pharisæorũ ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant?
19 Et ait illis Iesus, Nunquid possunt filij nuptiarum quandiu sponsus cum illis est, ieiunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt ieiunare.
20 Venient autem dies cùm auferetur abeis sponsus: & tunc ieiunabunt in illis diebus.
21 Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplemen tum nouum à veteri, & maior scissura fit.
22 Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin dirumpit vinum vtres, & vinum effundetur, & vtres peribunt; sed vinum nouum in vtres nouos mitti debet.
23 Et factum est iterum cùm sabbathis ambularet per sata, & discipuli eius cœperunt progredi & vellere spicas.
24 Pharisæi autem dicebant ei, Ecce quid fa ciunt* sabbathis quod non licet?
25 Et ait illis, Nunquam legistis quid fecerit Dauid,

Dauid, quando necessitatem habuit & esurijt ipse & qui cum eo erant? ¶ quomodo
26 introiuit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducauit quos non licebat manducare nisi sacerdotibus, & dedit eis *qui cum eo erant.
27 Et dicebat eis, Sabbathum propter hominem factum est: & non homo propter sabbathum.
28 Itaque Dominus est filius hominis etiam sabbathi.

CAPVT III.

Postquam manum aridam curauerat, Pharisæorum cedens machinationi secedit, turbis vndique ad ipsum confluentibus, quarum infirmos curat: duodecim apostolos (qui hic recensentur) mittit ad prædicandum, datis ipsis potestate super infirmitates ac dæmonia: Scribas blasphemantes ipsum in Beel-zebub eijcere dæmonia conuincit falsitatu. dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & quæ sint mater & fratres eius.

A 1 ET introiuit iterum in synagogam: & erat ibi homo habens manum aridam.
2 Et obseruabant eum si sabbathis curaret: vt accusarent illum.
3 Et ait homini habenti manum aridam, Surge in medium.
4 Et dicit eis, Licet sabbathis benefacere, an malè? animam saluam facere, an perdere? At illi tacebant.
5 Et circunspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est manus illi.
6 Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant aduersus eum quomodo eum perderent.
7 Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba à Galilæa & Iudæa secuta est eum, ¶ & ab Ierosolymis & ab Idumæa & trans Iordanem, & qui circa Tyrum, & Sidónẽ, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.
9 Et dixit discipulis suis vt nauicula sibi deseruiret propter turbam, ne comprimerent
10 eum. ¶ multos enim sanabat, ita vt irruerẽt in eum vt illum tangerent quotquot habebant plagas.
11 Et spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes: Tu es filius Dei. Et vehementer commi-
12 nabatur eis ne manifestarent illum.
13 Et ascendens in montem vocauit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum.
14 Et fecit vt essent duodecim cum illo: & vt mitteret eos prædicare. Luc. 6. b 13. & 9. a. 1.
15 Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & eijciendi dæmonia. Infr. 6. a. 7.
16 Et imposuit Simóni nomen Petrus. ¶ &
17 Iacóbum Zebedæi & Iohannem fratrem Iacóbi: & imposuit eis nomina Boanerges,
18 quod est, filij tonitrui. ¶ & Andream & Philippum, & Bartholomæum & Matthæum, & Thomam & Iacóbum Alphæi, & Thaddæum & Simónem Cananæum, ¶ & Iudam Iscariôtem, qui & tradidit illum.
20 Et veniunt ad domum: & conuenit iterum turba, ita vt non possent neque panem manducare.
21 Et cùm audissent sui, exierunt tenere eũ. dicebant enim, Quoniam in furorem versus est.
22 Et Scribæ qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant, Quoniam Beel-zebub habet: & quia in principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Matt. 9. d. 34. & 12. b. 24. Luc. 11. b. 15.
23 Et conuocatis eis, in parabolis dicebat illis, Quomodo potest Satanas Satanam eijcere?
24 Et si regnum in se diuidatur, non potest regnum illud stare.
25 Et si domus super semetipsam dispertiatur: non potest domus illa stare.
26 Et si Satanas cõsurrexerit in semetipsum, dispertitus est, & non poterit stare, sed finem habet.
27 Nemo potest vasa fortis ingressus in domum *diripere, nisi prius fortem alliget, & tunc domum eius diripiet. * eius 1. Matt. 12 c. 31. Luc 12. b. 10.
28 Amen dico vobis quoniam omnia dimittentur filijs hominum peccata, & blasphe- 1. Ioh. 5. d. 16.
29 miæ quibus blasphemauerint. ¶ qui autem blasphemauerit Spiritum sanctum, non ha bet' remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti. ᵛ habebit
30 Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.
31 Et veniunt mater eius & fratres: & foris Matt. 12. c. 46.
32 stantes miserunt ad eum vocantes eum, ¶ & Luc. 8. c. 19. sedebat circa eum turba: & dicunt ei, Ecce mater tua & fratres tui foris quærunt te.
33 Et respondens eis, ait, Quæ est mater mea & fratres mei?
34 Et circunspiciens eos qui in circuitu eius sedebant, ait, Ecce mater mea & fratres mei.
35 Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus & soror mea & mater est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT IIII.

Parabolam proponit seminatoris, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam: addens parabolas, de semine in terrã iacto quod excrescit dormiente eo qui seminauit, & de grano sinãpis: discipulis autem seorsum omnia interpretatur: in naui à somno excitatus tempestatem maris sedat.

A 1 *Matt.13.a.1. Luc.8.a.4.*

ET iterum cœpit docere ad mare: & congregata est ad eum turba multa, ita vt nauim ascendens sederet in mari, & omnis
2 turba circa mare super terram erat: ¶ & docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua:
3 Audite: ecce, exijt seminans ad seminandum.
4 Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt illud.
5 Aliud verò cecidit super petrosa vbi non habuit terram multam: & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem ter-
6 ræ: ¶ & quando exortus est sol, exæstuauit, & eo quòd non habebat radicem, exaruit.
7 Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocauerunt illud, & fructum non dedit.
8 Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructum ascendentem & crescentem, & afferebat vnum ″triginta', vnum ″ sexaginta', & vnum ″centum'.

c triceſimum d ſexageſimũ e centeſimum & infra.

9 Et dicebat, Qui habet aures audiendi, audiat.
10 Et cùm esset singularis, interrogauerunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabolam.

B

11 Et dicebat eis, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autẽ qui foris sunt,
12 in parabolis omnia fiunt: ¶ vt videntes videant, & non videant: & audientes audiãt, & non intelligant: nequando conuertantur & dimittantur eis peccata.

Isa.6.c.9. Matt.13.b.14. Luc.8.b.10. Ioh.12.f.40. Act.28.f.26. Rom.11.b.8.

13 Et ait illis, Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?
14 Qui seminat: verbum seminat.
15 Hi autem sunt qui circa viam: vbi seminatur verbum, & cùm audierint, confestim venit satanas, & aufert verbum quod seminatum est in cordibus eorum.
16 Et hi sunt similiter qui super petrosa seminantur: qui cùm audierint verbum, sta-
17 tim cum gaudio accipiunt illud: ¶ & non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.
18 Et alij sunt qui in spinis seminantur: hi
19 sunt qui verbum audiunt, ¶ & ærumnæ seculi, & deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.
20 Et hi sunt qui super terram bonam seminati sunt qui audiũt verbum & suscipiunt, & fructificant, vnum triginta, vnum sexaginta, & vnum centum.

C

21 Et dicebat illis, Nunquid venit lucerna vt sub modio ponatur? aut sub lecto? nonne vt super candelabrum ponatur?
22 Non est enim aliquid absconditum quod non manifestetur: nec factũ est occultum, ″sed vt in palàm veniat'.
23 Si quis habet aures audiendi, audiat.
24 Et dicebat illis, Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adijcietur vobis".
25 Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.
26 Et dicebat, Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat semẽtem in terram,
27 ¶ & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille.
28 Vltrò enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.
29 Et cùm ″se produxerit fructus: statim mittit falcem, quoniam adest messis.
30 Et dicebat, Cui assimilabimus regnum Dei aut cui parabolæ comparabimus illud?
31 Sicut granum sinãpis: quod cùm semina tum fuerit in terra, minus est omnibus semi-
32 nibus quæ sunt in terra: ¶ & cùm ″ semi natum fuerit, ascendit", & fit maius omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita vt possint sub vmbra eius aues cæli habitare.
33 Et talibus multis parabolis loquebatur
34 eis verbum, prout poterant audire: ¶ sine parabola autem non loquebatur eis. seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.
35 Et ait illis in illa die, cùm serò esset factum, Transeamus contrà.
36 Et dimittentes turbam, assumũt eum ita vt erat in naui: & aliæ naues erãt cum illo.
37 Et facta est procella magna vẽti, & fluctus mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis.
38 Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi, Magister, non ad te pertinet quia perimus?
39 Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari, Tace, obmutesce. Et cessauit ventus: & facta est tranquillitas magna.
40 Et ait illis, Quid timidi estis? nondũ habetis fidem? Et timuerunt timore magno: & dicebant ad alterutrum, Quis, putas, est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?

1.Tim.6.c.17.

CAPVT V.

In regione Gerasenorum dæmoniacum curat ferocissimum à legione dæmonum, quibus permittit vt in porcos ingrediãtur, nec finit vt ipsum sequatur is qui liberatus erat: curat a muliere à profluuio sanguinis, venit ad domum Iairi, eiusq; filiam resuscitat.

A 1 *Matt.8.a.28.*

ET venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.
2 Et exeunti ei de naui, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,
3 ¶ qui domicilium habebat in monumentis. & neque catenis iam quisquã poterat eum
4 ligare: ¶ quoniam sæpe compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset. & nemo poterat eum do-
5 mare. ¶ & semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans & concidens se lapidibus.
6 Videns autem Iesum ãlonge, cucurrit & adorauit eum: ¶ & clamans voce magna,
7 dixit, Quid mihi & tibi Iesu fili Dei altissimi? adiuro te per Deum, ne me torqueas.
8 Dicebat enim illi, Exi spiritus immunde ab homine.
9 Et interrogabat eum, Quod tibi nomen est? Et dicit ei, Legio mihi nomen est: quia multi sumus.
10 Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

B 11 *Matt.8.b.30.*

Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens.
12 Et deprecabantur eum spiritus, dicentes, Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus.
13 Et concessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus immundi, introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus est in mare, ad duo millia, & suffocati sunt in mari.
14 Qui autem pascebant eos, fugerunt, & nuntiauerunt in ciuitatem & in agros. Et venerunt videre quid esset factum: ¶ &
15 venerunt ad Iesum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis: & timuerunt.
16 Et narrauerunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei qui dæmonium habuerat: & de porcis.
17 Et rogare cœperunt eum, vt discederet de finibus eorum.
18 Cumque ascenderet nauim, cœpit illum deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat vt
19 esset cum illo. ¶ & non admisit eum, sed ait illi, Vade in domum tuã ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.
20 Et abijt, & cœpit prædicare in Decapoli quanta sibi fecisset Iesus: & omnes mirabantur.
21 Et cùm transcendisset Iesus in naui rursum trans fretum, conuênit turba multa ad eum, & erat circa mare. C
22 Et venit quidam de archisynagogis nomine Iairus: & videns eum, procidit ad pe- *Matt.9.c.18. Luc.8.f.41.*
23 des eius, ¶ & deprecabatur eum multum, dicens, Quoniam filia mea in extremis est, Veni, impone ″ manus ″ super eam, vt salua *c manum*
sit & viuat.
24 Et abijt cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.
25 Et mulier quę erat in profluuio sanguinis *Leui.15.d.24.*
26 annis duodecim, ¶ & fuerat multa perpessa à compluribus medicis, & erogauerat o- *Matt.9.c.20. Luc.8.f.43.*
mnia sua, nec quicquam profecerat, sed ma-
27 gis deterius habebat: ¶ cùm audisset de Iesu, vênit in turba retrò, & tetigit vestimen-
28 tum eius. ¶ dicebat enim, Quia si vel vestimentum eius tetigero, salua ero.
29 Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: & sensit corpore quia sanata esset à plaga.
30 Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem quæ exierat de illo, conuersus ad turbã, aiebat, Quis tetigit vestimenta mea? D
31 Et dicebant ei discipuli sui, Vides turbam comprimentem te, & dicis, Quis me tetigit?
32 Et circunspiciebat videre eam quæ hoc fecerat.
33 Mulier verò timens & tremens, sciens quod factum esset in se: venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.
34 Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te sal- *Luc.7.g.50.*
uam fecit: vade in pace, & esto sana à plaga tua.
35 Adhuc eo loquẽte veniunt ″ ad archisyna- *e ab archisyna-*
gogum', dicentes, Quia filia tua mortua est: *gogo 9.*
quid vltrà vexas magistrum? *Luc.8.g.49.*
36 Iesus autem audito verbo quod dicebatur, ait archisynagogo, Noli timere: tantummodo crede.
37 Et non admisit quenquam se sequi, nisi Petrum & Iacobum & Iohannem fratrem Iacobi.
38 Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumultum, & flentes, & eiulantes multum.
39 Et ingressus ait illis, Quid turbamini & ploratis? puella non est mortua, sed dormit. *Matt.9.c.24.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

40 Et irridebant eum. Ipse verò eiectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingrediuntur vbi puella erat iacens.

Act.9.g.40. 41 Et tenens manum puellæ, ait illi, Talitha cumi, quod est interpretatum, Puella (tibi
42 dico) surge. ¶ & confestim surrexit puella: & ambulabat. erat autem annorum duodecim, & obstupuerunt stupore magno.

43 Et præcepit illis vehementer vt nemo id sciret: & [3] dixit dari illi manducare.

[3] iussit

CAPVT VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur, vbi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad prædicandum, instruit quid obseruare debeant: Herodes audita Christi fama, dicit Iohannem Baptistam resurrexisse, cuius caput postulanti Herodiadis filiæ saltatrici propter iusiurãdum tradiderat: in deserto quinq; panibus & duobus piscibus quinq; millia virorum satiat: super mare ambulans tempestatem sedat: in terra Genesareth plurimos tactu fimbriæ vestimenti sanat.

A 1 ET egressus inde, abijt in patriam suam: &
2 sequebantur eum discipuli sui. ¶ & facto
Matt.13.g.54. sabbatho cœpit in synagoga docere: & multi audientes admirabantur in doctrina eius,
Luc.4.c.16. dicentes, Vnde huic hæc omnia? & quæ est
Iohan.4.f.44 sapientia quæ data est illi, & virtutes tales quæ per manus eius efficiuntur?

Iohan.6.c.42. 3 Nónne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacóbi & Ioseph & Iudæ & Simónis? nónne & sorores eius hîc nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo.

Matt.13.g.57. 4 Et dicebat illis Iesus, Quia non est pro-
Luc. 4.d.24. pheta sine honore, nisi in patria sua, & in
Ioha.4.f.44. 5 domo sua, & in cognatione sua. ¶ & non poterat ibi virtutem vllam facere: nisi paucos
6 infirmos impositis manibus curauit: ¶ & mirabatur propter incredulitatem eorum, & circuibat castella in circuitu docens.

Matt.9.d.35.
Luc. 13.d.22.
Matt.10.a.1. 7 Et vocauit duodecim: & cœpit eos mitte-
Sup.3.b.14. re binos, & dabat illis potestatẽ spirituum
B immundorum.

Luc. 9.a.1. 8 Et præcepit eis ne quid tollerent in via,
nisi virgam tantum: non peram, non pa-
Act.12.b.8. 9 nem, neque in zona æs, ¶ sed calceatos sandalijs, & ne induerentur duabus tunicis.

10 Et dicebat eis, Quocunque introieritis in domum: illic manete donec exeatis inde.

Matt.10.b.14. 11 ¶ & quicunque non receperint vos, -nec
Luc.9.d.5. audierint vos': exeuntes inde excutite pul-
-7. uerem de pedibus vestris in testimonium
Act.13.g.51. illis.
& 18.b.6.

Iaco.5.c.14. 12 Et exeuntes prædicabant vt pœnitentiam
13 agerent: ¶ & dæmonia multa eijciebant, & vngebant oleo multos ægros, & [4] sanabant.

[4] sanabãt

14 Et audiuit rex Herodes (manifestum enim factum est nomen eius) & dicebat, Quia Iohannes Baptista resurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo.

Matt.14. *Luc.9.c.*

15 Alij autem dicebant, Quia Elias est. Alij C verò dicebant, Quia propheta est, quasi vnus ex prophetis.

16 Quo audito, Herodes ait, Quem ego de-
Matt.14. collaui Iohãnem, hic à mortuis resurrexit.
Luc.9.b.9.

17 Ipse enim Herodes misit ac tenuit Iohannem, & vinxit eum in carcerem propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.

18 Dicebat enim Iohannes Herodi, Non li-
Leuit.18.b.16. cet tibi habere vxorem fratris tui.

19 Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Iohannem, sciens eum virum iustum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multo faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Et cùm dies opportunus accidisset, Herodes [5] natalis sui' cœnam fecit principibus & tribunis & primis Galilææ. ¶ cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulq; recumbentibus: rex ait puellæ, Pete à me quod vis: & dabo tibi. ¶ & iurauit illi, Quia quicquid petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei.

Matt.14.b.6.

[5] natalitia

22 tribunis & primis Galilææ. ¶ cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulq; recumbentibus: rex ait puellæ, Pete à me quod vis: & dabo tibi. ¶ & iurauit illi, Quia quicquid petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei.

Esth.5.a.3.

23 Quæ cùm exisset, dixit matri suæ, Quid petam? At illa dixit, Caput Iohannis Baptistæ.

24 Cumq; introisset statim cum festinatione ad regem, petit dicens, Volo vt protinus des mihi in disco caput Iohannis Baptistæ.

25 Et contristatus est rex. Propter iusiurandum & propter simul discumbentes noluit eam contristare: ¶ sed misso speculatore præcepit afferri caput eius in disco, & decollauit eum in carcere.

26 Et attulit caput eius in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

27 Quo audito discipuli eius venerunt & tulerunt corpus eius: & posuerunt illud in monumento.

28 Et conuenientes Apostoli ad Iesum, renuntiauerunt ei omnia quæ egerant & docuerant.

29 Et ait illis, Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec spatium manducandi habebant.

Matt.14.d.13.
Luc.9.c.10.

Et ascen-

32 Et ascendentes in nauim, abierunt in desertum locum seorsum.

33 Et viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi: & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos.

34 Et exiens vidit turbam multam Iesus: & misertus est super eos, quia erant sicut oues non habentes pastorem, & cœpit illos docere multa.

Matt.9.d.36. & 14.b.14.

35 Et cùm iam hora multa fieret, accesserũt discipuli eius, dicentes. Desertus est locus

Mar.14.b.13.

36 huc, & iam hora præterijt: ¶ dimitte illos, vt euntes in proximas villas & vicos, emant sibi cibos quos manducent.

37 Et respondens ait illis, Date illis vos manducare. Et dixerunt ei, Euntes emamus ducentis denarijs panes: & dabimus illis manducare.

38 Et dicit eis, Quot panes habetis? ite & videte. Et cùm cognouissent, dicunt, Quinq; & duos pisces.

39 Et præcepit illis vt accumbere facerent omnes, secundum contubernia super viride fœnum.

40 Et discubuerunt in partes per centenos & quinquagenos.

41 Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus: intuens in cælum benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis vt ponerent ante eos: & duos pisces diuisit omnibus.

42 Et manducauerũt omnes, & saturati sunt.

43 Et sustulerunt reliquias, fragmentorum duodecim cophinos plenos: & de piscibus.

44 Erant autem qui manducauerunt quinque millia virorum.

Matt.14.c.21.

45 Et statim coegit discipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam: dum ipse dimitteret populum.

Ioh. 6.b.10.

46 Et cùm dimisisset eos, abijt in montem orare.

47 Et cùm serò esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra.

48 Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis vênit ad eos ambulans super mare: & volebat præterire eos.

49 At illi vt viderunt eum ambulantem super mare, putauerunt phantasma esse, & exclamauerunt.

50 Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt: Et statim locutus est cum eis, & dixit eis, Confidite, ego sum: nolite timere. G

51 Et ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus. Et plus magis intra se stupebant.

52 ¶ non enim intellexerunt de panibus. erat enim cor eorum obcæcatum.

Mat.14.d.34. 53 Et cùm transfretassent, venerunt in terram-Genezareth: & applicuerunt.

54 Cumque egressi essent de naui, continuò
55 cognouerunt eum: ¶ & percurrentes vniuersam regionem illam, cœperunt in grabatis eos qui se malè habebant circunferre, vbi audiebant eum esse.

56 Et quocunque introibat in vicos vel in villas aut ciuitates, in platéis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, salui fiebant.

CAPVT VII.

Pharisæos redarguit, Christi arguentes discipulos, quòd non lotis ederent manibus: cùm ipsi Dei mandata ob suas traditiones transgrederentur: declarans quænam possint hominẽ coinquinare, nempe quæ de corde exeunt: Syrophœnissæ filiam ad perseuerantem illius supplicationem à dæmonio liberat, & surdum ac mutum sanat.

A 1 ET conueniunt ad eum Pharisæi & quidam de Scribis, veniẽtes ab Ierosolymis.

Matt.15.a.2. 2 Et cùm vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est non lotis manducare panes, vituperauerunt.

3 Pharisæi enim & omnes Iudæi, nisi crebrò lauerint manus, non manducant, tenentes
4 traditionẽ seniorũ: ¶ & à foro nisi baptizentur, non comedunt. & alia multa sunt quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicũ & vrceorum, & æramentorũ & lectorum.

5 Et interrogabant eum Pharisæi & Scribæ, Quare discipuli tui nõ ambulant iuxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?

6 At ille respondens, dixit eis, Bene prophetauit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est, Populus hic labijs me honorat,
Isa 29.d.13. *abest ß. 7 cor autem eorum longè *est à me. ¶ in vanum autem me colunt, docẽtes doctrinas* præcepta hominum.

*& ß 8 Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditiones hominum, baptismata vrceorum & calicum, & alia similia his facitis multa.

*facitis. 9 Et dicebat illis, Bene irritum *facitis præceptum Dei, vt traditionem vestram seruetis.

Exo.20.b.12. Deut.5.b.16. Ephe.6.a.2. Exod.21.c.16. Leuit.20.b.9. Pro.20.c.20. 10 Moyses enim dixit, Honora patrẽ tuum & matrem tuam: &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.

11 Vos autem dicitis, Si dixerit homo patri aut matri, Corban, (quod est donum) quod-
12 cunque ex me, tibi profuerit: ¶ & vltrà non dimittitis eum quicquam facere patri suo
13 aut matri, ¶ rescindentes verbum Dei per traditionem vestram quam tradidistis: & similia huiusmodi multa facitis.

14 Et aduocans iterum turbam, dicebat illis, Audite me omnes, & intelligite. Mat.15.a.10.

15 Nihil est extra hominẽ introiens in eum, quod possit eum coinquinare. sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem.

16 Si quis habet aures audiendi, audiat. C
17 Et cùm introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam.
18 Et ait illis, Sic & vos imprudentes estis? Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum coin-
19 municare: ¶ quia non intrat in cor eius, sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas?

20 Dicebat autem quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem.
21 Abintus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornica-
22 tiones, homicidia, ¶ furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia.

23 Omnia hæc mala abintus procedunt, & communicant hominem.

24 Et inde surgens abijt in fines Tyri & Sydónis: & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere.

25 Mulier enim statim vt audiuit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum, intrauit, & procidit ad pedes eius.

26 Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eum vt dæmonium eijceret de filia eius.

27 Qui dixit illi, Sine prius saturari filios, non est enim bonum sumere panem filiorum, D & mittere canibus.

28 At illa respondit, & dixit illi, Vtique Domine. nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum.

29 Et ait illi, Propter hunc sermonem vade, exijt dæmonium à filia tua.

30 Et cùm abijsset domum suam, inuenit puellam iacentem supra lectum, & dæmonium exijsse.

31 Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sydónem ad Mare-Galilææ inter me- Mat.15.d. dios fines Decapoleos.

32 Et adducunt ei surdum & mutum: & deprecabantur eum vt imponat illi manum. Mat.9.d.

33 Et apprehendens eum de turba seorsum, Luc.11.a. mi-

sit digitos suos in auriculas eius: & ex-
34 puens, tetigit linguam eius. ¶ & suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi, Ephphetha, quod est, adaperire.

35 Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè.

36 Et præcepit illis ne cui dicerent. Quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus
37 prædicabant, ¶ & eò amplius admirabantur, dicentes, Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

CAPVT VIII.

Septem panibus paucúq; piscículis satiat quatuor hominum millia: discipulos à fermento Pharisæorum cauere iubet: cæcum sensim curat. interrogatis Apostolis, quem Iesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: & paulò pòst Satanas ab eo dicitur, quòd increparet illum dum suam prædiceret passionem: de tollenda cruce, & quòd anima nihil debet esse charius.

IN diebus illis iterum cùm turba multa esset, * nec haberent quod manducarent: Mat.15.a.32.
1 conuocatis discipulis, ait illis:
2 Misereor super turbam: quia ecce iam tribus sustinent me, nec habent quod man-
3 ducent: ¶ & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longe venerunt.

4 Et respondérunt ei discipuli sui, Vnde illos quis poterit hìc saturare panibus in solitudine?

5 Et interrogauit eos, Quot panes habetis?
6 Qui dixerunt, Septem.
Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabat discipulis suis vt apponerent, & apposuerunt turbæ.

7 Et habebant piscículos paucos: & ipsos benedixit, & iussit apponi.

8 Et manducauerunt & saturati sunt: & sustulerunt quod superauerat de fragmentis, septem sportas.

9 Erant autẽ qui manducauerãt, quasi quatuor millia: & dimisit eos.

10 Et statim ascendens nauim cum discipulis suis, * venit in partes in Dalmanutha.

11 Et exierunt Pharisæi, & cœperunt cõquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cælo, tentantes eum.

12 Et ingemiscens spiritu, ait, Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si Mat.12.b.39. dabatur generationi isti signum.

13 Et dimittens eos, ascendit iterum nauim, & abijt trans fretum.

14 Et obliti sunt panes sumere: & nisi vnum Matt.16.d.5 panem non habebant secum in naui.

15 Et præcipiebat eis, dicens, Videte & cauete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.

16 Et cogitabant ad alterutrum, dicentes, Quia panes non habemus.

17 Quo cognito, ait illis Iesus, Quid cogitatis, quia panes nõ habetis? nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc cæcatum habe-
18 tis cor vestrum? ¶ oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? Nec re-
19 cordamini ¶ quando quinque panes fregi C in quinque millia: & quot cophinos fra- Supr.6.f.41. gmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei, Iohan.6.b.11. Duodecim.

20 Quando & septem panes in quatuor millia, quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei, Septem.

21 Et dicebat eis, Quomodo nondum intelligitis?

22 Et veniunt Bethsaidam: & adducunt ei cæcum, & rogabant eum vt illum tangeret.

23 Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius impositis manibus suis, interrogauit eum si quid videret.

24 Et aspiciens, ait, Video homines velut arbores, ambulantes.

25 Deinde iterum imposuit manus super oculos eius: & cœpit videre, & restitutus est, ita vt clarè videret omnia.

26 Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum introieris, nemini dixeris.

27 Et ingressus est Iesus & discipuli eius in Mat.16.b.13. castella Cæsareæ-Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis, Quem me Luc.9.b.18. dicunt esse homines?

28 Qui responderunt illi, dicentes, * Iohan- *Alij nem Baptistam, alij Eliam, alij verò quasi vnum de prophetis.

29 Tunc dicit illis, Vos verò quem me esse D dicitis? Respondens Petrus, ait ei, Tu es Christus.

30 Et comminatus est eis ne cui dicerent de illo.

31 Et cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à senioribus & à summis sacerdotibus & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere.

32 Et palàm verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœpit increpare eum.

33 Qui conuersus, & videns discipulos suos, commi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

comminatus est Petro, dicens, Vade retro me Satana, quoniam nō sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

34 Et conuocata turba cum discipulis suis, dixit eis, Si quis vult me sequi, deneget semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me. *Matt.10.d.38. & 16.d.24. Luc.9.c.23.& 14.f.27.*

35 Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me & Euangelium, saluam faciet eam. *Luc.17.g.33. Joh.12.d.25.*

36 Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum: & detrimentum animæ suæ faciat?

37 Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?

38 Qui enim me ᵍ confusus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice: & filius hominis ᵍ confundetur eum, cùm venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. *Mat. 10.d.33. Luc.9.d.26.et 12.b.9.* ᵍ *confessus* ᵍ *confitebitur*

CAPVT IX.

Transfiguratio Iesu iunguntur Moyses & Elias: dicit Eliam dum venerit, omnia restituturum, imò iam venisse, nec fuisse susceptum: surdum ac mutum spiritum eijcit, qui sola oratione & ieiunio eijcitur: suā passionem prædicit: disputantes discipulos docet quis eorum sit maior: de eijciente dæmonium qui non sequebatur Iesum: de amputandis manus, pedis vel oculi scandalo.

A 1 ET dicebat illis, Amē dico vobis, quia sunt quidam de hîc stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute. *Mat.16.d.27. Luc.9.d.27. Matt.17.a.1. Luc.9.d.28.*

2 Et post dies sex ᵍ assumit Iesus Petrum & Iacobum & Iohannem: & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis. ᵍ *assumpsit*

3 Et vestimenta eius facta sunt splendentia & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.

4 Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant loquentes cum Iesu.

5 Et respondens Petrus, ait Iesu, Rabbi, bonum est nos hîc esse: & faciamus tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum.

6 Non enim sciebat quid diceret: erant e-
B 7 nim timore exterriti: ¶ & facta est nubes obumbrans eos: & vēnit vox de nube, dicens, Hic est filius meus charissimus: audite illum.

8 Et statim circumspicientes, neminem amplius viderunt, nisi Iesum tantum secum.

Mat. 17.b.9. 9 Et descendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent, narrarent: nisi cùm filius hominis à mortuis resurrexerit.

10 Et verbum continuerunt apud se: conquirentes quid esset, Cùm à mortuis resurrexerit. *Mat.17.d.23.*

11 Et interrogabant eum, dicentes, Quid ergo dicunt Pharisæi & Scribæ, quia Eliam oportet venire primum?

12 Qui respondens, ait illis, Elias cùm venerit primò, restituet omnia: & quo modo scriptum est in filium hominis, vt multa pa- *Mat.17.d.* tiatur & contemnatur.

13 Sed dico vobis quia & Elias venit (& fecerunt illi quæcunque voluerunt) sicut scriptum est de eo. *Mat.14.d.*

14 Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes cum illis

15 Et confestim omnis populus videns ipsum, stupefactus est, & expauerunt: & accurrentes, salutabant eum.

16 Et interrogauit eos, Quid inter vos conquiritis?

17 Et respondens vnus de turba, dixit, Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum. *Mat.17.d.*

18 ¶ qui vbicunque eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dētibus, & arescit: & dixi discipulis tuis vt eijcerent illum, & non potuerunt.

19 Qui respondens eis, dixit, O generatio incredula, quandiu apud vos ero? quandiu vos patiar? afferte illum ad me.

20 Et attulerunt eum. Et cùm vidisset eum, statim spiritus conturbauit illum: & elisus in terram, volutabatur spumans.

21 Et interrogauit patrem eius, Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille

22 ait, Ab infantia: ¶ & frequenter eum in ignem & in ᵍ aquas misit, vt eum perderet, sed si quid potes, adiuua nos, misertus nostri. ᵍ *Mat.17.d.*

23 Iesus autem ait illi, Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.

24 Et continuò exclamans pater pueri, cum lachrymis aiebat, Credo Domine: adiuua incredulitatem meam.

25 Et cùm videret Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi, Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius ne introeas in eum.

26 Et exclamans, & multum discerpens eum, exijt ab eo, & factus est sicut mortuus, ita vt multi dicerent, Quia mortuus est.

Iesus

27 Iesus autem tenens manum eius, eleuauit eum: & surrexit.

28 Et cùm introisset in domum, discipuli eius secretò interrogabant eum, Quare nos non potuimus eijcere eum?

29 Et dixit illis, Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & ieiunio.

30 Et inde profecti prętergrediebantur Galilæam: nec volebat quenquam scire.

31 Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis, Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occisus tertia die resurget.

32 At illi ignorabant verbum: & timebant interrogare eum.

33 Et venerunt Capharnaum. Qui cùm domi esset, interrogabat eos, Quid in via tractabatis?

34 At illi tacebant. siquidem in via inter se disputauerant quis eorum maior esset.

35 Et residens vocauit duodecim, & ait illis, Si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus, & omnium minister.

36 Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum. quē cùm cōplexus esset, ait illis:

37 Quisquis vnus ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit, & quicunque me susceperit, non me suscipit, sed eum qui misit me.

38 Respondit illi Iohannes, dicens, Magister, vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia qui non sequitur nos, & prohibuimus eum.

39 Iesus autem ait, Nolite prohibere eum. nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, & possit citò malè loqui de me.

40 ¶ qui enim non est aduersum vos, pro vobis est.

41 Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ * in nomine meo, quia Christi estis, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

42 Et quisquis scandalizauerit vnum ex his pusillis credentibus in me: bonum est ei magis si circūdaretur mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur.

43 Et si scandalizauerit te manus tua, abscinde illam. bonum est tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennā, in ignem inextinguibilem,

44 ¶ vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

45 Et si pes tuus te scandalizat, amputa illū. bonum est tibi claudū introire in vitā æternam quàm duos pedes habentē mitti in gehennam ignis inextinguibilis, ¶ vbi vermis eorū nō moritur, & ignis non extinguitur.

47 Quòd si oculus tuus scandalizat te, eijce eum. bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem,

48 mitti in gehennam ignis, ¶ vbi vermis eorū non moritur, & ignis non extinguitur.

49 Omnis enim igne salietur: & omnis victima sale salietur. *Leuit.2.c.13. Matt.5.b.13. Luc.14.g.34.*

50 Bonum est sal. quòd si sal insulsum fuerit: in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.

CAPVT X.

Nullo modo dimittendam vxorem astruit aliam ducendo: paruulos complexus benedicit eis: diues qui præcepta à iuuentute obseruarat, non amplectitur Christi consilium de omnibus diuendendis: quid referent præmij qui omnia relinquūt: rursum suam prædicit passionem: occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos quòd non ostensione dominij, sed officio ministerij debeant esse maiores. Bartimæum cæcum sanat.

ET inde exurgens, venit in fines Iudææ vl- 1 A
trà Iordanem: & conueniunt iterum turbæ ad eum. & sicut consueuerat, iterum docebat illos. *Matt.19.a.1.*

2 Et accedentes Pharisæi, interrogabant eum, Si licet viro vxorem dimittere? tentantes eum.

3 At ille respondens, dixit eis, Quid vobis præcepit Moyses?

4 Qui dixerunt, Moyses permisit libellum repudij scribere, & dimittere. *Deut. 24.a.1.*

5 Quibus respondens Iesus, ait, Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud,

6 ¶ ab initio autem creaturæ masculum & fœminam fecit eos Deus. *Gen.1.d.27. Mat.19.a.4.*

7 Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem: & adhærebit ad vxorem *Gen.2.d.24. 1.Cor.6.d.16.*

8 suam, ¶ & erunt duo in carne vna. Itaque *Ephe.5.g.31. 1.Cor.7.b.10.* iam non sunt duo, sed vna caro.

9 Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

10 Et in domo iterum discipuli eius de eodem interrogauerunt eum.

11 Et ait illis, Quicunque dimiserit vxorem B
suam & aliam duxerit: adulterium committit super eam.

12 Et si vxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, mœchatur.

13 Et offerebant illi paruulos, vt tangeret illos, Discipuli autem comminabantur offerentibus.

14 Quos cùm videret Iesus, indignè tulit, & ait illis, Sinite paruulos venire ad me: & ne prohi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matt.19.b.13. Luc.18.c.15. prohibueritis eos. talium enim est regnum Dei.

15 Amen dico vobis: quisquis non receperit regnum Dei velut paruulus, non intrabit in illud.

16 Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.

17 Et cùm egressus esset in viam, procurrens quidam genu flexo ante eū, rogabat eum, Magister bone, quid faciam vt vitam æternam percipiam?

18 Iesus autē dixit ei, Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi vnus, Deus.

Exod.20.c.13. 19 Præcepta nosti, Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem.

20 At ille respondens, ait illi, Magister, hæc omnia obseruaui à iuuentute mea.

21 Iesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei, Vnum tibi deest: vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.

22 Qui contristatus in verbo, abijt mœrens. erat enim habens multas possessiones.

23 Et circunspiciens Iesus, ait discipulis suis, Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt?

24 Discipuli autem obstupescebant in verbis eius. At Iesus rursus respondens ait illis, Filioli, quàm difficile est confidentes in pecunijs, in regnum Dei introire?

25 Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum Dei.

26 Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos, Et quis potest saluus fieri?

27 Et intuens illos Iesus, ait, Apud homines impossibile est: sed non apud Deum. omnia enim possibilia sunt apud Deum.

Mat.19.d.27. Luc.18.e.28. 28 Et cœpit ei Petrus dicere, Ecce, nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.

29 Respondens Iesus, ait, Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me & propter Euangelium: ¶ 30 qui non accipiet centies tantum nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus: & in seculo futuro vitam æternam.

Matt.19.d.30. Luc.13.f.30. 31 Multi autem erunt primi, nouissimi: & nouissimi primi.

E 32 Erant autem in via ascendentes Ierosolymam: & præcedebat illos Iesus, & stupebāt: & sequentes timebant. Et assumens iterum duodecim, cœpit illis dicere quæ essent ei euentura.

33 Quia ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis & senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus,

34 ¶ & illudent ei, & conspuent eū, & flagellabunt eum, & interficient eum, & tertia die resurget.

35 Et accedunt ad eum Iacóbus & Iohannes filij Zebedæi, dicentes, Magister, volumus vt quodcunq; petierimus faciás nobis.

36 At ille dixit eis, Quid vultis vt faciam vobis?

37 Et dixerunt, Da nobis vt vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.

38 Iesus autem ait eis, Nescitis quid petatis. potestis bibere calicem quem ego bibo aut baptismo quo ego baptizor, baptizari?

39 At illi dixerunt ei, Possumus. Iesus autem ait eis, Calicem quidem quem ego bibo bibetis, & baptismo quo ego baptizor baptizabimini: ¶ 40 sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistrā, non est meum dare. vobis, sed quibus paratum est.

41 Et audientes decem, cœperunt indignari de Iacóbo & Iohanne.

42 Iesus autem vocās eos ait illis, Scitis quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum potestatem habent ipsorum.

43 Non ita est autem in vobis, sed quicunq; voluerit fieri maior, erit vester minister:

44 ¶ & quicunque voluerit in vobis primus esse, erit omnium seruus.

45 Nam & filius hominis non venit vt ministraretur ei, sed vt ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.

46 Et veniunt Iericho: & proficiscente eo de Iericho, & discipulis eius & plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat iuxta viam mendicans.

47 Qui cùm audisset quia Iesus Nazarenus est: cœpit clamare, & dicere, Iesu fili Dauid, miserere mei.

48 Et comminabantur ei multi, vt taceret. At ille multò magis clamabat, Fili Dauid, miserere mei.

49 Et stans Iesus præcepit illum vocari. Et vocant cæcum, dicentes ei, Animæquior esto, surge, vocat te.

50 Qui proiecto vestimento suo exiliens, venit ad eum. Et respon-

51 Et respondens Iesus dixit illi, Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei, Rabboni vt videam.

52 Iesus autem ait illi, Vade, fides tua te saluum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.

CAPVT XI.

Super pullum asinæ cum honore Ierusalem ingreditur: ficum maledicendo arefacit: ementes ac vendentes de templo eycit: efficaciam fiducia in Deum ostendit, dicens fratri remittenda quæ in nos commisit: Scribis non dicit qua potestate hæc faciat, eo quòd nec illis responderent ad propositam de Iohannis baptismo quæstionem.

A ET cùm appropinquarent Ierosolymæ & Bethaniæ ad montem oliuarum, mittit duos ex discipulis suis, ¶ & ait illis, Ite in castellum quod cōtra vos est, & statim introeuntes illuc, inuenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solute illum, & adducite.

3 Et si quis vobis dixerit, Quid facitis? dicite quia Domino necessarius est: & continuò illum dimittet huc.

4 Et abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in biuio: & soluunt eum.

5 Et quidam de illic stantibus dicebant illis, Quid facitis soluentes pullum?

6 Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Iesus: & dimiserunt eis.

7 Et duxerunt pullum ad Iesum: & imponūt illi vestimenta sua, & sedit super eum.

8 Multi autem vestimenta sua straverunt in via: alij autem frondes cædebant de arboribus, & sternebant in via.

9 Et qui præibant & qui sequebantur clamabant, dicentes, Hosan-na, benedictus qui venit in nomine Domini. ¶ 10 benedictum quod venit regnum patris nostri Dauid, Hosan-na in excelsis.

11 Et introiuit Ierosolymam in templum: & circunspectis omnibus, cùm iam vesperа esset hora, exijt in Bethaniā cum duodecim.

12 Et alia die cùm exirent à Bethania, esuriit.

13 Cumque vidisset à longè ficum habentem folia, vēnit si quid fortè inueniret in ea. Et cùm venisset ad eam, nihil inuēnit præter folia. non enim erat tempus ficorum.

14 Et respondens dixit ei, Iam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli eius.

15 Et veniunt Ierosolymam. Et cùm introisset in templum, cœpit eijcere vendentes & ementes in templo, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit. ¶ 16 & non sinebat vt quisquam transferret vas per templum: ¶ 17 & docebat, dicens eis, Nónne scriptum est, Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum. Isa.56.b.7. Iere.7.b.11.

18 Quo audito, principes sacerdotum & Scribæ quærebant quomodo eum perderent. timebant enim eum: quoniam vniuersa turba admirabatur super doctrina eius.

19 Et cùm vespera facta esset, egrediebatur de ciuitate.

20 Et cùm manè transirent, viderunt ficum aridam factam à radicibus. Mat.21.b.19.

21 Et recordatus Petrus, dixit ei, Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit.

22 Et respondēs Iesus ait illis, Habete fidem

23 Dei. ¶ amen dico vobis quia quicunque dixerit huic monti, Tollere & mittere in mare, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit quia quodcunque dixerit, fiat: fiet ei.

24 Propterea dico vobis, omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. Mat.7.d.7. & 21.b.22. Luc 11.b.9.

25 Et cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem: vt & pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Mat.6.b.14. & 18.d.35.

26 Quòd si vos non dimiseritis: nec pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra. D

27 Et veniunt rursus Ierosolymam. Et cùm ambularet in templo, accedunt ad eū summi sacerdotes & Scribæ & seniores, ¶ 28 & dicunt ei, In qua potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem vt ista facias? Mat.21.b.15. Luc.20.a.1.

29 Iesus autem respondens ait illis, Interrogabo vos & ego vnum verbum, & respondete mihi: & dicam vobis in qua potestate hæc faciam.

30 Baptismus Iohannis, de cælo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.

31 At illi cogitabant secum, dicentes, Si dixerimus de cælo, dicet, Quare ergo non credidistis ei?

32 Si dixerimus ex hominibus, timebant, timemus. populum. omnes enim habebant Iohannē quia verè propheta esset.

33 Et respondentes dicunt Iesu, Nescimus. Et respondens Iesus ait illis, Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

CAPVT XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocata qui seruos ac filium patrisfamilias occiderunt: tentatur à Pharisæis de censu Cæsari soluendo, & à Sadducæis de resurrectione: interrogatur à Scriba de primo mãdato: ipse verò rogat quomodo Scribæ dicant Christũ filium esse Dauid, docens ab ipsis cauendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

A 1 ET cœpit illis in parabolis loqui, Vineam
Mat. 21.d.33. Luc.20.b.9. Isai.5.a 1. Iere.2.d.21. paſtinauit homo, & circundedit ſepem, & fodit lacum, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregrè profectus eſt.
2 Et miſit ad agricolas in tempore ſeruum, vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ.
3 Qui apprehenſum eum eeciderunt, & dimiſerunt vacuum.
4 Et iterum miſit ad illos alium ſeruum: & illum in capite vulnerauerunt, & contumelijs affecerunt.
5 Et rurſum alium miſit, & illum occiderũt: & plures alios: quoſdam cædentes, alios verò occidentes.
6 Adhuc ergo vnum habens filium chariſsimum: & illum miſit ad eos nouiſsimum, dicens, Quia reuerebuntur filium meum.
7 Coloni autem dixerunt ad inuicem, Hic eſt hæres: venite, occidamus eum: & noſtra erit hæreditas.
8 Et apprehendentes eum, occiderunt: & eiecerunt extra vineam.
9 Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam alijs.
Pſal.117.d.21. Iſa.28.d.16. Act.4.b.11. Rom.9.g.33. 1.Pet.2.a.8. Mat.21.d.42. 10 Nec ſcripturam hanc legiſtis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus
11 eſt in caput anguli, ¶ à Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris?
12 Et quærebant eum tenere: & timuerunt turbam. cognouerũt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt.
Mat.22.b.15. Luc.20.d.20. 13 Et mittunt ad eum quoſdam ex Phariſæis & Herodianis: vt eum caperent in verbo.
B 14 Qui venientes dicunt ei, Magiſter, ſcimus quia verax es, & non curas quenquam: nec enim vides in faciem hominũ, ſed in veritate viam Dei doces. licet dare tributum Cæſari: an non dabimus?
15 Qui ſciens verſutiam illorum, ait illis, Quid me tentatis? afferte mihi denarium vt videam.
16 At illi attulerunt ei. Et ait illis, cuius eſt imago hæc, & inſcriptio? Dicunt ei, Cæſaris.
Rom.13.b.7. 17 Reſpondens autem Ieſus dixit illis, Reddite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Et mirabantur ſuper eo.
18 Et venerunt ad eum Sadducæi qui dicunt Mat.22. reſurrectionem non eſſe: & interrogabant eũ
19 eum dicentes, Magiſter, ¶ Moyſes nobis Deut.25. ſcripſit, vt ſi cuius frater mortuus fuerit, & dimiſerit vxorem, & filios non reliquerit, Gen.38. accipiat frater eius vxorem ipſius, & reſuſcitet ſemen fratri ſuo.
20 Septem ergo fratres erant: & primus accepit vxorem, & mortuus eſt non relicto ſemine.
21 Et ſecundus accepit eam, & mortuus eſt: & nec iſte reliquit ſemẽ. Et tertius ſimiliter.
22 Et acceperunt eam ſimiliter ſeptem: & non reliquerunt ſemen. Nouiſsima omnium defuncta eſt & mulier.
23 In reſurrectione ergo cùm reſurrexerint, cuius de his erit vxor? ſeptem enim habuerunt eam vxorem.
24 Et reſpondens Ieſus, ait illis, Nónne ideo erratis, non ſcientes ſcripturas, neque virtutem Dei?
25 Cùm enim à mortuis reſurrexerint, neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt ſicut angeli* in cælis.
26 De mortuis autem quòd reſurgant, non legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiens, Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob?
27 Non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum. Vos ergo multum erratis.
28 Et acceſsit vnus de Scribis qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam bene illis reſponderit, interrogauit eum quod eſſet primum omnium mandatum.
29 Ieſus autem reſpondit ei, Quia primum omnium mandatum eſt, Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt.
30 Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc eſt primum mandatum.
31 Secundum autem ſimile eſt illi, Diliges proximum tuum tanquam teipſum. Maius horum aliud mandatum non eſt.
32 Et ait illi Scriba, Bene Magiſter, in veritate dixiſti, quia vnus eſt Deus, & non eſt alius præter eum.
33 Et vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam ſeipſum: maius eſt omnibus holocauſtomatibus & ſacrificijs.
34 Ieſus autẽ videns quòd ſapienter reſpondiſſet, dixit illi, Non es longè à regno Dei. Et nemo iam audebat eum interrogare.
35 Et reſpondens Ieſus, dicebat, docens in templo, Quomodo dicunt Scribæ Chriſtum filium eſſe Dauid?
36 Ipſe enim Dauid dicit in Spiritu ſancto, Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.
37 Ipſe ergo Dauid dicit eum Dominum: & vnde eſt filius eius? Et multa turba eum libenter audiuit.
38 Et dicebat eis in doctrina ſua, Cauete à Scribis, qui volunt in ſtolis ambulare, & ſalutari in foro, ¶ & in primis cathedris ſedere in ſynagogis, & primos diſcubitus in cœnis:
40 ¶ qui deuorant domos viduarum ſub obtentu prolixæ orationis: hi accipient prolixius iudicium.
41 Et ſedens Ieſus contra gazophylacium, aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium, & multi diuites iactabant multa.
42 Cùm veniſſet autem vidua vna pauper, 43 miſit duo minuta, quod eſt quadrans. ¶ & conuocans diſcipulos ſuos, ait illis, Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus miſit qui miſerunt in gazophylacium.
44 Omnes enim ex eo quod abundabat illis, miſerunt: hæc verò de penuria ſua omnia quæ habuit, miſit totum victum ſuum.

CAPVT XIII.

Templum dicit euertendum, prædicitq; bella & varias afflictiones ac perſecutiones, abominationemq; deſolationis: de pſeudochriſtis & pſeudoprophetis: poſt ſigna in corporibus cæleſtibus veniet cum gloria filius hominis, & huius ſignum dat à ficu: quia autem nemo tempus nouit, iubet omnes vigilare.

A 1 ET cùm egrederetur de tẽplo, ait illi vnus ex diſcipulis ſuis, Magiſter, aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ.
2 Et reſpondens Ieſus, ait illi, Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur.
3 Et cùm ſederet in monte oliuarum contra templum, interrogabant eum ſeparatim Petrus & Iacobus & Iohannes & Andreas,
4 ¶ Dic nobis, quando iſta fient? & quod ſignũ erit quando hæc omnia incipient conſummari?
5 Et reſpondens Ieſus cœpit dicere illis, Videte, ne quis vos ſeducat. ¶ multi enim venient in nomine meo dicentes quia ego ſum: & multos ſeducent.
7 Cùm audieritis autem bella & opiniones bellorum, ne timueritis. oportet enim hæc fieri: ſed nondum finis.
8 Exurget enim gens contra gentem, & regnum ſuper regnum: & erunt terræmotus per loca, & fames. Initium dolorũ, hæc. B
9 Videte autem vosmetipſos. Tradẽt enim vos in concilijs, & in ſynagogis vapulabitis, & ante præſides & reges ſtabitis propter me, in teſtimonium illis.
10 Et in omnes gentes primùm oportet præ- Mat.10.b.19. dicari Euangelium.
11 Et cùm duxerint vos tradentes, nolite Luc.12.b.11. & 21.c.14. præcogitare quid loquamini: ſed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. non enim vos eſtis loquentes: ſed Spiritus ſanctus.
12 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & conſurgent filij in parentes, & morte afficient eos.
13 Et eritis odio omnibus, propter nomen meum. Qui autem ſuſtinuerit in finem, hic ſaluus erit.
14 Cùm autem videritis abominationem Dan.9.g.27. deſolationis ſtantem, vbi non debet (qui legit, intelligat) tunc qui in Iudæa ſunt, fugi- Mat.24.b.15. Luc.21.d.
15 ant in montes: ¶ & qui ſuper tectum, ne deſcendat in domum, nec introeat vt tol-
16 lat quid de domo ſua: ¶ & qui in agro erit, non reuertatur retro tollere veſtimentum ſuum.
17 Væ autem prægnantibus & nutrientibus C in illis diebus.
18 Orate verò vt hyeme non fiant.
19 Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturę quam condidit Deus vſq; nunc, neq; fient.
20 Et niſi breuiaſſet Dominus dies, non fuiſſet ſalua omnis caro: ſed propter electos quos elegit, breuiauit dies.
21 Et tunc ſi quis vobis dixerit, Ecce, hic eſt Mat.24.d.26 Chriſtus, ecce illic: ne crediderit is. Luc.21.b.8.
22 Exurgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ: & dabũt ſigna & portenta ad ſeducendos, ſi fieri poteſt, etiam electos.
23 Vos ergo videte, ecce prædixi vobis omnia.
24 Sed in illis diebus poſt tribulationem il- Ezech.32.b.7. lam ſol contenebrabitur, & luna non dabit Iſai.13.b.10.
25 ſplendorem ſuum, ¶ & ſtellæ cæli erunt de- Ioel 2.c.10.g. cidentes, & virtutes quæ in cælis ſunt, mo- 31. & 3.c.15. uebuntur.
26 Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubib⁹, cum virtute multa & gloria.
27 Et tunc mittet angelos ſuos, & congrega- Mat.24.c.31. bit

Universidad de Deusto
Biblioteca

bit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ vsque ad summum cæli.

D 28 A ficu autē discite parabolam. Cùm iam ramus eius tener fuerit, & nata fuerint folia: cognoscitis quia in proximo sit æstas.
29 ¶ sic & vos cùm videritis hæc fieri: scitote quòd in proximo sit in ostijs.
30 Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant.
31 Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.
32 De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius, nisi pater.
Mat.24.d.42 33 Videte, vigilate, & orate. nescitis enim quando tempus sit.
34 Sicut homo qui peregrè profectus, reliquit domum suam: & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, & ianitori præcepit vt vigilet.
35 Vigilate ergo (nescitis enim quando dominus domus veniat: serò, an media nocte,
36 an gallicantu, an manè) ¶ ne cùm venerit repentè, inueniat vos dormientes.
37 Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.

CAPVT XIIII.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu, qui vnguēto pretioso à muliere perfunditur murmurantibus discipulis, venditur à Iuda, de cuius proditione discipulis loquitur in cœna, in qua panem in corpus suum & vinum in sanguinē consecrata tradit discipulis. Prædicit omnes scandalizandos, & trinam Petri negationem: ac post trinam orationem capitur à Iudæis, quorum vni Petrus abscidit auriculam: & discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisq; reus iudicatus, conspuitur ac caditur, & ter à Petro negatur.

A 1 ERat autem Pascha & Azyma post biduū: *Mat.26.a.2. Luc.22.a.1.* & quærebant summi sacerdotes & Scribę quomodo eum dolo tenerent, & occiderent.
2 Dicebant enim, Non in die festo, ne fortè tumultus fieret *in populo.
Mat.26.a.6. Iohan.12.a.1. 3 Et cùm esset Bethaniæ in domo Simónis Leprosi, & recumberet, venit mulier habens alabastrum vnguenti nardi *spicati* pretiosi: & fracto alabastro, effudit super caput eius.
*pistici 2.
Mat.26.a.8. Iohan.12.a.4. 4 Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes, Vt quid perditio ista vnguenti facta est?
5 Poterat enim vnguentum istud vænundari plus quàm trecentis denarijs, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.
6 Iesus autem dixit, Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me.
7 ¶ semper enim pauperes *habetis* vobiscū: & cùm volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habetis.
8 Quod habuit hæc, fecit: præuēnit vngere corpus meum in sepulturam.
9 Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit Euangelium istud in vniuerso mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.
10 Et Iudas Iscariotes vnus de duodecim abijit ad summos sacerdotes, vt proderet eū illis.
11 Qui audientes gauisi sunt: & promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quærebat quomodo illum opportunè traderet.
12 Et primo die Azymorum quando pascha immolabāt, dicunt ei discipuli, Quò vis eamus, & paremus tibi vt manduces pascha?
13 Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis, Ite in ciuitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, sequimini eum:
14 quocunq; introierit, dicite domino domus quia magister dicit, Vbi est refectio mea, vbi pascha cū discipulis meis manducem?
15 Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande, stratum: & illic parate nobis.
16 Et abierunt discipuli eius, & venerunt in ciuitatem: & inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha.
17 Vespere autem facto, venit cum duodecim.
18 Et discumbentibus eis & manducantibus, ait IESVS, Amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.
19 At illi cœperunt contristari, & dicere ei singulatim, Nunquid ego?
20 Qui ait illis, Vnus ex duodecim qui intingit mecum manum in catino.
21 quidem hominis vadit sicut scriptum est de eo, væ autem homini illi per quem filius hominis *tradetur*. bonum erat ei, si non esset natus homo ille.
22 Et manducantibus illis, accepit Iesus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait, Sumite, hoc est corpus meum.
23 Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes.
24 Et ait illis, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur.
25 Amen dico vobis, quia iam non bibam de genimine vitis vsque in diem illum cùm illud bibam (nouum) in regno Dei.
26 Et hymno dicto exierunt in montem Eliuarum.

27 Et ait eis Iesus, Omnes scandalizabimini in me in nocte ista: quia scriptum est: Percutiam pastorem, & dispergentur oues.
28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.
29 Petrus autem ait illi, Et si omnes scandalizati fuerint: sed non ego.
30 Et ait illi Iesus, Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocē bis dederit, ter me es negaturus.
31 At ille amplius loquebatur, Etsi oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter & omnes dicebant.
32 Et veniunt in prædium, cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis. Sedete hīc donec orem.
33 Et assumit Petrum & Iacobum & Iohannem secum: & cœpit pauere & tædere.
34 Et ait illis, Tristis est anima mea vsque ad mortem: sustinete hic, & vigilate.
35 Et cùm processisset paululum, procidit super terram: & orabat vt si fieri posset, transiret ab eo hora: ¶ & dixit, Abba, pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me, sed non quod ego volo, sed quod tu.
37 Et venit, & inuenit eos dormientes. Et ait Petro, Simon dormis? non potuisti vna hora vigilare?
38 Vigilate, & orate vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.
39 Et iterum abiens orauit eundem sermonem, dicens, ¶ Et reuersus, denuò inuenit eos dormientes (erant enim oculi eorum grauati) & ignorabāt quid responderent ei.
41 Et venit tertiò, & ait illis, Dormite iam & requiescite, Sufficit, venit hora. ecce filius hominis tradetur in manus peccatorum.
42 Surgite, eamus. ecce, qui me tradet, prope est.
43 Et adhuc eo loquente, venit Iudas Iscariotes vnus de duodecim, & cum eo turba multa cum gladijs & lignis, *à summis sacerdotibus & Scribis & senioribus.
44 Dederat autem traditor eius signum eis dicens, Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè.
45 Et cùm venisset, statim accedens ad eum ait, Rabbi. & osculatus est eum.
46 At illi manus iniecerunt in eum: & tenuerunt eum.
47 Vnus autem quidam de circunstantibus educens gladium, percussit seruum summi sacerdotis: & amputauit illi auriculam.
48 Et respondens Iesus, ait illis, Tanquam ad latronem existis cum gladijs & lignis comprehendere me?
49 ¶ quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis. Sed vt impleantur scripturæ.
50 Tunc discipuli eius relinquentes eum, omnes fugerunt. *Mat.26.f.56.*
51 Adolescens autē quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: & tenuerunt eum. F
52 At ille reiecta sindone, nudus profugit abeis.
53 Et adduxerunt Iesum ad summum sacerdotem: & conuenerunt omnes sacerdotes & Scribæ & seniores. *Luc.22.f.54. Iohan.18.c.13.*
54 Petrus autem ālonge secutus est eum vsque intrò in atrium summi sacerdotis: & sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.
55 Summi verò sacerdotes & omne concilium quærebant aduersus Iesum testimonium, vt eum morti traderent, nec inueniebant. *Mat.26.f.59.*
56 Multi enim testimonium falsum dicebant aduersus eum: & conuenientia testimonia non erant.
57 Et quidam surgētes, falsum testimonium
58 ferebant aduersus eum, dicentes, ¶ Quoniam nos audiuimus eum dicentem, Ego dissoluam templum hoc manufactum, & *per' triduum aliud non manufactum, ędifibabo. *Iohan.2.d.19. *post.
59 Et non erat conueniens testimonium illorum.
60 Et exurgēs summus sacerdos in medium, interrogauit Iesum, dicens, Non respondes quicquam ad ea quę tibi obijciuntur ab his?
61 Ille autē tacebat, & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum: & dixit ei, Tu es Christus filius Dei benedicti? *7'
62 Iesus autem dixit illi, Ego sum, & videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis*, & venientem cum nubibus cæli. G *Mat.24.c.30. *Dei.
63 Summus aūt sacerdos scindens vestimenta sua, ait, Quid adhuc desideramus testes?
64 Audistis blasphemiam. quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerunt eum esse reum mortis.
65 Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem eius, & colaphis eum cædere, & dicere ei, Prophetiza. & ministri alapis eum cędebant. *Mat.26.g.69.*
66 Et cùm esset Petrus in atrio deorsum, ve- *Luc.22.f.55.*
67 nit vna ex ancillis summi sacerdotis. ¶ & *Iohan.18.c.17.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cùm vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait, Et tu cum Iesu Nazareno eras.

68 At ille negauit, dicens, Neque scio, neq; noui quid dicas. Et exijt foras ante atrium: & gallus cantauit.

Mat.26.g.71. 69 Rursus autem cùm vidisset illum ancilla, cœpit dicere circunstantibus, Quia hic ex illis est.

Luc.22.f.58. Ioham.18.e.25. 70 At ille iterum negauit. Et post pusillum rursus qui astabant, dicebant Petro, Verè ex illis es: nam & Galilæus es.

71 Ille autem cœpit anathematizare & iurare, Quia nescio hominem istum quem dicitis.

Mat.26.g.75. Ioham.13.d.38. 72 Et statim gallus iterum cantauit. Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei Iesus, Prius quàm gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

CAPVT XV.

Iesus coram Pilato accusatus, nihil respondet: præeligitur Barabbas, & Iesus traditur crucifigendus, qui multis modis illusus à militibus, ducitur ad crucifigendum: & dimissis ipsius vestimentis, inter latrones crucifixus, audit variorum iactatæ in se blasphemias: suborsumtur tenebræ: & clamans Iesus Eli, acetoq; potatus, cum clamore valido expirat, cuius corpus à Ioseph sepelitur.

Mat.27.a.1. Luc.22.g.66. Ioham.18.d.28 ET confestim, manè consilium facientes summi sacerdotes cum senioribus & Scribis & vniuerso concilio, vinctentes Iesum, duxerunt & tradiderunt Pilato.

2 Et interrogauit eum Pilatus, Tu es rex Iudæorum? At ille respondens, ait illi, Tu dicis.

Mat.27.b.12. Luc.23.a.6. Iohan.18.f.33. 3 Et accusabant eum summi sacerdotes in multis.

4 Pilatus autem rursum interrogauit eum, dicens, Non respondes quicquam? vide in quantis te accusant.

5 Iesus autem amplius nihil respondit: ita vt miraretur Pilatus.

6 Per diem autem festum solebat dimittere illis vnum ex vinctis quemcunq; petissent.

7 Erat autē qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium.

8 Et cùm ascendisset turba, cœpit rogare, sicut semper faciebat illis.

9 Pilatus autem respondit eis, & dixit, Vultis dimittam vobis regem Iudæorum?

10 Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent eum summi sacerdotes.

11 Pontifices autem concitauerunt turbam, vt magis Barabban dimitteret eis.

12 Pilatus autem iterum respondens, ait illis, Quid ergo vultis faciam regi Iudæorum? *Mat.*

13 At illi iterum clamauerunt, Crucifige eum. *Luc.*

14 Pilatus verò dicebat illis, Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, Crucifige eum. *Ioham.*

15 Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabban, & tradidit Iesum flagellis cæsum vt crucifigeretur.

16 Milites autem duxerunt eum in atrium *Mat.* prætorij, & cōuocant totam cohortem. ¶ & *Ioham.*

17 induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes, spineam coronam.

18 Et cœperunt salutare eum, Aue rex Iudæorum.

19 Et percutiebant caput eius arundine: & conspuebant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

20 Et postquam illuserunt ei, exuerunt illi purpura, & induerunt eum vestimentis suis & educunt illum vt crucifigerent eum.

21 Et angariauerunt prætereuntem quem- *Mat.* piam, Simōnem Cyrenæum venientem de agro, *Luc.* villa, patrem Alexandri & Rufi, vt tolleret crucem eius. *Ioham.*

22 Et perducunt illum in Golgotha locum, quod est interpretatum, Caluariæ locus.

23 Et dabant ei bibere myrrhatum vinum, & non accepit.

24 Et crucifigentes eum, diuiserunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis quis quid tolleret.

25 Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eum.

26 Et erat titulus causæ eius inscriptus: REX IVDAEORVM.

27 Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum à dextris, & alium à sinistris eius.

28 Et impleta est scriptura quæ dicit, Et cum iniquis reputatus est.

29 Et prætereuntes blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes, Vah qui destruis templum, & in tribus diebus ædificas,

30 cat': ¶ saluum fac temetipsum descendens de cruce.

31 Similiter & summi sacerdotes illudentes ad alterutrum cum Scribis dicebant, Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere.

32 Christus rex Israel descendat nunc de cruce: vt videamus & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, conuitiabantur ei.

33 Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram vsq; in horam nonam. Et

34 Et hora nona exclamauit Iesus voce magna, dicens, Eloi, eloi, lamma sabacthani? *Mat.27* quod est interpretatum, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?

35 Et quidam de circunstantibus audientes, dicebant, Ecce, Eliam vocat.

36 Currens autē vnus, & implens spongiam aceto, circunponensq; calamo, potum dabat ei, dicens, Sinite: videamus si veniat Elias ad deponendum eum.

37 Iesus autem emissa voce magna expirauit.

38 Et velum templi scissum est in duo, à summo vsq; deorsum.

39 Videns autē centurio qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset: ait, Verè hic homo filius Dei erat.

40 Erant autem & mulieres de longe aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris, & Ioseph mater, & *Mat.* 41 Salome: ¶ & cùm esset in Galilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei, & aliæ multæ, quæ simul cū eo ascenderant Ierosolymam.

42 Et cùm iam serò esset factum (quia erat *Mat.* 43 Parasceue, quod est ante sabbathum) ¶ venit *Luc.* Ioseph ab Arimathæa nobilis decurio, qui *Ioham.* & ipse erat expectans regnum Dei: & audacter introiuit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu.

44 Pilatus autem mirabatur si iam obijsset. Et accersito centurione, interrogauit eum si iam mortuus esset.

45 Et cùm cognouisset à centurione, donauit corpus Ioseph.

46 Ioseph autem mercatus sindonem, & deponens eū munuit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & aduoluit lapidem ad ostium monumenti.

47 Maria autē Magdalēne, & Maria Ioseph aspiciebant vbi poneretur.

CAPVT XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescentibus, angelus resurrectionem ipsius annuntiat, qui primum Mariæ Magdalenæ apparet, deinde duobus discipulis in alia effigie: demum vndecim recumbentibus apparens, exprobrat a incredulitate, mittit eos vt in vniuerso mundo prædicent ac baptizent, subiungitq; signa quæ sequantur credentes, ac it a in cælum

ET cùm transisset sabbathum, Maria Magdalēne & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. *Matth.28.b.1 Luc.24.a.1. Ioha.20.a.1.*

2 Et valde manè vna sabbathorum, veniunt ad monumentum: orto iam sole.

3 Et dicebāt ad inuicem, Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?

4 Et respicientes viderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valde.

5 Et introeuntes in monumentum, viderūt *Matth.28.a.5.* iuuenem sedentem in dextris, coopertum *Luc.24.a.4.* stola candida: & obstupuerunt. *Ioha.20.c.12.*

6 Qui dicit illis, Nolite expauescere: Iesum B quæritis Nazarenum, crucifixum: surrexit, non est hic, ecce locus vbi posuerunt eum.

7 Sed ite, dicite discipulis eius & Petro, quia *præcedet.* præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.

8 At illæ exeuntes, fugerunt de monumento. inuaserat enim eas tremor & pauor: & *Matt.26.c.32 Sup.14.c.28.* nemini quicquam dixerunt. timebāt enim.

9 Surgens autem * manè prima sabbathi, apparuit primò Mariæ Magdalēne, de qua ie- *Iesus. Ioha.20.d.18.* cerat septem dæmonia. *Luc.8.a.2.*

10 Illa vadens nuntiauit his qui cum eo fuerant, lugentibus & flentibus.

11 Et illi audientes quia viueret & visus esset C ab ea, non crediderunt.

12 Post hæc autem duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia effigie, euntibus in *Luc.24.b.13.* villam, ¶ & illi euntes nuntiauerunt cæteris: nec illis crediderunt.

14 Nouissimè recumbentibus illis vndecim *Luc.24.e.36.* apparuit: & exprobrauit incredulitatē eo- *Ioham.20.e.19.* rum & duritiam cordis, quia ijs qui viderāt eum resurrexisse, non crediderunt.

15 Et dixit eis, Euntes in mundum vniuer- *Matt.28.d.19.* sum prædicate euangelium omni creaturæ.

16 Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. qui verò non crediderit: condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint hæc se- D quentur: In nomine meo dæmonia eijcient, *Actu.16.d.18.* 18 Linguis loquentur nouis, ¶ Serpentes tol- *Actu.2.a.4.* lent, & si mortiferum quid biberint, non *& 10.g.46.* eis nocebit, Super ægros manus imponent: *Actu.28.a.5.* & bene habebunt. *Act.28.b.8.*

19 Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & *Luc.24.g.51.* sedit à dextris Dei. *sedet.*

20 Illi autem profecti prædicauerunt vbiq;: Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

LVCAS medicus Antiochensis, vt eius scripta indicat, Graeci sermonis non ignarus fuit, sectator Apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes: scripsit Euangelium, de quo idem Paulus: Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat vos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum: Lucas est mecum solus. Aliud quoque edidit volumen egregium quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius historia vsque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id est, vsque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem vrbe librum esse compositum. Igitur περίοδον Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, vt indiuiduus comes Apostoli, inter cæteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia euersum Apostoli Pauli, conuictum apud Iohannem, quòd ausus esset Libri, & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & loco id excidisse: quidam suspicantur quotiescunque in Epistolis suis Paulus dicit, Iuxta Euangelium meum, de Lucæ significare volumine: & Lucam non solum ab Apostolo Paulo didicisse Euangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, sed à cæteris Apostolis, quod ipse quoque in principio voluminis declarat, dicens, Sicut tradiderunt nobis qui à principio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonum. Hypotetur euangelium, sicut audierat scripsit. Acta verò Apostolorum, sicut viderat composuit. Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus est Constantinopoli, ad quam vrbem vicesimo Constantini anno, ossa eius cum reliquijs Andreæ Apostoli translata sunt de Achaia.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

CAP. I.

Zachariæ sacerdoti annuntiat Gabriel Ioannis conceptum ex Elisabeth sterili, qui angelo non credens mutus efficitur: idemq; Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Iesu filij Dei de Spiritu sancto: ad Mariæ salutationem Iohannes exultat in vtero, & Elisabeth prophetat, ipsaq; Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Iohannis circunciſione Zacharias pater recepta loquela canticum gratiarum actionis edit.

QVONIAM QVIDEM MVLTI conati sunt ordinare narrationem quæ in nobis completæ sunt rerum: ¶ sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt

3 fuerunt sermonis, ¶ visum est & mihi assecuto omnia à principio diligenter, ex ordi-
4 ne tibi scribere optime Theophile, ¶ vt cognoscas eorum verborum de quibus eruditus es, veritatem.
5 Fuit in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elisabeth.
6 Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela, ¶ & non erat il-
7 lis filius: eo quòd esset Elisabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis.
8 Factum est autem: cùm sacerdotio fungeretur* in ordine vicis suæ ante Deum, ¶ se-
9 cundum consuetudinem sacerdotij, sorte exijt vt incensum poneret ingressus in templum Domini. ¶ & omnis multitudo popu-
10 li erat orans foris hora incensi.
11 Apparuit autē illi Angelus Domini, stans à dextris altaris incensi.
12 Et Zacharias turbatus est, videns: & timor
13 irruit super eum.
Ait autem ad illum angelus, Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & vxor tua Elisabeth pariet tibi fi-
14 lium, & vocabis nomen eius Iohannem: ¶ & erit gaudium tibi & exultatio, & multi in
15 natiuitate eius gaudebunt. ¶ erit enim magnus coram Domino: & vinum & siceram non bibet: & spiritu sancto replebitur ad-
16 huc ex vtero matris suæ. ¶ & multos filiorū Israel conuerter ad Dominum Deum ipso-
17 rum. ¶ & ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: vt conuertat corda patrū in filios, & incredulos ad prudentiam iusto-
rum, parare Domino plebem perfectam.
18 Et dixit Zacharias ad angelum, Vnde hoc sciam? ego enim sum senex: & vxor mea
19 processit in diebus suis.
Et respondens angelus, dixit ei, Ego sum Gabriel qui asto ante Deum: & missus sum
20 loqui ad te, & hæc tibi euangelizare.
Et ecce, eris tacens, & non poteris loqui vsq; in diem quo hæc fiant: pro eo quòd non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in
21 tempore suo.
Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur quòd tardaret ipse in templo.
22 Egressus autem nō poterat loqui ad illos, & cognouerunt quòd visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuēs illis, & permansit mutus.
23 Et factum est: vt impleti sunt dies officij
24 eius, abijt in domum suam. ¶ post hos autem dies concepit Elisabeth vxor eius: & occul-
25 tabat se mensibus quinque, dicens, ¶ Quia sic fecit mihi Dominus in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.
26 In mense autem sexto, missus est angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui no-
27 men Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid: & nomen virginis Maria. *Matth.1.c.18.*
28 Et ingressus angelus, ad eam dixit, Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.
29 Quæ cū audisset*, turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio. *vidisset 2.
30 Et ait angelus ei, Ne timeas Maria, inue-
31 nisti enim gratiam apud Deum. ¶ ecce concipies in vtero, & paries filium: & vocabis *Isa.7.c.11. Infr.2.c.21. Matth.1.d.21.*
32 nomen eius Iesum. ¶ hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur, & dabit illi Domi-
33 nus Deus sedem Dauid patris eius: ¶ & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. *Dan.7.d.14. & g.27 Mich.4.b.7.*
34 Dixit autem Maria ad angelum, Quomodo fiet istud: quoniam virū non cognosco? D
35 Et respondens angelus, dixit ei, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quod nascetur
-ex te' Sanctum, vocabitur filius Dei. -8.
36 Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa cōcepit filium in senectute suæ: & hic mensis
37 sextus est illi quæ vocatur sterilis: ¶ quia nō erit impossibile apud Deum omne verbum.
38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuū. Et discessit ab illa angelus.
39 Exurgens autem Maria in diebus illis, abijt in montana cum festinatione in ciuita-
40 tem Iuda. ¶ & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elisabeth.
41 Et factum est: vt audiuit salutationem Mariæ Elisabet, exultauit infans in vtero eius. & repleta est Spiritu sancto Elisabeth:
42 ¶ & exclamauit voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.
43 Et vnde hoc mihi vt veniat mater Domini mei ad me?
44 Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio in- E
45 fans in vtero meo. ¶ & beata quæ credidit*, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt ei* à Domino. *credidisti. *tibi.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

46 ¶ Et ait Maria.
Magnificat anima mea Dominum,
47 Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.
48 Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.
49 Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius.
50 Et misericordia eius // à progenie in progenies', timentibus eum.
51 Fecit potentiam in brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui.
52 Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.
53 Esurientes impleuit bonis: & diuites dimisit inanes.
54 Suscepit Israël puerum suum, // recordatus' misericordiæ suæ.
55 Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius in secula.
56 Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: & reuersa est in domum suam.
57 Elisabeth autem impletũ est tempus pariendi: & peperit filium.
58 Et audierunt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus misericordiã suam cum illa, & congratulabantur ei.
59 Et factum est: in die octauo venerunt circuncidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam.
60 Et respondens mater eius, dixit, Nequaquam, sed vocabitur Iohannes.
61 Et dixerunt ad illam, Quia nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine.
62 Innuebant autem patri eius, quem vellet vocari eum.
63 Et postulans pugillarem, scripsit, dicens, Iohannes est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi.
64 Apertum est autẽ ilico os eius, & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum.
65 Et factus est timor super omnes vicinos eorum: & super omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc: ¶ & posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes, Quis, putas, puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo.
67 Et Zacharias pater eius repletus est spiritu sancto: & prophetauit, dicens,
68 Benedictus Dominus Deus Israël: quia visitauit & fecit redemptionem // plebis' suæ.
69 Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui.
70 Sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt prophetarum eius.
71 Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.
72 Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris: & memorari testamenti sui sancti.
73 Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, ¶ daturum se nobis.
74 Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi.
75 In sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris.
76 Et tu puer propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias eius.
77 Ad dandam scientiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum eorum.
78 Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos Oriens ex alto
79 Illuminare his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.
80 Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu, & erat in desertis vsq; in diem ostensionis suæ ad Israël.

In generationem & generationem 1.
// in progenies & progenies 7.
Isa. 51. b. 9.
Psal. 32. b. 10.
Isa. 29. c. 15.
Psal. 33. b. 11.
1. Reg. 2. b. 5.
// memorari 10.
Isa. 30. d. 18. & 41. b. 8. & 54. b. 5.
Iere. 31. a. 3. & d. 20.
Psal. 131. c. 11.
Genes. 17. c. 19. & 22. c. 16.
Sup. b. 14.
Infr. 2. d. 30.
Matth. 1. d. 21.
// plebi 7.
Psal. 131. d. 17.

CAP. II.

Ex Augusti decreto Ioseph cum Maria ab urbe Beth-lehem, vbi illa peperit Saluatorem, cuius nativitate ab angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur Iesus, quem post dies purificationis in Ierusalem delatum, vt Dominus sistatur, Simeon senex benedicit, ac de matre in posterum ne doloribus prophetat. Annas, prophetissa vetula Domino confitetur: Iesus duodecim annorum plenus sapientia & gratia, perditus à parentibus, in templo doctorum inuenitur, descendit q; Nazareth subditus.

FActum est autem, in diebus illis exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.
2 Hæc descriptio prima, facta est à præside Syriæ Cyrino.
3 Et ibant omnes vt profiterentur, singuli in suam ciuitatem.
4 Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam, * ciuitatem Dauid quæ vocatur Beth-lehem: eo quod esset de domo & familia Dauid, ¶ vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante.
6 Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pareret.
7 Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio:

quia non erat // eis' locus in diuersorio.
8 Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum.
9 Et ecce angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circunfulsit illos, & timuerunt timore magno.
10 Et dixit illis angelus, Nolite timere: ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: ¶ quia natus est vobis hodie Saluator qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid.
12 Et hoc vobis signum, Inuenietis infantem pannis inuolutum: & positum in præsepio.
13 Et subitò facta est cum angelo multitudo militiæ cælestis, laudantium Deum, & dicentium, ¶ Gloria in altissimis Deo: & in terra pax * hominibus bonæ voluntatis.
15 Et factum est: vt discesserunt ab eis angeli in cælum, pastores loquebantur ad inuicem: Transeamus vsq; Beth-lehem, & videamus hoc verbum quod factũ est, // quod Dominus ostendit' nobis.
16 Et venerunt festinantes: & inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantem positum in præsepio.
17 Videntes autem cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc.
18 Et omnes qui audierunt, mirati sunt: & de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos.
19 Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.
20 Et reuersi sunt pastores, glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierãt, & viderant sicut dictum est ad illos.
21 Et postquam consummati sunt dies octo vt circumcideretur puer: vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo priusquàm in vtero conciperetur.
22 Et postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi, tulerunt illum in Ierusalem, vt sisterent eum Domino, ¶ (sicut scriptum est in lege Domini, Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur.) ¶ & vt darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.
25 Et ecce: homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israël: & spiritus sanctus erat in eo.
26 Et responsum acceperat à spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret
27 Christum Domini. ¶ Et venit in spiritu in templum. Et cùm inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum
28 consuetudinem legis pro eo: ¶ & ipse accepit eum in vlnas suas, & benedixit Deum, & dixit,
29 Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace.
30 Quia viderunt oculi mei salutare tuum,
31 Quod parasti ante faciem omnium populorum.
32 Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.
33 Et erat pater eius & mater mirantes super his quæ dicebantur de illo.
34 Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius, Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in
35 Israël, & in signum cui contradicetur, ¶ (& tuam ipsius animam pertransibit gladius) vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.
36 Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua.
37 Et hæc vidua * vsque ad annos octoginta quatuor: quæ non discedebat de templo, * ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte ac die.
38 Et hæc ipsa hora superueniens confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem // Israël'.
39 Et vt perfecerunt omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam, in ciuitatem suam Nazareth.
40 Puer autem crescebat, & cõfortabatur *: plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo.
41 Et ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem, in die solenni paschæ.
42 Et cùm factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis in Ierosolymam secundum consuetudinem diei festi, ¶ consum-
43 matisq; diebus cùm redirent, remansit puer Iesus in Ierusalem, & non cognouerunt parentes eius.
44 Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos.
45 Et non inuenientes, regressi sunt in Ierusalem, requirentes eum.
46 Et factum est post triduum inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.

Isa. 8. c. 14. Rom. 9. & 32. 1. Pet. 2. b. 8.
// Ierusalem 15.
// spiritu 1.
Exod. 23. c. 15. & 34. b. 17. Deut. 16. a. 1.

Stupe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

47 Stupebãt autem omnes qui eum audiebant, super prudentia, & responsis eius.
48 Et videntes admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum, Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.
49 Et ait ad illos, Quid est quòd me quærebatis? nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt, oportet me esse?
50 Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos.
51 Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo.
52 Et Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines.

Matt. 7. d. 28. Marc. 1. b. 22. Infr. 4. c. 32. Ioha. 7. b. 15.

CAPVT III.

Iohannes mittitur à Domino impleturus suã prædicatione Isaiæ vaticinium: & turbis, publicanis ac militibus dat consilium: dicens quid singulos facere oporteat, testaturq; Christi excellentiam & baptismi ipsius, super quem ab ipso baptizatum descendit columba, ac vox patris auditur: texiturq; eius genealogia à Ioseph vsque ad Adam ascendens.

A 1 ANno autem quintodecimo imperij Tyberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudææam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha. ¶ sub principibus sacerdotum Anna & Caipha: factum est verbum Domini super Iohannem Zachariæ filium in deserto.

Matth. 3. a. 1. Mar. 1. a. 4.

3 Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum: ¶ sicut scriptum est in libro sermonum Isaiæ prophetæ.

B 4 Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. ¶ omnis vallis implebitur: & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt prauа in directa: & aspera in vias planas, ¶ & videbit omnis caro salutare Dei.

Isa. 40. a. 3. Ioha. 1. c. 23.

7 Dicebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptizarentur ab ipso, Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira?

Matth. 3. b. 7.

8 Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. & ne cœperitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

9 Iam enim securis ad radicem ℣ arborũ' posita est. Omnis ergo arbor nõ faciens fructũ bonum, ℣ excidetur, & in ignem mittetur'.

℣ arboris.

℣ exciditur & in ignem mittitur 1.

10 Et interrogabant eum turbæ, dicentes, Quid ergo faciemus?

11 Respondens autem, dicebat illis, Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

Luc. 6. d. 30.

12 Venerunt autem & publicani vt baptizarentur, & dixerunt ad illum, Magister, quid faciemus?

13 At ille dixit ad eos, Nihil amplius quàm quod constitutum est vobis, faciatis.

14 Interrogabant autem eum & milites, dicentes, Quid faciemus & nos? Et ait illis, Neminem concutiatis, neq; calumniam faciatis: & contenti estote stipendijs vestris.

D 15 Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Iohanne, ne fortè ipse esset Christus: ¶ respondit Iohannes, dicens omnibus, Ego quidem aquâ baptizo vos: venit autem fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius. ipse vos baptizabit in spiritu sancto, & igni. ¶ cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam: & congregabit triticum in horreum suum, palæa autem comburet igni inextinguibili.

16 17

18 Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo.

19 Herodes autem tetrarcha cùm corriperetur ab illo de Herodiade vxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes: ¶ adiecit & hoc super omnia, & inclusit Iohannem in carcerem.

20

21 Factum est autem cùm baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato & orãte, aperitus est cælum: ¶ & descendit spiritus sanctus corporali specie sicut colũba in ipsum: & vox de cælo facta est: Tu es filius meus dilectus, in te complacuit mihi.

22

23 Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorũ triginta: vt putabatur, filius Ioseph, qui fuit

24 Heli, ¶ qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph,

25 ¶ qui fuit Matthathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Hesli, qui fuit Naggæ,

26 ¶ qui fuit Mahath, qui fuit Matthatiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iudæ,

27 ¶ qui fuit Iohanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

28 ¶ qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosam, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,

29 ¶ qui fuit Iesu, qui fuit Eliézer, qui fuit Iorim, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, ¶ qui

30 fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph,

31 qui fuit Iona, qui fuit Eliacim, ¶ qui fuit Melcha, qui fuit Menna, qui fuit Matthatha,

32 qui fuit Nathan, qui fuit Dauid, ¶ qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon,

G 33 Sahnon, qui fuit Naasson, ¶ qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit

34 Phares, qui fuit Iudæ, ¶ qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare,

35 qui fuit Nachor, ¶ qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui

36 fuit Sale, ¶ qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit La-

37 mech, ¶ qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui

38 fuit Cainan, ¶ qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAPVT IIII.

Iesu post ieiunium quadraginta dierum ac deuictas satanæ tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaiæ prophetiam, dicitq; prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte præcipitare: ejcit in Capharnaũ demonium, sanatq; socrum Simonis, & plures alios à variis languoribus, ac demonia ejcit.

A 1 IEsus autem plenus Spiritu sancto, regressus est à Iordane, & agebatur in spiritu in deserto, ¶ diebus quadraginta, & tẽtabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & consummatis illis * esurijt.

2

3 Dixit autem illi diabolus, Si filius Dei es, dic lapidi huic vt panis fiat.

4 Et respondit ad illum Iesus, Scriptum est, Quia non in solo pane viuet homo, sed in omni verbo Dei.

5 Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis: ¶ & ait illi, Tibi dabo potestatem hanc vniuersam, & gloriã illorum: quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa.

B 7 Tu ergo si adoraueris coram me, erunt tua omnia.

8 Et respondens Iesus, dixit illi, Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

9 Et duxit illum in Ierusalem, & statuit eum super pinnam templi: & dixit illi, Si filius Dei es, mitte te hinc deorsum.

10 Scriptum est enim quòd Angelis suis mãdauit de te, vt cõseruent te: ¶ & quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

11 Et respondens Iesus, ait illi, Dictum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.

C 13 Et cõsummata omni tentatione diabolus recessit ab illo vsq; ad tempus.

14 Et regressus est Iesus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exijt per vniuersam regionem de illo.

15 Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus.

16 Et vẽnit Nazareth, vbi erat nutritus: & intrauit secundum consuetudinem suam die sabbathi in synagogam: & surrexit legere.

Matt. 13. g. 54. Mar. 6. a. 1.

17 Et traditus est illi liber Isaiæ prophetæ. Et vt reuoluit librum, inuenit locum vbi scriptũ erat, ¶ Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, ¶ prædicare captiuis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptũ, & diem retributionis.

Isa. 61. a. 1.

D 20 Et cùm plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum.

21 Cœpit autem dicere ad illos. Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

22 Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant, Nónne hic est filius Ioseph?

23 Et ait illis, Vtiq; dicetis mihi hanc similitudinem, Medice, cura teipsum: quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hîc in patria tua.

24 Ait autem, Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.

Ioha. 4. f. 44.

25 In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israël, quando clausum est cælum annis tribus & mensibus sex, cùm fa-

3. Reg. 17. b. 9. Iac. 5. d. 18.

26 cta esset fames magna in omni terra: ¶ & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.

E

27 Et multi leprosi erant in Israël sub Elisæo propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus.

4. Reg. 5. d. 14.

28 Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.

29 Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem: & duxerunt illum vsq; ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.

30 Ipse autẽ transiens per medium illorum, ibat.

31 Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ: ibiq; docebat illos sabbathis.

Matth. 4. b. 13. Marc. 1. b. 21.

32 Et stupebant in doctrina eius: quia in potestate erat sermo ipsius.

Matt. 7. d. 28.

F 33 Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamauit voce ma-

Mar. 2. c. 23.

34 gna, ¶ dicens, Sine, quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te qui sis, Sanctus Dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

35 Et increpauit illum Iesus, dicens, Obmutesce, & exi ab eo. Et cùm proiecisset illum dæmonium in medium, exijt ab illo, nihilq; illum nocuit.

36 Et factus est pauor in omnibus, & colloquebantur ad inuicem, dicentes, Quod est hoc verbũ, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt?

37 Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

38 Surgens autem Iesus de synagoga, introiuit in domum Simónis. Socrus autem Simõnis tenebatur magnis febribus: & rogauerunt illum pro ea.

Matt.8.b.14. Mar.1.c.30.

39 Et stans super illam imperauit febri: & dimisit illam. Et continuò surgens, ministrabat illis.

G 40 Cùm autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens curabat eos.

41 Exibant autẽ dæmonia à multis, clamantia & dicentia, Quia tu es filius Dei. & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

Mar.1.c.34.

Marc.1.d.45. 42 Facta autem die, egressus ibat in desertũ locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt vsq; ad ipsum: & detinebant illum ne discederet ab eis.

43 Quibus ille ait, Quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei: quia ideo missus sum.

44 Et erat prædicans in synagogis Galileæ.

CAPVT V.

Vbi de nauicula Petri docuisset, ille laxato ipsius iussu reti conclusit copiosam piscium multitudinem: curat ũ leprosum mittit ad sacerdotes: paralytico remissis primùm peccatis, iubet vt lectum suũ tollat: discumbens cum Leui, quem ex Telonio vocauerat: causam dat murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conuersetur, & cur ipsius discipuli non ieiunent.

A 1 FActum est autem, cùm turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth.

Matt.4.c.18. Mar.1.b.16. 2 Et vidit duas naues stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, & lauabant retia.

3 Ascendens autem in vnam nauem, quæ erat Simõnis, rogauit eũ à terra reducere pusillum. Et sedẽs, docebat de nauicula turbas.

4 Vt cessauit autẽ loqui, dixit ad Simõnem, Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.

5 Et respondens Simon, dixit illi, Præceptor, per totam noctẽ laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxaborete.

B 6 Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscũ multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum.

7 Et annuerunt socijs qui erant in alia naui, vt venirent & adiuuarent eos. Et venerunt *pleni & impleuerũt ambas nauiculas, ita vt mergerentur.

8 Quod cùm videret Simon Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens, Exi à me, quia homo peccator sum Domine.

9 Stupor enim circundederat eum & omnes qui cum illo erant, in captura piscium quam ceperant.

10 Similiter autem Iacobum & Iohannem filios Zebedæi, qui erant socij Simõnis. Et ait ad Simõnem Iesus, Noli timere: ex hoc iam, homines eris capiens.

11 Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus secuti sunt eum.

12 Et factum est cùm esset in vna ciuitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Iesum, & procidens in faciem, rogauit eum, dicens, Domine, si vis, potes me mundare.

13 Et extendens manum, tetigit eum, dicens, Volo: Mundare. Et confestim lepra discesit ab illo. ¶ & ipse præcepit illi vt nemini diceret, sed, Vade, ostende te sacerdoti, & offer pro emundatione tua, sicut præcepit Moyses, in testimonium illis.

14

15 Perambulabat autem magis sermo de illo, & conueniebant turbæ multæ vt audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis.

16 Ipse autem secedebat in desertum, & orabat.

D 17 Et factum est in vna dierum, & ipse sedebat docens. Et erant Pharisæi sedentes & legis doctores qui venerant ex omni castello Galilææ & Iudææ & Ierusalem: & virtus Domini erat ad sanandum eos.

18 Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum.

19 Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium, ante Iesum.

20 Quorum fidem, vt vidit, dixit, Homo, remittuntur tibi peccata tua.

21 Et cœperunt cogitare Scribæ & Pharisæi, dicentes, Quis est hic qui loquitur blasphemias? quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

22 Vt cognouit autem Iesus cogitationes eorum,

rum, respondens, dixit ad illos, Quid cogitatis * in cordibus vestris?

23 Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata: an dicere, Surge, & ambula?

24 Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) Tibi dico, surge, tolle lectũ tuum, & vade in domum tuam.

25 Et confestim consurgens coram illis, tulit * in quo iacebat: & abijt in domum suam, magnificans Deum.

26 Et stupor apprehendit omnes: & magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes, Quia vidimus mirabilia hodie.

F 27 Et post hæc exijt, & vidit publicanum nomine Leui, sedentem ad Telónium, & ait illi, Sequere me.

28 Et relictis omnibus, surgens secutus est eũ.

29 ¶ & fecit ei conuiuiũ magnũ Leui in domo sua: & erat turba multa publicanorum, & aliorum qui cum illis erant discumbentes.

30 Et murmurabant Pharisæi & Scribæ eorum, dicentes ad discipulos eius, Quare cũ publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?

31 Et respõdens Iesus, dixit ad illos, Non egẽt qui sani sunt, medico: sed qui malè habent.

32 Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

33 At illi dixerunt ad eum, Quare discipuli Iohannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem edunt & bibunt?

G 34 Quibus ipse ait, Nunquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ieiunare?

35 Venient autem dies: & cùm ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabũt in illis diebus.

36 Dicebat autem & similitudinem ad illos, Quia nemo cõmissuram à nouo vestimento immittit in vestimentum vetus: alioquin & nouum rumpit, & veteri non conuenit commissura à nouo.

37 Et nemo mittit vinum nouũ in vtres veteres: alioquin rumpet vinum nouũ vtres, & ipsum effundetur, & vtres peribunt. ¶ sed vinum nouum in vtres nouos mittendum est: & vtraq; conseruantur.

39 Et nemo bibens vetus, statim vult nouum, dicit enim, Vetus melius est.

CAP. VI.

Discipulos spicas sabbatho vellentes excusat, alioq; sabbatho manum curat aridam: electos duodecim nominat Apostolos, & cum illis ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines, aliaq; cõ-

filia ac præcepta euangelica: de festuca in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dignoscẽda: audiens Christi verba cui comparetur si ea opere compleat, & cui si non compleat.

FActum est autem in sabbatho secundo primo, cùm transiret per sata, vellebant discipuli eius spicas, & manducabant confricantes manibus. 1 A *Matt.12.a.1. Mar.2.d.23.*

2 Quidam autem Pharisæorũ, dicebant illis, Quid facitis quod non licet in sabbathis?

3 Et respondens Iesus ad eos, dixit, Nec hoc legistis quod fecit Dauid, cùm esurisset ipse

4 & qui cum illo erant: ¶ quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducauit, & dedit his qui cum ipso erant, quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus? *1.Reg.21.b.6. Exod.29.c.32. Leuit.8.f.31. & 24.b.9.*

5 Et dicebat illis, Quia Dominus est filius hominis, etiam sabbathi.

6 Factum est autem & in alio sabbatho, vt intraret in synagogam, & doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextra erat arida.

7 Obseruabant autem Scribæ & Pharisæi, si in sabbatho curaret: vt inuenirent vnde accusarent eum. *Matt.12.a.10. Marc.3.a.1.*

8 Ipse verò sciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam, Surge: & sta in medium. Et surgens stetit.

9 Ait autem ad illos Iesus, * Interrogo vos, si licet sabbathis benefacere an malè: animam saluam facere an perdere? B *interrogabo 5.*

10 Et circunspectis omnibus dixit homini, Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est manus eius.

11 Ipsi autem repleti sunt insipientia: & colloquebantur ad inuicem quidnam facerent * Iesu.

12 Factum est autem in illis diebus, exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. *de.

13 Et cùm dies factus esset, vocauit discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit. *Matt.10.a.1. Mar.3.b.13. & 6.a.7. Infr.9.a.1.*

14 Simõnem quem cognominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum & Iohannem, Philippum & Bartholomæum,

15 ¶ Matthæum & Thomam, Iacobũ Alphæi,

16 & Simõnem qui vocatur Zelótes, ¶ & Iudam Iacóbi, & Iudam Iscariótem, qui fuit proditor.

17 Et descendens cũ illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa & Ieru-

18 salem: & maritima & Tyri & Sidõnis, ¶ qui venerant vt audirent eum, & sanarentur à ..a. C

Universidad de Deusto
Biblioteca

languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur.
19 Et omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.
Matt. 5.d.2.
20 Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos, dicebat, Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.
Isa. 65.b.12. Isa. 61.a.3. & 66.b.10. Mat. 5.a.11.
21 Beati qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.
22 Beati eritis cùm vos oderint homines, & cùm separauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomẽ vestrum tanquam malum, propter filium hominis.
23 Gaudete in illa die & exultate: ecce enim merces vestra multa est in cælo. secundum hæc enim faciebant Prophetis patres eorũ.
D
24 Veruntamen væ vobis diuitibus, ‖ quia' habetis consolationem vestram.
Amos. 6.a.1. ‖ qui. Eccl. 31.a.8. Isa. 65.c.12.
25 Væ vobis qui saturati estis: quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis.
‖ Væ vobis cùm benedixerint vobis 3. ‖ prophetis 20. Matt. 5.e.44.
26 ‖ Væ cùm benedixerint vobis' omnes homines. secundũ hæc enim faciebant ‖ pseudoprophetis' patres eorum.
27 Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.
28 Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos.
Matt. 5.f.39. 1. Cor. 6.b.7.
29 Et qui te percutit in maxillam, præbe * & alteram. Et ab eo qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere.
** ei.*
30 Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.
Matt. 7.b.12. Tob. 4.c.16.
31 Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.
Matt. 5.g.46.
32 Et si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores, diligentes se diligunt.
E
33 Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt: quæ vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt.
Matt. 5.g.42. Deut. 15.b.8.
34 Et si mutuum dederitis his à quibus speratis recipere: quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia.
Matt. 5.g.44.
35 Veruntamen diligite inimicos vestros: benefacite & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.
36 Estote ergo misericordes sicut & pater vester misericors est.
Matt. 7.a.1.
37 Nolite iudicare, & non iudicabimini. nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini.
38 Date, & dabitur vobis. mensuram bonam & confertam & coagitatã & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.
Matt. 7. 2.
39 Dicebat autem illis & similitudinẽ: Nunquid potest cæcus cæcum ducere? nónne ambo in foueam ‖ cadunt?
‖ cadit.
40 Non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius.
Matt. 10.c.24. Iohã. 13.d.16. & 15.c.20.
41 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: trabem autem quæ in oculo tuo est, non cõsideras?
Matt. 7.c.3.
42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine eijciam festucam de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem nõ videns? Hypocrita eijce primùm trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui.
43 Non est enim arbor bona quæ facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum.
Matt. 7.d.17. Matt. 12.d.33.
44 Vnaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neq; enim de spinis colligunt ficus: neq; de rubo vindemiant vuam.
Matt. 7.d.16.
45 Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.
Matt. 12.d.35.
46 Quid autem vocatis me Domine, Domine: & non facitis quæ dico?
Matt. 7.d.21.
47 Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos: ostendam vobis cui similis sit.
48 ¶ similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum super petram. inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere: fundata enim erat super petram.
49 Qui autem audit, & non facit: similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illisus est fluuius & continuò cecidit, & facta est ruina domus illius magna.

CAPVT VII.

Admiratus Centurionis fidem, absens sanat illius seruum: iuxta portam ciuitatis Naim filium vnicum viduæ resuscitat: coram discipulis Iohannis Baptistæ per eos interrogantis an esset qui venturus erat, multa edit signa: illisq; abeuntibus Iohannem plurimum extollit Iudæis, nec Iohannis nec Christi vitæ placuit, quos pueris inuicem in foro acclamantibus arguit: à peccatrice muliere pedes inunctos, refrendæ Simonis ob hoc murmurãti, proposita ad hoc parabola debitorum, & remisso mulieri peccato.

Cùm

CVm autem implesset omnia verba sua in aures plebis, intrauit Capharnaum.
A 1 Matt. 8.a.5.
2 Centurionis autem cuiusdam seruus malè habẽs, erat moriturus: qui illi erat pretiosus.
3 Et cùm audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum, vt veniret, & ‖ saluaret' seruum eius.
‖ saluum faceret.
4 At illi cùm venissent ad Iesum, rogabant eum solicitè, dicentes ei, Quia dignus est vt hoc illi præstes.
5 ¶ diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis.
6 Iesus autem ibat cum illis. Et cùm iam nõ longè esset à domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens, Domine, noli vexari. Non enim sum dignus, vt sub tectum meũ intres,
7 ¶ propter quod & meipsum non sum dignũ arbitratus, vt venirem ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus.
8 ¶ nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic, vade, & vadit, & alij, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit.
9 Quo audito, Iesus miratus est: & conuersus, sequentibus se turbis dixit, Amen dico vobis, nec in Israël tantam fidem inueni.
Matt. 8.b.10.
10 Et reuersi qui missi fuerant, domum: inuenerunt seruum qui languerat, sanum.
A 11
11 Et factum est, deinceps ibat * in ciuitatem quæ vocatur Naim: & ibant cum eo discipuli eius & turba copiosa.
12 Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris suæ: & hæc vidua erat: & turba ciuitatis multa cum illa.
13 Quam cùm vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illis, Noli flere.
C 14
14 Et accessit, & tetigit loculum. Hi autem qui portabant, steterunt: Et ait, Adolescens tibi dico, surge.
15 Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ.
Luc. 4.d.36
16 Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes, Quia propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitauit plebem suam.
Luc. 1.d.68. Luc. 19.f.44.
17 Et exijt hic sermo in vniuersam Iudæam de eo, & in omnem circa regionem.
18 Et nuntiauerunt Iohanni discipuli eius de omnibus his.
Matt. 11.d.2
19 Et conuocauit duos de discipulis suis Iohannes, & misit ad Iesum, dicens, Tu es qui venturus es: an alium expectamus?
20 Cùm autem venissent ad eũ viri, dixerũt, Iohannes Baptista misit nos ad te, dicens, Tu es qui venturus es: an aliũ expectamus?
21 In ipsa autem hora, multos curauit à languoribus & plagis, & spiritibus malis: & cæcis multis donauit visum.
22 Et respondens, dixit illis, Euntes renuntiate Iohanni quæ audistis & vidistis: Quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt,
D
Esa. 29.f.18. & 35.a.5. Matt. 15.d.30
23 ¶ pauperes euangelizãtur: & beatus est quicunq; non fuerit scandalizatus in me.
Esa. 61.a.1.
24 Et cùm discessissent nuntij Iohannis, cœpit de Iohanne dicere ad turbas, Quid existis in desertum videre? arundinem vento * moueri?
Matt. 11.a.7.
** agitatam.*
25 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce, qui in veste pretiosa sunt & delitijs, in domibus regum sunt.
26 Sed quid existis videre? prophetam? Vtique dico vobis, & plusquam prophetam.
27 ¶ hic est de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.
Mala. 3.a.1. Matt. 11.b.10. Mar. 1.a.2.
28 Dico enim vobis, maior inter natos mulierum propheta Iohanne Baptista nemo est. qui autem minor est in regno Dei, maior est illo.
29 Et omnis populus audiens & publicani, iustificauerunt Deum, baptizati baptismo Iohannis.
E
30 Pharisæi autem & legis periti consilium Dei spreuerunt in semetipsos, non baptizati ab eo.
31 -Ait autem Dominus', Cui ergo similes dicam homines generationis huius, & cui similes sunt?
-it. Matt. 11.b.16.
32 Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus adinuicem, & dicentibus, Cantauimus vobis tibijs, & non saltastis: lamentauimus, & non plorastis.
33 Venit autem Iohannes baptista neq; manducans panem, neq; bibens vinum: & dicitis, Dæmonium habet.
Matt. 3.a.4. Mar. 1.a.6.
34 Venit Filius hominis manducans & bibens: & dicitis, Ecce homo deuorator & bibens vinum, amicus publicanorum & peccatorum.
35 Et iustificata est sapientia ab omnibus filijs suis.
36 Rogabat autem illum quidam de Phari- F sæis, vt manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit.
37 Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quòd * accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti:
Matt. 26.a.7. Mar. 14.d.3. Iohã. 12.d.3.
** Iesus.*
38 ¶ & stans retro secus pedes eius, lachrymis cœpit

cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.

39 Videns autem Pharisæus, qui vocauerat eum, ait intra se, dicens, Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est.

40 Et respondens Iesus, dixit ad illum, Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait, Magister, dic.

41 Duo debitores erant cuidam fœneratori: vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta.

42 Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisque. Quis ergo eum plus diligit?

G 43 Respondens Simon, dixit, Aestimo quia is cui plus donauit. At ille dixit ei, Rectè iudicasti.

44 Et conuersus ad mulierem, dixit Simóni, Vides hanc mulierem? Intrauit in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit.

45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos.

46 Oleo caput meum non vnxisti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos.

57 Propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multũ, Cui autem minus dimittitur, minus diligit.

48 Dixit autem ad illam, Remittuntur tibi peccata.

Matt.9.a.2. 49 Et cœperunt, qui simul accumbebant, dicere intra se, Quis est hic qui etiam peccata dimittit?

Mar.5.c.34. 50 Dixit autem ad mulierem, Fides tua te saluam fecit, vade in pace.

CAPVT VIII.

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifestetur: quos dicat suam esse matrem, suos q̃, fratres: in mari à somno excitatus ventum increpat: dæmoniacũ ferocissimum à dæmonum regione liberat, permittens dæmonibus, vt in porcos introeant: tacta fimbria vestimenti eius mulier à fluxu sanguinis curatur, & filia Iairi archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.

A 1 ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates & castella prædicãs & euangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo, ¶

Mar.16.c.9. 2 & mulieres aliquæ quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magdalene, de qua septem

3 dæmonia exierant, ¶ & Iohanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

4 Cùm autem turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarẽt ad eum, dixit per similitudinem:

5 Exijt qui seminat, seminare semen suum, & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud.

6 Et aliud cecidit supra petram: & natum aruit, quia non habebat humorem.

7 Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud.

8 Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat, Qui habet aures audiendi, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola.

10 Quibus ipse dixit, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei.

12 Qui autẽ secus viam: hi sunt qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant.

13 Nam qui supra petram: qui cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum, & hi radices non habent: ¶ quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit: hi sunt qui audierunt, & à solicitudinibus & diuitijs, & voluptatibus vitæ, euntes, suffocantur, & non referunt fructum.

15 Quod autem in bonam terram: hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

16 Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut subtus lectum ponit, sed imposuit candelabrũ ponit, vt intrantes videant lumen.

17 Non est enim occultum quod non manifestetur: nec absconditum quod non cognoscatur, & in palàm veniat.

18 Videte ergo quomodo audiatis. Qui enim habet, dabitur illi: & quicunque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.

19 Venerunt autem ad illum mater, & fratres eius: & non poterant adire eum præ turba.

20 Et nuntiatum est illi, Mater tua & fratres tui stant foris, volentes te videre.

21 Qui respondens, dixit ad eos, Mater mea & fratres mei, hi sunt qui verbum Dei audiunt & faciunt.

22 Factum est autem in vna dierum: & ipse ascendit in nauiculam, & discipuli eius, & ait ad illos, Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt.

23 Et nauigantib⁹ illis obdormiuit: & descendit procella venti in stagnum, & ⁊ complebantur, & periclitabantur.

24 Accedentes autem suscitauerunt eum, dicentes, Præceptor, perimus. At ille surgens, increpauit ventum & tempestatem aquæ: & cessauit, & facta est tranquillitas.

25 Dixit autem illis, vbi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt adinuicem, dicentes, Quis, putas, hic est, quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei?

26 Et nauigauerunt ad regionem Geraseno rum, quæ est contra Galilæam.

27 Et cùm egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam qui habebat dęmonium iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monimentis.

28 Is vt vidit Iesum, prócidit ante illum: & exclamans voce magna, dixit, Quid mihi & tibi est Iesu fili Dei altissimi? obsecro te ne me torqueas.

29 Præcipiebat enim spiritui immundo vt exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus custoditus: & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta.

30 Interrogauit autem illum Iesus, dicens, Quod tibi nomen est? At ille dixit, Legio. quia intrauerant dæmonia multa in eum.

31 Et rogabant illum ne imperaret illis vt in abyssum irent.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum, vt permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.

33 Exierunt ergo dęmonia ab homine, & intrauerunt in porcos: & impetu abijt grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.

34 Quod vt viderunt factum qui pascebant, fugerunt: & nuntiauerunt in ciuitatem & in villas.

35 Exierunt autem videre quod factum est: & venerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes eius, & timuerunt.

36 Nuntiauerunt autem illis & qui viderãt, quomodo sanus factus esset à legione.

37 Et rogauerunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum vt discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens nauim, reuersus est.

38 Et rogabat illum vir à quo dæmonia exierant, vt cum eo esset. Dimisit autem eum F

39 Iesus, dicens, ¶ Redi in domũ tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abijt per vniuersam ciuitatem, prædicans quanta illi fecisset Iesus.

40 Factum est autem: cùm redijsset Iesus, excepit illum turba. erant autem omnes expectantes eum.

41 Et ecce vẽnit vir cui nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ erat: & cécidit ad pedes Iesu, rogans eum vt intraret in domum *Mat.9.c.18.* *Mar.5.b.22.*

42 eius, ¶ quia vnica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur.

43 Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogauerat omnem substantiam suam, nec ab

44 vllo potuit curari: ¶ accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti eius: & confestim stetit fluxus sanguinis eius.

45 Et ait Iesus, Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus dixit Petrus, & qui cum illo erant, Præceptor, turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis, Quis me tetigit?

46 Et dixit Iesus, Tetigit me aliquis. nam *ego noui virtutem de me exijsse. *c- *&.

47 Videns autem mulier, quia nõ latuit, tremens vẽnit, & prócidit ante pedes eius: & ob quam causam tetigerit eum, indicauit coram omni populo: & quemadmodũ confestim sanata sit.

48 At ipse dixit ei, Filia, fides tua saluam te fecit: vade in pace.

49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad G principem synagogæ, dicens ei, Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

50 Iesus autem audito hoc verbo, respondit patri puellæ, Noli timere: crede tantùm, & salua erit.

51 Et cùm venisset domum, non permisit intrare secum quenquam, nisi Petrum, & Iacobum, & Iohannem, & patrem & matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit, Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.

53 Et deridebant eum, scientes quòd mortua esset.

Universidad de Deusto
Biblioteca

54 Ipse autem tenens manum eius clamauit, dicens, Puella surge.
55 Et reuersus est spiritus eius, & surrexit cõtinuò. Et iussit illi dare manducare.
56 Et stupuerunt parentes eius, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPVT IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, seruanda tradit eis præcepta: Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus satiat Iesus quinque virorum millia: Petrus illũ confitetur Christum Dei: suam prædicit passionem, & de propria cruce tollenda: transfiguratio iunguntur Moyses & Elias in maiestate: ad preces patris dæmonium à filio ejcit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filij Zebedæi volunt igne cælesti cõsumi Samaritanos nolentes Iesum suscipere: volentem sequi non suscipit: alterum autem vocat, nec permittit vt primùm sepeliat patrem.

A 1 COnuocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent.
Mat.10.a.1. Mar.3.b.13.
2 Et misit illos prædicare regnum Dei: & sanare infirmos.
Mat.10.a.9. Mar.6.a.8. 3 Et ait ad illos, Nihil tuleritis ℣ in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.
℣ in viam.
4 Et in quamcunque domum intraueritis, ibi manete, & inde-ne exeatis.
-1.
5 Et quicunque non receperint vos: exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.
Act.13.g.51.
6 Egressi autem circuibant per castella euangelizantes & curantes vbiq;.
Mat.14.a.1. Mar.6.b.14. 7 Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæsitabat eo quòd diceretur à quibusdam, Quia Iohannes surrexit à mortuis: ¶ 8 à quibusdam verò, Quia Elias apparuit: ab alijs autem: Quia Propheta vnus de antiquis surrexit.
9 Et ait Herodes, Iohannem ego decollaui: Quis est autem iste de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.
Mat.14.b.13. Mar.6.d.31. 10 Et reuersi Apostoli, narrauerunt illi quæcunque fecerunt: & assumptis illis secessit seorsum in locũ desertũ, qui est Bethsaidæ.
B 11 Quod cùm cognouissent turbæ, secutæ sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos qui cura indigebant sanabat.
Mat.14.b.15. Mar.6.e.36. 12 Dies autem cœperat declinare. Et accedentes duodecim, dixerũt illi, Dimitte turbas, vt euntes in castella villasque quæ circa sunt, diuertant, & inueniant escas: quia hic in loco deserto sumus.
13 Ait autem ad illos, Vos date illis mãducare. At illi dixerũt, Non sunt nobis plus quàm quinque panes, & duo pisces: nisi forte nos *Iohan.* eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas.
14 Erant autem ferè viri quinque millia. Ait autẽ ad discipulos suos, Facite illos discumbere per conuiuia quinquagenos.
15 Et ita fecerunt. Et discumbere fecerunt omnes.
16 Acceptis autem quinque panibus & duobus piscibus, respexit in cælum, & benedixit illis: & fregit, & distribuit discipulis suis vt ponerent ante turbas.
17 Et manducauerunt omnes: & saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis fragmentorum cophini duodecim.
Mat. 18 Et factum est: cùm solus esset orans, erant cum illo & discipuli: & interrogauit illos dicens, Quem me dicunt esse turbæ?
19 At illi respondentes, dixerunt, Iohannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò quia vnus Propheta de prioribus surrexit.
20 Dixit autem illis, Vos autem quem me dicitis? Respondens Simon Petrus dixit, Christum Dei.
21 At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc, ¶ 22 dicens, Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus & principibus sacerdotum & scribis, & occidi, & tertia die resurgere.
23 Dicebat autem ad omnes, Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.
24 Qui enim voluerit animã suam saluam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me: saluam faciet illam.
25 ¶ quid enim proficit homo, si lucretur totum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?
26 Nam qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet cùm venerit in maiestate sua & patris, & sanctorum angelorum.
27 Dico autẽ vobis verè, sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei.
28 Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum & Iacobum & Iohannem, & ascendit in montem vt oraret.
29 Et facta est, dũ oraret, species vultus eius altera: & vestitus eius albus & refulgens.
30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant

31 Erant autem Moyses & Elias, ¶ visi in maiestate: & dicebant excessum eius, quẽ completurus erat in Ierusalem.
32 Petrus verò & qui cum illo erant, grauati erant somno. Et euigilantes, viderũt maiestatẽ eius, & duos viros qui stabant cum illo.
33 Et factum est: cùm discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum, Præceptor, Bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Moysi, & vnum Eliæ. nesciens quid diceret.
34 Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbrauit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem.
L. 35 Et vox facta est de nube, dicens, Hic est filius meus dilectus: ipsum audite.
. 36 Et dum fieret vox, inuentus est Iesus solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ viderant.
Mat. 37 Factum est autem: in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit ℣ illi turba multa.
℣ illi' 38 Et ecce vir de turba exclamauit, dicẽs, Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia vnicus est mihi.
39 ¶ & ecce spiritus apprehendit eum, & subitò clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit dilanians eũ.
40 ¶ & rogaui discipulos tuos vt ejicerent illum, & non potuerunt.
41 Respondens autẽ Iesus, dixit, O generatio infidelis & peruersa, vsquequo ero apud vos & patiar vos? Adduc huc filium tuum.
42 Et cùm accederet, elisit illi dæmonium, & dissipauit. Et increpauit Iesus spiritum immundum, & sanauit puerum: & reddidit illum patri eius.
43 Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos,
44 ¶ Ponite vos in cordibus vestris sermones istos, filius enim hominis futurum est vt tradatur in manus hominum.
45 At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos, vt non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.
46 Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset.
47 At Iesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se, 48 & ait illis, Quicunque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit. & quicunq; me receperit, recipit eum qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic maior est.
49 Respondens autem Iohannes dixit, Præceptor vidimus quendam in nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum. quia non sequitur nobiscum.
50 Et ait ad illum Iesus, Nolite prohibere. qui enim non est aduersum ℣ vos, pro vobis est.
℣ nos, pro nobis 6.
51 Factum est autem dum cõplerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmauit vt iret in Ierusalem.
52 Et misit nuntios ante conspectum suum: & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum vt pararent illi.
53 Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ierusalem. G
54 Cùm vidissent autem discipuli eius Iacobus, & Iohannes, dixerunt, Domine vis dicimus vt ignis descendat de cælo, & consumat illos?
55 Et conuersus increpauit illos, dicens, Nescitis cuius spiritus estis.
56 Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Et abierunt in aliud castellũ.
Iohan.3.b.17. & 12.g.47.
57 Factum est autem: ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum, Sequar te quocunque ieris*.
*Mat.8.c.19. *Domine.*
58 Dixit illi Iesus, Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput* reclinet.
*&. *suum.*
59 Ait autem ad alterum, Sequere me. Ille autẽ dixit, Domine, permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum.
60 Dixitq; ei Iesus, Sine vt mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, *annuntia regnum Dei.
*&.
61 Et ait alter, Sequar te Domine, sed permitte mihi primùm renuntiare his qui domi sunt.
62 Ait ad illum Iesus, Nemo mittẽs manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

CAPVT X.

Septuaginta duos præmittens ad singulas ciuitates, tradit præcepta quæ in prædicando obseruent: & gaudentibus de subiectis sibi dæmonibus, dicit non esse ob hoc potissimum gaudendum: comminatur ciuitatibus obstinatis in quibus facte erant plurimæ virtutes, & exultans in spiritu cõfitetur patri: tentanti legisperito post recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis à Ierusalem descendentis: Marthæ ministranti & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

1 A POst hæc autem designauit Dominus & alios septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum quò erat ipse venturus.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mat.9.d.37. 2 Et dicebat illis, Messis quidem multa: operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

Mat.10.b.16. 3 Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.

Mar.6.a.8. 4 Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta: & neminem per viam salutaueritis.

4.Reg.4.c.29. 5 In quamcunque domum intraueritis, primum dicite, Pax huic domui. ¶ & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin autem, ad vos reuertetur.

7 In eadem autem domo manete edentes & bibentes quæ apud illos sunt. dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum.

Mat.10.b.10. Deu.24.c.14. 1.Tim.5.c.18.

B 8 Et in quamcunque ciuitatem intraueritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis: ¶ & curate infirmos qui in illa sunt, & dicite illis, Appropinquauit in vos regnum Dei.

10 In quamcunq; ciuitatem intraueritis, & nō susceperint vos, exeuntes in platéas eius,

Act.13.g.51. 11 dicite, ¶ Etiam puluerem qui adhæsit nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos. tamen hoc scitote quia appropinquauit regnum Dei.

12 Dico vobis quia Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi ciuitati.

13 Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent.

14 Veruntamen Tyro & Sydóni remissius erit in iudicio, quàm vobis.

15 Et tu Capharnaum vsque ad cælum exaltata: vsque ad infernum demergēris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.

17 Reuersi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes, Domine, etiam dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo.

18 Et ait illis, Videbam sathanam sicut fulgor de cælo cadentem.

19 Ecce, dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.

20 Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subijciuntur: gaudete autem quòd nomina vestra scripta sunt in cælis.

Mat.11.d.25. ᵃin spiritu sancto.

21 In ipsa hora exultauit ᵃ spiritu⁹, & dixit, Confiteor tibi pater, Domine cæli & terræ quòd abscondisti hęc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Etiam pater, quoniam sic placuit ante te.

22 Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo scit quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.

23 Et conuersus ad discipulos suos, dixit, Beati oculi qui vident quæ vos videtis.

24 Dico enim vobis, quòd multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

25 Et ecce quidam Legisperitus surrexit, tentans illum, & dicens, Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?

26 At ille dixit ad eum, In lege quid scriptū est? quomodo legis?

27 Ille respondens dixit, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut teipsum.

28 Dixitque illi, Rectè respondisti, hoc fac & vives.

29 Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum, Et quis est meus proximus?

30 ᵇ Suscipiens' autem Iesus, dixit, Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum: & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto.

31 Accidit autem vt sacerdos quidam descenderet eadem via: & viso illo præteriuit.

32 Similiter & Leuita, cùm esset secus locū, & videret eum, pertransijt.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est.

34 Et appropians alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum: & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit.

35 Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait, Curam illius habe: & quodcunque supererogaueris, egò cùm rediero reddam tibi.

36 Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones?

37 At ille dixit, Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus, Vade, & tu fac similiter.

38 Factum est autem dum irent, & ipse intrauit in quoddam castellum: & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam, ¶ & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.

40 Martha autem satagebat circa frequens ministerium, quæ stetit & ait, Domine, non est tibi curę quòd soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, vt me adiuuet.

41 Et respondens dixit illi Dominus, Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima.

43 Porrò vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPVT XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseueranti oratione omnia impetrari: ejecto dæmonio muto confutat dicentes quod in Beelzebub ejceret dæmonia: mulier quædam dicit beata ubera quæ Iesus suxerat: de signo Ionæ, de Regina Austri, & Niniuitu, oculoq; simplici & nequam: Pharisæum qui ipsum inuitauerat, reprehendit, murmurantem quòd illotis prandere manibus: taxat hypocrisim Pharisæorum & Scribarum, dicens quod ab hac generatione exquiretur sanguis omnium prophetarum.

ET factum est: cùm esset in quodam loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum, Domine, doce nos orare, sicut docuit & Iohannes discipulos suos. 1 A

2 Et ait illis, Cùm oratis, dicite, Pater, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum, ¶ *panem nostrum quotidianum da nobis ᵇ hodie', ¶ & dimitte nobis peccata nostra, siquidē & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem. *Mat.6.b.9.*

**Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terrā 4. ᵇ quotidie 20.*

5 Et ait ad illos, Quis vestrūm habebit amicum, & ibit ad illū media nocte, & dicet illi,

6 Amice, cōmoda mihi tres panes, ¶ quoniā amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum: ¶ & ille dēintus respondens dicat, Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi.

8 Et si ille perseuerauerit pulsans: ᶜ dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quòd amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. *c.2.*

9 Et ego dico vobis: petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. B *Mat.7.a.7. & 21.b.22.*

10 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. *Mar.11.c.24. Iohan.14.b.13. & 15.a.7. & 16.c.23. Luc.1.a.5. Mat.7.b.9.*

11 Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem: nunquid pro pisce serpentem dabit illi?

12 Aut si petierit ouum: nunquid porriget illi scorpionem?

13 Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quanto magis pater vester* de cælo dabit spiritum bonum petentibus se? **cælestis. Mat.9.d.32. & 12.b.22.*

14 Et erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mutum. Et cùm eiecisset dæmonium, locutus est mutus: & admiratæ sunt turbæ.

Mar.3.c.22. 15 Quidam autem ex eis dixerunt, In Beelzebub principe dęmoniorũ eijcit dęmonia.

16 Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.

C 17 Ipse autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnũ in seipsum diuisum, * desolabitur, & domus supra domum * cadet.

18 Si autem & Satanas in seipsum diuisus est: quomodo stabit regnum eius? quia dicitis in Beelzebub me eijcere dæmonia.

19 Si autem ego in Beelzebub eijcio dæmonia: filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.

20 Porrò si in digito Dei eijcio dæmonia: profectò peruenit in vos regnum Dei.

21 Cùm fortis armatus custodit atrium suũ: in pace sunt ea quæ possidet.

22 Si autem fortior eo superueniens vicerit eum: vniuersa arma eius * auferet in quibus confidebat, & spolia eius * distribuet.

23 Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.

24 Cùm immundus spiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquosa, quærens requiem. Et non inueniens dicit, Reuertar in domum meam vnde exiui.

25 Et cùm venerit, inuenit * scopis mundatam & ornatam.

D 26 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

27 Factum est autem: cùm hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi, Beatus venter qui te portauit, & ubera quæ suxisti.

28 At ille dixit, Quinimò, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

29 Turbis autem concurrentibus cœpit dicere, Generatio hæc, generatio nequam est: *Mat.12.c.39.* signum quærit: & signum nõ dabitur ei nisi signum Ionæ prophetæ.

Ion.2.d.2. 30 Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis: ita erit & filius hominis generationi isti.

3.Reg.10.d.1. 2.Par.9.d.1. 31 Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit illos: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis. & ecce plus quàm Salomon hîc.

32 Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam, *Ion.3.b.5.* quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Ionæ. & ecce plus quàm Ionas hîc.

33 Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant.

34 Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35 Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint.

36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarũ: erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgore illuminabit te.

37 Et cùm loqueretur rogauit illum quidam Pharisæus vt pranderet apud se. Et ingressus recubuit.

38 Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere quare non baptizatus esset ante prandium.

39 Et ait Dominus ad illum, Nunc vos Pharisæi quod deforis est calicis & catini mundatis: quòd autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate.

40 Stulti, nónne qui fecit quod deforis est, etiam id quod deintus est, fecit?

41 Veruntamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

42 Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentam & rutam & omne olus: & prætermittis iudicium & charitatem Dei. hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43 Væ vobis Pharisæis, quia diligitis primam *Mat.23.* cathedram in synagogis, & salutationes in foro.

44 Væ vobis quia estis vt monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes desuper *Num.19.* non sciunt.

45 Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi, Magister, hæc dicens etiam nos contumeliam nobis facis.

46 At ille ait, Et vobis legisperitis væ: quia onerates homines oneribus quæ portari non possunt, & ipsi vno digito vestro non tangitis sarcinas.

47 Væ vobis, qui ędificatis monumenta prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos.

48 Profectò testificamini quòd consentiatis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.

49 Propterea & sapientia Dei dixit, Mittam ad illos Prophetas & Apostolos, & ex illis

50 occident & persequentur. ¶ vt inquiratur sanguis omnium prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi à generatione

51 ista, ¶ à sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ędem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.

52 Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ: ipsi non introistis, & eos qui introibant, prohibuistis.

53 Cùm autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi & Legisperiti grauiter insistere, & os eius opprimere de multis, ¶ insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accusarent eum.

CAPVT XII.

Cauendum docet à fermento Pharisæorum, & quòd omne occultum detegetur: quis etiam timẽdus sit, de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat Apostolos aduersus persecutiones: nõ vult se immiscere in diuidenda fratrum hæreditate: per parabolam diuitis reuocat ab auaritia, vetans solicitum esse de victu & vestitu, hortaturq; vt lumbi præcingantur: & quis sit fidelis aut infidelis dispensator: venit vt mittat ignẽ in terram & separationem: reprehendit quòd tempus gratiæ non dijudicent: monet vt quisque conetur ab aduersarijs se liberare.

A 1 MVltis autem turbis circunstantibus, ita vt se inuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos, Attendite à fermento

2 Pharisæorum, quod est hypocrisis.

3 Nihil * autem * opertum est, quod non reuelabitur: neque absconditum, quod non sciatur.

4 Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis.

5 Dico autem vobis amicis meis, Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hęc non habent amplius quid faciant.

6 Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. ita dico vobis, hunc timete.

7 Nónne quinque passeres væneunt dipondio: & vnus ex illis non est in obliuione coram Deo?

8 Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis.

9 Dico autem vobis, Omnis quicunque confessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei. ¶ qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis Dei.

10 Et omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemauerit, non remittetur. *Mat.12.c.32. Mar.3.d.28.*

11 Cùm autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus & potestates, nolite soliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis. *Mat.10.b.19.° Mar.13.b.11.*

12 Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere.

13 Ait autem ei quidam de turba, Magister, dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem.

14 At ille dixit ei, Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos?

15 Dixitque ad illos, Videte & cauete ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita eius est, ex his quæ possidet.

16 Dixit autem similitudinem ad illos, dicẽs, Hominis cuiusdam diuitis uberes fructus *Eccl.11.c.19.*

C 17 ager attulit. ¶ & cogitabat intra se dicens, Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos?

18 Et dixit, Hoc faciam, Destruam horrea mea, & maiora faciam: & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea,

19 ¶ & dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare.

20 Dixit autem illi Deus, Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cuius erunt?

21 Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.

22 Dixitq; ad discipulos suos, Ideo dico vobis, Nolite soliciti esse animæ vestræ quid *Psal.54.d.23. Mat.6.d.25.* manducetis: neq; corpori quid induamini. *1.Pet.5.b.7.*

23 Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum.

24 Considerate coruos, quia non seminant neq; metunt, quibus non est cellarium neque horreum, & Deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis illis?

25 Quis autem vestrûm cogitando potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum?

26 Si ergo neq; quod minimum est potestis, quid de cæteris solliciti estis?

D 27 Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neq; nent. dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis.

28 Si autem fœnum quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos, pusillæ fidei.

29 Et vos nolite quærere, quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli:

30 ¶ hæc enim omnia gentes mundi quærunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pater autem vester scit quoniam his indigetis.

31 Veruntamen quærite primum regnum Dei: & hæc omnia adijcientur vobis.

32 Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.

33 Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis: quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit.

E 34 Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, ¶ & vos simles hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptijs: vt cùm venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei.

37 Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit: beati sunt serui illi.

39 Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; & non sineret perfodi domum suam.

40 Et vos estote parati: quia qua hora nō putatis, filius hominis veniet.

41 Ait autem ei Petrus, Domine, ad nos dicis hanc parabolam: an & ad omnes?

42 Dixit autem Dominus, Quis, putas, est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram?

43 Beatus ille seruus, quem cùm venerit Dominus, inuenerit ita facientem.

F 44 Verè dico vobis, quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum.

45 Quòd si dixerit seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere

46 & bibere, & inebriari: ¶ veniet dominus serui illius in die qua nō sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemq; eius cum infidelibus ponet.

47 Ille autē seruus qui cognouit voluntatē domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius: vapulabit

48 multis. ¶ qui autem non cognouit, & fecit digna plagis: vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo.

49 Ignem veni mittere in terram: & quid volo, nisi vt accendatur?

50 Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coarctor, vsquedum perficiatur? G

51 Putatis quia pacem veni dare in terram? non, dico vobis: sed separationem. ¶ erunt enim ex hoc, quinque in domo vna diuisi,

53 tres in duos, & duo in tres: ¶ diuidentur pater in filium, & filius in patrem suum, mater in filiam, & filia in matrem, socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam.

54 Dicebat autem & ad turbas, Cùm videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis, Nimbus venit: & ita fit. ¶ & cùm austrum flantem, dicitis, Quia æstus erit, & fit.

56 Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?

57 Quid autem & à vobisipsis non iudicatis quod iustum est?

58 Cùm autem vadis cum aduersario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo: ne fortè trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exies inde, donec etiam nouissimum minutum reddas.

CAPVT XIII.

Occasione Galilæorum in suis sacrificijs interemptorum, & eorum qui in Siloe corruerant, hortatur ad pœnitentiam, alioqui exterminandos instar fici infructuosæ: archisynagogum redarguit indignantem quòd sabbatho curasset mulierem à spiritu infirmitatis. comparat regnum cælorum grano sinapis & fermento: de angusta porta, & quòd quidam claso ostio frustra pulsabunt. Herodem dicit vulpem, & Ierusalem ob crudelitatem suam deserendam.

ADerant autem quidam ipso in tempore, 1 A
nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinē Pilatus miscuit cum sacrificijs eorū.

2 Et respondens dixit illis, Putatis quòd Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?

3 Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.

4 Sicut illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Ierusalem?

5 Non, dico vobis: sed si pœnitentiam nō habueritis, omnes similiter peribitis.

6 Dicebat autem hanc similitudinem, Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua: & venit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit

7 Dixit autem ad cultorem vineæ, Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac: & non inuenio. Succide ergo illam: vt quid etiam terram occupat?

8 At ille respondens dicit illi, Domine, dimitte illam & hoc anno, vsq; dum fodiam

9 circa illam, & mittam stercora. ¶ & si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.

10 Erat autem docens in synagoga eorum sabbathis.

11 Et ecce mulier quæ habuit spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.

C 12 Quam cùm videret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi, Mulier, dimissa es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.

14 Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbatho curasset Iesus, dicebat turbæ, Sex dies sunt in quibus oportet operari. in his ergo venite, & curamini: & nō in die sabbathi.

15 Respondens autem ad illum Dominus dixit, Hypocritæ, vnusquisque vestrum sabbatho non soluit bouem suum aut asinum à præsepio, & ducit adaquare?

D 16 Hanc autem filiam Abrahæ quam alligauit satanas, ecce, decem & octo annis non oportuit solui à vinculo isto die sabbathi?

17 Et cùm hæc diceret, erubescebant omnes aduersarij eius: & omnis populus gaudebat in vniuersis quæ gloriosè fiebant ab eo.

18 Dicebat ergo, Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud?

19 Simile est grano sinâpis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit: & factum est in arborem magnam, & volucres cæli requieuerunt in ramis eius.

20 Et iterum dixit, Cui simile æstimabo regnum Dei?

21 Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria: donec fermentaretur totum.

22 Et ibat per ciuitates & castella docens, & iter faciens in Ierusalem.

23 Ait autē illi quidam, Domine, si pauci sunt qui saluantur? Ipse autē dixit ad illos, ¶ Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.

25 Cùm autem intrauerit paterfamilias, & clauserit ostium, & incipietis foris stare, & pulsare ostium, dicentes, Domine aperi nobis: & respondens dicet vobis, Nescio vos

26 vnde sitis: ¶ tunc incipietis dicere, Manducauimus coram te & bibimus, & in platēis nostris docuisti.

27 Et dicet vobis, Nescio vos vnde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis. F

28 Ibi erit fletus & stridor dentium: cùm videritis Abraham & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras.

29 Et venient ab Oriente & Occidente & Aquilone & Austro: & accumbent in regno Dei.

30 Et ecce sunt nouissimi qui erunt primi, & sunt primi, qui erunt nouissimi.

31 In ipsa die accesserunt quidam Pharisæorum, dicētes illi, Exi & vade hinc: quia Herodes vult te occidere.

32 Et ait illis, Ite, & dicite vulpi illi, Ecce eijcio dæmonia & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor.

33 Veruntamen oportet me hodie & cras & G
sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Ierusalem.

34 Ierusalem, Ierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum auis nidum suum sub pennis, & noluisti?

35 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non videbitis me donec veniat cùm dicetis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAPVT XIIII.

In domo principis Pharisæorum hydropicum sabbatho curat, ostendens legisperitis ac Pharisæis hoc licere: & horum notans ambitionem, docet inuitatum in nouissimo loco recumbere: parabola de inuitatis ad cœnam qui se excusarunt: sequens Christū debet omnibus renuntiare, sublata cruce sua, vsque ad odium animæ propriæ: volēs turrim ædificare computat primùm sumptus: commendatio salis.

ET factum est: cùm intraret Iesus in do- 1 A
mum cuiusdam principis Pharisæorū sabbatho manducare panem, & ipsi obseruabant eum.

2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.

3 Et respondens Iesus dixit ad Legisperitos & Pharisæos, dicens, Si licet sabbatho curare?

4 At illi tacuerunt. ipse verò apprehensum sanauit eum: ac dimisit.

5 Et respondēs ad illos dixit, Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet; & non con-

6 tinuò extrahet illum die sabbathi? ¶ Et non
poterant ad hæc respondere illi.
B 7 Dicebat autem & ad inuitatos parabolam,
intendens quomodo primos accubitus eli-
8 gerent, dicens ad illos, ¶ Cùm inuitatus fue
ris ad nuptias, non discumbas in primo lo-
co, ne fortè honoratior te sit inuitatus ab il-
9 lo: ¶ & veniens is qui te & illum vocauit,
dicat tibi, Da huic locum: & tunc incipias
10 cum rubore nouissimũ locum tenere. ¶ sed
cùm vocatus fueris, vade, recumbe in no-
uissimo loco: vt cùm venerit qui te inuita-
uit, dicat tibi, Amice, ascẽde superius. Tunc
Prou.25.a.7. erit tibi gloria coram simul discumbenti-
C 11 bus: ¶ quia omnis qui se exaltat, humiliabi-
Mat.23.b.12. tur: & qui se humiliat, exaltabitur.
Inf.18.c.14. 12 Dicebat autem & ei qui se inuitauerat,
Tob.4.b.7. Cùm facis prandium aut cœnam, noli vo-
Prou.3.a.9. care amicos tuos, neque fratres tuos, neque
cognatos, neque vicinos diuites: ne forte te
13 & ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio. ¶ sed
cùm facis conuiuium, voca pauperes, debi-
14 les, claudos, & cæcos, ¶ & beatus eris, quia
nõ habent retribuere tibi: retribuetur enim
tibi in resurrectione iustorum.
D 15 Hęc cùm audisset quidã de simul discum-
* manducat i. bentibus, dixit illi, Beatus qui * manducabit
panem in regno Dei.
Mat.22.a.2. 16 At ipse dixit ei, Homo quidam fecit cœ-
Apoc.19.b.9. nam magnam, & vocauit multos.
17 Et misit seruum suum hora cœnæ dicere
inuitatis vt venirent, quia iam parata sunt
omnia.
18 Et cœperunt simul omnes excusare. Pri-
mus dixit ei, Villam emi, & necesse habeo
exire & videre illam, rogo te habe me ex-
cusatum.
19 Et alter dixit, Iuga boum emi quinque, &
eo probare illa, rogo te habe me excusatũ.
20 Et alius dixit, Vxorem duxi, & ideo non
possum venire.
21 Et reuersus seruus, nuntiauit hæc domino
E suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo
suo, Exi citò in platẽas & vicos ciuitatis: &
pauperes ac debiles & cæcos & claudos in-
troduc huc.
22 Et ait seruus, Domine, factum est vt impe
rasti: & adhuc locus est.
23 Et ait dominus seruo, Exi in vias & sepes:
& compelle intrare, vt impleatur domus
mea.
24 Dico autem vobis, quòd nemo virorum
illorũ qui vocati sunt, gustabit cœnam meã.
25 Ibant autem turbæ multæ cum eo, & con
26 uersus dixit ad illos, ¶ Si quis venit ad me,
& nõ odit patrem suum & matrem, & vxo- Mat.
rem & filios, & fratres & sorores, adhuc au- 10.
tem & animam suam: non potest meus esse
discipulus.
27 Et qui non baiulat crucem suam, & venit F
post me: non potest meus esse discipulus. Mat.
28 Quis enim ex vobis volens turrim ædifi- 16.
care, * non' prius sedens, computat sumptus Mat.
qui necessarij sunt, si habeat ad perficien- 14.
29 dum: ¶ ne postea quàm posuerit fundamen- Mat.
tum, & non potuerit perficere, omnes qui 14.
30 vident, incipiant illudere ei, ¶ dicentes
Quia hic homo cœpit ædificare, & non po-
tuit consummare?
31 Aut quis rex iturus cõmittere bellum ad-
uersus alium regem, non sedens prius co- G
gitat, si possit cum decem millibus occur-
rere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?
32 ¶ alioquin adhuc illo longè agente, legato
nem mittens, rogat ea quæ pacis sunt.
33 Sic ergo omnis ex vobis qui non renun-
tiat omnibus quæ possidet, non potest meus
esse discipulus.
34 Bonum est sal. Si autem sal * euanuerit, * stul-
quo condietur? tus fu-
35 Neque in terram, neque in sterquilinium erit
vtile est, sed foras mittetur. Qui habet au- ad
res audiendi, audiat.

CAPVT XV.

*Scribis & Pharisæis murmurantibus quòd peccato-
res reciperet, parabolas proponit de oue & dra. Bona
perditis ac inuentis, & de filio prodigo ad patrem re-
uerso, benignè, ab ipso suscepto, seniore filio malig-
hoc ferente: & quantum sit in cælo gaudium super
peccatore pœnitentiam agente.*

ERant autem appropinquantes ei publica- I
ni & peccatores, vt audirent illum.
2 Et murmurabant Pharisæi & Scribæ, di-
centes, Quia hic peccatores recipit, & man-
ducat cum illis.
3 Et ait ad illos parabolã istã, dicens, ¶ Quis
4 ex vobis homo qui habet centum oues: & si
perdiderit vnã ex illis, nónne dimittit no-
nagintanouem in deserto, & vadit ad illam
quæ perierat, donec inueniat eam?
5 Et cùm inuenerit eã, imponit in humeros
6 suos gaudẽs: ¶ & veniens domũ conuocat a-
micos & vicinos, dicẽs illis, Cõgratulamini
mihi, quia inueni ouem meã quæ perierat.
7 Dico vobis quòd ita gaudium erit in cælo
super vno peccatore pœnitentiam agente,
quàm super nonagintanouem iustis qui nõ
indigent pœnitentia.
8 Aut quæ mulier habens drachmas decem:
si perdiderit drachmam vnam, nónne ac-

cendit lucernã, & * euertit domum, & quæ- Mat.
rit diligenter, donec inueniat?* 6.
9 Et cùm inuenerit, conuocat amicas & vi-
C cinas, dicens, Congratulamini mihi, quia
inueni drachmam quam perdideram.
10 Ita, dico vobis, gaudiũ erit coram angelis
Dei super vno peccatore pœnitentiam a-
gente.
11 Ait autem, Homo quidam habuit duos fi-
12 lios: ¶ & dixit adolescentior ex illis patri,
Pater, da mihi portionem substantiæ quæ
me contingit. Et diuisit illis substantiam.
13 Et non post multos dies, congregatis om-
nibus adolescentior filius peregrè profectus
D est in regionem longinquam: & ibi dissipa-
Deut.14. uit substantiam suam viuendo luxuriosè.
14 Et postquam omnia * consummasset, fa-
cta est fames valida in regione illa, & ipse
cœpit egere.
15 Et abijt, & adhæsit vni ciuium regionis il-
lius. Et misit illum in villam suam vt pasce-
ret porcos.
16 Et cupiebat implere ventrem suum de si-
liquis quas porci manducabant: & nemo il-
li dabat.
17 In se autem reuersus dixit, Quanti mer-
cenarij * patris mei abundant panibus: ego
autem hic fame pereo.
18 Surgam, & ibo ad patrẽ meum, & dicam
19 ei, Pater, peccaui in cælũ & coram te: ¶ iam
non sum dignus vocari filius tuus: fac me si-
E cut vnum de mercenarijs tuis.
20 Et surgens venit ad patrem suum. Cùm
autem adhuc longè esset, vidit illum pater
ipsius, & misericordia motus est, & accur-
rens cecidit super collum eius, & osculatus
est eum.
21 Dixitq; ei filius, Pater, peccaui in cælum
& coram te, iam non sum dignus vocari fi-
lius tuus.
22 Dixit autẽ pater ad seruos suos, Citò pro-
ferte stolam primam, & induite illum, &
23 date annulum in manũ eius, & calceamen-
ta in pedes eius: ¶ & adducite vitulum sa-
24 ginatum, & occidite, & manducemus, & e-
pulemur: ¶ quia hic filius meus mortuus e-
rat & reuixit, perierat & inuentus est. Et cœ-
perunt epulari.
25 Erat autẽ filius eius senior in agro. & cùm
veniret & appropinquaret domui, audiuit
26 symphoniam & chorũ: ¶ & vocauit vnum
de seruis, & interrogauit quid hęc essent.
27 Isq; dixit illi, Frater tuus venit, & occidit
pater tuus vitulum saginatum, quia saluum
illum recepit.
28 Indignatus est autem, & nolebat introire.
Pater ergo illius egressus cœpit rogare illũ.
29 At ille respondẽs, dixit patri suo, Ecce tot G
annis seruio tibi, & nunquam mandatum
tuum præteriui, & nunquam dedisti mihi
30 hœdum vt cum amicis meis epularer: ¶ sed
postquam filius tuus hic, qui deuorauit sub-
stantiam suam cum meretricibus, vẽnit, oc-
cidisti illi vitulum saginatum.
31 At ipse dixit illi, Fili, tu semper mecum
31 es, & omnia mea tua sunt. ¶ epulari autem
& gaudere oportebat, quia frater tuus hic,
mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuen-
tus est.

CAPVT XVI.

*Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad fa-
ciendas eleemosynas, docẽs quid mereatur fidelis aut
infidelis mammonæ dispensator, quodq; nemo seruire
potest Deo & mammonæ: legem ac prophetas vsque
ad Iohannem fuisse dicat, & nihil de lege periturum,
nec dimittendam vllo modo vxorem vt alia ducatur:
de diuite epulone & Lazaro mendico.*

DIcebat autem & ad discipulos suos, Ho- 1 A
mo quidam erat diues qui habebat villi-
cum: & hic diffamatus est apud illum, quasi
dissipasset bona ipsius.
2 Et vocauit illum, & ait illi, Quid hoc audio
de te? redde rationem villicationis tuæ: iam
enim non poteris villicare.
3 Ait autem villicus intra se, Quid faciam,
quia dominꝰ meus aufert à me villicationẽ?
fodere non valeo, mendicare erubesco.
4 Scio quid faciam, vt cùm amotus fuero à
villicatione, recipiant me in domos suas.
5 Conuocatis itaque singulis debitoribus do
mini sui, dicebat primo, Quantum debes
domino meo?
6 At ille dixit, Centum cados olei. Dixitque B
illi, Accipe cautionem tuam: & sede, citò
scribe quinquaginta.
7 Deinde alij dixit, Tu verò quantum de-
bes? Qui ait, Centum coros tritici. Ait illi,
Accipe literas tuas, & scribe octoginta.
8 Et laudauit dominus villicum iniquitatis,
quia prudenter fecisset: quia filij huius se-
culi, prudentiores filijs lucis in generatione
sua sunt.
9 Et ego vobis dico, facite vobis amicos de
mammóna iniquitatis: vt cùm defeceritis,
recipiant vos in æterna tabernacula.
10 Qui fidelis est in minimo, & in maiori fi- C
delis est: & qui in modico iniquus est, & in
maiori iniquus est.
11 Si ergo in iniquo mammóna fideles non

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuistis? quod verum est quis credet vobis?
12 Et si in alieno fideles non fuistis: quod ve-
strum est, quis dabit vobis?
Mat.6.c.24. 13 Nemo seruus potest duobus dominis seruire, aut enim vnum odiet, & alterum diliget: aut vni adhærebit, & alterũ contemnet. non potestis Deo seruire & mammónæ.
14 Audiebãt autem omnia hæc Pharisæi qui erant auari: & deridebant illum.
D 15 Et ait illis, Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra, quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.
Mat.11.b.12. 16 Lex & prophetæ, vsque ad Iohannem. ex eo regnum Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit.
Mat.5.c.18. 17 Facilius est autem cælum & terram præterire, quàm de lege vnum apicem cadere.
18 Omnis qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.
19 Homo quidam erat dives, & induebatur purpura & bysso: & epulabatur quotidie splendidè.
20 Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, vlceribus
21 plenus: ¶ cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa diuitis, * sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius.
22 Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives: & sepultus est in inferno.
23 Eleuans autem oculos suos cùm esset in

tormentis, vidit Abraham álonge, & Laza-
F 24 rum in sinu eius: ¶ & ipse clamans dixit, Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.
25 Et dixit illi Abraham, Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autẽ hic consolatur, tu verò
26 cruciaris. ¶ & in his omnibus, inter nos & vos chaos magnum firmatum est: vt hi qui volunt hinc transire ad vos, nõ possint, neque inde huc transmeare.
27 Et ait, Rogo ergo te pater vt mittas eum in
28 domum patris mei. ¶ habeo enim quinque fratres, vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.
29 Et ait illi Abrahá, Habent Mosen & prophetas: audiant illos.
30 At ille dixit, Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.
31 Ait autem illi, Si Mosen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAPVT XVII.

Væ scandalizanti pusillos: frater in uer pœcanti increpandus est, eiq; pœnitenti ignoscendum. Apostolos docet fidei efficaciam: quodq; dum omnia ipsis præcepta fecerint, se seruos dicant inutiles, decem leprosi mundantur, vnico qui Samaritanus erat ad agendas gratias reuertente: dicit aduentum filij Dei non occultum fore, sed illustrem, & inexpectato superuenturum, sicut diluuium mundo & Sodomis subuersio superuenit.

A 1 ET ait ad discipulos suos, Impossibile est vt non veniant scandala: væ autem illi per quem veniunt.
2 Vtilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum eius, & proijciatur in mare, quàm vt scandalizet vnum de pusillis istis.
3 Attendite vobis. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi.
4 Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me, dimitte illi.
5 Et dixerũt Apostoli Domino, Adauge nobis fidem.
B 6 Dixit autem Dominus, Si haberetis fidem sicut granum sinâpis, diceretis huic arbori moro, Eradicare & transplantare in mare: & obediret vobis.
7 Quis autem vestrum habens seruum arantem aut pascentem, * qui regresso de agro
8 dicat illi, Statim transi, recumbe: ¶ & non dicit ei, Para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi, donec manducem & bibam, & post hæc tu manducabis & bibes?
C 9 Nunquid gratiam habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperauerat?
10 Non puto. Sic & vos cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.
11 Et factum est, dum iret in Ierusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæam.
D 12 Et cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui stetere
13 runt à longe: ¶ & leuauerunt vocem, dicentes, Iesu præceptor, miserere nostri.
14 Quos vt vidit, dixit, Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est dum irent, mundati sunt.
15 Vnus autem ex illis, vt vidit quia mundatus est: regressus est, cum magna voce ma-
16 gnificans Deum, ¶ & cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens: & hic erat Samaritanus.
17 Respondens autẽ Iesus, dixit, Nónne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt?
18 Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

19 Et ait illi, Surge, vade: quia fides tua te saluum fecit.
20 Interrogatus autem à Pharisæis quando venit regnum Dei: respondit eis, & dixit, Non venit regnum Dei cum obseruatione:
21 ¶ neq; dicent, Ecce hîc, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.
22 Et ait ad discipulos suos, Venient dies, E quando desideretis videre vnum diem filij hominis: & non videbitis.
23 Et dicent vobis, Ecce hîc, & ecce illic. No- Mat.24.b.23.
24 lite ire, neque sectemini. ¶ nam sicut ful- Mar.13.c.21.
gur coruscans de sub cælo, in ea quæ sub cælo sunt fulget: ita erit filius hominis in die sua.
25 Primùm autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac.
26 Et sicut factum est in diebus Noë, ita erit F & in diebus filij hominis. Matt.24.c.73
27 Edebant & bibebant, vxores ducebant & Genes.7.a.5.
dabantur ad nuptias vsq; in diem qua intrauit Noë in arcam: & venit diluuium, & perdidit omnes.
28 Similiter sicut factum est in diebus Lot: Gene.19.c.24.
Edebant & bibebant, emebant & vende-
29 bant, plantabant & ædificabant: ¶ qua die autem exijt Lot à Sódomis, pluit ignem &
30 sulphur de cælo, & omnes perdidit: ¶ secundum hæc erit qua die filius hominis reuelabitur.
31 In illa hora qui fuerit in tecto, & vasa eius G
in domo, ne descendat tollere illa: & qui in agro, similiter non redeat retro.
32 Memores estote vxoris Lot.
33 Quicunque quæsierit animam suam sal- Sup. 9.c.24.
uam facere, perdet illam: & quicunque per- Mat.10.d.39.
diderit illam, viuificabit eam. Mar.8.d.35.
34 Dico vobis, in illa nocte erunt duo in le- Ioha.12.d.25.
cto vno: vnus assumetur, & alter relinque- Mat 24.d.40.
35 tur: ¶ duæ erunt molentes in vnum: vna as- 1.The.4.d.17.
sumetur, & altera relinquetur. duo in agro: vnus assumetur, & alter relinquetur.
36 Respondentes dicunt illi, Vbi Domine?
37 Qui dixit illis, Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

CAP. XVIII.

Per parabolam de iudice iniquitatis & vidua importuna docet semper orandum: per parabolam verò de Pharisæo & Publicano, quomodo sit orandum: pueros à se repelli vetat: diues qui à iuuentute omnia se seruasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus relinquendis abijt tristis: & quid erit præmij omnia propter Christum relinquentibus: prædicit suam passionem, & propè Iericho cæcum illuminat.

= discipulorum 5.

// descendentiũ gaudentes laudare Deum
voce magna, super omnibus quas viderant
38 virtutibus, ¶ dicentes, Benedictus qui venit
rex in nomine Domini, pax in cælo: & glo-
ria in excelsis.
39 Et quidam Pharisæorum de turbis, dixe-
runt ad illum, Magister increpa discipulos
tuos.
40 Quibus ipse ait, Dico vobis, quia si hi ta-
cuerint, lapides clamabunt.
G 41 Et vt appropinquauit, videns ciuitatem,
42 fleuit super illam, dicens, ¶ Quia si cogno-
uisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad
pacem tibi. nunc autem abscondita sunt ab
oculis tuis.
43 Quia venient dies in te: & circundabunt
te inimici tui vallo, & circundabunt te, &
44 coangustabunt te vndique, ¶ & ad terram
prosternent te, & filios tuos qui in te sunt,
& non relinquent in te lapidem super lapi-
dem: eo quòd non cognoueris tempus vi-
sitationis tuæ.
45 Et ingressus in templum, cœpit eijcere
46 vendentes in illo & ementes, ¶ dicens illis,
Scriptum est, Quia domus mea, domus ora-
tionis est. Vos autem fecistis illam spelun-
cam latronum.
47 Et erat docens quotidie in templo. Prin-
cipes autem sacerdotum & Scribæ, & prin-
48 cipes plebis quærebant illum perdere: ¶ &
non inueniebant quid facerent illi. Omnis
enim populus suspensus erat, audiens illum.

Matt. 24.a.2. Mar. 13.a.2. Infr. 21.a.6. Mat. 21.b.12. Mar. 11.b.15.

Isa. 56.c.7. Iere. 7.b.11.

CAPVT XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribis qua potestate hæc faciat, quia nec illi respondebant ad propositam de Iohannis baptismo quæstionem: parabolam refert de vinitoribus, qui cæsis Domini seruis etiam filium eius occiderunt: tentatur Iesus de tributo Cæsari dando, & à Sadducæis de resurrectione: quomodo dicunt Christum filium esse Dauid: cauendum à Scribis ambitiosis.

A 1 ET factum est: in vna dierum docente illo
Mat. 21.b. 23. Marc. 11.d.27. populum in templo & euangelizante, conuenerunt principes sacerdotum & Scri-
2 bæ cum senioribus, ¶ & aiunt dicentes ad
illum, Dic nobis, in qua potestate hæc facis?
aut, Quis est qui dedit tibi hanc potestа-
tem?
3 Respondens autem Iesus, dixit ad illos, In-
terrogabo vos & ego vnum verbum. Re-
spondete mihi:
4 Baptismus Iohannis de cælo erat, an ex ho-
minibus?
5 At illi cogitabant intra se, dicentes, Quia
si dixerimus de cælo, dicet, Quare ergo non
credidistis illi?
6 Si autem dixerimus ex hominibus: plebs
vniuersa lapidabit nos: certi sunt enim Io-
hannem prophetam esse.
7 Et responderunt se nescire vnde esset.
8 Et Iesus ait illis, Neque ego dico vobis in
qua potestate hæc facio.
9 Cœpit autem dicere ad plebem paraboB
lam hanc, Homo * plantauit vineam, & lo-
cauit eam colonis: & ipse peregre fuit mul-
tis temporibus.
10 Et in tempore * misit ad cultores seruum,
vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum
dimiserunt eum inanem.
11 Et addidit alterum seruum mittere. Illi
autem hunc quoq; cædentes & afficientes
contumelia, dimiserunt inanem.
12 Et addidit tertium mittere: qui & illum
vulnerantes eiecerunt.
13 Dixit autem dominus vineæ, Quid faciã?
mittam filium meũ dilectum: forsitan cùm
hunc viderint, verebuntur.
14 Quem cùm vidissent coloni, cogitaue-
runt intra se, dicentes, Hic est hæres, occi-
damus illum, vt nostra fiat hæreditas.
15 Et eiectum illum extra vineam, occidi-
runt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ?
16 ¶ veniet, & perdet colonos istos, & dabit vi-
neam alijs. Quo audito, dixerunt illi, Absit.
17 Ille autem aspiciens eos, ait, Quid est ergo
hoc quod scriptum est, Lapidem quem re-
probauerũt ædificantes, hic factus est in ca-
put anguli?
18 Omnis qui ceciderit super illum lapidem,
conquassabitur: super quem autem ceciderit,
conterit, comminuet illum.
19 Et quærebant principes sacerdotũ & Scri-
bæ mittere in illum manus illa hora: & ti-
muerunt populũ. cognouerunt enim quòd
ad ipsos dixerit similitudinem hanc.
20 Et obseruantes, miserunt insidiatores, qui
se iustos simularent: vt caperent eum in ser-
mone, // & ? traderent illum principatui &
potestati præsidis.
21 Et interrogauerunt eum, dicentes, Ma-
ster, scimus quia rectè dicis & doces: & non
accipis personam, sed viam Dei in veritate
22 doces. ¶ licet nobis tributum dare Cæsari,
an non?
23 Considerans autem dolum illorum, dixit
24 ad eos, Quid me tentatis? ¶ ostendite mihi
denarium. Cuius habet imaginem & su-
scriptionem? Respondentes, dixerunt, Cæ-
saris.

25 Et ait illis, Reddite ergo quæ sunt Cæsa-
ris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.
26 Et non potuerunt verbum eius reprehen-
dere coram plebe: & mirati in responsõ e-
ius, tacuerunt.
27 Accesserunt autem quidam Sadducæo-
rum qui negant esse resurrectionem, & in-
terrogauerunt eum, ¶ dicentes, Magister,
Moyses scripsit nobis, Si frater alicuius mor
tuus fuerit, habens vxorem, & hic sine libe-
ris fuerit, vt accipiat eam frater eius vxorẽ,
& suscitet semen fratri suo. ¶ septem ergo
fratres erant: & primus accepit vxorem, &
mortuus est sine filijs.
30 Et sequens accepit illam: & ipse mortuus
est sine filio.
31 Et tertius accepit illam. Similiter & om-
nes septem, & non reliquerunt semen, &
mortui sunt.
32 Nouissimè omnium mortua est & mulier.
33 In resurrectione ergo, cuius eorũ erit vxor:
siquidem septem habuerunt eam vxorem.
34 Et ait illis Iesus, Filij huius seculi nubunt,
35 & traduntur ad nuptias: ¶ illi verò qui di-
gni habebuntur seculo illo & resurrectione
ex mortuis, neque nubunt, neque ducunt
36 vxores, ¶ neque vltra mori poterunt, æqua-
les enim angelis sunt: & filij sunt Dei, cùm
sint filij resurrectionis.
37 Quia verò resurgant mortui, & Moyses o-
stendit, secus rubum, sicut dicit Dominum,
Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum
Iacob.
38 Deus autem non est mortuorum, sed vi-
uorum. omnes enim viuunt ei.
39 Respondentes autem quidam Scribarum,
dixerunt ei, Magister, bene dixisti.
40 Et amplius no audebant eum quicquam
interrogare.
41 Dixit autem ad illos, Quomodo dicunt
Christum filium esse Dauid? ¶ & ipse Da-
uid dicit in libro Psalmorum, Dixit Domi-
nus Domino meo, sede à dextris meis, ¶ do-
nec ponã inimicos tuos, scabellum pedum
tuorum?
44 Dauid ergo Dominum illum vocat: &
quomodo filius eius est?
45 Audiente autem omni populo, dixit dis-
cipulis suis, ¶ Attendite à Scribis qui volunt
ambulare in stolis, & amant salutationes in
foro, & primas cathedras in synagogis, &
46 primos discubitus in conuiuijs. ¶ qui deuo-
rant domos viduarum: simulantes longam
orationem. Hi accipient damnationem
maiorem.

CAPVT XXI.

Viduam duo minuta offerentem præfert diuitibus multa offerentibus: subuersionem templi prædicit, variaq; prælia, afflictiones & persecutiones, aduersus quæ roborat Apostolos: prædicit quoq; subuersionem Ierusalem, & Iudæorum captiuitatem ac dispersionem: de signis præcessuris iudicium: cauendum à crapula, ebrietate, curisq; huius vitæ, & vigilandum ac orandum.

RESpiciens autem, vidit eos qui mittebant , A
munera sua in gazophylacium diuites. Mat. 12.d.41.
2 Vidit autem & quandam viduam pauper-
culam mittentem æra minuta duo.
3 Et dixit, Verè dico vobis, quia vidua hæc
4 pauper plus quàm omnes misit. ¶ nam om-
nes hi ex abundanti sibi miserunt in mune-
ra Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, om-
nem victum suum quem habuit, misit.
5 Et quibusdam dicentibus de templo quòd B
bonis lapidibus & donis ornatum esset, di-
6 xit, ¶ Hæc quæ videtis, venient dies in quibus Matt. 24. d.2.
non relinquetur lapis super lapidem qui nõ Mar. 13.a.1.
destruatur. Sup. 19.g.44.
7 Interrogauerunt autem illum, dicentes,
Præceptor, quando hæc erunt: & quod si-
gnum cùm fieri incipient?
8 Qui dixit, Videte ne seducamini. multi e-
nim venient in nomine meo, dicentes, quia
ego sum: & tempus appropinquauit: nolite
ergo ire post eos.
9 Cùm autem audieritis prælia & seditio-
nes, nolite terreri: oportet primùm hæc fie-
ri, sed nondum statim finis.
10 Tunc dicebat illis, Surget gens cõtra gen- C
11 tem, & regnum aduersus regnum. ¶ & ter-
ræmotus magni erunt per loca, & pestilen-
tiæ & fames, terroresq; de cælo, & signa ma-
gna erunt.
12 Sed ante hęc omnia inijcient vobis manus
suas: & persequentur tradentes in synago-
gas & custodias, trahentes ad reges & præ-
sides propter nomen meum.
13 Continget autem vobis in testimonium.
14 Ponite ergo in cordibus vestris non præ-
15 meditari quemadmodũ respondeatis. ¶ ego
enim dabo vobis os & sapientiam: cui non
poterunt resistere & contradicere omnes
aduersarij vestri.
16 Trademini autem à parentibus & fratri- D
bus, & cognatis & amicis: & morte affici-
17 entex vobis. ¶ & eritis odio omnibus * pro- * hominibus.
18 pter nomen meum: ¶ & capillus de capite
vestro non peribit.

In

Universidad de Deusto
Biblioteca

19 In patientia vestra possidebitis animas vestras.

Matt.24.b.15. Mar.13.b.14. Dan.9.g.27. 20 Cùm autem videritis circundari ab exercitu Ierusalem: tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius. ¶ 21 tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam. ¶ 22 quia dies vltionis hi sunt, vt impleantur omnia quæ scripta sunt.

E 23 Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. erit enim præsura magna super terram, & ira populo huic.

24 Et cadent in ore gladij: & captiui ducentur in omnes gentes. & Ierusalem calcabitur à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.

Mat. 24.c.29. Mar.13.c.24. Isa.13.b.10. Ezech.32.b.7. Ioel 3.c.15. 25 Et erunt signa in sole & luna & stellis: & in terris pressura gentium præ confusione 26 sonitus maris & fluctuũ, ¶ arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. nam virtutes 27 cælorum mouebũtur: ¶ & tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate.

F Rom.8.d.23. 28 His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra: quoniã appropinquat redemptio vestra.

29 Et dixit illis similitudinem. Videte ficulneam & omnes arbores: ¶ 30 cùm producunt iam ex se fructum, scitis quoniam propè est æstas.

31 Ita & vos cùm videritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum Dei.

32 Amen dico vobis quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.

33 Cælum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.

G Rom.13.d.13. 34 Attendite autem vobis, ne fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ: & superueniat in vos re- 35 pentina dies illa. ¶ tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ.

36 Vigilate itaq; , omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.

37 Erat autem diebus docens in templo: noctibus verò exiens, morabatur in monte qui vocatur Oliueti.

*mane ibat 1. ≠mane accelerabat 1. 38 Et omnis populus ≠ manicabat ad eum in templo audire eum.

CAP. XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Iesu, quem vendit Iudas: iubet parari Pascha: panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrat atra-

dit discipulis, præcipiens vt idem faciant: Contentio discipulorum quis eorum sit maior: prædicit trinam Petri negationem, iubens vendi tunicam & emi gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem instar sanguinis in terram decurrentis, capitur à Iudæis, quorum vni Petrus abscidit auriculam, emputatur quòd ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Iudæis caditur ac illuditur, & mane in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

APpropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha: ¶ & quærebant principes sacerdotum & Scribæ, quomodo eum interficerent: timebant verò plebem.

3 Intrauit autem satanas in Iudam, qui cognominabatur Iscariôtes, vnum de duodecim 4 cim, ¶ & abijt, & locutus est cum principibus sacerdotum & magistratibus, quemadmodum illum traderet eis.

5 Et gauisi sunt & pacti sunt pecuniam ei dare.

6 Et spospondit. Et quærebat opportunitatem, vt traderet illum sine turbis.

7 Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.

8 Et misit Petrũ & Iohannem, dicens, Euntes parate nobis pascha, vt manducemus.

9 At illi dixerunt, Vbi vis paremus?

10 Et dixit ad eos, Ecce, introeuntibus vobis in ciuitatem, occurret vobis homo amphoram aquæ portans: sequimini eum in domum in quam intrat, ¶ 11 & dicetis patrifamiliâs domus, Dicit tibi Magister, Vbi est diuersorium vbi pascha cum discipulis meis manducem?

12 Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum: & ibi parate.

13 Euntes autem inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha.

14 Et cùm facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo. ¶ 15 & ait illis, Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar.

16 Dico enim vobis, quia ex hoc nõ manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.

17 Et accepto calice gratias egit, & dixit, Accipite & diuidite inter vos. ¶ 18 dico enim vobis quòd non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.

19 Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. hoc facite in meam commemorationem.

20 Similiter & calicem, postquã cœnatum est,

cens, Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.

21 Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.

22 Et quidem filius hominis secundũ quod definitum est, vadit: veruntamen væ homini illi per quem ≠ tradetur.

23 Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis qui hoc facturus esset.

24 Facta est autẽ & contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior.

25 Dixit autem eis, Reges gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.

26 Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut ≠ iunior: & qui præcessor est, sicut ministrator.

27 Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nónne qui recumbit? Ego autem in medio vestrũm sum, sicut qui ministrat, 28 ¶ vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis.

29 Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi 30 pater meus, regnum: ¶ vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.

31 Ait autem Dominus, ≠ Simon, Simon, ecce satanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum: ¶ 32 ego autem rogaui pro te vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

33 Qui dixit ei, Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.

34 Et ille dixit, Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me.

35 Et dixit eis, Quando misi vos sine sacculo & pera, & calceamentis: nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt, Nihil.

36 Dixit ergo eis, Sed nunc qui habet saccum, tollat, similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicã suam, & emat gladium.

37 Dico enim vobis, quoniã adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me, Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finem habent.

38 At illi dixerunt, Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis, Satis est.

39 Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem oliuarum. Secuti sunt autem illum & discipuli.

40 Et cùm peruenisset ad locum, dixit illis, Orate, ne intretis in tentationem.

41 Et ipse auulsus est ab eis quantum iactus 42 est lapidis: & positis genibus orabat, ¶ dicens, Pater, si vis, transfer calicem istum à me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Mar.14.d.35.

43 Apparuit autem illi angelus de cælo, confortans eum. Et factus in agonia, prolixius orabat.

44 Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

45 Et cùm surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, inuenit eos dormientes præ tristitia.

46 Et ait illis, Quid dormitis? surgite, orate, ne intretis in tentationem.

47 Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Iudas, vnus de duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, vt oscularetur eum. Mat.26.d.47. Mar.14.d.43. Iohan.18.d.3.

48 Iesus autem dixit illi, Iuda, osculo filium hominis tradis?

49 Videntes autem qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, si percutimus in gladio.

50 Et percussit vnus ex illis seruum principis sacerdotum: & amputauit auriculã eius dexteram. F

51 Respondens autem Iesus, ait, Sinite vsque huc. Et cùm tetigisset auriculam eius, sanauit eum.

52 Dixit autem Iesus ad eos qui venerant ad se, principes sacerdotũ & magistratus templi, & seniores, Quasi ad latronẽ existis cum gladijs & fustibus?

53 Cùm quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me, sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.

54 Comprehendentes autem eum, duxerũt ad domum principis sacerdotum: Petrus verò sequebatur alonge. Mat.26.f.57. Mar.14.f.43. Iohan.18.c.12.

55 Accenso autem igne in medio atrij, & circunsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum. c.24. Mat.26.g.69. Mar.14.g.66. Iohan.18.e.25.

56 Quem cùm vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisset intuita, dixit, Et hic cum illo erat.

57 At ille negauit eum, dicens, Mulier, non noui illum.

58 Et post pusillum alius videns eum, dixit, Et tu de illis es. Petrus verò ait, O homo nõ sum. Mat.26.g.73. Mar.14.g.

59 Et interuallo facto, quasi horæ vnius, alius quidam affirmabat, dicens, Verè & hic cum illo erat: nam & Galilæus est. Iohan.18.c.26

60 Et ait Petrus, Homo nescio quid dicis. G Et continuò adhuc illo loquente cantauit gallus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

61 Et conuersus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat, Quia prius quàm gallus cantet, ter me negabis.
Matt.26.c.34 Mar.14.c.30. Ioha. 13. d. 38.
62 Et egressus foras Petrus fleuit amarè.
63 Et viri qui tenebant *illum*, illudebant ei, cædentes.
** Iesum.*
64 Et velauerunt eum, & percutiebant faciem eius, & interrogabant eum, dicentes, Prophetiza, quis est qui te percussit?
65 Et alia multa blasphemantes, dicebant in eum.
66 Et vt factus est dies, conuenerunt seniores plebis & principes sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum,
Matt. 27.a.1. Mar.15.a.1. Ioh.18.c.28.
67 dicentes, ¶ Si tu es Christus dic nobis. Et ait
68 illis, Si vobis dixero non credetis mihi: ¶ si autem & interrogauero, non respondebitis mihi, neq; dimittetis.
69 Ex hoc autem erit filius hominis sedens à dextris virtutis Dei.
70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo es filius Dei? Qui ait, Vos dicitis, quia ego sum.
71 At illi dixerunt, Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audiuimus de ore eius.

CAPVT XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum spretum illusit: Pilatus conatur ipsum dimittere, proposito Barabba homicida, & promissa castigatione: Iudæis tamen instantibus morti adiudicatur, ductusq; ad supplicium vetat mulieres super se flere: cum latronibus crucifixus, patrē orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus, & à militibus acetum offerentibus: posita superscriptione blasphematur ab vno latronum, alteri verò promittit sui in paradiso consortium: post tenebras aliaq; signa clamans expirat, quem centurio iustum prædicat, & Ioseph corpus eius sepelit.

A 1 ET surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum.
Matt. 27. a. 2.
2 Cœperūt autem illum accusare, dicentes, Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum regem esse.
3 Pilatus autem interrogauit eum, dicens, Tu es rex Iudæorum? At ille respondens, ait, Tu dicis.
Matt.22.b.21. Mar.12.b.17. Matt.27.b.11. Mar.15.a.2. Iohan.18.f.33.
4 Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum & turbas: Nihil inuenio causæ in hoc homine.
5 At illi inualescebant, dicentes, *Commouet* populū docens per vniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa vsq; huc.
** Commouit.*
6 Pilatus autem audiens Galilæam, interrogauit si homo Galilæus esset.
7 Et vt cognouit quòd de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Ierosolymis erat illis diebus.
8 Herodes autem viso Iesu, gauisus est valde, erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quòd audiret multa de eo: & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.
9 Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat.
10 Stabant autem principes sacerdotum & Scribæ constanter accusantes eum.
11 Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illusit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum.
12 Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die. nam antea inimici erant adinuicem.
13 Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotum & magistratibus, & plebe, ¶
14 dixit ad illos, Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem populum, & ecce ego coram vobis interrogans, nullam causam inueni in homine isto ex his in quibus eum accusatis.
15 Sed neque Herodes. nam remisi vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte actum est ei.
16 Emendatum ergo illum dimittam.
17 Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum, vnum.
18 Exclamauit autem simul vniuersa turba, dicens, Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam,
19 ¶ qui erat propter seditionem quandam factam in ciuitate & homicidium, missus in carcerem.
20 Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Iesum.
21 At illi succlamabant, dicentes, Crucifige, crucifige eum.
22 Ille autem tertiò dixit ad illos, Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis inuenio in eo. corripiam ergo illum, & dimittam.
23 At illi instabant vocibus magnis postulantes vt crucifigeretur: & inualescebant voces eorum.
24 Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum.
25 Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium & seditionē missus fuerat in carcerem, quem petebant, Iesum verò tradidit voluntati eorum.
26 Et cùm ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Iesum.
27 Sequebatur autem illum multa turba populi & mulierū: quæ plangebant & lamentabantur eum.
28 Conuersus autem ad illas Iesus, dixit, Filiæ Ierusalem, nolite flere super me: sed super vos ipsas flete, & super filios vestros.
29 Quoniam, ecce venient dies, in quibus dicent, Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & hubera quæ non lactauerunt.
30 Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos.
31 Quia si in viridi ligno hæc faciunt: in arido quid fiet?
32 Ducebantur autem & alij duo nequam cum eo, vt interficerentur.
33 Et postquam venerunt in locum qui vocatur Caluariæ, ibi crucifixerunt eū: & latrones, vnum à dextris, & alterū à sinistris.
34 Iesus autem dicebat, Pater, dimitte illis. non enim sciunt quid faciunt. Diuidentes verò vestimenta eius, miserunt sortes.
35 Et stabat populus *expectans*, & deridebant eum principes cum eis, dicentes, Alios saluos fecit, se saluum faciat, si hic est Christus, Dei electus.
36 Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, ¶
37 * dicentes, Si tu es rex Iudæorum, saluum te fac.
38 Erat autem & superscriptio scripta super eum literis Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est rex Iudæorum.
39 Vnus autem de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens, Si tu es Christus, saluum fac temetipsum, & nos.
40 Respondens autem alter increpabat eū, dicens, Neq; tu times Deū, quòd in eadem damnatione es?
41 Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit.
42 Et dicebat ad Iesum, Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum.
43 Et dixit illi Iesus, Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso.
44 Erat autem ferè hora sexta: & tenebræ factæ sunt in vniuersam terram vsque in horam nonam.
45 Et obscuratus est sol: & velum templi scissum est medium.
46 Et clamans voce magna Iesus ait, Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expirauit.
47 Videns autem Centurio quod factū fuerat, glorificauit Deum, dicens, Verè hic homo iustus erat. ¶ Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua reuertebantur.
48
49 Stabant autem omnes noti eius à longe: & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa hæc videntes.
50 Et ecce vir nomine Ioseph qui erat decu-
51 rio, vir bonus & iustus, ¶ hic non consenserat consilio & actibus eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipse regnum Dei. ¶ hic accessit ad Pilatum, & pe-
52
53 tijt corpus Iesu: ¶ & depositum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento excisō, in quo nondum quisquam positus fuerat.
Matt.27.g.57. Mar. 15. d. 43. Ioha.19.g.38.
54 Et dies erat parascéues, & sabbathum illucescebat.
55 Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius.
56 Et reuertentes parauerūt aromata & vnguenta: & sabbatho quidem siluerunt secundum mandatum.

CAPVT XXIIII.

Mulieribus ad Christi monumentū cōsternatis quòd eius corpus non inuenirent, angeli ipsum resurrexisse nuntiant, & illæ Apostolis, qui id tanquā deliramentum, accipiunt: Petrus ad monumentum currens & ipse admiratur quòd corpus non inuenerit: duobus in Emmaus euntibus, Iesus scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoscitur: congregatis discipulis palpandum se præbet, & cum eis edens aperit sensum, vt scripturas intelligant, ac promisso spiritu sancto in cœlum ascendit.

VNa autem sabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ
1 A *Matt.28.a.1.*
2 parauerant aromota. ¶ & inuenerunt lapidem reuolutum à monumento.
Marc.16.a.2. Iohan. 20. a. 1.
3 Et ingressæ, non inuenerunt corpus Domini Iesu.
4 Et factum est: dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.
5 Cùm timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas, Quid quæritis viuentem cum mortuis? ¶ non est hic, sed surrexit. recordamini qualiter locutus
6
7 est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset, ¶ dicens, Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi: & die tertia resurgere.
Matt.16.c.21. 17.c.23. Mar.9.c.31. Sup.9.c.22.
8 Et recordatæ sunt verborum eius.
9 Et regressæ à monumento, nuntiauerunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc omnia illis vndecim, & cæteris omnibus.
10 Erat autem Maria Magdalène, & Iohanna, & Maria Iacóbi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc.
11 Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba ista, & non crediderunt illis.
12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum: & procumbens vidit linteamina sola posita, & abijt secum mirans quod factum fuerat.
Matt. 16.c.12. 13 Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusalem, nomine Emmaus. ¶ & ipsi loquebantur ad inuicem de his omnibus, quæ acciderant.
C 15 Et factum est, dum fabularentur & secum quærerent, & ipse Iesus appropinquans ibat
16 cum illis. ¶ oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent.
17 Et ait ad illos, Qui sunt hi sermones quos confertis ad inuicem ambulantes, & estis tristes?
18 Et respondens vnus cui nomen Cléophas, dixit ei, Tu solus peregrinus es in Ierusalem, & non cognouisti quæ facta sunt in illa his diebus?
19 Quibus ille dixit, Quæ? Et dixerunt de Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone coram Deo & omni populo.
20 Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes & principes nostri in damnatio-
21 nem mortis, & crucifixerunt eum. ¶ nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israël: & nunc super hæc omnia tertia dies est hodie quòd hæc facta sunt.
D 22 Sed & mulieres quędam ex nostris, terruerunt nos, quæ ante lucem fuerũt ad monu-
23 mentum, ¶ & nõ inuento corpore eius, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere.
24 Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: & ita inuenerunt, sicut mulieres dixerunt, ipsum verò non inuenerunt.
25 Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ.
26 Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?
27 Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant.
28 Et appropinquauerunt castello quò ibant: & ipse se finxit longius ire.
29 Et coëgerunt illum, dicentes, Mane nobiscum, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies. Et intrauit cum illis.
30 Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis.
31 Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerũt eum: & ipse euanuit ex oculis eorum.
32 Et dixerunt ad inuicem, Nónne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?
33 Et surgentes eadem hora regressi sunt in Ierusalem: & inuenerunt congregatos vn-
34 decim, & eos qui cum illis erant, ¶ dicentes, Quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simóni.
35 Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via & quomodo cognouerunt eum in fractione panis.
36 Dum autem hæc loquuntur, steterit Iesus in medio eorum, & dicit eis, Pax vobis: ego sum, nolite timere.
37 Conturbati verò & conterriti, existimabant se spiritum videre.
38 Et dixit eis, Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra?
39 Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum. palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.
40 Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & pedes.
41 Adhuc autem illis nõ credentibus & mirantibus præ gaudio, dixit, Habetis hic aliquid quod manducetur?
42 At illi obtulerunt ei partem piscis assi, &
43 fauum mellis.
Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.
44 Et dixit ad eos, Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.
45 Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas. ¶ & dixit eis, Quoniam sic
46 scriptum est, & sic oportebat Christum pati,
47 & resurgere à mortuis tertia die, ¶ & prædicari in nomine eius pœnitentiã & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Ierosolyma.
48 Vos autem testes estis horum.
49 Et *ego mittam promissum patris mei in vos: vos autem sedete in ciuitate, quoadvsque induamini virtute ex alto.

Act. 1.
50 Eduxit autem eos foras in Bethaniam: & eleuatis manibus suis benedixit eis.
51 Et factum est: dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cælum.
52 Et ipsi adorantes regressi sunt in Ierusalem cum gaudio magno: ¶ & erant semper in templo, laudantes & benedicentes Deum.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM

IOHANNES Apostolus, quẽ Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi Apostoli, quem Herodes post passionem Domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit Euangelium, rogatus ab Asiæ Episcopis, aduersus Cerinthum aliosq; hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam nõ fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt, quòd cùm legisset Matthæi, Marci, & Lucæ volumina, probauerit quidem textum historiæ, & veræ eos dixisse firmauerit, sed vnius tantum anni, in quo & passus est, post carcerem actã tribu expositã fuerant, superioris temporis, antequam Iohannes clauderetur in carcerem, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligenter quatuor Euangeliorum volumina legerint. Quæ res, etiam διαφωνίαν, quæ videtur Iohannis esse, cum cæteris tollit. Scripsit autem & vnam epistolam, cuius exordium est, Quod fuit ab initio, quæ ab vniuersis Ecclesiasticis & eruditis viris probatur. Reliqua autem duæ, quarum prima principium est, Senior electæ dominæ: & sequentis, Senior Caio charissimo, quem ego diligo in veritate. Iohannis presbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostenditur, & nonnulli putant duas memorias eiusdem Iohannis Euangelistæ esse, super quare cùm per ordinem ad Papiam auditorem eius ventum fuerit, disseremus. Quartodecimo igitur anno, secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Patmon insulam relegatus, scripsit Apocalypsin: quam interpretantur Iustinus martyr & Irenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem à Senatu rescissis: sub Pertinace principe rediit Ephesum, ibiq; vsque ad Traianum principem perseuerans, totas Asiæ fundauit rexitq; Ecclesias. & confectus senio, sexagesimo octauo post passionem Domini anno mortuus iuxta eandem vrbem sepultus est.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM IOHANNEM.

CAP. I.

Verbum est Deus, vita & lux, omnem hominem illuminans, per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est, cui testimonium perhibet Iohannes, dicens se vocem, & indignũ qui illius soluat corrigiam calceamenti, eumq; esse agnum Dei, qui tollit peccatum mundi. Andreas alter duorum Iohannis discipulorum qui Iesum secuti sunt, adducit ad illum etiam fratrem suum: Philippus quoque à Iesu vocatus adducit ad eum Nathanael.

A IN PRINCIPIO ERAT VERBVM, & verbum erat apud Deũ, & Deus erat verbum.
2 Hoc erat in principio apud Deum.
3 Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil quod factum est: ¶ in ipso
4 vita erat, & vita erat lux hominum: ¶ & lux
5 in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.
6 Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat
7 Iohannes.
Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent
8 per illum. ¶ non erat ille lux: sed vt testimonium perhiberet de lumine.
9 Erat lux vera, quæ illuminat omnem ho- Infr. 3.c.19.
10 minem venientem in hunc mundum. ¶ in mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. Heb.11.a.3.
11 In propria venit, & sui eum non recepe-
12 runt. ¶ quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui
13 credunt in nomine eius. ¶ qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.
14 Et verbum caro factum est, & habitauit Matt. 1.c.16.
in nobis (& vidimus gloriam eius, gloriam Luc.2.a.7.
quasi vnigeniti à patre) plenum gratiæ & veritatis.
15 Iohannes testimonium perhibet de ipso, & clamat dicens, Hic erat quem dixi, Qui post me venturus est, ante me factus est: quia prior me erat.
16 Et de plenitudine eius nos omnes accepi- 1. Tim. 6.d.17.
17 mus, & gratiam pro gratia. ¶ quia lex per

Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

C 18 Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus *1.Ioha. 4.c.12. 1.Tim.6.c.16. Inf.3.c.26.*
Filius qui est in sinu patris ipse enarrauit.

19 Et hoc est testimonium Iohannis, quando misserunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent eum, Tu quis es?

20 Et confessus est, & non negauit: & confessus est, Quia non sum ego Christus. *Inf. 3. 28.*

21 Et interrogauerunt eū, Quid ergo? Elias es tu? Et dixit, Non sum. Propheta es tu? Et respondit, Non.

22 Dixerunt ergo ei, Quis es, vt responsum demus his qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

Isa.40.a.3. Matt.3.a.3. Marc.1.a.3. Luc.3.a.4.
23 Ait, Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta.

24 Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis.

25 Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei, Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?

D 26 Respondit eis Iohannes, dicens, Ego baptizo in aqua: medius autem vestrûm stetit, quem vos nescitis. *Matt.3.c.11. Mar.1.b.7. Luc.3.d.16. Acto.1.a.5.2.a. 2.11.b.16.19.a. 4.*

27 Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est: cuius ego non sum dignus vt soluam eius corrigiam calceamenti.

28 Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanē, vbi erat Iohannes baptizans.

Postera die videt 3. 29 "Altera die vidit' Iohannes Iesum venientem ad se, & ait, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit "peccatum' mundi. *peccata.*

30 Hic est de quo dixi, Post me venit vir, qui
31 ante me factus est: quia prior me erat. ¶ & ego nesciebam eū, sed vt manifestetur "in Israël', propterea veni ego in aqua baptizans. *Israëli.*

E 32 Et testimonium perhibuit Iohannes, dicens, Quia vidi spiritum descendentē quasi columbam de cælo, & mansit super eum. *Inf. 1.*

33 Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto.

34 Et ego vidi: & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei.

35 Altera die iterum stabat Iohannes, & ex discipulis eius duo.

36 Et respiciens Iesum ambulantem, dicit, Ecce agnus Dei.

37 Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum.

38 Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis, Quid quæritis? Qui dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur interpretatum magister) vbi habitas?

39 Dicit eis, Venite, & videte. Venerunt, & viderunt vbi maneret, & apud eū manserunt die illo: hora autem erat quasi decima. Erat

40 Erat autem Andreas frater Simónis Petri vnus ex duobus qui audierant à Iohanne, & secuti fuerant eum.

41 Inuenit hic primum fratrem suum Simónem, & dicit ei, Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus.

42 Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit, Tu es Simon filius "Iona': tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.

43 In crastinum voluit exire in Galilæam: & inuenit Philippum. Et dicit ei Iesus, Sequere me.

44 Erat autem Philippus à Bethsaida, ciuitate Andreæ & Petri.

45 Inuenit Philippus Nathanael, & dicit ei, Quem scripsit Moyses in lege & prophetæ: inuenimus Iesum filium Ioseph, à Nazareth.

G 46 Et dixit ei Nathanael, A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus, Veni, & vide.

47 Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo, Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est.

48 Dicit ei Nathanael, Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei, Priusquàm te Philippus vocaret, cùm esses sub ficu, vidi te.

49 Respondit ei Nathanael, & ait, Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Israel.

50 Respondit Iesus, & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te sub ficu, credis: maius his videbis.

51 Et dicit ei, Amen, amen dico vobis, * videbitis cælum apertum, & angelos Dei ascendentes & descendentes supra filium hominis.

CAPVT II.

Iesus ad nuptias inuitatus, aquam in vinum conuertit, & à Capharnaum veniens Ierosolymā ejicit de templo negotiatores, ac signo à Iudæis petito, dicit, Soluite templum hoc, &c. multi propter signa credidérunt in nomine Iesu, quibus ipse non se credebat.

A 1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Iesu ibi.

2 Vocatus est autem & Iesus, & discipuli eius ad nuptias.

3 Et deficiente vino dicit mater Iesu ad eū, Vinum non habent.

4 Et dicit ei Iesus, Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea.

5 Dicit mater eius ministris, Quodcunque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ, secundum purificationem Iudæorum, capientes singulę metretas binas vel ternas.

7 Dicit eis Iesus, Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vsque ad summum.

8 Et dicit eis Iesus, Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt. B

9 Vt autem gustauit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat vnde esset, ministri autem sciebant qui hauserant aquam: *Inf.4.f.46.*

10 vocat sponsum architriclinus, & dicit ei, Omnis homo primùm vinū ponit: & cùm inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc.

11 Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ: & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius.

12 Post hoc descendit Capharnaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius: & ibi manserunt non multis diebus.

13 Et propè erat Pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam: ¶ & inuênit in templo vendentes boues & oues & columbas, & numularios sedentes. C

15 Et cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque & boues, & numulariorum effudit æs, & mensas subuertit.

16 Et his qui columbas vendebant, dixit, Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.

17 Recordati sunt verò discipuli eius quia scriptū est: Zelus domus tuæ comedit me. *Psal.68.b.10.*

18 Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei, Quod signum ostendis nobis quia hæc facis?

19 Respondit Iesus, & dixit eis, Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. D *Mat.26.f.61. 27.c.40.*

20 Dixerunt ergo Iudæi, Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? *Mar.14.f.58. 15.c.29.*

21 Ille autem dicebat de templo corporis sui.

22 Cùm ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat, & crediderunt scripturæ, & sermoni quem dixit Iesus. *Psal.3.b.6. 56.b.9.*

23 Cùm autem esset Ierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius quæ faciebat.

24 Ipse autem Iesus non credebat semetip-
25 sum eis, eo quòd ipse nosset omnes, ¶ & quia opus ei non erat vt quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAPVT III.

Nicodemum nocte edocet de renascendo ex aqua

Universidad de Deusto
Biblioteca

& spiritu, ac de sui instar enei serpentis exaltatione, quodq; Deus filium suum misit ad saluandum mundum: facta quæstione de purificatione, Iohannes suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum, dicens illum crescere oportere, se autē minui, & quòd pater omnia dederit in manu eius: vt qui in eum credit, habeat vitam æternam, qui verò non credit, maneat ira Dei super eum.

A 1 ERat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum.
2 Hic venit ad Iesum nocte, & dixit ei, Rabbi, scimus, quia à Deo venisti magister, nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.
3 Respondit Iesus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis ℣ natus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei.
4 Dicit ad eum Nicodemus, Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? nunquid potest in ventrem matris suæ iterum introire & ℣ nasci?
5 Respondit Iesus, Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu*, nō potest introire in regnum Dei.
6 Quod natum est ex carne, caro est: &, quod natum est ex spiritu, spiritus est.
7 Non mireris, quia dixi tibi, oportet vos nasci denuò.
B 8 Spiritus vbi vult spirat: & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat ℣ & quò vadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu.
9 Respondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri?
10 Respondit Iesus, & dixit ei, Tu es magister in Israël, & hæc ignoras?
11 Amen, amen dico tibi quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis.
12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cælestia, credetis?
13 Et nemo ascendit in cælū, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo.
14 Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto: ita exaltari oportet filium hominis:
15 ¶ vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.
16 Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.
17 Non enim misit Deus filiū suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.
C 18 Qui credit in eum, non iudicatur. qui autem non credit, iam iudicatus est: quia non ℣ credidit in nomine vnigeniti filij Dei.
19 Hoc est autem iudicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: erant enim eorum mala opera.
20 Omnis enim qui ℣ malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.
21 ¶ qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.
22 Post hæc vēnit Iesus & discipuli eius in Iudæam terram: & illic demorabatur cum eis, & baptizabat.
23 Erat autem & Iohannes baptizans in Aenon iuxta Salim: quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.
24 Nondum enim missus fuerat Iohannes in carcerem.
25 Facta est autem quæstio ex discipulis Iohannis cum Iudæis de purificatione.
26 Et venerunt ad Iohannem, & dixerunt ei, Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.
27 Respondit Iohannes & dixit, Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de cælo.
28 Ipsi vos mihi testimoniū perhibetis, quia dixerim, Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum.
29 Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocē sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.
30 Illum oportet crescere: me autem minui.
31 Qui desursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur. Qui de cælo venit, super omnes est.
32 Et quod vidit & audiuit, hoc testatur: & testimonium eius nemo accipit.
33 ¶ Qui accepit eius testimonium, signauit quia Deus verax est.
34 Quē enim misit Deus, verba Dei loquitur: non enim ad mensuram dat Deus spiritum.
35 Pater diligit filium: & omnia dedit in manu eius.
36 Qui credit in filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

Hoc ca. 2.

Gen. 17.

Psal. 50.

Ioh. 8.

Num. 21. c. 9.

1. Ioh. 4. b. 9.

Ioh. 5. c. 24.

Ioh. 6. c. 40. 47.

Ioh. 12. c. 46.

Ioh. 5. c. 22.

Ioh. 12. c. 47.

Ioh. 5. c. 24.

Ioh. 6. c. 40. 47.

Ioh. 12. c. 46.

Ioh. 5. c. 22.

Ioh. 12. c. 47.

Ioh. 3. c. 29.

Ioh. 8. c. 23.

Ioh. 3. c. 31.

Ioh. 8. c. 23.

Ioh. 3. c. 31.

Ioh. 7. c. 16.

Ioh. 8. c. 26.

Ioh. 12. c. 49.

Ioh. 14. c. 10.

Ioh. 7. c. 16.

Ioh. 8. c. 26.

Ioh. 12. c. 49.

Ioh. 14. c. 10.

Ioh. 13. c. 3.

Ioh. 17. c. 2.

Ioh. 13. c. 3.

Ioh. 17. c. 2.

Ioh. 5. c. 24.

Ioh. 6. c. 40. 47.

Ioh. 12. c. 46.

Ioh. 5. c. 24.

Ioh. 6. c. 40. 47.

Ioh. 12. c. 46.

Ioh. 5. c. 22.

Ioh. 12. c. 47.

Ioh. 5. c. 22.

Ioh. 12. c. 47.

Ioh. 5. c. 24.

Ioh. 5. c. 24.

Ioh. 6. c. 40. 47.

Ioh. 12. c. 46.

Ioh. 6. c. 40. 47.

Ioh. 12. c. 46.

Iesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viua, & adorando Deo in spiritu, manifestat se esse Messiam promissum: & discipulis dicit se cibum habere quem illi nescirent, nempe patris obedientiam de messe & merente ac seminante: multi Samaritanorū credunt in eum: filiū regulī sanitati restituit.

A 1 VT ergo cognouit Iesus quia audierunt Pharisæi quòd Iesus plures discipulos facit, & baptizat, quàm Iohannes, ¶ (quanquā
2 Iesus non baptizaret, sed discipuli eius) ¶ reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæam.
3 ¶ oportebat autem eum transire per Samariam.
4 Venit ergo in ciuitatem Samariæ quæ dicitur Sichar: iuxta prædium quod dedit Iacob, Ioseph filio suo.
5 Erat autē ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontē. Hora
6 erat * quasi sexta. ¶ Venit mulier de Samaria haurire aquā. Dicit ei Iesus, Da mihi bibere.
7 Discipuli enim eius abierāt in ciuitatem, vt cibos emerent.
B 9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Iudęus cùm sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana? nō enim coutuntur Iudæi Samaritanis.
10 Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donū Dei, & quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam.
11 Dicit ei mulier, Domine, neq; in quo haurias habes, & puteus altus est: vnde ergo habes aquam viuam?
12 Nunquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius?
13 Respondit Iesus, & dixit ei, Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem bi-
14 berit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternū, ¶ sed aqua quam ego dabo ei, fiet
C in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.
15 Dicit ad eum mulier, Domine, da mihi hanc aquam, vt non sitiam: neque veniam huc haurire.
16 Dicit ei Iesus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.
17 Respondit mulier, & dixit, Non habeo virum. Dicit ei Iesus, Benè dixisti, quia non ha-
18 beo virum. ¶ quinque enim viros habuisti: & nunc quem habes, non est tuus vir. hoc verè dixisti.
19 Dicit ei mulier, Domine, video quia pro-
20 pheta es tu.
Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Ierosolymis est locus vbi adorare oportet.
21 Dicit ei Iesus, Mulier crede mihi, quia ve-
niet hora, quando neque in monte hoc, ne-
22 que in Ierosolymis adorabitis patrem.
Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudæis est.
23 Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum. *2. Cor. 3. d. 17.*
24 Spiritus est Deus, & eos qui adorāt eum, in spiritu & veritate oportet adorare.
25 Dicit ei mulier, Scio quia Messias venit, D
qui dicitur Christus. cùm ergo venerit, ille nobis annuntiabit omnia.
26 Dicit ei Iesus, Ego sum qui loquor tecum.
27 Et continuò venerunt discipuli eius: & mirabantur, quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit, Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?
28 Reliquit ergo hydriam suam mulier: & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus,
29 ¶ Venite, & videte hominē qui dixit mihi omnia quæcunque feci. nunquid ipse est Christus?
30 Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad eum.
31 Interea rogabant eum discipuli, dicentes, Rabbi, manduca.
32 Ille autē dixit eis, Ego cibum habeo manducare quem vos nescitis.
33 Dicebant ergo discipuli adinuicem, Nunquid aliquis attulit ei manducare?
34 Dicit eis Iesus, Meus cibus est vt faciam E
voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius.
35 Nónne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menses sunt, & messis vēnit? Ecce dico vo- *Mat. 9. d. 37.*
bis, leuate oculos vestros, & videte regio- *Luc. 10. a. 2.*
nes, quia albæ sunt iam ad messem.
36 Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: vt & qui seminat, simul gaudeat & qui metit.
37 In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat, & alius est qui metit.
38 Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alij laborauerunt, & vos in labores eorum introistis.
39 Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis, Quia dixit mihi omnia quæcunque feci.
40 Cùm venissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum vt ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.
41 Et multò plures crediderunt propter ser- F
monem eius
42 Et mulieri dicebant, Quia iam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audiuimus, & scimus quia hic est verè saluator mundi.

Post

Universidad de Deusto
Biblioteca

43 Post duos autem dies exijt inde: & abijt in Galilæam.

Mat.13.g.57. Mar.6.a.4. Luc.4.d.24. 44 Ipse enim Iesus testimonium perhibuit quia propheta in sua patria honorem non habet.

Mat.4.b.12. Mar.1.b.14. Luc.4.b.14. 45 Cùm ergo venisset in Galilæam, excepe-rũt eum Galilæi, cùm omnia vidissent quæ fecerat Ierosolymis in die festo: & ipsi enim venerant ad diem festum.

Sup.2.b.9. 46 Vênit ergo iterum in Cana Galilææ, vbi fecit aquam vinum. Et erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum.

47 Hic cùm audisset quia Iesus adueniret à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum vt descenderet & sanaret filium eius. incipiebat enim mori.

G

9 credetis. 48 Dixit ergo Iesus ad eum, Nisi signa & prodigia videritis, non ℣ creditis'.

49 Dicit ad eum regulus, Domine, descende prius quàm moriatur filius meus.

50 Dicit ei Iesus, Vade, filius tuus viuit. Credidit homo sermoni quem dixit ei Iesus, & ibat.

51 Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei: & nuntiauerunt dicentes, quia filius eius viueret.

53 Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei, Quia heri hora septima reliquit eum febris.

54 Cognouit ergo pater, quia illa hora erat in qua dixit ei Iesus, Filius tuus viuit. & credidit ipse & domus eius tota.

55 Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cùm venisset à Iudæa in Galilæam.

CAPVT V.

Iesus ad piscinam sanato ægroto qui triginta octo annis languerat, iubet sabbatho tollere grabatum: & Iudæis id calumniantibus respondet se omnia sua simul cum patre operari, mortuos q; viuificare, ac iudicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Iohannes & propria opera ac Pater, imò & Moyses ipse testimonium perhibent.

A 1 POst hæc erat dies festus Iudæorũ, & ascendit Iesus Ierosolymam.

Leuit.23.a.5. Deut.16.a. 2 Est autem Ierosolymis super Probatica, piscina quæ cognominatur Hebraicè Bethsaida, quinque porticus habens.

3 In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

4 Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam: & mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate.

5 Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens in infirmitate sua.

6 Hunc cùm vidisset Iesus iacentem, & cognouisset, quia iam multum tempus haberet, dicit ei, Vis sanus fieri?

7 Respondit ei languidus, Domine, hominem non habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.

8 Dicit ei Iesus, Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

9 Et statim sanus factus est ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.

10 Dicebant ergo Iudæi, illi qui sanatus fuerat, Sabbathum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.

11 Respondit eis, Qui me sanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula.

12 Interrogauerunt ergo eum, Quis est ille homo qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum, & ambula?

13 Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus enim declinauit à turba constituta in loco.

14 Postea inuenit eum Iesus in templo, & dixit illi, Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

15 Abijt ille homo, & nuntiauit Iudæis quia Iesus esset qui fecit eum sanum.

16 Propterea persequebantur Iudæi Iesum, quia hæc faciebat in sabbatho.

17 Iesus autem respondit eis, Pater meus usque modò operatur: & ego operor.

18 Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere: quia nõ solùm soluebat sabbathum: sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.

19 Respondit itaq; Iesus, & dixit eis, Amen amen dico vobis, non potest filius à se facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem. quæcunque enim ille fecerit, hæc & filius similiter facit.

20 Pater enim diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ ipse facit, & maiora his demonstrabit ei opera, vt vos miremini.

21 Sicut enim pater suscitat mortuos & viuificat: sic & filius quos vult viuificat.

22 Neq; enim pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio,

23 vt omnes honorificẽt filium, sicut honorificant patrem. qui nõ honorificat filium, non honorificat patrem, qui misit illum.

24 Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meũ audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam: & in iudicium non venit: sed ℣ transiet' à morte in vitam.

25 Amen, amen dico vobis, quia venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent.

26 Sicut enim pater habet vitam in semetipso: sic dedit & filio habere vitam in semetipso:

27 & potestatem dedit ei etiam iudicium facere, quia filius hominis est.

28 Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem ℣ eius',

29 & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerint, in resurrectionem iudicij.

30 Non possum ego à meipso facere quicquam. Sicut audio, iudico: & iudicium meum iustum est. quia nõ quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.

31 Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.

32 Alius est qui testimonium perhibet de me: & scio quia verum est testimonium * quod perhibet de me.

33 Vos misistis ad Iohannẽ: & testimonium perhibuit veritati.

34 Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico vt vos salui sitis.

35 Ille erat lucerna ardens & lucens. Vos autẽ voluistis ad horam exultare in luce eius.

36 Ego autem habeo testimonium maius Iohanne. Opera enim quæ dedit pater vt perficiam ea: ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater misit me.

37 ¶ & qui misit me pater, ipse testimonium perhibuit de me. neque vocem eius vnquã audistis, neque speciem eius vidistis, ¶ &

38 verbum eius non habetis in vobis manens: quia quem misit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me: ¶ & non

40 vultis venire ad me vt vitam habeatis.

41 Claritatem ab hominibus non accipio.

42 Sed cognoui vos quia dilectionem Dei non habetis in vobis.

43 Ego veni in nomine patris mei, & non ℣ accipitis' me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.

44 Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis: & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?

45 Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud patrem. est qui accusat vos, Moyses, in quo vos speratis.

46 Si enim crederetis Moysi: crederetis forsitan & mihi. de me enim ille scripsit.

47 Si autem illius literis non creditis: quomodo verbis meis credetis?

Genes.3.c.15. 22.d.18. & 49 b.10. Deut.18.c.15.

CAPVT VI.

Quinque panibus & duobus piscibus satiat quinque virorum millia: fugit volentes ipsum facere regẽ: super mare ad discipulos vento agitatos ambulat: de pane cælesti docet, quodq; ipse sit panis vitæ: & caro eius cibus quem oportet manducare, sanguisq; eius potus quẽ oporteat bibere: quidam discipuli offensi eius sermone deserunt ipsum, Apostoli autem cum eo permanent, quorum tamen vnum dicit esse diabolum.

POst hæc abijt Iesus trans mare Galilææ, quod est Tyberiadis: ¶ & sequebatur eum 1 A

Mat.14.b.13. 2 multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur.

Mar.6.c.32. Luc.9.a.10. 3 Subijt ergo in montem Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis.

4 Erat autem proximum Pascha, dies festus Iudæorum.

Exod.12.c.15. Leuit.23.a.5.

5 Cùm subleuasset ergo oculos Iesus, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eũ, dicit ad Philippum, Vnde ememus panes: vt manducent hi?

Deut.16.a.2.

6 Hoc autem dicebat tentãs eum. ipse enim sciebat quid esset facturus?

7 Respondit ei Philippus, Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat.

8 Dicit ei vnus ex discipulis eius, Andreas B

9 frater Simõnis Petri, ¶ Est puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?

Mat.14.c.17. Mar.6.c.38. Luc.9.b.13.

10 Dicit ergo Iesus, Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Discubuerũt ergo viri, numero quasi quinque millia.

11 Accepit ergo Iesus panes: & cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus. similiter & ex piscibus quantum volebant.

12 Vt autem impleti sunt, dixit discipulis suis, Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant.

13 Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorũ ex quinque panibus ordeaceis *, quæ superfuerunt his qui manducauerant.

** & duobus piscibus.*

14 Illi ergo homines cùm vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant, Quia hic est verè propheta qui venturus est in mundũ.

15 Iesus ergo cùm cognouisset quia venturi essent vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus.

Mat.14.c.23.

16 Vt autem serò factum est, descenderunt discipuli eius ad mare.

Mar.6.f.46.

17 Et cùm ascendissent nauim, venerũt trans mare

Universidad de Deusto
Biblioteca

mare in Capharnaum. & tenebræ iam factæ erant: & non venerat ad eos Iesus.

18 Mare autem, vento magno flante, exurgebat.

19 Cùm remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta, vident Iesum ambulantem super mare, & proximum naui fieri, & timuerunt.

C 20 Ille autem dicit eis, Ego sum, nolite timere.

21 Voluerunt ergo accipere eum in nauim: & statim nauis fuit ad terram quam ibant.

22 Altera die, turba quæ stabat trans mare, vidit quia nauicula alia non erat ibi nisi vna, & quia non introisset cum discipulis suis Iesus in nauim, sed soli discipuli eius abiissent: ¶ aliæ verò superuenerunt naues à Tiberiade iuxta locum vbi manducauerant

*agentes Deo. panem, gratias *agente Domino.'

24 Cùm ergo vidisset turba quia Iesus non esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt in nauiculas, & venerunt Capharnaũ quærentes Iesum.

25 Et cùm inuenissent eum trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc venisti?

D 26 Respondit eis Iesus, & dixit, Amen amen dico vobis, quæritis me non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.

27 Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater signauit Deus.

Sup.1.a.32. Mat.3.d.17. & 17.a 5. 28 Dixerunt ergo ad eum, Quid ergo faciemus vt operemur opera Dei?

1.Ioha.3.d.23. 29 Respondit Iesus, & dixit eis, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum quem misit ille.

30 Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi? quid operaris?

Exod.16.a.4. d.14. Num.11.b.7. 31 Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est, Panem de cælo dedit eis manducare.

Psal.77.c.24. Sap.16.c.20. 32 Dixit ergo eis Iesus, Amen, amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed pater meus dat vobis panem de cælo verum.

E 33 Panis enim Dei est qui de cælo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ad eum, Domine, semper da nobis panem hunc.

Eccl. 24.c.29. 35 Dixit autem eis Iesus, Ego sum panis vitæ, qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet vnquam.

36 Sed dixi vobis quia & vidistis me & non creditis.

37 Omne quod dat mihi pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, non eiciam foras.

38 ¶ quia descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.

39 Hæc est enim voluntas eius qui misit me, patris: vt omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die.

40 Hæc est autem voluntas patris mei qui misit me: vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.

41 Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixisset, Ego sum panis * qui de cælo descendi: 42 & dicebant: Nónne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cælo descendi?

43 Respondit ergo Iesus, & dixit eis, Nolite murmurare inuicem: 44 ¶ nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.

45 Et scriptum in prophetis, Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me.

46 Non quia patrem vidit quisquam, nisi qui est à Deo: hic vidit patrem.

47 Amen, amẽ dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis vitæ.

49 Patres vestri manducauerunt manna in deserto: & mortui sunt.

50 Hic est panis de cælo descendẽs: vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur.

51 Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

52 Litigabant ergo Iudæi adinuicem, dicentes, Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?

53 Dixit ergo eis Iesus, Amen, amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

54 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.

55 Caro enim mea, verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. ¶ 56 qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.

57 Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me.

58 Hic est panis qui de cælo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri Manna: & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

59 Hæc dixit in synagoga docẽs, in Capharnaum.

60 Multi ergo audientes ex discipulis eius, dixerunt, Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?

G 61 Sciẽs autem Iesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli eius, dixit eis, Hoc vos scandalizat?

62 Si ergo videritis Filium hominis ascendentem vbi erat prius?

63 Spiritus est qui viuificat: caro non prodest quicquam. verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.

64 Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.

65 Et dicebat, Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.

66 Ex hoc multi discipulorum eius abierũt retrò: & iam non cum illo ambulabant.

67 Dixit ergo Iesus ad duodecim, Nunquid & vos vultis abire?

¶ Respondit ergo ei Simon Petrus, Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. ¶ 69 & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei.

70 Respondit eis Iesus, Nónne ego vos duodecim elegi: & ex vobis vnus diabolus est?

71 Dicebat autem Iudam Simónis Iscariótem: hic enim erat traditurus eum, cùm esset vnus ex duodecim.

CAPVT VII.

Ad scenopegiæ festum quasi in occulto ascendens conuincit de ipsius doctrina Iudæos, quòd ipsum inuidiæ calumniarentur de curato homine sabbatho: simulque ad se vocat, & de ipso turba variè loquitur: militibus quidam ad eum apprehendendum missi erant, audita eius prædicatione collaudant ipsum, sed & Nicodemus eum defendens, malè audit à pontificibus & Pharisæis.

POst hæc * ambulabat Iesus in ◊ Galilæam', non enim volebat in ◊ Iudæam' ambulare: quia quærebant eum Iudæi interficere.

2 Erat autem in proximo dies festus Iudæorum, Scenopegia.

3 Dixerunt autẽ ad eum fratres eius, Transi hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua quæ facis.

4 Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in palàm esse. si hæc facis, manifesta teipsum mundo.

5 Neque enim fratres eius credebant in eum.

6 Dicit ergo eis Iesus, Tempus meum nondum aduenit: tempus autem vestrum semper est paratum.

7 Non potest mundus odisse vos. me autem odit: quia ego testimonium perhibeo de illo quòd opera eius mala sunt.

8 Vos ascendite ad diem festum hunc. ego* B
◊non ascendo' ad diem festum istum: quia *autem meum tempus nondum impletum est. ◊nondum

9 Hæc cùm dixisset, ipse mansit in Galilæa. *ascendam.*

10 Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diem festum, non manifestè, sed quasi in occulto.

11 Iudæi ergo quærebant eum in die festo, & dicebant, Vbi est ille?

12 Et murmur multus erat in turba de eo. Quidam enim dicebant, Quia bonus est. Alij autem dicebant, Non, sed seducit turbas.

13 Nemo tamen palàm loquebatur de illo, propter metum Iudæorum.

14 Iam autem die festo mediante, ascendit Iesus in templum, & docebat.

15 Et mirabantur Iudæi, dicentes, Quomodo hic literas scit, cùm non didicerit?

16 Respondit eis Iesus, & dixit, Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me.

17 Si quis voluerit voluntatem eius facere: C
cognoscet de doctrina, vtrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit. qui autem quærit gloriam eius qui misit eum, hic verax est, & iniustitia in illo non est.

19 Nónne Moyses dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem.

20 Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit, Dæmonium habes: quis te quærit interficere? *Exod.20.c.20 & 24.a.3. Sup.5.c.18.*

21 Respondit Iesus, & dixit eis, Vnum opus
22 feci: & omnes miramini. ¶ propterea Moyses dedit vobis circuncisionem: non quia ex Moyse est, sed ex patribus, & in sabbatho circunciditis hominem. *Leuit. 12.a.3. Gen.17.b.10.*

23 Si circuncisionem accipit homo in sabbatho, vt non soluatur lex Moysi: mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbatho?

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deut.1.c.16. 24 Nolite iudicare secundum faciem: sed iustum iudicium iudicate.
25 Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis, Nónne hic est quem quęrunt interficere?
26 Et ecce, palàm loquitur, & nihil ei dicunt. Nunquid verè cognouerunt principes, quia hic est Christus?
27 Sed hunc scimus vnde sit: Christus autem cùm venerit, nemo scit vnde sit.
28 Clamabat ergo Iesus in templo docens, & dicens, Et me scitis, & vnde sim, scitis. & à meipso non veni, sed est verus qui misit me, quem vos nescitis.
29 Ego scio eum: quia ab ipso sum, & ipse me misit.
E 30 Quærebant ergo eum apprehendere: & nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora eius.
31 De turba autem multi crediderunt in eũ, & dicebant, Christus cùm venerit, nunquid plura signa faciet quàm quæ hic facit?
32 Audierunt Pharisæi turbam murmurantem de illo hæc: & miserunt principes* & **sacerdotũ 1.* Pharisæi ministros vt apprehenderẽt eum.
33 Dixit ergo eis Iesus, Adhuc modicum tempus vobiscum sum: & vado ad eum qui me misit.
Infr.13.d.33. 34 Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego sum, vos non potestis venire.
35 Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos, Quò hic iturus est, quia non inueniemus eum? nunquid in dispersionem Gentium iturus est, & docturus Gentes?
F 36 Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me, & non inuenietis: & vbi sum ego, vos non potestis venire?
Leui.23.f.27. 37 In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat, dicens, Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.
Deut.18.c.15. Ioel 2.g.28. Act.2.c.17. 38 Qui credit in me sicut dicit scriptura: flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.
39 (Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum. nondum enim erat Spiritus-⁄datus⁄: quia Iesus nondum erat glorificatus.)
**sanctus 4.*
40 Ex illa ergo turba cùm audissent hos sermones eius, dicebãt, Hic est verè propheta.
41 Alij dicebant, Hic est Christus. Quidam autem dicebant, Nunquid à Galilæa venit Christus?
G 42 Nónne scriptura dicit, quia ex semine *Mich 5.a.2.* Dauid, & de Beth-lehem castello vbi erat *Matt.2.a.6.* Dauid, venit Christus?
43 Dissensio itaque facta est in turba propter eum.
44 Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eũ manus.
45 Venerunt ergo ministri ad pontifices & Pharisæos. Et dixerunt eis illi, Quare non adduxistis illum?
46 Responderunt ministri, Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo*.
47 Responderunt ergo eis Pharisæi, Nunquid & vos seducti estis?
48 Nunquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? ¶ sed turba 49 hæc quę non nouit legem maledicti sunt.
50 Dixit Nicodémus ad eos, ille qui venit ad eum nocte, qui vnus erat ex ipsis,
51 Nunquid lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat?
52 Responderunt, & dixerunt ei, Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare*, & vide quia Galilæa propheta non ⁄surgit.
53 Et reuersi sunt vnusquisque in domum suam.

CAPVT VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam, fratres a terra absoluit ab accusatoribus: dicit se lucem mundi, & Pharisæos in peccato suo morituros: quem verè sint eius discipuli, quisue serui aut liberi: dicit filios non ex Deo, neq; ex Abraham, sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non credentes blasphemijs dicit se dæmonium non habere: sed patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, se esse: volentibusq; eum lapidare, auferem se profectum exit de templo.

IEsus autem perrexit in montem Oliueti. 1 ¶ & diluculo iterum vènit in templum, & omnis populus vènit ad eum, & sedens docebat eos.
3 Adducunt autem Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam: & statuerunt eam in medio, ¶ & dixerunt ei, Magister: hæc mulier modò deprehensa est in adulterio.
5 In lege autem Moyses mãdauit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?
6 Hoc autem dicebant tentantes eum, vt possent accusare eum. Iesus autẽ inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.
7 Cùm ergo perseuerarẽt interrogantes eum, erexit se, & dixit eis, Qui sine peccato est vestrum: primus in illam lapidem mittat.
8 Et iterum se inclinans, scribebat in terra.
9 Audientes autem*, vnus post vnum exibant, incipientes à senioribus: & remansit solus Iesus, & mulier in medio stans.
10 Erigens autẽ se Iesus, dixit ei, Mulier, vbi sunt qui te accusabãt? nemo te condẽnauit?

11 Quæ dixit, Nemo Domine. Dixit autem Iesus, Nec ego te condẽnabo. Vade, & iam amplius noli peccare.
B 12 Iterũ ergo locutus est eis Iesus, dicẽs, Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ⁄ ambulat' in tenebris: sed habebit lumen vitę.
13 Dixerunt ergo ei Pharisæi, Tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum.
14 Respondit Iesus, & dixit eis, Etsi ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum: quia scio vnde veni, & quò vado: vos autem nescitis vnde venio, aut quò vado.
15 Vos secundum carnem iudicatis: ego nõ 16 iudico quenquam. ¶ & si iudico ego, iudicium meum verum est: quia solus nõ sum, sed ego & qui misit me, Pater.
17 Et in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est.
18 Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso: & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater.
19 Dicebant ergo ei, Vbi est pater tuus? Respondit Iesus, Neque me scitis, neque Patrem meum. si me sciretis: forsitan & Patrem meum sciretis.
20 Hæc verba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo: & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius.
C 21 Dixit ergo iterum eis Iesus, Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro morieminí. Quò ego vado, vos non potestis venire.
22 Dicebant ergo Iudæi, Nunquid interficiet semetipsum, quia dicit, Quò ego vado, vos non potestis venire?
23 Et dicebat eis, Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis: ego non sum de hoc mundo.
24 Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis vestris. si enim non crediderit is quia ego sum, moriemini in peccato vestro.
25 Dicebant ergo ei, Tu quis es? Dixit eis Iesus, Principium ⁄ qui' & loquor vobis.
26 Multa habeo de vobis loqui & iudicare. sed qui me misit, verax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.
27 Et non cognouerunt quia patrem ⁄ eis' dicebat Deum.
28 Dixit ergo eis Iesus, Cùm exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, & à meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor: ¶ & qui me misit, mecum est: & non reliquit me solum, quia ego quæ placita sunt ei, facio semper.
30 Hæc illo loquente multi crediderunt in D eum.
31 Dicebat ergo Iesus ad eos qui crediderũt ei, Iudæos, Si vos manseritis in sermone
32 meo, verè discipuli mei eritis: ¶ & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.
33 Responderunt ei, Semen Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus vnquam: quomodo tu dicis, Liberi eritis?
34 Respondit eis Iesus, Amen, amẽ dico vobis, quia omnis qui facit peccatũ, seruus est
35 peccati. ¶ seruus autem non manet in do- *Rom.6.c.14.*
36 mo in æternum: filius manet in æternũ. ¶ si *2.Petr.2.d.19.* ergo vos filius liberauerit, verè liberi eritis.
37 Scio quia filij Abrahæ estis: sed quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis.
38 Ego quod vidi apud Patrem, loquor: & E vos quæ vidistis apud patrem vestrum, facitis.
39 Responderunt & dixerunt ei, Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus, Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.
40 Nunc autem quæritis me interficere homínem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui à Deo. hoc Abraham non fecit.
41 Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaq; ei, Nos ex fornicatione non sumus nati. vnum patrem habemus Deum.
42 Dixit ergo eis Iesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis vtiq; me. ego enim ex Deo processi, & veni: neq; enim à meipso veni, sed ille me misit.
43 Quare loquelam meam nõ cognoscitis? Quia nõ potestis audire sermonem meum.
44 Vos ex patre diabolo estis: & desideria F patris vestri vultis facere. ille homicida *1.Ioh.3.b.8.* erat ab initio, & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo. cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater eius.
45 Ego autem veritatem dico, non creditis mihi.
46 Quis ex vobis ⁄ arguet' me de peccato? **arguit 4.* Si veritatem dico: quare vos non creditis mihi?
47 Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propte- *1.Ioh.4.a.6.* rea vos non auditis, quia ex Deo non estis.
48 Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei, Nónne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?
49 Respondit Iesus, Ego dæmonium non

Universidad de Deusto
Biblioteca

habeo: sed honorifico patrem meum, & vos inhonoraſtis me.
50 Ego autem non quæro gloriam meam. eſt qui quærat & iudicet.
51 Amen, amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.
52 Dixerunt ergo Iudæi, Nunc cognouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt & Prophetæ: & tu dicis. Si quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum.
G 53 Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt. Quem teipſum facis?
54 Reſpondit Ieſus, Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt. eſt pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis quia
55 Deus veſter eſt. ¶ & non cognouiſtis eum, ego autem noui eum. Et ſi dixero quia non ſcio eum: ero ſimilis vobis, mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo.
56 Abraham pater veſter exultauit vt videret diem meum: & vidit, & gauiſus eſt.
57 Dixerunt ergo Iudæi ad eum, Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?
58 Dixit eis Ieſus, Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum.
59 Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo.

CAPVT IX.

Cæcum à natiuitate ſabbatho illuminat, cuius miraculi gloriam Phariſæi multis technis laborant Chriſto detrahere: & quia is qui cæcus fuerat Chriſtum tuetur, extra ſynagogam ejicitur, ſed à Chriſto edoctus credit, & adorat ipſum, qui in iudicium ſe in mundum veniſſe ait.

A 1 ET præteriens Ieſus vidit hominem cæ-
-8. cum à natiuitate: ¶ & interrogauerunt
2 eum diſcipuli eius, Rabbi, quis peccauit, hic aut parentes eius, vt cæcus naſceretur?
3 Reſpondit Ieſus, Neq; hic peccauit, neque parentes eius: ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo.
4 Me oportet operari opera eius qui miſit me, donec dies eſt. venit nox, quando nemo poteſt operari. ¶ quandiu ſum in mundo, lux ſum mundi.
6 Hæc cùm dixiſſet, expuit in terrã, & fecit lutũ ex ſputo, & liniuit lutũ ſuper oculos
7 eius, ¶ & dixit ei, Vade, laua in natatoria Siloe, quod interpretatur Miſſus. Abijt ergo, & lauit: & venit videns.
8 Itaq; vicini & qui eum viderant prius quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic eſt qui ſedebat, & mendicabat? Alij dicebant, Quia hic eſt.
9 Alij autem, Nequaquam, ſed ſimilis eſt ei. Ille verò dicebat, Quia ego ſum.
10 Dicebant ergo ei, Quomodo aperti ſunt tibi oculi?
11 Reſpondit, Ille homo qui dicitur Ieſus, lutum fecit: & vnxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad natatoriam Siloe, & laua. Et abij, & laui, & vidi.
12 Et dixerunt ei, Vbi eſt ille? Ait, Neſcio.
13 Adducunt eum ad Phariſæos qui cæcus fuerat.
14 Erat autem ſabbathum quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius.
15 Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi quomodo vidiſſet. Ille autem dixit eis, Lutum mihi poſuit ſuper oculos, & laui, & video.
16 Dicebant ergo ex Phariſæis quidam, Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbathum non cuſtodit. Alij autem dicebant, Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere? Et ſchiſma erat inter eos.
17 Dicunt ergo cæco iterum, Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit, Quia propheta eſt.
18 Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuiſſet & vidiſſet: donec vocauerunt
19 parentes eius qui viderat, ¶ & interrogauerunt eos, dicentes, Hic eſt filius veſter quem vos dicitis quia cæcus natus eſt? Quomodo ergo nunc videt?
20 Reſponderunt eis parentes eius, & dixerunt, Scimus quia hic eſt filius noſter, &
21 quia cæcus natus eſt: ¶ quomodo autem nunc videat neſcimus, aut quis eius aperuit oculos, nos neſcimus, ipſum interrogate: ætatem habet, ipſe de ſe loquatur.
22 Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudæos. iam enim conſpirauerant Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra ſynagogam fieret.
23 Propterea parentes eius dixerunt, Quia ætatem habet, ipſum interrogate.
24 Vocauerunt ergo rurſum hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei, Da gloriam Deo. nos ſcimus quia hic homo peccator eſt.
25 Dixit ergo eis ille, Si peccator ſit, neſcio: vnum ſcio, quia cæcus cum eſſem, modò video.
26 Dixerunt ergo illi, Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos? Reſpon-

27 Reſpondit eis, Dixi vobis iam, & audiſtis: quid iterum vultis audire? nunquid & vos vultis diſcipuli eius fieri?
28 Maledixerunt ergo ei, & dixerunt, Tu diſcipulus illius ſis: nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.
29 Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt Deus: hunc autem neſcimus vnde ſit.
F 30 Reſpondit ille homo, & dixit eis, In hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis vnde
31 ſit, & aperuit meos oculos. ¶ ſcimus autem quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit.
32 A ſeculo non eſt auditum quia quis aperuit oculos cæci nati.
33 Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quicquam.
34 Reſponderunt & dixerunt ei, In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras.
G 35 Audiuit Ieſus quia eiecerunt eum foras: & cùm inueniſſet eum, dixit ei, Tu credis in filium Dei?
36 Reſpondit ille, & dixit, Quis eſt Domine, vt credam in eum?
37 Et dixit ei Ieſus, Et vidiſti eum: & qui loquitur tecum, ipſe eſt.
38 A ille ait, Credo Domine. Et procidens adorauit eum.
39 Et dixit ei Ieſus, In iudicium ego in hũc mundum veni: vt qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.
40 Et audierunt quidam ex Phariſæis qui cum ipſo erant: & dixerunt ei, Nunquid & nos cæci ſumus?
41 Dixit eis Ieſus, Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. nunc verò dicitis, Quia videmus. Peccatum veſtrum manet.

CAPVT X.

Chriſtus verum deſcribens paſtorem & mercenarium, dicit ſe oſtium ouium & bonum paſtorem, qui & alias habeat oues ad idem ouile adducendas: animam ſuam ponit vt iterum ſumat eam. Iudæi lapidare ipſum volunt, quia ſe ad opera ſua referens, dicebat vnum eſſe cum patre & filium Dei, quod tamen oſtendit non eſſe blaſphemiam.

A 1 AMen, amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit
2 aliunde: ille fur eſt & latro.
3 Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium.
Huic oſtiarius aperit: & oues vocem eius audiunt: & proprias oues vocat nominatim, & educit eas.
4 Et cùm proprias oues emiſerit, ante eas vadit: & oues illum ſequuntur, quia ſciunt vocem eius.
5 Alienum autẽ non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo: quia non nouerunt vocem alienorũ.
6 Hoc prouerbium dixit eis Ieſus. Illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis.
7 Dixit ergo eis iterum Ieſus, Amen, amen dico vobis, quia ego ſum oſtium ouium.
8 Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & B
latrones: ſed non audierunt eos oues.
9 Ego ſum oſtium. Per me ſi quis introierit, ſaluabitur: & ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet.
10 Fur non venit niſi vt furetur & mactet & perdat. Ego veni vt vitã habeant, & abundantius habeant.
11 Ego ſum paſtor bonus. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. *Iſa. 40. c. 11. Ezec. 34. c. 23 & 37. f. 24.*
12 Mercenarius autem & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ: videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: & lu-
13 pus rapit, & diſpergit oues. ¶ mercenarius C
autem fugit, quia mercenarius eſt: & non pertinet ad eum de ouibus.
14 Ego ſum paſtor bonus: & cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ.
15 Sicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem: & animam meam pono pro ouibus meis. *Matt. 11. d. 27. Luc. 10. d. 22.*
16 Et alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus paſtor. *Matt. 28. d. 19. Marc. 16. d. 15. Luc. 24. g. 47. Act. 10. f. 35. 15. g. 47. 15. b. 7. Galat. 1. b. 9. Ezec. 37. f. 22 Iſa. 53. b. 7.*
17 Propterea me diligit pater: quia ego pono animam meam, vt iterum ſumam eam.
18 Nemo tollit eam à me: ſed ego pono eam à meipſo. & poteſtatem habeo ponendi eam: & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Hoc mandatum accepi à patre meo.
19 Diſſenſio iterum facta eſt inter Iudæos E
propter ſermones hos.
20 Dicebant autem multi ex ipſis, Dæmonium habet & inſanit: quid eum auditis?
21 Alij dicebant, Hæc verba non ſunt dæmonium habentis. nunquid dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?
22 Facta ſunt autem Encænia in Ieroſoly- *1. Macha. 4. f. 56. 59.*
mis: & hyems erat.
23 Et ambulabat Ieſus in templo, in porticu Salomonis.
24 Circundederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei, Quouſq; animam noſtram tollis? ſi tu es Chriſtus, dic nobis palàm.
25 Reſpondit eis Ieſus, Loquor vobis: & non

Universidad de Deusto
Biblioteca

creditis.opera quę ego facio in nomine patris mei,hæc testimonium perhibẽt de me:
26 ¶ sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis*.
*sicut dixi vobis 1.
27 Oues meæ vocem meam audiunt:& ego
F 28 cognosco eas,& sequuntur me.¶ & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.
*qui dedit mihi, maior 1.
29 Pater meus/quod dedit mihi,maius'omnibus est: & nemo potest rapere de manu patris mei.
30 Ego & pater vnum sumus.
*ergo iterũ 4
31 Sustulerunt* lapides Iudæi, vt lapidarent eum.
32 Respondit eis Iesus, Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?
33 Responderunt ei Iudæi, De bono opere nõ lapidamus te,sed de blasphemia,& quia tu homo cùm sis,facis teipsum Deum.
*Psal. 81. b. 6.
34 Respondit eis Iesus, Nónne scriptum est in lege vestra,quia Ego dixi, dij estis?
35 Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei fa-
G 36 ctus est,& nõ potest solui scriptura:¶ quem pater sanctificauit & misit in mundum,vos dicitis, Quia blasphemas: quia dixi filius Dei sum?
37 Si non facio opera patris mei: nolite credere mihi.
38 Si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite: vt cognoscatis & credatis quia pater in me est, & ego in patre.
39 Quærebant ergo eum apprehendere: & exiuit de manibus eorum.
40 Et abijt iterum trans Iordanem in eum locum vbi erat Iohannes baptizãs primùm:
41 & mansit illic.¶ & multi venerũt ad eum, & dicebant, Quia Iohannes quidẽ signum fecit nullum. Omnia autem quæcunq; dixit Iohannes de hoc,vera erant.
42 Et multi crediderunt in eum.

CAPVT XI.

Iesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, prafatus multa cum discipulis & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, pontifices & Pharisei, inito consilio statuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophetante oportere Iesum mori, ne totus populus periret, Iesus autem secedit in ciuitatem Ephrem.

A 1 ERat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ & Marthæ
*sororum Matt. 26. a. 7.
2 (Maria autem erat quæ vnxit Dominum vnguento,& extersit pedes eius capillis su-
is:cuius frater Lazarus infirmabatur.)
3 Miserunt ergo sorores eius ad eum,dicentes,Domine, ecce quem amas, infirmatur.
4 Audiens autem Iesus,dixit eis, Infirmitas hæc non est ad mortem,sed pro gloria Dei: vt glorificetur filius Dei per eam.
5 Diligebat autem Iesus Martham, & sororem eius Mariam, & Lazarum.
6 Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunquidem mansit in eodem loco duobus diebus.
7 deinde post hæc dicit discipulis suis, Eamus in Iudæam iterum.
8 Dicunt ei discipuli, Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare: & iterũ vadis illuc?
9 Respondit Iesus, Nónne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mundi videt.
10 ¶ si autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.
11 Hæc ait: & post /hæc' dicit eis, Lazarus amicus noster dormit:sed vado vt à somno excitem eum.
12 Dixerunt ergo discipuli eius, Domine, si dormit,saluus erit.
13 Dixerat autem Iesus de morte eius: illi autem putauerunt quia de dormitione somni diceret.
14 Tunc ergo Iesus dixit eis manifestè, Lazarus mortuus est:¶ & gaudeo propter vos, vt credatis,quoniam non eram ibi, sed eamus ad eum.
16 Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus,ad condiscipulos,Eamus & nos, vt moriamur cum eo.
17 Venit itaque Iesus: & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem.
18 (Erat autẽ Bethania iuxta Ierolymam quasi stadijs quindecim.)
19 Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham & Mariam, vt consolarentur eas de fratre suo.
20 Martha ergo vt audiuit quia Iesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat.
21 Dixit ergo Martha ad Iesum, Domine, si fuisses hic, frater meus nó fuisset mortuus.
22 ¶ sed & nunc scio quia quæcunque poposceris à Deo,dabit tibi Deus.
23 Dicit illi Iesus, Resurget frater tuus.
24 Dicit ei Martha,Scio quia resurget in resurrectione,in nouissimo die.
25 Dixit ei Iesus,Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me: etiam si mortuus fuerit, viuet.
26 ¶ & omnis qui viuit, & credit in me,non morietur in æternum. Credis hoc?

27 Ait illi, Vtique Domine,ego credidi quia tu es Christus filius Dei* qui in hunc' mundum venisti.
28 Et cùm hæc dixisset,abijt,& vocauit Mariam sororem suam silentio,dicens, Magister adest,& vocat te.
29 Illa vt audiuit, /surgit' citò, & venit ad
30 eum. ¶ nondum enim venerat Iesus in castellum: sed erat adhuc in illo loco vbi occurrerat ei Martha.
31 Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam,cùm vidissent Mariam quia citò surrexit & exijt, secuti sunt eam, dicentes, Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi.
32 Maria ergo cùm venisset vbi erat Iesus, videns eum, cecidit ad pedes eius, & dicit ei,Domine si fuisses hic,non esset mortuus frater meus.
33 Iesus ergo vt vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea, plorantes, in-
34 fremuit spiritu,& turbauit seipsum,¶ & dixit,Vbi posuistis eum? Dicunt ei, Domine, veni & vide.
35 Et lachrymatus est Iesus.
36 Dixerunt ergo Iudæi, Ecce quomodo amabat eum.
37 Quidam autem ex ipsis dixerunt, Non poterat hic qui aperuit oculos cæci* facere vt hic non moreretur?
38 Iesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum. erat autem spelunca:& lapis superpositus erat ei.
39 Ait Iesus, Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius qui mortuus fuerat;Domine, iam fœtet,quatriduanus est enim.
40 Dicit ei Iesus, Nónne dixi tibi quoniam si credideris,videbis gloriam Dei?
41 Tulerunt ergo lapidem. Iesus autem elevatis sursum oculis,dixit, Pater,gratias ago
42 tibi quoniam audisti me.¶ ego autem sciebam quia semper me audis,sed propter populum qui circunstat,dixi, vt credant quia tu me misisti.
43 Hæc cùm dixisset, voce magna clamauit,Lazare,veni foras.
44 Et statim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus, Soluite eum,& sinite abire.
45 Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant, quæ fecit Iesus,crediderunt in eum.
46 Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos,& dixerunt eis quæ fecit Iesus.
47 Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi consilium,& dicebant,Quid facimus, quia hic homo multa signa facit.
48 Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum:& venient Romani,& tollent* nostrum locum & gentem.
*& 8.
49 Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine', cùm esset Pontifex anni illius,dixit eis, Vos
50 nescitis quicquam,¶ nec cogitatis quia expedit/ nobis' vt vnus moriatur homo pro populo,& non tota gens pereat.
*Infr. 18. c. 14.
*vobis
51 Hoc autem à semetipso nõ dixit:sed cùm esset pontifex anni illius,prophetauit quòd
52 Iesus moriturus erat pro gẽte:¶ & non tantum pro gente, sed vt filios Dei qui erãt dispersi, congregaret in vnum.
53 Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum.
54 Iesus ergo iam non in palam ambulabat apud Iudæos, sed abijt in regionem iuxta desertum in ciuitatẽ quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.
55 Proximum autem erat Pascha Iudæorum: & ascenderunt multi Ierosolymam de regione ante Pascha vt sanctificarent seipsos.
56 Quærebant ergo Iesum: & colloquebantur adinuicem in templo stantes,Quid putatis, quia non vênit ad diem festum? Dederant autem Pontifices & Pharisæi mandatum, vt si quis cognouerit vbi sit, indicet,vt apprehendant eum.

CAPVT XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, vnguento à Maria vngitur murmurãte Iuda fure: cogitarunt autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere: Iesus asello vectus cum honore Ierusalem ingreditur. Et gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam suæ clarificationis initiare, sed granum frumenti prius mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine suo, Princeps huius mundi foras ejiciendus: de execratione Iudæorum prophetata ab Isaia: in Christo honoratur aut spernitur Pater.

IEsus ergo ante sex dies Paschæ vênit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem
*Matt. 26. a. 6. Marc. 14. a. 3.
1 A suscitauit Iesus.
2 Fecerunt autem ei cœnam ibi: & Martha ministrabat, Lazarus verò vnus erat ex discumbentibus cum eo.
3 Maria ergo accepit libram vnguenti nardi pistici,pretiosi,& vnxit pedes Iesu,& extersit pedes eius capillis suis: & domus impleta est ex odore vnguenti.
4 Dixit ergo vnus ex discipulis eius Iudas Iscariotes,qui erat eum traditurus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Quare hoc vnguentum nō vænijt trecentis denarijs, & datum est egenis?
6 Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum: sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat.
B 7 Dixit ergo Iesus, [f] Sine illam, vt in diem sepulturæ meæ seruet illud.
8 Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper [g] habebitis.
9 Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quia illic est: & venerunt, non propter Iesum tantùm, sed vt Lazarum viderent, quem suscitauit à mortuis.
10 Cogitauerunt autem principes sacerdotum vt & Lazarum interficerent: ¶ 11 quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Iesum.
12 In crastinum autem turba multa quæ venerat ad diem festum, cùm audissent quia
13 venit Iesus Ierosolymam: ¶ acceperunt ramos palmarum, & processerunt obuiam ei, & clamabāt, Hosan-na, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israël.
Matt. 21. a. 7. Marc. 11. a. 7. Luc. 19. f. 35. Zach. 9. b. 9.
14 Et inuenit Iesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est:
15 Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit sedens super pullum asinæ.
C 16 Hæc non cognouerunt discipuli eius primùm: sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei.
17 Testimonium ergo perhibebat turba quę erat cum eo quando Lazarum vocauit de monumento, & suscitauit eum à mortuis.
18 Propterea & obuiam venit ei turba: quia audierunt eum fecisse hoc signum.
19 Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos, Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abijt.
20 Erant autem quidam Gentiles ex his qui ascenderant vt adorarent in die festo.
D 21 Hi ergo accesserunt ad Philippum qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes, Domine, volumus Iesum videre.
22 Venit Philippus, & dicit Andræ. Andreas rursum & Philippus dixerunt Iesu.
23 Iesus autem respondit eis, dicens, Vēnit hora, vt clarificetur filius hominis.
24 Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit: ipsum solum manet. si autē mortuum fuerit, multum fructum affert.
Matt. 10. d. 39. & 16. d. 25. Marc. 8. d. 35. Luc. 9. c. 24. & 17. g. 33.
25 Qui amat animam suam, perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.
26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: & vbi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus.
27 Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, saluifica me ex hac hora. Sed propterea vēni in horam hanc.
28 Pater, clarifica nomen tuum. Vēnit ergo vox de cælo, * Et clarificaui, & iterum clarificabo.
29 Turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant Angelus ei locutus est.
30 Respondit Iesus, & dixit, Non propter me hæc vox vēnit, sed propter vos.
31 Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mundi eijcietur foras.
32 Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia
33 traham ad meipsum. ¶ (hoc autē dicebat significans qua morte esset moriturus.)
34 Respondit ei turba, Nos audiuimus ex lege, quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis, Oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis?
35 Dixit ergo eis Iesus, Adhuc modicum lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat.
36 Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis sitis. Hęc locutus est Iesus: & abscondit se ab eis.
37 Cùm autem tanta signa fecisset coram
38 eis, non credebant in eum: ¶ vt sermo Isaiæ prophetæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est?
39 Propterea nō poterant credere, quia iterum dixit Isaias:
40 Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum: vt non videant oculis, & intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos.
41 Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam eius, & locutus est de eo.
42 Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, vt è synagoga non ejicerentur.
43 Dilexerunt enim gloriam Dei magis, quàm gloriam Dei.
44 Iesus autem clamauit, & dixit, Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me.
45 Et qui videt me, videt eum qui misit me.
46 Ego lux in mundum veni: vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.

47 Et si quis audierit verba mea, & non custodierit: ego non iudico eum. non enim veni vt iudicem mundum, sed vt saluificem mundum.
48 Qui spernit me, & non accipit verba mea: habet qui iudicet eum. sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die.
49 Quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar.
50 Et scio quia mandatum eius vita æterna est. Quæ ergo ego loquor: sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

CAPVT XIII.

Iesus à cœna linteo præcinctus lauat pedes discipulorum, renuente primùm Petro, exhortans vt idem inuicem faciant: proditorem suum Iohanni indicat, ego post buccellam egresso dicit se clarificatum: de nouo mandato dilectionis: Petro trinam prædicit sui abnegationem.

A Nte diem autem festum Paschæ, sciens Iesus quia venit hora eius vt transeat ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.
2 Et cœna facta, cùm diabolus iam misisset in cor, vt traderet eum Iudas Simónis Iscariótes, ¶ sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit: ¶
4 surgit à cœna, & ponit vestimenta sua. & cùm accepisset linteū, præcinxit se.
5 Deinde [f] misit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.
6 Venit ergo ad Simónem Petrum. Et dicit ei Petrus, Domine, tu mihi lauas pedes?
7 Respondit Iesus, & dixit ei, Quod ego facio, tu nescis modò, scies autem postea.
8 Dicit ei Petrus, Non lauabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Iesus, Si non lauero te, non habebis partem mecum.
9 Dicit ei Simon Petrus, Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput.
10 Dicit ei Iesus, Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.
11 Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum. propterea dixit, Non estis mundi omnes.
12 Postquam ergo lauit pedes eorum, & accepit vestimenta sua, cùm recubuisset, iterum dixit eis, Scitis quid fecerim vobis?
13 Vos vocatis me Magister, & Domine: & bene dicitis, sum etenim.
14 Si ergo ego laui pedes vestros, dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes.
15 Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.
16 Amen, amen dico vobis, non est seruus maior domino suo, neq; apostolus maior est eo qui misit illum. *Infr. 15. c. 20. Matt. 10. c. 24. Luc. 6. f. 40.*
17 Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea.
18 Nō de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim. Sed vt adimpleatur scriptura, Qui manducat mecum panem, [f] leuabit contra me calcaneum suum. *Psal. 40. b. 10. [g] leuauit 3.*
19 Amodo dico vobis, prius quàm fiat: vt cùm factum fuerit, credatis, quia ego sum.
C 20 Amen, amen dico vobis, qui accipit si quem misero, me accipit, qui autem me accipit, accipit eum qui me misit. *Mat. 10. d. 40. Luc. 10. c. 16.*
21 Cùm hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu: & protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis: quia vnus ex vobis tradet me. *Matt. 26. b. 18. Marc. 14. b. 1. Luc. 22. b. 21.*
22 Aspiciebant ergo adinuicem discipuli, hæsitantes de quo diceret.
23 Erat ergo recumbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus. *Infr. 21. d. 20.*
24 Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei, Quis est de quo dicit?
25 Itaq; cùm recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei, Domine, quis est?
26 Respōdit Iesus, Ille est cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem, dedit Iudæ Simónis Iscariótæ.
27 Et post buccellam, tunc introiuit in eum Satanas. Et dicit ei Iesus, Quod facis, fac citius.
28 Hoc autem nemo sciuit discumbentium ad quid dixerit ei.
29 Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quòd dixisset ei Iesus, Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis vt aliquid daret.
30 Cùm ergo accepisset ille buccellam, exiuit continuò. Erat autem nox. D
31 Cùm ergo exisset, dixit Iesus, Nunc clarificatus est filius hominis: & Deus clarificatus est in eo.
32 Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso: & continuò clarificabit eum.
33 Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. Quæretis me: & sicut dixi Iudæis: Quò ego vado, vos non potestis venire: & vobis dico modò. *Sup. 7. c. 34.*
34 Mandatum nouum do vobis, Vt diligatis inuicem: sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. *Leuit. 19. d. 18. Matt. 22. d. 39. Infr. 15. b. 12.*

In hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

35 In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.

36 Dicit ei Simon Petrus, Domine, quò vadis? Respondit Iesus, Quò ego vado, non potes me modò sequi, sequêris autè postea.

37 Dicit ei Petrus, Quare non possum te sequi modò? animam meam pro te ponam.

Matt.26.d.35 Marc.14.c.29 Luc.22.d.33.

38 Respondit ei Iesus, Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAPVT XIIII.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, seq; rursum illos assumpturum: Thomæ dicit, se esse viam, veritatem & vitam: Philippo autem, Patrem in se videri: illos q; accepturos quicquid suo nomine petierint, & se alium paracletum à Patre eis missurum: docet quis ipsum diligere dicendus sit, & qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu merito gaudere deberent.

A 1 **Et ait discipulis suis.*

*On turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.

2 In domo Patris mei mansiones multæ sunt. si quò minus: dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum.

3 Et si abiero, & præparauero vobis locum: iterum venio & accipiam vos ad meipsum, vt vbi sum ego, & vos sitis.

4 Et quò ego vado scitis, & viam scitis.

5 Dicit ei Thomas, Domine, nescimus quò vadis: & quomodo possumus viam scire?

6 Dicit ei Iesus, Ego sum via, & veritas, & vita. nemo venit ad Patrem, nisi per me.

7 Si cognouissetis me, & patrē meum vtiq; cognouissetis: & amodò ᵛ cognoscetis' eū, & vidistis eum. *ᵛcognoscitis 1.*

8 Dicit ei Philippus, Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis.

9 Dicit ei Iesus, Tanto tempore vobiscum sum: & non ᵛ cognouistis' me? Philippe, qui ᵛ videt me, videt' & patrem. *Quomodo tu dicis, Ostende nobis patrem? *ᵛcognouisti 1. ᵛvidit me, vidit 4. *Et 2.*

10 Non ᵛ credis' quia ego in patre, & pater in me est? Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manēs, ipse facit opera. *ᵛcreditis*

B 11 Non creditis quia ego in patre, & pater in me est? alioquin propter opera ipsa credite.

12 Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad patrem vado.

Infr.16.c.23. Matth.7.a.7. & 21.b.22. Marc.11.c.24.

13 Et quodcunq; petieritis *in nomine meo, hoc faciam: vt glorificetur Pater in filio.

14 Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam. **Patrem*

15 Si diligitis me, mandata mea seruate.

16 Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum.

17 Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. vos autem ᵛ cognoscitis' eum: quia apud vos manebit, & in vobis erit.

18 Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos.

19 Adhuc modicum: & mundus me iam non videt. Vos autem videtis me: quia ego viuo, & vos viuetis.

20 In illo die vos cognoscetis quia ego sum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis.

21 Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.

22 Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes, Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo?

23 Respondit Iesus, & dixit ei, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diligetur eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. ¶ qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem quem audistis, nō est meus sed eius qui misit me, Patris.

25 Hæc locutus sum vobis apud vos manens.

26 Paraclētus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis.

27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet.

28 Audistis quia ego dixi vobis, Vado et venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrem: quia Pater maior me est.

29 Et nunc dixi vobis prius quam fiat: vt cùm factum fuerit, credatis.

30 Iam non multa loquar vobiscum. venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.

31 Sed vt cognoscat mundus quia diligo patrem: & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.

CAPVT XV.

Christus vitis, Pater agricola: discipuli vero palmites: præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quos ipse

secreta sua communicauit & elegit eos, vt fructum perpetuum afferrent, quos roborat aduersus mundi odium ac persecutiones, dicens Iudæos excusationem non habere de peccato suo.

1 EGo sum vitis vera: & Pater meus agricola est.

2 Omnem palmitem in me, non ferentem fructum, ᵛ tollet' eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat. *ᵛtollet 1.*

3 Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.

4 Manete in me: & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos nisi in me manseritis.

5 Ego sum vitis: vos palmites. qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.

6 Si quis in me non manserit: mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis.

8 In hoc clarificatus est Pater meus: vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

9 Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

10 Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione.

11 Hæc locutus sum vobis: vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.

12 Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.

13 Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suā ponat quis pro amicis suis.

14 Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.

15 Iam non ᵛ dico' vos seruos: quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcunq; audiui à Patre meo, nota feci vobis. *ᵛdico 1.*

16 Non vos me elegistis: sed ego elegi vos: & posui vos: vt eatis, & fructum afferatis: & fructus vester maneat: vt quodcunq; petieritis patrem in nomine meo, det vobis.

17 Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem.

18 Si mundus vos odit: scitote quia me priorem vobis odio habuit.

19 Si de mundo fuissetis: mundus quod suum erat diligeret. quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis, Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt: & vos persequentur. si sermonem meum seruauerunt: & vestrum seruabunt. *Sup.13.b.16. Matt.10.c.24 Luc.6.f.40. Matt.24.d.9.*

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum: quia nesciunt eum qui misit me.

22 Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

23 Qui me odit: & Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit: peccatum non haberent. nunc autem & viderunt & oderunt & me & Patrem meum.

25 Sed vt adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est: Quia odio habuerunt me gratis. *Psal.24.d.19. Luc.24.g.49.*

26 Cùm autem venerit paraclētus, quē ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me: ¶ & vos testimonium ᵛ perhibebitis': quia ab initio mecum estis. *ᵛperhibetis 4.*

CAPVT XVI.

Discipulis prædicit futuras persecutiones, & quòd eis expediat vt ipse vadat, quò veniat paraclētus qui mundum arguat, ipsos q; doceat, & Christum clarificet: declarat quod dixerat: Modicum & iam non videbitis me, &c. addens similitudinem de muliere pariente: hortatur vt à patre petāt ipsius nomine: prædicit q; ipsorum fugam.

1 A HÆc locutus sum vobis, vt non scandalizemini.

2 Absq; synagogis facient vos: sed venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. ¶ & hęc facient vobis: quia non nouerunt Patrem, neq; me.

4 Sed hæc locutus sum vobis: vt cùm venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis. Hæc autem vobis ab initio non dixi: quia vobiscum eram.

5 Et nunc vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me: quò vadis?

6 Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis. expedit vobis vt ego vadam. si enim non abiero, paraclētus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.

8 Et cùm venerit ille, arguet mundū de peccato, & de iustitia, & de iudicio. ¶ de peccato quidē: quia nō ᵛ credunt' in me. ¶ de iustitia B *ᵛcredidere*

Universidad de Deusto
Biblioteca

stitia verò: quia ad Patrem vado: & iam nō
11 videbitis me: ¶ de iudicio autem: quia prin
ceps huius mundi iam iudicatus est.
12 Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non
potestis portare modò.
13 Cùm autē ille venerit Spiritus veritatis,
docebit vos omnem veritatem. non enim
loquetur à semetipso: sed quæcunque au-
diet loquetur, & quæ ventura sunt annun-
tiabit vobis.
14 Ille me clarificabit: quia de meo accipiet,
& annuntiabit vobis.
15 Omnia quæcunq; habet Pater, mea sunt.
Propterea dixi, quia de meo accipiet, &
annuntiabit vobis.
16 Modicum, & iam non videbitis me: &
iterum modicum, & videbitis me: quia va-
do ad Patrem.
17 Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inui-
cem, Quid est hoc quod dicit nobis: Modi-
cum, & non videbitis me: & iterum modi-
cum, & videbitis me, &, quia vado ad Pa-
trem?
18 Dicebant ergo, Quid est hoc quod dicit,
Modicum? nescimus quid loquitur.
C 19 Cognouit autē Iesus, quia volebant eum
interrogare: & dixit eis, De hoc quæritis
inter vos, quia dixi vobis, Modicum, & non
videbitis me, & iterum modicum, & vide-
bitis me.
20 Amen, amen dico vobis, quia plorabitis,
& flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos
autem contristabimini, sed tristitia vestra
vertetur in gaudium.
21 Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia
venit hora eius: cùm autem pepererit puer-
rum, iam non meminit pressuræ propter
gaudium, quia natus est homo in mūdum.
22 Et vos igitur nunc quidem tristitiam ha-
betis, iterum autem videbo vos, & gaude-
bit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo
tollet à vobis.
D 23 Et in illo die me nō rogabitis quicquam.
Sup.14.b.13. Matth.7.a.7. & 21.b.22. Mar.11.c.24. Luc.11.b.9. Iac.1.a.5. Amen, amen dico vobis, si quid petieritis
patrem in nomine meo, dabit vobis.
24 Vsque modò non petistis quicquam in
nomine meo. Petite & accipietis: vt gau-
dium vestrum sit plenum.
25 Hæc in prouerbijs locutus sum vobis. Ve-
nit hora cùm iam non in prouerbijs loquar
vobis, sed palàm de Patre annūtiabo vobis,
26 ¶ in illo die in nomine meo petetis: & non
dico vobis quia ego rogabo Patrem de vo-
bis.
27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me
amastis, & credidistis quia ego à Deo exi-
28 Exiui à patre, & veni in mundum: iterum
relinquo mundum, & vado ad Patrem.
29 Dicunt ei discipuli eius, Ecce, nunc pa-
làm loqueris, & prouerbium nullum dicis.
30 ¶ nunc scimus quia scis omnia, & non opus
est tibi vt quis te interroget: in hoc credi-
mus quia à Deo existi.
31 Respondit eis Iesus, Modò creditis.
32 Ecce venit hora, & iam venit, vt dispe-
gamini vnusquisque in propria, & me so-
lum relinquatis: & non sum solus, quia Pa-
ter mecum est.
33 Hæc locutus sum vobis, vt in me pacem
habeatis. In mundo pressuram habebitis:
sed confidite, ego vici mundum.

CAPVT XVII.

Oratio Christi ad patrem pro vniuersi fidelium congregatione, pro discipulis & ijs qui per illos in ipsum credituri, vt seruentur à malo, & omnes in vnum sint, vt mundus cognoscat ipsum fuisse à patre missum.

HAec locutus est Iesus: & subleuatis oculis in cælum, dixit, Pater, venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarifi-
te.
2 Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis,
vt omne quod dedisti ei, det eis vitam æter-
nam.
3 Hæc est autem vita æterna, Vt cognoscant
te, solum Deum verum, & quem misisti Ie-
sum Christum.
4 Ego te clarificaui super terram: opus con-
summaui quod dedisti mihi vt faciam: &
5 nunc clarifica me tu Pater apud temetip-
sum, claritate quā habui priusquam mun-
dus esset apud te.
6 Manifestaui nomen tuū hominibus quos
dedisti mihi de mundo. (Tui erant, & mihi
eos dedisti) & sermonē tuum seruauerunt.
7 Nunc cognouerunt quia omnia quæ de-
disti mihi, abs te sunt: ¶ quia verba quæ de-
disti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt, &
8 cognouerunt verè quia à te exiui, & credi-
derunt quia tu me misisti.
9 Ego pro eis rogo, Non pro mūdo rogo, sed
pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt.
10 Et mea omnia, tua sunt: & tua mea sunt,
& clarificatus sum in eis.
11 Et iam non sum in mundo: & hi in mun-
do sunt, & ego ad te venio. Pater sancte,
serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi,
vt sint vnum, sicut & nos.
12 Cùm essem cum eis, ego seruabam eos in
nomine tuo. Quos dedisti mihi, custodiui,

& nemo ex eis periit, nisi filius perditionis,
Psal.40. & 108. & Act.1. vt scriptura impleatur.
13 Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in
mundo, vt habeant gaudium meum im-
pletum in semetipsis.
C 14 Ego dedi eis sermonem tuum, & mun-
dus eos odio habuit, quia non sunt de mun
do, sicut & ego non sum de mundo.
15 Non rogo vt tollas eos de mundo, sed vt
serues eos à malo.
16 De mundo non sunt: sicut & ego non
sum de mundo.
17 Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus ve-
ritas est.
18 Sicut tu me misisti in mundum, & ego
misi eos in mundum.
19 Et pro eis ego sanctifico meipsum: vt sint
& ipsi sanctificati in veritate.
20 Non pro eis autem rogo tantum, sed &
21 pro eis qui credituri sunt per verbum eo-
rum in me: ¶ vt omnes vnum sint, sicut tu
pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis
D vnum sint: vt credat mundus quia tu me
misisti.
22 Et ego claritatem quam dedisti mihi, de-
di eis: vt sint vnum, sicut & nos vnum su-
mus.
23 Ego in eis, & tu in me: vt sint consum-
mati in vnum: & cognoscat mundus quia
tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me di-
lexisti.
24 Pater, quos dedisti mihi, volo, vt vbi sum
ego, & illi sint mecum: vt videāt claritatem
meam quam dedisti mihi, quia dilexisti me
ante constitutionem mundi.
25 Pater iuste, mundus te non cognouit. ego
autem te cognoui: & hi cognouerunt, quia
tu me misisti.
26 Et notum feci eis nomen tuum, & no-
tum faciam: vt dilectio qua dilexisti me, in
ipsis sit, & ego in ipsis.

CAPVT XVIII.

Iesus à Iudæis capitur, illis primum ad ipsius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: respondens interroganti Pontifici alapa cedit: ter à Petro negatur: ductus in prætorium dicit Pilatus suum regnum non esse de hoc mundo: Iudei Iesum mori cupiunt soluto Barabba.

HAec cùm dixisset Iesus, egressus est cum
discipulis suis trans Torrentē Cedron,
vbi erat hortus, in quem introiuit ipse &
discipuli eius.
2 Sciebat autem & Iudas, qui tradebat eum,
locum: quia frequenter Iesus conuenerat
illuc cum discipulis suis.
3 Iudas ergo cùm accepisset cohortem, & à
Pontificibus & Pharisæis ministros: venit illuc cum laternis & facibus & armis. *Mat.26.c.47. Mar.14.c.43. Luc.22.c.47.*
4 Iesus itaq; sciens omnia quæ ventura erāt
super se, processit & dixit eis, Quē queritis?
5 Responderunt ei, Iesum Nazarenum. Di-
cit eis Iesus, Ego sum. Stabat autem & Iu-
das qui tradebat eum cum ipsis.
6 Vt ergo dixit eis, Ego sum: abierūt retror- B
sum, & ceciderunt in terram.
7 Iterum ergo interrogauit eos, Quem quę-
ritis? Illi autē dixerunt, Iesum Nazarenum.
8 Respondit Iesus, Dixi vobis, quia ego sum.
si ergo me quæritis, sinite hos abire.
9 Vt impleretur sermo quē dixit, Quia quos *Sup.17.b.12.*
dedisti mihi non perdidi ex eis quenquam.
10 Simon ergo Petrus habens gladium, edu-
xit eum: & percussit pontificis seruum: &
abscidit auriculam eius dexteram. Erat au-
tem nomen seruo Malchus.
11 Dixit ergo Iesus Petro, Mitte gladium tu-
um in vaginam. Calicem quem dedit mihi
pater, non *bibam illum? *vis vt
12 Cohors ergo & tribunus & ministri Iu-
dæorum comprehenderunt Iesum, & liga-
13 uerunt eum: ¶ & adduxerunt eum ad An- *Luc.3.a.2.*
nam primum. erat enim socer Caiphæ, qui
erat Pontifex anni illius.
14 Erat autem Caiphas qui consilium de- C
derat Iudæis, Quia expedit vnum homi- *Sup.11.f.49.*
nem mori pro populo.
15 Sequebatur autem Iesum Simon Petrus,
& alius discipulus. Discipulus autem ille
erat notus pontifici, & introiuit cum Iesu
in atrium pontificis.
16 Petrus autem stabat ad ostium foris. Exi- *Matt.26.f.*
uit ergo discipulus * alius qui erat notus *Mar.14.f.54.*
pontifici, & dixit ostiariæ: & introduxit Pe- *Luc.22.f.54.*
trum. *ille 6.*
17 Dicit ergo Petro ancilla ostiaria, Nun-
quid & tu ex discipulis es hominis istius?
Dicit ille, Non sum.
18 Stabant autem serui & ministri ad pru- *calefiebāt 7.*
nas, quia frigus erat, & ‖ calefaciebant se.
erat autem cum eis & Petrus, stans, & cale-
faciens se.
19 Pontifex ergo interrogauit Iesum de dis- D
cipulis suis, & de doctrina eius.
20 Respondit ei Iesus, Ego palàm locutus
sum mundo. ego semper docui in synago-
ga, & in templo quo omnes Iudæi conue-
niunt: & in occulto locutus sum nihil.
21 Quid me interrogas? interroga eos qui
audierunt quid locutus sim ipsis: ecce hi
sciunt quæ dixerim ego.
22 Hæc autem cùm dixisset, vnus assistens

Universidad de Deusto
Biblioteca

ministrorum dedit alapam Iesu, dicens, Sic
responde pontifici?
23 Respondit ei Iesus, Si malè locutus sum,
testimonium perhibe de malo: si autem
bene, quid me cædis?
Matt. 25. f. 57. Marc. 14. f. 53. Luc. 22. f. 54. 24 Et misit eum Annas ligatũ ad Caipham
pontificem.
E 25 Erat autem Simon Petrus stans, & cale-
faciens se. Dixerunt ergo ei, Nunquid & tu
Matt. 26. g. 69 Mar. 14. g. 67. Luc. 22. f. 56. ex discipulis eius es? Negauit ille & dixit:
Non sum.
26 Dicit ei vnus ex seruis pontificis, cogna-
tus eius cuius abscidit Petrus auriculam,
Nónne ego te vidi in horto cum illo?
27 Iterum ergo negauit Petrus: & statim gal
lus cantauit.
ad Caipham Matt. 27. a. 2. Marc. 15. a. 1. Luc. 23. a. 1. Act. 10. d. 28. & 11. a. 3. 28 Adducunt ergo Iesum à Caipha in præ-
torium. Erat autem manè: & ipsi non intro-
ierunt in prætorium, vt non contamina-
rentur, sed vt manducarent Pascha.
29 Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit,
Quam accusationem affertis aduersus ho-
minem hunc?
30 Respondérunt, & dixerunt ei, Si non es-
set hic malefactor, non tibi tradidissemus
eum.
F 31 Dixit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos,
& secũdum legem vestram iudicate eum.
Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet in-
terficere quenquam.
Matt. 20. c. 19. 32 Vt sermo Iesu impleretur quem dixit, si-
gnificans qua morte esset moriturus.
Matt. 27. b. 11. Marc. 15. a. 2. Luc. 23. a. 4. 33 Introiuit ergo iterum in prætorium Pila-
tus, & vocauit Iesum, & dixit ei, Tu es rex
Iudæorum?
34 Respondens Iesus, A temetipso hoc di-
cis, an alij dixerunt tibi de me?
35 Respondit Pilatus, Nunquid ego Iudæus
sum? Gens tua, & pontifices tradiderunt te
mihi: quid fecisti?
36 Respondit Iesus, Regnum meum non est
de hoc mundo. si ex hoc mundo esset re-
gnum meum, ministri mei vtique decer-
tarent vt non traderer Iudæis. nunc autem
regnum meum non est hinc.
G 37 Dixit itaque ei Pilatus, Ergo rex es tu?
Respõdit Iesus, Tu dicis, quia rex sum ego.
Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in
mundum: vt testimonium perhibeam ve-
ritati: omnis qui est ex veritate, audit vo-
cem meam.
38 Dicit ei Pilatus, Quid est veritas? Et cùm
hoc dixisset, iterum exiuit ad Iudæos, &
dixit eis, Ego nullam inuenio in eo cau-
sam.
39 Est autem consuetudo vobis vt vnum di-
mittam vobis in pascha: vultis ergo dimit-
tam vobis regem Iudæorum?
40 Clamauerunt ergo rursum omnes, di-
centes, Non hunc, sed Barabbam. Erat au-
tem Barabbas latro.

CAPVT XIX.

A Pilato flagellatus, variisq; modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem depositur: vnde latro à Pilato examinatus, ostendit illum deposse mortem habere in ipsum potestatem. Pilatus mittendo se, dicit, sum, quem regem dicit Iudæorum, mortí adiudicat. Iesus baiulans sibi crucem inter latrones crucifigitur, posito à Pilato super crucem titulo, diuiso à militibus vestimentis, & sorte de tunica missa. Videns matri Iohannem, matremq; Iohanni commendat. Sitiens aceto potatur, consummatiq; omnibus quæ dixit spiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis & aqua profluit: mirra, & aloe myrrha & aloe conditum sepelitur.

TVnc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit.
2 Et milites plectentes coronam de spinis,
imposuerunt capiti eius: & vestimento
circumdederunt eum.
3 Et veniebant ad eum, & dicebant, Ave rex
Iudæorum, & dabant ei alapas.
4 Exiuit* iterum Pilatus foras, & dicit eis,
Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoscatis
quia nullam inuenio in eo causam.
5 Exiuit ergo Iesus* portans coronam spi-
neam, & purpureum vestimentum. Et dicit
eis, Ecce homo.
6 Cùm ergò vidissent eum pontifices & mi-
nistri, clamabant, dicentes, Crucifige, cru-
cifige eum. Dicit eis Pilatus, Accipite eum
vos, & crucifigite. ego enim non invenio
in eo causam.
7 Respondérunt ei Iudæi, Nos legem habe-
mus: & secundum legem* debet mori, quia
filium Dei se fecit.
8 Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermo-
nem, magis timuit.
9 Et ingressus est prætorium iterum, & dix-
cit ad Iesum, Vnde es tu? Iesus autem re-
sum non dedit ei.
10 Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris?
nescis quia potestatem habeo crucifigere
te, & potestatem habeo dimittere te?
11 Respondit Iesus, Non haberes potestatem
aduersum me vllam, nisi tibi datum esset
desuper. Propterea qui me tradidit tibi,
maius peccatum habet.
12 *Exinde quærebat Pilatus dimittere eum.
Iudæi autem clamabant dicentes, Si hunc

dimittis, non es amicus Cæsaris. omnis* qui
C se regem facit, contradicit Cæsari.
13 Pilatus autem cùm audisset hos sermo-
nes, adduxit foras Iesum: & sedit pro tribu-
nali in loco qui dicitur Lithóstrotos, He-
braicè autem Gabbatha.
14 Erat autem parasceue Paschæ, hora quasi
sexta, & dicit Iudæis, Ecce rex vester.
15 Illi autem clamabant, Tolle, tolle, cruci-
fige eum. Dicit eis Pilatus, Regem vestrum
crucifigam? Respondérunt pontifices, Non
habemus Regem, nisi Cæsarem.
16 Tunc ergo tradidit eis illum, vt crucifi-
geretur. Susceperunt autem Iesum: & edu-
xerunt*.
17 Et baiulans sibi crucem exiuit in eum qui
dicitur Caluariæ locum, Hebraicè* Golgo-
Luc. 23. f. 33. 18 tha. ¶ vbi crucifixerũt eum, & cum eo alios
D duos hinc & hinc, medium autem Iesum.
Marc. 15. f. 26. Luc. 23. f. 38. 19 Scripsit autem & titulum Pilatus: & po-
suit super crucem. Erat autem scriptum,
Iesus Nazarenus rex Iudæorum.
20 Hunc ergo titulum multi Iudæorum le-
gerunt: quia prope ciuitatem erat locus, vbi
crucifixus est Iesus: Et erat scriptum He-
braicè, Græcè & Latinè.
21 Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudæo-
rum, Noli scribere Rex Iudæorum: sed quia
ipse dixit, Rex sum Iudæorum.
22 Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi.
23 Milites ergo cùm crucifixissent eum, ac-
ceperunt vestimenta eius (& fecerunt qua-
tuor partes: vnicuiq; militi partem) & tu-
nicam. Erat autem tunica inconsutilis, de-
E super contexta per totum.
Psal. 21. 24 Dixerunt ergo adinuicem, Non scinda-
mus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Vt
Luc. 23. scriptura impleretur, dicens, Partiti sunt
vestimenta mea sibi: & in vestem meam
Psal. 68. misérunt sortem. Et milites quidem hæc
fecerunt.
25 Stabant autem iuxta crucem Iesu mater
eius, & soror matris eius, Maria Cleophæ,
& Maria Magdalénæ.
26 Cùm vidisset ergo Iesus matrem & dis-
cipulum stantem quem diligebat, dicit ma
tri suæ: Mulier, ecce filius tuus.
27 Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua.
Et ex illa hora accepit eã discipulus in sua.
28 Postea sciens Iesus quia omnia iam con-
summata sunt, vt consummaretur scriptu-
ra, dicit, Sitio.
29 Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi
autem spongiam plenam aceto, hyssopo cir-
cumponentes, obtulerunt ori eius.
30 Cùm ergo accepisset Iesus acetum, dixit, F
Cõsummatum est. Et inclinato capite tra-
didit spiritum.
31 Iudæi ergo (quoniam Parascéue erat) vt
non remanerent in cruce corpora sabba-
tho (erat enim magnus dies ille Sabbathi)
rogauerunt Pilatum vt frangerẽtur eorum
crura, & tollerentur.
32 Venerunt ergo milites: & primi quidem
fregerunt crura, & alterius qui crucifixus
est cum eo.
33 Ad Iesum autem cùm venissent, vt vide-
runt eum iam mortuum, non fregerunt
34 eius crura, ¶ sed vnus militum lancea latus
eius aperuit, & continuò exiuit sanguis &
aqua.
35 Et qui vidit, testimonium perhibuit: &
verum est testimoniũ eius. Et ille scit quia
vera dicit: vt & vos credatis.
36 Facta sunt enim hæc vt scriptura imple-
retur, Os non comminuetis ex eo.
37 Et iterum alia scriptura dicit, Videbunt Exo. 12. g. 46.
in quem transfixerunt. Num. 9. b. 12.
Zach. 12. c. 10.
38 Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph Mat. 27. g. 57.
ab Arimathæa (eo quòd esset discipulus Ie- Marc. 15. d. 42
su, occultus autem propter metum Iudæo- Luc. 23. g. 50.
rum) vt tolleret corpus Iesu. Et permisit Pi- G
latus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu.
39 Venit autem & Nicodémus, qui venerat Supr. 3. a. 1. &
ad Iesum nocte primùm, ferens mixturam 7. g. 50.
myrrhæ & aloës, quasi libras centum.
40 Acceperunt ergò corpus Iesu, & ligaue-
runt illud linteis cũ aromatibus, sicut mos
est Iudæis sepelire.
41 Erat autẽ in loco vbi crucifixus est, hor-
tus: & in horto monumentum nouum, in
42 quo nondum quisquam positus erat. ¶ ibi
ergò propter Parascéuen Iudæorum, quia
iuxta erat monumẽtum, posuerunt Iesum.

CAPVT XX.

Maria Magdaléne prima venit ad monumẽtum, deinde Petrus & Iohannes: illa plorans ad monumentum videt angelos, tandemq; Iesum agnoscit: qui apparens Apostolis, pacem illis optat, & ostensis manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum, vt peccata remittant ac retineant. rursumq; non credenti Thomæ apparens cum reliquis discipulis, corpus præbet palpandum, beatos dicens qui in ipso non viso crediderunt: multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

VNa autem sabbathi, Maria Magdaléne 1 A
venit manè, cùm adhuc tenebræ essent, Matt. 28. a. 1.
ad monumentum: & vidit lapidem subla- Marc. 16. a. 1.
tum à monumento. Luc. 24. a. 1.
2 Cucurrit ergo, & venit ad Simónem Pe-
trum, & ad alium discipulum quẽ amabat

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iesus, & dicit illis, Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum.

3 Exijt ergo Petrus & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum.

B 5 Et cùm se inclinasset, vidit posita linteamina: non tamen introiuit.

6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, ¶ & sudarium quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum.

8 Tunc ergò introiuit & ille discipulus qui venerat primus ad monumentum: & vidit, 9 & credidit. ¶ nondum enim sciebant scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.

10 Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos.

C 11 Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se, *Matt. 28. a. 1. Marc. 16. a. 5. Luc. 24. a. 4.* 12 & prospexit in monumentum: ¶ & vidit duos angelos in albis, sedentes vnum ad caput & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu.

13 Dicunt ei illi, Mulier, quid ploras? Dicit eis, Quia tulerunt Dominum meum: & nescio vbi posuerunt eum.

14 Hæc cùm dixisset, conuersa est retrorsum, & vidit Iesum stantem: & non sciebat quia Iesus est.

D 15 Dicit ei Iesus, Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei, Domine, si tu sustulisti eũ, dicito mihi vbi posuisti eũ: & ego eum tollam.

16 Dicit ei Iesus, Maria. Conuersa illa dicit ei, Rabboni (quod dicitur Magister.)

17 Dicit ei Iesus, Noli me tangere (nondum enim ascendi ad patrem meum.) vade autem ad fratres meos, & dic eis, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalène annuntians discipulis, Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.

E 19 Cùm ergo serò esset die illo, vna sabbathorum, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum: venit Iesus, & stetit in medio, & *Marc. 16. c 14. Luc. 24 c. 36. 1. Cor. 15. a. 5.* dicit eis, Pax vobis.

20 Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & latus. Gauisi sunt ergo discipuli viso Domino.

21 Dixit ergo eis* iterum, Pax vobis, Sicut misit me pater, & ego mitto vos. *Sic.

22 Hoc cùm dixisset, insufflauit & dicit eis, 23 Accipite Spiritum sanctum: ¶ quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

24 Thomas autem vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Iesus.

25 Dixerunt ergo ei alij discipuli, Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis, Nisi videro in manibus eius ◊fixuram clauorũ, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam.

26 Et post dies octo, iterum erant discipuli eius intus: & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit, Pax vobis.

27 Deinde dicit Thomæ, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.

28 Respondit Thomas, & dixit ei, Dominus meus & Deus meus.

29 Dicit ei Iesus, Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & credederunt.

30 Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.

31 Hæc autem scripta sunt, vt credatis quia Iesus est Christus filius Dei: & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

CAPVT XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Iesus copiosam piscium multitudinem, quo signo Petrum per Iohannem Dominum agnoscens mittit se in mare: & facto prandio de amore in Christum eum rogatus, ter accipit pascendas ipsius oues, & de futura passione sua admonetur, frustra de Iohanne quærente Petri de vno in locum Iudæ proditoris sufficiendo. vbi præmissis precibus eligitur sorte Mathias.

POstea manifestauit se iterũ Iesus ad mare Tiberiadis. Manifestauit autem sic. 2 Erant simul Simon Petrus & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat à Cana Galileæ, & filij Zebedæi, & alij ex discipulis eius duo.

3 Dicit eis Simon Petrus, Vado piscari. Dicunt ei, Venimus & nos tecum. Et exierunt & ascenderunt in nauim: & illa nocte nihil prehenderunt.

4 Manè autem iam facto stetit Iesus in litore: non tamen cognouerunt discipuli quia Iesus est.

5 Dicit ergo eis Iesus, Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Responderunt ei, Non.

Sup. 14. 6 6 Dicit eis, Mittite in dexteram nauigij rete: & inuenietis. Miserunt ergo: & iam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.

7 Dicit ergo discipulus ille quem diligebat Iesus, Petro, Dominus est. Simon Petrus cùm audisset quia Dominus est: tunicam succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.

B 8 Alij autem discipuli nauigio venerunt (nõ enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.

9 Vt ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem.

10 Dicit eis Iesus, Afferte de piscibus quos prendidistis nunc.

11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus, centum quinquaginta tribus. Et cùm tanti essent, non est scissum rete.

12 Dicit eis Iesus, Venite, prandete. Et nemo audebat ◊discumbentium' interrogare eum, Tu quis es? scientes quia Dominus est.

13 Et vênit Iesus, & ◊accipit' panem, & ◊dat' eis, & piscem similiter.

C 14 Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis.

15 Cùm ergo prandissent dicit Simóni Petro Iesus, Simon ◊Iohannis' diligis me plus his? Dicit ei, Etiam Domine: tu scis quia amo te. Dicit ei, Pasce agnos meos.

16 Dicit ei iterum, Simon ◊Iohannis' diligis me? Ait illi, Etiã Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei, Pasce agnos meos.

17 Dicit ei tertiò, Simon ◊Iohannis' amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei, Domine, tu omnia ◊scis': tu scis quia amo te. Dicit ei*, Pasce oues meas. *nosti. *Ieſus i.

18 Amen, amen dico tibi, cùm esses iunior cingebas te, & ambulabas vbi volebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo* non vis. *tu *2. Pet. 1. c. 14.*

D 19 Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cùm hoc dixisset, dicit ei, Sequere me.

20 Conuersus Petrus, vidit illum discipulum quem diligebat Iesus, sequentem, qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit, Domine quis est qui tradet te? *Sup. 13. c. 25.*

21 Hunc ergo cùm vidisset Petrus, dicit Iesu, Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei Iesus, ◊Sic' eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere. ◊Si 2. ◊Si sic 2.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Iesus, Non moritur. sed, ◊Sic' eum volo manere donec veniam, quid ad te? ◊Si 2. ◊Si sic 3.

24 Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus quia verum est testimonium eius.

25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt, libros. *Supr. 20. g. 30.*

ACTA APOSTOLORVM.

CAPVT I.

Iesus promittens Apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum temporã. & post ipsius in cælum ascensum dicitur ab angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de vno in locum Iudæ proditoris sufficiendo. vbi præmissis precibus eligitur sorte Mathias.

PRIMVM QVIDEM SERMONEM feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Iesus facere & docere, ¶ vsq; in diem qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est: ¶ quibus & præbuit seipsum viuum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.

4 Et conuescens, præcepit eis, ab Ierósolymis ne discederent, sed expectarent promissionẽ Patris, quam audistis (inquit) per *Luc 24. g. 49.*

5 os meum. ¶ quia Iohannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. *Ioha. 14. d. 26. Matt. 3. b. 11. Marc. 1. b. 8. Luc. 3. c. 16. Iohan. 1. d. 26.*

6 Igitur qui conuenerant, interrogabant eũ, dicentes, Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël? *Inf 12. c. 16. 19 d. 4.*

7 Dixit autem eis, Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in B

8 sua potestate: ¶ sed accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsq; ad vltimum terræ. *Inf. 2. a. 2. d. 4 Luc. 24. g. 48. Inf. 2. c. 32. Marc. 16. d. 19.*

9 Et cùm hæc dixisset, videntibus illis eleuatus

uatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

10 Cumq; intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in
11 vestibus albis, ¶ qui & dixerunt, Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.

12 Tunc reuersi sunt Ierosolymam à monte qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalē, sabbathi habens iter.

C 13 Et cùm introissent, in cœnaculum ascenderunt vbi manebant Petrus & Iohannes, Iacóbus & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacôbus Alphæi & Simon Zelótes, & Iudas Iacôbi.

14 ¶ hi omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu, & fratribus eius.

15 In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum, dixit (erat autē turba ᵛhominumʳ simul, ferè centum viginti.)

ᵛ nominum ʟ.

16 Viri fratres, oportet impleri scripturam quam prædixit Spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorum qui com-
17 prehenderunt Iesum: ¶ qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius.

Psal.40.b.9. Iohan.13.b.18. 18.a.3.

18 Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia viscera eius.

Matt. 27.a.7. Mat.27.a.5.

19 Et notum factum est omnibus habitantibus Ierusalem: ita vt appellaretur ager ille, lingua eorum, Hacel-dema, hoc est, ager sanguinis.

D 20 Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat commoratio ᵛeorumʳ deserta, & non sit qui inhabitet in ea. Et episcopatum eius accipiat alter.

Psal.68. c.26. ᵛeius 4. Psal.108.b.8.

21 Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt congregati, in omni tempore quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Iesus,
22 ¶ incipiens à baptismate Iohannis vsque in diem qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis.

23 Et statuerunt duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus: & Mathiam.

24 Et orantes dixerūt, Tu Domine qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris
25 ex his duobus vnum, ¶ accipere locum ministerij huius & apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas vt abiret in locum suum.

26 Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Mathiam, & annumeratus est cum vndecim Apostolis.

CAPVT II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Iudæi quòd omnium linguis loquantur: dicentes autem multo plenos esse constat Petrus, citata inter alia suæ conscientiæ, prophetia tali compunctiq; Iudæi audito Petri consilio conuertuntur ad Christum tria circiter millia, simulq; perseuerant in doctrina Apostolorum, fractionibus, orationibus, habentes omnia communia.

ET cùm complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco: ¶
2 factus est repente de cælo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis, & replauit totam domum vbi erant sedentes.

3 Et apparuerunt illis dispertitę linguæ quam ignis, seditq; supra singulos eorum.
4 ¶ & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.

5 Erant autem in Ierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi ex omni natione quæ sub cælo est.

6 Facta autem hac voce conuenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat vnusquisq; lingua sua illos loquentes.

7 Stupebant autem omnes, & mirabantur dicentes: Nónne, ecce, omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? ¶ & quomodo nos
8 ᵛaudiuimusʳ vnusquisque lingua nostra in qua nati sumus?

9 Parthi, & Medi, & Aelamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam, ¶ Phrygiam &
10 Pamphyliam, Aegyptum & partes Libyæ quæ est circa Cyrenen, & aduenæ Romani,

11 Iudæi quoque, & Proselyti, Cretes & Arabes: ᵛaudiuimusʳ eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

12 Stupebant autem omnes, & mirabantur adinuicem dicentes, Quidnam vult hoc esse?

13 Alij autem irridētes, dicebant, Quoniam musto pleni sunt isti.

14 Stans autem Petrus cum vndecim, leuauit vocem suam, & locutus est eis, Viri Iudæi, & qui habitatis Ierusalem vniuersi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea.

15 Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt, cùm sit hora diei tertia: ¶ sed hoc est
16 quod dictum est per prophetam Ioēl:

17 Et erit in nouissimis diebus (dicit Dominus) effundam de spiritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filij vestri & filiæ vestræ, & iuuenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabūt.

18 Et quidem super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de
19 Spiritu meo, & prophetabunt: ¶ & dabo prodigia in cælo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem & vaporem fumi.

20 Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & manifestus.

21 Et erit omnis quicunq; inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

22 Viri Israēlitæ audite verba hæc, Iesum Nazarenum virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus & prodigijs & signis quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut
23 ᵛvos scitis: ¶ hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquo-
24 rum affigentes, interemistis. ¶ quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.

25 Dauid enim dicit in eum, Prouidebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne commouear.

26 Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea
27 requiescet in spe.

Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum vi-
28 dere corruptionem.

Notas mihi fecisti vias vitæ: replebis me
29 iucunditate cum facie tua.

Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha Dauid, quoniam ᵛdefunctus est, & sepultus est: & sepulchrum eius est
30 apud nos, vsq; in hodiernum diem.

Propheta igitur cùm esset, & sciret quia iureiurando iurasset illi Deus de fructu
31 lumbi eius sedere super sedem eius. ¶ prouidens locutus est de resurrectione Christi, quia neq; derelictus est in inferno, neq; caro eius vidit corruptionem.

32 Hunc Iesum resuscitauit Deus, cuius omnes nos testes sumus.

33 Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti acccepta à Patre, effudit ᵛhunc quemʳ vos videtis & auditis.

34 Non enim Dauid ascendit in cælum: dicit autem ipse, Dixit Dominus Domino
35 meo, sede à dextris meis, ¶ donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Certissimè sciat ergo omnis domus Israel quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Iesum quē vos crucifixistis.

37 His autem auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos Apostolos, Quid faciemus viri fratres? F

38 Petrus verò ad illos, Pœnitētiam (inquit) agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

39 Vobis enim est repromissio, & filijs vestris, & omnibus qui longè sunt, quoscunq; aduocauerit Dominus Deus noster.

40 Alijs etiam verbis plurimis testificatus est, & exhortabatur eos, dicens, Saluamini à generatione ista praua.

41 Qui ergo receperunt sermonem eius, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia.

42 Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

43 Fiebat autem omni animæ timor: multa G quoque prodigia & signa per Apostolos in Ierusalem fiebant, & metus erat magnus in vniuersis.

44 Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia.

45 Possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat.

46 Quotidiè quoq; perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione
47 & simplicitate cordis. ¶ collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salui fierent quotidie in idipsum.

CAPVT III.

Petrus cum Iohanne claudum à matris vtero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi, quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen & prophetas ipsiq; Abrahæ.

PEtrus autem & Iohannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam. 1 A

2 Et quidam vir qui erat claudus ex vtero matris suæ, baiulabatur: quē ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, vt peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum.

3 Is cùm vidisset Petrum & Iohannem incipientes introire in templum, rogabat vt eleemosynam acciperet.

4 Intuens autem in eum Petrus cum Iohanne, dixit, Respice in nos.
5 At ille intẽdebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis.
6 Petrus autem dixit, Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula.
B 7 Et apprehensa manu eius dextera, alleuauit eum, & protinus consolidatæ sunt bases eius & plantæ.
8 Et exiliens stetit, & ambulabat: & intrauit cum illis in templum ambulãs, & exiliens, & laudans Deum.
9 Et vidit omnis populus eum ambulantẽ, & laudantem Deum.
10 Cognoscebant autem illum, quòd ipse erat qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt stupore & extasi in eo quod contigerat illi.
*viderent. 11 Cùm *teneret' autem Petrum & Iohannem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum quæ appellatur Salomonis, stupentes.
12 Videns autem Petrus, respondit ad populum, Viri Israëlitæ quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut *pietate' fecerimus hunc ambulare?
*potestate
C 13 Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum, quẽ vos quidem tradidistis & negastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti.
Matt.27.c.20 Mar.15.b.11. Luc.23.c.18. Ioh.18.g.40. 14 Vos autem sanctum & iustum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis:
15 ¶ authorem verò vitæ interfeciſtis, quem Deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes sumus.
*vidistis. *illi 1. 16 Et in fide nominis eius, hunc quem vos *videtis' & nostis, confirmauit nomẽ eius: & fides quæ per eum est, dedit *integrã sanitatẽ istam in conspectu omniũ vestrum.
17 Et nunc fratres scio quia per ignorãtiam feciſtis, sicut & principes vestri.
*quæ 5. 18 Deus autem *qui' prænuntiauit per os omnium prophetarũ, pati Christum suum, sic impleuit.
19 Pœnitemini igitur & conuertimini, vt
20 deleantur peccata vestra: ¶ vt cùm venerint tempora refrigerij à conspectu Domini, & miserit eum qui prædicatus est vobis
D 21 Iesum Christum, ¶ quem oportet quidem cælum suscipere vsq; in tẽpora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os sanctorum suorum, à seculo, prophetarum.
22 Moyses quidem dixit, Quoniam propheta tam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris tanquam me: ipsum audietis iuxta omnia quæcunque locutus fuerit vobis.
23 Erit autem, omnis anima quæ non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe.
24 Et omnes prophetę à Samuel, & deinceps qui locuti sunt * annuntiauerunt dies istos.
25 Vos estis filij prophetarum & testamenti quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad Abraham, Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.
26 Vobis primùm Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: vt conuertat se vnusquisq; à nequitijs suis.

CAPVT IIII.

Apostoli post reclusionem in custodia eximiam de claudi curatione, ostendunt in solo Christo Iesu esse salutem, nec principibus contra Deum obtemperant, cessando à doctrina nominis Christi: dimissi verò & orantes accipiunt spiritus sancti: nullus ipsorum quicquam proprium habebat, sed suis diuenditis, faciebat pretium omnibus, sicut fecit Barnabas diuendito agro.

LOquentibus autem illis ad populum, superuenerunt sacerdotes & magistratus templi & Sadducæi, ¶ dolentes quòd docerent populum, & annuntiarẽt in Iesu resurrectionẽ ex mortuis: ¶ & iniecerunt in eos manus, & posuerunt eos in custodiam usq; crastinum, erat enim iam vespera.
4 Multi autẽ eorum qui audierant verbum crediderunt: & factus est numerus virorum quinq; millia.
5 Factum est autem in crastinum, vt congregarentur principes eorum, & seniores,
6 scribæ in Ierusalẽ. ¶ & Annas princeps sacerdotum, & Caiphas & Iohannes, & Alexander, & quotquot erant de genere pontificali.
7 Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute aut in quo nomine feciſtis hoc vos?
8 Tunc repletus Spiritu sancto Petrus dixit ad eos, Principes populi & seniores,
9 Si nos hodie dijudicamur in beneficio hominis infirmi, in quo iste saluus factus sit:
10 ¶ notũ sit omnibus vobis & omni plebi Israël, quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quẽ vos crucifixistis, quẽ Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus.
11 Hic est lapis qui reprobatus est à vobis ædificantibus: qui factus est in caput anguli,
12 non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud

nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.
13 Videntes autem Petri constantiam & Iohannis, comperto quòd homines essent sine literis & idiótæ, admirabantur, & cognoscebant eos quoniam cum Iesu fuerãt,
14 ¶ hominem quoque videntes stantem cum
C eis qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.
15 Iusserunt autẽ eos foras extra concilium
16 secedere: & conferebant adinuicem, ¶ dicentes, Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidẽ notum signum factum est per eos omnibus habitantibus Ierusalem: manifestum est, & non possumus negare.
17 Sed ne amplius diuulgetur in populum, comminemur eis, ne vltra loquantur in nomine hoc vlli hominum.
D 18 Et vocãtes eos, denuntiauerũt ne omnino loquerentur, neq; docerẽt in nomine Iesu.
19 Petrus verò & Iohannes respondẽtes, dixerunt ad eos, Si iustum est in conspectu Dei, vos potius audire quàm Deum, iudi-
20 cate. ¶ non enim possumus quæ vidimus & audiuimus non loqui.
21 At illi comminantes, dimiserunt eos: non inuenientes, quomodo punirent eos, propter populũ, quia omnes clarificabant id quod factum fuerat, in eo quod acciderat.
22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo in quo factum fuerat signum istud sanitatis.
E 23 Dimissi autem venerunt ad suos: & annuntiauerunt eis quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixissent.
24 Qui cùm audissent, vnanimiter leuauerunt vocem ad Deum, & dixerunt, Domine, * tu qui feciſti cælum & terram, mare,
25 & omnia quæ in eis sunt, ¶ qui Spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti, Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?
26 Astiterũt reges terræ, & principes cõuenerunt in vnũ aduersus Dominũ, & aduersus Christũ eius? ¶ cõuenerũt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctũ puerũ tuũ Iesum
28 quẽ vnxisti, Heródes, & Pontius Pilatus, cũ Gentibus & populis Israël, ¶ facere quę manus tua & consiliũ tuũ' decreuerunt fieri.
29 Et nũc Domine respice in minas eorum, & da seruis tuis cũ omni fiducia loqui ver-
30 bum tuum, ¶ in eo quòd manum tuam extendas ad sanitates & signa & prodigia fieri per nomen sancti filij tui Iesu.
31 Et cùm orassent, motus est locus in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia.
32 Multitudinis ergo credentium erat cor -vnum' & anima vna: nec quisquã eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. -.5.
33 Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Do- G
mini nostri' & gratia magna erat in om- -.6.
nibus illis.
34 Neq; enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant
35 pretia eorum quæ vendebant, ¶ & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis prout cuiq; opus erat.
36 Ioseph autẽ qui cognominatus est *Barnabas' ab Apostolis, (quod est interpretatum filius consolationis) Leuites, Cyprius *Barsabas
37 genere, ¶ cùm haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

CAPVT V.

Ananias & vxor sua Saphira agro diuendito pretij partem sibi seruant, quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri vxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos & maximè per Petrum fiunt signa. ipsi, in custodia recluſi ab angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt vt à prædicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio caci dimittuntur, gaudentes quòd pro Christi nomine cædi meruissent, quem continuè annuntiant.

VIr autem quidam nomine Ananias, cum 1 A
Saphira vxore sua vendidit agrum, ¶ & 2
fraudauit de pretio agri, conscia vxore sua: & afferens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit.
3 Dixit autem Petrus, * Anania, cur tentauit *Ad Ananiam
satanas cor tuum, mẽtiri te Spiritui sancto, *ad eum
& fraudari de pretio agri?
4 Nónne manens tibi manebat, & venúndatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo.
5 Audiens autem Ananias hæc verba, cécidit, & expirauit. Et factus est timor magnus super omnes qui audierunt.
6 Surgentes autẽ iuuenes, amouerunt eum, & efferentes sepelierunt.
7 Factum est autem quasi horarum trium B
spatium, & vxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introiuit.
8 Respõdit autẽ ei Petrus, Dic mihi-mulier', -6.
si tãti agrũ vẽdidistis? At illa dixit, Etiã tãti.

Petrus

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 Petrus autem ad eam, Quid vtique conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce, pedes eorum qui sepelierunt virum tuum ad ostium, & efferent te.
10 Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Intrantes autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam: & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum.
11 Et factus est timor magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes qui audierunt hæc.
C 12 Per manus autem Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in plebe. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis.
13 Cæterorum autem nemo audebat se coniungere illis: sed magnificabat eos populus.
14 Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorū ac mulierum:
15 ¶ ita vt in platéas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabátis, vt veniente Petro, saltē vmbra illius obumbraret quenquam illorum, -& liberarentur omnes ab infirmitatibus suis'.
16 Concurrebat autem & multitudo vicinarum ciuitatū Ierusalem, afferentes ęgros & vexatos à spiritibus immundis: qui curabantur omnes.
D 17 Exurgens autem princeps sacerdotum & omnes qui cum illo erant, quæ est hæresis Sadducæorum, repleti sunt zelo: ¶ iniecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica.
18
19 Angelus autē Domini per noctem aperiens ianuas carceris, & educens eos, dixit:
20 Ite: & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius.
21 Qui cùm audissent, intrauerunt diluculo in templum, & docebant. Adueniēs autem princeps sacerdotum & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium & omnes seniores filiorum Israēl: & miserunt ad carcerem vt adducerentur.
22 Cùm autem venissent ministri, & aperto carcere non inuenissent illos: reuersi annuntiauerunt,
23 ¶ dicentes, Carcerem quidem inuenimus clausum cum omni diligentia, & custodes stantes ante ianuas: aperientes autem, neminem intus inuenimus.
E 24 Vt autem audierunt hos sermones magistratus templi & principes sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret.
25 Adueniens autem quidam nuntiauit eis, Quia ecce viri quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes, & docentes populum.
26 Tunc abijt magistratus cum ministris, & adduxit illos sine vi: timebant enim populum ne lapidarentur.
27 Et cùm adduxissent illos, statuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps sacerdotum,
28 ¶ dicens, Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto: & ecce replestis Ierusalem doctrina vestra, & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.
29 Respondens autem Petrus & Apostoli dixerunt, Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.
30 Deus patrū nostrorum suscitauit Iesum quē vos interemistis, suspendentes in ligno.
31 Hunc principem & saluatorem exaltauit dextera sua, ad dandam penitentiam Israēli, & remissionem peccatorum.
32 ¶ & nos sumus testes horum verborum, & Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus sibi.
33 Hæc cùm audissent, dissecabantur, & cogitabant interficere illos.
34 Surgens autem quidam in concilio Pharisæus, nomine Gamaliel, legisdoctor honorabilis vniuersi plebi, iussit homines ad horam fieri'.
35 ¶ dixitq; ad illos, Viri Israēlitæ, attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis.
36 Ante hos enim dies extitit Theudas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occisus est: & omnes qui credebant ei dissipati sunt, & redacti' ad nihilum.
37 Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum post se, & ipse perijt: & omnes quotquot consenserunt ei, dispersi sunt.
38 Et nunc-itaq; dico vobis, discedite a hominibus istis & sinite illos: quoniam si ex hominibus consilium hoc aut opus
39 soluetur: ¶ si verò ex Deo est, non poteritis dissoluere eos, ne forte & Deo repugnare iueniamini. Consenserunt autem illi,
40 Et conuocantes Apostolos, cæsos ciauerunt ne loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos.
41 Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.
42 Omni autem die non cessabant in templo & circa domos docentes, & euangelizantes Christum Iesum.

CAPVT VI.

Electio septem diaconorum, creatorum ad ministerium mensarum: Stephani verba, miracula, & gesta.

prodigijs, in quē plurimi insurgunt Iudæi: cumq; eū nō possent cōuincere, falsis testibus nituntur opprimere.

A 1 IN diebus autem illis crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quòd despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum.
2 Conuocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt, Non est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.
3 Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus.
4 Nos verò, orationi & ministerio verbi instantes erimus.
B 5 Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegérunt Stéphanum virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, & Próchorum, & Nicánorem, & Timónem' & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum.
6 Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: & orantes imposuerunt eis manus.
7 Et verbum Dei' crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Ierusalem valde: multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.
C 8 Stéphanus autem plenus gratia & fortitudine faciebat prodigia & signa magna in populo.
9 Surrexerunt autem quidam de synagoga, quę appellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia & Asia, disputantes cum Stéphano:
10 ¶ & non poterant resistere sapientiæ & Spiritui qui loquebatur.
11 Tunc summiserunt viros, qui dicerent se audiuisse eum dicentem verba blasphemię in Moysen & Deum.
12 Commouerunt itaque plebem, & seniores, & Scribas: & concurrentes rapuerunt
13 eum, & adduxerunt in concilium, ¶ & statuerunt falsos testes qui dicerēt, Homo iste non cessat loqui verba ādversus locum sanctum & legem.
14 ¶ audiuimus enim eum dicentem, quoniam Iesus Nazarenus hic, destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.
15 Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio, vidērunt faciem eius tanquam faciem Angeli.

CAPVT VII.

Stéphanus data respondendi facultate, multa refert de populo Dei cum Abraham, eiusq; minoribus, de Moyse & egressione filiorum Israēl ex Aegypto, de tabernaculo testimonij & templo per Salomonē ædificato: Iudæos reprehēdens quòd ipsi & patres eorū spiritui sancto semper restiterint: quū autē diceret se Iesum à dextris Dei videre, lapidatur, testibus vestimēta ad pedes Sauli deponētibus: oratq; pro lapidātibus.

A 1 DIxit autem princeps sacerdotum, Si hæc ita se habent?
2 Qui ait, Viri fratres & patres, audite. Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cùm esset in Mesopotamia, prius quàm moraretur in Charan, ¶ & dixit ad illū, Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam monstrauero tibi. *Gen.12.a.1.*
4 Tunc exijt de terra Chaldęorum, & habitauit in Charan. Et inde, postquam mortuus est pater eius, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis.
5 Et non dedit illi hæreditatem in ea nec passum pedis: & repromisit dare illi eam in possessionem, & semini eius post ipsum, cùm non haberet filium. ** sed*
6 Locutus est autem -ei' Deus, Quia erit semen eius accola in terra aliena, & seruituti eos subijcient, & malè tractabunt eos annis quadringentis: ¶ & gentem cui seruierint, iudicabo ego dixit Deus'. & post hæc exibunt, & seruient mihi in loco isto. *-6. Gen.15.c.13. * dicit Dominus. Gen.17.b.10.*
8 Et dedit illi testamentū circūcisionis, & sic genuit Isaac, & circūcidit eū die octauo: & Isaac, Iacob: & Iacob duodecim Patriarchas. *B Gene.21.a.2. a 4.*
9 Et Patriarchę æmulantes, Ioseph vendiderunt in Aegyptū. & erat Deus cum eo: ¶ & eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius. & dedit ei gratiam & sapientiam in conspectu Pharaonis regis Aegypti, & constituit eum præpositum super Aegyptum & super omnem domum suam. *Gen.25.c.24. d.26. Gen.29.d.32. 30.a.b.c.d.35. d.23. Gene.37.f.28. Gen.41.e.37.*
11 Venit autem fames in vniuersam Aegyptum & Chanáan, & tribulatio magna: & non inueniebant cibos patres nostri.
12 Cùm audisset autē Iacob esse frumentū in Aegypto: misit patres nostros primū: ¶ & in secundo cognitus est Ioseph à fratribus suis, & manifestatum est Pharaoni genus eius. *Gene.42.a.2. Gene.45.a.3. a.4.*
14 Mittens autem Ioseph, accersiuit Iacob patrem suum, & omnem cognationem * in animabus septuaginta quinque. ** suam Gene.46.a.1.*
15 Et descendit Iacob in Aegyptum: & defunctus est ipse & patres nostri. *a.5.*
16 Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro quod emit Abraham pretio argenti à filijs Hemor filij Sichem. *Gen.49.d.32. Gen.50.b.7. Gene.23.c.16. 50.b.13.*
17 Cùm autem appropinquaret tēpus promissionis, quam confessus erat Deus Abra- *C Ios.24.g.32.*

hæ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæ, creuit populus & multiplicatus est in
18 Aegypto, ¶ quoadusq; surrexit alius rex in
Aegypto, qui non sciebat Ioseph.
19 Hic circunueniens genus nostrum, afflixit patres nostros: vt exponerent infantes
suos, ne viuificarentur.
Exod.2.a.2. Heb.11.c.23. 20 Eodem tẽpore natus est Moyses: & fuit
gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui.
21 Exposito autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi in filium.
22 Et eruditus est Moyses omni sapientia
Aegyptiorum: & erat potens in verbis & in
operibus suis.
23 Cùm autem impleretur ei quadraginta
annorum tempus, ascendit in cor eius vt visitaret fratres suos filios Israël.
Exod.2.b.12. 24 Et cùm vidisset quendam iniuriam patientẽ, vindicauit illum: & fecit vltionẽ ei
qui iniuriã sustinebat, percusso Aegyptio.
25 Existimabat autem intelligere fratres,
quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis: at illi non intellexerunt.
Exod.2.b.13. 26 Sequenti verò die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in pace, dicens,
Viri fratres estis, vt quid nocetis alterutrũ?
D 27 Qui autem iniuriam faciebat proximo,
repulit eum, dicens, Quis te constituit prin
28 cipem & iudicem super nos? ¶ nunquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri Aegyptium?
29 Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est aduena in terra-Madian, vbi genera-
uit filios duos.
Exod.3.a.2. 30 Et expletis annis quadraginta, apparuit
illi in deserto montis Sina angelus in igne
flammæ rubi.
31 Moyses autem videns, admiratus est visum. Et accedente illo vt consideraret, fa-
dicens cta est ad eum vox Domini.
32 Ego sum Deus patrũ tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Tremefactus autẽ Moyses, nõ audebat considerare.
33 Dixit autem illi Dominus, Solue calceamẽtum pedum tuorum: locus enim in quo
stas, terra sancta est.
34 Videns vidi afflictionem populi mei qui
est in Aegypto, & gemitum eorum audiui,
-.5. & descendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Aegyptum.
35 Hunc Moysen, quem negauerunt, dicentes, Quis te cõstituit principem & ducem? hunc Deus principem & redemptorem
misit, cum manu angeli qui apparuit illi in
rubo.
36 Hic eduxit illos faciens prodigia & signa
in terra-Aegypti, & in rubro mari, & in de-
serto annis quadraginta.
37 Hic est Moyses qui dixit filijs Israël, Pro-
phetam suscitabit vobis Deus de fratribus
vestris tanquam me: ipsum audietis.
38 Hic est qui fuit in Ecclesia in solitudine
cum angelo qui loquebatur ei in monte Si-
na, & cum patribus nostris: qui accepit elo-
ba vitæ dare nobis.
39 Cui noluerunt obedire patres nostri,
sed repulerunt, & auersi sunt corde suo
40 in Aegyptum, ¶ dicentes ad Aaron, Fac
nobis Deos qui præcedant nos: Moyses
enim hic, qui eduxit nos de terra Ægy-
pti, nescimus quid factum sit ei.
41 Et vitulum fecerunt in diebus illis, &
tulerunt hostiam simulachro, & lætan-
tur in operibus manuum suarum.
42 Conuertit autem Deus, & tradidit eos
seruire militiæ cæli, sicut scriptum est in li-
bro Prophetarum: Nunquid victimas &
hostias obtulistis mihi annis quadraginta
deserto, domus Israël?
43 Et suscepistis tabernaculum Moloch, &
sydus Dei vestri Rempham, figuras quas fe-
cistis, adorare eas. Et transferam vos vltra
Babylonem.
44 Tabernaculum testimonij fuit patribus
nostris in deserto, sicut disposuit Deus lo-
quens ad Moysen, vt faceret illud secun-
dum formam quam viderat.
45 Quod & induxerunt, suscipientes patres
nostri cum Iesu in possessionem gentium,
quas expulit Deus à facie patrum nostro-
46 rum, vsque in diebus Dauid, ¶ qui inuenit
gratiam ante Deum, & petijt vt inueniret
tabernaculum Deo Iacob.
47 Salomon autem ædificauit illi domum.
48 Sed non excelsus in manufactis habitat,
sicut ℣ propheta dicit:
49 Cælum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum
ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis
locus requietionis meæ est?
50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?
51 Dura ceruice & incircumcisis cordibus &
auribus, vos semper Spiritui sancto resi-
stis*: sicut patres vestri, & vos.
52 Quem Prophetarum non sunt persecuti
patres vestri? Et occiderunt eos qui prænunciabant de aduentu Iusti, cuius nunc
53 ¶ proditores & homicidæ fuistis: qui
accepistis legem in dispositione angelo-
rum, & non custodistis.

Audientes

54 Audientes autem hæc dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.
55 Cùm autem esset plenus Spiritu sancto,
intendens in cælum, vidit gloriam Dei, &
Iesum stantem à dextris Dei.
*Psalm. 56 Et ait, Ecce video cælos apertos, & filium
hominis stantem à dextris* Dei.
57 Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures suas, & impetum fecerunt
vnanimiter in eum.
M.27.c. 58 Et eijcientes eum extra ciuitatem, lapidabãt: & testes deposuerunt vestimẽta sua se-
cus pedes adolescentis qui vocabatur Saulo.
59 Et lapidabant Stephanum inuocantem,
& dicẽtem: Domine Iesu, suscipe spiritum
meum.
60 Positis autem genibus, clamauit voce ma-
M. gna, -dicens: Domine, ne statuas illis hoc
peccatũ. Et cùm hoc dixisset, obdormiuit*,
Saulus autem erat consentiens neci eius.

CAPVT VIII.

In persecutione dispergũtur omnes præter Apostolos, Saulo deuastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria conuertit, & in hũ Simonẽ magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Iohannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, durè à Petro corripitur: Philippus ab angelo mittitur ad Eunuchum, quem vbi credentem baptizasset, à spiritu raptus defertur in Azotum.

A 1 FActa est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Ierosolymis, &
omnes dispersi sunt per regiones Iudææ &
Samariæ præter Apostolos.
Mat.2.c. 2 Curauerunt autem Stephanũ viri timora-
4.d.19. ti, & fecerunt planctum magnũ super eum.
3 Saulus autem deuastabat ecclesiam: per do-
mos intrans, & trahens viros ac mulieres,
tradebat in custodiam.
Mat. 4 Igitur qui dispersi erant pertransibant, e-
uangelizantes verbum*.
5 Philippus autem descendens in ciuitatem
Samariæ, prædicabat illis Christum.
6 Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebantur, vnanimiter audientes & vi-
dentes signa quæ faciebat.
7 Multi enim eorum qui habebant spiritus
immundos, clamantes voce magna, exi-
bant. Multi autem paralytici & claudi cu-
B 8 rati sunt.
Factum est ergo gaudium magnum in illa
ciuitate.
9 Vir autem quidam nomine Simõ, qui an-
tè fuerat in ciuitate magus, seducens gen-
tem Samariæ, dicens se esse aliquem ma-
10 gnum: ¶ cui auscultabant omnes à minimo
vsque ad maximum, dicentes, Hic est virtus
Dei, quæ vocatur magna.
11 Attendebant autem eum, propter quod
multo tẽpore magicis suis* demẽtasset eos. *artibus 9.
12 Cùm verò credidissent Philippo euange-
lizãti de regno Dei: ℣ & nomine Iesu Chri- ℣ in.
sti, baptizabantur viri ac mulieres.
13 Tunc Simon & ipse credidit: & cùm ba- C
ptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns
etiam signa & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.
14 Cùm autẽ audissent Apostoli qui erant in
Ierosolymis, quòd recepisset Samaria verbũ
Dei: miserunt ad eos Petrum & Iohannem.
15 Qui cùm venissent, orauerunt pro ipsis,
vt acciperent Spiritum sanctum.
16 Nondum enim in quenquam illorum ve
nerat, sed baptizati tantùm erãt in nomine
Domini Iesu.
17 Tunc imponebant manus super illos, &
accipiebant spiritum sanctum.
18 Quum vidisset autem Simon, quia per im D
positionem manus Apostolorum, daretur
19 Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, ¶ di-
cens, Date & mihi hanc potestatem, vt cui-
cunque imposuero manus, accipiat Spiri-
tum sanctum.
20 Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua
tecum sit in perditionem: quoniam donum
Dei existimasti pecunia possideri.
21 Nõ est tibi pars, neq; sors in sermone isto.
cor enim tuum non est rectum coram Deo.
22 Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia
tua: & roga Deum, si forte remittatur tibi
hæc cogitatio cordis tui.
23 In felle enim amaritudinis, & obligatio-
ne iniquitatis video te esse.
24 Respondens autem Simon dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, vt nihil ve-
niat super me horum quæ dixistis.
25 Et illi quidẽ testificati & locuti verbũ Do E
mini, redibant Ierosolymam, & multis regionibus Samaritanorum euangelizabant.
26 Angelus autem Domini locutus est ad
Philippum, dicens: Surge, & vade contra
meridianum, ad viam quæ descendit ab Ie-
rusalem in Gazam: hæc est deserta.
27 Et surgens abijt. Et ecce, vir Aethiops, eu-
nuchus potens ℣ Candaces* Reginę Aethio ℣ Candacis 18.
pum, qui erat super omnes gazas eius: ve-
28 nerat adorare in Ierusalem: ¶ & reuertebatur sedens super currum suum, legensque
Isaiam Prophetam.

29 Dixit autē Spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum.

30 Accurrens autem Philippus, audiuit eum legentem Isaiam prophetam, & dixit: Putásne intelligis quæ legis?

31 Qui ait, Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogauitq; Philippū vt ascenderet, & sederet secum.

F 32 Locus autem scripturæ quam legebat, erat hic: Tanquam ouis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.

Isa.53.b.7.

33 In humilitate iudicium eius sublatū est. Generationē eius quis enarrabit, quoniam ℣ tolletur⁹ de terra vita eius?

℣ tollitur t.

34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

35 Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à scriptura ista, euangelizauit illi Iesum.

36 Et dum irent per viam, venerūt ad quandam aquam: & ait eunuchus, Ecce aqua, ℣ quis⁹ prohibet me baptizari?

℣ quid t.

37 Dixit autem Philippus, Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait, Credo filium Dei esse Iesum Christum.

38 Et iussit stare currum: & descenderunt vterque in aquam, Philippus & eunuchus, & baptizauit eum.

39 Cùm autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.

40 Philippus autem inuentus est in Azoto, & pertransiens euangelizabat ciuitatibus, donec veniret Cæsaream.

CAPVT IX.

Admiranda Sauli persecutorii conuersio. Damasci apparente. & Anania ad ipsum misso. A quo baptizatus cœpit Damasci acerrimè tueri Iesum esse Christum: discipuli verò ipsum demittunt per murum propter Iudæorum insidias: quem Barnabas introductum ducit ad Apostolos, vnde rursum propter insidias emittitur Tarsum. Petrus Lydda sanat Aeneam paralyticum, & in Ioppe Tabitham resuscitat.

SAulus autem adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem Sacerdotum, ¶ & petijt ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, vt si quos inuenisset huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Ierusalem.

Inf.22.b.6. 1.Cor.15.a.8. 2.Cor.12.a.1.

3 Et cùm iter faceret: contigit vt appropinquaret Damasco: & subitò circunfulsit eum lux de cælo.

4 Et cadens in terram, audiuit vocem dicentem sibi, Saule, Saule quid me persequeris?

5 Qui dixit, Quis es Domine? Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Durum tibi contra stimulum calcitrare.

6 Et tremens ac stupens dixit, Domine, quid me vis facere?

B 7 Et Dominus ad eum, Surge, & ingredere ciuitatē, & dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

8 Surrexit autem Saulus de terra, apertisq; oculis nihil videbat. Ad manus autem illū trahentes, introduxerunt Damascum.

9 Et erat *tribus diebus non videns, & non manducauit, neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illū in visu Domin⁹. Anania. At ille ait, Ecce ego Domine.

11 Et Dominus ad eum, Surge, & vade in vicum qui vocatur Rectus: & quære in domo Iudæ Saulum nomine Tarsensem. ecce enim orat.

12 (Et vidit virū Ananiam nomine, introëuntem, & imponētem sibi manus vt visum recipiat.)

C 13 Respondit autem Ananias, Domine, audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Ierusalem: ¶ & hic habet potestatem à principibus sacerdotum alligandi omnes qui inuocant nomen tuum.

15 Dixit autē ad eum Dominus, Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus & regibus, & filijs Israel.

16 Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.

17 Et abijt Ananias, & introiuit in domum: & imponens ei manus, dixit, Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas: vt videas & implearis Spiritu sancto.

18 Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanquam squamæ, & visum recepit. & surgens baptizatus est.

D 19 Et cùm accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis qui erāt Damasci, per dies aliquot.

Infra. 20. 26. t.

20 Et cōtinuò ingressus ℣ in synagogas, prædicabat⁹ Iesum, quoniam hic est filius Dei.

21 Stupebant autem omnes qui audiebant, & dicebant, Nónne hic est qui expugnabat in Ierusalem eos qui inuocabant nomen istud: & huc ad hoc venit vt vinctos illos duceret ad principes sacerdotum?

22 Saulus autem multò magis conualescebat, & confundebat Iudæos qui habitabant Damasci, affirmans quoniā hic est Christus.

23 Cùm autem implerentur dies multi, consilium fecerunt Iudæi, vt eum interficerēt.

Infra. 24. t.

24 Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. Custodiebant autem & portas die ac nocte, vt eum interficerent.

25 Accipientes autē eum discipuli *nocte, per murum dimiserunt eum, submittentes in sporta.

** eius.*

26 Cùm autem venisset in Ierusalem, tentabat se iungere discipulis, & omnes timebāt eum, non credentes quòd esset discipulus. E

27 Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: & narrauit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Iesu.

28 Et erat cum illis intrans & exiens in Ierusalem, & fiducialiter agens in nomine Domini.

29 Loquebatur quoque gentibus, & disputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum.

30 Quod cùm cognouissent fratres, deduxerunt eum Cęsaream, & dimiserūt Tarsum.

31 Ecclesia quidē per totā Iudæam & Galilæam & Samariam habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur.

32 Factum est autem, vt Petrus dum transiret vniuersos, deueniret ad sanctos qui habitabant Lyddæ.

33 Inuenit autem ibi hominem quendam, F nomine Aeneam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et ait illi Petrus, Aenea ℣ sanet⁹ te Dominus Iesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuò surrexit.

℣ sanat s.

35 Et viderunt eum omnes qui habitabant Lyddæ, & Saróne: qui conuersi sunt ad Dominum.

36 In Ioppe autē fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemosynis quas faciebat.

37 Factum est autem in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam cùm lauissent, posuerunt eam in cœnaculo.

38 Cùm autem propè esset Lydda ab Ioppe, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes, Ne pigriteris venire vsque ad nos.

39 Exurgens autem Petrus venit cum illis, G Et cùm aduenisset, duxerunt illū in cœnaculū: & circunsteterunt illum omnes viduę flentes, & ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas.

40 Eiectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua oranit: & conuersus ad corpus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

41 Dans autem illi manum, erexit eam. Et cùm vocasset sanctos & viduas, assignauit eam viuam.

42 Notum autem factum est per vniuersam Ioppen: & crediderunt multi in Domino.

43 Factum est autem vt dies multos moraretur in Ioppe, apud Simónem quendam coriarium.

CAPVT X.

Iussu angeli accersit Cornelius Centurio Petrum, qui per lintei visionem admonitus gentes ad Euangelium admittendas esse, venit ad illum: quumq; super omnes verbum eius de Christo audientes spiritus sanctus descendisset, iussit eos baptizari.

A 1 VIr autem quidam erat in Cæsarêa, nomine Cornelius, centurio cohortis quæ dicitur Italica, ¶ religiosus, ac timens Deum
2 cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi. Et deprecans Deum semper,
3 ¶ is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona, angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli.
4 At ille intuens eum, timore correptus, dixit, Quis es Domine? Dixit autem illi, Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.
5 Et nunc mitte viros in Ioppen, & accersi Simónem quendã qui cognominatur Pe-
6 trus. ¶ hic hospitatur apud Simónem quendam coriarium, cuius est domus iuxta mare. hic dicet tibi quid te oporteat facere.
7 Et cùm discessisset angelus qui loquebatur illi, vocauit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum ex his qui illi parebant.
8 Quibus cùm narrasset omnia, misit illos in Ioppen.
B 9 Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, ascẽdit Petrus in superiora, vt oraret circa horam sextam.
10 Et cùm esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cẽcidit super eum mẽtis excessus: ¶ & vidit cælum apertum, & descendẽs vas quoddam, velut linteum magnum,
12 ¶ in quo erant omnia quadrupedia & serpentia terræ, & volatilia cæli.
13 Et facta est vox ad eum, Surge Petre: occide, & manduca.
14 Ait autẽ Petrus, Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum.

*Quod.

15 Et vox iterum secundò ad eum, *Quæ* Deus purificauit, tu commune ne dixeris.
16 Hoc autem factum est per ter. Et statim receptum est vas in cælum.
17 Et dum intra se hęsitaret Petrus quid nam esset visio quam vidisset, ecce viri, qui missi fuerant à Cornelio, inquirentes domum Simónis, astiterunt ad ianuam.
18 Et cùm vocassent, interrogabãt, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium.
19 Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei, Ecce viri tres quærunte.
20 Surge itaque, & descende, & vade cum eis, nihil dubitans: quia ego misi illos.
21 Descendens autem Petrus ad viros dixit, Ecce, ego sum quẽ quæritis: quæ causa est propter quam venistis?
22 Qui dixerunt, Cornelius Centurio, vir iustus & timens Deum, & testimonium habens ab vniuersa gente Iudæorum, responsum accepit ab angelo sancto accersire te domum suam, & audire verba abs te.
23 Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis: & quidam ex fratribus ab Ioppe comitati sunt eum.
24 Altera autem die introiuit Cæsaream. Cornelius verò expectabat illos, conuocatis cognatis suis, & necessarijs amicis.
25 Et factũ est cùm introisset Petrus, obuenit ei Cornelius: & prócidens ad pedes eius adorauit*.
26 Petrus verò eleuauit eum, dicens, Surge & ego ipse homo sum.
27 Et loquens cum illo intrauit, & inuenit
28 multos qui conuenerant, ¶ dixit ad illos, Vos scitis quomodo abominatum sit virum Iudæo coniungi, aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.
29 Propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam accersistis me?
30 ¶ Et Cornelius ait, A quarta die vsq; ad hanc horam, eram orans in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida, ¶ & ait, Cornelie, exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei.
32 Mitte ergo in Ioppẽ, & accersi Simonem qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simóni, coriarij iuxta mare.
33 Cõfestim ergo misi ad te: & tu bene fecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus, audire omnia quæcunque tibi præcepta sunt à Domino.

Aperiens

F 34 Aperiens autem Petrus os suum, dixit, In veritate comperi quia non est personarum
35 acceptor Deus. ¶ sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.
36 Verbum misit Deus filijs Israël, annuntians pacem per Iesum Christum: (hic est omnium Dominus.)
37 Vos scitis, quod factum est verbum per vniuersam Iudæam, incipiens enim à Galilæa, post Baptismum quod prædicauit Iohannes.
38 Iesum à Nazareth quomodo vnxit eum Deus Spiritu sancto & virtute, qui pertrãsijt benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.
39 Et nos testes sumus omnium quæ fecit in regione Iudæorum & Ierusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno.
40 Hunc Deus suscitauit tertia die, & dedit
41 eum manifestum fieri ¶ non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis, qui manducauimus & bibimus cum illo postquam resurrexit à mortuis.
42 Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari quia ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum.
43 Huic omnes Prophetę testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eũ.
44 Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum.
45 Et obstupuerũt ex circuncisione fideles qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.
46 Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum. Tunc respondit
47 Petrus, ¶ Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?
48 Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc rogauerunt eum vt maneret apud eos aliquot diebus.

CAPVT XI.

Petrus disceptantibus fratribus quòd ad gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochiæ conuersis prædicatione discipulorũ, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Ierosolymitana, qui multis conuersis adducit eò & Saulum à Tarso: cum quo mittitur Ierusalem, vt in famem ab Agabo prophetа prædictã ferant fratribus eleemosynam.

A 1 AVdierunt autem Apostoli & fratres qui erant in Iudæa, quoniam & gentes receperunt verbum Dei.
2 Cùm autem ascendisset Petrus Ierosolymam, disceptabãt aduersus illum qui erant
3 ex circuncisione, dicentes, ¶ Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?
4 Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens: ¶ Ego eram in ciuitate Ioppe orãs, & vidi in excessu mentis visionem,
5 descendẽs vas quoddam velut linteum magnum quatuor initijs summitti de cælo, & venit vsque ad me.
6 In quod intuens, considerabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatilia cæli.
7 Audiui autem & vocem dicentem mihi, Surge Petre, occide & manduca.
8 Dixi autem, Nequaquam Domine: quia *commune aut immundum nunquam introiuit in os meum. *omne t.
9 Respondit autem * vox secundò de cælo: Quæ Deus mundauit, tu ne commune dixeris. *mihi t.
10 Hoc autem factum est per ter: & recepta B sunt omnia rursum in cælum.
11 Et ecce, viri tres confestim astiterunt in domo in qua eram, missi à Cæsarêa ad me.
12 Dixit autem spiritus mihi vt irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum & sex fratres isti: & ingressi sumus in domũ viri.
13 Narrauit autem nobis, quomodo vidisset angelũ in domo sua, stantem & dicentem sibi, Mitte in Ioppen, & accersi Simonem,
14 qui cognominatur Petrus, ¶ qui loquetur tibi verba in quibus saluus eris tu & vniuersa domus tua.
15 Cùm autem cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio.
16 Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat, Iohãnes quidẽ baptizauit aqua, *Sup.1.a.5.* vos autem baptizabimini Spiritu sancto. *Mat.3.c.11.*
17 Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, *Mar.1.b.8.* sicut & nobis qui credidimus in Dominum *Luc.3.c.16.* Iesum Christũ: ego quis eram, qui possem *Iohan.1.d.26.* prohibere Deum? *Inf.19.a.4.*
18 His auditis tacuerunt: & glorificauerunt C Deum, dicentes, Ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.
19 Et illi quidem qui dispersi fuerant à tribulatione quæ facta fuerat sub Stẽphano, perambulauerunt vsque Phœnicen & Cyprũ & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Iudæis.
20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyre-

Cyrenæi, qui cùm introissent Antiochiam, loquebantur ad Græcos, annuntiantes Dominum Iesum.

21 Et erat manus Domini cum eis: multusq; numerus credentium conuersus est ad Dominum.

22 Peruenit autem sermo ad aures ecclesiæ quæ erat Ierosolymis, super istis: & miserũt Barnabam vsque ad Antiochiam.

D 23 Qui cùm peruenisset, & vidisset gratiam Dei, gauisus est: & hortabatur omnes * pro- *in.
24 posito cordis permanere in Domino: ¶ quia erat vir bonus, & plenus spiritu sancto & fide. Et apposita est multa turba Domino.

25 Profectus est autem Tarsum, vt quæreret
26 Saulum: ¶ quem cùm inuenisset, perduxit Antiochiam. Et annum totum conuersati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita vt cognominarentur primùm Antiochiæ discipuli, Christiani.

27 In his autem diebus superuenerunt ab Ie-
28 rosolymis prophetæ Antiochiam, ¶ & surgens vnus ex eis nomine Agabus, significabat per Spiritum famem magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quæ facta est sub
Cæsare 1. Claudio.

29 Discipuli autem prout quis habebat, pro-
Inf.12.d.24. posuerunt singuli in ministerium mittere
30 habitantibus in Iudæa fratribus: ¶ quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.

CAPVT XII.

Herodes occiso Iacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens post Pascha eum tradere populo occidendum, sed orante pro eo sine intermissione ecclesia, angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium: facta autẽ de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Cæsaream, quumq; diuinos honores à populo oblatos non respueret, percussus est ab angelo, & consumptus à vermibus expirauit.

A 1 EOdem autem tempore misit Herodes rex manus, vt affligeret quosdam de ecclesia.

2 Occidit autem Iacobum fratrem Iohannis gladio.

3 Videns autem quia placeret Iudæis, apposuit apprehendere & Petrum. Erant autem dies Azymorum.

4 Quem cùm apprehendisset, misit in carcerem, // tradens' quatuor quaternionibus militum // custodiendum', volens post Pascha producere eum populo.

// tradens q;. // ad custodiendum eum.

5 Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.

6 Cùm autem productur us eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiẽs inter duos milites, vinctus catenis duabus: & custodes ante ostium custodiebant carcerem.

7 Et ecce angelus Domini astitit: & lumen refulsit in habitaculo: percussoq; latere Petri, excitauit eum, dicens, Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius.

8 Dixit autem angelus ad eum, Præcinge-
& calceate caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi, Circunda tibi vestimentum tuum, & sequere me.

9 Et exiens sequebatur eũ, & nesciebat quia verum est quod fiebat per angelum: existimabat autem se visum videre.

10 Transeuntes autem primam & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quę ducit ad ciuitatem, quę vltrò apertæ eis. Et exeuntes processerunt vicum vnum, & continuò discessit angelus ab eo.

11 Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc
verè quia misit Dominus angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum.

12 Consideransq;, venit ad domum Mariæ matris Iohannis, qui cognominatus est Marcus, vbi erant multi congregati & orantes.

13 Pulsante autem // eo' ostium ianuæ, prosecessit puella ad videndum, nomine Rhoda.

14 Et vt cognouit vocem Petri, præ gaudio non aperuit ianuam, sed intrò currens nunciauit stare Petrum ante ianuam.

15 At illi dixerũt ad eam, Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant Angelus eius est.

16 Petrus autem perseuerabat pulsans. Cùm autem aperuissent *, viderunt eum, & obstupuerunt.

17 Annuens autẽ eis manu, vt tacerẽt, narrauit quomodo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitq;, Nuntiate Iacobo & fratribus hæc: Et egressus abijt in alium locum.

18 Facta autem die, erat non parua turba inter milites, quidnam factũ esset de Petro.

19 Herodes autem cùm requisisset eum, & non inuenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: & descendens à Iudæa in Cæsaream, ibi commorabatur.

20 Erat autem iratus Tyrijs & Sydonijs. At illi vnanimes venerunt ad eum, & persuadentes Blasto, qui erat super cubiculum regis, petebant pacem, eo quòd alerentur regiones eorum ab illo.

21 Statuto autem die Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.

22 Populus autem acclamabat, Dei vox, & non hominis. ¶ Confestim autem percussit eum angelus Domini, eo quòd non dedisset honorem Deo: & consumptus à vermibus, expirauit.

24 Verbum autẽ Domini crescebat & multiplicabatur.

25 Barnabas autem & Saulus reuersi sunt ab Ierosolymis expleto ministerio, assumpto Iohanne qui cognominatus est Marcus.

CAPVT XIII.

Saulus & Barnabas iubentur à Spiritu sancto segregari ad opus prædicationis inter Gentes. & Barsesu siue Elyma magus, qui eorum prædicationi resistebat, ad Pauli verbũ excæcato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidiæ Paulus in synagoga latius de Christo disserit, sed Iudæis blasphemantibus & persecutionem in eos excitantibus, conuertuntur ad gentes iuxtà Isaiæ vaticinium.

A 1 ERant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas, & Simon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collectaneus, & Saulus.

2 Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabã in opus, ad quod assumpsi eos.

3 Tunc ieiunantes & orantes, imponẽtesq; eis manus, dimiserunt illos.

4 Et ipsi quidem missi à spiritu sancto, abierunt Seleuciã, & inde nauigauerũt Cyprũ.

5 Et cùm venissent Salaminam, prędicabãt verbum Dei in synagogis Iudæorum. Habebant autẽ & Iohannem in ministerio.

6 Et cùm perambulassent vniuersam insulam vsq; ad Paphum, inuenerũt quendam virum magum pseudoprophetam, Iudæum
B 7 cui nomen erat Bar-iesu' ¶ qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.

8 Resistebat autem illis Elymas, magus (sic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere Proconsulem à fide.

9 Saulus autem, qui & Paulus, repletus spi-
10 ritu sancto, intuens in eum, ¶ dixit, O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas.

11 Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem vsq; ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret.

12 Tunc Proconsul cùm vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini.

13 Et cùm à Papho nauigassent Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Iohannes autem discedens ab eis, reuersus est Ierosolymam.

14 Illi verò pertranseuntes Pergen, venerũt C
Antiochiam Pisidiæ: & ingressi synagogam die sabbathorum, sederunt.

15 Post lectionem autem legis & Prophetarum, miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes, Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.

16 Surgens autem Paulus, & manu silentiũ indicens, ait, Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audite.

17 Deus plebis Israël elegit patres nostros, & plebem exaltauit cùm essent incolæ in terra-Aegypti, & in brachio excelso eduxit *Exod.1.a.1. Exod.15.c.16. 14.c.22.f.29.*
18 eos ex ea, ¶ & per quadraginta annorum *Exod.16.a.2.* tempus mores eorum sustinuit in deserto.

19 Et destruens gentes septem in terra-Cha- *Iosu.14.a.2.* naan, sorte distribuit eis terram eorum.

20 ¶ quasi post quadringentos & quinquagin- *Iudic.3.b.9.* ta annos: & post hæc dedit iudices, vsq; ad *1.Reg.3.a.5.* Samuel Prophetam. *1.Reg.9.a.16.*

21 Et exinde postulauerunt regem: & dedit *c.17.10.a.* illis Saul filium Cis, virum de tribu Ben-iamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, suscitauit illis Dauid re- D
gem: cui testimoniũ perhibens, dixit, Inueni Dauid filium Iessæ virum secundum cor *1.Reg.16.a.1. c.13.* meũ, qui faciet omnes voluntates meas. *Psal.88.c.21.*

23 Huius Deus ex semine secundum pro- *Isa.11.a.1.* missionem eduxit Israel saluatorem Iesum, *Matt.3.a.1. Marc.1.a.2.*
24 ¶ prædicante Iohanne ante faciem aduen- *Luc.3.a.3.* tus eius baptismum pœnitentiæ omni populo Israël.

25 Cùm impleret autem Iohannes cursum suum, dicebat, Quem me arbitramini esse? *Iohan.1.c.20.* non sum ego, sed ecce venit post me, cuius *Matt.3.c.11.* non sum dignus calceamenta pedum sol- *Mar.1.a.7.* uere. *Luc.3.d.16. Iohan.1.d.17.*

26 Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis huius missum est.

27 Qui enim habitabant Ierusalem, & principes eius hunc ignorantes, & voces Pro-
28 pheratum quæ per omne sabbathum leguntur, iudicantes impleuerunt, ¶ & nullam causam mortis inuenientes in eo, petierũt *Matt.27.c.20. c.22.* à Pilato, vt interficerent eum. *Marc.15.b.13.*

29 Cumq; consummassent omnia quę de eo E
scripta erant, deponentes eũ de ligno, posuerunt in monumento. *Luc.23.c.*

30 Deus verò suscitauit eum à mortuis ter- *Ioha.19.a.6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.28.a.6 Mar 16.b.6. Luc.24.a.5. Iohan.20.a.1. 10.c.19.

31 tia die: ¶ qui visus est per dies multos his qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Ieruſalem, qui vſque nunc ſunt teſtes eius ad plebem.

32 Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad

33 patres noſtros repromiſsio facta eſt: ¶ quoniam hanc Deus adimpleuit filijs *noſtris', reſuſcitans Ieſum, ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

*vestris.

Pſal.2.c.7. Heb.1.b.5.& 5.b.5. Iſa.55.a.3. Pſal 15.b.10. Sup.2.c.31.

34 Quòd autem ſuſcitauit eum à mortuis, amplius iam non reuerſurum in corruptionem, ita dixit, Quia dabo vobis ſancta Dauid fidelia.

35 Ideoq; & aliàs dicit: Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

3.Reg.2.b.10.

36 Dauid enim in ſua generatione cùm adminiſtraſſet, voluntati Dei dormiuit, & appoſitus eſt ad patres ſuos, & vidit corruptionem.

*à mortuis.

37 Quem verò Deus ſuſcitauit *, non vidit corruptionem.

F 38 Notũ igitur ſit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remiſsio peccatorum annuntiatur, * ab omnibus quibus non potuiſtis in lege Moyſi iuſtificari.

*& 1.

39 In hoc omnis qui credit, iuſtificatur.

40 Videte ergo ne ſuperueniat vobis quod

Abac.1.b.5.

41 dictum eſt in Prophetis, ¶ Videte contemptores, & admiramini, & diſperdimini: quia opus operor ego in diebus veſtris, opus quod nó credetis, ſiquis enarrauerit vobis.

42 Exeuntibus aũt illis, rogabant vt ſequenti ſabbatho loquerentur ſibi verba hæc.

43 Cumq; dimiſſa eſſet ſynagoga, ſecuti ſunt multi Iudæorũ & colentium * aduenarum Paulum & Barnabam: qui loquentes ſuadebant eis, vt permanerent in gratia Dei.

*Deum.

44 Sequenti verò ſabbatho penè vniuerſa ciuitas conuénit audire verbum Dei.

G 45 Videntes autẽ turbas Iudæi, repleti ſunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blaſphemantes.

46 Tunc conſtanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed quoniã repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ: ecce con-

47 uertimur ad Gentes. ¶ ſic enim præcepit nobis Dominus: Poſui te in lucẽ gentiũ: vt ſis in ſalutem vſq; ad extremum terræ.

Iſa.46.b.6.

48 Audientes autem Gentes gauiſæ ſunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.

49 Diſſeminabatur autem verbum Domini

50 per vniuerſam regionem. ¶ Iudæi autem concitauerunt mulieres religioſas & honeſtas, & primos ciuitatis, & excitauerunt perſecutionem in Paulum & Barnabam: & eiecerunt eos de finibus ſuis.

51 At illi excuſſo puluere pedum in eos, venerunt Iconium.

52 Diſcipuli quoque replebantur gaudio & ſpiritu ſancto.

CAPVT XIIII.

Multis Iudæorum ac Ethnicorum Iconij fidem Christum ſuſcipientibus, cõcitatur à Iudæis contra Paulum & Barnabam populus, qui Lystram fugiunt, vbi Paulo claudum a matris vtero curat: populusq; ac ſacerdotes ob idipſis tanquam dijs ſacrificare volentes, ægrè compeſcunt, ſed cõcitata à Iudæis ſuperueniente turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cumq; ſurrexiſſet, ipſe & Barnabas diſcipulos per varia loca exhortantes, & præſbyteros ordinantes, reuertuntur Antiochiam.

FActum eſt autem Iconij vt ſimul intrarent in ſynagogam Iudæorum, & loquerentur ita vt crederet Iudæorum & Græcorum copioſa multitudo.

2 Qui verò increduli fuerunt Iudæi, ſuſcitauerunt, & ad iracundiam concitauerunt animas Gentium aduerſus fratres.

3 Multo igitur tẽpore demorati ſunt fiducialiter agentes in Domino teſtimonium perhibente verbo gratiæ ſuę, dante ſignis & prodigia fieri per manus eorum.

4 Diuiſa eſt autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem erant cum Iudæis, quidam verò cum Apoſtolis.

5 Cùm aũt factus eſſet impetus Gentium & Iudæorũ cum principibus ſuis, vt contumelijs afficerent, & lapidarent eos, ¶ intelligentes cõfugerunt ad ciuitates Lyſtram & Derbẽ, & vniuerſam in circuitu regionem, & ibi euangelizantes erant.

7 *Et quidam vir Lyſtris infirmus pedibus ſuis ſedebat, claudus ex vtero matris ſuæ, qui nunquam ambulauerat.

8 Hic audiuit Paulum loquentem. Qui intuitus eũ, & videns quia fidem haberet vt ſaluus fieret, ¶ dixit magna voce, Sequere pedes tuos rectus. Et exiliuit, & ambulabat.

9 Turbæ autem cùm vidiſſent quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem ſuam Lycaonicè dicentes, Dij ſimiles facti hominibus deſcenderunt ad nos.

10 Et vocabant Barnabã, Iouẽ: Paulum vero Mercurium, quoniam ipſe erat dux verbi.

11 Sacerdos quoq; Iouis qui erat ante ciuitatem, tauros & coronas ante portas afferens cum

12 cum populis volebat ſacrificare. ¶ Quod vbi audierunt Apoſtoli Barnabas & Paulus conſciſsis tunicis ſuis exilierunt in turbas

14 clamantes ¶ & dicentes, Viri, quid hæc facitis? & nos mortales ſumus, ſimiles vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum, qui fecit cælum & terram, & mare, & omnia quę in eis ſunt:

15 ¶ qui in præteritis generationibus dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas.

16 Et quidem non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda *noſtra'.

Deut.32.d.7. Pſal.147.

17 Et hæc dicentes, vix ſedauerunt turbas, ne ſibi immolarent.

c.10.d.11. Iac.5.c.

18 Superuenerũt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & perſuaſis turbis lapidantesq; Paulum, traxerunt extra ciuitatem, exiſtimantes eum mortuum eſſe.

D 19 Circundantibus autem eum diſcipulis, ſurgens intrauit ciuitatem, & poſtera die profectus eſt cum Barnaba in Derben.

20 Cumq; euangelizaſſent ciuitati illi, & docuiſſent multos, reuerſi ſunt Lyſtram & Iconium, & Antiochiam. ¶ confirmantes animas diſcipulorum, exhortantesq; vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei.

22 Et cùm cõſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino in quem crediderunt.

23 Tranſeuntesq; Piſidiam, venerũt in Pamphyliam, ¶ & loquentes verbum Domini

24

Supra c.6.d.1. Sup.c.9.d.1.

25 in *Pergen', deſcenderunt in Attaliam. ¶ & inde nauigauerunt Antiochiam, vnde erãt traditi gratiæ Dei in opus quod compleuerunt.

26 Cùm autem veniſſent, & congregaſſent eccleſiam, retulerunt quanta feciſſet Deus cum illis, & quia aperuiſſet Gentibus oſtiũ fidei.

27 Morati ſunt autem tempus nó modicum cum diſcipulis.

CAPVT XV.

Orta Antiochiæ ſeditione propter Iudæos volentes Gentes ad Deũ conuerſas circuncidi, Paulus & Barnabas rem ad Apoſtolos referunt: qui poſt Petri & Iacobi ſuffragia, communi decreto per literas ſtatuunt Gentes conuerſas non ligari lege Moyſi: Paulus cupiens ab Antiochia inuiſere loca, in quibus prædicauerat, ſeparatur à Barnaba, eo quod nollet Iohannem aſſumi.

1 ET quidam deſcendentes de Iudæa, docebant fratres: Quia niſi circuncidamini *Gal.5.a.2.* ſecundum morem Moyſi, non poteſtis ſaluari.

2 Facta ergo ſeditione nõ minima Paulo & Barnabæ aduerſus illos, ſtatuerunt vt aſcenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs ad Apoſtolos & presbyteros in Ieruſalem, ſuper hac quæſtione.

3 Illi ergo deducti ab eccleſia pertranſibant Phœnicen & Samariam, narrantes conuerſionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4 Cùm autem veniſſent Ieroſolymam, ſuſcepti ſunt ab eccleſia & ab Apoſtolis & ſenioribus, annuntiantes quanta Deus feciſſet cum illis.

5 Surrexerunt autem quidam de hæreſi Phariſæorum qui crediderunt, dicentes, Quia oportet circuncidi eos, præcipere quoque B ſeruare legem Moyſi.

6 Conueneruntq; Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc.

7 Cùm autem magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus, dixit ad eos, Viri fratres, vos ſci *Sup.10.b.20.* tis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere.

8 Et qui nouit corda Deus, teſtimoniũ perhibuit, dans illis Spiritum ſanctum ſicut & *Sup.10.g.45.*

9 nobis, ¶ & nihil diſcreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorũ, quod neque patres noſtri neque nos portare potuimus?

11 Sed per gratiam Domini Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmodum & illi. C

12 Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabam & Paulum, narrantes quanta Deus feciſſet ſigna & prodigia in Gentibus per eos.

13 Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Iacobus, dicens, Viri fratres, audite me.

14 Simon narrauit quemadmodum primũ Deus viſitauit ſumere ex Gentibus populum nomine ſuo.

15 Et huic concordant verba Prophetarum,

16 ſicut ſcriptum eſt: ¶ Poſt hæc reuertar, & *Amos 9.c.11.* reædificabo tabernaculũ Dauid, quod dẽcidit, & diruta eius reædificabo, & erigam

17 illud: ¶ vt requirant cæteri hominum Dominum, & omnes gentes ſuper quas inuocatum eſt nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.

Notum

Universidad de Deusto
Biblioteca

D 18 Notum à seculo est Domino opus suum.
19 Propter quod ego iudico, non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deũ.
Infr. 15.e.29. 21.e.25. 20 ¶ sed scribere ad eos vt abstineant se à contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine.
21 Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus, qui eum prædicent in synagogis, vbi per omne sabbathũ legitur.
22 Tunc placuit Apostolis & senioribus cũ omni ecclesia, eligere viros eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam qui cognominabatur Barsabas, & Silam viros primos in fratribus, ¶ scribentes per manus eorum*. APOSTOLI & seniores,
** epistolam continentem hæc 4.* 23 fratres, his qui sunt Antiochiæ & Syriæ & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, salutem.
E 24 Quoniã audiuimus, quia quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, euertentes animas vestras, quibus non mandauimus: ¶ placuit nobis collectis in vnum,
25 eligere viros & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba & Paulo, ¶ hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi.
26 Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem.
27 Visum est enim Spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quã hæc
Sup. 15.d.20. Infr. 21.e.25. 29 necessaria: ¶ vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos, bene agetis. Valete.
F 30 Illi ergo dimissi descenderunt Antiochiam: & congregata multitudine tradiderunt epistolam.
31 Quam cùm legissent, gauisi sunt super
32 consolatione, ¶ Iudas autem & Silas, & ipsi cùm essent prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmauerunt.
33 Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus ad eos qui miserant illos.
*-7. * Ierusalem.* 34 Visum est autem Silæ ibi remanere: Iudas autem solus abijt*.
35 Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes, & euangelizantes cum alijs pluribus verbum Domini.
G 36 Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus, Reuertentes visitemus fratres, per vniuersas ciuitates, in quibus prædicauimus verbum Domini, quomodo se habeant.
37 Barnabas autem volebat secum assume-

re & Iohannem, qui cognominabatur Marcus.
38 Paulus autem rogabat eum (vt qui discessisset ab eis de Pamphylia, & non isset cum eis in opus*) non debere recipi.
39 Facta est autem dissensio, ita vt discederent abinuicem, & Barnabas quidem assumpto Marco nauigaret Cyprum.
40 Paulus verò electo Sila profectus est traditus gratiæ Dei à fratribus.
41 Perambulabat autẽ Syriam & Ciliciam confirmans ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.

CAPVT XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit, & per varias ciuitates tradit seruanda Apostolica dogmata: vetantur à spiritu sancto prædicare in Asia & Bythinia: vocato autẽ per visionem Paulo in Macedoniam proficiscuntur: primumq; Philippis prædicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam purpuriam: liberata per Paulum spiritu Pythonem virgu ea seruitute, conijciuntur in carcerem, vbi facto terræmotu solutisq; omnium vinculis, custos carceris conuertitur: postero q; die magistratus orant vt ciuitatem egrediantur.

PEr uẽnit autem in Derben & Lystram. Timótheus filius mulieris ¹ viduæ fidelis, patre Gentili.
2 Huic testimonium bonum reddebant qui in Lystris erant & Iconio fratres.
3 Hunc voluit Paulus secum proficisci, & assumens circuncidit eum propter Iudæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quòd pater eius erat Gentilis.
4 Cùm autem pertransirent ciuitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Ierosolymis.
5 Et ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.
6 Transeuntes autem Phrygiam & Galatiam regionem, vetati sunt à spiritu sancto loqui verbum *in Asia.
7 Cùm venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bythiniam: & non permisit eos Spiritus Iesu.
8 Cùm autẽ pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem: ¶ & visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidã erat stans, & deprecans eum, & dicens, Transiens in
9 Macedoniam, adiuua nos.
10 Vt autem visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi factiq; quod vocasset nos Deus euangelizare eos.
11 Nauigantes autem à Troade, recto cursu

venimus Samothraciam, & sequenti die
12 Neapolim: ¶ & inde Philippos: quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas colonia. Eramus autẽ in hac vrbe diebus aliquot, ² consistentes³.
C 13 Die autem sabbathorum egressi sumus foras portam iuxta flumen, vbi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus, quæ conuenerant.
14 Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria ciuitatis Thyatirenorũ, colens Deũ, audiuit: cuius Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur à Paulo.
15 Cùm autem baptizata esset, & domus eius, deprecata est, dicens, Si iudicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam, & manete. Et coëgit nos.
16 Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando.
17 Hæc subsecuta Paulum & nos, clamabat, dicens, Isti homines, serui Dei excelsi sunt,
D qui annuntiant vobis viam salutis.
18 Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuersus, spiritui dixit, Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exijt eadem hora.
19 Videntes autem domini eius, quia exiuit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forũ ad principes:
20 ¶ & offerentes eos magistratibus, dixerunt, Hi homines conturbant ciuitatem
21 nostram, cùm sint Iudæi: ¶ & annuntiant morem quem non licet nobis suscipere, neque facere, cùm simus Romani.
22 Et cucurrit plebs aduersus eos: & magistratus scissis tunicis ⁴ eorũ ⁵, iusserunt eos
2. Cor. 11. 23 virgis cædi.
Et cùm multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi, vt diligenter custodiret eos.
E 24 Qui cùm tale præceptum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum strinxit ligno.
25 Media autem nocte, Paulus & Silas orantes, laudabant Deum. Et audiebant eos qui
26 in custodia erant.
Subitò verò terræmotus factus est magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: & vniuersorum vincula soluta sunt.
27 Expergefactus autem custos carceris, & videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vinctos.
28 Clamauit autem Paulus voce magna, dicens, Nihil tibi malefeceris: vniuersi enim hîc sumus.
29 Petitoq; lumine introgressus est: & tremefactus prócidit Paulo & Silæ ad pedes:
30 ¶ & producens eos foras, ait, Domini, quid me oportet facere vt saluus fiam?
31 At illi dixerunt, Crede in Dominum Ie- F
sum: & saluus eris tu, & domus tua.
32 Et locuti sunt ei verbum Domini cum omnibus qui erant in domo eius.
33 Et tollens eos in illa hora noctis, lauit plagas eorum: & baptizatus est ipse, & omnis domus eius continuò.
34 Cumq; perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, & lætatus est cũ omni domo sua credens Deo.
35 Et cùm dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes, Dimitte homines illos.
36 Nuntiauit autem custos carceris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistratus vt dimittamini. nunc igitur exeuntes, ite in pace.
37 Paulus autem dixit eis, Cæsos nos publicè, indemnatos, homines Romanos miserũt G
in carcerem, & nunc occultè nos eijciunt? Non ita: sed veniant, & ipsi nos eijciant.
38 Nuntiauerũt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntq; audito quòd
39 Romani essent: ¶ & venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant vt egrederentur de vrbe.
40 Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.

CAPVT XVII.

Facto Thessalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur aduersus eum à Iudæis seditio, similiter & Beræa: Paulus Athenis cum Iudæis & Philosophis disserit, ac Dionysium Areopagitam ad Christum conuertit cum quibusdam alijs.

CVm autem perambulassent Amphipo- 1 A
lim & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, vbi erat synagoga Iudæorum.
2 Secundum consuetudinem autem Paulus introiuit ad eos, & per sabbatha tria disserebat eis de scripturis, ¶ adaperiens & insinuans, quia Christum oportuit pati & resurgere à mortuis: & quia hic est Iesus Christus, quem ego annuntio vobis.
4 Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

libus multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.

B 5 Zelantes autem Iudæi, assumentesq; de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitauerunt ciuitatem: & assistentes domui Iasonis, quærebant eos producere in populum.

6 Et cùm non inuenissent eos, trahebant Iasonem & quosdam fratres ad principes ciuitatis, clamantes. Quoniá hi qui ℣ orbem ℣ concitant, & huc venerunt, ¶ quos suscepit Iason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse Iesum.

8 Concitauerunt autem plebem, & principes ciuitatis audientes hæc.

9 Et accepta satisfactione à Iasone & à cæteris, dimiserunt eos.

C 10 Fratres verò confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Berœam. Qui cùm venissent in synagogam Iudæorum introierunt.

11 (Hi autem erant nobiliores eorũ qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cũ omni auiditate, quotidie scrutãtes scripturas, si hæc ita se haberent.

12 Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum, & viri non pauci.)

13 Cùm autem cognouissent in Thessalonica Iudæi, quia & Berœæ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc, commouentes & turbantes multitudinem.

14 Statimq; tunc Paulum dimiserunt fratres, vt iret vsque ad mare: Silas autem & Timótheus remanserunt ibi.

D 15 Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum vsque ad Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam & Timótheum, vt quàm celeriter venirent ad illum: profecti sunt.

16 Paulus autem cùm Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, videns idololatriæ deditam ciuitatem.

17 Disputabat igitur in synagoga cũ Iudæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies ad eos qui ℣ aderant'.

℣ audierant.

18 Quidam autem Epicurei & Stoici philosophi disserebant cum eo, & quidam dicebant, Quid vult ℣ seminator verborum' hic, dicere? Alij verò, Nouorum dæmoniorum videtur annuntiator esse, quia Iesum & resurrectionem annuntiabat eis.

℣ seminiuerbius.

E 19 Et apprehensum eum, ad Areópagũ duxerunt, dicẽtes, Possumus scire quæ est hæc
20 noua, quæ à te dicit, doctrina? ¶ noua enim quædam infers auribus nostris. Volumus ergo scire, quidnam velint hæc esse.

21 (Athenienses autem omnes, & aduenæ hospites, ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere, aut audire aliquid noui.)

22 Stans autem Paulus in medio Areópagi, ait, Viri Athenienses, per omnia quasi ℣ superstitiosos' vos video.

℣ Quasi dæmonia colentes.

23 Præteriens enim & videns simulachra vestra, inueni & aram in qua scriptum erat, IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.

24 Deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cùm sit Dominus, non in manufactis templis habitat,

25 ¶ nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cùm ipse det omnibus vitam & inspirationem, & omnia: ¶ fecitque ex vno omne genus hominum, inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora & terminos habitationis eorum,

27 ¶ quærere Deum si forte attrectent eum ℣ & inueniant, quamuis non longè sit ab vnoquoque nostrum.

28 In ipso enim viuimus & mouemur & sumus, sicut & quidam vestrorum poetarum dixerunt, Ipsius enim & genus sumus.

29 Genus ergo cùm simus Dei, nõ debemus æstimare auro aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominis: Diuinum esse simile.

30 Et tempora quidem huius ignorãtiæ despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus

31 vt omnes vbiq; pœnitentiam agant, ¶ eò quòd statuit diem in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eũ à mortuis.

32 Cùm audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerũt, Audiemus te de hoc iterum.

33 Sic Paulus exiuit de medio eorum.

34 Quidam verò viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.

CAP. XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilam: & quanquam ad eius prædicationem blasphemarent Iudæi, audit tamen in visione multa ibi populum ad fidem conuertendum: verum post frustrannũ accusatur à Iudæis apud Gallionem proconsulem: & post multos dies venit Ephesum, ac varijs regionibus fratres confirmat. Apollo vehementer redaos cõuincit, ostendens ex scripturis Iesum esse Christum, quanquam tantùm nosset baptisma Iohannis.

1 POst hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum. ¶ & inueniens quendam Iudæum, nomine Aquilam, Ponticũ genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam vxorem eius (eo quòd præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos à Roma) accessit ad eos.

3 Et quia eiusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur (erant autem scenofactoriæ artis.)

4 Et disputabat in synagoga per omne sabbathum. interponens nomen Domini Iesu, suadebatq; Iudæis & Græcis.

5 Cùm venissent autem de Macedonia Silas & Timótheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudæis esse Christum Iesum.

6 Contradicentibus autem eis & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos, Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.

7 Et migrans inde, intrauit in domũ cuiusdam, nomine Titi Iusti, colentis Deũ, cuius domus erat coniuncta synagogæ.

8 Crispus autem archisynagogus credidit Domino, cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo, Noli timere, sed loquere, & ne taceas, ¶ propter quod ego sum tecum: & nemo apponetur tibi vt noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac ciuitate.

11 Sedit autem * annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei.

12 Gallióne autem proconsule Achaiæ, insurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, ¶ dicentes,

13 Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum.

14 Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallió ad Iudæos, Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum ô viri Iudæi, recte vos sustinerem.

15 Si verò quæstiones sunt de verbo & nominibus, & legis vestræ, vosipsi videritis: Iudex ego horum nolo esse.

16 Et minauit eos à tribunali.

17 Apprehendentes autẽ omnes Sosthenem principem synagogæ, percutiebant eũ ante tribunal: & nihil eorum Gallióni curæ erat.

18 Paulus verò cùm adhuc sustinuisset dies multos, fratribus valefaciens, nauigauit Syriam (& cum eo Priscilla & Aquila.) qui sibi totondérat in Cenchris caput. habebat enim votum.

19 Deuenitq; Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse verò ingressus synagogam, disputabat cum Iudæis.

20 Rogantibus autem eis, vt ampliori tem-
21 pore maneret, non consensit, ¶ sed valefaciens, & dicẽs, Iterum reuertar ad vos Deo volente: profectus est ab Epheso.

22 Et descendens Cæsaream, ascendit, & salutauit ecclesiam, & descendit Antiochiã. F

23 Et facto ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Iudæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus ℣ genere', vir eloquens, deuenit Ephesum, potens in scripturis. ℣ natione.

25 Hic erat edoctus viam Domini: & feruẽs spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quę sunt Iesu, sciẽs tantũ baptisma Iohannis.

26 Hic ergo cœpit fiducialiter agere in synagoga. Quem cùm audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam ℣ Domini'. G ℣ Dei ſ.

27 Cùm autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres, scripserunt discipulis vt susciperent eum. Qui cùm venisset, contulit multum his qui crediderant.

28 Vehementer enim Iudæos reuincebat publicè, ostendens per scripturas, esse Christum, Iesum.

CAPVT XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Iohannis tantum baptismate baptizatos, iubet in Iesu nomine baptizari, ac manuum impositione spiritum sanctum ipsis impetrat, ibiq; prædicans multa edit signa: de Iudæis qui non credentes conabantur nomine Iesu à Paulo prædicati adiurare dæmonia: multi peccata cõfitentes libros superstitiosos exurunt. Demetrius argentarius grauem aduersus Paulum seditionem excitat, quam egrè tandem sedat Alexander.

1 A FActum est autem cùm Apollo esset Corinthi, vt Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inueniret
2 quosdam discipulos: ¶ dixitq; ad eos: Si spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum, Sed neq; si spiritus sanctus est, audiuimus.

3 Ille verò ait, In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt, In Iohannis baptismate.

4 Dixit autem Paulus: Iohannes baptizauit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eum qui venturus esset post ipsum vt crederent, hoc est, in Iesum. *Matth.3.c.11. Marc.1.b.8. Luc.3.c.16. Iohan.1.d.26. Sup.1.a.5.11. b.16.19.a.4.*

5 His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sup. 2. 4. 4.

6 Et cùm impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.
7 Erant autem omnes viri ferè duodecim.
8 Introgreſſus autem ſynagogam, cum fiducia loquebatur per tres menſes, diſputans & ſuadens de regno Dei.
9 Cùm autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes // viam Domini coram' multitudine, diſcedens ab eis, ſegregauit diſcipulos, quotidie diſputans in ſchola tyranni cuiuſdam.
10 Hoc autem factum eſt per biennium, ita vt omnes qui habitabant in Aſia, audirent verbum Domini, Iudæi atque Gentiles.
11 Virtutesque non quaslibet faciebat Deus
12 per manum Pauli: ¶ ita vt etiam ſuper languidos deferrentur à corpore eius ſudaria vel ſemicinctia, & recedebãt ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur.
13 Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iudæis exorciſtis, inuocare ſuper eos qui habebant ſpiritus malos, nomen Domini Ieſu, dicentes, Adiuro vos per Ieſum, quem Paulus prædicat.
14 Erant autem quidam Sceuæ Iudæi principis ſacerdotũ ſeptem filij, qui hoc faciebãt.
15 Reſpondens autem ſpiritus nequam dixit eis, Ieſum noui, & Paulum ſcio: vos autem qui eſtis?
16 Et inſiliens homo in eos, in quo erat dæmonium peſsimum, & dominatus amborum, inualuit contra eos, ita vt nudi & vulnerati effugerent de domo illa.
17 Hoc autem notũ factum eſt omnibus Iudæis atq; Gentilibus, qui habitabant Epheſi: & cecidit timor ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Ieſu.
18 Multiq; credentium veniebant confitentes & annuntiantes actus ſuos.
19 Multi autem ex eis qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus & computatis pretijs illorum, inuenerũt pecuniam denariorũ quinquaginta millium.
20 Ita fortiter creſcebat verbum Dei & confirmabatur.
21 His autem expletis propoſuit Paulus in ſpiritu, tranſita Macedonia & Achaia ire Ieroſolymam, dicens, Poſtquam fuero ibi, oportet me & Romam videre.
22 Mittens autem in Macedoniam duos ex miniſtrantibus ſibi, Timotheũ & Eraſtum, ipſe remanſit ad tempus in Aſia.
23 Facta eſt autem illo tempore turbatio non
24 minima de via-Domini'. ¶ Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præſtabat artificibus
25 non modicum quæſtum: ¶ quos conuocans & eos qui huiuſmodi erant opifices, dixit, Viri, ſcitis, quia de hoc artificio eſt nobis ac-
26 quiſitio: ¶ & videtis, & auditis quia non ſolum Epheſi, ſed penè totius Aſiæ, Paulus hic ſuadens auertit multam turbam, dicens, Quoniam non ſunt dij qui manibus fiunt.
27 Non ſolum autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionẽ venire, ſed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, ſed & deſtrui incipiet maieſtas eius, quam tota Aſia & orbis colit.
28 His auditis repleti ſunt ira, & exclamauerunt dicentes, Magna Diana Epheſiorum.
29 Et impleta eſt ciuitas tota confuſione, & impetum fecerũt vno animo in theatrum, rapto Gaio & Ariſtarcho Macedonibus comitibus Pauli.
30 Paulo autem volente intrare in populum, non permiſerunt diſcipuli.
31 Quidam autem & de Aſiæ principibus qui erant amici eius, miſerunt ad eum, rogantes
32 ne ſe daret in theatrum: ¶ alij aũt aliud clamabãt. Erat enim eccleſia cõfuſa: & plures neſciebant qua ex cauſa conuenissent.
33 De turba autem detraxerunt Alexandrũ propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu ſilentio poſtulato, volebat reddere rationem populo.
34 Quem vt cognouerũt Iudæũ eſſe, vox facta vna eſt omniũ, quaſi per horas duas clamantium, Magna Diana Epheſiorum.
35 Et cùm ſedaſſet ſcriba turbas, dixit, Viri Epheſij, quis enim eſt hominũ, qui neſciat Epheſiorum ciuitatem cultricem eſſe magnæ Dianæ, Iouisq; prolis?
36 Cùm ergo his contradici non poſsit, oportet vos ſedatos eſſe, & nihil temere agere.
37 Adduxiſtis enim homines iſtos, neq; ſacrilegos, neq; blaſphemantes deam veſtram.
38 Quòd ſi Demetrius, & qui cũ eo ſunt artifices, habent aduerſus aliquem cauſam, conuentus forenſes aguntur, & proconſules ſunt, accuſent inuicem.
39 Si quid autem alterius rei quæritis: in legitima eccleſia poterit abſolui.
40 Nam & periclitamur argui ſeditionis hodiernæ: cùm nullus obnoxius ſit (de quo poſsimus reddere rationem) concurſus iſtius. Et cùm hæc dixiſſet, dimiſit eccleſiam.

CAPVT

CAPVT XX.

Paulus peragratis varijs partibus Macedoniæ & Græciæ, cõcionatur Troade in mediam noctem: cumque adoleſcens Eutychus cadens à tertio cœnaculo mortuus eſſet, Paulus eum reſuſcitauit: & varijs locis peragratis, aduocatos ex Epheſo presbyteros exhortatur, vt vigilantes ſint in regenda eccleſia: prædicens quòd non eſſent amplius eum viſuri.

1 POſtquam autem ceſſauit tumultus, vocatis Paulus diſcipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus eſt vt iret in Macedoniam.
2 Cùm autem perambulaſſet partes illas, & exhortatus eos fuiſſet multo ſermone, venit ad Græciam: ¶ vbi cùm feciſſet menſes tres, factæ ſunt illi inſidiæ à Iudæis nauigaturo in Syriam: habuitq; conſilium, vt reuerteretur per Macedoniam.
4 Comitatus eſt autem eum * // Soſipater' Pyrrhi Beroenſis, Theſſalonicenſium verò Ariſtarchus, & Secundus, & Gaius Derbéus & Timótheus, Aſiani verò Tychicus & Trophimus.
5 Hi cùm præceſsiſſent, ſuſtinuerunt nos
6 Troade: ¶ nos verò nauigauimus poſt dies Azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, vbi demorati ſumus diebus ſeptem.
7 Vna autem ſabbathi cùm conueniſſemus ad frangendum panem, Paulus diſputabat cum eis profecturus in craſtinũ, protraxitq; ſermonem vſq; in mediam noctem.
8 Erant autem lampades copioſæ in cœnaculo, vbi eramus congregati.
9 Sedens autem quidam adoleſcens nomine Eutychus, ſuper feneſtram, cùm mergeretur ſomno graui, diſputante diu Paulo, ductus ſomno, cecidit de tertio cœnaculo deorſum, & ſublatus eſt mortuus.
10 Ad quem cùm deſcendiſſet Paulus, incubuit ſuper eũ: & complexus dixit, Nolite turbari, anima enim ipſius in ipſo eſt.
11 Aſcendens autem, frangensq; panem & guſtans, ſatisq; allocutus vſq; in lucem, ſic profectus eſt.
12 Adduxerunt autem puerum viuentem, & conſolati ſunt non minimè.
13 Nos aũt aſcendentes nauẽ, nauigauimus in Aſſon, inde ſuſcepturi Paulum. ſic enim diſpoſuerat ipſe per terram iter facturus.
14 Cùm autem inueniſſet nos in Aſſon, aſſumpto eo venimus Mitylénen.
15 Et inde nauigantes, ſequenti die venimus contra Chium: & alia applicuimus Samũ: & ſequenti die venimus Miletum. ¶ pro-
posuerat enim Paulus tranſnauigare Epheſum, nequa mora illi fieret in Aſia. Feſtinabat enim, ſi poſsibile ſibi eſſet, vt diem Pentecoſten faceret Ieroſolymis.
17 A Miléto autem mittens Epheſum, vocauit maiores natu eccleſiæ.
18 Qui cùm veniſſent ad eũ, & ſimul eſſent, dixit eis, Vos ſcitis à prima die qua ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vobiſcum per
19 omne tempus fuerim, ¶ ſeruiens Domino cum omni humilitate & lachrymis, & tentationibus quæ mihi acciderunt ex inſidijs
20 Iudæorum: ¶ quomodo nihil ſubtraxerim vobis vtiliũ, quominus annuntiarẽ vobis, &
21 docerem vos publicè & per domos, ¶ teſtificans Iudæis atq; Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.
22 Et nunc ecce alligatus ego ſpiritu, vado in Ieruſalem: quæ in ea ventura ſint mihi
23 ignorans, ¶ niſi quòd Spiritus ſanctus per omnes ciuitates mihi proteſtatur, dicens: quoniam vincula & tribulationes Ieroſolymis me manent.
24 Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretioſiorem quàm me, dummodo conſummem curſum meum & miniſterium * quod accepi à Domino Ieſu, te- *verbi.
ſtificari Euangelium gratiæ Dei.
25 Et nunc ecce ego ſcio, quia amplius non videbitis faciẽ meam vos omnes, per quos tranſiui prædicans regnum Dei.
26 Quapropter conteſtor vos hodierna die, quia mundus ſum à ſanguine omnium.
27 Non enim ſubterfugi, quominus annuntiarem omne conſilium Dei vobis.
28 Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos, regere eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.
29 Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi // rapaces' in vos, non *graues 1.
parcentes gregi.
30 Et ex vobiſipſis exurgent viri loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe.
31 Propter quod vigilate, memoria retinentes quoniam per triennium nocte & die nõ ceſſaui, cum lachrymis monens vnũquenque veſtrum.
32 Et nunc commendo vos Deo & verbo gratiæ ipſius, qui potens eſt ædificare, & dare hæreditatem in ſanctificatis omnibus.
33 Argentum & aurum, aut veſtem nullius concupiui.
34 * Ipſi ſcitis quoniam ad ea quę mihi opus *ſicut.

erant, 2. Cor. 4. 6. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2.Thes.2.b.9. 2.Thes.3.b.8. erant, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ.

35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet susc ipere infirmos ac meminisse verbi Domini Iesu (quoniã ipse dixit.) Beatius est magis dare, quàm accipere.

36 Et cùm hæc dixisset, positis genibus suis orauit cum omnibus illis.

37 Magnus autem fletus factus est omnium: & procumbentes super collum Pauli, oscu-

38 labantur eum, ¶ dolentes maximè in verbo quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad nauem.

CAPVT XXI.

Paulo Ierosolymam tendenti post varias nauigationes, vaticinatur Agabus propheta afflictiones, quas passurus erat Ierosolymis: nec tamen amicorum lachrymis auerti potest, ne ascendat Ierusalem, paratus pro Christo etiam mortem subire: cumq; Ierusalem peruenisset, Iacobus ipsi suadet, vt cum quinque viris votum habentibus se sanctificet, quòd cùm faceret, rapitur à Iudæis, sed ex eorum manibus eripitur à tribuno, à quo catenis alligatus ducitur in castra: impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

A 1 CVm autem factum esset vt nauigaremus, abstracti ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram.

2 Et cùm inuenissemus nauem transfretantem in Phœnicen: ascendentes nauigauimus.

3 Cùm apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, nauigauimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim nauis expositura erat onus.

4 Inuentis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per spiritum, ne ascenderet Ierosolymam.

5 Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum vxoribus & filijs vsq; foras ciuitatem: & positis genibus in littore, orauimus.

6 Et cùm valefecissemus inuicem, ascendimus nauem: illi autem redierunt in sua.

B 7 Nos verò nauigatione ℣ explicita' à Tyro descendimus Ptolemaidam: & salutatis fra- ℣ expleta 12.
tribus, mansimus die vna apud illos.

8 Alia autẽ die profecti venimus Cæsaréam. Et intrantes domum Philippi Euangelistæ, -.2.
qui erat vnus' de septem, mansimus apud Sup.6.b.5.
eum.

9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines, prophetantes.

10 Et cùm moraremur per dies aliquot, superuenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus.

11 Is cùm venisset ad nos, tulit zonam Pauli & alligans sibi pedes & manus, dixit, Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum cuius est zona hæc, sic alligabũt in Ierusalem Iudæi, & tradent in manus Gentium. C

12 Quod cùm audissemus, rogabamus nos & qui loci illius erant, ne ascenderet Ierosolymam.

13 Tunc respondit Paulus, & dixit, Quid facitis flentes & affligẽtes cor meum? Ego enim non solum alligari, sed & mori in Ierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu.

14 Et cùm ei suadere non possemus, quiescimus, dicentes, Domini voluntas fiat.

15 Post dies autem istos præparati, ascendebamus in Ierusalem.

16 Venerunt autem & ex discipulis à Cæsaréa nobiscum, adducentes secũ (apud quem hospitaremur) ℣ Iasonem' quendam Cy- ℣ Mnasprium, antiquum discipulum.

17 Et cùm venissemus Ierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Iacobum, omnesq; collecti sunt D
seniores.

19 Quos cùm salutasset, narrabat per singula, quæ Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius.

20 At illi cũ audissent, magnificabant Deũ, dixerunq; ei: Vides frater quot millia sunt in Iudæis qui crediderunt: & omnes æmulatores sunt legis.

21 Audierunt autẽ de te, quia discessionem doceas à Moyse eorum, qui per Gentes sunt Iudæorum: dicens non debere eos circumcidere filios suos, neq; secundum consuetudinem ingredi.

22 Quid ergo est? vtiq; oportet cõuenire multitudinem: audient enim te superuenisse.

23 Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se.

24 His assumptis, sanctifica te cum illis: & impende in illis, vt radant capita: & scient omnes quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem. E

25 De his autem qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus iudicantes, vt abstineant se ab idólis, immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.

26 Tunc Paulus assumptis viris, postera die purificatus cum illis intrauit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoq; eorum oblatio.

27 Dum autem septem dies consummarentur, hi qui de Asia erant Iudæi, cùm vidissent eum in templo, cõcitauerunt omnem populum, & iniecerunt ei manus, clamantes, Viri Israëlitæ adiuuate: hic est homo qui aduersus populum & legem & locum hunc, omnes vbiq; docens, insuper & Gentiles induxit in templum, & violauit sanctum locum istum.

29 (Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem æstimauerunt quoniam in templũ introduxisset Paulus.)

30 Commotaque est ciuitas tota: & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: & statim clausæ sunt ianuæ.

31 Quærentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis, Quia tota confunditur Ierusalem.

32 Qui statim assumptis militibus & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cùm vidissent tribunum & milites, cessauerunt percutere Paulum.

33 Tunc accedens tribunus apprehendit eũ, & iussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis esset, & quid fecisset.

34 Alij autem aliud clamabant in turba. Et cùm non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra.

35 Et cùm venisset ad gradus, cõtigit vt portaretur à militibus propter vim populi.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans, Tolle eum.

37 Et cùm cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno, Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit, Græcè nosti?

38 Nonne tu es Aegyptius qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?

39 Et dixit ad eum Paulus, Ego homo sum quidem Iudæus à Tharso, Ciliciæ nõ ignotæ ciuitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

40 Et cùm ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens:

CAP. XXII.

Vbi Paulus in sui excusationem narrasset sua conversionis ordinem, vociferantur Iudæi ipsum de terra tollendum, eo quòd diceret se à Deo missum fuisse ad prædicãdum Gentibus: à tribuno autem iussus flagellis cædi & torqueri, liberatus est dicendo se ciuem Romanum esse.

VIri fratres & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem. 1 A

2 Cùm audissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentium.

¶ Et dicit:

3 Ego sum vir Iudæus, natus Tharso Ciliciæ, nutritus autem in ista ciuitate, secus pedes Gamaliel, eruditus iuxta veritatem paternæ legis, æmulator legis, sicut & vos Sup.21.g.39.

4 omnes estis hodie: ¶ qui hanc viam persecutus sum vsque ad mortem, alligans & tra- Sup.8.a.3.

5 dens in custodias viros ac mulieres, ¶ sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes maiores natu. à quibus & epistolas accipiens ad fratres, Damascum B
pergebam, vt adducerem inde vinctos in Sup.9.a.2.
Ierusalem, vt punirentur.

6 Factum est autem eunte me, & appropinquante Damasco media die, subitò de cælo Sup.9.a.3.

7 circumfulsit me lux copiosa: ¶ & decidens in terram, audiui vocem dicentem mihi, Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego autem respondi, Quis es Domine? Dixitq; ad me, Ego sum Iesus Nazarenus, quẽ tu persequeris.

9 Et qui mecum erant, lumen quidem vide- C
runt, vocem autem non audierunt eius qui loquebatur mecum.

10 Et dixi, Quid faciam Domine? Dominus autẽ dixit ad me, Surgens vade Damascum: & ibi tibi dicetur de omnibus quæ te oporteat facere.

11 Et cùm non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir* secundum *timoratus 1.
legem, testimonium habẽs ab omnibus habitantibus Iudæis, ¶ veniens ad me, & a- D
13 stans dixit mihi, Saule frater, respice. Et ego eadem hora respexi in eum.

14 At ille dixit, Deus patrum nostrorũ præordinauit te, vt cognoscere voluntatem eius, & videres iustum, & audires vocem ex

15 ore eius: ¶ quia eris testis illius ad omnes homines, eorum quæ vidisti & audisti.

16 Et nunc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua inuocato nomine ipsius.

17 Factum est autem reuertenti mihi in Ierusalem, & oranti in templo, fieri me in stu- E
18 pore mentis, ¶ & videre illum dicentẽ mihi, Festina, & exi velociter ex Ierusalem: quoniã non recipient testimonium tuũ de me.

19 Et ego dixi, Domine, ipsi sciunt, quia ego Sup.8.a.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eram concludens in carcerem & cædens
per synagogas eos qui credebant in te.
20 Et cùm funderetur sanguis Stéphani te-
Sup. 7. g. 58. stis tui, ego astabam & consentiebam, &
custodiebam vestimenta interficientium
illum.
21 Et dixit ad me, Vade, quoniam ego in na-
tiones longè mittam te.
22 Audiebant autem eum vsque ad hoc ver-
bum, & leuauerunt vocem suam, dicentes,
Tolle de terra huiusmodi: non enim fas est
eum viuere.
F 23 Vociferantibus autem eis, & proijcienti-
bus vestimenta sua, & puluerem iactanti-
24 bus in aërem, ¶ iussit tribunus induci eum
in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum:
vt sciret propter quam causam sic acclama-
rent ei.
25 Et cùm astrinxissent eũ loris, dicit astanti
sibi Centurioni Paulus: Si hominem Roma
num & indemnatũ licet vobis flagellare?
26 Quo audito, Centurio accessit ad tribu-
num, & nuntiauit, dicens, Quid acturus es?
hic enim homo ciuis Romanus est.
G 27 Accedens autem tribunus, dixit illi, Dic
mihi, si tu Romanus es? At ille dixit, Etiam.
28 Et respondit tribunus, Ego multa summa
* ciuilitatem. // ciuitatem hanc consecutus sum. Et Pau-
lus ait, Ego autem & natus sum.
29 Protinus ergo discesserũt ab illo qui eum
torturi erant. Tribunus quoq; timuit post-
quam resciuit, quia ciuis Romanus esset, &
quia alligasset eum.
30 Postera autem die volens scire diligen-
tius qua ex causa accusaretur à Iudæis, soluit
eum, & iussit sacerdotes conuenire & om-
ne concilium: & producens Paulum, statuit
inter illos.

CAP. XXIII.

Paulus coram sacerdotibus & toto concilio, principem sacerdotum, qui ipsum iusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se quòd nescisset esse principem sacerdotum: cumq; ibidem dixisset se Pharisæum, & de resurrectione mortuorum iudicari, orta est inter Pharisæos & Sadducæos magna dissensio. Dominus nocte Paulum confortat, prædicens quòd etiã Rome esset de ipso testificaturus. detecta multorum de occidendo Paulo coniuratione, Tribunus mittit eum Cæsaream militibus stipatum ad Felicem præsidem, scriptis ad eum literis, quæ hic referuntur.

A 1 INtendens autem in concilium, Paulus ait,
Viri fratres, ego omni conscientia bona cõ-
uersatus sum ante Deum, vsque in hodier-
num diem.
2 Princeps autem sacerdotum Ananias præ-
cepit astantibus sibi percutere os eius.
3 Tunc Paulus dixit ad eum, Percutiet te
// fidelium. Deus, paries dealbate. Et tu // sedens iudi-
// damas. cas' me secundum legem, & contra legem
iubes me percuti?
4 Et qui astabant dixerunt, Summum sacer-
dotem Dei maledicis?
5 Dixit autem Paulus, Nesciebã fratres, quia
Exod. 22. princeps est sacerdotum. Scriptũ est enim:
d. 23. Principem populi tui non maledices.
6 Sciens autem Paulus, quia vna pars esset
Philip. 3. Sadducæorum, & altera Pharisæorum, ex-
act. 24. clamauit in concilio, Viri fratres, ego Pha-
risæus sum filius // Pharisæorum: de spe & // sperãtia
resurrectione mortuorum ego iudicor.
7 Et cùm hæc dixisset, facta est dissensio in-
ter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est
multitudo. act. 22.
8 Sadducæi enim dicunt non esse resurre-
ctionem, neque Angelum, neque Spiritum: Luc. 20.
Phatisæi autem vtraq; confitentur.
9 Factus est autem clamor magnus. Et sur-
gentes quidam Pharisæorum, pugnabant
dicentes, Nihil mali inuenimus in homine
isto. quid si spiritus locutus est ei, aut angelus?
10 Et cùm magna dissensio facta esset, timẽs
tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis,
iussit milites descendere, & rapere eum de
medio eorum, ac deducere eum in castra. C
11 Sequenti autem nocte assistens ei Domi-
nus, ait, Constans esto: sicut enim testifica-
tus es de me in Ierusalem, sic te oportet &
Romæ testificari.
12 Facta autem die collegerunt se quidam
ex Iudæis, & deuouerunt se dicentes, neq;
manducaturos, neq; bibituros, donec occi-
derent Paulum.
13 Erant autẽ plus quàm quadraginta viri,
14 qui hanc coniurationem fecerant: qui ac-
cesserũt ad principes sacerdotum & senio-
res, & dixerunt, Deuotione deuouimus
nos nihil gustaturos, donec occidamus Pa-
lum.
15 Nunc ergo vos notum facite tribuno cum
concilio, vt producat illum ad vos, tanquam
aliquid certius cognituri de eo. Nos verò,
priusquàm appropiet, parati sumus inter-
ficere illum.
16 Quod cùm audisset filius sororis Pauli in-
sidias, venit & intrauit in castra, nuntiauit-
que Paulo. D
17 Vocans autem Paulus ad se vnum ex cen-
turionibus, ait, Adolescentẽ hũc perduc ad
tribunum, habet enim aliquid indicare illi.

18 Et ille quidem assumens eum duxit ad
tribunum, & ait, Vinctus Paulus * rogauit
me hunc adolescentẽ perducere ad te, ha-
bentem aliquid loqui tibi.
19 Apprehendens autem tribunus manũ il-
lius, secessit cum eo seorsum, & interroga-
uit illũ, Quid est quod habes indicare mihi?
20 Ille autem dixit, Iudæis conuẽnit rogare
te, vt crastina die producas Paulum in con-
cilium, quasi aliquid certius inquisituri sint
21 de illo. ¶ tu verò ne credideris illis, insidi-
antur enim ei ex eis viri amplius quàm qua
draginta, qui se deuouerunt non mandu-
care neque bibere, donec interficiant eum:
& nunc parati sunt, expectantes promissum
tuum.
22 Tribunus igitur dimisit adolescentem,
præcipiens ne cui loqueretur quoniam hęc
nota sibi fecisset.
23 Et conuocatis duobus centurionibus di-
xit illis, Parate milites ducentos, vt eant vs-
que Cæsaream, & equites septuaginta, &
lancearios ducentos, à tertia hora noctis:
24 ¶ & iumẽta præparate, vt imponentes Pau
lum, eum saluum perducerent ad Felicem
25 præsidem.
(Timuit enim ne fortè raperent eum Iu
dæi, & occiderẽt, & ipse postea calumniam
sustineret, tanquã accepturus pecuniam)'
26 ¶ scribens epistolam continentem hæc:
CLAVDIVS Lysias optimo Præsidi Fe-
lici salutem.
27 Virum hunc comprehensum à Iudæis, &
incipientem interfici ab eis, superueniens
cum exercitu, eripui, cognito, quia Roma-
nus est: ¶ Volensq; scire causam quam obij-
ciebant illi, deduxi eum in cõcilium eorũ.
29 Quem inueni accusari de quæstionibus
legis ipsorum: nihil verò dignum morte aut
vinculis habentem crimen.
30 Et cùm mihi perlatum esset de insidijs
quas parauerant illi, misi eum ad te, denun-
tians & accusatoribus, vt dicant apud te.
Vale.
31 Milites verò, secundum præceptum sibi,
assumentes Paulum, duxerunt per noctem
in Antipatridem.
32 Et postera die dimissis equitibus vt cum
eo irent, reuersi sunt ad castra.
33 Qui cùm venissent Cæsaream, & tradi-
dissent epistolam præsidi, statuerunt ante
illum & Paulum.
34 Cùm legisset autem & interrogasset de
qua prouincia esset: & cognoscens quia de
Cilicia, ¶ Audiam te, inquit, cùm * accusa-
tores tui venerint. Iussitq; in prætorio He-
rôdis custodiri eum.

CAPVT XXIIII.

Accusatus Paulus coram Felice Præside à Tertullo Iudæorũ oratore, respõdet negans imposita sibi crimina, confitens tamen se Christianum, & dixisse, se de resurrectione mortuorum iudicari. Felix & ipsius vxor Iudæa audiunt Paulũ de fide Christianæ: quum autẽ non acciperet à Paulo pecuniam: relinquit eum vinctum, accipiens successorem Portium Festum.

POst quinque autem dies descendit prin- 1 A
ceps sacerdotum Ananias, cum senioribus
quibusdam & Tertullo quodam oratore,
qui adierunt præsidem aduersus Paulum.
2 Et citato Paulo cœpit accusare Tertullus,
dicens, Cùm in multa pace agamus per te,
& multa corrigantur per tuam prouiden-
3 tiam: ¶ semper & vbique suscipimus opti-
me Felix, cum omni gratiarum actione.
4 Ne diutius autem te protraham, oro bre- B
uiter vt audias nos pro tua clementia.
5 Inuenimus hunc hominem pestiferum, &
concitantem seditiones omnibus Iudæis
in vniuerso orbe, & authorem seditionis se-
6 ctæ Nazarenorum, ¶ qui etiam templum
violare conatus est, quem & apprehensum
voluimus secundum legem nostram iudi-
care.
7 Superueniens autẽ tribunus Lysias, cum
vi magna eripuit eum de manibus nostris,
8 ¶ iubens accusatores eius ad te venire, à quo
poteris ipse iudicans, de omnibus istis cog-
noscere, de quibus nos accusamus eum.
9 Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc C
ita se habere.
10 Respondit autem Paulus, (annuente sibi
præside dicere) Ex multis annis te esse iudi-
cem genti huic sciens, bono animo pro me
satisfaciam.
11 Potes enim cognoscere quia nõ plus sunt
mihi dies quàm duodecim, ex quo ascen-
12 di adorare in Ierusalem. ¶ & neque in tem-
plo inuenerunt me cum aliquo disputan-
tem, aut concursum facientem turbæ, ne-
13 que in synagogis, neque in ciuitate: ¶ neq;
probare possunt tibi de quibus nunc me ac-
cusant.
14 Confiteor autem hoc tibi, quòd secun- D
dum sectam, quam dicunt hæresim, sic de-
seruio // patriĩ Deo meo, credens omnibus // patrio 2.
15 quæ in lege & prophetis scripta sunt: ¶ spẽ -7.
habẽs in Deum, quam & hi ipsi expectant,
resurrectionem futuram iustorum & ini-
quorum.
16 In hoc & ipse studeo sine offendiculo
conscien-

conſcientiam habere ad Deum, & ad homines ſemper.

E 17 Poſt annos autem plures, eleemoſynas facturus in gentem meam veni, & oblationes, & vota. ¶ in quibus inuenerunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum tumultu.

Sup.21.c.26.

18 *Quidam autem ex Aſia Iudæi, quos oportebat apud te præſto eſſe & accuſare, ſi quid

* Et apprehenderunt me, clamantes & dicentes, Tolle inimicum noſtrum. Sup.23.b.6.

19 haberent aduerſum me: ¶ aut hi ipſi dicant, ſi quid inuenerunt in me iniquitatis, cùm

20 ſtem in concilio, ¶ niſi de vna hac ſolummodo voce, quà clamaui inter eos ſtans,

21 Quoniam de reſurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis.

F 22 Diſtulit autē illos Felix, certiſsimè ſciens de via hac, dicens, Cùm Tribunus Lyſias deſcenderit, audiam vos.

23 Iuſsitque Centurioni cuſtodire eum, & habere requiem, nec quenquā de ſuis prohibere miniſtrare ei.

G 24 Poſt aliquot autem dies veniēs Felix cum Druſilla vxore ſua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem quæ eſt in Chriſtum Ieſum.

25 Diſputante autem illo de iuſtitia & caſtitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix reſpondit, Quod nunc attinet, vade: tempore autē opportuno accerſiam te, ¶ ſimul

-2. & ſperans, quòd pecunia ei' daretur à Paulo, propter quod & frequenter accerſens eum, loquebatur cum eo.

27 Biennio autem expleto accepit ſucceſſorem Felix Portium Feſtum. Volens autem gratiam præſtare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPVT XXV.

Feſtus nō obſequitur Iudæis inſidioſè petentibus vt Paulus Ieroſolymam ducatur: ſed Cæſaréæ audit eius accuſatores & Pauli reſponſionem, qui à Feſto requiſitus an vellet de his iudicari Ieroſolymis, appellat Cæſarem. Feſtus Pauli cauſam Regi Agrippæ indicat, qui ipſum audire cupit, poſteroq; die iubente Feſto adducitur coram Agrippa & Bernice.

A 1 FEſtus ergo cùm veniſſet in prouinciā, poſt triduū aſcendit Ieroſolymam à Cæſaréa.

2 Adieruntque eum principes ſacerdotum, & primi Iudæorum aduerſus Paulum: & rogabant eum, ¶ poſtulantes gratiam aduerſus eum, vt iuberet perduci eum in Ieruſalem, inſidias tendentes vt interficerēt eum in via.

4 Feſtus autem reſpondens, ſeruari Paulum in Cæſaréa: ſe autem maturiùs profecturū.

5 Qui ergo in vobis (ait) potentes ſunt, deſcendentes ſimul, ſi quod eſt in viro crimē, accuſent eum.

6 Demoratus autem inter eos dies non amplius quàm octo aut decem, deſcendit Cæſaream, & altera die ſedit pro tribunali: & iuſsit Paulum adduci.

7 Qui cùm perductus eſſet, circunſteterunt eum qui ab Ieroſolyma deſcenderant Iudæi, multas & graues cauſas obijcientes, quas non poterant probare, ¶ Paulo rationem reddente, Quoniam neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque Cæſarem quicquam peccaui.

9 Feſtus autem volens gratiam præſtare Iudæis, reſpondens Paulo dixit, Vis Ieroſolymam aſcendere, & ibi de his iudicari apud me?

10 Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæſaris ſto, vbi me oportet iudicari: Iudæis non nocui, ſicut tu melius noſti.

11 Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, nō recuſo mori. ſi verò nihil eſt eorum quæ hi accuſant me, nemo poteſt me illis donare. Cæſarem appello.

12 Tunc Feſtus cum concilio locutus, reſpondit, Cęſarem appellaſti? ad Cæſarem ibis.

13 Et cùm dies aliquot tranſacti eſſent, Agrippa rex & Bernice deſcenderunt Cæſaream ad ſalutandum Feſtum.

14 Et cùm dies plures ibi demorarentur, Feſtus regi indicauit de Paulo, dicēs, Vir quidam eſt derelictus à Felice vinctus, ¶ de quo

15 cùm eſſem Ieroſolymis, adierunt me principes ſacerdotum & ſeniores Iudæorū, poſtulantes aduerſus illum damnationem.

16 Ad quos reſpondi, Quia non eſt Romanis conſuetudo donare aliquem hominē, priuſquàm is qui accuſatur præſentes habeat accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

17 Cùm ergo huc conueniſſent, ſine vlla dilatione ſequenti die ſedens pro tribunali, iuſsi adduci virum.

18 De quo cùm ſteriſſent accuſatores, nullam cauſam deferebant, de quibus ego ſuſpicabar malum: ¶ Quæſtiones verò quaſdam de

19 ſua ſuperſtitione habebant aduerſus eum, & de quodam Ieſu defuncto quem affirmabat Paulus viuere.

20 Hæſitans autem ego de huiuſmodi quæſtione, dicebam ſi vellet ire Ieroſolymam, & ibi iudicari de iſtis.

21 Paulo autem appellante vt ſeruaretur ad Auguſti cognitionem' iuſsi ſeruari eū, donec mittam eum ad Cæſarem.

22 Agrippa autem dixit ad Feſtū, Volebam & ipſe hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

23 Altera autem die cùm veniſſet Agrippa & Bernice cum multa ambitione, & introiſſent in auditorium cum tribunis & viris principalibus ciuitatis, iubente Feſto adductus eſt Paulus.

G 24 Et dicit Feſtus, Agrippa rex, & omnes qui ſimul adeſtis nobiſcū viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Ieroſolymis.* petentes & aclamantes non oportere eum viuere amplius.

25 Ego verò comperi, nihil dignum morte eum admiſiſſe. Ipſo autem hoc appellante ad Auguſtum, iudicaui mittere.

26 De quo quid certum ſcribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maximè ad te, rex Agrippa, vt interrogatione facta habeam quid ſcribam.

27 Sine ratione enim mihi videtur, mittere vinctum, & cauſas eius non ſignificare.

CAPVT XXVI.

Paulus coram Agrippa ſuam cauſam defendit, referens ſuæ ad Chriſtum conuerſionis ordinem, & ſe Iudæis ac gentibus ſub diuina protectione prædicaſſe omnia. Feſtoq; ipſum ex nimia ſcientia inſanire dicenti reſpondet, omnesq; optat eſſe Chriſtianos: Agrippa dicit eum potuiſſe dimitti, niſi Cæſarem appellaſſet.

A 1 AGrippa verò ad Paulum ait, permittitur tibi loqui pro temetipſo. Tunc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere.

2 De omnibus quibus accuſor à Iudæis, rex Agrippa, æſtimo me beatum, apud te cùm ſim defenſurus me hodie, ¶ maximè te ſciente' omnia' quæ apud Iudæos ſunt conſuetudines & quæſtiones: propter quod obſecro, patienter me audias.

4 Et quidem vitam meam à iuuentute, quæ ab initio fuit in gente mea in Ieroſolymis nouerunt omnes Iudæi: ¶ præſcientes me ab initio (ſi velint teſtimonium perhibere) quoniam ſecundum certiſsimā ſectam noſtræ religionis vixi Phariſæus.

6 Et nunc in ſpe quæ ad patres noſtros repromiſsionis facta eſt à Deo, ſto iudicio ſubiectus. ¶ in qua' duodecim tribus noſtræ nocte & die deſeruientes, ſperant deuenire.

De qua ſpe accuſor à Iudæis, rex.

8 Quid incredibile iudicatur apud vos, ſi Deus mortuos ſuſcitat?

9 Et ego quidem exiſtimaueram, me aduerſus nomen Ieſu Nazareni debere multa cōtraria agere. ¶ quod & feci Ieroſolymis, & C multos ſanctorum ego in carceribus inclu- Sup.8.a.3.9.
ſi à principibus ſacerdotum poteſtate ac- a.2.22.a.4.
cepta: & cùm occiderentur, detuli ſententiam.

11 Et per omnes ſynagogas frequenter puniens eos, compellebam blaſphemare: & amplius inſaniens in eos, perſequebar vſq; in exteras ciuitates.

12 In quibus dum irem Damaſcum cum po- Sup.9.a.3.
teſtate & permiſſu principum ſacerdotum, 22.b.9.

13 die media, in via, vidi, rex, de cælo ſupra ſplendorem ſolis circunfulſiſſe me lumen, & eos qui mecum ſimul erant.

14 Omnesq; nos cùm decidiſſemus in terrā, D audiui vocem loquentem mihi Hebraica lingua: Saule, Saule quid me perſequeris? durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare.

15 Ego autem dixi, Quis es Domine? Dominus autē dixit, Ego ſum Ieſus, quem tu perſequeris.

16 Sed exurge & ſta ſuper pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi vt conſtituam te miniſtrum & teſtem eorum quæ vidiſti, & eorum quibus apparebo tibi, ¶ eripiens te de populis' & gentibus in quas nunc ego mit- populo 2.

18 to te, ¶ aperire oculos eorum, vt conuertantur à tenebris ad lucem, & de poteſtate ſatanæ ad Deum, vt accipiant remiſsionem peccatorum & ſortem inter ſanctos per fidem quæ eſt in me.

19 Vnde, rex Agrippa, nō fui incredulus cæ-

20 leſti viſioni: ¶ ſed his qui ſunt Damaſci primùm, & Ieroſolymis, & in omnem regionem Iudææ, & gentibus annuntiabam vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes. Sup.4.d.20. e.28.13.e.14. 14.a.1.

21 Hac ex cauſa me Iudæi cùm eſſem in tem- Sup.21.f.32.
plo, cōprehenſum tentabant-volentes me' -4.
interficere.

22 Auxilio autem adiutus Dei, vſque in hodiernum diem ſto, teſtificans minori atque maiori, nihil extra dicens quàm ea quę prophetæ locuti ſunt futura eſſe, & Moyſes, ¶ ſi paſsibilis Chriſtus, ſi primus ex reſurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus eſt populo & gentibus.

24 Hæc loquente eo, & rationem reddente, Feſtus magna voce dixit, Inſanis Paule: multæ te literæ ad inſaniam conuertunt.

25 Et Paulus: Non inſanio (inquit) optime Feſte: ſed veritatis & ſobrietatis verba loquor.

26 Scit enim de his rex ad quem & conſtanter loquor. latére enim eum nihil horū arbitror.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tror. Neq; enim in angulo quicquã horum
gestum est.
27 Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia
credis.
G 28 Agrippa autem ad Paulũ: In modico suades me Christianum fieri.
29 Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno: non tantum te, sed etiam omnes qui audiunt hodie, fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.
30 Et exurrexit rex, & præses, & Bernice, & qui assidebant eis.
31 Et cùm secessissent, loquebantur ad inuicem, dicentes, Quia nihil morte aut vinculis dignum quid // fecit homo iste.
*facit 2.
32 Agrippa autem Festo dixit, Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

CAPVT XXVII.

Paulus à Centurione Iulio ducitur Romam versus, nauigans per varia loca: aduersante autem ipsis vento, vix perueniunt ad quendam in Creta locũ: à quo, licet prædiceret Paulus periculosam esse nauigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatẽ: tandemq; post Pauli consolationem, qui narrans factam sibi de omnium salute reuelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum, passi naufragium omnes euadunt incolumes.

A 1 VT autem iudicatum est nauigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodijs centurioni nomine Iulio cohortis
2.Cor.11.f.25. 2 Augustæ, ¶ ascendentes nauem Adrumetinam incipientes nauigare circa Asię loca, sustulimus, perseuerante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi.
3 Sequenti autẽ die deuenimus Sidônem. Humanè autem tractãs Iulius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere.
4 Et inde cùm sustulissemus, subnauigauimus Cyprum: propterea quòd essent venti contrarij.
5 Et pelagus Cilicię & Pamphylię nauigantes, venimus Lystram, quæ est Lyciæ: ¶ &
6 ibi inueniens centurio nauem Alexandrinam nauigantem in Italiam, transposuit nos in eam.
B 7 Et cùm multis diebus tardè nauigaremus, & vix deuenissemus contra Gnidum prohibente nos vento, adnauigauimus Cretę iuxta Salmónem: ¶ & vix iuxta nauigantes, venimus in locum quendam qui vocatur Boni-portus, cui iuxta erat ciuitas Thalassa.
*& 6. *eos. 9 Multo autẽ tempore peracto, & cùm iam nõ esset tuta nauigatio, eò quòd * ieiunium
10 iam præterisset, consolabatur * Paulus, ¶ dicens eis, Viri, video quoniam cum iniuria & multo damno non solùm oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse nauigatio.
11 Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quàm his quę à Paulo dicebantur.
12 Et cùm aptus portus nõ esset ad hyemandum, plurimi statuerunt consilium nauigare inde, si quomodo possent deuenientes Phœnicem, hyemare, portum Cretæ respicientem ad Africum & ad Chorum.
13 Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere, cùm sustulissent de Asson, legebant Cretam.
14 Non post multùm autem misit secundum ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo.
15 Cumque arrepta esset nauis, & non posset conari in ventum, data naue flatibus, ferebamur.
16 In Insulam autem quandam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.
17 Qua sublata, adiutorijs vtebantur, accingentes nauem, * timentes ne in Syrtim incidérent, summisso vase sic ferebantur.
18 Validè autem nobis tempestate iactatis
19 sequenti die iactum fecerunt, ¶ & tertia die D suis manibus armamenta nauis proiecerunt.
20 Neque autem sole, neque sydera parentibus per plures dies, & tempestate nõ exigua imminente, iam ablata erat ipsa omnis salutis nostræ.
21 Et cùm multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paul⁹ in medio eorũ, dixit, Oportebat quidem, ô viri, audito me, non tollere à Creta, lucríq; facere iniuriam hanc & iacturam.
22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse: amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquàm nauis.
23 Astitit enim mihi hac nocte angelus Dei
24 cuius sum ego, & cui deseruio, ¶ dicens, Ne timeas Paule, Cæsari te oportet astare: & ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum.
25 Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi.
26 In Insulam autem quandam oportet nos deuenire.
27 Sed postea quàm quartadecima nox superuenit, nauigantibus nobis in Adria, circa mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem.
28 Qui & summittentes bolidem, inuenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, inuenerunt passus quindecim.
29 Timentes autẽ ne in aspera loca inciderenus, de puppi mittẽtes ancoras quatuor, optabant diem fieri.
30 Nautis verò quærentibus fugere de naui, cùm misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent à prora ancoras extendere, ¶ dixit Paulus Centurioni & militibus, Nisi hi in naui manserint, vos salui fieri non potestis.
31
32 Tunc abciderunt milites funes scaphæ: & passi sunt eam excidere.
33 Et cùm lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens, Quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes.
c.34 Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit.
35 Et cùm hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in cõspectu omnium: & cùm fregisset, cœpit manducare.
36 Animæquiores autem facti omnes, & ipsi sumpserunt cibum.
37 Eramus verò vniuersæ animę in naui ducentæ septuaginta sex.
38 Et satiati cibo alleuiabant nauem, iactantes triticum in mare.
39 Cùm autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum vero quendam considerabant habentem litus, in quem cogitabant, si posset, eijcere nauem.
40 Et cùm ancoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum: & leuato artémone secundum auræ flatum, tendebant ad litus.
41 Et cùm incidissemus in locum diuhalassum, impegerunt nauem: & prora quidem fixa manebat immobilis: puppis verò solue batur à vi maris.
42 Militũ autem consilium fuit vt custodias occiderẽt: ne quis cùm enatasset, effugeret.
43 Centurio autem volens seruare Paulum, prohibuit fieri: iussitq; eos qui possent natare, emittere se primos, & euadere, & ad
44 terram exire: ¶ & cæteros alios in tabulis sequi: & sic factum est, vt omnes animæ euaderent ad terram.

CAPVT XXVIII.

Paulus cæterij, ipsius comites humanè à Barbaris excipiuntur in insula Mitylene, in qua percussus à vipera Paulus nihil mali patitur, patremq; Publij principis insulæ sanitati restituit, ac alios multos curat: & ab eo loco nauigantes tandem Romam perueniunt, vbi Paulus conuocatis primis Iudæorum causam exponit cur Cæsarem appellauerit: dieq; ab ipsis constituto prædicat de Christo, cuius verbis multi nõ credunt, quod Paulus offendit ab Isaia prædictum esse, & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

ET cùm euasissemus, tunc cognouimus 1 A
quia // Mitylene², insula vocabatur. Bar- *Melita 1.
bari verò præstabant non modicam humanitatem nobis.
2 Accensâ enim pyra reficiebãt nos omnes, propter imbrem qui imminebat & frigus.
3 Cùm congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cùm processisset, inuasit manum eius.
4 Vt verò viderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, adinuicem dicebant, B
Vtique homicida est homo hic, qui cùm euaserit de mari, vltio non sinit eum viuere.
5 Et ille quidem excutiens bestiam in ignẽ, nihil mali passus est.
6 At illi existimabant eum in tumorem conuertendum, // & subitò casurum & mori. *aut 1.
Diu autem illis // expectantibus² & viden- *sperantibus
tibus nihil mali in eo fieri, conuertentes se, 15.
dicebant eum esse Deum.
7 In locis autem illis erant prædia principis insulæ, nomine Publij, qui nos suscipiens, triduo benignè exhibuit.
8 Contigit autem patrem Publij febribus & dysenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intrauit: & cùm orasset, & imposuisset ei manus, saluauit eum.
9 Quo facto, & omnes qui in insula habebãt C
infirmitates, accedebant, & curabantur:
10 ¶ qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.
11 Post menses autem tres, nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne Castorum.
12 Et cùm venissemus Syracûsam, mansimus ibi triduo.
13 Inde circunlegentes deuenimus Rhegiũ: & post vnum diem flante Austro, secunda
14 die venimus Puteolos, ¶ vbi inuentis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Romam.
15 Et inde cùm audissent fratres, occurre- D
runt nobis vsq; ad Appij forum, ac tres Tabernas. Quos cùm vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

Cùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

16 Cùm autem venissemus Romã, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite.
17 Post tertium autem diem conuocauit primos Iudęorũ. Cumq; conuenissent, dicebat eis, Ego, viri fratres, nihil aduersus *plebẽ faciens, aut morem paternũ vinctus ab Ierosolymis traditus sum in manus Romano-
18 rum, ¶ qui cùm interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eò quòd nulla esset causa mortis in me.
E 19 Contradicentibus autem Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem non quasi gentem meam habens aliquid accusare.
20 Propter hanc igitur causam rogaui vos videre & alloqui. Propter spem enim Israël, catena hac circundatus sum.
21 At illi dixerunt ad eum, Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque adueniens aliquis fratrum nuntiauit, aut locutus est quid de te malum.
22 Rogamus autem à te audire quæ sentis: nam de secta hac notũ est nobis quia vbiq; ei contradicitur.
F 23 Cùm constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plures: quibus exponebat, testificans regnum Dei, suadęsq; eis de Iesu ex Lege Moysi & Prophetis, à mane vsque ad vesperam.
24 Et quidam credebant his quæ dicebantur: quidam verò non credebant.
25 Cumq; inuicem non essent cõsentientes, discedebant, dicente Paulo vnum verbum: Quia benè Spiritus sanctus locutus est per
26 Isaiam prophetam ad patres nostros, ¶ dicens, Vade ad populum istum, & dic ad eos, Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis.
27 Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos.
28 Notum ergo sit vobis, quoniam gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient.
29 Et cùm hęc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se quæstionem.
30 Mansit autem biennio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum, ¶ prædicans regnum Dei, & docẽs quæ sunt de Domino Iesu Christo cum
31 omni fiducia, sine prohibitione.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

PAVLVS APOSTOLVS, QVI ANTE Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Gischalis fuit, quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigrauit, à quibus ob studia legis missus Ierosolymam, à Gamaliele viro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est. Cùm autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis à Pontifice templi epistolis, ad persequẽdos eos qui Christo crediderant, Damascum pergeret, reuelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumq; primùm ad prædicationem eius Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset, ab eo quòd cum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus, & iuncto sibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertens q; Ierosolymam, à Petro, Iacobo q; & Iohanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissimè de eius conuersatione scriptum est, hoc tantùm dicam, quòd post passionẽ Domini vicesimoquinto anno, id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Iudææ successit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens custodia, aduersus Iudæos de aduentu Christi quotidie disputauit. Sciendum autem in prima satisfactione, (necdũ Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ,) Paulum à Nerone dimissum, vt Euangelium Christi in Occidentis quoq; partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda Epistolæ ad Timótheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dicit ad Epistolam.) In prima mea satisfactione, nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi adfuit, & confortauit me: ut per me prædicatio compleretur, & audirent omnes gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissimè leonem, propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus: Liberatus sum de ore leonis. Et statim: Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnum suum cæleste: quòd scilicet præsens sibi senserit imminere martyrium. Nam & in eadem epistola præmiserat: Ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus sepultusq; est in via Ostiensi, tertio post passionem Domini tricesimo septimo. Scripsit autem nouem ad septẽ Ecclesias epistolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnam, ad Ephesios vnam, ad Philippenses vnam, ad Colossenses vnam, ad Thessalonicenses duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheum duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter stilum sermonis, qui multum habet à cæteris Pauli epistolis discrepans: sed vel Barnabæ iuxta Tertullianum, Romanæ plebis Euangelistæ, iuxta quosdam: vel Clementis Romani postea ecclesiæ Episcopi, quem aiunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone: vel certè quia Paulus primùm ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis, tantum in principio salutationis ampuerauerat, scribens: Paulus Hebræus Hebraicè, id est, suo eloquio ad Hebræos. Quæ vt ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum: & hanc causam esse, quòd à cæteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus expleditur.

ARGV-

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI AD ROMANOS, EX LIBRO D. AVGVSTINI IN EXPOSITIONE INCHOATA EIVSDEM EPISTOLAE.

EPISTOLA quam Paulus Apostolus scripsit ad Romanos, quantum ex eius textu intelligi potest, quæstionem habet talem, Vtrum Iudæis solis Euangelium Domini nostri Iesu Christi venerit propter merita operum, an verò nullo operum meritis præcedentibus omnibus gentibus venerit iustificatio fidei quæ est in Christo Iesu: vt non quia iusti erant homines, crederent: sed credendo iustificati deinceps iustè viuere inciperent. Hoc ergo docere intendit Apostolus, omnibus venisse gratiam Domini nostri Iesu Christi. Quam propterea etiam gratiam vocari ostendit: quia non quasi debitum iustitiæ redditum est, sed gratuitò datum. Cæperant enim nonnulli qui ex Iudæis crediderant, tumultuari aduersus gentes, & maximè aduersus Apostolum Paulum: quòd incircuncisos, & à legis veteris vinculis liberos, admittebat ad Euangelij gratiam: prædicans eis, vt in Christum crederent, nullo imposito carnalis circumcisionis iugo. Sed planè tanta moderatione, vt nec Iudæis superbire permitteret, tanquam de meritis operum legis, nec gentes merito fidei aduersus Iudæos inflari: quòd ipsi receperint Christum, quem illi crucifixerunt. Tanquam enim, sicut alio loco dicit, pro ipso Domino legatione fungens, hoc est, pro lapide angulari, vtrumque populum tam ex Iudæis quam ex gentibus connexit in Christo per vinculum Gratiæ: vtrisq; auferens omnem superbiam meritorum, & iustificandos vtrosque, per disciplinam humilitatis associans. Itaque epistolam sic exorsus est: Paulus seruus Iesu Christi, &c.

ALIVD ARGVMENTVM IN EANDEM EPISTOLAM.

ROMANI, sunt partis Italiæ. Hi præuenti sunt à falsis Apostolis: & sub nomine Domini nostri Iesu Christi, in Legem & Prophetas erant indulti. Hos reuocat Apostolus ad veram & Euangelicam fidem, scribens eis à Corintho, per Phœben ministram ecclesiæ Cenchreensis.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

CAPVT I.

Paulus commendato suo munere Euangelico, ob magnum prædicandi Euangelij zelum, optabat Romanis inuisere: ostendens Ethnicos qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abiecerant, colenda creaturarum imagines, meritò à Deo desertos: & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recensentur, misdisse scelera.

PAVLVS SERVVS IESV CHRISTI, vocatus Apostolus, segregatus in Euangelium Dei ¶ (quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis) ¶ de filio suo, (qui factus est ei ex semine Dauid secundũ carnem, ¶ qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri, ¶ per quem accepimus gratiam & Apostolatum ad obediendum fidei in omnibus gentib⁹ pro nomine eius, ¶ in quibus estis & vos vocati Iesu Christi:) ¶ omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.
Primùm quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christũ pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo.
9 Testis enim mihi est Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriam vestri facio
10 ¶ semper in orationibus meis obsecrans si B quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei, veniendi ad vos.
11 Desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis, ad confir-
12 mandos vos: ¶ id est, simul consolari in vobis per eam quæ inuicem est fidem vestram atque meam.
13 Nolo autem vos ignorare fratres quia sæpe proposui venire ad vos, (& prohibitus sum vsque adhuc) vt aliquem fructum habeam * in vobis, sicut & in cęteris gentibus. *& 4.
14 Græcis ac Barbaris, sapiẽtibus & insipien-
15 tib⁹ debitor sum. ¶ ᶜita' (quod in me) promptum est, & vobis qui Romæ estis, euangelizare. ᶜ itaque 9.
16 Non enim erubesco Euangelium. Virtus enim Dei est, in salutem omni credenti, Iudæo primùm & Græco.
17 Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide *Abac. 2. a. 4.*
in fidem: sicut scriptum est: Iustus autem ex *Heb. 10. g. 38.*
fide ᵈ viuit'. *Gal. 3. b. 11.*
ᵈ viuet 2.

18 Reuelatur enim ira Dei de cælo, ſuper om
nem impietatem & iniuſtitiam hominum
eorum qui veritatem Dei in iniuſtitia de-
19 tinent ¶ quia quod notum eſt Dei, manife
ſtũ eſt in illis. Deus enim illis manifeſtauit.

20 Inuiſibilia enim ipſius, à creatura mundi,
per ea quæ facta ſunt intellecta, conſpiciun
tur: ſempiterna quoque eius virtus & diui-
nitas: ita vt ſint inexcuſabiles.
21 Quia cùm cognouiſſent Deum: non ſicut

Deum glorificauerunt, aut gratias egerũt:
ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, &
22 obſcuratũ eſt inſipiens cor eorum. ¶ dicen-
tes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.
23 Et mutauerunt gloriam incorruptibilis
Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibi-
lis hominis, & volucrum & quadrupedum,
& ſerpentium.
24 (Propter quod tradidit illos Deus in de-
ſideria cordis eorum, in immunditiam: vt
cõtumelijs afficiant corpora ſua in ſemet-
25 ipſis.) ¶ qui commutauerunt veritatẽ Dei
*mendacio 2. in *mendacium: & coluerunt, & ſeruie-
runt creaturæ potius quàm creatori, qui eſt
benedictus in ſecula. Amen.
D 26 Propterea tradidit illos Deus in paſsio-
nes ignominiæ. Nam fœminæ eorum im-
mutauerunt naturalem vſum, in eum vſum
qui eſt contra naturam.
27 Similiter autem & maſculi, relicto natu-
rali vſu fœminę, exarſerunt in deſiderijs ſuis
inuicem, maſculi in maſculos turpitudinẽ
operantes, & mercedem (quam oportuit)
erroris ſui in ſemetipſis recipientes.
28 Et ſicut non probauerunt Deum habere
in notitia: tradidit illos Deus in reprobum
ſenſum: vt faciant ea quæ non conueniunt:
29 ¶ repletos omni iniquitate, malitia, fornica
tione, auaritia, nequitia: plenos inuidia, ho-
micidio, contentione, dolo, malignitate:
30 ſuſurrones, ¶ detractores, Deo odibiles, con
tumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores ma-
31 lorum, parentibus non obedientes, ¶ inſa-
pientes, incompoſitos, ſine affectione, abſc-
que fœdere, ſine miſericordia.
32 Qui cùm iuſtitiam Dei cognouiſſent, (non
(intellexerunt) quoniam qui talia agunt,
gni ſunt morte: non ſolum qui ea faciunt,
ſed etiam qui conſentiunt facientibus.

CAPVT II.

*Iudæos redarguit qui ex data ſibi lege gentes con-
demnabant eadem ipſi patrantes, cùm Deus vni-
que redditurus ſit iuxta ipſius opera, adeo vt etiam
gentes, ea quæ legis ſunt naturali lumine præſtantes,
pro circumciſis habende ſint, eorũ, indicaturæ, quos
ſola legis cognitione & carnis circumciſione gloria-
tur, contraria legi operantes.*

PRopter quod inexcuſabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas. eadem enim a-
2 gis quæ iudicas.
Scimus enim quoniam iudicium Dei eſt
ſecundum veritatem in eos qui talia agunt.
3 Exiſtimas autem hoc ô homo qui iudicas
eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effu-
gies iudicium Dei?
4 An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, &
longanimitatis contemnis, ignorans quo-
niam benignitas Dei ad pœnitentiã te ad-
ducit?
5 Secundum autem duritiam tuam & ini-
pœnitens cor, theſaurizas tibi iram in *die
ræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, ¶ qui
6 7 reddet vnicuique ſecundũ opera eius. ¶ ijs
quidem qui ſecundum patientiam boni o-
peris, gloriam & honorem & incorruptio-
8 nem quærunt, vitam æternam. ¶ ijs autem
qui ſunt ex contentione, & qui non acqui-
eſcunt veritati, credunt autem iniquitati:
ira & indignatio.
9 Tribulatio & anguſtia in omnem animã
hominis operantis malum, Iudæi primùm
10 & Græci, ¶ gloria autem & honor & pax
omni operanti bonum, Iudæo primùm &
Græco. ¶ non enim eſt acceptio perſona-
rum apud Deum, ¶ Quicunque enim ſine
lege peccauerunt, ſine lege *peribunt: &
quicunque in lege peccauerunt, per legem
iudicabuntur.
13 Non enim auditores legis iuſti ſunt apud
Deum: ſed factores legis iuſtificabuntur.
14 Cùm enim gentes quæ legem non ha-
bent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt:
eiuſmodi legem nõ habentes, ipſi ſibi ſunt
15 lex: ¶ qui oſtendunt opus legis ſcriptum in
cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis
conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem
cogitationum accuſantium, aut etiam de-
16 fendentium, ¶ in die cùm iudicabit Deus
occulta hominum, ſecundum Euangelium
meum, per Ieſum Chriſtum.
17 Si autem tu Iudæus cognominaris, & re-
quieſcis in lege, & gloriaris in Deo, ¶ & no-
18 ſti voluntatem eius, & probas vtiliora, in-
ſtructus per legem, ¶ confidis teipſum eſſe
19 ducem cæcorum, lumen eorum qui in te-
nebris ſunt, ¶ eruditorẽ inſipientium, ma-
giſtrum infantium, habentem formam ſci-
20 entiæ & veritatis in lege.
Qui ergo alium doces, teipſum non do-
21 ces: qui prædicas non furandũ, furaris: ¶ qui
dicis non mœchandum, mœcharis: qui abo
22 minaris idóla, ſacrilegium facis: ¶ qui in le-
ge gloriaris, per pręuaricationem legis Deũ
inhonoras.

24 (Nomen enim Dei per vos blaſphema- *Iſa.52.b.5.*
tur inter gentes, ſicut ſcriptum eſt.) *Ezec.36.d.20.*
25 Circumciſio quidem prodeſt, ſi legem ob-
ſerues: ſi autem præuaricator legis ſis, cir-
cumciſio tua præputium facta eſt.
26 Si igitur præputium iuſtitias legis cuſto-
diat: nónne præputium illius in circunci-
27 ſionem reputabitur? ¶ & iudicabit id quod
ex natura eſt præputium, legem conſum-
mans, te, qui per literam & circumciſionem
prævaricator legis es?
28 Non enim qui in manifeſto, Iudæus eſt,
neque quæ in manifeſto, in carne, eſt cir-
29 cumciſio: ¶ ſed qui in abſcondito, Iudæus
eſt: & circumciſio cordis in ſpiritu, non lite-
ra, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo
eſt.

CAPVT III.

*Quodam modo præcellunt Iudæi propter facta illis
à Deo promiſſiones: quæ complebuntur, quanquam
nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem &
Iudæi & gentiles peccato ſunt obnoxij: à quo non li-
berat lex, ſed fides in Chriſtum propitiatorẽ, vt non
ſit cuiquam de legis operibus gloriandum.*

QVid ergo amplius Iudæo eſt? aut quæ v- 1 A
tilitas circumciſionis?
2 Multùm per omnem modum. Primùm
quidem quia credita ſunt illis eloquia Dei.
3 ¶ quid enim ſi quidam illorum non credi-
derunt? Nunquid incredulitas illorum fi- *2.Tim.2.b.13.*
dem Dei *euacuauit? *euacuabit 5.
4 Abſit. Eſt autem Deus verax: omnis autem *Iohan.3.d.33.*
homo mendax, ſicut ſcriptum eſt: Vt iuſti- *Pſal.115.a.11.*
ficeris in ſermonibus tuis: & vincas cùm iu- *Pſal 50.a.6.*
dicaris.
5 Si autem iniquitas noſtra iuſtitiam Dei
commendat, quid dicemus? Nunquid ini-
quus eſt Deus qui infert iram? (ſecundum
hominem dico.)
6 Abſit. alioquin quomodo iudicabit Deus
hunc mundum?
7 Si enim veritas Dei in meo mendacio a-
bundauit, in gloriam ipſius: quid adhuc &
8 ego tanquam peccator iudicor, ¶ & non (ſi- B
cut blaſphemamur, & ſicut aiunt quidam
nos dicere) faciamus mala, vt veniant bo-
na? quorum damnatio iuſta eſt.
9 Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquã. *Præcauſati 1.
*Cauſati enim ſumus Iudæos & Græcos, *Gal.3.d.22.*
10 omnes ſub peccato eſſe: ¶ ſicut ſcriptũ eſt: *Pſal.13.a.1.*
Quia non eſt iuſtus quiſquam, non eſt in- *52.a.3.*
11 telligens, non eſt requirens Deum.
Omnes declinauerunt, ſimul inutiles fa-
cti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt
vſque ad vnum.

Psal.5.c.11. *Psal.139.a.4.*
13 Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant. Venenum aspidum sub labijs eorum.

C
Psal.9.b.7. *Isa.59.b.7* *Prou.1.b.16.*
14 Quorum os maledictione & amaritudine plenum est: ¶ Veloces pedes eorum ad
15 effundendum sanguinem.
16 Contritio & infelicitas in vijs eorum: ¶ &
Psal.35.a.2.
17 viam pacis non cognouerunt.
Gal.2.d.16.
18 Non est timor Dei ante oculos eorum.
19 Scimus autem quoniam quæcunque lex loquitur, ijs qui in lege sunt loquitur: vt omne os obstruatur, & subdit' fiat omnis mun-
Gal.2.d.16.
20 dus Deo: ¶ quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.
21 Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata à lege & Prophetis.
22 Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum. non enim est distinctio.
23 Omnes enim peccauerunt: & egent gloria
24 Dei. ¶ iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo
propitiatorem.
25 Iesu, ¶ quem proposuit Deus / propitiationem', per fidē in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem
D
26 præcedentium delictorum, ¶ in sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore: vt sit ipse iustus, & iustificans eum qui est ex fide Iesu Christi.
Rom.3.a.1.
27 Vbi est ergo gloriatio-tua'? Exclusa est. Per quam legem? factorum? Non, sed per legem fidei.
28 Arbitramur enim iustificari hominē per fidem sine operibus legis.
29 An Iudæorum Deus tantùm? nónne &
iustificabit 3.
30 gentium? Imò & gentium. ¶ quoniam quidem vnus est Deus, qui / iustificat' circuncisionem ex fide, & præputium per fidem.
31 Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

CAPVT IIII.

Non ex legis operibus contingit iustificatio, sed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad iustitiam ante datam ipsi circuncisionē, quam postea accepit: futurus, non lege sed iustitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur: credidit autē Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cùm tam ipse quam vxor eius Sara annos excessissent aptos ad generandum.

A 1 QVid ergo dicemus inuenisse Abrahā patrem nostrum secundum carnem?
**legis. Gen.15.b.6.*
2 Si enim Abraham ex operibus * iustificatus est: habet gloriam, sed non apud Deum.
3 Quid enim dicit scriptura? Credidit Abraham Deo: & reputatum est illi ad iustiGal.3.d. Rom.4.a.
tiam.
4 Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.
5 Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei'.
6 Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine o-
Psal.31.
7 peribus, ¶ Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.
Luc.1.
8 Beatus vir cui non / imputauit' Dominus peccatum.
9 Beatitudo ergo hæc in circuncisione' manet', an etiam in præputio? Dicimus enim,
Gen.15.b.6.
quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam.
10 Quomodo ergo reputata est? in circuncisione, an in præputio? Non in circuncisione, sed in præputio.
Gen.17.b.10.
11 Et signum accepit circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei quæ est in præputio: vt sit pater omnium credentium per præputium,
12 vt reputetur & illis ad iustitiam: ¶ & sit pater circuncisionis, nō ijs tantùm qui sunt ex circuncisione, sed & ijs qui sectantur vestigia fidei quæ est in præputio patris nostri Abrahæ.
13 Non enim per legem promissio Abrahæ, aut semini eius vt hæres esset mundi: sed per iustitiam fidei.
14 Si enim qui ex lege, hæredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio.
15 Lex enim iram operatur. Vbi enim non est lex: nec præuaricatio.
16 Ideo ex fide: vt secundum gratiam * firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solùm, sed & ei qui ex fide est Abrahæ, qui pater est omnium nostrum, ¶ (sicut
17 scriptum est: Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, / cui credidit, qui viuificat mortuos: & vocat ea quæ non
18 sunt, tanquā ea quæ sunt. ¶ qui contra spem in spem credidit: vt fieret pater multarum gentium secundum quod dictū est: Sic erit semen tuum, sicut stellæ cæli, & arena maris'.
19 Et non infirmatus est fide: nec considerauit corpus suum * emortuum, cùm ferè centum esset annorum, & emortuam vulvam Saræ.
20 In repromissione etiam Dei non hæsitauit diffi-

uit diffidentia: sed cōfortatus est fide, dans
21 gloriam Deo: ¶ plenissimè sciens quia quę-
cunque promisit, potens est & facere.
22 Ideo & reputatum est illi ad iustitiam.
23 Non est autem scriptum tantùm propter
ipsum, quia reputatū est illi: ad iustitiam':
24 ¶ sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitauit Iesum Chri-
25 stum' Dominum nostrum à mortuis, ¶ qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

CAPVT V.

Ex fide, inquit, iustificati non solùm spe gloriamur, verumetiam in aduersitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impijs mortuus est, multò magis saluabit nos iustificatos per sanguinem ipsius: & sicut per vnam Adæ inobedientiam omnes peccauimus, ac mortui sumus: sic a per vnius Christi obedientiam, ex multis delictis iustificamur ad vitam.

A 1 IVstificati ergo ex fide, pacem habeamus ad
Deum per Dominum nostrum Iesum Chri-
2 stum: ¶ per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istā in qua stamus, & gloriamur, in spe gloriæ filiorum Dei.
3 Non solùm autem: sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quòd tribulatio pa-
4 tientiam operatur, ¶ patientia autem probationem, probatio verò spem. ¶ spes au-
5 tem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis.
6 Vt quid enim Christus, cùm adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impijs
7 mortuus est?
Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro
8 bono forsitan quis audeat mori.
Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniā * cùm adhuc peccatores essemus, * Christus pro nobis mortuus est.
9 Multò igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum.
10 Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius: multò magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius.
11 Nō solùm autem: sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.
12 Propterea sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundū intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt.
13 Vsque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non / imputabatur, cùm lex non esset'.
14 Sed regnauit mors ab Adam vsq; ad Moysen, etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ, qui est forma futuri.
15 Sed non sicut delictum, ita & donum. si enim vnius delicto multi mortui sunt: multò magis gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit.
16 Et non sicut per vnum / peccatum', ita D
& donum. nam iudicium quidem ex vno, ** peccantem 5*
in condemnationem: gratia autem ex multis delictis, in iustificationem.
17 Si enim in vnius delicto mors regnauit per vnum: multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabūt per vnum Iesum Christum.
18 Igitur sicut per vnius delictum, in omnes homines in condemnationem: sic & per vnius iustitiam, in omnes homines in iustificationem vitæ.
19 Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per vnius obeditionem, iusti constituentur multi.
20 Lex autem subintrauit vt abundaret delictum. Vbi autem abundauit delictum, superabundauit gratia. ¶ vt sicut regnauit
peccatum / in mortem': ita & gratia regnet ** in morte 1.*
per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

CAPVT VI.

In Christo baptizati sumus, vt mortui peccato deinceps in nouitate vitæ ambulemus, sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad nouam vitam non amplius moriturus, resurrexit: non ergo iam obediamus peccato aut concupiscentijs: sed soluti à lege, libertate, per Christi gratiam à peccato: & serui facti iustitiæ, tradamus membra nostra in obsequium iustitiæ ad vitam, quæ prius tradideramus immunditiæ ad mortem.

QVid ergo dicemus? Permanebimus in 1 A
peccato vt gratia abundet?
2 Absit. Qui enim mortui sumus peccato,
quomodo adhuc viuemus in illo?
3 An ignoratis * quia quicunque baptiza- ** fratres.*
ti sumus in Christo Iesu, in morte ipsius *Gal.3.d.27.*
baptizati sumus?
4 Consepulti enim sumus cum illo per ba- *Col.2.b.12.*
ptismum in mortem: vt quomodo Christus
surrexit à mortuis per gloriam patris, ita &
nos in nouitate vitæ ambulemus. *Ephes.4.f.23.*
5 Si enim complantati facti sumus similitu- *Col.3.b.10.*
dini mortis eius: simul & resurrectionis e- *Heb.9.d.14.*
rimus. *12.a.2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Pet.2.d.1. 6 Hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato.
7 Qui enim mortuus est, iustificat' est à peccato.
B 8 Si autē mortui sumus cum CHRISTO: credimus quia simul etiam viuemus cum
9 Christo. ¶ scientes quòd Christus resurgēs ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur.
10 Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem viuit, viuit Deo.
11 Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato: viuentes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro.
12 Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore vt obediatis concupiscentijs eius.
13 Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viuentes: & mēbra vestra arma iustitiæ Deo.
C 14 Peccatum enim vobis non dominabitur. non enim sub lege estis, sed sub gratia.
15 Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.
Iohan.8.d.34. 2.Pet.2.d.19. 16 Nescitis quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?
17 Gratias autem Deo quod fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ in qua traditi estis.
18 Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ.
D 19 Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ. sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ, in sanctificationem.
20 Cùm enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ.
*f. 21 Quem ergo fructum habuistis tunc in illis', in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.
22 Nunc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.
23 Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.

CAPVT VII.

In similitudinem mulieris cuius vir defuncto est, nos per Christum soluti sumus à lege, qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores, vt fermus Christo in nouitate spiritus: occasione autem legis peccatum iudicantis, magis se exerut & crescit peccatum: quanquam lex sancta esset ac spiritualis: imò & nunc aduersante carnis fomite adiuuat, quantumuis repugnantes, ad ea quæ secundum rationem dei est, amur, legiq; sunt contraria.

AN ignoratis fratres (scientibus enim lē- A
gem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore viuit?
2 Nam quæ sub viro est mulier: viuenti viro alligata est legi. si autem mortuus fuerit vir eius': ✓soluta' est à lege viri.
3 Igitur viuente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri': vt non sit adultera si fuerit cum alio viro.
4 Itaque fratres mei & vos mortificati estis legi per corpus Christi: vt sitis alterius qui ex mortuis resurrexit, vt fructificemus Deo.
5 Cùm enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, vt fructificarent
6 morti. ¶ nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur: ita vt seruiamus in nouitate spiritus, & non in vetustate literæ.
7 Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem. nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.
8 Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatū est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.
9 Ego aūt viuebam sine lege aliquando. Sed cùm venisset mandatum: peccatū reuixit.
10 Ego autem mortuus sum: & inuentum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.
11 Nam peccatum occasione accepta per mandatū, seduxit me, & per illud occidit.
12 Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum & bonum.
13 Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: vt fiat supra modū peccans peccatum per mandatum.
14 Scimus enim quòd lex spiritualis est: ego C autē carnalis sum, vænundatus sub peccato.
15 Quod enim operor, non intelligo. non enim quod volo *hoc ago: sed quod odi', illud facio.

16 Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est.
17 Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.
18 Scio enim quia nō habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. Nam velle adiacet
D 19 mihi: perficere autem bonum, nō inuenio.
Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.
20 Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.
21 Inuenio igitur, legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet.
22 Condelector enim legi Dei secundum
23 interiorē hominem: ¶ video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati quæ est in membris meis.
24 (Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?
25 Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.) Igitur ego ipse mente seruio legi Dei: carne autem, legi peccati.

CAPVT VIII.

Concludit, Christo per baptismum insitos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquā adoptionis qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Christo coheredes efficit, ad cuius gloriæ reuelationem non solum vniuersa aspirat creatura, vanitati interim subiecta: sed & hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe expectant spiritu eos roborāte, & quid eundum sit instruente. Declarat etiam incomparabiles esse eos à suis exhibitam in Christo charitatē, nihil posse à charitate Dei separare quæ est in Christo Iesu.

NIhil ergo nunc damnationis est ijs qui
1 sunt in Christo Iesu: qui non secundum carnem ambulant.
2 Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis.
3 Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne,
4 ¶ vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui nō secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.
5 Qui enim secundum carnem sunt: quæ carnis sunt, sapiunt, qui verò secundum spiritum sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt.
6 Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax. ¶ quoniam sapientia carnis, ✓inimica est Deo': legi enim
7 Dei non ✓ est subiecta', nec enim potest.
8 Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.
9 Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet: hic non est eius.
10 Si autē Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò ✓viuit' propter ✓ iustificationem'. ✓vitat. ✓iustitiam 1.
11 Quòd si Spiritus eius qui suscitauit Iesum C à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.
12 Ergo fratres, debitores sumus: non carni, vt secundum carnem viuamus.
13 Si enim secundum carnem vixeritis: moriemini. si autem spiritu, facta carnis mortificaueritis: viuetis.
14 Quicunque enim spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei.
15 Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritū adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, 2.Tim.1.b.7. Gal.4.d.5.
(Pater.)
16 Ipse enim' Spiritus, testimonium reddit -.5.
spiritui nostro quòd sumus filij Dei.
17 Si autem filij: & hæredes, hæredes quidē Dei: cohæredes autē Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.
18 Existimo enim quòd non sunt condignæ D
passiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.
19 Nam expectatio creaturæ, reuelationem filiorum Dei expectat.
20 Vanitati enim creatura subiecta est, non volens, sed propter eum qui subiecit eam
21 ✓in spe': ¶ quia & ipsa creatura liberabitur ✓in spem 2.
à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.
22 Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc.
23 Non solùm autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemitus, adoptionē filiorum Dei' expectantes, redemptionem corporis nostri. -.5.
24 Spe enim salui facti sumus. Spes autem quæ videtur: non est spes. nam quod videt quis: quid sperat?
25 Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus.
26 Similiter autem & Spiritus adiuuat infirmitatem nostrā. nam quid oremus sicut oportet nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

27 Qui autem scrutatur corda: scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis.

28 Scimus autem quoniam diligẽtibus Deum, omnia cooperantur in bonum, ijs qui secundum propositum vocati sunt sancti.

F 29 Nam quos præsciuit: & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui: vt ipse sit primogenitus in multis fratribus.

30 Quos autem prædestinauit: hos & vocauit. & quos vocauit: hos & iustificauit. quos autem iustificauit: illos & ℣ glorificauit².

*magnificauit 19.

*filio.

32 Qui etiam proprio filio *non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?

33 Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat.

34 Quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui *est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

*& i.

35 Quis-ergo² nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gla-

G 36 dius? ¶ (sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis.)

Psal.43.d.23.

37 Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos.

38 Certus sum enim quia neque mors, neq; vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura,

39 neque fortitudo, ¶ neque altitudo, neque profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

CAPVT IX.

Propter Iudæorum ruinam, de qua vehementer dolet, promissiones non frustrari asserit, Israëlitis factas à Deo Abrahæ filijs: nimirum cùm illæ non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, sed tantùm ad eos qui ex Iudæis & gẽtilibus gratuita Dei electione filij Abrahæ per fidem constituuntur: Deus autem cuius vult miseretur, & quem vult indurat: Iudæi verò quia nõ ex fide Christi quem reiecerant, sed ex legis operibus iustitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relicti, gentibus per fidem Christi iustificatis.

A 1 *Iesu. VEritatem dico in Christo*, non mentior, testimonium mihi perhibente conscien-

2 tia mea in Spiritu sancto, ¶ quoniam tristitia mihi magna est & continuus dolor cordi meo.

3 Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cogna-

4 ti mei secundum carnem, ¶ qui sunt Israëlitæ, quorum adoptio est filiorũ, & gloria, & ℣ testamentum², & legislatio, & obsequium,

5 & promissa, ¶ quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula, Amẽ.

6 Non autem quòd exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israël, ij sunt Israë-

7 litæ: ¶ neq; ℣ qui² semen sunt Abrahæ, omnes filij: sed in Isaac vocabitur tibi semen.

8 ¶ id est, non qui filij carnis, hi filij Dei: sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine.

9 Promissionis enim verbum hoc est, Secundum hoc tẽpus veniam: & erit Saræ filius.

10 Non solùm autem-℣ illa²: sed & Rebecca ex vno concubitu habens, Isaac ℣ patris² nostri².

11 Cùm enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali (vt secundum electionem propositum Dei maneret; ¶ non

12 ex operibus, sed ex vocante dictum est ei quia maior seruiet minori ¶ sicut scriptum est:

13 Quia maior seruiet minori ¶ sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

14 Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? Absit.

15 Moysi enim dicit, Miserebor cuius misereor: & misericordiam præstabo cui misereor.

16 Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

17 Dicit enim scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendã in te virtutẽ meam: & vt annuntietur nomen meum in vniuersa terra.

18 Ergo cuius vult miseretur: & quem vult indurat.

19 Dicis itaque mihi: Quid adhuc quæritur? voluntati enim eius quis resistit?

20 O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic?

21 An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem: aliud verò in contumeliam?

22 Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ ℣ apta² in interitum,

23 ¶ vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam.

24 Quos & vocauit nos: nõ solùm ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, ¶ sicut in Osee dicit:

25 Vocabo nõ plebem meam, plebem meam, & non

& non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam.

26 Et erit: in loco vbi dictũ est eis, Non plebs

27 mea vos: ibi vocabuntur filij Dei viui: ¶ Isaias autem clamat pro Israël: Si fuerit numerus filiorum Israël tanquam arena maris, reliquiæ saluæ fient.

28 Verbum enim consummans, & abbreuians in æquitate: quia verbum breuiatum faciet Dominus super terram. ¶ & sicut prædixit Isaias: Nisi Dominus sabbaoth reliquisset nobis semen: sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrha similes fuissemus.

30 Quid ergo dicemus? Quòd gentes quæ nõ sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quæ ex fide est.

31 Israël verò ℣ sectando² legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruẽnit.

32 Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. offenderunt enim in lapidem offensionis, ¶ sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: & omnis qui credit in eum, non confundetur.

CAPVT X.

Orat Apostolus pro Iudæis, quos zelum Dei & legis habere asserit non secundum scientiam: nam Christum finemq; legis ignorantes ex legis operibus iustitiam quærebant: de diuersitate iustitiæ ex operibus legis & ex quæ ex fide est, quæ tam Iudæo quàm Græco in Christum credenti communis est: vbi q, autem verarum prædicata est Christi fides, quam repellentibus Iudæis, susceperunt gentes.

A 1 FRatres, voluntas quidem cordis mei & obsecratio ad Deum fit pro illis in salutem.

2 Testimonium enim perhibeo illis quòd æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.

3 Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.

4 Finis enim legis, Christus: ad iustitiam omni credenti.

5 ℣ Moyses enim scripsit, quoniã iustitiã quæ ex lege est qui fecerit homo, viuet in ea.

6 Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit: Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cælum? id, est Christum deducere.

7 Aut quis descendet in abyssum? hoc est Christum à mortuis reuocare.

8 Sed quid dicit scriptura²? Prope est verbũ in ore tuo, & in corde tuo, hoc est verbum fidei quod prædicamus.

9 Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris quòd Deus illum suscitauit à mortuis: saluus eris.

10 Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. C *Isa.28 d.16.*

11 Dicit enim scriptura: Omnis qui credit in illum, non confundetur.

12 Non enim est distinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum.

13 Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. *Ioel 2.g.22. Actor.2.c.22.*

14 Quomodo ergo inuocabunt in quem nõ crediderunt? Aut quomodo credent ei quẽ non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?

15 Quomodo verò prædicabunt nisi mittantur? sicut scriptũ est: Quàm speciosi pedes euangelizantiũ pacem, euangelizantium bona?

16 Sed non omnes ℣ obediunt² Euangelio. D Isaias enim dicit, Domine, quis credidit auditui nostro? *Isa.52.b.5. Nahum 1.d.15.*

17 Ergo fides ex auditu: auditus autem per verbum Christi. *℣ obedierunt 1. Isa.53.a.1. Iohan.12.f.38.*

18 Sed dico, Nunquid nõ audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum. *Psal.18.a.5.*

19 Sed dico, Nunquid Israël non cognouit? Primus Moyses dicit, Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem: in gentem insipientem, in iram vos mittam. *Deut.32.d.21.*

20 Isaias autem audet, & dicit, Inuentus sum à non quærentibus me: palam apparui ijs qui me non interrogabant. *Isa.65.a.1.*

21 Ad Israël autem dicit, Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi². *Isa.65.a.1.*

CAPVT XI.

Deus quosdam ex populo Iudaico gratuita sua electione filios seruauit per fidem in Christum saluandos, reliquis ob incredulitatem in sua cæcitate, iuxta prophetarum vaticinia relictis, ac gentibus in locum ipsorũ ex gratuita Dei bonitate assumptis: quas monet Apostolus ne aduersus Iudæos glorientur: quodq, Iudæi ad tempus deserti, tandem ad Christum conuertentur, exclamans ob diuinæ sapientiæ incomprehensibilitatem.

DIco ergo: Nunquid Deus repulit populũ suum? Absit. Nam & ego Israëlita sum, ex semine Abraham, de tribu Ben-iamin. A 1

2 Non repulit Deus plebẽ suam, quam præscisciuit. An nescitis in Elia quid dicit scriptura: quemadmodum interpellat Deum aduersum Israël? ¶ Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. *3.Reg.19.b.10.*

3

Sed

3.Reg.19.d.18. 4 Sed quid dicit illi diuinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curuauerunt genua ~ Baal?

~4. ≠ante. 5 Sic ergo & in hoc tẽpore, reliquiæ secundum electionem gratiæ saluæ factæ sunt.

~1. B 6 Si autem gratia: iam nõ ex operibus. alioquin gratia iam non est gratia.

7 Quid ergo? quod quærebat Israël, hoc non est cõsecutus: electio autem consecuta est: cæteri verò excæcati sunt. ¶ sicut scriptum est: Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos, vt non videant: & aures, vt non audiant vsque in hodiernum diem.

Isa.6.c.9. Mat.13.b.14. Iohan.12.f.40 Act.28.f.26. Psal.68.c.23. 8

9 Et Dauid dicit: Fiat mensa eorum *in laqueum & in captionem & in scandalum & in retributionem illis. * coram ipsis.

10 Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurua.

11 Dico ergo, Nunquid sic offenderunt vt caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus est gentibus, vt illos æmulentur.

12 Quòd si delictum illorum diuitiæ sunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ gentium: quantò magis plenitudo eorum?

13 Vobis enim dico gentibus, quamdiu quidem ego sum gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo, ¶ si quo modo ad æmulandum prouocem carnem meam, & saluos faciam aliquos ex illis.

15 Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quę assumptio, nisi vita ex mortuis?

16 Quòd si delibatio sancta est, & massa: & si radix sancta, & rami.

C 17 Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cùm oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es,

18 ¶ noli gloriari aduersus ramos. Quòd si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dicis ergo: Facti sunt rami, vt ego inserar.

20 Bene: propter incredulitatem fracti sunt, tu autẽ fide stas: noli altum sapere, sed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat.

22 Vidi ergo bonitatem & seueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excidêris.

23 Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur. potens est enim Deus iterum inserere illos.

24 Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam oliuam: quantò magis ij qui secundum naturam, inserentur suæ oliuæ?

25 Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc, (vt non sitis vobismetipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret: ¶ & sic omnis Israël saluus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat, & auertat impietatem à Iacob.

D 26 Isa.59.d.20.

27 Et hoc illis à me testamentum: cùm abstulero peccata eorum.

28 Secundum Euangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter patres.

29 Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei.

30 Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum:

31 ¶ ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, vt & ipsi misericordiã consequantur.

32 Conclusit enim Deus omnia in incredulitatem: vt omnium misereatur.

33 O altitudo diuitiarum sapientię & scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.

34 Quis enim cognouit sensum Domini: Aut quis consiliarius eius fuit?

35 Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?

36 Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in secula. Amen.

CAPVT XII.

Instruit Romanos vt à seculi vanitate abstracti transeant se Deo dedant, de susceptis donis non se efferentes, aut illorum limites transgredientes, sed in membrum membrorum eiusdem corporis omnia ad proximi vtilitatem ordinantes, ipsi quoque inimicis benefaciant.

OBsecro itaque vos fratres per miserationem Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

2 Et nolite conformari huic seculo: sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.

3 Dico enim per gratiam quæ data est mihi omnibus qui sunt inter vos, Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, vnicuiq; sicut Deus diuisit mensuram fidei.

4 Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actũ habẽt: ¶ ita multi vnum corpus

sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

6 Habentes autem donationes, secundum gratiam quæ data est nobis, differentes, siue prophetiam secundum rationem fidei,

C 7 ¶ siue ministerium in ministrando, siue qui

8 docet in doctrina, ¶ qui exhortat in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in solicitudine, qui miseretur in hilaritate.

9 Dilectio sine simulatione. Odientes malum. adhærentes bono.

10 Charitatem fraternitatis inuicem diligentes. Honore inuicem prævenientes.

11 Solicitudine non pigri. Spiritu feruentes. Domino seruientes.

12 Spe gaudentes. In tribulatione patientes. Orationi instantes.

13 Necessitatibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes.

14 Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere.

15 Gaudere cum gaudẽtibus, flere cum flentibus.

16 Idipsum inuicem sentientes. Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos.

D 17 Nulli malum pro malo reddentes. Prouidentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

18 Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus pacem habentes.

19 Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ, scriptum est enim: Mihi ~ vindictam: * ego retribuam, dicit Dominus.

20 Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

21 Noli vinci à malo: sed vince in bono malum.

CAPVT XIII.

Hortatur vt superioribus obtemperent inferiores, etiam propter conscientiam, quanquam ciuilem tam tam gerant magistratum: omnibusq; debita reddãt: de proximi dilectione ad quam vniuersa lex reducitur: & de tempore gratiæ, vt transactis legis tenebris, relictis vitijs, amplectantur Christi virtutes.

OMnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo. quæ autem sunt, à Deo ~ ordinatæ sunt.

2 Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autẽ resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. ¶ nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac: & habebis laudem ex illa.

4 Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris: time. non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram, ei qui malum agit. B

5 Ideo necessitate subditi estote: non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Ideo enim & tributa præstatis. ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes.

7 Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Mat.22.c.21.

8 Nemini quicquam debeatis: nisi, vt inuicem diligatis. qui enim diligit proximum, legem impleuit. C

9 Nam, Non adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces, & si quod est aliud mandatum: in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Exod.20.b.14. Deut.5.b.18. Mat.19.c.18. Leu.19.d.18. Mat.22.d.39. Mar.12.c.31. Gal.5.c.14. Iacob.2.b.8.

10 Dilectio ~ proximi, malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio. ≠ proximo i.

11 Et hoc scientes tempus, quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quàm cùm credidimus. D

12 Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

13 Sicut in die honestè ambulemus: non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione Luc.21.f.34. Gal.5.c.16. 1.Pet.2.c.11.

14 & æmulatione: ¶ sed ~ induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs. ≠ induite 4.

CAPVT XIIII.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt, fouere, & non contemnere, & nec hi nec illi iudicare quenquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes quod omnes eundem habeamus Dominum, cui & viuimus & morimur, cui etiam rationem quisq; pro se redditurus est: & quanquam nullus cibus sit immundus, nemo tamen quicquam edere debet, aut cum fratris offendiculo, aut contra suam conscientiam.

INfirmum autem in fide assumite: non in disceptationibus cogitationum. 1 A

2 Alius enim credit se manducare omnia: qui autem infirmus est, olus ~ manducet. ≠ manducat 1.

3 Is qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat: manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit. Iac.4.c.12.

Tu

4 Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit. stabit autem: potens est enim Deus statuere illum.

5 Nam alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem. vnusquisque in suo sensu abundet.

B 6 Qui sapit diē, Domino sapit. Et qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.

7 Nemo enim nostrum sibi viuit: & nemo sibi moritur.

8 Siue enim viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur. Siue ergo viuimus, siue morimur, Domini sumus.

*& 4. 9 In hoc enim Christus *mortuus est, & resurrexit: vt & mortuorum & viuorum dominetur.

1.Cor.5.b.10. 10 Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrē tuum? Omnes enim

Isa.45.d.23. Phil.2.b.10. =flectet 5. 11 stabimus ante tribunal Christi. ¶ scriptum est enim, Viuo ego, dicit Dominus, quoniā mihi =flectetur omne genu: & omnis lingua confitebitur Deo.

C 12 Itaque vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

13 Nō ergo amplius inuicem iudicemus. sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum.

14 Scio & confido in Domino Iesu, quia nihil cōmune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est.

15 Si enim propter cibum frater tuus contristatur: iam non secundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est.

16 Non ergo blasphemetur bonū nostrum.

1.Cor.2.b.11. 17 Non est enim regnum Dei esca & potus: sed iustitia, & pax, & gaudiū in Spiritu san-

18 cto. ¶ qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

D 19 Itaq; quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ędificationis sunt, inuicem-custodiamus'.

-.6. Tit.1.d.15. 1.Cor.8.d.13. 20 Noli propter escam destruere opus Dei. omnia quidem sunt munda: sed malum est homini qui per offendiculum manducat.

21 Bonum est non manducare carnē, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.

22 Tu fidem habes? penes temetipsum habe coram Deo: Beatus qui non iudicat semetipsum in eo quod probat.

23 Qui autem discernit, si manducauerit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.

CAPVT XV.

Firmiores debent infirmorum ferre & subleuare imperfectiones, non sua, sed proximorum vtilitati in mutuæ paci studētes. Christus iuxta fidē patrum promissiones prædicauit Iudæis, Gentibus verò ex misericordia Apostoli, non præuijs promissionibus. Excusat se Paulus, quòd liberius Romanis scripserit, tanquam gentium Apostolus, ostendens quomodo sit huius munus executus: dicens quòd ad ipsos quoque se venturus, vbi datam à Macedonibus eleemosynam collegerit Ierosolymitanæ Ecclesiæ, petens vt pro sibi interim orent.

DEbemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere.

2 Vnusquisq; vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem.

3 Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est, Improperia improperantium tibi, ceciderunt super me.

4 Quæcunq; enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus.

5 Deus autem patientiæ & solatij det vobis idipsum sapere in alterutrum secundū Iesum

6 Christum: ¶ vt vnanimes, vnoore honorificetis Deum & patrem Domini nostri Iesu Christi.

7 Propter quod suscipite inuicem: sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei.

8 Dico enim Christum Iesum, ministrum fuisse circuncisionis propter veritatē Dei ad confirmandas promissiones patrum.

9 Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptū est: Propterea confitebor tibi in gentibus Domine, & nomini tuo cantabo.

10 Et iterum dicit, Lætamini gentes cum plebe eius.

11 Et iterum, Laudate omnes gentes Dominū: & magnificate eum omnes populi.

12 Et rursus Elaias ait, Erit radix Iesse: & qui exurget regere gentes, in eum gentes sperabunt.

13 Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credēdo: vt abundetis in spe. ¶ &' virtute Spiritus sancti.

14 Certus sum autem fratres mei & ego ipse de vobis, quoniā & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita vt possitis alterutrum monere.

15 Audacius autē scripsi vobis fratres ex parte, tanquam in memoriam vos reducens propter gratiam quæ data est mihi à Deo,

D 16 ¶ vt sim minister Christi Iesu in Gentibus: sanctificans Euangelium Dei, vt fiat oblatio Gentium accepta-& sanctificata in Spiritu sancto.

17 Habeo igitur gloriam in Christo Iesu ad Deum.

18 Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus in obe-

19 dientiam Gentium, verbo & factis, ¶ in virtute signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus sancti: ita vt ab Ierusalem per circuitum vsq; ad Illyricum repleuerim Euangelium Christi.

E 20 Sic autem prædicaui Euangelium hoc, non vbi nominatus est Christus, ne super

21 alienum fundamentum ædificarem: ¶ sed sicut scriptum est, Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt, & qui non audierunt intelligent.

22 Propter quod & impediebar plurimum venire ad vos.

23 Nunc verò vlterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens

24 veniendi ad vos ex multis iam præcedentibus annis: ¶ cùm in Hispaniam proficisci cœpero, spero quòd præteriens videā vos, & à vobis deducar illuc, si vobis primum ex

25 parte fruitus fuero.

Nunc igitur proficiscar in Ierusalem ministrare sanctis.

26 Probauerūt enim Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pauperes

27 sanctorum qui sunt in Ierusalem.

Placuit enim eis: & debitores sunt eorū. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles: debent & in carnalibus ministrare illis.

28 Hoc igitur cùm consummauero, & assignauero eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hispaniam.

29 Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Christi veniam.

30 Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti spiritus, vt adiuuetis me in ora-

31 tionibus pro me ad Deum, ¶ vt liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa, & obsequij mei oblatio accepta fiat in Ierusalem san-

32 ctis, ¶ vt veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, vt refrigerer vobiscum.

33 Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

CAPVT XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos, propter nonnullas eorum præeminētias nominatim salutandos, quosdam verò vitandos hortatur, & de aliis dicit quòd salutant Romanos.

COmmendo autem vobis Phœben sororem nostram, quę est in ministerio eccle- 1 A

2 siæ quæ est in Cenchris: ¶ vt eam suscipiatis in Domino dignè sanctis: & assistatis ei in quocunque negotio vestri indiguerit. etenim ipsa quoque astitit multis, & mihi ipsi.

3 Salutate Priscam & Aquilam adiutores Acto.18.d.2.3.

4 meos in Christo Iesu, ¶ (qui pro anima mea 26. suas ceruices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cunctæ ecclesiæ

5 Gentium) ¶ & domesticam ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi: qui est primitiuus Asiæ in Christo*.

6 Salutate Mariam, quæ multum laborauit *Iesu. in nobis'. =vobis.

7 Salutate Andronicum & Iuliam' cognatos & concaptiuos meos: qui sunt nobiles =Iuniam 1. in Apostolis, qui & ante me fuerūt in Christo.

8 Salutate Ampliatum dilectissimum mihi B in Domino.

9 Salutate Vrbanum adiutorem nostrum in Christo Iesu, & Stachyn dilectum meum.

10 Salutate Apellen probum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristoboli*. *domo.

11 Salutate Herodiónem cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam: quæ laborant in Domino. Salutate Persidem charissimam, quę multum laborauit in Domino.

13 Salutate Rufum electum in Domino, & matrem eius & meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen: & qui cum eis sunt, fratres.

15 Salutate Philologum & Iuliam, Nereum & sororem eius & Olympiadem: & omnes qui cum eis sunt, sanctos.

16 Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi.

17 Rogo autem vos fratres, vt obseruetis eos C qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis.

18 Huiusce modi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.

19 Vestra enim obedictia in omnem locum diuulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed

volo vos sapientes esse in bono: & simplices in malo.

20 Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.

Acto.16.a.1. Phil.2.c.19.

21 Salutat vos Timótheus adiutor meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater cognati mei.

22 Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino.

D

23 Salutat vos Caius hospes meus, & *vniuersa ecclesia6.* *vniuersa ecclesia'. Salutat vos Erastus arcarius ciuitatis, & Quartus frater.

24 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis, Amen.

25 Ei autem qui potens est vos confirmare *Rom.16.d.25* iuxta Euangelium meum, & prædicationem Iesu Christi, secundum reuelationem mysterij temporibus æternis taciti, ¶ (quod nunc patefactū est per scripturas prophetarū secundū præceptū æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cūctis Gentibus cognito, *Rom.16.d.26* 27 ¶ soli sapienti Deo per Iesum Christū, cui honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

ARGVMENTVM IN PRIMAM EPISTOLAM PAVLI AD CORINTHIOS.

CORINTHII, fuit Achaici, & hi similiter ab Apostolo audierunt verbum veritatis: & subuersi sunt multifariè à falsis Apostolis: quidam à Philosophiæ verbosa eloquentia: alij secta legis Iudaicæ inducti sunt. Hos reuocat Apostolus ad veram fidem, & Euangelicam sapientiam: scribens eis ab Epheso per Timótheum discipulum suum.

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAP. I.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthijs, cæterum dolet quòd de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudens quòd missus ad prædicādum Euangelium paucos baptizauerit: ostendens etiam reprobatam mundi sapientiam, & electos simplices: sicut & sita est salus in Christi morte, cuius prædicatio iudicatur mundo stultitia, credentibus verò virtus ac sapientia: ideo enim cōtemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se glorietur.

A 1 PAVLVS VOCATVS APOSTOlus Iesu Christi, per voluntatem
2 Dei, & Sosthenes frater, ¶ Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorum & nostro.

3 Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo
5 Iesu, ¶ quòd in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia
6 ¶ (sicut testimonium Christi confirmatum
7 est in vobis) ¶ ita vt nihil vobis desit in vlla gratia, expectantibus reuelationem Domi-
8 ni nostri Iesu Christi, ¶ qui & confirmabit vos vsque in finem sine crimine, in die aduentus Domini nostri Iesu Christi.

9 Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi Domini nostri.

10 Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti *in eodem sensu, & in eadem scientia'.

11 Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab ijs qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos.

12 Hoc autem dico, quòd vnusquisque vestrum dicit, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Christi.

13 Diuisus est Christus? Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

14 Gratias ago Deo *, quòd neminem vestrum baptizaui, nisi Crispum & Caium,

15 ¶ ne quis dicat quòd in nomine meo baptizati estis.

16 Baptizaui autem & Stephanæ domum. Cæterum nescio si quem alium * baptizauerim.

17 Nō enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare: nō in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi.

18 Verbū enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: ijs autem, qui salui fiunt, id est nobis, Dei virtus est.

Scriptum

Esa.29.a.14 19 Scriptum est enim, Perdam sapientiam sapientium: & prudentiam prudentium
Esa.33.a.18 reprobabo.

20 Vbi sapiens? vbi scriba? vbi conquisitor huius seculi? Nónne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi?

21 Nam quia in Dei sapientia non cognouit mūdus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere
D credentes.

22 Quoniam & Iudæi signa petunt, & Græci
23 sapientiam quærunt: ¶ nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem
24 scandalum, Gentibus autē stultitiam, ¶ ipsis autem vocatis Iudæis atq; Græcis Christum
25 Dei virtutem & Dei sapientiā. ¶ quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.

26 Videte enim vocationē vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobi-
27 les: ¶ sed quę stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi
28 elegit Deus, vt confundat fortia: ¶ & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, &
29 ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret: ¶ vt non glorietur omnis caro in con-
30 spectu eius.

Esa.45.d.25 Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo & iusti-
Esa.53.a.11 tia & sanctificatio & redemptio: ¶ vt quem-
admodum scriptum est: Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAP. II.

Ostendit Paulus se Christum & hunc crucifixum magna modestia, verbisq; simplicibus prædicasse Corinthijs, quanquam perfectiu loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam, quæ solo Dei spiritu cognosci potest: animalis enim non percipit quæ Dei sunt.

A 2 ET ego cùm venissem ad vos fratres, veni
non in sublimitate sermonis aut sapien-
tiæ, annuntians vobis testimonium Christi.
2 Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixū.
Esa.53.a.3 Et ego in infirmitate & timore & tremore
4 multo fui apud vos: ¶ & sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ
5 sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis: ¶ vt fides vestra nō sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Sapien-
6 tiam autem loquimur inter perfectos. ¶ sapientiam verò non huius seculi, neq; principum huius seculi, qui destruuntur: ¶ sed
7 loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinauit Deus
8 ante secula in gloriam nostram, ¶ quam nemo principum huius seculi cognouit: si enim cognouissent, nunquam Dominum
9 gloriæ crucifixissent.

Esa.64.a.4 Sed sicut scriptum est, Quod oculus non C
vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
ascendit quæ præparauit Deus ijs, qui dili-
10 gunt illum. ¶ nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

11 Quis enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus Dei.

12 Nos autem non spiritum huius' mundi *Rom.8.c.15.* accepimus, sed spiritum qui ex Deo est: vt
13 sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. ¶ quę *2.Pet.1.c.16.* & loquimur nō in doctis humanæ sapientiæ verbis: sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

14 Animalis autem homo non percipit ea, D
quæ sunt spiritus Dei. stultitia enim est illi,
& non potest intelligere: quia spiritualiter
*examinatur'. *examinatur 1. Esa.40.c.13. Sap.9.c.13. Rom.11.d.34.*

15 Spiritualis autem iudicat omnia: & ipse à nemine iudicatur.

16 Quis enim cognouit sensum *Domini, qui instruat eum'? Nos autem sensum Christi habemus. *domini 1 Sap. qui instruxit eum*

CAPVT III.

Corinthijs adhuc carnalibus nō potuit Paulus prædicare recondita fidei misteria: contendebant enim de his qui tantum ministri erant, cùm solus Deus possit gratiæ ac virtutum dare incrementa, solusq; Christus sit fidei fundamentum: super quod quis bene aut malè superædificauerit, patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministru gloriandum.

ET ego fratres non potui vobis loqui quasi 1 A
spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tan-
2 quam paruulis in Christo, ¶ lac vobis potū dedi, non escam: nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis.

3 Cùm enim sit inter vos zelus & contentio, nónne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

4 Cùm enim quis dicat, Ego quidem sum Pauli, alius autem, Ego Apollo: nónne *homines' estis? Quid igitur est Apollo? quid *carnales 2.*
5 verò Paulus? ¶ Ministri eius cui credidistis, B
& vnicuique sicut Dominus dedit.

6 Ego plantaui, Apollo rigauit: sed Deus in-

7 crementum dedit. ¶ Itaq; neq; qui plantat
est aliquid, neq; qui rigat: sed qui incremen
tum dat, Deus.
Psal.61.b.13. Gal.6.b.5. 8 Qui autem plantat & qui rigat vnum sunt.
Vnusquisque autem propriam mercedem
accipiet secundum suum laborem.
9 Dei enim sumus adiutores: Dei agricultu
ra estis, Dei ædificatio estis.
10 Secundum gratiam Dei quæ data est mi
hi, vt sapiens architectus fundamentum po
sui: alius autem superædificat. Vnusquisque
autem videat quomodo superædificet.
11 Fundamentū enim aliud nemo potest po
nere, præter id quod positum est: quod est
C Christus Iesus.
12 Si quis autem superædificat super funda
mentum hoc, aurum, argentū, lapides pre
13 tiosos, ligna, fœnū, stipulam, ¶ vniuscuius
que opus manifestū erit: Dies enim Domi
ni declarabit, quia in igne reuelabitur: &
vniuscuiusq; opus quale sit, ignis probabit.
14 Si cuius opus manserit quod superædifi
cauit: mercedem accipiet.
15 Si cuius opus arserit, detrimentum patie
tur: ipse autem saluus erit: sic tamen quasi
per ignem.
16 Nescitis quia templum Dei estis: & Spiri
tus Dei habitat in vobis?
D 17 Si quis autem templum Dei violauerit,
Infr.6.d.19. 2.Cor.6.d.16. disperdet illum Deus. Templum enim Dei
sanctum est: quod estis vos.
18 Nemo se seducat: si quis videtur inter vos
sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat vt sit
sapiens.
19 Sapientia enim huius mundi, stultitia est
Iobc.5.c.13. apud Deum. Scriptum est enim: Compre
hendam sapientes in astutia eorum.
Psal.93.b.11. 20 Et iterum, Dominus nouit cogitationes
sapientium, quoniam vanæ sunt.
21 Nemo itaq; glorietur in hominibus. Om
22 nia enim vestra sunt: ¶ siue Paulus, siue A
pollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita,
siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia
23 enim vestra sunt: ¶ vos autem Christi: Chri
stus autem Dei.

CAP. IIII.

Non temerè iudicandum est de Dei ministris: reprehenduntur Corinthij qui de ministris acceptis donis gloriabantur, ac si illa à se haberent, & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quanquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se breui venturum Corinthum, quo Pseudoapostolos redarguat.

A 1 SIc nos existimet homo vt ministros Chri-
2.Cor.6.a.4. sti, & dispensatores mysteriorum Dei.
2 Hic iam quæritur inter dispensatores vt fi
delis quis inueniatur.
3 Mihi autem pro minimo est vt à vobis iu
dicer, aut ab humano die: sed neq; meipsum
iudico.
4 Nihil enim mihi conscius sum: sed non in
hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me,
Dominus est.
5 Itaq; nolite ante tempus iudicare: quoad
usque veniat Dominus, qui & illuminabit
abscondita tenebrarum, & manifestabit cō
silia cordiū: & tūc laus erit vnicuiq; à Deo.
6 Hæc autem fratres transfiguraui in me &
Apollo, propter vos: vt in nobis discatis, ne
supra quàm scriptum est, vnus aduersus a
terum infletur pro alio.
7 Quis enim te discernit? Quid autem habes
quod nō accepisti? Si autem accepisti, quid
gloriaris quasi non acceperis?
8 Iam saturati estis, iam diuites facti estis: si
ne nobis regnatis: & vtinam ℘ regnetis, vt
& nos vobiscum ℘ regnemus.
9 Puto enim quòd Deus nos Apostolos no
uissimos ostendit, tanquam morti destina
tos: quia spectaculum facti sumus mundo
& angelis & hominibus.
10 Nos stulti propter Christum: vos autem
prudētes in Christo. nos infirmi: vos autem
fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.
11 Vsq; in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cedimur, &
12 instabiles sumus, ¶ & laboramus operantes
manibus nostris. maledicimur: & benedici
mus. persecutionē patimur: & sustinemus.
13 ¶ blasphemamur: & obsecramus: tanquam
purgamenta huius mundi facti sumus, om
nium peripsema vsq; adhuc.
14 Non vt confundam vos, hæc scribo: sed ve
stros filios meos charissimos moneo.
15 Nam si decē millia pædagogorū habeatis
in Christo: sed non multos patres. Nam in
Christo Iesu, per euāgelium ego vos genui.
16 Rogo ergo vos imitatores mei estote.
17 Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius
meus charissimus & fidelis in Domino: qui
vos commonefaciet vias meas quæ sunt in
Christo Iesu, sicut vbique in omni Ecclesia
doceo.
18 Tanquam non venturus sim ad vos, sic in
flati sunt quidam.
19 Veniam autem ad vos citò, si Dominus
voluerit: & cognoscam non sermonem eo
rum qui inflati sunt: sed virtutem.
20 Non enim in sermone est regnum Dei: sed
in virtute.
21 Quid vultis? in virga veniam ad vos: an in
charitate, & spiritu mansuetudinis?

CAPVT V.

Corinthios reprehendit, quòd in incestu publicè viuentem tolerarent, quem absens tradit Satanæ, monens vt expurgato vitiorum fermento, puri Paschā celebrent, nec vult eos commisceri Christianis palàm criminosis.

A 1 OMnino auditur inter vos fornicatio, &
Leui.d. talis fornicatio, qualis nec inter Gentes,
ita vt vxorem patris aliquis habeat.
2 Et vos inflati estis: & non magis luctum
habuistis, vt tollatur de medio vestrum, qui
hoc opus fecit.
Leui. 3 Ego quidem absens corpore, præsens au
tem spiritu, iam iudicaui vt præsens, eum
4 qui sic * operatus est, ¶ in nomine Domini
nostri Iesu Christi, cōgregatis vobis & meo
spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu *,
5 ¶ tradere huiusmodi Satanæ in interitū car
nis, vt spiritus saluus sit in die Domini no
stri Iesu Christi.
C 6 Nō est bona gloriatio vestra. Nescitis quia
Galat.5. modicum fermentum totam massam cor
rumpit?
7 Expurgate * vetus fermentum, vt sitis no
ua conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pa
scha nostrum immolatus est Christus.
8 Itaq; epulemur: non in fermento veteri,
neq; in fermento malitiæ & nequitiæ: sed
in azymis sinceritatis & veritatis.
9 Scripsi vobis in epistola, Ne commisceа
D 10 mini fornicarijs: ¶ nō vtiq; fornicarijs huius
mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idólis
seruientibus: alioquin debueratis de hoc
mundo exisse.
11 Nunc autem scripsi vobis non commisce
ri, si is qui frater nominatur, est fornicator,
aut auarus, aut idôlis seruiens, aut maledi
cus, aut ebriosus, aut rapax: cum eiusmodi
nec cibum sumere.
12 Quid enim mihi de ijs, qui foris sunt iudi
care? Nónne de ijs, qui intus sunt vos iudi
13 catis? ¶ nam eos qui foris sunt, Deus iudica
bit. Auferte malum ex vobismetipsis.

CAP. VI.

Corripit eos quòd iudicio contenderent coram iudice ethnico: enumerans quædam peccata, quibus inuoluti regnum Dei non possidebunt: quædam licere dicit, quæ non expediant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

A 1 AVdet aliquis vestrum habens negotium
aduersus alterū, iudicari apud iniquos,
& non apud sanctos?
2 An nescitis quoniam sancti de *mundo iu
dicabunt? Et si in vobis iudicabitur mun
dus: indigni estis qui de minimis iudicetis?
3 Nescitis quoniam angelos iudicabimus?
quantò magis secularia?
4 Secularia igitur iudicia si habueritis: con
temptibiles qui sunt in ecclesia, illos con
stituite ad iudicandum.
5 Ad verecundiam vestram dico. Sic non est
inter vos sapiens quisquam, qui possit iudi- B
care inter fratrem suum?
6 Sed frater cum fratre iudicio contendit: &
hoc apud infideles?
7 Iam quidem omnino delictum est in vo
bis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare
non magis iniuriam accipitis? quare non
magis fraudem patimini?
8 Sed vos iniuriam facitis & fraudatis: & hoc
fratribus.
9 An nescitis quia iniqui regnum Dei non
possidebunt? Nolite errare, Neq; fornicarij,
neq; idôlis seruientes, neq; adulteri, neq;
10 molles, neq; masculorū concubitores, ¶ ne- C
que fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; ma
ledici, neque rapaces regnum Dei possi
debunt.
11 Et hæc ℘ quidem' fuistis: sed abluti estis, ℘ quidam 1.
sed sanctificati estis, sed iustificati estis in
nomine Domini nostri Iesu Christi, & in
Spiritu Dei nostri.
12 Omnia mihi licent, sed non omnia expe- *Eccl.37.d.31.*
diunt. Omnia mihi licent: sed ego sub nul- *Infr. 10.f.22*
lius redigar potestate.
13 Esca ventri, & venter escis, Deus autem
& hunc & ℘ has' destruet: corpus autem non ℘ hanc.
fornicationi, sed Domino: & Dominus cor- ℘ hac 4.
pori.
14 Deus verò & Dominum suscitauit: & nos
suscitabit per virtutem suam.
15 Nescitis quoniam corpora vestra membra D
sunt Christi? Tollens ergo membra Christi,
faciam membra meretricis? Absit.
16 An nescitis, quoniam qui adhæret mere
trici, vnum corpus efficitur? Erunt enim *Gen.2.d.24.*
(inquit) duo in carne vna. *Matth.19.a.5.*
17 Qui autem adhæret Domino: vnus spiri- *Mar.10.a.8.*
tus est.
18 Fugite fornicationem. Omne * peccatum * enim.
quodcunq; fecerit homo, extra corpus est: *Ephes.5.g.31.*
qui autem fornicatur, in corpus suū peccat.
19 An nescitis quoniam membra vestra, tem
plū sunt Spiritus sancti qui in vobis est, quē *Sup.3.d.17.*
habetis à Deo, & non estis vestri? *2.Cor.6.d.16.*
20 Empti enim estis pretio magno. Glorifi- *Infr.7.d.23.*
cate & portate Deum in corpore vestro. *1.Pet.1.c.18.*

CAPVT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, eiusq; vsu & indissolubili vinculo, innuptis commendans cœlibatum: & quomodo fidelis cum coniuge infideli se habere debeat: quodq; vnusquisque in quo vitæ statu ad fidem vocatus est, permaneat: virginitatem matrimonio præfert, vxorem mortuo marito liberam dicens, vt cui velit, in Domino nubat.

A 1 DE quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem nō tangere. ¶ 2 propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum habeat.

1.Pet.3.b.7. 3 Vxori vir debitum reddat: similiter autem & vxor viro.

4 Mulier sui corporis potestatē non habet: sed vir. Similiter autem & vir, sui corporis potestatem non habet: sed mulier.

5 Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis *orationi: & iterum reuertimini in ipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

*ieiunio & 1.

6 Hoc autem dico secūdum indulgentiam, non secundum imperium.

7 Volo autē omnes homines esse sicut meipsum: sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic.

B 8 Dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis si sic ᵛ permaneant' sicut & ego.

ᵛ maneant 12.

9 Quòd si non se continent: nubant. Melius est enim nubere, quàm vri.

Matth.5.c.32. 19.b.9. Mar.10.b.9. 10.11. Luc.16.d.18.

10 Iis autē qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro
11 non discedere: ¶ quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.

12 Nam cæteris, ego dico, non Dominus. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo: non dimittat illam.

C 13 Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa: non di-
14 mittat virum: ¶ sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. alioquin filij vestri immundi essent: nunc autem sancti sunt.

15 Quòd si infidelis discedit: discedat. non enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi. in pace autem vocauit nos Deus.

16 Vnde enim scis mulier, si virum saluum
17 facies? aut vnde scis vir, si mulierem saluam facies? ¶ nisi vnicuique sicut diuisit Dominus, vnumquenque sicut vocauit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus ecclesijs doceo.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed obseruatio mandatorum Dei.

20 Vnusquisq; in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.

21 Seruus vocatus es? non sit tibi cura: sed & si potes fieri liber: magis vtere.

22 Qui enim in Domino vocatus est seruus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, seruus est Christi.

23 Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum.

24 Vnusquisq; in quo vocatus est, ᵛ frater' in hoc permaneat' apud Deum.

ᵛ 20.

25 De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autē do, tanquam misericordiam consecutus à Domino vt sim fidelis.

26 Existimo ᵛ ergo' hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum homini est homini sic esse.

ᵛ igitur

27 Alligatus es vxori? noli quærere solutionem. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorem.

28 Si autem acceperis vxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccauit. tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.

29 Hoc itaq; dico fratres, tempus breue est: reliquum est, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes sint: ¶ & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non
30 possidentes: ¶ & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. præterit enim figura huius mundi.

31

32 Volo autē vos sine solicitudine esse. Qui sine vxore est: solicitus est quę Domini sunt, quomodo placeat Deo.

33 Qui autem cū vxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori: & diuisus est.

34 Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini sunt: vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi: quomodo placeat viro.

35 Porrò hoc ad vtilitatem vestram dico: non vt laqueum vobis injiciam, sed ad id quod honestum est, & quod faciliatem præbeat sine impedimento Dominū ᵛ obseruandi.

ᵛ Si

36 Si quis autem turpem se videri existimat super virginē suā, quòd sit super adulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.

37 Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suę voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare virginem suam: benè facit.

38 Igitur & qui matrimonio iungit virginē suam, benè facit: & qui non iungit, melius facit.

1.Cor.7.b.39 39 Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit. quòd si dormierit vir eius, liberata est *: cui vult nubat, tantùm in Domino.

40 Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium. puto autē quòd & ego spiritum Dei habeam.

CAPVT VIII.

Quanquam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cum idolum nullius sit efficaciæ aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia: aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere aut non edere hominem efficit meliorem.

A 1 DE ijs autem quæ idōlis sacrificantur, scimus quia omnes scientiā habemus. Scientia inflat: charitas verò ædificat.

2 Si quis autē se existimat scire aliquid, nondum cognouit, quemadmodum oporteat eum scire.

3 Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo.

4 De escis autem quæ idōlis immolantur, scimus quia nihil est idōlum in mundo, & quod nullus est Deus, nisi vnus.

B 5 Nam & si sunt qui dicātur dij, siue in cælo, siue in terra (siquidem sunt dij multi, & do-
6 mini multi) ¶ nobis tamen vnus Deus, Pater, ex quo omnia & nos in ᵛ illum: & vnus Dominus, Iesus Christus per quem omnia, & nos per ipsum.

ᵛ eum

C 7 Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem * conscientia vsque nunc idōli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cùm sit infirma, polluitur.

* hoc.

8 Esca autem nos nō commendat Deo, Neque enim si manducauerimus, abundabimus: neq; si non manducauerimus, deficiemus.

9 Videte autem ne fortè hæc licentia vestra
D 10 offendiculum fiat infirmis.

10 Si enim quis viderit eum qui habet scientiam, in idōlio recumbentem: nónne conscientia eius, cùm sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?

11 Et peribit infirmus in tua ᵛ scientia' frater, propter quem Christus mortuus est?

Rom.14.c.15. ᵛ conscientia.

12 Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.

13 Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

Rom.14.d.21.

CAPVT IX.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthijs quibus concionabatur, vt omnem amputaret offendiculi occasionem, licet hoc sibi fuisse licitum multis probet argumentis: sed in omnem formam se vertit, quò plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoq; ait se domare corpus.

NOn sum liber? Non sum Apostolus? Nónne Christum Iesum Dominum nostrum vidi? Nónne opus meum vos estis in Domino? A 1

2 Et si alijs non sum Apostolus: sed tamen vobis sum. nam signaculū apostolatus mei
3 vos estis in Domino. ¶ mea defensio apud
4 eos qui me interrogant, hæc est: ¶ Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi?

5 Nunquid non habemus potestatem mulierem sororē circunducendi, sicut & cæteri Apostoli & fratres Domini, & Cephas?

6 Aut ego solus & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?

7 Quis militat suis stipendijs vnquam? Quis plantat vineam: & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?

8 Nunquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit?

9 Scriptum est enim in lege Moysi, Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bo-
10 bus cura est Deo? An propter nos vtique * dicit? Nam propter nos scripta sunt. quoniam debet in spe qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi.

B

Deut.25.d.4. 1.Tim.5.c.18.

* hoc.

11 Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?

Rom.15.f.27.

12 Si alij potestatis vestræ participes sunt: quare nō potius nos? Sed non vsi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi.

13 Nescitis quoniam qui in sacrario operantur: quæ de sacrario sunt edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participant?

Deut.18.d.1. -8.

14 Ita & Dominus ordinauit ijs qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuere.
C 15 Ego autem nullo horum vſus ſum. Non autem ſcripſi hæc, vt ita fiant in me: bonum eſt enim mihi magis mori, quàm vt gloriã meam quis euacuet.
16 Nam & ſi euangelizauero, non eſt mihi gloria: neceſsitas enim mihi incumbit: væ enim mihi eſt ſi non euangelizauero.
17 Si enim volens hoc ago: mercedem habeo. ſi autem inuitus: diſpenſatio mihi credita eſt.
18 Quæ eſt ergo merces mea? Vt Euangeliũ prædicans, ſine ſumptu ponam Euangelium, vt non abutar poteſtate mea in Euangelio.
19 Nam cùm liber eſſem ex omnibus, omnium me ſeruum feci: vt plures lucrifacerem.
20 Et factus ſum Iudæis tanquam Iudæus: vt
21 Iudæos lucrarer. ¶ ijs qui ſub lege ſunt: quaſi ſub lege eſſem (cùm ipſe non eſſem ſub lege) vt eos qui ſub lege erant, lucrifacerem: ijs qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſem (cùm ſine lege Dei non eſſem: ſed in lege eſſem Chriſti) vt lucrifacerem eos qui ſine lege erant.
D 22 Factus ſum infirmis infirmus: vt infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus ſum: vt omnes facerem ſaluos.
23 Omnia autem facio propter Euangeliũ: vt particeps eius efficiar.
24 Neſcitis quòd ij qui in ſtadio currũt, omnes quidem currunt: ſed vnus accipit brauium? Sic currite vt comprehendatis.
25 Omnis autem qui in agóne contendit, ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptã.
26 Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aërem verberans.
27 ¶ ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.

CAPVT X.

Commemoratione ingratorum Iudæorum frequenter obuia peccata à Deo punitorum, hos à ſimilibus abſterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: nõ ſolum idololatria fugienda eſt, ſed & menſa eorum qui idolothytis veſcuntur: tum quòd per hoc videantur aliquid idõlis deferre: tum quòd ſcandolo ſint infirmioribus.

A 1 NOlo enim vos ignorare fratres quoniam
Exod.13.d.21. patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, &
2 omnes mare tranſierũt, ¶ & omnes in Moyſe
3 ſe baptizati ſunt in nube & in mari: ¶ & omnes
4 eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, ¶ & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt: (bibebant autem de ſpirituali conſequente eos, petra: petra autem
5 erat Chriſtus,) ¶ ſed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo. nam proſtrati ſunt
6 in deſerto.
Hæc autem in figura facta ſunt noſtri, vt non ſimus concupiſcentes malorum, ſicut & illi concupierunt.
7 Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis: quemadmodum ſcriptum eſt, Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.
8 Neque fornicemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia.
9 Neque tentemus CHRISTVM: ſicut quidam eorum tentauerunt, & à ſerpentibus perierunt.
10 Neq; murmurauerit is: ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.
11 Hæc autem omnia in figura contingebãt illis: ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſeculorum deuenerũt.
12 Itaque qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.
13 Tentatio vos non ℣ apprehendat, niſi humana. fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione prouentũ, vt poſſitis ſuſtinere.
14 Propter quod chariſsimi mihi, fugite ab idolorum cultura.
15 Vt prudentibus loquor: vos ipſi iudicate quod dico.
16 Calix benedictionis cui benedicimus, nónne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt?
17 Quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus, ℣ omnes qui de vno pane participamus.
18 Videte Iſrael ſecundum carnem, nónne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?
19 Quid ergo? dico quòd idõlis immolatum ſit aliquid? aut quòd idõlum ſit aliquid?
20 Sed quæ immolant gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos ſocios fieri dæmoniorum.
21 Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non poteſtis mensæ Domini

Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.
22 An æmulamur Dominum? Nunquid fortiores illo ſumus? Omnia mihi licẽt, ſed nõ omnia expediunt.
23 Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant.
24 Nemo quod ſuum eſt quærat: ſed quod alterius.
25 Omne quod in macello vænit, manducate: nihil interrogantes propter conſcientiam.
26 Domini* eſt terra, & plenitudo eius.
27 Si quis vocat vos infidelium*, & vultis ire, omne quod vobis apponitur mãducate, nihil interrogantes propter conſcientiam.
28 Si quis autem dixerit, Hoc ℣ immolatum' eſt idolis: nolite manducare propter illum qui indicauit, & propter conſcientiã: ¶ conſcientiam autem dico non tuam, ſed alterius. Vt quid enim libertas mea iudicatur ab' aliena' conſcientia?
30 Si ego cũ gratia participo: quid blaſphẽmor pro eo quod gratias ago?
31 Siue ergo manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.
32 Sine offenſione eſtote Iudęis & gentibus,
33 & eccleſiæ Dei: ¶ ſicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis: vt ſalui fiant.

CAPVT XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite. Corinthios reprehendit quòd ad celebrandam cœnam dominicam inuicem non expectarent, ſed inter ſe diſiderent, referens interim ſacramenti Euchariſtiæ a Chriſto inſtitutionem, & ſcelus ac pœnam indigne ad illud accedentium.

1 IMitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.
2 Laudo autem vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis: & ſicut tradidi vobis præcepta mea tenetis.
3 Volo autem vos ſcire, quòd omnis viri caput Chriſtus eſt: caput autem mulieris, vir: caput verò Chriſti, Deus.
4 Omnis vir orans aut prophetans velato capite: deturpat caput ſuum.
5 Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite: deturpat caput ſuũ: vnum enim eſt ac ſi decaluetur.
6 Nam ſi non velatur mulier, *tondeatur. Si verò turpe eſt mulieri tondere aut decalua-
7 ri: velet caput ſuum. Vir quidem nõ debet velare caput ſuum': quoniam imago & gloria Dei eſt, mulier autem gloria viri eſt.
8 Non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro. *Gen.2.d.21. d.22.*
9 Etenim non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum.
10 (Ideo debet mulier ℣ poteſtatem' habere ſupra caput *propter angelos.) C
11 Veruntamen neque vir ſine muliere, neque mulier ſine viro, in Domino. *℣ velamen. *ſuum, &c.*
12 Nam ſicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex Deo.
13 Voſipſi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum?
14 Nec ipſa natura docet vos, quòd vir quidem ſi comam nutriat, ignominia eſt illi:
15 ¶ mulier verò ſi comam nutriat, gloria eſt illi, quoniam capilli pro velamine ei dati ſunt? D
16 Si quis autem videtur contentioſus eſſe: nos talem conſuetudinem non habemus, neque ℣ eccleſiæ' Dei. *℣ eccleſiæ a.*
17 Hoc autem præcipio: non laudans quòd non in melius, ſed in deterius conuenitis.
18 Primùm quidem conuenientibus vobis in eccleſiam, audio ſciſſuras eſſe inter vos, & ex parte credo.
19 Nam oportet & hæreſes eſſe: vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis.
20 Cõuenientibus ergo vobis in vnum, iam non eſt dominicam cœnam manducare.
21 Vnuſquiſque enim ſuam cœnam præſumit ad manducandum. Et alius quidem eſurit: alius autem ebrius eſt.
22 Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? aut eccleſiam Dei contemnitis: & confunditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos in hoc? non laudo. E
23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Ieſus in qua
24 nocte tradebatur, accepit panem: ¶ & gratias agens, fregit, & dixit: Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. *Mat.26.c.26. Mar.14.c.22. Luc.22.b.19.*
25 Similiter & calicem, poſtquam cœnauit, dicens, Hic calix, nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. hoc facite, quotieſcunq; bibetis, in meam commemorationem.
26 Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.
27 Itaque quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: *Iohan.6.f.54.*

reus

Universidad de Deusto
Biblioteca

reus erit corporis & sanguinis Domini.
2.Cor.13.b.5 28 Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat.
G 29 Qui enim manducat & bibit indignè: iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.
30 Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.
31 Quòd si nosmetipsos dijudicaremus: non vtique iudicaremur.
32 Dum iudicamur autem, à Domino corripimur: vt non cum hoc mundo damnemur.
33 Itaq; fratres mei, cùm conuenitis ad manducandum, inuicem expectate.
34 Si quis esurit, domi manducet: vt non in iudicium conueniatis. Cætera autem, cùm venero, disponam.

CAPVT XII.

Varijs dantur varia eiusdem Spiritus sancti charismata, vt in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutua se opera omnes indigere cognoscentes, mutuò se foueant: & ita Christus suæ prouidit ecclesiæ de varijs hominum ritibus.

A 1 DE spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.
2 Scitis quoniã cùm gentes essetis, ad simulachra muta prout ducebamini euntes.
Mat.9.f.39. 3 Ideo notum vobis facio, quòd nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema ♄ Iesu'. Et
* Iesum 1. nemo potest dicere, Dominus Iesus: nisi in Spiritu sancto.
Rom.12.b.6. 4 Diuisiones verò gratiarum sunt: idem autem spiritus.
1.Pet.4.c.10. 5 Et diuisiones ministrationum sunt: idem autem Dominus.
6 Et diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.
7 Vnicuique autem datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem.
8 Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundũ
B 9 eundem Spiritum: ¶ alteri fides in eodem Spiritu: alij gratia sanitatum, in vno Spiritu:
10 alij operatio virtutum, ¶ alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum.
11 Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult.
Rom.12.a.3. 12 Sicut enim corpus vnum est, & membra
Ephes.4.b.7. habet multa, omnia autem membra corporis cùm sint multa, vnũ tamen corpus sunt:
Rom.12.a.4. ita & Christus.
13 Etenim in vno Spiritu omnes nos in vnũ baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes in vno Spiritu potati sumus.
14 Nam & corpus non est vnum membrum: sed multa.
15 Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?
16 Et si dixerit auris, Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus: vbi auditus? Si totum auditus: vbi odoratus?
18 Nunc autem posuit Deus membra, vnumquodque eorum in corpore sicut voluit.
19 Quòd si essent omnia vnum membrum: vbi corpus?
20 Vbi autem multa quidẽ membra: tamen autem corpus.
21 Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo, aut iterum capiti: pedibus, Non estis mihi necessarij.
22 Sed multò magis quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt:
23 ¶ & quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circundamus: & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent.
24 Honesta autem nostra, nullius egent: sed Deus tẽperauit corpus, ei cui deerat abundantiorem tribuendo honorem, ¶ vt non sit
25 dantiorem tribuendo honorem, ¶ vt non sit schisma in corpore, sed idipsum pro inuicem solicita sint membra.
26 Et si quid patitur vnum membrum: compatiuntur omnia membra: siue glorificatur vnum membrum: congaudent omnia membra.
27 Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.
28 Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia primùm Apostolos, secundò prophetas, tertiò doctores, deinde virtutes, deinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum*.
29 Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes prophetæ? nunquid omnes doctores?
30 ¶ nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?
31 Æmulamini autem charismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

CAPVT XIII.

Ostendit charitatu necessitatem ipsius efficiat, perpetuitatem, ac præcellentiam supra fidem & spem reliquaq; Dei dona.

A 1 SI linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem nõ habeam: factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.
2 Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.
3 Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem nõ habuero, nihil mihi prodest.
4 Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam: non inflatur, ¶ non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum:
6 non gaudet super iniquitate: congaudet autem veritati: ¶ omnia suffert, omnia credit,
C 8 omnia sperat, omnia sustinet.
Charitas nunquam excidit: siue prophetię euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur.
9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.
10 Cùm autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.
11 Cùm essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus. Quando autem factus sum vir: euacuaui quæ erant paruuli.
D 12 Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autẽ facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.
13 Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc. maior autem horum est charitas.

CAPVT XIIII.

Donum linguarum inferius esse dicit dono prophetiæ, imò inutile si desit qui interpretetur, tradit ergo modum quo his donis ordinatè vtantur: & mulieres in ecclesijs silere iubet.

A 1 SEctamini charitatem, æmulamini spiritalia magis autem vt prophetetis.
2 Qui enim loquitur lingua, nõ hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. ♄ Spiritu autem loquitur mysteria. ¶ nam qui prophetat, hominibus loquitur ad' ædificationem, & exhortationem, & consolationem.
4 Qui loquitur lingua, semetipsum ędificat: qui autem prophetat, ecclesiam ædificat.
5 Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat, quàm qui loquitur linguis: nisi fortè interpretetur vt ecclesia ædificationem accipiat.
6 Nunc autem fratres, si venero ad vos linguis loquens: quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in reuelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?
7 Tamen quæ sine anima sunt vocẽ dantia, siue tibia, siue cithara: nisi distinctionem sonitum dederint, quomodo scietur id quod canitur, aut quod citharizatur?
8 Etenim si incertam vocem det tuba: quis parabit se ad bellum?
9 Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonẽ dederitis: quomodo scietur id quod dicitur? eritis enim in aëra loquentes.
10 Tam multa, vtputa genera linguarum C sunt in hoc' mundo: & nihil sine voce est.
11 Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei cui loquor barbarus: & qui loquitur, mihi barbarus.
12 Sic & vos, quoniam æmulatores estis spirituum: ad ædificationem ecclesiæ quærite vt abundetis.
13 Et ideo qui loquitur lingua: oret vt interpretetur.
14 Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est.
15 Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente.
16 Cæterùm si benedixeris spiritu: ♄ qui supplet locum idiótæ', quomodo dicet: Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid
17 dicas, nescit. ¶ nam tu quidem benè gratias agis: sed alter non ædificatur.
18 Gratias ago Deo meo, quòd omnium vestrum lingua loquor.
19 Sed in ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, vt & alios instruam: quàm decẽ millia verborum in lingua.
20 Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote: sensibus autem perfecti estote.
21 In lege * scriptum est, Quoniam in alijs linguis & labijs alijs loquar populo huic: & nec sic exaudient me, dicit Dominus.
22 Itaque linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: ♄ prophetiæ' autem, nõ infidelibus, sed fidelibus.
23 Si ergo conueniat vniuersa ecclesia in vnum, & omnes linguis loquãtur, intrent autẽ idiótæ aut infideles, nónne dicent ♄ quòd' insanitis?
24 Si autem omnes prophetent, intret autẽ quis infidelis vel idióta: conuincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus. ¶ occulta

* quis supplet locum idiótæ
* enim. Isa.28.c.11.
* prophetia 1. quid.

cordis

cordis eius manifesta fiunt: & ita cadens in
faciem adorabit Deum, pronuntians quòd
verè Deus in vobis sit.
26 Quid ergo est fratres? Cum conuenitis,
vnusquisque vestrum psalmum habet, do-
ctrinam habet, apocalypsin habet, linguam
habet, interpretationem habet: omnia ad
ædificationem fiant.
27 Siue lingua quis loquitur: secundum duo-
os, aut vt multum tres, & per partes, & vnus
interpretetur.
F 28 Si autem non fuerit interpres, taceat in
ecclesia, sibi autem loquatur & Deo.
29 Prophetæ autem duo aut tres dicant, &
cæteri dijudicent.
30 Quòd si alij reuelatũ fuerit sedenti, prior
taceat.
31 Potestis enim omnes per singulos pro-
phetare: vt omnes discant, & omnes exhor-
32 tentur, ¶ & spiritus prophetarum, prophe-
subiectus est. tis ℣ subiecti sunt'.
33 Non enim est dissensionis Deus, sed pa-
cis: sicut & in omnibus ecclesijs sanctorum
-doceo'.
G 34 Mulieres in ecclesijs taceant, non enim
1.Tim.2.d.12. Gen.3.c.16. permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut
& lex dicit.
35 Si quid autem volunt discere, domi viros
suos interrogent. Turpe est enim mulieri
loqui in ecclesia.
36 An à vobis verbum Dei processit? aut in
vos solos peruênit?
37 Si quis videtur propheta esse, aut spiritua
lis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domi-
ni sunt mandata.
38 Si quis autem ignorat, ignorabitur.
39 Itaque fratres æmulamini prophetare: &
loqui linguis nolite prohibere.
40 Omnia autem honestè & secundum or-
dinem fiant in vobis.

CAPVT XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, mutuũq; ac demum Paulo qui se minimum dicit Apostolorum ap paruisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem ac modum eius, vnà cum diuersa resuscita-torum gloria, non in anima solùm, sed etiam in cor-pore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

A 1 NOtum autem vobis facio, fratres, Euan-
Gal.1.b.11. gelium quod prædicaui vobis, quod &
2 accepistis, in quo & statis, ¶ per quod & sal-
uamini, qua ratione prædicauerim vobis si
tenetis, nisi frustra credidistis.
1.Pet.2.d.24. Isa.53.b.5.c.8. 3 Tradidi enim vobis in primis quod & ac-
cepi: quoniam Christus mortuus est pro
4 peccatis nostris secundum scripturas: ¶ &
quia sepultus est, & quia resurrexit tertia
5 die, secundum scripturas: ¶ & quia visus est
Cephæ: & post hoc vndecim.
6 Deinde visus est plus quàm quingentis
tribus simul, ex quibus multi manent vsque
adhuc, quidam autem dormierunt.
7 Deinde visus est Iacóbo, deinde Apostolis
omnibus.
8 Nouissimè autem omnium tanquam abor-
tiuo, visus est & mihi.
9 Ego enim sum minimus Apostolorum,
nõ sum dignus vocari Apostolus, quoniam
persecutus sum ecclesiam Dei.
10 Gratia enim Dei sum id quod sum: & gra-
tia eius in me vacua non fuit, sed abundan-
tius illis omnibus laborau: non ego autem
11 sed gratia Dei mecum: ¶ Siue enim ego
ue illi: sic prædicamus, & sic credidistis.
12 Si autem Christus prædicatur quòd ab
rexit à mortuis: quomodo quidam dicunt
in vobis, quoniam resurrectio mortuorum
non est?
13 Si autem resurrectio mortuorum non est,
neque Christus resurrexit.
14 Si autem Christus non resurrexit, inanis
est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides
15 vestra. ¶ inuenimur autem & falli testes
Dei: quoniam testimonium diximus ad-
uersus Deum, quòd suscitauerit Christum,
quem non suscitauit, si mortui non resur-
gunt.
16 Nam si mortui non resurgunt, neque Chri-
stus resurrexit.
17 Quòd si Christus non resurrexit, vana est
fides vestra, adhuc enim estis in peccatis ve-
stris.
18 Ergo & qui dormierunt in Christo perie-
runt.
19 Si in hac vita tantum, in Christo spe-
tes sumus: miserabiliores sumus omnibus
hominibus.
20 Nunc autem Christus resurrexit à mortuis,
21 tuis primitiæ dormientiũ, ¶ quoniam quã-
dem per hominem mors: & per hominem
resurrectio mortuorum.
22 Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita &
in Christo omnes viuificabuntur.
23 Vnusquisque autem in suo ordine: primi-
tiæ Christus: deinde ij qui sunt Christi, qui
in aduentum eius credidérunt.
24 Deinde finis: cùm tradiderit regnũ Deo
& patri, cùm euacuauerit omnem princi-
patum & potestatem & virtutem.
25 Oportet autem illum regnare: donec po-

nat omnes inimicos sub pedibus eius.
Isa.d. 26 ℣ Nouissima' autem inimica destruetur
Osee.13. mors. Omnia enim subiecit sub pedibus
Psal.8. eius. Cùm autem dicat:
Psal.8.d. 27 Omnia subiecta sunt ei: sine dubio, præter
eum qui subiecit ei omnia.
28 Cùm autem subiecta fuerint illi omnia:
tunc & ipse Filius subiectus erit ei qui sub-
iecit sibi omnia, vt sit Deus omnia in om-
nibus.
29 Alioquin quid facient qui baptizantur
pro mortuis, si omnino mortui non resur-
30 gunt? vt quid & baptizantur pro illis? ¶ vt
quid & nos periclitamur omni hora?
31 Quotidie morior ℣ per' vestram gloriam
fratres, quam habeo in Christo Iesu Domi-
no nostro.
32 Si (secundum hominem) ad bestias pug-
naui Ephesi, quid mihi prodest, si mortui
non resurgunt? manducemus & bibamus,
cras enim moriemur.
33 Nolite seduci, Corrumpunt mores bo-
nos colloquia mala.
34 Euigilate ℣ iusti': & nolite peccare. igno-
rantiam enim Dei quidam habent, ad re-
uerentiam vobis loquor.
35 Sed ℣ dicit' aliquis, Quomodo resurgunt
mortui? quali autem corpore ℣ venient'?
36 Insipiens, tu quod seminas non viuifica-
tur, nisi prius moriatur.
37 Et quod seminas, non corpus quod futu-
rum est, seminas, sed nudum granum, vtpu-
ta, tritici aut alicuius cæterorum.
38 Deus autem dat illi corpus sicut ℣ vult': &
vnicuique seminum proprium corpus.
39 Non omnis caro, eadem caro: sed alia ho-
minum, alia pecorum, alia volucrum, alia
piscium.
40 Et corpora cælestia, & corpora terrestria:
sed alia quidem cælestium gloria, alia au-
tem terrestrium.
41 Alia claritas solis, alia claritas lunæ, &
alia claritas stellarum. Stella enim a stella
42 differt in claritate: ¶ sic & resurrectio mor-
tuorum. Seminatur in corruptione: surget
in incorruptione.
43 Seminatur in ignobilitate: surget in glo-
ria. Seminatur in infirmitate: surget in vir-
tute.
44 Seminatur corpus animale: surget cor-
pus spiritale. Si est corpus animale, est &
45 spiritale, ¶ sicut scriptum est, Factus est pri-
mus homo Adam in animã viuentem: no-
uissimus Adam in spiritum viuificantem.
46 Sed non prius quod spiritale est, sed
quod animale: deinde quod spiritale.
47 Primus homo de terra, terrenus: secun-
dus homo de cælo, cælestis.
48 Qualis terrenus: tales & terreni. & qualis
cælestis: tales & cælestes.
49 Igitur sicut portauimus imaginem ter-
reni: portemus & imaginem cælestis.
50 Hoc autem dico fratres, quia caro & san-
guis regnũ Dei possidere non possunt: neq;
corruptio, incorruptelam possidebit.
51 Ecce mysterium vobis dico. Omnes qui-
dem resurgemus: sed non omnes immuta-
bimur. G
52 In momento, in ictu oculi, in nouissima
tuba (canet enim tuba') & mortui resurgẽt
incorrupti: & nos immutabimur.
53 Oportet enim corruptibile hoc induere
incorruptionem: & mortale hoc induere
immortalitatem.
54 Cùm autem *mortale hoc induerit im-
mortalitatem: tunc fiet sermo qui scriptus
est: Absorpta est mors in victoria.
55 Vbi est mors victoria tua? vbi est mors sti-
mulus tuus?
56 Stimulus autem mortis, peccatum est:
virtus verò peccati, lex.
57 Deo autem gratias qui dedit nobis victo-
riam per Dominũ nostrũ Iesum Christum.
58 Itaq; fratres mei dilecti, stabiles estote &
immobiles: abundantes in opere Domini
semper, scientes quòd labor vester non est
inanis in Domino.

** corruptum hoc induerit incorruptio-nem, & i. Osee.13.d.14. Heb.2.d.14.*

-8.

1.Iohan.5.a.5.

CAPVT XVI.

Vbi de colligenda, pro Christianis qui Ierosolymis agebant eleemosyna hortatus esset, commendat eis Timótheum ac Stéphanæ familiam: deinde salutationes subiungit.

DE collectis autem quæ fiunt in sanctos, 1 A
sicut ordinaui Ecclesijs Galátiæ, ita &
2 vos facite.
Per vnam sabbathi vnusquisque vestrum
apud se sẽponat, recondens quod ei bene
placuerit: vt non cùm venero, tunc collec-
tæ fiant.
3 Cùm autem præsens fuero: quos probaue-
ritis per epistolas, hos mittam perferre gra-
tiam vestram in Ierusalem.
4 Quòd si dignum fuerit vt & ego eam: me-
cum ibunt.
5 Veniam autem ad vos cùm Macedoniam
pertransiero. nam Macedoniam pertran-
sibo.
6 Apud vos autem forsitan manebo, vel B
etiam hyemabo: vt vos me deducatis quo-
cunque iero.

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Nolo enim vos modò in transitu videre,
spero enim me aliquantulum temporis
manere apud vos, si Dominus permiserit.
8 Permanebo autem Ephesi vsque ad Pen-
tecosten.
9 Ostium enim mihi apertum est magnum
& euidens: & aduersarij multi.
10 Si autem venerit Timótheus, videte vt
sine timore sit apud vos. opus enim Domi-
ni operatur, sicut & ego.
11 Nequis ergo illum spernat, deducite au-
tem illum in pace: vt veniat ad me. expecto
enim illum cum fratribus.
C 12 De Apollo autem fratre vobis notum fa-
-3. cio, quoniam' multum rogaui eum, vt ve-
niret ad vos cum fratribus: & vtique non
fuit voluntas eius, vt nunc veniret. veniet
autem cùm ei vacuum fuerit.
13 Vigilate, state in fide, viriliter agite, &
14 confortamini. ¶ omnia vestra in charitate
fiant.
15 Obsecro autē vos fratres, nostis domum
Stéphanæ & Fortunati*, quoniam sunt pri- * g
mitiæ Achaiæ, & in ministeriū sanctorum
16 ordinauerūt seipsos: ¶ vt & vos subditi sitis
eiusmodi, & omni cooperanti & laboran-
17 Gaudeo autem in præsentia Stéphanæ &
Fortunati & Achaici, quoniam id quod
18 bis deerat, ipsi suppleuerunt. ¶ refecerunt
enim & meum spiritum & vestrum. Co-
gnoscite ergo qui huiusmodi sint.
19 Salutant vos* Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos
in Domino multum Aquila & Prisca,
cum domestica sua Ecclesia*.
20 Salutant vos omnes fratres. Salutate in
uicem in osculo sancto.
21 Salutatio, mea manu Pauli.
22 Si quis non amat Dominum nostrum Ie-
sum Christum, sit anáthema. Maran atha.
23 Gratia Domini nostri Iesu Christi' vo-
biscum.
24 Charitas mea cum omnibus vobis in
Christo Iesu.

AMEN.

ARGVMENTVM IN SE
CVNDAM EPISTOLAM PAVLI AD CO-
RINTHIOS.

*POST actam à Corinthijs pœnitentiam, consolato-
riam scribit eis Epistolam Apostolus à Troade per Ti-
tum: Et collaudans eos, hortatur ad meliora: contrista-
tos quidem eos, sed emendatos ostendens.*

EPISTOLA PAVLI AD CO-
RINTHIOS SECVNDA.

CAPVT I.

*Ostendit Apostolus ex quantis in Asia ortis aduer-
sitatibus eripuerit eum Dominus, vt & ipse alios
consolaretur: deinde manifestans cordis sui ac doctri-
næ sinceritatem, ostendit quod licet iuxta id quod
proposuerat, ad eos nō venerit, nulla ipsius id actum
est leuitate, asserens firmam esse suæ prædicationis
veritatem.*

A 1 PAVLVS APOSTOLVS IESV
Christi per voluntatem Dei, &
Timótheus frater: Ecclesiæ Dei
quæ est Corinthi, cum omnibus
sanctis qui sunt in vniuersa Achaia.
2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, &
Domino Iesu Christo.
Eph. 1. a. 3. 1. Pet. 1. a. 3. 3 Benedictus Deus & Pater Domini nostri
Iesu Christi, pater misericordiarum, & De-
4 us totius consolationis, ¶ qui consolatur
nos in omni tribulatione nostra: vt possi-
mus & ipsi consolari eos qui in omni pres-
sura sunt per exhortationem qua exhorta-
5 mur & ipsi à Deo. ¶ quoniam sicut abun-
dant passiones Christi in nobis: ita & per
Christum abundat consolatio nostra.
6 Siue autem tribulamur, pro vestra exhor-
tatione & salute: * siue exhortamur pro ve-
stra exhortatione & salute' quæ operatur pro-
ferum
tolerantiam' earundem passionum quas &
7 & nos patimur: ¶ & spes nostra firma est
pro vobis: scientes quòd sicut socij passio-
num estis, sic eritis & consolationis.
8 Non enim volumus ignorare vos fratres,
de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia,
quoniam supra modum grauati sumus, su-
pra virtutem, ita vt tæderet nos etiam vi-
uere.
9 Sed ipsi in nobismetipsis responsum mor-
tis habuimus, vt non simus fidentes in no-
10 bis, sed in Deo qui suscitat mortuos, ¶ qui
de tantis periculis nos eripuit & eripit, in
quem speramus, quoniam & adhuc eripiet,
11 ¶ adiuuantibus & vobis in oratione pro
nobis: vt ex multarum personis faciem
eius quæ in nobis est donationis, per mul-
tos gratiæ agantur pro nobis.

C 12 Nam gloria nostra hæc est testimonium
conscientię nostræ, quòd in simplicitate &
sinceritate Dei, & non in sapientia carnali,
sed in gratia Dei conuersati sumus, in hoc'
mundo: abundantius autem ad vos.
13 Non enim alia scribimus vobis, quàm quę
legistis & b cognoscitis'. Spero autem quòd b cognouistis.
14 vsque in finem cognoscetis: ¶ sicut & co-
gnouistis nos ex parte, quòd gloria vestra
sumus, sicut & vos nostra in die Domini
nostri Iesu Christi.
15 Et hac confidentia volui prius venire ad

15 vos, vt secundam gratiam haberetis: ¶ &
per vos transire in Macedoniam, & iterum
à Macedonia venire ad vos, & à vobis de-
duci in Iudæam.
17 Cùm ergo hoc voluissem, nūquid leuita-
te vsus sum? Aut quæ cogito, secundum
carnem cogito, vt sit apud me EST &
NON?
18 Fidelis autem Deus, quia sermo noster
qui' fuit' apud vos, non est in illo EST, &
NON.
19 Dei enim filius Iesus Christus, qui in vo-
bis per nos prædicatus est, per me & Sylua-
num & Timótheum, non fuit EST &
NON, sed EST in illo fuit.
20 Quotquot enim promissiones Dei sunt,
in illo EST: ideo & per ipsum, Amen
21 Deo, ad gloriam nostram.
Qui autem confirmat nos vobiscum in
22 Christo, & qui vnxit nos, Deus: ¶ qui & si-
gnauit nos, & dedit pignus Spiritus in cor-
dibus nostris.
23 Ego autem testem Deum inuoco in ani-
mam meam, quòd parcens vobis, non veni
24 vltrà Corinthum, ¶ non quia dominamur
fidei vestræ: sed adiutores sumus gaudij ve-
stri. nam fide statis.

CAPVT II.

*Ostendit quòd ad ipsos non venerit ne maioris
esset causa tristitiæ, exhortans vt fornicarium illum
recipiant in gratiā: simul indicans quòd magno qui-
dem labore, magno tamen etiam fructu prædicaue-
rit, licet prædicationis suæ fragrātia quibusdam mor-
tis occasio fuerit.*

1 A SYTatui autem hoc ipsum apud me ne ite-
rum in tristitia venirem ad vos.
2 Si enim ego contristo vos: & quis est qui
me lætificet, nisi qui contristatur ex me?
3 Et hoc ipsum scripsi vobis: vt non cùm ve-
nero, tristitiam super tristitiam habeam, de
quibus oportuerat me gaudere: confidens
in omnibus vobis, quia meum gaudium,
omnium vestrum est.
4 Nam ex multa tribulatione & angustia
cordis scripsi vobis per multas lachrymas
non vt contristemini: sed vt sciatis, quam
charitatem habeam abundantiùs in vobis.
5 Si quis autem contristauit: non me contri- B
stauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

stauit: sed ex parte, vt non onerē omnes vos.
6 Sufficit illi qui eiusmodi est, obiurgatio
7 hæc quæ fit à pluribus: ¶ ita vt econtrario magis donetis & consolemini, ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est.
8 Propter quod obsecro vos vt confirmetis in illum charitatem.
9 Ideo enim & scripsi, vt cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.
C 10 Cui autē aliquid ᵛdonastis?: & ego. Nam
ᵛdonatis 3. & ego quod donaui, siquid donaui, propter
11 vos in persona Christi, ¶ vt non circumueniamur à Satana. non enim ignoramus cogitationes eius.
12 Cùm venissem autem Troadem propter Euangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino. ¶ nō habui requiem
13 spiritui meo, eo quòd non inuenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.
D 14 Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco.
15 ¶ quia Christi bonus odor sumus Deo in
16 ijs qui salui fiunt, & in ijs qui pereunt. ¶ alijs quidem odor mortis in mortem: alijs autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?
17 Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

CAPVT III.

Non eget Apostolus hominum commendatione, cum fructus suæ prædicationis eum commendet: multò enim maiori in honore esse debent ministri noui testamenti ac spiritus, quàm veteris testamenti ac literæ: & quòd Iudei velamē adhuc habebant super cor suum in lectione scripturarū, quod fide in Christum aufertur.

A 1 INcipimus iterum nosmetipsos commendare? aut nunquid egemus (sicut quidam) commendatitijs epistolis ad vos, aut ex vobis?
2 Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur & legitur ab omnibus hominibus: ¶ manifestati quòd epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.
4 Fiduciam autē talem habemus per Chri-
5 stum ad Deum: ¶ non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis:
6 sed sufficientia nostra ex Deo est. ¶ qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti: non ᵛlitera, sed spiritu: litera enim
ᵛlitteræ. occidit: spiritus autem viuificat.
7 Quòd si ministratio mortis literis defor-
mata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israēl in faciē Moysi propter gloriam vultus eius, quæ euanes-
8 cebat: ¶ quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria?
9 Nam si ministratio damnationis, in gloria est: multò magis abundat ministerium iustitiæ in gloria.
10 Nam nec glorificatū est, quod clarum est in hac parte, propter excellentem gloriam.
11 Si enim quod euacuatur per gloriam est, multò magis quod manet, in gloria est.
12 Habentes igitur talem spem, multa fidu-
13 cia vtimur: ¶ & non sicut Moyses ponebat velamen super faciē suā, vt non intenderent filij Israēl in faciem eius quod euacuatur.
14 ¶ sed obtusi sunt sensus eorum. Vsq; in hodiernum enim diem, idipsum velamen in lectionis veteris testamenti manet non reuelatum (ᵛquoniam) in Christo euacuatur.
ᵛquia.
15 ¶ sed vsque in hodiernum diem, cùm legitur Moyses, velamen positum est super cor
eorum.
16 Cùm autem conuersus fuerit ad Dominum: auferetur velamen.
17 Dominus autem Spiritus est. Vbi autem Spiritus Domini: ibi libertas.
18 Nos verò omnes, reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eādem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu.

CAPVT IIII.

Quòd sincera Apostolorum prædicatione velum Dei omnibus manifestatum est, præterquam quorum mentes excæcatæ sunt: quòd multa aduersa patiantur Apostoli, nunquam tamen succumbant: momentaneæ autē tribulatio paris magnam æternam-que gloriam.

IDeo habentes hanc ministrationem: sicut quod misericordiam consecuti sumus,
2 nō deficimus ¶, sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neq; adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram
Deo.
3 Quòd si etiam opertū est Euangelium nos-
4 trum: in ijs qui pereunt est opertum, in quibus Deus huius seculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat ᵛilluminatio Euangelij gloriæ Christi, qui est imago Dei.
ᵛillustratio.
5 Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum ᵛ: nos
ᵛ nostrum. 6 autem, seruos vestros per Iesum, ¶ quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ᵛ ipse ᵛ illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Iesu.
7 Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: vt sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.
8 In omnibus tribulationem patimur, sed
C 9 non angustiamur: aporiamur, sed non desperamur: ¶ persecutionem patimur, sed non derelinquimur: ᵛ deijcimur, sed non perimus: ¶ semper mortificationē Iesu Christi in corpore nostro circumferētes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris.
11 Semper enim nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum: vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali.
12 Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.
13 Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus propter quod
14 & loquimur: ¶ scientes quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit & constituet vobiscum.
D 15 Omnia enim propter vos: vt gratia abundans, per multos in gratiarū actione, abundet in gloriam Dei.
16 Propter quod non deficimus: sed licet is qui foris est noster homo, corrumpitur: tamen is qui intus est renouatur de die in diem.
17 Id enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternū gloriæ pon-
18 dus operatur in ᵛ nobis, ¶ non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

CAPVT V.

Ex certa spe futuræ gloriæ desiderant Apostoli absolui à corpore, cùm aliter illa frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium iusto iudici placere, dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram aduersarijs & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant, & cuius morte reconciliatus est Deo mundus, secundum carnem nouerunt.

SCimus enim quoniam si terrestris domus
noſtra huius habitationis dissoluatur,

quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.
2 Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram quæ de cælo est, superindui
3 cupientes: ¶ si tamen vestiti, non nudi inueniamur. *Apoc. 16. c. 15.*
4 Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: eo quòd nolumus expoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur quod mortale est, à vita.
5 Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.
6 Audentes igitur semper, & scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrina-
7 mur à Domino. ¶ (per fidem enim ambu-
8 lamus, & non per speciem) ¶ audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.
9 Et ideo contendimus, siue absentes, siue B
præsentes placere illi.
10 Omnes enim nos manifestari oportet *Rom. 14. b. 10.*
ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum.
11 Scientes ergo timorem Domini hominibus suademus: Deo autem manifesti sumus. Spero autem & in conscientijs vestris manifestos nos esse.
12 Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: vt habeatis ad eos qui in facie gloriantur, & non in corde.
13 Siue enim mente ᵛ excedimus, Deo: siue C,
ᵛ excidimus. sobrij sumus, vobis.
14 Charitas enim Christi vrget nos: æstimantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus
15 mortuus est, ergo omnes mortui sunt. ¶ & pro omnibus mortuus est Christus: vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.
16 Itaque nos ex hoc neminem nouimus secundum carnem. Et si cognouimus secundum carnem Christum: sed nunc iam non nouimus.
17 Siqua ergo in Christo noua creatura: ve- D
tera trāsierunt, ecce facta sunt omnia noua. *Isa. 43. c. 19.*
18 Omnia autem ex Deo, qui nos reconci- *Apoc. 21. b. 5.*
liauit sibi per Christum: & dedit nobis mi-
19 nisterium reconciliationis. ¶ quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.
20 Pro Christo ergo legatione fungimur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.

21 Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit: vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAPVT VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam, ostendens quantum liberauerit vt probatum se Dei ministrum exhiberet, & admonens vt à conuictu & consortio infidelium separentur.

A 1 Diuuantes autem * exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.
*& 7.

Isa.49.c.8. 2 (Ait enim, Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce, nunc tempus acceptabile: ecce nũc dies salutis.) ¶ nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum: ¶ sed in

1.Cor.4.a.1. omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs,

5 ¶ in plagis, in carceribus, in seditionibus,

B 6 in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, ¶ in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate nõ ficta, ¶ in verbo veritatis, in virtute Dei, per

8 arma iustitiæ à dextris & à sinistris, ¶ per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: vt seductores & veraces: si-

9 cut qui ignoti & cogniti: ¶ quasi morientes, & ecce viuimus: vt castigati: & non morti-

10 ficati: ¶ quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.

C 11 Os nostrum patet ad vos ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est.

12 Non angustiamini in nobis: angustiami-

13 ni autem in visceribus vestris. ¶ eandem autem habentes remunerationẽ (tanquam filijs dico) dilatamini & vos.

14 Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras?

15 Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli?

D 16 Qui autem consensus templo Dei cum

1.Cor.3.d.17. 6.d.19. Leui.26.b.12. idolis? Vos enim estis templum Dei viui: sicut dicit Deus, Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus: &

Isa.52.c.11. ipsi erunt mihi populus.

17 Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immũdum

Ierem.31.a.1. b.9. 18 ne tetigeritis: & ego recipiam vos. ¶ & ero vobis in patrem: & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.

CAPVT VII.

Ostendit Apostolus quanto amore Corinthios prosequatur, & quantum de correcta ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudiũ acceperit, quantúmue bonum peperierit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

HAs ergo habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquina-

1 mento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

2 Capite nos. Neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem circumuenimus.

3 Non ad condemnationem * dico. præcessi enim quòd in cordibus nostris estis ad commoriendum & ad conuiuendum.

4 Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum consolatione: superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

5 Nam & cùm venissemus in Macedoniã, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris, pugnæ: intus, timores.

6 Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus, in aduentu Titi.

7 Non solum autem in aduentu eius, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita magis vt gauderem.

8 Quoniam & si contristaui vos in epistola, non me pœnitet: etsi pœniteret, videns quod epistola illa (& si ad horam) vos contristauit. ¶ nunc gaudeo: non quia contristati

9 estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

10 Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortẽ operatur.

11 Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur solicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. in omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negotio.

12 Igitur etsi scripsi vobis, non propter eum qui fecit iniuriam, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam solicitudinem nostram quã habemus pro vobis apud

13 Deum, ¶ ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantiùs magis gauisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus eius ab omnibus vobis. ¶ &

14 si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita & gloriatio nostra

15 quæ fuit ad Titum, veritas facta est. ¶ & viscera eius abundantius in vobis sunt: reminiscentis omnium vestrum obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepistis illum.

16 Gaudeo quòd in omnibus cõfido in vobis.

CAPVT VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Ierosolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo: admonens vt quod iamdudum facere proposuerant, id nunc pro cuiusq; facultate præstent: & ministros colligendæ, gaudens quòd Titus humane fuerit ab eis acceptus.

NOtam autem facimus vobis fratres gratiam Dei, quæ data est in Ecclesijs Ma-

2 cedoniæ, ¶ quòd in multo experimento tribulationis abundantia gaudij ipsorum fuit, & altissima paupertas eorum abundauit in

3 diuitias simplicitatis eorum, ¶ quia secundum virtutem (testimonium illis reddo) &

4 supra virtutem voluntarij fuerunt, ¶ cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam & communicationẽ ministerij quod fit in Sanctos.

5 Et non sicut sperauimus, sed semetipsos dederunt, primum Domino, deinde nobis

6 per voluntatem Dei: ¶ ita vt rogaremus Titum, vt quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istam.

7 Sed sicut in omnibus abundatis fide & sermone, & scientia, & omni solicitudine, & super' & charitate vestra in nos, vt & in hac gratia abundetis.

8 Non quasi imperans dico: sed per aliorum solicitudinem, etiam vestræ charitatis ingenium bonum comprobans.

9 Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cùm esset dives: vt illius inopia vos diuites essetis.

10 Et cõsiliũ in hoc do: hoc enim vobis vtile

11 est, qui non solũ facere, sed & velle cœpistis ab anno priore: ¶ nunc verò & facto perficite: vt quemadmodum promptus est animus voluntatis: ita fit & perficiendi ex eo

12 quod habetis.

13 Si enim voluntas prompta est: secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet.

14 Non enim vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate.

In præsenti tempore vestra abundantia, illorum inopiam suppleat: vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementũ,

15 vt fiat æqualitas, ¶ sicut scriptum est: Qui multum * non abundauit: & qui modicum, non minorauit. *Exod.16.d.18. *habuit 11.

16 Gratias autem Deo, qui dedit eandem so-

17 licitudinem pro vobis in corde Titi, ¶ quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cum solicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.

18 Misimus etiam cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias:

19 ¶ non solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesijs comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatã voluntatem

20 nostram, ¶ deuitantes hoc, nequis nos vituperet in hac plenitudine quæ ministratur à nobis.

21 Prouidemus enim bona non solum co- Rom.12.d.17. ram Deo, sed etiam coram hominibus.

22 Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probauimus in multis sæpe solicitum esse: nunc autem multo solicitio-

23 rem, confidentia multa in vos, ¶ siue pro Tito qui est socius meus & in * vos' adiutor, siue fratres nostri Apostoli Ecclesiarum, * gloriæ Christi. *in vobis. *gloria 2.

24 Ostensionem ergo quæ est charitatis vestræ & nostræ gloriæ, pro vobis, in illos ostendite in facie Ecclesiarum.

CAPVT IX.

Prosequitur hortando ad eleemosynam promptè & abundanter tribuendam: admonens ne ad hoc inopiam metuant, sed diuinæ fidant prouidentiæ: variosq; recensẽt illius eleemosynæ fructus.

NAm de ministerio quod fit in sanctos ex 1 A abundanti est mihi scribere vobis.

2 Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio prouocauit plurimos.

3 Misi autem fratres: vt ne quod gloriamur de vobis, euacuetur in hac parte, vt (quem-

4 admodum dixi) parati sitis: ¶ ne cùm venerint Macedones mecum, & inuenerint vos B imparatos, erubescamus nos, vt non dicamus vos in hac substantia.

5 Necessarium ergo existimaui rogare fratres vt perueniant ad vos, & præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse sic quasi benedictionem, non tanquam auaritiam.

6 Hoc autem dico, Qui parcè seminat, parcè

Universidad de Deusto
Biblioteca

& metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

C 7 Vnusquisq; prout destinauit in corde suo: non ex tristitia aut ex necessitate. hilarem enim datorem diligit Deus. *Eccl.35.b.11.*

8 Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, ¶ sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in ℣ æternum℣. *Psal.111.b.9. ℣ seculum seculi.*

10 Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit: & multiplicabit semen vestrum, & augebit

D 11 incrementa frugum iustitiæ vestræ: ¶ vt in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quę operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12 Quoniam ministerium huius officij non solum supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actio-

13 nes in Domino, ¶ per probationem ministerij huius, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ in Euangelium Christi, & simplicitate communicationis

14 in illos, & in omnes, ¶ & in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratias Deo super inenarrabili dono eius.

CAPVT X.

Incipit suam aperire potestatem, & exantlatos pro Christo labores propter pseudapostolos, qui ipsum deprimentes & abiectum prædicantes, fructum prædicationis eius impediebant.

A 1 IPse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.

2 Rogo autem, ne præsens audeam per eam confidentiã qua existimor audere in quosdam: qui arbitrantur nos tanquam secundum carnem ambulemus.

3 In carne autem ambulantes, non secundum carnem militamus.

4 Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt: sed potentia Deo ad destructionem

5 munitionum, consilia destruentes, ¶ & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium

B 6 Christi, ¶ & in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi, Christi se esse hoc cogitet iterum apud se, quia sicut ipse Christi est: ita & nos.

8 Nam & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam.

C 9 Vt autem non existimer tanquam terreat

10 vos per Epistolas, ¶ (quoniam quidem Epistolæ, inquiunt, graues sunt & fortes: praesentia autem corporis infirma, & sermo

11 contemptibilis) ¶ hoc cogiter qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per Epistolas absentes, tales & præsentes in facto.

12 Non enim audemus inserere aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos mensurantes, & comparantes nosmetipsos nobis.

13 Nos autem non in immensum gloriabimur: sed secundum mensuram regulæ, quam mensus est nobis Deus, mensuram pertendi vsque ad vos.

14 Non enim quasi non pertingentes ad vos superextendimus nos. Vsque ad vos enim

15 peruenimus in Euangelio Christi, ¶ non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regu-

16 lam nostram in abundantiam, ¶ etiam in illa quę vltra vos sunt, euangelizare, non in aliena regula, in ijs quæ præparata alius gloriari.

17 Qui autẽ gloriatur: in Domino glorietur.

18 Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem ℣ Deus commendat.

CAPVT XI.

Propter pseudapostolos perturbantes Pauli prædicationem metuens Corinthijs, ostendit quare nihil subsidij ab eis acceperit: deinde vt ostendat plus sibi tribuendũ esse, quàm illis: sua recensit enumerans & primùm aduersa quæ perpessus est, præsertim Christi fidem, & labores ac solicitudines.

VTinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ: sed & supportate me.

2 Aemulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos vni viro, virginem castam exhibere Christo.

3 Timeo autem ne sicut serpens Heuam seduxit astutia sua: ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo.

4 Nam si is qui venit, alium Christum prædicat quem non prædicauimus, aut alium spiritum accipitis quem non accepistis, aut aliud Euangelium quod non recepistis bene-

5 tè pateremini: Existimo enim nihil me minus fecisse à

6 magnis Apostolis. Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia. in omnibus autem manifestati sumus vobis.

7 Aut nũquid peccatum feci, meipsum humilians, vt vos exaltemini? quoniam gratis Euangelium Dei euangelizaui vobis?

8 Alias Ecclesias expoliaui, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.

9 Et cùm essem apud vos, & egẽrem: nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, supleuerunt fratres qui venerunt à Macedonia: & in omnibus sine onere me vobis seruaui, & seruabo.

C 10 Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quare? quia non diligo vos? Deus scit.

12 Quod autem facio: & faciam, vt amputem occasionem eorum qui volunt occasionem: vt in quo gloriantur, inueniantur sicut & nos.

13 Nam eiusmodi pseudapostoli, sunt operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.

14 Et non mirum: ipse enim Sathanas transD 15 figurat se in Angelum lucis. ¶ non est ergo magnum si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ: quorum finis erit secundum opera ipsorum.

16 Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse: alioquin velut insipientem accipite me, vt & ego modicum quid glorier)

17 ¶ quod loquor, nõ loquor secundum ℣ Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia gloriæ.

18 Quoniam multi gloriantur secundum carnem: & ego gloriabor.

19 Libenter enim sustinetis insipientes: cùm sitis ipsi sapientes.

20 Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit.

21 Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte℣. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego.

22 Hebræi sunt: & ego. Israëlitæ sunt: & ego.

23 Semen Abrahæ sunt: & ego. Ministri Christi sunt: (& ego℣) (vt minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.

24 A Iudæis quinquies, quadragenas, vna minus accepi.

25 Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die *Deut. 25. d.3. Act.16.c.22. Act.14.c.18. Act.27.d.2.g. 41.*

26 in profundum maris fui, ¶ in itineribus sæpe, periculis fluminũ, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratri-

27 bus, ¶ in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in fri-

28 gore & nuditate, ¶ præter illa quæ extrinsecus sunt: instantia mea quotidiana, solicitudo omnium Ecclesiarum.

29 Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?

30 Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ G sunt, gloriabor.

31 Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula, scit quòd non mentior.

32 Damasci præpositus Gentis Aretæ regis, *Act.9.d.24.* custodiebat ciuitatem Damascenorum, vt

33 me comprehenderet: ¶ & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic℣ effugi manus eius. *24.*

CAPVT XII.

Narrat facta sibi ante annos 14. diuinas visiones, & de dato sibi carnis stimulo, ostendens quòd eum compulerint vt se laudaret quum ab illis potius debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est: sed metuit ne ad eos veniens inueniat aliquos dissensionibus alijs q̃, vitijs adhuc inuolutos.

SI gloriari oportet (non expedit quidem) 1 A veniam autem ad visiones & reuelationes Domini.

2 Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim (siue in corpore, nescio, siue extra corpus, nescio: Deus scit) raptum huius- *Act.9.d.3.22. d.17.* modi vsque ad tertium cælum.

3 Et scio huiusmodi hominem (siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit)

4 ¶ quoniam raptus est in Paradisum: & audiit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

5 Pro huiusmodi gloriabor: pro me autem B nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.

6 Nam & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatẽ enim dicam. parco autem: ne quis * me existimet super id quod videt *in i. -5.* -in℣ me, aut aliquid audit ex me.

7 Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, vt me colaphizet.

8 Propter quod ter Dominum rogaui, vt discederet à me: ¶ & dixit mihi, Sufficit tibi

9 gratia

gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.

10 Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo. Cùm enim infirmor: tunc potens sum.

D 11 Factus sum insipiens: vos me coëgistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus ‖ fui ab ijs qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum.

‖ feci

‖ Apostoli 5. 12 Signa tamen ‖ Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patiẽtia, in signis & prodigijs & virtutibus.

13 Quid est enim quod minus habuistis præ cæteris Ecclesijs: nisi quòd ego ipse non grauaui vos? Donate mihi hanc iniuriam.

E 14 Ecce, tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero grauis vobis. Nõ enim quæro quæ vestra sunt: sed vos. Nec enim debẽt filij parentibus thesaurizare, sed parentes filijs.

15 Ego autem libentissimè impendam & superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens minùs diligar.

16 Sed esto: ego vos non grauaui: sed cùm essem astutus, dolo vos cepi.

17 Nunquid per aliquem eorum quos misi ad vos, circumueni vos?

F 18 Rogaui Titum: & misi cum illo fratrem. Nunquid Titus vos circumuenit? nónne eodem spiritu ambulauimus? nónne ijsdem vestigijs?

19 Olim putatis quòd excusemus nos apud vos? Coram Deo: in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram.

20 Timeo enim ne fortè cùm venero, non quales volo, inueniam vos: & ego inueniar à vobis, qualem non vultis. ne fortè contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones sint inter vos. ¶ ne iterum cùm venero, humiliet me Deus apud vos: & lugeam multos ex ijs qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiã super immunditia & fornicatione & impudicitia quam gesserunt.

CAPVT XIII.

Comminatur ijs qui peccauerant, qui ad penitentiam prouocet: ne ad ipsos veniens cogatur seuere eos castigare data sibi a Christo potestate, cuius rei eos castigare data sibi a Christo potestate, cuius rei tutem merito deberent in seipsis agnoscere: addens generalem exhortationem, & salutationes.

ECce tertio hoc venio ad vos: In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum.

2 Prædixi & prædico vt præsens ‖, & nunc absens ijs qui antè peccauerunt, & cæteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam.

‖ alter.

3 An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus: qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?

4 Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed viuit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed ‖ viuemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

‖ viuemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5 Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos quia Christus Iesus in vobis est? nisi forte reprobi estis.

6 Spero autem quod ‖ cognoscitis quia nos non sumus reprobi.

‖ cognoscitis quia nos

7 Oramus autem Deum, vt nihil mali faciatis, non vt nos probati appareamus, sed vt vos quod bonum est, faciatis, nos autem vt reprobi simus.

8 Non enim possumus aliquid aduersus veritatem: sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, quoniam nos infirmi simus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus, vestram consummationem.

10 Ideò hæc absens scribo: vt non præsens durius agam secundum potestatem quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.

11 De cætero fratres, gaudete, perfectimini: exhortamini. idem sapite: pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.

12 Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13 Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.

AMEN. ARGV-

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI AD GALATAS.

GALATAE, *sunt Graeci: Hi verbum veritatis primùm ab Apostolo acceperunt, sed post discessum eius, tentati sunt à falsis Apostolis vt in legem & circumcisionem verterentur. Hos Apostolus reuocat ad fidem veritatis: scribens eis ab Epheso.*

EPISTOLA PAVLI AD GALATAS.

CAPVT I.

Reprehendit Galatas Apostolus quòd abduci se permiserint à veritate quam ab ipso acceperant, cum sola haec tenenda sit, eamq; non ab homine, sed per Christi reuelationem ipse didicerit, & tanta fortitudine postea illam docuerit, quanta ipsam antea impugnabat: addens quomodo ipsum Deus ad euangelizandum segregauerit.

PAVLVS APOSTOLVS NON AB hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum patrem qui suscitauit eum à mortuis, ¶ & qui mecum sunt omnes fratres: Ecclesiæ Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo patre & Domino nostro Iesu Christo: ¶ qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt eriperet nos de præsenti seculo nequam, secundum voluntatem Dei & patris nostri: ¶ cui est gloria in secula seculorum. Amen.

6 Miror, quòd sic tam citò transferimini ab B
eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in a-
7 liud Euangelium: ¶ quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi.

8 Sed licet nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anáthema sit.

9 Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anáthema sit.

10 Modò enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerẽ, Christi seruus non essem.

11 Notũ enim vobis facio fratres Euãgelium quod euangelizatum est à me, quia non est *1. Cor. 15. a. 1.*
12 secundum hominem. ¶ neq; enim ego ab C
homine accepi illud, neque didici: sed per *Ephe. 3. a. 3.*
reuelationem Iesu Christi.

13 Audistis enim conuersationẽ meam aliquando in Iudaismo, quoniã supra modum perse-

Universidad de Deusto
Biblioteca

perſequebar Eccleſiam Dei, & expugna-
14 bam illam, ¶ & proficiebam in Iudaiſmo
ſupra multos coætaneos meos in genere
meo, abundantius æmulator exiſtens pa-
ternarum mearum traditionum.
15 Cùm autem placuit ei qui me ſegregauit
ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiã
16 ſuam, ¶ vt reuelaret filium ſuum in me, vt
euangelizarem illũ in Gentibus, continuò
17 non acquieui carni & ſanguini, ¶ neq; ve-
ni Ieroſolymam ad anteceſſores meos Apo
ſtolos: ſed abij in Arabiam, & iterum reuer-
ſus ſum Damaſcum.
D 18 Deinde poſt annos tres veni Ieroſoly-
mam videre Petrũ: & manſi apud eum die-
bus quindecim.
19 Alium autem Apoſtolorum vidi nemi-
nem: niſi Iacóbum fratrem Domini.
20 Quæ autẽ ſcribo vobis: ecce coram Deo,
quia non mentior.
21 Deinde veni in partes Syriæ & Ciliciæ.
22 Eram autem ignotus facie Eccleſijs Iu-
23 dææ, quæ erant in Chriſto: ¶ tantum autem
auditum habebant, Quoniam qui perſe-
quebatur nos aliquando, nunc euangelizat
24 fidem, quam aliquando expugnabat, ¶ &
in me clarificabant Deum.

CAPVT II.

Paulus Euangelij veritatem liberè ſemper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apoſtolis, & nihil ad illud addentibus, ſed Paulum in ſocium recipientibus, qui etiam palàm reprehendit Cephan, oſtendens quòd non ex legis operibus quiſquam iuſtificetur, ſed per fidem in Chriſtum.

A 1 DEinde poſt annos quatuordecim, iterum aſcendi Ieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito.
2 Aſcendi autem ſecundum reuelationem: & contuli cum illis Euangelium quod prędico in Gentibus, ſeorſum autem ijs qui videbãtur, ᵛaliquid eſſe': ne fortè in vacuum
-.7. ᵉ maiores eſſe 3. currerem aut cucurriſſem.
3 Sed neque Titus qui mecum erat, cùm eſſet Gentilis, compulſus eſt circuncidi.
-.3. 4 ¶ ſed ᵛpropter ſubintroductos falſos fratres qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram quam habemus in Chriſto Ieſu, vt nos in ſeruitutem redigerent.
5 Quibus neque ad horam ceſsimus ᵛſubiectioni': vt veritas Euangelij permaneat ᵉſubiectione 3 apud vos.
B 6 Ab ijs autem qui videbantur eſſe aliquid (quales aliquando fuerint, nihil mea intereſt. Deus perſonam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur eſſe aliquid, nihil contulerunt.
7 Sed ecõtrà cùm vidiſſent quòd creditum eſt mihi Euangelium præputij, ſicut Petro
8 circunciſionis (¶ qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum circunciſionis: operatus eſt & mihi inter Gentes) ¶ & cùm cog-
9 nouiſſent gratiam quæ data eſt mihi, Iacóbus & Cephas & Iohannes qui videbãtur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis: vt nos in Gentes, ipſi autem in circunciſionem: ¶ tantum vt pau-
10 perum memores eſſemus, quod etiam ſolicitus fui hoc ipſum facere.
11 Cùm autem veniſſent ᵛCephas' Antiochiam: in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat.
12 Prius enim quàm venirent quidam à Iacobo, cum Gentibus edebat: cùm autem veniſſent, ſubtrahebat & ſegregabat ſe, timens eos qui ex circunciſione erant.
13 Et ſimulationi eius conſenſerunt cæteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eius illam ſimulationem.
14 Sed cùm vidiſſem quòd non rectè ambularent ad veritatem Euangelij, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu cum Iudæus ſis, gentiliter viuis, & non Iudaicè: quomodo Gentes cogis Iudaizare?
15 Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus
peccatores.
16 Scientes autem quòd non iuſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti: & nos in Chriſto Ieſu ᵛcredimus vt iuſtificemur ex fide Chriſti, & non ex operibus legis: propter quòd ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro.
17 Quòd ſi quærentes iuſtificari in Chriſto inuenti ſumus & ipſi peccatores: minquid Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit.
18 Si enim quæ deſtruxi, iterum hæc ædifico: prævaricatorem me conſtituo.
19 Ego enim per legem, legi mortuus ſum, vt Deo viuam: Chriſto confixus ſum cruci.
20 Viuo autem, iam non ego: viuit verò in me Chriſtus. Quòd autem nunc viuo in carne: in fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.
21 Non abijcio gratiam Dei. Si enim per legem iuſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt.

CAPVT III.

Sicut Abraha, ita & poſteris, non ex legis operibus, ſed ex fide in Chriſtum datus eſt ſpiritus, ſancta nec data fuerit lex, quæ iuſtificare poterat. Maledicti autem legi, quum nemo præſtet legem, maledicti ſunt: ſed hanc maledictionem Chriſtus in ſe ſuſcipiens, nos ab ea liberauit: promiſſiones verò factæ Abrahæ per fidem complentur, licet interim lex tanquam pædagogus data ſit, quæ non poterat iuſtificare.

OInſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit non ᵛobedire' veritati, ante quorum oculos Ieſus Chriſtus proſcriptus eſt, in vobis crucifixus?
2 Hoc ſolum à vobis volo diſcere, Ex operibus legis Spiritum accepiſtis, an ex auditu fidei?
3 Sic ſtulti eſtis, vt cùm ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini?
4 Tanta paſsi eſtis ſine cauſa? ſi tamen ſine cauſa.
5 Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?
6 Sicut*, Abraham credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.
7 ᵛCognoſcite' ergo quia qui ex fide ſunt, ij ſunt filij Abrahæ.
8 Prouidens autem ſcriptura quia ex fide iuſtificat Gentes Deus, prænuntiauit Abrahæ, Quia benedicẽtur in te omnes gentes,
9 Igitur qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham.
10 Quicunque enim ex operibus legis ſunt: Scriptum eſt enim: Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea.
11 Quoniam autem in lege nemo iuſtificatur apud Deum, manifeſtum eſt: quia iuſtus ex fide ᵛviuit'.
12 Lex autem non eſt ex fide: ſed Qui fecerit ea, viuet in illis.
13 Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictũ (quia ſcriptum eſt: Maledictus omnis qui pendet in ligno)
14 ¶ vt in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Ieſu: vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.
15 Fratres (ſecundum hominem dico) tamẽ hominis confirmatum teſtamentum nemo ſpernit: aut ſuperordinat.
16 Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones: & ſemini eius. Non dicit, Et ſeminibus, quaſi in multis: ſed quaſi in vno, Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.
17 Hoc autem dico, teſtamentum confirmatum à Deo: quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt lex, non irritum facit ad euacuandam promiſsionem.
18 Nam ſi ex lege hæreditas, iam non ex promiſsione. Abrahæ autem per repromiſsionem donauit Deus.

19 Quid igitur lex? propter ᵛtrãſgreſsiones ᵉ transgreſſionem poſita eſt, donec veniret ſemen cui promiſerat: ordinata per angelos in manu mediatoris.
20 Mediator autem, vnius non eſt: Deus autem vnus eſt.
21 Lex ergo aduerſus promiſſa Dei? Abſit, D
Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare: verè ex lege eſſet iuſtitia.
22 Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato: vt promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. *Rom.3.b.9.*
23 Prius autem, quàm veniret fides: ſub lege cuſtodiebamur concluſi, in eam fidem quę reuelanda erat.
24 Itaq; lex, pædagogus noſter fuit in Chriſto: vt ex fide iuſtificemur.
25 At vbi venit fides: iam non ſumus ſub pædagogo.
26 Omnes enim filij Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu.
27 Quicunque enim in Chriſto baptizati *Rom. 6. a.3.* eſtis: Chriſtum induiſtis.
28 Non eſt Iudæus neque Græcus, non eſt ſeruus, neque liber, non eſt maſculus, neq; fœmina. Omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu.
29 Si autem vos Chriſti: ergo ſemen Abrahæ eſtis, ſecundum promiſsionem hæredes.

CAPVT IIII.

Ante Chriſtum natum, Iudæi in modum hæredis adhuc paruuli, ſub lege continebantur, tanquam ſub tutore: conatur autem eos à legis ſeruitute reuocare, quum fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto feruore ipſum ac prædicationem ipſius antea acceperant: & ſimul ad hoc typum adferens de duobus Abrahæ filijs, duo teſtamenta deſignantibus: per quod docet legis æmulatores à Chriſti hæreditate ejciendos.

DIco autem, quanto tempore hæres par- 1 A
uulus eſt, nihil differt à ſeruo, cùm ſit
2 dominus omnium, ¶ ſed ſub tutoribus &
actoribus eſt vſque ad præfinitum tempus
3 à patre: ¶ ita & nos, cùm eſſemus paruuli,
ſub elementis mundi eramus ſeruientes.
4 At vbi venit plenitudo temporis, miſit
Deus filium ſuum factum ex muliere, fa-
5 ctum ſub lege: ¶ vt eos qui ſub lege erant,
redimeret, vt adoptionem filiorum reci-
peremus.
6 Quoniam autẽ eſtis filij*: miſit Deus Spi- **Dei*
ritum filij ſui in corda veſtra clamantem:
Abba, Pater.
7 Itaque iam non eſt ſeruus, ſed filius. Quòd
ſi filius: & hæres per Deum.

8 Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis qui natura non sunt dij, seruiebatis.
B 9 Nunc autem cùm cognoueritis Deum, imò cogniti sitis à Deo: quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuò seruire vultis?
10 Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos.
11 Timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis.
12 Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres, obsecro vos. Nihil me læsistis.
13 Scitis autem quia per infirmitatem carnis euāgelizaui vobis iamprídem: ¶ &
14 tentationem *vestram in carne mea, non spreuistis neq; respuistis, sed sicut angelū Dei excepistis me, sicut Christum Iesum. *meam 2.
15 Vbi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.
16 Ergo inimicus vobis factus sum verum dicens vobis?
C 17 Aemulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, vt illos æmulemini.
18 Bonum autem æmulamini in bono semper: & non tantum cùm præsens sum apud vos.
19 Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.
20 Vellem autem esse apud vos modò, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.
21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis?
22 Scriptum est enim quoniam Abraham duos filios habuit: vnum de ancilla, & vnum de libera.
Gene.16.d.15. Gene.21.a.1. 23 Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem. ¶ quæ sunt per allegoriam dicta.
24 Hęc enim sunt duo testamenta. Vnum quidem *à monte Sina, in seruitutem genē- *in D
25 rans: quæ est Agar, ¶ (Sina enim mons est in Arabia: qui coniunctus est ei, quæ nunc est Ierusalem) & seruit cum filijs suis.
26 Illa autem quæ sursum est Ierusalem, libera est: quæ est mater nostra.
Isa.54.a.1. 27 Scriptum est enim: Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe & clama, quæ non parturis: quia multi filij desertæ, magis quàm eius quæ habet virum.
Rom.9.b.8. 28 Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filij sumus.
29 Sed quomodo tunc is qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum qui secundum spiritum: ita & nunc.
30 Sed quid dicit scriptura? Eijce ancillam & filium eius. non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.
31 Itaq; fratres, non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.

CAPVT V.

Qui legis operibus iustificari cupit, excidit gratia Christi, in quo nec prædest circumcisio nec præputium sed fides viua: hortatur ergo vt caueant à seductoribus, studeantq; mutuæ dilectionis esse memores: semper repugnans spiritus trahit ad carnis opera, quæ separant à regno celorum: spiritus vero affert fructus quibus illud consequimur, etiam si legis opera non præstemus.

STate: & nolite iterum iugo seruitutis contineri.
2 Ecce ego Paulus dico vobis quoniam si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit.
3 Testificor autem rursus omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.
4 Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini: à gratia excidistis.
5 Nos enim spiritu, ex fide, spem iustitiæ expectamus.
6 Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur.
7 Currebatis bene: quis vos impedijt veritati non obedire? *
8 Persuasio, *non est ex eo qui vocat vos.
9 Modicum fermentū totam massam corrumpit.
10 Ego confido in vobis in Domino: quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicunque est ille.
11 Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo euacuatum est scandalum crucis.
12 Vtinā & abscindātur qui vos conturbant.
13 Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem *seruite inuicem.
14 Omnis enim lex in vno sermone impletur: Diliges proximū tuum sicut teipsum.
15 Quòd si inuicem mordetis & comeditis, videte ne abinuicem consumamini.
16 Dico autem: Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.
17 Caro enim concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur: vt nō quæcunque vultis, illa faciatis.
18 Quòd si spiritu ducimini: nō estis sub lege.
19 Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia', luxuria, ¶ idolorum seruitus, veneficia,
20 inimicitię, contentiones, æmulationes, iræ,
21 rixæ, dissensiones, sectæ, ¶ inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.
22 Fructus autem Spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas,
23 longanimitas, ¶ mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex.
24 Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & cōcupiscentijs.
25 Si viuimus spiritu: spiritu & ambulemus.
26 Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

CAPVT VI.

Cum humilitate tuuandus est proximus, nec aliorum laudes curandæ: semperque bene operandum est, vt tempore suo metamus vitam æternam. Rursum monet, vt caueant à seductoribus, qui cùm legem suadeant, ipsi illam non obseruant: Paulus autē in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circuncisio nec præputium quicquam faciunt.

FRatres & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris.
2 Alter alterius onera portate: & sic adimplebitis legem Christi.
3 Nam si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit: ipse se seducit.
4 Opus autem suum probet vnusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero.
5 Vnusquisque enim onus suum portabit. 1.Cor.3.b.8.
6 Cōmunicet autē is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis. *verbum 5.
7 Nolite errare: Deus non irridetur.
8 Quæ enim seminauerit homo: hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua: de carne & metet corruptionem. qui autem seminat in spiritu: de spiritu metet vitam æternam.
9 Bonum autem facientes, non deficiamus. tēpore enim suo metemus non deficientes. C
10 Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. 2.Thes.3.c.13.
11 Videte qualibus literis scripsi vobis mea manu.
12 Quicunque *volunt placere in carne: hi cogunt vos circuncidi, tantum vt crucis Christi persecutionem non patiantur. *enim
13 Neque enim qui circuncīduntur, legem custodiunt. sed volunt vos circuncidi: vt in carne vestra glorientur.
14 Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. D
15 In Christo enim Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed noua creatura.
16 Et quicunque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos & misericordia, & super Israël Dei.
17 De cætero nemo mihi molestus sit. ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.
18 Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum spiritu vestro fratres. Amen.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI AD EPHESIOS.

EPhesij sunt Asiani. Hi accepto verbo veritatis perstiterunt in fide. Hos collaudat Apostolus, scribens eis à Roma de carcere per Tychicum diaconum.

EPISTOLA PAVLI AD EPHESIOS.

CAPVT I.

Deum benedicit Apostolus, qui prædestinatos pluvimus, ijq; maximis per Christum filium affecit beneficijs. agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans vt perfectam additis sufficiati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

PAVLVS APOSTOLVS IESV Christi per voluntatem Dei: omnibus sanctis qui sunt Ephesi: & fidelibus in Christo Iesu. 1 A
2 Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.
3 Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cælestibus, in Christo: ¶ 2.Cor.1.a.3. 1.Petr.1.a.3.
4 sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate.

5 Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum, per Iesum Christum, in ipsum: se-
B 6 cundum propositum voluntatis suæ: ¶ in
-4. laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo.
7 In quo habemus redemptionē per sanguinē eius (remissionem peccatorū) secūdum
8 diuitias gratiæ eius, ¶ quæ superabundauit
9 in nobis in omni sapiētia & prudentia, ¶ vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitū eius, quod
*in dispensationem i. 10 proposuit in eo, ¶ *in dispensatione' plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis & quæ in terra sunt, in ipso.
11 In quo etiam nos sorte vocati sumus: prædestinati secundum propositum eius qui operatur omnia, secundum consilium vo-
C 12 luntatis suæ: ¶ vt simus in laudē gloriæ eius
13 nos, qui antè sperauimus in Christo: ¶ in quo & vos, cùm audissetis verbum veritatis, (Euangelium salutis vestræ:) in quo & credentes signati estis Spiritu promis-
14 sionis sancto, ¶ qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.
*Christo 15 Propterea & ego audiens fidem vestram quæ est *in Domino' Iesu, & dilectionem
16 in omnes sanctos: ¶ non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in ora-
17 tionibus meis, ¶ vt Deus, Domini nostri Iesu Christi pater, gloriæ, det vobis spiritum
*agnitionem sapientiæ & reuelationis, in *agnitione' e-
18 ius, ¶ illuminatos oculos cordis vestri, vt
D sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ
19 diuitię glorię hęreditatis eius in sanctis, ¶ & quę sit supereminēs magnitudo virtutis eius
Infr.3.b.7. in nos, qui credimus: secundum operatio-
20 nem potentiæ virtutis eius, ¶ quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cæle-
21 stibus, ¶ supra omnem principatum & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro.
Psal.8.b.8. 22 Et omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput *supra omnē Ecclesiam',
*super omnia ipsi ecclesiæ 5. *& 23 ¶ quæ est corpus ipsius, * plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet.

CAPVT II.

Peccatis anteà mortui, per Christum viuificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem. Ostendit Gentes quæ prius alienæ erāt à Deo promissionibus. eam per Christum & fidem, quæ Dei donum est, factas esse sanctorum conciues, idemq; habere fundamentum cum Patriarchis ac Prophetis.

ET vos *cum essetis mortui delictis & peccatis vestris, ¶ in quibus aliquādo ambu- 2
lastis secundum seculum mundi huius, se- Colos.3.b.6.
cundum principem potestatis aēris huius, Ephes.4.d.17.
spiritus, qui nunc operatur in filios diffi- Ephes.5.a.6.
3 dentiæ, ¶ in quibus & nos omnes aliquan-
do cōuersati sumus in desiderijs carnis nostræ, faciētes voluntatē carnis & cogitatiō-
nū, & eramus natura filij iræ sicut & cæte-
4 ri. Deus autē (qui diues est in misericordia
propter nimiam charitatem suam qua di-
5 lexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, (cuius gra-
6 tia estis saluati,) ¶ & conresuscitauit, & con-
sedere fecit in cælestibus in Christo Iesu
7 ¶ vt ostenderet in seculis supervenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ, in bo-
nitate super nos in Christo Iesu.
8 Gratia enim estis saluati per fidem (& hoc
9 non ex vobis, Dei enim donum est) ¶ non ex operibus, vt ne quis glorietur.
10 Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit
Deus vt in illis ambulemus.
11 Propter quod memores estote quòd aliquando vos *eratis Gentes in carne, qui di- *Ephes.4.d.17.
cebamini præputium ab ea quę dicitur cir-
12 cuncisio in carne, manu factæ: ¶ quòd eratis
illo in tempore sine Christo, alienati à con-
uersatione Israël, & hospites testamentorum promissionis spem non habentes, & sine
Deo in hoc mundo.
13 Nunc autem in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longè, facti estis propè in san-
guine Christi.
14 Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtrum-
vnum, & medium parietem maceriæ dis-
15 soluens, *inimicitias' in carne sua: ¶ legem mandatorum decretis euacuans: vt duos
condat in semetipso in vnum nouum ho-
16 minem, faciens pacem, ¶ * & reconcilians ambos in vno corpore, Deo per crucem, in-
terficiens *inimicitias' in semetipso.
17 Et veniens euāgelizauit pacem vobis qui
18 longè fuistis, & pacem iis qui propè, ¶ quo-
niam per ipsum habemus accessum ambo in vno Spiritu ad Patrem.
19 Ergo iam non estis hospites & aduenæ,
sed estis ciues sanctorū & domestici Dei,
20 ¶ superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo an-
21 gulari lapide Iesu Christo: ¶ in quo omnis
ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino, ¶ in quo & vos coædifi-
22 camini in habitaculum Dei in Spiritu sancto.

CAPVT

CAPVT III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis reuelatum, quòd Gentes essent per Christum participes promissionum Dei: quem orat vt spiritu corroborētur, & in charitate radicati, ad plenum in diuinis mysterijs edoceantur.

A 1 HVius rei gratia ego Paulus vinctus Chri-
2 sti Iesu, pro vobis Gentibus: ¶ si tamen
audistis dispensationem gratiæ Dei quæ
3 data est mihi in vobis, ¶ quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut suprà scripsi in breui:
4 ¶ prout potestis legentes intelligere pru-
5 dentiam meam in mysterio Christi, ¶ quod aliis generationibus non est agnitum filijs hominum, sicuti nūc reuelatum est sanctis Apostolis eius & Prophetis in Spiritu.
6 Gentes esse cohæredes & concorporales & cōparticipes promissionis eius in Christo Iesu per Euangelium:
B 7 Cuius factus sum minister secundum do-
num gratiæ Dei, quæ data est mihi secundum operationem virtutis eius.
8 Mihi omnium sanctorum minimo, data
9 est gratia hæc, In Gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, ¶ & illumi-
nare omnes quæ sit dispensatio sacramenti abscondit à seculis in Deo, qui omnia cre-
10 auit: ¶ vt innotescat *principibus' & potestatibus, in cælestibus per Ecclesiam, mul-
tiformis sapientia Dei, ¶ secundum præfi-
11 nitionem seculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro.
C 12 In quo habemus fiduciam & accessum in confidentia, per fidem eius.
13 Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra.
14 Huius rei gratia flecto genua mea ad Pa-
15 trem Domini nostri Iesu Christi, ¶ ex quo omnis paternitas in *cælis' & in terra no-
16 minatur, ¶ vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ, *virtutem' corroborari per Spiritum eius in interiori homine.
17 Christum habitare per fidem in cordibus
D 18 vestris, in charitate radicati & fundati, ¶ vt possitis cōprehendere cū omnibus sanctis,
19 quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum, ¶ scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.
20 Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus aut intelligimus, secundum virtutem quæ operatur in nobis.
21 Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Ie- Rom.16.d.27.
su in omnes generationes seculi seculorum. Amen.

CAPVT IIII.

Ad vnitatem spiritus hortatur, ostendens Christū diuersa diuersis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem vsq; mundi. monet igitur vt exuto veteri homine nouum induant, vtrinsq; partes explicans: rursumq; monet vt in hoc corpore manentes separentur ab ijs qui mente excæcati sequuntur effrænè carnis desideria, & nouos induant mores damnatis prioribus.

OBsecro itaque vos ego vinctus in Domi- 1 A
no, vt dignè ambuletis vocatione qua Phil.1.d.27.
2 vocati estis, cum omni humilitate & man- Coloss.3.b.12.
suetudine, cum patientia, supportantes in- 1.Thess.2.a.12.
3 uicem in charitate, ¶ soliciti seruare vnita- 4.a.1.
tem spiritus in vinculo pacis. Rom.12.c.10.
4 Vnum corpus, & vnus spiritus sicut * vo- 1.Cor.7.b.10.
cati estis in vna spe vocationis vestræ. *&
5 Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.
6 Vnus Deus & Pater omnium, qui est su- Malac.2.b.10.
per omnes, & per omnia, & in omnibus Deut.4.f.35.
nobis. Rom.12.a.3.
7 Vnicuique autem nostrum data est gratia B
secundum mensuram donationis Christi. 1.Cor.12.b.11.
8 Propter quod dicit, Ascendens in altum, 2.Cor.10.d.13.
captiuam duxit captiuitatem: dedit dona Psal.67.c.19.
hominibus.
9 (Quòd autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ?
10 Qui descendit, ipse est & qui ascendit supra omnes cælos, vt impleret omnia.)
11 Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, 1.Cor.12.d.28.
quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores
12 ¶ ad consummationem sanctorum in opus
ministerij, in ædificationem corporis Chri-
13 sti: ¶ donec occurramus omnes in vnitatē C
fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensurā ætatis plenitudinis Chri-
14 sti: ¶ vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris.
15 Veritatem autem facientes in charitate, Zach.8.c.16.
crescamus in illo per omnia, qui est caput,
16 Christus: ¶ ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secūdum operationem in mensuram vnius cuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.
17 Hoc igitur dico & testificor in Domino:

Universidad de Deusto
Biblioteca

D
Rom.1.a.9. *1.Pet.4.a.3.* *Rom.1.c.21.*
18 vt iam non ambuletis sicut & Gentes ambulant, in vanitate sensus sui, ¶ tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam quæ est in illis,
19 propter cæcitatem cordis ipsorum, ¶ qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam.
E
20 Vos autem non ita didicistis Christum:
21 ¶ si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, (sicut est veritas in Iesu.)
*deponere *Colos.3.b.8.* *Heb.12.a.1.* *1.Pet.4.a.2.*
22 *Deponite vos, secundum pristinã conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris.
Roma.6.a.4. *12.a.2.* *Colos.3.b.12.* *1.Petr.2.a.1.* *Zach.8.c.16.*
23 Renouamini autem spiritu mentis vestræ: ¶ &
24 induite nouum hominem qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.
F
25 Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisq; cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra.
Psal.4.a.5.
26 Irascimini, & nolite peccare. sed non occidat super iracundiam vestram.
Iacob.4.b.7.
27 Nolite locum dare diabolo.
28 Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret, operãdo manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti.
29 Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed siquis bonus ad ædificationem *fidei, vt det gratiam audientibus.
opportunitatis 1.
G
30 Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei: in quo signati estis *in die redemptionis.
in diem 8.
31 Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia.
Colos.3.b.12.
32 Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem sicut & Deus in Christo donauit vobis.

CAPVT V.

Hortatur vt Christum imitentur, longè separati ab omni vitio ac scelerato, & redimentes tempus, assumant spiritualia, quæ tradit, exercitia: vxores vult subditas esse viris, viros autem diligere vxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

A 1
2 ESTote ergo imitatores Dei: sicut filij charissimi: ¶ & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.
Iohan.13.d.34 & 15.b.12. *1.Ioh.4.c.13.*
Colos.3.a.5. 3 Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut
4 decet sanctos: ¶ aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio.
5 Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (*quod est idolorum seruitus*) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.
6 Nemo vos seducat inanibus verbis. propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.
7 Nolite ergo effici participes eorum.
8 Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate.
9 ¶ (fructus enim lucis, est in omni bonitate, & iustitia, & veritate) ¶ probãtes quid
10 sit beneplacitum Deo: ¶ & nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem *redarguite.
11 Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.
12 Omnia autem quæ arguuntur à lumine manifestantur. omne enim quod manifestatur, lumen est.
13 Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus.
14 Videte itaque fratres, quomodo caute ambuletis. non quasi insipientes, sed vt sapientes: ¶ redimentes tempus, quoniam dies
15 16 mali sunt.
17 Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.
18 Et nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed implemini Spiritu*, ¶ loquentes vobismetipsis in psalmis & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in
19 20 cordibus vestris Domino: ¶ gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi Deo & Patri.
21 Subiecti inuicem, in timore Christi.
22 Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino: ¶ quoniã vir caput est mulieris,
23 sicut Christus caput est Ecclesiæ. Ipse, saluator corporis eius.
24 Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.
25 Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit
26 pro ea: ¶ vt illã sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo*, ¶ vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata.
27 28 Ita & viri debent diligere vxores suas vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, ipsum diligit.

Nemo

29 Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit: sed nutrit & fouet eã, sicut & Chri-
30 stus Ecclesiam. ¶ quia membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius.
31 Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam: & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.
32 Sacramentum hoc magnum est. ego autem dico in Christo & in Ecclesia.
33 Veruntamen & vos singuli, vnusquisque vxorẽ suam sicut seipsum diligat: vxor autem *timeat virum suum.
& omnibus perfectis 2.

CAPVT VI.

Filij parentibus, seruiq; dominis obediãt: rursumq; parentes erga filios, & domini erga seruos sui memores sint officij: monet Dei armaturam, cuius partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam vt pro se orent.

FIlij, obedite parentibus vestris in Domino. hoc enim iustum est.
2 Honora patrem tuum & matrem tuam: (quod est mandatum primum in promissione,) ¶ vt bene sit tibi, & sis longæuus super terram.
4 Et vos patres, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini.
5 Serui obedite dominis carnalibus, cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: ¶ nõ ad oculũ seruientes, quasi hominibus placẽtes, sed vt serui Chri-
6 sti, facientes voluntatẽ Dei ex animo, ¶ cum
7 bona voluntate seruientes, sicut Domino
8 & non hominibus. ¶ scientes quoniã vnusquisq; quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber.
9 Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum & vester Dominus, est in cælis: & personarum acceptio non est apud eum.
10 De cætero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. *Deut.10.d.17. 2.Par.19.c.7. Iob 34.b.19. Sap.6 b.8. Eccle.35.b.16. Rom.1.2.b.11. Galat.2.b.6. Colos.3.d.25. Act.10.c.34. 1.Pet.1.c.17.*
11 Induite vos armaturam Dei: vt possitis
12 stare aduersus insidias diaboli. ¶ quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ, in cælestibus.
13 Propterea accipite armaturam Dei: vt possitis resistere in die malo, & *in omnibus perfecti stare.
& omnibus perfectis 2.
14 State ergo succincti lumbos vestros in
15 veritate, & induti loricam iustitiæ, ¶ & calceati pedes in præparationem Euangelij
16 pacis: ¶ in omnibus sumentes scutum fidei: in quo possitis omnia tela nequissimi ignea
17 extinguere. ¶ & galeã salutis assumite: & gladium spiritus, (quod est verbum Dei) *Esa.59.d.17. 1.Thes.5.b.8. Luc.18.a.1.*
18 ¶ per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso vigilantes in omni instantia, & obse-
19 cratione pro omnibus sanctis: ¶ & pro me, vt detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Eu-
20 angelij, ¶ pro quo legatione fungor in catena, ita vt in ipso audeam, prout oportet me loqui. *Colos.4.a.2.* D *2.Thes.3.a.1.*
21 Vt autem & vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater & fidelis mini-
22 ster in Domino: ¶ quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscatis quæ circa nos sunt, & consoletur corda vestra.
23 Pax fratribus & charitas cum fide à Deo Patre*, & Domino Iesu Christo. *nostro
24 Gratia cum omnibus qui diligunt Dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione.

AMEN.

ARGVMENTVM IN EPI-STOLAM PAVLI AD PHILIPPENSES.

PHilippenses sunt Macedones. Hi accepto verbo veritatis, perstiterunt in fide, nec receperunt falsos Apostolos. Hos collaudat Apostolus, scribens eis à Roma de carcere, per Epaphroditum.

EPISTOLA PAVLI AD PHILIPPENSES.

CAPVT I.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quòd pressuræ suæ in maiorem Euangelij fructum cesserint: quam vtilitatem si non spectaret, omnino dissolui cuperet, & esse cum Christo: eos q; adhortatur vt dignè ad Christi Euangelium conuersentur, dicens quòd pro ipso tam afflictiones sustinuerint.

A 1 PAVLVS ET TIMOTHEVS SERui Iesu Christi: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum Episcopis & diaconibus.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

3 Gratias ago Deo meo in omni memoria
4 vestri ¶ (semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens) ¶ super communicatione
5 vestra in Euãgelio Christi à prima die vsq;
6 nunc. ¶ confidens hoc ipsum quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in
B 7 diem Christi Iesu. ¶ sicut est mihi iustum, hoc sentire pro omnibus vobis, eo quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Euangelij, socios gaudij mei omnes vos esse.

8 Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi.

9 Et hoc oro, vt charitas vestra magis ac magis abundet in scientia & in omni sensu:
10 ¶ vt probetis potiora, vt sitis sinceri & sine
11 offensa in diem Christi, ¶ repleti fructu iustitiæ per Iesum Christum, in gloriam & laudem Dei.

12 Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum vene-
13 runt Euangelij: ¶ ita vt vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio,
14 & in cæteris omnibus, ¶ vt plures è fratribus in Domino, confidentes in vinculis meis, abundantiùs auderent sine timore verbum Dei loqui.

15 Quidam quidem & propter inuidiam & contentionem: quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant.

C 16 Quidam ex charitate: scientes quoniam in defensionem Euangelij positus sum.

17 Quid am autẽ ex contentione Christum annuntiant non sincerè: existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.

18 Quid enim? Dum omni modo, siue per occasionẽ, siue per veritatẽ Christus annuntietur: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

19 Scio enim quia hoc mihi proueniet ad salutem, per vestram orationem & subminis-
20 strationem Spiritus Iesu Christi, ¶ secundum expectationem & spem meam, quia in nullo confundar, sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitam, siue per mortem.

21 Mihi enim viuere Christus est: & mori lucrum:

22 Quòd si viuere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro.

23 Coarctor autem è duobus: desiderium habens dissolui & esse cum Christo, multo
24 magis melius, ¶ permanere autem in carne necessarium propter vos.

25 Et hoc confidens, scio quia manebo & permanebo omnibus vobis, ad profectum
26 vestrum & gaudium fidei: ¶ vt gratulatio vestra abundet in Christo Iesu in me, per meum aduentum iterum ad vos.

27 Tantum dignè Euangelio Christi conuersamini: vt siue cùm venero, & videro vos, siue absens, audiam de vobis quia statis in vno spiritu, vnanimes, collaborantes fidei Euangelij.

28 Et in nullo terreamini ab aduersantibus, quæ illis est causa perditionis: vobis autem
29 salutis & hoc à Deo: ¶ quia vobis donatum est pro Christo, non solum vt in eum credatis, sed vt etiã pro illo patiamini, ¶ idem
30 certamen habentes quale & vidistis in me & nunc audistis de me.

CAPVT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam animos modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cuius nomine omne genu nunc flectitur, vtque suam in timore operentur salutem: congratulatur cum illis quòd inter malos sancte viuant, tum, quòd tales habeat discipulos. Timotheum laudat, & sincera Euangelij prædicatione & obedientia fulget: Epaphroditum, quem ad eos mittit, postquam ab egritudine conualuit.

SIqua ergo consolatio in Christo, si quod
2 solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis: ¶ implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes, idipsum sentientes. ¶ nihil per contentionem, neque
3 per inanem gloriam: sed in humilitate, superiores sibi inuicem arbitrantes: ¶ non quæ
4 sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum.

5 Hoc enim sentite in vobis, quod & in Chri-
6 sto Iesu, ¶ qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo,

7 Deo, ¶ sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominũ
8 factus, & habitu inuentus vt homo.

Humiliauit semetipsum, factus obediens
9 vsque ad mortem: mortem autem crucis.

Propter quod & Deus exaltauit illum: & donauit illi nomen quod est super omne
10 nomen: ¶ vt in nomine Iesu omne genu
11 flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum, ¶ & omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

12 Itaque charissimi mei, (sicut semper obedistis:) non vt in præsentia mei tantum, sed multò magis nunc in absentia mea, cum
13 metu & tremore vestram salutem operamini.

Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate.

14 Omnia autem facite sine murmurationi-
15 bus & hæsitationibus: ¶ vt sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ,
16 inter quos lucetis sicut luminaria in mũdo ¶ verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboraui.

17 Sed & si immolor, supra sacrificium & obsequium fidei vestræ, gaudeo & congratulor omnibus vobis.

18 Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Iesu, Timótheum me citò mittere ad vos: vt & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt.

20 Neminem enim habeo tam vnanimem, qui sincera affectione pro vobis solicitus sit.

21 Omnes enim quæ sua sunt quærunt: non
22 quæ sunt Iesu Christi.

Experimentum autem eius cognoscite, quia sicut patri filius, mecum seruiuit in
23 Euangelio.

Hunc igitur spero me mittere ad vos,
24 mox, vt videro quæ circa me sunt.

Confido autem in Domino quoniam & ipse veniam ad vos citò.

25 Necessarium autem existimaui, Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum, vestrũ autem Apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad
26 vos. ¶ quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mœstus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum.

27 Nam & infirmatus est vsque ad mortem: sed Deus misertus est eius: non solum autem eius, verumetiam & mei, ne tristitiam
28 super tristitiam haberem.

Festinantius ergo misi illum: vt viso eo, iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim.

29 Excipite itaq; illum cum omni gaudio in Domino: & eiusmodi cũ honore habete te.

30 ¶ quoniã propter opus Christi, vsq; ad mortem accessit: tradens animã suã: vt impleret id quod ex vobis deerat erga meũ obsequiũ.

CAPVT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maximè conueniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est, quò Dei iustitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens vt tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur vt ipsum, & non discolor, crucis Christi inimicos, imitentur.

DE cætero fratres mei, gaudete in Domi- 1 A
no. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu seruimus Deo: & gloriamur in Christo Iesu, & non in carne fiduciam habentes,
4 ¶ quanquã & ego habeam confidẽtiam in carne. Siquis alius videtur cõfidere in car-
5 ne: ego magis, ¶ circumcisus octauo die, ex genere Israël, de tribu Ben-iamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus,
6 ¶ secundum æmulationem persequẽs Ecclesiam Dei, secundum iustitiam quæ in lege est conuersatus sine querela.

7 Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitra- B
tus sum propter Christum detrimenta.

8 Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt ster-
9 cora, vt Christum lucrifaciã: ¶ vt & inueniar in illo nõ habens meam iustitiam quæ ex lege est, sed illã quæ ex fide est Christi, *Iesu
10 quæ ex Deo est iustitia in fide: ¶ ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis eius, & societatem passionum illius: con-
11 figuratus morti eius, ¶ si quo modo occurram ad resurrectionem quæ est ex mortuis. C

12 Non quòd iam acceperim, aut iam perfectus sim: sequor autem, si comprehẽdam in quo & comprehensus sum à Christo Iesu.

13 Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Vnum autem: quæ quidem retrò sunt obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora ex-
14 tendens meipsum, ¶ ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.

Quicun-

15 Quicunque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & siquid aliter sapitis, & hoc vobis
*reuelabit 6. Deus *reuelauit.
16 Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus regula.
D 17 Imitatores mei estote fratres: & obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam *nostram.
*nos 1. Rom. 16. c. 17. 18 Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi: ¶ quorum finis interitus: quorum Deus, venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.
20 Nostra autem conuersatio in cælis est: vnde etiam Saluatorem expectamus, Dominum nostrum Iesum Christum, ¶ qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem qua etiam possit subijcere sibi omnia.

CAPVT IIII.

Ad perseuerantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem de ipsis exoptans: vtq; mordicus teneant quæcunq; Dei sunt: laudans ipsos, quòd per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

A 1 ITaque fratres mei charissimi & desideratissimi, gaudium meum & corona mea: sic state in Domino, charissimi.
*Euodiam 1 2 *Euchodiam rogo & Synthychen deprecor idipsum sapere in Domino.
3 Etiam rogo & te germane compar, adiua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.
4 Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.
5 Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus propè est.
B 6 Nihil soliciti sitis: sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.
7 Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo Iesu.
8 De cætero fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus disciplinæ, hæc cogitate.
9 Quę & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum.
10 Gauisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando reC floruistis pro me sentire. sicut & sentiebatis: occupati autem eratis.
11 Non quasi propter penuriam dico. ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse.
12 Scio & humiliari, scio & abundare: (vbiq; & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati, ¶ o-
13 mnia possum in eo qui me confortat.
14 Veruntamen bene feci stis, communicantes tribulationi meæ.
15 Scitis autem & vos Philippenses, quòd in principio Euangelij quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicauit in ratione dati & accepti, nisi vos D
16 soli: ¶ quia & Thessalonicam, semel & bis in vsum mihi misistis.
17 Non quia quæro datum: sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.
18 Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suauitatis, hostiam acceptam placentem Deo.
19 Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secundum diuitias suas in gloria, in Christo Iesu.
20 Deo autem & patri nostro gloria in secula seculorum. Amen.
21 Salutate omnem sanctum in Christo Iesu.
22 Salutant vos qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti: maximè autem qui de Cæsaris domo sunt.
23 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro.

AMEN. ARGV.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI AD COLOSSENSES.

Colossenses, & hi, sicut Laodicenses, sunt Asiani, & ipsi præuenti erant à pseudapostolis. Nec ad hos accessit ipse Apostolus: sed & hos per Epistolam corrigit. Audierant enim verbum ab Archippo: qui & ministerium in eos accepit. Ergo Apostolus tam ligatus, scribit eis ab Epheso per Tychicum diaconum & Onesimum cohortem.

EPISTOLA PAVLI AD COLOSSENSES.

CAPVT I.

Audita fide, charitate ac spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quò in scientia Dei bonisq; operibus perficiantur. Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesiæ, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo, vt immobiles in fide permaneant, seq; dicit effectum Christi ministrum, ad prædicandum mysterium, à seculis absconditum, & nunc manifestatum.

1 PAVLVS APOSTOLVS IESV Christi per voluntatem Dei, & Timótheus frater: ¶ eis qui sunt Colossis sanctis & fidelibus fratribus in Christo Iesu.
2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. Gratias agimus Deo & Patri Domini nostri Iesu Christi semper
4 pro vobis, orantes: ¶ audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectionem quam
5 habetis in sanctos omnes, ¶ propter spem quæ reposita est vobis in cælis, quam audi-
6 stis in verbo veritatis Euágelij, ¶ quod peruenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit sicut in vobis, ex ea die qua audistis & cognouistis gratiam
7 Dei in veritate, ¶ sicut didicistis ab Epaphra charissimo conseruo nostro, qui est fi-
8 delis pro vobis minister Christi Iesu, ¶ qui etiam manifestauit nobis dilectionem vestram in spiritu. ¶ ideo & nos ex qua die audiuimus, non cessamus pro vobis orantes & postulantes, vt impleamini agnitione
9 voluntatis eius, in omni sapientia & intellectu spirituali: ¶ vt ambuletis dignè, Deo
10 per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei:
11 ¶ in omni virtute confortati secundum potentiã claritatis eius, in omni patientia &
12 longanimitate cum gaudio ¶ gratias agentes Deo & Patri qui dignos nos fecit in
13 partem sortis sanctorum, in lumine: ¶ qui eripuit nos de potestate tenebrarum, &
14 trãstulit in regnum filij dilectionis suæ, ¶ in quo habemus redemptionem, * remissio- *& *vel 1.
15 nem peccatorum, ¶ qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ:
16 ¶ quoniam in ipso condita sunt vniuersa in C cælis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates: omnia per ipsum, & in
17 ipso creata sunt: ¶ & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.
18 Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium primogenitus ex mortuis: vt sit
19 in omnibus ipse primatum tenens: ¶ quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem
20 inhabitare: ¶ & per eum reconciliare omnia in ipsum pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt.
21 Et vos cùm essetis aliquando alienati & 22 inimici sensu, in operibus malis: ¶ nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortẽ, exhibere vos sanctos & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso. ¶ si
23 tamen permanetis in fide fundati & stabiles, & immobiles à spe Euangelij quod audistis, quod prædicatum est in vniuersa creatura quæ sub cælo est, cuius factus sum ego Paulus minister.
24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius,
25 quod est Ecclesia: ¶ cuius factus sum ego D minister secundum dispensationem Dei, quæ data est mihi in vobis, vt impleam ver-
26 bum Dei, ¶ mysterium quod absconditum fuit à seculis & generationibus, nunc au-
27 tem manifestatum est sanctis eius, ¶ quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in Gentibus, quod est Chri
28 stus, in vobis spes gloriæ, ¶ quem nos annuntiamus, corripientes omnẽ hominem, & docentes omnem hominem in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem
29 perfectum in Christo Iesu. ¶ in quo & laboro, certando secundum operationẽ eius quam operatur in me in virtute.

C Iohan. 1. a. 3.

I. Cor. 15. c. 21. Apoc. 1. b. 5.

CAPVT II.

Hortatur vt caueant ne vllis aut persuasionibus aut

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut impostoris philosophorum, seu legem inducere volentium seducantur à Christi fide: per quem à peccatis, à potestate diaboli, & ab aduerso ipsis chirographo liberati sunt, vt nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

A 1 VOlo enim vos scire qualem solicitudinem habeã pro vobis & pro ijs qui sunt Laodiciæ, & quicunque non viderunt faciem meam in carne: ¶ vt consolentur
2 corda ipsorum, instructi in charitate, & in omnes diuitias plenitudinis intellectus, in
*& 3. agnitionem misterij Dei *Patris *Christi
*& 7. 3 Iesu, ¶ in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.
1.Cor.5.a.3. 4 Hoc autem dico, vt nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.
5 Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmamentum eius quę in Christo est, fidei vestræ.
B 6 Sicut ergo accepistis Iesum Christum Do
nostrum 7 minum, in ipso ambulate, ¶ radicati & superædificati in ipso, & confirmati fide sicut
-q. & didicistis, abundantes -/in illo' in gra
c in ea 3. tiarum actione.
8 Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam: secundum traditionem hominum, secundum elementa
9 mundi, & non secundum Christum. ¶ quia
10 in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: ¶ & estis in illo repleti,
11 qui est caput omnis principatus & potestatis: ¶ in quo & circuncisi estis circuncisione non manufacta in expoliatione corpo-
*sed 12 ris carnis, *in circuncisione Christi, ¶ consepulti ei in baptismo: in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum à mortuis.
C 13 Et vos cùm mortui essetis in delictis &
Ephes.2.a.1. præputio carnis vestrę, conuiuificauit cum
14 illo: donans vobis omnia delicta, ¶ delens quod aduersus nos erat, chirographũ /de-
d decretis 3. creti', quod erat contrarium nobis. & ip-
15 sum tulit de medio, affigens illud cruci: ¶ & expolians principatus & potestates, traduxit confidenter palàm, triumphans illos in semetipso.
16 Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in po-
-s. tu, aut in parte diei festi' aut neomeniæ,
17 aut sabbathorum: ¶ quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi.
Mat.24.a.4. 18 Nemo vos seducat, volens in humilitate & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensus carnis suæ,
19 ¶ & nõ tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei.
20 Si ergo mortui estis cum Christo, ab ele- D
mentis huius' mundi: quid adhuc tãquam
21 viuentes in mundo decernitis? ¶ Ne tetigeritis, neque gustaueritis, neq;
22 contrectaueritis': ¶ quæ sunt omnia in in-
teritum ipso vsu, secundum præcepta &
23 doctrinas hominum. ¶ quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAPVT III.

In moribus eos informat, vt exuta veteri hominum actibus suis, quos hic explicat, nouum induant, in quo non est distinctio nationis aut conditionis, sumantq; virtutes ac varijs modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes. Docet deinde quamodo & quæ ipsum referentes. Docet deinde quamodo & quæ habere debeant vxores & mariti, filij, & patres, serui, ac Domini.

IGitur si consurrexistis cum Christo: quæ
sursum sunt, quærite: vbi Christus est in dex-
2 tera Dei sedens. ¶ quæ sursum sunt, sapite:
non quæ super terram.
3 Mortui enim estis: & vita vestra est abscon-
dita cum Christo in Deo.
4 Cùm *Christus apparuerit, vita vestra: tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.
5 Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immundi-
tiam, libidinem, concupiscentiam malam,
6 & auaritiam, quæ est simulachrorum ser-
tus. ¶ propter quæ venit ira Dei super filios
7 incredulitatis. ¶ in quibus & vos ambulastis aliquando, cùm viueretis in illis.
8 Nũc autem deponite & vos omnia: iram,
indignationem, malitiam, blasphemiam,
turpem sermonem de ore vestro.
9 Nolite mentiri inuicem: expoliantes vos
10 veterem hominem cum actibus suis, ¶ & in-
duentes nouum eum qui renouatur in
agnitionem, secundum imaginem eius qui
11 creauit illum. ¶ vbi non est', Gentilis & Iu-
dæus, circuncisio & præputium, Barbarus & Scytha, seruus & liber: sed omnia & in omnibus Christus.
12 Induite vos ergo sicut electi Dei sancti &
dilecti viscera misericordię, benignitatem,
13 humilitatem, modestiã, patientiam. ¶ sup-
portantes inuicem: & donantes vobismet-
ipsis si quis aduersus aliquẽ habet querelã:
sicut & Dominus donauit vobis: ita & vos.
Sequi-

14 Super omnia autem hæc, charitatem ha-
15 bete', quod est vinculum perfectionis: ¶ &
pax Christi exultet in cordibus vestris, in
qua & vocati estis in vno corpore: & grati
16 estote. Verbũ Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia: docentes & commonentes vosmetipsos, *psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in
D cordibus vestris Deo.
17 Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi*, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.
18 Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet in Domino.
19 Viri, diligite vxores*: & nolite amari esse ad illas.
20 Filij, obedite parentibus per omnia. hoc enim placitum est in' Domino.
21 Patres, nolite ad indignationem prouocare filios vestros: vt non pusillo animo fiant.
22 Serui, obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum.
23 Quodcunque facitis, ex animo operami-
24 ni, sicut Domino, & non hominibus: ¶ sci-
entes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Christo seruite.
25 ¶ qui enim iniuriam facit, recipiet id quod iniquè gesserit: & non est personarum acceptio apud Deum'.

CAPVT IIII.

Pro se cupit ipsos precari, & cautè ac discretè cum infidelibus conuersari: mittitq; qui manifestent ea quæ apud ipsos agantur, & variorum salutationes adscribit, cupiens vt hæc & similiter Laodicensium epistola apud vtramq; legatur Ecclesiam.

DOmini, quod iustum est & æquum, ser-
uis præstate: scientes quòd & vos Domi-
2 num habetis in cælo.
Orationi instate: vigilantes in ea in gratia-
3 rũ actione ¶ orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysteriũ Christi (propter quod
4 etiam vinctus sum) ¶ vt manifestem illud
ita vt oportet me loqui.
5 In sapiẽtia ambulate ad eos qui foris sunt: tempus redimentes.
6 Sermo vester semper in gratia, sale sit con B
ditus: vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere.
7 Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus charissimus frater, & fide-
8 lis minister, & conseruus in Domino, ¶ quẽ
misi ad vos ad hoc ipsum vt cognoscat quæ
circa vos sunt, & consoletur corda vestra,
9 ¶ cum Onesimo charissimo & fideli fratre
qui ex vobis est. /Omnia' quæ hic aguntur, e qui omnia.
nota facient vobis.
10 Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ (de quo
accepistis mandata. Si venerit ad vos, ex-
cipite illum,) ¶ & Iesus qui dicitur Iustus: C
11 qui sunt ex circuncisione. hi soli sunt adiutores mei in regno Dei qui mihi fuerunt solatio.
12 Salutat vos Epaphras qui ex vobis est, seruus Christi Iesu, semper solicitus pro vobis
in orationibus, vt stetis perfecti & pleni in
omni voluntate Dei.
13 Testimonium enim illi perhibeo quòd
habet multum laborem pro vobis, & pro ijs
qui sunt Laodiciæ, & qui Hierapoli.
14 Salutat vos Lucas medicus charissimus: 2.Tim.4.b.11. & Demas.
15 Salutate fratres qui sunt Laodicię: & Nym D
pham & quæ in domo eius est Ecclesiam.
16 Et cùm lecta fuerit apud vos epistola, facite vt & in Laodicensiũ ecclesia legatur:
& /eam quę Laodicensium est, vos legatis'. e ea quæ Laodicensium est, vobis legatur.
17 Et dicite Archippo, Vide ministeriũ quod
accepisti in Domino, vt illud impleas.
18 Salutatio: mea manu Pauli. Memores e-
stote vinculorum meorum. Gratia *vobiscum. Amen.

*Domini nostri Iesu Christi.

ARGVMENTVM IN PRIMAM EPISTOLAM PAVLI AD THESSALONICENSES.

THessalonicenses sunt Macedones: qui accepto verbo veritatis, perstiterunt in fide: etiã in persecutione ciuiũ suorum. Præterea nec receperunt falsos apostolos, nec ea quæ à falsis apostolis dicebantur. Hos collaudat Apostolus: scribens eis ab Athenis per Tychicum diaconum, & Onesimum acolúthum.

EPISTOLA PAVLI AD THESSALONICENSES PRIMA.

CAPVT I.

Thessalonicenses cõmendat, actis Deo gratijs quòd susceptam semel fidem seruauerint Pauli, imò ipsius Domini imitatorẽs effecti, ac forma reliquis credentibus: palam ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit.

A 1 PAVLVS ET SILVANVS ET Timótheus ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre, & Domino Iesu Christo. Gratia vobis & pax *.

*à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo 2.

2 Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis: memoriam vestri facientes in oratio-
3 nibus nostris sine intermissione, ¶ memores operis fidei vestræ & laboris, & charitatis, & sustinentiæ spei Domini nostri Iesu
B 4 Christi, ante Deum & patrem nostrũ: ¶ scientes fratres dilecti à Deo, electionem ve-
5 stram: ¶ quia Euangelium nostrũ non fuit ad vos in sermone tantùm, sed in virtute & in spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos.
C 6 Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini: excipientes verbum in tribulatione
7 multa, cum gaudio spiritus sancti: ¶ ita vt facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia.
D 8 A vobis enim diffamatus est sermo Domini: non solum in Macedonia & in Achaia,
*& 1. sed * in omni loco, fides vestra quæ est ad Deum, profecta est, ita vt non sit nobis necesse quicquam loqui.
9 Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conuersi estis ad Deum à simulachris, ser-
10 uire Deo viuo & vero, ¶ & expectare Filium eius de cælis (quem suscitauit ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPVT II.

Ostendit quàm sincerum se exhibuerit in prædicando ipsis Euangelio, gratias Deo agens quòd susceptum Dei verbum sedulo seruauerint, passis multa à contribulibus, sicut Ecclesiæ Iudææ à Iudæis, qui vna cum Christo etiam pios omnes persequuntur, declarat etiam quàm ardẽtem gerat erga ipsos affectum.

NAm ipsi scitis fratres introitum nostrum ad vos quia non inanis fuit: ¶ sed ante
2 passi & contumelijs affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa solicitudine.
3 Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo: ¶ sed sic-
4 cut probati sumus à Deo vt crederetur nobis Euangelium, ita loquimur: nõ quasi hominibus placẽtes, sed Deo, qui probat corda nostra.
5 Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occa-
6 sione auaritiæ, Deus testis est: ¶ nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab alijs.
7 Cùm possemus vobis oneri esse, vt Christi Apostoli: sed facti sumus * paruuli in me-
8 dio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos: ¶ Ita desiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis non solùm Euangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniã charissimi nobis facti estis.
9 Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis: nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei.
10 Vos testes estis & Deus, quàm sanctè, & iustè & sine querela, vobis, qui credidistis,
11 fuimus. ¶ sicut scitis qualiter vnumquemque
12 vestrum (sicut pater filios suos) ¶ deprecantes vos & consolantes, testificati sumus: vt ambularetis dignè Deo, qui vocauit vos in suum regnum & gloriam.
13 Ideo & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniã cùm accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud: non vt verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis qui
14 credidistis. ¶ vos enim imitatores facti estis fratres ecclesiarum Dei quæ sunt in Iudæa in Christo Iesu: quia eadem passi estis &

vos à contribulibus vestris, sicut & ipsi à Iu-
15 dæis, ¶ qui & Dominũ occiderunt Iesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo nõ placent, & omnibus hominibus aduersan-
16 tur, ¶ prohibẽtes nos gentibus loqui vt salui fiant, vt impleant peccata sua semper. ¶ præuẽnit' enim' ira Dei super illos vsque in finem.
D 17 Nos autẽ fratres desolati à vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde: abundantius festinauimus faciem vestram videre cum
18 multo desiderio. ¶ quoniam voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus, & semel & iterum: sed impediuit nos Satanas.
19 Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nónne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum estis in ad-
20 uentu eius? ¶ vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAPVT III.

Metuens ne propter suas afflictiones à fide moueretur, misit ad vos Timótheum, qui ipsos roboraret: illo autem reuerso gratias Deo agit, quòd in fide ac dilectione firmi permanserint: ostendens quantum cupiat illos inuisere, vt suppleat quod deest fidei ipsorum.

A 1 PRopter quod non sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, solis. ¶ &
2 misimus Timótheum fratrem nostrum, & ministrũ Dei in Euangelio Christi, ad confirmandos vos & exhortandos pro fide ve-
3 stra: ¶ vt nemo moueatur in tribulationibus istis, ipsi enim scitis, quòd in hoc positi sumus.
4 Nam & cùm apud vos essemus, prædicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis.
5 Propterea & ego amplius non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentauerit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noster.
6 Nunc autem veniente Timótheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis bonam semper, desiderantes nos vi-
7 dere, sicut nos quoque vos: ¶ ideo consolati sumus fratres, in vobis, in omni necessitate & tribulatione nostra per fidem vestram,
8 ¶ quoniam nunc viuimus, si vos statis in Domino.
9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis, in omni gau-
10 dio quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum, ¶ nocte ac die abundantius orantes vt videamus faciem vestram, & cõpleamus ea quæ desunt fidei vestræ?
11 Ipse autem Deus & Pater noster, & Do- D
minus noster Iesus Christus dirigat viam nostram ad vos.
12 Vos autẽ Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatẽ * in inuicem, & in om- * vestram.
13 nes: quemadmodum & nos in vobis, ¶ ad confirmanda corda vestra sine querela, in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in aduẽtu Domini nostri Iesu Christi cum omnibus sanctis eius. Amen.

CAPVT IIII.

Hortatur vt tradita sibi præcepta obseruent, abstinentes à fornicatione, ac se mutuò diligentes, manibusq́, operantes, quò nullius quicquam desiderare cogantur, docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

DE cætero ergo fratres, rogamus vos & A 1
obsecramus in Domino Iesu, vt quemadmodum accepistis à nobis quomodo o-
porteat vos ambulare, & placere Deo, * si- * sic & ambu-
cut & ambulatis', vt abundetis magis. letis 8.
2 Scitis enim quæ præcepta * dederim' vo- * dederimus 2.
bis per Dominum Iesum. Rom. 12. a. 2.
3 Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio Ephes. 5. d. 17.
4 vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, ¶ vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore: ¶ non in
5 passione desiderij, sicut & gentes quæ igno-
6 rant Deum, ¶ & ne quis supergrediatur, ne- B
que circumueniat in negotio fratrem suũ: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut * prædiximus vobis, & testificati * & 2.
7 sumus. ¶ non enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.
8 Itaque qui hæc * spernit, non hominẽ sper- * 2.
nit, sed Deum, qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.
9 De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: ipsi enim vos à Deo didicistis vt diligatis inuicem.
10 Etenim illud facitis in omnes fratres in C
vniuersa Macedonia. Rogamus autem vos Iohan. 13. d. 34.
11 fratres vt abundetis magis: ¶ & operam de- 15. c. 17.
tis vt quieti sitis, & vt vestrum negotium a- 1. Iohan. 2. b. 10
gatis, & operemini manibus vestris, sicut 4. c. 15.
12 præcepimus vobis: ¶ & vt honestè ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis.
13 Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contristemini, sicut & cæteri qui spem non habent.

14 Si enim credimus quòd Iesus mortuus est & resurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo.

D 15 Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus, qui residui sumus ℣ in aduentu[m] Domini, non præueniemus eos qui dormierunt.

1.Cor.15.c.23. g.51. ℣ in aduentum 6.

16 Quoniam ipse Dominus in iussu & voce archangeli & in tuba Dei descendet de cælo: & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi.

17 Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur simul rapiemur cum illis in nubibus obuiã ℣ Christo[m] in aëra, & sic semper cum Domino erimus.

℣ Domino 4.

18 Itaque consolamini inuicem in verbis istis.

CAPVT V.

Diem iudicij dicit insperatum adfuturum, qui tamen ipsos non potest incautos opprimere, cum semper ad illum se præparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque ac obedientia erga suos præfectos, & quomodo erga inuicem & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis, vt ꝙ proficerent precatur.

A 1 DE temporibus autem & momentis fratres, non indigetis vt scribamus vobis.

2.Pet.3.c.10. Apoc.3.a.3. 16.c.15.

2 ipsi enim diligenter scitis quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. 3 ¶ cùm enim dixerint, pax & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor ℣ in utero ℣ habenti[s], & non effugient.

℣ parturienti 1. ℣ habentis.

4 Vos autem fratres, non estis in tenebris: vt vos dies illa tanquam fur comprehendat.

5 ¶ omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis neque tenebrarum.

6 Igitur non dormiamus sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrij simus.

B 7 Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt.

8 Nos autem qui diei sumus, sobrij simus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam spem salutis. ¶ quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Iesum Christum,

Ephe.6.

10 ¶ qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum illo viuamus.

11 Propter quod consolamini inuicem: & ædificate alterutrum, sicut & facitis.

12 Rogamus autem vos fratres vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos: ¶ vt habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum pacem habete cum eis.

14 Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

15 Videte ne quis malũ pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini & inuicem, & in omnes.

16 Semper gaudete.

17 Sine intermissione orate.

18 In omnibus gratias agite. hæc est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis.

19 Spiritum nolite extinguere.

20 Prophetias nolite spernere.

21 Omnia autem probate: quod bonum est tenete.

22 Ab omni specie mala abstinete vos.

23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: vt integer spiritus vester, & anima & corpus sine querela, in aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur.

24 Fidelis est qui vocauit vos, qui etiam faciet.

25 Fratres orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes in osculo sancto.

27 Adiuro vos per Dominum vt legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus.

28 Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

ARGV-

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM SECVNDAM AD THESSALONICENSES.

AD Thessalonicenses secundam scribit epistolam Apostolus: & notum facit eis de temporibus nouissimis, & de aduersarij deiectione. Scribit hanc Epistolam ab Athenis per Titum diaconum, & Onesimum acolythum.

EPISTOLA PAVLI AD THESSALONICENSES SECVNDA.

CAPVT I.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, aduersarios verò vltionem in die iudicij recepturos: orans vt digni habeantur vocatione Dei.

A 1 PAVLVS ET SILVANVS ET Timótheus: ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre nostro & Domino Iesu Christo.

2 Gratia vobis & pax à Deo patre nostro & Domino Iesu Christo.

b 3 Gratias agere debemus semper Deo pro vobis fratres, ita vt dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas

4 vnius cuiusq; vestrum in inuicem: ¶ ita vt & nosipsi in vobis gloriemur in ecclesijs Dei, pro patientia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus, quas sustinetis ¶ in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini * regno Dei,

6 pro quo & patimini. ¶ si tamen iustum est C 7 apud Deum retribuere ℣ tribulationem[3], ijs qui vos tribulant: ¶ & vobis qui tribulamini requiem nobiscũ in reuelatione Domini

8 Iesu de cælo cum angelis virtutis eius, ¶ in flamma ignis dantis vindictam ijs qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi. ¶ qui

9 pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini & à gloria virtutis ei[9]. ¶ cùm venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt, quia credidit testimonium nostrum super vos

11 in die illo.

In quo etiam oramus semper pro vobis, vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis

12 * & opus fidei in virtute, ¶ vt clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, & vos in illo secundum gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

CAPVT II.

De die Domini monet ne credant seductoribus, ostendens venturum prius filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducentur: de electione & fide Thessalonicensium gratias agit, monens vt seruent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

ROgamus autem vos fratres per aduen- 1 A tum Domini nostri Iesu Christi, & no-

2 stræ congregationis in ipsum: ¶ vt non citò moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neq; per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini.

3 Ne quis vos seducat vllo modo, quoniam *Eph.5.b.6.* nisi venerit discessio primùm, & reuelatus

4 fuerit homo peccati, filius perditionis, ¶ qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus.

5 Num retinetis quòd cùm adhuc essem a- B pud vos, hæc dicebam vobis?

6 Et nunc quid detineat scitis: vt reueletur in suo tempore.

7 (Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.)

8 Et tunc reuelabitur ille iniquus: quem Do- *Isa.11.c.4.* minus Iesus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui eum, ¶ cu-

9 ius est aduentus secundũ operationem Satanæ, in omni virtute, & signis & prodigijs

10 mendacibus, ¶ & in omni seductione ini- C quitatis ijs qui pereunt. eò quòd charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent.

11 Ideo mittet illis Deus operationem erro-

12 ris, vt credant mendacio: ¶ vt iudicentur omnes qui nõ crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

13 Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti à Deo, quòd elegerit ℣ vos[3] Deus primitias in salutem, in ≠ *nor.*

14 sanctificatione spiritus & fide veritatis: ¶ ℣ in ≠ *ad quod 20.* quam[3] & vocauit vos per Euangelium nostrum, in acquisitionẽ gloriæ Domini nostri Iesu Christi. D

15 Itaque fratres state: & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.

16 Ipse autẽ Dominus noster Iesus Christus, & Deus & pater noster qui dilexit nos, & dedit

Universidad de Deusto
Biblioteca

dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia: ¶ exhortetur corda vestra, & cõfirmet in omni opere & sermone bono.

CAPVT III.

Cupit vt pro se precentur, confidens quòd seruaturi sint ipsius præcepta: monetq;, vt subtrahant se à Christianis nolentibus seruare quæ ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cauet tamẽ ne tales vt inimicos existiment, sed vt fratres corripiant.

A 1 DE cætero fratres, orate pro nobis, vt sermo Dei currat & clarificetur, sicut & apud vos: ¶ & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. nõ enim omniũ est fides.
Ephes.6.c.18. Col.4.a.3.
3 Fidelis autem Dominus est, qui confirmabit vos & custodiet à malo.
4 Confidimus autem de vobis in Domino, quoniam quæ *præcipimus, & facitis, & facietis.
*præcepimus.
5 Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.
B 6 Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem quam acceperunt à nobis.
7 Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus
Act.20.g.34. 8 inter vos: ¶ neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus.
9 Non quasi nõ habuerimus potestatem: sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.
10 Nam & cùm essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet.
11 *Audiuimus enim inter vos quosdam inambulantes inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes.
*quosdã inambulantes.
12 His autẽ qui eiusmodi sunt, denuntiamus & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum panem manducent.
13 Vos autem fratres nolite deficere benefacientes.
14 Quòd si quis nõ obedit verbo nostro, per epistolã hunc notate: & ne cõmisceamini cum illo, vt confundatur: ¶ & nolite quasi inimicũ existimare, sed corripite vt fratrem.
16 Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.
17 Salutatio mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola, ita scribo.
18 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

ARGVMENTVM IN PRIMAM EPISTOLAM AD TIMOTHEVM.

Timótheum instruit & docet de ordinatione episcopatus & diaconij, ac ecclesiastica disciplina, scribens ei à Laodicia per Tychicum diaconum.

EPISTOLA PAVLI AD TIMOTHEVM PRIMA.

CAPVT I.

Præceptum reuocat quod Timótheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à peruersa doctrina, & tradenda fama: lex ob iniustos posita est. Deo gratias agit, quod eum ab ecclesiæ persecutione ad apostolatũ vocauerit, qui misericordiam consecutus sit, vt ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timótheum monet vt strenuum agat militem.

A 1 PAVLVS APOSTOLVS IESV Christi secundũ imperium Dei saluatoris nostri, & Christi Iesu spei nostræ: ¶ Timótheo dilecto
2 filio in fide. Gratia, misericordia & pax à Deo patre, & Christo Iesu Domino nostro.
Act.16.d.1. -4.
3 Sicut rogaui te vt remaneres Ephesi cũ irem in Macedoniam, vt denuntiares quibusdam ne aliter docerent, ¶ neque intenderent fabulis & genealogijs interminatis, quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationem Dei quæ est in fide.
5 Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.
6 A quibus quidam aberrantes, cõuersi sunt
7 in vaniloquium, ¶ volentes esse legis doctores, nõ intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.
8 Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitimè vtatur: ¶ *sciens hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis, impijs & peccatoribus, sceleratis & contaminatis, patricidis & matricidis, homicidis,
*sciens.
10 fornicarijs, masculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periurijs, & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur,
¶ quæ

C 11 ¶ quæ est secundum Euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi.
12 Gratias ago ei qui me confortauit *Christo Iesu Domino nostro, quia fidelem me
*Christo.
13 existimauit, ponens in ministerio. ¶ qui prius blasphemus fui, & persecutor & contumeliosus. sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.
14 Superabundauit autem gratia Domini nostri cũ fide & dilectione, quæ est in Christo Iesu.
15 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: quòd Christus Iesus venit in hunc' mundũ peccatores saluos facere, quorum primus ego sum.
D 16 Sed ideo misericordiam consecutus sum: vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad *informationem' eorũ qui credituri sunt illi in vitam æternã.
*informationẽ.
17 Regi autem seculorum immortali, inuisibili, soli Deo honor & gloria in secula seculorum, Amen.
18 Hoc præceptum commendo tibi Timóthee: secundum præcedentes in te prophetias, vt milites in illis bonam militiam, ¶ habens fidem & bonam conscientiam, quam
20 quidam repellentes circa fidem naufragauerunt. ¶ ex quibus est Hymenæus & Alexander: quos tradidi Satanæ, vt discant non blasphemare.

CAP. II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones, vnumq; dicit esse Deum, & vnum mediatorem: quomodo orare debeãt vir ac mulier, & quomodo hæc ornari debeat, cuius non est docere, sed in silentio discere.

A 1 OBsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus,
2 ¶ pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt: vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. ¶ hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo, ¶ qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.
B 5 Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei &
6 hominũ homo Christus Iesus: ¶ qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus -cuius' testimoniũ temporibus suis confirmatũ est'. ¶ in quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide & veritate.
C 8 Volo ergo viros orare in omni loco: leuantes puras manus, sine ira & disceptatione.
9 Similiter & mulieres in habitu ornato: cũ verecundia & sobrietate ornantes se, non in torris crinibus, aut auro, aut margaritis, vel
10 veste pretiosa, ¶ sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona.
11 Mulier in silentio discat, cum omni subiectione.
D 12 Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio.
13 Adam enim primus formatus est: deinde
14 Heua. ¶ & Adam non est seductus: mulier autem seducta, in præuaricationem fuit.
15 Saluabitur autem per filiorum generationem: si *permanserint' in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate.
*permanserit.

1.Pet.3.a.3.
1.Cor.14.f.34.
Genes.3.d.27.
Genes.3.b.6.

CAPVT III.

Docet Timótheum quales esse debeant episcopi, diacones ac mulieres: vt sciat quomodo conuersari debeat in ecclesia, quæ est columna veritatis, simulq; commendat dominicæ incarnationis sacramentum.

A 1 FIdelis sermo. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.
Tit.1.b.7.
2 Oportet *ergo' episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum', hospitalem,
enim.
Tit.b.6. -5.
3 doctorem, ¶ non vinolentum, non percussorem: sed modestum, non litigiosum, non
4 cupidum, ¶ *suæ domui bene præpositum, filios habentẽ subditos cum omni castitate.
*sed.
5 Si quis autem domui suæ præesse nescit: quomodo ecclesiæ Dei diligentiam habebit?
B 6 Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.
7 Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab ijs, qui foris sunt: vt non in opprobrium incidat & laqueum diaboli.
C 8 Diaconos similiter pudicos, nõ bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum
9 sectantes: ¶ habentes mysteriũ fidei in conscientia pura.
10 Et hi autem probentur primùm: & sic ministrent, nullum crimen habentes.
11 Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.
12 Diaconi sint vnius vxoris viri: qui filijs suis bene præsint, & suis domibus.
D 13 Qui enim bene ministrauerint, gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide quæ est in Christo Iesu.
14 Hæc tibi scribo*: sperans me ad te venire
15 citò. ¶ si autem tardauero: vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ
sit Timótheus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

16 Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

CAPVT IIII.

Prædicit quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimum de nuptijs ac cibis: discipulum autē monet vt spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quanquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

A 1 SPiritus autem manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam à
2.Tim.3.a.1. *2.Pet.3.a.3.* *Iud.1.d.18.* 2 fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorū, ¶ in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium 3 suam conscientiam, ¶ prohibentium nubere, abstinere à cibis quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & ijs, qui cognouerūt veritatem.

B 4 Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendum quod cum gratiarū actione 5 percipitur. ¶ sanctificatur enim per verbū Dei & orationem.

6 Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus verbis fidei & bonæ doctrinæ, quam assecutus es.

2.Tim.2.d.23 *Tit.3.c.9.* *-.13.* C 7 Ineptas autem & aniles fabulas deuita: exerce-autem' teipsum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio, ad modicum vtilis est: pietas autem ad omnia vtilis est: promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.

9 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.

e quòd speramus. 10 In hoc enim laboramus & maledicimur, ℣ quia speramus' in Deum viuum, qui est saluator omnium hominum, maximè fidelium.

11 Præcipe hæc, & doce.

12 Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate.

D 13 Dum venio, attende lectioni, exhortationi *doctrinæ. *&.

14 Noli negligere gratiam quæ in te est: quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.

15 Hæc meditare, in his esto: vt profectus tuus manifestus sit omnibus.

16 Attende tibi & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.

CAP. V.

Docet quomodo seniores, anus, ac iuuenculas gubernare debeat, rursum seniores ac iuniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probè suo fungentes munere dupliciter honorenteri: nec facilè aduersus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publicè arguat: hæc mandata seruet: nemini citò manus imponens: modico vino vtatur: & de varijs hominum peccatis.

SEniorem ne increpaueris: sed obsecra vt patrem: iuuenes, vt fratres: ¶ anus, vt matres: iuuenculas vt sorores in omni castitate.

3 Viduas honora: quæ verè viduæ sunt.

4 Si qua autem vidua filios aut nepotes habet: ℣ discat' primùm domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus. Hoc enim acceptum est coram Deo.

5 Quæ autem verè vidua est & desolata: speret' in Deum, & ℣ instet' obsecrationibus & orationibus nocte ac die.

6 Nam quæ in delitijs est: viuens mortua est.

7 Et hoc præcipe vt irreprehensibiles sint.

8 ℣ Si quis' autem suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.

9 Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor, ¶ in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus ministrauit, si omne opus bonum subsecuta est.

11 Adolescentiores aũt viduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere
12 volunt: ¶ habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerūt. ¶ simul autem
13 & otiosæ discunt circuire domos: non solùm otiosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

14 Volo ergo iuniores nubere: filios procreare, matresfamiliâs esse: nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia.

15 Iam enim quædam conuersæ sunt retro *satanam.

16 Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, ℣ & non grauetur ecclesia: vt his quæ verè viduæ sunt, sufficiat.

17 Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina.

18 Dicit enim scriptura: Non ℣ infrænabis os boui trituranti, &, Dignus est operarius mercede sua.

19 Aduersus presbyterū accusationem noli recipere: nisi sub duobus aut tribus testibus.

Peccan-

20 Peccantes, coram omnibus argue: vt & cæteri timorem habeant.

D 21 Testor coram Deo & Christo Iesu & electis angelis, vt hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in aliam partem declinando.

22 Manus citò nemini imposueris, neq; cōmunicaueris peccatis alienis. Teipsum castum custodi.

23 Noli adhuc aquam bibere: sed modico vino vtere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

24 Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quosdam autem subsequuntur.

25 Similiter & facta bona, manifesta sunt: & quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

CAPVT VI.

Serui dominis suis obsequantur, siue fidelibus siue infidelibus, fugiendi sunt qui hùc relictis vana docent: quantum mali induat auaritia, qua deuitata hortatur Timótheum ad virtutes amplectendas, seruata fide quam in baptismo confessus est, vt ij, in finem vsq; seruet hæc mandata. diuites autem reprimat à superbia, inducens ad eleemosynas.

1 QVicunque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur: ne nomen Domini & doctrina blasphemetur.

2 Qui autem fideles habent dominos, non cōtemnant quia fratres sunt, sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. Hęc doce, & exhortare.

3 Si quis aliter docet, & non acquieuerit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est, doctrinæ:

4 ¶ superbus est nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum: ex quibus oriuntur inuidiæ, cōtentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, ¶ conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati sunt, existimantiū quæstum esse pietatem.

6 Est autē quæstus magnus, pietas cum sufficientia.

7 Nihil enim intulimus in hunc' mundum: haud dubium quòd nec auferre quid possumus. *Iob 1.d.21.* *Eccl.5.c.14.* *-.1.*

8 Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. *Prou.27.d.26.* *Matth.6.d.25*

9 Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli', & desideria multa *inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitū & perditionem. *-.6.* *&.*

10 Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. C

11 Tu autem ô homo Dei, hæc fuge: sectare verò iustitiam, pietatē, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 Certa bonum certamen fidei: apprehende vitam æternam, in qua vocatus es & confessus bonam confessionem coram multis testibus.

13 Præcipio tibi corā Deo, qui viuificat omnia, & Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionē: *Matt.27.b.11.* *Iohan.18.g.37.*

14 ¶ vt serues mandatum sine macula, irreprehensibile vsq; in aduentum Domini nostri
15 Iesu Christi. ¶ quem suis temporibus ostendet beatus & solus potens, Rex regum, & *Apoc.17.d.14.*
16 Dominus dominantium, ¶ qui solus habet *& 19.c.16.* immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominū vidit, sed *Iohan.1.c.18.* *1.Iohan.4.c.12* nec videre potest, cui honor & imperium *sempiternum. Amen.

17 Diuitibus huius sęculi præcipe non sublime sapere, neq; sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo (qui præstat nobis om- *in. D* *Luc.12.b.15.*
18 nia abundè ad fruendum) ¶ bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facilè tribuere,
19 communicare, ¶ thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam.

20 O Timóthee, depositum custodi: deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum.

Amen.

ARGV.

ARGVMENTVM IN EPI/ STOLAM PAVLI SECVNDAM AD TIMOTHEVM.

ITEM *Timótheo scribit de exhortatione martyrij, & omni regula veritatis, & quid futurum sit temporibus nouissimis, & de sua passione: scribens ei ab vrbe Roma.*

EPISTOLA PAVLI AD TIMOTHEVM SECVNDA.

CAPVT I.

Gratias Deo agit ob fidem Timóthei, quam intrepida prædicatione iubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit, seruans ei debitũ ipsius laboribus præmium. dicit quòd omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam quòd inde multa receperit obsequia.

A 1 PAVLVS APOSTOLVS IESV Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ, quæ est in Christo Iesu.

2 Timótheo charissimo filio, gratia, misericordia, *pax à Deo patre, & Christo Iesu Domino nostro.

*&.

*meo. *meis. 3 Gratias ago Deo*, cui seruio à progenitoribus* in conscientia pura, quòd sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die ¶ desiderans te videre, memor lachrymarum tuarum, vt gaudio implear, ¶ recordationem accipiens eius fidei quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primùm in auia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autẽ quòd & in te.

B 6 Propter quam causam admoneo te vt resuscites gratiam Dei, quę est in te per impositionem manuum mearum.

Rom.8.c.15. 7 Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris: sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

8 Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neq; me vinctum eius: sed collabora Euangelio secundum virtutem Dei,

9 ¶ qui nos liberauit & vocauit vocatione sua' sancta, nõ secundum opera nostra, sed

a.4. Tit.3.b.5. secundum propositum suũ & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora

Tit.1.a.3. secularia.

C 10 Manifestata est autem nunc per illuminationem saluatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam & incorruptionem per Euangelium:

1. Tim.2.b.7. 11 ¶ in quo positus sum ego prædicator & Apostolus & magister Gentium.

12 Ob quam causam etiam hæc patior: sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem.

13 Formam habe sanorum verborum, quæ D me audisti in fide & in dilectione in Christo Iesu.

14 Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15 Scis *hoc, quòd auersi sunt à me omnes qui in Asia sunt: ex quibus est ' Phigellus & Hermogenes.

16 Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit. ¶ sed cùm Romam veniisset: solicitè me quæsiuit, & inuenit.

18 Det illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministrauit, tu melius nosti.

CAP. II.

Hortatur Timótheum ad alios fuerte docendos & patiendum pro Christo, facta mentione fructus & præmij ac resurrectionis Christi: vitij, detestatio & prophana vaniloquia deuitet, stultarũ, loca quædam: de magna domo varia habente vasa, & quæ mutes seruus Dei fectari debeat.

TV ergo fili mi, confortare in gratia quæ, E est in Christo Iesu: ¶ & quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

3 Labora sicut bonus miles Christi Iesu.

4 Nemo militans Deo' implicat se negotiis secularibus: vt ei placeat cui se probauit.

5 Nam & qui certat in agone: non' coronatur' nisi legitimè certauerit.

6 Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.

7 Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8 Memor esto, Dominũ' IESVM CHRISTVM resurrexisse à mortuis, ex semine

9 Dauid, secundum Euangelium meum, in quo laboro vsq; ad vincula, quasi malefactor: sed verbum Dei non est alligatum.

10 Ideo omnia sustineo propter electos: vt & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria cælesti. Fidelis

11 Fidelis sermo. Nam si commortui sumus:
12 & conuiuemus. ¶ si sustinebimus: & conregnabimus. si negauerimus: & ille negabit nos.
13 ¶ si non credimus: ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.
14 Hæc commone: testificans coram ' Domino'. Noli contendere verbis (ad nihil enim vtile est) nisi' ad subuersionem audientium.
15 Solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.
16 Prophana autem & inaniloquia deuita. multum enim ' proficiunt' ad impietatem:
17 ¶ & sermo eorũ, vt cancer ' serpit': ex quibus
18 est Hymenęus & Philẽtus: qui à veritate exciderũt, dicentes, resurrectionem esse iam factam, & subuerterunt quorundam fidem.
D 19 Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, Cognouit Dominus qui sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini.
20 In magna autem domo, non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.
21 Siquis ergo emundauerit se ab istis: erit vas in honorem sanctificatum & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum.
22 Iuuenilia autem desideria fuge: sectare verò iustitiam, fidem, charitatem, & pacem cum ijs, qui inuocant Dominum de corde puro.
23 Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuita: sciens quia generant lites.
24 Seruum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, ¶ cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati': nequando
26 Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, ¶ & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPVT III.

Prædicit homines futuros varijs inuolutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timótheum autem hortatur, vt suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiã in persecutionibus: & de sacrarum literarum vtilitate.

A 1 HOc autem scito, quòd in nouissimis die-
2 bus instabunt tempora periculosa, ¶ & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphémi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, ¶ sine affectione, sine pace, criminatores, incõtinentes, immites, sine benignitate, ¶ proditores, proterui, tumidi, & voluptatũ amatores magis quàm
5 Dei: ¶ habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et hos de-
6 uita. ¶ ex his enim sunt qui penetrant do- B
mos: & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs desideriis: ¶ semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes.
8 Quemadmodum autem Iannes & Mam- Exod.7.b.11. bres restiterunt Moysi: ita & hi resistunt ve- c.22. ritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. ¶ sed vltra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.
10 Tu autem assecutus es meam doctrinam, C
institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, ¶ persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconij, Lystris: quales persecutiones sustinui. & ex omnibus eripuit me Dominus.
12 Et omnes qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur.
13 Mali autem homines & seductores proficient in peius, errãtes & in errorẽ mittẽtes.
14 Tu verò permane in ijs quæ didicisti, & D
15 credita sunt tibi: sciens à quo didiceris: ¶ & quia ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ est in Christo Iesu.
16 Omnis scriptura diuinitus inspirata, vti- 2.Pet.1.d.20. lis est ad docẽdum, ad arguendum, ad ' cor- ' corripiendum. rigendum', ad erudiendum in iustitia: ¶ vt
17 perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPVT IIII.

Timótheum per Christum iudicem obtestatur, vt aduersus falsos doctores, & eos qui tales sibi coaceruant, constanter prædicet, tolerando quæcunque infligentur aduersa: prædicit q; suam passionem & futurum præmium: aduocans Timótheum, eo quòd à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus. In prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

TEstificor coram Deo & Iesu Christo qui A 1
iudicaturus est viuos & mortuos, & per
2 aduentum ipsius, & regnum eius: ¶ prædica verbum. insta opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina,
3 Erit enim tempus cùm sanam doctrinam non sustinebunt: sed ad sua desideria coacernabunt sibi magistros, prurientes auribus,

4 bus, ¶ & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.
5 Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple. -Sobrius esto'.
6 Ego enim iam delibor: & tempus resolutionis meæ instat.
B 7 Bonũ certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui.
8 In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius.
9 Festina ad me venire citò.
10 Demas enim me reliquit, diligens hoc seculum, & abijt Thessalonicam: Crescens in Galátiam, Titus in Dalmátiam.
Col.4.d.14. 11 Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adhuc tecũ: est enim mihi vtilis in ministerium'.
12 Tychicum autem misi Ephesum.
13 Penulam quá reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè autem membranas.
14 Alexander ærarius multa mala mihi ostendit, reddet illi Dominus secundum
15 opera eius: ¶ quem & tu deuita, valde enim
16 restitit verbis nostris.
In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis
17 imputetur.
Dominus autem mihi astitit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur
& audiant omnes Gentes, & liberatus sum
de ore leonis.
18 Liberauit me Dominus ab omni opere malo: & saluum faciet in regnũ suum cæ-
ste. cui gloria in secula seculorum. Amen.
19 Saluta Priscam & Aquilam, & Onesphori domum.
20 Erastus remansit Corinthi, Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.
21 Festina ante hyemem venire. Salutant te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes.
22 Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo, Gratia vobiscum,
Amen.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PAVLI AD TITVM.

TITVM commonefacit & instruit de constitutione presbyterij, & de spirituali conuersatione, & hæreticis vitandis, qui in traditionibus Iudaicis credunt: scribens ei à Nicopoli.

EPISTOLA PAVLI AD TITVM.

CAP. I.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ, quæ iam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia durè sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

A 1 PAVLVS SERVVS DEI, APOstolus autem Iesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis: quæ secun-
2 dum pietatem est ¶ in spem vitæ
2.Tim.1.c.9. æternæ, quam promisit qui non mentitur,
3 Deus, ante tempora secularia: ¶ manifestauit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptum saluatoris nostri Dei.
B 4 Tito dilecto filio secundum communem fidem, gratia & pax à Deo patre, & Christo
Iesu saluatore nostro.
5 Huius rei gratia reliqui te Cretę, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates
6 presbyteros, sicut & ego disposui tibi, ¶ Si
quis sine crimine est, vnius vxoris vir, filios
habens fideles, non in accusatione luxurię
aut non subditos.
7 Oportet enim episcopũ sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum,
non iracundum, non vinolentum, non per-
8 cussorem, non turpis lucri cupidum, ¶ sed
hospitalem, benignum, sobrium, iustum,
9 sanctum, continentẽ: ¶ amplectentem eum
qui secundum doctrinam est, fidelem ser-
monem, vt potens sit exhortari in doctri-
na sana, & eos qui contradicunt, arguere.
10 Sunt enim multi inobedientes, vaniloqui
& seductores, maximè qui de circumcisione
11 sunt. ¶ quos oportet redargui, qui vniuer-
sas domos subuertunt, docentes quæ non
portet, turpis lucri gratia.
12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta, Cretenses semper mendaces, ma-
læ bestiæ, ventres pigri.
Testi-

13 Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos durè, vt sani sint in fi-
14 de, ¶ non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominũ auersantiũ se à veritate.
15 Omnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.
16 Confitentur se nosse Deum: factis autem negant, cùm sint abominati & increduli & ad omne opus bonum reprobi.

CAP. II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac iuuenes, præbendo se omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

A 1 TV autem loquere quæ decent sanam doctrinam.
2 Senes, vt sobrij sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia.
3 Anus similiter, in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino seruientes: bene docentes, ¶ vt prudentiam doceant ado-
4 lescentulas, vt viros suos ament, filios suos
5 diligant, ¶ prudentes, castas, -sobrias', domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, vt non blasphemetur verbum Dei.
6 Iuuenes similiter hortare vt sobrij sint.
7 In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate' ¶ verbum sanum, irrepre-
8 hensibile: vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.
C 9 Seruos dominis suis subditos esse, in omni-
10 bus placentes, non contradicentes: ¶ non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: vt doctrinam Saluatoris nostri Dei ornent in omnibus.
11 Apparuit enim gratia Dei saluatoris nostri omnibus hominibus: ¶ erudiens nos vt
12 abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc
D 13 seculo, ¶ expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris no-
14 stri Iesu Christi, ¶ qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.
15 Hæc loquere, & exhortare & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPVT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & à quibus vitijs debortari: & quòd à peccatis prioribus sola Dei benignitate saluati sumus per lauacrum regenerationis, facti in spe hæredes vitæ æternæ: monetq, vt hæc docens vanã deuitet doctrinam, similiter & hæreticos.

A Dmone illos principibus & potestati- 1 A
bus subditos esse, dicto obedire, ad omne
2 opus bonum paratos esse, ¶ neminẽ blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos: omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.
3 Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, seruientes desiderijs & voluptatibus varijs, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem.
4 Cùm autem benignitas & humanitas ap- B
5 paruit saluatoris nostri Dei: ¶ non ex operi- 2.Tim.1.b.9.
bus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrũ regenerationis & renouationis Spi-
6 ritus sancti, ¶ quem effudit in nos abundè per Iesum Christum saluatorem nostrum:
7 ¶ vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.
8 Fidelis sermo est: & de his volo te confir- C
mare: vt curent boni operibus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona & vtilia hominibus.
9 Stultas autem quæstiones, & genealógias 1.Tim.4.b.7.
& cõtentiones, & pugnas legis deuita. sunt 2.Ti.2.d.23.
enim inutiles & vanæ.
10 Hæreticum hominem post vnam & se-
11 cundam correptionẽ deuita: ¶ sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, cùm sit proprio iudicio condemnatus.
12 Cùm misero ad te Arteman aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim. ibi enim statui hyemare.
13 Zenam legisperitum & Apollo solicitè D
præmitte, vt nihil illis desit.
14 Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad vsus necessarios: vt non sint infructuosi.
15 Salutant te qui mecum sunt omnes: salutà eos qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis.
Amen.

ARGVMENTVM IN EPI/ STOLAM PAVLI AD PHI. LEMONEM.

PHILEMONI familiares literas facit pro Onesimo seruo eius: scribens ei ab vrbe Roma de carcere, per ipsum Onesimum.

EPISTOLA PAVLI AD PHILEMONEM.

Philémoni, cuius charitatem ac fidem collaudat, Onesimum seruum ipsius remittit, quem illi commendat, & eius culpam in se recipit: indicans se cupere ipsum habere, vt sibi ministret in Euangelij prædicatione.

PAVLVS VINCTVS CHRIsti Iesu, & Timótheus frater: Philémoni dilecto & adiutori nostro, ¶ & Appiæ sorori charissimæ, & Archippo cómilitoni nostro, & ecclesiæ, quæ in domo tua est.

3 Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper memoriam
5 tui faciens in orationibus meis, ¶ audiens charitatem tuam & fidem quam habes in
B 6 Domino Iesu, & in omnes sanctos: ¶ vt cómunicatio fidei tuæ euidens fiat in agnitione omnis boni quod est in vobis in Christo Iesu.

7 Gaudium enim magnum habui & consolationem in charitate tua, quia viscera sanctorum requieuerunt per te frater.

8 Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem
9 pertinet: ¶ propter charitatem magis obsecro, cùm sis talis, vt Paulus senex, nunc autem & vinctus Iesu Christi.

10 Obsecro te pro meo filio, quem genui in
11 vinculis, Onesimo. ¶ qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi vti-
12 lis, ¶ quem remisi tibi'. Tu autem illum
13 ℣ vt' mea viscera, suscipe. ¶ quem ego volueram mecum detinere, vt pro te mihi
14 ministraret in vinculis Euangelij: ¶ sine consilio autem tuo nihil volui facere, vt ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.

15 Forsitan enim ideo discessit ad horam à
16 te, vt æternum illum reciperes. ¶ iam non vt seruum, sed pro seruo charissimum fratrem, maximè mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in Domino?

17 Si ergo habes me socium: suscipe illum sicut me.

18 Si autem aliquid nocuit tibi aut debet hoc mihi imputa.

19 Ego Paulus scripsi mea manu: ego rédd. Dam: vt non dicam tibi, quòd & teipsum mihi debes.

20 Ita frater. Ego te fruar in Domino. Refice viscera mea in ℣ Domino'.

21 Confidens in obedientia tua scripsi tibi, sciens, quoniam & super id quod dico, facies.

22 Simul autem & para mihi hospitium. nam spero per orationes vestras donari me vobis.

23 Salutat te Epaphras concaptiuus meus in
24 Christo Iesu, ¶ Marcus, Aristarchus, Demas & Lucas adiutores mei.

25 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTO-

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD HEBRÆOS.

CAPVT I.

Tantum veteri testamento per angelos dato nouum per Christum datum præfertur, quantum Christus angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia, & honore antecellit.

A 1 MVLTIPHARIAM MVLtisq; modis olim Deus loquens
2 patribus in prophetis: ¶ nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæ-
3 redem vniuersorum, per quem fecit & secula. ¶ qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansq; omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorũ faciens,
4 sedet ad dextrã maiestatis in excelsis: ¶ tanto melior angelis effectus, quantò differentius præillis nomen hæreditauit.

5 Cui enim dixit aliquando angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrem: & ipse erit mihi in filium.

6 Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, Et adorent eum omnes angeli Dei.

7 Et ad angelos quidem dicit, Qui facit angelos suos spiritus: & ministros suos, flammam ignis.

C 8 Ad filium autẽ, Thronus tuus Deus in seculũ seculi: virga æquitatis, virga regni tui.

9 Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis.

10 Et, Tu in principio Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli.

11 Ipsi peribunt, tu autẽ permanebis: & omnes vt vestimentum veterascent.

D 12 Et velut amictum ℣ mutabis' eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

13 Ad quem autem angelorũ dixit aliquando: Sede à dextris meis, quoadusq; ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

14 Nónne omnes, sunt administratorij spiritus: in ministerium missi propter eos qui hæreditatem ℣ capient' salutis?

CAP. II.

Cum angelicorum præceptorũ transgressio aignam acceperit vltionem, multo magis ea sequetur, transgressores præceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem & crucem minoratus est ab angelis, & ex eo factus author salutis in ipsum credentium.

PROpterea abundantius oportet obseruare 1 A
nos ea quæ audiuimus: ne fortè pereffluamus.

2 Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem: ¶ quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem: quæ cùm initium accepisset enarrari per Dominum: ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est,

4 ¶ contestante Deo signis, & portentis, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

5 Non enim angelis subiecit Deus' orbem -.t. terræ futurum, de quo loquimur.

6 Testatus est autem in quodam loco quis, B dicẽs, Quid est homo quòd memor es eius: *Psal.8.a.5.* aut filius hominis quoniam visitas eum?

7 Minuisti eum paulominus ab angelis: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.

8 Omnia subiecisti sub pedibus eius, In eo *Matt 28.d.18. 1.Cor.15.d.26.* enim quòd omnia ei subiecit: nihil dimisit *Ephes. 1.d.22.* non subiectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei.

9 Eum autem qui modico quàm angeli, mi- *Phil.2.b.8.* noratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum: C vt gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem.

10 Decebat enim eum propter quem omnia & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum, per ℣ passionem' ℣ consummare'.

℣ passiones b
℣ consummari

11 Qui enim sanctificat, & qui sanctifican- tur: ex vno omnes. Propter quam causam
12 non confunditur fratres eos vocare, ¶ di- *Psal.21.c.23.* cens, Nuntiabo nomen tuũ fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te.

13 Et iterum, Ego ero fidens in eum. Et iterum: Ecce ego & pueri mei: quos dedit mi- *Psal.17.a.3. Isa.8.d.18.* hi Deus.

14 Quia ergo pueri cõmunicauerunt carni D & sanguini: & ipse similiter participauit eisdem, vt per mortem destrueret eũ, qui ha- *Osee 13.d.14. 1.Cor.15.g.54.*
15 bebat mortis imperiũ, id est diabolum: ¶ & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti.

16 Nusquam enim angelos apprehendit: sed semen Abrahæ apprehendit.

17 Vnde debuit per omnia fratribus similari:

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt misericors fieret & fidelis pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta populi.

18 In eo enim in quo passus est ipse & tentatus: potens est & eis qui tentantur auxiliari.

CAP. III.

Longè excellentior est Christus, vtpote filius quàm Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei: curandum igitur vt huic in omnibus obtemperemus, nec in modum incredulorum Iudæorum ab eius requie repellamur.

A 1 VNde fratres sancti, vocationis cælestis participes, considerate Apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum* ¶ qui fi-
*Christum 6. 2 delis est ei qui fecit illum, sicut & Moyses
Num.12.b.7. in omni domo eius.

3 Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quantò ampliorem honorem habet domus, qui fabricauit illam.

4 Omnis namq; domus fabricatur ab aliquo. qui autem omnia creauit, Deus est.

5 Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tanquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant.

B 6 Christus verò tanquam filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei vsque ad finem firmam retineamus.

7 Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus,
Psal.94.b.8. 8 Hodie si vocem eius audieritis, ¶ nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione
9 secũdum diem tentationis in deserto, ¶ Vbi tentauerunt me patres vestri: probauerunt
10 & viderũt opera mea ¶ quadraginta annis. Propter quod infensus fui generationi huic & dixi, Semper erant corde. Ipsi autem non
C 11 cognouerunt vias meas. ¶ quibus iurauí in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

12 Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum, incredulitatis, discedendi à Deo viuo. ¶ sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

14 Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initiũ substantiæ eius vsq; ad finem firmum retineamus.

D 15 Dum dicitur, Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione.

16 Quidam enim audientes exacerbauerũt: sed non vniuersi qui profecti sunt ex Aegypto per Moysen.

Num.14.f.37 Num.14.d.21. d.23. 17 Quibus autem infensus est quadraginta annis? Nonne illis qui peccauerũt, quorum cadauera prostrata sunt in deserto?

18 Quibus autem iurauit non introire in requiem ipsius: nisi illis qui increduli fuerunt?

19 Et videmus quia non potuerunt introire *propter incredulitatem.

CAPVT IIII.

Quandoquidem Iudæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem. & reliquum est vt aliq ingrediantur, curãdum est ne ea frustremur, sed introducentes, in ipsam admittamur. De viuo & efficaci Dei verbo quod omnia conspicit, deq; eius infirmitate, vt nostris compateretur infirmitatibus.

TImeamus ergo ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex vobis deesse.

2 Etenim & nobis nuntiatum est, quemadmodum & illis. sed non profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex ijs, quæ audierunt.

3 Ingrediemur enim in requiem qui credidimus: quemadmodum dixit, Sicut iurauí in ira mea, si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis.

4 Dixit enim quodam loco de die septima sic: Et requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis.

5 Et in isto rursum, Si introibũt in requiem meam.

6 Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, & ij quibus prioribus annunciatum est non introierunt propter incredulitatem,

7 ¶ iterum terminat diem quendam: Hodie in Dauid dicendo, post tantum temporis, sicut supra dictum est, Hodie si vocem eius audieritis: nolite obdurare corda vestra.

8 Nam si eis Iesus requiem præstitisset, non quam de alia loqueretur posthac die.

9 Itaque relinquitur sabbathismus populo Dei.

10 Qui enim ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut *à suis Deus.

11 Festinemus ergo ingredi in illam requiem, vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12 Viuus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingés vsq; ad diuisionẽ animæ ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.

13 Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.

14 Habentes ergo pontificẽ magnũ, qui penetrauit cælos Iesum filium Dei: teneamus confessionem.

15 Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.

16 Adeamus ergo cũ fiducia ad thronũ gratiæ*: vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

CAP. V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, precesq; patri offerens, exauditus est: & discens ex ijs, quæ passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ, sed recõditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ij ad quos hic scribebat Apostolus.

A 1 OMnis nanq; Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs, quæ sunt ad Deum: vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. ¶ qui condolere possit
2 ijs qui ignorant & errant: quoniam & ipse
3 circundatus est infirmitate: ¶ & propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiã pro semetipso offerre pro peccatis.

4 Nec quisquam sumit sibi honorem: sed
B 5 qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificauit vt pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu: ego hodie genui te.
6 Quemadmodum & in alio loco dicit, Tu es sacerdos in æternũ, secundum ordinem Melchi-sedec.

7 Qui in diebus carnis suæ, preces, supplicationesque ad eum, qui posit illum saluum
C facere à morte cum clamore valido & lachrymis offerens,* exauditus est pro sua reuerentia.

8 Et quidem cùm esset filius*, didicit ex ijs,
9 quæ passus est, obedientiam: ¶ & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ, ¶ appellatus à
10 Deo pontifex secundum ordinem Melchi-sedec.

D 11 De quo nobis grandis sermo & ◊ interpretabilis* ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

12 Etenim cùm deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis, vt vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.

13 Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitię: paruulus enim est.

14 Perfectorum autem est solidus cibus: eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPVT VI.

Non intendit de primis fidei initijs tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt, qui posit susceptum baptismum rursum in peccata relabuntur, imo timenda illis est æterna maledictio: consolando autem Hebræos hortatur, vt Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant se participes eorum, quæ iureiurando promisit illi Deus.

QVapropter intermittentes inchoationis A 1 Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fi-
2 dei ad Deum, ¶ baptismatum doctrinæ, impositionis quoq; manuum, ac resurrectionis mortuorum, & iudicij æterni.

3 Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.

4 Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cæ- *Matt.12.d.43 Infr.10.c.26.*
leste, & participes facti sunt Spiritus sancti. *2.Pet.2.d.20.*
5 ¶ gustauerunt nihilominus bonum Dei ver-
6 bum, virtutesq; seculi venturi, ¶ & prolapsi sunt: rursus renouari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.

7 Terra enim sæpe venientem super se bi- B
bens imbrem, & generãs herbam opportunam illis, à quibus colitur: accipit benedi-
8 ctionem à Deo, ¶ proferens aũt spinas ac tribulos: reproba est, & maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem.

9 Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora & viciniora saluti: tametsi ita loquimur.

10 Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis & ministratis.

11 Cupimus autem vnumquemq; vestrum C
eandem ostentare solicitudinem ad explo-
12 tionem spei vsque in finem: ¶ vt nõ segnes efficiamini, verum imitatores eorũ qui fide & patientia hæreditabunt promissiones.

13 Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem iuraret
14 maiorem, iurauit per semetipsum, ¶ dicens, *Genes.22.c.16.* Nisi benedicens benedicam te, & multipli- *Genes.12.a.3. 18.c.18.22.d.*
cans multiplicabo te.
15 Et sic longanimiter ferens, adeptus est re- *17.*
promissionem.

16 Homines enim per maiorem sui iurant: & omnis controuersiæ eorum finis, ad confirmationem, est iuramentum.

17 In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilij sui: interposuit iusiurandum. D

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 Vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenen-
19 dam propositam spem, ¶ quam sicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis,
20 ¶ vbi præcursor pro nobis introijt Iesus, secundum ordinem Melchi-sedec pontifex factus in æternum.

CAP. VII.

Cùm Melchi-sedec sacerdotium, ex decimarum acceptione & benedictione Leuiticum excelleret, Christi sacerdotium necessitate quadam secundum ordinem Melchi-sedec in perpetuum institutum, ac iuramento firmatum, præcellit Leuiticum, & ipsum vnà cum lege euacuat.

A 1 HIc enim Mechi-sedec, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ re- *Gen.14.d.18.*
2 gresso à cæde regum, & benedixit ei: ¶ cui & decimas omnium diuisit Abraham. primùm quidem qui interpretatur rex iustitiæ: deinde autem & rex Salem, quod est,
3 rex pacis, ¶ sine patre, sine matre, sine genealogia, neq; initium dierum neq; finem vitæ habens, assimilatus autem filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.
4 Intuemini autem quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha.
5 Et quidem de filijs Leui sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere à populo secundum legem, id est, à fratribus suis: quanquam & ipsi exierint de lumbis Abrahæ. *Num.18.c.21. Deut.18.d.1. 4.3. Ios.14.d.4.*
B 6 Cuius autem generatio nō annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hūc qui habebat repromissiones, benedixit.
7 Sine vlla autem contradictione, quod minus est, à meliore benedicitur.
8 Et hîc quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur, quia viuit.
9 Et (vt ita dictum sit) per Abraham & Leui
¶ accipit t. 10 qui decimas ¶ accepit' decimatus est. ¶ adhuc enim in lumbis patris erat, quando obuiauit ei Melchi-sedec.
11 Si ergo cōsummatio per sacerdōtium Leuiticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secūdum ordinem Melchi-sedec, alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici?
C 12 Translato enim sacerdotio, necesse est vt & legis translatio fiat.
13 In quo enim hæc dicuntur: de alia tribu
14 est, de qua nullus altario præsto fuit. ¶ Manifestū est enim quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de ¶ sacerdotibus' Moyses locutus est. *¶ sacerdotium.*
15 Et amplius adhuc manifestum est: si secundum similitudinem Melchi-sedec exurgat alius sacerdos, ¶ qui non secundum
16 legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitæ insolubilis.
17 Contestatur enim, Quoniam tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchi-sedec.
18 Reprobatio quidem fit præcedentis mandati: propter infirmitatem eius & inutilitatem.
19 nihil enim ad perfectū adduxit lex: introductio verò melioris spei, per quam proximamus ad Deum.
20 Et quantum est non sine iureiurando: alijquidem, sine iureiurando sacerdotes facti
21 sunt: ¶ hic autem cum iureiurando per eum qui dixit ad illum: Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum.
22 ¶ in tantum melioris testamenti sponsor factus est Iesus.
23 Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quòd morte prohiberentur permanere: ¶ hic aũt eo quòd maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.
25 Vnde & saluare in perpetuū potest accedens' per semetipsum ad Deum: semper viuens ad interpellandum pro ¶ nobis.
26 Talis enim decebat vt nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus.
27 ¶ qui non habet necessitatē quotidie (quemadmodum sacerdotes) prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, se offerendo.
28 Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iurandi qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

CAPVT VIII.

Excellentius est Christi sacerdotium Leuitico, cùm ipse in dextra patris sedeat in cælis, & maiorum sacramentorum minister fuerit quàm sacerdotes veteris legis: ostendit etiã noui testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, & ex promissione Dei per Ieremiam.

C APitulum autem super ea, quæ dicuntur: Talem habemus pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cælis,
2 ¶ sanctorum minister, & tabernaculi veri quod fixit ¶ Dominus' & non homo.
3 Omnis enim pontifex, ad offerēdum mu-

nera & hostias constituitur, vnde necesse
4 est & hunc habere aliquid quod offerat: ¶ si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cùm essent qui offerrent secundum legem
5 munera, ¶ qui exemplari & vmbræ deseruiunt cœlestium. Sicut responsum est Moysi, cùm consummaret tabernaculum, Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est in monte. *Exod.25.d.40.*
B 6 Nunc autem melius sortitus est ministerium quantò & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.
7 Nam si illud prius culpa vacasset: non vtiq; secundi locus inquireretur. *Hebr.*
8 Vituperans enim eos dicit: Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israël, & super domū Iuda testamentum nouum, ¶ non secundum testa-
C 9 mentum quod feci patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum vt educerem illos de Terra-Aegypti. quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: & ego neglexi eos, dicit Dominus.
10 Quia hoc est testamentum quod disponam domui Israël post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentē eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populū:
11 ¶ & non docebit vnusquisque proximum suum, & vnusquisque fratrem suum, dicēs, Cognosce Dominum: quoniam omnes sci-
D 12 ent me à minore vsq; ad maiorem eorum: ¶ quia propitius ero iniquitatibus eorum: & peccatorum eorū iam non memorabor.
13 Dicendo autem nouum: veterauit prius. Quod autem antiquatur & senescit: prope interitum est.

CAPVT IX.

Ex his quæ in veteri erant testamento & imperfectione illarum hostiarum, ostendit noui perfectionē, in quo Christus Pontifex & hostia, semel oblata emundat conscientiam à peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

A 1 HAbuit quidem & prius, iustificationes
Hebr. culturæ, & sanctum seculare.
2 Tabernaculū enim factum est primùm, in quo erant, candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur Sancta.
3 Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum: ¶ aureum habens thuribulū, & arcam
4 testamenti circumtectā ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat, & tabulæ testa-
5 menti, ¶ superque eam erant Cherúbim gloriæ obumbrantia propitiatoriū. de quibus non est modò dicendum per singula.
6 His verò ita compositis, in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, *3.Reg.8.d.9. 2.Par.5.c.10. Exod.25.c.22.*
7 sacrificiorum officia consummantes. ¶ in secundo autem, semel in anno solus pontifex: nō sine sanguine quem ¶ offert' pro sua
8 & populi ignorantia: ¶ hoc significante Spiritu sancto, nondū propalatam esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo ha-
9 bente statum. ¶ quæ parabola est temporis instantis: iuxta quam munera & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscien-
10 tiam perfectū facere seruientem, ¶ solummodo in cibis & in potibus, & varijs baptismatibus, & iustitijs carnis vsque ad tempus correctionis impositis.
11 Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non
12 huius creationis: ¶ neque per sanguinem hircorum ¶ aut' vitulorū, sed per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta. *¶ & 6.*
13 Si enim sanguis hircorum & taurorum & C cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat *Act.20.f.28.*
14 ad emundationem carnis: ¶ quantò magis sanguis Christi qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatū Deo, ¶ emundauit' conscientiam ¶ nostram' ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti? *1.Pet.1.c.19. 1.Iohan.1.c.7. Apoc.1.b.5. Leu.9.b.8.16. b.8.c.14. Num.19.d.4.*
15 Et ideo noui testamenti mediator est: vt morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant qui vocati sunt, æternæ hereditatis. *Luc.1.g.77. Rom.5.a.3.d.8 ¶ emundabit 7. ¶ vestram 7.*
16 Vbi enim testamentum est: mors necesse D est intercedat testatoris. *Gal.3.b.15.*
17 Testamentum enim, in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum viuit qui testatus est.
18 Vnde nec primùm quidem sine sanguine
19 dedicatum est. ¶ lecto enim omni mandato legis à Moyse vniuerso populo: accipiens sanguinem vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccinea & hyssopo. ipsum quo que librum & omnem populum aspersit, E
20 ¶ dicēs, Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus. *Exod.24.c.8. Mat.26.c.28.*
21 Etiam tabernaculum & omnia vasa ministerij sanguine similiter aspersit.
22 Et omnia penè in sanguine secundum legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F 23 Necesse est ergo exemplaria quidem cæ-
lestium, his mundari: ipsa autem cælestia,
melioribus hostijs quàm istis.
24 Non enim in manufacta Sancta Iesus in-
troiuit exemplaria verorum: sed in ipsum
cęlū, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis.
25 Neq; vt sæpè offerat semetipsum, quem-
admodum Pontifex intrat in Sancta, per sin-
G 26 gulos annos in sanguine alieno: ¶ alioquin
oportebat eum frequenter pati ab origine
mundi: nunc autem semel ℣ in consum-
matione' seculorum, ad ℣ destitutionem' pec-
cati, per hostiam suam apparuit.
27 Et quemadmodum statutum est homini-
28 bus semel mori, post hoc autē iudiciū: ¶ sic
& Christus semel oblatus est ad multorum
exhaurienda peccata. secundò sine pecca-
to apparebit expectantibus se, in salutem.

℣ in consummationem 2. ℣ destructionem 5.

Rom.5.a.6. b.8. 1.Pet.3.c.18.

CAPVT X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamēti necessarium fuit nouum induci, cuius vnica hostia auferrentur vniuersa peccata: cui nisi fide, spe, charitate ac bonis operibus adhęserimus: acerbius puniemur quàm veteris testamenti transgressores: laudat interim Hebræos, quòd & multa passi sint, & patientibus ailiterint.

A 1 VMbram enim habens lex, futurorum bo-
norum, non ipsam imaginem rerum: per
singulos annos eisdem ipsis hostijs quas of-
ferunt indesinenter, nunquam potest acce-
2 dentes perfectos facere: ¶ alioquin cessas-
sent offerri, ideò quòd nullam haberent vl-
tra conscientiam peccati, cultores semel
3 mundati. ¶ sed in ipsis cōmemoratio pec-
4 catorum per singulos annos fit. ¶ impossi-
bile enim est sanguine taurorum & hircō-
rum auferri peccata.
5 Ideo ingrediens mundum dicit: Hostiam
& oblationem noluisti, corpus autem apta-
Psal.39.b.7. 6 sti mihi, ¶ holocautomata, & pro peccato,
non tibi placuerunt.
B 7 Tunc dixi, Ecce venio: in capite libri scri-
ptum est de me: Vt faciam Deus voluntā-
tem tuam.
8 Superius dicens, Quia hostias & oblatio-
nes, & holocautomata, & pro peccato no-
luisti, nec placita sunt tibi, quæ secundum
9 legem offeruntur, ¶ tunc dixi, Ecce venio
vt faciam Deus voluntatē tuam: aufert pri-
mùm, vt sequens statuat.
10 In qua voluntate sanctificati sumus per
oblationem corporis Iesu Christi semel.
11 Et omnis quidem sacerdos pręsto est quo-
tidie ministrans, & easdem sępe offerens ho
stias, quæ nunquam possunt auferre pecca-
12 ta: ¶ hic autem vnam pro peccatis offerens C
hostiam, in sempiternum sedet in dextera
13 Dei, ¶ de cætero expectans, donec ponāt
inimici eius scabellum pedum eius.
14 Vna enim oblatione, cōsummauit in sem-
piternum sanctificatos.
15 Cōtestatur autem nos & Spiritus sanctus.
16 Postquam enim dixit: ¶ Hoc autē testamē-
tum quod testabor ad illos post dies illos,
dicit Dominus, ℣ Dando' leges meas in cor-
dibus eorum, & in mentibus eorum super-
17 scribam eas: ¶ & peccatorum & iniquita-
tum eorum iam non recordabor amplius. D
18 Vbi autem horum remissio: iam non est
oblatio pro peccato.
19 Habentes itaque fratres fiduciam in in-
20 troitu sanctorū in sanguine Christi, quam
initiauit nobis viam nouam & viuentem
21 per velamen, id est, carnē suam, ¶ & sacer-
22 dotem magnum super domum Dei, ¶ ac-
cedamus cum vero corde in plenitudine fi-
dei, asperси corda à conscientia mala, & ab-
luti corpus aqua munda, ¶ teneamus spei
23 nostræ confessionem indeclinabilem, (fi-
lis enim est qui repromisit) ¶ & consider-
24 mus inuicem in prouocationem charitatis
& bonorum operum: ¶ non deserentes col-
25 lectionem nostram, sicut consuetudinem est
quibusdam, sed consolantes, & tanto magis
quantò videritis appropinquantem diem.
Voluntariè enim peccantibus nobis post
acceptam notitiam veritatis, iam non relin-
quitur pro peccatis hostia, ¶ terribilis aut
27 quædam expectatio iudicij & ignis æmula-
tio, quæ consumptura est aduersarios.
28 Irritam quis faciens legem Moysi sine vl-
la miseratione, duobus vel trib' testibus mo-
29 ritur. ¶ quantò magis putatis, deteriora me-
reri supplicia qui filium Dei conculcaue-
rit, & sanguinem testamenti pollutum du-
xerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gra-
tiæ contumeliam fecerit?
30 Scimus enim qui dixit, Mihi ℣ vindicta,
ego retribuam. Et iterum: ℣ Quia' iudicabit
Dominus populum suum.
31 Horrendum est incidere in manus Dei vi-
32 uentis: ¶ Rememoramini autem pristinos
dies: in quibus illuminati, magnum certa-
33 men sustinuistis passionem, ¶ & in altero
quidem opprobrijs & tribulationibus spe-
ctaculū facti: in altero autē socij talium re-
34 uersantium effecti. ¶ Nam & vinctis com-
pati estis: & rapinam bonorum vestrorum cum
gaudio suscepistis, cognoscentes vos habe-
re meliorem & manentem substantiam.

Nolite

35 Nolite itaque amittere confidentiam ve-
stram, quæ magnam habet remunerationē.
36 Patientia enim vobis necessaria est: vt vo
luntatem Dei facientes, reportetis promis-
sionem.
37 Adhuc enim modicum aliquantulumq;,
qui venturus est, veniet, & non tardabit.
38 ¶ iustus autem meus ex fide ℣ viuit'. quòd si
subtraxerit se: non placebit animæ meæ.
39 Nos autem non sumus subtractionis-filij'
in perditionem: sed fidei in acquisitionem
animæ.

CAPVT XI.

Fidem magnificè commendat ex actis patrum, à mundi exordio vsq; ad Dauid ac Prophetas: & in vniuersum quanta patrarint ac passi sint per fidem nec tamē plenam adhuc acceperunt retributionem.

A 1 EST autem fides, sperandarum substantia
rerum, argumentum non apparentium.
2 In hac enim testimonium consecuti sunt
senes.
3 Fide, intelligimus aptata esse secula verbo
Dei: vt ex inuisibilibus visibilia fierent.
4 Fide, plurimā hostiam Abel quàm Cain
obtulit Deo: per quam testimonium conse-
cutus est esse iustus, testimoniū perhibente
muneribus eius Deo, & per illam defun-
ctus adhuc loquitur.
5 Fide, Henoch translatus est, ne videret
mortem, & non inueniebatur: quia transtu
lit illum Deus. antè translationem enim
testimonium habuit placuisse Deo.
B 6 Sine fide autem impossibile est placere
-Deo'. Credere enim oportet accedentem
ad Deum quia est, & inquirētibus se remu-
nerator sit.
7 Fide, Noë responso accepto de ijs quæ ad-
huc non videbantur, metuens, aptauit ar-
cam in salutem domus suæ, per quam dam-
nauit mundū: & iustitiæ quæ per fidem est,
hæres est institutus.
8 Fide, qui vocatur Abraham obedиit in lo
cum exire quem accepturus erat in hære-
ditatem: & exijt, nescіens quò iret.
9 Fide, demoratus est in Terra-repromissio
nis, tanquam in aliena, in casulis habitando
cum Isaac & Iacob cohæredibus repromis-
sionis eiusdem.
C 10 Expectabat enim fundamēta habentem
ciuitatem: cuius artifex & conditor Deus.
11 Fide, & ipsa Sara sterilis virtutem in con-
ceptione seminis accepit, etiam præter tem
pus ætatis: quoniam fidelem credidit esse
eum qui repromiserat.
12 Propter quod & ab vno orti sunt (& hoc
emortuo) tanquam sidera cæli in multitu- Eccl.44.d.22 d.23.
dine, & sicut arena quæ est ad oram maris,
innumerabilis.
13 Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non
acceptis repromissionibus sed à longè eas
aspicientes, & salutantes, & cōfitentes quia
peregrini & hospites sunt super terram.
14 Qui enim hæc dicunt: significant se pa-
triam inquirere.
15 Et si quidē ipsius meminissent de qua exi-
erunt: habebant vtiq; tempus reuertendi.
16 ¶ nunc autē meliorem appetunt, id est, cæ- D
lestem. Ideo non confunditur Deus vocari
Deus eorum. paranit enim illis ciuitatem.
17 Fide, obtulit Abraham Isaac, cùm tenta- Gen.22.a.b.g.
retur: & vnigenitum offerebat ℣ qui' susce- Eccl.44.d.21.
18 perat repromissiones. ¶ (ad quem dictum ℣ in quo.
est, Quia in Isaac vocabitur tibi semen,) Gen.21.b.12.
19 ¶ arbitrans quia & à mortuis suscitare potēs Rom.9.b.7.
est Deus. vnde eum & in parabolā accepit.
20 Fide, & de futuris, benedixit Isaac, Iacob E
& Esau. Gen.27.d.27.
21 Fide, Iacob moriens, singulos filiorum Io- f.36.
seph benedixit: & adorauit fastigium vir- Gen.48.c.15.
gæ eius. Gen.47.g.31.
22 Fide, Ioseph moriens, de profectione fi- Gen.50.d.24.
liorum Israel memoratus est: & de ossibus 25.
suis mandauit.
23 Fide, Moyses natus, occultatus est men- Exod.2.a.2.
sibus tribus à parentibus suis: eò quòd vidis- Act.7.c.20.
sent elegantem infantem, & non timue- Exod.1.c.16.
runt regis edictum.
24 Fide, Moyses grandis factus negauit se Exod.2.b.11.
25 esse filium filiæ Pharaonis: ¶ magis eligens
affligi cum populo Dei, quàm temporalis
26 peccati habere iucunditatem, ¶ maiores di
uitias æstimans thesauro Aegyptiorum, im
properium Christi. aspiciebat enim in re-
munerationem.
27 Fide, reliquit Aegyptum: non veritus a- F
nimositatem regis. inuisibilem enim tan-
quam videns sustinuit.
28 Fide, celebrauit pascha, & sanguinis ef- Exod.12.b.11.
fusionem: ne qui vastabat primitiua, tan- d.21.
geret eos.
29 Fide, transierunt mare rubrum tanquam Exod.14.c.22.
per aridam terram: quod experti Aegyptij,
deuorati sunt.
30 Fide, muri Iericho corruerunt, circuitu Iosu.6.c.20.
dierum septem. Iosu.6.d.23.
31 Fide, Rahab meretrix non perijt cum in- d.25.
credulis: excipiens exploratores cum pace. Iosu.2.a.1.
32 Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me
tempus enarrantē de Gedeon, Barac, Sam-
son, Iephte, Dauid, Samuel, & Prophetis:

¶ qui

G 33 ¶ qui per fidem deuicerunt regna, operati
iustitiam, adepti sunt repromissiones,
34 obturauerunt ora leonum, ¶ extinxerunt
impetum ignis, ᵇ effugauerunt' aciem gla-
dij, conualuerunt de infirmitate, fortes fa-
cti sunt in bello, castra verterunt exterorũ:
35 ¶ acceperũt mulieres de resurrectione mor
tuos suos. alij autem distenti sunt, non susci
pientes redemptionem, vt meliorem inue
nirent resurrectionem.
36 Alij verò ludibria & verbera experti, in-
37 super & vincula & carceres: ¶ lapidati sunt,
secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij
mortui sunt, circuierunt in melótis, in pel-
libus caprinis, egentes, angustiati, afflicti,
38 ¶ quibus dignus non erat mundus, in soli-
tudinibus errantes, in montibus & spelun-
cis, & in cauernis terræ.
39 Et hi omnes testimonio fidei probati, nõ
40 acceperunt repromissionem, ¶ Deo pro
nobis melius aliquid prouidente, vt non si-
ne nobis consummarentur.

ᵇ effugerunt 4.

CAPVT XII.

Priscorum imo Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, reuocans à peccatis: & ex noui testamenti super vetus excellentia deterret ab inobedientia, ne maiora quàm Iudæi pati cogamur supplicia.

A 1 ITaq; & nos tantam habentes impositam
nubem testium: deponentes omne pondus
& circumstans nos peccatum, per patien-
tiam curramus ad' propositum nobis cer-
2 tamen, ¶ aspicientes in autorem fidei, &
consummatorem Iesum, qui proposito sibi
gaudio sustinuit crucem, confusione con-
tempta, atque in dextera sedis Dei sedet.
3 Recogitate enim eum qui talem sustinuit
à peccatoribus aduersum semetipsum con-
tradictionem: vt ne fatigemini, animis ve-
stris deficientes.
B 4 Nondum enim' vsque ad sanguinem re-
stitistis, aduersus peccatum repugnantes:
5 ¶ & obliti estis consolationis, quæ vobis,
tanquam filijs loquitur, dicens, Fili mi, noli
negligere disciplinam Domini: neque fati-
geris dum ab eo argúeris.
6 Quem enim diligit Dominus, castigat: fla
gellat autem omnem filium quem recipit.
7 In disciplina perseuerate. Tanquam filijs
vobis offert se Deus. quis enim filius, quem
non corripit pater?
8 Quod si extra disciplinam estis, cuius par-
ticipes facti sunt omnes: ergo adulteri, &
non filij estis.

Rom.6.a.4. Col.3.b.8. Ephe.4.c.23. 1.Pet.2.a.1. 4.d.1.

-7.

Prou.3.b.11. Iob 5.c.17.

Apoc.3.d.19.

9 Deinde patres quidem carnis nostræ, eru- C
ditores habuimᵘ, & reuerebamur eos: num
multò magis obtemperabimus patri spiri-
tuum, & viuemus?
10 Et illi quidem in tempore paucorum die
rum, secundum voluntatem suam erudie-
bant nos: hic autem ad id quod vtile est in
recipiendo sanctificationem eius.
11 Omnis autem disciplina in præsenti qui-
dem videtur non esse gaudij, sed mœroris: D
postea autem fructum pacatissimum exer-
citatis per eam, ᵇ reddet' iustitiæ.
12 Propter quod remissas manus & solutos
13 nua erigite: ¶ & gressus rectos facite pedi-
bus vestris: vt non claudicans quis erret, ma
gis autem sanetur.
14 Pacem sequimini cum omnibus, & sanc-
timoniam: sine qua nemo videbit Deum:
15 ¶ contemplantes ne quis desit gratiæ Dei:
ne qua radix amaritudinis sursum germi-
nans impediat, & per illam inquinentur
multi.
16 Ne quis fornicator aut prophanus vt E
sau: qui propter vnam escam vendidit pri-
17 mitiua sua: ¶ scitote enim quoniam & po-
stea cupiens hereditare benedictionem, re-
probatus est: non enim inuenit pœniten-
tiæ locũ, quanquam cum lachrymis inqui-
sisset eam.
18 Non enim accessistis ad tractabilem mon-
tem, & ᵇ accesibilem' ignem, & turbinem,
19 & caliginem, & procellam, ¶ & tubæ sonum,
& vocem verborum, quam qui audierunt,
excusauerunt se, ne eis fieret verbum.
20 (Non enim portabãt quod dicebatur, Si
si bestia tetigerit montem, lapidabitur.
21 Et ita terribile erat quod videbatur, Moy
ses dixit: Exterritus sum & tremebundus.)
22 Sed accessistis ad Sion montem: & ciui-
tatem Dei viuentis, Ierusalem cælestem, &
multorum millium angelorum frequen-
23 tiam, ¶ & ecclesiam primitiuorum, qui con-
scripti sunt in cælis, & iudicem omnium
Deum, & ᵇ spiritus' iustorum perfectorum,
24 ¶ & testamenti noui mediatorem Iesum,
& sanguinis asperssionem melius loquen-
tem quàm Abel.
25 Videte ne recusetis loquentem. Si enim
illi non effugerunt, recusantes eum qui su-
per terram loquebatur: multò magis nos
qui de cælis loquentem nobis auertimur,
26 ¶ cuius vox mouit terram tunc: nunc au-
tem repromittit, dicens, Adhuc semel & e-
go mouebo non solùm terram, sed & cæ-
lum.

Deut.4.d.24. Hebr.12.b.29.

Hag.2.a.6.

27 Quòd autem adhuc semel dicit: declarat
mobilium translationem tanquam facto-
rum, vt maneant ea quæ sunt immobilia.
28 Itaque regnum immobile suscipientes,
habemus gratiam: per quam seruiamus pla
centes Deo, cum metu & reuerentia.
29 Etenim Deus noster ignis consumens
est.

CAPVT XIII.

Ad variæ hortatur virtutes, iubens cauere ab extranea doctrina, ac memoriam reficiens altaris & hostiarum veteris nouiq; testamenti, & subinde monens vt præpositis obtemperent: orat vt pro se precentur, idem vicissim pro illis agens, additis mutuis salutationibus.

CHaritas fraternitatis maneat in vobis'.
2 Et hospitalitatem nolite obliuisci, per
hanc enim ᵇ placuerunt' quidam, angelis
hospitio receptis.
3 Mementote vinctorum, tanquam simul
vincti: & laborantium, tanquam & ipsi in
corpore morantes.
4 Honorabile connubium in omnibus, &
thorus immaculatus. Fornicatores enim &
adulteros iudicabit Deus.
5 Sint mores sine auaritia: contenti præsen-
tibus. ipse enim dixit: Non te deseram, ne-
6 que derelinquam. ¶ ita vt confidenter di-
camus: Dominus mihi adiutor: non time-
bo quid faciat mihi homo.
7 Mementote præpositorum vestrorum, qui
vobis locuti sunt verbum Dei: quorum in-
tuentes exitum conuersationis, imitamini
fidem.
8 Iesus Christus heri & hodie: ipse & in se-
cula.
9 Doctrinis varijs & peregrinis nolite abdu-
ci. Optimum est enim gratia stabiliri cor,
non escis: quæ non profuerunt ambulanti-
bus in eis.
10 Habemus altare, de quo edere nõ habent
potestatem qui tabernaculo deseruiunt.

11 Quorum enim animalium infertur san- *Leu.4.c.12.&*
guis pro peccato in sancta per pontificem, *d.30.16 f.27.*
horum corpora eremantur extra castra.
12 Propter quod & Iesus, vt sanctificaret per
suum sanguinem populum, extra portam
passus est.
13 Exeamus igitur ad eum extra castra: im- C
properium eius portantes.
14 Non enim habemus hic manentem ciui- *Mich.2.c.10.*
tatem: sed futuram inquirimus.
15 Per ipsum ergo offeramus hostiam lau-
dis semper Deo, id est, fructum labiorũ con
fitentium nomini eius.
16 Beneficentiæ autem & communionis no
lite obliuisci. talibus enim hostijs promere-
tur Deus.
17 Obedite præpositis vestris, & subiacete
eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem
pro animabus vestris reddituri: vt cum gau-
dio hoc faciant, & non gementes. hoc enim
non expedit vobis.
18 Orate pro nobis. confidimus enim quia D
bonam cõscientiam habemus in omnibus
bene volentes conuersari.
19 Amplius autem deprecor vos hoc facere,
quo celerius restituar vobis.
20 Deus autem pacis qui eduxit de mortuis
pastorem magnum ouium, in sanguine te-
stamenti ęterni, Dominum nostrum Iesum
21 Christum: ¶ aptet vos in omni bono, vt fa-
ciatis eius voluntatẽ, faciens in vobis quod
placeat coram se per Iesum Christum: cui
est gloria in secula seculorum. Amen.
22 Rogo autem vos fratres vt sufferatis ver-
bum solatij. Etenim perpaucis scripsi vo-
bis.
23 Cognoscite fratrem nostrum Timóthe- *-1.*
um dimissum: cum quo (si celerius vene-
rit) videbo vos.
24 Salutate omnes præpositos vestros, & *-1.*
omnes sanctos. Salutant vos de Italia fra-
tres'.
25 Gratia cum omnibus vobis, Amen.

HIERO-

Universidad de Deusto
Biblioteca

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

IACOBVS, QVI APPELLATVR FRATER Domini, cognomento Iustus, vt nonnulli existimant, Ioseph, ex alia vxore: vt autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini: cuius Iohannes in libro suo meminit, filius: post passionem Domini, statim ab Apostolis Ierosolymorum episcopus ordinatus, vnam tantum scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus Apostolicorũ temporum in quinto commentariorum Libro de Iacobo narrans, ait: Suscepit Ecclesiam Ierosolyme, post Apostolos frater Domini, Iacobus, cognomento Iustus. Multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, nec vnctus vnguento, nec vsus balneo. Huic soli licitum erat ingredi Sancta Sanctorum. Siquidem vestibus lineis non vtebatur, sed lineis: solusq; ingrediebatur templum: & sixis genibus pro populo deprecabatur, in tantum vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in vicesimo libro antiquitatum refert, (& Clemens in septimo Hypotyposeon) mortuo Festo, qui Iudæam regebat, missum a Nerone esse successorem eius Albinum: qui cum nondum ad prouinciam peruenisset, Ananus iunior, pontifex adolescens, Anani filius, de genere sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας, concilium congregauit, & compellens publicè Iacobum vt Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iussit, qui cùm præcipitatus de pinna templi confractis cruribus adhuc semiuiuus tendens ad cælum manus diceret: Domine ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt: fullonum fustem rudia vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussoris terijt: Tradit item Iosephus tanta eum sanctitate fuisse celebritatis in populo, vt propter eius necem, eradicatæ subuersam esse Ierosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas, Alium autem Apostolorum neminem, nisi Iacobum fratrem Domini. Et Apostolum super hoc crebrius acta testantur. Euangelium quoq; quod appellatur secundum Hebræos & à me nuper in Græcum Latinumq; sermonem translatum est, quo & Origenes, pene vtitur, post resurrectionem Saluatoris refert. Dominus autem cùm dedisset sindonem seruo sacerdotis ad quem venerat, abiit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursusq; post paululum: Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimq; additur: Tulit panem, & benedixit, & fregit, & dedit Iacobo Iusto, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit filius hominis à dormientibus. Sedigintaitaq; annos Ierosolymis rexit ecclesiam, id est, vsque ad septimum Neronis annum, & iuxta templum sepultus, præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum vitæ adhuc dignationi Titi & vltimam Hadriani inuisissimus habuerunt conditum: sed falsa eorum opinio est.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM CATHOLICAM IACOBI APOSTOLI.

IACOBVS Apostolus sanctum instruit clerum de cultura cælestium præceptorum & regula catholicæ obseruantiæ, & de iniuria patientiæ maiestate, & de reuelatione plurimorum, & de mendacio magistrorum.

EPISTOLA CATHOLICA IACOBI APOSTOLI.

CAPVT I.

Docet tentationum vtilitatem, & sapientiam à Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator nõ est aut author peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur vt ad audiendum veloces, ad loquendum verò & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur, subdit etiam quænam sit vera & immaculata religio.

A 1 IACOBVS DEI ET DOMINI nostri Iesu Christi seruus, duodecim tribubus quæ sunt in dispersione, salutem.

2 Omne gaudium, existimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis,

3 scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur.

4 Patientia autem opus perfectum habet, vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.

5 Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.

6 Postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur, ¶ non

7 ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid

8 à Domino. Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis.

9 Glorietur autem frater humilis, in exaltatione sua. ¶ diues autem, in humilitate sua,

10 quoniam sicut flos fœni transibit. ¶ exortus enim

11 est enim sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperijt: ita & diues in itineribus suis marcescet.

12 Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

13 Nemo cùm tentatur, dicat quoniã à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.

14 Vnusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.

C 15 Deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum. peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem.

16 Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.

17 Omne datum optimum, & omne donũ perfectum, desursum est, descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

18 Voluntariè *genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquod creaturæ eius.

19 Scitis fratres mei dilectissimi, Sit autem omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

20 Ira enim viri, iustitiam Dei non operatur.

D 21 Propter quod abijcientes omnẽ immunditiam & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.

22 Estote autem factores verbi, & non auditores tantùm: fallentes vosmetipsos.

23 Quia si quis auditor est verbi: & non factor: hic cõparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. ¶ consideraui

24 enim se, & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit.

25 Qui autem perspexerit / in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.

26 Si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum: huius vana est religio.

27 Religio munda & immaculata apud Deum & patrem, hæc est, Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum: & immaculatum se custodire ab hoc seculo.

CAPVT II.

Monet ne personarum respectu moueantur: qui enim vnicum legis præceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur vt operibus misericordiæ incumbant, ostendens quòd homo per opera iustificetur: nam fides sine operibus mortua est.

FRatres mei, nolite in personarum acceptione habere fidẽ Domini nostri Iesu Christi gloriæ. 1 A *Leu.19.c.15. Deut.1.c.16.c.*

2 Etenim si introierit in conuentũ vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit aũt & pauper in sordido habitu, ¶ & intendatis in eum qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei, Tu sede hìc bene: pauperi autem dicatis, Tu sta illic: aut *17.16.d.19. Pron.24.c.23 Eccl.42.a.1.*

3 sede sub scabello pedum meorum: ¶ nónne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?

4 Audite fratres mei dilectissimi: nónne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni quod repromisit Deus diligentibus se?

5 Vos autẽ exhonorastis pauperem. Nónne B diuites per potentiam opprimunt vos: & ipsi trahunt vos ad iudicia?

6 Nónne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est super vos?

7 Si tamen legem perficitis regalem secundum / scripturas, Diliges proximum tuum *¶ scripturam 1.*

8 sicut teipsum: bene facitis. ¶ si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores.

9 Quicunque autem totam legem seruauerit, offendit autem in vno: factus est omnium reus. *Leu.19.d.18. Mat.22.d.39. Mat.12.c.31.*

10 Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quòd si non mœchaberis, occides autem: factus es transgressor legis. *Rom.13.c.9. Gal.5.b.14. Leu.19.c.15.g. 37.*

11 Sic loquimini, & sic facite sicut per legem libertatis incipientes iudicari. *Deut.1.d.18. Mat.5.c.19.*

12 Iudicium enim sine misericordia illi qui C non fecit misericordiam. Superexaltat autem misericordia iudicium.

13 Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere: opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum?

14 Si autem frater aut soror nudi sint, & in- *1.Iohan.3.17.*

15 digeant victu quotidiano: ¶ dicat autem aliquis ex vobis, illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: nõ dederitis autẽ eis quæ necessaria sunt corporis: quid proderit?

16

17 Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

18 Sed dicit quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.

19 Tu credis quoniã vnus est Deus. Bene fa- D cis: & dæmones credunt, & contremiscunt.

20 Vis autem scire ô homo inanis, quoniam fides sine operibus / otiosa est? *¶ mortua 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gen.22.b.9.
21 Abraham pater noſter nónne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare?
22 Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides conſummata eſt?
Gen.15.b.6. Rom.4.a.3. Gal.3.a.6.
23 Et ſuppleta eſt ſcriptura, dicens, Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt.
24 Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo: & non ex fide tantùm?
Ioſu.2.a.1.a. 4.6.d.25. Heb.11.f.31.
25 Similiter autem & Rahab meretrix, nónne ex operibus iuſtificata eſt ſuſcipiés nuntios, & alia via eijciens?
26 Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt: ita & fides ſine operibus mortua eſt.

CAPVT III.

Linguæ malæ recenſet, quam difficillimum eſt rectè gubernare, ſubditq́, differentiam inter ſapientiam terrenam & cæleſtem.

A 1 NOlite plures magiſtri fieri fratres mei, ſcientes quoniam maius iudicium ſumitis.
Mat.23.a.8.
2 In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus eſt vir. ¶ poteſt' etiam fræno circumducere totum corpus.
¶ potens 1.
3 Si autem equis frænain ora mittimus ad conſentiendum nobis, etiam omne corpus illorum circumferimus.
4 Et ecce, naues, cùm magnæ ſint, & à ventis validis minentur: circumferuntur ¶ -antem' à modico gubernaculo vbi impetus dirigentis voluerit.
¶ tamen 4. -3.
5 Ita & lingua modicum quidem membrũ eſt, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quàm magnam ſyluam incendit.
B 6 Et lingua, ignis eſt, vniuerſitas iniquitatis. Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ inflammata à gehenna.
7 Omnis enim natura beſtiarum & volucrum & ſerpentium & cæterorum domantur, & domita ſunt à natura humana. ¶ linguam autem nullus hominum domare poteſt, inquietum malum, plena veneno mortifero.
9 In ipſa benedicimus Deum & patrem: & in ipſa maledicimus homines qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt.
C 10 Ex ipſo ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hęc ita fieri.
11 Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?
12 Nunquid poteſt fratres mei, ficus vuas facere? aut vitis, ficus? Sic neque ¶ ſalſa', dulcem poteſt facere aquam.
¶ aliquam.
13 Quis ſapiens & diſciplinatus inter vos? Oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ.
D 14 Quòd ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint' in cordibus veſtris: nolite gloriari & mẽdaces eſſe aduerſus veritatem.
15 ¶ non eſt enim iſta ſapientia deſurſum deſcendens: ſed terrena, animalis, diabolica.
16 Vbi enim zelus & contentio: ibi inconſtantia, & omne opus prauum.
17 Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primùm quidem pudica eſt: deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens: plena miſericordia & fructibus bonis, non iudicans, ſine ſimulatione.
18 Fructus autem iuſtitiæ, in pace ſeminatur facientibus pacem.

CAPVT IIII.

Concupiſcentijs non eſt obſequendum, ſed diabolo reſiſtendum & Deo appropinquandum, mutuæq́ dilectioni ſtudendum, rebus incertis diuina prouidentia commiſſis.

VNde bella & lites in vobis? Nónne hinc? ex concupiſcentijs veſtris quæ militant in membris veſtris? ¶ Concupiſcitis: & non habetis. occiditis, & zelatis: & non poteſtis adipiſci. litigatis & belligeratis: & non habetis, propter quod non poſtulatis.
3 Petitis, & non accipitis: eo quod malè petatis: vt in concupiſcentijs veſtris inſumatis.
4 Adulteri *, neſcitis quia amicitia huius mundi, inimica eſt Dei? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe ſeculi huius: inimicus Dei conſtituitur.
5 An putatis quia inaniter ſcriptura dicit? Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus qui habitat in ¶ vobis'?
¶ in vobis.
6 Maiorem autẽ dat gratiam. Propterquod dicit, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.
7 Subditi ergo eſtote Deo, reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis.
8 Appropinquate Deo: & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.
9 Miſeri eſtote, & lugete, & plorate: riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Humiliamini in conſpectu Domini: & exaltabit vos.
4.d. 11 Nolite detrahere alterutrũ fratres mei'. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum: detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem: non es factor legis, ſed iudex.
12 Vnus eſt enim' legiſlator, & iudex qui poteſt perdere & liberare.
Iacob.4. 13 Tu autem quis es qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis, Hodie aut craſtino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum
D Iacob.4. 14 faciemus ¶ (qui ignoratis quid erit in craſtino. Quæ eſt enim vita veſtra? Vapor eſt *, ad modicum parens, & deinceps extermi-
15 nabitur) ¶ pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit: &, Si vixerimus, faciemus hoc aut illud.
16 Nunc autem exultatis in ſuperbijs veſtris.
17 Omnis exultatio talis, maligna eſt, ¶ Scienti igitur bonum facere, & non facienti: peccatum eſt illi.

CAPVT V.

Diuitibus pauperum oppreſſoribus grauem comminatur vltionem, pauperes vero ad longanimitatem hortatur, iuramẽtum fugiendum, & infirmi à preſbyteris oleo vngendi, ac peccata inuicem confitenda: quam efficax ſit iuſti oratio: errantes ad veritatem ſunt reducendi.

A 1 AGite nunc diuites, plorate, vlulantes in miſerijs veſtris quæ aduenient vobis.
2 Diuitiæ veſtrę putrefactæ ſunt: & veſtimẽta veſtra à tineis comeſta ſunt.
3 Aurum & argentum veſtrum æruginauit: & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram' in nouiſſimis diebus.
4 Ecce merces operariorum qui meſſuerũt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum, in aures Domini ſabbaoth introiuit.
B 5 Epulati eſtis ſuper terram: & in luxurijs enutriſtis corda veſtra in die occiſionis.
Iacobi.6 6 ¶ Adduxiſtis' & occidiſtis iuſtum: & non ¶ reſtitit' vobis.
7 Patientes igitur eſtote fratres, vſq; ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ: patienter ferens donec accipiat temporaneum & ſerotinũ:
8 ¶ Patientes eſtote & vos, & cõfirmate corda veſtra, quoniam aduentus Domini ¶ appropinquauit.
¶ appropinquauit 5.
9 Nolite ingemiſcere fratres in alterutrum: C vt nõ iudicemini. Ecce, iudex ante ianuam aſsiſtit.
10 Exemplum accipite fratres * laboris & patientiæ, Prophetas: qui locuti ſunt in nomine Domini.
* exitus mali & longanimitatũ, &.
11 Ecce beatificamus eos qui ſuſtinuerunt. Sufferentiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quoniam miſericors Dominus eſt & miſerator.
12 Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neq; aliud quodcunque iuramentum. Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt, nõ, non: vt non ſub iudicio decidatis. Mat.5.f.34.
13 Triſtatur * aliquis veſtrum? oret. Aequo animo eſt? pſallat.
* autem.
14 Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngen- Mat.6.b.13.
15 tes eum oleo in nomine Domini. ¶ & oratio fidei ſaluabit infirmũ, & alleuabit eum D Dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.
16 Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra: & orate pro inuicem vt ſaluemini. multum enim valet deprecatio iuſti aſsidua.
17 Elias, homo erat ſimilis nobis paſsibilis: & oratione orauit vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres & menſes ſex. 3.Reg.17.a.1. Luc.4.d.25.
18 Et rurſum orauit: & cælũ dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum. 3.Reg.18.g.41. g.45.
19 Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: ſcire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore vię ſuę, ſaluabit animam eius à morte, & ¶ operit' multitudinem peccatorum.
¶ operiet 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

HIERONYMVS IN CATA-
LOGO SCRIPTORVM ECCLE-
SIASTICORVM.

SIMON Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galileæ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum: post episcopatum Antiochensis ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magnum Romam pergit, ibiq; viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimum annum Neronis, id est, decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, asserens se indignum vt sic crucifigeretur vt dominus suus. Scripsit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur: quarum secunda à plerisq; eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius è quibus vnus Actorum sua inscribitur, alius Euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicij, inter apocryphos scripturas computantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.

ARGVMENTVM IN EPISTO-
LAM CATHOLICAM PE-
TRI PRIMAM.

Discipulos Saluatoris inuictis, totoorbe dissitos & peregrinos in hoc seculo monstrat: & præmia vitæ præmonstrare suadet, & in nouam vitam proficere, tota cum sollicitudine exhortatur Simon Petrus filius Ionæ prouinciæ Galilææ, è vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli.

EPISTOLA PETRI APO-
STOLI PRIMA.

CAPVT I.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati sunt: hortatur eos ad vitæ mundiciem, vt qui Christi sanguine redempti sunt.

PETRVS APOSTOLVS IESV Christi, electis aduenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ, ¶ secundum præscientiã Dei patris, in sanctificationẽ Spiritus, in obedientiam & aspersionem sanguinis Iesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicetur. ¶ Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionẽ Iesu Christi ex mortuis, ¶ in hæreditatem incorruptibilẽ, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cælis in vobis, ¶ qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam reuelari in tempore nouissimo.

In quo ℣ exultabitis', modicum nunc si oportet cõtristari in varijs tentationibus: ¶ vt probatio vestræ fidei multo pretiosior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem & gloriam & honorem in ℣ reuelatione' Iesu Christi: ¶ quem cùm non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis': credentes autem exultatis lætitia inenarrabili & glorificata, ¶ reportãtes finem fidei vestræ, salutem animarũ*.

De qua salute exquisierunt atq; scrutati sunt Prophetę, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, ¶ scrutantes in quod vel quale tẽpus significaret in eis Spiritus Christi: ¶ prænuntians eas quę in Christo sunt passiones & posteriores glorias: ¶ quibus reuelatum est quia nõ sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos qui euangelizauerunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo in ℣ quem' desiderant angeli prospicere.

Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij, ℣ perfectè sperate in eam quæ offertur vobis gratiam, in ℣ reuelatione' Iesu Christi, ¶ quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ vestræ desiderijs: ¶ sed secundum eum qui vocauit vos, Sanctum,* & ipsi in omni conuersatione sancti sitis: ¶ quoniam scriptum est: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.

Et si patrem inuocatis eum qui sine acceptione personarũ iudicat secundum vniuscuiusque opus: in timore, incolatus vestri tempore conuersamini.

Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra cõuersatione paternę traditionis: ¶ sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati, ¶ præcogniti quidem ante mundi constitutionẽ, manifestati autẽ nouissimis temporibus propter vos, ¶ qui per ipsum fideles estis in Deo qui suscitauit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides vestra & spes esset in Deo.

Animas vestras castificantes in obediẽtia

charitatis, in fraternitatis amore simplici, ex corde inuicẽ diligite attentius: ¶ renati nõ ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei viui & permanentis in æternum: ¶ quia omnis caro vt fœnũ: & omnis gloria eius tanquã flos fœni: exaruit fœnum: & flos eius decidit: ¶ Verbum autem Domini manet in æternum, hoc est autem verbum quod euangelizatum est in vobis. *Isa.40.b.6. Eccl.14.c.18. Iacob.1.b.10.*

CAPVT II.

Exclusa omni fictione, regenerati ad Christum lapidem viuum accedant credentes, qui sunt genus electum, quum prius essent populus abiectus: hortatur vt tanquam peregrini ab omnibus mundanis abstineant, superioribus obtemperent, afflictionesq; ad Christi imitationem ferant.

DEponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, ¶ sicut modò geniti infantes, ℣ rationabiles', sine dolo lac concupiscite: vt in eo crescatis in salutẽ. ¶ si tamen' gustatis quoniã dulcis est Dominus. 1 A *Rom.6.a.4. Ephe.4.e.22. Col.3.b.8. Heb.12.a.1.* ℣ *rationabile*

Ad quem accedentes, lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatũ: ¶ & ipsi tanquam lapides viui superędificamini, ℣ domos spirituales' sacerdotium sanctum, offerre spiritales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. 4 *-3.* 5 ℣ *domus spiritualis 3.*

Propter quod continet scriptura, Ecce pono in Sion lapidem summũ angularem electum, pretiosum. & qui crediderit in eum, non confundetur. 6 *Isa.28.d.16. Rom.9.f.33.*

Vobis igitur honor credentibus. non credentibus autem, lapis quem reprobauerũt ædificãtes, hic factus est in caput anguli: ¶ & lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in ℣ quo' & positi sunt. 7 B 8 *Psal.117.c.22. Mat.21.d.42. Act.4.b.11. Isa.8.c.14.* ℣ *quod 1.*

Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuntietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum. 9 *Exod.19.a.6.*

Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei. qui non consecuti misericordiam: nunc autẽ misericordiam consecuti. 10 *Osee 2.d.13. Rom.9.f.25. Rom 13.d.14.*

Charissimi obsecro. vos' tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desiderijs quę militant aduersus animã, 11 *Gal.5.c.16.d. 19. -2.*

¶ conuersationem vestram inter gentes habentes bonam: vt in eo quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. 12 C *Inf.2.c.16.*

Subiecti igitur estote omni humanę crea- 13 *Rom.13.a.1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

turæ propter Deum: siue regi, quasi præcel-
14 lenti: ¶ siue ducibus, tanquam ab eo missis
ad vindictam malefactorum, laudem verò
15 bonorum: ¶ quia sic est voluntas Dei, vt be-
nè facientes obmutescere faciatis impru-
16 dentium hominum ignorantiam: ¶ quasi
liberi, & non quasi velamen habentes mali-
tiæ libertatem, sed sicut serui Dei.

D 17 Omnes honorate. Fraternitatem diligi-
Rom.12.c.10. te. Deum timete. Regem honorificate.
Ephe.6.a.5. 18 Serui, subditi estote in omni timore do-
Col.3.d.22. minis, non tantùm bonis & modestis, sed e-
Tit.2.c.9. tiam dyscolis.
2.Cor.7.c.10. 19 Hæc est enim gratia, si propter Dei con-
scientiam sustinet quis tristitias, patiens in-
iustè.
ª gratia. 20 Quæ enim est ª gloria? si peccantes, & co
laphizati suffertis? Sed si bene facientes
ª patientes 3. ª patienter' sustinetis: hæc est gratia apud
Deum.
21 In hoc enim vocati estis: quia & Christus
ª vobis, vobis. passus est pro ª nobis, vobis' relinquens ex-
ª nobis, nobis 3. 22 emplum vt sequamini vestigia eius. ¶ qui
Isa.53.c.9. peccatum non fecit, nec inuentus est dolus
1.Iohan.3.a.5. 23 in ore eius. ¶ qui cùm malediceretur, non
maledicebat: cùm pateretur, non commi-
nabatur: tradebat autem iudicanti se iniu-
Isa.53.a.4.b. 24 stè. ¶ qui peccata nostra ipse pertulit in
5. corpore suo super lignum: vt peccatis mor-
tui, iustitiæ viuamus. cuius liuore sanati
estis.
25 Eratis enim sicut oues errantes: sed con-
uersi estis nunc ad pastorem & episcopum
animarum vestrarum.

CAPVT III.

*De mutua inter coniuges conuersatione, & mulie-
rum ornatu: hortatur ad varias virtutes, vt ij, Chri-
sti exemplo ferant aduersa: & quòd per baptismum
saluamur in similitudinem eorum qui in arca Noë
saluabantur.*

A 1 SImiliter & mulieres subditæ sint viris suis:
Ephe.5.c.25. vt & si qui non credunt verbo, per mulie-
Col.3.d.18. rum conuersationem sine verbo lucrifiant.
ª sanctam. 2 ¶ considerantes in timore ª castam' conuer
1.Tim.2.c.9. sationem vestram.
3 Quarum non sit extrinsecus capillatura,
aut circundatio auri, aut indumenti vesti-
4 mentorum cultus: ¶ sed qui absconditus est
cordis homo, in incorruptibilitate quieti
ª quod est 13. & modesti spiritus, ª qui est' in conspectu
Dei locuples.
5 Sic enim aliquando & sanctę mulieres spe
rantes in Deo, ornabant se, subiectæ pro-
prijs viris,
6 Sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum
eum vocans: cuius estis filiæ, benè facientes,
& nō pertimentes vllam perturbationem.
7 Viri similiter, cohabitantes secundum sci-
entiam, quasi infirmiori vasculo muliebri
impartientes honorem, tanquam & coha-
redibus gratiæ vitæ: vt non impediantur o-
rationes vestræ.
8 ª In fide' autem, omnes vnanimes, compa-
tientes, fraternitatis amatores, misericor-
9 des, modesti, humiles. ¶ non reddentes ma-
lum pro malo, nec maledictum pro male-
dicto: sed econtrario, benedicentes: quia in
hoc vocati estis, vt benedictionem hæredi-
tate possideatis.
10 Qui enim vult vitam diligere, & dies vi-
dere bonos: Coërceat linguam suam à ma-
lo, & labia eius ne loquantur dolum.
11 Declinet* à malo, & faciat bonum: inqui-
12 rat pacem, & sequatur eam: ¶ Quia oculi
Domini super iustos, & aures eius in preces
eorum, Vultus autem Domini super fa-
13 entes mala, ¶ Et quis est qui vobis noceat,
si boni æmulatores fueritis?
14 Sed & si quid patimini propter iustitiam:
beati. Timorem autem eorum ne timue-
ritis, ª & non conturbemini.
15 Dominum autem Christum sanctificate
in cordibus vestris, paratiſemper ad satisfa-
ctionem omni poscenti vos rationem de ea
16 quæ in vobis est, spe* ¶ sed cum modestia &
timore, conscientiam habentes bonam: vt
in eo quod detrahunt vobis, confundantur
qui calumniantur vestram bonam in Chri-
sto conuersationem.
17 Melius est enim vt benefacientes (si vo-
luntas Dei velit) pati, quàm malefacientes.
18 ¶ quia & Christus semel pro peccatis nos-
tris' mortuus est, iustus pro iniustis: vt nos
offerret Deo, mortificatos quidem carne,
viuificatos' autem spiritu.
19 In quo & his qui in carcere erant spiri-
20 tu' veniens prædicauit: ¶ qui increduli fue-
rant aliquando, quando expectabat Dei
patientiam in diebus Noë, cùm fabricare-
tur arca: in qua pauci, id est octo animæ sal-
uæ factæ sunt per aquam.
21 Quod & ª vos' nunc similis formæ saluos
facit baptisma: non carnis depositio sordis,
sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deo,
22 per resurrectionem Iesu Christi. ¶ qui est
in dextera Dei, deglutiens mortem, vt vitæ
æternæ hæredes efficeremur: profectus in
cælum, subiectis sibi angelis & potestatibus
& virtutibus.

CAPVT

CAP. IIII.

*Christi morte redemptos hortatur vt pergant præ-
terita deuitare peccata: incumbentes orationibus ac
mutuæ dilectioni, semper omnia in Dei gloriam refe-
rētes, & gaudentes si propter Christū pati oporteat.*

A 1 CHristo igitur passo in carne, & vos eadem
cogitatione armamini. quia qui passus est
2 in carne, desijt à peccatis: ¶ vt iam non de-
siderijs hominum, sed voluntati Dei, quod
reliquum est in carne viuat temporis.
3 Sufficit enim præteritū tempus ad volun-
tatem Gentiū consummādam, his qui am-
bulauerunt in luxurijs, desiderijs, vinolen-
tijs, comessationibus, potationibus, & illi-
4 citis idolorum cultibus. ¶ ª in quo ª admi-
rātur' nō concurrentibus vobis in eandem
B 5 luxuriæ confusionem, blasphemantes. ¶ qui
reddent rationem ei, qui paratus est iudi-
care viuos & mortuos.
6 Propter hoc enim & mortuis euangeliza-
tum est: vt iudicentur quidem secundum
homines in carne, viuāt autem secundum
Deum in' Spiritu.
7 Omnium autem finis ª appropinquabit'.
Estote itaque prudentes: & vigilate in ora-
tionibus.
8 Ante omnia autem, mutuam in ª vobismet
ipsis' charitatem continuam habentes: quia
charitas operit multitudinem peccatorū.
9 Hospitales inuicem sine murmuratione.
C 10 Vnusquisq; sicut accepit gratiam, in alte-
rutrum illam administrātes: sicut boni dis-
pensatores multiformis gratiæ Dei.
11 Si quis loquitur: quasi sermones Dei. si quis
ministrat: tanquam ex virtute, quam admi-
nistrat Deus. vt in omnibus honorificetur
Deus per Iesum Christum: cui est gloria &
imperium in secula seculorum. Amen.
12 Charissimi, nolite peregrinari in feruore
qui ad tentationem vobis fit, quasi noui ali-
13 quid vobis contingat: ¶ sed communican-
tes Christi passionibus, gaudete, vt & in re-
uelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes.
D 14 Si exprobramini in nomine Christi, beati
eritis: quoniam ª quod est honoris, gloriæ
& virtutis Dei, & qui est eius Spiritus: super
vos requiescet'.
15 Nemo autem vestrum patiatur vt homi-
cida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum
appetitor.
16 Si autem vt Christianus: non erubescat,
17 glorificet aūt Deum in isto nomine. ¶ quo-
niam tempus est vt incipiat iudicium à do-
mo Dei. Si autem primùm à nobis: quis fi-
nis eorum qui nō credunt Dei Euangelio?
18 Et si iustus* vix ª saluabitur': impius & pec-
cator vbi parebunt?
19 Itaque & hi qui patiuntur secundum vo-
luntatem Dei: fideli creatori commendent
animas suas in benefactis.

Prou.11.d.31.
** quidem.*
ª saluatur 1.

CAPVT V.

*Seniores orat vt verbo & exemplo pascant gregem
Dei, iuniores autem illis subditi sint: hortatur om-
nes vt sese demittāt, diuinæ curæ totos se tradentes,
& in sobrietate ac fide diabolo resistentes.*

SEniores ergo qui in vobis sunt obsecro, 1 A
consenior & testis Christi passionū, -qui'
& eius quæ in futuro reuelanda est, gloriæ
2 communicator: ¶ pascite qui in vobis est
gregem Dei, prouidentes non coactè, sed
spontaneè secundum Deum: neque turpis
3 lucri gratia, sed voluntariè: ¶ neque vt do-
minantes in cleris, sed ª formæ facti gregis'
ex animo.
4 Et cùm apparuerit princeps pastorū, per-
cipietis immarcescibilem gloriæ coronam. B
5 Similiter adolescentes subditi estote se-
nioribus. Omnes autem inuicem humani-
tatem insinuate, quia Deus superbis resistit:
humilibus autem dat gratiam.
6 Humiliamini igitur sub potēti manu Dei, C
7 vt vos exaltet in tempore visitationis: ¶ om-
nem solicitudinem vestram proijcientes in
eum, quoniam ipsi cura est de vobis.
8 Sobrij estote & vigilate: quia aduersarius
vester diabolus tanquam leo rugiens cir-
cuit, quærens quem deuoret.
9 Cui resistite fortes in fide: scientes eādem
passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fra-
ternitati fieri.
10 Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit D
nos in æternam suam gloriam in Christo
Iesu, modicum passos ipse perficiet, con-
firmabit, solidabitque.
11 Ipsi gloria, & imperium in secula seculo-
rum. Amen.
12 Per Syluanum fidelem fratrem vobis, vt
arbitror, breuiter scripsi: obsecrans & con-
testans hanc esse veram gratiam Dei, in qua
statis.
13 Salutat vos ecclesia, quæ est in Babylone,
ª coelecta': & Marcus filius meus. *ª collecta.*
14 Salutate inuicem in osculo sancto: Gratia
vobis omnibus qui estis in Christo
Iesu. Amen.

Iac.4.c.10.
Psal.54.d.23.
Matth.6.c.25.
d.28.
Luc.12.c.22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARGVMENTVM IN EPI-
STOLAM SECVNDAM BEATI PE-
TRI APOSTOLI.

SIMON Petrus, per fidem, huic mundo sapientes mortuos esse declarat: eisdemq; pietatis quanta sit magnitudo, luce ipsa clarius manifestat.

EPISTOLA PETRI APOSTOLI SECVNDA.

CAP. I.

Hortatur vt memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum, per varias scandant virtutes, vt sic introitus in regnum Domini illis minister, dicitq; se breui moriturum, & suæ doctrinæ certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

A 1 SIMON PETRVS SERVVS ET Apostolus Iesu Christi, iis qui cæqualem nobiscū sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri & Saluatoris Iesu Christi.

2 Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei & Christi Iesu Domini nostri:

3 ¶ quomodo omnia nobis diuinę virtutis suę quæ ad vitam & pietatem donata sunt per cognitionem eius qui vocauit nos propria gloria & virtute, ¶ per quem maxima & pretiosa nobis promissa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.

B 5 Vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, ¶ in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autē patientiam,

7 in patientia autem pietatem, ¶ in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

8 Hæc enim si vobiscum adsint, & superēt: non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Iesu Christi cognitione.

9 Cui enim non præsto sunt hæc: cæcus est, & manu tentans, obliuionē accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

10 Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

11 Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & saluatoris Iesu Christi.

12 Propter quod incipiam vos semper commonere de his: & quidem scientes & confirmatos vos in præsenti veritate.

13 Iustum autē arbitror quandiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione:

14 ne: ¶ certus quòd velox est depositio tabernaculi mei secūdum quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi.

15 Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum memoriam faciatis.

16 Non enim indoctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem & præscientiam: sed speculatores facti illius magnitudinis.

17 Accipiens enim à Deo patre honorem & gloriam, vòce delapsa ad eum huiuscemodi à magnifica gloria, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite.

18 Et hanc vocem nos audiuimus de cælo allatam, cùm essemus cùm ipso in monte sancto.

19 Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus

20 vestris: ¶ hoc primùm intelligentes quòd omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit.

21 Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

CAPVT II.

Pseudoprophetæ multos seducent, verūm autem punientur, sicut de malis actum est tempore diluuij & de Sodomis: prosequitur autē prauos mores horum, quos admodum effusos dicit in libidinem.

FVerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri: mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos, Dominum negantes: superducentes sibi celerem perditionem.

2 Et multi sequentur eorū luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur. ¶ & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur: quibus iudicium iam olim non cessat & perditio eorum non dormitat.

4 Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudiciū reseruari.

5 Et originali mundo non pepercit, sed octauum Noē iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens.

6 Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi

7 sunt ponens: ¶ & iustū Lot oppressum à nefandorum-iniuria ac luxuriosa conuersatione eripuit. ¶ aspectu enim & auditu iustus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant.

9 Nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reseruare cruciandos: ¶ magis autem eos qui post carnem in cōcupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemq; contemnunt, audaces, sibi placentes: sectas non metuunt

11 introducere blasphemantes.

Vbi angeli, fortitudine & virtute cùm sint maiores, non portant aduersum se execrabile iudicium.

12 Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciem, in his quæ ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt, ¶ percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes

13 diei delicias coinquinationis & maculæ: delicijs affluentes, in conuiuijs suis luxuriantes vobiscum, ¶ oculos habentes plenos

14 adulterij & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum auaritia

15 habentes, maledictionis filij: ¶ derelinquentes rectam viam errauerunt, secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis

16 amauit, ¶ correptionem verò habuit suæ vesaniæ. subiugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit Prophetæ insipientiam.

17 Hi sunt fontes sine aqua, & nebulę turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reseruatur.

18 Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desiderijs carnis luxuriæ, eos qui paululum effugiunt, qui in errore conuersantur, ¶ libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis. à quo enim quis superatus est: huius & seruus est.

20 Si enim refugientes coinquinationes mūdi in cognitione Domini nostri & saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superātur: facta sunt eis posteriora deteriora prioribus.

21 Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionē, retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato.

22 Contigit enim eis illud veri prouerbij: *Prou. 26.b.11.* Canis reuersus ad suum vomitum: &, Sus lota in volutabro luti.

CAPVT III.

Propter quosdam illusores secundū Domini aduentum negantes, asserit futurā mundi renouationem, cum breui & inopinatò Dominus aduenier: ad cuius aduentū monet vt se præparent, laudans Pauli scripta quæ indocti depranant.

HAnc ecce vobis charissimi secundam A scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione, sinceram mentem:

2 ¶ vt memores sitis eorum quæ prædixi verborum à sanctis prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Saluatoris. ¶ hoc primum scientes, quod venient *1.Tim.4.a.1.*

3 in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambu- *2.Tim.3.a.1. Iud.d.18.*

4 lantes, ¶ dicentes, Vbi est promissio aut aduentus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseuerātur ab initio creaturæ. *Ezech.12.g.27*

5 Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant prius, & terra, de aqua, & per aquam, B

6 consistens Dei verbo: ¶ per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus perijt.

7 Cæli autem qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij & perditionis impiorum hominū.

8 Vnum verò hoc non lateat vos charissimi, quia vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus.

9 Non tardat Dominus promissionē suam C sicut quidam existimant: sed patienter agit *promissi 4. promissis 9.* propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.

10 Aduenier autem dies Domini vt fur: in *1 Thes.5.a.2. Apoc.3.d 3.16. c.15.* quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur, terra autem & quę in ipsa sunt opera, exurentur.

11 Cùm igitur hæc omnia dissoluenda sint: quales oportet vos esse in sanctis conuersa-

12 tionibus & pietatibus, ¶ expectātes & properantes in aduentum diei Domini, per *Dei.* quem cæli ardentes soluentur, & elementa *Apoc 21.d.1.* ignis ardore tabescent. *Isa.65.c.17.66*

13 Nouos verò cælos & nouam terram secundum promissa ipsius expectamus, in *promissa.* quibus iustitia habitat.

14 Propter quod charissimi hæc expectantes,

tes, satagite, immaculati & inuiolati ei in-
Rom.12.a.4. uenirí in pace: ¶ & Domini nostri *Iesu Christi* 15 longanimitatẽ, salutem arbitremini, sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis: ¶ sicut &
D 16 in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem.
17 Vos igitur fratres, præscientes, custodite, ne insipientium errore traducti excidatis a
18 propria firmitate. ¶ crescite verò in gratia & in cognitione Domini nostri & saluatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

ARGVMENTVM IN EPI-
STOLAM PRIMAM IOHAN-
NIS APOSTOLI.

RATIONEM verbi, & quòd Deus ipse sit charitas manifestat, & susurrones fratrum nec Deum scire, nec pios fieri posse eousque differtat, vt esse comprobet homicidas: eo quòd odium sit interfectionis occasio.

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI PRIMA.

CAP. I.

Iohannes quòd de Christo vidit & audiuit aliis annuntiat, vt vnà cum ipso fiant Deo & Christo eius filio, cuius sanguine hominum peccata mundantur: porrò qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

QVOD FVIT AB INITIO, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ: ¶ (& vita manifestata est: & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat ad
3 patrem, & apparuit nobis) ¶ quod vidimus & audiuimus, annuntiamus vobis, vt & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre & cum filio eius Iesu Christo.
4 Et hæc scribimus vobis, vt gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum.
5 Et hæc est annuntiatio quam audiuimus

ab eo, & annuntiamus vobis, Quoniam Deus lux est: & tenebræ in eo non sunt vllæ.
C 6 Si dixerimus quoniam societatem habemus cũ eo, & in tenebris ambulamus: mentimur, & veritatem non facimus.
7 Si autem in luce ambulamus sicut & ipse est in luce: societatem habemus ad inuicem, & sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato.
D 8 Si dixerimus quoniam peccatum non habemus: ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.
9 Si confiteamur peccata nostra: fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.
10 Si dixerimus quoniam non peccauimus: mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis.

CAPVT II.

Iesu Christus aduocatus noster est apud patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: obseruatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit vetus ac nouum mandatum: quis sit in luce & in tenebris. variis scribit ætatibus, reuocans a mundi dilectione & ab hæreticis, ac monens vt semel acceptæ fidei adhæreant, sequentes ductum spiritus sancti.

A 1 FIlioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis. Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iu-
2 stum: ¶ & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autẽ tantum, sed etiam pro totius mundi.
3 Et in hoc scimus quoniam cognouimus eum, si mandata eius obseruemus.
4 Qui dicit se nosse eum & mandata eius non custodit: mendax est & in hoc veritas non est.
5 Qui autem seruat verbũ eius: verè in hoc charitas Dei perfecta est, in hoc scimus quoniam in ipso sumus.
6 Qui dicit se in ipso manere: debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.
7 Charissimi, non mandatum nouum scribo vobis, sed mandatum vetus quod habuistis ab initio. Mandatum vetus est verbum quod audistis.
8 Iterum mandatum nouum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vobis: quia tenebræ transierunt, & verum lumen iam lucet.
9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit: in tenebris est vsque adhuc.
10 Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est. *Infr. 3.c.14.*
11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.
12 Scribo vobis filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius.
13 Scribo vobis patres, quoniam cognouistis eum qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum.
14 Scribo vobis infantes, quoniam cognouistis patrem. *Scripsi vobis* adolescentes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum. ** Scripsi t. * Scripsi vobis adolescentes 3.*
15 Nolite diligere mundum, neque ea quæ C in mundo sunt. Si quis diligit mundum,
16 non est charitas patris in eo. ¶ quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum & superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo est.
17 Et mundus transit, & concupiscentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum. ** transibit 16.*
18 Filioli, nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit: nunc antichristi multi facti sunt. vnde scimus, quia nouissima hora est.
19 Ex nobis prodierunt: sed non erant ex nobis. nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum: sed vt manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis.
20 Sed vos vnctionem habetis à Sancto, & D nostis omnia.
21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.
22 Quis est mendax, nisi is qui negat, quoniã Iesus non est Christus? Hic est Antichristus, qui negat patrem & filium.
23 Omnis qui negat filium: nec patrem habet. qui confitetur filium: & patrem habet.
24 Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in filio & patre manebitis.
25 Et hæc est repromissio quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam.
26 Hæc scripsi vobis de his qui seducũt vos.
27 Et vos vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est

Universidad de Deusto
Biblioteca

est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.

28 Et nunc filioli manete in eo: vt cùm apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in aduentu eius.

29 Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam & omnis qui facit iustitiam, ex ipso natus est.

CAPVT III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo distinguantur qui ex Deo sunt, & qui ex diabolo. de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Christum quippiam à Deo petit, impetrat.

A 1 VIdete qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non nouit nos: quia non nouit eum.

2 Charissimi, nunc filij Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniã cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniã videbimus eum sicuti est.

3 Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

4 Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.

Esa. 53.d.4. 1.Pet.2.d.22. 5 Et scitis quia ille apparuit, vt peccata nostra tolleret: & peccatum in eo non est.

Isa.53.c.9. 6 Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum.

B 7 Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est: sicut & ille iustus est.

Iohan.8.f.44. 8 Qui facit peccatũ, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli.

9 Omnis qui natus est ex Deo, peccatũ non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

** non facit iustitiam 1.* 10 In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui ′non est iustus′, non est ex Deo, & qui nõ diligit fratrem suum. ¶ quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, vt diligatis alterutrum.

Iohan.13.d.34 15 b.12. 11

Genes.4.b.8. 12 Non sicut Cain qui ex maligno erat: & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant: fratris autem eius, iusta.

C 13 Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.

Iohan.5.d.24. 14 Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniã diligimus fratres. *Sup.2.b.10.*

Leuit. 10.d.17. Matth.5.d.22 15 Qui non diligit: manet in morte. ¶ omnis qui odit fratrem suum: homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.

16 In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17 Qui habuerit substantiam * mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas D Dei manet in eo?

18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque 19 lingua, sed opere & veritate. ¶ in hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus, & in conspectu eius suadebimus corda nostra.

20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & nouit omnia.

21 Charissimi, si cor nostrum non reprehen- 22 derit nos: fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus.

23 Et hoc est mandatum eius, vt credamus nomine filij eius Iesu Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.

24 Et qui seruat mandata eius: in illo manet, & ipse in eo. & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

CAP. IIII.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non. cùm Deus sua nos dilectione præuenerit, date pro nobis fidei fiat, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

CHarissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum.

2 In hoc cognoscitur spiritus Dei. omnis spiritus qui cõfitetur Iesum Christum in carne 3 ne venisse, ex Deo est: ¶ & omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc iam in mundo est.

4 Vos ex Deo estis filioli, & vicistis ′eum′: quoniam maior est qui in vobis est, quam qui in mundo.

5 Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos. in hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7 Charissimi, diligamus nos inuicem: quia charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum.

8 Qui non diligit, non nouit Deum: quoniam Deus charitas est.

In hoc

9 In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt viuamus per eum.

10 In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deũ, sed quoniam ipse * dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro C peccatis nostris.

11 Charissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere.

12 Deum nemo vidit vnquam: Si diligamus inuicem: Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est.

13 In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

14 Et nos vidimus, & testificamur quoniam pater misit filium suũ Saluatorem mundi.

15 Quisquis cõfessus fuerit, quoniã Iesus est filius Dei: Deus in eo manet, & ipse in Deo.

16 Et nos cognouimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In hoc perfecta est charitas * nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

D 18 Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet. qui autem timet: non est perfectus in charitate.

19 Nos ergo diligamus Deũ, quoniam Deus prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit, quoniam diligo Deum: & fratrem suũ oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suũ quem ′videt′: Deũ quem nõ ′videt′, quomodo potest diligere?

21 Et hoc mandatum habemus ′à Deo′, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

CAPVT V.

De natis ex Deo, veraq; erga ipsum charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in cælo verum Dei filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

A 1 OMnis qui credit quoniam Iesus, est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit: diligit & eum qui natus est ex eo.

2 In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei: cùm Deum diligamus, & mandata eius faciamus.

3 Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus: & mandata eius grauia non sunt.

4 Quoniam omne quod natum est ex Deo: *Matth.11.d.30* vincit mundum. & hæc est victoria, quæ vincit mundum: fides nostra.

5 Quis est * qui vincit mundum, nisi qui cre- *1.Cor.15.g.57.*
6 dit quoniam Iesus est filius Dei: ¶ hic est qui ** autem.* venit per aquam & sanguinem Iesus Christus: non in aqua solum: sed in aqua & sanguine. Et Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas. B

7 Quoniam tres sunt qui testimonium dant *-s.* in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. & hi tres vnum sunt.

8 Et tres sunt qui testimonium dant' in terra: Spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres, vnũ *-ij.* sunt'.

9 Si testimonium hominũ accipimus: testimoniũ Dei maius est. quoniam hoc est testimonium Dei quod maius est, quoniam testificatus est de filio suo.

10 Qui credit in filium Dei: habet testimo- C
nium Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia nõ credit in testimo- *Ioha.3.d.36.*
niũ quod testificatus est Deus de filio suo.

11 Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in filio eius est.

12 Qui habet filium *: habet vitam. qui non ** Dei.*
habet filium Dei, vitam non habet.

13 Hæc ′scribo' vobis: vt sciatis quoniam vi- *′ scripsi 7.*
tam habetis æternam qui creditis in nomine filij Dei.

14 Et hæc est fiducia quam habemus ad ′eũ': *′ Deum.*
Quia quodcunque petierimus secundum *Sup.3.d.22.*
voluntatem eius, audit nos.

15 Et scimus quia audit nos quicquid petie- D
rimus: scimus quoniam habemus petitiones quas ′postulamus' ab eo. *′ postulauimus*

16 Qui scit fratrem suum peccare peccatũ *1.*
non ad mortem, ′petat, & dabitur ei vita, *′ petet, & dabit ei vitam,*
peccanti' non ad mortem. Est peccatum ad *peccantibus 6.*
mortem: non pro illo dico vt roget quis.

17 Omnis iniquitas, peccatum est: & est peccatum ad mortem.

18 Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conseruat eum, & malignus non tangit eum.

19 Scimus quoniam ex Deo sumus: & mundus totus in maligno positus est.

20 Et scimus quoniã filius Dei venit: & de- *Luc.24.g.45.*
dit nobis sensum vt cognoscamus verum Deũ, & simus in vero filio eius. Hic est verus Deus: & vita æterna.

21 Filioli, custodite vos à simulachris.

Amen.

ARGVMENTVM IN EPI-STOLAM SECVNDAM IOHANNIS APOSTOLI.

VSQVE adeo ad sanctam fœminam scribit, vt eandem dominam non dubiter literis appellare, eiusdemq́, filijs testimonium quòd ambulent in veritate perhibeat.

EPIST. IOHANNIS APOSTOLI SECVNDA.

Electam hanc eiusq́, filios in charitate & fide confirmat, ne ab hæreticis seducantur: idq́, paucis. cætera seruans donec ad eos veniat.

A 1 SENIOR, ELECTAE DOMInæ & natis eius, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt veritatem, ¶ propter veritatem quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum.

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo patre, & à Christo Iesu filio Patris in veritate & charitate.

4 Gauisus sum valde, quoniam inueni de filijs tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à patre.

B 5 Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, vt diligamus alterutrum.

6 Et hæc est charitas, vt ambulemus secundum mandata eius. Hoc est enim mandatum, vt quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis: ¶ quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor & antichristus.

8 Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis: sed vt mercedem plenam accipiatis.

9 Omnis qui recedit, & nó permanet in doctrina Christi: Deum non habet. Qui permanet in doctrina: hic & patrem & filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.

11 Qui enim dicit illi AVE: communicat operibus eius malignis.*

12 Plura habẽs vobis scribere: nolui per chartam & atramentum: spero enim me fore vobiscum apud vos, & os ad os loqui: vt gaudium vestrum plenum sit.

13 Salutant te filij sororis tuæ electæ.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM TERTIAM IOHANNIS APOSTOLI.

GAIVM pietatis causa extollit: atque vt in ipsa pietate maneat, exhortatur. Diotrepen impietatis & superbiæ causa obiurgat. Demetrio autem bonum testimonium perhibet, cum fratribus vniuersis.

EPIST. IOHANNIS APOSTOLI TERTIA.

Gaium collaudat quòd in veritate ambulet, & peregrinos humanè excipiat, subdens de Diotrepes calumnijs & in humanitate, ac Demetrio optimã perhibens testimonium, subiungens se illum breui inuisurum.

A 1 SENIOR GAIO CHARISSImo, quẽ ego diligo in veritate.

2 Charissime de omnibus orationem facio prosperè te ingredi, & valere, sicut prosperè agit anima tua. ¶ Gauisus sum valde venientibus fratribus, & testimonij perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas.

4 Maiorem horum non habeo gratiam, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare.

5 Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos. ¶ qui testimonij reddiderunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ: quos, bene faciens, deduces digne à Deo.

7 Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus.

8 Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, vt cooperatores simus veritatis.

9 Scripsissem forsitan ecclesiæ: sed qui amat primatum gerere in eis, Diotrepes non recipit nos. ¶ propter hoc si venero, commoneam eius opera quæ facit: verbis malignis garriens in nos. & quasi non ei ista sufficiant: neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipiunt, prohibet, & de ecclesia eijcit.

11 Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui bene facit, ex Deo est: qui malè facit, non vidit Deum.

12 Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti quoniam testimonium nostrum verum est.

13 Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum & calamum scribere tibi.

14 Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi: Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

HIERONYMVS IN CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

IVDAS frater Iacobi paruam quidem, quæ de septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à pleríque reijcitur: tamẽ authoritatem vetustate iam & vsu meruit, & inter sanctas scripturas computatur.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM IVDAE APOSTOLI.

IVDAS Apostolus fratres de corruptoribus via veritatis ita informat, vt illicitum esse dissertet de sub iugo semel erutos seruitutis, denuo operam suam officijs nauare seruilibus.

IVDAE APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

Monet vt firmi sint in tradita semel fide aduersus insurgentes impios ac lasciuos, subdens de horum supplicio in modum Iudæorum ac Sodomorum: Nam & hi nullum veriti: effrænè feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diuersis rebus comparat: & illos ad Enoch ac Apostolorum de illu vaticinia reuocat.

A 1 IVDAS IESV CHRISTI SERuus, frater autem Iacobi: his qui sunt in Deo patre dilectis, & Christo Iesu conseruatis, & vocatis.

2 Misericordia vobis, & pax & charitas adimpleatur.

3 Charissimi, omnem solicitudinem faciẽs scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei.

4 Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dominũ nostrum Iesum Christum negantes.

B 5 Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniã Iesus populum de Terra Aegypti saluans, secundò eos qui non *Num.14.f.37.*

6 crediderunt, perdidit, ¶ Angelos verò qui nó seruauerunt suũ principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis ęternis sub caligine reseruauit.

7 Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ *Gen.19.c.24.* ciuitates simili modo exformicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes.

8 Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernũt, maiestatem autem blasphemant.

9 Cum Michael archangelus, cum diabolo *Zach.3.a.1.* disputans altercaretur de Moysi corpore: non est ausus iudicium inferre blasphemię, sed dixit, Imperet tibi Dominus.

10 Hi autem quæcunque quidem ignorant, C blasphemant: quæcunque autem naturaliter, tanquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

11 Væ illis, quia in via Cain abierunt: & er- *quia 3. -5. Gen.4.b.8. Nu.22.23.24 Num.16.a.1.e. 32.27.a.3. 2.Pet.2.d.17.* rore Balaam, mercede effusi sunt, & in contradictione Core perierunt.

12 Hi sunt in epulis suis, maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua quæ à ventis circunferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ,

13 eradicatæ, ¶ fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sydera errantia: quibus procella tenebrarum seruata est in ęternũ.

14 Prophetauit autem de his septimus ab A- *Apoc.1.b.7.* dam, Enoch, dicens, Ecce venit Dominus

15 in sanctis millibus suis, ¶ facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios, de omnibus operibus impietatis eorũ, quibus

impiè egerunt, & de omnibus duris quæ locuti sunt contra eum peccatores impij.

16 Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, & os eorum loquitur superbiam mirantes personas quæstus causa.

17 Vos autem charissimi, memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis

18 Domini nostri Iesu Christi, ¶ qui dicebant vobis, quoniam in nouissimo tempore venient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus.

19 Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem charissimi, superædificantes vosmetipsos sanctissimæ nostræ fidei, in

21 Spiritu sancto orantes, ¶ vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes misericordiam Domini nostri Iesu Christi in vitam æternam.

22 Et hos quidem arguite iudicatos: ¶ illos

23 verò saluate, de igne rapientes. Alijs autem miseremini in timore: odientes & eam quæ carnalis est, maculatam tunicam.

24 Ei autem qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in

25 aduentu Domini nostri Iesu Christi, ¶ soli Deo Saluatori nostro per Iesum Christum Dominum nostrum gloria & magnificentia, imperium & potestas ante omne seculum, & nunc & in omnia secula seculorum. Amen.

Deum.

Psal.16.c.10.
superba 4.

1.Tim.4.a.1.
2.Tim.3.a.1.
2.Pet.3.a.3.
in nouissimis temporibus.
impietatis 4.
in impietate 8.
vestra 8.

APOCALYPSIS IOHANNIS APOSTOLI.

CAP. I.

Iohannes in Patmos insulâ relegatus, iubetur scribere, quæ viderit septem Asiæ ecclesijs, per septē candelabra designatis, quæ vidit in circuitu filij hominis: modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

A 1 APOCALYPSIS IESV CHRISTI quam dedit illi Deus, palàm facere seruis suis quæ oportet fieri citò: & significauit, mittens per angelum suum seruo suo Io-

2 hanni, ¶ qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Iesu Christi, quæcunque vidit.

3 Beatus qui legit & audit verba prophetiæ huius: & seruat ea, quæ in ea scripta sunt, tempus enim propè est.

4 Iohannes septem ecclesijs quæ sunt in Asia. Gratia vobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt, ¶ &

B 5 à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, ¶ & fecit nos re-

6 gnum & sacerdotes Deo & patri suo, ipsi gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

7 Ecce venit cum nubibus & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ: etiam amen.

8 Ego sum α & ω, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens.

9 Ego Iohannes frater vester & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Iesu, fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei & testimonium Iesu.

10 Fui in spiritu in dominica die, & audiui

11 post me vocē magnam tanquam tubæ ¶ dicentis, Quod vides, scribe in libro: & mitte septem ecclesijs quæ sunt in Asia, Epheso & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ.

12 Et conuersus sum, vt viderem vocem quæ loquebatur mecum. Et conuersus vidi septem candelabra aurea: ¶ & in medio se-

13 ptem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea. ¶ caput autem eius & capilli erant candidi, tanquam lana alba, & tanquam nix, & oculi eius tanquam flamma ignis. ¶ & pedes eius similes

14 aurichalco, sicut in camino ardenti, & vox illius tanquam vox aquarum multarum.

15 ¶ & habebat in dextera sua stellas septem, & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat: & facies eius, sicut sol lucet in vir-

16 tute sua.

17 Et cùm vidissem eum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens, Noli timere: ego

18 sum primus & nouissimus, ¶ & viuus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorum, & habeo claues mortis & inferni.

19 Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc.

Exod.3.d.14.

1.Cor.15.c.20.
Coloss.1.c.16.

Heb.9 c.12.
d.14.
1.Pet.1.d.19.
1.Iohan.1.c.7.
Isa.3.c.13.
Matt.24.c.30
Iud.c.14.
Isa.44.a.6.
Isa.21.b.6.
22.c.13.

20 Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. septem stellæ: angeli sunt septem ecclesiarum. & candelabra septem: septem ecclesiæ sunt.

CAPVT II.

Iubetur Iohannes varia scribere ecclesijs Ephesi. Smyrnæ, Pergami & Thyatiræ: collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant, alios autem minis ad pœnitentiam reuocans: tepidum quoque deresians, & vincenti præmium pollicens.

A 1 ET angelo Ephesi ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui tenet septem stellas in dextera

2 sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum, ¶ Scio opera tua & laborem, & patientiam tuam: & quia non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt, & inueni-

3 sti eos mendaces: ¶ & patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti.

4 Sed habeo aduersum te pauca, quòd charitatem tuam primam reliquisti.

5 Memor esto itaque vnde excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. sin autem: venio tibi, & mouebo candelabrum

B tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

6 Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs, Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei.

8 Et angelo Smyrnæ ecclesiæ scribe, Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus, & viuit, ¶ Scio tribulationem tuam

9 & paupertatem tuam, sed diues es: & blasphemaris ab his qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ.

10 Nihil horum timeas, quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem, vt tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis vsque ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ. C

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs, Qui vicerit, non lædetur à morte secunda.

12 Et angelo Pergami ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui habet romphæam vtraq; parte acu-

13 tam, ¶ Scio vbi habitas, vbi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, vbi satanas habitat. D

14 Sed habeo aduersus te pauca: quia habes

Universidad de Deusto
Biblioteca

Num.24.c.14 25.a.2.31.c.16. illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filijs Israël, edere & fornicari: ¶ ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

16 Similiter pœnitentiam age, si quo minus: veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei.

E 17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs, Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo, nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.

18 Et angelo Thyatiræ ecclesiæ scribe, Hæc dicit filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius similes aurichalco.

19 Noui opera tua, & fidem, & charitatem -tuam', & ministerium, & patientiã tuam *-.t.* & opera tua nouissima plura prioribus.

F 20 Sed habeo aduersus te pauca: quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit prophêten, docere, & seducere seruos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.

Iob 24.d.23. 21 Et dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret: & nõ vult pœnitere à fornicatione sua.

22 Ecce mittam eam in lectum: & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiã ab operibus suis egerint: ¶ & filios eius interficiam *in morte 8. 1.Reg.16.b.7. Psal.7.b.10. Ierem.11.d.20. 17.b.10.20.c.12* *℣. in mortẽ', & scient omnes ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes & corda, & dabo vnicuique vestrum secundum opera sua.

24 Vobis autem dico *cæteris, qui Thyatiræ estis, Quicunque non habent doctrinam hanc, qui non cognouerunt ℣ altitudinem' satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus, ¶ tamẽ id quod habetis, tenete donec veniam. *℣. altitudines* G

26 Et qui vicerit & custodierit vsque in finem opera mea: dabo illi potestatem super *Psal.2.c.8. -.t.* 27 Gentes, ¶ & reget eas in virga ferrea, -&' tã-
28 quam vas figuli confringentur, ¶ sicut & ego accepi à patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs.

CAP. III.

Iubetur scribere ecclesijs Sardis, Philadelphiæ & Laodiceæ: errantes ad pœnitentiam minis reuocans, sed alios collaudans, & vincenti præmium pollicens. Deum dicens ad ostium pulsare, vt ingrediatur ad illum qui aperuerit.

A 1 ET angelo ecclesiæ Sardis, scribe, Hæc dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas, Scio opera tua, quia nomen habes quòd viuas, & mortuus es.

2 Esto vigilans, & cõfirma cætera, quæ moritura erant. Non enim ℣ inuenio' opera tua plena coram Deo meo.

3 In mente ergo habe qualiter acceperis & audieris: & serua, & pœnitentiã age. Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.

4 Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.

5 Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo & coram angelis eius.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs.

7 Et angelo Philadelphiæ ecclesiæ scribe, Hæc dicit Sanctus & Verus, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit, & claudit, & nemo aperit.

8 Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, & seruasti verbum meum, & non negasti nomen meum.

9 Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiuntur. Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos. & scient, quia ego dilexi te.

10 ¶ quoniam seruasti verbum patientiæ meæ, & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem vniuersum tentare habitantes in terra.

11 Ecce venio citò: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei: & foras nõ egredietur amplius: & scribam super eũ nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs.

14 Et angelo Laodiciæ ecclesiæ scribe, Hæc dicit Amen, testis fidelis & verus, qui est principium creaturæ Dei.

15 Scio opera tua, quia neq; frigidus es, neq; calidus, vtinam frigidus esses, aut calidus.

16 ¶ sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiã te euomere ex ore meo.

17 Quòd dicis, Quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu es miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

18 Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias: & vestimentis albis induaris, vt non appareat confusio nuditatis tuæ: & collyrio iniunge oculos tuos vt videas.

19 Ego quos amo, arguo & castigo. Aemulare ergo, & pœnitentiam age.

20 Ecce sto ad ostium & pulso. si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, dabo ei sedere mecũ in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs.

CAPVT IIII.

Aperto in cælo ostio videt sedentem in throno, & in huius circuitu viginti quatuor seniores sedentes: &, quæ hic describit, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assidue vna cum viginti quatuor senioribus glorificabant.

POST hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo, & vox prima quam audiui tanquam tubæ loquentis mecum, dicens, Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri citò' ℣ post hæc. 1 A B *-.7. ℣ Post hæc statim 3. ℣ Et 3.*

2 ℣ Statim' fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens.

3 Et qui sedebat, similis erat aspectu, lapidis iaspidis, & sardini: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinæ.

4 Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor: & super thronos, viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.

5 Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem Spiritus Dei.

6 Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis & in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis antè & retro. C

7 Et animal primum, simile leoni: & secundum animal, simile vitulo: & tertium animal, habens faciem quasi hominis: & quartum animal, simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia, singula eorum, habebãt alas senas in circuitu: & intus plena sunt oculis. & requiem non habebant die ac nocte, dicentia, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est & qui venturus est. *Isa.6.a.3.*

9 Et cùm darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionem sedenti super thronum, viuenti in secula seculorum: D

10 ¶ procedebant viginti quatuor seniores ante sedentẽ in throno, & adorabant viuentem in secula seculorum, & mittebant

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 coronas suas ante thronum dicentes, ¶ Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam & honorem & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata sunt.

CAPVT V.

Flente Iohanne, quòd librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus primùm occisus illum aperuit, quo facto, quatuor animalia & viginti quatuor seniores, cum innumera angelorum multitudine omniq; creatura illum maximè glorificarunt.

A 1 ET vidi in dextera sedẽtis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem.

2 Et vidi angelum fortem, prædicantem voce magna, Quis est dignus aperire librum, & soluere signacula eius?

3 Et nemo poterat neque in cælo neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque respicere illum.

4 Et ego flebam multum quoniam nemo dignus inuentus est aperire librum, nec videre eum.

e dicit 6. 5 Et vnus de senioribus e dixit mihi, Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septẽ signacula eius.

B 6 Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum, agnum stantem tanquam occisum, habentẽ cornua septem & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnẽ terram.

7 Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum.

8 Et cùm aperuisset librum, quatuor animalia & viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum,

C 9 quæ sunt orationes sanctorum: ¶ & cantabant canticum nouum, dicentes, Dignus es *-3.* Domine f accipere librũ, & aperire signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu &

10 lingua & populo, & natione, ¶ & fecisti nos *f regnabunt 8.* Deo nostro regnum & sacerdotes & f regnabimus f super terram.

11 Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium & seniorum: & erat numerus eorum millia

Dan. 7. c. 10. 12 millium, ¶ dicentium voce magna: Dignus D est Agnus qui occisus est, accipere virtutẽ, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

13 Et omnem creaturam quæ in cælo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes, Sedenti in throno, & Agno, benedictio & honor & gloria & potestas in secula seculorum.

14 Et quatuor animalia dicebant, Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adorauerunt viuentem in secula seculorum.

CAPVT VI.

Apertis quatuor sigillis varij aduersus terram, malorum effectus: quinto verò aperto, animarum martyrum petunt accelerari iudicium: ad sexti autẽ apertionem, ostenduntur signa futuri iudicij.

ET vidi quòd aperuisset Agnus vnum de septem sigillis, & audiui vnum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitrui, Veni, & vide.

2 Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens vt vinceret.

3 Et cùm aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicẽs, Veni, & vide.

4 Et exiuit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei vt sumeret pacem de terra, & vt inuicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.

5 Et cùm aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens, Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum habebat stateram in manu sua.

6 Et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium f dicentium: Bilibris hordei denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum, & oleum ne læseris.

7 Et cùm aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis, Veni, & vide.

8 Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eum, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum. & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, & fame, & morte, & bestijs terræ.

9 Et cùm aperuisset sigillum quintum, vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant. ¶ & clamabant voce magna, dicentes, Vsquequo Domine, (sanctus, & verus,) non iudicas & nõ vindicas sanguinem nostrum de ijs qui habitant in terra?

11 Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis vt requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conseruorum

eorum, & fratres eorum qui interficiendi sunt sicut & illi.

12 Et vidi, cùm aperuisset sigillum sextum: & ecce terræmotus magnus factus est, &

sol factus est niger tanquam saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis: ¶ &

14 magno mouetur: ¶ & cælum recessit sicut liber inuolutus: & omnis mons, & insulæ

stellæ de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cùm à vento

15 de locis suis motæ sunt. ¶ & reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnis seruus, & liber absconderunt se in
16 speluncis & in petris montium. ¶ & dicunt montibus & petris: Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum

17 & ab ira Agni, ¶ quoniam vênit dies magnus iræ ipsorum. & quis poterit stare?

CAPVT VII.

Dum punienda est terra, iubentur absque nocumento seruari signum in fronte gerentes: qui describuntur tam ex Iudeis quàm ex gentibus seruantes Deum: & de his qui amicti erant stolis albis.

1 POst hæc vidi quatuor angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque in vllam arborem.

2 Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce magna quatuor angelis, quibus
3 datum est nocere terræ & mari, ¶ dicens, Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.

4 Et audiui numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israël.

5 Ex tribu Iuda, duodecim millia signati. Ex tribu Ruben, duodecim millia signati. Ex tribu Gad, duodecim millia signati.

6 Ex tribu Aser, duodecim millia signati. Ex tribu Nephthali, duodecim millia signati. Ex tribu Manasse, duodecim millia signati.

7 Ex tribu Simeon, duodecim millia signati. Ex tribu Leui, duodecim millia signati. Ex tribu Issachar, duodecim millia signati.

8 Ex tribu Zabûlon, duodecim millia signati. Ex tribu Ioseph, duodecim millia signati. Ex tribu Ben-iamin, duodecim millia signati.

9 Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum,
10 ¶ & clamabant voce magna, dicentes. Salus Deo nostro qui sedet super thronum, & Agno.

11 Et omnes angeli stabãt in circuitu throni & seniorum & quatuor animalium: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, &
12 adorauerunt Deum, ¶ dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarũ actio, honor & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Amen.

13 Et respondit vnus de senioribus, & dixit mihi, Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & vnde venerunt?

14 Et dixi illi, Domine mi, tu scis. Et dixit mihi, Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni. ¶ ideo sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habi-
16 tabit super illos. ¶ non esurient neq; sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque vl-
17 lus æstus. ¶ quoniam Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. *Isa.25.c.8. Inf.21.b.4.*

CAPVT VIII.

Aperto septimo sigillo septem angeli cum tubis offenduntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Renduntur, effusóq; in terram igne altaris ab alio angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ aduersus homines.

A 1 ET cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo, quasi media hora.

2 Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei: & datæ sunt illis septem tubæ.

3 Et alius angelus venit, & stetit ante altare

habens thuribulum aureum: & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus

sanctorum omnium super altare aureum: quod est ante thronum Dei.

4 Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo.

5 Et accepit angelus thuribulum, & implevit illud de igne altaris, & misit in terram, & factæ sunt tonitrua & voces & fulgura, & terræmotus magnus.

6 Et septem angeli qui habebant septem tubas, præparauerunt se vt tuba canerent.

7 Et primus angelus tuba cecinit, & facta est grando & ignis, mista in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborum concremata est, & omne fœnum viride combustum est.

8 Et secundus angelus tuba cecinit: & tanquam mons magnus igne ardens, missus est in mare, & facta est tertia pars maris, sanguis: 9 & mortua est tertia pars creaturæ eorum quæ habebant animas in mari, & tertia pars nauium interijt.

10 Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit de cælo stella magna, ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, 11 & in fontes aquarum: & nomen stellæ dicitur absinthium. & facta est tertia pars aquarum in Absinthium: & multi hominum mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt.

12 Et quartus angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ,

& tertia pars stellarum, ita vt obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.

13 Et vidi, & audiui vocem vnius aquilæ volantis per medium cæli, dicentis voce magna, Væ, væ, væ habitantibus in terra: de cæteris vocibus trium angelorum qui erant tuba canituri.

CAPVT IX.

Quinto angelo tuba canente stella cadit, & locustæ à fumo putei egressæ describuntur, quæ homines crucient. sexto verò angelo canente soluuntur quatuor angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidant.

1 ET quintus angelus tuba cecinit, & vidi stellam de cælo cecidisse in terram, & data est ei clauis putei abyssi.

2 Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aer de fumo putei.

3 Et de fumo putei exierunt locustæ in terram: & data est illis potestas, sicut habent 4 potestatem scorpiones terræ: ¶ & præceptum est illis ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi tantum homines qui non habent signum Dei in frontibus suis. 5 ¶ & datum est illis ne occiderent eos: sed vt cruciarentur mensibus quinque: & cruciatus eorum, vt cruciatus scorpij cum percutit hominem.

6 Et in diebus illis quærent homines mortem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

B tem, & non inuenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors abeis.
Luc. 23. d. 30.

7 Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium: & super capita earum

M

tanquam coronæ, similes auro: & facies earum tanquam facies hominum.
Sap. 16. b. 9.

8 Et habebant capillos sicut capillos mulierum: & dentes earum, sicut *leonum erant.

N

9 ¶ & habebant loricas sicut loricas ferreas, & vox alarum earum sicut vox curruum,

equorum multorum currentium in bel-

10 lum. ¶ & habebant caudas similes scorpio-

num, & aculei erant in caudis earum: & potestas earum nocere hominibus mensibus
11 quinque. ¶ & habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autem Apollyon: Latinè habens nomen Exterminans.
C 12 Væ vnum abijt, & ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.
13 Et sextus angelus tuba cecinit: & audiui vocem vnam ex quatuor cornibus altaris
14 aurei, quod est ante oculos Dei ¶ dicentem sexto angelo qui habebat tubam, Solue quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.
15 Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, & diem & mensem & annum: vt occiderent tertiam partem hominum.
16 Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Et audiui numerum eorum.
17 Et ita vidi equos in visione: & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas & sulphureas. & capita equorum erant tanquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur.
18 Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne & de fumo & sulphure, quæ procedebant ex ore ipsorum. D
19 Potestas enim equorum in ore eorum est, & in caudis eorum. nam caudæ eorum, similes serpentibus, habentes capita: & in his nocent.
20 Et cæteri homines qui non sunt occisi in his plagis, neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum, vt non adorarent dæmonia & simulachra aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neq; am-
21 bulare, ¶ & non egerunt pœnitentiam ab homicidijs suis, neq; à veneficijs suis, neq; à fornicatione sua, neque à furtis suis.

CAPVT X.

Clamante alio forti angelo loquuntur septem tonitrua, porrò angelus iurat nõ amplius fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi angeli mysterium: dat q; librum Iohanni deuorandum.

ET vidi alium angelum fortem descen- 1 A
dentem de cælo, amictum nube, & iris in O

O

capite eius, & facies eius erat vt sol, & pe-
2 des eius tanquam ?columnæ ignis. ¶ & habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sini-
3 strum autem super terram. ¶ & clamauit voce magna, quemadmodum cùm leo rugit. Et cùm clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

B 4 Et cùm locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: & audiui vocem de cælo dicentem mihi: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua: & noli ea scribere.

Dan.12.c.7. 5 Et angelus quem vidi stantem super mare & super terram, leuauit manum suam ad
6 cælum. ¶ & iurauit per viuentem in secula seculorum, qui creauit cælum & ea quæ in eo sunt: & terram, & ea quæ in ea sunt: & mare, & ea quæ in eo sunt: Quia tempus nõ
C 7 erit amplius, ¶ sed in diebus vocis septimi angeli, cùm cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut euangelizauit per seruos suos Prophetas.

8 Et audiui vocem de cælo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade, & accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare & super terram.

9 Et abij ad angelum, dicens ei vt daret mihi librum. Et dixit mihi: Accipe librum, & devora illum: & faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tanquam mel.

10 Et accepi librum de manu angeli, & deuoraui illum: & erat in ore meo tanquam mel, dulce. & cùm deuorassem eum, amaricatus est venter meus, ¶ & dixit mihi
11 Oportet te iterum prophetare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

CAPVT XI.

Iohannes templum metiens aulæ predicatorum duos testes, quos bestia à mari ascendens occidet, & illi resurgentes in cælum ascendunt, ac terræmotu occiduntur 7000. hominum, & ad centum septem angeli 24. seniores Deo gratias agunt.

ET datus est mihi calamus similis virgæ, & dictum est mihi, Surge, & mensura templum Dei, & altare, & adorantes in eo. ¶ atrium autem quod est foris templum, eijce foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus, & ciuitatem sanctam calcabunt mẽsibus quadraginta duobus: ¶ & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.

4 Hi sunt duæ oliuæ & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes.

5 Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum. & si quis voluerit eos lædere sic oportet eum occidi.

6 Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescunque voluerint.

7 Et cùm finierint testimonium suum: bestia quæ ascendit de abysso, faciet aduersus illos bellum, & vincet illos, & occidet eos.

8 Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quę vocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus est.

9 Et videbunt de tribubus, & populis: & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non
10 sinent poni in monumentis. ¶ & inhabitantes terram gaudebunt super illos, & iocundabuntur: & munera mittẽt inuicem, quoniam hi duo prophetæ cruciauerũt eos
C 11 qui habitabant super terram. Et post dies tres & dimidium, spiritus vitæ à Deo intrauit in eos. Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos qui viderunt eos.

12 Et audierunt vocem magnam de cælo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cælum in nube: & viderunt illos inimici eorum.

13 Et in illa hora factus est terræmotus magnus: & decima pars ciuitatis cecidit: & occisa sunt in terræmotu nomina hominũ septem millia: & reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriam Deo cæli.

14 Væ secundum abijt: & ecce væ tertium
D veniet citò.

15 Et septimus angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magnę in cęlo dicentes, Factum est regnum huius mundi Domini nostri & Christi eius, & regnabit in secula seculorum. Amen. Ps.

16 Et viginti quatuor seniores qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt Deum,
17 ¶ dicentes: Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti.

18 Et iratæ sunt Gentes, & aduenit ira tua, & tempus mortuorum, iudicari, & reddere mercedem seruis tuis Prophetis & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terram.

19 Et apertum est templum Dei in cælo: & visa est arca testamenti eius in templo eius, & facta sunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grando magna.

CAPVT XII.

Quum mulier cernente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius eius ad Deũ: tunc facto in cælo prælio, lapsus draco cœpit mulieris semen persequi.

ET signum magnum apparuit in cælo. Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius,

& in capite eius corona stellarum duodecim: ¶ & in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat.

3 Et visum est aliud signum in cælo, & ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus eius dia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 demata septem, ¶ & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cæli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierem quæ erat paritura: vt cùm peperisset, filium
B 5 eius deuoraret. Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus est filius eius ad Deum & ad thronum
6 eius, ¶ & mulier fugit in solitudinem vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi *pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.
*pascat -s.
7 Et factum est prælium magnum in cælo, Michaël & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius,
8 ¶ & non valuerunt, neq; locus inuentus est eorum amplius in cælo.
9 Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & satanas, qui seducit vniuersum orbē: & proiectus est in terram, & angeli eius cum illo missi sunt.
C 10 Et audiui vocem magnam in cælo dicentem: Nunc facta est salus & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator fratrū nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.
11 Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimonij sui, & non dilexerunt animas suas vsque ad mortem.
12 ¶ propterea lætamini cæli, & qui habitatis in eis. Væ terræ & mari: quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet.
13 Et postquā vidit draco quòd proiectus esset in terrā, persecutus est mulierem quæ
14 peperit masculum: ¶ & datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum in locum suum, vbi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie serpentis.
15 Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tanquam flumen: vt eam faceret trahi à flumine.
16 Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen quod misit draco de ore suo.
17 Et iratus est draco in mulierem: & abijt facere prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Iesu Christi.
18 Et stetit supra arenam maris.

R

CAPVT XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum & decem cornuum decemque diadematum, cui data curatur, Deum blasphemat, & sanctos bestia: alteraque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maximè fauet, cogens suos & omnes eius imaginem, habereque characterem nominis eius.

A 1 ET vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomina blasphemiæ.
R
*pedes 2 Et bestia quam vidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut *vrsi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam & potestatem magnam.
3 Et vidi vnum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis eius curata est, Et admirata est vniuersa terra post bestiam.
4 Et adorauerunt draconem qui dedit potestatem bestiæ: & adorauerunt bestiam, dicentes, Quis similis bestiæ? & quis poterit pugnare cum ea?
B 5 Et datum est ei os loquens magna & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos.
6 Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant.
7 Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populū, & linguā, &
8 gentē, ¶ & adorauerunt eam omnes qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi.
9 Siquis habet aurem, audiat.
C 10 Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem *vadit: qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & & fides sanctorum.
*vadet Genes. 9.d. Matt. 26. Apoc. 13.
11 Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra: & habebat cornua duo, similia Agni, & loquebatur sicut draco.
12 Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu eius: & fecit terram & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis.
13 Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum.
14 Et seducit habitantes in terra propter signa quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra vt faciant imaginem bestiæ quæ habet plagam gladij, & vixit.
D 15 Et datum est illi vt daret spiritum imagini bestiæ, & vt loquatur imago bestiæ: & *faciat vt quicunq; non adorauerint imaginem bestiæ, occidantur.
*Faciat
16 Et faciet omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos habere characterem in dextera manu sua,
17 aut in frontibus suis. ¶ & nequis possit emere aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis eius.
18 Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerū bestiæ. Numerus enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

CAPVT XIIII.

Virgines cum Agno cantantes ambulant, angelo vno Euangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio verò cruciatum eorum qui bestiam adorarunt prædicante: porrò duo habentes falces, inbentur, ille messem, hic autem vineam terræ demetere.

A 1 ET vidi, & ecce Agnus stabat supra mon- S
tem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis.
2 Et audiui vocem de cælo, tāquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui magni: & vocem quam audiui, sicut citharœdorum citharizātium in citharis suis.
3 Et cantabant quasi canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat discere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra.
4 Hi sunt qui cum mulieribus nō sunt coinquinati. Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocunq; ierit. Hi empti sunt ex
5 hominibus primitiæ Deo & Agno: ¶ & in ore eorum non est inuentum mandacium. sine macula enim sunt ante thronum Dei.
B
6 Et vidi alterum angelum volantem per medium cæli habētem Euangelium æternū, vt euangelizaret sedētibus super terrā, & super omnem gentem, & tribum, & linguā,
7 & populum: ¶ dicens magna voce, Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorate eum qui fecit cælum & terram, *mare & omnia quę in eis sunt. & fontes aquarum. 4. Esd. 16 d. 68 Eccl. 12. d. 13. Psal. 145. a. 6. Act. 14. 6. 15. *& mare
8 Et alius angelus secutus est dicens, Cecidit cecidit Babylon illa magna: quæ à vino iræ fornicationis suæ potauit omnes gētes. Isa. 21. c. 9. Ier. 51. a. 8. Infr. 18. a. 2.
9 Et tertius angelus secutus est illos, dicens voce magna, Siquis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua: ¶ & hic
10 bibet de vino iræ Dei, quod mistū est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum,

C 11 & ante conſpectum Agni. ¶ & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſecula ſeculorum: nec habent requiē die ac nocte, qui adorauerunt beſtiam & imaginem eius, & ſiquis acceperit characterem nominis eius.

12 Hic patientia ſanctorum eſt, qui cuſtodiunt mandata Dei & fidem Ieſu.

13 Et audiui vocem de cælo, dicentem mi-

S

hi, Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus, Vt requieſcant à laboribus ſuis. opera enim illorum ſequuntur illos.

T 14 Et vidi, & ecce nubem candidam: & ſuper nubem ſedentem ſimilem Filio hominis, habentem in capite ſuo coronam aureā, & in manu ſua falcem acutam.

D 15 Et alius angelus exiuit de tēplo, clamans voce magna ad ſedentem ſuper nubem, Mitte falcem tuam & mete, quia venit hora vt metatur, quoniam aruit meſis terræ. *Ioēl 3.c.13. Matt.13.c.39.*

16 Et miſit qui ſedebat ſuper nubem, falcem ſuam in terram: & demeſſa eſt terra.

17 Et alius angelus exiuit de tēplo quod eſt in cælo, habens & ipſe falcem acutam.

18 Et alius angelus exiuit de altari qui habebat poteſtatem ſupra ignem: & clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicēs, Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ ſunt vuæ eius.

19 Et miſit angelus falcem ſuam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, &

20 miſit in lacum iræ Dei magnū: ¶ & calcatus eſt lacus extra ciuitatem, & exiuit ſanguis de lacu vſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

CAPVT XV.

Qui beſtiam vicerant & eius imaginem ac nominis eius, Deum glorificant, & ſeptem angelis habentibus ſeptem plagas nouiſſimas dat ſeptem phialæ ira Dei plene.

ET vidi aliud ſignum in cælo magnum & mirabile: angelos ſeptem, habentes plagas ſeptem nouiſſimas. Quoniam in ipſis conſummata eſt ira Dei.

2 Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igne, & eos qui vicerunt beſtiam & imaginem eius & numerum nominis eius, ſtantes ſuper mare vitreum, habentes citharas Dei: ¶ & cātantes canticū Moyſi ſerui Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna & mirabilia ſunt opera tua Domine Deus omnipotens: iuſtæ & veræ ſunt viæ tuæ *rectæ* regum ſeculorum.

4 Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomē tuum? quia ſolus pius es, quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo, quoniam iudicia tua manifeſta ſunt.

5 Et poſt hæc vidi, & ecce aperтum eſt *templum*

6 plum tabernaculi teſtimonij in cælo: ¶ & exierunt ſeptem angeli, habentes ſeptem plagas de templo: veſtiti *lapide* mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. *Gręa 2.*

7 Et vnum de quatuor animalibus, dedit ſeptem angelis ſeptem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viuentis in ſecula ſeculorū.

D 8 Et impletum eſt templum fumo à maieſtate Dei, & de virtute eius: & nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem angelorum.

CAPVT XVI.

Ad ſeptem phialarum effuſionem in terram, mare, fontes, ſolem, beſtiæ ſedem, Euphráten & aërem, multæ in terra plagæ oriuntur.

A 1 ET audiui vocem magnam de templo, dicentem ſeptem angelis: Ite, & effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram.

P *angelus* 2 Et abiit primus*, & effudit phialam ſuam in terram, & factum eſt vulnus ſæuum & peſsimum in homines qui habebant characterem beſtiæ: & in eos qui adorauerunt imaginem eius. *-s.*

3 Et ſecundus-angelus' effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tanquam mortui: & omnis anima viuens, mortua eſt in mari.

4 Et tertius effudit phialam ſuam ſuper flumina & ſuper fontes aquarum: & factus eſt ſanguis. *-ter-num 7. 5.*

5 Et audiui angelum *aquarum* dicentem: Iuſtus es Domine, qui es, & qui eras, ſanctus, *quia* hęc iudicaſti, ¶ quia ſanguinem ſanctorum & Prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere. digni enim ſunt.

7 Et audiui alterum dicentem, Etiam Domine Deus omnipotens vera & iuſta iudicia tua.

8 Et quartus-angelus' effudit phialam ſuam in ſolem, & datum eſt illi æſtu affligere homines & igni: ¶ & æſtuauerunt homines æſtu magno, & blaſphemauerunt nomen Dei habentis poteſtatem ſuper has plagas, neque egerunt pœnitentiam vt darent illi gloriam. *-s.*

10 Et quintus-angelus' effudit phialam ſuam ſuper ſedē beſtiæ: & factum eſt regnum eius tenebroſum, & commanducauerunt

11 linguas ſuas præ dolore: ¶ & blaſphemauerunt Deum cæli præ doloribus & vulneribus ſuis, & non egerunt pœnitentiam ex operibus ſuis.

12 Et ſextus-angelus' effudit phialam ſuam in flumen illud magnum Euphráten: & ſiccauit aquam eius, vt præpararetur via regibus ab ortu ſolis. *-s.*

13 Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ *ſpiritus tres immundos in modum ranarum. C *exire*

14 Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.

15 Ecce venio ſicut fur: beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. *Sup.3.4.3. Matt. 24.d. 42.d.44. Luc.12.c.39. 40. 2.Cor.5.4.3.*

16 Et congregabit illos in locum qui vocatur Hebraicē Armageddon. *-s.*

17 Et ſeptimus-angelus' effudit phialam ſuam in aërem, & exiuit vox magna de templo à throno dicens: Factum eſt.

18 Et facta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquā fuit ex quo homines fuerunt ſuper terram, talis terræmotus, ſic magnus. D

19 Et facta eſt ciuitas magna in tres partes: & ciuitates Gentium ceciderunt. Et Babylon magna venit in memoriā ante Deum, dare illi calicē vini indignationis iræ eius.

20 Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inuenti.

21 Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cælo in homines: & blaſphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniā magna facta eſt vehementer.

CAPVT XVII.

Mulier fornicaria ſiue Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum ſanguine, ſedet ſuper beſtiam ſeptem capitum & decem cornuum: quæ omnia hīc declarat angelus.

ET venit vnus de ſeptem angelis qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens, Veni, oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper 2 aquas multas, ¶ cum qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt qui inhabitant terram de vino proſtitutionis eius. 1 A x

3 Et abſtulit me in ſpiritu in deſertum. Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus blaſphemiæ, habentem capita ſeptem, & cornua decem.

4 Et mulier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis, habēs poculum aureum in manu ſua plenum *abominatione* & immunditia fornicationis eius. B *abominationum 10.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Et in fronte eius nomen scriptum, Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum & abominationum terræ.
6 Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum cùm vidissem illam admiratione magna.
7 Et dixit mihi angelus. Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem.
8 Bestia quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam quæ erat, & non est.
C 9 Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita: septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.
10 Quinque ceciderunt, vnus est, & alius nondum venit: & cùm venerit, oportet illum breue tempus manere.
11 Et bestia quæ erat & non est: & ipsa octaua est, & de septem est, & in interitum vadit.
12 Et decem cornua quæ vidisti decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges vna hora ‖accipient' post bestiam.
‖ accipiunt 5.
13 Hi vnum consilium habent & virtutem: & potestatem suam bestiæ tradent.
14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, & electi, & fideles.
1. Tim. 6. e. 15. Infr. 19. c. 16.
D 15 Et dixit mihi: Aquæ quas vidisti vbi meretrix sedet: populi sunt, & Gentes, & linguæ.
16 Et decem cornua quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipsam igni concremabunt.
17 Deus enim dedit in corda eorum, vt faciãt quod placitum est illi: vt dent regnum suum bestiæ, donec consummentur verba Dei.
18 Et mulier quam vidisti: est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAPVT XVIII.

Babylonis lapsus, iudicium, plagæ & vltiones: propter quas reges ac negotiatores terræ olim ipsi adhærentes amarè lugebunt: cælum verò, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

ET post hæc vidi alium angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnã, & terra illuminata est à gloria eius.
2 Et exclamauit in ‖fortitudine' dicens, Cecidit cecidit Babylon magna: & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ & odibilis: ¶ quia de vino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti sunt.
‖ fortis
4 Et audiui aliam vocem de cælo dicentem: Exite de illa populus meus: vt ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiatis.
5 Quoniam peruenerunt peccata eius vsque ad cælum, & recordatus est Deus iniquitatum eius.
6 Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera eius. In poculo quo miscuit, miscete illi duplum.
7 Quãtum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentũ & luctum: quia in corde suo dicit, Sedeo regina: & vidua non sum, & luctum non videbo.
8 Ideo in vna die venient plagæ eius, mors & luctus, & fames, & igne cõburetur: quia fortis est Deus qui iudicabit illam.
9 Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & delicijs vixerunt, cùm viderint fumum incendij eius: ¶ longè stantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Væ, væ, ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam vna hora venit iudicium tuum.
10 Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius, ¶ merces auri & argenti & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, & omne thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso, & æramento, & ferro, & marmore. ¶ & cynamõmum, & odoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini & olei, & similæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum.
11
12
13
14 Et poma desiderij animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient.
15 Mercatores ‖horum' qui diuites facti sunt ab eo longè stabunt propter timorem eius
‖ eorum

16 mentorum eius, flentes ac lugentes, ¶ & dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byssõ, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis: ¶ quoniam vna hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ: & omnis gubernator, & omnis qui in lacum nauigat, & nautæ, &
17
18 qui in mari operantur, longè steterunt, ¶ & clamauerunt videntes locum incendij eius, dicentes, Quæ similis ciuitati huic magnæ?
19 Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes & lugentes, dicentes: Væ, væ, ciuitas illa magna, in qua diuites

facti sunt omnes qui habebãt naues in mari de pretijs eius: quoniam vna hora desolata est.
* Exulta super eam cælum' & sancti Apostoli & Prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium vestrum de illa.
20 * Exulta super cælum' & sancti. Infr. 18. & 7.
21 Et sustulit vnus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens, Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna: & vltrà iã non inuenietur.
G 22 Et vox citharœdorum, & musicorum, & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius, & omnis artifex omnis artis non inuenietur in te amplius, & vox molæ non audietur in te amplius, ¶ & lux lucernæ non lucebit in te amplius, & vox sponsi & sponsę non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ: quia in veneficijs tuis errauerunt omnes gentes.
23
24 Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inuentus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.

CAPVT XIX.

Sanctis de iudicio meretricis Deum glorificantibus, parantur nuptiæ Agni, & Angelus à Ioanne adorari recusat: apparens autem quidam equo insidens cum exercitu, qui est verbum Dei & Rex regum ac Dominus dominantium, pugnat aduersus bestiam & reges terræ ac eorum exercitu, vocatis interim auibus cæli ad edendas eorum carnes.

POST hæc audiui quasi vocem ‖turbarum' multarum in cælo dicentium: Allelu-Ia. Laus, & gloria, & virtus Deo nostro est:
1 A
‖ tubarum
2 ¶ quia vera, & iusta iudicia sunt eius qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua, & vindicauit sanguinem seruorum suorum de manibus eius.
3 Et iterum dixerunt: Allelu-Ia. Et fumus eius ascendit in sæcula sæculorum.
4 Et ceciderunt seniores viginti-quatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen, Allelu-Ia.

Et vox

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Et vox de throno exiuit, dicens, Laudem dicite Deo nostro omnes serui eius: & qui timetis eum pusilli & magni.

tubæ 5. 6 Et audiui quasi vocem ℣ turbæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium, Allelu-ia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens.

7 Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præparauit se.

B 8 Et datum est illi vt cooperiat se abysino splendenti & candido. Byssinum enim, iustificationes sunt sanctorum.

Matt.22.d.2. Luc.14.d. Infr.28 b.9. 9 Et dixit mihi: Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi: Hæc verba Dei vera sunt.

10 Et cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dicit mihi, Vide ne feceris: conseruus tuus sum, & fratrũ tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ.

11 Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus: & qui sedebat super eum vocabatur Fidelis & Verax, & cum iustitia iudicat & pugnat.

12 Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse.

13 Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur ℣ nomen eius, Verbum Dei.

14 Et exercitus qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo.

15 Et de ore eius procedit gladius ℣ acutus, vt in ipso percutiat Gentes. Et ipse reget

Z

eas in virga ferrea: & ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis.

16 Et habet in vestimento & in femore suo scriptum: Rex regum, & Dominus Dominantium.

Supr.17.d.14. 1.Tim.6.c.15. 17 Et vidi vnum angelum stantem in sole, & clamauit voce magna dicens omnibus auibus quæ volabant per medium cæli, Venite & congregamini ad cœnam magnam

D 18 Dei: ¶ vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum & seruorum, & pusillorum & magnorum.

19 Et vidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius.

20 Et apprehensa est bestia & cum ea Pseudoprophetа: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis & sulphure. Et cæteri

21 Et cæteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

CAPVT XX.

Ligatum draconem siue diabolum mittit angelus in abyssum ad mille annos, quibus animæ martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum aduersus ciuitatem dilectam, sed igni cælesti deuorabuntur: deinde apertis libris, à sedente super thronum iudicabuntur omnes mortui secundum opera ipsorum.

A 1 AA ET vidi angelum descendentem de cælo, habentem clauem abysi, & catenam magnam in manu sua.

2 Et apprehẽdit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille. ¶ & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes donec consummentur mille anni, & post hæc oportet illum solui modico tempore.

4 Et vidi sedes: & sederunt super eas, & iudicium datum est illis, & animas decollatorum propter testimoniũ Iesu, & propter verbum Dei, & qui non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius' in frontibus aut in manibus suis, & vixerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis. B -f.

5 Cæteri mortuorum non vixerunt, donec

AA

consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima.

6 Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima. in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi: & regnabunt cum illo mille annis.

Isai. 32. 19.a. 7 Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur Satanas de carcere suo, exibit, & seducet Gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris.

C

9 Et ascenderunt super latitudinem terræ & & circuerunt castra Sanctorum, & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis à Deo de

10 cælo, & deuorauit eos: ¶ & Diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia & pseudopropheta cruciabũtur die ac nocte in secula seculorũ.

D 11 Et vidi thronum magnũ candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cęlũ, & locus non est inuentus ℣ eis'. *ab eis 9.

12 Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ: & iudicati

iudicati sunt mortui ex his quæ scripta e-
13 rant in libris secundum opera ipsorum. ¶ & dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum.

BB

BB

14 Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda.
15 Et qui non inuentus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAPVT XXI.

Cælo ac terra renouatis, noua ciuitas Ierusalem in Agni sponsam à Deo parata ostenditur, iustis gloriosa: impijs autem, in stagnum ignis detrusis, cuius ciuitatis murus & portæ ac fundamenta describuntur & mensurantur, quæ vniuersa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margaritæ.

A 1 ET vidi cælum nouum, & terram nouam. Primum enim cælum, & prima terra abijt, & mare iam non est.
Isa. 65. c. 17. & 66. g. 22. 2. Pet. 3. c. 13.
2 Et ego Iohannes vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.
3 Et audiui vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipse populus eius erunt: & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.
B 4 ¶ & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors vltrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltrà, *quæ prima abierunt.
Isa. 25. c. 8. Sup. 7. d. 17.
quia 2. Isa. 43. c. 19. 2. Cor. 5. d. 17.
5 Et dixit qui sedebat in throno, Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt & vera.
Supr. 1. b. 8.
6 Et dixit mihi: Factum est, ego sum A & Ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.
7 Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus: & ille erit mihi filius.
8 Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.
9 Et venit vnus de septem angelis habentibus phialas plenas septem plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam, vxorem Agni.
10 Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum: & ostendit mihi ciuitatem sanctam Ierusalem descendentem de cælo
11 à Deo, ¶ habentem claritatem Dei, & lumen eius simile lapidi pretioso tanquam lapidi iaspidis, sicut crystallum.
12 Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & in portis angelos duodecim, & nomina inscripta quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israël.

Ab Oriente

13 Ab Oriente portæ tres: & ab aquilone, portæ tres: & ab Austro portæ tres: & ab Occasu portæ tres.
14 Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim: & in ipsis duodecim nomina, duodecim Apostolorum Agni.
15 Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram *arundineam *auream, vt metiretur ciuitatem & portas eius, & murum.
16 Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tanta est, quanta & latitudo: & mensus est ciuitatem de arundine *per stadia

*arundinem 6.
E
*aurea.

CC

duodecim millia, & longitudo & altitudo & latitudo eius æqualia sunt.
17 Et mensus est murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis quæ est angeli.
18 Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa verò ciuitas aurum mundum, simile vitro mundo.
19 Et fundamenta muri ciuitatis, omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum iaspis: secundum, saphirus: tertium,
20 calcedonius: quartum, smaragdus: ¶ quintum, sardonix: sextum, sardius: septimum, chrysolitus: octauum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: vndecimum, hyacinthus, duodecimum, amethystus.
21 Et duodecim portæ: duodecim margaritæ sunt, per singulas: & singulæ portæ, erant ex singulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum.
22 Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est & Agnus.
23 Et ciuitas non eget sole neque luna, vt luceant in ea. nam claritas Dei *illuminauit eam, & lucerna eius est Agnus.
24 Et ambulabunt Gentes in lumine eius: & reges terræ afferent gloriam suam & honorem in illam.
25 Et portæ eius non claudentur per diem. nox enim non erit illic.
26 Et afferent gloriam & honorem gentium in illam.
27 Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

Isa. 60. d. 19.
*illuminabit
Isa. 60. c. 11.

CAPVT XXII.

Lignum vitæ fluuio aquæ vitæ irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum: nec maledictum nec vlla nox est in ciuitate: angelus autem qui hæc ostendebat, non vult ab eo adorari, dicitq; iustos in ciuitatem intraturos, impios autem foras ejiciendos: contestatur etiam de non addendo, aut minuendo ad hanc prophetiam.

Et osten-

A 1 ET ostendit mihi fluuiũ aquæ viuæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni.
2 In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, Et folia ligni ad sanitatem Gentium.
3 Et omne maledictum non erit amplius: & sedes Dei & Agni in illa erunt, & serui eius seruient illi.
4 Et videbunt faciem eius: & nomen eius in frontibus eorum.
Isa.60.d.20. 5 Et nox vltra non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neq; lumine solis, quoniam *illuminabit. Dominus Deus *illuminat illos & regnabunt in secula seculorum.
B 6 Et dixit mihi, Hæc verba fidelissima sunt & vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere seruis suis quæ oportet fieri citò.
7 Et ecce venio velociter. Beatus qui custodit verba prophetiæ libri huius.
Sup.10.b.10. 8 Et ego Iohannes qui audiui, & vidi hæc. Et postquam audissem & vidissem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli, qui mihi
9 hæc ostendebat: ¶ & dixit mihi, Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui seruant verba *libri huius. Deum adora. *prophetiæ.
C 10 Et dicit mihi, Ne signaueris verba prophetiæ libri huius. tempus enim prope est.
11 Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc.
12 Ecce venio citò, & merces mea mecum est. reddere vnicuique secundum opus suum.
13 Ego sum α & ω, primus & nouissimus, principium & finis.
14 Beati qui lauant stolas suas *: vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem. *
15 Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium.
16 Ego Iesus misi angelum meum, testificari vobis hęc in Ecclesijs. Ego sum radix & genus Dauid, stella splendida & matutina.
17 Et spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat, Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.
18 Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius, Si quis apposuerit ad hæc: apponet Deus super illum plagas descriptas in libro isto.
19 Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius: auferet Deus partem eius de libro vitæ, & de ciuitate sanctâ, & de his quæ scripta sunt in libro isto. ¶ dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio citò. Amen. Veni Domine Iesu.
21 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis.

AMEN.

INDEX EPISTOLARVM ET EVANGELIORVM, QVÆ E VETERI ET NOVO TESTAMENTO EXCERPTÆ, IN TEMPLIS DOMINICIS, & alijs festis diebus leguntur, iuxta consuetudinem ecclesiæ Parisiensis & Romanæ. In quo animaduerte signatum Epistolæ, aut Euangelij principium tantum: & subinde quod finem illorum consequitur. Præterea R literam (quæ vsum Romanum significat) Epistolæ aut Euangelio præpositam esse, quando non conueniunt.

ADVENTVS.

Dominica prima.

EPISTOLA, Et hoc scientes tempus. vsque ad finem capitis. Rom.13.c.d.
Euangelium, Et cùm appropinquassent. Et cùm intrasset. Matth.21.a.

Dominica secunda.

Epistola, Quæcunque enim scripta sunt. Certus sum autem. Rom.15.a.
Euangelium, Et erunt signa in sole. Attendite autem. Luc.21.e. Rom. Ioannes autem cùm audisset. Matth.11.a.

Dominica tertia.

Epist. Sic nos existimet homo. Hæc autẽ fratres. 1. Cor. 4.a. R. Gaudete in Domino semper. Philip.4.a.
Euangelium. Ioannes autem cùm audisset. Amen dico vobis, Matth.11.a. R. Et hoc est testimonium. Ioan.1.b

Feria quarta quatuor temporum.

Epistola. Et erit in nouissimis diebus. Proiecisti enim. Esa.2.a. Item epistola, Et adiecit dominus loqui. Quia antequam sciat. Esa.7.b
Euangelium. In mense autem sexto. Exurgens autem. Luc.1.e

Feria sexta.

Epistola, Egredietur virga. Habitabit lupus cum agno. Esa.11.a
Euang. Exurgens autem Maria. Quia respexit. Luc.1.d

Sabbatho.

Epist. Clamabunt enim ad Dom. In die illa. Esa.19.d
Item epistola. Lætabitur deserta. In cubilibus. Esa.35.a
Item epistola. Super montem excelsum. Quis mensus est. Esa.40.c
Item epistola, Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro. Væ qui contradicit. Esa.45.a.
Item epistola, Angelus autem Domini. Confitemini Domino. Dan.3.e
Item epistola, Rogamus autem vos fratres. Cuius est aduentus secundum. 2. Thess.2.a
Euangelium, Anno quintodecimo. Dicebat ergo ad turbas. Luc.3.a

Dominica quarta.

Epistola. Gaudete in Domino semper. De cætero fratres. Philip.4.a. R. Sic nos existimet. 1. Cor.4.a
Euang. Et hoc est testimonium. Altera die vidit Ioannes. Ioan.1.b. R. Anno quintodecimo. Luc.3.a

NATALIS DOMINI.

In Vigilia.

Epist. Propter Sion non. Habitabit enim. Esa. 62.a
Item epistola, Paulus seruus Christi Iesu. Omnibus qui sunt Romæ. Rom. 1.a
Euang. Cùm esset desponsata. Hoc autem. Matth.1.e

In Gallicantu.

Epist. Populus qui ambu. Zelus Domini. Esa.9.a
Item epist. Apparuit enim gratia. Nemo te. Tit.2.c
Euangelium, Factum est autem in diebus illis, exijt. Et factum est. Luc.2.a

In aurora.

Epistola, Spiritus Domini super me. Tu autem vocaberis. Esa.61.a. & 62.d.
Item epist. Cùm autem benign. Fidelis sermo. Tit.3.b
Euan. Et factum est, vt discef. Et postquam. Luc.2.b.c.

In die, ad magnam missam.

Epist. Propter hoc sciet. Recedite recedite. Esa.52.b
Item epist. Multiphariè. Ad quem autem ang. Heb.1.a
Euang. In principio. Ioannes testimonium. Ioan.1.a

In die S. Stephani protomartyris.

Epist. Stephanus autem. Saulus autem. Act.6.c. & 7.g
Euang. Ecce ego mitto. ad finem vsq; capitis. Matth.23.d

In die S. Ioannis Euangelistæ.

Epist. Qui timet Deum. Homines stulti. Eccl.15.a
Euang. Sequere me. Sunt autem. Ioan.21.f

In die sanctorum Innocentium.

Epist. Et vidi: Et ecce agnus. Et vidi alterum angelum. Apoc.14.a
Euang. Qui cùm recessissent. Defuncto. Matth.2.b.c

Dominica intra octauas Natalis Domini.

Epist. Dico autem quanto. Sed tunc quidem. Gal.4.a
Euang. Et erat pater eius. Et ibant parentes. Luc.2.c

In Circumcisione Domini.

Epist. Apparuit enim. Nemo te contemnat. Tit.2.c
Euang. Et postquam con. Et postquam imp. Luc.2.c

In Epiphania Domini.

Surge illuminare. Omne pecus. Esa.60.a
Euang. Cùm autem natus. Qui cùm recess. Matth.2.a

Dominica intra octauas Epiphaniæ.

Epist. Obsecro itaque vos. Habentes autem. Rom.12.a
Euangelium, Et cùm factus esset annorum, ad finem vsque capitis. Luc.2.f

Dominica prima post octauas Epiphaniæ.

Epist. Habentes autem donationes. Nolite esse prudentes. Rom.12.b
Euang. Et die tertia nuptiæ. Post hæc descen. Ioan.2.a

Dominica secunda post octauas Epiphaniæ.

Epistola. Nolite esse prudentes. vsque ad finem capitis.
Euangelium. Cùm autem descendisset. Cùm autem introisset. Matth.8.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dominica tertia post octauas Epiphaniæ.

Epist. Nemini quicquam. Et hoc scientes. Rom.13.c
Euang. Et ascendente eo. Et cùm venisset. Matth.8.c

Dominica quarta post octauas Epiphaniæ.

Epist. Induite vos ergo. Mulieres. Coloss. 4.b
Euangelium, Simile factum est regnum cælorum homini qui seminauit. Aliam parabolam. Matth.13.d

Dominica in septuagesima.

Epist. Nescitis quòd hi qui in stadio. Sed non in pluribus. 1.Cor.9.d. & 10.a
Euangelium, Simile est enim regnum. Et ascendens. Matth.20.a

Dominica in sexagesima.

Epist. Libenter enim sustertis. Propter quod placeo. 2. Cor.11.d.e. & 12.a.b.c
Euang. Cùm autem turba multa. Nemo autem. Luc.8.a

Dominica in quinquagesima.

Epist. Si linguis hominum, &c. ad finem vsque capitis. 1.Cor.13. a.b.c.d
Euangelium, Assumpsit autem Iesus duodecim, vsque ad finem capitis. Luc.18.e

Feria quarta cinerum.

Epist. Nunc ergo dicit Dominus, conuertimini. Et eum qui ab aquilone. Ioel 2.c
Euangelium, Cùm autem ieiunatis. Lucerna corporis. Matth.6.b.c

Feria quinta in capite ieiunij.

Epistola. In diebus illis ægrotauit Ezechias. Hoc autem tibi erit. Esa.38.a
Euangelium, Cùm autem introisset Caph. Et cùm venisset Iesus in domum. Matth.8.a

Feria sexta in capite ieiunij.

Epist. Clama, ne cesses. Si abstuleris. Esa.58.a
Euangelium, Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum. Et cùm oratis. Matth.3.g. 6.a

Sabbatho in capite ieiunij.

Epist. Si abstuleris de medio tui, &c. vsque ad finem capitis. Esa 58.c
Euangelium, Cum sero factum esset. ad finem vsque capitis. Marc.6.g

Dominica prima in quadragesima.

Epist. Adiuuantes autem exhortamur. Os nostrum. 2. Cor.6.a
Euang. Tunc Iesus ductus est. Cum autem. Matth.4.a

Feria secunda.

Epistola. Ecce ego ipse super pa. Vos autem gre. Ezech. 34.c
Euang. Cum autem venerit filius ho. &c. ad finem vsque capitis. Matth.25.c

Feria tertia.

Epist. Querite Dominum dum. Quia in let. Esa.55.b
Euangelium, Et cum intrasset Iesus Hier. Mane autem. Matth.21.b

Feria quarta.

Epist. Ascende ad me, ad capitis finem vsque. Exod.24.c
Item epist. Cumq; venisset illuc. 3.Reg.19.a
Euang. Tunc responderunt ei quidam de scribis, &c. vsque ad finem capitis. Matth.12.c

Feria quinta.

Epist. Quæso Domine Deus cæli, &c. vsque ad finem capitis. Neemiæ. 1. b. R. Et factus est sermo Domini. Quod genuerit filium. Ezech.18.a
Euang. Et ingressus inde Iesus. Et cum tran. Matth.9.c

Feria sexta.

Epist. Anima quæ pec. Et dicunt filij Isr. dil. Exod.32.a
Euang. Post hæc erat dies. Propterea pers. Ioan.5.a

Sabbatho.

Epistola, Respice de sanctuario, &c. vsque ad caput. nem. Deut. 26.d
Item epist. Si enim custod. Et propera. Deut.11.d
Item epist. Benefaciat vobis. Et nunc fra. 2.Machab.
Item epist. Miserere nostri. In ira flamme. Ecclesiast.
Item epist. Rogamus autem vos fratres, corripite. Iubilis est qui. 1. Thess. 5.c
Euang. Et post dies sex. Et interrogauit. Matth.17.a

Dominica secunda in quadragesima.

Epist. De cætero ergo. Itaque qui hæc. 1.Thess. 4.a
Euangelium vt in precedente sabbatho.

Feria secunda.

Epistola. Et nunc Domine Deus noster. Cæci abiit. Dan.9.d
Euang. Ego vado, & quæretis. Hæc illo lag. Ioan.8.c

Feria tertia.

Epist. Surge, & vade in. Factum est autem. 3.Reg.19.b
Euang. Tunc Iesus locutus est. Verbo simil. Matth.13.a

Feria quarta.

Epist. Domine Deus rex. Omne genus. Mos. 4.
Euangelium, Et ascendens Iesus Hierusal. Et egressus tribus illis ab Hiericho. Matth. 20. b.a

Feria quinta.

Epistola, Maledictus homo qui confidit. Perdix fouit quæ non. Ierem.17.a
Euangelium, Homo quidam erat diues, &c. ad finem vsque finem. Luc. 16. e

Feria sexta.

Epist. Dixit Ioseph frat. Confessim ingressus. Cumq; Euang. Homo quidam erat paterf. &c. vsque ad finem capitis principium. Matth.21.d

Sabbatho.

Epistola, Quod cùm audisset Rebecca. Vinea facta. nesis 27.a
Euangelium, Homo quidam habuit duos filios. vsque ad capitis finem. Luc. 15.c

Dominica tertia in quadragesima.

Epist. Estote imitatores mei. Probamus. Ephe.5.a
Euang. Et erat ejiciens de. Turbis autem. Luc.11.a

Feria secunda.

Epist. Naamã princeps militiæ. Obtenta. 4.Reg.5.a
Euangelium, Vtique dicetis mihi hanc. Et ingressus. Cap. Luc.4.d

Feria tertia.

Epist. Mulier autẽ quædam de Falsa est autẽ. 2.Reg.4.b
Euang. Si autem peccauerit in te. Ideo ostendam. Matth.18.b. c

Feria quarta.

Epistola, Honora patrem tuum & matrem. Filius sa. te. Exod. 20. b
Euang. Tunc accesserũt. Et egressus inde Iesus. Et ecce

Feria quinta.

Epistola. Verbum quod factum est ad. Ecce vos conditis. Ierem.7.a
Euangelium, Surgens autem Iesus de synag. &c. vsque ad principium quinti capitu. Luc.4.f.g

Feria sexta.

Cumq; indigeret aqua popu. Misit interea. Num.20.a
Euang. Venit ergo in ciuitate. Post duos autẽ. Ioan.4.a

Sabbatho.

Epist. Et erat vir habitãs in. Helchias autem. Dan.13.a
Euangelium, Iesus autem perrexit. Iterum ergo locu. Ioan.8.a

Dominica quarta in quadragesima.

Epist. Scriptum est enim, &c. ad finem vsque capitis. Gal.4.c
Euang. Post hæc abyt. Iesus ergo cum cog. Ioan.6.a

Feria secunda.

Epistola, Tunc venerunt duæ, &c. vsque ad quartum caput. 3.Reg.3.c
Euangelium, Et prope erat Pascha. vsque ad tertium caput. Ioan.2.c

Feria tertia.

Epist. Vade & descende. Et reuersus est. Exod.32.b
Euang. Iam autem die festo. Christus cum. Ioan.7.b

Feria quarta.

Epistola, Et sanctificabo nomen meum. Et saluabo vos. Ezech.36.c
Euangelium, Et prætereins Iesus. Et dicit ei. Ioan.9.a

Feria quinta.

Epist. Profecta est igitur. Erat autem fames. 4.Reg.4.d
Euangelium, Et factum est deinceps. Et exijt hic sermo. Luc.7.b.c

Feria sexta.

Epistola. Factum est autem post hæc, &c. vsque ad finem capitu. 3.Reg.17.c.
Euangelium, Erat autem quidam languens. Quidam autem ex ipsis. Ioan.11.a

Sabbatho.

Epistola, In tempore placito. Ecce in manibus. Esa.49.c
Euang. Ego sum lux. Dixit ergo iterum. Ioan.8.b

Dominica in passione.

Epistola, Christus autem assistens. Vbi enim Testamentum. Heb.9.c
Euangelium, Quis ex vobis arguet. vsque ad finem capitis. Ioan.8.f

Feria secunda.

Epistola, Et factum est verbum Domini, &c. ad finem vsque capitis. Ionæ 3.a
Euangelium, Audierunt Pharisæi turbam. Nondum enim erant. Ioan.7.e

Feria tertia.

Epistola, Quod cum audissent, &c. vsque ad finem capitu. Dan.14.c
Euang. Post hæc aũt ambulabat. Iam autẽ die. Ioan.7.a

Feria quarta.

Epist. Non facies furtum. Leges meas cust. Leuit.19.c
Euang. Facta sunt autem. Quærebant ergo. Ioan.10.c

Feria quinta.

Epistola, Ne, quæsumus, tradas. Et non cessab. Daniel. 3.d

Euangelium, Rogabat autem illum quidam. &c. vsque ad 8. caput. Luc.7.e.f

Feria sexta.

Epist. Domine, omnes qui te dere. Hæc dicit Dominus. Ierem.17.b
Euangelium, Collegerunt ergo Pontifices. Proximum autem. Ioan.11.f

Sabbatho.

Epist. Venite, & cogitemus contra, &c. vsque ad 19. capur. Ierem.18.c
Euang. Hæc locutus est, &c. vsq; ad finem capitu. Ioan. 17.a. R. Cogitauerunt autem principes sacerdotum. Cum autem tot signa. Ioan.12.b

Dominica in Ramis Palmarum.

Post benedictionem Palmarum.
Epist. Venerunt autem in Helim. Audiui enim murmur. Exod.15.d.16.a
Euang. Et cum approprinq. Et cum intrasset. Matth.21.a

Ad missam.

Epist. Hoc enim sentite. Itaque char. Philip. 2.a
Euangelium, Passio Domini, secundum Matthæum. cap. 26. & 27. eiusdem.

Feria secunda.

Epist. Dominus Deus aperuit. Ecce vos omnes. Esa.50.b
Euang. Iesus ergo ante sex. Cogitauerunt autem. Ioan. 12.a

Feria tertia.

Epist. Tu autem domine de. Propterea, hæc. Iere.11.d
Euangelium, Passio Domini, secundum Marcum. cap. 14. & 15. eiusdem.

Feria quarta.

Epist. Ecce Saluator tuus. Et dixit. Esa.62.d.63.a.b
Item epistola, Quis credidit auditui, vsque ad finem capitis. Esa.53.a
Euang. Passio Domini, secundum Lucam. caput 22. & 23. eiusdem.

Feria quinta in cæna Domini.

Epist. Conuenientibus ergo. Itaque fratres. 1.Cor.11.d
Euangelium, Ante diem festum. Amen, amen dico vobis. Ioan.13.a

Feria sexta in parasceue.

Epist. Dixit quoque Dominus ad Moysen &. Et transibo. Exod. 12.a
Item epist. In tribulatione sua. Ipse autem. Ose.6.a
Euang. Passio Domini, secundum Ioannem. cap. 18. & 19.

Sabbatho sancto.

Epist. Igitur si consurrexistis. Mortificate ergo membra. Col.3.a
Euang. Vespere autem. Et exierunt. Matth.28.a

IN DIE PASCHAE.

Epist. Expurgate vetus. Scripsi vobis. 1.Cor.5.c
Euang. Et cum transisset Sab. At illi exeuntes. Mar.16.a

Feria secunda.

Epist. Verbũ quod misit. Adhuc loquente Petro. Act. 10.f
Euang. Et ecce duo ex illis. Dum autem hæc. Luc. 24.b

Feria tertia.

Epist. Viri fratres, filij. Filius meus es. Actо.13.d
Euang. Dum autem hæc. Vos autem restes estis. Luc.24.f

Feria quarta.

Epist. Videns autem Petrus. Vt cum ve. Actо.3.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euang. Postea se manifestauit. Cum ergo prandissent. Ioan. 21.a

Dominica prima post Pascha.

Epist. Quoniam omne. Qui verò non. 1. Ioan. 5.a
Euang. Cum ergo sero. vsq; ad finem cap. Ioan. 20.e

Dominica secunda post Pascha.

Epist. In hoc enim, vsque ad finem cap. 1. Pet. 2.d
Euang. Ego sum pastor. Propterea me. Ioan. 10.b

Dominica tertia post Pascha.

Epist. Charissimi, obsecro. Quæ enim. 1. Pet. 2.b.c
Euang. Modicum & iam. Et in illo die. Ioan. 16.d

Dominica quarta post Pascha.

Epist. Omne datum op. Estote autem. Iacob 1.c
Euang. Et nunc vado. Omnia quæcun. Ioan. 16.b

Dominica quinta post Pascha.

Epist. Estote autem fact. vsq; ad finem cap. Iac. 1.d
Euang. Amen, amen dico. Respondit eis. Ioan. 16.e.f

Feria secunda in Rogationibus.

Epist. Confitemini ergo, &c. ad finem vsq; cap. Iac. 5.d
Euang. Quis vestrum habebit. Et erat ejiciens dæmonium. Luc. 11.a

Feria tertia in Rogationibus.

Epist. Obsecro igitur. Veritatem dico. 1. Tim. 2.a
Euang. Petite, & dab. Omnia ergo quæcun. Matth. 7.a.b

IN DIE ASCENSIONIS.

Epist. Primum quidem serm. Tunc reuersi. Acto. 1.a
Euangelium, Nouissimè autem, &c. ad cap. finem vsque. Marc. 16.c

Dominica infra octauas Ascensionis.

Epist. Estote itaque prudentes. Charissimi. 1. Pet. 4.b
Euang. Cum autem venerit paracl. Hæc autem vobis. Ioan. 15.d.16.a

IN DIE PENTECOSTES.

Epist. Et cum compl. Stupebant autem. Acto. 2.a
Euang. Si quis diligit me. Surgite eamus. Ioan. 14.c

Feria secunda.

Epist. Et præcepit nobis. Tunc rogauerunt. Act. 10.f.g
Euang. Sic enim Deus dil. Post hæc. Ioan. 3.b

Feria tertia.

Epist. Cum autem aud. Cum vidisset. Acto. 8.c
Euangel. Amen, amen dico vobis, qui. Ego sum pastor. Ioan. 10.a

Feria quarta quatuor temporum.

Epist. Diligite iustitiam. Propter hoc, qui lo. Sapien. 1.a
Item epist. Stans autem Pet. Viri Israëlitæ. Acto. 2.b.c
Item epist. Per manus autem. Exurgens autem. Act. 5.
Euangelium, Nemo potest venire. Litigabant. Ioan. 6.c

Feria sexta.

Epistola. Viri Israëlitæ. Viri fratres. Act. 2.c.d
R. Et filiæ Sion. Et erit post. Ioel. 2.f
Euangelium. Et factum est in vna. Et post hæc. Luca 5.d

Sabbatho.

Epist. Et erit post hæc. Effundam vsq; ad fin. cap. Ioel. 2.g
Item. Cùm ingressi fue. Postquam. Leuit 23.b. Item Epistola. Cùm intraueritis. Quando comp. Deuter. 26.a. Item Epistola. Si in præceptis. Ego Dominus. Leuit. 26.a. Item Epistola. Sequenti verò. &c. ad cap. finem vsque. Act. 3.f.g. Ité Epistola. Iustificati. Vt quid enim. Rom. 5.a
Euangelium. Surgens autem Iesus, vsque ad finem capitu. Lucæ 14.f

IN DIE TRINITATIS.

Epistola. Gratia Domini. &c. vsq; ad finem 2. Cor. 13.d
R. Qui non diligit, &c. vsque ad capitis finem. 1. Ioan. 4.b
Euan. In principio. Iohannis testimon. Ioan. 1.a.b. Estote ergo misericordes. Non est enim. Luc. 6.f

Dominica prima post Pentecosten.

Epistola. Qui nõ dili. &c. vsque ad finem cap. 1. Ioan. 4.b
Euang. Homo quidam erat dives. &c. vsque ad finem capitis. Luc. 16.e

IN DIE SACRAMENTI.

Epistola. Ego enim accepi. Ideo inter vos. 1. Cor. 11.e
Euangelium. Caro enim. Hæc dixit in synag. Ioan. 6.f

Dominica secunda post Pentecosten.

Epistola. Nolite mirari. In hoc cogno. 1. Ioan. 3.c
Euangelium. Homo quidam. Ibant autem. Luca 14.d

Dominica tertia post Pentecosten.

Epistola. Humiliamini. Per Siluanum. 1. Petri. 5.b
Euangelium, Erant autem appro. Aut qua. Luca. 15.a

Dominica quarta post Pentecosten.

Epistola. Existimo enim. Spe enim. Rom. 8.e. Euan. Fuerunt ergo miseric. Non est enim. Luca 6. f. R. Factum est autem cum tur. Et factum. Luca 5.a

Dominica quinta post Pentecosten.

Epistola. In fine autem. Parati semper. 1. Petri. 3.b. Euangelium. Factum est autem. Et factum. Luca 5. a.b. Dicit autem vobis quia. Esto con. Matth. 5.c

Dominica sexta post Pentecosten.

Epistola. An ignoratis. Non ergo. Rom. 6.a
Euangelium, Dico autem vobis. Esto consentiens. Marc. 5.c.R. In diebus illis. Et statim ascen. Marc. 1.a

Dominica septima post Pentecosten.

Epistola, Humanum dico. &c. vsque ad finem. Rom. 6.d
Euang. In diebus illis. Et statim ascen. Mar. 5.a.b. Attendite à falsis. Multi dicent mihi. Matth. 7.c

Dominica octaua post Pentecosten.

Epistola. Ergo fratres debi. Si tamen. Rom. 8.c
Euang. Attendite à falsis, Multi dicent. Matt. 7.c.b. Homo quidam erat. Qui fidelis est in. Luca 16.a

Dominica nona post Pentecosten.

Epistola. Hæc autem in. Propter quod. 1. Corinth. 10.a
Euangelium, Homo quidam erat. Qui fidelis. Luca 16.a
R. Et vt appropinquauit. Principes autem. Luca 19.a

Dominica decima post Pentecosten.

Epistola. Scitis autem. Sicut enim. 1. Corinth. 12.a
Euangelium. Et factum est cum. Princeps. Luca 18.c
R. Duo homines. Asserebant. Luca 18.b

Dominica vndecima post Pentecosten.

Epistola. Notum autem. Sed abundan. 1. Corinth. 15.a
Euangelium. Duo homines. Asserebant au. Luca 18.b
R. Et iterum exiens, ad finem vsque capitu. Mar. 7.d

Dominica duodecima post Pentecosten.

Epistola, Fiduciam autem. Nam nec. 2. Cor. 3.b
Euang. Et iterum exiens. vsque ad finem cap. Matth. 5.d
R. Beati oculi. Factum est. Luc. 10.d.e

Dominica decima tertia post Pentecosten.

Epistola. Abrahæ dicta. Prius autem. Galat. 3.c
Euang. Beati oculi. Factum est. Luca 10. d.e.b. Et factum est. Interrogatus. Luc. 17.c

Dominica decima quarta post Pentecosten.

Epistola. Dico autem. Si spiritu. Gal. 5.c

Euang.

Euang. Et factum est. Interrogatus. Luc. 17.c
R. Nemo potest. Nolite ergo. Matth. 6.c

Dominica 15. post Pentecost.

Epistola, Si spiritu. Videte qua. Gal. 5.d.6.a
Euangelium, Nemo potest. Nolite ergo. Matth. 6.c
R. Et factum est. Et exijt hic. Luc. 7.b c

Dominica 16. post Pentecost.

Epist. Propter quod, &c. vsq; ad capit. finem. Ephes 3.c
Euang. Et factum est. Et exijt hic ser. Luc. 7.b c
R. Et factum est. Dicebat autem. Luc. 14.a

Feria quarta quatuor temporum.

Epist. Ecce dies venient, &c. vsq; ad finem cap. Amos 9.d
Item epist. Congregatus q; Leuita autem. Neemiæ 8.a
Euangelium, Et respondens. Et inde profecti. Mar. 9.c

Feria sexta.

Epist. Conuertere Israël, &c. vsq; ad finem cap. Os. 14.a
Euang. Rogabat autem, &c. vsq; ad finem cap. Luc. 7.e

Sabbatho.

Epist. Decima die. Et locutus est. Leuit. 23.c. Item epist. A quintodecimo. Locutusq; Leuit. 23.f. Item epist. Pasce populum, &c. vsq; ad finem capitis. Mich. 7.c. Item epistola, Sicut cogitauit vt. Hæc dicit Dominus. Zacha. 8.c. Item epistola, Angelus autem. Benedictus. Dan. 3.c. Item epist. Tabernaculum. Si enim. Heb. 9.a
Euang. Arborem fici. Dicebat ergo. Luc. 13. a b

Dominica 17. post Pentec.

Epist. Obsecro itaque, Vnicuique autem. Ephes. 4.a
Euang. Et factum est. Dicebat autem. Luc. 14.a
R. Pharisæi autem, &c. vsq; ad finem cap. Matth. 22.d

Dominica 18. post Pentecost.

Epist. Gratias ago. Fidelis. 1. Cor. 1.a
Euangelium. Pharisæi autem, &c. vsq; ad finem capitu. Matth. 22.d. R. Et ascendens in. Et cum. Matth. 9.a

Dominica 19. post Pentecost.

Epist. Renouamini aug. Omnis sermo. Ephes. 4.c
Euang. Et ascendens in, Et cum. Matth. 9.a. R. Simile factum est regnum. Tunc abeuntes. Matth. 22.a

Dominica 20. post Pentecost.

Epist. Videte itaque. Mulieres viri. Ephes. 5.c d
Euang. Simile factum est. Tunc abeuntes. Matth. 22.a
R. Et erat quidam. Hoc iterum. Ioan. 4. f.g

Dominica 21. post Pentec.

Epist. De cætero. Per omnem. Ephes. 6. b
Euang. Et erat quidam. Hoc iterum, Ioan. 4 f.g. R. Ideo assimulatum est, &c. vsq; ad capitis finem. Matth. 18.e

Dominica 22. post Pentecost.

Epist. Confidens hoc. Scire autem. Philip. 1.a
Euang. Ideo assimulatum, &c. vsque ad finem capitis. Matth. 18.c. R. Tunc abeuntes. Et audientes. Matth. 22.b

Dominica 23. post Pentecost.

Epist. Imitatores mei. Gaudete. Philip. 3.d. & 4.a
Euang. Tunc abeuntes. Et audientes. Matth. 22.b
R. Hæc illo loquen. Et transeunte, Matth. 9.c

Dominica 24. post Pentecost.

Epist. Ideo & nos, Cum gaudio. Coloss. 1.b
Euang. Hæc illo lo. Et transeunte. Matth. 9.e
R. Cum videritis. De die autem illa, Matth. 24.b

Dominica 25. post Pentecost.

Epist. Ecce dies veniunt. Ad Prophetas. Ierem. 23.a
Euangelium, Cùm subleuasset Iesus ergo, Ioan. 6.a

PROPRIVM SANCTORVM.

In die sancti Andreæ Apostoli.

Epist. Corde enim creditur. Sed dico, Rom. 10.c
Euang. Ambulans. Et circumibat. Matth. 4.c

In Conceptione beatæ Mariæ.

Epist. Ego quasi vitis. Hæc omnia. Eccles. 24.c
Euang. Liber generat. Omnes itaque. Matth. 1.a

In die S. Thomæ Apostoli.

Epist. Ergo iam non, &c. vsq; ad finem capitis. Eph. 2.d
R. Agnouit eum in be. Circumpedes. Eccl. 44.d. & 45.a
Euang. Thomas autem. Multa quidem. Ioan. 20.f

In die Purificationis beatæ Mariæ.

Epist. Ecce ego mittam, Et accedam. Malach. 3.a
Euang. Et postquam. Et erat pater, &c. Luc. 2.d

In die S. Matthiæ Apostoli.

Epist. In diebus illis, exurgens, &c. vsque ad finem capitis. Actor. 1.c
Euang. Hoc est præcep. Hæc mando, Ioan. 15.b
R. Confitebor tibi, vsque ad finem capitis. Matth. 11.d

In die Annunciationis beatæ Mariæ.

Epist. Et adiecit Dominus. Quia antequam. Esa. 7.b
Euang. In mense autem. Et discessit. Luc. 1.c

In die S. Marci Euangelistæ.

Epist. Beatus homo. Fili mi, ne. Prouerb. 3.b
R. Similitudo autem. Cumq; aspicerem. Ezech. 1.c
Euang. Ego sum vitis. In hoc. Ioan 15.a
R. Post hæc autem. In quamcunque autem. Luc. 10.d

In die sanctorum Philippi & Iacobi Apostolorum.

Epist. Exurgens autem. Adueniens autem. Acto. 5.d
R. Tunc stabunt. Ergo errauimus. Sapien. 5.a
Euang. Non turbetur. Si quid. Ioan. 14.a

In die S. Ioannis Baptistæ.

Epist. Audite insulæ. Hæc dicit Dominus. Esa. 49.
R. Priusquam te. Et factum est. Ierem. 1.b
Euang. Fuit in diebus. Et dixit Zacharias. Luc. 1.a

In die Apostolorum Petri & Pauli.

Epist. Eodem autem. Considerans q; ve. Acto. 12.a
Euang. Venit autem Iesus. Tunc præcepit. Matt. 16.b.c

In die beatæ Mariæ Magdalenæ.

Epist. Mulierem fortem, &c. ad finem vsque capitis. Prouerb. 21.b
Euang. Maria autem stabat. Cum ergo sero. Ioan. 20.c
R. Ego dabat autem, &c. vsq; ad finem capitis. Luc. 7.e

In die S. Iacobi Apostoli.

Epist. Iam non estis, &c. vsq; ad finem cap. Ephes. 2.d
R. Benedictus Deus. Non enim 2. Cor. 1.a
Euang. Tunc accessit. Et egredie. Matth. 20.c

In die S. Laurentij.

Epist. Qui parce semi. Vt in omnibus. 2. Cor. 9.b
Euang. Amen dico vobis. Nunc anima. Ioan. 12.d

In die Assumptionis beatæ Mariæ.

Epist. Et in his omnibus. Et quasi. Eccles. 24.a.b
Euangelium, Factum est autem dum, &c. vsque ad finem capitis. Luc. 10.g

In die Natiuitatis beatæ Mariæ.

Epistola, & Euang. vt supra in Conceptione eiusdem.

In exaltatione sanctæ Crucis.

Epistola. Videte qualibus literis, &c. vsque ad capitis

Universidad de Deusto
Biblioteca

finem. Galat.9.c. R. Humiliauit semetipsum. Itaque charis. Philip. 2.a.b

Euang. Et ego si exal. Hæc locutus. Ioan.12.e

In die S. Matthæi.

Epist. Vnicuique autem. Vt iam non. Ephes.4.b
R. Similitudo autem. Cumq; aspicerem. Ezech.1.c
Euang. Et cum transiret. Tunc accesserunt. Matth.9.a

In die S. Michaëlis.

Epistola, Et significauit. Et fecit nos. Apoc. 1.a
Euangelium, In illa hora. Venit enim. Matth.18.a

In die sanctorum Dionysij & sociorum eius.

Epist. Stans autem Paulus, &c. vsque ad finem capitis. Actor.17.e
Euang. Et descendens. Secundum hæc. Luc.6.c

In die S. Lucæ.

Epistola, Post hæc vidi. Et mittebant. Apoc. 4.a
R. Similitudo autem vultus eorum hominis. Cumque aspicerem. Ezech.1.c
Euangelium, Post hæc autem. Nolite transire. Luc.10.a

IN DIE OMNIVM SANCTORVM.

Epistola Et vidi alte. Et respondit. Apoc. 7.a
Euangelium, Videns autem. Sic enim per. Matth.5.a

In commemoratione defunctorum.

Epistola, Et facta collatione, &c. vsque ad finem capitis. 2.Mach. 12.g. Item epist. Nolumus autem vos, &c. ad capitis finem vsque. 1.Thess.4.c.d. Item epist. Et audiui vocem. Et vidi. Apoc.14.c. Item epist. Ecce mysterium vobis. Itaque fratres. 1.Cor.15.g

Euangelium, Dixit ergo Martha. Et cum hæc. Ioan.11.c
Item euangelium, Ego sum panis. Caro enim. Ioan.6.e.f
Item euangelium, Sicut enim pater. Amen amen dico vobis, quia. Ioan. 5.d. Item euang. Omne quod dat. Murmurabant. Ioan.6.d. Item euang. Amen amen dico vobis, quia venit. Non possum ego. Ioan.5.d

COMMVNE SANCTORVM.

In Natali Apostolorum.

Epist. Ergo iam non. vsque ad finem capitis. Ephes.2.d
Item epist. Scitis autem. Quis accusabit. Rom.8.e.f. Item epist. Vnicuique autem. Vt iam non simus. Ephes.4.b
Euangelium, Hoc est præceptum. Hæc mando. Ioan.15.b
Item euang. Ecce ego mitto. Cum autem per. Matth.10.b
Item: Hæc mando vobis. Cum autem venerit. Ioan.5.e
Item: Ego sum vitis. In hoc clari. Ioan. 15.a. Item: Facta est autem con. Ait autem. Luc.22.c. Item vos estis sal terræ. Nolite putare. Matth.5.b

In Natali vnius Martyris.

Epist. Beatus dives. Supra mensam. Eccles.13.a.b. Epist. Beatus homo. Fili mi, ne cs. Prouerb.3.b.c. Memor esto Dominum. Malt autem. 2.Tim.2.b.3.c. Iustus autem si mortue. Populi autem. Sapi.4.b. Cor suum tradet. Sapientiam eius. Eccles.39.a. Nemo mihi. Fidelis sermo. 2.Tim.2.a.b. Beatus vir qui in. Et firm. Eccles.14.c.d. & 15.a. Doctrinis variis. Obedite præpositis. Heb.13.b. Benedictus Deus. Non enim. 1.Cor.1.a

Euangelium, Si quis vult post me, &c. vsque ad finem capitis. Matth.16.d. Amen amen dico vobis nisi. Nunc anima. Ioan.12.d. Qui vos audit. In ipsa. Luc.10.c. Si quis vult post. Factum est. Luc. 9.c. Nolite arbitrari, &c. vsque ad finem capitis. Matth.10.d. Nihil est opert. Qui autem. Matth.10.c. Si quis venit ad. Bonum est sal. Luc.14.

In Natali plurimorum Martyrum.

Epistola, Qui per fidem, &c. vsque ad finem capitis. Heb.11.f.g. Lingua sapientum. Doctrina mala. Prouerb. 10.a. Iustorum animæ. Qui confidunt. Sapien.3.a. Iuste cum in per. Ibunt directè. Sapi.5.c.d. Et respondit vnus de ad finem capitis. Apoc.7.d. Benedictus. Non enim vos. 2.Cor.1.a Et absterget. Timidus autem. Apoc.21.b. Et viri impij. Eccles.44.b. Rememorare autem. Quasi substrax. Heb.10.f. Quis ergo nos: ad finem vsque capitis. Rom.8.g. Quis spectaculum. Nam si decem. 1.Cor.4.b. Alij vero iudibria, &c. vsq; ad finem capitis. Heb.11.g. Impetratio iustorum. Qui despicit. Prouerb.10.d. Non affliget iustos. Quoniam sapientia. Sapien.10.d. Transtulit iustus. Ergo erravimus. Sapien.5.a. Sapientiam impiorum. Cor suum ad. Eccl.39.a. Qui timet Deum. Ingressus. Intentiam. Eccl.2.d

Euangelium, Et descendens. Secundum hæc. Luc.10. Cum autem audiet. Cum autem vidit. Luc.12.c. Et cum egrederetur. Cum autem videret. Matt.13.a. Simile. A fermento. Qui autem negauerit me. Luc.12.a. Talentum autem eo. Et prædicabitur. Matth.24.a. Videns autem. Sic enim persecuti. Matth.5.a. Cum autem persequentur. Qui autem. Matth.10.c. Qui vos audit. In ipsa hora. Luc. 19.c. Væ vobis qui ædificatis, &c. vsque ad finem capitis. Luc.11.g.

In Natali vnius confessoris.

Epistola, Abrahem Magnus Dominus. Et ideo ex. d. 45.a. In omni opere. Ego ex ore. Eccles.47.b. & 50. a. Hæc autem profugium. Hæc populum. Capitu.10.b. Prælectus Deo. Excelsum fecit. Eccl.47.a. Vitiligo quidem. Ecce enim. Heb.7.d. Doctrinis variis. Obedite præpositis. Iustas autem si morte. Populi autem. Sapien.4.a

Euangelium, Sicut enim homo perg. Mediate. Matth.25.b. Sint lumbi. Ait autem ei. Luc.12.d. Et ergo. Si autem dixerit. Matth.24.d. Videte, ne. Nemo lucernam. Et vsque ad finem capitis. Marc.13. & Nemo lucernam. Sine. Et loquerctur. Luc.11.e. Nolite timere pusillus. Sine. Amen. Et 12.d. Homo quidam nobilis. Verumtamen. Luc.19.c. Et nos reliquimus. &c. vsque ad finem capitis. Matth.19.a

In Natali plurimarum virginum.

Epistola, Qui gloriatur. Vinum autem. Eccl.31.c. Et a Sapientiam autem non. Et si diuitiæ. Sapien.7.a.b. Et Exaltasti super terram. Cum audisset. Iudith.9.a. Et Confiteber tibi Domine rex. Circumdederunt. Esth.14.a. Mulierem fortem, &c. ad finem vsque capitis. Prouerb. 31.a. Et b. Sapientia ædificauit. Ego mater pulchræ. Eccli.24.a. De virginibus autem. Qui autem non putat. Cor.7.c

Euangelium, Simile est regnum cœlorum decem. Matth. 25.a. Et rum simile est regnum cœlorum sagenæ. Matth. 13.d. Et simile erit regnum cœlorum decem virginibus. Simile homo. Matth.25.a.

In dedicatione Ecclesiæ.

Epist. Et ego Ioannes vidi. Et dixit mihi. Apoc.21.a
Euang. Et ingressus. Peramb. Hæc illi. Amb. Luc.19.a

In sponsalibus.

Epistola, Nescitis quoniam corpora vestra. &c. Fugite. finem capitis. 1.Cor.6.d
Euangelium, Et accedentes Phar. Et in domo. Mar.10.a

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM VETERIS AC NOVI TESTAMENTI: IN QVO ADVERTENDVM MVLTAS DICTIONES QVÆ IN INITIO VOCALI LEni scribi solent, hic abaspirata incipi, & ediuerso, iuxta veram orthographiam. Præterea quæ in generalioribus poni solent, hic in specialioribus tantum posuimus: vt quod in dictione Christus poni solet, Christus paralyticum sanat, id nunc in dictione Paralyticus inuenies: & ita in similibus. Sunt etiam exactè obseruandæ diphthongi æ, & œ, vt scias quo quamque dictionem loco quærere oporteat, vt ærugo, fœcundus, fœlicitas, hœdus, mœchus.

AET O Deus, apoc.1.b.22.c.
Aaronis acta leguntur. exo.4 7. 28. 29. 32. leu. 2. 3. nume. 17. 20. heb.9.b. abalienari à Deo, Isa.1. b. Osee 9. d.
Abba pater, Rom.8.c. Gal.4.d.
Abarim mons Moabitarum, num. 27. c. & in hoc moritur Moyses conspecta promissionis terra, Deut. 34.b
Abdemelech, æthiops eunuchus, Ierem. 38.b
Abdenago, Vir qui & Azarias dicitur, Dan. 1.b
Abdias abscondit prophetas Dei, 3. Reg.18.a
Abdias prophetat aduersus Edom, Abdie 1.a
Abdon iudex in Israel 40. habens filios, Iudic.12.
Abel pastor ouium gratus Deo, Gene. 4.a b. Heb.11.a. Matth.23.d
Abela ciuitas in qua habitabant viri sapientes, 2 Reg.20.f.g
Abesam iudex in Israel habens 30. filios & totidem filias. Iud 12
Abire in via cordis sui, vel in prauitate cordis sui, aut in voluntatibus & prauitate cordis sui, Isa. 57. d. Ierem 7.c.11.b
Abia siue Abiam rex Iuda, 3. Reg.15.a
Abiathar filius Achimelech, 1.Reg. 22. 23. & 3.Reg.1.a. 2.d.e
Abigail vxor Nabal, 1.Reg.25.
Abyci à se neminem vult Deus, 2. Reg. 14.d
Abimelech res Gerare, Gen.20. 21.26.
Abimelech filius Gedeonis occisis 70. fratribus regnat super Israel, Iud.9
Abinadab vir in cuius domo fuit arca Dei, 1.Reg.7.a
Abiron rebellis cum Dathan & Core, Num.16.a
Abisag pulchra puella, 3.Reg.1.a.2.c
Abisai frater Ioab, 2.Reg.20.
Abiu & Nadab, Exod.24.d Leui.10.a. Nume.3.a
Ablactatio Isaac, Gene.21.a.
Ablactatio Samuelis, 1.Reg.1.d
Abluit Deus peccata, Isa.4.b. 1.Corin. 6.c
Abnegatio sui in Dauide, 2.Reg.15.f
Abnegemus nos, Matth.16.d
Abner acta & mors, à 1.Reg. 16. vsque 2.Reg.3
Abominatur Deus populum sibi inobedientem, Leuit. 26.c
Abominationes gentium prohibet Deus imitari, Leuit.18.d. quod non seruat tribus Iuda. 3.Reg.14.f
Abominatio Dei idola & idelolatria, Deut.7.d.27.c.
Abominatio coram Deo quod excelsum est coram hominibus, Luc.16.d
Abominatio stãs in loco sancto. Lu.21.d
Abrahæ acta leguntur, à Genes. vsque ad 25
Abrahæ fides Rom.4.c. Heb.11.b. eiusq; obedientia. Gene.22.d.26.a hospitalitas & commiseratio erga proximos. Gene.18.a
Abrahæ filij qui dicantur, Ioan.8.e. Galat.3.a
Absalom acta 2. à 2.Reg.13. vsq; ad 19.b
Abscondit facie suam Deus, Deut.32.c
Abscondi iubetur Elias, 3.Reg.17.a
Abscondit se populus Israel metu, 1. Reg.13.b
Abstinentia Moysi & Eliæ. Exod. 34. d. 3.Reg.19.b
Abundantia rerum seruientibus Deo, Deut.8.b.28.c
Abundantia rerum temporalium non dat vir. eminentibus, Luc.12.c
Abyssus, Gene.1.a
Abyssus iudicia Dei, Psalm.35.b
Accaronitarum acta, 1.Reg.3.d
Accepimus omnia à Deo. 1.Cor.4.b
Accessus ad Deum per Christum, Rom. 5.a. Ephe.2.d.3.b
Aceto intingere panem, Ruth.2.c
Aceto potatur Christus in sitt, Matth. 27.f.
Achab acta & mores à 3.Reg.16. vsq; ad 22
Achan lapidatur, & quæ illius erant comburuntur, Ios.7.
Achaz rex Iuda idololatra, 4.Reg.16. 2.Paral.28. Isa.7.b
Achias 1.Reg.14.a
Achimaas, 2.Reg.17.d.18.c
Achimelech, 1.Reg.21.a.22.c
Achinoam vxor Dauid, 1.Reg.25.g
Achior, Iudith 6.b.14.b
Achis, 1.Reg.21.d.27.a
Achitophel, 2.Reg.15.16.17
Achor vallis, Ios.7.d
Acquisitionis populus Christiani, 1. Pet.2.b.
Ada vxor Lamech, Gene.4.d
Adad aduersarius Salomoni, 3.Reg.11.c
Ada creatio, & qua de eo sequuntur, Gen.1.2.3.4.5
Adam figura futuri Adæ Christi, Roman.5.c
Adã prior & posterior, 1.Corint.15.a.f
Adarezer, 2.Reg.8.a.10.d.
Adeps hostiarum, Leui.7.c. Deut.32.b
Adhærendum Deo. Deut.1.a.11.c.13.a. Ios.22.a.23.c
Adhortatur Deus Salomonem vt simplici corde ambulet 3.Reg.9.a
Adhortatur Moyses ad seruanda præcepta Dei, Deut.4.a
Adiuratio, 1.Reg.22.c. 1.Thessal.2.d. 2.Timoth.4.a
Adiutores Dei sunt prædicatores, 1. Corinth.3.b
Adiutorium viri est mulier, Gene.2.c
Adolescentulæ quales esse debeant, Tit.2.a
Adolescentis modestia, Eccle.32.b
Adolescens nudus fugiens cum Christus comprehenderetur, Marc.14.a
Adoniæ filij Dauidis acta, 3.Reg.1.2.4.
Adonibezec rex, Iudic.1.2.b
Adoptati sumus à Deo, Ephe.1.a. Rom. 9. Galat.4.a
Adorandus Deus, Deutero.6.c.10.d. Matt.4.b
ne adorandi Dij alieni, Exo.23.c.24.b
Adorantes idola puniuntur, Iudic.2.b
Adoratores veri, Ioan.4.a
Adorari non vult angelus, Apocal.19. b.22.b
Adorat Gedeon, Iudic.7.d. item & Israëlita, Exod.4.g

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adorare aliquem, pro incuruare se coram eo honoris & reuerentiæ gratia, gen. 18. 23. 33. 42. 43. 44. 3. re. 1
de Aduenis quid lex statuat, Deut. 24. d. 26. a. 28. c. Leui. 19. g. Exod. 22. c
Aduentus Domini, Mala. 4. a. Isa. 35. c. 62. a
Aduentus Christi ad iudicium, Matt. 24. d. Luc. 17. e. f. 2. Pet. 3. c. Isa. 3. c. 13. Dan. b. 7. d. Apoc. 3. a. 6. d
Aduentum Domini expectant fideles, 1. Corinth. 1. a
Aduentum suum, quare differt Dominus, 2. Pet. 3. c.
Aduersa sustinenda, Psalm. 4.
Adulatio, Prou. 24. c. 27. a. 28. d
non adulatur Paulus, 1. Thess. 2. a
non adulterandum. Exod. 20. c. Genes. 26. a. b
Adulter & adultera puniendi, Leuit. 18. a. 26. b, deut. 22. d, 1. Corint. 6. b, Heb. 13. a
Adulterij spirituale, Psal. 71 versu. 26
Adulterium Dauidis, 2. Reg. 11. a
Aduocatus noster, Christus, 1. Io. a. 2. a
Aduersus lapidatur, 1. Reg. 12. c.
AEdificare pro facere, Gene. 2. d
ædificauit Rachel domum Israel, ruth. 4. c
ædificauit Deus domos obstetricibus, Exod. 1. d
ædificium Dei, Christian, 1. corint. 3. b
Aegyptij abominantur Hebræos & pastores ouium, Gene. 43. g. 46. d
de Aegyptijs multa, exod. 11. 12, Sapien. 19. a, 46. a. ezech. 32. c
Aegypti destructio plangitur, ezech. 29. b. 30. a
Aegyptiorum & Aethiopum captiuitas prædicitur, Isa. 20. b
in Aegyptum fugit Christus, matt. 2. c
Aegyptij non abominandi, deut. 23. b
Æmulator Deus. exo. 34. b. deu. 4. b. 5. a
æmulatur Paulus Corinthios, 2. corin. 11. a
Æneas sanatur à Petro, actо. 9. f
Aerugo, propter peccata, 3. Reg. 8. d
Æstu percutiuntur non obtemperantes Deo, deut. 28. c
Ætas mundi vltima, nostra, 1. cor. 9. c
Aethiopum interitus, Sophon. 2. d
Affinitatis gradus, Leuit. 18. a
Afflictiones sequentibus deos alienos, deut. 31. d
afflictionibus exercitatis Iudæi, deu. 8. a
de afflictionibus liberat Deus, deu. 26 b
affligere animas, leuit. 23. e. Isa. 58. b
afflictis succurrendum, eccl. 7. d
Agabus propheta, act. 11. d, 21. b
Agag rex Amalecitarum, 1. reg. 15. b. g
Agar ancilla Saræ, gen. 16. & 21
ager quomodo serendus, leuit. 19. c
agrorũ termini nõ trãsferẽdi, deu. 19. d
Aggæus propheta, 1. Esd. 5. a. & eius prophetia, agg. 1.
aggrauare Cor, 1. reg. 6. b
Agni paschalis ritus, exod. 12. a
agnus Christus, Ioan. 1. d
agricola Adam, Gene. 3. d
agricola Esau, Gene. 25. d
agricola Eliseus vocatur ad prophetiam, 3. reg. 19. d
agricola Deus, Ioan. 15. a
Agrippa rex, altum 26. g.
Abias propheta, 3. Reg. 11. f
Abio filius Abinadab, 3. Reg. 6. a
Alapa percutitur Iesus, Ioan. 18. d
Alcimus impius, 1. Macha. 7. a. 9. f. 2. Macha. 14. a
Alexander Antiochi Nobilis filius, 1. Macha. 10. a
Alexander erarius, 2. Tim. 4. c
alienos deos adorantes lapidantur, deut. 17. a
allegoria de duobus filijs Abrahæ, Galat. 4. c
altare terreum & eius forma, Exod. 20. d. 27. a
altare thymiamatis, & eius forma, exod. 30. a. 37. d. 40. c
altare holocaustli, exod. 27. a. 38. a
altaris expiatio, exod. 27. f. leuit. 16. d
altari seruiens de eo vinere debet, 1. corinth. 9. b
altare nostrum Christus, Heb. 13. b
de Amalecitis, Exod. 17. c. Num. 14. d, deut. 25. d, 1. reg. 14.
Aman impius suspenditur cum filijs, Esth. 7. d. 9. c
amaritudo auferenda, Ephe. 4. g. Heb. 12. d
Amasa dux exercitus Absalom, 2. Reg. 17. f. 20. b
Amasias rex Iuda, 4. Reg. 12. d. 14. a. b
Amasias sacerdos Bethel, Amos 7. c
ambitiosa non est charitas, 1. cor. 13. b
ambulare cum Deo, Gene. 5. d
vt ambulemus in vijs suis petit Deus, deut. 10. c. 11. e
amentia percutiuntur non obrempe-rantes Deo, deut. 28. c
amicorum & inimicorum dilectio, Matth. 5. f. g
amicos quare dicat Christus Apostolos, Ioan. 15. b
amicitia huius mundi, inimicitia apud Deum, Iacob. 4. a
amici eleemosynis parandi, Luc. 16. a
de amicis multa legis, Prouerb. 12. 27. Eccl. 6. 22. 37.
de Ammonitis, Gene. 19. g. deut. 23. a. Iudic. 11. c. 2. Para. 20
contra Ammonitas, Iere. 49. a. Ezech. 25. a. Amos 1. d
Ammonis incestus, 2. Reg. 13. c
Amon rex Iuda, 4. Reg. 21. d
amare, vide diligere
amandus Deus ex toto corde, deut. 6. a
amat Salomon mulieres idolatras, 3. Reg. 11. a
amans parentes plus quàm Christum, Matth. 10. d
de Amorrhæis, Gene. 14. d. Num. 13. b deut. 1. g. 20. d. Iud. 1. g. 1. Reg. 7. c
Amos propheta, Amos 1. a
amphoræ visio, Zach. 5. c
de amplexu multa habes, Gene. 33. a 45. d. 46. d
Amaram filius Cath. Exod. 6. c
Amri rex Israel, 3. Reg. 16. d
Ananias cum vxore sapphira mentitur, act. 5. a
Ananias discipulus Christi, actо. 9. b
Ananiæ princeps sacerdotũ, act. 23. a
Anathema Iericho, Ios. 6. c. d. 7. a
anathema, qui Christum negat. 1. Corint. 16. d
anathema esse pro fratribus optat Paulus, Rom. 9. a
de Ancillis Iudæorum, exod. 21. b Leuit. 19. e, 25. f. deut. 15. c
ancilla Agar, Gene. 16. 21
ancilla Rachelis & Liæ, Gene. 30
ad ancillæ vocem petrus negat Christum, Matth. 26. g
Andreas & frater ipsius Simon sequuntur Christum, Ioan. 1. f. & ambo ab eo vocantur, Matt. 4. a
Andronicus interfectus. 2. Macha. 4. f
Angelorum creatio, colos. 1. a
angeli ministri sunt Dei, Heb. 1. 1
per Angelos data lex, Actо. 7. 3. Gala. 3. c. Heb. 2. a
angeli hospitio suscepti, Gen. 18. 19. a. Heb. 13. a
angeli per scalam ascendentes & descendentes, Gene. 28. a
angeli apparent Iacob, Gene. 32. a
cum angelo luctatur Iacob, Gene. 32. b
angelus præcedit castra Israelitica, Exod. 14. a
angelus Raphael, Tobiæ 5. 6. 9. 12.
angelus occidit castra Sennacherib, 4. Reg. 19. g
angelus cum Daniele & fœne-ratore, Dan. 3. g. 6. f
angelus Ioannem nascturum annuit, Luc. 1. d. 2. b
angeli Christo ministrant, Matt. 4. d.
eumq; cofortant in horto, Luc. 22. b
angeli resurrectionem Christi annunciant, matt. 28. d. luc. 24. d. Ioan. 20. a
angelus Herodem percutit, Act. 12. d
angelus Apostolos, & carcere eduxit de carcere, act. 5. d. 12. d
angelorum ministerium temporis dicij, Matt. 24. c. 1 Thess. 4. d
angelorum varia visiones, Apocal. 1. c. 10. 14. 15. 18. 20
angelorum gaudium super peccatore conuerso, Luc. 15. b
angeli custodes puerorum, & item aliorum, Matth. 18. b. act. 12. c
in Angelum lucis transfigurat se satanas, 2. Corinth. 11. c
in Angulijs constitutos exaudit Deus, deut. 26. b
angustiæ Annæ & Dauid, 1. Reg. 1. b. 20. & 27. a
anima in sanguine, Leuit. 17. c
anima pro homine, Gene. 46. c
animarũ episcopus Christus, 1. Pet. 2. d
animæ purificantur obediendo Euangelio, 1. Pet. 1. d
animas comedet Deo afflicti, 1. Pe. 4. d
animam suam inuenire, Matth. 10. d
animalium creatio & nominum ipsorum impositio, Gen. 1. d. 2. d
animalia munda & immunda, Leuit. 11. a. deut. 14. a
animalis homo, 1. Corinth. 2. c
animale corpus, 1. Corinth. 15. f
anna vxor Elcanæ parit Samuelem, 1. Reg. 1. c
Anna Tobiæ tunioris mater. Tob. 1. d. 3. d. 10. b. 11. b
Annas Caiphæ socer, Ioan. 18. b
anna prophetissa, Luc. 2. c
Annus distinctus sole, luna & stellis, Gene. 1. b
Antichristus quis. 1. Ioan. 2. & 4. 2. Thess. 2. b
Antichristi potentia, Dan. 7. f. 8. f
Antiochus Eupator. 1. Mach. 1. a. 6. c. 2. Mach. 10. b
Antiochus nobilis, 2. Mach. 5. b. 9. a
Antiochi simulata pœnitentia, 2. Macha. 9. b
Antiochenses primum dicti Christiani. Act. 11. d
Animi quales esse debent, Tit. 2. a
Andiudex in Israel, Iudic. 3. b. c
Aperire os suum Deo pro vouere, Iudic. 11. g
Apollo vir doctus in scripturis, act. 18. f
Apollonius à Ionatha deuincitur, 1. Mach. 10. f
Apostoli testes resurrectionis, Luc. 24. & Actо. 1. a. 2. e. 10. f. item sunt lux mundi, & sal terræ, Matt. 5. b. Item ministri Christi et dispẽsatores mysteriorũ Dei, 1. corin. 4. a. adiutores & cooperatores Dei, 1. corin. 3. b
Apostolos mittit Christus ad prædicandũ, varia præcipiens, ac prænonens quid passuri essent, Matth. 10.
Apostoli primum exhortantur ad pœnitentiam, & deinde Christũ venisse docent, Mar. 6. b. Matth. 10. a
Apostoli missi fuerunt Iudæos, Ioan. 4. e
Apostoli accepto Spiritu sancto loquuntur variis linguis, Actо. 2. e.
pradicant in templo & circa domos, Act. 5. g. conijciuntur in carcerem, Act. 4. a. 5. d
Apostoli quare in Ecclesia constituti, 1. corinth. 11. d
Apollonius nostler Christus, Heb 3. a
apparet Dominus Abrahæ, eumq; consolatur, Gen. 17. a
appropinquat nobis Deus si eramus, deut. 4. a
apum examen Samsonis, Iudic. 14. b
Aquæ creantur, eisq, vis datur pisces gignendi, Gene. 1. b. c
aquas comportantes inter Israelitas, deut. 29. b. Ios. 9. d
aqua fluminis versa in sanguinem, Exod. 4. b. 7. d
aquæ amaræ, Exod. 15. f
aquæ petra dãtur Israelitis, exo. 17. a
aquis seruientium sibi benedicit Deus, Exod. 23. c
aquæ Samsoni data è molari dente asini, Iudic. 15. d
aquæ datæ sine vento & pluuia, 4. Regum 3. c
aquam bibebat Timotheus episcopus, 1. Timoth. 5. d
aqua & pane cibatur Elias, 3. reg. 19. a
aquã effundunt corã Deo ceteri Israelitæ, agnoscentes peccatũ, 1. reg. 7. b
aquam pallio diuidũt Elias & Eliseus, 4. Reg. 2. b. c
aquæ contradictionis, Num. 20. b
aqua purgantur sposa quæ igne nequeunt, Num. 31. d
de Aquis tribulationum eripit Deus. 2. Reg. 22. d
aqua, populi & gentes, Apoc. 17. d
aquã in vinũ mutat Christus, Ioã. 2. a
aquas viuas dat Christus, dans Spiritum sanctum, Ioan. 4. b. 7. f
aquæ lauacro consecrati Christiani, Ephes. 5. e
Aquilã non comedunt Iudæi, deu. 14. b
Aquila & Priscilla, act. 18. a. 1. Corint. 16. c
Arai Gentium destrui iubet Deus, Exod. 34. b
Arabum ruina, & quare, Isa. 21. a. d
in Arabiã profectus Paulus, Galat. 1. d
Arad rex Chananæus occiditur, Numeri 21. a
Aram filius Tharæ genuit Lot, Gen. 11. d
Arapha gigantis filij à Dauide occiduntur, 2. Reg. 21. c
Arbee qua & Hebron, Gene. 35. d
Arbores in victu hominis creantur verbo Dei, Gene. 1. b. c
arbores fructiferæ reseruentur in bello, deut. 20. d. quod tamen erga Moabitas seruari nũ vult Deus, 4. Re. 3. d
arborũ præputia auferenda, Leui. 19. c
arbores plenæ fructibus dantur obtemperãtibus Deo, Leui. 26. d. deu. 28. d
arbor bona fructus bonos facit, mala malos, Matth. 12. c
arbor non faciens fructum bonum, exciditur, Matth. 3. b. 7. c
arbor vitæ, arbor scientiæ, Gen. 2. b. 3. d
Arca Noe, Gen. 6. 7. 8. & 1. Pet. 3. d
arcæ Dei forma & vsus, deut. 10. a. 31. f. Ios. 3. a. exod. 25. a. 26. c. f. 1. Reg. 4. 5. 6. 7. 2. Reg. 6. a. b. 15. e. f. 3. Reg. 8. a.
Arcana Dei non inquirenda curiosius, Eccles. 3. c
ad Archangeli vocem mortui surrecturi, 1. Thess. 4. d
Architectus Paulus, 1. Corinth. 3. b
Arcta via ducit ad vitam, Matth. 7. b
Arcus cælestis in nubibus, Gene. 9. c
Ardere percutiuntur inobedientes Deo, deut. 28. c
Arenna dat aream Dauidi, 2. Re. 24. d
Argentum nullius pretij tempore Salomonis, 3. Reg. 10. d
argentum, aurum, æs & ferrum in excidio Iericho anathemata erant, Iosue. 6. c. d
Arguenda opera mala, Ephes. 5. e
arguẽdus frater, nũ odiendus, Leu. 19. d
Arida, qua & terra. Genes. 1. d
aridum lignum, infidelis, Luc. 23. d
Arioli nõ consulendi, Leu. 19. f. deu. 18. b
Ariolos & magos aufert Saul, 1. Reg. 28. a. idem facit Iosias, 4. Reg. 23. e
Aristarchus concaptiuus Pauli, Coloss. 4. b
Arma Dauid contra Goliath, 1. re. 17. f
arma Pauli, 2. Corinth. 10. b
armatura Dei fides ac iustitia, eph. 6. b
Armentorum offerendorum ritus, Leuit. 1. a
Aromatibus condiuntur corpora mortuorum, Gene. 50. a. d
Asphaxad generatio & ætas, Gen. 11. b
Arrabo & pignus hereditatis, Spiritus sanctus, 2. Corinth. 1. d. 5. a. ephe. 1. a
Arrogantia vitanda, Rom. 12. d
Arsaces Demetrium vincit, 1. Mach. 14. a
Artaxerxis epistola in Iudæos exemplar, Esth. 13. & pro Iudæis, Esth. 16.
de Artificibus quibus constitit ciuitas, Eccles. 38. c
artificum Salomonis numerus, 3. Reg. 5. c. 2. Par. 2. d
Arundo quassata aut vento agitata, Matth. 11. a. 12. b
Arcem Sion capit Dauid, appellans ciuitatem Dauid, 2. Reg. 5. b
arcis Sion obsidio, 1. Mach. 6. c
arcem Sion occupat Simon frater Iudæ, 1. Mach. 13. g
Asereos Iudæ alta, 3. Reg. 15. 2. Para. 14. 15. 16.
Asael frater Ioab occiditur, 2. re. 2. d. e
Asaph frater Heman cãtor, 1. Paral. 6. c
Asarhaddon

Universidad de Deusto
Biblioteca

Asarhaddon regnauit pro Sennacherib, 4. Reg. 19. g
Ascalonem vrbē capit Iudas, Iudic. 1. d
Ascendit Christus in cælum, Mar. 16. d. Luc. 24. g. act. 1. b
Aseneth vxor Ioseph, Gene. 41. f
Aser filius Iacob ex Zelpha, Gen. 30. a. ipsiusq; benedictio & sors, deu. 23. d. Ios. 19. b
Aseroth & Baalim idolis seruiunt Iudæi, Iudic. 3. a
Asianis prohibitus est Paulus à Spiritu sancto prædicare euangelium, tandem tamen prædicat, act. 16. b. 19. b
Asina Balaam loquitur, Num. 22. e
Asinis vtuntur Israelitæ, Genes. 43. d. Iudic. 12. d
Asinas patris quærit Saul, 1. Reg. 9. a
Asini caput emptum 80. argenteis, 4. Reg. 6. f
Asor vrbs expugnatur, Ios. 11. b
Assueri regis acta habes in libro Esther.
Assur de terra Sēnaar egressus, Ge. 10. b
de Assyrijs, 4. Reg. 16. 17. 18. Isa. 10. 17. 30. Nahum 2. c
Astaroth idolum adorant Israelitæ, Iudic. 2. b. 1. Reg. 7. a
Astarthen deam Sidoniorum colit Salomon, 3. reg. 11. b. 4. Reg. 23.
Athalia regina regnat super Iudam, 4. Reg. 11.
Athenienſibus annuntiat Paulus Christum, act. 17. c
atrij forma & eius situs, exo. 27. 38. 40
Auaritia fugienda, Prou. 15. c. eccle. 10. b. 14. a. Isa. 3. b. Iere. 8. c. ephes. 5. b. Luc. 12. c
Auaritiam sequuntur filij Samuel iudices, 1. Reg. 8. a
Auari pharisæi irridēt Christū, lu. 16. d
Auari, rapaces & fures regnum Dei non ingredientur, 1. Cor. 6. b
Auari diuitis calamitas, eccl. 6. a
Auaritia est idolorum seruitus, epheſ. 5. b. coloſſ. 3. a
Audienda Dei vox, exod. 15. g. deut. 13. a. 27. b
Audiens vocem Dei est Dei populus, Exod. 19. a
Audiēdus Christus, deu. 18. c. mat. 17. a
vt ipsum audiamus, conuertit nos Deus, deut. 3. c
ad audiendum veloces, tardi ad loquendum simus, Iacob. 1. c
ad audiendum verbum suum hortatur Christus, mat. 3. a. mar. 4. a. luc. 8. c
Aues verbo Dei creantur, Gene. 1. c
Aues mundæ & immundæ, leuit. 11. b
Auium offerendarum ritus, Leuit. 1. d
ab auferente quæ tua sunt, ne repetas. Luc. 6. c
Auguria prohibentur, Leui. 16. f. deut. 18. b. nec eis credēdum est, eccl. 34. a
Auriga Israelis Elias, 4. Reg. 2. b
Auris pforata seruis, exo. 21. a. deu. 15. e
Auri pondus in redditus Salomonis, 3. Reg. 10. e
Aurum ædificare super fidem in Christum, 1. Corinth. 3. c
absq; auro & argento mittuntur Apostoli ad prædicandum, Matth. 10. a
Auscultari mauult Deus præceptis suis, quā victimas sibi offerri, 1. Reg. 15. e
Austro flante lignum æstus, Luc. 12. g
Auxilium nostrum à Christo, Heb. 4. d
Auxilium Israel à Deo, deut. 33. d
Axa filia Caleb petit à patre agrū, Ios. 15. d
Azarias patri Amasiæ substituitur, 4. Reg. 14. a
Azarias rex Iudæ leprosus, 4. Reg. 15. a
Azarias propheta, 2. Par. 15. a
Azariæ q & Abdenago, oratio, Dan. 3. c
Azymi panes, Exod. 12. b
Azymorum solennitas, Exo. 23. b. 34. c
in azymis sinceriorib. vitæ epulandum, 1. Corinth. 5. c

B.

Baal prophetæ occiduntur ab Elia, 3. Reg. 18. g. item ab Iehu. 4. Reg. 10. d. rursumq; eius sacerdotes occiduntur à Iosia, 4. Reg. 23. e
Baal idolo comminuto, Iehu facit ex eius templo cloacas, 4. Reg. 10. f
Baalim & Astaroth idolis seruiunt Israelitæ, Iudic. 2. b. 3. a. 8. g.
Baalpharasim locus, 2. Reg. 5. d
Baana & Rechab occidunt Isboseth, 2. Regum 15. 16
Baasæ Regis Israel actæ, 3. Reg. 15. 16
Babel turris ædificatur, Geneſ. 11. a
de Babylone vide Apocalyp. 18.
Babylonis euersio, Isa. 13. 14. 21. 25. 47. 50. 51
Babylonica captiuitas prædicitur, 4. Reg. 20. d. Ierem. 16. c. 20. a
Bacchides dux Demetrij regis interficitur, 1. Mach. 9. b. d
cum baculo suo mittit Eliseus Giezi ad sanandū filium hospitæ, 4. Reg 4. e
Bala ancilla tradita Racheli, Gene. 29. c. 30. a
Bala ciuitas quæ & Segor. Gen. 14. a
de Baalā arioloru. Deu. 22. 23. 24. 2. Pe. 2. e
Balac rex Moabitarū, Nu. 22. a. 24. b
Baldad vnus amicorū Iob, Iob 8. a. 18. a
Baltasar rex Babyloniorum, Dan. 5.
Baltasar qui & Daniel propheta, Daniel. 1. b. 5. e
Banaias occidit Ioab, 3. Reg. 2. f
Baptisma vnum, Ephe. 4. a. 5. e
Baptizatur Christus, Matth. 3. d
vt baptizaret missus Ioannes, Matth. 21. c. Ioan. 3. c
baptizant discipuli Christi, Ioan. 4. a
baptizari in nomine patris, etc. aut in nomine Iesu, Mat. 28. d. Act. 2. b
nisi ad baptizandū missus Christus, 1. Cor. 1. a
dum tamen baptizandi, Christum baptizari in Christo, Christum induere, Rom. 6. a. Galat. 3. d
baptizabantur quidam pro mortuis, 1. Cor. 15. d
baptizat Christus in spiritu sancto, Matth. 3. c
baptismo baptizari, pro baptismo Marc. 10. d
Barrabas latro liberatur, Matt. 27. d
Barac & Debora liberant Israel, Iudic. 4. a
barbam non radat familia, Leui. 21. a
barba rasa signū luctus, Iudic. 16. a
barbarorum humanitas in nos, act. 28. a
Barnabas & Paulus segregantur in diuinatione, act. 13. a
Baruch scripsit ex ore Ieremiæ, Ier. 36. b
Basan terra gigantum, deut. 3. d
baseī aduersus Christū Salomonis, 3. Reg. 11. a
Bathuel pater Rebeccæ, Gene. 22. c
Beati qui sitiunt iustitiam, Matth. 5. a
beatus qui non fuerit scandalizatus in Christo, Matth. 11. a
beati viri de gentibus, Psal. 1. a
beatus multus de gentibus, Psal. 2. a
Beelphegor, Priapus, Baal-peor, Deut. 4. Reg. 1. a
Bel euertit Dominū Dan. 14. a
Belcmoth unus monstrorum, Iob 40. a
bella & lites, exod. 17. a. 3. d. Leui. 26. d
bellum propter peccata populi, 2. Reg. 24. a
belli usus in euangelio, Luc. 3. b
qui ad bellū ascendit, deut. 20. a
bellat Deus pro vobis, exo. 14. d. 23. c. Exod. 15. f
belli victoria Dei munus, 1. Reg. 14. a. 2. Reg. 23. b. 1. Reg. 14. a. 2. Reg. 23. a
Benadadregis Syriæ edictum, 4. Reg. 3. d
benedixit Deus mari, Gen. 1. a
cum vinculo pacis, Ephe. 4. a
benedicendi populo à Deo mandatum, Num. 6. d. Gene. 12. a
benedicunt Deum, qui peccatores conuertit, Gene. 14. a
benedictiones Iacobi, Gene. 27. d. Exod. 23. a
benedictiones Moysi, deut. 27. d. 28. a
benedictio Dei non potest auferri, Num. 23. b
benedicendo Deus præcipit, Gene. 1. a
benedicendi Deus, 1. Reg. 8. a. Matth. 26. d. 2. Corinth. 9. a
benedictus qui venit in nomine Domini, Matth. 21. a
benedictus Deus Israel, Luc. 1. a
benedictus Deus pro omnibus retro actis, Matth. 25. b

bona temporalia danda ministris verbi Dei, Gala. 6. b
bona temporalia danda pauperibus, Luc. 16. a
bonis abundat obtemperans Deo, deut. 28. a
Booz act. a, Ruth. 2. 3. 4.
Bos cornupeta, Exod. 21. c
boues in fruita cecidit Saul, 1. reg. 31. b
boum fusilium fabricatio, 2. Para. 4. a
boui trituranti non alligandum os, deut. 25. b. 1. Corinth. 9. b
botrus a duobus portatur, Num. 13. c
Brachium & potentia Dei vbique audita. 2. Reg 1. c
brauium & vitam æternam arripiamus, Philip. 3. c
bubulam comedunt Iudæi, deut. 14. a
buccina clangor, cum daretur lex, Exod. 19. c
buccina clangit Gedeon, Iudic. 6. g
butyrum dat suis Deus, deut. 32. b
butyrum & lac dat peregrinis Abraham, Gene. 18. b
butyri & mellis torrens, Iob 20. c
in butyro lauare pedes, Iob 29. a
butyrum & uel comedit Christus, Isa. 7. c

C.

Caath filij, Exod. 6. c. Ios. 21. a
cadere in faciem suam, Geneſ. 17. c. Ruth. 2. b
cadere pro mori, 2. Reg. 3. g. & alibi frequens
cæci duo sanantur à Christo, Matt. 9. d
cæcum sanat Christus, Marc. 8. c
cæcus natus in gloriam Christi, illuminatur, Ioan. 9. a
cæcus cæcum ducens, Matth. 15. b
cæco non obiiciendum offendiculum, Leuit. 19. c
cæcitate percutiuntur inobedientes Deo, deut. 28. c
cæcitate percutiuntur hostes Ebsæi, 4. Reg. 6. d
cæcitas cordis, Rom. 11. c. ephes. 4. e
ob cæcitatem Pharisæorum contristatur Christus, Mar. 3. a
casus ex virgis Pauli, 2. corinth. 11. f. act. 16. c
caduntur apolloli in concilio, act. 5. f
Cælum quod & firmamentum, creatur, Gene. 1. a
cælum vesperè rubicundum, Mat. 16. a
cælum suum aperit Deus obedientibus, deut. 28. b. claudit vero inobedientibus, deut. 11. b. 3. Reg. 8. b
cæli militiam adorantes lapidabantur, deut. 17. a
cæli noui & terra nouæ, 2. Petr. 3. c. apoc. 21. a
cælestis homo secundus, Christus, 1. corinth. 15. f
Cæsari tributa reddenda, Matth. 22. b. Rom. 13. b
Cain natiuitas & actæ, Geneſ. 4. b. Ioan. 3. b. c
Caiphæ actæ, Ioan. 11. g. Matth. 26. b
Caius hospes & comes Pauli, Rom. 16. d. act. 19. f
calceamenta non attrita Iudæis in deserto, deut. 29. a
calceamentum soluere, Ruth. 4. b. exod. 3. a. Marc. 1. b
Caleb actæ, Num. 13. d. 14. b. Ios. 14. b
calendarum sacrificia, ezech. 46. a
calix & panis quem in Christi memoriam sumimus, 1. corinth. 10. d
calix pro morte & cruce, Matt. 20. c. 26. d
Callidè nihil agendum, deut. 15. c
Calui tuus super mortuo, deut. 14. a
caluum vocantes Elisæum deuorantur ab vrsis, 4. Reg. 2. d
calumniam sustinet inobediens Deo, deut. 28. c
calumnia vitanda, Leui. 19. c. Eccl. 4. a
camelus non edebatur, sed bene camelopardus, deut. 14. a
in Cana Galilææ primum Christi miraculum, Ioan. 2. b
candelabri forma, & situs, Exod. 29. c. 37. c. 40. c
à Canibus comeditur Iezabel, 4. Regum 9. g
canes, Gentes à Christo dictæ, Matth. 15. c
canes pseudoprophetæ, Phil 3. a
canis reuersus ad vomitum, 2. Pet. 2. d
canendum Deo, & gratia agenda, Iudic. 5. a
canticum Moysi, Exod. 15. a. deut. 32. a. item Mariæ, & Zachariæ cantica, Luc. 1. c. g. Item Annæ 1. Reg. 2. a
canticum Deboræ & Baraci, Iudic. 5. a
cantandi in corde Psalmi, Ephe. 5. d
cantandum Deo spiritu & mente, 1. Corinth. 14. c
cantores Dauidis, 1. Paral. 25. a
coram cano capite consurgendum, Leuit. 19. g.
Capharnaū incredula ciuitas, Matth. 10. d
capillus non periturus patienti propter Christum, Luc. 21. d
capilli capitu numerati, Matth. 10. d
Cappadoces expulerunt Iudæos de terra sua, deut. 2. c
caprearum & caprarum comedunt Iudæi, deut. 12. a
captiua mulier ducitur in vxorem, deut. 21. b
captiuitatem minatur Deus Iudæis, deut. 28. c. f. g. ex qua reducentur, si ad ipsum conuertantur, Deut. 30. a

benefaciendū omnibus, gal. 6. c. 1. u. 6. c
beneficia Dei tribuenda suæ bonæ voluntati ac promissioni, 2. Reg. 7. c. d
beneficiorū commemoratione hortatur Moyses ad seruanda Dei mandata, deut. 29. a. idem facit Iosue, Ios. 24
benevolentia Pauli erga fratres Iudæos, Rom. 10. a
Benjamin nascitur, Gene. 25. e. vide de eo. Gene. 43. 44. 46. deut. 33. b. & de filijs ipsius, Gen. 46. c. 1. Par. 7. b
Beniamitæ occisi, & quare, Iudic. 20
benignus simus, ephes. 4. g. 1. corin. 13. b
Benignitas Christi apparuit nobis, Titum 3. b
Berzellai actæ, 2. Reg. 19. f. 3. Reg. 2. b
beseliel & Oliab artifices, Exod. 31. a. 35. d
bestiæ terræ creantur, Gene 1. c
bestiæ variæ, apoc. 11. b. 13. a. 19. d
cum bestijs pugnauit Paulus, 1. cor. 15. d
cum bestijs fuit Christus in deserto, Mar. 1. b
Bethel siue Luza, Gene. 28. d. Iudic. 1. e. 1. Reg. 10. a
Bethlehem quæ & Ephrata, Gene. 25. c. 1. uc. 2. b. Matth. 2. a
Bethsabee dormit cum Dauide, 2. Reg. 11. a. 12. d. f. 3. Reg. 1. e
Bethsabee increatæ infidelitas, Matth. 11. c
Bethsamitæ percussi à Deo, 1. Reg. 6. c
Bethulia obsideturac liberatur, Iudith 7. a. 15. a
Bibere nō possunt Aegyptij aquam fluminis, exod. 7. d
bibit de torrente Elias, 3. Reg. 17. a
bibere non vult Dauid aquam, antea desideratam, 2. Reg. 23. c
bigamia Lamecheth sua, gen. 4. a. 26. g
bilinguis homicida, prouer. 18. b
Blasphemia in Spiritum sanctum, Marc. 3. d
blasphemia Sennacherib, 4. Reg. 18. g. 19. b
blasphemia Nicanoris, 2. Mach. 15. a
blasphemus lapidatur, Leui. 24. b
blasphemia vitanda, ephe. 4. g. coloss. 3. b
blasphemi Syri, 3. Reg. 20. d. e
blasphemare fecit Dauid inimicos nomen Domini suo adulterio, 2. Reg. 12. d
blasphemias loquitur bestia in Deum & nomen eius, apoc. 13. b
Boanerges, Iacobus & Ioannes, Marc. 3. b
bonus solus Deus, Matth. 19. c
bonum non habitat in nostra carne, Rom. 7. d
bonum sectemur, Rom. 12. b. 1. Thes. 5. c
bona prudenter agenda coram hominibus, Rom. 12. d
bonis pro malo reddit Dauid, 1. Re. 24. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

captinitas Babylonica prædicitur, 4. Reg. 20.d. Ierem. 25.a
à captiuitate reditus prænuntiatur, Ezech. 20.f. Ierem. 29.c
captiui peccatores, Rom. 7.d
caput puluere conspersum, signum luctus, 1. Reg. 1.a
in caput aut caudã constitui, deu. 28.b
in capite funiculus, signum seruitutis, 3. Reg. 29.c
caput Christi Deus: viri, Christus: mulieris, vir, 1. Cor. 11.a
caput Ecclesiæ Christus, Ephe. 4.d. Coloss. 1.c
caput quare non velet vir, 1. Cor. 11.a
carbones ignis super caput congerere, Rom. 12.d
carceris Pauli custos credit Christo, Act. 16.f
in carcerem coniecti Apostoli, Act. 5.e. 12.a
in carcerem coniectus Paulus, 2. Cor. 6.b. 11.e. Act. 16.e
cardines terræ creauit Deus, 1. reg. 2.b
cariath-arbe quæ & Hebron, Ios. 14.d. Iudic. 1.b
cariath-sepher, quæ & Dabir, Ios. 15.d
carmina Salomonis, 3. Reg. 4.d
caro cum sanguine non edenda, Gen. 9. a. Leuit. 19.c
in carnem vnam maritus & vxor, Genes. 2.d
carnes pluit Deus populo Israel, Numeri 11.a.d
carnibus vescitur Elias, 3. Reg. 17.a
caro homo est sine spiritu Dei, Gen. 6.a
caro & sanguis pro ipso homine, Matt. 16.c. Ioan. 1.c
caro aduersatur spiritui, Gal. 6.c
carnis prudentia, mors, Rom. 7.d. 8.a
in carne esse, viuere secundum vires humanas, Rom. 8.b
carnis curæ & desideria vitanda, Roman. 13.d. Galat. 5.c
carnalia vocat Paulus, bona temporalia, 1. Corinth. 9.b
carnales Corinthij ob contentiones & emulationes, 1. Cor. 3.a
caro Christi manducanda, Ioan. 6.e
carnis stimulus Paulo datus, & quare, 2. Corinth. 12.b
castitas Dei donum, Sap. 8.d
castitas Ioseph, Genes. 39. b. Susannæ, Dan. 13.a. Saræ & Tobiæ, Tobiæ 3.c
extra castra leuãdus vĕter, deu. 23.b.c
castrare seipsum ob regnum calorum, Matth. 19.b
super Cathedram Moysi sedere, Matt. 23.a
Cella vrbs liberatur à Dauide, 1. Reg. 23.a
cellaria obedientium Deus multiplicat, deut. 28.a
Cendebæus dux exercitus Antiochi, 1. Mach. 16.a
centuplum qui accepturi, Matth. 19.d
Centuriones cõstituti à Moyse, exo. 18.c
centurionis gentilis fides, Matth. 8.a
centurio & alij qui Christũ custodientes fatentur Dei filium, Matt. 27.f
ceremonias & sacrificia Iudæorum reijcit Deus, Isa. 1.d. 66.a. Heb. 9.b
ceruices duræ populus Israel, Exod 32. c. deut. 9.b.c
ceruum comedunt Iudæi, deut. 14.a
Cetura vxor Abrahæ, Gene. 25.a
Chaldæorum ferocitas, Ierem. 5.d
Cham irridet patrem ebrium, gen. 9.d
Chamaam comitatur Dauidem, 2. Regum 19.g
Chamos idolum Moabitarum, 3. Reg. 11.b. 4. Reg. 23.c
Chanãan maledicitur, Gene. 19 d
Chanãan filij, vnde populi Chananæorum, Gene. 10.c
Chanãan terra promittitur Abrahæ, Gene. 3.d. 12.b. 15.b.d
Chananæi occidunt Israelitas, Numeri 14.g
Chananæos quare paulatim expulit Deus, Exod. 23.f
Chananæos expugnat Iudas, Iud. 1.a.b
Chananæi tributarij filijs Manasse, Ephraim, Zabulon, Aser & Nephthali, Iudic. 1.f.g
Chananæa Iesum pro filiæ salute instanter orat, Matth. 15.c
Charitas Deus, 1. Ioan. 4.b.c.
charitas Dei manifestata fuit cùm filium suum pro nobis tradidit. Rom. 5.b. 1. Ioan. 4.b
charitas fidem & spem antecellit. 1. Corinth. 13.d
charitas per Spiritum sanctum diffunditur, Rom. 5.a
charitatem quando habeamus perfectam, 1. Ioan. 2.a. Luc. 4.c
charitatem si quis non habeat, nihil prosunt aliæ virtutes, 1. Corint. 13.a
charitas fraterna commendatur, Roman. 12.c
charitatis vis, 1. Cor. 13. toto capite
charitatis præcepta, Prouer. 5.d
charitatem perpetuo debemus proximo nostro, Rom. 13.c
charitas amat, etiam cùm sæuit, Prouerb. 27.a
charismata meliora imitemur, 1. Corinth. 11.d
Cherubim ante paradisum voluptatis, Genes. 3.d
Cherubim forma & situs, Exod. 25.b
Chirographum nobis contrarium deleuit Christus. Coloss. 2.e
Choreæ Israelitarum coram vitulo, Exod. 32.d
Christus Deus æternus, Ioan. 1.a
Christi nomina, Isa. 9.b
per Christum instaurata omnia, Ephes. 1.b.
Christus promissus Adæ saluator, Genes. 3.c. Item Abrahæ, Gene. 12.a
Christi aduentus prædicitur, Num. 24.c. Isa. 40.c
Christus concipitur, Luc. 1. a. & alibi. Luc. 2.a
Christus circumciditur, Luc. 2.a
Christus à Magis adoratur, & fugit in Aegyptum. Matth. 2.b c
Christus baptizatur, Matth. 3.d
Christus puer in medio doctorum, Luc. 2.d
Christus parentibus subditus, Luc. 2.d
Christus ieiunat quadraginta diebus & tentatur à Diabolo, Mat. 4. d
Christus angelis minor effectus, Heb. 2.a
Christus missus omnibus ad salutem, Isa. 61.a. Luc. 2.a. 4.g. 5.f
Christus Dei patris imago, 2. Corint. 4. Coloss. 1.c. Heb. 1.a
Christus verba patris loquitur, Ioan. 3.d. regnum Messiæ appropinquare se prædixit, hortatur ad pœnitentiam, & vt credant Euangelio. Matt. 4.c.g.d
Christus lux vera, Isa. 42.b. 60. Luc. 2.b
Christus mediator & aduocatus noster, 1. Timoth. 2. Heb. 8.b. 9.d. 12. f. 1. Ioan. 2.a
Christus Apostolos & pontifices nullos Heb. 2. d. 3.a
Christus caput Ecclesiæ, Ephes. 1.d. 4.d
Christus audiendus, Mat. 17. Act. 3.a
Christus ingemiscit, Mat. 24. Luc. 19. Matt. 4.a. fatigatur, esurit, sitit, dormit, orat, flet, infremit & turbat seipsum. Ioan. 11. 12. 13. 19.
Christus pauperrimus, Matth. 8.
Christus discumbit apud Matthæum, Matt. 9.b. apud Pharisæum. Luc. 7. f. 11. f. 14. a. cænat apud Lazarum. Ioan. 12.a
Christus reprehensor quid non præcatoribus mandatum. Matth. 23.
Christus in nuptiis vinum, Ioan. 2.a
Christus se à Deo missum, Deũ Patrem esse probat. Ioan. 5. d. 8. b. 9. f.
Christus via, veritas, & vita. Ioan. 14.a
Christus medicus peccatorum. Matt. 9.b. Mar. 2.c. Luc. 5.f
Christus pastor bonus. Ioan. 10. Ezech. 34. Ierem. 23.a
Christus offertur per quod semper vivit. Ioan. 20.b
Christus super asinam Ierosolymam vectus. Matth. 21.c
Christus lauat pedes discipulorum. Ioan. 13.a. Matth. 26.f
vt Christum comprehendant mittunt pharisæi ministros. Ioan. 7.e
Christus morbos corporis & animi sanat, Matth. 4.d
Christus suã voluntate dedit vitã pro peccatis nostris, Ioan. 10.c
Christum vendit Iudas sacerdotibus, Matth. 26.b
Christi anima tristis vsq; ad mortem. Matth. 26.d
Christus mortẽ deprecatur, Mat. 26.d
Christus morti adiudicatur, Mat. 27.c
Christus pro persecutoribus orat, Luc. 23.c
Christus moritur, Matth. 27.f
Christi vulnera, Zach 13.c
Christus resurgit, Matth. 28.a
Christi triumphus. Psal. 67. versu. 18.
Christus ascendit in cælum, Mar. 16.d. Luc. 24.g. Act. 1.b
Christus sedet ad dexterã patris, Col. 3.a. Heb. 1.a
Christus secundo apparebit, Heb. 9.g
Christi iudicium, Matth. 3.c. 25.c.d. Malach. 3.b
Christus cum suis erit vsq; ad consummationem seculi, Matth. 28.d
Christiani primum dicti Antiochiæ, Act. 11.d
Chusai viri probi acta, 2. Reg. 15.g. 17.a
Ciborum omnium concessio præter suffocatum. Gen. 9.a
cibus immundus. Leuit. 11.e
cibus nullus Christiano immundus est, Act. 10.b. Rom. 14.c
cibus Christi, obedientia patris, Ioã. 4.b
ciconiã nõ comedunt Iudæi. Deu. 14.b
Cinæi soceri Moysi filij. Iud. 1.d
Cinæorũ destructio prædicitur, Num. 24.a
cinere aspergi caput, signum luctus, 1. Reg. 4.c. 2. Reg. 1.a. Iud. 4.e. Esth. 4.a. 16.c. Iob. 42.a. Ierem. 6.g. 25.g
cimiphes in hominibus & iumentis, Exod. 8.d
circuncisio præcipitur Abrahæ, Genes. 17.b
circuncisio secunda sub Iosue, Ios. 5.a
circunciditur Christus, Luc. 2.d
circuncidi Gentes nõ vult Paulus, Act. 15.c
circuncidit Timotheũ Paulus, & quare, Act. 16.a
circuncidendũ præputiũ cordis. Deut. 10.d. 30.b. Ierem. 4.a
circuncisio in spiritu, Rom. 2.d. Col. 2. b. Deut. 30.b
ne circumueniamus fratres nostros, 1. Thess. 4.b
Ciuitas prima Henoch. Gen. 4.c
ciuitas Deo relicto alienos adorans deos, comburenda, & ciues occidendi, Deut. 13.c.d
ciuitates refugij. Deuter. 4.g. 19.a. Ios. 20.a
ciuitatem hic permanentem non habemus, Heb. 13.c
ciuitas supra montẽ posita, Matth. 5.b
clamentes in afflictione respicit Deus, Deut. 26.b. Exod. 3.b. 14. c. 1. Reg. 9.c
clamor peccati Sodomorum, Gen. 18.c
clamor sanguinis Abel, Gen. 4.b
clamor tollatur à nobis, Ephes. 4.g
claudicat Iacob, Gen. 32.g
claud⁹ ex vtero matris sanatur, act. 3.a
claudicare vtroque pede. 3. Reg. 18.d
claues Petro promittit Christus, Mat. 16.c. dat. Ioan. 20.d
clemens Deus in quem vult, Exod. 33.d
Cleopatra Ptolemæi filia, 1. Mach. 10.e
in cleros ne dominentur presbyteri, 1. Pet. 5.a
Cœlum, vide Calum.
in Cenis primi recubitu, Mat. 23.a
cœna Domini cũ discipulis, Mat. 26.b
cœna dominica in memoriam Christi facienda, Luc. 22.f. 1. Corinth. 11.f
cogitatio cordis hominis praua ab adolescentia, Genes. 6.a
cogitare bonum ex nobis nõ possumus, 2. Corinth. 3.b
cogitationes cordis ne sequamur, Nũ. 15.d
cognoscere Deum est mandata eius facere, 1. Ioan. 2.a
cognosci à Deo, Galat. 4.a
coitus illiciti, Leuit. 18. Deut. 27 c.d
colaphis cæditur Christus, Matth. 26.g
collecta, die septimo immolari Phasc, Deut. 16.b
collecta in vsus pauperum, 1. Cor. 16. a
colloquia mala corrumpunt mores bonos, 1. Corinth. 15.c
columba emissa ex arca, Gen. 8.b
columna nubis præcedit Israelitas, Exod. 13.d
columnarum tabernaculi forma, Exo. 27.c
columnarum æncarum templi Salomonis forma, 2. paral. 3.d
Comã nutrire viro ignominiæ est, mulieri verò decorum, 1. Corinth. 11.c
coma non attondenda in rotundum, Leu. 19.f
comburenda filia sacerdotis fornicans, Leuit. 21.f
comburendus viuus qui supra filiã vxorem duxerit matrẽ eius, Leu. 20.b
comburuntur à Deo murmuratores, Num. 11.a
non comburendi filij in honorem deorum, Deut. 12.d
comburitur corpus Saulu & filiorum, 1. Reg. 31.d
vt comedamus dat Deus frumentum &c. Deut. 11.b
non comedenda morticina, Deut. 14.c
comessationes vitandæ, Prouerb. 23.b. Rom. 13.b
postquam comederunt & saturati sunt Israelitæ, conuersi sunt ad idola, Deut. 31.c
commodati lex, Exod. 22.c
commodandum fratri sine vsura, Deu. 23.d
communes manus, non lotæ, Marc. 7.a
communio rerum omnium fidelibus primis, Act. 2.g
communicare Christi passionibus, quid sit, 1. Pet. 4.c
concordia res firmissima, Prouer. 18.d
ad Concordiam exhortatio, Rom. 12.a
concordia inter fideles sacrificijs anteponitur, Matth. 5.d
cõcubina pro vxore, Iud. 19. f. Gen. 25.a
concubina Salomonis trecentæ, 3. Reg. 11.a
non Concupiscendum, Deut. 5.b. Exod. 20.c. 1. Corinth. 10.b
concupiscit populus carnes, & punitur, Num. 11.a.b.g
concupiscentiam peccatum esse dixit lex, Rom. 7.b
concupiscẽtia in iustificatis, qui tamẽ illi non obediunt. Rom. 6.b
ex Concupiscentijs bella, Iacob. 4.a
concupiscentiæ suffocant verbum Dei, Mar. 4.b
condemnatio vitæ alienæ prohibetur, Matth. 7. a. 12.a
conditio omnium eadem est, Sap. 7.a
confidendum in tribulationibus, Ioã. 16.g
confitetur Moyses peccatum populi coram Deo. Exod. 32.g
confitebatur sacerdos peccata populi, Leuit. 16.c
confessio peccati ad Deum, 3. Reg. 8.c
confitentur peccata accedẽtes ad fidẽ. Matth. 3. a. Act. 29.d
confitentibus peccata datur remissio, 1. Ioan. 1.d
confiteri Iesum esse Christum, donum Dei est, Matth. 16.c
confiteri Deo pro laudare, frequens est in psalmis.
conflatiles Deos ne faciant Israelitæ, Exod. 34.c. Leuit. 13.a
conformes fieri imagini Dei, Rom. 8.f
confortat Deus Paulum, Act. 23.c.e. Timoth. 4.d
congregari vel colligi ad populũ suum pro mori, Genes. 25.a. 49.a. Num. 20.d
coniugij confirmatio, Gen. 9.a. Matth. 5.c. 19. b. 1. Cor. 7.a.b.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

nuper cõiugati absoluebantur primo anno à muneribus publicis, Deuter 24.a.b
coniuratio Absalom, 2.Reg.15.b
coniuratio Samri, 3.Reg.16.c
connubium commendatur, Hebr. 13.a
conscientia impij semper pauida, Pro. 28.a
conscientiæ tranquillitas optabilis, Prou.15.b
conscientiæ securæ ac lætæ commendatio, Prou 15.b.17.d
conscientiæ testimonium Paulo gloriæ est, 2.Corinth.1.c
consecrationis sacerdotũ modus, Exod 29.a
consecratio Leuitarum, Num.8.b
consepulti Christo per baptismũ, Rom. 6.a
consilium iuuenũ sequutus est Roboã, 3.Reg.12.b
consilia Dei nemo nouit, Rom.11.d
consilium humanum nihil potest contra Dominum, Psalm 32. versu. 11. Isa.19.b
consilium malum cõsultori pessimum, Eccl.27.d
consilia hominum dissipat Deus, Psal. 32.versu 10.
consilijs propryis inimicitijs minatur Deus, Ezech.11.d
consilijũ Achitophel dissipatur. 2. Reg. 17.a
consolator afflictorum Deus, 2. Cor.1. a.7.b.Gen.28.c.46.a
consolatur suos Christus aduersus persecutiones, Ioan.15.c
consolatio Israel, Christus, Luc.2.d
consolemur inuicem: maximè pusillanimes, 1.Thess.4.d.5.c
Conspuitur Christus, Matth.26.g
constellationes syderum non sunt metuendæ, Ierem.10.a
consuetudo mali indelebilis, Pro.22.b
consulunt Deum Israelitæ, Iud.1.a.20. c.d.1.Reg.10.d
consulturi Dominũ olim adibant prophetas, 1.Reg.9.d.4.Reg.22.c
de consummatione rerum omniũ prophetia, Soph.1.a
contemnentes deũ ignobiles, 1.Reg.2.f
contentio opus tenebrarum, Rom.13.d. 1.cor.1.b 11.c
qui non continent, contrahant matrimonium, 1.cor.7.b
conuersio ab impietate promittitur misericordia. Isa.55.b
ad conuersionem verã adhortatio, Ioël. 2.c
conuertamur & efficiamur velut paruuli, matth.8.c
conuersio ad se parcit Deus, 3.reg.8.d.e
cõuertitur ad nos Deus memor promissionum, 4.Reg.13.d
conuertit Deus populum per tribulationes, deut.4.c
conuersatio Gentium ante cognitum Christum, Ephes.2.a.1.Pet.4.a
conuersatio christianorum in cælis est, Philip.3.d
conuersationem sanctorũ considerantes, imitemur fidẽ eorum, Heb.13.b
conuiuæ quales admittendi, Eccl.9.d
ad conuiuium inuitat Tobias timentes Deum, Tob.2.a
ad conuiuium vult Christus pauperes inuitari, Luc.14.c
ad cõuiuia inuitati postremum locum occupent, Luc.14.b
cooperabatur Christus Apostolis prædicantibus, Marc.16.d
coquere non licebat cibos in sabbatho, Exod.16.c
cor pane fulcitur, Iud 19.b.Psalm.103. vers.17.
cor hominis prauum, Genes.6.a. deut. 29.c.Ierem.17.b
cordis incircuncisio, Ierem. 9.g. deut. 10.d
de corde exeunt cogitationes malæ, Matth.15.b
cordiũ intima nouit Deus, 1.Reg.16.b. 3.Reg.8.d
cor bonum bona loquitur: & contra, malum mala, Matth.12.c. Luc.6.g
cor nostrum circuncidit Deus, deut. 30.b.Ezech.11.d
in cordibus fidelium leges scripsit deus, Hebr.8.d
à corde metitur dona Deus, Mar.12.d
corde toto quærẽdus Deus, deu.4.d.6.c
corde toto conuertamur, deuter.30.b. 1.Reg.7.a.4.Reg.23.c
corda nostra inclinanda ad Deum, Ios. 24.f
in cordis simplicitate ambulandum, 2.Corinth.1.c.1.Pet.1.d
in cordis lætitia Deo seruiendum, deut.28.c
cordis custodia, Prouerb.4.d
Core rebellio ac percussio à Deo, Nũ.16. apud coriarium hospitatur Petrus, Act.9.g
Cornelio centurioni prædicat Petrus, Act.10.e.f.g
cornu & potentia salutis nostræ Deus, 2.Reg.22.a
cornuta & splendens facies Moysi, Exod.34.d
corona regni cælestis reportãda, 1.Cor. 9.d.2.Tim.4.b
corpus Christi, ecclesia, Ephes.1.d
corpus vnum sunt omnes fideles, Rom. 12.a.Ephes.4.a
corpora nostra consecrata Christo, Corinth.6.c.d
corpus nostrum vas fictile, 2.Cor.4.b
domus terrestris, 2.Cor.5.a.tabernaculum, 2.Cor.5.b.2.Pet.1.d
corpora resurgentia qualia sint sacra, 1.Cor.15.c.f
corpus suum subigit Paulus, 1.Cor.9.d
coroz.aim infidelitatem exprobrat Christus, Matth.11.c
corripit Deus iustos in bonum, Iob 13.a.2.Macch.6.c
correptio fraterna, Prou.25.d.Leuit.19. ad correptionem nullam sentes, per quæ Deus Iudam inuitat, 1.Cor. 10.c
corrupta terra coram Deo, Genes.6
cordinarum fabricatio in tabernaculo, Exod.36.a
cornus emittitur ex arca, Genes.8.a
coruorum ministerio pascitur Eliæus, Reg.17.a
coruum nõ comedunt Iudæi, deu.14.d
è costâ Adæ creatur mulier, Gen.2.d
coturnices & manna pluit Deus Israelitis, Exod.16.c. Num.11.g
Cozbi fornicaria occiditur à Phinees, Num.25.d
Crapula fugienda, Luc.21.f
crassus factus Iesurun & pinguis recessit Deum, deut.32.d
in crastinum ne gloriandum, Prouer. 27.a
creator ex creatura cognoscitur, Sap. 13.b.Iob 12.a.Eccl.43.a
creatio hominis, Genes.1.d
creata omnia per Christum, Ioh.1.c
creaturæ virtutes Deo prædicant, Psal. 148.Isa.43.b
creaturis fidei deficientibus, deficit & creatura omnis, Sapien.16.d
creatura omnis vanitati subiecta, Rom. 8.d
creatura vniuersa per ordinem voluerat, Psal.148.
creatura vniuersa gemit & parturit Christum, Matth.24.d
gelium, præcipit Christus, Marc. 16. d. idque fructum affert, Coloss.1.c
creatura nouæ fiunt per fidem Christum, 2.Cor.5.d
credat oportet qui ad Deum accedit, Heb.11.b.d
credere est donum Dei, Matth.8.a.c. Actor.17.g
vt credamus Iesum esse Christum, quæ credenda Petrus Iudæis scripsit Ioannes euangelium, Ioan. 20.g
credendo in Christum remittuntur peccata, Actor.10.g
credentibus datur Spiritus sanctus, Ephes.1.c.Ioan.4.a
credenti omnia possibilia, Marc.9.d

credens in Christum non morietur in æternum, Ioan.11.c
credunt multi in nomine Iesu, quibus ipse Iesus non se credit, Ioan.2.d
Cretenses mendaces, Tit.1.c
criminatores ne simus, Leuit.19.d
Crispus archisynagogus Christo credit, act.18.e
ad crucem ducitur Christus, Mat.27.c
in cruce quanta fuerit Christi angustia, psalm.21.a
crux sua cuique Christiano ferenda, Mat.10.d.16.d. In cruce, & afflictionibus gloriatur Paulus, Gal.6. d.2.cor.12.c
crucifigere carnem suam cum concupiscentijs, galat.2.d
crucifixus mundus Paulo, & Paulus mundo, galat.6.c
Cuculum non comedebant Iudæi, deut.14.b
culicẽ excolabant Pharisæi, Mat.23.c
cultus Dei externus sine fide rejicitur, Isa.43.d
cultus Dei vetus, Isa.1.c
cuniculus immundũ animal, Leui.11.a
cupiditas inexplebilis, prouerb. 27.c
cupiditas radix omnium malorum, 1. Timoth.6.c
incuriosos nihil agentes, 2.Thess.3.d
à curis huius vitæ maximè cauendũ, Luc.21.f
cura Dei pro Iacob ne noceat ei Laban, genes.31.e
cura Dei erga populum suum, Ierem. 6.d 1.pet.5.b
curribus ferratis vtuntur Chananæi, iud.1.d.4.b
currus Salomonis, 1400.3.Reg.10.d
currus Israel Elias dicitur ab Elisæo, 4. reg.2.b
custodit Deus populum vt pupillam oculi sui, deuter.32.b
custos Iacob vbiq; fuit Deus, gen.8.c.d vt custodiat nos Deus, orandũ, nũ.6.d
Cygnum nõ comedunt Iudæi, deut. 14.b
Cyri regis Persarum acta, Isa.14.a. 45.a.1.esdr.1.a

D

Dabir vrbs, aliàs Cariath-senna, siue Cariath-sepher expugnatur, ios. 10.g.15.e
dæmonibus non offerendum, leuit.17.b
dæmonijs & idõlis consecrant Israelitæ filios, 4.reg.17.b
dæmonia oratione & ieiunio expelluntur, Matth.17.c
dæmonia Iesum esse Christum agnoscunt, matth.8.d.mar.3.b
dæmon confitetur se Iesum nosse & Paulum, act.19.c
quòd dæmonia nobis subdantur nõ gloriandum, Luc.10.c
dæmoniorum doctrinæ quæ sint, 1.tim. 4.c
dæmoniacũ sanat Christus, Mat.12.b
dæmoniaci duo sanantur à Christo, matth.8.d
Dagon deus Philistbinorum corruit, 1. reg.5.a
Dabila meretrix prodit Sãsonẽ, iu.16.
Damascenis vastitas futura ab Assyrijs, isa.17.a
Damasci prædicat Paulus, act.9.c
Damascus vastatur à rege Assyriorũ, 4.reg.16.b
Damaris mulier credit Christo, acto. 17.g
dãnationis ministratio, lex, 2.cor.3.b
de damno facto, exod.22.a
Dan filius Iacob, gen.30.a.49.a.deut. 33.d.ios.19.c
Dan viri 600. proficiscuntur Lais, iud.18.d
Dan vbi quæ & Lais, iudic.18.g
Dandum & dabitur nobis, Luc.6.f.
Dare beatius quàm accipere, act.20.g
dat omnia Deus, gen.33.c
datorem hilarẽ diligit Deus, 2.cor.9.b
Danielis acta habes p totũ librũ ipsius.
Darij medi acta, dan.5.g.9.g.1.esd.6.a
Dathan rebellis in Deum, comburitur, num.16.a
Dauid ex quibus ortus, Ruth.4.d
dauidis acta, à 1.Reg.13.vsque 3.Reg.2.
Dauid necessitate compulsus comedit panes Deo consecratos, Matth.12.a
Dauidis commendatio, Eccles.47.a
Dauidis cor rectum coram Deo, 3.Reg. 14.b.15.a
propter Dauidi factas promissiones nõ aufert Deus regnum à Salomone, 3.Reg.11.f
Dauidis maior Christus, Matth.22.d
Debita septimo quoq; anno remissa, Deut.15.a
debitum & ius inter Christianos, charitas, Rom.13.e
Debora nutrix Rebeccæ moritur, Gen. 35.b
Debora vxor Lapidoth iudicat Israelẽ, Iudic.4.a
decalogi præcepta, Exod.20.a
decalogi repetitio, Deut.5.a
decanos constituit Moyses, Exod.18.d
decem tribus Israel à deo electa, Isa.9. b.17.a
decimæ erant Dei, Leuit.27.d
decimi qui alebantur, Deut.14.d
non decipiendus frater, Leuit.19.c
decuriones constituit Moyses, Deu.1.b
Dedicatum templum Salomonis, 3. Reg.8.g.9.a
pro Delicto lex hostia, Leuit.7.a
Demetrij filij Seleuci acta, sparsa, à 1. Mach.5.vsque 2.Mach.14.
dẽtẽ excutiẽti deus excutiẽdo, Ex.21.c
depositi lex, Exod.22.b
non derelinquit Deus populum agnoscentem peccatum, 1.Reg.12.d
derelictũ sẽ à Deo clamat in cruce Christus, Matth.22.c
derelinquit Deus derelinquentes se, Deut 31.d
descensus Christi ad inferos, Psalm.15. ver.10.
in deserto moratur Christus, Mar.1.d
deserunt viã Dei Israelitæ, Exo.32.b.c
desperantium Israelitarum confirmatio, Ezech.33.c.37.c
desperant Israelitæ de salute, Exo.14.c
desperat Cain, Gen.4.c
desperavit Dauid Deum adulterando, 2. Reg.12.c
Desideria nostra ne faciamus, 2.Tim. 2.d.1.Pet.1.c.2.c
detrahunt Moysi Aaron & Mariæ, Num.12.a
detractio vitanda, Iaco.4.c.1.Pet.2.a
detractor occultus cui similis, Ecc.10.c
Deus spiritus est, Ioan.4.c
Deus, Christi caput, 1. Cor.11.a
Deum nemo vidit vnquam, Ioan.1.a
Deus vnus, & pater omniũ, 1. Cor.8.b
Deus non habitat in manufactis templis, Act.17.f
Dei nomen, Exod.3.d
Deus vbique est, & cuncta intuetur, Ierem.23.c
Deo omnia possibilia, Gen.18.b.Matt. 19.d.Luc.1.d
Deo nihil est ab homine adiutorij, Iob 26.a
Deum patrem nouit, qui Christum nouit, Ioan.14.a
ex Deo omnia & nos per illum, & in illo, Rom.11.d
Deus alius non est quàm Deus Israel, Deut.4.f. 1.Reg.2.a.3.Reg.18.f
Deus vult cognosci Deus per signa sua, Exod.7.c
Deo & mammonæ seruire non possumus, Matth.6.c
Deus non tentandus, Deut.6.c
Deus quos amat, arguit & castigat, Heb.12.b. Apoc.3.b
à Deo abducens prophetæ, Deut.13.a
Dei soliũ est peccata remittere, Mar. 2.a
Deo & idõlis seruientes Samaritani, 4.Reg.17.f
deos alienos si adorauerimus, peribimus, Deut.5.a.8.c
dei non sunt, qui manibus fiunt. Acto. 19.e.Baruch 6.b
deus huius seculi Satan, 2.Cor.4.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

deos pro iudicibus accipit etiam scriptura, Exod.22.b
Deuteronomium legat rex, & quare, Deut.17.d
deuteronomiū, legis explanatio, Deut.1.a
deuteronomium traditur leuitis & senioribus, Deut.31.b
deuteronomium legit Iosias coram populo, 4.Reg.23.a
ad dexteram Christi sedere volunt filij Zebedæi, Matth.20.c
Diabolus mulierem seducit, & maledicitur, Gen.3.a.b.c
diabolus princeps aëris huius, Eph.2.a
accusator fidelium, Apoc.12.c. aduersarius & hostis noster, 1.Pet.5.c. Eph.6.d
diaboli semen, infideles, Matth.13.e. Iohan.3.b.
diabolum vincimus fide in Christum, 1.Ioan.2.b.c
diabolo & angelis eius paratus ignis æternus, Matth.25.d
diaconorū mores quales esse debeant, 1.Tim.3.b
dies verbo Dei creatur, Genes.1.a
dies longiores aut breuiores tribuit Deus, Deut.30.d
dies extremi iudicij propinquus, Rom.13.d.1.Io.2.d.1.Cor.10.
dies iudicij inopinato vt fur.1.Thes.5.a
diei nouissimi aduentus, Apoc.6.d
dies longissimus temporibus Iosue, Ios.10.c
dies boni, 1.Pet.3.b. mali, Ephes.5.c
difficilia quatuor cognitu, Prouer.30.c
difficile nihil est Deo, Genes.18.b
qui diffidens postulat aliquid à Domino, non accipiet, Iac.1.a
digiti seni in manibus & pedibus cuiusdam gigantis, 2.Reg.21.d
digito Dei scripta tabula Moysi, Exod.31.d
digitus & potentia Dei, Exod.8.d
dij hominum manufabricati, Deu.4.d
dij Gentiū neminem saluant, Bar.9.b
dij vocantur ad quos sermo Dei factus est, Iohan.10.g
Dilexit nos prior Deus, 1.Ioh.4.c
quod dilexisset patres, docuit Deus Israelem, Deut.4.f
diligens nos Deus misit filium suum, Iohan.3.b.1.Iohan.4.e
diligunt Deum qui mandata eius faciunt, 1.Iohan.2.a.5.a
diligentibus Deū omnia cooperantur in bonum, Rom.8.c
diligamus inuicem, sicut Christus dilexit nos, Rom.12.c.1.Ioh.3.b.d.4.b
dilectio proximi, legis impletio, Rom.13.c
diligens Christum implet eius mandata, Iohan.14.c
diligendi amici & inimici, Leuit.19.d Matth.5.g
diligendus Deus ex toto corde, Deut.6.a.Luc.10.c
vt diligamus ipsum purgat corda nostra Deus, Deut.30.b
diluuium temporibus Noe, Gen.6.7.8.
dimittit Ioseph iniuriam fratribus, Gen.50.c
Dina filia Iacob rapitur, Gen.34.a
Dionysius Areopagita Christo credit, Act.17.g
Diotrephes reprehensus à Iohanne, 3.Iohan.c
Discalceati domus, quæ erat Israelitis, Deut.25.b
discipuli Christi qui in eius fide permanent, Ioh.8.d
Discipuli Christi quo dignoscantur, Iohan.13.d
discipulus Christi patrē odit præ Christo, Matth.10.d
disciplina Dei & tribulatio bona, Heb.12.b
disciplinam non recipientibus minatur Deus, Leuit.26.c.b
disciplinæ Dei vtilitas, Pro.13.c.15.d
discamus timere Deū, Deut.14.c.31.c
discordiarū autor diabolus, Pro.6.b
non dissensionis, sed pacis autor Deus, 1.Corinth.14.f
dispensatores euāgelij apostoli, 1.Cor.4.a
disputationes quales vitandæ. Tit.3.c
Diues qui in diuitijs fidit, Marc.13.b
diuitibus væ, & quare, Luc.6.d.Ia.5.a
de diuitib. loquitur Paulo, 1.Tim.6.b.d
diues non facilè suscipit euangelium, Matth.19.c
diuitis cuiusdam parabola, Luc.12.c
diuites Abraham & Lot, Gen.13.a.b
diuites Iacob & Esau, Gen.30.g.36.a
diuites reddit Deus mendicos, eiserientes autem bonis replet, Luc.1.c
diues beatus qui non fidit in diuitijs, Eccl.31.a
diuitis personam nō consideret iudex. Leuit.19.c
diuitiū & pauperie collatio, Eccl.13.d
diuitiarū & paupertatis autor Deus, Prouerb.22.a
ob diuitias ne obliuiscamur Dei, Deu.8.c
diuitiarum fallacia, Marc.4.b
diuitijs renunciandum, Luc.16.c
diuitijs & Deo seruire, Matth.6.c
diuini occidantur, Leuit.20.d
diuinos ne consulamus, Deut.18.b
diuinam naturam quomodo participamus, 2.Pet.1.a
diuortium non querant qui recenter iuncti sunt, 1.Cor.7.a
Docti à Deo Christiani, Ioh.6.a
doctor fidelium Spiritus sanctus, Ioh.14.d
doctores in ecclesia constituti, 1.Cor.12.d
doceamus singuli singulos, 1.Thes.4
doctores fugiāt quælibet & quæsumus. 1.Tim.6.b.d
docentes placētia & fabulas, 2.Tim.b.4.a. Tit.1.b
doctrina dei donum, Rom.12.b
doctrinam eandem tradit Paulus omnibus ecclesijs, 1.Corinth.14.f
doctrina sana qua sit, Tit.2.a
doctrina dæmoniorum quæ sit, 1.Tim.4.a
doctrinam aliā afferentes quam Christi, non sunt recipiendi, 2.Iohan.
Coloss.2.a
doctrina & vera ratio rationalis uocio, Exod.23.c
docuit Deus Israelem, Deut.4.f.32.33.a
Docendi filij verbum Dei, Deut.6.b.11.c
Doeg prodit Dauidem Saulo, 1.Reg.22.b
dolus non erat in ore Christi, 1.Pet.2.d
dolus abest a Christianis, Pet.2.a.d
Dominus vnus, Deus, Deut.6.a. Iud.4.a
dominus tecum, salutatio, Iudic.6.b. Ruth 2.a
dominorum officia in seruos, Iob.3.b
dominari populis non tentare Deum, Deut.23.a
domus leprosa conflagranda, Leuit.14.c
domus vendatis, Leuit.25.d
domus pulchras filij dilectionem, meminerimus. Vna quæ illis accidit. Deut.8.c
Domus Domini, templum, 2.Reg.12.d
domus Dei, Israelitum populus, 1.Tim.12.b
domus Dei spiritualis, fideles, 1.Pet.2.a.4.d
domus, corpus nostrum, 2.Corinth.5.a
domus orationis, domus Dei, Matth.21.c
domestici fidei beneficiandi, Gal.6.c
Donū Dei est quod Gideoni, Iud.6.a
donum Dei est fides, Matth.16.a. Luc.17.d.g
donum dei est perseuerare usque in finem, Matth.24.
dona Dei sunt quæ, Iacobus, Iudas, vides de talento, Matth.25.d
dona varia dedit Christus ecclesiæ in zelum, ad ædificationem corporis, Eph.4.b.2.Pet.1.d

donum linguarum inferius prophetia, 1.Cor.14.c.d
dona Dei administremus in alterutrum, 1.Pet.4.c
Dormituri meditemur verbum Dei, Deut.11.c
dormire pro mori, Ge.47.g.1.Thes.4.b
dormientiū primitiæ Christus, 1.Cor.15.c
dormientis cū ancilla punitio, Leuit.19.e
Draco magnus in cælo, præliatur cū Michaële, Apoc.12.a.b
draconem interficit Daniel, Dan.14.e
draco diabolus, ligatus, Apoc.20.a
de dragma perdita, Luc.15.b
Duritia populi Israëlitici, Deu.9.d
dux populi Israel, Deus, Deut.1.e.31.a.b
duces quare mittantur à regibus, 1.Pet.2.c
dux incredulus prouidentiæ Dei moritur, 4.Reg.7.a.d

E

Ebrietas regibus fugienda, Prouer.31.a
ab ebrietate & crapula cauendum, Luc.21.f
ebrietatis incommoda, Prouerb.23.d
ebriosi regnum Dei non possidebunt, 1.Corinth.6.b
ebrius Noë irridetur à filio, Gen.9.c
ebrius Ela rex Israël occiditur, 3.Reg.16.c.item Ammon.2.Reg.13.f. iurfum Holofernes, Iudith.13.b. ad hæc Nabal ebrius post decem dies percutitur à Domino, 1.Reg.25.f.g
Ecclesia domus Dei, 1.Tim.3.d
ecclesiæ principium habuit in Ierusalem. Isa.2.a. Psal.47.ver.2.
ecclesia sponsa Christi, Psal.44
ecclesiæ felicitas prædicitur, & in ea peccatorum remissio, Isa.33.c.d
ecclesia non contendit, 1 Corinth.11.c
ecclesiæ Dei concordia. Isa.11.b
Edom quare sic dictus, Genes.25.d
& eius generationes, Genes.36.a
Edom negat transitū Israelitis, Num.20.c
Edom recedit à Iuda, 4.Reg.8.c
Edomitæ percutiuntur ab Amasia, 4.Reg.14.a
De effœminatis, 3.Reg.14.f.15.b. 22.g.4.Reg.23.b
Egenis succurrendum, Prouer.28.d
Egelt as inobedientibus Deo, Deu.28.c
de Eglon rege Moabitarum, Num.3.c. Iud.3.b
egressio filiorum Israel ex Aegypto. Exod.12.f
Ela rex Israel.3.Reg.16.b.c
Elatio Corinthiorum reprehenditur, 1.Corinth.4.b
Elcanæ vxores, 1.Reg.1.a
Eldad & Medad prophetant, Num.11.f
Eleazarus filius Aaron. exod. 6. d. Ios. 24.g
Eleazar occidit maximū elephantem, 1.Mach.6.c
Eleazari passio, 2.Matth.6.d
electi Christiani ante creatum mundum. Ephes.1.a.1.Pet.2.
electi pauci. Matth.20.b
electus ex gratia Dei, non operibus. Rom.9.c
electos nemo potest accusare. Rom.8.f
eleemosynæ faciēda, & quomodo. Luc.12.d. Matth.6.a
eleemosyna, hostia accepta. Philip.4.d
de eleemosyna, Eccl.17.c.29.c
elementa calore soluenda. 2.Pet.3.c
elementa mūdi quæ dicat Paulus. Gal.4.b
Eleazim, qui & Ioacim. 4.Reg.24.a
Eliæ prophetæ acta, à 3.Reg.17. vsque. 4.Reg.2.
Elias promissus Mala. 4. erat Ioannes Baptista. Matth.11.b.17.b
de Elia & Eliseo. Luc.4.d
Eliezer filius Moysi. Exod.2.d
Elimelech Bethlehemita cum vxore Noemi, Ruth.1.a
Eliphaz amicus Iob, Iob.3.4.5.15.
Elizabeth vxor Aaron. Exod.6.d
Elizabeth vxor Zachariæ parit Iohannem. Luc.1.f
Elizei acta. 3.Reg.19.4.Reg.2. vsque 13.
de Eliu amico Iob, Iob 32.34.36.37.
Elon iudicat Israelem. Iud.12.d
eloquens Aaron, Exod.4.d.
eloquium Dei purum. 2.Reg.22.d
Elymas magnus Paulo resistens, excæcatur, Actor.13.b
Emim populus qualis, Deut.2.b
Emmanuel dictus Christus. Isa.7.c. Matth.1.d
in Emaus proficiscuntur duo discipuli, Luc.24.e
Emor occiditur à Simeone. Gen.34.b
Enacim interficiuntur, Iosue.11.d. Iudic.1.d
enceniorum institutio, 1.Mach.4.g
Enoch filius Iared transferetur, Gen.4.c.5.d
Enoch fides. Heb.11.a
Enos filius Seth, Gen.4.d. vixit 905. annū, Gen.5.b
Epænetus Christianus, Rom.16.a
Epaphras euāgelizauit Colossensibus. 2.Colos.1.a
Ephesij Dianæ cultores, act.19.g
ephod lineo accinctus Samuel. 1.Reg. 2.d
ephod accinctus Dauid saltat ante arcam Dei, 2.Reg.6.c
Ephraim genus & acta, Gen.41.g.48
Ephraimita insurgunt in Gedeonem, Iudic.8.a. item in Iephte, Iud.12.a
Ephrata quæ & Bethlehem, Gen.35.c
Epicurei & Stoici cum Paulo disputant. Act.17.d
episcopus animarum nostrarum Christus. 1.Pet.2.d
Episcopus Timotheus, 1.Tim. 4.d. Itē Titus, Tit.1.b
episcopi mores, 1.Tim.4.c.2. Tim.1.b. c.Tit.2.b
epistola Christi fuerunt Corinthij, 2. Corinth.3.a
epistola Pauli difficiles. 2.Pet.3.d
epulari ac lætari coram Domino, Deu. 16.d
epulandum nobis ob pascha nostrum immolatum 1.Cor.5.c
Equorum Salomonis numerus. 3. Reg.4.c
equos ne multiplicet sibi rex, Deut. 17.d
equi albi, rufi, nigri, pallidi visio. Apo. 6.a.b.c
ne erubescamus Christū confiteri, Luc. 9.c.2.Tim.1.b
ne erubescamus patiētes propter Christum. 1.Pet.4.d
eruduit Deus Israēle 40. annis. Deut. 8.b
Esau nativitas & acta. Gen. 25. vsque ad 36. caput.
ab esca scandalizante fratrem abstinendum. 1.Cor.1.d
esca spiritualis manna. 1.Cor.10.a
Esdræ ascendit Ierosolymam. 1. Es.7.a
Est & Non, in sermonibus Pauli non fuit, neq; in promissionibus Dei, 2. Corinth.1.d
Esther regina acta. Eth.2.4.5.7.14.
esurienti Elie ministrat angelus, 3.Re. 19.a
esuryt Christus. Matth.4.a
esurientibus iustitiam promittit Deus satietatem. Matth.5.a
Ethæ proselytus sequitur Dauidē. 2.Reg.15.d
tanquam ethnicus sit, qui non audit ecclesiam. Matth.18.c
Euangelium est quod Christus mortuus pro peccatis nostris ac sepultus resurrexit. 1.Cor.15.a.Eph.1.a
euangelij definitio. Rom.1.b
euangelij pulloribus nuntiatur, Luc. 2.b
euangelium in Galilea à Christo prædicatur, Matth.4.c
vt euangelium prædicaret, venit Christus, Marc.1.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

euangelium omni creaturæ prædicandum, Marc.16.d
euangelij prædicatoribus debetur victus, Matth 10.b.1.Corinth.9.a.b
euangelium parit bona diſſidia, Matt. 10.d
euangelium variè ſuſcipitur. & in paucis facit fructum, Matth.13.a
euangelium non ſuſcipiunt ſcribæ & Phariſæi, nec ſinunt vt alij illud ſuſcipiant, Matth 23.b
in euangelij contemptores 2.Theſſ.2.c
euchariſtiæ ſacramentum quomodo ſit à Chriſto inſtitutum, 1.Cor 11.c
ob euchariſtiæ indignam ſumptionem multi infirmi & mortui, 1.Cor.11.g
Eunice mater Timothei, 2.Tim.1.b
eunuchi non admittebantur in eccleſiam, Deut.23.a
eunuchus credit Chriſto, Act.8.c
eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter euangelium, Matth 19.b
euomuit terra Chananæos habitatores ſuos, Leuit 18.d
Eupator venit in Iudæã, 2. Mach. 13.a
Euphrates fluuius, Gen.2.c
Eutychum ſuſcitat Paulus. Act.20.g
qui ſe Exaltant, humiliabuntur, Luc.18.b
exaltabuntur qui exemplo Chriſti ſe humiliant, Philip.2.b.Luc.14.c
non exaſperandus Deus, 1.Reg.12.c
exaudit Deus Eliam dando ignem, 3. Reg.18.f
exaudit Deus afflictos clamantes, Exo. 22.d
exauditur Moyſes orans pro Iſraele, Deut.9.b
excæcationis noſtræ cauſa peccatum, Iſa.59.9.
excelſa ædificat Ieroboam, 3.Reg.12.g
in excelſis immolabat populus ante tẽpli ædificationem. 3.Reg 3.a
excelſa diſſipantur ab Ezechia, 4.Reg. 18.a.item à Ioſia, 5.Reg.23.c.& ab Aſa.2.Par.14.a
Excommunicandi modus Pauli, 1. Corinth.5.b
excommunicandus qui contemnit eccleſiam, Matth 18.b
exemplar noſtrum Chriſtus, Ioh.13.b Philip.2.a
exẽplar vitæ & doctrinæ Pauli, Philip. 3.b
exemplar bonorum operum ſit epiſcopus, Tit.2.b
ad exemplar in monte monſtratum iubetur Moyſes omnia facere, Exod. 25.d.
exequiæ Iacob, Gen.50.b
exhortari poſſe, dei donum eſt, Rom. 12.b
exhortatio vt Chriſtum adeamus, Heb. 4.d.10.d
exhortemur inuicem per ſingulos dies, Heb.3.c
exiſtimans ſe eſſe aliquid ob dona Dei quæ habet, ſeipſum ſeducit, Gal.6.a
exorciſtæ vulnerantur à diabolo, Act. 19.c
experientia rerũ magiſtra, Eccl. 34.b
expiatio iuramenti & aliorum peccatorum, Leuit.5.a
expiationis dies, Leuit.23.e
exploratores, terræ promiſſionis detrahentes, occiduntur à Deo, Num.13. a.14.f.Deut.1.d
exploratores mittũtur in Ierichũ. Ioſ. 2.a
Ezechiæ acta leguntur, 4.Reg.18.2. Paral.29.Iſa.37.38.39.
Ezechielis prophetia, in libro ipſius
Ezechielis laudes, Eccl.49.b

F

Faber erat Ioſeph pater Chriſti putatiuus, Matth.13.g
faber ferrarius primus Tubalcain, Ge. 4.d
faber ferrarius non erat Iſrael, 1.Reg. 13.d
fabulæ vitandæ prædicatoribus, 1.Tim. 4.b
fabulas non ſunt ſecuti apoſtoli, 2.Pet. 1.c
in fabulam vulgi fuerunt Iudæi inobedientes, Deut.28.d
faciendum alijs quod nobis fieri volumus, Matth.7.b
factor noſter Deus, Deut 32.c
factores verbi habentur iuſti, non audi tores, Matth.7.d.Rom.2.b.Iac.1.d
facies dei præcedit Iſraelitas, Exod. 33.c
facie ad faciem locutus Deo Moyſes, Exod 33.b
vt faciem ſuam oſtendat Deus, orandum, Num.6.d.Deut 31.d.e
iuxta faciem non iudicat Deus, 1.Reg. 16.b
fallit patrem Saulem Michol, 1.Reg. 19.c
fallit Dauid Saulem, 1.Reg.20.a.item regem Achis, 1.Reg.27.d
falſi prophetæ ab operibus cogniti, Matth.7.c
falſum teſtimonium non dicendum, Exod.20.c
fama bona, Prouerb. 15.d.22.a
fames nõ cuſtodientibus præcepta Dei, Leuit.26.d.Deut.18.b.c.32.d
fames propter peccata, 3.Reg.8.d
fames in Aegypto, Gen.41.g.47.
fames vehemens in Samaria, 3.Reg. 18.a.item alia in qua mulier filium coctum comedit, 4.Reg.6.f
fames in Ieruſalem ſub Sedecia, 4.Reg. 25.a
in fame fidelis Sareptana nutrit, 3. Reg.17.c
famem fugit Sunamitis, 4.Reg.4.c.item Noemi, Ruth.1.a
famem futuram vniuerſi prædicit Agabus propheta, Act.11.a
fames verbi Dei prædicitur, Amos. 8.d.11.d
familia curanda, Prouerb.27.a
familiam ſuam ducit Abrahamus. 18.c
Febri percutiuntur inuidentes. Deut.28.o
à febre ſocrus Petri ſanatur, Matth 8. b.item filius reguli, Ioh.4.g
fel germinans in corde impiũ. Deut. 29.c
feminalibus vtitur Aaron, Exod.28.g
feria à Iudæis celebranda, Leuit.23.a
fermentum non erat in oblationibus Leuit 2.d
fermentum non celebatur diebus Sabb. Exod.12.19.b
fermenti parabola, Matth.13.d
fermentum pro pollutis abſtinebat. Matth.16.a
fermentum vetus malitiæ expurgandum, 1.Corinth.5.a
ferrum naturæ ſuæ ſibilum. 4. Reg.6. a.b
ferreum regnum inobedientibus. Deut. 28.c
feſta anni tria, Leuit.23.d.Deut.16.d
feſtiuitates Iudæorum pueris noxiæ Deut. Amos.5.f
feſto die quare non capta Chriſtus Matth.26.a
feſtuca in oculo fratris. Matth.7.a
Feſti parabola, Mat.22.b.Luc.14.a.b. 15.b
fides quid ſit, Heb.11.a
fides adhibenda verbo nudo. Rom.4.a
fides ex auditu verbi Dei. Rom.10.a
fides Abrahæ promptissima. Rom.4. 24.a
fides neceſſaria accedenti ad Deum. Heb.11.b
fide purificantur corda. Act.15.b.Rom. 15.a
fidei finis ſalus animarum. 1.Pet.1.c.
fide reſiſtimus diabolo. 1.Pet.5.a
fidei ſcutum in omnibus habendum. Ephes 6.c
fide accipitur ſpiritus. Gal.3.a
fides ſine operibus mortua. Iac.2.a
fides ſe exerat per opera. Gal.5.a
fidem demonſtrant opera. Iac.2.a
fi Ioh.2.a

fides charitatem habeat, 1.Tim.1.a
fidem imitemur apoſtolorum, Hebr. 13.b
fide quid fecerint ac paſſi ſint patres, Heb.11.f.g.& ibi multa de fide.
fidem ſibi adaugeri orant apoſtoli. Luc. 17.b
pro fide Petri orauit Chriſtus, Luc. 22.c
fide accipimus quod petimus, Matth. 21.b
fide plena accedamus ad Chriſtũ, Heb. 10.d
ad fidem exhortemur inuicem, Heb. 3.c
fidei probatio eſt afflictio, 1.Pet.1.b
in fide perſeuerandum, Coloſſ.1.c
fideles omnes ſunt vnum corpus, Rom. 12.a
fideles ſunt Domus Dei, 1.Pet. 4. d. Heb.3.d
fidelis manet Deus in promiſſu, 1.Cor. 1.b
fidelitas in miniſtris verbi, 1.Corinth. 4.a
fidentes in homine, maledicti, Ierem. 17.a
cum fiducia Chriſtum adeamus, Heb. 4.d
figmentum non conqueritur aduerſus figulum, Rom.9.b
figulus facit ex luto quod vult, Ier. 18. a.Iſa.45.b
figura mundi præterit, 1. Corinth. 7.e
filium ſuum lactat Anna, 1.Reg.1.d
filij caſtigandi, Prouerb.13.d.29.e
filij Iſrael habitarunt in Aegypto 430. annis, Exod.12.f.
filij non occidendi pro patribus. Deut. 24.c.4.Reg.4.b. Ezech.18.c
filij docendi myſterium paſchæ, Exod. 12.d
filium ſuum Salomonem tradit Dauid in manus Nathan prophetæ, 2.Reg. 12.f
filij inobedientis pœna, Deut.21.d
filiorum officiũ erga parentes, Eph.6.c
filios confecrant idolis Iſraelitæ, 4.Re. 17.c
filij Abrahæ, fideles, Rom.9.b
in filios Dei adoptati ſumus, Eph.1.a
filij Dei ſumus per fidem, Galat.3.d
de filio prodigo parabola, Luc.15.c
filiorum duorum parabola, Mat.21.c
filij Dei ſunt qui ſpiritu Dei aguntur, Rom.8.e
filia prudens, viro ſuo hereditas, Eccl. 22.a
filiam luxurioſam oportet obſeruare, Eccl.42.b
Fimbriæ per angulos veſtimẽti, Num. 15.d
fimbriæ veſtimenti Chriſti tactu ſanatur mulier, Matth.9.c
fimbriæ veſtimenti Chriſti tactu ſanantur infirmi, Matth.14.d
Fingit Dauid inſaniam, 1.Reg.21.a.d
fingit Samuel quod immolet, 1.Reg. 16.a
Finis hominis inſperatus, Eccl.9.c
finis omnium appropinquauit, 1.Pet. 4.b
Firmamenti creatio, Gen.1.a
Flagellatur Chriſtus, Matth. 27.c
flagellatur Paulus, Act.16.f.e
flagellantur apoſtoli, Act.5.g
flagellantur præfecti filiorum Iſrael, Exod.5.e
Flet Ieſus, Ioban.11.d.Luc.19.f
flentes beati, & quare, Luc.6.d
flendum cum flentibus, Rom.12.d
fluuius irriguus paradiſum, Gen.2.d
Fœcundam facit Deus Liam, Gene. 29.b
fœdus Dei cum Noe, Geneſ. 6. c.9. b.c
fœlicitate neſcit vti ſtultus, Prouerb. 26.a
fœnum dat Deus iumentis timentium ſe, Deut.11.b
non fœnerandum fratri, Deut.23.d
folio volante terrentur Deo non obtemperantes, Leu.26.f
fons irrigans terram, Gen.2.a
fons gratiæ & veritatis, Chriſtus, Zachar.13.a
Formidoloſi nõ procedant ad bellum, Deut.20.b
Fornax ferrea, Aegyptus, Deut.4.c
Fornicatio vitanda, 1. Corinth.10. b. 1.Theſſ.4.a
fornicatio ne nominanda quidẽ, Ephe. 5.a
fornicatorem excommunicat Paulus, 1.Cor.4.a
fornicationes morte puniendæ, quæ, Leuit.18.a.20.b
fornicatores regnum Dei non poſſidebunt, 1.Corinth.6.b
fornicatrix comburebatur, Geneſ. 38.f
fornicator Zamri occiſus à Phinees, Num.25.a
fornicary cum dijs alienis, Exod.34.b
Fortis Deus noſter, 2.Reg.22.a
fortitudo Dei oſtẽſa in Pharaone, Exo. 9.c
fortitudo noſtra Deus, Exod.15.a
fortitudinem aufert Deus inobedientibus, Deut.28.b
quod Fort una vulgo tribuitur, ſcriptura ad Deum refert, vt patet, Exod. 21.c
Fractio panis, Act.2.g
Fratris mortui abſque liberis vxorem accipiebat alter frater, Geneſ.38.b. Deuter.25.b
frater abducens à fide, occidendus, Deut.13.b
fratris nomine cõpellat Iacob ignoros, Geneſ.29.a
fratres ſuos dicit nos Chriſtus, Heb.2.c
pro Fratrib. animas ponere debemus, 1.Ioh.2.b
fratres ſunt omnes Chriſtiani, Matth. 23.a
inter fratres primogenitus Chriſtus, Rom.8.f
fratri peccanti remittendum, Matth. 18.c
fraternitatem diligamus, Rom. 12.c. 1. Pet.1.d
fratres ſiue cognati Chriſti nõ credunt in eum, Ioan.7.a
Fraudulenti non ſaluabuntur, 1. Cor. 6.b
fraus ferenda, non inferenda, 1. Cor. 6.b
à fructibus cognoſcitur arbor, Matth. 7.c
fructus iuſtitiæ & peccati, Rom. 6.d
fructificemus Deo per opera, Rom.7.a
ad frugalitatem adhortatio, Prouerb. 27.d
Fruges conſumuntur inobedientibus, Deut.28.d
Frumentum dat Deus diligentibus ſe, Deut.11.b
fugiendum, ſi perſequantur nos. Matth.10.c
fugit Paulus ne lapidetur, Act.14.a
Furis pœna, Exod.22.a
Fugit Elias Iezabel, 3.Reg.19.a
Fugiunt Chriſti diſcipuli, dum ille à Iudæis capitur, Luc.22.g
cum fure non verſandum, Prou.24.d
furtum non faciendum, Exod 20.c
fures non ſaluabuntur, 1.Cor.6.b
fures laborent manibus, & quare, Epheſ.4.f
furis parabola, Matth.24.d.Luc.12.a
fures & latrones vocat Chriſtus Phariſæos, Ioh.10.b
Furore mentis percutit Deus inobedientes, Deut.28.a

G

Gaal filij Obedaelis. Iud.9.
Gabaa Beniamin ædificatur, 3.Re.15.a
Gabaonitarum callidi as. Ioſue. 9.
Gabaonitæ à quinque regibus obſeſſi, à Ioſue liberantur, Ioſ.10.
Gabelus venit ad nuptias Tobiæ, Tob. 9.c
Gabriel ſalutat Mariam, Luc.1.c
Gad filius Iacob, Gen.30.b. 49.c. Ioſ 22.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gad propheta, 1. Reg. 22. a. 2. Reg. 24.b
Galaad mons quare sic dictus, Gene. 31.a
Galatas insensatos Paulus vocat, Gal. 3.a
de Gallina pullos congregante, Matth. 23.d
Galilæi Christum suscipiunt, Ioh. 4.f
Gamalielis consiliū pro Apostolis. Act. 5.f
Garizim mons ad benedicendū, Deut. 27.b
in Gaudio seruiendum Deo, Deuter. 28.c
gaudēt apostoli se affligi propter Christum, Act. 5.g
gaudendum in Domino, Coloss. 4.a
gaudendum cum gaudentibus, Rom. 12.c
gaudium à spiritu sancto, Rom. 14.c
vt Gauderemus venit Christus, Ioh. 17.b.
gaudium cordis prorogat vitam. Eccl. 30.d
Gazam vrbem capit Iudas, Iudic. 1.d
Gazer vrbs expugnata à Iosue, Ios. 10.f
Gedeonis acta leguntur, Iudic. 6. 7. 8.
in Gehennæ igne perpetuus, Marc. 9.g
Gehon fluuius. Genes. 2.c
Gemunt filij Dei, & quare, Rom. 8.d
Genuit nos Deus, Deut. 32.c
Generādi vim dedit Deus omnibus quæ super terram sunt. Gen. 1. & 9.b
Gentes in gloriam Dei creatæ, Deut. 26.d
gentes & populos diuisit Deus per regiones, Deut. 32.a
gentium societatem prohibet Deus Iudæis, Deut. 7.a
ne Gentium opera imitemur, Ephes. 4.d
gentes peccatores, Galat. 2.c
gentiū conuersatio ante fidem, Ephes. 2.a
gentes dicuntur canes à Christo, Mat. 15.c
gentes dimisit Deus agere quod vellēt, dans tamen eis pluuias, &c. vsque ad tempus, Act. 14.c
gentium electio, Psal. 17. versu. 48. Psa. 2. ver. 8.
gentium conuersio, Isa. 2.a
gentium vocatio per prædicationem. Isa. 66.f
gentes conuertit Deus. Act. 11.c. 14.d
gentium ingressus in ecclesiam, Mat. 8. b. 12.b. Luc. 2.e. act. 2.f. 28.
gentium ingressus fuerunt Samaritani, Ioh. 4.
gentium minister & doctor Paulus, Rom. 15. d. Gal. 1.c. 1. Tim. 2. b
gētibus datur Spiritus sanctus, Act. 10.g
gentes conciues sanctis, Eph. 2.d
gentes ne glorientur ob suam electionem, Rom. 11.c
gentes meminerint quales fuerint, Ephes. 2.c
gentes ex pura misericordiæ laudant Deum, Iudæi verò ex promissionibus, Psalm. 116. Rom. 15.b
ex gentibus plures Christo credunt quàm ex Iudæis. Isa. 54.a
Giezi famulus Elisei lepra percutitur, 4. Reg. 5.f.g
gigantes in terra Chanáan, Num. 13.d
gigantes viri potentes, Gen. 6.a
Gladio percutientes gladio peribunt, Matth. 26.c
gladij ius, Gen. 9.a Exod. 21.b.c. Leuit. 24.c
gladium quare portat magistratus, Rom. 13.b
gladius spiritus assumendus, Eph. 6.c
Gloria Domini in nube, Exod. 16.b
gloria Domini impletur templum, 3. Reg. 8.b
in gloriam Domini electus Israel, Deu. 26.d
in gloriam Dei infirmatur Lazarus. Ioh. 11.a
gloria soli Deo debetur, Philip. 4.d
in gloriam Dei omnia faciat fidelis, 1. Cor. 9.g
gloria post tribulationes, 1. Pet. 1.b
gloriā non quæsiuit Paulus, 1. Thess. 2.a
gloriæ inanis cupiditas fugiēda. Ga. 5.d
gloriam ab inuicem quærentes nō possunt Christo credere, Ioh. 5.f.g. 12.f
non gloriandum in suis viribus, aut in dono accepto, 1. Cor. 4.b. 11.b
gloriandum in Dei cognitione, Ier. 9.f
vt glorificetur Deus, fiāt opera nostra. Matth. 5.b
glorificandus Deus, Exod. 15. a. Deut. 28.f
Godolias moritur. 4. Reg. 25.f. Ierem. 41.a
Gog interitus. Ezech. 28.g
Goliath interficitur à Dauide. 1. Re. 17.f
Gomor quæ mensura sit. Exod. 16.g
Gomorrha comburitur, Gen. 19.e
Gradus affinitatis in lege prohibiti. Leuit. 18.a
græci sapientiam quærunt, 1. Cor. 1.c
de grano frumenti cadente in terram, Ioh. 12.d
gratia dei redemptio, Rom. 7.d. Ephes. 1.b
gratia dei saluamur Eph. 2.a
gratiæ Deo agendæ post cibum, Deut. 8. b. Matth. 26.e
gratias agit Christus. Matth. 14.b
gratia Deo semper agenda, Eph. 5.a
gratiis communicandum euangelium, Matth. 10.a
gregem pascens de latte gregis manducat, 1. Corinth. 9.a
greges multiplicatur seruatis præceptis, Deuter. 28.a
Gula opus tenebrarum, Rom. 13.f

H

Habacuc pascit Danielem. Dan. 14.f
Habacuc Deo conqueritur de prosperitate malorum. Habac. 1.a
habitant fideles confidenter. Deu. 33.a
habitaculum Dei terra Chanaan, Deut. 12.
habitaculum Dei sacris Christianis spiritum sanctum. Eph. 2.d
hæreditas Leuitarum Deus, Deut. 18.a
de hæreditate mortui, ab filijs non diuidenda. Num. 27.b
hæreditas Dei populus Israel, Exod. 19.
hæreditas cœlitus data ex promissione & operibus. Gal. 3.c. Matt. 25.d
Tit. 3.b. 1. Pet. 1.a
hæres vniuersorum Christus. Heb. 1.a
Luc. 2.a
hæreditatē non vult Christus diuidere inter fratres, Luc. 12.b
hæreses operum filij Cainæ. Gen. 4.d
hæretici vitandi. Tit. 3.b
hæresis phariseorum, per falsa bona. Act. 26.a
Hai vrbs expugnatur, & pessundatur. Ios. 8.
Halhaeruū comedit Iudas. Deut. 14.a
Hamanis falsa prophetia. Ierem. 28.a
Hanon iniuria in seruos Dauid. 2. Reg. 10.a.c
in Haran qui & Charan mortuus Thare. Gen. 11.d
Hazaelis regis Syriæ mala. 3. Reg. 19. que 4. Reg. 13.
Hebal mons ad maledicendū. Deut. 27.b
hebdomadarum solennitas. Exod. 34.c
Hebdomadarum 70. mysterium. d
Heber nascitur. Gen. 10. Luc. 3.
Hebræum se dicit at Paulus. 2. Cor. 11.
Hebron quæ & Arbee. Gen. 23.d
Hebron expugnatur à Iosue, occiduntur cum rege 31. reges. Ios. 10.
occiditur cum rege Debir. Ios. 10.
Heli sacerdos iudicauit Israel. 40. annis. 1. Reg. 1. 2. 4.
Heman cantor. 1. Par. 6. 25.
Hemor occiditur à Simeone. Gen. 34.
Henoch filius Cain. Gen. 4.c
Henoch filius Iared translatus. Gen. 5.d
Her filio Iudæ occiditur. Gen. 38.b
Herbæ verbo Dei creantur. Gen. 1.
Hermon mons qui & Sanir. Deut. 3.b
Herodes Ascalonita occidit innocentes, Matth. 2.c
Herodis Antypæ opinio de Iesu, Matth. 14.a
Herodes hic natalem suum celebrat, Mar. 6.c
Herodem vocat Christus vulpem, Luc. 13.g
Herodes & ipsius exercitus spernunt Christum, Luc. 22.b
Herodes Agrippa occiso Iacobo Petrū recludit in carcere, Act. 12.a
Herodes hic à vermibus consumptus expirat, Act. 12.d
Hethæi penitus delendi, Deut. 20.d
Heua seducitur à serpente, Gen. 3.a. 1. Cor. 11.a
Hi eos iubet Deus deleri, Deut. 20.d
Heueus induratus à Deo resistit Israeli, Ios. 11.d
hilarem datorem diligit Deus, 2. Cor. 9.b
in hilaritate miserendum, Rom. 12.b
Hiram regis Tyri acta, 2. Reg. 5. 3. Reg. 5.a. 9.b
Hiram artifex æraarius eximius. 3. Reg. 7.b
hircus peccatis populi emissus, in deserta emissus, Leuit. 16.
Hobab qui & Raguel, socer Moysi, Num. 10.b
hedus in lacte matris non coquendus, Exod. 23.d
hœdi à Christo vocantur maledicti, Matth. 25.e
holocaustilex, Leuit. 6.a
holocaustum deuorat ignis à Domino, Leuit. 9.d
Holofernis acta scribuntur, Iudith 7. vsque ad 15. cap.
homicidij vltor Deus, Genes. 9.a
homicidij lex, Num. 35.b. Exod. 21.b
homicida voluntarius occidendus, non autem inuoluntarius, Deuter. 19. a.b
homicida diabolus ab initio, Ioh. 8.f
homicida qui fratrem odit, Iohan. 3.c
homo ad imaginem Dei factus, Genes. 1.d
homini formato datur anima viuens, Gen. 2.d
homo puluis, Gen. 3.d
homini dat Deus vim generandi, Gen. 1.d
homini prouidet Deus de victu, Gene. 1.d
homo addicitur labori, Gen. 3.a
hominis omnia subiecta, Gen. 1.d. 9.a
homo in manu Dei, vt lutum in manu figuli, Ierem. 18.a
hominis fragilitas prædicatur, Esai. 40.b
hominis cor nouit Christus, Ioh. 2.d
homines natura filij iræ, Eph. 2.a
homo diuiditur in spiritum, animam & corpus, 1. Thess. 5.d
homo primus, Adam: secundus Christus, 1. Cor. 15.f
homo Dei Moyses, Deut. 33. a. Iosu. 14.b
homo exterior, corpus, 2. Cor. 4.d
honor tribuendus, cui debetur, Rom. 13.c
honor credentibus in Christum, 1. Pet. 2.b
honoremus omnes propter Deum, 1. Pet. 2.d
honore inuicem præueniamus, Rom. 12.c
honorificans Deum, eiq; fidens honoratur ab eo, 1. Reg. 2.f
honorificat patrem Christus, Ioh. 8.f
horæ dies duodecim, Ioh. 11.b
Horeb mons, qui & Sinai, Deut. 1.a
horre a benedicuntur obedientibus Deo, Deut. 28.a
Horrendum incidere in manus Dei, Heb. 10.e
Horrhæi expulsi à filijs Esau, Deut. 2.c
hospitales simus inuicem, Rom. 12.a
hospitalitas Abrahæ, & Lot, Gen. 18.a. 19.a
hospitalis Martha Christum suscipit, Luc. 10.g
de hostijs variis, lege Leuiticum.
hostia munda gentium, Malach. 1.c
hostia & munera Christum significabant, Heb. 9.c.f
hostiā obtulit Christus seipsum, Heb. 7.d
hostias reijcit Deus vnica Christi hostia, contenta, Heb. 10.b
hostia laudis offeratur per Christum, Heb. 13.c
hostibus tradit Deus inobedientes, Deu. 28.c
hostibus suis vindictā retribuit Deus, Deut. 32.f
Humanæ vitæ vanitas, Psalm. 38. vers. 8.9
humilitatis laus, Prouer. 12.c
humilibus & inferioribus se accommodandum. Rom. 12.d
humiles & coram mundo abiectos exaltat Deus, Luc. 1.c
humilium & afflictorum consolator Deus. 2. Cor. 1.a
qui se humiliat exaltabitur, Mat. 23.b
humilibus dat Deus gratiā, 1. Pet. 5.b
humiliemur sub potenti manu Dei, 1. pet. 5.b
ad humilitatem cordis inuitat Christus, Mat. 11.d. Luc. 14.b. sic & Paulus, Eph. 4.a
Hydropicus sabbatho sanatur à Christo, Luc. 14.a
hypocrisis, Prou. 12.c. 30.b
hypocritarum cæcitas, Malach. 3.b
hypocritæ Iudæi conuincuntur, Ierem. 2.c
hyssopi fasciculus. Exod. 12.d

I

Iabel inuenit tentoria, Gen. 4.d
Iabes Galaad habitatores, Iudic. 21.b. 1. Reg. 11.a. 31.d
Iabin rex Chanáan, Iud. 4.a
Iacob natiuitas & acta, Gen. 25. vsq; 49.
Iacob dilectus à Deo, Rom. 9.c. Mal. 1.a
Iacobi & Iohannis vocatio, Mat. 4. d
Iacobo visus Christus post resurrectionem, 1. Corinth. 15.b
Iacobus frater Ioannis occiditur, Act. 12.a
iactantia fugienda, Prouerb. 25.a
Iahaziel propheta, 2. Par. al. 20.c
Iahel vxor Haber occidit Sisaram, Iudic. 4.c
Iair iudex in Israel. Iudic. 10.a
Iairi principis synagogæ filiam suscitat Christus, Matth. 9.c
Iannes & Mambres restiterunt Moysi, 2. Tim. 3.b
Iaphet generatio, Gen. 9.d. 10.a
Iared atas 962. anni. Gen. 5.a
Ibin non comedunt Iudæi, Deuter. 14.b
Ichabod nascitur, 1. Reg. 4.d
in Icomio prædicat Paulus. Act. 14.a
in ictu oculi resurgent mortui, 1. Cor. 15.g
Idola Gentium stulta, Isa. 46.a
idola vnde traxerint originē, Sap. 14.b
idolorum nulla potentia, Isa. 44. b. 1. Cor. 8.a
idōlum non faciendum. Leuit. 26.a
idola fugienda. Deut. 18.b
idolorum ac idololatrarum subsannatio, Sap. 13.c.d. 15.b. Isa. 40.c. 41.f. 44.b.c
idololatra occidendus. Exod. 22.c
idololatriæ mala, Sap. 14.d
idololatriæ abominationes, Ezech. 8.b
idololatriā omnem abigiamus. 1. Cor. 10.b
idololatræ nō saluabuntur, 1. Corinth. 6.b.a
de idolothytis, 1. Corinth. 8.b.c
Idumæi non abominandi, Deut. 23.a
Idumææ vastatio, Amos 1.c. Isa. 21.c
Iebus quæ & Ierusalem, Ios. 18.d
Iebusæos vult Deus penitus deleri, Deu. 20.d
Iehu regis Israel acta, 3. Reg 19. vsque 4. Reg. 10.g. 13.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

iehu propheta occiditur à Baasa, 4. Reg.16.a
ieiunium quomodo faciendũ, Matth. 6.b
ieiunium quod optat Dominus, Isa. 58.b
ieiunio & oratione eijcitur dæmoniũ, Matth.17.c
ieiunium sine operibus misericordiæ non est gratum, Zach.7.b.c. Isa.58. a.b
ieiunium prædicat Iosaphat populo, 2. Para.20.a
ieiunio animã suam humiliauit Christus, Psalm.34.ver.16.
ieiunauit Christus 40.diebus, Matth. 4.a.similiter Moyses, Exo.34.d.itẽ Elias, 3.Reg.19.b
ieiunant & orant Paulus & Barnabas, Act.14.d
ieiunant et Israelitæ, Iudic.20.d.item Dauid, 2.Reg.1.b. & 12.d.viri Iabes, 1.Reg.31.b. Achab, 3.Reg.21.b. Iudith. 8.a. Esther. 4.d. Sara. Tob. 3.b. Anna vidua, Luc.2.c. Esdras.1. Esdr.8.d. Niniuitæ, Ioh.3.b
quòd non ieiunẽt reprehenduntur apostoli à Pharisæis, Matth.9.b
ieiunium proprium non obijciendum Deo, Isa.58.a
Iephte acta, Iud.11.12.
Ieremiæ genus & acta leges in prophetia ipsius
Ieremiæ persequutio, Eccle.49.b
in Iericho mittuntur exploratores, Ios.2.b
Iericho destruitur. Ios.6.a
Iericho vrbẽ reædificauit Hiel, 3.Reg. 16.g
Ierobaal quare vocatus Gedeon, Iudic. 6.f
Ieroboam acta, à 3.Reg. 11. c. vsque ad 15.caput
Ieroboam idolatria, Eccles.47.d
Ierusalem quæ & Iebus, Ios.15.b.expugnatur à Iuda, iud.1.b
contra Ierusalem prophetant Isaias, Ieremias & Ezech.
Ierusalem transfertur in Babylonem, 4.Reg.24.c
Ierusalem restauratur, 2.Esdr.3.a
in Ierusalem moriturus Christus, Luc. 13.c
Ierusalem Christus ingreditur, Mat. 23.d
Ierusalem futurum excidium ob contemptum Christum, Matth. 23.d
Ierusalem deplorat Christus, Matth. 23.d
Ierusalem ciuitas nona, Psal.86. Apoc. 3.c.21.a
Ierusalem superna & cælestis, Galat. 4.d
Iesus filius Iosedech, Zach.3.a
Iesus Christi & Messiæ nomen, Mar.1. c. Luc.1.c
ad Iesu nomẽ omnia se subijciunt, Phi. 2.b
Iesum ore confiteri oportet, Rom. 10.b
Iethro socer Moysi, Exod.3.a.18.a
Iezabel impiæ acta, 3.Reg.16.18.19.21. 4.Reg.9.f.g
de Igne egresso aceruos frugum cõburente, Exod.22.a
de igni in puteo recondito, 2.Machab. 1.d
per ignem filios consecrant Iudei, 4. Reg.17.c.idem facit Achaz, 4.Reg. 16.a.quod prohibetur, Deut.18.b
ignis non accendebatur in sabbatho, Exod.35.a
ignis perpetuus, Leuit.6.b
ignis consumpturus aduersarios fidei, Heb.10.a
ignis colũna deducens Israelem, Exod. 40.
ignis consumens Deus, Deut.4.d
ignea lex, Deut.33.a
igneis serpentibus percussi Israelita, Num.21.b
igneo curru tollitur Elias, 4.Reg.2.b
ignobiles qui Deum cõtemnunt, 1.Reg. 2.f
ignobilia mundi elegit Deus, 1.Corinth. 1.d
ignoti habiti apostoli cum maximè noti essent Deo, 2.Cor.6.b
Illuditur Christus, Matth.27.c
Imago nulla visa quũ daretur lex, Deut.4.c
imagines gentium subuerti præcipit Deus, Deut.7.a
ad imaginem Dei factus homo, Genes. 1.d
imago Dei Christus, 2.Corinth.4.a
imago Dei & gloria, vir, 1.Cor.11.b
imitandus Deus, Eph.5.a
imitator Christi Paulus, 1.Cor.4.d
imitari Paulum quomodo oporteat, 1. Thess.3.b
immaculata Dei via, 2.Reg.22.c
immisericordes Socothitæ & Phanuelitæ puniuntur, Iud.8.
immolans dijs occidatur, Exod.22.c
immortalis Deus, 1.Tim.6.c
immortalis fuisset Adam, si de ligno scientiæ non edisset, Genesis, 2.c. 3.d
immunda animalia, Deut.14.a.Leui. 11.a
immundum non tangendi lex, Num. 19.c
immũditia omnis ne nominanda quidem, Eph.5.a
imperium dei contemnentes puniuntur, Num.14.g
imperium datum Christo, 1.Reg.2.d
impius non credens euangelio, 1.Ioh. 4.d
impij & infidelis descriptio, Psal.1.
impiorũ prosperitas ac repentina interitus, Iob 21.a.b
impij dicuntur à Christo gentiles, Matth.13.f
impij Christum negantes quales sint, Iude.b.d.e
impiorũ gemitus in extremis malis, Sap.5.a.b
impiorum nouissima, Ezech.20.ver. 18.
impiorum cæcitas, Isa.29.b
incantatores nulli sint, Deut.18.
incantatores Pharaonis à Deo superati, Exod.9.b
Incarnatio Christi, gaudium fidei, Isa.4.a
Incedit Deus aduersum nos, quando punit, Leuit.26.d.e
incensa, orationes sanctorum, Apoc. 8.a
de incessus custodia, Prouerb.4.d
incæstus Lot cum filiabus, Gen.19.d
incidebant se sacerdotes Baal, 3. Reg. 18.e
incircumcisus non mundabat, Phase, Exod.12.g
incircuncisum esse, Leuit.26.f
incircumcisio labij Moysi, Exod.4.d
incircumcisi cordis et Deum, Act.7.d
inclinanda corda ad Deum, Iosue.24.d
inconstantia, vide constantia, Act.2.d
incredulitate alienati Iudæi, Rom.11.
incredulus non ingrediuntur regnum Dei, Heb.3.d
incredulitatem apostolorum increpat Christus, Mar.16.c
incredulitatem vt vincamus, erat Christum pati, Luc.24.d
incredulus Nazareus, Matth.13.f. 9.d
indignatio tollenda à nobis, Ephes.4.
indulgentia Hebræis à Deo facta, Exod. 5.f.3.e
induimur Christum per baptismum, Gal.3.d
vt induamur Christi exhortatio, Rom. 13.d
ne indurentur corda nostra, admonet proximum, Deut.15.d
indurat Deus quem vult, Rom.9.d
indurauit Deus Hebræos, Exod.4.d
indurauit Deus per Pharaonem, Exod. 8.9.10.14.15.
indurator à Deo quis dicitur, Deut.2.f
per infamiam & bonam famam ambulamus in Deo, 2.Cor.6.b
sicut infantes modo geniti sitis, 1. Pet.2.a
infantibus similes nos esse oportet, Matth.19.b
infernus describitur, Isa.20.g
inferorum potestates non prævalent fidei, Matth.16.c
infidelium mentes à Satana excæcatæ, 2.Cor.4.a
cum infidelibus nullum commercium habendum, 2.Cor.6.c
infirmitates inobedientibus Deo. Deut. 7.c.28.d. Exod.15.g.23.c
infirmitates non inducit Dominus ijs qui custodiũt præcepta ipsius, Deu. 7.c
in infirmitate Deus orandus, Eccles. 38.a
infirmus fide olus manducat, Rom. 14.a
infirmi fide tolerãdi, Rom.14.a.1.Cor. 8.c.d.1.Thess.5.c
infirmitatibus nostris cõpatitur Christus, Hebr.4.d
infirmitates ob peccata immitti, Ioh. 5.c. Matth.9.a
infirmitates ad solã Dei gloriam quandoque immittuntur, Ioh.9.a.11.a
infirmus presbyteros accersat, Iacobi 5.e
infœcunda nulla, si obediatur Deo, Exod.23.c
ingemiscit omnis creatura, Rom.8.d
Ingratitudo Labã, Gen.31.a.item pincernæ Pharaonis, Gen.40.d.filiorũ Ammon.1.Reg.10.a. Saulis.1.Reg. 19.d. Nabal.1.Reg.25.b. Iudæorum. Ezech.20.a. Isa.1.a. Mich.6.a. Osee 13.b. Ierusalem, Ezech.16.b. Matth. 23.d
ingredi viam vniuersæ terræ, pro mori, 3.Reg.2.a
inimici diligendi, Matth.5.g. Prouer. 25.c
de inimici malo non gaudendum, Pro. 24.c
inimicum nõ ulciscitur Dauid, 2.Reg. 16.c. parcit & inimico Sauli, 1.Reg. 24.b.26.a
inimicos cibat rex Israel, 4.Reg. 6.e
pro inimicis orat Christus, Luc. 23.e
inimicos suos reconciliauit sibi Deus. Colos.1.c
iniquitates aufert Deus, Deut. 34.a.b
iniquitates hominum describit Iob. Iob 24.a
super iniquitate non gaudet charitas, 1.Corinth.13.b
iniqui non salnabuntur, 1.Cor.6.b
iniuria propria nõ vlciscenda, Mat.5.f
iniuriæ ne simus memores, Leuit. 19.d
iniuriã Ioseph remisit fratribus, Gen. 45.b.50.c
iniuriã Semei fert Dauid, 2.Reg.16.b
iniustitiam abominatur Deus, Deut. 25.d
innocens nullus apud Deum, Exod. 34.a
innocentia Samuelis, 1.Reg.12.a
innocentiam suam ostendit Iob, Iob 31.a
inobediens sacerdoti punitur, Deuter. 17.a
inobedientibus verbo Dei maledictio, Deut.28.b.3.Reg.13.d.e
inobedientia Adæ nos peccatores constituit, Rom.5.d
Insatiabiliatria, & quartum inexplebile. Prouerb.30.c
insons non occidendus, 23.a
vt intelligant Iudæi optat Deus, Deut. 32.d
intelligentia replentur artifices, Exo. 31.a
cor intelligens Dei erga se beneficia, Deut 29.a
intercedit Abraham pro Sodomitis, Gen.18.c
intercessor noster Christus, Rom.8.g
interficiuntur idololatræ à Leuitis, Exod.32.f
interpretatio somniorũ est Dei. Gene. 40.b
interpretatio, donũ Dei est, & à spiritu Dei, 1.Cor.12.b.14.c
interrogandus Deus in infirmitatibus, 4.Reg.1.d
inuident Palæstinæi puteo Abrahæ, Gen.26.c
inuidi filij Laban ob diuitias Iacob, Gen.31.a
inuidia filiorum Iacob in Ioseph fratrem, Gen.37.b
inuidet Saul laudem victoriæ Dauidi tribui, 1.Reg.18.b
inuidi fugiendi, Prouerb.23.a
inuidet nemini charitas, 1.Cor.13.b
inuidia reijcienda, Gal.5.d.1.Pet.2.a
inuocatus deus in tribulatione exaudit, 2.Reg.22.a
inuocantibus Deum, salus, Rom.10.c
inuocandus Deus corde puro, 2.Tim. 2.d
inuocare nomen Dei super aliquem, Num.6.d
inuocantes Baal irridet Elias, 3.Reg. 18.c
Ioab principis militiæ Dauid, acta, 2.Reg.3.4.11.c.14.a.e.18.b.c.19.a 3.Reg.1.a.2.a.b.e
Ioachaz acta, 3.4.Reg.10.13 25.
Ioachin succedit fratri Ioacim, 4.Reg. 24.a
Ioas pater Gedeonis, Iud.6.a.f
Ioas filius Ochoziæ, & Ioas filius Ioachaz, 4.Reg. 11.12.13.14.
Ioatham filius Gedeonis, Iud.9.a.b
Ioatham regnat pro Azaria, 4.Reg. 15.b.f.g
Iob vitam & acta habes in libro ipsius, cuius patientiam imitari debemus, Iac.5.c
Iochabed vxor Amram, Exod.6.c
Iohanan acta, Ierem.40.41.42.43.
Iohanna vxor Chuzæ Christum sequitur, Luc.8.a
Iohannis baptistæ nativitas, acta, & mors, Luc.1.3. Matth.3.11. Mar.6. Iohan.1.3.
Iohannes hortatur ad pœnitentiam, Christum venisse saluatorẽ annuntians, Matth.3.a
Iohannes euang. & Iacobus vocantur à Christo, Matth.4.d
Iohannes & Iacobus cupiunt vt ignis in Samaritanos descendat, Luc.9.g de hoc Iohanne multa apud Euangelistas, item in Apocalypsi, & in epistolis ipsius.
Iohannes Marcus minister Pauli, Act. 13.a
de Ioiade pontifice, vide 4. Regum 11. a.d
Ionadab filium Semmaa prudens secundum carnem, 2.Reg.13.a
Ionadab filius Rechab, pius, 4. Regum 10.d
de Iona, vide ipsius prophetiam
Iona signo ostendit Christus se tertio die resurrecturum, Matth.12.a
Ionathan filius Gersom, Iud.18.g
Ionathæ filij Saulis acta & mors, 1. Reg.14.18.19.20.31.
Ionathas frater Iudæ dux Iudæorum, 1.Mach.9.11.12.
Ioppitarũ facinus in Iudæos, 2.Mach. 12.a
Ioram regis Iudæ acta, 3.Regum 22.4. Regum 8.e.f
Ioram frater Ochoziæ, 4.Reg.1.d
Ioram filius Achab impius, 4.Reg.2.6. 8.9.
Iordanis terra irrigua, Gen.13.c
per Iordanem siccum transeunt filij Israel, Ios.3.d
in Iordane lauatur Naaman, 4.Reg. 5.d
Iosaphat pius rex Iudæ, 3.Reg.15.22. 4.Reg.3.d
Ioseph filij Iacob acta, à 30. Gen.ca.vsque ad finem libri.
Ioseph fidei, Heb.11.d.eius, commendatio, Eccl.49.d
Ioseph ab Arimathæa discipulus Christi, Matth.27.g
Ioseph cognominatus Barsabas, Actor. 4.g
Iosiæ regis Iudæ prænuntiatio, acta, & mors,

Universidad de Deusto
Biblioteca

mors, 3.Regum 13.a.4.Regum 21.d.22.23.
Iosue acta vide, Exod.17.c.24.d.32.d. Num.11.f.13.14.Deut.1.f. & toto libro Iosue.
Iosue laudes, Eccl.46.a
Iram Dei timens Moyses orat pro populo, Deut.9.c.
ira Dei super omnes desauit vno peccante, Ios.22.d
iram furoris Dei facere, 1.Reg.28.c
iratus Deus claudit cælum, Deut.11.b
ira Dei in populum causa, Deuter.29.d
ira Dei super incredulos, Coloss.3.b
iræ Dei filij sumus natura, Ephes.2.
ab ira venturæ liberati sumus per Christum, 1.Thess.1.d
ad iram & ad loquendū tardi simus, Iac.1.c
iræ abijciendæ, Rom.12.d
ad iram prouocarunt Deum Iudei, Num.11.a.16.a.21.a.Deuter.9.b.d.32.c
qui irascitur fratri, reus est iudicio, Matth.5.c
cum iracundo non sit tibi amicitia, Prouerb.22.d
cum iracundo non rixandum, Eccles.8.d
ire ad patres, pro mori, Gen.15.c
ire vel venire ad Christum, credere ei, Ioh.6.d
iris in nubibus, Gen.9.c
irridet Elias deum Baal, 3.Reg.18.e
irridentes pueri Eliseum deuorantur, 4.Reg.2.d
irridetur Christus, Ioan.19.a
non irritatur charitas, 1. Cor.13.b
Isaac filij Abrahæ prænuntiatio, nativitas & acta, Gen.15.a.17.c. 18.b.& 21. vsque ad 27.caput
Isaac commendatio, Eccl.44.c
Isai pater Dauidis, Ruth 4.d.1.Reg.16. 17.b.1.Paral.2.b
Isaiæ prophetæ acta, 4.Reg.19. 20. Isa. 1.b.
Isboseth acta & mors, 2.Reg.2.3.4.
Ismaelis vita, Gen.16.17.21.25.
Israelem vocat Deus Iacob, Gene.32.g
Israelitarum seu Iudæorum vita describitur quinque libris Moysi, Iosuæ, Iudicum, Regum, Esdræ, & Machab.
Israel quare in populū Dei assumptus, & quare reiectus, Ier.13.b
Israelis vltima conuersio & exaltatio, Osee.2.c. Sophoniæ.3.b. Mich.5.c
qui Israelitæ veri, Rom.9.b
Israel Dei, christiani, Gal.6.d
Israelita verus Nathanael, Ioh.1.g
Israel est inexcusabilis, Rom.10.d
Israelis excæcatio quare facta, qui tamen post gentiū plenitudinem saluus erit, Rom.11.c
Israelitæ quare ad iustitiam per legem non peruenerunt, Rom.9.g
Issachar, filius Iacob, Gen.30.c.49.b
Itineris Iacob comes Deus, Gen.28. c.35.a
itineris filiorum Israel dux fuit Deus die ac nocte, Exod.13.d
Iubal citharæ inuentor, Gen.4.d
Iubilæus annus, Leuit.25.b
Iuda filius Liæ nascitur, Gen.29.d
Iudæ coniugium & incestus, Genes. 83.a.d
Iudæ supra omnes fratres datur regia potestas, Gen.49.b
Iudæ filiorum genealogia, 1.Paral.4.a
Iudæ & Ierusalem perditio, 4.Reg.21. b.23.f
Iuda dux belli constituitur, Iud.1.a
de Iuda proditore conqueritur Christus, Psal.54.
Iudas Christum tradit, Ioan.18.a
Iudam proditorem facti pœnitet, Mat. 27.a
Iudas suspensus crepat medius, Actor. 1.c
de Iuda Machabæo vide libros Machabæorum.
Iudei ex medio nationum separati à Deo in populum ipsius, deut. 4.c. Rom.9.a
Iudæorum gens obstinata, Isa. 48.a. Actor.7.g
Iudæi transferuntur in Babylonem, 4. Reg.25.f
Iudæ & Israelis vnio, Ezech.37.d
Iudæ reductio à captiuitate, Osee.6.d
Iudæorum reliquiæ saluandæ, Isa.10.e
Iudæorum et gentium vnio in Christo, Isa.19.d
Iudei sub Moyse baptizati in nube, & in mari, 1.Cor.10.a
ex Iudæis salus, Christus, Ioan.4.c.Rō. 9.a
vt Iudæos saluaret, missus Christus, Matth.15.c
ad Iudæos primū mittuntur Apostoli, Matth.10.a
Iudæi Christū Iona & Salomone maiorem non audiunt, Matth.12.d
Iudæos regno eijciendos suscepit Gentibus ostendit Christus parabola vineæ, Matth.21.d
de Iudæis est maxima pars eorum quæ in euangelijs & epistolis scripta leguntur.
Iudææ captiuitas prophetatur, Osc.8.a Amos.2.a
iudicat Moyses populū lites, Exod. 18.b
in iudicio nō acquiescendum plurimorum sententiæ, vtà vera recedatur, Exod.23.a
iudiciū æquitas, Exod.23.a.Leuit.19.d 24.d
iudicabant iuxta legem iudices, Deut. 17.b
iudicio nō contendendum cū fratre, Matth 5.f.1.Corinth.6.b
iudicat omnes mortales Deus, Coloss. 18.c
iudicat Deus secundum cordis puritatem faciem, 1.Reg.16.b
iudicium pro afflictione, Prouerb.16. 1.Pet.4.d
iudicatus est qui Christo non credit, Ioan.3.b.c
Iudicabitur quisque secundum opera sua, Mat.26.d.Rom.2.b.1.Cor.3
iudicium generale, Isa.2.c.37.a
iudicium extremum figura præsignatur, Matth.24.c
ad iudicium Christus cum angelis venturus, Matth.25.c
Iudicia Dei admiranda, 549.d.e
Iudicia Dei iusta, vera, & incomprehensibilia, Rom.11.d.Apoc.16.a
iudicaturi Apostoli duodecim tribus, Matth.16.d
iudicare fratrem non oportet, Mat.7. a.Rom.14.a.b
non iudicandum secundum faciem, Ioan.7.c
iudicij officium, Exod.23.a
iudicis non obedire occidere, Deut. 17.c
iudex ne accipiat personam, Leuit.19.a
iudicibus non detrahendum, Exod. 22.d
iudex vinorum & vestrorum Christus, Act.10.g
Iudith vidua acta, Iudith 1. vsque ad finem libri.
iugum ferreum Idolatriæ, Deut. 28.c
iugum suaue Christi, ferendum, Matth. 11.d
iuramentū suum nullatenus Deus, Deut. 7.b.Luc.18.
iuramentum falsum Gabaonitæ, 9.d
Saule violatum, punitur, 2.Reg.21.a
iurat Paulus ad aliorum vtilitatem, 2 Corinth.1.d
non Iurandum per nomen Idolorum, Deut. 23.c.sed per nomen Dei, Deut.6.d 10.d
non Iurandum falsa, Deut.5.d
iurantibus in nomine Domini nomen citer, maledictus, Zach.5.a
iusiurandū exigit iudex à fœt. Exod. 22.b

iuramentum in controuersijs, Heb.2.c
cum Iuramento negat Petrus Christū, Matth.26.g
non Iurandum omnino, Matth. 5. f. Iac.5.c
ius gladij, Gen.9.a.Matth.26.e
ius belli in expugnandis vrbibus, Deut. 20.c
ius publicum non violandum, Prouer. 16.b
ius publicum Dei opus est, Prouerb. 16.b
iustitia & mandata Dei facienda, Deut.27.b
iuxta Iustitiam retribuit Deus cuique, 1.Reg 26.d
iustitiæ victimas immolare, Deut. 33.c
iustitiæ Dei comparatione nulla est hominis iustitia, Iob.4.d.9.a.25.b
iustus nemo si Deo cōparetur, Iob.4.d. Psalm.142.ver.2.
iustitia nostra à Deo est, per fidem in Christum, Phil.3.c
pro Iustitia ad mortem vsque certandum, Eccl.4.d
iustitiam qui facit, ex Deo natus est, 1.Ioan.2.d
Iustificamur quomodo, Ti.2 d.3.b. Act. 13.f
Iustificamur fide in Christum, Roma. 4.d
nō iustificamur ex operibus legis, Gal. 3.a
iustificari secundum Christum ambulent, Rom.8.e
iustificamur & condemnamur ex verbo nostro, Matth.12.c
iustus Deus, Deut.32.a
iustus Christus 1.Pet.2.d
iusti & beati, Psal.31.Rom.4.a
iusto non est lex posita, Galat.5.d
iustus fide viuit, Heb.10.g
iustus vix effugit tribulationes, 1. Pet. 4.d
iustificatus publicanus, Luc.18.b
iustus primum accusator sui, Pro.18.c
iusti post iudicium vt sol fulgebunt, Matth.13.f
iusto auertenti se à via recta, mors, Ezech.18.f
iustorum finis incognitus, Isa.57.a
iusti iudicabunt impios, Prou.14.c
Iuuenum sequutus consilium Roboā punitur, 3.Reg.12.b.c
iuuenes quales esse debent, Tit.2.b
iuuenilia desideria fugienda, 2.Tim.2.d
à iuuentute benefaciendum, Eccl.11.d. 12.a.Thren.3.c

L

Laban fratris Rebeccæ acta, Gen.24.d. vsque ad 31.caput.

labiorum fructus, laus Deo exhibita, Heb.13.c
labor perpetuus, hominis vita, Iob.7.a
labori homo addicitur, Gen.3.d
laboribus propijs viuendum, Pro.5.c. 1.Thess.4.c
qui nō Laborat, nē manducet, 2.Thess. 3.c
Laborat manibus Paulus, 1.Cor. 4.c. Act.a.18.a
labore omnia florent, Pro.14.a
labores manuum ab alijs comeduntur, ijs qui Deo sunt inobedientes, Deu. 28.b
laborantes & onusti peccatis accedant ad Christum, Matth.11.d
lacte fluit terra Chanaan, Exod.3.c
lac & butyrum peregrinis apponitur, Gen.18.b
lacte opus paruulis, Heb.5.d
lac rationabile concupiscamus, 1. Pet. 2.a
lacte filium suum Anna, 1.Reg.1.d
lachrymis pedes Christi rigat peccatrix, Luc.7.f
cum lachrymis monet Paulus fratres, Act.20.f
lætatur Deus benefacere nobis, Deut. 28.g
lætitia obedientibus Deo, Deut.16.c
Laganorum oblatio, Leuit.2.a
Lacti panes quibus vesci omnibus licebat, 1.Reg.21.a
Lais habitatores occiduntur, Iudic. 18.g
Lamech bigamus & homicida, Gene. 4.d
lamentatione sua Iohannes non pellexit Iudæos ad pœnitentiam, Mat. 11.b
lamina sacra forma, Exod.24.f
languores inobedientibus Deo, Deut. 28.g
lapides pluit, Ios.10.c
lapidem erigit Iacob in titulum, Gen. 28.d
lapides collecti in acerum in testimonium fœderis, Gen.31.f
lapis viuus Christus, Mat.21.d.1.Pet. 2.b.Psal.117.ver.21.
lapis offensionis, Christus, 1.Pet 2.b
lapides viui Christiani, 1.Pet.2.a
Lapidatur Naboth innocens, 3.Regum 21.c.d
Lapidatur Paulus, Actor.14.c
Lapidare volunt Christū Iudei, Ioan. 8.g
lapidetur filius inobediens, Deut.21.d
Lapidetur blasphemus, Leuit.24.b. simul et is qui ligna sabbatho collegit, 15.d
lapidetur diuinus, Leuit.20.d
lapidetur abducēs à fiducia in Deum quantumuis amicus, Deut.13.b.
Laquei mortis, 2.Reg.22.a
Latitudo cordis datur Salomoni, 3.Reg. 4.d
Latro alter cum Christo pendens saluatur, Luc.23.f.
Latus Christi aperitur, Ioan 19.f
lauacro regenerationis saluamur, Tit. 3.b
laus nostra Deus, Exod.15.a. Deuter. 10.d
in Laudem suam elegit nos Deus, Deu. 26.d
laudant assiduè Deum Apostoli, Luc.a 24.g
laudis hostia offerenda per Christum, Heb.13.c
laudes immodicæ, suspectæ, Prouerb. 27.c
lauatur David & vngitur relicta sua afflictione, 2.Reg.12.c
lauabantur pedes hospitio susceptis, Iudic 19.c
lauabant Iudei mortuos, Act.9.g
de Lazaro quem suscitauit Iesus, Ioan. 11.a.c.12.a.b. Lebna expugnatur, Ios.10.c
Legatione pro Christo fungitur Paulus, 2.Cor.5.d
leones in gētes impias immissi, 4.Reg. 17.d
leonem occidit Samson, Iud.14.b.item David, 1.Reg.17.d
à Leone percutitur inobediens prophetа, 3.Reg.20.g
leo de tribu Iuda, Apoc.5.b
à Lepra cauendum, Deut.24.b
lepra à lepra distinctio, Leuit.13.14
leprosi Samaritani saturantur, 4.Reg. 17.b.c
leprosus à Christo sanatur, Mat.8.a
leprosi decem sanantur, Luc.17.c
leporem non comedunt Iudæi, Leu.11.a
leuare manum in cælum solebant iurature, Gen.14.d.Deut.32.f
Leui nascitur, & occidit Sichimitas, Gene.29.d.34.d
Leuitæ electi in ministerijs Dei, Num. 3.f
de Leuitis multa in Exodo, Leuitico, Numero, & Deuteronomio.
à Leuitis interfecti idolatræ, Exod. 32.f
in Leuitarum locum filij Ioseph, Ios. 14.a
lex ignea, Deut.33.a
lex in data, terrentur Israelitæ, Exo. 19.c.20.c.d.Deut.5.c
lex iniustis, homicidis, &c. posita, 1.Tim.1.b
variis Legibus populo Israelitico datis

Universidad de Deusto
Biblioteca

habes in Exodo, Leuitico, Numeris, & Deuteronomio.
legem explanat Moyses, Deut. 1.a
legem non faciens, maledictus, Deut. 27.d
lex in corde & ob oculos, Leuit. 19.d
ad Legem seruandã exhortatio. Deut. 4.a
ante Legem peccatum non putabatur esse peccatum, Rom. 5.b
lex data per angelos, Galat. 3.c
per Legem cognitio peccati, Rom. 3.c
lex posita propter trãsgressiones, Rom. 5.d
lex pædagogus ad Christum, Gal. 3.d
lex bona, 1. Tim. 1.b. Rom. 7.c
lex Moysi & circuncisio iugũ à Petro vocantur, Act. 15.b
legem nullus Iudæorum obseruabat, Ioan. 7.b
lex non viuificabat, Galat. 3.d
lex & prophetæ duobus mandatis comprehenduntur, Mat. 22.d. Gal. 5.b
legis impletio est proximi dilectio, Rom. 13.c
lex & prophetæ sabbathis legebantur, Act. 13.a
legis finis & perfectio, Christus, Rom. 10.a
legẽ aboleuit Christus, & quare, Ephe. 2.d. 2. Cor. 3.d. Act. 15.b. Heb. 7.b
lex regia dilectio proximi. Iacob. 2.b
lex scripta in cordibus fidelium, Heb. 8.d
legi Dei seruit homo mente, Rom. 7.d. quod facere non potest carnis sapientia, Rom. 8.b
legisperitos reprehẽdit Christus, Luc. 11.g
legum conditores iniquos reprehendit Isaias, Isa. 10.a
Lia parit Ruben, Gen. 29.f
libamentum lex, Leuit. 6.b
in Libro vitæ scribi, Phil. 4.a
de Libro Dei deletur peccator, Exod. 32.g
libri curiosa sectatorum combusti, Act. 19.d
Libellus repudij, Deut. 24.a
Liber Paulus nõ est sua libertate vsus, nisi vbi necessarium erat, 1. Cor. 9.a
liberi sunt Christiani, 1. Pet. 2.c Ioan 8.d. Isa. 43.c
libertas spiritus, 2. Cor. 9.d
libertas non danda in occasionem carnis, Galat. 5.b
Liberat de tribulatione Deus, 2. Reg. 4.d
liberatio ex Aegypto, Exod. 13.a
liberauit nos Christus à peccato, Luc. 1.g. Ioan 8.d
Libido opus tenebrarum, Rom. 13.d
ob Libidinem hominũ diluuium, Gen. 6.a
Ligare & soluere conceditur Apostolis, Matth. 18.c. Iohan. 20.f
Lignum scientiæ boni & mali, Gen. 2.c
lignorum cæsores inter Israelitas, Deu. 29.b
lignorum parabola, Iudic. 9.a
ligno immisso, aquæ dulcescunt, Exod. 15.f
limites non transferendi, Prouer. 22.d 23.b
lingua vna in terra, Gen. 11.a
lingua coercenda, 1. Pet. 3.b
linguæ mala, Iacob 3.a.b
de Linguarum dono, 1. Cor. 14.a. Act. 2.a
linguæ bona & mala, Prou. 12.b. 13.a. 14.a
in Linguam venenatam, Prou. 26.a
lingua lambentes aquam, Iudic. 7.b
Lites fugiendæ, Prou. 20.a. 2. Tim. 2.d
Literas mortis sue fert Vrias, 2. Reg. 11.c
litera quæ occidit, lex Moysi est: quæ irritat ad peccatum, quod mortem generat, 2. Corinth. 3.b
Lobna rebellat contra Iudã, 4. Reg. 8.f
Locustæ visio, Amos 7.a
de Loide auia Timothei, 2. Tim. 1.b
Longanimitas Dei, salus nostra, 2. Pet. 3.d
Loquentem Deum non fert populus, Exod. 20.c
loquitur Christus verba Patris, Deut. 18.d
loquacitas fugienda, Eccl. 20.a
Lot fratris Abrahæ Acta, Gen. 11. 13. 19. Deut. 2.b.d
Lot vxor versa in statuam salis, Gen. 18.e. Luc. 17.g
Lucas medicus, Coloss. 4.d
Lucernarum forma, Exod. 25.d. Leu. 24.a
lucerna nostra Deus, 2. Reg. 22.a
Lucerna Israel Dauid, 2. Reg. 21.d
Lucri gratia docentes, Tit. 1.b
Lucus plantatio, Deut. 16.b
Luci Gentium excidi iubentur, Exo. 34.b. quod fecit Ezechias, 4. Reg. 18.a. Item Iosias. 4. Reg. 23.b
Luctu mulieris Thecuitidis ficto reuocatur Absalom, 2. Reg. 14.a
Luduit coram vitulo Israelitæ, Exod. 32.d
Iudit Dauid coram arca, 2. Reg. 6.a
Luget Iacob filium suum Ioseph, Gen. 37.g
luget Dauid Amnonem filium, 2. Reg. 13.g
lugendi non sunt mortui, 1. Thes. 4.d
lugentibus cõsolatio promittitur. Luc. 6.d
Lumbi mentis succingendi, 1. Pet. 1.a Luc. 12.a
Luminaria in mundo, Christiani, Phi. 2.b
luminaria sol, luna & stellæ, quarto Genes. 1.b
Luna à Deo creata, nocti præsit. Gen. 1.b
lunam, solem ac cæli militiam adorare, mortes occidebantur. Deut. 17.a
lunæ gloria alia quam sola, 1. Cor. 15.
Lunaticus sanatur à Christo. Matth. 17.b
Luteres ænei in templo Salomonis. 3 Reg. 7.f
Lux verbo Dei creatur. Gen. 1.a
lux Deus est in qua non sunt tenebræ, 1. Iohan. 1.c
lux Christus oculis illuminans, Ioh. 1.a. 3.c. 8.b. 9.a
lux mundi Apostoli. Matth. 5.b
cum Luce societatem habere, 1. Iohan. 1.c. 2.b
lucis opera, omnis bonitas, Ephes. 5.b
lux gentes post Christum genitæ. Ephe. 5.b
Luxuria & luxus in non Ephes. 5.d
Luza, quæ & Bethel dicta. 28.d
Lysias duæ turmas habet. Machab. 3.c

M

Macedo vrbs capitur. Ios. 10.c
Macedonibus præditat Paulus, Actor. 16.b
Maceriã & inimicitiæ inter Gentes & Iudæos abstulit Christus. Ephes. 2.b
Machabæorum & quarta eorum passio, 2. Machab. 7.a
Machæritarum possessio. Deut. 3.c
Madianitæ in hunc Deo vindicti. Num. 25.d. 31.a
Magi Pharaonis, Exod. 7.b
Magi Christum adorant. Matth. 2.b
ad Magos non deriuandum. Deut. 18.d
Magos abstulit Saul. 1. Reg. 28.a
Magister noster Christus. Matth. 23.a. Iohan. 13.c
magistri fieri ne mulierum. Matth. 23.a. Iacob 3.a
magistri mendaces, pestis. Mich. 3.a
magistratibus parendum. Rom. 13.a
magistratum tribuit Iudæis Christus. Matth. 14.d
magistratus Deum timentes. Exod. 18.d. Deut. 1.c
magistratu non deterrendum. Iudic. 22.d
magistratus malus malo populo datur. Iob. 34.d
magistratus impij. Prou. 29.b

magnifica Dei erga Israelem, 1. Reg. 12.d
magnificentia Deo danda, Deut. 32.a
Maiestas Dei, quæ & gloria, Exod. 40.d
Maior in ecclesia, quis, Matth. 18.a
Malcho amputata auricula, Iohan. 18.b
Maledicta terra ob Adæ peccatum. Gen. 3.a
maledictiones inobedientibus, Leuit. 26.c
maledicere Israelitis non potest Balaã contra Dei voluntatẽ, Num. 22.d. 23.c. Deut. 23.a
maledictiones in monte Hebal, Deut. 27.b
maledicit Eliseus in nomine Domini pueris ipsum irridentibus, 4. Reg. 2.d
maledicuntur Gabaonitæ vt perpetuò sint in ministerio, Ios. 9.d
maledictus qui legem non implet, Gal. 3.b. Deut. 11.d
maledictus qui pendet in ligno, Deut. 21.d
maledictum factus pro nobis Christus, Gal. 3.b
non maledicendum persecutoribus, sed potius benedicendũ, Luc. 6.d. Rom. 12.c. 1. Pet. 3.b
maledicenti non maledicit Christus, 1. Pet. 2.d
maledicenti Semei non maledicit Dauid, 2. Reg. 16.b
maledicentibus benedicit Paulus, 1. Cor. 4.c
maledicit Paulus ijs qui Galatas abduxerunt ab euangelij veritate, Gal. 5.c
maledici non possidebunt regnum, 1. Cor. 6.b
maledicti à Christo, hœdi, Matth. 25.c
maledicens nomini Dei lapidatur, Leuit. 24.b
Malefacta beneficijs vincenda, Rom. 12.d
Malefici occidendi, Deut. 18.b
Malum omne, contagiosum, prouer. 6.d
malum odio habendum, Rom. 12.b
malum pro malo non reddendũ, Rom. 12.b. exemplo Elisei, 4. Reg. 6.a
mala pro bonis non reddenda, Prouer. 17.a. sicut fecit Nabal Dauidi, 1. reg. 25.c
mala quæ perfert Dauid, Deo accepta refert, non inimicis, 2. Reg. 16.c
malum venditionis Ioseph Deus vertit in bonum, Gen. 50.c
malus natus à corrupta natura, Luc. 11. g. Gen. 6.g
mali & infideles semen diaboli, Mat. 13.c
mali è cœtu Christianorum auferendi, 1. Cor. 5.d
malitia hominis multa, Gen. 6.a
malitia omnis auferenda, Ephes. 4. g. Coloss. 3.b
malitia pueri efficiamur, non sensu, 1. Cor. 14.d
malitia veteris fermentum à nobis expurgandum, 1. Cor. 5.c
in Malitia perseuerantes pereunt, 1. Reg. 12.d
Mambre quæ & Hebron dicitur, Gen. 23.d
Mammona iniquo parandi amici, Luc. 16.a
Mamzer non admittendus in ecclesiã, Deut. 23.a
Manna cibus patribus primùm incognitus, Deut. 8.a
Man pluit Israelitis, Exod. 15.c
man fastidit populus. Num. 11.a
manna defecit, Ios. 5.c
manna non erat panis verus dans vitam, Iohan. 6.d
Manahem occidit Sellum, 4. Regum 15.c
Manasses filius Ioseph, Gen. 41.g. 48. a.c. Ios. 13.d. 14.a. 22.a.b
Manasses rex Iuda impius, 4. Regum 21.
Mandata seruantibus benedictio, Exo. 23.c. Deut. 11.d
per Mandatum Libido peccandi, Rom. 7.b.c
mandatum Christi nouum dilectio, Iohan 13.d
mandata seruat qui diligit, Iob. 14.c. 1. Iohan. 2.a
mandata seruando vitam æternam habere docet Christus, Mat. 19.c
mandatis hominum aduersantiũ Deo non attendendum, Tit. 2.d
mandragoræ Liæ, Gen. 30.b
non manducet qui nõ laborat, 2. Thess. 3.c
manducet Christianus in gloriam Dei, 1. Corinth. 9.g
manducare Christi carnem, Iohan. 6.c.f
manere in Christo, 1. Iohan. 2.a
quando Manet Deus in nobis, 1. Iohan. 3.d
mansiones paratæ fidelibus, Iohan. 14.a
mansiones filiorum Israel, Num. 33.a
mansuetudinis commendatio, Prou. 16.c. Eph. 4.a. Eccl. 10.b
mansuetudo Pauli, 1. Corinth. 4.d
mansuetissimus Moyses, Num. 12.b
Manue pater Samsonis, Iudic. 13.b
Manus abscindenda falso testi, Deut. 19.d
manus Ieroboam aresicit, 3. Reg. 13.a
manus lauare ante cibum, Matth. 15.a
manus nõ lauat Christus ante cibum. Luc. 11.f
manibus nostris operemur, 1. Thess. 4.c
manuum opera fructificare facit Deus obedientibus sibi, Deut. 30.b
manus propria scandalizans nos, abscindatur, Matth. 5.c
manus arida sanatur, Matth. 12.a
Manuum cancellatarum impositione Iacob filijs Ioseph benedicit, Genes. 48.c
manuum impositione sanat Christus Luc. 4.g
vt Manus imponeret eis, adducũt pueros ad Christum, Matth. 19.b
manuum Moysi impositione, Iosue repletur spiritu, Deut. 34.c
manuum impositione replentur Spiritu sancto Christiani, Actor. 19.a. 1. Tim. 4.d
manum non cito imponat cuiquã Timotheus. 1. Tim. 5.d
manus Domini facta super Eliam, 3. Reg. 18.g
manum Domini nemo euadit, Amos 9.a. Deut. 32.f
manus Dei super aliquem, quum illũ percutit, vt de Iudæis legimus, Iud. 2.c. 1. Reg. 7.d
in Mara veniunt filij Israel, Exod. 15.d
Marcus consobrinus Barnabæ, Coloss. 4.b
Mardochei acta, Esth. 4. 6. 13.
Mare diuidit Moyses, Exod. 14.d
Maria sunt congregationes aquarum. Gen. 1.b
maris fusilis fabricatio, 3. Reg. 7. d. 2. Par. 4.a
maris vitrei visio, Apoc. 15.a
Margaritæ lapidis pretiosi parabola. Matth. 13.f
Mariæ virginis acta, Luc. 1. 2. Iohan. 2.a
Mariæ sororis Moysi acta, Exo. 15. Nũ. 12.c.d. 20.a. Deut. 24.b
Mariæ sororis Marthæ acta, Ioh. 11.a. 12.a. Luc. 10.g. Matth. 26.a
Mariæ Magdalene currit ad monumentum, videt Christum: annuntiat surrexisse, Matth. 27.g. 28.a. Iohan. 20.
Maritum vocat Sara dominum, Gen. 18.b. 1. Pet. 3.a
de Maritorum principatu, Esth. 1.d
Martha hospitio Christum suscipit, Luc. 1.g. Iohan. 12.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Marthæ fides, Luc. 11. c. d
martyrum felicitas, Sap. 3. a
masculi & fœminæ creatio, Gen. 1. d. 5. a
masculorum concubitores, 3. Reg. 14. f. 15. b. 22. f. 1. Corinth. 6. b
in Maspha congregati Israelitæ, Iudic. 20. a
matrem qui non honorat, maledictus, Deut. 27. e
matres & fratres Christi qui sint, Matth. 12. d
matrem suam commendat Christus Iohanni, Iohan. 19. e
matrimonij institutio, Gene. 2. d
matrimonij casti exemplum in Sara Tobiæ vxore, Tob. 3. c
matrimonium quomodo sit suscipiendum, Tob. 6. d
matrimonij commendatio, Prou. 18. d. Heb. 13. a
matrimonium violantes arguuntur, Malach. 2. c
de Matrimonio, 1. Corinth. 7.
Matham sacerdos Baal, 4. Reg. 11. d
Matthanias qui & Sedecias, 4. Regum 24. d
Mathathiæ acta, 1. Machab. 2.
Mathias electus in locũ Iudæ, Act. 1. d
Matthæus vocatur à Christo, Mat. 9. a
Mathusael nascitur, Gene. 4. d
Mathusale ætas, 969. anni, Gen. 5. d
maxilla asini occiduntur Philisthæi, Iudic. 15. c
maxillam percutienti altera danda, Matth. 5. f
Medad & Eldad prophetant, Num. 11. f
mediator inter Israëlitas & Deum, Deut. 5. a. c
mediator noster Christus, 1. Tim. 2. a
medicina à Deo creata. Eccl. 38. a
meditandum verbum Dei, Deut. 11. c. Iosue 1. b
mel in cadauere leonis, Iud. 14. b
Melchisedech offert Abraham munera, Gen. 14. d. Heb. 7. a
Mello ædificatur à Salomone, 3. Reg. 9. d.
membrorum vnione Paulus ad concordiam nos hortatur, 1. Cor. 12. c
membra nostra seruiant Deo, Rom. 6. d
membra nostra templum Spiritus sancti, 1. Cor. 6. d
membra corporis peccati mortificanda, Colos. 3. a
memoranda tempora antiqua, Dei opera consideranda, Deut. 32. d
mendax omnis homo, Isa. 9. d. Psal. 115. ver. 2.
mendax Giezi, 4. Reg. 5. f
mendaces Spiritui sancto Ananias cũ vxore, Act. 5. a
mendacium non suscipiendum à iudice, Exod. 23. a
mendacij pater diabolus, Iohan. 8. f. 1. Iohan. 2. c
mendacium fugiendum, Ephes. 4. f
mendax qui negat Christum, 1. Iohan. 2. c
mendax spiritus in prophetis, 3. Reg. 22. c
mendici nulli futuri, si obediatur Deo, Deut. 15. a
mensæ tabernaculi forma, Exod. 25. c.
menstruosa mulier, Leuit. 15. c
mensuræ æquitas, Leuit. 19. g
mensura qua mensi fuerimus, remetietur nobis, Marc. 4. c
non mentitur Deus, sed præstat promissa, Tit. 1. a. Heb. 6. d.
Meraritarum sors & vrbes, Iosue 21. a. b. c
mercatores terræ flent Babylonem destructam, & quare, Apoc. 18. a
mercenariorum merces non deneganda, Leu. 19. c. Deu. 24. c. Iac. 5. a
mercenarius pastor, Iohan. 10. b
merces persecutionem passis, Matth. 5. b
merces vinitoribus ex æquo datur, Matth. 20. a
merces secundum opus, 1. Cor. 3. b
merces Abrahæ, Deus, Gen. 15. a
Meretrix fugienda, Prou. 23. c
meretrix & scortator non sint in populo Israel, Deut. 23. c
meretricis magnæ visio, Apoc. 17. a
meretrici adhærens efficitur cum ea vnum corpus, 1. Cor. 6. d
meretrices ingrediuntur regnum Dei, Matth. 21. c
mergulum non comedunt Iudæi, Deu. 14. b
Merob Dauidi promissa vxor, 1. Reg. 18. d
Mesa, rex Moab tributarius regi Israel, 4. Reg. 3. a
Messiæ tempus desiderat fidelis, Isa. 45. b
de Messe lex, Leuit. 19. b
messis abundans obedientibus Deo, Leuit. 26. a
messem Ioab succendi iubet Absalom, 2. Reg. 14. g
messis multa populi, prædicatione Euangelij colligẽda, Mat. 9. d. Io. 4. c
metens segetes relinquat pauperibus, Leuit. 19. b
non metuendum fideli in afflictionibus, Deut. 7. c
cum Metu operemur opera salutis, Philip. 2. b
Micha filius Miphiboseth, 2. Reg. 9. d
Michææ prophetæ Dei acta, 3. Regum 12.
Michæ de Ephraim, Iudic. 17. d. f
Michaelis pugna cum draconi, Apoc. 12. b. Iudæ c
Michol vxoris Dauidis acta, 1. Reg. 19. 25. g. 2. Reg. 3. g. 6. a
mihi at nemo suis stipendijs, 1. Corin. 9. a
militibus dat Iohannes præcepta, Luc. 3. c
militia est vita hominis, Iob 7. a
Miluum non comedunt Iudæi, Deut. 14. b
minima terræ quatuor, quæ sint sapientibus sapientiora. Prou. 30. d
minimus in regno Dei, Matth. 11.
ministri Dei quales, Leuit. 21. d
contra ministros Dei murmurare, contra Deum murmurat. Exod. 16. d
ministerium reconciliationis accepit Paulus, Euangelium nuntians, 2. Corinth. 5. d
ministerium veris prædicatis Euangelij, Act. 20. c
minister noster Christus, Matth. 20. d. Heb. 8. a
ministeria varia Christiana data Ephes. 4. b
ministri Dei prædicantes, 1. Corinth. 2. 4. a
ministri verbi à Deo parendi, Matth. 10. b.
ministri verbi à Deo parendi, Matth. 9. d
minister sit qui primatum quærit, Matth. 20. d
ministrationes spiritus diuersæ, 1. Corinth. 12. a.
Miphiboseth acta, 2. Reg. 4. b. 9. a. 19. c
mirabile nomen Dei, Iudic. 13. c
miracula confirmatio verbi, Marc. 16. d
miraculis Christi, glorificatur pater, Matth. 15. c
miracula per se fortia, gloriam Christi, orant Apostoli, Act. 4. f.
miraculis probatur se Christus missum, Act. 2. d
miraculis inducti multi credunt in Christum, Iohan. 2. d. 4. g
miraculis potens cognitus Christus, Iohan. 10. c
miraculis mentiuntur pseudoprophetæ, Matt. 24. b
miracula pseudoprophetarum, non Deus an diligamus eum, quod. 23. f
miraculis pseudoprophetarum non credendum, quod. 13. c
miraculis à fide abducens occidendus, Deut. 13. a
miserationis multæ Deus, Exod. 34. a
miseretur Deus cuius vult, Exod. 33. d
miseretur Deus propter promissiones suas, 4. Reg. 13. d
vt misereatur nostri Deus, orandum, Num. 6. d
misereatur tui Deus, benedictio erat, Gene. 43. f
miseri sumus, vt felices efficiamur, Iaco. 4. d
Misericors Deus diligentibus se, Exo. 20. 34. a. Deut. 5. a
misericors Deus neminem derelinquit, Deut. 4. c
in Misericordia Deus dines, Ephe. 2. a
misericordia Dei æterna super timentes eum, Luc. 1. e
misericordiæ Dei debentur diuitiæ æteraque corpori necessaria, Deut. 8. d
misericordia Dei pœnitenti promittitur, Deut. 30. a
misericordia Dei liberamur per Christum, Isa. 52. a
misericordia motus venit Christus, Tit. 3. b
miseranti Deo attribuenda salus, Rom. 9. c
misericordiam Dei erga se confitetur Paulus, ne desperemus, 1. Timoth. 1. c
misericordiam consequutæ Gentes, Rom. 11. d
misericordia potior sacrificio, Matth. 9. b. Osee 6. c
misericordes simus exemplo Dei, Luc. 6. f
miserendum in hilaritate, Romano. 12. b
misericordibus misericordia promittitur, Matth. 5. a
misericordibus benedicit Deus, Prou. 11. d. 22. b
misericordia purgantur peccata, Prouerb. 15. d
misericordia Dauidis erga Saul, 1. Regum 24. b. 26. b
misericordiæ laus, Prou. 14. c. 19. c
misericordiæ opera quãti faciat Christus, Matth. 12. a. 25. c
Misphat aliàs Cades, Gen. 14. b
Missus à Deo Christus, Iohan. 8. c
mites & humiles corde esse discamus à Christo, Matth. 11. d
mites & mansueti quid à Deo accepturi, Matth. 5. a
mitissimus Moyses, Num. 12. a
Mna, Ezech. 45. d. Luc. 19. c
Moab filius Lot ex filia maiore, Gene. 19. g
de Moabitis multa, Num. 21. f. Deut. 2. b. Iudic. 3. b. 3. Regum 11. b. 4. Regum 3. 23.
Modesti simus, 1. Petr. 3. b. Philip. 4. a
Modius æqualis, Deut. 25. d
non mœchandum, Exod. 20. c
mœrore consumitur inobediens, Deu. 21. g
mola inferior & superior, Deut. 24. b
molles non possident regnum Dei, 1. Cor. 6. b
Moloch idolum Ammonitarum, 3. regum 11. b. Leuit. 20. a
moneamus alter alterum, Rom. 15. c
moneamus nos hymnis, &c. Colos. 3. c
monet Paulus cum lachrymis, Actor. 20. f
montem Sinai qui tetigisset, lapidandus erat, Exod. 19. b
mons Gelboe, 1. Regum 31. a. c. 2. Regum 1. b. c
monumenta aperta in morte Christi, Matth. 27. e
morbos corporis & animi sanat Christus, Matth. 8. b
morbos ob peccata immitti, Matth. 9. a. Ioan. 5. b
ne mordeamus inuicem, Galat. 5. b
mores bonos corrumpunt colloquia prava, 1. Corinth. 15. c
Mors ex inobedientia, Gen. 3. c. Deut. 30. b
Moriendum semel omnibus, Heb. 9. g
mortem optant Israelitæ, Exod. 16. a. Num. 14. a. item Moyses, Num. 21. c. vursum Iob, Iob 6. b. item Elias, 3. Regum 19. a
mortis dies incertus, Luc. 12. e
mortuam Sarã plangit Abraham, Gene. 23. a
mortui in tabernaculo lex, Num. 19. c
mortui vngebantur, Gene. 50. a. d
mortui lauabantur, Act. 9. g
mortuorum exequijs non interfit sacerdos, Leuit. 21. a
à Mortuis nihil quærendum, Isa. 8. d
mortuos consulit Saul, 1. Reg. 28. a. b
mortui apparenti non credit, qui scripturæ non credit, Luc. 16. g
super Mortuo non incidenda carnes, Deut. 14. a
in Mortuis tibicines, Matth. 9. c
de Mortuis non multum lugendum, 1. Thes. 4. d. Eccl. 22. b
mors absorpta per Christum, 1. Cor. 15. g
mori Christus vocat dormire, Matth. 9. c
morte Petri & aliorum martyrum glorificabatur Christus, Iohan. 21. f. Phil. 1. d
mortem sibi propinquam dicit Paulus, 2. Timoth. 4. b
mori optabat Paulus si expediret, Philippen. 1. c
mortis suæ præmonet Christus Apostolos, Matt. 16. c. 17. d. 20. c. Ioan. 7. e. 14. a. 16. c
mori cupit Christus pro nobis, Luc. 12. f
mortem deprecatur Christus, Matth. 26. d
moritur Christus, Matth. 27. f. Iohan. 19. f
mortuus Christus pro peccatis nostris, Rom. 4. d. Heb. 9. d
mors stipendium peccati, Rom. 5. b
ex mortuis primus resurrexit Christus, 1. Corinth. 15. d
in mortẽ Christi baptizari, Rom. 6. a
mortem & resurrectionem Christi prædicat Petrus, Act. 2. d
mori debemus pro fratribus, 1. Iohan. 3. e
mors secunda, Apoc. 20. d. 21. c
moriuntur non credentes, id est, ira Dei manet super eos, Iohan. 3. d
mortem non vident credentes, Iohan. 5. d
mortui audientes Christum, viuent, Iohan. 5. d
morticinium non comedendum, Leui. 17. d. imò nec tangendum, Nu. 19. e
mortificanda membra corporis peccati, Colos. 3. a
mortificata Dauidis voluntas, 2. Regum 15. f
mortificatur Christiani propter Christum, Rom. 8. g
Moysi natiuitatem & acta habes ab initio Exodi vsque ad finem Deuteronomij.
Moysi laus, Eccl. 45. a
Moysi fides, Heb. 11. e
Moyses quare & quando tegebat faciem, Exod. 34. d. 2. Corinth. 3. c
Moysi locutum esse Deum credunt Iudæi, Christum autem nescire sediciunt, Iohan. 9. c
Moyses Iudæos accusaturos, Iohan. 5. g
Moyses & prophetæ scriptura veteris testamenti, Luc. 16. g
Moysen repulerunt Iudæi, Act. 7. e
per Moysen lex data, Ioan. 1. b
Moyses aduentum Christi prædixit, Act. 3. d
Moyses & Elias in transfiguratione, Matt. 17. a
Mula Dauidis imponitur Salomoni 3. Regum 1. e
mulier creatur è costa Adæ, Gen. 2. d
mulier seducitur à serpente, Gene. 3. a
mulier gloria viri, 2. Corinth. 11. b. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

adiutorium eius. Geneſis 2.c
mulierem non tangere bonum eſt, 1. Corinth. 7.a
de Muliere multa, 1.Cor.11.b.14.f. & in Prou. & Eccleſiaſtico.
mulierum ornatus & mores qui eſſe debeant, Ephe.5.e.Coloſ.3.c
mulier familiam curet, Prouer. 12.a. Tit. 2.a
mulieri non dandus primatus, 1. Tim. 2.d
mulier veſte virili ne vtatur. deu.22.a
à Muliere initium peccati, Eccl. 25.d
mulier litigioſa cui comparanda, Prouer.27.
mulier bona, Eccl. 36.b
mulier adultera, Prouer.22.b
de Muliere forti, Prou. 31.b
mulieris ira & nequitia, Eccl 25.c
mulier vouens, Num.30.b.c
mulier captiua, deut. 21.b
mulier formoſa & fatua. Prou.11.d
mulier litigioſa fugienda, Prouer. 21. b 27.e
mulieres coheredes gratiæ, 1.Pet. 2.b
mulieribus legendum Deuteronomiũ, deut.31.e.Ioſ.8.g
mulieres cantant canticum cum Maria, Exod. 15.e
mulieres reſeruentur in expugnatione vrbium, deut.20.a
mulier pulchra & prudens Abigail, 1.Reg.25.a
mulieris prudentis conſiliũ, 2.reg.20.f
mulierem Chriſtus in fide inſtruit, Iohan.4.b.c
mulier ſanguinis fluxum patiens ſanatur à Chriſto, Matth.9.c
mulieres Chriſtum ſurrexiſſe prædicant, Matth.28.b
mulieribus prædicat Paulus, Act. 16.a
mulieres ſaluantur per liberorum generationem, 1.Tim.2.d
mulier ſedens ſuper beſtiam coccineã, Apoc. 17.a
mulo inſidet Abſalom, 2.reg.18.b.c
mundus nemo coram Deo, Iob 25.a. b.c
mundi ſeu mundati Apoſtoli per fidem, Iohan.15.a
mundi corde Deum videbunt, Matt. 5.a
Mundus per Chriſtum factus, Ioh. 1.a
mundus in maligno poſitus, 1. Iohan. 2.c.5.d
mundi figura tranſit, 1. Corinth. 7.e. 1.Iohan.2.c
mundum non diligamus, 1. Iob.2.b
mundi amicitia eſt inimicitia apud Deum, Iaco. 4.a
mundus Deum non cognouit, Iohan. 17.d. nec Ieſum eſſe Chriſtum verum lumen. Iohan.1.a
pro mundo non orat Chriſtus, Iohan. 17.b
mundi vltima eſt hæc ætas, 1 corin.9.c
mundum iudicabunt fideles, 1.corint. 6.a
munera excæcant oculos, deut. 16.d. Exod.23.a.Eccle.20.d
munera accipiũt filij Samuel iudices, & male iudicant, 1.reg.8.a. non autem Samuel, 1.reg.12.a
munera non accipit Deus, deut.10.d
munera non accipit Eliſeus à Naaman: qua Giezi accipiens leproſus efficitur, 4.reg.5.e.f.g
mures aurei Philiſtinorum, 1.reg.6.a
murmurant Iſraëlitæ, Numer. 11.a. Exod.15.16.17
murmurat Moyſes, Num.11.c
murmurans populus interficitur, Num.16.f
ſine murmurationibus omnia fiant, Philip.2.b
non Murmurandum contra Deum, 1.corinth.10.b
vnctus eſt Saul in alium virum à Spiritu Dei, 1.Reg.10.b
mutui lex, Exod.22.e
mutuum dandum omnibus, deut.15.a. b.Matth.5.f.Eccl.29.a
mutuat alijs quia diues, quia ſeruat Dei præcepta, deut.28.b
mutum fecit Deus. Exod.4.c
mutus ſanatur à Chriſto, Matt.9.d
Myſterium abſconditum ſalus noſtra, Rom.16.d
myſteriorum Dei diſpenſator Paulus, 1.Corinth.4.a

N

Naaman leproſus ſanatur, 4. reg. 5.c
Naas obſidet Iabes Galaad, 1. reg. 11.a
Nabal impius moritur, 1.reg.25.g
Naboth iuſſu impiæ Iezabel lapidatur, 3.Reg.21.c.d.
Nabuchodonoſor acta, 4. Reg. 24.a. Dan. 1.2.3.4. Iſa.14. Ierem.27.b. Iudith 1.2
Nachor auus Abrahæ. Gen.11.c.d.22.d
Nadab & Abiu cõburuntur, Leu.10.a
Nadab filius Ieroboam rex Iſraël, 3. Reg.14.15
Nahaſſon filius Aminadab, Num.1.b
Nahum vaticinatur Dei vindictam in Aſſyrios, Nahum 1.a
Natalis ſui cœnam celebrat Herodes, Marc.6.c
Nathan propheta acta, 2. Reg. 7.a. 3.Reg.1.c
Nathanael verus Iſraëlita, Iohan. 1.g
naturæ imputritas, Iob 25.a
natus ex Deo qui Chriſto credit, Ioh. 1.b.1.Iohan.5.a
natus ex Deo peccatum non facit. Iohan.3.b
nauſi. regimen Paulũ, Act. 27.g
in Nazareth educatur Chriſtus, Luc. 2.d.Luc.4.c
Nazareni non honorant Chriſtum, Matth.13.g. ſed magis persequi conantur de nouitate, Luc.4.c
Nazaræorum lex, Num.6.a
Nebo mons. deut.32.g
Nebula impletur templum, 3.Reg.8.a. non ex Neceſſitate aut prohibente ſhonte & hilariter ſacrificandum eſt pauperibus, 2.Cor.9.a
neceſſitate coactus venit ad Dominum propoſitionis, 1.reg.21.b
negat Chriſtum Petrus, Matth.26. negabit nos Chriſtus ſi negauerimus eum, 2. Tim. 2.b.
Nehemia acta, 2. libro Eſdræ. 7.a.b
Nehemiæ doctor
Nehemiæ laus, Eccl.49.d
Nemrod robuſtus venator, Gen.10.b
Nemus plantat Abraham, Gen.21.d
Nephthali, Gen.30.b.46.c.49.c.Iudic. 19.c
Netum ſamarii non comedunt Iudæi, Gen.32.g
Nitamur adiri, 1. Mach. 7.d.e. Mach.15.d.g
Nicodemus magiſter in Iſrael, accedit ad Chriſtum, Ioh.3.d.7.g
de Nido mittens lex. Deut.22.a
Niniue afflictus, Gen.10.b
Niniue conuersa predicante Nahum 3.a
Niniuitarum reſipiſcentia, Ion.3.b
qui Iudæos in malicia condemnabunt, Matth.12.d
Nobe ciuitatem deſtruit Saul, 1. regum 22.d
nocluam non comedunt Iudæi, Deut. 14.b
Noë natus, acta, Gen.5.d.6.d.7.d. Noe area, 1. Pet.3.d
Noë fides, Heb.11.b
Noë laus, Eccl.44.c
Noë iuſtitia prædicatur, 2. Pet. 2.d
Noëmi vxor Elimelech, Ruth. 1.a
Nomina imponit Adam cuilibet animanti. Gen.2.d
nomina imponebant matres. Gen.29. 30.Iudic.13.d
nomina patrũ mutantur, Gen.17.b. im & Manaſſes, Gen.48.c
nominis bona hæreditas, 1.reg. Eccle. 41.c
nomen Dei tempore Enos cœpit inuocari, Gen.4.d
nomen Dei, ſum qui ſum. Exod.3.d
nomen ſuum Iehoua non indicauit Deus patribus Iudæorum, Exod.6.a
nomen Dei proteſtio noſtra, Prouerb. 18.b
nomen Dei auditum vbique, 3 Regum 8.e
in Nomine Domini benedicit Dauid populo, 2. Reg. 6.d
in Nomine Domini maledicit Eliſeus pueris ipſum irridẽtibus, 4. Reg. 2.d
nomen Dei non aſſumendum fruſtra, Exod. 20.a
nomen Dei inuocare ſuper aliquem, Num.6.d
nomen Dei polluitur periurio, Leuit. 19.c
nouacula non raduntur pili Nazaræorum, Num.6.a.Iud.13.a.1. Reg.1.b
nouiſſima prauidenda. Deut.32.d
nouiſſima tempora, 1. Tim. 4.a
nouiſſimi primi, Matth.20.d
Noua creatura in Chriſto, Galat. 6.d
in Nouitate vitæ ambulandum, in nouitate ſpiritus Deo ſeruiendum, Rom. 6.a.7.b
nouus homo, Ephe. 4.e
nouum teſtamentum, Gen.3.c.Heb.8. d.10.c. in peccatorum remiſſionem, Matth.26.c
Nox verbo Dei creatur, Gen.1.a
Nubes diſcurrentes, Deut.33.d
ad Nubis motum mouebantur caſtra Iſraelitarũ, Exo.40.d. Num.9.c.d
in Nube loquitur Deus Moyſi, Exo.33. b.16.c
nubes in occaſu orta pluuia, Luc.12.g
nubant qui non poſſunt continere, 1. Corinth.7.b
nubere qui prohibent, 1.Tim.4.a
nubebant filiæ maiores ætate ante minores, Gen.29.c
nudi Adam & Heua, Gen.2.d
nudus Iſraël inter hoſtes, Exod.32.f
nuditas inobedientibus, Deut.28.c
numerantur filij Iſraël apti ad pugnã, Num.1.a
nuptias celebrat Laban filiæ. Gen.29.e
nuptiæ Rebeccæ in timore Dei, Geneſ. 24.f.g
nuptiarum ſanctitas, Tob.6.c
nuptijs interfuit Chriſtus, Iohan.2.a
in nuptijs poſtremus locus accipiendus, & quare, Luc.14.b
nuptialem veſtem non habens, Matth. 22.b
vt Nutrix fouet filios ſuos, ſic Paulus Theſſalonicenſes, nihil ab eis exigens, 1.Theſſ.2.b
Nycticoracem nõ comedunt Iudæi, deut.14.b

O

Obed filius Ruth, Ruth 4.d
Obed-edom benedicit Deus, 2.Reg.6.b
obediendum voci Dei, deut.30.d.1.Pet. 1.c
obedientibus verbo Dei, benedictio, deut.11.d
nõ Obediens Saul Deo reycitur, 1.Reg. 28.c
obedientia victimis potior, 1.Reg. 15.c
obediens Chriſtus patri vſque ad mortem. Heb. 5.e. cuius obedientia ſaluamur, Rom.5.c
obedientia parentibus exhibẽda, Exo. 20.b.Leuit.19.a.deut.5.b. Tob.4.a
obediendũ Deo potius quã hominibus, Act.5.c
obediendum magiſtratibus ac præpoſitis, Rom.13.a.deut.17.b.c.Heb.13.c
obedit Chriſtus patri putatiuo, Luc.a 2.g
obedit Chriſtus voci Ioſue, Ioſ.10.c
de Oblationibus variis, Leuit.2.3.6.9. Num.7.15.28.29.
qui obliuiſcuntur Dei, peribunt, deut. 8.d
ne obliſcamur Dei in diuitijs, deu.6.b. 8.c
oblitus Dei Iſrael, percutitur, deut.32. c. Iudic.3.a.b
Obſecrat Epheſios Paulus, Eph.4.a. Romanos. Roma.12.2. Corinthios. 2. Cor.5.d. Galatas. Gal.4.b
Obſtetricum Ægyptarum pietas, Exo. 1.d
obtinatorum interitus, Ezech.6.c
Occidit Deus quem vult, deut.32. e.f
occidere vult Dominus Moyſen, Exod. 4.f
occidens hominem moritur, Leu.24. b.deut.27.d
occidatur gladio qui gladio occidit, Gẽ. 9.a.Matth.26.e
de Occiſi cadauere, deut.21.a
in Occulto auditum Euangelium prædicauerunt palam Apoſtoli, Matth. 10.c
Ochozię filij Achab acta, 3.Reg.22.f. 4.Reg.1.a.c
ochoziæ filij Ioram acta, 4.Reg.8.f.g. 9.f
ochoziæ filius Ioas abſconditur, 4.Reg. 11.a
oculis Dei omnia aperta, Heb.4.d
oculum eruenti eruitur oculus, Exod. 21.c
oculi eruuntur Samſoni. Iudic.16.c
oculi effodiuntur Sedeciæ, 4.Reg.25.b
oculos excelſos humiliat Deus, 2.Reg. 22.c
oculi deficientes inobedientibus Deo, deut.28.g
de Oculi eruitione. Matth.5.d
oculos videntes dat Deus obedienti-bus ſibi, deut.29.a
oculus bonus, aut nequã ſeu malignus Matth.6.c.deut.15.b
Obed propheta arguit Iſraelitas, 2. Par.28.b
odientes ipſum punit Deus, deut.5.a
odium cordis prohibetur. Leuit.19.d
odio habitus Chriſtus à mũdo ſine causa. Ioh.7.a.15.d
odio ſunt Chriſtiani mundo, Matth. 10.c. Iohan.15.c
odientibus nos benefaciendum, Luca 6.c
odientes ipſum diligebat Dauid, 2.Reg. 19.a
odiens fratrem homicida eſt, 1. Iohan. 2.b
ab Odientibus liberat Deus inuocantes ſe, 2.Reg.22.b
odoratur Deus ſacrificium pij, Gene. 8.d
Offendiculum fratri non obijciendum. Rom.14.b
ſine Offendiculo ſit Chriſtianus. 1.Cor. 9.g
offerendarum pecudum, armentorum, & c. ritus, Leuit.1
offerendum Deo, non dæmonibus, Leu. 17.b
non Offerenda hoſtia vitioſa, deuter. 17.a
Og rex Baſan percutitur, Num.21. g.deut.3.a.b
Olda prophetiſſa, 2. Par.34.e
oleribus veſcitur infirmus, Rom.14.a
oleum dat Deus diligentibus ſe, deut. 11.b
oleo ſuo non vngentur inobedientes, deut.28.d
oleũ fundit Iacob ſuper lapidem quem erexerat in titulum, Geneſ. 28.d. 35.c
olei ſancti confectio, Exod.30.c
olea Chriſtus, Rom.11.c
oleaſter populus Gentium, Rom.11.c
oleo vncti ab Apoſtolis ſanantur, Mar. 6.b
oleo vngatur infirmus à presbyteris, Iacob. 5.d
oleo vngitur rex Saul, 1.Reg.10.a
oliuarum reliquiæ, aduenis, & c. deut. 24.d
olla liquefacta. Ezech.24.a
Omnipotens Deus, Gen.17.a.35.b. 48.a.Exo.15.a. Num.11.c
Onan filius Iudæ percutitur à Deo, Gen.38.a.b
Oneſimus ſeruus Philemonis, Phile.b
Oneſiphori domus miſericordia, 2. Tim.1.d
Onias ſummus ſacerdos, 2.Machab.4. a.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

onocratalum non comedunt Iudei, Deut.14.b
onus Christi leue ferendum, Mat.11.d
onus graue imponũt populo Scribæ & pharisæi, Matth.23.a
onus importabile lex Moysi, Act.15.c
onerati & laborantes accedant ad Christum, Matth.11.d
onus & infirmitas fratris ferenda, Galat.6.a
onus suum quisque portabit, Gala.6.a
Ooliab artifex, Exod.31.a.35.d
Oolla & Ooliba, Ezech.23.a
Operimentum tabernaculi, Exod. 26.c.36.b
Ophni & Phinees filij Heli, 1.Reg.1.a. 2.c.4.b
in Ophir mittit Salomon classem, 3. Reg.9.d. item Iosaphat, 3. Regum 22.g
non Opprimendus frater, Leuit.19.c
opprimetur inobediens Deo, Deu.28.d
opus Dei credere in Christum, Ioã.6.d
opera Dei perfecta, Deut.32.a
opera Dei nõ scrutanda curiosius, Iob 33.b
opera Dei imperuestigabilia, Eccl.8.d
opera Dei reuocanda in memoriam, Deut.4.b.7.c
opera legis qui non facit, maledictus, Deut.27.d
vt opera sancta & iusta faceremus, electi sumus à Deo & redempti, Luc. 1.g. Ephes.1.a.2.b. Tim.2.d
ante Opera bona mundemur oportet per Christũ, Ioh.9.a.15.a. Tim.2.d
opus bonum Deus incipit & perficit in nobis, Phil.1.a. Pro.16.a.20.d
opera testantur fidem, Phil.a. Heb.6.c Matt.7.c.2.Pet.1.b
opera lucis, Ephes.5.b
ad opera bona prouocemus inuicem, Heb.10.d
operibus bonis præsint credentes, Tit. 3.c
opera bona non faciens abscindetur de vite Christo, Iohan.15.a
opera charitatis non habenti non prodest fides, Iac.2.c
ad Opera fidei prouocat Christus, Matth.5.b. sic & Paulus, Act.26.c
opera misericordiæ, Matth.25.d
nõ propter Opera liberati sumus, Tit. 3.b. Ephes.2.b
operum bonorũ exemplum episcopus, Tit.2.b
opera mala operatur diabolus, Eph.2.a
opera coinquinantia hominẽ, Mar.7.c
opera tenebrarum abneganda, Tit.2. c.d. Rom.13.d
opera Gentium non imitanda, Ephes. 4.d. Leuit.18.d
vt Operarios extrudat orandus Deus, Matth.9.d
operarius cibo dignus, Matth.10.d
operarij iniquitatis, Matth.7.d
operandum manibus, 1.Thess.4.c
operatur manibus Paulus, Act.18.a
opera manuum Israel benedicit Deus. Deu.2.b. & fructificare facit, Deu. 28.a.30.b
operatus cum Deo Ionathas, 1.Reg.18.g
Orat Christus pro nobis, Ioh.16.f. 17.b
orat Christus pro Petro, Luc.22.c
orat Christus apud patrem pro nobis, Heb.7.d.9.f
ad Orandum spe exorandi exhortatur Christus, propositis exemplis, Mat. 7.b. Luc.18.a
orando cũ fiducia, accipiemus quod petimus, Mar.11.c
orandum spiritu & mente, 1.Cor.14.c
orationibꝰ nostris adest Deus, Deu.4.a
orandi modũ docet Christus, Mat.6.a
orandum continuè, Mat.7.a. Luc.11.a. 18.a. Rom.12.c. Eph.6.c. Colos.4.a. 1.Thess.5.d
in oratione pernoctat Christus, Lu.6.b
oratio sine intermissione ab Ecclesia pro liberatione Petri, Act.12.a
oratio iusti assidua multum valet, Iac. 5.d
in Orationibus vnamiter perseverant Apostoli, Act.1.c
orat Paulus sine intermissione, 1.Thess. 1.a
oratione assidua victus Deus, Iud.10.d. 11.f
orat Christus ter eundem sermonem, Matth.26.d
orans Christus procidit in faciem, oculos in cælum attollit, genua ponit, Matth.26.d. Iohan.17.a. Luc.22.d. Sic Paulus orat cum fratribus positis in terrã genibus, Act.20.g. Eph. 3.c. item Moyses extensis in monte manibus, Exod.17.c.d
oraturus Christus secedit in deserta, aut in montem, Luc.5.c.9.d.21.g. Matth.14.c. Marc.1.d
orat Petrus in superiori parte domus, Act.10.b
orent in omni loco viri leuantes puras manus, 1.Tim.2.c
orat Paulus in litore maris, Act.21.d. item in templo.22.a
oratione fideliũ cupit Paulus iuuari, Rom.15.b.2.Cor.1.b. Heb.13.c
orandum pro inuicem, Iac.5.c
orandum pro regibus & similibus, 1. Tim.2.a
orat Abraham pro Sodomitis, Genes. 18.c
orat Moyses prostratus coram Deo 40. diebus, & 40. noctibus, ubi & illi suas promissiones, Deut.9.d. Exod.32.c
orat qui benefacit & recedit abinfirmitia, Eccl.35.a
ovet in tribulitia constituetus, Iac.5.a
oratio & ieiunium, Actor.13.a.d. Matth.17.c
oratio & ieiunium, Actor.13.a.d. Matth.17.c
oraculi sine propitiatorij forma, Exo. 37.a
orbis totius desolatio, Isa.24.a
orbis descriptio edicto Cæsaris, Luc.2.a
Oreb occiditur, Iudic.7.g
organorum inuentor Iubal, Genes.4. ornatus Aaron & filiorum, Exo.28.f. 39.a
orphanos non relinquet Apostolus Christus, sed missa ex Spiritum Sanctũ, Iohan.14.d
Orygem comedunt Iudæi, Deut.14.a
Os hominis scit Deus, Exod.4.d
oris & oculorum nullibi, Prou.a.d
Osculatur Rachelem Iacob, Genes.29.d
osculatur Esau fratrem suum Iacob, Gen.33.a
osculantur alterutrũ Ionathas & Dauid, 1.Reg.20.g
in Osculo sanctæ salutis & Christiani, Rom.16.22. Cor.13.d
osculantur Petrum fratres, Act.20.f
osculatur pedes Iesu peccatrix, Luc.7.a
osculo Christũ prodit Iudas, Matth.26.a
Osee qui & Iosue, Num.13.b
Osee regis Israel act.2. Reg.15.f.17.a
Osee prophetia, Osee.1.a
Ossium Elisæi venerata virtus, Reg.13.d mortuus, 4.Reg.13.d
ossa Ioseph secũ efferri Moyses, Exod. 13.a
ossa prophetæ seruantur à tribus annis combustis, 4.Reg.23.d
ossa arida filij Israel, Ezech.37.a.
ossa Christi, Iohan.19.a
Ostium Christus, Iohan.10.a
Othoniel iudex Israel, Iudic.3.a.b
Otium vitandum, Prou.10.b.31.d
Otium vitandum, Prou.31.c
in Otiũ ingressi, fiebant omnia, 1.Reg.23. 2.Reg.11.c
ouem comedebant Iudæi, Deut.14.a
ouium parabolam proponit Nathan, 2. Reg.12.c item Christus, Matth.18.b
ouis perdita & inuenta, Matth.18.b
ouium cauta multiplicatione abstinendum, Deut.22.d
ouis Dro. Deut.25.d
de Ouibus oblatis Deut.23.b
oues errantes reuocat amor conuiuij, 1.Pet.2.d
oues errantes Iudæi, Matth.15.c
oues Christi vocem eius audiunt, Iohan. 10.c

oues benedicti Dei, Matth.25.c
Ouile ecclesia Christi ex Iudæis & Gentibus, Iohan.10.c
Oza et Ahio filij Abinadab, 2.Reg. 6.a
Oziæ regis Iuda acta, 4.Regum 14.e. 2.Par.26.a.b.c

P

Pacificus Salomon, 1.Par.22.b
pacificorum hostiæ, Leuit.3.a.7.b
Pactum Dei cum Noe, Gene.9.b
pacti Dei commemoratio, Ierem.14.d
pacti sui memor Deus non deserit populum suum, 4.Reg.13.d
pactum Iosiæ & populi cum Deo, 4. Reg.23.a
pactum Deus vocat circuncisionem, Gen.17.b
Pædagogus erat lex, Galat.3.d
pallium Eliæ & Elisæi, 3.Reg. 19.d. 4. Reg.2.b.c
palmas dant in faciem Christi, Mat. 26.g
palpat in meridie, inobediens Deo, Deut.28.c
Pane fulcitur cor, Gen.18.a. Iudic.19.b. Psalm.103.c
panis in sudore vultus comedendus, Gen.3.d
non in Pane solo viuit homo, Deut.8.a. Matth.4.a
panes pluit Deus de cælo, Exod.16.a.c
panibus obedientium sibi benedicit Deus, comedunt quæ insaturitate, Leuit.26.a
Pane & carnibus per corvum pascitur Elias, 3.Reg.17.a
Pane & aqua cibatur Elias, 3. Regum 19.a
panibus septem, 4000. hominum satiati, Mat.15.d. item quinque panibus satiantur 5000. Iohan.6.b
panis laicus, 1.Reg.21.a
panes primitiarum sub Eliseo multiplicati, 4.Reg.4.g
panum oblatio, Leuit.2.a
panes propositionis, Leuit.24.a
panis euangelij, Iudæorum primũ erat Matth.15.c
Panis vita, Caro Christi, Iohan.6.c
panis vnius & calicis participatio, 1. Cor.9.d
parabolæ Salomonis, 3.Reg.4.d
Parabolam nõ loquebatur Christus sine Parabolis, Matth.13.b
parabolas seorsum interpretatur Christus suis Apostolis, Mar.4.d
parabola lignorum, Iudic.9.b
parabola duarum aquilarum, Ezech. 17.a
Paracletus promittitur, Ioh.14.b.15.d. 16.b
è Paradiso voluptatis ejectus Adam, Gen.3.d
Paralyticus sanatur à Christo, Mat. 9.a
Parentes honorandi & timendi, Exo. 20.b. Leuit.19.a
parentes honorare eisdem benefacere, Matth.15.a. Marc.7.b
parentes percutiẽs aut maledicens occidatur, Exod.21.b
ob Parentum inhonorationem mittitur populus in exilium, Ezech.22.a
parentes doceant filios verbum Dei, Deut.11.c
parentes nõ plus diligendi quàm Christus, Mat.10.d
Pars Dei Israel, Deut.32.b
Parsimonia opes auget, Prou.13.b
participes Christi facti, Hebr.3.c
paruulis legendum deuteronomium, Deut.31.c
paruuli in Christo, 1.Cor.3.a
pascha quid significabat, Exod.12.d
paschæ misterium doceantur filij, Exo. 12.d
paschalis agnus quo modo edendus, Exod.12.a.b
pascha manducat Christus cum discipulis, Matth.26.c
pascha nostrum Christus, 1.Cor.5.c
pascit Dauid vnctus iam in regẽ, oues patris, 1.Reg.17.b
pascit Dauid populum Israel, 2.Reg. 5.a.7.a
pascant greges episcopi, 1.Pet.5.a
pascens gregẽ edit de lacte, 1.Corinth. 9.a
passerculus non occiditur sine Dei voluntate, Matth.10.d
passiones huius vitæ, Rom.8.d
passionibus Christi communicare, 1. Pet.4.c
in Passionibus exultandum, 2. Pet.1.b. Coloss.1.d
passiones & affectus peccati, Rom 7.b
Pastores ouium, filij Iacob, Gen.46.d
pastores ouium detestabantur Aegyptij, Gen.46.d
pastor Christus promittitur, Ez.e.34.f
pastoribus nuntiatur Christus natus, Luc.2.b
pastor bonus, Christus, Iohan.10.b.c.1. 5.a
pastores qui intrant per ostium Christum, Iohan.10.a
pastores populi seductores, Ierem.12.c
pastores gregem lacerantes, Ier.23.a
pastores quæ sua sunt quærentes, Ez.e. 34.a
pastoru nõ corripientiu populum, pœna, Ezech.3.e
pastoris euangelici officium, Ez.e.33.a
Patrum officium erga filios, Ephes.6.a
patri non maledicendum, Prouer.20.c
patres pro filijs non occidentur, Deu. 24.c
pater Christianorum Deus, 2. Cor. 6.d
pater Christi, pater noster, Ioh.20.c
patrem inuocemus Deum, Galat.4.a
pater noster, Deus, Deut.32.a. Matth. 23.a
patrem quum inuocemus Deum, in timore conuersemur, 1.Pet.1.c
pater Corinthiorum Paulus, 1. Cor. 4.d
patiens Deus, Exod.34.a. Rom.15.b
patientia sua prouocat Deus ad pœnitentiam, Rom.2.a.2.Pet.3.c
patientia Dei erga Paulum, 1.Tim.1.d
patientiæ exemplum propheta, Iacobi 5.c
patientia Iob, Iob, 1.& 2. item Telia, Tob. 2.b
patientia commendatio, Prou.16.d
patientes simus, 1.Thess.5.c
in Patientia fructum referentes, Luc. 8.c
patientia necessaria in tribulationibus, Heb.10.g
vt Patiamur exemplo Christi vocati sumus, 1.Pet.3.d.4.a
pati propter iustitiam, beatum, 1.Pet. 3.c
patria Christi, Nazareth, Matth.13.g
panidum cor inobedientibus, Deuter. 28.g
Pauli acta scribuntur in actis Apostolorum, & in epistolis ipsius.
in Pauli epistolis quædam difficilia intellectu, 2.Pet.3.d
Paulus hortatur ad pœnitentiam & fidem in Christum, Act.17.g. 26.c. 13.d.e.f.18.b
Pauor cordibus inobedientium Deo, Leuit.26.f
Pauperes semper futuri, Deuter.15.b. Matth.26.b
pauperi mutuo data pecunia, Exod. 22.d
pauperes curandi in charitate, Deute. 15.b. Eccl.4.e
pauper Christus factus pro nobis, 2. Corinth.8.b
pauperibus quod fit, Christo fit, Mat. 25.d
pauperibus abundè largiendum, Luc. 16.a
pauperes ad conuiuium vocandi, Luc.a 14.c
pauperum curam habuit Paulus, Gal. 2.b. 1.Cor.16.a
pauperis persona non consideranda in iudicio, Leuit.14.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

pauperi non exprobrandum, Prouer. 14.d.17.a
pauperes spiritu, Matth.5.a
pauper probus diuiti improbo præferendus, Prou.28.a
pauperem superbum odit Dominus, Eccle.25.a
pauperibus annuntiatur Christus, Matth.11.a
paupertas vbique contempta, Prouer. 14.d.19.c
paupertas cum timore Dei, Prouerb. 15.b
paupertatis author Deus, Prou.14.d
in paupertate nascitur Christus, Luc. 2.a
paupertatem suam obijcit Christus Scribæ cupiēti eum sequi, Mat.8.a
pax vobis, salutatio Hebræorum, Gen. 43.c
pacis author Deus. 1.Thessal. 5.d. 1. Corinth.14.f
pax cum omnibus habenda, Rom.12. d.Heb.12.d
pacifici filij Dei, Matth 5.a
pax à domesticis nō expectanda Christiano, Matth.10.a
pax ab inimicis obedientibus Deo, Leuit.26.a.
pax sub Salomone, 3.reg.4.c.5.a.b.c
pax ecclesiæ Dei in Galilæa, Iudæa & Samaria, Act.9.c
pax Dei incomprehensibilis, Philip. 4.b
pax in ecclesia, Isa.26.c.66.d
pax facta à Deo per Christum, Colos. 1.c.
pax Gentibus & Iudeis, Eph.2.c.d
pax conscientiæ per fidem, Rom. 5.a
cum pacem & securitatem putarint esse homines, aderit iudicij dies, 1.Thes.5.a
pacem Christus Apostolis imprecatur, Luc.24.f.Ioh.14.d.16.f.20.e
ad pacem vocati sumus. Colos 3.e
pacem erga Deum dat fides in Christum, Rom.5.a
Peccatum Adæ in omnes, Gen 3.b. Rom.5.b.
peccatum qui facit, ex diabolo est, 1.Ioh.3.b
peccatum stimulus mortis, 1.Corinth. 15.g
peccatum est quod ex fide non fit, Rom.4.d
peccatum Adæ quod in omnes dimanauit, Gene. 3. b
peccatum non inducit quicquid extra hominem est, Matth.15.b
peccatum faciens seruus est peccati, Ioh.8.d.2.Pet.2.d
peccatores omnes sunt, & omnibus Christo opus. 3.reg. 8.c. Isa. 41.g. 53.c. Ioh.1.c.d
peccator & impius, quisquis non credit Euangelio, 1.Pet.4.d
peccati pœna mors, Rom.5.b.
peccatum per legem cognoscitur, Romanorum 7.b
peccati proprij pœna cuiq; portanda, Iere.21.e.Ezech 18.c.Deut.24.c
peccatorum variorum expiatio, Leuit.4.5.6. Num.15.c.d
à peccatis expiatio. Leui.23.e. Nu.19.
peccatorum antiqua confessio Leu.16. e.peccata auferet Deus, Num.14.c
à peccatis conuerti, Dei donum, Iere. 21.d
ad peccati agnitionem timor & metus, 1.reg.12.c.d
peccata agnoscentibus, remissio. Ezec. 33.c.Leuit.26.g.
peccata fide & misericordia purgantur, Prouer.15.d
peccatum confitentur Israëlitæ. 1. regum.7.b.12.d
peccati confessio exigitur antequam dimittatur. Num.5 a.
ob peccatum populi contra naturam puniuntur etiam qui non peccauerunt, Gene.19.e. Iudic.20.e.
peccatum nullum in Christo. 1. Petr. 2.d.
peccatum factus Christus pro nobis, 1. Cor. 5.d.Rom.8.a.1.Pet.2.d
peccatores venit Christus vocare, Matth.9.b
peccatorum remissio ex abundanti misericordia. Lu.1.g. Mat.1.c. Act.13.g
peccatrici condonantur peccata, quod multum dilexerit. Luc.7.f.
peccatum in spiritum sanctum irremissibile, Marc.7. d. Matth.12.c. 1.Ioh.5.d
peccato mortui, iustitiæ viuamus, 1. Petr.2.d.3.c
peccatorum nostrorum non recordabitur amplius Deus. Heb.8.d.10.c
peccantes voluntariè & recedentes à Christo, nulla hostia purgantur, Heb.6.b.
à peccatorum somno surgendum, Roman. 6.b
peccatorum multitudinem operit charitas. 1.Pet.4.b
peccata confitentibus remittentur, Matth.18.c
peccantes arguendi coram omnibus ab episcopis. 1.Tim.5.d
peccanti fratri semper remittendum, Matth.18.c
erga peccatores resipiscentes ostenditur Dei benignitas in filio prodigo, Luc.15.c
super peccatore uno resipiscente plus gaudium sit in cœlo quàm super nonaginta nouem iustis, Luc.15.c
peculium offerendarum rerum, Leui.27
Peculiaru Dei populus Israel, Deut. 7.b
de pecunia deposita apud amicum, Exod.22.b
nec pecunia, nec aliares ad vsuram danda, Deut.23.d
pecunijs confisi nolunt sacerdotes bonum, 3.Reg.13.g.
pecunijs confidentes difficile regno Dei ingredientur, Marc.10.c
pecunia donum spiritus non putatur, Act.8.d
pediculi in hominibus, Exod.8.d
pedes hospitibus lauandos, Iudic. 19. 2.b
pedes sanctorum seruet Deus, 1.Reg. 2.b
pedes dolet Asa, 3.Reg.15.c
pedes Christi ungit peccatrix, Luc.7.f
pedes discipulorum lauat Christus, Ioh.13.b
ad pedes Christi sedet Maria, Luc.10.f
pedes calceati ad prædicationem Euangelium. Ephe.6.c
pedibus nudis, & flens ut apparet, egressus fugit Dauid à facie filij sui Absalom, 2.Reg.15.f
pedibus Dei apponuntur inimici, dicitur ab eo. Reg.7.d.Deut.33.a.
pelicanum non vomeret Iudæis, Deut.14.d
pendet ecclesiæ fœtum. Exod.35.c
penuria rerum inobedientibus, Deut. 28.c
persecutionis hominem mutauit, Luc. 24.d. Exod.21.b
persecutionis parentes, aut vxorem præuaricatores mutant. Deut.13.b
de perditis bonis, aut non, aut alio proximus quid agendum. Deut.22.b
peregrinari à corpore & habitare apud Dominum, 2.Corinth.5.b
peregrinamur extra Dominum, 2.Corinth.5.b
peregrinatio vita Iacob, Gen.47.d
peregrinos amat Deus. Deut.10.d
peregrini suscipiendi. Exod.22.d. Leui. 19.d
peregrini decimis tertij anni adiuuandi. Deut.14.d
perfecti simus cum Deo. Deut.18.d. Matth.5.f.
vt perfectus sit, hortatur Deus Abraham, Gen.17.a
perfectus est, qui ex fide magistri sui Christi. Luc.6.f
perfectorum omnium regula & obiectum pauperibus ægre Christum sequi. Matth.19.c

ad perfectionem exhortatio, 1.Cor.1.b. 14.d
perfectus qui verbo non labitur, Iaco. 3.a
in periculo Deus adest suis, Exod 14. 1.d
vt peripsema omnium Paulus, 1. Cor. 4.c
non periurandum, Leuit.16.c
de Persarum regibus vaticinia, Dan. 11.a
persequutiones à Deo, Psal.38.ver.12.
de persecutionibus inter prædicandū, præmonet Christus Apostolos, Mat. 10.b.c
persecutionem patientur pie viuentes, 2.Tim.3.c
persecutiones scandalizant infirmos, Marc.4.b
si persequantur nos, fugiendum, Mat. 10.c
persecutores non timendi. Matth.10.d
persecutionem patientes, beati, Mat. 5.a
pro persequentibus orandum, Matth. 5.g. Rom.12.c
ad perseuerantiam hortatur Christus, Ioh.15.a
perseverans saluabitur, Matth.16.c. 24.b
perseuerantiā dat Christus fidelibus, 1 Corinth.1.a
personæ iudici non spectanda, Leu.19.c. Deut 1.c.16.d.Prou.24.c
personam Deus non accipit, Deuter. 10.d
pestilentia inobedientibus præceptis Dei, Leuit.26.d
petrem elegit Dauid, 2.Reg.24.c
quicquid petierimus à Deo secundum voluntatē ipsius, dabit nobis, 1.Ioh. 3.d. 5.c
petentibus in fide nihil denegatur, Marc.11.c
petentes in nomine Christi obtinebimus, Iohan.14.b
in petra stat Moyses ad videndum Deum, Exod.33.d
à petra datur aqua, Exod.17.b
petra scandali Christus, 1.Pet.2.b
Petra Christus, de qua hauserunt fideles Iudæi, 1.Cor.10.
super petram Christum fundata ecclesia, Matth.16.c
petra scissæ in morte Christi, Matth. 27.f
Petrus ducitur ad Christū ab Andrea, Iohan.1.f
Petrus & Andreas vocantur, Mat.4.c
Petrus & Iohannes idiotæ, Act.4.c
Petri acta legūtur apud euangelistas, & Acta Apostolorum & Galat, 1.d
Phaceia rex Israel, 4.Reg.15.e.f
Phaleg filius Heber, Gen.10.d.11.c
Phanuelita immisericordes, Iud. 8.d
Pharaonis acta, Gen.12.d. 40.a. 41. 45.e. Exod.1.f.9 12.14.
Phares & eius filij, Gen.38 g.46.b
Pharisæus Paulus, Act.23.b
Pharisæi asserunt resurrectionem. Act. 23.b
de Pharisæis multa in euangelijs.
Phasē ritus perpetuo celebrandus, Exod.12.c
Phasē Domini præcipitur, Deut.16.a
Phelti is moritur, Ezech.11.c
Phenenna vxor Helcanæ alterà, 1.Reg. 1.a
Pheresæos penitus excidi iubet Deus, Deut.20.d. Iudic.1.a
Philadelphi templi fabricatio, 2.Par.4.c
Philetus excidit à Christo, 2.Tim.1.c
Philippi vocatio, Ioh.1.f. de hoc plura, Iohan.12 c.14.a
Philippus diaconus, Act.8.c.21.b
Philistijm e quibus egressi, Genes.10.b. 1.Par.1.a
de Philistijs multa, Iudic. 3.10.13.14. 15.16. 1.Reg. 4. 5.6. 7.13.14.17.23. 28.31. 2.Reg.5.8.21.23.
ne per philosophiam seducamur, Col. 2.b
Phinees filius Eleazari, Exod.6.d.Iud. 20.d
Phinees occidit Zambri & Cozbi, Num.25.b.& huius laus. Eccl.45.d
Phinees filius alter Heli, 1.Reg.1.a
Phison fluuius, Gen.2.b
Phiton vrbs ædificatur. Exod.1.b
Phygellus defecit à Christo, 2.Tim.1.c
Pie volentes viuere in Christo Iesu, persequutionem patientur, 2. Tim.3.c. Act.14.d
Pietas reges facit fœlices, Prouer.25.a
pietas sperat vitam, Tit.1.a
in pietatibus finius assiduus, 2.Pet.3.c
piger excitatur ad laborem, Prou.6.a
piger laborem fugiens in egestate erit, Prou.20.a.21.a
pigritia incommoda, Prou.24.d
in pigrum, Prou.21.d.22.b.26.c
pigrorum iter quale, Prou.15.c
pignora quando reddenda, Exod.22.d
de pignoribus, vide, Deut.24.b.c.d
pignus & arrabo promissæ nobis salutis spiritus sanctus, 1.Cor.1.d.5.a
Pilati acta, 3.c.g.19.a.c
Pilati vxor nititur Christum à morte liberare. Matth.27.b
Pilatus minus peccauit quàm Iudæi, Ioh.19.b
Pilosus Elias, 4.Reg.1.b
pinguis Israel dereliquit Deū, Deut. 32.c
piscina in Ierusalem, Iohan.5.a
pisces verbo Dei creātur, Gen.1.c
pisces mundi & immundi, Leu.11.b
pius solus Deus, Apoc.15.b
pios de tentatione & afflictione eripit Deus, 1.Pet.2.d
Placatur Deus oratione Moysi, Exod.32.d
vt placeamus Deo, orat Paulus, Hebr. 13.d
non vt placeret hominibus prædicauit Paulus, sed Deo, 1.Thes.2.a.Gal.1.b
non placere nobis debemus sed proximo ad ædificationem, Rom.15.a
Plagarum modus, Deut.25.a
qui plagis multis vapulabunt à Deo, Luc.12.f
plagæ Ægyptiorum, Exod. 7.8.9.10. 12.
plagæ corporis Christi, Psal.21.vers.18. Zach.13.c
plangitur Iacob ab Ægyptijs 70. diebus, Gen.50.a
plangitur Moyses 30. diebus ab Israelitis, Deut.34.c
plangitur propheta mortuus ab altero Proph.3.Reg.13.f
planctus super mortuum. 2.Reg.3.f
plantauit Deus Israelem, Exod.15. 1. 2.Reg.7.b
plantauit Paulus Corinthios in Christo, 1.Cor.3.b
plantans & rigans nihil sunt, sed qui incrementum dat Deus, ibidem.
plantans vineam de fructu eius edit, 1.Cor.9.a
plantatio non plantata à Deo eradicabitur, Matth.15.b
plebs Dei, Israel, non est ab eo repulsa, Rom.11.a
plenitudo & corpus Christi ecclesia, Ephes.1.d
plorandum in hac vita peccatoribus, Iac 4.c
plorat populus agnoscens peccatum, Deut.1.g
pluit coturnices & man Deus, Exod. 16.c
pluit lapides, Ios.10.c
pluuia de cœlo tanta terra promissionis, Deut.11.b
pluuiæ temporaneæ & serotinæ obedientibus, ibidem.
pluuiæ interdum propter peccata non dantur, 2.Reg.3.d.17.a
sine pluuia promisit Deus aquas regi Ioram, 4.Reg.3.c
pœna homicidij, Exod. 21.b. item furis & damni facti, Exod.22.a
pœna talionis, Gen.9.a. Exo.21.c. Leu. 24.c. Deut.19.d
pœnitet Deū, quando immutat quod fecerat

Universidad de Deusto
Biblioteca

fecerat, 1. Regum. 15. c. alio modo dicitur pœnitudine non flecti, 1. Regum 15. f
pœnitet Deum fecisse hominem, Gen. 6. b
pœnitenti peccatori vita, Ezech. 18. e. 33. Deut. 30. a. 3. Reg. 21. g
pœnitentia ad Deum vera, Ierem. 4. a
pœnitentiam dat Deus, Act. 5. c. 11. c. 2. Tim. 2. d
ad pœnitentiam hortatur Iohannes, Matth. 3. a. c
pœnitentiam & regnum cælorum appropinquasse, Iohannes, Christus & Apostoli prædicauerunt, Matth. 3. a. 4. c. 10. a. Marc. 6. b. Sic Paulus cum lachrymis, Actor. 19. d. Sic & Petrus, Act. 2. f. 3. c
pœnitenti fratri remittendum, Mat. 18. c
polluebant nomen Dei sacrificantes idolo Moloch, Leuit. 18. c
polluitur nomẽ Dei periurio, Leu. 19. c
pollutionis nocturnæ expiatio, Deut. 23. b
ponderis æquitas, Deu. 25. d. iniquitas, Osee 12. b
pontifex non adsit exequijs, Leuit. 21. b. c
pontifex ad quid constitutus, Heb. 5. a. 8. a
pontifex noster christus, Heb. 2. d. 3. a. 8. a
in populos separati homines, Deuter. 32. a
populos diligit Deus, Deut. 33. a
in populum Dei assumpti filij Israel, Exod 6. a. 19. a. Deut. 4. a. 3. Reg. 8. f
populis omnibus missus Christus, Luc. 21. c
populus Dei Christiani, 1. Pet. 2. b
in porcos abeunt Dæmones. Mat. 8. d
ante porcos margaritæ non mittendæ, Matth. 7. a
porphyrionem non comedunt Iudæi, Deut. 14. b
in porta ciuitatis sedebãt iudices, Deu. 22. b
portæ inimicorum pro potentia, Gen. 22. d. 24. g
portæ inferi non præualebunt aduersus ecclesiam, Mat. 16. c
portauit Deus filios Israel Exod 19. a
possessio Leuitarum Deus, Deut. 10. b
posteriora Dei videt Moyses, Exod. 33. d.
potentia Dei non minuitur, Isa. 50. a
potentia Dei in vasa iræ, Rom. 9. c
potestas omnis subdatur Deo, Psal. 23.
potestas omnis à Deo, Rom. 13. a
potestatibus parendũ, Rom. 13. a. 1. Pet. 2. c
potus immundus, Leuit. 11. f
potus spiritualis, 1. Cor. 10. a
Præcepta decalogi, Exo. 20. a. Deu. 5. c
præcepta diuina scrutanda, Prouerb. 3. a
præcepta implenda, Deut. 6. a. 8. a
præcepta fiant in charitate, 2. Ioh. b
præcepta custodientibus Deus misericors. Deut. 7. b
præcepta seruantibus benedictio, non seruantibus maledictio. Exod. 23. a
præcepta Dei inculcanda filijs, Deut. 6. d
ad præceptorum Dei obseruationem exhortatur Moyses beneficiorum commemoratione, Deut. 4. a. 20. a. idem facit Iosue, Ios. 24. a. b. c. Dauid item Salomonem ad idem hortatur 3. Reg. 2. a
præcursor noster Christus, Heb. 6. d
præda ex æquo diuidenda, Deut. 20. c. 1. Reg. 30. Iosue 22. b
prædestinauerat nos Deus ante cõstitutum mundum, Ephes. 1. a. 2. Tim. 1. c
prædestinati, Paulo dicuntur etiam prasciti, Rom. 8. f
ob prædestinationem non disceptandũ cum Deo, Rom. 9. d
prædicat Christus in naui, Mat. 13. a Marc. 4. a
prædicauit Christus semper palàm, Ioh. 18. d
prædicare non possunt, nisi missi, Rom. 10. c
qui prædicat, sermones Dei prædicet, 1. Pet. 4. c
prædicantibus apostolis dabat Deus incrementum, Act. 2. g
prædicatoribus ius cõceditur, vt ab eis alantur quibus prædicant, 1. Cor. 9. a
prædicatores promittit Deus, Isa. 30. a
prædicatores mendaces, 2. Pet. 2. a. b. c
prædo vendens hominem, moriatur. Deut. 24. c
præfecti Salomonis, 550. 3. Reg. 9. d
prægnantem percutiens rixando, Exo. 21. d
prægnantes scinduntur à Manahem, 4. Reg. 15. d
ad prælium docet Deus, 2 Reg. 22. c
præparando corda Deo, soli illi fidendo & seruiendo, 1 Reg. 7. a
præpositis obediendum, Heb. 13. c
præputium nihil prodest Christiano, aut circuncisio, 1. Cor. 7. d
præputia lignorũ auferenda, Leuit. 9. c
præsciti Paulo dicuntur qui & prædestinati, Rom. 8. f
in præsepio natus Christus, Luc. 2. a
præsidendũ in solicitudine, Rom. 12. b
ad prandiũ inuitatur Christus à Pharisæo, Luc. 11. f
presbyteri in singulis ciuitatibus ab. 14. d. Tit. 1. b
presbyteros & episcopos promiscue accipit Paulus, Act. 20. f. Tit. 1. Philip. 1. a
presbyteros quales esse oportet, Tit. 1. b
ad presbyteros exhortatio, Act. 20. f. 1. Pet. 5. a
pretio mortis Christi redempti, Cor. 6. d. 7. d
primatum tenet Christus, Christi de primatu contendunt episcopi, hoc 18. a
primitiarum lex, Num. 18. d
primitiæ reddendæ sobrie, Exo. 23. 34. d. Leuit. 23. b
primitiæ sacerdotum erant, Num. 18. b
de primitijs, Ezech. 44. d
Primitiæ spiritu habentes Apostoli. Rom. 8. d
primitiæ resurgentis Christus, 1. Cor. 15. c. Colos. 1. a
primogenita sua parsimonia Esau. Gen. 25. d
primogenita Dei populus. Exod. 4. a. & sæpe alibi.
primogenita Ægyptiorũ mortuntur. Exod. 12. a
primogenitatus non dandi filij ex affectibus. Deut. 21. c
primogenitus Christus inter Patres. Rom. 8. f. Col. 1. c. 1. Cor. 15. d
principes Dei ministri. Rom. 13. a. Tit. 3. a
principum status mutat Deus. Iob 12. c
principes qualis esse oportet, Exod. 18. b
ad principes Israel exhortatio, Iosue 23. 45. c
in Principes populorum sæuitia. Amos. 1. a. 2. a. 3. a. Sophon. 3. a
principis impij status ac ministri impij. Prouerb. 29. d
principi non maledicendum, Exod. 22. d
principes ex Iudæis multi credunt Christum, non audebant tamen fateri propter Pharisæos. Ioh. 12. 19. principis in terra promissione pars. Ezech. 45. c. 46. a
principis holocaustum, sacrificium. Ezech. 46. d
principes Iudæorum ignorantes crucifixerunt Christum. 1. Corinth. 2. Act. 3. c
principi aëris, diabolus. Ephes. 2. a. 2. c. Ioh. 12. c

pro

principatus omnis caput, Christus, Colos. 2. b
Prisca & Aquila. Rom. 16. a. Act. 18. a
probanda omnia, 1. Thess. 5. d
probatio spem auget, Rom. 5. a
Probemus an simus in fide, 1. Cor. 11. f
prodigalitas prohibetur, Prou. 5. b
prodigia in morte Christi, Matth. 17. f
proditores Ziphæi, 1. reg. 23. c
non prohibendi quomodocunq; verbum Dei verè annunciantes, Mar. 9. f. Phil. 1. b. c
proijcere sermones Dei, 1. Reg 15. f
promissionis terra qualis, Deut. 8. b
promissiones omnes adimpleuit Deus Iudæis, Iosue 21. d. 23. d
promissiones etiam indignis complet Deus. Leuit. 26. g
promissiones Dei dignis dantur, 1. Regum 2. f
Propter promissiones Dei ad Abraham &c. omnia egit Deus erga Iudæos, Exo. 2. d. 6. a. 1. Regum 12. d
promissionum Dei memor Iacob orat, Gen. 32. c
promissiones Deo obijcit orans Moyses pro peccato Israël, Exod. 32. c. Deut 9. d
quod promisimus Deo, reddendum, Deut. 23. d
promissionis verbum Abrahæ factum, Rom. 5. a. c
promissionis filij, Rom. 9. b
Promissiones suas implenit Deus misso filio suo Christo, Act. 3. b. 13. d.
promissio patris spiritus sanctus, Act. 1. a. 4. c
Prophana vitet episcopus, 2. Tim. 2. c
prophetæ olim dicebatur videns, 1. Regum 9. b
per prophetas respondebat Deus, 1. Regum 28. a.
Prophetis in visione & per somnium loquebatur Deus, soli Moysi facie ad faciem, Num. 12. b
prophetæ Dei loquitur quod illi ponit in os. 3. Reg. 22. c. Num. 22. d. f. g. 23. b. 24. c
prophetæ Dei autoritas, Mich. 3. c. 4. regum 5. c
prophetæ corripit Ieroboam, 3. Regum 13. a
prophetæ centum absconsi, 3. Reg. 18. a
prophetæ inobediens verbo Dei, occiditur à leone. 3. Reg. 13. d
prophetæ de salute nostra per Christum, & de remissione peccatorum prophetauerunt, 1. Pet. 1. b. act. 10. g
Prophetæ cupierunt videre Christum, Matth. 13. c
Prophetæ exemplum patientiæ, Iac. 5. c
prophetæ Abraham, Gene. 20. b
prophetæ Moysi erat Aaron, Exo. 7. a
vt prophetet omnis populus optat Moyses, Num. 11. f
in prophetarum contemptores Iudæos Ierem. 7. c. Act. 7. f. g
prophetæ Elisæus psalte canente, 4. regum 3. b. c
prophetæ in Ecclesia interpretentur, 1. Cor. 12. d
prophetarum spiritus prophetis subiectus est, 1. Cor. 14. f
prophetarum filij pauperes & esurientes, 4. reg. 4. g. 6. a
prophetis debora, Iudic. 4. a. item Holda, 4. reg. 22. c.
propheta falsus vnde dignoscitur, Deu. 18. d. Ierem. 28. b
propheta post euentum fuæ prophetiæ abductes à Deo, occidatur, deu. 13. a
prophetæ falsi 850. solus Eliæ Dei propheta, 3. reg. 18. c
de prophetis falsis conqueritur Ieremias, Iere. 14. b
prophetæ Baal occidit Elias. 3. Regum 18. g
ad prophetiam ex agricultura vocatur Elisæus. 3. reg. 19. d
propheta noster Christus, Deut. 18. c
prophetia Dei donum, Rom. 12. b
prophetiæ donum optandum, 1. Cor. 14. a
prophetiæ interpretatio, à Deo, 2. Petri 2. d
propinquitatis iuri quomodo cedebat Iudæi, Ruth. 4. a. b
propitiatorij forma, Exo. 25. b
propitiatio pro peccatis Christus, 1. Iohan. 2. a. 4. c
propositionis panes, Leuit. 24. a
propositionis panes comedit Dauid, 1. Reg. 21. b. Luc. 6. a
proselytos faciebant Iudæi, Matt. 22. b
prospera & aduersa à Deo, Prou. 3. b
prosperitas impiorum, Iob 21. a
prostibuli merces non offerenda, deut. 23. c
protellor nolter Deus, Psal. 17. a. 26. a. 30. a. &c.
protector Abrahæ Deus. Gen. 20. b
Prouerbium: Num & Saul inter prophetas? 1. Reg. 10. c. 19. d
in prouerbium facti Iudæi, deut. 28. d
Prouidentia Dei erga seruos suos, Psal. 144. b. 146. b. Prou. 15. a. 19. c. etiam ab vtero matris, Psal. 138. Ver. 12.
prouidentia Dei erga ingratos, 3. regum 18. a
prouidentiæ Dei omnia committenda Eccle. 11. b
providentia Dei super Eliæ, 3. Regum 17. a. b
providentiam Dei negantes, Isa. 40. g
proximorum contemptores, Mala. 2. b
proximus omnis indigens ope nostra, Luc. 10. c
proximo placẽdum ad ædificationem, Rom. 15. a
proximi dilectio est legis implerio, Roman. 13. c
proximi cura cuique commissa, Eccle. 17. b
proximi res perdita non negligenda, deut. 22. a
proximo dandum mutuum, Eccl. 29. a
prudẽtes & simplices simul, Mat. 10. b
prudentia spiritus & carnis, Rom. 8. a
prudens Dauid in omnibus, 1. Regum 18. b. c.
prudentiæ carnis non inuitendum, Abdiæ 1. c
prurigine percutiuntur inobedientes, deut. 28. c
Psallendum Deo spiritu & mente, cũ gratiæ agenda, 1 Cor. 14. c
Psalmis, hymnis & canticis Deo canendum, Ephes. 5. d
psallente Dauide recedit spiritus malus à Saule, 1. reg. 16. d
psaltes egregius Dauid, 2. reg. 23. a
à pseudapostolis cauendum, Phil. 3. d
pseudapostoli operarij subdoli, 2. Cor. 11. c
pseudoprophetæ quomodo dignoscendus, deut. 18. d
de pseudoprophetarum doctrina, Ezech. 13. a. 22. c
pseudoprophetarum miracula, Ierem. 23. f
pseudoprophetæ surrecturi, Mat. 24. a
Ptolemæus rex Ægypti, 1. Mach. 10. c. 11. a. b
Publicani Euangelio credunt, Mat. 21. c
publicani Deum laudant, Luc. 7. c
publicani non plus exigant, quàm constitutum est eis, Luc. 3. c
publicani & pharisæi parabola, Matt. 18. b
puella vouens, an teneatur voto, Numer. 30. a
pueris angeli custodes, Matth. 18. b
pueri adducuntur ad Christum, Mat. 19. b
puerum amplectitur Christus, Marc. 9. f. 10. b
puer effutiatur qui vult ingredi regnũ Dei, Matth. 18. a
puerorum est regnum cælorum, Matt. 19. b
pueri non scandalizandi, Matt. 18. a
pueri laudant Christum, Matth. 21. b
puericia virgo coercenda, Prouer. 13. d. 22. c. 23. d

Universidad de Deusto
Biblioteca

pueri irridentes Eliſæum deuorantur abuerſi, 4. reg. 2. d
Pugnator noſter Deus, Exod. 15. a
pugnat pro Iſraëlitis Deus, Exod. 14. d
pulcherrima Sarai, Gen. 12. c. d
pulcherrima Rebecca, Gen. 24. b. item Rachel, Gen. 29. b
pulchra Abigail, 1. regum. 25. a. item Bethſabee, 2. reg. 12. a. & Thamar, ſoror Abſalom, 2. reg. 13. a
pulchri Dauid & Abſalom, 1. reg. 16. b. 2. reg. 14. f
pulicem ſe dicit Dauid præ Saule, 1. regum 26. d
puluis homo, Gen. 3. d. 18. d
puluere caput aſpergebant Iudæi dolentes, Ioſ. 7. b. 1. reg. 4. c
puluis pedum excutiendus in contemptores Euangelij, Matth. 10. b
vt pupilla oculi cuſtoditus Iſrael, deut. 32. b
pupillam oculi Dei tangit, qui Chriſtos ſuos tangit, Zach. 2. b
pupillo iudicium facit Deus, deu. 10. d
pupilli decimis tertij anni alendi, deut. 14. d
de pupillis, deu. 24. d. 26. a. 27 c. prou. 13. a. Eccl. 4. b
purgatio peccatorum per Chriſtum, Heb. 1. a
purificatio Leuitarum, Num. 8. b
puſillanimes conſolandi, 1. Theſ. 5 c
puteos Abraham obturant Philiſthæi Gen. 26. c
puteos à Philiſthijm obſtructos refodit Iſaac, Gen. 26. d. e. g
Pygargum comedunt Iudæi, Deut. 14. a
Pythones non conſulendi, deut. 18. b
Pythones habentes, moriantur, Leuit. 20. d
pythonem habentem mulierem conſulit Saul, 1 reg. 28. a. b
pythones auſert Ioſias, 4. reg. 23. e

Q

Quærendus Deus toto corde, & ſic inuenietur, Deut. 4. d
quæſtiones vitandæ, 2. Timoth. 2. d Tit. 3. c
in quæſtionarios, 1. Tim. 6 a
Quæſtus magnus, pium eſſe, 1. Tim. 6. b
ſine querela viuendum, Philip. 2. b. 1. Theſſ. 3. d
quieti ſimus, 1. Theſ. 4. c
quinquagenarios conſtituit Moyſes ſuper Iſraëlem, Exod. 18. d
quinquagenarij duo cum ſibi ſubditis ad verbum Eliæ igni cæleſti abſorpti. 4. reg. 1. c
qui ſtat, videat ne cadat, 1. cor. 10. c

R

Rabba obſidetur à Ioab, 2. reg. 11. a
Rabbath vrbs Ammonitarum, 2. reg. 12. g
Rabbi cupiebant vocari Scribæ & Phariſæi, Matth. 23. a
Rachelis acta, Gen, 29. 30. 31. 35.
ſicut Rachel fœcunda, Ruth 4. c
radix Dauid Chriſtus, Rom. 15. c. Apo. 22. c
radix Iudæorum ſancti patres, Rom. 11. b
Raguel ſacerdos Madian, Exod. 2. c
Raguel ſocer Tobiæ iunioris, Tob. 4. c. 8. b. d. 10. c
Rahab meretrix, aut potius caupona, Ioſue 2. 6.
Roma ædificatur ac deſtruitur, 3. reg. 15. c. e
Rameſſes terræ datur filijs Iſrael, Gen. 47. c
Rameſſes ædificatur, Exod. 1. b
rami naturales oleæ, Iudæi, Rom. 11. c.
Ramoth-Galaad obſidetur, 3. Regum 22. a
ranæ ſuper terram Aegypti, Exod. 8. a
rapiuntur bona non obedientium Deo, deut. 28. d
raptores alienarum rerum, 1. Corint. 6. b
Raphael deducens Tobiam iuniorem, Tob. 5. 6. 9. 12.
Rationale iudicij quale, Exo. 28. c. 39. b
ratione proprij non fidendum, deut. 12. a. Prouer. 3. a
rationem reddet vnuſquiſque Deo, Rom. 14. b
ratio omnibus reddenda de ſpe noſtra ſi interrogauerint, 1. Pet. 3. c
Razin rex Syriæ, 4. reg. 16. b
Raziæ mors, 2. Mach. 4. f
Razon aduerſarius Salomonis, 3. Reg. 11. a
Rebeccæ vxoris Iſaac acta, Gen. 22. d. 24. 25. 26. 27. Rom. 9. c
rebelles in Moyſen combuſti, Num. 16. c
rebelles Iſraëlitæ, deut. 9. d. 31. g
rebellio Core, Num. 16. a
recalcitrauit Iſrael. deut. 32. c
non recedendum à Deo, deut. 11. b
recedere à tergo Domini, 1. Reg. 12. d
Rechab occidit regem Isboſeth, 2. Reg. 4. b. c
Rechabitarum obedientia erga patrem, Ierem. 35. a
recipere Chriſtum, ſiue in eum credere, Ioh. 1. b
reconciliauit nos ſibi Deus per Chriſtum, Rom. 5. b
reconciliemur cum fratre, Matth. 5. d. 20. d
recordatur noſtri Deus cùm nos liberat, aut aliquid donat, 1. Reg. 1. c. Gen. 30. b
vt recordemur beneficiorum Dei exhortatio, deut. 8. a
rectoris officium, Eccl. 32. a
rectum coram Deo faciendum, Exod. 15. g
rectus Deus, deut. 32. a. Pſalm. 91. vltimum
redemptio per ſanguinem Chriſti, 1. Pet. 1. d
redemptio qua, Epheſ. 1. b. Heb. 9. d
redemptus noſter Chriſtus, 1. Cor. d. Matt. 10. c
redemptionem percipiemus in die iudicij, Luc. 21. f
reductio populi à Babylone, Ier. 30. d
refugij vrbes, Ioſu. 20. 2. Num. 35. a. deut. 4. g. 19. a
refugium noſtrum Deus, 2. Reg. 22. a. Pſal. 9. b. Ier. 16. d
regeneratio ſpirituum per Chriſtum. Iſa. 65. c
regina Saba audit Salomonem, 3. reg. 10. a. d
regiones à filijs filiorum Noë primum diuiſæ, Gen. 10. a
regiones albæ ad meſſem, Ioan. 4. f
regnabit Deus in perpetuum, Exo. 15. a
regnabat Deus ſuper Iſraëlem, antequam regem parerent, 1. reg. 12. a
regni lex, 1. reg. 8. c. 10. d
regnorum mutatio à Deo, Ioh 24. b
de regnis quatuor mundi, Dan. 7. c. Zach. 6. a
regnum Dei ſecundatale, Iſai. Ezech. 19. a
regni Chriſti deſcriptio, Iſa. 32. a
regnum Chriſti æternum, Iſa. 9. b. Dan. 7. 8. Luc. 1. a
regnare nolentes Chriſtum, interfectores ſui ſeruandi, Luc. 19. d
regnum Dei gratis datum, Luc. 12. d
regnum Chriſti diſcrimi ſine, Luc. 22. e
regnum Dei paratis edictis, Matt. 22. a
in regnum Dei per multas tribulationes intratur. Act. 14. d
regnum cælorum Euangelium eſt. Matt. 13. f
de regno Dei multa apud Luc. 17. g
regnum Dei intra nos, Luc. 17. g
regnum Dei primum quærendum. Matth. 6. d
regnum Dei quando ſit venturum. rogabant Phariſæi. Luc. 17. a
regnum Danielis Chriſtum, reliquum credebant Iudæi. Matth. 24. a. Act. 1. a
ne regnet peccatum in noſtro. Rom. 6. a
regula aqua. Leuit. 19. g
regulam Chriſti ſequentes. Gal. 6. d
in regula eadem permanendum. Phil. 3. d
religio munda, qua. Iac. 1. d

non relinquit nos Deus, Deut. 4. c
relinquentes Deum affliguntur, Ioſu. 24. c. Iud. 10. b
relinquere patrem, &c. propter Chriſtum, Matt. 19. d. Luc. 14. c
reliquiæ populi Iſrael ſeruandæ, Ier. 21. g. 23. a. Rom. 9. f. 11. a
remiſſio iubilæus, Leuit. 25. b
remiſſio debiti anno ſeptimo, Deut. 15. a
remiſſio peccatorum gratuita, Act. 2. f. Coloſ. 1. c
remittendum ex corde fratribus, Coloſ. 3. b
renaſcimur per verbum Dei, 1. Petr. 1. d. 2. a
renatus ex aqua & ſpiritu ſancto. Ioan. 3. a
Renes accincti in eſu agni paſchalis, Exod. 12. b
vt renouaremur venit Chriſtus, Tit. 3. b
renuntiandum omnibus quæ poſſidemus, Luc. 14. f
de reprobis, Matth. 13. b
reprobum ſe non eſſe dicit Paulus, 2. Cor. 13. c
reptilia terræ creantur verbo Dei, Gene. 1. c
reptile immundum, Leuit. 11. f
repudium permittit Moyſes. Deu. 24. a. Matth. 19. a
repulerunt Deum Iſraëlita, Num. 11. d
requies nulla inobedientibus, Deu. 28. g
requies ferentibus iugum Chriſti, Matth. 11. d
in requiem Dei ingreſſuri credentes, Heb. 4. a
requies tribulatis, 2. Theſ. 1. c
requieuit Deus die ſeptimo, Gene. 2. a
reſipiſcere omnes deſiderat Deus, 2. Pet. 3. c
reſipiſcentia donum Dei, Thren. 5. d
reſipiſcentia Iſraelis, Ierem. 2. g
Reſphe acta, 2. reg. 3. b. 21. b
reſpicere dicitur Deus populum, quando à quouis malo liberat, Ruth 1. b
reſpicit Deus ſuper obedientes, Leuit. 26. b
vt reſpiciat ipſum Deus, orat Iſrael, deut. 26. d.
reſpublica quando florent, Prouer. 28. b. 29. a
reſurrectionem Chriſti prædixit Dauid, Act. 2. c
reſurgunt in morte Chriſti corpora ſanctorum, Matt. 27. f
reſurrexit Chriſtus, mat. 28. a. all. 2. d. e
reſurrectionis Chriſti virtus, Oſee 6. a
reſurrexit Chriſtus propter iuſtificationem noſtram, Rom. 4. d
de reſurrectione Chriſti, 1. Cor. 15. a
reſurrexiſſe Chriſtum teſtantur Apoſtoli. Act. 4. g
reſurrectio & vita Chriſtus, Ioh. 11. a
reſurgere cum Chriſto. Rom. 6. a
reſuſcitat Chriſtus in ſe credentes, Iohan. 6. d
de reſurrectione prophetia, Iob 14. b. Dan. 12. a
reſurgent omnes, 2. Cor. 4. c
de reſurrectione mortuorum, 1. Cor. 15. b
in reſurrectione non contrahent matrimonium, Matt. 22. c
retribuit Deus cuiq; iuxta iuſtitiam, 1. reg. 26. d
retribuit Deus obedientibus ſe, deut. 32. f
Reu naſcitur, Gen. 11. c
reuelat Deus aurem alicuius, cum aliquid illi prænuntiat, 1. Reg. 20. c. 2. reg. 7. d
rex ad quid conſtituitur, 3. reg. 10. b
rex iuſtus, Prouerb 29. a. b
rex qualis eſſe debet, deut. 17. d
regibus ebrietas fugienda, Prou. 31. a
regis ius, 1. Reg. 8. b
regis cor in manu Dei. Prou. 21. a
à regis indignatione cauendum, Prouerb. 16. b. 20. a
ſub rege puero infelicitas, Eccle. 10. d
rex legat Deuteronomium, deut. 17. d
regem honorificemus, 1. Pet. 2. c
pro regibus orandum, 1. Tim. 2. a
regem petunt Iſraëlitæ, 1. Regum 8. a. 10. c
rex Saul conſtituitur inuitus, 1. Reg. 10. d
rex Salomon petit à Deo ſapientiam, 3. Reg. 3. b
rex ſeculorum immortalis, inuiſibilis, 1. Tim. 1. d
regem volunt Chriſtum conſtituere, Iohan. 6. b
reges & ſacerdotes Dei Chriſtiani, Apoc. 1. b. 5. c. 1. Pet. 2. b
Rhamni parabola, Iudic. 9. b
Rhode puella. Act. 12. c
Ridentibus væ, & quare. Luc. 6. d
rigauit Apollo, 1. Cor. 3. b
rixa, opus carnis Galat. 5. d
de rixantibus, lex, Exod. 21. c
de rixarum ſuſcitatione, Prouer. 10. b. 15. b
Roboam acta, 3. reg. 11. g. 12. 14
non roboratur homo in fortitudine ſua, ſed ex ſolo Deo, 1. reg. 2. b
rogat Paulus eos quibus euangelizat 2. Theſ. 2. a
Roma concubina Nachor, Gen. 22. d
de Romano imperio vaticinium Balaam, Num. 24. d
Romanos venturos timent Iudæi, Ioh. 11. f
Romanum ſe dicit Paulus, Acto. 16. g. 22. f
Romani neminem condemnant indicta cauſa, Act. 25. c
Romanis prædicandum Euangelium, Act. 23. c
Romam appulit Paulus, Act. 28. d
Romani nõ prohibent Paulo prædicare omnibus Euangelium, Act. 28. e. g
rori in ſolitudine, qui & man fuit manna, Exod. 16. c
rore caligantes cæli, deut. 33. d
ros & pluuia non data eſt tribus anni, temporibus Achab, 3. reg. 17. a
ros & pluuia non deſcendant ſuper montes Gelboe, 2. reg. 1. c
rotarum viſio, Eccl. 1. d. e. 10. b. c
Ruben natiuitas & eius acta, Gen. 29. g. 35. d. 37. d. 42. a. 42. d. deut. 33. a
Rubenitæ interficiunt Agarenos, 1. Paral. 5. b
Rubenitarum habitatio, Ioſ. 13. b
rubus ardens nõ comburitur, Exo. 3. a
ruinam præcellit exaltatio, & gloriã deiectio, Prou. 18. c
in ruinam Iudæi reliquit Deus Chananæos, Iudic. 2. a
ruituros per Chriſtum multos Iudæos prædixit Simeon, Luc. 2. c
Ruth acta vide in ſuo libro.

S

Saba regina inuiſit Salomonem, 3. regum 10. a. Matth. 12. d
Sabbathum benedicit Deus, Gene. 2. a
Sabbathum præcipitur, Exod. 16. c. 20. b
ſabbathi ſanctificatio, Ierem. 17. c
ſabbathum quare inſtitutum, Exod. 20. b. 23. b. deut. 5. b
ſabbathum, cuius ſignum, Exod. 31. d. Ezech. 20. b
ſabbathi violatores increpantur, Exo. 16. f. Num. 15. d. 2. Eſd. 13. b
ſabbathum terræ, Exod. 23. b. Leuit. 25. a
ſabbatho legit Chriſtus prophetas, Luc. 3. c
ſabbathum propter hominem factum, & non e diuerſo, Marc. 2. d
ſabbathi Dominus Chriſtus, Matth. 12. a
ſabbatis benefaciendum, Matth. 12. d.
ſabbatho Chriſtus mulierem incuruatam ſanat, Luc. 13. c
de ſabbatho violato reprehẽditur Chriſtus, Ioh. 5. c. d. e. 7. c. 9. c. Luc. 13. c
ſabbatha perpetua, Iſa. 66. g
ſabbathiſmus, ceſſatio ab operibus mortuis, Iſa. 56. a. 58. d

Universidad de Deusto
Biblioteca

de sabbatho & requie Christianorum post tribulationes, Heb. 4.b
saccus in lumbis signum doloris, 3.reg. 20.c.21.g
Sacerdoti Leuitico obseruanda, Leuit. 10.b.c.16.d.26.a
ad sacerdotis officia qui non suscipiebantur. Leuit. 21.d
Sacerdotum consecrandorum modus, Exod. 29.g
sacerdos virginem ducat, Leuit. 21.c
sacerdotum hæreditas Deus, deut. 18.a
sacerdotum officium præcipuum, Malach. 2.a
à Sacerdotibus legem accipiat rex, deut. 17.d
sacerdotis filia fornicans, Leuit. 21.b
sacerdotes Baal occiduntur. 3. reg. 18.g 4. reg. 10.f. 23.b.
in Sacerdotes, Osee 5.a. Ierem. 2.b
sacerdotum auaritia, Isa. 3.b. Mal. 2.a
sacerdotum principes fuerunt causa mortis Christi, Matth. 26.a. 27.b. Luc. 19.f. 20.c
sacerdotes prohibent Christum annuntiari, Act. 4.d
sacerdotum turba obedit fidei, Actor. 6.b
sacerdotium Leui translatum, Heb. 5. b. 7.a. 8.a. Psal. 109.
sacerdotes Christiani spirituales, qui hostias spirituales offerunt per Christum, 1. Pet. 2.a. Apoc. 1.b. 5.c
sacerdotale Dei regnum, Israelitæ, Exod. 19.a
Sacramentum, Christus natus, 1. Timoth. 3.d
sacramentum Dei reuelatum Paulo, Coloss. 1.d
Sacrificij lex, Leuit. 6.b. deut. 18.a
sacrificia carnalium subsannantur, Osee 5.b
sacrificia Iudæorum polluta, Agg. 2.b
sacrificia veteris legis reijcit Deus, Psal. 49. vers. 8. Iere. 6.c. Mala 2.c
sacrificia quæ requirit Dominus, Mich. 6.b
sacrificio misericordia potior, Matth. 9.b. Osee 6.b
sacrificijs maior dilectio. Marc. 12.c
sacrificia Deo accepta, Mala 3.a. Psal. 50. vers. 18. Psal. 49. vers. 24
Sacras literas nouerat Timotheus ab infantia, 2. Tim. 3.d
sacrorum vasorum forma, Exod. 25.c
Sadducæi negant resurrectionem, Act. 23.b
Sadoc sacerdos, 1. reg. 2.g. 3. reg. 2.f
Sagenæ parabola, Matth. 13.f
Saga tabernaculi, Exod. 26.b
Sagittis suis minatur Deus Israeli, deut. 32.d
in Salis statuam versa vxor Lot, Gen. 19.f
Sal seminauit Abimelech super solum vrbis Sichem à se vastatæ, Iud. 9.f
salis ardore comburendi inobedientes, deut. 29.d
sale conditum sacrificium, Leuit. 2.d
sale condita victima, Marc. 9.g
sal terræ apostoli, Matth. 5.b
sale conditus sit sermo. Colos. 4.a
Sale nascitur, Gen. 11.c
Salmana occiditur, Iudic. 8.e
Salmanassar transfert Israelem in Assyrios, 4. reg. 18.b
Salomonis nativitas & acta, 2. reg. 12.f. vsq; 3. reg. 12.d
Salomonis oratio pro sapientia habenda, Sap. 9.a
Salomonis commendatio, Eccl. 47.b
qua Salomon à Deo expetiuit, 3. reg. 3.b. Prouer. 30.a
Salphaad filiæ, Num. 27.a. 36.a
Saltantem Dauidem rider Michol, 2. reg. 6.c
Salutare in pace, 1. reg. 10.a
salutatio Dominus tecum, Iudic. 6.b. Ruth 2.a
salutatio angeli ad Mariam, Luc. 1.c
ad salutationem Mariæ exultat Iohannes in vtero, Luc. 1.d
salutare in osculo sancto, Phil. 4.d
salutationes in foro, Matth. 23.a
salutare neminem per viam, Luc. 10.a. 4. reg. 4.c
Saluator noster Deus, 2. reg. 22.a
saluat Deus absq; gladio, 1. reg. 17.f
Salutem fecisse dicitur Deus, quando dedit victoriam, 2. reg. 23.b
Saluus fieri à morte petit Christus, Iohan. 12.d
saluare animam suam, Matt. 10.d
Saluator siue liberator Israelis Othoniel, Iud. 3.b
Saluator omnium Deus, 1. Tim. 4.c
Saluare Dei Christus, Gen. 49.c. Luc. 2.d
salutem habemus per Christum, 1. Thes. 5.b
vt saluos faceret peccatores, venit Christus, 1. Tim. 1.d
Salus à Deo, Psalm. 3. vers. 8. & 64. vers. 6.
Salus vera à Deo petenda, Iere. 17.b
Salus ex Iudæis, Ioh. 4.c
Salutis autor Christus, Heb. 2.c
Salui facti ex gratia Dei, Ephe. 2.b
Salutis dies, dies Christi, 2. Cor. 6.a
Salus nusquam nisi in Christo, Act. 4.b
Saluos nos omnes vult Deus, 1. Tim. 2.a
Salucadorum numerus parus, Lu. 13.c
Samariæ mons, 3. reg. 16.c
Samariæ mala, Osee 14.a
Samaria obsidetur 3. reg. 20. & 4. reg. 6.c
Samaritæ Deo & dæmonibus seruiunt, 4. reg. 17.f.
Samaritam parabola, Luc. 10.d
Samaritani Christum nolunt recipere, Luc. 3.f
Samaritana historia, Iohan. 4.d
ex Samaritanis Christo credunt Iohan. 4.c
Samaritanum esse Christum dicebant Iudæi, Iohan. 8.f
Samaritanis annuntiat Philippus Christum, Act. 8.a. quos etiam magus multis annis deceperat. Act. 8.b
Samger percutit Philistæos vsque Iudic. 3.b
Samsas scriba, 1. Esd. 4.b
Samsonis acta, Iudic. 13. 14. 15.
Samuelis nativitas & acta, 1. Reg. vsq; ad cap. 25
Samuelis laudes, Eccl. 46.b
Sanctificare prouocantem, Leuit. 27. saprui
à Sanctificatorum ejs quibus sit abstinendum. Leuit. 22.
Sanctificare festum, Deut. videte ne. Leuit. 23.b
Sanctificare vnde Deus. Exod. 20.a
Sanctificare Dominum virum, populo, Num. 20.b deut. 32.g
Sanctificare Christum in cordibus, 1. Pet. 3.c
vt sanctificet pater Apollinis, vnus Christus. Iohan. 17.c
Sanctificat seipsum pars Christo pro nobis & immolat. ibidem
Sanctificatio nostra Christus, 1. Cor. 1.d
Sanctificati Christiani per Christum, 1. Cor. 6.c
Sanctificemur nos, 1. Ioh 3.a
Sanctificator noster Deus. Leuit. 20.b
Sanctus solus Deus. Leuit. 21.a
Sancti sumus Deo. Num. 16.a
vt sancti simus exhortatio. Num. 15.b
Sanctus Dei populus vocatur, Exod. 19. 24.c
Sanctos vocat Paulus Christianos. 1. Cor. 1.a. Ephe. 1.a. Phil. 4.a
vt sanctos nos faceret & mundos, sit Deus filium, spiritum, Christum. Sancti simus in omni conuersatione. 1. Pet. 1.c
pro sanctis siue Christianis semper orandum. Ephes. 6.c
Sancta sanctorum in qua introibat sacerdos, cælum est. Heb. 9.f
Sanctis in manu Dei sunt. deut. 33.a
Sanctus panis, 1. Reg. 21. a non habuerunt Exod. 3.b. 16.f.d

Sanctuarij forma. Exod. 25.a
sanctuarij expiatio, Leuit. 16.c
sanctuarium Dei metuendum, Leuit. 19.f
sanctuariū Dei terra Chanaan, Exod. 15.d
sanctum non dandum canibus, Matth. 7.a
ad sanctitatē hortatur nos Deus, quòd ipse sanctus sit, Leuit. 11.g. 19.a. 20.b d. 21.b
sanctimoniam sectemur, Heb. 12.d
Sanguis anima est omnis carnis, Leui. 17.c
sanguis prohibetur Iudæis, Deut. 12.b. c.d. 15.d. Gen. 9.a
sanguinem comedens populus peccat, 1. Reg. 14.c
sanguine fiebat expiatio peccatorum, Leuit. 17.c
sanguine holocausti aspergitur populus. Exod. 24.b
sine sanguine nihil penè expiabatur in veteri testamento, Heb. 9.f
sanguis Christi petit remissionē, Heb. 12.g
sanguine Christi redemptio, Matth. 26.c. Heb. 9.c.1. Pet. 1.a
sanguinem Christi pollutum ducentes, Heb. 10.c
sanguis & aqua exeunt de latere Christi, Iohan. 19.f
sanguis pro homine occisus, Iudic. 20.b
sanguis vnæ, Deut. 32.b. 2. Mach. 6.d
sanati sumus à peccatis per Christum, 1. Pet. 2.d
sanator noster Deus, Exod. 15.g
Saph gigas occiditur, 2. Reg. 21.d
vt sapiant Iudæi, optat Deus, Deuter. 32.d
Sapientia Iudæorum, verbum & præcepta Dei, deut. 4.a
Sapientia timor Domini, Iob 28.d
Sapientia Dei diues & profunda, Rom. 11.d
Sapientia Dei Christus, Luc. 11.g. Mat. 23.d
Sapientiæ thesauri in Christo, Coloss. 2.a
Sapientia Dei abscondita, euangelium quod nunc reuelatum est, 1. Cor. 2.b
Sapientiam docet spiritus Dei, Iob 32.b
Sapientia & cor intelligens, idem, 3. Reg. 3.b
Sapientiæ laudes & commoda, Prou. 1. 2. 3. 4. & in libro Sapientiæ.
Sapientiam petit Salomon, 3. Reg. 3.b
Sapientia Salomonis, quanta, 3. Reg. 3. d. 4. d. 10.a
Sapientia à Deo postulanda, Iac. 1.a
Sapientes in bono, Rom. 16.c
Sapiendum quomodo, Rom. 12.a
ne sapiamus alta, Rom. 11.c
Sapientia mundi, stultitia apud Deū, 1. Cor. 1. c. 3.d
Sapientia carnis non potest subijci legi Dei, Rom. 8.b. 1. Cor. 3.d
Sapiens audit consilia, et gaudet argui, Prou. 13.c. 25.b
Sapientes sui amātes vix corriguntur, Prou. 26.b
Sapientis & stulti differentia, Ecc. 10.a
Sapiens vir artificiosus, Exod. 28.a. 35.b
Sapientia replentur artifices, Exo. 31.a
Sapienter ambulandum, Coloss. 4.a
Sarai siue Sara vxoris Abrahæ acta, Gen. 11. 16. 17. 18. 20. 21. 23.
Sara fides, Heb. 11.c
Sara obediens Abrahæ & dominum vocans, 1. Pet. 3.a
Sara vxor Tobiæ iunioris, Tob. 3. 7. 10.
Sarepthana mulier, 3. Reg. 17.b
Saruia soror Dauid filij, 1. Para. 2.b
Saruia filios timet Dauid, 2. Reg. 3.g. vnius tamen eorum consilium respuit, 2. Reg. 16 b. 19.d
Satan Deus huius seculi, 2. Cor. 4.a
Satan imperata à Deo facultate, percutit Iobi lantiam & corpus Iob, Iob. 1.b. 2.c
Satan apostolos appetiuerat, Luc. 22.c
Satanæ traditur fornicator, 1. Corinth. 5.b
à Satana impetitur Paulus, 1. Thes. 2.d
Satanæ in angelū lucis transfiguratur, 2. Cor. 11.c
Satanæ ligatus soluetur, Apoc. 20.a.b
Satanam vocat Christus Petrum, Mar. 8.d
Satiati ne obliuiscamur Dei, Deut. 8.c
Saturat Deus obedientes sibi, Deu. 11.b
Saturati ne obliuiscamur Dei, Deuter. 6.b.c
Saturatus Israel relinquit Deum, deu. 32.c
Saturii va, & quare, Luc. 6.d
Saulis acta, 1. Reg. 9. vsque ad 31. caput.
Saulis mors nuntiatur Dauidi, 2. Reg. 1.a
Saulis regnum decrescit, 2. Reg. 5.a
Saulis septem filij suspensi, 2. Reg. 21.b
Saulis & Ionathæ ossa sepelit Dauid, 2. Reg. 21.c
Saulus qui & Paulus, Act. 7.g. 13.b
Scabiæ percutiuntur inobedientes, Deut. 28.c
ne scandalo sint præcipit Deus idololatras occidi, Deut. 7.e
scandala sunt impij, Matth. 13.f
scandalum papæ apostoli, Matth. 26.c
scandalizantur discipuli aliquot, à Christo recedentes, Iohan. 6.g
ne scandalo sint Iudæi firmi infirmis, vescendo quoslibet cibos, 1. Corinth. 8.c
scandalizati Pharisæi, Matth. 15.b
à scandalo debortatur Christus, Mat. 18.a
scandalizatur ciues Nazareth in Christo, Matth. 13.g
scenopegia laboriam artem exercet Paulus. Act. 18.a
scenopegia oblationes, Ezech. 45.g
Schismatibus arguitur, Prou. 6.b
schismata vitanda, 1. Cor. 1.b.c
schismata Corinthiorum vitanda, 1. Cor. 3.b
scientia salutis, Luc. 1.g
scientia Iesu Christi, præ qua Paulus cetera arbitratur vt stercora, Phi. 3.b
arboris scientia boni & mali interdictio, Gen. 2.c
scientia veritatis, 2. Tim. 3.b
qua scientia inflet, 1. Cor. 8.a
scientiarum dominus est Deus, 1. Reg. 2.a
scintillā suam vocat vidua filiū suum vnicum. 2. Reg. 14.b
scortatores ne sint in Israel, Deu. 23.g
scortatio vitanda, Prou. 5.a. 7.a
Scribæ cuidam obijcit Christus suam paupertatem, Matth. 8.c
scribarū opera reprehendit Christus, Matth. 23.a
scribit Deus legem ac mandata, Exod. 24.c
scribatur verbum Dei in ostijs, Deut. 6.b. 11.c
scripturis non credunt Iudæi, Iohan. 5.f
scripturis vtitur Christus contra diabolum, Matth. 4.a
scripturis probat Christus se à patre missum, Iohan. 5.f
vt scripturæ implerentur, venit Christus, Luc. 24.g
scripturis reuincit Apollo Iudæos, Act. 18.g
scripturas scrutātur viri nobiles Thessalonicenses, Act. 17.c
scripturarū vtilitas, 2. Tim. 3.d. Rom. 15.a
scripturis prophetarum attendendū, 2. Pet. 1.d
scrutator cordium Deus, Rom. 8.e. Ier. 17.b
Sculptile qui facit vt adoretur, maledictus, Deut. 27.c
scurrilitas vitanda. Eph. 5.a
scutum auxilij Deus, Deu. 33.d. 2. Reg. 22.c
scuta aurea Salomonis, 3. Reg. 14.g
Seba Acta, 2. Reg 20.a.d.g

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secta, opus carnis. Gal. 5. d
secta Christianorum, Act. 28. e
in Sectarum introductores, 2. Pet. 2. b
securitas populo promittitur, Exod. 34. c
Sedecias falsus propheta, 3. Reg. 22. b
Sedecia regis Iudæ, qui & Mathanias, acta, 4. Reg. 24. d. 25. a. b. Ier. 37. 39. 52. Ezech. 12. c. 21. f
Sedentes in domo meditemur verbum Dei, Deut. 11. c
seditiosi damnantur, Prou. 24. c
seductores proficiunt in peius, 2. Tim. 3. c
vt seductor habitus Christus, Matth. 27. g
seductor quis dicendus, 2. Iohan. c
sedulitas patrisfamiliàs, Prou. 20. b
de segete proximi, Deu. 23. d
Segor ciuitas seruatur, Genes. 14. a. 19. e
Sehon occiditur, Deut. 2. g
Seir mons, Deut. 2. a. 33. a.
Sela filius Iudæ tertius, Gen. 38. a
Sellum interficit Zachariam, 4. Reg. 15. c
Sem generatio, Gen. 9 d. 10. d. 11. b
Semei acta, 2. Reg. 16. b. 19. d. 3. Regum 2. b f. g
de Semeia propheta, 3. Reg. 12. f
Sementis & messis non cessent, Genes. 8. d
Semini dat Deus corpus, 1. Cor. 15. e
semen paucum inobedientibus, Deut. 28. d
seminis fratri suscitandi lex, Deuter. 25. b
semen Abrahæ, qui ex Isaac nati sunt, Gen 21. b
semen Dauidis Christus, 2. Reg. 7. c
semen ex Iudæis apostoli, Rom. 9. f
semen verbum Dei, Matth. 13. c
semen tacite fructificans, Mar. 4. c
seminantis parabola, Matth. 13. a
quæ Seminamus, metemus, Galat. 6. b.
Seminifluuius vir, Leui. 15. a
Semer ciuitas ædificatur, 3. Regum 16. f
Semma percutit Philistæos, 2. Regum 23. b
senum consilium, 3. Reg 12. b
seniores 70. super Israelem, Num. 11. d. e. f
senioribus traditur Deuteronomium, 31. b
senes quales esse debeant, Tit. 2. a
senes honorandi, Leuit. 19. f
senes sensibus florebunt, Isa. 65. d
senectutis commendatio, Prou. 16. d
Sennacherib exercitus occiditur, 4. Reg. 19. g
in sensum reprobum tradi. Isa. 57. d
sensum Dei nemo nouit, Rō. 11. d. 1. Cor. 2. d
sensum Christi tenet Paulus, 1. Cor. 2. d
non sensu, sed malitia pueri simus, 1. Corinth. 14. d
in sensu suo abundet quisque, Roma. 14. a
Separatur populus Israel à cæteris populis, Leuit. 20. g
Sepelitur Moyses à Deo, sed ignoratur eius sepulchrum, Deut 34. b
quòd sepelissent Saulem viri Iabes, benedicuntur à Dauide, 2. Reg. 2. b
sepeliri vult propheta in sepulchro alterius prophetæ. 3. Reg. 13. g
Sepelitur Ioannes Baptista, Matth. 14. b
Sepelitur Christus, Matth. 27. g
Sephora vxor Moysi, Exod 4. f
septuaginta duo discipuli prædicant, Luc. 10. a. e
sepulchrum Moysi ignoratur, Deuter. 34. b
Sepulchra concupiscentiæ, Num. 11. g
sepulchrum Christi, Matth. 27. g. 28. a
sepulchra dealbata Pharisæi, & quare, Matth. 13. c
sepulchra prophetarum extruentes, Matth. 23. d
Sequendus Deus, Deut. 13. a. 1. Regum 12. c
sequitur Caleb Deum, Deut. 1. c. Ios. 14. c
sequi vestigia Christi, 1. Pet. 2. d
sequi volens Christum scriba propter temporalia, Matth. 8. c
sequi volens Christum, tollat crucem suam, Matth. 10. d
Sequentibus Christum nihil deest, vt patet in multiplicatione quinq; panū, Matth. 14. b
sequens Christum, animo sit immobilis, Matth. 8. c
Sergius Paulus, Act. 13. b
sermonem Dei quærere. i. eius voluntatem inuestigare, 1. Reg. 22. a
sermones Dei proijcere. i. inobedientē esse, 1. Reg. 15. f
sermones Dei loquatur qui loquitur populo, 1. Pet. 4. c
sermo Christianorum, est est, non non, Matth. 5. f. Iac. 5. c
in Sermone confirmet nos Deus, 2. Thess. 2. d
serit Israel & perdit omnia, & quare. Iudic. 6. a
Serpens seducit mulierem & maledicitur, Gen 3. a. c
serpentes igniti immittuntur in populum, Num. 21. a
serpens æneus frigitur, Num. 21. d & confringitur, 4. Reg. 18. a
serpentes, Pharisæi, Matth 23. d.
seruatum inuicem, Galat 5. b
seruire Deo, Ios. 22. f
seruiendum soli Deo, Exod. 23. Deut. 12. g. Deut. 28. c. Ios. 24. a
seruire Deo & dæmonibus, 4. Regum 17. f
vt Seruiremus ei, redemit nos Christus, 1. Thess. 1. d
seruitus, circumcidi, Galat. 2. a
à Seruitute legis liberati, Rom. 7. d
seruii Iudæorum, peregrini, Ioseph 25. f
de Seruis emendis & liberandis, Exod. 21. a. Deut. 15. c
seruus quomodo tractandus, Prouerb. 29. c
serui quales esse debeant, Eph. 6. a
seruus probus Iacob, Gen. 31. c
seruus fidelis erat seruus Abrahæ, Gen. 24. d
seruii regis, omnes fidelis, 1. Regum 8. c. d
seruus Dei Moyses fidelissimus. Num. 12. Deut. 34. b. Heb 3. a
seruii Dei Israelitæ, Leuit. 25. f
seruus Dei summus, soli seruiri à præcepit. Iohan. 8. d. Num. 8. c
seruii summi militiæ, Num. 4. c
seruii Dei omnes nati, quibus data tradita, Luc. 12. c. 19. b
seruus non est maior Domino, Iohan. 15. c
seruus Christi esse non potest, cui placet vt hominibus placeat, Gal. 1. a
seruus omnium Paulus, 1. Cor. 9. a
seruus peccati, Iohan. 8. a. 2. Pet. 2. d
Sesac rex Aegypti, 3. Reg. 14. d
Seth nascitur, Gen. 4. d
seueritas Dei in Iudæos vsque ad finem, Rom. 11. c
Siba seruus Miphiboseth alias Ziba, 2. Reg. 9. a. c. d. 16. a
Siccitas in Iudea, Amos. 4. a
Siceleg ciuitas Dauidis, Regum 27. b. 30. a
Siceram non bibemus Iudæi, Leuit. 10. Deut. 29. a
Sichem occiditur, Gen. 34. d
Sichimita deliramentum, Iudic. 9.
Sichem ædificat Ieroboam, 3. Regum 12. f
Sichus, Exod. 30. b. Ezech. 8. d
in Sidonem serua Domini, Iohan. 28. g
Sidrach cum filijs mittitur in fornacem. Dan. 3. b
signati Dei, Apoc. 7. a
in Signa constituit Deus solem & lunam, Gen. 1. b

signum petit Abraham, Genes. 15. b. 17. b
signum petit Gedeon, Iud. 6. d
signū confirmatur Saul, 1. Reg. 10. a
signo certificatur Ionathas, 1. Regum 14. b
signum Ezechiæ datum in horologio, 4. Reg. 20. b
signa petunt Iudæi, Matth. 12. c
signa sequentia credentes, Marc. 16. d
signa præcedentia iudicium in sole & luna, Mat. 24 c. Mar. 13. c. Luc. 21. e
silentium seruādum in tempore, Prouerb. 5. d
in Silo domus Dei, Ios. 18. d
in Silo cessat apparere Deus, 1. Regum 3. a
Siluanus, 1. Pet. 5. d
Simeonis acta, Genes. 29. 34. 42. 46. 49. Ios. 19. a
Simeon suscipit Christum in vlnas, Luc. 2. d
Simile oblatio Leui. 2. a
Simile simili coniungitur, Ecclesiast. 13. c
Simon frater Iudæ, 1. Mach. 13. c. 14. a. 16. c
Simon dicitur Petrus, Marc 3. b
apud Simonem Pharisæum manducat Christus, Luc 7. f
Simon magus, Act. 8. b
simplex vir Iacob erat, Gen. 25. d
ad simplicitatem hortatur Christus, Matth. 10. b
in Simplicitate triuendum, Roman. 12. b
in Simplicitate conuersatus Paulus, 2. Cor. 1. c
simplici corde diligendum, 1. Petr. 1. d
simplices in malo, Rom. 16. c
simulachrorum seruitus, auaritia, Colos. 3. a
simulachrorum cultus fugiendus, Act. 15. c
simulat Dauid insaniam, 1. Reg. 21. d
simulationes absint à Christianis, 1. Pet. 2. a
Sinai mons, Exod. 19. a. Galat. 4. d
sinapis parabola, Matth. 13. c
Sion arx quæ & ciuitas Dauid, 1. Par. 11. b
Sisara occiditur, Iudic. 4 c. d
sitiens Dauid non vult bibere allatam aquam, 2. Reg. 23. c
sitiens Christus potatur aceto, Iohan. 19. f
sitis inobedientibus deut. 28. c
sitientes inuitat Christus, Ioh. 7. f
Sobach occiditur, 2. Reg. 10. d
Sobna præfectus Ezech. Isa. 22. c
ad Sobrietatem exhortatio, 1. Thes. 5. a
ad Sobrietatem sapiendum, Rom. 12. a
societatem habere cum Deo & eius filio, est credere in Christum, 1. Iohan. 2. a
Socothitæ accidūtur, Iudic. 8. d
Sacrus Petri sanatur, Matth. 8. b
de Sodomitis, Gen. 13. 14. 18. 19. Ezech. 16. f. 2. Pet. 2. b
Sodomitæ subuersi, Matth. 10. b. deut. 29. d
Sol verbo Dei creatur, Gen. 1. b
Sol obedit Iosue, Ios. 10. c
in Sole & Luna signa, Luc. 21. e
Solis & lunæ equi, 4. Reg. 23. c
solemnitates Iudæorum, Exod. 23. b
solicitudines huius seculi, Luc. 8. b. 14. d. 21. f
à Solicitudine temporalium cauendum, Matth. 6. d
solicitudo Pauli pro Ecclesia, 2. Cor. 7. c. 11. f
soliciti seruare vnitatem, Eph. 4. a
solicitus Deus pro Abraham, Genes. 12. d
solitariæ molestia vana, Eccl. 4. b
solus est Deus, Deus noster, Deuteron. 32. e
solus Deus saluat à malis & tribulationibus, 1. Reg. 17. c
soli Deo seruiendum, deut. 10. d
in Somnis videt Iacob scalam, Genes. 28. c
per Somnium loquitur Deus Abimelech, Gen. 20. a
per Somnium loquebatur Deus prophetis, Num. 12 b
somnia Ioseph. Gen. 37. b
somnium Madianitæ. Iudic. 7. d
somniorum interpretatio Dei est, Gene. 40. b
somnia non obseruanda, Leuit. 19. f
soror Abrahæ erat Sara, & vxor, Gen. 20. c
sortem mittit Iosue in diuidenda terra coram Deo, Ios. 18. b
sortem facit cadere Deus, Prouerb. 16. d
in sortem Christi fideles, Eph 1. b
sortem mittunt Apostoli pro Matthia, Act. 1. d
Sosipater comes Pauli, Act. 20. a
Sosthenes princeps Synagogæ, Actor. 18. d
ab omni Specie mala abstinendam, 1. Thes. 5. d
Spectaculum factis mundo Apostoli, 1. Cor. 4. b
in Speculo fidei Deum intuemur, 1. Corin. 13. d
de Speculis mulierum factum labrum æneum, Exod. 38. a
spelunca latronum fecerant domum Dei Iudæi, Matth. 21. b
spes à Deo, 2. Thes. 2. d
spes non est de eo quod videtur, Rom. 8. e
spes in Christo, 1. Pet. 1. d. Matt. 12. b
sperare in Deum Abiæ, victor est, 2. Paral. 13. d
spes nostra qua speramus vitam æternam, Heb 9. d. Eph. 4. a
spes galea nostra, 1. Thes. 5. b
spe gaudendum, Rom. 12. c
spes impiorum vana, sapien. 5. b
spe salui Christiani, Rom. 8. d
spem augent scripturæ, Rom. 15. a
spes non confundit, Rom. 5. a
spicas licebat manu decerpere de segete proximi, deut. 23. d
spinæ & tribuli, propter peccatum, Gen. 3. d
spinæ, fallacia diuitiarum, Marc. 3. d
spinea corona coronatur Christus, Matth. 27. c
spiritus ventus, Gen. 8. c
per Spiritum sanctum sanctificatio, 1. Pet. 1. a
Spiritus sancti missio, Ioel 2. g. Actor. 2. a
Spiritum sanctum promittit Christus Apostolis, Luc. 24. g. Iohan. 14. d. Act. 1. b. dat illum, Act. 2. a
Spiritus sanctus datur obedientibus Euangelio, Gal. 2. a. b
Spiritus sanctus datus fidelibus, signum est eos esse ex Christi ouibus, Ephes. 1. c. est & arrabo ac pignus salutis, 2. Cor. 1. d. 5. a
Spiritum Dei non habens non est eius. Rom 8. b
Spiritus sancti templum membra nostra, 1. Cor. 6. d
Spiritum sanctum ne contristemus, Ephe. 4 g
Spiritus & caro inuicem aduersantur, Gal. 5. c
à Spiritu sancto innouamur, Iohan. 3. a. 1. Cor. 12. b
Spiritus Dei dat sapientiam, Iob 32. b
Spiritus Dei omnia scrutatur, 1. Cor. 2. c
Spiritus sanctus facit credere Christo, Iohan. 3. a
Spiritus sanctus testatur conscientijs nostris quod simus filij Dei, Ro. 8. c
à Spiritu sancto diffunditur charitas in viscera nostra, Rom. 5. a
Spiritus sancti opera, Galat. 5. d
Spiritu Dei facta carnis mortificantur, Rom. 8. c
Spiritus sanctus orat in nobis, Rom. 8. c
Spiritum sanctum dat quod fideles respondeant aduersarijs, Mat. 10. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spiritus sancti gratiæ sunt variæ, 1.Corinth.12.a
in Spiritum sanctum blasphemia non remittitur, Matt.12.c
in Spiritu adorandus Deus, Iohan.4.c
spiritus bonus petendus, Luc.11.b
spiritu simus feruentes, Rom.12.c
spiritualis omnia diiudicat, Prouerb. 18.a
spiritui omni non credendum, 1. Ioh. 4.a
spiritu & mente psallendum, 1. Cor. 14.c
spiritus mendacij in ore prophetarum 3.reg.22.c
spiritus odij inter Abimelech & Sichimitas, Iudic.9.c
spiritus mendaces, Isa.19.c
Spolia hostium ex æquo diuidenda, deut.20.c
sponsa Christi Ecclesia, Psal. 44.
sponsorem instruit Salomon, Prouer. 6.a
Stans videat ne cadat, 1.Cor.9.c
Statera æqua, Leuit.19.g
statuas sicut apud Gentes fieri, prohibet Deus, deut.16.d
statuæ Gentium confringendæ, Exod. 23.c.34.b.deut.7.a
stellæ verbo Dei creatæ, Gen.1.c
stellarum septem sacramentum, Apocal.1.d
Stephani electio, accusatio, defensio & lapidatio, Act.6.7
Stephanæ familia, 1.Corin.1.c
sterilis nulla inter obedientes Deo Iudæos, Exod.23.c
sterilitas opprobrio Iudæis, Luc.1.c
stigmata Christi circumfert Paulus, Galat.6.d
stipendium peccati mors, Rom.6.d
stoici & Epicurei cum Paulo disputãt Act.17.d
stolis albis amicti in conspectu Agni, qui sint, Apoc.7.d
Struthionem non comedunt Iudæi, Deut.14.b
stulti virga castigandi, Prouer.26.a
de stultis, Prouer.12.13.14.15.16.17.18. 23.26.
stulta mundi elegit Deus, 1. Corinth. 1.d
stultam fecit Deus sapientiam mundi, 1.Cor.1.c.3.d
Suavxor Iudæ, Gene.38.c
Suarex Aegypti, 4.Reg.17.a
subcinericij panes, Exod.12.f
subditi simus inuicem, Ephe. 5.e
subiecti simus regibus & ducibus, 1. Pet.2.c
in sudore vultus acquirendus victus, Gene.3.d
sufficientiam didicerat Paulus, Phil. 4.c.2.Cor.3.b
suffocatum prohibetur, Gen.9.a
sulphur super terram inobedientium, deut.29.d
sum qui sum, est nomen Dei, Exo.3.e
Sunamitis hospita Elisei, 4.reg.4.
Sunamitis peregrinatur tempore famis, 4.reg.8.a
superbi electi à Deo, Isa.29.f
superbus non credens Euangelio, 1.Timoth.6.a
superbus resilit Deus, 1.Pet.5.b
non Superbè de se sentiendum, Philip. 2.a
superhumerale quale, Exod.28.b
superfluitio Atheniensium taxatur, Act.17.c
supportemus inuicem, Ephe.4.a
surdum facit Deus, Exod.4.c
surdo non maledicendum, Leuit.19.c
surdus sanatur, Marc.7.d
surgentes verbum Dei meditemur, deut.11.c
sus, immundum animal, Leuit.11.a
Susanna historia, Dan.13.
suscitabit nos Deus, 1 Cor.6.c
suscitandi seminis fratri lex, Deut. 25.b
suspensus, ipsa die sepeliebatur, deut. 21.d
susurro in populo, Leuit.19.d
Synagoga impia vocatur ad pœnitentiam, Osee 2.a
de Syria, 2.Reg.8.g.10.4.Re.5.6.7.13.

T

in Tabernaculis habitat Abraham, Gen.12.b.Heb.11.b
tabernaculi forma, Exod. 26.a. 36.a. 39.f.g
tabernaculorum festum, Exod.23.c
tabernaculum corpus nostrum, 2.Corinth.5.a
Tabitha suscitatur, Act.9.g
tabulæ testimonij. Exod.32.d
tabulas frangit Moyses, Exod. 32.d, alias q3 parat, Exod.34.a
taciturnitas laudatur, Prou.17.d
talenta auri, 420. allata ex Ophir ad Salomonem, 3.regum 4.d
talentorum parabola, Matth.25.b
talionis lex, Gen.9.a.Exod.21.c
Tectum domus muro muniendum, deut.22.b
temeritas infelix, Prouer.15.c
templum Salomonis 3.Reg.6.a.8.g
ad templum qui admittendi, Ezech. 44.c
templum Salomonis se reiecturũ minatur Deus, si idola coluerint, 3. Regum 9.b
templum diripiem, 4.Regum 14.g 25.b.c
templi restauratio, Agge. 1.b.2.b 4.a
templi secundi gloria, Agg.2.a
templi euersio prædicitur, Amos 9.a. Zach.11.a
templum spoliatur, 2.Mach.5.c. Dilatur.2.Mach.6.a
è Templo electi vendentes, Matth. 21.b
in Templo orant Apostoli, Act.2.f
in Templo manufactis non habitat Deus, Acto 7.f. in quibus habetur. Isa.66.a
templum Dei membra nostra, 1. Cor. 3.c.6.d
templum pro corpore, Iohan.2.d
tempora distincta, Gen.1.b.1.d
temporibus suis omnia fiunt, Eccl. 3.a
tempora nosse non est nostrum, Act. 1.b
tempus vitæ breue, 1. Corint. 7.a
tempus redimendum, Colos.4.a
tenebræ super abyssum, Gen.1.a
tenebræ Aegypti, Exod.10.a
tenebræ non sunt in Deo, 1.Iohan.1.c
tenebræ Gratiæ, Apoc.16.b
tenebrarum opera, Rom.13.d
in tenebris & umbra mortis sedentes, 1. Ioh. 2.b
tenebras Deus illuminat, 2. Reg. 22.f
tentat Deus populum suum, Exod. 16.a
tentat Deus Abraham, Gen.22.a
tentat nos Deus mirabiliter, Iudith. phetarum, Deut.13.a
in Tentationibus orandum, Matth.26.
tentandus non est Deus, Deuter.6.c. Matt.4.b.1.Corint.10.b
tentant Deum Israëlita patientiæ, quam, Exod.17.a
tentauerunt decies Deum Israëlitæ in solitudine, Num.14.d
tentatio perpetua vitæ, Iob 7.a
tentatur Christus, Matth.4.a. Heb. 2.d
in Tentationibus Christi manserunt cum eo Apostoli, Luc.22.c
tentari non finit nos Deus vltra vires, 1.Cor.9.c
tentorij forma, Exod.26.f
tepidus euomendus, Apoc.3.c
termini non transferendi, deut.19.c. 27.c
terra creatio, Gen.1.a
terra maledicta, Gen.3.c
terra à quibus primum diuisa, Genes. 10.a
terra omnis Dei est, Exod.9.f
terræ fructus maledicti, Iacobus.

bit.deut.11.b.28.b.29.d.Leui.26.c
terræ venditio, Leuit.25.d
terra bibens imbrem, & non proferens fructus, reproba est, Heb.6.b
in Terram reuertetur homo, Gene. 3.d
terræ motus in morte & resurrectione Christi, Matth.17.f.28.a
terra, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur in die iudicij, 2.Pet.3.c
terrenus primus homo, 1.Cor.15.f
terribilis Deus noster, deut.10.d
Testamentum vetus dedicat Moyses sanguine, Exod.24.c.Heb.9.c
Testamenti veteris repetitio, Ios.24. Heb.9
testamentum nouum, Heb.10.c.Matt. 26.c
de Testamento nouo, Heb.8.b. Galat. 3.c.1.Cor.9.c.2.Cor.3.b
testimonium falsum, Exod.20.c.23.a
testimonium Dei de filio, 1.Ioh.5.c
teste vno nemo occidebatur, Numer. 35.d
testium duorum testimonium, deut. 17.a
testis falsi pœna, Deut.19.d. Prouerb. 19.a
testes Christi Apostoli, Luc.24.g
testiculi attriti vel amputati, deut. 23.a
Thamar viduæ acta, Gen.38.
Thamar soror Amnon, 2.reg.13.a
Thamar filia Absalom, 2.Reg.14.f
Thare generatio, Gen.11.d
Thebes ciuitas oppugnatur, Iudic. 9.g
thesauri templi diripiuntur, 3.Reg.7. g.14.g
thesauri in terra non recondendi, sed in cælo. Matt.6.a
thesaurus cordis, Matt.12.c
thesauri absconditi parabola, Matth. 13.f
in Thesauriz antes, Luc.12.c
thesauri sapientiæ in Christo, Colos. 2.a
Thessalonicensibus prædicat Paulus, Act.17.a
Thola iudex Israel, Iudic.10.a
de Thoma, Iohan.11.b.14.a.20.f
Topheth destruitur, 4.reg.23.c
Thou rex Emath, 3.reg.8.c
Thuris oblatio, Leuit.2.a
Thymiamatis confectio, Exod.30.d
Tibicines in mortuis, Matt.9.c
Tigris fluuius, Gen.2.c
timendus Deus, Leuit.19.g. deut.6.a. Matt.10.c. Act.10.c
timendi parentes, Leuit.19.a
timentibus Deum misericordia, Luc. 1.c
de Timore Dei, deut.4.b.14.d.17.d. 31.c. Exod.33.a. Prouerb.23.c. Malach.1.a
timore Dei reuocamur à peccatis. Leuit.19.c
absque Timore, seruantes præcepta Dei, Leuit.26.a
timebunt hostes, obedientium Deo, deut.11.c
vt Timerentur Israëlitæ fecit Deus, deut.2.c
timor tribuendus cui debetur, Roma. 13.c
in Timore dominari populo, 2.regum 23.a
vt sine Timore Deo seruiremus, redempti sumus, Luc.1.g
ne Timeamus non datum iri nobis regnum æternum, Luc.12.g
de Timotheo Episcopo, 1. Cor. 4. d.16. b.Philip.2.c.Act.16.a.
tintinabula in tunica Aaronis, Exod. 28.f
Titus gentilis non circumcisus, Gal.2.a
titulus crucis Christi, Matt.27.c
Tobiæ seniores ac seniorũ acta, in libro Tobiæ
tonitrui percutiuntur Aegyptij, Exod.9.c
tonitrua quum lex datur, Exod.19.c
tonante Deo conteruntur Philisthæi ad preces Samuelis, 1.reg.7.c
in tonsione ouium celebrabantur conuiuia, 1.reg.25.f
Tradit Deus idololatras Iudæos in manus diripientium, Iudic.2.b.3. a.4.a.6.a
Tradit Deus hostes in manus Israelitarum, Num.21. deut.2.f.g.Ios.2. 8.10.11.Iud.1.2.7.11.20
tragelaphum comedebant Iudæi, deut. 14.a
trahuntur à Deo patre ad Christum credentes, Iohan.6.a
transferuntur Henoch & Elias, Gen. 5.d.4.reg.2.b
transfiguratur Christus, Matt.17.a
transgressione Adæ omnes constituimur peccatores, Gen.3.b
transgressionum expiatio, Numer. 5.a
transit Deus ante populum. i. deducit eum, deut.31.a
transire ad numerum .i. recenseri. Exod.30.b
transitus victimæ, agnus paschalis, Exod.12.d
tria quæ bene gradiuntur, Prouerb. 30.d
per Tria mouetur terra, Prou.30.c
tribulationes credentibus Christo, 1.Pet.1.b
tribulationes prædicatoribus, 1. Thes. 3.b
tribulationes pati, donum Dei, Phil. 1.d
per Tribulationes oportet intrare regnum, Act.14.d
tribulationes ad probationem, 1.Petr. 4.c
tribulatio patientiam parit, Rom. 5. 4.12.c
tribulationibus conuertit nos Deus ad se, deut.4.c. Isa.26.c
ad Tribulationes perferendas exhortatio, Iohan.15.c.16.g.Heb.12.a
tribulationem patientibus, requiem, 2. Thess.1.c
à Tribulationibus eripit solus Deus, 1.Reg.10.c
in Tribulatione fidendum & canendum. Isa.8.c. Psal.41 vers.11. Exemplo Iob, Pauli & Silæ, Iob 1.d. Act. 16.e
tribulationes non patiantur fideles ob homicidia & huiusmodi, 1.Petr. 4.d
tribulatio non separat nos à dilectione Dei, Rom.8.g
tribulationis dies, 4.Reg.19.a
tribulati oratio ad Deum, Psalm. 42. vers.1.
tribulatoribus piorum, pœna æterna, 2.Thes.1.c
ad Tribunal Christi oportet omnes sisti, 2.Corint.5.c
Tribuni constituti super Israelem, Exod.18.c
triburndum in simplicitate, Rom.12.b
Tribuum sortes, Ezech.48.a.c
tributaria ciuitas, deut.20.c
tributa reddenda & census, Matt.18. b.Rom.13.c
tributum soluit Christus, Matt.17.d
Trinitatis mysterium in verbo, faciamus, Gen.1.d.2.c. in verbo, Nolite, Gene.3. de tem in tribus illis quos Abraham excipit hospitio, Genes. 18.a
à Tristitia mors, Matth.26.d
tristitia salutaris, & quæ mortem adfert, 2.Corint.7.c
in tristitia constituti, oret, Iac.5.c
trilia Christus ob cæcitatem Iudæorum, Marc.3.a
non ex tristitia aut necessitate pauperibus subueniendum, 2.Cor.9.b
trullæ cementarij visio, Amos.7.b
Tryphon dux exercitus Antiochi, 1. Mach.13.c
Tubæ argenteæ & earum officia, Num.10.a
tubarum festum, Leuit.23.d
Tubalcain aratrum, Gen.4.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tunica Aaron, & Tunica lineæ filiorũ eius, Exod. 28.g
tunica Christi, Iohan. 19.e
turbator terræ Achab, 3. Reg. 18.c
turpiloquium abijciendum, Eph. 5.a
cum Tympanis canunt Deo mulieres, Exod. 15.e. Iudic. 11.f
Tyranni imago, Prouer. 28.c
Tyrus euertenda, Ezech. 26. 27.

V

Vaccarufa, Num. 19.g
vaccæ lactantes reducunt arcam Dei, 1. Reg. 6.c
Vagao eunuchus, Iudith 12.c
Vaniloquia vitanda, 2. Tim. 2.c
vanitati subiecta creatura, Rom. 8.d
vanitates idôla, 1. Reg. 12. d. 3. Reg. 16.f
vasa ad vsum tabernaculi, Exod. 25. c. 37.b
vasa pro corporibus hominum, 1. Reg. 21.b
vasa fictilia, corpora nostra, 2. Cor. 4.b
Vasthi regina repudiatur, Esth. 1.b
Vectigal pendendum, Rom. 13.c
Vestium tabernaculi forma, Exo. 26.f
Velum tabernaculi quale, Exod. 26.f
velum templi scissum, Matth. 27.e
Velamen super faciem Moysi, Exod. 34.d. 2. Cor. 3.c
velamen super cor Iudæorum, 2. Cor. 3.d
velamen tabernaculi, Heb. 10.d
Velle & perficere operatur Deus, Phi. 2.b
Vellus Gedeonis, Iudic. 6.g
venator robustus Nemrod. Gen. 10.b
venator Esau, Gen. 25.d
de Venditionibus, Leuit. 25.
de Venditore, Eccl. 26.d
Vendere & dare pauperibus, Iud. 12.d. 18.d. Mat. 19.c. Act. 2.g. 4.g
venduntur hostibus inobedientes, Iud. 2.b. Deut. 32.e
Venire ad Christum, Iohan. 6.d
Ventris fructus multiplicatur obedientibus, Deut. 28.a
venter leuandus extra castra, Deuter. 23.b.c
Venundatus Achab vt faceret malum, 3. Reg. 21.f
Verax Deus, Exod. 34.a. Iohan. 3.d
Verberibus cæduntur impij, Deuter. 25.a
Verbo Dei creatur lux, Gen. 1.a
verbum Dei sapientia nostra, Deuter. 4.a
ex verbo Dei vitæ ratio petenda, Isaiæ 8.d
verbo Dei prædicato conuertuntur corda, Ierem. 23.e
verbo Dei scortatio vitatur, Prouerb. 2.c
de Verbo Dei viuo ex Ecclesia manante, Zach. 14.b
verbo Dei pascimur, Matth. 4.a. sicut pater in Elia, 4. Reg. 8.a. item in Moyse, Deut. 9.b.c
verbum Dei quomodo tractandum, Deut. 6.b
verbo Dei obediendum, 1. Reg. 15.e
verbo Dei obedientibus benedictio, Deut. 11.d
verbi Dei contemptoribus pœna, Isa. 28.a.c
verbi Dei commendatio, Prou. 30.a
verbo Dei nihil addendum, Deut. 4.a. 12.d
verbum Dei sit in corde, deut. 6.b. 11.c
verbum Dei sequendum, deut. 5.d
verbum Dei filij docendi, deut. 11.c
verbum Dei Christus, Iohan. 1.a
verbum Dei æternum Euangelium, 1. Pet. 1.d
verbum veritatis, Euangelium, Epes. 1.c
verbum Dei audiens & faciens cui similis, Matth. 7.d
verbum Dei habitet in nobis, Coloss. 3.c
vt Verbum dei currat, orandum, 2. Thess. 2.a
verbi ministris victus dandus, Rom. 15.f
verbum Dei rectè tractet Episcopus, 2. Tim. 2.c
verbi Dei fames, Amos 5.d
verbum opportunè dictum laudabile, Prou. 25.b
verba bona de corde bono, Matth. 12.c
verbo non offendens perfectus, Iacob 3.a
de omni verbo otioso reddenda ratio, Matth. 12.d
verborum pugnæ vitandæ, 1. Tim. 6.a
verbis non contendendum, 2. Timoth. 2.b
Verecundia Saræ, Gen. 18.b
Veritas Dei in promissionibus, Gene. 32.c
in veritate ambulandum, 3. Reg. 2.a
in veritate seruiendum Deo, Iosue 24.c
veritas tandem vincit, Prouer. 28.d
contra veritatem non acquiescendum, Mich. 7.b
veritas in iudicibus, Exod. 18.c
veritas cinctorium renum, Ephes. 6.c
veritatem loquamur, Ephes. 4.f
veritas, Christus, Iohan. 14.f
veritas, Euangelium, 2. Pet. 1.c
in resistentes Veritati Euangelij, 2. Tim. 2. d. 3.b
veritatis doctrina à Deo petenda, Zach. 10.a
à Vero non deuiet iudex, Exod. 23.a
Vermis maroris corrodens, Matth. 25.
Vesica in hominibus, Exo. 9.d
Vespertilionem non comedunt Iudæi, Deut. 14.b
Vestimenti textura non fit ex lana & lino, Deut. 22.b
Vestimenti fimbria facienda, Deut. 22.b
vestimentum vidua loco pignoris non accipiendum, Deut. 24.d
vestimentorum scissio, Iudæi signum tristitiæ & indignationis, Ioel. 2. Iud. 11.f. Matth. 26.f. 2. Reg. 3.a
vestimentum auferenti dandum, Luc. 6.e
Vestimenta Christi partita, Mat. 27.
vestæ virili non vtatur mulier, nec diuerso, Deut. 22.a
vestem non habentibus dandum, Luc. 3.
vestitum & victum habentes, sint contenti, 1. Tim. 6.b
vestitum & viaticũ petit Iacob à Deo, Gen. 28.d
vestis nuptialis, Matth. 22.b
Vetus testamentũ, vide Testamentũ
vetus homo exuidus & crucifixus, Rom. 6.a. Coloss. 3.
Via Domini est Iudicia, Deu. 32.a. Rom. 11.d
de via Dei recedentibus minabitur, deut. 11.d
viam Dei docemur Ysaiæ, Exod. 13. b.c
via dura, alimentum Christi nobis, 14. Iud. 5.d
viaregia, Num. 21.c
via Christus, Iohan. 14.a
via veritatis, 2. Pet. 2.d
via arcta, Matth. 7.
via Iacob cultus Dei, Gen. 28.
viam nostram dirigit Deus, 3. Reg. 22.c
vias suas non dirigit inobediens Deo, deut. 28.c
iuxta vias cuiusq; reddit Deus, 2. Reg. 8.d
viam vniuersæ terræ ingredi, proue. Ios. 23. d. 3. Reg. 2.a
Vicinus bonus, Prouer. 27.b
Victima sale salitur, Mat. 9.
victimas inflitia immolari, Deut. 33.
victimæ & iumenta offerenda non sunt, Ierem. 14.b
victoria Dei est, 1. Reg. 14. a. Deut. 20.
victor Dauid Deus præcinxit, 2. Reg. 22.
Victus parandus ex labore, 2. Thes. 3. 1.d
victum prouidet Deus omnibus, Psal. 146.
victum ad vestitum dat Deus, Matth. 6.

vidua & peregrino, Deut. 10.d
victus, vide vestitus.
Videre Deum nemo potest, Exod. 33.d
vidit Deum Moyses, Exod. 24.c
vidit Iacob Deum, Gen. 32.g
videns pro propheta, 1. Reg. 9.b
videntes oculi obedientibus, Deuter. 29.a
de viduis præcepta, Exo. 22.d. Deuter. 14.d. 24.d. 26.c. 27.c
vidua iudicium facit Deus, Deut. 10.d
vidua qua ab iniquo iudice crebris interpellationibus iudicium habuit, parabola, Luc. 18.a
viduarum ministerium, Act. 6.a
de viduis iunioribus, & ijs quæ verè viduæ sunt, 1. Tim. 5.a.b
vidua filius suscitatur, Luc. 7.b
viduarum domus deuorant Pharisæi, Luc. 20.g
vigilandum omnibus, Matth. 24. d. 25.a
vigilemus, & sobrij simus, 1. Thess. 5.a
vigilemus in orationibus, Coloss. 4.a
Villici parabola, Luc. 16.a
Victorum meminerimus, Hebr. 10.g. 13.a
Vindemia abundans obedientibus, Leuit. 26.a
vindemiæ leges, Leuit. 19.b. Deut. 24.d
Vindex Deus, 1. Thess. 4.b
Vindicta, Dei est, Rom. 12.d
vindicta prohibetur, Prou. 20.c. 1. Reg. 11.d
vindictam reseruat Dauid Deo, 1. Reg. 24.c
Vinea plantata inebriatur Noe, Gen. 9.c
vinearum leges, Exod. 22.b. Deu. 20.b. 22.b. 23.b
vineæ fuæ racemos non comedit inobediens, Deut. 28.c
vineæ Dei fructus mali, Isa. 5.b
Vinum lætificat cor, Iudic. 9.b. Psalm. 103.b
vinum dat Deus obedientibus, Deute. 11.b. non autẽ inobedientibus, Deu. 28.d
vinum quare creatum, Eccl. 3.d
vinum felle mistum propinatur Christo, Matth. 27.d
vinum Iudæorum, fel draconum, Deu. 32.e
Vino interdicitur sacerdotibus, Leuit. 10.b
vinum non biberunt Iudæi 40. annis, Deut. 29.b
vini poterem Christum criminantur Iudæi. Matth. 11.c
in vinum aqua mutatur, Iob. 2.a
vino non inebriemur, Ephe. 5.d
viperarum gemmina, Matth. 3.b
à Vipera morsus Paulus, Act. 28.b
Virum vt vtatur veste muliebri, nec diuerso, Deut. 22.c
Vir vxorem suam habeat, 1. Cor. 7.a
de Viris multa, 1. Cor. 7. 11. Ephes. 5.e. Coloss. 3.c
virorum raritas in excidio Ierusalem, Isa. 4.a
vir Dei, propheta, 1. Reg. 7.e. 9.a. 3. Reg. 12.f
viriliter agamus, Deut. 31.a. Psalm. 26. ver. vlt.
virago aut vira seu virissa dicitur mulier quòd de viro sumpta sit, Gẽ. 2.d
Vires tribuit Deus, deut. 8.d
de viribus diffidit Gedeon, Iudic. 6.c
Vim patitur regnum cælorum, Matth. 11.b
Virga Moysi versa in colubrum, Exod. 4.a
virga Aaronis germinat, Num. 17.b
virga percutit petram Moyses, Exod. 17.c
virga Pauli erga Corinthios, 1. Cor. 4.d
virgis ter cæsus Paulus, 2. Corinth. 11.f
Virginis contupratæ lex, Exod. 22.c. Deut. 22.d
virgines raptæ in Choreis, Iudic. 21.d
virgines in bello captæ, Num. 31.c
de Virginibus consilium Pauli, 1. Cor. 7.e.f.g
Virginum parabola, Matth. 25.a
virginitatem filiæ quomodo tegi abantur parentes apud Iudæos, Deu. 22.c
Viride lignum Christo nõ parcitur, Luc. 23.d
Virtus Dei qua saluat Euangelium, Rom. 1.b
virtute Dei custodimur in fide, 1. Pet. 1.a
virtute indui ex alto, Luc. 24.g
virtus in infirmitate perficitur, 2. Cor. 12.c
virtutes operatur Deus in nobis, Gal. 3.a
Viscera misericordiæ Dei, Luc. 1.g
per visionem loquitur Deus Abrahæ, Gen. 15.a
in visione rarò manifestabat se Deus temporibus eli Hin Silo, 1. Reg. 3.a
visio calathorum ficuum, Ierem. 24.a
visio quatuor animalium & rotarum, Ezech. 1.b.d
visitat Deus peccata, cum punit, Exo. 32.g
vita hominis, vapor, Iac. 4.d
vita huius tempus breue, 1. Cor. 7.e
vita hominis, militia, Iob 7.a
vita hominis, vanitas, Psal. 38. ver. 6.
vita huius breuitas & miseria per peccatum, Psal. 89.
vita longior obedientibus parentibus, Eph. 6.a
vita longior obedientibus Deo, deuter. 30.d
vita sua non credit inobediens, deut. 28.g
vita æterna, Christus, Ioh. 14.a. Coloss. 3.a
vita per Christum datur, Iohan. 1.a
vita æterna cognoscere Deum solũ, & quem misit Iesum Christum, Iob. 17.a
vita æterna reuelata nostris temporibus, Eph. 1.a
vita æterna datur gratia Dei, Rõ. 6.d
vita æterna datur ex obseruatione mandatorum, Matth. 19.c
vita Christianorũ abscondita in Christo, Coloss. 3.a
vita arbor, Gen. 2.b
vitis Christus, Iohan. 15.a
quos Vitare debeamus, 2. Tim. 3.a
Vitulum aureum adorant Israelitæ, Exod. 32.a
vitulus aureus dicitur peccatũ, Deut. 9.c
vitulus aureus comminuitur, Exo. 32. c. deut. 9.c
vituli aurei, 3. Regum 12.g. 4. Regum 17.c
vitulam suam vocat Samson vxorem suam, Iud. 14.d
Viuens Deus, Ios. 3.c
viuere facit Deus, & occidit, deuter. 32.f
viuit anima tua, asseueratio, 1. Regum 1.d
vt Viuamus, mandata seruanda, deut. 4.a. 32.g
viuit homo in verbo Dei etiã in fame, deut. 8.a
Viuendum in lætitia, Eccl. 8. c. 9.b
viuo ego, iuramentum Dei, deut. 32.f
viuit Dominus, iurantis vox, Ruth 3.c. Iud. 8.d. 2. Reg. 2.f
viuat rex, 1. Reg. 10.d
viuit Christus in Chrillianis, Gal. 2.d
viuimus ac morimur in gloriam Dei. Rom. 4.b
viuere Deo, opera Dei facere, Rom. 6.b
viuunt omnes Deo, Luc. 20.f
Vlcera in hominibus, Exod. 9.b
vlcere percutiuntur inobedientes, deu. 28.d
vltio non quærenda, Leu. 19.d. Luc. 9.g
vltionem capere, Dei est. deut. 32.c
vltiscitur Dauid iniuriam fœnus suis factam, 2. Reg. 10.
Vlulam non comedunt Iudæi, deu. 14.b
Vmbra veteris testamenti, Heb. 8.a
Vnanimitas commendatur, Philip. 1.d. 2.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnctionis oleum, Exod. 30 f
vnctio Christi, spiritus sanctus, 1. Ioh. 2.d
vnctio Christi, Dan. 9.g
vngebantur Reges, 1. Regum 9.c. 10.a. 16.c
vngebantur corpora mortuorũ, Gene. 50.a
non Vnguntur oleo suo inobedientes, Deut. 18.d
Vnitas fidei Christianorum, Ioh. 17.d Act. 4.f
Vnitas spiritus cõmendatur, Ephe. 4.a
vnum sumus in Christo, Galat. 3.d
Vocat Adam Deus, vt ostendat ei peccatum suum, Gen. 3.b
vocatur Samuel à Deo, 1. Reg. 3.a.
vt Vocaret peccatores, venit Christus, Matth. 9.b
quos vocauit Deus, credunt, Actor. 2.f. Matth. 20.a
vocati multi, Matth. 20.b. Rom. 9.c
vocatio Gentium & Iudæorum, Rom. 15.c
vocationem nostram certam faciamus operibus, 2. Pet. 1.b
vocationis nostræ brauium, vita æterna, Philip. 3.c
Volatilibus cæli dantur cadauera inobedientium, Deut. 28.c
Voluntate sua creauit Deus omnia, Eph. 1.b. Apoc. 4.d
Voluntati Dei omnia tribuit Dauid, 2. Reg. 7.c
voluntati Dei nemo resistit, Gen. 50.c
voluntas Dei immutabilis, Prou. 19.c
voluntati Dei vēditus est Ioseph, Gen. 45. b.c
voluntate Dei diuisum regnũ Roboam, 2. Par. 11.a
non Volentis est, sed Dei miserentis, Rom. 9.c
voluntas Dei est, vt qui Christo credit, habeat vitam æternam, Ioh. 6.d
voluntatem patris implere desiderat Christus, Iohan. 4.d
voluntatem Dei scient & non faciens, vapulabit plagis multis, Luc. 12 f
voluntatẽ Dei faciens, mater, frater, soror, &c. Christi est, Matth. 12.d
voluntas quidem bona adest Christiano, quã tamen ex se non potest perficere, Rom. 7.d
voluntate Dei excæcati Iudei, Sap. 2.d
voluntati Dei committendum quod agimus, Iacob. 4.d
voluntati Dei committit iter suum Paulus Rom. 15.g
voluntas propria vitanda, eccl. 18.d
Voluptates seculi impediunt fructum verbi, Luc. 8.b
Vomere percussi Philisthæi, Iudic. 3.d
Vota Deo reddenda, Num. 30.a. Deut. 23.d
vota varia, & redemptio eorundem, Leuit. 27.a
vota Iacob, Israelitarum, Iephte, adiecta cõditione, Gen. 28.d. Num. 21.a. Iudic. 11.f
votum Annæ, 1. Reg. 1.b
vouere Deo pro consecrare Deo, Leuit. 27. frequenter.
vox Dei audienda, Exod. 15.g. Deuter. 30.d
vox non audiebatur cùm Anna oraret, 1. Reg. 1.b.c
vocem suã vt audiamus, conuertit nos Deus, Deut. 4.e
vocem Dei non audientes puniuntur, Num. 13.g. Deut. 9.d
vocum nouitates vitandæ, 1. Tim. 6.b.d
Vpupam non comedunt Iudæi, Deut. 14.b
Vrbes refugij, Deut. 35.b
vrbium protector Deus, 4. Reg. 19.g
Vrias maritus Bethsabee, 2. Reg. 11.b.c
Vrias sacerdos, 4. Reg. 16.c
Vrsum occidit Dauid, 1. Reg. 17.d
Vsurã capiant ab extraneis Iudæi, non à fratribus, Deut. 23.d
ad Vtilitatẽ datur spiritus, 1. Cor. 12.a
Vua Iudæorum vua fellis, Deu. 32.e
Vulpes Samsonis, Iudic. 15.a
vulpes foueas habent, Matth. 8.c. 9.g
vulpes Herodes, Luc. 13.g
Vulturem non comedunt Iudæi, Deut. 34.b
vt vultũ conuertas ad nos Deus, orandum, Num. 6.d
Vultum Annæ cõclusérat Deus, 1. Reg. 1.a
Vxor prudens, Dei donum, Prouer. 19.b
vxores adolescẽtes quales esse debeant. Tit. 2.a
vxores viris subditæ sint, Eph. 5.c
de vxorum obedientia edictum Assueri, Esth. 5.d
vxor diligenda, Ephes. 5.d. Prouerb. 5.d
vxor parentes, aut filij non amentur supra Christum, Matth. 10.d
ab vxore non licet separari, nisi ob fœlam fornicationem, Mat. 5.c. 19.b
vxores de filiabus Chanaan nõ licebat Iudeis accipere. Exod. 34.c
vxores alienigenas accipiẽtes arguuntur, Mala. 2.b
vxorem ducentes virginem primo anno, Deut. 24.b
de Vxore non inuenta virgine, Deut. 22.b
vxoris adulterium qua malegerebat di possit, Num. 5.c
cum Vxore inobediente Deo demore lienus, Deut. 28.c
vxor abducens à fide occidenda, Iudic. 13.b
vxor Pilati, Matth. 27.b
vxor Lot sit nobis exempla, Luc. 17.a
vxores Dauidis captiuæ, 1. Reg. 30.a
vxores & concubinæ Regis in Ierusalem, 2. Reg. 5.c
vxores Salomonis, 700. & concubinæ 300. 3. Reg. 11.a

Z

Zabulonis nativitas & genealogia. Gen. 30.c. 46.b. 49.b. Deut. 33.c
de Zacheo publicano, Luc. 19.a
Zacharias filius Ioiadæ vna cum Ioiada, 4. Reg. 14.g
Zacharias pater Iohannis Bapt. & eius canticum, Luc. 1.
Zacharias filius Barachiæ, Zach. 1.c. Mat. 23.b. Par. 24.f
Zacharias prophetæ filius Iaadi, 2. Par. 24.f
Zambri, rex Israel, 3. Reg. 16
Zara filius Iudæ, Gen. 38.g
Zeb occiditur, Iudic. 7.g
Zebee occidunt, Iudic. 8.a
Zebedæi filius, Mat. 20.a
Zebul princeps ciuitatis Sichem, Iud. 9.d
Zelotes nomen Dei, Exod. 20.a.d
Zelotypia lex, Num. 5.a
Zelotypia ancillæ Lia, Gen. 30.c. 49.b
Zelpha ancilla Lia, Gen. 30.c. 49.b
Zelus Dei in impios, Deut. 32.a
Zelus Moysi & Phinees, Exod. 32.f. Num. 25.b
Zelus Eliæ, 3. Reg. 19.d
Zelus Iehu pro Deo, 4. Reg. 10.c
Zelus Iehu probat Dauidem, 2. Reg. 23.c
Ziz amorum parabola, Matth. 25.d
Zomzommim gigantes, Deut. 2.c
Zona pellicea ardentis Eliæ, 4. Reg. 1.b. itẽ Iohannis Baptistæ, Mat. 3.a
Zorobabel filius Salathiel, Esdr. 3
Zorobabel & Iosua adiuuant ædificationem templi, Esdr. 3.a
1. Esdr. 3.a
Zorobabel typus Christi, Esdr. 4

FINIS.

HEBRAEA, CHALDAEA, GRAECA, ET LATINA NOMINA VIRORVM, MVLIERVM, POPVLORVM, IDOLORVM, VRBIVM, FLVVIORVM, MONTIVM, CAETERORUMQ; Locorum quæ in Biblijs sparsa leguntur, suis quæque characteribus restituta, cum latina interpretatione: additis etiam Bibliorum locis, in quibus ita scripta leguntur: qua in re interpretationem quæ in Biblijs Compluti excusis, erat, ferè secuti sumus: adiecta nominibus, quorum proprij characteres ignorabantur, D litera, quæ dubiam esse interpretationem significet. Græcis verò G litera, quæ petitam esse à Græcis interpretationem admoneat.

A A

אהרן אתם

AARON, MONS, SIVE MONTANUS: aut docens, siue concipiens. Filius Amram, Exod. 4.d. 1. Paral. 6.a

aaronita, Idem, plur. alis numeri.

aasbái, Confidens in me, vel frater circundans: aut ex Hebræo & Syro, frater Senectutis. Filius Machati, 2. Reg. 23.d. Heb. Ahasbai. per heth in secunda.

A B

אבא אבדן אבנה

abba Pater, Syrum est. Marc. 14.d. Rom. 8.c. Gal. 4.a

abádon, Exterminans, vel perditio, Abyssus, Apoc. 9.c

abana, Lapideus, vel ædificatio: siue pater obsecro nunc. Nomen fluuij Damasci, 4. Reg 5.d

עברים

abarim, Transitus, p. n. siue transeuntes aut furores, vel prægnantes: aut Syriacè, frumenta. Mons est Moabitarum contra Iericho, supra Iordanem, idem ille cũ montanis Arabiæ, in quorum vertice est mons Nebo in summitate Phasga, vbi Israelita castra fixerant 41. mansione Eremi. Num. 21. & 33. f. morte Moysis notus, Num. 27.c. Deu. 32. Testatur Hieronymus in locis Hebr. ostendi Abarim ascendentibus de Libyade in Hesebon antiquo vocabulo iuxta montem Phogor, nomen pristinum retinentem, à quo circa eum regio vsque nunc appellatur Phasga.

abaron, Idem singularis numeri: vel robur, aut fortitudo. D. Filius Matthathiæ filij Iohannis, 1. Mach. 2.a

עבדא

abda, Seruus, aut seruitus: vel ex Hebræo & Syro, nubes ista. Pater Adoniram, 3. Reg. 4.a. 2 Esdræ 11.c

עבדי

abdai, Seruus, aut seruitus: vel nubes abundans, Pater Cis Leuitæ, 2. Par. 29.c

עבדיאל

abdeel, Seruus dei, vel nubes abundantiæ dei, Pater Selemiæ, Ierem. 36 f

עבדמלך

abde-mélech, Seruus regis, vel seruus consilij. Nomen Aethiopis cuiusdam eunuchi, Ierem. 38.b

עבדנגו

abdenago, Seruus claritatis, vel seruus anxius. Nomen viri qui & Azarias dicitur, Dan. 1.b

עבדי

abdi, Seruus aut seruitus, vel nubes abundans. Filius Malech filij Azabiæ, 1. Paral. 6.d

עבדיה

abdias, Seruus Domini. Dispensator domus regis Achab, 3. Reg. 18.a. Propheta item, Abd. 1.a

עבדיאל

abdiel, Seruus dei, aut nubes abundantiæ dei. Filius Guni è tribu Gad, 1. Par. 6.

עבדון

abdon, Seruus, aut nubes iudicij. Filius Michai siue Miheæ, 2. Par. 34.c. qui 4. Reg. 22.c. Achobor dicitur. Nomen item ciuitatis, Iosue. 21. & 1. Para. 6.g. Fuit & nomen iudicis in Israel, Iudic 12.d

עבד אבל

abed. Seruus vel operarius. Nomen viri. 1. Esd. 8.a

abel per aleph, Luctus. Ciuitas, quæ (vt Hier. inquit) duodecim à Cadaris miliaria, orientem versus distat. 1. Reg. 6.d. 3. Reg. 15 d. f. 4. Reg. 15. f. Est & villa in septimo Philadelphiæ lapide, vbi Iephthe cũ Ammonitis manũ cõseruit.

חבל אבלה

abel per he in principio, Vanitas siue Imbecillitas: aut Syriacè, vapor. Filius Adam. Gen. 4.a

abela, Luctus. Nomen vrbis, 2. Reg. 20.e. quæ et Abel ibidem vocatur.

אבלמים

abel-maim, Luctus aquarum. Ciuitas quam, vt narrat historia Paralipomenon (2. Par. 16.b.) rex Asa per Benhadad Syrum expugnauit. 3. Reg 15.

אבל מחולה

abel-mehula, Luctus infirmitatis, aut luctus chori, vel tympani: siue ex Hebræo & Syro, luctus venia. Nomen loci. Iudic. 7. f. 3. Reg. 4. b. 19. c. Hieronymus in locis Hebraicis ait vicum esse in Aulone.

אבל השטים

abel-satim, Luctus spinarum, luctus declinationum, aut prauaricationum: vel vallis aut planities cedrorum impunitibilium. Non procul à Iordane locus in deserto ad meridiẽ Moabitarum, a spinarum copia habens nomen. Num. 33. f. Ioel. 3. Illic fuit XLII. mansio Iudæorum.

אבן בחן

aben-bóen. Lapis pollicis, aut pollex, vel lapis in eis. Nomen loci, Iosue 18.c

אבץ

abes, Ouum, siue cænosus, aut lineus. Nomen ciuitatis in tribu Issachar, Iosue 19.b

אבצן

abesan, Pater scuti, aut patris scutum vel arma, aut pater frigiditatis. Nomen iudicis in Israel de Bethlehem, Iud. 12.c

אבשלום

abessalom, Pater pacis, siue pater consummationis, siue pater retributionis, aut patris pax, siue consummatio, siue patris retributio. Pater Maacha, siue Michai matris Abiã, 3. Reg. 15. a. qui 2. Par. 13. a. dicitur Vriel.

אבגתא

abgata, Pater torcularis, vel patris torcular. Eunuchus Assueri regis Persarum, Hester. 1.b

אבי

abi, Pater meus, Mater Ezechiæ regis, 4. Reg. 18.a. quæ 2. Par. 29.a. dicitur Abia.

אביה

abia, Pater domini, aut voluntas domini, Mater Ezechiæ regis, 2. Par. 29.a. quæ 4. Reg. 18.a. dicitur Abi. Filius Samuelis prophetæ, 1. Reg. 8.a.1. Par. 6.b. Filius item Roboam, 1. Paral. 3. b. qui 3. Reg. 14.g. dicitur Abiam. Vxor Efron filij Phares, 1. Para. 2.c. Filius item Ieroboam. 3. Reg. 14.a

אבי עלבן

abi-albon, Pater superintelligens, aut pater superædificans, aut ex Hebræo & Syro, pater iniuriæ. Nomen viri, 2. Reg. 23.d. qui 1. Para. 11. f. dicitur Abiel.

אביסף

abiasaph, siue Abisaph, Pater congregans, siue pater consummans vel finiens. Filius Core, 1. Para. 6.c. 9.c Exod. 6.d. filius Elcanæ, 1. Paral. 6. b. 9.c

אבים

abiam. Pater maris, filius Roboam, 3. Reg. 14.g. & 15.a. qui Abia, 1. Para 3. b. dicitur.

אביחר

abiathar, Pater excellens, aut pater residui vel remanentis: siue pater explorationis vel contemplationis, aut pater funiculi, filius Abimelech sacerdotis, 1. Reg. 22.d. Marc. 2.

אבידע

abida, Pater scientiæ, vel scientia patris. Filius Madian filij Abrahæ, Gen. 25.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

אבידד *abidan, Pater iudicij: aut ex Hebræo & Syro, pater meus iste. filius Gedeonis. Num. 1.a*

אביאל *abiel, pater meus deus. filius Seror. 1. Reg. 9.a. Pater Ner, 1. Reg. 14.g. nomen item cuiusdam alterius. 1. Paral. 11.f. qui 2. Reg. 23.d. dicitur Abi-albon.*

אביעזר *abiézer, Pater adiutorij, siue patris adiutorium, vel pater atrij, aut patris atrium. filius Manassæ, Iosue 17.a. vnus ex fortibus Dauid, 2. Reg. 23.d. 1. Paral. 7.d*

אביגבעון *abi-gabaon, Pater collis, siue pater calicis, vel scyphi aut pater dorsi peccati. pater Gabaon, cuius vxor Maacha. 1. Paralipomenon 8.c*

אביגיל *abigail, Pater exultationis, vel patris exultatio. Nomen vxoris Nabal. 1. Reg. 25.a. 30.a. Vxor Dauid mortuo Nabal. 1. Paral. 3.a. Est & filia Naas, soror Saruiæ, mater Ioab. 2. Regum 17.g. 1. Paral. 2.b*

אביחיל *Abiháil, per heth in penultima. Pater fortitudinis, aut pater exercitus, siue pater diuitiarum, aut pater antemuralis, vel pater doloris. Pater Suriel principis Moholitarum. Num. 3.c. vbi corruptè legitur Abihaiel, Vxor item Roboam filij Salomonis. 2. paral. 11.d*

אביחיל *Abihail per he in penultima Pater luminis vel laudu, Vxor Abisur filij Semei filij Onam. 1. paral. 2.b*

abiliua, Lugens vel plorans, siue pater mansionis vel murmurationis. D. Nomen regionis, cui præerat Lysias à Romanis conlstitutus. Luc. 3.a

אבימאל *Abimael, Pater à Deo vel de deo. Filius Iectam. Gen. 10.d*

אבימלך *Abimélech, Pater meus rex, aut pater regis vel consilij. Generale nomen est Palæstinorum regum, perinde atque Cæsar Romanorum imperatorum. Rex igitur fuit Geraræ, Gene. 20.a. Filius item Gedeonis, Iudic. 8.g. Filius etiam Ierobéseth, 2. regum 11.c*

אבינדב *abimadab, Pater spontaneus, aut pater vouentis vel voti, siue pater principis. Filius Isai patris Dauid. 1. regum 16.a. Filius Saul. 1. paral. 8.d. vide etiam 1. reg. 7.a. 2. reg. 6.a. 1. paral. 2.b. 9.g. 10.a. 13.c*

אביעם *abinóem, Pater pulchritudinis vel iucunditatis, aut pater motionis eorum. Pater Barac ducis exercitus populi Iudæorum. Iudicum 4.a.*

אבירם *abiram, Pater celsitudinis, vel electionis: aut pater fraudis, vel proiectionis. Primogenitus Hiel reædificatoris Iericho. 3. regum 16.g.*

אבירם *abiron, Idem. Heb. Abiram. Filius Eliab. Numeri 16.a. Deut. 11.a.*

אבישג *abisag, Patris ignorantia, vel patris error: siue pater apprehendens vel attingens: aut pater multiplicans. Virgo adolescentula quæ calefaciebat regem Dauid senio confectum. 3. regum 1.a.*

אבישי *abisai, Patris munus, vel pater muneris. Filius Saruiæ fororis Abigail, frater Ioab. 1. reg. 26.a. 2. reg. 10.c. 1. paral. 2. b. 11.e*

אבישוע *Abisúe, Pater salutis vel exclamationis: aut pater respiciens, siue pater magnificus vel potens. Filius Phinees filij Eleazar. filij Aaron. 1. paral. 6.a. filius item Bela, filij Beniamin filij Iacob. 1. paral. 8.a*

אבישור *Abisur, Pater muri, aut pater bouis, siue pater cantantis, vel pater aspicientis, aut pater rectitudinis. Filius Semei filij Onam filij Ieameel. 1. paral. 2.d*

אביחיל *abital, Pater roris: vel ex Hebræo & Syro, pater umbræ. Mater Saphatiæ filij Dauid 2. regum 3.a. 1. paral. 3.a*

אביחוב *abitob, Pater bonitatis. Filius Mehusim. 1. paral. 8.b*

אביחן *abiu, Pater ipse, vel pater est. Filius Aaron filij Amram filij Caath filij Leui. Exod. 6.d. 1. Paral. 6.a*

אביחוד *Abiud, Pater laudis vel confessionis. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob. 1. paralipomenon 8.a*

Abner, Patris lucerna, vel patris nonale. Nomen principis militiæ Saul, filius Ner patruelis Saul. 1. reg. 14.g

Abobi, Pater incantationis vel abscõsionis. D. Nomen viri. 1. Mach. 16.c

abra, ancilla vel famula. G. Iudith 8.d

Abram, pater excelsus. Filius Thare Chaldæi. Gen. 11.c

Abraham, pater multitudinis. Filius Thare, sic nomen à Deo, cùm prius Abram diceretur. Gene. 17.a

Abram transitus, aut ira, siue impregnatio, vel mutatus cantici: aut Siriacè, frumentum. Nomen ciuitatis. Iosue

Absalom, pater pacis, siue pater consummationis. vel pater retributionis: aut patris pax, siue patris consummatio, aut patris retributio. Filius Dauid de Macha. 2. Reg. 3.a. 1. par. 3.a

absolomi, pater pacis, siue pater consummationis vel retributionis. D. Nomen viri. 1. Mach. 11.g

A C

Acan, tribulatio, vel stridor aut antemurale. Filius Iob. 15. filij Seir Horræi. Gene. 36.c

acar, sterilis, siue eneruans, aut euellens, vel turbans. 1. Paral. 2.d

lius Ram primogeniti Ierameel. 1. par. 2.d

accain, possessio siue emptio, aut nidus. Nomen ciuitatis. Iosue 15.g

accaron, sterilitas, siue eneruatio, aut euulsio, vel truncus. Nomen vrbis. Ierem. 25.c. Iosue. 13. 15. 19.g

accaronitæ, steriles, siue eneruati, aut euulsi, vel truncati populi. 1. reg. 5.d

acces, peruersus aut prauus. Pater Hoza. 2. regum 23.d. 1. paral. 11.f.

accho, compressus, vel confractus. Nomen vrbis. Iudic. 1. cum 1.f.

accos, spina vel astas, aut tedium, seu rigidus, vel asper. nomen viri. 1. paral. 24.b. 1. Esd. 2.c

accub, vestigium vel supplantatio, aut praua incuruatio. 1. caneum, siue retributio. Filius Elioenai filij Neatsur. 3. 3. d. 9.c 2. Esd. 8.b

Achab, Frater patris, vel fratris pater, siue amica patris. filius Amri regis Israël. 3. regum 16.f.

achad, amphora vel hydria, aut semilla. Genes. 10.

regnauit Nemrod, Gen. 10.b. quæ nunc dicitur Niniue

achaia, interpretatur dolor vel tristitia. G. Genes. 10.

& pene insula, ipsa enim Aegeo & Ionio vndique circumfluit. ab Isthmo incipit, de qua lege Plinium lib. 4. cap. 4. Strabonem in 8. Ptolemæum lib. 3. cap. 15. Pom. lis historiæ, Strabonem in 8. Ptolemæum lib. 3. cap. 15. Pom.

15. f. 1. Cor. 16.c

achaicus, dolens siue tristis. G. nomen viri. 1. Cor. 16.

achan, conterens, siue conturbans. Filius Charmi filij Zabdi filij Zare. Ios. 7.a. 22.d. qui 1. par. 2.c. dicitur Achar.

Achar, conturbans. Filius Charmi filij Zabdi filij Iudæ. 1. para. 2.a. qui Ios. 7.a. dicitur Achan.

achaz, apprehendens, siue possidens, aut videns. filius Ioathan regis Iuda. 4. reg. 16.a. 1. par. 3.c. quo alias Luc. 3. dicitur.

achasib, mendax, mendacium, aut ceasans, siue fallens. Iudic. 15. vtique. Nomen vrbis tribus Aser, Iudic. 1. f. quæ Achzib. 19.b. dicitur.

achia, siue achias, frater domini. Filius Achitob. nepos Ichabod. 1. reg. 14.a. Filius item Ierameel filij Ysbi. 1. paralip. 2.d

achim, resurgens, vel confirmans, aut vindicans. Matth. 1. frater eorum. D.

Achimaas, frater consilij, vel frater confessionis. Nomen viri

ter ex ligno. Pater Achinoam vxoris regis Saul, 1. Regum 14.g. Filius item Sadoc sacerdotis, 2. Reg. 15.f. 1. Par. 6.a

אחימן *achiman, frater præparatus, vel frater dextera, aut frater quid? Filius Enac, Num. 13.c*

אחימלך *achimélech, frater meus rex, aut frater regis vel consilij. Nomen viri sacerdotis, 1. Reg. 21.a. item filius Abiathar, 2. Regum 8.d. qui 1. Paral. 18.d. Abimélech dicitur.*

אחימות *achimoth, frater mortis, vel frater mortuus, vel frater dierum. Filius Elcana, 1. Par. 6.b*

אחינעם *achinóam, fratris pulchritudo vel iucunditas, aut frater motionis. Nomen vxoris regis Saul, 1. Regum 14.g. Vxor item Dauid Iezraelitis, 1. Reg. 25.g. 1. Par. 3.a*

achior, fratris lumen, aut frater ignis. D. dux filiorum Ammon, Iudith. 5.a

אחירם *achiram, fratris celsitudo vel elatio, aut fratris dolus vel proiectio. Filius Beniamin, Num. 26.c*

achiramitæ, Idem, p.n. Num. 26.c

אחיש *achis, vtique est, vel sic est. Rex Geth, 1. Reg. 21.c. Filius Maoch, 1 Reg. 27.a*

אחיסמך *achisamec, frater sustentationis vel firmitatis: aut frater coniungens. Pater Oholiab, de tribu Dan. Exod. 31.a*

אחיטוב *achitob, frater bonitatis. Pater Achias, 1. Reg. 14.a. Pater Abimelech sacerdotis, 1. Reg. 22.b. Pater item Sadoc, 2. Reg. 8.d. 1. Par. 6.a. 9.b*

אחיתפל *achitóphel, frater ruinæ, vel frater defectus, aut frater insipiditatis, id est, rei insulsa. Consiliarius regis Dauid, 2. Reg. 15.b. Pater Eliam, 2. Reg. 23.d. 1. Par. 27.d*

עכבור *achabor, mus, vel conterens siue comprimens puteum. Filius Michat, 4. Reg. 22.c. Pater item Balanan septimi regis in Edom, Gen. 36.d*

עכור *achor, turbatio. Vallis in tribu Iuda, Iosue 15. ad septentrionem Iericho haud procul à Galgal, à tumultu & turbatione Israelitici populi appellationem habens, & non ab Achan sacrilego, qui illic lapidatus est propter anathematis furtum, Ios. 7.d*

עכסה *achsa, composita vel adornata, aut lasciuiens: siue confractio vel diruptio velaminis. Filia Caleb, 1. Paral. 2.f. qua Ios. 15.d. & Iud. 1.c. Axa scribitur.*

אכשף *achsaph, Veneficus siue conterens vtique aut labium vtig,. Nomen vrbis in tribu Aser, Ios. 11.a. Hac Hieronymo Chasalus dicitur in octauo lapide Diocesariæ ad radicem montis Thabor in campestribus sita.*

אכזיב *achzib, siue achziba, mendax siue cessans, aut fluens vtig,. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ. Ios. 15.f. 19.b. in primo capite Micheæ, d. legitur, Domos mendacij in deceptionem regibus Israël. Vbi legẽdum, Domos Achzib in deceptionem siue in mendacium regibus Israël.*

עכרון *acron, sterilitas siue eneruatio, aut euulsio, vel truncus. Nomen loci, Ios. 13.a. 19.c*

A D

עדה *Ada, Cœtus, vel congregatio: siue ornata, vel testificans, aut transiens, vel præda: aut Syriacè ablata. Altera vxor Lamech, Gen. 4.d. Vxor etiam Esau, Filia Elon, Gen. 36.a*

אדד *adad per aleph, interitus aut nubes, vel vapor, seu fons. Nomen viri, 3. Reg. 11.c*

הדד *adad per he, sonitus aut clamor, siue celeusma: seu mamilla vel dilectio. Filius Badad, rex Edom quartus, Genes. 36.d*

עדדה *adada, Testimonium cœtus vel congregationis, aut testimonio ornata: vel testis transitus, siue præda eius, genere fœminino: aut præda sua præda, vel æternitas sui testimonij. Nomen ciuitatis, Ios. 15.d*

אדדרמון *adadremmon, Celesma mali granati, siue altitudinis.*

עזיז *Vrbs iuxta Iezrabelem quæ hodie vocatur Maximianopolis, Zach. 12.d*

adaia siue adaiae, Testis domini, siue ornatus vel præda domini, aut transitus vel æternitas domini. Filius Iahan filij Zamma. 1. Par. 6.c. 8.b. 1. Esd. 10.d. Filius item Ieroham, 1. Par. 9.d. Pater Idida matris Iosiæ. 4. Reg. 22.a

אדליא *adalia, Hauriens siue paupertas: aut nubes vel interitus laboris. Filius Aman filij Amadatha. Esth. 9.b*

אדם *Adam, Homo, siue terrenus, aut rufus vel sanguineus. Nomen primi hominis creati à Deo, Gene. 2.d. Luc. 3.g. Nomen etiam commune quo vocauit Deus hominem & mulierem, Gen. 5.a. Est & nomen vrbis, Ios. 3.d*

ארמת *adama, Terra, aut rufa, aut sanguinea. Vrbs Pentapoleos, Gen. 10.c*

אדמי *adami, Homo vel humanus, siue terrenus, aut rufus, vel sanguineus: aut nubes vel vapor, siue interitus aquarum. Nomen ciuitatis, quæ & Neceb dicitur, Ios. 19.c*

חדר *adar, Pulchritudo, siue habitaculum, aut generatio. Octauus rex in Edom, Genes. 36.d. qui 1. Paralip. 1.d. dicitur Adad.*

חדר-עזר *adar-ézer, Decor aut pulchritudo auxilij: siue habitaculum aut generatio auxilij. aut atrium pulchritudinis siue habitaculi, vel generationis. Filius Rohob, rex Soba, 2. Reg. 8.a. 1 Par. 18.a*

adarsa, testificans solem vel surdum, aut testimonium arantis. D. Nomen loci. 1. Mach. 7.f

adazer, Testis vel testimonium auxilij. D. Nomen vrbis, 1. Mach. 7.g

ארפאל *adbeel, Vapor vel nubes apud Deum vel cum Deo, siue contristari faciens Deus. Filius Ismahelis, Genes. 25.b. 1. Paralip. 1.b*

ארדת *addar, siue addara, Pallium siue potentia, aut magnitudo. Nomen ciuitatis, Ios. 15.a. Nomen item mensis, siue lunationis duodecimæ, quandoque integræ, & aliquando pro parte nostro respondentis Februario. 1. Esd. 6.c. Postremo filius Bala filij Beniamin. 1. Par. 8.a*

addi, Testis, vel testimonium, siue ornatus, vel transitus, aut præda. Pater Melchi patris Neri. Luc. 3.f

עדו *addo, Testis siue ornatus, aut transitus vel præda, Filius Ioach, 1. Para. 6.b. Pater item Barachiæ, patris Zachariæ. Zach. 1.a. Nomen prophetæ, 2. Par. 9.g. Vide Nebe. 12.a*

ארון *addon, Dominus aut basis: vel Syriacè, auris. Nomen loci. 2. Esd. 7.c. qui Adon, 1. Esd. 2.c. scribitur*

addus, Nouitas, vel mensis, aut triturator. D. Nomen loci. 1. Mach. 13.b

אלחנן *adeodatus. Quod Latinum est, & in Hebræo dicitur Elhanan: & interpretatur à Deo datus, siue gratia Dei. aut misericordia vel donum Dei. Filius Saltus, 2. Regum 21.d. 1. Par. 20.c*

adiada, Testimonium manus, siue testimonium testimonij, aut præda manus. D.

עדיאל *Adiel, Testimonium Dei, siue ornatus, vel transitus Dei, aut præda vel æternitas Dei. Nomen principis, 1. Para. 4.f. filius Iezra, 1. Par. 9.b. 27.c*

עדין *adin, Delicios, siue voluptuosus, aut ornatus: vel Syriacè, temporalis. Nomen viri. 1. Esd. 2.a. 8.a*

עדינא *adina idem, Filius Siza. 1. Par. 11.g*

עדיתים *aditham, Cœtus siue congregationes, aut testimonia. Nomen vrbis, Ios. 15.c*

עדלי *adli, Testis mihi, siue ornatus mihi, aut transitus, vel præda, vel æternitas mihi. Nomen viri, 1. Para. 27.d*

ארמתא *admatha. Nubes vel vapor mortis, siue interitus mortis, vel terrestris, aut rubens. Principis nomen, Esth. 1.c*

Universidad de Deusto
Biblioteca

אדמים *adommin, Terreni vel rufi, aut sanguinei. Nomen loci. Ios.15.b.18.c*

אדון *adon, Dominus, aut basis: vel Syriacè, auris. Nomen loci. 1.Esd.2.c. qui Addon, 2.Esd.7.f. scribitur.*

אדוה *adonai, Beatus Hieronymus, Exod.6.b. pro nomine Dei tetragrammaton, id est quatuor literarum, adonai transtulit: in alijs autē locis semper interpretatus est Dominus. Notandum autem est quòd quatuor istæ literæ huius nominis, scilicet Iehouah non sunt compactæ ad hoc, vt ex eis dictio aliqua formetur, & idcirco nomen est ineffabile. Licet Hebræis ineffabile reuerà dici putem, quòd tunc reuelatum eis non fuerit trinitatis sacramentum, etsi literis fuerit adumbratum. Hinc Exod. 5. dicit Deus, Et nomen meum Iehouah non indicaui eis. Quòd si in syllabas cogeretur, pronuntiaretur ý, esse vel essentiam, aut generationem significaret. Nec ignorandum etiam quòd adonai, domini met numero multitudinis significat, quando scribitur eisdem literis & punctis quibus pronuntiatur adonai. Præterea in translatione Chaldaica pro hoc nomine Dei quod est nomen illud tetragrammaton, semper ponitur triplex iod, quod non vacat mysterio.*

אדניה *adonia, siue adonias, Dominator dominus: aut basis domini: vel ex Syro & Hebræo, auris domini. Filius Dauid ex Aggith, 2.Reg.3.a. 1.Par.3.a*

אדני-בזק *adoni-bezec, Domini fulgur, siue dominus fulguris, aut dominus in compedibus. Nomen viri, Iud.1.a*

אדניקם *adonicam, Dominus surrexit. Nomen viri. 1.Esd.2.a*

אדוניראם *adoniram, Dominus excelsus, siue dominus celsitudinis vel elationis. Filius Abda, qui erat super tributa Salomonis. 3.Reg.4.a*

תמוז *adonis in Hebræo est Thamuz, id est consumptus, siue incendium, Syrum est. Nomen idoli, Ezech.8.f*

אדני-צדק *adoni-sedec, Domini iustitia, siue Dominus iustitiæ. Rex Ierusalem, Ios.10.a*

ador, Generatio, vel habitatio, aut testimonium lucis vel ignis. D. Nomen loci, 1.Mach.13.c

חדרם *adoram, Decor eorum, aut laus, vel confessio sublimis, siue clamor excelsus. Filius Iectan. Genes. 10. d. 1.Par. 18. c. 2.Par. 10.d*

אדרמלך *adramélech, Pallium regis, siue magnitudo vel potentiæ regis vel consilij. Filius Sennacherib regis. 4. Regum 19.g. Isa.37.g. Deus item Sepharuaim, 4.reg.17.f*

Ἀδρία *adria, nomen maris, contra Rauennam, quod per ostia Padi fluuij intratur. sumpto vocabulo ab Adria proxima ciuitate, quæ idem maris nomen Adriatici dedit. Strabo lib.5. Hoc Pelagus Paulus emensus est. Act.27.c*

ἀδραμυτηνή *Adrumetina. In Græco, Adramytena: & interpretatur sodalitas munda vel tersa. Adrumetum siue Adrumetium, ciuitas est Mysiæ. Est & Adramitis insula Lyciæ, & Adrumes Adrumetis ciuitas Aphricæ. Hieronymus autem, aut si quis alius fuit autor, in Catal. locorum actō. Apostolicorum indicat Adrumetum esse ciuitatem in Bazatio regione Aphricæ. Plinius Adrumetum vocat neut. gen. Act.27.a*

עדלם *Adullam, testimonium, siue ornamentum illis, aut testimonium siue ornamentum suæ miseriæ: vel transitus aut præda suæ miseriæ. Nomen ciuitatis. Ios.12.d.15.e*

אדרם *aduram, Pallium eorum siue potentia vel magnitudo eorum: aut vapor excelsus, siue nubes excelsa: aut dolor: siue interitus sublimitatis. Nomen viri qui erat super tributa regis Dauid. 2.Reg.20.g.3.Reg.12.e*

אדרים *aduram, in Hebræo Adoraim, Fortitudo vel potentia maris, aut vapor siue interitus eleuatus, vel nubes eleuatæ. Nomen ciuitatis ædificatæ à Roboam. 2.Par.11.b*

A E

Aen, Oculus siue fons. Nomen ciuitatis. Ios.15.d.1.Par. 4.f

ægyptia, Angustians. siue tribulans. Genes.16.a

ægyptij, angustiantes siue tribulantes. Num.14.b

ægyptius, idem. s.n. Exod.2.b

ægyptus, Angustia, siue tribulationes. Aegyptus. ab Oc- cidentem Iudææ sita, Aphricæ regio est. Plinius tamen lib. 5. cap. 9. natural. hist. & Pomponius Mela in prima, Asiæ attribuunt proximè Africam: hac ab Oriente tangitur Assyriæ & mari rubro: ab Occidente habet Libiam, at q. renen: à Meridie limitem qui Stenem ab Aethiopia dirimit atque Oceanum: à Septentrione mare magnum, Sinum Arabicum & terram ad Syriam vsque irrigatur. Nili ostia thores sunt Iosephus lib. 5. cap. 11. de bel. Iud. Egyptus libro 4. Inferiorem eius partem Nilus dextra laua q. dirigit amplexu suo, determinat. Ideoq. insulam quadam efficiat. Ideo multi Græcæ literæ vocabula dicta dixerunt Aegyptum, ita se findente Nilo, vt triquetram terra figuram appellauēre Aegyptum. ita Plinius libro 5. cap. 9. & Strabo libro 17. Ptolom. libro 4. cap. 6. Ammian. Marcel. libro 22. Oppida insignia, Saijs, Memphis, Sienes, Babylon, Elephantis, Thebæ, Alexandria, Peluſium: tellis Malæa, Canopus, Bolbus, Sebennis, Pathmis, Mendes, Tanis. Vide Leyb. Vid. libro 12. Geograph. Non est autē vsquequaq. Aegyptus ea, quæ Phetis appellatam Misraim à Mesraim filio Cham, nam- dem appellationis. Iosephus libro 1. cap. 12. antiquit. Iudaic. Mesrim & Mesraim nominat: non refert. Hæ quoque Ma- ria dicta est, velut Eusebius in Chronicis asserit. Adde quòd Psalmo 78. & 105. dicitur Aegyptus Cham, quia filius Mesraim occupauerit Aegyptum.

עלם *alam, adolescens vel virgo, m. g. siue occultus, aut seco- lum. Filius Sem. Genes. 10.c. filius item Esaū, 1.Par. 1.c. Iud. 2.a. Est & nomen regionis, Media alias, Susa Rabbinis dicta. Isa. 11.c. A quo Aelamitæ, principes Persidis.*

עלמית *alamita, idem. p.n. Gen. 14.a. Act. 2.b*

עלם *aneas, Laudatus. G. Nomen viri. Act. 9.f*

ænon, vide Enon.

æthiopia, in Hebræo dicitur Cus: & interpretatur niger vel nigredo. Aethiopia autem Græcè ardorem siue vstionem significat. Aethiopum regio ab Indo flumine vsque iuxta Aegyptum, inter Nilum & Oceanum. & ab Austro sub ipsa solis vicinitate sita est. Gens ipsa vastissima primum Etheria appellata est: deinde Atlantia: max à Vulcani filia Aethiopia, Aethiopia: author est Plin. historiæ lib. 6. cap. 30. Multa de hac congessit Raphael Volater. lib. 22. Geographiæ, quem consule. Similiter Ptolemæus libro 4. cap. 7. Plinius in 5. cap. 8. vbi quoq. de illustri Aethiopa. Ad- rissimè legis. Ezechielis 29. & 30. Amos 9. Nahum 3. Sophoniæ 2. Isa. 11.c

עלמי *æthiops, Hebraicè Cusi, id est, niger. Aethiops Gnid. in dens siue incensus. Act. 8.c. par. 14.c*

עלמים *æthiopes, idem. p.n. 2. par. 12.a*

עלמים *æthiopes, psalm. 71.b. 73.b. In Hebræo est Sym. & Aq. pretatur siccitates, aut naues, siue trutinæ. Aut dolentes.*

עלמי-סקי *æthiopissa, in Hebræo dicitur Cusith, & interpretatur niger. Græcè vero Aethiopissa, ardorem vel incendium si- gnificat. Num. 12.a*

A G

אגבוס *Agabus, Locusta, vel festiuitas patris. D. nomen prophe- tæ. Act. 11. d. 21.b*

אגג *Agag, Tectum, vel solarium, quod sibilat eſt in sonum, siue*

rip. arte domus. Nomen Regis Amalec. 1.Reg. 15.b. Esth. 3.a

אגגי *agagites, idem, de stirpe Agag. Esth. 3.a*

הגר *Agar, aduena, siue peregrina, aut ruminans, vel timens, ancilla Abraham. Genes. 16.a*

הגרי *Agarai, aduena siue peregrinus, aut ruminans, vel timens. Nomen viri, 1.Par. 11.g*

הגרעים *agareni, idem, nomen populi. 1.par. 5.b*

agarenus. idem. 1.par. 27.d

אגא *age, Vallis siue profunditas. Pater Semma. 2.Reg. 23.b*

חגי *Aggæus, Festiuus siue solennis, vel gyrans. Nomen prophetæ, Agg. 1.a. Heb. Haggæus.*

חגי *Aggi, idem. Filius Gad filij Iacob. Genes. 46.b. Heb. Haggi.*

חגית *aggith, festiua, vel solennis, vel gyrans: Mater Adoniæ filij Dauid. 2.Reg. 3.a. 1.Par. 3.a. Heb Haggith.*

Agrippa, Latinum est, dictum ab eo quod ægros, id est difficiles partus faciat: vel dicitur ille qui in nascendo prius emittit pedes. Filius Herodis Agrippæ illius, inter Herodes tertij, qui occidit Iacobum, & in carcerem coniecit Petrum. Act. 12.c

A H

אחלב *Ahalab, frater cordis siue lacteus, vel lactans, aut adeps. Nomen vrbis. Iud. 1.f*

אחרה *ahara, frater redolens, aut pratum odoris. Filius Beniamin. 1.par. 8.a. qui Gen. 46.c. Gera dicitur.*

אחראל *ahareel, Alter exercitus, siue nouissimus exercitus: aut alter dolor, siue nouissimus dolor: aut onus fratris. Filius Aram, 1.par. 4.b*

אחסבי *ahasbai, confidens in me, vel frater circumdans: aut ex Hebræo & Syro, frater senectutis: filius Machati. 2.reg. 23.d*

אחשתרי *ahasthari, Cursor, vel veredarius. siue festinatio turturus aut festinatio exploratoris: siue frater qui explorat: vel ex Syro & Hebræo, princeps turturus. vel princeps explorationis. Filius Asshur ex Maara. 1.par. 4.a*

אחוא *ahaua. Essentia. siue generatio. fluuij nomen. 1.Esd. 8.f*

אחז *ahaz, apprehendens, siue possidens, aut videns. Filius Micha filij Meribbaal. 2.par. 8.d*

אחזי *ahazi. Videns, siue apprehendens. Nomen viri. Nehem. 11.b*

אחר *aher, alter siue posterior, aut nouissimus. Nomen viri, 1.par. 7.c*

אחי *ahi, frater meus, vel fratres mei: Filius Somer, filij Heber filij Baria. 1.par. 7.g*

אחיה *ahia siue ahias, frater domini: Filius Sisa, princeps exercitus Salomonis. 3.Regum 4.a. 1.par. 11.g. Pater Baasa, 4. Regum 9. b. fuit & propheta quidam Silonites. 3. Reg. 13.c*

אחיאם *ahiam, frater matris, aut frater gentis: Filius Sarar, 2. Reg. 23.d. qui 1.par. 11.g. dicitur filius Sachar.*

אחיקם *ahicam, frater refurgens, vel frater vindicans: Filius Saphan. 4.Reg. 22.c*

אחי-עזר *ahiézer, frater adiutorij, vel fratris adiutorium. aut fratris atrium, Filius Ammisaddai, princeps tribus suæ Dan. Num. 1.a. 2.d. 7.e. 10.c. & 1.par. 12.a*

אחילוד *ahilud, frater natus, vel frater genitus. Pater Iosaphat illius qui erat à commentarijs Dauid. 2.Reg. 8.d*

אחימן *ahiman. frater præparatus, siue frater dextera, aut frater meus quid? Nomen viri, 1.par. 9.c. 18.d. Filius Enac, Ios. 15.c. Iudicum 1.b*

אחי-מלך *ahi-mélech, frater meus rex, vel frater regis siue consilij. Nomen viri de filijs Ithamar. 1.par. 24.a*

אחין *ahin frater vini, vel fratres: Filius Semidæ filij Galaad, 1.par. 7.d. Hebr. ahian.*

אחינדב *ahinadab, frater spontaneus. aut frater voluntarius vel voti. siue frater principis: Filius Addo 3. Reg. 4.b*

אחיו *ahio, frater eius, vel fratres eius: Filius Abigabaon. 1.par. 8.c. Filius item Iehiel. 1.par. 9.f. Filius Abinadab. 2. Reg. 6.a. 1.par. 8.b*

עיון *ahion, Intuitus aut fons vel oculus. Nomen vrbis. 3. Reg. 15.d. 4. Reg. 15.f. 2.par. 16.b*

אחירע *ahira, frater iniquitatis. siue frater socij, aut frater pastoris. vel fratrem confringens. Filius Enam, princeps tribus suæ Nephthali. Num. 1.b*

אחיחור *ahiud. frater laudis vel confessionis: Filius Salomi, princeps tribus Aser. Num. 34.d*

אחיחור *ahihud. frater vnitatis, siue frater acumenis, aut frater enigmatis vel gaudij. Nomen viri. 1.par. 8.a*

אחישר *Ahisar, frater principis, siue frater directionis vel cantici, aut frater infidians. Præpositus domus Salomonis. 3.Regum 4.a*

אחישחר *ahisahar, frater aurorę, siue frater matutinus, aut frater niger vel nigredinis: Filius Balam filij Iadibel filij Beniamin. 1.par. 7.c*

אחבן *ahobban. frater filij, vel fratris filius, siue frater intelligentiæ, aut frater ædificans, vel absconditus: Filius Abisur filij Semei filij Onam. 1.par. 2.d*

אחד *ahod, Laudans siue confitens: Filius Simeonis filij Iacob, Gen. 46.b. Heb. Ohad. qui 1 par. 4.d. dicitur Iarib.*

אחוד *Ahod, Idem. Filius Balam filij Iadibel filij Beniamin, 1. para. 7.c*

אחוד *ahod, vnitas siue gaudium, aut enigma, vel acumen, nomen viri. 1.par. 8.a*

אחות *ahoe. Tribulus vel spina siue fraternitas, aut hamus. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob. 1.par 8.a*

אחותי *ahohites. frater vinus, aut tribulus vel spina mea. 2. Regum 23.b. 1.par. 27.a*

אחומי *ahumai, pratum aquarum, vel frater aquarum: Filius Iahath filij Subal. 1.par. 4.a*

A I

איה *Aia, per aleph, Vultur, vel heu. siue vbi est? aut insula eius: Filius Sebeon filij Seir Horrei. Genesis 26.c. 1. Paralip. 1.c. Item pater Respha concubinæ Saulis, 2.Regum 3.b. 21.b*

עיא *Aia per ain, aceruus, ciuitas tribus Ephraim, 1. paralip. 7.f*

אילון *aialon, Ilex, vel quercus, aut fortitudo, siue cerous, nomen ciuitatis constructæ à Roboam. 2.para. 11.b. 1.para. 8.b. 2.par. 28.c. Vallis nomen, Iosue 10.c. Iudi. 1.g. Ciuitas de tribu Dan data Leuitis. Iosue 21.b. Ciuitas refugij, 1.para. 6 f. Filius Sellum filij Sadoc. 1.par. 6.a. Filius Amasai filij Bori. 1.par. 6 d. Fuit & altera ciuitas in tribu Zabulon, vt Iudicum 12.d. legimus iuxta Hebraum, Mortuusq. est ac sepultus in Aialon in terra Zabulon.*

עיתם *aiath, Hora, siue coaceruatio. Est ea vrbs quæ Hebraicè vocatur Hai. Meminit Isaias cap. 10.g. per quam Sennacherib transijt oppugnaturus Ierusalem. Nehem. 7. fit eiusdem mentio.*

עילם *Aila, vrbs quæ Elath dicitur. Vide Elath.*

עילם *Ailam, Occultus, aut iuuenis, vel seculum. Filius Sesac. 1.para. 8.c*

אילות *ailath siue ailoth, Ilices vel quercus, aut ceruæ, vel fortitudines. Nomen ciuitatis ab Ozia ædificatæ, 2. Reg. 9. d. 2 para 8 d. 26.a*

עין *Ain, Oculus siue fons. Ciuitas est in termino Iudæ ad Orientem, Num. 34. quam tribus Iuda, atq. Simeonis sortè accepit. Ios. 15. & 19.a. 1. para. 5. quæ deinceps Leuitis est tradita.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tradita. Ioſ. 21. b. Iuxta hanc Saul produxit exercitum contra Philiſthiim 3. Reg. 29. Hieronymo Bedbennim dicta.

A L

עלמוּת Alámath ſiue Alámeth, Occultatio, ſiue iuuentus, aut ſecula: vel ſuper mortem. Filius Becor filij Beniamin filij Iacob. 1. par. 7. b. filius item Iare, 1. par. 8. d. 9. f. Vide Almath.

ἄλκιμος Alcimus, fortis. G. Nomen ſacerdotis impij. 1. Mach. 7. a

ἀλέξανδρος Alexander, adiutor virorum vel auxiliator virilis vel fortiſſimus. G. Nomen regis Macedonum, 1. Mach. 1. a. Item alius de quo Marc. 15. c. Fuit & vir quidem qui receſſit à fide. quem Paulus ſatanæ tradit. 1. Tim. 1. d

בא Alexandria, Hebraicè dicitur No, & interpretatur crudum ſiue irritatio, aut prohibitio At Alexandria Græcè, Latinè dicitur adiutorium virorum, ſiue auxilium virile vel fortiſſimum. Ierem. 46. f. Inter Aegyptum, Africam, & mare quaſi clauſtrum poſita, ab Alexandro magno condita in parte Africæ, teſte Plinio, lib. 5. cap. 10.

ἀλεξανδρεῖς Alexandrini, adiutores virorum ſiue auxiliatores viriles, vel fortiſſimi. G. Act. 6. c

ἀλεξανδρεύς Alexandrinus, Idem. G. Act. 11. f. 27. a

עלין alian. folia vel excelſus. Filius Sobal. 1. Par. 1. c. qui Gene. 36. c. Aluan dicitur.

ἁλικαρνασσόν alicarnaſſum, Caput maritimæ habitationis. G.

alicarnaſſus, idem. G. Nomen loci. 1. Mach. 15. d

alimis, veſtibulum vel porticus, aut fortitudo. D. nomen ciuitatis, 1. Mach. 5. c

אלון Allon, Quercus vel fortis. Pater Sephei patris Ziza, 1. Par. 4. f

עלמת almath, occultatio ſiue iuuentus, aut ſecula, vel ſuper mortem. Nomen ciuitatis 1. Par. 6. e. Filius item Bechor filij Beniamin, 1. Par. 7. b. Heb. Alémeth. Vide Alamath.

עלמון almon, occultum, aut iuuentus, vel ſeculum ipſius. Ciuitas tribus Beniamin Ioſ. 21. b

חלוחש aloes, Incantator aut tacens. Nomen viri. 2. Eſd. 3. c

alphæus, Milleſimus, vel doctus, aut dux. D. Pater Iacobi Apoſtoli. Matth. 10. a Marc. 2. b. Luc. 6. c

עלוח alua aſcenſus eius, ſiue præuaricatio ipſius. Ciuitas Idumæorum. Gen. 36 d

עלון aluan, Superior, vel excelſus: aut Syriacè peruerſus. Filius Sobal. Gen. 36. c

אלוש alus, commiſtio ſiue conſperſio. Nomen loci, ad quem deſcenderunt filij Iſrael à Daphca, aſcendentes in terram Chanaan, Num. 33. b

A M

עמיעד Amaad, populus teſtimonij, aut populi trãſitus: vel præda, ſiue populus æternitatis. Ciuitas tribus Aſer. Ioſ. 19. b

המדתא Amadathi, conturbans legem, vel menſura, Hebr. Ammadaitha. Pater Aman. Eſth. 3. a

עמל Amal, Labor aut iniquitas. Filius Helem. 1 Par. 7. g

עמלק Amalec, Populus lambens: vel ex Hebræo & Syro populus percutiens. Filius Eliphas ex Thamma concubina, Gen. 36. b A quo Amalecitæ.

עמלקי Amalecitæ, populi lambentes, vel ex Hebræo & Syro populi percutientes. Nomen populi. Gen. 14. a. 1. Reg. 30. a

אמום Amalecites, Idem. ſn. 1. Reg. 27. c

חמן Amam, Mater ſiue timor eorum, aut vlna ſiue cubitus eorum. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ioſ. 15. d

אמנתא aman, Conturbans, aut tumultuans, ſiue præparans. Nomen principis, Eſth. 3. a

אמנת amana, fides ſiue veritas, aut credulitas, vel nutrix. Fluuius Damaſci, qui & Abana dicitur. 4. Regum 5. d. Eſt & mons Ciciliæ qui & Amanus dicitur, in quo oppidum Bonite eſt. hic à Syris (vt Plinius inquit lib. 5. cap. 22.) Cilicia ſeparat. Huius mentio fit Cantic. 4. c

אמרי amaria ſiue amarias, dicit dominus, aut celſitudo domini: vel ex Syro & Hebræo, Agnus domini. Pater Godolia patris Chuſi, patris Sophoniæ prophetæ: Sophonias 1. a filius item Meraioth filij Zdraie, 1. Par. alip. 6. a. 2. Par. 31. c

אמצי amaſa, Populus parcens, ſiue populum tollens, populum eleuans. Filius Abigail ſororis Dauid, cuius Iether dicebatur, 2. Reg. 17. f. 1. Par. 2. b. filius item Hadadi, 2. Par. 28. b

אמלט amalat, per aleph in prima, fortis vel robuſtus. Filius Bilani filij Somer, 1. Par. 6. d

אמצי amaſai per ain in prima, populi mutus, vel cum mutis. Pater. Filius Elcana filij Ioel filij Azarie, 1. Par. 6. d. 12. c. 15. b. item Mahath. 2. Par. 29. d

אמציה amaſia, ſiue amaſias, fortitudo domini. Pater Ioſephi principis 1. Par. 4. f. Filius Elcie filij Amaſiæ. 1. Par. 6. d. Nomen item ſacerdotis, Amos 7. c. Demiq. rex Iudæ filius Ioas filij Ochoziæ filij Ioram filij Achab. 4. Reg. 14. a. 1. Par. 3. a

אמצי amaſias, Onus domini: Filius Zechri. 2. Par. 17. d

אמצי amaſai, populi conculcatio. Nomen viri. 2. Eſd. 11. a

אמתי amathi, verax, ſiue timens, aut cubitus, vel famulus. Pater Ionæ prophetæ. 4. Reg. 14. f

אמתי amathitis, Idem. d

אמלק Amelech, Rex ſiue conſiliarius. Pater Iaas. 3. Regum 11. d. 2. Par. 18. f. Fuit & alter quidam, de quo Ierem. 38. f. 39. a

אמן amen, fiat, efficiatur, vel firmum ſit. Deut. 27. c. 1. Par. 16. c

אם ami, Mater, aut timor, ſiue cubitus vel ſyncerus. Nomen viri, 1. Eſd. 2. c

עמינדב Aminadab, Populus ſponte ſuus, ſiue populus voluntarius, aut populi princeps. Filius Ram, filij Efrata filij Obed. Para. 2. b. Pater item Nahaſſon Principis tribus Iuda. Num. 1. a. 1. Par. 2. b. Ruth. 4. d

עמיטל amital, Calor roris, aut indignatio roris: vel ex Hebræo & Syro, caloris ſui vmbra. Mater Ioachaz, filij Iaſia. 4. Reg. 23. f. Mater item Sedeciæ fratris Ioachaz. 4. Reg. 24. a

עמיזבד amizabad, populi dos vel dotatio. Nomen viri. 1. Par. 27. a

אמה amma, Obſcurata ſiue cooperta: aut populus meus. Ciuitas in tribu Aſer, Ioſue 19. b cum ea. Ciuitas in tribu Iuda. Iſa. 37. a

עמונים ammanitæ, Populares.

עמנים ammanites, Idem. ſn. 2. Eſd. 2. b. 2. Mach. 5. a

עמיתי Ammanitis, Populares. f. g. 3. Reg. 14. f

עמתי ammath, ciuitas, quæ & Emath. Vide Emath. Iſa. 10. d

עמעם ammam. Populus abiectus, ſiue populus obſcurus. D.

אמון nomen ciuitatis. 1. Mach. 9. e

עמיאל ammiel, Populus Dei, ſiue mecum Deus. Pater Bethſabee matris Salomonis. 1. Par. 3. b. qua & Bathſabee dicitur. Filius item Gemalli. Num. 13. a. Pater Machir filij Reg. 9. a. 1. par. 26. a

עמישדי ammiſaddai, Populus omnipotentis, ſiue mecum omnipotens, aut mecum deus iuſtatur. Pater Ahiezer, principis tribus Dan. Num. 1. a

עמיהוד ammiud, Populus Iudæ vel confeſſionis, ſiue mecum Iudæa vel cõfeſſio. Pater Eliſama principis tribus Ephraim. Num. 1. a. pater item Samuel principis tribus Simeon. Num. 34. d. pater item Tholomai. 2. Reg. 13. g. 1. par. 9. a

עמיהור ammiur, populus libertatis vel ſeruantes, ſiue populus albedinis.

עמון ammon, Populus eius, Viri nomen. 1. Reg. 11. c. Ieſ. 11. d

בן-עמי ammon, in 19. g. geneſeos, legẽdum Ben-ammi: quod interpretatur filius populi mei. filius Lot ex filia ſua nimore.

עמוני ammoni, Popularis. Ciuitatis nomen, 2. Reg. 23. d

מיעונים ammonita, Idem. p. n.

ammonita 2. Par. 26. a. vbi dicitur, Et contra Ammonitas: interpretatur habitacula, ſiue afflicti, aut delinquentes, vel reſpondentes, Heb. Meonite.

עמני ammonites, Popularis.

עמנית ammonitides, Populares. f. g. 3. Reg. 11. a

עמונית ammonitis, Popularis. f. g. 2. Par. 24. g

עמונים ammon. Fidelis aut verax, ſiue nutritius, vel pædagogus, aut matris filius. Primogenitus Dauid, ex Achinoam vxore, 2. Reg. 3. a. 1. Par 3. a. Filius Simonis. 1. par. 4. c

אמוץ Amoc, Vallis, aut profunditas: nomen viri, 2. Eſd. 12. a

אמון Amon fidelis, aut verax: ſeu artifex, vel nutritius, aut pædagogus. Filius Manaſſe, rex Iuda, 4. Reg. 21. d. 1. Par 3. c. 2. par. 33. d. Ierem. 1. a. 25. a. Sopho. 1. a. Matth. 1. b. Princeps item ciuitatis Samariæ ciuitatis. 3. Reg. 22. d. 2. par. 18. f. Vertitur quidam, de quo Nehem. 7. f

חמונה amona. Numerans ſiue præparans, aut multitudo eius ſiue tumultus eius: vel Syriacè, veritas. Verbum in terra Iſrael verſus mare mortuum, quod eſt in parte orientali Iudææ, iuxta quam Gog ſepultus iacet. Ezech 39. d

אמרי amorrhæi, amari, aut rebelles, vel loquaces. nomen populi, trans Iordanem habitantis ad orientem Iudææ. Gen. 15. d

amorrhæus, Idem. ſn. Filius Chanaan. Gen. 10. c

אמוץ amos per aleph in principio, fortis vel robuſtus. pater Iſaiæ prophetæ. Iſa. 1. a

עמוס amos. per ain in principio. Oneratus, vel onerans. Prophetæ vnus ex duodecim. Amos 1. a

חמיטה amoſa, Iurgium, vel adimuentio, ſiue azymum aut compreſſio. nomen ciuitatis, Ioſue 18. d

ἀμφίβολος amphibolu, Vallata vel circundata ciuitas. G. Ciuitas Macedoniæ, per quam etiam Paulus profectus eſt: de qua Volaterranus lib. 8. Geographiæ primũ Nouemuiæ appellata. Stephanus Cradennam & Ariadraonum antiquitus vocatam dicit. Alia eiuſdem nominis in Syria apud Euphratem à Seleuco condita, quam Turmedam Syri vocant. Hæc Raphael Volaterran. lib. 8. titulo de Macedonia. Act. 17. a

amplatus, Latinum eſt, à verbo Amplio amplias. Paulo amiciſſimus hic fuit, Rom. 16. b

עמרם amram, Populus excelſus, vel manipulus eorũ, aut cum excelſo. Filius Caath filij Leui, Exod. 6. c. 1. Par. 6. a. 23. b

עמרמית amramita, Idem. p. n. 1. Par. 26. c

אמרי amri per aleph, amarus, vel loquens, ſiue exaltatio: aut Syriace, aries. Pater Zachur. Nehem 3. a

עמרי amri, per ain, manipulus, vel dominium, ſiue populus rebellis vel amarus. Princeps militiæ ſuper Iſrael rex Iudæ conſtitutus, 3. Reg. 16. d. Mich. 6. d. Pater Athaliæ matris Ochoziæ filij Ioram, 4. Reg. 8. g. Filius Becbor filij Beniamin filij Iacob. 1. Par. 7. b

אמרפל amraphel, loquens ruinam, aut loquens occultum, vel loquens iudicium. Rex Sennaar, Gen. 14. a

אמסי amſi, ſortis vel robuſtus. nomen viri, 2. Eſd. 11. b

אמתי amtai, Species, ſiue forma vel figuratus, vel depictus, ſiue mortem maledicens. nomen loci, Ioſ. 19. a

A N

ענה Ana reſpondens vel cantans, ſiue affligens, vel pauper. Pater Oolibamæ vxoris Eſau, Gen. 36. a. Filius item Sebeon filij Seir Horræi, Gen. 36. c. 1. Par. 1. c

חבע ana, commotio, vel motus. nomen idoli. 4. Reg. 18. g 19. c Iſa. 37. c

ענב anab, Vua: aut Syriacè, nodus. Nomen ciuitatis ſiue montis, Ioſu. 11. d. 15. f

ענב anaharath, ariditas, aut incenſio, vel ira ſiue hinnitus, aut raucedo: vel Syriacè, ſuffocatio. Ciuitas in tribu Iſſachar, Ioſu. 19. b

אנמלך anamelech, reſponſio aut canticum regis ſiue afflictio vel pauperias regis vel conſiliarij. Deus Sepharuaim. 4. Reg. 17. f

ענמים anamim, fons ſiue oculus aquarum: aut reſponſio vel afflictio, ſeu canticum aquarum. Filius Meſraim. Gen. 10. b

ענו anan, nubes, ſiue augurium, aut diuinatio. Nomen viri, Nehem. 10. a

ענני anani, nubes. ſiue auguratio aut diuinatio. filius Elioenai filij Naarie. 1. Par. 3. d

ענניה anania ſiue ananias, Nubes domini, aut diuinatio domini. Nomen vnius ducis regis Oziæ, 2. Par. 26. b. nomen ciuitatis ciuitatis, in qua filij Beniamin habitarunt poſt Babyloniam captiuitatem, 2. Eſd. 11. d. nomen item viri cuiuſdam, de quo alibi 5. a

ענת anath, reſponſio. ſiue canticũ, aut afflictio, ſiue pauperias. Pater Samgar iudicis Iſrael. Iudicum 3. d

ענתות anathoth, Idem. p. n. Ciuitas quæ tribus miliaribus diſtat à Ieruſalem, Iſa. 10. g. Ioſu. 21. b. Item filius Bechor filij Beniamin filij Iacob, 1 Par. 7. c

ענתותיה anathodia, Reſponſiones, vel cantica domini, aut afflictionei, vel inopia domini. filius Seſac. 1. Par. 8. c

ענתתי anathotites, reſponſio, ſiue canticum aut afflictio ſiue paupertas. Ierem. 29. f

ἀνδρέας Andreas. Virilis vel fortiſſimus. G. nomen Apoſtoli, Mat. 4. c. 10. a. qui ante vocationem ſuam diſcipulus erat Iohannis Baptiſtæ, Iohan. 1. f

ἀνδρόνικος andronicus, vir Victorioſus. G. nomen viri, 2. Mach. 4. e. Rom. 16. a

ענם anem reſponſio aut canticum eorum, ſiue afflictio, vel pauperias eorum: aut Syriacè, ouis eorum. nomen ciuitatis, 1. Par. 6. g

ענר aner, reſponſio aut canticum lucerna, ſiue affligens lucernam. Frater Mambræ. Gene. 14. b. nomen item ciuitatis in tribu Manaſſe. 1. Par. 6. f

ענג ange, Gratia, ſiue miſericordia vallis. D.

עני ani, reſponſio ſiue canticum, ſiue afflictus vel pauper. nomen ſacerdotis, 1. Par. 15. b

עניה ania, Reſponſio aut canticum domini, ſiue afflictus vel pauper domini. nomen viri, 2. Eſd. 8. a

אביעם Aniam, Ego populi, ſiue nauis populi, aut dolor, ſiue fortitudo populi. Filius Samida filij Galaad filij Machir filij Manaſſe, 2. Par. 7. d

עניים Anim, Reſpondentes ſiue cantentes, aut afflicti ſiue pauperes. nomen ciuitatis, Ioſue 15. f

חנה anna, Gratioſa, ſiue miſericors, aut requieſcens. vel donans. Altera vxor Elcanæ, 1. Reg. 1. a. Heb. Hanna. nomen item prophetiſſæ cuiuſdam filiæ Phanuel, de qua Luc. 2. c

annas, Affligens vel humilians, aut reſpondens. D. Nomen pontificis Iudæorum faceri Caiphæ etiam pontificis, Iohan. 18. c. Luc. 3. a. Act. 4. a

ענב anob, Vua: aut Syriacè, nodus. Filius Cos, 1. Par. 4. b

antilibanus, Excelſus mons ad ſeptentrionem Iudææ ex aduerſo Libani: de quo Plinius lib. 5. cap. 20. à quo omnis regio ſupra Libanum ad orientalem plagam reſpicientem, Antilibanus appellatur, citra regionem Damaſci quæ cecidit in ſortem tribus Manaſſe, quibuſdam videtur non eſſe montem proprium à Libano, ſed iugum aut cornu in occaſum Ptolemaidem protenſum, iunctum huic circa Cæſaream Philippi: tanta vero magnitudine, vt mons proprius iuſtè appellari poſſit.

ἀντιοχεῖα *antiochia, Pro vehiculo, vel curru, id est loco currus. siue contra vehiculum vel curru. G. Antiochiæ duæ sunt clarissimæ ciuitates, altera Syriæ Cœles, alias Emath, Zach. 9.a. d. ct a. in hac discipuli primum cœperunt dici Christiani, a. 2.o. 11. in qua Barnabas & Paulus sunt ordinati, Act 3. De hac multa Procopius lib. 1. de bello Persico, Strabo in 15. Altera Pisidiæ prouinciæ, de qua Plin. in 5. cap. 27. Strabo lib. 12. in hac Paulus & Barnabas prædicarunt, Act. 13. Gal. 2.*

ἀντιοχεύς *antiochenus, Idem. p. n. G.*

ἀντιοχεῖς *antiochenus, Idem. s. n. G. Act. 6. b*

ἀντίοχος *antiochus, idem quod Antiochia. G.*

ἀντίπας *antipas, pro omnibus, vel contra omnes. G. Apoc. 2. d*

ἀντίπατρος *antipater, Pro patre, vel contra patrem. G. Filius Iasonis, 1. Mach. 12. c*

antipatris, Palæstinæ ciuitas nunc diruta, quam Herodes rex Iudææ ex patris sui Antipatris nomine vocauerat. de hac Raphael Volater. lib. 11. Geographiæ, ad hanc Paulus ductus est captiuus, Act. 23. g

A O

אחוד *aod, Laudans, siue confitens. Filius Gera filij Iemini, Iudicum 3. b*

A P

ἀπάμεια *apamea siue Apamia, Expellens vel abigens. G.*

אפדנו *apedno, Ornamentum eius, siue ira iudicij eius. Nomen loci, Dan. 11. g*

ἀπελλῆς *apelles, Expellens vel abigens. G. Vir cõmendatus à Paulo, Rom. 16. b*

חפרה *aphara, Vacca, siue frugifera, accrescens, siue irritans, siue irridens. Vrbs tribus Beniamin, Iosue 18. d*

אפרסתכיא *apharsathachæi, Diuidentes, siue dilacerantes. 1. Esd. 5. b. 6. b*

אפרסכיא אפרסיא *apharsachæi, Idem populi, 1. Esd. 4. d*

אפק *aphec, siue apheca, Pelagus vel fortitudo aut vigor: vel Syriacè, exitus. Vrbs in tribu Iuda, Iosue 12. d. Terminus Amorrhæorum supra Iordanem in sorte tribus Ruben, Iosue 13. f. Hieronymo in locis Hebraicis vsq; ad suam ætatem, Castellum grande Apheca nomine, iuxta oppidũ Palæsthinæ. Vrbs præterea in tribu Aser, Iosue 19. b. iudicum 1. f. iuxta vicum Efrom ciuitatis Iezrael: vbi dimicauit Saul in sorte Aser: & vbi Philisthiym contra Israel posuerunt castra, 1. Reg. 4. a. et 29. a. eo loci Benadab Rex Syriæ vincitur. 3. Reg. 20. d*

אפיח *aphia, Flans, vel exufflans, siue loquens, aut illaqueãs, Filius viri gemini, 1. Reg. 9. a*

פרש *aphrica iuxta Geographos, maximè Plinium in prologo tertij, tertia orbis pars est inter Asiam & Europam ad Austrum sita, incipiens ab Aegypto, & in Gaditano freto desinit, in qua populi habitant Mauri, Getuli, Numidæ, Garamantes, & Carthago vrbs. Mare quo cingitur Aphrica, à Septentrione Libycum, à meridie Aethiopicũ, ab Occidente Atlanticum dicimus: teste Pompo. Mela libro secundo, vide Plinium libro. 5. cap. 4. historiæ mundi. Strabo libro 2. geographiæ. Hæc Aphrica eadem quoque Libya dicitur Plinio teste in prologo quinti. Cuius regionis Nahum. 3. fit mentio, & alibi sæpe in scripturis.*

פול *aphrica, Isa. 66. f. in Hebræo dicitur Pul: & interpretatur casus vel ruina, aut faba.*

פוט *aphrica, Nahum. 3. in Hebræo est Put: & interpretatur crassa vel pinguis. Syrum est.*

תפצץ *aphses, Communens, vel eripiens, aut aperiens, aut destruens, Nomen viri, 1. Par. 24. b*

ἀποκάλυψις *apocalypsis, Reuelatio, G. Apoc. 1. a*

Apollo, Perdens, vel destruens. G. Vir quidam Alexandrinus, Act. 18. f

apollóphanes, Perditionẽ, vel destructionem ostendens. G. nomen viri, 2. Mach. 12. g

apollonia, Perditio vel destructio. G. Ciuitas Macedoniæ per quam Paulus profectus est. Act. 17. a. Alchedor tantum fluuio à Thessalonica diuisa. Volaterr. lib. 3. geograph. & altera in prouincia Aphricæ qua dicitur Pentapolis.

apollonius, Perdens vel destruens. G. Nomen viri quem occidit Iudas Machabæus, 1. Mach. 3. a

apollyon, Exterminans, vel perdens, aut destruens. G. Apoc. 9. c

apostolus, Missus. G. Sic vocauit illas Christus quos misit ad prædicandum euangelium suum, Luc. 6. c

aphaim, Vultus vel facies, aut furoris, siue nasi, vel pistores. Filius Nadab filij Semei filij Onam. 1. Par. 2. d

aphia, Producens vel pullulans. G. Nomen feminæ, ad Phile. a

apphus, Indignationis consilium, aut volens confitens, vel scrutator. D. Filius Matathiæ filij Iohannis, 1. Mach. 2. a

Appij forum, Hieronymus putat fuisse nomen fori Romani ab Appio quondam consule appellati. a quo & via Appia cognominata fuerit: verũ Appij forum oppidũ fuit longe à Roma quàm Aricia distans, quod Horatius lib. 1. Satyr. 5. ostendit his verbis:

Egressum magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico, rhetor comes Heliodorus,
Græcorum linguæ doctissimus, inde forum Appi
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.

A Q

aquæductus, Heb. Amma, Collis in tribu Beniamin, iuxta viam Gabaa & Gabaon, vbi Asael frater Ioab confossus fuit. 2. Abner, 2. Reg. 2. f

aquila, Latinum est, Vir Iudæus ex Ponto, Act. 18. a

A R

ar, Suscitatio, siue vigilia: aut enarratio, vel denudatio, seu ciuitas, aut simulus. Principalis vrbs Moabitarum. Deut. 2. b. d. f. Isa. 15. a. Num. 21. d. & b. Arnon fita, Deut. 2. b. d. f. Isa. 15. a. Num. 21. d. & b.

Ara, Mons, aut pregnans, siue demonstratio. Pat. 3. d. Hieronymus in quæst. Heb. ipsam Ragee esse scribit Medorũ ciuitatem de qua Tobiæ. 1.

ara Maledicens, aut videns. Filius Iether. 1. Par. 7. g

araas, Ira vel calor confidentia siue protectionis. Pater Thecuæ patris Sellum mariti Oldæ prophetidis, 4. Reg. 22. c. Heb. Harebas, qui 2. Par. 34. d. dicitur ipse

araba, Insidians, vel multiplicans, aut semifer, siue bos sta. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. f

araba, Idem. D. Nomen viri. 1. Mach. 5. d

arabathane, Insidiatio fortis, aut semifera vel bouina, vel titudo vel donum: aut multiplicatio fortitudinis vel bouis. D. Nomen ciuitatis, 1. Mach. 5. a

arabes, Vesperum, aut fideiussores, siue fauor, aut occasus, pestres, vel eorui, aut salices, vel mysteriosi. 2. Par. 22. b

arabes, Psalm. 71. In Hebræo est Saba, id est conuersio, siue captiuitas, aut canities, vel senio. Ad. 2. d

arabia, vesperum, aut vespertina, vel salicum, siue canitiei tas: aut eorum, siue coruina, seu desertum, vel salicum, vel cõmixta. Regio Asiæ maioris inter Indiã & Aegyptũ. Est autem Sinæ monte nobilissimum Sinam esse affirmant. Diodorus, Plinius lib. 5. capit. 11. & libro 6. capite 28. Pomponius Mela in 3. libro 5. capite 17. Strabo lib. 16. Pomponius Mela in 3. libro

nymo authore gentes habet multas, Moabitas, Ammonitas, Idumæos, Sarracenos, aliosque quamplurimos, Ezech. 27. huius sit mentio. Arabum regionem tripliciem facit Ptolemæus. Petream Arabiam eam nominat, quæ supra Palæsthinam ad Cassium montem & mare rubrum excurrit. Nomen habet à Petra vetustissimo oppido. Hanc Arabiam Strabo in 16. Nabatheam vocat. Altera Arabia deserta, quæ Fœlici à meridie, à Septentrione Syria & Mesopotamiæ parte finitur, vt Ptolemæus libro. 5. cap. 19. scribit, hanc Sceniten & Arabas illic Scenitas, id est vagos Nomades, & in tabernaculis habitantes nominant. Plinius lib. 5. cap. 11. & 24. & Strabo libro 16. Tertiam Ptolemæus lib. 6. cap. 8. Fœlicem nominat, diuitem & beatæ cognomine inclitam, quæ peninsulæ formam inter Persicum & Arabicũ sinum in meridiem tenditur. de qua plura Pomponius Mela libro 3. Geograph. Græcu (vt habet ille) Εὐδαίμων appellatur, id est fœlix, quòd sit thurifera, odores creans: hæc altàs Sabea dicta est, Iob 1. Psalm. 72. in hac Paulus prædicauit, Galat. 1.

שבא *Arabia, Psal. 71. in Hebræo est Saba, id est conuersio, siue captiuitas, aut canities, vel senio.*

ארבות *araboth, Cataractæ siue feneitræ, aut insidiæ, vel loculamenta, Nomen ciuitatis 3. Reg. 4. a. 2. Par. 9. d*

ערבי *arabs, Vesperum, aut fideiussor, vel suauis, siue campestris, aut eorum, vel salix, seu mistio, 2. Esd 2. d*

ערק *araceus, Nerus: aut Syriacè fugitiuus. Filius Chanaã, Gen. 10. c. qui Arcas oppidum condidit, contra tripolim in radicibus Libani situm.*

ארך *arach, Longitudo, siue medicina, vel sanitas. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, Gen. 10. b. Hanc & Edessam vocari testatur Hieronymus.*

ארכי *arachites, Longus vel procerus, siue sanans, aut medicina, 2. Reg. 15. g*

ערד *arad, Onager: aut Syriacè, Arator. Ciuitas Ammorrhæorum ad sortem Iudæ pertinens, ad austrum solitudini Cades vicina, in qua habitauerunt filij Obab soceri Moysi in medio Israelis. Refert Hieronymus in locis Hebraicis vsque ad suam ætatem oliendi villam ab oppido Malatis, quarto lapide ab Hebron. 20. Num. 21. a. Iud. 1. d*

ארוד *aradius, Maledictionis abundantia, aut descendens vel imperans. Filius Chanaan, Gen. 10. c*

ארודי *aradius, Ezech. 27. b. Imperans aut descendens.*

ארור *arado, Semper, aut tremor, siue descensio, vel dominium. D. Nomen loci, 1. Mach. 15. d*

ארם *aram, Celsitudo, aut sublimitas, seu decipiens, aut maledictio eorum. Filius Sem, Gen. 10. d. a quo Armenij siue Syri, Græci, Gen. 22. d. Num. 23. a. 1. Par. 2. 4. Vide Syria. Filius item Somer filij Heber. 1. Par. 7. g*

רם *aram, in Hebræo Ram, filius Esron filij Phares, Ruth 4. d Mat. 1. a. & Luc. 3. g. interpretatur excelsus, vel sublimis, aut prospiciens.*

הרמה *arama, Excelsa, siue sublimis: aut vermis, siue proiectis. Ciuitas tribus Nephtali, Ios. 19. c*

ארז *aran, Mons, siue montanus, aut pregnans, siue concipiens, vel cantans, aut præco. Filius Thare patris Abraham, Gen. 11. d. 1. Par. 23. a*

ארז *aran, Arca, siue exultans, aut maledictio eorum. Filius Dison filij Seir, & filius Ierameel primogeniti Esron, Gen. 36. c. 1. Par. 1. c. 2. c. vbi dicitur, Et Buna & Aran.*

חרפה *arapha, Medicina, siue relaxatio, aut gigantissa, vel mistio os, s. ab ore, aut monstruosi. 1. in hoc loco. Nomen viri, 2. Reg. 21. c*

ארט *arat, Maledictio tremoris: aut ex Hebræo & Syro, ma*

ledictio siue lux currentis. Est regio Armeniæ, aut ipsa Armenia, 4. Reg. 19. g. Isa. 37. g. Mons est iuxta Boccatij maioris Armeniæ.

ארורי *arari, siue Araritæ, Montanus.*

araritæ, Maledictus, siue maledicens, 2 Reg. 23. d

ערבתי *arbattu, Fidei assor, vel suauis, aut mistus, vel vespertinus, siue planitiæ. D. 1. Mach. 5. c. scribe Arbathis.*

arbathites, Idem, 2. Reg. 23. d

ארבי *arbee, Quatuor, siue accubatio. Nomen ciuitatis, quæ & Hebron & Mambre dicitur, Gen. 23. a. 35. d*

arbella, Suscitatio vetustatis, siue insidians ei, vel multiplicans eum, siue locusta eius. D. Terminus Iudæ, ortum solis aspiciens, de quo Hieronymus in locis Hebraicis. Est vsque hodie vicus Arbel trans Iordanem in finibus Pellæ ciuitatis Palæsthinæ. Et altius hoc vocabulo in cãpo pregrandi dissians ab oppido legionis millibus nouem. Hæc Hieronymus. Strabo lib. 16.

ארבע *arbi, Locusta, vel senestra: siue insidiator, aut multiplicans. Nomen loci, 2. Reg. 23. d*

archelaus, Princeps populi. G. Filius Herodis illius qui innocentes occidit, rex Iudææ, Matth. 2. d

עטרות ארכי *archi-ataroth, Longitudo coronarum vel circulorum, aut sanitas vel cicatrix coronarum vel circulorum. Nomen loci, Ios. 16. a. Ames terra Ioseph.*

archippus, Princeps, vel præfectus equorum. G. Nomen viri, Coloss. 4. ad Philem. a

architriclinus, Princeps triclinij: id est trium mensarũ. G. Iob. 2. b

ארדון *ardon, Imperans siue descendens, aut maledictionis iudicium. Filius Caleb ex Azuba vxore, 1. Par. 2. c*

ארח *area, Via, siue semita, aut viator, vel odorans, siue annona, id est diurna portio. Nomen viri, 1. Esdr. 2. a. 2. Esdr. 6. d*

הרבה *arebba, Magna, siue multa, aut prospiciens, vel litigiosa, siue mons in ea. Nomen ciuitatis, Ios. 15. g*

חרסן *arecon, Vacuus, siue mons lamentationis: vel mens possessiua. Nomen ciuitatis, Ios. 19. c*

ארד *ared, Imperans, siue descendens. Filius Beniamin. Gen. 46. c*

ארח *aret, Via, siue semita, aut viator, vel odorans, siue annona, id est diurna portio, Filius Olla. 1. Par. 7. g*

אראלי *areli, Altare, siue lux dei, aut visio dei, Filius Gad filij Iacob, Gen. 46. b qui & ariel dicitur.*

ἀρεοπαγίτης *areopagus, Collis Martis. G. ad hoc Stephano de vrbibus, promontorium Athenis clarissima Græciæ vrbe fuit, in quo iudicia necis ferro facta exercebãtur: sic appellatus, quasi dicat vicũ Martis. nam & Iuuenalis Curiam Martis appellat, qua de re Augustinus libro 8. de ciuitate dei, cap. 10. Valerius Max. lib. 2. c. 1. de inst tutis antiquis. Vnde & Ariopagitæ iudices seuerissimi ac innocentissimi dicti sunt.*

ἀρέτας *aretas, Virtuosus, aut placidus. G. Socer Herodis Tetrarchæ, Arabiæ Petreæ & Damascenæ ciuitatis dominus, 2. Mach. 5. b 2. Cor. 11. g. e*

ארונה *arcuna, Arca, vel canticum, siue exultatio, aut lux nostra, siue maledictionis nuncius. Viri nomen, 2. Reg. 24. c. qui 1. Par. 21. c. dicitur Ornan.*

ארגב *argob, gleba, vel glarea, aut maledictio putei vel dorsi, siue lux altitudinis. Nomen regionis Basanitidis, Deu. 3. b. 3. Reg. 4. b. 4. Reg. 15. e. quæ in sorte dimidiæ tribus Manasse cecidit. vocatur etiam Raphaim.*

ארידי *aridai, Leo abundans, aut maledictionis abundantia. Filius Aman filij Amadatha, Esth. 9. b*

aridatha

Universidad de Deusto
Biblioteca

ארדתא aridátha Leonis, lex, siue maledictionis lex uel ritus, Filius Aman filij Amadatha, Esth.9.b

אריה arie, Leo, siue lux domini. Nomen loci, 4. Reg.15.e

אריאל ariel, Altare, siue leo dei, aut lux dei. capite.29.a. Isaiæ, accipitur pro ciuitate Ierusalem, in qua erat altare holocausti. In 43.e. verò Ezechielis, altare holocausti significat. Est item nomen viri, 1. Paral.11.e

אריאל ariel, Altare, siue lux dei, aut visio Dei. Nomen viri, Num.26.b

אריאלי arielitæ, Idem. p.n. Num.26.b

אריוך arimathæa. Leo mortuus domino, vel lux mortis domini. D. Nomen ciuitatis, Matth.27.g. Vide Ruma.

אריוך arioch, Longus vel procerus, siue satietas vel ebrietas tua aut leo tuus. Rex Ponti, Gen.14.a

אריסי arisai, Sponsus: aut Syriacè, colonus, siue venenum. filius Aman filij Amadatha, Esth.9.b

ἀρίσαρχος aristarchus, Optimus princeps. G. Nomen viri Macedonis Thes. Act.19.f.27.a. Colos.4.b

ἀριστόβουλος aristobolus, Optimus consultor, vel optimum consilium. Magister Ptolemæi, 2. Mach.1.b. Rom.16.b

armageddon, Mons euangelij vel euangelizationis aut mons pomorum, vel fructuum, s. electorum. D. Nomen loci, Apoc.16.d

ארמת armenia, Hebraicè dicitur Ararat: & interpretatur maledictio tremoris: aut ex Hebræo & Syro, maledictio siue lux currentis. Nomen regionis, super cuius mõtes requieuit arca Noe Gene.8.a. Dicitur & Aram, ab Aram filio Sem.

armenij, Idem.

ארמון armon, Malum granatum, vel mons numerationis, aut mons præparationis, siue mons doni siue muneris. Nomen montis, Amos.4.a

ארמוני armoni, Aula, siue palatium, aut maledictio numerationis, vel præparationis, aut luminis munus, filius Saul ex Respha, 2. Reg.21.b

ארנן arnan, Exultans, siue arca eorũ, aut lux filij. vel lux aut maledictio permanens vel æterna. Filius Raphaiæ filij Ieseiæ filij Phaltiæ, 1. Paral.3.d

ארנון arnon, Idem. Fluuius est Moabitarum, qui Iosepho lib. 4. antiquit. Iudaic. cap.4. de montibus Arabiæ fluit, ac per totam solitudinem labens in Asphaltiten lacum erumpit, seiungens Moabitidem & Ammonitida. Hieronymo verò est rupes excelsa in limite Amorrhæorum & Moabitarum. Num.21.c. Deut.2.e.g. Iosue 12. & 13.c. Iudic.11.c. Ieremiæ 46. Est etiam Arnon ciuitas Moabitarum & deinceps Seon regis Amorrhæorum, Num.21. Iosue 12.

ארוד Arod, Imperans siue descendens, filius Gad filij Iacob, Num.26.b

ערד arod, Onager: aut Syriacè, draco. filius Beriæ, 1. Paralip. 8.b

ארודי arodi, Imperantes siue descendentes. filius Gad filij Iacob, Gene.46.b

aroditæ, Idem. Numeri 26.b

aroditæ, Idem. 2. Reg.23.d. vbi nunc arariles legimus iuxta quorundam exemplarium Hebraicorum lectionem.

ערער aroer, Myrica, siue suscitatio vigiliæ, aut vigilia vigiliæ, vel denudatio pellis, aut denudatio amuli. Vrbs Moabitarũ sita super ripã torrentis Arnon, extructa à filijs Gad. deut. 2. Iosue 12. & 13.c. Ieremiæ 46. Est contra Rabbath. Ios.13.c. cesit tribui Gad. Iudic.11. fit eius mentio, 1. Reg.30.g. 2. Reg. 24. Num. 21.32.33. 4. Reg. 10. Alia est in agro Damasceno, cuius meminit Isaias cap.17.a

חררי ararites, Montanus, 1. Par.11.f

ארפד arphad, Lux redemptionis, aut sternens, scilicet aliquid ad reclinandum. Nomen insulæ in Phœnicia sitæ non longe à Damasco, Plinij lib.5.cap.31. Pompo. Melalib.1. Ezech.27. Isaiæ.10.b.4. Reg.18.g. & 19. Ierem.49.

arphaxad, Sanans vel laxans quasi dejectationem aut ... quasi mamillam: vel laxans aut sanans sicut demon... lius Sem, Gen.10.c. Luc.3.g. à quo Chaldæi.

arsa terra, siue voluntas, aut cursus siue maledictionis ... exitus. Nomen præfecti ciuitatis Theræ 3. Reg.16.c

arsaces, eleuans scutum, aut eleuatio scuti. G. nomen vi...ri, 1 Mach.15.d

artaba, genus est mensuræ. Daniel.14.a.D.

artaxerxes, lumen siue maledictio. silentium vel scio... nationem ponens, aut feruor latitiæ. generale vocabulum ... Lyrano, et Metaphrasti Persæ placet regum Persarũ, quam admodum Cæsar Romanorum imperatorum. 1. Esd.4.b

artaxerxes, luminis siue maledictionis silentium, pessi... flinationem persuadens, aut feruor directionis. Esd.4.b. & 8. Nehem.2.f. & 13.

arteman, integer, vel incolumis, aut venustus. G. nomen viri, Tit.2.c

arum, excelsus siue sublimis, aut separans, siue prophetans, excelsus siue sublimis, aut separans, siue prop...

A S

Asa medicus, aut sanans. Syrum est filium Abiam regis. 3. Reg.15.b.1. Par.3.c. filius item Helcanæ 1. Par.9.c

asael, fecit Deus, siue factura Dei, siue sanctificatio. Reg. 2.d. frater item Ioab, 2. Reg.23.d.1. Par.2.b.2. Par.34.d

asaia, fecit dominus, siue factura domini. Syrum Isaiæ regis, 4. Reg.22.c. nomẽ itẽ principis, 1. Par.4.f. & 6.a.9.a

asalelphuni, vmbra vel submersio vultus, aut ... timinitus vultus. filia Etam, 1. Par.4.a

asalia, prope dominum, siue ablatio vel separatio domini. ni, pater Saphan scribæ. 4. Reg.22.a

asan fumus, aut fumigans. nomẽ ciuitatis. Ios. 1. Reg.30.g.1. Par.4.e.f. & 6.e

asana, rubus: aut Syriace. inimicus, pater Odaiæ. 1. Par. 9.b

asaph, congregans. siue colligens. aut finiens, filius Barachiæ filij Samuæ, 1. Par.6.c. pater item Iethiri: aut ... asarhaddon, ligans acumen, vel latitans: aut Syriace prohibens nouitatem vel vnitatem. filius Sennacherib ... posit eum regnauit, 4. Reg.19.g. Isa.37.g

asaramel, beatitudo populi Dei, aut vestigium ... fionis. D. nomen loci, 1. Mach.14.d

asarela, beatitudo dei, aut mutuum fortem vel quercus. siue gressus dei. nomen viri, 2. Par.25.a

asbaim, damula, vel pulchritudines. mulina nomen ... 2. Esd.7.e

asabel, ignis vetustatis, aut ignis defluens vel diuidens. filius Beniamin. Gen.46.c. qui, 1. Par.7.b. Iudæi dicitur.

asbelitæ, idem. p.n. Num.26.c

ascalon, appensio vel statera, siue ignis infamia. ... ampla Palestinæ, siue vt Iosephus habet, Lib.3. cap.2. ... antiquit. superioris Idumææ quam Iudæi expugnauerunt. ... 1. vbi Samson triginta viros percussit, Iud.14. qui à ... tore Ascalo Hymenæi filio id nominis Stephanus scribe... nit. Hæc secundum Egesippum Lib.3. cap.4. Stephanus vigintiduabus ab Ierosolyma diffat. De qua Volater. Lib. Geog. Iosue 13. Ierem.25. Amos.1. Soph.2. Zach.9. Abbatur li Philistinorum Ascalonitæ appellantur. Iudic.3.

ascalona, Idem. D.1. Mach.10.g

ascalonitæ, idem. p.n. populi nomen. Iosue 13.a

ascenez, ignis quasi distillans, vel quasi effergens. ... Gomer, Gen.10.a. populi item quos Græci Rheginos vocant. Ierem.51.c. secundum Iosephum, Eusebio autem gentes sunt Gothicæ.

עקרבים ascensus scorpionis, Heb. Maale accerabim, locus tribus Iudæ. Iosu.15.a. Iudic.1. de quo Hieronymus in locis Hebraicis: qui confinium Amorrhæorum Acrabitenen dictum refert.

חצבים asebaim, damulæ, siue pulchritudines, aut militiæ. nomen viri, 1. Esd.2.c

אשדות asedoth, effusiones, siue declivia, aut campestria, vel depræ... dationes. nomen regionis, & ciuitatis in tribu Ruben, vbi Amorrhæorum, Ios.10.g.12.a.13.c

אצל asel, prope, aut iuxta, siue ablatio vel separatio. Filius Elasæ filij Raphæ. 1. Par.8.d.9.g

עצם asem, os ab osse: aut fortitudo: aut clausura, scilicet oculorum: vel lignum eorum. Nomen ciuitatis, Ios.19.a

עצמונה asemona, os nunc ab osse: siue fortitudo nostra. vel clausura nostra, siue lignum vel consilium numerantis vel præparantis. vrbs tribus Iudæ. Iosue 15.a

אסנה asena, periculum, siue infortunium, vel rubus. nomen viri. 1. Esd.2.c

אשנה asena. mutatio vel duplicitas, aut dormitatio, siue ignis. nunc. nomen vrbis in tribu Iuda, Iosue 15.c

אסנפר asenaphar, periculum siue infortunium tauri, aut periculi incrementum. nomen viri, 1. Esd.4.b

אסנת aseneth, periculum siue infortunium. Filia Phutipharis vxor Ioseph, Gen.41.f.46.c

אסיר aser, vinctus, siue incarceratus: aut Syriacè, prohibitus, Heb. Asir. Filius Caath, filij Leui. 1. par.6.a. siue filius Core filij Isaar filij Caath. Exod.6.d

אשר aser, beatitudo siue fœlicitas. Octauus filius Iacob ex Zelpha ancilla Liæ vxoris suæ, Gene.30.b. nomen item loci. Iosue 17.b.3. regum 4.b

אשרות aseroth, nemora, siue luci, aut beatitudines, vel insidiæ, siue gressus. nomen idoli. Iud.3.a

אשחור ashur, denigratus, siue ignis libertatis, vel albedinis, aut foraminis. Filius Efron filij Phares, ex Abia vxore, 1. Par.2.c. pater item Thecuæ, 1. Par.4.a

asia, limosa, vel cœnosa. G. minor pars Asiæ, quæ tertia pars orbis censetur: ista continet prouincias, Phrygiam, Pamphyliam, Ciliciam, Lycaoniam, Galatiam, Coriam & alias: Ephesum quoque specialiter: hæc præter orientalem partem, qua ad Cappadociam, Syriamq; progreditur, vndique mari est circunflua. Hanc suspicantur hodie Turciam dici. Author Hieronymus. Huius multa fit mentio in Actis Apost. & Epist. Pauli.

עשיאל asiani, limosi, vel cœnosi. G. Act.20.a

אשיאל asiel, fecit Deus, siue factura Dei. Filius Saraiæ filij Iosabia, 1. Par.4.f

אשימא asima, delictum, siue positio, aut ignis mariti. nomen idoli virorum Emath. 2. regum 17.f

עזי-גבר asion-gaber, lignum viri vel robusti, aut consilium viri vel robusti. nomen loci est in quo castramentati sunt filij Israël egressi de Hebrona. Num.33.d. nomen item ciuitatis regni Edom ad mare rubrum, Deut.2.b.3. regum 9.d. 2. Paralipomenon 8.d

אסיר asir, vinctus, siue incarceratus: aut Syriacè prohibitus. filius Iechoniæ filij Ioacim, filij Iosiæ, 1. Par.3.c. Filius item Core. 1. para.6.b

Asmodæus, destructor, vel dissipator, aut delicti abundantia, vel peccatum abundans, siue ignem mensurans. D. nomen dæmonij. Tob.3.b

תכמאה asnaa, rubus: aut Syriacè, inimicus. nomẽ viri, 2. Esd.3.a

אשפנז asphenez, pharetra aspersionis vel dissillationis, siue magus aspersus. præpositus eunuchorum regis Nabuchodonosor, Dan.1.a

אצם asom, festinatio eorum, siue ieiunans. Sextus filius Isai, 1. par.2.b. filius item Ierameel primogeniti Efron, 1. par.2.d

עצם asom, Os. ab osse, vel fortitudo siue clausura, scilicet oculorum: aut lignum eorum. nomen ciuitatis. 1. par.4.c

asor, vide Hasor.

אסרחדן asorhaddan, ligans acumen vel latitiam: aut Syriacè prohibens vnitatem vel nouitatem. Rex Assur. 1. Esd.4.a

עשוח asoth, Faciens, vel fractura, aut tinea, s. vestimentorum. Filius Iephlat filij Heber, 1. par.7.g

אשראל asrael, Beatitudo Dei, velint iuxta sortis, aut gressu dei. Filius Iaaleel, 1. par.4.c

אזריאל asriel, Idem. Filius Galaad filij Machir filij Manasse, Num.26.d. qui Ios.17.a. Esriel dicitur.

asrielitæ, idem. p.n. Num.26.d

חשם assem, Nomen, vel nominatus, siue positio vel positus, Nomen viri. 1. par.11.g

תדמים assedim, Venationes, aut insidiæ, vel latera: aut Syriacè, destructiones. Ciuitas in tribu Nephthali, Ios.19.c

assidei, Milui, vel herodij, aut venantes, vel insidiantes. D. Genus hominum inter Iudæos, 1. Mach.7.b.2. Mach.14.a

אשור asson, Appropinquatio vel approximatio. G. complures sunt huius nominis vrbes. Vna Lyciæ ciuitas maritima in edito sita promuntorio, adeo vt parum tutum sit accedere. Vnde locus Nicostrati citharœdi: Asson eas vt citius ad exicity terminos peruenias. Altera in Aeolide. Tertia in Mysia. Quarta in Lydia. Quinta in Epiro minore, Cleantis philosophi patria, quæ eadem & Apollonia sit dicta, suffragante & Plinio in 5. cap.30. hanc postremam Paulus adnauigauit, Act.20.c. & 27.c

אחשורש assuerus, princeps & caput. Pater Darij regis Medorũ. Dan.9.a.1. Esd.4.b. Heb. Ahassuerus. Hic à Methalthene Persa Artaxerxes Assuerus vocatur.

אשור assur, insidians, siue beatus, aut aspiciens, vel gradiens. Filius Sem. Gene.10.c. de terra Semaar egressus. Gene.10.b Isa.7.c

אשורי assuri, Beatitudo aut intuitus, vel gressus. Ciuitas in tribu Aser, 2. reg.2.b

אשורים assurim, Insidiantes, siue beati: aut aspicientes, vel gradientes. Filius Dedan, filij Iectan, Gen.25.a

Assyrij, Idem. Heb. Assurim. Assyrij posit Euphratem loca tenent, amne tãtum à Babyloniis diuisi. Herodotus eosdem populos cum Syris esse dicit, sed à Græcis Syros, à Barbaris Assyrios vocari. In Assyria autem fuerunt XVIII. regnatam ampla & potens regio fuit. Lege Raphaëlem Volater. lib.11. Geograph. Strabonem, lib.16. Geographiæ.

assyrius, Idem. s.n.

אשרוח עשתרות astaroth, Greges, siue diuitiæ: aut faciens exploratorem, seu tinea legis. Vrbs in campestribus Moab in diuidia tribu Manasse, Og regis Basan regia. Deut.1. Ios.9. & 12.13. gigãtum terra, quos Chodorlahomor interfecit. Gen.14.a. in supercilio Sodomorum sita. postremo Leuitis concessa, 1. Para.6.f. fuit & Deus Palæstinorum. Iosephus libro sexto, cap.14. Iudaic. antiquit. reitis, quem sustulerunt Iudæi Samuelis iussu, 1. Regum 7.a. Est & alius quem adorauit Salomon, 4. Regum 23. vbi Astoret legitur: à Græcis astarti dictum. Vide Astarte.

עשתרתי astarothites, Greges, siue diuitiæ, aut faciens exploratorem siue tineæ legis, 1. Para.11.g

astarti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

עשתרות *aſtarte*, Idem. Nomen deæ Sidoniorum, quam colebat Salomon. 3. Reg. 11. a. De qua & 4. Reg. 23. c. fit mentio, quo in loco Aſtarte legendum eſſet pro Aſtaroth.

ἀσυάγης *aſtyages*, Ciuitatis ductor, vel dux. G. Rex Perſarum Dan. 13. g

δουήριτος *aſyncritus*, Incomparabilis. G. Viri nomen, Rom. 16. b

A T

אטד *Atad*, Rhamnus, ſiue ſpinetum. Locus trans Iordanẽ, vbi exequias atque planctus peregerunt filij Iſrael ſuper morte Iacob, tertio ab Iericho lapide duobus milibus à Iordane, qui locus dictus eſt poſtea Planctus Aegypti, Gen. 50. b. Nũc Betha-gla, quod interpretatur locus gyri, eo quòd ibi more plangentium circuierunt in funere Iacob. Hieronymus in locis Hebraicis.

עטרות *ataroth*, Coronæ ſiue calamus inebriationis: vel ſaturitatis: aut ex Syro & Hebræo, conſilij inebriationis vel ſaturitatis. Ciuitas in tribu Gad, Num. 32. a. g. Eſt & altera Ataroh-ſophan. Vide Roth.

עטרותאדר *ataroth-addar*, Coronæ ſiue calamus inebriationis vel ſaturitatis pallij ſiue potentiæ aut magnitudinis. Ciuitas in tribu Ephraim. Ioſu. 16. b. 18. b

עטרת *atara*, Corona. Altera vxor Ierameel primogeniti Eſron filij Phares, filij Iudæ, 1. Paral. 2. d

אטר *ater*, Siniſter, vel claudus. nomen viri, 1. Eſd. 2. b

אחר *athach*, Hora tua, ſiue tempus tuum. nomen ciuitatis, 1. Reg. 30. g

עחן *athach*. Percutiens, vel humilians, aut ſubijciens. nomẽ eunuchi. Eſther. 4. b

עתיח *athaias*. Hora vel tempus domini. nomen viri, 2. Eſd. 11. a

עתלי *athalai*, Hora mea, ſiue tempus meum vel mihi. nomen viri, 1. Eſd. 10. d

עתליהו *athalia*, Hora vel tempus domino. Mater Ochoziæ filij Ioram regis Iudæ, filia Amri regis Iſrael, 4. Reg. 8. f. g

אתני *athanai*, Fortis ſiue Aſininus, aut donans. Filius Zara, ſi lij Adaia, 1. Paral. 6. c

עתר *athar*, Oratio, aut deprecatio. nomen ciuitatis, Ioſ. 19. a

ἀθῆναι *athenæ*, ſine cumulo: vel ab Athena, id eſt Minerua. Mineruales. G. Ciuitas Achaiæ, philoſophiæ dicata, ſtudijs & idolorum cultui, vbi Paulus etiam Chriſtum prædicauit, Act. 17. d. huius vrbis Piræus portus (cuius Terentius in Eunucho meminit) ſeptemplici muro quondam communitus fuiſſe deſcribitur. Athenæ hodie ſub Turcæ imperio ſunt, à Barbaris corrupto vocabulo Sethniæ vocantur, Raphaele Volater. lib. 38. Paralipomenon author.

ἀθηναῖοι athenienſes, Idem. G. Act. 17. f

ἀθηναῖος athenobius, Minervæ arcus. G. nomen viri, 1. Machab. 15. c

תהרשתא *athérſatha*, diſſoluens fundamentum, vel contemplans fundamentum vel potum: ſiue turturis fundamentum: aut ex Hebræo & Syro, contemplans annum vel tempus. Filius Achelai, 2. Eſdr. 10. a. dequo & 1. Eſdr. 2. d. 8. b

חמטא *athmatha*, Lacerta vel ſtellio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſue 15. f. Heb. Humeta.

ἀθήλεια *attalia*, Augens, vel nutriens. G. Ciuitas Pãphiliæ maritima à Ptolemæo Philadelpho ædificata, iuxta Raphaelem Volater. lib. 10. Geograph. quam Paulus & Barnabas pertranſierunt, Act. 14. d

ἄτταλος *attalus*, Auctus ſiue nutritus. G. Nomen viri, 1. Machab. 15. d

A V

עוה *Aua*, Iniquitas. Nomen idoli, 4. Reg. 18. g. 19. c. Iſa. 37. c

auguſtus, latinum eſt, vel ab augurio dictus, vel (vt alij volunt) ab augendo. Romanorũ Imperator ſecundus patre Octauio ſenatore genitus, Cæſaris nepos, imperauit annis 56. Hic cum quadrageſimo ſecundo anno imperij ſui ſo- miſſimam veriſſimamque pacem compoſuiſſet, Chriſtus Dominus in Bethlehem natus eſt: cuius aduentu pax ita famulata eſt, quemadmodum ſcribit Eutropius rerum Romanarum lib. 7. cap. 2. Et Lucas Euangeliſta cap. 2. ait: ab hoc edictum exiſſe, vt cenſeretur orbis vniuerſus.

עוים *auim*, Iniqui, ſiue peruerſi. Nomen ciuitatis, Ioſ. 15. d

עוית *auith*, Iniqua, ſiue peruerſa, aut temporalis. Nomen ciuitatis in qua regnauit Adad quartus rex in Edã. Gen. 36. d

עולם *aulon*, authore Hieronymo in Heb. loca, nos Graece quidam putant, ſed Hebræum vocabulũ eſt. Appellatur autem vallis grandis atque campeſtris in immenſum longitudinem ſe extendens, qua circumdatur ex vtraq; parte montibus ſibi inuicem ſuccedentibus & cohærentibus, quos cipientes à Libano & vltra, vſq; ad deſertum Pharan, ueniunt. Suntq; in ipſo Aulone, id eſt valle campeſtri vrbes nobiles, Scytopolis, Tyberias, Hagnumq; prope eam. Sed Iericho, mare mortuum, & regiones in circuitu, per quas medius Iordanis fluit.

עורן *auran*, Foramen, ſiue libertas, aut albedo. Oppidum Tri- maſci in ſolitudine, Ezech. 47. c. Heb. Hauran.

עוסים *auſitis*, Hebraicè dicitur Hus, & interpretatur conſilium aut lignum: aut Syriacè, affixo. Nomen ciuitatis, Ioſ. 25. e

A X

עכסה *axa*, Compoſita vel adornata, aut laſciuus, ſiue con- fractio vel diruptio vel aminis. Filia Caleb Iephe, 1. Paral. 1. c. quæ, 1. Para. 2. f. Achſa ſcribitur.

עכסף *axaph*. Veneficus, ſiue vtique conterens. Nomen viri- tis, Ioſ. 19. b

A Z

עזא *Aza*, Fortitudo, aut capra. Nomen viri, 1. Eſd. 5. c

עזמות *azamias*, Auris domini, ſiue auſultatio domini, vel ro- ma domini. Nomen viri, 2. Eſd. 11. c

עזמות תבור *azanoth-thabor*, Aures electionis ſiue puritatis, aut confuſionis Hebræo & Syro, aures contritionis aut confuſionis Thabor. tas tribus Nephthali. Ioſ. 19. c

עזריאל *azareel*, Adiutorium Dei, ſiue Atrium Dei. Nomen viri, 1. Paral. 12. a. 25. c

עזריהו *azarias*, Auxilium domini, ſiue Atrium domini. Pater Amaſiæ regis Iuda, 4. Reg. 14. c. qui, 2. Par. 26. a. Ozias di- tur. Eſt & nomen ſacerdotis, 2. Par. 26. c. Filius Iohanan. 2. Par. 28. b. Filius item Ethan filij Zara, filij Iuda, 1. Par. 2. a. Vide & 1. Par. 6. a. & c

עזריקם *azaricam*, ſiue Azricam, Auxilium reſurgentis vindi- dicantis, aut fortitudo vana. Nomen viri, 2. Eſd. 11. c

עזו *azau*, Videſ a vt prophetans. Filius Nachor ex Melcha, Gen. 22. d. Heb. Haz. o.

עזרי *azaz*, Fortis. Pater Bala, 1. Par. 5. a

עזזיה *azazias*, Fortitudo domini. Nomen viri, 2. Par. 31. f

עזבי *azbai*, Hyſſopus mea. Nomen viri, 1. Par. 11. f

עזבי *azbi*, Derelictio ſiue dimiſſio, vel mundatio mea

עזבוק *azboc*, Hircus vel fortitudo vacuitatis, aut fortitudo ſi- patio. Nomen viri, 2. Eſd. 3. d

עזקה *azeca*, Fortitudo, ſiue murata vel ſepta, aut Vinea. Ci- nulus. Ciuitas Amorrheorum, quæ fortiter à Iudæis Ioſue. 15. e Nehem. 11. Hieronymo inter Eleutheropolim & Aeliam ſita: quo loci deus grandine & lapidibus Amo- perdidit, Ioſ. 10. c. Philiſthijm illic caſtra contra Iſrael bue- runt, 1. Regum 17. Hanc reparauit Roboam, vt habet 2. Par. 11. b. & rex Babylonis eandem debellauit, vt 4. Reg. 25. azer. Adiutorium ſiue atrium. Nomen viri, 1. Par. 7. d

עזגד *Azgad*, Fortis exercitu, aut fortitudo felicitatis, vel ex Hebræo, & Syro, fortis ſciſſura: Viri nomen. 1. Eſd. 2. a. 8. b

עזיה *azia*, Fortitudo domini, ſiue hircus domini. Nomen viri. 2. Eſd. 11. a

עזיזא *aziza*, fortitudo, aut fortis. Nomen viri. 1. Eſd. 10. d

עזמות *azmaueth*, Fortis mors, ſiue hircus, aut fortitudo mortis. Nomen viri cuiuſdam. 2. Reg. 23. d. qui 1. Par. 11. f. dicitur Azmoth, ijſdem conſonantibus & punctis 1. Eſd. 2. a

עזמות *azmoth*, Idem. Filius Ioada filij Achaz. 1. Par. 8. d. 12. a. 27. c. Filius item Iore. 1. Par. 9. f. Nomen præterea cuiuſdam alterius. 1. Par. 11. f. qui 2. Reg. 23. d. dicitur Azmaueth, ijſdem conſonantibus & punctis.

עזור *azor*, Adiutor vel accinctus: aut Syriacè conuerſus. D. Filius Eliacim filij Abiud. Matth. 1. b

עזוטי *azotide*, Hebraicè dicitur Aſdodioth, & interpretatur depræ datrices, ſiue ignis dilectionum. 2. Eſd. 13. d.

עזוטיי *azotij*, In Hebræo dicitur Aſdodim, id eſt depræ dantes, ſiue ignis dilectorum vel patruorum. Genus populi in ter- ra Chanaan contra aquilonem, Ioſ. 13. a

אשדוד *azotus*, Hebraicè dicitur Aſdod, id eſt depræ datio, ſiue ignis dilecti, aut ignis patrui. Inſignis Paleſtinæ vrbs inter Aſcalonem & Ioppen, in qua gigantes habitarunt, capta à Ioſue duce, Ioſ. 11. Sorte ceſſit tribui Iudæ, Ioſ. 15. f. Hac vna è quinq; ciuitatibus Allophylorum templo Dagon idoli no- bilitata, 1. Reg. 6. Quam vt ait Stephanus, condidit quidam è mari rubro profugus, ex nomine vxoris ſuæ Azeã. Vola- ter. lib. 11. Geogra. cuius in ſcripturis multa eſt mentio, Ier. 25. Amos. 3. & 2. Soph. 2. Zach. 9. Eſa. 20. a. 2. Par. 26. a. In hac Philippus prædicauit Chriſtum, Act. 8.

עזריאל *azriel*, Adiutorium dei, ſiue atrium dei. Nomen viri. 1. Par. 12. a

עזובה *azuba*, Dereliƈta. ſiue deſerta, aut fortitudo eius in ea. Mater Ioſaphat filia Salai, 3. Reg. 22. f. Vxor item Caleb filij Efrom filij Iuda, 1. Par. 2. b. 2. Par. 20. g.

עזור *azur*, Adiutus, ſiue adiutor. Pater Ananiæ prophetæ, Ier. 28. a. Pater item Iezoniæ, Ezech. 11. a

ἄζυμος *azymus*, Infermentatus. G. Act. 12. a. 1. Cor. 5. c

עזי *azzi*, Fortitudo mea, ſiue hircus meus. Nomen viri. 2. Eſd. 11. c

B

בעל *Baal*, Idolum, aut dominans, vel ſubijciens aut poſſi- dens. Nomen idoli in Samaria, & Moabitarum. Græci Martem putant. Num. 22. g. quod deſtruxit Gedeon, Iu- dic. 6. e. Eſt & nomen loci. 1. Par. 4. c. 5. d. Filius item Ioël, 1. Par. 5. a. Filius Abigabaon, 1. Par. 8. e. Poſtremo filius Ia- biel, 1. Par. 9. f

ארבל *baal*, In Oſee 10. d. legitur: Vindicauit Baal: cùm legen- dum ſit, Vindicauit Arbel: & interpretatur. Pugnauit deus, ſiue vindicauit deus, aut vltus eſt pro deo.

בעלה *baala*, Idolum eius, aut dominans ei, vel ſubiecta, aut poſſeſſa, ſiue in aſcenſione, vel in elevatione. Nomen ciui- tatis in tribu Iuda, Ioſu. 15. b. quæ & Chariath-iarim & Cariath-baal dicitur.

בעלת *baalath*, Subiecta, ſiue poſſeſſa: aut in exaltatione, vel aſcenſione. Nomen ciuitatis in tribu Dan, Ioſu. 19. a. c. Ci- uitas à Salomone condita, 3. Reg. 9. c.

בעל ברית *baal-berith*, Idolum fœderis, vel pacti, aut ſubijciens, vel poſſidens fœdus vel pactum. Nomen idoli, Iudic. 9. a

בעל גד *baal-gad*, Idolum fortunæ vel felicitatis, ſeu exercitus: aut ſubijciens, ſiue poſſidens fœlicitatem vel exercitum: aut ex Hebræo & Syro, Idolum ſciſſura. Vrbs in terra Cha- naan ſub monte Hermon. Ioſu. 11. c. 13. a

בעל חצור *baal-haſor*, Idoli atrium vel fœnum, aut poſſeſſor gra- tiæ vel doni. Locus eſt infra Ephraim vrbem Beniamin, 2. Reg. 13. d

בעל חרמון *baal-hermon*, Idolum aut author, ſiue poſſeſſor deſtru- ctionis, ſiue anathematis, vel retis, ſiue retiaculi, aut dedi- cati vel conſecrati deo ſcilicet. Mons circa Libanum, in Pa- leſtinæ finibus, Iudic. 3. a

בעלי *baali*, Idolum meum, ſiue dominans mihi, aut ſubij- ciens vel poſſidens me, Oſee 2. c

בעליה *baalia*, Idoli dominus, id eſt deus idoli, vel ſubijciens aut poſſidens dominus, ſiue in aſcenſu, vel in cœnaculo. Nomen viri. 1. Par. 12. a

בעל ידע *baal-iada*, idolum apertum vel manifeſtatum, ſiue poſ- ſeſſor ſcientiæ. Filius Dauid. 1. Par. 14. b

בעלים *baalim*, idola, ſiue dominantes: aut ſubijcientes, vel poſ- ſidentes. Nomen idoli. 1. Reg. 7. a. 2. Par. 28. a. Ierem. 2. c. Rex item filiorum Ammon, Ierem. 40. d

בעל מעון *baal-meon*, Idolum habitaculi, vel idolum ex peccato, aut ſubijciens ſiue poſſidens habitaculum, ſiue dominium ex peccato. Ciuitas Amorrheorum, quæ ſorte obtigit filijs Ruben, Num. 32. g. Ioſ. 13. c

בעל פרצים *baal-pharaſim*, Idolum diuiſionum, aut ſubijciens ſiue poſſidens diuiſiones. Nomen loci in terra Chanaan. 2. Reg. 5. d. 1. Par. 14. b

בעל תמר *baal-thamar*, Idolum palmæ, aut ſubijciens, vel poſ- dens palmam arborem, aut idolum commutationis, ſiue ſubijciens aut poſſidens commutationem. Vicus iuxta Ga- baa, in tribu Beniamin. Iudic. 20. c.

בענה *baana*, in reſponſione, ſiue in afflictione, aut in cantico: vel Syriacè, deprecatio, filius Remmon Berothitæ. 2. Reg. 4. a. Pater item Eled, 2. Reg. 23. d. Filius item Abiud, 3. Reg. 4. b

בעשא *baaſa*, in factura, ſiue in tinea, aut in compreſſione, vel ſcrutationem tollens. Nomen regis Iſrael. 3. Reg. 15. c. 2. Par. 16. a. Filius Ahia. 4. Reg. 9. b.

בבל *babel*, Confuſio, ſiue commiſtio. Nomen ciuitatis, Gen. 11. b. quæ Stephano Seleucia quoque dicta eſt.

babylonem eſſe duplicem, Coſmographorum conſenſu eſt: Vna in Aſſyria, ſiue Chaldæa in campo Senaar, caput regni Chaldæorum, regia Nemrod, ſita ad orientem terræ Iudæ, quæ à confuſis labijs nomen habet, teſtes Moyſes, Gene. 10. & 11. Ioſephus lib. 1. cap. 9. antiq. Iudaic. Augu- ſtinus lib. 6. cap. 4. de ciuitate Dei. Plura de hac Babylone lege apud Plinium in 6. naturalis hiſt. cap. 26. Strabonem lib. 15. & 16. Herodotum lib. 1. Pompon. Melam lib. 1. P. ol. lib. 5. cap. 20. & 6. cap. 26. Ab hac & regio circumpoſita Babylonia vocatur. In hac populus Iudæorum LXX. annis captiuus retentus fuit, iuxta prophetiam Ieremiæ, cap. 25. per Nabuchodonoſor regem Babyloniorum tranſmigrare coactus, 4. Reg. 25. & 2. Par. 36. Nunc Seleucia vocata, Strabone lib. 16. Geogra. & Stephano de vrbibus. Ipſa Baby- lonia Meſopotamiæ coniuncta eſt inter Euphratis ipſius conuerſiones: auſtralior eſt: Syriam tamen Ptolemæo, Pli- nioq; non excedit. author Raphaël Volater. lib. 11. Geogra. Plinius lib. 6. cap. 26. natur. hiſto. Strabo in 16. refert eam Tigri & Euphrate irrigari. Alterain Aegypto ſita, vel Ae- gypto proxima in finibus Arabiæ iuxta Heliopolin & A- phroſiopolin: Arabum lingua Chayrum illam vocant, nunc Alcayr dicitur, Soltani ſedes. Ex hac vrbe diuus Petrus pri- orem ſuam ſcripſit epiſtolam, ad Chriſti fideles ſparſos per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam & Bithyniam. Hæc à Ptolemæo tabula 3. Aphricæ. cap. 5. Babylis appella- tur. De hac Raphaël Volater. lib. 12. Et Ioſephus lib 2. cap. 13. antiquit. Iudaic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

babylonia.idem.
babylony,confusi, siue commisti, 1.Esd.4.b
bacchenor, Ebrius, vel vinosus.G.
bacchides, idem.G.Nomen viri.1.Mac.7.a
bacenor, Puto idem esse nomen cum Bacchenor, & istud esse corruptum. Nomen viri.2.Mac.12.f

בקבכר *bachacar, Vacua, vel inanis visitatio, aut matutinatio vel vapulatio, aut inanis vacca. Viri nomen. 1.Par.9.c*

ברקר *badacer, in compunctione, siue in transfixione, aut in confusione, siue vectis frigiditatis, vel sola frigiditas. Nomen ducis exercitus Iehu. 4.Reg.9.e*

בדד *badad, Solitarius, siue in mamilla, vel in dilectione. Pater Adad regis quarti in Edom. Gen.36.d*

בריח *badaias, Solus dominus, vel vectis domini. Nomen viri. 1.Esd.10.d*

בדן *badan, Vectis, vel solus, aut in iudicio. Nomen viri.1. Reg.12.b. Filius Vlam filij Sares.1.Par.7.d*

בגתא *bagatha, In torculari. Nomen eunuchi, Esth.1.b*

בגתן *bagathan, in torculari, aut cibum tribuens, Nomen eunuchi, Esth.2.d*

בעליס *bahalis, in latitia, siue in arrogantia.*

בחרים *bahurim, Electi, siue iuuenes, aut in foraminibus, siue in libertatibus. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin. 2. Reg.3.c*

בלחה vel בלח *bala. Inueterata siue turbata, aut destruens. Nomen ciuitatis in tribu Simeon, Ios.19.a.1.Par. 4.e. Ancilla item Rachel vxoris Iacob, Gen.29.f. Vxor item Nephthali.1.Par. 7.c. quæ Hebraicè dicitur, Hiha, verbis verò Bala dicitur.*

בלה *bala, Deglutiens, siue destruens. Nomen verbis, quæ Segor, item Salissa, siue Vitula cœternans in sacris literis dicitur, Ge.14.b. Esi & filius Azaz filij Sema filij Ioel.1.Pa.5.a*

בלעם *balaam, Vetustas populi, vel absque populo, siue deuoratio aut destructio eorum. Filius Beor ariolus, Num. 22. a. Ios.13.c. Esi & nomen ciuitatis.1.Par.6.f*

בלחן *balaan, Inueteratus siue turbatus. Filius Eser filij Seir Horræi, Gene.36.c*

בלק *balac, Inuoluens, aut destruens, vel cum lambente: aut Syriacè, cum percutiente. Filius Sephor, Num.22.a*

בלאדן *baladan, Absq; imperio, vel absq; iudicio, aut vetustas imperantis, vel iudicij. Nomen viri.4.Reg.20.c. Isa.39.a*

בלחן *balan, Inueteratus, siue turbatus. Filius Iadibel filij Beniamin, 1.Par.7.c*

בעל-חנן *balanan, Idoli gratia vel donum, aut possessor gratiæ, vel doni. Filius Achobor, septimus rex Edom, Gene.36.d.1. Par.27.d. Heb. Baal-hanan.*

בלדד *baldad, Vetusta dilectio, vel mamilla, siue inueteratus motus, aut absque motu, siue absque dilectione, vel mamilla. Nomen viri. Iob.8.a*

בעלוח *baloth, Subiectæ, siue possessæ, aut in ascensione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios.15.d*

בעל-שלישה *bal-salisa, idolum tertium, aut idolum ducis vel principis, siue possessor trium, aut possessor ducatus vel principatus. Nomen loci. 4.Reg.4.g*

בלשאצר *balsasar, Non portans angustiam, vel nõ thesaurizans: aut ex Syro & Hebræo, scrutator thesauri. Filius Nabuchodonosor, Dan.5.a. f.g.7.a.8.a. Secundum Iosephum filius fuit Euil-merodach.*

בלטשאצר *baltassar, Absconditè thesaurizans, siue in malleatore thesaurizans, vel occultè portans angustiam. Nomen prophetæ, qui & Daniel dicebatur. Dan.1.b.5.c*

במחל *bamaal, In circuncisione, aut in mistione. Filius Iosaphat filij Heber filij Bariæ, 1.Par.7.g.*

bamoth, Altaria vel excelsa, siue in morte. Nomen vallis, Num.21.e

bamoth-baal, Altaria siue excelsa idoli, aut in morte idoli. Nomen ciuitatis in tribu Dan, Ios.13.c

banaa, In motu. Filius Mosa filij Zamri.1.Par.8.d.f

banaia, siue banaias, Filius domini, aut intelligentia domini. Nomen viri siue ædificatio domini. Nomen viri. 2.Reg.23.d. Nomen principis cuiusdam. 1.Par.4.f.15.b. 2.Par.31.c. Pater item Phelteæ. Ezech.11.a. Filius Ioiada. 2.Reg.8.d

bane, filij, aut ædificantes, siue intelligentes. Nomen ciuitatis in tribu Dan, Ios.19.c. Quamuis puteus ligneus dum Bani-barac, vt vnius ciuitatis nomen sit, nõ dicatur. cum Hebræis iungantur.

banea, siue Baneas, Filius domini, aut intelligentia eius. ædificatio domini. Nomen viri. 1. Esd.10.d

bani, Filius meus, aut ædificatio vel intelligentia mea. Nomen viri.1.Esd.10.d.2.Esd.9.a

banni, idem. Nomen viri. 2.Reg.23.d. Filius Samer. filij Moholi. 1.Par.6.d

banius, Filij nostri, aut ædificatores nostri, siue intelligentes nos. Nomen viri.2.Esd.10.a

bara, Incendium, siue expurgatio, aut pastus, vel dementum, siue insipientia, vel in vigilia. Nomen alterius vxoris Saharaim. 1. Par.8.a

bara, in malo, siue in socio, aut in clamore, vel in pastu. siue in constructione. Rex Sodomæ, Gen.14.a

baria, in societate, siue in malitia, aut in vitulatione, vel in pastu. Nomen viri 1.Par.8.b

barabbas, Filius patris vel magistri, aut filius verbis. nis, vel ignominiæ. D. Nomen insignis conspiratoris. Matth.27.b

barac, Fulgur, siue in vanum, vel in vacuum. Nomen viri. Pater uitatis in tribu Dan. Iosu. 19.c. Vide Banc, Filius Abinaem. Iudic.4.a

baracha, Benedictio, aut genuflexio. Nomen viri. 2.Par. 12.a

barachel, Benedicens Deum, aut genu flectens Deo. Nomen viri. Iob 32.a

barachia, siue Barachias. Benedicens Dominum. vel genu flectens domino. Pater Zachariæ prophetæ. Zach.1.a. Filius Mosollamoth. 2.Par.28.b. Filius Zorobabel filij Salathiel. daia.1.Par.3.d

barad, Grando, siue in descensu, aut in imperio. Nomen loci in deserto Sur. Gen.16.d

baraia, Creatura domini, siue impinguatio, aut electio domini, siue in visione. Filius Semei.1.Par.8.b

barasa, in egestate. aut filij plasmatoris, siue in cuspide. in beneplacito. D. Nomen ciuitatis.1.Mach.5.a

bared, grando siue in descensu, aut in imperio. Filius Thalæ filij Ephraim.1.Par.7.d

baria, Sera, vel vectis, siue fugitiuus, aut in volatum, vel in pastu. Semeæ filij Seebeniæ.1.Par.3.d

baria, In malo, siue in clamore, aut in volatum, vel in pastu. Filius Aser filij Iacob. 1.Par.7.f.8.b.30.b. genesis. Gen.46.b. dicitur. Ysdem consonantibus & punctis.

barieu, Maleficus, vel magus, siue in suggestum. Nomen pseudoprophetæ. Acto.13.a

bar-iona, Filius columbæ, ex Syro & Hebr. D. Matth.16.a

barnabas, Filius prophetæ, vel filius consolationis. D. Actorum viri. Acto.4.g

barsabas, filius reuersionis, vel conuersus, aut filius iramenti. D. Nomen viri. Acto.1.a

barthimæus, Beatus Hieronymus dicit quod verum quietis, vel filius inramenti. Beatus Hieronymus dicit quod verum

legitur, scribi autem debere Barsemæus: quod Syriacè interpretatur filius cæcus, vel filius cæcitatis. D. Nomen cæci cuiusdam à nativitate, quem Iesus sanauit, Mar.10.f

bartholomæus filius suspendentis aquas. D. Nomen apostoli, Matth.10.a. Luc.6.c

ברוך *baruch, Benedictus, vel genuflexus. Filius Neriæ. Ierem. 32.c*

ברזית *barzaith, Filius anguli, aut puritas anguli, siue frumentum anguli. Filius Melchiel filij Barez filij Aser filij Iacob. 1.Par.7.f*

בעשיה *basaia, In factura domini. Filius Melchiæ filij Athanai. 1.Par.6.c*

בשן *basan, In dente, siue in ebore, aut in mutatione, vel in somno, seu in dormitatione: aut confusio vel ignominia. Regio Og regis, quæ pascuis ac nemoribus abundans, cecidit in sortem dimidiæ tribus Manasse, Isa.2.c. Num. 21.g. quæ & Hauoth-iair. Deut.3.e. dicitur & terra Raphaim.*

כנקה *bascath, Massa, siue inflatio, aut in angustia, vel in effusione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Iosu.15.e*

baschama, Confusio, vel erubescentia ira vel caloris. D. Nomen loci, 1.Mach.13.d

בשמת *basemath, Aromata vel confusio mortis, aut in desolatione. siue in positione, aut in nominibus. Altera vxor Esau, Gene.26.g. Filia item Salomonis, 3.Reg.4.b.*

בתואל *bathuel, Filiatio Dei, aut mensura Dei, vel desertum Dei. Filius Nachor ex Melcha, Gen.22.d. Nomen ciuitatis, 1.Par.4.e*

בת *batus, Genus mensuræ liquidorum, Ezech.45.d*

בוי *bauai, in væ, id est, in luctu, vel in miseria. Syrum est, Nomen viri, 2. Esd.3.d*

בחרומי *bauramites, Eligens aquas, aut eligens quis? 1. Par.11. f. qui. 2. Reg.23.d. dicitur Beromi. Hebr. Baharumi.*

בזתא *bazata, Contemptus, vel despectus, siue depradatio, aut in oliua. Nomen eunuchi cuiusdam. Esth.1.b*

בזיוחיא *baziothia, Contemptus vel despectiones eius siue prædæ eius: aut in oliua Domini. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Iosu.15.d*

R E

בעז *Bean, in afflictione, vel in responsione, aut scrutatio earum: vel Syriacè, deprecatio.*

כבי *bebai, pupilla, siue concauus aut vacuus. Nomen viri, 1.Esd.2.a*

בקבקיה *bebecia, euacuatio vel dissipatio Domini, siue lagunecula Domini.*

בסוכי *bebuc, Vacuitas, aut euacuatio, vel dissipatio, siue lagunecula. Nomen viri. 1.Esd.2.c*

כבר *becher, Primogenitus, aut primitiæ, siue in ariete. Filius Ephraim. Num. 26.d*

becherite, Idem plurale, Num.26.d

bechor, idem quod Becher, iisdem consonantibus & vocalibus scriptum. Filius Beniamin, Gene.46.c.

בכורת *bechorath, Primogenitura, vel primitiæ. Filius Aphiæ, 1.Reg.9.a.*

בדן *bedan, Vectis, vel solus, siue in iudicio. Vide dictionem Badan.*

בעל *beel-phegor, Idolum hiatus vel apertura. Nomen idoli Moabitarum. Osee 9.c. Num. 25.a. Deut.4.a*

פעור *beelphegor, Apertura siue hiatus. Nomen idoli. Ios.22.*

פעור *d. Hebr. Phegor.*

beel-meon, siue Baal-meon, Idoli habitaculum, vel idolum de peccato, aut possessio habitaculi, vel possessio ex peccato. Nomen ciuitatis, Ezech. 25.b.1.Par.5.a

בעל-צפון *beel-sephon, Idolum aquilonis, vel idolum occultum, aut idolum speculæ, vel possessor aquilonis, vel speculationis, aut secreti. Nomen loci siue verbis in Aegypto. Exod.14. a. Num.33.a. Iosephus lib.2.cap.15.*

בעל-טעם בעל-זבוב *beel-teem, Idolum, siue possessor saporis vel gustus, aut rationis vel eloquij. Nomen viri, 1.Esd.2.b*

beelzebub, Idolum muscæ, vel possessor muscæ, Nomen idoli Accaronitarum, 4. Reg.1.a. Luc.11.b. Alias Beel-phegor appellabatur: à gentibus Priapus.

באר *beera, Puteus, siue explanatio vel declaratio: aut in luce eius. Filius Ioel.1.Par.5.a*

באר *beeri, Puteus, siue explanans aut declarans, vel in luce, siue in leone, Pater Iudith vxoris Esau, Gene. 16. g. Pater item Oseæ prophetæ, Osee 1.a*

באר-רמות בגיו *beer-ramath, Puteus, vel declaratio celsitudinis, aut iaculationis, siue in luce excelsa, Vrbs tribus Simeon, Iosu. 19.a*

begoai: in corpore meo, siue in gente: aut Syriacè, intrinsecus. 2.Esd.7.b

beguai, Idem Nomen viri. 1 Esd.2.a

begui, Idem Nomen viri. 1.Esd.8.b

בהמות *behemoth, multitudinem animalium terrestrium significat, vnde plerunque pro Satana potentia accipitur. Iob 40.a.*

בל *bel, Vetustus, aut nihil, siue defluens. Nomen idoli Babyloniorum. Isa.46.a*

בלע *Bela, Deglutiens siue destruens. Filius Beniamin Gen. 46.c. 1.Par.7.b.8.a. Num. 26.a. Nomen item vrbis, quæ aliàs Segor. Gen.14.a. dicitur, & Soar, & Salissa, teste Hieronymo. Filius item Beor, rex Edom. Gen. 36.c.*

belaia, idem, p.n. Num.26.e

בלגא *belga, Refrigerium, vel confortatio, aut vetustas vultus. Nomen viri. 1.Par.24.b.2.Esd.12.a.*

בלגי *belgai, Refrigerium, siue confortatio, aut vetus vallis. Nomen viri. Nehem.10.a*

בליעל *belial, Peruersus, vel absque iugo, siue non ascendens. Iudi.19.f.1.Reg.10.d. Nahum 1.d.2.Cor.6.c. pro diabolo sumitur.*

belma, Nihilum, aut vetustas nimis. D. Nomen loci. Iudith 7.a

בלשן *belsan, in lingua, aut in detractione. siue vetustas dentis, aut vetus ebur: aut Syriacè, scrutans. Nomen viri. 1. Esd.2.a*

בן *Ben, Filius vel ædificans, aut intelligens. 1. Par.15.b*

בן-אבינדב *Ben-abinadab, Filius patris spontanei, aut filius patris vouentis vel principis. Vnus præfectorum annonæ Salomonis. 3. Reg.4.b*

בן-הדד *Ben-adad, Filius sonitus vel clamoris, aut filius dilecti, aut patris, siue mamillæ, rex Syriæ. 3,Reg.15. d. Ier.49. e. Filius Tabremon. 3.Reg.15.d.2.Par.16.a*

בן-דקר *ben-decat, Filius compunctionis, vel transfixionis, præfectus annonæ domus Salomonis in Maccez 3.Reg.4.a*

בני-יעקן *bene-iaacan, Filij tribulationis vel laboris, aut ædificatores tribulationis vel laboris, aut intelligentes laborem vel tribulationem. Nomen loci in quo castrametati sunt filij Israel profecti de Moseroth Num.33.d*

בן-חנם *ben-ennon, Filius diuitiarum suarum, aut filius decipientis vel contristantis eos. Nomen vallis in tribu Beniamin, quæ aliàs Tophet dicitur. 2.Par.28.a.33.a*

בן-גבר *Ben-gaber, Filius viri, aut filius robusti, vel potentis. Nomen præfecti annonæ Salomonis in Ramoth-Galaad. 3.Reg.4.b.*

בן-חיל *Ben-hail, Filius fortitudinis vel exercitus, aut filius diuitiarũ, vel antemurali, siue doloris. Nomẽ viri, 2. Par.17.b*

Universidad de Deusto
Biblioteca

בן-חסד *ben-hesed, Filius misericordiæ, vel opprobrij. Nomen præfecti annonæ Salomonis in Aruboth. 3. Reg. 4. a*

בן-חור *ben-hur, Filius libertatis vel foraminis, aut albedinis. Iræfectus annonæ regis Salomonis in monte Ephraim. 3. Reg. 4. a*

בני *beni, Filius meus, aut intelligentia, siue ædificatio mea.*

benni, idem. Nomen viri. 2. Esd. 3. d

בניימין *beniamin, filius dextere. Filius duodecimus Iacob ex Rachel vxore, ab ipsa matre Ben-oni vocatus. Gen. 35. c. Est & nomen loci. 3. Reg. 4. b*

בניימין *ben-iamin. 2. Par. 31. c. vbi dicitur Eden & Beniamin: legendum ex Hebræo Miniamin, & interpretatur de dextera, siue præparatio dextere. Nomen viri.*

בנוי *bennoi, Ædificatio, aut filiatio, siue in habitaculo meo, aut in pulchritudine. Nomen viri. 1. Esd. 8. g*

בנו *benno, filius eius, aut ædificatio, vel intelligentia eius. Nomen viri. 1. Par. 24. d.*

בן-אוני *Ben-oni, Filius doloris mei. Filius duodecimus Iacob ex Rachel, qui & Beniamin, Gen. 35. c. dicitur.*

בנות *benoth, filiæ, siue intelligentiæ, vel ædificationes. Nomen idoli Babyloniorum. 4. Reg. 17. f.*

בנוי *bennui, Ædificatio, vel filiatio: siue in habitaculo meo, aut in pulchritudine. Nomen viri. 1. Esd. 10. d.*

בן-זוחת *ben-zobeth, Filius separationis, aut filius iftius formidinis vel contritionis, Filius Iesi, 1. Par. 4. d.*

בעז *beon, In afflictione vel in responsione, aut in cantico, vel scrutatio earum: aut Syriacè, deprecatio. Ciuitas Amorrhæorum vltra Iordanem, Num. 32. a*

בעור *beor, incendium, vel expurgatio, aut insipiens, siue iumentum, vel pastus: Pater Bela, regis Edom, Gen. 36. c. Pater item Balaam arioli, Num. 22. a*

בארה *bera, Puteus siue explanatio, vel declaratio, aut in luce eius. Nomen loci, Iudic. 9. c. Filius Supha filij Helem, 1. Par. 7. g.*

ברסוס *bercos, Filius concisionis vel separationis. Nomen viri. 1. Esd. 2. c*

berea, Puteus eius, vel filia eius, aut declaratio eius. D. Nomen vrbis. 1. Mach. 9. a

בראשית *beresith, Primus liber legis sic vocatur, id est, in principio: more Hebræorum, qui libros ab eorum principijs vt plurimum denominare solent. Græcè verò appellatur Genesis, id est generatio, quòd ibi generationes cæli & terræ continentur.*

ברי *Beri, filius meus, siue purus, vel electus, aut frumentum meum. Filius Supha filij Helem. 1. Par. 7. g*

בריעה *beria, in malo, siue in clamore, aut in vlulatione, vel in pastu. Filius Aser filij Iacob. Gen. 46. b. qui. 1. Par. 7. f. Baria dicitur. Filius item Ephraim, 1. Par. 7. c*

ברית *berith, pactum, siue fœdus. Nomen idoli Sichimorum, Iudic. 9. f*

Βερνίκη. *bernice, Grauis victoria, vel pondus victoriæ. G. Nomen viri. Actо. 25. c*

ברואדך *beroadach, creans contritionem, vel electio interitus aut filius interitus, vel vaporis tui, siue frumentum, vel puritas nubis, vel vaporis tui. Rex Babyloniorum. 4. Reg. 20. c. qui. Isa. 39. a. dicitur Merodach.*

ברחמי *beromi, Filius caloris vel indignationis, aut puritas siue frumentum indignationis, vel fugiens aquam. Nomen ciuitatis. 2. Reg. 23. d. quæ 1. Par. 11. f. dicitur Bauramites.*

בארות *beroth, siue beeroth, Putei, siue explanationes vel declarationes, aut in luminibus. Ciuitas Heuæorum Ios. 9. c. non longè ab Hai, spatio trium dierum in tribu Ben-iamin. Ios. 18. d. 2. Reg. 4. a. Inde Beerothites. 2. Reg. 23. 1. Esd. 2. b*

beroth, Putei, siue pacta, vel puritas, aut cupressus. Nomen vrbis 2. Reg. 8. b. Heb. Berothai.

berotha, Idem, s. nu. Terminus terræ Israëlitice. Ezechiel. 47. c

berothitæ, Putei, siue explanationes, vel declarationes, aut in luminibus. 2. Reg. 4. a

berothites, idem. s. n.

berothites. 1. Par. 11. g. interpretatur puteus siue pallium, vel puritas, aut cupressus.

berrhœa, Grauis vel ponderosa. G. Ciuitas Macedoniæ ad Citarum montem. Actо. 17. b

berrhœnsis, grauis vel ponderosa. G. Actо. 20. a

bersa, In malo, vel in iniquitate, siue in condemnatione, aut filius respiciens. Rex Gomorrhæ. Gen. 14. a

ber-sabee, Puteus fons vel iuramenti, siue puteus satietatis, aut puteus septimus. Locus tribus Iuda inter ad Idumæorum, quæ est Palæsthina. Ios. 15. c. Iud. 19. Iosephi lib. 8. cap. 13. Iudaic. antiquit. sinu atque terminus terræ Israëlis ab Austro. 1. Reg. 3. & 2. Reg. 4. 23. Reg. 19. 4. Reg. 23. b Hæc & in sortem filiorum Simeonis cecidit. 1. Par. 4. c. A iuramento & percusso fœdere Abrahæ cum Abimelech rege Gerar, Gen. 21. similiter Isaac cum eodem Abimelech, Gen. 26. nomen habens. Bersabee enim fontem significat, Sabaiusiurandum, vel septem, quia septem agni Abimelech de manu Abrahæ acceperit. Gen. 21. b. 26. g. Illic iudicabant Ioël & Abia filij Samuelis fungi. 1. Reg. 8. a. Hanc nunc Barbari Gibelinam nuncupant, authore Laterrano, lib. 11. Eodem loci habitant alpumilio Gen. 28. Hanc Ptolemæus Bersamam appellat. Vide nonymum in locis Heb. Est in finibus Iudæ & significat. mos 5. Nehem. 11.

berzellai, Ferreus: aut ex Syro & filius Zillæ. Nomen viri. 2. Esd. 2. b. 2. 1. Esd. 5. c

temptus, vel despectus. Nomen viri. 2. Reg. 19. f. Iuxta quem Dauid traduxit Iordanem. 2. Reg. 19. f. Iuxta quem Iudæ lis generi Saul sic vocabatur. 2. Reg. 21. b

besai, nehem. 7. c. Conculcatio, siue contemptio, siue despectus nomen viri.

Besai, Ous, siue cœnosus, vel humidus, aut nauis. Nomen viri, 1. Esd. 2. b. 2. 1. Esd. 7. c

besecath, Massa, siue inflatio, aut in angustia, vel in confusione. Nomen loci. 4. Reg. 22. a

besee. Conculcatio, siue contemptio, vel despectus. Nomen viri. 1. Esd. 2. c

beselam, In pace, vel in retributione, siue ulciscens. Nomen viri. 1. Esd. 4. b

beseleel, in vmbra Dei. Filius Vri filij Hur filij Caleb ex Ephrata vxore. Exod. 31. a. 1. Par. 2. c

besluth, In vmbris, aut in affatione: vel Syriacè, deprecatione. Nomen viri. 1. Esd. 2. c

besodia, In secreto Domini, siue in consilio Domini. Nomen viri. 2. Esd. 3. b

besor, euangelizatio, siue incarnatio, aut in bono, vel in muro. Nomen torrentis in regione Philistinorum. Iud. 20. b

Bete, fiducia, vel confidentia, aut in fœnum. Ciuitas vel nomen. 2. Reg. 8. b

beten. Venter, siue terebinthus. Nomen ciuitatis in tribu Aser. Ios. 19. b

beth-abara. Domus transitus, aut ira: vel Syriacè, domus ligni. Nomen loci trans Iordanem, Iohan. 1. d

beth-acharem, domus vineæ, siue domus cogitationum. D. Nomen vici. Ierem. 6. a. 2. Esd. 3. c

beth-hagla, Domus festinitatis, vel rotunditatis. Nomen

Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. a. & in tribu Beniamin, Ios. 18. d

בית-ענת *beth-anath, Domus cantici, vel responsionis, aut domus afflictionis. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali, Ios. 19. c. Iudic. 1. g*

beth-anita, Domus obedientiæ vel afflictionis, aut domus cantici, siue domus gratiæ Domini. D. Villa in latere montis Oliueti, Matth. 21. b. Luc. 19. c. Vbi Saluator noster Lazarum suscitauit, distans ab Ierosolymis stadijs quasi quindecim. Iohan. 11. a. c

בית-ענ *beth-anita, domus cantici, vel responsionis, aut domus afflictionis. Dicebantur populi qui habitabant in Beth-anath, Iudic. 1. g*

בית-ענות *beth-anoth, idem. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. g*

בית-תפוה *beth-thaphua, Domus pomi, vel domus inflationis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. f*

בית-תרבה *beth-araba, Domus planitiei, siue domus suauitatis, aut domus fideiussionis, vel domus vespertina, aut domus salicis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. b. g. Est & nomen ciuitatis in tribu Ben-iamin, Ios. 18. d*

בית-חרם *beth-aram, Domus celsitudinis, aut domus pregnantium, vel montium eorum. Ciuitas in tribu Gad. Ios. 13. d*

בית-חר *beth-aran, Domus montis, vel pregnantis, siue domus cantantis, vel praconizantis. Nomen vrbis quam ædificauerunt filij Gad, Num. 32. g. Antea ciuitas Ammorrhæorum.*

בית-אן *beth-auen, Domus vanitatis vel doloris, aut domus fortitudinis, vel iniquitatis. Vrbs Chananææ terræ in tribu Ephraim, item in tribu Beniamin, Osee 4. d. 1. Reg. 13. b*

בית-עזמות *beth-azmoth, Domus fortitudinis mortis. Nomen ciuitatis, 2. Esd. 7. c*

בית-ברה *beth-bera, Domus filij eius, siue domus electa, aut domus puritatis, vel frumenti eius. Nomen ciuitatis à Gedeone expugnatæ, Iudic. 7. g*

בית-ברא *beth-berai, Domus creatoris mei, aut domus sanitatis, vel pinguedinis, vel electionis meæ. Nomen ciuitatis. 1. Par. 4. e. quam inhabitauerunt posteri Simeonis.*

beth-besse, Domus confusionis, vel domus erubescentiæ. D. Nomen vrbis, 1. Mach. 9. g

בית-כר *beth-char, Domus agni, siue domus cognitionis, aut domus fodiens. Vrbs iuxta quam filij Israel percusserunt Philistheos, 1. Reg. 7. c*

בית-דגון *beth-dagon, Domus frumenti, vel domus piscis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. c. 19. b. 1. Mach. 10. g*

בית-אל *beth-el, Domus Dei. Nomen vrbis in tribu Beniamin, sic primùm cognominatæ à Iacob, Gen. 12. b. 28. d. 1. Par. 7. f. Iud. 4. a. Eadem & Luza dicta, Iudic. 1. e. Est & nomen montis, 1. Reg. 13. a*

בית-עמק *beth-émec, Domus vallis, vel profunditatis. Nomen ciuitatis in tribu Aser, Ios. 19. b*

כתר *Bether, Diuisio, siue in turture, aut in exploratione, vel contemplatione: aut Syriacè, posterior. Nomen montis, Cantic. 2. d*

beth-esda, Domus effusionis, id est, locus ad quem aquæ pluuiales confluebant. D. Iohan. 5. a

בית-גדר *beth-gader, Domus muri, vel maceriæ. Nomen loci, 1. Par. 2. g*

בית-גמול *beth-gamul, Domus retributionis, siue domus ablactationis, aut domus cameli. Nomen ciuitatis in terra Moab, Ierem. 48. d*

בית-חנן *beth-hanan, Domus gratiæ, siue misericordiæ, vel domus. Nomen ciuitatis, 3. Reg. 4. a*

בית-חרן *beth-horon, Domus iræ, siue domus libertatis, aut foraminis, vel albedinis. Ciuitas est terræ Chanaan, quæ ducta sorte, tribui Ephraim obtigit, quemadmodum legu. Ios. 16. 1. Par. 7. Hæc Leuitis concessa est, Ios. 21. A Sara filia Ephraim ædificata, 1. Par. 7. e. Ipsam Salomon reparauit. 3. Reg. 9. c. 2. Par. 8. a. Et superiorib simul & inferiorib Bethoron passim in scripturis mentio. Ios. 16. 18. & aliàs non raro.*

בתיה *bethia, Filia Domini, vel mensura Domini. Filia Pharaonis, vxor Mered. 1. Par. 4. c.*

בית-השמות *beth-aesimoth, Domus desolationum, aut domus repositionum, vel nominationum. Vrbs in campestribus Moabitarum, quæ sorte cessit filijs Ruben. Ios. 13. c. Ezech. 25. b*

בית-לבאות *beth-lebaoth-Domus leonarum, aut domus cordis, lites vel signi, siue domus venientibus. Nomen ciuitatis in tribu Simeonis. Ios. 19. a*

בית-לחם *beth-lehem, Domus panis, siue domus belli. Bethlehem duæ sunt: vna in tribu filiorum Zabulon, de qua Ios. 19. Ex hac erat Abessan iudex populi Israëlitici, Iud. 12. Alia est in tribu Iuda, ciuitas Dauid, è qua fuit Leuita, cuius vxorem illicito concubitu necarunt Gabaonitæ. Iudic. 19. vbi rex Dauid habitabat. 1. Reg. 16. Hæc fuit patria Iesu Christo, Mich. 5. Matth. 2. Olim dicta Ephrata, Gene. 35. c. & 48. hanc Roboã ædificijs muniuit. 2. Par. 11. Vide multa de hac apud Hieron. in locis Hebr. Esd. 2. vocatur & ciuitas Dauid, Luc. 2. a. Iohan. 7. g*

בית-הלחמי *beth-lehemites, Idem. 1. Reg. 16. a*

בית-מעכה *beth-maacha, Domus compressa vel contrita, aut domus fixa. Ciuitas est Chananææ regionis, ad quam vsque persecutus est Ioab perduellem Seba. 2. Reg. 20. e*

בית-מעון *beth-maon, Domus habitaculi, vel domus ex peccato. Nomen ciuitatis in terra Moab, Ierem. 48. d*

בית-מרכבות *beth-marchaboth, Domus quadrigarum, siue domus amaritudinis extincta. Nomen ciuitatis in tribu Simeonis, Ios. 19. a. 1. Par. 4. e*

בית-נמרה *beth-nemra, Domus pardi, siue domus rebellionis, vel amaritudinis, aut domus commutationis. Nomen ciuitatis quam ædificauerunt filij Gad, Num. 32. g. quæ aliàs fuerat Amorrhæorum.*

כהרן *bethoron, Diuisio, siue in exploratione ipsius, aut filia cantici: vel Syriacè, posterius. Nomen ciuitatis. 2. Reg. 2. g*

beth-phage, Domus oris vallium, vel domus buccæ vallis, siue domus ficuum, scilicet præcoquarum. D. Villula in monte Oliueti, ad quam venit Iesus saluator noster, Luc. 19. e

בית-פלט *beth-phalet, siue Beth-pheleth, Domus liberationis siue expulsionis: aut ex Hebræo & Syro, domus vomitus. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. d. 2. Esd. 11. d*

כיתפצץ *beth-phesés, Domus diuisionis vel confractionis. Nomen ciuitatis in tribu Issachar, Ios. 19. b*

בית-פעור *beth-phagor, Domus hiatus, siue domus apertura. Ciuitatis nomen in tribu Ruben, Ios. 13. e*

בית-רפא *beth-rapha, Domus sanitatis, vel medicinæ, aut domus laxationis. Filius Esthon. 1. Par. 4. b*

בית-שבע *beth-sab, e, filia iuramenti, vel saturitatis, aut filia septima. Filia Eliam, vxor Vriæ. 2 Reg. 11. a. 12. f. quæ & mater Salomonis. 3. Reg. 1. b. 2. c. Psal. 50. in titulo.*

בית-שבע *beth-sabe, Domus iuramenti, vel saturitatis, aut domus septima. Nomen ciuitatis, Ios. 15. d*

beth-saida, Domus frugum, vel cibariorum, aut domus venatorum, vel infidiantium. D. Ciuitas Galilææ, ex qua Petrus & Andreas, & Philippus apostoli, Iohan. 1. g. Matth. 11. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

בית-שמש *beth-sames, siue Beth-semes, domus solis, vel ex Hebr. & Syro. domus seruitij, vel ministerij. Ante Abel dicta, Hieronymo teste in quæst. Heb. 2.Par. 28.c. Iosephus lib. 6. cap.1.Vrbs ad tribum Iuda, Ios.15. pertinens, quæ postea filijs Aaronis, Leuitis scilicet, est assignata, Iosu.21.b.1.Reg. 6.1.Par.6.e.4.Reg.14.c. Est alia in tribu Nephthali. Ios.19. c. è qua pristinos habitatores non potuit expellere tribus Nephthali. Iud.1.g. Numeratur præterea & alia Bethsemes in sorte filiorum Issachar. Ios.19.b*

בית- חשמשי בית-שן בית-שאן *beth-samita, Idem, 1.Reg.6.c*

beth-samites, Idem, 1.Reg.6.c

beth-san, domus dentis vel eboris, aut domus mutationis vel dormitionis: vel Bethsean, id est, domus tumultus, aut domus opulentiæ. Vrbs tribus Manasse in Issachar & Aser, Iosu.17.c.18. Iudic.1. cuius situm habes 3.Reg.4.b & 1.Par.8.f. quæ Stephano & Iosepho lib.5.cap.14.antiq.Scythopolis appellatur. In hac corpus Saulis suspenderunt Philisthini. 1.Reg.31.d. Hieronymus in quæst. Heb. duas Bethsan fuisse scribit. 2.Reg.21.c

בית-השטה *beth-seta, domus deuiationis, aut domus extensionis, siue domus spinæ, Locus Palæstinæ, Iudic.7.f*

beth-semes, vide Beth-sames.

beth-semitæ, Idem, Iudic.1.f

בית- דישימות *beth-simoth, domus desolationum, siue domus repositionum, vel nominationum. Nomen ciuitatis, Iosu.12.a. Num.33.f*

בית-צור *beth-sor, domus rupis vel fortitudinis, siue domus plasmationis, aut domus obsidionis vel vinculi. Vide Bethsur.*

בית-שוע *beth-sua, Filia saluationis, vel exclamationis. Mater Salomonis 1.Par.3.b. quæ.2.Reg.1.b. dicitur Beth-sabee, siue corruptè Bersabee.*

בית-צור *beth-sur, Idem quod Bethsor. Nomen ciuitatis in montanis locis sita in tribu Iuda, Ios.15.g. constructa à Roboam, 2.Par.11.b*

בתול *beth-sura, Idem. D. Nomen ciuitatis. 1.Mach.4.g*

bethul, Virgo. Ciuitatis nomen in tribu Simeonis. Iosu. 19.a

bethulia, Virgo domini, aut domus parturiens dominum. D. Nomen vrbis. Iudith 6.b

beth-zacharæ, domus memoriæ vel recordationis. D. Nomen ciuitatis. 1.Mach.6.d

beth-zecha, domus tribulationis, siue domus compedum, aut domus conflationis: vel ex Hebræo & Syro, domus vtris. D.

בטנים *beronim, Ventres, vel terebinthi. Ciuitas in tribu Gad, Iosu.13.c*

בוץ *bezec, Fulgur, siue in compedibus. Chananææ vrbs regia, Iudic.1.a*

B I

Bithynia *Bithynia, Violenta properatio. G. Prouinciæ Asiæ minoris, quæ & quondam Bebrycia Solino, & deinde Mygdonia dicta est, & maior Phrygia, Iera flumine à Galatia disterminata: habet ciuitatem eiusdem nominis. Hæc ab Heraclea Ponti vsq, ad os protenditur, quo ex occidentis parte terminatur, ex oriente Sangaria flumine, ab austro Epicteto, Ponto verò ab aquilone. Hæc Raphael Volater. lib. 10. Geograph. Vide Plinium lib. 5. cap.32. Ptolemæum lib. 5. cap.1. Strabonem lib.12. Huius mentio est 1.Pet.1.*

B L

Βλάστος *Blastus, Germinans vel producens. G. Nomen viri. Actо.12.d*

B O

Boanerges, Beatus Hieronymus docet debere scribi Bacnereem, quod interpretatur filij tonitrui. Sic à Christo cognominati fuerunt Iacobus & Iohannes filij Zebedæi. Marc.3.c

bocci, Vacuus, aut dissipatio, siue in vomitu. Filius Iogli princeps tribus filiorum Dan, Num.34.d. Filius Abisue filij Phinees, 1.Par.6.a

bocciau, Euacuatio, vel dissipatio domini. Nomen viri. 1.Par.25.a

bochri, Primogenitus, vel primitiæ, siue in arrete, Pater Sebe.2.Reg.20.a

bochru, idem, Filius Asel filij Elasa.1.Par.8.d.9.g

boen, Pollex. siue, in eis. Lapis in tribu Iuda à filio Ruben sic appellatus, Iosu.15.b.18.c. Hebræa dicitur abenbohen, id est, lapis Böen, terminus est tribus Iudæ. Ios.15.b

boni, Filius meus, aut ædificans, siue intelligens. Filius Somer.1 Par.6 d

boni portus.p.n. Latinæ dictiones sunt. Ciuitas, vpon Cretensium, cui nomen (Kali Acti) id est pulchrum litus. cuius meminit B. Lucas Actor.27.b

bonni, Aedificans me, siue adoptans aut intelligens me. Pater Omrai.1.Par.9.a 2.Esd.9.a

booz, In fortitudine, aut in hirco. Filius Salomon, filius Nahasson, consanguineus Elimélech Beth-lehemæa. Ruth. 2.a.4.d.1.Par.2.b. Nomen item secundæ columnæ in templo Salomonis.3.Reg.7.c.2 Par.3.d

borith, Herba in qua est acrimonia saporis. Ierem.2.d

boses, Cænum, aut in ipso flos, siue in ipso replicans. Nomen scopuli.1.Reg.14.a

bosphorus, Hebraicè dicitur Sephar ad & interpretatur liber siue codex descendens vel imperij, Abdiæ.d

consummatio descensionis vel imperij, Abdiæ.d

Bosor, Munitio, vel vindemia, siue adeps vel pinguedo. tio: aut in angustia, vel in tribulatione. Filius Sephi filij Helem.1.Par.7.g. Nomen item ciuitatis Moabitarum trans Iordanem orientem versus, ad solitudinem vnumbi pergentis.1.Mach.5.c. Deut.4.g. Ios.20.c.1.Par.6.g. Dorma Ruben Leuitis data.

bosra, Idem. Ciuitas in Edom, Gen.36.f. Isa.34.b

bosra, In grege eius, aut in diuitijs. siue in vuua. vel in vindemia, vel in pastu. Filij Aser filius Iacob, Num.26.d

Brieit, Idem. p.n. Num.26.e

B V

Bugam, Iactator. G. Esth.12.d

bul, Germen, siue vetustas, aut defluens. Nomen mensis octaui, nostro Octobri respondentis.3.Reg.6.d

buna, Aedificans, siue intelligens, aut adoptans. Ierameel primogeniti Efron filij Phares.1.Par.2.d

buz, contemptus, siue depredatus. Nomen filij Nachor. Cedar. Ier.25.e. Filius item Nachor ex Melcha. Gen.22.d

Pater Ieddo.1.Par.5.b

buzi, Idem. Pater Ezechielis prophetæ. Ezech.1.a

buzytes, Idem, Iob 32.a

C

Caath, Congregatio, siue ruga, aut obscura, Filius Leui filij Iacob, Gen.46.b.1.Par 6.a

caathita, Congregationes, siue ruga, aut obscuratio vultus. Num.26.f.1.Par.6.d

cabseel, Congregatio Dei. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios.15.d.2.Reg.23.c.1.Par.11.c

כבול *cabul, compeditus, vel quasi germen, aut quasi defluens, vel quasi veterascens. Regio Galilææ est, quæ Iosepho lib. 8. cap.5. antiquitatum Iud. lingua Phœnicum à dissilicendo, aliys à terra tenaci, ob coptam argillæ qua figuli vtuntur, nomen accepit. Hanc Salomon Hiram regi Tyri dedit, 3.Regum 9.c. Est quoque ciuitas tribus Aser, Iosue 19.b*

קדמה *cademoth, Antiquiores vel priores: siue orientales: aut incendium, vel incuruatio mortis. nomen solitudinis, Deuter. 2.c. siue nomen oppidi in possessione tribus Ruben, quod Iosue 13.c. Cedimoth dicitur.*

קדש *cades, sanctitas. Ciuitas regionis Moabitarum, vicina terra siue tribui Iudæ versus austrum, hoc est, meridiem, ad montem Amorrhæorũ limes terræ, quæ aliàs Fons Misphat, id est, iudicij dicitur, Genes.14.a. Nomen item solitudinis, Gen.30.a. quæ Num.13.c. desertum Pharan dicitur: & Numer.33.d. Desertum Sin per Zade dicitur. Quod legitur in fine 1. capitu Deuteronomij, Sedistu ergo in Cadesbarne, & legendum tantum in Cades.*

קדש-ברנע *cades-barne, Sanctitas filij instabilis, aut sanctitas fruimenti, vel puritatis commotæ vel instabilis. Terminus est tribus Iudæ ad meridionalem plagam. Deut. 1.a*

קדמים *cadumim, Antiqui, vel priores, siue orientales: aut antiquum, siue orientale mare: aut incendium vel humiliatio aquarum. Nomen torrentis. Iudic.5.c*

Cæsar, à cæso matris vtero dictus est: vel à cæsarie, id est, coma vel capillatura, cum qua ortus est: vel quod cæsios, id est glaucos habuerit oculos, vt quidam volunt, Latinum est, Mat.22.b.

Cæsarea, Idem. Maritima vrbs Palæsthinæ in litore magni maris sita, quam Herodes Ascalonita pater Herodis tetrarchæ Traconitidis instaurauit in honorem Augusti Cæsaris, quæ prius πύργος, siue turris Stratonis vocabatur: de qua Iosephus libro primo bell. Iud. cap. 3. & cap. 16. Plinius libro 1. cap.13. Egesippus libro 1. cap.18. de excidio Ierosolymorum, & libro tertio, cap.19. Similiter libro 15. cap.10. antiquit. Judaic. Huius fit mentio, Act.9.10. quòd in ea Cornelius Centurio baptizatus sit: & Actuum 21.b. quòd Philippus Euangelista domum in ea habuerit. In hac Cæsarea Herodes etiam templum albo marmore extruxit Augusto Cæsari, author Iosephus libro 15. capite 12. antiquit. in qua nepos eius Herodes Agrippa ab angelo percussus est, Actor. 12. de hac Raph. Volater. libro 11. Geographiæ. Alia Cæsarea, ciuitas est ad radices Libani sita, iuxta Iordanis fontem, à Philippo tetrarcha Iturææ & Traconitidis, Luc.3. filio Herodis maioris, & fratre tetrarchæ, qui Iohannem decollauit, ampliata, & in Tyberi, Cæsaris honorem Cæsarea appellata: quæ mutato nomine deinceps Paneas dicta est. in prouincia Phœnices, vbi Iordanis è duobus oritur fontibus, Ior, & Dan. author Hieronymus. Quam magis postea exornans Agrippa in honorem Neronis, Neroniam appellauit, velut scribit idem Iosephus libro 18. capite 3. antiquitat. Iudaic. & libro 20. capite 16. antiquit. Huius fit mentio Matth.16.b. Marc.8. Raphael Volateranus lib. 12. hanc primùm Leser, deinde Dan, postremò Cæsaream, nunc Belinam vocitatam scribit. Est etiam tertia Cæsarea Cappadociæ metropolis, cuius similiter in Act. Apost. cap.18.b. fit mentio. profectus ab Epheso, & descendens Cæsaream, ascendit & salutauit Ecclesiam, Hebraicè dicitur Dor. Vide Dor.

caiphas, Inuestigator, vel sagax, seu vomens ore, aut vomitus oris. D. princeps quidam sacerdotum inter Iudæos, qui fuit tempore Christi, Matth.26.f. Iohannis 10.f.

קין *cain, possessio, vel possessus. Filius Adam, Gen.4.a*

קינן *cainan, possessor, vel emptor, aut lamentator, vel nidus. Filius Enos, Gen.5.b. Luc.3.g*

caius. Lingua Latina prisca interpretatur Dominus. Latinum est nomen viri Macedonensis, Act.19.f. hospes Pauli, Rom.16.d

כלנו *calano, Consummatio eius, vel totus ipse. Ciuitas Babyloniæ. Isa.10.b*

כלב *caleb, Quasi cor, aut canis, siue canistrum. Filius Iephone, Num.13.a. Iosue 14.a. 1.Reg.25.a. qui 1.Par.2.a. dicitur Calubai, filius Efron filij Phares filij Iuda.*

calphi, Vox orij, vel consummatum aut perfectum or. D. nomen viri, 2.Mach.11.g

calisthenes, pulchrum robur, siue pulchra potentia. G. Καλλισθένης.

סלוכע *calita, refugium, siue contractio, aut vox declinans. nomen viri, 1.Esd.10.c*

כלוב *calubai, Caminus, aut canistrum meum. siue totus ipse in me. Filius Efron filij Phares, 1.Par.2.a. qui ibidem f. dicitur Caleb, vt & in alijs locis.*

קמון *camon, resurrectio, siue confirmatio eius. nomen ciuitatis, Iudic.10.b*

שמואל *camuel, Surrexit Deus, vel suscitauit, aut confirmauit eum Deus. Filius Nachor ex Melcha, pater Syrorum, Genesit 22.d.1.Par.27.c. Filius item Sephran, Num.34.d*

קנה *cana, zelus, vel æmulatio, siue possessio aut lamentatio, vel nidus eius: aut canna, id est, arundo. nomen ciuitatis in tribu Manasse, in Galilea. Iosue 19.b. Iohan.2.a.4.f*

cananæus, sic vocabatur Simon qui fuit vnus ex duodecim Apostolis, & interpretatur Zelotes. aut æmulator, vt habetur Lucæ 6.c. Non enim erat ex Chanaan, sed ex Cana vico Galilææ, quæ in Zelum, vel æmulationem conuertitur. D.

קנת *canath, Emptio, siue possessio, aut lamentatio. nomen vrbis in tribu Manasse. quæ & Nobe dicitur, Num.32.g*

candace, possidens contritionem, aut ex Hebræo & Syro, possessio munda vel purissima. D. nomen commune omnibus reginis Aethiopum, Act.8.c

בפירה *caphara, Leuncula, aut propitiatio, siue limitio, vel villa, aut oppidum, siue glacies, aut Syriacè, negatio. nomen ciuitatis in tribu Beniamin, Iosue 18.d*

capharnaum, Ager pœnitentiæ, vel villa consolationis, aut propitiatio pœnitentiæ. D. Iuxta stagnum Genezareth vsque hodie oppidum in Galilæa gentium situm in finibus Zabulon & Nephthali, Matthæi 4.c. Luc. 4. in quo Christus Centurionis filium sanum fecit, Matth. 8. In hac Christus versatus est multum, & plurima miracula edidit. Vnde & sua ciuitas appellata est, Matth.9. & 11. Egesippo in 3.cap.26. est fons in regione Genezareth Capharnaum nomine.

caphæsalama, Ager, vel villa pacis vel retributionis. D. nomen vrbis quæ Antipatrida, 1.Mach.7.e

capheretha, Manus doni: aut Syriacè, vinculum vel colligatio. D. nomen muri, 1.Mach.12.e

כפירה *caphira, Leuncula, aut propitiatio, siue limitio, vel villa aut oppidum, siue glacies: aut Syriacè, negatio. nomen ciuitatis, Iosue 9.c*

כפתרים *caphtorim, Spherula vel poma, aut vola, vel palma turturum vel exploratorum. nomen populi, qui Cappadoces dicuntur, Gen.10.b*

כפתריס *cappadoces, in Hebræo est Caphtorim, & interpretatur spherula, siue poma, aut vola vel palma turturum vel exploratorum, Deut.2.e*

כפתר *cappadocia, Idem, s.n. Asia regio Pontica est, Armeniæ confinis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

consinis, quam ab oriente claudit, ab septentrione longo litore in Euxinum expanditur, sicut angusto excursu à meridie Ciliciam attingit, ab occasu Galatia & Paphlagonia reliqua terminata, vt Ptol. lib. 5. cap. 6. Nomen habet à Cappadoce amne: eius populi Cappadoces antè à Leucosyri dicti, author Plinius lib. 6. cap. 3. Strabo lib. 12. à principio. Plura Pom. Mela lib. 1.

קרסעה carcaa, Pauimentum, siue frigiditatem dissoluens. Vrbs in tribu Iuda, Iosue 15. a

קרח caree, Calui, siue glacies. Pater Iohanan, 4. Reg. 25. f.

קרחים carehim, Idem. p. n. nomen loci, 1. Par. 12. a

Καρία. caria, Capitalis. G. nomen loci, 1. Mach. 15. d

קריח cariath, Ciuitas, vel vocatio: aut lectio, vel occursus. nomen ciuitatis, Iosue 18. d

קריתים cariathaim, Ciuitates, aut vocationes, siue lectiones, vel occursus. Vrbs in tribu Ruben, Iosue 13. c. etiam Moabitarum ciuitas, Num. 32. g. Ierem. 48. a. Ezech. 25. vbi olim Emim gygantes habitarunt. Gen. 14. a. 1. Par. 6. g. Inter vrbes Nephthali Leuitis concessa censetur. Hieronymus in eclogas cribit eam iuxta Medabam vrbem Arabiæ, & appellari Coraiatha.

קרית-ארבע Cariath-arbe, Ciuitas quatuor, Ciuitas in tribu Iuda, sic dicta ab Arbea conditore, non autem à quatuor patriarcharum Adam, Abraham, Isaac & Iacob, qui ibi sepulti sunt, sepulchris, vt quidam interpretantur, Iosue 15. c. quæ & Hebron dicitur, Iosue 20. c

קרית-ערים cariath-arim, Ciuitas ciuitatum vel oppidorum, aut ciuitas vigilantium: vel ex Hebræo & Syro, ciuitas inimicorum. Nomen viri, 2. Esd. 2. b

קרית-בעל cariath-báal, Ciuitas idóli, vel imperantis aut possidentis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, quæ & cariath-iarim dicitur. Iosue 15. g. 18. c. Ierem. 26. f. Dicitur & Baala.

קרית-יערים cariath-iarim, Ciuitas siluarum. Ciuitas Heuæorum in tribu Iuda, Ios. 15. b. 26. f. quæ & Cariath-baal & Baala dicitur, Ios. 15. g. 18. c. Vno tantum milliario ab Aelia, qua pergimus Diospolim, distat.

קרית-ספר cariath-sepher, Ciuitas literarum. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, quæ & Dabir dicitur, Iosue 15. c. & Cariath-senna, Iosue 15. f

קרית-סנה cariath-senna, Ciuitas rubi: vel ex Hebræo & Syro, ciuitas inimicitiæ. Nomen ciuitatu in tribu Iuda quæ & Dabir dicitur, Iosue 15. f. & Cariath-sepher, Iosue 15. c

קריות carioth, Ciuitates, aut vocationes, siue lectiones, vel occursus. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. d. Ierem. 48. f

כריח Carith, Concisio siue confessio, aut exterminatio. Nomen torrentis qui est contra Iordanem, 3. Reg. 17. a

כרמל carmel, cognitio circuncisionis, vel agnus circuncisus, aut teneritudo. f. illa quæ est segetum. vel coccinus.

Ciuitas vide Charmel.

כרמלית carmelites, Idem.

carmelitis, Idem. fœ. g. 1. Par. 3. a

carmelus, Idem. Carmeli duo sunt montes: vnus Tyriorum frugifer maximè vini, excelsus valde in Galilæa, haud ita procul à Ierusalem in tribu Aser, Iosue 19. b. iuxta Ptolemaidem ciuitatem & mare. In quo Elias videns frequenter versabatur, 3. Regum 18. In hoc etiam Nabal habitauit, 1. Regũ 25. Huius plurima fit mentio sparsim in prophetis, 1. Regum 15. e. Isa. 33. Ierem. 36. Amos 1. & 9. Mich. 7. Nahum 1. Cantic. 7. Vide quoque Iosephum lib. 3. cap. 2. de bello Iudaico. Alias in Iudæa quæritur Aegyptum ad meridionalem plagam, de quo Isa. 23. & Iosue 15. in quo ciuitas eiusdem nominis extructa videtur.

carmon, Quasi malum granatum, vel vinea doloris fortitudinis. D.

carnáim, Cornua. Populi sunt ciuitatis Astaroth. Gen. 14. a. Est & nomen ciuitatis, 1. Mach. 5. c

carnion, Cornu. nomen præsidij, 2. Mach. 12. d

carpum, Fructus, vel fructuosus. G. nomen viri. 2. Esd. 4. c

carpus, Idem.

cartha, ciuitas, siue vocatio, aut lectio, vel occursus. Ciuitas Leuitarum in Zabulonia tribu, Ios. 21. c

Carthaginenses, in Hebræo est Tharsis: & interpretatur contemplatio gaudij, vel exploratio marmoris, aut thesaurus gaudij, siue chrysolithus lapis, si pretiosus, aut margarita. Ezech. 27. c

carthan, Ciuitas, vel vocatio, aut lectio, vel occursus. Vrbs frigiditatem dans. Ciuitas refugij atque sacerdotum in tribu Nephthali, Ios. 20. c

casaloth, Temeritates, siue fiducia, aut illa nomen ciuitatis, Ios. 19. b

casbon, Numeratio vel cogitatio, aut festinans, filius nomen ciuitatis, 1. Mach. 5. c

cased, Quasi demon: aut quasi depredator, vel quasi nomen ciuitatis, 1. Mach. 5. c

casphon, Argentaria, siue cupiditas, aut Syriaci nomen à quo Chasdim, id est, Chaldei.

casphor, Argenteus, aut desiderabilis mons. D. Nomen ciuitatis, 1. Mach. 5. c

Cassia, Duritia, aut grauitas eius, siue fastidium pol. nus, pater Ethan, 1. Par. 15. b

casia, Species aromatica, vel angulus. Exod. 30. c. Psalm. 44. b

casis, concisio, aut finis. nomen ciuitatis. Ios. 19. d

casleu, Spes aut temeritas eius, siue clouus vel calx illius aut ilia eius. Decimus mensis nostri Decembri par. doque respondens, Zach. 7. a

cateth, Tædium, siue contentio, Terminus Zabulon tribus, Iosue 19. b.

C E

Cedar, Nigredo, aut tristitia, filius Ismahelis. Gen. 25. d. Arabiæ item regio est Hieronymo in Agarenorum, id est Saracenorum solitud. ne, à Cedar filio Ismahelis, vt Tar. c. 8. nesis 25. ita cognominata. Ferunt quidam Cedar pro Cadatem, quæ Iosepho Camala vocatur. Meminit Isaias 60. Ezech. 27. Psal. 120. Ierem. 2.

cedes, Sanctitas, Vrbs in tribu Iuda, velut Iosue 20. dicat. Alia vrbs Galilææ in montanis Nephthali, Ios. putat a fugitiuis, qui nescij homicidium perpetrauerint. sue 20. c. & Leuitis quoque attributa. Iosue 21. d

cedimoth, Antiquiores vel priores aut orientales. incendium, vel incuruario mortis. nomen oppidi in tribu Ruben, Iosue 23. c. quod solitudo Cadimoth. Deut. 2. e. dicitur.

cedma, antiquus, vel prior, aut orientalis. Filius Ismahelis, lij, Gen. 25. b

cedmiel, Antiquitatis vel prioris ad Deus, aut oriens. Deus. nomen viri, 2. Esd 3. c

cedmonai, Antiquiores, vel priores, aut orientales. men populi, Gen. 15. d

cedron, Demigratus, aut tristis. nomen valle & fontis eadem valle, quæ inter Ierosolymam & montem Oliueti est, 4. Regum 23. a. Siue torrentis nomen. 2. Regum 15. han. 18. a

קחלתה ceelátha, Cœtus, vel congregatio, siue ecclesia. nomen loci ad quem venerunt filij Israël profecti de Ressanum. Numer. 33. c.

קעלה ceila, Dissoluens eam siue diuidens, aut scindens eam, vel fixio eius. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. f. 1. Reg. 23. a. 1. Par. 4. c. 2. Esd. 3. d

קלית celaia, Vox Domini, aut alleuiatio Domini: siue torrefactio. nomen viri, 1. Esd. 10. d

קלי celai, Leuis siue torrefactus, aut vox mea. nomen viri, Nehem. 12. a

קליטא celita, Refugium vel contractio, aut vocis declinatio. nomen viri, 2. Esd. 8. b

Κελιτᾶς. cenchreus, Milium, legumen. G. Portus Corinthiorum ab vrbe stadia ad LXX. long. nouus, Strabo lib. 8. Rom. 16. a

cendebæus, Zelus, vel possessio doloris, aut zeli emanatio. D. nomen ducis, 1. Mach. 15. g

כנרת cenereth, Cithara, vel quasi laserna. Ad Orientem Iudææ mare in tribu Nephthali, Numer. 34. Deut. 3. c. Ios. 11. 12. 13. d. 16. c. Alias mare Tiberiadis: & lacus Genezarethicus, seu Galilææ dicitur XL. stadijs in latitudine diffunditur, centumq; in longitudine extenditur, teste Iosepho lib. 3. belli Iud. cap. 18. per hunc medium Iordanis Iudææ, annis prosilit. Porrò Ptolomæus cur ex hoc duos faciat, non video.

כנרות cenereth, Idem pl. n. Vrbs in tribu Nephthali, Iosue 11. a. 19. iuxta lacum Genezareth, quam Herodes magnificis ornauit edificijs, atque in honorem Tiberij Cæsaris, Tiberiadem nominauit: à qua & lacus & regio circumiacens nomen mutuerunt. Hac Iosephus lib. 18. cap. 4. antiquitatum, Ben-adad Syriæ rex hanc cepit, 3. Reg. 15. g

קנז cenez, Nidus iste, aut lamentatio hæc: siue possessio vel empcio hæc. Filius Eliphaz, filij Esau ex Ada vxore, Genesis 36. b. Ciuitas principum Idumæorum. Gen. 36. d

קניזי cenezæi. Idem, pl. n. nomen populi, Gen. 15. d

cenezæus. Idem, Num. 32. b

cens, possessio, vel emptio, siue nidus, aut lamentatio. Regio Philistinorum, 1. Reg. 27. d

כפי cephas, Petrus à petra. Syrium est. Sic dictus fuit Simon Petrus frater Andreæ, Iohan. 1. f. 1. Cor. 15. a

כפירה cephira, Leuncula, aut propitiatio, siue limitio: aut villa vel oppidum, siue glacies: aut Syriace, negatio. nomen viri, 1. Esd. 2. b. Est & nomen vrbis, 2. Esd. 7. d

כרתי cerethi, Concisio, siue transfossio, vel exterminatio. populi qui & Philisthym, vt Lira ait in libro differentiarum: siue nomen legionum aut bellatorum Dauid. 1. Regum 30. d. 2. Reg. 8. d. 15. d. 20. g. 1. Par. 18. d

כרי cerethi, 4. Regum 11. d. Milites, siue cursores, aut arietes Heb. Cari.

כרס ceros, Vncinus aut incuruatio. nomen viri, 1. Esd. 2. c.

כסל cesil, Arcturus, nomen stellæ: siue stultitia, aut ilia. nomen ciuitatu in tribu Iuda, Ios. 15. e

כשיון cesion, Duritia, siue stipula, aut cucumerarium, Ciuitas Leuitarum in tribu Issachar, Ios. 19. b

כתים cethim, Conterentes, siue contritio maris, aut diadema, siue aurum, vel tinctura aut ex Syro & Hebræo, coaceruatio maris. Filius Iauan, Gen. 10. a. Ab hoc, Ieronymus dicit Italos esse appellatos. Interpres noster, Daniel. 11. e. transtulit Romanos. Vide Italia, & Romani. Sunt & Græcorũ insulani, Macedones, Isa. 23. a. Cyprus quæ & Citium dicitur.

כתלים cethlis, Paries est: aut ex Syro & Hebræo caterua lectus. vel Syriace, quasi exulsio. nomen ciuitatu. Ios. 15. e

סחלתה ceelátha, Cœtus, vel congregatio, siue ecclesia. nomen loci ad quem venerunt filij Israël profecti de Ressanum. Numer. 33. c.

סעלה ceila, Dissoluens eam siue diuidens, aut scindens eam, vel fixio eius. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. f. 1. Reg. 23. a. 1. Par. 4. c. 2. Esd. 3. d

סליח celaia, Vox Domini, aut alleuiatio Domini: siue torrefactio. nomen viri, 1. Esd. 10. d

סלי celai, Leuis siue torrefactus, aut vox mea. nomen viri, Nehem. 12. a

סליטא celita, Refugium vel contractio, aut vocis declinatio. nomen viri, 2. Esd. 8. b

Κελιτᾶς. cenchreus, Milium, legumen. G. Portus Corinthiorum ab vrbe stadia ad LXX. long. nouus, Strabo lib. 8. Rom. 16. a

cendebæus, Zelus, vel possessio doloris, aut zeli emanatio. D. nomen ducis, 1. Mach. 15. g

כנרת cenereth, Cithara, vel quasi laserna. Ad Orientem Iudææ mare in tribu Nephthali, Numer. 34. Deut. 3. c. Ios. 11. 12. 13. d. 16. c. Alias mare Tiberiadis: & lacus Genezarethicus, seu Galilææ dicitur XL. stadijs in latitudine diffunditur, centumq; in longitudine extenditur, teste Iosepho lib. 3. belli Iud. cap. 18. per hunc medium Iordanis Iudææ, annis prosilit. Porrò Ptolomæus cur ex hoc duos faciat, non video.

כנרות cenereth, Idem pl. n. Vrbs in tribu Nephthali, Iosue 11. a. 19. iuxta lacum Genezareth, quam Herodes magnificis ornauit edificijs, atque in honorem Tiberij Cæsaris, Tiberiadem nominauit: à qua & lacus & regio circumiacens nomen mutuerunt. Hac Iosephus lib. 18. cap. 4. antiquitatum, Ben-adad Syriæ rex hanc cepit, 3. Reg. 15. g

קנז cenez, Nidus iste, aut lamentatio hæc: siue possessio vel empcio hæc. Filius Eliphaz, filij Esau ex Ada vxore, Genesis 36. b. Ciuitas principum Idumæorum. Gen. 36. d

קניזי cenezæi. Idem, pl. n. nomen populi, Gen. 15. d

cenezæus. Idem. Num. 32. b

cens, possessio, vel emptio, siue nidus, aut lamentatio. Regio Philistinorum, 1. Reg. 27. d

סבי cephas, Petrus à petra. Syrium est. Sic dictus fuit Simon Petrus frater Andreæ, Iohan. 1. f. 1. Cor. 15. a

כפירה cephira, Leuncula, aut propitiatio, siue limitio: aut villa vel oppidum, siue glacies: aut Syriace, negatio. nomen viri, 1. Esd. 2. b. Est & nomen vrbis, 2. Esd. 7. d

כרתי cerethi, Concisio, siue transfossio, vel exterminatio. populi qui & Philisthym, vt Lira ait in libro differentiarum: siue nomen legionum aut bellatorum Dauid. 1. Regum 30. d. 2. Reg. 8. d. 15. d. 20. g. 1. Par. 18. d

כרי cerethi, 4. Regum 11. d. Milites, siue cursores, aut arietes Heb. Cari.

כרס ceros, Vncinus aut incuruatio. nomen viri, 1. Esd. 2. c.

כסל cesil, Arcturus, nomen stellæ: siue stultitia, aut ilia. nomen ciuitatu in tribu Iuda, Ios. 15. e

כשיון cesion, Duritia, siue stipula, aut cucumerarium, Ciuitas Leuitarum in tribu Issachar, Ios. 19. b

כתים cethim, Conterentes, siue contritio maris, aut diadema, siue aurum, vel tinctura aut ex Syro & Hebræo, coaceruatio maris. Filius Iauan, Gen. 10. a. Ab hoc, Ieronymus dicit Italos esse appellatos. Interpres noster, Daniel. 11. e. transtulit Romanos. Vide Italia, & Romani. Sunt & Græcorũ insulani, Macedones, Isa. 23. a. Cyprus quæ & Citium dicitur.

כתלים cethlis, Paries est: aut ex Syro & Hebræo caterua lectus. vel Syriace, quasi exulsio. nomen ciuitatu. Ios. 15. e

cetura, Aromatizans, vel fumigans, siue ligata. Altera vxor Abraha, Gen. 25. a

סטורה

C H

Chabri, Socius, aut particeps, siue incantator, aut liuor. D. nomen ciuitatis, Iudith 3. b

חבול chabul, Compeditus, vel quasi germinans: aut quasi defluens, vel quasi vesperascens. nomen ciuitatum earum, quas Salomon dedit Hiram regi Tyri in terra Galilææ, 3. Regum 9. c.

Χαιρέας chereas, gaudens vel lætus. G. nomen viri, 2. Mach. 10. g.

כלל chalal, Consummatio, vel totalitas aut quasi nox: vel Syriace, corona. nomen viri, 1. Esd. 10. d

כלנה chalanne, omnes nos, siue omnia hæc, aut consummatio nostra, vel sicut manens, aut quasi murmurans. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, Genes. 10. b. qua nunc Seleucia à Seleuco rege, siue Ctesiphon dicitur, Amos 6. a

כלכל calamus, Idem.

chalcol, nutriens, siue consummans aut omnia, aut sustinens omnia. Filius Maol, 3. Reg. 4. d. Filius item Zara filij Iuda, 1. Par. 2. a

כשדים chaldæa, quasi demones, aut quasi depredatores, vel quasi mamillæ, aut quasi agri. Regio ad Orientem Iudææ inter Babyloniam & Arabiam, Tygrim & Euphraten, de qua Plinius lib. 6. cap. 28. Strabo lib. 16. Volater. lib. 11. Geograph. Ierem. 50. b. 51. d. Heb. Chasdim.

Chaldæi, Idem. Populi, Isa. 23. d. Heb. Chasdim.

chaldeus, Idem. f. n.

chaldæi. 2. Par 36. a. Vide quid significet Babel.

כלה chale, opportunitas, vel quasi viriditas, vel quasi humiditas, aut quasi tabula. Ciuitas quam ædificauit Assur, Gen. 10. b

חלי chali, infirmitas, siue deprecatio, aut expectatio, vel principium, aut gemma, vel monile. Ciuitas qua terminus Aser est, Iosue 19. b

חם cham, Calidus, vel calor, aut niger. Filius Noë, Genesis 5. d. Ab hoc sæpe in sacris literis Aegyptus terra Cham dicitur, vt Psal. 105. testis est Hieronymus in quæstionibus Hebraicis.

כמוחם chamaam, sicut illi, aut similes eis, vel quasi turbatio. nomen vrbis iuxta Beth-lehem, Ierem. 41. d. Proprium item nomen viri, 2. Reg. 19. g

כמוש chamos, Quasi palpans, aut quasi recedens, vel quasi auferens. nomen idoli Moabitarum, Num. 21. f. 3. Regum 11. b. 4. Reg. 23. c. Ierem. 48. g

כנען chanáan, Mercator vel negotiator, siue contritus, vel confractus, aut rectè respondens, vel rectè affligens. Filius Cham. Gen. 10. a. In 10. cap. Iudicum, iuxta literam legitur Amalec & Chanáan: cum legendum sit, Amalec & Maon, quod significat habitaculum, siue delictum: aut ex peccato.

כנענה Chanáana, Mercatrix, vel negotiatrix, siue contrita, vel confracta, aut rectè respondens, vel rectè affligens. Pater Sedeciæ prophetæ, 3. Reg. 22. d. Filius Balan filij Iadihel filij Beniamin, 1. Par. 7. c

chananæa. Idem. Matth. 15. c

chanaan. Verò seu terra sanctæ limites sunt. Ad orientem est Iordanis fluuius & magnus Euphrates. Ad occidentem est Aegyptus, & mare magnum, quod mediterraneum dicitur. Ad Austrum, hoc est, meridiem, iacet desertum Arabiæ. Ad aquilonem siue septentrionem mons Libanus eminet.

כנענים chananæi, Mercatores, siue negotiatores, aut cõtriti vel confracti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

confracti, siue rectè respondentes, vel rectè affligentes. nomen populi. Gen. 15. d

chananæus. Idem, f.n. Num. 21. a

כנעניה chananitis, Idem. f.g. Gen. 46. b.

כנני chanani, Præparatio, vel basis mea. nomen viri. 2. Esd. 9. a

characa, Inuolutio, aut indumentum, siue pallium. D. nomen loci. 2. Mach. 12. c

כרן charan, Quasi cantans, aut quasi clamans, siue agnus, vel cognitio eorum. Filius Disan filij Seir Horræi, Gen. 36. c

charan. Tob. 11. a. Iudith 5. b. Act. 7. a. Ira, siue iracès: vel Syriacè libertas. Mesopotamiæ ciuitas ad quam Abraham concesit, vbi & Thare pater eius mortuus est, Gen. 11. Act. 7. a. Charra Syriæ fluuio nomen inuenit Stephano. Ibi romanus cæsus est exercitus, & Crassus dux captus. Lucanus: Assyrias Latio maculauit sanguine Carras. Eadem est Carra & Haram.

כרכמיש charcamis, Agnus quasi ablatus, aut agnus quasi palpans: vel ex Syro & Hebræo ciuitas ablata. nomen ciuitatis iuxta fluuium Euphraten. Isa. 10. b

כרנס charcas, agni cooperimentum, aut agni thronus, vel calix, vel quasi tortuosum, scilicet non planum. nomen eunuchi, Esther 1. c

כרמל charmel, Cognitio circuncisionis, vel agnus circuncisus, aut teneritudo, scilicet illa quæ est segetum, vel coccinus. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. g. Isa. 29. f

כרמי charmi, Vinea, siue cognitio aquarum, vel agnus aquarum, aut quasi celsitudo. Filius Ruben, Gen. 46. a. 1. Par. 5. a. Filius item Iuda. 1. Par. 4. a. qui Gen. 46. b. dicitur Her. Filius præterea Zabdi, filij Zaræ, filij Iuda, pater Achar siue Achan, Ios. 7. a

charmitæ, Idem. Num. 26. a

כרשנע charsena, Agnus anniculus, siue agnus dormiens vel mutatus. nomen viri, Esth. 1. c

כסלון chaselon, Fiducia vel temeritas eius, siue ilia eius, aut thronus mansionis, vel calix siue tegumentum mansionis. Pater Elidad principis tribus Beniamin, Num. 34. d

כסלחים chaslum, Tegumentum tabularum, vel sedes tabularum, aut spes vel temeritas vitæ. Filius Mesraim, Gen. 10. b. Heb. Caslum. Populi nomen qui & Philisthijm siue corruptè Palesthini.

כספיא chasphia, Argentaria siue cupiditas: aut Syriacè, verecundia. nomen regionis, quæ à Chaspio mari vocabulum sumpsit, vt quidam putant. Nicolaus Lyra in Babylonis regione locum esse putat, vbi plures Leuitarum post captiuitatem manserint, 1 Esd. 8. c

כבון chebbon, Extinguens vel extinctus, aut quasi intelligẽs, vel quasi ædificans. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15. g

chebron, Societas, siue participatio, aut adhæsio, siue incantatio, vel liuor. D. 1. Mach. 5. g

chellon, Consummatio, vel perfectio, aut alleuians dolorem, vel tristitiam. D. nomen terræ. Iudith 2. c

כלאב cheleab, Totus, vel omnis pater, siue consummatio vel prohibito patris. Secundus filius Dauid de Abigail vxore Nabal Carmeli, 2. Reg. 3. a

כלוחו chelliáu, Omnis vel totus ipse, aut consummatio eius siue prohibens eum. nomen viri, 1. Esd. 10. d

כליון chelion, Consummatus, siue perfectus, aut totus columbinus. Filius Elimelech Beth-lehemitæ, Ruth 1. a

כלמד chelmad, Quasi docens, aut totus mensurans, siue omne indumentum, consummatio vel cessatio mensuræ vel indumenti. nomen vrbis, Ezech. 27. e.

chelmon, Exercitus præparatio vel numeratio, aut

sominium eius. D. nomen loci, Iudith 8. c

chelub, canistrum, vel caminus. nomen viri, 1. Par. 27. d

chenne, Basis, aut rectitudo, siue præparatio. nomen regionis, Ezech. 27. c

cherub, quasi magister. vel quasi multiplicans, aut quasi pugnans, vel cognitionis aut scientiæ multitudo. nomen viri, 1. Esd. 2. c. In 2. Regum 22. b. debet legi Cherub, non Cherubim.

cherubim, Idem pl. n.

chefeleth, Temeritates, siue fiduciæ, aut illæ. nomen tribus Issachar, Iosue 19. a

cheslon, Fiducia, aut temeritas eius, siue ilia eius, aut thronus mansionis, vel calix, seu tegumentum mansionis. nomen villæ in Ierosolymæ finibus. Ios. 15. a

chetæa, Confracta. siue formidolosa: aut Syriacè desiderans, Ezech. 19. a

Chetæa, Idem. p. n. 3. Reg. 11. a

chidon, Iaculum, vel infortunium, siue quasi iudicium. nomen loci, 1. Par. 13. c

chium, Aperta, vel apertura, G. Insula inter Cyclades atque Bithyniam: cuius nomen Syra lingua mastichen designat, eo quòd ibi mastix gignatur. hanc aliqua Chiorum pellauere à Chione Nympha Coos, Act. 20. c

chloe, Familia Corinthiorum nomen. 1. Cor. 1. b

chobar, Fortitudo vel potentia, aut quasi filius, siue quasi puritas, vel quasi frumentum, aurum, id est, pura. iam præterijt. Flumen est in terra Chaldæorum, apud quod Ezechiel visionem vidit, Ezech. 1. a. Hic quidam Euphraten interpretantur: alij Abortam put. it. de qua Ptolomæus & Strabo.

chodchod, Iaspis aut hydria hydria, Ezech. 27. c

chodorlahomor, Quasi generatio seruorum, aut quasi filia seruitutis, siue sphærula vel volumen manipuli. Rex Aelamitarum, Gen. 14. a

colhoza, Omnis prophetæ, siue omnividax, aut omnis propheta. pectus. nomen viri, Pater Sellon, 2. Esd. 3. c. 11. a

choneniæ, Præparatio, aut firmitas, vel vultus domini. Frater Semei, 2. Par. 31. c

chorræi, Furores, aut libertates, seu foramina. Populi Gigantes, expulsi à filijs Edom ex monte Seir, Gen. 36. a. qui & Horræi, Deut. 2. c. dicuntur.

Christus, Vnctus, G.

chub, Extinguens. nomen gentis, Ezech. 30. a

chun, Præparatio, siue placenta: aut Syriacè, fundamentum vrbis, 1. Par. 18. b

chus, Aethiops, aut niger. Filius Cham, Gen. 10. a. 1. Par. 1. a. descenderunt Aethiopes.

chusan-rasathaim, Aethiops vel nigredo iniquitatis. nomen regis Mesopotamiæ, Iudic. 3. a

chusai, Sensus, aut festinans, vel filius Ammon. Dauid. 2. Reg. 15. g. 16. c. 17. a. & 1. Par. 27. d

chusi, Aethiops, aut niger. Pater Selemiæ patris Nathaniæ patris Iudi, filius Iemini, 2. Reg. 36. a. Ieremiæ 36. a. Psal. 7. in titulo Chusi, cum legendum sit Chus.

chusa, videns, aut prophetans. D.

C I

Cibsaim, Congregationes. Ciuitas ex tribu Ephraim data Leuitis, Ios. 21. b

cilicia, Voluens, vel reuoluta, G. Regio maritima, in sinu Isico, vbi porticus in Tharso celeberrima, ad fluuium Cydnum. Ab hac Cilicia ad Syriam vsque nem Iudææ, de qua multa Strabo lib. 14. Melam. lib. 1. cap. 13. 5. cap. 27. Ptolem. in 5. cap. 8. quam Cydnus amnis irrigat, & mons Amanus (vt a Hieron.) a Syriacis Gregi-

Vide Volateran. lib. 11. Geograph. Ex hac Paulus Apostolus fuit oriundus, Actor. 23. g. & Christum in ea prædicauit, Gal. 1. d

קנין cin, possessio, vel emptio, siue nidus, aut lamentatio. nomen viri, à quo Cinæi, Num. 24. d

קינה cina, Idem. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. d

קיני cinæi, Idem. p. n. nomen populi, Gen. 15. d

קינים cineim, Idem. f. n. Num. 24. d. 1. Reg. 15. a. 1. Par. 2. g

קינות cinoth, Lamentationes, quæ & Græcè threni dicuntur.

קיש cis, Durus, aut Hipula, vel cucumerarium. Filius Abiel, pater Saul regis. 1. Reg. 9. a. 1. Par. 23. c. Filius item Abigabaon, 1. Par. 8. c. & vocabatur filius Abdai Leuitæ, 2. Paralip. 29. c

קשון cison, Idem. Torrens Galilææ iuxta montem Tabor. Hic e monte Tabirio in mare cadit, Iudic. 4. a. 3. Regum 18. g. Psal. 82. c

קטרון citron, Aromatizans, vel fumigans, aut colligatio, vel vinculum, siue attediati canticum: aut Syriacè, nodus. Ciuitas in tribu Zabulon, Iud. 1. f

C L

Clauda, Vox fracta, vox flebilis. G. Insula spectans Cretam inter meridiem & occidentem, Act. 27. c.

claudia, Latinum est, 2. Tim. 4. d

claudius, Idem. nomen imperatoris Romanorũ. Actor. 11. d. 18. a

clemens, Latinũ est, significatq; mitem, vel modestum, Philip. 4. b

cleophas, in Græco Cleopas, & interpretatur gloria omnis, vel omnimoda gloria. G. nomen alterius viri, qui proficiscens in Emmaunta, Christum alloquebatur in itinere, Luc. 24. c. Iohan. 19. e

cleopatra, Gloria patris vel patris. G. Filia Ptolomæi, vxor Alexandri, 1. Mach. 10. e

C N

Cnidus, Atriplex, genus herbæ purgatiuæ vel laxatiuæ. Insula opposita Asiæ. 1. Mach. 15. d. Act. 27. b

C O

קוה Coa, Spes vel congregatio: siue linea, aut regula. nomen insulæ, 3. Reg. 10. d. 2. Par. 1. d. Fortasse ea est quæ Cos, siue Coo dicitur, Act. 21. a

cœlesyria, siue Celessyria, Curua, siue depressa Syria. G. 1. Mach. 3. a. 10. f

קהלת coheleth, Ecclesiastes, vel concionator.

קולית colaia, Vox Domini, aut alleuiatio Domini, siue torre-factio. nomen viri, 2. Esd. 11. b

colia, Idem, Pater Achab, Ieremi. 27. e

colonia. Latinum est à colendo, id est, habitando dicta. Eam puto Hebraicè dici Co. Dicitur & Græcè Cos, & Ceos quondam, vnde & Plinius admonet dictam fuisse Ceam & Coon.

corban, siue corbana. D. Donum, vel oblatio. Mar. 7. d

קור core, Caluus, vel calatitium, siue glaciei vel gelu. Filius Isaar filij Caath, filij Leui, Exod. 6. c. 1. Par. 6. c. In eodem cap. b. dicitur filius Caath. Filius item Hebron fic vocabatur, 1. Par. 2. f. Sic & filius Esau ex Oolibama vxore, Genesis 36. a

קורא core, 1. Para. 9. c. Vbi dicitur, Selium verò filius Core, & 26. a. & 2. Par. 31. c. interpretatur vocans vel legens, aut perdix. Filius Iemna.

corita, idem significat quod corib. p. n. 1. par. 9. c. Hebr. Coriba.

קרתים corites, Idem, f. n. 1. par. 9. d

Corinthus, Saturitas, vel satietas, aut ornamentum. G. Ciuitas Achaiæ maritima, qua & Ephyra dicebatur, Act. 18. a

corinthij saturati, vel satisti, aut ornati. G. Act. 18. c

Cornelius, Latinum est, à cornu. Nomen viri. Act. 10. a

corazaim, Hoc secretum, vel hic est mysterium. D. Galilææ oppidum est, nunc desertum, inquit Hieronymus in ecloga, in secundo capite à Capharnao, Luc. 10. Matthei 11. c

קוץ cos, Spina, aut astas, siue tadium, vel vigilia, aut finis, pater Anob & Sobobæ, 1. Par. 4. b

cosam, Diuinans. D. Pater Addi, patris Melchi, Luc. 3. f

כזבי cozbi, Mendax, aut cessans, siue quasi fluens, aut quasi fluxus. Filia Suri, illa quæ cum Zambri occisa est, Madianitis, Num. 25. d

C R

Crescens, Latinum est, à crescendo. nomen viri, 2. Timoth. 4. c

creta, Carnea, vel carnalis. G. Græciæ insula inter Cyrenæam & Græciam: ab septentrione, Aegeo perfunditur pelago. simul & Creticoab austro autem Aphricano alluitur, Aegyptium attingente pelago. Hæc dicta est hecatompolis, id est, centum vrbibus instructa: hodie Candia vocatur. ditionis Venetorum est. De hac lege Strabonem lib. 10. Ptolom. lib. 3. cap. 19. Plinium in 4. cap. 12. Virg. 3. Aeneid. Pom. Melam lib. 2. Meminit Lucas, Act. 2. Paulus ad Titum 1. Hieronymus refert hanc famigeratam diutyis, maximè aeris, quòd prima illic eius metalli inuentio & vtilitas fuerit, 1. Mach. 10. f. Act. 27. b

cretenses, Idem. p. n. G. tit. 1. c

cretes, Idem. G. populi, Act. 2. b

crispus, Latinum est, princeps synagogæ Iudæorum, Act. 18. c. 1. Cor. 1. b

C V

קיש Cusi, Durus, siue stipula, aut cucumerarium. Filius Abdi filij Maloch, 1. Par. 6. d

בוהה cutha, Combustio, siue contusio. Regio est Persidu. à flumine Cutha, sicut Iosephus libro 9. cap. 15. antiquit. Iud. scriptum reliquit, vocata. Inde Cuthæi, de quibus idem libro 11. cap. 2. antiq. in hunc modum scribit: Salmanasar etenim transmigrans Israelitas, in eorum regione constituit Cuthæorum gentem, quæ prius in interiore parte Persidu & Mediæ morabatur. 4. Reg. 17. f

C Y

Cypriarches, Princeps Cypri, vel princeps pulchritudinu. G. 2. Mach. 12. a

cypreus, Pulchri. G. Act. 21. c

cyprius, Idem. f. n. G. Act. 4. g

Cyprus, pulchra, vel pulchritudo. G. nomen insula, 1. Machab. 15. d. Act. 11. c. 27. a

כפר cyprus, Cantic. 1. c. 4. d. Camphora interpretatur nonnulli, aroma quoddam sic vocatum. Heb. Cepher

cyrinus. In Græco Cyrinius, quod interpretatur dominans, præses Syriæ. Luc. 2. a

כורש cyrus, Quasi mafer, vel quasi heres, aut venter. Rex Persarum. 1. Esd. 1. a. Act. 23. a

סירת cyrene, paries, siue trabes, aut frigiditas, vel occursus. nomen ciuitatis Aphricæ. 4. Reg. 16. b. quæ & Pentapolis dicitur à quinque vrbibus quibus fulget: hæ sunt, Hesperis, alias Bereuice dicta, Plinio auctore lib. 5. cap. 5. Apomeis Ptole-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ptolemais antiquo nomine Barce appellata. Arsinoe aliquando Teuchira vocitata: atque vnde terris nomen est, ipsa Cyrene omnium harum clarissima. Vide plura in Pom. Mela lib.1. Plinio lib.5. cap. Strabone in 17. Ammiano Marcellino lib.22. Huius mentio fit Act.2.b.

cyrenæi, Idem.p.n.

cyrenenses, Idem. Act.6. è synagoga Iudeorum priuatæ sectæ homines.

cyrenenses, Idem,s.n. Act.13.a

cyrenæus, Idem,2.Mach.2.a. Mat.27.d

D

דבי Dabaia, Detrahens, siue loquens, aut senectus, vel Syriacè, fluens.

דברת dabereth, Verbum, siue res, aut apes, vel subiectio, aut Syriacè ductrix. Ciuitas quæ de tribu Issachar data fuit Leuitis, Ios.19.a.21.c. Ciuitas item refugij, 1.Par.6.g

דביר dabir, Oratorium, siue verbum, aut res, vel subiectio aut Syriace ductor. Rex, Eglon, Iosue 10.a. nomen vrbis in tribu Iuda & Simeonis, Ios. 11.d.21.b. Est & altera in tribu Gad, quæ & Cariath-sepher dicitur, Ios.15.c. & Cariath-senna, Ios.15.f. Iudic.1.b. In quam confugiebant qui homicidium perpetrarant, 1.Par.6.c

דברי dabri, Oratorium, siue verbum meum: aut res vel apes, siue subiectio mea: aut Syriacè, ductor meus.

דדן dadan, Mamilla, vel dilectio, aut patruus, vel iudicans, Filius Regma. Gen.10.a. Filius Iecsan, Gene.25.a. Gens Aethiopiæ in occidente.

דגון dagon, frumentum, vel piscis, nomen idoli Philisthinorum, Iudic.16.f.1.Mach.10 g

דליח dalaia siue Dalaias, Pauper Dominus siue exhaustio, aut ramus Domini, vel macilentus. Filius Elioenai filij Naariæ, 1.Par.3.d. Filius Semeiæ, Ierem.36.c

דלילה dalila, Pauperas vel fistula eius, aut ramus eius, siue exhauriens, aut macilenta. nomen mulieris quam amauit Samson, Iudic.16.a

dalmanutha, Situla præparata, vel exhaustio Numerata, siue macies vel ramus præparatus vel Numeratus. D. Nomen regionis, Mar.1.b

Δαλματία. dalmatia, Lampas frustratoria, aut fulgur vanitatis. G. Pannoniæ ad Hadriaticum mare regio. De qua plura Plin. libro 3. natur. hist. cap. 22. & 25. in quam Titus ad prædicandum Euangelium profectus est, 2.Tim.4.

Δάμαρις. damaris, Vxorcula, id est, parua vxor, G. mulier quæ ad prædicationem Pauli, Christo credidit, Act.17.g

damasceni, sanguinis sacci, vel sanguinis pocula, aut sanguis fœmorum vel incendiorum vel procuratoris. Dicuntur à Damascene, quæ est regio Syriæ inter Libanum & Antilibanum montes ad Septentrionem Iudeæ. Vnde describitur terra à Dan vsquè ad Bersabee, 1.Regum 3.2.Regum 24. in hac est Damascus: à qua tota regio appellationem sumpsit. De hac Mela lib. 1. Plin. in 5. cap. 12.

דמשק damascus, Idem Filius procuratoris domus Abraham Genesis 15.a. Est & Damascus potens & insignis Phœnices ciuitas, quæ quondam in omni Syria tenuit principatum, terminus Iudææ ad septentrionem, Ezech.47. Isa.7.b.10.b. 2.Reg.8.3. Reg.11.e.1.Paral.18. quæ à Stephano conditore Damasco Mercurij & Alimedes filio Iustino libro 36. à Damasco rege: Hieronymus in Heb. quæst. vero Damasce Eliezer, cuius in lib.1. Moysis sit mentio, nomen accepit, Genes. 15. de hac Isa.7.b. Ezech.27. Amos 1. Cant.7. Iere.49. nunc Saracenorum metropolis. Tertull.lib.3. aduersus Marcionem Damascum ciuitatem Syrophœnices scribit, quæ quondam Arabiæ deputabatur inter Libanum & Antilibanum sita, è qua Paulus per murum demissus fuit, Actor.9.c.2.Corin.11. Ioseph.lib.2.de bello Iudaico.cap.20. Strabo lib.16. Plinius lib.5.cap.18. Ptolemæus lib.5.cap.14. Ammianus Marcellinus lib.14. Hieronymus in Ecclesiasten. Iustinus lib.36. Stephanus de vrbibus. Ioannes Damascenus. Nicephorus lib.8.cap.36. Damascenus lib.1. de Barlaam & Ioasaph. Damascenus lib.de Imaginibus. Damascenus lib.de Fide Orthodoxa. Damascenus lib.de Haeresibus. Damascenus lib.de Sacris Imaginibus. Damascenus lib.de Sacris Canonibus. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Dogmatibus. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Mysteriis. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Ritibus. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Traditionibus. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Vsibus. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Vtilitatibus. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Virtutibus. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Vitiis. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Dei. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Proximi. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Sui. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Virtutum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum. Damascenus lib.de Sacris Ecclesiasticis Zelo Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et Vitiorum et Virtutum et

Universidad de Deusto
Biblioteca

constructo posuit Moyse maledictiones, Deut.11.& 27. Iosue 8. Iosephus lib.4.cap.6.antiq.Iud.

E C

חסטן ἐκκλησιαστής. *Eccetan, paruus, siue minimus. nomen viri, 1.Esd.8.b*

ecclesiastes, Concionator, vel congregans, Hebraicè cobéleth, id est, concionator.

ecbathana, Frater mortis. D. Nomen regionis, 2.Machab.9.a

עחמתא *ecbathanis, Idem. Heb. Echmatha. Metropolis maioris Mediæ, à Seleuco, vt inquit Volateranus libro 12. seu, vt authori historiæ Iudith 1.a. placet, ab Arphaxato Medo condita, vbi reges eo quòd frigida sit, æstiuare solent. Hæc Ptolemæo lib.6. dicitur Achbathana: Stephano verò interdum Aghbátana, interdum Echbatana dicitur, 1.Esd.6.a*

אחית אחי *echaia, Frater domini. nomen viri, 2.Esd.10.a*

echi, Frater meus. Filius Beniamin, Gen.46.c. qui 1.Paral.8.a. Rapha dicitur.

E D

אדן *Eddo, Vapor, aut nubes, vel interitus eius. nomen viri, 1.Esd.8.c*

ארמת *edema, Terra, aut rufa, siue sanguinea. Ciuitas in tribu Nephthali, Iosue 19.c*

עדן *eden, Voluptas, siue delicia: aut Syriacè, tempus. Orientalis regio. Isa.37.c. 4.Reg.19.c. Est & nomen proprium viri, 2.Par.29.c*

עדר *eder, Grex, siue defectio, vel priuatio. Filius Musi, filij Merari, 1.Para. 23. Vrbs item in tribu Iuda, Iosue 15.d. & 19. Est quoque turris nomen, vbi filij Iacob tabernaculum fixerunt, Gen.35.d. vbi legitur, Fixit tabernaculum trans turrem gregis. Hebraicè, turrem Eder. Item Michæa 4.c. Et tu turris gregis. Hebraice, Et tu turris Eder.*

חדסת *edissa, Myrtus, aut Syriacè, lætitia. nomen mulieris, quæ & Esther, Esth.2.b.*

עדנא *edna, siue Ednas, Voluptas: aut Syriacè, tempus. nomen viri, 1.Esd.10.d*

עדנה *edna, 1.Par.12.d. Aeterna requies, siue testimoniũ quietis, princeps militum in Manasse.*

ארום *edom, Rufus, siue terrenus, aut sanguineus. Sic cognominatus fuit Esau, Genesis 25.d.36.a. Nomen regionis, quæ & Idumæa, 3.Regum 11.c. Isa.34.b. Hæc in Syria ad meridiem Iudææ sita, habet Arabiam ab Austro, Phœniciam à Borea. Alias porro Gabalene, item & Amalechitis ab Amalech vocitatur: velut Iosephus libro 2. cap.1. indicat. Veruntamen idem Iosephus libro 5. cap.3. antiquit. duplicem Idumeam ponit, Superiorem & inferiorem. Superiorem elegit tribus Iudæ, quæ in longum quidem extenditur vsque ad Hierosolymam: latitudine vero vsque ad paludem Sodomæ constituta est. In hac autem sorte ciuitates erant Ascalon & Gaza: istam Palæstinam alias dicunt. Inferior Idumæa sorte cessit Simeonis tribui. Hæc circa Aegyptum est, & Arabiæ montem. Hæc ille. Edomitæ noluerunt filijs Israel transitum permittere per terram ipsorum, Num.20. Saul istos expugnauit, 1.Regum 14. Dauid ipsos sibi seruire fecit, 2.Reg.8.1.Par.19.*

אדם *edom, Iosue 3.d. Homo, siue rufus, aut terrenus, vel sanguineus. Heb. Adam, & est nomen vrbis.*

אדרעי *edrai, fortitudinis vel magnitudinis aceruus: aut nubes, siue interitus iniqui aut socij vel pastoris, siue confractionis. In regione Amorrhæorum vrbs regis Og vbi ipse contra Israel pugnauit & cæsus est, Deut.1.& 3. Num.21. Iosue 12. Est & alia in tribu Nephthali Iosue 19.c.*

E G

הגא *Egeus, Meditatio, siue loquela, vel gemitus, aut ablatio. Eunuchus Persarum regis, Esth.2.a*

egla, vitula, aut currus, siue rotunda. Vxor Dauid, 2.Regum 3.a. 1.Par.3.a

Eglon, Vitulus, aut currus, siue rotundus. Nomen regis Moabis, cuius rex fuit Dabir, Iosue 10.a. 15.a. nomen regis Moab. Iud.3.b

E L

Ela, Ilex, vel quercus, siue fortitudo: aut maledictio, vel iuramentum, scilicet imprecationis: aut Syriacè, Dea. Ciuitas Idumæorum. Gen.36.d. Pater Oseæ prophetæ. Gum 15.f. Filius Caleb filij Iephone, 1.Par.4.c. Pater Simei præfecti in Beniamin. 3.Reg.4.b. Filius Oziæ. Par.9.b. lius Baasa regis Israel. 3.Reg.16.b.c

elad, Dei æternitas: vel Dei testimonium, aut Dei præda. Filius Suthalæ filij Zabad, 1.Par.7.d

elada, Dei cœtus vel congregatio, aut Dei æternitas, aut testimonium, vel Dei præda. Filius Tahath, filij Baria filij Suthalæ filij Ephraim, 1.Par.7.d

elai, Fortis, vel deus meus. D. Iudith 8.a

elasa, dei factura. Filius Helles, filij Azarie, filij Sabi. 1.par.2.e. Filius Rapha filij Banaa, 1.Par.8.d. Filius Saphati Ierem.29.a. 1.Esd.10.c

elath, Cerua, siue fortitudo: aut ilex vel quercus. Idumæ men ciuitatis regnis Edom ad mare rubrum, vsque ad pto Indiam versus, & inde ad Aegyptum nauigatur, ter.2.b. Hæc dicitur Aila in 4.Reg.14.f.16.a. tangit, cauit Azarias.

eleana, deus Zelotes, aut dei possessio, vel dei columen, siue deus nidus eius. Filius Core filij Isaar, filij Caath. Exdi 6.d. Filius item Ieroboam, 1.Reg.11.a. 1.Par.12.a. Filius sir, 2.Par.6.b.28.a

Elcesæus, dei durities, vel serotinus. Vnde natus est Galilæa, vnde Nahum propheta. Nahum 1.a

Eldaa, dei scientia, aut dei cognitio. Filius Madian, 3. lij Abrahæ, Gen.25.a

eldad, dei dilectio aut dilectus. nomen viri, filij Cham requieuit spiritus domini in castris, Num.11.f

eleale, dei ascensio, siue dei holocaustum. Ciuitas morrhæorum in Galaaditide regnante Sehon. Num.21.d. pta, Isa.15.b. quam ædificauerunt filij Ruben, Num.32.d

eleazar, dei adiutorium, siue dei atrium. Filius filij Amram filij Caath, filij Leui, Exod.6.d. 1.Par.6.a

eleazarus, Idem. Filius Mathathiæ, filij Iohannis, pontificis Machabæor. 2.a. Pater item Phinees, filius Mathathiæ. ral.9.d

electa, Latinum est, & Græcè idem significat. Nomen ad quam scribit Iohannes, 2. Iohan. 2.

elehanan, dei gratia, siue dei misericordia, aut dei num. nomen viri, 2.Reg.23.d. 1.par.11.f

eleph, Mille, siue doctrina, aut bos, vel dux. Vrbs in bu Beniamin, Ios.18.d

eleutherus, Liber, vel ingenuus. Genus, fluuij, 3. chab.11.a

eli, deus meus, Mat.27.e.

elia, deus dominus, aut fortis dominus. Filius Iorim. 1.par.8.c.1.Esd.10.d

eliab, deus meus pater: siue deus patris. Filius Rubi filij Ruben, Numer. 26.a. Primogenitus, filiorum Core tris Dauid, 1.Reg.17.b.1.par.2.b. Filius etiam Helon, ceps tribus suæ Zabulon, Num.1.a

eliacim, dei resurrectio aut affirmatio, siue dei vorrectionis vel firmitatis: aut deus vindicans. Filius Abiu Isa.22.f. 4.Regum 18.d. præpositus domus regiæ Ezechiæ

Filius item Iosiæ regis, à Pharaone Nechao Ioacim appellatus, 4.Reg.23.g. Pater Iona. Luc.3.f

אליעדע *eliada, Dei scientia, vel Dei cognitio, pater Razon, 3.Regum 11.c. Filius Dauid, 2.Reg.5.c. 1.par.3.b*

אליעם *eliam, dei populus, aut deus populi. Filius Achitophel. 2.Reg.23.d.*

אליחו *eliau, deus dominus, aut fortis dominus. nomen prophetæ, 3.Reg.17.a*

אליסף *eliasaph, deus augens, vel deus augmentationis, aut deus finiens. Filius Duel, princeps tribus suæ Gad, Num.1.b*

אלישיב *eliasib, deus conuersionis, aut dei sessio vel habitatio, siue dei insufflatio. Filius Eliœnai filij Naariæ, 1 par.3.d.24. b.2.Esd.10.a*

אליאתה *eliatha, deus meus tu, aut deus meus venit. nomen viri, 1.par.25.b*

אליקא *elica, dei Pelicanus, aut fortis vomitus. nomen viri, 2.Regum 23.d*

ἠλικιν. *elici, Niger, aut circumuoluti, vel retorti. G.*

אלידד *elidad, dei dilectus, vel dei dilectio. Filius Chaselon princeps tribus Beniamin, Num.34.d*

אליאל *eliel, deus meus deus, vel dei fortitudo, siue dei potentia. Filius Thobu, 1.par.6.c.8.b. Mahumites, 1.par.11.g. 2.par.31.c*

אליעזר *eliezer, dei adiutorium, siue dei atrium. nomen filij procuratoris domus Abraham, Gen.15.a. Filius item Moysis, Exod.18.a. 1.par.23.b. Filius etiam Bechor filij Beniamin filij Iacob, 1.par.7.b. Filius Iorim, Luc.3.f*

אליחרח *elihoreph, dei hyems, aut deus iuuentutis, siue forte opprobrium: aut ex Hebræo & Syro, deus acuminis. Filius Sisa, princeps exercitus Salomonis, 3.Reg.4.a*

אלים *elim, arietes aut fortes, vel cerui siue valles. nomen ciuitatis Moabitarum non procul à limite: ad quam peruenerunt filij Israel profecti de Mara. Exod.16.d. Num.33.b. Est & nomen putei, Isai.15.d. aut nomen ciuitatis. Et debet legi Beerelim.*

אלימלך *elimelech, deus meus rex, aut dei cõsilium. nomen Berthlehemitæ ciuisdam, mariti Noemi, Ruth 1.a*

אליועני *eliœnai, Ad ipsum oculi mei, siue ad ipsum fontes mei, aut ad ipsum afflictio vel paupertas. Filius Naariæ filij Semeiæ filij Sechenia, 1.par.3.d.4.f. Filius item Bechor filij Beniamin filij Iacob, 1.par.7.b.8.b*

אליהועיני *eliœnai, 1.par.26.a. Esd.8.a. Ad dominum oculi mei, aut deus ipse oculorum meorum.*

אלימל *eliphal, dei miraculum, vel dei iudicium. Filius Vr, 1.paral.11.g*

אליפלט *elipháler, deus liberationis, siue deus expellens. Filius Dauid, 2.Reg.5.c. qui 1.par.3.b.14.b. dicitur Elipheler. Eli & filius Esec, 1.par.8.d*

אליפלהו *eliphalu, deus mirabilis, siue deus iudicij. nomen sacerdotis, 1.par.15.b*

אליפז *eliphaz, dei nisus, vel conatus, aut dei obrizum. Filius Esau ex Ada vxore, Gen.36.a*

אליפלט *elipheler, deus liberationis, siue deus meus expellens. Filius Aasbai, 2.Reg.23.d. Filius item Dauid, 1.par.3.b. qui 2.Reg.5.c. dicitur Elipháler.*

אלישה *elisa, deus est, aut dei agnus, siue deus commodans. Filius Iauan, Gen.10.a. Ab hoc Aeoles, siue insulæ Ionij maris, Ezech.27.a*

אלישבע *elisabeth, deus iuramenti, vel saturitatis, siue dei septenarium. Vxor Aaron, filia Aminadab, Exod.6.d. Vxor item Zachariæ, mater Iohannis Baptistæ, Luc.1.a*

אלישפן *elisaphan, deus Aquilonis, siue deus absconditus, aut deus speculator. Filius Ossiel, filij Caath filij Leui, Exod.6.c. Filius item Pharnach, Num.34.d*

אלישפט אלישמע *elisaphat, deus iudicans.*

elisama, deus exauditionis, siue dei exauditio. Filius Ammiud, princeps tribus suæ Ephraim, Numer.1.a. 1.Par. 7.f. Filius item Dauid, 1.Par.3.b.14.b. qui 2.Regum 5.c. dicitur Elisua. Pater Nathaniæ, 4.Reg.25.g. Sic nominabatur filius Ieconiæ filij Sellum filij Sisamoi, 1.Par.2.c

אלישע *elisæus, dei salus, vel deus saluans. nomen prophetæ filij Saphath, 3.Reg.19.c.4.Reg.3.b. Luc.4.c*

אלישוע *elisua, Idem, Filius Dauid, 2.Regum 5.c. qui Elisama, 1.Par.3.b dicitur.*

אליצור *elisur, dei fortitudo, siue dei petra: aut dei plasmatio, vel colligatio. Filius Sedeur, princeps tribus suæ Ruben, Numer.1.a*

אליהוא *eliu, deus meus ipse, aut fortitudo ipsius. Filius Ieroham patris Elcanæ, 1.Regum 1.a. Nomen principis militiæ, 1.Para.12.d.26.a.27.c*

eliud, deus laudis, siue deus confessionis, aut dei laus, vel confessio. D. Filius Achim filij Sadoc, Mat.1.b

ἑλλάς. *ellada, Græcia. G. Hellada.*

אלה חדברים *elle-haddebarim, Hæc sunt verba, sic incipit quintus liber Legis, qui Græce deuteronomios, id est, secundaria lex: dicitur etiam ab ipso Moyse, Deuter.17.d. Senebatterab. Non quòd alia sit quam ea quæ in monte Sinai data est: sed quòd denuo repetita sit nouo pacto per ministerium Moysi, certain ijs qui priorem in monte Sinai non audierant.*

הלל *ellel, Laudans, siue lucifer, aut Iustitia. Pater Abdon iudicis in Israel, Iudic.12.d*

elmadan, deus mensuræ eorum, vel deus indumenti eorum. D.

אלמלך *elmelech, dei regnum, vel dei consilium. nomen ciuitatis in tribu Aser. Iosu.19.g*

אלמודד *elmodad, dei mensura, aut atrium dilecti. Filius Iectan, Gen.10.d*

אלנעם *elnaem, dei pulchritudo, siue deus mouens eos. Pater Iosaia & Ieribai. 1.Par.11.b*

אלנתן *elnathan, deus dedit, siue dei donum. Filius Achobor. Ierem.26.g. Pater Neoptolemi matris Ioachin filij Ioacim. 4.Regum 24.b*

אלון *elon, ilex vel quercus, aut fortis. Filius Zabulon, Genesis 46.b. Iudex Israelitici populi, Iudic.12.d. nomen ciuitatis in tribu Nephthali, Iosue 19.c. 3.Reg.4.a. Tale fuit nomen patris Basemath & Ada vxorum Esau, Gen.26.g.36.a.*

אלמעל *elonita, Idem. pl.n. Num.26.c*

elphal, dei opus, vel dei operatio. Filius Mehusim, 1.paral.8.b

אלתקה *elthece, Ex Hebræo & Syro, deitheca, vel capsa. Nomen ciuitatis in tribu Dan, Iosue 19.c. quæ Iosue 21.b. Eltheco dicitur.*

eltheco, Idem. nomen ciuitatis, Iosue 21.b. quæ Iosue 19.c. dicitur Elthece.

אלתקון *elthecon, dei correctio, siue dei præparatio. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Iosue 15.g*

אלתולד *eltholad, dei generatio. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Iosue 15.e. in tribu Simeon, Iosue 19.a*

אלול *elul, Vlulatus, siue pernoctatio. nomen sextæ lunationis, partim Augusto, partim Septembri respondentis, 1.Machab.14.d*

אליעזר Ἐλιμαὶς. *eluzai, dei fortitudo. nomen viri, 1.Par.12.a.*

elymaida, Panicea, à panico, quod est genus seminis. G. nomen ciuitatis, 1.Mach.6.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

ὠλύμπιος. *elymas, Magus, siue corruptor, vel pernicios⁹.G. nomen magi, Act.13.b*

אלזבד *elzabad, Dei dotatio, nomen principis, 1.Par.12.b.26.a.*

E M

Emalchuel, Rex Deus, aut regnum Dei, vel nuntius dei, D. nomen viri, 1.Mach.11.d

חרמון *eman, Multus, aut tumultuans: vel Syriacè fidelis. filius Zaræ filij Iuda, 1.par.2.a*

חמת *emath, Ira, vel indignatio, aut calor, siue murus, aut vter, vel lagena. Vrbs Syriæ Damasci, Ierem.49. Vbi hostes Israelis remanserunt. Iudic.3. Hæc Eusebio Epiphania, aliàs Antiochia dicitur. Ciuitas est munitissima tribus Nephthali, Iosue 13.19. 1.par.14.19. Vide Hieronymum in locis Hebr. Ipsa est terminus Chananæorum à Sidone, Iosue 13.a. qua vrbe accepit nomen circumiacens regio, cuius mentionem habes 4.Reg.14.g.25. Isa.10.b.11.c. Zach.9.a. Repete quæ supra in Amath habes.*

אמת *emath, Nehem.12.c. interpretatur, centum. Heb. Meah nomen turris.*

אמר *emer, Dicens, vel loquens, siue exaltatio: aut Syriacè agnus. nomen loci, 1.Esd.2.c*

אמים *emim, Timores, aut terribiles, vel populi: siue insula aquarum. Gigantes quos expulerunt Moabitæ à terra ipsorum, Deuter.2.c. In Gen.14.a. non est proprium nomen, sed vertendum, terribiles, vel horrendos, quod fecit Chaldaicus interpres: sic etiam transferendum esse dicit Hieronymus in quæstionibus suis Hebraicis in Genesin. licet LXX. Emmæo transtulerint. Puto tamen populos esse Raphaim, à Moabitis Emim dictos: ab Ammonitis verò Zomzommim, Deut.2.c.d*

עמנואל *emanuel, nobiscum Deus, Isa.7.b. Mat.1.c*

עמיהוד *emmaus, Timens consilium, vel matris augentis consilium seu populus abiectus. D. nomen castelli distantis ab Ierusalem stadys 60. Luc.24.b*

אמר *emmer, Dicens. siue loquens, vel exaltatio: aut Syriacè agnus. Pater Phasbur sacerdotis, Ierem.20.a 1.Esd.2.b. Pater item Mosollamith, 1.par.9.b.24.b.*

E N

ענק *enac, Gigas, aut torques, vel monile, siue oneratus. Gigantes, Num.13.d. quos expulerunt Chananæi, Deut.2.b*

ענקים *enacim, Idem. p.n.*

עין-עגלים *en-agallim, Fons siue oculus vitulorum, vel curruum aut rotunditatum. nomen vici in principio maris mortui, Ezech.47.b*

ענם *enaim, Fons, vel oculus eorum. Locus in tribu Iuda, Iosue 15.e. Hodieq; villa est Bethemin circa Terebinthum. Hieronymus in locis Hebraicis, Heb. Enam.*

עינן *enan, nubes, vel augurium, siue fons, aut oculus earum, nomen villæ, siue viculi, Num.34.b. Ezech.48.a. Pater itē Abira principis tribus Nephthali, Num.1.b*

ἐγκαίνια. *encænia, Renouatio, vel dedicatio, id est, festum pro renouatione vel dedicatione templi. G. Iohan.10.e*

עין-דור *en-dor, Fons, siue oculus generationis, vel habitationis. Vrbs tribus Manassem in Iezrael iuxta Naim vrbem sita, Ios.17.c.1.Reg.28.a. Psal.82.c.*

עין-גדי *en-gaddi, fons, siue oculus hædi vel fœlicitatis: aut ex Hebræo & Syro, fons siue oculus incisionis, vel scissuræ. Vrbs in tribu Iuda iuxta mare mortuum contra occidentem. Dicitur & Hasason-thamar, 1.Reg.24.a. Ezech.47.b. Cant.1.d*

עין-גנים *en-gannim, Fons hortorum siue oculus protectionum. Locus tribus Iudæ, Iosue 15.e. Et Hieronymo in locis Heb. est vicus iuxta Bethel. Alia ciuitas sacerdotum in tribu Issachar, Iosue 19.b.*

עין-חדה *en-hadda, oculus acutus vel lætus: aut fons acumitis, vel lætitiæ, siue ex Syro & Hebræo, fons vel oculus vnus, seu nouus, nomen ciuitatis, Iosue 19.b*

עין-חצור *en-hasor, Fons, siue oculus atrij vel vestibuli, aut fœnitis fœnum vel herba. Ciuitas tribus Nephthali, Iosue 19.c*

עינם *ennom, Eccelli, siue diuitiæ eorum: aut decipiens vel contristans eos. nomen viri, Ierem.7.g*

עינן *enon, nubes, vel obnubilatio, siue fons aut oculus eius, vel augurium. Terminus Damasci, Ezech.47.d. Est & Enon iuxta Salim oppidum haud longè à Iordane, vbi baptizabat Iohannes, sicut Iohannis 3.c. scriptum est. Hieronymus in locis Hebraicis ad suam ætatem locum ostendit quo lapide Scythopoleos ad meridiem iuxta Salim & Jordanem esse memorat.*

אנוש *enos, Homo, vel vir, siue oblitus aut desperatus. Filius Seth, Gen.4.d. Luc.3.g*

עין-שמש *en-semes, fons, siue oculus solis: aut ex Hebræo & Syro fons siue oculus ministerij vel famulatus. Nomen loci, Iosue 18.c*

E P

אפרס *Epaphras, Spumans. G. Viri fidelis nomen, Coloss.4.c*

אפרודיטוס *epaphroditus, venustus, siue iocundus. G. Phil.2.d*

אפנטוס *epænetus, Laudabilis. G. Amicus Pauli, Rom.16.e*

עיפה *epha, Lassus, aut volans: vel Syriacè plicatus. Filius Madian filij Abrahæ, Genes.25.a. Abr. Terra fœlix, deserta, siue petræa, dicit. 1.Esd.2.f. Filius Caleb, 1.par.2.f. Fuit & nomen concubinæ Caleb, 1.par.2.f. Filius Iahadai, 1.par.2.f*

עיפר *epher, Vulnus, siue hinnulus, aut plumbum. Filius Madian filij Abrahæ, Genesis 25.a. 1.par.1.a. Filius Esdræ, 1.par. 4.c.5.d*

אפסים *Ephesij, Desiderabiles. G. Act.19.g*

אפסוס *ephesus, Idem, s.n. G. Minoris Asiæ metropolis, & celeberrimum emporium. Amœnissima, imò amœnissimarum, vrbium ante nominibus ditata, Vrychia, Ortygia, Pteleon, Arene, vxore Lysimachi. In hac templum Dianæ celebre, quod totâ Asia, annos CC. ædificatum. Hos Herostratus vir 10. Geogr. In Epheso etiam Paulus prædicauit. Act.18. Rom.16. memimit Apostolus, 1.Cor.16. Apoc.1.& 2. Extat & Pauli epistola ad Ephesios.*

אפי *ephi. Genus est mensuræ, Ezech.45.d*

אפוד *ephod, Superhumerale, aut ornamentum. Iudic.8.b. 17.b. 1.Reg.2.d. 1.par.15.d. Sic vocabatur pater Hamor. Genes. 34.d*

עפרה *ephra, Pulnerulenta, siue plumbea, aut domus. Ciuitas Gedeonis, Iudic.6.b.8.f. 1.Reg.13.d*

אפרים *ephraim, Frugifer, aut crescens. Filius Ioseph ex Asenath, Genesis 41.g. 1.par.6.f. Ab hoc tribus Ephraim nomen turam habet, quæ à Iordane fluuium per vrbem Sichem, quæ & ipsa Ephraim nominata, git vsque ad campum maximum, terminatur. Ioseph 16. vsque ad campum maximum terminatur. Ioseph 16. cap.3. Iud. antiquit. Vide Ezechielem 48. Est etiam in terra Iuda ad aquilonem, quem possederunt filij Iosue 13. & 17. Dicta sunt quoque ad centum viri de regnum Israel, Ephraim: velut Isaiæ 7. & 9. Osee 4. Psal.59. Ephraim fortitudo capitis mei. Et Psalm. 77. bum Ephraim nom elegit. Similiter Psal.106.*

עפרתה *ephrata, Vbertas, siue frugifera. vel crescens. Ephrata. Vxor fuit Caleb filij Hesron pariq; defunctum*

vxorem Azubam. Ipsa peperit ipsi Caleb Hur filium, 1.Paralip.2. Ab hac Caleb vxore Ephrata vrbs nomen accepit, quæ est in tribu Iuda, Genesis 35.c. Aliàs Beth-lehem dicta. Genesis 48.b. 1.Par.2.& 4. Videtur eadem esse quæ Caleb Ephratha appellatur, 1.Par.2. vbi mortuus est Hesron. Vide de hac re etiam Hieronymum in traditionibus Hebraicis.

אפרתים *ephrathæi, Vbertates, siue frugiferi, aut crescentes, vel incinerati.*

אפרתי אפרע *ephratheus. Idem, s.n. Iudic.12.b. 3.Reg.11.c*

אפרי *ephree, Cooperimentum iniqui vel socij aut confracti, siue portus iniqui vel socij, aut confracti. Rex Aegypti, Ieremiæ 44.g. Heb. Hephree.*

אפרים *ephrem, frugifer, aut crescens. nomen ciuitatis, Psal.77. a. Iohan.11.g. Heb. Ephraim.*

עפרון *ephron, puluis. siue hinnulus, aut plumbeus. Filius Seor, Genesis 23.b. à quo ciuitas in tribu Iuda, 2. Paralip. 13.d. 1.Mach.5.e*

ἐπίκουροι. *epicurei, adiutores. siue auxiliatores. G. Act.18.d*

ἐπινίκιον *epinicium, Canticum victoriæ. G.*

E R

ארסטוס *Erastus, Amabilis. G. minister Pauli, Act.19.e. Rom.16.d. 2.Tim.4.d*

אוריה *erchueni, Longi, aut sanantes, siue maledictio combustionis populi. 1.Esd.4.b*

אריוך *erioch, Longus, aut procerus, siue facietas vel ebrietas tua, aut leo tuus. D. rex Elicorum, Iudith 1.e*

E S

אשעו *Esaan, Innixus, vel sustentatus, siue ignis afflictionis vel responsionis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Iosue 15.f*

ישעיהו *esaias, Vbique scribe Isaias, aut si mauis ex Hebræo Iesaias. Vide interpretationem in dictione Isaias.*

עשו *esau faciens, vel operans, aut tinea eius. Filius Isaac, Genes.25.c. qui & Edom, Gen.36.a. dicitur.*

אשבעל *es-baal, Ignis idoli, siue ignis dominantis, aut subjicientis vel possidentis. Filius Saul, 1.Par.8.d.9.f*

אצבון *esbon, Festinans intelligere, siue festinans ædificare. Filius Bale filij Beniamin, 1.Par.7.b*

אשכל *eschol, Botrus, siue orbatio, aut ignis omnis. Frater Mambre, Genesis 14.b. Est & vallis & torrens terræ Chanaan.*

אזרא *esdras, Adiutor, siue atrium. nomen prophetæ sacerdotis, 1.Esd.7.a*

אזראלון *esdrelon, Adiutorium fortitudinis, vel quercus auxilij. D. nomen ciuitatis, Iudith 1.d*

אשדין *esdrin, Adiutorium. D. nomen viri, 2.Mach.12.f*

אשבן *esebon, Ignis filij vel ædificantis, aut intelligentis. Filius Dison Horræi, Gen.36.c*

אצבן *esebon, Festinatio filij, aut festinatio intelligentis, vel ædificantis. Filius Gad filij Iacob, Genesis 46.b. Filius item Bela filij Beniamin, filij Iacob, 1.Par.7.b*

עשק *esec, Violentia. siue calumnia. Frater Aser, filij Elasa, 1.par.8.b*

אזליהו *eseliæ, Liberans, vel reseruans dominus, aut prope dominum. pater Saphan, 2.par.34.b. qui & 4.Reg.22.a. Asaliæ dicitur.*

עצם *esem. Os ab esse, siue fortitudo, aut lignum eorum, vel consilium eorum, aut clausura. f. oculorum. Ciuitas in tribu Iuda, Iosue 15.e*

אצר *eser. Cellarium. siue thesaurus, aut angustians. Filius Seir Horræi, Gen.36.c*

אספתא *esphátha, Congregatio, siue collectio, aut consummans vel finiens. Filius Aman filij Amadátha, Esth.9.b*

אשנה *esna, Mutatio, vel dormitatio, aut iteratio, vel secundatio. Nomen ciuitatis, Iosue 15.f*

אשריאל *esriel, Beatitudo Dei, aut intuitus fortis vel gressus Dei, Filius Galaad filij Machir, Iosue 17.a. 1.Para.7.c. qui Num. 26.d. dicitur Asriel.*

חצרו *esron, Sagitta exultationis, siue diuisio cantici: aut atrium, vel fœnum. Filius Ruben. Genesis 46.b. Filius item Iudæ, 1.Par.4.a. qui Genesis 46.a. Sara dicitur. Filius item Phares filij Iuda, Genesis 46.b. Nomen præterea loci, Iosue 15.a. Heb. Hesron.*

אפרונה *esronita. Idem. p.n. Num.26.a.c*

אשתאול *Esthaol, postulans, aut mulier fortis, vel mulier stulta, siue ignis laboris. Vrbs tribus Iudæ inter Asdod & Ascalonem in Palæstbina, Iosue 15.e. Alia in tribu Dan, Iosue 19. c. vbi filij Israel posuerant castra contra Philistbæos, Iudic. 13.d. iuxta quam sepultus erat Samson, Iudic.16. Hieronymo villula Asco dicta.*

אשתאולי *esthaolita, Idem. p.n. 1.Par.2.g*

אשתמוע *esthamo, exauditio, vel mulieris vterus, nomen ciuitatis. 1.Reg.30.g. 1.Par.4.c*

אסתמו *esthemo, siue esthemoa, Idem. Ciuitas quæ Aaronis nepotibus è tribu Iudæ est assignata, Iosue 21.b. 1.Paralipom. 6.e*

אסתר *esther, Occulta, siue absconditа, vel demoliens: aut ex Syro & Hebræo, medicinæ exploratio vel contemplatio, aut medicina turturis. Nomen mulieris, quæ & Edissa filia Abihaïl dicta, Esth.2.b*

אשתון *eshton, Vxor eius, aut ignis donum. Filius Mahir, 1.Para. 4.a*

E T

עיטם *Etam, Auis eorum, siue inuolutio eorum, vel calamus eorum: aut Syriacè, consilium eorum. Nomen viri, 1.Para-lip. 4.a. Est & petra munita quæ in tribu Iuda erat, vbi Samson aliquando habitauerat, iuxta Torrentem, Iud.15. b. Iosephus lib.5. ant. cap.13. Est quoque ciuitas Iudæ à Roboam ædificijs munita, 1.Par.4.f.& 11.b*

אתי *ethai, Robustus, siue signum meum, aut vomer siue aduentus. nomen viri, 2.Reg.15.d. qui & Ithai, 2.Reg.23.d*

עתי *Ethai, Hora, vel tempus, siue paratus. Filius Roboam ex Maacha, 2.Par.11.d*

אתם *etham, Fortitudo eorum, aut vomer, vel aduentus eorum, siue signum eorum. nomen loci, ad quem venerunt filij Israel profecti de Socoth, Exod.13.d. Num 33.a*

איתן *ethan, Fortitudo siue vomer earum, aut insula donum. Vir quidam sapiens, filius Maol, 3.Reg.4.d. Filius Zare filij Iuda, 1.Par.2.a. Filius Cazai, 1.Par.15.b. Filius Zamma filij Semei. 1.Par.6.c. Filius Cusi filij Abdi. 1.Par.6.d*

אתנים *ethanim, Robusti, vel fortes, aut munera. siue fortitudo maris. nomen mensis septimi, qui nostro Septembri respondet, 3.Reg.8.a*

אתבעל *ethbaal, Ad idolum, siue ad dominantem, vel ad subjicientem, siue ad possidentem, aut signum idoli vel dominantis aut subjicientis vel possidentis. nomen regis Sidoniorum, 3.Reg.16.g*

אתיסיחא *etheca. p.n. Ezech.41.c. Ædificia quædam in atrio templi fundata, seu muro templi iuncta. Iudæi angulos vocant & statuas. B. Hieronymus in 42. cap. Ezechielis transtulit porticus. Kimhi dicit esse generale vocabulum ad cameram & gazophylacium.*

איתיאל *etheel, Mecum Deus, siue signum Dei, aut aduentus vel vomer Dei, nomen viri, Esd.11.b*

Universidad de Deusto
Biblioteca

עתי ethei, Hora mea, vel tempus meum. Filius filiæ Sesan ex seruo Aegyptio, 1.Par.2.c

עתר Ether, oratio, siue deprecatio. nomen ciuitatis, Ios.15.f

עתי ethi, Hora vel tempus meum. nomen viri, 1.Par.12.b

אתנן ethnan, Donum, aut merces vel signum filij, aut aduentus filij. Filius Asshur ex vxore Halaa, 2.Par.5.b

E V

εὐβουλ☉. Eubulus, prudens, aut bene consulens. G. Nomen viri, 2.Tim.4.d

עוים Euæi, iniqui, siue peruersi, populi habitantes ad meridiem, quos expulerunt Cappadoces, Deuter.2.e. Iosue 13.a. 4.Reg.17.f

εὐεργέτης. euergetes, Benefactor, siue beneficus. G.

אויל- eui, Væ, aut desiderans, vel desiderium meum. Rex Madianitarum, Num.31.a

מרודך euil-merodach, Stulti amaritudinem conterens, aut stulti amarè contritus, Rex Babylonis, 4.Reg.25.g

εὐμενής. eumenis, Mitis, siue benevolus. G.

εὐνίκη. eunice, Bona, victoria. G. mater Timothei, 2.Tim.1.b

εὐοδία. euodia, Bonus odor, siue bene olens. G. Philip.4.a. mulieris nomen.

εὔπατερ☉. eupater, Bonus pater. G.

εὔπατορ☉. eupator, Idem. G. Filius Antiochi, 1.Mach.6.b

פרת euphrates, Frugifer, siue frugificans, aut crescens, magnus fluuius Syriæ Mesopotamiæ è paradiso promanãs Moysi, Genesis 2.c. Ptolomæo verò in Armenia maiore oritur in monte Periardæ ad Orientem, in septentrionem flexus, terræ Chananææ terminus, Deut.1.b. Iosue 1. Iosephus lib.1.capite 2. Iudaic. antiquit. Vide Plinium lib.5.cap.24. Straboném lib.16. Volaterranum lib.11.geograph. in fine. Vltra hunc Assyriorum sita est terra.

εὐπόλεμ☉. eupolemus, Bene pugnans, vel bonus pugnator. G.

εὔτυχ☉. eutychus, Fœlix, aut bene fortunatus. G. nomen adolescentis, quem suscitauit Paulus, Act.20.b

E Z

חזקיה Ezechias, Fortitudo Domini, siue apprehensio Domini. Rex Iuda, filius Achaz, 4.Regum 18.a. 1.Par.3.c. Heb. Hezecias.

יחזקאל ezechiel, Fortitudo Dei, siue adprehensio Dei. Nomen prophetæ, 1.Par.24.c. Ezech.1.a

יחזיאל ezechiel, Esdr.8.a. Videns Deum. nomen viri. Hebr. Iahaziel.

אזל ezel, Ambulatio, siue vilificatio, aut stillatio. nomen lapidis, 1.Reg.20.d

עזר ezer, Adiutorium, siue atrium. Filius Hur primogeniti Ephratæ, 1.Par.4.a. Filius item Suthalæ filij Zabad, 1.Paral.7.d.12.b

עזיאל ezsiel, Fortitudo Dei, siue hircus Dei, Filius Haraia, 2.Esdr.3.b

עזרא ezra, Adiutorium, siue atrium, nomen viri, 1.Paralipomen.4.c

אזרחי ezrahites, indigena, siue orientalis. 3.Regum 4.d

עזראל ezrel, Adiutorium Dei, siue atrium Dei. Nomen viri, 1.Esd.10.d

עזרי ezri, Adiutorium siue atrium meum. nomen viri, Iudic.6.b. 1.Par.27.d

עזריקם ezricam, Auxilium resurgentis vel vindicantis, siue atrium resurgentis vel vindicantis. Dux domus Achaz, 2.Paral.28.a. Filius Naariæ filij Semeiæ, 1.Par.3.d. Filius Hasel filij Elasa, 1.Par.8.d

עזריאל ezriel, Auxilium Dei, siue atrium Dei, pater Saraiæ, Ierem.36.f. 1.par.5.d.

F

Felix, Latinum est, præses fuit Iudææ. Act.24.f

Festus, Latinum est. nomen Porty præsidis Palæstinæ & Iudææ, Act.24.g.25.a

fortunatus, Latinum est, nomen viri, 1.Cor.16.c

G

Gaal, Abiectio, siue abominatio. Filius Obed, Iudic.9.b

gaas, Tempestas, vel commotio. nomen montis, Iosue 24. g. Iudic.2.b. Torrentis nomen, 2.Regum 23.d in monte Ephraim.

גבע gaba, Collis, siue calix. nomen ciuitatis, Isa.10.g

גבעא gabaa, Idem, nomen ciuitatis, Iosue 15.g. 1.Regum 13.b. 1.Par.2.f. 2.Par.16.c

גבעא gabaa, 1.reg.13.a. vbi dicitur, Sub malo granato quæ est in agro Gabaa. In Hebræo est Migron, & interpretatur De gutture, aut timor, siue horreum eius.

גבעות gabaoth, Collis, aut Calix, siue excelsa loca. nomen tribus Benjamin, Isa.10.g. Iosue 18.d. 1.Par.8.a

גבעתי gabaathites, Idem, 1.Par.12.a

גבעה Gabae, Collis, aut calix, nomen ciuitatis, Ios.21.b

גבעון gabaon, Collis, vel calix, aut deorsum, vel elevatio, vel acquitatis. Metropolis Heuæorum, ab Hierosolymis L. Hadistans, Iosue 18.d. Ierem.18.a. Hæc è tribu Beniamin, sed Aaron est adscripta, Ios.21.b

גבעוני gabaonitæ. Idem. p.n.

גבעונים gabaonites, Idem. s.n. 2.Reg.21.a

גבתא gabatha, Eminens, vel excelsum. Græci dicitur Lithostos, id est, lapidibus stratus. & erat locus editior pauimento lapideum eminens Ierosolymis, indicio 40. Ioan.19.c

גבתון gabathon, Dorsum, vel eleuatio eius, aut populorum. נבט fine excelsum donum. nomen ciuitatis, Iosue 21. quæ in tribu Dan. c. dicitur Gebbethon.

גבי gabee, Collis, aut calix. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin, Iosue 18.d. 1.Par.6.a

גבל gabelus, Terminus, vel limes, aut confinium. Dominus viri, Tob.1.c.

גבר gaber, Vir, aut virilis vel fortis. aut Syriacè, gallus gallinaceus. Filius Suri, 3.Reg.4.b

גבים gabim, Cisterna, aut locusta, siue altitudines montis. Isaiæ uitatis, Isa.10.g.

גבריאל gabriel, Vir deus, vel Dei, aut fortitudo Dei. nomen angeli, Dan.8.c. Luc.1.b

גד gad, Fœlix vel accinctus, Filius Iacob septimus ex Zelpha ancilla Liæ vxoris eius, Genes.30.b. 1.Par.5.c. Nomen item prophetæ, 1.Reg.22.a

גדול gaddel, Magnus, siue magnitudo, aut fimbriæ. Nomen viri, 1.Esd.2.c

גדי gaddi, Hœdus, siue fœlix, aut accinctus. vel Syriacè, incisus. Filius Susi, princeps tribus Ioseph, Num.13.a. Nomen populi, 1.Par.12.b

גדי gaddis, Acerous, vel congeries, siue fœlix, vel accinctus. vir. D. Filius Mathathiæ, 1.Mach.2.a.

גדתי gadita, De Gad, quod interpretatur beatus, fœlix, vel accinctus, Ios.1.c

גדר gader, Murus, siue materia, vel sepes. Ciuitas tribus Iuda, Iosue 12.d. qua Ios.15.c. dicitur Gedera, & a quibusdam Antiochia, item & Seleucia

גדרות gaderoth, Idem. p.n. Nomen vrbis tribus Iuda. Iosue 15.d. 1.Paral.28.c

גדרתי gaderothites, Idem. s.n. 1.Par.12.a

גדעד gadgad, Fœlicitas fœlicitatis, aut accinctio accinctionis. Nomen loci in quo aliquando castrametati sunt filij Israel, Num.33.d. Quæ dicitio, Deut.10.b. Hebraicè scribitur Gudgodah, eademq; est interpretatio.

גדי gadi, Hœdus, siue fœdus, aut accinctus vel Syriacè, incisus. Pater Manahem. 4.Reg.15.c. Est & nomen loci. 2.Reg.23.d

גדר gador, Murus, siue materia, aut sepes. Nomen loci, 1.Par.4.f

גהם gaham, Edutens eos, siue exitus eorum, aut exitus caloris. Filius Nachor ex Roma concubina. Gen.22.d

גחר gaher, Exitus caloris vel ira. Nomen viri. 1.Esd.2.c

גלעד galaad, Acervus testimonij. Filius Machir filij Manasse filij Ioseph, Num.26.d. Pater Iara patris Hari. 1.Par.5.b. Regio item Galilææ ad orientem vltrà Iordanem, Gene.32. vbi & dimidia tribus Manasse accepit possessionem cum tribubus Ruben & Gad, Num.32. Deut.3. Iosu.13. Est autem ad tergum Phœnices & Arabiæ, collibus Libani copulatus, extenditur per desertum ad regionem Ammorrhæorum vbi Sehon regnauit, Psal.60.108. Mons item in sorte tribus Gad vltra Iordanem in terra Basan. 1.Par.6. vt Eusebium memorat. ad dorsum Phœnices & Arabiæ situs, collibus Libani iunctus.

גלעדי galaadita, Idem. p.n. Num.26.d

גלעדתי galaaditæ, Idem. f.n. Iudic.12.c

גלעדית galaaditis, Idem. 1.Mach.5.b

גלעדי galaaditæ, Idem.

גלל galal, Rota, siue revolutio, aut confinium, vel marmor. Nomen viri. 1.Par.9.c

גלגלי galalai, Idem. 2.Esd.12.c

Γαλάται Γαλατία galata, Lactantes, vel Lactei. G.

galatia, Lactans, vel lactea. G. Alias Gallogræcia Asiæ minoris provincia Bithyniæ contermina, à Gallis vocabulum trahens, qui in auxilium à rege Bithyniæ euocati, regnum cum eo. facta victoria diuiserunt: sicq; deinde Græcis admixti Gallogræci, deinde Galatæ appellati sunt, Vide Plinium lib.5.cap.32. Ptolemæum in 5. cap.2. & Strabonem in 4.

גלגל galgal, Rota, siue revolutio, vel ablatio, aut acervus acervi, vel revolutio acervi. Nomen ciuitatis vltrà Iordanem, non procul ab Iericho, Osee 9.d. 2.Esd.12.b

גלגלי galgala, Idem. Nomen loci, Ios.15.c. 1.Reg.10.b.

גלגלי galgalu, Idem, Ios.4.d.5.c

גלילה galilæa, volubilis, siue volubilitas, aut rota. Syria regio ad septentrionem Iudææ sita, quæ ab solu occasu Ptolemaidæ ciuitate & Carmelo monte disterminatur. Ab oriente eam Hippene siue Ioppe & Gadara suis similibus resecant. A meridiano latere Scytopolis & Samaria suis veragq; excipiuntur regionibus, nec vltra fluenta Iordanis patiuntur extendi. Septentrionalix eius à dextro latere Tyrus claudit, sicut scribit Iosephus lib.3.cap.6. de Ierosolymorum excidio, & Iosephus cap.2. lib.3. belli Iud. Traduntur verò historici duplicem esse Galilæam superiorem scilicet & inferiorem. Superior iuxta Tyrum, Sydonem & Cæsaream Philippi, sita est, quæ Gentes attingit ad aquilonem. Ista, Galilæa Gentium, Isa.9. & Matth.4. appellatur. Vel quia illic Gentes vsque ad Salomonis tempora habitarunt, vel quòd Hiram regi Tyriorum oblata sit. 3.Reg.9. Hæc in tribu Nephthali sita est. Inferior Galilæa circa Tiberiadem & & stagnum Genezareth in tribu Zabulon posita est. De qua Matth.3. & 4. Christus frequenter versatus est in Galilæa. Iohan.4. Vnde etiam Galilæus vocatus est. Matth.26. aut propter Nazareth & Capharnaum, in quibus habitabat, Luc.2. & 4. Quapropter etiam Iulianus Imperator Christianos solebat Galilæos nuncupare, quod Eusebius lib.10.cap.35. ecclesiastica hist. & aliàs sæpe memorat. Galilæi verò dicti sunt, quòd vicini sunt Gentibus: & Galilæa interpretatur confinium, sicut Ios.13. Galilæa Philistiim dicitur. Vide Iosephum lib.3.cap.2. de bello Iudaico. Egesippum lib.3.cap.6.

גלילי galilæa, Ios.13.a. Idem. p.n. Heb. Galiloth.

גלילים Galilæi, Volubiles, siue volutabiles, aut rotantes, Luc.13.a

גלילי galilæus, Idem. s.n.

גלים gallim, coacervantes, siue transmigrantes, vel revoluentes, aut discooperientes. Nomen viri. 1.Regum 25.g. Isai.10.g

אגלים gallim, Isa.15.d. Gutta, aut gutta maris, siue coacervantes, vel transmigrantes, aut revoluentes. Heb. Agallim. Ciuitas non procul à limite Moabitarum.

Γαλλίων gallion, Lactans, vel lacteus. G. Proconsul Achaiæ, Act. 18.c.

גמליאל Gamaliel, Retributio Dei, aut camelus Dei, siue ablactatus Dei. Filius Phadassur, princeps tribus suæ Manasse, Num.1.a. Act.5.f. Præceptor Pauli, Act.22.a

גמוריה gamarias. Consummatio Domini, siue consumptio domini. Filius Helciæ, Ierem.29.a. Filius item Saphan scribæ, Ierem.36.c

גמול gamul. Retributio, siue ablactatio.

גמזו gamzo, etiam iste, aut scirpus veluncus iste. Nomen vrbis. 2.Par.28.c

גרב garcb, Scabies: aut Syriacè, hydria. Nomen collis, Ierem.31.g. Nomen item viri. 2.Reg.23.d. 1.Par.11.g

גרזים garizim, Secures, vel scissores. Nomen montis Samariæ iuxta Galgal, vltra Iordanem, Sichemorum imminens ciuitati, Iudic.9.a. Deut.11.d.2.Mac.6.a

גרמי garmi, Osseus, vel ossa, aut peregrinationis aqua, vel Syriacè, causa mea. 1.Par.4.c

גשפא gaspha, Appropinquatio oris, siue accedens huc. Nomen loci. 2.Esd.11.c

גתם gathan, Tactus eorum, vel mugitus eorum, aut mugitus perfecti vel simplicis. Filius Elephaz filij Esau, ex Ada vxore. Gen.36.b

גולן gaulon, transmigratio eorum, vel revolutio eorum: aut ex Syro & Hebræo, intus manens. Nomen ciuitatis refugij in Basan, Ios.20.c. 1.Par.6.f

גוז gaz. Fortis, aut capra. Nomen vrbis Palæstinæ. Gen.10.c. 1.Reg.6.d. Acto.8.c

גזבר gazabar, Thesaurarius. Pater Mitridatis. 1.Esd.1.d

גזם gazam, Aeruca, vel vellus eorum, aut transitus eorum, siue tondens eos. Nomen viri. 1.Esd 2.c

גזר gazai, Fortes, aut capræ, vel hirci. Nomen populi, Ios. 15.a

gazenses, Fortes, aut capræ, vel hirci. D.

גזר gazer, siue Gazera, Præcisio aut diuisio, vel sententia. Nomen ciuitatis à Salomone ædificatæ. 3.Reg.9.c Ios.10. f.16.a. quæ ex tribu Ephraim data fuit Leuitis, Ios.21.b.1. Par.6.7.f.14.d.

gazaris. Idem. D. 1.Mac.13.g

gazophylacium, Vbi gaza, id est, thesauri templi seruabantur, ex Persico, & Græco, Luc.21.a

G E

גבע Geba, Collis, aut calix, siue vas. Nomen ciuitatis, de tribu Beniamin, posteris Aaron data. 2.Esd.7.d.11.d

גבל gebal, Terminus, vel limes. Nomen ciuitatis Syriæ, Psal. 82.b. quæ nunc Gibel dicitur teste Volaterrano.

גבי Gebbai, Dorsum, siue eleuatio, aut cisterna, vel locusta vel Syriacè exactor. Nomen viri. 2.Esd.11.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

גבר gebbar, Vir, aut virilis, siue fortis: vel Syriacè, gallus gallinaceus. Nomen viri. 1. Esd. 2. b

גבעתו gebbethon, Dorsum, siue eleuatio eius, aut palpebræ eius, siue excelsum donum. Nomen ciuitatis Leuitis datæ ex tribu Dan, Ios. 13. c. quæ in 21. b. dicitur Gabathon. Vrbs Philisthinorum. 3. Reg. 15. f.

גדל geddel, Magnus, siue magnitudo, aut fimbria. Nomen viri. 1. Esd. 2. c

גדיאל geddiel, Hœdus Dei, siue fœlicitatis Deus: aut accinctionis vel expeditionis Deus. Filius Sodi, Num. 13. a

גדליחו gedelias, Magnitudo Domini, aut fimbria Domini. Filius Phassur, Ierem. 38. a

גדעון Gedeon, Conterens, vel confringens: aut ex Syro & Hebræo, abscisio iniquitatis. Pater Abidan, principis tribus Beniamin. Num. 1. a. Filius Ioas, iudex in Israel, Iudic. 6. b. qui & Ierobaal dictus est, Iudi. 6. f.

גדרה gedera, Murus, siue macerie, aut sepes. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. e. quæ à Stephano Antiochia, item & Seleucia vocatur.

גדרי gederithes. Idem, 1. Par. 27. d

גדרתים gederothaim, Idem. p. n. Nomen vrbis in tribu Iuda, Ios. 15. e

גדלתי Gedlethi, Magnitudo, aut fimbria. Nomen viri. 1. Par. 25. b.

גדר geder, Murus, siue macerie, aut sepes. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15 g. 1. Par. 4 6. 12. a. Filius Phanuel 1. Par. 4. a. Filius Abigabaon. 1. Par. 8. c

gehenna, Vallis deceptionis vel tristitiæ, siue diuitiarū: aut Syriacè, Infernus. D. Nomen loci. Matth. 18. b

גיא-חנם ge-hennom, Vallis decipiens, vel contristans eos, siue vallis diuitiarum suarum: aut Syriacè, infernus. Nomen vallis, Ios. 15. b. tribui Beniamin datæ 18. c. Interdum scriptum reperies Ge-ennom.

גיחון gehon, pectus siue eductio, aut exitus, siue vallis gratiæ vel mansionis. Fluuius qui è paradiso terrestri labitur. Gen. 2. c. Iosephus Nilum vocat.

גלבוע gelboe, Reuolutio inuestigationis vel scrutationis, aut acerui tumoris vel inflationis: aut ex Hebræo & Syro, reuoluens deprecationem. Nomen ciuitatis. 1. Reg. 18. a. 31. a. Nomen montis Palæstinæ. 1. Par. 10. a

גלוני gelonites, Exultans, siue reuoluens, aut transmigrans: aut reuelans, vel detegens. 2. Reg. 23. d

גמולי gemalli, Retributio, vel merces, aut ablactatus, vel camelus. Pater Amiel, Num. 13. a

גיא-מלח gemelit, Vallis salinarum, aut nautarum. Sic interpretatur Hieronymus 2. Reg. 8. d. Nomen vallis.

genezar, Hortus principis, vel protectio principis. D. Nomen aquæ. 1. Mach. 11. g.

genezar, Matth. 14. d. In Græco Genezareth: & Hebraicè interpretatur hortus, aut protectio principis, siue hortus vel protectio ministrantis. D.

genezareth, Idem. D. nomen loci. Marc. 6. g. Stagnum Galilææ, iuxta quod Christus Apostolos vocauit, Luc. 5. alias mare Galilææ & Cinnereth appellatum. Habes elegantissimam huius lacus, simul etiam regionis vicinæ descriptionem in Egesippo lib. 3. cap. 26. de excidio Ierosolymorum.

Γεννεὰθ gennæus, Generosus. G. nomen viri. 2. Mach. 12. a

גנתון genthon, Hortus vel viridarium aut protectio eius. Nomen viri. 2. Esd. 10. a

גנבת genubath, Furtiua, vel furtum, aut protectio, vel hortus filiæ. Filius Addad Idumæi aduersarij Salomonis. 3. Regum 11. d

gera, Ruminatio siue peregrinatio, aut certatio vel conflictus. Filius Beniamin. Gen. 46. c. qui 1. Par. 8. a. Ahara dicitur, in 1. Par. 8. a. dicitur filius Bela filij Beniamin. Pater item Aod, Iud. 3. b. Pater item Semei viri de cognatione domus Saul. 2. Reg. 16. b

גרר gerara, Peregrinatio, vel certatio, aut conflictus. Metropolis terræ Palæstinæ, in qua natus est Isaac, Gen. 20. 26. Ab hac Geraritica regio nomen clatum sumpsit. 2. Par. 14. d. quæ olim terminus Chanaæorum fuit ad australem plagam, & ciuitas metropolis Palæstinæ. Scriptura sacra commemorat fuisse eam inter Cades & Sur, hoc est, inter duas solitudines, quarum una Aegypto imminit. Altera verò Cades vsque ad Saracenorum terminos extenditur.

gerari, Idem, Gen. 20. a

gerasem, In Græco Gergeseni: & Hebraicè interpretatur peregrinationi, siue conflictui aut ruminatio. aquipinquantes, D. Nomen ciuitatis, quæ est vltra Galilæam. Matth 8. d

geraseni, Marc. 5. a. Luc. 8. d. In Græco Gadareni & Hebraice interpretatur sepes vel murati. D.

gergesai, Peregrinationi vel conflictui aut ruminationi appropinquantes, Populi, Gen. 15. d.

gergesæus, idem. f. n. Filius Chanaam. Gen. 10. e

gerreni, Incolæ, siue peregrini, aut certantes, vel inquilini gentes. D. Populi. 2. Mach. 13. e

גרשם gersam, Aduena ibi, siue peregrinus nominatus. Filius Moysis, Exod. 2. d. Hebraicè Gersom.

גרשון gerson, Idem, Filius Moysi. 1. Par. 6. d. 15. d. 23. d. Exod. 2. d. Hebraicè dicitur Gersom: sicut in Ge. & alia quot locis corruptè impressum fit Gerson. Vt & alia Gersom de filijs Phinees. 1. Esd. 8. a

גרשון gerson, Exilium eius, vel peregrini mutatio. Filius Leui filij Iacob, Gen. 46. b. 1. Par. 6. a. vel & per Num. & Ios. Mem finales scriptum reperitur.

גרשון gerson, Exul, vel peregrini mutatio. Nomen viri. Par. 26. c

גרשומי gersomites, Idem, Num. 26. f. Gersonites idem.

גרזי gerzi, Securis, siue scissor. Nomen pagi. 2. Reg. 24. d

גשן gesan, Appropinquans, aut vallis mutationis. Regio Aegypti, vbi Iacob patriarcha cum suis habitauit. Hæc nonnulli (vt Hieron. in Hebraicis quæstionib. Hebr.) originem traxere.

גתר gether. 1. Reg. 30. g. Scribe Iether, & vide Iether.

גת-רמון geth-remmon, Torcular mali punicei, aut torcular excelsum. nomen ciuitatis. Duæ autem fuerunt: altera data tribui Dan in possessionem. Ios. 19. a. altera tribus Manasse. Ambæ autem Leuitis postea assignatæ. Ios. 21. b. c

גת-חפר gerhefemani, Vallis pinguissima, siue vallis olei. Scribi debet Gefemani. D. nomen vallis quæ est ad radices montis Oliueti, Matth. 26. d. Marc. 14. d

גזר gezer, Præcisio, siue diuisio, aut sententia. nomen ciuitatis. 2. Reg. 5. d

גזרון gezeron, præcisio doloris, siue fortitudinis, aut diuisio vel sententia doloris siue fortitudinis. D. nomen ciuitatis. 1. Mach. 4. b

גזבי gezenites, Tondens, siue transiens. 1. Par. 11. g

גזז gezez, Tondens, aut vellus, siue transitus. Filius Caleb. 1. Par. 2. f

G I

גיח Giah, Eductio, extractio, derivatio, eruptio, aut gemitus, siue suspirium. nomen loci. 2. Reg. 2. f. in tribu Beniamin: pro quo interpres vertit vallu.

גבלים giblij, Termini, vel confinia, aut terminus maris. Populi ciuitatem Gebal in Syria habitantes de qua Psalm. 82. Ezech. 27. b. 3. Reg. 5. d

גדרות giderath, Murus, siue macerie, aut sepes. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. e

גיחזי giezi, Vallis visionis, aut vallis pectoris. Famulus Elisei. 4. Reg. 4. b

גחון gehon. Pectus, aut eductio, vel exitus, siue vallis gratiæ vel mansionis. Fons in occidentali Danielicæ ciuitatis parte. 3. Reg. 1. e. 2 Par. 32. f

גלן gilo. Exultatio, siue reuolutio, vel transmigratio, aut reuelatio vel detectio. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. f. 2. Reg. 15. b

גלני gilonites, Exultans, siue reuoluens, vel transmigrans, aut reuelans, vel detegens. 2. Reg. 15. b

גרבה gneeth, Horrium. 1. Paralipomenon. Pater Thebni. 3. Reg. 16. e.

G O

געתה goatha, Tactus eius, aut imgitus eius: nomen loci non procul à Ierosolyma distantis, Ierem. 31. g. Hunc Lyranus Golgolthaæsse putat.

גוב Gob, Cisterna, vel locusta, vel altitudo. Nomen loci. 2. Reg. 21. d

גדליהו godoliæ, Magnitudo Domini, aut fimbria domini. Filius Achicam filij Saphan. 4. Reg. 25. f. Filius item Amariæ, Sophon. 1. a

גוג gog, Tectum, vel solarium, siue regulatum. nomen gentis, Ezech. 38. a. Apoc. 20. c. Filius Iobel. 1. par. 5. a

גולן golam, Transmigratio, siue reuolutio: aut ex Syro & Hebræo, intus manens. nomen ciuitatis in Basan, Dent. 4. g. quæ Ios. 20. c. dicitur Gaulon, licet Hebraicè Golan legatur, sicut & hic.

גלגלתא golgoitha, Caluaria, scilicet vbi sunt capita mortuorum. Syrum, siue Chaldaicum vocabulum. Locus in quo crucifixus fuit Christus dominus noster, Iohan. 19. d

גלית goliath, Transmigratio, aut accumulatio, siue reuolutio, vel derectio. nomen gigantis, quem expugnauit Dauid. 1. Reg. 17. a

גמר gamer, Consummans, vel consumens, aut deficiens. Filius Iapheth, Gen. 10. a. à quo Gomerite, qui nunc Galatha dicuntur. Hoc nomen habuit & filia Debelaim, vxor Oseæ, Osee 1. a

גמר gomer, Genus mensuræ, id est, decima pars ephi. Exo. 16. g

גמורה gomorrha, populus rebellis, aut populus timens, siue manipulus, vel seruitus: aut Syriacè lauta. Ciuitas Pentapoleos, ad orientalem plagam terræ Iudæ sita, Gen. 19. x

גמרי gomorrhei. Idem.

גרגסי gergæi, Terrilibis, vel velox. G. nomen viri. 1. Mach 3. c. Γεργέσαι.

גרטמא gortema, Charetra. G. nomen loci. 1. Mach 15. d Γερτέμα.

גשן gosen, Appropinquatio, vel approximatio. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 10. g. 15. f. A qua est Ios. Iosuæ, circumiacens plaga, terra Gosen nuncupatur.

גשם Gossem, pluuia, aut appropinquatio eorum. vel Syriacè corporalis. nomen viri. 2. Esd. 2. d

גהבריאל gothoniel, Hora siue tempus meum Deus. nomen viri. 1. Par. 27. b

גזן gozan, Tonsio, aut vellus, siue transitus, vel corpus nutriens: aut ex Syro & Hebræo, intus nutriens. Nomen fluuij in Mesopotamia. 4. Reg. 19. c 1. Par. 5. d. Isa. 37. c

G R

יונים Græci, Hebraicè dicuntur Ienanim, id est, deceptores, vel contristantes, siue cœnosi, aut columbini, Græcè verò, robusti vel fortes interpretantur. Ἰάωνες.

יון gracia, Isa. 66. f. Ezech. 27. d. In Hebræo est Iauan, qui fuit filius Iapheth, à quo denominata est Græcia vel Ionia, & interpretatur decipiens vel contristans, siue cœnosa, aut columbina. Græcè verò robusta vel fortis, Acto. 20. a

graci, Idem. m. g. Ἕλλην.

gregi, Tertij, vide Eder.

G V

גואל Guel, redemptio Dei, siue exaltatio Dei. Filius Machir, princeps tribus Gad, Num. 13. b

גוני guni, Hortus, siue protegens. Filius Nephthali. Genes. 46. a. 1. Par. 7. c

גוזי guzite, Idem, Num. 26. f

גור gur, Catulus, siue habitatio, aut collectio, vel timor. nomen ciuitatis iuxta Iebleam. 4. Reg. 9. f

גור-בעל gurbaal, Catulus idoli vel dominantis, aut subijcientis vel possidentis, aut peregrinatio siue timor aut habitatio idoli vel dominantis, aut subijcientis vel possidentis. nomen loci. 2. Par. 26. a. an quo Arabes habitauerunt.

H

חבה Haba, abscondens, vel dilectio: aut Syriacè peccatum, vel obligatio. Filius Gomer filij Heber. 1. Par. 7. g

חבקוק habacuc, Luctator, vel amplexans. nomen prophetæ. Habac. 1. a

חבר haber, Socius, aut particeps, siue incantator, aut liuor. Filius Iaeli, filij Aser, filij Iacob. 1. Par. 7. f. Iudic. 4. b. vir Cinæus.

חבריה haberita, Idem. p. n.

חביה habia, Abscondito domini, aut dilectio Domini, vel ex Syro & Hebræo, debitum, vel obligatio Domini. nomen viri. 1. Esd. 2. e

חבור Habor, Sortis, aut participes, siue incantatio aut liuor. nomen vrbis Assyriorum. 4. Reg. 17. 18. 1. Par. 5. d

חבצניה habsanias. Debitum clypei domini, siue dilectio, vel abscondito clypei Domini. Pater Ieremiæ filij Iezoniæ, Ierem. 35. a

חקל-דמא hacel-dema, Ager sanguinis. Syrum est. nomen agri pecunijs illis, quibus Christum vendiderat Iudas proditor empti in sepulturam peregrinorum. Qui hodie monstratur in Aelia ad Australem plagam montis Sion, teste Hieronymo in locis Hebraicis, Matth. 27. a. Act. 1. c

חכמוני hachamoni, Sapiens, vel sapientissimus, aut hamus numerationis vel muneris, siue expectatio muneris. Pater Iesbaam. 1. Par. 11. b. Pater Iahiel. 1. Par. 27. d

habe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

חבלית *hachelai, Expectans dominum, siue hamus domini. Pater Athersatha.2.Esd.10.a*

חבליה *hachila, Spes in ipsa, aut hamus in ipsa, siue palatum vel dulcedo in ipsa. Collis est in sorte tribus Iudæ, ad desertum Ziph, in quo latuit Dauid. 1.Reg.23. & 26. arcem habens natura munitissimam, olim ab Herode extructam Mesidæ nomine, id est, munitionem. 1.Reg.23.c.26.a*

חוקק *hacoc, Sculptor, aut scriba, siue legulator. Nomen ciuitatis.1.Par.6.g. in tribu Aser.*

חפופא *hacupha, præceptum oris, aut sculptura oris. Nomen viri.1.Esd.2.c*

חקוץ *hacus, Spina, siue æstas, aut tædium siue vigilia, vel finis. Nomen viri. 2.Esd.3.c*

חדד *hadad, Acutus, vel gaudens: aut Syriacè, nouus vel vnitas. Filius Ismahelis, Gen.25.b.1.Par.1.b*

חדלי *hadali, cessatio, vel vetatio, aut defectus. Pater Amasa. 2.Par.28.b*

חדשח *hadassa. Nouitas, aut mensis: vel ex Syro & Hebræo, vnus aries. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios.15.e*

חדיד *hadid, Acutus, siue gaudens: aut Syriacè, nouitas: vel ex Syro & Hebræo, vna manus, Ciuitas.2.Esd.11.d*

חדריאל *hadriel, Grex Dei, aut ablatio Dei, siue priuatio Dei. Gener Saulis, maritus Merob.1.Reg.18.e*

חדרך *hadrach, Acumen, siue gaudium teneritudinis, vel cubiculum tuum: aut ex Syro & Hebræo, vnitas vel nouitas teneritudinis. Ciuitatu nomen, Zach.9.a. Quidam Syriam fuisse putant. Hieronym. in locis Heb. terram Damasci credidit.*

חדשי *hadsi, Nouitas, aut mensis: aut ex Syro & Hebræo, vnus munus, aut nouum munus. Nomen loci.2.Reg.24.a*

חגב *hagab, siue Hagaba, Locusta. nomen viri.1.Esd.2.c*

חגיה *haggia, festiuitas Domini, vel solennitas Domini, aut gyrus Domini. Filius Merari.1.Par.6.c*

עי *hai, Aceruus, vel coaceruatio. Ciuitas Ammorrhæorum trans Iordanem supra Iericho sita, iuxta Bethauen, ad orientalem plagam oppidi Bethel non longè ab eo distans. Altera quæ a filijs Israel duce Iosua expugnata est post Iordanis transitum. Ios. 7.a. & 12. Cuius regem suspenderunt filij Israel, Ios. 8.f. Hæc Isa.10.f. Aiath appellatur. Hieronymus in locis Heb. Agai quoque appellat. Huius mentio habetur etiam Gen.12.b.Ierem.40.Ios.12.1.Esd.2.b*

חית *hai, Idem. Nomen etiam vrbis. Nehem.11.d*

חלח *hala, Dolor, siue infirmitas maxillæ, siue principium humilitatis vel teneritudinis. Nomen loci. 4.Reg.17.a.18.c*

חלאה *halaa, Infirmitas, siue rubigo, altera vxor Ashur. 1.Par. 4.a*

חלקת *halcath, Portio, siue diuisio, aut lenitas, vel lubricatio. Ciuitas in tribu Aser, data Leuitis, Ios.19.b*

חלחול *halhul, Dolor, siue principium doloris vel immunditiæ: aut expectatio doloris vel prophanationis, siue obstetricatio doloris. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios.15.g*

חללו-יה *hallelu-ia, Laudate Dominum. Psal.104.a*

חמתי *hamatheus, Indignatio, siue calor: aut murus, siue vter, vel lagena. Filius Chanaan, Gen.10.c.1.Par.1.b. a quo Hamath vrbs, quam Macedones Epiphaniam nuncupauerunt: alij Antiochiam.*

חמדן *hamdan, Cupiditas aut calor iudicij. Filius Disan filij Seir Horrhæi, Gen.36.c. qui 1.Par.1.c. dicitur Hamran.*

חמת *hammath, Ira, vel indignatio, siue calefactio, aut vter. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali, Ios.19.c. Quæ Eusebio Epiphania, aliis verò Antiochia dicitur.*

חמת-דאר *Hammoth-dor, Indignatio, vel calor generationis aut pilæ vel sphæræ siue habitationu. Ciuitas, Ios.21.c. quæ de tribu Nephthali non solum Leuitis, imò etiam profugis homicidis pro turissimo asylo est assignata.*

חמון *hamon, Calor, aut sol, siue ætium. Nomen ciuitatis. Ios.19.b.1.Par.6.g. in tribu Nephthali.*

חמרן *hamran, Asinus, vel lutum aut vinosus. Filius Disan, filij Seir Horrhæi. 1.Par.1.c. qui Gen.36.c. dicitur Hamdan.*

חמואל *Hamuel, Calor, siue ira Dei: aut ex Syro & Hebræo Desiderunt Deum. Filius Masma.1.Par.4.d*

חמול *hamul, Pius, siue misericors. Filius Pharez filij Iudæ Gen.46.b.1.Par.2.a*

חמוליטא *hamulitæ, Idem. p.n. Num.26.c*

חנמאל *hanameel, Gratia ex Deo, siue misericordia vel donum à Deo. Filius Sellum patruelis Ieremiæ proph. Ierem.32.a*

חנן *hanan, Gratiosus, vel pius, siue misericors, aut donum. Filius Maacha.1.Par.11.g. Filius Sisac.1.Par.8.c. Filius filij Elasa.1.Par.8.d.9.g.2.Esd.7.c.8.b. Filius Iegdaliæ. Ierem.35.5.a.1.Par.4.c*

חנניאל *hananeel, Gratia Dei, siue misericordia Dei, aut donum Dei. Nomen turris Ierosolymæ.2.Esd.3.a.Ierem.31.g*

חנני *hanani, Gratiosus, aut donans, vel pius, siue misericors. Pater Iehu prophetæ. 3.Reg.16.a.2.Par.19.c. Nehem. 12.c*

חנניה *hanania, siue Hananias, gratia Domini, siue misericordia Domini, aut donum Domini. Pater Selemiæ patris Iehudia. Ierem.37.c. Pater item Sedeciæ principis Ieremiæ. Filius Zorobabel filij Phadaia. 1.Par.3.d.3.c. Nomen prophetæ, Ierem.28.a. Etiam hoc nomine vocatus Abdias cum Daniele propheta à Nabuchodonosor in captiuitate enutritus fuit, cui præpositus eunuchorum. Sibi à nomen imposuit. Dan.1.b*

חנתון *hanathon, Gratiæ vel misericordia donum. Ciuitas in terra Zabulon, Ios.19.b*

חנס *hanes, Gratia vexillum, siue gratia tentatus vel fossa. aut ex Hebræo & Syro, gratiæ miraculum. Ciuitas Ægypti. Isa.30.a*

חניאל *haniel, gratia siue misericordia Dei, aut donum Dei. Filius Ulla.1.Par.7.g. Filius Ephod, princeps tribus Manasse, Num.34.d*

חנני *hanni, Afflictus, vel pauper, siue responsalis. Nomen viri.2.Esd.12.a*

חנון *hanon, gratiosus, siue misericors: vel donans, siue misericors quiescens. Filius Naas Regis filiorum Ammon. 2.Reg.10.a. 1.Par.19.a*

חנם *hanum, Idem. Nomen viri. 2.Esd.3.c*

חפם *hapham, Thalamus eorum, siue coopertura eorum. Filius litus eorum. Filius Hir.1.Par.7.c*

חפשיבא *haphsiba, Voluntas mea in ea, mater Manasse Regis Iuda. 4.Reg.21.a*

חפני *happhim, Thalami, siue cooperti, aut strui. Nomen viri. Machir.1.Par.7.c*

חפרים *hapharaim, Fodientes, aut exploratores, siue confundentes, aut explorans, siue confundens mare. Ciuitas in finibus Zabulon, Ios.19.b*

חרד *harad, siue harada. Stupor, aut tremor. Nomen loci in quo castrametati sunt filij Israel, Num.33.c. Sepher.Iud.7.a. Num.33.c.*

חרא *haraia, Calor, aut ira Domini. Pater Ezechiæ. 2.Esd.3.c*

חרם *haram, Destructus, siue anathematizatus, aut rete vel retiaculum, siue dedicatum vel consecratum, scilicet Deo. Nomen sacerdotis. 1.Par.24.b.1.Esd.2.b.10.c*

חריף *hariph, Hyems, siue opprobrium, vel adolescentia: aut Syriacè, acutus. Filius Hur.1.Par.2.g*

חרנפר *harnapher, Ira tauri, siue ira crescens: aut ex Syro & Hebræo, Libertas tauri, siue ira crescens. Filius Supha filij Helem.1.Par.7.g*

חרמה *harma siue Harama. Destructio, siue anathema, aut rete, vel retiaculum, siue dedicatum vel consecratum, scilicet Deo. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.e.1.e.eg.30.g Etiam in tribu Simeon ciuitas est, Ios.19.a.Iud.1.a. dicitur Sephath.*

חרדי *harodi, Tremefactus, siue stupefactus, vel caleru aut ira abundantia. nomen ciuitatis.2.Reg.23.b.*

חרומף *haromaph, Destructio, siue anathema oris: aut ex Hebræo & Syro, ira cooperimenti. Filius Iedaia.2.Esd.3.c*

חרשת *haroseth, Artificium, vel aratura, siue testa, aut silentium, vel surditas: aut Syriacè, sylua. Ciuitas quæ iuxta Iosephum lib.5. antiq. Iud. super paludem Samachonitidem sita est. Iudic.4.a*

חרשא *harsa, Artificium, vel aratura, siue testa, aut silentium vel surditas: aut Syriacè, sylua. Nomen viri.1.Esd.2.c*

חרעי *haraphites, Opprobrium, aut hyems, vel iuuentus: aut Syriacè, acutus. 1.Par.12.a*

חרוץ *harus, incisus, siue aureus, aut solicitus, siue triturans. Pater Messalemet matris Amon, regis Iuda. 4.Reg.21.d*

חשמו *hassemo, Legatio, siue acceleratus numerus, vel æstimata portio, aut silentium numeri, vel portionis. Ciuitas tribus Iudæ, Ios.15.d*

חשוב *hassub, Aestimatus aut numeratus: siue cogitatio vel artificium. Filius Ezricam.1.Par.9.c*

חשבה *hasaba, Numeratio, siue æstimatio vel cogitatio aut artificium, vel festinatio, aut silentium in ea. Filius Zorobabel filij Phadaiæ.1.Par.3.d*

חשביה *hasabia, siue Hasabias, Numeratio, vel æstimatio, aut cogitatio domini, siue artificium domini: aut festinatio vel silentium in domino. Filius Amasij. 1.Par.6.d. Princeps Leuitarum.2.Par.35.b.1.Par.25.a*

חסדיה *hasadias, Misericordia Domini. Filius Zorobabel filij Thadaiæ.1.par.3.d*

חצר-מות *hasar-moth, Atrium mortui, vel fœnum mortis. Filius Iectan. Gen.10.d*

חצר-שועל *hasar-suhal, Atrium vel fœnum vulpis, aut fœnum femitæ. Nomen ciuitatis.1.par.4.e*

חצר-סוסים *hasar-susim, Atrium equorum, aut fœnum equorum. Nomen ciuitatis.1.par.4.e que & Haser-susa.*

חצצון-תמר *hasason-thamar, Glarea, vel Lapillus commutationis, aut diuisio siue sagitta palmæ, id est, dactyli, Nomen oppidi, quod & En-gaddi dicitur, Gen.14.b.2.Par.20.a*

חשבניה *hasbadana, Festinans, aut cogitans iudicium suum, siue silens aut computans Iudicium suum. Nomen viri. 2. Esd.8.a*

חשביה *hasebia, Numeratio, vel æstimatio Domini, aut cogitatio domini, siue artificium domini, aut festinatio, vel silentium in domino. Filius Merari.1.Par.9.c.*

חשביה *hasebia, Numeratio siue festinatio intelligentis siue ædificantis. Nomen viri.2 Esd.10.a*

חשבניה *hasebnia, Numeratio domini, siue silentium vel festinatio filij Domini. Nomen viri, Nehem.9.a*

חשבניה חשם *hasebonai, Idem. Nomen viri.2.Esd.3.c*

hasem, Silentium eorum, siue festinatio eorum. Nomen viri.2.Esd.7.c

חצר-גדה *haser-gadda, Atrium hœdi eius, vel fœlicitatis eius: aut ex Hebræo & Syro, atrium incisionis vel scissuræ. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios.15.d*

חצר סוסה *haser-susa, Atrium equi, aut fœnum equi. Ciuitas in tribu Simeoni, Ios.19.a. quæ & Hasar-susim.*

חצרים *haserim, Atria, siue vestibula, aut sagitta excelsa. Ciuitas in dorso montis Seir inter Aegyptum & Chanaeam in qua Hawim id est, Heuæi gigantes habitarunt ab Caphthorim expulsi. Deut.2.c. Ios.13. alias Haseroth, vt quibusdam videtur, appellata.*

חצור *hasor, Atrium, aut fœnum. Ciuitas regni Iabin Chanaeorum regis, quæ & Hefron dicitur, quam solam Iosue incendit, Ios.11.a.1.Reg.12.b.4.Reg.15.f. quæ principatum tenuerat inter omnia regna Amorrhæorum. Ios.11.12. Fuit vna in tribu Iuda, Ios.15.d. Alia in tribu Nephthali, Ios.19.c. Vbi regnauit Iabin, Iud.4.3.Reg.9.4.Reg.15.*

חצרות *Haseroth, Atria, siue vestibula. Nomen eremi, per quam transierunt Israelitæ ascendentes in terram Chanaan ex Aegypto, Deut.1.a.Num.13.a.33.c*

חצר-שועל *hasar-sual. Atrium vulpis, vel fœnũ vulpis, aut semita, vel pugilli. Ciuitas in tribu Iuda & Simeoni, Ios.19.a*

חשים *hasim, Tacentes, siue festinantes, aut silentium vel festinatio mari. Nomen viri.1.Par.7.c*

חשם *hasom, silentium, vel festinatio eorum. Nomen viri.1. Esd.10.d*

חסה *hasra, Defectus siue deficiens. Pater Thecuæ patris Sellum mariti Oldæ prophetidis.2.Par.34.c. qui.4.Reg.22.c. dicitur Araas.*

חשם *hasum, silentium, aut festinatio eorum. Nomen viri.a. Esd.2.b.2.Esd.8.a*

חשוב *hasub, Aestimatus, aut numeratus, siue cogitatio vel artificium. Nomen viri.2.Esd.11.c*

חשופא *hasupha, discooperta, aut exhausta, vel nudata. Nomen viri.1.Esd.2.c*

חתה *hathath, Attritio aut timor. Filius Othoniel 1.Par 4.c*

חטול *hatil, peccati vulatio. Nomen viri.1.Esd.2.c*

חטיפא *hatipha, Rapina, siue peccati coma, aut reliquiæ. nomen viri.1.Esd.2.c*

חטיטא *hatita, peccati declinatio, nomen viri.1.Esd.2.c*

חטוש *hatus, peccatum derelinquens. Filius Semeia filij Shechenie.1.Par.3.d.1.Esd.8.a. Nehem.10.a.12.a*

הוה ראר *hauoth-iair, Oppida illuminationis, vel annuntiationis luminis. Ciuitates quas expugnauit Iair filius Segub. Numer.32.g. Sine nomen regionis, quæ & Basan dicitur, Deut.3.c*

חואל *hazael, Videns Deum. Nomen viri.3.Reg.19.c.2.Par. 22.b. Successor Ben. adad in regnum Syriæ. 4.Reg.8.d.Amos 1.a*

חזיה *hazia, Videns Dominum. nomen viri. 2.Esd.11.a*

חזיר *hazir, Porcus aut Syriacè, conuersus, vel reuersus. Nomen viri.2.Esd.10.a*

4.Reg.19.c. Isa.37.c. Ezech.27.c. Dicitur & Charan à Græcis, Acto.7.a. Est & nomen viri.1.Par.2.f. vbi dicitur: peperit Haran.

חרבונה *harbona, Destructio, siue gladius eius nunc, aut siccatus eius nunc: siue ira adiscentis vel intelligentis. Nomen eunuchi, Esth.1.b*

חריף *hareph, Hyems, siue opprobrium, vel adolescentia: aut Syriacè, acutus. Nomen viri.2.Esd.7.a. Nehem.10.a*

חרס *harei, Sol, aut testa. Nomen montis, Iud.1.g.2.Esd.8.b*

חרת *hareth, Sculptura, aut libertas. Nomen villæ ad Occidentem.1.Reg.22.a*

חרחור *harhur, Calefactus siue arefactus: aut ira siue calor aluedinis vel foraminis, aut libertatis. nomen viri.1.Esd.2.c*

חרם *harim, Destructus, siue anathematizatus, aut rete vel retiaculum: siue dedicatum vel consecratum, scilicet Deo. Nomen sacerdotis.1.Par.24.b.1.Esd.2.b.10.c*

חריף *hariph, Hyems, siue opprobrium, vel adolescentia: aut Syriacè, acutus. Filius Hur.1.Par.2.g*

חרנפר *harnapher, Ira tauri, siue ira crescens: aut ex Syro & Hebræo, Libertas tauri, siue ira crescens. Filius Supha filij Helem.1.Par.7.g*

חרמה *harma siue Harama. Destructio, siue anathema, aut rete, vel retiaculum, siue dedicatum vel consecratum, scilicet Deo. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.e.1.e.eg.30.g Etiam in tribu Simeon ciuitas est, Ios.19.a.Iud.1.a. dicitur Sephath.*

חרדי *harodi, Tremefactus, siue stupefactus, vel caleru aut ira abundantia. nomen ciuitatis.2.Reg.23.b.*

חרומף *haromaph, Destructio, siue anathema oris: aut ex Hebræo & Syro, ira cooperimenti. Filius Iedaia.2.Esd.3.c*

חרשת *haroseth, Artificium, vel aratura, siue testa, aut silentium, vel surditas: aut Syriacè, sylua. Ciuitas quæ iuxta Iosephum lib.5. antiq. Iud. super paludem Samachonitidem sita est. Iudic.4.a*

חרשא *harsa, Artificium, vel aratura, siue testa, aut silentium vel surditas: aut Syriacè, sylua. Nomen viri.1.Esd.2.c*

חרעי *haraphites, Opprobrium, aut hyems, vel iuuentus: aut Syriacè, acutus. 1.Par.12.a*

חרוץ *harus, incisus, siue aureus, aut solicitus, siue triturans. Pater Messalemet matris Amon, regis Iuda. 4.Reg.21.d*

חשמו *hassemo, Legatio, siue acceleratus numerus, vel æstimata portio, aut silentium numeri, vel portionis. Ciuitas tribus Iudæ, Ios.15.d*

חשוב *hassub, Aestimatus aut numeratus: siue cogitatio vel artificium. Filius Ezricam.1.Par.9.c*

חשבה *hasaba, Numeratio, siue æstimatio vel cogitatio aut artificium, vel festinatio, aut silentium in ea. Filius Zorobabel filij Phadaiæ.1.Par.3.d*

חשביה *hasabia, siue Hasabias, Numeratio, vel æstimatio, aut cogitatio domini, siue artificium domini: aut festinatio vel silentium in domino. Filius Amasij. 1.Par.6.d. Princeps Leuitarum.2.Par.35.b.1.Par.25.a*

חסדיה *hasadias, Misericordia Domini. Filius Zorobabel filij Thadaiæ.1.par.3.d*

חצר-מות *hasar-moth, Atrium mortui, vel fœnum mortis. Filius Iectan. Gen.10.d*

חצר-שועל *hasar-suhal, Atrium vel fœnum vulpis, aut fœnum femitæ. Nomen ciuitatis.1.par.4.e*

חצר-סוסים *hasar-susim, Atrium equorum, aut fœnum equorum. Nomen ciuitatis.1.par.4.e que & Haser-susa.*

חצצון-תמר *hasason-thamar, Glarea, vel Lapillus commutationis, aut diuisio siue sagitta palmæ, id est, dactyli, Nomen oppidi, quod & En-gaddi dicitur, Gen.14.b.2.Par.20.a*

חשבניה *hasbadana, Festinans, aut cogitans iudicium suum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

H E

עיבל Hebal, Aceruus vetustatis, siue aceruus desluens. Filius Iectan, Gen.10.d. Est & nomen montis, Deut.11.d

חבר heber, Gen.46.b.1.Par.4.c.7.f.8.b. vbi dicitur, Et Hezeci, & Heber: interpretatur socius, aut particeps, vel adhærens, siue incantator, aut luor. Item Num.26.e. filius Brie.

עבר heber, Transiens, vel transitus: aut ira, seu prægnans: vel Syriacè, frumentum. Filius Sale. Gen.10.d. Luc.3.g. à quo Hebræi.1.Par.5.b. Filius item Elphaal filij Mebusim.1.Par. 8.b.

עבריה עבריים hebræa, Transiens, siue irata, aut prægnans.
hebræi, Transeuntes siue irati, aut prægnantes: vel Syriacè, frumenta.1.Reg.4.b

עברי hebræus, Idem.f.n.Gen.41.b
hebri, Idem. Nomen viri.1.Par 24.d

חברון hebron, Societas siue participatio, vel adhæsio, aut incantatio, vel luor. Ciuitas in terra Chanaan in montanis Iudææ, ciuitas Ammorrhæorum, quondam Philistbinorum metropolis. Hæc dicta est & conuallis Mambre, Gen.13.d. Num.13.b.1.Par.3.a. & Arbee, Gen.23.a. & Cariath-arbe Ios.15.c. Filius item Caath filij Leui, Exo.6.c.1.Par.2.f.6.a.c

עברנה hebróna, Transiens, aut irascens. Nomen loci, in quo castrametati sunt filij Israel, Num.33.d

חברני hebroni, Societas, siue participatio, vel adhæsio, aut incantatio, vel luor, Num.26.g
hebronitæ, Idem.p.n.1.Par.26.c

חכליה hechelias, Expectans dominum, siue hamus domini. Pater Nehemiæ.2.Esd.1.a

חדי heddai, Laudatio, siue confessio, aut clamor. Nomen viri.2.Reg.23.d. qui Huri.1.Par.11.f. dicitur.

חדר heder, Grex, siue defectio, aut priuatio. Filius Beriæ.1. Par.8.b

חגלה hegla, Festiuitas, aut gyratio eius. Filia Salphaad filij Hepher, filij Galaad, Num.26.d

חילם חלאם helam, exercitus matris vel gentis, siue ancillæ: aut dolor siue expectatio matris, vel ancillæ aut gentis, vel somnium, Ciuitas.2.Reg.10.d. haud procul à Iordane.

חלבת helbæa, Lac siue adeps, aut mansit in ea: siue principium vel dolor in ea. Nomen ciuitatis, quæ sorte tribui Aser euenit, Iud.1.f

חלקי helcath, portio, siue pars, aut lenitas. Ciuitas quæ de tribu Aser data fuit Leuitis, Ios.21.e

חלצי helci, portio, siue pars, aut lenis. Nomen viri.2.Esd.12.a
חלקיהו helcia, siue Helcias, portio, siue pars domini, aut lenitas domini. Pater Eliacim.4.Reg.18.d. Isa.22.f. Est & nomen sacerdotis.4.Reg.22.a. Pater item Ieremiæ prophetæ. Iere. 1.c.1.Par.6.a.2.Esd.12.a

חלק helec, portio, siue pars, aut lenitas. Filius Galaad filij Machir filij Manasse filij Ioseph, Num.26.d. Ios.17.a
helecitæ, Idem.pl.n. Num.26.d

חלד heled, Mundus, id est, orbis vel mustela: aut Syriacè, rubigo. Filius Baana.2.Reg.23.d

חלם helem, Somnians, aut sanans, siue expectatio eorum, aut dolor eorum. Nomen viri, Zach.6.d.1. Par.7.g

חלו helph, Mutatio, siue transitus, aut perforatio. Nomen ciuitatis, Ios.19.c. Terminus Nephthali.

חלץ heles, Armatus, siue liberatus, aut nudatus. Nomen viri.2.Reg.23.d
helles, Idem. Filius Azariæ filij Iehu filij Obed.1.Par.2. e.11.f.27.b

חלי heli, Eleuatio, siue oblatio, aut eleuans, vel offerens, seu pila. Nomen sacerdotis illius, qui Samuelem vnxit in pro-

phetam.1.Reg.1.a. Pater item Ioseph mariti Mariæ virginis, Luc.3.e. qui Matth.1.c. dicitur Iacob.
Heliodorus, Solis donum. G. Nomen viri.2.Mach.3.b
heliopolis, Hebraicè dicitur On: & interpretatur decor, siue tristitia, aut fortitudo. Græcè verò Heliopolis, Ezechielis ciuitas interpretatur. Vrbs Aegypti, quæ Hebræa adaci-citur, Ezech.30.e
helmon-deblathaim, Duo nomina sunt: Helmon quod interpretatur occultatio, siue adolescentia, aut fecundus, vel contemptus. Deblathaim, palathæ, id est, massa de fibus compactæ. Nomen loci in quo castrametati sunt filij Israel profecti de Dibon-gad. Num.33.f
helon, Fenestra, vel prophanatio, siue dolor, vel infirmitas. Nomen ciuitatis in terra Moab. Num.2.a. Iud.3.d
Pater Eliab principis tribus Zabulon, Num.1.a. 2.b. Elon nomen vrbis.1.Par.6.a. qua Ios.21.d. dicitur Elon.
hemam. Turbatio eorum, aut tumultus eorum. Filius Lotan, filij Horrei, Gen.36.c. qui 1.Par.1.c. dicitur Hemam.
Heman, Multus, aut tumultuans. vel Syriacè, fidelis. Filius Maol.3.Reg.4.d. Filius 1oel.1.Par.6.c.f.b.15.d
hemath, Vide Ema:h.
hemona, Popularis, siue populus noster. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin, Ios.18.d
hemor, Asinus, siue lutum, aut vinosus: vel syrael pater uis, aut ponderosus. Pater Sichem. Gen.33.g. 34.a. Act.7.a
hen, Gratia, siue misericordia, aut inanis, vel vanus. Nomen viri. Zach.6.d
henadad, Gratia, vel misericordia dilecti. Nomen viri. 2.Esd.3.c
henoch, Dedicatus vel disciplinatus. Filius primogenitus Cain, Gen.4.c. Filius præterea Iarad, Gen.5.a. Filius item Filius Cain, Gen.4.c. Filius præterea Iarad, Gen.5.a. Filius item 3.g. Filius etiam Madian filij Abrahæ, Gen.25.a. Filius item Ruben, Gen.46.b.1.Par.5.a. Ciuitas item quam Cain construxit, illiq; filij nomen indidit.
henochitæ, Idem.p.n.Num.26.b
hepher, Fodiens, aut explorans, siue oppressus, vel confusio. Filius Asbur ex Naara vxore.1.Par.4.a. Item regni, terræq; Chanaan, quam Iosue expugnauit, Ios.12. 4.Reg.14.f. Vrbs in tribu Zabulon, Ios.19.
hepherita, Idem.p.n.Num.26.d.
hepehthah, Adaperire: imperatiui modi passiui verbi. Marc.7.d
her, Vigil, aut denudans, vel effundens, siue amotus, vel ciuitas. Filius Iudæ, ex Sue vxore Sua, Gen.38.a. 46.b. 4.c. Pater Elmadan, Luc.3.f
heran, Idem. Filius Surbala filij Ephraim, Num.26.d
heranitæ, Idem.p.n. Num.26.d
hercules, Iunonis vel dominatricis gloria. G. Alcides. Gen.
hered, Imperans, siue descendens. Filius Balej filij Iamin, Num.26.e. Heb. Ared.
hered, Ios.12.d. Cuager: aut Syriacè, ærata. Nomen ciuitatis.
hereditæ, Imperantes, siue descendentes. Num.26.d
herem, Destructio, siue anathema, aut vrna, vel ciuitas: siue dedicatum, aut consecratum, f. Deo. Nomen vrbis Iudæ, Ios.15.d. 1.Esd.10.d
heri, Vigil, seu denudans, aut effundens, vel vigilans aut Syriacè, inimicus. Filius Gad filij Iacob, Gen.46.b
heritæ, Idem.p.n.
herma, Destructio, siue anathema, aut vrna, vel ciuitas: siue dedicatum, vel consecratum, f. Deo. Ciuitas in tribu Iudæ, Ios.12.d. Vide Hormia.

herman, Sustentaculum, vel imauris. G. Vir quidam. Rom.16.b
hermes, Mercurius, aut lucrum, vel refugium. G. Viri nomen. Rom.16.b
hermogenes, Mercurio genitus, aut lucri generatio, vel refugium generationis. G. Vir quidam.2.Tim.1.d
חרמון hermon. Destructio, siue anathema, vel rete siue retiaculum: aut dedicatum vel consecratum, scilicet Deo. Nomen montis, quem Sidonij Sarion, Amorrhæi Sanir vocant. Deut.3.b. Ios.13.a. Psal.88.b. Vide item.1.par.5.d. Alias dicitur & Sion-Deut.4.g. A nonnullis traditur duos esse Hermon nomine montes: vnum non procul à Gelboa iuxta Iordanem: alterum verò multò altiorem altero supra Trachonitidem regionem. Quod equidem haud obscure etiam Dauid Psalmo XLII. innuere videtur, dum inquit, De terra Iordanis & Hermonym à monte modico.
hermony, Idem.p.n.
חרמונים herodes, pellis gloria, vel pellibus glorians: aut moni gloria, vel arrogantia: aut Syriacè, draco ignitus. D. præses, siue procurator Galilææ constitutus à Romanis, Luc.3.a. rex Iudææ, Luc.1.a
herodiani, Idem.p.n.D. Matth.22.b
herodias, Idem.f.g.D. Matth.14.a
herodion, Iunonis vel dominatricis cantilena. G. cognatus Pauli, Rom.16.b
חשבון hesebon, Numerus, siue cogitatio, aut festinans intelligere vel ædificare. nomen ciuitatis in Galaad Moabitarum, in qua habitauit Sehon rex Amorrhæorum, Ios.13.b. Num. 21.f. quam ædificauerunt filij Ruben, Num.32.g. 1.Par.6.g
חצר heser, Atrium, aut fœnum. nomen ciuitatis à Salomone ædificatæ.3.Reg.9.c
hesli. prope me, vel iuxta me, siue auferens vel separans. D. Pater Nahum patris Amos, Luc.3.e
חשמונה hesmona, Festinatio numerationis vel muneris, aut festinatio præparationis, vel legatio. Locus in quo castrametati sunt filij Israel profecti de Methca, diuidens Aegyptii & sortem tribus Iudæ ad mare vsq; tendentem, Num.33.d
חצרי hesrai, Atrium, siue fœnum. nomen viri.2.Reg.23.d. qui Hesro.1.par.11.g. dicitur.
חצרו hesro, Atrium aut fœnum eius. nomen viri.1.Par.11.g. qui 2.Reg.23.d. dicitur Hesrai.
חצרון hesron, Sagitta exultationis, siue diuisio cantici, aut atrium vel fœnum. Nomen ciuitatis, quæ & Aser in tribu Iudæ, Ios.15.a.d. Filius Ruben, Gen.46.b. Item filius Iudæ, id est (vt existimo) filius Phares filij Iudæ, vt sequitur.1. par.4.a. qui Gen.46.a. dicitur Zara. Filius item Phares filij Iudæ, Gen.46.b
hesronitæ, Idem.p.n.Num.26.c.e
חת beth, Confractio, vel formido, aut stupor vel Syriacè descensus. nomen populi, Gen.23.a.b
חתלון bethalon, Contritio mansionis, aut formidabilis mansio, siue inuolutio eius. nomen vrbis, terminus Iudææ ad septentrionem, Ezech.47.c
חתי bethæus, Confractus vel formidans, aut stupens: vel Syriacè, descendens. Filius Chanaan, Genes.10.c. à quo Hethei.
חתי bethai, Idem.p.n. nomen populi, Gen.15.d. 4.Reg.7.b Cyprum Hieronymus esse dicit.
חתים bethim, Idem.p.n. nomen loci, Iudic.1.a
חוי beua, Vita, vel viuens. Prima mulier creata à Deo, Gen.3.d
חוי beuei, Viuentes, aut loquentes, vel nuntiantes: aut Syriacè, colubri. Populi genus.

חוילה heuila, Idem.f.n. Filius Chanaan, Gen.10.c
חוילה heuila, Dolens, siue parturiens, aut loquens illi, siue enuntians illi. nomen regionis, Gen.2.b.25.b
heuila, siue Heuilath, Dolens, siue parturiens, aut loquens illi, siue annuntians illi. Filius Chus, Gen.10.a. Filius item Iectan, Gen.10.d. nomen item regionis.1.Reg.15.b. Getuli à Iosepho dicuntur.
חוסי חוזיו hezeci, fortis, siue apprehendens. Filius Elphaal.1.par.8.b
hezion, Visio, vel prophetia. Pater Tabremon patris Ben-adad regis Syriæ.3.Reg.15.d
חזיר hezir, porcus: aut Syriacè conuersus, vel reuersus. nomen viri.1.par.24.b

H I

חיאל Hiel, Viuit Deus, siue vita Dei. nomen viri illius, qui reædificauit Iericho.3.Reg.16.g
hierapolis, Sacra ciuitas. G. Ciuitas Phrygiæ, haud procul à Colossis & Laodicea. Colos.4.c
hieronymus, Sacrum nomen. G. nomen viri. 2.Mac.12.a
חין עיר hin, Mensura erat liquidorum. Ezech.4.c
hir, Ciuitas, aut vigil, siue effundens, vel denudans, aut pullus, scilicet asini. Filius Caleb filij Iephone.1.par.4.c. Sunt qui dicant hoc loco legendum esse Hirela, nomine compositio, non autem Hir & Ela. tunc lege interpretationem dictionis Ela, & huius dictionis Hir.
עירא hira, Ciuitas, aut vigil, siue denudatio, aut effusio, vel aceruus vitionis. Filius Ittei 2.Reg.23.d.1.par.11.g.27.b
חירם hiram, Vita celsitudo, Rex Tyri.2.Reg.5.a. qui 2.par.2. 4.c.9.c.8.a. dicitur Huram Hebraice.
חורם hiram.2.par.2.a.c.4.c.8.a. Albedo eorum, siue foramen, vel libertas eorum, aut destruens, vel anathematizans, Heb. Huram: rex Tyri, qui 2.Reg.5.a. dicitur Hiram.
עירם hiram, Gen.36.d.1.par.1.d. Ciuitas eorum, siue vigilia eorum, aut denudatio, vel effusio eorum, siue aceruus excelsus. Ciuitas Idumææ.
חירה hiras, Libertas, aut ira. nomen viri Odollamitis, Ge.38.a
חיר-שבש hirsemes, Ciuitas solis: aut ex Hebræo & Syro, ciuitas seruitij vel ministerij. Ciuitas in tribu Dan, Ios.19.c
hircanus, Ciuitatis possessor, seu vigilans æmulator. D.
hispania, Bara, id est, pretiosa. G. Europæ regio latissima, Rom.15.f

H O

חובה hoba, Dilectio, vel abscondens. aut Syriacè, obligatio, vel peccatum. nomen loci, Gen.14.c
חבב hobab, Dilectus, filius Raguel soceri Moysi, Num.10.d. Iudic.4.b
חור hod, Latus siue confessio. Filius Supha filij Helem.1.pa.7.g
חדש hodes, Mensis, aut nouitas. Vxor Saharaim.1.par.8.a
חרשי hodsi, Mensis, vel nouitas: aut ex Syro & Hebræo, vnius mensis, aut nouum munus. Ciuitas.2.Reg.24.a
חלדי חלדה holda, vel Holdai, Mundus vel orbis aut mustela: vel Syriacè, rubigo. nomen viri.1 par.27.b. & Zach. 6.c. Item prophetis vxor Sellum filij Thecue 4.Reg.22.c
holofernes, Fortis dux, ex Hebræo & Syro. D. princeps militiæ regis Nabuchodonosor, Iudith 2.a
חלון holon, Fenestra, siue prophanatio, aut dolor. Ciuitas quæ de tribu Iudæ seu Simeonis Leuitis data est, Ios.15.f. 21.b. qua 1.par.6.c. dicitur Helon.
חמם homam, Tumultus, siue turbatio eorum. Filius Lotam filij Seir.1.par.1.c. qui Gen.36.c. dicitur Hemam.
און hon, Dolor, siue fortitudo, aut iniquitas. Filius Phaleth, Num.16.a
חפח hoppha, Thalamus siue coopertorium, aut litus, vel ripa eius. nomen viri.1.par.24.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

חר *hor, Mons, siue concipiens, aut demonstrans, siue ostendens. nomen montis, Num. 20. d. 33. c. in finibus terræ Idumææ prope Petram ciuitatem.*

חורם *horam, Mons eorum, siue manifestans eos, aut concipiens eos. Rex Gazer, Ios. 10. f*

חרם *horeb, Desertum vel solitudo, siue destructio, aut siccitas vel gladius. Nomen montis in regione Madianitarum, Exod. 3. a. Psalm. 105. Qui Sinai aliàs dicitur, in quo data fuit Lex Moysi. Est & nomen petræ, Exod 17. b.*

חרי *horrei, Principes, vel liberi, aut ingenui, vel irascentes. Gigantes, quos expulerunt filij Edom à monte Seir, Deuter. 2. c. d. qui Gen. 14. Chorræi dicuntur ijsdem consonantibus & punctis.*

horrhæus, Idem. s. n.

חרם *horem, Destructio, siue anathema, aut rete, vel retiaculum, siue dedicatum aut consecratum, s. Deo. Ciuitas in tribu Nephthali, Ios. 19. c*

חרי *hori, Princeps vel liber, aut ingenuus, vel irascens, filius Lotan filij Seir, Gen. 36. c*

חרמה *horma, Ios. 19. b. Excelsa, siue proiecta, aut vermis. Ciuitas in tribu Aser.*

חרמת *horma, Destructio, siue anathema, aut rete vel retiaculum. siue dedicatiũ aut consecratum, s. Deo. Ciuitas in tribu Iudæ quàm Simeonis, Num. 21. a. quæ cap. 1. d. Iudic. dicitur & Sephath, 1. par. 4. e. In Iosue 15. e. scribitur Harma: in Iosue verò 19. a. Bethul-harmæ vbi vnica dictio est, cum separatim legendæ sint: duæ enim sunt ciuitates.*

חרני חסת *horonites, Ira vel furor: aut Syriacè libertas, 2. Esd. 2. b.*

hosa, Confidens, vel protegens. nomen viri. 1. par. 26. b. nomen item cuiusdam ianitoris, 1. par. 16. d. Ciuitas item quæ tribus Aser terminus est, Ios. 19. b.

חושא *hosa, 1. par. 4. a. Festinans, siue tacens, aut sensualis. Ciuitas.*

חושענא *hosanna, Salua obsecro, vel salua nunc, Mat. 21. a. Heb. Hosiah-na.*

חותם *hotham, Sigillum, aut signaculum, siue clausura. Filius Heber filij Baria filij Aser filij Iacob, 1. par. 7. g. 11. g.*

חוזי *hozai, Videns. nomen prophetæ, 2. par. 33. d.*

חוזאל *hoziel, videns deũ. Filius Semei filij Gerson, 1. par. 23. a.*

H V

חסקת *Hucuca, Sculptura, vel præceptum, aut legislatio. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali, Ios. 19. c*

חול *hul, Dolor, vel infirmitas, siue arena, vel præstolatio, aut obstetricatio. Filius Aram, Gen. 10. d. Hicè Iosepho libro 1. antiq. iud. traditur Armeniam instituisse. Quam ego equidem planè arbitror ab eius patre nomen inuenisse.*

חופם *hupham, Thalamus eorũ, aut operimentum eorum, siue litus vel ripa eorum. Filius Beniamin, Num. 26. e.*

חוך *huphamitæ, Idem. p. n. Num 26. e.*

hur, Libertas, siue albedo, aut foramen. Filius Iuda, filij Iacob, 1. par. 4. a. qui Genesis 46. b. dicitur Onan. Filius Caleb, ex Ephrata vxore, 1. par. 2. c. Rex item Madianitarum, Num. 31. a

hurai, Idem. nomen viri, 1. par. 11. f. qui 2. Reg. 25. d. dicitur Heddai.

חורם *huram, Libertas eorum, siue albedo eorum, aut foramen eorum. Filius Belæ filij Beniamin, 1. par. 8. a*

חורי *huri, Irascens, vel libertas, siue albedo, aut foramen. pater Saphat. Num. 13. a. Pater Abihail, 1. par. 5. b*

עוץ *hus, Consilium, aut lignum: vel Syriacè, fixus. Filius Aram, Genesis 10. d. Is iuxta Iosephum atque Ieronymum Trachonitidis & Damasci conditor extitit. nam principatum tenuit inter Palæstinam & Cœlesyriam. Huius regio, in Iob, à LXX. interpretibus Austitis quasi Hustitis dicitur. Iob 1. a. Primogenitus item Nachor Gen. 22. d. Filius item Dison filij Seir, Gen. 36. c*

husam, Festinatio eorum, aut silentium eorum, vel festinans eorũ. Rex tertius qui regnauit in Edom, Gen. 36. d

husathi, Festinans, vel tacens, aut sensualis. Cognomen, 2. Reg. 21. c

husathites Idem. 1. par. 27. b

husi, Festinans, vel tacens, aut sensualis. Pater Baana. 3. Reg. 4. b

husim, Idem. p. n. Alter a vxor Sabaraim, 1. par. 8. c. filius Dan filij Iacob, Gen. 46. c

H Y

Hymenæus, Carmen nuptiale. G. nomen viri qui a fide Christi excidit, 2. Tim. 2. c

I

Iabel, Defluens, siue apportans, vel inuterascens, aut germinans, siue iubilens, aut buccina. Filius Lamech ex Ada vxore, Gen. 4. d

iabes, Siccitas, vel confusio. Pater Sallum. 4. Reg. 15. A quo Iabes-Galaad ciuitas, Iud. 21. f. 1. Reg. 11. a

iabes, Tristitia siue dolor. Nomen bis, 1. par. 2. g. 4. b. nomen viri, 1. par. 4. b

iabes-Galaad, siccitas, vel confusio acerui testimonii. Ciuitatis, Iud. 21. b. 1. Reg. 11. a

iabin, intelligens, siue ædificans. Rex Asor, Ios. 11. b. 12. 4. a. Psal. 82. c

iabnia, ædificans, aut intelligens. nomen ciuitatis, 2. par. 26. a

iabor, Euacuatio, vel dissipatio, aut delitescens. Fluuius in Iordanem profluentis, Gen. 32. f

iacan, Tribulatio vel labor, aut alligatio posteritatis eius. Nomen viri, 1. par. 5. c

iachan, Conterens, vel comprimens, siue alligans. Nomen viri, 1. par. 5. c

iachin, Præparans, siue præparatio, vel firmitas. Nomen viri. Simeonis filij Iacob, Gen. 46. b. nomen item ciuitatis in tribu Iudæ. Nomen item viri. Sacerdotis Salomonis, 3. Reg. 7. c. 2. par. 3. d. nomen item viri, 1. par. 9. b

iachinite, Idem. p. n. Num. 26. b.

iacim, Surgens aut confirmans. Filius Semei, 1. par. 8. b. 24. b

Iacob, Supplantator, vel calcantes: aut plantatio, aut vestigium Filius Isaac, Gen. 25. c. 27. f

iacoba, idem. nomen principis, 1. par. 4. f

iacobus, idem. nomen Apostoli fratris Iohannis Euangelistæ, quorum pater Zebedæus dicebatur, Mat. 4. a

iadde, Manus eius, aut potestas eius, siue vox eius. Nomen viri, 1. par. 27. c

iad. i, Sciens, vel cognoscens. Filius Onan, Filij Iudæ. ex Atara vxore, 1. par. 2. d

iad. ua, Scientia Domini, vel cognitio Domini. Nomen viri, 1. Esd. 2. b

iadason, Cognitio eius, vel cognitio meum. Nomen viri. 1. Esd. 2. c

iadias, Simul, vel solus dominus, aut gaudium, siue gaudium domini: vel ex Syro & Hebræo, vnus dominus. Nomen viri, 1. par. 27. d

iadihel, Scientia Dei, vel cognitio Dei, Filius Semei. 1. par. 7. b. 11. g. qui Gen. 46. c. dicitur Abdel.

iadon, Iudicans, aut litigans, vel manus eius. Nomen viri. 2. Esd. 3. b

iagur, Colonus, vel aduena: aut timens, siue congregans. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. d

iahaddai, Simul vel solus ego, aut acutus vel gaudens, aut Syriacè, vnitas mea. Nomen viri. 1. Par. 2. f

iahala, Ascendens, aut damula, vel caprea. Nomen viri. 2. Esd. 7. c

iahath, Confractus aut formidans, vel stupens: aut Syriacè, descendens. Filius Lobni filij Gerson. 1. Par. 6. b. Filius Raia filij Subal. 1. Par. 4. a. 24. c. Præpositus instaurantibus templum, de filijs Merari. 2. Par. 34. c

iahaziа, Visio Domini.

iahaziel, Videns Deum, vel visio Dei. Nomen sacerdotis. 1. Par. 16. c. Filius Hebron. 1. Par. 23. c. Filius Iahath. 1. Par. 24. c. 2. Par. 20. c

iahel, Ascendens, aut damula, vel caprea. Vxor Haber Cinæi, Iud. 4. c

iahelel, Expectans Deum, aut orans Deum, siue incepit Deus. Filius Zabulon, Gen. 46. b

iahelelite, Idem. Num. 26. c

iahiel, Viuit Deus. Nomen viri. 1. Par. 15. b. 16. a. 23. a. 29. b. 2. Par. 21. a. 29. c. 35. b. Esd. 8. b. 10. a

iair, illuminans, vel illuminatus. Filius Segub filij Efrom filij Phares, filij Iudæ. 1. par. 2. c. Fuit & nomen iudicis in Israel, Iud. 10. a. Nomen item loci, Ios. 13. d

iairi, Lux mea, siue illuminans, aut illuminatus.

iairites, Illuminatus, aut flumen, aut fluuialis. 2. Reg. 20. g

iairus, Idem. D. nomen viri, Marc. 5. b. Luc. 8. f

iala, Ascendens, aut damula, vel caprea. Nomen viri. 1. Esd. 2. c

ialaleel, Laudans Deum, aut claritas, siue illuminatio Dei.

ialleel, Idem, nomen viri. 1. par. 4. c

ialon, Manens, siue murmurans, Filius Esra. 1. par. 4. c.

iambri, Amaricans, siue rebellans, aut commutans. D.

iamin, Dextera, vel dexter, aut auster, vel australis. Filius Simeonis filij Iacob, Gen. 46. b. 1. par. 4. d. Filius Iaan primogeniti Ieramehel. 1. par. 2. d

iaminita, Idem. p. n. Num. 26. b. 2. Esd. 8. b

iammia, Ædificans aut intelligens. Nomen ciuitatis. 1. Mach. 4. b

iamnita, Idem. p. n. D.

iamnor, Maris lucerna, aut dextera lucis, vel dextera lumen. D. nomen viri. Iud. 8. a

iamra, Rebellis, aut amaricans, siue commutatio. Filius Supha, filij Helem. 1. par. 7. g

iamuel, Dies eius deus, aut mare Dei. Filius Simeonis filij Iacob, Gen. 46. b. qui 1. par. 4. d. dicitur Namuel.

ianai, Respondens, siue affligens, aut depauperans. Filius Gad. 1. par. 5. b

ianne, Respondens, vel incipiens loqui, aut afflictus, siue humiliatus, vel pauper. D. Pater Melchi patris Leui, Luc. 3. c.

iannes, Idem. D. nomen incantatoris ex eorũ numero, qui Moysi restiterunt, cùm signa faceret coram Pharaone. 2. Tim. 3. b

ianoe, Requiescens, aut manens, siue deducens. nomen ciuitatis in tribu Ephraim, Ios. 16. c. 4. Reg. 15. f

ianum, Dormiens. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. f.

iaphath, Dilatatus aut pulcher, vel persuadens. Filius Noe, Gen. 5. d. Hic Aphricam tenuit secundum Berosum, à quo Gentiles.

iaphia, illuminans, siue apparens, aut gemens. Filius Daniel. 2. Reg. 5. c. 1. Par. 3. b. 14. b. Rex item Lachis, Ios. 10. a

iaphia. Idem. nomen oppidi in tribu Zabulon. Ios. 19. a

iara. Odorans, siue aspirans, aut luna, vel mensis. Pater Huri. 1. Par. 5. b. Hebraicè, Iaroah.

iara. Sylua, aut fauus siue denudans, vel effundens, aut euigilans. Filius Ahaz. 1. Par. 9. f. qui cap. 8. d. dicitur Ioada.

iaramoth, Altitudines, siue timens mortem, aut proiectio mortis. Nomen ciuitatis in tribu Issachar, data Leuitis, Ios. 21. c

Iare, Luna, vel mensis, siue odorans. Filius Iectan. Genesis 10. d

iared, Imperans, vel descendens. Filius Maalaleel. Gen. 5. b. Filius item Ezra. 1. Par. 4. c

iarephel, Sanitas Dei, aut medicina Dei, siue relaxans Deus. Ciuitas in tribu Manasse, Ios. 18. d

iarib, Pugnans, vel obiurgans, siue multiplicans. Filius Simeonis filij Iacob. 1. Par. 4. d. qui Genes. 46. b. dicitur Abod.

iarim, Saltus, vel Sylua, Ciuitas, Ios. 15. c

iassen, Antiquus, siue dormiens. Nomen viri. 2. Reg. 23. d. qui 1. Par. 11. g. dicitur Assem.

iasa, Rixa vel contentio, aut exitus domini. nomen ciuitatis, quæ de tribu Ruben Merari nepotibus data est, Ios. 21. d. iuxta Hebræum. Num. 21. c. Deut. 2. g. Iud. 11. d. 1. Par. 6. g

Iasa, Isa. 15. b. Rixa vel contentio, Heb. Idbar.

iaser, Figmentum, siue plasmatio, aut tribulans, vel angustians. Vide Ieser.

iaserita, Idem. p. n.

iaser, Rectus, aut cantãs, siue respiciens, aut dominans, vel præualens. Filius Caleb ex Azuba prima vxore. 1. Par. 2. c.

iasi, faciens, vel factor meus. nomen viri. 1. Esd. 10. d

iasiel, Diuidens Deus, vel dimidians Deus, aut festinatio Dei. Nephthali, Genes. 46. c. 1. Par. 7. c. Hebraicè, Iahesiel.

iasiel 1. Par. 11. g. 27. c. Opus Dei, vel factura Dei. Vir de Masobia.

iason, Sanans, vel medicans. G. 1. Mach. 12. c. nomen viri, Act. 17. b. Rom. 16. d

iason, Actor. 21. c. Græcè Mnason. id est, indagator, aut spondens, vel reminiscens. G.

iasub, Conuersio, aut habitatio, aut festio. Filius Isaiæ propheta, Isa. 7. b. Filius item Issachar. 1. Par. 7. a. qui Gen. 46. b. dicitur Iob.

iasubite, Idem. p. n. Num. 26. c

iateba, Benefaciens, vel bonitas eius, aut diuertens, vel declinans in ea. Nomen loci. 4. Reg 21. d.

iathaneel, Donum Dei. nomen viri. 1. Par. 26. a

ianan, decipiens, vel contristans, aut cœnosus, vel columbus. Filius Iapheth, Gen. 10. a. A quo Iones, siue Græci, Ezech. 27. c

iaui, Tinea corrosus, aut compressus, vel congregatus. Nomen viri. 1. par. 23. b

iazer, auxiliator, siue adiutor. Vrbs Amorrhæorum, siue Moab, Isai. 18. c. Num. 21. g. quem construxerunt filij Gad, Num. 32. g. Ios. 13. c. 1. par. 6. g. In Ios. 21. d. legendum Iasa, non Iazer.

iaziel, Aspersio Dei, vel distillatio Dei. Filius Azmoth 1. par. 12. a

ידו *iadon, Iudicans, aut litigans, vel manus eius. Nomen viri. 2. Esd. 3. b*

יגור *iagur, Colonus, vel aduena: aut timens, siue congregans. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. d*

יחדי *iahaddai, Simul vel solus ego, aut acutus vel gaudens, aut Syriacè, vnitas mea. Nomen viri. 1. Par. 2. f*

יעלא *iahala, Ascendens, aut damula, vel caprea. Nomen viri. 2. Esd. 7. c*

יחת *iahath, Confractus aut formidans, vel stupens: aut Syriacè, descendens. Filius Lobni filij Gerson. 1. Par. 6. b. Filius Raia filij Subal. 1. Par. 4. a. 24. c. Præpositus instaurantibus templum, de filijs Merari. 2. Par. 34. c*

יחזיה *iahaziа, Visio Domini.*

יחזיאל *iahaziel, Videns Deum, vel visio Dei. Nomen sacerdotis. 1. Par. 16. c. Filius Hebron. 1. Par. 23. c. Filius Iahath. 1. Par. 24. c. 2. Par. 20. c*

יעל *iahel, Ascendens, aut damula, vel caprea. Vxor Haber Cinæi, Iud. 4. c*

יחלאל *iahelel, Expectans Deum, aut orans Deum, siue incepit Deus. Filius Zabulon, Gen. 46. b*

יחלאלי *iahelelite, Idem. Num. 26. c*

יחאל *iahiel, Viuit Deus. Nomen viri. 1. Par. 15. b. 16. a. 23. a. 29. b. 2. Par. 21. a. 29. c. 35. b. Esd. 8. b. 10. a*

יאיר *iair, illuminans, vel illuminatus. Filius Segub filij Efrom filij Phares, filij Iudæ. 1. par. 2. c. Fuit & nomen iudicis in Israel, Iud. 10. a. Nomen item loci, Ios. 13. d*

יאירי חאירי *iairi, Lux mea, siue illuminans, aut illuminatus.*

iairites, Illuminatus, aut flumen, aut fluuialis. 2. Reg. 20. g

יעלא *iairus, Idem. D. nomen viri, Marc. 5. b. Luc. 8. f*

יחלאל *iala, Ascendens, aut damula, vel caprea. Nomen viri. 1. Esd. 2. c*

יחלאלאל *ialaleel, Laudans Deum, aut claritas, siue illuminatio Dei.*

יחללאל *ialleel, Idem, nomen viri. 1. par. 4. c*

ילון *ialon, Manens, siue murmurans, Filius Esra. 1. par. 4. c.*

ימרי *iambri, Amaricans, siue rebellans, aut commutans. D.*

ימין *iamin, Dextera, vel dexter, aut auster, vel australis. Filius Simeonis filij Iacob, Gen. 46. b. 1. par. 4. d. Filius Iaan primogeniti Ieramehel. 1. par. 2. d*

iaminita, Idem. p. n. Num. 26. b. 2. Esd. 8. b

iammia, Ædificans aut intelligens. Nomen ciuitatis. 1. Mach. 4. b

iamnita, Idem. p. n. D.

iamnor, Maris lucerna, aut dextera lucis, vel dextera lumen. D. nomen viri. Iud. 8. a

ימרא *iamra, Rebellis, aut amaricans, siue commutatio. Filius Supha, filij Helem. 1. par. 7. g*

ימואל *iamuel, Dies eius deus, aut mare Dei. Filius Simeonis filij Iacob, Gen. 46. b. qui 1. par. 4. d. dicitur Namuel.*

יענר *ianai, Respondens, siue affligens, aut depauperans. Filius Gad. 1. par. 5. b*

ianne, Respondens, vel incipiens loqui, aut afflictus, siue humiliatus, vel pauper. D. Pater Melchi patris Leui, Luc. 3. c.

iannes, Idem. D. nomen incantatoris ex eorũ numero, qui Moysi restiterunt, cùm signa faceret coram Pharaone. 2. Tim. 3. b

ינוחת *ianoe, Requiescens, aut manens, siue deducens. nomen ciuitatis in tribu Ephraim, Ios. 16. c. 4. Reg. 15. f*

ינום *ianum, Dormiens. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. f.*

יפת *iaphath, Dilatatus aut pulcher, vel persuadens. Filius Noe, Gen. 5. d. Hic Aphricam tenuit secundum Berosum, à quo Gentiles.*

יפיע *iaphia, illuminans, siue apparens, aut gemens. Filius Daniel. 2. Reg. 5. c. 1. Par. 3. b. 14. b. Rex item Lachis, Ios. 10. a*

יפיע *iaphia. Idem. nomen oppidi in tribu Zabulon. Ios. 19. a*

ירוח *iara. Odorans, siue aspirans, aut luna, vel mensis. Pater Huri. 1. Par. 5. b. Hebraicè, Iaroah.*

יערר *iara. Sylua, aut fauus siue denudans, vel effundens, aut euigilans. Filius Ahaz. 1. Par. 9. f. qui cap. 8. d. dicitur Ioada.*

ירמות *iaramoth, Altitudines, siue timens mortem, aut proiectio mortis. Nomen ciuitatis in tribu Issachar, data Leuitis, Ios. 21. c*

ירח *Iare, Luna, vel mensis, siue odorans. Filius Iectan. Genesis 10. d*

ירד *iared, Imperans, vel descendens. Filius Maalaleel. Gen. 5. b. Filius item Ezra. 1. Par. 4. c*

ירפאל *iarephel, Sanitas Dei, aut medicina Dei, siue relaxans Deus. Ciuitas in tribu Manasse, Ios. 18. d*

יריב *iarib, Pugnans, vel obiurgans, siue multiplicans. Filius Simeonis filij Iacob. 1. Par. 4. d. qui Genes. 46. b. dicitur Abod.*

יערים *iarim, Saltus, vel Sylua, Ciuitas, Ios. 15. c*

ישן *iassen, Antiquus, siue dormiens. Nomen viri. 2. Reg. 23. d. qui 1. Par. 11. g. dicitur Assem.*

יריה *iasa, Rixa vel contentio, aut exitus domini. nomen ciuitatis, quæ de tribu Ruben Merari nepotibus data est, Ios. 21. d. iuxta Hebræum. Num. 21. c. Deut. 2. g. Iud. 11. d. 1. Par. 6. g*

יחץ יצר יצרי *Iasa, Isa. 15. b. Rixa vel contentio, Heb. Idbar.*

iaser, Figmentum, siue plasmatio, aut tribulans, vel angustians. Vide Ieser.

iaserita, Idem. p. n.

ישר *iaser, Rectus, aut cantãs, siue respiciens, aut dominans, vel præualens. Filius Caleb ex Azuba prima vxore. 1. Par. 2. c.*

יעשי יזרחאל *iasi, faciens, vel factor meus. nomen viri. 1. Esd. 10. d*

iasiel, Diuidens Deus, vel dimidians Deus, aut festinatio Dei. Nephthali, Genes. 46. c. 1. Par. 7. c. Hebraicè, Iahesiel.

יעשיאל *iasiel 1. Par. 11. g. 27. c. Opus Dei, vel factura Dei. Vir de Masobia.*

Idaur. *iason, Sanans, vel medicans. G. 1. Mach. 12. c. nomen viri, Act. 17. b. Rom. 16. d*

Μνάσων. *iason, Actor. 21. c. Græcè Mnason. id est, indagator, aut spondens, vel reminiscens. G.*

ישוב *iasub, Conuersio, aut habitatio, aut festio. Filius Isaiæ propheta, Isa. 7. b. Filius item Issachar. 1. Par. 7. a. qui Gen. 46. b. dicitur Iob.*

יטבה *iateba, Benefaciens, vel bonitas eius, aut diuertens, vel declinans in ea. Nomen loci. 4. Reg 21. d.*

יתניאל *iathaneel, Donum Dei. nomen viri. 1. Par. 26. a*

יון *ianan, decipiens, vel contristans, aut cœnosus, vel columbus. Filius Iapheth, Gen. 10. a. A quo Iones, siue Græci, Ezech. 27. c*

יעוש *iaui, Tinea corrosus, aut compressus, vel congregatus. Nomen viri. 1. par. 23. b*

יעזר *iazer, auxiliator, siue adiutor. Vrbs Amorrhæorum, siue Moab, Isai. 18. c. Num. 21. g. quem construxerunt filij Gad, Num. 32. g. Ios. 13. c. 1. par. 6. g. In Ios. 21. d. legendum Iasa, non Iazer.*

יזיאל *iaziel, Aspersio Dei, vel distillatio Dei. Filius Azmoth 1. par. 12. a*

Universidad de Deusto
Biblioteca

יעזיאל iaziel, Fortitudo Dei. Nomen sacerdotis. 1. Par. 15. b

יוין iaziz, Splendor: aut Syriacè, discessio. Nomen propriũ viri. 1. Par. 27. d

I C

יקמית Icamia, Resurrectio domini, aut confirmatio domini, vel vindicans dominus. Filius Sellum filij Sisamo filij Elasa. 1. par. 2. e

יכבוד ichabod, Vbi gloria, aut væ gloriæ. Filius Phinees filij Heli sacerdotu. 1. Reg. 4. d

ικόνιον. iconium. Veniens. G. Celeberrimæ vrbis Lycaoniæ est, de qua Plin. lib. 5. cap. 27. Strabo lib. 12. Volat. lib. 10. Geogr. Est aliud Iconium Ciliciæ ciuitas, cuius Lucas meminit. Act. 14. a. In hac Paulus & Barnabas prædicarunt. Huius fit mentio etiam 2. Tim. 3.

יקותיאל icutiel, siue iecutiel, Spes Dei, aut congregatio Dei. nomen viri. 1. par. 4. c

I D

ידיח Idaia, Manus domini, vel confessio domini. Pater Allon patris Sephei. 1. Par. 4. f

ידעיה Idaia, Nehem. 7. d. 11. b. Zach. 6. d. Scientia domini. nomen viri.

ידידה idida, Dilecta, siue amabilis, vel manus manus eius: aut per trãslationem, potestas manus eius, Mater Iosiæ. 4. Reg. 22. a

ידותון idithun, Lex eius, vel legalis, siue laudem vel confessionem dans. Pater Galal. 1. par. 9. c. Psal. 38.

אדם idox, Iucundus, vel lætus, aut triturans. D. Iudith 8. a

Idumæa, Rufa, vel terrena, aut sanguinea. Regio Syriæ, sic dicta ab Edom filio Esau, Isa. 11. d. 2. Reg. 8. d. Heb. Edom. Vide Edom.

אדומית אדמים idumæa, Idem. p. n. f. g. 3. Reg. 11. a

idumæi, Russi, siue terrem, aut sanguinei. 4. Reg. 8. f

idumæi, inquit Volater. lib. 11. Geograph. in littore Palæstinæ versus Aegyptum & Arabiam siti sunt. Gens ex Nabatheis vicinis Arabiæ populis profecta. Inter hos sunt oppida Philisthinorum ab Hebræis appellatorum, qui idem cum Palæstinis mutatis literis sunt.

idumæus, Idem. s. n. 1. Reg. 21. b

I E

עזי-עברים Ie-abarim, Acerui Hebræorum vel transeuntium, aut acerui irascentium vel pregnantium: aut ex Hebræo & Syro, acerui frumenti, Trigesima octaua Israelitarũ mansio in Moabitarum finibus, Num. 21. c. 33. f

יבחר iebahar, Electio, siue electus. Filius Dauid. 2. Reg. 5. c. 1. par. 3. b. 14. b

יבניה iebanias, Aedificatio domini. siue filiatio domini, vel intellectus domini. Pater Rahuel. 1. par. 9. b

יבלעם iebla am, inueteratio populi, vel defluens populus, aut germinatio populi, siue deglutiens eos. Nomen vrbis in tribu Manasse, Ios. 17. c. Iud. 1. f. 4. Reg. 9. f

יבנאל iebnael, Aedificatio Dei. siue intellectus Dei. nomen ciuitatu, terminus tribus Nephthali, Ios. 19. c

iebneel, Idem. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15. c. Dicitur alias Iamnet orum portus.

יבק ieboc, Euacuatio, vel dissipatio, aut luctã. nomen torrentis, Num. 21. e. Deut. 2. g. Ios. 12. a

יבשם iebsem, Aromatizans, vel ficcitas eorum, aut confusio vel erubescentia eorum. Filius Thola filij Issachar filij Iacob. 1. par. 7. a

יבוס iebus, Conculcatio, aut volutatio, vel præsepiũ. nomen ciuitatu, quæ & Ierusalem dicitur, Ios. 18. d. Iud. 19. c

יבוסי iebusæi, Conculcati, vel volutati, aut præsepia, Gen. 15. d

iebusæus, Idem. s. n. Filius Chanaan, Gen. 10. c. 2. Reg. 4. a. à quo primùm Ierusalem, Iebus: & Ierosolymitæ Iebusæi vocati sunt.

יכליה iechelia, Consummatio Domini, vel potestas Domini. Mater Azariæ regis Iuda. 4. Reg. 15. a

יכמעם iecemia, Resurrectio domini, siue confirmatio domini, aut vindicta domini. Filius Iechoniæ filij Ioacim. 1. par. 3.

יכמעם iecmaam, Resurrectio populi, siue confirmatio vel vindicta populi. Ciuitas in tribu Zabulon. 3. Reg. 4. b. Iud. 6. f. item filius Hebron. 1. par. 23. c

יכנם iecnam, Possessio populi, siue emptio, aut vindicta populi. nomen ciuitatis, Ios. 21. c. quæ Ios. 19. a. dicitur Iamnam, ijsdem consonantibus & punctis.

יכנם iecnam, Idem, Eadem ciuitas, Ios. 19. a. quæ Ios. 21. c. Iecuam dicitur.

יכוניה iechonias, Præparatio domini, aut firmitas domini. Filius Ioacim filij Iosiæ. 1. par. 3. c. Rex Iuda, Esth. 2. b. qui & 22. f. & 37. a. Hebraicè dicitur Choniæ.

יכוניה iechonias, Ierem. 22. f. 37. a. Præparatus ipse. Heb. Chonias, qui 1. par 3. c. dicitur Iechonias.

יכסן iecsan, Durities, siue scandalum: aut Syriacè, tabula. Filius Abrahæ, ex Cetura, Gen. 25. a

יקטן iectan, Paruulus, aut tædium, siue contentio. Filius Hebber, Gen. 10. d

יכתיאל iecthiel, Congregatio Dei. nomen ciuitatis tribus Iudæ. Ios. 15. c. 4. Reg. 14. b. Eusebio Petra.

יעדיה iedaia, Scientia domini, vel cognitio domini. nomen sacerdotis. 1. Par. 9. b. 24. b

יעדיה iedaia, Manus domini, siue confessio domini. Filius Romaph. 2. Esd. 3. c

יעדלא iedala, Manus iuramenti aut maledictionis, siue execrationis: aut ex Hebræo & Syro, manus Dei. Cantor tribu Zabulon, Ios. 19. b

יעדע iedda, Scitus, aut cognitus. nomen viri. 2. Esd. 12. a

יעדו ieddo, Erigens, subleuans, suscipiens, fulciens: aut nomen eius: vel Syriacè, nouitas eius. Filius Zacharias. 1. par. 5. b

יעדו ieddo, Solus ipse, vel vnus ipse, aut letitia eius. Filius Ezræ. 1. par. 5. b

יעדו iedda, Scitus, vel cognitus. nomen viri. 2. Esd. 10. d.

יעדוא ieddua, Scitus, aut cognitus. nomen viri. 1. Esd. 10. d.

יעדבוס iedebos, Mellifluus, aut manus confusionis. Filius Iescentiæ. Filius Etam. 1. par. 4. a

יעדיאל iediel, Vnitas Dei, siue letitia Dei, aut nouitas Dei. Syro & Hebræo, renouatio dei. nomen principis. 1. par. 11. g. Princeps militum. 1. par. 12. d

יעדבל iedibel, Scientia dei, vel cognitio Dei. Filius Semeiæ. 1. par. 11. g. Princeps militum. 1. par. 12. d

יעדלף iedlaph, Distillatio, vel stillicidium: aut ex Hebræo & Syro, manus tuncta. Filius Nachor ex Milcha. Gen. 22. f

יעגאל iegaal, Redemptor vel redemptus, siue vindicans. Filius Semeiæ filij Sechenie. 1. par. 3. d

יעגבא iegba, Exaltatio, siue altitudo. Ciuitas de tribu Gad. Iud. 8. c. g. quam ædificauerunt filij Gad. Iud. 8. c

יעגדליה iegedelia, Magnitudo domini. Pater Hanan. Ier. 35. a

יעדיה iehedeia, Vnus dominus, aut lætitia domini, vel renouatio domini: aut ex Syro & Hebræo, remunerans dominus. nomen viri. 1. par. 24. c

יעהת ieheth, Confractus vel formidans, aut scopus. nomen viri. 1. par. 23. d

יעזיאל iehezel, Videns Deum, vel visio Dei. nomen viri. 1. par. 12. a.

יעיאס iehias, Viuit Dominus. Sacerdos quidam. 2. Par. 15. c.

יעיאל iehiel, Abstulit Deus, aut coaceruans Deus nomẽ scribæ. 2. Par. 26. b. nomen item cantoris. 1. Par. 9. f. 11. g. 15. c. 16. d. 2. Paralip. 35. b. 1. Esd. 8. b. 10. d. Nomen etiam principis. 1. Par. 5. a

יחיאלי iiheli, Viuit Deus. Nomen viri. 1. Par. 26. c

יהוא iehu. Ipse. siue existens. Filius Iosaphat. 4. Reg. 9. a. nomen prophetæ filij Anani. 3. Reg. 16. a. Filius Namsi. 3. Reg. 19. c. Filius Obed filij Ophlal. 1. Par. 2. c. Filius Iosabiæ princeps. 1. Par. 4. f. 12. a

יעואל iehuel, Abstulit Deus, aut coaceruans deus. Filius Zara, 1. par. 9. a

יעוש iehus, Tinea corrosus, aut compressus, vel congregatus. Filius Esau ex Oolibama, Genes. 36. a. Filius Balan filij Iadibel, filij Beniamin. 1. par. 3. c. Secundus filius Esec. 1. Par. 8. d.

יעוץ iehus, 1. Para 8. a. Consilians vel ligneus, aut Syriacè, fixus. Filius Saharaim, ex Hodes vxore sua.

יחיאלי iehieli, Viuit Deus. nomen viri 1. Par. 26. c

יחמי iemai, Calefaciens, aut calidus: filius Thola filij Issachar filij Iacob. 1. Par. 7. a. Heb. Iehemai.

ימיני iemini, Dextera vel dexter. Pater Aphia. 1. Reg. 9. a. 22. b. 2. Reg. 16. c. Pater Chusi, Psal. 7. c

iemineus, Idem.

ימלת iemla, Repletio, aut circunsio. Pater Michææ prophetæ. 3. Reg. 22. a

ימלו iemuel, Regnans, aut Syriacè, consulens: Nomen principis cuiusdam. 1. Par. 4. f

ימנא iemna. Dextera. aut numerans. siue præparans: vel Syriacè, constituens. Filius Aser, filij Iacob, Gen. 46. b. Pater Core 1. Par. 7. f. 2. Par. 13. c

ימנע iemna. 1. Par. 7. g. Prohibitio aut impedimentum, siue mare commotum. Filius Helem.

ימנה iemnaite, Dextera, aut numerantes, siue præparantes vel constituentes. Num. 26. e

יעוש ieus, Tinea, corrosus, aut compressus, siue congregatus. Filius Roboam ex Abihail. 2. Par. 11. d

יפדיה iephdaia, Redemptio Domini. Filius Sesac. 1. Par. 8. c

יפלט iephlat, Liberatus, aut expulsus. Filius Heber, filij Baria, filij Aser, filij Iacob. 1. par. 7. g

יפלטי iephleti, Idem. Terminus filiorum Ioseph. Iosue 16. a

יפנה iephone, Aspiciens, siue intuens. Pater Caleb, Num. 13. a

iephonne, Idem, filius Iether. 1. par. 7. g

יפתה iephta, Aperiens. Ciuitas quæ in sortem tribus Iudæ cessit, Iosue 15. f

יפתאל iephtahel, Aperiens deus. nomen vallis, terminus tribus Zabulonis, Iosue 19. b

יפתה iephte, Aperiens: filius Galaad ex meretrice, iudex in Israel, Iud. 11. a

ירחע iera, Luna, aut mensis, siue odoratio. Seruus Aegyptius. Sesan filij Ieli filij Apphaim. 1 par. 2. c

ירחמאל irameel, Misericordia dei: aut ex Syro & Hebræo, dilectio dei. filius Efrom filij Phares, 1. par. 2. a. Est & regio Philisthym, 1. Reg. 27. d

ירעם iercaam, Extensio eorum, siue viriditas populi, aut sputum populi, vel armatura aut euacuatio populi. Ciuitas est, quæ sorte missa tribui Dan obtigit secundum commentatorem Hebræorum, 1. par. 2. f

ירסו iercon, Aerugo, aut viriditas, siue sputum, vel armatura, aut euacuatio. Ciuitas in tribu Dan, Iosue 19. c

ירמיה ieremia, siue Ieremias, Celsitudo domini, vel sublimitas domini, aut exaltans dominum. nomen principis. 1. paralipomenon 5. d. Est & nomen prophetæ, filius Helcia, Ierem. 1. a

ירחמאל ieremiel, Misericordia dei: aut ex Syro & Hebræo dilectio Dei: filius Amelech, Iere. 36. f

יראיה ieras, Timor domini, vel visio domini: aut proiectio domini. Filius Selemiæ filij Hananie, Ierem. 37. c

יריה ieriau, Idem. Filius Hebron, 1. par. 23. c

ירב ieribai, Pugnans, siue obiurgans, aut multiplicans. Filius Elnaem, 1. par. 11. g

יריחו iericho, Luna, vel mensis, aut odor eius. Ciuitas opulentissima in Beniamin tribu, ab Ierosolymis CL. & ab Iordane LX. distans stadijs, Num. 22. a. Iosue 2. a. Quam ædificauit Hiel de Bethel, 2. Regum 16. g. 2. paral. 28. c. Matth. 20. d. Luc. 18. f. 19. a. Nobilis palmetis & balsami viridarijs. Vnde etiam ciuitas palmarum appellatur, Deuter. 34.

ierochontinus, Idem.

יריאל ieriel, Timor Dei, aut visio vel proiectio dei. Filius Thou filij Issachar filij Iacob, 1. par. 7. a

ירמות ierimoth, Altitudines, siue timens mortem, aut videns mortem, seu proiectio mortis. Filius Bela, filij Beniamin filij Iacob, 1. par. 7. b. Filius item Beza. 1. par. 8. b. 2. par. 31. c. Est & nomen ciuitatis, cuius rex dicebatur Pharan, Iosue 10. a. Item in tribu Iuda, Iosue 15. c. In tribu item Issachar, data Leuitis, quæ Iaramoth dicitur, Iosue 21. c

יריעות ierimuth, Idem. nomen viri, 1. par. 12. a

ierioth, Cortina, siue linteamina, aut vlulationes, siue confractiones. Filius Caleb ex Azuba vxore, 1. par. 2. b

ירמי iermai, Altitudo mea, siue timens vel progiens aquas. nomen viri, 1. Esd. 10. d

ירובעל ierobaal, Impugnans idolum. nomen iudicis in Israel, qui & Gedeon dicebatur, Iud. 6. f 1. Reg 12. b

ירבשת ierobesceth, Impugnans confusionem, vel ignominiam aut impugnans idolum. nomen viri, 2. Reg. 11. c

ירבעם ieroboam. Impugnans, vel obiurgans populum, vel multiplicans populum. Filius Ioas filij Ioachaz, regis Israel, 4. Regum 14. f. Fuit item alius eiusdem & nominis & regni rex impius. 3. Reg. 11. a

ירחם ieroham, Misericors, aut Syriacè, dilectus. Filius Elcana filij Caath. 1. par. 6. b. 12. a. 27. a. Filius Phasur. 1. par. 9. b. Filius Eliu filij Thau. 1. Reg. 1. a. 2. par. 23. a

יראון ieron, Timor, vel visio, aut præscius dolorem vel fortitudinem. Ciuitas in tribu Nephthali, Iosue 19. c.

ירושלים ierosolyma, Visio pacis, aut visio perfecta, vel consummata. siue timor perfectus, vel consummatus. Vide Ierusalem.

ierosolyma, Idem.

ierosolymita, Idem.

ierosolymita, Idem. p. n.

ישישיה iersia, Lectulus, siue stratum domini, aut abstulit pauperatem dominus. Filius Ieroboam. 1. par. 8. c

ירואל ieruel, Timor dei, aut visio dei. nomen solitudinis, de quo 2. par. 20. d

ירושא ierusa, Hæreditas, vel exilium. Mater Ioathan filia Sadoc. 2. par. 27. a

ירושלים ierusalem, Visio pacis, aut visio perfecta vel consummata, siue timor perfectus vel consummatus. Iudææ metropolis, à Melchisedec, teste Iosepho, condita, alias Salem, item & Iebus à Iebuseo Chananæi filio. Iosue 18. d. postremò Helia (vt Volaterranus lib. 11. ait) ab Helio Hadriano dicta est. Is enim imperator partem eius extruxit: montem Caluarium, Christi sepulchrũ, & Golgotha, loca extra mœnia antea sita, muro cinxit. Porrò hæc olim vrbs bifariam diuisa erat, in superiorem scilicet & inferiorem. Superior in vertice Sion, vna cum templo in eiusdem monte latere

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis latere sita erat quæ à conditore interdum ciuitas Dauid nominabatur. Templo autem adhærebat inferior ciuitatis pars, 1.par 3.b

ישי *ieſſe, Ens, ſiue exiſtens, aut munus vel oblatio. Pater Dauid, Iſa.11.c.qui & Iſai dicitur.*

יהצה *ieſſa, Rixa, vel contentio, aut domini exitus. Ciuitas in tribu Ruben, Ioſ.13.c*

יצהר *ieſaar, Claritas, ſiue oleũ, aut meridianus. Filius Caath filij Gerſon, Num.3.c*

ieſaarita, Idem.p.n.

ישעיה *ieſaia, ſiue Ieſaias, Salus domini. nomen viri, 1.para.25.c.2.Eſd.11.b*

ישמרי *ieſamari, Cuſtos, vel Cuſtodia. Filius Elphaal, 1.paralipom.8.b*

ישנה *ieſana, Dormiens, aut antiqua, vel annoſa, ſiue mutatio. nomen ciuitatis, 2.par.23.d*

ישבה *ieſbha, Laus, ſiue tranquillitas. Filius Ezra, 1.par.4.c*

ישבעם *ieſbaam, Sedens populus, aut conuerſio populi, ſiue inſuſſlatio aut captiuitas populi. Filius Hachamoni, 1.par.11.b.12.a.*

ישבקשה *ieſbacaſſa, Eſt requirens, vel deprecans, aut seſſio dura. vel inſuſſlatio ſiue conuerſio dura. Nomen viri, 1. Paralip. 25.b.*

ישבי-בנוב *ieſbi-benob, Sedens in prophetia vel in locutione, vel in germinatione: aut conuerſio ſiue inſuſſlatio in prophetia vel in locutione ſiue in germinatione: aut captiuans in prophetia vel in locutione, ſiue in germinatione. Gigas quidam, de quo 2.Reg.21.c*

ישבעם *ieſboam, Conuerſio populi, ſiue seſſio populi, aut inſuſflatio vel captiuitas populi. nomen principis, 1.par.27.a*

ישבק *ieſboc, Eſt vacuus vel euacuatus: aut Syriacè, derelictus, vel derelinquens. Filius Abrahæ ex Cetura, Gen.25.a.*

יכבה *ieſcha, Vngens, ſiue cooperiens, aut protegens, vel obumbrans: aut Syriacè, ſpeculans. Filia Aran ſilij Thare, quæ & Sarai dicebatur, Gen.11.d*

ישעיהו *ieſeias, Salus domini. Filius Phaltiæ filij Ananiæ filij Zorobabel, 1.par.3.d*

ישמא *ieſema, Appoſitus vel nominatus: aut admiratio, ſiue deſolatio. Filius Etam, 1.par.4.a*

יצר *ieſer, Figmentum, ſiue plaſmatio aut tribulatio, vel angustians. Filius Nephthali, Gen.46.c.1.par.7.c*

ieſerita, Idem.p.n.Num.26.f

וישישי *ieſeſi, Antiquus, ſiue ſexagenarius, aut exultans: vel eſt munus. Filius Ieddo, 1.par.5.b*

ישפה *ieſpha, Laſpis, lapis ſcilicet pretioſus: aut eſt hic, id eſt in hoc loco, vel labiũ, ſiue conterens. Filius Beriæ, 1.par.8.b.*

ישפן *ieſphan, Abſconditus, ſiue confractus, aut cuniculus. Filius Seſac, 1.par 8.b.*

ישעי *ieſi, Salus, aut reſpiciens. Filius Apphaim ſilij Nadab filij Semei, filij Onam, 1.par.2.d.4.d. Pater Phatriæ, 1.par.4.g.5.d.12.a.23.c*

ישיה *ieſia, ſiue Ieſias, Eſt dominus. Filius Iezrahiæ filij Ozi filij Thola, 1.par.7.a.24.c*

יחציאל *ieſiel, Diuidens deus, vel dimidians deus, aut feſtinatio dei. Filius Nephthali, Num.26.f*

ieſelita, Idem.p.n.Num.26.f

ישימון *ieſimon, Deſolatio, aut ſolitudo. nomen loci, 1.reg.23.d.*

יכמכיהו *ieſmachias, Adhærens vel inuitens domino, aut iunctus domino. nomen viri, 2.par.31.c*

ישמעיהו *ieſmatas, Audiens dominum, vel obediens domino. nomen viri, 1.par.27.c*

ישראלי *ieſraeli, idem quod iſraeli, quod interpretatur prævalens, ſiue dominans cum Deo. nomen loci, 2.Reg.17.f*

ieſſui, Planus, ſiue æqualis, aut ponens, ſiue poſitus. Filius Aſer filij Iacob, Geneſis 46.b.1.par.7.f. Filius Saul, 1.par 8.g

ieſſuitæ, Idem.p.n.Num.26.c

ieſu, Luc.3.f. in Græco eſt Ioſe: & Hebraicè poteſt interpretari parcens, vel elenatus, aut exiſtens. D.

ieſua, Saluator. nomen viri, 1.par.24.b.

ieſua, Gen. 46.b.1.par.7.f. planities, ſiue æqualis, aut ponens vel poſitus. Filius Aſer filij Iacob.

ieſue, Saluator, 2.par.31.c. 1.Eſd.2.b

ieſue, 1.Eſd.10.d. Eſt dominus. nomen viri, Heb. Ieſua.

ieſus, Saluator. Sic vocatus fuit Chriſtus dominus noſter, Mat.1.c. Luc.2.c. Act.7.f

ieſus, Zach.1.a.3.b.c. Dominus ſalvator, vel dominus ſalutis. Sacerdotis nomen filij Ioſedec. De quodam legitur & Paulus, Coloſſ.4.c

ieta, Declinans, vel diuertens. Ciuitas quæ Leuitis concessa fuit in tribu Iudæ vel Simeonis eſt data, Ioſue 21.b

ietebátha, Bonitas ſua, ſiue declinans filia eius, aut declinans deſertum. nomen loci in quo caſtramentati ſunt filij Iſrael profecti de Gadgad monte, Num.33.d

ieth, Confringens, vel formidans, aut ruperi, vel riacè, deſcendens. Filius Gerſon filij Leui, 1.par.6.b. Iahath.

iethnan, Mercei, ſiue donum: aut Syriacè, fumigans. Ciuitas tribus Iudæ, Ioſ.15.d

iethela, Pendens, vel ſuſpenſio, ſiue coarctatio. nomen ciuitatis in tribu Dan, Ioſ.19.c

iether, Excellens, vel reſiduus, ſiue remanens vel abundans aut funiculus. Ciuitas de tribu Iudæ, Ioſue 15.f.21.b. Primogenitus Gedeonis, Iudic.8.d. Filius Iether, 1.par.4.c.6.c

iether, 1.Reg.30.g. Nomen ciuitatis. nomen viri, 1.para.7.g. & interpretatur excellens, aut reſiduus, aut remanens, aut explorans ſiue funiculus.

iether, Idem. 1.par.2.b. ille idem qui & Iethra. Filius item Iada filij Onam filij Iether, Idem. 1.par.2.c

iethbeth, Donans, Ciuitas Idumæorum, Genes.36.c. 1.par.1.d

iethma, Orphanus, ſiue admiratio, aut conſummatio, aut perfectio. Vir Moabites, 1.par.11.g

iethra, Excellens, ſiue reſiduus, vel remanens, aut explorans vel funiculus. Pater Amaſa, filij Abigail, ſororis Dauid, 2.Reg.17.f. & Iſraelites erat, in 2.par.24.b. Iether Iſmahelites.

iethraham, Excellentia populi, aut reſiduus populi. Filius Daan ex tribu Gad eſt attributa.

exploratio, vel funiculus populi. Filius Daan ex tribu Gad eſt attributa.

iethrai, Excellens, ſiue reſiduus, vel remanens, aut explorans, vel funiculus. 1.par.3.a

iethrai, 1.par.6.b. Explorans: aut Syriacè, Iuuo. Filius Zara.

iethran, Excellens ſiue reſiduus, vel remanens, aut explorans, vel funiculus. Filius Supha filij Heleni, 1.par.7.c. Filius item Diſon filij Seir Horrei, Gen.36.c

iethrai, Idem.

iethreus, Idem. Filius Sobal filij Hur primogeniti Caleb, 1.par.2.g.11.g

iethro, Idem. ſocer Moyſi. Exod.3.a.4.a. Dicitur & Raguel,

iethrites, Idem.2.Reg.23.g

iethſon, Ioſue 21.d. In Hebræo eſt Celemuth.

terpretatur antiquiores, vel priores, aut orientales, ſiue incendium, vel incuratio mortu. nomen ciuitatis. Vide Cademoth.

יכונה *ietur, Cuſtodiens, aut ordo vel ſeries: aut Syriacè montanus. Filius Iſmahelis, Gen.25.b.1.par.1.b*

יחבא *iezabad, Dotatus. Vir Gaderothites, 1.par.12.a*

ארזבל *iezabel, Inſula habitaculi, vel habitaculo: aut ex Hebræo & Syro, inſula ſterquilinij, vel ſterquilinio, filia regis Sidoniorum, vxor regis Achab, 3.Reg.16.g.21.b*

יזהא *iezátha, Aſpergens thalamum vel cubiculum: aut ex Syro & Hebræo, va oliua. Filius Aman filij Amadátha, Eſth.9.b*

איעזר *iezer, Inſula adiutorij, ſiue inſula atrij, aut va adiutorio vel atrio. Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe, Numer.26.d. qui Ioſ.17.a. dicitur Abiezer.*

יעזר *iezri, 1.par.6.g. Auxiliator ſiue adiutor. Nomen ciuitatis Amorrhæorum, quæ Leuitis & hominibus pro aſſole tribu Gad eſt attributa.*

איעזרי *iezrite, Dei iezer, quod interpretatur inſula adiutorij, ſiue inſula atrij: aut va adiutorio vel atrio, Num.26.d.*

יזרח *iezriter, Oriens, aut clarus, 1.par.27.a*

יזיה *iezia, Diſtillatio, vel aſperſio domini. Nomen viri, 1. Eſd.10.d*

יזליאה *iezlia, Diſtillatio vel aſperſio laboriosa. Filius Elphaal, 1.par.8.b*

יאזניהו *iezonias, Auſcultatio domini, aut ſtatéra domini, vel arma domini. Filius Naachati, 4.Reg.25.f*

יזניהו *iezonias, Ierem.35.a 40.c.42.a. Ezech.8.d.11.a. interpretatur Nutrimentum domini, aut auſcultatio, vel arma domini.*

יזרח *iezra, Porcinus: aut Syriacè, conuerſus. Filius Moſollam 1.par.9.b*

יזרחית *iezraia, Oriens dominus, aut claritas domini. Nomen viri, 2.Eſd.12.d*

יזרעאל *iezrahel, Semen Dei, aut diſtillans contritionem vel malum dei, ſiue diſtillatio amicitiæ dei, vel aſperſio paſtoris dei. Ciuitas tribus Iudæ, Ioſue 15.g.17.d.19.b. Iud.6 g.1.c. Regum 25 g. Filius item Oſee ex Gomer vxore, Oſe.1.b*

iezrahelites, Idem.1.Reg.27.a 3.Reg.21.a

iezrahelitis, Idem.

I G

יגאל *igal, Redemptus ſiue coinquinatus. Filius Nathan de Soba, 2.Reg.23.d*

igal, Idem. Filius Ioſeph, Num.13.a.

I H

יפלט *ihelan, Occultus, ſiue adoleſcens, aut caprea eorum vel ſeculum. Filius Eſau ex Oolibama vxore, Gen.36.a.*

I I

עיים *iim, Acerui, ciuitas tribus Iudæ, Ioſue 15.c.*

I L

עילי *Ilai, Aſcendens, vel ſuperior, aut acervus mihi.*

illyricum, Exhilaratio, aut lætificatio. G. regio Epiri confinium propinqua Italiæ, Rom 15.d.

I N

חדן *Indi. De India, quæ Hebraicè dicitur Hodu, id eſt, laudatio, ſiue confeſſio, aut decora vel pulchra.*

אשר *india, Idem. Regio latiſſima ad orientem ſita, cuius imperium Aſſuerus tenuit, Eſther 1.a. Alias Hodu, Henila & Chus appellata, cuius ſpatium ex Strabone lib. 15. Geograph. & Plinio libro 6. capite 16. intra Indum ab occaſu, à ſeptentrione Tauri iugu, ab ortu Eoo pelago, à meridie ſuo, hoc eſt Indico clauditur ſpatioſiſſima ipſa: & non gentium tantum & oppidorum prope innumerorum, ſed omnium verum prouentu, ære tantum & plumbo excepto, fluuiis flumina cum plurima, tum maxima, Præcipua tamen Ganges & Indus, quorum irrigno procurſu fit vt in vno ſolo proximantis ſolis vis nihil non magna quantitate gignat. Maximè autem, ſi reliquas terras vogit as, orienti ſuppoſita videtur. Vide etiam Ptolemæum lib. 7. cap. 1. & 2. Pom. Melam in 3.*

I O

יואב *Ioab, Paternitas, vel habens patrem: aut voluntarius. Pater Abiſai, 1.Reg.26.a. Filius item Saruiæ filiæ Iſai, 2.Regum 2.c. 1.par.2.b. Filius etiam Saraiæ, 1.par.4.a*

יהואחז *ioachaz, Domini apprehenſio, ſiue domini poſſeſſio aut dominus videns. Filius Ioſiæ regis Iuda, 4.Reg.23.f. 2.par. 35.a. Filius item Ieu regis Iſrael, 4 Reg.10.g. 2.par.21.d.*

יואחז *ioachaz, 2.par.34.b. Apprehendens, ſiue poſidens, aut videns. Pater Ioha, qui à commentariis erat Ioſiæ regis.*

יהויכין *ioachin, Dominus præparatio, ſiue domini firmitas. Filius Ioacim ſiue Eliacim, 4.Reg.24.b. quem Ieremias, 29. 2.37.a. vocat Iechoniam.*

יהויקים *Ioacim, Domini reſurrectio, ſiue domini confirmatio, vel dominus vindicans. Filius Ioſiæ regis, qui prius Eliacim dicebatur, 4.Reg.23.g.1.par.3.c*

יהויקים *ioacim, Nehem.12.a. Reſurgens ſiue cõfirmans, aut vindicans.*

יהוערה *ioada, Domini cultus, vel congregatio: aut domini tranſitus vel teſtimonium, vel domini ornatus vel præda: aut ex Hebræo & Syro, domini ablatio. Filius Achaz filius Micha, 1.par.3.d. qui 9.f. dicitur Iara.*

יהוערן *ioadan, Domini delicia vel domini voluptas: aut ex Hebræo & Syro, domini tempus. Mater Amaſiæ regis Iuda, 4.Reg.14.a.2.par.25.a*

יואח *ioah, Fraternitas, vel habens fratrem. Filius Gerſon filij Leui, 1.par.6.b*

יואח *ioah, Fraternitas, vel habens fratrem. Filius Zemma, 1.par.6.b. 2.par. 29.c. Filius item Ioachaz. illius qui fuit Ioſiæ regis à commentarijs, 2.par.34.b*

ioabe, Idem. Filius Aſaph, 4.Reg.18.c

ioaba, Idem, 1.par.26.a.2.par.29.c.

ioarim, Domini exultatus, vel domini exaltatio. D. nomen viri, 1.Mach.2.a

יואש *ioas, diſſidens vel deſperans, aut igniturs vel vrens. Pater Gedeonis, Iud.6.b. Rex Iuda, filius Ochoziæ filij Ioram, filij Achab, 4.Reg.11.a 12.d.13.a.2.par.23.a. item 4. Regum 14.d. vbi dicitur: Vixit autem Amaſias filius Ioas vſque ad finem capitis. Filius Ioachaz filij Iehu rex Iſrael, 4. Regum 13.b.c.14.a. vbi dicitur, in anno ſecundo Ioas, pater Ieroboam regis Iſrael. 4.Reg.14.f*

יואש *ioas, Domini ignis, vel Domini oblatio. Rex Iuda, filius Ochoziæ filij Ioram filij Achab, 4.Regum 11.d.12.a.b.c. & in principio literæ d, vbi dicitur, Quam ob rem tulit Ioas, & 13.d. vbi dicitur, Porrò Ioas. Item 14.b.c.d.*

יועש *ioas, 1.par.7.b.27.d. interpretatur Vinea corroſus: ſiue compreſſus, vel congregatus. Filius Bocher filij Beniamin filij Iacob.*

יותם *ioatham, Conſummatus, ſiue perfectus. Filius Oziæ ſiue Azariæ regis Iuda, 4.Reg.15.2.par.26.a LXX. Ioatham & Iotham transferũt. Filius item Ieroboal ſiue Gedeonis, Iud.9.a. Filius item Iahaddai, 1.par.2.f. Filius Azariæ filij Amaſiæ, 1.par.4.c*

איוב *iob, Dolens vel gemens, ſiue vlulans, aut exoſus, vel patiens inimicitiam. nomen viri, Iob 1.a*

iob, Geneſ.46.c. Dolens, vel gemens aut vlulans. Filius Iſſachar: qui 1.par.7.a. dicitur Iaſub.

Universidad de Deusto
Biblioteca

יובב *iobab, Idem, Filius Iectan, Gen.10.d. filius Saharaim ex Hodes vxore, 1.par.8.a. Filius item Zare rex Edom, Genesis 36.d*

יבניה *Iobania, Aedificatio domini, siue filiatio, aut intellectus domini. Filius Ieroham, 1.par 9.b*

יוכבד *iochabed, Gloriosa, aut grauis, vel ponderosa. Filia Leui, vxor Amram filij Caath, filij Leui, Exod.6.c*

יועד *ioed, Testificans, vel ornans, siue prædãs, aut transiens: vel Syriacè auferens, nomen viri, 2.Esd.11.b*

יואל *ioel, Volens, siue incipiens, aut iurans, nomen principis, 1.par.4.f. Nomen prophetæ filij Phatuel, Ioel.1.a. Pater Sammua, 1.par.5.a.15.a. Filius Azariæ, 2.par.29.c. Filius Maath filij Amasai, 1.par.6.c. Primogenitus Samuelis prophetæ, 1.Reg.8.a. Filius Gad, 1.par.5.b*

יואלח *ioela, Eleuatio, siue proficiens, aut auferens maledictionem. Filius Ieroham, 1.par.12.a.*

יועזר *ioezer, Adiuuans. nomen viri, 1.par.12.a*

יגלי *iogli, Reuelatio, aut transmigratio, siue reuolutio, aut exultatio. Pater Bocci principis tribus Dan, Num.34.d*

יוחא *ioha, Viuificans. Filius Bariæ, 1.par.8.b. Vir Thosaites, 1.par.11.g*

יוחנן *iohannan. Gratiosus, siue donans: aut pius siue misericors. Filius Careæ, 4.Reg.25.f. Primogenitus Iosiæ regis Iuda, 1.par.3.c. Filius Azariæ, 1.par.6.a. Filius Elioenai filij Naariæ, 1 par.3.d. Principis nomen, 1.par.12.b. Nehem. 12.b.*

יהוחנן *iohanan, 1.par.26.a.2.par.17 d.23.b.28.b. Esd.10.d. Nehem.6.d.12.d. Domini gratia, siue domini donum, aut domini misericordia.*

iohanna, Domini gratia. siue domini donum, aut domini misericordia. D. Mulier quæ sequebatur Christum, vxor Chusæ, Luc.8.a.23.g

iohannes, Idem. D. nomen Apostoli fratris Iacobi, quorũ pater Zebedeus dicebatur, Mat.4.d. Fuit & nomen præcursoris Christi, cognomento Baptistæ, Luc.1.f.

יחוידע *ioiada, Domini scientia, aut domini cognitio. Nomen sacerdotis, 4.Reg.11.b. Ierem.29.f*

יוידע *ioiada, Scitus aut cognitus. Nehem.3.b.12.a.13.d*

יריריב *ioiarib, Pugnans vel obiurgans siue multiplicans, Nehem.12.a*

יחויריב *ioiarib. 1.par.9.b.24.b. Domini pugna, siue domini obiurgatio, vel domini multiplicatio. nomen sacerdotis.*

יונה *iona, siue ionas, Columba, siue depopulans, vel multiplicans. nomen prophetæ, filij Amathi, 4.Reg.14.f. Pater Ioseph patris Iuda patris Simeon, Luc.3.f. Pater item Petri Apostoli. Iohan.1.f.21.d*

יונדב *ionadab. Spontaneus vel vouens, siue principalis. Filius Semmaa fratris Dauid, 2.Regum 13.a. Filius item Rechab, Ierem.35.b*

יהונדב *ionadab, 2.Reg.13.a. vbi dicitur: Cui respondit Ionadab, &c. & 4.Reg.10.d. interpretatur domini spontaneus, aut domini princeps, vel domini votum. Filius Rechab.*

יהונתן *ionathan, Domini donum. Filius Gerson filij Moysi, Iudic.18.g. Filius Saul, 1.par.8.c. nomen scribæ cuiusdam. Ierem.37.c*

יונתן *ionathan, Filius Saulis Regis, 1.Regum 13.a.14.a. 2.Regum 1.a.21.b. 1.par.10.a. Filius Abiathar sacerdotis, 2.Regum 15.f.17.d. 3.Reg.1.f. Filius Iada filij Onam filij Ierameel. 1.par.2.e. Filius Sage, 1.par.11.g. Esd.8.a. Filius Asael, Esd.10.b. Nehem.12.a. Filius Careæ, Iere.40.c. in omnibus his locis interpretatur Columbæ donum, vel donans. Ac vbique scribi debet Ionathan, per, n in fine, non per s.*

יבן *ioppe, pulchritudo, aut decor. Oppidum in ora curuæ Syriæ, in monte situm, vnà cum portu, qui à Barbaris nunc Sappho appellatur, Num.21.f. Iosue 19.c. 2.par.2.d. Esd.3.b. Iosue 1.a.1. Mach.10.g. Act.9.g*

ioppitæ, pulchri siue decori. D.2.Mach.12.a

iora, Temporaneus, aut ostendens. siue demonstrans vel proijciens: aut Syriacè, lebes. nomen viri, 1.Esd.2.a

iorai, Idem. nomen viri, 1.par.8.b

ioram, Excelsus, siue sublimis, aut proiectus. Filius Thoi regis, 2.Regum 8.c. Filius item Iosaphat, 1.par.3.c. qui & Ioram 22.g. dicitur Hebraice iorham.

ioram, Filius Iosaphat regis Iuda, 3.Regum 22.g. Filius item Achab regis Israel, frater Ochoziæ, 4.Regum 1.a.3.a.8.d.9.d.12.d.2.par.21.a.22.a. Matth.1.c. Elí & nonnulli sacerdotis, 2.par.17.c. In omnibus his locis interpretatur Domini celsitudo, aut domini sublimitas, aut domini proiectio. Præterquam in fine 9.cap. quarti Regum, Vbi dicitur, Anno vndecimo Ioram.

iordanis, Fluuius iudicij, aut demonstratio vel proiectio iudicij siue descensio: aut ex Syro & Hebræo, lebes iudicij. Fluuius Iudææ, qui sic à Dan nomen habet, Genesis 35. eximiæ dulcedinis, Solino Pancadio: ligustro vero lasciuo. Phiala fonte decurrens, regiones perquam amœnas irrorat. Ibi & Iordanes labitur. mox in lacum quem complent Genesareth cant, se fundit: deinde mare mortuum petit natura diuersum, à quo postremo absorbetur.

iorim, Dominus exaltans, vel domini exaltatio. D.

iosa, Ens, vel existens, aut oblitus, vel obliuiscens vel oblitus. Nomen principis, 1.par.4.f

iosaba, Domini saturitas, aut domini satietas. Filia Regis Moab. ni iuramentum, siue domini septenarius. Filia Regis Aram, soror Ochoziæ, 4.Reg.11.a. Vxor Ioiadæ sacerdotis, 2. par.22.d

iosab-hésed, Habitaculum vel sedes misericordiæ. Filius Zambri. insufflatio vel conuersio misericordiæ. Filius Zambri

iosabeth, Domini satietas vel domini iuramentum, aut septimus dominj septuplum, siue dominus conuertens. Nomen mulieris, 2.par.22.d. quæ 4.Reg.11.a. dicitur Iosaba.

iosabia, Habitaculum vel sedes domini. Filius Caleb aut insufflatio Domini, vel captiuitas domini. Filius Caleb filij Asiel. pater Iebu principis, 1.par.4.f

iosaia, Aequitas domini vel planities domini. Filius Athaliæ net dominus. Filius Elnaem, 1.par.11.g

iosaphat, Dominus iudex, vel domini iudicium. Filius Asa regis, 3.Reg.15.e.1.par.3.b. Filius Ahulud, 3.Reg.4.b. lius item Pharua, 3.Reg.4.e. nomine valle Ioel, 3.2. Ioph. Iudicatus vel iudicatio. Vir Mathanites, 1.par.11.f

iosedec, Dominus iustus, vel domini iustitia. Pater Iesuæ sacerdotis. raiæ filij Azariæ, 1.par.6.a. Pater Iesuæ sacerdotis. Esdræ. iosedec, Esd.3.a.5.a.10.c. Nehem.12.c. Interpretatur iustificans vel iustificatio.

ioseph, Augmentum vel profectus. Vndecimus filius Iacob ex Rachel vxore, Gen.30.d. Pater item Igal. Numeri 13. 1.par.25.a

ioseph, Psalm.80. Domini augmentum, vel domini profectus.

ioseph, Matth.13.g. & 27. vbi dicitur, Et Ioseph mater, & alibi. Marc.6.a. 15.d. ibi, Et Ioseph mater, & alibi. Matth.1.d. seph, & Actor.4.g. in omnibus his locis in Græco habetur quod Hebraicè potest interpretari parcens, vel parcens, aut existens. D.

iosephus, augmentum, vel profectus. D. Matth.

יוספיה *iosphiæ, augmentum vel profectus domini: aut consummans vel finiens dominus.*

יאשיהו *iosias, Ignis domini, aut vrens dominus. Rex Iudæ filij Amon filij Manasse, 4.Reg.22.a*

יהושע *iosue, Dominus saluator: filius Nun princeps tribu Ephraim, Osee prius nominatus, Num.13.a.b. 1.par.7.f. Post Moysen dux populi Israelitici, Ios.1.a*

ישוע *iosue, Esd.2.3.4.5.8.10. Nehem.3.8.9.12. in omnibus his locis interpretatur saluator.*

יוטה *iota, Declinans, vel diuertens. Ciuitas quæ Leuitis è tribu Iudæ vel Simeonis est data, Ios.15.g*

Iouis, Latinum est, Obliquus à Iuppiter, quasi iuuans pater, Act.14.b.21.g

יהוחבד *iohabad, Domini dos, vel domini dotatio. nomen serui Ioas regis, à quo occisus est ipse Ioas, 4.Reg.12.d. 1.par.2.6. 4.2.par.17.d.& 24.d*

יוזבד *iozabad, vel iozabed. Dotatus. Princeps militiæ, 1.Paral 12.d. Esd.10.a. Nehem. 11.c. 2.par.31.c.35.c.2. Esd.8.b*

iozachar, Memorans, siue masculinus. Filius Semaat, seruus Ioas regis Iuda, qui Iozachar occidit ipsum regem Ioas adiutus à Iozabad coseruo, 4.Reg.12.d. Hic 2.par.24. d. dicitur Zabad.

I R

עירא *Ira, Ciuitas, aut, vigil, siue denudatio, aut effusio, vel acerbus visionis. nomen sacerdotis, 2.Regum 20.g. Filius Acces, Thecuites. 1.par.11.f*

עירד *irad, Onager, siue acerbus descensionis, vel acerbi descensio, aut acerbus imperij: vel Syriacè, draco. Filius Enoch, Gen.4.c*

עירי *irai, Vigil, aut ciuitas. siue denudans vel euacuans: aut pullus, f asini. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob, 1 par.7.b.*

I S

יצחק *Isaac, Risus. Filius Abraham ex Sara, Genesis 17.c.21.a. Heb. Isahac.*

יצהר *isaar, Oleũ siue claritas, aut meridianus. Filius Caath filij Leui, Exod.6.c. 1.par.6.a.c.23.b. qui Num.3.c. dicitur Iesaar, isdem tamen consonantibus & punctu.*

isaari, Idem. nomen viri, 1.par.24.c

isaarita, Idem p.n. 1.par.26.c

יצהר
ישי *isahar, Candidus, aut lucidus.*

isai, Munus, aut ens. siue existens vel debitor. Pater Dauid. 1.Reg.16.a. Ruth 4.d. quem Græci Iesse vocant.

אישי *isai, 1.par.2.b. vbi dicitur, Isai autem genuit, &c. interpretatur vir meus, aut virtus. siue insula munus aut oblatio. Filius Obed filij Boos, 1 par.2. Pater Dauid quem Græci Iesse vocant.*

ישעוה *isaiæ, Salus domini.*

יצר *isari. Figmentum. siue plasmatio, aut tribulans, vel angustians. nomen viri, 1.par.25.b*

ישבאב *isbaab, Sessio vel habitatio patris, aut conuersio, vel inflatio. siue captiuitas patris. nomen viri, 1.par.25.b*

אישבשת *isbóseth, Vir confusionis vel ignominiæ, aut viri mora. Filius Saul, regis Israel, 2.Reg.2.b*

isciariotes, Hebraicè interpretatur Vir occisionis vel vir exterminationis vel mortis. Sic cognominatur Iudas ille Christi nostri proditor, Mat.10.a Sunt qui & Ischariotem dictum existiment, per ch scribentes, quòd de tribu Isachar esset. cui tale cognomen ex ipso quoq, facinore opti me conueniat. nam mercede vendidit Christum nostrum. Ischar siquidem ex 30. Geneseos mercedem significat.

יש בעשל *ismabel, Exaudito Dei. Filius Abrahæ ex Agar ancilla, Gen.16.c. Filius item Nathaniæ, 4.Reg.25.f. Filius Asel filij Elasæ, 1.par.8.d.9.g*

ישמעאלי *ismahelita, Idem. p.n. Genesis 37.f. Populi quos Moyses (vt quidam dicunt) Madianitas vocat: Eusebius Agarenos, siue Saracenos.*

ismahelitis, Idem. f.n. f.g. 1.par.27.d

ismel, Nominatio dei, aut admiratio vel ilupor dei. nomen principis, 1.par.4.f

ישראל *israel, Prævalens, siue dominans cum deo. Nomen Iacob, inditum ei ab angelo, Gen.35.b*

israelita, Idem. p.n. Populi ab Israel sic cognominati, 2. Regum 3.c

Israelitæ, Idem.

israelitis Idem. f.g.

ישראלה *israela, Prævalens, aut dominans deus, siue rectitudo Dei, aut canticum Dei. nomen viri, 1.par.25.c*

יששכר *issachar, Est merces, vel præmium. Nonus filius Iacob ex Lia vxore sua, Genesis 30.c. nomen ciuitatis, 3.Reg.4.b*

אשחמה *isthcome, Ignis admirationis vel consummationis, siue ignis perfectionis vel simplicitatis. Ciuitas in tribu Iudæ, Ios.15.f*

אישטוב ישוחיה *istob, Vir bonus. 2.Reg.10.b*

isuhaia, Comprimens vel humilians dominus, seu meditatio dei. nomen principis, 1.par.4.f.

I T

בתים *Italia, Ab italo rege dicta est: vel ab italis, id est, vitulis, eo quòd illa regio vitulis abundet. Latinum est. Act.27.a italia, Num.24.d. Ezec.27.a. in Hebræo est Cithim: & interpretatur conterentes, vel contritio maris, siue diadema, aut aurum, vel tinctura: vel ex Syro & Hebræo, coacervatio maris. Regio & patria Romanorum, ab Italo rege vocabulum traxit, quæ ab Aphrico & à Borea mari magno cincta, reliqua Alpium obiectibus obtrusa est. Hæc quinque appellata est nominibus. Saturnia, à Saturno primo habitatore, Teogo: Italia, à rege. Plinio: Ausonia, Lino: Oenotria, Vium sio: Hesperia, Virgilio. Vide Volaterranum lib.4. Geograph. Alij putant Apuliam vel Elisam.*

italia, Isa.66.f. Hebraicè, dicitur Thubal, & interpretatur orbis, aut confusio, vel ignominia, siue portatus vel adductus. Sunt qui Iberes, non Italos esse dicant.

italica, cohors, ab Italia dicta est. Act.10.a

איתי *ithai, Robustus, aut signum vel vomer: aut Syriacè veniens. Filius Ribai, 2.Reg.23.d. qui & Ethai 1.par.11.f*

איתמר *ithamar, insula palmæ vel dactylorum, aut insulæ commutatio vel permutatio, seu vx palmæ aut commutationis. Filius Aaron filij Amram filij Caath filij Leui, Exod.6.d. 1.Par.6.a*

יטור *iturææ, Custoditæ: vel Syriacè, montanæ, vel montosæ. D. Trachonitidis regio iuxta desertum Arabiæ: cuius Tetrarcha fuit Philippus, Luc.3. de quo Hieronymus in loco Hieb. Appellata est à Ietur filio Ismaelis.*

itur æi, Custoditi vel custodiæ aut coordinati: vel Syriacè, montani vel montosi. Populi. 1.par.5.c

I V

יובל *Iubal, Defluens, siue apportans, vel inuenerascens, aut germinans. siue iubilæus, vel buccina. Filius Lamech ex Adavxore, Gen.4.c*

יובל *iubileus, Buccina. vel defluens. siue apportans, aut germinans. siue inueterascens, Leuit.25.b. Num.36.b*

יסדעם *iucadam, incuruatio populi. siue incendium populi. Ciuitas est in tribu Iuda, Ios.15.g*

יחוכל *iuchal, Domini omnia, aut domini perfectio. siue consummatio. Filius Selemiæ, Ierem.37.a*

iuchal,

Universidad de Deusto
Biblioteca

יובל *iuchal, Iere.38.a. interpretatur potens, siue perfectus, vel consummatus. Filius Selemiæ.*

יחד *iud, Laudãs, siue cõfitens. Ciuitas in tribu Dan, Ioſ.19.c.*

יהודה *iuda, Laudatio, siue confeſsio. Quartus filius Iacob ex Lia vxore, Gen.29.g*

יהודית *Iudaia, Laudatio, siue confeſsio domini. Vxor Ezrae, 1.Par.4.c*

יהוות *iudaiſmus, Laudatio siue confeſsio, Gal.1.c*

יהודס *iudas, Idem. Filius Mathathiæ filij Iohannis, 1.Mach.2.a. Vnus ex duodecim Apoſtolis, Matth.10.a. Eſt & nomen cuiusdam Galilæi, de quo Act.5.g*

iudæa, Idem. Iudæa aliquando tota terra duodecim tribuum appellatur, velut Marc.5. & Pſalm.76. Notus in Iudæa Deus. Aliquando duæ tantum tribus Iuda & Beniamin appellitantur: ad diſtinctionem Galilææ & Samariæ, aliarumq́, in terra repromiſſionis regionum. Obſeruabis itaque apud hiſtoricos Iudæam pertinere ad Paleſthinam: Galilæam verò atque Samariam ad Phœnicem. Neque obſcurum eſt poſt Salomonis mortem decem tribus Iſrael defeciſſe à Roboam ad Ieroboam Ephrataeum, 3.Regum 12. exinde duæ tribus, Iudæ ſcilicet & Beniamin, quæ feminis Dauidis adhæſerant, nunc domus Dauid, nunc regnum Iuda, Ieruſalem, aut Beniamin in ſcripturis potiſſimum à prophetis nuncupari. Sicut decem tribus quæ defecerant, regnum Iſrael, domus Iacob, & Ioſeph, Ephraim, regnum Samariæ, Iezrael, Bethel, Bethauen appellari notum eſt.

Iudæa quæ & Chananæa & repromiſſionis terra, quæ ſancta in ſcripturis ſacris nuncupata eſt, Syriæ regio in Aſia maiore, ad orientem habet mare mortuum, quod & ſalſum, Numer.34. vbi quondam Sodoma & Gomorrha vrbes ſitæ erant. vltra quod Iordanis fluuius, qui mare mortuum ingreditur: deinde Amorrhai habitant. Poſt quos Moabitæ terram occupant: deinceps Ammonitæ & magnus Euphrates. Vltra illos Babylon atque Chaldæorum eſt regio. Perſia deinceps inchoat. Ad aquilonem Galilæa cubat, in cuius tergo Libanus mons terminus Iudææ eminet. Damaſcus deinde, & Euphrates celebre flumen: vltra quod Syria & Aſſyria ſitæ ſunt, quæ reſpiciunt & extenduntur ad orientalem plagam. Vlterius Sidon & Tyrus occidentem verſus declinant & extenduntur. Occidentem verſus Philiſthijm quæ Paleſthina & Allophylorum terra dicitur, incipit: vltra quam mare magnum, quod & Mediterraneum, horret, Exod.23. hoc, Paleſthinorum mare appellatur, Ad meridiem Amalecitæ habitant, Num.13. poſt quos Seir mons, & Idumæi, vltra illos Madianitæ ſedent. deinde eſt mare rubrum: vltra quod Aegyptus ſita eſt ad occidentem Iudææ extenſa. Habes paucis verbis limites ſeu terminos terræ promiſſionis à Moyſe & prophetis.

יהודים *iudæi, Laudantes siue confitentes.*

iudeus, Idem. ſ.n.

יהודי *iudi, Idem, Filius Nathaniæ filij Selemiæ filij Chuſi, Ierem.36.d*

יהודית *iudith, Laudans, siue confitens, aut Iudæa. Altera vxor Eſau, Ge.26.g. Fuit & nomẽ viduæ cuiuſdã nobilis, Iud.8.a*

Ἰουλία. *iulia, Lanuginoſa. G.*

Ἰούλιος. *iulius, Lanuginoſus, vel lanugo. G. Nomen centurionis cuiuſdam, Act.27.a*

Ἰουνία. *iunia, A Iunone. id eſt, dominatrica. G. nomen viri concaptiui Pauli, Rom.16.a*

iuſtus, Latinum eſt.

I Z

יזרחיה *Izrahia, Oriens dominus, aut claritas domini. Filius Ozi filij Thola filij Iſſachar, 1.Paralipom.7.a*

L

לבים *Laabim, inflammati, siue flammæ aut glebij. Filius Mizraim, Geneſ.10.b. Ab hoc, Lybia, quæ prius (vt Hieronymus refert in Hebraicis quæſtionibus) Phutenſis regio appellata eſt, nomen habet.*

לעד *laad, Laudans, vel ad laudandum, vel ad confitendum. Filius Iahath filij Subal filij Iuda, 1.Par.4.a*

לעדה *laada, pro ornatu, vel ad congregandum, siue ad teſtificandum, aut tranſiens, vel prædans, aut Syriacè, ornatus.*

לעדן *laadan, pro voluptate, seu deuorans iudicium, aut tranſiens, Filius Sela filij Iudæ, 1.Par.4.d*

תחן *Thaan filij Thale, 1.Par.7.a*

לבן *laban, Albus vel candidus, aut later. Frater Rebeccæ, filia Bathuelis filij Nachor ex Melcha, Gen.24.d. 25.b. Locus in deſerto vbi Moyſes deuteronomium prælegit filijs Iſrael, Deut.1.a*

לבנה *labana, Luna, siue albedo aut thus, vel later. Ciuitas ſacerdotum in tribu Iuda, Ioſ.15.f*

לבנת *labanath, Idem. Ciuitas quæ tribui Aſer terminabat, Ioſ.19.b*

לכדמונים *lacedæmones, Lacus dæmonum, vel putrus infidelium. Vide Ierem.46.G.*

לכיש *lachis, Ambulans vel vadens exiit, aut tabescens. Ciuitas tribus Iuda, Ioſue 10.a. 15.c. 2.Reg.14.c. Conſtructa à Roboam, 2.Par.11.b*

לאל *lael, Ipſi Deo, aut ipſi forti, vel potens. Filius Simeonis principis, Num.3.d*

לחם *lahem, Panis, vel pugna aut bellum. nomen loci, quæ 4.d*

לחבה *labela, Humiditas humida, aut tabida humida, vel tabescens dis: siue maxilla humida. nomen loci, 1.Par.4.d*

לחי *lais, Leo. Ciuitas in monte Ephraim, quæ & Dan & Lesem dicitur, Iudic.18.b. quæ & Dan & Lesem dicitur, vbi obtruncatus Pater Phaltiel mariti Michol filiæ regis Saul. 2.Reg.*

Vide Lesem.

לעשה *laiſa, Leena, Ciuitas, quæ aliàs Dan dicitur, vbi obtruncatus Iordanis, Iſa.10.g*

לקי *lamech, Pauper, vel humiliatus, aut percuſſus. Filius Mathuſael, Gen.4.d. nomen etiam filij Mathuſalæ, Gen.*

לקוח *ſis 5.d. Luc.3.g.*

למה *lamma, Vt quid? Mat.27.e*

לאל *lamuel, Illi deus, vel cum illo deus, aut cum quo deus. nomen regis, prouerb.31.a*

לעדיכיא *laodicea, Populus iuſtus. G. Ciuitas in Aſia quæ olim Hieropolis olim dicebatur, deinde Rot, poſtremò Laodicea. Vide Coloſſ.4.d*

לעמים *laomim, Gentes, siue abſq; æquis. Filius Dedan, filij Iocſan, Gen.25.a*

לפידות *lapidoth, Fulgura, vel lampades. Maritus Deborę prophetidis, Iud.4.a*

לשא *laſa, Ad clamandum, vel ad ſaluandum, aut Domus. nomẽ ciuitatis, qua Hieronymo in Heb. quæſtionibus vbi dicitur, Gen.10.c*

לשתנים *laſthenis, Lapidis robur. G. nomen viri, 1.Mach.3.a*

לטושים *latuſsim, Malleatores, siue limatores. Filius Dedan filij Ieoſan, Gen.25.a*

לעזר *lazarus, dei adiutorium siue dei auxium. Nomen viri, Luc.16.c. Eſt & nomen cuiuſdam alterius à Bethania amici Chriſti, fratris Mariæ & Marthæ, Iohan.11.a. Quem Chriſtus ſuſcitauit à mortuis, ibidem 6.*

L E

לבנה *Lebana, Luna, siue albedo, aut thus, vel later. Nomen viri, 1.Eſd.2.c*

לבאות *lebaoth, Leenz, siue cordis signum, aut ad introitum, Ciuitas ſortis Iudæ eſt, Ioſ.15.c*

לבנה *lebna, Luna, siue albedo, aut thus vel later: Locus in deſerto, vbi 17. Iſraelitarum manſio fuit, egreſſorum de Remmon Phares, Num.33.c. Eſt & ciuitas ſacerdotum in tribu Iuda, Ioſ.10.c*

לבונה *lebona, Idem. nomen oppidi, Iud.21.c*

לכה *lecha, Ambulans, vel vadens. nomen loci, 1.par.4.d*

לחי *lechi, Maxilla, Locus, cui Samſon ſic nomen indidit, Iudic.15.b*

לקחי *Leci, Lex, siue doctrina, aut aſſumptio mea. Filius Semidæ filij Galaad, filij Machir filij Manaſſe, 1.par.7.d. Heb.*

לקום *Lecibi.*

lecum, Reſurgens, vel confirmans, siue ad reſurgendum vel ad confirmandum. Ciuitas quæ tribus Nephthali terminus eſt, Ioſ.19.c

לעז *ledan, siue Leedan, Pro voluptate, vel deuorans iudicium, siue pro ornatu vel teſtimonio: aut tranſitus vel deprædatio earum: aut Syriacè ad tempus. Vir de cognitione Gerſon filij Leui, 1.par.23.a. 26.c*

לחמם *lehemam, Panis eorum, aut pugna, vel bellum eorum. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.c*

לחמי לשם *lehemites, Panis meus, aut pugna mea. 1.par.20.a*

לשם-ת *leſem, nomen, vel ponens, aut ipſi nominato vel poſito, aut lyncurius lapis pretioſus, de quo Exod.28.c. Nomen vrbis in tribu Dan, Ioſue 19.d. quæ & Lais dicitur & Dan: quæ tandem à Philippo Tetrarcha, ſenioris Herodis filio, in honorem Tiberij, Cæſaree Philippi appellata eſt. Vulgo à Barbaris, nunc Belina vocitatur.*

leſem-dan, nomen iudicij, vel ponens iudicium, aut ad nomen iudicij, siue ad ponendum iudicium: aut lyncurius iudicij, qui eſt lapis pretioſus. Eadem vrbs quæ Leſem & Lais, Ioſ.19.d

לוי *Leui, Copulatus. Tertius filius Iacob ex Lia, Gen.29.g. Sic vocabatur & Matthæus Apoſtolus, Mat.2.b. Luc.5.f.*

לוחי *Pater Matthat, Luc.3.c*

לויתן *leuiathan, Copulatio vel ſocietas ſua, aut ſibimet traditus, Magnus piſcis marinus, Iob 40.c*

לוי *leuita, Copulatus.*

leuitæ, idem. p.n.

leuites, idem. ſ.n. Act.4.g

L I

לאה לבנת *Lia, Laborioſa vel fatigata. Maior filia Laban, Ge.29.d. libanus, Albus, vel candidus, aut thus, vel cordis ſiliatio. Mons altiſſimus, teſte Ptolemæo libro 5. in Syria: à thure quod ibi colligitur, dictus, Deuter.1.a. Iudic.3.a. Iſa 2.c. in fine terræ promiſſionis verſus Aquilonem, à quo denominata eſt terra quæ eſt circa montem illum. Ioſue 13. in hoc monte cedri creſcunt longiſſimæ, 3.Reg.5.*

ליברטי *libertini, Latinum eſt, filij manumiſſorum. Act.6.c*

פוט *Libya vel Libye. Heb dicitur Phut, & interpretatur Aphrica: aut Syriacè, craſſa, vel pinguis. Regio Aegypto contermina, authore Plinio in prologo 5. Huius pars eſt Libya Mareotis, de qua idem in 5. cap. 6. Hieronymus duas Libyas ponit: vnam Cyrenaicam, de qua Actor. 2. Et partem Libyæ, quæ eſt circa Cyrenem. Hæc porta Aegypti in parte Aphricæ prima eſt, & mari Libyco cognomẽtum: deinde poſt quam Libya Aethiopum vſque ad meridianum pertingens oceanum. De hac Volater. lib.12. Geograph. Ierem.46. Ezech.27.30. & 38. Nahum 3.*

לבים *Libyes, 2.par.12.a.16.c. Nahum 3.c. in Hebræo eſt Lubim. id eſt, cor maris, vel corda. p.n.*

לכיס *linus, rete, vel retiaculum. G. nomen viri, 2.Tim.4.d.* Λίνος.

lithoſtrotos, Lapidibus ſtratus. G. nomen loci, in quo ſedebat Pilatus, Chriſtum noſtrum morti adiudicaturus, Iohan.19.c Λιθόστρωτος.

L O

לבנה *Lobna, Luna, siue albedo aut thus vel later. Ciuitas ſacerdotum in tribu Iuda, Ioſue 21.b. 4.Regum 8.f. 1.Par.6.e.*

לבני *lobni, Idem. Filius Gerſon filij Leui, Exod.6.c. 1.paral. 6.b.*

lobnitica, idem. nomen familiæ. Num.3.c

לוד *Lod, Natiuitas, vel generatio. nomen ciuitatis, quam ædificauit Samad filius Elphaal, 1.par.8.b*

לודבר *lodabar, Ipſimet verbum, aut ipſimet peſtis vel mors, ſeu generatio electa: vel ex Hebræo & Syro, natiuitas filij. nomen loci, 2.Reg.9.b.*

לוד-חליר *Lod-nalid, Naſcens gaudens, vel naſcens acutus: aut ex Hebræo & Syro, generatio, vel natiuitas noua. nomen ciuitatis, 2.Eſd.7.d*

loide, Melior. G. auia Timothei, 2.Tim.1.b Λωΐδα.

לוט *lot, inuolutus, siue colligatus, aut coopertus: vel reſina pretioſa, quæ dicitur ſtacte. Filius Aran, Gen.11.d*

לוטן *Lotan, idem. Filius Seir Horrai, Gen.36.c*

L V

Lucas, Hebraicè potest interpretari: Ipſi reſurrectio, vel Latinè, A luce. D. Coloſſ.4.d

lucius, A luce, Latinum eſt. Nomen Prophetæ, Act.13.a. Rom.16.c

לוד *lud. Natiuitas, vel generatio. Filius Sem, Geneſ.10.d 1.Paral.1.b. nunc Ludas nominantur, quos nunc Lydas vocant.*

ludim, idem. p.n. Filius Mezraim, Gen.10.b

לוחית *luith, Tabulatum, vel tabulæ, aut viriditas. Mons eſt Lyrano & Hebræorum commentatori in commentarijs ſuper Iſaiam, cap.15 c. Euſebio verò Pamphylo, vicus inter Areopolim & Ioaram, Heb. Iuditb.*

לוז vel לוח *luza, Amygdalus, ſeu diſceſſio vel declinatio. Ciuitas Chananææ in tribu Beniamin, Ioſ.18.b. Quæ aliàs Geneſis 28.d. 35.b. nuncupatur Beth-el à Iacob. Eſt ſecunda Luza, quæ cecidit in ſortem filiorum Ioſeph iuxta Sichem, in tertia Lapide ipſius Sichem, siue Neapoleos, Ioſ.16.a. Eſt & tertia Luza, in terra Cethim, à veteri Luza proditore condita, Iudic.1.c.*

L Y

Λυκαονία *Lycaonia, Lupina. G. Prouincia Aſiæ eſt mediterranea, Tauro à Cilicia Trachea diuiſa: à ſeptentrione, Cappadociæ contermina. Volater. lib.16. in qua Barnabas & Paulus prædicarunt, Act.14.a.*

Λυκία *lycia, idem. G. prouincia Aſiæ 1.Mach.15.d. Act.27.a.*

Λυδία *lyda, siue Lydda, Stagnum, aquarum. G. Ciuitas Paleſthinæ in littore magni maris ſita, quæ dioſpolis appellatur. 1.Mach.11.d. Act.9.f*

לוד *Lydi, siue Lydij, Natiuitas vel generatio. Populi. Vide Lud. Ierem.46.b.*

Lydia, Idem. Aſiæ minoris prouincia inter Cariam & Phrygiam, authore Strabone libro 13. Animi ſitum hu verbis ſcribit Plinius in 5. cap. 29. Lydia perfuſa flexuoſi amnis Meandri recurſibus ſuper Ioniam procedit, Phrygia ab exortu ſolis vicina, ad ſeptentrionem Myſia, meridiana parte Cariam amplectens, Mœonia ante appellata, &c. Huius mẽtio fit Act.16.c. Ierem.46. Ezech.27. & 30. Iſa.66.f

Eſt &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Est & nomen mulieris purpurariæ, de qua Actor. 16. c.

Ausanias. lysanias, Dissoluens tristitiam. G. Procurator constitutus à Romanis super Abilinam regionem, Luc. 3. a

Lusias. lysias, Dissoluens. Princeps quidam exercitus, siue tribunus, 1. Mach 3. e. Act. 24. f

Lusimachos. lysimachus, Dissoluens pugnam. G. Frater Menelai. 2. Mach. 4. e

Lystra. lystra, Dissoluens. G. Nomen ciuitatis in Lycaonia, Act. 14. a

Lyra. lystra, Act. 27. a. in Græco scribitur Myra, & interpretatur virgultum, siue vnguentum odoriferum. G. Ciuitas Lyciæ, vide Plinium lib. 5. cap. 27. Act. 27. a.

M

מעכה Maacha, Compressa, vel attrita, aut fixa. Filius Nachor ex Roma concubina, Gen. 22. d. Filia Tholmai regis Gessur, 2. Reg. 3. a. 1. par. 3. a. Filia Abessalom mater Abiam Regis, 3. Regum 15. a. quæ 2. par. 13. a. dicitur Michaia. Concubina item Caleb, 1. par. 3. f. Vxor Machir patris Manasse, 1. par. 7. d. Vxor Iahie, 1. par. 9. f

מעכתי maachati, Compressus, vel attritus, aut fixus, seu ventris contritio. Pater Iezoniæ, 4. Reg. 25. f. Ciuitas Amorrhæorum super Iordanem iuxta montem Hermon, Ios. 12. b. & 13. 1. par. 4. c

מעדי maadi, Solennis, vel festiuus, aut ornatus, seu labilis, vel testificans, aut transiens: aut Syriacè, auferens. nomen viri, 1. Esd. 10. d

מעי maai, Venter aut coacernatio. nomen viri, 2. Esd. 12. c

מוהלה maala, Chorus vel cythara, siue infirmitas: aut Syriacè, venia. Filia Salphaad filij Hepher filij Galaad. Num. 26. d. Ios. 17. a. Heb. Mahala.

מערה maara, Spelunca. siue enacuatio, aut effusio, vel discooperiens, aut euigilans, Ios. 17. a

מעשי maasai, Opus meum. Filius Adiel, 1. par. 9. b

מעסיה maasia, siue Maasias, Opus domini. Filius Achaz, 1. par. 15. b. 2. par. 28. a. Nomen cuiusdam doctoris, 1. para. 26. b. Pater Sophoniæ, Ierem. 21. a. Princeps ciuitatis Ierusalem, 2. par. 34. b

maasias, Ierem. 32. c. 51. g. interpretatur protectio siue confidentia domini, Pater Neriæ patris Baruch & Saraiæ Heb. Mahasias.

מעזיהו מכשם maaziau, Fortitudo domini, vel refugium domini. nomen viri, 1. par. 24. c. 2. Esd. 10. a

mahsam, Aromatizans vel confundens eos. Filius Ismahelis, Gen. 25. b. 1. par. 4. d

מבצר mahsar, Munitus, vel muratus, siue prohibens vel auferens, aut vindemians. Ciuitas Idumæorum, Gen. 36. d

מקץ macces, finis vel finiens, siue tædium aut enigilans, vel æstas, siue æstuans, aut spinans. nomen loci, 3 Reg. 4. a

מקדה maceda, Incendium, aut adoratio, vel incuruatio. Ciuitas tribus Iudæ, Ios. 10. c. 15. e

Macedon. macedo. Hebraice, Idem. Græcè verò, excelsus vel eminens. G. 1. Mach. 1. a. Act. 16. b

Macedones. macedones, Idem. p. n. G. Act. 19. f

Macedonia. macedonia, Excelsa vel eminens. G. Prouincia, Act. 16. b.

מקהלות maceloth, Ecclesiæ, vel cœtus, aut congregationes. nomen loci, ad quem profecti sunt filij Israel de Arada, Numer. 33. d

מקלות maceloth, 1. par. 8. c. 9. f. 27. a. Virgæ aut baculi, siue voces. aut leuitates, vel despectiones. Filius Abigabaon. Filius Iahiel, 1. par. 9. f

מקניהו maconias, Possessio domini, siue emptio domini, aut pecus vel armentum domini, siue ædificatio domini, Sacerdos, 1. par. 15. b

macha, Compressa, vel attrita aut fixa. nomen regis, 2. Reg. 10. b

machabæus, Percutiens, Græcè verò pugnator. D. Filius Mathathiæ, 1. Mach. 2. a

machati, Compressus vel attritus aut fixus, aut ventris contritio. nomen loci, Deut. 3. b. Iosue 12. b. Pater Aabati. 2. Reg. 23. d. Heb. Maachati.

machbanai, Miser siue pauper filius meus, aut pauper. nomen principis, 1. par. 12. b

machbena, Paupertas vel percussio filij eius, aut pauper tas siue percussio intelligentis vel adsistantis. Nomen loci, 1. par. 2. f

machi, Percussor, aut pauper vel humilis. Pater Galaad principis tribus Gad, Num. 13. a

machir, Vendens, siue cognoscens, Filius Manasse, Gen. 50. d. Pater Galaad, 1. par. 7. c. Filius item Ammihud, 2. Reg. num 9. b

machirita, Vendentes, siue cognoscentes. Num. 26. b

machmas, Percussor vel pauper ablatus, aut percussus vel pauper palpans siue tangens vel auferens. Nomen ciuitatis magni siue oppidi in tribu Ephraim, 1. Regum 13. a. Ios. 10. g

machmas, Esd. 2. b. Nehem. 7. d. Occultatio, vel percussoris aut pauperis tributum. Oppidum quondam tribus Ephraim, ad australem plagam.

machmerbath, Percussoris vel pauperis domus, aut percussoris vel humilis mors. Terminus tribus Manasse. Iosue 11. a.

madai, Mensura, siue iudicans, aut iudicatus. Filius Iapheth. Genes. 10. a. Hic primum Medorum genitor. men indidit.

madan, Litigium, siue iudicans, aut iudicatus, vel iudicamentum. Filius Abrahæ ex Cetura, Gen. 25. a

Madia, Solennitas, vel festinitas aliquorum, siue adiutorium vel testimonium aut fœdus domini, vel testificatio. nus. nomen viri, 2. Esd. 12. a

madian, iudicium vel iudicans, siue litigans, aut iudicatus. gans. Filius Abrahæ ex Cetura, Gen. 25. a. A quo Madianitæ trans Arabiam ad meridiem Iudææ sitæ, in deserto. racenorum contra Orientem maris rubri. Vide Madianitæ. Alia vrbs est iuxta Arnonem & Aroapolin, cuius meminit Moysis sacerdos Madian habitantis, Exod. 2. c. Iudicum ruinæ tantum demonstrantur, vbi Hebal, siue tubus, in 7. c.

madianita, idem,

madianæ, idem, p. n. Gen. 37. f

madianitis, idem, s. n. f. g. Num. 25. b

madmena, Mensura numeri, vel munitio, aut munitus vel timinus, vel indumenti præparatio, aut munitus vel equilinium. Ciuitas tribus Iudæ, 1. par. 2. f. qua & Beth dicitur.

madon, Iurgium, aut indumentum, vel munitum. Ciuitas regis Iobab, Ios. 11. a.

magala, Semita, vel circulus, aut rotunditas, siue currus, vel plaustrum, aut vitula. nomen loci, 1. Reg. 21. c

magdalema, Magnificans vel magnificata, aut exaltans vel turris. D. mulieris nomen, Mat. 28. a. Luc. 8. a

magdalgad, Turris fœlix vel accincta, siue prouocans fœlicitatis, vel magnitudo accincta. Ciuitas tribus Iosue 15. e

magdalel, Turris siue magnitudo Dei. Ciuitas tribus Nephthali, Iosue 19. e

magdalum, Turris vel magnitudo. Vrbs Aegypti, Ierem. 44. a. Exod. 14. a. Num. 33. a

magdiel, Annuntians vel euangelizans Deum siue populi Dei. id est, fructus electus Dei. Ciuitas est Idumæorum principum. Gen. 36. d. 1. Par. 1. d

magedan, Euangelizatio gratiæ aut poma vel fructus gratiæ. D.

magedan, Matth. 15. d. in Græco. Magdala: & Hebraicè interpretatur turris vel magnitudo. D. Ciuitas est in littore stagni Genezareth siue maris Galilææ cuius fit mentio, Mat. 15. Hieronymus hanc regionem nunc Macedam contra Ierusalem scribit in locis Heb.

mageddo, Annuntiatio, vel euangelizatio, aut pomum siue fructus electus. Ciuitas in tribu Iudæ, Iosu. 17. c. quam reparauit Salomon. 3. Reg. 9. c. 1. Par. 7. f. Locus in quo occisus est Iosias, 4. Reg. 23. f

mageddon, Idem. Zach. 12. d

mageth, Torcular, aut liquefactio. D. Nomen ciuitatis, 1. Mach. 5. c

magi, Sapientes, vel philosophi. aut qui præsunt sacris, id est, sacerdotes. Persicum est, Matth. 2. a

magog, Tegens, vel tegulans, aut tabefactus, vel liquefactus. Filius Iapheth. gen. 10. a. A quo Scytha genus ducunt, qui primum Magogi dicti sunt, Apoc. 20. c

magron, Timor, siue horreum, aut de gutture. Ciuitas, Isa. 10. g

mahalath, Chorus, siue infirmitas: aut Syriacè, venia, Psalm. 52. & 87. in titulo. Vxor Roboam, 2. Par. 11. d

mahalon, Idem. Filius Elimélech Beth-lehemitæ, Ruth 1. a

mahanaim, Castra, turmæ. nomen loci, in quo obuiam facti sunt angeli patri nostro Iacob, ab ipso propterea impositum quòd duas turmas vidisset eo loco, suam & angelorum, Gen. 32. a

maharai, Accelerans. siue dotatio, aut montanus, vel de monte meo. nomen viri, 2. Reg. 23. d. 1. Par. 11. f

mahath, Abstergens, aut delens siue confringens, aut formidans: aut Syriacè, percussio. Filius Amasai, filij Elcana, 1. Par. 6. c. 2. Par. 29. c. 31. c

mahaziath, Videns signum, aut videns literam. nomen viri, 1 Par. 25. b

maheleth, Chorus, vel cithara, aut infirmitas: Vel Syriacè, venia. Tertia vxor Esau, filia Ismahelis, Gen. 28. b

mahida, Aenigma, aut acumen, vel radens siue abstergens manum: aut Syriacè, percussa, manus. nomen viri, 1. Esd. 2. c.

mahir, Pretium. Filius Caleb patris Sur, 1. Par. 4. b

mahol, Chorus vel cithara, aut infirmitas, siue aremotio: aut Syriacè, venia. nomen viri, 3. Reg. 4. d

mahumites, Nuntians vel delens aut radens, vel medulla, 1. Par. 11. g

maimin, dexter aut aquas præparans. nomen viri, 1. Par. 24. b

malachias, Angelus siue nuntius meus. Heb. Malachi. nomen prophetæ Malach. 1. a

malachim, Reg. 5. liber.

malalai, Circuncisio vel locutio mea. nomen viri, 2. Esd. 12. c

malaleel, Laudans deum, vel illuminatio dei. Filius Cainan, Gen. 5. b. Luc. 3. g. Heb. Maalaleel.

malaser, Circuncisio angustiæ vel vinculi, siue dispensator. nomen viri, Dan. 1. c

malchus, Rex vel regnum aut consiliarius. D. nomen ilius cui Petrus auriculam abscidit, Ioban. 18. b

mallotæ, Adimplentes vel adimpleti. D. nomen populi, 2. Mach. 4. e

maloch, Regnans aut consulens. Filius Azabiæ filij Amasia, 1. Pet. 6. d

mambre, Rebellis aut amarus vel commutans vel permutans. Ciuitas, Gen. 13. d. quæ & Hebron & Arbee dicitur, Gene. 23. a. d. 35. d. Frater Eschol & Aner, Gene. 14. b. Heb. Mamre.

mambres, Idem, sed in Græco scribitur Iambres: & Hebraicè potest interpretari mare cum egestate vel paupertate. D. Vnus ex illis qui Moysi restiterunt. 2. Tim. 3. d

mammona, Pecunia vel diuitiæ, aut cupiditas. Syrum est. D. Matth. 6. d

mamuchan, Paratus vel certus aut depauperatus vel percussus. Dux Persarum, Esth. 1. c

mamzer, De scorto natus, Deut. 23. a

man, Donum aut munus, aut quid? Exod. 16. g

manna, Idem. Iohan. 6. e

manahath, Requies, aut munus, siue præparata formido vel confractio, aut numerus stuporis, vel ex Hebræo & Syro, præparata descensio, vel numerus descendens. Filius Sobal filij Seir, Gen. 36. c. 1. Par. 1. c. Est & regionis nomen, 1. Par. 8. a

manahem, Consolator aut ductor eorum, siue præparatio caloris, aut munus incensum, vel numerans calefactionem. Filius Gaddi, 4. Reg. 16. c

manaim, Castra terminus tribus Gadin regione Galaaditide. Leuitis etiam confusio concessa, Ios. 13. c. 21. c. 1. Par. 6. g. Heb. Mahanaim.

manasse, siue Manasses, Oblitus, aut obliuio, Filius primogenitus Ioseph, Gen. 41. f. Pater Esdribel, 1. Par. 7. c. Filius Ezechiæ Regis Iudæ filij Achaz, 4. Reg. 21. a. 1. Par. 3. c

mane, numeratus, vel numerans, Dan. 5. g

man-huel Quid hoc? Exod. 16. c

manlius, Solutus, vel non ligatus. G.

manue, Requies, aut munus. Pater Samsón, Iud. 13. a

maoch, Compressus, vel attritus, aut fixus. Pater Achis regis Geth, 1. Reg. 27. a

maon, Habitaculum siue delictum, vel de peccato. Ciuitas in tribu Iudæ, Ios. 15. g. Filius Sammai filij Recem, 1. Par. 2. f. Eil & nomen solitudinis, 1. Reg. 24. a

maonathi, Idem. Filius Othoniel filij Cenez, 1. Reg. 23. d. 1. Par. 4. c

maozin, Fortificati vel fortitudines, aut refugia. nomẽ idoli, Dan. 11. f

mara, Amara vel amaritudo. Quinta Israelitarũ mansio fuit: ibi enim Moysi iacta ligni, amaras aquas in dulce vertit saporem, Exod. 15. d. Num. 33. a

marai, Accelerans siue dotatio, aut montanus vel de monte meo. nomen viri, 1. Par. 27. b

maraia, Amaritudo, vel myrrha domini aut docens vel præceptor dominus. nomen viri, 2. Esd. 12. a

maraioth, Amaritudines vel rebelliones, aut commutationes, vel permutationes. nomen viri, 2. Esd. 12. a

maran-atha, Dominus noster venit. Syrum est, 1. Cor. 16. d

marcus, Limatus vel fricatus aut expolitus, id est, à rubigine abstersus. D. Actor. 12. b. Coloss. 4. b. cõsobrinus Barnabæ.

mardochæi, Amara contritio vel myrrha contrita, siue docens contritionem: aut ex Hebræo & Syro, myrrha purissima. nomen viri, 1. Esd. 2. a

טגדל magdalum, Turris vel magnitudo. Vrbs Aegypti, Ierem. 44. a. Exod. 14. a. Num. 33. a

מגדיאל magdiel, Annuntians vel euangelizans Deum siue populi Dei. id est, fructus electus Dei. Ciuitas est Idumæorum principum. Gen. 36. d. 1. Par. 1. d

magedan, Euangelizatio gratiæ aut poma vel fructus gratiæ. D.

magedan, Matth. 15. d. in Græco. Magdala: & Hebraicè interpretatur turris vel magnitudo. D. Ciuitas est in littore stagni Genezareth siue maris Galilææ cuius fit mentio, Mat. 15. Hieronymus hanc regionem nunc Macedam contra Ierusalem scribit in locis Heb.

מגדו mageddo, Annuntiatio, vel euangelizatio, aut pomum siue fructus electus. Ciuitas in tribu Iudæ, Iosu. 17. c. quam reparauit Salomon. 3. Reg. 9. c. 1. Par. 7. f. Locus in quo occisus est Iosias, 4. Reg. 23. f

מגדון mageddon, Idem. Zach. 12. d

mageth, Torcular, aut liquefactio. D. Nomen ciuitatis, 1. Mach. 5. c

magi, Sapientes, vel philosophi. aut qui præsunt sacris, id est, sacerdotes. Persicum est, Matth. 2. a

מגוג magog, Tegens, vel tegulans, aut tabefactus, vel liquefactus. Filius Iapheth. gen. 10. a. A quo Scytha genus ducunt, qui primum Magogi dicti sunt, Apoc. 20. c

מדרון magron, Timor, siue horreum, aut de gutture. Ciuitas, Isa. 10. g

מחלת mahalath, Chorus, siue infirmitas: aut Syriacè, venia, Psalm. 52. & 87. in titulo. Vxor Roboam, 2. Par. 11. d

מחלון mahalon, Idem. Filius Elimélech Beth-lehemitæ, Ruth 1. a

מחנים mahanaim. Castra, turmæ. nomen loci, in quo obuiam facti sunt angeli patri nostro Iacob, ab ipso propterea impositum quòd duas turmas vidisset eo loco, suam & angelorum, Gen. 32. a

מחרי maharai, Accelerans. siue dotatio, aut montanus, vel de monte meo. nomen viri, 2. Reg. 23. d. 1. Par. 11. f

מחת mahath, Abstergens, aut delens siue confringens, aut formidans: aut Syriacè, percussio. Filius Amasai, filij Elcana, 1. Par. 6. c. 2. Par. 29. c. 31. c

מחזיאת mahaziath, Videns signum, aut videns literam. nomen viri, 1 Par. 25. b

מחלת maheleth, Chorus, vel cithara, aut infirmitas: Vel Syriacè, venia. Tertia vxor Esau, filia Ismahelis, Gen. 28. b

מחידא mahida, Aenigma, aut acumen, vel radens siue abstergens manum: aut Syriacè, percussa, manus. nomen viri, 1. Esd. 2. c.

מחיר mahir, Pretium. Filius Caleb patris Sur, 1. Par. 4. b

מחול mahol, Chorus vel cithara, aut infirmitas, siue aremotio: aut Syriacè, venia. nomen viri, 3. Reg. 4. d

מחומים mahumites, Nuntians vel delens aut radens, vel medulla, 1. Par. 11. g

מימין maimin, dexter aut aquas præparans. nomẽ viri, 1. Par. 24. b

מלאכי malachias, Angelus siue nuntius meus. Heb. Malachi. nomen prophetæ Malach. 1. a

מלכים malachim, Reg. 5. liber.

מללי malalai, Circuncisio vel locutio mea. nomen viri, 2. Esd. 12. c

מחלאל malaleel, Laudans deum, vel illuminatio dei. Filius Cainan, Gen. 5. b. Luc. 3. g. Heb. Maalaleel.

מלאר malaser, Circuncisio angustiæ vel vinculi, siue dispensator. nomen viri, Dan. 1. c

malchus, Rex vel regnum aut consiliarius. D. nomen illius cui Petrus auriculam abscidit, Ioban. 18. b

מלוט mallotæ, Adimplentes vel adimpleti. D. nomen populi, 2. Mach. 4. e

מלוך maloch, Regnans aut consulens. Filius Azabiæ filij Amasia, 1. Pet. 6. d

ממרא mambre, Rebellis aut amarus vel commutans vel permutans. Ciuitas, Gen. 13. d. quæ & Hebron & Arbee dicitur, Gene. 23. a. d. 35. d. Frater Eschol & Aner, Gene. 14. b. Heb. Mamre.

mambres, Idem, sed in Græco scribitur Iambres: & Hebraicè potest interpretari mare cum egestate vel paupertate. D. Vnus ex illis qui Moysi restiterunt. 2 Tim. 3. d

ממונא mammona, Pecunia vel diuitiæ, aut cupiditas. Syrum est. D. Matth. 6. d

ממוכן mamuchan, Paratus vel certus aut depauperatus vel percussus. Dux Persarum, Esth. 1. c

ממזר mamzer, De scorto natus, Deut. 23. a

מן man, Donum aut munus, aut quid? Exod. 16. g

manna, Idem. Iohan. 6. e

מנחת manahath, Requies, aut munus, siue præparata formido vel confractio, aut numerus stuporis, vel ex Hebræo & Syro, præparata descensio, vel numerus descendens. Filius Sobal filij Seir, Gen. 36. c. 1. Par. 1. c. Est & regionis nomen, 1. Par. 8. a

מנחם manahem, Consolator aut ductor eorum, siue præparatio caloris, aut munus incensum, vel numerans calefactionem. Filius Gaddi, 4. Reg. 16. c

מחניים manaim, Castra terminus tribus Gadin regione Galaaditide. Leuitis etiam confusio concessa, Ios. 13. c. 21. c. 1. Par. 6. g. Heb. Mahanaim.

מנשה manasse, siue Manasses, Oblitus, aut obliuio, Filius primogenitus Ioseph, Gen. 41. f. Pater Esdribel, 1. Par. 7. c. Filius Ezechiæ Regis Iudæ filij Achaz, 4. Reg. 21. a. 1. Par. 3. c

מנא mane, numeratus, vel numerans, Dan. 5. g

מן-הוא man-huel Quid hoc? Exod. 16. c

manlius, Solutus, vel non ligatus. G.

מנוח manue, Requies, aut munus. Pater Samsón, Iud. 13. a

מעוך maoch, Compressus, vel attritus, aut fixus. Pater Achis regis Geth, 1. Reg. 27. a

מעון maon, Habitaculum siue delictum, vel de peccato. Ciuitas in tribu Iudæ, Ios. 15. g. Filius Sammai filij Recem, 1. Par. 2. f. Eil & nomen solitudinis, 1. Reg. 24. a

מעונתי maonathi, Idem. Filius Othoniel filij Cenez, 1. Reg. 23. d. 1. Par. 4. c

מעזים maozin, Fortificati vel fortitudines, aut refugia. nomẽ idoli, Dan. 11. f

מרה mara, Amara vel amaritudo. Quinta Israelitarũ mansio fuit: ibi enim Moysi iacta ligni, amaras aquas in dulce vertit saporem, Exod. 15. d. Num. 33. a

מחרי marai, Accelerans siue dotatio, aut montanus vel de monte meo. nomen viri, 1. Par. 27. b

מריה maraia, Amaritudo, vel myrrha domini aut docens vel præceptor dominus. nomen viri, 2. Esd. 12. a

מרירות maraioth, Amaritudines vel rebelliones, aut commutationes, vel permutationes. nomen viri, 2. Esd. 12. a

maran-atha, Dominus noster venit. Syrum est, 1. Cor. 16. d

marcus, Limatus vel fricatus aut expolitus, id est, à rubigine abstersus. D. Actor. 12. b. Coloss. 4. b. cõsobrinus Barnabæ.

מרדכי mardochæi, Amara contritio vel myrrha contrita, siue docens contritionem: aut ex Hebræo & Syro, myrrha purissima. nomen viri, 1. Esd. 2. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

mardochæus, Idem. Filius Iair filij Semei, patruus Esther, Esth.2.a. Esd.7.b

mare rubrum ad austrum Iudææ à Græcis Erythræum dicitur, authore Pomponio Mela lib.3. Strabone. li.16. Alijs etiam Sinus Persicus & arabicus, teste Plinio lib.6.cap.24. Hebraïs dicitur Iam-suph, id est, mare iunceum, vel canosum, quia in litore abundant iunci vel cannæ seu caricæ. Alij volunt ex fundo maris illas prodire et nasci carices. Obseruandū etiam, mare Suph, aliquoties sumi pro mari salso vel mortuo, quòd sit carectosum. Illic iuxta rubrum pelagus septima fuit mansio Israelitarum, Num.33

מרס *mares, Irroratio vel distillatio: aut Syriacè, apostema, vel confractio. nomen principis cuiusdam, Esth.1.g*

מראשה *maresia, à capite vel à principio: aut caput vel principiū, siue hereditas: aut amaritudo mulieris aut amara mulier. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.f.1.Par.4.g. eadem quæ & Maresa.*

מורשה *maresa, 1.Para.2.f.4.d.2.Par.11.b.14.c.20.g. Mich 1.a. interpretatur à capite vel à principio, aut hereditas, vel amaritudo agri. Ciuitas in tribu Iuda, patria Michææ prophetæ, nam inde Morasthi appellatur. Quam ædificauit Roboam, 2.Par.11.b*

מערה *mareth, Spelunca, vel euacuatio, aut effusio, siue discooperiens, aut eugilans. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.g*

מרים *maria, exaltata, vel amaritudinis mare, aut myrrha maris, siue doctrix vel magistra maris. aut ex Syro & Hebræo, domina maris, filia Amram filij Caath soror Aaron et Moysis, Num.27.g. Filius Ezra.1.Par.4.c. nomen item virginis quæ Christum tulit in vtero, Matth. 1.c. Soror item Marthæ sororis Lazari, Luc.10.g. Ioh.11.b. Heb. Mariam. De quadam Maria loquitur & Paulus, Rom.16.a*

מרמות *marimuth, Amaritudo vel myrrha mortis: aut altitudinis siue fraudulentiæ. nomen viri.1.Esd.10.d*

מרמח *marma, Dolus vel fraudulentia, siue altitudo vel extollens se. Filius Saharaim ex Hodes vxore sua, 1.Par.8.a*

מרסנא *marsana, Amaritudo aut myrrha rubi vel inimici, aut ostendens rubum vel inimicum. nomen principis, Esth.1.c.*

martha, Pronocans siue amaricans: vel Syriacè, domina vel doctrix. D. Soror Mariæ sororis Lazari illius quem suscitauit Christus, Luc.10.g. Ioban.11.b

משא *massa, Onus, siue assumptio: vel aliquando translatiuè, prophetia. Filius Ismahelis, Gen.25.b*

משל *masal, Parabola aut imperans vel dominans. Ciuitas in tribu Aser.1.Par.6.g. quæ Ios.19.b. dicitur Messal.*

מצפה *masaloth, Idem. p.n. D. nomen vrbis, 1.Mach.9.a*

masepha, Speculatio siue specula, aut cooperimentum, vel exspectatio, Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.e. quæ aliàs Maspha dicitur.

משרפות-מים *maserephoth, In Hebræo est Maserephoth maim, id est aliustiones, incendia, combustiones aquarum. Locus est vbi excoquunt aquā ad ignem, refrigerandoque salem faciunt. Commentator Hebræorum super Iosue sic inquit, Salinæ sunt, vbi aqua maris trahitur ad fossas ad hūc vsum factas, & sole siccatur, Ios.11.b.13.a*

משרעי *maserei, Stratum, siue auferens vel tangens socium vel amicum aut pastorem vel malitiam. Filius Sobal filij Hur., primogenitus Caleb ex Ephrata concubina, 1.Par.2.g*

משמע *masma, Exaudiens, siue audiens vel obediens. Filius Ismahelis, Gen. 25.b.1.Par.4.d*

משמנה *masmana, Pinguedo aut oleum eius, siue tangens vel auferens præparationem vel munus aut numerum. nomen viri principis, 1.Par.12.b*

מצביה *ma, obia, Statio domini, siue stans dominus, aut damula. nomen loci, 1.Par.11.g*

מצפה *maspha, Speculatio, siue specula, aut cooperimentū vel exspectatio. Ciuitas in tribu Iuda, 1.Reg.22.a. 4.Reg.25.f*

quam ædificauit Asa Rex Iuda, 3.Reg.15.e. quæ Ios.15.g. Masepha dicitur in eisdem consonantibus & punctis.

maspha, Speculatio siue specula, aut cooperimentum, vel exspectatio. Ciuitas quæ & maspha dicitur in tribu Iuda, 1.Reg.7.b. Ier.40.b. Heb. Misspathath.

maspha, Idem. Ios.11.b.13.c

nasfreca, Sibilus vel sibilans, aut attritio vanitatis vel tangens vanitatem vel vacuitatem, aut vim. Ciuitas Idumææ, regia Semle quinti regis in Edom. Gen.36.d

mathanian, Donum domini, vel lumbrum dominum ex Syro & Hebræo, exspectatio domini. nomen viri, 1.Par.25.b

mathan, Donum, vel lumbus, siue mors eorum aut viriace, exspectatio vel spes. Pater Saphatiæ, Ier.38.a.2.Par.23.d

mathana, Idem. Ciuitas in Aaron sita, Num.21.b

mathanai. Idem. nomen viri, 1.Esd.10.d

mathania, siue Mathanias, Donum domini, vel lumbus dominus: aut ex Syro & Hebræo, spes domini. Filius Ioachin, patruus Ioachin, frater Ioacim siue Eliacim à Nabuchonosor Sedeciæ nominatus, 4.Reg.24.d. Filius item Mosa 1.Par.9.c.2.Par.29.c

mathanites, Donum aut lumbus: aut Syriacè, spes. nomen viri

expectans, 1.Par.11.g

mathat, Donum, vel donans. D. Pater Heli patris Ioseph viri Mariæ, Luc.3.e

mathat, Donum eius. nomen viri, 1. Esd.10.d

mathathia, siue Mathathias, Donum domini. Pater Iudæ Machabæi, 1. Mach. 2.a. Primogenitus Sedeciæ Cantoris 1.Par.9.c. Sacerdos, 1.Par.15.b

matthias, Donum Domini. D. 2. Machab.1.c. nomen item Apostolis qui in locum Iudæ proditoris ebonatus Act.1.d

mathusael, Mortem suam postulans, aut mors sua nus vel sepulchrum. Filius Mauiach. Gen.4.e

mathusala, Mortem suam mittit, aut mortis sua vel ex Hebræo & Syro, mortem suam spolium. Filius Henoch filij Iared, Gen.5.d. Luc.3.g

matred, Virga descendens, aut virga imperii. lectuli descensio vel imperii: aut Syriacè, Adar. Fuit vxor tabel vxoris Adar regis in Edom septimi, Gen.36.d

matthæus, Donatus. D. nomen apostoli, Matt.9.a. Leui dictus est, Marc.2.b

mattiael, Annuntians deum, aut radens vel libans vel ex Syro & Hebræo percussus à deo. Filius Iraël, Gen.36.d

manuan, Turbatus, aut tumultuans, vel tumultuatio men eunuchi cuiusdam, Esth.1.b

M E

Mecheratithes, Venditio, aut cognitio. 1.Par.2.d

mechmas, Percussor vel pauper adlatus, aut pauper palpans vel tangens siue auferens. nomen viri tribu Ephraim, 2.Esd.11.d. qui 1.Re.13.a dicitur Machmas eisdem consonantibus & punctis.

mechmedebai, Percussor vel pauper vocatus vel pronens: aut percussio vel pauper. nomen viri. 1.Esd.10.d

spontaneus. nomen viri. 1.Esd.10.d

medaba, Aqua doloris: vel ex Hebræo & Syro, aqua manentes. Vrbs Arabiæ in tribu Ruben. Num.21.b. Ios.13.b. Par.19.b. Isa.15.a

medad, Mensurans, siue aqua dilectionis vel ebrietatis

patrui. nomē viri, super quem requieuit spiritus domini in caltris, Num.11.f

מדין *meddin, Iudicium, siue litigans, aut obiurgans. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.g*

מגמנה *medemena, Mensura muneris, vel numeri, aut indumēti munus, vel indumenti præparatio, aut sterquilinium. Ciuitas tribus Iudæ, quæ aliàs Bersabee dicitur, Ios.15.e. Isa.10.g*

מדי *medena, Mensura, vel abundans, siue indumentū. Prouincia. de qua 1.Esd. 6.a. Heb. Madai.*

medi, Idem, pl.n. Populi, Isa.13.d. Act.2.b

media, Idem, f.n. Prouincia Asiæ, ab ortu habet Caspios & Pathor, à meridie Sitacenen & Susianen, & Persida, ab occasu Adiabenen, à Septentrione Armeniam. Plinius author in 6. cap.26. Hanc appellatam à Madai Iapheth filio, Iosephus lib.1.cap.14. Iud. antiq. refert. Strabo verò in 11.à Medo Medææ filio. De hac Ptolemæus lib.6. cap.2. Plinius lib.6.cap.14. Hieronymus ipsam inter flumina Indū, et Tigrim collocat, Ier.25. Huic prouinciæ attribuit sacra scriptura Araxiam, Parthiam, Assyriam & Persidam.

מדיא *medus, Idem.*

בחשבל *meetabel, Quā bonus Deus, siue benefaciens deus, Vxor Adar regis in Edom septimi, Gen.36.d*

מגביש *meghis, Eminens siue altitudo. nomen viri, 1.Esd.2.b*

מגפיעש *megphias, Corpus compressum vel congregatum, aut corporis vel vestimenti tinea. nomen viri, 2.Esd.10.a*

בחשים *mehusim, Tacentes, aut festinantes, siue sensuales. Pater Abitob, 1.Par.8.b*

מלכה *melcha, Regina, vel consiliatrix, vxor Nachor, filij Thare, filia Aran fratris mariti sui Nachor, Gen.11.d. Filia item Salphaad filij Hepher filij Galaad, Num.26.d*

melcha, Luc.3.f. Idem. Sed in Græco scribitur Melea, & Hebraicè interpretatur adimplens vel adimpletus. D.

מלכיה *melchi, Rex meus, siue consilium meum. D. Pater Leui patris Matthat, Luc.3.e*

melcheas: Rex dominus, aut consiliator dominus. pater Phassur. Ier.21.a. Filius Amelech. Ier. 38. b. Filius Athanai filij Zara, 1.Par.6.c

מלכיאל *melchiel, Rex meus deus, aut regnum Dei, siue consiliator meus deus. Filius Beriæ filij Aser, Gen.46.b.1.Par.7.f*

melchielita, Idem, Num.26.e

מלכירם *melchiram, Rex excelsus, aus consiliator, vel consilium excelsum. Filius Iechoniæ filij Ioacim, 1.Par.3.c*

מלכיצדק *melchisedec, Rex iustitiæ. Sacerdos & rex Solymæ siue Ierusalem fuit, Gen.14.c. Heb.7.a*

מלכשוע *melchisua, Rex saluator, aut rex vel consilium saluatoris vel salutis, siue rex magnificus. Filius Saul, 1.Reg.14.g. 31.a.1.Par.8.d*

מלכם *melchom, Rex eorum vel consiliator eorum. Idolū quod colebant filij Ammon, 3.Reg.23.c.1.Par.20.a. Ier.49.a*

מלו *meleth. Rex aut consiliarius. Filius Micha filij Meribbaal, 1.Par.8.d*

melite. Mellisiua. G. insula inter Epirum & Italiam, spectans Siciliam ad septentrionem. Actor.28.a

מלוא *mello, Plenitudo, vel repletio. Vrbs terra Chanaan in tribu Ephraim, cuius ciues Abimelech Regem sibi constituerunt, Iud.9.a. Ab hoc loco Dauid cœpit munire terram, 2. Reg.5. Salomon hanc reparauit, 3.Reg.9.c.& 4. Reg.12.d. 2.Par.32.b*

מלות *mellothi, Plenitudo, vel circumcisio. nomen viri, 1.Paralip.25.b*

מלון *melluch, Regnans, vel consulens. nomen viri, 1.Esd.10.d*

מלטית *meltias, Liberatio domini. nomen viri. 2.Esd.3.b*

memim, Maculatus. vel vituperatus. D.

נח *memphis, Hebraicè dicitur Noph, & interpretatur status. aut distillatio, vel elevatio, aut cribrum. Ciuitas Aegypti, Isa.19.b*

מוח *memphis. Osee 9.b. Hebraicè dicitur Moph, id est ab ore, vel Syriacè coopertorium.*

memna, numeratus, vel remuneratus, aut præparatus. D. Pater Melchi. Filius vt Græcè habetur, Melea, Luc.3.f

menelaus, Potentia aut robur populi. G. nomen viri, 2. Mach.5.a

מנני *menni. Præparatio, vel munus. aut numerus, nomen regionis, Iere.51.c*

Mennith. Idem. Vrbs Ammonitarum, Iud.11.f

מיפעת *mephaath, Aquarum apparitio, siue aquarii impetus. Ciuitas Leuitarum in tribu Ruben, in terra Moab, Ios.13.c. & 21.d. Iere.48.d*

מרימעת *merathoth, Amaritudines, vel rebelliones aut commutationes vel permutationes. Filius Achitob, 1.Par.9.b. Filius Zaraiæ filij Ozi, 1.Par.6.a*

מרעלת *merala, Sopor vel inebriatio: aut amaritudo ascensionis, vel holocausti, aut myrrha holocaustum siue solium aut docens holocaustum vel ascensum. Limes est Zabuloniæ tribus, Iosue 19.a*

מררי *merari, Amarus siue irritatus, aut pronocatus. Filius Leui filij Iacob, Gen. 46.b.1.Par.6.a*

merairia, Idem. p.n. Num.26.f

mercurius, A mercibus dictus est. quia mercatura deus putabatur à gentilibus. Latinum est, Act.14.b

מרדמת *mercurius, Prou.26.b. in Hebræo est Marguema. Sunt qui dicant significare fundā in qua iaciuntur lapides. Alij acerrimum lapidum. Petest etiam deriuari ab ארגמן quod significat purpuram: vt sit sensus: Sicut qui ligat lapidem vel saxum in purpura: ita qui tribuit insipienti honorem.*

מרד *mered, Rebellis, vel descendens, aut imperans. Filius Bethiæ filij Pharaonis, 1.Par.4.c*

מרמות *meremoth, Amaritudo, siue myrrha mortis, aut altitudines, vel deceptiones, nomen viri. 1.Esd.10.a.12.a*

מרוב-בעל *merib-baal, Rebellio vel impugnatio idoli vel dominatus, siue subyciens tu, aut possidens tu. Filius Ionathan filij Saul, 1.Par.8.d.9.f*

מדמנה *merymuth, Frandulentia: aut amaritudo vel myrrha mortis, siue altitudines. nomen viri, 2.Esd.10.a.12.a*

מרוב *merob, Pugnans siue obiurgans, aut multiplicans. vel Syriacè, magisterium. Primogenita Regis Saul, 1.Reg.14.g*

מראדד *merodach. Amara contritio, vel myrrha contrita: aut ex Hebræo & Syro, myrrha purissima. Rex Babyloniorum, Isa. 39.a. qui 4.Reg.20.c. dicitur Berodach.*

ומרום *merom, siue Merome, Celsitudo aut sublimitas. Aqua seu flumen in terra Chanaan, Iud.5.b*

מרום *merom, Altitudines. Aqua seu flumen in terra Chanaan, iuxta quod gentes conuenerant aduersus Israelitas. Iosue 11.a. Hieronymus in loco Hebraicis Merrum vicum fuisse dicit in XII. milliario vrbis Sebastæ iuxta Dothain.*

מרומי *merome, Altitudines, siue amaritudo aquarum. nomen loci, Iud.5.c*

מרנבחי *meronathites, Cantatio mea, siue exultans aut exclamans. vel Syriacè, dominans, 1.Par.27.d.2.Esd.3.b*

מרוז *meroz, Secretum, vel macies. Vrbs Galilææ, Iud.5.c*

מרש *mes, Auferens, vel tangens. Filius Aram, Gene.10.d. qui 1.Paralip.1.b. dicitur Mosoch. Ab hoc Meones traxerunt originem.*

מרישע *mesa, Salus, vel aqua salutis: aut aquæ aspiciens. Rex Moab,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Moab,4.Regum 3.a. Filius item Caleb fratris Ierameel. 1. Par.2.f.

בושלמיחו *meſelemia*,Pax domini,vel perfectio domini, aut retributio domini,vel parabola domini,aut dominium domini. Nomen viri,1.Par.26.a

משיזבאל *meſezebel*, Auferens fluxum deus: vel ex Syro & Hebræo,liberatio vel ſalus dei.Pater Barachiæ,2.Eſd.10.b *meſizabel*,Idem nomen viri,2.Eſd.10.a

משלם *Meſollam*, Pacificus ſiue perfectus, aut retribuens, vel parabola eorum ſiue poteſtas eorum.Filius Saphatiæ,1.Par. 9.b.Filius item Sadoc.ibidem

μεσοποτάμια *meſopotamia*,Maioris Aſiæ Syriæq; pars.regio eſt inter Babyloniam & Arabiam, ad læuam Tigridis fluuij, vbi habitauerunt Sapientes Babyloniæ,autore Strabone lib.11.& 17. & Ammiano lib. 23. Meſopotamia eſt intra amnes Tigridem & Euphratem,à Septentrione Tauro excepta,quæ ipſo vocabulo Græco in medio fluminum eſſe poſita monſtratur:meſos enim medius:potamos vero, fluuius interpretatur. Act.7.a. Hebraicè verò,Gen.24.b.Deut.23.a.Iudic.3. a. 1.Par.12.b. & in titulo Pſalmi.59.dicitur Aram Naharaim, id eſt, Syria fluuiorum. ſ. duorum. Nam dictio ipſa dualis eſt numeri. In alijs verò locus pro Meſopotamia, in Hebræo eſt Padan, quod interpretatur redemptio: vel Syriacè,paritas, aut coniunctio.Hæc nomina ſortitur & Syria,Gen.25.c.28.a

ארם נחרים

פדן

עבר חנחר *Meſopotamia*,Ioſue 24.a. in Hebræo eſt Eber hanaar, id eſt,trans flumen.

משפר *meſphar*,numerus,vel narratio,aut librarius vel ſcriba, ſiue tributi taurus,nomen viri,1.Eſd.2.a

מספרת *meſpharath*,numerãs,vel narrans, aut tributi fructificatio vel augmentatio. Nomen viri,2.Eſd.7.b

מצפה *meſphe*, Speculatio vel ſpecula, aut cooperimentum vel expectatio.

מצרים *meſraim*, Angustiæ ſiue tribulationes. Filius Cham, Gene.10.a. Ab hoc Aegyptus Hebræa lingua Meſraim nuncupatur: & quæ ſæpe in ſacris Literis dicitur terra Cham à Cham filio Noë, Pſalm. 105. vt teſtatur Hieronymus in quæſt. Hebraicis.

משא *meſſa*, Onus vel aſſumptio: ſiue aliquando translatiuè prophetia.Regio Iudææ iuxta Hieronymum in locis Heb. in qua habitauerunt filij Iectan, Gen.10.d

משח *meſſa*,4.Regum 11.a.eradicatio ſiue conculcatio.nomen viri.

משאל *meſſal*, Poſtulans vel poſtulatus aut commodatus, ſiue ſepulchrum, vel infernus, aut foſſa, ſiue ablatio, aut tractus dei.Ciuitas in tribu Aſer, Ioſue. 19.b. quæ & Maſſal.1. Par.6.b.dicitur.

משלמות *meſſalemeth*. Solutio aut pacificatio, vel perfectio, aut retributio:vel parabola mortis,aut dominium mortis.Mater Amon,regis Iuda,4.Reg.21.d

משיח *meſſias*,vnctus.Græce autem dicitur Chriſtus, Iohan.1. f.4.d

משלח *meſſulam*, Pacificus, ſiue perfectus,aut retribuens, vel parabola eorum, ſiue poteſtas eorum. Pater Aſalia patris Saphan ſcribæ,4.Reg.22.a

מחיטבאל *metabeel*, Quàm bonus deus, aut benefaciens deus. nomen viri,2.Eſd.6.c

מתשח *methea*,Dulcedo.aut ſuauitas.nomẽ loci in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael profecti de Thaath,Num.33.d

מטרי *metri*,pluuia,ſiue cuſtodia vel carcer.nomen viri,1.Reg. 10.c

מזח *mezа*,Diſtillatio vel aſperſio,aut ex iſto,vel Syriacè incenſio vel conſumptio.Filius Rahuel filij Eſau,Gen.36.b

מזהב, Deauratum, vel aqua auri, ſiue quid auream

Pater Matred patris meetabel vxoris Adar regis in Eſd.ſ. primi.Gen.36.d

M I

מיאמין *miamin*, Dexter aut aquæ præparatæ. nomen viri,2. Eſd.10.a.d

מיבחר *mibahar*, Electus,ſiue electio,aut iuuentus.nomen viri, 1.Par.11.g

מיכה *micha* Pauper vel humilis, aut percutiens vel percuſſio, ſiue quis hic? id eſt, in hoc loco: ſiue aqua hic. Pater Abæ, 2.Par.34.c.qui 4.Reg.22.c.dicitur Michæa,Filius Iesu. 1.Par.5.a.Filius Meribbaal filij Ionathan,1.Par.8.a. Filius Miphiboſeth,2.Reg.9.d

מיכאל *michael*, Quis ſicut deus? aut humilitas ſiue paupertas dei,vel percuſſio dei,ſiue percutiens deus.Filius Israelis. Iij Ozi filij Thola filij Iſſachar, 1.Par.7.a. Pater Gabai. Par.5.b.Pater item Sthur principis tribus Aſer.Num.13.a. Eſt & nomen angeli.Dan.10.c

מיכאיה *michaia*, Quis ſicut dominus? aut pauperas vel humilitas domini, ſiue percutiens dominus. vel percuſſio domini. Pater Achobor,4.Reg.22.c.Filius Meribbaal filij Ionathan 1.Par.8.d.Materitem Abiam regis Iuda,2 Par.13.a.9.d. Reg.15.a.dicitur Maacha.

מיכאס *michas*, Idem Heb. Michæas. nomen viri de monte.2.Eſd. ſcribæ.Ier.36.Filius idem Iemla.3.Reg.22.b.2.Eſd.12.a

מיכאס *michæas*, Ier.26.f. Michæa.1.a. Pauper vel humilis aut percutiens vel percuſſus,ſiue,quis hic,id eſt in hoc loco.no aquæ hic.nomen prophetæ.

מיכל *michol*, Quis omnia? q.d.tu,aut quæ perfecta vel cibus mata? q. d. nulla niſi tu: ſiue aqua tota,aut aquarum perfectio vel conſummatio, ſeu prohibitio. Nomen filiæ regis Saul,1.Reg.14.g

מידו *midо*, Cura ſiue conſilium.G.

מיל *miletum*, Rubra vel coccinea. G. Ciuitas in inſula timа decem ſtadijs ab oſtio Meandri amnis verſus.

מילכו *milcho*, Regnum eius vel conſilium eius. nomen viri. 2.Eſd.12.a

מיפיבושת *miphiboſeth*. de ore ignominа,ſiue de ore confuſio. oris ignominа.vel confuſio,aut vere nudia vel mora. Filius Ionathæ filij Saul, 2.Reg.4.a.9.b. Fuit item alter filius ex Reſpha,2.Reg.19.d.21.b

מיסאם *miſaam*, Saluator eorum, ſiue reſpicientes eos. aut rens,vel tangens populum:vel Syriacè,leuitas eorum. lius Elphaal filij Mebuſim,1.Par.8.b

מישך *miſach*,Prolongans ,ſiue attrahens, aut aqua vel ſapiens,Vir qui & Miſael dicitur.Dan.1.d

מישאל *miſael*, Quis poſtulatus aut commodatus, ſiue ſtulans,aut commodans? ſiue abſtulit Deus vel reſpicit men viri quem princeps eunuchorum regis Nabuchodonoſor vocauit Miſach, Dan.1.b.Filius item Oziel filij Caath Exod.6.c

מישר *miſor*, Planicies, aut ſerra.ſiue murus vel rectitudo bos vel bouinus.

מישפת *miſphat*, Iudicium. Fons Miſpat, ſiue iudicij. des, Gen.14.a

מיטילני *mitylene*, Munditia, vel abſterſio tenebrarum. G. contra Aſiam,quæ à proximo continens abeſt quoq; taſeptem millia paſſuum, Actor.20.c

מיתרדת *mithridates*, Explorans vel contemplans ignominiam uens legem.ſiue mortis deſcenſus vel dominus. Filius Cyzabar,1.Eſd.1.d

M N

מנה *mna*,Libra,talentum, genus ponderis quod continet certum numerum vnciarum,Ezech.45.e.Luc.19.b

μνηστεύω *mneſthaeus*, Alacritas aut ira,vel robur Dei.nomen viri, 2.Mach.4.c

M O

מואב *Moab*,De patre:quoniam de patre eum filia genuit.Filius Lot ex filia ſua maiore, Geneſ.19.g. A quo verbi Arabica (quæ alias, vt Euſebius refert, Arcopolis dicitur) & regio nomen acceperunt, Iſa.11.d. Eſt & regnum filiorum Lot ad orientem Iudææ ſitum, proximum mari mortuo & Iordani. Eſt præterea nomen Regis, 1.Reg.12.b.20.a.1.Paralip. 4.d

מואבי *moabita*,Idem.

מואבים *Moabites*,Idem.

מואבידes *moabitides*,Idem.pl.n.ſ.g.3.Reg.11.a

מואבית *moabita*,Idem.ſ.n.ſ.g.Ruth.1.a.2.Par.24.g

מועדיה *moadia*, Solẽnitas vel feſtiuitas domini, ſiue adornatio vel teſtimonium aut fœdus domini, vel tranſitus domini, nomen viri,2.Eſd.12.a

מבני *mobonnai*,Filius vel filiatio,ſiue ædificatio,aut intellectus vel intellectio.nomen viri,2.Reg.23.d

מבני *mochona*,Baſis vel ſuſtentaculum,aut præparatio,Ciuitas,2.Eſd.11.d

מוכרי *mochori*, Venditio vel cognitio. Pater Ozi, 1. Paralip. 9.b

מודין *modin*, Iudicium vel iudicatio, aut iurgium. D. Mons

מוחלח ſiue ciuitas,1.Mach.2.a *mohola*, Chorus vel cithara, ſiue infirmitas:aut Syriacè venian.omen viri,1.Par.7.d

מוחלי *moholi*,Idem. Filius Merari filij Leui,Exod.6.c

מולדת *molada*, Natiuitas vel generatio. Ciuitas quæ in tribu tam Iudæ quàm Simeonis reperitur, Ioſ.15.d.19.a.1.Para. 4.e

מוחלתי *molathi* ſiue molathites, Chorus vel cithara.ſiue infirmitas:aut Syriacè,venia,1.Reg.18.e.2.Reg.21.b

מלכם *molchom*, Rex eorum, vel conſiliarius eorũ. Filius Saharaim ex Hodes vxore, 2.Par.8.a. Sic vocabatur & Moloch Ammonitarum idolum.3.Reg.11.f

מוליד *molid*, Generatio vel natiuitas,laut circunciſio manus. Filius Abiſur filij Semei filij Onam,1.Par.2.d

מלו *moloch*, Regnans aut conſiliarius.Idolũ Ammonitarũ, 4.Reg.23.c.Act.7.e.quod & Molchom dicitur.

מלכם *moloth*, 3.Reg.11.f. Rex eorum, aut conſiliarius eorum. Heb.Milchom.idolum Ammonitarum.

מעז *moos*, Lignum vel Ligneus, ſiue conſiliarius. Filius Ram Primogeniti Ierameel,1.Par.2.d

מופים *mophim*,Ex ore:vel Syriacè,cooperimenta. Filius Beniamin, Gen.46.c

מורשתי *morailthi*, Hæres,vel paupertas, aut de paupertate. vel de hereditate,Vicus contra Orientem Eleutheropoleos,patria Michææ prophetæ,Ier.26.f

מוראיתי *morailthites*, Idem.

מוריה *moria*, Amaritudo vel myrrha domini,aut oſtendens vel iudicans dominu:ſiue ex Syro & Hebræo,dominatio domini.Collu,2.Par.3.a.qui terra viſionu,Gen.22.a.dicitur,à latere montis Sion.

מוצא *moſa*, Azymũ, aut inuentus, vel exitus, ſiue exprimens vel emungens. Filius Caleb ex Epha concubina, 1.Para.2.f. Filius Zamri,filij Ioiada,1.Par.8.d

מושא *moſa*.1.Par.8.a.interpretatur onus ſiue aſſumptio, vel prophetia aliquando translatiuè, aut aquarum eleuatio. Filius Saharaim ex Hodes vxore.

מוסרת *moſera*,Eruditio ſiue diſciplina, aut vinculũ vel Syriacè,datio vel traditio.nomen montis,vbi Aaron mortuus eſt & ſepultus, Deut.10.b.qui Hor, Num.20.d.& Moſeroth, Num.33.d.dicitur.

מוסרות *moſeroth*.Idem.p.n. Locus in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael profecti de Heſmona,Num.33.d

משובב *Moſobab*.Reuerſus aut auerſus vel cõuerſus. nomen principis,1 Par.4.f

משך *moſoch*, Attrahens, vel prolongans, aut vallans, vel ſepiens.Filius Iapheth, Gen.10.a.Ab hoc Cappadoces originẽ traxerunt,Ezech.27.c.Filius itẽ Aran,1.Par.1.b.qui, Gen. 10.d dicitur Mes.

משלם *moſollam*, Pacificus ſiue perfectus aut retribuens.vel parabola eorum,ſiue poteſtas eorum,Pater Salo,1.Par.3.d. 5.b.8.b.9.b. Præpoſitus inſtauratoribus templi.2.Par.34.c

משלמיה *moſollamia*, Pax domini, ſiue perfectio domini, aut retributio domini,vel parabola,aut dominium domini.

משלמית *moſollamith*,Pacificа,ſiue perfecta, aut retribuens,vel parabola mortis,aut dominiũ mortis.Filius Emmer,1.Par. 9.b

משלמות *moſollamoth*,Pacificatio.aut perfectio,ſiue retributio, aut parabola mortis vel dominium mortis.Pater Barachiæ Principis,2.Par.28.b

משה *moſes*,Attractus,vel aſſumptus,ſubaudi de aquis.Filius Amram filij Caath filij Leui,1.Par.23.b.Exod.2.b.6.c.Act. 7.c.Heb.Moſe.

מאזול *mozel*, Ambulans vel vadens.nomen regionis, Ezechel. 27.d

M V

מעונים *munim*, Habitacula, ſiue afflicti, aut delinquentes, vel reſpondentes.nomen viri,1.Eſd.2.c

מוסר *muſach*,Vnctio ſiue cooperimentũ,aut libatio, 4. Reg. 16.d

מושי *muſi*, auferens, vel tangens, aut recedens, vel ablatus. Filius Merari filij Leui.Exod.6.c.1. Par.6.b

M Y

μύνδος *Myndus*,Mutа.G.nomen inſulæ in mari Icario,1.Mach. 15.d

μυσία *myſia*,Sceleſta vel abominabilis.G.Prouincia Aſiæ nunc Aeolis dicta.quam Paulus aduenigauit, Actor.16.b. Eſt & altera eiuſdem nominis iuxta Danubium flumen.Sunt que authores, qui dicant tranſiſſe ex Europa Meſas & Brigas & Hunes, à quibus appellantur in Aſia Myſi, Phryges & Bithynij.

N

בחלול ללחב *Naalol*,Laudatus ſiue lucidus, aut ſolidus. Ciuitas Leuitarum in tribu Zabulon,Ioſ.19.b.21.d.Iud.1.f

נעמה *naama*,Pulchra.ſiue decora,aut mouens valde. Ciuitas in tribu Iuda,Ioſue 15.c.Mater item Roboam 3.Reg.14.f

נעמן *naaman*, Pulcher ſiue decorus, aut motum præparans. Filius Beniamin,Gene.46.f.qui 1. Par. 8.a.dicitur Noha. Princeps militiæ regis Syriæ, 4.Reg.5.a. Luc.3.e.Filius itẽ Bela filij Beniamin,1.Par.1.a

נעמתי *naamathites*, Pulchritudo, vel iucunditas, ſiue motus mortis meæ,Iob 11.a

נערה *naara*.ſiue Naaratha,Puella, vel iuuenis, aut excuſſio, vel vigilans.Terminus tribus Ephraim, Ioſ.16.c.Altera vxor Aſhur,1.Par.4.a

נערי *naarai*, Puer vel iuuenis,ſiue excutiens aut vigilans.nomen viri,1.Par.11.g

נעריה *naeria*, Puer Domini,aut excuſſio domini,ſiue vigil domini, vel vigilans dominus. Filius Semeæ filij Sechemiæ.1. Par.3.d.4.g

Universidad de Deusto
Biblioteca

נחש *nas, Coluber vel serpẽs, aut augurans vel diuinans siue æneus. Ciuitas, 1. Par. 4. b. Rex Ammonitarum, 1. Reg. 11. a. 1. Reg. 12. c. 1. Par. 19. a. Est & nomen cuiusdam viri, de quo, 2. Reg. 17. g*

נבות *nabaoth. Loquelæ, siue prophetiæ, aut fructus, vel germinationes. Filius Ismahelis, Gen. 25. b. ab hoc omnis regio ab Euphrate vsque ad mare rubrum vsque hodie Nabathena dicitur, quæ pars Arabiæ est, Isa. 60. b*

נבל *nabal, Stultus, vel insipiens. viri nomen, cuius vxor Abigail dicebatur, 1. Reg. 25. a. d*

נבט *nabata, Aspiciens siue intuens, Pater Ieroboam serui Salomonis, 3. Reg. 11. c*

נבו *nabo, Loquela siue prophetia, aut loquens, vel prophetans, siue fructificans vel germinãs. Ciuitas in terra Moab, in tribus Ruben. Ier. 48. d. quam ædificauerunt filij Ruben, Num. 32. g. Est & nomen montis eiusdem nominis, Isa. 15. a. qui alias Abarim dicitur, Num. 27. 6. 33. f. Idoli præterea nomen, Isa. 46. a*

נבות *naboth, Idem. Nomen viri, 3. Reg. 21. a*

נבו *nabu, Loquela, siue prophetia, aut loquens, vel prophetans, siue fructificans aut germinans. nomen vnius ex principibus regis Babylonis, Ier 39. a*

נבוכדנצאר *nabuchodonosor, Gemitus siue planctus iudicij angustiæ vel pressura, siue coartãs iudicij angustiæ vel pressura. Rex Babyloniorum, 4. Reg. 24. c*

נבוכדרצאר *nabuchodonosor in toto Ieremia, excepto capite 27. 28. 29. a. 34. 39. b & in Ezech. 26. 29. 30. In quibus omnibus locis in Hebræo scribitur Nabuchodonosor quod interpretatur, gemitus siue planctus generationis angustiæ vel pressuræ, aut coartatio generationis angustiæ, vel pressuræ.*

נבושזבו *nabusezbaz. Loquela siue prophetia vel germinatio manans vel fluens: aut ex Hebræo & Syro, fructus vel germinatio liberationis. nomen viri, Ier 39. c*

nabuthai, Loquentes, siue prophetantes, aut germinantes. D. 1. Mach 3. c

נבוזרדן *nabuzardan, Germinatio vel prophetia extranei siue ventilati aut effusi iudicij, vel germinatio siue prophetia extranei siue ventilati, aut effusi Dominij vel basis. Princeps exercitus regis Babyloniorum. 4. Reg. 25. b*

נחור *nachor, Raucus, vel aridus, aut iratus, vel incensus, aut Syriacè suffocatus. Filius Saruch. Gen. 11. c. Lu. 3. g. Filius itẽ Thare, Gen. 11. d*

נבון *nachon, paratus, vel certus. nomen loci, 2. Reg. 6. b*

נדב *nadab, spõtaneus, aut vouẽs, vel princeps. Filius Aaron, Exo. 6. d. Filius item Semei filij Onam filij Ierameel, 1. Par. 2. d. Filius Iahiel, 1. Par. 9. f. Filius Ieroboam, 3. Reg. 14. c*

נדביה *nadabia, Votum domini, siue spontaneus aut princeps domini. Filius Iechoniæ filij Ioacim, 1. Par. 3. c*

נחבי *nagge, claritas, vel splendor. D.*

נחליאל *nahabi. Occultus, vel absconditus, siue dilectus meus aut requiescens mecũ, siue ductor mecũ. Filius Vapsi, Nu. 13. a*

נחם *nahaliel, Torrens Dei, siue hereditas Dei, aut vallis dei. Locus vbi castra fixerunt Israelitæ. Num. 21. d*

נעם *naham, consolatio, vel pœnitentia, siue ducens eos aut requies eorum, frater Odaiæ mulieris, 1. Par. 4. c*

נחמני *naham, 1. Par. 4. c. Filius Caleb filij Iephone, interpretatur Pulcher, siue iucundus, aut mouens eos.*

נחמני *nahamani, Consolator, siue pœnitens, aut requiei munus vel numerus, siue requiei præparatio. nomen viri, 2. Esd. 7. b*

נחרי *nahari, Naris, siue nasus, aut hinniens, vel calefactio, siue ariditas, vel raucedo: aut Syriace suffocatio. Armiger Ioab, 2. Reg. 23. d. 1. Par. 11. g*

Nahasson, Idem. Filius Aminadab frater Elisabeth vxoris Aaron. Exod. 6. d

נחת *nabath, requies, vel ductor, aut Syriacè, desistens. Filius Rahuel, filij Esau, Gen. 36. b. 2. Par. 31. c*

נחום *nahum, Consolatur, siue pœnitens, aut ductor earum. nomen prophetæ, Nahum 1. a. 2. Esd. 7. b*

נעם *naim, Pulchritudo, siue, iucunditas, vel commotio, aut motus eorum. D. Ciuitas, Luc. 7. b*

נעם *naim, Pulcher, siue decorus aut motor eorum.*

נעות *naioth, Pulchritudo, siue decor, aut habitaculum, aut locus, 1. Reg. 19. c*

נעמי *namsi, Ablatus, siue auferens, aut tangẽs, vel dormiens, aut munus. Pater Iehu regis Israel, 3. Reg. 19. c*

נעמן *namuel, Dormiens Deus, vel dormitio siue somnus eius. Filius Simeonis filij Iacob, 1. Par. 4. d. qui Gen. 46. b. dicitur Iamuel.*

נעמתית *namuelitæ, Idem. Num. 26. b*

נעמה *naamæ, id est Diana, sic enim appellabatur Diana Persica, 2. Mach. 1. c*

נפג *napheg, Imbecillis, aut remissus, aut laxatus. Filius Dauid, 2. Reg. 5. c. 1. Par. 3. b. Filius item Dauid, 1. Par. 14. b*

נפש *naphis, Anima, vel refrigeratus, aut requiescens, vel refrigeriacè, multiplicans. Filius Ismahelis, Gen. 25. b. 1. Par. 1. c*

נרקיסוס *narcissus, stupefactus, vel negligens. Gentilis quidam, cuius meminit Paulus, Rom. 16. b*

נשיא *nasia, Victor, siue æternus, aut fortis. nomen viri, 1. Par. 2. c*

נתן *nathan, Dans, vel donatus. Filius Dauid, 2. Reg. 5. c. 1. Par. 3. b. Nomen item prophetæ, 2. Reg. 7. a. Filius item Subfilij filij Esau ex seruo, 1. Par. 2. c*

נתנאל *nathanael. Donum dei. Frater Semaiæ & Chemuelis, Par. 35. b. Filius Suar princeps tribus Iss̃achar. Num. 1. a. Quartus filius Iesai, 1. Par. 2. b*

nathanael, Idem.

נתניה *nathania, siue Nathanias, Donum domini. Pater Ishmahelis, 4. Reg. 25. f*

נתן מלך *nathan-melech. Donum regis, siue donum conspectus eius. men eunuchi, 4. Reg. 23. c*

נתנאי *nathinæi, Dati, vel donati. 1. Par 9. a. 2. Esd. 7. c*

נתון *nathon, Idem. s. n.*

נטע *naue, Posteritas, vel stirps aut filius, vel æternus, aut manens, vel pulchritudo siue habitaculum, aut Syriacè piscis. D.*

נזרי *nazarei, Separati, siue coronati, aut sanctificati. Ezechiel. 24. a*

נזרי *nazareni, Idem. Sed si per s fade scribatur, aut propter custodientes, vel floridi, aut virgultæ. D.*

נצרתנו *nazarenus. Idem s. n. D. Matth. 26. g*

נצרת *nazareth. Sanctificata, aut separata, vel custodia, aut eminens per s fade scribatur, interpretatur Cadidia, Florida, aut virgultum. D. vicubi, Galilæa in qua Nazareth, Matth. 2. Luc. 4. c. ædificata super montem.*

נזרי *nazareus, Separatus, siue coronatus, aut sanctificatus. Iudic. 13. a*

נצרי *nazareus, Matth. 2. d. Idem, vel per s fade scriptum, flos, siue flos, aut virgultum. D.*

נאפולי *Neapolis, Noua ciuitas. G. Ciuitas Cariæ, aut Thraciæ. Act. 16. b. Hanc vocari Sichem testatur Iosephus, lib. 18. Antiquitatum, quæstionibus.*

נחבאז *nebahaz, Fructificans vel germinans, siue prophetans.*

quens vel prophetans aut visionem. Idolum Heuæorum, 4. Regum 17. f

נבי *nebai, Fructificans vel germinans, aut loquens vel prophetans. Nomen viri. 2. Esd. 10. a*

נבלט *neballat. Prophetia, siue loquela inuoluta, vel abscondita, aut germinans, vel fructificans, siue prophetans inuolute vel absconditè. Ciuitas, 2. Esd. 11. d*

נבו *nebo loquela, siue prophetia, aut loquens vel prophetans, siue fructificans vel germinans. Vrbs est & mons terræ Moabitarum supra Iordanem contra Iericho in ciuitatem, in sorte tribus Ruben. Num. 32. a. deu. 34. a. 1. par. 5. a. Nomen viri. 1. Esd. 2. b. 10. d. Vide Nabo.*

נבשן *nebsan, Loquela siue prophetia, aut germinatio dormitationis vel mutationis, siue germinatio vel loquela dentis vel ebur. Nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ios. 15. g*

נכח *nechao, Claudus, vel percussus. Nomen Pharaonis regis Aegypti, illius videlicet cui Iosias rex Iuda fuit in occursum. 4. Reg. 23. f*

נקב *neceb, Foramen aut maledictio, siue vocatio, aut nominatio, vel explicatio. Ciuitas tribus Nephthali, quæ & Adami dicitur. Ios. 19. c*

נקודא *necoda, Depictus siue varius, aut punctuatus, vel pastor, aut incuruatus, vel incensus. Nomen viri. 1. Esd. 2. c*

נעלי אשכול נחלמי *nehel-eschol, Torrens botri, aut vallis botri. Nomen loci, Num. 13. c*

נחלמי *nehelamites, Somniator, vel somnus, siue torrens aut vallis aquarum, vel hereditas aquarum. Iere. 29. f*

נחמיה *nehemias, Consolatio, vel requies domini, aut pœnitens dominus, siue directio domini. Nomen viri, 1. Esd. 2. a*

נעיאל *nehiel, Commotio, vel motus dei. Ciuitas quæ terminus est Aser. Ios. 19. b*

נחשתא *nehustæ, Aenea, vel erea, aut augurans, vel serpens, aut serpentina. Mater Ioachin filij Ioacim. 4. Reg. 24. b*

נחשתו *nehustan, Aeneum, vel cupreum, aut augurium, siue serpentiu datum, vel donum. 4. Reg. 18. a*

נמורה *nemra, Leopardus siue rebellio, aut amaritudo, vel commutatio. Ciuitas. Num. 32. a*

נמרים נמרד *nemrim, Idem. p. n. Ciuitas. Isa. 15. c*

נמרד *nemrod, Rebellis, vel dormitio defectionis, aut dormiẽs dominans. Filius Chus, Gen. 10. b*

נומניא *neomenia, Nouilunium. G. Colos 2. d*

נפת-דאר *nephath-dor, Fauus habitationis vel generationis, aut distillans siue eleuans vel cribrans habitationem vel generationem. Ciuitas in tribu Manasse, ealem quæ Dor dicitur. Vide suo loco, 3. Reg. 4. b. vbi corruptè legitur, Nephaddor. Ex Hebræo vertendum erat, In omni termino Dor.*

נפג *nepheg, Imbecillis, aut remissus, vel laxatus. Filius Dauid. 2. Reg. 5. c. 1. Par. 3. b*

נפתלי *nephi. Purificatio. D. 2. Mach. 1. g*

נפתלי *Nephthali, Comparatio, vel æquiparatio, aut retorsio vel tortuositas. Nomen loci. 3. Reg. 4. b. 4. Reg. 15. f. Sextus filius Iacob ex Bala ancilla Rachel vxoris suæ. Gen. 30. b*

נפתלי *nephthalitæ. Idem.*

נפתוח *nephthar. Purificatio. D. 2. Mach. 1. g*

נפתוים *nephthóa, Apertus vel apertio, siue sculptura. Nomen fontis. Ios. 15. b. 18. c*

נפתוים *nephthuim, Idem. p. n. Filius Mesraim. Gen. 10. b*

נפוסים *nephusim, Diminuti, aut dilacerati, Nomen viri, 1. Esd. 2. c*

נר *ner, Lucerna, siue nouale. Pater Abner. 1. Reg. 14. g. Pater Cis patris Saul. 1. Par. 8. c. Filius Iahiel. 1. Par. 9. f*

נרגל *neregel, exploram, vel pedester, siue lucerna discooperta, vel concerpata: aut nouale discoopertum vel reuolutum. Vnus ex principibus regis Babylonis, Ierem. 39. a*

נרגל *nergel, Idem. Idolum Cutheorum. 4. Reg. 17. f*

נרית *nereus. Lucerna, vel nouale, Græcè verò magnum interpretatur. D. nomen viri. Rom. 16. b*

נרי *neri, Lucerna, vel nouale. D.*

נרי *neri. Ierem. 32. c. Lucerna Domini, aut nouale Domini. Heb. Neritas: Pater Baruch, Filius Maasiæ.*

נריה *neriæ, Idem. Ierem. 51. g*

נסיב *nesib, Stans, siue statio, vel electio, scilicet alicuius tituli: aut Syriacè plantatio. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15. f*

נסרו *nesroch, Fuga, vel tentatio tenera vel delicata, aut vexillum delicatum, vel Syriacè, tabula tua. Idolum quod adorabat Sennacherib, 4. Reg. 19. g. Isa. 37. g*

נסון *nesteus, Ieiunus vel ieiunans. G.* vertice

נטופתי *netophati, Gutta, siue distillatio, aut gummi. Nomen loci. 1. Par. 2. g*

נטופת *netophathites, Idem. 2. Reg. 23. d. 4. Reg. 25. f*

נטופה *netupha, Gutta, siue distillatio, aut gummi, vel declinatio vrb. Nomen loci. 1. Esd. 2. b*

נטופתי *netuphati, Idem. Nomen loci. 2. Esd. 12. b*

נינמני *neumenini, Nouus mensis, vel nouilunium. G. Filius Antiochi. 1. Mach. 12. c* requiri &

N I

ניקנור *Nicanor, Victor, vel victoriosus. G. 1. Mach 3. a. Est & nomen diaconi. Act. 6. b* vincitor

nicodemus, Hebraicè interpretatur, innocens sanguis. Græcè verò, Victoria populi. D. Nomen viri Pharisæi Iudæorum principis, Iohan. 3. a

ניקלאי *nicolaitæ, Victoria plebis. G. Apoc. 2. d* victoria ad

ניקולאס *nicolaus, Idem. s. n. G. nomen diaconi. Act. 6. b* victoria &

ניקופולי *nicopolis, Victoriæ ciuitas, vel victoriosa ciuitas. G. Thraciæ ciuitas quæ Hystro flumini imminet. Tit 3. d* victoriosa

niger, Latinum est. Cognomen prophetæ cuiusdam. Act. 13. a

שיחור *nilus, Hebraicè dicitur Sihor, & interpretatur niger vel turbidus, aut matutinus. Fluuius Aegypti, Isa. 23. a*

נינוה *ninive, Vulchra, siue speciosa, aut habitaculum. Ciuitas quam ædificauit Assur, Gen. 10. b. quæ & Ninus dicitur, Nisibis autem ab Eusebio.*

ninuitæ, Pulchri, siue speciosi, aut habitacula. Luc. 11. d.

נסן *nisan, Vexillum siue probatio, aut tentatio, vel fuga: aut Syriacè miraculum. Mensis respondens nostro Martio. 2. Esd. 2. a*

N O

נעה *Noa, Mouens, vel commota. Filia Salphaad filij Epher filij Galaad. Num. 26. d. Ciuitas item, quæ terminus ell tribus Zabulon. Ios. 19. a*

נועדיה *noadia. Testificatio, vel cœtus aut congregatio domini, siue ornatus domini, aut transiens dominus, vel ex Syro & Hebræo, oblatio domini. nomen viri. 1. Esd. 8. g*

נב *nob, Loquela, siue prophetia, aut loquens vel prophetans, siue fructificans, vel germinans. Ciuitas Sacerdotum, 2. Reg. 21. c.*

נוב *nobe, Idem. Ciuitas in tribu Dan vel Beniamin, Isa. 10. g. 2. Reg. 21. a. 22. d*

נוח *nobe, Num. 32. g. Iudic. 8. c. Latrans, vel latratus. Ciuitas quæ & Canath dicebatur, in tribu Manasse. 1. Reg. 21. a*

נוד *nodab, Vouens, siue spontaneus, aut principalis. Nomen viri. 1. Par. 5. c*

נח *Noe, cessatio, vel requies. Filius Lameth, filij Mathusale. Gen. 5. d. Luc. 3. g*

נעמה *noema, Pulchra, siue decora, aut mouens valde. Filia Lamech ex Sella vxore sua, Gen. 4. d*

Universidad de Deusto
Biblioteca

בעמן noeman, Pulcher, siue decórus, aut motum præparans. Filius Bale filij Beniamin, Num. 26.e

בעמי noemanitæ, Idem. p.n. Num. 26.e

noemi, Pulchra, siue decóra. Vxor Elimélech Bethlehemitæ. Ruth 1.a

בגה nóga, Claritas siue splendor. Filius Dauid. 1. Par. 14.b

noge, idem. Filius Dauid. 1. Par. 3.b

בוחן nohaa, Requiescens, aut ducens vel ductor. Filius Beniamin. 1. Par. 8.a. qui Gen. 46.c. dicitur Naaman

בופח nóphe, Insufflans, aut timidus, siue illaqueans. Nomen loci. Num. 21.f

בפח nopheth, Fauus, aut cribrum, siue distillatio. Vrbs in tribu Manasse, Iosue 17.c

בערן noaan, Puer vel iuuenis, siue excutiens, aut vigilans vel mouens canticum. Nomen loci, 1. Par. 7.f

N V

נוֹמֵנִיוּס Numenius, Nouus mensis, vel nouilunium. G.

בון nun, posteritas, vel stirps, aut filius, vel æternus, seu permanens, aut Syriacè, piscis. Pater Osee cuiusdam. Num. 13.a. Pater item Iosue, Iosue 1.a. Filius Elisama filij Ammiud. 1. Par. 7.f

N Y

νύμφη Nympha, Sponsa. G. Colos. 4.d

O

עבדיה Obadia. Seruus Domini, vel operarius domini. Filius Arnan, filij Raphaiæ, Filij Iesaiæ. 1. Para. 3.d. Filius Izrahiæ filij Ozi. 1. Par. 7.a

עובל obal, Peruersitas vetustatis, aut peruersitas fluxus. Filius Iectan. Gen. 10.d

obdia, siue Obdias, Idem quod Obadia. Filius Asel, filij Elasæ. 1. Par. 8.d. 9.g. 12.b

עובד obed, Seruus, vel operarius. Pater Gaab. Iudi. 9.d. Filius Booz, Pater Isai. Ruth 4.d. 1. Par. 2.b. Filius Ophal, filij Zabad. 1. par. 2.e. 11.g

בדע-אדם Obed-edom, Seruus hominis vel terreni aut sanguinei vel rufi. Nomen viri. 2. Reg. 6.b

עבדיה obedia, Seruus vel operarius domini. Nomen viri, 1. Esdr. 8.b

אבת oboth, Pythones, siue vtres, aut patres, vel desideria. nomen loci. Num. 21. c. tricesima sexta Israelitarum mansio cùm ex Aegypto proficiscerentur in terram Chanáan, Num. 33.f

O C

אחזת Ochozath, Possessio siue apprehensio, vel collectio, aut visio seu fratris oliua. Amicus Abimelech regis Geraræ, Genes. 26.f

אחזיהו ochozias, Apprehensio siue possessio domini, aut visio domini. Filius Achab regis Israel, 3. Reg. 22.f. Filius Ioram regis Iudæ. 4. Reg. 8.f. 1. Par. 3.c

עכרן ochran, Turbidus, vel conturbans. Pater Phegiel principis tribus Aser. Num. 1.b

O D

חודיה Odaia, siue Odaias, Laus domini, siue confessio domini. Sorer Naham. 1. par. 4.c 2. Esd. 9.a

odaren, Laudi canticum, vel testimonium arcæ. D. Nomen viri. 1. Mach. 9.g

עדד oded, Sustentans, vel tenens, aut erigens. Nomen viri propheta. 2. Par. 15.a. 28.b

חודיה odenia, Laus domini, siue confessio domini. Nomen viri, in toto cap. 2. Esd. 10. scribe Odaia

odia, Idem. Nomen viri. 2. Esd. 8.b

edoia, Idem. Nomen viri, 1. Par. 5.d

עדלם odollam, Testimonium siue ornamentum illius, aut testimonium siue ornamentum suæ miseriæ, vel transitus aut præda suæ miseriæ. Ciuitas in Iuda, à Roboam constructa. 2. Paral. 11.b. Michææ 1.d. Nomen item speluncæ, 1. Regum 22.a

odollamites, Idem. Gen. 38.a

oduia, Laus domini, siue confessio domini. Filius Asaræ. 1. Par. 9.b. Filius Eluoenai filij Naarie, 1. Par. 3.d

O G

Og, Subcinericius panis, vel torta, aut subassatus vel Syriacè, detentus, aut impeditus. Rex Basan. Num. 21.f

O H

Oham, Væ eis, siue tumultuans, vel conturbans. Vrbs Hebron. Iosue 10.a

obel, Tabernaculum siue tentorium, aut sphæra. Filius Zorobabel filij Phadaiæ. 1. Par. 3.d

obolai, Deprecans, vel expectans, aut incipiens, vel obediens, siue frater mihi. Filius Sesan filij Ieji filij Asphelus. 1. Par. 2.e

O L

Olueti mons, siue mons oliuarum, siue Oliueti. Mons ad Orientem Ierosolymæ, torrente Cedron interfluente, sabbathi habens iter ab Ierusalem, Actuum 1. Luc. 19.e

Olla, eleuatio, vel holocaustum, aut infans vel peruersa. aut folium. Pater Hamiel, 1. par. 7.g

olympias, Calestis. G.

Olympiadem, accusatiuo, Rom. 16. b. Idem. in Olympan.

olympius, Calestis. G. 2. Mach. 6.a

O M

Omar, dicens, vel loquens, siue amarus, vel eloquens. Filius Eliphaz. filij Esau ex Ada vxore. Gen. 36.b

omrai, Dicens vel loquens, aut exacerbans, siue amarus. aut Syriacè, agnus. Pater Amri. 1. par. 9.a

O N

Onam, Dolor aut fortitudo siue iniquitas eorum. Filius Soba, filij Seir Horrai. Gen. 36.c. Filius item Semei. Ataræ vxore. 1. par. 2.d

onan, Dolor, siue iniquitas, aut fortitudo. Filius Iudæ. Sue vxore sua. Gen. 38.a

onesiphorus, vtilitatem afferens. G. Vir quidam. 2. Tim. 1.d

onesimus, Vtilis. G. Nomen viri fidelis, Colos. 4.d. Philem. b

onias, Fortitudo domini, aut nauis. D. Sacerdos apud Iudeos. 1 Mach. 12.a

ono, Dolor, aut fortitudo, siue iniquitas eius. Oppidum quam ædificauit Samad filius Elphaal. 1. par. 8.b. 1. Esd. 6.a. sit mentio Vallis Ono

O O

Oolla, Tabernaculum vel tentorium, siue sphæra. Ezech. 23.a

oolt, Deprecans, siue expectans, aut incipiens, vel obediens, siue frater mihi. Pater Zabad. 1. par. 2.f. Filius Obolli.

ooliab, Tabernaculum vel tentorium patris, aut fortitudo patris. Filius Ahisamech. Exod. 31.a

ooliba, Tabernaculum vel tentorium meum in ea. Ezech. 23.a

oolibama, Tabernaculum vel tentorium excelsorum, siue splendor excelsorum. Vxor Esau filia Sebeon. Gen. 36.a.c. Ciuitas Idumæorum. 1. par. 1.b. Fuit & principum Idumæorum principum.

אחום oozam, Apprehensio eorum, siue possessio eorum, aut visio eorum. Filius Asbur ex Naara vxore ipsius, 1. Paralip. 4.a

O P

אופז עפל Ophaz, Aurum obrizum. Nomen loci, Iere. 10.b

ophel, Turris, aut obscuritas, vel nebula. Nomen muri, 2. Par. 27.b. 33.c. Aut potius turris Hierosolymæ, non procul à templo, 2. Esd. 3.f

עפרת ophera, Puluis, aut plumbum, vel hinnulus. Ciuitas in tribu Beniamin, Ios. 18.d

עופי ophi, Lassus, aut volans: vel Syriacè plicatus, vel complicatus, aut folium. Nomen viri, Ierem. 40.c

חופים ophim, Thalamus, siue coopertus, aut litus maris. Filius Beniamin, Gen. 46.c. Heb. Huphim.

אפיר ophir, cinis vel incineratio, aut fructificatio. Filius Ictan, Gen. 10.d. Inde Ophira regio. 3 Reg. 9.d quæ (vt refert Iosephus lib. 8.) etiam aurea terra nuncupatur. Vnde aurū Ophirizum, quod Obrizum vocant.

אפלל ophlal, Iudicans, vel orans. Filius Zabad filij Nathan filij Ethei. 1. Par. 2.c

חפני ophni. Pugnus vel pugillus, aut cooperiens. Filius Heli sacerdotis. 1. Reg. 1.a. Heb. Haphni.

עפני ophni. Ios. 18.d. Interpretatur Volans siue lassitudo: aut Syriacè, plicatio, vel complicatio. Nomen ciuitatis.

עפרה ophra, Puluis, aut plumbum, vel hinnulus. Filius Maanathi filij Othoniel filij Cenez. 1. Par. 4.c

O R

ערב Oreb, Cornus, vel suauis, aut fideiussor, vel commiscens, seu vespertinus. Vir Madianita à tribu Ephraim interfectus, Iudic. 7.d 8.a. Psal. 82.b. Isa. 10.f

ארנן ornan, Exultans siue area eorum, aut lux filij, vel lux siue maledictio permanens vel æterna. Nomen viri, 1. Para. 21.c. qui 2. Reg. 24.d. dicitur Areuna.

תורי ororí, Montanus. Ciuitas, 2. Reg. 23.d. qua Arari, 1. Par. 11.g. dicitur.

תרנים oronaam, Ira, vel furores: aut Syriacè libertates. Duo vici, quæ via est ad Assyrios, siue duæ vrbes Moabitarum. Vna superior, altera inferior. Isa. 15.c. Hebr. Horonaim. Ciuitas Moabitarum.

ערפה orpha, Ceruix, vel ceruicosa, siue suscitatio oris, vel denudatio oris. Vxor Chelion, filij Elimélech Bethlehemitæ, Ruth 1.a

ορθωσιάδα orthosiada, Recta, vel rectificata. G. Nomen loci, 1. Machab. 15.g

O S

ישעיה Osaias, Saluator dominus, aut salus domini. Nomen viri, 2. Esd. 12.c. Iere. 42.a

הושע חושע osee, Saluator, aut salus. Filius Ela, 4. Reg. 15.f. Nomen item prophetæ filij Beeri. Osee 1.a. Filius Nun, Num. 13.a. qui ibidem b, dicitur Iosue à Moyse.

O T

עותי othei, Tempus vel hora mea, aut iniquitas mea. Filius Ammiud filij Amri. 1. Par. 9.a

חותיר othir, Excellens, siue residuus, aut remanens. Nomen viri, 2. Par. 25.b

עתי othni, Tempus siue hora mea. Nomen viri, 1. Par. 26.a

עתליה otholia, Tempus domino: siue hora domino. Filius Ieroam. 1. Par. 8.c

עתניאל othoniel, Tempus dei: siue hora dei. Filius Cenez frater Caleb, Ios. 15.d. 1. Par. 4.c

O Z

עזא Oza, Fortitudo, aut capra. Horti nomen, 4. Reg. 21.d.

עזו Nomen viri, 1. Par. 6.a. 8.a

ozam, Idem. Filius Abinadab. 2. Reg. 6.a

ozan. Fortitudo earum, aut capra earum. Pater Phaltiel principis tribus Issachar, Num. 34.d

עזזיהו ozazia. Fortitudo domini. Nomen viri, 1. Par. 15. c. 27.c

אוג-שארה ozan-sara. Auricula carnis vel consanguinitatis, aut auricula fermentata vel remanens, siue statéra carnis vel consanguinitatis vel residui. Vrbs condita à Sara filia Ephraim, 1. Par. 7.e

עז ozi, Fortis, vel fortitudo mea, aut hircus meus. Filius Bocci filij Abisue. 1. Par. 6.a. Filius item Thola filij Issachar, 1. Par. 7.a. vide & 9.b

ארזי ozi, 2. Esd. 3.f. Tunc, siue aut iste. Nomen viri.

עזיה oziа. Fortitudo domini, siue hircus domini. Filius Amasiæ regis Iuda, 2. Reg. 26.a. qui 4. Reg. 15.a. dicitur Azarias. Filius Caath filij Leui, 1. Par. 6.b

עזיחו oziau, Fortitudo domini. Nomen viri, 1. Par. 6.b

עזיאל oziel, Fortitudo Dei, siue hircus dei. Filius Bela, filij Beniamin, filij Iacob. 1. Para. 7.b. Filius Caath filij Leui, Exod. 6.c. Vide & 1. Para. 4.a 2 Par. 29.c.

עזיאלי ozieli. Fortitudo Dei, siue hircus Dei.

אזבי ozielita. Idem. Num. 3.d. 1. Par. 26.c

עזני ozni. Auris vel auscultatio mea, siue statéra. Filius Gad filij Iacob, Num. 26.b

עזריאל ozriel, 1. Para. 27.c. Adiutorium Dei, siue atrium Dei. Pater Ierimoth.

P

פאפוס Paphus, Bulliens, vel æstuans. G. Nomen insulæ, Actorum 13.a

פלשת palæsthina, Conspersa, scilicet cinere vel puluere, siue ruina appositа, vel ruina duplex, aut ruina potus, vel cecidit bibens. Est ea Syria regio, qua Hebræi dicitur Philisthym, ad mare Mediterraneum pertingens, sita ad occidentem Iudææ. Author est Iosephus lib. 1. Iudaic. antiq. cap. 12. de hac Pomponius Mela in 1. Plinius in 5. cap. 12. & 13.

פלשתים palæsthini, Idem. p.n.m.g. Gen. 21.d. Populi quos interpretes nonnunquam Philisthæos, nonnunquam allophilous, id est aliemigenas, vocant.

תמר palmira, Hebraicè dicitur Thamor, & interpretatur palma, vel dactylus, aut commutatio vel permutatio, siue amaritudo. Vrbs Syriæ nobilis, quæ & Hebraicè aliàs Thadmor dicitur.

תדמר palmira, Hebraicè Thadmor, interpretatur confessio, vel laus amaritudinis, aut confessionis vel laudis myrrhæ: siue ex Hebræo & Syro, laus præceptoris vel domini. Nomen ciuitatis in Syria, quam ædificauit Salomon. 3. Regum 9.c. 2. Paralip. 8.a. quæ alias Thamor, siue Thamar dicitur Hebraicè. Hæc ab Hadriano principe, Hadrianopolis dicta fuit.

παμφυλία pamphilia. Tota dilecta vel amabilis. G. Prouincia Asiæ: ab ortu Ciliciam habet, ab occasu Lyciam & Asiæ minoris partem, à Septentrione & Galatiam Cappadociam, à meridie mare Mediterraneum, quod illic Pamphilij maris nomen habet. Tota Tauri expatiantis ingis septa. De hac Ptolomæus lib. 5. Plinius lib. 5. cap. 27. Pomponius Mela. in 1. In hac sita est vrbs Perge: cuius meminit Lucas Act. 13. & Mela lib. 1. Volaterr. lib. 10. hanc etiam Mesopotamiæ appellatam scribit.

παφος paphus, Cypri est ciuitas, Veneri quondam sacra, in qua ante nuptias puellæ dotem quæsituræ, in honorem Veneris in litore se prostituerunt, vt scribit Iustinus lib. 18. de hac Pomponius Mela lib. 2. Strabo in 14. Plinius in 5. cap. 31. Hæc frequenti terræmotu lapsa, nunc ruinarum tantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum vestigijs quid olim fuerit ostendit. Hæc Hieronymus. Act.13.b

παράκλητος παράκλησις παρρησια — paracletus, Consolator vel aduocatus. G. Iohan.14.b

paraseeue, præparatio. G. Luc.23.g. Iohan.19.f

parmena, permanens. G. Nomen Diaconi, Act.6.b

parthia. Asiæ maioris est regio circa Persas inter flumen Indum & Arios & populos ab oriente, & Tigrim atque Mediam ab occasu sita: à meridie terminatur deserto Carmaniæ, ab Aquilone Hircania, teste Plinio libro 6. capit. 25. Ptolemæus lib. 6. cap. 5. De illis Iustinus lib. 41. Strabo in 15. Habes eius mentionem Act. 2.

parthi, lingua Scythica dicuntur fugaces vel exules. D. nomen prouinciæ. Act. 2. b

פסח — pascha. Transitus, vel claudicatio, Idem Phase significat. Exech. 45. f. Matth. 26. a. Marc. 14. b. Iohan. 2. b. 6. a. 1. Cor. 5. c.

πάταρα — patara, Calcata, vel mortifera. G. Ciuitas Lyciæ prouinciæ in Acta, Act. 21. a

πάτμος — patmos, Lethalis, vel mortifera. G. Exigua insula in Aegeo mari, Sporadum vna, Plinio lib. 4. cap. 12. Straboni in 10. ad quam relegatum ferunt Iohannem Apostolum à Domitiano imperatore Romano, Apocalypsim scripsisse in ea, Apoc. 1. Euseb. lib. 3. cap. 18. Eccle. hist.

πατρόβα — patroba, paternalis. G. Nomen viri, Rom. 16. b

πατρόκλα — patroclus, patris, vel patriæ gloria. Nomen viri. 2. Mach. 8. b

paulus, Hieronymus admonet mirabilem sonare, ab Hebræis etymologiam mutuatus. Alij, os tuba, nimirum ex Hebræo & Græco dictionem constantes. Constat tamen aut Græcam esse vocem, & quietem sonare à verbo παύομαι, aut Romanam siue Latinam, pusillum significantem.

P E

בית — Pelusium, Hebraicè dicitur Rin, id est rubus, teste Strabone lib. 17. Geograph. Aegypti est ciuitas vnde nomen est præterfluenti ostio Pelusiaco. Huius etiam meminit Plinius lib. 5. capit. 9. & 10. Pompo. Mela lib. 2. Iosephus lib. 6. cap. 8. & lib. 10. cap. 1. antiq. iud. Aliàs Libna appellata, & Sin, Ezech. 30. d

πεντάπολις — pentapolis, Quinque ciuitatum, scilicet regio, G. Syriæ regio ad Orientem Iudææ, à quinque ciuitatibus Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim, Segor: quibus olim fuerat inclyta, fuit appellata, igne & sulphure euersa: de qua Gen. 13. & 19

πενταπεύχος — pentateuchus, Quinque volumina à pente, quod est quinque, & teuchus, volumen. Sic vocantur à Græcis quinque libri Moysi, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, & Deuteronomium.

πεντηκοστή — pentecoste, Quinquagesima. G. Act. 20. d

πέργαμος — pergamus, Altitudo, vel sublimitas. G. Clarissima Asiæ ciuitas, atque ipsius Troados, quam Silenus intermeat fluuius, perfluit Cetius profusus Pindaso monte, sicut scribit Plinius libro 5. cap. 30. hist. mundi. De hac etiam Strabo, lib. 13. Geograph. ad huius Ecclesiam Iohannes Apostolus scripsit, Apoc. 1. & 2.

πέργη — pergen, Valde terrestris, G. Pamphiliæ prouinciæ vrbs est: cuius meminit Plinius in 5. cap. 27. Mela lib. 1. Strabo lib. 14. Lucas actorum 13. b

פרס — persa, siue persis, Frangens, siue diuidens, aut vngula, vel gryphus. Est ad Orientem Iudææ sita, alta, cincta montibus regio, quæ à septentrione Mediam, ab occasu Susianum, ab oriente duas Carmanias, ab austro partem Persici sinus habet, authore Volaterrano lib. 12. Ezech. 27. 38.

persa. Idem. p. n. Populi, 2. par. 36. d. Ezech. 27. b

persepolis, Persæ ciuitas. G. 2. Mach. 9. a

perses, Frangens, siue diuidens, aut vngula, vel gryphus. Qui ex Persa siue Persia est.

persia, Idem.

persida, Idem. Mulier Paulo charissima, Rom. 16. b

petra deserti, Arx, & ciuitas principalis in regione Moab, in finibus Arabiæ sita. Isa. 16. Hebrai Selam dicunt. Abhac, Arabia petræa dicta est, de qua Egesippus libro 1. capite 14.

petrus, Saxum, vel petra. nomen vnius apostoli ex duodecim à Christo sic cognominati. Iohan. 1. f. qui prius Simon dicebatur, Matth. 4. c. Marc. 3. b

P H

Phacee, Aperiens. Filius Romeliæ, rex Israël. 4. Reg. 15. c. 16. a

phaceia, Aperiens Dominus. Filius Manahem. 4. Reg. 15. c. Heb. Phacehia

phadaia, Redemptio domini. pater Zebida, mater Iosiæ regis. 4. Reg. 23. g. Filius Iechoniæ filij Ioachim. 1. par. 3. c

phadassur, Redemptor fortis, vel redimens petram. Admonitio plasmationis. Pater Gamaliel principis tribus Manasse, Num. 1. a

phadon, Redemptio eius: aut Syriacè, ingum vel ligo. Nomen viri, 1. Esd. 2. c

Phahath-moab, Dux Moab, vel dux ex patre. Nomen viri ex patre. Nomen viri. 1. Esd. 2. a

phai, Vlulans, aut gemens, vel apparens. Nomen viri. 2. Adar regis septimi in Edom, 1. Par. 1. d. qui & Gen. 36. d. dicitur phau.

Phalaia, Miraculum domini. siue occultum dominum. Nomen viri, 2. Esd. 8. b

Phaleg, Diuisio, Filius Heber filij Sale. Gen. 11. d. 1. Par. 1. b

phaleba, fragmen vel fustum, aut scissura. vel opprobrium. Nomen viri, 2. Esd. 10. a

phaleh, Cogitans, siue orans, aut iudicans. Nomen viri. 2. Esd. 3. f

phalet, Liberatio, siue expulsio. Filius Iahadday. 1. par. 2. c

2. f. filius Azmoth. 1. par. 12. a

phaleth, Ruina, vel iudicatio. Filius Iahadday. 1. par. 2. c

filij Onam. 1. par. 2. e

phallonites, Cadens, siue occultus, 1. par. 11. c

phallu, Mirabilis, aut occultus. Filius Rubin. Num. Gen. 46. b. 1. Par. 5. a

phallurita, Idem. p. n. Num. 26. b

phalti, Liberatio siue expulsio. Filius Raphu. Num. Filius Lais 1. Reg. 25. g. Est & nomen vrbis. 2. Reg. 3. d

phaltias. Liberatio domini, aut expulsio Dei. Filius Ananiæ. filij Zorobabel filij Phadaiæ. 1. Par. 3. d. 3

phaltiel, Liberatio Dei, aut expulsio Dei. Filius Iesse. Num. 34. d. princeps tribus Issachar, filius Lael. Num. 3. d

phanuel, Videns Deum, siue facies Dei. Locus in fine torrentem Iaboc, in finibus Amorrhæorum, in quo vicit Angelo Iacob, qui deinceps Israël, teste Genes. 32. ita appellatus, quod vidisset facie ad faciem Deum. Hæc ciuitas Gedeonis exercitu pauci regionis Madian destruxit Gedeon. & habitatores occidit. Iud. 8. b. 1. Reg. 12. b. 16. faciem Dei appellat. Eli autem vocabulo. Iud. 8. b apud eam q̃, mons Libanus desinit. Ibidem vocabulo. Iud. 8. b reparauit. 3. Reg. 12. f. Fuit hoc nomine filius Semei. 1. Par. 4. c. Pater item Annæ prophetissæ. Luc. 2. c

phara, frugifer, vel fructificans, aut crudus. Nomen item viri famulus Gedeonis, Iud. 7. c. nomen item vrbis. Iosue

פארי — pharai, Hiatus vel apertio. Nomen viri, 2. Reg. 23. d

פארם — pharam, Onager eorum, vel ferocitas eorum, aut fructificatio matris, vel taurus matris. Rex Ierimoth, Ios. 10. a

פארן — pharan, Pulchritudo, siue laus & gloriatio: vel propagines. nomen oppidi, Genes. 14. a. Est item generale nomen deserti Saracenorum trans Arabiam contra austrálem plagam, per quod Israel perrexit transiens ex Aegypto in terram Chanaan duce Mose, in quo sunt multa loca terminata, XVIII. scilicet mansiones, quarum vna est Haseroth, Numeri, 10. 12. 13. c. Accipitur Pharan pro prima parte deserti Arabiæ prope montem Sinai. At Deut. 1. pro vltima parte versus terram promissionis. Et Asserath est in medio, Genes. 14. 21. c. Num. 33. d. dicitur desertum Sin per iside. Est etiam Pharan mons Sinai contiguus: cuius meminit Abacuc, 3. Reg. 33.

פרעה — pharao, Dissipans, vel discooperiens, aut nudans: vel Syriacè vindicans. Rex Aegypti, cui cognomen Nechao, 4. Regum 23. f

פרעתון — pharathon, Dissipatio, vel ruptura, aut denudatio eius: vel Syriacè vindicta eius. Ciuitas in Ephraim in monte Amalec, Iud. 12. b

pharathonites, Idem. Iud. 12. d. 2. Reg. 23. d

פרץ — phares, Diuisio. Filius Iudæ ex Thamar nuru sua, Genes. 38. d. 1. Par. 4. a

פרש — phares, 1. Par. 7. d. Eques aut diuidens, siue exponens vel declarans. Filius Machir ex Maacha vxore ima

phareseæ, Diuisi. Num. 26. c

פרפר — pharphar, Comminutus, aut fructificatio fructus. siue taurus tauri. Nomen fluuij Damasci, 4. Reg. 5. d

פרזי — pharisæi, Diuisio. D. Secta nomen apud Iudæos, qua dicebat resurrectionem esse, Act. 23. b

pharisæus, Diuisus. D. Act. 23. b

פרנך — pharnach, Taurum percutiens vel percussus aut contusus, siue fructificatio aromatum. Pater Elisaphan principis tribus Zabulon, Num. 34. d

פרסים — pharos, pulex vel culex. siue fructus tuus. Nomen viri, 1. Esd. 2. a. & 8.

פרשנדתא — pharsandatha, Reuelatio mentium vel commotionis suæ, aut equitis commotio, siue stercus mensiruorum vel commotionis eius. Filius Aman filij Amadatha, Esth. 9. b

פרוח — pharua, Floridus. aut Syriacè, volans, nomen viri. 3. Regum 4. b

פרודה — pharuda, Separatio, vel dispersio. nomen viri, 1. Esd. 2. c

פרורים — pharurim, Lebetes, siue suburbana, 4. Reg. 23. c. Hebr. Pharuarim.

פסח — phase. Transitus.

phasea, Idem. Nomen viri, 1. Esd. 2. c

phasselida, Transitus vel claudicatio nativitatis vel generationis. D. nomen loci, 1. Mach. 15. d

פספרון — phaseron, Oris canticum. siue os planum. D.

פספסה — phaspha, Diminutio oris, vel os diminutum. Filius Iether, 1. Par. 7. g

פסגה — phasga, Collis. siue altitudo, aut munitio. nomen montis Moabitarum, Num. 21. e. Ios. 13. c

פשחור — phassur, Extendens, vel multiplicans libertatem vel principatum, aut expandens foramen vel albedinem. Sacerdos filius Emmer. Ierem. 20. a. Heb. Phashur, Filius item Melchiæ. Iere. 21. a. 1. Par. 9. b. pater Gedeliæ. Iere. 38. a

פתחיה — phathaia, porta domini. siue aperiens Dominus. Nomen viri. 1. Esd. 10. c

פתואל — phathuel, Buccella Dei. siue persuasio dei, aut dilatatio dei. pater Ioelis prophetæ. Ioel 1. a

פתורס — phathures, Buccellarum, aut persuasio siue dilatatio ruinæ vel distillationis. nomen loci in Aegypto. Iere. 44. a

פעי — phau, Vlulans, aut gemens, vel apparens. Nomen vrbis Adar regis septimi in Edom, Gen. 36. d. quæ in 1. Par. 1. dicitur Phai.

פדהאל — phedael, Redemptio Dei. Filius Ammiud princeps tribus Nephthali, Num. 34. d

פגעיאל — phegiel, Obviatio Dei, siue deprecatio Dei. Filius Ochran, princeps tribus suæ Aser, Num. 1. b

פלדש — pheldas, Ruma tritura, aut iudicium tritura. Filius Nachor ex Melcha, Gen. 22. d

פליה — pheleia, Miraculum domini, siue occultum domini: Filius Elioenai, filij Nasaria, 1. Par. 3. d

פלליא — phelelia, Cogitans dominum, aut orans dominum: siue iudicium domini. Nomen viri, Nehe. 11. b

פלט — pheleth, Ruina. siue iudicatio. pater Hon. Num. 16. a

phelethi, Idem. Nomen populi siue legionum quarundam Dauid, 2. Reg. 8. d. 20. g. 1. Par. 18. d

phelethi, 4. Reg. 11. d. In Hebræo est Rasim, & interpretatur cursores.

פלוני פלטי — phelonithes, Cadens siue occultus, 1. Par. 11. g

phelti, Liberatio, vel expulsio. Nomen viri, de quo 2. Esd. 12. a

פלטיה — pheltia, siue Pheltias. Liberatio domini, aut expulsio domini. nomen viri, 2. Esd. 10. a. filius Banaia. Ezech. 11. a

פנינה — phenenna, Gemma, siue facies nostra. Altera vxor Elcanæ, 1. Reg. 1. a

פרזי — pherezæus Rurales, id est habitantes in villis absque muro. Nomen populi, Gen 15. d

פרזי — pherezæus, Idem. n.

פרמשתא — pherimœlitha, Ruptura fundamenti, vel rupturam pœnes: aut ex Hebræo & Syro, taurus anniculus. Filius Aman filij Amadatha, Esth. 9. b

פסדמים — phesdomim. Portio vel diminutio sanguinum, aut diminutio tacentium vel abstinentium. Nomen loci, 1. Par. 11. c

פסח — phesse, Transitus, vel claudicatio. Filius Esthon, 1. Par. 4. b

פשחור — phesbur, Extendens vel multiplicans libertatem vel principatum, aut expandens foramen vel albedinem. Nomen viri, 1. Esd. 2. b

פיתחיה — phethehia, Porta domini, siue apertio dominum. Nomen viri, 1. Par. 24. c

פתורים — phetror, Buccella vorii, aut persuasio, vel dilatatio ruinæ vel distillationis. Nomen regionis, quæ Arabia petræa dicitur, Isa. 11. c

פתרסי — phetrasim, Idem. p. n. Filius Mesraim, Gen. 10. c

פיכל — phicol, Os omnium, id est omnis lingua, aut oris perfectio, siue consummatio. Princeps exercitus Abimelechregis Gerara, Gen. 21. c

פיחחרות — phihahiroth, Os vel labium libertatis, aut os sculptum a bore, non esse. Nomen loci, in quo castrametati sunt Hebræi, reuertentes de Aegypto, Exod. 14. a. siue quarta mansio Hebræorum, Num. 33. a

φιλαδέλφια — philadelphia, Amor fratris vel fraternitatis. G. Ciuitas decapolis est iuxta Plinium lib. 5. cap. 18. & Strabo in 16. ad cuius Ecclesiam Iohannes scripsit. Apoc. 1. & 3. b

φιλάρχης — philarches, Amator principis. G.

φιλήμων — philemon, Deosculans. G.

φιλητᾶς — philetus, Amabilis. G. Vir quidam, qui à fide Christi excidit. 2. Tim. 2. c

φιλιππήσιοι φίλιπποι — philippenses, Bellicosi, siue amatores equorum. G.

philippi, Bellicosi, siue amatores equorum. G. Macedoniæ vrbs apud Strymonem fluuium à conditore Philippo Graciæ domitore sic appellata, Act. 16. b. 20. b. 1. Thes. 2. a

philippus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

φιλιππος philippus, Bellicosus, vel amator equorum. G. Pater Alexandri regis. 1 Mach. 1. a. Frater item Herodis, procurator Iturææ & Trachonitidis, constitutus à Romanis, Luc. 3. a. Est & nomen Apostoli. Matth. 10. a. Iohan. 1. f. nomen cuiusdam diaconi. Act. 6. b

פלשת philisthæa, Conspersa, scilicet cinere vel puluere, siue ruinæ appositæ, vel ruina duplex, seu ruinæ potus, vel cecidit bibens. Isa. 14. g

פלשתים philisthæi, Conspersi, scilicet cinere vel puluere, aut ruinæ appositæ, vel ruinæ duplices, seu ruinæ potus, aut ceciderunt bibentes. 2. par. 17. c

פלישתי philisthæus, Idem. s. n. 1. Reg. 17. d

philisthym, Idem. p. n. nomen populi, Gen. 10. b

φιλολόγος philologus, Amator literarum, vel amator verbi. G. Nomen viri, Rom. 16. b

φιλόμητωρ philometor, Amator matris. G. Ptolomæus Philometor, 2. Mach. 4. d

פינחס phinees, Aspectus vel facies confidentiæ vel protectionis. Filius Eleazari filij Aaron, Exod. 6. d. Filius item Heli sacerdotis, 1. Reg. 1. a. Heb. Phineches.

פנון phinon, Gemma, siue aspiciens, aut os æternitatis, vel os filij: aut ex Hebræo & Syro, os piscis, ab ore, non ab osse. Ciuitas Idumæorum, Gen. 36. d

פישון phison, Oris mutatio siue multitudo, aut extensio. Magnum Indiæ flumen est è paradiso fluens, Genes. 2. quod ab Eusebio & Hieronymo in quæst. Heb. Ganges dicitur, siue Getha Iosepho lib. 1. cap. 2. Iud. antiq. Salomo commentator Nilum vocat. Gen. 2. b

פיתם phitom, Buccella eorum, aut oris cõsummatio, siue persuasio, vel dilatatio eorum. nomen vrbis quam ædificauerũt filij Israël Pharaoni regi Aegyptiorum, Exod. 1 b

פיתון phithon, Buccella eius, aut persuasio vel dilatatio eius: vel oris donum. Filius Michæ filij Meribbáal, 1. par. 8. d. 9. f

φλέγων phlegon, Comburens. G. Viri nomen, Rom. 16. d

פוכרת phochéreth, Oris exterminatio, vel oris concisio. Nomen viri, 1. Esd. 2. c

φοίνιξ phœnix, siue phœnicia, Rubea vel purpurea, aut palma scilicet arbor. G. Syriæ pars est, in qua Sidon & Tyrus amplissimæ vrbes sitæ sunt Straboni lib. 16. Geograph. De Phœnicia plura Pomponius Mela lib. 1. Geograph. Plinius lib. 5. capit. 12. nat. histor. Hieronymus refert huius partes Samariam, Galilæam, aliasq; regiones, Act. 11. c. Est & portus Cretæ huius nominis, Act. 27. c

φοίβη phœbe, Lucida, vel pura. G. Mulieris nomen, Rom. 16. a

פעור phogor, Hiatus vel apertio. Mons in terra Moab in supercilio Lybiadis, respiciens solitudinem, in quem Balac rex Moab Balaam ariolum duxerat ad maledicendum Israëli, Num. 23. d. In hoc Baal à gentibus fuit cultus, Nu. 25. Iuta hunc in valle sepultus est Mosè. Deut. 24. Est etiam idólum Moabitarum, Num. 25. d. Deut. 3. & 4. Ios. 22

פעלתי phollati, Opera mea. siue opus meum. nomen viri, 1. par. 26. a

פורתא phorátha, Fructificatio, siue multiplicatio aut sortilegus. Filius Aman, filij Amadátha. Esth. 9. b

פסך phosech, Fragmentum tuum, siue diminutio tua, filius Iephlat filij Heber filij Baria, 1. par. 7. g

φρυγία phrygia, Sicca vel ardens. G. Asiæ minoris regio amplissima, à Septentrione, Galatiæ contermina: à meridie, Lycaoniæ, Pisidiæ, Migdoniæ: ab Oriente Cappadociam attingit. ita Plinius in 5. capit. 32. nat. hist. Hieronymus scribit duas Phrygias: quarum maior Smyrnam habet, minor verò Ilium. Phrygiam peragrauit Paulus, Act. 2. b. 16. b

φρύξ phryx, Siccus vel ardens. G. 2. Mach. 5. b

פוה Hic, aduerbium loci, aut os, oris. Filius Issachar Gene. 46. b

פוה phua, Exod. 1. c. Gemens, vel vlulans, aut apparens. Nomen obstetricis cuiusdam Hebræorum.

פוה phua, Iudic. 10. a. Angulus, aut cœna. pater Thola iudicis in Israël. Filius Issachar filij Iacob. 1. par. 7. a

פול phul, Ruina, aut faba. Rex Assyriorũ, 4. Reg. 15. d. 1. par. 5. a

פונה phunitæ, Aspiciens, vel faciem meã, Num. 26. c

פונון phunon, Gemma, siue aspiciens. Nomen loci in quo serpentes strametati sunt filij Israël, profecti de Salmona, Num. 33. f

פור phur, Sors, Esth. 3. b

פורים phurim, Sortes, Esth. 9. f

פוט phut, Aphrica, aut Syriacè, crassa vel pinguis, Filius Cham, Gen. 10. a. a quo Lybies.

פוחי phuthai, Seducens, aut Buccella, siue lasciuus. Filius Sobal, filij Hur primogeniti Caleb ex Ephrata coniugis. 1. par. 2. g

פוחיאל phuthiel, Aphrica dei: vel ex Syro & Hebræo, pinguedo dei, nomen viri. Exod. 6. b

פוטיפר phutiphar, Aphricæ taurus: aut ex Syro & Hebræo, pinguedinis fructificatio. Eunuchus Pharaonis, Gen. 37. g

פוטיפרע phutiphar, Gen. 41. f. 46. c. Ex Syro & Hebræo, pinguedinem dissipans, vel pinguedinis denudatio aut Syrtes. pinguedinis vindicta. Nomen sacerdotis vrbi Heliopoleos. soceri Ioseph filij Iacob.

פיגלוס phygellus, Fugitiuus. G. Vir quidam, de quo Paulus, 2. Timoth. 1. d

P I

פגעי Pigmæi, Hebraicè dicitur Gamadim: & interpretatur Nani, vel cubitales. Nomen populi, Ezech. 27. b

פילא pila, Hebraicè dicitur Machtes, id est contusa, vel pistillum aut mortariolum. Nomen loci, Sophon. 1. c

פילט pilatus, Constringens, vel confirmãs. Nomen, præsidis Iudææ à Romanis constituti, Luc. 3. a. qui Christum morti adiudicauit, Mat. 27. c. Luc. 3. a

פיסידיא pisidia, Picea, id est, pice denigrata. G. Mimero filij Iaphet. uincia est, de qua Plinius lib. 5. cap. 27. Has Augustus Cæsar signem vrbem habet. Strabo lib. 12. Meminit Ipsius & Livius. cas, Act. 15. & 14. d

פיסטיקוס pistica, Fidelis, G. Iohan. 12. a

P O

פולונים Polonites, Cadens, aut occultus. Vide Phalonites.

פונטיקוס ponticus, Ex Ponto regione Asiæ. Act. 18. a

פונטיוס pontius, Marinus. G. prænomen Pilati præsidis Iudææ, Matth. 27. a

פונטוס Pontus, Mare, G. Lata regio Asiæ ad mare Euxinum, quod idem & Euxinum, asiani, Europæiq; dilirminant. appellatur. sita: Cappadociam, Armenias, Colchidem, aliasq; prouincias complectitur. De hac Strabo lib. 12. Ptolemæus in quinto cap. 1. Act. 2. b. Hebraice dicitur Sliach. interpretatur auferens Deus, vel ablatio Dñi. siue vastatio à Deo, Gen. 14. a

פורטיוס portius, Vitulus, aut vitulinus. G. præsis Iudææ, cognomento Festus, Act. 24. g

פוסידוניוס posidonius, potum præbens. nomen viri. 2. Mach. 14. c

P R

פריאפוס Priapus, In Hebræo est, Mipléleseth, & interpretatur Simulachrum: siue tremor vel concussio. Nomen idoli. Reg. 15. b. 2. Par. 15. d

פריסקא prisca, Latinum est, id est antiqua. Adiacet huic priscilla, Rom. 16. a

priscilla, Idem: diminutiuum à Prisca. Vxor Aquilæ pontici, Act. 18. a

προβατικὴ probatica, Omina id est locus vbi pecora sacrificandæ tenebantur. G. Iohan. 5.

πρόχειρος prochorus, Expeditus vel facilis, aut promptus vel paratus. G. nomen diaconi. Act. 6. b

προσήλυτος proselytus, Aduena, vel peregrinus. G. Act. 2. b

Πτολεμαὶς ptolemaida, Bellicosa. G.

Πτολεμαῖος ptolemæus, Idẽ. G. Ciuitas est in Iudæa, maritima, prope montem Carmelum, quæ quondam à quodam Ptolemæo sic dicta est, Act. 21. b

Πτολεμαῖοι ptolemæi, Idem. p. n. G.

הלבוי Πτολεμαῖος ptolemæus, Sulcus, scilicet, qui fit cum aratro: siue suspendens aquas, aut coadunatio aquarum. Græce verò Bellicosus. Filius Dorymini, 1. Mach. 3. e

פיבסה pubastus, Os conculcationis, vel contemptus, abore. nomen ciuitatis Aegypti, Ezech. 30. a

publius, Latinum est. Act. 28. b

pudens, Latinum est nomen viri. 2. Tim. 4. d

puteoli, Latinum est. Ciuitas colonia Campaniæ, eadem dicitur Cœdita, Act. 28. e

Πύρρος pyrrhus, Flauus, rubens, pater Sosipatri, Act. 20. a

Q

Quartus. Latinum est nomen viri, Rom. 16. d

Quintus. Latinum est.

R

רחב Raab, Psalm. 86. a. Superba, aut fortis, vel tumultuans. Aegyptum esse quidam memorant.

ראיה Raaia, Visio domini. Filius Subal filij Iuda, 1. Para. 4. a. 1. Esd. 2. c

רעמיה raamias, Tonitruum domini, siue malum à domino, aut socius à domino, vel pastor à domino. Nomen viri, 2. Esd. 7. b

רבה rabba, Vltra. siue grandu, aut iurgium, siue impugnatio. Vrbs in tribu Iuda, Ierem. 49. a

rabbath, Idem. Ciuitas filiorum Ammon, Deuter. 3. b. 2. Reg. 12. f. Ierem. 49. a. Quam Euselius Philadelphiam esse credit.

rabbi, Magister. Mat. 11. c. Mar. 9. a. Iohan. 1. f

rabbon, Magister. Syrum est. Mar. 10. g

רבות rabboth, Fœnus, vel vsura, aut multitudo vel iurgium siue impugnatio, Ciuitas in tribu Issachar, Ios. 19. b

רבמג rabmag, Multitudinem dissoluens, vel liquefaciens: aut magister, vel princeps liquefactionis, siue magister vel princeps liquefactus vel tabefactus. Princeps quidam, cuius meminit, Ierem. 39. a

רב-שקה rab-saces. Magister, vel præpositus bibentium, aut magistri osculum vel sacculus, siue multum bibens, aut osculans, vel magnus saccus. princeps in exercitu Nabuchodonosor, 4. Reg. 18. d

רב-סריס rab-saces. siue Rabsaris, Magister vel præpositus Eunuchorum. princeps quidam sub rege Nabuchodonosor, 4. Regum 18. d. Ierem 39. a

ריקה raca, Vacuus, vel vanus. D. Mat. 5. d

רכל rachal, Susurro, aut aromatarius. siue negotiator. Ciuitas, quam Dauid suorum spoliorum participem fecit. 1. Reg. 30. g

רחל rachel, Ouis, Filia Laban, altera vxor Iacob, Genesis 29. b.

רדי raddái, Descendens, vel dominans. Quintus filius Isai, 1 par. 2. b

רעו ragau, Socius, aut pastor eius, siue malum v[illegible] confra-

רעואל rahuel, Pastor Dei, aut amicus Dei, vel confrattio Dei. Filius Esau ex Basemath vxore, Genesis 36. a. Filius Iebania, 1 par. 9. b

ראיה raia, Visio domini. Filius Subal filij Iuda, 1. Par. 4. a. 1. Esd. 2. c

רם ram. Excelsus, vel sublimis, aut proijciens. Filius Efron filij Pharez, 1. par. 2. a. Filius item Ierameel primogeniti Esron, 1 par. 2. c.

רמה rama, Excelsa vel sublimis, aut proiecta. Ciuitas in tribu Beniamin, haud procul à Gabaon. Iosue 18. d. Iudic. 4. a. 19. d. quam readificauit Baasa rex Israel in Iuda, 3. Regum 15. c

רמתה ramatha. Idem. Vrbs Syriæ in monte Ephraim, de qua 1. Reg. 1. 19. g. Hieronymus in Thamnitica regione iuxta Diospolin sitam scribit.

רמתים ramathaim, Idem. p. n. Ciuitas eadem quæ Rama & Ramatha. Dicitur & Armathea, 1. Reg. 1. a

רמתי ramathites, Excelsus siue exaltatus, aut proijciens vel proiectus, 1. par. 27

רמת לחי ramath-lechi. Eleuatio maxillæ. nomen loci, Iud. 15. g

רמתה ramatha, Excelsa, vel sublimis, aut proiecta. D. Ciuitas, 1. Mach. 11. d

רעמסס rameses, Tonitruum vel exprobratio tineæ, aut malum delens siue dissoluens, vel confractionem dissoluens, aut confractus à tineæ. Ciuitas est in extremis finibus Aegypti ab Israelitis condita. olim (vt Hieronymus ait in Hebraicis quæst.) pagus Arsenoites dicta fuit, Genesis 47. c. Num. 33. a

רמות rameth, Sublimis vel excelsa, aut proiecta. Ciuitas in tribu Issachar, Ios. 19. b

רמות ramoth, Idem. p. n. Ciuitas sacerdotum atque fugitiuorum est in tribu Gad, non procul à monte Galaad, Ios. 13. d. 1. Reg. 30. g

ראמות ramoth. Deuter. 4. g. Ios. 20. c. 1. Reg. 22. a. 1. par. 6. g Videns mortem, vel intuitus mortis, vel altitudines. eadem ciuitas quæ & Ramoth prior.

רפא rapha, Medicina, vel medicus, aut relaxatio, vel gigas. Filius Beniamin, 1. par. 8. a. qui Gen. 46. c. dicitur Echu. Filius item Baana, 1. par. 8. d. 20. d

רפח rapha, 1. par. 7. e. Relaxatio laquei. nomen viri.

רפאל raphael, Medicina Dei. nomen viri, 1. par. 26. a

רפיח raphaia, Medicina domini, siue relaxatio domini. Filius Ieseie filij Phaltie, 1. par. 3. d. 4. g. Filius Thola, 1. par. 7. a. Filius Baana, 1. par. 9. g

רפאים raphaim, Gigantes, vel medici, aut relaxati. Populi sunt quos Moabitæ Emim, Ammonitæ, Zomzommim vocant, Deut. 2. c. d. Vide Emim. Idem nomen vallis iuxta Ierusalem, Iosue 15. b. Isa. 17. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

רפידים *raphidim*, Reclinatoria, siue stramenta, aut remissa manus, vel medicina manuum. Locus in solitudine, non procul ab Horeb monte, vnde vndecima Israelitarum mansio fuit, Exod.17.a. Num.33.b

raphon, Medicina, vel relaxatio, aut gigas. D. Ciuitas, 1.Mach.5.d

רפוא *raphu*, Idem, pater Phalti, Num.13.a

רצין *rasin*, Voluntas, vel voluntarius, aut cursor, siue veredarius. Rex Syriæ, 4.Reg.16.a.1.Esd.2.c

rasias, Secretum domini, vel mysterium domini. D. nomen viri, 2.Mach.14.f

רזון *razon*, Tenuis vel macilentus, siue secretum, aut secretarius, vel princeps. Filius Eliada, 3.Reg.11.e

רבע *Rebe*, Quartus, vel quadratus, siue accubans, vel accubatio. Rex Madianitarum, Num.31.a. Ios.13.c

רבקה *rebecca*, Sagmata, siue impinguata, aut contentio obtusi, vel contentio impedita. Filia Bathuel filij Nachor vxor Isaac, Gen.22.d

רבלח *rebla*, siue Reblatha, Rixa, vel magnitudo illi aut iurgium inueteratum vel conturbatũ, siue iurgium defluens. Ciuitas Syriæ. Num.34.c. 4.Reg.23.g.25.b. quæ postea (vt Hieronymus tradit) Antiochia dicta est. Postremò, Iustiani principũ tempore (Volaterrano lib.11. authore) Theopolis dici cœpit.

רקה *recca*, Vacuitas, siue sputũ aut saliua, vel tempus, quod pars capitis est. Ciuitas in tribu Nephthali, Ios.19.c

רקם *recem*, Vacuus, aut vanus, vel pictura varia, aut saliua eorum. Ciuitas in tribu Beniamin, Ios. siue 18.d. nomen ducis, Ios. siue 13.c. Filius Hebron, 1.par.2.f. Rex item Madianitarum, Numer.31.a. quem Iosephus libro 4. scribit fuisse nimirus in Arabia conãtidisse vrbem: a Græcis postea Petram dictam.

רכח *recha*, Tenera, vel delicata. nomen viri, 1.par.4.c

רכב *rechab*, Quadriga, aut equitatus, vel equitans. Pater Ionadab, 4.Reg.10.d. Filius Remmon Berothita, 1.Reg.4.a. 1.par.2.g

רעמית *rechabita*, Idem. p.n. Ierem.35.a

reema, Tonitruum. siue exprobratio, aut malum quoddam, siue societas quædam vel confractio quædam. Regio sic dicta à Regma filio Chus, Ezech.27.e

regium, Ruptura vel fractura, quoniam illic terra ruptra est inter regnum Neapolitanum & Siciliam. G. Siciliæ ciuitas maritima, viginti milia passuum à promontorio Peloro secreta, Act.28.c

רעמה *regma*, Idem quod Reema, Filius Chus, Gen.10.a

רגם *regom*, Lapidans, vel lapidatus aut purpureus. Filius Iahaddai, 1.par.2.f

רחום *rehum*, Pius, siue misericors aut Syriacè amicus. nomen viri, 1.Esd.2.a

רעי *rei*, Socius, aut pastor: siue malum vel confractio mea. nomen viri, 3.Reg.1.a

ראיה *reia*. Visio domini, Filius Ioel, 1 par.5.e

רמיה *remeia*, Sublimis vel excelsus dominus, aut proiectio domini. nomen viri, 1.Esd.10.d

ברון *rempha*, pro hoc in Hebræo est Chiun, quod interpretatur placenta, id est torta adipe conspersa, siue præparatus, aut compositus. Hebræi vero dicunt, Chiun lingua Arabica vel punica Saturnum significare. Idolum. Act.7.e.

רמון *remmon*, Malum granatum, siue altitudo. Ciuitas in tribu tam Iudæ quam Simeonis, Iosue 15.e.19.a. Item petra in tribu Beniamin. Iudic.20.g. Vallis item apud Zacchariam 14.b. siue ciuitas secundum Lyranum, non procul à Mageddo, quæ à quibusdam nunc Maximianopolis dicitur. Sic vocabatur & pater Baana & Rechab seruorum Isboseth, 2.Reg.4.a. nomen idoli, 4.Reg.5.e

remmon phares, Mali granati diuisio, aut malum granatum diuisionis, vel altitudinis diuisio. Decima sexta Israelitarum mansio, Num.33.c

remmono, Malum granatum eius, siue altitudo eius. C.

רמות *uitas sacerdotum in tribu Zabulon*, 1.par.6.g

resa, Luc.13.g. Caput, vel voluntas, aut cursus. D.

reseph, Volucris, aut diabolus, vel sagitta, f. ignita. nomen viri, 1.par.7.e.

רשף *reseph*, 4.Reg.19.c. Isa.37.c. pauimentum vel extremi, aut pruna, id est calculus ignitus. Vrbs Syriæ, vt aut Iturnymus. Alij dicunt fuisse Petram, Arabiæ ciuitatem.

רסן *resen*, Frænum. Ciuitas ab Assur ædificata inter Chale & Ninuen. Gen.10.b

רשת *resta*, Voluntas, aut voluntarius, siue cursor, aut verecundus. Filius Olla, 1.par.7.g

raspha, Extensio, siue pauimentum, aut pruna, id est calculus ignitus. Concubina Saul, filia Aia, 2.Reg.3.a

ressa, Irroratio, vel illuc idipsum. nomen loci in quo castrametati sunt filij Israel profecti de Lebna, Num.33.c

rethma, Iuniperus, siue fontus, aut strepitus. locus ad quem venerunt filij Israel de Aseroth, Num.33.c

רעו *reu*, Socius, vel amicus aut pastor, siue malum, aut confractio. Filius Phaleg, Genes.11.c. qui Ragau, 1.par.1. habetur, ijsdem tamen consonantibus & punctis apud Hebræos.

Rhode, Rosa. G. nomen puellæ, Act.12.c

rodochus, Roseus currus. G.

rhodus, Rosa. G. Cycladum insularum nobilissima & ad orientem prima quondam Ophiusa vocata, distans à Pamphylia Asiæ nonaginta millibus passuum, Act.21.a

Ribai, pugnans, vel obiurgans, siue multiplicans. 2.Reg.23.d

Ithai, 2.Reg.23.d

rinna, canticũ, siue exultatio. Filius Simeon, 1.par.4.c

riphath, Medicina, siue relaxatio, aut beatus, hic alibi boues clauduntur. Filius fuit Gomer, Genesis 10.a. hoc Riphæi dicuntur, qui Paphlagones cognominantur.

רוגע *Roaga*, Saturatus vel inebriatus medi ætiuus vel quietus, aut saturatus vel inebriatus abfractione vel potione. Filius Somer filij Heber, 1.par.7.g

roboam, Dilatans populum, aut latitudo vel plateæ populi, siue odor vel odorans cum populo. Filius Salomonis, 3.Reg.11.g.1.par.3.b

רגל *rogel*, Pes, siue pedestris, aut explorans, aut delatore, aut accusator, aut Syriacè, conmetuda. Fons prope Iebusalem in tribu Iuda ad septentrionem, Iosue 15.b.18.g. Iudicum 1.b

rogelim, Idem. p.n. nomen loci, 2.Reg.17.g

rogem-melech, Lapidans regem vel confirmans regem, purpura regis aut consiliarij, principes Dauid regis, Iud.5.a

rohob, Latitudo, siue dilatatio, aut plateæ. Ciuitas in tribu Aser, Iosue 13.b.19.b.1.par.7.g. Item ciuitatum in tribu Aser, Iosue 19.b.1.par.6.g. Item 2.par.8.a

rohobia, Latitudo siue dilatatio domini, aut plateæ domini. Filius Eliezer filij Moysi, 1.par.23.b

roboboth, Latitudines, siue dilatationes, aut plateæ. Ciuitas Idumææ est prope flumen parrum Sambation. Item regum regu, Genesis 36.d. Legitur Genesis 10.a. Robobothpolin, id est latitudines ciuitatum, pro plateæ ciuitatum. Quæ nunc Niniue, & plateas ciuitatis, pro plateæ ciuitatum. Quæ nunc transferunt Rhobobothpolin, id est Rhobobothciuitatum. Quæ sicq; Chaldeus interpretans: nunc ciuitatem nouam ædificauerunt sur construxerunt.

ראומות *roma*, Excelsa, siue sublimis, aut rhinoceros, vel intuens nimis, Concubina Nachor fratris Abraham, Gen.22.d.

ῥώμη. *roma*, Ciuitas Italiæ. Valens, vel valentia, aut potens vel robusta. G.

ῥωμαῖοι. *romani*, Idem. p.n. Iohan.11.f. Act.2.b.22.g.

בתים *romani*, Dan.11.c. pro hoc, in Heb. est Chithim, & interpretatur conterentes, vel contritio maris, siue Diadema, aut aurum, vel tinctura: aut ex Syro & Hebræo coacernatio maris. Vide Chetim & Italia.

רמליהו *romanus*, Valens, siue potens, aut robustus. G.

romelia, Excelsus domini, siue celsitudo domini, aut proiectus à domino. pater Phaceæ regis Israel, 4.Regum 15.c.16.a.

רממתי־עזר *romemthi-ezer*, Exaltans adiutorem vel auxilium, siue exaltaui atrium. nomen viri, 1.par.25.b.

ראש *ros*, Caput, vertex, summitas, siue principium. Filius Beniamin, Gen.46.c.

עטרה *roth*, Corona, siue calamus inebriationis vel saturitatis, aut ex Syro & Hebræo, consilium inebriationis, vel saturitatis. Ciuitas tribui Gad data in possessionem, Numer.32.g. Heb. Atroth: & iungitur sequenti dictioni Sophan, vt amba nomen sint vnius ciuitatis, Ataroth Sophan.

ראבו *Ruben*, Videns filium, vel visio filij, aut visionis filius. Filius Iacob ex Lia, Gen.29.f

rubenita, Idem,

rubenites, Idem. 1.par.11.g.

רופס *rufus*, Latinum est. Mar.15.b. Rom.16.b. nomen viri.

רומה *ruma*, Excelsa, siue sublimis, aut proiecta. Ciuitas in tribu Ephraim, Iosue 15.f. Iudic.9.f. 4.Reg.23.g. quæ aliàs Remphtu, item & Arimathæa, teste Eusebio vocatur.

רות *ruth*, Saturata, vel inebriata. Vxor Mahalon filij Elimélech Beth-lehemitæ, Ruth 1.a.

S

שעף *Saaph*, Cogitans, aut qui volat, vel præuolans. Filius Iahaddai, 1.par.2.f.

שאל *saal*, postulans siue postulatus, aut commodatus, siue sepulchrum, vel infernus, aut fouea. Nomen viri, 1. Esdræ 1.d.

צענים *saanaim*, Motiones vel motus dormientiũ. Ciuitas est finitimes tribui Nephthali, Ios.19.c.

שערום *saaraim*, Porta, siue æstimationes, aut appretiationes, vel capilli, siue ordeum, aut tempestates, siue dæmones, aut pilosi, vel hirci. Ciuitas in tribu Iuda, in qua posteri Simeonis habitauerunt, Ios.15.c.1.par.4.e.

שבא *saba*, Conuersio, siue captiuitas, aut canities, vel sessio. Filius Regma, Gen.10.a. à quo ciuitas regalis Aethiopiæ nomen accepit, 3.Reg.10.a. Isa.60.b. Hanc Iosephus libro secundo, à Cambyse, rege Meroen ex sororis vocabulo cognominatam scribit. Filius item Iectan, Genes.10.d. postremò, sic nominabatur filius Iesan, Gen.25.a.

סבא *saba*. Genesis 10.a.1.par.1.a. vbi dicitur, Saba, & Esaiæ Psalm.71. Isa.43.a. interpretatur circuitio, aut ebrius: vel Syriacè senex. Filius Chus. Inde Sabæi populi qui Felicem Arabiam incolunt, sunt dicti. Est & Arabum metropolis nomine Saba, in monte sita.

sabaa, 1.Reg.13.d. vbi dicitur, In terra Sabaa. ista non sunt in Hebræo.

שבתאי *sabbathai*, Derelinquisti me. Chaldaicum verbum, Matthæi 27.e.

שבתי *sabbathi*, Requies vel cessatio mea. Nomen viri, 2.Esd.11.c.

שבתות *sabbathismus*, Requies vel cessatio. D. Heb.4.c.

שבת *sabbathum*, Requies, siue cessatio, 4.Reg.4.d.

שבע *sabbee*, Septem, vel septimus, aut saturitas, siue iramentum. Ciuitas in tribu Simeon, Iosue 19.a.

שבא *sabei*, Captiuantes, siue conuertentes, aut cani vel sedentes populi, Iob 1.c.

שבר *saber*, Confractio, aut spes, vel frumentum. Filius Caleb ex Maacha concubina, 1.par.2.f.

סבכה *sabacha*, Vmbraculum, vel operimentum, siue protectio, aut vultio. vel Syriacè speculatio. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.g.

שבכה *sabama*, siue Sabam. Conuersio siue captiuitas nimia, aut canities vel sessio multa. Ciuitas quam ædificauerunt filij Ruben, Num.32.g. Ios.13.c. Isa.16.c.

שובניה *sabania*, Conuertens vel captiuans dominus, aut intelligens vel ædificans dominus, siue intellectus vel filiatio domini. Nomen viri, 2.Esd.9.a.

צבאות *sabaoth*, Exercitus, pluralis numeri, siue militia, aut fortitudines. Ierem.11.d.

שברים *sabarim*, Confractiones, siue spes, aut expellationes, aut frumenta. Locus ell trans Iordanem in terra Amorrhæorum, qui à frangendo hoc nominis inuenit: siquidem ibi Israelitarum acies fracta est. Ios.7.a.

סברים *sabarim*, Ezech.47.c. Circuitus altitudinis, aut Syriacè opiniones vel cogitationes, aut sperantes, vel spes. Nomen loci.

שבט *sabat*, Sceptrum, vel virga, aut tribus. Mensis, quandoque Februario nostro respondens, Zach.1.b.

סבתה *sabatha*, Circuitus, vel circuiens, aut causans: aut Syriacè senectus. Filius Chus, Genes.10.a. Ab hoc Sabathæi, qui à Græcis Astabari dicuntur, nomenclaturam sortiti sunt.

סבתכא *sabatacha*, Circuiens percussionem, vel causa percussionis: aut ex Syro & Hebræo, senectutis percussio. Filius Chus, Gen.10.a.

שבתי *sabbathai*, Sabbathum meum, vel requies aut cessatio mea. Nomen viri, 2.Esd.11.c.

שבת *sabbathismus*, Requies vel cessatio. D. Heb.4.c.

שבת *sabbathum*, Requies, siue cessatio, 4.Reg.4.d.

שבע *sabbee*, Septem, vel septimus, aut saturitas, siue iramentum. Ciuitas in tribu Simeon, Iosue 19.a.

שבא *sabei*, Captiuantes, siue conuertentes, aut cani vel sedentes populi, Iob 1.c.

שבר *saber*, Confractio, aut spes, vel frumentum. Filius Caleb ex Maacha concubina, 1.par.2.f.

סבכה *sabacha*, Vmbraculum, vel operimentum, siue protectio, aut vultio. vel Syriacè speculatio. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.g.

שבר *sachar*, Merces, siue pretium, aut ficera, vel ebrietas. Nomen viri, 1.par.11.g qui 2. Reg. 23.d. dicitur Sarar, 1.par.26.a.

צדוק *sadducæi*, Iusti, aut iustificati. vel Syriacè, scissi vel schismatici. D. Stella inter Iudæos, negans esse resurrectionem, Act.5.d.23.b. Luc.20.d

sadoc, Iustus, aut iustificatus. Filius Achitob, 2.Reg.8.d. 1.par.6.a. Est & nomen sacerdotij, 2.Reg.16.e. Filius item Meraioth, 1.par.9.b.

שגח *sage*, Ignorans, siue comprehendens, vel attingens: aut Syriacè, multus, siue multiplicans. Nomen viri, 1.par.1.g.

צחר *sahar*, Lucidus, aut candidus. Filius Assur ex Haalaxore, 1.par.4.d.

צחר *sahar*, Lucidus, vel candidus. Filius Simeon filij Iacob, Gen.46.b. Heb. Sohar.

שחרים *saharaim*, Nigri, vel turbidi, aut matutinantes, vel manè euntes. Nomen viri, 1.par.8.a.

שעלבים *salabim*, Respiciens corda, siue pugnus vel pugillus in mari, aut vulpes in mari, vel semita in mari. Vide Salebim.

שעלבני *salaboni*, Vulpis intellectus vel filius, vel vulpis ædificium, vel pugilli aut pugni ædificium vel intellectus, siue semita ædificij vel intellectus, aut filij. Nomen loci, 2.Regum 23.d.

salabonites, Idem. 1.par.11.g.

שלחי *salai*, Missio vel mittens, siue ramus aut propago, vel telum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

telum, aut arma, scilicet missilia: vel Syriacè, spolians vel spoliatus. Mater Azuba, 3. Reg. 22. f.

שלמיאל *Salamiel*, Pax Dei, siue Perfectio dei, aut retributio dei. Filius Surisaddai, princeps suæ tribus Simeon, Num. 1. a.

Σαλαμίνα. *Salamina*, siue Salamis, Commota, vel conquassata, aut fluctuans. G. Insula Cypri in mari Euboico, contra Athenas, velut author est Pomponius Mela lib. 2. & Strabo 14. In ea insula est eiusdem nominis oppidum, teste Plinio libro 5. cap. 31. quod postea appellatum Constantia authore Hieronymo. Hoc Iudæi funditus demoliti sunt Traiani principis temporibus, extinctis omnibus accolis, velut scribit Euseb. in Chron. & Hieronymus. In Salamine Paulus & Barnabas annuntiauerunt sermonem Dei, Act. 13. a.

צלתי *Salathi*, Vmbra sine tinnitus, aut assans, vel torrefaciens: aut Syriacè, orans. Nomen principis militum, 1. para. 12. d.

שאלתיאל *Salathiel*, postulatus Dei, siue commodatus Dei. Pater Zorobabel ducis Iuda, Agg. 1. a. 1. Esd. 3. c. Filius Iechoniæ filij Ioacim, 1. par. 3. c.

שלח *Sale*, Missio, vel mittens, siue ramus, aut propagines, vel telum, aut arma, s. missilia: aut Syriacè, spolians vel spoliatus. Filius Arphaxad, Gen. 10. d. Luc. 3. g. dicitur filius Chainan filij Arphaxad.

שעלבים *Salebim*, Respiciens corda, siue pugnus vel pugillus in mari, aut vulpes in mari, vel semita in mari. nomen loci, Iud. 1. 3. Reg. 4. a.

סלבה *Salecha*, Canistrum tuum, aut eleuatio siue conculcatio tua. Ciuitas in Basan, Ios. 12. a.

סלד *Saled*, Afflictio: vel Syriacè calefactio, vel adustio. Filius Nadab filij Semei filij Onam, 1. par. 2. d.

שלם *Salem*, Pax. Nomen vrbis in Sichimis, quæ est in terra Samariæ, ciuitas Iacob, siue in finibus Ephraim. Videtur quoque dicta Sichem. Hæc non est Ierusalem, Gen. 33. d. Alia fuit Salem. Vide Ierusalem.

שלמת *Salemoth*, Pacificatio, siue perfectio, aut retributio. nomen viri, 1. par. 24. c.

שלח *Saleph*, Euaginans, vel euellens, aut discalcians. Filius Iectan, Gen. 10. d.

שעלים *Salim*, Vulpes, p. n. aut pugilli, siue pugni, vel semita. nomen loci, 1. Reg. 9. a. Ioban. 3. c.

שלישת *Salisa*, Trina, aut principis, siue ternaria, vel principissa, aut ducissa. Regio est 1. Reg. 9. a.

שלם *Sallem*, Pax, siue perfectio, aut retributio. Filius Nephthali, Gen. 46. c. qui Sallum, 1. par. 7. c. dicitur.

שלמא *Salma*, Pax, siue perfectio, aut retributio, siue vestimentum. Filius Nahasson filij Aminadab, 1. par. 2. b. qui Salmon & Salma in fine quarti capitis Ruth dicitur. Filius item Hur primogeniti Caleb, ex Ephrata concubina, 1. par. 2. g.

שלמן *Salman*, Pacificus siue perfectus, aut retribuens. Nomen regis cuiusdam, de quo Osee 10. d.

צלמנע *Salmana*, vmbra prohibita, aut vmbra vel imago commotionis, vel tinnitus commotionis, vel submersio prohibitionis aut commotionis. Rex Madian, Iudic. 8. b. Psalm. 82. c.

שלמנאסר *Salmanasar*, Pax ligata, siue perfectio vel retributio ligata: aut pax vel perfectio, siue retributio nunc ablata, vel nunc recedens. Rex Assyriorum, 4. Reg. 17. a.

שלמית *Salmias*, Pax domini: siue perfectio, aut retributio domini. nomen viri, 1. Esd. 10. d.

שלמן *Salmon*, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens. Filius Nahasson filij Aminadab, Ruth 4. d. qui & ibidem. & 1. para. 2. b. dicitur Salma.

Salmon, fluctuatio, vel commotio, aut conquassatio. G. Ciuitas maritima Cretæ insulæ, Act. 27. b.

שלמנה *Salmona*, Vmbræ munus vel numerus, siue tinnitus meri vel muneris, aut imago nostra. Locus in quo castrametati sunt filij Israel profecti de monte Hor, Num. 33. d.

שלו *Salo*, Canistrum, vel exaltatio, siue conculcatio, aut quiparatus. Filius Mosollam, 1 par. 9. b.

שלמי *Salome*, Pacifica, vel perfecta, aut retribuens. D. Maltris nomen, Mar. 15. d.

שלומי *Salomi*, pacificus, siue perfectus, aut retribuëi. Pater Ahiud principis filiorum Aser, Num. 34. d.

שלומית *Salomith*, Idem. f. g. Filia Zorobabel filij Phadaia, 1. par. 3. d. Filius Roboam 2. par. 11. d.

שלמון *Salomon*, pacificus. Filius Dauid ex Beth-Sabee vxore 1. Paralip. 2. Reg. 5. c. 12. f. Heb. Selemo.

שלו *Salon*, Manens, vel qui manet, aut pacificus vel abundans: aut Syriacè, illudens vel decipiens. D.

שמורי שמורון מראין *Salon*, fluctus, vel commotio. G. *Salphaad*, Vmbra formidinis, siue tinnitus formidinis, vel assationis: aut submersionis formido. Filius Hepher filij Galaad filij Machir filij Manasse. Num. 26. d. 2. par. 7. c. Heb. Salphahad.

שעיר *Saltus*, Latinum est, & est interpretatio huius nominis Haberi, quod saltum, siue filium, aut fauum significat. pater Adeodati. 2. Reg. 21. d. 1. par. 20. c.

שלו *Salu*, Canistrum, siue exaltatio, aut conculcatio, vel quiparatus. Pater Zamri illius, qui cum Madianitide mixtus est. Num. 25. c.

שלוש *Salusa*, Trinus vel principalis, aut dux. Filius Sophi filij Helem. 1. par. 7. g.

שמע *Sama*, Audiens, vel obediens. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15. d. nomen item viri, 1. par. 8. b. Heb. Hosama.

יחזכיה *Sama*. Exauditus, siue ipse exaudiens vel obediens. Filius Iechoniæ filij Ioacim. 1. par. 3. c.

שמעא *Samaa*, Audiens vel obediens. Frater Daudæ, 2. Sam. d. 1. par. 6. c. Filius Merari, 1. par. 6. c. 12. a. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15. d

שמעה *Samaa*, nominatus, vel appositus, aut perditus vel ablatio. Filius Macelloth filij Abigabaon, 1. par. 8. d. qui & citur Samaam.

שמעם *Samaam*, nomen matris vel gentis, aut nomen vel ponens timorem, aut appositus mariti vel gentis, aut timor vel mater aut gens. Filius Macelloth, 1. par. 8. c. dicitur Saama.

שמכי *Samach*, Adhærens vel innixus, aut innitus.

שמכיה *Samachias*, Adhærens domino, vel innixus aut innitus domino. nomen viri, 1. par. 26. a

שמד *Samad*, Destruens, siue exterminans, aut consumens. Filius Elphaal filij Mebusim, 1. par. 8. b.

שמעיה *Samaia*, siue Samaias, audiens dominum, vel obediens domino. Pater Semri patris Idaiæ, 1. par. 4. f. Filius Gad. 1. par. 5. a. Vir Gabaonites, 1. par. 12. a

שמעות *Samaoth*, Desolatio, vel perditio, aut stupor, aut quitas, aut nomen iniquitatis, vel desolatio aut perditio aut quitatem. nomen viri, 1. par. 27. a

שמראים *Samaraim*, Lana, aut medulla, aut arbutus. Ciuitas in tribu Beniamin, Iosue 18. d.

שמרת *Samarath*, Custodia, vel adamas, aut vigil, siue fex, Filius Semei, 1. par. 8. b

שמראי *Samarai*, Lana, vel medulla, aut arbutus. Filius Naan. Gen. 10. c. Hic Edissam incoluit.

שמרון *Samaria*, Custodia, vel adamas, aut vigil, siue fex eius. nomen montis, 3. Reg. 16. d. Vide inter Iudæam & Galilæam media, authore Iosepho lib. 3. cap. 2. a. ab Amri Israelitici populi rege condita, Ille enim, Semeron, siue Samaron, vel (vt transtulit interpres noster) Samariam montem à quodam Semer emit: ciuitatemque quam in montis vertice extruxerat à vendentis nomine, Semeron, siue (vt transtulit noster interpres, 3. Reg. 16. c) Samariam appellauit. Hac deinde reges Israelitarum pro regia vsi sunt. Aliàs, vt Eusebius testatur, Ecbemas est dicta. Mox post Hircani Iudæorum pontificis expugnationem, ab Herode rege iterum ædificata, atque in honorem Augusti, Græco vocabulo Sebaste nominata est. Stephano Neapolis quoque nominatur, Ios. 11. a. 4. Regum 6. f. Isa. 7. b. 10. b

שמרים *Samaritani*, Custodes, vel adamantini, siue spinosi, aut fæces vel faculenti, Luc. 9. f

Samaritanus, Idem. f. n. Luc. 17. d

שמרי *Samaritæ*, Idem quod Samaritani.

שמרות *Samarites*, Lana, aut Laneus, vel medulla. f. arborum.

מראין *Sameron*, Custos amaritudinis vel myrrha fortis, vel dolorosa, aut iniquæ: aut adamas vel spina, siue fex myrrhæ, doloris aut iniquitatis vel fortitudinis. Heb. Sameron-meroon, Ios. 12. d

שמגר *Samgar*, Nominatus aduena, siue ibi peregrinus vel certans, aut nominis ruminatio, vel desolatio siue stupor aduenæ vel ruminantis, aut certantis. Filius Anath, iudex in Israël, Iudic. 3. d

שמיר *Samir*, Custodia, seu vepres, vel spina, aut adamas vel fax. Ciuitas in tribu Iuda, in montanis Ephraim, Ios. 15. f. Iudic. 10. a. Nomen viri. 1. Par. 24. d

שמה *Samma*, Perditio, siue desolatio, vel stupor, aut ibi, siue nomen aut nominatus, vel appositus. Filius Isai patris Dauid. 1. Reg. 16. b. qui 1. Para. 2. b. Simmaa. Filius Raguel filij Esau, Gen. 36. b. 1. Par. 1. c. filius Supha filij Helem. 1. Par. 7. g

שמוע *Samma*, 1. Par. 2. f. 8. b. Audiens, vel obediens. Filius Hebron. Filius item Azaz. 1. Par. 5. a. 11. g

שמו *Sammai*, nomen meum, aut desolatio vel perditio mea, siue stupor, aut cæli. Filius Recem filij Samma, 1. Para. 2. f.

שמועי *Sammai*, nomen meum, aut desolatio vel perditio mea, siue stupor, aut cæli. Filius Recem filij Samma, 1. Para. 2. f. Filius Ezra, 1. Par. 4. c

שמוע *Sammua*, Audiens, vel obediens. Filius Zechur, Num. 13. a. Filius Dauid. 1. Par. 3. b

שמות *Samoth*, nomina, vel desolationes, aut perditiones, siue stupefactiones. Nomen viri, 1. Par. 11. f

Σαμοθρᾷκη *Samothrace*, Arenosa & aspera. G. Insula in sinu Pacuiaco. regione Thraciæ: sic dicta quod eam insulam Samij & Thraces incoluerint, Act. 16. b

שמרי *Samri*, Custodiens, siue spina, aut fax vel adamas. Nomen viri, 2. Par. 29. c. Pater Iedibel. 1. Par. 11. g

שבושי *Samsai*, Sol meus, aut nomen muneris, siue ibi munus: aut Syriacè, minister. Nomen viri, 1. Esd. 4. b

Samsame, nomen auditum, vel famosa auditio. D. Nomen loci, 1. Mach. 15. d

שמשרי *Samsari*, nomen cantantis vel dominantis, aut ibi cantor, vel ibi dominans. Filius Ierobam, 1. Par. 8. c

שמשון *Samson*, Sol eius, aut nominis iteratio vel secundatio siue mutatio, vel nomen dormientis, aut ibi dormiens: vel Syriacè, seruitium aut ministerium eius. Filius Manue, Iudic. 14. d

שמואל *Samuel*, positus à Deo, aut nomen eius à Deo. Filius Thalæ filij Isachar, 1. Par. 7. a. Filius Elcana ex Anna vxore altera. propheta, 1. Reg. 1. c. 1. Par. 6. c

שמוע *Samua*, Audiens, vel obediens. Filius Dauid, 2. Reg. 5. c. 1. Par. 14. b. qui Sammua, 1. Par. 3. b. dicitur, ijsdem cõsonantibus & punctis apud Hebræos.

Samui, Arenosa. G. Insula in mari Ægæo, Actor. 20. c. 1. vide & Mach. 15. d

סנבלט *Sanaballat*, Rubus in abscondito vel in inuolutione: aut ex Syro & Hebræo, inimicus in abscondito vel in inuolutione. Nomen viri, 2. Esd. 2. b

צנן *Sanan*, Frigiditas siue scutum, vel arma. Ciuitas in tribu Iuda. Ios. 15. c

שניר *Sanir*, Dormiens lucerna vel nouale, siue iteratio vel mutatio, aut secundatio lucernæ vel noualis, aut mutatio vel iteratio, aut secundatio docentis vel vellentis. Mons qui & Hermon & Sarion dicitur. Dent. 3. b. Ezech. 27. a. Vide & 1. Par. 5. d. Vocatur & Sion. Dent. 4. g. Vide Hermon.

סף *Saph*, Velum, crater, phiala, limen, postis qui vtrinque in porta erigitur, finis, vel consummatio, iunctus vel pelagus. nomen gigantis, 2. Reg. 21. d

ספי *Saphai*, Limen vel superliminare, aut hydria vel Phiala, seu finis vel consummatio. nomen proprium gigantis, 1. Par. 20. c. qui 2. Reg. 21. d. dicitur Saph.

שפם *Saphan*. Barba, siue labium aut ripa eorum, vel confrictio aut solitudo eorum. Filius Gad. 1. Par. 5. b

שפן *Saphã*, Hericius, aut cuniculus, vel chœrogryllus, siue absconditus vel reconditus aut labium vel ripa siue confractio earum. Scriba quidam filius Asabiæ, 4. Reg. 22. a

שפט *Saphat*, Index vel iudicans. Filius Huri, Num. 13. a. Pater Elisæi. 3. Reg. 19. c. Filius Semeia filij Sechenia, 1. Par. 3. d. filius Gad, 1. Par. 5. b

שפטיה *Saphatia* siue Saphatias. Iudicans dominus, siue iudicium domini. Filius Dauid ex Abital. 2. Re. 3. a. 1. Par. 3. a. Filius Rahuel. 1. Par. 9. b. Vir Aruphites, 1. Par. 12. a. Vide Iere. 38. a. 2. Esd. 7. e

Saphira, Narrans, vel numerans, aut libraria, vel literaria: aut Syriacè, formosa. D. Vxor Ananiæ illius qui Deo mentitus, ad verbum Petri mortuus est. Act. 5. a

שפמי *Saphomites*, Labium vel ripa aquarum, siue contritio aquarum, 1. Par. 27. d

צפון *Saphon*, Aquilo, siue absconditus, aut speculator. Nomen loci. Ios. 13. d

שרח *Sara*. Domina, vel princeps, Vxor Abraham, Genes. 17. c. Vide Sarai.

שרח *Sara*, Gen. 46. b. Num. 26. c. 1. Par. 7. f. Odorans vel domina odoris, aut canticum odoris. Filia Aser filij Iacob

צרעה *Sara*, siue Saraa, Ios. 19. c. Iudic. 13. a. 16. g. 2. Esd. 11. d. 1. Par. aut crabro. Ciuitas in tribu Dan.

שארח *Sara*, 1. Par. 7. c. Caro vel consanguinitas, aut fermentum, siue residuum vel remanens. Filia Ephraim.

שרביה *Sarabia*, siue Sarabias, Siccitas domini, vel prædalens cum domino, aut psallens in domino vel cum domino. Nomen viri, 1. Esd. 8. c

שרי *Sarai*, Domina mea, vel princeps mea. Vxor Abraham, Gen. 11. d. filia Aran fratris mariti sui, quæ & Iesiba ibidem dicitur. Dicta est & Sara. Vide Sara.

צרעי *Sarai*, 1. Par. 2. g. Leprosus vel crabro.

שרי *Sarai a*, Idem, 1. Par. 2. g

Sarai, 1. Esd. 10. d. Dominus aut princeps meus, vel canticum meum.

שריה *Saraia*, siue Saraias, Princeps domini, vel canticum domini. Filius Cenez. 1. Par. 4. c. 6. a. 2. Reg. 8. d. Filius Ezriel, Iere. 36. f. Vide 4. Reg. 25. c. 1. Par. 6. a. 1. Esd. 2. a

שרר *Sarar*, Vmbilicus, aut cogitatio, vel insidiatio, siue cantans,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tans, vel dominus. Pater Abiam, 2. Reg. 23. d. qui 1. Par. 11. g. dicitur Sachar.

שרא־צר *sarasar*, præpositus thesauri vel cellarij, aut psallentis thesaurus vel cellarium, seu qui videt angustiam, aut ex Syro & Hebræo, castrametatio angustiantis. Filius Sennacherib. 4. Reg. 19. g. Isai. 37. g. Principis cuiusdam nomen, de quo Zach. 7. a

צרת־חשחר *sarath-asar*, Plasmatio matutina, aut angustia vel colligatio matutina, siue angustia vel figura nigredinis. Ciuitas in tribu Ruben in monte Bethphogor, Iosue 13. c. Hebraicè Sarathasahar.

צרעתי *sarathi*, Leprosus, vel crabro, 1. Par. 4. a

sardis, Princeps iucunditatis, aut canticum lætitiæ, vel id quod remanet vel relinquitur: aut Syriacè, cortina. D. Ciuitas, Apoc. 3. a

צרעה *sarea*, Lepra vel crabro, Vrbs tribus Iuda, Iosue 15. c

שריה *sareas*, Princeps domini, aut canticum domini. Filius Thanchumeth, Iere. 40. c

שרביה *sarebias*, Siccitas domini vel prænalens cum domino, aut psallens in domino vel cum domino. Nomen viri, 2. Esdr. 9. b

סרד *sared*, Ablatio domini vel defensionis: aut Syriacè, cortina, Filius Zabulon, Gen. 46. b

צרוח *sareda*, Angustia siue colligatio dominij vel descensionis, aut plasmatio dominij vel descensionis. Patria regis Ieroboam, 3. reg. 11. c

סרדי *saredatha*, Idem. Nomen loci, 2. Par. 4. d

saredite, Ablatio dominij vel descensionis: aut Syriacè, cortina, Num. 26. c

צרפתה *sareptha*, Angustia buccellæ vel panis, siue conflatio vel conflatorium, aut angustiæ dilatio vel persuasio. Ciuitas quasi in medio inter Tyrum & Sidonem sita, 3. Reg. 17. a. quidam Franciam seu Galliam esse dicunt, Abdia 1. g

שרש *sares*, Radix, vel catenula. Frater Phares filij Machir, 1. Par. 7. d

ערגון *sargon*, Auferens protectionem vel corpus aut colorem: siue auferens hortum: aut Syriacè, rete vel retiaculum. nomen regis, alias Sennacherib dicti, Isa. 20. a

שערית *saria*, Porta domini, siue æstimatio vel appretiatio vel capillus domini, vel hircus domini, siue hordeum aut tempestas domini, aut dæmonis dominus. Filius Asel, 1. Par. 8. d. 9. g. Heb. Saaria.

שעריה *sarias*, Idem quod Sareas.

שריון *Sarion*, Lorica, vel planicies, aut canticum columbæ. Mons à Sidonijs sic vocatus, quem Amorrhæi Sanir vocant. Deut. 3. b. Vide Sanir & Hermon.

שריד *sarid*, Relictus, vel remanens, aut principis manus, siue canticum manus. Terminus est tribus Zabulon. Ios. 19. a

שרוחן *sarohen*, Princeps gratiæ, vel principis gratia, siue canticum gratiæ. Ciuitas in tribu Simeon, Ios. 19. a

שרון *saron*, siue Sarona, Planities aut canticum eius. Regio est, telle Hieronymo, inter Tabirinum montem & lacum Tyberiadis, & à Cæsarea vsque ad Ioppen se vltrà extendens. Hæc pinguis & fertilissima est, 1. Para. 27. d. Isa. 33. b. Act. 9. f. Est & vrbis nomen in qua filij Gad habitauerunt, 1. Par. 5. c

שרוני *saronites*, Planities, vel planus, siue cantans, 1. Par. 27. d

שרסכים *sarsachim*, præpositus cooperimẽtorum, vel vnctionum. Vnus ex principibus regis Babylonis, Iere. 39. a

צרחר *sarthan* vel Sarthana, Tribulatio siue angustia, aut colligatio, siue plasmatio, aut figuratio, vel angustiam dans. Locus non procul à Iezrahele. 3. Reg. 4. b. 7. g

שרוג *sarug*, Palmes vel sarmentum, siue ramus aut cenuo

lutio, Filius Reu, Genesis 11. c. Luc. 3. f

sarnua, Angustia vel tribulatio domini, aut colligatio. Pater Ioathan, 2. Par. 27. a

sasabasar, Gaudium in tribulatione vel angustia, aut gaudij perhibitio vel munitio, siue gaudium vindemiæ, vel frenum angustiæ, aut linum vel byssus angustiæ. Princeps in tribu Iudæ, 1. Esd. 1. d

sasagazi, Qui facit transitum vel transitum, aut rapiens, aut rapiens transeuntem vel rodentem, siue comprimens vellus. Eunuchus regis Assueri, Esth. 2. c. Heb. Saasgaz.

satan, Contrarius vel aduersarius. Zach. 3. a

satanas, Idem. Matth. 16. d. Marc. 4. b. Luc. 10. c

saue, Planities vel æquitas, aut pomum vel pastus. Ciuitas siue vallis, Genesis 14. a. quæ & vallis regia dicitur.

saul, Postulatus, siue commodatus, aut fenus, siue spes. Pater Rubin, vel infernus. Sextus rex in Edom, qui fuit ex tribu Ruben, Gen. 36. d. Filius item Simeonis filij Iacob, Gen. 46. b. 1. par. 4. d. 6. b. filius postremò Cha. 1. Reg. 9. a

saulite, De Saul quod interpretatur postulatus siue commodatus, aut fœnea siue sepulchrum, vel infernus. Nomer. 26. b

Saulus, postulatus, siue commodatus, aut spes, siue sepulcrum. Hic cebatur Paulus Apostolus ante conuersionem, Act. 7. g

saura, Salmandra, genus lacertæ. G.

Scena, Dispositus vel præparatus. Vir Iudæus. Ribera. 19. c

scenopegia, Festum tabernaculorum. G. Iohan. 7. a

scenofactoria, i. ars, ex Græca Scena. & facio vnde Latinè: ars faciendi tabernacula, quam artem exercebat Paulus Apostolus, Act. 18. a

scibboleth, Spica, aut fluctus, siue aquarum inundatio. Iud. 12. a

scythæ, Coriarij, vel cerdones. Sunt qui interpretantur poculis vacantes, quod Scythæ genus sit potandi. G. Ioss. 5. b

scythopolitæ, Coriarij eiues. G.

Seba, siue Sebe, Septem vel septimus, siue satietas. Filius Iectan, 1. Paralip. 1. b. Filius Bethel, 1. Par. 4. c. Filius Bochri, 7. c. Filius Iebus, 8. b. Filius Iesui, 5. c. Filius Iahedo, 5. d. Filius Iahan, 7. c. Filius Ozi, 6. c. Filius Reu, 1. Par. 5. d. Filius Saphat, 27. b. Filius Zechri, 8. d. Filius Zelphi, 4. c. Filius Zemiræ, 7. c. Filius Zerai, 6. c. Filius Zethan, 7. c. Filius Zicri, 8. c. Filius Zophai, 7. c. Filius Zorobabel, 3. b. Filius Zuri, 5. c. Filius Zuzi, 23. d. Filius Cham, Gen. 10. a. Filius Iectan, Gen. 10. b. Filius Regum, Gen. 10. b. Filius Saba, Gen. 25. b. Filius Abrahæ, Gen. 25. b. Filius Bochri, Gen. 42. b. Filius Bethuel, Gen. 22. d. Filius Chanaan, Gen. 10. a. Filius Chus, Gen. 10. a. Filius Dedan, Gen. 25. b. Filius Esau, Gen. 36. b. Filius Gad, Gen. 46. b. Filius Iectan, Gen. 10. b. Filius Iesui, Gen. 46. b. Filius Iahan, Gen. 46. b. Filius Iebus, Gen. 46. b. Filius Iemuel, Gen. 46. b. Filius Iesui, Gen. 46. b. Filius Iethro, Gen. 36. b. Filius Iobab, Gen. 10. b. Filius Iudæ, Gen. 46. b. Filius Iuda, Gen. 46. b. Filius Iuda, Gen. 46. b. Filius Iuda

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis vel certantis. Vnus ex principibus regis Babyloniorum. Ierem.39.a

שמעי *Semei, Audiens vel obediens, aut nomen acerui, vel destruens aceruum. Filius Gerson filij Leui. Exod. 6.c. Filius Gera, 2.Reg.16.b. Filius Phadaiæ filij Iechoniæ, 1. Para. 3.c. Filius Ioel, 1.Par.5.a. Filius Masma, 1.Para.4.c. Filius Ieth filij Gerson, 1.Par.6.c. Frater Chonenie, 2.Par.29.c.31.c*

שמוי *Semei, 1.Par.2.d. nomen meum aut desolatio siue perditio mea, vel stupefactio, aut cœli. Filius Onam filij Ierameel ex Atara vxore.*

שמעיה *Semeia, siue Semeias, Audiens Dominum, vel obediens domino. Pater Vriæ prophetæ, 3. Reg. 12.f. Filius Hassub, 1. Par.9.c. Iere.26.f. 2.Esd.12.d. 2.Par.29.c.31.c.35.b*

שמיח *Semeias, 1.Par.25.a.27.d. Audiens vel obediens, siue nomen acerui, aut desolatio acerui. Filius Eliſaphan.*

Semeiticus, Idem.

שמר *Semer, Custos, vel adamas seu vepres, aut spina, vel fex. Nomen viri, 3.Reg.16.c*

שמריה *Semeria, Custodia domini, vel adamas domini, seu vepres vel spina domini. Nomen viri, 1.Esd.10.d*

שמרון צמרים *Semeron. Vide Samaria, cuius Hebræum est Simron.*

Semeron, 2.Par.13.a. Lanæ aut medullæ, f. arborum. Nomen montis, Heb. Semarâim.

שמרון *Semeron, Ioſ. 19.b. Custodia, aut adamas seu vepres vel spina, aut fex. Ciuitas in tribu Zabulon.*

Semeron, Ioſ.12.d. Vide Sameron.

שמידע *Semida, Nomen scientiæ, vel cognitionis, aut ponens scientiam: vel desolationis vel stupefactionis cognitio, vel cœlorum scientia. Filius Galaad filij Machir filij Manasse, Num.26.d.1.Par.7.d*

Semidaitæ, Idem. p.n. Num.26.d

שמירמית *Semiramoth, Cœlorum altitudines, aut nominis sublimitas. Sacerdos quidam, 1.Par.15.b*

שמלח *Semla, Linteum, siue sinistra eius, aut nomen illi, vel stupor illi, siue appositus illi. Quintus Rex in Edom, Gen.36.d*

שמלי *Semlai, Linteum, vel sinister, aut nomen mihi, vel stupefactio mihi, siue appositus mihi. Nomen viri, 1.Esd.2.c*

שמיח *Semma, Perditio, siue desolatio, vel stupor, aut ibi, siue nomen aut nominatus siue appositus. Filius Age, 2. Regum 23.b.d*

שמעת *Semmaa, Audiens vel obediens. Pater Ionadab. Frater Dauid, 2.Reg.13.a*

שמרון *Semran, Custodia, aut adamas, seu vepres vel spina, aut fex eius. Filius Issachar. filij Iacob, Num.26.c*

Semranitæ, Idem. p.n. Num.26.c

שמרי שן *Semri, Idem. f.n. Filius Samaia. 1.Par.4.f.26.b*

Sen, Dens, aut ebur, vel mutatio, aut dormiens. Nomen loci, 1.Reg.7.c

סנאה שנאב *Senaa, Rubus: vel Syriacè, inimicus. Ciuitas, 1.Esd.2.b*

Senaab, Deus patris, aut mutationis pater, vel dormitio patris. Rex Adamæ, Gen.14.a

שנער *Sennaar, Dormientis vigilia vel suscitatio, aut dentis euacuatio vel denudatio aut excussio, vel dens æmuli siue mutatio ciuitatis. Campus est Babylonis in quo regnauit Nemrod, Gene.10.b. quæ Babylonia siue Chaldæa interdum dicitur, Isa.11.c. Heb. Senaar.*

סנה *Sene. Rubus: aut syriacè, inimicus. Nomen scopuli, 1.Reg. 14.a*

סנואה סנחריב *Seneia. Rubus: vel syriacè, inimica. nomen viri, 2.Esd.11.b*

Sennacherib, Rubus destructionis, aut rubus gladij siue rubus solitudinis vel siccitatis: aut ex Syro & Hebræo, inimici gladius vel destructio. Rex Assyriorum, 4. Regum 18.c

Senneser, Dentis vel eboris thesaurus: aut dormientis thesaurus: vel mutationis angustia, vel thesaurus: aut cœlestis. Filius Iechoniæ filij Iudæ.

micus angustiæ vel tribulationis. Filius Iechoniæ filij Iudæ. cim, 1.Par.3.c

Sensenna, Ramus vel propagines, siue rubus rubi: aut cœlestis. Hebræo & Syro, rubus inimici. Ciuitas in tribu Iuda, Iosue 15.c

Seon, Sonitus, siue strepitus, aut murus fortitudinis vel

doloris. Ciuitas in tribu Issachar, Ioſ.19.b

Seor, Candidus vel lucidus. Pater Ephron, Genes.23.b

Heb. Sohar.

Seorim, Portæ. siue æstimationes, vel appretiationes, aut

capilli, siue hordeum, vel tempestates aut dæmones vel pilosi siue hirci. Nomen sacerdotis, 1.Par.24.b

Sephâma, Barba vel labium eius, aut ripa, vel situs quidam, siue conterens vel confracta valde. Terminus Iudæ ad

Solis ortum, Num.34.b

Sephamoth, Barbæ vel labia, siue ripa vel situs mortis,

aut labium mortis, vel conterens mortem. Ciuitas quam Dauid suorum spoliorum participem fecit, 1.Reg.30.g

Sepham, Barba vel labium eorum, aut ripa vel situs eorum siue confractio eorum. Filius Hir. 1.Par.7.c

Sephar, Liber: aut scriba: siue narratio: aut numerus vel

Syriacè, portus. Mons Indiæ, Gen.10.d

Sepharuâim, Libri vel scribæ, aut narrationi vel numeri, vel

portus maris. Ciuitas Assyriorum, de qua 4.Reg.18.g

Sephath, Specula, siue coopertum, aut custodia vel

expectatio, aut fauus. Ciuitas in qua filij Iuda Chananæum

Iudicum 1.d. in tribu tam Iudæ quam Simeonis, Num.

21.a

Sephâtha, Idem. Nomen vallis, 2.Par.14.c

Sephei, Inundatio, siue multitudo, Pater Zicæ primi

pii, 1.Par.4.f

Sephela, Humilis, vel campestris aut planities. D.

Sepher, Tuba, vel pulchritudo: aut Syriacè, finitus. Mons

in quo castrametati sunt filij Israël profecti de Ceelatha.

Num 33.c

Sephi, 1.Para.1.c. Speculator vel fauus, aut cooperien-

tum, vel expectatio. Filius Eliphaz. filij Esau. qui Gen.36.b

dicitur Sephua, siue Sepho iuxta Hebræum.

Sephi, 1.Par.1.c. Filius Sabal filij Seir Horræi, qui Genes.

36.c. dicitur Sepho: & interpretatur, solitudo, vel siccus,

aut ripa vel situs eorum, siue confractio.

Sephim, Barba, vel labium eorũ, aut ripa vel situs eorum,

siue confractio eorum. Nomen viri, 1.Par.26.b

Sepho, Speculator, siue cooperimentum, aut expectatio

vel fauus. Filius Eliphaz, Genes.36.b. qui 1.Para 1.c. dicitur

Sephi per i sade.

Sepho, solitudo vel desertum, aut labium seu ripa, vel si-

tus, aut confractio. Filius Sobal filij Seir Horræi, Genesis

c. qui 1.Par.1.c.d. dicitur Sephi per schin.

Sephon, Aquilo vel aquilonaris, siue abscondita, aut spe-

culator. Filius Gad, Gen.46.b

Sephonita, Idem. p.n. Num.26.b

Sephor, Auis vel passer, aut corona, vel desertum: aut cy-

riacè, mane, id est matutinum tempus, vel bardus. Pontius

lac. Num 22.a

Sephora, Pulchra, aut tuba vel Syriacè, benefactrix, vel

bonitas. nomen obstetricis cuiusdam Hebræorum. Exod.1.a

Sephora, Exod.2.d.4.f.18.a. Interpretatur Auis vel passer,

ser, aut corona vel sertum: aut Syriacè, mane, id est matu-

tinum

tinum tempus, vel hædus. Filia Raguel siue Ietro sacerdotis Madian, vxor Mosi.

שפטן *Sephtan, Iudex vel iudicans. Pater Camuel principis tribus Ephraim, Num.34.d*

שפופן *Sephuphan, Ceraſtes, serpentis genus. nomen viri, 1. Par. 8.a. Filius Bela filij Beniamin.*

צר *Ser, Angustia, siue tribulatio, aut vinculum, vel colligatio, seu plasmatio, vel fortitudo, aut petra. Ciuitas in tribu Nephthali, Ioſ.19.c.*

שרפים *Seraphim, Ardentes vel igniti. Isa.6.a*

שרביה *Serebia. Siccitas domini, vel præualens cum domino aut psallens in domino vel cum domino. nomen viri, 2.Esd. 9.a*

שראצר *Sereser, Princeps thesauri vel cellarij, aut psallentis thesaurus vel cellarium, vel qui videt angustiam: aut ex Syro & Hebræo, castrametatio angustiantis. Vnus ex principibus regis Babyloniorum. Ier.39.a*

צרח *Sereth, Angustia, siue tribulatio, aut vinculum, siue colligatio, seu plasmatio. Filius Asbur ex Halaa. 1.Par.4.b*

σίριος *Sergius. Rete, vel retiaculum. G. nomen proconsulis cognomento Pauli, Act.13.a*

Seron, Princeps mœroris vel cantans tristitiam, aut plantities. D. princeps exercitus Syriæ, 1.Mach.3.b

צרור *Seror, Angustians, siue vinculum, aut colligatio, vel lapillus. Filius Becborath. 1.Par.9.a*

צרועה *Serua, Leprosa, aut crabro. Mater Ieroboam serui Salomonis, 3.Reg.11.c*

שישא *Sesa. Sextus vel senarius, aut marmoreus vel iucundus, vel muneris eleuatio. Pater Ahiæ, 3.Reg.4.a*

שישק *Sesac, Munus sacci, aut munus osculi vel poculi, siue donum femoris, Rex Aegypti. 3.Reg.11.g*

שושק *Sesac, 3.Regum 14.g. 2.Paral.12.a. vbi dicitur, Ascendit Sesac rex Aegypti, interpretatur vanus vel vacuus sacculus, aut vanitatis osculum vel poculum, siue vanitatis femur.*

ששך *Sesac, 1.Par.8.b. Lini vel byssi saccus, vel senarius, aut sextus saccus, siue lætitiæ osculum vel poculum, aut femur. Filius Bariæ.*

ששן *Sesach. Linum vel byssus tua. aut gaudium tuum, siue senarius tuus. Rex Babylonis, Ier.25.c. 51.c. secundum commentatorem Hebræorum super Ieremiam: secundum Lyranum verò, Rex Aegypti.*

ששי *Sesai, Senarius, vel sextus, siue gaudens vel lætus, aut byssinus, vel lineus. Filius Enac. Ioſ.15.c. Iudic.1.b*

ששן *Sesan, Lilium siue rosa vel lætitia, aut linum vel byssus. Filius Ieſi filij Apphaim. 1.Par.2.d*

ששבצ *Sesbaz. Manans vel fluens: aut Syriacè, liberatio*

שחצמה *Sehesema. Humiliatio ieiunij, aut soluta, siue meditatio ieiunij, vel superbia maris. Ciuitas in tribu Issachar. Ioſ. 19.b*

שת *Seth, Positus vel posuit. Filius Adam, Gen.4.d. Num.24. c. Luc.3.g*

שתר *Sethar, Explorans, aut putrefactus vel putrefaciens. nomen ducis, Esth.1.c*

סתרי *Sethri, Occultus vel absconditus, aut demoliens, siue refugium meum, Filius Oziel filij Caath filij Leui, Exodi 6.c*

שטים *Setim, Expansiones, aut diuertentes, siue flagella vel spinæ, Locus in campestribus Moab, non procul à Iordane & Phogor monte, vnde Iosue misit exploratores ad inuestigandam Ierichontis terram, Num.25.a. Vide Sitim.*

שטרי *Setrai, Exactor vel præpositus: aut syriacè, obligatio vel contractus, nomen viri, 1.Par.27.d*

סיסרא *Siſara, Motus: aut syriacè adiutorium. nomen viri, 1. Esd. 2.c.d. Heb. Siatha.*

ציחא *Siaha, Splendor vel candor, aut siccitas. nomen loci 2. Esdræ 11.c*

ציבא *Siba, Exercitus vel militia, aut fortitudo, vel cæruus, siue nauis veniens. Seruus Saul, 2.Reg.9.a. Puer item Miphiboseth. 2.Reg.16.a*

Sibboleth, Onus, Iudic.12.c

סבולת צלע *Siceleg, Effusio sextarij vel mensuræ, aut coangustans sextarium vel mensuram. Ciuitas in tribu Iuda & Simeonis. Ioſ.15.c.19.a.1.Reg.27.b.1.Par.4.c*

שכר *Sicera, Ebrietas. Vnde notandum quòd Sicera descendit ab Hebræo, & significat omne quod inebriare potest, vt ait B. Hieronymus, 1.Par.6.f. Luc.1.b*

Sichar. Conclusio vel claustura, aut inebriatio, vel merces. Dicit autem Hieronymus quòd corruptè ponitur pro Sichem: quod interpretatur humerus. siue portio, aut matutinatio. sed in Græco Sichar inuenitur. D. Iohan. 4.a

שכם *Sichem, Humerus, siue pars, aut matutina itio. Metropolis Samariæ in limitibus Manasse, Genes. 12. b. Ioſ. 20.c. Adhuc 7.c. quam ædificauit Ieroboam, 3 Regum 12.f. Hanc postea dictam Neapolin Hieronymus in traditionibus Hebraicis. Dicitur & Sichar corruptè. Filius Emor, Genes.33.d*

Sichima, Idem: eadem, metropolis, Iudic.21.c

Sichimi, Idem. Gen.33.d

שקל *Siclus, Genus ponderis, Ezech.45.d*

Sicion. Effusio vel angustia. D. nomen loci, 1.Macab.15.d

Exemplaria tamen quædam habent Sicione, id est Cucumerarium.

Siden. Venatio, aut insidiatio, siue viaticum vel cibarij, aut nauis iudicij, D. Nomen loci, 1.Mach.15.d

צידון *Sidon, Idem. Filius Chanaan, Genes.10.c. Est & vrbs in Phœnicia, ad mare sita in termino Iudæ, à Sidon filio Chanaan condita, Ioſ.11.b. quæ sorte dulta, tribui Aser obuenit, Ioſ.19.b. Matth 11.c. Act.27.a*

Sidon, Idem.

צידוניה *Sidonia, Venatrices, aut insidiatrices, vel cibaria, 3.Reg. 11.a*

צידנים *Sidonij, Idem. p.n. Ioſ.13.a. 3.Reg.5.f. 4.Reg.23.c.2.Esd. 3.b. Act.12.d*

שדרך *Sidonius, Idem. f.n. Iudic.3.a*

Sidrach, Mamilla tenera vel delicata, aut depradatio tenera, siue ager delicatus: aut Syriacè, missus tuus. nomen viri, qui & Ananias dicebatur, Dan.1.b

ציחא *Siha, Splendor vel candor, aut siccitas. nomen viri, 1. Esd. 2.c*

שיחור *Sihor, Niger, vel turbidus, aut matutinus. Nilus Aegypti flumen, Ioſ.19.b. & 1.Par.13.b.*

Silas, Considerans vel animadvertens. G. nomen viri, Actor.15.c.18.b. silae

שילה שלו *Silo, Diffluens vel diffluians, seu pax, aut abundantia: aut syriacè, illusus vel deceptus. Ciuitas in tribu Ephraim, Ioſ.21.a.22.b. Ier.7.c. Iudic.21.c*

שלח *Siloe, Missus vel mittens, aut ramus siue telum, aut arma. f. missilia: aut syriacè, spolians vel spoliatus. Fons est ad radices montis Sion, qui non perpetuis aquis, sed certis horis diebusque ebullit, & per terra concaua & antra sanè durissimi, cum magno sonitu venit: parum tamen est, cuius fit mentio Isa.8.b.2. Esd.3.d. Est & piscina in Ierusalem, Ioh.9.a*

שלוני *Siloni, Manens, vel qui manet, aut pacificus, vel abun-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dans: aut syriacè, illudens vel decipiens, 3. Reg. 12. d. Nomen viri, 1. Par. 9. a

filonites, Idem, 2. Par. 9. g

siluanus, Latinum à Silua. Nomen viri, 2. Cor. 1. d. siue per y, siue per i scribas, non refert.

שמעא simmaa, Audiens vel obediens. Filius Dauid, 1. Para. 3. b. qui 2. Reg. 5. c. dicitur Samúa. Tertius filius Isai, 1. Par. 2. b. qui 1. Reg 16. b. 17. b. dicitur Samma.

שמעון simeon, Audiens vel exaudito. Secundus filius Iacob ex Lia, Geneſ. 29. g. 1. Para. 4. d. Fuit & nomen cuiusdam, qui Christum nostrum suscepit in vlnas cùm inferretur in templum, Luc. 2. d

simeonitæ, Idem. p. n.

שמרון simeron, Custodia, siue adamas. aut vepres, vel spina seu fæx eius. Filius Issachar, Gen. 46. b. 1. Par. 7. a

simon, Audiens vel obediens. D. Filius Mathathiæ filij Iohannis, 1. Mach. 2. a Simon magus, Act. 8. b. Nomen Apostoli, Matth. 10. a. Fuit & alius sic nominatus, illi qui post Christum crucem coactus baiulauit, Mat. 27. d

שימון simon, 1. Para. 4. d. Ponens vel positus, aut munus præparationis vel numeri, seu pinguedo aut oleum. Nomen viri.

סן sin, Rubus. Exémus inter Elim & Sinai, in qua octaua Israelitarum mansio fuit. Exod. 16. a. Nume. 33. b. Latinus Ezechielis interpres pro hoc trãstulit Pelusium, Ezech. 30. d

צין sin, Num. 13. b. 20. a. 27. c. 33. d. 34. a. Deut. 32. g. Ios. 15. a. omnibus his locis interpretatur arma vel scutum, aut frigiditas. Desertum in terra Edom, quod aliàs Cades vel desertum Pharan dicitur. Vide Cades.

צנח sina, idem. Ios. 15. a. Mons Arabiæ. Galat. 4. c

סיני sina, Deut. 33. a. Eccl. 48. a. interpretatur rubus: vel syriacè, inimicitia. Heb. Sinai. Mons in deserto Pharan, super quem lex data fuit Moysi, Exod. 19. a

sinai, Idem, Exod. 16. a

סיני sinæus, Rubus: aut syriacè, inimicitia. Filius Chanáan, Gen. 10. c. 1. Par. 1. d

ציון sion, Aceruus, aut tumulus, vel specula, aut siccitas, mõs Ierosolymæ (qui aliàs Mons domini, item & Mons sanctus dicitur) in cuius vertice erat arx constructa, quæ à Dauide Ciuitas Dauidis est, vocata. 2. Reg. 4. b

שיאן sion, Deut. 4. g. Sonitus siue strepitus, aut minus fortitudinis aut doloris. Nomen montis Amorrhæorum, qui & Hermon dicitur.

ציעיר sior, Particulus, aut nauis vigilantis vel suscitati, aut æmuli vel denudati. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15. f

sirach, Sibilus, aut canticum fratris, vel munus vacuum D.

ציץ sis, Flos aut germen, siue cincinnus, aut aspectus: vel syriacè, Ala vel penna. Cliuus est de quo legitur 2. Paralipomenon 20. d

ששי sisai, Senarius vel sextus, siue gaudens vel lætus aut byssinus vel lineus. Filius Enach. Num. 33. c

סמי sisamoi, Equus vel hirundo aquarum, aut tinea aquarum: vel syriacè, cæcitas. Filius Elasa filij Helles, 1. par. 2. e

סיסרא sisara, Hirundinem videns, aut tineam vel equum videns. Vir, 1. Esdr. 2. c. Dux exercitus Iabin regis Chanáan, Iudic. 4. a. Magister militiæ Asor. 1. Reg. 12. b. Psal. 82. c

שטים sitim, expansiones, vel diuertentes, seu flagella, vel spinæ. nomen torrentis, Ioel 3. d. vbi legitur, Irrigabit torrentem spinarum. Vide Setim.

שוא siua, Vanitas, aut eleuatio, vel tumultus. Scriba regis Dauid, 2. Reg 20. g

siuam, Rubus vel spinosus. Nomen mensis. Esth. 8. c. in

corruptè legitur Siban.

סיוא sizau, Munus hoc, aut munus aspergens. Pater Adæ, 1. Par. 11. g

Smyrna, Myrrha. Apoc. 2. a. Clarissima ciuitas Ioniæ in

thore Plinio in quinto lib 29. & Strabone lib. 14

Sóam, Onyx lapis pretiosus: aut syriacè, detentus, vel

mora eorum. Nomen viri, 1. Par. 24. d

סובא soba, Exercitus, siue militans, aut præceptum in ea. vel

inflatio aut tumor. nomen loci, 1. Reg. 14. g. 2. Regum 8. a.

Par. 18. a. Psal. 59. Iudic. 13.

סובב sobab, Reuersus aut auersus, vel conuersa: aut syriacè,

scintilla. Filius Dauid, 2. Reg. 5. c. 1. Par. 3. b. Filius Caleb ex

Azuba prima vxore, 1. par. 2. c. 14. b

סובך sobach, Rete vel retinaculum, aut cancellus, vel capitis-

tas siue conuersio tua: aut syriacè, columbarium. Magister

militiæ Adarezer regis, 2. Reg. 10. d

סובי sobái, Conuersio vel captiuitas. aut fossio, vel solum. Ia-

nitor quidam, 1. Esd. 2. c

סובל sobal, Semita, vel spica, aut crura vel femur, seu tuba. Ho-

vetustas. Filius Seir Horræi, Gen. 36. c. Filius Hur primogeniti Caleb ex Ephrátha conciuma, 1. Para. 2. f. Filius Iuda,

1. Par. 4. a. qui Gen. 46. b. dicitur Sela.

סובק sobec, Aequiparatus vanitati, vel oppositus vanitati vel

dissipationi, aut vana euacuatio: vel syriacè, deuotio. Filius

men viri, 2. Esd. 10. a

סובי sobi, Conuersio vel captiuitas, aut fossio vel fœdus. Filius

Naas de Rabbath filiorum Ammon, 2. Reg. 17. g

סובנא sobna, Sede nunc, aut connectere nunc, siue ianitor

nunc. vel ædificans, aut qui intelligit. Nomen scribæ, &

gum 8. d. Isa. 22. e

סובנאי sobnai, Idem.

סובה soboba, Exercitus, vel militia in ea, siue inflatio vel tu-

mor in ea. Filius Cos, 1. Par. 4. b

סובכי sobochai, Ramus vel propagines, aut tegmen. Nomen

viri, 2. Reg. 21. d. 1. Par. 20. b

סוכו socho, Protectio vel vallatio, aut ramus, siue tegmen.

Duæ sunt in tribu Iuda huius nominis ciuitates, Iosue 15. d. 48. b.

& f. vbi deprauatè legis Socoth, 1. Regum 17. a. 18. b. 2.

Regum 4. b. 2. Paralip. 28. c. Vrbs constructa à Roboam. 2.

Par. 11. b

סוכות socoth, Tabernacula vel tentoria. Tribus Gadi cui ha-

tas est, Iosue 13. d. Cui Iacobus patriarcha hoc nomen impo-

suit. Geneſ. 33. d. Est & regio à Gracis Troglodytis dicta,

quæ ad rubrum mare excutit, vbi Troglodita habitant.

Num 33. b

סוכות בנות socoth-benoth. Tabernacula filiarum vel ædificationes

siue auscultationes vel unctiones filiarum vel ædificationes

Idolum Babyloniorum, 4. Reg 17. f

סוד sodi, Secretum meum. Pater Geddiel. Num. 13. a

סודמא sodoma, Secretum eorum, siue calx, aut cementum eo-

rum. Ciuitas Syriæ, Gen. 20. c

סדומי sodomita, Idem.

סובא soba, Candor vel siccitas. Nomen viri, 2. Esd. 7. a

סוחר sohar, Lucidus vel candidus. Filius Simeon filij Iacob.

Gen. 46. b. Exod. 6. c

סוחרי soharia, Mane domini, aut matutinator domini, siue

matutina itio domini, seu niger domini, Filius Ieroam.

Para. 8. c

סומר somer, Custos, vel adamas, seu vepres vel spina, aut ho-

Filius Moholi filij Musi, 1. Par. 6. Filius Heber filij Bana. 8.

lij Aser filij Iacob, 1. Par. 7. g

סומריא sommoria, Custodia domini, siue adamas domini, aut

vepres

vepres vel spina domini. Filius Roboam ex Abihail, 2. Par. 11. d

שופך sophach, Effundens vel effusus, aut vanus lecythus. Princeps militiæ regis Adarézer, 1. Par. 19. d

צופי sophái, Speculator, aut fauus, siue natatio, vel cooperimentum, aut expectatio. Filius Elcana, 1. Par. 6. b

שופן sophan, Cuniculus, vel chœtogryllus, siue absconditus vel reconditus, aut conterens siue confractio. Ciuitas possessa à filijs Gad, Num. 32. g. In Hebræo hæc dictio iungitur præcedenti dictioni Ataroth, vt ambæ sint vnius ciuitatis nomen, Ataroth-sophan.

צופר sophar, Matutinus, aut corona seu circulus, vel passer: aut syriacè, hœdus. Nomen viri, Iob 11. a

ספר sopher, Scriba, vel liber, vel narrans vel liberans. Princeps exercitus regis Sedeciæ, 4. Reg. 25. e

ספרת sophéreth, numerans aut narrans siue narratio, aut librarius, vel scriba. Nomen viri, 1. Esd. 2. c

צפים sophim, Speculæ vel speculantes, siue cooperti, aut natantes, vel expectantes, aut fauus. Mons est in tribu Ephraim, 1. Reg. 1. a

צפניה sophonias, Absconsio domini, siue secretum domini aut speculator noster dominus, vel aquilo domini. Sacerdos filius Maasiæ, Ierc. 21. a. 37. a. Nomen item prophetæ filij Chusi filij Godeliæ, Soph. 1. a

שפטים sophtim, Iudices. Et inde liber Iudicum.

שרק sorec, Vinea vel vitis, aut Sibilus vel Sibilans. Torrentis nomen est in tribu Dan, in terra Philisthæorum prope Esthaol, iuxta quem Samson adamauit Dalila, Iudic. 16. a

צרי sori, Angustiator, siue vinculum aut colligatio, vel plasmatio, aut resina vel theriaca, siue petra, vel fortis. Nomen viri, 1. Par. 25. a

σωσιπατρος sosipater, Saluans patrem, vel salus patris. G. Nomen duis. 2. Mach. 12. c. Filius item Pyrrhi, Rom. 16. c. In 20. cap. Act. legitur in Græcis codic. Sopater.

σωθηνα soßhenes, Saluator, potens vel robustus. G. Princeps synagogæ Iudæorum, Act. 17. d. 1. Cor. 1. a

σωτηρ soßratus, Saluans exercitum, vel salus exercitus. G. nomen viri, 2. Mach. 4. d

סוטי sotái, Præuaricatio, siue declinatio. Nomen viri, 1. Esdr. 2. c

σπαρτιαται Spartiani, Seminati vel seminantes. G. Populi, 1. Mach. 15. d

σπαρτα Spartiata, Idem. G.

στεφανη Stachin, Spica. G. Pauli amicus, Rom. 16. b

στεφανα Stephana, Corona, siue coronata. G. nomen viri, 1. Cor. 1. c. 16. c

στεφανω Stephanus, Corona vel coronatus. G. Nomen diaconi, Act. 6. b

שחרבוני stharbuz anái. Computrefaciens, contemnentes me, vel qui explorat contemptores meos. Nomen viri, 1. Esd. 5. a

סתור sthur, Occultus vel absconditus, seu destruens vel demoliens. Filius Michael princeps tribus Aser, Num. 13. a

στοικαι stoici, à Stoa, id est porticus, in qua disputabant, sic philosophi illi dicti sunt. G. Act. 17. d

שוע sua, Clamans, vel saluans, aut potens vel magnificus seu respiciens, Vxor Iudæ filij Iacob. Gen. 38. a

סוא sua, 4. Reg. 17. a. Modius, vel mensura, aut velamen. Rex Aegypti.

שוחה sua, 1. Para. 4. b. Fossa, aut natatio, siue humiliatio, aut meditatio vel lequela, aut germinans. Frater Caleb.

שיא suaa, Clamans, vel saluans, aut potens vel magnificus seu respiciens. Filius Heber filij Baaria. 1. Par. 7. g

שועל sual, Vulpes, aut semita, siue pugnus aut pugillus. Filius Supha filij Helem, 1. Par. 7. g. Et & nomen regionis, 1. Reg. 13. d

ציש sua, Parvulus, aut præceptum vigilia vel ciuitatis aut æmuli vel denudationis vel euacuationis vel feriatè, angustiator. Pater Nathanael principis tribus suæ Issachar, Num. 1. a

שואל subael, Conuersio Dei siue captiuitas Dei, aut fœdus Dei, Vir quidam, 1. Par. 24. c

שובאל subuel. Conuersio Dei, siue captiuitas Dei, aut fœdus Dei. Filius Gerson filij Moysi, 1. Par. 23. b

שוח sue, Loquens, siue orans, aut fossa, vel humiliatio, aut natatio. Filius Abrahæ ex Cetura, Gen. 25. a. 1. Par. 1. c

שוא sue, 1. Par. 2. f. Vanitas, aut elevatio, vel tumultus. Filius Iahaddai.

סוח sue, 1. Par. 7. g. Eradicatio vel conculcatio. Filius Supha filij Sue.

שוחם suham, Loquitio siue meditatio eorum, aut fouea vel humiliatio eorum, siue natatio vel germinatio eorum. Filius Dan filij Iacob, Num. 26. e

שוחמי suhamita, Idem. Num. 26. e

שוחי suhites, Meditatio, aut fouea, vel incuruatio, aut humiliatio, siue natatio aut natans, Iob. 8. a

שולמית sulamitis, Pacifica siue perfecta, aut retribuens. Cantic. 6. d. 7. a

שונם sunam, Mutatio siue dormitatio eorum, aut vana dormitatio vel iteratio aut secundatio eorum. Ciuitas de qua 4. Reg. 4. b

שונמית sunamitis, Dormiens, vel mutata, aut vana dormitio vel iteratio aut secundatio dormitionis, 3. Reg. 1. a. 4. Reg. 4. c

שונם sunem, Idem quod Sunam. Ciuitas in tribu Issachar, Ios. 19. b. 1. Reg. 28. a

שובי sumi, Mutatus vel dormiens, aut iteratus vel secundatus. Filius Gad filij Iacob, Gen. 46. b

סומית sumita, Idem. Num. 26. b

צוף suph. Fauus, siue specula, aut cooperimentum, vel narrans aut expectans. Filius Thau patris Elia, 1. Reg. 1. a. Filius Elcana filij Ioel, 1. Par. 6. c. Nomen loci 1. Reg. 9. a

צופח supha, Lecythus aut præceptum illaqueans, vel præceptum flatus, siue præceptum inflationis. Filius Helem, 1. Par. 7. g

שופם suphan, Conterens eos, siue barba aut labium eorum, aut ripa vel situs eorum. Filius Beniamin, Num. 26. e. Hebr. Sephupham.

שופמי suphamita, Idem. Num. 26. e

שור sur, Murus, aut bos, vel aspiciens, Syria dicitur, Gen. 10. a. Solitudinis nomen. e regione Aegypti, inter Cades & Barad, Exod. 15. f. 1. Reg. 15. b

צור sur, Pater Gozbi Madianitidis illius, quæ cum Zambri interfecta est in gentalitiis: qui quidem Sur princeps erat Madianitarum, Num. 12. d. 31. a. Ios. 13. c. Fuit & nomen filij Abigabaon, 1. Para. 8. c. 9. f. & interpretatur Petra, vel fortis aut obsidens vel augulians, siue plasmator, vel figurator, aut ligatus vel ligans.

סור sur, 4. Reg. 11. a. Recessio siue rebellio. Nomen portæ in templo Salomonis.

צוריאל suriel, Petra Dei, siue fortitudo Dei, aut plasmatio siue figuratio Dei, siue vinculum aut colligatio Dei, vel obsidio Dei. Filius Abihaiel princeps Mohalitarum. Num. 3. e

צורישדי surisaddai, petra vel fortitudo omnipotentis vel denastantis, aut plasmatio siue figura omnipotentis vel denastantis, aut vinculum siue obsidio omnipotentis vel denastantis. Pater Salamiel principis tribus Simeon, Num. 1. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

שושא *susa, Vanitatis elevatio, aut exultans. Scriba quidam, de quo 1.Par.18.d*

שושן *susan, Lilium vel rosa, aut lætitia. Metropolis Persici regni, damelu 8.a. A qua Susiana regio apud Persas nomen accepit, à Dario Hystaspis filio condita. Plinio lib.6.cap.27. Straboni verò Titoni patri Memnonis est ædificium, cognominata Stephano à fontibus, quibus locus abundat. Hac enim dictione ait in ea regione ita fontem dici. Aurigallus vult dictam non aliter ac Florentia à flore, & Rhodus à rosa. dan.8. Esd.4. Nehem.1. Esth.1.a. Lege Iosephum libro 10. cap.14. & libro 11.cap.5. antiq. Iudaic.*

שושנביא *susanachei, Lilia vel rosæ, aut gaudium claudorum vel percutientium, 1.Esd.4.b*

susanna, Liliũ vel rosa, aut lætitia. D. Vxor Ioacim, dan. 13.a. Est & nomen alterius mulieris quæ Christum sequebatur, Luc.8.a

שושי *susi, Equus, vel hirundo, aut tinea. Pater Gaddi, Num. 13.a*

שוחלח *suthala, Plantatio viriditatis vel humiditatis, aut potus humidus, siue ponens humiditatem vel viriditatem. Filius Ephraim, Num.26.d. Filius item Zabad filij Tahath, 1. Par.7.d*

suthalaithæ, Idem-Num.26.d

שובח *Syene, Rubus: vel Syriacè, inimicitia, Vrbs in confinibus Aethiopiæ, supra Alexandriam, versus meridiem, quinquaginta milia stadiorum, Ezech.29.b*

syluanus, Vide Siluanus.

συλλύχεν *syntychen, Colloquens vel confabulans. G. Mulieris nomen, Philip.4.a*

סרח *syra, Spina, aut olla vel lebes, siue rebellio, aut recessio. Locus est, qui secundum Iosephum viginti stadijs ab Hebrone distat, 2.Reg.3.e*

ארמית *syra, In Hebræo est Aramia, quæ mulierem de Aram id est de Syria significat: & interpretatur Sublimis, vel excelsa aut decipiens, 1.Par.7.c*

συρακόσαι *syracusæ, Attrahens violenter. G. Vrbs Siciliæ sub Pachinno monte. Act.28.c.*

ארם *syria, Hebraicè dicitur Aram, & interpretatur excelsa vel sublimis, aut decipiens, vel maledictio eorum. Regio Aram dicta, ab Aram filio Sem, qui Arameos instituit, quos Græci Syros appellant. Inde Syria quondam terrarum maxima, et pluribus distincta nominibus. Vide Mesopotamia, 2.Reg.8.b.4.Reg.16.a*

syria soba, in titulo psalmi 60. ea est quæ Palæstbina dicitur..

syri, siue Syrij, Idem.p.n.Gen.22.d. Amos 9.c

συροφοίνισσα *syrophœnissa, Attracta rubedo, vel attractio purpurea. G. Marc.7.c*

σύρτις *syrtes, Attrahens vel attractio. G. Arenosa in mari magno loca, multum terribilia & metuenda, eò quòd omnia ad se deripere soleant, & appropinquantes vadoso mari hæreant. Hæ autem ad mare Aegyptium vicinæ sunt, & pariter admiscentur. Act.27.c*

ארמי *syrus, Hebraicè dicitur Arami, id est excelsus vel sublimis, aut decipiens, siue maledictio eorum, 2.Reg.10.b*

T.

טבעות *Tabbaoth, Anuli, vel circuli, aut submersi, vel bonum tempus, aut bona hora. nomen viri, 1.Esd.2.c*

טבח *Tabee, Iugulatio, vel occisio, aut coquus. Filius Nachor ex Roma concubina, Gen.22.d*

טבאל *tabeel, Bonus Deus. nomen viri, 1.Esd.4.b. Isa.7.b*

טבליהו *tabelias, Intinctus à domino. vel baptismus domini, siue bonitas ipsi domini. nomen viri, 1.Par.26.b*

taberne, Latinum, Locus est iuxta Romam, Act.28.d

tabitha, Dorcas, id est damula, vel capræa. Syrum ellector.9.g

טבשר *tabremon, Bonum malum, granatum, siue bonitas excelsa vel sublimis, aut vmbilicus præparatus vel numeratus, vel muneratus. Pater Benedab regis Syriæ.3.Reg.15.d*

tacasin, Hora vel tempus principis, siue nunc primum. Ciuitas in tribu Zabulon, Ios.19.a. Hebraicè it acasin.

תחת *tahath, Subter vel subtus, aut pauor siue formido: vel Syriacè, descensio. Filius Assir filij Abiasaph.1.Par.6.c. Filius Bared filij Suthala, 1.Par.7.d*

talitha cumi, Ex Syro & Hebræo, Puella surge. Mar.5.d

תמנה *tamis, Hebraicè dicitur Soan, & interpretatur numerus vel motio siue motus. Soan, maxima Aegypti ciuitas iuxta Tanico. vt Strabo lib.17. indicat.*

טפחת *taphet, Distillatio, aut gutta, vel paruula. Salomonis filia.3.Reg.4.b*

taphnes, Occulta tentatio vel fuga, aut cooperiens vexillum: vel ex Hebræo & Syro, occultum mirabilem, vel Pharaonis regis, 3.Reg.11.d

תחפנחס *taphnis. Ezech.30.e. dele ph. & lege Tanis.*

תחן *tanah, Confringens te, vel humilians te, siue respondens tibi. nomen verbi, Iudic.1.f*

תפוח *taphúa, Pomum, vel inflatio aut insufflatio vel suffocatio. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.12.d.15.d.19.e. data filijs Salphaad, Ios.17.b. Filius Hebron.1.Par.2.f*

תפסר *taphsar, Princeps, vel exercitus, siue paruulus exercens, aut distillationem vel guttam auferens. nomen regionis Idumææ.51.e*

תרשיש *tharsenses, Alati vel pennati. G.*

tarsensis, Idem.s.n.G.Act.21.g

tarsus, Alata, vel pennata. G. Metropolis Ciliciæ regionis, vnde Paulus Apostolus, Act.22.a. Vide Tharsis.

תבעת *Teboath, Anuli vel circuli, aut submersi, seu bonum pus, vel bona hora. nomen viri, 2.Esd.7.e*

תבח *tebath, Iugulatio vel occisio, aut coquus, seu bene fundans, vel bene confractus. nomen verbi, 1.Par.18.b*

תבת *tebbath, Bona vel bonitas. nomen luci. Iudic.7.f*

תבת *tebeth, Idem. nomen mensis, Esth.2.d*

תחנה *tehinna, Deprecatio, aut misericors, siue gratiosus, vel gratia. Filius Esthon, 1.Par.4.b*

תלם *telem, Agnus. siue ros eorum: aut Syriacè, vmbra eorum. Ciuitas in tribu Iuda, Iosue 15.d. Nomen viri, 1.Esdr. 10.d*

תלמון *telmon, Ros præparatus, vel roris præparatio, aut munus, vel ros numeratus: aut ex Syro & Hebræo, roris præparatio vel munus, Nomen viri, 1.Par.9.d.2.Esdr.11.c*

תרפלי *terphalai, Raptores fatigati vel laboriosi, aut fœmineus, vel raculosa vel ruinosa: aut ex Syro & Hebræo, mens vitulos miraculi vel ruini, aut solium laborii. Populi, 2.Esd.4.d*

תרתי *tertius, latinum est. nomen viri, Rom.16.d*

תרטלוס *tertullus, Falsa annuntians, vel mendax, aut mendosus. Falsus. G. Nomen oratoris cuiusdam accusatoris Pauli, Act. 24.a*

תהס *Thás, Hyacinthinus, vel fellinans, aut filens. Filius Nachor ex Roma concubina, Gen.22.d. Hebraicè Thahas.*

תבור *thabor, Electio, siue puritas: aut Syriacè, contritio vel confractio. Mons est in medio Galilææ campo, mira fabrae rotunditate. Nam eius altitudo (vt libro 4. Iosephus ait) 30. est stadiorum: vertex autem ipse campo effert 25. Fabiacet, Ier.46.e. Psal.88.b. Ciuitas in tribu Zabulon data, 1.Par.6.g. Iudic.4.a.1.Reg.10.a*

תחש *thadal, Conterens iugum, seu scientia eleuationis vel ascensionis. Rex gentium. Gen.14.a*

תדאי *thaddeus, Laudans siue confitens. D. Vnus ex Apostolis, Matth.10.a. qui ibidem iuxta lectionem Græcam dicitur Lebbeus.*

תחן *thahan, Deprecans, aut misericors, siue gratiosus vel gratia. Filius Thale, 1 Par.7.e.*

תחת *thahath, Subter vel subtus, aut pauor siue formido: vel Syriacè, descensio. Vicesimatertia Israelitarum mansio, Num.33. di Nomen item viri, 1.Par.6.c.7.d*

Nazaia *thalassa, In Græco est Lasea: & interpretatur spissa, vel prudens. G. Ciuitas est litoralis Cretæ. haud procul à loco qui boni portus dicitur, Act.27.b*

תלשר *thalassar, Suspensio principis, vel tumulus principis: aut suspendens canticum, vel tumulus canentis. Regio Syriæ, 4. Reg.16.c. Isa.37.c*

תלח *thale, Humectatio, aut viriditas, siue humectans aut virescens. nomen viri, 1.Par.7.e*

תמר *thamar, Palma vel dactylus, siue commutatio vel permutatio, aut amaritudo. Vxor Her primogeniti Iudæ, Gen.38.a. Est & vrbs Syriæ nobilis, quæ nunc Palmyra dicitur, olim à Salomone constructa, Ezc.48.d. Hac ab Hadriano principe, Hadrianopolis. Filia item Dauid, 2.Reg.13.a. 1.Par.3.b. Sic vocabatur & filia Absalom, 2.Reg.14.f*

תמנע *thamna, Vetita siue prohibita aut perfecta vel consummata commotio. Concubina Eliphaz filij Esau, Gene.36.b. In 1. Par. 1.c. legitur inter filios Eliphaz. Soror Lotan filij Seir Horæi. Ciuitas Idumææ orum. Gen.36.c*

תמנה *thamna, 2. Par.28.c. Imago vel figura, aut numeratio vel numerans: aut Syriacè, constituens. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.g*

thamnas, Idem. Gen.38.c

thamnatha, Idem. Iudic.14.a

thamnathæ, Idem. Iudic.15.b

תמנת-סרח *thamnath-sara, siue Thamnath-sare, Figura vel imago extensa vel remanens aut fœtens, siue numeratio residua, aut numeratio extensiua vel factoria: aut ex Syro & Hebræo, constituta extensio vel factor, aut statura residuitas. Ciuitas in montanis Ephraim, ab Israelitis Iosue duci, tanquam hæreditaria hæreditas attributa, Ios.19.d. 24.g eadem quæ & Thamnath hares per literarii transpositionẽ.*

תמנת-חרס *thamnath-hares, Imago vel figura solu, aut imago vel figura testea vel fictilis, aut numerus solis vel testæ: aut ex Syro & Hebræo, constitutus sol vel tella. Eadem vrbs quæ Thamnath-sara vocatur, Iud. 2.b*

תענך *thanach, Confringens te vel humilians te, siue respondens tibi. Ciuitas.3.Reg.4.b.1.Par.7.f. data à dimidia tribu Manasse, Ios.21.c. Iud.1.f.5.c*

תאנת-שלה *thanath-selo, Ficum vel ficulneam dissoluens vel discalceans vel decorticans: seu ficuinea errans vel mentiens, aut ficulnea abundantiæ vel pacis, seu occasio erroris vel mendacij: aut occasio (s.est) abundantia vel pax. nomen loci, Ios.16.b*

תנחמת *thanchumeth, Consolatio, vel pœnitentia, aut domi laguncula vel murus. siue donum indignationis vel caloris, aut requies mortis. Pater Saraiæ, 4.Reg.25.f. Ier.40.c*

תפסח *thaphsa, siue Thapsa. Transitus vel claudicatio aut pascha id est locus vbi pascha fit. Ciuitas.3.Reg.4.c.4.Regum 15.d*

התפנחס *thaphnes, siue Thaphnis, Operimentum confidentiæ vel protectionis. aut occulta confidentia vel protectio. Ciuitas Aegypti, de qua Ier.2.d.43.c.44.a.46.d. Ezech.30.e*

תארע *thara, Vilani, aut malefaciens, vel cubiculum malitiæ, aut cubiculum pastoris vel socij: aut Syriacè, euentus, siue terrestris vel inferior. Filius Micha filij Meribbaal, 1.Par.8.d*

תחרע *thara, 1.Par.9.f. Ira vel contentio prana. aut ira vel contentio socij vel pastoris. Filius Micha.*

thara. Esth.12.a. Idem quod Thares, quod interpretatur hæres, aut miser vel exul. D.

תרחקס *tharaca, Explorator vel contemplator, obtusus, siue legũ hebetudo aut impedimentum vel turturu obtusio, vel hebetudo. Rex Aethiopiæ, 4.Reg.19.b. Isa.37.b*

tharana, Explorator vel contemplator gratiæ vel misericordiæ: aut turtur gratiæ vel misericordiæ. Filius Caleb ex Maacha concubina, 1.Par.2.f

תרח *thare, Odorans, vel spirans, aut abigens. Filius Nachor, Gen.11.c*

תרצלה *tharela, Exploratio vel turtur maledictionis, aut turtur fortitudinis vel ilicis, aut explorans ilicem vel fortitudinem. Ciuitas in tribu filiorum Beniamin, Ios.18.d*

תרש *thares, Hares, aut miser vel exul. Eunuchi nomen, Esth. 2.d*

תרשיש *tharsis, Contemplatio gaudij, vel exploratio marmoru, aut turtur gaudij, siue Chrysolithus lapis, s. pretiosus aut mare. Filius Iauan, Genes.10.a. Est & nomen regionis Cilicia olim dictæ, à Tharsis filio Iauan, 3. Regum 10.d. Psalm. 71.b. Isa.2.d. Ezech.10.b. Vnde eius regionis metropolis, hodie mutatato nomine, Tarsus dicitur. In alijs igitur Apostolicis vbique scribe hanc dictionem absque aspiratione. Vide Tarsis. Quidam volunt Tharsis nonnunquam mare mediterraneum significare, apud Ionam prophetam, & Psalm 71.b*

תרתק *tharthac, Concatenatus. siue retrusus, vel cõclusus. Idolum Heæorum, 4.Reg.17.f*

תרתן *tharthan, Explorans vel contemplans donum, aut turturu donum, vel lex ipsarum. nomen principis, Isa.20.a*

thasi, Oblitus vel oblitus cens, aut debitor. D. Filius Mathathiæ filij Iohannis, 1.Mach.2.a

תחנני *thathanai, Donans vel donator. nomen viri, 1.Esd.5.a*

תו *thau, Signum, Ezech.9.b*

תבת *thebet, Canosus, aut fericem, vel ouum, aut Syriacè lineus. Vrbs terræ Chananææ, Iudic.9.g.2.Reg.11.c*

תבני *thebni, Palea, aut fœnum. vel intelligens aut filiatio. Filius Giueth.3.Reg.16.c*

תכל *thecel, Appensio, Dan.5.g*

תקוע *thecua, Tuba vel clangor, aut fixa. Ciuitas in Iuda, sex militaribus à Bethlehem distans, à Roboam constructa, 2. Reg.14.a.23.d.2.Par.11.b.20.d. Ier.6.a. Filius Ashur, 1.Par. 4.a*

תקוה *thecua, Spes, vel funiculus, aut linea, vel congregatio, Pater Sellum mariti Holdæ prophetidæ, 4. Reg.22.c. qui Thecuath, 2.Par.34.c. dicitur. Pater item Iaazaniæ, 1.Esd.10.c*

תקועת *thecuath. Signum vel figurationem assumens. Pater Sellum mariti Holdæ prophetidæ, 2.Par.34.c. qui 4.Reg. 22.c. dicitur Tecua.*

תקועים *Thecuæi, Tubæ vel clangentes, aut fixi, 2.Esd.3.b*

תקועית *thecuites, Idem, s.n.1.Par.11.f.27.b*

thecuitis, Idem, s.n.gen.2.Reg.14.a

תגלת-בלאסר *theglath-phalasar, Captiuitatem miraculosam vel ruinosam abitulit vel ligauit: aut ex Hebræo & Syro, captiuitatem miraculosam vel ruinosam prohibuit. Rex Assur, 4.Reg.15.f*

תחן *thehen, Deprecans, aut misericors, siue gratiosus, vel ex strametum. Filius Ephraim, Num.26.d*

תבנית *thebenita, Idem.p.n.Num.26.d*

thebinna,

Universidad de Deusto
Biblioteca

חחנה *thehinna, Idem, f.n.*

תלאסר *thelasar, Coaceruationem vel suspensionem auferens aut coaceruationis vel suspensionis recessus. Regio Syriæ, 4. Reg. 19.c*

חלגת-פלנסר *thelgath-phalnasar, Niuem cadentem prohibens vel ligans, ex Syro & Hebræo. Rex Assyriorum, 1. Par. 5. a. d. 2. Par. 28.d*

הלחרשא *thelharsa, Coaceruatio vel suspensio aratri vel surditatis aut silentij siue artificij vel testæ: aut ex Hebræo & Syro, aceruata vel suspensa sylua. nomen loci, 1. Esdr. 2.c. Esdr. 7.f*

תלמלה *thelmela, Aceruus salis vel nautæ, aut suspensio vel appensio salis vel nautæ. nomen loci, 1. Esd. 2.c. 2. Esd. 7.f*

תימא *thema, Admiratio vel consummatio, aut auster, Filius Ismahelis, Gen. 25.d*

תמח *thema, 1. Esd. 2.c. 2. Esd. 7.c. interpretatur Delens, vel radens, aut abstergens: vel Syriacè, percutiens. nomen viri.*

תימא *thema, Iob 6.c. Ierem. 25.c. Admiratio vel consummatio, aut auster. nomen loci.*

תימן *theman, Australis vel aphricus, aut consummatus vel perfectus: aut Syriacè, ibi. Ciuitas principum Idumæorum quæ à Theman filio Eliphaz ex Ada vxore nomen accepit, Ier. 49.d. Filius Eliphaz filij Esau, ex Ada, Gen 36.b. Fuit et dux in Edom, Gen. 36 b*

תימני *themani, Perfectissimus. vel australis, aut Syriacè constitutus. Filius Ashur ex Naara vxore, 1. Par. 1.d. 4.a*

themanites, Idem, Iob. 4.a

תמנחח *themna, Imago vel figura, aut numeratio vel numerãs: vel Syriacè, constituta Ciuitas in tribu Dan. Ios. 19.c*

תענך *thenach, Confringens te, vel humilians te, aut respondens tibi. Ciuitas in tribu Manasse, Ios. 17.c*

Θεοδότιον *theodotius, Deo datus. G. nomen viri, 2. Mach. 14.c*

Θεόφιλος *theophilus, Amicus Dei, vel deo dilectus. C. Vir ad quem scribit Lucas, Luc. 1.*

תרפים *theraphim, Simulachra, vel statuæ, aut figuræ vel imagines, Iud. 17.b. Osee 3.b*

תרצח *thersa, Complacens, volens, aut suauis. vel currens. Ciuitas est in alto sita monte: qua Israelitarum regis ante conditam Samariam, pro regia vsi sunt, 3. Regum 14.c. 4. Reg. 15.a. Fuit & Salphaad filia eiusdem nominis, Num. 26.d*

Θεσσαλονίκη *thessalonica, Dei altera victoria, aut situs siue positio alterius victoriæ. G. Ciuitas Macedoniæ, prius Halia nuncupata. Act. 17.a*

Θεσσαλονικεῖς *thessalonicenses, Idem. p.n.G.*

Θεσσαλονικεύς *thessalonicensis, Idem. s.n.G.*

תשבי *thesbites, Captiuans, vel conuertens, aut sedens vel habitans, 3. Reg. 17.a*

Θευδᾶς *theudas, Fluens aqua. G. nomen viri, Act. 5.f*

תיכון *thichon, Medius vel intermedius, aut præparatio. nomẽ pagi, Ezech. 47.c*

תילון *thilon, Murmuratio siue aceruus eius aut suspensio eius. Filius Simon, 1. Par. 4.d*

תירס *thiras, Demolitor siue destructor, aut irrorãs vel irrorans. Filius Iaphet, Gene. 10.a. A quo Thirenses, quos Græci Thraces vocant.*

תריא *thiria, Exploratio, vel contemplatio. Filius Iaaleel, 1. Par. 4.c*

תכן *thochen, Medium vel intermedius, aut præparatus. Ciuitas, 1. Par. 4.f*

תגרמה *thogorma, Osseus, vel robustus, siue incolatus uimius aut peregrinus valde, vel timens valde, seu anxiosa celsitudo. Filius Somer, Gen. 10.a. Ab hoc Tygranei qui à Græcis Phryges dicuntur, denominati sunt, Ezech. 27.c*

thohur, viuens, vel nuntians. Filius Iebliu patris eorũ. 1. Reg. 1.a

thohu, Telum vel iaculum. Filius Suph filij Elcana. 1. Par. 6.c

thola, Vermis aut vermiculus, vel cocus aut cocciuus. Filius Issachar, Gen. 46.b. 1. Par. 7.a. Filius item Phua iudex in Israel. Iudic. 10.a

tholad, Natiuitas vel generatio, Ciuitas Simeon. 1. Par. 4.c

tholaitæ, Vermes aut vermiculi: vel cocus aut cocciuus. Num. 26.c

tholmai, Sulcus. s. qui sit cum aratro: aut suspendens. 2. quas, vel coadunatio aquarum. Filius Enac. Ios. 15.b. Iudic. 1. Num 13.c. Rex Gessur, 2. Reg. 3.a. 1. Par 3.a

tholomai, Idem. Filius Ammiud regis Gessur, 2. Regum 13.g

thomas, Abyssus vel geminus: & Græce didymus appellatur, quod interpretatur gemellus, id est ille qui cum altero eodem partu nascitur. D Vnus ex apostolis, Mat. 10.a. Ioan. 11.b

thophel, Ruina aut stultitia, siue insipientia aut insipidi. Locus est in deserto trans Iordanem à regione Iericho. vbi Moyses quintum librum edidit. Deut. 1.a

thopheth, Tympanum, vel seductio, aut dilatatio. Locus est in valle filij Ennom, qui cernitur in terra possessionis Benjamin, vbi quondam parentes filios igni exussos deuouebant & immolabant damonio Moloch. Isa. 30.g. Ierem. 7.g 19.g

thopo, Locus. G. nomen loci, 1. Mach 9.c. Scribi Topo

thosaites, Dissipatio, vel dissipatus, aut exterminatus. 1. Par. 11.g

thou, Errans. Rex Emath, 2 Reg. 8.c. 1. Par. 18.f

thraces, Asperi vel saxosi. G. Populi, 2. Mach. 12.f

thrasea, Audax vel temerarius. G.

thubal, Orbis vel mundanus: aut effusio vel ignominia seu portatus vel adductus. Filius Iapheth, Gen. 10.a. Iberes (licet quidam Italos suspicentur) originem ducunt, Ezech. 27.c

thyatira, Odor siue sacrificium laboris vel contritionis. G. Vrbs Lydiæ regionis in Asia minore, Macedonum habitatio, quam nonnulli Mysorum vltimam dicunt, Apoc. 1.a. Apoc. 2.g

thyatireni, Idem. p.n.

Tiberias, Bona visio, vel symbolicus, aut confusus. Vrbs Galileæ ad mare sita, quod ab ipsa ciuitate appellatur mare Tiberiadis, Ioh. 6.a. Hanc ciuitatem olim Cenereth appellatam, Herodes tetrarcha in honorem Tiberij Cæsaris edidit, & Tiberiadem vocauit, teste Iosepho in 18. capite antiq. Iudaic. & Egesippo lib. 2. cap. 3. iuxta quem dominus stupendo miraculo panit multitudinem populi quinque panibus, Ioan. 6.

tiberius, Idem. D. Imperator quidam apud Lucam. 3.a

tigris, Hebraicè dicitur Hiddecel, & interpretatur mẽ velocitatis, aut acutus sonitus vel vox, seu latus siue vel lata velocitas: aut ex Syro & Hebræo, vnaqua vel vnus, aut vnica velocitas. Fluuius qui Mesopotamiam complectitur, & in Armenia maiori regione caput habet, quàm lucido, conspicuoque fonte in loco edito, qui Simonne appellatur. Euphratem in sinum defert Persicum. Assimone Coaspe. Hac Solinus, Gen. 2.c

timæus, Cæcus vel cæcitas. D. Pater Bartholmæi, Marci. 10.g

τίμων *timon, Honorabilis vel pretiosus. nomen Diaconi cuiusdam, Act. 6.b*

τιμόθεος *timotheus, Honor Dei, vel honorans Deum, aut pretiosus Deo, G. discipulus quidam Paulo charus, de quo, Act. 16.a*

τίτος *titus, Honorabilis. G. nomen viri, cognomentum iusti, Act. 18.b*

טוב *Tob, Bonus, siue bonitas. nomen terræ ad quam fugit Iephte, Iudic. 11.a*

טוב-אדניה *tob-adonias, Bonus dominator dominus, aut bona bestia domini. nomen viri, 2. Par. 17.b*

טוביה *tobia, siue Tobias, Bonus Dominus, siue bonitas domini. nomen viri, 1. Esd. 2.c. Zach. 6.d*

τοπαρχία *toparchia, Territorium. G.*

τραχωνῖτις *Traconitis, Saxosa vel aspera. G. Syriæ regio, quæ & Ithuræa dicta est, iuxta Arabiæ desertum quod Bosræ iungitur contra australem plagam, quasi ad Damascum respiciens, cui præerat Philippus frater Herodis procuratoris Galilææ, Luc 3.a*

τρίπολις *tripolis, Trium ciuitatum. s. regio, 2. Mach. 14.a*

τρωάς *troas, Perforata. G. Ciuitas Asiæ maritima, eadem Antigonia dicta. Act. 16.b*

τρόφιμος *trophimus, Nutritus vel educatus. G. Vir Ephesius, Act. 20.a. 21.f*

τρωγλοδύται *troglodytæ, Hebraicè dicitur Suchiim, & interpretatur vmbræ, vel vmbrosi, aut cooperti vel obumbrati, id est, in tabernaculis vel tuguriis habitantes. Populi, 2. Par. 12.a*

τρύφαινα *tryphæna, Diuersa vel delicata. G. Mulier, Rom. 16.b*

τρύφων *tryphon, Deliciosus vel delicatus. G. Vir quidam, 1. Mathab. 11.d*

τρυφῶσα *tryphosa, Delitiosa vel delicata. G. Mulier, Rom. 16.b*

תובל-קין *Tubal-cain, Mundana possessio vel æmulatio, aut mundi nidus, seu confusionem possidens, vel ignominiam æmulans. Filius Lamech ex Sella vxore sua, Gen. 4.d*

תבן *tubin, Bene mensurata, vel bona mensura aut bonum vinum. D.*

תבנאי *tubnæi, Palea, vel paleati, aut bene respondentes, vel bene gratificantes. D. Populi, 2. Mach. 12.c*

τυχικός *Tychicus, Casualis, vel contingens. G. Vir Asianus, Act. 20.a. Coloss 4.c*

τυφωνικός *typhonicus, Turbulentus vel tempestuosus. Vnus è ventis subitis ac repentinis nomine Typhon, Act. 27.a*

τύραννος *tyrannus, Imperans, vel princeps. G. Act. 19.b*

צורים *tyrij. Hebraicè dicitur Serim, & interpretatur tribulantes siue obsidentes, aut angustiantes, vel ligantes siue vinculati, vel figurantes, aut plasmantes, siue fortes vel petræ. 2. Esd. 3.b. Act. 12.d*

צור *tyrus, Idem. s.n. 3. Reg. 7.b. 2. Par. 2.c*

tyrus, Hebraice dicitur Sor & interpretatur tribulatio vel obsidio, siue angustia, aut vinculum vel colligatio, seu plasmatio aut figuratio, vel fortitudo, aut petra. Ciuitas maritima, Metropolis Phœnices. Quondam insula septingentis passibus diuisa à Continente, mari prius alto: sed vicredibili opere comportatis aggeribus per Alexandrum Magnum stupendo miraculo pauit multitudinem populi quinque panibus, Ioban. 6.

Tyrannus, Interior, vel intimus, aut elatus vel elevatus siue corporeus. D. nomen viri, Iudith. 14.c

ויקרא *Vaicra, Et vocauit. Liber Leuitici, sic vocatus ab Hebræis, quia sic incipit.*

וידבר *Vaiedabber, Et locutus est, siue locutus. est Liber Numerorum: quia sic incipit.*

vallis siluestris siue campestris. Vide Aulon.

ויהב *vamz, Nutrimentum domini, siue arma domini. Nomẽ viri, 1. Esd. 10.d*

ופסי *vapsi, Fragmentum, vel particula aut diminutio, vel diminutus. Pater Nahabi principis tribus Nephthali, Nũ. 13.a*

ושבי *vasbi, Secundus vel duplus, siue mutatus, aut coccineus, vel dens, aut annus meus. Primogenitus filiorum Samuelis. 1. Par. 8.b*

ושתי *vasthi, Bibens vel potans, aut duplicans vel ponens aut stamen. Vxor Assueri regis, Esth. 1.b*

אומיל *Vbil, Adductus vel portatus, aut luctuosus, vel veterascens. nomen viri, 1. Par. 27.d*

אואל *Vel, aut Deus, siue aut fortis, vel desiderans aut concupiscens deum. nomen viri, 1. Esd. 10.d*

ואלח *vellesemoth, Secundus libet legis: & interpretatur, Et hæc sunt nomina: quas sic incipit in Hebræo. Græci autem Exodus vocatur, id est exitus: quia in eo exitus filiorum Israelis de Aegypto continetur.*

אולי *Vlai, Fortitudo, vel stultitia, aut forsitan. nomẽ fontis, vnde flumen Vbaloritur iuxta Danielem. 8.a*

אולם *vlam, Vestibulum vel porticus, aut fortitudo vel stultitia eorum. Filius Saree filij Machir, 1. Par. 7.d. Primogenitus Esce. 1. Par. 8.d*

אור *Vrignu, vel lumen, aut lux. Vrls Chaldeorum, vnde Thare Pater Abrahæ, Gen. 11.d. Pater Eliphal, 1. Par. 11.g*

vribanus, Latinum est. Adiutor Pauli in Euangelio, Rom. 16.b

אורי *vri, Ignis, vel lumen aut lux. Filius Hur filij Caleb ex Ephrata vxore, 1. Par. 2.c. Pater Gaber, 3. Reg. 4.b*

אוריה *vria, siue Vrias, Ignis domini, siue lumẽ domini, aut lux domini. Sacerdos quidam, Isa. 30.a. 4. Reg. 16.b. Prophetæ filius Semei, de Cariath-iarim Act. 26.f. Maritus Bethsabee, 2. Reg. 11.a. 1. Par. 11.g*

אוריאל *vriel, Ignis Dei, aut lumen Dei, siue lux Dei. Pater Maacha siue Michaiæ matris Abiam regis Iuda, 2. Par. 13.a. qui 3. Reg. 15.a. dicitur Abessalom. Filius Thahath 1. Par. 6.b*

עותי *Vthai, Veruersitas, aut hora, vel temperatus, Vir, 1. Esd. 8.b*

עזול *Vzal, Ambulans, seu velificans, aut distillans. Filius Iectan, Gen. 10.d*

X

Xanticus, Mensis. G. 2. Macbab. 11.f

Z

Zabad, Dei, siue datus. Filius Nathan filij Hethai filij Sesai. 1. Par. 2.c. 11.g. 2. Par. 24.g. 1. Esd. 10.d

Zabadæi, Idem. p.n. D. 1. Mach. 12.d

Zabadias, Dei domini, siue datus dominus, aut datio domini. Filius Beriæ, 1. Par. 8 b. 27.a

זבד *zabbai, Fluxus, siue fluens. nomen viri, 1. Esd. 10.d*

zabad, Dei, siue datus. Filius Thahath, 1. Par. 7.d. Filius Ooli, 1. Par. 11.g

זבדי *zabdi, Dei, vel datus, siue fluxus abundantia. Pater Charmi patris Achan. Ios. 7.a. Filius Semei, 1. Par. 8.b*

זבדיאל *zabdias, Idem. nomen viri, 1. Par. 27.d*

zabdiel, Dei Dei, siue datus dei. nomen viri, 1. Par. 27. a. 1. Mach. 11.b

זבינא *zabina, Fluxus, vel fluens nunc, aut Syriacè, venditio, vel empcio. nomen viri, 1. Esd. 10.d*

זבוד *zabud, Datus vel dei. Filius Nathan sacerdos, 3. Regum 4.a*

זבלון *zabulon, Habitaculum vel habitans. Decimus filius Iacob ex Lia vxore sua, Gen. 30.c*

zabulonita, Idem. p.n

Universidad de Deusto
Biblioteca

zabulonites, Idem, ſ.n. Iudic. 12.d

zacheus, Purus aut nitidus: vel Syriacè, iuſtus, aut iuſtificatus. D. nomen viri, 2. Mach. 10. d. Luc. 19. a

זבי *zach. ii, Purus aut nitidus: vel Syriacè, iuſtus. nomen viri, 1. Eſd. 2. a*

זכריה *Zacharias, Memoria domini, aut maſculus domini. nomen principis filij Moſollamie, 1. Para. 5. a. 9. c. Filius Barachiæ. Iſa. 8. a. Filius item Ieroboam filij Ioas regis Iſrael, 4. Reg. 14. g*

זכר *zacher, Memoria, ſiue maſculus. Filius Abigabaon, 1. Par. 8. c. qui 9. f. dicitur Zacharias.*

זכור *zachur, Memor ſiue memorans, aut maſculinus. Filius Maſma, 1. Par. 4. d. 24. d*

זמה *zama, Cogitatio, aut ſcelus, vel turpitudo. Filius Semei filij Ieth, 1. Par. 6. c*

zamma, Idem. Filius Iahath filij Lobni, 1. Par. 6. b

זמר *zamri, Cantans vel pſallens, ſeu vitis vel palmes, aut putatio vel præciſio. Regionis nomen, Iere. 25. e. Filius Sale, Num. 25. c. Filius Ela filij Baaſa. 3. Reg. 18. c. Filius item Ioada filij Abas, 1. Par. 8. d. Scribe vbique Zamri.*

זמירה *zamira, Idem. Filius Bechor filij Beniamin filij Iacob, 1. Par. 7. b*

זמרן *zamran, Idem. Filius Abrahæ ex Cetura, Gen. 25. a*

זמרי *zamri, Idem. Filius Zaræ filij Iuda ex Thamar, 1. Para. 2. c*

זנוח *zanóe, Obliuio. ſiue abiectio, vel iſta requies, aut iſta conſolatio. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ. 15. c. 1. Para. 4. c. 2. Eſd. 11. d*

זרח *zara, Oriés vel orientalis, aut clarias. Filius Rahuel filij Eſau, Gen. 36. b. Filius Iudæ ex Thamar nuru ſua, Gen 38. d. Filius Simeonis filij Iacob, 1. Par. 4. d. qui Gen. 46. b. Iachin dicitur. Rex Aethiopum, 2. Par. 14. c. Filius Gerſom filij Leui, 1. Par. 6. c. Pater Ioab regis Edom. Gene. 36. d. Pater item Zabdi patris Charmi, Ioſ. 7. a*

zarabi, Idem. 1. Par. 27. b

זרחיר *zaraias, Oriens dominus, aut claritas domini. Filius Ozi filij Bocci, 1. Par. 6. a*

זרד *zared, Aliena deſcenſio, aut extranea vel ſparſa poteſtas. Torrens in deſerto Moab, Num. 21. c. Deut. 2. c*

זרחיח *zarche, Oriens dominus, aut claritas domini. nomen viri, 1. Eſd. 8. a*

זרחי *zareitæ Orientales, aut clari, Num. 26. b. c*

זרש *zares extranea miſeria, vel extranea hæreditas: aut ſparſa miſeria vel hæreditas, ſeu circulus vel corona miſeriæ vel hæreditatis. Vxor Aman filij Amathathi, Eſth. 5. d*

זתם *zatham, Oliua eorum, ſiue ille perfectus, aut iſte conſummatus, vel iſte ſimplex. nomen viri, 1. Par. 26. c*

זעוז *zauan. Tremens, aut tremor, vel vexatio. Filius Eſer filij Seir Horræi, Gen. 36. c*

זאב *Zeb, Lupus. Nomen viri Madianitis, ab Ephraïm interfecti, Iudic. 7. g. Pſal. 82. c*

זבדי *Zebdæus, Dos ſiue dotatus, aut fluxus vehemens. nomen viri 2. Eſd. 11. c. Pater Iacobi & Iohannis Apoſtolorum, Matth. 10. d*

זבדיה *zebedia, Dos domini, ſiue dotauit dominus. Nomen viri, 1. Eſd. 8. a*

זבח *zebee, Victima, aut ſacrificium, vel decollatio, aut iugulatio. Rex Madianitarum, Iud. 8. b. Pſal. 82. c*

זבידה *zebida, Dotata, ſiue dotatio. Mater Ioacim ſiue Eliacim, 4. Reg. 23. g*

zebul, Habitaculum: aut Syriacè ſterquilinium. Seruus Abimèlech filij Gedeonis, Iud. 9. g

זכרי *zechri, Memor vel memorans, ſiue maſculinus. Filius Iaar filij Caath filij Leui, Exod. 6. c. Par. 3. 9. c. 2. Par. 23. a*

זכור *zechur, Idem. Pater Sammua, Num. 13. a*

zelotes, Aemulator. G. Cognomen Simonis apoſtoli. Luc. 6. c

זלפה *zelpha, Diſtillatio oris, aut vilitas vel contemptus eius. Ancilla illa Liæ vxoris Iacob, Gen. 29. c*

זמרה *zemma, Scelus, aut cogitatio, ſ. peruerſa. Nomen viri, 2. Par. 29. c*

זנה *zena, Viuens. G. Legis peritus quidam, Tit. 3. d*

זפרון *zephrona. Ex Syro & Hebræo, faſtus ac cantica, vel exultationis. Terminus eſt Iudæ, Num. 34. b*

זתם *zetham, Oliua eorum, ſiue iſte perfectus, aut iſte conſummatus, ſiue iſte ſimplex. Nomen viri, 1. Par. 23. a*

זתן *zethan, Oliua vel oliuetum. Filius Balam filij Iadihel filij Beniamin, 1. Par. 7. c*

זתר *zethar, Iſte explorans vel contemplans, aut oliua explorationis vel cotemplationis, ſiue iſte turtur, vel oliuatorius. Nomen eunuchi, Eſth. 1. b*

זתם *zethu, Oliuetum. Nomen viri, 2. Eſd. 10. a*

זתוא *zethua, Idem. Nomen viri, 1. Par. 5. b*

זיע *Zie, Sudor aut tremor. Nomen viri, 1. Par. 5. b*

זינא *zina, Fornicatio, aut Syriacè, nutrimentum vel oma. Nomen viri, 1. Par. 23. b*

זיו *zio, Iſte: vel Syriacè, Splendor aut claritas. Nomen cuiusdam menſis, qui Aprilis apud nos dicitur. 3. Reg. 6. d*

זיף *ziph, Iſtud os, vel iſta bucca: aut Syriacè, fallax, vel ſibilus. Duæ ſunt huius nominis in tribu Iuda ciuitates: quibus alteræ nomen magnæ dedit ſolitudini, Ioſ. 15. d. & 2. Reg. 23. b. quam ædificauit Roboam, 1. Paralip. 11. b*

זיפה *ziphæ, Idem. Filius Taleel, 1. Par. 4. c*

זיפי *ziphei, Idem. p n. 1. Reg. 23. c*

זיזא *zizæ, Vniuerſalis vel omnimodus ſeu beſtia, vel ſpecies reſplendens: vel Syriacè, recedens. Filius Ionathan, filij Onam, 1. Par. 2. c. Eſt & nomen principis 1. Par. 4. d*

זהלת *Zoheleth, Reptans vel trahens. Lapis eſt iuxta fontem Rogel nomine, 3. Reg. 1. b*

זובת *zobeth, Separatio, aut iſte ſtupens vel pauidus. Filius confractus: vel ex Hebræo & Syro, iſte deficiendo. Filius Caleb, 1. Par. 4. d*

זומזומים *zomzommim. Scelus vel turpitudinem vociferantium. Populi ſunt qui olim ab Ammonitis, ſceleris ſceleratorum. Populi ſunt qui olim ab Ammonitis, Raphaim nuncupantur, Deut. 2. d*

זום *zoom, Abominans, vel immundus. Filius Baloan de tribu Iuda, 1. Par. 4. d*

זרובבל *zorobabel, Alienus à cõfuſione, aut alienus vel extraneus confuſio, ſiue extranea commiſſio, aut diſtorſa vel confuſa, vel commiſſionis, ſeu circulus commiſſionis vel confuſionis. Dux in Iuda, Agg. 1. a. Filius Phadaiæ filij Iechoniæ, 2. Reg. 24. c. 1. Eſd. 2. a*

זוזים *Zuzim, Poſtes vel ſuperliminaria, aut ſplendentes, Syriacè, recedentes, aut pecunia, in Gen. 14. non eſt nomen proprium. LXX. enim gentes ſortes: Chaldæus interpretatur robuſtos interpretatur: quod & annotauit Hieronymus in quæſtiones in Geneſin, dicens ſic debere legi in eo loco, robuſti in Ham: vt ſit proprium loci: non enim in eis.*

FINIS.

AD LECTOREM.

NOLVMVS TE, CANDIDE LECTOR, IGNORARE, IN PRINCIPIO BIBLIORVM NON OBSERVATA ESSE ᵍ *STIG*mata & notulas iſtas, ſed tamen hic tibi omnia loca reſtituemus, & aſcribemus, vt tu iple pro tuo candore calamo aſsignes & emendes.

Primus numerus caput libri, alter capitis numerum & diſtinctionem indicat, deinde ſe locus ſignatus ſtatim offeret.

EX GENESI cap. num. 3. 15. ipſe. 3. 23. & emiſit. 9. 16. inter. 10. 9. ob hoc. 11. 13. quadringentis. 12. 7. & inuocauit ibi nomen eius. 13. 16. numerari. 16. 13. Agar cum hoc ſigno. 17. 4. ponam cum. 24. 7. & terræ. 24. 12. oranit Dominum dicens. 24. 24. Melchæ quem peperit Nachor. 24. 53. frater. 24. 59. Deboram. 26. 34. vxorem. 27. 23. & oleo. 27. 37. & oleo. 30. 13. omnes. 30. 33. arguent. 31. 23. veſtri. ibidem cum. 32. 1. quoq; 32. 22. mane 32. 29. quod eſt mirabile. 35. 4. earum. 36. 11. & Core. 37. 22. veterem. 37. 28. triginta. 38. 12. filia Sue. 39. 3. gerebantur ab eo. 39. 8. Deum. 40. 21. regi. 41. 24. ſomniorum. 41. 42. tulit. 41. 43. ſecum. 41. 54. fames. 44. 4. cum. 45. 23. ei. 46. 10. & tami. 47. 15. panem. 48. 14. Ioſeph filio ſuo. 49. 26. venit. 50. 17. ſeruis Dei patris tui. EX EXODO. 1. 13. inuidentes. 2. 16. gregem. 2. 18. Iethro. 2. 25. cognouit. 3. 20. enim. 4. 5. ſuorum. 4. 18. cognatum. 5. 19. in malo. 6. 20. & Mariam. ſic emenda. 9. 9. vlcera. & ſubſequenter bis. 11. 4. egrediar. 11. 8. vrabunt. 12. 19. fermentatum. 12. 24. cuſtodire. ibid. volis. ibid. veſtris. 13. 5. vos. ibid. celebrabis. 13. 16. inter. 15. 7. tuos. 15. 19. equus. 16. 25. Domino. 17. 8. ad pugnam. 18. 21. potentes. 19. 13. tanget. 20. 18. aud elent. 21. 15. & 4. 22. 6. ſpicas. 23. 3. negotio. 23. 6. iudicium. 23. 18. meæ. 23. 21. peccaueritis. 24. 9. filius Iſrael. 26. 14. hyacinthinis. 28. 34. & byſſo retorta. 29. 31. conſecrationum. 29. 33. ſancta. 30. 13. numerum. 31. 8. altare. 31. 15. faciet. 32. 28. viginti. 33. 3. et. 33. 9. tabernaculi. 33. 10. domini. 33. 13. viam. 33. 19. vocabor. 34. 28. Moyſes. 34. 34. qui. 35. 16. baſim. 36. 19. hyacinthinis. 37. 29. thymiama. 38. 15. quæ ab vtroq; 39. 6. ſex nomina & c. 40. 19. teſtimonij. EX LEVITICO. 3. immaculatum. 3. 15. ſuper. 4. 6. eo, eus. 4. 8. auferet. 5. 4. 10. auſertur. 4. 13. filiorum. 5. 1. adiurauerit. 5. 19. in dominum. 6. 17. ſanctæ in atrio. 6. 30. autem. 7. 18. eius. 8. 24. pollicem. 9. 3. ann lot. 11. 2 Cuſtodite omnia & c. 13. 31. eum. 15. 21. locus. 15. 22. ea. 2. 16. 32. initiata eſt. 17. 9. offerat. 17. 11. quia. 22. 7. ſ ſum. 27. 27. tuam. EX NVMERIS. 6. hyacinthinarum, & 6. locis ſequentibus. 4. 19. vnera. 5. 21. tuo. 6. 5 aſcendet ſuper. 7. 6. ea. 8. 1. candelabrum in auſtrali. 8. 19. filiorum Iſrael. 11. 4 carnium. 11. 24. populi. 11. 11. Domino. 18. 19. pactis. 18. 20. poſſidebis nec habebis. 20. 20. tranſibu. 22. 37. vocaré. 24. 7 gétes. 24. 18. vt decíperent. 28. 62. quia 27. 18. Moyſen. 31. 25. tolle. 31. 32. pondere ſanctuarij. 32. 31. aris. 34. 8. venies. 35. 19. interficietur. EX DEVTERON. 1. 26. veſtri. 2. 12. Horrhæi. 2. 27. tranſibo. ibid. gradiar via & c. 2. 28. mihi vt veſcar. ibid. bibam. ibid. Tandem eſt mihi. 2. 29. veniam ad iordanem & c. 4. 33. dixiſti. 6. 20. vobis. 10. 8. vt. 12. vt commoretur. 13. 10. opere. 16. 22. quam. 17. 20. filij. 19. 1. earum. 19. 13. innoxium. 21. 15. genuerunt ij, ex eo. 23. 18. veneris. 23. 20. ingrederis. 24. 9. Memento & c. 25. 7. nomen. 26. 4. tua. 27. 12. populo. 27. 15 faciet. ibid. ponit ij. 28. 21. ingrediris. 29. 6. ego ſum. 29. 11. aduenæ qui tecum morantur 30. 3. Domino Deus & c. 30. 16. ingredieris 30. 19. mortem. 31. 4. Delenit ij. 31. 13. veſtrum. 31. 21. ſui. 32. 32. perſequatur. 32. 32. Dominus

Universidad de Deusto
Biblioteca

IMPRESSVM FRANCOFORTI
AD MOENVM, APVD GEORGIVM CORVI-
NVM, SIGISMVNDVM FETRABEND, ET HAERED.
VVIGANDI GALII.

M. D. LXVI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Salamanca
Biblioteca